SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 27
SAMBATA 4 IULIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

G. TOMAZIU — Schiţă pentru „L'après midi d'un faun"

ARTIŞTI şi PUBLIC

II — de ION FRUNZETTI

Mi-a plăcut adeseori să-mi închipui o sală de teatru în care actorii joacă fără nici un public. Nici măcar ochii umbriţi de casca palladiană a pompierului atât de departe de subtilităţile ulei Minerve decât a celei grase (pinqui Minerva), să nu fie aţintiţi asupra scenei. Nici măcar ai maşinistului. Dacă actorul care susţine superior, la cafenea, desinteresarea sa de existenţa sau inexistenţa spectatorilor, ar reuşi să-şi coordoneze eforturile pentru crearea unui rol impecabil, chiar în ipoteza sălii complect deşarte în care ar fi constrâns totuşi să joace, abia dacă ar trece acest examen, şi-ar putea demonstra sinceritatea spuselor de cafenea.

Şi-mi place iarăşi să-mi imaginez felul în care ar fi primit un asemenea joc „detaşat de prezenţa intimidantă a publicului", dacă sala ar deveni subit populată.

Sentimentul de imensă eliberare pe care s'ar putea pretinde că-l resimte un actor de teatru vid, echivalează cu eliminarea oricărei năzuinţe artistice din jocul său. O lege tot atât de imperios impusă ca şi cea fizică a gravitaţiei, după care viteza prăvălirii verticale diferă nu numai după raportul volum-densitate (greutatea) al corpurilor, dar şi după raportul ce se stabileşte între acestea şi densitatea mediului în care se mişcă. In vid toate corpurile cad la fel. *Surprinzătoarea nivelare a individualităţilor, fizic privite, în vid, se constată aşişderea în cazul activităţii estetice: fără o rezistenţă a mediului, care să servească de sprijin vâslelor sforţării artistice traiectoria tuturor apariţiilor în câmpul culturii devine standard ca iuţeală şi direcţie.*

Fără un public care să le valorifice, operele de artă rămân, asemeni elementelor nediferenţiate înainte de Facerea Lumii, ca şi cum n'ar fi ieşit încă din mintea autorului lor: inexistente, lipsite de actualitate, fiinţând *dacă vreţi, dar fără să angajeze nici o relaţie în procesul fiinţării lor.*

Am văzut deunăzi, la o comemorare răsunătoare a unui actor aparent scârbit de aplauzele ropotind, ale mulţimii, obligatoriu imaginate entuziaste, jocul în bă aie-de-joc al sărbătoritului, convins că omagiile plebei, deşi i se cuvin neîndoios, sunt departe să i poată sublinia glorioasa existenţă. Poza de scârbă generoasă („generoasă" pentrucă binevoia să-şi desfăşure talentele şi „scârbă" fiindcă printre cei în faţa cărora şi le desfăşura, nu se găsea — socotea el — nimeni care să merite asta), în care actorul părea că se complace mai mult ca să se încredinţeze pe sine de valoarea sa, decât ca să impresioneze pe alţii, mi-a evocat imaginea unui mustăcios muşchetar al literaturii naţionale, abonat la toate premiile oficiale, care — „naufragiat" în învăţământ — arbora o mască desgustată, cu nările suflecate ca de miazme palustre, ori de câte ori, cu catalogul sub braţ, era silit să treacă, după tergiversări infinite, aproape de sfârşitul orei de curs, pragul clasei în care preţioasa d-sale fiinţă avea să se ofticească muştruluind plodurile oamenilor.

Şi actorul şi scriitorul sufereau în secret de găunoşenie spirituală şi de acute îndoieli asupra propriei persoane.

Faţă de public, artistul nu poate avea decât sau atitudinea opoziţiei violente, aceea pe care Flaubert o aplauda la Rabelais şi Byron, *„singurii care au scris cu intenţia de a dăuna genului omenesc şi de a-i râde în faţă", sau atitudinea de largă cuprindere a vieţii sub toate formele ei, de caldă umanitate şi de iubitoare dărnicie, pe care o încearcă la sfârşitul paradoxalei sale vieţi pustnicul dela Iasnaïa-Poliana:* Tolstoi *ajunsese la un adevărat negativism estetic din perspectiva unei etici întemeiate pe un misticism manifestat în formele profetismului religios.*

Plasat în sfera de influenţă a acţiunii, a faptei, a creaţiei materiale, omul de rând din cireada imensă a căruia artistul distant al veacului romantic îşi recruta totuşi publicul, e firesc să impună artistului alte norme decât ale practicismului ce-l stăpâneşte. Homo-faber prizonier al unui egoism deplin, care-l circumscrie în economic, îşi creează visul compensator al artistului contemplativ. Ceeace n'ar fi primejdios, dacă artistul nu s'ar lua în serios sub înfăţişarea aceasta. Născut ca o antiteză a spiritului practic, ca să-l combată, cenzurându-i dureros pornirile şi sarjându-i-le în opere asvârlite propriei sale neputincioase delectări, artistul de genul acesta nu trebuie să uite că atitudinea sa este contrarie sensului comun, dar în nici un caz indiferentă.

Izolaţionismul individualist exprimat în instituţia „turnului de fildeş", nu face din acest ustensil o celulă capitonată, opacă oricărei relaţii cu exteriorul, ci o colivie în care pasărea măiastră să poată fi urmărită evoluând, de privirile publicului, şi care să permită perfecta difuzare a măiestritului ei ghiers. Mijloc de a-l impune poate mai evident atenţiei sociale, turnul de fildeş este

(Urmare în pag. 2-a)

INTELECTUALUL şi BOEMIA

de N. PĂRVU

Suntem dispuşi să trecem cu vederea şi să iertăm, într'un conflict momentan, persoana despre care prietenul din dreapta a spus: „lasă-l draga, e un boem", indiferent dacă respectivul scrie sau nu, înţelegem că prin „boem" prietenul vrea să spună „un incorigibil", poate un irresponsabil. Această bunăvoinţă zâmbitoare, această înţelegere simpatetică a boemului închide în ea, dintr'odată, câte puţin din amărăciunea pe care o luăm faţă de un bolnav, faţă de un copil şi faţă de un vagabond: puţină tristeţe, puţină sfântă naivitate şi puţină fatalitate. Omul faţă de care reacţionăm cu o astfel de atitudine, privit din afară, pare să fie un desordonat, care nu respectă normele şi convenţiile sociale, un adolescent nestăpânit, plin de isbucniri dionisiace şi cu multe ciudăţenii în conduită. Privindu-l din afară şi desvelindu-i notele amintite, bunăvoinţa pe care i-o arătăm este neîntemeiată, pentrucă desordine, lipsă de stăpânire şi nerespectarea normelor sociale, în limbaj burghez, se cheamă lipsă de caracter. Fapt ciudat pentru cunoscuta intoleranţă burgheză că poate trece cu vederea acest lucru. Pentru care motive oare? Pentru impresia aceea de fatalitate, de blestem ce pare că însoţeşte şi-i dă un aer trist boemului. Intr'un fel inconştient, pricepem că acest om nu poate fi altfel. In sufletul lui taurii întunecaţi ai necunoscutului se bat cu propriile lor vedenii şi cu nevoia lui de echilibru, de lumină şi de linişte. Acest necunoscut în a cărui sferă nu intră numai oarbe forţe biologice ci întrebări, mai ales întrebări fără răspuns, îi tulbură lacul afectivităţii şi îl face să vibreze de nelinişte. Ele sunt pietrele ce-i rup pânza înfiorată, sunt chiote peste păduri, cu un singur răspuns: propriul lor ecou. De aci, impresia aceea de gol, de groază, care cere evadare şi calcă convenţii. Este penibilă situaţia în care se găseşte acest chinuit: în sufletul lui e luptă şi frământare, iar glasul după ajutor răsună straniu şi îndepărtat, ca şi cum sufletul ar fi gol, ca şi cum tragedia nu s'ar petrece într'însul. Nimic mai greu decât să lupţi cu necunoscutul din tine. Pe cel exterior îl observi, îl măsori, îl bagi în ecuaţie şi-i pui botniţă. Ţie nu-ţi poţi face asta, mai ales când ai inimă, când te rod întrebările, când parcă suferi pentru toţi. Rupi atunci zăbala socială: doamnei insipide îi spui pe nume, prietenului prea spăt înamorat îi arzi o palmă după ceafă şi-i spui că-i un tâmpit, îţi bei banii şi nu plăteşti chiria, priveşti în sus şi strecori printre dinţi o sudalmă, o boabă strângi în pleoape şi fugi — căci asta înseamnă să fugi — de tine.

In fiecare din noi există o luptă între Dyonisos şi Apollo, între viaţă şi formă, între nelinişte şi pace. Cea dintâi îi este proprie boemului, iar pacea omului echilibrat, de caracter, în sensul social al cuvântului. Niciodată pace desăvârşită nu există în sufletul omului. Caracterul cel mai echilibrat se bucură numai de mai multă pace, pe când boemul este omul celor mai dese nelinişti. Ceea ce Kant spunea despre raportul dintre intuiţii şi concepte se poate spune şi despre locul lui Dyonisos şi Appolo în constelaţia sufletului omenesc: Dyonisos fără Apollo este un beţivan, Apollo fără Dyonisos este o babă simandicoasă, care ştie pe din afară codul penal şi pe acela al manierelor elegante.

Odată stabilit acest raport, între nelinişte şi pace, între Dyonisos şi Apollo, suntem în măsură să deosebim două categorii de boemi: boemul neliniştei oarbe, inconştiente — izvorită din motive cât mai biologice — cu slabe reacţiuni apolinice, sau omul cu patimi. Speţa aceasta de boemie o putem numi, fără prea multe reticenţe, ţigănie. Din categoria a doua fac parte boemii marilor nelinişti sufleteşti, iluminaţii unor idealuri, ocnaşii propriilor lor taine, marii creatori din diversele domenii ale culturii al căror echilibru sufletesc se rupe şi se restabileşte într'una.

După aceste preciziuni succinte despre boemie, să încercăm o precizare a relaţiei dintre ea şi intelectualitate. Poate fi intelectualul un boem, adică un om desordonat, care nu prea respectă normele şi convenţiile sociale, un adolescent nestăpânit, cu isbucniri dionisiace şi cu ciudăţenii de conduită, sau, cum am mai spus, un om lipsit de caracter? Pentru ca din capul locului, să fim lămuriţi, vom da un răspuns precis: marea majoritate a intelectualilor, micii intelectuali cum i-am numit, nu pot să fie boemi, fiindcă nu au de ce. Ca să fii boem trebue să ai motive, să nu ştii că eşti, sau dacă ştii, atunci să nu fii pentrucă ţi-ai propus. La noi mai ales, sunt mulţi aceia care îşi propun să fie boemi. Găsesc că-i lucru nobil şi interesant. Toţi aceştia sfârşesc însă prin a fi caraghioşi, pentru motivul că boemia, ca să fie justificată, cere un suport real: creaţia. Ca să te pot ierta că mi-ai vândut ieri pantalonii ca să bei, ca să-ţi pot ierta bubele de pe piept, arată-mi că eşti mare, că ai băut fiindcă te doare sufletul. Să-l văd pe hârtie, să-l văd în marmură, în culoare. Suntem înţeleşi atunci că micul intelectual nu-şi poate permite luxul boemiei. In configuraţia lui sufletească există un raport armonic, de amplitudine mijlocie, între Dyonisos şi Apollo. El este un om serios, de caracter, ordonat, de acord cu sine însuşi şi cu societatea. Echilibrul şi liniştea sunt uşor de menţinut, fiindcă are un suflet proporţionat, armonic.

Dacă boemia este consecinţa fugii, a evadării de prea mult suflet, atunci ea caracterizează, mai cu osebire, pe intelectualii de tip major, pe creatori, nu însă cu necesitate. Există şi printre ei suflete în care Dyonisos e la fel de puternic ca şi Apollo, iar când echilibrul dintre ei se strică, evadarea are loc numai pe plan de creaţie, fără consecinţă în conduită.

Marii boemi sunt oare, într'adevăr, lipsiţi de caracter? Când se defineşte caracterul, se are în vedere, de obicei, latura socială şi morală. In acest sens, om de caracter este acela care acţionează unitar, nu se contrazice în sentimente, idei şi acte, nici azi, nici mâine, niciodată — iar pe lângă această armonie a părţilor, mai e de acord şi cu normele societăţii: nu fură, nu ucide, nu minte. Societatea ţine mai mult la lucrurile din urmă, la respectarea ei. Armonia proprie a individului nu o interesează, decât în măsura în care facilitează acordul cu mediul. Marele intelectual, însă, este întotdeauna de acord cu sine însuşi, uneori şi cu normele sociale, dar nu în mod necesar. El este un caracter pentru sine, în primul rând şi în acest sens reacţionează unitar, de acord cu sentimentele, ideile şi actele sale. Această unitate este pusă în slujba idealului pe care vrea să-l realizeze: estetic, teoretic, moral, social, politic, sau religios — ideal pe care îl concepe după mintea lui şi nu aşa cum ar vrea să i-l impună societatea în care trăeşte. El este un caracter, în acest caz, şi nu numai individual, ci şi social, dar al societăţii pe care o concepe el şi care va să vie. Societatea contemporană ale cărei legi sunt călcate, îl consideră ca delicvent. Consideraţiile acestea se potrivesc, mai ales, intelectualului cu idealuri sociale. Există însă o serie de intelectuali care

(Urmare în pag. 3-a)

OMOLOGIA STILULUI

de VLADIMIR DOGARU

Particularităţile stilului literar variază, după cum se ştie, dela scriitor la scriitor. Cu toată unicitatea lor, unele din ele pot fi clasate în acecaş categorie de exprimare artistică, ceeace atrage după sine asemănarea scriitorilor din ale căror opere au fost culese exemplele. Astfel, se poate spune că Papini se înrudeşte cu Carducci, că Rebreanu are ceva din sobrietatea verbală a lui Tolstoi, că Turgheniev se apropie de Maupassant, şi aşa mai departe. Stilul literar — deşi este şi rămâne un fel unic de exprimare — prezintă, prin urmare, caracteristici similare. Aceste caracteristici ţin însă de tehnica stilului, nu de înfăţişarea lui generală. Sunt adică lucruri de amănunt, nu de ansamblu din care rezultă, bogat şi firesc, originalitatea.

Dintre particularităţile ce revin mai des sub pana scriitorilor — e drept, mai mult a marilor creatori — e şi ceeace încercăm să denumim aci: omologia stilului. Cuvântul îl luăm din geometrie, unde defineşte proprietatea pe care o au unele elemente de a se găsi, în figuri asemănătoare, totdeauna în raporturi egale. In estetică, el s'ar referi deci la acele imagini de stil, al căror înţeles abstract ori material se află în raporturi de identitate — denumirea geometrică suferă aşa dar, o modificare — cu starea sufletească a personagiilor. Pentru o primă lămurire, luăm un exemplu din romanul Salammbô, al lui Gustav Flaubert. Autorul descrie într'un loc marşul pe care-l fac armatele barbare, dela linia de luptă spre tabăra de refacere. Oamenii sunt îndobitociţi de războaie, instincte josnice îi torturează şi abia aşteaptă prilejul spre a-şi-le satisface. Inaintează cu ochii'n căutare: „Munţii, pe vârfuri, aveau forma unor seceri; alţii semănau cu piepturi de femei, întinzându-mi sânurile umflate, şi Barbarii simţeau cum peste oboselile lor apasă o copleşeală plină de desfătări". 1) Flaubert reuşeşte, cu talentul său de neîntrecut stilist, să redea foarte bine starea sufletească a barbarilor. Intre imaginile din stil — munţi ce „semănau cu piepturi de femei", care-şi întindeau „sânurile umflate" — şi între pornirile telurice ale personagiilor există o perfectă identitate. Imaginile de aci sunt omologate stării sufleteşti de care sunt cuprinşi eroii. Nu mai e vorba de un simplu cadru al naturii, ci de o participare a ei, participare care se manifestă prin asemănarea contopitoare a celor două lumi. Flaubert renunţă la procedeul de a-şi pune personagiile să contribue ele însăle la conturarea faptului psihologic. El nu zice: „munţii li se păreau barbarilor că sunt piepturi de femei", ci de-adreptul: munţii „semănau cu piepturi de femei". Felul lui de a descrie — stilul său — are, adică omologie.

Pasagii bogate în omologia stilului oferă şi scrisul lui Liviu Rebreanu. Le aducem în discuţie, cu atât mai mult, cu cât se mai crede şi azi că romancierul român ar fi lipsit de stil. E de mirare cum critica mai recentă n'a încercat încă să spulbere această nedreaptă învinuire. Rebreanu este unul dintre cei mai mari stilişti ai noştri, scrisul său prezentând adesea culmi de perfecţiune. Pentru problema care ne interesează, se cuvine să menţionăm că, acolo unde stilul lui Rebreanu excelează, omologia nu lipseşte. In fruntea tuturor romanelor sale stă, din acest punct de vedere, Pădurea Spânzuraţilor. Aproape fiecare pagină conţine câte un exemplu. Stilul omologic presupune o stare sau o temă de realism psihologic şi Rebreanu nu-i străin de asemenea preocupări. (Pădurea Spânzuraţilor este în întregime psihologică). In Ion — deşi roman cu o valoare mai mult socială — stilul este deasemeni de foarte multe ori omologic. Iată câteva exemple: „Eşi singur (el, Ion), cu mâna goală, în straie de sărbătoare, într'o Luni. Sui drept în Lunci, unde era porumbiştea cea mai mare şi mai bună, pe spinarea dealului... Cu cât se apropia, cu atât vedea mai bine cum s'a desbrăcat de zăpadă locul ca o fată frumoasă care şi-ar fi lepădat cămaşa, arătându-şi corpul gol, ispititor" 2). Comparaţia pământului cu o fată frumoasă „care şi-ar fi lepădat cămaşa, arătându-şi corpul gol" este — ca şi în fragmentul din Salammbô — în perfectă concordanţă, de data aceasta, nu numai cu starea momentană a eroului, dar cu însăşi firea lui de totdeauna. Ion încarnează erotismul cel mai excesiv, alături de o nepotolită sete de înavuţire. Cei doi poli, între care gravitează necontenit pasiunile sale, sunt Florica şi pământurile Anei. Aceşti doi poli au — genetic — repercursiuni asupra stilului. Descrierile care întovărăşesc prezenţa lui Ion sunt astfel presărate cu imagini luate din domeniul erotic, sau replicile sale conţin totdeauna expresii, din care, adjectivele şi adverbele de cantitate nu lipsesc: „— Imi trebuie tot pământul, socrule, ştii bine... Tot pământul!..." ori: „Tot pământul e al meu, domnişorule! Cât pământ! numai să-mi dea Dumnezeu sănătate să-l stăpânesc"...

Erotismul lui Ion a îndrumat regulat stilul romanului către omologie. Imaginea fetei cu corpul desvelit e un exemplu tipic.

Fiindcă, atât în pasagiul din Flaubert, cât şi în cel din Rebreanu, obsesia — de coloratură sexuală — joacă rol important în determinarea omologiei stilului, precizăm că ea nu este de loc cauza unică. Motivele sunt tot atât de multe şi variate, după cum multe şi variate sunt şi izvoarele realismului psihologic în literatură (domeniul unde fenomenul în discuţie apare mai cu prisosinţă). Astfel, pentru a nu părăsi pe Rebreanu, cităm celebrul pasagiu, unde eroul sărută pământul: „Se lăsă în genunchi, îşi coborî fruntea şi-şi

(Urmare în pag. 3-a)

PALLADY — (Expoziţia „Căminul Artelor") — Flori

Pe scurt

„Fructul oprit" prima premieră a teatrului de vară „Măscărici" se bucură de o distribuție din care remarcăm numele doamnelor Lulu Savu, Mița Stoenescu, Sabina Mușatescu și a domnilor Romeo Lăzărescu și N. N. Matei. Din fericire lipsește de pe afiș numele domnișoarei Ileana Brătuianu, un fel de actriță care fusese anunțată la început și al cărei rost nu-l prea vedeam într'o trupă care se pare că are cele mai bune intenții față de public.

Doamna Maria Mohor reușește o adevărată creație în rolul principal din piesa „Musca" ce se prezintă actualmente la Teatrul „Muncă și Lumină". Distribuită mai rar în acest an pe scena Teatrului muncitoresc, doamna Maria Mohor a dat și de data aceasta dovada incontestabilului său talent.

Cetim următorul chenar în ziarele de dimineață: „Grăbiți-vă! Ultimele zile hilarianta comedie „Accident Palace".

Pe semne că sfatul este dat actorilor: Să se grăbească și să isprăvească odată cu prezentarea acestei hilariante tragedii.

Iar dacă cei care au compus reclama s'au gândit la spectatori, noi, samariteni miloși, le reamintim vechea zicală: „Graba strică treaba".

In numărul viitor vom publica cronica excelentului spectacol de revistă: „Atlantida" în care s'a putut remarca verva inepuizabilului copil teribil al revistei care este H. Nicolaide.

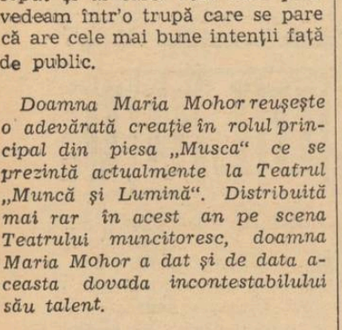

H. NICOLAIDE

Doar două lacune prezintă spectacolul: colaborarea „domnului director" Puiu Maximilian și prezența în distribuție a kilometricei domnișoare Valerica Cevie.

Un element care s'a remarcat la producțiile Conservatorului a fost domnul Petru Assan din clasa maestrului Ion Sârbul. Urmarea acestui succes a fost un angajament la Teatrul Nostru în viitoarea premiera: „Lorelei", și distribuirea sa într'un rol principal. Dar talentul real de care a dat dovadă la repetiții acest plin de calități actor tânăr n'a fost, pe semne, pe gustul altor actori la fel de tineri dar ceva mai consacrați. Rezultatul: lui Petru Asan i s'a luat rolul și i s'a oferit în schimb în aceeaș piesă un rolișor de 5 cuvinte.

Aceasta este soarta absolvenților de conservatoare: să tacă și să rabde.

D. V. Maximiilan are, incontestabil, un număr impresionant de admiratori. Astfel, comedioara antebelică: „Domnul dela ora 5", obține un mare succes, în ul-

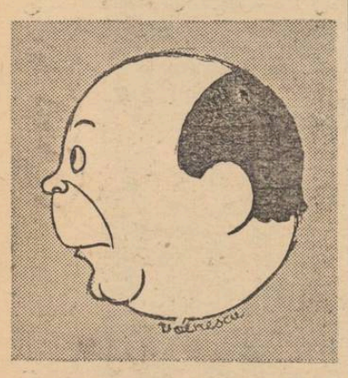

V. MAXIMILIAN

timpul timp pe scena Teatrului Municipal, nu atât din pricina calităților extraordinare ale piesei, cât mai ales din cauza prezenței pe afiș a numelui d-lui Maximilian.

H. Nicolaide pregătește pentru stagiunea de toamnă un foarte original gen de spectacole. Nu-i denunțăm proectele deoarece am fost rugați să păstrăm cea mai mare discreție. Putem spune doar că noul său asociat este domnul Șiomin și că spectacolele aparțin într'adevăr unei formule încă nefolosite la noi.

Eternul Puiu Iancovescu arborează în ultimul timp un chip foarte îngrijorat la Nestor, sediul său principal. Și cum se pare că îngrijorarea sa este din nou de ordin financiar, s'ar putea să avem plăcuta ocazie să-l admirăm interpretând o piesă chiar în actala stagiune estivală.

Cronica dramatică

Așa că, încet, încet, lucrurile se vor lămuri dela sine.

Scrisoarea — se află la un moment dat — eră adresată altei familii. Și viața familiei își reia cursul normal. Cam aceasta ar fi tema piesei.

Tratată în condiții excelente de doamna Fernanda de Castro, piesa merită o primire ceva mai călduroasă din partea publicului nostru.

Tot așa cum nu pricepem ostilitatea cu care spectatorii au primit la început jocul domnului Mihai Popescu, excelent totuși în rolul lui Joao.

MIHAI POPESCU

Ne-a plăcut de asemenea chipul în care și-au interpretat rolurile domnii Gingulescu — sobru și pe linia justă a rolului, — Emil Botta — întotdeauna foarte bine, atunci când cei de sus se hotărăsc să-l distribue într'un rol cât de mic — și Mircea Balaban — foarte aplaudat într'o scurtă dar minuțios studiată apariție.

In schimb, ni s'a părut cam lipsită de viață doamna Tantzi Economu într'un rol care cerea ceva mai multă convingere de la interpreta sa.

Iar domnișoara Migry Nicolau și-a spus foarte conștiincios rolul. Am fi cerut însă ceva mai mult dela o „premiantă".

Ne face impresia că domnul Soare Z. Soare s'a cam grăbit cu punerea în scenă a piesei. Altfel nu ne explicăm ușurința cu care a trecut peste unele amănunte. Găsim, astfel, că a insistat prea puțin asupra micei drame care se petrece în sufletul pașnicei Clara, interpretată totuși cu multă sensibilitate de doamna Kitty Gheorghiu Mușatescu.

TEATRUL DIN SĂRINDAR: OMUL CARE ZÂMBEȘTE, comedie în 3 acte de BONELI.

Prin prezentarea comediei lui Boneli pe scena Teatrului din Sărindar, teatrul italian modern, ușor compromis la noi după ultimele piese oferite publicului („Mezelăria Colombo", „Deschideți ferestrele") a fost aproape în întregime reabilitat.

L-am surprins pe inventivul autor italian, polemizând în piesa sa cu Shakespeare, desființându-i în doi timpi și trei mișcări întreg sistemul de a îmblânzi o femee încăpățânată, expus în cunoscuta sa „Femee îndărătnică".

Brutalității recomandate de Shakespeare în piesa sa, Boneli îi opune un zâmbet etern pe chipul „bărbatului-îmblânzitor" și un calm care până la urmă dezarmează.

La urma urmei nu prea ne dăm nici noi seama care ar fi sistemul cel mai nimerit.

Boneli e, pe semne, convins că sistemul lui atinge perfecțiunea.

Și totuși, credem că n'ar putea să-și dorească altceva mai frumos decât ca, după ce se vor scurge cam tot atâtea secole ca acelea cari îi despart pe Shakespeare de Boneli, un alt autor dramatic al timpului și al *sistemelor* de atunci, să-și amintească de piesa *„Omul care zâmbește"* și să-i combată sistemul expus.

Ca toate piesele italiene, lucrarea lui Boneli aduce pe scenă, un personaj *foarte* principal, în jurul căruia se agită alți câțiva cetățeni și alte câteva cetățence al căror rol este acela de a scoate în evidență meritele eroului principal. Acest erou este, în piesa lui Boneli, domnul Pio Faldela, italianul cu un paradoxal calm englezesc. Acest Pio Faldela prezintă proprietăți de adevărat magician, isbutind să îmblânzească cu un simplu zâmbet, o adevărată tigroaică.

Nu știu dacă ați observat, dar majoritatea persnoagiilor din piesele italiene moderne stăpânesc diverse formule magice, cu ajutorul cărora izbutesc să ducă la bun sfârșit ceeace și-au pus în cap.

Atât *Profesorul* din „Banii nu fac două parale", cât și *Avocatul* din „Orașul fără avocați" reușesc pân ăla urmă, primul să demonstreze că într'adevăr „banii nu fac nici două parale", iar al doilea să provoace certuri și procese într'un oraș de oameni pașnici.

Amândoi, la fel ca și alte personagii, cum ar fi *Mătușa* din „Eva în vitrină" sau *Mezelăreasa* din „Mezelăria Colombo", abuzează de o vorbărie la care Bonneli, prezentându-l pe Pio Faldela, a renunțat.

In schimbul discursurilor interesante dar interminabile, Boneli a intercalat în piesa sa *anumite situații* de un humor de cea mai bună calitate. Remarcabilă în privința aceasta este scena *vizitei* din actul II.

In orice caz, preferăm *piesa* d-lui Bonneli, discursurilor din când în când dialogate, din repertoriul italian modern, prezentate până acum la noi.

Pentru a evita monotonia inerentă la un moment dat oricărei piese de teatru, Bonneli a făcut să intervină în lucrarea sa și anumite elemente *sui generis* cum ar fi un aparat de înregistrat vocile omenești sau o tabacheră care fabrică singură țigări.

Având în vedere aceste elemente neobișnuite în alte piese de teatru, precum și dialogurile vii și interesante, credem că Bonneli s'ar descurca foarte ușor dacă ar încerca să scrie o piesă în două personagii, gen de piesă, cel puțin la noi, foarte căutat.

O imputare pe care am putea să o aducem lucrării lui Bonneli, ar fi inutilitatea actualui III.

Avem impresia că acest ultim act a fost scris numai pentrucă obiceiul cere ca piesele să fie scrise în cel puțin 3 acte.

Or, acest „om care zâmbește" pare a-și fi dus la bun sfârșit misiunea chiar odată cu sfârșitul actului II.

Acest final de act aduce cu el îmblânzirea Adrianei, moderna femee îndărătnică. Și avem impresia că numai pentru ca piesa să nu se isprăvească prea iute, autorul a mai recurs la o criză de nervi a Adrianei (actul III), pe care Pio cu imperturbabilul său surâs o va domoli ușor.

Spectatorii se pot însă întreba pe bună dreptate: „Cine ne spune nouă că Adriana nu va deveni nesuferită, așa cum a dovedit că poate fi din nou, cu toate că la un moment dat făcea impresia că se va îmblânzi?"

Intrebare pe care, dacă piesa ar fi avut numai primele două acte, publicul nu și-ar fi pus-o.

Directorul de scenă, d. Ion Șahighian, a insistat asupra unor amănunte, părți excelente în piesă, scăpând totuși din mâini frânele întregului spectacol care foarte des a lâncezit. Aveam la un moment dat impresia că d-l Șahighian a impus piesei un ritm „au ralenti".

D-na Nineta Gusti și d-l Radu Beligan, în rolurile Adrianei și al lui Pio, au adus în scenă multă tinerețe și (mai ales, d-l Beligan) mult talent. Nu credem totuși ca dânșii să fi redat în întregime intențiile autorului.

D-l Romald Bulfinski, interpretul de pe vremuri al rolului principal din „Femeea îndărătnică" s'a mulțumit în această versiune modernă cu rolul ceva mai mic al tatălui Adrianei, căruia i-a împrumutat însă toată experiența actorului de talent, redând în condiții excelente bonhommia personagiului.

In mare progres ni s'a părut d. Lungeanu, interpretul primului logodnic al Adrianei

Interesante apariții au mai avut în această piesă doamna Cella Marion și d. Marcel Enescu.

TRAIAN LALESCU

Mai pe larg

ULTIMUL AFIȘ

al Teatrului Național a anunțat închiderea stagiunii din anul acesta: un afiș albastru, o piesă românească și cea mai compactă distribuție întâlnită cândva pe prima noastră scenă.

Sfârșitul înșiruirii numelor înnaintașe înmănunchia „Un flăcău" — o voce brodată pe trei replici. „Un flăcău" — *Ion Feticu* (pe afiș) în realitate George, student la Conservatorul Regal de Artă Dramatică. Nu vrem să facem elogiul figurantului George Feticu: nu mai are nici un rost! El *a avut* 19 ani. Și tot ce agonisise în tinerețea aceasta bântuită de miresme și de miasme a dăruit în primele spectacole ale acelui „Iancu Jianu". Vi-l aduceți aminte? Vă rog, încercați: în tabloul doi, în primul plan al scenei, un băiat vânjos cu o floare de câmp între dinți... Ei bine, băiatul ăsta, într'o seară nu a mai venit la teatru. Se îmbolnăvise. Și într'altă seară Feticu și-a trimis cei 19 ani ai lui într'o călătorie fără de sfârșit.

Dar ciudat: Feticu *a avut* 19 ani și din seara aceea, plecat fără un cuvânt ,aruncat vântului Feticu, totuși, a continuat să figureze pe afișul Teatrului Național până la acel ultim spectacol de închidere a stagiunii. Nu a fost o eroare. Nu a fost decât un joc al soartei lui, numărată pe 19 flori de câmp. Le-a rupt într'o zi și le-a dăruit cuiva

Incrustăm aici, în locul celor cari erau în drept să-și spună cuvântul despre figurantul — elită care este studentul de Conservator, despre specularea tinereții lui — gândul nostru bun și tot pe atât de tânăr. (Căci fie zis: la moartea unei balerine de la Cărăbuș se închin articole pe două coloane — la moartea figurantului-student, în prag de carieră strălucită în teatru îi rămâne un nume uitat pe afiș și un ferpar!).

Totuși, să-i aducem lui Feticu această amintire: ultimul afiș de la Național și lacrima celor cari l-au cunoscut.

PIESE FALSIFICATE

— așișderi vinurilor falsificate — pot să îmbolnăvească pe cei cari le degustează. E cazul celor patru incidente, „Surorile Aman" de Sandra Cocorăscu și regisorul din pasaj, d. Sică Alexandrescu.

Mărturisim confuzia pe care ne-a produs-o lectura atentă a textului și confruntarea cu realizarea scenică. Neîndoelnic, d. Sică Alexandrescu, este un mulțumit îndeobște cu indicațiile în lungul replicei, pe care le dau autorii. Și este cunoscut conflictul între autor și regisorul care se vrea realizat paralel cu propria-i operă în sărace sau bogate indicații. De aici, în general, autorul nu poate să-i adnoteze textul cu indicații regisorale, pe care numai un ochiu străin le poate întrezări în fiecare replică.

Și d-na Sandra Cocorăscu greșește când crede că își poate schița personagiile cu inutile adjective care pot fi un mobil literar, dar nicidecum teatral. Trecând totuși peste aceste considerente care o privesc de altfel pe autoare, piesa încredințată d-lui Alexandrescu trebuia să fie desbrăcată de acest lest de indicații literare și privită regisoral în chiar esența ei care mărturisește în numele d-nei Cocorăscu, latențe miraculoase pentru un director de scenă conștiincios. (Nu-i locul aici pentru o discuție pe larg — totuși schițăm tendința de bagatelizare, de falsificare chiar — a unor lucrări dramatice care încăpute pe alte mâini, ar fi fost sortite și unor succese de ținută artistică).

BIBLIOTECA TEATRULUI

Național sub directoratul d-lui Liviu Rebreanu — să ne fie îngăduit să o spunem — trecută pe mâinile fără pricepere ale nu știm cărei Doamne — a îmbrăcat o haină care nu face cinste nici Primei Scene nici chiar editurei care își adaugă firma în josul copertei.

Dece oare lucrurile bune dela alții (Pompiliu Eliade și mai târziu Sadoveanu Marin Ion) să nu fie continuate?!

Dece oare Național-ul a încredințat tipărirea lui Shakespeare **unei edituri care nu s'a învrednicit să schimbe barem ne-formatul Bibliotecii pentru toți!**

Ne miră cum Teodor Scarlat, care dacă nu ne înșelăm face parte din redacția literară a teatrului, poate să respire acolo unde bunul simț artistic este neschimbat!

Sunt întrebări care așteaptă răspunsuri, înfăptuiri care să nu ne facă să roșim pentru obrajii altora.

NEALTE

Producțiile Conservatorului

II

CLASA DOAMNEI MARIOARA VOICULESCU

Ca și în ceilalți ani, chipul în care s'au prezentat în fața publicului, elevii doamnei Marioara Voiculescu, a trădat grija pe care întotdeauna o pune această profesoară în pregătirea elementelor ce îi sunt încredințate cu misiunea precisă de a scoate din ele viitori actori.

Vom remarca mai întâiu frumoasa ținută scenică a domnișoarei Elpis Calomiris, care interpretând o scenă din „Gioconda" a știut să împrumute eroinei toată demnitatea care se cuvenea acestui rol. De asemenea trebue remarcată în chip special partenera sa, domnișoara Lia Cărbunescu, element care de altfel s'a relevat și în două acte din „Heidelbergul de altădată" și „Femeia și Paiața".

Cu actul din „Femeea și Paiața" și-a dat producția domnișoara Kitty Constantinescu, de care nu vedem cum am putea să ne ocupăm noi, simpli cronicari dramatici. Aprecieri asupra apariției sale ar cădea mai de grabă în sarcina cronicarilor coreografici. Căci domnișoara Kitty Constantinescu, după ce a evoluat, într'un aplaudat dans spaniol a continuat să danseze și în scenele vorbite, uitând cu desăvârșire că în teatru e utilă și interpretarea.

In schimb au dovedit frumoase aptitudini teatrale domnii C. Bărbulescu și I. Henter, cari, cu multă conștiinciozitate i-au servit replicile.

Două scene din piesa lui Rostand, „L'aiglon" au dat ocazia publicului — atât cel din sală, cât și cel din lojile oficiale — să admire două elemente tinere de certă valoare artistică: domnul Ion Isaiia și domnișoara Corina Constantinescu — de altfel, proaspătă angajată a Teatrului Național, în urma succesului dela producți. — Domnul Ion Isaiia a știut să imprime rolului lui Flambeau toată bărbăția și în acelaș timp naivitatea necesară, debitând, cu mult brio dificila tiradă: „Dar noi..." Pe de altă parte domnișoara Corina Constantinescu, fosta elevă preferată a doamnei Sadova, ne-a prezentat un duce de Reichstadt eteric, păstrând în ochi melancolia umbrelor din trecut. Amândoui tineri absolvenți merită deosebite felicitări.

Ultima și-a dat producția domnișoara Kiki Panait. Dânsa ne-a prezentat împreună cu tinerii săi colegi un tinerese Heidelberg de altă dată, realizând o naivă Kätty, cu intonații cari ar fi putut fi ceva mai puțin stridente, dar cu incontestabilă drăgălășenie.

Un elegant și sobru Karl-Heinz a schițat domnul C. Bărbulescu, tot așa cum domnii Petru Assan și Traian Popescu Vrajbă au interpretat în chip de actori rutinați rolurile lui Luz și Detlev. Un autentic Rueder a fost I. Henter, iar domnul Isaiia ne-a prezentat un foarte uman doctor Juttner.

In general, am asistat la o plăcută serie de producții care ne-au relevat și doui buni actori în devenire: domnișoara Corina Constantinescu și domnul Ion Isaiia.

CLASA DOAMNEI MARIA FILOTTI

Ultimii s'au prezentat în fața publicului elevii doamnei Maria Filotti. Ceva cam prea mulți, unii mai buni, alții ceva mai puțini buni. La fel ca și la celelalte producții

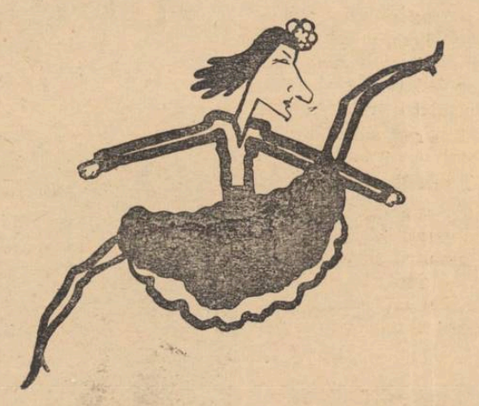

KITTY CONSTANTINESCU

Din seria primilor îl vom remarca mai întâiu pe domnul Marcovici, care, fără să se impresioneze de greutatea rolului ce i se încredințase (interpreta rolul lui Ștefăniță) a dovedit o serioasă cunoaștere a meșteșugului teatral, fiind, la sfârșitul producției răsplătit cu numeroase și meritate aplauze.

Domnișoara Irina Răchiteanu este un element care incontestabil va face frumoasă carieră: o ajută pentru aceasta frumusețea sa scenică precum și un glas cât se poate de cald. Avem impresia însă că nu și-a ales, pentru producție bucata cea mai potrivită aptitudinilor sale. „Vocea umană" a lui Cocteau este mai ales un foarte difícil exercițiu de interpretare. Chiar puține dintre foarte marile noastre actrițe s'au aventurat în interpretarea acestui act.

Or, domnișoara Răchiteanu n'a „interpretat" piesa lui Cocteau. Dânsa, pur și simplu, a vorbit la telefon, făcându-ne chiar la un moment dat să regretăm faptul că nu respectă restricțiunea cu discuțiile lungi de maximum cinci minute.

Doamna Scărlătescu a dovedit deosebită sensibilitate, interpretând o scenă din „Jean Marie".

Un element util a arătat a fi domnul Marin Cioabă, care i-a servit cu multă înțelegere replicile.

Domnișoara Viorica Oancea a trecut cu frumos susces destul de dificilul examen ce i se impusese.

Cu totul greșită ni s'a părut alegerea domnului Bratiloveanu, care a interpretat o scenă clowneasă din „Doi tineri din Verona".

Un bun element de comedie este domnul Adrian Ionescu, care ne-a plăcut în deosebi în replica pe care a dat-o în „Cărăbușii".

Domnișoarei Lelia Ionescu Peleș îi place să mulțumească aplauzelor publicului.

Domnișoarele Erastia Peretz și Nora Vasilescu s'au servit reciproc. Domnișoara Erastia Peretz i-a dat replicile domnișoarei Nora Vasilescu în „Mizantropul" iar domnișoara Nora Vasilescu a tăcut, dându-i replicile domnișoarei Erastia Peretz în „Cea mai tare" a lui Strinberg. Amândouă au dovedit certe calități.

In sfârșit, aceștia ar fi elevii cari s'au perindat pe scenă în cursul celor 3 zile de „producții".

Concluziile ce se pot trage în urma acestor examene, le vom arăta în numărul viitor al revistei.

TRALL

Cronica muzicală

MANIFESTARI ROMANEȘTI PESTE HOTARE

Noi mărturii ale bogăției deosebite de talente de care se bucură muzica românească au fost recent făcute, în străinătate.

Cu ele, anul muzical românesc extern a atins frumoase proporții, în felurite domenii.

O largă activitate a avut d. Ionel Perlea, care este astăzi un dirijor cunoscut și o valoare recunoscută în Germania și Italia unde este chemat să prezideze la edificarea unora din cele mai interesante spectacole lirice sau concerte simfonice. In luna Iunie, d-sa a fost din nou solicitat să dirijeze în Germania, unde a luat și parte ca delegat al României, alături de profesorul Constantin Brăiloiu și de tânărul compozitor Constantin Silvestri, la congresul compozitorilor internaționali.

D. Constantin Brăiloiu a ținut, la întoarcerea din Germania, o conferință despre muzica populară românească, la Bratislava.

Asistând la acea conferință, ne-am putut da seama odată mai mult cât de prețioase sunt cercetările atât de iscoditoare și de luminate ale acestui distins muzician și om de știință român și cât de vii repercusiuni pot stârni, cât de mare interes pot trezi, în cercurile competente străine, accentele unice ale muzicei noastre populare.

D. Constantin Silvestri a condus un concert simfonic la Düsseldorf, fiind cât se poate de cald primit și considerat drept unul din cei mai teimeinic dotați tineri șefi de orchestră ai zilei.

Tot în luna Iunie, o interpretă română, ce deține în arta autohtonă a pianului un loc de cinste, d-na Silvia Serbescu, a fost invitată să dea concerte în Turcia, la Ankara și Istanbul, unde a obținut succese răsunătoare.

O strălucită recunoaștere artistică peste hotare a obținut d-na Florence Lupașcu, muziciană excepțional de înzestrată, care a fost invitată la Sofia să-și dea concursul susținând importantele contribuții ale harpei la reprezentațiile și concertul operei din Neapole. Prim tenor al acestui turneu a fost Tito Schipa, care a cântat și arii cu acompaniament de harpă.

Reamintim cu acest prilej că o serie de tineri și talentați cântăreți români, d-na Valentina Crețoiu Tassian și d-nii Dinu Bădescu și Șerban Tassian sunt angajați ai Operei populare din Viena unde au găsit largi rânduri de admiratori.

D. Dinu Bădescu a luat parte și la turneul german de operă făcut în Slovacia, unde a cântat rolul lui Cavadarossi din opera „Tosca", alături de d-na Erna Balasus.

Sunt toate isbânzi naționale care au purtat și dincolo de fruntarii, solii emoționante ale artei și sufletului românesc.

ROMEO ALEXANDRESCU

Artiști și public

(Urmare din pag. I-a)

departe de a fi pentru artist o chinovie de sihastru. Publicul poate exista pentru artist ca inamic, *în nici un caz el nu poate dispărea din conștiința sa. Indiferența față de public este nu numai falsitate, dar un păcat. Poți să-l biciui; n'ai voie să-l uiți. Poți să-l sudui și să-l scuipi; n'ai voie să ignori că n'o faci în numele superiorității tale orgolioase, ci în numele rațiunii melioriste pentru care exiști c aartist. Rabelais își mânjea publicul cu urdori ca să-i reveleze propria-i putreziciune, și era din perspectiva aceasta superior lui Byron, care afecta că-l ignoră pur și simplu, cu toate că juca pentru el și în fața lui, comedia indiferenței demiurgului față de furnici.*

Intr'o scrisoare către Schiller, Goethe remarcă în legătură cu jocul „natural până la a ignora publicul din sală", al unor artiști ai teatrului din Leipzig, lipsa oricărei urme de artă, sau cel puțin de cuviință, la acești actori. „Sunt aici, scrie Goethe, simptomele unui public, nu distrat, nici răsfățat, ci pe deplin inculț".

Intr'adevăr, dacă publicul ignorat se complace să fie ignorat, ba chiar pretinde asta dela pretendenții la aplauzele sale, aceasta dovedește numai completa lui lipsă de conștiință a rosturilor artei, și grosolanului său diletantism în ale propriei lui preferințe, neadmisibilei sale improvizații. *Un public, masiv ca volum și unitate, n'ar suferi măcar impostura „indiferentismului", dar încă să o mai și aplaude și reclame!*

Dacă incultura *publicului pretinde „atitudini superioare" dela artiști, nu e mai puțin adevărat că acei ce se pretează să i le furnizeze fac parte din aceeași școală. Numai amanții care nu se stimează pot pretinde unul dela celălalt ceeace pretinde publicul nostru, femininul nostru public cultural, dela vedetele atenției sale.*

ION FRUNZETTI

NOTE GERMANE

IN EDITURA

Paul Parey din Berlin au apărut: *Schwerter und Spindeln* (Spade şi fuse), *Das Grenzerbuch - Von Pfadfindern, Häuptlingen und Lederstrumfen* (Cartea grănicerilor - Despre cercetaş, căpetenii şi Lederstrumpfi), *Das nackte Leben* (Viaţa goală), *Das Geheimnis* (Taina), *Der tote Mann* (Omul mort), *Am Kamin* (La gura sobei), *Birschen und Böcke* (Vânători şi ţapi) şi *Der Jäger und sein Schatten* (Vânătorul şi umbra lui).

Autorul acestor volume de proză este *Friedrich von Gagern* unul din marii povestitori pe cari i-a dăruit vechea Austrie scrisului nemţesc.

FRIEDRICH VON GAGERN

împlinind, în ziua de 26 Iunie 1942, şasezeci de ani, priveşte cu mândrie asupra unei cariere scriitoriceşti ce-l situiază înire cei mai nobili îndrăgostiţi şi interpreţi ai peisajului natal. Originar din Carintia şi vânător pasionat, von Gagern nu caută dincolo de orizonturile alpine sens şi spaţiu pentru eroii povestirilor şi romanelor sale şi nu-şi artificializează darul cu care l-a înzestrat Dumnezeu ci, recunoscător ca mai toţi marii iniţiaţi în slujirea sinceră şi directă a neliniştei care ne poate determina să vedem mai limpede anumite realităţi şi să auzim mai clar anumite voci, scrie cu fond, ceeace înseamnă: cinstit. Acesta e şi semnul lui distinctiv, căci cinstit au scris şi vor scrie toţi izvoditorii autentici de slovă vie.

Precum se întâmplă de obiceiu von Gagern *şi-a început ca simplu redactor ucenicia literară. Şi încă la un periodic vânătoresc. Intâmplări ciudate, de necrezut, extraordinare cinegetice ca să nu o mai lungim dar cu descrieri în ţesutul cărora palpita o inimă bogată şi darnică. Dintr'un astfel de material s'a alcătuit şi prima carte:* Im Büchsenlicht *(In lumina puştii), apărută în 1907. Dar nici* Wundfährten *(Urme însângerate, 1910) nu aduc altceva în afară de o vădită maturizare stilistică şi o mai abilă dozare a trăirilor.*

Cine însă îndrăgeşte desişul codrilor şi luminişurile plaiului, nu este, în mod necesar, un exilat voluntar din aşezările omeneşti. Mai ales dacă e scriitor In sufletul lui von Gagern *începe să se limpezească anumite convingeri şi capătă chip anumite feţe. El, solitarul, îşi dă seama că vede mai lămurit acolo unde o lume întreagă, învinsă de duhul descompunerii, se lasă în voia întâmplărilor. Din aceste viziuni creşte un roman.* Der böse Geist îi *spune autorul, adică* Duhul rău. *Subiectul? — Decăderea morală a unui sat alpin. Decădere căreia trebuia să-i urmeze ceva nemaipomenit de grav. Romanul a apărut în 1913, iar în 1914 a izbucnit primul război mondial.* Friedrich von Gagern *s'a dovedit a fi bun vizionar. In general toţi scriitorii adevăraţi sunt şi vizionari. Cu romanul acesta însă, vrăjitul aventurilor şi popasurilor vânătoreşti descoperă pârtia însăşi a talentului său. Şi o urmăreşte cu răbdare robustă şi rară atenţie. De acum înainte ştie ce poate şi ce trebuie să facă. Războiul îl mai învaţă că pentru fiecare dintre noi există numai un singur razim sufletesc: credinţa în virtuţile poporului din care ne-am obârşit. Destinul nostru, al fiecăruia, e zbor de vultur sau rădăcină a plantei, dar pe sub cerurile şi peste gliile pământului care e numai al înaintaşilor şi urmaşilor noştri. In* Das Gehemnis *(Taina, 1919), un conte îşi dă la timp seama de acest destin şi romanul devine hotărîtor pentru* von Gagern. Die Wundmale *(Stigmatele, tot în 1919) povesteşte unui sat, iarăşi din Alpi, în care doi preoţi, unul inspirat de duhul binelui şi celălalt de diavol, îşi dispută dreptul de a propovădui evanghelii opuse şi se situiază la nivel similar. Biruie, bineînţeles, ce trebuia să biruie: moralul şi etnicul coordonatele de totdeauna ale trebuinţei noastre de a ne orienta în mod cert când e vorba de lumi noui.*

Numai în Das nackte Leben *(Viaţa goală, 1923),* von Gagern *atacă o altă temă: un nobil caută şi găseşte, departe de Europa, mântuire într'o viată primitivă Cartea e aproape fascinantă şi de un pitoresc aparte. Totuşi iese oarecum din planul convingerilor intime ale autorului.*

MAISTRU IN INTUIREA

dorurilor şi drepturilor etnice, von Gagern **publică însă, în chiar anul următor, opera sa de căpetenie:** Ein Volk **(Un popor), care-l face cunoscut în toată lumea.** Ein Volk **e carte genială. Acţiunea se petrece în Croaţia răscoalelor din 1880. Un popor păşnic dară dârz, se scutură de sub jugul maghiarilor şi evreilor cari îl exploatează şi-l asupresc peste marginile răbdării. In acest „roman" colcăie, dreaptă şi nobilă, mânia unui răzvrătit care devine ocrotitorul celor umiliţi şi obidiţi, dar colcăie şi stilul cel mai expresiv al lui** von Gagern. **Numai în** Die Strasse **(Drumul, 1929), mai întâlnim asemănător dinamism şi similară vigoare.** Drumul este **şi el romanul unor mărgineni pe cari îi distruge civilizaţia. Iată, reluat, de cineva care desigur nu-l cunoaşte pe Eminescu, leit motivul „şi cum vin cu drum de fier toate cântecele pier".**

Friedrich von Gagern **a mai scris romanele:** Der tote Mann**von Gagern va mai da, fără îndoială, opere de valoare, dar scrisul de până acum îi asigură locul de mare vizionar şi lămuritor al puterilor din cari se nasc şi dăinuie, peste vitregii şi amurţiri, sănătoasele crezuri etnice. Iar cetitorul, odată prins de prospeţimea şi profunzimea paginilor unor cărţi ca** Ein Volk **sau** Der Marterpfal, **nu mai poate regreta că a ales şi un alt gen de literatură decât aceea care-i prilejuieşte doar câteva ore de facilă distracţie sau dulceagă pierdere de timp.**

(1927) şi Schwerter und Spindeln- Ahnen des Abendlandes **(Spade şi fuse-Strămbunii occidentului, 1939) — acesta din urmă o vastă frescă a cărei acţiune se întinde peste aproape un mileniu de luptă, muncă şi destin; — şi volumele de nuvele şi povestiri:** Der Marterpfahl **(Stâlpul torturei, 1925),** Das Grenzerbuch **(Cartea grănicerilor, 1927),** Geister, Gänger, Gesichte, Gewalten **(Spirite, călători, arătări, puteri 1932) şi un şir de noi episoade vânătoreşti.**

Ajuns în culmea maturităţii Friedrich von Gagern **va mai da, fără în-**

TRAIAN CHELARIU

BALADĂ pentru mama poetului

Ascuns de tine, mamă, scris-am vers
mai plin de vlagă ori mai ne'nţeles;
dar, pază, fremătă — cum slovele-ar fi mure —
peste colibă şi peste umăr, o pădure!
Ades ai apăsat, în cântători, pe clampă
să vezi cum n'asudam pentru vre-un rost;
m'ai dojenit, şi nu suflaşi în lampă...
...Şi singur spuneam truda stelară pe de rost,
când stelele-asurziseră iar drapuri de lumină
veneau pe-aceiaşi brazi, la geam, plângând răşină...
Când somnul mi-a'mpletit în cearcăne-o găteală
de soare, sub garoafă, setoasele de glorii
visuri noui-născute furnicau sînul florii
şi tu cu pasul moale, jertfeai din roboteală...
Şi muntele zâmbea mai bun şi 'ntăritor
zilelor tale decît „cel spre lună-lătrător",
şi le-asculta, punând surdină apei repezi:
ştia poate că'n bolţile ce te-or slăvi, din viaţă,
mai spornic, luceafărul de dimineaţă
cioplea, subt un obroc senin, păpuşi de lespezi...

SIMION STOLNICU

CÂNTEC PENTRU MÂNA POETULUI

lui MATEI ALEXANDDESCU

Mână albă, palid cărăuş
Al tristeţii degetelor fine,
Pentru cine tremuri, pentru cine
Sui mereu al slovelor urcuş?!

eara, când agale te opreşti
Lângă steaua frunţii 'ngândurate,
Cade bruma viselor uitate
Peste crinii tăi împărăteşti.

Şi încet, cu vremea, te apleci
Tot mai mult spre mai de elegiè...
Nu te chiamă nimeni şi nu ştie
Unde duc tăcutele-ţi poteci.

Dar când lângă ape de atlaz,
Unde nu-i tristeţe nici cuvinte,
Te aşteaptă zâna, tu, cuminte
Te desparţi de frunte, de obraz,

Şi pornind spre ţara de mister
Risipită'n melodii şi vise,
Laşi tăcerea genelor închise,
Ca să dormi pe-o ramură de cer.

VICTOR GEORGE DUMITRESCU

EXPOZIŢIA UNIVERSALĂ DIN ROMA

Note italiene

O interesantă viziune a viitoarei expoziţii universale şi a lucrărilor în curs în Cetatea Eternă, publică excelenta revistă editată de V. Bompiani, „Civiltà" (primul trimestru al anului XX).

Se demonstrează aici odată mai mult cum regimul fascist, regim de mari construcţii şi de mari constructori, caută să execute temeinic până şi edificiile care vor servi unui atât de ocazional scop, şi care, în orice ţară din lume, — nu mai vorbim de a noastră — ar fi fost concepute cu maximum de spectaculozitate momentană, dar numai în vederea evenimentului, temporar.

Gândul Ducelui este însă să dureze clădiri care să rămână pe veci, mărturisindu-şi utilitatea şi după închiderea expoziţiei. Orice agrement îşi capătă astfel rostul său de utilitate, iar frumuseţea aparenţelor imediate dobândeşte un substrat de seriozitate.

Calea Imperială care începe între solemnele vestigii ale Imperiului Roman, traversând întreaga Romă mussoliniană, conduce la locul destinat Expoziţiei Universale.

De departe, ansamblul de mase monumentale armonice, kilometricul teren ritmat de gigantice edificii ce izbucnesc către cer, revelează Expoziţia. Calea se deschide într'o piaţă largă, dar închisă, dintr'amândouă părţile, prin două largi exedre care-i dau aspectul unui imens hall, *în care vizitatorul se găseşte în situaţia de a începe să „trăiască" viaţa oraşului monumental.*

Se poate lesne stabili raportul între această piaţă şi „Forurile" lui Traian, chiar şi în ceeace priveşte dimensiunile exedrelor. Cele două construcţii care formează dubla exedră sunt zidite pe cheltuiala celor două mari Institute Italiene: Institutul Naţional Fascist al Providenţei Sociale şi Inst. Naţional al Asigurărilor. Cubajul lor este de circa 140.000 metri cubi fiecare, şi suprafaţa lor e înscrisă în două dreptunghiuri de aproximativ 120×200. Exedrele, zidite pe laturea care dă în Calea Imperială, au un diametru de 76 metri şi drumul măsoară respectiv 66 metri în lărgime, în aşa fel încât dimensiunile pieţei ce rezultă sunt 76×150 m. Din punct de vedere arhitectonic s'a reuşit să se ajungă la unitate prin simetria celor două clădiri şi graţie şirului de bogate coloane în marmoră, în două ordine superioare, care formează ca două imense ferestre zăbrelite deschise în cele două exedre, între suporturile porticurilor, frizelor şi cornişelor, unde patru fântâni impozante, decorate cu sculpturi, îşi asvârl către cer jocurile de ape.

Edificiile, fără să mai vorbim de parterul divizat în vaste încăperi, unde se vor aranja standuri, magazine, săli de desfacere, au două etaje corespunzând celor două ordine de coloane de marmoră care dau spre piaţă, şi trei etaje de-alungul celorlalte aripi ale clădirii.

Corespunzând celor două ordine de coloane, la primul şi al doilea etaj, se desfăşoară în inel, superbe galerii largi de 8 metri şi lungi de 140 metri, circa, în timp ce alte săli au fost amenajate să primească materialele de expus care vor fi plasate aici în timpul expoziţiei.

Un cinema, pentru filme excepţionale, pentru actualităţi şi noutăţi cinematografice, va fi dotat cu cele mai moderne instalaţii, fie de ordin tehnic, fie de ordinul confortului publicului spectator. In timpul sezonului, va funcţiona de asemeni un cinematograf în aer liber, într'o terasă grădină.

Totul pentru om; se înţelege că totul raportat deci la proporţiile umane.

Arhitecţii sunt: Giovanni Muzio, Mario Paniconi, Giulio Pediconi.

SORACTES

Omologia stilului

(Urmare din pag. I-a)

lipi buzele simţind neîncetat atingerea rece şi dulceaţa amară a pământului. Satul, în vale, departe, părea un cuib de păsări ascuns în văgăuni de frica uliului". **(3) Micşorarea satului la „un cuib de păsări ascuns în văgăuni de frica uliului" e cerut nu de depărtarea spaţială, ci de cea morală: în clipa sărutării pământului, Ion se asemuie unui uriaş din poveste, în faţa căruia se închină totul. Era logic, ca dela înălţimile bucuriilor demonice, satul să-i pară „un cuib de păsări ascuns în văgăuni". Stilul de aci are nu numai** justeţe, **cum ar crede un adept al criticii maioresciene, ci şi omologie, fiindcă lumea dn afară se contopeşte cu cea din închipuirea eroului.**

Plecând dela omologie, putem explica multe din procesul de elaborare artistică al scriitorilor. Eminescu scoate nenumărate efecte literare cu ajutorul omologiei. O imagine care revine foarte des la el, e a lunii. **In Făt Frumos din lacrimă, în Sărmanul Dionis, în poesii, pretutindeni apare luna.** Insă niciăieri poetul nu se repetă. **Stilul e mereu nou, fiindcă mereu noi sunt şi stările sufleteşti ale personagiului ori personagiilor, la care se referă complexul de imagini. Iată o scurtă înşirare din** Făt Frumos din lacrimă: **„luna roşie ca focul se ivea prin spărturile risipite ale norilor" (4) (roşie ca focul fiindcă Ileana Cosânzeana** e luată în braţe **de Făt Frumos); „luna palidă trecea printre nouri suri ca o faţă limpede prin mijlocul unor vise turburi şi seci" (5) (luna trecea printre nouri suri ca o faţă limpede prin mijlocul** unor vise turburi **fiindcă eroii sunt fugăriţi de Miază-noapte); „luna limpede înflorea ca o faţă de aur pe adâncul cel senin al cerului" (6) (luna limpede înflorea pe cer, fiindcă acum Făt Frumos şi Ileana Cosânzeana sunt scăpaţi de orice pericol şi mâine va fi nunta lor); din** Sărmanul Dionis: **„Afară ploaia încetase şi, prin mrejile şi valurile de nouri negri-vineţi,** luna trecea palidă şi rece" **(7) (e în concordanţă cu răceala morală a eroului, care merge gânditor spre casă); „apoi îşi ridică ochii şi privi visând în faţa cea blândă a lunei „**ea trecea frumoasă, clară, pe un cer limpede, adânc, transparent..." **(8) (Dionis e în preajma ferestrei frumoasei Marii); „stelele păzeau tăria,** luna trecea ca un scut de argint prin întunericul norilor, **în aer era aur şi'n grădine miros şi'o umbră adânc viorie, ruptă de dungi de lumină albă, care trecea prin mrejele de frunză, ca prin strecurători de lumină" (9) (Dionis e cuprins de-abinelea de iubirea Mariei). In poesii:** Călin: **„De pe deal răsare** luna ca o vatră de jăratic" **(atmosferă de linişte patriarhală);** Melancolie: **„Părea că printre nouri s'a fost deschis o poartă, prin care** trece albă regina nopţii moartă" **(în acord cu destrămarea sufletească a poetului);** Scrisoarea I: **„Luna** varsă **peste toate voluptoasa ei văpaie" (îndemn spre reverie);** Peste vârfuri: **„Peste vârfuri trece luna..." (în armonie cu melancolia poetului);** Mai am un singur dor: **„Alunece luna prin vârfuri lungi de brad" (imaginea aceasta e cerută de liniştea cu care Eminescu îşi expune ultimele dorinţe). Adunate cu migală, exemplele de aici s'ar putea dubla ori tripla. Deşi multiplă şi variată în inspiraţia ei, opera lui Eminescu se poate reduce totuşi la câteva linii mari. Prin forma pe care le-o dă poetul, ele devin însă fonduri mereu noi.**

Ceeace înseamnează că omologia **stilului e unul din mijloacele de căpetenie prin care se obţine originalitatea. De aceea, ea nu apare decât la scriitorii cu adevărat mari.**

VLADIMIR DOGARU

NOTE: 1) Flaubert: Salammbô, p. 145; 2) Rebreanu: **Ion,** p. 124, vol. II; Idem, op. cit.,, p. 125, vol. II; 4) Eminescu: **Scrieri literare,** ed. Murărăşu, p. 11; 5) Idem, op. cit., p. 22; 6) Idem, op. cit., p. 23; 7) Idem, op. cit., p. 39; 8) Idem, op. cit., p. 46; 9) Idem, op. cit., p. 57.

Cronica plastică

Justificări, păreri şi sugestii plastice

Faptul de a te plimba prin expoziţii de pictură comportă, indiscutabil, un viu interes. Nu numai ca să-ţi lumineze ochii prin comparare, dar controversele pe care le ridică o pânză, diferitele puncte de vedere ale privitorului, precum şi posibilitatea de a-ţi contempla lucrarea alăturată de a marilor maeştri... este încărcată de învăţăminte, de tâlc.

Dintr'odată îţi piere ifosul, devii modest...

Apoi şi întâlnirile care-ţi sunt prilejuite cu anumiţi cititori — ce te interpelează fără să te cunoască şi cărora ai slăbiciunea să le răspunzi — pentru a primi ostracizări iscate de păreri greşit înţelese, sunt încă una din savuroasele experienţe, pe care le poţi face cutreerând expoziţii...

Această tinereţe efervescentă, grăbită să decreteze suprimarea criticului plastic şi al cronicei, nu cunoaşte — măcar că poartă ochelari— nu cunoaşte, zic, particularităţile faunei pictoriceşti.

Şi vom povesti o veche, dar *veridică* anecdotă.

Un cronicar X făcea pe vremuri cronică plastică. Vorbind de un sculptor femenin — bine cunoscut — a scris şi el, ca omul, o frază, ce părea inofensivă orişicui; dar care — din păcate — avu darul să înfurie la culme artista în chestiune. Aceasta lăsându-se pradă temperamentului său vulcanic, aşteptă pe bietul cronicar, înarmată fiind (sau cel puţin lăudându-se) cu o umbrelă, pentru a-i rupe pe spinarea lui efectele nenorocite ale frazei cu pricina. Cronicarul, prudent, nu se prezentă; preferă să nu apară nici să scrie sau să vorbească despre opera acelei talentate, dar bătăioase artiste. Ei bine, rezultatul a fost că i s'au trimis zeci şi zeci de mesagii, fie verbale, fie scrise, ca să vină *să vadă măcar* expoziţia (fără nici un risc!), el însă a ţinut morţiş şi nu s'a dus...

Rău cu rău, stimate domnule cititor, care ne faci cinstea deosebită să ne 'nţelegi anapoda, *dar mai rău fără rău..!!*

*

In galeria nou deschisă a „Căminului Artelor", confruntările îşi urmează ritmul cu paşi accelerati. Pânze noui vin mereu să împrospăteze ochiul, care mai de care mai violente, mai bătătoare la ochi. De altfel, virulenţa culorilor e pentru moment momeala, punctul de atracţie al publicului nostru.

De aceea mă întreb cât poate fi de gustată acea pânză de dimensiuni mediocre, de o nobleţă unică şi de o sobrietate ce ar putea pare ridicolă între atâtea culori tari a lui ANDREESCU, reprezentânâd o becaţă simplu întinsă pe masă, fără nici un artificiu. Mă întreb dacă va găsi achizitor, căci desigur acel ce o va cumpăra va denota că îi place pictura în sine, pictura pentru pictură, nu pentru semnătură. Acest ANDREESCU nu e semnat, în schimb cele două interioare de pădure aspectuoase, „mari", cu luminişuri stropite din loc în loc pentru mai mult efect, şi cu acei mesteacăni mai tărcaţi decât o zebră sunt, pentrucă-s semnaţi, deja reţinuţi... Calitatea acestor interioare de păduri „pare" să fie bună şi nu este decât artificiu, efect, egalitate de ton şi lumină. Acelaş verde şi sus şi jos, aceeaş culoare şi în lumină şi în umbră... Diferenţieri de ton nu există... Toate acestea scapă unui ochi neexersat. De fapt, şi ANDREESCU era om, nu era maşină de produs tablouri perfecte.

Expoziţia de flori dela „Căminul Artelor" îţi arată tonuri vii, încânătoare, unele stridente. Ştiu însă o ulcică pictată parcă din noroi de ANDREESCU. Un tablou mic — modest — sărac am putea spune, în care nu există un singur cadmium sau un singur lac. Câteva floricele de un gălbui nedefinit o împodobesc. Puţin ocru, negru şi verzui, o tonalitate în genere măsluie îl învălue tot. Valorile sunt atât de măestrit puse, încât cele mai „colorate" pânze din lume cad, se şterg...

In casa profesorului Bogdan din Iaşi există o comoară, pentru care s'ar cuveni să se facă un pelerinaj: acea comoară e o floricică în ghiveci, o zambilă pictată de ANDREESCU...

Dar orice predică s'ar ţine, publicul fascinat tot după culoare cu toptanul va alerga, pictura în esenţă îi va scăpa totdeauna. Secretul picturei nu-l poate dibui... şi e mai bine aşa. Un domn mă întreba cu o delicioasă naivitate: „spune-mi, te rog, cum ştii d-ta că o pictură este bună?"

Dacă ne-am divulga tainele tuturor, ce ne-ar mai rămâne? Să lăsăm cu bucurie să fie cumpărate acele tablouri încărcate de verde, galben, roşu şi albastru şi nouă celor care nu avem bani, să ne rămână ANDREEŞTII de cea mai fină, cea mai superioară calitate, pentru delectarea şi plăcerea ochiului.

LUCIA DEM. BALACESCU

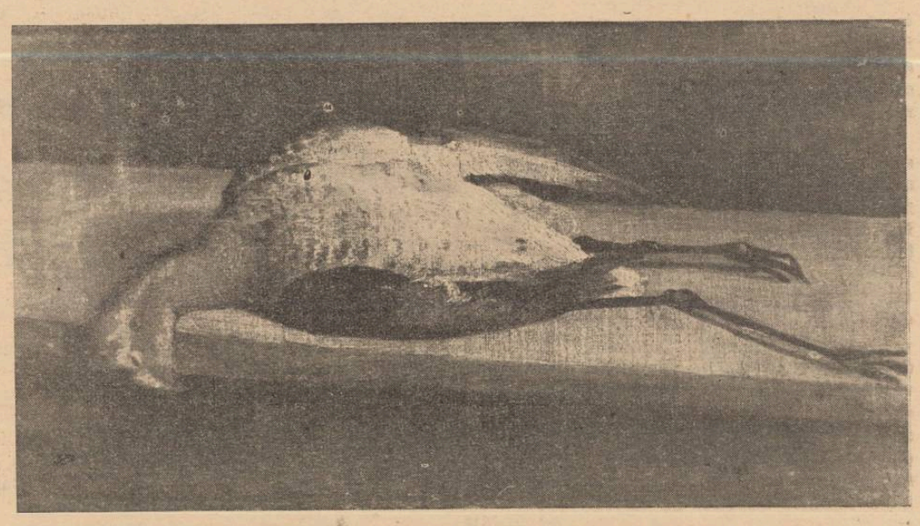

ANDREESCU — **Becaţă**

Intelectualul şi boemia

(Urmare din pagina I-a)

nu vor să schimbe faţa societăţii şi a căror boemie îşi găseşte altă motivare, cum e artistul, filosoful, uneori şi omul de ştiinţă. Ei nu vin în contradicţie cu lumea, fiindcă nu i-ar admite aşezămintele, ci pentrucă nu le bagă în seamă. Nu găsesc că preocuparea de ea le-ar întregi prea mult personalitatea. Fiinţa lor le ajunge, iar boemia îi apucă în clipele în care li s'a urît de ea. Convenţiile, prejudecăţile sociale, uneori şi legile sunt insipide şi se menţin printr'un fel de inerţie a faptelor. Boemul ştie să le dea cu tifla, să-şi râdă de zădărnicia lor şi de anchilozarea noastră. El devine atunci „copil teribil". Nu sunt lipsiţi de caracter nici aceştia, numai că din înţelesul noţiunii trebue înlăturat acordul cu societatea. Ei sunt de acord cu idealul lor, sunt robii acestuia, iar dacă în goana spre realizarea lui mai calcă în stânga, sau în dreapta, nu trebue să-i condamnăm. Toate condamnările de acest fel pe care societatea a ţinut să le aducă, au rămas tot atâtea pete pe obrazul ei. Geniul nu are altă posibilitate de răzbunare, decât aceea de a ne pune în lumină mediocritatea. Un Villon, sau un Rimbaud au călcat normele sociale, iar Socrate pentru lucruri asemănătoare a fost condamnat. Să zicem că toţi aceştia ar fi omorît câte un om şi ar fi suferit pedeapsa capitală. Raportul dintre faptă şi pedeapsă nu e deloc echitabil. Socrate trăieşte prin Socrate. Cei care l-au condamnat trăiesc prin moartea lui Socrate. Morţii de acest fel dau viaţă celor ce le-au luat-o. Straşnică ironie. Ne aflăm în faţa unui echivoc din care nu putem ieşi: societatea îşi are şi ea raţiunile ei şi scuzele ei. Nu poate şti pe cine are în faţă şi chiar dacă ar şti, nu poate ocroti pe nimeni. Legile ei imită pe acelea ale naturii şi tind să fie implacabile ca ele. Este totuşi o bucurie în faptul că o frază ca aceasta: „Lasă-l dragă, e un boem" — găseşte rezonanţă şi înţelegere. Dar, ca în orice bucurie, şi aici se poate ascunde o amărăciune: s'ar putea ca fraza să ascundă nu înţelegere, ci dispreţ. E bine venit şi dispreţul dacă se adresează boemului de circumstanţă. Cel adevărat rezistă şi nu-l bagă în seamă. Dacă boemia a fost compromisă, aceasta se datoreşte, în primul rând, acelor care au mimat-o. Au observat că de ea se leagă un anumit stil superior de viaţă şi atunci au făcut calea inversă, au încercat să deducă dela boemie la intelectualitate: oamenii mari sunt boemi. Ca să fii ca el, trebue să fii boem. Să nu se uite însă că intelectualitatea justifică boemia, iar maniera boemă nu potenţează intelectualitatea, dacă există şi nici nu o poate înlocui.

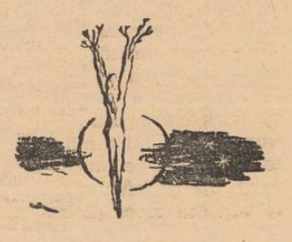

N. PĂRVU

ORAȘUL DE LA RĂSĂRIT

— printre ale cărui ruine și singurătăți, căutându-ne copilăria și amintirile, nu ne-am întâlnit decât cu fantomele —

de LAURENȚIU FULGA

În ziua în care bunul meu prieten și tânărul poet Teodor Al. Munteanu mi-a mărturisit că se va organiza o mare ședătoare literară, în al cărei program figurez și eu, am avut un moment de neliniște și surpriză. Deabia am putut să-mi înăbuș țipătul de spaimă sau de neistovită bucurie care mă copleșise, obligându-l astfel pe Teodor Al. Munteanu să-mi suporte îmbrățișarea aceea pasionată, prin care-mi exteriorizam o inexplicabilă pasiune. Tot atât de turburat, cu ochii împăienjeniți de o puternică rețea a amintirilor și cu sufletul încins de o ciudată exaltare, am coborît în fugă cele două etaje ale redacției gazetelor din Sărindar, — pentruca, pornind dealungul străzilor în acea sălbatecă seară de Mai, să murmur singur, îmbătat și fascinat de această veste, șoptindu-mi mie și amurgului și zărilor:

— Voiu revedea Chișinăul, mă voiu reîntâlni cu fantomele, mă voiu întâmpina încă odată cu copilăria mea!...

Și necontenit, până noaptea târziu, să-mi așez unele lângă altele toate acele fermecătoare etape de viață basarabeană, care lăsaseră semne atât de adânci în propriul meu destin. Căci numai pentru cei ce s'au născut acolo, numai celor cărora li s'a arătat soarele pe stepa nesfârșită și doar cei ce au parcurs miracolul basarabean dealungul tuturor voluptăților și degradărilor lui — numai aceia pot ști ce înseamnă cu adevărat să te întorci într'un oraș în care fiecare piatră și fiecare arbore, fiecare fereastră și fiecare bătaie de vânt îți cunosc ceva din ființă, mai păstrează încă urmele trecerii tale efemere pe acolo. Sunt trecuturi de care nu te poți lepăda, sunt anii parcurși cu frenezie și vehemență care te cheamă înapoi, sunt toate acele sumedenii de umbre ale tale — care ar vrea să se revadă în cel ce ai ajuns astăzi, să se confrunte cu noua ta realitate...

Nu mai văzusem Chișinăul din 1938, când îl părăsisem cu sentimentul unei mari pierderi — pentruca, în anii care ne-au despărțit, să-i retrăiesc molcom și îndurerat toate amintirile. Cu toate că între noi n'a fost deloc o ruptură, ci, dimpotrivă, unul altuia se părea că ne făcusem promisiunea de a nu ne uita și de a ne reîntâlni subt o zodie mai bună. Istoria s'a dovedit, însă a fi ceva mai tragică decât o revăzusem noi — și în amândoi a sacrificat grotesc tot ce era mai frumos în existențele noastre. Mie... (multe întorsături de soartă, a căror mărturisire nu-și are rostul) — Chișinăului i-a adus lacrămi și sfâșieri.

Veneam ades să-l întreb pe Teodor Al. Munteanu:

— Când mergem? Dece nu se grăbesc formele de plecare?

Căci nu mă puteam duce singur acolo, mi-era teamă de această târzie reîntâlnire, n'aș fi putut suporta intrarea în cetate fără sprijinul cuiva. Aveam simțământul copleșitor al distrugerii în fața propriilor mele amintiri și de aceea trebuia să m'agăț de cineva, de doi, de zece prieteni — în preajma cărora să străbat toate pustiurile Chișinăului.

In redacția gazetelor Ministerului Propagandei i-am cunoscut și pe inițiatorii acestor serii de festivaluri literare în toate orașele provinciilor desrobite.

La un impunător birou în dreapta, apărea la prima impresie destul de sever sau izolat de toate cele pământești — veșnic îngânduratul poet și scriitor ardelean — Părintele George A. Petre — ai cărui ochi plini de o amicală lumină și zâmbetul întotdeaun cald și camaraderesc te surprindeau în adevărata lor ființă, de abia după ce poetul își ridicase lenevos fruntea în sus Și ș'iind bine că Părintele George A. Petre duce cu sine soarta unui refugiu din Ardealul de Nord, nu m'am mirat că inițiativa ședătorii îi aparține. Misionarul duhului creștin, devenit astăzi misionarul propagandei naționale, are convingerea că peste tot (acolo unde crește din țărână sufletul românesc), trebue să parcurgă și marea comuniune spirituală a poeziei și a slovei inspirate.

La altă masă, nostalgic răvășind manuscrise și corecturi, d. Paul Donici — secretarul de redacție al ziarului „Basarabia", ascultă calm convorbirea noastră.

Și ca un iureș intrând pe ușă, frumosul și tânărul poet Sergiu Matei Nica — al cărui spirit ca argintul viu și a cărui făptură de cerb legendar te străbat cu fiori de tinerețe, dintr'odată domină toată conversația, neuitând să amintească de eternitatea Basarabiei.

Insfârșit,

ACCELERATUL BUCUREȘTI—ODESSA

pleacă din gara de Nord, astăzi Sâmbătă, 13 Iunie, la ora 19 și 3 minute.

Ajuns deabia cu câteva clipe înainte, zadarnic încerc să-i găsesc și pe ceilalți. Trec de câteva ori dealungul peronului, prin furnicarul acela de lume și cărucioare de bagaje — plimbându-mi ochii cu insistență disperată pe la toate ferestrele — dar nu-mi apare nici o figură cunoscută din ale celor programați pentru ședătoare. Vagoanele extrem de ocupate, cu scările îmbâcsite până la refuz, nu mă tentează. Voiu aștepta până la ultimul minut, când dezolat că va trebui să parcurgă această călătorie înghesuit printre streini — mă voiu agăța și eu de o bară — convins că numai fatalitatea este vinovată.

Aflasem că Teodor Al. Munteanu împreună cu George Dorul Dumitrescu și Constantin Salcia plecaseră cu o seară mai înainte și-i fericeam că la o oră atât de prielnică nostalgicelor rătăciri sau taifasurilor lirice — ei trebue să fie undeva pe străzile Chișinăului, eventual în grădina publică sau în cel mai rău caz ascunși în vreo odăiță discretă cu cvas, vin sau bere la dispoziție.

Totuși, printr'unul din vagoane (mi se pare chiar că-i văd) sunt și ceilalți: Părintele George A. Petre, Paul Donici, Mhail Dănescu (administratorul Direcției Propagandei) și probabil poetul D. Iov. Dar unde-or fi B. Iordan, Emilia Milicescu, Const. Virgil Gheorghiu, Al. Raicu?

GEORGE DORUL DUMITRESCU

Mă cuprinde deodată nostalgia plecărilor, a acelor mari plecări fără țel și fără măsură, care ar putea sfârși în împărăția lui Dumnezeu sau într'o altă nemărginire. Rezemat de unul din stâlpi, îmi închipui că trenul acesta ar putea merge spre Țara de foc sau spre altă lume fantastică. Toți oamenii aceștia și-au sfârșit obligațiile lor pământene, și-au luat rămas bun dela cei vii și acum pornesc spre o himeră îndepărtată, spre un tărâm ideal și nemaivăzut. Fără voia mea, încep să murmur acele extraordinare versuri din „Le Voyage" și nu știu dece îmi vine să cred că pe aproape fantoma lui Baudelaire îmi vizitează halucinația sau îmi exaltă dorul după altceva:

Un matin nous partons, le
cerveau plein de flamme,
Le coeur gros de rancune et de
désirs amers,
Et nous allons, suivant le rythme
de la lame,
Berçant notre infini sur le fine
des mers:

Les uns, joyeux de fuir une
patrie infâme;
D'autres, l'horreur de leurs
berceaux, et quelques-uns,
Astrologues noyés dans les yeux
d'une femme,
La Circé tyrannique aux
dangereux parfums.

Acum sunt liniștit. In înțelesul simbolic al versurilor descifrez elementele propriului meu mister și aproape că uit de rostul meu în ziua asta pe peronul gării de Nord. Trec din nou oameni pe lângă mine, se aude iarăși sgomotul strident al cărucioarelor, vocile se întretaie într'o surescitantă răpăială de șuvoaie curgătoare. Dar, par a fi atât de departe de ele. Simt doar fluviul vieții curgând pe alături și eu izolat într'o mare singurătate, privind în jur cu ochii enigmatici ai nemângâiatului meu suflet. Nu-mi mai dau seama de certitudinea existenței mele, nici nu vreau să mai gândesc la ce o să se întâmple. E bine așa. Singur, rupt din firea generală, așteptând să pornească trenul.

Deodată un glas mă trezește din visare și o mână-mi prinde umărul.

— La ce cugeți, tinere domn? se aude vocea din spatele meu.

Mă întorc mirat și surprins. In fața mea se găsește acum unul din cei mai liberi și inteligenți tineri ai României, Axente Sever Popovici, a cărui prezență aici mă uimește. Ne dăm mâinile surzând și ne întrebăm unul pe altul, deodată, unde mergem. El se întoarce la Odessa, după o vacanță de câteva săptămâni Așa dar, vom face drumul împreună până la Chișinău.

Peste un minut, când mașinăriile vagoanelor se lovesc unele de altele, apoi se uniformizează într'o mișcare sacadată și banală — ne găsim amândoi, față în față, pe platforma vagonului. Cine l-a cunoscut pe Axente Sever Popovici, cu neputință să nu-și evoce trudita lui ființă și mai ales eforturile pe care le face tânărul nostru gânditor pentruca să anuleze orice părere personală a ta, să-și impună cu violență punctele lui de vedere adeseori fantastic de subiective și injuste, contrazicând deasemeni cu vehemență orice sistem filosofic, orice aspect al artei sau al literaturii, orice formă de viață socială sau politică. Fără îndoială că de multe ori Axente Sever Popovici se aseamănă unui spirit în flăcări, demonizat de o stranie interzicere a oricărui contact uman.

Trenul își urmează drumul cu o monotonie tristă, parcurgând o zona prea cunoscută pentru a descoperi alte nuanțe de peisaj. Totuși așa cum cade soarele peste lume, lumina asta roșie dă deparmi o înfățișare de panorama fantastică. Ne apropiem de Ploești. Se văd de aici toate aceste nesfârșite șiruri de vagoane sau cisterne petrolifere, imensele depozite colorate în cenușiu și peste ele plutind fumul fabricilor în nori groși. Când trenul oprește, coborîm pentru a urca de astădată în vagonul restaurant, unde cel puțin până la miezul nopții vom avea posibilitatea să stăm mai comod. La aceeași masă cu noi, un căpitan și un funcționar de bancă dela Iași. Ofițerul este internat în spitalul Francez, dar se duce până la Vaslui pentru a vinde niște mazăre sau așa ceva. Domnul funcționar este un om în vârstă, foarte gras și cerându-și scuze, își scoate haina așezându-și-o pe umeri. Comandăm dela început bere, Sever Popovici își aprinde altă țigară, domnul funcționar povestește despre zilele lui de soldat. In tunu, Părintele George A. Petre și Paul Donici, sorb tăcuți din ceașca cu supă. Orele își împlinesc firul lor cu firul mare și încetul cu încetul toate se scurg spre miezul nopții. Gară după gară, lăsăm totul în urmă în bezna compactă. Sfârșim masa, ne reîntoarcem în vagon și pentrucă încă nu s'au ivit locuri libere în compartimente — rămânem pe culoar să dormităm cu frunțile în palme, rezemați de bagaje streine sau să fumăm necontenit țigară după țigară. In curând se va face ziuă. Și cand se luminează zarea, parcă eșim toți dintr'un tunel, privindu-ne aceste livide fețe și acești injectați ochi de nesomn. Așteptăm din nou să se deschidă vagonul restaurant. Trenul oprește în câmp, nu știm din ce cauză. Va întârzia astfel două ore. Își reia drumul aproape de ora șapte. Trecem Prutul. Nimeni n'are nici o emoție, doar cineva șoptește altuia de alături:

— Pe aici am luptat eu! De-ai ști cât sânge s'a vărsat atunci... și probabil evocarea acelor zile va dura mult.

Instalați, ne reîntoarcem în vagonul restaurant. Cerem întâiu ceai, apoi cafele. Dela fereastra noastră se vede aceeași Basarabie de acum patru ani, aceleași lanuri de floarea soarelui și aceleași case mărunte și murdar spoite cu albastru roșu, negru, cenușiu. E sărbătoare astăzi, dar hainele celor care ne răsar prin față sunt tot atât de sdrențuite ca și altădată. In gări suntem întâmpinați de firave făpturi sărace, cu picioarele desculțe și pare-mi-se chiar nespălate, care ne întind coșulețe cu cireșe, căpșuni, covrigi sau sticle mici cu vin. Aproape că nimeni nu cumpără. Copiii și fetițele acestea sau femeile și bărbații care fac acelaș serviciu —vor rămâne după plecarea trenului contemplând cu zâmbete chinuite toată prihana bogăției lor. Nimic nu s'a schimbat. Imi vine să plâng în această clipă (8 și 4 minute, Duminică 14 Iunie 1942) când parcurg pentru a 56 oară acelaș drum prin Basarabia. Colo, uite berzele lenevind pe lac dincolo lanul acela imens cu grâu, sus pe o colină o turmă de capre, dincoace, pe cărarea ce duce spre sat o cotigă trasă de un cal beteg.

Chiar cinicul Axente Sever Popovici se încăpățânează să tacă și trenul se apropie de Chișinău. Mă ridic deodată în picioare. Se văd moara Roșie, cartierul spitalelor, turla capelei liceului militar, Soborul, liceul Eparhial, și parcă o sumedenie de umbre plutesc pe deasupra lor. E ceasul 10 și 20 de minute. Cobor. Mi se pare că am coborît într'un trecut, în care nu trebuia să mai mă întorc.

INTÂLNIREA CELOR DOUĂ LUMI

Acum suntem toți pe peronul gării Chișinău. Aspectul de sărbătoare îl înfrumusețează odată cu razele aurii ale soarelui, toată fremătarea aceea ve și neașteptat de bucuroasă a celor care așteaptă sosirea trenului. E un fel de primire oficială, turburătoare prin nuanța de dragoste camaraderească și împlinită în aceeași târzie întâlnire de peste ani. In cursul nesfârșit al călătorilor care coboară și urcă, revărsându-se dealungul peronului ca o apă vie, ne auzim chemați din toate părțile, fiecare vrând să ne vadă mai întâiu, să ne dea mâna și să ne ureze bun venit.

E impresionantă clipa în âlnirii celor doi colegi de generație, prozatorul N. Dunăreanu și poetul D. Iov, care se îmbrățișează lăcrămând pe scările vagonului. In ciuda vârstei părului alb, ei au rămas mai tineri decât tinerețea neuitată — și probabil mai stă ascunsă aici enigma acelei curate amiciții care nu se pierde niciodată. Pe părintele George A. Petre îl primesc, impresionant de oficiali în sutanele lor albe, preoții Sergiu Roșca și V. Țepordei — fostul director al temerarului ziar din refugiu „Raza" și amândoi consacrați mânuitori de condei în sorbul basarabean. Paul Donici se îndreaptă grăbit să-și întâmpine corul mixt din satul său natal, Strășeni, care-și va da deasemenea concursul la ședătoare. Poetul Al. Raicu, greoiu ca un burghez iremediabil — mai târâind cu el o valiză masivă (în care pretinde că are numai poezii) se oprește nedumerit în mijlocul peronului și întreabă tare:

— Vin eu?

Constantin Salcia, care a venit cu o zi mai înainte a avut timpul să recunoască splendide locuri unde se poate găsi vin, îl ia pe tânărul său confrate de braț și dispar amândoi în oraș.

Ochii de argint viu ai lui Sergiu Matei Mica, nestăpâniți în febra lor de totdeauna, caută și întreabă în toate părțile:

— Iordan, Gheorghiu, Emilia... unde sunt?

Se vede că n'au venit, căci din tren, în ultima clipă, nu mai coboară decât autorul piesei „Iancu Jianu" — d. maior Ticuță Mihăilescu — fost secretar general al Ministerului Propagandei care va trebui să se prezinte astăzi la Corpul de Armată — unde a fost mutat, dar înainte de asta — este invitat să participe și la ședătoare.

Acum toți se îndreaptă spre ușa de eșire, de unde vor lua mașinile și se vor opri la Teatrul „Expres".

In sfârșit mă găsesc în fața gării, între Teodor Al. Munteanu și fostul meu profesor — di-

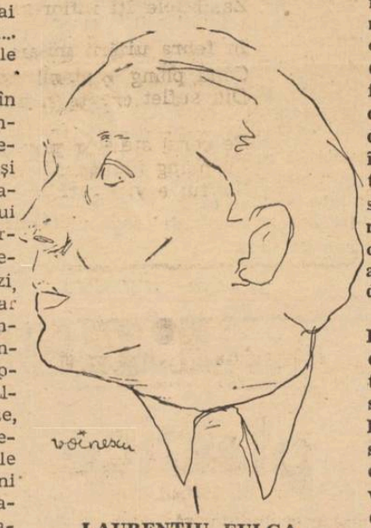

LAURENȚIU FULGA

stinsul și melancolicul George Dorul Dumitrescu, privind peste panorama neschimbată a orașului. Un tramvai urcă alene costișa din cartierul ceainăriilor, altul e gata să oprească. Sus, pe colină, se mai vede încă impunătoare și în reagă — institutul a Liceului Eparhial de fete. Iar în fund, se întrevăd câteva ceainării deschise, cu aceleași geamuri vopsite în alb și albastru, cu aceleași ceai și aceiași oameni nelipsiți mai ales în zilele de sărbătoare.

Mașina noastră urcă încet spre centru. Imi îndrept ochii dintr'o parte în alta, încercând să-mi reînvie în minte toate aspectele urbane de altădată. Piața aceea celebră, în care roiau oameni de toate categoriile și în ale cărei dughene mici de lemn se vindeau semințe, cvas și turtă dulce, piața este dispărută. N'au mai rămas din case decât zidurile dărăpănate, molozul adunat la mijloc și iarba care a început să crească sălbatecă peste ele. Spectacolul este dureros. Oriunde îți întorci privirile, ți se descoperă aceeași față moartă a orașului, aceleași prăbușiri, aceiași pereți cenușii.

Nu se aude nicium clopot, nu se simte nicăeri că astăzi e Duminică, viața parcă stă ascunsă în pământ. In'âlnim dealungul celebrei altădată și astăzi dezolantei Alexandrowskaia — doar câteva femei în picioarele goale, cu desagi pe spate și lipiți de ziduri, cu fețele sfâșiate de lene, mizerie sau zădărnicie, grupuri de muțici bolnavi, slabi, lihniți de viață. O singură clipă, ochii mei surprind ochii lor și mi-i deajuns să înțeleg ce gândesc. Fără îndoială că privesc aceste ciudate mașini care mai pot circula ca niște moluște sinistre, pe tinerii domni dinlăuntru care au pantofi, pălărie și mănuși — îi aseamănă cu strigoii unei lumi de care nu-și mai pot aduce aminte.

Unde este viața orașului? Unde este spiritul lui Dumnezeu?

Oprim câteva minute la hotel, un fel de hotel, un fel de casă. Aș vrea să fac un duș („domnul dela București" care nu poate rezista fără bae!) dar Teodor Al. Munteanu mă ironizează.

— Vrei să faci duș? Uite... și-mi arată, după ce am intrat în cameră, (ah, ce cameră!) lighianul așezat pe o masă veche de toaletă și o oală de pământ din care ne vom turna unul ultuia apă, ca să ne putem spăla măcar mâinile și fețele.

Așa dar, acesta-i Chișinăul! Imi amintesc de acele elegante hoteluri Londra, Suisse, Simplon — și privind aceși pereți nevăruiți de ani, contemplând această orbilă și primitivă oală de pământ — îmi vine să mă întorc la gară și să fug definitiv. Nu-mi mai trebue confruntarea cu trecutul, nu mai am nevoie de amintiri, puțin îmi pasă de acei ani fericiți ai copilăriei, nu vreau să mă întâlnesc cu strigoi, cu umbre...

Cu multă trudă, sfârșesc să-mi spăl mâinile și obrajii, mă privesc în oglinda din perete — și parcă văd în spatele meu un mare păianjen, un păianjen imens (dumnezeiesc sau diavolesc) care-și țese pânza, o pânză grea și încâlcită peste mine și peste toți anii viitori ai Chișinăului.

— Hai, să mergem! în tip lui Teodor Al. Munteanu.

— Ce-i domnule elev din clasa opta? îmi prinde umărul George Dorul Dumitrescu. E greu de suportat, dar liniștește-te...

Ii promit să mă liniștesc. Eșim, ne îndreptăm spre Teatru. Drumul se răsucește pe câteva străzi.

Aci trăia odată domnișoara Zenovia... începu să evoce fostul meu profesor, și evocarea lui are ceva dintr'o leturghie spusă încet, pentru oameni care nu se mai înmorc. Căci acolo unde trăia odată domnișoara Zenovia, sau domnișoara Niura, sau ciudata familie Popov — acolo sunt acum ruine. Ne oprim o clipă în dreptul unei case și fiecare ne închipuim: — „Colo a fost patul, dincolo pianul..." și-acum singurătăți, șoareci printre cărămizile crăpate, pisici leșinate care-și caută stăpânii, și toată această atmosferă de înnecare, de sfâșiere, de amintir răscolit.

— Unde-s oamenii, domnule Profesor? Unde-or fi? îi întreb, dar întrebarea nu-și mai are rostul. Dece să ne gândim sau cum să ne gândim la oamenii aceia? Ei sunt moartea, sunt amint rea, sunt o urmă de cenușă. Ceeace este esențial s'ar părea să fie viața, chiar asta stridentă și adormită de pe aceste străzi, viața cu litere mari.

Ajungem la teatru. Mai intră încă domni, doamne, copii, evrei, oameni cari se plictisesc, care au ocazia astăzi să salveze câteva ceasuri, care vor specula propriile lor satisfacții în câteva aplauze. Oare nu și acesta-i rostul tuturor ședătorilor literare?

Eternele iluzii, noi suntem negustorii de iluzii. Să presupunem că vor fi fericiți un ceas, două, trei, și apoi... destinul a fost rezolvat? Istoria a înălțat temple noui sau a inventat alte paradisuri? Dar asta-i de ajuns, această iluzie, aceasta transfigurare sau scoatere din minți de câteva ore. Oamenilor nu le trebue mai mult, demonul este acelaș pretutindeni sau mai degrabă microbul deșertăciunii. De ce să ne luptăm cu demonii? De ce atâtea întrebări chinuitoare? Iluzii dați oamenilor iluzii, vor fi fericiți.

Să se tragă, deci, cortina!

ȘI CORTINA SE RIDICĂ

Sala teatrului, care poate adăposti trei mii de persoane, este aproape plină. Se găsesc în primele loji domnii: General V. Atanasiu, comandantul Corpului de armată; Titus Hotnog, directorul Invățământului din Basarabia; Colonel C. Dumitru, vicepriimar al Municipiului; Profesor universitar Ștefan Ciobanu și Profesor L. T. Boga — directorul Arhivelor Statului, ofițerii garnizoanei, profesori, funcționari, elevi, oameni de rând, etc., etc.

Corul A. C. T. și A. C. F., sub conducerea profesorului Mihail Stegaru, intonează Imnul Regal. Copleșitoare, muzica gravă planează în sală ca un început de veste bună. Apoi, poetul Sergiu Matei Nica, într'o înflăcărare care l-a caracterizat întotdeauna, vorbește despre spiritul de camaraderie al scriitorilor — și în numele basarabenilor mulțumește grupului bucureștean pentru înțelegerea acordată acestei propagande în provinciile dezrobite.

Conferința Părintelui George A. Petre, despre „Oastea sufletului românesc" — pune problema comuniunii spirituale a tărâmurilor unde rezistă încă elementul național. Cuvântarea, predicată asemenea după un amvon de misionar, înregistră de zeci de ori de aplauzele auditorilor — realizează dela început o atmosferă deosebită în sală.

George Dorul Dumitrescu evocă, în cuvinte calde și împărtășite de cei cărora li se adresa, anii de odinioară ai Chișinăului, cu toate minunile și frumusețile lui, făcând deasemenea prezentarea sobră și obiectivă a fiecărui scriitor, mărturisind și legăturile adevărate dintre opera lor și climatul basarabean.

Rând pe rând, se perindă apoi pe scenă poeții Al. Raicu, maiorul C. Mihăilescu, Sergiu Matei Nica, D. Iov, Constantin Salcia și Teodor Al. Munteanu (aceștia din urmă chemați la rampă în repetate rânduri). „Covorul basarabean" al lui D. Iov, „Odă pentru România" a lui Salcia și „Doina basarabeană" sau „Scrisoarea de pe front" ale lui Teodor Munteanu produc un adevărat delir. Niciodată n'am putut crede că poezia poate avea o atât de directă corespondență în sufletul unei masse, care s'a animat într'o expansiune de neînchipuit.

Fragmente de proză citesc N. Dunăreanu, Sabin Velican și semnatarul acestor rânduri

Ședătorea s'a mai bucurat de concursul celor două coruri: A. C. T. și cel rural din Strășeni condus de Mihai Mândrescu. Prelungită până la o oră destul de târzie, se încheie însfârșit în acelaș cadru sărbătoresc dela început.

Acum e o după amiază răcoroasă, dinspre Nord începe să bată un vânt ușor și cerul pe alocuri se întunecă. Suntem invitați la masă. Pe drum, D. Iov povestește de cele 83 de ședători la care a luat parte până acum și pare a fi foarte mândru, mai ales de succesul său de astăzi. Ajungem la restaurantul lui Corneliu Mihăilescu, cel mai elegant restaurant al orașului. Corneliu Mihăilescu a fost pe vremuri gazetar sau așa ceva, pe mulți dintre noi îi cunoaște, și se grăbește să ne facă masa cât mai îmbelșugată.

In ultima clipă mai sosesc, aduși de vânt sau de întâmplare, domnii Iorgu Tudor, V. Ciobanu și tânărul poet Nicolae Coban. Printre grațioase vaze cu flori, se presimte aroma unei țuici foarte vechi și tartinele cu icre negre devin din ce în ce mai amăgitoare. Incepe astfel o masă cu adevărat după bogăția eroilor homerici, printre pocăturile clipelor prelungite până târziu — vinul de Odobești (o bogăție rară și personală a lui Corneliu Mihăilescu) dă imediat libertatea mărturisirilor.

— „A fost odată un cal... începe poetul Iov și toată lumea ascultă atentă. Calul era proprietatea lui Nae Dunăreanu și-l chema Volodea. (Acum „domnu Profesor" — cum îi spun toți bătrânului prozator al Sămănătorului — își soarbe tăcut paharul și oftează). Volodea trăgea la droșca șubredă, care-l aducea pe

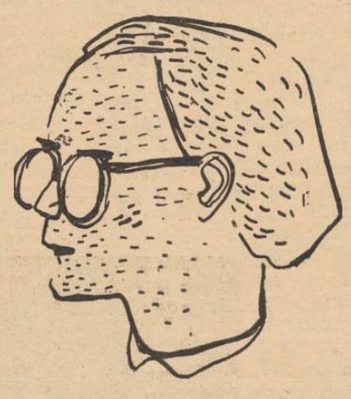

TEODOR AL. MUNTEANU

Dunăreanu dela vie în oraș și înapoi. In cale însă, ca pe toate căile pe unde mergeau amândoi — erau cârciumi și Nae își oprea droșca în drum ca să intre înlăuntru. Cine nu-l cunoștea pe Volodea!... Dacă-l întâlneai, dormitând și trist pe o margine de stradă, știai bine că pe undeva pe alături trebue să fie și Nae Dunăreanu. Volodea își cunoștea stăpânul și de-l întrebai cu glas tare, ca pe oameni: „unde-i Nae?" Volodea dădea din cap, ori înainte, ori înapoi, ori drept în față — și atunci știai bine că în prima cârciumă autorul schițelor trebue să fie prezent. Intrai și-l găseai: —„iar m'a trădat Volodea, iar mați găsit măi...", mormăia Nae, dar te invita lângă el la masă. Dar, altă-dată, Nae, crezând c'o să scape de amici, îl lăsa pe Volodea prin dreptul vreunei farmacii. Intâlnindu-l însă și întrebându-l la fel de stăpân, Volodea atât de bine-i cunoștea urma, că pornea încet, dealungul străzii, până deodată se oprea și întorcând capul, par'că spunea: „Aici!" — și cu adevărat, Nae era la masa lui obișnuită.

— Și ce s'a făcut Volodea? întrebă cineva curios.

— A murit, bre, s'o dus. Am plâns după el ca după un copil — murmură prin păienjenișul paharelor pline nea Nae.

Și din nou, poetul Iov evocă zilele de mare seninătate de odinioară, întâlnirile cu Cincinat Pavelescu (chiar aici la Chișinău), vizitele scriitorilor la via lui dela Soroca, refugiul, cafenelele literare la București.

Dela un capăt la altul al mesei, nedeslușită, o bună dispoziție și caldă camaraderie sădează sufletele tinerilor și ale bătrânilor.

Prin ferestre se vede cerul tot mai încărcat de nori. Incet se întunecă și o ploaie subțire începe să cadă, umezind văzduhul și durând așa ceasuri îndelungate.

Mă furișez dintre ceilalți și fug înspre hotel. Pe urmele mele vin, doborîți de oboseală, Dorul Dumitrescu și Teodor Munteanu. Adorm imediat într'un somn greu, care ține până dimineața, și prin somn mi se pare că aud o altă inimă care bate alături de mine, inima unui copil de acum zece ani care a venit să-și regăsească trupul.

LA MARGINEA DE VIAȚĂ

A doua zi, toți ne adunăm la redacția ziarului „Basarabia". Sergiu Matei Nica vorbește la telefon cu Bucureștii, Mihail Dănescu face socoteli în registrul lui cu salarii, părintele Țepordei își scrie articolul, ceilalți în grup se agită în aceeași veșnică problemă a propagandei. Intr'un colț, poetul Vladimir Cavarnali își mărturisește durerile blestemate de pe urma rămânerii sale în Basarabia cedată. Aud despre Curtea marțială pierderea cetățeniei, foame, din nou poezie, cineva în fund râde. Destine comice și tragice care se împletesc fără rost.

Cobor scările, ies în stradă, merg până la colț, apoi mă îndrept pe Alexandrowskaia în sus. Oameni puțini, mai plouă încă și au impresia că merg printr'o cetate îngropată. In stânga, în dreapta aceleași mozoluri uriașe, aceleași ruine. Un tramvai trece spre gară. Casa metropolitană e distrusă. La sobor se mai văd urme din dărâmături. Acolo unde a fost statuile Regelui Ferdinand și-a lui Ștefan cel Mare, n'au rămas decât soclurile de piatră goale. Grădina publică, la fel ca înainte. Mă opresc la un debit, îmi cumpăr țigări, două ilustrate, le scriu la repezeală și le arunc în cutia postală.

Ajung însfârșit acolo unde a fost Liceul militar. In față, trenul cinematografic al propagandei. Din stradă se vede toată clădirea prăbușită. Incerc o poartă, dar e închisă. Trec la cealaltă la fel. Mă învârt de colo până colo, dealungul trotuarului, neliniștit.

— Vreți să intrați înlăuntru? mă întrebă cineva, care probabil m'a observat.

— Dacă se poate, zic, și-aș vrea să-i mărturisesc dece anume, dar el îmi arată intrarea de la biserică.

— Pe acolo se poate, ușa e deschisă.

(Urmare în pag. 5-a)

Cronica literară

Iulian Vesper: Izvoare, poeme

(„Fundația Regală pentru literatură și artă", București 1942)

Nevoia de logică și nevoia de poezie sunt numai aparent contradictorii și exclusive. In realitatea spiritului ele nici nu pot fi separate. Deprinderile omului social, ale insului practic și logic — prozaic într'un cuvânt — le purtăm până în intimitatea desăvârșită a gândului cu el însuși, în poezie. — relație pură și cea mai desinteresată formă a sociabilității. Misterul ireductibil, inefabilul poeziei ne irită și ne îndârjește în fond. Ce este în adevăr toată activitatea lăuntrică de veghe și lucidă exaltare pe care le deslănțuie în noi lectura unui poem, corespondențele și simbolurile posibile, continuitatea și consecvența, adică tot atâtea identificări biografice, pândite cu înfrigurare, decât șansele aclimatizării misterului, ale domesticirii lui printr'o serie de echivalări accesibile, comunicative? Sau, fără perifrază, ceea ce căutăm este *proza* acelui poem, obișnuința de care cred că nu ne-am putea lipsi. A vorbi despre poezie sau a scrie despre ea înseamnă negreșit, a practica compromisul.

Situația intermediarului e cu deosebire delicată: el trebuie să spuie onest, în proză, ce i-a plăcut în poezie, presupunând astfel că fiecărei poezii îi corespunde o proză a ei, ca o aluzie în care s'ar resfrânge ceva din neîmpărțita-i frumusețe.

Ca o aluzie ar fi să fie și rândurile ce urmează despre ultima carte de poeme a d-lui Iulian Vesper: *„Izvoare"*. O reconstituire a lor cu mijloacele prozei ni se pare lucru greu de neîncercat. Care sunt isvoarele acestor *„Izvoare"*? Am putea schița conturul unui răspuns indicând titlurile câtorva poeme și citând unele versuri. Răspunsul ar fi însă anecdotic, aluzia prea îngroșată, prozaică în înțelesul parantezei de mai sus.

Poezia e definită global ca „o stare sufletească". Aceea a d-lui Iulian Vesper poate fi arătată ca isvorând dintr'o stare sufletească fără biografie. Spus în proză lucrul pare absurd, în poezie însă devine valabil. Ascultați.

Eu însumi eram un început de tristețe
Peste o lume ce nu se născuse,
Purtând spre un viitor incert.
plăsmuirile ei florale.

E clar că nu poate exista nici o relație de cauzalitate între o lume ce nu s'a născut și starea de început de tristețe a poetului. Altfel spus, tristețea nu e în acest caz efectul unei experiențe a lumii, aceasta fiind încă inexistentă. E o stare nedeferențiată, o *natură* sau o modalitate demiurgică, în felul Dumnezeului spinozist care decurge din creație, ca modalitate iar nu ca proprietate substanțială a ei așa cum decurg proprietățile triunghiului dintr'o anumită modalitate a punerii laturilor lui.

Acum cred că poate fi primită și în proză afirmația despre o stare sufletească necondiționată biografic.

Isvorul pe care l-am indicat are o importanță esențială pentru poezia d-lui Iulian Vesper. Dacă este să căutăm o matcă unică poemelor din *„Izvoare"*, cred că ea poate fi găsită fără greșeală într'o stare sufletească neexperimentată, într'un „început de tristețe" anterior experienței. Evident logica socială nu poate admite această afirmație dar funcțiunea logică a spiritului, nevoia de logică despre care aminteam la începutul acestei cronici este satisfăcută odată cu nevoia de poezie, prin lectura versurilor citate mai sus.

Tristețea e coloarea spirituală a poeziei d-lui Iulian Vesper, dar o tristețe care nu-și aduce aminte de suferințele cărnii și nici de ale spiritului. Un ideal de artă auster aproape, la care se adaugă obscuritatea oraculară a celor mai multe poeme le va face greu accesibile chiar cititorilor familiarizați cu dificultățile poeziei moderne. Totuși un ideal de artă la a cărui demnitate și înălțime spirituală vor fi desigur sensibili. Accentul e pus, așa cum era de așteptat, nu pe conținutul biografic al operei ci pe creația însăși, a cărei perfecție impersonală, autonomă, covârșește prin faptul existenței chiar, semnificația gestului creator întunecând cu strălucirea ei până și amintirea celui care a zămislit-o („Artă"). E unul din poemele a cărui armonie se întregește într'un perfect echilibru al expresiei cu semnificația:

Trudind lumina, forma să răsară,
Din adâncimi binevestite, clar,
Sculpta artistul lumea lui
[barbară.

Din anii stinși sub gândul
[milenar
Crescu un trup senin de
[primăvară
Cu simetrie de profil solar.

Dar lucida viață se stingea
In viscolul de zodii și de norme,
Pe chipul mort se prăbușea
[o stea.

Artistul și cu palidul ortac,
Pe când zidirea lumii începea,
Ieșeau din amintire și din veac

Artiștii trăiesc și creiază cu convingerea că opera lor va găsi în viitor înțelegerea și prețuirea pe care nu le pot aștepta de la contemporanii lor lipsiți de pregătirea necesară. Conștiința artistului-profet, anticipator de noui drumuri și deschizător de orizonturi neștiute e tema poemului „Alesul" care cuprinde singura indicație cu caracter autobiografic, polemic chiar din întreg volumul:

Știutor al întunericului, furtună
[de vise,
Nevăzut umblu peste durerile
[vechi.
Intreb pe cine mă însoțește:
[uitarea.
Imi răspund zările cenușii:
[încă nu.

Incă n'a venit, dar deschisă
[e calea
Celui ce'n zori ca un zeu
[va zâmbi,
Celui ce tăriile negre de taină
Ca un crin de argint vor luci.

El unicul, bucuria și visul
Stăpânitor de tăceri,
[al primăverilor semn,
Joacă într'o tinerețe pustie
Și-l râd paiațele cu fruntea
[de lemn.

Mai sus unde stelele abia
[străjuiesc
El soarta din veac și-o cunoaște.
Adânci hotărîri ca nopțile cresc
Și sborul din neguri se naște.

Joacă pentru ochi ce nu-l vor
[privi,
Joacă pentru dimineți ce's încă
[departe.
Flacără palidă, într'un timp
[înviat
Se sbate și se 'nalță din moarte.

Mai puțin isbitoare, dar cu mult mai importantă este trăsătura care definește o atitudine statornică a poetului, aceea de neamestec și de superioară detașare față de prilejurile suferinței celorlalți. Ea se afirmă odată, cu toată plenitudinea de conștiință a artistului lucid, în simbolul zeiței și strălucitoarei stele Venus. Poemul cuprinde versuri de o luminozitate și o căldură surprinzătoare într'o operă în care predomină tonurile sumbre și stinse:

Pe fruntea ei ca lacrima —
[ardoare —
In șoldul pur trezind eternități
Surâde frumusețea gânditoare.
. . . . . .

Un svon de inimi tâmpla-i
[înfioară,
Noroade sure gleznele-i adie,
O clipă fruntea spre pământ
[coboară.

Spectacolul e însă barbar, al semințiilor care se întreucid, cu sufletele pustiite de orice nădejde:

Blestem și soare luminează tina
Pe țărmuri pământești ca'ntr'un
[amurg,
Se cheamă 'n spații noaptea
[și lumina.
Surâde Venus. Stelele-i joacă'n
[păr
Infiorată de-o iubire nouă
Se înalță strălucind spre adevăr

La fel regele Boerebista în „Pridvor de imperiu", ai cărui ochi

...Ca'n vis urzeau
Mereu întinderi viitoare.

se arată nepăsător față de suferința celorlalți ca și la propria-i durere atunci când cade răpus de un pumnal:

El călărea, înalt, sub stele.
Plâns de durere n'auzia.
Un trist prieten, de oblânc,
Pumnalul rece ascuția.

Regele prăbușit, zâmbi ușor
Cerurilor, ce-l așteptau
[descoperite
I se părea că alerga
Prin noui provincii cucerite.

Cavalerul din „Viziune", proscris din legendă printre oameni își recunoaște însingurarea, întorcându-și fața spre „zare de dureri și lacrimi pământene".

El ascultă de legea propriului destin, prin neparticiparea la condiția omenească:

Și privind cum moartea ne
[alungă
Peste negre pajiști de vieți,
Umbre pământești, să nu-l
[ajungă,
Chipul stins înmărmuri semeț

Exemplificarea am putea-o repeta încă, dar preferăm să întregim prin citarea unui fragment mai lung, sugestia pe care am urmărit s'o comunicăm cititorului despre *„Izvoare"*-le d-lui Iulian Vesper. Sunt primele trei strofe din „Poem" în care inspirația atinge puritatea extazului:

Indurătoare, înstelată iubire
Pe aleile mele palidă mă însoțești.
Ochii mi-s plini de cereasca ta
[strălucire
Se scutură ce-i timp și amintire
Și visul prinde aripi îngerești.
Desmierd pierdut adânca ta
[privire
Fruntea-i lumină, zarea e gândire
Și vremea curge printre vechi
[povești.

Ascult cum pașii'n cer mi-i
[rătăcești
Și cum deslegi grăbite aurore
Purtând pe mări întunecate prore.
Cad frunze noui din pomii
[pământești;
Un drum se'ngroapă, altul se
[desprinde,
Mă uit cum alte orizonturi crești
Ca'ntr'un amurg uitarea mă
[cuprinde.
Ridic un braț, dar nicăeri nu ești.

Poate 'n tăceri ai fost, numai
[părere
Și-ai strălucit cât clipa unui
[vânt,
Urcând sfios ca luna într'un cânt
Al cerului. Trudită mângâiere
Ce'n neguri te învălui și'n
[pământ.
Lasă-ne 'n noapte stinsa ta
[paloare,
Rămâi în răni otravă și paloare
Și sapă 'n noi frumosul tău
[mormânt.

MIHAI NICULESCU

Elegie

Durere grea, fără de-alin durere,
Trec nopțile, trec una ca și alta,
Nemaiînvrednicindu-mi-se pentru 'nnalta,
Prea rara poeziei mângâere.

Cad frunțile, peanul suie 'n mir
Flamura încleștărilor de spede,
Doar tu mai plângi a cerului livede,
Durere, elegie 'n patrafir.

S'a ghemuit în sâmbur de baladă
Neliniștea de lângă vis și moarte.
Dă-mi crucea să mai răstignesc o carte...
Hai, suflete, să rătăcim pe stradă.

AUREL DUMITRESCU

Pe malurile fluviului Vis

Prin fața noastră trece, iubito, fluviul Vis;
Vezi sufletele noastre, plutind, domol, pe valuri?
Noi ne purtăm țărâna, mollatică, pe maluri,
Și pescuim uitarea destinului, ucis.

Din zarișt de lumină, lin, fluviul se coboară;
Dar unde-și duce unda, zadarnic vrem să știm,
Deși muiem, în valuri, peniță ca să scrim,
Și ne-adăpăm din ape, în fiecare seară.

Intinsul larg de lichid, nu-i matcă să-l încapă,
Și malul dimpotrivă, nu-i ochiu să-l fi ajuns;
Atotputernic gândul, nici dânsul n'a pătruns,
In țara-aceea albă, de dincolo de apă.

Acolo poate-și are tristețea țintirim,
Și râsul tău, de-acolo, păstrează amintiri,
De-acolo-i și lumina bizarelor priviri,
Și poate și poemul, ce-l toarcem și îl scrim.

ION VINTILĂ

Copil cu sufletu'n furtună

Bătrâni, castanii de sub lună
Foșnesc: aplauzele serii —
Copil cu sufletu'n furtună
M'avânt spre apele durerii.

Și de sub vălul cenușiu al serii
Te scoate 'n cale zâna bună,
In visul blând al primăverii
Zambilele îți înfloresc în mână.

In febra uitării mi-am uitat de mine
Când plâng castanii și vioara
Din suflet crește 'n note line,

Pe cerul stelelor privește seara —
Eu plâng îndrăgostit de tine —
Nu tu: e vinovată primăvara.

GHEORGHE BURDEA

CANTECE NOUI

Comentarii mici (III)

IN ULTIMUL TIMP

au apărut pe piața literară o sumedenie de volume și volumașe de versuri, asupra cărora vom insista aici, la timpul cuvenit. Dar deocamdată nu despre aceasta vrem să scriem, ci dorim să remarcăm un fenomen care e în strânsă legătură cu preocupările noastre. O seamă de lirice edituri, conduse în special de poeți, au luat ființă în ultima vreme, dând preferință, cum de la sine se înțelege, cărților de poesie. Nu ne interesează acum calitatea literară a acestor culegeri de poesii, nici linia de conduită, ci efervescența puțin obicinuită care a luat naștere. O neliniște ca în puțini alți ani se poate descifra cu ușurință și pe noi ne bucură acest reviriment.

De unde până acuma poeții se plângeau că nu au editori, în această ultimă fază, vedem poeți care-și tipăresc chiar câte două cărți pe an, lucru care poate să grăiască dela sine. Că în această adevărată ploaie de poesie sunt — inevitabil — și destul de multe producții slabe, iată un adevăr pe care avem datoria de a-l sublinia. Dar ce importanță are oare asta? Poetul tânăr e mulțumit când vede în vitrină o carte pe care numele său e imprimat cu literă grasă, așa că nu întotdeauna se gândește și la rest.

In parte, și mai ales judecând lucrurile sentimental, suntem gata să-i dăm dreptate, dar asta nu ajunge. Căci dacă tinerele edituri vor tipări orice, atunci Poesia nu va avea decât de pierdut, chiar dacă tânărului poet i se pare că el personal nu are decât de câștigat...

DOMNUL OCTAV SARGEȚIU

e un poet care de aproape zece ani de zile risipește entuziasm și poesie prin nenumărate publicații din provincie și Capitală. După ani și ani, s'a hotărît să-și facă debutul, dar nu strângând în scoarțele unui volum masiv rodul muncii sale, ci publicând doar o minusculă plachetă, cu un ciclu de zece poesii de inspirație basarabeană. Octav Sargețiu e un poet de talent și sgârcenia cu care s'a prezentat în fața publicului poate fi socotită ca un foarte sever autocontrol, întâlnit (din păcate) destul de rar la stihuitorii de ultimă oră. Oricum, din ciclul poetului Sargețiu se desprinde o melancolie și-o mireasmă specific „basarabeană" — moment liric, pe cât de prețios, pe atâta de actual. In „Cântece de singurătate" am descoperit un poet, care spre a se realiza are nevoie doar de-o strângere de pe drumuri și din timp, (dacă ne este îngăduit să spunem așa) pentruca din firavele și puținele acorduri de astăzi să desprindem mâine cântecul biruitor pe care încă îl așteptăm.

UN POET

s'a cam supărat pe noi. Nu fiindcă l-am fi jignit, ci fiindcă am avut îndrăsneala ca în cadrul cuvintelor de răspuns", să-i adresăm și lui un nu, etichetând astfel o producție pe care nu am putut-o aprecia într'altfel. O altă supărare deci... Dacă, Doamne ferește, am fi insistat asupra acelor strofuliță banale pe care le-am trecut în grămadă, poetul tot s'ar fi supărat și de bună seamă că scrisoarea sa plină de mojicii pe care a binevoit să ne-o adreseze, ar fi devenit și mai „violentă" decât am descifrat-o cu un camarad de redacție, la fel de uluit ca și noi.

Pe noi nu ne supără „atitudinea" bardului, ci ne miră faptul că se află încă și încă oameni care, sufletește, pot fi atât de puțin consecvenți cu ei înșiși. Că poetul ne-a „înjurat", asta nu face nimic, dar că a făcut-o numai după ce ne-am pronunțat, asta e mai grav, deoarece scrisoarea dintâi, care-i întovărășea versurile, conținea o seamă de elogii la adresa noastră, elogii care ne-au turtit dela prima lectură.

Să fie pe pace poetul! Noi nu suntem puși aici nici ca să „cenzurăm" talentul cuiva, deoarece modestul nostru rol se rezumă la acela de a scoate la lumină oameni care știu ce înseamnă truda și poesia. Dar dacă nu suntem cenzori, în nici un caz nu putem fi profesori de bună creștere.

Căci sarcina asta nu ne-am închipuit niciodată că am putea să o luăm asupră-ne — și mai cu seamă că vreodată ar fi nevoie de ea...

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. Și răspunsurile: *T. Ol., Othmar, Vlad. Măg.;* Altele: *Ion Pol., I. Bârc.:* Proză nu. *I. Scut., M. C. Pit., Ov. R., Aurel D.:* Da. *V. P. Nect., Lacrima, Luntre C., Unghianu I. P., G. Orlăț.:* Nu.

Orașul dela răsărit

(Urmare din pag. 4-a)

Ii mulțumesc și într'adevăr peste o clipă pătrund. Urc scările, care odinioară duceau în cabinetul comandantului, parcurg toate sălile goale și coridorul. Acum mă găsesc exact acolo unde a fost clasa 8-a. Astăzi, 15 Iunie 1942, ora 12 fără un sfert. Calc peste propria mea ființă, peste sufletul unei generații. S'ar părea că toate au rămas la fel. Inchid ochii și revăd o zi oarecare din trecut. Iată catedra, de pe care profesorul George Dorul Dumitrescu uita să-și țină lecția de fonetică, vorbindu-ne însă înflăcărat despre Arghezi, colo în fund este banca în care opt ani am visat lucruri minunate și m'am pregătit pentru viață, iată și ferestrele prin care priveam orașul în acele întunecate zile de restricție, orașul care ne apărea ca un miraj. Deschid ochii, acum e altceva. Geamurile sparte, pereții căzuți, printre pietre și zidărie broșuri în limba rusă și jurnale, o casă de bani cu ușile descuiate.

Fără voia mea, îmi vin în minte versurile lui Emil Botta (pe care el însuși mi le-a recitat într'o seară de mult de tot aici) și încep să le murmur:

Trecând prin locul acela sălbatec
voiu murmura
Unde e viața mea, unde e viața
mea?

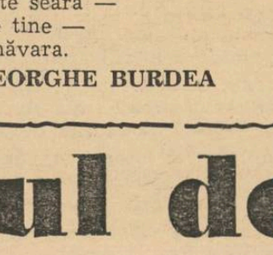

Ies din clasă, cu tâmplele în mâini, oftând. Tot vocea mea sau alta ascunsă, răsună din pietre, din morminte:

Copacii, ca frații, se vor apleca
peste mine
Și-o mierlă-mi va șopti: nu ți-e
rușine să plângi, nu ți-e rușine?

Nu, nu plâng, aș vrea dimpotrivă să mă bucur că sunt aici, că mă întâlnesc cu mine însumi, că însfârșit m'am regăsit. Nu plâng, dar vezi? e așa de greu să-ți vezi copilăria îngropată, e aproape cu neputință de suportat toată această panoramă mizeră și grotescă. Urc scările la etaj. Aici era odată un bust al Regelui Ferdinnad și un ceas, în preajma căruia ne ispășeam pedeapsa într'o poziție neclintită de „drepți" câte un ceas sau două. Acum, pot recunoaște bustul lui Stalin răsturnat și sfărâmat. Din nou, vocea necurată se aude:

Noaptea vrăjită va străluci ca
brațul iubitei mele,
pumnalul singurătății mă va
străpunge până la os, până 'n
plăsele.

Mă găsesc în dormitor. Filmul nopților precise de somn, al viselor, al himerelor, se desfășoară lent...

Și eu, beat de jale, orbit, voi țipa:
Unde e viața mea? unde e viața
mea?

Nu mai pot rămâne. Imi vine să râd, să strig în această mare singurătate, îmi vine să mă culc la pământ, dar nu știu cine mă îndeamnă să fug. Mă aplec totuși, iau o piatră și o ascund în buzunar. Ceva e pierdut definitiv, ceva s'a dat peste cap. Acum cobor ca dintr'un iad plin de tenebre și aceeași voce tragică șoptește alături de mine:

Târziu am să pun urechea la
pământ,
Am s'aud un vuiet oribil ca o
ciocnire de tren. Și apoi un cânt
și o voce suavă care o să mă
alinte ca o ghioagă, ca un bici:
Sunt aici, sunt aici, sunt aici.

Nu-mi mai rămâne decât să-mi iau umbra și să plec. Iar plouă. Imi înfășur mai strâns fulgarinul și cu ochii plecați, pornesc spre casă.

INTOARCEREA IN ZIUA CEA DE AZI

Trenul n'a sosit încă, mi se pare că întârzie vreo 40 de minute. Au venit și ceilalți. Câțiva s'au retras în restaurant și așteaptă, deslățându-se cu bere. Pe peron, surori de caritate, ofițeri, femei de rând și țărani, într'o vierme'ală banală. Un tren german pornește spre Tighina. Altul de răniți sosește peste o clipă. Facem fotografii, discutăm lucruri inutile și de resortul actualității politice.

Peste o clipă ni se anunță accelerat'l de Odessa. Ne luăm rămas bun. Sunt așa de emoționați oamenii aceștia când se despart! Probabil așa se întâmplă lucrurile numai cu scriitorii, sunt mai sensibili. Deaceea se îmbrățișează, își fac promisiuni de nețărmurită simpatie și când trenul pornește — eternele batiste completează ca o cochetărie feminină regretul acestei plecări.

Stau neclintit în fața ferestrei deschise, ascultând cu plăcere trepădatul uniform al roților, cântecul acesta de viață și moarte al tuturor oamenilor care nu-și găsesc viața nici moartea într'un loc prec's. Și mi se pare că printre urcușurile și coborîșurile acestui mare cântec — se amestecă și propria mea soartă.

LAURENȚIU FULGA

Chișinău — București
15 Iunie 1942

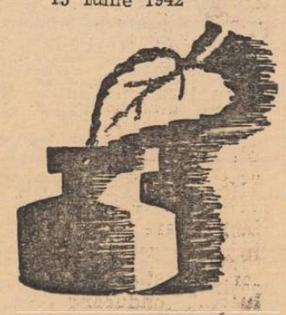

Cărți noui

BUCURINA

Bucurina suferă de violente oscilații între religie și ateism, pudoare și obscenitate, platonism și cruda realitate.

A pornit dela țară. Este autodidactă. A dobândit maximum de rafinament social și intelectual. „Am trăit tot ceeace i se poate întâmpla unui om" spune ea la vârsta de 36 ani.

„Din piscul cuceririlor mele cobor spre voi, prin scris, ca să vedeți până unde am întins arcul sufletului și care poate fi maximum de elasticitate al vieții".

Bucurina, în viața ei, ce va fi publicată și comentată de scriitorul Theodor Martas, nu vorbește despre toate lucrurile din lume ca Pic de la Mirandola, ci despre esența lor.

„Se naște în mine câteodată gustul obscurului, al excesivului al incorenței.— M'au obosit eforturile pentru disciplina sufletului, pentru măsură, pentru lumină, pentru normal. Doresc extraordinarul, neobișnuitul, mistica infernului, a nebuniei. Echilibrul vieții mele este câteodată așa de plictisitor cum este pentru un prizonier al gratiilor, viața în închisoare".

Viața Bucurinei nu este o reeditare a romanelor vieților celebre obișnuite. Originalitatea ei stă mai ales în concluziile pe care le scoate din ceeace este comun tuturor, ceeace se întâmplă fiecăruia. Viața ei este un portativ plin de arpegii stridente și evadări din normal. Mintea ei deține o celulă în plus care destramă restul țesutului cerebral printr'o bruscă forță centrifugală. Revenirea la matcă e dureroasă, dar peripeția a avut loc și de aci se naște povestea vieței ei.

„VĂMILE VĂZDUHULUI"

se numește noul volum de poezii al d-lui MATEI ALEXANDRESCU

care va apare în curând în colecția „Universul literar"

„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inserisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 28
SAMBATA 11 IULIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Categorii lirice

CEVA DESPRE TRISTEȚE

de RADU STANCA

„Numai insuficientul este creator" — celebra propoziţiune a lui Goethe ar putea fi transformată cu reale avantagii teoretice în formula: „Numai insuficientul este artistic". Căci dacă am întreprinde un examen estetic, ceva mai îndelung ca de obiceiu şi ceva mai puţin ştiinţific de cât e uzanţa, încercând să realizăm astfel starea de spirit cea mai favorabilă bunei discriminări a obiectului, constatarea că ceeace domină în mod esenţial atmosfera generală a unei opere de artă este insuficientul, ar putea fi pentru noi un fapt de experienţă evidentă şi fără drept de apel.

Nesatisfacţia care întovărăşeşte întotdeauna o aspiraţie neîmplinită, depresiunea interioară care încheie cu ostentaţie o luptă sufletească pierdută, sentimentul de penibilă zădărnicie în faţa unui ideal sfărâmat, sunt calităţi estetice pe care afectele de mărimea unor aspiraţii împlinite, a unor lupte interioare câştigate sau a unui ideal realizat, nu le pot avea. Sau dacă le au, le au într'o măsură mai mică decât celelalte. Melancolia, „spleenul", depresiunea, sentimentul căderii, resemnarea, tot atâtea moduri tipice ale insuficientului, fecundează în opera de artă în genere şi în cea poetică în special, dispoziţii artistice dintre cele mai caracteristice.

La capătul unor agitate aventuri spirituale, cavalerul se întreabă: „ce rost au avut toate luptele, toate suferinţele mele de până acum?; cu ce m'am ales dintr'o biată viaţă închinată exclusiv unor visuri himerice?; mai mult decât o lance ruptă şi-un coif sfărâmat, ce pot alege dintr'o tinereţe ca din senin pierdută şi fără nici un folos înecată în nelinişti?... iar melancolia care îl va cuprinde, aruncându-şi ochii asupra trecutului său, va fi vecină cu poezia. Şi până la un nou capitol de agitaţii lăuntrice extreme, cavalerul va face face probabil poezie. Căci, incontestabil, aceste întrebări şi stările sufleteşti pe care ele le declanşează — şi pe care ne-ar plăcea să le numim cu un cuvânt „intermediare" — sunt cele mai propice adevăratei poezii. Fără să atingă ritmul marilor efluvii interioare, ale urii şi ale bucuriei, extreme până unde ajunge muzica (în acest sens ar fi interesant de făcut o paralelă între „Oda bucuriei" a lui Schiller şi finalul simfoniei a IX a lui Beethoven), dar şi fără să străbată până la adâncimile deplorabile până la care străbate marea tragedie, aceste stări sufleteşti de interludiu, de transit interior, de echilibru în dezechilibru, realizează — ne referim numai la poezia lirică — cel mai mult, acea „atmosferă proporţionată" pe care Kant o credea şi pe drept cuvânt, ca tipică fenomenului estetic. Desigur, stările sufleteşti extreme se pot realiza bine pretutindeni, chiar şi în artă, nu numai în domeniul moral. Depăşind însă sfera poeticului, sunt acestuia un balast apoetic. Căci liber poetice sunt numai stările intermediare. Iar tipic poetică în acest sens este numai categoria tristeţii.

Desigur, nuanţele tristeţii sunt multe. Dar, în general, ea se manifestă printr'o atitudine de refugiu intelectual, de bunăvoinţă amară, de suferinţă înfrântă sau înfrânată, de retragere înţeleaptă în destin. Timpul scurgând din orice stare sufletească tensiunea, o transformă pe aceasta din înlănţuire sălbatecă, în jăratec ascuns sub cenuşe. Căci tristeţea nu este altceva decât o stare sufletească oarecare în declin. Ura în declin e tristeţe. Bucuria în declin e tristeţe. Iată dece marile pasiuni sunt întotdeauna pândite de tristeţi; pentrucă la limita lor inferioară stă mereu aceeaşi matcă esenţială a oricărui afect tensional: tristeţea, adică echilibrul, adică unitarul.

Un lucru e sigur: tristeţea nu este un element de dezordine sufletească. Dimpotrivă, e un element unificator.

Arta, întrucât e şi un produs al subiectivităţii, se hrăneşte cu necesitate din tristeţe. Dar dacă pentru unele moduri ale activităţii artistice, tristeţea nu reprezintă de cât una dintre posibilităţile lor, ea fiind deseori datorită mijloacelor ample ale acestor arte, depăşită de formele tragicului sau ale sublimului, etc. etc. pentru poezie tristeţea, dat fiind faptul că poezia operează cu cele mai restrânse mijloace, este o categorie. Ea apare în opera poetică cu necesitate şi este pentru aceasta o condiţie.

In general, tristeţea considerată drept categorie estetică, apare în formele poetice sub trei aspecte: sub aspectul de „atmosferă", apoi sub aspectul de „principiu care poetizează" şi în fine sub aspectul de „obiect poetic propriu zis".

(Urmare în pagina 6_a)

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU (Exp.Căminul Artelor) Nuferi

Valoarea incertitudinii și certitudinile care vin

de DAN PERAȘINCU

Acum câţiva ani, incertitudinea era la modă, în toate domeniile: în literatură, în ştiinţă, în filosofie, ba chiar în viaţa de toate zilele. Oamenii ajunseseră să se mândrească cu ea ca de un semn de noblеţe. Generaţia noastră a trecut prin mai multe perioade de dezorientare, dar cred că niciuna n'a fost mai acută, în primejdiile ei spirituale, decât aceea în care incertitudinea era purtată ca o flamură de biruinţă, pe deasupra capetelor, caşicum ar fi reprezentat câştigul maxim al culturii şi al civilizaţiei..

Campioni ai incertitudinii găseai pretutindeni. Era un fel de voluptate, în această întrecere a cutărui sau cutărui om de cultură, de a afirma că nu ştie nimic, că se îndoeşte de tot, că neantul stă la origina oricărei experienţe umane, că — înfine — Incertitudinea, cu i mare, este regina ştiinţelor omeneşti.

Nu vom face procesul acestor stări de spirit, nici a celor cari le reprezentau — şi le reprezintă încă — după cum nu vom discuta poziţia spiritelor serioase, cari au trăit şi trăiesc într'adevăr drama incertitudinii, în esenţa ei. Aşa, de exemplu, un tânăr filosof a ţinut de curând la Fundaţia Carol o conferinţă despre „valoarea ştiinţifică a incertitudinii", comentând pe Heisenberg, întemeetorul — pe baze matematice — a incertitudinii în ştiinţa modernă. Nu vom comenta acest lucru, deoarece o astfel de incertitudine închide multe certitudini anterioare, şi mai ales certitudinea spiritului omenesc, care este fundamentală.

Vrem să constatăm, doar, în această notă, că după atâtea incertitudini, s'a produs o reacţiune — încă nerezolvată e drept — care poate fi semnul certitudinilor viitoare. Avem impresia, anume, că în tineretul care stă acum la răscrucea drumurilor istorice, s'a produs acel fenomen de oboseală şi de neîncredere în faţa tuturor incertitudinilor, fenomen ce pregăteşte o lume de credinţi şi de iluzii, prielnice creaţiei. Acest tineret s'a săturat să tot audă de decadenţa culturii, de noul ev-mediu, de dezastre şi hăuri căscate deacurmezişul drumului său. El există şi-şi cere dreptul la realizare. Este poate paradoxal ceeace afirmăm şi vom afirma, dar ni se pare că nu ne înşelăm: tocmai experienţele atroce la cari e supus acum, îl vor face mâine mai puternic, mai sigur de sine, mai echilibrat, mai dornic de certitudini.

Micile şi marile incertitudini cari au măcinat credinţele după războiul celălalt, au pregătit, desigur, evenimentele de astăzi. Cine poate trage un arc imens peste istoria celor treizeci de ani din urmă — epoca vârstei noastre — va vedea cum toate faptele au un rost sincronic, cum „toate se topesc într'una" după o vorbă a lui Remy de Gourmont Presentimentul celui de al doilea război mondial a produs acea enervare generală a spiritelor, cari nu se puteau regăsi după o criză pe care o credem decisivă. Dar istoria acestui veac nu fusese scrisă pe deplin şi lată ceeace nu puteau şti oamenii maturi, tineri în războiul trecut.

Buba coaptă din toate nervozităţile şi incertitudinele celuilalt război, s'a spart în războiul acesta, de astăzi. Intr'adevăr, nenumărate sunt semnele ce grăesc despre o altă concluzie, despre o altă finalitate a lucrurilor. Fără să fii profet, îţi poţi da seamă că noi, astăzi, nu mergem să deschidem alte drumuri — aşa cum ele s'au deschis, în necunoscut, cu celălalt război — ci pur şi simplu să închidem pe cele existente. Oricari ar fi ele, experienţele noastre, decisive de astădată, evoluiază spre crtitudini, şi nu spre incertitudini. Nu discutăm valoarea sau non-valoarea certitudinilor viitoare; ele ne interesează doar ca un fapt de viaţă, care este şi un fapt istoric.

Acestea, prin simplul fapt că generaţia noastră a epuizat toate incertitudinile umane şi că după o astfel de culme a desnădejdii nu poate urma decât sau prăbuşirea sau înviorea.

Tot Remy de Gourmont, într'un amplu esseu din Promenades Philosophiques, **vorbeşte despre „o lege de constanţă intelectuală". Pretinde, scriitorul francez, că există în umanitate o astfel de lege de constanţă intelectuală, care funcţionează din clipa chiar a ivirii omului pe pământ, menţinând echilibrul dintre ceeace această fiinţă** tinde să devie **şi ceeace** poate să fie. **Toate formele de civilizaţie au acelaş proces de evoluţie, ele fiind egale în însemnătate, indiferent de forma pe care o îmbracă. Astfel, spune Gourmont, descoperirea focului este egală cu descoperirea microbilor, a lui Pasteur; sau descoperirea bronzului este egală cu descoperirea electricităţii**

(Urmare în pag. 2-a)

ARTIȘTI și PUBLIC

III

de ION FRUNZETTI

A făcut vâlvă, pe vremuri, metafora — surprinzătoare în scrisul unui idealist, fie el şi idealist transcendental, cum era socotit patriarhul din Königsberg, Immanuel Kant, — care căuta să asimileze sforţările gândirii de a se dispensa de experienţă, cu nostalgia unui porumbel sprinten în zbor, care-şi închipuie că odată mântuit de rezistenţa aerului, sborul său ar câştiga în agilitate şi iuţeală, fără măcar să bănuie că datorită aceleiaşi hulite împotriviri, aripile sale-şi găsesc un sprijin vâslitului imposibil în vid.

Dacă publicul, această minimă rezistenţă faţă de tendinţele către o „absolută libertate", manifestate invariabil de temperamentul artistic, ar dispărea la un momment dat, „libertatea" artistului nu numai că n'ar mai fi posibilă, dar nefericitul veleitar s'ar pomeni dintr'odată subiectul celei mai formidabile tiranii, clasificată printre formele patologice ale conştiinţei individuale.

Este cunoscut rolul imens jucat în procesul închegării personalităţii, de fenomenele sociale. Organizarea aptitudinilor personale într'o structură echilibrată, viabilă şi rodnică, este datorită *felului de muncă* exercitat de individul respectiv. Un ins care munceşte, se slujeşte de un anume capital de tradiţii sociale, de o sumă de rezultate ale practicei învederate, capabile să asigure o cât mai perfectă economie de trudă, o cât mai deplină eficienţă a energiilor cheltuite.

Tăietorul de lemne este beneficiarul unei tradiţii care rezumă, comprimând-o într'un gest, sinteza a sforţărilor omenirii dela începuturi până la el, toată istoria civilizaţiei.

Unealta, felul de a o mânui, adecuarea atitudinii fizice la gest, punerea în valoare a greutăţii corpului pentru accelerarea vitezei de şoc a tăişului, sistemul de a întoarce toporul cu lemn în buză şi a face să joace, prin izbiri succesive a părţii netăioase de pământ, greutatea buturugii împotriva ei însăşi, toate acestea sunt o rezultantă a unor serii cauzale infinite, a unui complex de vectori cuplaţi, în curioasa mecanică a desvoltării inteligenţei practice umane.

Acţiunea, aparent simplă, a spintecatului unei buturugi, nu e decât cazul cel mai puţin însemnat de activitate omenească datorită experienţii sociale. Ea implică o societate în care să trăiască şi trecutul, laolaltă cu înfiripările clipei, trecutul dibuirilor dureroase şi ale nevoiei generatoare de învăţăminte. In muchea tăişului stă toată istoria paşilor dela biologie la tehnică şi rafinament, şi tot în muchea tăişului stă, în cazuri de heterogonie a scopurilor născătoare de confuzii între lemn şi tivgă, involuţia spontană dela civilizaţie la animalitate. Cine utilizează două picioare ca să meargă, afirmă societatea şi i se recunoaşte tributar. Cu atât mai mult cel ce îndeplineşte o acţiune mai complicată, deşi pentru multe exemplare ale genului uman marea problemă a rămas încă obişnuirea centrului de gravitate a propriului corp, cu verticala mediană a unghiului celor două membre inferioare.

Recunoscând implicaţiile personaliste ale muncii, artistul cată să evadeze definiţiei generale proclamând deosebirea dintre *„praxein"* şi *„poiein"*, dintre activitatea practică şi activitatea „poietică", *creatoare*. Iluzia aceasta se risipeşte şi ea cu încetul. Faur de bunuri economice sau faur de conţinuturi spirituale, omul se supune aceleiaş legi, a muncii. Graniţele dintre „produs" şi „creaţie" sunt încă greu de stabilit.

Intre un vas de formă impecabilă pe care mâna rafinată a unui olar exercitat o nimereşte o singură dată în viaţă, sub imperiul unei melodii descrisă grafic, instinctiv, în spaţiu şi lut, pe de-o parte (ceeace se numeşte încă, de convenienţă, meşteşugărit) şi torsul modelat conştient după reţeta unor tăieturi de aur ideale, consemnate în tratate şi dicţionare sub un nume propriu anumit, cu sonorităţi când greceşti, când latine, când de Renaştere, (rezultat material care s'a convenit a se numi încă

(Urmare în pag. 2-a)

ALEXANDRU PHOEBUS Portretul meu

CELE PATRU VÂRSTE

de AL. PALEOLOGU

Copilărie, adolescenţă, maturitate, bătrâneţe. Vreau să-mi explic simpatia ce resimt pentru prima şi ultima din aceste vârste, şi răceala faţă de celelalte două. (Bineînţeles, vorbesc aci de caractere foarte generale, nemodificate de vreo valoare personală. Mă gândesc la un tip normal de om mediu reprezentat în fiecare din aceste patru ipostaze. Se înţelege că nu-l prefer pe Domnul Goe, fiindcă e copil, unui om matur ca prinţul André Bolkonsky, şi nici pe un bătrân imbecil, pretenţios şi rău ca d. Norpois din opera lui Proust, unui adolescent ca Raymond Radiguet sau Alain Fournier).

Voiu căuta să-mi lămuresc aci motivele preferinţelor mele.

Mai întâi, copiii şi bătrânii sunt degajaţi de servitutile trupeşti şi materiale. Nici lupta ocultă şi geloasă, în concurenţa pentru victorii erotice, nici atitudini echivoce faţă de femei, cu acea meschină curtoazie care ascunde, voit incomplet, gândurile lubrice, nu vedem la copii şi la bătrâni cum vedem la adulţi. Şi nici timiditatea aroganţă, romantismul ieftin, fanfaronada exigentă şi inoportună, indiscretă şi falsă, cari fac din adolescentul care se crede îndrăgostit, o paiaţă epileptică şi caraghioasă. Ştiu că şi copiii au un erotism pronunţat, — iar libidinozitatea senilă e un fenomen de care s'a vorbit şi se vorbeşte destul. Dar erotismul copilului e inconştient, inexplicit şi oarecum imanent. In orice caz, nu e moralmente impur. E mai curând o naivă presimţire a elementarului fior al naturii. Cât despre bătrâni, dorinţele lor insolubile, erotismul lor întârziat, cu amintirea nostalgică a voluptăţilor şi laurilor de altădată, constitue o dureroasă şi dramatică încercare. Galanteria resemnată a câte unui domn bătrân pentru o cucoană tânără, are farmecul unui inofensiv şi vechi madrigal.

Pe câtă vreme, concupiscenţa sigură de sine a adultului, mascată cu o echivocă amabilitate, bănuesc că este pentru o femee cu oarecare demnitate, de o obrăznicie umilitoare. Iar maimuţăreala dulceagă sau violentă a adolescentului îmi pare tot atât de mojică şi de infatuată.

Nu fac aci procesul sexualităţii, şi nici nu vreau să mă arăt scârbit de rezolvările ei. Nu de sexualitate mă ocup aici, ci de atitudinile oamenilor în viaţa erotică.

Apoi, copiii şi bătrânii sunt în afară de lupta pentru viaţă. Materialismul mărunt şi meschin, practicismul acela mereu la pândă, care sunt stigmatele luptei pentru viaţă, pe copil nu l-au atins încă, iar la bătrân s'au cicatrizat. Ştiu că, mai ales în aşezarea noastră burgheză, deobicei adolescentul nu are a-şi câştiga singur viaţa şi

(Urmare în pag. 3-a)

Pe scurt

Actorul care a jucat în această stagiune pe scenele Teatrului Național și a Studioului cele mai multe roluri principale este fără îndoială d. Mihai Popescu. Astfel, dacă vom încerca să facem o recapitulare, vom constata că dânsul a interpretat rolurile principale din piesele: „Vlaicu Vodă", „Madame Bovary", „Fascinație", „Intr'o vară la moșie", „Lucrezia Borgia" „Mira", „Jocul dragostei" (reluare din trecuta stagiune) „Destin" ș. a. S'au găsit oameni cari să-și exprime nemulțumirea în fața acestei acaparări de roluri. Bine înțeles, acești oameni n'au dreptate. Ar trebui să se gândească mai bine la vremurile de tristă amintire când toate rolurile principale erau interpretate de acel domn Nicky Atanasiu, cu glasul spart și cu desăvârșire lipsit de orice fel de talent. In orice caz domnul Mihai Popescu este de preferat acestui cu desăvârșire ateatral domn.

MIHAI POPESCU

Am scris nota de mai sus, deoarece am auzit vorbindu-se în ultimul timp despre viitoare distribuiri ale domnului care, din fericire, în această stagiune, a fost cu desăvârșire ignorat. Și bietele noastre urechi, și bieții noștri ochi nu au greșit cu nimic penrtu ca să li se impună din nou cazna de a-l asculta și vedea pe perifericul Nicky Athanasiu.

Aflăm că în viitoarea stagiune se va prezenta pe scena Teatrului Național, piesa lui Dumas: „Dama cu camelii". Găsim că aceasta ar fi o foarte bună idee, mai ales fiindcă printre actorii tineri ai Naționalului există doui interpreți ideali ai eroilor lui Dumas. Armand Duval: Mihai Popescu. Marguerite Gauthier: Lilly Carandino.

Se vorbește foarte des despre un viitor teatru de păpuși la noi Nouile vedete de cârți sau de lemn vor face, bănuim, serioasă concurență vedetelor de reviste, posesoare ale unei frumuseți așa zise „de păpușe".

George Groner este vedeta masculină a spectacolului dela Teatrul Marconi, sugestiv intitulat: „Femeile nu mint niciodată". In schimb „femeile nemincinoase" ni se par cu desăvârșire de nesemnificative și „anonime".

Un frumos succes a dobândit domnul Emil Botta dublând rolul principal în piesa „Surorile Aman". Nu pricepem, de altfel de ce n'a fost distribuit dela premieră în acest rol care i se potrivea mult mai bine, decât domnului Toma Dimitriu.

TEATRUL MĂSCĂRICI

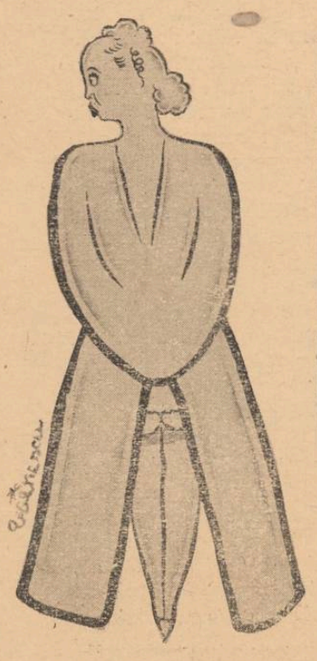

LULU SAVU

SCENA-ECRAN-FOYER

Cronica dramatică

ALHAMBRA: „Atlantida" fantezie muzicală de H. Nicolaide și Puiu Maximilian

La începutul stagiunei trecute, am însemnat adesea în aceste coloane frumoasele eforturi depuse de H .Nicolaide pentru a reabilita genul perimat al revistelor.

Procedeul „grecului" era destul de simplu: Dânsul dramatiza romane celebre sau prezenta versiuni noui ale pieselor cunoscute.

Astfel, primul spectacol prezentat de Nicolaide, „Luna știe dar nu spune", avea la bază mai multe din romanele lui Jules Verne, iar cel de al douilea, „Frate cu dracul", se inspira din drama lui Goethe „Faust".

Bine înțeles, Nicolaide nu păstra decât „ideea" iluștrilor săi înaintași, permițându-și orice extravaganță ca aceea de a ne prezenta o „Margaretă" bătrână sau câțiva eroi ai lui Jules Verne, dansând în ritm de jazz.

Spectacolele lui Nicolaide, prezentate într'o sală centrală, ar fi ocazionat un „succes de cassă", și nu numai unul „de stimă", așa cum a fost cazul spectacolelor dela Barașeum.

Așa că năstrușnicul Nicolaide, silit să joace într'o sală compromisă și care putea să fie identificată de spectatori doar cu ajutorul unor planuri expuse pe diverși pereți, a constatat la sfârșitul stagiunei că, deși prezentase cele mai bune spectacole revuistice, mult superioare prin nota lor occidentală, tuturor exhibițiilor dela Cărăbuș și Alhambra, rezultatul material nu era nici măcar acceptabil, ci de-a dreptul dezastruos.

Contribuise la acest insucces comoditatea spectatorilor noștri obișnuiți să meargă doar „în centru" și convinși că revistă bună nu-i poate prezenta decât Tănase sau Alhambra.

După trista experiență dela Barașeum, Nicolaide s'a văzut silit să renunțe la veleitățile directoriale și, pentru stagiunea de vară a redevenit „salariat", salariat al acelui domn Puiu Maximilian căruia destul de greu îi este să întindă mâna atunci când i se spune „bună ziua", dar și mai greu îi e s'o întrebuințeze atunci când e vorba să-și scrie „spectacolele", pe care, de altfel, destul de ușor le iscălește.

Așa că H. Nicolaide s'a înhămat din nou la stăpân și a procedat așa cum îi este obiceiul: cinstit, consumând multă energie și făcându-și destul sânge rău, pentru ca să-i ofere domnului P. M. un cât mai mare câștig material.

Rezultatul? La Alhambra s'a prezentat, în sfârșit un spectacol excelent. Ingeniozitatea lui Nicolaide a avut de astădată la îndemână mijloace cu ajutorul cărora a izbutit să-și prezinte ultima „fantezie muzicală" în cele mai bune condiții.

„Atlantida", celebrul roman al lui Benoit îi prilejuește comicului de clasă care este H. Nicolaide un nou vis (același procedeu ca în „Frate cu dracul" și „Luna știe dar nu spune"), un vis extrem de original care îi transpune și pe spectatori în țara de basm a „Atlantidei".

Bine înțeles, eroii lui Benoit s'au modernizat oarecum în visul lui Nicolaide. Sunt toți mari amatori de rumbe și seamănă tare mult la înfățișare cu oamenii pe cari „adormitul" i-a întâlnit în viața de toate zilele.

E drept că verva „grecului" a fost, pe ici, pe colo, stăvilită de „principiile" oamenilor atotfăcători dela Alhambra.

Dar Nicolaide a știut să se strecoare prin toate aceste restricțiuni și piedici și ne-a prezentat totuși un spectacol „occidental", din care, din fericire lipsesc cu desăvârșire aproposurile în legătură cu actualitatea.

Un mănunchiu de actori bine aleși, a știut să servească destul de bine textul spumos al spectacolului.

Doamna Florica Demion ne-a prezintat o Antinee „lascivă" căreea a știut să-i împrumute tot humorul de bună calitate cu care este înzestrată, humor care încă pe scena Naționalului s'a dovedit a fi neîntrebuințabil.

Nicolaide și-a ales rolul „gras" al căpitanului de care se îndrăgostește Antineea (ce să-i faci? cine 'mparte, parte-și face), isbutind să-l interpreteze așa cum ne-a obișnuit: în condiții excelente.

Intr'o formă în care nu l-am mai întâlnit de multă vreme, ni s'a părut partenerul său direct, domnul Gărdescu, care în rolul lui Boubouche a știut să speculeze la maximum fiecare situație amuzantă. Comicul burlesc al domnului Gărdescu, uimitor de agil pentru numeroasele sale kilograme, merge „direct" la public, smulgându-i ropote de aplauze.

Domnișoara Elisabeta Henția și domnul Puiu Șerbu, în mare poftă de cântec și dans, au constituit o perche agreabilă, așa cum rar întâlnim pe alte scene de teatru. Astfel, „tinerii îndrăgostiți" din alte teatre sunt sau urâți și talentați, sau frumoși și supărător de netalentați. „Perechea" actuală a teatrului Alhambra întrunește aceste două calități: frumusețea și talentul (ne gândim doar la scenele cântate și dansate, nu și la acelea „vorbite").

Acest spectacol i-a dat ocazia și domnișoarei Valerica Cevie să etaleze o nouă serie de rochii. De altfel, în programul teatrului dânsa ține să-i facă și reclamă croitoresei sale, dându-i și numărul de telefon.

Despre talentul domnișoarei Cevic n'avem ce să spunem.

Are domnișoara Valerica rochii frumoase?

Are !...

Ce-i mai trebue și talent !...

Domnii Colea Răutu (cu un glas plăcut), Glodariu (clasic comper) și domnișoarele Ileana Symm (un talent încă nepus în adevărata sa valoare) și Flory Marinescu (dansatoare cu mult temperament) au întregit ansamblul acestui spectacol la succesul căruia au contribuit melodiile domnului Kirculescu și baletele domnului Siomin.

TRAIAN LALESCU

Teatrul „Măscărici": Fructul oprit

In vara aceasta, Capitala părea să fie lipsită de spectacole în aer liber, din pricina restricțiilor impuse cu privire la camuflaj. Organele militare au arătat totuși destulă înțelegere atunci când au permis curagioșilor inițiatori și înfăptuitori — puțini la număr — de teatru fără zăpușeală și batiste de rezervă să continue și în această vară o tradiție ce-și croise un drum frumos în ultimii zece ani, aceea a „teatrului de grădină".

Avântul tineresc al d-lui Romeo Lăzărescu, neastâmpărul cules în decursul peregrinărilor sale peste hotare, nu i-au dat pace, — atunci când i-ar fi fost așa de ușor să intre în solda unui director din cei mulți cari l-ar fi primit cu brațele și... buzunarele deschise — până ce nu și-a alcătuit o trupă proprie de teatru cuprinzând nume dintre cele mai cunoscute în lumea rampei. In ziua în care buchetul de actori fusese strâns, piesa pusă în repetiție și grădina în reparație, a luat naștere compania „Măscărici".

Așa cum s'a mai scris aci, pe „șantierul" de lângă hala Traian, s'a muncit pe tăcute și (în termeni tehnici) pe echipe: echipa actorilor, echipa zidarilor, aceea a tâmplarilor, în așteptarea unor alte echipe de nopte și oarecum permanente: spectatorii.

Desigur, în timpul minim în care s'a făcut înjghebarea „Măscăriciului" și în condițiunile în care s'a lucrat, s'a obținut un lucru de care directorul și colaboratorii săi pot fi pe deplin mulțumiți, pentrucă buna primire pe care publicul a făcut-o „Fructului oprit" (mai accesibil, totuș decât toate celelalte fructe adevărate, ce nu se pot consuma, ca și cel de pe sscenă: decât cu ochii) a răsplătit munca nepregetată a mănunchiului dela „Măscărici".

Comedia (de data asta ne-muzicală, și e bine!) a lui Lacroix, **Fructul oprit** nu are pretenția să fie mai mult decât toate bunele comedii din același neam cu ea. O intrigă abil concepută, cu nelipsitele complicații — tot atâtea prilejuri de haz — din care nu lipsesc: cunoscutul triunghi amoros, soacra și raisonneur-ul și pe care o privim și ascultăm fără să ne îngrijim prea mult de soarta personagiilor; suntem siguri mai dinainte că vor ști să se descurce în ultima scenă și cortina se va lăsa, veselă și ea, peste happy-end-ul nostru cel de toate serile. Subiectul unei astfel de comedii nu poate fi și nu trebue povestit. Spectatorul n'are nimic de câștigat de pe urma unui astfel de sistem; dimpotrivă.

Cu privire la interpretare, nu avem de spus decât lucruri bune; pentru aceasta, e deajuns să dăm numele câtorva protagoniști: Romeo Lăzărescu, N. N. Matei, Victor Negoescu și d-nele: Mia Steriade, Lulu Savu, Mița Stoenescu, Lulu Popescu.

Regia și decorurile au fost făcute cu grija unui cât mai bun spectacol și-au reușit să fie la înălțimea interpretării unui text foarte corect tradus de d. Romeo Lăzărescu.

INTERIM

Concurența în creație

S'a dus vremea lui Agop, cel cu bășica de porc? Desigur, așa ne place să credem. Era pe vremuri în Cișmigiu un actor, nu mai știu dacă era turc sau armean, care abia lega câteva vorbe românești, și acelea scâlcite, dar care „juca" cu soția sa și cu un actor tânăr, angajatul său, o comedie în care improvizau o acțiune cu o soție ce-și primește pe geam amantul, — fiind surprinsă, în hazul spectatorilor de bărbatul gelos, care se 'nfurie, face tot felul de giubușlucuri, cabotinării pentru ca la urmă să spargă o bășică de porc, pentru mai mult haz.

Angajatul o ducea bine, dacă era băiat de treabă și, făcea tot ce-i spunea patronul. Să-l fi ferit D-zeu să aibă succes, să râdă cineva de mimica lui, să aibe haz și să mai ia și aplauze. Agop îl chema, îi punea în mână plata pe ziua aia, și-i dădea pașaportul: „Aici comic eu, nu mergem doi sabia la un teaca".

Vremurile lui Agop s'au dus din fericire. Actorii au devenit artiștii. Unii bătrâni, mai au încă în fire, urme rămase dela strămoșul lor cabotin Agop: admit greu „două săbii într'o teacă". La cei tineri însă nu se pomenește așa ceva. Cum vi s'ar părea d-voastră să auziți de pildă că Marcel Anghelescu să zicem, care încă năzuește abia să ajungă actor prim (cum atât de greșit și rău se zice încă în teatrul de azi, care este de ansamblu, toți actorii trebuind să fie „primi") ar face, să zicem Marcel Anghelescu față de un tânăr absolvent de conservator, care din păcate are talent, ar face pe Agop și ar pretinde impresarului trupei — vedeți că am evoluat — să-l dea afară: „Ori el ori eu!" Nu-i așa că este imposibil? Marcel Anghelscu este un artist. Mentalitatea asta agopiană a dispărut. Tinerii de azi își dau seama că arta nu se face de unul singur; cu cât există mai mulți actori tineri talentați, concurența e un stimulent al creației și nu trebue să fie o piedică a ei.

Dece să spui: „dă-l afară pe cutare actor tânăr, fiindcă are talent". Și să nu-ți zici: „stai mă, uite unul cu talent, ia să-mi impintenez eu forțele, să fiu și mai mult decât ce-am fost până acum."

Credți că cu un singur actor, oricât ar fi el de unic, de genial, vom putea avea primăvara teatrului românesc pe care o așteptăm?

Mulți, cât mai mulți și cât mai buni. Și toți să se concureze, dar o concurență leală, stimulent al creației și nu una de sforării, de intrigi sau sistem „Agop".

Lăsați-l îngropat pe Agop. Dece să-i furăm sistemele?

Concurență da, dar în creație.

N. MASSIM

Medalion

RALUCA ZAMFIRESCU

...Nu este un nume „cap de afiș". Este însă revelația noastră, a celor cari am urmărit-o din primul an de Conservator. Dacă până anul acesta, când producția unei colege i-a prilejuit o apariție în „Fedra", Raluca Zamfirescu n'a fost întâlnită în distribuțiile examenelor trecute, totuși, pe podium-ul clasei profesorului Ion Manolescu, și-a cizelat zi de zi bogăția posibilităților ei de ingenuă dramatică.

Tot aici e locul să spunem că, cei optsprezece ani ai Ralucăi Zamfirescu înmănunchiază gândurile bune și frânte în drum atât de devreme, ale tatălui ei, dramaturgul George Mihail Zamfirescu.

Deci nu ne miră deloc regăsirea acelorași lumini ale tatălui, amplificate în ochii fiicei lui; aceeași dragoste și devoțiune pentru munca artistică — dăruirea până la uitarea de sine, între cei trei pereți de carton ai scenei.

Raluca Zamfirescu aștepta o mână care să-i se întindă; o mână care să-i prilejuiască conturarea unei personalități pretimpurii. A găsit-o din prima zi la propria-i mamă, dar mai târziu la acest mare dascăl al teatrului, Ion Manolescu. Scenele pe care le-a lucrat, la clasa profesorului ei se angrenau de minune în firescul celor optsprezece ani ai Ralucăi Zamfirescu. (Ne amintim: cândva, Raluca, s'a oprit dinnaintea acelei complexe personalități femenine, realizată de tată-său, în domnișoara Nastasia. A încercat-o — și mai presus de curajul arătat, a dovedit că își poate împrăștia cu folos, între granițele acelui personaju care o depășea, temperamentul și meșteșugul câștigat alături de maestru).

Ce ne-a uimit atunci, în plus, a fost pietatea cu care s'a apropiat de textul operei tatălui ei!

Raluca Zamfirescu mai are un an de cursuri la Conservator. Raluca Zamfirescu ne-a spus, cu curajul tinereții ei, că se gândește la primul ei examen greu: Producția cu „Inocenta" lui H.-R. Lenormand.

Noi o așteptăm pe această La Tocca, în hainele și sufletul Ralucăi Zamfirescu, cu cea mai explicbailă nerăbdare.

C. CRISTOBALD

N. R. — Ca o confirmare a celor scrise, Raluca Zamfirescu de data aceasta e nevoită să-și înceapă cariera artistică mai înainte de examenul de Producție: a fost angajată de d. Victor Ion Popa. Un om de teatru care nu poate aștepta: Raluca repetă în „Pentru d-voastră doamnă" de Niccola Manzari și în „Brânduța".

ECRAN

CINEMA ARO: „O AVENTURĂ ROMANTICA"

După cum într'o dragoste nouă experiențele anterioare nu folosesc de cele mai multe ori, la nimic, tot așa oridecâteori odraslele sentimentale hotărâsc să-și complice existența cu ajutorul ofițerului de stare civilă, parte din respectivii părinți sunt nemulțumiți. Aducând „tinerilor" aceleași argumente cari au fost ascultate de ei cu zeci de ani în urmă și cu și mai mulți zeci de ani de întreg arborele genealogic al familiei.

„O aventură romantică" recomandă'n asemenea cazuri trăirea retrospectivă a imprejurărilor „în cari au devenit legitimi" cei cari sunt destinați a face parte din proaspăta generație de socri.

Fermecătoarea și talentata Asia Norris și infinit mai puțin fermecătorul Gino Cervi sunt interpreții principali ai acestui film dulceag care, dacă nu-i prea mult disecat, place.

ADRIANA NICOARĂ

TEATRUL MĂSCĂRICI

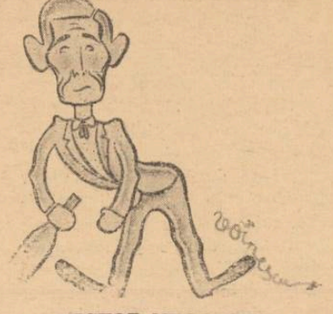

VICTOR NEGOESCU

Artiști și public

(Urmare din pag. I-a)

artă), numai didacticismul rigid, condus superficial, după grătarele unei optici de școală elementară mai poate prefera pe al doilea. Maniera este însă, pe cât se pare, și ea întrucâtva „meșteșug", după cum splendida, spontana brodire a unei forme din jocul însuși al materiei cu propriile-i legi, nu merită mai puțin numele de *„artă"*.

Intreprinderea chimistului care urmărește într'o gulie informă și într'un nap, cristalina apariție a unui poliedru de zahăr, nu este nici ea mai puțin plină de consecințe spirituale decât cataliza gigantică operată în conștiințe de mitul prometeilor de tot felul, cu sau fără ficați, de-asupra sau sub stânci, sub sau de-asupra piscului de vulturi. Dacă Arghezi este astăzi ce este — și ce va fi, eheei! cât va mai exista cultură — experiența sa de laborant într'o fabrică e răspunzătoare tot atât cât ierodiaconia de care s'a lepădat.

Recunoscând că fiecare activitate tinde spre stadiul artei — (ideala îmbinare a efortului cu jocul gratuit, a libertății cu necesitatea), facem numai pe jumătate din ceeace „ne incumbă", (cu un termen de cancelarie). Recunoașterea deopotrivă a faptului contrar, — artă este fiece activitate ajunsă conștientă de scopurile sale, și îndrăgindu-și-le liber — însemnează de-abia o datorie împlinită. Asimilarea artistului cu muncitorul poate să supere: ea nu e mai puțin consemnarea de jure a unui *fapt*. La vremea sa, afirmarea apartenenței omului la regnul animal, care, dacă nu mă înșel, este unanim acceptată astăzi, a stârnit mai multe împotriviri, fără să fie totuși mai puțin zdrobitoare în adevărul ei, pentru argumentele partizanilor unui „regn uman".

Artistul „regn aparte' a dispărut sau va dispare, în favoarea artistului om.

ION FRUNZETTI

Valoarea incertitudinii și certitudinile care vin

(Urmare din pag. I-a)

Fiecare descoperire a omului marchează o culme a civilizației și chiar această culme indică fenomenul ei de coborâre; peste o anume culme — care este culmea tuturor formelor de civilizație — omul nu poate trece, prin natura lui. Astfel „legea de constanță intelectuală" funcționează implacabil, cu dublu efect păstrând valorile omului, dar și distrugându-le, când ele au năzuit prea sus.

Nu vi se pare că această lege se aplică foarte bine și la tot ce se petrece cu noi, de treizeci de ani încoace, în sens istoric?

Fiindcă din tot ce ea a distrus până astăzi, mâine va trebui să păstreze, oferindu-ne un alt gen de certitudini, ca într'o balanță veșnică. Și tot dorul nostru de certitudine și de echilibru — adică dor de viață — va căpăta alte forme, indiferent care, pentru a realiza aceeași neobosită împlinire a inimilor și a spiritului.

DAN PETRAȘINCU

Mai pe larg

NEPREVEDEREA IN TEATRU

Niciodată n'am înțeles ușurința cu care pornesc unii directori de teatru la alcătuirea unui repertoriu. Nu ne gândim decât la scenele particulare, care au dovedit, cu prisosință, o totală lipsă de orientare și de angrenare a repertoriului în tempo-ul vremurilor noastre.

A face teatru de efemeridă, credem, a fost gândul călăuzitor, dar deloc de afacerist al „directorilor de pasaj". Or, ceeace au pus în scenă ne confirmă o nepricepere a mentalității actuale, dublată de neprevederea desfășurării unui repertoriu închegat. (De altfel, repertoriu închegat n'a existat în teatrul particular). Criteriul de selecție și continuitatea — mai cu seamă continuitatea, — alcătuesc ființa teatrului. Nesocotința lor, duce la faliment.

...Iată ce se întâmplă la teatrele „Comoedia" și „Tudor Mușatescu": **necontinuitatea** — și ceeace mărturisește totodată **neselecția** repertoriului. Deci, nu se poate vorbi de „o stagiune" la teatrul „Comoedia", la teatrul „Mușatescu"...

Aceste teatre, în prag de stagiune, orbecăind într'o saladă bulevardieră, aleg până nu mai aleg. Și pun în repetiție **o singură piesă** — căreia augurii culiselor i-au dat cu banul succes mare.... de cassă. Această singură piesă, deobiceiu, însă, cade! Și se produce inevitabilul **gol teatral:** nu se poate juca o piesă „căzută" (cheltuielile inutile!) — și în lipsă de alta, — **închidem teatrul!** Confirmarea celor spuse, în stagiunea actuală: „Accident-Palace", „Doi sergenți", și scoaterea din repetiții a „Barbarei" (!?) — Teatrul Nostru.

Oare se poate vorbi de o grijă pentru viața Teatrului Românesc? Dacă nu în culoarea repertoriului — baremi în existența lui! Poate ne va desminți „Teatrul Nostru" în care

INCĂ MAI CREDEM.

Căci această companie, în ciuda fricțiunilor directoriale, a reușit să marcheze, ceeace îndeobște tineretul nostru actoricesc poartă în el, — năzuința unui teatru mai artistic.

Teatrul nu trebuie să fie o afacere, un joc de curse, — unde se pontează pe cultura unui popor, pe sănătatea lui. Randamentul nu este acelaș! Teatrul în esența lui este școală: primară, secundară, universitară. Ori, la noi se uită tocmai această categorisire: se face teatru prea prost — trecându-se sporadic la teatru de artă — fără pregătire. Această pregătire care e cea mai pretențioasă în cultură, în mic, a făcut-o „Teatrul Nostru". Singurul teatru particular care s'a gândit la această tresărire, din platitudinea artistică în care domnim. Dela Maria Ventura și soții Bulandra — cari au fost trecuți la inactivitate tocmai de către stat! — Chr. Etterlé, Dina Cocea și Eug. Zaharia sunt revirimentul vieții noastre teatrale.

UN BILANȚ AL STAGIUNII

care și-a lăsat obloanele la Teatrul Național ar putea fi o revelație a ceeace teatrul oficial a realizat cu amprentă burgheză. Intr'un câmp de piese siropoase, cu succese efemere, din veacul trecut, cu improvizații românești **— într'o stagiune în'treagă: „Mirra" lui Alfieri, în direcția de scenă a d-lui Fernando de Crucciati, duce în spinare prestigiul Teatrului Național.**

UN TEATRU DE ARTĂ

Ziarele ne-au adus vestea; ne-am interesat și nu ne putem opri din a nu împărtăși și celor mulți-puțini cititori ai paginei a doua cele ce urmează: o sală centrală (Palatul Mica) de circa 400 de locuri, cu scenă amenajată pentru cele mai pretențioase înscenări. Repertoriul are înscrise până acum piese de Giraudoux, Laforgue, Pirandello, Lodovici, Coward, Wieder, O'Neill.

Realizarea lui este încredințată unui grup teatral tânăr, de actori și regisori.

Ne grăbim să anticipăm — deschiderea stagiunii va fi probabil în a doua jumătate a lunei August — revirimentul pe care îl va produce în Teatrul Românesc.

NEALTE

Prin Orașele și Munții SLOVACIEI

— Note și impresii de drum —

de ROMEO ALEXANDRESCU

DIN NOU PRINTRE PRIETENI

Cunoașteți poate acea strângere de inimă, acea ușoară neliniște și îngrijorare pe care le simte călătorul când trece o frontieră? Dintr'odată, te găsești în fața altor orânduiri, altor înțelegeri de viață, altei lumi, asemănătoare, la prima vedere, cu cele din jur, dar, atât de diferită, în atâtea privinți, de ele.

Este o clipă în care o rigoare specială se deslușește, parcă, în atmosferă.

Nimic mai puțin valabil decât pentru Slovacia.

O constat iarăș, ca la toate trecutele mele sosiri pe pământul slovac.

Ca niște autentici emisari ai primitoarei Slovacii însăși, ai Slovacilor în mijlocul cărora am încă odată impresia că mă aflu în intimitatea caldă a unei mari familii de prieteni, reprezentanții autorităților își fac apariția, în „bolidul" aerodinamic denumit „expresul Dunărea" adresând fiecăruia cuvintele salutului național „Na straj" și procedând fără rigidități, fără aerele polițiste ale căutătorului de „mâțe în saci", la aplicarea formelor strict necesare trecerii dintr'o țară într'alta.

In câteva minute, pe nesimțite, totul e terminat. Passportul meu românesc îmi atrage un zâmbet amical particular, în timp ce năluca automotorului străpunge ultimii kilometri, pe sub colinele așternute cu pusderie de vii, unul din belșugurile truculente ale mănoasei Slovacii. Fabrica de explozibile, „Dinamitka", către care se așterne cuminte la drum un tramvai cenușiu, apoi case pe care fumul apropiat al trenurilor le-a patinat dându-le un aspect parizian, se rânduesc pe stânga. Iată și gara.

Afară invită deopotrivă elegantul troleibus care alunecă rapid pe netezimea fără cusur a străzilor Capitalei slovace și tramvaiul A, care străbate cu vagoanele lui roșii tot centrul și ajunge la Dunăre.

Acolo ministere, universitatea, marele hotel Carlton-Savoy în al cărui „Cercle" sau terasă și cafenea lumea intelectuală a Bratislavei abundă ca pe vremuri la neuitata „terasă" bucureșteană, muzeul național, opera, teatrul, se învecinează imediat.

In foarte puține minute, traseele sunt în întregime parcurse, căci Bratislava nu este un oraș prea întins.

In parte cățărat pe umbroase coline, cu alei uimitor de înclinate, scări și serpentine pentru vehicule, cu un centru mic dar foarte viu, de cel mai modern ritm, cu câteva clădiri de arhitectura cea mai nouă și un simpatic și cochet sgârie nori „Manderla", contrastând cu apropiatele vechi și picturale biserici și cu cartierul din alte secole din preajma cetății, Bratislava are toată animația unei Capitale și toată ambianța și seducția unui vechi oraș dunărean, impregnat de vestigiile trecutului. Orașul în care, la doi pași de trepidația cetății noi, te poți izola în liniștea plină de evocări care o împresoară, imediat.

Cu parcul orășenesc aninat pe una din înălțimile dominante, de unde, din desiș de verdeață, apare orașul întreg, cu Dunărea șerpuită printre codri, cu cetatea și meterezele ei, cu turla de șeapte secoli ce străjuește „biserica încoronării", cu clopotnițe și coperișuri arhaice în jurul svelților siluete geometrice a zidirilor recente.

Cu malul umbros al Dunării. cu molcomitele lui plimbări.

Cu zidurile bătrâne și drumeagurile de coastă ascunse prin frunziș, de pe unde nu poți bănui că ești în incinta unei Capitale din Europa Centrală.

Revăd cât mai curând fiecare loc în parte, căci de această dată trebue să mă despart repede de Bratislava, pentru a porni mai departe, prin roditoarea Slovacie.

Ministerul Propagandei slovac îmi pune la dispoziție, prin bunăvoința d-lui secretar general Kaustz un bilet liber de drum de fier pe traseul pe care mi-l aleg.

Stau de vorbă cu un bun prieten, ziaristul Palkovic, care e un inepuizabil rezervor de inițiere în cele mai felurite domenii și care are câte o îndrumare și câte un sfat bine venite pentru fiecare din centrele itinerariului ce mi-am ales.

Cancelarul nostru, d. Dumitrescu, îmi dă de asemeni prețioase indicații, de pe urma unei frumoase experiențe turistice dealungul Slovaciei.

Piața Hlinka din Bratislava

Nu-mi rămâne decât să plec și cât mai curând, pentru a folosi tot ceeace pot din vremea limitată de care dispun.

SPRE TATRA

Pentru opt zile, nevoile urgente de transport ale războiului au impus măsura suspendării tuturor acceleratelor, afară de acelea internaționale, din care sunt destule pe liniile ferate slovace. Prind, la 14.12, pe unul din cele trei rămase în circulație chiar și în aceste opt zile, pe traseul Tatrei, accelerat Bratislava-Berlin. Normal, nu sunt mai puțin de zece, fiecare realizând o medie orară de aproximativ 60 de km., ceea ce pentru o linie care urcă până la 900 metri altitudine, e excelent. Rapidul Tatra le întrece pe toate, realizând performanța unei iuțeli mijlocii, inclusiv partea muntoasă, de aproape 80 de km pe oră.

Dar, nefiind internațional, rapidul e pentru opt zile în concediu, la depou.

Trenul e foarte aglomerat, de pe urma restricțiilor relative ale celor 8 zile. Am cu acest prilej o dovadă mai mult a caracterului blând, plăcut, împăciuitor, al slovacului. Nimeni nu ridică pretenții speciale, nimeni nu-și pierde răbdarea, nimeni nu se arată incomodat și nu caută un confort propriu în detrimentul aceluia cuvenit și celorlalți. Și, prin gări de bifurcație ale liniilor mai mici, observ material rulant special. Vagoane combinate poștă-bagaj-clasa III-a, într'unul singur.

Automotoare cu cabina mecanicului deasupra vagonului, la mijloc.

Vagoane cisternă compuse din două impunătoare butoaie de lemn. Să fie oare pentru vin. gândesc, însetat?

Regiunea devine tot mai accentuat muntoasă.

RUZOMBEROK!

Prima mea etapă. Cobor. Înălțimi acoperite de pajiști bogate sau păduroase înconjură, mai de aproape, mai de departe, acest orășel în care odihnește părintele Hlinca, către care întreaga veneratie recunoscătoare a poporului slovac și a prietenilor lui se va îndrepta întotdeauna.

Prin el, Slovacii și-au realizat recenta și meritata lor independență, pentru care caractere etnice atât de viguros afirmate, o vrednicie constructivă exemplară și o veritabilă identificare cu marile idealuri de reclădire și generare a Europei, aduceau indiscutabile temeiuri.

Mausoleul întemeietorului, către care urcă și converg din mai multe părți scări de piatră, se înalță sobru, impunător, dominând glia căreia neamul slovac îi pregătește acum cu hărnicie un viitor ce va fi din cele mai înfloritoare în Europa nouă.

Orășelul, cu un zăvoi răcoros pe malul unei ape repezi, cu o capelă și o cruce pe un dâmb înverzit de peste râu, cu largi vederi înspre munții acoperiți de codri și poeni din jur, care se profilează în toate părțile, unii chiar la capătul imediat al străzilor, e zâmbitor, pitoresc, curat. Pornesc pe firul principalelor mici străzi. Magazinele sunt mari, spațioase, cu vitrine în care calitatea celor expuse e aceeaș ca în capitală iar prețurile sunt, dacă este posibil, și mai modeste. Se găsește orișice, în toate ramurile comerțului.

Hotelurile sunt ireproșabile, iar tarifele camerelor, cât și ale excelentelor restaurante nu rezervă nici cea mai mică supriză neplăcută vizitatorilor. O spun pentru Ruzomberok și ar trebui s'o repet pentru Poprad, pentru Prešov, pentru Banska-Bistrica și pentru toată Slovacia în care specula este necunoscută iar ospitalitatea și bunăvoința oamenilor completează peste tot raționarea cea mai cinstită și mai conștiincioasă a costului vieții. In cele opt luni, în care am fost de trei ori în Slovacia, am putut constata o ridicare generală de prețuri care nu depășește o scumpire de 15%, ceeace denotă un echilibru economic, o organizare și o probitate pentru care poporul slovac trebue felicitat și, pe cât este posibil... imitat, pretutindeni.

In zorii zilei următoare, cu primul tren, iau mai departe drumul munților culminanți ai Slovaciei, Tatra. Convoiul urcă repede prin ținuturi tot mai accidentate, tot mai răcorite de aerul înălțimilor.

Conductorul caută, din proprie inițiativă, de îndată ce constată după cartea mea de libera circulație că sunt un străin în călătorie de documentare, să-mi dea cât mai multe lămuriri. Și, nu mă uită. De câte ori ne apropiem de vreun punct mai interesant din traseu, iș' face apariția și într'o germană pe care i-o invidiez, îmi dă tot felul de relații.

Ne apropiem de Poprad-Tatry răspântia cea mai însemnată a căilor către lanțul Tatrei, care se află la Nord, la vreo zece-douăsprezece km. în linie dreaptă.

Benevolul și simpaticul meu cicerone, care nu și-a pierdut vremea prin trenuri și știe multe, îmi arată, puțin înainte de Poprad, sanatoriul model dela Lucivno, special amenajat și înzestrat pentru tratamentul și vindecarea în cele mai desăvârșite condiții, al copiilor tuberculoși, până la 16 ani.

Apoi imensele fabrici Bata, de unde în special încălțăminte de o durabilitate și ieftinătate record dar și multe alte articole sunt distribuite în nenumărate magazine din toată Slovacia. Fabricile Bata pot fi o justă mândrie a industriei Slovace.

IN MUNȚI

Incă 8 km. și ne oprim în Poprad Tatry. Zidurile semețe ale dolomiticilor pereți de stâncă ai masivului Tatra se desfășoară, la capătul platoului înalt pe care linia ferată înaintează paralel cu ei. Lanțul e apreciabil mai lung de cât al Bucegilor și numără trei vârfuri de peste 2600 de metri. Dela Poprad până la poalele Tatrei, un tren electric străbate drumul în mult mai puțin de o oră, traversând la capătul platoului o avantgardă de codri prin care urcă, ajungând la un fel de prag, lat de câteva

Piața vechii primării din Bratislava

sute de metri, care se află în fața masivului, în toată lungimea lui. Pe el au răsărit minunate stațiuni climaterice, în neîntrerupt șirag de vile, de mari hoteluri, de minunate parcuri, un paradis alpin asemănător cu cele mai încântătoare ținuturi tiroleze sau elvețiene, dar prin configurația lanțului de creste și aspecte generale, cu pitorescul lor propriu unic. Altitudinile acestor stațiuni variază între 1000 și 1350 metri, ultima atinsă de Strbske Pleso, ale cărui unde de cleștar sclipesc sub brădetul înțunecat și sub abrupturile cele mai aspre și mai superbe ale Tatrei.

Un tren electric leagă dela primul până la cel din urmă toate aceste cuiburi de bucurie a vieții, în plin munte. Dela Smokovec, unul din ele, iau funicularul cu șină dințată care duce spre inima muntelui, la aproape 1400 de metri, la Hrebienok. Prin văi adânci mugește o tumultoasă cascadă în drumul ei cu nenumărate salturi, care de care mai vijelios, unele de impresionantă înălțime.

Dela Tatranska-Lomnica, altă stațiune din cununa Tatrei, pornește însă unul din cele mai îndrăsnețe funiculare pe cablu din Europa și unul din cele mai lungi

Lacul Strbske.

și de mai mare variație de nivel.

Este „telefericul" Tatranska-Lomnica (898 m. altitudine) Lomnisky stit (2634 m.). Nu sunt debutant în folosirea acestui acrobatic mijloc modern de locomoție alpină. Cu atât mai mult, comparând cu atâtea altele la care cu nesaț am făcut apel pentru a fi cât mai repede pe crestele munților și a porni de acolo și spre alte țeluri, prin Italia, Germania și Franța, pot afirma că prin splendoarea și măreția locurilor și temeritatea impresionantă a traectului, acest funicular oferă privelești și... emoții unice. Prima parte a drumului, plutim, la înălțimi de multe zeci de metri, peste codri deși, prin potecile cărora vedem grupuri de turiști care urcă din greu. A doua parte, își mărește inclinația și se termină la stația Skolnate pleso (1754).

Un mare observator meteorologic, cu bogat utilaj modern, hotel, ospătărie strălucitoare de curățenie și atrăgător amenajată, sunt așezate pe malul lacului de munte Skolnate, prin limpezimea desăvârșită a căruia apar toate lespezile fundului. Aci se schimbă cabina pentru o alta mai mică.

Inclinația devine extremă. Ca frunza la vânt pare că se clatină, peste prăpăstii înfricoșate, sub peretele vertiginos al muntelui, celula sburătoare, pe care trecerile pe la vârfurile piloanelor, atât de depărtate unul de altul, pe care se reazămă cablul, o sdruncină amenințător. Vederea devine mereu mai vastă, mereu mai vulturească. Aspirimea tot mai mare a aerului se adâncește tot mai vguros în plămâni.

Inclinația se apropie de verticală. Printre stânci consolidate cu beton armat, ne alăturăm de piscuț izolat Lomnickiji, și, în oscilări mai blânde, încheiem fantastica ascensiune, după ce am străbătut ultima diferență de altitudine de 900 de metri numai în zece minute.

Labirintul de masive, de vârfuri, de ziduri năpraznice, imensele depozite de zăpadă rămase prin văgăuni, nesfârșitul orizont care se deschide, peste miile de mușuroaie ale munților păduroși din jur, ne aduc toate darurile cu care muntele răsplătește pe turist, chiar când nu l-a urcat prin propriile lui puteri, trudindu-se din greu, pas cu pas, să-i înfrângă potecile istovitoare. Ceasurile trec și mă decid să plec abia cu ultimul drum al căsuței fermecate, aninate peste abisuri. Perforăm o masă compactă de nori și nu mai vedem nimic până la lac. Panorama se strâmtează.

Nu s'ar putea oare, la întoarcere să se meargă mai încet?! Suntem atât de repede jos... la aproape 1000 de metri!

Iarăși tramvaiul de munte și după o zi de basm, în care nu pot pricepe câte s'au putut acumula, Popradul.

PREȘOV

Este târgul de răsărit al Slovaciei, la peste patru sute de kilometri de Bratislava. Dela Poprad, trenul mai străbate lungi defileuri pentru ca în cei din urmă din ei, privelișteа să ia un caracter pronunțat submuntos. Prešovul se aseamănă mult cu frumoasa noastră Bistrița-Năsăud, până și la direcția așezării față de coline, de apă, la impunătorul dom, din larga arteră principală.

Vitrine cu unelte agricole, săteni care încearcă în fața negustorilor coase, isbindu-le cu meșteșug de pietrele pavajului, piața îmbelșugată și ieftină, așteruntă pe mese și ștergare, dealungul unei străzi paralele cu cea principală, de către sute de țărănci, trădează viața rurală vie și înstărită din jurul Prešovului.

Și aci, curățenia, ordinea, îngrijirea străzilor și peluzelor cu flori care înfrumusețează numeroase locuri, impun admirația. Ca în fiecare oraș văzut, marfa din vitrine e de ireproșabilă calitate. Sunt și aci pălării, stofe, pânzeturi, minunate porțelănării, articole de librărie, care demonstrează încă odată nivelul superior de aprovizionare generală al provinciei slovace și meritele categorice ale industriei slovace și chiar ale importului din străinătate și aci găsindu-se la cost cât se poate de rațional, mărfuri germane, italiene, cehe.

In fața expozițiilor de băuturi ale magazinelor alimentare, cunoscătorii ar avea motive să se extazieze în fața adevăratelor muzee de specialități care le stau în față.

La Prešov se găsește o academie de comerț care are și o catedră de limba română, remarcabil de activ deținută de profesorul Anton Boleh. Il vizitez în cancelaria școalei, Deși prevenit, rămân totuși surprins de dexteritatea și corectitudinea cu care inimosul tânăr profesor se exprimă în limba noastră și de cunoștințele întinse pe care le are despre literatura noastră veche și actuală. Cursurile pe care le ține au atras nu mai puțin de douăzeci de studenți.

Profesorul Boleh îmi istorisește că a urmat o vară întreagă cursurile dela Vălenii de Munte și a cercetat timp de o lună bibliotecile din București. De altfel, a urmat cursuri și la Dijon, după terminarea studiilor universitare făcute la Praga și Krakovia.

Insuflețit prieten al României, profesorul Boleh ține cursuri de limba și literatura română la radio Prešov și a tradus poezii de Coșbuc și alți poeți români.

Cu acest prilej, amintesc că s'a mai tradus în limba slovacă și „Rusoaica" de Gib. Mihăescu, de către talentata ziaristă și cunoscuta prietenă a României, d-na Suzana Dovalova, care în calitate de redactoare la cotidianul „Gardista" din Bratislava, s'a ocupat intens de țara, arta, literatura, politica țării noastre și de reprezentanții ei.

Profesorul Boleh insistă cu modestie asupra caracterului privat al activității sale și îmi mai aduce la cunoștință îmbucurătoarea veste că în curând o asociație slovaco-română își va avea bazele la Prešov.

INTR'UN SAT OARECARE

Dela Prešov, iau drumul întoarcerii către Bratislava, dar pe altă arteră a drumului de fier, mai puțin frecuentată decât aceea internațională a Popradului, mai depărtată de Tatra, dar de un pitoresc care nu cedează cu nimic în fața drumului principal.

Suspendarea totală pe această linie a acceleratelor, pentru cele opt zile hotărîte, mă obligă să aștept o legătură de trenuri, două ore, într'o gară mică de munte, la Margecany.

Pornesc imediat pe ulițele satului. O mână de case, o biserică mică și svelță pe un dâmb, și satul e terminat.

Dar ce sătuc dichisit, cât de gospodăresc, având în centrul de o palmă de loc, cubul unei case cu etaj, al unui depozit de desfacere Bata, lângă care, copii din sat, lipesc, atenți și serioși, afișe atrăgător colorate care reprezintă o țărancă slovacă, rumenă și voioasă, cu snopul de grâu sub braț, purtând pantoful cu talpă articulată de lemn, noul model rural al fabricei, cu prețul de 35 de coroane perechea (sub două sute de lei). Excelente vestminte sătești, cu aceleași incredibile prețuri, în special ciorapi, sunt expuși de asemeni, din belșug.

Alături, un magazin de articole electrice, demn de orice oraș, precum sunt și celelalte trei pentru negustorii locale.

Banska Bystrica

cetății noi, te poți izola în liniștea plină de evocări care o împresoară, imediat.

Cu parcul orășenesc aninat pe una din înălțimile dominante, de unde, din desiș de verdeață, apare orașul întreg, cu Dunărea șerpuită printre codri, cu cetatea și meterezele ei, cu turla de șeapte secoli ce străjuește „biserica încoronării", cu clopotnițe și coperișuri arhaice în jurul svelților siluete geometrice a zidirilor recente.

Cu malul umbros al Dunării. cu molcomitele lui plimbări.

Cu zidurile bătrâne și drumeagurile de coastă ascunse prin frunziș, de pe unde nu poți bănui că ești în incinta unei Capitale din Europa Centrală.

Revăd cât mai curând fiecare loc în parte, căci de această dată *e voe bună, în ciuda lipsei de locuri.*

Pornim. Curând, convoiul aleargă pe sub dealuri dungate des cu nesfârșite vii, printre lanuri frumos pieptănate, printre holde abundente. Din loc în loc, muncitorii câmpului ne salută de printre îngrijitele lor semănături, femeile rumene cu rochii largi, pestrițe, mai întotdeauna purtând basmale, bărbații șepci. Pe unii îi așteptă bicicletele, cu care au venit din sat. Alții sunt veniți cu trăsurica orășenească de mână a pruncului, lăsat în marginea lanului, în vederea părinților. Sate minuscule au terenul lor de football. Oprim la Trnava, ale cărei nenumărate și felurite turle de biserici se văd încă multă vreme, după ce ne depărtăm.

Testamentul lui Traian

Să ducă scribi și meșteri și târgoveți de seamă
Invățători din Roma, acolo cât mai mulți,
Că'n țara ceea curge și aur și aramă
Pe râurile clare ce isvorăsc din munți.

Din Tisa pân'la Pontus, vă spun că'n viitor,
Din mâinile romane, va naște un neam latin:
Iar Roma-i va fi mamă acelui brav popor,
Deși va sta departe, ursit de-al său destin.

Când neamuri noi cu vremea, barbare, vor veni
Din Răsărit spre dânsul, să-l cutropească greu,
Și viața lui plăpândă de ele s'o izbi
Al Romei glas să strige: „Acesta-i neamul meu!".

Acesta-i testamentul! iar Roma să'ngrijească
De fratele ce strigă acolo'n depărtare.
Și dacă Roma tace, Columna să vorbească,
Atunci chiar când imperiul, ar fi în destrămare.

Atât cât va fi Roma puternică'n lumină
Și'n lumea cunoscută cu lauri vrea să fie,
Dreptatea s'o arate mai mare, mai sublină,
De asta azi e mândră, și mândră să rămâe.

THEORDOR ȚUCANOVICI

Cor de țărănci slovace

La capătul satului, unde încep potecile pădurii și a înălțimilor, marcaje colorate și indicatoare, deși, repet, satul nu e nici stațiune climatică, nici măcar în apropierea nici unei stațiuni sau oraș.

Incă odată admir munca slovacă, destoinicia slovacă, treapta atât de frumoasă la care se statornicește din toate punctele de vedere acest popor plin de calități și de suflet, acest popor în care am simțit necontenit reciprocitatea caldă a prieteniei noastre, care ne leagă și ne va lega trainic în viața luminoasă de mâine a lumii, pentru care Slovacia aduce astăzi jertfa eroilor ei ostași.

Note italiene

FRANCO CARDINALI

semnează în pagina rezervată „Literaturii străine" — din Meridiano di Roma, 7 Iunie a. c. — un articol întitulat „Livio Rebreanu". Deşi cele cinci coloane ale articolului cuprind un spaţiu mult prea mic pentru chiar şi o sumară analiză a operei prozatorului român, încercarea de a prezenta publicului italian pe unul dintre cei mai mari scriitori ai noştri în viaţă, rămâne o iniţiativă care merită să fie semnalată. Am mai amintit — tot în cadrul acestor note săptămânale — că literatura noastră e foarte puţin cunoscută în Italia, în timp ce a vecinilor noştri dela apus e larg difuzată în elegante „Istorii' şi în aproape lunare traduceri din tot ce are mai de seamă literatura ungară. Împrejurare din care vecinii noştri trag toate foloasele.

Franco Cardinali se vădeşte un bun cunoscător al operei lui Rebreanu, — un cunoscător chiar al literaturii noastre contemporane — şi a reuşit să pătrundă şi să înţeleagă atmosfera din „Ion" şi din „Pădurea Spânzuraţilor".

Stilul din „Ion" care i se pare „un povero stile di cronaca", atmosfera întregului roman „un po desolata e nuda", nu opresc pe criticul pomenit să facă şi judecăţi de valoare în termenii următori: „... se eliberează cu o artă indiscutabilă conceptul care justifică sforţarea autorului, consacrându-l: strigătul triumfător de dragoste şi de pasiune pe care această massă de oameni uneori slabi şi plini de defecte, îl ridică spre soare, spre viitorul care e al lor, ca şi pământul acela din Transilvania de care sunt legaţi cu un lanţ care nu se poate desface, mai tenace şi de aceea superior legii moralei comune, superior până la delict".

Totuşi lupta pentru pământ, dragostea Românului pentru pământ — un sentiment pur ţărănesc — au rămas străine sufletului lui Franco Cardinali: a înţeles aceste lucruri numai cu mintea, de aceea n'a prins esenţa romanului, ci l-a privit doar din afară, deşi admirativ.

O mai mare înţelegere pare să aibă criticul italian pentru „Pădurea Spânzuraţilor", din care apreciază în deosebi analiza stărilor de inconştienţă, a obsesiilor: căci toată evoluţia spirituală şi sufletească a lui Apostol Bologa este, pentru Cardinali, o subliniere a unor trăsături obscure şi inconştiente din sufletul eroului. „Obositorul salt al sufletului protagonistului e redat prin intuiţii, nepregătite senzaţii şi misterioase relevări. Obsesia care e la baza tuturora nu poate să displacă. Cu ajutorul acesteia, se ivesc pagini de un înalt lirism care par noui şi mişcătoare, prezentând un aspect neobişnuit şi vrednic de stimă al scriitorului".

După ce vorbeşte de romanul Adam şi Eva şi de volumul „Metropole", criticul italian încheie astfel articolul său, făcând şi caracterizarea operei romancierului nostru: „Şi dacă Rebreanu a ştiut să creeze situaţii cărora tâta vivacitate şi cu atâta dramatism, dacă a ştiut să anime cu atâta energie peisagiul, chiar când e vorba de descărnatele descrieri naturale şi, mai ales, a ştiut să creeze situaţii pe care numai vârtejul vieţii, nu cărţile, le poate da naştere; şi toate acestea, întipărite cu o vioiciune şi personalitate nu obişnuite, care fac ca proza lui narativă să poată fi stimată pentru o inegalabilă valoare estetică şi este demnă de a fi din abundenţă difuzată şi cunoscută".

PERCHE SI SCRIVE

Am putea pune şi noi întrebarea „dece se scrie ?", aşa cum face Amalia Bordiga în acelaş număr din Meridiano di Roma.

Se scrie şi la noi enorm de mult; poezii, nuvele, romane, apar cu zecile de volume în fiecare lună, şi se uită toate în luna următoare. Pentrucă nici unul din aceste volume cu viaţă de efemeride n'a fost scris din nevoia aceea interioară de care vorbeşte Rilke. „Prozatorului — spune Amalia Bordiga — nu i se cere raţiunea oboselii sale, nici nu se crede că aceasta ascultă de o chemare ascunsă dar puternică; astăzi, când se scrie atâta, şi când atâţia se improvizează scriitori şi reuşesc să publice ignorând de cele mai multe ori gramatica şi neavând nimic de spus, s'a statornicit în public credinţa că o carte se scrie din vanitate, din complezenţă, din motive economice, pentrucă respectivii n'au ce face câteva ore pe zi, şi nu pentrucă ar avea ceva de spus...".

Ne putem atunci consola că nu numai la noi „scriitorii' nu ştiu gramatică, n'au simţul limbii şi nici n'au nimic de spus.

CONSTANŢA TUDOR

Balada compasiunii

Frate-al umbrei, domn sub lună,
Greerul, prietenul meu,
An de an, lună de lună,
Tot mă 'ntreabă de-o duc bună, —
Că, şi el, întinde-o strună,
Pentru'un vis, pentr'o cunună, —
Şi-are cântul, frânt, mai greu,
Greerul, prietenul meu...

Umbrei şi câmpului frate,
Greerul, prietenul meu,
Spre ciudăţenii s'abate:
Gând să-l urmeze nu poate,
Că 'ntrebând se tot socoate,
Punând la inimă toate, —
Rob şi schivnic, tot mereu,
Greerul, prietenul meu.

Umbrei frate, prin fânеţe,
Greerul, prietenul meu,
N'a fost el, tânăr, (tristeţe!)
Dornic de moarte s'o înveţe?
Azi, de-i dă floarea bineţe,
Schimbă'n jur doar feţe, feţe,
Şi tace'n strânsu'-antereu,
Greerul prietenul meu !

Frate-al umbrei din moşie,
Greerul, prietenul meu !
Pierde-va, el, să'ntârzie,
Din ocol, zarea'n vecie?
Mic e, singur e'ntr'o mie,
Dar drumul ce-a luat şi-l ştie...
Drumu-i drept, la Dumnezeu...
Greerul, prietenul meu !

ŞTEFAN STĂNESCU

POPAS BIBLIC

Ca fluviile 'nchipuirii, iureşul
străbate 'ntinderi de gând.
Rămas tovarăş cu Mureşul,
îl opresc din când în când.

Îi arăt peste hotar, un sat
unde 'n ţundre casele se 'nbracă,
făcând loc drumului aureolat,
cu Isus spre stele să treacă.

Şi din opaiţul orelor din ceaţă,
vin raze spre biblica 'ntâmplare.
Pe Dumnezeu îl simt aproape de viaţă...
Intre noi nu e nici o depărtare.

ION TH. ILEA

MEANDRE

Departe de porţile 'n steme,
De negrele tipografii,
Curg apele — limpezi poeme —
Prin vastele orografii.

Pe prunduri albastre curgând
In susurul apelor tandre,
Tristeţile 'n maluri rozând
Imi sapă în suflet meandre.

Intors dintr'o lume uitată
Mai singur în tine te 'nchizi.
Meandrele morţii cresc — roată
Iar timpul le tae 'n verizi.

ION SOFIA MANOLESCU

Note germane

ORIGINAL ŞI COPIE

se numeşte esseul d-lui **Hans W. Hagen** publicat în numărul 57 din 5 Iulie 1942 al revistei **Das Reich.**

„Omul german, trăindu-şi în mod conştient prezentul şi hotărîrile lui", — scrie autorul, — „nu se găseşte numai într'o luptă pentru afirmarea fiinţei germane şi pentru reuşita noii idei în faţa lumii, ci, la fel, şi în lupta unei deciziuni în propriul său suflet".

Vorbind despre actuala şi totala angajare a voinţei germane de a frânge toate rezistenţele unei lumi duşmane, d. **Hans W. Hagen** înglobează si arta în marele iureş armat al zilelor noastre.

„Această luptă se dă pentru toate manifestările vieţii, deci şi pentru problemele artei".

FEHRLE Afrodita

Aserţiunea e limpede. Războiul actual nu e numai o măsurare a potenţialelor economice şi tehnice şi nici numai războiu pentru drepturile la viaţă a unor popoare cari au fost sau se consideră prejudiciate în însăşi miezul intereselor primordiale de existenţă liberă, ci actuala conflagraţie poartă sensuri şi are proporţii cosmice. Este vorba de o nouă orânduire a lumii, de o nouă ierarhizare a valorilor ei.

Aşa fiind, întrebarea pe care şi-o pune d. **Hans W. Hagen,** — sau mai corect, — întrebările pe cari şi le pune dumnealui sunt şi interesante şi serioase în ordinea urgenţelor din planul preocupărilor artistice.

„Opera de artă a prezentului şi viitorului nostru, îşi găseşte ea împlinirea în sfera pur estetică, sau, oare, ar trebui s'o depăşească, adresându-se omului întreg, zguduind şi antrenându-l ? Există o sferă estetică in sine, sau se găseşte şi ea situată în totalitatea a-toate-cuprinzătoare a vieţii, aşa cum a cerut-o, pentru prima dată, revoluţia noastră în cadrul unei desăvârşite unităţi a vieţii ?"

Trecând peste perimatul **impresionism**, care definea arta drept **„un fragment de natură văzut printr'un temperament"** şi-i cerea să fie interesantă, şi peste la fel de perimatul **expresionism** ca stadiu de încheere a epocei culturale occidentale care include, ca un fel de paranteză stilistică, evenimentul cel mai mare al vremii : războiul mondial din 1914—1918, **Hans W. Hagen** constată că estetica a postulat şi a obţinut, pentru artă, — o viaţă proprie şi o rotunjire după modelul concepţiei care vedea în om un microcosm. „Acest ins uman, autonom din punct de vedere **spiritual-etic-estetic**, era măsura lucrurilor", — şi, ca atare, şi-a putut permite, să plăsmuiască ,după legi proprii şi numai în virtutea propriei sale forţe spirituale, o lume care-i convenea atât ca schemă epistemologică mai adecuat sau mai antinomic trasată, cât şi ca sistem de norme etice sau estetice.

„Câtă vreme, — scrie d. **Hans W. Hagen,** — omul se găsea în cuprinsul armoniei cumpenite dintre lume şi eu, a fost în stare să creeze, şi în aceste condiţii spirituale, volari eterne pentru cari lumea invidiază încă şi astăzi contribuţia culturii germane. Dar aceste fundamente ale vieţii se schimbă în ziua de azi şi nu mai pot fi repetate, — ceeace nu înseamnă că, din direcţia lor, nu ne-ar mai putea înrâuri mari energii vitale. Ceeace ne-au lăsat aceste timpuri, rămâne proprietate etnică germană ; cine însă încearcă să structureze, cu ţinuta formală şi spirituală a acelor premergătoare timpuri, prezentul şi viitorul nostru, îşi dovedeşte numai fiinţa de epigon. Omul german se află, astăzi, într'un alt loc spiritual".

„In momentul nostru spiritual şi istoric păşim, luptând, peste pragul către o nouă imagine a lumii în cadrul căreia omul german **se înţelege** iarăşi în legăminte noi, şi anume atât în legătura sa firească faţă de rasă, cât şi în obligaţia morală faţă de popor".

Acesta fiind punctul iniţial al unei noi regăsiri etnice, pentru artistul neamţ, se pune problema orientării în sensul integrării în **idealul comun. Arta pentru artă** nu-şi mai poate avea rostul. Datoria scriitorului, compozitorului, sculptorului, pictorului, artistului german e să se realizeze conform postulatelor timpului dacă vrea — şi este necesar să o voiască, — să aibe priză asupra celor ce privesc înspre el ca înspre un tălmaci al semnelor sau ca înspre legătul lor arătător de drumuri.

Creatorul de valori estetice s'a văzut, întotdeauna între Scila şi Caribda numite **original** şi **copie.** Ce trebuie să facă plăsmuitorul de opere de artă ? Să copieze natura, redând cât mai fidel ceeace vede şi simte sau să dea chip unor opere originale întrevăzute în mol ideal. Amândouă posibilităţile figurează cu cinste în esteticele ce s'au succedat. Amândouă par o fi justificate. Totuşi, remarcă d. **Hans W. Hagen,** meşterul **Leului din Braunschweig** n'a dat vre-o copie fidelă a leului. Şi, totuşi, majestatea regelui animalelor a fost mai măreţ schiţată decât ar fi putut-o sugera vreun sculptor neiubitor de abstracţiuni estetice.

Iată şi un alt exemplu : Corabia wikingiană **Oseberg** care se găseşte într'un muzeu de lângă Oslo, e împodobită cu o sculptură în lemn reprezentând un cap de câine. Este oare numai un cap canin ? Nu ! Căci e mai mult. Este însăşi „ideia" unui furios paznic al vasului legendarilor cuceritori. E însăşi neliniştea sufletului nordic în maxima-i ipostază expresivă a voinţei de a cunoaşte.

La fel stau lucrurile cu arta tipic germană a unui **Dürer.** La fel în muzica lui **Bach** şi **Beethoven** şi la fel în **Faustul** lui Goethe sau în pasionatul idealism al lui **Schiller** şi în pătimaşul patriotism al lui **Kleist.**

Primatul voinţei şi realizarea, în toate planurile vieţii a acestui primat, — iată ce e caracteristic germanului.

„Care artă e arta timpului nostru ? — se întreabă **Hans W. Hagen.**

In nici un caz arta pură, formal perfectă şi întemeiată numai pe normele redării cât mai desăvârşite a lumii din jurul sufletului.

„Arta trebuie să fie ca un ordin care-l sileşte pe omul chemat să accepte inexorabila sa faptă. Cu aceasta ea e scoasă din modalitatea ei real existenţială şi ridicată în lumea ideală a postulatului moral. Cum însă a părăsit lumea existenţei reale, arta a încetat să mai fie re-prezentativă (abbildnerisch)." Nu-i rămâne, deci, decât calea plăsmuirii **originale** în şi dintr'o voinţă puternică şi puternic îndreptată înspre cuceriri de idealuri noi.

●

Am fi bucuroşi dacă aceste note şi păreri ale esseistului german ar provoca şi la noi o discuţie oarecare.

FILOSOFUL

şi pedagogul berlinez **Eduard Spranger** a împlinit 60 de ani. Operele sale celebre Lebensformen (1914), Psychologie des Jugendalters (1924), Begabung und Studium (1917), Humanismus und Jugendpsychologie (1922) şi Verstehen und Erklären (1927) îl situează în rândul marilor cugetători ai lumii. **Lebensformen,** carte de răspântie pentru toţi psihologii, ar merita să fie tradusă şi în româneşte.

ACADEMIA

naturaliştilor din Halle a hotărît editarea scrierilor ştiinţifice ale lui GOETHE.

COMEDIA

„Oswald Hahnenkamm" **a lui** Christian Morgenstern, **a fost regăsită şi-şi va cunoaşte premiera la Berlin.**

LA EXPOZIŢIA DE ARTE

plastice din München au luat anul acesta, aproape 600 de artişti parte. Au fost expuse circa 1250 de opere. Reproducem **Aphrodite,** plastică de **J. W. Fehrle** şi **Im Lebensfrühling** (In primăvara vieţii) tablou de **Johann Schult.**

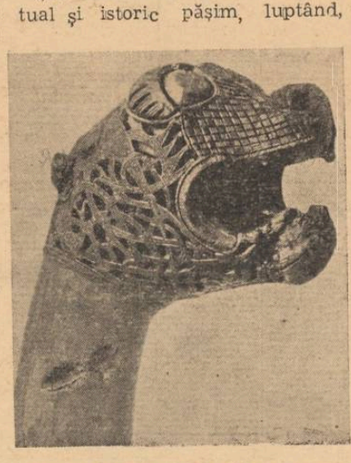

CAPUL DE CĂINE

CAPUL DE CĂINE

reprodus în cadrul notei Original şi copie *este o sculptură în lemn de pe cea mai frumoasă corabie wikingiană (Oseberg) care ni s'a păstrat şi se găseşte în muzeul din Bydö lângă Oslo, capitala Norvegiei.*

RECOMANDĂM

iubitorilor de biografii, vieţi romanţate şi studii despre oamenii mari următoarele cărţi :

Stephan Ley, BEETHOVEN (Editura Propyläen, Berlin 1938).

Ludwig Englert, PARACELSUS MENSCH UND ARZT (Edit. Wilhelm Limpart, Berlin 1941).

JOHANN SCHULT Primăvară

Rudolph Huch, WILLIAM SHAKESPEARE (Edit. Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg, 1941).

Josef Frank, SHAKESPEARE-GALILEI-RUBENS. (Edit. Franckh'sche Berlagsbuchandlung, Stuttgart, 1941).

Hellmuth Ungar, ROBERT KOCH. Roman în Colecţia **Der Deutsche Tauschnitz.** (Edit. Bernhard Tauchnitz. Leipzig, 1941).

TRAIAN CHELARIU

Cele patru vârste

(Urmare din pagina I-a)

nu e angrenat efectiv în „struggle for life". Dar e aproape de această luptă. Problemele ei i se pun ca iminente. Moralmente, e preocupat să ajungă, chiar dacă acest lucru i se reprezintă sub aspectul vreunui aşa numit idealism, în alte planuri şi alte forme decât obişnuitele ambiţii ale părinţilor.

Detaşate de lupta pentru existenţă, preocupările copiilor şi bătrânilor se rezolvă în planuri dezinteresate. Atenţia lor e îndreptată către valori de ordin spiritual, concentrate în bogăţia şi intensitatea vieţii interioare. Depănarea nostalgică şi tandră a amintirilor, dragostea pentru ai lor, primează în viaţa interioară a bătrânilor, sub semnul profundei şi imensei probleme pe care o constitue imineţa morţii. Dramatica resemnare a bătrânilor în faţa morţii care se apropie este de o grandoare mult mai autentică decât cine ştie ce pseudo-filosofări închipuite şi pretenţioase ale adolescentului care ia atitudine meditativă faţă de „Ideia Morţii".

Viaţa interioară a copilului e cu deosebire caracteristică şi interesantă. Copilul e în plină elaborare a valorilor. La el e fecund şi activ raportul de opoziţie şi legătură pe care-l constitue **eul** faţă cu lumea. Copilul, luând contact cu fenomenele ce-l înconjoară, constată poziţia sa centrică în complexul universal. El ia cunoştinţă de activităţile interne ale spirtului uman prin propria lui fiinţă, şi le raportează prin analogie la ceilalţi, obiectivându-şi experienţa intimă. Reprezentările sale sunt mai puţin tipologice şi mai mult psihologice. Copilul diferenţiază oamenii după gradul lor de legătură cu el, după coraclere ce-l interesează direct sau îi atâţă curiozitatea. Ceilalţi sunt pentru el o massă de indivizi necaracterizaţi, oarecum abstractă. Dar propriile lui stări de conştiinţă le atribue tuturor. Îi socoate pe toţi egal de interesaţi în micile lui probleme, satisfacţii sau necazuri. Şi atenţia lui faţă de fenomenele cari-l înconjoară este cu atât mai absorbantă şi mai analitică cu cât ele sunt un material nou şi bogat pentru setea lui de cunoaştere, care-i cu atât mai activă cu cât acest material e departe de a fi epuizat.

Raportând prin analogie experienţa lui intimă la ceilalţi, copilul vede în oameni nu atât tipuri circumscrise, cât ecluze de scurgere pentru stările de conştiinţă. Proust, care a adus în exploatarea literară a meandrelor psihice „noutatea cea mai complexă şi mai profundă", după cum se exprimă despre el Paul Zarifopol, „n'a ieşit din odaia copiilor", spune acelaş critic. Atitudinea şi metodele copilului constitue fundamentul bogăţiei de experienţă a operii lui Proust.

Copilul e preocupat de el însuşi nu din infatuare şi nici din arivism, ci pentrucă propria lui experienţă intimă este mijlocul lui de cunoaştere. Adolescentul, din potrivă, se crede singurul la care cutare sau cutare gând sau sentiment atinge proporţii pe cari el le supra-evaluează. Durerea lui, dragostea lui, bucuria lui, sunt numai ale lui şi nimeni nu le poate cunoaşte măreţia. Cât despre adult, viaţa practică a pus atâta stăpânire pe el, încât n'are vreme de pierdut cu analize şi psihologie. Stările de conştiinţă le expediază ca pe nişte realităţi minore, substituibile şi neglijabile.

Egocentrismul copilului e un fapt de experienţă. La adolescent şi la adult face loc unui egoism deziderativ.

Adolescentul doreşte să devină mare scriitor, mare conducător de oameni, etc. Poziţia de supraom pe care şi-o visează presupune dorinţa unei recunoaşteri ca atare din partea lumii. Prin urmare, avem de face aci nu atât cu un egocentrism experimental ca la copil, cât cu un arivism de ordin moral. Mai terre-à-terre, adultul e condus în ambiţiile sale de directivele unui arivism de ordin material.

Asemenea impulsiuni de parvenire, la copil nu au dece să existe. In jocurile lui copilul **este,** oricând, în deplină conştiinţă şi cu o aristocratică obişnuinţă: rege, împărat, comandant de armate, explorator, etc.

Un lucru important şi caracteristic la copil e faptul că se joacă. Jocurile lui nu sunt divertismentele sterile şi anoste ale adultului care în momentele de răgaz îşi paliază golul interior şi lenea intelectuală cu golf, billiard, poker, table sau pasienţe. Jocurile copilului sunt veritabile activităţi creatoare, cu dramele şi durerile lor inerente. Jucându-se, copilul întrebuinţează două facultăţi cerebrale fundamentale: **distingerea esenţialului** şi **imaginaţia.** Un copil care se plimbă prin casă sau prin grădină zbârnâind şi claxonând din gură, şi învârtind în mâini un obiect în formă de disc care-i figurează volanul unui automobil, a redus materialul jocului său la ceeace îi este esenţial: volanul, prin care el se integrează în propria lui creaţie, complectată cu imaginaţia.

Caracteristică în atitudinea intelectuală a copilului este orientarea sa către precisiune, către analiza cuprinsului noţiunilor. Imi aduc aminte că în copilărie eram şocat de felul impropriu în care oamenii mari desemnau unele lucruri, spunând de pildă „ghete galbene (sau roşii)" la ceva care nu era nici ghete, ci pantofi, şi nici galben, ci marron.

Aţi putea răspunde că la oamenii mari, denumirea de „ghete galbene" desemna o noţiune abstractă ale cărei implicaţii sunt subînţelese. Cred mai degrabă că e simptomul unei gândiri simpliste şi expeditive.

Adulţii confundă precizia cu simplicitatea. Îi pun eticheta de „preciziune" exprimărilor lor simpliste şi eliptice, neglijând sau eliminând nuanţele şi complexităţile. Or, precizia nu e o calitate a lucrurilor, ci o atitudine intelectuală cu atât mai preţioasă, cu cât vine în atingere cu fenomene mai complexe şi mai nuanţate.

In fond, copilul e cel mai autentic intelectual, întrucât distingerea fenomenelor, descrierea şi precizarea lor, consequenţa logică, sunt activităţile specifice ale atitudinii curat intelectuale.

Setea de cunoaştere şi de înţelegere a copiilor se manifestă şi prin insistentele lor întrebări. („Mamă, dece cutare lucru e aşa? Dar dece face aşa? Dar dece etc. etc.?") Rău fac oamenii mari că le dau deobicei răspunsuri idioate şi halandala, care-i dezorientează.

E interesant felul cum copiii exprimă anumite procese mentale ale lor. Am auzit odată o fetiţă de cinci ani, care se juca cu nişte crăiţanii din curte, şi urmărită de ele s'a ascuns sub un liliac tânăr, spunându-mi: „M'am ascuns **într'un sublliac".** Această exprimare arată o noţionalizare a spaţiului de sub acel arbore.

La adolescent, viaţa interioară, despre bogăţia căreia lumea este atât de convinsă şi pentru celebrarea căreia s'a risipit atâta elocvenţă scrisă sau orală, mi se pare cu totul lipsită de profunzime şi de valoare. E caracterizată de o continuă masturbare mentală. Adolescentul se crede genial, toate preocupările sale se scaldă într'o iluzorie grandoare sau într'un satanism de rău gust. Gândurile şi sentimentele lui poartă majusculă. Sentimentalismele lui sarbede amintesc de textul romanţelor cu succes la mahala. Toate gândurile lui sunt haotice, incoherente, ofensând cel mai elementar control critic. (In ideia lui, ele sunt frământări metafizice, aspiraţii eroice, etc.) Adolescentul se zbate în cea mai iresponsabilă imprecizie, într'o permanentă ebrietate mentală. Un histrion pentru el însuşi şi un obraznic infatuat între oameni. Francezii numesc adolescenţa „l'âge ingrat"; mai pe şleau, românul i-a zis admirabil: „vârsta măgarului".

Lecturile nedigerate şi gândirea fără acoperire ale adolescentului îl caracterizează ca pe un semidoct patent.

Pe mulţi, manifestările adolescentului îi încântă poate; personal mărturisesc că nu sunt sugestibil la farmecul vorbirii în bobote.

AL. PALEOLOGU

Cronica literară

„CAI DE APOCALIPS"

poeme, de Radu Boureanu

(Editura Contemporană Bucureşti, 1942)

Cărturari de bună credinţă suspectează poezia modernă de mistificare pentrucă nu o înţeleg. Dar înţelesurile sunt consecinţe ale relaţiilor sociale iar logica o funcţie necesară vieţii în comun. Omul grăbit este a toate înţelegător, cine întârzie în preajma înţelesurilor acela întâlneşte numai prilejuri de mirare.

Poetul este insul care se miră. Ceea ce este i se pare să fie şi ezitând între îndoială şi certitudine o sfială îl reţine să spună pe nume lucrurilor, cu vorbele tuturor, într'o lume a cărei esenţă îl nedumereşte.

Cuvintele care sunt semnele realităţilor şi folosite ca atare, ca semne convenţionale adică, pentru înlesnirea vieţii în comun, îşi regăsesc în poezie o libertate asociativă nestânjenită de logica realităţilor sociale. Drumul cuvintelor în poezie nu decurge dintr'un imperativ practic şi nu urmează itinerariul public al cugetării prozaice către concluzia unui înţeles obligator. Ascultaţi mărturia poetului însuşi :

Uneori poemele pornesc fără pricină,
cum credem că se stârnesc vântoasele
din convoiuri negre de păduri,
cuvintele, şi se întrec ca frumoasele.

Unul aduce luceafărul serii,
cătând să-şi privească obrazul în el,
dar rămâne mirat în pădurea tăcerii,
când vede că-i rotund şi gol ca un inel.

Toate cuvintele pornesc necăutate,
drumul mărgelelor fără sârmă,
fără ţărmul întregitor.
pierdut corăbiilor fără cârmă.

Fie-ne îngăduit acum să amănunţim în proză revelaţiile poemului citat. In primul rând, mişcarea interioară, fluenţa şi legănarea gândului poetic sub calmult aparent, egal şi neturburat, de ape vechi. Sugestia mişcării este neîntreruptă, ca un murmur ascuns în cuvinte, dela primul vers şi până la ultima imagine a „corăbiilor fără cârmă" navigând departe de „ţărmul întregitor": poemele *pornesc* cum *se stârnesc* vântoasele, cuvintele *ies în lumină* şi *se întrec*, etc. Gratuitatea lucrului poetic este dela început afirmată: poemele pornesc fără pricină, cuvintele ies în lumină într'o întrecere desinteresată. Totul se petrece sub semnul tainic al mirării, fără ca să se simtă nevoia unei înţelegeri explicative.

Un poet celebral ca Paul Valéry recunoştea geneza poeziei într'o împrejurare necontrolabilă prin raţiune, anume în acel „vers donné" cum îi spunea, — vers dăruit sau hărăzit — graţie numai hazardului şi sub îndemnul căruia poetul va desăvârşi ceea ce se chiamă un poem. In sensul mărturisirii autorului *Tinerei Parce* pornesc şi cuvintele: „necăutate" — pe drumul poemelor d-lui Radu Boureanu:

drumul mărgelelor fără sârmă,
fără ţărmul întregitor,
pierdut corăbiilor fără cârmă.

Versurile ilustrează sugestia nesfârşitei libertăţi asociative a gândului poetic în lirica modernă; „sârmă" fiind suportul logic al gândirii prozaice, de care poezia se poate lipsi şi se lipseşte, ca şi de „ţărmul întregitor" al înţelesului-limită şi limitativ totodată, concluzie a raţionamentului silogistic. Metafora poate fi în acelaş timp şi o aluzie la idealul de rotunditate şi finisaj artistic al unor forme prozodice fixe preferate în poezia clasică.

Am insistat cu o stăruinţă pedantă poate asupra unor elemente de artă poetică a căror prezenţă, în cartea d-lui Radu Boureanu, nu are nimic programatic. Dimpotrivă *„Cai de Apocalips"* relevă una din cele mai pure naturi poetice şi în acelaş timp o conştiinţă artistică lucidă, adânc exersată. Uneori gândul poetic al autorului urmăreşte cu intensitate extraordinară, o viziune în care fantasticul descriptiv covârşeşte semnificaţia simbolică („Inorog"). Alteori, ca în „Pădurea tinereţii" simbolul de o turburătoare frumuseţe sporeşte simfonic adunând în matca lui melodică toate sugestiile poemului. Este admirabila idee poetică a stejarului unanim, arbore genealogic al omenirii :

In jurul stejarului părăsit de veacuri,
departe de burgul medieval,
pătrund pe sub amintire, pe sub nedefinitu-i portal
care se schimbă cu fiecare bătaie a sângelui,
în pădurea ce desface printre ramuri marile lacuri.

Sub stejarul acela, care-şi lasă cu încetul
destinul vegetal, pregătindu-şi scheletul,
crengile se întind pietroase, albe, numărând veacurile.
Lângă rădăcinile lui se leagănă lacul,
pădurea pe maluri îşi deschide cerdacurile

Pădurea, şi verde şi cafenie,
care spre munţi ca o negură întârzie,
unde mesteceni rari se profilează,
pădurea aceasta e moartă, — amintirea ei vibrează.

Ai zice: un cuvânt magic a deschis, ai trecut
în peisagii veşnice pe statornicii de lut.
In jurul stejarului paradisul adună:
cerbul care nu ştie că leagănă pădurea,
de câte ori, în apă, rădăcina-i adapă,
corbul bătrân pe care l-au pierdut legendele,
şi pasărea cu pene de lună.

Adam şi femeea au trecut mai departe
de semnele lor rămase în carte?
Sunt umbrele de lângă stejarul cel mare,
pe care le-am uitat şi care ne-au văzut
cum ne năşteam, cum am trecut,
cum ne'ndreptăm spre moarte
Umbrele lor stau tot acolo, lângă prima zi
care-i aduse şi-i isgoni.

Noi venim şi plecăm, şi trezim goarne de alamă,
în pădurea unde năvălim cu tinereţea,
fără să simţim că stejarul ne chiamă,
sub crengile care numără veacurile
şi cu umbra ne mângâie tristeţea.

Cuvintele par realităţi vii în poezia d-lui Radu Boureanu. Afinităţile ce le asociază s'ar zice că sunt atracţii elective ale unor fiinţe care se presimt şi se caută instinctiv, — fără suportul obişnuit al vorbelor înşirate pe „sârma" înţelesurilor gândirii conceptuale. Ceea ce sar putea numi muzicalitatea poemelor din *Cai de Apocalips* nu are nimic din relieful sonor al unei melodii, ci doar amintirea mişcării ei unditoare, mai mult un dor melodic, ca o împlinire pe care nici muzica nu ar putea-o dărui, cum sugera între alţii Keats, în versurile celebre :

Heard melodies are sweet
But those unheard are sweeter

Cuvintele nici n'ar putea năzui la un mai nobil destin şi la o preţuire mai înaltă a menirii lor ca în poemul „Mângâierea vine de acolo":

Mângâierea vine de acolo de unde
vântul, care-a trecut, nu porneşte
steaua căzând nu străluceşte,
tăcerea în tăcere pătrunde.

Mângâierea cea mai apropiată
trece ca negura albă pe munte,
chiar dacă peste frunte
se aşează mână din Paros tăiată.

Cuvintele luate de adiere,
lasă în urmă goluri de veacuri
dincolo de dungatele lacuri,
pătrunde tăcerea în tăcere.

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

ULTIMUL NUMĂR

Al revistei GÂNDIREA (Iunie-Iulie 1942) este închinat în întregime literaturii şi artei bulgare, în scopul unei cât mai temeinice cunoaşteri şi înţelegeri pe toate planurile de creaţie între ţara noastră şi vecinii dela sud, în cadrul nouei forme spirituale spre care se îndreaptă Europa.

Numărul se deschide cu un interesant studiu al legăturilor— puţine la număr până acum — dintre Români şi Bulgari. Geograficeşte, aşezate unul lângă altul cele două popoare vecine n'au făcut decât să exercite o susţinută până la graniţe şi o păgubitoare tăcere în ce priveşte creaţia culturală. Rostul apropierii ce se caută de-o parte şi de alta este acela al unei cât mai temeinice şi juste înţelegeri.

Colaborează: G. Konstantinov, Hristo Botev, Ivan Vazov, I. Iorkov, Pencio Slaveikov, Sirak Skitnik etc., cu studii, schiţe şi versuri. In acelaş număr ne sunt prezentate opt reproduceri din sculptura şi pictura bulgară.

RADU BOUREANU: SPĂTARUL NICOLAE MILESCU

Figura spătarului Milescu este una din cele mai interesante din câte cunoaşte istoria noastră politică şi culturală de acum două veacuri. Minte luminată şi spirit întreprinzător, boerul moldovean are o viaţă sbuciumată dar plină de rodnice realizări.

Prezentarea ei de către d. Radu Boureanu într'o amplă monografie bazată pe date controlate — carte apărută de curând la ed. Contemporana, în ediţia IV-a — este bine venită .

GOTTFRIED KELLER: HAINA FACE PE OM

Editura „Tiparul românesc" a început de curând editarea unei serii de cărţi, în traducere românească, într'o impecabilă prezentare şi ireproşabilă transpunere în limba noastră, a celor mai importante opere ale literaturii germane.

După ce, acum câteva săptămâni, au apărut două nuvele ale lui Conrad Ferdinand Meyer „Pajul lui Gustav Adolf" şi „Amuletul", a ieşit de sub tipar, zilele acestea, al doilea volum cuprinzând două nuvele alese ale lui Gottfried Keller „Haina face pe om" şi „Romeo şi Julieta la ţară".

Atragem atenţia cititorilor noştri asupra acestor apariţii şi ne vom ocupa în acest loc de cărţile ce vor apare în viitor.

„EDITURA GORJAN"

va lansa în curând: Vintilă Horia: Acolo şi stelele ard (roman); Anişoara Odeanu: Ciudata viaţă a poetului; Ion Băleanu: Ordin de misiune (reportaj de război); Paul Constant: Râia (roman); J. S. Schall: Suez—poarta popoarelor (roman); Mayne Reyd: Quarterona (roman); H. Dominik: Forţa cerului (roman).

In editura „Universul" a apărut cartea de mare succes

CÂND ERA BUNICA FATĂ

de C. COSCO

În paginile ei întâlnim Capitala patriarhală şi pitorească de acum 50 ani

O NOTĂ

Intr'un ziar de dimineaţă ni se atrage atenţia asupra titlurilor din revista noastră. Cotidianul în chestiune, anume Viaţa, are îndeobşte cuvinte bine cântărite asupra problemei revistelor literare la noi, şi deaceea am rămas întru totul surprinşi de afirmaţia care spunea, printre altele, de „felul naiv" în care sunt alcătuite titlurile noastre, de „inspiraţia trăsnită", de „cubismul" lor.

Fără îndoială, autorul acestor cuvinte se gândea la altceva decât la obiectivitate, când a aşternut pe hârtie asemenea epitete.

O revistă, prin însăşi menirea ei, trebue să acorde cititorilor nu numai un material brut, ci şi o prezentare grafică deosebită. Nu avem pretenţia să fi isbutit în această direcţie cum nimeni alt până astăzi. Insă literele pe cari le întrebuinţăm noi la titluri sunt culese din almanachurile grafice, şi nu, cum răutăcios relevă notiţa, din „naivitate". Ele sunt tăeturi speciale pentru lucrările de artă, şi nu inspiraţiuni „trăsnite". Iar în ceeace priveşte ocuzaţia de cubism, fără îndoială, domnia-sa nu cunoaşte exact limitele noţiunii acesteia. Ne pare rău că la această rubrică prea scurtă nu putem da o definiţie a cubismului, dar îl trimetem pe cel care doreşte lămuriri, la articolele publicate de d-nul Ion Frunzetti, nu de mult, în aceste pagini. Acolo, pentru cei cari fac afirmaţii fără a avea pregătirea necesară, se găsea o bună explicare a termenilor „cubism", şi alţii.

„L'habit fait l'homme" spunea cineva, şi pe drept cuvânt. Noi încercăm să îmbrăcăm revista cu o aşezare în pagină deosebită. Pentru aceasta ne folosim de titluri şi litere stilizate.

Dacă acestea sunt găsite ca naive, trăznite şi cubiste, probabil cei ce fac astfel de observaţii, nu privesc cu întreaga luare aminte revista. Şi ne pare rău pentru celelalte notiţe judicioase !

ETCAETERA...

„ASCEZĂ"

şi-a întitulat poetul Marin Radu Voinea o culegere de poesii, apărută mai acum câteva luni, trecând neobservată prin mulţimea celorlalte. Am răsfoit, sub lampă, cartea acestui autentic poet şi cu o neţărmurită bucurie am remarcat că Marin Radu Voinea e un preţios poet. „Ascezã" conţine atâtea frumuseţi încât se ridică, dintr'odată, cu câteva trepte peste obicinuita producţie de fiecare zi. Modestia lirică şi fina discreţie a acestui poet sunt un semn în plus, încă unul, pentru ceeace am spus mai sus. Colaborator sporadic al publicaţiilor, harnic meşteşugar al versului autentic, poetul Marin Radu Voinea este nu un nume, ci o afirmare pe care o reţinem ca atare. Şi plini de bucurie.

GAFĂ

Aflăm dintr'un număr trecut al „Timpului" că s'au împlinit zilele trecute 75 de ani dela naşterea lui Pirandello.

Domnul care nu binevoeşte să-şi iscălească rândurile, termină astfel articolul său:

„Cu o operă care a cunoscut aprobarea unanimă, dela iniţiaţi până la marele public, cu succesul real al tuturor scenelor europene, cu premiul Nobel în urma sa, Luigi Pirandello poate să-şi privească, tânăr şi entuziast, cu o retrospectivă optimistă, monumentul nepieritor ce şi l-a ridicat el însuşi cu migală şi trudă de geniu".

Toate bune!... Şi totuşi Luigi Pirandello nu poate „să-şi privească" tânăr şi entuziast, cu o retrospectivă optimistă, monumentul nepieritor, etc... etc... etc...".

Şi toate acestea dintr'o pricină foarte normală: Luigi Pirandello a murit acum câţiva ani.

Iar gafa articolului din „Timpul" vine să se adauge la lungul şirag de prostii pretenţioase ale foarte junilor studenţi, protejaţi de Miron Paraschivescu.

INGENIOZITATE

După un succes de cincizeci de spectacole cu „Napoleon Unicul", pe scena Naţionalului bucureştean (aceasta s'a petrecut acum o decadă, sub directoratului unui iscusit om de teatru!) — impresarul oficial Lică Teodorescu, şi-a alcătuit o distribuţie „subţire" pentru un turneu în ţară.

Pe lângă „accesoriile" umane, — ca să nu le mai numim trenă de distribuţie, — în actul doi, al Incoronării, regia cerea acompaniament muzical, şi dacă va fi posibil în provincie, fanfară militară. (Aceasta pentru a nu necesita cheltueli în plus!)

Intr'un oraş din Banat, toate cercetările făcute de impresar ca să găsească doui trei trompeţi, au rămas fără rezultat. (Localurile de petrecere nu aveau decât orchestre cu ţambal, cobză şi naiu). Scăparea, natural, era Garnizoana militară din capitala de judeţ.

In biuroul Comandantului: un actor fruntaş şi impresarul duceau tratative:

ACTORUL: D-le Comandant, societarii de onoare ai primei scene a ţării, cu deosebit respect, vă roagă... etcaetera..., etcaetera...

Comandantul nu dă nicio atenţie. Impresarul vede infructuozitatea insistenţelor siropoase ale actorului, şi luându-şi atitudine de gradat subaltern — dă raportul :

— Domnule Comandant, Napoleon Impăratul vă ordonă să-l primiţi cu muzică !

...La care Şeful de unitate zâmbi şi aprobă imperativul ingenios al impresarului.

BARBĂ RARĂ

Fantastică

Obraji de bronz. Ochii sclipiri metalice.
Halucinant luna râde în lac.
Pădurea a 'ncremenit. Viţele tac.
Ecoul viezure cu hohote satanice.

Dinţii lunii mestec'o fâşie de cer
şi-albastru coboară în carne.
Gândul e galben. Stă să răstoarne
înaltul cu stele de ger.

Şopârla-şi taie drum fulgerător.
Ierburile-au tresărit. Speriată,
moartea a 'mbrăţişat o umbră
şi viezurele-a râs sfâşietor.

ELENA DIACONU

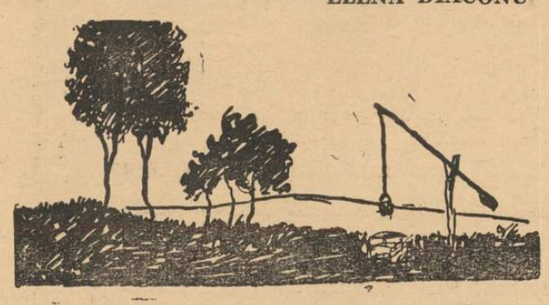

Cine suie lângă seară

Pe-armăsar de volburi saltă
Drumurile, peste creste...
Altă retezare 'naltă
Calea-i haiducească este...
Ape 'ncep să se desfacă
Unde-i sfărâmată puntea...
Codri 'n faţă i se pleacă
Până la pământ, cu fruntea...
Nu-i stă piatră, nu-i stă ceaţă,
Împotrivă şi vicleană...
Nu e vânt să-l bată'n faţă,
Ploaia nu-l izbeşte 'n geană...
Când ibovnica-l aşteaptă,
Are, mândru, băetanul,
Cusma, pe sprânceana dreaptă,
Şi pe umăr stâng, sumanul...
Şi domol, cu fruntea lată,
Merge fără să se-ascunză,
Când pe valea 'nfiorată,
Spune cântece din frunză...
Dar, de ce ne prinde dorul,
Tot de fluere şi flinte
Şi de drum, uitat poporul,
Peste dealuri, înainte?
In priviri, culege, roată,
Câmpul, munţii, cerul, vara...
Când se uită câte-odată,
Strânge par'că toată ţara....
Cine suie lângă seară,
Din parânguri de cavale
Şi cu murgu-i sprinten, sboară,
Fluerând, în vânt, pistoale?

FLORIN DUMITRANA

Lumină înflorită

Ghirlande de argint mi-au înflorit grădina,
Incât un scump prieten mi-i fiecare pom,
Cu care-ascult cum sună ca un ţambal stupina,
Când seara lung vibrează în fiece atom.

Şi dacă-i strâng la piept, năvalnic, şi-i sărut,
Când ziua îşi adună lumina de pe-alei,
Eu simt cum mă ridic cu seva lor, din lut,
Din somnul de pământ, şi înfloresc în ei.

ION SCUTARU

CANTECE NOUI

Comentarii fugare

DINTRE ATÂTEA

şi atâtea mai mici sau mai mari publicaţii consacrate exclusiv poesiei, au rămas în viaţă puţine de tot. Unele dintre ele au trăit doar cât înfloreşte o rază, iar altele au crezut nimerit să-şi schimbe linia de conduită iniţială, consacrându-se altor îndeletniciri.

Am fost, nu odată, martori la aceste lupte cu „morile de vânt" şi întotdeauna ne-am apropiat de ele cu o inimă de frate, plină de emoţie. Fie că s'au numit „Claviaturi", „Adonis", „Game", sau mai ştiu eu cum, aceste publicaţii aveau, dintr'un început, un punct câştigat! Bătălia aceasta cu totul gratuită, te cucereşte chiar fără să vrei.

De-un timp încoace însă, poeţii au început, ca să zicem aşa, să se individualizeze, ieşind din grupuri şi manifestându-se mai mult pe cont propriu, renunţând la acest spirit de echipă, care orice s'ar zice, era plin şi de farmec şi de semnificaţie. Iată că una din ultimele „redute" de acest gen, revista constănţeană „Litoral" ne trimite caeţelul ei pe luna Mai. Truda poetului Dimitrie Olariu face să apară pe malul mării acest caet, care ori de câte ori apare, cuprinde în ciudatele-i pagini cel puţin o poesie remarcabilă. Şi de astă dată. Dar observăm cu o justificată tristeţe că şi aici cântăreţii au obosit. Lirele sunt mai bolnave şi din nu ştim ce motive, sună mai gol. Actul de prezenţă pe care confraţii din oraşul lui Ovidiu ni-l trimit — atât de rar! — ar trebui să însemne ceva mai mult. Şi, generalizând spusele noastre, ne adresăm din acest loc tuturor celor ce cred încă la fel cu noi..

NU DE MULT

a apărut o carte de versuri purtând ciudatul titlu „Tavernale". Autorul ei, Ben. Corlaciu cultiva poesia stranie, lugubră, fantomatică, poesie ce-şi trage esenţele poate din felinarul lui Nerval. De curând, Ben. Corlaciu ne-a mai dăruit o plachetă de versuri, intitulată „Pelerinul serilor". Ne-a plăcut ceeace e poesie în cartea sa, dar (dece n'am spune-o?) mai sunt acolo anumite violenţe de limbaj, din care lirismul propriu zis nu are cine ştie ce de câştigat. Căci dacă te iei de piept cu Dumnezeu şi cu viaţa, spunând acestor lucruri pe nume, pe şleau, nu se creiază poesie. Harul e puţin dincolo de acestea.

Poemul-afiş, poemul manifest sau pumn, îşi are un rost cu totul bine stabilit, pe limitele poesiei, fixat în timp. Dar noi nu credem că Ben. Corlaciu a vrut să facă asta. Oricum, cartea sa e mărturia unui talent şi poate şi a unui om chinuit — adică a unui om — care dincolo de dulcegăriile madrigalului desuet, ştie să spună şi să vadă. Ne place să remarcăm aceasta, mai ales că ni s'a imputat că avem „preferinţe" în domeniul poesiei. Pilda lui Corlaciu e evidentă şi dacă am scris marginaliile de mai sus, am făcut-o nu ca să ne împlinim o datorie, ci ca să se ştie că acolo unde e talentul, este şi preocuparea noastră. Adică înţelegere camaraderească şi fără ocoluri.

DIVAGAŢII NOCTURNE

Am în faţa mea un teanc de cărţi. Foarte multe cărţi de poesie, poposite pe masa de lucru din toate colţurile ţării. Sub lampă, paginile lor par mai albe decât sunt, şi din miezul lor se desprinde acel aer de calm şi de claritate, pe care îndeobşte ţi-l oferă culmile.

Cu timpul, vom poposi pe marginea lor, măsgălind şi câte-un comentariu. Dar astăzi, vraja lor e topită de-o alta, de-o vraje a umbrei, a aşteptării, de-o poesie autentică, pe care o identificăm la hotarul dintre aşteptare şi moarte.

Căci sunt ceasuri când clipele te lovesc pe umeri ca nişte mâini şi când toate lucrurile care te înconjoară încep să devină mai depărtate decât cele depărtate. Imi aduc acuma aminte de Rilke: „Cine acuma n'are casă, multă vreme n'o să-şi clădească" şi din vraja asta tristă caut să-mi încheg o viaţă pe care poate că nici eu nu o ştiu.

Oare cine vine din toate acele cărţi, cine trece prin scoarţele lor, ca să-mi umple odaia cu durere? Ştiu: într'un colţ de lume trebuie să fie o prezenţă care dă suflet tuturor acestor năzăriri, întru aşteptarea cărora versificăm mereu. In clipa asta, nu mă gândesc la nici unul din acei înţelepţi comentatori proşti, care îşi înmoaie condeiul în otravă de şvarţ, ca să te pironească apoi în cerneala propriei lui măgării, lătrându-te subţire. Nu cunosc pe nimeni, şi dincolo de cercul lămpii, parcă nici nu mai este o altă lume. O, poate că am scris şi eu, cândva, un vers, o carte. Dar nu mă ştiu aşa. Cadranele astea blestemate care-mi joacă în faţă nu mai ţin seamă de nimica şi-mi şuşotesc în clipa care fuge pe ele: ascultă!

Şi eu ascult, cum dincolo de toţi bunii sau răii poeţi pe care-i citesc zi de zi, viaţa mea dintre pagini, sau adevărata mea viaţă, mi se fură, ca să nu o mai pot preface DECÂT în vers. Ca ei toţi!

ŞTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: **C. C. Mih., Silvestru D., A. Mih., Teodor En., Melinte V. A., Iril D., Simion Bărb., N. Orlăţ, V. P. Nect., Unghianu I. P., G. Carn.:** Nu! **N. Ver., M. I. Cos., Othmar, M. Miasn., Simion Val.:** Altele: **Nic. Pred., I. Log.:** Da

Copilul lui NECHITA BALAN

de CORNELIU PENESCU

II

La o săptămână, așa cum aranjase cu avocatul, se duse pentru organizarea societății. Și aci, voia lui Dumnezeu se împlini. Se strânseră câțiva asociați și capitalul crescu așa fel că dintru început se puteau cumpăra câteva autobuze noi. Se încheiară actele cu participarea fiecăruia, se stabili în puncte drepturile fiecărui asociat și după câtva timp societatea luă ființă legală. Nechita mai primi și funcția de controlor. Cins ea lui fusese recunoscută și ce făcea el ,era bun făcut.

Viața i se împlinise după gânduri și când Smaranda îi dărui primul copil, Nechita se mută într'o casă mai încăpătoare, cu grădină și verdeață multă, să aibă unde i se juca pruncul când va merge pe picioare. Lăsară părinții în casa lor, așa după cum le făgăduise, iar lipsa lor de acolo, Nechita o plăti în bani. Să aibă bătrânii pâinea asigurată și soacra să nu mai bage toată ziua zâzanie în casă, își zicea Nechita. Cât au stat împreună, numai de asta se ocupa soacră-sa, să amărască sufletul Smarandei cu fel de fel de intrigi.

— Tu nu vezi, Smarandă, zicea bătrâna, el toată dziua îi plecat. Ari alta, că di n'ar avé, ar tragi acasá.

— Păi matali nu știi mămucă, că-i controlor și trebui să umbi pi mașini, să vadă ce-i și cum îi, să nu cumva să facă vre-o pungășie personalul.

— Ași, di undi? Te-o legat la ochi, pezevenghiul, mânca-l-ar scorpia, și tu ti ofilești ca floarea fără apă.

— Bini, mămucă, răspundea Smaranda. D-ta nu vezi că tăt ci câștigă aduci în casă. N'avem de tăte, pe Dumneavoastră nu vă ține? V'a îmbrăcat, v'a cumpărat mobilă, aista-i bărbat așa cum dzici D-ta?

Dar nu se putea înțelege cu bătrâna și când Nechita îi aduse vestea mutării, o primi cu sufletul ușurat de toate necazurile ce i le pricinuia zilnic maică-sa.

In noua locuință viața se scurgea tihnită și după întâiul copil, veni al doilea, apoi al treilea.

*

Și acum pe drumuri, la concentrare. Trenul se opri în Chișinău.

Scobori din vagon și ca niciodată se simțea străin în propria lui țară. In Chișinău stătuse doar doi ani de zile. Și toate concentrările le făcuse tot aci.

Căută să se liniștească, agățându-se cu gândul de Smaranda lui pe care o iubea ca și în prima zi când a văzut-o pe stradă în Cernăuți. Nu se putea dumiri de loc. Fresimțiri ciudate i se aninară de suflet și o moleșeală a inimii îl făcu să-și piardă curajul. Oamenii pe lângă care trecea i se părea că se uită piezîș la el. Șoapte tot mai nelămurite circulau pe buzele tuturor. Dinspre răsărit vântul pustiitor ducea arșița secetii peste Nistru, distrugând încet încet, vigoarea pământului moldovan.

Oare să fie adevărat? Și Nechita intră în cazarmă cu sufletul prins de desnădejde. Regimentul tot era în curte. Se echipa de plecare. Unde? Nu știa nimeni. In 48 de ore gata de mișcare, direcția răsărit.

Uf! și ce secetă, Doamne! Soarele ardea puternic. Către Nistru, nori prevestitori de furtună. Și Smaranda lui, rămasă cu trei copii, pironită în pat de un junghiu la coapsa dreaptă.

Uf!, Doamne, tare mai e rău năduful din suflet!

III

— Mămucă, de amu s'o sfârșit! deabia putu vorbi Smaranda. Ia copchiul cel mic, pe Vasili și i-oi duci mata la leagăn. Eu nu l-oiu mai puté hrăni. Și se opri din vorbă. O tuse seacă o făcu să se ridice pe pernă. Un zgâlțâit ușor și trupul fu prins în înfrigurarea morții. Deschise ochii, mari și secați de boală, cercând prin ei s'o facă pe maică-sa să înțeleagă durerea ei cea mare. Simțea sfârșitul. Dar cel care trebuia să fie lângă ea — tatăl copiilor ei — era departe, dus la concentrare. Și ea va muri. Sfârșitul ei se apropie. Respirația grea, înnecăcioasă și tusea seacă ce-i măcinase plămânii, o doboriseră. O roșeață puternică îi învioră fața palidă ca ceara. Ii veni în minte atunci clipa când se luase Nechita după ea și vorbele pe care i le spusese atunci în poarta casei:

— „Te-oi mărita cu mini dac'oi vrea, Juducă. Mi-i sufletul legat de cum mi-ai eșit în cale. Și-o să fie bini, că's muncitor și dornic să fac casă. Iaca, mi s'o pus un cuțit în piept de dor". Simțea și ea ceva asemănător la inimă. Un fel de valuri care plecau din mijlocul inimii, împrăștiindu-se în tot cuprinsul și o moleșeală în picioare. Dar începu să râdă ca să-și ascundă emoția întâielor cuvinte de dragoste auzite. Il îndrăgise de atunci, dar parcă tot mai mult o iubea el. Când venea acasă, voinic ca un munte, o lua în brațe și se plimba cu ea prin cameră, cântându-i cântece bucovinene, așa ca să-i facă ei plăcere. Apoi îi dădea drumul să-i pregătească de mâncare, pentrucă el trebuia să plece cu controlul pe mașini. Și cum aștepta noaptea să se întoarcă Nechita! și cum îl căuta prin buzunarele pline de fel de fel de cofeturi! Sau câte alte lucruri bune de mâncat!

— Doamne, să mai trăesc până s'o întoarce Nechita.

Un val de căldură îi înfășură trupul. Apoi adormi cuprinsă de dulcea amintire a lui Nechita. Incet, respirația deveni greoaie, pulsul scăzu. O răceală de plumb țintui picioarele, apoi brațele. Se întinse odată în lungul patului și rămase cu mintea pironită într'o ceață haotică.

Târziu, când maică-sa se înapoiase dela leagăn, îi păru că doarme cu fața luminată de un zâmbet ca de copil ce visează. Se retrase liniștită. I-o spune mai târziu cum a aranjat cu copilul. Până atunci să fiarbă laptele, că s'o scula Smaranda și i-o fi bine să-l bea călduț. Puse laptele la fiert, mai aranjă prin bucătărie, apoi când soarele ajunse deasupra casei, se duse la Smaranda.

Scoală, mămucă, și-oi bè lapte călduț. Scoală, mămucă. Iaca, deamu s'or întoarce și băeții cu fratele lui Nechita, c'o vinit azi dimineață să ti vadă. Mămucă, nu m'auzi?

*

De câteva zile pe frontiera de răsărit a Patriei începuse să se adune puhoiul bolșevic. Din sus, dinspre Bucovina și până la vărsarea Nistrului, clopotele mânăstirilor dângăneau a jale. Șoapte tot mai ucigătoare cădeau din văzduh, pironind în ghiarele bolșevice sufletul bucovinean și basarabean. Armata, pe graniță, aștepta tăcută clipa dăruirii, pentru patrie. Nimeni nu crâcnea. Un singur gând dumnezeesc legase sufletește soldat și ofițer pe frontiera de răsărit, Pământul Patriei. Ori unde moare un soldat, tot țarină românească e. Ei vor să lupte. Tranșee, cazemate, tunuri în baterie. Clocot de război. Și'n loc de război, răvașe diplomtice. In patru zile, pământul lui Vodă Ștefan să rămână sterp de Moldoveni. Armata plecă fruntea. Cu spatele la Nistru, călca tăcută cărările bătute odinioară de mazili și de răzeși.

Doar Nechita rămase cu ochii înfipți într'o bucată de hârtie: Nu mai înțelegea nimic. Smaranda

lui! Oare? Să rămână pe mână bolșevică? Pământul care-i dăruise singura fericire în viață, nu mai este al lui. Și Smaranda în pământul cuiropit de cei „fără de lege"!

— Domnule căpitan, mi-o murit soția și-o rămas copchiii pi drumuri și fimeia mè în pământ călcat di păgân.

— Știu, sergent Nichita. Eu ți-am trimis telegrama prin secretar. Uite biletul de voie. Te desleg de însărcinările tale, pentrucă ne-au deslegat pe toți împrejurările.

Du-te sergent Nechita. Dumnezeu s'o ierte. Poate vei salva copiii".

*

Pe străzile Cernăuților, forfoteală de oameni, de căruțe, mașini militare, camioane și peste tot fugari mânați de groaza bolșevică. Totul era cuprins de jale și zăpăceala stârnită întrezărea dezastrul și groaza.

Nechita intră în Cernăuți-ul odinioară românesc, pe partea cimitirului. Să-i jure mai întâi credință Smarandei până când îi va sosi și lui ceasul. Apoi luă un săculeț și puse țărână din mormântul iubirii lui, s'o ducă în Moldova; ca să fie mai aproape de el. Plecă spre casă, să vadă de copii, dar pe drum se răsgândi. Să meargă mai întâi la atelierul cu mașini. Poate găsește vreuna și fuga îi va fi mai ușoară. Când ajunse aci, șeful atelierului, înfocat naționalist pe vremuri, se dăduse cu noua stăpânire. Puse mâna pe o mașină și plecă în goană spre casa lui, să-și ia copiii. Dar străzile erau pline de trupele motorizate ruse. Ca să se strecoare mai ușor, smulse un steag roșu dela poarta unei case de evreu și-l agăță la mașina lui. Ajuns acasă, își găsi numai socrii.

— Copchiii i-o fost luat frati-tău Niculai. Doar ceala mic, Vasili, l-am dus la Leagăn, că așă o spus Smaranda.

Și Niculai o plecat la Botoșăni, ieri cu trinul de dimineață.

— Bini, mămucă. Să mă duc la Leagăn să văd ci-o fi cu Vasili.

Cu bini și nădejdi, că lucrurile n'or rămâni așă cu nelegiuiții iștia.

— Am vinit să-mi iau copchilul, se adresă el Direcțiunei, pi Vasili Balan ; să tăt aibă opt luni deamu. Dar nu se putu înțelege cu Direcțiunea.

— Cum să ei D-ta copilul în nenorocirea aceasta? Unde vrei să mergi, când peste tot sunt numai armate sovietice?

— Să-mi dați copchilul. I-al meu și-oi vidé eu ci s'a puté faci. Aci nu-l lăs de știu că mor pi drum cu el.

Și plecă Nechita cu copilul în brațe și cu un biberon cu lapte în buzunar. Dar nu se mai putu apropia de poarta Leagănului unde își lăsase mașina. Ajunseseră acolo iscoadele de poliție comunistă, așa că fu nevoit să sară gardul pe din dos și fuga peste câmp, apucă pe șoseaua ce duce spre satul Plaiul Cosminului.

Cu copilul în brațe prin arșița soarelui de vară, ajunse către seară la Cosmin. Un prieten îi înlesni o căruță cu un cal care trebuia să-l ducă până la gara din apropiere; gara Cosminului. Un tren de marfă aștepta plecarea spre România liberă. Intră într'un vagon și găsi aci un soldat ascuns, care aștepta înfrigurat semnalul de pornire. Și trenul plecă asemenea minunilor din povești, către Adâncata, ducând cu el doar amintirile scumpe de cea rămasă în pământul cutropit. Gândurile îl făcură să-și pironească ochii pe copil. Il cercetă cu de-a-mănuntul și se bucură de asemănarea cu Smaranda. Luă copilul în brațe și-l strânse la pieptul lui lat și puternic ca pe o comoară scumpă. Scâncetele copilului îi amintiră însă, că viața la opt luni își are tainele ei, pe care numai femeea este în stare să le înțeleagă. Rămase nedumerit în fața lui Vasile, care începuse să plângă bine.

— I-o fi foami, o fi ud, îl lămuri soldatul!

— O fi sărmanul, că di eri nu s'o mai uitat niminea la el. Și pelinci n'am. Di undi li-oi lua, di-o fi copchilul ud?

Desfăcu copilul așa cum se pricepu. Scoase cămașa lui, o făcu bucăți și schimbă pelincile copilului. Le strânse pe cele murdare și le puse deoparte. „Li-oi spăla eu când oi ajungi la Botoșăni. Până atunci, va să văd di mâncari".

Când sosi în gara Adâncata, lăsă copilul în seama soldatului și el se duse să caute lapte. In gară aceiaș forfoteală, aceiaș groază. Alergă prin jurul gării, și după multă căutătură se îndură o femee să-i spele biberonul și să-i fiarbă lapte.

Se înoptase deabinelea. Prin bezna din gară se îndreptă peste linii să-și caute vagonul. Dar trenul plecase și cu el comoara sfântă. Turburat de mânie, se întoarse în gară. Să vorbească la telefon cu stațiile, poate o vrea Dumnezeu și-o da de urma trenului. Cu mare greutate, obținu legătura cu gara Vadul Siret. Aci află că personalul s'a evacuat și n'a rămas decât șeful de stație ca să dea în primire Rușilor gara.

— Oare, un copchil nu s'o găsit în trin? Rămăsese cu un soldat. Trinul ciala plecat din Adâncata.

— Ba s'a găsit un copil înfășurat într'o haină. Era lăsat în iarbă și plânsul copilului fusese auzit de servitoarea șefului de stație, care îl căută, și-l aduse în casa.

Buimăcit, Nechita, luă drumul spre Vadul Siret, purtând în suflet amărăciunea unei soarte potrivnice.

Pe șosea îl ajunse patrulele motorizate sovietice. Bănuindu-l spion, îl arestară, apoi îl urcară într'o mașină să-l dea pe mâna politricului.

In gara Vadul Siret, îl închiseră într'un beciu până-i va veni sorocul judecății.

Cu pumnii strânși, nu se gândea decât la copil și la toată nenorocirea pe care o trăia. Căzu în genunchi. Cu capul în mâini, încredință Smarandei sufletul copilului și pe al lui. Credea în puterea morților, în taina acelui nepătruns în fața căruia mintea stă neputincioasă și nu înțelege altceva decât că totul nu-i decât țărâna din care am purces și în care intrăm, când ne eliberăm de viață.

Se sculă în picioare și rămase cu ochii pierduți pe fășiile de lumină ale dimineții ce intrau pe ușile beciului.

„Oiu vidè lumina și copchilul?" Descurajarea trecuse peste orice margine de închipuire, când prinse discuția sentimentelor. Invățase rusește bine, dela megiești de prin mahalalele Cernăuților.

„Un spion. Se judecă azi, apoi gata. Scăpăm de el". Atât putu prinde din toată vorba sentinelelor.

Prin nălucirea morții, sufletul lui Nechita, răvășit de toată durerea, căuta mângâiere în propria lui conștiință

„Mă vor ucide ca pe un netrebnic, dar nu-mi pare rău. Mă duc lângă Smaranda. Sunt împăcat. Dar copiii mei! Trup din trupul Smarandei, cui vor rămâne? Și din mila cui vor trăi?"

Gândurile, sbuciumul sufletului ce-și caută statornicia, îi fuseseră curmate de vocea sentinelei.

— Scoală, să mergi la tovarăș politriuc.

Și plecă la judecată. Consiliul, format din politriuc, un ofițer și un subofițer, puse pe acuzat să se apere.

— Am fost la Cernăuți, să-mi iau copchiii. Aci n'am găsit decât pi cel mic. Ceilalți doi, mai mari, plecaseră la Botoșăni. Acolo am casă și rost. Mi-or rămas la Cernăuți, numai socrii și soția la cimitir. Pi drum am pierdut copchilul rămas în trin. Și-și spuse Nechita toată nenorocirea, cu graiul lui moldovenesc turnat în slovă rusă.

Consiliul ascultă o dramă înfiripată — dintre atâtea multe câte or mai fi fost printre oamenii simpli pe cari cârmuirea rusească îi credea doritori de raiul comunist. Și rămase politriucul nedumerit de atâta hulă întâlnită la o lume pe care o voiau scoasă de sub tirania românească.

— Să iasă acuzatul, ordonă ofițerul, până la pronunțarea sentinței.

Și Nechita eși, cu desperarea aciuiată în inima lui bună. Copilul, unde i-o fi copilul! Și cum ar fugi cu el, să-l ducă în locurile unde a gângurit el întâia oară graiul românesc!

— Este un specialist al minciunii, începu subofițerul. Povestea cu copilul am mai auzit-o eu. Se svonise dela Cernăuți de unul care aleargă cu o mașină să-și caute odrasla. Trebuie să fie mare spion de a reușit să ajungă până aci, printre atâtea trupe.

— Tovarăș Politriuc, zise ofițerul, care-i hotărîrea? Ce facem cu el?

—Să-l mai ținem închis. Poate până atunci mai descoperim ceva la el.

— Ba nu, tovarăș Politriuc, răspunse subofițerul. Nu mai este timp de așa ceva. Acum suntem în război. Trebue condamnat.

Consiliul intră iar în deliberare. Ofițerul se codea să-și dea părerea. Doar subofițerul și Politriucul căzură de acord....

Nechita nu mai așteptă rezultatul. Găsi ocazia să fugă și luă drumul satului, să-și caute copilul, trup din trupul Smarandei. Din gară fugi printre arături, prin porumbiște și ajunse în sat. Aci dete peste o coloană de camioane sovietice. Pe aripa unei mașini zări copilul. Se apropie timid, dar spuse cu voce tare că-i trimis de Politriuc să ia copilul, să-l prezinte la judecată. E vorba de un spion și e nevoe de copil. Spune spionul că e tatăl copilului care s'a pierdut...

Și plecă Nechita, cu copilul, purtând în suflet pe Smaranda, pe drumul care-l duse peste Siret, în ținutul Botoșanilor.

Ceva despre tristețe

(Urmare din pag. I-a)

In cel dintâi caz, tristețea își datorește calitatea ei estetică faptului că ea este starea sufletească cu cele mai largi repercusiuni melodice în lumea eului. Opera poetică fiind un produs al acestui eu, nu se poate sustrage imixtiunii tristeții în sânul ei. Fără îndoială, există uneori momente de încleștare tragică sau de exuberanță extremă în poezie. Sunt momente în care atmosfera pur poetică e însă depășită. Acel „je ne sais quoi" al abatelui Bouhours, din care e constituită, se risipește lăsând în locu-i goluri, umplute cu elemente care chiar dacă sunt estetice pentru cazul nostru sunt apoetice.

Intr'o conversație—se spune — Schubert, intrigat de faptul că cineva vorbea despre muzica lui, caracterizând-o drept muzică veselă, a exclamat: „Nu cunosc decât muzică tristă"... Transplantând apostrofa lui Schubert, am putea exclama, cu mai multă dreptate desigur: „Nu cunoaștem decât poezie tristă"...

Prezența permanentă a „stimmung"-ului în opera poetică, iar în „stimmung" a tristeții, reprezintă latura subiectivă a acestor două fenomene. Prin tristețe — apanaj al „stimmung"-ului poetic — sufletul participă și el la opera poetică, alături de celelalte elemente. Prin tristețe se face resimțit în opera poetică interiorul artistului creator. Prin tristețe apoi se realizează, în bună parte, comuniunea simpatetică dintre contemplator și creator. In orice caz, tristețe, „stimmung", subiectivitate, sunt noțiuni ideal corelate în opera poetică majoră. Căci chiar și atunci când sentimentul predominant într'o poezie oarecare este altul decât tristețea, cu cât poezia este mai realizată axiologic vorbind, cu atât „atmosfera" ei va fi mai mult impregnată de tristețe. Iar ca un exemplu de ceeace poate categoria tristeții în poezie, iată această strofă aleasă la întâmplare din Rimbaud, în care în ciuda exuberanței afișate cu tot dinadinsul, își face totuș loc cu strigență, insinuanta „atmosferă" a tristeții rimbaudiene:

„Je m'en allais, les poings
dans mes poches crevées.
Mon paletot aussi devenait
idéal.
J'allais sous le ciel, Muse, et
j'étais ton féal:
Oh là là, que d'amours
splendides j'ai rêvées!"
(Ma bohème)

In ordinea „atmosferei" lirice, tristețea e ceeace am putea numi „sarea oricărei poezii".

Al doilea mod de manifestare al tristeții în opera lirică este intervenția ei ca element catalizator în desfășurarea poetică, intervenția ei ca element de procedură poetică, ca „principiu care poetizează". Ca element de atmosferă tristețea e — am văzut — o coordonată necesară și generală poeziei lirice. Ca „principiu care poetizează" tristețea este un procedeu liric, printre celelalte. O relevăm totuși pentrucă deși în această ipostază tristețea nu reprezintă o coordonată general necesară, ea apare totuși extrem de frecvent, mai ales în poezia ultimelor decenii.

Tristețea se manifestă deci și pe planul expresiei lirice, căci ea este și un mod firesc de a exprima poetic. Pe când însă pe planul „atmosferei" lirice, tristețea este o manifestare de ordin subiectiv, pe planul tehnic („principiu care poetizează") tristețea se manifestă oarecum obiectivat. In acest sens ca orice stare sufletească obiectivată, ea nu este altceva decât aplicarea unui fenomen interior la lumea obiectivă, printr'un procedeu magic și simpatetic. I se recunoaște lumii exterioare și obiectelor din ea, o calitate pe care, de fapt, numai noi oamenii o posedăm, nu și lumea obiectivă. Această personificare, această însuflețire a lumii („einfühlung") alimentează apoi propria noastră stare sufletească. O stare sufletească oarecare este deci nu numai un fenomen general uman. dar și un fenomen generalizant. Căci lumea externă este văzută prin prisma interiorității noastre. Și după cum această interioritate este dominată de unul sau de altul din multele afecte care se perindă prin ea, lumea externă este văzută când veselă, când îndurerată, când disperată, când plină de melancolie — pe când, de fapt, ea e întotdeauna aceeași. Când poetul spune:

„La chair est triste, hélas, et j'ai lu tous les livres" acordând unui obiect material calitatea psihică față de care acest obiect este însă indiferent, nu face decât să „poetizeze", adică să utilizeze un procedeu magic și simpatetic prin care să își alimenteze propria sa stare interioară.

Acest principiu „însuflețitor" este desigur un principiu frecvent în orice artă. Dar mai frecvent ca oriunde, el se găsește în poezie. Și în sânul poeziei cel mai frecvent îl regăsim în poezia lirică.

Celebrul stilist francez Chateaubriand vorbea undeva despre o tristețe care planează dincolo de noi, peste noi, o tristețe care nu știm de unde vine și încotro se îndreaptă — o tristețe, așa zicând, apsihică. Judicioasa intuiție a marelui scriitor francez e menită să ne releveze ceea ce am putea numi „aspectul obiectiv al tristeții", aspect care este și el un mod de a participa poetic al tristeții. Tristețea de dincolo de noi, tristețea care planează pe deasupra noastră, fără să știm de unde vine și încotro se îndreaptă, tristețea despre care poetul vorbește ca despre un obiect de sine stătător, o ființă în carne și oase, independentă de subiectivitatea noastră, suficientă sieși, e un mod liric al tristeții, atât de tipic, încât ne îndoim că el se poate regăsi în alte activități artistice. Versul bacovian

„In parc regretele plâng iar"

acordă regretului calitatea obiectivă de a fi o ființă de sine stătătoare (regretul este și el un factor adecvat al categoriei tristeții), cu proprietăți suficiente ei însăși și cu o natură umană. Când un poet spune

„Stau de vorbă cu tristețea"

el imaginează tristețea ca pe un dat asubiectiv, independent și oarecum umanizat. Desigur și sub acest al treilea aspect al ei tristețea, ca și sub aspectul de „principiu care poetizează" este tot un procedeu poetic, cum, de fapt, și ca „atmosferă" este tot un fel de procedeu poetic. Este și motivul pentru care am considerat tristețea, în toate schițările noastre de mai sus, ca o „categorie lirică".

Incontestabil, liniamente excluzive nu se pot totuși stabili. O personalitate artistică, ca și un gen de artă, sunt mult mai complexe decât să se supună complect încarcerărilor excluzive. Ceea ce este demn de reținut, e că dacă tristețea, ca „principiu care poetizează" ca „obiect de sine stătător", nu apare decât la unii poeți, tristețea ca „stimmung", ca atmosferă creatoare, apare la toți, fără deosebire.

RADU STANCA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

„ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 29
SAMBATA 18 IULIE 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

INTRE MODERN ȘI CONTEMPORAN

Există în fiecare dintre noi o sete interioară de descoperire a unui sens care să ne unifice și întregească. De meditație și de faptă, de acord între cugetul plăzmuitor de formule temerare și hotărnicirea lui într'o rânduială umană.

Când Socrate pornea prin cetate însoțit de învățăcei, care în preajma lui învățase să **gândească bine** pentru a **trăi bine**, căci cunoașterea teoretică reclama realizarea practică, accepta oamenii în mijlocul cărora își descoperea rostul de învățător.

Ii accepta pentrucă cu ajutorul lor se putea întregi, își putea depăși sentimentul de singurătate demiurgică.

Istoria omului dela Cartea Facerii și până azi, adică de când a lăsat Dumnezeu ajutor bărbatului „să nu fie singur pe pământ", este o dramatică râvnire de împlinire metafizică, o căutare continuă de axe și rosturi care să-i unifice existența.

Renașterea și umanismul i-au dat iluzia autonomiei. Prin centrarea lui pe rațiune ca unică sursă de cunoaștere și pe individ ca unică realitate socială, omul modern a devenit trufaș și din trufie a crescut bogata efloreșcență de valori umane, în câmpul cultural, social, economic.

Raționalism, democrație liberală, capitalism, sunt fructul unui efort de câteva sute de ani al omului emancipat de idoli, superb în orgoliul lui de „raisonneur" lucid și secularizator al absolutului. Așa a făcut geografie, așa a făcut aartă, așa a făcut economie, a făcut chiar și istorie. A eșuat în politică, adică în momentul în care a trebuit să treacă din contemplativ în vieață, în trăirea conștientă a rostului omului pe pământ, natura cartezianâ a omului modern și-a arătat infirmitatea: desmembrarea unității sale originare prin acceptarea formală a unei false metafizici din care eliminase posibilitatea mântuirii în duh creștin.

De aci pașoptismul — sonor și gol — de aci împărățiile monstruoase ale banului — plutocrațiile — de aci Rusia Sovietică, ilustrarea acestui elan luciferic, de construcție în cabinet laic a unei lumi vide de sens real metafizic.

Tragicul constructorilor moderni constă în ruptura dintre socoteala de-acasă frumos orânduită în scheme și categorii logice gata făcute și târgul tulbure al aspirațiilor și metehnelor eterne omenești, adică sintezele de duh-carne (legea minții și legea mădularelor, cum spunea Sf. Paul) lumină-întuneric, dragoste-ură.

Omul modern, creațiune de laborator, nu mai are posibilitatea de a greși și nici de a se pocăi, prezența lui pe pământ justificându-se printr'un anacronism: Adam înainte de săvârșirea păcatului originar. Aci rezidă sursa erorilor.

Ceasul de față se pare că pune altfel problema. Formele de vieață cu conținut economist și secularizant se descompun, lăsând loc altor axe de susțineri.

Omul contemporan își caută un suport de susținere în metafizică și religie.

Setea de mântuire și refacerea unității sale fundamentale de întreg spiritual, îi dă un nou orizont.

In compoziția sa intră poate toate virtuțile pe care omul vechiu le-a cultivat separat și hipertrofic, dar ele capătă o orientare de ansamblu străbătută de patos creștin și omenesc. Nici estetul, nici moralistul, cu atât mai puțin raționalistul, nu pot trăi pe cont propriu, ca scop. In singularizarea lor este un coeficient de trufie necreștină și sfârșire tragică. Efortul lor poartă pecetia sterilității, a parțialității.

Salvarea omului contemporan stă tocmai în salvarea întregului, adică în **omenie**, în structura sa plenară. Simpatia lui pentru mit sau indeterminism, pentru acțiune directă și militantism, nu sunt dovezi că omul contemporan a uitat tabla lui Pytagora sau axiomele lui Euclid. El știe foarte bine să le utilizeze atunci când este nevoe, ca **instrument de lucru**, detronând rațiunea — pentru mai marea ei eficiență — din rolul de fetiș la acela de mijloc de investigație în realitatea inconjurătoare.

Preferința de irațional pentru cineva care a parcurs interior meandrele rațiunii, este semn de maturitate.

Și de frumusețe interioară. De aceea, pentru descifrarea adevărată a omului de astăzi — cel care își jertfește trupul în războiu cu puterile reacționare ale omului de ieri — lectura trebue să înceapă cu Platon și să continue cu Augustin.

Apoi drumul se deschide singur.

TITUS BĂRBULESCU

DECADENȚA POEZIEI?

Decadența poeziei a devenit în anii din urmă o temă atrăgătoare, despre care s'a înverșunat să scrie, cu melancolie uneori, cu recea indiferență a obiectivității care numai constată, profesional, ca un medic, alteori, numeroase condeie, cu peniță sclipitoare de aur curat, sau înșelător strălucitoare de aur falsificat. Explicațiile nu au fost văzute atât în epuizarea surselor din care antenele inspirației s'au încărcat cu polen, pe cât în slăbirea capacității noastre de a ne mira, de a ne înfiora în fața marilor fenomene ale vieții, în neputința noastră de a urmări până la originea lor arterele ce poartă seva versului.

Ne-am putea întreba însă dacă nu cumva înseși aceste teme mari, asupra cărora se apleacă poetul, ca deasupra unui isvor, din care sorbi apa întrmătoare, nu au suferit transformări radicale. Dacă apa acestor isvoare n'a fost otrăvită. Viața, iubirea, moartea — iată temele unghiulare ale poeziei. Mai sunt ele trăite cu aceeași originară ingenuitate, cu aceiași fiori ai omului simplu? Nu credem.

Iată bunăoară dragostea, din care unii au făcut esența vieții și justificarea morții, pentru care romanticii au scris versuri declamatorii sau îngerești, pentru a o idealiza și prelungi spre sfere transcendente. Rădăcinile-i aeriene au fost întoarse și înfipte în pământul cel mai gras. Din balconul ei, unde-și apăra misterul și demnitatea atrăgătoare, Julietta a coborît azi în drum, iar scara nu mai e necesară nici unui Romeo. Un Othello modern ar avea toate motivele, fără imboldul închipuirii, să-și suspicioneze Desdemona și nici un alt Don Quichotte nu ar porni, pelerin înnăscut, să-și afle iubita pe drumuri pline de peripeții.

Acum un veac era însă altfel. Celebrul cuplu de îndrăgostiți al lui Bernardin de Saint-Pierre era desigur multiplicat în mii de perechi într'o lume care ridica iubirea din praful contingențelor la nivelul valorilor ideale sau idealizate.

Poate însă că imaginația predecesorilor noștri îndepărtați a fost prea fecundă, fardul așternut de ea peste lucruri ni le arată azi, în perspectiva timpului trecut, peste care proectăm o lumină difuză, prea trandafirii. Majoritatea oamenilor stau cu spatele întors prezentului, cu fața privind melancolică spre trecut, ca spre un miragiu. Dar poate că și omul de ieri a simțit ca cel de azi, că și el a regretat vremurile de alaltăeri, negând virtuțile clipei. Dalila e eternă, Cătălini și Cătăline se vor găsi întotdeauna. In definitiv, în timp ce imaginația lui Alecsandri crea eroine romantice, realitatea vieții îi furniza lui Filimon modele pentru Kera Duduca. Totuși, ceea ce trebue semnalat e faptul că în ciuda acestor infidelități de totdeauna, oamenii veacului trecut au putut să idealizeze femeia, iar dragostea să o considere drept legătură sufletească inspirată de sus.

Inalta tensiune sufletească, largile ecouri interioare ale iubirii cavalerești și ale celei romantice au fost înăbușite de viața modernă, în care dragostea nu se manifestă decât prin palide și intermitente înfiorări ce nu străbat dincolo de epidermă. Iubirea nu-și mai poate înfige azi rădăcinile până în suflet, pentru a se statornici. Neînrădăcinată în adevăratul ei sol, a devenit o ființă pasageră. Insăși concepția iubirii în opinia publică e radical transformată. Permanența unei iubiri, fidelitatea ei, rezonanțele sufletești provocate, sunt privite dela nivelul rațiunii egoiste și profitoare cu ironia cuvenită unor lucruri desuete. Literatura contemporană este document palpabil al acestei deplorabile situații. Lumea noastră nu mai e în stare să se interiorizeze, să viseze, să fie desinteresată, să prețuiască valori ce nu se reduc la câteva clipe de satisfacere a unor instincte, ci contribuesc la sporul nostru lăuntric. Iubirea — în care intră atâta autosugestie — de care vorbește solitarul Rilke, în scrisorile către un tânăr poet, pentru care trebue să te coci, să te faci vrednic de a o purta, a fost trecută și ea în nobilul tezaur al trecutului, în ale cărui rafturi se ostenesc s'o caute, pentru a o evoca în imaginație, puținii întârziați ai acestui veac al blok-hausului.

Vremea noastră e favorabilă elegiei...

Dar, astfel stând lucrurile, nu mai pot fi învinuiți poeții cari se străduesc să scormonească trecutul pentru a găsi ceeace-i lipsește prezentului sau să șteargă de sgură ceeace este contrafăcut.

ION ȘTEFAN

CRITICA LUI MAIORESCU

de G. C. NICOLESCU

Zilele trecute s'au împlinit douăzeci și cinci de ani dela moartea lui Maiorescu. S'a stins în 1917 și chipul cum a trăit în ultimii ani ai vieții lui, retras, refuzând, așa cum puțini au avut demnitatea să o facă, orice contact cu forțele ocupante, deși convingerile lui adânci mergeau alături de ele, înțelegând să se subordoneze, ca un om de ordine ce fusese totdeauna, politicei hotărîtă de țară, toate acestea îl ridică mult, chiar în stima celor care au rezerve în privința lui.

Numele lui Maiorescu revine destul de des în discuțiile noastre. Atât de des, încât poate el nici nu mai evocă în întregime tot ce ar putea evoca și se trece ceva cam repede asupra însemnătății ce a avut-o nu numai în literatura, dar mai ales în cultura noastră, pierzându-se astfel semnificația pe care ar putea-o avea reactualizarea acestui critic. Numeroase probleme puse de el s'ar putea pune și astăzi cu folos, căci nu toate lipsurile, chiar puține din ele au fost împlinite; iar metoda lui este vrednică de a fi mai cu atenție privită de mulți — căci Maiorescu s'a vădit, se pare, mai presus de toate, un pedagog, un om care cunoaște perfect secretul de a iniția pe alții, în orice domeniu de care se apropia.

Privită ca o critică literară propriu zisă, desigur că se pot opune multe rezerve în fața acestei opere. Era, de fapt, mai degrabă decât critică literară, o critică de cultură și, de asemenea, o critică diriguitoare. Aici însă se vădește „pedagogul" din critic. Pentru cine își dă, cât de cât, seama asupra fenomenului literar, nu mai poate încăpea nicio mirare că și în concepția lui Maiorescu literatura era privită în funcție de cultură; în funcție de cultura celui ce o produce, dar nu mai puțin și de a celuia ce o recepționează. De aici, sentimentul că este nevoie de o critică diriguitoare, dar nu concepută astfel în sens cenzorial, dând verdicte fără justificare, absolutistă, nici pentru scriitori, nici pentru public, ci călăuzind și explicând.

Meritul cel mai mare al acestui critic, în afară de calitățile fermecătoare personale, pe care cei ce nu l-au cunoscut direct nu le văd și nu prea le mai admiră din cale-afară, a fost un remarcabil tact: sinteză a unui bun simț înnăscut, pe care îl avea poate din ascendența sa țărănească, cu metoda procedării pe care asimilarea valorilor de cultură ale apusului o dă. El a înțeles că peste noapte nu poate schimba fizionomia unei literaturi care arăta așa cum arăta cea românească pela 1860—1870. Pentru omul de cultură nespecializat în ale literaturii, care în graba cu care parcurge un articol, își amintește că în această epocă au scris Alecsandri, Ghica și Odobescu, lucrul rămâne în cea mai mare parte neînțeles. Pentrucă literatura are o anumită vieață, pe care numai cel ce se apleacă asupra amănuntelor o poate prinde și căreia timpul îi șterge mai toate tresăturile, lăsând să parvină până la noi altceva decât ceea ce constituia atunci esențialul. Adevărata literatură a perioadei amintite, literatura care se scria pentru public, care era actuală, care circula și plăcea era cu totul deosebită de a scriitorilor pomeniți și Bolintineanu nu ne dă decât o palidă idee despre ea.

Când, după 1862, Maiorescu intră în vieața culturală română în chip activ, predominau ideologia politică pașoptistă, care, ca totdeauna în spiritele mediocre și exclusiviste, părea singura posibilă, acceptabilă și salvatoare, și ideea națională în jurul unei unități a cărei temelie abia se înfiripase. A te așeza pe o linie care nu trecea prin aceste două puncte de reper, indiferent de domeniul unde te situai, însemna să ridici împotriva-ți întreaga opinie publică, să fii declarat „reacționar" și, mai ales, „cosmopolit". In schimb, a atrage unul măcar din aceste două „absoluturi" ale vremii însemna, indiferent de mijloacele de realizare, să-ți asiguri un puternic succes. Criticul a înțeles imediat, cu bunul simț înnăscut, cu experiența ce i-o dădu se contactul cu realele valori de cultură, că asemenea criterii sunt false și că o literatură continuată în această atmosferă, cu aceste elemente și pe aceste temelii este sortită falimentului. A văzut unde stă răul și a cumpănit pe unde poate veni schimbarea. Alegerea acestui drum este dovada tactului care ridică pe Maiorescu deasupra tuturor criticilor literari români.

Firește, el n'a făcut concesii gustului public, nici nu s'a plecat ideologiei curente — și să nu ne imaginăm, când valorificăm atitudinea lui, că oamenii erau atunci mai blajini cu cei ce nu le împărtășeau părerea decât azi. A îndrăznit chiar, în critica pe care a socotit necesar să o pornească, să se atingă de idoli, să lovească uneori puternic în figuri venerate, în idei ce păreau sacrosancte, mai ales privite prin prisma ideilor fundamentale ale epocii. E suficient să recitim paginile în care sunt, dacă nu puternic atacați, măcar ironizați când Pumnul și școala lui,

(Urmare în pag. 5-a)

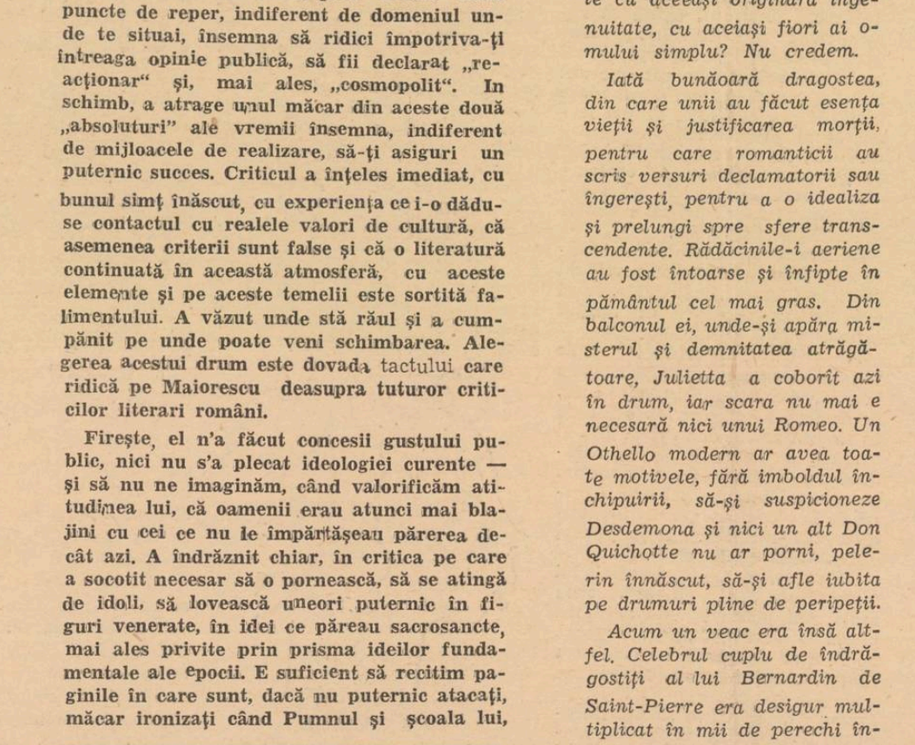

AURELIA ARICESCU-VASILIU — Natură moartă

REGINA MARIA

Articolele comemorative sunt deseori exagerări cari nu folosesc întru nimic posterității pentru cunoașterea adevăratelor valori. Deaceea, modestele rânduri ce urmează nu sunt spre amintirea Reginei ilustre o caldă omagiere, isvorîtă din împlinirea a patru ani dela moarte, ci semnul unei admirații mai adânci, gândite și încercate. Nu calitățile literare ale Reginei poete stinsă din viață cu patru ani în urmă sunt, la drept vorbind, cele ce ne privesc, (cu toate că scrisul nostru este așezat într'o revistă literară și subliniază o asemenea preocupare) ci mai degrabă importanța acestor calități.

Așadar, dintru început, reamintind pe ilustra Defunctă, nu vom fi împinși către un omagiu, ci către admirație.

Regina Maria a rămas o amintire vie în mintea tuturor, prin inima sa blândă și prin iradierea personalității sale. Iată două calități de importanță deosebită, și importanța acestor calități, precum spuneam, îmbracă viața Reginei în haina de strălucire ce-i putem acorda.

Căci, dacă blândețea și personalitatea puternică sunt pentru un om normal doar un atribut care-i folosește în relațiile sociale, pentru un cap încoronat sunt nu numai necesare spre a se face iubit, dar și folositoare desvoltării poporului.

Nimic nu are o influență mai copleșitoare decât prezența în fruntea țării a unei Regine mari. Și oare sunt multe Reginele acestea?

Ele, care trebue să înțeleagă sufletul țării și din priviri să-i poată alina durerea, au nevoe de o viață sufletească mult mai înaltă. Iar greșelile le sunt iertate mai puțin decât altora.

In fața poporului nostru, Regina Maria a priceput însemnătatea misiunii Sale și a păsit, cu orgoliul unei aristocrate familii străvechi, ca prin inima Sa să câștige nu numai dragostea, dar chiar pasiunea supușilor săi. Deaceea cu toții au iubit-o și i-au urmat drumul alături de viteazul ei soț și deaceea, ea a știut să ocrotească pe cei slabi și să îndrepte pe cei răi, prin bunătatea Sa.

Regina Maria impunea prin atitudinea Ei. Un privitor care o întâlnea pe stradă, sau o zărea luând parte la una din strălucitoarele ceremonii ale regatului, era nevoit să o admire aproape copilărește.

Ce semn mai bun al iradierii personalității ar putea fi decât acesta?

Și nu trebue să uităm, gândindu-ne la înaltele Ei calități intelectuale, cum urmează o tradiție superbă, complectând activitatea literară a celei ce-a fost Carmen Sylva. Pentru poporul nostru, acest șir de Regine-artiste este o mândrie pe care nu o putem nesocoti.

Poeta care a cântat despre balcoanele minunate ale Peleșului, murmurul pădurilor carpatine și a pus în versuri alese, sufletul poenelor noastre, a fost urmată de Regina Maria, glăsuind în basme nestemate povești copiilor Ei dragi, copiilor Români, și apoi scriind acea poveste a vieții, pagini de memorialistică aleasă cum arareori se pot întâlni și numai la oamenii iluștri.

Sensibilitatea ei, înfățișarea mândră dar plină de bunătate, sensul deosebit al cuvintelor întrebuințate în scrieri, personalitatea impunătoare, au făcut dintr'însa o artistă și o Regină. Imbinare fericită care cere suflet și omenie.

Regina Maria și-a înțeles misiunea atât în clipele cele grele, cât și când s'a bucurat alături de poporul său. Omagiul pe care-l aducem amintirii Ei, cu această ocazie, este glasul conștiinței care răzbate năvalnic peste orice bariere.

Reginei Maria nu-i putem oferi uitarea, ci o ploasă amintire.

UNIVERSUL LITERAR

pe scurt

Doamna Lilly Carandino va interpreta rolul Desdemonei, iar domnul George Vraca pe acel al lui Othello în capod'opera lui Shakespeare ce se va prezenta în apropiata stagiune pe scena Teatrului Național. Direcția de scenă va fi încredințată domnului Soare Z. Soare, care în clipa de față este în căutarea unui autentic Jago. Cel vizat până acum este domnul Băltățeanu.

Confratele nostru Ion Velicu a scris zilele trecute ultimile replici dintr'o dramatizare a romanului lui Hugo: „Notre Dame de Paris".

Noi, care cunoaștem textul din manuscris, îi anticipăm acestei piese un frumos succes de public, iar domnului Ciprian, probabilul interpret al lui Quasimodo, o strălucită creație. Rămâne ca prezentarea piesei în București să confirme spusele noastre.

„Femeile nu mint nici-odată", comedia prezntată de domnul Maican pe scena grădinei Marconi, constituie într'adevăr un „spectacol de grădină": o farsă cu situații încâlcite, unele dintre ele destul de amuzante, și cu un happy-end inevitabil spectacolelor de acest gen. Domnii Groner, Giugaru și Ionel Țăranu se agită pe scenă și izbutesc adesea să fie hazlii.

In piesa „Lorelei", Marcel Angelescu joacă rolul unui bărbat îndrăgostit de Maria Magda, iar G. Mărutză este amorezat, în piesă, de Fifi Harand. Amuzant e faptul că, în viața de toate zilele, Fifi Harand e soția lui Marcel Angelescu, iar Maria Magda e măritată cu G. Mărutză. Și deși comedia lui Letraz i-a silit să-și schimbe rolurile, cei patru tineri actori izbutesc să fie convingători cu toată noua stare de lucruri impusă de text.

După cum am prevăzut într'unul din numerele trecute, Puiu Iancovescu, silit de o anumită stare de fapte, a renunțat la vacanța meritată în timpul verei, așa că începând de Luni va apare pe scena Teatrului Comedia în comedia „Fiii Marchizului". Partenerii săi vor fi d-nii Talianu, Birlic, Cazaban, Mircea Șeptilici precum și o actriță, care după diverse peregrinări pe scenele bucureștene, toate soldate cu crâncene insuccese, își încearcă norocul și alături de Iancovescu.

Dar d-șoara Doina Missir și-a vopsit părul, nu vedem cum ar fi putut să-și schimbe și năravul — recte lipsa de talent la care adaogă și o sâsâială cu atât mai supărătoare cu cât trebue să treacă printr'un nesfârșit gât de lebădă nefotogenică.

Așa că, de astă dată, punctul negru al spectacolului dela Comedia va fi blond (oxigenat) și se va numi Doina Missir.

Un cunoscut director de teatru (nu-i spunem numele, dar precizăm că e mic, poartă bască și nas rotund), intenționează pentru viitoarea stagiune să pună în scenă câteva piese în care rolurile să fie interpretate nu de actori, ci de oameni de teatru.

TUDOR MUȘATESCU

Vom avea, astfel, poate, ocazia să-l vedem pe scenă pe d-nul Mircea Ștefănescu într'o sumbră dramă, uneltind împotriva domnului Ion Marin Sadoveanu, sau pe domnul Vlaicu Bârna, directorul revistei teatrale Arta Nouă, într'o duioasă poveste de dragoste, jurându-i în genunchi amor etern, doamnei Adriana Kiseleff, cronicara dramatică a „Rapidului".

Cronicile acestor spectacole vor fi scrise, pe semne, de actori.

Măcelarii din Abator sunt mari amatori de teatru. Nu degeaba a făcut Teatrul Măscărici, Duminica trecută, rețetă de 50.000 lei, pe când o piesă amuzantă și curată ca Lorelei n'a depășit, în centru o rețetă de 30.000 lei.

Radu Beligan, șeful tinerei generații de actori, poate fi admirat de amatorii de teatru și sub o nouă înfățișare: aceea de traducător. Trei din piesele ce se prezintă actualmente în București sunt traduse de el: „Omul care zâmbește", „Femeile nu mint niciodată" și „Lorelei". Flegmaticul Beligan dovedește a fi ca traducător la fel de îndemânatec cum e și ca actor.

SCENA · FOYER · ECRAN

5 actori—5 întrebări

Pensionarea lui Nae Săvulescu. Vacanța lui Aurel Munteanu. O suspendare. Un actor nedreptățit și un actor—erou

Erau într'un timp la modă interviewurile cu actori. Pe câte-o pagină de revistă aflam, chiar din gura vedetei, cele mai mici — și, câte odată chiar indiscrete — amănunte din viața sa intimă. Cetind un astfel de interview, amatorii de teatru puteau afla pe lângă data de naștere a actriței lor preferate, și numărul care-l poartă la pantofi sau filmul care i-a plăcut mai mult.

La un moment dat cititorii s'au plictisit în fața acestei abundențe de interviewuri cari începuseră să devină din cale-afară de monotone.

Apoi oamenii, mai grăbiți ca odinioară, nu mai aveau răbdare să citească paginile întregi cari adăposteau, amabile, declarațiile (cu D mare) ale vedetelor.

A luat atunci naștere moda anchetelor: o singură întrebare la care răspundeau mai mulți actori. Aceste anchete păcătuiau însă prin asemănarea între ele ale răspunsurilor. Așa că cetitorii se plictiseau să citească până la urmă așa zisele anchete.

Noi, știind că totuși publicului îi place să afle diversele păreri ale vedetelor sale preferate, vom publica, începând cu acest număr, răspunsurile pe săptămână a 5 actori. Nu vor fi nici anchete, nici interviewuri.

Vom întâlni 5 actori (nu-i vom căuta, ci vom lăsa întâmplarea să ni-i scoată în cale) și vom pune fiecăruia câte o întrebare. Nu aceeași! Fiecare actor va fi întrebat altceva. Fiecare actor va răspunde la întrebarea care-l doare cel mai mult (nu va fi, neapărat, o întrebare în legătură cu teatrul: pe un actor poate să-l doară mai mult suma de bani pe care a pierdut-o la curse, decât rolul pe care n'a izbutit să-l joace).

Iar pe cetitorii noștri, s'ar putea să-i amuze această diversitate de întrebări și răspunsuri.

NAE SAVULESCU

Primul actor pe care l-am întâlnit în ziua în care mă hotărîsem să înfăptuesc această nouă serie de indiscreții, a fost excelentul societar al Teatrului Național, Nae Săvulescu. Aflasem din ziare că, de curând a fost pensionat dela Teatrul Național.

Așa că întrebarea pe care i-am pus-o, a fost în legătură cu aceasta știre:

— La ce teatru ai de gând să te angajezi, acum, după ce ai fost pensionat?

Răspunsul a fost acela pe care-l așteptam dela dânsul.

— **„Nu mă socotesc un actor eșit la pensie. De altfel n'am activat în teatru decât timp de 29 de ani. Iar legea cere ca actorii să fie pensionați după 30 de ani de activitate. Așa că sper ca și în această stagiune să joc tot pe scena Teatrului Național. Iar dacă dorința mea nu se va putea realiza, cred că o să se găsească un director de teatru particular care să mă angajeze și pe mine!"**

Acest răspuns aduce cu el un sfat:

„Directori de teatre particulare, fiți atenți! Puteți pune mâna în curând pe unul din marii noștri actori".

AUREL MUNTEANU

Simpaticul june-prim al primei noastre scene nu este distribuit în nici-una din piesele ce se joacă actualmente la Studioul Național. Putem spune așa dar că e în vacanță, pe care înțelege s'o petreacă la București. Intrebat cu ce se ocupă în această meritată vacanță, Aurel Munteanu ne-a răspuns în stil telegrafic:

— „Ziua mă duc la strand, unde mă **prăjesc.** Iar după masă, la curse unde mă **curăț.**

Sperăm că lapidarul răspuns al lui Aurel Munteanu le va satisface pe numeroasele sale admiratoare.

AUREL ROGALSKI

Când l-am întâlnit pe Aurel Rogalski, creatorul lui Sherlock Holmes pe scena Teatrului Muncă și Lumină și actual angajat al Teatrului Municipal, ne-am gândit la o informație apărută în ziare, în care, în termeni foarte drastici, era anunțată suspendarea pe 3 luni a acestui actor, fără să se precizeze însă motivul pentru care-a fost luată această măsură.

Așa că l-am întrebat:

— De ce-ai fost suspendat pe 3 luni?

Răspunsul a venit, scurt și lămuritor:

— *Pentrucă am refuzat un rol care nu-mi convenea!*

Fără comentarii.

S. HOLBAN

E unul din actorii tineri ai Teatrului Național, care în trecutele stagiuni s'a remarcat ca un element de elită al primei noastre scene. Astfel, creația pe care-a avut-o acum câțiva ani în „Maria Baskirtshev" a fost remarcată de întreaga critică dramtică. Și, totuși, în actuala stagiune nu i-am întâlnit numele decât pe la coada distribuțiilor, în roluri de prea mică însemnătate.

Așa că întrebarea noastră n'a putut veni decât în legătură cu această chestiune:

— „De ce n'ai fost distribuit anul acesta în nici un rol mai important?

Răspunsul a fost acela al unui om blazat:

— Dintr'un motiv foarte simplu: Am lăsat să mă servească întâmplarea, fiindcă oamenii obișnuesc într'una să-mi dea la cap. Și, de astădată, întâmplarea s'a arătat a fi la fel de răuvoitoare ca și oamenii.

PUIU VARGA

Iată un actor despre care se poate spune că e întotdeauna folositor. Tânăr element de talent, la orice teatru ar fi jucat, știa întotdeauna să aducă un însemnat aport. Și totuși, anul acesta, Puiu Varga a lipsit atât de pe piața teatrală cât și din cealaltă piață a actorilor: cafeneaua.

Totuși, zilele trecute, l-am reîntâlnit pe stradă. Ceva mai bronzat, cu tăsăturile ceva mai aspre. L'am întrebat:

— „De ce-ai dispărut, în ultimul timp din teatru?

Ne-a răspuns un Român demn și conștient:

— **„Pentrucă am fost ocupat în altă parte; pe teatrul de războiu. Am luptat pe frontul de răsărit. De altfel, la sfârșitul săptămânii mă reîntorc pe front".**

Nu-i putem ura decât o grabnică și la fel de glorioasă întoarcere în București.

INDISCRET

Cronica muzicală

DUPA TURNEUL DIN ARDEAL AL „OPEREI ROMÂNE"

Sunt unele izbânzi artistice a căror semnificație depășește cadrul strict al succesului. Învățăminte și concluzii cu mult mai largi decât acelea ce derivă numai dintr'o manifestare în sine se pot trage, în urma acelora dintre evenimentele culturale făcute să aducă lumină în probleme și realități de ordin general.

Turneul din Ardeal al „Operei Române" este, neîndoelnic, unul dintre acestea.

Marele răsunet pe care l-a obținut în mediul spiritual al Ardealului, impune o serie de considerațiuni extinse și dincolo de cercul propriu zis al înfăptuirei lui.

Cu privire în primul rând la acest simplu adevăr esențial ce apare limpede de pe urma acestei fericite inițiative: „Opera Română" are capacitatea de a dărui și provinciei românești bucuria valoroaselor ei resurse. „Opera Română" dispune de forțele artistice și de condițiunile de organizare necesare unui turneu de difuzare a artei lirice în țară.

Este un mare examen câștigat. Este un bun cultural al țării asigurat. Perspectivele lui sunt extraordinare.

Dar, nu numai atât. Cu acelaș prilej, s'a mai dovedit ceva. Anume: necesitatea reală acută, a unor astfel de turnee.

Ar fi putut exista temeri cu privire la posibilitățile de absorbție a centrelor noastre provinciale.

Șease spectacole la Brașov, șease spectacole la Sibiu, ar fi putut părea poate o încercare prea temerară, pentru un început.

S'a putut descoperi însă o adevărată sete de muzică, o veritabilă nevoie sufletească de apropiere de această formă a ei, un entuziasm colectiv nebănuit, pentru operă. Și au fost numai două experiențe. Nu este locul să așternem aci capitole de geografie, înșiruind orașele, atât de multe, în care opera ar găsi aceeași primire de oaspete îndelung așteptat și din ce în ce mai dorit, unde mediul cultural este avid și suferă de lipsa totală a unor interprețări lirice.

Dar, ele sunt acum ușor de imaginat. Se deschid, deaceea, „Operei Române" nu numai noi posibilități. Dar, mai ales, noi obligațiuni.

Aceste obligațiuni însă nu pot să-i fie atribuite fără un sprijin oficial tot mai puternic, dus până la maxima îngăduință a împrejurărilor și condițiilor timpului, pentru a se putea asigura provinciei românești hrana spirituală pe care o revendică și merită, cu toate repercusiunile fericite pe care această mare acțiune le va crea în jurul ei.

Turneul din Ardeal al „Operei Române" permite, într'adevăr, cele mai îndreptățite speranțe în această direcție, reîmprospătând toate datele problemei și aducându-le pe planul celor mai actuale, mai frumoase și mai vii cerințe culturale românești.

ROMEO ALEXANDRESCU

Cronica dramatică

TEATRUL NOSTRU: Lorelei — comedie în 3 acte de Jean Letraz

In ultimul timp, directorii de teatre nevoiți să prezinte spectacole în săli închise și supraîncălzite, au fost mult mai atenți în alegerea pieselor, lucru care nu se întâmpla în timpul iernei, când spectatorii fără să ia seama la calitatea pieselor prezentate se îmbulzeau în sălile de teatru, nu atât din pricina calității pieselor ce se prezentau, ci, mai de grabă împinși din spate de gerul deafară.

De astă dată, posesorii de săli teatrale nemaiputând oferi spectatorilor o climă mai plăcută decât cea de-afară, caută să recompenseze acest neajuns prezentând piese cari se apropie mai mult de noțiunea pe care ne-am făcut-o despre teatru, decât toate inepțiile prezentate în timpul iernei și al primăverii.

Astfel, la Teatrul din Sărindar se prezintă amuzanta comedie „Omul care zâmbește", mult superioară acelei de tristă memorie „Mezelăria Colombo".

De asemenea la Teatrul Alhambra se joacă o fantezie muzicală mult mai bună decât revistele și operetele prezentate în timpul iernei.

Al treilea director de teatru ce vine să confirme spusele noastre este d. GEORGE SOIMU, care, în urma tristei experiențe făcute în timpul iernei cu revista „Eu și Stalin", se realibilează de astădată cu desăvârșire, prezentând pe scena Teatrului Nostru o plină de haz comedie pe care traducătorii, d-nii Beligan și Șoimu, au intitulat-o „Lorelei".

Titlul francez al comediei lui Letraz este „Le bonheur", titlu mult mai potrivit cu acțiunea piesei decât acest „Lorelei" care ne face să ne gândim la fecioara cântată de Heine, aducătoare de nenoroc tuturor marinarilor îndrăgostiți, iar nu la „Zeița norocului" despre care amintește mereu eroul interpretat de Marcel Angelescu.

S'a vorbit despre ultima premieră a Teatrului Nostru, ca despre o comedioară ușoară, foarte potrivită sezonului estival.

Noi mergem mai departe socotind acest imn al tinereței optimiste, care este „Lorelei", ca pe o piesă demnă să figureze în repertoriul oricărui teatru particular chiar și în timpul sezonului de iarnă.

Abil construită, cu o notă de foarte amuzantă surpriză la finalul actului III, comedia lui Letraz este povestea omului păscut de nenoroc, în cămărușa căruia binevoește să pătrundă la un moment dat și norocul în persoană. Acțiunea se petrece într'o cămărușă dintr'o casă cu peste 7 etaje, instalate în Montmartre.

Chiriașii? Pictori, sculptori, arhitecți și — inevitabil într'un mediu de artiști săraci — un cămătar.

Atmosfera care domnește în întreaga casă ne este sugerată de o replică a eroinei principale (acea așa zisă Lorelei): „M'am rătăcit pe culoar și am nimerit într'o cameră străină. Am găsit acolo un pictor cart stătea întins pe masă, îmbrăcat într'o cămașe de femee, mâncând morcovi!"

Originalitatea ușor căutată a acestor pictori, sculptori și arhitecți fără angajament din Montmartre este perfect cuprinsă în aceste două fraze.

De asemenea contribue la redarea atmosferei și doi vecini ai arhitectului, logodnici și pictori zăpăciți cari nu fac altceva decât să bată cue în perete, să provoace diverse explozii, să se certe și, la urmă să se împace.

Și totuși camera în care se petrece acțiunea, camera arhitectului despre care mereu se spune că e un original, nu redă prin nimic atmosfera care se pare că predomină în întreaga casă.

Dulăpiorul sărăcăcios, unica masă și canapeaua dărăpănată trădează prezența în cameră a unui om sărac (e drept că textul precizează că arhitectul e și sărac) dar nicidecum a unui artist original.

Această greșeală ar cădea în sarcina domnului V. Maximilian, care în postură de director de scenă s'a interesat mai mult de textul piesei, impunând actorilor unele excelente accente (e drept că pe-alocuri a abuzat de pauze, prea lungi cari nu puteau decât să dăuneze ritmului vioiu cuvenit unei piese tinerești și optimiste) lăsând nespeculat cadrul în care trebuia să se petreacă acțiunea.

Domnul MARCEL ANGELESCU, interpretul rolului principal, mult influențat la începutul piesei de rolul lui Doolitle pe care l-a deținut în piesa „Pygmalion", a izbutit apoi, cu cât acțiunea se precipita, să smulgă multe efecte comice din rolul arhitectului zăpăcit și timid în dragoste.

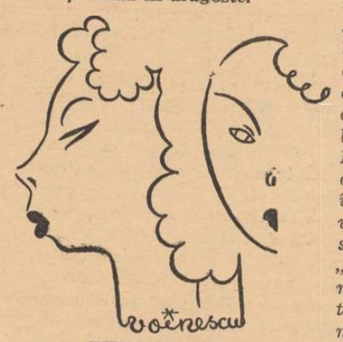

FIFI HARAND

Publicul s'a distrat de minune, trecând cu vederea faptul că Marcel Angelescu nu este chiar băiatul frumos de care să se îndrăgostească peste noapte o fată.

Doamna MARIA MAGDA a fost Lorelei, căreia a știut să-i imprime acel joc personal pe care de altfel l-am remarcat cu prilejul piesei „Adam și Eva".

Domnul JENICĂ CONSTANTIESCU a interpretat în lunga sa carieră multe roluri de prieten-confident. De astădată rolul era al unui alt gen de prieten, tovarăș de zăpăceli și nebunii al lui Marcel Angelescu.

Domnul J. Constantinescu a fost însă și de astă dată tot prieten-confident, mulțumindu-se să-i servească replicile lui Marcel Angelescu. Ar fi putut realiza mai mult.

D-na FIFI HARAND a jucat acele câteva „scene cu ciocanul" în care-a apărut. Am fi pretins totuși dela dânsa ceva mai multă naturalețe.

In schimb domnul G. MĂRUTZĂ, degajat și atât de zăpăcit cât cerea rolul, fără să șarjeze, a convins publicul că plecarea sa dela Teatrul Național constitue într'adevăr o pierdere pentru prima noastră scenă, destul de săracă în „june-primi".

Doamna ECATERINA IONESCU și d. COTY HOCIUNG (aceiași conștiincioși și inspirați creatori de „tipuri" pe cari îi cunoaștem de mult) au întregit, alături de d-nii Cioabă și Vasiu, ansamblul spectacolului.

TRAIAN LALESCU

Mai pe larg

INVINGATORUL

„Invingătorul" face parte din tânăra generație. E unul despre care, dece să nu fiu sincer, m'aș fi jenat altădată să scriu ceva.

Il cheamă George Șoimu.

Nu urmărește, ca alții, realizări de înaltă artă, ci pur și simplu o afacere de teatru care să renteze și să-l catalogheze și pe el printre oamenii de teatru.

Și tocmai pentrucă a pornit cu carte mică și nu a cerut prea mult, George Șoimu a învins.

S'ar putea spune: norocul.

Să fim cinstiți. Este meritul lui: alegerea unei comedioare de frumoasă ținută ca „Loreley" și constituirea unui mănunchiu de tineri — poate nepotrivit distribuiți — dar cari au făcut un spectacol curat și îmbucurător de modern jucat.

A dovedit George Șoimu pe lângă perseverența cu care și-a anunțat zilnic tratatul „Perspectiva teatrului românesc' și direcția numeroaselor teatre, a dovedit și un gust ales și s'ar putea spune prudența de a rămâne pe drumul modest al teatrului ușor.

Iată dece și-a fixat cu această biruință, un loc onorabil în „Perspectiva teatrului românesc" pe care o visa.

GEORGE MUSCELEANU

TEATRUL MUNCĂ ȘI LUMINĂ: SGĂTIA

Este o fată de șasesprezece ani, un drăcușor, care în comedia botezată astfel după însăși firea ei sburdalnică, dar naivă și drăgălașă, va fi văzută în curând la teatrul „Muncă și Lumină".

Această comedie în 3 acte și 2 tablouri este scrisă de d. **Ionescu Morel**, autorul piesei **Mătușica** jucată în trecuta și actuala stagiune la **Studio Teatrul Național**, precum și emoționantei schițe dramatice **„Vă ordon: Treceți Prutul"** reprezentată la **Teatrul Muncă și Lumină.**

Repetițiile se fac sub directa conducere a d-lui **Victor Ion Popa**, lucru care este chezășia unui sigur succes.

Intr'un ansamblu în frunte cu d. **Cezar Rovințescu, V. Vasilescu** etc., se vor afirma și două noui nădejdi ale teatrului nostru: D-na **Margareta Lascu** și d. **George Voinescu.**

TOT DESPRE SURORILE AMAN

In ultimul număr al revistei „Vremea", d. Constantin Georgescu, regisor la Teatrul Național, expune pe larg o viziune personală a montării „Surorilor Aman".

Firește, atențiunea pe care domnia sa alături de atâta lume o acordă textului meu nu poate decât să mă bucure. Rămânându-i recunoscătoare pentru faptul că s'a ostenit să priceapă și să interpreteze piesa, mă văd obligată să declar dela început, că viziunea d-sale, nu coincide cu intențiile mele, și nici—cred— cu ceeace s'a materializat pe hârtie din gândul meu lăuntric. Nu voi urmări pas cu pas, explicațiile d-lui C. Georgescu. Ar însemna să abuzez de atenția unui cititor, care are tot dreptul să se fi plictisit de problema „Surorilor Aman". Deasemenea n'aș vrea să abuzeze de ospitalitatea care mi se acordă. Mă voi mulțumi, de aceea, să fac unele observații, de natură generală.

Regia d-lui C. Georgescu are, mi se pare, defectul de a sublinia prea apăsat tot ceeace am căutat să păstrez în domeniul sugestiei și al „atmosferii" fragile. Cred, de exemplu, că un public latin înțelege izolarea de lume, în care se află „surorile Aman", și fără zăbrelele pe care d. C. Georgescu le așează la ferestre.

O greșală fundamentală în felul în care concepe montarea piesei mele este și tonalitatea în care imaginează finalul. D. C. Georgescu vede furtună, semiîntuneric tunete și fulgere, acolo unde eu am înțeles, dimpotrivă, să scot în evidență triumful vieții, al bucuriei de a trăi, al dragostei biruitoare, dincolo de despărțire. Publicul, care pleacă împăcat dela finalul spectacolului, a înțeles, cred, acest punct de vedere și această prezentare de suflete care nu alunecă în tragism, ci acceptă darul însorit al naturii.

Textul d-lui C. Georgescu mi-a dovedit, pe de altă parte, necesitatea absolută a indicațiilor regisorale privitoare la sufletul cel ascuns al personagiilor.

Știu că pentru o anume școală de regie, ceiace scrim noi, autorii, nu servește decât drept pretext „dramaturgic". Calitatea mea în discuție, mă împiedică, poate, să judec obiectiv contribuțiile străine, adăogate lucrării. Dacă pentru d. C. Georgescu este ușor să suprime incidentul III, pentru mine care l-am scris, este ceva mai anevoie. Nu sunt de părere, dealtfel, că între manuscris și directorul de scenă, care își ia însărcinarea de a-l înfățișa publicului, trebue să aibe loc o luptă de preeminență. Imi aduc aminte chiar, de concepția lui Copeau, care nu se sfiește să recomanda regisorilor lectura textului, lectura lui atentă, nu în scop de modificare, ci în scop de înțelegere și apoi de fidelă înfățișare în spectacol.

Profit de această împrejurare pentru a mulțumi colectiv, cronicarilor teatrali care au avut atâtea cuvinte bune pentru umila poveste a celor trei fete bătrâne de provincie. (Articolul d-lui I. Valjean m'a mișcat, în deosebi, el venind din partea unui mare autor dramatic și care nu avea obligație gazetărească de a da seamă despre spectacol...).

Inainte de a încheia, țiu să afirm că multe din stângăciile technice care mi s'au reproșat, erau intenționate. Am sacrificat în bună știință unele reguli elementare de teatru în favoarea evocării mediului sufletesc. Rămâne, firește, de văzut dacă am reușit în această operație.

In ceeace privește faptul că am predilecție pentru scenele „în doi", nu voiu invoca exemplele teatrului clasic, nici acele oferite de drama modernă serioasă. Mă voi mulțumi să constat că discuțiile într'adevăr importante nu au loc în prezența martorilor. Oamenii preferă să discute cu un singur interlocutor ceiace într'adevăr îi doare. Ar fi banal să reamintesc superficialitatea conversațiilor de salon, care pot la rigoare, pregăti o dramă, dar nu-i pot înfățișa esența.

SANDRA COCORĂSCU

Psalmi noui

Doamne,

Tu pârguești în taină războaiele, aidoma cum coci toamnele în arșița verilor, sporind greutatea rodurilor, cari ostenesc ramurile și cad apoi nescuturate, asemenea oamenilor, zei muritori, în brațele pământului, din care s'au înălțat, hrănindu-se.

Nimeni, nici prieteni, nici dușmani, dintre zeii pământului nu chiamă războiul cu vrerea luminată. El se naște, El se naște în mărunțaele omenirii și crește în lumina zilei și în negurile nopții, iar noi, muritori, robi suntem tainicei porunci, sorțiți a o împlini fără șovăire.

De aceea să cinstim și să sfințim amintirea fragedă a celor ce poruncesc oștirilor. Ei sunt strigătul de durere și chiotul de bucurie care trezesc neamurile din visuri și somn. Dacă n'ar mai fi durere și bucurie, dacă n'ar mai fi războiri și împăciuiri între neamuri, ele ar muri în adâncurile somnului și dragostea de viață n'ar mai înmuguri.

Doamne,

In umbra clipelor tăcute, sub streșina bisericii mute, Te-au găsit simțurile mele neodihnite. Erai obosit și singur. Mi-au șoptit-o bătăile inimii mele înfiorate, care-Ți pândea smerită tremurul suflării Tale.

Și n'am îndrăznit să mă apropiu spre a-Ți răcori fruntea cu roua căinței mele deapururi, ori să-Ți umezesc buzele arse cu unda izvorului din vecini. Și nici n'am săltat treapta turlei să chem prin dangăt de clopot tovarășii din bezna întunecimilor ucigașe.

Mi-era teamă de umbra singurătății ce Te învăluea ca o taină nepătrunsă, mi-era teamă poate mai mult de semenii mei, ca nu cumva, venind speriați din întunerec, să Te ucidă a doua oară.

Am străjuit, tremurând în tăcere la picioarele Tale însângerate, așteptând învierea înflorită a credinței de sub lespedea Mușatinilor, prihăniți de păgâni.

Iartă-mi, Părinte, șovăelile hărniciei mele și mă adăpostește în umbra altarului Tău, spre a mă închina cu cei ce vin spre Tine din ogoarele morții.

Z. SANDU

NOTE italiene

TOT DESPRE „ERMETISM" ȘI DESPRE POEȚI ERMETICI

Aruncasem în cursul unor Note *trecute o fugară privire asupra fenomenului „ermetismului", sinonim — cum scriam atunci — pentru foarte multe persoane „serioase" cu ceeace se numește „cai verzi pe pereți".*

N'am avut intenția să convertim la ermetism pe cei cari nu mai citesc nici un fel de poezie din liceu: adică de douăzeci sau de treizeci de ani. Ar fi un lucru aproape imposibil. Nici pentru apărarea unui curent poetic n'au fost scrise rândurile pomenite: apărând pe cineva sau ceva, e tot una cu a-i recunoaște inferioritatea. Poezia ermetică „se apără" — dacă este nevoe — singură.

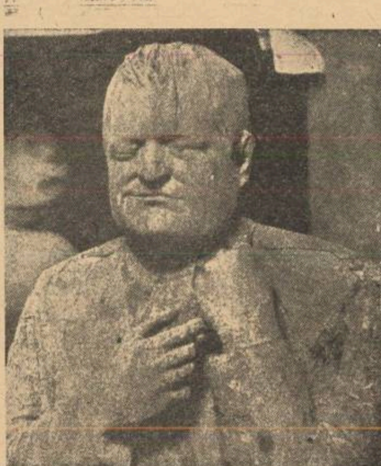

GIUSEPPE UNGARETTI
(portret de P. Fazzini)

Enumăram în numitele note, printre poeții „ermetici" pe un G. Ungaretti, un Montale, Quasimodo, iar dintre cei tineri pe Sinisgalli, Alfonso Gatto, Mario Luzi, poeți cari, deși deosebiți ca structură și, inevitabil, ca sensibilitate poetică, se recunosc totuși prin acelaș aer de familie: căutarea veșnicei singurătăți în care omul se confundă cu universul, și și-l apropie până într'atât, încât il consideră propria lui creație, o operă de artă.

Fiecare vede singurătatea altfel, o găsește pe alte căi. De aceea și limbajul poeților diferă; diferă păstrându-și halucinanta muzicalitate a unui freamăt îndepărtat, ecoul unei lumi de dincolo de realitate.

Giuseppe Ungaretti *semnează primul său volum de poezii* Porto Sepolto *în 1917; predomină aici atmosfera unui sentimental jurnal intim, a poeziei de nuanță idilică. Cu volumul* Allegria di naufragi *(1919), poetul pășește spre faza matură a creației sale, strălucit realizată în* Sentimento del tempo *(1933). Motivele primei faze poetice se schimbă la față, se încheagă în forme organice și complexe purtând mai mult semnul elementului intelectual. Motivul inspirației se determină dela sine, nu mai are nevoie de sprijinul întâmplărilor autobiografice. S'a spus despre Ungaretti că e un poet „obscur", că analogiile lui sunt un inutil joc literar, un artificiu cu care să-și zăpăcească eventualii cititori. S'a spus acelaș lucru de altfel despre toată poezia modernă. Detractorii n'au înțeles niciodată — că pentru o poezie atât de „disperat individuală, adâncită în sentimentul pur" — cum spune Sergio Salmi — nu mai erau valabile valorile limbajului comun.*

Rezonanțele, pe care poetul le-a cules din vagabondările în acea inefabilă lume interioară, cunoscută numai de el, au nevoe de o haină adecuată pentru a putea fi împărtășite și cititorului: unui cititor care s'a lăsat și el dus cândva de „apa morților", care recunoaște în versurile poetului propriile lui amintiri din altă lume. Cei cari n'au trăit, la fel cu poetul, și alte experiențe decât cele zilnice, ale tuturor oamenilor, nu pot înțelege o poezie care aduce svon de pe celălalt tărâm:

Avró il tuo passo,
Andró senza lasciare impronta
Mi darai il cuore immobile
D'un iddio, saró innocente
Non avró piú pensieri né bontá

Colla mente murata
Cogli occhi caduti in oblio
Faró da guida alla felicitá.

(Voiu avea pasul tău,
Voiu păși fără să las urme
Imi vei dărui inima neschimbătoare
A unui Dumnezeu, voiu fi pur
Nu voiu mai avea nici gânduri nici bunătate

Cu mintea adormită
Cu ochii căzuți în uitare
Voiu fi călăuză fericirii).

E una dintre cele mai născătoare bucăți din volumul Sentimento del Tempo, *„Inno alla Morte" (Imnul Morții): versuri cari se citesc încet, la lumina scăzută a lămpii, de teamă să nu alungi acel „se ne sais quoi" adus de cuvintele lui Margaretti din moarte.*

„Desigur — spune într'un articol G. Titta Rosa, nu e o poezie ușoară, de cântat, făcută numai pentru urechi, tradițional elocventă, compusă numai din imagini exterioare, pitorească, somptuoasă, dispusă în versuri logice, silindu-se să îmbrace un material prozaic. Poezia lui Ungaretti este, cum se spune de câtva timp, ceeace se chiamă „poezie pură", adică limpezită de tot ceeace de secole a adunat versul".

Epitetul de „poet obscur" i s'a dat mai des decât lui Ungaretti, fratelui său întru poezie, Salvatore Quasimodo. *Poate pentrucă singurătatea și tristețea acestuia sunt evocate în cuvinte mai severe, de o simplitate pur bărbătească, fără culori și înfiorări de broderie. Poate de aceea în poezia lui Quasimodo se găsesc de multe ori siroje de înalt lirism:*

Il vento delle selve
chiaro corro alle colline.
Precoce aggiorna: l'adolescente,
del sangue ha simile sgomento

(Vântul dinspre păduri
luminos bate peste coline.
Mijește prea de timpuriu de ziuă:
[adolescența
are aceeași spaimă a sângelui)

O simplă analogie intuitivă fără ascunzișurile de negăsit, de care vorbesc unii critici și foarte mulți cititori.

CONSTANȚA TUDOR

Cântec de departe

Camarazii noștri veneau de undeva, de departe,
din negurile helgolande, dela Rhin.
Toți parcă se trăgeau din spița de fum a lui Lohengrin.
Ce tineri mai erau, nespus,
niște copii, ca jimbla toți,
ca spicul porumbului!
Și chipeși, în hainele lor de culoarea plumbului
și de silex,
cu căștile acelea sumbre, balte.
Rândurile lor veneau din urmă
multe, fără număr, înalte.
Sub cerurile prea largi, fără pic de senin,
ne'ntâmpinăm unii pe alții: Wohin, wohin?
Câteodată unul de-al lor se poticnea și cădea,
în drumul viclean, necunoscut.
Camarazii lui îl așezau cuminte, în lut.
Se aliniau neclintiți, ca la paradă
și cântau frumos, ceva, ca un psalm, ca o baladă:
„Ich hatte einen Kameraden...".
Și noi, la fel, dar dinspre Miazăzi,
tălăzuiam prin țara neagră a lui Miazănoapte,
alergând după marea înseninare.
Oameni de pământ și de sulcină,
ne aștepta în urmă Bărăganul.
De-ai noștri, de cădeau, îi îngropam în grâu,
dar nu prea adânc, să simtă lanul
cum se sbate'n vânt deasupra,
să li se pară țara mai aproape.
N'aveam timp să cântăm.
— Nici nu mai puteam, intr'adevăr;
dela o vreme mestecam parcă numai pământ și schije —
și nici să-i plângem.
„Asta e treaba femeilor", spuneam
și plecam mai departe, tot mai departe.
Cerul mirosea a pâine caldă, a țărână și a moarte.

HORIA NIȚULESCU

NOTE germane.

IN LEGĂTURĂ CU

foarte interesantul studiu Goethe și Eminescu, *de* N. Tcaciuc-Albu *s'ar putea face multe note și s'ar putea exprima și anumite rezerve. Reținem însă nu numai pentru a semnala bogata în sugestii broșură a profesorului din Cernăuți, următoarele din concluziile d-sale:*

„Evoluția lui Eminescu este dibuitoare. El a gustat destul de mult din frumusețea scăldată în antichitate a operei lui Goethe, dar în drumul său spre perfecțiune s'a oprit și pe la alții, pe la romanticii germani și români; mai cu seamă Lenau i-a fost aproape de suflet. Din cercetarea aceasta cred că rezultă cu destulă evidență că influența lui Goethe se simte bogată și adâncă *(— sublinierea aparține semnatarului acestei rubrici —) în versurile lui Eminescu, cu toate că nu putem înșirui o listă mare de poezii în cari să fie bătătoare la ochi. Lumea ideilor, limbajul poetic și tehnica versurilor ne indică importanța relațiilor cu opera marelui poet german. Teme comune, procedee stilistice, corespondențe de idei și sentimente, reminiscențe de detaliu, imagini răzlețe sunt dovezi pentru o familiarizare intimă a lui Eminescu cu opera lirică a lui Goethe, iar influențe mai vizibile se pot remarca în „Luceafărul" (numai parțial), apoi în poeziile filosofico-didactice „Glossă" și „Cu mâne zilele-ți adaogi" și în „Pe aceiași ulicioară", „Și dacă ramuri bat în geam" și „Stelele'n cer".*

D-l N. Tcaciuc-Albu *constată deci că* Luceafărul, Glossă, Cu mâne zilele-ți adaogi, Pe aceiași ulicioară, Și dacă ramuri bat in geam și Stelele'n cer *vădesc influențe goetheene.*

La fel și O călătorie în zori, Când luna prin nouri pe lume veghează, Călin, Strigoii, Somnoroase păsărele *și* Scrisorile.

Spune, undeva, Sfânta Scriptură, că smochinul care nu a văzut smochin nu leagă rod. Și e limpede că nici un poet nu-și creează din nimic lumea sufletească. Dar Shakespeare *ar putea fi pus pe două coloane! Totuși, Cezar e și nu influență de a lui Plutarh, — dar mai just, nu este.*

Desigur că nici d-l prof. N. Tcaciuc-Albu *nu trage, direct, vre-o concluzie contrarie părerii noastre. In rezumatul german care-i încheie studiul, d-sa vorbește lămurit numai de* Anklänge und Ähnlichkeiten *(Potriviri și asemănări) și nicidecum de influențe. Cum însă pe un cetitor mai puțin orientat în dificila și complexa problemă tematologică a ,influențelor", un astfel de studiu l-ar putea induce în eroare, ne-am permis să facem însemnarea aceasta.*

BINDING ȘI PAPINI

EUROPÄISCHE LITERATUR

Caietul 2, pe Iunie 1942, aduce o serie de gânduri în legătură cu Societatea Scriitorilor Europeni **semnate de** Carl Rothe (Sehr dicht beieinander. Gedanken zur Europäischen Schriftstellervereinigung). **Reținem un citat: „Valorile spirituale ale Europei? Ele se întruchipează în Nürnberg și Weimar, în Florența și Paris, cari, toate, mai stau în acelaș loc. Ele (=valorile acestea) nu constau în câteva idei transmise despre libertate și comerț, ci în realități distincte, legate de o veche țară culturală și cari exercită influențe asupra tuturor forțelor noi. Valorile spirituale? Ele trăiesc în câteva țări cari stau foarte aproape una de alta și din cari a ieșit aproape totul ce are trecere (Geltung) în lume".**

URICUL DE FUNDARE

a Societății Europene a Scriitorilor, fiindcă este bine să-l cunoaștem, are acest text: „Intr'un ceas când cultura Europei este amenințată, s'au întâlnit la Weimar scriitori din Bulgaria, Croația, Danemarca, Elveția, Finlanda, Flandra, Franța, Germania, Italia, Norvegia, Olanda, România, Slovacia, Spania, Suedia și Ungaria.

In credința tare că valorile culturale ale popoarelor noastre au crescut din rădăcini comune și într'o neîntreruptă înrâurire reciprocă, ei (acești scriitori) au hotărît să întemeieze Societatea Scriitorilor Europeni. Scopurile ei sunt: Să prilejuiască întâlnirile și schimburile de păreri între scriitorii europeni, să cultive directa luare de contact prin carte și revistă, să promoveze prin acorduri interstatale, condițiile de viață externe. Weimar, 24 Octombrie 1941—27 Martie 1942". Acest uric e semnat de scriitorii: Giménez Caballero, Hans Friedrich Blunck, Fany Popowa-Nutafowa, J. C. Hronskij, Slavco Kolar, Arvi Kivimaa, Carl Rothe, Gerhard Schumann, Hans Carossa, Giovanni Papini, John Knittel, Moritz Jahn, Herybert Menzel, Örnulf Tigerstedt, Svend Borberg, Liviu Rebreanu, J. de

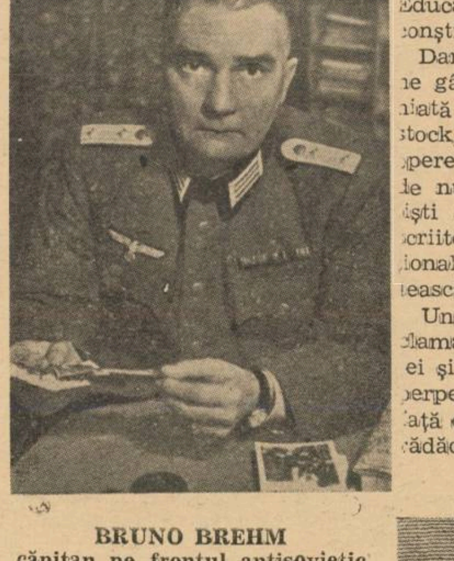

BRUNO BREHM
căpitan pe frontul antisovietic

Vries, Hans Baumann, Filip de Pillecijn. Intre timp, l-a semnat și Jacques Chardonne.

CE SE TRADUCE ACTUALMENTE

se întreabă Karl Thielke *în numărul mai sus arătat al mensualului* Europäische Literatur. *Bineînțeles ce se traduce* din literatura germană?

Iată și răspunsul: „Din lirică sunt traduși, de cele mai multe ori, Rilke *și* Carossa. *Operele în proză ale lui* Carossa *se găsesc în rândul celor mai frecvent traduse ale scrisului german". Din ce în ce mai multă atenție din partea traducătorilor se bucură: B. Brehm, K. H. Waggerl, K. Kluge, H. F. Blunck, E. G. Kolbenheyer, B. von Mechow, Th. Kröger, F. Griese, O. Graf Finkenstein, H. v. Hoerner, H. Hauser, M. Hausmann, F. Thiess, J. Knittel, F. Bischoff, C. Rothe, L. Tügel, O. Rombach.*

Dintre scriitoare, traduse în mai multe limbi au fost Ina Seidel, Ricardo Huch *și* Käthe Lambert.

„PE UN KLOPSTOCK CINE N'O SĂ-L LAUDE"

scria **Lessing** în cunoscutele patru versuri rezumând destinul literar al tuturor marilor clasici: „Wer wird nicht einen Klopstock loben?! Doch wird ihn jeder lesen? Nein! Wir wollen weniger gehoben, Doch mehr dafür gelesen sein".

Desigur că prea puțini vor mai fi cetitorii **Messiadei.** Streinilor nici nu este bine să le recomanzi astfel de lecturi. **Papini,** — da, Papini, nu altul, — a călcat cu stângul când a încercat să se inițieze cu dela **Klopstock** cetire în literatura clasică a vecinilor de dincolo de Rin și Dunăre.

Totuși ,marele poet al **odelor** celor mai germane din câte s'au scris până în prezent, acest, pentru noi latinii, **greoiu Klopstock,** stă la începutul clasicismului nemțesc asemeni unui mentor. Istoricii literaturii, ca și conștiința poporului său, îi vor păstra, totdeauna, un loc de mare cinste în rândul minților mari ale neamului. Dar nu numai pentru ceeace a fost el și rebarbetiva-i operă. Nu numai pentru faptul de a fi rupt cu o falsă tradiție literară și de a le fi dovedit compatrioților că există și moduri germane de expresie a sufletului german. Ci, mai ales, pentru faptul că **Klopstock** a fost și este, în plan literar, un mare educator.

Afirmând acest lucru, abordăm o problemă de primă importanță. Și, pentru o mai limpede înțelegere, e bine să generalizăm, sau, mai degrabă, să delimităm sfera noțională a termenului „educator". O facem printr'un salt foarte simplu: **„Eminescu este un mare educator al neamului nostru"** se poate spune oricând și pe bună dreptate. La fel stau lucrurile și cu Klopstock. Nu indirect, ci deadreptul, elementar și incoruptibil așa cum au fost ,sunt și vor fi, pururi ,educatoare bune plugul cu care deștelenim ogoarele, navele cu cari băzdăm marea ,aripile cu cari stăpânim văzduhul și arma cu care ne apărăm hotarul. Opera unui mare scriitor, artist sau gânditor, ca și viața lor de oameni aleși sunt educatoare. Educatoarele vredniciei și ale conștiinței.

Dar valoarea educativă la care ne gândim și care se cere subliniată în cazul operei lui Klopstock, — ca, îndeobște, în cazul operei tuturor creatorilor, — este de nuanță **naționalistă.** Naționaliști au fost, fără excepție, toți scriitorii mari. Căci naționalismul e o dimensiune sufletească din care nu poți ieși.

Una însă este proclamarea și clamarea lozincilor la ordinea zilei și cu desăvârșire altceva acea perpetuă și conștientă răspundere față de opera sa a creatorului înrădăcinat cu nobleță în etnic. De-

FR. G. KLOPSTOCK

parte de a se mărturisi ea, simți, tu cetitorul prevenit sau nu, că respectivul poem, sau pagină de proză, etc., nu pot fi decât numai germane, numai franceze, numai ruse și permanent germane, franceze sau ruse. Ceeace înseamnă că **naționalismul** nu se rezumă la intermitențe sau recurențe pe cari le-ai putea provoca sau preveni. **Klopstock** e un astfel de naționalist și nu va exista curent sau ordine germană care să nu vază, în acest naționalism, una din temeliile de totdeauna ale societății nemțești. Deaceea, toate manualele îl vor prezenta tuturor generațiilor neschimbat între coordonatele sensurilor și netrecător ca valoare.

Că ACADEMIA GERMANĂ l-a însărcinat pe prof. dr. HEINZ KINDERMANN din Münster să editeze tot ce a scris **Klopstock,** — dela poem la scrisoare, — nu este atât dorință a reactualizării unei opere, pe cât dovadă că nemții sunt foarte geloși și zeloși păzitori ai tezaurului lor spiritual.

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

Colecția Al. Bogdan-Pitești
(Introducere)

Avem colecționari importanți de tablouri. Astăzi, sunt câțiva care și-au alcătuit cu grije, cu deosebită pricepere, colecția; dar unul care să riște, să mizeze fără teamă pe o pictură „îndrăzneață", eșind din normele obișnuite — nu avem!

Nu avem un om care să pună pe pereții săi pânze ce ar putea stârni râs, nedumerire, zeflemea. Nu avem un om care să cerceteze pânzele pictorilor *total* necunoscuți, pentru plăcerea de a-i descoperi și *cu riscul să se înșele...!*

Mai toți, sau aproape toți, vor să meargă la sigur, să-și creeze din pictură un capital — (arta, nu-i vorbă, își trage folosul și așa) — dar ne-a fost dat și nouă, ca în Franța, să se găsească unul care să fi voit să sfideze gustul public și să nu-și precupețească arginții față de arta de avant-gardă. Am avut și noi unul, căruia nu i-a fost rușine de nici un fel de pictură și sculptură din apartamentul său, *fie ea cât de neînțeleasă de contemporani;* acesta s'a numit ALEXANDRU BOGDAN-PITEȘTI.

Pe el nu l-am cunoscut; i-am vizitat doar colecția și mi-a rămas covârșitor întipărită în minte. Două culegeri de pânze pictate mi-au făcut o foarte puternică impresie când le-am vizitat: aceea a lui BOGDAN-PITEȘTI și aceea a lui AUGUST PELLERIN la Paris.

In interesantul articol publicat întâi în gazetă apoi în volum, de d. RADU ROSETTI (singurul care ne-a înfățișat, umoristic și pe scurt, personalitatea marelui nostru colecționar) ni se spune că BOGDAN-PITEȘTI a voit să dăruiască statului prețioasa colecție, cu pretenția adorabil de modestă, să i se scrie pe frontispiciu „Muzeul unui om sărac".

Se pare — tot d. ROSETTI ne spune — că un fost prim ministru ar fi refuzat-o. Consider acest refuz o greșeală nesăbuită, nedemnă de un om pretins cult... Să frustezi o țară de un patrimoniu de artă dăruit benevol, sub pretextul că moralitatea donatorului lasă de dorit, este o gafă sinistră și o nerozie nepermisă unui reprezentant al departamentului Artei! Cărui reprezentant îi pretindem cu tărie, să aibă o competență, o cultură mult deasupra contemporanilor săi, fără a se potrivi vorbelor de clacă și clevetirilor din jur...

Știu — eram și suntem încă — prea înapoiați, ca să putem despărți omul de operă. Dintr'o colecție nu trebue să ne intereseze decât *„ce s'a ales"* nu prin ce mijloace licite, sau ilicite s'a înfăptuit.

Oare să fie VERLAINE poet mai mic, pentru că a încercat să-și omoare prietenul și din această cauză a înfundat pușcăria?!...

Imi voi găsi răgazul să descriu amănunțit o parte din această magnifică colecție care s'a irosit. Discernământul — cu atât mai meritos într'o vreme când gustul public era inexistent — precum și cutezanța'n alegeri o caracterizau, — fără să uit varietatea „tipurilor" de pictori prezentați.

Două din piesele de căpetenie ale acestei colecții le constituiau sculpturile lui CONSTANTIN BRÂNCUȘI, dintre care una se află de curând expusă la *„Căminul Artei"*. Personalitatea, în sculptură, a lui BRÂNCUȘI — prea puțin accesibilă publicului nostru — o socotesc, fără discuție și 'n afară de faima lui mondială, ca tot ce a dat plastica noastră *mai curat, mai pur, mai temeinic.* Capul cioplit în piatră — probabil lucrat în tinerețe — e de o desăvârșită, răpitoare frumusețe! Poartă în fibrele pietrei cioplite o intensă expresivitate lăuntrică, așa cum poartă tot ceeace cioplește și șlefuește acest vrăjitor neasemuit! In ceeace înfăptuește BRÂNCUȘI — pentru cine știe să vadă — materia brută e transformată în spirit. Trebue privit îndelung, așa cum ani de-a-rândul l-am privit eu, l-am cercetat pe toate părțile. Nu se poate descrie expresia inefabilă pe care celălalt cap, în formă de ou, îl împrumută surâsului abia schițat și de care prietenele mele nu s'au hotărît încă să se despartă.

Atunci când s'a stins BOGDAN și când după moarte s'a risipit tot ceeace cu trudă și înțelegere de precursor adunase acest om, prietenele mele (amatoare de frumos, cum nu se găsesc decât rar), au cumpărat ...lepădăturile — în speță cele două capete ale lui CONSTANTIN BRÂNCUȘI!

Pe vremea aceea, faima pariziană nu spărsese încă învelișul compact al neînțelegerii și al îndărătniciei bucureștene.

Sunt și eu de acord cu d. RADU ROSETTI că o biografie romanțată a lui Al. Bogdan-Pitești ar fi o minune, dar nu din pana d-lui *Ionel Teodoreanu.* Cu pirotehniile stilistice ale d-sale „ce serait tout gâter". Dacă-i vorba de un Teodoreanu, — cred că d-lui ROSETTI i s'a încurcat penița care a voit să scrie AL. O.

Aceluia care a scris „Hronicul", aceluia care prin scăpărătoarea sa inteligență a redat puține, dar savuroase pagini de psihologie umană, i-ar sta bine să ni-l învie pe BOGDAN.

Semnalez, înainte de a încheia, noua expoziție *a peisajului* la „CĂMINUL ARTEI", pe care nu am putut s'o văd decât în treacăt, înaintea vernisajului ce a avut loc Miercuri 13 Iulie, întrucât accesul publicului nu era permis. Această nouă manifestare se prezintă mai bogat și mai bine pusă la punct decât aceea a florilor.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

CONSTANTIN BRÂNCUȘI — **Cap de femee (marmură)**

Timp mistic

Uite, zi albă, care strălucești,
Care ești frumoasă și nu știi cât ești,
Uite cum plâng de veacuri întregi,
Cineva te iubește, dar nu înțelegi.

La o înălțime așa de azurie
Tu arzi, dar cineva se sfâșie
Fiindcă nu poate păși, nu poate egala
Orele mistice, frumusețea ta.

Uite, zi albă, care strălucești,
Care ești frumoasă mai mult decât gândești,
De ce-a trebuit să te simt, să te știu
Și'n creștet de aur asemeni să-ți fiu?

Prietenă mistică, orelor sfinte,
Mistică vreme, jar de cuvinte!

E. AR. ZAHARIA

— nuvelă —

Tatălui meu

de ION D. SARBU

Din gura minei, căscată murdar în dealul mucezit de ploi, ies grupuri întunecate. Paşii murdari plescăie greoiu în noroiul negru dintre şine. Oamenii calcă rar şi îngânduraţi. Printre ei, Ion Cioara umblă fără să schimbe vreo vorbă cu nimeni.

Şi-a ocolit tovarăşii. Ii era silă de oameni şi de vorbe. Nu ar fi putut suporta glumele lor. A preferat să urce pe scară singur, decât să iasă împreună cu ceilalţi, îngrămădiţi în ascensor. Şi apoi, în întunerec, liniştea i se aşternea moale peste gânduri. Oboseala muncii îi svâcnea încă în goana sângelui. Se potolise ceva în el, totuşi avea presimţirea vagă a unei mari nemulţumiri care îi otrăvea din umbră, paşii şi gândurile.

Il durea capul. Il săgeta rar şi lung. Sensaţia obişnuită a foamei se lărgise parcă într'o dorinţă generală de liniştire organică. Işi simţea paşii grei. Fiecare treaptă i se aşeza ca o greutate pe ceafă. Il enerva şi respiraţia-i icnită, şuierătoare.

Mai avea de urcat vreo trei scări. Işi prinse de curea lampa ce-i atârnase de piept. Pe stâlpii galeriei umezeala avea forme bizare. Mirosea a fum ars şi lemn umed. Sgomotul paşilor lui cobora în jos, în întunerec, unde pierea ca într'o apă neagră.

Grăbi paşii. Zări lumina dela ieşire şi simţi o undă de uşurare. Dar se încruntă din nou. Din ghemul pieptului i se urca pe buze amarul unei întrebări :

— „Ce-o să găsesc iar acasă?"

Se simţi şi mai trudit. O porni încet printre vagonetele pline de cărburi, cu capul în piept şi mâinile în buzunare. Se grăbi să predea lădiţa cu explosive, ce-i atârna de gât. Se amestecă între ceilalţi oameni, tăcut, ferindu-se parcă de a fi băgat în seamă. Sgomotele din jur îl supărau. Nu desluşia clar înţelesurile. Nici nu căuta să le desluşiască.

Nu-şi auzi numele, dar cineva îl îmbrânci din spate.

— „Ce-i? Ai adormit? Nu te chiamă Cioara Ion?"

Băigui ceva şi se grăbi să predea lucrurile: cutia cu dinamită şi fitilurile de aprins. Apoi se întoarse şi se strecură spre ieşire. Cineva din dreapta strigă după el:

— „Ce te grăbeşti aşa, măi Ioane? Iţi fuge nevasta?"

Auzi râsete. Nu întoarse capul, ca să nu-şi trădeze durerea. Cuvintele îi ardeau în creer. Strânse pumnii şi grăbi pasul. Deabia aştepta să ajungă acasă să se trântească în pat şi să adoarmă greu, fără vise şi fără gânduri.

Găsi poarta închisă. Nu era nimeni acasă. Văzu că la geamul ce dădea spre stradă, rulourile erau trase de parcă dormea cineva. In curte, oratăniile ţipau rătăcite şi flămânde. Il copleşi deodată un val de părăsire. Deschise încet, aproape maşinal, uşa dela bucătărie şi se opri în prag. Totul în casă era aşa cum lăsase azi dimineaţă. Vase nespălate, ceşti şi linguri de cafea, alături de maşina de gătit, împreună cu urme de pâine, stăteau răvăşite într'o dezolantă dezordine, pe masă. Ghetele copiilor descheiate şi desperechiate căscau a gol pe sub masă. In colţ, un lighean cu apă murdară şi un ştergar agăţat cu grabă în cui. Uşa sobei înegrite era deschisă, mărind atmosfera de singurătate şi părăsire.

Ion îşi scoase tabachera din buzunar şi se aşeză în prag pe un scăunaş. Invârti îngândurat o foiţă albă între degete.

— „Unde o fi Lenuţa?"

Nu-şi putea răspunde. Aprinse ţigara şi urmări în aer destrămarea fumului. Il strângea ceva amar în gât. Ar fi dorit ca venind din ploaie şi din întuneric, să-l primească un foc cald şi o mâncare bună.

— „Cât o să ţină asta?"

Vru să-şi strige copiii pe cari îi ştia prin vecini, dar se răsgândi. Ii era silă de gândul că l-ar putea auzi cineva. Aruncă găinilor câteva boabe, se spălă pe mâini şi se aşeză din nou. Zări oglinda răsturnată pe masă şi se gândi la nevastă-sa. Era prea tânără şi prea frumoasă pentru mâinile lui murdare şi grele.

Işi aduse aminte de îngrijorarea mamei lui atunci când s'a căsătorit.

— „N'o s'o poţi domoli, Ioane! Asta cere viaţă, petreceri şi lume. Crezi că o să stea cu tine în casă?"

Răspunsul lui a fost totdeauna domol şi plin de încredere.

— „Las' pe mine, maică. O s'o domolesc eu!"

Amintirea aceasta îi păru atât de îndepărtată, încât obosi mergând până la ea. Il înconjură din nou sgomotul. Intinse distrat mâna, luă de pe masă o rămăşiţă de pâine şi o băgă în gură. Simţi ceva desgustător şi sculpă scârbit. Pâinea avea un gust puternic de pudră. Probabil, azi dimineaţă, în graba ei, nevastă-sa răsturnase cutia pe masă. Ii venea să plângă de ciudă.

Nu apucă să-şi lămurească gândurile, că auzi scârţâitul porţii trântite şi paşi grăbiţi ce se apropiau. Ridică încet capul şi aşteptă. După colţul casei, apăru talia sveltă şi elegantă a Lenuţei. Imbrăcată în toaleta de Duminică, frumoasă, avea un aer grăbit şi plictisit. Nu se mira deloc că era aşteptată.

— „Ce, ai şi venit? Dece nu te speli?"

Ion nu răspunse. O privea lung, cu ochii tăiaţi de nemulţumire şi îndoială, în timp ce ea se desbrăca.

— „Unde ai fost tu? Unde-s copiii?"

Accentuă cu dinadinsul pe „tu". Se ferea s'o alinte pe nume. A întrebat, încet, mai mult şoptind cuvintele, ca şi când i-ar fi fost frică de greutatea lor. La simţi tremurul vocii, dar nu răspunse. Părea preocupată cu aranjatul părului în oglindă. De altfel, Ion ştia unde fusese ea. Moştenise, în urma morţii mamei ei, o biată casă în marginea coloniei, o colibă nu altceva, şi acum, de vre-o două săptămâni, aproape zilnic, înainte de masă, mergea la primărie, ca să aranjeze moştenirea, încurcată în timbre, cereri şi contracte legale.

Ea eşi din odaie şi se opri în faţa lui.

— „Ce stai aşa? Desbracă-te şi ia-ţi alte haine".

Ion îi răspunse sec :

— „Mi-e foame!" Simţea încă în gură izul scârbos al pâinei de mai înainte. Vorbele Lenuţei îi turnaseră ulei pe foc.

— „Ţi-e foame? Doar nu vrei să-ţi bag mâncarea pe gât. Vezi şi tu prin cămară şi mănâncă ce găseşti, că n'am zece mâini. Nici azi nu terminam la primărie dacă domnul Stănică nu mi-ar fi dat drumul înaintea ţăranilor".

...Domnul Stănică... Ion îşi aducea aminte de felul ironic cu care grefierul ăsta tânăr, pomădat şi pieptănat veşnic proaspăt, ştia să-l salute pe stradă. Nu putea să-l sufere, mai ales că faţă de oamenii ăştia de prin birouri avea întotdeauna un sentiment de respect şi teamă; şi apoi în jurul acestuia se creiase o faimă de cuceritor, de care era foarte mândru şi care îl făcea să fie tratat de toată lumea cu acea îngăduinţă şi tăcută admiraţie pe care o au oamenii aşezaţi, faţă de micile şi îngăduitele păcate.

— „Unde-s copiii?"

— „Da' eu ştiu? I-am spus lui Nelu să meargă cu Iţa să se joace la soră-ta. Nu pot să-i car cu mine".

Ion o privi crud. Ea simţi că greşise tonul, se opri brusc şi îşi căută de lucru prin curte. Se aşternu între ei o tăcere otrăvită şi grea. Ion ştia că pentru tinereţea ei copiii erau o povară. Dar îl durea cu atât mai mult, cu cât în momentele ei bune, ştia să-i acopere pe toţi cu o dragoste deplină şi caldă. In momentele acelea, Ion închidea ochii şi se lăsa dus de valul de fericire şi linişte. Visa ani lungi, rodnici şi senini, copii mari şi cuminţi, casa lor albă şi veselă.

De obiceiu însă, şi mai ales de o bucată de vreme, se aşternuse în casă o atmosferă de încordare. Presimţiri vagi, mai mult năluciri din orele triste — la el; îndărătnicie şi închidere — la ea. Intre ei, capetele blonde şi neînţelese ale copiilor.

Din curte, răsbătu până la el vocea ascuţită a Lenuţei, care striga prelung :

— „Iţaa! Neluu!"

Toată amărăciunea din sufletul lui Ion i se urcă în gură. Nu putea scoate o vorbă. Ar fi vrut să sbiere, să dea cu pumnul în masă, să fulgere. Tăcea însă trudit. Nu voia să deslănţuie furtunile din el. Ar fi fost sfârşitul. Şi îi era frică de acest sfârşit.

Se sculă din somn, transpirat şi obosit. Nu reuşi să desluşească decât târziu contururile lucrurilor din cameră. Parcă uitase ceva în somn şi acum, treaz fiind, nu putea să-şi înceapă gândurile fără acest ceva. Zări prin geam grădina pustiită, de toamnă, peste care coborise umbra albastră a serii umede. Se îmbrăcă încet şi porni la cârciumă, fără să-i spună vreo vorbă nevestei ce robotea în bucătărie. Ulicele erau spălate de ploaie. Salcâmii răbegiţi de frig, picurau frunze galbene şi stropi grei de apă. Din geamurile mici, se căscau către uliţă flori abătute de muşcată crudă. Nu era nimeni pe drum. Doar câte un câine se strecura pe sub garduri. De dincolo de râu, mugetul uzinei venea amestecat cu clipitul lămpilor reci şi cu svonul serii ce se lăsase peste case. Ploua încet. Fumul coşurilor se lăsa greu la pământ. Ion tuşea rar şi sgâriat.

Intrând în cârciumă, parcă deodată se schimbă totul în jur. Lumina vie, gălăgia veselă şi fumul de tutun îl înconjurară din toate părţile. Se aşeză la o masă şi ceru rachiu. Işi descheiă nasturele dela cămaşă şi răsufla uşurat. Bău mai multe pahare unul rupă altul. Nu-i plăcea băutura, dar de astădată simţi o dorinţă grozavă să bea. Nu deslipi mâna de pe sticlă. După ce o goli, ceru alta. I se părea că sgomotul din sală s'a dus undeva departe şi venea din lumea aceea, numai ca un murmur continuu şi surd.

Se simţi singur pe lume. Bău din nou.

Deodată avu impresia că în sală se făcuse mai linişte, cașicând toate glasurile ar fi scăzut. Ridică ochii şi privi spre tejghea. Rămase înlemnit.

— „El îmi mai lipsea".

Intr'un grup foarte vesel, Mircea Stănică, înconjurat de o bandă întreagă de prieteni, povestea ceva cu foarte mult haz. Isbucniră râsete şi cineva îl bătu pe umeri. Ion, fără să vrea, strângea, să spargă, paharul în mâini.

— „Dece nu te însori, mă Mircea? — îl întrebă cârciumarul rotund şi roşu, întinzându-i peste tejghea un pahar de coniac.

— „Dece să mă însor, Burtosule, dacă au alţii neveste şi pentru mine ?"

Iar râsete. Ion simţi în gură izul scârbos al pâinii cu pudră şi-şi văzu soţia elegantă, poftită în birou, singură, de omul acesta. O iubea prea mult ca să nu-l doară gândul acesta.

Grupul vesel de lângă tejghea începu să cânte:

„Căci aşa este bărbatul
Nu ştie ce ştie satul..."

...Ion privea adânc şi pierdut în paharul din faţa lui. Ar fi vrut să se ridice în picioare şi să strige ca să dărâme toţi pereţii :

— „Ce ştiţi voi? Ce ştiţi?" Dar continuă să privească în licoarea verzuie din pahar. Toate simţurile în el însă erau încordate de pândă.

Cei dela tejghea terminară cântecul şi închinară. Vorbi iar Mircea:

— „Să bem în sănătatea — şi făcu cu ochiul — tuturor bărbaţilor însuraţi".

Sala fremăta. Cei mai mulţi, fiind tineri şi aproape cu toţii afumaţi, se ridicară în picioare :

— „Ura !"

Mircea opri paharul la jumătatea drumului, zărindu-l pe Ion la masa din fund. Cu capul aplecat, cu părul cărunt căzut în jos, cu amândouă mâinile prinse pe pahar.

— „Salut, domnule Cioara. Dumneata nu închini?"

Ion tresări. Se simţi în altă lume; nu ştia ce să zică; năvala gândurilor curmate de întrebarea aceasta, pe care încă nu ştia cum s'o ia, l-a lăsat suspendat în gol. Avea însă presimţirea prăpastiei.

— „Ba da, ba da, — băigui — cum să nu închin".

Incercă să zâmbească. Il fixau atâţia ochi sticloşi şi răi. Bău. Ii tremura mâna şi începu să tuşească a înec. Lumea izbucni în râsete.

— „Nu ţi-a prins bine, moşule. N'ai închinat cu suflet. Sau poate eşti şi dumneata cu musca pe căciulă?"

In Ion se căscase un întunerec imens ce creştea ca o apă mare. Nici nu ştiu cum plăti consumaţia şi eşi în stradă. Parcă îl alunga ceva. Ardeau în întunerec felinare bolnave. Sclipeau pe jos ochiuri de apă. Trecu pe sub ziduri cu capul aplecat şi umerii căzuţi.

Ajunse acasă.

Se trânti pe o laviţă în bucătărie. In casă era linişte. Doar ceasul speriat de noapte, ticăia a fugă. Uşa odăii era întredeschisă; se auzea respiraţia celor ce dormeau. Se uită înăuntru. Zări în dâra de lumină ce venea din bucătărie, umărul gol al femeii şi părul resfirat pe frunte. Infăţişarea ei, aşa cum dormea, era nespus de liniştitoare şi caldă. Copiii, în patul lor, se ţineau îmbrăţişaţi. Se duse, îi acoperi, apoi reveni în bucătărie. Il cuprinse o linişte amară. Toate sgomotele din lume, tot ce suferise în timpul zilei, se aşezase ca pietrele în fundul sufletului. Din nou se simţi ca într'o pustie, unde l-a fugărit un gând rău. Incepură prin faţa ochilor să gonească amintirile. Răsăreau scene uitate, mici amănunte disparate, din trecut.

...Se vedea aşteptând la colţul uliţii, Duminică. Işi aducea aminte de cravata subţire şi împestriţată ce-i era legată de gulerul alb şi de lanţul de aur greu, moştenit dela tatăl lui, ce-i atârna deacurmezişul vestei.

Ea apărea albă, cu pălărie largă şi cu flori. Totdeauna când o vedea aşa în visele lui, o asocia cu un buchet imens de flori mari şi albe.

Şi apoi drumul la biserică.

— „Iţi plac florile?"

— „Da. Foarte mult!"

— „Atunci trebuie să fii un suflet bun. Foarte bun!"....

Imediat îi răsărea în gând o altă scenă mai recentă. Se întâmplase imediat după prima vizită la medic. Ea trântită în pat, despletită, ostenită şi plânsă. Avea pumnii, amândoi, ridicaţi spre el.

— „Nu vreau copii, auzi? Nu vreau!"

Şi plânsul acela revoltat, de femeie jignită...

I se făcu frig. Işi descheiă şireturile şi îşi trânti ghetele sub masă. Se uită la picioare. Erau murdare, dar nu se mai hotărî să le spele. Se duse încet să se culce. Când se întinse şi închise ochii, simţi cum patul începu să se clatine. Se scutură şi se înălţă în coate. Il enerva tăcerea din jur şi respiraţia celor ce dormeau. Incercă parcă un sentiment de frică. Intinse mâna şi apucă în palme un sân al nevestii. Ii răspunse leneş, o voce scăldată în somn şi o smucitură de silă.

— „Ce te-a apucat, moşule? Vii beat ca un porc şi-ţi mai arde şi de joacă. Lasă-mă să dorm!"

Işi retrase mâna. Bărbatul din el, biciuit, murea sub năvala renunţărilor. De undeva, din noapte, răsunau încă râsetele şi cântecul celor dela cârciumă...

Intr'o zi, un accident al unui lucrător din grupa sa l-a întrerupt din lucru. S'au dus împreună la spital. Când s'a întors, nu mai avu puterea să meargă înapoi la mină, deşi ar mai fi fost vreo patru ore până la terminarea schimbului. Se îndreptă spre casă. Era pela ora 10 înainte de masă. Era cuprins de o stare generală de desechilibru. Ii vâjâiau urechile şi îi venea să vorbească singur, să repete mereu cuvinte fără înţeles. O oboseală de moarte îi înmuia membrele. Ar fi dorit să moară sau cel puţin să se întindă undeva ca să nu mai simtă nimic.

Işi întâlni copiii pe uliţă. I s'au agăţat veseli de mâini.

— „Unde mergi tată?"

Ion se uita la ei. Privea fix înainte. Răspunse ca pentru toată lumea:

— „Lăsaţi-l pe tata! Tata-i bolnav. Tare bolnav".

Copiii se îndepărtară nedumeriţi şi speriaţi!

I se părea că aude mereu în urechi un plânset sfâşiat şi amar ce nu ştia dacă vine din el sau îl aude aevea. Cu cât se apropia de casă, îi venea tot mai mult să se grăbească. Işi fixase toate gândurile de speranţa unei uşurări ce trebuia să-l aştepte acasă. Străbătu aproape în fugă uliţa, fără să se uite la femeile ce sporovăiau la fântână şi fără să-i pese de privirile mirate ale acestora

Incetini pasul, deabia după ce auzi poarta trântindu-se în urma lui. In momentul în care ocoli colţul casei şi dădu să urce pe scara pridvorului, rămase ca trăznit, rezemat de zid. Din casă ieşea, zăpăcit şi aprins la faţă, Mircea Stănică.

— „Bună ziua, domnule Cioara, bună ziua. V'am adus contractele. Da, contractele... — şi aproape alergând, dispăru spre poartă.

Ion se prăbuşi pe scări. Nu putu scoate decât un geamăt lung. Simţi cum toate lumile din el se dărâmau. Ii năvăliră deodată în piept umbrele tuturor îndoielilor, apele slăbiciunilor sale, chinul nopţilor de înfrângeri, pustiul din casă şi golul din garduri, toate, absolut toate, îl strângeau într'un cleşte amar, gata să-l omoare.

Işi prinse capul în mâini:

— „Cum de n'am ştiut? Toată lumea a ştiut, numai eu nu!"

Simţi deodată că trebuie să facă ceva. Ceva mare şi hotărâtor. Era momentul. Căută disperat în jur; zări lângă uşă şorţul alb al Lenuţei şi auzi o voce înmuiată de plâns.

— „Dece plangi, omule? N'am făcut nimic!"

Ion se ridică repede şi o îmbrânci cu toată puterea. Ea se izbi de zid şi începu să plângă. Trecu pe lângă ea, ca un om rănit şi se târî în odaie. Zăvori uşa şi aşa murdar cum era, se lungi în pat. Incercă să-şi înoade gândurile. Işi aminti ca prin vis de hotărârea de a face ceva. Nu reuşea însă sa-şi limpezească voinţa.

Otrava unei amaraciuni negre, îi svâcnea încă în sânge. Simţea vag, că are o răspundere mare faţă de lume, faţă de oameni. Nu ştia precis ce, dar intrat sub lumina unui blestem, se agăţă de acest gând cu convulsiunea omului pierdut.

Au trecut câteva săptămâni. Ploaia nu mai înceta. Cobora vânătă şi rea din negurile văilor înalte. Se aşternea monotonă, grea şi sigură, ca o obsesie, pe acoperişurile uniforme, peste salcâmii aliniaţi pe uliţi; se amesteca cu fumul greu al coşurilor coloniei şi cu sgomotul adânc al uzinei. Se simţea preumblându-se cum umezeala urca în case şi copleşea tot. Colonia putrezea, geometrizată în noroiu. Rar, se aprindea metalul unei fanfare grăbite. Se scurgea pe uliţi convoiul mizer al unei înmormântări sărace. Apoi din nou pustiul ploii verticale, săgetat de strigătul strident al gâştelor sătule şi de sborul obosit al ciorilor, se lăsa ca o cortină umedă.

Ion s'a închis în el ca într'o cetate. Nu spunea nimic. Dormea toată ziua. Când se scula, se ducea în cămară şi mânca pe apucate. Uneori, însă, figura brutalizată de o animalică nepasare, înceta să mai mollae flamandă, ca sub apasarea unui gând, ce revenea regulat, ca şi ploaia. Trântea atunci ca un trăznet mâncarea de pământ şi mătura cu coatele, vasele din faţă. La intervenţia revoltată a Lenuţei, răspundea numai cu o privire injectată de ură, sau cu un categoric „taci-tu!"; apoi îşi îmbrăca în grabă mantaua şi pleca aproape alergând la cârciumă.

*

In săptămâna aceea era de serviciu noaptea. După ce l-a durut în tot timpul lucrului măseaua de n'a putut face nimic, ajunse acasă, nu se culcă. Ştia că şi aşa somnul nu ar fi venit să-l deslege de dureri.

Facu o vizită lui Vasile la spital şi reţăi alături de ochi albaştri ai acestuia tot iadul zilelor din urmă.

După masă, ameţit încă de durere şi de nesomn, fiind Sâmbătă, se duse la o adunare de instrucţie a pompierilor. Erau strânşi acolo într'o clasă din clădirea şcolii primare, toţi minerii mai de frunte. Ion se ţinea mai la o parte de grup. Avea un sentiment de inferioritate şi oarecum şi o jenă vagă, faţă de tovarăşii cari îi cunoşteau în amănunte întâmplările toate necazurile lui familiale. Ii era frică să nu-i rascolească cineva rănile.

Minerii stăteau în grupuri, fumau şi râdeau. Unii înjurau „domniile", alţii povesteau aventuri din mină şi cei mai mulţi se bârfeau unii pe alţii.

Lazăr Dumitru, vagonetarul, prieten din copilărie cu Ion, văzându-l pe acesta încruntat şi singur în colţ, interveni gălăgios în discuţie.

— „Apoi cam aşa-i. Vin aici oameni cari vor să stingă focul la alţii şi nu-s în stare să potolească focul din casa lor proprie".

Rasuna un potop de râsete şi toate privirile îl ţintara pe Ion. Acesta văzu roşu în faţa ochilor. Se repezi ca lupul la vagonetarul caruia îi îngheţase râsul în ochi, îl apuca de gât şi-l lipi de zid.

— „De mine ai zis, maa? Scot sufletul din tine, câine de om, auzi?"

Au sărit ceilalţi şi i-au despărţit. Lui Ion îi tremurau mâinile şi îl colcaia plânsul în gât.

— „Ce ţi-am făcut eu ţie, de nu-mi dai pace, ha?"

Celalalt, fericit că a scăpat cu atât şi oarecum la adăpost în spatele camarazilor striga cu răzbunare.

— „Parcă eu sunt de vină că tu eşti prost. Omoară-ţi muierea şi nu oameni nevinovaţi".

Ion nu-i putu răspunde. Trânti uşa şi fugi pe stradă. Mergea ca beat, împleticindu-se. Avea umerii căzuţi şi mâinile îi atârnau moarte pe lângă corp. Se oprea din când în când şi se lovea peste piept.

— „Să omor om nevinovat pentru ea. Bestia!"

Rupsese în mod definitiv cu lumea. Nu se mai putea întoarce în ea. Trebuia să-şi urmeze blestemul zilelor otrăvite de dragostea-i nefericită şi de laşitatea lui.

. . . . . .

S'a înfipt în el jăratecul unui gând greu. Vedea ca prin vis cum toate lucrurile se vor deslega din chinul în care s'au înodat. I se părea că a ajuns acolo unde trebuia să ajungă de mult şi se mira de ce întârziase atât. Nu vedea nici o scăpare. Mandria anilor albi şi cinstea unei vieţi întregi, le vedea îngenunchiate sub semnul unor umiliri fără capăt. Din tot iadul acesta, gândul sfârşitului se înălţa ca un far roşu ridicat pe ţărmuri de naufragiu.

Se simţi deodată intrat într'o lume înfrigurată; gândurile scăpate din stransura obsesiei, apăreau fără noimă. Lumina în străfunduri o puternică mândrie şi focul unei aprige răzbunări. Nu se gandea de loc la Lenuţa sau la amantul ei. Vedea în faţa lui numai stupefacţia admirativă a tovarăşilor lui, iar el se auzea spunând: „Nu ştiaţi voi cine-i Cioara Ion". Ca şi când ar fi intrat într'o zodie de sfârşit de viaţă, avea senzaţia că toate lucrurile îl zoresc : „grăbeşte-te, grăbeşte-te". Năduful zilelor din urmă, amarul nopţilor ucise, vocile şi privirile ce l-au tăiat în carne, i s'au părut deodată, sub lumina asta nouă, insuportabile, oribile la înfăţişare şi mai ales atât de dureroase, încât pieptul care le ţinea strânse una de alta, părea un cuptor în care s'au ars cărbuni şi s'au topit metale. Il cuprinse acel tremur intern pe care-l ai, când te grăbeşti să rezolvi deodată mai multe lucruri. Nu ştia de unde s'o apuce. Alergă acasă, rugându-se, aproape cu voce tare, în tot timpul drumului: „Doamne, dă să nu fie acasă, Doamne, dă să nu fie acasă".

N'o găsi acasă. Simţi o largă bucurie şi recunoştinţă. Considera acest fapt ca un semn bun, ca o tăcută încuviinţare a destinului.

— „Ii arăt eu lucru noaptea ! Ii arăt eu..."

Cuvintele, prin vraja lor proprie, i-au sugerat din nou ura de mai înainte. Repeta febril cuvinte crude şi înjurături, simţind cum clocotul din el creştea ca un val gata să rupă malurile. Fu cuprins în întregime de acea plină conştiinţă a puterii proprii pe care o avea întotdeauna când în mină ţinea în mâini bastoanele de dinamită, cu cari la o simplă scăpărare a brichetei sale, dărâma munţii şi aprindea întunericul.

Scormoni grăbit, sub apăsarea acestui gând, în lada cu grăunţe şi scoase din fund trei bucăţi de dinamită — pe cari le avea ascunse acolo, deoarece le întrebuinţa la pescuit — şi o legătură cu fitiluri de aprins.

Uitase între timp, atât era de înfierbântat, scopul pentru care le-a scos la lumină. Stătu cu ele în mijlocul casei şi-l cuprinse un regret enorm pentru gândul minunat pe care, din neghiobie, îl uitase.

Părea că se lasă copleşit cu totul de valul de desnădejde şi descurajare ce-l cuprindea, când ochii i s'au oprit asupra patului desfăcut din odaia întunecată. Amintirile îl năpădiră din nou. Văzu deodată, ca şi în alte dăţi, trupul blond al Lenuţii, revărsat peste cutele roze ale plapomei. Gândul acesta, după care urma noaptea unor închipuiri aproape bolnave, îi provoca un gol dureros în sânge. Simţea în palme catifeaua caldă a pielei aprinse de patimă. Vedea ochii împăienjeniţi de voluptate şi desprindea din propria-i respiraţie grăbită şuierul sacadat al luptei.

Işi aduse aminte de lucrurile ce le ţinea în mâini. Ii veni să râdă

Işi aduse aminte de lucrurile ce le ţinea în mâini. Ii veni să râdă, atât de minunat i se păru gândul cel nou. Răscoli cu grabă patul până ajunse la scânduri. Dădu printre vechiturile dosite sub saltea, de plapoma de botez a copiilor. Stătu un moment ca doborît de amintiri. Apoi recules, aşeză dinamita în plapomă, fixă fitilul, îi înodă marginile şi puse salteaua la loc. Ii sclipeau ochii. Pe fruntea unsă îi apărură broboane de sudoare. O lumină drăcească părea că îi conduce toate mişcările. Il apăsa liniştea. Se duse şi opri pendulul ce bătea nervos şi ceasornicul din perete.

Apoi, ca şi când a scăpat de o mare greutate, o luă voios spre cârciumă. Cârciumarul, văzându-l atât de schimbat, nu se putu reţine să nu-l întrebe :

— ‚Ce-i frate Ioane, ce-ai păţit de eşti aşa de vesel?"

(Urmare în pagina 6-a)

Cronica literară

„Cununa soarelui“
poem de D. CIUREZU
(„Fundaţia regală pentru literatură şi artă“, Bucureşti 1942)

Apariţia unui lung poem cum este *„Cununa soarelui“* a cărui elaborare presupune o intenţie programatică ş. o voinţă de poezie susţinută înseamnă fără îndoială un prilej de surprindere în climatul liricei noastre actuale. Exemplul d-lui D. Ciurezeu e într'adevăr surprinzător şi aproape un c — spunem aproape, fiindcă sunt câţiva ani de când asistăm la publicarea unei opere poetice de întinse proporţii în care autorul ei, d. N. Davidescu încearcă evocarea unor ciclur de cultură, urmând firul evolutiv al istoriei. Lirica românească nouă, a poeţilor cari n'au ajuns încă la mandarinatul ediţiilor definitive este mai ales sugestivă şi muzicală. Simbolistica ei nu depăşeşte cadrul strict al experienţei artistice subiective şi unul din motivele-i preferate e tocmai simbolul narcisian al artistului-creator cu al cărui destin poetul se simte solidar în eternitate.

Poemul d-lui D. Ciurezu reprezintă un efort remarcabil de a înfrânge obsesia narcisiană, depăşind subiectivitatea prin subiect şi reveria liberă prin deliberare ceeace presupune desigur un plan de lucru, cu o putere de cuprindere şi de premeditare obiectivă a întregului cumpănit în amănunte.

„Cununa soarelui“ vrea să fie probabil, în intenţia autorului, poemul vieţii noastre româneşti a cărei neaoşe autenticitate cată s'o recunoaştem în primul rând în savoarea autohtonă a vocabularului.

Cuvintele contribue în cea mai însemnată măsură la culoarea locală a graiului poetic de care se slujeşte d. D. Ciurezu. Versul d-sale este esenţial plastic, având o corporalitate substanţială: aromă, culoare, prospeţime, etc. Iată fără îndoială poezia cea mai bogată în sensorialitate din limba noastră şi una din cele mai plastice din câte se pot citi.

Cu aceste însuşiri de vigoare şi plasticitate expresivă, d. D. Ciurezu şi-a ales un subiect care corespunde perfect posibilităţilor d-sale: Viaţa elementară a ciobanului trăind în intimitate desăvârşită cu natura, fiind el însuşi, prin destin, natură modulându-se în ritmul anotimpurilor. Fiziceşte Oancă ciobanul este arătat în proporţii care nu amintesc prin nimic de insul social, omul civilizaţiei. Înfăţişarea lui nu chiamă imaginea unui trup femeiesc care să-l fi purtat într'însul, ci el pare zămislit prin jocul forţelor naturii:

Oancă s'a născut din burniţi, din pământ,
Trup de piatră, rod de vânturi, joc de fiare;
S'a spălat cu rânza zării peste ochi
Şi şi-a pus zăbun pe umeri, vig de soare.
A crescut c'un mal de spate şi putere,
Lat cât drumul, cât loitra dela car;
In mânia lui de braţe este 'n stare
Să răjghine o pădure de stejari.

Existenţa elementară a lui Oancă pare că participă la destinul obscur de plantă, iar amănuntele vieţii lui familiare se desfăşoară firesc în intimitatea cosmosului:

Crugul vremii se 'ngemănă 'n carnea lui
Cu sămânţa ce răsare şi rodeşte;
Din pământ îşi soarbe snaga şi puterea
Şi ca trunchiul drept, de gârniţi, trupu-i creşte.
. . . . . .
Luncile îi sunt averea şi podoaba;
Cerul glugă de seninuri şi iubire;
Pe pământ îşi pune capul când adoarme
Şi din stele-şi face 'n ploape coviltire.

Tot astfel Oancă hibernează a'doma sălbăticiunilor, presimţind somnolent, semnele apropiatei primăveri:

De trei luni adastă Oancă lângă vite,
Ca un urs, întins pe brânci, într'un bârlog;
Stă şi-ascultă, cum nămeţii cresc în vreme
Şi cum trec lovindu-şi caii din dârlog...

Pe sub gene, mai coboară 'n lunca lui
De mireasmă, de hăţişuri şi frunzare;
Lunca lui crescută 'n vieaţă, ca'n pământ,
Din adâncuri reci de mâluri şi de soare.
Şi lăsat în voia plutii şi-a luminii
Trage ochii 'n întuneric ca să vadă,
Cum se varsă primăvara peste câmpuri
Şi cum trece 'n iie albă prin livadă...

Pe cât e de mătăhălos şi masiv Oancă, greu de nemişcat, pe atât de sprintenă e Măria, „fata amiezii de vară“ natură solară, în contrast cu firea neguroasă a ciobanului „născut din burniţi, din pământ“. Imaginea păstoriţei e de o plasticitate directă, concretizată prin toate amănuntele senzorialităţii:

Măria e fata amiezii de vară
Cu trupul pietros ca mărul [domnesc,
In pulpele-i rumeni bujorii se [bat
Şi'n umeri arinii svâcnind în- [floresc.
In iia ei albă, plesnită de viaţă,
cresc faguri de miere şi bulgări [de maci
Şi'n mersul ei tânăr, îi tremură [sânii,
Ca puii de mierlă năprui şi bui- [maci.
. . . . . ,
E toată arşiţă şi plop de lumină
Bătae de vânt şi ropot de ploae;
In legănu-i viu de şolduri ro- [tunde,
Postate de grâu domol [se'ncovoae.

Oancă şi Măria sunt sortiţi să se împerecheze — căci nu putem spune: să se îndrăgească. Naturile lor elementare exclud orice urmă de tandreţă, ca şi de falsă pudoare. Scena este de o brutalitate primitivă şi cu toată incontestabila vigoare şi elanul inspiraţiei poetului, simbolul nunţii, al unirii în veşnicie nu isbuteşte totuşi să se desprindă din sensaţionismul brut al unui fapt care în proza vieţii de toate zilele se pedepseşte cu grea osândă de codul penal:

Şi-amândoi legaţi în braţe ca 'n verigi
S'au bătut, ca două fiare, scoşi din fire;
El o săruta sălbatec şi-o strângea
Ea-l muşca, lovind cu pumnii în neştire.

Partea care urmează a poemului, până la ultimul ciclu al cărţii cuprinzând desfăşurarea nunţii într'un cadru de basm feeric şi folklor.c se aşează doar cronologic în urma episodului arătat. Faptul „consumat“ între Oancă şi Măria nu are putere de transcendere în simbol, sensul — sbor săgetat — tânjeşte turbure, copleşit, în sensualitate.

Descrierea nunţii cuprinde momente de fantast.c şi umor remarcabile ca de pildă, apariţia de basm a lui Barbălungă.

Şi-a ieşit cu cârja'n tindă
Barbălungă,
Avea părul de lăcuste şi privirea copci merii;
Era 'ncins peste cămaşe cu-o şopârlă
Iar în sân, căderau ca'n cuiburi ciocârlii.

A mişcat uşor din gene peste 'ntinderi
Şi-a dat slugilor poruncă să deschidă;
Aplecând încet urechea-i de lipan
S'a 'ndoit c'un mal de veacuri peste tindă.

Amintirea lui „Călin“ a fost probabil prezentă în această parte a poemului. Dar la Eminescu vorbele îşi pierdeau materialitatea cuprinsului lor noţional în bătaia lunei care luminează misterios cele mai multe din poemele lui, alaiul nupţial din „Călin“ sfârşea în feeria pură a unui vis într'o noapte de vară. D. Ciurezu, prin vigoarea concretă şi plastică a versului şi prin umorul robust, se apropie mai mult de Coşbuc (în „Nunta Zamfirei“ şi „Nunta în codru“).

Ultimul ciclu: „Roadă bună ca pământul ce-o hrăneşte“, cuprinde paginile care ne-au plăcut mai mult din *„Cununa soarelui“*. Dela „Calendarul vieţi“ al d-lui Ion Pillat nu am citit versuri mai pline de savoare şi aromă, ca acelea din c.clul amintit. Mai ales fragmentele LIV şi LV străluc.sc într'un colorit aprins, îmbelşugate de sensorialitate. Preferăm totuşi să citâm drept încheere fragmentul „VI“ dela începeput, în care imaginile plastice asociate cu vagi reminiscenţe de superstiţii folklorice închipuesc privelişti de un fantastic cum nu mai întâlnim în tot cuprinsul poemului:

S'a deschis în cer o poartă peste lume
Şi-un cocor de foc şi aur a sburat;
Avea aripi mari de flăcări cât pădurea
Şi-un cioc negru, cât o turlă pe 'nserat.
Şi-a 'nceput atunci cu ciocul să sfâşie
Toată zarea năclăită şi greoae,
C'au ţâşnit puhoae limpezi de lumină
Şi tot cerul s'a făcut o vâlvătae.
S'a lăsat apoi pe-o dungă 'n roate mari,
Tot mai lin şi tot mai larg, către pământ;
Gâlgâea de aur câmpul şi pădurea
Şi fugeau vâlvoi, pe drumuri, clăi de vânt.
Apoi iar s'a întins cu ciocul către cer
Şi-a svâcnit ca o săgeată drept în sus;
Când a fost să piară iarăşi prin spărtură
A căzut trăsnit de-un fulger, în apus...

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

MIRCEA STREINUL: PRĂVĂLIA DIAVOLULUI

In noul d-sale roman, d. Mircea Streinul prezintă o vastă frescă a Bucovinei dintre 1900—1941. Vechea burghezie rurală, războiul 1914—1918 şi viaţa Cernăuţilor sunt descrise cu multă culoare. Personagii ca domnul în haine cenuşii — figura principală a romanului — Maria Boldur, Stan Nimeni, cei patru muşchetari, Petruş Luria, Crăiţa Grigorenco, Gheorghe Iuridovi, Domnicuţa Bojescu sau Dumitru Dunic — parte din ele cunoscute din romanele anterioare ale d-lui Mircea Streinul — vor rămâne mult timp în amintirea cititorilor cărora li se oferă o carte din cele mai vii câte s'au scris în ultimul timp.

Ocuparea Bucovinei de către U.R.S.S., temniţele G.P.U.-ului, duba neagră din care ies micii diavoli ce-l vor împinge la streang pe Nuchăm Glaubach, bătrânul cârciumar din Cuciurul-Mare, viziunea dantescă a Cernăuţilor incendiaţi de bolşevici, convoaiele de Români deportaţi — înfăţişează cititorilor pagini de un dramatism sguduitor, pe cari însă le epiloghiază capitolul senin al iubirii dintre Maria Boldur şi Petruş Luria.

Finalul romanului aşează faţă în faţă românismul şi bolşevismul, lumina plaiurilor noastre pline de Dragomirnă şi obscurantismul rusesc.

Vibrantă mărturisire de credinţă românească, romanul d-lui Mircea Streinul e romanul actualităţii noastre naţionale.

Ţăranii bucovineni, cari au dăruit României atâtea splendide elite intelectuale, sunt evocaţi în pagini de vibrantă dragoste de către autorul *„Prăvăliei Diavolului“*, care a trăit mult timp în mijlocul lor.

Lucrarea d-lui Mircea Streinul — două volume în aproape 1.000 de pagini — e prezentată de editura „Cultura Românească“.

ALEXANDRU RAICU: CARNET DE SOLDAT

Peste câteva zile va apare, în editura „Ofar“, a cincea carte de versuri a poetului Al. Raicu, intitulată „Carnet de soldat“. Este povestea emoţionantă plină de tablouri sguduitoare, a unui soldat care pleacă la războiul de desrobire şi ia parte la lupte până la căderea Odesei. Un freamăt clocotitor, rupt din realitatea câmpurilor de bătaie pulsează în pagini; cu o simplitate benedictină se desfăşoară peisagiile. Cartea va cuprinde şi 39 de desene ale pictorului Nicolae Brana.

Sfârşit

Gonindu-mi lumina, mă'nalţ către tine
Şi gândul se'ndreaptă pe lacrimi sau sânge.
Părea că destinul îşi zornăie 'n mine
Scheletul vremii care, rostogolită plânge.

Răsare noaptea'n clipa când templul de odinioară
Ca'ntr'un cavou, încheagă văpaea în pământ
Şi când amanţii-şi plimbă pe inima-vioară
Arcuşul desnădejdii şi Marele Cuvânt.

Veneai purtând pe şolduri, săruturile mele
Lăsându-ţi tinereţea în clinchet ca să-ţi sune
Departe, viaţa noastră pornise înspre stele
Şi în odae râsul într'un oftat apune.

Te caut în limanul uitării, cum nebunii
Îşi caută în ţărână sclipiri de perle rare
Şi cred că'ntr'o mocirlă au prins razele lunii,
Apoi îşi duc surâsul pe zilele amare.

ION MAICAN

Inserare

Sângerat de-al norilor zăgaz,
Soarele se nărue 'n islaz,
Umbre revărsate dintre zări
Vin cu noaptea vânătă călări.

Miriştea ogoarelor se coace
In a vremei rodnică găoace.
Şi trezite la o viaţă nouă
Gândurile picură în rouă.

Turmele 'necate 'n umbră pasc.
Stelele din negură renasc.
Foşnete 'nălţate ca un cântec
Limpezesc al visului descântec.

Cugetul le sângeră pe buze
Lumilor să fie călăuze,
Şi 'ntr'o stea de august căzătoare
Dumnezeu coboară pe ogoare

MARIANA MOISA

CANTECE NOUI

Ceva despre „vocaţie“

Ciudate mai sunt şi aceste întortochiate căi ale poesiei. Rătăceşti prin meandrele lor ani dealungul, descoperind zi de zi lucruri şi aspecte pe care nici nu le bănuiai — întocmai ca pe-o ţară pe care nu o cunoşti decât din vise. Rainer Maria Rilke, în ale sale scrisori către un tânăr poet, s'a oprit mai îndelung asupra acestei stări de spirit; dar nu a spus totul, aşa cum *totul* nu va putea fi spus niciodată.

Poetul nu este poet, dacă ceeace îi place lui să numească „inspiraţie“ se mărgineşte a fi numai un efort liric, o lăudabilă sforţare, cum din păcate se manifestă la atâţi barzi. Dacă poetul acesta se va opri aici, el va rămâne toată viaţa un şcolar silitor, care nu va putea spune niciodată mai mult decât a spus în prima clipă a existenţei sale. Vorbeam odată despre aşa numita tragedie a locului comun în poesie, şi nu ştim dece ne ducem şi în clipa aceasta cu gândul înapoi, la acest fenomen. Căci în tânăra poesie de azi, sunt prea mulţi poeţi silitori şi prea puţini oameni cu vocaţie. Am asistat uluiţi la fenomenul următor: circulau într'un timp în publicistică felurite genii, genii culte, genii inculte, dar niciunul dintre aceştia nu-şi pusese vreodată problema dacă „geniul“ lor este însumat în sfera vocaţiei. Nimic mai fals, decât să munceşti ore şi ore în şir, publicând poesii, tipărind volume după volume, pentruca în cele din urmă să vezi (sau să se vadă) că vocaţia ta era de pildă aceea de băcan sau de medic!

Stăteam de vorbă zilele trecute cu un de tot tânăr poet, autor al câtorva remarcabile poesii, care ni se plângea că nu crede să mai aibă vocaţie. Convinşi fiind că interlocutorul nostru nu are dreptate, ne-am pus totuşi următoarea întrebare: bine, să zicem că vocaţia lui este discutabilă. Oricum ar fi, aici îşi are însă locul acel „MAI“, pe care poetul îl introdusese în discuţie cu o inconştientă blândeţe, trăgând în felul acesta întreaga spuză pe turta lui — cum se spune pe româneşte? Şi totuşi, el avea dreptate. Nu numai fiindcă a reeditat pentru a nu ştim câta oară acel „cogito ergo sum“ — ci fiindcă îşi punea în chipul cel mai grav o problemă pe care tocmai fiindcă ar trebui să şi-o pună fiecare om cu cap, nu şi-o pun deobiceiu decât cei ce cred că nu-l mai au...

Vocaţia e o nuanţă. A avea sau a nu avea vocaţie, e cu totul altceva decât a avea har. In fond, fiecare om care a răsfoit o carte, un tom, o antologie, poate să aibă la un moment dat *impresia* că e plin de harul poesiei, începând să aştearnă şi el pe hârtie pogoane lungi şi late de strofe. Din acest accident, se nasc deseori aşa numitele genii, care trăesc pe urmă crescând din propriul lor putregaiu, îngroşându-se şi luând proporţii, ameninţând cu înnăbuşirea tot ce e în jurul lor.

Poetul autentic însă nu e acesta. El s'a întrebat în nopţi albe, ore lungi, dacă muzica poesiei sale este şi muzica sferelor, dacă munca lui nu e numai aceea a unui salahor, şi dacă în strofele lui este ceva mai mult decât atâta.

Pentrucă e infinit de trist să remarci la un moment dat că vocaţia ta nu e de poet, ci poate una cu totul alta, pe care până în clipa aceea nici n'o visai. De pildă de clarinetist sau de watman, ceeace nu e unul şi acelaşi lucru cu... poet.

ŞTEFAN BACIU

N. R. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B.

Din motive cu totul neprevăzute, răspunsurile dela această rubrică se amână pentru No. viitor, când vor apare toate, împreună. Cerem scuze celor ce le-au aşteptat...

etc. etc. etc.

REVISTA VREMEA publică mai multe articole pline de interes asupra personalităţii lui Maiorescu, odată cu împlinirea a douăzeci şi cinci de ani de la moartea ilustrului critic. Nu revenim asupra celor spuse, fiind, scrise de pene pricepute, un omagiu meritat şi un gest de adevărată înţelegere a muncii lui Maiorescu.

Dar remarcăm această comemorare în legătură cu un articol al d-lui Philippide publicat de aceeaşi revistă acum vreo două săptămâni şi altul al d-lui Ceuşianu din 5 Iulie, amândouă asupra importanţei Ardealului în literatura noastră.

Toate aceste contribuţii nu fac decât să sublinieze desvoltarea centrului de cultură transilvan pentru Români

Căci pe lângă Rebreanu şi Coşbuc, spre pildă, Maiorescu însuşi este un ardelean.

Şi nu rămâne lipsită de semnificaţie observaţia că alături de marii creatori, un critic care să pună bazele uneia din cele mai solide şcoli literare româneşti, să coboare tot din plaiurile Transilvaniei.

ACEEAŞI REVISTA

prin scrisul d-lui Ivaşcu, pune, credem, cea mai nimerită concluzie problemei traducerii lui Rabelais în româneşte, ridicată de curând de alţi confraţi. Citâm: Noi nu vom pune întrebarea dacă Rabelais poate fi tipărit în Româneşte ci... dacă Rabelais poate fi tradus în Româneşte, *şi mai jos:* Omul cult trebue să citească pe Rabelais în original, cum francezul care vrea să cunoască pe Creangă ne învaţă limba".

Prin aceasta s'a spus tot ce se putea spune mai just asupra unei traduceri, care făcută chiar de unul dintre cei mai talentaţi scriitori, n'ar egala originalul.

REMARCĂM

activitatea de traducător a domnului Al. T. Stamatiad. Pentru mulţi, plăcutele versuri din civilizaţia extremului orient sunt necunoscute. Ceeace însă este trist, este că le descoperim abea acum, când alte popoare le-au descoperit mai de mult şi au creat curente întregi pe baza aceasta.

BARBĂ RARĂ

CRITICA LUI MAIORESCU

(Urmare din pag. I-a)

Bărnuţiu, Cipariu, Aron Densuşianu, presa transilvăneană, pentru a vedea că Maiorescu îşi propunea să nu ţină seama de prejudecăţi şi să lovească oriunde eroarea submina o sănătoasă desvoltare. „Pentru noi — scria el la 1869, — patriotismul nu putea fi identic cu imperfecţiunea, şi o lucrare slabă nu merita laudă prin aceea că era românească... Ce este rău pentru alte popoare este rău şi pentru noi, şi frumoase şi adevărate nu pot să fie decât acele scrieri române care ar fi frumoase şi adevărate pentru orice popor cult". Iar puţini ani mai târziu, el revenea, afirmând că niciunul din membrii Junimii nu era contra naţionalismului, cum insinuau unii, pentrucă aceia îşi păstrau luciditatea critică, dar că naţionalismul trebue văzut de toată lumea altfel decât ca „pretext pentru a ascunde sub drapelul şi sub strigătul lui „Ştefan cel Mare" şi „Mihai Viteazul" toate mizeriile şi cruditâţile celor nechiemaţi şi nealeşi".

Cum putea fi îndreptată literatura pe drumul cel bun? El şi-a dat seama nu numai că opera de artă este, în definitiv, rezultatul unei colaborări dintre autor şi public chiar după realizarea ei, dar că, în chip fatal, nivelul publicului condiţionează şi nivelul operelor. A înţeles că a lua de mână pe scriitor şi a-l conduce pe drumul pe care el îl presupunea cel bun, sugerându-i subiecte şi atitudini, determinându-i genul sau arhitectonica, ba la urmă impunându-i modificările formale pe care gustul său le cerea, era nu numai absurd din punct de vedere al psihologiei creatoare şi rezultatul fals estetic, dar, până la sfârşit, inoperant, nefolositor. Este interesant de relevat că Maiorescu concepând şi punând în practică o critică diriguitoare, era departe de a realiza prin aceasta o critică dictatorială, o critică de Stat. Dimpotrivă, el era un revoltat, un luptător în contra normelor ce păreau fundamentale, lipsit de prestigiul pe care i l-ar fi dat vorbirea în numele unor cerinţe supra-individuale organizate. De aceea, dacă el a făcut o critică diriguitoare, a făcut-o în înţelesul cel mai bun, căutând să ridice nivelul, să facă mai întâi cunoscute lucrurile cele mai elementare din estetică, pentru a putea face apoi o critică bazată pe criterii estetice şi să fie înţeles dece o operă este respinsă, deşi după mentalitatea curentă ar fi admirativ acceptată, dece o alta, care pare neînţeleasă, este plină de merite. Trebuia, aşa dar, să vorbească aceeaşi limbă, să privească fenomenele în acelaşi fel şi să ceară literaturii acelaşi lucru, pentru a cădea de acord criticul, scriitorii şi publicul; trebuia să procedeze la educaţia elementară, deopotrivă a artiştilor ca şi a cititorilor.

S'a vorbit adesea de rolul lui Maiorescu ca sfătuitor al scriitorilor. Se pare însă că nu s'a insistat suficient asupra unui aspect al acestei activităţi. Rar intervenea criticul în lucru concret, hotărînd anume modificări. Îşi arăta părerea, o susţinea, raportându-se totdeauna la anumite principii generale de artă, iar nu la gustul său sau la gustul publicului, dar nu o impunea. Nenumărate opere literare au fost publicate în Convorbiri, deşi Maiorescu nu era de acord cu forma la care se oprise creatorul. Pentrucă îşi dădea seama de dezastrul artistic ce ar fi decurs din amestecul perosanlităţilor, pe de o parte; iar pe de alta, el era un adevărat cunoscător de artă care înţelegerea că frumosul nu se crează după reţete. De aceea, lăsând la o parte Despre scrierea limbii române (1866), a cărei aşezare în fruntea listei cronologice a operelor lui Maiorescu nu e deloc lipsită de semnificaţie primul studiu al lui este Despre poesia română (1867), în care examinează Condiţiunea materială a poesiei şi Condiţiunea ideală a poesiei. Ce urmărea prin aceste două capitole este pe linia acestei concepţii pe care am amintit-o: a da creatorilor anumite norme generale despre ceea ce este cu adevărat poezia şi nu prea se ştia în vremea aceea în România. Maiorescu o spune limpede, dealtfel: „Scopul lor nu este şi nu poate fi a produce poeţi: nici odată estetica nu a creat frumosul... Ele îndeamnă pe acela care are talentul înnăscut, să se perfecţioneze în arta sa, deşteptându-i atenţia asupra multor particularităţi importante, pe care le-ar fi trecut cu vederea".

Dar urmărea nu numai atât, ci încă mai mult. Simţul său pedagogic îi spunea că creatori care să vorbească necontenit în pustiu nu pot exista şi nici o critică pe care publicul să nu o înţeleagă. De aceea, paginile din primul său studiu de estetică literară aveau scopul mărturisit: „să contribue să dea publicului o măsură mai sigură pentru a deosebi adevărul de eroare şi frumosul de urît".

Greu s'ar putea imagina ceva mai ridicul decât un Maiorescu descinzând în literatura şi în publicul românesc dintre 1860—1870 cu exigentele unei estetice pure şi al unui frumos absolut. Criticul nostru a ştiut să nu cadă în această postură, din care n'ar fi folosit nimeni cu nimica şi instinctul l-a condus pe cărarea cea bună pentru a izbuti. Educând deopotrivă, în ce privea normele şi cerinţele generale, scriitorii şi publicul, se realiza o primă treaptă în urcuşul greu ce-l avea de întreprins. Este foarte posibil ca acestui caracter de „popularizare" să se datoreasă şi faptul, care pe vremuri a făcut oarecare scandal, că Hegel şi Vischer, ce fuseseră utilizaţi, nu sunt pomeniţi, cum s'ar fi cuvenit într'o disertaţie ştiinţifică.

Pe această linie de educator estetic-literar, de educator cultural, rămâne Maiorescu multă vreme. Limba română în jurnalele din Austria (1868) era un semnal contra stricătorilor de limbă ca şi contra formelor fără fond, cum mai ales avea să fie In contra direcţiei de astăzi în cultura românească (1868), Beţia de cuvinte (1873) şi Răspunsurile revistei Contemporane (1873); iar mai târziu (1902). Oratori, retori şi limbuţi, articole foarte actuale încă şi astăzi pentru stilul nostru de vieaţă literară sau politică. Chiar studiul Direcţia nouă în poezia şi proza română (1872) nu este decât un prilej de „lecţie", dând de data aceasta exemple pozitive, nu negative, dar nu este o estetică literară propriu zisă. Cine se îndoieşte să citească printre rânduri necontenit şi mai ales să citească încheerea!

In ce priveşte filosofia, s'a spus, se pare, că Maiorescu conştient s'a sacrificat de a fi un mare creator, pentru a rămâne un ideal profesor. E greu de spus dacă a sacrificat ceva. In ce priveşte literatura, este limpede însă că fără o minte lucidă şi fără un tact atât de rar ca al lui în criticarea formelor momentului, ea ar fi rătăcit încă multă vreme. Maiorescu are marele merit de a fi înţeles cu adevărat menirea criticei şi a fi ştiut să o adapteze nevoilor momentului şi nivelului culturii. Renunţând la falsa şi nerodnica erudiţie, el a devenit „un învăţător" în ce priveşte adevăratele cerinţe ale artei deopotrivă pentru publicul care trebuia să reacţioneze ca şi pentru artistul care crea. Privind critica literară nu ca o exegeză destinată unui cerc restrâns, ci ca un mijloc de a explica, de a interpreta, de a face contemplabilă literatura celor mulţi, Titu Maiorescu, pentru nivelul cultural la care se află încă publicul românesc, rămâne şi azi deasupra tuturor celor ce i-au urmat în acest domeniu.

G. C. NICOLESCU

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

— Reportaj — de PAUL I. DANIEL

DOMNUL „ȘTIE TOT”

Oficial n'are profesiune, sau mai bine zis are mai multe. De fapt, are chiar foarte multe, adecvate împrejurărilor și mai ales... timpurilor. Ca înfățișare exibă toate semnele unei nervozități excesive trădată de privirile speriate ale ochilor miopi, de mișcările mâinilor care frământă încontinuu ce le este mai la îndemână: batista, pălăria, sau în momentele dramatice nasturele dela haina omului căruia accidental îi destăinuiește unul din nemaipomenitele secrete pe care le deține numai el.

Făptura lui rotofee este pradă unei veșnice și iremediabile agitații, o neliniște care pe partener îl intrigă, îl exasperează, îl obsedează și în cele din urmă trecând asupra lui, îl molipsește. Această agitație este arma lui, apărarea lui, vieața, destinul și climatul care este mai necesar decât hrana. Vârsta lui este imposibil de stabilit pentru cronicari, căci omul acesta este un produs al solului.

Obiectiv, ar putea avea calități; ar putea fi, de pildă, un excelent tată de familie și un admirabil fost orișice (am spus doar că o profesiune precisă n'ar putea fi stabilită nici cu ajutorul hrisoavelor). Subiectiv, este periculos ca boala, exasperant ca un tratat și pasionant ca un roman polițist ratat. De găsit poate fi găsit oriunde după anotimpuri și împrejurări, prin bodegile și cafenelele mai mult sau mai puțin centrale, vara prin grădini și de când cu camuflajul, de preferință la colțuri de stradă sau la localuri publice la intrare. Intr'un cuvânt oriunde este aglomerație, mișcare, lume, viață, înghesuială și enervare.

Căci eroul nostru fuge de singurătate ca de moarte. Elementul lui de basme este mulțimea, massa anonimă și amorfă în care se cufundă prin vocație și din plăcere. Deacolo își pescuește tot ce alcătuiește în esență viața lui. Senzație și anecdotă, — deci însăși motivarea și justificarea existenței sale.

Odată cu zilele frumoase, cu viorelele și cu pă-

lăriile de primăvară, îl vezi răsărind pe la amiazi pe Calea Victoriei sau mai bine zis nu-l vezi ci îl percepi, îl simți, îl auzi, ca pe un rău de neînlăturat pe care zadarnic încerci să-l ocolești. Ai avut ca atâția alții... onoarea ghinionistă să-i faci cunoștința personală. Timid, îndrăznești să-l întrebi ce se mai aude, mai mult ca să-i stăvilești potopul destăinuirilor decât din interes. Indată omul nostru își ia aere de conspirator, aruncă dejurîmprejur priviri bănuitoare și-și apropie scaunul de al tău. In sfârșit e sigur că nu va fi auzit decât cel mult în raza a cel mult 5—6 mese:

— Cum ce se aude? Rău se aude, cât se poate de rău, nenorocire mare, dom'le!

— Nenorocire? Ce fel de nenorocire? Gândul te poartă la toate nenorocirile posibile și imposibile care amenință pe omul modern. Ți-ai pierdut cartelele? Ți s'au rupt pingelele? Ți s'a isprăvit zahărul?

Desgustat de meschinăria prezumțiilor tale personagiul se agită nervos pe scaun.

— Nu știi că suntem pierduți?

— Pierduți? Cum pierduți?

Clipește neîncrezător în dosul ochelarilor.

— Nu știi? N'ai auzit nimic? Enervat, simți cum te cuprinde fără apărare agitația lui.

— Ce să aud, domnule? Se aud acum atâtea prostii!

— Cum prostii! Nu mă crezi pe mine, dacă-ți spun EU căruia răposatul cutare (vreun fost expersonagiu politic) nici nu se mișca fără să mă întrebe pe mine! Dacă nu știi, află că până în 25 de ore 16 minute și 21 secunde nu vei mai exista.

Te scuturi uluit ca de un coșmar:

— Dece să nu mai exist? Doar nu sufăr de nimic! Dece să mă lovească damblaua sau să mă calce mașina tocmai pe mine și tocmai peste 25 ore, 16 minute și 21 de secunde?

— Păi nu numai pe d-ta. Pe toți, dragă, pe toți, face el plângăreț. Nu știi că se apropie?

— Cine se apropie, domnule? Furtuna, potopul? Spune, odată că înebunesc.

— Cutremurul, vine cutremurul, răspunse calm. Mâine la ora 15 și 16 minute și epicentrul este la 2000 de kilometri. Catastrofă, nu altceva. S'a isprăvit cu noi...

— Păi de unde știi d-ta aceasta? Eu știu că nici seismografele nu pot profetiza cutremurele.

— Vezi că nu știi nimic? Nu puteau, sigur, înainte, dar văd că habar n'ai ce se petrece pe lume. Nu știi că s'a inventat un aparat care presimte cutremurul cu trei săptămâni mai înainte? E o invenție secretă.

— Dar de unde o știi d-ta?

El te privește jignit.

— Eu să nu știu? Dacă-ți spun EU, pot să mă crezi. Mie nimic nu-mi scapă. Și răposatul nea cutare îmi spunea de câte ori se întâmpla ceva important: N'ai aflat nimic nou? Că tu pe toate le știi...

La ora indicată pentru prăpăd îl găsești senin la cafenea sorbindu-și liniștit cafeaua.

— Ce cauți aici? îl întrebi înspăimântat de perspectivele eventuale ale cutremurului în cafenea.

— Cum ce caut? Nu vezi că-mi beau cafeaua?

— Bine, bine dar o să ne găsească aicea și ne-am curățat.

— Cine să ne găsească, te întreabă mirat? Poliția? N'am făcut nimic.

— Nu, cutremurul. El te privește cu ochi goliți de înțeles.

— Cutremurul? Care cutremur dragă?

— Păi nu mi-ai spus d-ta eri de cutremur, de aparatul de care n'a auzit încă nimeni, de....

— Fugi de-aicea domnule, astea-s prostii. Nu te mai lua și d-ta după toți... alarmiștii! Și îndepărtând nervos cu mâna orice posibilitate de replică, te întreabă:

— Ai auzit?

— Ce să mai aud? Alt cutremur, inundație, erupție vulcanică? Ciocnire cu o cometă?

— Fii serios d-le.

Omul nostru e indignat.

— Când trecem prin momente atât de grele, d-ta te ocupi de prostii din astea? N'aveți pic de seriozitate. Nu-ți dai seama ce se întâmplă? N'ai auzit nimic? Iți spun numai d-tale că te știu om serios, dar să nu mai spui altcuiva... E un secret de... Stat. Iți dai seama de ce e în joc. Și apropiindu-și scaunul, îți spune la ureche o poveste petrecută, cândva, prin culisele vreunei instituții de Stat, cu eroi dispăruți și la care, bineînțeles, a asistat el personal.

Dezamăgit întrebi:

— Bine, dar secretul de Stat?

— Păi nu-ți spusei? Ce crezi că asta ași fi spus'o oricui? Să nu sufli nimănui un cuvânt că e... catastrofă. Mie nimic nu-mi scapă, așa spunea și nea cutare, Dumnezeu să-l ierte...

Ca orice om, d. „Știe Tot“ este un vanitos. Oamenii vanitoși sunt cei mai inofensivi căci vanitatea, ca orice slăbiciune, îi răpește de apărare. Biată și meschină vanitate care nu-și găsește alimente și pretexte decât în lumea din afară.

VAMPA...

Pe înserat, când arșița s'a mai potolit, iese pe poartă cu pași legănați, își poartă rochița nouă de surah vegetal pe sub nasul vecinelor strânse în grup la taifas. Apariția ei e primită cu o gamă de interjecții, cu clătinări inciudate din cap, în timp ce ea sgâriindu-și pluta dublă a pantofilor ortopedici de bolovanii mahalalei, zăbovește dinadins puțin pe sub fereastra Vasileascăi, așa, ca să-i vadă mai bine rochița nouă și să crape de necaz.

In timp ce se îndepărtează spre stația tramvaiului tixit care merge spre centru, în urma ei s'au deslănțuit comentariile:

— O văzuși, soro? Halal de ea. Așa trai mai zic și eu.

— Dar lasă-mă soro, mare lucru nu e de capul ei! Ce folos că are ceva zdrențe pe ea? O văzuși dimineața înainte de se spală pe ochi? Bufniță, nu altceva. Și ce crezi că straiele astea care le are pe ea sunt cine știe ce? Ia, niște zdrențe colorate. Mare scofală să te ții cu tot cartierul ca să te întolești puțin. Nu știi că a prins-o alaltăseară Marineasca în Cișmigiu cu bărbatu-său și a cotonogit-o rău? Păi, dacă ași vrea și eu să stric casele oamenilor, ași arăta ca o prințesă, nu ca matracuca asta!

Astfel grăi o mătușe care de mult îi poartă sâmbetele. In timpul acesta, eroina scandalurilor nocturne din cartierul Tei se urcă foarte sigură de sine în tramvai la clasa întâi (de fapt, la remorcă e mai mult aer, dar e lume mai amestecată). Timp de trei sferturi de oră, cât durează drumul spre centru, se examinează în oglinjoara poșetei roșii și-și retușează pe alocuri fațada grav amenințată de topirea Rimmel-ului. Apoi își aprinde o țigară și imitând rotocoalele elegante, așa cum a văzut Sâmbătă seara la cinema „Șic“ în filmul cu Marlene Dietrich. De fapt, Marlene Dietrich nu mai e la modă, dar n'are aface. Vedetele astea noi nu-i plac deloc. Prea sunt netesălate, nedichisite, nearanjate, parcă ar fi din Tei, nu din Hollywood. Și vorbesc și se mișcă ca toate fetele întâlnite pe drum, nu ca artistele.

In capul ei mișună fel de fel de gânduri pe care domnul care privește de pe platformă perspectivele larg oferite de rochița de surah nici nu le bănuiește.

Cum ar putea ști, de pildă, că Vasileasca i-a strigat eri dela geam când eșise să-și scuture țoalele:

— Fir'ai a naibii de grăsană să fii! Dacă te mai prind cu bărbatu-meu la poartă, îți tund chica la numărul zero.

Auzi „grăsana?“ Și ea care se chinuiește cu o dietă din cele mai severe cum a citit într'o revistă de cinema. Dimineața ia un pahar cu apă caldă cu lămâie, la prânz..... seara. Atunci cum se face că Marlene Dietrich e totuși mai subțire decât ea care trebuie să se strângă destul de serios în corset după arșița asta... Și o altă vecină a făcut-o de găină pestriță și de curcă plouată!

Substantivele cam ghicește ea că se aplică integral ființei ei fizice și morale, dar epitetelor nu le găsește niciun rost. Dece de pildă „pestriță“? Ea care are atâta gust în îmbrăcăminte și e totdeauna asortată! Nu poartă ea sandale roșii și mănuși și poșetă la culoare? E adevărat că poșeta vrea să imite în chip suspect crocodilul și că mănușile trebuie să le înmoaie în cerneală roșie... Dar, însfârșit, timpuri grele, mai ales pentru o femeie fatală. Și de ce „plouată“? Numai ea știe cât trebuie să se căsnească cu Jean coaforul din colț, care nu înțelege niciodată că ea vrea numai o coafură absolut originală și că nu înțelege să fie la fel cu Vasileasca sau madam Sbânța care-și coafează în fiecare Sâmbătă chica cu colț și bucle. Părul ei e platinat și se revarsă în bucle permanente pe umeri. E adevărat că la rădăcină se cam vede negrul de origină, dar numai când te uiți cu prea multă atenție.

Și strângându-și disprețuitor buzele desemnate cu ciclamen model Joan Crawford, își spune că la urma urmei lumea este rea, invidioasă și neînțelegătoare.

— Imi permiteți domnișoară? — o întrerupe domnul de pe platformă, când a ajuns tocmai în acest punct al cugetărilor sale. Imi pare că v'am mai văzut undeva.

Ea îl măsoară cu priviri... rimelate și disprețuitoare și constată că poartă mustăcioara a là... Clark Gable și că e cam malagambist; îi răspunde din vârful buzelor privindu-l peste umăr:

— Mă confunzi, dom'le.

Junele Clark Gable se înflăcărează.

— Sunt sigur că v'am văzut alaltăseară în grădina Botanică. Eu nu mă înșel. O figură ca a dumneavoastră nu se poate confunda.

Ea zâmbește tot fatală, dar puțin măgulită.

— Vai, dom'le, îmi faci complimente.

Clark Gable în ediție de cartier își ia rolul în serios și ducându-și mâna la inimă declamă:

— Nu mă insultați, domnișoară. Eu nu obișnuiesc să fac complimente. Nu vi s'a mai spus că sunteți cea mai fermecătoare ființă. că aveți ochi mai perverși ca Marlene Dietrich, o gură mai senzuală decât Joan Crawford, un păr mai blond ca Greta Garbo, etc.?

Odată conversația pornită, restul decurge normal. Ea se gândește ce va spune Vasileasca atunci când o va vedea întovărășită de noua cucerire, iar el e încântat că-și va privi prietenii cu superioritatea îngăduitoare a unuia care a acostat cu succes o damă „mișto“. Ea cugetă la calitățile ei fotogenice pe care un ochi mai exersat le remarcă imediat, iar el e plin de calitățile lui de june prim amorez cărora nicio femee nu le rezistă.

De fapt, amândoi sunt perfect sinceri și în măsura îngăduită de anumite imponderabile care nu intră aici în discuție, au cea mai absolută dreptate.

COLONIE

(Urmare din pag. 4-a)

Pela opt seara, se ridică dela masă, salută pe cei din jur și plecă acasă. Mergea prin mijlocul drumului. Era amețit. Ii vâjâia capul îngrozitor, deși dincolo de luciditatea-i rămasă, îi lumina speranța unei deslegări.

Ajuns acasă, se desbrăcă. Intrat în odaie, aruncă o privire asupra geamului. Totul părea în ordine. In bucătărie, Lenuța repara niște ciorapi. Nici nu se uită la el. Acesta își scoase bricheta din buzunar și turnă benzină în ea. Ea se încruntă și-l repezi:

— „Fugi de aici cu putoarea aceia. Mai bine te-ai grăbi, că suflă sirena și tu tot pe acasă ești“.

— „Nu-ți place mirosul, ai? Cred și eu că nu-ți place“.

Din nou îl inundă o bucurie mare. Taina ce-l separa de ea, îi dădea siguranță și-i mărea încrederea. Il apucă o poftă să se joace și mai mult cu ea.

— „Tu, hai să te sărut! Trebuie să te obișnuiești și cu mirosul de benzină; că doară ești muierea mea! Nu?“

Ea își făcu cruce și fugi în odaie. Lui Ion îi veni să râdă la gândul că a reușit s'o sperie.

Ieși în pridvor și strigă copiii cari se jucau în fața casei:

— „Nelu! Ița!“

De pe uliță răsăriră fețele înroșite de joacă ale copiilor. Ii ridică în brațe și-i duse în casă.

— „Noi mergem la tușa să dormim“, zise băiatul, cu ochii măriți de mândrie.

— „Bine, dragul tatii, bine!“

Işi luă securea și porni. Nu se duse la mină, ci o luă încet către deal. Se trânti aici sub o salcie și privi de sus, luminile comunei.

Singurătatea locului, separarea de lume și mai ales conștiința a ceeace trebuia să facă, îl umplură de tristețe. Ura toată lumea, toate luminile astea care ardeau, toate casele, toată copilăria sa împrăștiată pe uliți și în praf. Işi ura toată viața. Zări umbra neagră a clădirilor uzinei și îl copleși un val rece de moarte.

Urmări pierdut un tren ce pufăia din greu dincolo de râu. Luminile roșii și verzi, vagoanele închise ce dispăreau spre gura văii, i-au trezit în suflet nostalgia marilor călătorii. A privit de atâtea ori gara, pândind trenurile ce plecau, scăldându-se în gândul depărtărilor miraculoase; își închipuia țări îndepărtate, calde și bogate, călătorii lungi pe mări nesfârșite și zile de vrajă în peisagii feerice. Când au plecat atâția din comună spre America, el fiind minor, a trebuit să se mulțumească să fluture cu batista albă în gara celei mai mari renunțări.

Intunecându-se de-abinelea, se urni. Sări un gard și se îndreptă peste grădini spre casă.

Il lătrară niște câini. Grăbi pasul. Alunecă într'un șanț de irigație și se murdări cu noroiu pe mâini. Nu scoase nici o vorbă.. Il gonea ceva din spate. Parcă în sufletul lui se coborîse o altă existență care-i manevra mișcările și care îi înțepenise în loc, creerul. Ii șurea în urechi propria-i respirație și ochii, desnădăjduiți, căutau avizi, spre pâlpâielile luminoase de dincolo de grădini. Intră într'o curte cunoscută. Era casa surorii sale. Işi aduse aminte de copii și i se umplu sufletul de o iubire nesfârșită. Simțea că nu se poate lipsi nici un moment de ei. Bătu în ușă cu muchia toporului. Apăru în prag figura speriată a surorei sale, cu ochelarii pe vârful nasului și cu lampa de petrol în mână.

— „Ce-i omul lui Dumnezeu? Unde umbli noaptea?“

Ion trecu în odaie fără să-i răspundă. Il primi un miros greu de trupuri obosite și flacăra scăzută a unei lămpi. Dibui pe întuneric și găsi copiii îmbrățișați.

I se puse în drum, soră-sa:

„Da' lasă copiii în pace, Ioane! Ce-i scoli cu noaptea 'n cap. Tu nu vezi că n'au ghete în picioare? Unde-i duci acum pe întunerec? Lasă-mă măcar să-i încalț“.

— „Lasă tu că are cine să-i încalțe. Nu's ei copiii nimănui. Că doar avem și noi o casă“.

Și pieri în noapte. Soră-sa rămase uluită în prag. Se închină înspăimântată și închise ușa.

— „Să-l ferească Dumnezeu de păcat!“

Ion se strecură prin grădini spre casa casa lui. Gâfâia. Copiii prinși de gât, tăceau, speriați. Călca greu. Piciorul i se afunda în pământul moale și cleios, care se îngrămădea, lipindu-i-se de talpă.

Fetița începu să scâncească.

— „Nu plânge, Ița tatii, nu plânge. Tata-i om bun. Om tare bun!“

Dar îi curgeau și lui lacrimi grele pe față. Ploaia începu deodată subțire și rece. Se opri un moment, dezorientat, prin grădini. Desfăcu mantaua și acoperi copiii. Apoi porni din nou.

Cum ajunse în grădina casei lui, lăsă copiii în colțul dinspre uliță. Le așternu pe jos mantaua și îi acoperi cu haina lui. Le făcu semn să tacă.

Apoi, numai în cămașă, se furișă printre straturi înainte și se trânti lângă tufele de sub geam. Nu auzea nimic. Rulourile erau trase și în cameră era întuneric. Pipăi încet cu mâinile și dădu de ghemul cu fitilul de aprins. Așteptă. Asculta ploaia cum bătea în geamul închis. Undeva, departe, în altă uliță, începu tânguirea bețivă a unei armonici. Ascultă pierdut melodia și când încetă îi păru rău. Deodată se aprinse brusc lumina în cameră. Ion se sperie. Ii bătea inima în gură. Auzi voci grăbite, un râs răsfățat, apoi lumina se stinse din nou.

Nu știu ce să facă. Ii tremura mâna și îi curgeau lacrimile dealungul obrazului. Ochii i se sgâiau pe întuneric.

— „Oare ce fac acum?“

Simți în palme ghemul fitilului. Se lumină deodată și-l cuprinse o undă rece de bucurie găsită, deși lacrimile nu încetau să-i curgă. Cotrobăi nervos prin buzunare și scoase bricheta. Ii căzu șapca din cap. N'o mai ridică. Părul i se lipise de frunte și cămașa, udă de ploaie, îi fleșcăia pe mâneci.

Scăpără grăbit de vreo trei ori, până se aprinse flacăra.. In lumina galbenă, tremurată de vânt, chipul lui avea o culoare descompusă, bolnavă.

Dădu foc fitilului. Işi aduse aminte că acesta ar putea fi ud, deși fumul înainta încet pe fir. Incepu să mormăie, îngrozit de îndoială: „Doamne dă să nu fie ud!“ Privi spre geam. Se rostogoleau în el așteptările grămezi. Obsedat, își strâmtase toată ființa în gândul fumului ce înainta pe fir: „acum trece prin geam; acum e după dulap, acum e sub pat, acum... acum...“.

Așteptarea îi înghețase în privire. Opri respirația, care i se părea că lungește timpul. Căută să se facă una cu întunericul, să se suprapună cu toate simțurile peste geamul negru, brăzdat de picurii indiferenți ai ploii.

Explozia veni ca din lăuntrul său, ca și când ar fi plesnit o coardă întinsă prea tare. O lumină roșie inundă fereastra. Geamuri sparte se prăbușiră ascuțit. Ion respira des. Aștepta încă ceva. Să sune o sirenă, să audă strigăte sau așa ceva. Avea senzația că terminase o mare însărcinare și aștepta acum un impuls extern care să-l sloboadă din chinuri.

Ochii, străini, urmăreau lacomi flacăra ce se prinse de rulouri, și fumul negru otrăvit, care ieșea prin ochiurile sparte.

Incepu să plângă cu hohote. Se simțea căzut undeva jos de tot, de unde nici strigătul, nici plânsul de moarte nu răzbătea la ziuă.

— „S'a sfârșit. Totul s'a sfârșit!“

Işi pipăia, nervos, corpul ce i se părea străin, sfâșiat de o altă lume, necunoscută și rea. Auzi ca prin vis țipetele speriate ale copiilor. Se ridică și porni spre ei. Avea săpat pe față un val nemișcat de mirare.

Ridică de jos copiii înspăimântați și-i agăță de gât. Apoi, încet, fără să întoarcă privirea, cașicând ar fi pășit spre o altă existență, porni spre uliță. Fixase în zare punctul unde în întunerec se scăldau luminile mărunte ale uzinei și unde parcă îl aștepta o scară neagră, infinită, pe care voia să coboare, să coboare, în adâncuri. Nu vedea nimic în jur. Repeta încet, obosit și bolnav:

— „Nu-i nimic, dragii tatii, nu-i nimic! Tata-i om bun. Om tare bun!“

Incetase ploaia. In zare se deschise un colț senin de cer. Melodia molfăită a harmonicei reîncepu. Dintr'un salcâm o frunză galbenă, îngreuiată de apă, căzu în noroiu. In întunerec răsuna glasul plâns al lui Ion:

— „Tata-i om bun. Om tare bun!“

ION D. SARBU

Sibiu, în 14 Mai 1942.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL“ BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 30
SAMBATA 25 IULIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ROMEO și JULIETA

de AL. CIORĂNESCU

Puțini dintre călătorii care au făcut periplul italian și s'au oprit măcar pentru câteva ceasuri la Verona, nu s'au lăsat seduși de farmecul stăruitor al amintirilor despre cea mai vestită dintre toate perechile de iubiți. In decorul de cer senin și de marmură cenușie, icoana lor apare la fiecare pas. Incă înainte de a intra în oraș, călătorul se silește să recunoască, printre colinele însorite care însemnează cu dungi de umbră valea Adigelui împuținat de arșiță, ruinele acelui castel Montecchio, unde ghidul pune de obiceiu începuturile familiei lui Romeo. In Verona chiar, ochiul lui se silește să deosebească printre atâtea străzi și monumente, pline de amintirea copleșitoare a unui trecut mai viu și mai glorios decât prezentul, drumul către casa pe care același ghid o însemnează ca locuință a Juliettei.

Sub gangul zidurilor vechi și înegrite, sub care mișună și astăzi acea bogată viață populară întâlnită numai în orașele italiene, gândul călătorului se odihnește o clipă, încercând o întoarcere spre trecutul ce-i trăiește în minte atât de viu și de plin de culoare. Acesta e decorul celei mai frumoase dintre povești. Scările și coridoarele măcinate de veacuri, au răsunat odinioară de râsetele mulțimii voioase, venite să petreacă la balul bătrânului Capoleto. Intr'una din încăperile din care coboară astăzi glasuri obosite de femei și larmă de copii, Romeo și-a ridicat o clipă masca de pe obraz, spre a ispăși printr'o sărutare vina de a fi atins o clipă brațul alb al candidei Julietta. Căsătorit în taină cu dânsa, în chilia bunului părinte Laurențiu, Romeo se întorcea spre casă cu sufletul îmbătat de vise, adulmecând pe cerul senin al unei seri calde și luminoase ca aceasta, vraja atotputernică a proaspetei sale iubiri, când a trebuit să-și ucidă visul odată cu Tybald, în colțul unei străzi ca aceasta.

Pentru cel care găsește o bucurie în asemenea coborîri în trecut, s'ar părea că nimic n'a mai vrut să se schimbe de atunci. Doar un ton mai cenușiu peste toate, doar aburii care ajută fantasmele trecutului să învie, și din care crește pe încetul cea mai curată și cea mai sensibilă poezie. Iată, călătorul nici nu mai are nevoie să dea ocol clădirii vetuste, pentru a ghici de partea cealaltă grădina cu ziduri înalte, escaladate de întrarmarea iubirii mai curând decât de tinerețea temerară a lui Romeo. O fereastră ca aceasta va fi fost sprijinul scării de mătase pe care doica, o **popolana** la fel cu toate cele ce trec încă pe străzi, la fel îmbrobodite și îmbrăcate în negru, o adunase ascunzând-o cu grabă într'un ungher, în dimineața în care plecase Romeo, îndepărtat prea cu grabă de cântecul îndoielnic al ciocârliei.

Din pragul gangului prin care continuă să curgă în șuvoaie necontenite viața gălăgioasă a mulțimii, îndreptându-se la celălalt capăt al pelerinajului literar. Ascunsă în fundul unei curți de cazarmă, sub umbra plopilor ce fosnesc alene în vântul domol, călătorul nici n'ar bănui fără călăuză, minuscula arcadă gotică sub care tradiția a așezat mormântul Juliettei.

Un sarcofagiu de piatră tocită de vreme, slujește de mult drept depozit al pietății naive și anonime a generațiilor de îndrăgostiți ce s'au perindat în fața acestui altar al iubirii, cerînd parcă toți o confirmare a făgăduielii de fericire de care s'au legat. In singurătate și în liniștea plină de taină ce se lasă peste toate în ceasul acesta al înserării, gândul călătorește din nou pe căile trecutului depărtat, spre vremea când bunul părinte Laurențiu slujea în această capelă, și când Romeo a venit să soarbă otrava, la căpătâiul aceleea ce-i fusese soție o zi. Și pe când călătorul se lasă furat de aceleași vise de frumusețe, și de adânca înțelegere omenească a adevărurilor eterne la care i se pare că a ajuns acum, în fundul arcadei singuratice surâde, cu zâmbetul lui de dincolo de lume, chipul de bronz al lui William Shakespeare.

Atât de puternică e vraja legendei, și atât de adevărată emoția ce se desprinde dintr'însa, încât călătorul simte duioșia aminitrilor vechi și familiare, înainte de a se fi întrebat ce valoare istorică are acest decor. O asemenea întrebare i-ar veni de altfel destul de greu în minte. Dar dacă pe lângă dorința de a cunoaște frumosul persistă în sufletul lui mâhnirea de a ști ce e adevărat, nu-i va fi greu să afle că s'a lăsat înșelat de o iluzie cum sunt atâtea.

Decorul din Verona, plin de trecut și de farmec romantic, nu e mai autentic decât orice decor de teatru. Mormântul de marmură cenușie, înaintea căruia s'au închinat atâția călători ilustri, începând cu Lord Byron, n'a avut niciodată pe lespedea lui trupul neînsuflețit al Jullietei. In casa străveche, în care ochiul minții credea că vede cum se aprind din nou luminile de bal ale bătrânului Capoleto, Julietta n'a locuit niciodată. Adevărul acesta e mai sigur decât tradiția, oricât ar fi ea de ispititoare, și va rămânea la fel de neclintit cât timp nimeni nu va isbuti să arate că Romeo și Julietta, îndrăgostiții din Verona, care trăiesc în amintiri o viață atât de reală, au existat cândva cu adevărat.

Nu știu dacă tema literară a tragediei lui Shakespeare a preocupat vreodată mai de aproape pe Oscar Wilde. Dar dacă acesta s'ar fi gândit la ea, ar fi putut să găsească un argument mai mult pentru paradoxul pe care îl susținuse cândva, în chip atât de strălucit și de fals, că nu arta imită natura, ci că natura se lasă de multe ori călăuzită de artă.

De data aceasta, se poate dovedi că realitatea a copiat înfăptuirile cu totul imaginare ale artei, și s'a silit să le transpună pe terenul sensibil al adevărurilor controlate, deși nu avea niciun temeiu ca s'o facă. Romeo și Julietta, personagii de legendă ieșite din cea mai pură ficțiune poetică, s'au impus în așa măsură spiritului și sensibilității, că au încetat de a mai fi fantome și au devenit oameni.

Existența lor a fost atât de potrivit insinuată de artă, încât realitatea a căutat s'o confirme și s'o documenteze prin acte de identitate, așa cum face pentru fiecare din noi. De aici, localizarea atât de precisă a amintirilor legendare, în jurul unei case și al unui mormânt, singurele lucruri reale ce mai rămân după noi. In felul acesta, s'a creat o realitate a lui Romeo și a Juliettei, care e însă posterioară presupusei lor existențe. Ea nu constituie o dovadă istorică, ci una psichologică a tăriei cu care prezența lor s'a impus, reclamând pentru înduioșarea noastră un obiect real.

Legenda însă nu are nici un temeiu istoric. Originile ei, care sunt toate literare, au fost studiate cu amănunțime încă de mult, și înfățișate într'o lucrare de sinteză mai întinsă, de fostul profesor de literatură italiană de la Universitatea din Paris, Henri Hauvette. **Le mort vivant**, mortul viu, astfel numește acest cercetător tema literară de care se leagă povestea lui Romeo și a Juliettei, ca și toate cele brodate pe subiecte asemănătoare. Cercetarea lor ar duce desigur prea departe; dar e deajuns o privire rapidă asupra nuvelisticei italiene din epoca Renașterii, pentru a înțelege creșterea și amplificarea acestei teme, până la desăvârșita ei expresiune în tragedia lui Shakespeare.

Pentru prima oară, o astfel de poveste se citește în culegerea de nuvele alcătuită în a doua jumătate a secolului al XV-lea de Tommaso Guardati din Salerno, mai bine cunoscut sub numele de Masuccio Salernitano. Eroii săi sunt Mariotto și Giannozza, de fel din Siena. Povestirea se deosebește de aceea pe care o cunoaștem din Shakespeare, prin desnodământul nefericitei iubiri a celor două personagii. Dar elementul fundamental e alcătuit, ca și în legenda lui Romeo, de subterfugiul prin care femeia încearcă să regăsească pe bărbatul iubit. Intr'adevăr, Mariotto trebuind să fugă din Siena în urma unei crime pe care a săvârșit-o, Giannozza se preface moartă, printr'un filtru pe care îl bea, și se lasă înmormântată, pentru a fugi apoi spre Alexandria, unde se refugiase soțul ei. Mariotto însă tocmai se întorsese pe ascuns la Siena, împins de dorul de a o revedea. Aflând de moartea ei, se duce să-i vadă mormântul, e recunoscut, prins și decapitat, pe când Giannozza sfârșește într'o mănăstire puținele zile ce-i mai rămân de trăit.

Nuvela lui Masuccio a inspirat pe un alt scriitor italian al Renașterii, pe puțin cunoscutul Luigi da Porto din Vicenza. Acesta e adevăratul autor al legendei lui Romeo și Juliettei, prin a sa **Istoria novellamente ritrovata di due nobili amanti**, compusă prin 1524. Localizând subiectul în Verona vecină și bine cunoscută de el, și la începutul secolului al XIV-lea, Luigi da Porto a dat și o viață nouă subiectului, în care scriitorii de mai târziu n'au mai adus decât puține schimbări și adăugiri.

Personagiile sale trăiesc viața intensă și febrilă a unicei lor pasiuni, — pasiune în care ideea morții e cuprinsă în germene de la început, datorită dușmăniei neîmblânzite dintre familiile celor doi îndrăgostiți. Această dușmănie e poate cea mai de seamă dintre invențiunile autorului italian, căci subliniază cu un înțeles nou puterea iubirii, care trece atât de ușor peste granițele impuse de celelalte sentimente sau interese, alergând oarbă spre deslegarea definitivă, spre fericirea de o clipă care se plătește cu prețul niciodtă prea scump al vieții.

Povestirea lui Luigi da Porto a plăcut mult în Renaștere, fiind imitată într'o poemă în versuri, și reluată, într'o formă abia ușor deosebită, de cunoscutul povestitor Matteo Bandello. Meritul acestuia din urmă nu e de a fi adăugat legendei vreo frumusețe nouă, ci, prin interesul trezit în toată Europa de culegerea lui de nuvele, de a-i fi dat o circulație mai întinsă, făcând-o să pătrundă în toate literaturile Europei.

Tradusă de timpuriu în literatura franceză, de Pierre Boisteau, și întregită mai târziu de Belleforest, traducerea aceasta a circulat cel puțin tot atât cât și originalul, lăsând numeroase amintiri în literatura franceză a

(Urmare în pag. 3-a)

ION MUSCELEANU — Natură moartă

ARTIȘTI și PUBLIC

de ION FRUNZETTI

IV.

„Chaque artiste ne peut que bien peu par lui-même". **Cine-ar crede, citind sentința aceasta, că ea aparține individualistului cronicar al zilelor (și nopților!) lui Lafcadio? André Gide este, înainte de orice, sincer cu sine. De aceea nu i se pare poate riscat să adopte o atitudine — fie și contrarie celor anterioare —, de îndată ce o surprinde insinuându-i-se în cuget. Sinceritatea cu sine nu însemnează totuși sinceritate față de public, oricând și cu orice preț, cum cere estetica mediocrității. Și poate autenticitatea incandescentă a sbaterilor acestui cuget încăpător cât secolul, care se simte în paginile memorialisticei sale, se datorește tocmai caracterului auto-confesional al lor. Publicul pe care-l vizează Gide, este un public croit după tiparele ființei sale. (Stadiul acela îndepărtat în viitorul omenirii, când toți „intelectualii" vor fi intelectuali și când intelectuali nu se vor putea numi decât intelectualii și nici decum rutinarii muncilor cerebrale sau ai leneviei manuale pur și simplu, este stadiul de evoluție al publicului pe care cărturarul Gide și-l poate dori pentru scrierile sale).** „Je n'écris que pour être relu", **declară el undeva. Atitudinea de singularizare este orgolioasă mai curând efect al circumspecției artistului, care după ce și-a cântărit valențele comparativ cu ale publicului, adoptă o prudență justificată față de tendințele acestuia din urmă. Ea nu provine din propunerea apriori a unei superiorități proprii față de restul conștiințelor mai mult sau mai puțin cugetătoare, ci din dorința de a se ține departe de ispitele succesului.**

„L'hypocrisie est une des conditions de l'art", **scrie Gide,** „**Une singulière méprise aujourd'hui fait prôner par-dessus tout, dans l'oeuvre d'art, le mérite de sincérité. On veut avant tout que l'artiste soit** sincere... **Quant à savoir ce qu'on entend par là, chacun est bien embarassé de le dire...**" **De altfel, conștiința clară a propriilor sale exigențe față de artist, publicul n'are măcar nevoia s'o aibă.** „„Ceeace importă, **continuă Gide, este să existe o societate, și această societate să ceară** cevà". **Acest cevà, condiție necesară a stimulului creator, acest nedefinit „quelque chose" care joacă față de conștiința creatorului de valori estetice, același rol pe care inefabilul îl joacă față de cugetul contemplatorilor, seduși de imponderabilul „je ne sais quoi" al abatelui Bouhours, este analog efluviilor de concupiscență emanate de prezența unui element femenin, avid, nesatisfăcut, cum era neantul pentru ființa virilă, sieși suficientă și introvertită, a demiurgului cosmic. „Cuvântul" care se purta, biblic, prin undele radiațiunilor universale dinainte de structurarea lumii în act, va fi simțit același nelămurit cevà solicitându-i acțiunea.**

Oriunde există o sămânță, mediul o simte și eforturile tuturor tropismelor sale tind s'o realizeze, oferindui condiții de germinare. „**Legea**" **aceasta s'ar putea să aibă și corolar: orice sămânță simte și atrage atenția mediului prielnic realizării sale. Să fie oare aici adeverirea erotismului cosmic de care vorbeau academiile platonice ?**

Oricum, chiar mintea cea mai puțin dispusă să se abandoneze filosofărilor aproximative și ocazionale — de felul cugetărilor colegienilor cu probleme — poate constata că există un soiu de „sex-appeal" enigmatic, între public și artiști. Un soiu de tacită, subterană și aproape simbiotică formă de comunicare. Gide nu se sfiește să vorbească chiar despre o anumită „sete de artă" a publicului, și de un rol de Ganymède, de „échanson", al artistului. (Bine înțeles,

(Urmare în pag. 2-a)

moartea în creațiile POPULARE

de VLADIMIR DOGARU

Intr'un pasagiu din Phaidon, rămas celebru prin claritatea și profunzimea lui, Platon, ca să-și întemeieze mai bine susținerea nemuririi sufletului, atribue lui Socrate următoarele revelatorii cuvinte: „De n'aș avea credința că, plecând de aici, mă voi duce întâi la alți zei, înțelepți și buni, apoi la oamenii care au murit, mai buni și ei decât cei de aici, aș fi nedrept să nu mă întristez de moarte. Acum însă, bine să știți: am nădejdea că merg la niște oameni desăvârșiți"[1]). Inlocuind expresia de „alți zei" cu aceea de „unicul Dumnezeu", fraza de mai sus se potrivește cu gândurile depe urmă ale omului nostru din popor. Lucrul nu trebue să ne surprindă. Țăranul român are, în fundul sufletului său, multă doză de păgânism. Credința în viața de dincolo fiind anterioară creștinismului și preceptele lui Hristos adăogându-i noui forțe de dăinuire, moartea e, pentru el, o întâlnire bucuroasă cu cei plecați mai înainte, așa cum pentru Platon și vremea lui, ea era o mergere către lumea celor „buni și desăvârșiți".

Trăind în cadrul cosmic al satului, care prin natura lui îndeamnă la metafizică, țăranul trăește într'un permanent contact cu moartea. Nicăieri problemele destinului nu apar mai puternic misterioase și nicăieri ele nu sunt mai profund rezolvate ca aci: „Omul satului, întrucât isbutește să se mențină pe linia de apogeu, genială, a copilăriei, trăește în întregul unei lumi — pentru întreg; el se găsește în raport de supremă intimitate cu totalul și într'un neîntrerupt schimb reciproc de taine și revelări cu acestea"[2]). O dovadă de întregul ce stă la baza viziunii metafizice a țăranului despre lume, e că — pentru el — viața nici nu începe și nici nu se termină pe pământ. De unde vine această viață, e o problemă care nu prea îl chinue. Incotro merge însă, e o întrebare ce nu putea rămâne nerezolvată. La capătul vieții pământești, țăranul așează tărîmul alteia eterne. In felul acesta, moartea nu mai e un final, ci o punte de trecere, a cărei parcurgere echivalează cu bucuria actului nupțial.

Cercetătorii de folklor și istoricii literari au subliniat prea adesea chipul senin al morții în creațiile poporane, pentruca spusa noastră să mai pară azi nouă. Toți s'au mulțumit însă numai cu simpla constatare. Chiar și când au căutat să dea o explicare filosofică acestei atitudini atât de sublime, ei s'au oprit, fie la resemnarea fatalismului oriental, fie la optimismul religiei creștine. In amândouă cazurile, miezul problemei a fost ocolit. Trebue să admitem că, atât resemnarea fatalistă, cât și optimismul creștin, au fost acceptate de țăranul român nu ca niște leacuri fabricate de-a gata, ci ca niște rezoluții ultime, pentru aflarea cărora el s'a frământat deopotrivă de egal. A crede astfel, ni se pare extrem de greșit: ar însemna să ignorăm nu numai o realitate de nesdruncinat, dar impietăm, fără voe poate, asupra însăși posibilităților de creare artistică ale acestui popor. Moartea, privită metafizic ca o împăcare și concretizată plastic ca o „mândră crăiasă", formează, alături de dragoste, izvorul de căpetenie al întregei poesii poporane. Admițând că chipul ei senin provine de aiurea, în ce ar mai consta puterea de interpretare genială a neamului românesc?'

Seninătatea morții din creațiile poporane poate fi explicată și pe altă cale. Trăind în cadrul cosmic al satului, țăranul e, după cum am spus, în permanent contact cu moartea. Infinitul bolții de deasupra se deschide acolo mai misterios ca oriunde. Fără să fie o fire metafizică prin excelență, omul dela sat se întreabă totuș necontenit asupra rosturilor existenței umane. Deslegările pe care le aduce, deși învestmântate întotdeauna în haina celei mai fermecătoare poesii, nu îndepărtează definitiv spectrul misterios al morții. Ea continuă să-l preocupe și mai intens. Ca s'o dea uitării, sufletul lui își caută ieșire în mereu alte noui creații artistice. Crestează lemnul, cântă, se îmbracă frumos, iubește, doar, doar va scăpa de obsesia chinuitoare a neantului. Moartea e atât de prezentă pentru țăranul român, încât, dela un timp — pe care istoricește nu-l putem ști, dar pe care evolutiv îl putem indica,—devine absentă. Numai cine se preocupă permanent de moarte și numai cine își dă seama că soluționarea ei e — filosofic — imposibil de rezolvat, numai acela sfârșește prin a accepta-o ca pe un destin implacabil. Țăranul român a ajuns, prin urmare, la resemnare, convins că altă atitudine mai bună de urmat nu e. Ea nu dovedește, cum s'ar crede, lipsă de profunzime. Din contră, înțelesurile resemnării sunt fără de fund. Insă omul satului refuză să le îmbrățișeze rațional, mulțumindu-se doar să le privească pasiv.

(Urmare în pagina 6-a)

NOTE: 1) Platon: *Phaidon*, în traducerea lui Cezar Papacostea, p. 139, vol. II, ed. Casa Școalelor, 1931;

2) Lucian Blaga: *Elogiul satului românesc*, discurs de recepție la Academia Română, LXXI, p. 8—1937;

IOSIF ILIU — Portret

ACUM 50 DE ANI

Ne-am mai aduce oare aminte ce teatre au fost acum câțiva ani?

Doar câțiva, cei cari am trăit în mijocul lor, dacă ne mai amintim foarte vag.

Dar dacă ne întoarcem înapoi cu nu mai mult de 50 de ani, vom descoperi lucruri de cari n'am auzit nici vorbindu-se măcar.

Să spicuim gazetele cu o jumătate de secol înapoi:

●

„In nici un an Theatrul nostru Național n'a avut să îndure o așa de mare pierdere.

Doi din cei mai valoroși artiști a acestui templu nu mai sunt: Gr. Manolescu și Iulian, două talente desăvârșite care au lăsat în urma lor un gol foarte simțit".

Prin urmare 50 de ani dela moartea lui Grigore Manolescu și a lui Iulian.

Se cuvine să-i comemorăm.

●

„Theatrul Național a avut de întâmpinat foarte multe greutăți. Pe când în ceilalți ani nu erau decât două Theatruri și un circ ăst an am avut cinci Theatruri plus circul".

Și când te gândești că după cincizeci de ani nici nu mai știm ce „Theatruri" avem, de atâtea circuri.

●

„Tot anul acesta am avut ocasie să vedem și un colonel director de Theatru!

Și dece nu adică? E o crimă? Poate că veți zice că Maican nu făcea de director, cum Brezeanu nu face de Episcop: dar ce e cu asta?

E așa de greu să formezi o trupă? Nu! Dovada e că domnul Maican a format-o".

Cronicarul din acea vreme nu a trăit să vadă alte specimene de directori de teatre: falși, negustori de oale, oameni fără căpătâi și fel de fel de animale ale ghetto-urilor.

●

„M-me Darcle, Prima-Dona la opera din Petersburg în Manon a fost inundată de flori".

●

„D-ra Agatha Bârsescu compatrioata noastră și-a dobândit o reputație strălucită pe scena tuturor marilor teatre ale lumei. Chipul în care tot-d'a-una a fost sărbătorită i-a dat o puternică dovadă despre rezemnatul său talent.

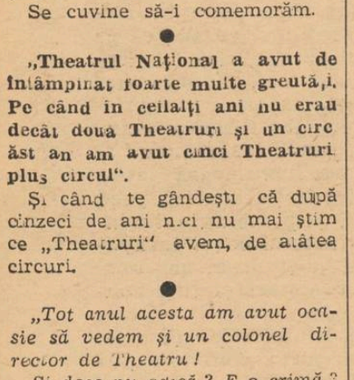

Cea mai celebră dintre artistele noastre compatriote, București nu s'au dat înapoi ca să măgulească cu repetate aplause și cu frenetice ovațiuni aureolu talentului dramatic al Domnișoarei Agatha Bârsescu".

„Copilării de felul „Ocolului în jurul lumei" și insanități de cafè-chantant ca 423 au încordat mințile și inima vizitatorilor Theatrului Național".

„In baletul „O sărbătoare la Țară", executat pe scena Teatrului Național cu ocazia căsătoriei tinerei perechi regale, s'au dansat următoarele numere: Romanul, solo d-rele Brambila și Stocchetti. Bătuta, d-rele surorile Giussani, Maria Ferrero și Anitta Stocchetti. Brâul, d-rele Brambila și Stocchetti. Corabiasca (dans matelot român) d-rele Maria Ferrero și Paulina Giussani".

Iată un balet, într'adevăr, românesc.

Theatrul Lyric. Compania de sub direcția d-lui G. Ștefănescu Se vor mai juca afară de Gasparone și Voevodul Țiganilor, Perichola și Nitouche. Cântăreți buni, actori comici slabi, afară de Bosianu, Leontianu și Iulian fiul. Regizori caraghioși!"

Theatrul de Varietăți Hugo și Theatrul Imperial dela Opler dau în fiecare zi reprezentații cu cântărețe noi.

Tramways-urile înlesnesc vizitarea și întoarcerea pentru prețul de 30 bani".

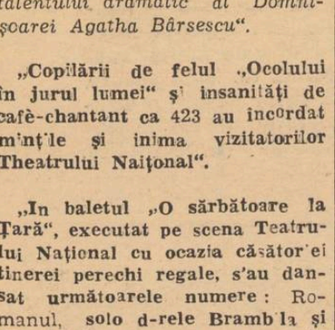

SCENA-ECRAN-FOYER

Cronica DRAMATICA

TEATRUL MUNCĂ ȘI LUMINĂ: SGĂTIA — COMEDIE IN 4 TABLOURI, DE COL. D. IONESCU-MOREL.

Intreaga literatură a d-lui colonel Ionescu-Morel este caracterizată de titlul pe care dânsul a înțeles să-l dea unui roman al său: „Mai sunt oameni buni".

Acum, când pe romancieri îi interesează cele mai ciudate și încurcate cazuri patologice, acum când autorii se străduesc să analizeze stările sufletești ale oamenilor răi, d. col. Ionescu-Morel, cu candoarea care-i caracterizează pe oamenii într'adevăr buni, declară că mai sunt pe lumea asta și oameni mai puțin răi.

D. IONESCU-MOREL

Bine înțeles, nu neagă domnul Morel existența pe lume a oamenilor răi: „Mai sunt oameni buni", mai sunt oameni buni printre atâția oameni răi cari mișună peste tot. Dar simpatiile sale merg cu oamenii buni, pe cari înțelege dânsul să-i răsplătească, la sfârșitul lucrărilor sale literare, în dauna oamenilor răi.

Așa că se explică foarte ușor faptul că în noua sa comedie domnul Ionescu-Morel s'a folosit de o idee din romanul „Mon oncle et mon curé" — spunem doar: „o idee", de oarece piesa „Sgâtia" așa cum a realizat-o d. Morel depășește cu mult nivelul obișnuit al „dramatizărilor".

Autorul nu s'a lăsat influențat de „voga" din ultimul timp a localizărilor și a modernizărilor, și foarte bine a făcut. Eroii lui Jean de la Brete și reacțiunile lor aparțin unei anumite epoci și unei anumite regiuni și nu vedem prin ce le-ar fi putut folosi o transplantare în România și în alt secol.

Aceleași lucruri spuse de domnișoare în vaporoase crinoline și de domni în jachetă, și-ar fi pierdut tot farmecul auzite fiind din gura unor tineri, îmbrăcați în haine quasi-malagambiste. Tot așa cum pianul, mijlocitor de flirturi și motiv de gelozie, era neapărat necesar în decorul piesei și nu putea fi înlocuit cu un gramofon sau cu un radio.

Romanul lui Jean de la Bréte face parte din acea categorie de romane ale tinereței noastre, pe cari din când în când le mai scoatem dintr'un raft uitat al bibl otecei, unde își au neapărat loc și romanele contesei de Segur.

E acea poveste fermecătoare, cu un drăcușor de fată, cu o mătușe rea, un unchiu bun și un preot cumsecade și nu chiar atât de catolic cât vrea să pară.

E istorioara care întotdeauna se termină cu căsătorii între veri și verișoare (le cousin Paul aimait tendrement sa petite cousine, Reine, etc., etc., etc.) și cu moartea personagiilor antipatice (de astă dată mătușa moare, bine înțeles: de inimă rea, la mijlocul piesei).

Iar domnul colonel Ionescu-Morel, fără să respecte textul, fără să meargă tot timpul pe acelaș drum pe care a mers Jean de la Bréte, a știut, totuși, să-i păstreze acestei povești tot farmecul parfumat care se potrivește atât de bine unui lucru „xieux temps".

Dozând minunat efectele, dânsul ne-a prezentat-o pe eroina principală în chip de „sgâtie", de copil sălbatec și răsfățat care isbutește să se mărite cu bărbatul pe care-l iubește, pentrucă e „o fată care știe ce vrea". Dar micuța Reine știe cărui fapt se datorează izbânda ei. Ea exclamă la sfârșit, atunci când timidul Paul s'a lăsat convins:

— „Ce bine e că bărbații nu sunt statornici!" (această replică plină de haz îi aparține domnului colonel Ionescu Morel, ea nefiind de întâlnit în romanul lui de la Bréte).

Se vede prea bine că povestea „Sgâtiei" i-a plăcut domnului Victor Ion Popa, la fel de mult ca și autorului.

Din fiecare amănunt impus în jocul actorului, din decorurile mai bogate ca nici-o dată pe scena Teatrului Muncă și Lumină, se poate remarca prea bine grija cu care domnul Victor Ion Popa a înțeles să pună în scenă comedia „Sgâtia".

Suntem convinși că pe directorul de scenă l-a fermecat ca și pe noi, muzicalitatea și perfecțiunea limbei românești pe care a întrebuințat-o autorul.

D-na Margareta Lascu, în rolul principal, ne-a dovedit încă odată că este cea mai bună interpretă actuală a rolurilor de fetiță răsgâiată și irezistibilă.

Avem însă impresia că dânsa aparține acelei categorii de actori cari nu pot interpreta decât un anumit gen de roluri. Rămâne ca timpul și mai ales rolurile pe cari le va interpreta în viitor să ne dovedească dacă am avut sau nu dreptate.

Domnii Cezar Rovințescu și Virgil Vasilescu, interpretând, primul rolul preotului, iar al doilea pe cel al unchiului, au specu'at la'ura de bomhomie a personagiilor, domnul Rovințescu isbutind să ne impresioneze prin simplitatea cu care a realizat efecte dramatice în actul final.

D-na Nelly Nicolau a fost excelentă în rolul unei „mătuși-viespe".

Domnișoara Yarodara Nigrim încăpută pe mâna pricepută a d-luj Victor Ion Popa, și-a plimbat silueta pe scenă cu ceva mai multă desinvoltură și chiar cu putină demnitate.

D. George Voinescu a realizat un tip de îndrăgostit timid și

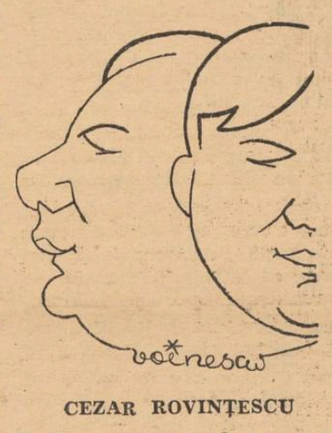

CEZAR ROVINȚESCU

mâncăcios. Eleganța franceză care unora dintre interpreți le-a lipsit, am remarcat-o în jocul d-lui Voinescu.

D. Costin Iliescu, sobru într'un rol care se preta ușor la șarje, a isbutit lucruri mult mai bune decât dacă s'ar fi folosit de unele trucuri eftine (strâmbături ,gângăveală, etc.) pe cari — poate — rolul le cerea.

Apariții episodice au mai avut în această recreativă comedie, d-nii Mugur, Mihuță, Geo Barton și George Iliescu.

TRAIAN LALESCU

CRONICĂ SINTETICĂ: FIII MARCHIZULUI

Incă o piesă italiană. Autor: Gheraddo Gherardi. Personaj central: un marchiz, puțin escroc, puțin „om bun". Subiectul: Expunerea unui nou sistem de a câștiga bani. O întorsătură melodramatică din actul al II-lea schimbă factura obișnuită a pieselor moderne italiene.

BIRLIC

Interpreți? Iancovescu=Iancovescu. Birlic = de astădată doar Grigore Vasiliu. Merită felicitări pentru această renunțare la Birlic. Din restul distribuției, pentru d. Talianu o mențiune specială. Vom reveni în numărul viitor cu o cronică mai amplă.

MUZEU

Vedeta

Fără vedetă nu poate să existe nici teatrul. Teatrul în înțelesul lui de astăzi.

N'ați observat că fiecare teatru aleargă după vedete.

Nu pentrucă ar aduce vreun aport artistic. Vedeta nici nu trebue să aibă însușiri artistice.

Ea trebue să aducă bani.

Sie însăși și la cassa teatrului

Vedeta e frumoasă.

Nu estetic frumoasă.

Frumoasă ca să placă bărbaților.

Vedeta se recrutează din balet, după poftele directorului, sau dintre femeile cari n'au ce face după poftele unui oarecare bun platnic.

Acest bun platnic care se mai numește și „prieten" trebue să aibă grije înainte de fiecare premieră să plă ească notele la „Sabego" iar în seara premierei să trimită pe scenă numeroase coșuri cu flori.

El primește (pentrucă dă) pe reprezentanții presei.

Vedetei i se scrie rol pe măsura frumusetii. Pe care-l joacă prost.

N'are afaceri. Presa știe dinainte că-l va juca bine.

Căci fără vedete nu poate să existe nici teatrul.

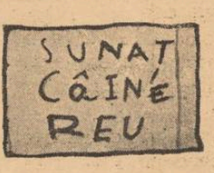

5 actori-5 întrebări

Cont'nuăm seria de răspunsuri ale actorilor, la întrebări deosebite. In săptămâna aceasta, actorii întâlniți de noi au fost Birlic, Nicolaide, Roland de Jassy și Beligan. Iar Iancovescu ne-a răspuns, prin g'asul altuia

Și acum să-i ascultăm.

IANCOVESCU

Inegalabilul „Puiu" interpretează de astă dată, la „Comedia" rolul unui marchiz. Cum Iancovescu este cunoscut ca unul din cei mai eleganți actori români, am găsit că ar fi interesant să-i cerem câteva amănunte în legătură cu hainele pe cari le va purta pe scenă marchizul interpretat de dânsul. Ne-am prezentat, așa dar, la Teatrul Comedia, unde se repeta de zor piesa „Fiii Marchizului". Iancovescu era tocmai pe scenă, așa că nu-l puteam deranja. „Întâmplarea" ne-a răspuns, însă, fără știrea lui, la întrebarea pe care voiam să i-o punem.

Telefonul a sunat, casierița a ridicat receptorul și, după ce a ascultat atentă glasul din pâlnie, s'a adresat unui om de serviciu:

— „Du-te la domnul Iancovescu și spune-i că i-a telefonat croitorul Roșu că dacă nu vine nici azi la probe, n'au să poată fi gata costumele pentru seara premierei".

Nu mai aveam nevoe să vorbesc cu interpretul marchizului. Eram lămurit: Iancovescu era prea ocupat cu repetițiile pentru ca să-l mai intereseze niște simple probe la croitor.

VASILIU BIRLIC

S'a vorbit atât de mult despre norocul lui Birlic la cursele de cai, așa că nu ne-am putut opri să-i punem o întrebare în legătură cu faimoasele „pariuri austriace" câștigate de el.

Amabil, Birlic ne-a dat toate amănuntele:

— „Până acum am câștigat 5 pariuri austriace. Unul în valoare de 622.000 lei, altul de 322 000 lei, precum și alte trei în valoare de 900.000, 859.000 și 80.000 lei. Pot să mă laud că sumele astea le-am câștigat întotdeauna singur, fără să fiu silit să le împart cu vreun tovarăș de joc!"

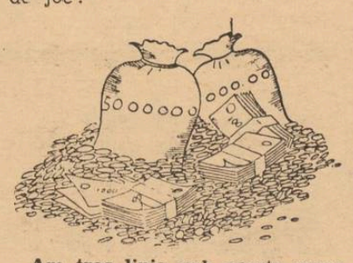

Am tras linia sub aceste sume și făcând socoteala am constatat că Birlic a câștigat la curse până acum frumoasa sumă de 2.783.000 lei. Nu l-am întrebat însă și cât a pierdut la curse, fiindcă nu voiam să-l indispunem.

ROLAND DE JASSY

L-am întâlnit pe Roland de Iassy, viitor director al unui teatru de păpuși și excelent creator de tipuri, în dreptul berăriei Royal, așteptând par'că ceva.

L-am întrebat: „Pe cine aștepți, nene Jassy? Un prieten? Un om de afaceri?"

Rolland de Jassy aștepta cu totul altceva:

— *„Aștept „Pacea". Fiindcă doar când o veni ea, am să pot porni din nou la drum, cutreerând țările străine, așa cum am mai făcut-o pe vremuri.*

Am citit în ochii vesnic tânărului Jassy melancolia acelor călătorii făcute în țări fermecate în cari actorii au o soartă ceva mai bună.

NICOLAIDE

Nicolaide e un om cu „idei". Și de câte ori reușește să le pună în practică, realizează lucruri excelente. Când l-am întâlnit (se plimba pe Calea Victoriei, pe bicicletă) am ghicit după zâmbetul atârnat de colțul buzelor, că Nicolaide mai are o idee. Așa că l-am întrebat.

— *„Ce proecte teatrale mai ai?"*

— „De astă dată proectele mele nu mai sunt teatrale. Intenționez să scot un ziar de ora 8 seara, în care să fie publicate ultimele telegrame din țară și străinătate. Literele au să fie imprimate pe hârtie fosforescentă, așa ca să poată fi citite și pe camuflaj".

Iată o idee într'adevăr luminoasă.

BELIGAN

Lui Radu Beligan — modest în viața de toate zilele ca și pe scenă, atunci când se sfiește să mulțumească aplauzelor publicului, — nu-i place să vorbească despre el. In schimb, e oricând dispus să răspândească diverse ,maxime și cugetări" despre teatru.

Iată ultima cugetare pe care ne-a „servit-o":

— „Nivelul scăzut al spectacolelor teatrale se datorează în mare parte directorilor de teatru, cari nu citesc sau nu știu să citească piese de teatru".

Rămâne să aflăm acum părerea directorilor de teatru.

INDISCRET

Cronica muzicală

CONCERTUL ZINA SĂVESCU

Prin totul, concertul d-rei Zina Săvescu s'a situat în afară de comun. Incepând cu faptul că a fost dat în miez de vară, când de mult sălile de concerte nu mai răsună de nici o muzică iar placatele de afișaj, în concediu, nu au în deobște nimic de spus.

Continuând cu programul neobicinuit de plin cu arii dificile, adevărat cumul de acute și coloratură, care mai cu seamă în concertul unei cântărețe la început de carieră și în circumstanțele mai curând nepretențioase ale unui concert estival, era iarăși în afara făgașului tradițional.

Dar mai ales prin elementul voce adus concertului de artistă și care, dacă n'a fost unit în permanență cu toată știința cizelării pe care-o atât de rară materie primă ar fi făcut-o dorită, a putut părea însă cu atât mai uimitor prin sclipirile lui neîntrerupte, prin naturaletea cu care biruia greutățile, prin mobilitatea și vioiciunea agilităților și în acelaș timp printr'o comunicativitate particulară, printr'un accent propriu, printr'un intens temperament muzical stârnite dela prima și până la cea din urmă notă a concertului.

N'a fost prin nimic lecția bine învățată, debitarea laborioasă și „făgăduitoare" a atâtor concerte din preajmă de debit, pe care ne este dat să le ascultăm, răbdători, în fiecare an.

A fost cu totul altceva prin spontaneitate de avânt, prin prezență de dar vocal, plin divulgare aproape exuberantă a acelei chemări către muzică, care nu poate înșela.

Ar fi firesc de aceea să se găsească pentru d-ra Săvescu, cât de curând, mijloacele necesare unor perfecționări în străinătate, punându-i-se la dispoziție o bursă, din acelea pe care fiecare talent cu pecetea autenticității ar trebui s'o obțină automat, pentru înzestrarea cât mai strălucită a artei muzicale românești și pentru valorificarea totală a reprezentanților ei. O afirmăm dându-ne perfect seama de răspunderea ce ne luăm și după o experiență foarte îndelungată, în care numai foarte rar, în totalitatea ramurilor muzicale de care ne ocupăm, am putut depăși tonul unor moderate încurajări sau a unor elogieri limitate, în acel strict numărate cazuri care ne-au înfățișat naturi incontestabile de artiști.

Sperăm că se va da atenția cuvenită acestui atât de evident dotat tânăr element, măcar pentru a-l asigura pentru mai târziu și scenelor noastre, care prin lipsă de concurs oficial, au pierdut până acum atâți cântăreți de rasă, regretabil de tardiv recunoscuți la noi, și care azi fac fală marilor scene lirice străine.

ROMEO ALEXANDRESCU

Artiști și public

(Urmare din pag. I-a)

André Gide nu se gândea decât la funcția de paharnic al personajului pomenit: aceasta pentru a stăvili zâmbetul malițios al cititorului cu aperçu-uri indiscrete în biografia intimă a lui Gide).

Insă, continuă spiritu al Gide, „pour que cette soit d'art fût possible, il fallait tout d'abord que la société n'aût plus faim... Panem et circences: du pain d'abord; les jeux ensuite".

Funcția artistului nu e să hrănească, ci să înbete (griser). Ceeace cere publicul este o exaltare, o beție. Indignarea lui Platon împotriva seducțiilor artei, — adică împotriva beției — devine astfel explicabilă, ca și faptul de a fi interzis, din prea multă dragoste de adevăr, accesul primejdioasei tagme a artiștilor în Republica ideală visată de el.

Desfășurarea calităților de seducție ale artei n'ar fi o primejdie în sine. Primejdia pe care-o reprezintă publicul pentru artist este — cerem iertare dacă revenim la o metaforă ce poate enerva, dar e singura exactă — este aceeași primejdie pe care o prezentă feminină o poate constitui pentru spiritul viril. Nu faptul de a se abandona nevoii de a seduce este primejdios, ci calitatea celui căruia i se adresează asaltul. Eroarea artistului nu e de a fi căutat să flateze publicul, să-i abțină bunăvoința, să se poată lăudà cu succesul obținut. Eroarea este de a încercà totuși să flatezi un public care nu o merită, convins fiind că n'o merită.

Succesul dă acutumanță, ca și alcoolul. Și, se știe, consumatorii de licori fine beau șnaps până la urmă, în lipsa specialităților de brandy. Efectul fiziologic e acelaș. Diferă numai calitatea euforiei spirituale. Efectul fiziologic al succesului e acelaș, oricare ar fi publicul care ți-l oferă. Ridicarea tonusului vital, pulsațiile accelerate, metabolismul sporit — o cenestezie favorabilă într'un cuvânt — se poate produce și pintr'o satisfacție de amor propriu, ca și printr'un stupefiant. Problema este dacă într'un caz sau în celălalt, conștiința autocritică, „eul-spectator" din fiecare, se consideră împăcat. Prețul succesului de public îl constitue stima artistului pentru publicul care-l aclamă. Un public disprețuit nu este un public care să-ți poată măguli amorul propriu. Iar categoria artiștilor care „disprețuesc" publicul dela care așteaptă totuși aplauze, se demască a fi produsul său al imposturii sau al inconsecvenței celei mai vulgare oportuniste.

ION FRUNZETTI

ASTAZI

In revistele de specialitate „Arta nouă" și „Cortina" a apărut săptămâna aceasta o informație **senzațională:** Mihai Popescu, Radu Beligan și Marcel Angelescu intenționează să deschidă un teatru al lor.

Aceeași informație a apărut și în această pagină a „Universului Literar" — însă acum aproape două luni de zile, fără titlu pe 3 coloane și fără a avea pretenția de **ultimă și senzațională noutate.**

La Teatrul de păpuși pe care intenționează să-l deschidă Rolland de Jassy, se va prezenta în prim spectacol, o fantezie: „Noi suntem vedetii", scrisă de un tânăr autor dramatic și interpretată de păpuși purtând măștile actorilor noștri cunoscuți (Birlic, Tănase, Iancovescu, etc.).

Cu acești actori-păpuși va sta de vorbă, în carne și oase, Rolland de Jassy, care se poate mândri că a adunat pe un singur afiș numele celor mai cunoscute vedete bucurestene. Se va prezenta apoi „Sambo, copil hindus", o versiune exotică a cunoscutei povești „Scufița roșie".

O cugetare a lui N. Gădescu: „Bărbații-actori au o țintă în viață: la bătrînețe vor fi toți maeștri!

Intoarcerea lui Timică la teatru serios — pe cât de serios poate fi teatrul pe care-l prezintă d. Scă Alexandrescu în pasaj — o însemnăm aici cu toată bucuria. După ce asistaserăm la „creația" lui — mult trâmbițată prin gazete, din opereta „Gheișa", ne întrebam cu groază, ce va ajunge acest incontestabil mare talent, încăput pe mâna unor oameni cari nu urmăreau decât câștigul material, distrugând chiar calitățile naturale ale actorului pe care-l speculau. Dee Domnul ca Sică Alexandrescu să ni-l readucă în fața rampei pe acel de neuitat Timică din trecut.

Din nou, un sfat pentru Valerica Cevie, Ileana Doru, Ileana Brătuianu, Mary Teodorescu, și alte vedete din aceeaș categorie: „Renunțați, fetelor, la teatru! N'aveți nimic comun cu el. Iar toaletele pe cari vreți neapărat să vi le faceți, mulțumiți-vă să le purtați pe stradă. Și, poate, o da Dumnezeu să vă fluere lumea ca pe „malagambiști".

Cel mai ghinionist autor dramatic din România este d. col. Ionescu Morel. Anul trecut, la premiera piesei sale, „Mătușica", i s'a îmbolnăvit interpretul principal, așa că a fost silit să apară pe scenă alt actor care a cetit textul. Anul acesta, în ziua când trebuia să i se joace la Teatrul „Muncă și Lumină" piesa „Sgâția", un interpret al piesei, d. Rocoș s'a îmbolnăvit subit. Domnul Rocoș, deținând un rol neînsemnat a putut fi înlocuit la spectacol — și fără text cetit — de d. Mugue.

[redacted]

Ceeace n'a împiedicat ca premiera comediei „Sgâția" să constitue un frumos și meritat succes.

Pe scena Teatrului Nostru, d. George Șoimu va prezenta piesa în 6 tablouri și două personagii. Carol al II-lea și Ana de Austria. Partenera lui Ion Aurel Manolescu — un as al pieselor „în două personagii" — nu va fi, așa cum s'a anunțat la început, Elvra Godeanu. Se vorbește că de astădată „Nelu" va juca alături de Marietta Deculescu Timpul o să ne arate dacă această versiune este întemeiată.

Un lucru, însă, e cert: grație d-lui George Șoimu, proectul prezentărei acestei — se pare — excelente piese, va deveni realitate.

Din pricina abundenței de material din rubrica: „Acum 50 de ani", ne vedem siliți să publicăm nota de mai jos apărută în revista „Generația nouă" din Martie 1893, în coloana actualităților:

Dacă ne-am îndrepta atenția ca să vedem ce a făcut Teatrul Național din capitala țărei dela Octombrie și până azi, obeservăm că premierele au fost din cele mai prost alese, fără nici un gust.

Această decadență atrage după sine conrupțiunea gustului prin veșnica servire a aceloraș bucăți.

Pe urmă artiștii cu vază sunt lăsați în întunerec pierzându-și astfel talentul de care dispun, pentrucă depildă cutărui puternic îi place cutare personaj și cată să se servească reciproc cât pot mai bine.

Să nădăjduim însă că pe viitor, nu vom avea să mai înregistrăm asemenea lucruri și că se va face un pas pe calea pe care ar trebui în chip logic să mergem.

(Ion Săteanu — Generația Nouă — Martie 1893).

NOTE italiene

TOT DESPRE „ERMETISM" ŞI DESPRE POEŢII „ERMETICI"

Enumăram în cursul Notelor trecute printre poeţii „ermetici" şi pe Eugenio Montale. *Coborît din asprul peisaj al Provinciei sale natale, Liguria, poetul va păstra, ca o tainică afinitate a sufletului său cu pietroasele drumuri străbătute în copilărie, în versuri ca şi în viaţă, o nobilă rezervă, o necăutată forţă, un orgoliu al singurătăţii.*

Ossi di Sepia *şi* Le occasioni *(acest ultim volum apărut în 1940, ed. Einandi, Torino) sunt cărţile în care, sgârcit, şi-a cules Montale versurile.*

Încă dela început, poetul a luat o foarte hotărîtă poziţie: era contra academismului, contra marilor „poeti laureati" şi ţinea să se ştie că n'are nimic comun nici cu estetica „del fonciullino".

Nu-l atrăgea veşnica stare de ins care se miră, mentalitatea aceea pur copilărească.

Ochii lui Montale vedeau mai mult, simţurile îi spuneau că viaţa nu-i decât un chin, inteligenţa îi dădea certitudinea unei imposibile evadări din realitate: atunci dece să se mai mire? Prin negarea vieţii, Montale n'a devenit un pesimist, un inacomodabil, un suferind. Acceptându-şi destinul, hotărît să înfrunte viaţa oricum ar fi ea, îşi făcu din negarea vieţii o adevărată forţă.

Inconjurat de singurătate, Montale putea să privească în el însuşi: dar nu compătimitor cu dragoste, ci cu luciditate rece, inumană aproape.

Din lumea din afară, poetul nu priveşte decât formele, imaginile, care vor căpăta pentru el valoarea halucinantă a lucrurilor văzute în zarea „apei morţilor".

Sensul de eliberare în poezia lui Montale nu se ridică din speranţa unei lumi mai bune — poetul ştie că aceasta nu-i decât o himeră — ci din nemăsurata putere pe care-o are universul de a creea moduri de existenţă infinit de diverse.

Şi lucrurile cele mai banale din viaţă îi aduc — printr'un curios mecanism — nostalgia unui sentiment pe care, poate, nu l-a trăit niciodată.

Polene che risalgono e mi portano
qualche cosa di te. Un trapano
[incide
il cuore della roccia — schianta
[attorno
più forte un rombo. Brancolo nel
[fumo
ma rivedo: ritornano i tuoi rari
gesti e i viso che aggiorna al
[davanzale.
(Punta del Mesco din Le Occasioni)

(Izvoarele care şoptesc îmi
[amintesc
ceva din tine. Un fierăstrău
[pătrunde
în inima stâncii — se sparge
[împrejur
mai puternic, un tunet. Umblu
[prin ceaţă dibuind
Dar văd: se'ntorc rarele tale
mişcări şi-obrazul pe care zorii
[îl găsesc tot la fereastră...)

Cineva a spus — nu fără oarecare dreptate — că tehnica poetică a lui Montale se asemănă câte odată cu felul de a picta al unui Chagall sau Seurat. De aici, nota de ermetism din poezia lui. Departe de a face speculaţii sau consideraţiuni morale, cum s'ar cere poate dela un poet intelectualist, Montale caută poezia în aparenţele exterioare, în obiectele acelea care trăiesc în memorie în haina fluidă a fantasmelor, a lucrurilor văzute în vis, nimbate de impreciziune, pe care le raportă obiectele concrete. Apoi, trecerea dela descriere la reflecţie e un procedeu des întâlnit în poezia lui Montale:

Meriggiare pallido e assorto
presso un rovente muro d'orto,
ascoltare tra i pruni e gli sterpi
schiocchi di merli, frusci di serpi.
. . . . . .
E andando nel sole che abbaglia
sentire con triste meraviglia
com' è tutta la vita e il suo
[travaglio
in questa sequitare una muraglia
che ha in cima cocci aguzzi di
[botiglia

(Să lenevești palid și îngândurat
lângă un zid înflăcărat de apus,
să asculți printre vlăstari de
[mărăcini
sborul mierlelor, șerpuirea
[șerpilor.
. . . . . .
Și mergând prin soarele care
[te orbește
să simți cu tristă mirare
că'n toată această trecere, viața
și grija ei, nu-i decât un zid
cu vârful înflorit de mii de ace)

Procedeu pe care Montale îl duce la limită, micşorând până la a reduce la un semn, la un simbol, elementul descriptiv, mărindu-l pe cel reflexiv, până la a face poezie exclusiv din datele lui. Suprimând primul termen al unei impropriu numită comparaţii, iată ermetismul lui Montale, iată obscuritatea sa, care, „nu e niciodată, sau aproape niciodată exagerată, ci e mai curând condiţia acelei concentrări expresive, a acelei „concreţiuni" care face din poema lui ceva asemănător unui obiect sensibil, în care cititorul trebue să pătrundă treptat pentru a descoperi de fiecare dată câte puţin din bogatele semnificaţii" cum spune Sergio Solmi.

●

Il amintim, dintre cei mai tineri poeţi „ermetici", pe Mario Luzi, *din al cărui ultim volum de versuri* (Accento notturno) *dăm două dintre cele mai semnificative strofe:*

Le tue chiome nel vento, il gelo
[insonne
degli occhi! Il tempo dorato degli
[astri
desiste, là contesta con i ciocchi
la luce sfronda in rovi alti,
salmastri.

Il sorriso s'addensa nelle rughe
e le tue mani cercano la notte
lungo lereti cristalli, un gregge
[sfrima
d'incenso in nostalgia d'alpi e di
grotte.

(Pletele tale în vânt, înghețul
fără somn
al ochilor! Aurul luminii de astre
coboară colo, pe trunchiuri se
[pierde
lumina despletită pe tufele
[înalte, salmastre

Surâsul se cuibărește între riduri
Și mâinile tale caută noaptea
dincolo de geamurile lucii, o
[turmă se risipește
ca tămâia în nostalgia munților
[și-a grotelor).

CONSTANŢA TUDOR

Singurătate

Domnița care s'a plimbat pe-aici,
Pe zidurile negre, crenelate,
Și-a prăfuit pantofii albi și mici
Pe lespezi aspre de singurătate.

Era pe-atunci o lună de șofran,
Care-o privia prin ramuri de agată.
Ea îi zâmbia ca'n vis și niciodată
N'a fost mai galben părul ei bălan.

Străjerii se strigau însinguraţi...
Și câinii nopții, cum lătrau departe,
Părea că hăituesc, prin văi de moarte,
Intunecații urși de prin Carpați.

Infiorată, se lipia de zid...
Și mucegaiul aromia sub stele
Când gândurile ei, baltaguri grele,
Tăiau, din noapte, chip de sfânt livid.

Era în pieptu-i sete și arșiță,
Ci n'a văzut-o nimeni lăcrămând —
Dar azi, când trec pe-aici cu ea în gând,
Mă chiamă 'ncet un plânset de Domniță.

VICTOR GEORGE DUMITRESCU

Intreaga ei ființă...

(După BAUDELAIRE)

Intrând, în zorii zilei, Satan, ca să mă vadă,
La mine în odaia cu storul străveziu,
Și încercând să facă ființa mea, să cadă
In greu păcat, îmi zise: „Ce mult aș vrea să știu:

Din tot ce vezi într'însa, frumos, ciuceritor,
Din tot ce'n minunata-i făptură te-a vrăjit,
Din ceeace ți-arată un trup încântător,
Ce lucru ți se pare mai vrednic de iubit?"

Iar duhul meu pe care în orice clipă-l cere
Intunecatul demon în ghiara lui, i-a zis:
„Intreaga ei ființă, mi-a fost o mângâiere,
Căci totul mă încântă ca vraja unui vis.

Eu o iubesc dar mintea-mi nu poate să 'nțeleagă
Ce farmec fără seamăn, mereu, mă stăpânește.
Ca noaptea ce alină durerile, mi-e dragă,
Mai mult ca aurora mă'mbată, mă orbește.

Această frumusețe, această armonie
A trupului pe care atât l-am adorat,
E prea desăvârșită, ca gândul să mai știe
Ce rază, ce îndemnuri, spre dânsa m'au purtat.

Căci săvârșind în viața-mi o tainică schimbare,
O caut și o aflu, pe-ai visurilor drum.
E glasul ei un cântec, e șoapta-i alinare;
Ființa sa, în mine, o simt ca un parfum."

DIMITRIE ALBOTA

Romeo și Julietta

(Urmare din pag. I-a)

vremii. De pe o traducere spaniolă ceva mai târzie, dacă nu chiar de pe textul italian, va fi luat Lope de Vega subiectul dramei sale intitulate **Castelvines y Monteses.** Aceasta nu e altceva decât repovestirea dramatică a tragediei lui Shakespeare, deşi lipsită de cele mai multe dintre meritele ei literare.

In Anglia mai cu seamă, povestea lui Romeo a fost curând scoasă în evidenţă, din culegerea lui Bandello. Incă din 1562, scriitorul Arthur Brooke alcătuise o tragedie cu subiectul **Romeus and Juliet,** de care e sigur astăzi că s'a folosit şi Shakespeare, cum s'a folosit şi de traducerea în proză de pe nuvela lui Bandello, publicată de William Painter.

Insfârşit, tragedia lui Shakespeare ea însăşi, datând din prima parte a activităţii literare a poetului, şi însemnând apogeul acestei teme literare, e prea cunoscută, pentru a mai fi util să se înfăţişeze aici desfăşurarea ei dramatică, sau tipurile personagiilor moştenite sau create de dramaturgul englez. Mai interesant ar fi poate să se examineze caracterele generale ale legendei, aşa cum rezultă din isvoarele amintite, şi să încercăm a descifra, aşa cum pe vremuri ne sfătuia Taine, secretul literar al reuşitei lui Shakespeare, pe care îl cunoaştem atât de bine şi-l analizăm atât de puţin.

O evidentă legătură de structură există între toate legendele mari de iubire. Hero şi Leandru, Piram şi Tisbe, Tristan şi Isolda, sunt tot atâtea prefiguraţiuni ale unicei teme literare care poate fi calificată de fundamentală, pentrucă întruneşte ambele elemente neapărat trebuitoare poeziei adevărate, iubirea şi moartea.

Iubirea, înţeleasă ca o isbucnire a elanului vital, ca o forţă primară a energiei creatoare, se ciocneşte cu moartea în fiecare din aceste legende şi această brutală înăbuşire a strigătului liric către viaţă, e tocmai elementul care provoacă interesul artistic şi duioşia. Dispariţia altor personagii ne interesează mai puţin. Moartea lui Tybald sau a lui Paris ne lasă reci; cea a lui Mercutio ne afectează numai întrucât e vorba de prietenul lui Romeo. Dar amuţirea avântului liric care îndreaptă pe cei doi îndrăgostiţi unul spre altul, înfrângerea pe care moartea o însemnează nu atât în viaţă, cât în iubirea lor, elementul tragic care formează însuşi miezul legendei.

Ceeace interesează deci în povestea lui Romeo şi a Juliettei ca şi în celelalte legende amintite, nu e elementul pitoresc: nu e nici duşmănia sângeroasă dintre familiile lor, nici tragicul subterfugiu al îngropării de vie, nici scena funebră a cavoului, de altfel atât de strâns imitată de un dramaturg modern ca Sem Benelli, în tragedia lui **Cei trei regi.** Tragicul aventurii celor doi îndrăgostiţi rezultă în mod exclusiv din ceeace un alt modern a numit jocul dragostei şi al morţii.

Alternanţa necontenită a celor două principii poetice fundamentale, a vieţii cu moartea, a nădejdii pline de avânt înecate peste o clipă în disolvarea care ameninţă de aproape, n'a fost desigur simţită pe deplin de nuveliştii italieni. Prezenţa ei e însă prea evidentă în tragedia lui Shakespeare, pentru a mai putea crede într'o întâmplare. Dimpotrivă, scopul precis al poetului a fost de a arăta întunecatul amestec de fiecare clipă, în aceste două destine legendare, al elanului cu înfrângerea, al fericirii cu suferinţa.

De două ori, dacă nu de trei, fiecare din aceste teme potrivnice se întoarce victorioasă, pentru a fi de tot atâtea ori isgonită de tema contrarie, şi alternanţa aceasta face din sufletele celor două personagii o orchestră capabilă să cuprindă toată gama suferinţelor şi bucuriilor omeneşti.

Abia îndrăsnind să cugete la fericirea pe care i-o făgăduieşte tainica lor împreunare religioasă, în celula singuratică a părintelui Laurenţiu, Julietta află că Romeo a fost silit să ucidă pe Tybald, şi să pună astfel capăt visului atât de apropiat de fericire. Singura noapte care le-a fost îngăduită iubirii, aduce odată cu cântecul ciocârliei, sfâşietorul sfârşit al despărţirii pentru totdeauna. Iar a treia şi cea din urmă nădejde de mai bine, aceea pentru care Julietta îşi adună toate puterile pentru a înfrunta spaima lugubrei sale coborîri în mormânt, aduce sfârşitul fatal al celor doi îndrăgostiţi. Aceste repetate întoarceri ale norocului, sbătându-se şi revenind din nou ca nişte valuri neîntrerupte, dau par'că ceva din framătul şi din ritmul universal ale unor bucurii şi suferinţe care sunt atât de aproape de noi şi pe care le suportăm fără împotrivire, victime protejate doar de propriile noastre slăbiciuni.

Shakespeare a înţeles marile adevăruri omeneşti cuprinse în personagiile sale. Lupta lor fără folos împotriva unui destin prea puternic, i-a dat mijlocul să-l transfigureze prin nefericire, şi să facă din ele personificarea celei mai curate şi mai înălţătoare iubiri.

Dacă ar fi să credem pe Schlegel, Romeo şi Julietta sunt departe de a fi două modele de moralitate. Adevărul e însă că nimic nu ne interesează din ceeace ar putea să fie echivoc, sau cel puţin nepotrivit, în existenţa pământească a acestei copile de patrusprezece ani. Conflictul nu e dramatic, ci liric, iar oamenii nu ne reţin prin purtările lor omeneşti, ci prin valoarea lor universală de simboluri.

De altfel, însuşi poetul englez a întrebuinţat pretutindeni în această tragedie, mai curând decât tonul tragic, modul liric al poeziei elisabethane şi al propriilor sale sonete Gervinus a analizat de mult expresia lirică a momentelor dramatice culminante din **Romeo şi Julietta,** şi evidenta lor înrudire cu anumite inspiraţii ale poeziei contemporane. Amintirea lui Petrarca, şi mai cu seamă a imitatorilor săi, şi preţiozitatea care abia de nu devine eufism, sunt prezente în scenele caracteristice, ca aceea a sărutării în noaptea balului, a întâlnirii din grădină sau a despărţirii de dimineaţă. Toate acestea nu dovedesc decât că Shakespeare el însuşi a înţeles că accentul trebuia pus în primul rând pe partea lirică a subiectului său, pe acea inspiraţie elegantă şi manierată după spiritul vremii, din care se desprinde însă uşor şi patetic, destinul etern omenesc al celor două personagii.

Astfel, şi Julietta şi Romeo trăiesc doar prin iubirea şi prin moartea lor. Alfred de Musset, cel mai îndurerat şi mai greu încercat dintre poeţi, scria odată că Francesca de Rimini nu trăieşte decât prin sărutarea ei vinovată, a cărei amintire s'a transformat pentru noi în însăşi viaţa ei pentru eternitate. Tot astfel, cei doi îndrăgostiţi din Verona n'au altă existenţă decât pe aceea a iubirii lor. Icoana lor rămâne pentru totdeauna legată de amintirea acelei nopţi de iubire, din care nu se ştie de-i va trezi privighetoarea, îmbiindu-i cu noi făgăduieli de fericire, sau ciocârlia care aduce amara trezire a despărţirilor noastre de fiecare zi.

AL. CIORĂNESCU

ZILELE TRECUTE

NOTE fermate.

am avut o discuţie cu unul dintre camarazi. Acesta, cetind un anumit text, fusese de părere că e stupidă maxima care pretinde că *este necesar să sameni şi nu e necesar să culegi.* Sau aşa ceva, căci nu-mi mai aduc precis aminte. De fapt cuvintele pot fi şi pur joc de cuvinte, totul e în funcţie de urechea care aude într'adevăr sau se mângâie numai cu mai mult sau mai puţin melodioase iluzii auditive. Autorul maximei de mai sus a spus ceva sau n'a spus nimic. Ce şi cum înţelegi este treaba d-tale, domnule lector. Intâlnindu-mă însă, nu mult după aceea, cu anonimul autor şi rugându-l să-mi lămurească sensul gratuitei sale afirmaţii scrise, el mi-a răspuns nu fără ironie: „Când se uită un pitecantrop într'o oglindă, nu e vina oglinzii

SEPP HILZ Fată de pescar

că-i arată un maimuţoi". Am înghiţit oarecum în sec şi, ca să viu şi eu cu un argument, i-am replicat prompt: „Pe cât mi-aduc aminte *Lichtenberg* redactase altfel, mai puţin caustic, dar mult mai drastic, acest adevăr. Descoperi, deci, pentru a doua oară America".

— „Ei şi!" — mi-a răspuns. Principalul e că *eu* o descopăr *pentru mine* şi nu altul.

— „La revedere". Mi-a întors spatele şi dus a fost.

Lecţia mi-a plăcut, dacă se poate mărturisi, cu destulă sinceritate, că există lucruri sau situaţii penibile, cari îţi plac.

Ca de o piatră albă m'am răzimat de umbra sufletului şi, vorba citată, *„acolo şezum şi plânsem".* Iată mi-am zis, s'a găsit cineva care să-ţi întoarcă pe dos cea mai bună dintre părerile tale despre tine însuţi. Fii măcar vrednic să începi revizuirile. Dar un demon al renitenţei, opac şi mândru, păzea cu strașnică tărie porţile de aramă către aceste revizuiri. L-am conjurat cu fel de fel de jurăminţi şi formule magice. In cele din urmă l-am lovit cu o maximă: „Ştiu prea bine, noi nu suntem niciodată aşa de proşti ca să dăm altora voie să ne numească astfel şi numai rare ori aşa de deştepţi ca să admitem că suntem proşti într'adevăr". Cele ce au urmat le-aş asemăna cu... o *miraculoasă* cădere a *vrăjilor.*

M'am regăsit iară stăpân pe toate mijloacele mele de mişcare *pe cont propriu* şi *în propriul meu domeniu spiritual.* Mi-am luat patul şi am umblat. Iar acuma pot săi dau şi răspunsul cel mai bun camaradului pomenit la începutul acestei însemnări:

Da, *„e necesar să sameni şi nu e necesar să culegi!"* Şi ştiţi de ce? Fiindcă respectivul e aşa de autosuficient în logorhetica lui agitaţie, încât a crezut că toate lucrurile altora îl privesc numai pe dânsul. Ori, persoanele sunt mai multe în gramatica limbii noastre. Nu numai *eu,* nu numai tu. nu numai el, ci şi noi, şi voi şi ei. (Exceptăm genul femenin).

DAR, FIINDCĂ

fusese vorba despre o încumetare *căreia un* blazat *ca Schopenhauer îi spune* Selbstdenken, *adică, pe româneşte,* cugetare pe cont propriu, *ne-am gândit să traducem câteva paragrafe din acel capitol al 22-lea al zbornicului său numit Parerga und Paralipomena, — deşi, după modesta noastră socotinţă, ciudatul titlu trebuia să fie curat nemţesc sau curat grecesc, mai ales că nu era tocmai prea multă risipă de literă să pui* un kai în locul lui und. (Obrăznicia *ne-am permis-o numai pentru a le arăta, celor ce au nevoie de altfel de condiţionări, că, în chestiunea* Selbsdenken, *nu pornim dela vreo autoritate precum mai ştim, domnule preopinent, să pronunţăm, după împrejurări, dictonul* ab ovo şi „a bovo", *iar* aceasta nu numai transitiv.

ŞI ACUMA TRADUCERILE:

„In fond numai propriile tale cugete de bază sunt adevărate şi vii: căci numai pe ele le înţelegi într'adevăr şi în întregime.

Cugetările streine, citite, sunt rămăşiţe ale unui ospăţ strein, hainele lepădate ale unui oaspete strein". (§ 259).

„Lectura e numai un surogat al propriei tale gândiri. Cetind, îţi laşi cugetele să fie duse de mâna altuia. De altfel multele cărţi sunt folositoare numai pentru a-ţi arăta câte căi rătăcitoare există şi cât de rău te-ai putea angaja într'o direcţie greşită, dacă te-ai lăsa călăuzit de ele. Acela însă pe care-l conduce geniul, ceeace vrea să zică acela care cugetă pe cont propriu şi cugetă de bună voie şi just, — acel om are busolă pentru găsirea drumului bun. De citit e bine să citeşti numai atunci când se opreşte izvorul propriilor tale cugete; ceeace va fi, destul de des, şi cazul celui mai ales cap. Dar a-ţi speria originar de viguroasele tale gânduri, spre a lua o carte în mână, este păcat împotriva duhului sfânt. Te asemeni în acest caz. cu acela care fuge din natura liberă spre a vedea un herbariu sau spre a contempla într'o halcogravură ţinuturile frumoase..." (§ 260).

„Adevărul numai învăţat, e lipit de noi asemeni unei proteze, asemeni unui dinte fals sau asemeni unui nas de ceară sau, cel mult, asemeni unui nas rhinoplastic din carne streină; însă adevărul agonisit prin proprie cugetare se aseamănă mădularelor noastre firești: numai el ne aparţine într'adevăr. Intru acestea zace deosebirea dintre gânditor şi învăţatul pur şi simplu..." (§ 260).

„Caracteristica spiritelor de prim rang este prospeţimea imediată (Unmittelbarkeit) a tuturor judecăţilor lor. Totul ce manifestă ele, este rezultatul cugetării lor proprii şi ca atare se mărturisește, pretutindeni, prin ton. Ele, asemenea voivozilor, nu au în cuprinsul ţării spiritelor nevoie de vreun intermediar; toţi ceilalţi sunt mijlociţi, ceeace se poate constata acum în stilul lor care nu prezintă o pregnare proprie. Fiecare adevărat cugetător pe cont propriu este asemenea unui monarh: Fără de intermediar (unmittelbar) şi nu recunoaşte pe nimeni peste el..." (§ 265).

PAUL PADUA Copil de ţăran

„Prezenţa unui cuget e ca prezenţa unei iubite. Crezi că nu o să-l uiţi niciodată şi că ea, iubita, nu o să-ţi poată fi niciodată indiferentă. Dară, abea te-ai despărţit, că le-ai şi uitat! Cel mai frumos cuget riscă să fie iremediabil uitat dacă nu-l scrii, iară iubita să ne părăsească dacă nu ne-am căsătorit cu ea". (§ 268).

„Există o grămadă de cugetări cari au valoare numai pentru acela care le cugetă; dară numai puţine, dintre ele, cari să aibe puterea să influenţeze prin repercusiune sau reflexiune, să câştige adică, după ce au fost scrise, şi interesul cetitorului". (§ 269).

„Dar valoare adevărată are numai ceea ce ai gândit tu numai pentru tine. Gânditorii adică ar putea fi împărţiţi în categoria celor ce cugetă mai întâi pentru ei înşişi, şi în categoria celor ce cugetă mai întâi pentru alţii. Primii sunt autentici, ei sunt cugetători pe proprie socoteală şi sunt, în dublul sens al cuvântului, adevăraţii filozofi. Căci numai lor le pasă de cugetare. Căci plăcerea şi fericirea existenţei lor consistă în cugetare. Ceilalţi sunt sofişti: ei vor să pară şi-şi caută norocul în ceeace, speră ei, pot câştiga dela alţii. La aceasta se rezumă toată seriozitatea lor. Cărei clase îi aparţine cineva, se poate vedea numaidecât în modul şi felu-i de a fi. Lichtenberg e o mostră pentru prima categorie, Herder aparţine acu celei de a doua". (§ 270.

INCREDEM

aceste fugitive traduceri atât atoatecititorului cât şi celor ce cugetă JUST şi PE PROPRIE RASPUNDERE. Eternul criticastru nu are ce face cu ele. Şi nici cel prea plin de sine însuşi, — căci *Selbstdenker*-ul pe care-l prezintă Schopenhauer e un semănător care ştie şi simte că e necesar să sameni şi nu e necesar să culegi. Necesse est navigare, non est necesse vivere. Secătura lasă nu va admite conţinuturile unor asemenea păreri. Dară ele rămân juste *eis aei.*

„PÂNEA NOASTRĂ

cea de toate zilele" sună unul din versetele Rugăciunii Domneşti, — şi, fără îndoială că în această „pâne" e înţeleasă toată hrana *trebuitoare trupului şi sufletului omenesc. Pentru a revizui dicto-*

ADOLF WISSEL Lăcătuşul

nul care pretinde că o cultură ar fi direct proporţională cu săpunul consumat în cadrul ei, afirmăm că, departe de a fi strălucit în această privinţă, epoca unui Ludovic al 14-lea a fost totuşi o epocă de mare cultură.

Cultura rezidă în altceva. Şi cartea *se plasează la un rang superior săpunului. Iată, spre exemplu, şi aceasta cu tot războiul uriaş pe care-l poartă Germania, anul 1941 a însemnat un record în ceeace priveşte tipărirea de cărţi. Şi record nu numai tipografic ci şi al desfacerii. S'au imprimat nu mai puţin de 341 milioane de volume. Cu un milion mai mult ca în 1940. Pe categorii de literatură remarcăm: 238 milioane „literatură aleasă", 59 milioane volume de literatură actuală şi politică, 44 milioane volume de literatură pentru tineret.*

Faţă de anul 1940, cu 50 la sută apariţii noi, anul 1941 a adus 66,3 la sută carte nouă. 341 milioane de volume e, într'adevăr, un record!

LITERATURA DE RĂZBOIU

a cucerit şi atenţia cetitorilor noştri, iară tinerii scriitori români, activi cu arma şi condeiul pe câmpiile de luptă, au adus o înviorare atât de preţioasă în această privinţă, încât se pot prevedea surprize din ce în ce mai valoroase. In orice caz, literatura de război nu mai este un simplu capitol în istoria scrisului românesc mai mult decât numai documentar. Că vor mai apare admirabile opere cu subiecte din războiul actual, nu ne îndoim câtuşi de puţin. In Germania s'au publicat, numai până în Iunie anul acesta, 748 de cărţi de genul acesta.

LA BERLIN

sau pus bazele unei confederaţii internaţionale pentru apărarea drepturilor compozitorilor. Preşedinte e celebrul *Dr. Richard Strauss.*

CLIŞEUL

apărut în numărul precedent al revistei noastre şi intitulat, din eroare, Binding *şi* Papini. *îi înfăţişează pe HANS CAROSSA şi pe* Giovanni Papini. *Facem cuvenita rectificare. De altfel aceasta rezultă şi din textul în legătură cu uricul de fundare a Societăţii Scriitorilor Europeni. Cât despre* Binding, *acest mare poet german şi fost prieten cu* d'Anunzio, *e mort.*

RUGĂM

insistent ca toate instituţiile de editură, librărie, difuzare a cărţii germane, etc., să ne trimeată toate acele opere pe cari ţin să le prezentăm sau să le recenzăm. Articolele de-a-gata nu ne pot servi, oricât de politicoase ar fi adresele ce le însoţesc, căci urmărim, în calitate de cronicari ai unei reviste literare, şi alte aspecte decât cele pur comerciale.

In acest scop rugăm ca toţi cei interesaţi să ne trimeată, pentru anunţare câte unul, iar pentru recenzare câte două din exemplarele dorite. Exemplarul al doilea din volumele, broşurele, revistele, etc., destinate recenzării va fi expediat pe adresa subsemnatului şi anume Bucureşti IV, str. Locotenent Ionescu Baican 7. Celelalte pe adresa Universului Literar.

TRAIAN CHELARIU

DUMINICA NOASTRĂ
CEA DE TOATE SĂPTĂMÂNILE

— Reportaj despre locul, timpul şi modul de întrebuinţare al repausului autorizat —

de COCA FARAGO

MOTTO: *„Duminica de calendar se cunoaşte de Sâmbătă seara".*
(Proverb revăzut şi adăugit).

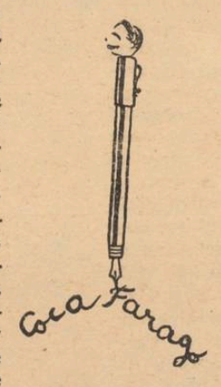

Ea nu sufere — ca să zic aşa: — comparaţie cu nici una dintre cele 6 (care, de fapt, sunt 5½) zile, — iar, ca să zic aşa: — premergătoare. Conform fantezilor administrative ale naturii — moşia noastră a tuturor, — începe tot cu dimineaţă, se „antractează" tot la prânz şi degenerează tot în seară, dar aceasta numai de ochii lumii, deoarece orele corespund capriciilor unora şi altora şi deloc fiecărui ceas din oficialele 24. Considerată din punct oarecum cardinal de vedere, iat-o mărginindu-se pe de o parte cu plictiseala, pe de o alta cu pantofi lustruiţi la superlativ şi pe de celelalte cu nostalgii nemotivabile, — numai atât cât îi trebuie pentru a izbuti exasperarea cetăţeanului de săptămână laborioasă dar suportată calm şi organizat. Din ajun, acesta purcede a-şi întocmi programul de „odihnă" compensatorie, dând particulare semne de nelinişte, ţopăind involuntar printre stările-i sufleteşti, acuzându-se ba de complicitate cu sine, ba de proprie tragere pe sfoară, destinând cerului proptit în fereastră piezişe uitături vag iscoditoare, într'un cuvânt: dedându-se la un fel de risică interioară, obţinută prin zvârlirea la întâmplare a pronosticului cu două suprafeţe (1) mâine o să plouă, 2) o să am noroc de vreme frumoasă), considerându-şi pierderile şi profiturile achitabile a doua zi, la faţa locului, îşi numără îndoielile şi certitudinile — ca să zic aşa: — barometrice, zâmbeşte, fredonează, fluieră, se încruntă, însfârşit parcă e şi nu e ei, ca un amic recunoscut aproximativ pe partea de vis-a-vis a străzii, însoţind pe „cineva" la a cărui stângă ori dreaptă nu s'a mai lăsat observat niciodată...

...Prin urmare, ea nu sufere comparaţie cu nici una dintre cele 6 (care în fond sunt 5½) zile, — ca să zic aşa: — premergătoare...

Deşi, prin prevăzătoarea-i apariţie de **Vineri** seara, „Universul literar" pare că-i **poartă Sâmbetele**, el nu se încumetă să mai amâne pe cine ştie când ce poate înfăptui chiar în prezentul exemplar, adică stabileşte pe o pagină că ea, Duminica, este aceea care se îndeletniceşte cu asemenea **hamalagisme** onorifice. Aşa dar, îi oferă acest omagiu în litere şi hârtie, alegându-i câteva cărări paralele cu posibilităţile reporterului de a-şi împodobi cu tichie de mărgăritar infertibilitatea subsemnatei goane după „subiecte" în stare să cultive zâmbetele cititorului, — după cum urmează:

DUMINICA FUNCŢIONARULUI

Pleacă dela birou şi mai grăbit ca deobicei şi fiindcă tuturor li se întâmplă aceeaşi panică, nu-i nimeni să se mire. Aşteaptă ivirea tramvaiului cu emoţiile produse, cândva, de nepunctualitatea fiinţei iubite, se răsteşte la taxator, îl desfide pe controlor şi busculează pasagerii, scuzându-se pe franţuzeşte: „pardon", ceiace contrastează teribil cu autohtonismul expresiei subînţelese din indignarea mimicei. Ajunge la domiciliu cu cel puţin doi nasturi mai puţin, călcat pe bătături, sâcâit, întârziat şi montat să provoace, între cele două feluri de mâncare gustată superficial, scandalul ce ar fi fost realizat pe seama S. T. B-ului... După aceea, sorbindu-şi „cafeaua", se declară tentat să necheze, trânteşte şervetul, dă drumul la radio, interzice orice zgomot şi „se întinde niţel" până la ora 6, când îşi reproşează că „a aţipit" cu atâta frenezie. Deschide jurnalul, să vadă cam la ce spectacol „face" să meargă, vrea dulceaţă, îşi roade unghiile şi trimite să-i cumpere ţigări, nebănuind că doamna pândeşte momentul contraofensivei, de printre uneltele mânuibile întru estetizarea unghiilor.

— Mai las-o şi tu, — intervine dânsa, postum, (după ce pretextul pleacă să cumpere ţigări), în cadrul menajamentelor prescrise la microfon de o mare „grimpantă" pe baricadele servitorimei la ordinea zilei, — că dela cinci aleargă ba încolo, ba încoace, de n'a avut când să întindă rufele şi ne apucă Duminica cu albiturile în albie, ca la holtei... Iţi cădea nasul dacă te duceai până la colţ sau dacă mai răbdai un ceas, — că tot ieşim în astă seară?

— Ziceam că mai bine ar fi să renunţăm...

— Ce faaace? Să nu ne mai ducem la cinema? Găseşti că nu merit şi eu un pic **de distracţie?**

— Nu... dar credeam că e mai nimerit să ne culcăm devreme, având în vedere excursia de mâine....

— Ce are a face una cu alta?

— Are, uite... că dacă mă scol tot cu deşteptătorul, cu noaptea în cap, măcar să dorm ceva mai mult, să profit că...

— Zău?! Da' până acum n'ai sforăit? Nu te-ai săturat de somn pe trei ani? Sigur, dumnealui doarme şi iar doarme, orice s'ar întâmpla. Să nu fi fost eu, nici cutremurul nu l-ai fi simţit. Ce-ţi pasă! Ia să te chinuieşti şi tu cu tâmpita asta care nici praful nu-l şterge, până nu i-l arăt, ia să-i ajuţi şi tu la gătit, că nu se pricepe, ia s'o înveţi cum să pună masa şi tot să uite solniţa şi paharele — să vezi ce-ai mai avea şi tu nevoia să te recreezi la un film ori să te duci la o vizită. Că pe mine, când vii acasă, nu mă găseşti plecată, aşa cum se poartă cu bărbatu-său femeile de azi în genul Violetei, pe care mi-o dădeai de exemplu că nu ţine servitoare. Dar eu stau şi te aştept cu prânzul până la 3 şi-mi sperii somnul de dimineaţă pentrucă d-ta nu te poţi trezi decât cu soneria aia infernală...

— Bine, dragă, hai la cinematograf, dacă ţii atâta.

— Păi ţiu, dece să nu ţiu, că nu degeaba e Duminică mâine, ţine morţiş d-na pe un ton ce ţiue în urechile d-nului mai sfredelitor decât glasul deşteptătorului. Şi apoi, de unde poţi fi sigur că n'o să plouă şi o să facem excursia? Aşa susţineai şi Sâmbăta trecută şi m'am pomenit stând acasă, de nici n'am băgat de seamă că e sărbătoare...

Tirada se prelungeşte până aproape de 9, încheindu-se cu expunerea motivelor de divorţ ale cutărei sau cutărei cumnate săturată de avantagiile căsniciei pe chestii similare, domnul se indigneză şi sparge o scrumieră „Rosenthal" de toată frumuseţea, doamna începe să plângă veritabil şi se încuie în camera de baie şi astfel plecarea la braţ spre cel mai atrăgător film se concretizează pela 10½, când răuvoitoarea duduie dela cassă vinde ultimul bilet...

— Nu-i nimic, îngăduie serafic, doamna. Să intrăm undeva să luăm o bere şi să ne întoarcem acasă.

— Sunt de aceiaşi părere, drăguţa mea. Bere nu mai găsesc nicăieri. La capătul răbdărilor, comandă o litruţă şi un sifon, ca să nu spună că „n'au luat nimic în gură" şi scapă ultimul tramvai. Reîncep discuţia lăsată să-i adăste pe pragul uşii dela intrare sau în lift şi accelerează mersul.

...A doua zi, ploaia le bate în geam, ca un anotimp minulescian (păcat că nu rimează!) şi le sugerează armistiţiul pe care intenţionau să-l simuleze până la revenirea din aer liber. Vorba ceia: „n'aduce plimbarea la ce conduce împrejurarea"..

DUMINICA INVITATULUI LA MASA

Înţelept, cunoscând zăpăceala din Duminica florăriilor, târguie inevitabila atenţie de cu Sâmbătă seara, în condiţiunile de mai jos:

— Bună ziua, duduiţă.

— Bonsar, domnule. Cu ce vă putem servi?

— Aranjaţi-mi un buchet simpatic, la un preţ rezonabil.

— Cu plăcere. Doriţi, spre exemplu, garoafe?

— Depinde. Cât e firul?

— Numai 70.

— Hm... Ştiţi, persoana pentru care cumpăr de obicei flori, preferă trandafirii...

— Atunci să vă hotărîţi pentru trandafiri neapărat...

— Cum îi vindeţi?

— 100.

— Dar la astea cum le ziceţi?

— Tuberoze.

— Aşa-i frate, cum de nu-mi aminteam...

— Se întâmplă ori şi cui...

— Mulţumesc.

— Pentru puţin.

— Şi... cum daţi firul de tuberoză?

— 180.

— Hoftim?

— Una sută şi optzeci.

— Hm... Aşi lua, dar persoana pentru care le cumpăr, nu suportă parfumurile violente...

— Să vă servesc, atunci, nişte bujori chinezeşti.

— Perfect. Cu cât?

— 500 şi 50 cu boboci, 450 fără.

— Hm... Un adevărat chilipir, n'am ce spune dar... nu-mi plac bujorii, oricât ar fi ei de chinezeşti.

— Da? N'aşi fi crezut... Faceţi impresia cuiva mai puţin dificil.

— Mă rog... Da' coşuleţul ăla cu doi nuferi, cât face?

— Vorbiţi despre paneraşul acela „fantaisie"?

— Exact.

— 3075, plus timbrele.

— Hm... Mai nimica toată.

— Să vi-l ambalez?

— Aşi! Persoana căreia vroiam să i-l duc, e de părere că nufărul are un aspect mitocănesc... Vă cer iertare că v'am deranjat fără să cumpăr nimic...

— Vai de mine, n'aveţi dece... Bonsar **şi oricând vă stăm la dispoziţie.**

— Mulţumesc.

— Pentru puţin...

Iese cu piciorul drept, deoarece, la vreme de zece paşi cât p'aci să se împiedice de indescifrabila marfă a unei florărese din care, datorită înouratului prolog al nopţii, se vede numai rochia, basmaua şi dantura.

— Bună seara.

— Sărut' mana, boierule, mânca-ţi-aşi sufletul că nu-i pe cartelă. Ia poftim de ia-le, că e ultimii şi s'ar brodi să mă cărăbănesc şi eu pila căşile noastre, că mă prinse întunerecul pan centru, întocmai ca pe cocoanile alea marii.

— Ce sunt astea?

— Ochiu' boului, pupa-ţi-aşi tălpili şi astelanti mai pipernicuteli, e gura leului. Scoate naltera şi oservă-le, să nu zici p'ormă că-ţi mintesc ori că-ţi vând d'alea ofilitile, unde-i camuflaj de mai să nimereşti cu deştele 'n ochi. Eu nu-s d'alea să mă pitesc de controale şi să plesnesc dacă ţi-oiu cere cât am dat eu pă ele, care-s o pârlită şi numai trenţe pă inima goală...

— Ei, cât să-ţi dau pe ochiul boului?

— 60 pachetul, pupa-te-ar soarile, 3 pachete vine 300 fără 5 lei.

— Şi pe astelalte?

— 80, aşa cum le vezi, pentru matali.

— Poftim 100 pe toate.

— Nu-ţi este bine, boirule, sau ţi se pare că mă doare capu' şi 'ncerci să mă traduci? Păi ce, păcatele muichii, le fur dela cimitir, de ai pretenţia să le dau pă gratis.

— 150. Dacă vrei bine. Dacă nu...

— 170, trăi-ţi-ar ziua de mâine, să n'am parte de vânzare bună, dacă ţi le dau fără 170 şi asta de hatârul cui le duci, că ţi-o fi gagică ori nevastă, mai ştiu...

— Fie.

La urma urmei, gândeşte, o masă bună ar costa mai condimentat...

Cum ajunge acasă, le pune în cana cu apă de băut şi le scoate pe balcon la răcoare, însă nu remarcă justa lăţime a balustradei şi dintr'o singură mişcare zvârle — ca să zic aşa: — pe fereastră 170 lei (costul florilor) +510 (costul restului de corp delict care e şi el delicat în felul său) = circa 1.000 lei...

A doua zi se scutură de insomnie, se bărbiereşte, se dichiseşte, cumpără doi crini şi dă să se urce în tramvai. Exclus. Mai aşteaptă. (1½, 2, 2 şi 15, 3 fără 20). Se uită, poate vine vreun taxi. Nimic. Porneşte înspre „Romană", că poate găseşte acolo sau poate să treacă vreo trăsură. Incet, încet o ia spre „Armenească" de unde mai are trei staţii. Ca să nu-şi facă sânge rău, îşi consideră ceasul trimis la reparat.

La destinaţie, liftul nu funcţionează şi e nevoit să parcurgă distanţă de 4 etaje. Sună şi nu i se deschide. Mai sună odată şi remarcă existenţa unui bileţel: „Rog bateţi, soneria defectată" Bate şi i se deschide.

— Bună ziua.

— Pe cine căutaţi dvs.?

— Pe d-na şi d-nul Marin Marinescu-Marineşti.

— Aici şade, dar însă au plecat cu toţii amândoi la teatru, că le-a trimis o loje favorită cuconiţa dela al II-lea, că e artistă. Aşteptau şi pe un prieten de a lui domn' care cea că vine la masă, ca să dejuneze împreună, să-i facă şi dumnealui o surpriză. Dar iacă-l pe mosafir că n'a mai venit după cum stabilizase şi aşa că s'a dus numai 'mnealor. Da' cine să le spun că i-a căutat?

— Nu e nevoie să ţii minte... am... să le telefonez.

— De unde, că nu pusărăm telefon. Lăsaţi o scrisoare, dacă aveţi creion, că doamna încuie toate uşile când pleacă şi d'aia nu vă poftesc înuntru.

— Nu-i nevoie nici de scrisoare. Mai trec eu pe aici. Stau aproape de tot... Mi-e la îndemână....

Şi aşa, flămând, păgubit, asudat şi nenorocit, cu mult mai multe îi par treptele acum, la coborîre... In treacăt se alătură de o uşe proaspăt vopsită şi îşi desfiinţează mâneca, din umăr...

Vorba ceia: „adieu peau, vache, cochon, cuvé..."

Dealungul acestei nepipăibile drame, invitatul la masă are, totuşi, un avantaj pe care absolut nimeni nu-l împiedică să şi-l identifice: nu-l doare măseaua

DUMINICA VERSIFICATORULUI GENTILOM

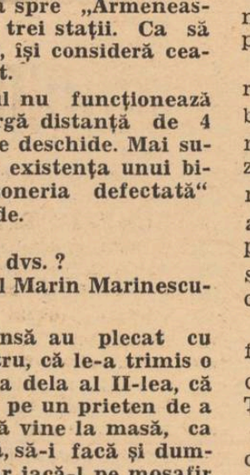

Grijuliu pentru **neprevăzul** ce îl aşteaptă a doua zi, de cu seară îşi orânduieşte manuscrisele tot aşa cum procedează neplutitorii spre ale celebrităţii valuri, cu hainele cele de „scos în lume". Şi le recitеşte, şi le împăturеşte, şi le verifică, şi le conduce în faţa oglinzii şi nu adoarme înainte de a le fi revizuit încă odată, o penultimă oară. Işi supără somnul cu vise irealizabile şi la prânzul de după el, mănâncă fără poftă, înghite nemestecat, împrăştie scobitorile şi răstoarnă solniţa, căutând rimă la „sticlă" şi „epure", — cuvinte datorită cărora strofa III-a din poemul al IXlea din ciclul **„Interioare controverse pe acelaşi portativ"** i-a rămas neterminată, ca simfonia „ăluia" pe al cărui nume l-a uitat în „Larousse".

După câteva ceasuri, când se opreşte la proaspăt vopsita uşe a maestruiui, e podidit instantaneu de lăuntrica impresie că s'a năpustit în apă, dar convocându-şi raţiunea stabileşte: 1) că e victima unui acces (trecator) de fantezie, 2) că se declară, stând de vorbă cu ei însuşi, urea dominat de momentana-i subiectivă interpretare a eului său emotiv, 3) că fiind ultraviolentat de caracteristicile firilor complexe, şi-a uitat în haina cealaltă ultima capodoperă (aceia cu epurele şi sticla) pe care a lăsat-o aşa (neterminată), cu strofa centrală numai în două picioare — de seamănă cu o interesânta divagaţie intenţionată sau cu o greşeală de tipar mai bătătoare la urechi..., 4) că, totuşi, nu-i cine ştie ce nenorocire, deoarece, semănând cu „albatrosul" marelui Baudelaire şi posedând intemperiile frazelor **proustiene**, ar fi riscat, citind-o, să-i dea la iveală defectul imputat majorităţii creaţiilor moderne care se nasc, trăiesc şi mor sub influenţa unor maeştri arhicunoscuţi, 5) că, în rezumat, intangibilitatea...

— De ce nu intri, mă? îl apostrofează, dintr:un grup de noui veninzi, un poet lansat anul trecut, în săptămâna cărţii, cu „genial", de vocile unanimefiate ale frecventatorilor aceluiaşi salon amenajat pentru literatură. Şi devenind spiritual, acesta mai întreabă: Crezi că nu-i nimeni acasă?

— Ba, tocmai mă pregăteam să...

— Aiurea! Ajungi tu pomenit în critica românească, taman când mi s'o sărbători mie al zecilea centenar. Ieşi, dom'le, din rezervismul ăsta de pseudonim perimat, că altfel rămâi de căruţă, ascultă-mă pe mine. Parcă eşti Vladislau Ioana Ţâncuşi, care nu-şi lua inima între cele 24 de măsele moştenite, să se hotărască să intre în rândurile noastre, fiindcă n'avea cine să-l introducă. I-am spus tot eu şi ăluia: „fie, bă, că tot ţoapă ai rămas. Pariez că să fi venit cu cobiliţa, nu te sfiai să te prezinţi personal, ca să-ţi susţii cauza"...

— Ha-ha-ha, intonează corul, savurând cuvintele aproximativ toxice ale bardului proclamat, la cenaclu şi cafenea precum şi în a II-a pagină a unui ziar post meridianic din punct de vedere al apariţiei: **„Cel de al 15-lea cap al actualei generaţii"**, dându-i acesteia prestigiu de balaur sau altă arătare ce scoate pe nări, în loc de flacări, panglicuţe şi multe asemenea fleacuri.

— Vorbiţi, — remarcă primul sosit în faţa porţii către celebritate, — ca şi cum eu **iar nu dvs.** aşi fi oltean ca şi d. Ţâncuşi.

— Şi dacă? Scrie undeva că unde-s oltean, e musai că am umblat, la oraş, cu cobiliţele?

— Nu se face, oricât, să ironizaţi în atenţiunea noastră provenienţa unui poet de mâna I-a.

— Zău, mă? Păi dacă Ţâncuşi zici că-i de-a 'ntâi, eu de a câta mână sunt, după aprecierile d-tale? De a... 15-a, poate?

— Cam aşa ceva, în raport cu al câtelea cap îl reprezentaţi.

— Ai febră, bă, sau te aud contrariu de ce vrei să spui?

— Deloc.

— Atunci faci pe nebunu dinadins ca să pari faţă de ăştia că mă insulţi?

— Nici veleitatea asta nu mi-o recunosc. Insă dvs. care vă intitulaţi „al 15-lea cap al generaţiei **mele**", nu mă puteţi împiedica să vă consider, prin deducţie, de a tot atâta mână pe cât al câtelea cap ni s'a impus să vă considerăm cu toţii.

După aste vorbe de aur, urmează o tăcere de plumb, până ce unul din cor scapără pe 1/6 de glas:

— Just.

— Exact, sare 'n balanţă un gram în plus.

— O întoarse bine, consimte un altul, — şi el oltean ca mărul discordiei pus la cântar.

— Formidabil, ce mai... precizează altul. Şi cât ai transforma în mărunţiş una sută lei, simpatile încing horă de jur împrejurul versificatorului gentilom, smulgându-l din anonimat. Pus „în curent" întâi de darea într'o parte a uşii şi al doilea de predarea informaţiei, maestrul îl „unge" pe consortul prinţ al poesiei drept **„cel de al 16-lea cap"** al ceeace în reduşi termeni vulgari, se numeşte „generaţie", prin urmare îi făgăduieşte prefaţă la volum, îl recomandă telefonic unui editor şi îl plasează în buchetul dela dreapta biroului său cu lampă ingenios deghizată în bufniţă.

„Vorba cela: „mâna dela cap se numerotează, iar cine acopere groapa altuia, are parte să-i vadă cartea lumina tiparului".

DUMINICA SNOBULUI

Tot aşa cum ortografia psihologiei sale permanente marchează detaliul culminant al fiecărei propoziţiuni ce binevoeşte a rosti, prin două puncte, (:), biografia-i „dea travèrs-ul" celei celei din urmă zile a săptămânii domiciliază, prin definiţie, între ghilimelele obligatorii la transcrierea frazelor dezinteresat împrumutate dela altul ori la săritul în ochii lectorului al unui cuvânt care, indiferent pentruce şi'n ce fel, ţine, — ca să zicem aşa: — să iasă din comun cu tenul salubru...

...Fiindcă această urîtă sau acceptabilă zi, poate fi diferită de celelalte, prin aceia că ea nu aparţine decât unui anumit fragment din locuitorii globului universal pe care fantezia lui l-a aşezat pe gheridonul distribuit sălii de mâncare, garnisindu-l cu vietăţi pescuite în aluzoriile unde ale oceanelor japoneze... Dânsul şi toţi asociaţii elevi ale aceleiaşi clase asociabile numai cu sine însăşi, nu savurează „momentul" cuprins între deşteptarea şi crepusculul discului solar duminical, deoarece acesta a fost inventat pentru vulgul iar nu pentru fulgul societăţii distinse. In consecinţă, dacă nu are întrunire coreografistă la vreunul dintre cluburile ce-i merită prezenţa — şi iar dacă nu e special şi f. insistent invitatul ambasadorului Antilelor orientale de sub dominaţia coloniilor madagascarice din Congo-ul vest-nordic — şi iarăşi dacă nu i-a telefonat Anei-Marie-Amélie-Ioana-Ruxandra să nu cumva să plece la matchul de tenis pe scaune, până nu trece el s'o ia cu maşina stelei dela Melody (că a lui este rechiziţionată şi de când contractează datorii de onoare, n'o are decât pe asta) — etc., etc., etc.), sună valetul, camerista, rândaşul, feciorul, menajera, bucătăreasa şi grădinarul, actualmente suplinitorul metrului dotel *care s'a dus la Moţăţei pentru parastasul bunică-sei. Ca la operetă ba şi mai şi, personalul se aliniază estetic, după înălţime şi chestionează aproape muzical:*

— Domnul a sunat?

Dar până a-şi aduna unica trupă cuceritoare de importante salarii, „domnul" se delectase mânându-şi gândurile spre alte nimicuri, devenind absent, cugetător şi profund deziluzionat. Aşa că, la sunetul intervenţiei corului în „solitudinea" camerei dintre ai cărei pereţi se consideră evaporat fără adresă, îşi scoate mimoza dela butoniera pijamalei şi o depune pe dunga pantalonului o idee mai strâmt la genunchi, zicând, apoi:

— Am sunat sau n'am sunat? Asta e întrebarea. Şi dacă n'am sunat, pentruce mă tulburaţi? Şi dacă am sunat, pentruce oiu fi sunat?

Corul se uită unul la altul şi păstrează tăcere.

— A, da, reia domnul din parcul Filipescu, improvizând un zâmbet subscriibil de prinţul Danemarcei.

Ceva îmi spune că realmente aveam nevoie de voi, credincioşii mei servitori. (Corul închipuie o reverenţă irealizabilă din cauza progresului civilizaţiei). Tu, Costică — pardon: — Edmond, să tragi perdeaua cea galbenă căci m'am plictisit de cea roşie-cérise. („En effet", fereastra e miriaperdelică. N. N.); — şi valetul efectuează executarea. — D-ta, Valencienne, *(obrajii Săfticăi se colorează, măguliţi, ca la sârbă), mută perna mea preferată, de lângă mine, în fotoliul verde fără ciucuri; — şi camerista se conformă capriciului seniorial; — Tu, Mihalache, (rândaşului nu i se schimbă numele, dar atribuţiile da), mergi pe capacul pianului şi vezi că am neglijat acolo o cartă postală. Dacă am scris-o, du-o la cutie, dacă nu, ad'o 'ncoace, s'o completez; — şi Mihalache se retrage cu scopul prescris. — Tu,* Antoine *(aveţi dreptate, îl chiamă Ionete), adu-mi un pahar, apă şi o lămâie tranşată gata; — şi feciorul pleacă după elementele de bază ale citronadei. — D-ta,* Germaine *(alias croitoreasa Cecilia, din Târgovişte), telefonează lu Nicky că dineul de mâine seară s'a ajurnat pe răspoimâine, tot la ora aia; — şi personajul închide uşa pe din afară. — D-ta,* Julie, *(!) vei prepara pentru aceiaşi dată, la aperitiv, o tartă cu fragi şi vei grava numele meu întreg în frişca stropită cu liqueur de mandarine combinat cu sirop de nuci tinere. Pe d-ta,* Fernand, *nu te-am deranjat decât pentru a-ţi oferi o lecţie de conducere a grupului pe care ţi l-a încredinţat colegul d-tale, înainte de a lua trenul spre Moţăţei... Am terminat. Mulţumesc.*

Când se remarcă părăsit şi de bucătăreasă şi de unitatea de măsură a menajului său, îşi mută ambetata-i fiinţă psihofizică lângă perna favorită, supranumită, dealtfel, simbolic: Sulamita.

(Urmare în pag. 5-a)

Cronica literară

„NUVELE" de N. Filimon

(Cu „amintiri și însemnări" despre Nicolae Filimon) de Pr. G. Negulescu-Batiște și Dr. N. Vătămanu

„Vasile Cârlova", prezentat de P. I. Papadopol

„Lirica eroică românească", prezentată de V. Gavrilescu

(Editura „Universul", București 1942)

Editura „Universul" a început de curând publicarea unei colecții din „Operele scriitorilor români", destinată anume tineretului cărturăresc, fără a fi de mai puțin folos și publicului de cultură generală, cititorului dornic să se informeze asupra trecutului nostru literar.

Din cele trei volume apărute până acum în colecția amintită, antologia de poezie **„Lirica eroică românească"**, publicată prin îngrijirea doamnei Victoria Gavrilescu, profesoară, capătă, în împrejurările istorice pe care le trăim, un interes de actualitate ce n'ar putea fi tăgăduit.

Oricât ni s'ar părea astăzi desuetă și convențională expresia simțirilor patriotice la unii poeți mai vechi, cari au trăit și au scris înainte de M hai Eminescu, sau chiar contemporani lui — cu tot retorismul solemn și trâncăneala monotonă a versificației unor compuneri năzuind să glorifice virtuțile eroice ale neamului românesc, totuși dragostea de țară și simțul demnității naționale erau sentimente trăite cu toată sinceritatea și îndemnuri cari exaltau spiritul de sacrificiu al înaintașilor noștri, pentru binele patriei.

In lipsa unor tradiții de cultură comună, autohtonă, pentru a căror întemeiere și difuzare ne lipsea chiar instrumentul principal: limba literară, — tradiția istorică era singura din perspectiva căreia se putea urmări cu îndreptățire o conștiință activă neîntreruptă a solidarității și continuității românești.

Glorificarea faptelor de arme din trecutul nostru istoric și a eroilor noștri naționali a constituit deaceea un prilej de inspirație pe care poeții noștri l-au întâmpinat întotdeauna cu o sinceră și însuflețită convingere. Ei au crezut într'o misiune a lor și într'o răspundere față de colectivitatea românească de atâtea ori primejduită în ființa ei națională și acest simț al răspunderii și-a găsit expresia firească și de-o evidentă valoare artistică, în poeziile de inspirație patriotică, astfel că o alegere a lor după criteriul antologic a fost posibilă, devenind chiar o realitate prin publicarea culegerei **„Lirica eroică românească"**.

❖

Un alt volum apărut în colecția „Operele scriitorilor români" cuprinde poeziile lui Vasile Cârlova, „precedate, de o introducere privind epoca, viața și opera poetului", ediție îngrijită de d. Paul I. Papadopol, profesor de liceu.

Importanța lui Vasile Cârlova pentru istoria noastă literară a fost subliniată cu toată înțelegerea și prețuirea cuvenită, de Nicolae Iorga, G. Ibrăileanu și Ovid Densușeanu. Deși reputația literară a lui Cârlova se întemeiază pe publicarea doar a celor cinci poezii cunoscute tuturor din manualele de liceu, deși poetul „Ruinelor Târgoviștei" a murit înainte de a fi împlinit 23 de ani, totuși el își merită locul și titlul de ctitor al graiului poetic românesc, pe care avea să-l desăvârșească mai târziu Eminescu.

Cu intrarea în literatură a lui Cârlova începe influența rodnică a poeziei romantice occidentale, a lirismului lamartine-ian mai cu seamă, grav și meditativ, surpându-se astfel cu el, definitiv, reputația acelor poezele și fleacuri versificate, de inspirație pretinsă anacreontică, ale unor Costache Conache, Momuleanu și alții mai obscuri, acoperite de ridicul și curând și de o îndreptățită uitare

Cu câtă și explicabilă emoție recunoaștem în poemul „Inserarea" de inspirație direct lamartiniană, pătruns de un sentiment al naturii de o intimitate nemaiîntâlnită până atunci în lirica noastră, făgăduiala pe care abia Eminescu avea s'o țină cu o neegalată strălucire, făgăduială abia schițată, ca o aluzie sfioasă, mai accentuată totuși și chiar prevestitoare parcă, în această strofă:

Incet, încet și luna, vremelnică [stăpână
Se urcă pe orizon câmpiile albind,
Și plină de plăcere c'o frunte mai [blajină
Își caută de cale adesea mulțămind.

Nicolae Filimon e socotit ca întemeetorul romanului românesc, cu al său **„Ciocoii vechi și noui"**, roman a cărui ascuțime de observație în descrierea moravurilor vremii în care a trăit scriitorul nu și-a pierdut nimic din virulența acidă, cu toată deslânarea alcăturii epice a unei proze contaminată pe alocurea de stilul emfatic și de tiradele declamatorii în gustul epocii. Nuvelele lui Filimon n'au cunoscut nici pe departe succesul romanului, „Ciocoii vechi și noui". Din cele două pe care le publică editorii volumului de care ne ocupăm, doar **„Nenorocirile unui slujnicar"** au mai apărut în două ediții, în 1916 și 1933, prin îngrijirea respectivă a domnilor M. Dragomirescu și G. Baiculescu. Cealaltă, nuvela florentină **„Matteo Cipriani"** nici n'a mai fost retipărită după 1861, dată la care a fost publicată chiar de autor.

Cele două nuvele ale lui N. Filimon nu adaugă de sigur, nimic la reputația bine întemeiată de prozator epic a scriitorului.

„Matteo Cipriani" are toate cusururile romanului „Ciocoii vechi și noui", mai puțin calitățile. Cu toată lăbărțarea declamatorie a prozei acesteia, nuvela are totuși momente remarcabile de observație realistă, ca de pildă în descrierea scenei din refectoriul unei mânăstiri florentine, evocată cu o plasticitate ce se cuvine relevată:

„Ceiace mi se păru foarte bizar, era disciplina cu care cuviosii părinți, sugeau sângele Domnului. Deodată vedeai o sută de drepte puind mâna pe ulcioare și turnând vin în pahare, apoi iarăși o sută de stânge ridicând o sută de pahare pline cu vin la o sută de guri uscate de sete, iar după aceia ca printr'un semn de înțelegere, vedeai o sută de capete plecându-se imediat, ca să poată suge mai cu comoditate acel nectar ce se scoate din viile sădite pe colinele Apeninilor".

Dialogurile sunt cu deosebire delectabile prin emfaza ridicolă a expresiilor folosite de convorbitori, desigur cu toată seriozitatea, pe care însă le citim acum ca pe o reușită pastișe caragialiană după stilul epocii. Iată câteva flori culese în treacăt din grădina îmbelșugată a nuvelei **„Matteo Cipriani"**: „Curaj amice, — îl îndeamnă povestitorul pe Matteo — depune în sufletul meu suferințele tale și te vei liniști"...; „reia-ți caracterul tău cel alegru care mă făcea odată atât de fericit". Sau din lunga spovedanie a lui Matteo, scena pe care, întors acasă cu buchetul de flori primite dela contesa pe care o iubea, o povestește cu aceste vorbe: „...după ce intrai în cameră și închisei ușa, mă pusei a săruta cu recunoștință aceste frumoase flori, care îmi deteră ocazia de a mă pune în relațiune cu subiectul amorului meu".

Cealaltă nuvelă **„Nenorocirile unui slujnicar"** este interesantă cel puțin prin prefigurarea nemuritorului Rică Venturiano în trăsăturile eroului nuvelei, Mitică Râmătorian.

Acest „perfect slujnicar" și „gentilom de mahala" își declamă pasiunea pentru frumoasa Rezi, cuprins de o inspirație lirică ce-ar fi putut stârni desigur chiar invidia junelui erou caragealian:

„Frumoasă Rezi!... Angel de candoare, care te-ai coborît din regiunile Imperiului (a voit să spună ale Empireului) unde se făurează trăsnetele și fulgerele, ca să crezi fericirea unui nenorocit muritor, ce te adoră, precum adoră tânăra mumă pe primul ei născut, ca fanaticul principiile credinței sale, ca avarul comorile sale!... Iubită Rezi! Tu care prin fizionomia ta mai albă decât hârtia ministerială, ai știut să înfigi în nenorocita mea inimă toate frigurile amorului, albi pietate de un om care nu trăește, decât ca să contemple ochii tăi cei mai verzi decât granitul, buclele tale azurii, dinții tăi cei de roze și buzele tale cele mai lucitoare decât marmura. Iată-mă la genunchele tale!..."

Dar, toată pasărea pe limba ei piere și Mitică Râmătorian s'ar simți răsbunat la rândul lui pe Nicolae Filimon, de-ar putea citi această introducere în atmosfera nuvelei al cărei erou este: „In una din nopțile lui Decembrie în anul 1858, vântul muscălesc sufla cu tărie, ploaia curgea în mari cătățimi de apă, amestecată cu zăpadă și grindină"și totuși... „liniștea solemnă a naturei nu era turburată de nimeni", etc.

Publicarea celor două nuvele e precedată de amintiri și însemnări despre Nicolae Filimon datorite cucernicului preot G. Negulescu-Batiște și d-lui dr. N. Vătămanu.

Mai ales, amintirile celui dintâi: „Cum a cunoscut Nicolae Filimon pe Anton Pann" sunt scrise cu mult umor și cu o vervă sfătoasă de povestitor din rasa unor Creangă și Hogaș. Cartea toată, cu însemnările și notele anexe, creiază o atmosferă îmbietoare de tihnă patriarhală și usoară melancolie, particulară evocărilor de oameni și priveliști ce nu mai sunt.

MIHAI NICULESCU

Note românești

POETUL TEODOR PLOP

a publicat, în Editura „Cetatea Hotinului" (Hotin) două noi plachete. *Versuri despre mine cel adevărat* și *Traian Valter* cu subtitlul *Scrisoare unui erou în eternitate*. Poetul *Teodor Plop* e, — dacă nu socotim recent apăruta scrisoare a unui erou, care, deși în proză trădează o foarte subtilă substanță lirică, — la a treia carte de versuri. Debutând în cercul *Iconarilor* și afirmându-se în cel al *Junimii Literare* din Cernăuți, *Teodor Plop* a păstrat, totuți, întreaga atmosferă specifică răzeșului basarabean dârz pe moșia graiului, dară pătruns și de luminile mistice ale zărilor slave. Il frământă problemele și-l ține, ca un fel de vrajă, cernoziomul fecund al dorințelor ce nu pot fi transfigurate fără rest. Iată o mostră din interesantele d-sale versuri despre d-sa cel adevărat:

Cu mersul legănat de beția [nesfârșirii,
simt cum sufletul meu macină [lut, —
. . . . . ,
Am coborît în fântâna adâncă a [unui cântec vechiu
și am găsit acolo luna râzând
și toată tinerețea mea strălucind singuratecă.
. . . . . ,
Noaptea își cufundă ciuturile de [foc
în fântâna sufletului meu
și-apoi le scoate pline de mister
și le răstoarnă sus în cer
la picioarele lui Dumnezeu.

Din *Traian Valter* reținem: „Cum voiu putea să uit vreodată, Traian Valter, că atunci când te-ai întors depe malurile Prutului, unde ai fost concentrat, în timpul Paștelor, mi-ai adus un bulgăr de pământ din trupul Basarabiei — pe care ți-l aruncase la cererea ta, peste apă un țăran de ai noștri. Bulgărul acela încă îl am și îl voiu păstra, căci el a fost oferit, de mâna ta de viitor erou, tristeții mele de refugiat, tristeței mele adânci de basarabean fără Basarabie".

NOUL VOLUM

al d-lui Victor Negoescu care va apare peste câteva zile în editura „Bucur Ciobanul" se va numi Vânătorii de epave. *Un roman original și plin de acțiune, din viața acelora cari luptă pentru a smulge mărilor bogățiile năvilor naufragiate.*

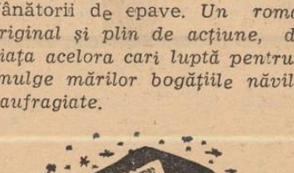

Autobiografie

M'am mângâiat cu palmele aspre ale pământului
și-am îndurat loviturile, ca mângâierile sfântului

Mi-am adunat cântecul durerii
și m'a alintat duios
și m-a alintat duios
ca'n leagăn scump de Făt-Frumos.

M'am înfrumusețat cu soarele pădurii,
iar fața, — culoarea sgurii —
vântul mi-a bicluit-o
și căldura mi-a plesnit-o.

Cu luna și stelele m'am iubit
căci oameni, oameni nu am întâlnit.
Cu viperile m'am îmbrățișat
și-am primit otrava'ndulcoșat.

PAVEL ION ȘTEFAN

Elegie

Dela o vreme sfârșești aici, și ești sătul să petreci.
Dar până când desperare? Până când amar suspin?
Am adormit iar, cu capul pe masă, cineva toarnă vin
Și totuși, și'n tremurul acesta, simt mâinile tale reci.

Așa, svăpăiate, surioarele-mi nopți râd de viața mea.
Am s'ajung într'o zi, înfrânt, cu sufletul orb de [durere,
Acolo, unde niciun freamăt n'o să mai aibă putere,
Să șteargă o clipă măcar, amintirea ta nepieritoare [de nea.

FLORIN LUCESCU

Către Don Quijotte

Cules din mituri, însuți tu un mit,
Biet pelerin cu inima bolnavă
De uriașa visului otravă —
In piscul tău cu râvnă m'ai primit.

Sărac și bleg prin holde de pământ,
Contrariu cum canoanele învață,
Doar tu mi-ai fost mireasmă și povață
Sub nu știu care straniu legământ.

In jur, încet, trăgându-mi azi hotar
Eu ignorez pogoanele de spațiu.
Tăcut și dârz adulmec cu nesațiu
Himere cârd, și-al lor mărgăritar.

Surpat ades în vânturi și restriști
Nu m'am sculat un ceas pentru tăgadă.
Ci mi-am purtat tot visul meu grămadă,
Cu ochii veseli, niciodată triști.

Intrezăresc în tine, ireal
Erou de comedie zăpăcită:
Străfundul omenirii ce palpită
Mereu, după un fir de ideal.

ION PENA

CANTECE NOUI

Poesia vacanței

Atâți poeți, risipiți în toate colțurile țarii, îmi scriu în ultimele săptămâni „din vacanță", încât a venit un moment, în care mi-am pus întrebarea dacă lucrul acesta este o formulă sau o realitate. Vară înseamnă de cele mai multe ori vacanță, chiar și dacă treci prin ea în goană, parcă tot mai ești obligat să simți în amintire cel puțin, gustul dulceag al verilor trecute, asociind o vacanță care nu mai este, de una care s'a dus de mult. Și poate că tocmai din iluzia aceasta, efemeră ca toate iluziile, se înfiripă o strofă, o armonie pe care îți place s'o intitulezi, dintr'o cochetărie explicabilă, poesie a vacanței.

E drept că vacanța, cu toate exploziile ei, este un apanagiu al tinereții. Oamenii bătrâni nu au niciodată ceeace se chiamă vacanță, timpul acesta chiar dacă există, la ei se cheamă odihnă, repaos, sau oricum, dar niciodată așa. După cum există o poesie a dragostei, a anotimpurilor, a tristeții, tot așa există, s'ar putea spune, și una a vacanței. Dar afirmația acesta trebue controlată cât mai atent, pentru că s'ar putea ca în miezul ei să se ascundă și o inadvertență. Și, ca să putem discuta ceva mai în voie, vom afirma dela început concluzia la care am fi vrut să ajungem: noi nu credem în poesia vacanței, pe care atâția o trâmbițează ca pe o glorie și o realizare cu totul personală — și dacă nu credem în existența ei, este fiindcă o socotim o construcție hibridă și neorganică, crescută aproape din nimic.

Incontestabil că vacanța este, îndeobște, ceeace s'ar chema un șir de bucurii. Atâtea impresii, strofe și cugetări, care de care mai banale, s'au scris pe tema aceasta, încât nici nu e nevoe s'o adâncim. Biruitoare și tânără, vacanța e o împlinire, care chiar dacă arborează uneori masca tristeții livrești, nu isbutește să șteargă aerul de bună dispoziție aproape rubicondă, pe care-l primește ca pe-o pecete.

Ca un fel de anotimp, vacanța nu a dat, cred, naștere decât prea rar la o dragoste tristă, la o înfrângere sau la o cădere.

Ale ei sunt victoriile săltărețe și ritmul unei inimi care-și lasă deoparte sincopele pentru a bate în ritm de aans. Pământ nepropice pentru tristețile care chiar dacă nu rezolvă nimic, totuși construiesc ceva, vacanța este un fel de mustrare, pe care o înțeleg prea puțini. Niciodată o mare bucurie nu credem să fi dat naștere unei mari opere de artă, ci întotdeauna o mare tristețe a fost aceea care a știut să rodească, crescând uneori dincolo de timp. Din tristețea unei bucurii crește numai un zâmbet, pe când din bucuria mară a tristeții rămâne deobiceiu o lacrimă care sapă, lăsând un semn pe care nici chiar timpul nu-l va mai putea șterge. Și credem că tocmai precum se află oameni sortiți să lase ceva în urma lor, tot așa sunt și stări de gând și de suflet, care orice s'ar întâmpla, nu sunt făcute să rodească.

Poesia vacanței? Hotărît: este o trăire imediată și intensă, care însă cauterizează întreg lirismul clipei, pentru a-l topi în marele fluviu al tristeții. Dar dacă ai cumva de gând să „creezi" această poesie din realități, adică versificând un loc, o câmpie, un deal, o apă, ai să bagi de seamă fără să vrei, că din armoniile dulcegi pe care le-ai închegat, se ridică o mustrare, ceva ca o șoaptă, care nu te oprește de-a mai scrie, ci-ți pironește ochii într'un singur punct, amintinduți că până și frumusețea acelei clipe e zadarnică, la fel cu toate frumusețile clipelor.

Și ce-ți rămâne oare de făcut, când, fără să fie otrăvit, izvorul din care vroiai să bei, are unda tăioasă ca un cuțit care vrea să te înjunghie? Privește și taci!

Iată simbolul poesiei de vacanță.

ȘTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru St. B. Și răspunsurile: *A. E. Crim. Nellu Arg., Silviu Hot., Al. Sev. B., Luntre C., Carmen Sec., C. Mareș, Gr. Bodu, Ion Bug., Rodica L., C. Popa, Melinte V. A., A. Darni, M. și Botez, V. P. Nect., Sim. Val.:* Nu. *I. Goga, Fl. D-tr., B. C., Tudor C., Mihu Pr.:* Da. *T. Ol., P. I. Șt., M. Dor, M. I. Cos., Ion Trest.;* Altele. *Vera L. Ned.* Proză nu!

Duminica noastră cea de toate săptămânile

(Urmare din pag. 4-a)

DUMINICA REPORTERULUI DE BUNA VOIE

...se divide în mii de particularități depinzând numai de caracterul persoanei nevizitatoare ori viceversa. Punctele de pe i-urile acestora cochetează cu vârful peniței acestui scrib, totdeodată refuzându-i hatârul de a le divulga, probabil pentrucă subconștiința îl vrea, la prima vedere incoherent și mai încolo misionar al unui anumit stil cu două tăișuri, întru neverosimilul amuzament al amatorului de lecturi ce au același număr de centimetri dela cap la coadă și dela coadă la cap. Scrisul pe nume (în viața-i particulară și funcționar și versificator și invitat la masă datorită invidiatului său celibat), nu are — ca să zic așa: — o Duminică în sensul celor pe care le colecționează cu predilecție din experiențele „altora". El, în această zi debutantă de cu amurgul precedentei, își traduce reportajul în faptă, gândindu-se, firește, la spontanul surâs al aproapelui său, ca la inofensiva-i proprie distracție.

Logic, prin urmare, vitregia vremii plimbăreților nu-l deranjează decât în limita sonorității burlanelor — și își clădește hazul pe necazul acestora, privindu-și abaterea dela decalog fără teamă de răsplată.

I se întâmplă să-și aducă aminte de peripețiile duminicale din copilărie și să păstreze, pe chestia asta, câteva minute de melancolie — ori să constate că nu va mai avea țigări la chibrituri. In cel de al doilea caz, (grav) purcede la deschiderea tuturor sertarelor, cutiilor și cutiuțelor, se înfurie treptat, cu ochii la ceas, întoarce toate buzunarele vestmintelor cu buzunare, mută mobilele de colo încoace, se împiedică de vreun geamantan supus și el severului control, alunecă peste călimară, își pătează mâinile și manuscrisul trecut pe curat până la începutul celei din urmă pagini, se ceartă pentru a nu-și fi cumpărat stylo și se iartă pentru a nu-și fi îngăduit o cheltuială ca puține altele, își spală mâinile, coboară să-și cumpere țigări, își încrucișează privirile cu literele vreunui afiș atrăgător, se apreciază pentru puterea de a-și restrânge setea de cultură în nodul mijit în gât și se reîntoarce la uneltele sale, uitând că dintre ele absentează principala între secundare: cerneala. După cum nu era de așteptat, ascuțindu-și creionul își vatămă degetul de parcă și-ar fi potrivit unghiile la un frizer din centru. Nu deviază în pandaxie dar aleargă după tinctura de iod și deslănțuie prăbușirea tuturor sticluțelor reunite pe aceeași poliță, precum și antrenarea, în același dezastru, a paharelor și farfuriuțelor plasate ceva mai la dreapta ori stânga. Subțirimea peretelui conduce neasurzibilul zgomot la vecini unde se adăpostește o mătușe cu nervii clătinați dela cutremur. Doamna reconstituie în carne și oase țipetele care au secundat furtuna de neuitatei nopți, nepotelul din leagăn se vede încurajat și pornește să urle, tatăl se precipită către descoperirea farmaciei de serviciu, mama bate la ușa proprietarului, să-i permită să-l cheme telefonic pe doctorul casei, verișoara îl acuză de toate astea pe „nebunul de alături" și afirmă că „așa face de dimineață până seară". Și cum o enervare nu se poate deprinde a circula singură, un prieten șugubăț, după ce-și însângerează pumnii lovind ușa, atentează la imobilitatea clanței. Atunci strângătorul de cioburi se hotărăște să deschidă, convins că au venit să-l aresteze pentru crima săvârșită indiferent pe ce fel de unde.

— Hai, frate, că mă țli cu înculetoarea pe dinăuntru, ca pe un creditor care s'a informat că ai avut noroc la loterie... Dormeai?

— Ași!

— Nu erai acasă?

— Ba da.

— Fii sincer: te-am deranjat?

— Nu...

— Ce dracu' făceai?

— Scriam.

— Pe onoarea ta? Măi, ce vrednicie nemaipomenită! Parcă ai fi în anul morții...

— Mde...

— Bănuiam eu că nu te-ai dus nicăieri și d'aia, ce mi-am zis? Du-te, don'le, să-i ții o leacă de urît...

— Merci.

— N'ai dece... dar dacă te-am luat de la scris, mai bine mă duceam la „Royal" să-i arăt lui Teodor Scarlat pe unu' fotografiat la o șezătoare din Ploești, care zici că-i geamăn cu el, așa-i seamănă...

— Zău?

— Pe prologul piesei mele, dacă te parafrazez cu ceva...

— Da' ce, ai tu o piesă?!

— Ihî...

— De când?

— Ei... cam de acum înainte.

— Pariam c'o să ajungi și autor dramatic... Aveai toate șansele. Te felicit cu entuziasm.

— Sunt profund mișcat de invocarea însușirilor tale fakirice la care ții să adaugi felicitări. Insă dece mă acuzi că-s autor dramatic?

— Păi... nu tu spuseși că ai o piesă?

— N'o am; o voiu avea.

— Te-ai fixat la vreun titlu?

— Așa și așa... Depinde și de tine, în mare parte.

— Ai venit să-mi ceri sfatul?

— Nu, piesa. Și — ca să fac pe snobul — y compris — titlul...

— Fă-te inteligibil.

— Vasăzică inteligența ta e proverbială numai în materie de proverbe.

— Lasă bancurile. Ce piesă, don'le?

— Una de 1000 sau de care îți permit posibilitățile, fără să te sacrifici. Ți-o dau la 15 viitor, când îmi iau leafa pe luna de trecu.... Sper că ai toată încrederea în solvabilitatea unui poet citat în Enciclopedia lui Predescu Lucian...

— Citat, citat dar nu prea citit.

— Cu alte cuvinte, înaintezi șah la „Universul literar" și etc. la care colaborezi ca și mine?

— De loc. Nu contest că alții te citesc pe tine, însă asta nu înseamnă și că tu îi citești pe alții.

— Ei și?

— Ei și, carevasăzică, nu ești citit.

— In rezumat, eu îți solicit un gest camaraderesc și tu îmi servești teoria sinonimelor accidentale!

— N'am disponibil decât 500.

— Să-i văd, că-i primesc fără să mai inziști.

— Ba inzist, fiindcă e o sumă pe care ți-o datorez din 1941, luna XI-a, când eram șomer...

—Parol?

— Drăguț că nu-ți reamintești.

— Mult mai drăguț din partea ta, că mi-ai reamintit.

— Să nu exagerăm: tu ești acela care...

Și convorbirea... literară se încheie perpendicular pe stricta camuflare a luminilor și paralel cu finele manuscrisului ce trebuia predat neapărat a-laltăieri, ca să aibă George Voinescu la ce să întârzie cu desenele...

Vorba ceia: „de unde vrei să împrumuți o mie, ți se datorează cinci sute iar scopul vizitei indezirabile scuză gafele redacționale și mijlocește sfârșitul reportajului, fără de care n'aș avea pricină să iscălesc luându-mi „răspunderile de rigoare"...

COCA FARAGO

Căutând un OM

de **PAUL CONSTANT**

Cercetat atent, se putea vedea limpede că lui Ioniță Bucurie, zis Mormânt, nu i se potrivea nici numele de familie, nici porecla... Dacă n'ar fi avut de pătimit feluritele lui necazuri care-i întunecase sufletul și chipul, omul ăsta ar fi putut întruchipa zâmbetul și veselia.

Cei ce-l cunoscuseră în tinerețe puteau afirma că fusese cu totul altul, și că dacă-și meritase într'adevăr porecla de „mormânt", nu-i trebuia cine știe ce chilipir spre a-și lipi din nou ca pecetie a firii lui, numele de „bucurie"...

Cu o nevastă cicălitoare în casă, hărtănit de greutățile serviciului și cu un șef „dat dracului", trupul i se subțiase ca un plaivas ascuțit, iar chipul i se făcuse pământiu și ursuz... După una și alta, de mare nevoie, se mai purta îmbrăcat în redingotul negru de ginere, care stârnea invidia cioclilor dela pompele funebre comunale.

Inghesuit de atâtea mizerii și neștiind cum să le facă față, nu odată-i răsărise ideea că singura scăpare pentru el nu putea fi decât să se arunce în fața automotorului de 5,30 dimineața... La semafor, în dreptul cazărmilor, unde roțile trenului scapă dintre macaze și se așternpe goană, la vremea când se ridică soarele de după luncile Oltului, roșu ca un ochiu de bețivan după o noapte de chef și neodihnă... O clipă, și lucrurile s'ar alege în felul lor... Capul cu gambeta într'o parte, trupul cu redingotul și bocancii în alta, iar toate mizeriile îndurate la un loc, în urma lui, crăpând de necaz că nu-i mai pot sări în spinare...

Cam astfel de gânduri îl bântuiau și în ziua în care-l găsim răznindu-o căraui, pe poteca ce ducea afară din parcul comunal. Cu pălăria trasă pe nas, cu chipul întunecat și trupul răzimat greoi în baston, pășea cocoșat de gânduri sinistre, înseninat în răstimpuri de câte o înjurătură la adresa șefului...

Intârziase câteva minute dela serviciu, prins de un scandal al nevesti-si, pe care din delicatețe nu-l putuse lăsa ciuntit, depășind ora de plecare... Câteva minute numai, care nu voia să i le admită, și pe care el, șeful, le găsea criminale De aci observațiuni, morală, amenințări de amendă și concediere. Ca și cum n'ar fi avut și el nevastă, scandaluri și crezământ la asemenea întâmplări!

Viața de toate zilele a lui Ioniță Bucurie, după urma căreia nu era de mirare că prinsese o tristețe de mormânt!

Ajungând la ultima bancă a potecii, se opri locului, lăsându-se pe ea ca bușteanul retezat. Își scoase pălăria, se șterse de sudoare pe frunte și fluieră prelung, a pagubă și desnădejde...

Trenul automotr de 5,30 dimineața i se lumina, mai mult ca oricând, a scăpare și fericire!...

Nu avea nici un prieten sau rudă de credință, cărora să li se poată destăinui și cere sfat. Pe nimeni!.. Vorbea cu el singur, bătând ușor din buze, își da cu nodul degetelor în cap în chip de dojană, amenința cu pumnul în aer și înjura printre dinți... Mohorît la chip și la port, slăbiciunea de gură a târgoveților i-a găsit la iuțeală porecla nimerită de „mormânt".

Ioniță Bucurie se lăsă pe speteaza băncii, trase din buzunarul vestei o „funcționară cu carâmb", și-i dădu foc. După ce slobozi un bușneag de fum, mai întunecat ca sufletul și gândurile lui, își pironi ochii pe întinderea de de dincolo de parc, câmp de muncă și islaz, pe care mișunau turme de vite, oameni cocoșați pe seceră, care încărcate de snopi... Peisagiu odihnitor, care-i amintea de zilele înseninate ale copilăriei, cu care nu se mai putea întâlni.

De după coama dâmbului care încingea zarea, soarele se lăsa încet, trudit, topindu-se în peria unei plantații de salcâmi... Ioniță Bucurie își întinse picioarele slobod, rezemându-se solid de spătarul băncii. Ca niciodată, gândul vrăjmaș îi împrospăta atâtea necazuri petrecute, aplecându-i capul a greutate spre piept. Pe aproape, tocănea înnodat și hodorogit roata unei mori de apă, iar din lanurile de grâu pitpalacii îi tămâiau obida și odihna.

Ar fi vrut să-și găsească și el un prieten, un om care să-i creadă necazurile, ușurându-i-le cu un sfat sau o încurajare... Zadarnic! Peste tot nu întâmpina decât răutate și vrăjmășie, și pe nimeni de care să se poată lipi sufletește! Pe nimeni!

— Bună ziua, domnule!...

Rupt din lanțul socotelilor cu care era ferecat, Ioniță Bucurie țuști de pe bancă, speriat.

— Vă salut cu toată cinstea!

— Dă-mi voe să stau și eu.

— Mă rog, cu plăcere.

Ioniță Bucurie se trase mai către margine lăsându-i liberă aproape toată banca, cu aceeași bunătate și supunere de totdeauna... Streinul se gospodări alăturea, scoase și el o țigară și scăpără un chibrit. Pufăi din ea, uscat și mărunțel, după care constată că nu i s'a aprins. Se cotrobăi prin buzunare, mormăi înciudat, și văzând că nu mai are chibrituri, dădu să o pună la loc în tabacheră. Prompt și binevoitor, Ioniță Bucurie îi oferi foc dela țigara lui.

— Mulțumesc. Isprăvisem chibriturile...

— Nu face nimic. Și mie mi se întâmplă de multe ori. Acum însă am o cutie întreagă.

— Hm... Se poate...

Cu un astfel de răspuns morocănos și scurt, convorbirea putea fi reluată cu greu. Amândoi rămaseră tăcuți, pufăind din țigări și privind spre scapătul înroșit al soarelui.

Ioniță Bucurie se mai frământă pe prin orașul acesta, în treacăt sau de curând.

Simțindu-se râcâit de curiozitate și plictiseală, își luă inima în dinți, și deschise vorba :

— Sunteți din orașul nostru?

— Nu.

— Mă scuzați... Atunci trebue să fiți venit în vreo inspecție sau după ceva treburi!

Streinul își sumese nasul dibaci, semn că n'o nimerise nici așa.

— Mă rog, nu vă contrazic... Insă prin orașul nostru vin foarte mulți inspectori și oameni cu treburi diferite...

Rupt din legătura socotelilor lui, cetățeanul păru dispus să vorbească. Ridică sprâncenele în sus, și-i răspunse cu glas tremurat și prelung :

— Nu, domnule ! Nu sunt nici inspector, nici om de afaceri! Tot ceea ce trebuia să fiu, am fost!... Acum nu mai sunt decât o povară nemernică pentru cei ce mă întrețin!

Ioniță Bucurie clătină din cap, pricepând că așa neînțeles cum era, omul ăsta trebue să fie și el bântuit de necazuri cu serviciul, cu colegii, cu nevasta... Și poate ca și el își punea ultima nădejde de scăpare în automotorul de 5,30 dimineața...

Se simți apropiat sufletește de el, și din toată sărăcia lui de bucurii, se gândi că l-ar putea pricopsi cu cât de puțin... Scoase din buzunarul vestii pachetul cu „funcționare" oferindu-i una. Streinul nu se lăsă greu, mulțumindu-i din ochi. După ce o văzu aprinsă și sorbi un fum sdravăn, se potrivi pe bancă, uitându-se prietenos spre Bucurie.

Incepuse să se însereze, iar câmpul se golise aproape cu totul de vite, de oameni, de cară... Moara amuțise, lăsând să i se audă numai sgomotul apei scursă pe scoc, pe de lăturea roții. Parcul rămânea tăcut, pustiu și sinistru...

In această liniște și singurătate, o discuție cu un om de înțeles nu-i putea fi decât binevenită. In sufletul lui, era convins că-și găsise omul de care avea nevoe și după care umblase atâta vreme!

— Eh, omul deștept le face pe toate!

— Ai dreptate! Mii de oameni au ținut ochii pe mine și m'au aplaudat frenetic!...

— Mă rog, cred... Și pe mine țin ochii, însă mă critică... Și din răutate m'au poreclit: „mormânt"...

Omul cu atâtea pierdute situații, gemu obidit :

— Nu-mi vorbi de critică!... Critica, în genere, este neghioabă! Este o funcție cu totul parazitară, pe care am nesocotit-o întotdeauna!... Pentru mine, nu contează nimic...

— Foarte bine !... Eu am însă altă fire : țin cont de ea, și mă usuc de-a'npicioarele !... Mai ales când o auzi acasă, la serviciu, pe stradă...

— Mofturi, domnule : Mi s'a reproșat, bunăoară, că sunt lipsit de ținută nobilitară și căldura timpului vocal. Cu altă ocazie, că în loc să urlu făcând pe câinele sinistru, latru... Te rog să mă crezi că nu aveau dreptate ! Urlam, domnule, atât de natural, încât un medic veterinar mi-a oferit drept omagiu, o sgardă...

Văzându-l atât de înveninat, Ioniță Bucurie se rosti împăciuitor, trăgându-le o înjurătură de mamă ălor de-i nedreptățise tovarășul de bancă și suferințe...

— Răutate și invidie ! Parcă la mine nu este la fel ? !.. Și măcar ai vreo pensie mai bunișoară dupe urma slujbelor de le-ai avut ?...

— Nimic... Eram diurnist, plătit seral...

— Păi cum, dumneata făceai slujba noaptea ?...

— Sigur că noaptea ! Am fost actor, la un teatru particular...

Lămurit oarecum, Bucurie se înseninâ.

— Aha, acum pricep... Eu, chipurile, mai am cinci ani până la pensie. Sunt impiegat definitiv, de-a doua. Dacă mi-o ajuta Dumnezeu și nu mi-oi pune gâtul pe șină, ies cu o pensie bunișoară.

— Nu este rău !...

— Sigur că nu este rău !. Parcă dumitale ți-ar strica o pensie, fie ea cât de mică ? !...

— Cred bine...

— Și acum nu faci nimic ?

— Ba da... Fac pe Jac Spintecătorul ! Când mă apucă patima, îmi vine să bag cuțitul în om, ca să-i vărs mațele... Noroc, însă, că nu mi se lasă asupra mea decât o închipuire de cosor, făcut din carton..

Auzindu-l, Ioniță Bucurie se trase mai spre marginea băncii, ferit...

— Ce vorbești, domnule ?... Ei drăcia dracului ! Așa ceva, n'am mai auzit până acum !

Cuprins de frică și de presimțiri rele, Ioniță Bucurie se uită speriat împrejurul lui... Peste cuprinsul parcului se lăsase temeinic pustiul și noaptea...

— Păi cum ți-a venit asta, nenișorule ? !...

— Ca din senin... Incepusem să fac tumbe și să prind muște... Prindeam muște, fără alegere... Și mai mari, și mai mici... Lumea se aduna în jurul meu și se minuna... Invidioși, s'au găsit câțiva colegi care să-mi reteze calea succesului; m'au legat fedeleș, și m'au dus în balamuc, dându-mă în seama unor stafii cu halate albe, care-mi sug sângele cu siringile și mi-l pângăresc cu diferite esențe... Și asta până mi l-or face asemenea celui de oaie !... Pentru astăseară m'am îmbrăcat „civil", și am sărit gardul ca să-mi găsesc o victimă.

Auzind una ca asta, Ioniță Bucurie se ridică dreavă, își luă bastonul în cumpănire, și o rupse de fugă către oraș. Cu toată spaima și fierbințeala minții, își dădu seama că lucrurile nu puteau fi a glumă, întucât balamucul era situat chiar în spatele parcului...

Din urma lui, râsul aducând a nechezat de mânz al nebunului îl petrecea înfricoșetor, părându-i că-l aude în ceafă, în față, în urechi...

— Ai scăpat, canalie !.. Vream să-ți spintec burta, și să-ți fac din mațe frânghii pentru corăbii !... Am să te caut și mâine, și poimâine, și toată viața !...

. . . . . .

Ajuns acasă, Ioniță Bucurie s'a lăsat pe marginea patului, leșinat de spaimă. Când și-a mai venit în fire, a zâmbit fără socoteală, a pornit să pipăe copiii, lucrurile casei, pe el însuși... Și-a întors fața către răsărit, bătând cruci mari și descurcate, spre a mulțumi ceasului în care fusese isbăvit din primejdie...

A doua zi, a constatat că se îmbolnăvise de gălbinare, și că a rămas cu o tremurătură de picioare, pe care anevoie o putea struni...

MOARTEA IN CREAȚIILE POPORANE

(Urmare din pagina I-a)

Plecând dela prezența morții, *pe care trebue s'o vedem ca pe un proces primordial (și în măsura în care cadrul cosmic al satului o alimentează și ca pe unul autohton — altfel preocuparea de lumea de* dincolo *rămâne ceva universal întâlnit), fatalismul oriental și optimismul creștin își găsesc, în felul acesta, partea lor de firească și înrudită contribuție. Frământându-se atât de mult, Românul le-a considerat pe amândouă ca pe niște rezolvări* proprii. *Ele se întâlneau cu concluziile sale ultime și conțineau, în esența lor, aceeaș contemplativă poesie.*

Datarea istorică a acestui triplu fenomen e foarte greu de făcut. Procesele spirituale ale unui neam nu au un început și un sfârșit precis. Ele se întind pe lungimi de secole. Deaceea, fixarea lor cronologică e susceptibilă de erori. Aproximativ, triplul fenomen de mai sus trebue să fi avut loc în epoca de formare a marelor balade poporane, „Meșterul Manole" și „Miorița", dacă nu chiar ceva mai înainte, fiindcă fondul filosofic al resemnării morții se prezintă așa de închegat și de sine stătător în ele, încât ulterior n'avea ce să i se mai adauge (de fapt nici nu i s'a mai adăogat) [3]).

Ceeace constitue însă adevărata originalitate a poporului român, e că la el prezența morții apare întovărășită de dragostea de artă :

Iar la căpătâi să-mi pui
Flueraș de fag,
Mult zice cu drag !
Flueraș de os,
Mult zice duios !
Flueraș de soc,
Mult zice cu foc !

Inmormântarea cu „flueraș" la cap nu rămâne numai o simplă dorință de poet. In multe părți ale țării, ea se realizează și practic. In sicriile cântăreților din popor se pune adesea și instrumentul din care a cântat : vreun flaut, vreun cimpoi, vreo vioară ori vreun clarinet. Intocmai cum dorește și Eminescu, într'una din poesiile sale de adolescență :

Voi, când mi-or duce îngerii săi
Palida-mi umbră în albul munte,
Să-mi pui cununa pe a mea frunte
Și să-mi pui lira la căpătâi ! [4])

Dragostea de artă îndulcește chipul sumbru al morții. Cauza seninătății cu care țăranul își așteaptă sfârșitul, trebue căutată și în înfrățirea sentimentelor de care vorbim. Arta înfrumusețează moartea făcând-o mai suportabilă. Intr'adevăr, trecând la alt soiu de producțiuni poporane — la cusăturile noastre românești — observăm că ele sunt destinate nu numai vieții, dar și morții. Pentru omul dela țară, e o imensă impietate să fie înmormântat în haine de rând. In ciuda oricărei sărăcii, fiecare se îngrijește să-și facă din vreme găteala de moarte. Femeile, mai ales, își pregătesc superbe costume. Le țin ca pe ochii din cap, le controlează, adăogându-le mereu câte ceva. Când sosește ceasul, dorințele le sunt respectate întocmai. Nimeni nu se împotrivește la vârrea sub pământ a atâtor unice frumuseți. Cimitirele noastre zac de capodopere de artă : cusături și țesături dintre cele mai alese îngrașă de veacuri pământul. Țăranul român oferă lui Dumnezeu, odată cu sufletul, și produsele geniului său artistic. Prodigios cum este, nu stă la îndoială : vor mai rămâne destule și dincolo de mormânt. Insă coboară în veșnicie cu toată pompa cuvenită unui creator de artă.

Luptându-se cu moartea și învingând-o ea devine, așa dar, pentru creatorul poporan stimulentul cel mai principal. S'a zis, în genere, că arta țărănească s'a născut din nevoia de a place. Cusăturile cu care fata își împodobește cămășile, iile și fotele au de scop s'o facă mai frumoasă în ochii flăcăului. Deasemenea acesta se îmbracă în straie cât mai mândre, pentru *acelaș motiv. Teoria aceasta, în măsura în care se referă la lucruri împodobitoare, poate fi admisă fără dificultăți. Când însă e vorba să explicăm și alte creații artistice, ea își pierde din valoare. Oare muzica poporană s'a născut pentru a-l face mai frumos pe cel care o cântă? Dar poesia? Nici susținerea care pune originea artelor în legătură cu* ritmul muncii [5]) *nu e îndeajuns de mulțumitoare. Ea consideră arta doar ca un produs tehnic, în realitate producțiile artistice mai fiind și altceva. Afară de aceasta, ipoteza e întru totul parțială, fiindcă se referă numai la muzică și poesie, geneza celorlalte arte rămânând neexplicată. De fapt, întrebarea care ne interesează aci, trece dincolo de orice alte întrebări. Indiferent că omul a creat — în unumite ramuri — din nevoia de a* place, *oricând s'a lăsat condus de* ritmul muncii, *sau că, în fine, arta este analoagă* jocului [6]) ; *producțiile artistice, în măsura în care sunt etern frumoase, denotă, înainte de orice, o atitudine metafizică. A descifra intuitiv această atitudine metafizică și a arăta apoi cauza din care s'a născut, însemnează să explici implicit geneza nu numai a artelor, dar a tuturor produselor spirituale ale omenirii. Poesia poporană românească, și odată cu ea, toate celelalte creații artistice, oferă un imens și revelator material în deslegarea acestei probleme.* Dorul *românesc poartă în el urmele morții chinuitoare. El aduce ca din afund notele nu știu căror dureri, care cu cât se arată a fi mai stinse, cu atât sunt mai vii. Dorul denotă tendința de evadare din neant. Jocul, muzica, poesia cum și celelalte manifestări artistice, nu sunt altceva decât felurite întruchipări artistice ale acestei nevoi metafizice. Pentru ce joacă, iubește ori cântă omul ? Oare nu tocmai pentru a înfrânge tristețea morții ? Inainte de a fi tehnică, elaborare rațională sau irațională, inspirație divină ori suspin după paradisul pierdut,* arta este, *cel puțin în faza incipientă,* expresia prezenței morții. *Toată goana după* mai bine, *de aci pornește. Privită în ce are ea mai pur, cultura umană îți face impresia că ține să oprească destinul pe loc. Ruga din cunoscutul vers al lui Lamartine e ruga omului dintâi și de totdeauna. O „suspendare a timpului" — în favoarea fericirii clipei prezente — ar echivala cu raiul propovăduit de atâția întemeietori de religie. Eminescu consideră un păcat lepădarea de „clipa cea repede ce ni s'a dat". Insă rosturile universului sunt mai presus de noi și vrerile noastre se prefac în praf.*

Poporul român învinge sentimentul acesta de neputință, creind. *Nu opere pesimiste, ci optimiste. Din stingere fără de urmă, moartea devine, pentru el, poartă de intrare în divin.*

VLADIMIR DOGARU

3) Oricum pe la 1700, procesul va fi fost terminat ;

4) Eminescu: *Poesii*, ed. Ibrăileanu, p. 280

5) Vezi Cartea lui K. Bücher: *Arbeit und Rhytmus*, 1896; Tudor Vianu: *Arta și Frumosul.*

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 31
SAMBATA 1 AUGUST 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

AICI, poţi fi TU!

Cred că nicio senzaţie mai reconfortantă nu-ţi poate da războiul, ca aceea a deplinei tale libertăţi.

Te-ai ştiut o viaţă întreagă rob al prejudecăţilor, al societăţii în mijlocul căreia ai trăit, — te-ai simţit continuu legat ireductibil de o anumită condiţie de viaţă socială. Erai destinat unui anume drum, de care nu te puteai rupe. Adâncit într'un anume sector, te sbuciumai, te consumai cu sau fără rod; culegeai satisfacţii sau sfărâmătoare neînţelegeri care te îndârjeau în lupta ta. Toate însă se îndeplineau pe acelaş plan; o arie monocordă în care cu sau fără voe trebuia să te complaci.

Nimic însă nu era deplin, nu reprezenta totul. Nici înfrângerea — care-ţi lăsa raza unei speranţe —, nici reuşita — pe care ţi-o întrista însăşi conştiinţa dependenţei tale de atâtea determinante, care nu-şi mai aveau isvorul în tine.

Nu erai adică niciodată întreg, tu. Pentrucă niciodată nu puteai afirma libertatea ta deplină. Şi chiar dacă o făceai, descopereai mai târziu că era numai o fraudă pe care nimeni n'o lua în serios — pentrucă toţi te ştiau legat. Legat de ceva, indiferent de ce.

Aflai atunci, poate, o eşire în resemnare sau în seninătate. Sau, tot aşa de bine, în nebunie. Dar nici aceasta nu însemna că te-ai rupt, că te-ai descătuşat, dar nici aceasta nu însemna că ai găsit drumul acelei mari Aventuri sufleteşti care să-ţi dea puterea de a încerca totul. Nici atunci nu găseşeşi drumul pe care să vagabondezi singur, cu conştiinţa că vei birui definitiv sau vei dispărea tot atât de definitiv.

Respirai aer îmbâcsit şi priveai cu disperare la cursul uniform al zilelor care te duceau — cu mâinile şi picioarele legate — către acelaş invariabil final, pe care nu aveai cum să-l înfrunţi. Cel mult te pregăteai oarecum; dacă erai poet, plângând liric, dacă erai funcţionar, cumpărându-ţi baston, sau loc pentru o criptă dacă erai pur şi simplu, rentier.

Viaţa în război îţi dă cuprinzătoarele spaţii ale independenţei tale.

Nu mai eşti o simplă rotiţă cu mai mult sau mai puţin rost — aşezată într'un angrenaj.

Eşti tu. Angajat în Aventura cea mare pe care — ca orice Don Quichote — ai visat-o. Te-ai detaşat de tot ceeace era, până atunci, condiţia obligatorie a existenţei tale. Infrunţi moartea în fiece clipă, ştii că te pândeşte la fiecare pas — o înfrunţi şi mai mult decât atât o sfidezi, trimiţând-o tu altora.

Treci prin momente cumplite, dar te trezeşti numai tu stăpânul destinului tău.

Ştii acum că în afară de Dumnezeu, nimeni nu te mai leagă de nimic.

Te găseşti, în sfârşit, numai tu şi Cel de Sus într'o înfiorătoare intimitate.

Oameni, spaţii, aşezări — toi ceeace te determina înainte, nu mai reprezintă acum pe drumul pe care ai pornit, decât un tablou care nu te leagă şi nu te angajează cu nimic.

Te gândeşti pare cu milă la tine, cel de eri — pipernicit şi strivit în furnicarul oraşelor.

Acum ai evadat acolo unde altădată nu cutezai decât să visezi în nopţi de insomnie.

Trăeşti în vis — trăeşti în realitate? Cine mai are timp să gândească aici, la toate acestea?

Ajuns în vâltoarea cea mare, hotărîtoare — te joci de-a viaţa şi moartea. Aşa cum altă dată nu te puteai juca.

Acum nu mai eşti însă robul nimănui, nici al oamenilor, nici al furtunilor — numai al lui Dumnezeu.

Intre tine şi El nu mai este nimeni, care să te lege, să te oblige, să-ţi hotărască destinul.

Ai sentimentul deplin al evadării din coclitul „eri".

Respiri adânc acum, pentrucă peste un minut s'ar putea să nu mai ai nevoe. Atâta timp însă cât trăeşti, sufletul este liber să croiască cele mai fantastice realizări. Şi tu liber să le îndeplineşti.

Pentrucă teroarea morţii ai depăşit-o sau nu mai are nici-un efect, ca orice loc prin care ai trecut prea des.

Este drept, trăeşti poate mai puţin aici; dar atâta cât exişti, trăeşti intens, trăeşti cu frenezie, trăeşti liber.

COSTIN I. MURGESCU

fişier

DIN „ASFINŢITUL IDOLILOR" (Götterdämmerung)

Pentru psihologia artistului: *„Ca să existe artă, ca să existe o acţiune sau o contemplaţie estetică oarecare, o condiţie fiziologică preliminară este indispensabilă:* beţia. *Se cere mai întâi ca beţia să fi sporit iritabilitatea întregului mecanism: altfel arta este cu neputinţă. Toate speciile de beţie, oricât de diferit ar fi ele condiţionate, au virtute artistică: întâi, beţia excitaţiei animale, această formă de beţie dintre toate cea mai veche şi cea mai primitivă. De asemeni beţia care întovărăşeşte toate marile dorinţe, toate marile emoţii; beţia petrecerei, beţia luptei, beţia actului eroic, beţia biruinţei, beţia tuturor mişcărilor extreme, beţia cruzimii, beţia distrugerii; beţia anumitor influenţe meteorologice, de pildă beţia primăverii, sau cea influenţată de narcotice. In fine, beţia voinţei, beţia unei voinţe acumulate şi destinse.*

— Esenţialul în beţie este sentimentul forţei sporite şi al plenitudinii. *Sub imperiul acestui sentiment te dăruieşti lucrurilor, le sileşti să ia ceva din tine, le violezi, — numind acest proces:* a idealiză. *Să ne lepădăm de o prejudecată:* „a idealiză" *nu constă, cum se crede de obiceiu, într'o deducere, într'o sustracţie a ceeace este mic sau accesoriu. Ceeace este decisiv în idealizare, este, dimpotrivă, o formidabilă tocire a trăsăturilor principale, în aşa fel încât celelalte trăsături să dispară."*

„In această stare, îmbogăţeşti totul cu propria ta plenitudine: ceeace vezi, ceeace vrei, vezi mărit, conţinut, viguros, supraîncărcat de forţă. Omul astfel condiţionat transformă lucrurile până la a-i reflecta puterea, — până la a deveni simple reflexe ale propriei sale perfecţiuni.

Această transformare forţată, această transformare în ceeace este perfect, este... artă.

Totul, chiar şi ceeace nu este, devine totuşi, pentru om, bucurie în sine; *în artă omul se bucură de persoana sa în calitate de persoană perfectă. S'ar putea închipui stare protivnică, o stare specifică a instinctelor antiartistice, un fel de a se comporta care să sărăcească, să anemieze, să minimalizeze toate lucrurile.*

Şi, într'adevăr, istoria este bogată în antiartişti de soiul acesta, în înfometaţi ai vieţii, pentru care este o necesitate să pună stăpânire pe obiecte, să le consume, să le facă mai slabe. Este, de pildă, cazul adevăratului creştin. Al lui Pascal de pildă, un creştin care să fie în acelaş timp artist, nu există. Să nu comiteţi copilăria de a mi-l scoate în faţă pe Rafael, sau orice alt creştin homeopatic, din secolul XIX. Rafael spunea da, Rafael crea afirmaţia, deci Rafael nu era creştin..."

„Ce înseamnează opoziţia de idei între apollinic *şi* dionysiac, *pe care am introdus-o în estetică, ambele considerate drept* categorii ale beţiei? — Beţia apollinică *produce înainte de toate iritarea văzului, care dă ochiului facultatea vederii. Pictorul, sculptorul, poetul epic, sunt vizionari prin excelenţă. In* starea dionysiacă, *dimpotrivă, întreg sistemul emotiv este iritat şi amplificat: el îşi descărca dintr'o dată toate mijloacele de expresie, expulzându-şi forţa de imitaţie, de reproducţie, de transfigurare, de metamorfoză, orice specie de mimică şi de artă a imitaţiei.*

Uşurinţa metamorfozei rămâne esenţialul; incapacitatea de a reacţiona (la fel ca la anumiţi isterici care, supunându-se oricărui gest, intră în toate rolurile). Omului dionysiac îi este cu neputinţă să nu înţeleagă o sugestie, oricare; nu lasă să-i scape nici un semn al emoţiei, are în cel mai înalt grad instinctul înţelegerii şi devinaţiei, aşa cum posedă în cel mai înalt grad arta de a comunica cu ceilalţi. Ştie să îmbrace toate vălurile, toate emoţiile; se transformă fără încetare. Muzica, aşa cum o înţelegem astăzi, nu este decât o iritare şi o descărcare completă a emoţiilor, dar nu rămâne mai puţin restul unei lumi de expresii emotive cu mult mai ample, un reziduu al histrionismului dionysiac. Pentru a face posibilă muzica, ca artă specială, s'au imobilizat un anumit număr de simţuri, întâi şi 'ntâi simţul muşchiular (cel puţin până într'o anumită măsură: căci, dintr'un punct de vedere relativ, orice ritm vorbeşte încă muşchilor): în aşa fel încât omul să nu mai poată imita şi reprezenta corporal tot ceeace simte. Totuşi, aici este adevărata stare normală dionysiacă, în orice caz, starea primitivă; muzica este specificarea acestei stări, specificare atinsă în mod lent, în detrimentul facultăţilor vecine".

„Actorul, mimul, dansatorul, muzicianul, poetul liric, sunt funciar înrudiţi în instinctele lor şi formează un tot ale cărui părţi s'au specializat şi separat puţin câte puţin, — chiar până la contrazicere. Poetul liric va rămâne cel mai îndelung unit cu muzicianul, actorul cu dansatorul.

Arhitectul *nu reprezintă nici o stare apollinică nici o stare dionysiacă: la ei, marele act de voinţă, voinţa care mută munţii, beţia măreţiei voinţei formează dorul său de artă. Oamenii cei mai puternici au inspirat întotdeauna pe arhitecţi. Arhitectul a fost întotdeauna sub sugestia puterii. In ediciu, mândria, victoria asupra gravităţii, voinţa de putere trebuesc făcute vizibile: arhitectura este o elocvenţă surdă a puterii prin forme, când convingătoare şi chiar mângâind, când dând pur şi simplu ordine. Cel mai înalt sentiment de putere şi de securitate îşi găseşte expresia în ceeace este stil „măreţ": (monumentalul). Puterea care nu mai are nevoie de demonstraţie, care dispreţuieşte succesul, care răspunde anevoie, care nu-şi simte martori împrejuru-i; care, fără să aibă conştiinţa, trăieşte din obiecţiile ce i se aduc împotrivă, care se bizue pe ea însăşi, fatal, o lege printre legi: aici este cel ce vorbeşte despre sine în stilul monumental".*

ION FRUNZETTI

SCRIITORII ROMÂNI IN SLOVACIA

de I. VALERIAN

Cetitorii noştri, desigur, îşi mai amintesc de vizita pe care ne-au făcut-o scriitorii slovaci şi croaţi în luna Mai, în urma invitaţiei Societăţii Scriitorilor Români. Ne-a rămas adânc întipărită în suflet dragostea manifestată de confraţii veniţi de peste hotare cu aviditatea sinceră de a cunoaşte literatura noastră, zestrea poporului nostru şi toate manifestările spirituale atât de necunoscute pentru mulţi.

Este un fapt îmbucurător că, în vreme ce pe frontul de răsărit soldaţii noştri sângerează pentru a făuri Europei o soartă mai bună, pe frontul intern, scriitorii pornesc în pelerinaj pentru a face cu harul lor divin apropierea sufletească între popoarele prietene.

Zilele trecute, scriitorii români au întors vizita prietenilor slovaci. Timp de aproape două săutămâni, preşedintele Soc. Scriitorilor Români, d. prof. N. I. Herescu, însoţit de un grup de scriitori şi ziarişti au colindat toată Slovacia. Incepând cu Bratislava, capitala ţării, fruntaşii scrisului românesc au avut prilejul să cunoască toate înfăptuirile minunate ale Statului slovac. Intovărăşiţi pretutindeni de preşedintele scriitorilor slovaci, poetul Valentin Beniak, primiţi cu entuziasm de reprezentanţii guvernului şi ai culturii slovace, scriitorii noştri au culeş impresii vii care nu se vor şterge niciodată din inima lor.

Prietenii noştri slovaci au făcut din această vizită o adevărată sărbătoare pentru strângerea legăturilor româno-slovace. Presa a închinat pagini întregi României, iar postul de radio Bratislava a împrăştiat pe undele văzduhului cuvintele rostite de români, pentru slăvirea amiciţiei dintre cele două neamuri.

După cum prea bine a spus la radio d. prof. N. I. Herescu, prietenia româno-slovacă nu este de eri, de azi, ci îşi are temelia în tainiţele trecutului, când am luptat şi am suferit împreună.

Incă din 1848, românii şi slovacii s'au luptat, cu o dârzenie dusă până la fanatism, pentru realizarea idealului lor. Dacă noi ne-am strigat atunci desnădejdea pe Câmpia Libertăţii, bunii noştri fraţi slovaci au făcut la fel în adunarea dela Lintovsky Svaty. Dacă noi am avut martiri pentru cauza naţională şi la ei, oameni ca: Hurban, Stür Hdza şi alţii, conducătorii revoluţiei slovace, au trebuit să ia calea pribegiei.

Noi avem un „Memorand" al nostru, slovacii au şi ei „Memorand"-ul lor.

Societatea lor culturală „Matita" este soră bună cu „Astra" noastră.

In afară de fluctuaţiile politice, sunt între noi şi slovaci anumite identităţi istorice, pecetii de sânge aplicate pe hrisovul aceluiaş ideal, care fac prietenia noastră de nedesmintit.

Scriitorii şi cărturarii slovaci ca şi cei români au pătimit pentru credinţa lor, pentru dragostea lor de neam.

In fosta monarhie habsburgică, deputaţii români erau buni tovarăşi de luptă cu deputaţii slovaci.

Umbra eroică a lui Andrei Hlinka domină cu putere Statul slovac liber de astăzi şi cine nu şi aminteşte cât de mult iubea acest mare luptător neamul românesc?

(Urmare în pag. 3-a)

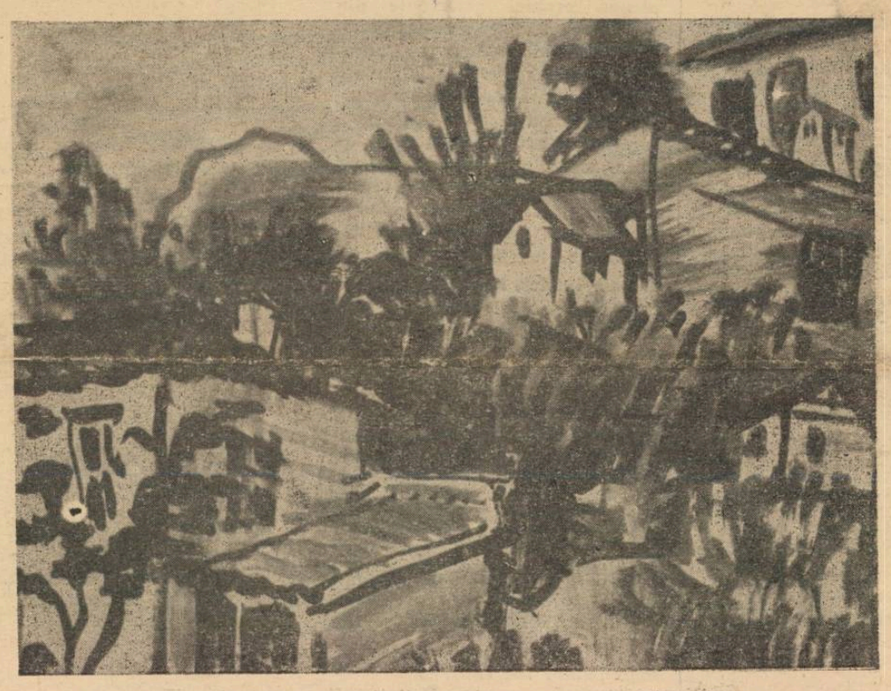

G. TOMAZIU — Peisaj urban

Intelectualul şi RĂZBOIUL

de N. PARVU

La începutul consideraţiilor noastre despre intelectual, căutam să arătăm că o atare discuţie poate fi deschisă oricând, chiar în timp de război. Scriam atunci că războiul trebuie considerat ca una din probele mari prin care trebue să treacă intelectualul ca să rămână intelectual. Acestei afirmaţii vrem să-i dăm justificările cuvenite.

Până acum, faţă de război s'au luat trei feluri de atitudini. Unii îl consideră ca pe un rău inevitabil. El nu este decât o formă a luptei pentru existenţă şi, în această ordine de idei, nu poate dispare, ci rămâne o realitate permanentă alături de existenţa noastră, pe care trebue să o primim ca atare. Sunt apoi alţii, aşa numiţii progresişti, care consideră războiul ca fiind un rău remediabil şi pe cale de dispariţie. Dacă în stadiile inferioare ale evoluţiei umanităţii, fiecare om era lup pentru celălalt, nu mai putem susţine acelaşi lucru azi. Lupta pentru existenţă de pe plan interindividual a dispărut, sau a fost îndulcită prin intervenţia legii. Se pare însă că ea nu a dispărut, ci s'a transpus pe plan internaţional. Doi inşi din aceeaşi naţiune pot fi controlaţi şi opriţi să se extermine, două naţiuni însă nu. Potrivit legii progresului, lupta aceasta dintre naţiuni va dspare, la rândul ei. Ca soluţii, susţinătorii acestei atitudini preconizează legi internaţionale, state unite, sau chiar dispariţia naţiunilor.

Insfârşit, alţii consideră războiul necesar şi de folos, fiind un element de înoire a civilizaţiei şi a culturii, un element de progres. In această accepţiune, progresul nu constă în înlăturarea războiului, ci acesta din urmă este generator de progres.

Mărturisim că e cât se poate de greu să cădem de acord numai cu o parte din susţinători, din moment ce cu toţii par să aibă dreptate. Căci stau pe teren solid toţi aceia care susţin că, atâta timp cât speţa noastră va avea stomac şi pumni, ne vom bate. Şi iarăşi, prea este în joc prestigiul nostru ca speţă superioară, în cât să nu dăm crezare şi acelora care susţin că va veni o zi când ne vom înţelege mai omeneşte, când dreptatea unei naţiuni va fi clară şi distinctă şi pentru cealaltă naţiune.

Că războiul ar fi generator de progres, prin aceea că ar împrospăta ideile şi concepţiile, asta o credem mai puţin. El poate creia, cel mult, condiţii favorabile de cultură pentru învingător, nu însă întotdeauna, nu orice război şi nu pentru oricare popor. Sunt prea multe excepţii cât să putem fi de acord cu aceia care văd în război o condiţie a progresului.

De aceea, pentru discuţia noastră părerea a treia o considerăm ca eliminată. Ne rămâne să cântărim justeţea celorlalte două puncte de vedere.

Vom crede pe acei are susţin că suntem fiinţe prea egoiste cât să nu ne mai batem, sau pe acei care socotesc că aşa precum indivizii între ei, de bine de rău, au putut fi educaţi (mai corect: dresaţi) în respectarea libertăţii celuilalt, tot aşa se va întâmpla şi pe plan internaţional? Un răspuns cinstit nu se poate da decât din umeri. Să recunoaştem, totuşi, că cei dintâi se bazează pe fapte, pe când ceilalţi pe speranţe, pe constrângerea acelui „cum ar fi bine să fie".

Din acest loc, pentru discuţia aceasta nu mai e important dacă războiul va fi, sau nu o să mai fie. El este. In faţa lui, ca fapt, intelectualul este pus să ia atitudine. Nu este vorba să-i cunoaştem părerile despre război, ci atitudinea lui faţă de această formă a morţii.

Dacă războiul ar fi numai moarte, nu ar mai fi nevoie să vorbim de atitudine faţă de el. Pe lângă moarte, se mai adaugă aci şi puţină demnitate. A muri însă cu demnitate înseamnă să fii viteaz, iar vitejia exclude moartea din întâmplare, din ordin, din prostie, sau din frică. Acest fel de vitejie este una cu virtutea. Nu pot ajunge la ea decât acela care sunt artişti ai vieţii. Înţelesul pe

(Urmare în pag. 5-a)

MARIA PILLAT-BRATEŞ — Portret

SCENA — ECRAN — FOYER

pe scurt

Citim în revista teatrală „Arta nouă“:

„Noua premieră a Teatrului Nostru va avea loc peste trei săptămâni. Este vorba de comedia germană „Carol al III-lea și Ana de Austria“ în traducerea d-lui N. Moldoveanu, care, contrar primei impresii, n'are nici o legătură cu istoria“.

Tot ce se poate. Nu vedem însă cam care ar fi prima impresie, după care d. N. Moldoveanu ar avea vreo legătură cu istoria.

Nu suntem împotriva interviewurilor cu actori. Pretindem însă ceva mai multă decență din partea vedetelor cari dau declarații la gazetă.

De-o pildă, într'un interview acordat săptămâna trecută revistei „Rampa“, d-na Maria Magda, o tânără actriță care caută în ultimul timp să se lanseze, declară cu o înfumurare care nici adevăratelor vedete nu le șade bine, că „are un simț teatral foarte desvoltat“ și că „nimeni n'a învățat-o cum să joace în piesa Adam și Eva“.

După câte știm, directorul de scenă al piesei „Adam și Eva“ a fost d. M. Zirra. Dânsul a depus toată silința și, prin indicațiile pe cari le-a dat actorilor, a realizat un spectacol agreabil. Noi, care am asistat la câteva repetiții, putem afirma că, în ziua premierei, d-na Maria Magda a urmat cu sfințenie indicațiile d-lui Zirra, la cari se adăugau câteva sfaturi ale maestrului ei, Ion Manolescu.

Așa că declarațiile d-nei Maria Magda se dovedesc neadevărate și, mai ales, necamaraderești.

Nu ne închipuiam ca doar câteva aplauze să-i facă pe actori să-și piardă cu desăvârșire simțul proporțiilor.

In seara premierei de pe scena Studioului Național, a izbucnit o destul de abundentă ploaie.

O întâmplare banală, nedemnă de a fi trecută într'o pagină teatrală.

Și totuși, dacă obișnuiții „premieriști“ vor căuta să facă o mică recapitulare, vor constata că majoritatea premierelor din anul acesta ale Studioului au fost întovărășite de ploi.

O simplă și totuși amuzantă coincidență.

După ce Romeo Lăzărescu va pleca în turneu cu comedia „Fructul oprit“, pe scena teatrului Măscărici, se va prezenta farsa lui A. de Herz: „Incurcă lume“.

Cu situații și eroi de autentică farsă, comedia „Incurcă-Lume“ poartă totuși pecetea autorului de mare talent, care a fost A. de Herz.

Un spectacol pe care-l așteptăm cu interes.

S'ar putea ca în viitoarea stagiune să ia naștere o nouă companie teatrală, având drept ve-

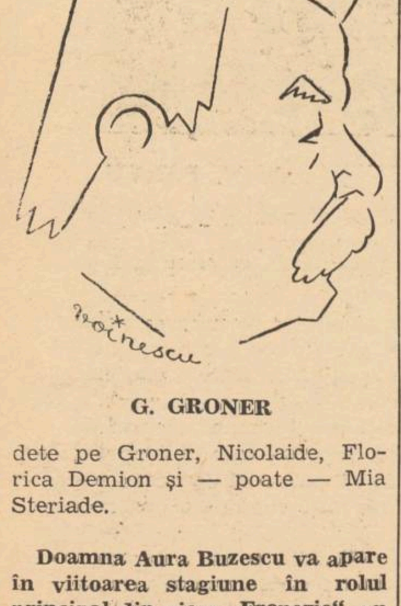

G. GRONER

dete pe Groner, Nicolaide, Florica Demion și — poate — Mia Steriade.

Doamna Aura Buzescu va apare în viitoarea stagiune în rolul principal din piesa „Frenezie“, un mare succes al scenelor parisiene.

De altfel, e un ideal mai vechi al d-nei Aura Buzescu, acela de a interpreta rolul despre care vorbeam mai sus.

Nicolaide nu vrea deloc să plece în turneu cu fantezia muzicală Atlantida. *Iar Puiu Maximilian se încumetă cam greu să pornească la drum, după experiențele făcute cu trecutele și mult flueratele sale turnee. Se pare că în unele orașe, impresarii au fost amenințați cu bătaia dacă mai aduc un nou spectacol prezentat de d. P. M.*

Nu suntem de aceeași părere cu un domn anonim dela „Arta nouă“ care scrie niște „rânduri vesele“ (mai de grabă: caraghioase) despre Radu Beligan.

Radu Beligan, în ciuda micilor sale cusururi (mai mult omenești decât teatrale) este un autentic actor în care nu se cuvine să se arunce fără rost cu noroiul cuvintelor.

TRALL.

cronica DRAMATICA

COMEDIA: „FIII MARCHIZULUI“, COMEDIE IN 3 ACTE de GHERARDO GHERARDI.

Repertoriul cât se poate de promițător, pe care Direcția Teatrului „Comedia“ ni-l anunță pentru viitoarea stagiune, pare a nu face parte doar din eterna serie de „proecte“ ale directorilor de teatre, în preajma apropiatei „bătălii teatrale“.

Așa cum ne-a dovedit-o și prin recenta prezentare a comediei lui Gherardo Gherardi, d. Sică Alexandrescu are de gând să ridice nivelul spectacolelor Teatrului Comedia, renunțând la farsele insipide și înlocuindu-le cu piese de factură superioară, cari aduc pe scenă unele probleme, fără să renunțe cu desăvârșire la factura facilă, atât de mult gustată de public.

Gherardo Gherardi este un autor dramatic cunoscut la noi în țară: atât „Medalionul“, prezentat pe scena Studioului, cât și „Calul năzdrăvan“, jucat de d-na Maria Filoti și d. Mihai Popescu, s'au bucurat în fața publicului bucureștean de oarecare succes, autorul dovedind a fi un priceput mânuitor al conflictelor dramatice și în acelaș timp un cunoscător al gustului spectatorilor.

Ultima piesă a sa, prezentată pe scena Teatrului Comedia are multe puncte comune cu mai de mult jucatul „Cal năzdrăvan“.

Un marchiz oarecare, om lipsit de orice scrupule, face la un moment dat cunoștință — asemenea eroinei principale din „Calul năzdrăvan“ — cu un sentiment necunoscut până atunci: acela al paternității. Chipul în care reacționează el, este de-a-dreptul înduioșător. Mulți spectatori, lăsându-se influențați de unele scene, mai mult creiate de Iancovescu decât închipuite de autor, au fost tentați să găsească piesei lui Gheardi, unele afinități cu melodrama.

Bine înțeles, în actul III, marchizul, pocăit și gârbovit, așa cum ni l-a prezentat d. Iancovescu, ne putea face ușor să ne gandim la acei „părinți cari încercau să șteargă toate faptele urâte din trecut“, ades întâlniți în străvechile melodrame.

Se poate însă ca intenția autorului să fi fost alta: Marchizul, rămas la bătrânețe fără bani, speculează sentimentele aproape copilărești ale unor bărbați cari nu și-au cunoscut niciodată părinții, și îi recunoaște drept „copii legitimi“.

Bine înțeles, proaspeții fii ai marchizului vor căuta să asigure „tatălui“ lor un traiu cât mai liniștit.

Insă în clipa în care marchizul își cunoaște fata, de astă dată adevărată, el mărturisește întreaga sa înșelăciune.

De ce-a făcut-o? Nici el nu știe prea bine. In orice caz nu fiindcă ar fi devenit peste noapte cinstit.

Chiar și el o spune: „Mi-a venit, așa, de-odată!“ S'ar putea să regrete acum clipa lui de sinceritate.

In orice caz, odată cu finalul actului II, rolul marchizului, în această originală poveste s'a isprăvit: El se retrage într'o cămăruță și așteaptă, liniștit, verdictul „fiilor“ săi.

Partea comică a piese cade, de acum încolo, în sarcina „fiilor“ marchizului, cari, furioși că au fost trași pe sfoară, nu pot reacționa totuși în niciun chip, de frica ridicolului, și mai ales fiindcă noua lor situație de „fii de marchiz“ le-a adus destule avantagii. Iar la urmă, prin intervenția fetei marchizului toate lucrurile se lămuresc.

Marele actor care este Puiu Iancovescu, a știut să tragă și acest act final de partea lui, schimbând însă în oarecare măsură factura piesei.

In orice caz, piesa „Fii marchizului“ a adus pe scenă un Iancovescu cu totul nou, la fel de cuceritor ca înainte în scenele comice și adevărat „virtuos“ în scenele dramatice.

Dânsul n'a neglijat nici-un amănunt pentru a ni-l prezenta pe marchiz în finalul actului II și în întreg actul III, așa cum și l-a închipuit.

Mai puțin convingător, poate, decât alți actori mai puțin talentați dar mai obișnuiți cu roluri de factura acestuia ce i-a fost încredințat, Iancovescu i-a depășit însă pe toți prin grija cu care a speculat orice amănunt, dând o adevărată și plină de învățăminte lecție de interpretare.

D. Grigore Vasiliu Birlic i-a fost un demn partener, nelăsându-se în nici-o clipă depășit și desvăluindu-ne un humor sec pe care încă nu i-l cunoșteam.

Și totuși publicul preferă la Birlic, gimbușlucurile farselor din trecut. O dovadă: spectatorii râd cel mai mult, atunci când află din gura lui Iancovescu că Birlic, încercând să-și dea drumul pe un burlan, a căzut și și-a rupt un picior.

E acesta un moment, foarte des întâlnit în farsele în care Birlic excelează. Și publicul s'a amuzat.

Să sperăm, însă că Birlic nu se va lăsa influențat de acest succes obținut din culise și nu se va întoarce la farsele din trecut.

D-ra Doina Misir ar face figură agreabilă în roluri de femee elegantă și lipsită de personalitate. S'a lăsat însă depășită de dificultatea rolului interpretat în aceată comedie. Nu putem pricepe reclama exagerată ce i se face în unele reviste.

D. Talianu a repurtat un frumos și meritat succes în rolul omului de afaceri, naiv totuși până aproape de prostie.

Dela comedia „De ziua nevesti-mi“ nu l-am mai întâlnit pe d. Talianu într'o atât de accentuată poftă de joc și „joacă“. Iar publicul n'a avut decât de câștigat.

Ceilalți doui „fii“ au fost d-nii Mircea Septilici (într'un rol inutil) și Jules Cazaban (reîntors — să sperăm: definitiv — dela operetă).

Directorul de scenă Puiu Iancovescu a fost de astă dată la înălțimea actorului cu acelaș nume.

TRAIAN LALESCU

CRONICA SINTETICA: O CRIMA CELEBRA

In veacul XX, o melodramă de pe vremea străbunicilor noștri (nici în actuala stagiune nu s'au jucat pe scena Naționalului piesele lui Gemi Zamfirescu). Un text *mușatismizat* (expresie

EMIL BOTA

nouă) de d. Mușatescu. Și o distribuție tânără în frunte cu talentații Emil Botta și Madeleine Andronescu (distribuția și regia d-lui Sahighian sunt, poate, singurele merite ale piesei). In numărul viitor, cronica spectacolului.

MUZEU
AMOREZUL

Amorezul e frumos, înalt și cu haine noi.

El poartă pantofi și mănuși din piele de porc, deși cea de bou ar fi mai indicată.

Dar ce-are-aface, poate să fie și porc.

In general, amorezul e foarte bine îmbrăcat... El e sărac numai cu duhul.

Ca să impresioneze, amorezul nu-și salută pe stradă camarazii și nici nu le răspunde la salut.

Atunci i se spune: contele.

Deși acum câtva timp era gurist la berăria Minerva din Craiova, acum amorezul nu mai poate primi orice rol.

Pentrucă amorezul, deși n'are nimic comun cu arta, nu este un tolerat. El este un indispensabil. (Honni soit qui mal y pense).

Numai o femeie superficială poate să-l placă pe amorez.

De-aia amorezul este înconjurat de foarte multe femei.

De toate vârstele.

Unele cu cari se amuză și altele pe cari le cultivă.

Câteodată se și însoară.

Cu câte-o actriță, căreia îi adaugă numele lui ca să afle toată lumea și de care divorțează după patru zile, provocând comentarii ample la gazetă.

Ați înțeles: reclamă americană.

Când n'are ce face, amorezul scrie romane cu fete și poșta sentimentală.

Se fotografiază la Color Studio și își cere autografe pe diverse nume prin poșta redacției.

Asta ar fi activitatea lui intelectuală.

Pe scenă, nu-i place să i se spună, nici când așa e piesa: tâmpitule, prostule etc., ci numai „frumosule, distinsule“ și așa mai departe.

Spre deosebire de comic, care, mai deștept, face pe prostul pentru a avea succes.

Orice amorez, la bătrânețe, joacă Hamlet.

Cu toate că prințul Danemarcii trebue jucat de un om deștept.

Dar ce-are-aface.

Amorezul e frumos, înalt și-i stă bine.

SUNAT CÂINE REU

Cronica muzicală

ARTIȘTII ROMÂNI IN STRĂINĂTATE

Una din caracteristicile stagiunii muzicale trecute a fost intensificarea acțiunii de admirabilă propagandă culturală care înseamnă trimiterea artiștilor români în străinătate, pentru concerte.

Organizarea acestor trimiteri se face cu controlul și sprijinul Ministerului Propagandei, în condițiuni, față de o experiență în curs și de dificultățile impuse de împrejurări, care denotă în tot cazul un efort aducător de pe acum de lăudabile rezultate.

Viitorul va desăvârși desigur funcționarea acestui for de reprezentare artistică peste hotare și de schimb cultural între țări.

Relevasem, nu de mult, suc-

cesul mai multor dintre artiștii noștri în Germania, Slovacia, și Bulgaria. Numelor pe care le-am amintit atunci, sunt de adăogat acelea ale d-rei Maria Fotino, d-nei Evantia Costinescu, dela „Opera Română” și d-lui Ion Fotino.

Tânăra pianistă Maria Fotino s'a distins într'un concert dat la radio Sofia și un altul în cadrul unei festitvități ale legațiunei române din capitala Bulgariei, precum a făcut și iscusita interpretă a cântecului popular românesc, d-na Evantia Costinescu, tot la Sofia, obținând fiecare un succes general valabilizat de către presă și cercurile muzicale.

Aceiași concertiști cărora li s'a asociat și dotatul violoncelist Ion Fotino, au plecat apoi în Slovacia, pentru a cânta la Trencianska-Teplic, vestita stațiune balneară, seara de muzică a d-rei Maria Fotino și d-lui Ion Fotino, încadrându-se în săptămâna românească întocmită de radio Bratislava.

Pianistul Alexandru Demetriad, un remarcabil virtuos și în special adâncitor interpret al marilor pagini ale romantismului, a avut deasemeni de purtat o solie muzicală în străinătate (Germania).

A fost anul începuturilor oficiale în acest sens.

Este firesc să așteptăm dela stagiunea ce se apropie, o folosire tot mai largă, mai judicioasă, mai netezită din punct de vedere al condițiunilor practice ale organizării ei, a valoroaselor elemente de care dispunem.

Italia ne-a dat exemplul trimiterii în străinătate pentru concerte, chiar a unor artiști din cei mai tineri, din prag de carieră, care au putut găsi un mare stimulent în aceste încercări și porți deschise către un viitor norocos.

Ministerul Propagandei n'ar greși trimițând în străinătate, și chiar rugăm consiliul muzical al Ministerului să țină seamă de această sugestie a cărei răspundere ne-o luăm, tineri cântăreți, în special în Italia, unde ascultați de cunoscători, de specialiști ai artei cântului, vor putea găsi perspective din cele mai fericite pentru recunoașterea, îndrumarea și perfecționarea lor. Recomandăm în această privință, fără a pretinde că prin aceste nume s'a încheiat o listă, pe tinerii cântăreți de excepțional talent, Lucia Bercescu, Zina Săvescu și Nicolae Șerbănescu.

O asemenea alegere ar putea avea consecințe din cele mai fericite atât pentru rezultatul imediat obținut, cât mai cu seamă pentru arta viitoare a acestor rar înzestrați tineri și pentru însuș cântul românesc.

ROMEO ALEXANDRESCU

mai pe larg

EXAMENE DE TALENT

Au fost într'o bună dimineață examene de talent la Teatrul Municipal. — Adică examene pentru cei cari, din lipsă de altă meserie, vor să se dedice Thaliei și au fost obligați să apară în fața unei comisii improvizate și să-și arate, pe cât e posibil în 10 secunde — calitățile necesare scenei.

Comisia s'a conformat legii și a pronunțat sentențios că cutare, din două vorbe bâlbâite la rampă, a dovedit reale aptitudini de Fedră și cutare... n'are vârsta și studiile cerute de Sindicat (pasămi-te Iancu Petrescu a fost întrebat vre-odată câte clase are și 'n ce an s'a născut?)

In orice caz, d. Vraca, cu distincția-i, cam teatrală, a știut să le împartă la fiecare fie o mulțumire încurajatoare, fie o respingere consolatoare.

A știut să ție piept și sclifoselilor unor vedete, răsărite netam nesam, cari, apărând în respectabile valori artistice închipuite numai de ele, au reușit să se facă ridicule în încercarea lor de a brava acest for legal constituit.

DOINA MISSIR

Debutul unei femei cu distincția și promisiunile de începătoare al d-rei Missir este îmbucurătoare.

Dar d-ra Missir a reușit să ne decepționeze cu superficialitatea faptei sale.

In loc să se prezinte decent cu o producție a talentului său propriu, a adus, — ca o palmă comisiei și colegilor săi, — parteneri pe: Iancovescu, Birlic, Talianu, Cazaban și Septilici. Numiții și-au făcut scena lor în prezența vedetei care și-a arborat numai zâmbetul — încântător, ce-i drept — dar necuviincios.

Am văzut-o pe d-ra Missir în „Fiii Marchizului“. Stângăciile începutului ca și lipsa de meșteșug pe care ni le-a dovedit nu ne oprește de a constata reale calități cari se adaogă fizicului său plăcut, calități cari ne îndreptățesc să credem că ar putea să fie — dacă nu o mare actriță — în orice caz o actriță întrebuințabilă.

Așa fiind, nu-i era îngăduit să se aventureze într'o glumă care pe lângă că a pus pe camarazii săi mai mari într'o postură ridiculă, dar a făcut-o și antipatică.

Iar bravarea pe care a marcat-o nu a putut avea efectul dorit, pentrucă a fost făcută pe un glas srident, cu neîndemânarea — justificată începătoarei dar nu vedetei care-și bate joc de toți — și cu interminabile și supărătoare sâsâieli, de cari candidata s'ar putea desbăra cu o școală serioasă și o ucenicie modestă.

Cu toate părerile noastre cari sunt ale tuturor celor ce au asistat la numitul examen, comisiunea amabilă, nu s'a formalizat de gluma făcută și a pronunțat prin glasul d-lui Vracca, că o scutește pe d-ra Missir de stagiu și o admite, printre membrii activi ai Sindicatului.

ȘI ILEANA BASTON

Ce o fi făcut-o pe d-ra Baston să se facă de râs la bătrânețe? Nu auzisem până acum de acest nume fermecător. Probabil de-aia a și căutat să și-l lanseze pentrucă citeam chiar într'o gazetă de specialitate că „debutul în teatru al d-rei Baston este așteptat cu o legitimă curiozitate“... Dece curiozitate? și dece legitimă?

Este nevoia generației actoricești de a se sprijini pe bastonul ei.

Orice generație își are bastonul ei.

Eri Mița Baston, azi Ileana Baston.

Iar ca o continuare în istorie a preocupărilor dinastiei Baston, vedeta în perspectivă a pomenit și păcatul strămoșesc, prezentându-se cu un fragment din „Adam și Eva“.

Impreună cu partenerul care i-a fost pe măsură s'a bâlbâit penibil și s'a certat public din pricina unei replici pe care nu au lămurit cine trebuia s'o spună.

Comisiunea însă a înțeles nevoia unei generații de a-și avea bastonul ei.

Și i-a dat d-rei Baston Ileana ceruta cărțulie. Ne miră dece nu excepțional. Aici ar fi fost cazul.

Să sperăm însă că „proaspăta“ artistă nu va uza și pe scenă de titlul ce i s'a dat.

Pentrucă am striga din tot desgustul nostru:

— „Afară! Afară din templu“!

ETC. ETC...

Ștergând cu buretele peste aceste două capetele de afiș, s'au mai prezentat la examenul Sindicatului câteva elemente.

Nu zic că nu ar fi admis comisia în Sindicat și fonfi și peltici și bâlbâiți și sâsâiți chiar în mod excepțional.

Dar printre ei s'au strecurat și câteva elemente demne de a le însemna.

Margareta Lascu, Iarodora Nigrim, Raluca Zamfirescu, Olimpia Eftimiu, Elena Iupceanu, d-na George Șoimu, și câțiva băieți al căror nume nu l-am reținut.

Elemente de cari nu vorbim mai mult și pe cari le așteptăm.

Iar comisia, după răbdarea pe care a avut-o cu examinarea tuturor candidaților, a încheiat cuvenitul proces verbal și s'a grăbit să-și încaseze jetoanele.

G. M.

MEDALION
MAXIMILIAN

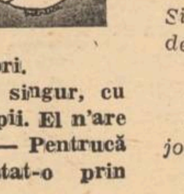

Vladimir-Velimir Maximilian

Pe afiș: V. Maximilian.

La radio: Maximilian, pentrucă inițialele sunt excluse chiar când e vorba de valori.

Maximilian e unul singur, cu toate că mai are și copii. El n'are nevoie de inițiala V. — Pentrucă „victoria“ și-a căpătat-o prin „Maximilian“.

Maximilian nu a jucat nici-un rol pe care să nu-l poată juca alții. El le-a jucat omenește pe toate.

E mai bine pentru posteritate, pentrucă mai târziu când se vor juca rolurile lui de către alții se va spune:

— „Ce bine-l juca Max!“.

Ce-ar fi dacă nimeni n'ar mai putea să-i joace repertoriul? Ar fi uitat odată cu epoca noastră.

Maximilian nu este un actor excepțional.

Este singurul în genul lui.

Pentrucă ceilalți sunt produsul lui.

Verificați cu atenție pe toți comicii zilei.

In dosul fiecărui gest, fiecărui gag, veți descoperi tiparul Maximilian.

El i-a format pe toți și toți l-au copiat cu fidelitate.

Iată dece nu este mai bun ca alții, pentrucă n'are față de cine să fie mai bun.

El e stăpânul comediei.

Maximilian este și amintirea operetei. Poate deaceia, cât va trăi el, opereta nu va mai fi în floare făcută de alții.

Și acum, de câte ori are ocazia, plânge pe mormântul operetei.

S'a spus că Maximilian e rău și invidios. Că nu admite să aibă alții, succese.

Eu îl admir și pentru asta.

Care amant ar admite să se înfrupte altul din femeia lui iubită?

Nu este oare scena, iubita lui?

Eu însă l-am cunoscut ca pe un mare profesor, ca pe cel mai bun profesor de teatru.

Este oare rău un om care te învață tainele meseriei?

El ne-a învățat pe toți să iubim scena și să fim iubiți de ea.

Pentru asta, iubite maestre, mulțumesc răutății tale.

GEORGE MUSCELEANU

Divagații

Spectacolul unde actorii să șoptească suflerului.

Dela opaiț la reflector, dela artă la varieteu.

Bâlci: Panglicari de tirade, cu gesturi largi, tunând, defilând pe scenă.

Teatru: magia șoaptelor, vocea privirilor, cuvintele grele de mireazmă ale năzuințelor omenești.

Critica lăudând de 2 ori un autor dramatic.

Bilete defavorabile.

Un spectacol oficiat ca o taină și unde publicul să se închine.

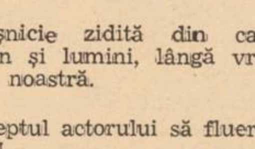

Câinele lătrând o pisică cu ton teatral.

Veșnicie zidită din carmâz, carton și lumini, lângă vremelnicia noastră.

Dreptul actorului să fluere publicul.

O actriță a cărei frumusețe să impună respect.

Directorul de teatru distribuit într'un rol de parvenit.

Muzeu zoologic: spectatori împăiați.

Teatrul unde să se dea banii înapoi.

GEORGE R. ALEXE

CE-AȚI VISAT AZI NOAPTE?
5 actori - o întrebare

„VISE“, IN GENERAL

— „Unde joci la toamnă?

— „E vorba să mă angajeze Sică. Imi dă o leafă de cincizeci de mii de lei pe lună!

— „Ce faci, toamna asta?“

— „Mă angajez la Mița. O să joc numai roluri principale!

— „Ce proecte ai pentru la toamnă“.

— „Imi deschid un teatru propriu. Am găsit o sală extraordinară. Am un repertoriu pe cinste. *Il desființez din doi timpi și trei mișcări pe George Șoimu“.*

Vise, vise, vise!..

Hrana de toate zilele a actorilor.

Visele lor, câteodată se realizează. De cele mai multe ori însă, rămân doar vise...

Și, după ce în timpul zilei actorul a înfiripat zeci de vise, se duce acasă și se culcă...

Și, bineînțeles, imediat începe să viseze.

Domnilor actori, ce-ați visat azi noapte?

AURICĂ ATHANASESCU

Café de la Paix. O masă. Un schwartz. Un om care tace.

— „Vă salut, maestre Athanasescu!”

— „Bună!”

— Ce-ați visat azi noapte?

— „Poftim?”

— „Ați auzit bine: Ce-ați visat azi noapte?”

Ochii lui „nenea Aurică” privesc undeva, departe:

— „Numai femei frumoase”.

Aurică Athanasescu își continuă și în somn, visele din timpul zilei.

GEORGE GRONER

George Groner mi-l amintește pe Donald, rățoiul desenelor lui Walt Disney. E într'una agitat, arțăgos și, în fond, om foarte bun.

— „Ce-ai visat azi noapte?”.

Se încruntă, se bosumflă, tușește și la urmă, răspunde:

— „Nu visez nici-odată nimic. Am de-aface cu-atâtea planuri, combinații teatrale, proecte, etc., bazate pe vise, încât nu-mi pot îngădui să mai visez și în timpul nopții“.

Dacă vre-odată pe scenă, Groner o să vă povestească o anecdotă în legătură cu un vis al lui, să nu-l credeți.

A mărturisit-o doar el: **Nu visează nici-odată!**

H. NICOLAIDE

Când l-am întâlnit ultima oară pe Nicolaide, era tras la față, cu cearcăne mari în jurul ochilor. Dormise pe semne prost.

— „Ce-ai visat azi noapte?“

Nicolaide se cutremură:

— „Am avut un coșmar: Se făcea că Puiu Maximilian îmi propunea un nou angajament!“

Adevărat coșmar!

MIRCEA BALABAN

Mircea Balaban, omul care, chiar dacă stă doar 3 minute pe scena Teatrului Național, pleacă întovărășit de aplauzele publicului, ne-a dat răspunsul cel mai scurt.

— „Ce-ai visat azi noapte?“

O clipă de tăcere. Apoi:

— „Am dormit tun!“

Iată răspunsul unui om care muncește mult în timpul zilei.

FIFI HARAND

Visele d-nei Fifi Harand sunt frumoase, cu păsărele și cu floricele.

Nimic din tot ce putem întâlni în visele sumbre ale bărbaților actori.

Iată ultimul ei vis:

— *„Azi noapte am visat că soțul meu și-a deschis, în sfârșit, un teatru al lui“.*

Iată un vis realizabil. Mai ales atunci când soțul ei este talentatul Marcel Angelescu.

INDISCRET

NOTE italiene

CEVA DESPRE „POETICA" TRUBADURILOR

găsim în substanțialul articol al lui Salvatore Battaglia („Poetica dei Trovatori" în Romana — nr. 3, XX) răspunsul dat de Rombaldo d'Aurenga *lui* Giraldo di Bornelli, *care imputa celui dintâi obscuritatea versurilor sale:*

„Io non voglio che i miei versi abbiano la triste sorte di cadere nelle mani di chi non sa distinguere le cose vili dalle buone e le minime dalle grandi: e gli stolti non li ameranno, perchè non hanno intelletto e loro poco interessa ció che é piú prezioso e vale di piú... A me non importa se la mia poesia non si diffonda, ché mai un gioiello fu dono volgare".

(Căci eu nu vreau ca versurile mele să aibă trista soartă de a cădea în mâna acelora cari nu știu să deosebească lucrurile grosolane de cele delicate și cele mărunte de cele mărețe: și cei proști nu le vor iubi pentru că nu au înțelegere pentru ele și puțin îi interesează că lucrurile mai prețioase au o valoare mai mare... Pe mine nu mă importă dacă poezia mea nu-i răspândită, pentrucă niciodată un juvaer nu a fost dat în dar mulțimii celei vulgare").

O superficială informație asupra „trubadurilor" atribue acestora pe lângă viața aceea romantic vagabondă și o facilitate de a versifica, de a-și cânta dragostea pentru casta castelană, sinonimă cu o lipsă de experiență spirituală, cu o lipsă de individualitate artistică. Trubadurii duceau o existență aproape fantastică, aruncând madrigale sub balconul nobilelor provențale cu dărnicie și nepăsare orientală.

Din mărturisirea de mai sus a lui Rambaldo d'Aurenga se vădește însă o vie conștiință a personalității, a valorii unei opere, a ridicării acesteia la rangul unui dar care nu se face „mulțimii celei vulgare".

Trubadurii, acești cei dintâi poeți lirici ai literaturii moderne, sunt primii cari au creiat o școală literară în sensul cel mai modern, cu aspirațiile și cu arta lor poetică.

In aula castelelor feudale răsunau cuvintele și melodia lor, o trubadurilor — veniți cei mai mulți din popor sau de formație cavalerească — care îndrăzneau să se considere egali nobililor gazde. Căci aveau acești rătăcitori cântăreți conștiința cu arta, că poezia lor valorează tot atât de mult ca și un blazon — dacă nu mai mult chiar — și că feudalii erau obligați să uite neîncrezutele, până atunci, bariere sociale. Dacă un Gugliemo di Poitiers *era un temut principe din Franța de sud, dacă* Ebbe di Ventadour *era viconte, un* Cercamon *sau un* Bernardo di Ventadour, *născuți din părinți anonimi, fără blazon și fără ranguri, stau în fața arcei pe aceeași treaptă.*

Și iată cum alături de nobletea creată cu arma se ridică, mai veșnică, noblețea creată cu versul. Ceeace n'au putut face războaiele, și nici chiar blânda doctrină a lui Iisus, a putut face o rimă: apropierea și înfrățirea sufletelor care și-au descoperit în fragmentul unei melodii aceeași umană sensibilitate.

Conținutul poeziilor lor gravitează aproape veșnic în jurul dragostei. O dragoste nimbată de o aureolă care trece dincolo de experiență, transfigurată.

E aproape forma unui misticism sentimental: deaceea multe din poeziile de dragoste ale trubadurilor poartă întipărirea puternică a unei rugăciuni, a unui imn sacru.

Realitatea sentimentală a poetului îl poartă spre o crescândă izolare morală, care duce, în mod natural, la dorința de a se singulariza, de a deveni personal, adică el. Aceasta e deal fel cheia care permite diferențierea între poeții care-au cântat același fel de dragoste pentru aceeași blondă castelană: stilul și un „nu știu ce" care nu se poate confunda. Un stil tinzând în special către individualism: de unde caracterul general de poezie „ascunsă" („vela a"), de poezie care face doar aluzii. Dorința trubadurilor era aceea de a scri numai pentru un restrâns număr de inițiați, — ascultând și înțelegând poezia lor deveneai nobil, și nobil nu putea fi oricine — era dorința acelui „trobar clus": adică de a scri în genul actualilor poeți „ermetici". (Ermetismul nu e doar o „decădere" a literaturii de astăzi, așa cum vor să creadă foarte mulți: ermetism existo chiar și în veacul al XI-lea, al XII-lea și al XIII-lea).

De aceea Rambaldo d'Aurenga *nu iubește gloria de a fi ascultat de toată lumea, de a-și auzi versurile în gura tuturor. Nu iubește popularitatea deci. (Nici lui Dante nu-i plăcea să-i fie cunoscute versurile de „cei mulți". Se spune că într'o zi plimbându-se prin Florența, auzi, trecând prin fața unei fierării, pe un lucrător cântând versuri de-ale lui. Intră furios în fierărie și apucând uneltele meșteșugarului începu să le strice, aruncându-le afară. La nedumerirea acestuia, poetul i-ar fi spus că face cu uneltele ceeace făcuse și fierarul cu versurile ambițiosului Dante. Fierarul mai adăugase unele lucruri, mai schimbase altele, îndepărtase pe cele care nu le pricepuse și din versuri care-aveau s'aducă poetului o cunună mai trainică decât cea dată de pe Capitoliu — pe care nici n'a avut-o măcar, dar pe care și-a dorit-o — nu mai rămăsese decât o umbră, pe care putea s'o recunoască doar autorul. Deaceea nu dorea nici Rambaldo d'Aurenga popularitatea).*

Pretențiosul „trobar clus", acel „poetare coperto" a făcut ca poezia trubadurilor, în înțelesul ei de școală, să fie îngrădită de rigori și de cerințe care-au împiedicat pe mulți poeți să ajungă la rafinamentul unui Armaldo Danielo *(„fu il miglior fabre del parlar materno", spune Dante în Pugatoriu, cântul XXVI) la*

TRUBADURUL

tehnica sa stilistică atât de perfectă sau la delicatețea lui Bernardo di Ventadour: *o delicatețe nu numai în ceeace privește expresia, forma, dar și delicatețea sentimentului. Intr'una din frumoasele sale lirice spunea că „bucuria", — bucurie luat în sens latin și creștin — acel „joi d'amor", identificat cu însăși dragostea, e pe departe de a fi o stare complect calmă, ci una în care alternează nostalgia și speranța într'un ritm aproape vertiginos, o dulce neliniște, o plăcută suferință. (Câte asemănări cu s' ea de suflet a romanticil).*

„Char ars no pot gaire valer,
Si dins dal cor no mon lo chans;
Ni chans ne pot dal cor mover,
Si no'l es fiú amors corans.

CONSTANȚA TUDOR

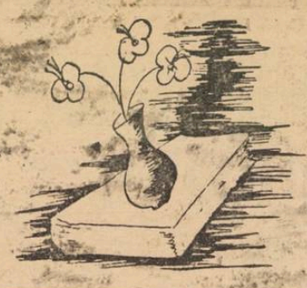

LAUDA SUFERINȚEI

Suferință, spune
cum să mi te cânt?
Ți-e urcușul sfânt
ca o rugăciune.

Lauda-i săracă,
imnul prea plăpând...
Vârful tău arzând
Cerul ți-l îmbracă.
Mi-e prea aspru graiul,
versu-i de asfalt...
Piscul tău înalt
îl sfințește Raiul...

Dincolo de-amiază
și de-amurgul sur,
doar omătul pur
larg te luminează.
Jos rămân jugaștrii,
târâtorii înepi...
Unde tu începi
șoimii sunt albaștri.

Culmile alpine
ți le urc pe brânci,
printre colți de stânci
las fâșii din mine.

Tânără zăpadă,
alb și sfânt Negoi,
vechiul sterp noroi
lasă-mi-l să cadă...
Vreau pe creasta pură
limpezit să fiu:
bulgăr străveziu
desfăcut de sgură.

Sus, aștept sărutul
fragedului cer.
Nici-un conifer
nu-mi umbrește lutul.
Mlaștini, humă, sdrențe
lepădai prin văi...
Pe nămeții tăi
capăt transparențe.

Prin toată făptura
văd ca printr'un geam
Raiul ca un ram
tămâindu-mi gura.
Piscul tău tresaltă,
suferința mea, —
Cerul tău îmi vrea
rana mai înaltă.

Aurora-ți vastă
mă cuprinde 'n jar,
ard ca un ghețar
sus, pe marea creastă...

Singur întru toate,
tragic împărat,
intru 'nsângerat
în Eternitate.

RADU GYR

DACĂ TERMENII, IUBITE CETITORULE,

de cari ne folosim pentru a comunica interlocutorului o constatare, o nedumerire, o părere sau o convingere ar avea unul și același înțeles pentru tot insul vorbitor de același grai, multe neînțelegeri și certuri ar dispare de pe rolul zilnicelor noastre procese.

Dar lucrurile stau cum stau și fiecare propoziție pe care o rostim sau scrim, cu accentele și interpunctiile-i necesare, crește, din necunoscut către necunoscut, ca un fel de plantă, țesută din tensiuni psihice și sunet; plantă repede iscată din rădăcini, repede ajunsă tulpină, repede înflorită, repede rodind și aruncându-și repede semințele în câmpul psihic al semenului care fie că le permite fracțiunea de secundă până la o nouă înflorire, fie că le cunoaște acu după firul de lumină al rodului și, simțind ce trebue să răspundă, a și luat toate măsurile trebuitoare. Suntem, cu alte cuvinte, numai cultivatorii, în solul propriului nostru suflet, al unei realități care se numește grai și care, în dinamismu-i perpetuu, se constitue din atâtea și așa de frecvente unde alternative, încât nu avem timp să ne mai exercităm doritul control asupra-i.

In afară de acestea, fiindcă 'n lumea aparențelor, în care ne mișcăm și pe care **noi** ne-am creat-o, avem, deseori, nevoie de aparențe, căutăm chiar să ne sustragem rigorilor controlului. (Nu are importanță că-l numim **„control strein"**, căci controlul e unul și indivizibil și se numește **cinste**, sau, cel puțin, bunăcredință. Deci, ceva ce nu mai există din momentul în care fusese evitat). Și **control** nu mai există în acele **fraze** sau **cuvinte** și **nume** pe cari, până a nu le descrie, le numim **fraze, cuvinte și nume formulare,** — deoarece, fără a fi simbol și fără a conține, în mod **garantat**, cele ce au pretenția că ar fi conținutul lor real, îi simulează prezența și se strecoară, cu abilitatea formulelor algebrice, în conversația noastră a tuturora, nu însă conform rostului acestor formule.

Dacă nu am fost chiar noi, — și nu se poate să nu fi fost de mai multe ori decât ni se pare, — atunci i-am putut observa pe alții angajați în anumite certuri din cari îi salvează numai materialul balistic pe care știu să-l ia deadreptul din aer.

„N'ai dreptate! Platon te-ar fi pus la punct!... Marele Newton!.. Un Leonardo da Vinci care... și așa mai departe!... Poincaré!... Max Karl, Ernst Ludwig, Planck și teoria quantelor nu permit...! Un Eminescu!... Un Rilke!... Un Dostoievschi!... Napoleon!... Filosofia! Estetica!... N'ai habar de ce va să zică poem, — pictură, — simfonie, etc., etc...."

Cu cât mai ușor **mânuiești** termenii de categoria acestora și cu cât mai convingător îți-i tonul, cu atât mai repede se epuizează stocul de unelte similare al adversarului și-l **dai gata.** La încheierea armistițiului simți o dulce amețeală...

Ai lucrat cu eterul frazelor, cuvintelor și numelor **formulare.** Ai obținut o valoare superioară, fiindcă în ecuația ta au figurat, dicît, factori luați cu japca sau cu împrumutul. De fapt însă **al tău,** adică rumegat și asimilat de tine, e cam atât cât circulă, zilnic, în limbajul discursurilor ocazionale sau în cel al editorialelor vehemente. Dacă ai ține, întotdeauna, minte că în țara conștiinței publice Napoleon a rămas doar monetă, că Chateaubriand și Marghiloman supraviețuiesc ca aliment și că formulele cu cari te împăunezi, și nu numai din propria ta vină, nu reprezintă mai mult, te-ar cuprinde, fără îndoială, o cumplită jenă de tine însuți.

A FI INSĂ

mult prea crud. In orice caz, nu ai avea dreptul să te socoți mai prejos de sinceritatea societății în care trăiești. Și nu ai avea nicidecum dreptul să te condamni. Ai însă datoria să fii prevenit și să-ți zici: „Aha, a început duelul cu formulele". Și să nu te pasionezi mai mult decât îngăduie un joc cu regule bine stabilite. Adversarului încăpățânat să-i dai însă dreptate. Va fi destulă pedeapsă dacă-l lași în convingerea că știe ceva ce nu știe.

JUDECATA, CRITICA, SUCCESUL

și gloria depind, în nu neglijabilă parte, de concursul, pozitiv sau negativ, al termenilor formulari. Există, în toate istoriile literare, nume și opere cari s'au bucurat de enormă stimă. Iar aceasta nu numai grație vreunei publicități în sensul modern al cuvântului. Frunzărești vechile tratate, dai de nimbul majestuos al unei astfel de personalități și rămâi contrariat că nimic din luminile ei nu mai birue, până la tine, translucida materie a veacului și uitării: Cum însă, atras de miracol, începi cu cercetarea și cu întrebările, te-ai lămurit: Idolul pe care-l ciocănești, cum te-a învățat Nietzsche, sună gol. Ceeace te surprinde de acu înainte este numai problema cum de a putut fi luată drept metal prețios mucavaua dată cu beteală ieftină. Să fie numai chestiune de gusturi? Este adevărat, ele pot fi și pervertite, dar atunci trebuie să existe și alte semne de pervertire și trebuie să existe și alte feluri de pervertiri. Totuși nu perversiunea (sau numiți-o cum vă place, inversiune, conversiune, etc., căci e mai ușor și mai bine să fim aproximativi, metaforici și sugestivi în sfera acestor cuvinte decât categoric univoci și intransigenți, deci formulari) totuși, deci, nu perversiunea gusturilor ridică sau lasă nebăgată în seamă opera unui autor.

Mulțimii îi place să consume. Cât mai mult, mai plăcut și mai variat. Cât mai distractiv. Ori, pentru aceste exerciții nu

J. W. FEHRLE — Flautist

se potrivesc nutreturile tari. (Am avut o diabolică bucurie oridecâteori vedeam pe câte unul sau pe câteuna trudindu-se să nu adoarmă à côté de chez Swann, numai și numai fiindcă se lansase moda purtării subsuoară cot la cot cu racketul, și cu titlul cât mai vizibil a „romanelor" lui Proust. *Iar odată, la o „conferință" a unui mare matematician din apus, căscatul coniților din rândurile din față fusese chiar delicios). Iată care e realitatea.*

Veți întreba: „Dece se supun atunci, de bună voie, chinurilor patului procustian?" — Dece? Fiindcă aparențele trebuie păstrate.

La lumina veilleuselor însă și cu alte asemănătoare ocazii se consumă, pe nerăsuflate, literatură fără perdea și romane polițiste.

Facem pe moraliștii? O, nici prin gând nu ne trece. Constatăm numai că normalele siguranțe ale creerului omenesc ar sări sub presiunea prea înaltelor diferențe de nivel. Așa se explică, și cu atâta mai mult, succesul tuturor acelora dintre romancieri sau scriitori de piese teatrale, etc., câți, conștienți sau din instinct, produc literatură distractivă dară doldora de stupefiantul termenilor, frazelor sau idealurilor formulare. Scrisul lor e vioiu, antrenant, interesant, ușor de luat și, probabil, ușurător ca un compot.

DEACEEA NU TE SUPĂRA

tu, cetitor bine intenționat, nici tu însăilător de clare stihuri sau tu alcătuitor de pagini cu prețioasă proză, dacă te lovești de opaca inerție a mulțumilor născute să fie număr și născută să consume roadele pământului.

NOTE germane.

Dar nici nu căuta, în variatele însemnări ale celor ce umblă să te câștige pentru un anumit gen de preocupări, cine știe ce învățături și descoperiri.

Cronicarii, prin chiar menirea lor, nu pot fi decât niște „olteni" spetiți sub cobilița încărcată cu fructele anotimpului. Marfa pe care o strigă nu are voie să se învechească; prețul nu are voie să scadă; — ea trebuie, deci, să se bucure de o cât mai rapidă desfacere.

Dacă însă, printre acești munciți și niciodată isloviți „olteni" ai d-tale cari îți trec pe dinaintea ușii tarabele piețelor, dai peste câte unul care te îmbie cu câte o rodie adusă de sub alt cer și din alt veac și ți-o oferă fără a ști să spuie mai mult decât că marfa este bună și rară, atunci crede-l pe cuvânt; fie că-i iai sau nu fructul, bucură-te de prezența și aspectele lui.

Mă vei întreba: „Ce legătură au aceste divagații cu obicinuita d-tale rubrică de Note germane? Bine întrebi, — și-ți voiu da răspunsul cuvenit:

„Dacă ții să nu aibe, nu o au. Dacă, dimpotrivă, bănuești că au, o au într'adevăr".

Din parte-mi, am vrut numai să mă adresez mai direct dumitale și să-ți mărturisesc anumite lucruri, lăsând, întreagă în liberele-i potențe, buna d-tale voință și judecată.

Doar asupra unui punct este bine să ne lovim, căzând la bună înțelegere: Nu-ți pot oferi întotdeauna numai ineditul și absolut valorosul.

In nici un caz însă nu-ți voiu aduce zarzavat literar. Mai întâi, fiindcă așaceva nu se prea produce în țara de care mă ocup, și, în rândul al doilea, fiindcă nu sunt zarzavagiu.

Din când în când, te voiu contraria chiar cu mici, dar nu numai interesante ci și utile informații d-tale, vechituri.

Scopul meu este să stabilesc puncte de reper și să variez perspectivele, — pentru o mai plastică arătare a lucrului prezent nereliefat încă.

Iar oridecâteori îți voiu tulbura memoria cu câte un nume sau frază sau cuvânt în aparență mai pretențios, fii încredințat că nu recurg la formulare, — precum nu mă adresez jongleurilor cu formulele.

Cinstit sunt eu cu d-ta, cinstit să fii și dumneata cu dumneata: Ceeace nu știi, nu ești obligat să iai la cunoștință. Și mai puțin obligat însă să contrazici.

Câte nu știm noi și, totuși, putem fi savanți și înțelepți! Cine afirmă că toate le știe și toate le înțelege, este sau un mare hâtru, cum spun moldovenii, sau un snob arogant. Pentru mine lucrul de căpetenie este să-mi trec, cât mai concentrată în focarul lentilei, luminița sufletului peste anumite texte, — germane în cazul notelor noastre. Și aș dori ca atențiile noastre reciproce să se întâlnească în chiar punctul central al acestui focar.

Dacă am reușit și voiu mai reuși să mă bucur de sincera d-tale considerație, fii convins că nu am nici o vină; dacă însă, rob împrejurărilor și învins de prea multul material, voiu rămâne sub nivelul justelor domniei tale exigențe, fii încredințat că nu am putut spune mai mult; nu fiindcă nu m'aș pricepe, ci numai deoarece cred că a pretinde să te socoți mai deștept și mai înformat decât alții este matca stilistică a escrocheriei.

Al Domniei Tale, cu cât mai necunoscut cu atâta mai apropiat sufletește

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

Peizajul la Căminul Artei

Inainte de a părăsi Bucureștiul cel plin de zăduf și de a poposi pe malul — nouă atât de drag — al mării, am privit în grabă, la oră târzie, înghebarea expoziției peizajului la **„Căminul Artei".** Pentru că seîngâna ziua cu noaptea, nu ne-a fost dat să distingem cu destulă acuitate lucrările și de aceea cerem scuze cititorului și expozanților, dacă ne-a scăpat vre-un tablou din vedere și dacă părerile nu ar fi tocmai juste. Ne-ar fi pe plac să fim verificați. De altfel, credem că acesta e rostul cronicii: să suscite controverse, să îmbie la discuții, să îndemne la contemplări.

Nu ne împăunăm cu titlul de „critic de artă", modestul nume de cronicar ne ajunge, nu dăm sentințe, fără recurs...

Voim și idealul nostru ar fi să atragem cât mai mulți, în câmpul artei plastice **fie că sunt, sau nu sunt de părerea noastră.** Pentru că suntem și din breaslă și considerăm arta plastică, de fapt — astăzi — ca singura înălțare sufletească ce o putem avea, dorim cât mai mulți îndrăgostiți de opere plastice, cu riscul chiar să-și uite inițiatorul sau să-l ocărască. Pe malul mării, ne-am luat o singură carte de artă, o carte pe care expozanții „vii" ai Căminului (vorbesc pentru cei în devenire, nu pentru cei ajunși) ar trebui neapărat s'o aibă, citind-o din scoarță'n scoarță, dacă nu de o mie, cel puțin de o sută de ori. Cartea este **„tratatul peizajului"** de **A. LHOTE.** Cunosc împotrivirile tinerei noastre generații față de **LHOTE.** Cunosc și părerea banalizată — cum că ar fi pictor prost — nu interesează. Pentru cea mai mare parte dintre noi — ca întotdeauna de o nedreaptă exigență, — lui **A. LHOTE** i se cere în afară de faptul de a fi **unul dintre cei mai complecți cunoscători ai tehnicei plastice...** să fie și pictor mare!

Ca și cum nu se poate vorbi admirabil despre pictură, fără să și înfăptuești...

Hotărît este că un tablou, un desen de **ANDRÉ LHOTE** sunt organizate — chiar lipsite de talent, în timp ce păcatul picturii noastre **covârșită de talent,** e tocmai lipsa de organizare.

LHOTE vorbește de decadența peizajului compus; să vadă peizajele tinerilor noștri pictori, care mai toți nu-și compun, nu-și organizează priveliștea ,ar rămâne uluit.

Fi își închipue că dacă așază trei-patru tonuri plăcute, o materie pastuoasă asvârlită cu brio, cu ștersături de pensulă măestrite ici și colo, au rezolvat problema...

Nu mai departe decât tabloul așezat în încăperea de sus a căminului, încăpere cu lumină excepțională, unde ți-ar fi drag să pictezi de dimineață până seară. Acest tablou pus între lucrarea **MAGDALENEI RADULESCU** cu barca la Balcic, (una din cele mai frumoase bucăți ale expoziției) și a unei debutante pline de interes **D-na C. COTTAN,** este semnat de un pictor cunoscut al cărui nume îmi scapă.

Domnia sa ne înfățișează o casă roz desenată orișicum, fără nici un fel de grupare de arbori, deal, tufișuri etc., care să ne spună, să ne sugereze ceva... Nici o varietate'n alegeri, nici o complexitate. Asemeni și peizajul lui **HORIA DAMIAN** din expoziția dela Ateneu, incontestabil superior colorat, rămâne o lucrare sumară. Vedem filiațiunea între el și marele nostru **ANDREESCU** cu un magnific peizaj de iarnă pe care abia l-am putut zări din umbră și ne bucurăm. Dar cu d. **DAMIAN** trebue să fim extraordinar de pretențioși după ultimele două bucăți dela Salon, avem dreptul să cerem nu numai calitativ aceleași bucăți, dar altele superioare.

Un peisaj organizat cu adevărat și în culori și ca linii ne prezintă numai camaradul **TOGO CATARGI.** Suntem fericiți de apariția pictorului de înaltă ținută artistică în sălile Căminului Artei, care este **H. H. CATARGI.** Gradațiile d-sale de culoare ne sunt grozav de plăcute ochiului. Il caracterizează întotdeauna ceva sobru, ceva reținut. Niciodată nu-l vezi folosindu-se de jocuri de pensulă, de împăstări. Citeam tocmai cât de rele, de sinistre, sunt farsele jucate de pasta pusă cu mistria și cât de periculoase în decursul anilor.

Am remarcat pânza domnișoarei **C. METIANU** precum și a domnului **TIPOIA.** Din cauza asfințitului repede sosit, n'am putut judeca pânza domnului **ARAMIK.**

Puternicul piesaj de țară al lui **ION TUCULESCU** ne-a reținut încântându-ne; nu știm de e o lucrare mai veche sau mai nouă.

Știm că anul acesta domnul **TUCULESCU** a dezamăgit adoratorii săi — nu suntem printre dezamăgiți —; variatele aspecte ale domniei sale le admitem chiar dacă ar fi sărit peste cal, cum pretind unii.

Preferăm săltăreții, celor care rămân codiță, sau se'nvârt în jurul unui satelit.

Sosind pe malurile Pontelui Euxin am savurat cu deosebire, cercetând un vraf de ziare vechi, părerea profesorului **G. OPRESCU** asupra primei expoziții a lui **TUCULESCU.** „Este cel mai senzațional debut pe care l-am întâlnit în ultimii ani. Un așa de evident temperament, atât de năvalnic dar artistic, sunt cu totul excepționale".

Câte odată atârnă greu pe umeri să fii socotit și „cel mai senzațional și cu totul excepțional". Anul acesta, **ION TUCULESCU** ne-a dovedit-o, dar atunci când domnia-sa va picta, să zicem, cu oarecare modestie. atunci cred că ne va da tot ce poate vigoarea și sentimentul său de pictor.

Trebuind să închei articolul, nu am timp să vorbesc de superbele lucrări ale maeștrilor consacrați care împodobesc căminul, trebue mers și văzut pentru convingere.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

Scriitorii români în Slovacia

(Urmare din pagina 1-a)

Președintele statului, dr. Tisso și șeful guvernului, profesorul universitar Tuka, au fost cei mai intimi colaboratori ai părintelui Hlinka și dragostea moștenită dela el se revarsă întreagă asupra poporului nostru.

Deși visul slovacilor astăzi s'a împlinit, în parte, prin Slovacia liberă, scriitorii se consideră înainte apostoli ai naționalismului. Oameni ca poetul Beniak, Tido Gaspar, Milo Urban se înfățișează și astăzi ca sentinele vajnice întru preamărirea sentimentului național.

In urma vizitei scriitorilor români, răsunetul este departe de a se fi stins. Incepând dela 26 Iulie, postul de radio „Slovacia" a desonis o „Săptămână românească" iar marea revistă „Slovenski Rozhlas" a închinat zilele trecute un număr special României.

Iată numai câteva dovezi de prietenie, arătate în treacăt, la cari trebue să adăogăm numeroasele articole publicate zilnic în presa slovacă despre tot ce privește arta și literatura românească.

Și noi și slovacii considerăm aceste manifestări ceva foarte firesc.

In cadrul acestor realități, prietenia dintre cele două neamuri va deveni tot mai caldă, tot mai puternică.

Scriitorii, ca exponenți îndrituiți ai nației, și-au luat însărcinarea să fie crainicii inspirați, întru legătura sufletească a celor două popoare.

I. VALERIAN

ADIO, BĂLANA!

de LEOPOLDO ALAS Y URENA

Erau trei, mereu aceiaşi trei: Rosa, Pinin şi Bălana.

Livada Somonte era un petec de catifea verde în trei colţuri, aşternut ca o velinţă în jos, la vale, pe costişă. Unul din colţuri, cel de vale, îl ştergea drumul de fier dela Oviedo la Gijon. Un stâlp de telegraf, înfipt acolo ca un steag de biruinţă, cu ceştile lui albe şi cu sârmele paralele la dreapta şi la stânga, însemnau pentru Rosa şi Pinin, lumea largă, misterioasă, înfiorătoare, în veci necunoscută. Pinín, după îndelungă chibzuinţă, după ce zile dearândul văzuse stâlpul nemişcat, nevătămător, sincer, având de bună seamă poftă să se pripăşească pe aci, asemuindu-se întru totul cu un copac uscat, prinse a se apropia de el, ba cuteză să ia în braţe lemnul şi să se caţăre până aproape de sârme. Dar niciodată nu i-ar fi trecut prin cap să atingă porţelanele de sus, care-i aduceau aminte de ceştile pe care le văzuse în biserica din Puao. Simţindu-se atât de aproape de taina nedesluşită, pe dată îl apuca un fior de teamă şi se lăsa să lunece de grabă, până ce se proptea cu picioarele în pământ pe iarbă.

Rosa, mai puţin îndrăzneaţă, dar mai îndrăgostită de necunoscut, se mulţumea să-şi lipească urechea de stâlpul de telegraf şi minute, adesea chiar sferturi de ceas, stătea să asculte grozavul freamăt metalic pe care vântul îl şoptea prin stâlpul de pin uscat de care spânzurau sârmele. Acele svoniri, câteodată tari ca ale diapazonului care pus la ureche pare că arde cu furtunoasele lui tremurături, erau pentru Rosa hârtiile care treceau, scrisorile care se trimeteau prin fire, graiul tainic pe care necunoscutul îl vorbea cu necunoscutul; ea însă, nu-şi bătea capul să priceapă ceeace un capăt de lume spunea celuilalt. La drept vorbind, ce-i păsa ei? Dragostea ei stătea în freamăt pentru freamătul însuşi, pentru vaerul ţiuiturii aceleia neînţelese.

Bălana, mult mai cuminte decât tovarăşii ei, drept e că dealtfel era şi mai bătrână, se abţinea dela orice comunicare cu lumea civilizată şi privea stâlpul de telegraf ca pe un lucru mort, de prisos, care nu-i servea nici măcar să se scarpine. Era o vacă mult încercată de ani. Stând jos ceasuri întregi, pricepută cum era să-şi aleagă iarba de păscut, ştia să profite de răgaz, se gândea mai mult decât mânca, bucurându-se de norocul de a trăi o viaţă tihnită sub cerul cenuşiu şi liniştit al ţarinei ei.

Şi dacă n'ar fi o profanare, s'ar putea spune că gândurile vacii aceleia venerabile, care văzuse multe, aduceau leit-poleit cu cele mai senine şi mai pline de duh ode ale lui Horaţiu.

Privea la jocurile păstoraşilor puşi să o ducă la păscut, ca o mătuşe. Dacă ar fi putut, ar fi surâs desigur la gândul că Rosa şi Pinín trebuiau să o păzească la păscut pe ea, Bălana, să nu se rătăcească, să nu treacă pe le calea ferată, ori să nu intre în livada vecină. Tocmai ea să treacă peste calea ferată!

Să pască din când în când, nu mult, în fiecare zi mai puţin, dar cu băgare de seamă, căutând fără să şovăe cele mai alese îmbucături, fără să-şi piardă vremea ridicând capul din cine ştie ce nesocotită curiozitate, şi-apoi să se aşeze agale să rumege depănând pe îndelete firul vieţii, gustând desfătarea lipsei de suferinţă, într'o viaţă tihnită, asta era tot ce avea ea de făcut, iar restul, rătăcire deşartă.

„Taurul, goana năstrujnică, razna, prin livezi hăt departe!... toate astea se duseseră de mult!..."

Liniştea aceasta s'a turburat numai în zilele inaugurării liniei ferate. Intâia oară când Bălana a văzut trenul, era cât pe-aci să-şi iasă din minţi. Dintr'o săritură, a fost peste pârleazul de gard viu din capul de deal al Somontei, a luat-o la sănătoasa prin coclaurile vecine şi spaima a ţinut-o încordată mai multe zile, ajungând iarăşi mai mult sau mai puţin apăsătoare, de câte ori maşina se arăta gonind prin şleaul ei, de vale. Puţin câte puţin, s'a deprins cu sgomotul acela care nu-i făcea nimic. Când ajunse să se încredinţeze deabinelea că era o primejdie trecătoare, o nenorocire care ameninţa fără să lovească, îşi mărgini nevoia de a se aţinti dinnaintea primejdiei, la a rămâne în picioare, privind drept în faţă, cu capul săltat, smeul acela urîcios; mai apoi nu mai făcea decât să se uite la el, fără să se mai ridice de jos, cu desgust şi cu neîncredere, în cele din urmă, nici nu se mai uită măcar la el.

In Pinín şi Rosa, noutatea trenului stârni impresii mai plăcute şi mai trainice. Dacă la început îi apuca o veselie nesăbuită, nitel amestecată cu o teamă ca de vrăji, o exaltare nervoasă care-i făcea să izbucnească în ţipete şi mişcări caraghioase, mai târziu apriţia trenului era o distracţie paşnică şi plăcută, reînnoită de câteva ori pe zi. Trecu multă vreme până să se risipească acea emoţie care-i cuprindea privind goana ameţitoare, întovărăşită de vântul pe care-l făcea şarpele acela uriaş de fier, care purta în pântecele lui atâta larmă şi atâta felurime de lume necunoscută, stranie.

Dar telegraful, trenul, toate acestea erau lucruri aşa de mărunte!... un accident trecător ce se topea în marea de singurătate care învăluia livada Somonte. De-acolo n'ai fi putut să vezi sălaş omenesc; şi dacă n'ar fi fost trenul, acolo n'ai fi putut crede nici când, că mai există lumea. In câte dimineţi dearândul, sub razele blânde ale soarelui, uneori în zumzet de musculiţe, vaca şi copiii aşteptau deopotrivă apropierea amiezii să se întoarcă acasă. Şi-apoi după-amieze lungi cât o veşnicie, pline de tristeţe uşoară şi tăcută, în aceeaş livadă, până ce se lăsau umbrele nopţii, cu luceafărul de seară, singurul martor, fără de grai, din înălţimi. Când norii se rostogoleau acolo în înnalt, când umbrele arborilor şi ale stâncilor se aşterneau pe coastişă şi peste ponoare, iar păsările aţipeau şi stelele prindeau a clipi din adâncul cerului albastru, atunci Pinín şi Rosa, copiii gemeni ai lui Anton al Cintei, copleşiţi de duhul blândei seninătăţi visătoare a Naturii solemne şi grave, tăceau ceasuri întregi, după jocurile lor niciodată prea sgomotoase, aşezaţi alături de Bălana care turbura din când în când măreţia acelei tăceri cu un sunet duios de talangă leneşă.

In această linişte, în această senină potolire, erau iubiri. Cei doi copii se iubeau ca două frânturi ale aceluiaş tot, legaţi prin aceeaş viaţă, abia dându-şi seama ce îi distingea, şi îi despărţea. Pinin şi Rosa iubeau pe Bălana, vaca bunică, mare şi gălbue, a cărei frunte încornorată semăna cu un leagăn. Bălana putea desigur să cheme într'o minte de poet imagina acelei Zavala, vaca sfântă din Ramayana; avea în generozitatea formelor ei, în senimătatea maestoasă a mişcărilor ei molatece şi nobile, ţinută şi contururi de idol detronat, decăzut, mulţumit cu soarta lui, preferând să fie vacă în toată firea, decât un zeu searbăd. S'ar putea spune — în măsura în care se pot ghici aceste lucruri — că Bălana iubea şi ea pe copiii gemeni care o păşteau.

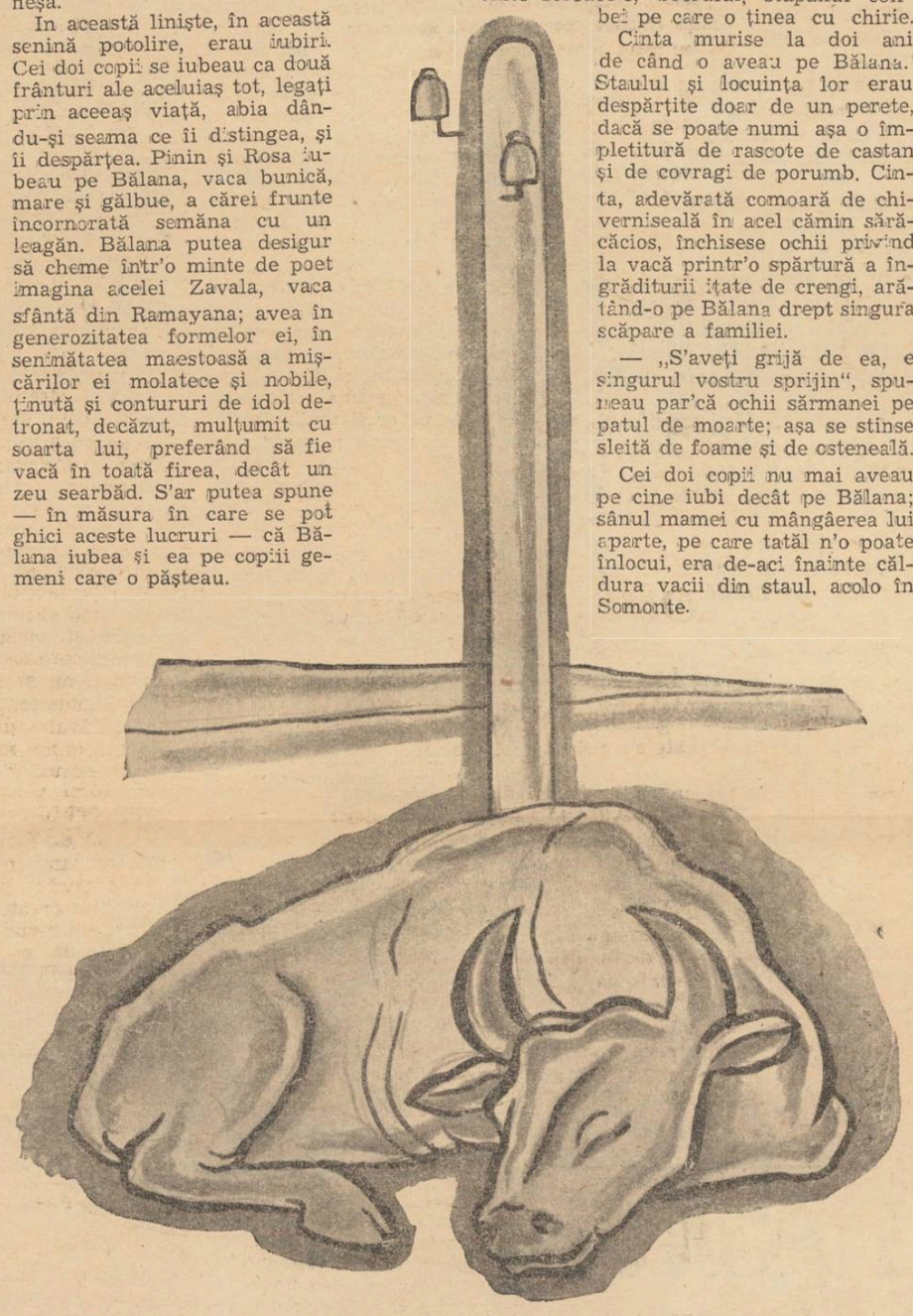

Ce dacă nu-i prea plăcea să vorbească? răbdarea cu care se arăta îngăduitoare când în jocurile lor ea le slujea de pernă, de ascunzătoare, de capră şi pentru atâtea lucruri câte născocea fantezia păstorilor, arăta cu prisosinţă dragostea acestui animal paşnic şi îngândurat.

In vremuri de grea cumpănă, Pinín şi Rosa făcuseră tot ce stătea în putinţă ca să-şi arate marea lor grijă şi dragoste de Bălana. Nu totdeauna Anton al Cintei avusese livada Somonte. Aceasă mană cerească era la drept vorbind un lucru de curând. Cu ani în urmă, Bălana era silită să iese la gramatică, adică să se arânească cum putea şi cum da Dumnezeu, păscând troscotul din marginea drumului şi potecilor, sau mergând în imaşurile de obşte, care serveau atât de drum public cât şi de păşune. In zilele acelea de lipsuri, Pinin şi Rosa o călăuzeau spre piscuri, către meleaguri mai tihnite şi mai nepăscute, scăpând-o de a'âtea şi-atâtea înjurături pe care le sufăr sărmanele dobitoace lăsate în plata Domnului, să-şi caute-ale gurii la întâmplare pe margine de drumuri.

In zilele de foame, în staul, când ducea dorul fânului şi cocenii pe care să se întindă patul cald al vacii lipseau şi ei, câte îngrijiri nu datorea Bălana, lui Pinín şi Rosei! Ce să mai vorbim de vremurile eroice ale sarcinei, sau când îşi alăpta viţelusul, atunci se încingea lupta inevitabilă între hrana şi bucuria gintei bovine şi interesul stăpânului care nu făcea alta decât să fure dela ugerul sărmanei mame tot laptele ce nu era absolut necesar pentruca fătul să nu moară cu zile. In atare încordări, Rosa şi Pinín erau de partea Bălanei şi nu scăpau niciodată prilejul ca pe furiş să facă scăpat viţelusul care se repezea val-vârtej, alergând orbeşte şi căutând cu botul în toate părţile oblăduirea mamei; şi ea-l adăpostea sub pântece, întorcând capul plină de recunoştinţă şi grijulie zicând în felul ei:

— „Lăsaţi copiii şi viţeii să vină la mine".

Aceste aduceri-aminte sunt legături trainice, din cele care nu se mai pot uita.

Să adăogăm pe deasupra că Bălana avea cea mai bună fire de vacă răbdătoare din câte pot fi pe lumea aceasta. Când se vedea pusă la jug cu vreo tovarăşă, credincioasă jugului, ştia să asculte supusă şi ceasuri întregi o puteai vedea veghind deanpicioarele, cu grumazul încovoiat, cu capul sucit într'o poziţie supărătoare, în timp ce semena ei se odihnea întinsă pe lat.

Anton al Cintei îşi dete seama că fusese sortit să rămână sărac, când pricepu că nu era în stare să-şi vadă cu ochii visul vieţii lui: de a-şi avea ţarcul lui cu două vite barem. Numai Dumnezeu ştie cu câtă trudă şi strădanie ajunse să aibă o vacă: pe Bălana, dar pas să mai treacă de-aci! Innainte de a putea să mai cumpere una, se văzu nevoit să ia drumul târgului cu Bălana, de care i se rupea sufletul, dragostea copiilor lui, ca să achite soroacele, boerului, stăpânul colibei pe care o ţinea cu chirie.

Cinta murise la doi ani de când o aveau pe Bălana. Staulul şi locuinţa lor erau despărţite doar de un perete, dacă se poate numi aşa o împletitură de rascote de castan şi de covragi de porumb. Cinta, adevărată comoară de chiverniseală în acel cămin sărăcăcios, închisese ochii privind la vacă printr'o spărtură a îngrăditurii ţitate de crengi, arătând-o pe Bălana drept singura scăpare a familiei.

— „S'aveţi grijă de ea, e singurul vostru sprijin", spuneau par'că ochii sărmanei pe patul de moarte; aşa se stinse sleită de foame şi de osteneală.

Cei doi copii nu mai aveau pe cine iubi decât pe Bălana; sânul mamei cu mângâerea lui aparte, pe care tatăl n'o poate înlocui, era de-aci înainte căldura vacii din staul, acolo în Somonte.

Toate astea le pricepu şi Anton în felul lui, cu toate că nu tocmai limpede. Despre vânzarea silită n'avea să spună nimic copiilor. Şi-aşa într'o Sâmbătă din luna lui Cuptor, când se'ngâna ziua cu noaptea, întunecat de supărare, Anton luă drumul Gijonului, mânând pe Bălana din urmă, fără altă podoabă decât talanga dela gât. Pinín şi Rosa dormeau duşi. In alte zile cum i-ar fi mai deşteptat el în lovituri de bici!... De data asta, îi lăsă în pace. Când se treziră, se văzură fără Bălana. „Debunăseamă taica s'a dus cu ea la păşune". Nu mai încăpea altă bănuială.

Pinín şi Rosa socoteau că vaci nu-i era de-a bună; nu vedeau ei că nu mai avea poftă de viţei, şi pe câţi îi avea sfârşia prin a-i pierde în curând, fără să-şi dea seama cum şi când?

Pe înserate, Anton şi Bălana intrau în ogradă rupţi de osteneală şi plini de praf. Tatăl nu dete lămuriri, dar copiii ghiciră primejdia.

N'o vânduse fiindcă nimeni nu se învoise cu el la preţul pe care şi-l pusese în gând. Era prea sărat, un sofism al mângâerii. Cerea mult pe vacă pentruca să nu se găsească cineva s'o ia. Cei care se apropiaseră s'arunce o vorbă se îndepărtaseră îndată înjurând pe omul acela care nu voia să lase o boabă din socoteala în care se înţepenise. Anton al Cintei aştepta până la spartul târgului, dând răgaz norocului. „Să nu se spună — îşi zicea el — că n'aş vrea s'o vând; ei strică. Dece nu-mi dau pe Bălana cât face ea?" In cele din urmă, suspinând, dacă nu mulţumit cu un fel de mângâere, apucă din nou drumul de casă dela Candás înainte, în larma şi mulţinea de porci şi de junci, de boi şi de vaci pe care ţăranii din cătunele învecinate îi duceau cu mai mult sau mai puţină greutate, după cum erau de vechi legăturile între stăpâni şi dobitoace.

Când ajunse în Natahoyo, la o răscruce, Anton al Cintei fu cât pe-aci să rămână fără de Bălana; un megieş din Carrio care-i dăduse târcoale toată ziua, dar nu conveniseră la preţ pentru câţiva gologani, îi dete ultimul atac, era nitel afumat.

Cel din Carrio ceda încet, încet, fiind prins între ambiţia şi capriciul de-a lua vaca; Anton ţinea morţiş de parc'ar fi fost de piatră. Ajunseră să-şi dea mâna, oprindu-se în mijlocul drumului. In cele din urmă, ambiţia răzbi; puţinul cât mai trecea peste cincizeci îi despărţi ca o prăpastie; se despărţiră, fiecare îşi văzu de drum, Anton îşi duse acasă Bălana pe o cărare, printre rugi înfloriţi şi trifoi.

*

Din ziua în care ghiciră primejdia, Pinín şi Rosa nu mai avură linişte. Peste o săptămână, proprietarul se prezentă în ţarcul lui Anton. Era tot un ţăran din acelaş cătun, crunt la căutătură, neînduplecat cu chiriaşii întârziaţi. Anton care nu suferea mustrări, se întunecă de tot când se văzu ameninţat că va fi dat afară.

Boerul nu mai vrea să aştepte. Bun, o să-şi vândă vaca, fie şi pe un preţ de nimic. Nu-i mai rămânea decât să plătească sau să rămână pe drumuri.

Sâmbăta următoare, Pinín se duse cu tată-său la târg. Copilul se uita cu groază la geambaşii care tăiau şi spânzurau în târg. Bălana fu cumpărată pe un preţ bun de un măcelar din Castilia. Ii făcură semn pe piele şi-aşa o duseră înnapoi în staulul ei din Puao, vândută, înstrăinată, sunând cu tristeţe din talangă. Mergeau acum Anton al Cintei tăcut, iar Pinín cu ochii cât pumnul în cap. Când a aflat de vânzare, Rosa a luat-o pe Bălana de gât şi ea lăsa capul în jos la mângâeri, ca la jug.

— S'a dus săraca, îşi zicea cu sufletul sfâşiat Anton cel crunt. De dobitoc, dobitoc era ea, dar copiii lui n'aveau altă mumă ori bunică.

In zilele acelea, la păşune, în verdeaţa Somontei, tăcerea era ca de mormânt. Bălana, care nu ştia nimic de soarta ei, se odihnea şi păştea ca totdeauna sub specie aeternitatis, aşa cum ar fi mâncat şi s'ar fi odihnit chiar cu o clipă înainte ca o strasnică lovitură de măciucă să o prăvălească pentru totdeauna la pământ. Dar Rosa şi Pinín stăteau disperaţi, tolăniţi pe iarba care nu mai avea niciun rost de-aci înnainte. Priveau cu ciudă trenurile care treceau, sârmele de telgraf. Lumea aceea necunoscută era atât de departe de ei, dar ea avea să le răpească pe Bălana lor.

Vineri, în amurg, avu loc despărţirea. Veni s'o ia un trimis al măcelarului din Castilia. Plăti, traseră o duşcă, şi-apoi o scoaseră pe Bălana din staul. Anton scurse clondirul; era ca ieşit din minţi; greutatea banilor din buzunar par'că îi dădea viaţă. Ar fi vrut să fie turtă. Vorbea mult, lăuda calităţile vacii. Celălalt râdea pe sub mustaţă, căci laudele lui Anton se cam întreceau cu gluma. Că dacă dădea atâtea şi atâtea bârdace de lapte? că era semeaţă la jug şi straşnică la povară? dacă peste câteva zile avea să fie făcută friptură şi alte bucate alese? Anton n'ar fi vrut să-şi închipue acestea; o vedea par'că mai departe înnaintea ochilor, vie, muncind, servind la alt plugar, uitată de el şi de copii, dar vie, fericită... Pinín şi Rosa, tolăniţi pe mormanul de bălegar, pentru ei adevărată amintire sentimentală dela Bălana, ţinându-se de mână, priveau cu ochii plini de spaimă, pe duşmanul acela. In clipa din urmă se repeziră spre bietul dobitoc: sărutări, îmbrăţişări, fură de toate. Nu se puteau despărţi de ea. Cum fumul băuturii se spulberă îndată, Anton căzu într'o toropeală; îşi încrucişă braţele şi intră în ţarcul întunecos. Copiii înnoadară o bună bucată de drum pe cărare, printre hăţişurile înnalte, grupul trist al trimisului nesimţitor cu Bălana, care se lăsa cu greu dusă de un necunoscut, la această oră... In cele din urmă trebuiră să se despartă. Anton, încruntat striga din casă:

— „Haide, haide, copii, vedeţi-vă de treabă; ia lăsaţi nimicurile". Aşa striga de departe tatăl gata-gata să plângă şi el.

Se lăsa noaptea; Bălana se pierdu pe cărarea întunecată pe care o făceau aproape neagră desişurile înnalte ce se închideau deasupra ca o boltă. Apoi nu mai rămase din ea decât clinchetul întrerupt al tălăngii risipindu-se în depărtare, târâitul melancolic al greierilor.

— „Adio, Bălana!" strigă Rosa răpusă de plâns. — „Adio Bălana mea!

— „Adio, răspunse în felul ei talanga, topindu-şi vaetul trist, resemnat în svonirea de şoapte a acelei nopţi de vară, în cătun...

*

A doua zi, disdedimineaţă, Pinin şi Rosa fură din nou în livada Somonte, la vremea lor obişnuită. Singurătatea aceea nu fusese niciodată pentru ei, tristă; în ziua aceea însă, Somonte părea pustiu fără Bălana.

De-odată şuieră maşina, se văzu fumul şi apoi trenul. Intr'un vagon închis, cu nişte ferestre înguste lăsate răsuflătoare, copiii gemeni zăriră capete de vite, care priveau speriate pe acele ferestruici.

— Adio, Bălana! strigă cât o ţinu gura, Rosa, zărindu-şi prietena, pe vaca bunică.

— Adio Bălana! ţipă Pinín cu aceeaş putere, ameninţând cu pumnii trenul care sbura acum spre Castilia.

Şi plângând, băeţaşul mai copleşit decât soră-sa de vicleniile lumii, repeta:

— Adio, Bălana! Adio, Bălana!

Şi Rosa şi Pinín priveau cu ciudă calea ferată, stâlpul de telegraf, semnele acelei lumi vrăjmaşe care le răpea ca s'o mănânce pe tovarăşa atâtor singurătăţi, atâtor linişti înduioşătoare, pentru poftele ei, ca să facă din ea bucate pentru mâncăcioşi.

— Adio, Bălana! Adio, Bălana!

*

Se scurse multă vreme. Pinín se făcu flăcău şi-l chemară la oaste. Războiul carlist era în toi. Anton al Cintei era slugă la un ciocoi din cei învinşi; nu avu trecere ca să-l poată scoate inapt pe Pinin care dealtmintrelea era un vlăjgan cât un munte.

Şi într'o după amiază tristă de Octombrie, Rosa aştepta singură în livada Somonte, să treacă trenul dela Gijon, care-i răpea şi cea mai de pe urmă a ei dragoste, pe frate-său. Şuieră de departe maşina, trenul se arătă în vale, şi sbură cât ai clipi din ochi. Ca sfâşiată de roate, Rosa putu să vadă o clipă, într'un vagon de a treia, mulţime de recruţi care strigau, făceau semne, luându-şi rămas bun dela arbori, dela pământ, dela ogoare, dela patria mică a familiei lor, pe care o părăseau ca să se ducă să moară în luptele fratricide ale patriei celei mari, în slujba unui rege şi a unor idei de care habar n'aveau.

Pinín, ieşind pe jumătate afară la o ferestruică, întinse braţele spre soră-sa, mai mai să o ajungă. Şi Rosa putu să audă prin larma roţilor şi gălăgia recruţilor, glasul binecuvântat al fratelui ei care suspina, însufleţit par'că de amintirea unei dureri îndepărtate:

— Adio, Rosa! Adio, Bălana!

— Adio, Pinín! Scumpul meu Pinín...

„Se ducea şi el ca vaca bunică. I-l răpea lumea. Carne de vacă pentru mâncăcioşii dela oraş, carnea scumpului ei frate, carne de tun pentru nebuniile lumii şi pentru ambiţiile altora".

Aşa îşi zicea sărmana într'un amestec de durere şi de gânduri, văzând cum se pierde în depărtare trenul, şuerând trist, cu şuerul pe care-l repetau castanii, câmpurile şi stâncile...

Ce singură rămânea! Acum da! Acum livada Somonte era pustie.

— Adio, Pinín! Adio, Bălana!

Cu câtă ură privea Rosa drumul pătat cu cărbuni stinşi; cât îi era de ciudă pe sârmele telegrafului. Oh! Bine făcea Bălana când nu vroia să meargă. Lumea, necunoscutul îi luase totul. Şi fără să-şi dea seama, lipi urechea de stâlpul pironit ca un steag în capul Somontei. Vântul îşi fremăta cântecul lui metalic prin stâlpul de pin uscat. Acum da, Rosa îl înţelegea. Era svonire de lacrimi, de părăsire, de singurătate, de moarte.

In ţiuitura aceia, şoptită, ca nişte suspine, auzea par'că din depărtări un glas:

— Adio, Rosa! Adio, Bălana!

Trad. din spaniolă de
ALEX. AMZULESCU

Petrece, fecioară

Adună-ţi fecioară în suflet lumini,
adună topazul nevăzutelor forme;
pe gene culcă-ţi roibii 'n hermini
pe pulpe descântă-ţi multele doruri.

Culege din coşniţele-albastre ale serii
cu mâinile albe, cu visul flămând
podoabele vieţii, cum albinele mesii
când floare se sparge valsând.

Când denia-i gata şi şoldu 'ndârjit
Pătrunde 'n saloanele vaste.
Recepţia 'ncepe în viu chiuit
Perdele descoper fecioarele caste.

E dansul primăverilor tale, fecioară;
e muzica florilor din ochii de catran.
Alege-ţi cavalerul, — frumos ca o vioară.
Petrecerile cresc în juru-ţi: un lan.

Petrece fecioară, petrece cât noaptea
armăsarii vântului nechiază 'n ferestre,
Căci mâine, lumina goleşte chemarea,
iubirea-i bolnavă, iubitul porneşte!...

CONST. ENE

Cronica literară

„Când era bunica fată..."
de C. COSCO
Editura „Universul", Bucureşti 1942

Nuanţa umoristică pe care o cuprinde ca o făgăduială titlul volumului de amintiri şi evocări din trecutul de boemie literară a d-lui Cosco, se estompează pentru cititorul cărţii, stăruind abia ca o aluzie în atmosfera pătrunsă de nostalgie şi de farmecul uşor melancolic al lucrurilor ce nu mai sunt. Văzute în perspectiva aducerii-aminte, colorate prin lentila magică a lui „a fost odată", împrejurările vieţii de odinioară cu oamenii de cari ne-am despărţit pentru totdeauna, alcătuiesc o lume căreia îi acordăm cu generozitate o preţuire excesivă odată cu întreaga noastră recunoştinţă.

In ierarhia sufletească a preferinţelor d-lui C. Cosco, expresia „Când era bunica fată"„„ este sinonimă cu „pe vremea mea"; cuvintele ascund deopotrivă un subînţeles depreciativ pentru actualitate, sau cel puţin o rezervă, ca o nedumerire, în faţa unor vremuri de care autorul se simte înstrăinat, neputându-se recunoaşte în ele cu certitudinea acelui posesiv nostalgic: „pe vremea mea". Lucrurile povestite de d. C. Cosco se petreceau negreşit, într'un „bon vieux temps" de care prea puţini îşi mai aduc aminte, cei mai mulţi ştiindu-l doar din auzite,—şi într'o ţară „idilică, cu griji mai puţine... într'o Românie când, de pildă, o campanie electorală se chema „eveniment", iar alegerea unui candidat în opoziţie era o răsunătoare victorie".

Amintirile şi evocările din *„Când era bunica fată"*... sunt grupate în câteva cicluri, în a căror întitulare găsim aceeaş notă de uşoară melancolie caracteristică autorului, care umorist fiind nu îşi revendică totuşi alt merit decât pe acela de „inofensiv amintitor". Iată câteva din aceste titluri: „Mai ţii minte?"— „Din anii de vis"—„Par'că a fost ieri", etc.

Umorul d-lui C. Cosco este esenţial descriptiv, d-sa urmărind cu atenţie nepărtinitoare şi înregistrând cu o nemărturisită simpatie gesturile şi vorbele gii pe care-i evocă, mai ales în paginile întitulate „Mai ţii minte?" — cu un simţ plastic preocupat să redea proporţiile fireşti, fără intenţie de şarjă şi fără răutate. „Complecturile", „Bărbierii" şi altele asemetipurilor pitoreşti de mahalaua sunt cronici savuroase ale unor moravuri şi graiuri a căror simplă reproducere credincioasă constitue pentru umorist, un material prim de nepreţuită valoare.

Pe vremea copilăriei autorului, periferiile Bucureştiului ofereau aspecte de un pitoresc caracteristic, din care iată unul ilustrativ pentru talentul evocator al scriitorului.

„Pe la Tabaci, tăbăcarii Vasilian, Trandafirescu ori Sapatino prindeau de punţile de lemn de peste apă piei crude, spre a fi curăţate. Imediat după pieile cu colonii de microbi, copiii se scăldau. Apa nu avea cinci palme adâncime şi noi ziceam că înotăm. Cu stânga ne sprijineam în fundul gârlii, cu dreapta şi cu picioarel făceam mişcări de înnot.

Când pe unii dintre noi ne uita Dumnezeu în apă, ceilalţi ieşeau pe mal, ne înnodau cămăşile şi, la îmbrăcat, întindeam cu dinţii să desfacem nodurile. Subţi de apă, cu buzele vinete, tremuram ca piftia şi ocăram Tovarăşii se bucurau şi ne cântau:

— „Roade la pastramă! Roade la pastramă!"

Plasticitatea scenei e desăvârşită, o vedem aevea în toate amănuntele concrete aşa cum s'au păstrat cu fidelitate în amintirea autorului care excelează în asemenea evocări pline de un autentic pitoresc şi de culoare locală. Cât priveşte umorul d-lui C. Cosco şi calitatea sau natura structurii d-sale umoristice, cred că se face obişnuit o confuzie care n'a putut decât să-i dăuneze, rătăcindu-i talentul pe drumuri improprii. D. C. Cosco se bucură printre cititorii numeroşi ai volumelor d-sale cu mare succes de circulaţie ,de reputaţia notorie a unui om duhliu şi a unui ironist Totuşi, sub acest aspect literatura d-sale nu depăşeşte caricatura verbală sau chiar reproducţia întocmai, documentară, a unor feluri de grăire aparţinând mahalalei bucureştene, la care se adaogă uneori, ca variaţiile unei teme, improvizaţiuni pe jocuri de cuvinte, stârnte de neastâmpărul ghiduş al demonului calamburului. Ironia, la Caragiale de pildă, era expresia unui înverşunat criticism social şi semnul neîndoelnic al prezenţei şi participării la realităţile vieţii dimprejur, al căror ridicol era denunţat cu o ageră luciditate zeflemitoare. Scrisul d-lui C. Cosco exprimă dimpotrivă atitudinea insulară a insului neadaptabil la ceeace se petrece şi se preface în imediata actualitate, din care se refugiază izolându-se în închipuire sau în trecut. Autorul volumului *„Când era bunica fată"*.. este în fond un om sfios, un sensitiv pe care-l derutează şi-l înspăimântă chiar, pozitivismul brutal, „lipsa de idealism" a vremurilor moderne. Felul de a reacţiona al d-lui Cosco este refuzul de participare, izolarea în amintire şi în trecut, în acea fermecătoare insulă cu numele: „Pe vremea mea", până la care ecourile actualităţii nu ajung de cât ca să-l întărească şi mai mult în hotărîrea de a nu mai ieşi din cuprinsul ei.

Din această dispoziţie sufletească „izolaţionistă", din nemărturisita simpatie şi preferinţa exclusivă a d-lui Cosco pentru oameni şi lucruri care au fost, au apărut cele mai multe şi mai bune pagini din *„Câna era bunica fată"*..", în fruntea cărora trebuesc negreşit citate capitolele „Dela casa lui Anton Vanic" şi „Câţiva scriitori şi mari umorişti", — contribuţii preţioase la literatura portretistică şi anecdotică a vremurilor dinaintea primului război mondial. Două exemple: prezentarea epigramistului Dumitru Teleor şi o anecdotă cu Trancu-Iaşi le socotim deajuns pentru ilustrarea talentului de povestitor al d-lui C Cosco:

„Nu ne dădea nici bună ziua şi nici mâna — mai ales mâna — pentru motive pe cari le cunoşteau toţi prietenii lui Teleor. Omul acesta sănătos şi la trup şi la minte, avea o fobie: microbii. Toată lumea avea microbi pe mâini, toate clanţele de asemeni. Voia însă numai decât să nu băgăm de seamă că nu ne-a întins mâna şi atunci repede se căuta prin buzunare şi scotea ceva mult mai bun decât o strângere de mână; scotea scăpărări de spirit din epigrame, humor delicios din diverse schiţe, imagini plastice pline de inedit şi de „poante" surprinzătoare din poeziile cari niciodată nu erau lipsite de un accentuat lirism, de o notă de duioşie.

Cu o mână ţinea manuscrisul de o caligrafie puţin comună, cu litere mari, în rânduri aproape transversale, pe petice de hârtie, găsită la întâmplare; cu cealaltă mână făcea un gest care era numai al lui, cu degetele strânse puică, spunând, cu clătinări din cap, care nu arătau nici o autolaudă, cu o seriozitate care par'că persifla pe negustorul care îşi califica marfa:

— „Ceva bun, am ceva fain!"

De ce spunea aşa Teleor ?

Mă întrebam întotdeauna şi-mi explicam pe măsură ce-l cunoşteam mai mult. Era sfios şi de-o modestie excesivă, iar recomandarea ce-şi făcea era mai mult ca să-şi înfrângă timiditatea, chiar faţă de nişte tineri şi începători cum eram".

(Dumitru Teleor)

Altă-dată Trancu-Iaşi era invitat la o nuntă pe str. 11 Februarie. In ziua aceea avusese un program foarte încărcat. Consiliul de miniştri, Cameră, conferinţă, etc. Dela o adunare colegială, unde părăsise un grup de avocaţi, s'a suit grăbit în maşină spre str. 11 Februarie A oprit pe uliţa indicată unde a văzut înşiruindu-se câteva automobile, împodobite ca de nuntă şi, jovial cum era întotdeauna, a pătruns în casă strângând, în dreapta şi în stânga, mâinile nuntaşilor, foarte mişcaţi de vizita excelenţei.

La masă, grăbit fiindcă trebuia să meargă la gazeta oficioasă a partidului averescan, şi doritor de a vorbi nuntaşilor el cel dintâi, s'a sculat pentru un toast.

— Am venit în mijlocul dumneavoastră... Căsătoria, etc

...Şi acum, dragii mei... (şi a băgat mâna în buzunar, a scos biletul de invitaţie, să afle numele miresei, al ginerului şi al părinţilor) acum, dragii mei Marioara şi Nelu, ca şi voi părinţii.. Vasilescu şi Ionescu..

Au urmat cuvinte calde, frumoase, de felicitări, aşa cum ştia el să le potrivească, pentru tânăra pereche, pentru fericiţii progenituri.

Aplauze, — şi Trancu-Iaşi amical, radios de bucuria ce făcuse, a strâns iarăş mâinile la doi trei meseni din apropiere şi a plecat în sunetele bandei de lăutari, cari cântau să spargă diblele „mulţi ani trăiască".

Când să iasă pe sală, un nuntaş s'a apropiat sfios de excelenţă :

— Coane Grigore, îmi dai voe, o mică rectificare: pe mireasă n'o chiamă Marioara, ci Getta. Ginerele este Nicuşor nu Nelu iar părinţii sunt Nicolau şi Dumitrescu. Nunta cu numele pe cari le aţi spus este tot pe 11 Februare, dar la nr. 59. Aci e nr. 7.

Conu Grigore nu s'a emoţionat de fel. Cu aceeaş bună voinţă şi dragoste a răspuns :

— Şe-are afaşe! Nu-i nimic! Mă duc şi acolo. Cât ai spus că e numărul?"

(Trancu-Iaşi)

Atitudinea de sentimentalitate plină de îngăduinţă iertătoare şi de înduioşată simpatie pentru figurile pe care le evocă, fie că sunt din lumea mahalalei bucureştene sau din aceea a cafenelei politice şi literare de odinioară, este caracteristică d-lui C. Cosco Talentul d-sale şi-a găsit expresia cea mai potrivită în paginile evocatoare ale volumului *„Când era bunica fată"*, pe care, cu îngăduinţa autorului, îl vom socoti debutul d-sale în literatură.

MIHAI NICULESCU

Poem vesperal

Se ofileşte floarea luminii ce crescuse
Inaltă cât dafinul livezii cu minuni
Şi pasărea cea albă a timpului căzuse;
Ca să se 'nalţe alta cu aripi de tăciuni.

Cu ochi de fum priveşte lumea în altă parte:
Din iarba mătăsoasă a zării creşte luna,
Un duh tăcut de seară deschide 'n cer o carte
Cu taina printre rânduri şi slova cât aluna.

Din piepturi de pădure şi braţe de coline
Se 'nalţă svelt şi magic al serii trup de fum,
Un stol de linişti cade în câmpuri de sulfine,
Iar peste noi tăcerea se cerne, parcă-i scrum.

Sus, lotcile de gânduri plutesc acum pe ape
De slavă încropite cu valuri de mister,
Trec ciutele'nserării în zare să se-adape
Şi seara-i tot mai vastă sub roşul lăicer.

I. GOGA

Seară în port

Amurgul cade'nsângerat în mare,
Cu seara'n cioc trec pescăruşi în fugă,
Se împletesc în zare curcubee
Şi-o toacă'n târg vesteşte ceas de rugă.

In portul mic şi'nvăluit de umbre
Se sparg tăceri în cioburi peste ape.
Simţi timpul cum suspină lângă tine,
Ca un pian uitat şi fără clape.

Corabia porneşte spre fiorduri
Şi'n urma ei tristeţea se coboară....
De undeva din noaptea fără margini
Porneşte lin un cântec de vioară.
Aprilie 1942, Crimeea.

DIMITRIE SCHEIANU

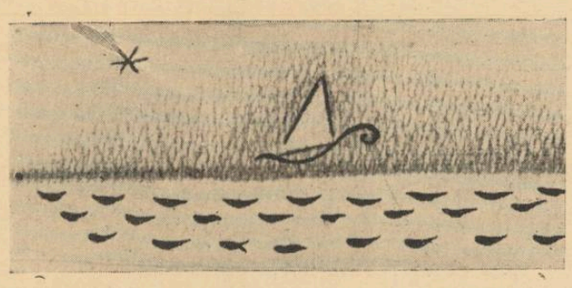

Noul Paradis

Vom fura din basme viu pe Barbă-Cot
Să ne smulgă zarea rea din rădăcini,
Vrem grădina nopţii s'o înnoim de tot
Alte stele'n roua să turnăm pe crini.

Cu un chiot aspru, cânt de văgăuni
Nouă luni suna-vor peste val de timp
Când în zări Lungilă va 'mplini minuni
Strămutând şi luna'n noul anotimp.

Sfarmă-Pieatră frate — inimă de stâncă
Ne va strânge'n calea robilor de aur
Bulgări de lumină. Şi-i vom cere încă
Să ne taie calea dreaptă în coclaur.

Pe-un drumeag de raze şi de mii văpăi
Vom porni spre alte-împărăţii de vis...
Peste mări de ceruri, peste nori în clăi
Să clădim, prteteni, Noul Paradis.

M. I. COSMA

„VĂMILE VĂZDUHULUI"
se numeşte noul volum de poezii al d-lui MATEI ALEXANDRESCU
care va apare în curând în colecţia „Universul literar"

CANTECE NOUI

RELIEF

CUVINTE FĂRĂ FARD — INTRE PLACHETĂ ŞI VOLUM

Să zăbovim de astă-dată puţin alături de-un poet, care în ultimul timp a evadat în domeniul stufos şi complex al romanului. Orice-ar fi însă, Mircea Streinul e tot un poet — căci despre el o să fie vorba. Omul Mircea Streinul e plin de cele mai lirice elanuri, contradictorii uneori, dar poate că tocmai aceasta îi şi face farmecul. Servieta lui veşnic doldora de corecturi şi manuscrise, chiar dacă ascunde uneori şi câte-un vârf de peniţă otrăvită, e totuşi aceea a unui creator care nu numai că s'a realizat pe deplin, dar ne rezervă mereu alte şi alte surprize. Au fost clipe când mie versul lui Streinul, sau proza lui, mi-au fost cu mult mai aproape decât mâna pe care ne-o întindea, protocolar şi grăbit — şi mi se pare că tocmai asta arată că acest scriitor nu e unul de fiece zi. Poetul Streinul nu poate să nu reapară, tot aşa cum (orice s'ar zice) romancierul Streinul a scris pagini definitive şi cum reporterul sau polemistul au scris poate şi lucruri mai efemere. Dar toate acestea ne vorbesc despre o minunată vocaţie. Autor a nu mai puţin de douăzeci şi cinci (25) de opere, Streinul e cel dintâiu din generaţia sa, care este un definitiv (acordăm acestui cuvânt toate, absolut toate sensurile, şi cele grave şi cele mai puţin...) şi care nu are de acum a se teme nici de critică, nici de public, pentrucă îmbrăţişându-l, nu-l mai pot respinge. La treizeci şi ceva de ani, Mircea Streinul e poate numai la un început de drum, după ce a început atâtea şi atâtea, care însumate la un loc, alcătuiesc ceea ce se chiamă *drumul său.*

Noi nu facem aici critică literară, nici recenzie, pentrucă aceasta o pot face alţii, mai cu temeiu sau fără. Nici măcar, nu dăm expresie unor „camaraderesti omagii", fiindcă oamenii care şi-au zâmbit odată pieziş, nu se mai pot încurca în salamalecuri.

„Prăvălia diavolului", „Oameni de noapte" şi „Lupul din ţara huţulilor", iată trei ultime cărţi, pe care acest adevărat poet ni le oferă cu o neîntâlnită dărnicie. Şi în gestul acesta larg, în care nu ştim ce să admirăm, pentrucă el vine dela un creator cum puţini se află, noi recunoaştem impetuozitatea dar şi risipitoarea tinereţe eternă a lui Mircea Streinul din Cernăuţi, Str. Transilvaniei 171...

INTRE PLACHETĂ ŞI VOLUM

Moda plachetelor de versuri nu va muri, credem, niciodată. Nu fiindcă mereu au să existe tipografii, nici fiindcă punga bietului poet va fi întotdeauna mai accesibilă acestui efort, (oh, unde ne sunt editorii?) ci fiindcă placheta, această serenadă lirică, e un act gratuit, care nu poate şi nici nu trebuie să moară.

Se pune numai întrebarea dacă placheta e utilă—în sens ideal — *oricând*, sau dacă momentul apariţiei este unul bine determinat de anumite considerente logice. Şi noi credem că da! Căci un poet, care vrea să fie într'adevăr unu, nu se poate aventura în lume cu această carte de vizită, fără o introducere masivă, reprezentativă, care să-l fi anunţat în prealabil, ba chiar în mod definitiv. Volumul, după o ucenicie risipită, credem că trebue să fie prima treaptă, de la înălţimea căreia să se poată justifica pe urmă, fără prea mari sforţări, gestul pur şi simplu, al unei plachete. Căci dacă am spus mai sus că placheta e o serenadă lirică, atunci realizarea care e volumul, nu poate fi decât simfonia care să reprezinte în întregime pe poet.

Păcat că în ultimul timp s'au aflat atâţi poeţi — tineri, bineînţeles, cu toţii — care au preferat această cale întoarsă, din care nici ei, dar nici cetitorii nu au de câştigat. Saltul e uneori preferat unui pas. Iată că lucrul se poate aplica perfect şi acestei plachetomanii, pe care noi suntem cei dintâi cari o înţelegem, căutând însă să-i imprimăm dacă nu un rost, cel puţin un tâlc. Graba, despre care am mai vorbit aici şi cu alt prilej, nu este decât un rău sfetnic, dacă alege acest drum sucit. Căci nimic nu e mai riscant, decât să te sui pe o şubredă movilă de nisip (vedeţi, placheta?) şi să cânţi, când cel dintâiu vânt îţi poate dărâma nu numai piedestalul acesta improvizat, dar chiar si vocaţia cu care porniseşi.

Să ia aminte poeţii, căci nu tot ce e frumos este şi durabil...

ŞTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru St. B. Şi răspunsurile: *Ionelia, C. Rol., M. Dumbr., C. Mareş, M. Malcic, C. P. Const.:* Nu. *N. Ver., M. I. Cos., D. Mar.:* Da. *Crăiţa D., M. Crama, D. P. Tăr., V. Flrş., Izlove:* Altele.

Note românești

D. PAUL CONSTANT

va scoate în curând, la editura „Gorjan", a doua ediţie a romanului său *Râia*, care la prima tipărire s'a bucurat de un deosebit succes.

Acestui volum îi va urma, după câte suntem informaţi, un altul de „schiţe pentru timp urît" — cum le numeşte autorul — intitulat *Mărturisirea unui inculpat* şi va vedea lumina tiparului la editura Miron Neagu din Sighişoara.

POETUL ŞTEFAN BACIU

care dela Cetatea lui Bucur, *a-părută cu doi ani în urmă, n'a mai tipărit nimic, va apare în vitrine în toamna aceasta cu două volume de versuri:* Muzica sferelor *(sonete) la editura „Gorjan" şi* Caet de vacanţă *(poeme) în colecţia „Universul literar".*

Tot la Gorjan va publica o traducere din Kleist: Michael Kohlhaas; *deasemenea, are gata pentru tipar o broşură intitulată* Eu, împotriva mea *(o răfuială) pe care autorul o va scoate în editură proprie.*

După câte ştim, Ştefan Baciu, în afară de volumele anunţate mai sus şi care vor apărea în această toamnă, mai are în manuscris gata pentru tipar încă două volume de versuri: Jucării *(catrene) şi un altul cu titlu încă nefixat, cuprinzând poezii scrise între 1938—1942.*

NEAGU RADULESCU: 4 PE TRIMESTRUL 2

După categoricul succes de librărie câştigat cu cele patru ediţii ale „Turnului Babel", Neagu Rădulescu a tipărit de curând la editura Contemporana un volum de nuvele intitulat 4 pe trimestrul 2.

Găsim şi în această carte aceleaşi caracteristici ale scrisului lui Neagu: vioiciune, observaţie precisă a esenţialului, cursivitate, — agrementate din belşug cu o doză de aciditate pe care o întâlnim în toate operele sale de până acum.

Numărul cititorilor pe care Neagu şi i-a câştigat prin cărţile anterioare, ne face să prevedem o a doua ediţie (de data aceasta neadăogită!), care va diferi de prima doar prin coperta semnată de altcineva decât de Drugă.

INGHIŢITORUL DE VIPERE

se numeşte ultima carte de nuvele a d-lui *Ion Dragomir*, apărută în editură proprie, la tipografia „Universul", în condiţii tehnice excepţionale.

Toţi cei cari au citit romanul său *Disperaţii*, care a epuizat trei ediţii în mai puţin de un an, au avut ocazia să remarce calităţile de admirabil povestitor ale lui Ion Dragomir. *Inghiţitorul de vipere* cuprinde, în cele trei sute de pagini, un număr de nuvele fermecător povestite, în marea lor majoritate oglindind fapte reale, culese din viaţa bogată în aventuri din cele mai variate şi originale trăite de autor însuş.

Este o carte ca puţine altele din cele apărute în ultimii ani şi-i prevedem acelaş succes de care s'au bucurat şi „Disperaţii".

C. P.

Intelectualul şi războiul

(Urmare din pag. I-a)

care-l dăm acestei noţiuni nu cuprinde nimic pejorativ în el. Considerăm artist al vieţii pe acela care îşi priveşte existenţa ca pe o experienţă, el face ce vrea. Este un astfel de artist numai cel ce poate spune: „Eu am făcut din mine ceea ce am vrut eu, dela stricta respectare a imperativelor sociale şi morale, până la completa lor desconsiderare, dar toate în mod desinteresat, pentru frumuseţea gestului". In această ordine de idei, este mai mare artist al vieţii perceptorul care a furat Statul şi a băut banii, decât Ministrul care şi-a făcut cu ei case şi le-a dat fetelor ca zestre. Să bei, dar să nu te îmbeţi, să intri la Laïs dar să ştii ieşi dela ea, să-ţi placă viaţa dar să nu te laşi posedat de ea. Socrate a fost un beutor dar nu un beţiv, Aristip un cercetător al curtezanei Laïs dar nu un posedat; azi noapte ai câştigat la cărţi o avere, dar mâine prietenii aud că ai avut curiozitatea să experimentezi cu moartea.

Ca să fii viteaz, detaşarea de propria-ţi viaţă, considerarea ei ca o simplă încercare, ca viaţă a altuia, este o condiţie esenţială.

Pentru ca să nu ni se reproşeze că o atare atitudine atinge disperarea şi că, în acest fel, nu mai are nici o valoare, vom arăta că ea angajează persoana celui ce o realizează. Disperatul este un om lipsit de voinţă, să te rupi însă de tine şi să mori fiindcă aşa vrei este efortul extrem pe care-l poate realiza un om. Un învăţat, vrând să cunoască rezistenţa vitală a şoarecelui, a făcut următoarea experienţă: a fixat animalul într'un dispozitiv mecanic care îl ţinea întins de picioarele dinainte şi de cele dindărăt. Cleştele acestea se apropiau şi se îndepărtau ritmic, încordând şi relaxând corpul şoarecelui, până la moarte. Animalul a trăit nu ore, ci peste trei zile. Dacă o fiinţă de mărimea acesteia a rezistat atât — conchidea învăţatul — cât de mare trebue să fie puterea de rezistenţă a omului? Nu credem în adevărul acestei exclamaţii şi nici în existenţa unui raport direct între mărimea fiinţelor şi capacitatea lor de suferinţă. Nu ne-am mira deloc dacă după numai o zi de chin omul ar muri, fiindcă, pe lângă puterea de rezistenţă organică, nu putem scăpa din vedere rezistenţa sufletească, voinţa de a trăi sau de a muri, care se adaugă fiinţei umane.

Sunt puţine animalele care se pot sinucide, omul o poate face şi nu numai din afară, ci din interior, fără armă, prin propria-i voinţă.

Revenind la chestiunea despre care scriem, repetăm că acceptarea morţii ca pe un fapt de experienţă gratuită este un act de voinţă şi nu de disperare. Se poate obiecta însă că nimeni nu moare pentru plăcerea de a muri şi chiar atunci când ni se pare că e vorba despre o astfel de moarte, ca substrat există întotdeauna convingerea că gestul e util şi serveşte cuiva, în cazul nostru naţiunii. Lucrul acesta e adevărat, dar adevărate sunt şi morţile gratuite, mai ales atunci când accepţi să lupţi, indiferent dacă pierzi, sau câştigi lupta.

Suntem conştienţi că puteam desbate problema războiului, introducând în discuţie o serie de elemente cunoscute ca sentiment naţional, datorie, dreptate, etc. Nu am apelat la aceste noţiuni pentru două motive: mai întâi, fiindcă suntem convinşi că utilizarea lor ne-ar fi alăturat unora din concepţiile despre război amintite la începutul acestor consideraţii, iar în al doilea rând, specific intelectuală nu este decât acest fel de moarte pe care am descris-o aici şi numai în acest fel războiul este o probă, prin care trecând intelectualul îşi păstrează blazonul.

Se spune că Tracii ar fi trăit o asemenea atitudine faţă de moarte. Nu cred că nepoţilor le-ar strica să aibă tăria şi nepăsarea de-a putea experimenta cu viaţa şi cu moartea lor proprie, când asta înseamnă să fie viteji.

N. PÂRVU

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

— Reportaj —

de PAUL I. DANIEL

DASCĂLUL...

La ora unu douăzeci și șase de minute și trei secunde scara dărăpănată trosnește sub pașii domnului Temistocle, profesor de matematică. In casă se lasă o liniște de moarte. Ionel, care se pregătea tocmai să tragă o „directă" în bărbia lui Nicu, încremenește cu pumnul întins. Nicu, care se pregătea să urle în vederea loviturii, rămâne cu gura deschisă. Anișoara, care-și potrivea părul în oglindă, aleargă repede să vadă dacă masa e pusă așa cum îi place „șefului" și dacă din greșală n'a așezat vreo furculiță la dreapta farfuriei, ceeace ar fi grav, sau dacă solnița din întâmplare n'ar fi exact în centrul mesei, ceeace ar fi și mai grav. Dar se liniștește repede că totul e în cea mai perfectă ordine.

Tacâmurile ar putea provoca, prin simetria lor, invidia... copacilor dintr'un parc englezesc. Intre timp se aud trei bătăi în ușe, trei bătăi precise și seci la intervale cronometrate unul de altul. In cinci secunde exact cât i-a trebuit ca să vină din bucătărie, Anișoara a deschis, dar prea târziu. Eroul ceasului o măsoară îmbufnat, tăcut, își atârnă bastonul și pălăria în cuier, își scoate ochelarii depe nas, îi șterge, îi pune înapoi, îi șterge încăoadtă și cuvântează :

— Cât timp trebuie să aștepte un biet creștin la propria lui ușe până să binevoți să-i deschideți ? După ce vin dela muncă, trudit și amărît, sunt lăsat, eu, singurul om care muncesc cu adevărat în casa aceasta, eu stâlpul familiei, eu cel mai bătrân profesor din liceu să aștept până se îndură cineva să-mi deschidă ?

— Dar, tată, argumentează Anișoara, eram în bucătărie... Dar toate explicațiile acestea nu folosesc la nimic căci domnul Temistocle i-o taie scurt :

— Din bucătărie până aici un om normal face — în medie — două secunde și trei zecimi. Cred că, eu, omul cifrelor sunt cel mai în măsură să știu asta... Apoi, devenit subit mai uman, adaogă cu sclipiri interesate în ochi :

— Sper că la ora asta masa e gata și că un biet om trudit și muncit are dreptul să și mănânce, sau e cineva de altă părere ? Nu, nimeni nu e de altă părere ? Să vedem ; să încerce dacă-i dă mâna. Unde este doamna ? se adresează domnul profesor lui Nicu. Dar mama e în bucătărie cu servitoarea.

— Cred că la ora asta ar putea binevoi să fi terminat cu bucătăria. Intrebuințând în medie un ceas pentru cumpărături, treizeci și cinci de minute pentru curățenie, trei sferturi de oră pentru curățatul zarzavatului și o oră și douăzeci de minute pentru gătit, ar fi trebuit... Dar progenitura nu mai află ce ar fi trebuit. De altfel, nici nu este prea curioasă. In clipa aceea, doamna Temistocle îl cheamă la masă, iar servitoarea aduce castronul cu supă. Situația ar putea fi deci, după toate prevederile, socotită ca salvată. Eroare ! In momentul psihologic, adică exact când stăpâna casei împarte supa de roșii în farfurii, profesorul intervine :

— Cât ați plătit azi roșiile ? I se spune prețul zilei.

— Câte roșii ați întrebiunțat pentru supă ? I se spune și asta.

— Ce risipă ! isbucnește Temistocle. Cum se pot întrebuința atâtea roșii la o supă când... calculele mele au dovedit că cu șapte roșii și un sfert se obține un lichid de aceiași densitate ? Ei bine, drept pedeapsă nu voiu mânca nici o lingură din această supă. Risipa trebuie înfrânată prin exemplu. Ei bine, sacrific pentru știință și pentru cumpătare !.. Și sculându-se marțial dela masă, se retrage țeapăn cu pași măsurați, după ce a avut grije să arunce risipitorilor o privire nimicitoare.

— Cât e ceasul ? întreabă după câtva timp doamna profesor.

— E trei, zece minute și douăsprezece secunde, răspunde prompt Nicu.

— Știu, fiindcă tocmai își spală mâinile „șefu" înainte de plecare. Peste zece minute și patrusprezece secunde pleacă la slujbă. Mândria lui este că în douăzeci de ani de slujbă n'a întârziat niciodată afară de una singură când a venit cu... trei minute întregi mai târziu dar nu fusese — bineînțeles — vina lui ci a tramvaiului care întârziase peste orișice calcule și prevederi omenești...

E seară. Ora șapte și zece minute, și foarte cald. Domnul profesor părăsește curtea școlii.

— Ce-ar fi să bem un țap, propune un coleg care îl ajunge din urmă. In Temistocle se dă lupta cea mai crâncenă din viața lui. E cald și un țap ar fi o adevărată fericire, ar fi... Dar virtutea triumfă.

— Imi pare rău, dar nu pot, se hotărăște în cele din urmă.

— Da' dece frate ? Ce te lași așa greu ?

— Trebuie să fiu negreșit la opt fără zece acasă. Colegul îl privește incredul.

— Ai musafiri ?

Nu, domnul Temistocle nu are nicio treabă și cu atât mai puțin musafiri. Aceasta ar fi împotriva oricărei ordine și discipline. Trebuie însă totuși să fie așa. In douăzeci și unu de ani și trei luni de când s'a însurat, n'a întârziat o singură dată și aceasta este pentru el cel mai puternic motiv de mândrie. In fond, știe prea bine că nu prea are ce face acasă și toată lumea ar fi încântată să scape de cicălelile lui... cifrate, dar se simte dator să dea exemplu neclintit al punctualității, al punctualității cu orice chip și orice preț.

Mai deunăzi se vorbea de măritișul Anișoarei. Prima întrebare pe care o puse domnul Temistocle eventualului pretendent n'a fost nici cât câștigă, nici despre familie, ci a fost pur și simplu :

— Dumneata ești... punctual? Un om care nu este punctual este pentru el mai periculos decat un criminal. Un criminal greșește, dar un om nepunctual păcătuiește întotdeauna împotriva ordinei stabilite, împotriva timpului, împotriva universului, deci împotriva lui Dumnezeu.

Astfel se scurge viața domnului Temistocle, profesor de matematică : între cifre și fracțiuni, fără orizont și fără fantezie ; dealtfel, el își face un punct de onoare în a elimina cu desgust din viața lui orice element ca să spunem astfel.. fantezist.

— Eu sunt omul realităților, obișnuiește să spună el, și nici nu-și dă seama câte puține contingențe are realitatea, viața cu cifrele, cu... zecimalele și cu rădăcinele pătrate. Nu este numai o victimă banală a unei și mai banale deformări profesionale. Nu i se poate în fond imputa decât un singur păcat : unul singur, dar care ar putea prăbuși Universul : lipsa de imaginație...

SLUJNICA...

— Veto, strigă doamna Chirtop dela etajul patru. Veto, unde ești, pentru Dumnezeu ? Te strig de două ceasuri.

— Aici sunt, răspunde Veta fără să se clintească.

— Aici, precizează Veta. Veta nu este departe, este la poartă și asta nici măcar de mult, ci de abia trei sferturi de oră. In definitiv, nu este un păcat să stai la poartă și sancțiunea acestui delict nu este prevăzută până acum în nicio... jurisdicțiune. Veta știe aceasta, chiar faptul că stăpâna o așteaptă să vină de trei sferturi de ceas cu zarzavaturile cumpărate dela oltean, nu e decât o împrejurare foarte neplăcută, pentru stăpână, bineînțeles, și atâta tot. Și ce vină ar avea ea când nu are împotriva ei nici măcar circumstanța agravantă a premeditării ? S'a întâmplat tocmai ca Gheorghiță olteanul să fie dintr'un sat vecin cu al părinților Ioanei, o prietenă intimă a verișoarei cumnatei ei. Și atunci a trebuit ea să întrebe de sănătatea acestor rude apropiate.

— E chestie de obraz, nu ? Și schimbul de convenționale amabilități a ținut mai mult decât a prevăzut. Asta a fost tot și dacă cucoanei nu-i place, n'are decât să-și găsească una mai bună. Ea, Veta, găsește locuri câte vrea. Are de unde

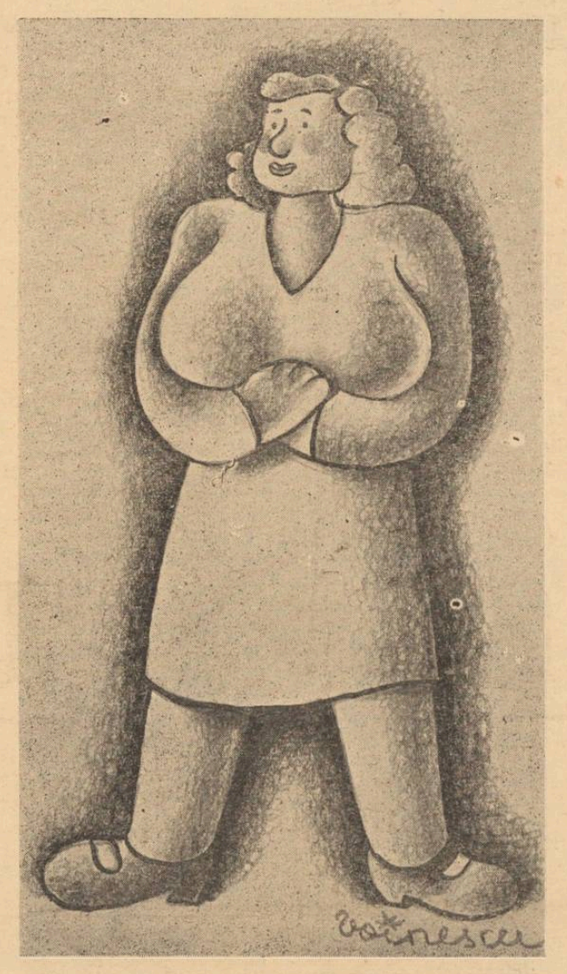

alege. De pildă, doamna perceptor de alături mereu o cheamă și vrea să-i dea două mii cinci sute de lei pe lună și nu leafa asta de mizerie ; și este un loc bun cu muncă mai puțină — numai la două persoane, — și nu balamucul de aici. Și acolo nu ți se măsoară bucătura de pâine și dumicatul de mămăliguă, că sunt oameni nobili, care au de unde și știu cum se tratează o fată cinstită și harnică. Toate astea le înșiră Veta repede, pe nerăsuflate stăpânei sale care zadarnic încearcă să-i stăvilească elocința. După ce a spus ce a avut pe suflet, adaogă cu un ton absolut firesc :

— Ce gătim diseară, coniță ? Conița se gândește dacă — de astădată — să n'o dea totuși afară.

— Dar de unde știi că găsești alta mai bună ? Asta cel puțin nu fură decât câțiva poli la coșniță și din când în când uită să dea restul. Deasemenea, proviziile din cămară dispar în mod vertiginos când n'a avut grije să le încuie.

Dar totuși.... Altele îți lasă casa goală și pe aici e este drumul.

Apoi numai dela Veta mai poate afla... ce se petrece la doamna căpitan de peste drum, fiindcă. Veta e prietenă intimă cu Safta, servitoarea căpitănesei... Și parcă alta e mai bună ?

Doamna Chirtop, care înainte schimba câte două fete pe săptămână, are în materia asta o vastă experiență. Deaceia înghite, face socoteala cu Veta, — nu e o eroare decât de douăzeci și cinci de lei pe care i-a pierdut pe drum probabil — și apoi o întreabă discret, așa ca servitoarea să nu observe că o interesează, ca pe un fapt divers, cine a mai fost la ceaiul căpitănesei și ce a servit seara la masă. Hotărît, Veta nu are memorie. Dacă acum cinci minute o ridica pe doamna căpitan în slava cerului, trebuie recunoscut că, la fel ca toate femeile, este destul de inconsecventă. Și stăpâna ei află cu deliciu că rochia nouă a rivalei sale nu e nouă, ci prefăcută dintr'una veche (asta i-a spus-o croitoreasa care lucrează în casă), că frișca pe care a servit-o Duminică mosafirilor era atât de veche, încât unei cucoane i s'a făcut rău, că biata Safta e moartă de foame fiindcă stăpânii țin totul sub cheie și nu-i dau nici pâine să se sature, că...

Este Sâmbătă seara și domnul și doamna Chirtop mănâncă în oraș. Cine-i poate pretinde sărmanei Veta să stea acasă singură cuc ? Ce, să păzească zidurile? Și apoi îi e și frică, zău totdeauna i-a fost frică singură. Soluții se găsesc repede. Veta îl cheamă pe Costică ordonanța domnului căpitan să-i ție de urît. Și dece ar sta amândoi în bucătărie dacă tot nu e nimeni acasă? Conița i-a spus doar să păzească casa, nu... bucătăria. Deaceea îl poftește pe Costică în birou și se instalează amândoi comod în fotolii. Dar nu s'a sfârșit. Un musafir trebuie „tratat" cu ceva, așa se obișnuiește. Și Veta e fată fină și știe ce se cuvine. Nimic mai ușor. Prăjiturile pe care stăpâna ei le-a oprit pe mâine sunt tocmai bune și în pivniță e vin destul. Reacțiunea stăpânilor n'o prea preocupă pe Veta. A mai trecut ea prin situații similare, mai grave chiar. In cel mai rău caz, dă vina pe... șoareci, pe pisica vecinului, pe copilul chiriașului.

Veta este foarte elegantă astăzi, mai ales că și-a luat din dulap rochița înflorată nou nouță a stăpânei. Ii vine cam strâmt, nu e vorbă, dar nu importă. A și pătat-o puțin cu vin și tocmai în față, dar nu-i nimic. Conița n'o să observe, o să-i spună că nu știe... c'o fi pătat-o croitoreasa când a lucrat-o, sau, însfârșit creadă ce-o vrea. Veta și Costică se distrează admirabil, toată lumea e a lor, nici nu bagă de seamă cum trece timpul. Noroc că stăpânii zăbovesc. Și chiar dacă i-ar surprinde, n'au decât să-și caute altă slujnică, dacă nu le convine. Nu e mai rea decât altele. Ca atâtea altele nu fac nimic mai rău decât că profită de anumite împrejurări. E timpul lor...

NIMBUS

— Schiță —

Cred că nu era ofițer, în regimentul meu, care să nu iubească pe căpitanul Mihăescu Atanasie. Și aceasta pentrucă era un omuleț tare simpatic. Chel, cu trei fire de păr gălbui pe creștetul capului gogoneț — motiv pentru care sublocotenentul Berendei îi lansase porecla de Nimbus — urechi mari cât niște frunze de lipan, gât gros și roșiatic, cu reflexe de sfeclă, ochi albaștri, puțin spălăciți, nas cărnos și lung ca un apenice, veșnic operat de degetele scurte și nodoroase ale mâinii drepte, buze enorme și răsfrânte, dedesubtul cărora, dintr'o scobitură adâncă, pornea o bărbie mică și rotundă ca vârful unui pantofior de damă nou nouț. Deși avea barbă rară și perii îi creșteau anevoe, se rădea din două, în două zile. „Că așa făcea domnul colonel și așa îi stă bine unui ofițer corect și disciplinat...".

Când se așeza pe scaunul caporalului frizer, buzele sale nu uitau niciodată să lipăe prevăzătoare :

— Ai grijă, băiatule ! Umblă încet cu briciul, să nu-mi crestezi obrazul. Crestătura cu briciul strică fața, o boțește și o face ca pe o rogojină. Mă 'nțelegi? Eu am obraz subțire, nu ca al tău... O mică neatenție și gata: a și plesnit ! Mă 'nțelegi?

Pătruns el însuși de aceste sfaturi, așeza cu energie picioarele scurte, unul peste altul, fără să poate atinge cu talpa parchetul, apoi, puțin încruntat, ca la tragerile de instrucție de pe poligonul garnizoanei, comanda :

— Incepe, caporal ! Mă'nțelegi?

Căpitanul Mihăescu nu era nici vesel, nici trist: era serios. Sau cel puțin, așa vrea să pară în regiment.

Pe stradă, pe câmp, în cazarmă — cred că și acasă avea aceeași atitudine — era întotdeauna grăbit și preocupat, numai el știa de ce încâlcite probleme tactice. Saluta fulgerător, totuș stângaci, răspundea oricărui salut și nu se temea de nimeni. Inspecțiile pentru el erau floare la ureche, pentrucă asuda cel mai mult, pentru a nu i se găsi o vină.

De colonel nu fugea niciodată, cum a văzut că fac ceilalți ofițeri. Cum îl zărea, se ducea intins spre el, intărind pasul ca la defilare, se oprea la cinci pași în fața lui, apoi, cu mâna la chipiu și fața încordată de seriozitate — în semn de energie și cunoaștere perfectă a regulamentului, răcnea :

— Am onoare să vă salut, domnule colonel ! Compania șasea, efectiv atâți absenți și atâția prezenți, se află actualmente în curs de executarea programului de instrucție.

Dacă mai aveți ceva de ordonat, sunt gata, eu și intreaga mea unitate, să vă ascult...

Colonelul zâmbea cu bunătate și îngăduință și-i intindea mâna, depărtându-se.

— Bine Mihăescu ! N'am nimic nou.

Dar căpitanul Mihăescu, dacă nu vorbea cu nimeni prea mult, în afară de program, în orele de program era foarte activ.

Vorbea într'una, dădea ordine în dreapta și'n stânga, alerga dela unul la altul, țipa, și nu vrea să știe altceva, decât să se execute absolut „dar absolut până la capăt", tot ceeace ordona.

— Să faci tot ce ți se ordonă, camarade.

Mă'nțelegi ? Să faci arma lună. S'o freci, s'o freci, și p'o parte și pe alta, și pe dinăuntru și pe dinafară, să nu rămâie pic de murdărie pe ea. Mă înțelegi ?

La urmă să mi-o aduci, s'o văd.

Vreau să sticlească ca soarele. Mă 'nțelegi ?

Mai mult, mă'nțelegi ? Ca focul...

Să-mi fac mustața'n magazia ei, mă'nțelegi ?

Și ostașii, în semn c'au auzit și-au înțeles, răcnesc din fundul bojocilor cum i-a învățat domnul căpitan: da! în vreme ce sublocotenentul Berendei râde pe'nfundat lângă mine, șoptindu-mi :

— Mustața care n'o are...

Căpitanul auzea, se întorcea spre noi și încrunta sprâncenele:

— Nu-ți este rușine sublocotenent Berendei ? Uiți că te afli în fața comandantului dumitale de companie?

— Iertare, domnule căpitan ! răspundea acesta cu cel mai serios aer din lume, ducând mâna la chipiu. Sunt în spatele dumneavoastră...

— Și? în spatele meu fiind, îți permiți beseade pe socoteala mea ?...

Berendei ar fi voit să spună ceva, dar cuvântul „beseade", îl făcea să-și înghită răspunsul, înecându-se...

Căpitanul se'ndrepta iarăși spre ostași și continua cu ordinele, uitând despre ceeace vorbise înainte de întreruperea lui Berendei.

— Așa ! Bun ! Vasăzică, ne-am înțeles. Magazia să sticlească ca focu... Aranjați toate efectele frumos pe rafturi și... așa... care vasăzică... așa... mă'nțelegi?.. așa... acum, la program. Iar dumneavoastră, domnilor ofițeri, poftiți în cancelarie.

Inlăuntru, căpitanul ne explica tema de luptă pentru a doua zi.

Inamicul e în apărare pe linia pădurii Buda. Noi atacăm. Ar trebui să mergem la recunoaștere. Vă scutesc însă, știind că poziția vă e cunoscută din temele precedente.

Baza de plecare la atac, o punem pe șanțul dela cantonul 5.

— Dar, domnule căpitan, interveneam eu. Șanțul e orientat spre comuna Izvoranca...

— Nu-i nimic, dragă ! Pornim spre Izvoranca, mergem până dăm de un drum bun, apoi schimbăm brusc direcția spre pădurea Buda...

— Cum spuneți dumneavoastră, înseamnă că intrăm în sectorul companiei a șaptea și în loc să mergem spre Nord, mergem spre Est...

— Ei, și ?

— ? ?

— Ce dacă ! Nu-i acelaș lucru ?

— ? !

— Acolo nu-s tot d'ai noștri ? In felul acesta, inamicul va fi înșelat, crezând că nu-l atacăm pe el. Ha-ha.

Vrea să râdă — gândindu-se că va da o strașnică lovitură inamicului — dar aducându-și aminte că n'a râs niciodată de când era ofițer, își înghițea repede celelalte „ha-ha-uri".

Noi însă completam hohotind ceea ce începuse el... In special Berendei, se ținea cu mâinile de burtă și rădea cu gura până la urechi.

Căpitanul ne lăsa, crezând că rădem de surpriza pe care o va produce procedeul său, inamicului...

Deodată, bănuind adevărata cauză a veseliei noastre, se ridica în picioare, răcnind:

— Ce ? Nu vă e rușine ? De ce râdeți ?

Eu mă încurcam:

— De... de...

Berendei însă mă salva:

— Strategică surpriză, domnule căpitan !

Și ca să spulbere orice urmă de îndoială, adăoga, oftând cu regret:

— Ce rău îmi pare, domnule căpitan, că nu mi-a venit mie această genială idee...

In sfârșit, programul se termina și porneam tustrei spre popotă.

Intrând, constatam că suntem ultimii. Atmosfera era liniștită, fiecare fiind aplecat asupra farfuriei.

Friptura era gustoasă și cerea băutură.

Mihai — chelnerul popotei — turna vin în pahare. Gustam, dar strâmbam din nas, vinul era cald.

Colonelul, om practic și bun gospodar, era de părere să cumpere un răcitor. De aceea se adresa ofițerului popotar:

— Ascultă, Durbac ! După masă, pleci în oraș să cumperi un „Frigger" sau un „Farogus". Care crezi dumneata că e mai bun.

Toți am aprobat ideea comandantului, în afară de căpitanul Mihăescu, care s'a opus cu foarte multă seriozitate :

— A ! Nu, domnule colonel ! Mă iertați. Dacă într'adevăr, doriți o marcă bună, vă sfătuesc să cumpărați un „Telefunken"...

Toți am isbucnit într'un râs fenomenal. La această bombă, nu ne așteptam. Scăpărăm bucățile de friptură din gură, iar vinul se vărsă pe fața de masă, stropindu-ne.

Căpitanul ne privia pe rând și nu pricepea nimic.

— De ce râdeți, domnilor ? Am și eu unul acasă și sunt foarte mulțumit de el...

De data aceasta, râsul s'a transformat într'o adevărată cascadă.

Chiar și colonelul, temut pentru seriozitatea lui teribilă, nemaiputându-și ține buzele strânse, s'a asociat veseliei noastre, râzând cu lacrimi, mai ales când căpăcitul Berendei, a completat cu o seriozitate drăcească :

— Nu, domnule colonel ! Ingenioasă e sugestia domnului căpitan Mihăescu, bun e și Telefunken, nu zic nu, dar eu sunt de părere să cumpărăm un... Ford !

LEONIDA SECREȚEANU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

„ASOCIAȚIUNEA" SIB

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 32
SAMBATA 8 AUGUST 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ARTIȘTI și PUBLIC

V.

de ION FRUNZETTI

Demascam într'unul din fragmentele trecute ale acestui esseu (care se prelungește neașteptat și capricios poate, dar care nu contravine de fel prin „salturile" pe care le însumează, la legea de constituire a genului acestuia: esseu = încercare, punere la încercare, experiență și ispitire. Esseu: nepremeditare, spontaneitate, inegalitate), o presupusă de noi lege a germenului spiritual: „Oriunde există o sămânță — scriam — mediul o simte și eforturile tuturor tropismelor sale tind s'o realizeze, oferindu-i condiții de germinare". Și corolarul: „orice sămânță simte și atrage atenția mediului prielnic realizării sale".

Prin însăși poziția sa înlăuntrul unui colectiv, spiritul individului creator este sortit germinării. Colectivele sunt organisme și organismele au reflexe și tropisme adecuate necesităților lor de evoluție.

Rațiunea existențială a organismelor etnice fiind cultura, existența entităților naționale solicită prilejurile de a realiza cultură, împlinindu-și astfel menirea. Publicul în genere poate fi privit într'o perspectivă niteluș terre-à-terre, dar semnificativă îndeajuns ca să-și răscumpere platitudinea — ca un imens Thal, agregat de celule nediferențiate, înșirat după grăuntele unei plante superioare, pe care s'o grefeze pe corpul său, într'o împărechiere simbiotică ideală.

Din punctul acesta organicist de vedere, artistul poate fi factor activ în procesul ființării colectivului, sau poate fi parazitul existenței acestuia. Indiferență nu există.

E o iluzie care trebue spulberată cu orice preț, individualismul contemplativist: credința că artistul poate trăi detașat de colectiv, fără să-i ceară și fără să-i dea nimic.

Artistul poate de fapt să nu-i dea nimic; niciodată însă nu poate pretinde că nu cere societății ceva, sau că nu-i e datornic.

Nu există nici un exemplu de individ genial care să se fi ridicat acolo unde l-a fixat istoria, fără să fi utilizat treptele experiențelor trecute ale umanității. Legenda lui Pascal care reface, la 13 ani, fără să o cunoască, geometria euclidiană jucându-se, și care izbutește să ajungă neajutat până la poziția 32 din Euclid, chiar dacă n'ar fi o legendă, n'ar putea dovedi independența geniului, necondiționarea lui de bunurile culturale dobândite de spiritul omenesc în evoluția sa istorică: faptul că tâmărul geometru, născut iară nu făcut, s'a putut naște geometru, este un rezultat al unei filogeneze care presupune o serie de etape infinit ascensive în achiziționarea aptitudinilor de geometru. Și, chiar dacă n'am recunoaște aceasta, susținând morțiș necondiționarea prin ereditate a geniului, faptul că geometrul născut a putut avea răgazul să se ocupe de geometrie, în loc să se apere de primejdiile externe car l-ar fi înconjurat dacă se năștea în epoca de piatră, faptul că la adăpostul sistemului defensiv al unei civilizații, Pascal a putut să-și vadă de treabă în loc să meargă la vânat sau să se păzească de cei ce l-ar fi putut eventual vâna, nu e oare o dovadă de situația debitoare a lui Pascal față de omenire?

Într'un fel sau într'altul, trebue să admitem dependența geniului de colectiv. Artistul se naște cu conștiința unei misiuni, de care știe că va trebui să răspundă la numărarea de apoi a talanților (dacă e theist) sau față de mecanica evoluției cosmice (dacă e cauzalist) sau față de omenire pur și simplu. Ceeace se numește obișnuit „vocație" tocmai prin acest sentiment al responsabilității se caracterizează.

Intr'una din acele furori pe care Erasmus le-ar denumi morosofice, într'unul din acelea de nebunie creatoare, de care subconștientul (sau Dumnezeu!) se slujește adesea pentru a-și atinge prin oameni țelurile, inșii creatori pot socoti inutilă, neinteresantă sau indiferentă, sau chiar vrăjmașă, existența celorlalți. Este numai o iluzie momentană, datorită căreia sentimentul potențat al valorii și eficienței proprii poate juca un rol de stimulent al creației, care — conform spiritului istoriei — trebue să se efectueze.

Cine nu se crede Dumnezeu, sau ales al lui Dumnezeu, purtător al rosturilor cosmice la un moment dat, nu poate realiza cel mai mic fapt de creație. Credința necesară mutării munților, n'a avut niciodată rezultatul acesta demiurgic. Increderea în forțele extraordinare cu care ești învestit sau pe care le posezi dela sine, este însă indispensabilă creației, cât de neînsemnată ar fi ea. Odată trecută însă furoarea plăzmuitoare, orgoliul

(Urmare în pag. 5-a)

IOSIF STEURER — Marină

Maiorescu în actualitate

Timpul, acest infailibil critic, care fixează în locurile meritate figurile istoriei literare, mutându-le firida când mai jos, când mai sus, după caz, de-acolo de unde le-o fixaseră contemporanii, pe scara valorilor, a modificat nu odată certificatul acordat scriitorilor de vremea lor. Bolintineanu, divinizat de contemporanii săi, e azi puțin prețuit, pe când Eminescu, de o valoare incertă în ochii publicului la început, a crescut și crește pe zi ce trece tot mai uriaș în conștiința întregii națiuni românești, mulțumită în parte și acțiunii critice întreprinsă de Maiorescu. Credem însă că, în ce privește prestigiul lui Maiorescu, timpul n'a adus schimbări. Ceeace a făcut însă vremea de astă-dată e proectarea de noui lumini asupra figurii maioresciene, pentru a i-o clarifica și întregi, anexând atitudinii de respect de până mai deunăzi și un început de simpatie.

In admirația postumă pentru Maiorescu, intra până acum în primul rând conștiința că el a fost un spirit de adevărată cultură occidentală, care a realizat într'o epocă culturală în formație, n'am greși dacă i-am zice haotică, orientări sigure pentru ascensiunea spiritului românesc dincolo de pragul unui mediu social înapoiat.

Atitudinea opiniei publice românești față de Maiorescu nu putea însă depăși pragul respectului, pentrucă se isbea de carapacea rigidității, în care se pare că el însuși a voit să se retragă și distanțeze. Negăsind în el fondul cald, învăluitor, de umanitate, care apropie, — de fapt nu pentrucă Maiorescu nu l-ar fi avut, ci fiindcă nu și l-a manifestat,— publicul i-a acordat respectul, dar i-a refuzat iubirea. Azi însă lucrurile se schimbă. Titu Maiorescu și-a organizat personalitatea în jurul ideii de demnitate și olimpianism, fapt care nu însemna însă, cum am spus, lipsă de umanitate, ci doar un stil de viață deosebit. *Insemnările zilnice* aduc numeroase dovezi de sensibilitate, dând naștere în opinia publică unui curent de simpatie față de memoria lui Maiorescu. Aceste însemnări ne desvălue la tot pasul un Maiorescu intim, cu sforțările depuse zilnic cu scopul de a-și avea o viață în conformitate cu un model isvorit din convingerile proprii, spre a putea deveni folositor neamului și a-i da numelui său o valoare istorică. Pentru a atinge acest ideal, își supune simțirea și pornirile unui riguros control, ducând o luptă darză cu sine însuși spre a se putea acomoda unui gen de viață superior.

Liniile mari ale caracterului și vocației lui Maiorescu încep a se desemna inca din pragul tinereții. Din ele vor ieși la iveală de timpuriu: disciplina și organizarea vieții proprii, cu o precisa orânduire a muncii și recreației zilnice, cu plan de lucru, dar mai ales o rară voință. Un exemplu: Inscris în Octombrie 1851 la Academia Theresiana din Viena, intampina o sumedenie de greutați: nu știe limba germana și nu poate răspunde la lecții, din care cauza clasa rade de el; dar, într'o luna, situație se schimba: intrebat la o lecție de zoologie despre lacuste, înțelege intrebarea, însa neputandu-se exprima in limba germană, drept orice alt raspuns, desemnează pe tablă o lăcustă; profesorul, mulțumit, îl bate încurajator pe umar, spunându-i că e un elev silitor; mult mai târziu, când la rându-i va bate pe umăr la fel de încurajator pe aceia în sufletul cărora întrezărea talentul, desigur că va fi simțit urcându-se din anii copilăriei, în pervazul amintirii, gestul înduioșetor al profesorului vienez. Treptat, printr'o viață extraordinară, acest „Valah" dispretuit de fiii de nobili ai colegiului, ajunge să-și creeze distincția premiilor școlare ca mod de a răspunde la noblețea ereditară, de sânge, cu noblețea intelectuală, cucerită prin sforțare continuă.

In aceeași epocă a copilăriei se ivesc: zelul neobosit la studii, lectura atentă a marilor scriitori, completarea culturii literare prin cea muzicală și teatrală, năzuința perpetuă de perfecționare, punerea pe primul plan a intereselor ideale, o stăpânire de sine uimitoare, ascunzând adesea sub o rece liniște exterioară mari frământări interioare, sentimentul de demnitate a vieții, care-i da aparența de răceală și distanțare, fiind în fond totuși plin de o căldură pururi nestinsă în suflet și stăpânit de trebuința de viață în societate.

Aceasta e armatura necesară celui chemat să domine un câmp de activitate, să călăuzească o acțiune. Și dacă, abea la 25 de ani dela moarte-i, s'ar putea pune întrebarea actualității lui Maiorescu, atunci, în această epocă de uluitoare desorientare, va trebui semnalată în primul rând pilda de amfitrion, de protector și îndrumător al talentului tânăr, ca și acțiunea vastă de purificare a atmosferei literare și culturale de tot ceea ce poartă, irevocabil pecetia mediocrității, rol în care a excelat acest diriguitor al Junimii.

ION ȘTEFAN

TH. PALLADY — Natură moartă

CATEGORII LIRICE

VERSUL ULTIM

de RADU STANCA

In economia de ansamblu a poeziei lirice, categoria formei reprezintă întotdeauna un joc dialectic între aspectul exterior al înlănțuirii verbale și năzuința expresivă a limbajului literar. Forma fixă, precum așezarea versurilor în strofe, combinarea versurilor între ele prin mijlocirea rimei, cadențarea regulată a ritmurilor interioare, este contraponderea continuă a efluviilor nestăpânite care pornesc dinlăuntru și care își caută o posibilitate de exprimare în limbajul literar. Și invers.

Modalitatea dialectică a formei lirice, realizează astfel prin felul cum suprapune cătușele stereotipe ale formei fixe, pe tensiunea liberă și nestăpânită a năzuinței expresive, ceea ce constitue farmecul neașteptatului, al surprinzătorului, al caracteristicului în limbajul poetic. Acesta din urmă se caracterizează dealtfel tocmai prin aceea că dă limbajului general sau științific, un sens nou neașteptat, care surprinde spiritul și-l cucerește.

Poetul, ca să vorbim acum în termeni și mai adecvați, uzează — așa zicând — pentru a se realiza pe sine, de un truc. El se supune de bună voie unei forme fixe, coercitive, așteptate, dar în cadrul acestei forme, care este întotdeauna aceeași, neschimbătoare, el introduce în limbajul utilizat o dezordine rebelă, care surprinde spiritul și-l face să „penduleze", după un termen consacrat al esteticii germane (v. Konrad Lange), între fix și liber, între înțeles și neînțeles, între așteptat și neașteptat.

„Le poète — spune Thierry Maulnier în a sa „Introducere în poezia franceză" — nous prépare une surprise, il nous aimante tout entiers vers une déception miraculeuse, et par une feinte dans laquelle il nous précipite, il nous fait nous attendre à autre chose que cela précisément que nous attendons".

Procedeul poetului este prin urmare un procedeu foarte simplu. El înșeală pentru moment spiritul, făcându-l pe acesta să creadă că străbate un teren cunoscut, pentru ca dintr'odată apoi să-l întoarcă din drum și să-l transporte într'o regiune cu totul necunoscută. Contrariat, spiritul pendulează atunci într'o fermecătoare dilemă, prilejuită de subtilitatea de jongleur a poetului, care — printr'un joarte simplu procedeu — schimbă întreaga turnură a jocului poetic, într'un truc ingenios și plin de surprize.

Prin forma exterioară, poetul se supune generalului, stereotipului, așteptatului. „La forme fixe, la cadence apparaît à cet égard dans la poésie comme le moyen de la création de l'attente" (op. cit.). In dosul banalității acestei forme fixe, poetul își păstrează însă cu dibăcie latitudinea de a se juca personal cu sensul expresiilor.

Desigur, această modalitate dialectică duce în cele din urmă, la ceea ce s'ar putea numi „poanta" poeziei lirice. Căci poetul este — date fiind condițiile amintite mai sus — „astreint à une feinte continuelle, a une continuelle substitution" (op. cit.), iar spațiile exterioare umplute cu rău interior, sunt constrânse la a fi complice acestei continue feinte. Forma fixă este, prin urmare, o condiție esențială a poesiei lirice. Ea prilejuește poetului „poanta", fără de care, humourul oricărui scris liric este periclitat.

Feintă poetică, truc liric, pendulare a spiritului, joc dialectic, sunt tot atâtea elemente care, formal, ușurează exprimarea interioară a poetului. Ele isvorăsc din spiritul de „poantă" al poesiei lirice, care oricum ar fi, reprezintă, un efort rațional și de raționalizare a conflictului interior irațional, dar cu tendință spre clarificare (v. Liviu Rusu: „Estetica poesiei lirice"). „Poanta poetică" este o categorie. Și ca orice categorie, ea reprezintă mai mult decât o condiție fenomenală. Ea reprezintă un mod de a fi. In cazul nostru, ea reprezintă modul de a fi poetică al unei convenții stereotipe, precum convenția că întotdeauna cuvântul din urmă al unui vers trebue să consune cu cuvântul din urmă al altui vers. Mai mult decât atât chiar, categoria „poantei", categoria neașteptatului, a surprizei, este categoria formei ca atare în poesia lirică.

Forma fixă este necesară poesiei. Ea este pendula caracteristică jocului dintre obicinuit și neobicinuit din ceasornicul poetic. Căci în nici o altă artă, regularitatea nu se suprapune mai puternic asupra dezordonatului și în nici o altă artă, libertatea nu este mai evidentă, licența mai îngăduită, ca în poesia lirică. Și aceasta datorită faptului că „la régularité du poème est l'unique moyen dont le poète dispose pour donner à l'imprévisible le caractère de la necessité: elle est un élément capital de la dialectique du poème dont elle complète et combat en même temps l'éblouissante imprévisibilité" (Th. Maulnier: „Introduction à la poésie française").

(Urmare în pag. 2-a)

SENSUL MORȚII ȘI SENSUL VIEȚII

de G. C. NICOLESCU

Unul din motivele cele mai exploatate în literatură este acela al morții. Dacă în ce privește frecvența este poate întrecut (și desigur nu cu mult) de acela al iubirii, în ce privește adâncimea nu încape nicio îndoială că el grupează paginile cele mai numeroase. Alăturarea acestor două motive literare: dragoste și moarte **este de altfel foarte legitimă. Arta urmărește să ne dea esența vieții, în forme asupra cărora aici nu e locul să mai discutăm. Este firesc deci ca în literatură, care dintre arte, sub o formă sau alta, pare cea mai mult menită să țină seama de mișcarea vieții în succesiunea ei, aceste două motive să fie predominante, căci din una izvorăște viața, iar cealaltă o curmă. Intre aceste două absoluturi se află așa dar toată gama de nesfârșite sentimente umane care alcătuiesc urzeala literaturii universale, sub cele mai neașteptate înfățișeri.**

In literatură, ca și în viață, firește, este ușor de observat că dramele lăuntrice cele mai puternice și neliniștile cele mai adânci le produc nu iubirea, ci moartea. Este o primă nedumerire pentru omul care, dominând partea sa pământească, a izbutit să se ridice, măcar pentru câteva clipe trecătoare, în planul păcii sufletești desăvârșite. In mod firesc, dacă nu refuz sau reflecții sumbre, în orice caz tulburare și meditație s'ar cuveni să provoace dragostea. Ea este un fenomen al vieții, care angajază complet ființa noastră, o expune uneori durerii, îndoielii, chiar înfrângerii și, la urmă, privind lucrurile în adâncul lor, dă naștere unei alte ființe, față de care luăm incontestabile răspunderi. In realitate însă se întâmplă că oamenii acceptă dragostea cu indiferență spirituală, (pentrucă o acceptă sau numai fizic sau numai superficial, fără să fie capabili să atingă ceea ce cu adevărat este acest sentiment): iar față de moarte manifestă o groază greu de stăpânit. Că la geneza acestui sentiment va fi stând lașitatea, rezerva față de incertitudine sau chiar teama instinctuală pentru distrugerea ființei este foarte posibil. Dar toate acestea ar putea fi înlăturate și nu sunt, pentrucă oameni nu vor să cunoască lucrurile așa cum se înfățișează în esența lor. Incât, cauza adevărată stă mai ales într'o anumită obișnuință omenească de a fi superficiali în descoperirea realităților celor mai simple, de a ne mulțumi cu o tradiție, care poate să fie falsă sau, mai ales, poate să nu fie valabilă pentru toți.

In general, oameni, în privința morții ca și în altele, fără să încerce în ceasuri de senină, solitară meditație să-și întrebe propriile adâncuri, acceptă prejudecăți sau tradiții străine de ființa lor, neverificate, dintr'o lene spirituală caracteristică primitivilor și scuzabilă numai acestora. In loc să se încumete, cu spirit modern, cultivat și eliberat de noroiul humei din care se află belșug, în plămădeala umană, a privi adevărurile limpede în față, încercând să le depășească, ei recurg la subterfugii și dau morții un sens care să le-o facă mai de acceptat. Literatura, care rămâne totdeauna oglinda cea mai credincioasă a spiritului omenesc, ne prezintă numeroase pilde ale unor asemenea refugii, chipuri de a ocoli adevărul pe care nu îndrăznesc să-l privească și să-l numească, dând morții anumite semnificații.

Ideea răscumpărării, fie a unei singure mari vinovății, fie a unei vieți întregi de păcate, printr'o moarte „frumoasă" este, de pildă, din cele mai caracteristice și frecvente. Goana după izbăvire, isvorîtă din inferioritatea oamenilor, care le face cu neputință a-și afla blestemul sau mântuirea în propria lor conștiință, trebuința firească de a părea altora într'un anumit fel, conform unui anumit consens public, nu de a se ști ei înșiși așa cum sunt, duc la această moarte oarecum teatrală, pentru ca nu numai până la acest termen al vieții dar și după el fiecare să fie sigur că va rămâne în stima oamenilor sau a unei părți din ei, chiar dacă n'ar fi el cel adevărat. In chipul acesta, omul acceptă moartea cu umilință pentrucă nu o poate înlătura și caută să folosească momentul ei cu o oarecare șiretenie, pentru a i se ierta cât mai mult din binele care putea să-l fi făcut și nu l-a făcut. Aceste sentimente de umilință și bine tăinuită șiretenie cu care omul întâmpină moartea constituesc a doua nedumerire pe care o poate încerca cineva după o mai îndelungată contemplare a fenomenelor trecătoarei noastre vieți.

(Urmare în pag. 3-a)

Mă poartă gându'n satul lui Coșbuc

„In vaduri ape repezi curg..."
Copila mea citește poezia
Ce ne-a mâhnit cândva copilăria
Și sufletul mi-l umple de amurg.

Mă poartă gându'n satul lui Coșbuc,
Pe unde, ca și'n vremurile sale,
Aceiași plopi domnesc eterna jale
Și-aceeași cruce oamenii și-o duc.

Ah, crunte despărțiri și 'nstrăinări!...
Oceanul de durere și tristețe
Cum smulge bucuria de pe fețe
Și ce melancolie lasă'n zări!

Mă poartă gându'n satul cu suspine,
Acolo unde, 'n fiece căscioară,
E-o mamă care-așteaptă, zi și seară,
Și George nu mai vine, nu mai vine.

„In vaduri ape repezi curg..."
Copila'nvață versurile-agale.
In satul lui Coșbuc e-un nou amurg
Și-i nouă iarăși vechia noastră jale.

N. I. HERESCU

pe scurt

Viitoarea premieră a Teatrului Comedia va fi piesa italiană, de o factură cu totul nouă : „Potopul", cu Birlic şi Iancovescu în rolurile principale. Se scontează de pe acum un mare succes. Gurile rele spun că Birlic, influenţat de cursele de cai, ar fi de părere să fie schimbat titlul piesei : In loc de „Potopul" să i se spună „Potoul".

*

A propos de direcorii milionari, despre cari vorbea o revistă de specialitate :

D. George Şoimu a fost silit să întrerupă reprezentarea excelentei piese „Lorelei", pentrucă n'a putut achita la timp suma de 40.000 lei, datorată doamnei Dina Cocea, proprietara sălii din subsolul pasajului Comedia.

Nu vom discuta acum gestul necamaraderesc al d-nei Dina Cocea, care din pricina unei sume infime de bani, pune lacăt la poarta Teatrului său, oprind astfel o mână de actori conştiincioşi să câştige în chip cinstit o bucată de pâine.

„Pana" prin care trece actualmente directorul de teatru, George Şoimu dovedeşte încă odată cât de necesară este majorarea preţului la biletele de intrare. Doar aşa îşi vor putea acoperi „directorii milionari" enormele cheltueli investite într'un spectacol.

*

D. Grigore Vasiliu-Birlic a pierdut un milion, prezentând în actuala stagiune, comedia „Accident Palace".

Un alt „director-milionar".

*

Unii oameni confundă simpla informaţie teatrală cu aşa zisul can-can. Şi foarte rău fac acei domni că nu agreează informaţiile teatrale. Dacă le-ar urmări, ar evita gafe ca aceea pe care a făcut-o nu de mult un ziar, confundând un regisor de teatru cu unul de cinematograf şi punând în sarcina celui de-al doilea faptele primului.

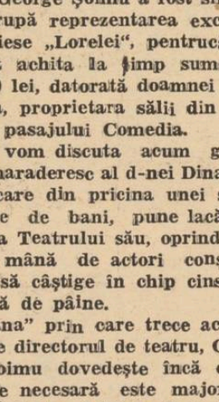

Domnul Jean Georgescu, regisorul filmului „O noapte furtunoasă", ne roagă să precizăm că dânsul n'are nimic cu d-l Georgescu, fost regisor la Teatrul Naţional, şi autor al unui „proect de regie la piesa Surorile Aman*", apărut în Vremea.*

*

Ţinem la dispoziţie colecţia revistei noastre, tuturor domnilor cari vor să se convingă de câte ori au fost discutate în această pagină probleme vitale ale teatrului românesc, cum ar fi crearea unui repertoriu românesc sau problemele atât de numeroase ale soartei actorilor tineri.

*

Ion Aurel Manolescu a amânat pentru la toamnă prezentarea piesei „Carol şi Ana".

*

In viitoarea stagiune se va prezenta pe scena Teatrului Naţional, „Comedia fantasmelor" de Dan Botta.

Rolul principal îl va interpreta, pe semne, d. Emil Botta.

D-nul Titu Vedea, interpretul din această stagiune al lui Karl Heinz, a trecut dela Teatrul Municipal la Teatrul din Sărindar.

*

In schimb d. C. Lungeanu a plecat dela Teatrul din Sărindar, angajându-se la Comedia.

Veşnicele „mutări", la orice început de stagiune.

*

Pe lângă comedia „Sambo", la Teatrul de păpuşi al lui Roland de Jassy se va prezenta feeria „Prinţesa fermecată". Personaj principal: Ion Ion, eroul lui Anestin.

*

Cu toate svonurile din ultimul timp, doamna Lucia Sturdza Bulandra şi domnul Tony Bulandra vor apare în viitoarea stagiune, tot pe scena Teatrului Municipal.

TRALL.

cronica DRAMATICA

STUDIO NAŢIONAL: „O CRIMĂ CELEBRĂ"

Dacă această cronică ar fi apărut imediat după ultima premieră a Studioului Naţional, cuvintele noastre ar fi sunat ceva mai aspre şi adeseori, cetitorii ar fi putut remarca printre rânduri o oarecare nemulţumire.

Ne-am fi întrebat şi noi de ce tocmai pe scena Studioului, sortită experienţelor şi prezentării diverselor formule noui de teatru, se joacă o străveche şi — e drept! modernizată melodramă, în această stagiune de vară în care ar fi fost atât de nimerită prezentarea câtorva din mulţii autori dramatici români cari în fiecare an aşteaptă zadarnic să-şi vadă piesele jucate.

Toată nedumerirea noastră a fost însă spulberată de o notiţă apărută zilele trecute prin ziare: „Din cauza marelui succes obţinut de piesa „O crimă celebră" pe scena Studioului, ea se va prezenta săptămâna aceasta, atât în fiecare seară, cât şi în matineele de Joi, Sâmbătă şi Duminecă".

„Succeul" piesei îl bănuiţi şi dumneavoastră: săli pline cu oameni buni platnici şi foarte impresionabili cari plâng sincer, atunci când „biata copilă suferă atât de mult din pricina nedreptăţilor ce i s'au făcut", şi aplaudă cu mare entuziasm atunci când „eroul este reabilitat".

Iată într'adevăr un frumos succes pe care doar Birlic îl mai obţinea cu celebrele lui farse, la cari însă, în ultimul timp a renunţat.

Sala Studioului răsună în fiecare seară de aplauzele spectatorilor mulţumiţi că n'au nevoe să gândească şi că li se servesc pe tavă tot felul de senzaţii tari.

Domnul Tudor Muşatescu a vrut să vadă dacă teatrul în ediţie populară (căci „teatru" se numeşte melodrama, tot aşa cum aventurile detectivului X, prezentate în fascicole, se numesc „romane") mai poate obţine în vremurile de azi, acelaş succes pe care-l dobândea acum câteva decenii.

Această experienţă, foarte utilă pentru vremurile prin care trece actualmente teatrul românesc, a dat prima oară greş la Bucureşti (la Iaşi, ea a „prins" din prima oară, melodramele „Doi sergenţi" şi „Două orfeline" făcând mare vâlvă în capitala Moldovei). E drept însă că d. Muşatescu, prezentând la Bucureşti melodrama „Doi sergenţi", a avut de înfruntat neajunsul unei săli condamnate să rămână mereu văduvă de spectatori, precum şi pe acela al unei distribuţii fără priză la public.

De astă dată însă, prezentarea melodramei „O crimă celebră", purtând girul Direcţiei Teatrului Naţional, s'a bucurat de un succes deplin.

Incasările făcute cu aceste spectacole, au darul să mulţumească întreaga lume.

Chiar şi pe cronicarii dramatici, dornici şi ei ca teatrul românesc să meargă, în pace şi onor, pe calea propăşirii.

Aşa dar, duceţi-vă, domnilor, să vedeţi „O crimă celebră". Se joacă, atât seara cât şi în matinee.

Veţi vedea cum un bărbat frumos şi viteaz este acuzat de o crimă pe care nu a 'nfăptuit-o.

Veţi vedea, de asemenea cum un ticălos lipsit de scrupule va profita de titluri şi averi cari nu sunt ale lui.

Veţi lăcrăma împreună cu biata fetiţă plăpândă care luptă să salveze onoarea tatălui său.

Dar n'aveţi nici-o grije: până la urmă oamenii buni vor fi răsplătiţi, iar cei răi îşi vor primi pedeapsa meritată.

Iată, într'adevăr, un spectacol plin de învăţăminte frumoase! Trecând la distribuţia piesei, vom remarca gestul Direcţiei Teatrului Naţional de a încredinţa — e drept în stagiunea de vară; dar asta nu face nimic — roluri principale câtorva dintre cei mai meritoşi actori tineri ai primei noastre scene.

Domnul Emil Botta, excelent în rolul soldatului Jean, a ştiut, după scenele jucate cu atâta enuziasm în primul act, să ne redea apoi toată suferinţa omului condamnat pe nedrept.

E adevărat că melodrama, oricâte cusururi ar avea, oferă actorilor prilejul de a lucra pe un câmp vast de experienţă, putând desfăşura întreaga lor gamă de posibilităţi artistice.

Astfel, d. Botta a dovedit — acum, la sfârşitul staţiunei — că poate interpreta cu uşurinţă orice rol de compoziţie.

EMIL BOTTA

Credem că direcţia Teatrului Naţional îi va da ocazia, de-acum înainte, să împartă frăţeşte rolurile de acest gen, împreună cu Toma Dimitriu, un alt actor tânăr specializat în rolurile de compoziţie şi foarte mult distribuit în trecuta staţiune.

Doamna Madeleine Andronescu a trecut cu mare uşurinţă prin rolul destul de simplu al fetei bune şi oropsite. Acum, odată ce lumea s'a convins de realele calităţi, ale d-nei Madeleine Andronescu, sperăm că dânsa va fi distribuită în roluri pe linia talentului său autentic.

Simpla apariţie pe scenă a d-nei Lilly Popovici provoacă încântarea din ce în ce mai mulţilor săi admiratori.

Rolurile pe cari le studiază d-na Lilly Popovici, nu-şi găsesc o altă interpretă pe prima noastră scenă. Bunătatea, aşa cum o prezintă dânsa, nu e nici supărător de vizibilă, nici ascunsă după ticuri de femee rea. E o bunătate profund umană, pe care d-na Lilly Popovici o realizează cu mijloace cât se poate de simple. Nelipsit de nici-un amănunt, jocul d-nei Lilly Popovici poate fi comparat cu acele graţioase broderii, lucrate cu atâta migală.

Am admirat de asemenea silueta elegantă a d-nei Nora Peyov, precum şi jocul plin de ingenuitate al d-nei Tilda Radovici.

D-nul N. Dimitriu a realizat tipul clasic al criminalului din melodrame, iar d-nul Gingulescu a fost la fel de sobru şi de elegant, cum ne-a obişnuit în ultimul timp.

MADELEINE ANDRONESCU

O apariţie interesantă a avut d-na Victoria Corciov în actul I, iar d-nul Motoc, în rolul ofiţerului îndrăgostit a arătat că posedă toate calităţile pe cari i le cerea rolul.

Textul l-a „servit" cel mai mult pe d-nul Florin Scărlătescu, distribuit în rolul hazliu al servitorului credincios şi leneş.

Această excelentă distribuţie a fost strunită de d. Ion Sahighian, care, dozând efecele a căutat să prezinte o versiune mai „modernizată" chiar decât textul inteligent revizuit de d-nul Tudor Muşatescu.

TRAIAN LALESCU

cronica muzicală

PREGATIRI ŞI PROMISIUNI

Cu intenţiuni şi strădania de a activa tot mai viu şi mai plin, aducând vieţii muzicale a viitoarei stagiuni elementele cele mai prielnice acestor ţeluri, foruri oficiale, direcţiuni de instituţii, compozitori, maeştri, impresari şi artişti din toate ramurile muzicii, nu-şi îngădue în vederea realizărilor ce pun la cale, prea multă vacanţă.

O emulaţie nouă, o influenţă înviorătoare, străbate parcă, prin Europa în reinoire şi regenerare, şi lumea artelor.

Pilda luminoasă a acelor care, în mijlocul celui mai amplu război de răscruce de timpuri pe care l-a avut vreodată omenirea, continuă parcă în şi mai înălţătoare strălucire să aducă prinos culturii celei mai valoroase, mai semnificative, mai îmbelşugate manifestări, îşi găseşte ecou.

Nicicând mai desăvârşite interpretări lirice, mai largi şi felurite înfăptuiri muzicale, mai minunată folosire a tuturor talentelor şi resurselor, mai credincioasă cinstire şi slăvire a artei şi a propovăduitorilor ei, nu s'au putut a'la decât în Germania de astăzi, în Italia de astăzi şi la neamurile care, împreună cu ele, în lupta triumfătoare împotriva întunericului, dovedesc şi prin aceasta înălţimea spirituală a idealurilor lor.

De pe acum, proecte şi iniţiave fericite se desvoltă şi la noi. „Opera Română" va căuta să continue, la momentul potrivit, marile ei turnee de răspândire a culturei muzicale, a gustului pentru muzică, în provincie, urmărind în acelaş timp înfăptuirea marelui deziderat al înfiinţării unei orchestre simfonice proprii.

Pentru reşedinţă, îşi prepară o reîmprospătare de interpretări şi aducerea în scenă a cât mai multe din operele româneşti admise în repertoriu.

Un balet de Mihail Jora, din care un concert simfonic a descoperit câteva pagini de un tâlc, o savoare şi o măestrire a vervei compozitoreşti care vor face de sigur din premiera „Demoazelei Măriuţa" un eveniment pentru instituţie şi pentru muzica noastră va deschide albumul de noutăţi al stagiunei. Va fi însoţit în reprezentaţie de prima prezentare a „Reginei Primăverei" de Gluck, de asemeni pentru prima dată înscris ca autor în repertoriul „Operei Române", ceeace înseamnă un început de împlinire a unei serioase lacune.

O operă bufă de compozitorul Teodosiu: „Papură Impărat" va fi altă premieră. O operă de Nicolae Brânzeu va fi de asemeni pusă în repetiţie, iar dintre marile partiţiuni străine, „Freischutz" de Weber şi „Don Carlos" de Verdi.

„Filarmonica' plănueşte de asemeni modificări şi inovaţii importante în modul de organizare al concertelor ei.

Se vor institui abonamente pentru 12 concerte, cu programul dinainte cunoscut. Câte un compozitor român va dirija, în multe din concerte, încadrat în programul general, câte o operă proprie.

O largă serie de dirijori şi solişti străini din cei mai de seamă, vor lua parte la aceste concerte.

In sfârşit, schimburile artistice se vor intensifica, asigurând şi o tot mai interesantă d'fuziune peste hotare a artei muzicale româneşti.

Vom putea reveni, credem, în curând, în chip mai amănunţit, asupra acestor îmbucurătoare perspective ale viitoarei stagiuni.

ROMEO ALEXANDRESCU

Portrete noui

Ion Aurel Manolescu

Îi dădea „unchiul" bilete la teatru şi el se ducea să vadă actorii.

Şi juca Ion Manolescu alături de Nottara, Demetriad, Bulfinski, Ventura.

Şi nepotul a înţeles că iubeşte teatrul.

Intr'o zi a intrat la Conservator, în clasa „unchiului".

— „Unchiule, vreau să mă fac actor".

Ion Manolescu a fost cu el, mai sever decât cu alţi elevi.

Nu vroia ca ceilalţi să-l acuze că protejează pe cineva.

Ion Aurel Manolescu a tăcut. A tăcut şi a învăţat.

Eră cel mai silitor elev din clasa lui Ion Manolescu.

Şi într'o seară — era pe-atunci încă pe băncile Conservatorului — a înfruntat lumina rampei şi părerea publicului.

Atunci şi unchiul a recunoscut:

— „Nepoate, ai talent!"

„Alioşa" din „Fraţii Karamazov" a fost marea lui biruinţă.

Nu s'a oprit aici: „Crimă şi pedeapsă" (un spectacol dat de elevii dela Conservator); „Mama" „Zile senine", „Fata dela garderobă", etc., etc.

Multe roluri, mult succese.

A fost şi director de teatru (mi se pare că are 25 ani).

„Adam şi Eva" a însemnat pentru el un mare succes moral. Cel material nu-l interesează.

Şi se poate lăuda azi că e unul dintre cei mai iubiţi actori ai tinerei generaţii.

— Ce spui, maestre Ion Manolescu?

Pe semne, la fel ca şi noi:

— „Bravo, nepoate!"

T. L.

VERSUL ULTIM

(urmare din pag. I)

Una dintre realizările cele mai caracteristice ale „poantei" lirice, este versul ultim al poesiilor. Căci, incontestabil, dacă această poantă — această pendulare dintre aşteptat şi neaşteptat — se poate regăsi, şi se regăseşte cu regularitate, în modul propriu de a fi al oricărui vers, în versul ultim ea este mai evidentă ca în oricare altul, nehotărîrea, indecisul, dilematicul, „echivocul" limbajului poetic — cum îi spune Pius Servien acestui caracter — se realizează în versul tipic şi caracteristic pentru întreaga poesie.

In versul ultim, spiritul caută întotdeauna soluţionarea poesiei, Hărţuit de aventuroasa echivocitate a celorlalte versuri, el se precipită, plin de nădejde, spre finele poesiei, de la care aşteaptă limpezirea apelor şi în care tinde să se relaxeze un moment, două. Fie că această soluţionare vine, fie că versul ultim accentuiază şi mai mult echivocul celorlalte, în versul ultim spiritul culminează în pendularea sa, căzând mai mult pradă altui sens decât acela la care se aştepta.

Poetul mare posedă întotdeauna un dar deosebit de a încărca ultimul vers al poesiei, cu bogăţii pe care celelalte nu le au, ci le fac doar presimţite. In sensul ultim, poetul se defineşte clarificându-se, sau se clarifică ascunzându-se şi mai mult în dosul impermeabilităţii formei. In orice caz, în versul ultim el isprăveşte de spus ceeace avea de spus şi acest fapt dă versului ultim o gravitate deosebită şi preocupă pe poet cu mai multă ardoare. Regretând probabil că nu a putut spune mai mult până la acest vers, poetul încearcă, cel puţin în ultimul, să spună totul sau în orice caz să accentueze ceeace a spus. El trebue să creeze cu acest vers o stare de spirit care să continue şi după ce discursul său liric s'a terminat. El trebue să dea impresia că deşi isprăvind poesia, ea nu s'a isprăvit, ea se continuă şi poate fi continuată şi dincolo de limita formală a ultimului cuvânt spus. Căci el nu-şi poate satisface conflictul interior, decât majorându-l la maximum şi dându-i o continuitate în lumea exterioară, cât mai întinsă.

Având, prin urmare, o misiune atât de importantă în economia de ansamblu a poesiei lirice, versul ultim este versul cel mai reprezentativ al activităţii poetice. Şi dacă afirmaţia — pare-mi-se a lui Edgar Poe — că cel mai inspirat vers al unei poezv trebue să fie cel dintâi, poate fi justă, afirmaţia că versul cel mai reprezentativ al unei poezii trebue să fie ultimul, este cu siguranţă.

In versul ultim poetul trucheză, în ceeace priveşte forma mai mult ca în toate celelalte, fie că e vorba de versul ultim al unei poezii. In versul ultim el provoacă, prin procedeele cari îi stau la dispoziţie, mai mult antinomia dintre aşteptat şi neaşteptat. In versul ultim, poetul apelează mai intens la posibilităţile de feintă, pe care i le oferă forma stereotipă, limitată şi constrângătoare a aşezării poetice. Dar tot în el poetul revarsă mai amplu avutul său interior, încercând să scape de vigilenţa acidă a spiritului şi căutând o modalitate ca să-l lovească pe acesta pe la spate, cucerindu-l complet şi supunându-şi-l şi după ce acţiunea sa propriu zisă a încetat.

In marea poezie, versul ultim este întotdeauna o poantă. Căci întotdeauna marea poezie se supune formei fixe, încercând prin aceasta să-şi impună de bună voie, o categorie care să faciliteze prin logicitatea ei convenţională, inefabilul supraconştient al esenţelor sale intime.

Se pot distinge mai multe feluri de vers ultim, ca de pildă. autonom, epigramatic, integrator, etc.

Versul autonom *e versul care apare la sfârşitul strofei sau poeziei, fără a avea totuşi nici o legătură stringentă cu restul ei. El e independent de corpul propriu zis al poeziei şi se înlănţue la aceasta oarecum parazitar. Cu toate acestea, el dă poeziei de care se alipeşte un plus de atmosferă, uneori încheind-o pe aceasta printr'o sugestivă intervenţie muzicală, alteori — din închisă cum era — deschizând-o spre noui perspective. Versul autonom este, deşi de sine stătător, un vers care se adecvează întregului, uneori atât de puternic, încât se contopeşte cu el. Autonomia lui e manifestă însă. Ea se face resimţită, fie prin aceea că versul ultim posedă o altă cadenţă decât restul poeziei, fie prin aceea că în el intervin elemente atât de noui faţă de restul poeziei, încât frapează imediat. Deobiceiu, versul ultim autonom simplifică stările sufleteşti, precizându-le. Nuanţările lui sunt tocmai de aceea simple şi tind spre o calitate deosebită. In*

„Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună
Se ascund în rămurele.
Noapte bună".

Versul ultim „noapte bună" încheie un peisaj, intervenind din afara lui şi, aparent, fără să aibă nici un fel de legătură cu el. Cu toate acestea, atribuţia lui în ansamblul melodic al poeziei e de aşa natură, încât chiar autonom cum e, nu se poate face abstracţie de prezenţa lui în poezie. El pătrunde ingenios în sânul atmosferei poeziei şi i se alipeşte acesteia printr'un truc al poetului, care soluţionează astfel un întreg peisagistic, printr'o poantă care n'are nimic descriptiv în ea.

Versul epigramatic *este versul ultim tipic. Frecvenţa lui este deosebită, faptul acesta datorindu-se în bună parte caracterului dublu de vers întregitor pe de o parte şi vers independent pe de altă parte. Astfel el, deşi face parte din aceeaşi familie cu celelalte versuri, el îşi păstrează faţă de ele, un plus de libertate care îl apropie de vrsul autonom. Lucrul se explică prin aceea că versul epigramatic se încarcă cu mai mult accent, ultimul fiind şi cu mai multă forţă magică. Versul epigramatic este versul care soluţionează întregul poetic, prin două sau trei cuvinte, lăsând impresia că întreaga poezie a fost scrisă numai de dragul lui şi asemănându-se astfel cu epigrama care, toată, nu există decât de dragul poantei ultime. In bacoviana*

„Tălăngile — trist
Tot sună dogit,
Şi tare-i târziu,
Şi n'am mai murit..."

se încheie prin „Şi n'am mai murit", tipic vers epigramatic, un drum liric care câştigă amploare numai în ultima escală.

Versul ultim epigramatic este menit nu atât să precizeze o atmosferă, precum versul autonom, cât să creeze, în mod unitar, o stare sufletească. El realizează acest lucru, fie accentuând asupra unei stări anterioare, ca în:

„Iar timpul creşte 'n urma mea..
[mă 'ntunec"

fie contrastând cu întregul, adică afirmând ceva ce până la el a fost negat, fie negând ceva ce până la el a fost afirmat. El e un vers — ca să zicem aşa — „raisonneur", întrucât el dă conflictului sau tensiunii un sens unitar. Prin aceasta, el are întotdeauna ceva teatral în modul său de a fi. Lăsăm cititorilor plăcerea de a găsi exemple pentru cele enunţate mai sus.

Leit-motivul. *Este o „grund thema" poetică. Un vers fundamental care vine mereu, din timp în timp şi din loc în loc, în ansamblul poetic. El serveşte prin excelenţă atmosfera poetică, la „leit-motivul" liric neputând fi vorba ca la „leit-motivul" muzical, de o idee servită, prin aceste repetiţii, decât foarte rar. „Leit motivul" este un vers identic, dar el poate suferi şi uşoare modificări de poziţie. Astfel, el poate fi în strofa primă primul vers, iar în ultima trofă ultimul vers, tot atâtea jonglerii lirice, cu un rost bine stabilit, de a crea poante şi surprize poetice cuceritoare.*

„Leit motivul" este foarte frecvent, mai ales în poezia ultimului secol şi el este desigur de provenienţă uşor romantică. Din acest motiv probabil, el îşi păstrează până azi misiunea de atmosferizare, cu precădere faţă de celelalte. Ar fi uşor să alegem un exemplu de vers ultim leit-motiv. Căci fiecare poet aproape, ţine de datoria sa să scrie odată, cel puţin, un asemenea vers. Totuşi amintim minunatul „Veniţi după mine tovarăşi" al lui Lucian Blaga.

Versul continuativ *este versul care continuă strofa sau poezia păstrându-şi până şi legăturile de punctuaţie cu acestea. E versul cel mai dificil, pentrucă îl el trebue realizată cu mai multă măestrie poanta. Aceasta neapărând evidentă în conjunctura lui, trebue totuşi să figureze ca sensul lui. Adică, în versul ultim continuativ, poanta trebue să se realizeze, aşa zicând, printre rânduri. Poezia nu poate niciodată rămâne deschisă, formal vorbind. De aceea menirea versului ultim continuativ e atât de dificilă. El trebue să închidă o poartă, fără să aibă nici o cheie. Căci într'adevăr, pe când celelalte forme de versuri ultime sunt, prin excelenţă, versuri „cu cheie", versul continuativ este un vers a cărui cheie e conţinută oarecum în celelalte. Versul continuativ nu poate contrasta. El nu poate interveni din afară. El nu poate reveni. El trebue să continue. Şi cum o poezie este capabilă de a continua la infinit, ei trebue să ştie întotdeauna când să se oprească. Acţiunea pe care trebue să o îndeplinească, nici prea devreme, nici prea târziu, ci tocmai atunci când trebue.*

Marele maestru al versului continuativ în literatura noastră e, incontestabil, Tudor Arghezi. Poezii precum „Jignire", „Gravură", „Mitra lui Grigore", sau „Prinţul" sunt, în această ordine de idei, realizări excepţionale.

O formă de vers continuativ este versul integrator. *Acest vers este, în construcţia lui tehnică, de o subtilitate şi un rafinament excesiv. Căci el reuşeşte să integreze un tot căruia îi aparţine şi pe care-l continuă, numai datorită inspiraţiei, într'adevăr majore, sub semnul căreia a fost scris. Versul integrator e deobiceiu nu numai versul ultimului rând liric, dar e, ca să vorbim astfel, versul ultimului cuvânt din poezie. Printr'un cuvânt ingenios utilizat, versul continuativ câştigă un plus de accent, care îi întăreşte simţitor poziţia sa finală, în cadrul poeziei. In*

„Şi dacă norii deşi se duc
De ese 'n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine 'ntotdeauna",

acest „întotdeauna" are o greutate finală mai amplă, desigur, decât a altui cuvânt, cum ar fi de pildă „orişicând", cuvânt cu o utilizare semnificativă identică. Dar aici intrăm într'un domeniu în care nu are dreptul să vorbească decât talentul mare sau geniul.

RADU STANCA

O PRECIZARE

Ne placem să credem că informaţiile artistice şi literare pe care le găsim zilnic în pagina a doua a ziarului Viaţa **sunt conştiincios controlate în ce priveşte exactitatea, tot astfel cum aprecierile critice ale redactorilor paginei, cari se ocupă cu o măgulitoare atenţie de** Universul Literar **sunt inspirate numai din dorinţa de a oferi cititorilor ziarului orientări sigure în literatura şi publicistica noastră literară.**

Totuşi, surprizele nu sunt excluse. Astfel, am citit în unul din numerele recente ale ziarului, o informaţie privitoare la activitatea literară a d-lui Ştefan Baciu, „cunoscut — scrie ziarul — pentru râvna cu care conduce unul dintre săptămânalele noastre literare".

Surprinderea noastră-i explicabilă, de vreme ce noi nu-l cunoşteam încă pe Ştefan Baciu, prietenul şi colaboratorul statornic al Universului literar, să fie şi conducătorul vreunuia dintre „săptămânalele noastre literare". Sau poate redactorul binevoitoarei informaţii a înţeles să pună accentul pe râvnă? Dar atunci, una-i a râvni şi alta a conduce — şi în acest caz, felul anticipativ al insinuării ni se pare puţintel nedelicat pentru Universul literar, **ai cărui redactori solidarizaţi printr'o sinceră camaraderie, n'au înţeles să-şi afirme vreodată veleităţi ierarhice.**

Va apare în curând

Poemul sistemului solar

sonete

de ŞTEFAN STĂNESCU

FRIEDRICH NIETZSCHE

nu a fost şi nu e încă actual. Toţi cei cari au crezut că fusese vizionarul şi profetul vremii lor, ca şi toţi cei ce, azi, îl socotesc depăşit, se înşală. Nietzsche este un sistem stelar rămas dincolo de împlinire. Cugetarea lui a *tins* şi tendinţa se trunchiase brusc, lăsând, deschise către dimensiunile spaţiului şi ale timpului, toate vinele tulpinei ce se voia copac uriaş crescut împotriva tuturor vecinilor. Deaceea fragmentele şi aforismele, capitolele şi notele lui păstrează şi vor păstra ceva din prospeţimea sucurilor şi a răşinilor închegate străveziu pe rănile plantei.

In afară de acestea, imensa risipă de cuget şi patimă, cu care îi uluise şi îngenunchiase în adorare iraţională pe urmaşi, atinge încă prea discret susceptibilităţile şi ascunzişurile inconştient vinovate ale sufletului nostru. Am aplaudat şi vom aplauda încă mult timp „ideia" supraomului modelată *metaforic*. (La urma urmelor toate ideile sunt metaforice. Cugetarea pură, cu toată parabola mărului din Eden, a rămas fruct neatins de nici un şarpe, de nici o Evă, de nici un Adam. Ne găsim abea în dimineaţa mirării şi a jinduirii, Adamiţi mai tovarăşi cu jivinele pământului decât cu arătările de foc ale spiritului neînlănţat de nici o umbră telurică, vom mai suferi mult de boala transiţiilor. Admiţând, bineînţeles, că în planul intelectului omenesc se petrece o evoluţie. Dar, precum nime nu ne-o poate demonstra cu absolută certitudine şi precum nime nu o poate nici nega în mod absolut evident, la fel nu dispunem de mijloace raţionale suficiente să împăcăm altfel decât numai cu ajutorul metaforei procesul agonic dintre teza visului nostru şi antiteza marelui necunoscut ce-l înconjoară). Iată dece Nietzsche a procedat instinctiv adunând *materialul* şi nu organizând, în direcţia celor patru vânturi ale fiinţei noastre, niscaiva scheme sau temelii pentru un viitor sistem filosofic.

Filosofii sunt foarte prudenţi şi foarte corecţi, declarându-l nefilosof, — căci materialul radiat de creerul lui Nietzsche este cristal cu atâtea posibilităţi de clivaj încât, cu niţică răbdare şi cu nu prea multă irosire de substanţă cenuşie, reuşeşti să ridici şi templ e pentru zeităţi necunoscute şi dedaluri pentru tăinuirea vreunui nou monstru născut din rătăcita fantezie a eternei Pasiphaë.

După convingerea noastră, Nietzsche cuprinsese prea multe orizonturi ca să le mai fi putut stăpâni, darmite suda într'o *filosofie-bloc*, fără fisuri şi fără contradicţii.

Iar dacă, la începutul acestor fraze, — cari pot fi continuate cu un foarte comod, dar şi tot pe atâta de semnificativ *etcaetera*, — am riscat afirmaţia că *Friederich Nietzsche* nu a fost şi nu este încă actual, am vrut numai să provocăm nedumeririle cetitorului, făcându-l să ia o atitudine *contra*, — să simtă adică mai vie, în propria şi cea mai intimă regiune a personalităţii şi orgoliilor sale, *prezenţa* acelui Zarathustra pe care profesorul de filologie clasică din Basel l-a plăsmuit pentru bătaia de joc şi de cap a tuturor mediocrităţilor mapamondului.

Totuşi, *Friedrich Nietzsche* nu este încă actual. Ba, e foarte probabil, ca înseşi esenţele doctrinei sale propovăduite 'n pilde, să fie puse la index într'o apropiat viitoare societate închinată idolului *massă*. Şi se prea poate ca evul mijlociu al acestei noui secte sociale să domine multe veacuri până la o altă renaştere.

Deci Nietzsche nu e încă actual. Şi nu este, în afară de acestea, fiindcă vorbelor lui de foc li s'a mai dat o întrebuinţare piezişă: întrebuinţarea drogurilor cari exaltează numai simţurile, fără să fi purificat, în prealabil, metalul spiritului.

Filosof neîmplinit, — adică *nesfârşit*, — autorul *Veselei ştiinţe* şi al *Zorilor* rămâne, totuşi, un mare *confident* al *nesfârşiţilor*, — al tinerilor, — al celor încă disponibili şi cu sufletul neînfierat cu stigmele cuminţeniei şi ale conformismului.

Dar aceasta nu e încă actualitate.

Nu este, cu alte cuvinte, program sau jalon pentru toată lumea.

Deaceea literatura ce se va înmulţi în jurul problemei sau al fenomenului „Nietzsche" este, de la început, condamnată să poarte signatura „divagaţie". (Că divagaţiile sunt utile, frumoase şi deseori chiar mai mult decât simple exerciţii, suntem de acord).

DECE SĂ NU-L CLASĂM ATUNCI

printre poeţi pe acest proteic Friedrich Nietzsche?

Ştim, spre exemplu, că pe la vârsta de 14—15 ani, pe când se găsea la şcoala princiară din Pforta, *zelosul elev, îşi propusese „să se exercite ceva mai mult în poezie, şi, de va merge, să facă, pe cât cu putinţă, în fiecare seară câte un poem". Şi mai ştim că, pe acea vreme, Nietzsche se considera ajuns într'a treia perioadă poetică.*

In afară de acestea, paginile sale „filosofice" sunt mai bogate'n poezie decât volumele de vers ale multor poeţi cu plete şi lavalieră. Şi, pe deasupra tuturor considerentelor similare, chiar Zarathustra, care e şi poem, se disolvă, spre sfârşitul părţii a patra şi ultima, în flacără ditirambică. Deci?

DA, NIETZSCHE

este şi poet.

Unul dintre acei poeţi, — nu-i discutăm rangul, — pe cari i-a făcut, cu lucidă lipsă de milă, fraţi de lapte cu minciunoşii.

Unul dintre acei poeţi cari, pentru el, sunt, ori când şi oriunde s'ar naşte, numai nişte epigoni. Numai nişte falşificatori de vin.. (Recitiţi, în partea a doua a lui Zarathustra, ce spune el despre poeţi şi veţi da de verdicte ce vă vor face să deveniţi bănuitori până şi'n faţa mărturisirilor despre poezie şi poeţi ale unui Rilke !).

Nietzsche însă nu s'a sfiit să se califice astfel.

Neputând evada din închisoarea cu gratii a metaforei, a ritmului, a stâlpilor de foc ce stăteau între el şi spaţiile necercetate ale spiritului pur, el se revolta şi se agita ca un tigru prins. Neputând găsi, în imaterialul şi insesisabilul pentru ochii noştri de carne spirit pur, punctul de reper şi de plecare dorit cu patimă, el se'ntorcea la gratiile metaforei, ale ritmului, ale stâlpilor de foc ce stăteau, în acelaş loc, despărţind — ce ? !

Ei, aceasta e tocmai întrebarea pe care şi-a pus-o şi el.

IN AFARĂ INSĂ

de aceste „crize" trădate şi accentuate prin ditiramb în corpul tetrapticului *Also sprach Zarathustra*, Friedrich Nietzsche a scris şi poezie pentru poezie, adică poezie de dragul de a spune, în vers şi strofă, ceeace nu se lăsa exprimat altfel.

Filosoful în uniformă
(Nietzsche tetenist)

Patruzeci şi opt sunt, de obiceiu, poemele lui, prezentate în ediţiile de opere alese.

Intrucât la noi e cunoscut numai Zarathustra şi prea puţ ne pagini în plus, socotim că, o preţuire a liricei nietzschieene propriu zise, nu poate fi păgubitoare. Amales, în scopul acesta, câteva dintre piesele cele mai caracteristice pentru poet dară şi mai accesibile cetitorului şi le prezentăm în obicinuita traducere prozaică vers cu vers, căutând, totuşi, să redăm, pe lângă sensul cel mai exact, şi ceva din atmosferă. Iată-le:

1. ZEULUI NECUNOSCUT
(Dem ambekannten Gotte)

Incă odată, până plec mai departe
şi-mi trimit înainte privirile,
îmi ridic însingurat mâinile
spre tine, spre care fug,
(şi) căruia în cea mai adâncă profunzime a inimii
i-am sfinţit, cu fast, altare
ca 'n orice timp
să mă cheme iar vocea ta.

Pe ele ard, adânc înscrise,
cuvintele: Zeului necunoscut.
Al lui sunt, chiar dacă am rămas
în ceata păgânitorilor până 'n ceasul acesta:
al lui sunt — şi simt laţurile
cari mă trag în jos din luptă
şi, chiar de fug,
mă supun, totuşi, slujbei lui.

Vreau să te cunosc, Necunoscutule,
tu'n sufletul meu adânc prinzătorule,
ca o furtună prin viaţa mea răzbătătorule,
tu ne'nţelesule, mie înrudituleI
Vreau să te cunosc şi să-ţi slujesc eu însumi.

2. TOAMNA
(Der Herbst)

Aceasta-i toamna : Iţi va mai rupe inima !
Pleacă'n zbor ! Pleacă'n zbor !
Soarele se furişează spre munte
şi urcă şi urcă
şi se-odihneşte la fiecare pas.
Ce ofilită s'a făcut lumea !
Pe fire, ninsese obosit, îşi cântă
cântecul vântul.
Nădejdea a fugit,
el îi jeleşte 'n urmă.
Aceasta-i toamna: îţi va mai rupe inima!
Pleacă 'n zbor ! Pleacă 'n zbor! —
O fruct al pomului,
tremuri, cazi?
Ce taină te-a învăţat
noaptea,
că fiorul de ghiaţă ţi-acoperă
obrazul, obrazul purpuriu?
Cine mai vorbeşte?
Aceasta-i toamna : îţi va mai rupe inima !
Pleacă 'n sbor! Pleacă 'n zbor!
Nu sunt frumoasă
— aşa vorbeşte floarea stelelor —
dară-i iubesc pe oameni
şi mângâi oamenii
ei trebuie să mai vadă flori
şi se pleacă după mine
ah ! şi mă rup —
în ochii lor luceşte atunci
aducerea aminte,
aducerea aminte de ceva mai frumos decât mine : —
— o văd, o văd — şi mor astfel !"
Aceasta-i toamna : îţi va mai rupe inima !
Pleacă'n zbor ! Pleacă'n zbor !

3. PESTE UŞA CASEI MELE
(Über meiner Haustür)

Locuiesc în propria mea casă
niciodată nu l-am imitat pe nime'n nimic
şi — râd de fiecare maistru
care n'a râs de sine însuşi.

4. FARA INVIDIE
(Ohne Neid)

Da, fără invidie priveşte el: şi voi îl cinstiţi pentru aceasta ?
El nu se uită după cinstirile voastre;
ochiu-i de vultur e pentru depărtare,
el nu vă vede ! — el vede numai stele, stele !

5. ECCE HOMO

Da ! Ştiu din ce mă trag !
Nesaturat asemeni flăcării
ard şi mă consum.
Lumină se face totul ce-apuc,
tăciune totul ce las :
Flacără-s de bună seamă !

6. STERNEN-MORAL

Vorausbestimmt zur Sternenbahn,
was geht dich, Stern, das Dunkel an ?
Roll selig hin durch diese Zeit!
Ihr Elend sei dir fremd und weit !
Der fernsten welt gehört dein Schein !
Mideid soll Sünde für dich sein !
Nur ein Gebot gilt dir : sei rein !

Traducerea :

MORALĂ A STELELOR
(sau, poate mai corect, *Morală siderală*)

Predestinată căii stelare
ce-ţi pasă, stea, de 'ntunecimi ?
Roteşte fericită prin acest timp !
Mizeria lui fie-ţi streină şi departe !
Lumii celei mai îndepărtate aparţine lumina ta !
Mila să fie un păcat pentru tine !
Numai o poruncă ţi-i dată : fii pură !

DUPĂ MARI NOI
(Nach neuen Meeren)

Incolo vreau; şi mă încred
deacum în mine şi'n gestul meu.

Deschisă zace marea, spre-albăstrimi
mi se avântă nava genoveză.

Toate-mi strălucesc, noi şi mai noi,
nămiaza doarme pe spaţiu şi timp —
numai ochiul tău — uriaş
mă priveşte, infinit !

(Urmare şi sfârşit în n-rul viitor)

TRAIAN CHELARIU

Balada tatălui vitreg

Am un copil mai bătrân decât mine
Şi mic de statură, de pare pitic
Şi-oriunde mă mut în vizită-mi vine...
Dar Doamna mea bună, la cinstea-mi cum ţine,
De vechia-mi greşeală nu ştie nimic !

El vine gătit, îndrăcitul copil !, —
In haine ciudate, cu zâmbet pe buze
Şi'ntins... ca la o sărbătoare ! Umil
De mine'ntrebând la vecini, cere scuze...
Ci viaţa-mi, vai! — nu e, n'a fost un azil !

Fecioru-mi cel mare, unic după lege,
Şi fata mea, vesela lui surioară,
Sunt gata cu lungi prietenii să se lege
Cu-oricine, de-oriunde !... Şi-i voia mea, doară !
Ci'n veci el venind, nu'nţelege !

Se miră cu toţii dece-l izgonesc,
Când până la prag cu bacşişuri pătrunde...
Pe toţi îi aud surâzând cum şoptesc.
Nu vreau să-l primesc nici aici nici oriunde
Şi fierb de mânie, de cum îl zăresc !

Toţi spun c'ar vrea doar să-mi aducă vreo veste
Sau, poate, să-mi ceară un sprijin, un sfat...
Eu nu vreau să ştiu, — aşa firea-mi este ! —
Şi-l svârl, strigând „Pleacă!", pe scară, turbat...
Aceasta-i întreaga-mi poveste !

ŞTEFAN STĂNESCU

NOTE italiene

UMANISMUL MORAL AL LUI PETRARCA îşi intitulează *un scurt dar plin de sugestii articol*, Giulio Bertoni *într'un număr mai vechiu din* Il libro italiano nel mondo, *(anul I, numărul 6—7).*

Francesco Petrarca, *spune cunoscutul membru al Academiei italiene, stă în fruntea şirului de mari umanişti care nu s'au închis în negura filosofărilor abstracte, ci s'au forţat s ădea vieţii un sens, o valoare, o semnificaţie morală".*

Se spune că Petrarca e cel dintâi umanist, că e primul om al Evului Mediu care întrezăreşte problemele omului modern. Prin structură, cultură, şi datorită timpului în care-a trăit, — epoca în care cultura trecea dela scolastici la oamenii Renaşterii, la umanişti, — neputând să adere total la nici o tagmă, Petrarca rămâne prototipul omului dela răscrucea curentelor culturale, „Venti contrari alla vita serena".

Il înspăimântă şi-i repugnă deopotrivă, subtilitatea scolasticilor ca şi nepăsarea umaniştilor faţă de marile probleme ale existenţei, faţă de chinul fără nume al îndoielii. Eruditii, filosofii, criticii şi arheologii umanişti se mulţumeau cu descifrarea unui text vechiu şi descoperirea unui manuscris de-al lui Ovidiu sau Cicero era suficientă pentru uscata lor fericire. Petrarca aspira la perfecţiune. Simţea, tiranică, trebuinţa introspecţiei, a analizei interioare, a disecării propriului suflet.

Revelatoare în această privinţă e disputa filosofic-morală din Secretum, *(una dintre operele cu pronunţat caracter autobiografic, numită şi „De conflictu curarum suarum" sau „De contemptu mundi"), unde, prin gura Sfântului Augustin, poetul îşi recunoaşte cu multă sinceritate slăbiciunile care-l fac să se îndoiască de valoarea sa morală.*

In căutarea omului, Petrarca se foloseşte, paralel, de creştinism şi de filosofia antică.

Caută să le împace, să le întregească: adaogă creştinismului bogăţia de gândire a filosofilor păgâni, fixându-şi evoluţia spirituală între clasicul „cunoaşte-te pe tine însuţi" şi între îndreptarul Sfântului Augustin, „redate ţie însuţi". De unde nevoia de a se regăsi, de a se descoperi, din Secretum. Căci tot umanismul etic al lui Petrarca se reduce doar la mărutrisirea slăbiciunilor, a rătăcirilor: cau ă un nou fundament vieţii, dar nu-l găseşte. Stările de fervenţă credinţă alternează cu cele de dezolat desgust pentru orice manifestare a spiritului.

Conştiinţa nimicniciei omului, a ţărânei din el, coexistă cu orgoliul de a fi cel mai mare poet al Italiei şi cu dorinţa de a avea coroana de lauri, de a fi glorificat pe colina sacră a Capitoliului. Tragedia omului Petrarca se concretizează într'un gest de profund simbolism: în clipa încoronării sale ca poet, Petrarca ia coroana pe care şi-a dorit-o toată viaţa şi o depune pe altar, ofrandă Divinităţii. Nici în clipa supremei glorificări a persoanei sale omeneşti, poetul n'a uitat că e şi creştin şi s'a umilit. „Când meditez asupra întâmplărilor şi a fericirii oamenilor, asupra nesigurelor şi neaşteptatelor întorsături ale lucrurilor, nu găsesc nimic mai fragil şi mai nestatornic ca viaţa omenească" : aşa se deschide „De remediis utriusque fortunae", un alt tratat filosofic al lui Petrarca unde poetul devine adeptul atitudinei de impasibilitate în faţa capriciilor destinului. Neliniştea şi melancolia, conştiinţa neputinţii omeneşti, dau tonul pronunţat al celor mai numeroase din scrierile sale.

„Liniştea — spune Giulio Bertoni, — „la quiete dell' animo libero e contento di se" s'ar putea găsi în alt mare umanis , în Leonardo de exemplu, care, deşi fundamental deosebit de Petrarca, a fost şi el din aceia care-au avut râvna de a se cunoaşte, de a se regăsi, de a se avea. Dar Leonardo şi-a regăsit liniştea şi seninătatea în covârşitoarea sa ţinută estetică care l-a îndepărtat de viaţă, mutându-l în atmosfera artei şi a frumuseţii, acolo unde totul e încântare şi vis fără de trezire.

„Atitudinea estetică a lui Petrarca era turburată şi învinsă de cea psihologică. Natura lui de poet şi de artist era aşa de contrazisă de puternice şi vii interese morale, încât toată existenţa lui s'ar putea defini printr'o continuă luptă de îndoieli şi de probleme, o contracţiune, o pasiune. Şi n'a putut atinge echilibrul, armonia interioară. S'a căutat cu nelinişte, s'a găsit şi s'a pierdut. Aceasta a fost soarta lui disperată. A fost prea mult artist, pentru a fi un maestru al vieţii".

Şi-a voit să fie prea mult un maestru al vieţii pentru a se mulţumi numai cu asta, am adăoga.

Generaţiile următoare lui Petrarca, până în prima parte a Cinquecentului, n'au cunoscut pe omul chinuit din poet, ci numai pe cântăreţul senin al blondei provenţale. Pasiunea morală a lui Petrarca a fost întunecată de cea amoroasă.

CONSTANŢA TUDOR

Sensul morţii şi sensul vieţii

(Urmare din pag. I-a)

Elementul primordial şi pozitiv al lumii este viaţa. A căuta sensuri morţii este un act de negaţiune a vieţii: sterilitate şi laşitate totdeodată. Moartea este inexistentă. Individului, cu atât mai mult cu cât este tânăr, izbăvirea nu-i poate veni prin inexistenţă. Pentru împlinirea destinului său, nu numai pentru izbăvire, care de asemenea este un act pozitiv pe plan metafizic, dar care pe tărâmul realităţilor nu înseamnă o contribuţie pozitivă, se impune fiecăruia să aibă împede în suflet sensul vieţii, nu sensul morţii.

O primă eroare a oamenilor este că privesc moartea durativ, ca spaţiul imens care ţine dela încheerea vieţii până în nesfârşit. Această perspectivă înspăimântă. Dar moartea nu este aceasta: moartea este o singură clipă, un fenomen ca oricare altul din viaţă, la capătul acesteia, care însă nu este determinat de conştiinţa umană. A căuta să dai acestei clipe, trecătoare ca toate cele din viaţă, o însemnătate deosebită şi un sens, chiar izbăvitor, este într'o bună măsură imoral şi, în orice caz, total distrugător de elanuri constructive. Moartea nu trebue să preocupe pe oameni dacă vor să nu se teamă de ea şi să realizeze ceva în viaţă: ei nu i se poate da nici o semnificaţie deosebită, cu atât mai mult cu cât ea este un act determinat din afara conştiinţei celor ce o primesc. Nimeni nu merge în primejdia cea mare fără certitudinea, subconştientă măcar, că o va depăşi. Siguranţa morţii într'o luptă la care mergi paralizează elanul şi echivalează cu o sinucidere. Sinucigaşii, singurii la care moartea este provocată de propria lor conştiinţă, nu răscumpără mai niciodată ceea ce vor să ispăşească.

Oamenii uită de asemenea, când vor să dea o anumită semnificaţie morţii, că ea poate veni în orice clipă a desfăşurării vieţii. Alexandru cel Mare a murit scăldându-se; Napoleon, în pat, bolnav de cancer; un excroc celebru se sinucide teatral, fără ca moartea să schimbe cu ceva semnificaţia vieţii lor. De fapt, dacă se priveşte cu atenţie, fără patimă şi înăutrul lucrurilor, nimic nu se poate schimba, nimic nu se poate răscumpără prin actul morţii. Emma Bovary sau Otelia nu răscumpără nimic prin moartea lor. Grui Sânger sau Tannhäuser se izbăvesc prin acte din viaţă, nu prin moarte. Moartea nu este ceva pozitiv; ea nu aduce nici pe plan concret, nici pe plan metafizic, niciun rod vieţii. Dacă un om îşi sfârşeşte zilele — este un lucru fără însemnătate. In clipa aceasta chiar în care sunt parcurse rândurile acestea, cuvântul acesta anume, au expirat, înconjuraţi de ai lor sau părăsiţi în depărtate ţinuturi, mulţi oameni, fără ca să ne simţim prea mult mişcaţi, deşi fenomenul este asemenea cu cel care va fi la fiecare din noi, cândva. Insemnat este numai ce a putut realiza fiecare în viaţă, nu în ce împrejurare s'a întâmplat să-l ajungă sfârşitul.

Singura semnificaţie ce s'ar putea scoate din moarte se află urmărind cât de liniştit a primit-o omul, cât de fără nerăbdare, dar şi fără dorită zăbovire sau teamă o aştepta, pentrucă de aici se vede cât de pregătit se simţia el să plece în orice clipă. Această seninătate desăvârşită în faţa morţii,fără să o gonească şi fără să o cheme, vine însă numai din conştiinţa că nu sensul morţii, ci sensul vieţii a fost aflat şi împlinit. Sunt oameni care pornesc fără să ezite la acţiuni, pe care ştiu că le vor plăti cu viaţa lor. Curajul le este întreg, energia sporită şi eventualitatea morţii ce-i va urma este acceptată cu liniste, pentrucă ei au certitudinea că vor muri după ce vor înfăptui. Aceasta făptuire din viaţă, care va face fiinţa umană să rămână şi dincolo de existenţa ei fizică, izbăveşte şi le dă liniştea supremă. Mântuirea, aşa dar, nu se poate afla în moarte, ci în viaţă, căci mântuitor pentru om nu poate fi decât altul pozitiv, plin de roade.

Fără îndoială, viaţa apare multora, când caută să gândească asupra ei, cu drept cuvânt zadarnică. Ne naştem, trăim, moartea ne pândeşte în orice clipă, fericirea nu putem spune niciodată că am prins-o, murim mai totdeauna prea devreme, nu ştim nimic din ceea ce a fost înainte de a ne naşte, nici din ceea ce va fi după moarte. Trecem ca o scânteie, ne stingem, şi devenim cenuşe, fum sau ţărână. Oamenii încearcă să găsească un sens acestei existenţe efemere şi adeseori inutilă, în direcţii care se dovedesc sterpe şi li se pare mai târziu că impun ispăşiri. Dar nu le pot afla, ascultând de prejudecăţile mediocrităţilor, decât într'o anumită moarte, ca şi cum scopul vieţii ar fi să mori într'un anumit fel. Capătul vieţii — nu rostul vieţii este moartea. Şi viaţa, care atât pare de neînsemnată în faţa atotputernicei morţii, o învinge pe aceasta, depăşind-o la oamenii care nu se mai tem de clipa finală pentrucă ea nu-i mai poate DESFIINŢA, nu le mai poate şterge existenţa de pe faţa pământului fără să rămână nicio urmă din ei.

Aceşti fericiţi stau senini în faţa morţii ce va să vină oricând, pentrucă în urmă rămân roadele vieţilor: faptele, actele pozitive. Incontestabil, suntem vremelnici. Vremelnicia este esenţa vieţii şi moartea poate veni oricând. Faţă de această certitudine, nu se poate da altă justificare existenţei omeneşti, care altfel ar fi fără rost, decât printr'un plus pe care îl aduce fiecare umanităţii faţă de ceea ce fusese până atunci. O operă de artă, una ştiinţifică, o descoperire, executarea în chip deosebit a unei bucăţi muzicale, sădirea unui pom, o fântână, un copil, cea mai însemnată până la cea mai neînsemnată „creaţiune", în sensul cel mai larg al cuvântului — iată rostul vieţii, semnificaţia ce i se poate da. Prin împlinirea acestui rost, se împlineşte destinul fiecăruia, omul se înalţă dincolo de el însuşi, îşi poate contempla liniştit grandoarea şi nimicnicia vremelniciei sale, iar moartea nu-l mai înspăimântă, pentrucă el ştie că în parte a biruit-o, că nu va muri de tot şi că nu are nimic de aşteptat dela neputinţa ei: nici implacabilă cruzime, nici îndurare.

G. C. NICOLESCU

POLOBICA INVAŢĂ CRISTIANIA

Când s'a întors Bijboc acasă şi şi-a găsit nevasta între două scaune, aşezându-se când pe unul când pe celălalt, s'a crucit. Sau, cum ar fi zis Johny în moldoveneasca lui: „s'a cruşit".

Nu vă speriaţi: Johny n'are nicio picătură de sânge celto-picto-anglo-saxono-normand în el iar din limba Albionului un păstrează decât câteva hârburi culese în calea celor şasesprezece ani de şcoală, cum ar fi de pildă: *hauduiudu, ochei, olrait* şi *taimismoni*, cari în glagorea lui au cam toate acelaş înţeles, adică „Hai noroc!" Pe cei şapte ani de acasă i-a petrecut între piciorul mesii, de care-l lega maică-sa când pleca după treburi, punându-i alături şi blidul cu fiertură de fasole, şi între cantileria taică-său, notar vrednic şi român dintr'o bucată într'un sat din jurul Romanului. Aceşti şapte ani au fost aceia, cari şi-au lăsat pecetea cea mai neştearsă asupra firii şi sufletului lui Johny.

Neaoş în toate apucăturile şi pornirile sale, la cea dintâi vorbă, pe care o rostea, ieşea la iveală de sub straiele de domnişor (geolog la o societate petroliferă) tot vechiul Ionică, prichindelul legat de piciorul mesii, pentru care era o adevărată mândrie de bărbat să găsească maică-sa la întoarcere blidul de fasole gol şi lins lună. De împrumut îi erau straiele şi domnia şi tot de împrumut îi era şi numele pestriţ de Johny Hollodrio.

Veţi afla mai încolo dece Johny şi dece Hollodrio. Deocamdată să nu ne uităm de îndeletnicirea ciudată a Polobicei, nevasta lui Bijboc.

Acu. veţi vrea să ştiţi dece o chema pe Polobica, Polobica şi dece pe Bijboc, Bijboc. V'aşi spune bucuros, că doar de aceea stăm la taifas, dar mă tem că de prea multe paranteze...

Dar, la urma urmei, toată povestea aceasta nu-i decât o paranteză. Una din acele paranteze de lipsa vieţii, pe cari şi le deschide omul, asemeni unei ferestre spre seninul şi nepăsarea cerului, pentru a mai scăpa o clipă din bezna luptei pentru bucata de pâine. O fugă de tine însuţi, de titlurile tale, de cutiuţa în care te-a vârît societatea punându-ţi o etichetă şi dându-ţi o anumită „sarcină de îndeplinit".

Intr'o asemenea paranteză s'au cunoscut toţi cei despre cari va fi vorba aci, asemenea paranteze erau toate prilejurile când se adunau şi când hohotele lor de râs şi hărmălaia punea întreaga vecinătate pe gânduri. Iată dece şi numele pe cari şi le-au dat erau şi ele tot paranteze.

Dece v'aş vorbi despre domnul inginer... — era cât pe aci să-i zic pe nume — când e mult mai potrivit să-i zic Bijboc? Pentrucă, oricât o fi moştenit el cu hârtii în regulă şi acte de naştere oficiale numele tătâne-său, şi oricât ar suna de frumos acel nume, nu i se potriveşte. Tot aşa cum lui Mircea-cel-bătrân nu i-ar fi şezut bine să-i zică Ionescu-cel-bun. Un nume are o viaţă a lui, o înfăţişare bine hotărîtă. Mircea-cel-bătrân nu putea să fie decât Mircea-cel-bătrân, Mihai Viteazul numai Mihai Viteazul; iar Bijboc nu poate fi decât Bijboc.

Rostiţi pe „Bij" lung, înalt, pierdut, ca un bâzâit de albine într'o prisacă înflorită, şi-apoi tăiaţi-l deodată cu un „boc" uscat, sec, ca o băşică de săpun care se sparge. Asta e Bijboc.

Biiij, adică lirism, visare, seninătate, urmate de *boc*, care închipuie nimicirea printr'o stângăcie sau glumă nesărată a tot ceeace s'a căznit să clădească *biiij*.

Dar Bijboc mai poate fi spus şi altminteri. Puneţi tot accentul pe *boc*, rostit cu glasul ridicat şi nu-l folosiţi pe *bij* decât ca pe o pârghie, care să-l salte cât mai sus pe *boc*. Nu seamănă atunci cu un bobârnac? Pentrucă Bijboc al nostru nu scăpa nici un prilej de-aşi bate joc de orice şi de-a da cu tifla oricui.

Prin urmare, Bijboc a fost să fie Bijboc şi nimic altceva.

Iar Polobica era împerecherea lui *Polob* luat dela poloboc cu *ica* luat dela păsărica. Dece această împerechere, vă voi spune în decursul acestei predoslovii, în care Polobica învaţă cristianie.

*

După ce Bijboc s'a crucit, a clipit din ochi ca unul care nu pricepe dacă vede alevea sau visează, şi, dacă a văzut că nu se poate dumiri ce-i cu ţopăiala Polobicei de pe un scaun pe altul, s'a hotărît să dea drumul glasului:

— Ce faci tu, Polobico?

— Invăţ Cristianie!

— Inveţi...?

— ... Cristianie!

Acum Bijboc a dat să se crucească dar nu s'a mai crucit. Nici n'a mai clipit din ochi, că a văzut adineaori că asemenea mişloace nu duc la nicio lămurire. Şi era cât pe aci să scandeze în gând versurile lui Coşbuc: „Nu cerceta aceste legi că eşti nebun..." Când Polobica îl lămuri singură:

— Oaca m'a învăţat. El mi-a spus că e mijlocul cel mai sigur de-a prinde mişcarea. Vreau s'o învăţ neapărat. Fără Cristianie nu poţi fi stăpân pe schi.

Şi, în timp ce vorbea, nu-şi întrerupse nici o clipă ţopăiala. Stătu doar când Bijboc se porni pe un hohot de râs cu sughiţuri:

— Aşa e! Ha, ha, ha! Ai dreptate! Ho, ho, ho! E chiar mişcarea potrivită! Hi, hi, hi!... Numai, ce ai să te faci pe munte fără scaune? Ori îţi iei şi scaunele cu tine?...

— Hepe, hepe, toro, toro!

Aşa îl îngâna Polobica pe Bijboc, oridecâteori acesta îşi pornea morişca de ironii.

Şi-şi văzu mai departe de ţopăială.

— Şi... dece ţii tu aşa de mult să înveţi Cristianie? Slavă Domnului, de doi ani, decând cutreerăm munţii iarna, te-ai descurcat destul de bine şi fără ea.

— Da!! Cu trânteli la fiecare sută de metri!

— Şi cu Cristianio-scăuneala ta crezi că vei cădea de acum numai din două în două sute de metri?

— M'am săturat de „plug" şi de „Stemmbogen" şi de „beldie". Hollodrio de ce a învăţat-o? Şi el a început abia anul acesta. Nu vreau să ştie Hollodrio mai mult decât mine.

— Bine, Doamno, dar Hollodrio e slab ca un mâţ şi-i din cap până în picioare numai muşchi.

— ... iar eu sunt mică şi grasă ca un poloboc! Cine-i de vină? Tu m'ai îngrăşat! Tu m'ai făcut să mănânc mult, ca să nu slăbeşti tu!

— Aşa-i... Tu mănânci ca să nu slăbesc eu...

— Vezi cum eşti?! Nu m'ai făcut tu să mănânc când ne-am căsătorit, pentrucă altfel ziceai că nu mănânci nici tu?

— Da, Doamno, pentrucă atunci erai străvezie de atâta cură de slăbire. Ai fi vrut să te prăpădeşti?

— Atunci nu-ţi plăceam slabă şi acum nu-ţi plac grasă!

— Dar cine zice că nu-mi placi? Slabă nu-mi placi, ce-i drept, penturcă eu, când te iau în braţe, n'aş vrea să te împătur ca să nu te scap jos. Aşa cum eşti acum, eşti tocmai cum vreau eu să fii.

— Păi n'ai zis tu că-s grasă?

— Eu?! Eu am zis doar că nu eşti mâţ ca Hollodrio, ca să-ţi poţi îngădui tot ce face el.

— N'ai zis, dar ai gândit.

Bijboc o luă în braţe şi-o sărută, încheind astfel sporovăiala aceasta, care ameninţa să nu mai aibă coadă şi care-i era totuşi nespus de dragă. Aceste mici hârâieli erau pentru ei, şi poate şi pentru Polobica, sarea şi piperul fără de cari nici mâncarea, nici traiul nu au nici un gust.

Polobica se mai îmbună şi ea şi era cât pe aci să-şi desţuguiască botişorul, dacă nu-i venea în minte o râcă veche:

— Dece zici tu că eu am păsărică?

Iar Bijboc, hoţ, o tot necăjea dându-i răspunsuri în doi peri.

Şi acum era să-l bufnească iar râsul. Dar îşi luă îndată o mutră posomorîtă şi schimbă vorba, ca şi când tocmai şi-ar fi adus aminte:

— De altfel, degeaba te căzneşti, pentrucă nu mergem mâineri. Eu mâine sunt de serviciu.

— Nu ştiu! Nu vreau! Nu vreau să ştiu!

— Ştii, nu ştii, vrei, nu vrei, eu ce să-ţi fac? Serviciul e serviciu. Crezi că mie nu-mi pare rău?

— Cum de n'ai ştiut până acum de serviciu? De ce-mi spui abia acum când totul e pregătit?

De pregătit, într'adevăr, totul era pregătit. Cu alte cuvinte, casa era pe dos: pretutindeni, pe biblioteci, masă, scaune, divanuri, găseai de toate, începând cu ciorapii de lână şi sfârşind cu paharul cu muştar. O vălmăşeală de albituri, hrană rece, piei de focă, bocanci, prăjituri şi ceară pentu schi, orânduite în cea mai deplină neorânduială.

Bijboc dădu o roată cu privirea şi Aghiuţă îi furişă iarăşi creţuri de ironie în coada ochilor, dar îşi continuă jelania:

— Imi pare rău, dragă, că văd că toate-s la locul lor, dar... ce pot eu să fac? Abia astăseară mi-a spus şeful că lucrarea trebue să iese mâine, că aşteaptă centrala buletinul.

— Eu nu vreau! Eu nu vreau! Eu mă duc! Eu mor dacă nu mă duc!

Şi Polobica se porni pe un hohot de plâns.

Bijboc o strânse la piept şi dădu s'o îmbuneze:

— Nu fii copilă, a fost doar o...

Dar cuvântul „glumă" se pierdu în plânsul Polobicei, care căuta să-i scape din braţe, bătându-l cu pumnii în piept şi care striga cât o lua gura:

— Nu vreau! Nu vreaaaau! Eu vreau să mă du-u-u-u-u-c!

Atunci Bijboc nu-şi mai putu ţine râsul. Ii săltau umerii şi pieptul şi abia îşi mai trăgea răsuflarea de hohote.

Polobica se opri din plâns şi-l privi o clipă nepricepând. Apoi se porni cu şi mai multă furie să bocească:

— Tu râzi de mine! Ce-ţi pasă? Ţie-ţi pare bine că mă vezi plângând! Tu m'ai lăsat anume să mă pregătesc, ca să-mi pară acum cât mai rău!

— Dar eu râd de păsărica ta!

— Asta-i păsărică? Ce păsărică?

— Şi încă ce păsărică! Vultur! A fost deajuns să-ţi spun că nu mai mergem şi era cât pe aci să mori de plâns. Femeie cu minte la cap eşti tu? Vultur, nu păsărică...

Dar Polobica nu-l mai auzia. Ea reţinuse doar una:

— Mergem?

— Mergem.

— Iar mă prosteşti!

— Ba nu. Mergem. Am vrut doar să-ţi dovedesc că ai păsărică.

Polobica tot mai suspina, dar ochii-i înfloriră în zâmbet de fericire.

— Tu eşti un câne. Iţi place să mă necăjeşti. Nu te mai iubesc.

Şi se strânse la pieptul lui Bijboc.

— Nici eu nu te mai iubesc.

Şi o sărută din toată inima.

CORNELIU AXENTE

Pantofii lui STERE

- Schiţă -

de TIBERIU TRETINESCU

Din Chişinău, când trenul goneşte după ultima colină verde şi oraşul rămâne mic în urmă, noaptea parcă se lasă brusc. Se'ntunecă totul, — o clipă; se-aprind luminile şi compartimentele se pregătesc de culcare, apoi.

Tăcănitul roţilor ronţăe ritmic şina şi rând pe rând geamurile murdare, groase şi incasabile sunt trase cu pocnet scurt.

Intr'un vagon de clasa II-a, Stere şi-a fluturat mâna până când a simţit că începe să-l doară şi până când silueta mică din fusta cu floricele galbene ce-l condusese la gară — s'a topit în urmă cu peronul şi cerul cenuşiu.

A suspinat de vreo câteva ori — aşa ca pentru sine — ca să-l audă tovarăşul de călătorie de pe banca din faţă, şi-a făcut cruce pe cerul gurii cu limba, şi-a numărat discret, cu o mână adânc înfiptă în buzunar, cele vreo cincisprezece bănuţe a doi lei, şi-a scos pantofii galbeni de antilopă, şi-a mirosit ciorapii încinşi asudaţi de drum, şi i-a admirat (îl costase doar câteva mii de lei) — şi s'a întins pe toată banca.

Il supărau ochelarii. Şi i-a scos împăturindu-şi-i în fularul negru de sub cap şi a adormit.

Acestea au fost, pe scurt, pregătirile de călătorie ale lui Stere. A doua zi, avea să ajungă la Bucureşti şi avea să se înscrie la şcoala militară. Avea să poarte mândru haina de ostaş şi poate avea să poarte şi sabie.

Stere fusese un elev eminent în liceu, fiindcă nu învăţase nimic. Şi fiindcă urmase partea literară îi plăceau, evident, poezile lui Eminescu şi scria chiar şi dânsul poezii. Ba şi proză.

Dar toate acestea n'au nicio importanţă, de vreme ce Stere avea să se facă militar.

Amănuntele acestea servesc doar ca să lămurească pe cititor dece un tânăr de douăzeci de ani păşea în viaţă cu naturaleţea şi seninătatea cu care mărturiseşte unei femei că o iubeşte şi că n'are bani, sau cu dezinvoltura cu care ar străbate o pustie neluminată.

Dacă mai presupunem că tânărul nostru nu se bătuse niciodată cu colegii de şcoală, că iubea încă din cursul inferior de liceu o fată cu care se îndârjea să spere că se va căsători şi cu al cărei prieteni mai mari se afla în foarte bune raporturi (faptul îi ocaziona nejericitei prieteme a lui Stere nenumărate scene de gelozie retrospectivă), — ne-am făcut o idee precisă despre personalitatea călătorului întins să doarmă într'un compartiment de clasa II-a a trenului Chişinău—Bucureşti.

Personalitatea fizică a unui erou inspirat de o autentică întâmplare nu interesează. Amănunte ca: mălăeţ, rotofeiu, miop sau steril, uneori intervin să denatureze şirul faptelor.

*

Când s'a trezit Stere din somn, cu capul încă plin de vise frumoase, trenul plecase din Chitila. Ştia că până la Bucureşti nu mai are mult. Fusese doar premiat la geografie la cursurile Tinerimii române.

Câteva minute îi trebuiră să se deprindă cu situaţia reală. Se visase îmbrăcat într'o splendidă uniformă cu eghileţi şi cu petlite, cu sabie pe braţ sau pe umăr (nu ştia precis cum se poartă).

Constată cu neplăcere că tot în hăinuţa bleumarin cu mâneci ţesute pe alocuri — se afla îmbrăcat, dar se lumină şi zâmbi amintindu-şi că alaltăeri îşi cumpărase o pereche de pantofi cu talpă dublă, e drept cam mici, (Stere cam sujerea de picioare), dar de o antilopă mai mătăsoasă decât piuşul, chiar.

Stere se ridică în capul oaselor. Tovarăşul de călătorie de pe banca din faţă nu se mai afla în compartiment. Coborîse, probabil, mai înainte în vreo staţie.

Işi întinse alene, îndoindu-şi-i, braţul sub canapea, căutând să-şi ridice pantofii. Simţi că se murdărise pe degete. Se apleacă să-i zărească. Zadarnic. Sări în ciorapi, şi pe vine, căută cu amândouă mâinile pantofii, cuprins de o teribilă fierbinţeală. Pantofii dispăruseră.

Trenul intra în gara de Nord.

Incepuseră măturătorii să cureţe vagoanele şi Stere încă nu se hotărîse ce să facă.

Călătorii descinseseră de mult şi numai câte un vânzător de ziare îşi mai striga titlul foilor ce purta sub braţ — pe peron.

Stere se hotărî să solicite ajutorul unuia. Făcu semn unui ţigănuş încălţat, poftindu-l în compartiment, şi tratativele începură.

Stere n'avea mai mult de un pol. Până la urmă, ţigănuşul refugia. Se opri, halucinant, — tovarăşi. Era un fost profesor de la Chişinău.

Bucuria dascălului de a-şi fi întâlnit pe unul din elevii săi eminenţi, nu avea margini.

Firească discuţia celor doi se prelungea suparător, ţigănuşul deposedat de încălţăminte crezu numerit să-i amintească lui Stere că e timpul s'o pornească:

— Universu, Timpu, Curentu... zareeee...

Stere tresări şi-i făcu un gest nelămurit a refuz sau a rabdare.

Şi profesorul continua. Nu-l slăbea de loc:

— „Vei reuşi sigur la şcoala militară. Niciun elev de-al meu n'a căzut... vei fi şeful promoţiei... vei ajunge general... de corp de-armată...

— „Ziareee... Universu, Timpu, Curentuuuuuuu. Ţiganuşul le dădea vizibil târcoale.

— „Sterge-o, n'auzi că nu luăm? Jăcu înciudat Stere.

Profesorul cumpără un Universul.

„Ziareee... Hai, conaşule, că mă grabesc...

— „Marş de-aci... Ai răbdare.

— „Ziareee....

— „Marş, n'auzi! se stropşi Stere la baiat.

— „Atunci, na polul îndărăt şi dă-mi pantofii, dacă nu vrei să mai mergi acasă...

Cât pe ce să meargă la profesor, cu toţii..

La rudele din Bucureşti, era zarvă mare. Stere fu primit cu alaiu dela poartă. Fusese invitată'n ziua aceia multă lume. Erau după masă. Seara avea să fie petrecere cu dans.

Stere se'nveseli de-abinelea — uitând de pantofi — când tanti i-arătă alţii noui, cadoul lor pentru reuşita lui la bacalaureat.

Il strângeau şi ăştia, dar erau noui şi frumoşi. Aşa că se luă cu invitaţii la vorbă, făcu curte câtorva gâsculiţe cu genunchii goi — le recită versurile lui şi ale lui Eminescu — şi subscrise cu entuziasm la sugestia de a merge cu toţii la un cinematograf, până li se va fi pregătit masa.

Incălţă degrabă — e drept, cam anevoie — pantofii, utilizând o limbă drăguţă de metal pe care pe furiş apoi încercă s'o îndrepte, fiindcă o'ndoise; o limbă oferită de o proaspătă cunoştinţă cu şosete şi sprinţară. Ii promisese că va dansa numai cu dânsa, când se vor întoarce dela cinematograf. Fiindcă dansa excelent, pretindea dânsul.

*

In sală, întunerec. Şi lume — plin. Se juca doar un film cu Zarah Leander. Şi emoţie. Fiindcă eroina la un moment dat — nemaiputând îndura chinurile unei iubiri nefericite — urma să se sinucidă neîntârziat, în amurg.

Pe Stere îl strângeau cumplit pantofii. Picioarele îi erau parcă încinse de vergi de oţel fierbinte şi vinele picioarelor îi svâcneau şi degetele-i pocneau şi unghiile-i pocneau şi faţa toată i se'nvineţise.

Prietenii lui ocupau un şir întreg. Un şir de scaune însufleţite, un şir de voie bună şi tinereţe. Stere tăcea în chinuri. Temperatura picioarelor lui sporea cumplit, ameninţând incendierea întregii lui făpturi.

O idee salvatoare îi străfulgeră creştetul înegurat.

Işi deschee şireturile şi şi-i scoase...

Stătea numai cu degetele într'înşii, de teamă să nu fie furat iarăşi.

Devenise centrul întregii animaţii din şirul de scaune cu tineret.

— „Vom dansa, vom petrece...

Şi filmul luă sfârşit.

Sala se golea. Prietenii rămaseră la urmă. Stere era ultimul. Dispăruse complet între bănci. Se căsnea din răsputeri să-şi încalţe pantofii. I se umflaseră picioarele. Prietenii crezură că a eşit înaintea lor. Il căutară zadarnic...

Şi'n seara aceea, Stere trebui să facă drumul până acasă în ciorapi şi să se furişeze cu infinite precauţii în bucătărie, de unde a ascultat furios zarva care în salon părea să nu mai ia sfârşit. Intr'un târziu, s'a prăbuşit pe patul servitoarei. Se visa cu epoleţi strălucitori şi cu o sabie care, de câte ori încerca s'o apuce, îi scăpa mereu printre degete şi se transforma vesnic în pantofi: unul de antilopă, iar celălalt îi rânjea cu talpa clăpăugă...

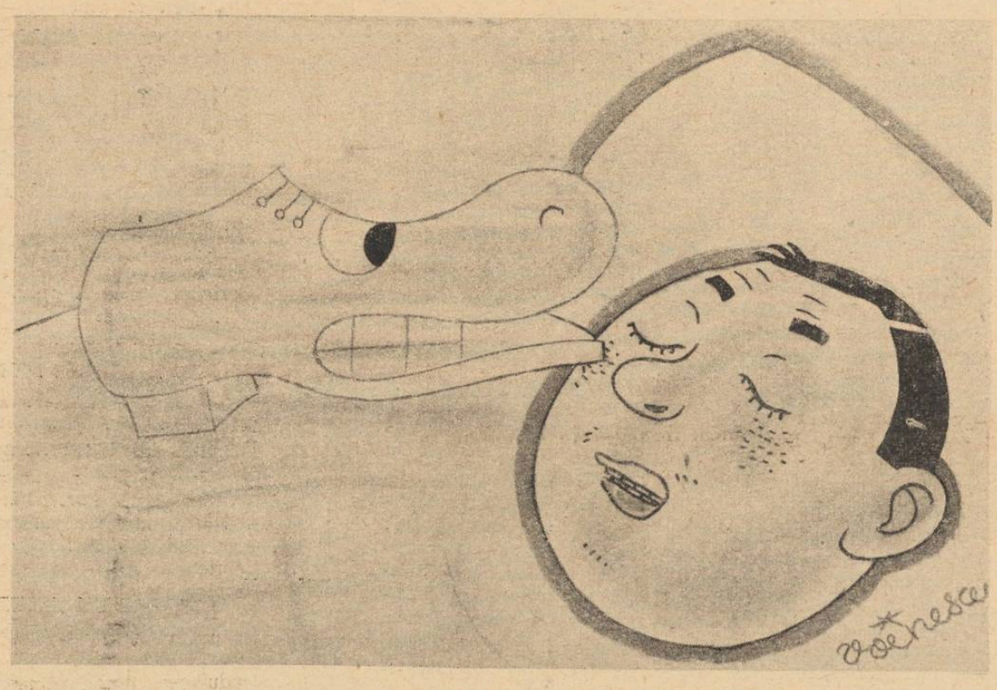

Horia Teculescu

Am cetit de zeci de ori rândurile în chenar negru, care vesteau în ziar această năprasnică ştire a morţii lui Horia Teculescu. Le-am cetit fără să le dau crezare, aşa cum parcă nici acuma nu le pot crede. Moartea unuia dintre cei mai vii oameni din câţi am cunoscut, mi se pare un paradox de neconceput, pe care numai aceste implacabile legi eterne îl pot pecetlui. Cât de ciudată mi se pare clipa deacum: vreau să încheg cuvinte pentru a zugrăvi personalitatea atât de remarcabilă a acestui om şi cuvintele parcă se fărâmiţează, pierzându-şi personalitatea, nevrând să vorbească. Şi totuşi, la patruzeci şi cinci de ani Horia Teculescu nu mai este între noi.

N'am putut concepe vreodată că aş putea scrie acest necrolog. Mă gândesc la prietenul meu, la marele meu prieten, şi fără să vreau, gândul meu se întoarce cu ani în urmă, la Braşov. L-am cunoscut, eu fiind încă pe băncile liceului, iar el fiind profesor examinator la o comisie de bacalaureat. Liricul lui entuziasm, formidabila lui memorie, rara lui sensibilitate, mi l-au apropiat însă din prima clipă ca pe-un prieten. Şi de-atunci, Horia Teculescu, bunul „nenea Horică", a trecut cu prezenţa sa prin toţi anii vieţii mele de până azi. Omul acesta care a trăit mereu în provincie, între zidurile liceului „Principele Nicolae" din Sighişoara, al cărui ctitor şi animator a fost până în ultimele sale zile, era un spirit de-o complexitate cum prea puţine mi-a fost dat să cunosc. Profesor model, luptător pe tărâmul culturii poporului, pamfletar al spiritului şi-al cuvântului de duh, cercetător al istoriei şi-al folklorului, poet de-o rafinată ţinută, Horia Teculescu a fost mereu prezent în arenă, chiar dacă o sănătate puţin şubredă îi anina din când în când de colţurile gurii un zâmbet de obosită ironie. Un mare risipitor, care n'a precupeţit nimic — neprecupeţindu-se nici pe sine, iată ce-a fost şi ce va rămâne Horia Teculescu, în afară de autor al unei opere de-o varietate şi nuanţare din cele mai pitoreşti. Creator agitat, dublat de-un lector prodigios, n'am să pot uita niciodată lucirea ochilor săi, când, la un ceas de taifas, la o întretăiere de drumuri, fie în Sighişoara lui, fie în Braşovul meu sau aici la Bucureşti, îmi vorbea de-o carte nouă, de un poet proaspăt descoperit sau de-o strofă pe care a scris-o deunăzi.

Intretăcerile noastre de drumuri... Ultima dată, în toamna anului trecut, aşteptam un tren în gara Sighişoara. Suit pe-un vraf de valize, priveam dealul din faţa mea, când un glas cunoscut mă strigă pe nume. Horia Teculescu, în mijlocul unui numeros grup de prieteni care, ca de obiceiu, îl însoţeau, mă observase şi mă chema la masa lui. Era în micul restaurant al gării. Ne-am strâns mâinile cu aceeaşi efuziune, tineri amândoi. A urmat apoi o oră plină, o oră cum numai tovărăşia lui de nabab putea să-ţi ofere. In jurul câtorva pahare brumate, l-am ascultat glumind şi informându-ne, întrebând şi răzând. Ne-a vorbit cu mândrie de cei doi fii ai săi, dintre care unul e un foarte tânăr şi talentat poet, ne-a vorbit apoi de proiecte de viitor, iar când am prins a-i istorisi despre noi, ne-a reamintit telegrama cu care gratulase întâia mea carte: „Incântat de adiere, aştept furtuna". Şi apoi a râs, bătându-ne pe umăr.

Dar fiindcă el pleca atunci la Sibiu, iar eu la Braşov, a trebuit să ne despărţim curând. Ambele trenuri au intrat pufăind în gară. M'am suit în vagon şi după ce am ieşit la geam, am mai schimbat câteva cuvinte. Horia Teculescu s'a suit şi el în tren, iar în timp ce roţile se puneau în mişcare, a mai fluturat odată un adio, sub dealurile Sighişoarei sale.

Un adio pe care, înmărmurit, îl descifrez astăzi ca pe-un adio pentru eternitate.

— La revedere, Horia Teculescu!

ŞTEFAN BACIU

Cronica literară

„Aspecte italiene" (schiţe, studii, amintiri)

de ALEXANDRU MARCU

(Editura Cugetarea-Georgescu Delafras, 1942)

Volumul **Aspecte italiene** al d-lui Alexandru Marcu apare după un scurt răstimp dela publicarea acelei opere de erudiţie şi cuprinzătoare sinteză personală: **Valoarea artei în Renaştere**, relevând într'o nouă lumină şi cu alt accent statornicia unor convingeri odată cu impresionanta consecvenţă a preocupărilor culturale care fac din autorul acestor lucrări, cunoscătorul adânc şi interpretul cel mai autorizat al fenomenului civilizaţiei italiene pe lângă cultura noastră. Ultima carte a d-lui Alexandru Marcu are astfel meritul incontestabil — sugerat cu perfectă îndreptăţire de autorul însuşi—„al unităţii spirituale, asigurată prin perseverenţa, de două decenii, în a gândi şi a scrie pentru şi despre cele mai variate probleme de cultură italiană".

Dar pe lângă această unitate aparentă, mai mult formală, de perspectivă, cititorul atent al **Aspecte-lor italiene** va fi sensibil şi la aceea, profundă şi intimă, isvorând din unitatea temeinică a convingerilor autorului, graţie căreia valoarea argumentativă şi edificatoare, sensul militant al cărţii — cu alte cuvinte — se desprinde neîndoelnic. Dealtfel, chiar d. Alexandru Marcu face aluzie în prefaţă la „iniţiativele Culturii militante" cărora li s'ar datora o parte cel puţin din articolele adunate în **Aspecte italiene**, unul din cele mai caracteristic fiind tocmai, după părerea noastră, aspectul militant, a cărui putere convingătoare, rămâne mereu valabilă şi activă, oportună oricând, întrucât isvorăşte dintr'o convingere formată în afara vreunei oportunităţi politice, sau de moment.

O apropiere între cele două popoare, italian şi român, pornind din dorinţa sinceră de cunoaştere reciprocă, alta desigur decât aceea pe care o poate oferi curiozităţii superficiale a turistului întâmplător, pitorescul aparent al peisajului, costumelor şi moravurilor locale, — cine dintre noi nu ar fi bucuros să o vadă înfiripându-se sub auspiciile atât de prielnice pe care i le asigură întinsa activitate culturală a d-lui Alexandru Marcu?

Dar autorul Aspecte-lor italiene face un lucru cu mult mai de folos decât să afirme acest deziderat pur şi simplu, arătând anume că există chiar ceea ce s'ar putea numi — cu bunăvoinţă — o tradiţie a interesului pe care l-au manifestat unele personalităţi proeminente din viaţa ştiinţifică, politică sau culturală a Italiei, pentru poporul nostru.

Fără îndoială, importanţa acestui interes n'ar putea fi exagerată şi nici natura lui, ea ţinând mai de grabă de curiozitate, explicabilă prin atracţia exercitată asupra occidentalilor de exotismul unui Orient apropiat în care erau cuprinse şi Ţările Române împreună cu acelea aflate până la începutul veacului trecut sub influenţa Semilunei. Probabil că mai ales „crescânda manie exotică a epocii" a fost hotărîtoare, de pildă, pentru călătoria în Principatele Dunărene întreprinsă în a doua jumătate a secolului XVIII, de savantul italian Lazzaro Spallanzani. Imprejurarea aflării ilustrului fiziolog prin meleagurile noastre Dunărene „pe unde nu s'a fixat privirea niciunui observator sau naturalist de primul rang" — cum îi scria, îndemnându-l să le cerceteze, un prieten Veronez — cuprinde o semnificaţie simbolică, pe care d. Alexandru Marcu o socoteşte „de hotărâtoare însemnătate pentru încrucişarea celor două Civilizaţii: una la apogeu, cealaltă în devenire". Memorabilă rămâne această întâlnire între reprezentantul rafinat al unei civilizaţii ajunsă la apogeu, cu ţăranul primitiv, reprezentantul celeilalte care abia începea să se înfiripeze — şi cititorul **Aspectelor italiene** va fi sensibil la puternica sugestivitate a semnificaţiei simbolice desprinsă de autor în această pagină evocatoare:

„Vestit prin eleganţa lui în îmbrăcăminte, ne place a vedea silueta eruditului profesor italian, în haine de abate cu perucă, purtat agale de plăvanii cărăuşului din Lunca dunăreană, în dreapta carului cu roata de fag, în cămaşa lui neagră de muncă, cu faţa pârlită de soare şi năduful drumului cu birul pân'n malurile Ţarigradului, trăgând cu coada ochiului spre „domnul" din vârful patului de fân sub coviltir. Ce limbă va fi vorbit, nu prea ştie Românul. Il vede oprindu-se din loc în loc, să adune pietre, să smulgă o buruiană, ori să măsoare cerul cu ochianul. Nu ştie cine este tovarăşul necunoscut. Dar îl îngrijeşte pe drum, cum se cuvine să se poarte cu domnii şi prietenii domnilor mari. Intr'acestea, abatele-profesor, cu profilul sever de medalie romană, scrutează chipul omului care-l poartă pe drumuri desfundate de când nu le-au mai aşternut cu piatră Romanii. Şi atunci, în conştiinţa lui de erudit enciclopedist, cunoscător în ale Istoriei şi Arheologiei, se precizează tot mai clară o figură, zărită cândva în Forul lui Traian: captivul dac, întorcându-se acasă cu povara de preţ a unei imagini ciopliţă în marmoră pe malul Tibrului: statuia Zeiţei Roma, aducătoare de civilizaţie nouă.

Ne place a vedea în confruntarea acestor figuri — a cărăuşului dunărean şi a profesorului din Pavia — simbolul unui moment hotărâtor în Istoria Civilizaţiei româneşti şi a desvoltării ei aşa de târzii, dar atât de sigure şi rapide".

Pe un alt plan deşi tot numai datorită întâmplării şi desprinzându-se în lumina unei semnificaţii la fel simbolice se aşează şi întâlnirea „în spirit" petrecută în timpul tinereţii studioase a Ducelui Mussolini, într'e conducătorul de mai târziu al destinelor Italiei şi un reprezentant notoriu în lumea ştiinţifică apuseană, al tinerei culturi româneşti: Alexandru Xenopol. E vorba anume, de un studiu al istoricului român: „Legile Evoluţiei sociale" publicat în „Rivista Italiana di Sociologia" din 1909 şi de care s'a ocupat într'un articol de gazetă, discutându-l cu atenţie, tânărul publicist şi luptător socialist — pe atunci — Benito Mussolini. Participarea, oricât de modestă — precizează autorul Aspectelor, care a putut identifica în colecţia ziarului trentin „Popolo", recenzia viitorului Duce — a fost totuşi „singura în felul ei deocamdată, pe care a putut s'o aibă la un moment dat spiritualitatea românească la formarea şi definirea ultimă a lui Benito Mussolini".

Rămânea de exprimat prin realitatea faptelor înţelesul simbolic şi îndemnul pe care-l cuprind „întâlnirile" semnificative de felul celor arătate. Adică tocmai ceea ce a realizat d. Alexandru Marcu, printr'o activitate de două decenii, cu însufleţire, competenţă şi o convingere comunicativă, făcându-ne cunoscute şi apropiate sufleteşte, aspecte şi momente caracteristice ale civilizaţiei italiene.

Studii ca „Lămuriri pentru o psihologie a lui Leopardi" sau „Intre futurism şi tradiţie, Ardengo Soffici", cele mai întinse din **Aspecte italiene** ne arată un cercetător adânc al complicatelor psihologii artistice, cu o subţilă înţelegere pentru nuanţe sufleteşti, a căror expresie în opera unor scriitori provoacă nedumeriri pe care uşurătatea unor comentatori sau reaua credinţă a altora le califică drept inconsecvenţe. In această privinţă, urmărirea evoluţiei scriitorului Ardengo Soffici, în paginile de lucidă simpatie pe care ile consacră d. Alexandru Marcu, constitue cu deosebire o lectură instructivă pentru cititorul român. Aşa cum, în alte locuri din **Aspecte** va fi surprins — presupunând că acest cititor nu cunoaşte **Figuri feminine din Renaştere** — să întâlnească alături de cercetătorul erudit, un admirabil portretist şi un artist al cuvântului, a cărui plasticitate directă în expresie se remarcă prin vigoarea sprintenă, graţioasă dar sobră şi fără moliciune a reliefului. Iată — pagină de antologie — chipul sfintei Clara din Assisi, reţinut în amintire şi redat după afrescul atribuit lui Simone Martini, cu o voluptate coloristică şi o fineţe a desenului urmărit în amănunte cu îndrăzneaţă stăruinţă care nu sacrifică niciunul din câte contribue la plinătatea voluptoasă a imaginei:

„Cutele năframei lucrată în fir rotunjesc fruntea goliţă de revărsarea bogată a spicelor de păr, în timp ce umbra străvezie a pânzei în jurul capului, dă şi mai plăpândă gingăşie obrajilor prelungiţi de linia îndoită a gâtului: potir de floare legănat pe un lujer prea subţire. Draparea din faţă a năframei, peste rotunjimea umerilor nesimetrici, cu sinuozitatea cutelor sale, dublează linia rotundă a aureolei, închizând astfel într'un cerc bine îmbinat chipul Sfintei şi făcând din zâmbetul gurii întredeschise centrul ideal al acestui magic cerc.

Ochii migdalaţi de orientală; arcuitura de compas a sprâncenelor învoalte, deasupra nasului prelung şi supţiat; sbaterea întârziată a pleoapelor împăinjenite de genele răsfrânte; gura mică peste care fluturâ, abia ghicită, o chemare în şoaptă, un nume, un zâmbet ori un suspin, rând pe rând şi toate deodată; mâna furişată pe sub mantie cu o frunză de trandafir uitată între degetele încremenite în extaz...".

Scrisul d-lui Alexandru Marcu are o nervozitate şi o mişcare dramatică, uneori precipitându-se brusc, frânt în bucăţi euptice, de înţelesuri, în aşchii şi cioburi de fraze, cu mult mai expresive totuşi prin înlănţuirea nevăzută a gândului, în ciuda aparenţei lor desmembrări gramaticale. Ca în acest portret interior al premergătorului naţionalist Alfredo Oriani, caracterizat şi prin elemente ale decorului, din afară:

„Predestinat lucidităţii vizionare, **sufletul lui surprins în chip aducător aminte de trăsături michelangioleşti** — ce torsiune bărbătească, autoritară a frazei, în acest îndrăzneţ raccourci! (n. n.) — s'a complăcut în acel tragism sever, izolat, care-l precizează în psihoza mesianică a eroului romantic dar îi asigură ascendentul profetului, dincolo de graniţa vremii lui.

Un orgoliu exaltat de voluptatea singurătăţii morale, din care se înalţă pe dunele platitudinii contemporane stânca prometeică a individualismului.

O existenţă asemeni. O casă de ţară. Multe decepţii. Cărţi multe. Veleităţi de scuturare din lanţurile propriei firi. Gânduri şi lipsuri. Răzvrătire şi moarte. Singur. In cimitirul de ţară dela Cardello Casola Valsenio, în părţile Ravennei funerare, în inima Romagnei tuturor revoltelor ideale. Sunt treizeci şi trei de ani de atunci".

Paginile pe care le-am transcris, mai mult decât cuvintele noastre de apreciere, suntem convinşi că vor fi un îndemn îmbietor pentru cititorii acestei cronici. Cu aceleaşi însuşiri pe care le regăsim în toată opera d-lui Alexandru Marcu, lectura **Aspecte-lor italiene** e tot atât de atrăgătoare pe cât este de profitabilă.

MIHAI NICULESCU

MOARTEA

scriitorului, dar mai cu seamă, polemistului Leon Daudet a lăsat în literele franceze, desigur, un mare gol. Poate ca scriitor să nu fi fost remarcat, şi mulţi se întreabă dacă acest titlu nu este exagerat, când se acordă lui Daudet o atât de mare importanţă. Nu trebue însă neglijată activitatea lui critică, pamphletară, gazetarul cu vervă şi humor sănătos, care în nenumăratele volume publicate a renăscut ceeace caracterizează spiritul francez: gândirea logică şi ascuţimea în judecată. Dacă Verlaine a putut spune odată: de la musique avant toute chose nu rămâne mai puţin adevărat, precum spunea un filosof, că geniul concepţiei franceze este rigoarea logică.

Din el se desprinde critica, al cărei adept fervent şi slujitor pasionat a fost Daudet.

Din paginile nenumărate, rămase astăzi, se pot întrezări înaltele lui calităţi. Totodată cu el se stinge un apărător al ideei monarhice în Franţa.

PICTORUL GRIGORESCU

S'au comemorat recent, 35 de ani dela moartea acestui mare mânuitor de penel. In paginile revistei noastre, acum doi ani, s'au amintit, printr'o serie de articole publicate de cei mai distinşi artişti români, scurgerea a o sută de ani dela naştere. Deaceea nu mai revenim acum să subliniem importanţa şi calitatea operei sale.

Un singur lucru îl vom repeta, precum am scris-o şi atunci. Din nenumăratele păreri, cari glorificau, sau uneori umbreau faima lui Grigorescu, din influenţele găsite la el de către diferiţi critici raliându-l astfel la curente străine în pictură, noi reţinem doar că a fost un mare pictor român.

Influenţat sau nu, creator de opere personale sau înglobate în şcoala dela Barbizon, el rămâne în arta românească un mare înintaş. Pentru pictura noastră începătoare, de atunci, nu aveau importanţă temeiurile culese de prin alte ţări, cât ralierea la arta occidentului. In această direcţie, Grigorescu a excelat.

ŞI FIINDCĂ

am vorbit despre pictură, amintim că zilele trecute, la Paris, s'a vândut, prin licitaţie publică, un Ruysdäel cu 1.200.000 franci. Nu se poate spune că arta nu este preţuită în Franţa.

S'A PUS

deseori întrebarea în diferite reviste literare: ce carte aţi lua cu dumneavoastră dacă ar fi să plecaţi într'un deşert (sau altceva asemănător). Răspunsurile au fost felurite şi cele mai multe au încercat să eludeze problema prin spirit. Căci într'adevăr nu este uşor să răspunzi. Câte cărţi nu ne-au plăcut! De câte ori n'am crezut că am descoperit cea mai importantă operă pentru noi şi lecturile ulterioare ne-au desmiinţit.

Iar apoi nu-i mai puţin adevărat că gustul pentru anumite cărţi depinde în mare măsură de starea de spirit în care le citim. Nu-i oare o vârstă când ne entuziasmăm după Othello şi Graziella, iar alta când gustăm mulţumiţi seva bogată din Gide? Şi tot astfel când culegem din rafturile bibliotecii un tom de-al lui Verlaine dornici să ne cufundăm în muzicalitatea versurilor, desigur suntem într'altă stare de spirit decât dacă am răsfoi Les fleurs du mal.

DEACEEA

Un răspuns spiritual al lui Forain, întrebat care dintre tablouri, Louvrul fiind în flăcări, l'ar lua să-l salveze în ultimul moment, este deşi lipsit de seriozitate, cel puţin sincer şi nepretenţios, spunea el: Cel care s'ar găsi mai aproape de ieşire.

N'a căutat să se gândească, pedant la cine ştie ce lucrare de artă meritând salvarea, ci a surâs unei întrebări, care în mod decent nu poate avea un răspuns logic.

NEAGU

a publicat o nouă carte: 4 pe trimestrul 2. Este normal şi dela sine înţeles să-l întrebăm pe când ediţiile succesive, fiindcă acest autor ne-a obişnuit cu un succes rar întâlnit. Când un prieten îl întâlneşte pe stradă zadarnic să-l întrebe: ce mai faci? Mai de grabă: la ce tiraj eşti?

BARBĂ-RARĂ

CANTECE NOUI

Limite

Pomul anilor mei e turbure.
Dragostea fuge de el.
Ambiţios începe să murmure
Contra oricărui ţel.

Vîrful lui, rătăcit în himere,
N'a rodit un pai, o planetă
Dar expulzat pe trepte lejere
Scrie cu cretă.

O, scrisul lui efemer!
E un joc multicolor, năucit ,cu obstrucţii.
E o tiflă trântită din cer
Eternelor, ample construcţii.

Pomul anilor mei e obosit.
Descurajat de incertitudini.
Dar în vis mai încearcă, smerit,
Fericitele plenitudini.

TUDOR CIANDRU

Cara-Câz

De unde vii, bătrâne vânt hoinar,
Cu-acest puhoi de melodii nebune?
Ce duhuri ale stepelor în strune
Deslănţui azi, ca un potop barbar?

Se'ntoarse Cara-Câz, vrăjita cupă,
In visul tău trudit de ciunt salcâm,
Cu fruntea, rană pe-un apus de Crâm,
Cu umbra arsă de-o nălucă scumpă?

I-adullmeci poate urmele prin miriști,
Ce toamna le rodi în bozi şi'n mure,
Sau poate-aştepţi o şoaptă să se'ndure
Din glasu-apus în noaptea marei liniști?

Haiduc de stepă, voevod fără surâs,
Gem plopii'n câmp, se povârnesc aguzii,
Se pierd în ape cormorani. Auzi-i!
Nu mai învie moarta Cara-Câz...

Rănite aripi, frunzele-au să cadă
Pe strune reci, pe inima-ţi de scrum
Şi-aceiaşi vechi salcâmi de lângă drum
Vor sângera cu creştetu'n baladă...

AUREL DUMITRESCU

Post ludum

Suntem destul de-aproape de râuri ca să bem,
Suntem destul de singuri ca să ne umplă frica,
— Şi totuşi gura noastră-i uscată, şi nimica
nu-mi spune că-ţi cad păsări în suflet care gem

Ca hainele pe care le-am sfâşiat, gemând,
pădurile cu arbori înalţi stau desfăcute;
dar cât de nefiresc este mersu' — acestor ciute
şi cât de blând e strigătul fiarei, cât de blând!...

E prea târziu acuma să-ţi pară rău; mai bine
încearcă să te mângâi cu ceeace — ar fi fost.
Şerpii aceştia paşnici nu mai au niciun rost:
acum otrava verde e lene — albastră 'n vine.

Totul e o firească visare, un blestem.
Din când în când o creangă ursuză se ridică
lăsând să se 'ntrevadă că nu ne este frică
şi că deşi aproape de râuri tot nu bem...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

Poesia provinciei...

Altă-dată, am scris — şi tot în acest loc — despre poesia provincială şi despre poeţii provinciali; câteva glasuri din public şi din presă, au luat atunci notă de fugarele noastre însemnări, aprobând sau desaprobând. Starea de lucruri, esenţialul adică, a rămas neschimbat. Dar nu asupra lui vrem să insistăm acuma.

Poesia provinciei, este cu totul altceva. Când treci cu trenul dincolo de Chitila, de pildă, începi să-i simţi gustul. Poate că e puţin amărui, puţin prăfuit în desuetudinea lui, însă existenţa reală, nu poate fi contestată. S'a spus de nenumărate ori — şi întotdeauna acestea au fost vorbe în vânt — că o metropolă e cu totul lipsită de atmosferă poetică şi că acest „privilegiu" este rezolvat exclusiv oraşelelor însemnate mai palid pe hartă. Nimic mai greşit decât prejudecata aceasta. (Chiar noi am căutat să dovedim cu fapte că nu este aşa. Dacă am reuşit, asta este o altă întrebare). Deci: poesia provinciei este un fel de monopol, la care nimeni şi nimic nu mai poate tinde. Aceasta mi-o spunea mai zilele trecute un poet cu lavalieră, care strâmba foarte desgustat din nos, respirând antipoetica atmosferă a acestei cetăţi rapace. L-am ascultat atent, ba chiar fără să-l întrerup sau să-l contrazic, pentrucă nu-mi place să tulbur argumentaţia oratorilor. După ce a isprăvit cu povestitul şi cu atacul, poetul m'a privit cu o pereche de ochi scânteetori, căzut în autoadmiraţie, întrebându-mă plin de elan: şi nu-i aşa domnule, că eu am toată dreptatea?

I-am răspuns că n'are şi i-am mai spus cam următoarele: poesia provinciei este, hotărît, o realitate indiscutabilă, de când poesia e poesie. Oraşele cu muzici miltare la ore fixe, cu străzi „principale" pe care lumea circulă în sus şi 'n jos, tot la o anumită oră, cu parcuri şi grădini publice, cu fete care cântă la clavir şi-şi aşteaptă mirele ani şi ani — o, da, toate acestea îşi au doza lor de poesie atât de autentică şi de ştiută, încât aproape că e inutil să o mai discutăm.

Am trăit şi eu o parte din viaţa mea într'un asemenea mare oraş mic, i-am respirat atmosfera şi poesia, pe care am şi cercat să i-o „cultiv" ca puţini alţii poate.

Am cutreerat între timp o mulţime de oraşe şi orăşele, care, toate, mi-au confirmat acestea.

Mă gândesc la Bacău, fără de care fenomenul Bacovia nu mi se parte să fi fost posibil, apoi mă gândesc la oraşele de pe malul Dunării: Brăila, Galaţii, care cu toate că sunt şi „cumplite oraşe de negustori", au răscolit atâtea patimi, au dat glas puternic atâtor vocaţii poetice, încât versul poetului cade aproape dela sine. Mă gândesc apoi la Focşanii lui Al. Călinescu, prietenul mort atât de timpuriu, la Turda lui Teodor Murăşanu, la Cernăuţii aceia plini de cea mai lirică efervescenţă ce se poate imagina. Nu mai e nevoe să adaug aici şi zecile de plicuri pe care le primesc săptămână de săptămână, de pretutindeni sau chiar faptul că şi cei trei poeţi din acest număr sunt, unul din Constanţa, altul din Arad şi altul din Piteşti.

Ii iubim deopotrivă şi argumentele pro sunt aproape inepuisabile.

Dar — am continuat — să fie oare numai atâta?

Acest mare oraş să nu aibă oare şi el dreptul de a deţine un ton măcar, în concertul de care vorbim? Priveşte, farmecul lui poetic e prezent la fiecare colţ şi dacă vei vrea, vei afla melodie până şi în furnalele care ţipă dimineaţa şi seara, prelung şi răguşit. Vrei pilde concrete? Gândeţse-te, dacă nu la unii ca Mihai Săulescu, George Ranetti, Vintilă Horia sau mai ştiu eu la cine, la acel mare Mateiu I. Caragiale, care numai printr'un singur rând, îţi spune fără drept de replică: tu nu ai dreptate!

ST. B.

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru St. B. Şi cuvintele de răspuns: Victor Bănc., Mioara S., I. Scut., Iorgu Mold., M. D. Zissu: *Altele.* I. Trest., Fl. L.: *Da.* Simion Val., Dum. Răd., Vlad Mfr., Melinte V. A., Silviu Hot., A. Gheorghiu, Luţă H. G. Căr. (?) Iaşi: *Nu.*

ARTIŞTI şi PUBLIC

(Urmare din pagina I-a)

nu mai are nici un rost. El nu poate fi decât un păcat —nu teologic (cu toate că şi teologic!), ci etic, faţă de esenţa proprie a individului: păcatul contrafacerii esenţei sale. Sentimentul valorii proprii se întemeiază pe sentimentul misiunii proprii. Şi misiunea este — oricât am căuta s'o socotim absolută — de importanţă istorică.

Adică opusă absolutului, care e An-istorie.

Răspunderea participă şi ea la această istoricitate, şi se stabileşte în funcţie de împlinirea sau neîmplinirea misiunii, pentru momentul şi pentru omenirea momentului căruia trebue să-i slujească, istoric.

Deci vocaţia însăşi, a cărei conştiinţă dă poseşorului ei atitudini orgolioase, este nu un privilegiu, o superioritate absolută faţă de rest, ci o datorie a individului faţă de publicul unui anume moment, fie direct prin el, fie prin creatorul comun.

Că momentul este contemporan artistului, sau plasat în viitor, e altă problemă. Obligaţia faţă de omenire, de cea prezentă sau de una viitoare, există. Şi existenţa acestei obligaţii, nu dă dreptul creatorului să se considere altfel decât legat de această omenire, datornic ei cu ceva, plătnic al unui bir impus de sus sau de ea.

Faptul de a viza altă omenire decât cea prezentă, şi de a munci pentru ea, nu conferă deslegarea de soarta celei prezente: aceasta poate fi dispreţuită, nu însă din orgoliu gratuit, ci din conştiinţa că deviază dela destinul său istoric, pe care artistul are superioritatea să-l cunoască.

A urî sau dispreţui omenirea, — înţeleasă ca rest al existenţei umane, ca public posibil, — este un act satanic, de orgoliu luciferic, nepermis fără sancţiunea insului ceratură.

A o dispreţui pentru stadiul ei actual, care poate fi greşit, şi pe care artistul îl poate şti greşit, a o biciui cu scopul de a o întoarce pe calea destinului ei, a cărui conştiinţă geniul o are, este conform normei, universale pentru omenire, a dragostei.

Cine dispreţuieşte angelic, arzând pentru a îndrepta, iubeşte.

Artistul nu poate, prin natura sa superioară, decât iubi. Altfel e ne-om.

ION FRUNZETTI

ERRATA

In numărul trecut al revistei s'a strecurat o regretabilă omisiune: Fişierul semnat de d-l Ion Frunzetti aparţine colaboratorului nostru Lafcadio, iar fragmentele sunt din „Götzendämmerung" (nu Götterdämmerung), lucrarea lui Friederich Nietzsche.

De altfel, chiar faptul că tot textul era cuprins între semnele citării, lăsa să se bănuiască uşor că este vorba de un citat. Semnătura „Ion Frunzetti" sub acele citate, se datoreşte unei simple neglijenţe de paginaţie.

PAMIUNE

de IULIAN VESPER

Apartamentul d-nei Dida Frunză se găsea la al cincilea etaj, dintr'un block de construcție veche. Cuprindea trei camere: un salonaș slab luminat de singura fereastră ce da spre curte. Era tapisat în albastru și servia în același timp de cameră de primire. O sufragerie cu mobilă veche, unde mâncau toți trei: Dida, fratele său Leon, ofițer și destul de regulat, Radu Frangulea. Acesta reușise în așa măsură să câștige aprecierea tuturor, că era considerat ca un membru din familie. Leon nu pierduse nădejdea că într'o zi îi va cere mâna Didei și totul va intra în ordine. Dormitorul era în fund și afară de patul imens de nuc și câteva tablouri cu zeități grecești, n'avea nimic care să rețină atenția.

Prietenii Didei erau surprinși de simplitatea și ținuta sobră din dormitor; îi admirau gustul și treceau și această curiozitate pe seama extravaganțelor ei obicinuite.

La 16 ani, Dida se căsătorise cu un profesor din Turnul-Severin, care după trei luni o părăsise și se luase după o artistă care se stabilise în oraș. Divorță și după cinci ani se mărită cu un proprietar bătrân, în Craiova. După trei ani, acesta muri și-i lăsă 200 de pogoane de pământ și un conac boieresc la Amărești. Arendă pământul și casa și se stabili la București, cu singurul gând: să-și trăiască viața. Inainte de a-l cunoaște pe Frangulea, se îndrăgostise de un operator de cinematograf, care o lăsă o doua zi după ce-i făcuse o aluzie că ar vrea să consfințească legătura lor în fața altarului. Frangulea fusese o revelație pentru Dida. La frumusețea lui de oriental, se adăuga prestigiul situațiunii sociale, care-o umplea de un respect naiv și adânc în același timp. Felul în care mânuia banii, risipa de cadouri și sumele fabuloase ce-i treceau prin mâini, o făcu să deschidă un ochiu atent la acest deosebit de interesant curtezan. In primul rând, Dida luă măsuri ca prietenii ei ocazionali să-i calce cât mai rar pragul. Chiar fratele fu nevoit să se mute în oraș și nu se mai întâlneau decât la prânz, pentru masă. Apoi interzisese lui Radu să-i aducă indiferent ce cadouri — îi arătă inutilitatea lor, însă nu refuză banii. Frangulea, disperat un timp că Dida intenționa să rupă legăturile, descoperind noua pasiune, îi dădu atâția bani într'un scurt interval, încât ea singură se miră de dărnicia adoratorului. Ca să nu slăbească ciudata lui afecțiune, Dida înțelese că trebuia să-i ceară bani, neîntrerupt, altfel, în pericol ar fi fost însăși dragostea ei mistuitoare pentru acest tânăr care, cel dintâiu, o făcuse să cunoască adevărata viață.

La treizeci de ani, Dida căpătase o nouă frumusețe; trupul ciolănos și puternic se învelise deabinelea; șoldurile îi erau pline și rotunde, fără a fi copleșite de grăsime; pântecul păstra aceiași mușchi ageri, iar gleznele păreau la fel de armonioase, ca ale femeilor dela munte. Fața i se acoperise cu o pieliță nouă, măslinie; tenul era fraged și luminos. Și profilul i se limpezise; nasul puțin curbat cu nările subțiri, bine modelate și mereu fremătând, împrumutau acestui chip uscățiv și pasionat, un aer bărbătesc care impresiona. Fruntea îngustă repezită înapoi, n'avea nimic femenin în ea, deasemeni nici ochii oblici, cu căutătura de bărbat, hotărîtă.

— Cred că noi am fost dăltuiți din aceleași elemente, obicinuia să spună Frangulea, mângâind-o. Ești ca o flacără întunecată, ce mă stăpânește, fără ca nici o fibră din trupul meu să se împotrivească. Imi vine să cred că ai venit pe lume pentru dragostea mea. Tigroaica mea dulce...

Dida se schimbase și ea. Din nepăsarea cu care primea desmierdările bărbaților, se dărui dragostei arzătoare a lui Radu Frangulea cu o pasiune nouă, care creștea cu cât nopțile mistuitoare sporeau. Leon văzu patima ce-i pustia sufletul și glumi:

— Dida, ai să te pierzi în vârtej... Te-aș sfătui să fii mai prudentă...

Dida ridică din umeri și zâmbi vag. Focul ardea în sufletul ei; nu se simțea cu nimic vinovată și totuși știa că merge pe un drum al pierzării și al păcatului. Când venia Radu, mângâierile ei erau mai îndelungi și mai răscolitoare. Totuși, nu uita să ceară bani; el îi dădea cu regularitate și cu sfială de novice îndrăgostit. Uneori, ajungeau la ceartă, se învinovățeau că întâlnirile erau prea rare, că nu se iubesc reciproc; deși fiecare știa că toate nopțile erau ale lor și că iubirea aceasta creștea din viețile și năzuințele amândorora.

*

A doua zi, după ce se întoarse dela Constanța, Radu Frangulea urcă treptele ca de obiceiu și sună. Era ora prânzului și zăpușala în toiu. Radu observă o mică întârziere — o pauză tăcută și întunecată — care precedă zgomotului ce-l făcu Dida, venind să-i deschidă.

— O, tu erai Radule, se înspăimântă Dida, întinzându-i brațele.

— El e, în persoană, răspunse tânărul, intrând în salonaș. Ce face Dida mea mică și dulce? Ce frumoasă ești!

— Ingratule, îl dojeni ea. Mă lași două săptămâni, pleci nu știu unde, te distrezi singur și eu stau și te aștept între patru pereți. Mă mir cum de poate lăsa Dumnezeu asemenea bărbați să trăiască. Mi-ai scris de două ori și crede-mă că nici nu ți-am citit scrisorile... Ușor să te descurci de o femee prin câteva rânduri. Și încă am văzut când ai intrat, că te-ai uitat așa de curios peste tot, parcă-ți închipuiai că ascundeam pe cineva. Dacă vrei, numaidecât îți întorc toată casa pe dos, ca să te convingi cu adevărat... Nu e nevoe? Cred și eu că nu e nevoie, dar la început ce ți-ai zis: „acum, acum trebuie s'o prind cu cineva"... Ca și cum ași fi cea din urmă dintre femei. Poți să tot spui că nu te-ai gândit la asta, dar eu știu că numai la asta te-ai gândit... Dovadă, că nici nu m'ai sărutat... Acum? Acum, nu vreau eu... Ar trebui să-ți ceri ertare, dar văd că numai la asta nu ți-e gândul... Nu-mi spune că te-ai gândit... Ușor să spui așa, dar trebuiai să începi... Nu, nu primesc scuze... Ar trebui să fiu proastă să mă mai împac după toate astea. Crezi că dacă o femeie își pune mintea și se'ncrede într'un bărbat, trebuie numaidecât să iasă batjocorită? Spui că nu m'a batjocorit nimeni? Dar parcă trebuia să mă batjocorească cineva? E ușor să te descurci când ești bărbat și te poți apăra, dar o femee singură ce poate face?

— Uite, Dida, ți-am adus banii... Poți fi mulțumită...

— Mulțumită? Crezi că dacă-i primesc, înseamnă că ți-am ertat și toanele? M'ai găsit pe mine care mi-am pierdut capul și sunt o nebună că primesc orice și mi se astupă cu una, două gura. Te-ai convins că te iubesc mai mult ca pe orice pe lume și, sigur, ești foarte îngâmfat de asta. N'ași zice nimic, e dreptul tău să te crezi într'un fel sau altul. Mai ales că ești foarte cult pe lângă mine, care sunt o proastă... Dar nu pot să rabd lipsa de respect ce mi-o arăți. Nu-i de ajuns să dai cuiva bani și apoi să te faci că nu-l recunoști... Eu parcă nu văd... La teatru nu vrei să te arăți cu mine, deși nu-s chiar așa de urîtă, cum crezi tu, poate... La cinematograf, mă duci în fiecare săptămână, păcat să spun că nu-i adevărat... Vezi, nu-s din acelea cărora oricâte hatâruri le-ai face și tot n'ar fi mulțumite. Eu recunosc ce-i al omului... Și mi-i dor de el... Spune-mi, Radule, te-ai gândit vreodată la mine în aste două săptămâni? Bănuesc că nu. Și vezi că îmi spui că da. Cât de mincinoși sunt bărbații.. Ar trebui siliți să sufere măcar jumătate din cât suferă săracele femei... Cine știe cu cine te-ai distrat... Imi spuneai că-ți plac femeile subțiri... Nu știu dacă-ți mai sunt pe plac, sau ți-ai găsit altele... Adevărat că trupul meu nu-i ca trestia, dar știu destul de bine să mângâiu și să dezmierd... Și sânii mei sunt mândri și tari ca ai unei fete tinere... Și gleznele mele sunt pietroase și zvelte și pot spune

că nu multe îmi pot sta împotrivă... Trebue să fii obosit, Radule, nu vii să te culci? Ori ți-i silă de trupul meu și te gândești la altele, mai subțiri...

— Dida, nu m'am gandit decât la tine... E banal să mai spun...

— Sigur, să-mi spui că mă iubești e banal acum... Și totuși, văd că mă placi... Și cu ce ochi se uită... Nu cumva crezi că o femee se mănâncă de vie? Of, vino mai repede și nu te mai uita ca un urs speriat împrejur...

Radu se ridică, îi cuprinse mijlocul și-i căută buzele. Sânii pietroși îi împungeau pieptul și Radu își dădu seama că se află în posesiunea unei femei pentru care dragostea e însăși condiția ei de viață... Apoi trecu în dormitor. Deodată zări un obiect strălucitor pe marginea noptierei: un inel bărbătesc, de aur cu diamant.

— Ce-i asta, întrebă Frangulea, învârtindu-l între degete.

Ii parea rău că i-l arătase; prevedea un scandal, cu explicații, lacrimi, jurăminte, de care era sătul. Dida ridică plapuma și începu să râdă:

— Ce-ai vrea să fie, Radule? Un inel. Te miri că-l găsești aici? Dar unde vreai să-l țin? Poate vreai să știi al cui e, sau cine l-a lăsat aici? Imi închipui că la asta te gândești, nu te preface. Află atunci că-l am dela primul bărbat, dela Mihai și l-am uitat pe noptieră dimineață, când am umblat în cutia cu bijuterii... Nici nu știi ce uitucă sunt de când ai plecat...

— Ești bună să te uiți la monogramă? Se vede lămurit un V și I. Cum ar putea să fie al lui Mihai? Dida... vezi... îmi pare că de astădată nu ești sinceră. Nu m'ași supăra dacă ai spune adevărul...

— Adevărul? Se miră Dida. De unde vreai să știu care-i adevărul? Ai fi vrut ca Mihai Plopeanu să fi purtat un inel cu monograma M și P. Și eu ași fi vrut... Dar, dacă n'a avut un astfel de inel, eu să mă supăr? Poate că l-a moștenit, poate l-a găsit, poate că i l-a dăruit cineva. Un inel de aur cu diamant se poartă chiar cu monograma altora... Și pentru asta să-ți faci griji, dragul meu drag.. Și iarăși pui la îndoială sinceritatea mea... Ar trebui să-mi smulg inima din mine, dacă m'ași fi gânait numai la altul....

Radu auzia vocea ei caldă și mângâietoare, o mare liniște îi învălui sufletul și ca prin vis desmierdările ei fierbinți îi alungau gândurile. In semiobscuritatea din cameră, singurul obiect viu i se părea inelul, care strălucea enigmatic pe noptieră. Din lucoarea ce-l împrejmuia, se deslușia tot mai lămurit un chip cunoscut: Valentin Iliescu. Inchise ochii ca să alunge vedenia, dar coșmarul continua. Dida dormia alături și trupul ei pe jumătate desgolit îl îndemna la o iertare tăcută și prietenească. Radu îi sărută fruntea adormită și o întrebare dureroasă îi sfredeli mintea: ce-ar fi însemnat viața lui fără Dida. S'ar fi risipit fără sens în toate direcțiile și-ar fi săpat o albie mai adâncă, sau s'ar fi sinucis din plictiseala de a trăi? Poate toate ar fi urmat perioadă după perioadă, până la etapa finală. Acum Dida îl certa, Dida îl ierta, Dida îl mângâia și-l răsfăța ca pe-un copil mare și năbădăios. In fața ei, ironiile și morga lui obicinuită nu aveau nici un sens; redevenia omul simplu și familiar, cum ar fi fost dacă viața nu l-ar fi înăsprit și schimbat. Poate de asta sentimentul adânc ce-l lega de Dida nu era de dragoste, ci de recunoștință. Uneori, se confundau; de multe ori, recunoștința îl făcea să uite și să ierte, ceeace iubirea n'ar fi iertat niciodată.

In aromirea plăcută, un gând întunecat dădea târcoale și-i înfiora inima. Nu putea dormi și n'avea cum nici să-l alunge, devenia amenințător și în curând trebuia să răspundă: ce căuta Valentin aici? Cari erau legăturile lui cu Dida? Ce atitudine să ia? Putea să se îndoiască de iubirea Didei?

Radu se întoarse și privi fața ei adâncită în somn, plină de bunătate. Buzele fragede ca ale unei adolescente păstrau un surâs copilăresc, care răspundea tuturor întrebărilor. Târziu, Dida se trezi și-i înlănțui grumazul:

— Ascultă, ce vroiam să te rog... Am dus-o până acum, cum ai văzut, dar nu mai merge așa... Simt că alunec... Să nu înțelegi cine știe ce lucru de aici, dar o femeie fără bărbatul ei care s'o îngrijească, se expune prea mult... Numai două săptămâni ai fost plecat și întors, ți se năzăria nu știu ce... Pe scurt, vreau să am o ocupație. Am patru clase de liceu, asta datorită numai tatei, că mama mă pregătea domnișoară de casă... mare podoabă... Pe urmă, am învățat dactylografia și poți să mă crezi că mă pricep bine... Ași vrea să intru la o întreprindere particulară, tot cunoști tu atâția directori... La Stat nu intru, când o fi de pensie, mă retrag la moșioara mea...

— Foarte bine, Dida... și eu vroiam să-ți propun ceva asemănător... Știu că ai ceva capital... N'ai vrea să devii coasociata unui prieten de-al meu?... E vorba, deocamdată, de un laborator de materii colorante... mai târziu s'ar schimba în fabrică... Serios, mă gândesc că în scurt timp ai deveni milionară...

Dida râse și-l mângâie:

— Nu sunt materialistă și n'am intenția să adun milioane. Aici însă nu mă pricep și ca să nu mă tragă pe sfoară, ar trebui să urmez studii de chimie. Ași prefera să câștig mai puțin, dar să fiu stăpână pe ce mă apuc. Intenția mea e să am de lucru... Altfel, simt că ajung din ce în ce mai jos. Ceeace-i bun și nobil în mine, — nu râde, strengarule, — văd că se degradează... E penibil să-ți dai seama de asta, dar îți trebuie destul bun simț ca s'o faci... Cum îți spuneam, prefer să fiu dactylografă la început... Pe urmă, i-ași da o întrebuințare capitalului, după împrejurări...

— Sau l-ai constitui dotă... glumi Radu.

Dida își acoperi cu o mișcare pudică pieptul, apoi, îi desmierdă fața.

— Copil ce ești... Și în privința asta am ideile mele... Adevărat, că te iubesc mult... Asta nu înseamnă că nu recunosc distanța socială ce ne separă. Oricât ai vrea să pari că nu-i dai importanță, are totuși însemnătatea ei... Nu știu dacă ți-a trecut prin cap vreodată să mă iei de soție... Probabil că nu... Dar ți-o spun lămurit, că dorința mea e să fiu soția cuiva...

— Bine, dar ai schimbat doi legitimi...

— Și-o să mai schimb pe atâția, dacă va trebui... In tot cazul, nu i-am schimbat de plăcere... Dragul meu, eu nu dau vina nici pe destin, nici pe firea bărbaților... Dar cred că femeea trebue să încerce până-și găsește liniștea și siguranța la care are dreptul. Dar pentru asta, trebuie să nu cadă în mocirlă...

— Și tu crezi că ești în mocirlă?

— Tu m'ai adus. Din moment ce mă suspectezi, ce rost mai are să continuie ce-a fost între noi? Ai aerul că nu înțelegi nimic, dar gândește-te mai bine și-ai să vezi că am dreptate...

— Cum vrei, spuse Frangulea... Eu plec... Am să mă interesez la toate cunoștințele mele și sunt sigur că vei primi un post bun de dactylografă. In cel mult două-trei zile vei avea rezultatul. Și după mine, ți-ai putea chiar confecționa halatul negru... Văd că ești furioasă și te las să te liniștești... Când ți-or veni și mințile'n cap, mă întorc și-ți aduc și numirea... Ar trebui să-ți dai seama că tu m'ai dorit și m'ai acceptat și nu ca binefăcător, cum te tânguești acum, ci ca amant... Și ca atare, am corespuns așteptărilor tale, dacă nu mă'nșel... Mai mult nu mi-ai cerut și nu mi-a trecut prin cap să-ți dau... Ca să fim lămuriți... In ceeace privește suspectarea, mă gândiam la partea practică a chestiunii și nu la acea morală, care dela început nu ne-a privit... Și te rog, Dida, să meditezi ceva mai adânc asupra acestor lucruri, până mă întorc, ca să nu fim rău înțeleși.

Radu Frangulea se îmbrăcă și la urmă se privi în oglinda de cristal, ovală. Surâse mulțumit și-și îndreptă cravata. Cum de-o cunoscuse așa de puțin pe Dida?

— Uite-te la mine, Dida, sunt eu făcut ca să târăsc pe cineva în mocirlă? Eu ridic întotdeauna femeile până la mine, nu le cobor.

Dida privea vrăjită frumusețea lui masculină, proaspătă și puternică și-o ciudată impresie că acum îl vedea întâia oară, îi zgudui sufletul. Toate amintirile, neînțelegerile, cearta de azi și cele mai vechi, toate gândurile și dorințele se șterseră deodată și Dida nu-l văzu decât pe el, care-o făcuse să se înțeleagă pe sine și prefăcuse viața ei posomorîtă într'un vârtej de fulgere și foc. Ar fi vrut să-l oprească, dar răspunse calm, ca și cum un demon i-ar fi șoptit cuvintele:

— Tocmai, cele ce le ridici sunt mai în primejdie să cadă... Te iubesc cât nu ți-ași putea spune vreodată, dar sunt hotărîtă să lupt să-mi clarific situația. Dacă m'ai lua de nevastă, ai face un pas greșit pe care l-ai regreta mai târziu. Și eu ar trebui să suport consecințele. Mai bine să mă mai gândesc... Nu, Radule, du-te, te rog. Sunt așa de nenorocită.. Du-te și nu mai veni...

Radu se întoarse, se așeză pe marginea patului și-i mângâie fruntea... Lacrimi izvorîră din frumoșii ei ochi. Ii înlănțui gâtul și cu răsuflarea tăiată, se ruga:

— Spune-mi, sunt o femee pierdută?

Bărbatul râse și dinții albi sclipiră ca un șirag de perle. Ii strânse mâna, îi așeză capul pe pernă și-i netezi părul despletit. Niciodată n'ar fi bănuit la Dida asemenea preocupări și-i era teamă s'o părăsească în starea în care se găsea. După aparențe, Dida suferea și de un misticism religios, care o făcea să cadă în asemenea crize. Totul era să-i dea o siguranță, s'o liniștească:

— Gândește-te la Dumnezeu... El te va înțelege și te va îndrepta...

Atunci Dida izbucni într'un hohot nervos, care răsună lugubru în odaia tăcută. Ochii priveau tulburi și-o roșeață nefirească i se aprinse'n obraji. Când încetă, își șterse lacrimile și cu glasul întretăiat, spuse printre suspine:

— Oh... cine vorbește despre Dumnezeu... cine cutează să pronunțe numele Lui... Ți-ai dat măcar seama ce-ai vorbit adineaori? Du-te... Lasă-mă cu păcatele mele... Știu, știu că sunt pierdută pentru fericirea cea veșnică și niciodată n'am să văd fața Mântuitorului nostru, strălucind ca soarele... Mie, unei femei pierdute, nu i se va îngădui aceasta... Dar, cred, cred cu toată puterea mea în Dumnezeu și'n cele veșnice... Tu m'ai întinat, tu m'ai abătut... Oh, cum poți să fii liniștit și încă să zâmbești, când știi ce negre păcate îți apasă sufletul. Nu spuneai tu: Eu sunt viața... iubirea și fericirea... Crede în mine și vei fi fericită...

— Și n'ai fost? întrebă mirat Radu.

— Da, dar fericirea cea veșnică, viața deapururi după care tânjește sufletul meu... N'ai să înțelegi niciodată... Pleacă...

— Dida, văd că ceva s'a petrecut în lipsa mea... Vorbești de fericirea veșnică, deși știi bine că între noi n'a fost vorba decât de biata fericire pământească, de care erai totuși foarte poftitoare... Faci mereu confuzii... Eu am vrut să fiu totdeauna clar... A fost o dragoste de care te învinovățești. Nu desnădăjdui. Dacă Dumnezeau e a toate iertător, fii sigură că te va ierta... Complicele va rămâne mereu păcătos... Și nici nu cere iertare... Eu n'am fost făcut decât pentru lumea aceasta... Aici mă simt puternic și'n atmosfera mea... Mă interesează mai puțin alte lumi și nu prea știu dacă sunt veșnice sau trecătoare. Ași vrea să știu însă dacă Valentin e tot așa de credincios ca și tine și dacă în loc să-ți cucerească sufletul, nu comite aceleași confuzii...

— Nu-ți permit să vorbești despre Valentin, strigă Dida.

— Vrei să spui că e un înger pe lângă mine... M'ar bucura dacă îngerii de felul lui s'ar menține mai retrași pe pământul acesta plin de ispită... Nu le-ași permite în niciun caz să frecventeze străndurile, chiar dacă unele principii de higienă le-ar impune-o. Deasemeni, n'ași permite femeilor să-i însoțească în altă parte, decât la biserică și'n toaletă cuviincioasă. Ar trebui să fie mai precauți: să nu-și uite verighetele în buduarele cucoanelor... Și cu acestea, îmi cer iertare că nu v'am putut deschide alte orizonturi decât cele pământești... Și acum la revedere...

— Pleci, pleci, Radule, strigă Dida, sărind din pat. Nu pleca...

Dar nu-i răspunse decât zgomotul ușii dela intrare, care se închidea și sunetele de pași ce coborau treptele. Inima-i bătea cu putere. Imbrăcă un capot și eși până în capul scărilor. In hollul imens se auziau voci streine, uși izbite, un glas de copil mic ce plângea jos. Radu plecase, simplu, cum venise. Nicio urmă din pașii lui, nicio vorbă care să-i amintească glasul. Dida se întoarse în dormitor și ascultă o clipă tăcerea desăvârșită. Nu-și putea crede ochilor. Cum de se întâmplaseră toate acestea? Ce vorbe îl putuseră zmulge pe Radu de lângă ea? Amintise ceva despre Valentin și ea nu-i îngăduise să continue. Și cu cât trecea timpul, își dădea seama că ea aparținea ca și Radu, pământului acestuia, că trebuia să se bucure de viață cât mai era timp. Pradă unei agitații nefirești, Dida se îmbrăcă în grabă și eși în mulțimea depe stradă, luându-se în neștire după urmele lui.

Zările necuprinse

Zările necuprinse din grădinile de farmec ale Mușatinilor își scuturară din gene tremurate surâsul de lumină. Și atâta liniște sărbătorească doarme peste văi și dealuri, încât te îmbată cântările serafice ale stelelor veșnic călătoare prin văzduhuri. Din strașina mânăstirilor străbune picură sfințenia veșniciilor, asemenea picurilor din dezghet primăvăratec.

Și vuesc codrii lui Ștefan, vestind: „Ninge lumina pe umerii țării. Minciunile întunecului mor ucise de strălucirea înverii. E învierea credinței".

Da, Doamne, te-ai trezit și înălțat întru mărire și vrășmașii tăi și-ai noștri se risipesc, îngroziți, tupilându-se în ascunzișurile beznei deapururi. Fug ca fumul în fața focului.

Cântați văi, și codri ai lui Dragoș, voi lespezi de morminte și lăcașuri de credință ale lui Mușatin, preamărirea Domnului, care stăpânește milostiv cerul și pământul, ape și zări necuprinse.

Iată, în hotarele neamului, îngenunchiat de rușine, s'a așezat porumbița cu aripi de argint și cu pene de aur grăind limbilor până'n margini de lume:

„Domnul dă casă celor părăsiți. El scoate pe cei din lanțuri și cătușe la fericire și drumuri de lumină biruitoare, iar pe păcătoși și neascultători, îi părăsește în pustiul arzător și în stepele ghețurilor veșnice.

Osana, bine cuvântat fie Domnul în toate zilele până'n marginile vremii".

Din văi și din râuri cu solzi de unde argintate, din apele încâncenate, învolburate de sânge ale Prutului și Nistrului, peste țărmuri înflorite și lanuri coapte se ridică, tremurat de rugi, borangicul cețurilor albe, spre înălțimile albastre ale cerului, bolțit împărătește peste țara noastră, Doamne. E fumul tămâiei, e duhul pământului românesc ce se înalță ca dintr'un jertfelnic uriaș. E jertfa lui Abel cu bună mireasmă, e pârga prinosurilor de închinare înfața eroilor, e prinosul adus credinței strămoșești a neamului biruitor de moarte.

Z. SANDU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 33
SAMBATA 15 AUGUST 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

THEODOR PALLADY — In harem

România la a XXIII-a Biennală din Venezia

de ION FRUNZETTI

Incântătoarea cetate a Dogilor a adăpostit în acest tulburat an de mari frământări mondiale, cea de a XXIII-a expoziţie internaţională, marcând cu o promptitudine care nu se lasă intimidată de cataclisme, semnul tenacităţii spiritului italian în ceeace priveşte forma cea mai înaltă a muncii organizate : arta.

Infiinţată în 1895, Biennala a devenit, prin amploarea crescândă ce obţine cu fiecare nouă manifestare, incinta paşnică în care naţiunile civilizate ale lumii au simţit nevoia să deslănţue tacite competiţii de forţă spirituală.

Nu numai prilej de intercunoaştere şi emulaţie, cât mai cu seamă ocazie aşteptată de cunoscătorii şi amatorii de artă a lumii întregi, de a-şi îmbogăţi pe de-o-parte sufletele cu forme, obiectivate măestru, de simţire străină, pe de altă parte colecţiile naţionale, cu opere valoroase străine. Pentrucă, răspunzând unei necesităţi psihologice bine surprinse, comitetul de organizare a Biennalelor a făcut ca rostul acestor expoziţii să nu fie doar afişarea unui număr de valori ale plasticei fiecărei ţări participante, ci şi posibilitatea schimbului de opere, în perspectiva atât de rar de întâlnit, a unui global al artei universale dintr'un moment, ceeace face selecţia mai riguroasă şi dă orizont criteriilor de apreciere. Servind lumii care se află în sfera de influenţă a artei, expoziţiile biennale veneziene au avut deopotrivă şi un scop educativ, atrăgând un număr important de turişti, câştigaţi pentru cauza artei după prima vizită, şi cu încetul formaţi în spiritul contemplaţiei desinteresate, prin fermentul binefăcător infuzat în viaţa lor sufletească, de amintirea splendorilor unei Venezii în sărbătoare. Intr'adevăr, cadrul pitoresc al bătrânei cetăţei de artă este cum nu se poate mai potrivit pentru a întruni sub coviltirul imensului său cer, de un albastru nemaiîntâlnit decât în picătura concentrată a nestematelor, tot ceeace în lume e culoare şi dragoste pentru culoare, tot ce e joc fremătător de forme cald tăiate în materia indiferentă sau ostilă, tot ceeace e sclipire a luminii ideale în crustă sensibilă.

Venezia, cetatea visului unui Dumnezeu artist, nu este numai oraşul feeriei perpetui, dar şi oraşul seriozităţii unei sarcini care ar covârşi orice cetate cu tradiţie politică de veacuri: sarcina de a înmănunchia, din doi în doi ani, naţiunile, pentru slăvirea spiritului. Dacă Venezia n'a uitat în restriştea cosmică prin care trece omenirea, rostul ei de universală deţinătoare a legilor spiritualităţii întregului glob, dacă a avut tăria să propună şi să ducă la strălucit sfârşit, excepţionala manifestare de spirit a unor popoare ale căror energii şi interese s'au concentrat în lupta pentru dăinuirea Europei şi a culturii umaniste care-i conferă configuraţia unitară, aceasta se datoreşte în primul rând voinţei Ducelui şi tenacităţii colaboratorilor săi.

Cele 10 state participante, reprezintă 10 naţiuni prietene Italiei, care au răspuns cu entuziasm semnului de grijă al Ducelui pentru înţelegerea spirituală de mâine a naţiunilor ce militează astăzi pentru acelaş ideal social şi politic. **Germania, Spania, România, Suedia, Elveţia, Danemarca, Slovacia, Croaţia, Bulgaria** şi **Ungaria** au organizat pavilioane la această a 23-a Biennală. Lipsesc Japonia şi Finlanda, împiedecate de greutăţile transportului să-şi aducă, la depărtări care necesită itinerare nesigure, contribuţia lor. Cu participarea acestor două eroice ţări, Biennala din 1942 ar fi rămas în istorie ca o manifestare unitară de spirit a naţiunilor legate prin cruciadă, cu participarea câtorva neutre.

Planul de organizare al acestei Biennale a XXIII-a, urmează principiul care inspiră personalismul european al nouei ordini: cinstirea omului înainte de preţuirea operei. De aceea, mai cu seamă pavilionul Italiei, este o înmănunchiere de „mostre personale" ale artiştilor participanţi. Ar fi dificil să vorbim în spaţiul restrâns de care dispunem de importanţa fiecăruia ; pentrucă nu putem face lucrul acesta fără să privăm cititorii de informaţia la care s'au aşteptat, ne mulţumim să semnalăm regretul criticei pentru absenţa unui **Massimo Campigli** — artist atât de cunoscut şi gustat în România — unui **Carlo Carrà**, devenit la noi cunoscut în urma simpatiei cu care vorbesc de opera sa artiştii noştri ce studiază în Italia cât şi prezentărilor ce i le-au făcut unele reviste româneşti, mai cu seamă regretul nostru pentru absenţa lui **Ardengo Soffici.**

Prezenţa lui **Felice Casorati** şi a lui **Giorgio di Chirico,** a lui **Gino Severini** şi a lui **Filippo de Pisis,** ca şi a extraordinarului **Fausto Pirandello,** au compensat oarecum lipsa celor mai sus pomeniţi.

In pavilionul futuriştilor, al cărui comisar a fost F. T. Marinetti însuşi, un **Enrico Prampolini,** ca să nu citâm decât pe asul şcoalei „aeropicturei cosmice biochimice", şi un aerosculptor „genialissimo", cum îl prezintă catalogul pe **Umberto Paschi,** expun alături de mulţi alţii, realizări asupra cărora am dori să avem prilejul de a vorbi cândva pe larg.

Ceeace e iarăşi important de remarcat, este locul rezervat artei de război în acest pavilion. Armata, marina şi aviaţia italiană, în acţiunile lor pe diversele fronturi, sunt bine ilustrate. Numărul total al artiştilor expozanţi este de 878, dintre care 587 italieni şi 291 străini, cu un total de 3560 opere, din care scăzând cele 1040 ale artiştilor străini, rămân Italiei **2520,** dintre care ale artiştilor invitaţi sunt 1764, 115 ale artiştilor concurenţi, 460 în Pavilioanele Armatei, 181 ale artiştilor din grupările futuriste.

(Urmare în pag. 6-a)

OPINII SEPARATE

„Avoir une opinion, c'est préferer de se tromper dans un cer tain sens".
JEAN ROSTAND

de AL. PALEOLOGU

Gogol spune că dacă contemplăm multă vreme un spectacol comic, acesta devine trist. Această observaţie indică o lentă schimbare de atitudine din partea noastră. Propriu zis, comicul exclude orice idee de tristeţă. Substratul dureros pe care unele persoane mai mult miloase decât lucide cred că îl descifrează în opera marilor autori comici, denotă o confuzie de puncte de vedere. Suntem obişnuiţi cu judecăţi fastidioase pr.n cari Aristofan, Cervantès, Molière sau Caragiale sunt arătaţi ca nişte mari îndureraţi, şi Grock sau alţi clowni ca nişte filozofi. Socotind că numai jelania este valabilă şi profundă, unele spirite prea sentimentale cred că e cazul să scuze râsul unui Caragiale prezentându-l ca pe un biciuitor acrit, ca pe un exponent al realităţilor crude şi tragice.

Mulţi iau drept interpretări pătrunzătoare asemenea erori banalizate.

Râsul este un fapt omenesc, dar atitudinea comică e mai curând inumană. Râzând, ne detaşăm, ne dezintegrăm din complexul frământărilor vieţii umane. Stabilim între noi şi spectacol o distanţă din perspectiva căreia aprofundăm mai mult expresiunile exterioare. Din contră, atitudinea tragică, sau simplu tristă, este o integrare în frământarea umană pe care o considerăm. Cuvântul „compătimire" arată tocmai acest lucru.

In atitudinea comică, atenţia e îndreptată asupra manifestărilor exterioare, neglijând sentimentele cari le determină. Nu râd de suferinţa omului, dar râd de manifestarea ei grotescă. In definiţia lui Bergson „du mécanique plaqué sur du vivant", accentul cade pe primul termen, iar al doilea nu face decât să-i servească drept fond, împrumutându-i numai exterioritatea vieţii.

Comicul nu-i tot una cu ironia tristă. In Crimă şi pedeapsă, *de pildă, sunt momente de mare intensitate grotescă. Dar nu sunt comice. E un grotesc patetic care e expresiunea sublimată a mizeriei. Ironia acerbă, rictusul amar, sunt expresia răsturnată a plânsului, adică a unei identificări cu subiectul. Să nu confundăm atitudinea şi metoda lui Dostoiewsky cu cea a lui Molière.*

*

„Intelectual" nu e o meserie, cu obişnuitele ramificări în amatorism. Este un mod de a fi. Intelectual nu e neapărat acela care din interes profesional, din vanitate sau din pură plăcere, se ocupă de Kant, Spinoza, psihanaliză, artă, drept, ştiinţe, etc., ci acela care în faţa oricărui fenomen adoptă o atitudine lucidă, degajată de orice patos, de orice afect şi de orice prejudecată.

*

Oamenii mediocri au nevoe de certitudini de-a gata, pentru a se dispensa de exerciţiul incomod al gândirii discriminatorii. Valorile lor spirituale sunt în prelungirea umbrei pe care o proiectează idolii consolidaţi în stratificarea judecăţilor necontrolate. Dărâmătorii de idoli, cari printr'o analiză lucidă descompun acel coagul al osificării intelectuale, sunt copiii teribili pe cari autoritatea negândirii îi pedepseşte cu blamul cuprins în denumirea de „spirite dizolvante". Spiritele dizolvante îndeplinesc în lumea ideilor oficiul higienic al unui control al certitudinilor. Ne oferă un depurativ pentru creer; dar e ştiut că mulţi văd în medicamente numai amărăciunea şi păstrează medicului o inflexibilă antipatie.

*

Spirit critic nu înseamnă numai decât negativitate. Iată un adevăr pe care-l ştim cu toţii; totuşi confuzia se face aproape întotdeauna.

A nega nu e scopul criticei, ci a controla. Anumite negativităţi nu sunt decât efectul acestui control. Multe atitudini negative sunt însă expresia unei opacităţi intelectuale; or, spiritul critic presupune tocmai luciditate.

*

Curajul şi laşitatea sunt fraţi buni. Ambele sunt reacţia în faţa unui pericol iminent, cu scopul de a ne salva. Curajul este atitudinea activă în faţa pericolului, având avantajul de a-l înlătura. (Pe această eventualitate jucăm, după o prealabilă evaluare a probabilităţilor). Curajul şi laşitatea sunt atitudini lucide. Să nu le confundăm cu temeritatea şi poltroneria.

*

Unele laşităţi sunt o formă superioară a curajului. A unui curaj profund şi plurilateral, care, pentru eficienţa lui, ascunsă prejudecăţilor mioape, înfruntă oprobriul mulţimii, îşi sacrifică reputaţia şi se emancipă de toate vanităţile.

*

Frica intră în compunerea curajului tot aşa cum, după vorba lui La Rochefoucauld, viciile intră în compunerea virtuţii. „Avoir du courage, c'est être seul à savoir qu'on a peur", spunea un aviator francez. A-ţi fi frică înseamnă a fi conştient de pericol; or, actul de curaj presupune această cunoaştere prealabilă.

Psihologic, curajul este inhibiţia anxietăţii; activ, el este înfruntarea pericolului.

*

Cine spune că nu cunoaşte frica, sau minte, sau nu e curajos.

*

Se confundă foarte des imaginaţia cu inventivitatea, numindu-se imaginaţie ingeniozitatea unui Maupassant sau a autorilor de romane poliţiste în a inventa reţete anecdotice. Inventivitatea este o orientare a inteligenţei către un joc al combinării de serii de posibilităţi eventuale, în ordinea determinărilor naturale. Imaginaţia este facultatea de a creea într'un spaţiul ideal, realităţi de un concret imponderabil.

Inventivitatea construeşte situaţii ipotetice, a căror existenţă o socotim a priori negată. Produsul imaginaţiei este încărcat de o anumită realitatea transcendentă, şi,

(Urmare în pag. 2-a)

Cântecul Verii

Şi-a strâns în muşchiul crud, în cuib de foi,
Sfiosul sbor cu aripi noi —
In ciripit de zori tremurători
S'a risipit de-atâtea ori.

Din holde coapte soarele de jar
Pecete pune pe hotar —
Sui şi el, sbucni până'n tării,
Cu viers curat de ciocârlii.

Acum în seară carele cu rod
Spre şură sună peste pod —
Şi cântecul din slavă tot mai greu,
Mai rar se lasă'n pieptul meu.

ION PILLAT

MIORIŢA

– Concepţie de viaţă şi de moarte la Români –

de Dr. VICTOR ODOBEŞTIANU

Mioriţa, atotcuprinzătoare a Neamului Românesc până unde şi-a întins cuprinsul e chintesenţa Istoriei trăite a lui. Cu ea vom începe studiul de faţă.

O remarcă mai întâiu: s'a afirmat) că poezia poporană română a început prin doină care este de esenţă lirică. Afirmaţie fără perspective largi. Cum se explică acest fapt ? Oare poporul nostru n'a avut în trecut momente de înălţare, de vitejie, de biruinţă, de pildă ca Francezii sau Germanii? N'a fost nimic care să nască, să zicem, o poemă ca „Chanson de Roland" sau „Niebelungenlied"? Mărturiile trecutului pledează favorabil acestui lucru. Cărei cauze poezia noastră îi datoreşte originea sa lirică? Explicaţia metafizică a acestui fapt trebue căutată în trecutul nimbat de glorie cu rezonanţe adânc mitice, al primilor strămoşi ai poporului nostru, Daco-Geţii.**

Credinţa în nemurire, ca lege supremă a lui Zamolxis, îi făcea să caute cu pasiune moartea eroică pe câmpul de luptă, ca o eliberare de tirania lutului trupesc. Dar credinţa aceasta îşi are şi reversul său care stă tocmai în această tendinţă de eliberare a spiritului : pathosul. O elementară lege a psihologiei ne învaţă că suferinţa stă la baza oricărei activităţi omeneşti, fie această suferinţă: fizică, morală, sau numai virtuală. Experimentul a fost făcut pe propria socoteală a fiecăruia din noi. Ei bine, această suferinţă, indiferent de gradul sau natura ei, a trebuit să existe în cultul lui Zamolxis. Ar trebui în altfel să-i socotim pe Daco-Geţi fiinţe cu totul excepţionale, nepământeşti, ceeace nu se poate concepe. Admitem doar supraomul realizat de ei prin voluptatea morţii eroice.

Luând ca punct de plecare patosul credinţei dacogete, monoteistă în esenţa ei, — putem uşor pricepe de ce la poporul nou ce se forma din autohtonismul dac peste care se suprapunea altoiul roman s'a răspândit atât de repede creştinismul, acest popor primind noua credinţă printre primele. Fiindcă creştinismul este monoteist şi nu impieta cu nimic asupra credinţei lor anterioare; fiindcă a găsit teren propice, practic vorbind, de desvoltare : Deceneu organizase o solidă viaţă religioasă bazată pe episcopi, preoţi şi monahi, pe cumpătare, cinste, înfrânare, spirit de dreptate ; mai mult încă : principiul fundamental al creştinismului este iubirea, sau, mai curând, trăirea şi cunoaşterea metafizică se bazează pe acest universal sentiment de iubire: „Iubeşte pe Domnul Dumnezeul tău din tot cugetul tău şi din toată inima ta"; şi doar Daco-Geţii îl iubeau pe Zamolxis, cu atât mai mult trebuia să fie iubit şi Mântuitorul, cu cât aducea cu Sine jertfa supremă pentru binele omenirii. In fine, calea spre mântuire e bazată pe alt principiu, acela al umilinţii; dar umilinţa implică în sine ideea de suferinţă. Prin urmare şi din acest punct de vedere creştinismul corespundea vechii concepţii a lui Zamolxis. Pregătirea sufletului o avea poporul cel nou din belşug pentru a primi căldura penetrantă a nouii credinţe, ca şi cum Pronia lucrase într'adins la această pregătire. N'avea decât să schimbe numai Persoana divină, dat fiind că Zamolxis se cobora din „veşnicia înflorită" în mijlocul Daco-Geţilor, din când în când, şi oare nu s'ar putea admite că l-au văzut pe Zamolxis printre ei când li s'a adus vestea cea minunată a întrupării lui Isus, care corespundea înaltului lor ideal spiritual? Numai în felul acesta i se putea substitui, — la început numenal — lui Zamolxis, Persoana divină a lui Iisus.

Fondul dac, cristalin până în străfunduri ,a fost fecundat de spiritul constructivist roman. Numai la suprafaţă, înalta spiritualitate zamolxeeană s'a păstrat nealterată. Şi nici nu se putea în altfel: zeii trecuseră pentru Romanul practic în domeniul credinţelor defuncte. Apusul zeilor era o realitate trăită. Romanul din Dacia felix aducea cu sine numai experienţa culturală a celei mai întinse împărăţii din antichitate: legea. Şi ultimul cuvânt în formă romană metroplitană: drumuri, apeducte, aşezăminte, castre; totul cu un scop precis: armata şi castrele pentru apărarea comerţului din noua provincie. Organizaţia militară a Daciei era apoi necesară, aşa cum au dovedit-o evenimentele de mai târziu. Dar numai atât. Aşa se explică de ce lumina serafică a Noului

(Urmare în pag. 4-a)

*) Ovid Densuşianu: „Viaţa păstorească la Români" unde găsim 41 variante ale „Mioriţei".

**) v. Mihail Dragomirescu: Critică, vol. I.

ION IRIMESCU — Portret

In loc de cronică dramatică

Gestul companiei „Măscărici"

Ne amintim că prima premieră din acest an a Companiei „Măscărici" a fost primită cu destulă ostilitate de mult pretenţioasa noastră critică dramatică. In coloanele aceloraşi gazete şi reviste cari timp de ani întregi au folosit întreg bagajul existent de elogii ditirambice în legătură cu farsele confecţionate de Arnold şi Bach sau de alte perechi de scriitori cari ştiau să speculeze un anumit gust dubios al publicului din toate ţările, — în aceleaşi gazete, repet, era luată o atitudine foarte severă de toţi domnii cari scriu despre teatru sub pseudonim, şi cari uitaseră că fuseseră par'că mai puţin severi atunci când se prezentau în stagiunea de iarnă şi în localuri centrale, lucrări cari n'aveau nimic altceva comun cu teatrul, decât dialogul (mă gândesc la acele de tristă memorie: „N'am bărbat de lăsat" sau „Bing-bing Melody").

Am încercat să luăm apărarea companiei „Măscărici", cu ocazia premierei „Fructului oprit", scriind că nu e chiar de condamnat o companie teatrală care în stagiunea de vară — sezon în care şi cei mai severi critici sunt mai îngăduitori — prezintă într'o grădină de cartier (nu în plin centru) o farsă uşoară, pe gustul şi pe înţelesul publicului care poate să frecuenteze un teatru situat pe lângă hala Traian.

Domnul Romeo Lăzărescu n'a avut niciodată pretenţia că ar fi un educator de masse.

Scopul său a fost mult mai omenesc, mult mai normal pentru un actor care este silit să petreacă un anumit timp din viaţă, mâncând: a înjghebat o trupă curată, cuprinzând numele cătorva apreciaţi actori şi a prezentat în condiţii onorabile o comedioară care nu avea pretenţia să atingă cine ştie ce înalte niveluri artistice, dar care de asemenea nu era prea mult sub nivelul majorităţii pieselor prezentate în ultimul timp la noi.

Aşa că nu era neapărată nevoie să se arunce cu piatra într'un om mai puţin vinovat decât mulţi dintre directorii de teatru cu ceva mai mari pretenţii şi cu realizări mai minore decât aceea a d-lui Lăzărescu.

Dar, la urma urmei, asta e treaba tuturor celor cari scriu despre teatru. Acuză sau apără pe cine poftesc dânşii.

Cu un lucru însă nu ne împăcăm: cu tăcerea cu care a fost întâmpinată noua premieră a Teatrului Măscărici, de toate gazetele cari nu mai găseau cuvinte spre a-şi exprima indignarea, după prezentarea „Fructului oprit".

Şi de astă dată gestul Teatrului Măscărici, merita să fie remarcat în chip special: în vremurile în cari localizările sunt la modă şi în care comediile româneşti, trebuesc să fie „muzicale" pentru a putea fi prezentate la noi, în aceste vremuri inimoşii conducători ai unui teatru de cartier îşi aminteau de existenţa cătorva piese datorite unuia dintre excelenţii oameni de teatru din România şi, fără a face mare paradă, prezentau una din aceste comedii: „Incurcă Lume" de A. de Herz.

Bine înţeles „Incurcă Lume" nu se ridică la nivelul celorlalte piese ale lui A. de Herz. Este o simplă farsă, păstrând multe din situaţiile clasice ale pieselor de acest gen.

Personagiile cari se perindă pe scenă sunt însă mult mai viabile decât toţi eroii farselor străine, pe cari unele teatre se mai trudesc încă să le prezinte la noi.

Toate aceste personagii au fost interpretate cu multă tragere de inimă de o mână de actori din cei mai conştiincioşi. Domnul George Musceleanu, căruia în mare măsură i se datorează prezentarea actuală a acestei comedii, interpretând rolul central al piesei, s'a mişcat cu multă desinvoltură pe scenă, amintindu-ni-l pe Birlic, care, orice s'ar spune, este un excelent interpret al personagiilor din farse.

D-nii Romeo Lăzărescu şi Puiu Jeles, au interpretat în condiţii optime, primul un rol grotesc de om maniac, iar cel de al doilea, rolul prietenului care „încurcă lucrurile".

Alături de d-nele Negreanu şi Lulu Popescu, a apărut şi d-ra Olly Eftimiu, al cărei debut este mai mult decât promiţător.

Nu putem termina aceste rânduri, decât reînoind felicitările adresate acestei tinereşti trupe şi frumosului ei gest.

TRAIAN LALESCU

ETC. ETC. etc.

GIOVANNI PAPINI

va apare într'o nouă tălmăcire românească. De astădată, d. Georgescu Delafras şi-a oprit atenţia asupra ultimei cărţi a florentinului atât de contestat în universul literelor: Mostra personale. **O carte impresionantă nu numai prin ineditele scăpărări papiniste, ci mai ales datorită observaţiilor amare despre critici, scriitori, editori şi public. Giovanni Papini rămâne un mare pedagog, mai cu seamă al celor ce slujesc arta şi slova.**

DRAMA ŞI TEATRUL RELIGIOS IN EVUL MEDIU

cartea d-lui Ion Marin Sadoveanu, a trecut aproape neobservată pe sub furcile caudine ale criticilor noştri. Şi pe nedrept, pentrucă ea constitue una dintre puţinele mari evenimente ale culturii româneşti din ultimii ani. Pentru un public insuficient orientat în problematica teatrului universal, încercarea d-lui Ion Marin Sadoveanu de a oferi literaturii româneşti de specialitate o istorie a dramei şi teatrului universal, inclusiv cel naţional, înseamnă un început remarcabil.

NU S'A GÂNDIT NIMENI

la desechilibrul pe care efloreşcenţa teatrală îl provoacă în mecanismul intim al culturii româneşti. Dintre toate artele, publicul preferă teatrul. Explicaţii există, dar nu aceasta importă acum. Ceea ce este esenţial: literatura, muzica şi artele plastice nu pot suporta multă vreme rolul de Cenuşăreasă ce le-a fost atribuit, fără să nu rezulte o criză acută a culturii. Singura soluţie: cel puţin tot atâtea subvenţii editurilor, orchestrelor şi virtuoşilor, artiştilor plastici, câte se acordă generos teatrelor.

GALA GALACTION

părintele cucernic, cu limbă melifică, spunea deunăzi următoarele despre arta românească:

„Adevărata artă este aceea care, la ceasurile cele mai grele ale neamului tău şi ale inimii tale, se dovedeşte sublimă ca samariteanul cel milostiv. Ştie să toarne vin şi untdelemn peste rănile celui ce căzuse între tâlhari..."

Ştiţi, părintele Galaction este traducătorul Psalmilor şi al celor două Testamente!..

DACĂ

nu a fost angajat cel puţin unul din cele patru sau cinci manuscrise, care aşteaptă lumina linotypurilor, în sertarele părintelui Gala Galaction, laureatul premiului naţional de literatură, suntem informaţi în schimb, că editurile noastre prepară pentru la toamnă un nou val de traduceri. Firesţe, Somerset Maugham nu va lipsi din această ofensivă periodică a editurilor noastre.

D. INGINER GORJAN

a suscitat o polemică în presa noastră, tocmai pentrucă s'a încumetat să vorbească despre acest raport, până astăzi ocult, dintre editor şi scriitor. Că d. N. Olt dela „Porunca Vremii" s'a supărat, vina nu este a d-lui Gorjan, care n'a făcut altceva decât să spună adevărul: neglijenţa scriitorilor, lipsa lor de respect pentru ortografie, obiceiul de a improviza totul...

In schimb: editura Gorjan nu e numai o instituţie binefăcătoare pentru slova românească, ci şi un instrument de ajutorare şi stimulare a tinerilor scriitori.

Pretinde cineva mai mult unei edituri?...

BALZAC

nu s'a împăcat niciodată cu editorii săi. Intrebat de un prieten ce soluţie ar propune pentru a elimina din cultură oficiul de intermediar al acestui neguţător de suflete, autorul „Eugeniei Grandet" a răspuns prompt:

— Editorii sunt un rău necesar. E rău cu ei, dar şi mai rău fără...

Dincolo de calambur, cititorul va înţelege adevărul cuprins în riposta lui Balzac.

EDITURILE STRĂINE

şi-au asumat ele grija unui interes tot mai stăruitor pentru cartea românească. După Hoepli dela Milano, care — stimulat de referatul favorabil făcut de un critic italian despre nuvelele şi romanele lui Gib. I. Mihăescu — ar fi dispus să editeze La Grandiflora, Vedenia şi Rusoaica, **editura germană** Berlin-Tokio **a angajat, încă înainte de apariţia lui, romanul** Lume **al d-lui Ion Marin Sadoveanu. Această trilogie, având certe înrudiri de intenţii cu** Les Thibault **al francezului Roger Martin du Gard, este o frescă o societăţii româneşti dela 1890 până în zilele noastre.**

Volumul întâi, al cărui subtitlu german este Stadt ohne Glanz **(Oraş fără strălucire), cuprinde portretul moral şi psihic al micii murghezii româneşti, cu toate păcatele şi calităţile ei, burghezie care s'a consolidat în ultima decadă a veacului trecut, pe spinarea unei clase de boeri scăpătaţi.**

Al doilea volum, Buntes Meer **(Mare înfrântă), descrie contactul lumei româneşti cu Dobrogea şi climatul ei moral, căruia îi dă valori româneşti.**

Volumul utim, Stuben und Säle **(Odăi şi săli), este dedicat generaţiei de după războiul mondial, cu toate problematicele ei, în care experienţa Ardealului atunci descoperit joacă un mare rol.**

Materialul social şi analiza întreprinsă de autor pe mai multe planuri, justifică suficient interesul editurii germane, care va tipări romanul sub titlul generic de Lume, **concomitent cu apariţia lui în româneşte, la** Prometeu.

SONETELE D-LUI I. GR. PERIEŢEANU

traduse în italieneşte au epuizat prima ediţie. Un semn neîndoios nu numai al dragostei de poezie al celor din peninsulă, ci şi al interesului lor mereu crescând pentru spiritualitatea românească.

D. PROFESOR AL. POPESCU TELEGA

lucrează la traducerea celor mai importante piese ale teatrului lui **Lope de Vega.** O operă care va îmbogăţi cultura românească, cinstind pe autorul ei!

D. GEORGE DORUL DUMITRESCU

publică în „Basarabia literară" de Luni (9 August) o frumoasă nuvelă, intitulată Porţelan de Sévres. *Autorul savurosului „La fetiţa dulce" îşi adaugă darului de povestitor şi intuiţia unui bun psiholog, care ştie să schiţeze din câteva trăsături de condei, personagii înzestrate cu o realitate concretă.*

ERNEST VERZEA

este un tânăr poet, care şi-a răspândit inspiraţia prin ziare şi reviste, fără să gândească la punctul terminus al fiecărui început liric: primul volum. Acum — aflăm din „Basarabia literară" — că d-sa va face să apară o culegere de poeme sub titlul de **Ater ego,** din care revista basarabeană publică următoarele versuri:

Auzi de departe cum sună
Trecutul din noroi somnoros
Şi vers cum aleargă sub lună
Să şuere'n piept, viforos?...

Mereu printre crengi ostenite
S'aşterne lunatecul vânt
Şi putrede toamne trudite
Gem scâncet de ploi în pământ.

GEORGE SBÂRCEA

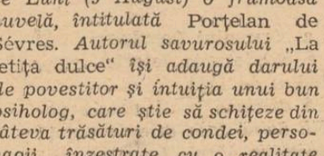

Pe scurt

D. ROMALD BULFINSKI

îşi va sărbători în apropiata stagiune o sumă rotundă de ani pe cari acest autentic Domn al teatrului românesc a înţeles să-i întrebuinţeze în slujba Artei. Nu cunoaştem încă sala de spectacol care şi-a rezervat cinstea de a adăposti sărbătorirea unuia din marii actori pe cari îi are actualmente teatrul românesc. După umila noastră părere, s'ar cuveni ca această sărbătorire să aibe loc pe scena Teatrului Naţional, teatru pe care Romald Bulfinski atâţia ani l-a slujit cu talentul şi cu tinereţea care chiar multora dintre actorii tineri le lipseşte. Iar modul în care camarazii marelui Bulfinski vor înţelege să ia parte la această aniversare, nu va fi — nădăjduim să credem — decât acela pe care creatorul atâtor roluri de seamă îl merită cu prisosinţă. Şi bucuria noastră va fi deplină, dacă această sărbătorire îi va prilejui d-lui Bulfinski reapariţia în acel de neuitat rol al lui Falstaff.

Niciodată n'a trecut teatrul românesc printr'o epocă mai agitată ca aceasta din ultimul timp. La tot pasul întâlneşti doar conflicte, doar „scandaluri teatrale".

Să căutăm să ni le amintim pe toate: I) Conflictul dintre Aurel Rogalski şi Teatrul Municipal, conflict care a dus la suspendarea pe timp de 3 luni a actorului; II) Conflictul de proporţii mai mari provocat de măsurile luate de d-na Dina Cocea, chiriaşa „Teatrului nostru" împotriva d-lui George Şoimu, subchiriaşul său; III) Neînţelegerea dintre cuplul Nora Piacentini—Mircea Septilici şi Birlic; IV) Piecarea cu scandal a perechei N. N. Matei—Sabina Muşatescu dela Teatrul Măscărici; V) Demisia unor actori dela teatrul *Muncă şi lumină*, etc.

Şi să mai spui că actorii români nu sunt nervoşi.

D-na Marieta Rareş şi d-nii Valentineanu (în reprezentaţie), Ion Talianu, George Musceleanu, Costin Iliescu, Marcovici ş. a., vor interpreta pe scena Teatrului Mic (din palatul Mica) piesa: „Omul, bestia şi virtutea". Aşa dar, se poate împlini şi minunea asta: Un teatrul particular să-şi deschidă stagiunea, prezentând o piesă de Pirandello.

Domnii cari aşteaptă cu nerăbdare premiera dela Sărindar a comediei muzicale „Secretara tatii", nu vor putea pricepe acest act de curaj.

Şi d. Cezar Rovinţescu, stâlpul Teatrului „Muncă şi Lumină" şi-a dat demisia dela acest teatru, semnând un contract cu Teatrul Comedia.

Se pune întrebarea: ce se va întâmpla cu d. Victor Ion Popa, director al unui teatru, dacă-i pleacă atâţia actori (doar d-nii Ion Manta, Mugur, Mihuţă şi puţini alţii i-au mai rămas credincioşi). Să sperăm însă că preceputul om de teatru care este Victor Ion Popa, va şti curând să se descurce din această destul de neplăcută criză.

D-na Margareta Lascu, demisionată dela Teatrul Muncă şi Lumină, şi-a găsit iute o înlocuitoare: d-ra Raluca Zamfirescu, fata regretatului Gemi Zamfirescu, elevă de conservator, în ale cărei posibilităţi dramatice se pun mari speranţe.

Alaltăeri Teatrul de operete Alhambra şi-a redeschis porţile reluând celebra operetă „Vânzătorul de păsări". Viitoarea premieră: „Sărmanul Jonathan". Cu această ocazie îşi va face debutul în acest gen, d. Marcel Angelescu.

In cursul săptămânii viitoare d. Maximilian va apare pentru prima oară pe scena Teatrului din Sărindar, în comedia iscălită de fiul său: „Secretara tatii". Tatăl va căuta să-şi servească pe cât se poate mai mult, băiatul.

D. Mişu Fotino se gândeşte ca cel de-al doilea spectacol al său (primul va fi mult anunţatul „Ţap ispăşitor") să fie comedia „Sgâtia". Rolurile principale ar urma să fie încredinţate creatorilor lor dela Teatrul Muncitoresc: d-na Margareta Lascu şi d. Voinescu. Rolul preotului l-ar juca însuşi d. Fotino

TRALL

Opinii separate

(urmare din pag. I)

ca atare, există. Hamlet, Vautrin, pensiunea Vauquer, Casa Usher, etc., sunt, în zona creaţiunilor spiritului, realităţi echivalente celor din lumea materială.

In ea însăşi, inventivitatea este anartistică; imaginaţia este de esenţa artei creatoare. Confuzia se naşte, probabil, din faptul că în literatură imaginaţia se grefează pe un minimum de inventivitate care îi serveşte ca pretext.

Esenţială în artă este crearea unei atmosfere specifice în care prind consistenţă realităţi imponderabile. Aceasta este opera imaginaţiei. Ea este nu numai facultatea unui Edgar Poë sau Hoffmann de a creea viziuni transfigurate, dar şi cea a unui Cehov de a creea imagini cu totul neutre.

Inventivitatea este mecanismul care acţionează dinamica virtuală a creaţiunilor imaginaţiei, căreia îi e, ca atare, subordonată.

AL. PALEOLOGU

† ALFONS CASTALDI

Cu moartea lui Alfons Castaldi dispare o figură de rară noblete dintre muzicienii noştri şi un autentic artist.

Rar se poate întâlni o atât de neclintită conştiinţă, o atât de constantă fidelitate marilor adevăruri ale artei, o viziune atât de străbătătoare, printre maeştri.

Printre adevăraţii maeştri, iar nu printre aceia pe care o uşuratecă generalizare a unei titulaturi de onoare devenită epitet curent, îi împăunează, în auzul nostru, pretutindeni, rostită de oameni care nu se ostenesc să cerceteze prea mult sensul celor ce spun.

Prin fire, prin entuziasm vibrant în faţa frumosului, prin respectul de muzică şi de cuvântătorii ei, Alfons Castaldi şi-a păstrat un loc de cinste în lumea muzicii dela noi, căruia i-a adus o îndoită contribuţie de mare preţ: una, prin creaţie. Alta, de îndrumător.

Opera lui Castaldi e luminoasă, sensibilă, pătrunsă de poezie. Emoţia e adevărată, pecetea măestriei e superioară, stilul e pur, aristocratic, factura revelând întotdeauna pe făuritorul de rasă.

Cronica muzicală

Poemele lui simfonice nu-şi usurpă niciodată semnificaţia ce trebue să-i fie legată.

„Marsyas", „Thalassa", „Il giorno", sunt creaţii de admirabil simfonist şi sunt dictate de o inspiraţie sinceră, învăluitoare, emoţionantă.

Sunt pagini isvorâte dintr'un suflet născut pentru artă, iar nu dintr'o simplă voinţă şi dintr'un meşteşug laborios achiziţionat.

Dar, nu se poate evoca compozitorul Castaldi, fără a-l uni dirijorului şi profesorului, fiecare demni de cel dintâiu.

Amintirea orchestrei de altădată a „Conservatorului", astăzi „Academie", nu poate să nu dăinuiască viu în fiecare din cei ce au urmărit în trecut, evoluţia acestei şcoale.

Nu era o orchestră, şovăitoare şi nevolnică, de ucenici.

Era o tânără orchestră capabilă să aducă muzicii pioasă şi elocventă închinare, în care fiecare făcea, urmărind sugestiile pline de adâncitoare învăţăminte şi de însufleţire ale maestrului, un pas mai departe pe drumul minunat al muzicii, fiecare se întărea în crezul abia mijit, al artei, fiecare îşi împlinea cunoaşterile şi îşi găsea nou avânt în slujba muzicii.

Cât despre profesorul Castaldi, un Cuclin, un Ottescu, Alfred Alessandrescu, Ştefan Popescu, Andricu, Enacovici, Jelescu, Călinescu, au atestat sau atestă luminoasele călăuziri ale maestrului lor, pe care, astăzi, când românismul vibrează din nou la accentele unuia din cele mai frumoase imnuri de luptă ale omenirii, „la Arme", trebue să-l înconjoare în gând recunoscător nu numai foştii elevi, nu numai cei din jurul muzicii, dar întreg neamul, căruia i-a adus prinos expresia celor mai înălţătoare aspiraţii ale sale.

ROMEO ALEXANDRESCU

Maestrul Radu Rosetti şi „Odinioară"...

Braşovul este locul climei blânde şi al vânturilor molcome. Acest colţ de ev-mediu înfipt în plin modernism sub scutul munţilor dimprejur este făcut parcă anume pentru a te îmbia la visare, împăcându-te cu natura şi cu oamenii.

O linişte regească acoperă totul. Păurea şi muntele pornesc din mijlocul oraşului. Este o luptă zadarnică a caselor care încearcă să supuie pădurea, să înghită poenile, să se urce pe dealuri, încolăcindu-se desnădăjduit în jurul aleelor cu pomi seculari. Natura este prea bogată, prea atotputernică, prea seniorială pentru a se lăsa înfrântă. Este poate aci, între aceste dealuri cu plante grase, un unic loc unde civilizaţia este nevoită să admită concesii.

Braşovul este poate locul unde se clădesc cele mai puţine case noui. Vechile clădiri ale Burgului medieval sunt înfipte cu temelii adânci în acest pământ al trecutului. Iar pe oameni nu-i observi tocmai pentrucă fac una cu natura care îi înconjoară.

In această atmosferă senină îşi pot duce viaţa mulţumită poeţii şi bătrânii. Bucureştenii pripăşiţi prin aceste meleaguri se scaldă într'o adevărată bae de odihnă.

Şi dacă într'o zi, bucureşteanule dornic de plimbări romantice, vei alege să-ţi porţi paşii pe aleele încărcate de frunze uscate dela poalele Tâmpei, este cu neputinţă să nu te întâlneşti cu un personagiu care îţi va părea încarnarea poeziei din sufletul tău. Iţi vei aminti, văzându-l, de o călătorie de demult, de un muzeu cu săli caracteristice, de portretul acelui Burgrav cu privirea visătoare, cu mâna fină şi nervoasă conturată cu o linie de aur pe negrul catifelii şi albul fumuriu al gulerului de dantelă.

Şi dacă nu ai cunoaşte pe maestrul Radu Rosetti, ai crede poate că personagiul de altădată a evadat din cadrul său aurit, pentru a se pierde în mulţimea anonimă a oamenilor. Il cunoaştem cu toţii. I-am admirat profilul de medalie, trăsăturile distinse; i-am urmărit mersul vioi şi sacadat, presărat cu numeroase opriri şi distribuiri de saluturi întotdeauna amicale; i-am văzut lavaliera, hainele de lână aspră, monacală, şi pălăria de artist montparnasian, i-am auzit vocea liniştită, atât de potrivită cu întreaga-i înfăţişare de abate, vocea aceea care parcă învestmântează în poezie procesul cel mai realist, transformând bara în amvon.

Maestrul Radu Rosetti descrie în volumele sale întâmplări din viaţa de toate zilele, interesante şi atrăgătoare tocmai pentrucă sunt „saisies sur la vif". Din scrierile d-sale, reiese că a cunoscut pe oameni, că i-a iubit şi că i-a înţeles, atât pe cei buni cât şi pe cei răi. Este un fenomen ciudat pentru majoritatea oamenilor, însă aproape firesc pentru acela care prin meseria lui a trebuit să dea aceeaşi asistenţă şi nevinovatului năpăstuit cât şi vinovatului apăsat de spectrul unei pedepsei neiertătoare. Ştia, cu privirea-i blândă şi senină, să cucerească din prima clipă. Nu a fost, la juraţi, proces unde să nu aibă întreaga sală de partea sa. Justeţea afirmaţiilor sale, logica, talentul de vorbitor nu greşeau niciodată pentru câştigarea celui mai împietrit judecător.

Poetul Radu Rosetti nu este un desrădăcinat, un revoltat în luptă cu universul întreg. Este dimpotrivă omul senin, generos, împăcat cu lumea, înglobând tot ce îl înconjoară în nemăsurata sa putere de a iubi şi a ierta.

Pentru a se înălţa în aerul rarefiat al poeziei, nu s'a simţit îmboldit să părăsească pământul. Dimpotrivă, în viaţa măruntă plină de bucurii minore şi de dureri uriaşe, în viaţa chinuită a celor mari şi celor mici, a găsit tot materialul său poetic, tot ce i-a trebuit pentru a-şi exalta imaginaţia şi pentru a creea. Ceeace a urmărit în toată opera sa literară a fost ca şi în profesiunea de avocat, pătrunderea omenescului. L-a găsit peste tot, într'un tablou frumos, într'un vers, în liniştea sau agitaţia unui oraş, în farmecul unei case pustii, în sgomotele străzii, în cancanurile actualităţii, în sclipirea de inteligenţă din ochii unui câine.

In ultimul său volum, „Odinioară", d. Radu Rosetti reînvie, viu şi colorat, viaţa de toate zilele a unei lumi apuse. Nu e vorba de o depănare de amintiri. Totul pare pus la prezent, ca şi cum s'ar desfăşura sub ochii noştri. Figurile trecutului nu sunt pentru d. Radu Rosetti acele umbre fumurii care te obsedează într'o seară cu foc în sobă şi geamuri îngheţate. Nu sunt amintiri desgropate din colb şi din uitare. Personagiile trecutului, din „Odinioară", nu sunt fotografii îngălbenite, de femei în falbalale.

Evocarea este vie, actuală. Citind descrierea Căii Victoriei de altădată, ai impresia că auzi tropotul cailor pe lemnul uscat al Podului Mogoşoaii... Titu Maiorescu, Alceu Ureche, Bogdan-Piteşti, Claymoor-Văcărăscu, general Budişteanu, Averescu, Dragalina, Simca Lahovary, Misca Muscalul, toţi aceştia defilează în faţa ochilor noştri, ca şi cum i-am întâlni pe stradă, desprinzându-se din masa anonimă a trecătorilor. Figuri de oameni luştri se învecinesc cu potrete de femei frumoase, cu mari artişti sau mari escroci, cu oameni subţiri ai saloanelor de altădată, trăind parcă o viaţă nouă, supusă hazardului sau baghetei magice a unui fermecător. Povestitorul, de pe platforma timpului scurs, conduce o simfonie a trecutului, apropiind oameni care poate nu s'au cunoscut niciodată, împăcând prin scrisul său adversari politici sau ideologici, trecând peste unele patimi mărunte, accentuând altele, pentru că în fond toate sunt de natură a completa sau a contura o personalitate. In „Odinioară" nu sunt „studii" sau „monografii". In mod simplu şi natural, în ritmul gândurilor şi al vorbirii, se deapănă crâmpee de viaţă, neînsemnate în aparenţă, poate tocmai pentrucă viaţa pe care o trăim pare neînsemnată în clipa prezentului, pentrucă ceeace ne cade sub simţuri iese micşorat, pentrucă este firesc ca un cronicar să dea aproape aceeaşi importanţă diferitelor evenimente din timpul său, lăsând istoriei şi comentatorilor târzii sarcina de a clasifica, subordona, promovând importantul sau eliminând neesenţialul.

D. Radu Rosetti este însă poet. Nu face ştiinţă. De aceea, volumul său, presărat cu întâmplări mărunte, situaţii duioase şi minore, înclinând chiar către o senină şi blândă bârfeală, relatând savuros cancanul şi „potin"-ul, — este viu şi colorat ca un instantaneu reuşit, luat în plină lumină.

Ca „personagii", autorul se inspiră mai ales din figurile străzii şi cafenelei, excluzând orice nuanţe pejorative ce s'ar putea da acestor două lucruri. Descrie oamenii aşa cum i-a întâlnit, aşa cum i-au vorbit în faţa unei ţigări cu fum albastru, oamenii aşa cum se înfăţişează când uită că sunt şi personalităţi cu roluri sociale, când se destăinuiesc unui prieten, într'un cuvânt, când trăiesc cu adevărat. Rândurile pline de farmec ale cărţuliei au înviat o lume întreagă, reprezentând pentru mulţi o tinereţe sau o copilărie, o lume pe care generaţia mea o cunoaşte mai mult din manualele de bacalaureat şi din lucrările de critică literară.

Este o carte plăcută, scrisă pe un ton uşor, de glumă şi anecdotă. Farmecul ei te cuprinde pe nesimţite pentru ca, odată ce ai lăsat-o, gândul să-ţi porească agale pe drumul luminos al unei poveşti ce începe—aşa cum închee poetul una din schiţele sale — cu un surâzător şi optimist: „A fost odată...".

MIRCEA VASILIU

Cărţi noui

„CARNET DE SOLDAT"

Una dintre cărţile aşteptate cu deosebit interes, Carnet de soldat *de Al. Ralicu, a apărut de curând în vitrinele librăriilor. Este o frescă a câmpiilor de bătae, compusă din tablouri succesive, cu o înlănţuire şi o gradaţie care captivează pe lector, dela primele pagini. Poetul, spre deosebire de genul preferat până acum, în care o religiozitate de speculaţii filosofice putea fi găsită în fiecare temă, — este în* Carnet de Soldat, *realist până la cea mai crudă sinceritate. Fiecare scenă a drumului spre front, a forţării Prutului şi Nistrului, a luptelor, este gravă, desprinsă din cel mai autentic peisagiu de transee. Tonalitatea suavă şi imagisnul nu dispar cu totul însă şi în această armonie de fapte şi imagini, stă fără îndoială calitatea acestui prim volum de poeme de război.*

HERVEY ALLEN: CAVALCADA

De curând apărut în editura „Cultura Românească", romanul „Cavalcada" ne înfăţişează, într'un stil atrăgător, câteva episoade ale războiului intern purtat acum aproape două secole în America de Nord, cunoscut în istorie sub denumirea de războiul Confederaţiei, în care Nordul realităţilor în plină desfăşurare avea să subjuge, după lupte sângeroase statele unor pacinice tradiţii din Sud.

Se oglindeşte, în atmosfera încărcată ce domină eroii acestei cărţi, concepţia brutal materialistă a celor din miază-noapte, în acut conflict cu mândria tradiţională a sudiştilor. Din dezastrul ce a pustiit atunci America, avea să nască, după decenii de sudură, confederaţia nord-americană.

Traducerea făcută cu grije şi înţelegerea originalului, este semnată de d. R. Donici.

Toate reproducerile de pictură şi sculptură din acest număr al revistei sunt după operele expuse la a XXIII-a Biennală din Venezia.

NOTE germane.

Din lirica lui Nietzsche

(Urmare și sfârșit)

9. ARTHUR SCHOPENHAUER

Ceeace a propovăduit el, s'a sfârșit, —
ceeace a trăit, va rămâne :
priviți-l numai —
nimănui nu i-a fost supus!

10. CINE MULT CANDVA O SĂ VESTEASCA

(Wer viel einst zu verkünden hat)

Cine mult cândva o să vestească,
tace mult în sinea sa.
Cine fulgerul cândva o să aprindă,
mult timp nour trebuie să stea.

11. INSINGURAT

(Vereinsamt)

Corbii strigă
și trec în zbor sgomotos spre oraș
în curând o să ningă —
bine-i de cel ce mai are o țară!

Iată, stai nemișcat
privești înapoi, ah! cât de mult acu!
Dece ai fugit, nerodule,
la începutul iernii în lume?
Lumea — o poartă
înspre o mie de pustiuri mute și reci!
Cine-a pierdut
cât ai pierdut, nu se oprește nicăieri.
Și-acum stai palid,
blestemat să călătorești iarna
asemeni fumului
care caută, mereu, ceruri mai reci.

Zboară, pasăre, țipă-ți
cântecul cu glas de pasăre a pustiului! —
Ascunde-ți, nebunule,
inima însângerată de ghiață și hulă.
Corbii strigă
și trec în zbor zgomotos spre oraș :
în curând o să ningă —
vai de acel ce nu are patrie!

12. VENEȚIA

Pe punte am stat
mai dănăzi, în noapte brună.
De departe veni cântec :
asemeni unor stropi de aur
curse peste suprafața (apei) tremurândă.
Gondole, lumini, muzici —
îmbătat pluti (cântecul) înspre întuneric.
Sufletul meu, joc de coarde,
își cântă, pe nevăzute atins,
pe-ascuns, un cântec de gondolă
tremurând de fericire multicoloră.
— Il va fi ascultat cineva?...

13. PINUL ȘI FULGERUL

(Pinie und Blitz)

Sus a mcrescut peste om și-animal
și de vorbesc — nime nu vorbește cu mine.
Prea singuratec crescut-am și prea 'nalt, —
aștept : ce anume aștept?
Prea aproape de mine-i lăcașul norilor, —
aștept cel dintâi fulger.

14. CANTECUL IMBATAT

((Das trunkene Lied)

Omule, bagă de seamă!
Ce spune-adânca miază-noapte?
„Dormii, dormii —
din vis adânc m'am deșteptat :
Lumea e-adâncă
și mai adânc gândită decât ziua.
Adâncă e durerea-i —
plăcerea încă mai adâncă decât jalea :
Durerea zice: treci!
dar toată plăcerea vrea veșnicie, —
adâncă, adâncă veșnicie!"

CUGETAREA LUI FRIEDRICH NIETZSCHE

atât de puțin articulată, dar implicând încheeturi așa de plurivalente, poartă, în pofida figurilor ditirambice și împotriva specificului ei dinamism intim, un accent grav. Bucuria sau exaltarea pe care o simte, vie și tonica, oricine aprofundează paginile mustind de surprize ale dionizíacului Nietzsche, e o bucurie aparte; bucurie foarte vecină cu mândria; bucurie creatoare de complexe. Cel mai esențial dintre ele fiind complexul superiorității. (Ceeace, psihologicește, își are o foarte plausibilă explicație, — omul Nietzsche a fost un uriaș debil).

Cetindu-l, ți se întâmplă, întocmai ca și atunci când muști dintr'un fruct sălbatic, să te simți mai vecin cu țineapănul sau smeurișul care l-a rodit, decât cu căpșuna livezilor tale; să te simți adică nietzschean. Și nietzschean este, cel puțin în timpul lecturii, tot cetitorul acestui mare mag.

Dar și un ton tragic întovărășește toate peregrinările, toate zborurile, toate transfigurările și toate dansurile pe funia întinsă pe abisuri ale lui Zarathustra, care este identic cu Nietzsche. Asemeni fulgerelor sferice despre cari martorii oculari relatează întâmplările cele mai crudate, maxima și fragmentul scris de Nietzsche e o formidabilă aglomerare de electroni. Totuși nimic de prisos. Nici un cuvânt. Nici măcar o silabă sau interjecție sau întrebare nu e de prisos, afară de „prisosul" însuși, adică de abundența însăși cu care este încărcată fiecare propoziție, fiecare cuvânt, — prin valențele lui topice și prin alăturile la cari se pretează, — fiecare silabă și fiecare semn de legătură, fiecare semn de întrebare și de suspensiune.

STILIST DE RASĂ

dar stilist de rasă al propriului său mod de a simți și sensibiliza limba germană, — deci revoluționar în cel mai autentic sens al cuvântului, — Nietzsche-filosoful se exprimă în graiuri poetice.

„Stilul meu, — mărturisește el, — este un dans; un joc al simetriilor de tot felul și un salt peste ele și luare în bătaie de joc a lor. Aceasta merge până în alegerea vocalelor". Nu e deloc butadă această mărturisire și **nici exagerată autoestimare.** Nietzsche se situează exact la polul opus al calamburului, iar ceeace ar putea fi interpretat drept ironie este numai floare a flăcării care consumă un suflet fără de zguri, un suflet pur și dur totodată.

DAR MIRAJUL VERBULUI

nietzschean are ceva „ce se naște pe sine însuși". „Die Welt als ein sich selbst gebärendes Kunstwerk" — notează poetul-filosof și filosoful-poet în partea a treia din Wille zur Macht, și anume în Prinzip einer neuen Wertsetzung; IV. Der Wille zur Macht als Kunst, § 356.

Subliniem: notează (!), căci **propoziția „Lumea ca operă de artă care se naște pe sine însăși" — este lăsată în suspensie.**

Existențialism! — veți spune. Da și nu. Da, — fiindcă Nietzsche își dozează și-și filtrează în așa chip cuvintele ca din ele să rezulte o realitate nouă, a florului caracteristic problemelor existențialiste; nu, — fiindcă existențialismul, ca doctrină, se găsește acum dincolo de ceeace ar fi vrut el să-i fie filosofia.

CEEACE INSĂ-L AȘEAZĂ

pe Nietzsche hotărît în lumea poeților, este, pe lângă alchimia sunetelor, bogăția de ritmuri cari îl posedează cu forță și vehemență demonică.

Fragmentele din **Ditirambii Dionizíaci** (Dionysos-Dithyramben), strofele din **Intre paseri de pradă** (Zwischen Raubvögeln), **Soarele apune** (Die Sonne sinkt), **Glorie și eternitate** (Ruhm und Ewigkeit), precum și întreg **Zarathustra** și, cu mici excepții, tot ce a ieșit, urmă de foc, de sub condeiul acestui vrăjitor, este ritm și lege a ritmului.

Ritm și lege a ritmului care sparge unduioasele pulsări și certitudini ale omului iubitor de liniști obicinuite.

„Cine știe să respire aerul scrierilor mele, știe că e aer de înălțimi. Trebue să te fi născut pentru el, de altfel pericolul nu este mic să răcești într'ânsul. Ghiața este aproape, singurătatea e uriașă — dar cât de liniștit zac toate lucrurile 'n lumină! Cât de liber respiri! Cât de mult simți cele ce sunt jos..." (Ecce homo, Vorwort, § 3).

E vorba tot de o liniște.

Dar cât de altfel zac lucrurile în lumină!

SE INȚELEGE CĂ

ritmurile în libertate ale lui Nietzsche nu sunt potrivite pentru vehicularea în vulgo a versului său. (Dealtfel poemul genial se cam refuză difuzării în massă, — popularizării, vulgarizării).

Circulă numai ceeace e cântec suav și pe înțelesul tuturora. Circulă ceeace leagă și nu ceeace izolează, — ceeace e, înainte de toate, plăcut auzului, adormitor sau răscolitor, nu însă poemul dificil, poemul luminã, poemul cruce pe care-ți dai sufletul și poemul agonie a minții cuprinse de spasmul disoluției.

LIRICA VERSIFICATĂ,

adică poezia în accepția comună și îndatinată a cuvântului, are însă, în Nietzsche, un reprezentant de care s'au lovit și au rămas **influențați** nu puțini dintre poeții germani și streini de marcă.

Noutatea cu care venea el, la cumpăna veacului nostru problematic sonda profunzimi și înălțimi nemaiîntâlnite. Și se preta, mai ales, la jocuri de aurore boreale. Poeți ca Gabriele d'Annunzio și, în primul rând, o puzderie de „supraoameni" i-au împrumutat numaidecât modurile sintactice ale scrisului. Dar, ca orice **modă**, fluxul a trecut. Nietzsche nu a putut fi actual. A dat însă limbii germane o dimensiune în plus: dimensiunea **jocului**, a jocului celui mai liber și mai grav între zenit și nadir.

Unul dintre **Bruchstücke zu den Dionysos-Dithyramben** sună:

„Was geschieht? fällt das Meer?
Nein, mein Land wächst!
Eine neue Glut hebt es empor!"

(„Ce se întâmplă? cade marea? Nu, țara mea crește! Ridică jaruri noui!")

Puneți, în loc de **„țara mea"** cuvintele „poezia mea" și veți fi definit lirica lui Nietzsche.

TRAIAN CHELARIU

Imn frumuseții

(După Baudelaire)

Trimisă ești din ceruri, sau vii dintr'un abis?
O, Frumusețe! Ochiu-ți demonic și divin,
Spre rău ca și spre bine, la fel îl ții deschis
Și vraja ta îmbată pe oameni ca un vin.

Privirea-ți, asfințitul și zorii oglindește.
Pluteși, ca o mireasmă de taină pe pământ.
Dintr'un erou poți face un om ce șovăiește,
Iar sufletelor slabe, le dai un nou avânt.

Spre noi, vii din adâncuri, sau te cobori din stele?
Robindu-ne destinul, în veci necruțătoare,
Ne-aduci și bucuria și chinurile grele,
Putere fără seamăn, atotstăpânitoare.

De moarte, Frumusețe, tu râzi și nu ții seamă.
De tine, orice suflet se poate'nspăimânta,
Căci poți ucide inimi rănite, fără teamă.
Prin recea nepăsare și prin mândria ta.

Sub raza-ți orbitoare, tot ce e trecător,
O clipă, se aprinde, ca o lumină vie.
Indrăgostitul cheamă iubirea, plin de dor,
Ca omul ce mormântul așteaptă'n agonie.

Dar fie că te-aduce, în lumea noastră, cerul,
Sau iadul te trimite, să schimbi a vieții soartă,
In ochii tăi, în zâmbet, mereu simțim misterul
Și ne deschizi, deapururi, spre infinit, o poartă.

O, Frumusețe! Inger sau demon, tu rămâi
A visului și-a vieții stăpână, să alini
Nestinsul dor de ceruri, de lumea cea dintâi
A harului, a tainei, a veșnicei lumini.

DIMITRIE ALBOTA

NOTE italiene

CÂTEVA CUVINTE DESPRE TRADIȚIA ITALIANĂ

„Bogăția artei e una din primele caracteristice ale tradiției italiene. Scriitorul care se naște în Italia e un om norocos, dar numai pe jumătate.

O climă atât de bogată în exemple artistice, în parfumuri literare, în vegetație măreață și cu subtile înflorescențe, în interpretări și rafinamente și în cunoașterea aproape perfectă a

GIORGIO DE CHIRICO
Chip de femee în costum settecentesc

„meșteșugului", nu e totdeauna potrivită pentru a conferi vigoare stilului...

„In alte literaturi fără trecut, într'o natură ostilă, care n-a cunoscut și n'a suferit puterea stilizatoare a generațiilor de artiști și a istoriei, a libertății și a originalității, căutarea personală a găsit un câmp mai ușor!...

„In Italia oamenii se nasc cu degetele agile, cu urechea plină de melodii, cu mintea plină de fraze și darul acesta al naturii și al istoriei înșeală și încurajează mediocrii..."

Sunt acestea cuvinte spuse nu fără tristețe de Giuseppe Prezzolini în volumul său „La cultura italiana" („Corbaccio", Milano, 1930), imputând, nemărturisit însă, tinerilor faptul că se mulțumesc să ia tot de-a gata, că nu muncesc căutând forme noi, care să nu-i ducă numai la exaltarea și la imitarea trecutului.

Recunoaște însă Prezzolini că Italienii au o dispoziție naturală aproape pentru formele precise, exprimate grafic printr'o diagramă închisă, perfect curbată, netedă, fără sinuozitățile imprecizíunii. E cunoscut ae toți fenomenul că în Italia n'a fost o mișcare propriuzis romantică, (Manzoni, așa numitul „romantic italian" a dat în romanul său „I Promessi sposi" un strălucit exemplu de compoziție echilibrată, de frază clasic construită) de aceea în Italia n'au prins cărți ae gen proustian, iar un scriitor ca Italo Svevo a fost multă vreme necunoscut: exemplele s'ar putea înmulți considerabil, amintind ca primele scrieri ale lui D'Annunzio au fost primite cu ironie de conaționalii săi, iar mișcări ca cea futuristă a trebuit să ia ființă în Franța și transplantată în Italia să rămână după relativ scurta vreme doar o amintire literară.

„Tradiția e climă cu care te obișnuești: aerul pe care-l respiri, pe care-l găsește fiecare în sine, chiar cana nu vrea și când face orice sforțare să se elibereze de el. Se întâmplă ca uneori Italienii să fie revoluționari în artă și iată ca dintr'odată apare o tradiție mai străveche decât cea contra carora lupta. Ea izvorăște din fundul lor intim și e alături chiar fără ca cineva sa-și dea seama".

Caută prin aceste fraze Prezzolini să explice un foarte curios fenomen aparținând artei și literaturii italiene contemporane: și în mare parte reușește. E vorba de neînțelegerile revoluționari, antiacademici, antitradiționaliști, care-au pornit cu un nepotolit elan să refacă tot, să reînoiască totul. Manetti a stat în fruntea lor ca un stindard care nu i-a putut cuprinde și nici conduce pe toți. Carrà, Soffici, Papini. De Chirico, Goroni, Palazzeschi, tot grupul revistei „La Ronda" și alții.

S'au războit cu toți cei cari le erau împotrivă, au redactat și trâmbițat programe, și-au bătut joc de cei cari nu-i pricepeau, au scris, au pictat, au compus chiar și muzică după noile reguli, s'au entuziasmat, au ridicat imnuri înnoiri și-au căzut apoi înfrânți.

Tradiția era mai puternică decât ei. In tinerețe au putut-o ignora, au putut-o pălmui: maturitatea i-a înțeles însă mână de frate. Soffici stă ca cel mai elocvent exemplu. Inainte de războiul trecut, Soffici era un convins internaționalist, era cel mai spiritual apologist al Franței: „Giornale di Bordo" rămâne oglinda literaturii Soffici de pe atunci, iar pictura lui înrudită cu a impresioniștilor și cu a lui Braque voia să împlinească concretizarea unui program. Ce s'a întâmplat între timp cu Soffici? Ce străfunduri de suflet i-a răscolit războiul, de unde a țâșnit, vulcanică, tradiția?

Soffici e actualmente fascist în domeniul politicei și reacționar în cel al artei. Nu-i mai place ce se scrie și ce se pictează acum. Proza lui poartă semnul măsurii, poezia lui își trage seva din Foscolo. Pictura din pânzele lui Masaccio.

Un caz tot atât de turburător e al lui Giorgio de Chirico: la Paris și-a găsit cândva mediul favorabil pentru fantastica sa pictură. Fantastică nu numai pentru italieni. Cu o puternică atmosferă tragică, cu viziuni cari urmăreau mult timp și puternic pe contemplatorul tablourilor sale. L'a întors și pe el din drum tradiția.

Și iată-l inspirându-se din Mantegna, iată-l apologetul lui Tiepolo, al lui Tintoretto! Un De Chirico râvnind la perfecția unui Raffael, la linia unui Tizian!

„Fate mio Dio che io possa ridare
[alla pittura il lustro
„Che da quasi un secolo essa ha
[perduto...

Așa sună un fragment din rugăciunea pe care De Chirico pretinde că fiecare „perfect pictor" trebue s'o spună în fiecare dimineață înainte de a începe lucrul. (Giorgio de Chirico, Miscellanea di alcune verità *în numărul din 15 Iulie al revistei „L'Ilustrazione italiana").*

CONSTANȚA TUDOR

Cronica plastică

Importanța solului și a atmosferei în plastică

Teoria lui **H. TAINE**, care spune în „Philosophie de l'Art" că formațiunea geniului plastic e în strânsă legătură cu configurația solului și a atmosferei, a fost combătută și negată de urmașii săi — eu însă, o împărtășesc. Numai acel ce a călătorit des și a privit în jurul său **atent**, poate verifica această teorie. A spus cineva: „artist e acela pentru care lumea înconjurătoare trăește".

Mai mult ca oricare, artistul plastic „e făcut" să contemple îndelung, simțindu-l, pulsul exterior al lumii. Vulgul față de el, rămâne cu ochii legați. Pentru profan, natura e un arsenal de convenții: pomul verde, cerul albastru, apusul portocaliu... irizațiile, schimbările luminei determinate de orele diferite ale zilei — îi scapă neobservate. Cel mult îți va scoate la iveală, în fața unui spectacol din natură, considerat de el neobișnuit, o frază stereotipă: „Dacă s'ar fi încumetat să-l picteze un pictor, lumea întreagă l'ar fi socotit mincinos sau nebun".

Frază care mi-a sgâriat auzul de atâtea ori încât, bucuros și biciui buzele care o rostesc.

Țară alcătuită excepțional pentru a-ți îmbia pensula la muncă, cu atmosferă învăluind asperitățile oricărei priveliști, înmuind contururile oricărui obiect, pentru a lăsa numai **principalul** în evidență, par'că'ntr'adins ca să-l poți fixa pe pânză. Calitatea fină a cenușiurilor franțuzești, nu este atât simplă născocire a pictorului, cât esența vie a peisajului parizian.

Albert Marquet, vestitul pictor de priveliști francez, atras de răsunetul de frumusețe al Deltei noastre, sosind acum câțiva ani în țară, a pictat colțuri autohtone, care au produs nedumerire printre pictorii români, întrucât se așteptau — de bună seamă — să redea peisajele Deltei în aceleași delicate griuri, cu care îi obișnuise pictând malurile Senei. Imi închipui că nici unul n'a bănuit că apele Dunării se vor colora exotic pentru dânsul!...

Totuși e logic să fie așa, atmosfera noastră e total diferită de a Franței, char dacă avem zile cenușii și cerul înorat.

In anul 1933 fiind nevoită să stau un timp anumit într'un orășel asemănător „Carmen-Sylvei" noastre, mult mai puțin pitoresc însă, năpădit de o cantitate de vile de lemn, de cel mai banal aspect, a trebuit să-mi petrec timpul lungită (excelent post de observație pentru a privi în jur!) Mi-am putut da seama atunci de specificul luminei franceze. Adevărat vrăjită, alergând pe fiecare unghi al clădirilor, le transforma în palate de magnifică aparență, atenuând colori mitocănești și reliefând pe cele de preț. Ceasuri întregi pe o fereastră, priveam un colț de acoperiș de cea mai umilă aparență. E de prisos să descriu desfătarea ochiului meu, urmărind transformările treptate pricinuite de lumină la diferite ore. Ar fi fost destul să reproduc ceeace vedeam fără a interpreta, sau a schimba ceva, ca să produc o operă de valoare.

„Berck-sur-mer" nu a fost nicicând

N. DĂRĂSCU

Priveliște din Balcic

Pictorul are un rol, să aleagă din natură „esențialul", ca atare „să mintă" ca s'o redea „în tot adevărul ei". De acest lucru profanul are un sentiment confuz, poate își dă și el seama că natura — pe care ți-o svârlă necontenit în obraz — e nevoită și ea să prindă o înfățișare neașteptată, diferită de cum și-o dorește fiecare, pentru tihna digestiei lui!...

Una din surprizele secolului nostru este locul întâi ce-l ocupă Franța în plastică, loc pe care și l'a însușit încă din veacul trecut când — abandonând recile și searbedele întruchipări pretinse clasiciste și care nu erau decât academice — a deschis o fereastră asupra ogorului și pământului ei, prin intermediul naturalismului (Courbet, Manet) și al impresioniștilor (Monet, Sisley, Pissaro, Renoir, Gauguin, Cézanne, Van Gogh).

un orășel îmbrățișat de pictori și cu toate astea pe plaja lui, în atmosfera lui și'n fiecare colțișor al lui găseai „marinele" lui **MONET** și **MANET**. Calitatea paletei franceze se explică prin calitatea peisajului francez, precum se explică unele cusururi ale paletei românești prin anumite cusururi ale priveliștilor românești. In parte, sunt aspre, tăioase, violente adesea'n culori, sau dulcege, nevertebrate, moi (vezi unele albicioase peisaje grigoresciene).

Oare ar fi fost cu putință ca o altă țară decât Olanda să dea pe acel împărat al luminei și al atmosferei care este **JAN VERMEER DIN DELFT?** Sau acest vraciu al volumului înnecat în umbră, pe nume **REMBRANDT VAN RIJN?** Nu cred. In timp ce simțul formei, al proporției, al stilului nu'mi închipui să fi putut înflori pe alt pământ decât al Greciei și al Italiei.

Dobrogea noastră a prilejuit pân'acum coeficientul cel mai mare de subiecte pentru pictor. Dar sunt atâtea colțuri necunoscute, atâtea așezări ignorate total de pictorii noștri, încât avem un admirabil izvor de inspirație la dispoziția noastră. Sunt convinsă că cele mai caracteristice priveliști românești n'au fost încă transportate pe pânză. Asprimile regăsite în tablouri nu se datorează numai insuficienței peisajului, ci stângăciei mânuitorilor de penel.

Avem comori intacte, mai mari decât ale Franței, ale Greciei, ale Italiei pentrucă sunt încă „de descoperit". Își păstrează caracterul lor autentic, nefalsificat; acest lucru este de așa mare preț încât noi, nici nu ne dăm seama de el!

Nu știu dac'am mai spus-o, dar nu e rău să o repet. Intr'o vară la Balcic unde venise un pictor suedez, l'am auzit spunând: „Nu știți cât sunt de fericit că am descoperit țara dv. E singurul loc din Europa unde civilizația — așa zisa civilizație — n'a stricat totul, farmecul țării dv. s'a păstrat întreg".

Să-l lăsăm oare nefolosit, să ni-l laude străinii și noi să-i întoarcem spatele? Ar fi păcat — ar fi păcat să nu plecăm, chiar acum cu traista la spinare și cu șevaletul sub braț, să colindăm țara în lung și în lat.

Cheea Dobrogei, oropsita **MANGALIE** sacrificată'n favoarea Balcicului teatral, prea pitoresc **(Balcicul e pitoresc — nu e pictural** a glăsuit Pallady când l'a văzut), decolorat de soare, ne stă încă la dispoziție cu cartierele ei necunoscute, virgine, lăsând mai multă libertate pictorului să pună dintr'al lui, **s'o interpreteze**, și ca dânsa câte colțuri vor mai fi pe lângă care treci zilnic, fără să le vezi!!!...

Din solul și din atmosfera „curat" românească, să ne creiăm un patrimoniu de artă, așa cum și-au creiat și celelalte țări. Ele toate și-au spus cuvântul — noi avem partea leului — **nu ni l-am spus încă!**

Un dar mai frumos nu ne putea da Domnul!

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

Doi oameni noi: BOB și JIM...

de PAUL I. DANIEL

L-am cunoscut pe Bob personal, în toamna anului 1939 când războiul nervilor ajunsese la maximum de tensiune, când sute de oameni enervați de nesiguranță, exasperați de îndoială, luau cu asalt debitele cu mult înainte de ora la care soseau ziarele. Omenirea se împărțea, se frământa între două extreme, între două soluții deopotrivă de hipotetice, deopotrivă încărcată de probabilități și amenințări: Război sau pace?

Voci agitate, oameni de toate vârstele și aparențele se înghesuiau nerăbdători, halucinați, cerând ziarele preferate, suspendați de covârșitoarea importanță a clipei. Atunci un glas bărbătesc ceru cu cea mai desăvârșită seninătate, sigur de sine în învălmășeala generală:

— „Dă-mi, te rog, „Glasul sportivilor". Vânzătorul îi înmână uluit o pagină pe care se citea în litere colorate de o schioapă:

„VINE HUMIS LA BUCUREȘTI?" Priviri uluite s'au îndreptat spre un tânăr cu înfățișarea adequată: pantaloni de sport, șapcă engiezească, lulea și aer flegmatic, care se îndepărta nepăsător, cu nasul în vânt și ziarul sub braț.

— Bob este reprezentantul unei categorii sau mai bine zis al unui clan pe care din spirit de economie, din spirit de precizie și dintr'o seamă de alte spirite, o vom numi categoria, clasa, sau „clanul Bobilor", cu deosebire de categoria, clasa sau clanul advers pe care din aceleași considerente îl vom numi „clanul Jimilor". Așa dar Bob este un produs de serie, un produs sintetic, un produs artificial al unei anumite mentalități și educații, ceeace este dealtfel într'un anumit sens și Jim. Bob și Jim sunt îndeobște două entități bine conturate, poate două abstracțiuni, poate două fațete ale uneia și aceleiași iluzii — dar sunt. Există într'un chip concret supărător de cert, există atât de mult, în cantități atat de mari și de inegal răspândite pe suprafața globului, încât ți se poate întâmpla ca în coșmarurile tale să vezi universul populat exclusiv de Bobi sau de Jimi.

Rezultatul este că ajungi să te îndoiești și să te vezi amenințat în propria ta existență și drept consecință, ca să te convingi, totuși, de realitatea ei și să-ți cauți o consolare nu-ți rămâne decât s'o încadrezi printre creațiile artificiale și hibride izvorîte din anumite creere și anumite condee spre spaima și delectarea cetățenilor. Dar toate acestea nu sunt decât subterfugii, amăgiri, praf în ochi, căci nimeni și nimic nu împiedică pe Bob și Jim să existe. Ba dimpotrivă totul îi încurajează, îi favorizează, se întrece să le ofere condițiuni cât mai prielnice unei avantajoase și ample desvoltări.

Bob și Jim sunt tineri sportivi. De fapt tinerețea nu este obligatorie, căci s'au văzut Bobi de o vârstă amintită simbolic printr'o barbă a cărei absență era suplinită cu prisosință și efect de prezența burții, spre deosebire de Jim care este sportivul activ, adică pur și simplu sportivul. Bob este sportivul pasiv, adică după preferință corul anticomentator, fabricantul de spirite și „bancuri" gratuite, sau uneori — și chiar deseori — autohtonul scandalagiu. Clasa socială — vârsta, înfățișarea și profesia lui Bob variază dela caz la caz. Se cunosc Bobi onorbili, capi de familie cu toate insignele exterioare ale acestei demnități; se cunosc Bobi sclivisiți cu mașina la scară, accent american importat din filme cu gangsteri și lulea englezească, adaptată din „Aventurile submarinului Dox". Acesta este chiar tipul cel mai frecvent. Când însă Bob abdică dela ținuta impusă de anumite tradiții de clan și bună educație pentru a se lăsa antrenat de pasiune și a striga cât îl ține gura la un match de box:

— „Umple-l de borș, Ghiță".

Sau:

— „Caftește-l Nae! Atinge-l la zotcă", atunci se numește Mitică. Dar acestea sunt cazuri excepționale căci deobicei Bob e băiat fin, chiar foarte fin. De cele mai multe ori a terminat vag niște studii și mai vagi în timpul cărora și-a însușit o cultură pe cât de vastă, pe atât de unilaterală mergând dela „Moartea dela etajul IV", până la „Regele Boxerilor" și dela „Extraordinarele aventuri ale căpitanului Cor", la acelc tot atât de extraordinare ale „Căutătorilor de aer din Klondyke", sau al cow-boy-lor din Far-Westul sălbatec. Infățișarea lui este așadar un rezultat mai mult sau mai puțin reușit, un efect mai mult sau mai puțin susținut. Bob este în general un ins pe care-l recunoști îndată, fiindcă umblă iarna în costum de bae și vara în costum de alpinist, de fochist pe bordul unui transatlantic sau de membru al unei expediții polare... Uniformă nu poartă din păcate, deși are mari afinități pentru mult comentatul costul de „malagambist". Dar Bob este întâi de toate un mare... teoretician. Deaceea, atitudinea lui în care se vădesc fermecător vastele și variatele-i cunoștințe este manifestarea reflectată a unei personalități în oglindă. Bob n'are păreri proprii. Nici n'ar putea să le aibă, căci l-ar împiedica în concepția și exprimarea lor termenii tehnici pe care îi întrebuințează cu generozitate. De fapt conversația lui ar putea fi limitată la câteva sentințe a căror valoare oscilează după cum sunt rostite cu accentul, pe... afirmație sau pe semn de... întrebare. De pildă, dimineața după ce și-a cetit ziarul, deobicei unul sportiv, Bob obișnuiește să exclame, bătând cu pumnul în masă:

— „Formidabil!", ceeace nu înseamnă că n'ar putea folosi după împrejurări și inspirație, și termene similare ca: „extraordinar", sau „mișto", doar nu este lipsit de fantezie... Epitetul laudativ sau indignat se referă în general la ultimul match de foot-ball în care „Unirea-Tricolor" a dispus — ce scandal — de „Viforul"!.. Trebuie adăogat că entuziasmul lui Bob pentru sport este de natură pur teoretico-abstractă, deci cu atât mai lăudabilă, căci dovedește că este... idealist. Personal nu mai joacă foot-ball din clasa a treia de liceu de când și-a scrântit piciorul, după cum nu mai boxează de acum opt ani de când și-a luxat pumnul, după cum nu înoată de când la vârsta de 12 ani era să se înece în lacul Tei, după cum nu călărește de când în a patra primară s'a speriat calul de tramvai și a luat-o la sănătoasa... Dar ce importanță are? Lucrurile văzute sau practicate dintr'o apropiere prea imediată își pierd din farmecul lor inaccesibil. Aparența este și mai plăcută decât fapta, visul mai ispititor decât realitatea și am spus că Bob este idealist și visător.

Dealtfel nu este chiar într'atât de spiritualizat. La o cercetare mai atentă s'ar putea descoperi poate și unele interese ceva mai palpabile, dar acestea nu sunt decât accesorii nevalabile. Bob are spirit sintetic, căci aprecierea lui de „formidabil" sau „mișto" este mai elocventă decât un volum întreg de comentarii, decât un arsenal de înjurături și decât o bibliotecă de considerente. Bob nu e un moderat ci, dimpotrivă, un extremist, deci un om cu personalitate bine conturată, cu atitudine bine delimitată: ori-ori... — Ai văzut cum s'a făcut de „baftă" „Unirea-Tricolor"? Formidabil! Mai mare rușinea. Un scandal! Huo! Pentru spirite moderate nu e loc în tagma Bobilor. Cu atât mai bine. Se știe că iadul e plin de suflete inofensive. Bob nu e inofensiv, deci nu va merge în iad. Dealtfel iadul nu ar prea avea de câștigat de pe urma acestei achiziții. De fapt

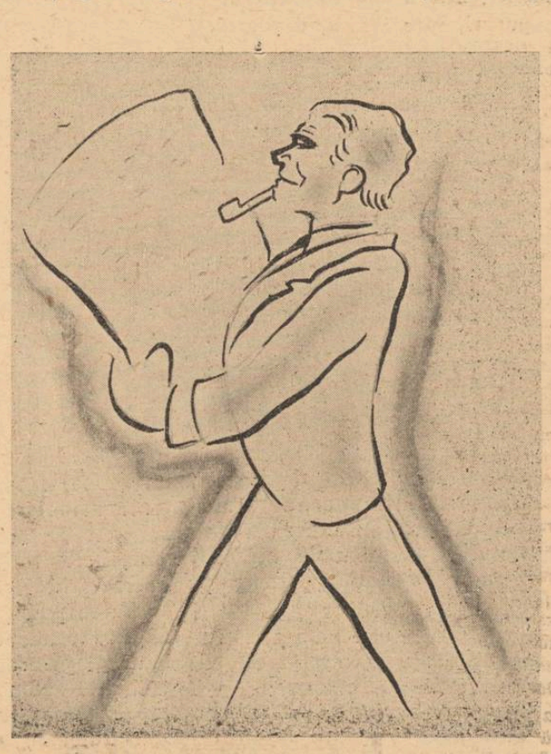

Bob face parte din acei oameni cari foarte rar reușesc în afară de obligativitatea ocupației lor propriu zise, atunci când există, să aibă întodeauna program. Dacă un alt Bob (Bobii sunt foarte sociabili mai ales între ei) îl întreabă:

— „Ce faci azi după prânz?" — nu va avea nicio clipă de îndoială, nicio ezitare în fața vreunui gol de umplut. Va răspunde prompt:

— „Azi sunt foarte ocupat". La două mă duc la curse, la patru e match-ul „Ripensia", la Floreasca e concurs de înot, pe lacul Tei e o cursă de bărci cu motor și diseară mă duc la Club. Bob este înscris din principiu la unul sau mai multe cluburi sportive, bineînțeles ca membru... onorific. Poate fi admirat în toată splendoarea sa, în toată activitatea dinamică a desfășurării sale, la strand, mai ales atunci când are loc un concurs de înot. E ușor de recunoscut. E singurul om îmbrăcat care aleargă, se agită, strigă, încurajează, înjură și toate astea ca să nu înoate, ceiace ar rezolva pe loc toate comentariile.

— Nu te lăsa cutare! Vezi că te ia cutare!

El e cel care face scandal fiindcă concurenții n'au luat plecarea în mod curent și cere cât îl ține gura anularea concursului. El observă și corectează — cu lux teoretic de afirmații practic necontrolabile — stilul, ținuta și performanța candidaturii. Și la urma urmei de ce nu ar face-o din moment ce nimeni nu-l împiedică, ci dimpotrivă îl tolerează și chiar îi apreciază calitatea de cunoscător și de „prieten al sportului"!

Jim, antagonistul lui Bob, face parte din partida adversă a sportului efectiv. El e omul raporturilor spre deosebire de Bob care este omul aparențelor. Ca orice om modern dela Pirandello încoace, și Jim trăiește o dramă deși nu e, din fericire, conștient de ea. Jim este veșnic depășit de iluzii, ceeace nu ar fi nimic extraordinar dar nu de banale și generice iluzii ci de imaginea lui despre el însuși. Jim practică toate sporturile și nu excelează în niciunul. Ceeace nu ar fi nimic grav dacă s'ar resemna, ca orice muritor de rând, la latura higienică, morală și socială a sportului. Dar Jim e un ambițios care nu vrea să se limiteze să îngroașe cadrele amatorilor și snobilor; Jim visează sau mai bine zis se visează campion mondial, vedetă internațională, erou adulat, răsfățat de public, înotand în raul de aur. Jim visează și-și concentrează toate facultățile în masura existenței lor, pentru a-și egala visul. Mușchii lui se hipertrofiază și bineînțeles în detrimentul creerului, întrucat acesta există. Jim își petrece vremea pe stadion, își cheltuiește banii pe... antrenamente și-și irosește visurile pentru... glorie. Pentru glorie sportivă, bineînțeles. Fiecare cu ce poate. Dar vezi că Jim nu poate nici asta. Mijloacele lui fizice nu-i îngăduie să fie mai mult decât un anonim înaintaș într'o echipă de duzină, sau un ciclist codaș care face trei sferturi din parcurs pe lângă o bicicletă sau un boxeur făcut knok-out din prima repriză. Cu toate astea Jim visează și speră. Până una alta el e omul culiselor sportive. Caută cu înfrigurare cunoștințe simandicoase în lumea sporturilor. Il găsești în umbra eroilor zilei. El e tipul serviabil — veșnic la îndemână — care găsește și Duminica un taxi pentru o vedetă internațională și care solicită autografe — ca dela coleg la coleg — eventualilor campioni mondiali în vacanță. In fond Jim nu e decât un arivist, dar un arivist care nu ajunge. Și sportul își are ratații săi, chibiții săi, șarlatanii săi. In fond drama lui Jim nu este decât eterna dramă a mediocrității. Cât despre relațiile dintre Bob și Jim ele aduc cu mult încărcatele și mult interpretatele legături între critic și scriitor: aceeași amabilitate ipocrită, același spirit de gașcă, același zerlemism binevoitor sau nu, aceleași tămâieri în căutarea unei pure și deci inaccesibile obiectivități.

Jim și Bob, deși se socotesc întruchiparea noului ev, deși cred că realizează sub cel puțin un aspect mult discutatul „om nou", nu sunt decât niște ratați. Ca atare sortiți unei dispariții treptate, care, sperăm, că nu va lăsa un... gol prea mare.

TAXATORUL

E fără îndoială zeul răzbunător al unei civilizații impuse. Face parte dintre oamenii a căror importanță efectivă depășește aparențele. In mecanismul atât de complex al vieții citadine el deține rolul de șurub mărunt și prețios. Semne distinctive sunt uniforma pe care o poartă în urma unei fericite inovații. Ca vârstă este, — mai ales de când cu războiul — tomnatec. Cat despre acei cari au curiozitatea, sau mai bine zis timpul, să se intereseze de mentalitatea lui vor fi observat fără doar și poate remarcabilele-i însușiri care în ceeace privește originalitatea cugetării și înclinarea vădită spre dialectică, îl situiază deadreptul printre filosofi. Tramvaiul este unul din acele locuri comune care se pretează la orice comparație, la orice comentariu, la orice interpretare. Se pot folosi orice termeni de comparație: unora le evoacă un câmp de bătaie, altora o cutie de sardele, altora un instrument de tortură scornit de o minte diabolică și pe care nu știi când să-l preferi și când să-l înjuri, când vine încărcat sau când nu vine de loc. Mai sunt și alții prea de tot lipsiți de imaginație pentru care un tramvai nu este decât un... tramvai și pentru care un taxator nu este nici cerber, nici zeitate gălăgioasă și nici filosof resemnat. Nu va fi niciodată altceva decât un taxator care vizează corespondențele, fiindcă asta-i meseria, se ceartă cu pasagerii din interes și din când în când ca orice om se mai gândește și la distracția lui personală. Atunci strigă cu accente de sirenă în alarma aeriană de încetare:

— „Avansați înainte, domnilor", deși știe bine că tramvaiul este mai mult decât ticsit și că deci nu mai poate nimeni avansa. Cât despre faptul că în niciun caz nu s'ar putea avansa decat înainte și despre pleonasmul comis implicit pe care i l-a explicat pe îndelete într'o dimineață un pasager care era profesor de gramatică, acest detaliu îl trece disprețuitor cu vederea. Omul nostru este din fire conservator. Deaceea cu prețul vieții sale nu va renunța să întrebe cu modulații duioase în glas:

— „Coboară cineva la Clemenceau?" accentuând cu îndârjire ultima silabă. Față de nepăsarea de granit cu care întâmpină orice împotriviri linguistice, toate încercările întru lămurirea lui sunt de prisos. Ca atare trebuiesc suprimate mai ales de când a replicat foarte calm unui pedant care corectase pronunțarea că trăim în România și deci trebuie să pronunțăm românește. De atunci stația Clemenceau s'a consacrat definitiv ca piatră de încercare întru afirmarea patriotismului diverșilor taxatori. Ceeace este ciudat, este faptul că acest om pe lângă care se scurge viața zilnică în toate aspectele și formele, nu este cum s'ar putea crede, un resemnat, un blazat, un indiferent, un sceptic. Dimpotrivă nu se știe prin ce mecanism de apărare este veșnic agitat, veșnic activ, atent la tot ce se petrece în jurul lui și mai ales extrem de părtinitor. Când isbucnește vre-o ceartă între pasageri, ceeace la prânz și pe înserat se întâmplă în medie la fiecare trei stații, taxatorul în loc să rămână cum s'ar cuveni zeitatea inflexibilă și obiectivă, este totdeauna gata să ia apărarea unuia din beligeranți și aceasta nu din spirit de dreptate, ci pentru simplul motiv că astfel își înlesnește posibilitatea de a înjura mai cu foc partida adversă. Intervenția lui este sgomotoasă, vehementă și de cele mai multe ori fără folos. Se poate spune fără exagerare, că singurele conflicte care nu se soluționează în nici un fel, sunt cele din tramvaie. Totul se mărginește la un statu-quo și în definitiv lucrurile se aranjează și așa. Altfel taxatorul este snob prin definiție. Dacă, de pildă, îndrăznește să se urce în vagon un lucrător al cărui aspect nu corespunde ultimelor cerințe mondene și higienice, taxatorul se repede:

— „Cum îndrăsnești să te uci la clasa întâia să murdărești călătorul? Mai mare rușinea! Dăte jos la prima stație!"

Și ca încheiere îl turtește cu disprețul său:

— „La remorcă, nu aici!"

Altfel, la unii pasageri se observă simptomele ciudate ale unei stranii maladii care s'ar putea numi „tramvaită acută".

Cetățeni onorabili și liniștiți în viața de toate zilele, pe stradă, în casă și la cafenea sunt apucați de cum se suie în tramvai de simptome furioase, de exteriorizări frenetice cari țin și de epilepsie și de isterie. Atunci taxatorul este marele responsabil peste care se revarsă din belșug puhoiul de insulte, amenințări, aprecieri, argumente, definiții.

Dealtfel, cu drept cuvânt, nu e el de vină? Nu este el răspunzător de toate, începând dela întârzierea tramvaiului, insuficiența vagoanelor, căldură, speculă generală, scumpete, secetă și războiu? Și dacă îndrăznește cumva să replice că nu a organizat nici măcar Societatea Tramvaielor și cu atât mai puțin este responsabil de celelalte plăgi ale omenirii, i se va replica infaibil:

— „A, mai ești și obraznic? Dă-mi imediat numărul d-tale! Las' că te'nvăț eu minte! Nu știi cine sunt eu?"

Taxatorul ar trebui să urmeze înainte de a-și începe glorioasa-i carieră cursurile unei școli al cărei scop ar fi formarea de filosofi budiști sau martiri creștini. Păcat că nu avem încă...

MIORIȚA

(Urmare din pagina I-a)

Testament n'a putut veni dela Apus. Când ea s'ar fi putut împământeni la poporul nou care se plămădise, acesta primise de mult botezul. Cuminecarea îi fusese întreagă și deplină: pâine și vin. Ortodoxism luminat în forma lui pură. Euharistie care nu putea fi smulsă decât odată cu stingerea definitivă a Neamului. Suport moral de înaltă ținută în fața tuturor tentațiilor; mai ales ale catolicismului. Eroism și ortodoxism împletite prin capacitatea de jertfă totală; substrat: pathosul. Permanența Neamului!

Permanențe morale și spirituale ce trebuiau păstrate cu orice risc, cu prețul oricăror abdicări. Se năpusteau neamuri asiatice și nu era cuminte să le stea cineva în cale. De aci antinomia dureroasă a existenței noului popor: tendința neînfrânată spre o viață eroică, capabilă de jertfe uriașe, în contrast cu înțelepciunea divină a conservării Neamului. Atentat, de bună seamă, la ceeace era structura organică a Neamului: eroismul, cu toate consecințele ce se puteau trage: umilința fără voie în locul mândriei și dragostei de libertate. Infrânare, renunțare?! Aparențe numai. Refugiu și dramatică alinare: cântecul. De aci, nota de jale, exprimată însă prin accente energice, bărbătești. Colorată uneori de o duioșie discretă: aluviune a firii visătoare a Slavilor.

Oare nu în aceste fapte stă originea doinei? Nu e aici un reflex puternic al pathosului daco-get? Puțin a suferit trebuind să-și înnăbușe pornirile? Pornirile adevărate ale Neamului! De aci lirismul acestui Neam: că nu și-a dat toată măsura posibilităților sale! Doina oglindește pathosul poporului român. Și mai are o însemnătate: servește de racord între capitularea Sarmisegethuzei și epoca năvalei asiatice. Ceva mai mult: este și religia vie a Neamului în contrast cu zăbava adusă de străinismul limbei în care se propovăduia, vremelnic, credința. Dar oricât Neamul era ținut pe loc, mocnea, — foc sub cenușă, — în el, tot vechea lui construcție dacă.

Din toate acestea nu reese trăirea metafizică a Neamului, ca urmare a nașterii lui din durere? Și nu de natură fatalistă cum s'a acreditat părerea. Neamul nostru a fost totdeauna dinamic. Ori, fatalismul duce la resemnare, la pasivitate. Neamul nostru și-a afirmat vitalitatea biruitoare, în toată plinătatea voinței sale, când Providența i-a oferit posibilitățile de a se arăta cum este el cel de totdeauna. Iar faptele sale sunt pline de glorie unică!... Impărăția Asăneștilor și a lui Ioniță, Voevozii premergători consolidării Statului, Basarab și Vodă Bogdan descălicători, Mircea cel Bătrân și Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare și Sfânt, strategul neînfricat Mihai Viteazul, Matei Basarab și Vasile Lupu Voevod, Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu! Nu înșirare de nume, ci entități! Horia, Tudor din Vladimir și Avram Iancu, Martirii! Plevna, Mărășești și Odessa! Toți aceștia nu formează chintesența eroismului românesc isvorât din jertfa voluntară?

Care-i esența Mioriței așa dar? Simbol al Neamului Românesc, Miorița afirmă trăirea lui metafizică, drept urmare a nașterii lui din durere. Oglindește o trăsătură fundamentală a înaltei lui spiritualități asupra căreia nu s'a stăruit: Neamul luat ca entitate ortodoxă exprimă categoric unul din cele trei tipuri de creștini: tipul mirelui. Sf. Ion Scărarul vorbind despre unica și minunata experiență creștină a vieții sale ne învață că, credinciosul de tipul mirelui trece prin trei stări pentru a-l cunoaște pe Dumnezeu: logodna însemnează pregătirea și dorința sufletului de a-l cunoaște pe Dumnezeu; iar contopirea celor două ființe este beatitudinea trăirii în Dumnezeire. Născându-se din durere oare Neamul nostru nu s'a logodit dela început cu Natura? Moartea concepută în mijlocul Naturii cu „o mândră crăiasă, a lumii mireasă" nu înseamnă ființa lui ajunsă în fața lui Dumnezeu? Iar contopirea ființei Neamului cu Natura, ca rezultat al familiarizării, intimității lui cu ea, nu e oare beatitudinea trăirii lui în Dumnezeire? Toată această concepție luată ca o jertfă voluntară și permanentă. Așa numai putem explica atitudinea senină a ciobanului în fața morții, nepăsarea și parcă disprețul lui care sunt ale Neamului întreg pornind din fondul cristalin al Daco-Geților: credința vie a nemuririi. Prezentată sub un aspect specific românesc, contopirea omului cu natura este o continuare a vieții sub o altă formă; de unde trăsătura panteistă că Natura este tot Dumnezeu. In felul acesta nu ajungem oare la convingerea că scopul Neamului nu este viața ci Invierea? Desigur pentru a aduce cântul sublim de laudă lui Dumnezeu.

Dacă prezentarea nouă a Mioriței se suprapune Neamului, nu cumva aceasta este esența adevăratei spiritualități românești vădită prin martiri și eroi sub cele două aspecte: voluptatea jertfei pentru o idee și a jertfei pe câmpul de luptă? Nu în aceasta suntem noi cei de totdeauna, în care iezeau virtuțile daco-gete, și nu ne-am cunoscut până acum?

Nu este în prezent, — cu racordări peste milenii, — o minunată renaștere din propria noastră cenușă? Ca urmare firească a celor două trăsături fundamentale, nu rezidă aci, — sub semn harismatic, — întreaga misiune sublimă a Neamului? Adică întreaga concepție a Mioriței.

Dr. VICTOR ODOBEȘTIANU

Cronica literară

„CUTIA CU MAIMUŢE" de G. Ciprian
(Editura Contemporană, Bucureşti 1942)
„Inghiţitorul de vipere"
de ION DRAGOMIR
(Editura autorului, Bucureşti 1942)

„Cutia cu maimuţe" e cartea unui actor. A unui actor care-i şi autor de teatru, autorul pieselor de mare răsunet: **Omul cu mărţoaga** şi **Căpul de răţoi.** Tehnica şi stilul cărţii — oral — denunţă pe scriitorul dramatic şi pe actor.

Cutia cu maimuţe e numai aparent o carte **scrisă,** în realitate fiind transcrisă, spre a fi astfel accesibilă celui mai larg public: al cititorilor. Transcrisă întocmai cum ar spune-o, probabil, autorul. Păstrându-şi adică, neştirbită, acea corporalitate deplină a vorbirii, odată cu forţa comunicativă şi captivantă care-i face pe oameni să ştie unii de alţii şi să fiinţeze unii pentru alţii — poate chiar să fie pur şi simplu — cu ajutorul vorbelor.

Existenţa fizică, sensorială, nu este mai reală decât această evocare a prietenului şi actorului Ion Morţun:

„Nu la băutură, la drum cunoşti pe om...

Pe meşterul Morţun l'am cunoscut la drum. Un om levent. Tare subţire. Şi şugubăţ nevoe mare.

Parcă-l văd cu căciula lui de oaie, tartanul pe după gât, trei patru gheroace sub palton, şoşonii descheiaţi şi ţigărica în colţul gurii.

O mână de om. O mogâldeaţă. Un te miri ce.

Dar câtă viaţă şi ce duh viu în ciosvârţica ceea de moldovan.

Unde intra, se înviora încăperea de-odată.

Avea pe nu ştiu ce şi nu ştiu cum.

— Bri, strașnic geruește!

Şi parcă aducea cu dânsul înghețul tot de-afară.

— Cum merg rinichii, coane?

— Ghine, Intr'unul chiatra-i cât un bob de mei, în altul abia cât oul de găină...

Îi era dragă vorba neaoș moldovenească şi, după douăzeci de ani de muntenie, vorbea tot get beget moldovenește, ca'n „dzâua când a fost purşes la Bucureşti".

Şi acum, după primul contact al aparenţei, — omul dinăuntru, cunoaşterea prin dialog, prin jocul vorbelor, prilejul celei de-a doua naşteri şi o nouă existenţă, mai puternică şi mai reală decât aceea fizică, zămislită prin darul talentului, evocator:

„La drum l'am cunoscut pe conu Iancu. (In turneu cu „Omul cu mârţoaga". în care juca rolul lui Chirică — n.n.)

Boer. Boer sadea.

Erau seri când mi-era ruşine să spun ce-am câştigat.

Treizeci de mii era fluştiuc.

Trecea ades de jumătate sută — şi uneori îmi rămânea până la optzeci de mii.

Optzeci de mii de leuşcani pe seară!

— Uitaţi-vă la sărăcia aiasta! O plecat, bri, fără nadragi, şi-acum nu are buzunări să ţie banii...

Îi râdeau ochii. Se bucura dela rărunchi că-mi mergea bine. Şi-odată nu mi-a dat să înţeleg, necum să-mi spue, că între gajul lui şi între câştigul meu era prea mare hăul.

Îi creştea inima că mă vedea cum scap de sărăcie.

— Cândăi ajunge milionul să-mi spui, bădie.

— Nu mai e mult...

— Atuncea-ţi fac hatârul şi-oi trage un şip de vin.

Din pricina rinichilor bea numai apă chioară şi se hrănea cu te miri ce.

— Mai dă-o foculuí de dietă, nene Jeane!

— Dar tari eşti di devlă, măi! Tu crezi că mie nu îmi cere a mânca? Dar daca-aş lăcomi mai pupi tu milionul? Ti lăs mofluz! Rămâi cu şatra, cu cutia de maimuţe, în drum.

Proştii îl credeau şiret şi el era boer.

Un altul ar fi tras foloase după urma boalei...

Ar fi leşinat înainte de spectacol în fiecare seară, şi n'ar fi înviat decât sunându-i sunători pe la urechi.

Dar conul Jean spusese un cuvânt şi nu înţelegea să aibă două.

Ca să răspund cât de puţin fineţei sale, într'o noapte simţindu-l că nu doarme, luai un pumn de „tărăncuţe", vârîi braţul în chiţimia de cabină şi începui să-l plimb încoace şi încolo.

In clar-obscurul cabinei, dintru-întâi Morţun nu luă seama, dar fâşâitul biletelor de bancă îi atrase luarea aminte.

— Mană misterioasă, stai!

Oprii mâna.

— Şi spune-mi ce doreşti?, urmă conul Jenică.

— Ia să te bat cu flori! grăii din coridor, pocindu-mi glasul.

Morţun se ridică 'n şezut şi zise tare:

— Ia-n fă-te încoaci, măi secătură!

M'am supus.

— Ce-i asta, bri?

— Un mizilic.

— Să-l dai cui l-ai mai dat! Eu sânt plătit la zi.

— Hamalii se plătesc astfel. Matale eşti artist. Şi încă mare. Acesta e întâiul meu buchet de flori. Te rog primeşte-l. E-un omagiu.

Văzui cum buza de jos începe să-i tremure şi cum i se ridică un nod în gât.

— Măi, nu eşti chiar mârlan, cum te credeam!

— Mârlănie la mârlănie şi delicateţe la delicateţe, boer Morţun...

— Brava, măi! Incepi să-mi placi... Pi viaţa mè! Şi dacă este aşa, poat' să mai ghie, mâna ceia...

— Zău.

— Chiar cât di des!

La trei-patru zile istoria se repeta.

Iar când se întâmpla să treacă un răstimp mai mare, numai ce-auzeam de-alăturea un glas ca din pământ ce îngâna:

Mână neştiută,
Mână nevăzută,
Mână nevăzută,
Vină şi agiută'

S'a spus, în formă de paradox, că „vorba i-a fost dată omuui ca să-şi ascundă gândul". E o vorbă de duh şi ca atare se lipseşte de argumentaţie. In cartea d-lui G. Ciprian cuvântul exprimă, exteriorizează fără să ascundă ceva şi fără echivoc. Cu o sinceritate „robustă" cum se spune, care nu se sfieşte să fie uneori brutală, expresivă ca însuşi gestul, schiţat mental, abia conţinut în cuvântul scris. Schiţe, chipuri şi amintiri, toate câte sunt cuprinse în **Cutia cu maimuţe** s'au întâmplat, au fost cândva. Cartea te scoate din carte îmblindu-te mereu în viaţa invocată la fiece pagină, plastică şi fluentă, concretă, fără adaos de imaginaţie, de înşelătorie, fără literatură. Bucuria şi indignarea se exprimă în scrisul d lui G. Ciprian cu o exuberanţă elementară, fizică, toată la spurafaţă, în afară. Dar ce aer salubru şi înviorător respiri în această **Cutie cu maimuţe.** E o carte în care te simţi bine, pe care o poţi locui: cu amintirea lui Morţun, a lui Urmuz, Stăncescu, Pompon şi Gogu, cu amintirile de război şi de teatru ale autorului, cu d. Ciprian însuşi a cărui prietenie trebue să fie desigur, mult căutată.

*

Debutul în literatură al d-lui Ion Dragomir a însemnat pentru autor un binemeritat succes. Graba cu care cititorii neprevenîţi au cumpărat romanul **Disperaţii,** ajuns după un an dela apariţie, la a treia ediţie, a fost confirmată de aprecierile unanim elogioase ale profesioniştilor condeiului critic. A fost subliniat, cu acel prilej, un debut care era mai mult decât o făgăduială, fără inegalităţile şi ezitările aproape inerente începutului. Romanul d-lui Ion Dragomir avea însuşirea esenţială de a fi **prozaic,** cu o sinceritate lipsită de echivoc, aşa cum nu izbuteşte să fie decât excepţional proza literară a începătorilor, prea des alterată de introspecţie lirică şi peisaj narcisian, autobiografic.

Autorul nu era totuşi ceea ce se chiamă un „debutant" al scrisului literar. Reportajul **„Viu din Spania"** publicat în 1937 avea aceeaş netezime a conturului şi siguranţă în expresie, acelaş umor plin de îngăduinţă care flutura un surâs peste încruntarea şi amărăciunea experienţei de viaţă. Chiar şi **„Inghiţitorul de vipere",** împotriva cronologiei aparente a publicării volumului, trebue socotit anterior romanului **Disperaţii,** deoarece multe din bucăţile pe care le cuprinde au apărut în ziare şi revistele literare din ultimii ani. Cu excepţia nuvelei care a dat şi titlul volumului, niciuna din schiţele, amintirile sau evocările din **Inghiţitorul de vipere** nu se întinde pe mai mult de 8-10 pagini. Substanţa epică a prozelor volumului este de calitate: simplă trăsătură sau poantă anecdotică, uneori, prin care se dă satisfacţie curiozităţii amuzate a cititorului; alteori, un zâmbet măsoară, cu o nuanţă abia perceptibilă, dela încrederea şovăitoare încă la scepticismul totuşi nu definitiv resemnat şi acrit, variaţia dispoziţiei sufleteşti a povestitorului odată cu modificarea climatului povestirii. In această privinţă, mai ales fragmentele grupate sub titlul generic „Escalele mizeriei" îndreptăţesc, prin cursivitatea lineară şi fineţea desenului, asemănarea cu podoabele ieşite din truda giuvaergiului, răscumpărată toată în bucuria lucrului sortit desăvârşirii, definitivării prin artă.

E adevărat — mai ales pentru aceste „Escale ale mizeriei" — că prozele d-lui Ion Dragomir au accentul veridic al experienţelor necăutate şi nedorite, al vieţii trăită fără premeditare, cu sinceritatea primară a golanului înfometat care înghite vipere pentru câţiva gologani şi nu-şi face scrupule din specularea credulităţii proştilor. Dar moralităţile nu intră în preocuparea noastră şi nici „omenescul" decât ca prilej şi pretext de literatură. Aci vorbim literatură şi slavă Domnului — **înghiţitorul de vipere** este o foarte bună carte literară. Iată numai un exemplu pe care, fără exagerare, ne-a fost greu doar să-l alegem din o mulţime altele tot atât de îmbietoare. E din ciclul „Escalele mizeriei" şi povesteşte întoarcerea în ţară, la Bucureşti, a scriitorului, după ani de hoinăreală pe meleaguri streine. Tema este una caracteristică pentru conturarea fizionomiei morale a d-lui Ion Dragomir: elanul generos de optimism naiv şi lesne încrezător al repatriatului:

„De-aci într'o oră voi fi la Bucureşti... Mă voi întâlni cu prieteni dragi, cu camarazi de şcoală, cu femei pe cari le-am iubit şi cari m'au iubit.

Cum au să-mi sară de gât, cum au să mă 'ntindă în toate părţile cum au să mă nărţuie cu invitaţiile la masă! Căci, cine doar e mai primitor decât românul!..."

Şi acum, desmeticirea la contactul brutal cu realitatea, refugiul în humor:

„Cum s'au schimbat Bucureştii în opt ani!...

Din când în când mă întâlnesc cu vre-un prieten. Strângeri de mână reci, banale:

— Ce mai faci?

— Bine.

— Dar pe unde ai fost? Nu te-am mai văzut de mult.

— Am colindat pământul, prin Franţa, prin Spania, prin Maroc, prin...

— Aşa?... Bine!...

Şi se duce lăsându-mă bleg în mijlocul străzii.

Un fost camarad mă bate pe umeri:

— Credeam c'ai murit, frate!

— De ce să mor?...

— Mde! Nu ştiu cine spunea că te-ai prăpădit prin China.

— De unde! Nici n'am fost prin China.

— A! N'ai fost prin China!

Şi pleacă omul dezamăgit, nu ştiu dece. Mie-mi vine să plâng aproape, să-l iau de gât, să-i cer iertare:

— Nu te supăra frăţioare dacă n'am fost prin China. Nu ştiam că ţi-ar face ţie plăcere să mă duc pe acolo. Dacă vrei, uite, plec imediat la drum şi nu mă opresc până la Peking...

Un fost coleg de slujbă mă întâmpină cu aer funebru:

— Când te 'ntorseşi, mă?

— Alaltăeri.

— Rău, foarte rău ai făcut, mă!

— Dece?

— Aici e mizerie mare, mă!... Şomaj şi foame, mă! Mai ales pentru intelectuali. Mai bine mureai p'acolo pe unde fuseşi. Dă-mi o ţigare!

— Poftim, cu plăcere!

— Ce cu plăcere, mă! Las' că ştiu eu. Din gură zici „cu plăcere" şi 'n gândul tău mă 'njuri.

— Ba nu te 'njur, mă! zic eu cu patos.

Soarele arde ca 'n luna lui Cuptor şi totuşi, nu ştiu de ce, mi-e spatele îngheţat."

. . . . . .

Sunt **momente** de un neîndoelnic adevăr sufletesc, surprinse pe viu, cu ochiul exersat al artistului care ştie să aleagă nuanţa exactă şi potrivită cu amănuntul caracteristic şi să redea în acest fel atmosfera, climatul scenei, cu accentul veridic şi just, cu o sobră vigoare şi plasticitate expresivă.

MIHAI NICULESCU

Debut

de MIHAI HANDREA

Călin Alexiu opri o maşină, se urcă în ea şi dădu şoferului adresa Marianei. Era nemulţumit pentrucă afară, iarna, înmuiată de călduri înşelătoare, îşi topise zăpada în noroiu cenuşiu; privea prin geamul taxiului cu oarecare satisfacţie şi surâdea, răsbunat iş reînseninat, de câte ori roţile animate ale vitezei împroşcau picături murdare pe paltoanele paşnicilor trecători. Firește, nu-şi mărturisea astfel strânsele legături avute odinioară cu nefericiţii pietoni când, caşi ei, şi el primea, necăjit, pe haine aceeaşi insultă noroioasă.

Călin Alexiu se desvinovăţi repede: el îşi putea îngădui ori ce purtare căci era scriitor! „Romancier", se corectă el însuşi, când gândul îi aduse în minte numele operei sale.

Scriitorul Călin Alexiu avea numai optsprezece ani! Inalt şi drept câştiga totdeauna simpatia cunoscuţilor prin felul lui de a vorbi, dar, maicuseamă, cu chipul luminos, deschis sincer sub două sprincene îmbinate. In vara trecută rămăsese la Bucureşti, ca mulţi alţii urmăriţi de ghinionul împrejurărilor, şi... scrisese un roman.

Călin Alexiu îşi formase chiar un renume. Părinţii lui rămâneau într'o nevinovată admiraţie dacă el le citea câteva capitole. Prietenele mamei nu îi tăgăduiau menirea, iar amicii de aperitive ai tatălui se interesau zilnic de progresele sale literare. Fetele îi purtaseră laudele într'un liceu întreg, iar printre camarazii lui de liceu, unii îi invidiau naiv norocul, alţii îl felicitau sincer şi îl îndemnau să continue.

Se întâmplă, însă, tocmai ceea ce îi chinuia odinioară vanitatea: descoperise că era greu să treacă pragul începutului cu un roman. Un copil — ar putea spune critica — şi astfel, recenziile din reviste şi ziare i-ar fi măsurat talentul cu îngăduinţă, aproape cu mila pentru cei mici. Un necunoscut — ar striga pedanţii şi imediat scăderile lucrării s'ar fi mărit în ochii lor, doborându-l pentru o bună vreme. Apoi, o înfrângere i-ar fi curmat năzuinţele şi l-ar fi vindecat pentru vecie, poate, de a mai face literatură. Şi încă un talent ca multe altele, s'ar fi îngropat în anonimatul vieţii de toate zilele!

Acestea erau temerile care puseră stăpânire despotică pe sufletul lui Călin, acestea erau motivele care îl hotăriseră să găsească alte căi mai uşoare.

Căută şi găsi. Oarecum ruşinat de neînsemnătatea lor, Călin Alexiu se apucă să scrie nuvele, cu gândul firesc că ele îi vor netezi pământul gloduros şi îi vor smulge spinii depe drumul lui către o faimă de autor.

Acum se încruntase în fundul sdruncinat prin băltoace al maşinei. Tocmai se pregătea să trimeată o primă încercare „Universului Literar" când telefonul Marianei îi turburase ocupaţia. Ea îi făgăduise o surpriză şi el ştia bine că se va ţine de cuvânt, iar afară de aceasta, până atunci, o gripă îl ţinuse la pat pentru trei săptămâni, şi ceaiul la care fusese invitat în pripă i se părea o escapadă reuşită a zilelor de sănătate.

Oprirea neîndemânatică a taxiului îi turbură puţin poziţia şi gândurile, plăti şoferului grăbit dându-şi osteneala să nu-şi strice cheful, urcă scara şi auzi muzica prin pereţii indiscreţi. Sună şi aşteptă neliniştit, căci îi era mereu teamă să nu ajungă cel dintâi la casa gazdelor. Din vestibul răsbi sgomot de glasuri ce îndemnau să se deschidă uşa. Până la urmă, o servitoare cu ochi inexpresivi şi gură largă, îi surâse graţios peste gingii poftindu-l înăuntru.

Călin răsuflă uşurat deoarece printr'o uşă crăpată zărise câteva figuri cunoscute, moţăind politicos în jurul patefonului. Apoi, veselia gazdei îl întâmpină cu braţe primitoare.

— Bine ai venit, Călin! De când nu te-am văzut!... Ce-ai mai făcut? Să-ţi fie ruşine că nu te-ai arătat de atâta vreme, te vor certa toate fetele când vei da ochii cu ele.

Călin surâse palid şi îi răspunse cu o voce liniştită:

— Mă vor ierta când le voi spune de boala mea.

— Eu te-am şi iertat — şi Mariana îi pecetlui uşor obrazul cu sărutul împăcării. Ingrijorată, reluă:

— Dar ce-ai avut?

Băiatul se simţi măgulit de atenţia zâmbitoare a fetei; îi grăi confidenţial şi nepăsător:

— O gripă cu oarecari complicaţii pulmonare. O nimica toată, care cere, însă, tratament serios.

— Vezi bine! — întrerupse Mariana, apoi îi interzise: nicio ţigare, niciun pahar cu vin...

— Dar ce este cu surpriza din cauza căreia debutul meu literar este nevoit să aştepte încă o zi?

Gazda îl privi maliţioasă:

— Ai să vezi tu! De altfel, debutul tău literar îi va ceda cu plăcere locul.

Trecură dincolo, în corul exclamaţiilor şi întrebărilor de tot soiul. Călin vorbi cu fiecare explicând mai ales absenţa lui îndelungată dela reuniunile lor mondene, tuşi discret dar convingător, şi se retrase într'o încăpere ocolită de perechi. Dorea să-i lase singuri spre a-i comenta, nestingheriţi, sosirea. „Totdeodată vor pomeni şi de opera mea" — se înveseli băiatul într'o doară. Scotoci printre cărţile depe o măsuţă, alese „L'Art Poétique" şi se cufundă în examinarea tapetului albăstriu, pătat alocurea cu aur. I se părea comod să-i aducă pe ceilalţi să creadă că poetul se retrăsese în turnul său de fildeş.

Un cap blond şi doui ochi care scânteiau sglobiu după rama ochelarilor îi amintiră de Ileana. Fata râse voioasă, apoi se aşeză înaintea lui.

— Te deranjez? — sfârşi ea tăcerea, după un răstimp de zâmbet.

Călin o privi mulţumit căci tovarăşa lui de singurătate îi fusese mereu simaptică la întâlnirile lor de altădată. Redeveni serios, tocmai când Ileana îl întrebă, turburată de tăcere:

— Ce este cu tine? Poetul se inspiră?

Călin răspunse cu oboseală parcă:

— Mă gândeam la mine, în cazul unor complicaţiuni pulmonare. Îi aruncă o privire şi o văzu destul de neliniştită. Continuă dispus: Voi vizita şi eu Elveţia, ca atâţia alţii. De un timp, idealul meu este să călătoresc peste munţii şi văile ei, să fiu singur, iar amintirile să-mi dea târcoale până ce, plictisit de melancolia lor, să uit totul... Totul...

Impresionată, Ileana îi spuse sincer:

— Fleacuri! Să dea Dumnezeu să vezi Elveţia ca simplu turist. Apoi adăogă: Şi eu am o mătuşe acolo, e călugăriţă.

— Iată o atmosferă prielnică pentru cel de al doilea roman al

meu: o mânăstire singuratecă pe o culme veşnic înzăpezită alb, clopotele sunând înserarea, iar înăuntru, reculegerea şi credinţa plutind ca parfumuri de filă de cronică răsfoită...

Desigur, surâse Călin, Ileana e acum una din admiratoarele sale. Dar apoi îi reveni în minte că fiecare lucru are un început, iar romanele sale vor avea şi ele nevoe măcar de un modest debut literar.

In saloane venise destul tineret, ca râsul şi vorbăria lor să se amestece supărător cu placa paefonului ce începuse să scârţâie muzică proastă. Câţiva noui veniţi îl întâmpinară pe Călin cu prietenie.

Călin se îndepărtă de ei, aşezându-se în cadrul uşii, în atitudinea binevoitoare şi atentă a unui critic. Rotocoalele languroase de ţigare îi reamintiră obişnuinţa trecutului. Se întoarse să vadă pe fumător: era Ileana. Îi cerşi o ţigare, o aprinse şi trase câteva fumuri în piept. Dar abstinenţa a trei săptămâni de zile îi slăbise veleităţile, o tuse dureroasă şi neestetică — fiindcă îi adusese tot sângele în obraji — îi dovedi înfrângerea. Pe dată, cavalerii rămaseră părăsiţi pe parchet, muzica încetase ca prin farmec, şi asistenţa feminină îl înconjură cu o grijă gălăgioasă. In realitate, însă, cântecul se sfârşise şi fetele nu aveau altceva mai bun de făcut decât să-i arunce mustrări dulcegi, până ce nefericita ţigaretă îşi sfârşi amăgitoarea existenţă în străfundurile unei scrumieri.

După ce ordinea fu restabilită, Călin se rezemă, întristat, de perete. Nu primea bucuros nicio constrângere, iar aceea de a nu fuma luă în mintea lui proporţii uriaşe. „Da — socoti el — ceilalţi mă cred într'o stare mai mult decât delicată..." — şi se îndulşă sincer de soarta lui.

Atunci se ivi Rodica, şi ceaiul îi deveni mai interesant.

Rodica era înaltă şi sveltă, avea păr negru mirosind a sulfină, ochi întunecaţi şi sprincene încondeiate. Dar era fardată, constată Călin cu o strângere de inimă, îngrozitor de femeieşte fardată. Rodică-i nu-i scăpase nici un artificiu cosmetic pentru a-şi înălţa frumuseţea la rangul de artă. El o întâlnise pentru prima dată tot la un ceaiu. Rodica venise împreună cu o ceată de studenţi, prea vârstnici pentru societatea lor. Călin o luase laoparte, spunându-i jumătate în glumă, jumătate în serios:

— Suntem foarte supăraţi pe dumneata, duduie Rodica! Am muncit o viaţă întreagă să creştem mari şi să facem impresie fetiţelor iar acum, consteiaţia dumitale bărbătească ne aruncă în umbră ca pe nişte copii...

A doua zi îşi ceruse iertare; de atunci, erau prieteni.

Mariana, la braţul ultimului oaspete, se îndreptă către el.

— Surpriza, Căline!... — îi şopti cu înţeles, apoi se grăbi către alţi invitaţi.

Băiatul simţi că roşeşte uşor, dădu însă vina emoţiei sale pe fireasca slăbiciune depe urma boalei, şi obrazul îi redeveni palid.

Rodica îl interogă, curioasă.

— Pari trist şi distrat. La ce te gândeşti oare?

Călin scoborî pe pământ, suspinând abătut:

— Ah, Mariana ar întruchipa admirabil regizorul ce trage sforile într'o piesă!... Te-a vestit ca pe o surpriză, eşti chiar una foarte plăcută. Dar, pentru mine oare?...

Rodica îi răspunse cochetă:

— Eşti delicios, Căline! Fii sigur că regizorul a împărţit convenabil rolurile...

Călin făcu ochii mari şi glasul îi pieri pentru o clipă. Acul nou al patefonului unduia tristeţea dulceagă a unui tango sentimental. Din salon se scursese afară întreaga lume; numai Mariana, ca o zână bună, îi transmise un îndemn prin sclipirea ochilor de veveriţă. Şi Călin o rugă pe Rodica să danseze. Începuse jocul Marianei dar îi plăcea.

Alunecau încet, mai mult plutind prin văzduhuri. Iar pe perete, umrele lor se mişcau lin ca o îmbiere la vis. Rodica îi şopti la ureche:

— Căline, mie dece nu-mi scrii versuri? Nu-ţi inspir nimic?...

Băiatul zise, încurcat:

— Am făcut şi eu odinioară o poezie unei fetiţe pe care o iubeam copilăreşte. Acum scriu proză, Rodica, dar simt că pentru tine aş compune ceva destul de drăguţ.

Rodica se interesă, neliniştită şi femeie:

— Unde e fetiţa? O mai vezi?

— E plecată într'un fund de provincie... I-am trimes scrisori peste scrisori, rămase fără de răspuns.

Fata zâmbi.

Apoi, stăpână pe închipuirea lui, îi murmură atrăgător:

— Numai câteva versuri, Căline, numai câteva versuri...

Deşi convins, „poetul" îi răspunse obosit:

— Vezi tu, Rodica, tu eşti prea mondenă. Patinezi, călăreşti, faci ciclism, înoţi, joci tennis şi pingpong, în sfârşit ce mai ştiu eu despre activitatea ta sportivă. Esti sigură că a primi versuri dedicate dela toţi băieţii cunoscuţi, nu constitue epntru tine numai un rol necesar situaţiei tale din societate?...

Rodica surâse şiret:

— Tu nu eşti printre toţi!

Apoi îi atrase atenţia:

— Dansul s'a sfârşit...

Dimineaţa se scurgea fărâmă cu fărâmă, iar Călin Alexiu nu înceta să-şi pună întrebări şi să-şi mărească nedumeririle până ce, mai zăpăcit, renunţă îngândurat la ele.

Inaintea lui se deschisese întâmplător un caiet — tocmai se pregătea să smângălească o temă de limba franceză — şi foile curate îmbiau la scris. Rodica îi revenea mereu în minte, uneori ca un poetic înger bun, alteori, ca o simplă femeie cu anumite exagerări. Exagerările erau, bine înţeles, ale tristeţii sale şi ale unei blazări pretimpurii, dar... literare!

Apucă într'o doară condeiul şi aşternu o primă imagine:

Madona cu păr de noapte
E Femeie şi Minciună,
Căci în van ale ei şoapte
Cântă razelor de lună.

Chibzui, însă, că Rodica se va supăra citind comparaţia, o sgârie nervos cu vârful creionului şi se pierdu în închipuire. Apoi scrise:

Ochii negri, cuvioşi
Ca ai maicelor din strană,
Nu sunt sfinţi şi nici sfioşi,

constată Călin, dezamăgit.

Şi sub bonzul de aramă
Un poet trist sgribulit
Plânge lacrimi în galoşi.

Cercetă strofa, se legă mânios de acel „bonz" de umplutură, se opri să critice împreunarea de cuvinte din ultimul vers şi trecu mai departe:

Iară genele „pastel"
Adumbrind obrazul palid,
Sunt pictate cu Rimmel.

Chiar Rodica îi mărturisise odată că întrebuinţează acel cosmetic nesuferit.

Braţul lui mai este valid,
Dar condeiul i-amuţit:
Ploaia picură pe el!...

„Mai curând, — gândi Călin — lacrimile deziluziilor sale înţepenesc pana poetului"...

Trupul svelt nu e pios.

Deloc, o văzuse doar dansând o rumbă extravagantă şi îndrăcită, cu unul din „tipii" ei.

In cosiţe nu-i sulfină
Ci lavandă cu miros;

„Adevărat"! — oftă Călin amărît.

Vremea trece-acum mai lină,
Numai bardul necăjit
Se răzbună, plângăcios.

Călin îşi simţi sufletul trubadurului dezamăgit, şi, prieteneşte, îi oferi o satisfacţie:

Nu e nimeni sub balcon!

Acum ar fi vrut să pomenească de Rodica, dar nici ritmul, nici rima, aprigi duşmani ai diletantismului său poetic, nu-i dădeau voie. Completă, totuşi:

La Nina cu păr de noapte
Cântă, trist, un patefon
Căci, viclean, ale ei şoapte
Amorul l-au definit:
O luare în balon!...

Poezia gata îi apăru ca o minune. O citi, o reciti, corectă greşeli ortografice şi o copie pe hârtie curată. Se iscăli tremurat, predispus să pice copilăreşte măcar o lacrimă de apă peste cerneală, spre a o împăienjeni astfel cu tristeţea lui.

O recită tare înaintea oglinzii şi rămase pe gânduri. Proza lui era mai bună decât poezioara aceasta banală şi uşor duioasă ca amintirea unei bunici.

— Nu-i nimic, — îşi rezolvă Călin frământarea — voi face ca Walter Scott când a văzut că Lord Byron scrie versuri mai bune ca el: voi compune numai proză!...

Miercurea următoare, Călin se simţi împins de providenţă către patinoar, dar, în spatele ei, zărea pesemne şi zâmbetele promiţătoare ale Rodicăi.

Pe ghiaţă erau prea puţini prieteni de-ai săi, iar fiecare părea atât de preocupat de plăcerea lui, încât Călin simţi o mică împunsătură de rea dispoziţie înaintea acelei ciudate rivalităţi. Recunoscu în silueta unui tânăr pe Dan, prieten vechiu şi coleg de şcoală, şi îl strigă până ce îi atrase atenţia. Dan se întoarse într'o evoluare savantă şi îi grăi distrat:

— Pe cine cauţi? — şi plecă fără să aştepte vreun răspuns.

O bură ca de toamnă prinse să picure încăpăţânat şi rece. Ploaia ajungea neplăcut pe obrajii aprinşi de indignare ai lui Călin şi îi înţepa răutăcios. Iarna părea plictisită şi cenuşie caşi sufletul tânărului autor.

Intră înăuntru şi întâlni un camarad de petreceri, student acum. Oricum lui Călin îi era foarte simpatic şi surpriza revederii îl însenină voios. Discutară despre multe lucruri, până ce acele ceasornicului se apropiară necruţătoare de ora închiderii. Şi atunci îşi revărsă Călin cupa nefericirilor sale. Zise, abătut:

— Când îmi închipui că atâţia tineri de vieaţă vor îmbătrâni persecutaţi de cicala nevestelor, mi se strânge inima. Nicio femeie nu-ţi înţelege sufletul, dar fiecare ţi se declară egală. Şi poate chiar îţi este superioară... prin papucul ei despotic sub care te răpune!

La ultimele lui cuvinte, uşa se deschise şi apăru Rodica. Chipul îi era rumenit de grabă şi fard. In urma ei şerpuia o caravană de „tipi" — nesuferiţi lui Călin, şi obişnuit snobi, încheiându-i sgomotos trena.

— O turmă şi un păstor! proclamă tare Călin Alexiu, dar fata trecuse nepăsătoare, lăsându-i pe dâra parfumului un „bon soir" distrat.

Iar în fundul buzunarului, poezia pentru Rodica se strânse, nemai însemnând nimic, întocmai ca şi sufletul lui Călin.

Băiatul se îngândură. Neatenţia fetei îl durea şi poezia îi păru o vană pierdere de vreme. Chiar se supără, căci muncise câteva ore ca să-i facă pe plac şi ea nici nu-l băgase în seamă.

Dar Călin Alexiu era tânăr şi supărarea îi dispăru ca prin farmec. Ce prostie! Oricum, poezia, dată Rodicăi, ar fi rămas o pierdere de vreme deoarece fata n'ar fi apreciat-o decât ca pe un galant madrigal. Ea nici nu ştia, de altfel, să critice decât rochiile prietenelor sale şi nici nu era în stare să se preocupe de altceva decât de bârfeli şi de modă.

Dece să scoboare talentul lui până la preţuirea ei relativă?

Şi o răsbunare optimistă se înfiripă în mintea lui Călin Alexiu: Îşi va trimite compoziţia unei reviste sau unui ziar serios, pecetluindu-şi astfel mult aşteptatul debut literar!...

România la a XXIII-a Biennală din Venezia

MAC. CONSTANTINESCU — Danaidă (bronz)

MILIŢA PĂTRAŞCU — Portret (marmură)

ZOE BĂICOIANU — Maternitate (piatră)

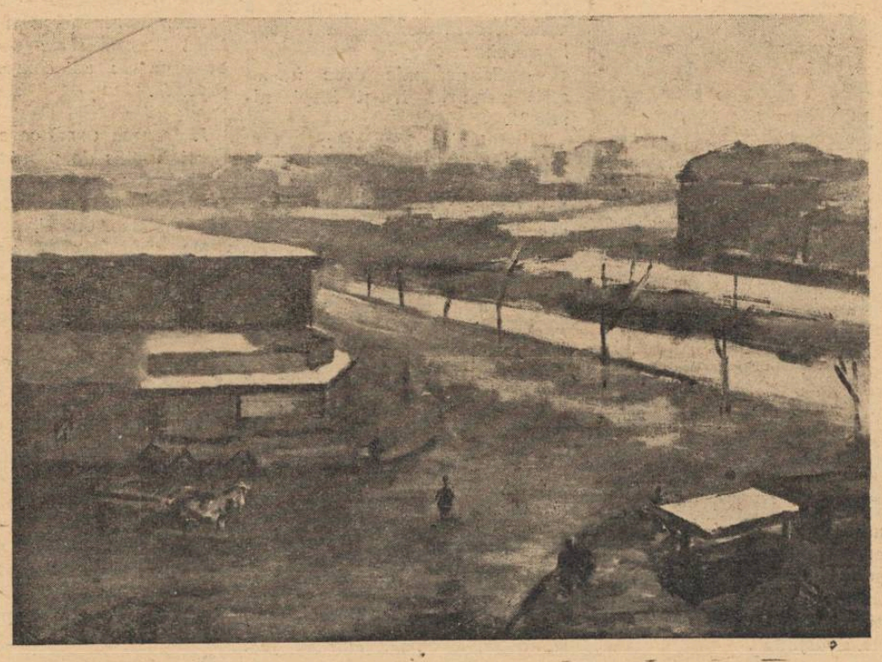

H. CATARGI — Peisaj

(Urmare din pagina I-a)

Pavilionul României, organizat de Ministerul Propagandei Naţionale, a cuprins anul acesta un numar considerabil mai mare decat in anii trecuţi. Nu mai tarziu decât la ultima Biennală, în 1940, România a fost reprezentată doar prin 6 artişti: pictorii Dărăscu, Steriadi, Palady şi Lucian Grigorescu, şi sculptorii Onofrei şi Celine Emilian, in vreme ce anul acesta au participat 21 de pictori şi 10 sculptori. Largimea de vederi a organizatorilor anului acestuia a putut permite participarea unui pictor de 21 de ani, care s'a afirmat strălucit (e vorba de **Horia Damian**) alaturi de corifeii generaţiilor consacrate oficial. Astfel, pe lângă **E. Stoenescu, G. Petraşcu** (cu 6 opere), **Theodor Pallady** (cu 4 opere), **Ştefan Popescu** (4 opere), **Jean Steriadi** (3 opere), **Darascu** (3 opere), **Marius Bunescu** (3 opere) şi **Kessu** (2 opere), au putut expune, dintre pictori, exponenţii generaţiei de 40 de ani — **H. H. Catargi** de pildă, **Lucian Grigorescu, Dumitru Ghiaţă, N. Stoica,** apoi **Ştefan Constantinescu, I. Ţuculescu, George Vanatoru, Al. Padina** şi **Paul Miracovici,** dintre cei şi mai tineri, totuşi distanţând chronologic mult pe **Horia Damian.**

Doamnele **Rodica Maniu** — cu una din excelentele sale acuarele şi **Cecilia Cuţescu-Storck,** au făcut pendant sculptoriţelor **Miliţa Pătraşcu** (3 busturi: o marmoră excelentă, un bronz reuşit şi o foarte frumoasă terracotta) şi **Zoe Băicoianu,** a cărei atât de frumos compusă „maternitate" a plăcut mult. Treimea **Jalea-Medrea-Han,** care, indiferent de simpatii şi rivalităţi, se impune celor ce fac statistica valorilor scultpurii noastre, a fost bine reprezentată. **Mac Constantinescu** (o Menadă şi o Danaidă în bronz, un foarte frumos bust în terracotta), obişnuit cu competiţiile internaţionale, a mai adăugat la palmaresul său, ca să vorbim în termeni de sport, o victorie. Apreciat pare să fie unul din busturile în bronz trimise de **Irimescu,** un cap de femee tratat într'un sentiment gotic, pendant capului A. S. Principesei Elisabeta, realizat într'un bronz elegant de **Al. Călinescu.** Insfârşit „infinitul" lui **Fritz Storck,** şi maestoasele capete ale lui **Ion Gr. Popovici,** cunoscute nouă din replicele ce-au figurat la toate participările noastre în străinătate: portretul **M. S. Regelui Mihai** şi interpretarea după figura **Mareşalului.**

Eleganţa calmă şi luminositatea pavilionului, orânduit după cerinţele celor mai stricte exigenţe muzeografice occidentale, de comisarul expoziţiei, arhitectul **Pertzache,** a contribuit la succesul pavilionului nostru, recunoscut de Preşedintele Biennalei, Exc. Conte **Giuseppe Volpi de Misurata** şi de secretarul general, ilustrul **Antonio Maraini,** care au felicitat pe organizatorii pavilionului României, în mod special.

Inregistrând succesul acesta, nu ne putem opri să reflectăm că şcoala noastră de artă plastică are dreptul la recunoaşteri mai depline şi mai frecvente, din partea conştiinţelor critice europene.

ION FRUNZETTI

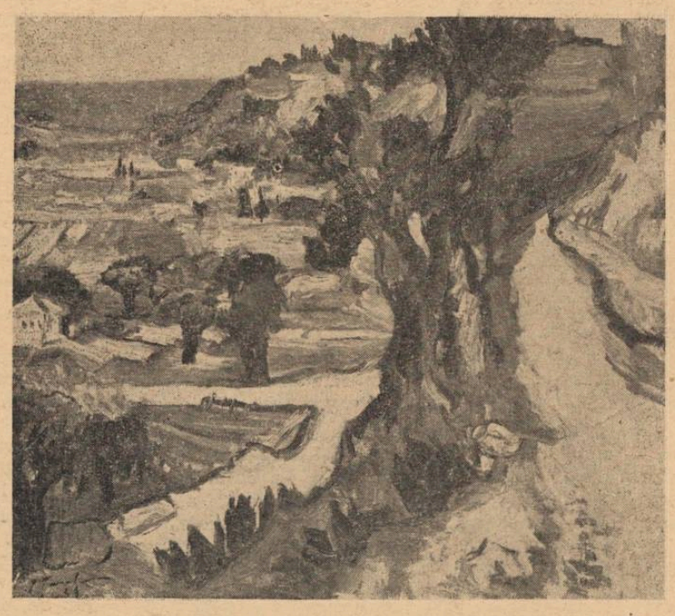

T. ŢUCULESCU — Peisaj

Umbrela poznaşă

Pentru prima dată Pală dorea să închirieze o cameră mobilată. Urma pe atunci cursurile şcoalei de piscicultură şi pescărie din Giurgiu.

Găsise o cameră sănătoasă, încăpătoare, eftină, la familia Arinescu, dar n'avea două intrări. „Un antreu separat doamnă, dacă ar fi, mi-ar conveni", aşa începeau mai toţi tinerii cari veneau, după ce atraşi de biletul de închiriat, cercetau casa.

— Ţi-a plăcut, se plângea doamna Arinescu, fie-si. Antreu separat! Sunt prea şi ei, pentru o cameră mobilată vor antreu separat.

— A fost gentil mamă. N'a vrut să spuie că îl deranjează trecerea prin odaia noastră.

Supărată că fiică-sa găseşte prilej să dea dreptate altuia, muma o privi lung.

— Zi mai bine că te-ai făcut cât mine de lungă şi că le este frică tinerilor să nu cadă la loterie.

Loteria doamnei Arinescu era dragoste şi căsătorie, pe care ea le poreclise capcană şi belea.

Arineşii locuiau în casa lor dar subînchiriau salonul întotdeauna. După un bătrân funcţionar dela prefectura judeţului, care stătuse doi ani încheiaţi în salon, luaseră în gazdă pe o institutoare. Aceasta, nu rămase nici trei luni şi bine a făcut, căci gazda se mulţumi că scapă de ea. Avea atâtea mofturi, atâtea dichisuri, încât toată casa era în picioare. Arineasca, femeie onestă, mirosi urmă de bărbat în salon.

Avea tot dreptul d-na Arinescu, la un chiriaş tânăr căruia i-e urât să stea acasă. Tânărul se simte, nu iese din camera lui decât încheiat la toţi nasturii. Dacă cere o cafea cu lapte, o plăteşte ca la cofetărie. Dacă nu-i schimbi albiturile la lună, habar n'are. Râde cu toţi dinţii, pleacă dimineaţa, vine noaptea şi se strecoară în odaia lui, plăteşte la ţanc.

După toate chibzuielile, tot mai bine ar fi fost un tânăr, deşi gura mahalalei e blestemată şi pentrucă la urma urmei poate să cadă în capcană. Îi pică un bilet de bal; cu cine să se ducă? Ai lui sunt tocmai la Galaţi; poftеşte pe doamna Arinescu şi pe Corina, firеşte, cu cine să se plimbe mândru printre perechi şi pe cine să trateze la bufet? Cu fata gazdoaei. Şi aşa azi, mâine mai frumos, tânărul începe să ofteze şi cade la loterie.

Madam Arinescu nu-şi dase fata mai departe, la Bucureşti, de teama destrăbălării.

— Am închiriat salonul Corino! şopti maică-sa, auzind un ciocănit la uşă.

— Intră domnule. poftiţi! sunteţi ca la dumneavoastră acasă, vorbi gazda dând din cap şi recomandă:

— Domnul Pală şi fiica mea. Corina dădu din cap binevoitoare şi privia cu coada ochiului pe noul venit, dar tânărul se strecură cu toată graba în camera lui.

Noul chiriaş nu avea obiceiuri urâte: nu scutura scrumul şi nu arunca mucurile de ţigară pe jos, nu intra cu galoşi murdari şi cu umbrela şiroind în casă, nu-şi aducea prieteni. Se uita prea mult la Corina şi mama ei prinsese uitătura.

— Nu mai găti mamă varză cu carne! scâncea fata.

— Adică de ce? întreba bănuitoare Arineasca.

— Miroase urât şi chiriaşul...

— Ai fi vrând să gătim cu parfum pentru dumnealui.

— Tânărul venea devreme. Cânta din mandolină, scria şi venea să întrebe cât e ceasul.

Intr'o zi i s'a părut d-nei Arinescu că îi vede sărutându-se. Băiatul şi cu Corina, cu capetele apropiate, vorbeau despre o carte.

Ce ştiu să vorbească tinerii, decât de cărţi! Numai să fie om de treabă, se gândea turburată mama, nesigură pe ce văzuse.

Pală nu venea devreme întotdeauna. Corina era trimeasă de însăşi maică-sa după mici târguieli, fie la câte o rudă. Fata avea o mătuşă la care se ducea mai des.

— Pe unde ai întârziat?

— La tuşa, unde să întârziu! se mira fata.

Arineasca se liniştea şi aştepta să vadă când vine d. Pală.

Intr'o zi Corina vroia să plece depe la 2 după prânz. Pală nu se arătase de dimineaţă. In ziua aceea cântecul monoton al streşinilor începuse de dimineaţă.

— Ia deschide umbrela Corino, s'o văd, e sănătoasă? Eu zic că te poţi duce şi mâine la mătuşeta. Nu vezi ce mai plouă?

I-am făgăduit mamă.

Fata era într'adevăr aşteptată. Pală fierbea de neastâmpăr măsurând aleele parcului din faţa prefecturii, sub umbrelă. Intâlnirea fusese pusă la cale din ajun, într'o îmbrăţişare grabnică.

Tinerii n'au mai stat în ploaie şi vânt sub privirile supărătoare ale trecătorilor, ci au plecat spre cuibul lor de dragoste.

Seara s'au oprit la o sută de paşi de casă şi s'au sărutat lung. „Că te-ai jurat ce mi-ai promis!" i-a strecurat ea la ureche. Cu amândouă umbrelele în mâna stângă, Pală îşi strângea iubita la piept şi închidea ochii ca să o revadă, precum o văzuse cu un sfert de ceas înainte.

Insfârşit Corina se desprinse de iubitul ei, fără să-l mai vadă în întunericul nopţii.

Când deschise uşa casei părinteşti, mumă-sa o privi întreagă, cu deamănuntul.

— Ce caută umbrela asta la tine? Asta e umbrela lui Pală! A, păcătoaso!

Maică-sa îşi duse pumnii la frunte şi se repezi la Corina.

Când nu mai avu puterea s'o lovească, se rezemă de masă.

Dumitru Pală a văzut la lumina unui felinar că schimbase umbrela.

După multă chibzuinţă, umblând prin ploaie şi cafenele în noaptea aceea, n'a mai călcat pragul salonului. A trimes pe altcineva să-i aducă lucrurile.

Doamna Arinescu şi Corina au plecat imediat la Bucureşti. Dar umbrela poznaşă o mai văd şi azi la Pală, probabil că a uitat, sau o păstrează ca amintire.

ANTON I. ŢULUCA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 34
SAMBATA 22 AUGUST 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

TITANUL ȘI NECUNOSCUTUL HASDEU

O nemărginită sfială cuprinde pe cel care având simțul înălțimilor și al adâncimilor, încearcă să se apropie de figura neobișnuită a lui Hasdeu. Se împlinesc treizeci și cinci de ani dela moartea sa, fără ca vremea să fi izbutit să micșoreze proporțiile pe care le avusese în timpul vieții acest titan. Este adevărat, unele din ipotezele lui s'au dovedit îndrăznețe, concepțiile lui despre istorie au fost depășite, chiar tipul uman care a fost Hasdeu nu mai este actual, dar el rămâne impunător necontenit prin varietatea preocupărilor și creațiunilor sale, prin amploarea lucrărilor ce le-a publicat, prin vastitatea planurilor mai niciodată duse până la capăt, pentrucă depășeau posibilitățile de realizare ale unei biete vieți omenești.

Basarabean de origină, dintr'o familie cu serioasă tradiție de cultură, născut în 1838, Bogdan Petriceicu Hasdeu își împarte tinerețea, până la 1857, între studii variate, în Polonia și Rusia, cariera ostășească pe care temporar o alesese și nenumăratele petreceri spre care firea lui îl îndrepta. La 1857, după retrocedarea Sudului Basarabiei, tânărul, acum de cultură germană și rusească, dar cu origină, conștiință și sentimente românești, părăsește familia și se stabilește pentru totdeauna în România. Își risipește activitatea fără socoteală, între ziaristică, politică, istorie și literatură, luptând cu greutățile vieții, înfruntând adversități, veșnic dinamic, veșnic viu, veșnic ironic până la a răni. Singur recunoaște că prin căsătorie își așază altfel viața. Făptura ideală a soției sale are o influență fericită asupra tumultuosului tânăr și din 1865, el dă mai puțin din vremea sa lucrurilor mărunte, dăruindu-se în deosebi marilor opere ale vieții sale.

Vag se știe că Hasdeu a scris poezii. Ceva mai precis se cunoaște că a fost dramaturg. Din lucrările lui dramatice, Răzvan și Vidra, variat apreciată, a învins timpul până la noi și se joacă încă. In ce privește proza literară, poate se mai amintește nuvela Micuța sau Duduca Mămuca, din cauza scandalului provocat, bucată plină de vervă, a cărei încadrare comparatistă ar duce cu siguranță la neașteptate surprize, dar este cu totul uitat romanul istoric Ursita. Numai atât și încă el ar rămâne ca o figură relevantă în literatura noastră. Dar nu este numai atât. Căci Hasdeu, în afară de activitatea lui pur literară, are un însemnat rol în cultura și în știința românească.

Pe lângă nenumăratele reviste și ziare pe care le-a scos, pe lângă activitatea sa cu caracter social, politic și naționalist, el a avut și o activitate de specialitate, izvorită dintr'o mare pasiune a lui, lărgită apoi enorm, ca toate cele ce intrau în sfera lui de activitate. A fost în primul rând un istoric și figura lui rămâne una de primul plan. Deși convins de genialitatea lui, așezând-o adesea în teoriile sale în locul celui mai prețios argument, cu o formațiune istorică remarcabilă, Hasdeu înțelege necesitatea documentelor și lucrează la publicarea lor, continuând tradiția întemeiată de Kogălniceanu, de care se deosebea și cu care se asemăna prin atâtea, scoțând Arhiva Istorică a României.

Ca istoric, Hasdeu se oprise în prima fază a carierei sale la o concepție cam depășită chiar în vremea de atunci, aceea de istorie a personalităților, a eroilor. Rodul acestei concepții a fost cartea despre Ion Vodă cel Cumplit, din 1865. Concepțiile lui sociale, viziunea sa proprie, experiența istorică, legăturile ideologice care în parte au fost stabilite, dar la care va trebui într'o zi să se adaoge și studiul contribuției ce a avut-o filiera rusească prin care au trecut o bună parte din influențele primite, toate acestea îl fac pe Hasdeu să-și schimbe punctul de vedere. Un democrat ca el nu mai putea admite că desfășurarea istoriei atârnă numai de cei din fruntea popoarelor, deci istoricul din el nu mai concepea să relateze doar faptele războinice ale acestora pentru a avea sentimentul că a epuizat totul, ci simțea nevoia să evoace întregul complex social, economic, spiritual, militar pentru a putea spune că a făcut istoria epocei. Sunt în această concepție de istorie, nenumărate influențe străine din vremea și dinaintea lui. Ele, în parte, chiar mai fusese recepționate de unii istorici ai noștri anteriori lui, dar ceea ce deosebește pe Hasdeu de toți ceilalți este vastitatea planului pe care și-l schițează pentru a sa Istoria critică a Românilor. Ceea ce a rămas din această largă istorie proectată de Hasdeu este infim față de ce ar fi putut fi: abia două volume privitoare la scolul XIV din Istoria Munteniei. Ținând seama de planul lui, un cercetător a arătat că istoricul, pentru a face loc întregului material, așa cum concepea istoria, după ce renunțase la aceea a personalităților, avea nevoie de vreo 13 volume pentru istoria Munteniei în veacul al XIV-lea; iar pentru Istoria tuturor provinciilor românești în același veac ar fi fost necesare cam 52 volume. Grandioasă viziune a unui titan care trăește tragedia de a-și avea puterea spirituală mărginită de condițiile vieții fizice umane!

Această concepție largă despre istorie l-a dus firește și la disciplinele învecinate, de care avea nevoie: etnografia, folclorul și, în primul rând, filologia. Slujit de perfecta cunoaștere a limbilor slave, din vremea studiilor sale în Rusia, și de a altor limbi europene, Hasdeu, devenit curând profesor de filologie comparată, își consacră o bună parte din timpul său acestei discipline și lingvisticei. Incoronarea și drama acestei laturi din activitatea sa științifică a fost acel Magnum Etymologicum Romaniae, dicționar al limbii române cu executarea căreia Academia Română l-a însărcinat. Ani mulți ai vieții sale au fost închinați acestei opere uriașe prin proporțiile în care fusese concepută de titan. Fiecărui cuvânt, fiecărei litere chiar îi sunt consacrate pagini numeroase, adevărate largi monografii, în care, cam desordonat, sunt îngrămădite cu o generozitate pe care numai erudiția lui și-o putea permite, cele mai variate lucruri ce se putea lega: credințe și obiceiuri poporane, probleme de toponimie, etc., afară de problema lexică propriu zisă care era pe primul plan. Explicațiile date la cuvântul basm, de pildă, sunt o adevărată lucrare științifică asupra acestui subiect care acoperă 56 coloane de tipar format mare. Este ușor de înțeles că, dată fiind amploarea căpătată, dicționarul său s'a oprit la începutul literei B, pentru a fi continuat de alții mai grăbiți.

Multe se pot spune despre această figură unică, parcă legendară, a literaturii noastre. Totdeauna, ceea ce se spune este neînsemnat și puțin. Dar apropierea de acest uriaș al culturii românești din veacul al nouăsprezecelea este paralizantă, grea și plină de riscuri. Cine este totdeodată estetician și filolog, filosof și critic, istoric și folclorist, editor de texte și versat în chestiunile de spiritism, slavist și humorist, ca să poată cuprinde într'o sinteză această proteică apariție? Cauți, să te documentezi, pentru o scurtă prezentare, și constați cu surprindere că istoriile literare abia îi consacră două, trei pagini, că marea monografie asupra lui Hasdeu încă nu este scrisă și desigur se va mai aștepta ani mulți până să fie, că studiile asupra unor aspecte parțiale din această largă operă cu mici excepții lipsesc de asemenea și că textele scriitorului, iarăși cu neînsemnate excepții și nu pentru lucrurile cele mai edificatoare, sunt aproape inaccesibile. Astfel că B. P. Hasdeu rămâne încă pentru noi nu numai titanul a cărui umbră domină epoca lui, dar o pădure virgină de probleme al cărui mister înspăimântă și până la urmă va trebui să atragă de cineva. Cineva care, după ce va porni la această lungă explorare de ani și ani, ne va spune tuturor miracolele întâlnite, va arunca o lumină potrivită în acest amestec de lucruri între care cu greu te orientezi, pentru ca, în sfârșit, scriitorul să poată fi văzut și cunoscut cu adevărat.

G. C. NICOLESCU

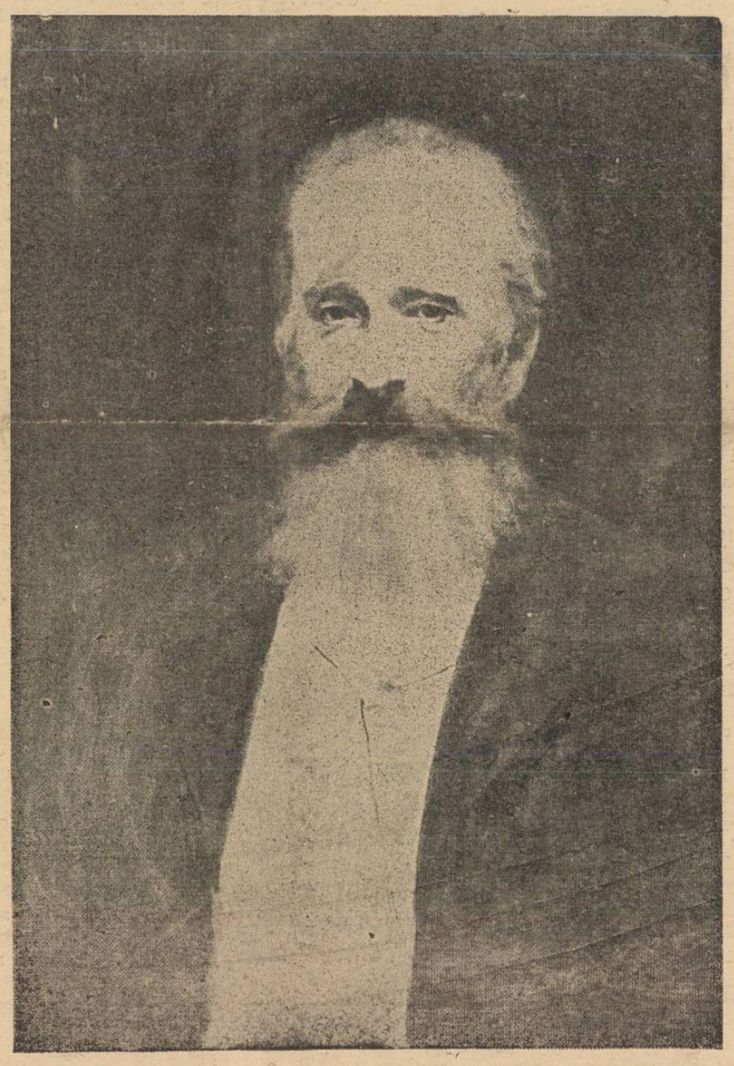

B. P. HASDEU — Portret în ulei de MIREA

FIȘIER
- Hasdeu despre noi -

„Ce suntem dară noi ăștia, Românii de astăzi?

Suntem o natiune-copie, în toată puterea cuvântului; o națiune care deocamdată se joacă „de-a politica", se joacă „de-a știința" se joacă de-a „diplomația", „de-a critica", „de-a...".

Copiii lesne se supără unul pe altul. Le sare țandăra pentru te miri ce: o păpușe, o panglicuță de acadea, un portofoliu de ciocolată. Și când se aprind copiii, să-i vezi atunci cum de se mai înjură pe întrecute, se înjură în proză și'n versuri, se denunță și se acuză pe drept sau pe nedrept, câteodată ajunge lucrul la păruială... O, nu vă speriați. Ura la copil nu ține mult timp, după cum nu ține mult timp la copil nici amicia. Totul e efemer. După supărare, după înjurătură, după bătaie, să-i vezi iarăși cum se îmbrățișează și cu ce foc se sărută!... Această particularitate a copilărici, această caraghioasă alternativă de „hoțule" și „dragă" sau „dragă" și „hoțule", este un cusur, dar nu un cusur dintre cele mai rele".

(„Noi în 1892")

*

„...invidia copilului de câte ori un alt copil îl întrece; de aci dorința-i cea învăpăiată, când îl vede pe altul mai sus, de a-l pogorî cu orice preț, sau cel puțin de a urca alături cu dânsul... După obiceiul cunoscut, la spatele fiecărei sănii se agață pe furiș câte un mic strengar. Alt strengar care nu putea să se agațe și el, de pizmă pe cel agățat, îl denunță birjarului, strigând: arde-l! Tot așa și noi strigăm: arde-l! de câte ori vedem câte unul mai fericit sau mai îndemânatic agățându-se de sania statului. O națiune copil pro.....

Orice somitate trebue să fie cel puțin bănuită; oricine trece peste nivel, cată să fie micșorat, scăzut, redus la calapodul comun..."

(„Noi în 1892")

*

„...O națiune copie are trebuință de același regim ca și copilul individ: a fi întărită înlăuntru și a fi apărată de vremea rea dinafară... După ce înăuntru vom ajunge a fi tari, tari materialmente și mai ales moralmente, după ce se vor trece păcatele copilăriei: egoism, nestatornicie, gudurătură pentru câte o bomboană, indivia, maimuțăreală a tot ce e rău; după ce adolescența ne va aduce cu sine impulsuri mărinimoase, adevărata iubire, sacrificiul de sine, credința, — a crede este a putea — atunci și numai atunci ne va veni rândul ca să ne uităm și noi în afară, și ne vom uita atunci vulturește".

(„Noi în 1842")

*

„Noi, optimiștii, vedem foarte bine că multe în lume se petrec adesea nu așa cum ar trebui să se petreacă: apăsătorul zâmbește și apăsatul își înnecă plânsul, trândăvia se tolănește pe tapete și munca asudă pentru un codru de pâine, șarlatanul câștigă și dreptul pierde, nevinovăția e batjocorită și nerușinarea se răsfață strălucind ca noroiul la lumină, bălăriile ascund și înăbușesc trandafirii, și câte și mai câte; dar văzând toate acestea, noi totuși credem cu tărie, pentru individ ca și pentru națiune, că răul nu e universal și exclusiv, că multe sunt bune, că binele e dator să dea piept cu răul fără sfială și fără cruțare, că e frumos a se jertfi pentru binele altuia, că omul are un liber arbitru și e responsabil dacă persistă în rău în loc de a tinde la bine, că numai binelui îi aparține izbânda, la urma urmelor, căci: este un Dumnezeu! este un Dumnezeu chiar pentru ființele cele mai perverse!"

(„Noi și Voi")

*

„Numai optimismul înnăscut explică lunga răbdare a popoarelor, o răbdare fără care s'ar sgudui la tot momentul ordinea socială și omenirea s'ar sălbătăci printr'o sfâșiare fără capăt. Țăranul îndură toate, căci — întocmai ca Socrat și ca Leibniz — țăranul știe că nu numai dintr'un singur rău, ci chiar dintr'o sumă de rele poate să iasă un bine".

(„Noi și Voi")

*

„Când o națiune este bolnavă, medicul său, în loc s'o întrebe unde o doare și cum se simte, în loc de a studia cauzele locale ale morbului, în loc de a aprofunda organismul izolat al pacientului, încalecă deodată pe un bidiviu, pleacă la Paris, la Bruxell, la Berlin, la Londra: pipăie cu cea mai mare mare îngrijire pulsurile oamenilor de acolo, și apoi trimite o rețetă, adică o lege!...

...Este timpul însă, acum sau niciodată, (1868, N. R.!) de a ne lepăda de hainele altora, și de a înțelege în fine, că la boalele noastre, care sunt cam multe, fiind efecte cronice ale unui trecut păcătos, nouă ne trebuește niște rețete scrise anume pentru noi, iar nu pentru China și Japonia".

(Caracterul Naționalității Române ca baza legislațiunii sale).

(Urmare în pag. 5-a)

B. P. Hasdeu și teatrul său

de DIMITRIE POPESCU

Pentru noi, a vorbi despre teatrul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, este tot atât de anevoios cât ar fi să vorbim despre poezia sau proza lui, despre fabule, pamflete, articole și esseuri (numite bineînțeles altfel atunci). Disocierile activităților acestui multiplu talent în cadre limitate și hotărît despărțite sunt adeseori o sarcină cu neputință de încercat. Spunem aceasta fără a ne aduce nouă un vot de blam, sau celorlalți colaboratori, cari în acest număr împărțindu-și munca și-au ales spre studiu o parte din activitatea magistrală a lui B. P. Hasdeu. Metoda lor este o metodă de lucru ca oricare alta. Personalitatea celui comemorat zilele acestea, după 35 ani dela moarte, întrece însă cu mult delimitările. Pentrucă Hasdeu nu este un istoric sau un dramaturg, nu este un poet sau un romancier, nici un povestitor măcar, dar este un intelectual. Și iată dintr'un început născută calitatea exorbitantă, care umbrindu-l în manifestări parțiale, poate, îi proectează personalitatea într'un ritm istoric de înaltă accepțiune.

Căci precum spunea de curând un colaborator distins, a fi **intelectual nu e o meserie cu obișnuitele ramificații în amatorism. Este un fel de a fi.** Și iată dar dificultățile imense, zdrobitoare pentru un spirit comun pe care intelectualitatea le creează, precum tot odată sunt și larg deschise căile pentru orizonturile nesfârșite ale creatorilor. Hașdeu, stăpânit ca de o vrajă, de magia intelectului său colosol nu putea prin urmare să se încadreze într'un gen de activitate spirituală, nici decum într'un gen literar. Teatrul său? Dar nu există! Critica sa n'a fost niciodată!

Gândirea sa? Ea există, desigur și o întâlnim pretutindeni dealungul celor (depe spusele distinsului său comentator Mircea Eliade 12.000 pag. in quarto mic). Gândirea sa care este **„nerăbdare a creației"** și nu cunoaște grănițuri pentru a se desfășura vijelioasă. Gândirea sa romantică și deaceia atât de dinamică, dincolo de limitele rațiunii. Gândirea sa, și iată cuvintele aceluiaș Mircea Eliade: **activitae multilaterală uneori grăbită, alteori improvizată, isvorînd însă întotdeauna din dorința de a sili cultura română să sară cât mai repede etape înălțând-o pe plan mondial, dovedind puterea de creație a geniului românesc.**

Căci Hașdeu, spre deosebire de o linie de gânditori și scriitori români (eminenți căci se numesc: Maiorescu, Eminescu, Caragiale) spre deosebire de ei, dar, crede într'o lumină sfântă care mână neamul românesc, crede într'o ursită a lui, în dreptul lui la cultura cea mare (mai mult de cât la dreptul lui; la participarea lui firească într'acest mare concert european). Glasul lui este profetic și opera urzită de el, nimic altceva de cât îndemnul către dinamismul ce dela sine, ca o stare originară, trebue să iradieze din actele Românilor. **Fiecare neam** spune el **are o ideie a sa specială.** Poate părerea d-lui Constantin Noica, văzând în această afirmație, schițarea conceptului de neam ales, este justă.

Prin el își manifestă patriotismul, Hasdeu, dar cât de luminat. Ce cult și ce intelectual. Am putea spune: ce inteligent, — căci și patriotismul, ca orice sentiment, poate deveni ridicol intrat pe mâna unor semidocți.

Auzim pe Vidra, spre pildă, spunând:

„Omul ce-și iubește țara cu adevărat dor
„Nu-i pasă de lutul țării ci de-al țării viitor
„Năzuește până la stele, fă-te tot și tot mai mare
„Și slava-ți o să-ți mărească țara din depărtare".

Teatrul lui Hasdeu numai astfel înțelegându-i legat de gândirea lui creatoare îl putem concepe. Căci într'altfel ce importanță poate avea o piesă romantică, cu o temă ciudată, și care, după spusele autorului, **nu are obiecțiuni la actualitate** și totuși, nici măcar nu respectă adevărul istoric? O fantezie sau o distracție de câteva momente? Desigur, dacă ar fi să-l privim aparte, deslegat de gândirea, deslegat de dinanismul creator românesc, care îmboldește activitatea întreagă a lui Hașdeu.

Nici chiar faptul că Răzvan și Vidra, este la începuturile literaturii noastre, în epoca sa eroică, una din primele drame isbutite, nu ne poate schimba punctul nostru de vedere. O analiză a teatrului românesc, a contribuției adusă de „Răzvan și Vidra", precum și dâra trasată de ea nu poate fi niciodată calea cea bună pentru o justă apreciere a lui Hasdeu. Căci această dramă nu este, indiferent de calitățile sale scenice decât o manifestare de o natură specială a spiritului său și nu un aport în domeniul dramei.

(Urmare în pag. 2-a)

Gaudeamus

Ce n'est pas d'un sommeil éternel
[que s'endort
Le mourant qui s'affaisse en fer-
[mant la paupière...
Iulia Hașdeu

Când o fi să mă duceți la criptă...
Nu pe mine, ci vasul rămas:
D'ocamdată în vasu-i înfiptă
O făclie sclipind din acel vas
O senină
lumină
pe-un ceas;
Când o fi să-mi rostiți la cuvinte
De iubire, dulceagul volum
Ce se 'ndrugă la toți pe morminte,
Ba la unii popasuri pe drum:
Să rămâie
tămâie
cu fum;
Aș dori să văd fețe voioase
Și s'aud împrejuru-mi cântând:
„A scăpat o simțire din oase
„Și din carne scăpat-a un gând,
„Printre glume
din lume
plecând!"
Și cu suflete dragi, cari în soare
Tot adastă sosirea-mi cu jind,
Eu veni-voi la cea sărbătoare
Pe coșciugul meu, raze 'mpletind,
O sglobie
chindie
să 'ntind!
Să mă bucur, sătul de-a mai plânge...
Ce mai lacrimi vărsai pân' să plec!
Aș putea, la un loc de le-aș strânge,
Innotând prin durerea-mi să trec
Și cea groapă
de-o șchioapă
s'o 'nec!
Să mă bucur, căci omu-i o treaptă
Pe suișul cel fără de-apus,
Și martirul meu cuget așteaptă,
Ieri un vierme și mâine-un Isus,
Cale lungă
s'ajungă
mai sus!

B. P. HASDEU

TEATRU

TEATRUL DIN SĂRINDAR: „SECRETARA TATII".

Nu de mult am asistat la o piesă bună şi, totuşi la un spectacol nereuşit. E vorba de piesa lui Letraz, „Lorelei", al cărei excelent text n'a fost destul de bine servit de nişte foarte talentaţi dar prost distribuiţi actori, directorul de scenă neputând deasemenea să redea atmosfera din Montmartre, atmosferă pe care textul neapărat o cerea.

Iată că de astădată am avut parte să ascultăm la Teatrul din Sărindar unul din cele mai lipsite de duh texte, fără să ne plictisim totuşi, pe scenă evoluând câtiva actori cari şi din piatră seacă pot să stoarcă apă — recte aplauze, întreg spectacolul fiind întovărăşit de foarte reuşitele melodii ale d-lui Nicuşor Kirculescu, cari, foarte inspirat intercalate, au izbutit să salveze o farsă ce, fără muzică, ar fi prilejuit spectatorilor 3 ore de crâncenă plictiseală (de astă dată am asistat într'adevăr la o „comedie muzicală", iar nu la o simplă piesă „cu puţină muzică, fiindcă aşa vrea publicul").

Nu-i purtăm nici-un fel de antipatie personală d-lui Puiu Maximilian. Putem chiar spune că ne-a impresionat şi pe noi, la fel ca şi pe ceilalţi spectatori, gestul deosebit de teatral al autorului comediei „Secretara tatei" şi al revistei „Parada Victoriei", care, la sfârştul spectacolului s'a repezit pe scenă, îmbrăţişându-şi lung şi călduros părintele şi, în acelaş timp, interpertul principal.

Dimpotrivă, n'avem decât cuvinte de laudă pentru chipul în care a ştiut să-şi pună în scenă, alături de tatăl său, atât de anemica sa piesă.

Suntem convinşi că şi dânsul, împreună cu noi, îşi dă seama că a scris o piesă departe de a fi bună.

Tonul ironic cu care d. Puiu Maximilian li se adresează, în programul Teatrului, oamenilor cărora eventual, nu le-ar fi pe plac înşiruirea sa de replici hazoase, dovedeşte tocmai nesiguranţa cu care autorul îşi priveşte propria operă.

D. Puiu Maximilian face mare caz în articolul-prezentare a piesei, despre tinereţe, pe care chelia şi proeminenţa abdomenului său nu o trădează de loc, căutând să arate că numărul scăzut al anilor îl îndreptăţeşte să scrie în „gen uşor" şi „nu tocmai original".

Nu suntem de aceeaş părere cu dânsul. Dacă se socoteşte omul tânăr, nu trebue neapărat să scrie, chiar dacă operele sale sunt „uşoare şi nu tocmai originale".

Dintr'un punct de vedere suntem de aceeaş părere cu d. Puiu Maximilian: nu e deloc originală povestea bancherului, care, silit de împrejurări prezintă o domnişoară străină, drept fata lui. Tot aşa cum ne amintim de a fi întâlnit în multe din piesele unuia, Molière, finaluri în cari se află că ridicolul curtezan al unei fete tinere este, în fond, unchiul său bogat care de mult nu mai ştia nimic despre ea şi o căuta disperat prin lume, etc., etc., etc...

Dar nici chipul în care a fost construită piesa nu ne-a putut mulţumi. Am asistat doar la o înşiruire de sketchuri, foarte potrivite pentru Alhambra, dar de loc bine venite pe scena onorabilului Teatru din Sărindar.

Sketchul beţiei ca şi acela al secretarei, picate din senin în apartamentul directorului ei, la cari se adaugă şi alte sketchuri la fel de ingenioşe, nu pot constitui împreună o adevărată piesă de teatru.

In schimb ele pot prilejui oricând un mare succes de public, aşa cum va fi, ni se pare, cazul „Secretarei tatii".

Şi d. Puiu Maximilian trebue să-i fie mai întâiu recunoscător d-lui Iordănescu-Bruno care, în rolul umilului funcţionăraş a realizat un tip irezistibil, reuşind să scoată maximum de efecte comice din fiecare situaţie în care piesa îl punea.

In curând îl vom vedea pe d. Iordănescu-Bruno, interpretând în film, rolul eroului lui Caragiale, Ipingescu. Spectatorii de teatru ar dori să li se prezinte şi pe scenă acest adevărat regal artistic.

Deasemenea d-nii Sandi Giugaru-Huşi şi Marcel Enescu au realizat, cu o deosebită pricepere a meşteşugului, două reuşite tipuri caricaturale.

D. C. Lungeanu, în rolul „tatii" a depăşit deasemenea toate realizările sale din trecut. Este unul din puţinii actori adevărat eleganţi ai teatrului nostru.

D-ra Virginica Popescu i-a fost demnă parteneră, dându-ne însfârşit ocazia să-i lăudăm cu toată sinceritatea, reuşita realizare.

D-nele Florica Demion şi Florica Sterescu s'au descurcat cu uşurinţă în rolurile comice ce le-au fost încredinţate.

D. V. Maximilian a interpretat de astădată un rol mai şters. A avut însă de spus un cuplet şi în clipa aceea, toţi spectatorii au dorit din toată inima să-l revadă pe marele Maximilian într'una din glorioasele operete ale trecutului.

Repetăm: melodiile d-lui Kirculescu şi distribuţia au salvat o piesă lipsită de orice valoare literară şi în care efectele comice căutau să fie smulse din diversele insulte pe cari eroii şi le serveau pe scenă.

TRAIAN LALESCU

CAIETELE DE ARTA ŞI TEHNICA GRAFICA

au însemnat multă vreme la noi singura lecţie occidentală a tiparului. Experienţele grafice cele mai înaintate ale străinătăţii erau încercate de Imprimeriile Statului, iar rodul lor prezentat subt o haină, mărturisind alese gusturi estetice. Revista aceasta urmărea cizelarea şi desvârşirea omului legat de tipar şi ale lui, începând dela simplul culegător de literă, până la lectorul cu pretenţii bibliofile şi aşezarea tipăriturilor româneşti alături de cele ieşite din teascurile occidentale.

Prezentarea tehnică a literaturii reclamă un efort, pe care Arta şi tehnica grafică îl împlinea singură, preocupată permanent de căutarea ultimei formule, a rafinamentului înfăptuit în tiparniţele Apusului. Arta de a reproduce clişeele, redarea neîntrecută a zugrăvelilor noastre bisericeşti, tonul cald şi autentic al culorilor din arta populară, potriveala caracterului literelor, ornamentica simplă şi necăutată, toate acestea constituiau o permanentă lecţie, pentru tipograf şi cititor deopotrivă, despre felul cum trebueşte cinstită slova. Inainte ca publicul şi tipografii să fi avut răgaz să-şi desăvârşească învăţămintele cuprinse în revista grafică, ea a dispărut, lăsând tipografia şi grafica românească fără un îndreptar aartistic, fără un tovarăş şi sfătuitor meşteşugăresc. Oare propaganda noastră nu va găsi mijlocul de a reinvia Arta şi tehnica grafică, acum când are la îndemână un institut grafic, care — bine utilat — poate da roadele aşteptate?

FAMILIA

revista d-lui M. G. Samarineanu, continuă în al doilea an de pribegie, să ducă mai departe tradiţia culturală moştenită dela întemeietorul ei, Iosif Vulcan. Strângând în redacţia din Brezoianu un mănunchiu de scriitori, bătrâni şi tineri, revista şi-a alcătuit un cenaclu, având intenţia să lărgească activitatea şi cadrele „Familiei", care se vrea mai mult decât un simplu periodic de literatură. Entuziasmul directorului ei a încercat să facă din revista orădeană un îndreptar spiritual, care — în miezul actualelor transformări — să împlinească un rol de îndrumător al cititorilor. „Familia" luptă însă cu mari greutăţi şi vremurile nu i-au îngăduit să-şi realizeze intenţia, decât parţial. Bucurându-se de colaborarea permanentă a d-lor: Victor Ion Popa, Petru Manoliu, Dan Petraşincu, Th. Capidan, Ion Minulescu, George Todoran, N. Batzaria, Niculae Rusu şi M. G. Samarineanu, revistei îi lipseşte un bine informat cronicar literar, care să dea cuprins şi atitudine critică „Familiei".

Cu această rezervă încrestăm apariţia numărului 5—6 de pe lunile Mai şi Iunie, din sumarul căruia semnalăm rândurile d-lui George Todoran despre Octavian Goga şi noua lui semnificaţie pentru universul românesc.

O BUNA REVISTA

este Săptămâna C. F. R., care — deşi adresându-se unui cerc restrâns de lectori — reuşeşte să intereseze pe toţi iubitorii de slovă românească. Prin grija d-lui Ion Maxim, revista aduce în fiecare număr alese colaborări, în mijlocul cărora Tudor Arghezi constitue permanentul eveniment

Cine spunea că pentru a redacta o bună revistă se cere altceva decât puţină pricepere?..

DESPRE PAGINA CULTURALA

a cotidianelor româneşti s'au spus în ultima vreme multe lucruri, şi bune şi rele. S'a căzut de acord asupra necesităţii de a informa cititorul despre cele în legătură cu literatura, ştiinţa şi artele româneşti, de a destinde zilnic lectorul, prin câteva coloane de material fără contingenţe cu freamătul politic al cotidianului, de a-i întreţine viu interesul pentru fenomenul cultural. Că pagina a doua îşi are un rost al ei, o dovedesc timidele încercări polemice din ultima vreme, iscate între titularii diferitelor cronici culturale. Dar, ceeace le lipseşte acestor pagini atât de folositoare pentru cultura românească, este lipsa unităţii de vederi a colaboratorilor, scăpările şi contrazicerile, absenţa unei autorităţi, care să adune vederile într'un singur crez, din care să rezulte apoi ceea ce întâlnim atât de rar în publicistica noastră: o atitudine!

O BUNA CRONICA

despre Neagu Rădulescu am citit în „Vremea" de săptămâna trecută, datorită condeiului d-lui Pompiliu Constantinescu, care ştie să dea literaturii, ceea ce este al literaturii, şi lui Neagu, ceea ce i se cuvine. Autorul atâtor savuroase şarje este preţuit fără exagerarea multora şi prezentat aşa cum este în realitate: un umorist, care neglijează voit semnificaţia interioară a conflictelor, consumându-şi literatura pe un plan exterior, de efecte imediate, care arareori îşi greşesc ţinta.

DOAMNA HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

anunţă un nou roman, tot atât de voluminos ca precedentele, al cărui titlu ar putea să fie Streina. După destăinuirile făcute de fecunda autoare revistei Vremea, d-sa mai are în manuscris o culegere de nuvele, care vor vedea lumina tiparului în primăvară, subt titlul Fetiţa.

O NOUA EDITURA ROMANEASCA

este Dacia Traiană dela Sibiu, căreia îi datorăm ediţia completă a operei dramatice a d-lui Lucian Blaga. Dela primul volum tipărit, editura ardeleană dovedeşte o rară înţelegere pentru literatura românească, oferind lectorilor, într'o îngrijită prezentare grafică, una din cele mai semnificative creaţii literare ale ultimelor două decade. Operele dramatice ale d-lui Lucian Blaga constituesc o dovadă că sunt edituri cari se pot hazarda în tipărirea lucrărilor de mare întindere, care reclamă investiţii ridicate şi un timp de amortizare mult mai lung decât efemerele succese de sezon ale editurilor, la baza cărora nu stă altceva decât criteriul pur negustoresc.

D. PROFESOR DRAGOŞ PROTOPOPESCU

intenţionează să prezinte Fundaţiilor Regale traducerea completă a operei dramatice a lui Shakespeare. După Hamlet, tălmăcitorul eminent al frumuseţilor limbei marelui Will, ne va da Regele Lear şi Shylok, urmând să întregească, pe măsura ce vor fi transpuse în româneşte, seria comediilor titanului dela Stratford on Avon. O operă care va încrusta în istoria culturii româneşti numele d-lui profesor Dragoş Protopopescu, acest temeinic cunoscător al literaturii engleze.

DESPRE TRADUCATORI

Giovanni Papini scrie undeva: „Prin opera lor umilă, traducătorii săvârşesc o faptă mai înţeleaptă şi mai de preţ decât diplomaţii şi decât societăţile naţiunilor...".

Şi, ca o concluzie:

„Poezia şi religia este universală, iar cunoaşterea reciprocă a sufletelor popoarelor, prin mijlocirea literaturii, ajută la păstrarea acelei universale înfrăţiri, care ne vine din comuna credinţă în Hristos".

Să facă oare aluzie Papini la unitatea indestructibilă a culturii contemporane?..

GEORGE SBARCEA

Ion Sârbul

Dintre figurile proeminente ale teatrului românesc contemporan, se înalţă impunătoare aceea a maestrului Ion Sârbul.

Ion Sârbul este un nume ce-a intrat definitiv în patrimoniul nostru cultural. D-sa nu este numai actorul-artist, ce-a slujit scena cu o dragoste fără margini, timp de 30 de ani, — noi îi dorim încă pe-atâţi, — dar şi autorul care a sporit literatura noastră dramatică cu câteva piese, cărora însă politica culiselor le-a refuzat lumina rampelor oficiale.

Maestrul Ion Sârbul este departe de a fi bătrân. Cine a stat cu el odată măcar de vorbă, s'a putut convinge că artistul din el e încă tânăr. Şi dacă în ultima vreme o uşoară suferinţă, pe care noi o voim sfârşită, — l-a ţinut oarecum departe de scenă, maestrul Ion Sârbul a continuat să fie un dascăl neobosit pe tărâmul artei, căreia i s'a închinat. Fiindcă Ion Sârbul este un profesor de Conservator cum n'au fost şi nici nu sunt mulţi.

Şi nici n'ar putea fi altfel, când talentul şi inteligenţa lui Ion Sârbul sunt dublate de o temeinică cultură, — cultură care, în general, lipseşte slujitorilor scenei româneşti.

Prin aceasta, personalitatea artistică a maestrului Ion Sârbul devine indispensabilă singurului nostru aşezământ didactic de artă dramatică.

Ion Sârbul este un om cu care tot ai vorbi. In clasă, la Conservator, la cafenea în jurul unei mese, este un izvor nesecat de umor, de vervă tinerească. Totdeauna vei găsi în jurul său admiratori de foarte multe vârste, cărora maestrul le împărtăşeşte amintiri, impresii, cât şi din convingerile sale asupra teatrului, — rod al unei strălucite cariere. Noi, generaţia tânără, vedem în maestrul Ion Sârbul un ultim şi puternic reprezentant al unei glorioase falange de actori, detaşându-se de aceştia, însă, printr'o notă personală: pregătirea culturală.

Teatrul românesc nu se poate dispensa încă de serviciile lui Ion Sârbul.

Multe generaţii tinere aşteaptă îndrumările acestui maestru.

AURELIU DUMITRU

Cronica muzicală

CE PREGATEŞTE „FILARMONICA"

De repetate ori, printre relevări de merite şi realizări, am arătat şi anumite lipsuri şi scăderi, din activitatea „Filarmonicei". Unele, legate de împrejurări şi condiţiuni greu de ocolit, nu îngăduiau ameliorări imediate în linia înfăptuirilor. Altele însă, mult mai puţin impuse de realităţi şi neaşteptând decât oarecari strădanii de înlăturare şi reîmprospătare de vederi, ne-au silit să strecurăm rezerve şi imputări printre juste elogii.

Faţă de programul de lucru şi repertoriul marilor orchestre simfonice străine, „Filarmonica" păcătuia mai ales prin două insuficienţe.

Una, aceea a „imperizării" programelor. Pe măsură ce stagiunea înainta, se urzeau abia două trei programe pentru viitor, fără să se cunoască niciodată întregul plan de întocmire a programului anual.

De aci mai multe inconveniente. Unul, al repetărilor regretabile, în aceeaş stagiune, a lipsei de coordonare, de metodă, de echilibru şi armonie în programele stagiunei. Altul, al desorientării publicului, pus în mare inferioritate faţă de acela al atâtor din orchestrele europene, unde fiecare auditor îşi poate alege dela începutul anului ceeace îl interesează, îşi poate face un program de ascultare şi de... cheltueli, fără de surprize.

Insfârşit, necunoaşterea din vreme a repertoriului stagional, a împiedicat şi instituirea atât de practică, atât de simplificatoare, a abonamentelor care asigură dinainte locul dorit fiecăruia, poate aduce o uşoară degrevare în budgetul spezelor muzicale ale iubitorului de muzică evitând şi toată pierderea de vreme a serilor de aşteptări la cassă, eventual al aşteptării zadarnice, la concertele mari.

„Filarmonica", prin strădaniile d-lui George Cocea, a reuşit să treacă peste rezistenţele unor ani rutinizaţi şi a instituit primele 12 concerte în abonament (fără suprimarea totală a biletelor separate) cu programul în întregime cunoscut şi fără repetările de altădată, fără diferenţe catastrofale de nivel, întâlnite odinioară de pe urma pripirilor, fără concursul întâmplării şi al soluţiilor de ultim moment.

Va fi prima parte a stagiunei în care dirijorii şi soliştii din cei mai de seamă, români şi străini, se vor perinda pe estrada „Ateneului", în cadrul unor selecţionări cât mai atente şi mai sistematice de opere simfonice.

Noutatea, sub forma fie a prezentării de interpreţi încă necunoscuţi la noi, fie a primei audiţii, fie a configurării de program, a cărei lipsă în genere, din programul de muncă al „Filarmonicei" a fost un alt păcat pe care sperăm să-l putem numi definitiv: „din trecut", îşi va găsi, locul cuvenit atât de stimulent, de întremător, de vitalizant, în plinul unei stagiuni muzicale.

Numim, fără a da întreaga listă, pe Vittorio Guy şi pe Maria Rossi la pupitru, pe Edvin Fischer şi pe Herbert Albert la pian, pe Remy Principe la vioară, pe Hoelescher la violoncel, prime audiţii sub conducerea d-lui George Georgescu sau muzică finlandeză sub conducerea unui mare dirijor din Helsinki.

Cu urări de spor la muncă, dăm acum cuvântul „Filarmonicei" pentru data de 4 Octombrie, când însuşi maestrul Enescu va aduce începutului de an prestanţa excepţională a concursului său solist.

ROMEO ALEXANDRESCU

autorul comediei „Sgâtia" care obţine un frumos succes pe scena Teatrului „Muncă şi Lumină"

B. P. Hasdeu şi teatrul său

(urmare din pag. I)

Nu de sine oare se plânge, acest magnific intelect, în faţa opacităţii semenilor săi, când grăeşte în versuri :

La noi însă când o rază
De soare pătrunde în ţară
Toţi se scoală, toţi turbează
Toţi voesc s'o dea afară (act. IV).

Şi, precum scrie acelaş Mircea Eliade: **Nici-un scriitor român n'a căutat mai sincer şi mai înfierbântat gloria „setea de a fi tot mai mare şi mai mare", „setea de a merge înainte" ca Haşdeu în Răzvan şi Vidra.**

Această sete şi dorinţă dinamică, ce-i aparţine şi ar vrea-o dăruită neamului românesc. Hasdeu întreg respiră în Răzvan şi Vidra, oglindă a întregii sale opere, a turbulentului său caracter. Cineva spunea că Hasdeu nu s'a desbărat niciodată, dealungul vieţii, de un complex Dostoyewskian. Şi poate nu se înşela.

Căci talentul său multiplu nu era lipsit de mesianism. Când leagă destinul oamenilor de înfăţişarea chipului :

„T'u ai o faţă cam proastă : frunte jos, gură căscată
„Semnele cele mai bune de o inimă nestricată

zice Başotă. Sau :

. . . . . Te cunoşti după sprânceană
Un nas ascuţit de vulpe, o bărbuţă vicleană

şi mai jos :

. . . . . Ce-i drept,
Mutra-i oarecum arată suflet ager şi deştept.

Şi când face din Vidra elementul primordial al atâtor porniri de măreţie în mod instinctiv, cel puţin, dacă nu voit, el profetizează alegând elementele cele mai curate pentru asemenea act de înaltă tensiune : femeea şi sufletul (căci pe chip se citeşte semnul sufletelor) .

Mesianismul său, care nu este decât gândirea sa întreagă îndreptată către altceva, către mai mare, mai covârşitor, **„mai înainte"** către **„Impărăţie"**, care irumpe vijelios să spargă limitele micimilor normale.

„Să nu domneşti ca un Vodă, ci ca Răzvan-Impărat" spune Vidra :

Căpitanii :
Da, da, da, împărăţie !...
Tănase (trist) :
Ar fi bine deosamdată
Să rămânem cu Moldova !...

Şi iată, zdrobitor, pusă problema la sfârşitul dramei, pline de înţelesuri, între eroica atitudine a lui Hasdeu, rostită prin cuvintele Vidrei, şi cumînţenia străbună a românului personificat prin Tănase.

Anti-teză de o însemnătate copleşitoare pe care numai curajul lui Hasdeu a avut îndrăsneala să o arunce în mijlocul teatrului său când era atât de greu să o rezolve.

Şi bine înţeles nu o rezolvă, dar nici nu acordă vreunuia dreptate. Căci dacă se adeveresc meritele lui Tănase, pentru destinul lui Răzvan, atitudinea biruitoare în nenorocire a Vidrei, care la lăsarea cortinei pronunţă acele două vorbe cutremurătoare : **Să ieşi !** ne îndeamnă să ne îndoim asupra sensului adevărat ce trebue acordat unor victorii în viaţă.

Dar acesta este Hasdeu. Romanticul, vijelios, poetul în viaţă şi omul în poezie, român mai presus de orice şi intelectual înainte de orice, dramaturg pentru că drama i-a dat putinţa să-şi descarce sufletul la un moment dat şi istoric, fiindcă avea **„un anumit demon al creaţiei în sine"**, pamfletar, critic, scriitor de romane, povestiri romanţate, după cum dorul veşnic nemulţumit al sufletului său găsea mai nimerită o cale sau alta spre a se manifesta.

Teatrul său aşadar nu este decât o manifestaţie a aceluiaş geniu orgolios şi ambiţios, cu vederi de întins imperialism. El a avut curajul să-şi exprime ideile şi le-a dat forma ideală a dramei romantice, albie de patimi şi culme de ambiţii. Ambiţia, temeritatea, dreptatea, căci era un însetat după ea, şi totuşi disprefuind-o, mândria sa, toate, şi-au găsit o cale ideală de afirmare în limitele celor cinci cânturi — acte ce alcătuesc Răzvan şi Vidra.

Cine este atunci, acest Răzvan, şi ce înseamnă această Vidră. Sunt ele oglinde transformate ale sufletului său ? Ori simple ficţiuni culese din tradiţia istorică a neamului nostru, pentru a îmbrăca haina pătimaşe a lui Hasdeu. Probabil aceasta din urmă ipoteză este mai certă.

Şi încă odată suntem nevoiţi a înţelege cum pentru el teatrul nu a fost un crez, ci o formă de exprimare.

Este şi natural.

Sunt oameni cari scriu fiindcă se cred geniali.

Alţii sunt geniali şi din această pricină simt nevoia să scrie, să-şi reverse sufletul. Hasdeu face parte din această biruitoare categorie. Răzvan şi Vidra pentru el este ca un cuvânt pentru un om simplu. Face parte din articulaţia modestului său vocabular. Pentru Hasdeu este un pion al gândirii. A vorbi numai despre el, înseamnă să nu-l pricepem. A înţelege Răzvan şi Vidra prin prisma măreţiei lui Hasdeu, şi numai astfel, indiferent de tendinţele cari cer să vorbeşti despre drama aceasta ca şi despre ceva aparte în opera lui. Căci această cale, este a nu o fi înţeles cu adevărat.

DIMITRIE POPESCU

pe scurt

D. Aurică Athanasescu îşi va sărbători cei 30 de ani de activitate teatrală, prezentând un act din „Noaptea furtunoasă" a lui Caragiale, precum şi comedia lui Shakespeare, „Femeea îndărătnică". Anul acesta vom avea deci ocazia să asistăm la 3 strălucite aniversări: acelea ale d-lor Bulfinski şi Athanasescu precum şi aniversarea d-nei Maria Filotti. Trei actori de frunte ai Teatrului românesc, vor primi omagiul publicului şi al camarazilor cari i-au iubit şi întotdeauna i-au apreciat.

După d-ra Eliza Petrăchescu, o altă actriţă ieşeancă vine să înfrunte părerea publicului bucureştean. D-ra Athena Marcopol, care a reuşit excelente creaţii pe scena Teatrului Naţional din Iaşi a fost angajată la Teatrul Municipal din Bucureşti. Aşteptăm cu nerăbdare s'o vedem „la lucru".

Se spune că d. Gărdescu, rotofeiul actor al Teatrului Alhambra l-a depăşit în fantezia muzicală „Atlantida", pe mititelul său coleg H. Nicolaide.

Se spune...

In legătură cu aceasta, o scenă autentică de cafenea (cei cari nu agreează cancanul sunt rugaţi să nu citească această notă):

N. Gărdescu îşi plimba radios, zilele trecute, desvoltatul abdomen printre mesele berăriei-cafenea Royal.

O masă de actori l-a reperat şi imediat l-a luat în primire.

— „Ce te-ai îngrăşat aşa?" îl întreabă o jună ingenuă.

— „Păi, cum să nu se îngraşe?" răspunde prompt actorul şi gazetarul G. M. dela aceeaş masă. „Nu l-a mâncat el pe Nicolaide în Atlantida ?"

Se spune (ce-o să fie până la urmă o să vedem) că interpreta principală a apropiatei premiere a Teatrului Municipal, „Margareta la 3", ar putea fi domnişoara Elvira Godeanu. Se pronunţă insistent în legătură cu acest rol şi numele d-rei Marietta Deculescu.

Vom avea, în sfârşit, ocazia să admirăm pe scena Teatrului Naţional piesa lui Marcel Achard: „Corsarul". D-nul George Vraca va interpreta rolul principal.

D. Fernando de Crucciati va pune în scenă, în actuala stagiune piesa lui Massimo Bontempelli : „Nostra Deo". Aşteptăm o nouă autentică lecţie de regie, ca aceea pe care d. Crucciati ne-a dat-o, prezentând „Mira" de Alfieri.

D. Ion Velicu plănueşte, pentru viitoarea stagiune, o serioasă ofensivă pe tărâmul teatral. Astfel, atât piesa scrisă în colaborare cu George Sbârcea, „Ministru cu

termen redus", cât şi dramatizarea „Cocoşatului dela Notre Dame", pot constitui două frumoase succese.

N. Făgădaru, S. Holban, Costel Rădulescu: nume de actori mai puţin cunoscute decât acelea ale vedetelor cu fotografii publicate pe două coloane.

Ani de-arândul, actori înzestraţi cu harul de preţ al talentului au fost mereu întâlniţi pe la sfârşitul distribuţiilor în rolurile de 4-5 cuvinte ale boerilor moldoveni sau ale oamenilor din popor, în piesele istorice cu multă figuraţie. Pricinile acestor nedreptăţi nu le vom discuta acum aici. Fiecare lucru la vremea lui.

Un lucru însă este evident: mulţi actori talentaţi au avut de înfruntat ani de-arândul, ostilitatea unor oameni hotăriţi să-i ţină mereu în obscuritate.

Normal este ca toţi aceşti tineri să năzuiască spre locuri pe cari le merită cu prisosinţă în Teatrul românesc.

Şi iată-i pornind hotăriţi înspre primele perspective pe cari le-au putut întrevede: se reînfiinţează Teatrul Naţional la Craiova.

Şi o mână de tineri actori ai Teatrului Naţional din Bucureşti pornesc, călăuziţi de steaua rară a talentului să înfrunte alte meleaguri, alţi oameni.

Le urăm să întâlnească oameni mai buni şi mai înţelegători decât cei de aci, iar ecoul succeselor ce le vor dobândi la Craiova să-l trimeată, împreună cu salutările lor, tuturor acelora cari s'au îndoit de talentul cu care sunt înzestraţi.

T. L.

NOTE germane.

ZILELE ACESTEA

am citit trei broşuri: „Dichter schreiben über sich selbst" (Poeţi scriu despre ei înşişi), Friedrich Griese „Mein Leben" şi Wilhelm Schäfer tot „Mein Leben", — adică „Viaţa mea".

Dichter schreiben über sich selbst a apărut în editura Eugen Diederichs, Jena 1940, şi conţine douăzeci de confesiuni semnate de Ludwig Friedrich Barthel, Hans Baumann, Josefa Berens-Totenohl, Hans Friedrich Blunck, Karl Bröger, Anton Dörfler, Edwin Erich Dwinger, Ottfried Graf Finckenstein, Svend Fleuron, Otto Gmelin, Hans Christoph Kaergel, Sepp Ketler, Emil Merker, Agnes Miegel, Joseph Georg Oberkofler, Grigol Robakidse, Hermann Stahl, Luiu von Strauss und Torney, Helene Voigt-Diedrichs şi Gerard Walschap.

Douăzeci de scriitori dintre cari cel mai tânăr (Hans Baumann) a împlinit, de curând, 28 de ani, iar cel mai în vârstă, Svend Fleuron, şasezeci şi opt.

Celelalte două cărţulii, cu titlul de Mein Leben, fac parte dintr'o serie de publicaţii autobiografice apărute în editura Junker und Dunnhaupt din Berlin. Seria, îngrijită de Hellmuth Langenbucher, nu este închisă şi numără, până în prezent, autobiografii semnate de H. F. Blunck, Ernst Jünger, von Wulf Dieter Müller, Wilhelm v. Scholz, Hermann Stehr, Josef Magnus Wehner şi cei doi acu pomeniţi.

Nu ne-am fi oprit, poate, asupra acestor „cărţi" cartonate cum nu se poate mai cu gust şi mai simplu, dacă nu conţineau anumite mărturisiri pe cari le socotim foarte preţioase pentru cunoaşterea genezei însăşi a operei de artă literară.

Inainte însă de a face anumite consideraţii şi până a nu cere apariţia şi la noi a unor atari necesare broşuri — şi nu numai pentru cercetătorul de mâne în domeniul literaturii, spicuim pasagii cari, credem, vor prilejui câteva clipe de cugetare şi răsgândire şi în rândul scriitorilor noştri tineri sau mai tineri.

„ORICE DĂRUIRE DE SINE,

se destăinuie Ludwig Friedrich Barthel *(n. 12 Iunie, 1898), cuprinde şi bucuria ei, iară scrisul nu e meserie pe care o practici zi cu zi, ci har care te năpădeşte în clipă neaşteptată şi cu puterea tuturor lucrurilor crescute din natură.*

Drept atare îl socot şi nimic nu mă va seduce să-l consider ca pe o răsplată a unor munci, cu toate că am luptat, zile şi săptămâni întregi, pentru alcătuirea câtorva silabe. Netezirile se împlinesc pe plan secund. Poezia însă, în esenţa ei, este o clipă de intuire dată în mod liber şi din care izvoresc, dela alfa la omega, toate.

Unica muncă a poetului este viaţa lui şi pentru curăţenia vieţii acesteia el este dator să lupte întocmai ca soldatul pentru pânza steagului său".

„ADEVĂRUL CEL MAI ADEVĂRAT,

zice şi **Josefa Berens-Totenohl** (n. 30 Martie 1891), plasându-se pe aceeaşi linie, — pe care-l putem mărturisi despre noi înşine se găseşte, fără doar şi poate, în operele noastre poetice".

„LA CINCIZECI DE ANI,

mărturiseşte H. Fr. Blunck, — prietenii mi-au oferit o scriere omagială pe care au numit-o, după nu mic esseu-confesiune al meu, „Umilire în faţa lui Dumnezeu, Cinste Ţării. Nuntă artelor. „ — Ei credeau că aceasta ar fi lozinca mea. Nu a fost lo-

HANS FRIEDRICH BLUNCK

zinca mea; dar dacă prin cuvântul umilire, înţelegem vechea noţiune de „râvnă slujitoare" (den alten Begriff des „dienenden Mutes"), mă declar bucuros de partea acestui cuvânt şi de partea credinţei că poporul meu şi omenirea trăiesc într'o tinereţe curajoasă şi bogată şi că, atâta vreme cât mai respirăm, vom lucra şi ajuta, sărbătoreşte şi cu bucurie, afirmând prezentul, nădăjduind în viitor — în viitor şi'n buna voie a lui Dumnezeu faţă de noi şi faţă de pământul nostru bucuros de primăvară".

OTTO GMELIN,

care nu mai este printre cei vii, scria: „Este una din bucuriile mele cele mai curate să urmăresc progresele fizicei celei mai noi, noile teorii despre spaţiu şi timp şi aşa numita teorie a quantelor. Cred că lumea construită de fizica modernă e cea mai măreaţă şi mai sublimă poezie a vremii noastre.

Nu e materialism, dimpotrivă, iubesc această imagine a lumii, deoarece în severitatea şi claritatea ei, ne arată tocmai partea miraculoasă şi neînţeleasă a edificiului cosmic. Ştiinţa nu mi-a fost niciodată joc al intelectului şi nici mijloc pentru vreun scop, ci numai o parte a cuprinzătoarei străduinţi de a experia tot mai profund pe Dumnezeu, lumea şi viaţa. Această imperioasă căutare a fost şi este o datorie. Scrisul meu trebue privit şi din acest punct de vedere. Datoria mea nu poate fi decât să salvez, din trecut şi pentru viitor, prin cuvântul scris şi vorbit, cât mi-i numai cu putinţă, ceva din valorile şi bunurile spiritului german. Ceeace este etern în trecerea timpului şi'n furtunile istoriei, trebue să fie dus de ceea ce este trecător, căci eternul este lumina care nu are voie să se stingă fără ca noi şi cei ce vor veni să ne stingem odată cu ea".

„STRIVIT DE PROPORŢIILE,

pe cari cei mari le impuseseră lecturii mele, — notează **Emil Merker** (n. 7 April 1888), renunţasem la operă proprie. Dară ispita din mine nu tăcea şi, în cele din urmă, am dat la o parte toate propunerile şi am îngenunchiat, aşazicand, cu ochii închişi în munca mea, fără gând la vreo publicare ci dedicându-mă numai fericirii şi trebuinţei dureroase de a avea dreptul să construiesc. Plăcerea mea de creaţie nu ia niciodată naştere dintr'un proces interesant de întâmplări sau dintr'o fabulă antrenantă; fenomenul primar este, întotdeauna, dragostea pentru câţiva oameni ale căror fizionomii originare le găsesc date în mine însumi. Nu observ şi nu-mi însemnez nimic observat. Fiecare dintre oamenii mei trebuie să fie eu însumi, — ceeace fac şi spun ei trebuie s'o dibui tatonand în mine însumi. Nu-mi pasa niciodată de frumos şi poetic; ceeace doresc este să fiu numai adevărat. Nu iubesc patosul şi întâmplările mari. Partea zguduitoare a existenţei aş vrea s'o fac sensibilă în manifestarea ei de toate zilele. Dacă izbutesc să-l prezint pe om plângându-şi odată cu viaţa, şi legea lui, ţelul mi-i atins".

„INCERC SĂ MĂ REFER LA

matca originară a muncii mele, deoarece mi-i peste putinţă, scrie Joseph Georg Oberkofler, **s'o prezint ca pe un proces pe care-l poţi observa. Căci, atât din punctul de vedere al momentului cât şi din cel al fondului scrierii, nu-mi dau precis seama când şi cum începe. Chiar şi în timpul redactării unei lucrări nu încetează evoluţia ei organică, evoluţie care ia, de cele mai multe ori, alte direcţii decât credeam.**

De voinţa singură depinde numai puţin. Ea pune abea atunci mâna pe lucruri când ele i se prezintă în fondul albiei creatoare a sufletului. Drumul până acolo însă este o iscodire a acelui hotar lăuntric la care se întâlnesc, întru unire roditoare, cele ce le-am moştenit şi cu ceeace este trăire a noastră. Amândouă sunt, simultan, şi izvor şi revărsare. Până atunci nu ia fiinţă nici un plan, nici o schiţă şi nici o ţintă.

Nume magice, venite din peisagiu natal şi din poveste ţărănească, sună în sufletul meu, — vobe şi întâmplări mici şi neînsemnate păşesc, dintr'odată şi peste măsură de mari, într'o lumină curgătoare, — experienţe personale se modifică şi iau chip, — voci se aud, venind dela străbuni, — partea orânduită şi păstrată în mine fără putinţă de dispariţie împrumută sens şi formă dela întâmplarea pe care mi-o aduce sau mi-a adus-o propriul meu destin omenesc şi apoi încep să respir atmosfera lucrurilor pe cari doresc să le întruchipez după suflul lor viu. E un timp greu.

Mă apăr împotriva fiecărei opere şi, totuşi, mă lupt pentru ea. Indoindu-mă mă tem de începutul către care sunt cu toate acestea, mânat. Este un chin să te apuci de lucru, dară unul şi mai mare să te împotriveşti tendinţei. Şovăiesc ca în faţa unei încumetări şi ca în faţa unei fatalităţi şi, totuşi, mă arunc în mijlocul vârtejului. Opera mea nu este joc al unor puteri ce se mlădiază în veselă libertate. Opera mea stă sub poruncă aspră.

ASEMĂNĂTOR DAR FĂRĂ DURERE

se petrec şi în sufletul lui Friedrich Griese *procesele de închegare a viitoarei cărţi: „...săptămâni întregi pot să umplu fişe ce nu au nici o legătură una cu alta, — nu există nici un plan, — sau cel puţin nu văd nici unul, totuşi scriu înainte şi, uneori, se adună, în felul acesta, un deal de fişe mici cari, toate, sunt foarte importante şi dintre cari nici una nu trebue îndepărtată. Lucrurile merg aşa un timp oarecare, până într'o zi se prezintă acea trăire care încheagă totul; — şi atunci recunosc cât de just ordonate se găseau toate în faţa mea. Nu trebue să mă mai gândesc, — cartea există de la început până la sfârşit; ea trebue numai transcrisă. Acest lucru se întâmplă, de cele mai multe ori, în câteva săptămâni.*

Faptele trăite îmi vin, fără excepţie, pe calea văzului. Ele trăesc din peisaj, dar eu trebue să le văd. Fiecare din mulţii oameni cari, între timp, au fost fixaţi în cărţile mele există realmente, cu fizionomiile lor esenţiale; trebue să schimb doară câteva trăsături mici, — nume sau profesiune sau vârstă sau înrudire, pentruca ei să nu se recunoască sau să nu fie recunoscuţi imediat când una din cărţile mele le va cădea în mâini. Se poate spune că, în modul acesta, îmi vine foarte uşor să-mi scriu cărţile. Văd şi scriu. Nimic mai mult".

CÂT DE ALTFEL MUNCEŞTE

totuşi, scrupulosul **Wilhelm Schäfer**: „...şi dacă până în ziua de azi, în ore bune, am norocul

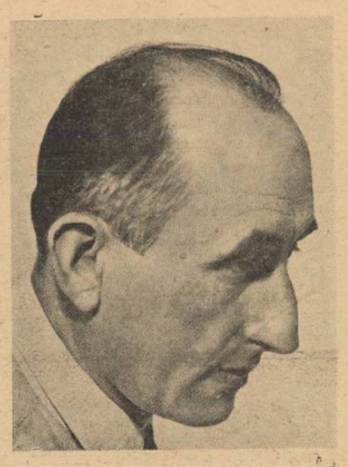

LUDWIG FRIEDRICH BARTHEL

să-mi redactez lucrările, repede şi aproape gata de tipar, a trebuit şi trebuie să-mi răscumpăr acest noroc, destul de deseori, prin munci de luni de zile, deoarece nu pot scrie decât ceeace este gestat până la urmă".

TAINICE SUNT

căile vieţii şi tainice rămân legile după cari purced, se maturează şi se nasc operele literare şi operele de artă în deobşte. Şi se pare că nicio psihologie nu va lămuri, definitiv şi integral, misteriosul concurs de dispoziţii şi potenţe psihice din jocul cărora se ţes păinjenişurile de emoţie şi lumină ale unei melodii sau ale unui portativ de cuvinte.

Tensiunile generatoare de alcătuiri artistice există în toate climatele sufleteşti, — în toate longitudinile şi latitudinile, — în toate dimensiunile vieţii noastre. Ceeace se cristalizează pe neştiute şi lent, ca şi ceeace trece, direct, printr'un proces subit de sublimare, dela starea de material brut sau vag sau neutru şi risipit, la starea de valoare estetica, poate fi, tot pe atata, dar şi har pe cât şi rezultat al unei munci încordate şi atente. Se pare însă că numai anumite diferenţieri temperamentale determină procesele elaborative dela autor la autor. Tot ce e om normal, e înzestrat cu darul cuvântului, — dar unii jonglează cu el, iară alţii pare că-l rup, de fiecare dată, din însăşi străfundurile sufletului. La fel şi în arta cuvântului scris. Avem, bineînţeles, în vedere şi fireştile diferenţe de textură dela gen literar la gen literar. Una e să scrii romane, alta să fii autor de piese de teatru şi cu desăvârşire altceva să transcrii din inconştient sau să cizelezi cu dureroasă dragoste caratele unui poem.

Griese adună pe fişe, disparate în aparenţă, totul ce i se pare bun, Schäfer ţine, luni întregi, piconul străduinţei înfipt în roca dură a lecturilor pregătitoare. Oberkofler e convins că voinţa nu joacă nici un rol hotărâtor, Ludwig Friedrich Barthel adoptă o atitudine deadreptul mistică şi, probabil, cea mai aproape de adevăr, cerând scriitorului să lupte pentru un singur mare bun, pentru curăţenia vieţii lui.

Aproape dela autor la autor dăm de o altă mărturisire. Fiecare lucrează cu o altă nuanţă. In fiecare vibrează un alt ecou al efortului prestat în timpul scrisului. Toţi însă au un punct fix, o stea polară sau o constelaţie către care-şi îndreaptă munca grea sau uşoară. El, punctul fix, nu este numaidecât ţel. Aproape nimeni nu-l recunoaşte drept ţel. E însă o aşteptare. E un drum către. Poţi s'ajungi şi se poate prea bine întâmpla să nu ajungi niciodată. Poţi să iai calea Indiilor şi să ajungi în America. Te poţi duce în căutarea bibliceloor măgăriţe şi te pomeneşti găsind un regat. Aici, la intersecţia de fiecare pas înainte, dintre necunoscut şi ceeace acu este luat la cunoştinţă, e zona harului şi a darului, regiunea aşa numitei inspiraţii care e inspiraţie numai în punctul de topire a tuturor metalelor sufleteşti.

Şi mai există o taină în care trebuie să fii iniţiat dacă doreşti să faci ceva valabil: Trebuie să laşi să se coboare, întotdeauna, limbile de foc ale duhului îndrăznelii divine peste apele sufletului tău, — căci cumpătenia şi luciditatea sunt cele mai mari duşmane ale zămislirilor.

Cumpătenia şi luciditatea sunt sterile. De sigur că nici dogma îndrăznelii şi a inspiraţiei nu rezolvă totul, dar ele au, cel puţin, avantajul harismatic al mântuirii de rău. Trebuie să ştii să îngenunchi cu ochii închişi în munca ta. **Această îngenunchiere o nimeresc numai scriitorii născuţi nu şi cei făcuţi.**

Mărturisirile de felul celor culese şi traduse mai sus sunt însă extrem de interesante şi necesare. Deşi suntem convinşi că problema PSIHOLOGICĂ a genezei operei literare se lasă cercetată cu mult mai pozitiv şi mai uşor prin analizarea textelor scrise de insul ix-igrec neliterat

OTTO GMELIN

şi prin chestionarea, imediat consecutivă, cu privire la cele ce l-au făcut să se exprime aşa cum s'a exprimat şi nu altfel, nu putem sublinia totuşi îndeajuns covârşitoarea importanţă a spovedaniilor făcute de scriitori în această privinţă.

IN REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE

d. prof. Caracostea *a publicat astfel de autobiografii combinate cu descrierea, din partea respectivilor mari scriitori români, a proceselor psihice de cari şi-au dat seama când lucrau la cutare sau cutare operă.*

Eseurile, studiile, interviewurile publicate de revistele noastre şi, în special seria de interviewuri, pe care nu o credem încheiată, din pagina literară a cotidianului Viaţa, *aruncă multă şi justă lumină asupra problemei.*

Socotim, totuşi, că o „anchetă" materializată într'un şir de broşuri gen Mein Leben *sau, cel puţin, o carte gen* Dichter schreiben über sich selbst, *ar fi nu numai o realizare literară permanent valabilă, ci şi, — în afară de aportul pe care l-ar aduce cercetărilor psihologice, — un mare succes editorial.*

Aşteptăm iniţiativele.

*

HANS FRIEDRICH BLUNCK,

retras la moşia sa din Möllenhof, lucrează actualmente la marea epopee IN VERSURI Die Sage vom Reich (Cântarea despre Reich). Opera, proiectată în trei volume, are drept temă desvoltarea Reich-ului german şi va constitui, după mărturisirea poetului, un fel de bilanţ spiritual al întregii sale munci de până acuma.

In legătură cu acestea ne permitem să notăm următoarele: Departe de a fi devenit anacronică, marea epopee va tenta în toate vremile vigoarea creatoare a marilor poeţi. De altfel veacul nostru oferă unui viitor Homer... mai mult decât o Troie şi mai mult decât o Intoarcere acasă. Totul însă e în funcţie de acest aed.

FRIEDRICH SCHNACK

care ne-a vizitat şi pe noi acu aproape trei ani, a citit din operele sale la Kopenhaga, ca oaspe al Institutului german de ştiinţe.

POETUL FRANZ TUMLER

a fost distins cu premiul literar al ţinutului sudet.

Acest premiu anual este de 10.000 mărci germane şi e destinat operelor literare privind destinul nemţilor din răsărit şi sud-est. Franz Tumler este primul care l-a obţinut.

IN NOEMBRIE ANUL ACESTA

va avea loc, la Neissen în Silezia de Sus, o săptămână EICHENDORFF patronată de Reichsleiterul *Baldur von Schirach.*

O SĂPTĂMÂNĂ A POEZIEI

va avea loc, între 4—11 Octombrie a. c. şi la Bochum *sub lozinca „Völkische Dichtung seit Dietrich Eckart" (Poezie etnică dela D. E. încoace). Vor ceti din operele lor: Hans Friedrich Blunck, Bruno Brehm, Wilhelm Schäfer, Hans Grimm, Hermann Claudius, Hans Baumann, Max Wegner, Herybert Menzel, Kurt Eggers, Hans Zöberlein, Otto Paust, Hannes Kremer, Gerard Uhde şi Ines Widmann. Cunoscutul istoriograf al literaturii, dr. Franz Koch, va vorbi despre:* Forţele de tensiune psihică în scrisul german *(Die seelischen Spannungskräfte in der deutschen Dichtung).*

TRAIAN CHELARIU

NOTE italiene

GIOVANNI COMISSO

face parte din generaţia numită de Prezzolini „dell' avventura", stând alături de un alt tânăr prozator italian, Curzio Malaparte. Comun au aceşti doi scriitori, ca şi întreaga generaţie a „aventurii", dragostea de risc, întoarcerea la jocul fanteziei, nevoia de a povesti întâmplările trăite sau pur şi simplu visate numai.

Integrat în grupul revistei milaneze Convegno, *condusă de Enzo Ferrieri, numele lui a apărut alături de al lui G. B. Angioletti, Sergio Solmi, Eugenio Montale, Pierro Gadda şi alţii. Celebru înainte de a semna un volum propriu zis, Comisso este definitiv consacrat ca prozator în 1928 odată cu apariţia cărţii marinăreşti* Al vento dell' Adriatico. *Pe lângă unele inevitabile reminiscenţe dannunziene, volumul poartă semnul unei incontestabile vigori stilistice, a unei adevărate virtuozităţi în reprezentarea fiinţelor vii şi a peisagiilor. Nu e nimic aici din divagările proprii descrierilor de călătorii sau din precizările ştiinţifice ale cărţilor de popularizare a aspectelor geografice. E numai bucuria imperioasei „chemări" a navigatorului, fascinarea omului de veşnic schimbătoarea şi mereu aceeaşi natură.*

In anul următor, 1929, apare al doilea volum, inspirat din aceleaşi motive marinăreşti, Gente del Mare, *cu care autorul câştigă premiul* Bagutta 1929. *Stilul capătă o mai mare măsură, stabilitatea proprie adevăraţilor stilişti, de unde nici un cuvânt nu se poate clinti, fără a-şi pierde armonioasa fluiditate din* Al vento dell' Adriatica *atât de caracteristică evocărilor marine.*

Gente del Mare rămâne cea mai perfectă creaţie literară a lui Comisso, a cărei frumuseţe de stil a fost nu numai neîntrecută, dar nici măcar atinsă în volumele care-au urmat an de an, cu o regularitate de cronometru: Giorni di guerra, Cinagiappone, *Il delitto di Fausto Diamante, Storia di un patrimonio, Avventure terrene ...şi ultimul, apărut în 1940, Felicità dopo la noia. Nicăeri nu mai apare tonalitatea puternică a fantasticului ca în primele volume şi nici sensibilitatea preţios de fină a impresiilor din tinereţe. Maturitatea şi anii veniţi după maturitate au adus un calm al simţirii, o puritate a expresiei, care, dacă înseamnă liniştea interioară a omului Comisso, înseamnă şi declinul, am putea spune poate puţin cam aspru, al scriitorului.*

Comisso face parte dintre artiştii cari ard, se dăruesc numai în tinereţe: sensibilitatea, spontaneitatea, filonul creator, par să se micşoreze odată cu înmulţirea anilor.

In La felicità dopo la noia, volum de nuvele, Comisso face eforturi evidente pentru a găsi tonul de odinioară şi reuşeşte câteodată să arunce în câteva pasagii umbra scrisului din tinereţe. Dar totul are aerul melancolic al oboselii, al unei, aproape dramatice, neputinţe.

Stilul lui Comisso îşi dă florile lui rare în evocarea naturii; în mijlocul unui peisaj terestru sau marin, trăesc cu mai multă intensitate şi fiinţele vii.

Căci sensibilitatea scriitorului îşi trage seva din ceeace vede, din aspectele mării, a munţilor, a câmpiilor. Săracă natura, mai puţin bogată devine şi literatura lui Comisso.

Dacă ultimele volume ale lui Comisso nu satisfac complect gustul rafinat al unui cititor de literatură bună, întoarcerea la primele lui cărţi devine o încântare chiar şi pentru cel mai pretenţios iubitor de proză.

Dăm, ca un foarte umil exemplu, începutul povestirii „Donna sul mare" din volumul Gente di mare: *„Erano cinque giorni che si navigava lenti, sospinti, più che dal vento, da un flusso inavvertibile di acque. Uscito di sotto coperta, il mattino mi accolse con la freschezza a risciacquarmi la locca pesante di sonno. L'isola vicina adorava nei suoi boschi, sarebbe stato delizioso indurre il nostro fuito o questo profumo di muschio e di tronco d'albero, che si riscaldavano al sole".*

(Erau cinci zile de când navigam cu încetineală, împinşi, mai mult decât de vânt, de un curent de apă neaşteptat. Ieşind pe coviertă, dimineaţa mă întâmpină cu răcoare ca să-mi clătească gura grea de somn. Pădurile din insula vecină miroseau; ar fi fost delicios să respirăm parfumul acela al muşchiului şi de trunchiu de copac, care se căldau în soare).

Tot atât de armonios ca limbă — sunt în primele cărţi ale lui Comisso fraze învestite cu duhul poeziei, — dar interesant şi prin conţinut, reprezentând crezul de navigator al scriitorului şi şi acest pasaj: „Navigare è un divenire convalescenti presi da esasperazioni allucinanti. Ma più m'accorsi, attraverso allo splendore del mare come attraverso a una lente che ingradisca, che la mia vita di terra ferma in tutte le guaste alitudini trovava un modo di speguersi come per vendicarsi d'esser nata: pertanto ad ogni mattino controllavo quanto avevo perduto di quello che m'era addosso di morto e quanto avevo da perdere. E i sogni, ogni notte più avanti sul mare, retrocenti in composizioni di me sempre più vicine alla mia infanzia, paravano preannunciare il ritmo della mia vita, alla purezza d'una volta".

(A naviga înseamnă a deveni convalescent, cuprins de exasperări halucinante. Imi dau din ce în ce mai mult seama, prin ajutorul splendorii mării ca prin ajutorul unei lupe care măreşte, că viaţa mea de locuitor al uscatului cu toate vătămătoarele ei obiceiuri găsea un fel de a se stinge ca şi cum s'ar fi răzbunat pentru faptul că s'a născut.

De aceea controlam în fiecare dimineaţă cât pierdusem din ceeace aveam mort şi cât mai aveam de pierdut. Şi visurile, în fiecare noapte mai îndepărtat pe mare, întoarse în alcătuiri mereu mai aproape de copilăria mea, păreau să anunţe ritmul vieţii mele, asemeni purităţii de altă dată).

CONSTANŢA TUDOR

Insemnări despre opera poetică a lui Hasdeu

Implinirea a treizeci şi cinci de ani dela moartea lui Bogdan-Petriceicu Hasdeu, în 27 August 1907 ar fi să fie un îndemn la citirea sau recitirea acestui scriitor posedat de un neastâmpăr al creaţiei care a rodit în cele mai felurite domenii de manifestare ale spiritului, înzestrând cu opere de valoare filologia, istoria şi literatura românească.

Inainte de a fi aşezat la locul cuvenit, în preţuirea cărturarilor, Hasdeu trebue scos mai întâi din ungherul întunecos şi din stearpa încremenire a manualelor de istorie literară, spre a fi redat circulaţiei vii a scrisului care se citeşte cu pasiune şi cu folos, însămânţând şi rodind mai departe sforţările generaţiilor ce vor veni.

Greutatea întemeierii unor judecăţi sprijinite pe o informaţie suficient de întinsă dacă nu complectă, asupra unei activităţi atât de multilaterală cum a fost aceea a lui Hasdeu şi a preţuirii nepărtinitoare a roadelor acestei activităţi este astăzi înlăturată prin tipărirea celor două volume de *„Scrieri literare, morale şi politice"*. (Editura Fundaţiei Regale pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1937).

Opera atât de cuprinzătoare şi diversă a lui Hasdeu are astfel şansa de a redeveni actuală, putând fi invocată şi discutată, dar mai ales cunoscută — „descoperită" de publicul românesc, aşa cum năzuieşte d. Mircea Eliade, prin îngrijirea şi cu a cărui sârguinţă a fost posibilă editarea acestei antologii.

Versatilitatea geniului multiplu al lui Hasdeu, revărsat ca o deltă fertilă asupra culturii româneşti şi acea „nerăbdare a creaţiei" ce-l caracterizează — după potrivita expresie a editorului său, — n'au nimic a face cu improvizaţia superficială a diletantului, fie el chiar genial. Intinderea pe suprafaţă nu e în paguba profunzimii, la Hasdeu. Ce altă dovadă decât magnificul *Etymologicum Magnum Romaniae* din care singur el a dat la iveală trei volume, pe când în zilele noastre publicarea Dicţionarului Academiei Române înaintează atât de anevoios, cu toată râvna sporită a unor puteri întovărăşite.

Literatul şi filologul, pamfletarul scăpărător de vervă şi profetul vizionar al naţionalismului românesc sunt câteva aspecte din multipla personalitate a prodigiosului scriitor, ilustrate prin talentul şi vasta lui pregătire ştiinţifică.

Ceeace uimeşte în opera lui Hasdeu este caracterul enciclopedic al preocupărilor lui şi repeziciunea ritmului creator, într'o vreme când în cultura românească aproape totul era de făcut şi chiar puţinul care exista trebuia luat dela capăt. O tradiţie literară abia începuse a se înfiripa, publicul cititor era nepregătit, lipseau chiar instrumentele ştiinţifice necesare muncii sistematice a istoricului şi filologului.

Imprejurări ca acestea nu erau însă în stare să-l descurajeze, să-l facă şovăitor în îndeplinirea misiunii pe care singur mărturisea că şi-a înţeles-o „pe o scară colosală". Teamă i-a fost doar „ca nu cumva munca şi voinţa să fie covârşite prin sărăcia puterii" şi atunci să se prăbuşească de pe schelă, asemenea meşterului Manole.

„Penser vite c'est une fête pour l'esprit", scrie undeva H. Taine. Repeziciunea ritmului de creaţie şi efervescenţa gândirii lui Hasdeu, aflată într'un necontenit neastâmpăr se întovărăşeau la el cu un entuziasm sărbătoresc de care ar fi vrut ca orice activitate să fie însufleţită: „Fără poezie — scria el — fără entuziasm, nimic mare. Vei fi soldat, dar nu erou; vei fi actor dar nu artist; vei fi funcţionar, dar nu un om de stat".

Fireşte, e vorba aci despre poezie, ca o predispoziţie sau aptitudine generală, de un lirism al creaţiei, iar nu de preocuparea supusă — în înţelesul obişnuit — regulelor unei prozodii anumite şi isvorîtă din exerciţiul unei arte poetice proprii. Cât priveşte condiţiile pe care trebue să le întrunească poezia ca atare, Hasdeu a avut prilejul repetat să se rostească limpede, în proză şi versuri, asupra acestei chestiuni.

Trebue spus din capul locului, că poezia lui Hasdeu înfăţişează destul material nobil, ca să îngăduie cercetătorului de a renunţa la apriorismul sentimental şi liric al apologetului; tot de pe acum trebue făcută şi deosebirea esenţială între producţia lui poetică până la 1888 (anul morţii Iuliei) şi după această dată,

(Urmare în pag. 4-a)

NEFERICITUL MIHAIL

— Fragment din romanul „Focul negru“ —

de LAURENŢIU FULGA

Rătăci ziua întreagă pe străzi. Ştia că asta este una dintre acele zile ale deşertăciunii, care reveneau la răstimpuri aproape egale, dar cu aceeaşi intensitate. Prietenul său, Ştefan Măruţă, îl surprinsese de multe ori în asemenea faze şi-i mărturisise cu o sinceritate care l-a durut mult pe Mihail: — „La tine durerile astea se presimt. Aş putea zice că te pregăteşti pentru ele de mai înainte. E deajuns să te văd şi să te ascult o singură dată, ca să-mi dau seama că eşti pe punctul de a deveni din nou trist. Trebue să faci ceva, ca să scapi!” Iar Elvira, oricât de îndrăgostită ar fi părut şi oricât de superficială, tot a intuit felul lui ciudat de a fi, căci deasemenea într'un târziu de noapte — când el i-a bătut în uşă, după ce l'a lăsat să intre şi l'a observat îndeajuns, i-a spus: — „iar eşti supărat, Mihăiţă! La mine nu vii decât în zilele tale negre. Oare întotdeauna, voi bărbaţii aveţi nevoe de câte o femee ca să vă luminaţi la faţă? Acum şase zile la fel erai şi peste o săptămână din nou o să-mi baţi în uşă”. Amândoi aveau dreptate. Asta însemna că suferinţa lui nu era cauzată de motive întâmplătoare, nici de mici conflicte cotidiane. Ea pornea din adânc, se sălăşluise acolo parcă odată cu naşterea lui şi nu-l mai părăsea. Suferinţa asta poate că a mai fost a cuiva de demult, care a murit, a tatălui său probabil — şi acum se prelungeşte ca o moştenire bolnavă şi greu de suportat.

Intră doar pentru câteva clipe într'un resturant obscur, ca să mănânce, dar după ce luă de câteva ori din fiecare fel — eşi repede. Nimic nu-l mulţumea, nimic nu-l oprea în loc. Câteodată avea senzaţia că e ceva ascuns, care-l îndeamnă din nou spre casa lui Rudolf Wagner, parcă ochii domnişoarei Izabela veniseră pe urmele lui şi-l chemau înapoi — dar Mihail Bota se reculegea repede, continuând să rătăcească mereu pe alte străzi, îndepărtându-se cât mai mult de villa Profesorului. Ii plăcea acea plimbare fără rost, nepreocupat de nicio ţintă precisă. Ochii din adânc vedeau lumea sub alte feţe şi încetul cu încetul o nouă linişte punea stăpânire pe el. Eliberarea aceea triumfătoare îl încălzea, îl înflăcăra — ca şi cum acolo la sfârşitul rătăcirii se va întâlni cu cineva ne mai cunoscut până atunci.

Se întoarse târziu acasă. Din stradă se vedea fereastra de sus luminată. Ar fi fost mulţumit să nu se întâmpine cu doamna Bota, nici cu Ştefan — care probabil îl căutase, — să se retragă singur în odaia lui, să se închidă acolo şi să adoarmă repede, extenuat, să nu simtă nimic, să n'aibă niciun vis, să creadă chiar că somnul acela ar putea fi identificat cu o moarte oricât de lungă. Urcă scările încet, dibuind prin întunerec balustrada, deschise cu precauţie uşa din faţă, traversă micul holl (care ţinea loc şi de salon) gata să pătrundă în camera lui, când din sufragerie se auzi glasul doamnei Bota:

— Tu eşti, Mihăiţă?

Rămase cu mâna încleştată pe clanţă, puţin furios, convins că orice scăpare era imposibilă.

— Da, mamă, eu sânt, răspunse şi se grăbi să treacă dincolo. Ştia că absenţa lui poate o nelămurise şi deaceea trebuia s'o liniştească. Doamna Bota, cu un şorţ alb peste rochia cenuşie, tocmai aşeza tacâmurile pentru masă.

— Dece ai întârziat atât? întrebă ea, întorcându-se. Sta dreaptă în faţa bufetului, cu două farfurii în mâini. — „Cât e de frumoasă, gândi Mihail. Aşa cum îi cade lumina pe frunte s'ar putea asemăna oricând cu o madonă!”

— Nu ştiai că sunt ocupat toată ziua? zâmbi el de departe, apropiindu-se şi sărutându-i amândoi obrajii. M'am prezentat la noul meu post de asistent..

— La Profesorul Wagner?

— Exact. M'a primit foarte călduros.

— Intr'adevăr, pare aşa cum se spune?

— Hm! In tot cazul este un om destul de ciudat. Şi dacă trebue să fiu sincer, e un bătrân maniac, mamă. Are o idee fixă, de care nu se poate scăpa în niciun chip şi pentru care şi-a sacrificat averea, vieaţa. Vrea să dea florilor o vieaţă eternă. Interesant, nu?

— Destul de interesant. Dar după câte ştiu, este un om de ştiinţă..

— Şi Carell este un om de ştiinţă şi Colonelul Lindberg şi atâţi alţii. Astea sunt senzaţiile mari ale civilizaţiei. Dacă asemenea oameni n'apar măcar odată pe secol, înseamnă că Dumnezeu a făcut lumea în zadar.

— Şi o să te duci regulat acolo?

— Fără îndoială! Acolo sau la Institut, sau în orice birou, e acelaş lucru, se petrece acelaş proces al fărâmiţării. Crezi, mata, că-i mai deosebit un funcţionar sau un ofiţer sau o doamnă de lume — de ceeace face Profesorul Wagner sau de ceeace relevă câteodată inventatorii? Nu, mamă. In toate părţile se tatonează vieaţa, baţi la uşa misterelor şi ceri să ţi se deschidă. Oare, mata nu crezi că toată lumea la un loc e un splendid balamuc, în care te naşti, creşti şi mori — alergând mereu după o himeră? Fiecare dintre noi aleargă după ceva: după o femee, după un nou continent sau o nouă stea, să cucerească alt pământ, să scrie o carte, să realizeze însfârşit un vis (oricât de mediocru ar părea). Asta-i legea implacabilă a vieţii — aşa cum este.

— Mi se pare că ai dreptate, Mihăiţă..

Stăteau acum unul în faţa celuilalt. Doamna Bota sorbea uşor din supă, ridicând arar ochii asupra băiatului. Ii plăcea să-l privească mai de aproape şi de câte ori mai ales Mihail vorbea înflăcărat, sbuciumându-se pentru fiecare lucru în parte, îşi amintea de Anton Bota — care murise cam la aceeaşi vârstă cu a fiului de azi. Dacă identitatea fizică, asemănarea aceea exactă a ochilor, a figurii, a glasului — readuceau pe acelaş plan vizual două chipuri de oameni tineri, în care tatăl lua adeseori locul fiului, — cu atât mai mult de multe ori Doamna Bota rămânea îndelung, contemplându-l, cu o adoraţie aproape tragică.

— Ce faci, Mihăiţă? unde te gândeşti? tresări ea, văzându-l stând încleştat cu privirile reci şi întunecat la faţă. Mănâncă, dragul meu..

— Nu mi-e foame, mamă..

— Eşti din nou gol de vieaţă, Mihăiţă. Mă întreb adeseori, dacă nu eu sunt vinovată de toate câte se petrec cu tine, că te-am născut..

— Cum poţi să vorbeşti aşa? ridică el capul mirat şi întinzând în acelaş timp peste masă mâna, până la mâna ei. I-o mângâia încet, strângând-o apoi cu trudă. Nu mamă, tu în nici un caz nu eşti de vină. Altcineva...

— Altcineva? Cine, altcineva?!

— Ştiu eu? Vieaţa, dragă mamă, Vieaţa asta nebuloasă. Dar tu mă iubeşti prea mult, ca să ne mai chinue asemenea lucruri. Vrei să-mi faci un ceai?

Doamna Bota se ridică repede, bucuroasă că însfârşit a intervenit altceva, care să le schimbe gândurile. Mihail o privea cum se străduieşte, să pară altfel decât sufletul îi ţinea ascuns. Inălţimea ei, cu rochia aceea cenuşie, părul care cădea încă bogat pe umeri şi capul fermecător — dădea doamnei Bota o distincţie rară şi asemănătoare doar prinţeselor, care capătă acelaş lucru prin artificii. La cei 47 de ani ai săi, frumuseţea încă nu o părăsise — dar în nici un caz mama nu mai putea fi mândră de ea, pentrucă alături de umbrele frumuseţii — vremea aşezase alte umbre mai adânci, care nu s'au putut şterge în niciun fel.

— Te-a căutat astăzi Ştefan, te roagă să te duci pe la el, vorbi ea preocupată încă la samovar cu pregătitul ceaiului.

— Poate mă voiu duce peste câteva zile, îngână Mihail..

Doamna Bota rămăsese văduvă de foarte tânără, dar se pare că-l iubise atât de mult pe Anton şi acum îşi iubea copilul, că nu-şi căutase alt soţ. Părinţii lui Anton nu se interesaseră de niciunul din ei şi cu toate scrisorile disperate pe care le trimisese Maria, nu i s'a răspuns de loc. Nici în ziua în care i-a vizitat acasă, cu copilul în braţe, ei nu s'au lăsat impresionaţi. O urau pe Maria Bota din instinct, pentrucă fusese prea săracă pentru averea lor fantastică şi prea dintr'o familie necunoscută — pentru societatea lor, care se credea nobilă. Dar tânăra văduvă nu s'a simţit deloc umilită, nici n'a fost tentată să le lase copilul în prag şi să fugă. S'a întors în vieaţa ei simplă, banală, cuminte, dar plină de atâtea chinuri. Dragostea neisprăvită pentru Anton s'a răvăşit toată, parcă şi mai pătimaşă asupra lui Mihăiţă. Aşa au mers amândoi dealungul vieţii, unul crescând — altul îmbătrânind — dar atât de lipiţi unul de altul, că numai moartea i-ar fi putut despărţi.

Ii aduse ceaiul, aşezându-se din nou pe scaunul ei. Mihail începu să mestece cu linguriţa zahărul dinăuntrul ceştei.

— Dece mă iubeşti atât de mult, mamă? îşi ridică el ochii asupra ei, cu gândul care-l muncise mai înainte. Doamna Maria îl privea pe sub sprâncene, surprinsă de întrebarea lui.

— Dece te iubesc? repetă dânsa pentru sine, jucându-şi mâinile pe masă. E greu de explicat asta, Mihăiţă. Aşa cum ai aprinde un foc şi la un moment dat se întinde atât de larg, că nu-l mai poţi stinge. Dar, mamele sunt obligate să-şi iubească fiii.. căută ea să scape de înţelesurile mai adânci ale întrebării.

— Nu cu iubirea ta, însă!

— Da, asta se poate. Ţi s'a părut ciudat, nu-i aşa? Dar, tu ştii destul de bine, Mihăiţă, că oamenilor le trebuie un echilibru, adineaori mi-ai vorbit de acea himeră care ne amăgeşte întotdeauna, altădată mi-ai amintit că fiecare om îşi caută o insulă. Tu-mi eşti toate, dragul meu: şi echilibru, şi himeră (pe care o ţin însă strâns, eşti mai ales insula mea. Dincolo de tine nu văd şi nici nu caut nimic. Nu ţi s'a părut niciodată, că nu poţi trăi prin tine singur — ci numai prin altcineva, de care te agăţi, cu care accepţi să mergi înainte — indiferent ce va fi.

Mihail o asculta uimit. Niciodată mama nu-i vorbise atât de înflăcărată. Se trezise parcă în ea o tânără moartă, care încerca să-şi câştige un suflet, să mai retrăiască o vieaţă apusă.

— Semeni atât de mult cu tatăl tău.. îşi schimbă ea deodată vocea. Mi s'a părut de multe ori, după ce ai crescut mare — că ar putea fi el, chiar el — ca şi cum strigoiul lui s'ar fi întrupat în tine. O, doamne — sunt aşa de bumacă astăseară. Dar dece ai murmurat: aşa dar, mereu agăţaţi...?

Mihail se ridică în picioare, plimbându-se agitat între bufet şi uşă.

— Mi-e teamă că odată voiu fugi, va trebui să plec... şi se opri locului, privind-o insistent.

— Să fugi, Mihăiţă? Să rămân singură? strigă ea înfricoşată

— Ah, nu ştiu, mamă. Mi-e teamă, atât. Odată fireşte însă, că..

— Taci, Mihăiţă! Nu mai vorbi, nu-ţi dai seama că asta mă doare.

— Ba da, înţeleg — dar unul dintre noi va trebui să sacrifice ceva.

Cuvintele veniseră atât de aspre, că Doamna Bota nu mai putu să reziste privirilor lui. Işi lăsă încet capul pe masă, acoperindu-şi-l cu palmele. Ar fi vrut să plângă, dar lacrămile nu se iveau, erau prea în fundul sufletului. Simţi însă un gol imens în adânc, ceva care o scormoneşte şi se crispează peste inima ei. La asta nu se gândise încă, nu era pregătită pentru asta. Dar nu, Mihăiţă n'o va lăsa în voia sorţii, n'o va părăsi. Numai amândoi au fost sortiţi să fie, amândoi vedeau soarele în fiecare dimineaţă, amândoi s'au bucurat şi au îndurat, amândoi s'au încolăcit dormind unul în braţele celuilalt, ca să li se pară destinul mai simplu.

Mihail se apropie de ea, nu ştia ce să-i spună, îi mângâia doar în neştire părul. Doamna Bota se răsuci numaidecât spre el, prinzându-i mâinile şi înălţându-şi faţa chinuită, plină de semnele unei oboseli grele.

— Nu-i aşa că n'o să pleci, murmură ea implorându-l, niciodată, Mihăiţă?

— Niciodată, îngână, niciodată-mamă.

Se ridică repede şi se strânse în braţele lui toată, lipindu-şi obrazul de piept. Deabia atunci lacrămile începură să curgă liniştite, limpezi. Doamna Bota scâncea ca un copil.

— Suntem aşa de nefericiţi, Mihăiţă! Dragul meu, deaceea trebue să fim mereu împreună. Numai aşa vom suporta toate câte ne-au fost hărăzite.

Târziu, Mihail se desprinse uşor, eşind din sufragerie, traversând hollul şi intrând în odaia lui. Noaptea aceea era grea, ceva apăsa din văzduh peste acoperişurile casei, pereţii se mişcau, parcă şi în toată casa pătrunsese un svon nelămurit de trudă sau de moarte. Deschise larg fereastra, lăsând să intre aerul rece, care-l cuprinse ca un şuvoiu bănuitor de îngheţ. Dincolo se auzi ceva bocănind, câteva uşi trântite, apoi glasul mamei:

— Dormi, Mihăiţă?

— Incerc să dorm — strigă el tare.

— Noapte bună, dragă! Dar Mihail Bota nu mai putut să-i răspundă nimic. Ştia că nici ea nu va dormi. Amândoi aveau presimţirea unei mari răsturnări, dar oricât încercau să-i afle sensurile, nu ştiau cum s'o înlăture. Prevestirea aceea, care adeseori vine hoţeşte cum sosesc negurile serii sau cum adeseori pisicile pândesc prada la uşa cuştei. Şi doamna Maria o simţise, nu ştia de unde a purces şi cum se desfăşoară — dar i se părea atât de aproape că gândul ei o înfiora. Din nou, Mihail o auzi revenind în holl şi iar vocea ei speriată parcă:

— Ce-ar fi dacă ai renunţa la postul tău de asistent? Să nu te mai duci la Profesorul acela, Wagner?

— O să văd mâine, răspunse el târziu.

— Spuneam aşa într'o doară.. mai adăogă ea.

Şi din glasurile lor, auzite aşa prin întunerec şi prin intermediul zidurilor, puteai crede că şi trupurile lor suferă de aceea năprasnică presimţire.

A doua zi, a treia zi, a patra zi... însă, Mihail sosea la laborator cu sârguinţa studentului din anul întâiu nepreocupat de altceva decât de experienţele lui. Se hotărâse definitiv, lăsându-se în voia soartei — aşa cum de multe ori vedem duse de vânt acele frunze veştede ale toamnei. Se oprea puţin în grădină, stăruind să privească atent şi cu satisfacţie copilărească creşterea florilor. Le vedea răsărind din pământ, în unele părţi firave, în alte locuri ţâşnind dintr'odată spre lumină — şi alte răsaduri goale unde probabil seminţele nu încolţiseră îndeajuns. Era acolo o vieaţă, care se putea oricând asemăna cu a oamenilor, dar o vieaţă atât de cuprinsă în ea însăşi că o depăşea triumfătoare pe a celorlalţi. In simplitatea lor, îi apăreau ca feţele unei divinităţi înjumătăţite, care se prelungeşte totuşi pe lume. Deaceea îi da dreptate Profesorului: oamenii n'au dreptul la eternitate, pentrucă sunt răi, egoişti, meschini, mereu desnădăjduiţi. Pe când florile o merită, tocmai pentrucă fac parte din integritatea unor valori dumnezeeşti; pentrucă au o vieaţă, fără destin sau mai bine zis fără păcate primare ca a oamenilor, fără botezuri, fără disperări sau iluzii.

Mihail Bota urca în laborator întotdeauna pe scara din fund, evitând astfel orice întâlnire cu ceilalţi. Se închidea în turn şi-şi începea lucrul. După ce ordonase toate obiectele pe mese, îşi ordonase şi experienţele, ocupându-se de noui culturi şi consultând înfrigurat caetul de note şi comunicarea pentru congres a Profesorului.

Rudolf Wagner nu venea aici decât foarte rar. Părea obosit, puţin sleit de lucru şi fără entuziasmul dela început. Nu i se auzea sosirea, parcă ar fi avut paşi de pisică. Intra deschizând uşa cu sfială, ca şi cum odaia aceea nu i-ar fi aparţinut de mult şi ca orice strein ar trebui să nu facă sgomot. In prima clipă le privea pe toate indiferent şi poate singur gândea: „Acestea sunt ale mele! Acolo, undeva printre ele se ascunde sufletul, sacrificiile mele?” Se oprea de multe ori lângă masă, uitându-se pe deasupra eprubetelor şi-a obiectelor cu un aer îndepărtat, parcă în conţinutul şi în taina lor nu s'ar fi aflat chiar crisparile şi anularile minţii lui. Apoi se retragea într'un scaun sau se aşeza peste pervazul ferestrei, oricând pierzându-şi ochii în gol — cu privirile aspre şi secate de însufleţire aruncate dincolo de marginile trupului lui, dincolo de lume. Nu puteai şti dacă gândeşte ceva, dacă îl munceşte vre-o nouă speranţă — sau dacă pur şi simplu îl doare carnea ori sufletul. Părea adânc şi sterp ca o fântână, în care nu mai este apă limpede — ci mai şi întunerec. Părea labărţat şi grotesc în durerea lui, căci era o disperare contemplativă, un fel de simţ instinctual al zădărniciei.

— Cum stăm cu lucrările, Mihaile? întreba el numai câteodată, cu o voce ştearsă şi umilă, lăsându-şi capul resemnat în jos — dar puteai ghici repede că vocea nu era a lui, nici suflet nu mai era în el.

— Cred c'am ajuns să despart germenii, domnule Profesor... răspundea vag tânărul asistent, convins însă că asta nu l'ar mulţumi cu nimic pe bătrânul Wagner, ştiind bine că în clipa aceea gândul lui era în altă parte.

— Bine, foarte bine.. murmura, pufăinduşi pipa tinnit, nedesliptindu-se depe scaun sau dela fereastră. Mai sta câteva minute, arar întârzia şi mai mult de o oră, apoi cobora în birou — la fel cum venise, fără sgomot, fără alt cuvânt, strein şi bolnav.

Mihail privea pe urmele lui zâmbind şi încerca să găsească o explicaţie. Dar s'ar fi putut întâmpla să nu fie cea adevărată şi atunci se reîntorcea peste lamele lui de sub microscop. Ceas după ceas, amieze întregi şi până seara târziu — n'auzea nimic, nu vedea nimic, nu simţea decât robotul, truda şi satisfacţia experienţelor reuşite. In zelul lui de muncă, în acea tinereţe exuberantă şi metodică — el descoperea nunumai elanul şi dragostea pentru ştiinţa, dar mai deosebi siguranţa unui echilibru, ajungerea acelei nestatornice himere — care adesea putea fi hazlie sau tragică.

Singur, nesfârşit singur, fără nicio contingenţă din afară — în turn, Mihail Bota trăia zile de adevărată linişte sufletească. Dorise de mult timp zilele acestea, şi le ştia sieşi necesare ca într'un fel de împlinire mult căutată. Dincolo de ziduri, putea să se întâmple orice, la uşa aceea putea pândi oricine — el îşi lăsa însă dela intrare tot lestul lumii exterioare, simţindu-se uşurat şi învigorat, neutru faţă de toate, reintegrat în unica lui formă primară — asemănătoare celei cu a plantelor şi a florilor. Singurătatea aceea nu-i dădea doar forţe de muncă, dar îl îndupleca să uite, rupându-se astfel de toate relaţiile anterioare, readucându-l ca pe copii într'o odaie — în care bântue mereu soarele, iar jucăriile încep să trăiască dela sine.

O întâlnea arar, la capătul treptelor de afară sau în grădină, pe domnişoara Izabela. De multe ori trecuse pe lângă ea fără s'o vadă, în zilele acelea nici nu-şi amintea că există o fiică a Profesorului Wagner. Sau dacă o observa, salutând-o stângaciu şi grăbit, fricos ca de o umbră care-ţi iese în drum nu se ştie de unde — îi răsăreau deodată în minte ochii fetei din portret, ochii care-l urmăreau apoi vii şi înflăcăraţi. Numai atât; dealtfel nici nu-i vorbise măcar, nici prea mult nu stătuse în preajma ei — dar ochii aceia, portretele acelea ciudate din holl, din birou, depe coridorul etajului — se repetau la infinit, se multiplicau, devenind o coloană întreagă de linişte egale una cu alta. Chiar când pe tot cuprinsul castelului de sus se auzea arar pianul din odaia ei, nu cântecul fermeca clipa trecerii pe acolo — ci tot ochii. Doi ochi străluceau peste toate tablourile, eşeau peste cadre, isbucneau din camera ei şi porneau odată cu ei pe stradă, în maşina, acasă, înapoi, din nou în grădină, pe scări — dar la uşa Mihail Bota se scutura rămânând singur. Se părea că chiar ochii sau chiar domnişoara Izabela îi doreau singurătatea, nu încercau să-i stingherească, îi recunoşteau refugiul — dar rămâneau credincioşi la uşă.

Inăuntru, Mihail Bota redevenea asistentul, lucratorul, ucenicul, micul alchimist în aflarea vieţii fără de moarte a florilor. Avea câteodată senzaţia că nebunia Profesorului i se transmisese şi lui. Sentimentul dureros al acelei încleştări peste albume, culturi microbiene şi vaze — nu putea fi împrumutat decât demonic de sugestia şi puternica personalitate a lui Rudolf Wagner. Atunci se rupea deodată din lucru, privind înspăimântat masele, aparatul Rontgen, lamele şi eprubetele — le privea cu ură, cu scârbă, cu groază — ca şi cum ele ar fi întins antene sau ghiare lungi să-l prindă, să-l încătuşeze tot mai mult. E adevărat, cât lucra nu aparţinea nimănui nici lui însuş măcar — ci legat şi svârlit în acel imperiu nebulos al misterelor florilor. Deaceea odată cu trezirea, simţea şi un gust leşietic de sfârşeală, o dulce aromire de somn, de reverie — ca după ce ai sfârşit o carte sau ai sculptat un studiu, sentimentul că totul e definitiv, că peste asta din tine nu mai poate fi adevărat nimic. Işi asvârlea halatul depe el, fugind înspre fereastră, deschizând-o larg şi respirând cu tot pieptul repetate valuri de aer rece, ca să se desmeticească. Nu fugea însă, rămânea tot între zidurile laboratorului, plimbându-se ceasuri întregi de la un capăt la altul, fără gânduri şi fără suflet — aidoma cu Profesorul când mai venea pe aici. Surprindea însă în adânc, ca într'o îmbăiere miraculoasă — cum se reîntregeşte, cum se adună din nou din destrămare, cum redevine el însuşi. Arderea aceea cumplită domina încă, flăcările cugetului se svârcoleau încă în el. Ar fi vrut atunci să fugă şi nu mai putea. Ii era frică. Frică de nu ştiu cine, pur şi simplu îndoiala elementelor de dincolo sau dragostea aceea păgână, pe care i-o insuflase Profesorul pentru flori. Sau poate avea presimţirea ochilor care-l aşteaptă la uşă? El credea, însă, credea că odată germenii vor fi despărţiţi, că noile culturi cu radium vor ţine o veşnicie, începuse să creadă că într'adevăr florile vor avea o vieaţă eternă. El va afla misterul, el va fi mai celebru decât Profesorul Wagner, pe el îl vor glorifica, doar el.. Se întorcea cu faţa spre oglindă, se apropia tot mai mult, se privea cu toată asprimea şi se întreba cu glas tare:

— Eşti fericit, Mihail Bota? Eşti fericit doar pentru atât, doar pentru utopia asta?

Şi glasul amăgitor al fantomei Profesorului, răspundea în locul lui, hohotind parcă:

— Da, Mihail Bota, da — sunt fericit!..

Pe frunte însă, între sprâncene şi pe amândoi obraji apăreau grimaze adânci, ca şi cum fericirea aceea ar fi fost atât de grea că lăsa semne de hulă şi moarte.

La uşă mai pândeau încă ochii domnişoarei Izabela Wagner.

Insemnări despre opera poetică a lui Hasdeu

(Urmare din pag. 3-a)

când Hasdeu scrie, între altele, poeziile cele mai importante, dacă nu în întregimea lor ca valoare artistică, dar prin întindere şi bogăţia de semnificaţii sufleteşti pe care le închid şi care, după o jumătate de veac ne impresionează prin accentul unei suferinţe de o turburătoare sinceritate.

Din grupul acestora şi, poate, dintre toate cele publicate, socotim poezia intitulată *Guadeamus*, cea mai realizată artistic. Uşoara ironie îngăduitoare picurată dealungul strofelor măsoară par'că intensitatea disperării. O senzaţie de plutire pe deasupra înţelesurilor vulgare ale vieţii se desprinde din muzicalitatea gravă a strofelor, începând cu obsedanta cadenţă de metru antic a primelor versuri şi terminând cu nostalgica aspiraţie nesfârşită către puritate a celor din urmă.

Nicăeri în vreo altă poezie a lui Haşdeu omeneasca suferinţă sfâşietoare a părintelui, de un accent atât de pătrunzător nu e transfigurată şi înălţată ca aci, prin frumuseţea simbolului poetic, până la demnitatea supremă a artei.

Poemul *Dumnezeu* ni se pare cea mai semnificativă dacă nu izbutită încercare a lui Hasdeu, de a înălţa prestigiul graiului poetic, punându-l să ne comunice fiorul „sublimelor profundităţi ale metafizicei“. Dispreţuind obişnuitul material de inspiraţie frivolă — „uşoarele ciripiri“ ale poeţilor contemporani — şi înlocuindu-le cu substanţa mai densă a unor subiecte de meditaţie gravă, Hasdeu ne apare ca tipul artistului care năzueşte la demnitatea de „autor dificil“.

Deşi verbul poetic e prea ades împovărat de zgura prozaică a discursului retoric, stingherit şi nu destul de mlădios, ca de un vestmânt rigid care nu modelează îndeajuns conturul şi frumuseţea formelor ce îmbracă, ceea ce impresionează cu deosebire aci e temeritatea şi energia vânjoasă a moşneagului prăpădit de suferinţă, în lupta patetică cu materia rebelă, şi din care, chiar când nu iese biruitor, înfrângerea e impunătoare ca frumuseţea tragică a unui amurg. Nimic edulcorat, nici o expresie şovăitoare sau vreo îngăimare diminutivă, cum ar fi fost de aşteptat la acest om, în urma suferinţelor îndurate, ci o vigoare încleştată şi dârză, un simţ remarcabil al monumentalului, o apetenţă pentru tot ce e durabil şi statornic, izvorâtă poate din resimţirea şubrezeniei fiinţei omeneşti. Haşdeu se înfăţişează aci ca un spirit reflexiv, lucid, care se supraveghează necontenit în desfăşurarea procesului creaţiei; de aceea poezia lui înfăţişează, în general şi cu deosebire în acest poem, un caracter descriptiv, mai aproape de prozaismul schematic al cugetării logice, decât de frăgezimea intuitivă şi spontaneitatea inspiraţiei lirice. Sunt totuşi strofe care pot fi citate ca exemplu de adevărată poezie meditativă, în care, pe subt aparenţa descărnată a versurilor, cititorul întâmpină miezul substanţial al unei cugetări poetice, a cărei expresie artistică chiar este remarcabilă.

MIHAI NICULESCU

Cronica literară

I. L. CARAGIALE: Corespondenţă (Opere, VII)

Ediţie îngrijită de ŞERBAN CIOCULESCU

(Fundaţia regală pentru literatură şi artă, Bucureşti 1942)

„Libertate şi existenţă"

de MIHAIL FARCAŞANU

Cu acest al şaptelea volum cuprinzând *Corespondenţa*, se încheie ediţia *Operelor* lui I. L. Caragiale, începută sub îngrijirea regretatului Paul Zarifopol — care a dat publicităţii, între 1930 1932 primele 3 volume — şi continuată cu deopotrivă pricepere cărturărească şi autoritate critică, de d. Şerban Cioculescu. E o faptă de cultură a cărei însemnătate o putem preţui acum când cele şapte tomuri masive ale operei marelui Caragiale ni se înfăţişează ca un criteriu de valoare exemplară, activă pentru cel mai mare folos al scrisului românesc, prin rigoarea cu sine şi probitatea unei conştiinţe artistice neîntrecute în literatura noastră.

D. Şerban Cioculescu semnalează în paginile prefaţiale şi introductive la cel de-al şaptelea volum, două lipsuri dintre care una, din nefericire iremediabilă: volumul e departe de a cuprinde corespondenţa generală, deoarece nu toţi aceia cari se află în posesia unor scrisori sau bilete ale lui Caragiale au înţeles să răspundă la apelul făcut, punând manuscrisele la dispoziţia editorului sau măcar comunicându-i „copiile misivelor prea scumpe, ca să fie înstrăinate". Să nădăjduim, împreună cu d. Şerban Cioculescu, că şi dânşii, înţelegând însemnătatea publicării integrale a corespondenţei caragialiene, vor înlesni realizarea acestui deziderat.

Cealaltă lacună a corespondenţei este că nu întâlnim în ea — pentrucă nu ni s'a păstrat — „nici o singură scrisoare din anii preţioşi ai adolescenţei şi nici din vremea primelor începuturi, ziaristice şi literare... Cum despre aceeaşi epocă nu ne-au fost transmise decât prea puţine mărturii contemporane de oarecare însemnătate, o putem de pe acum considera ca un interval obscur din biografia caragialiană".

Cunoscută fiind cazna depusă de artist în scrisul său destinat publicităţii, până să ajungă la forma care să-l satisfacă, era firesc ca editorul Corespondenţei să încerce a răspunde în prealabil la cea mai nerăbdătoare chestiune din câte-şi vor fi pus, odată cu d-sa, şi cititorii, anume dacă şi la îndeplinirea îndatoririlor epistolare Caragiale era torturat de aceleaşi aprige exigenţe artistice care-i supravegheau cu tiranică luciditate elaborarea scrisului de creaţie. Răspunzând întrebării, d. Şerban Cioculescu, face deosebire între corespondenţa adresată prietenilor şi aceea „destinată circulaţiei literare", în care caz „autorul ei se supune unei adevărate tensiuni":

„Lui Caragiale, în realitate, redactarea unei scrisori nu-i impunea sforţări deosebite, decât când îi lipsea îndemnul interior sau când trebuia să-şi compună un chip de circumstanţă, faţă de un corespondent nefamiliar; când scria însă câte unui vechi prieten sau unui bun cunoscut, tonul natural, demersul sprinten, voioşia, totul denotă cât îi era de plăcută comunicarea pe această cale, convorbirea în scris".

Cu toată rezerva strictă a lui Caragiale, dela care odată nu s'a abătut, privitoare la amănuntele biografice ale vieţii intime, corespondenţa lui, mai ales aceea adresată bunului prieten şi „ultimului confident", Paul Zarifopol este de o comunicativitate lesne cuceritoare.

Unul din aspectele cele mai savuroase în care-l recunoaşteam este al lui Caragiale... caragializând, maimuţărindu-se pe sine cu o bună dispoziţie exuberantă, bufonă uneori, înveselindu-se şi înveselindu-şi corespondentul ca şi pe cititorii postumi ai epistolelor, cu „pot pentru ca să zic", sau „care va să zică" şi „din prin urmare în prin urmare" etc.

„Nu credeţi că glumesc" îl asigură odată pe amicul său Paul Zarifopol, repetându-i asigurarea seriozităţii cu care-i comunica o reţetă pentru d-na Zarifopol („Frau Doctor"). In detalierea reţetei Caragiale găseşte prilejul fixării unui *moment* artistic de o plasticitate perfectă şi poate că transmiţându-i-o lui P. Zarifopol el se va fi gândit şi la coana Joiţica, pe care ştiind-o „damă bună" i se putea întâmpla, aflându-se vreodată „zaifă după troahnă", să aibă nevoe de acea băutură „cam capitoasă" recomandată corespondentului său. Iată fragmentul scrisorii (CIV) despre care e vorba:

„Stimate d-le Doctor, când o damă este zaifă după troahnă, cum este Frau Doctor, i se recomandă de autorităţile medicale (şi lucrul a fost probat până la evidenţă de Frau Doctor) să facă următoarea cură: ia în fiecare zi de două ori, cu o jumătate de ceas înainte de prânzuri, un pahar ca de 250 grame de *bere Porter* cu un gălbenuş de ou proaspăt. Bate bine gălbenuşul cu puţin zahăr (căci berea Porter e prea amară), toarnă binişor berea d'asupra şi amestecă; lasă să treacă puţin spuma şi dă frumuşel pe gât. Băutura aceasta este cam capitoasă; asta nu face nimica; dama mănâncă bine şi-i trage apoi o bună moţăială. In trei-patru zile se constată cu siguranţă o vădită întremare şi bună dispoziţie. Incă odată, nu credeţi că glumesc", etc...

Caragiale tandru şi afectuos, insistent şi interesat, mişcat fără să se sfiască a părea astfel, dar iute redevenind parcă mai el însuşi, în atitudinea contemplatorului lucid care se scutură de răspunderile participării filtrându-şi sensibleria (tot un fel de a participa) prin observaţie exactă şi umor, — iată numai câteva trăsături din bogata gamă sufletească a omului vieţii de toate zilele ce ni se desvălue prin lectura *Corespondenţei*, cu drept cuvânt delectabilă.

*

D. Mihail Fărcăşanu a înţeles perfect că problema libertăţii omului e condiţionată de starea de societate, în care trăeşte şi că numai pornind dela constatarea acestei realităţi, cu toate consecinţele ce le implică, se poate clădi temeinic, evitându-se discuţia stearpă. Cu drept cuvânt, d-sa neglijează aspectul mecanic şi static al problemei, în care liberul-arbitru este opus determinismului, spre a pune accentul pe caracterul social al libertăţii. Libertatea are, în concepţia d-lui Fărcăşanu, caracterul esenţialmente contractual, pe care-l au de altfel toate manifestările practice ale omului, condiţionate deopotrivă de starea de societate: nu poţi fi liber decât prin respectul libertăţii celorlalţi.

Am anticipat asupra concluziei pe care o propune eseul

despre *„Libertate şi existenţă"* (Soc. de cultură naţional-liberală, Bucureşti 1942). Vom schiţa acum înlănţuirea gândirii autorului spre această concluzie.

La d. Mihail Fărcăşanu libertatea împlineşte funcţia cugetării din faimoasa ecuaţie cartesiană. A fi înseamnează a fi liber. „Existăm în măsura în care suntem liberi", iată propoziţia începătoare a studiului d-sale. Dar condiţionarea existenţei prin libertate relevă esenţa dinamică a acesteia din urmă, mişcarea ei dialectică în planul existenţial. Se deosibesc în fapt două sensuri dialectice desfăşurate în acelaş plan evolutiv, dealungul a două etape decisive în mersul libertăţii, spre a satisface funcţiunii existenţiale ce i-a fost atribuită: unul este al mişcării interioare care duce la cucerirea personalităţii desprinsă de orice condiţionare din afară, corespunzând cunoaşterii pure şi desinteresate, disponibilităţii perfecte, iar celălalt este al „angajării" prin acţiune, prin faptă, în mişcarea dialectică a societăţii. Toată valoarea şi plenitudinea de înţeles a libertăţii constă din accentuarea acaracterului ei faptic şi experimental în cadrul colectiv, din confruntarea şi echilibrul propriei libertăţi cu libertatea celorlalţi:

„Contractul social, care nu există istoriceşte, există logiceşte în dialectica internă a colectivităţilor. Criteriul de judecată asupra unei societăţi este prin ur mare acela al respectului omului. al balansului între libertăţi. Dacă însă libertatea unora devine tiranie pentru alţii înseamnează că fundamentul social a fost distrus şi că reîntoarcerea la starea primitivă este iminentă. Privilegiul umanului este atunci arogat de unii şi refuzat altora".

Corectivul libertăţii, ceea ce o împiedică să devină anarhică, făcând din ea, dimpotrivă, un factor activ al menţinerii stării de societate, este asentimentul liber, adeziunea consimţită; adevăratul regim al libertăţii este „regimul unei libertăţi precise, riguros delimitată de echilibrul dintre libertăţile individuale şi de libertatea principială a dialecticei sociale".

Claritatea lipsită de echivoc a gândirii d-lui Mihail Fărcăşanu exclude intenţia insinuării clandestine, în care caz umorul ar fi fost riscant. Nicio aluzie obscură sau piezişe, niciun gând rostit numai pe jumătate, ci totul spus cu accentul sincerităţii, a cărei forţă comunicativă isvorăşte din tăria convingerilor unei inteligenţe oneste, lucidă şi liberă.

MIHAI NICULESCU

FIŞIER

(Urmare din pagina I-a)

„In afara şi înăuntrul ţării, în vechime şi în timpii moderni, au fost mulţi şi foarte mulţi de aceia ce ne zugrăviau în faţa lumii cu un complex de vopsele atât de posomorite, atât de infernale, încât una singură dintre ele ar fi fost de ajuns pentru a face naţionalitatea noastră un obiect de desgust şi de dispreţ pentru toate popoarele...

...şi nu trebue să ne mirăm de... o asemenea sentinţă din gura unor străini, inamici secolari ai naţionalităţii noastre, de vreme ce mai — mai tot în acest fel ne depindeau (zugrăveau N. R.) pe noi până mai alaltăieri chiar boerii noştri româneşti, zicând, de exemplu, în petiţiunile şi în memorandele lor către Puterile Europei: „asupra ţăranilor români nici sfaturile nici exemplele cele mai doveditoare (concluante) n'au putere" ş. a. m. d.

„Dacă ar fi aşa, atunci ar trebui... să aşteptăm... fatala pieire a gintei române, căci un popor condus din furt, din ucigaşi, din incendiari, din nerozi şi din şireţi, nu poate să trăiască, fiind o pură negaţiune. Din norocire, nu străinii, şi nu clasa feudală de valvasori şi valvasini, numiţi altfel boiari, au putut să cunoască şi au dreptul de a judeca caracterul Românilor. Lupul este un expert de minune în privinţa cărnii oii, însă numai atâta, şi nu cumva să vă bazaţi pe ceeace o să vă spună despre calităţile morale ale victimei sale"...

(Caracterul...)

*

„Patriotismul nu este de a ţine prin oarba deprindere la locul naşterii tale. E poetic a zice: iubesc această colibă, acest răuleţ, acest arbore, căci aci văzui lumina zilei, aci am petrecut anii copilăriei, aci jucam pe iarbă, — dar aceasta nu este şi nu poate fi patriotism, sau cel puţin numiţi-l un patriotism curat animal, *mai prejos de înălţimea omului: patriotismul bunei, ce stă pironită în hornul cu care se dedase, sau patriotismul mâţei, ce rămâne neclintită în locuinţă, deşi zece stăpâni se mută şi se succed unul după altul. Patriotismul nu este, de asemenea, mulţumirea de o vedea prosperitatea exterioară a ţăru sale, privind astfel orice situaţie posibilă, din dată ce i se asigură o pâine mai dospită, un bordei mai spoit, o haină mai croită. Mizerabil mercantilism!*

Negreşit, patriotul cel adevărat nu se poate opri nici el de a nu-i fi drag să privească propria sa vatră oglindind mereu aspectul grădinei celei mai înflorite, dar această porţiune aşa zicând brută a iubirii el o supune imperiosamente unei aspiraţiuni cu mult mai înalte, unei aspiraţiuni ce are dreptul ea singură de a pretinde la sacrul nume de patriotism: mărirea naţională".

(„Patriotism şi neîncredere")

*

Noi zicem „mărirea naţională", *iar nu* „mărirea ţării", *căci este o distanţă imensă între aceste două ordine de idei, dintre care una reprezintă divinitatea sufletului şi cealaltă pulberea lutului!"*

(„Patriotism...")

LAFCADIO

Propertius

(Cântec de uitare, II 11)

Să scrie alţii pentru tine versuri
Sau fii uitată — una mi-i — căci a
Te lăuda în vers înseamnă a
Svârli sământă lutului nerodnic...

Ascultă-mă: s'or duce toate câte
Acum te'mpodobesc cu frumuseţi —
In ziua morţii grele de tristeţi...
Nesocotind ţărâna-ţi, nu va spune

Vre'un trecător c'ai fost lumină'n lume...

NICOLAE PREDESCU

Melancolie

Nici un cânt — nici o tristeţe
nu'şi mai tremură oglinda, —
nici un ciob de frumuseţe
nu-mi mai luminează tinda.

Calea visuluui — vadană —
şerpuind prin buruene
pare-o iederă sărmană
fără evantai şi trene.

Câte-un vis doar mai încearcă
clampa uşii s'o urnească,
trudnic — fâlfâire parcă
trece peste zări de iască.

Dar părerea cade. Stele
se opresc din clipet — sgură.
Numai gândurile mele
clipa, nevăzut-o fură...

Lung — pustiul se revarsă
ca un blestem — ca o mare —
peste depărtarea arsă
fără pietre de hotare.

Singur — subt imensa boltă
simt cum sufletu-mi tânjeşte —
flori, din lacrimi, se desvoltă —
depărtarea mă umbreşte...

Câtă tragi-comedie!
Nici un zâmbet să nu am —
lumea să o văd pustie
ca pe vremea lui Adam...

EMANOIL FLORENS

Portativ

Mi-e sufletul un portativ pe care,
Bemolizate note de suspin,
Se 'nşirulesc în versul cristalin
De dragoste, de dor şi de plecare...

Curg notele pe portativ, curg lin —
Şiraguri de corăbii plutitoare
Sorbite 'n largul unui vag destin,
In cântec de sirene-amăgitoare...

Aprinde-ţi farul inimii, de jar,
Nu le lăsa ca să îşi frângă 'n larguri
Inaripatele lor, mici, catarguri!...

Avântul lor, în pulsul de pojar,
E pentru tine. Tu eşti leit-motivul
Ce face să vibreze portativul!...

ŞT. V. IONESCU

CANTECE NOUI

A doua scrisoare

către poetul tânăr

Anul trecut, cam tot pe timpul acesta, îţi scriam câteva rânduri, prietene poet, rânduri în care căutam să lămuresc câteva mărunte, dar totuşi esenţiale neînţelegeri, care stăruiau între noi. Nu ştiu prea bine în ce măsură am putut limpezi atunci aceste meandre, dar asta nu are prea mare importanţă, fiindcă mi se pare că aşa zisele „lămuriri" se dau întotdeauna spre a nu fi înţelese.

Şi dacă astăzi vreau să vorbesc din nou cu tine, în puţine rânduri, n'o mai fac spre a lămuri cine ştie ce probleme, ci numai pentrucă mi-este dor de tine, necunoscutul şi adevăratul meu prieten. Tu vii zi de zi pe masa mea de lucru în chip de scrisoare, iar uneori baţi chiar la uşa mea, cu un deget imperceptibil; întotdeauna te aştept cu aceeaşi bucurie, poate tocmai fiindcă nu ştiu cine eşti, gata fiind să descopăr în tine un univers nou, o lume necunoscută.

Vin astăzi înspre tine cu sufletul deschis. La dreptul vorbind, nu ne cunoaştem, decât de un an de zile şi mai bine, de când drumul tău a devenit şi al meu, am început să ne ştim. Ce importanţă mai are oare atunci faptul acestei materiale necunoaşteri? Atâţia câţi aţi venit, pe toţi vă cunosc, mai bine decât s'ar putea crede. Ciudat este faptul că se mai află câte unul care să se înşele asupra mea, imaginându-şi cine ştie ce.

Iată de pildă că am primit mai ieri o misivă din partea unui poet, care-mi spunea că sunt un fel de paznic, „un Sfânt Petru cu cheile", lăsând să pătrundă „numai talentul". Să mă ierte corespondentul acesta, dar misterul „cheii", este într'adevăr atât de... misterios, încât fiecare din noi îl deţinem, chiar într'o măsură de care nici nu ne dăm seama; cheia talentului e în noi. Iar în ceea ce priveşte acel rol de paznic, noi îl vrem mărginit numai în cadrul unor anumite limite, de care niciodată nu ne vom îngădui să trecem. — Gândeşte-te, prietene care ne scrii din cutare sau cutare oraş, că şi noi suntem cel puţin la fel de tineri ca şi tine, şi că nu putem să refuzăm niciodată o mână, ce ni se întinde cavalereşte şi franc.

Şi totuşi...

Şi totuşi ne-a fost dat să vedem oameni care au urcat alături de noi sau cu noi, întorcându-se împotrivă-ne, cu un aer şi cu o atitudine care le face cinste — dar numai când acest cuvânt e o noţiune relativă. Am văzut apoi caractere care se frângeau mai rău decât iarba în bătaia vântului, tot aşa cum am auzit, înjurându-ne azi, guri care până ieri ne „lăudau" cu aceeaşi uşurinţă. Am trecut prin toate şi am trecut peste toate, fiindcă pe noi nu ne interesa acest om murdar şi frumos, ci cântecul, descătuşat de gură, pierzându-se în slavă, pur şi limpede. Cântăreţul putea să aibă ochii verzi sau pantalonii cârpiţi, tot aşa cum putea să fie blond sau gras. Poţi spune lucruri frumoase, chiar dacă ai neşansa de-a fi bâlbâit!

Te văd parcă, în clipa în care vei ceti aceste cuvinte, care tocmai fiindcă ţi se adresează ţie, ţie şi ţie, nu se adresează nimănui. Le-am scris în toiu de noapte, aruncându-le mai mult vântului, fără de grije, aşa cum nici copacului nu-i pasă de frunzele ce i le răpeşte toamna. Te văd cetindu-le şi zâmbind sau trecând cu indiferenţă asupra lor.

TU — adică oamenii cei mulţi, — dar nu TU, prietenul meu nedescoperit, pentru care dacă îmi fur o oră de somn şi o oră de viaţă, darul acesta neînsemnat e mai mult de cât un dar...

Versurile tale trec pe sub ochii mei cu o migală pe care mi se pare că nici nu o bănueşti. Armoniile tale sunt liniare — le iubesc. Dă-mi voie, să fi scris de astă-dată numai şi numai pentru tine. Primeştemi deci rândurile acestea dela suflet la suflet, pe care le-am pus pe hârtie la ceasul în care se scrie mai mult femeilor dragi, iubitelor adică.

Şi chiar dacă tu mă vei vedea şi mai departe cu barbă şi chei, să ştii că eu sunt altul. Adică al tău, ca frate,

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se expediază la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: V. P. Nect., I. Arm., Horia Carp., Mad. I. Viorel, E. Dor., H. Petr., P. Munte, Sandu D., Ovidiu Bal., Melinte V. A., Iulian Mart., M. Cal., C. Milc., Vera Lucia Ned., St. Beţanu, St. Lic., Hamilcar B., I. Gheorghiţ: *Nu.* George P., V. Fl.: *Da.* Ion Mar., Traian Bir.: *Numai poesii!*

„La porţile Odesei", de Corneliu Penescu

De curând a apărut o lucrare asupra războiului care se cere remarcată. Este vorba de volumul de nuvele al d-lui Corneliu Penescu: *La porţile Odesei*, care în cele 12 capitole ale sale desfăşoară o serie de tablouri emoţionante din campania rusească.

Cartea se deschide cu un simbolic „Cântec de noapte", în care icoana reală a Chişinăului desrobit, este redată cu o adevărată virtuozitate, în ceeace priveşte claritata verbului.

„Oraşul fumega încă. Casă după casă, mistuite de pustiul focului se înşiruiau în imagini apocaliptice. Cadavre de oameni, maşini militare distruse de obuze date în plin, tancuri schrijilate de lovituri, unele arse de materii inflamabile şi o lume pestriţă rătăcind pe străzile acoperite de ruine, te copleşeau de tristeţe.

Bubuituri de puşcă se prindeau de ureche într'un ecou nesfârşit. Intr'o noapte cu lună, buimăcit de atâtea pocnituri, m'am dus să caut patrula".

— „Dece trageţi, fraţilor?"

In acest cadru se leagă dialogul între comandant şi patrula care raportează că soldaţii germani trag cu puşca, să nu fie prădaţi cei morţi...

Autorul descrie apoi drumul Tighinei: *„Poduri aruncate în aer. Gări ce fumegau încă, hoituri de oameni şi de animale şi peste tot, urmele luptelor ce se însăilau în fuga maşinei, fixându-se în minte pentru totdeauna".*

Accentul caracteristic însă, în bucata de introducere, ca şi în toate celelalte capitole, cade pe

faptul psihologic. Mediul înconjurător, animalele, maşinile, armele, monştrii de oţel tereştri sau sburători, luptele, vârtejurile de foc, bombardamentele, toate aceste crâncene realităţi ale războiului constitue numai un cadru, în care locul de frunte îl ocupă sufletul ostaşului cu întregul lui lanţ de frământări, credinţe, superstiţii.

Insuşi autorul, d. Corneliu Penescu, prins în angrenajul nesfârşitului vacarm al luptelor, în care moartea îi dădea târcoale la fiecare pas, cade pradă unei superstiţii pe care o redă magistral, în câteva pagini:

„Dar, n'apucarăm bine drumul podului, când, ca eşit din adâncuri, un cântec de cucuvea mă făcu să mă opresc din mers. Din sus, de pe deal, o voce stinsă de emoţie soma în tăcerea nopţii vreun rătăcit pe ulicele Căuşanilor:

— „Stai! Cine-i?"

Vocea se auzi de trei ori, odată cu ecoul strident al cucuvăii, ajungând la urechile mele un amestec de: „Stai!", „Cucuvea"; „Cine-i", „C-vea"; obsedant, chinuitor.

Rămăsei înfipt în drum ca un plop bătut de vânt, sgâlţâit de tremur stupid pe care încercam zadarnic să-l stăpânesc.

— „Să mergem, zise Gună. Este santinela dela formaţiuni.

— „Santinela, ca santinela, Dar cucuveaua?

— „Aşa cântă ele noaptea. E satul pustiu şi ars".

Obsesia cântecului de cucuvea, în tot complexul faptelor din zona operativă, este redată cu o impresionantă gradaţie, până când se ajunge la un desnodământ cu totul neaşteptat, după nenumărate nopţi de chinuri şi de nesomn.

Autorul descrie apoi „Drumurile Ucrainei", localităţile „Beliaevka", „Freudenthal", „Tatarka", pe unde mergea odată cu înaintarea infanteriei.

Episoadele, unul mai dramatic decât altul, se urmează vertiginos.

Dintr'un scurt dialog, ne putem da seama de starea sufletească a infanteristului, în timpul atacului duşman.

Pe uşe, năvăleau bunii mei ostaşi.

— „Domn' maior, mai trăiţi? Bomba căzu lângă fereastra dumneavoastră! ţipă Stroilescu

Mă uitai la Grigoriu. Era palid şi de un calm straniu. Reflexul emoţiei.

— „Adică cum? Chiar lângă noi, Stroilescule? Şi nu ne-a făcut nimic? Auzi, Grigoriule!

Şi începui să râd puternic, fără să-mi dau nici eu seama de ce râdeam.

O pagină superbă din viaţa şi luptele grănicerilor a încrustat-o acest scriitor în capitolul intitulat: *„Cota 55,2"*, iar cu bucata *„Acolo doarme un infanterist"*, d. Corneliu Penescu aduce cel mai frumos şi mai simţit omagiu ostaşilor noştri din infanterie, pentru eroismul şi spiritul lor de jertfă.

Iată câteva rânduri din acest magistral epitalam al nunţii sângelui românesc:

Au căzut atâtea spice.

Undeva înapoi, aproape de drum, apar primele cruci: ofiţeri, subofiţeri, soldaţi.

Infanteria merge înainte, zi şi noapte şi doarme între focurile inamicului. N'o vede nimeni. Merge printre gloanţe ca şopârla.

Dar în urma ei, crucile se ridică pe margini de drum, slăvind moartea eroică.

Trecătorule, opreşte-ţi puţin ochii pe crucea albă.

Acolo doarme un infanterist. Onoarea Patriei.

Volumul *„La porţile Odessei"* cuprinde şi câteva evocări de ofiţeri infanterişti eroi: Locotenentul colonel Ion Trofin, căpitanul George Neamţu şi căpitanul Ionescu Anton. I-au fost buni camarazi de arme şi de idealuri. De aceea şi portretizarea lor, în cadrul luptelor în care au căzut, este făcută cu penelul inimei, nu numai al meşteşugului.

Se vede în fiecare rând, în fiecare cută sufletească a Eroilor, în fiecare întâmplare, în fiecare gând trimes înapoi spre cei rămaşi acasă, simţirea atât de adânc camaraderească a ostaşului şi scriitorului Corneliu Penescu.

Pentru el, ca şi pentru cei cari vor citi „La porţile Odessei" cei trei eroi, simbolul celor mulţi, celor viteji, rămaşi pe câmpia Ucrainei, nu sunt morţi.

De aceea, cartea d-lui Corneliu Penescu constitue un mare aport adus literaturii noastre eroice.

O scrisoare a Mareşalului Mannerheim

către un scriitor român

Dela Marele Cartier General, unde i s'a remis un volum în limba română al Kalevalei, Comandantul suprem al forţelor Finlandeze, Baronul Gustav Mannerheim, Mareşal al Finlandei a adresat următoarea scrisoare Domnului Barbu B. Brezianu, traducătorului epopeei naţionale a poporului prieten şi aliat:

„Foarte mişcat de amabila „atenţiune, vă trimet căldu„roase mulţumiri, felicitân„du-vă pentru frumoasa „dumneavoastră ispravă de „traducător care e menită să „strângă şi mai mult legătu„rile finlando-române".

MANNERHEIM"

CARNET DE RĂZBOI

de STELIAN TECUCIANU

Atacul care are loc la 5 dimineaţa după incursiunea sondă din noaptea trecută, reuşeşte câştigul unui avans de 5 kilometri. Avansul însă, nu-l câştigăm decât după ce toate tentativele disperării ruse, cad. Inspiraţia sovietică în găsirea soluţiilor de extrema, deşi ridiculă uneori, nu se epuizează aşa uşor. Astăzi ea a mers până la parodia vicleniei consumată a calului troian, cedându-ne cu o uşurinţă de strategie puerilă, un colhoz şi o claie mare de fân care prin poziţia lor constituiau două obiective avantagioase. Ruşii se înşeală însă căci noi ştim legenda „timeo Danaos ut dona ferentes", aşa că nu ne aventurăm decât cu prudenţă şi către colhoz şi către claie. Şi peste puţin, ne convingem că prudenţa nu ne-a fost fără temeiu. Ruşii de azi nu mai sunt doar ruşii războiului de eri. Acum ei uzează de toate manoperile şi de toate derivatele, care, de cele mai multe ori, nu respectă aşa zisa luptă dreaptă românească.

De astă dată, scontând bine înţeles într'un efect de panică, s'au vârât peste tot în claia de fân şi de aci încep să tragă în toate direcţiile, de îndată ce înaintarea noastră le deveni ameninţătoare. Eroismul acesta „in extremis", nu ţine însă mult. Câţiva voluntari de ai noştri reuşesc să se strecoare până la claie să-i dea foc. La aşa ceva nu s'au aşteptat poate, ruşii. De aceia se văd încolţiţi şi înşelaţi în această „mise en scène", ca ursul din povestea cu pescuitul, ghiaţa şi coada. Şi atunci nu le mai rămâne altceva, decât să ne ofere un spectacol de disperată pantonimă: încercând să-şi salveze cel puţin viaţa dacă restul l-au pierdut, pentru a-şi creia o cuirasă aproximativă şi pentru a fi mai puţin văzuţi, fug cu snopi de grâu în spate. Atunci când trecem prin poziţiile lor, dăm de arme părăsite, căşti, măşti şi morţi. In fugă au azvârlit totul. Unii morţi totuşi, mai au încă lângă ei snopul cu grâu.

La traversarea unei pădurici, întâlnim un convoi de prizonieri şi o targă cu un rănit. Mă apropii de targă şi de abia recunosc rănitul.. E elevul plt. F. V. Acoperit cu o foaie de cort însângerată şi galben cum numai morţi pot fi, are mâna stângă ruptă iar dela dreapta stâşiată palma. Cu atât mai mult mă miră şi mă sperie zâmbetul lui uscat care-i însoţeşte cuvintele de o banalitate tristă: „à la guerre comme à la guerre". Il încurajez pe cât pot, deşi îmi dau seama cât de inutile îmi sunt cuvintele şi targa porneşte mai departe spre postul de prim ajutor.

La ora 6 dimineaţa un grup de 7 avioane de recunoaştere sovietice, sondează şi mitraliază spatele nostru. Antiaeriana noastră, după o luptă scurtă doboară două şi le înlătură pe celelalte. Unul din aparate n'a căzut prea departe de noi. Din poziţia noastră am putut urmări lupta ca la un meeting. Inainte de a cădea, avionul atins s'a ridicat vertical ca pentru numele tatălui, după care a căzut vertiginos. L-am văzut şi sfărîmat la pământ. Un avion doborît nu e un spectacol recomandabil cenesteziei noastre.

De fapt, pentru noi nici nu e timp de spectacol. Căci lupta e mai puţin în aer şi mai mult pe pământ. Uneori schimburile de focuri sunt atât de rare, că sunt trase numai pentru a se marca o prezenţă. Alteori se trage pentru studiu şi loviturile amintesc doi duelişti moderni care trag în sus. Astăzi însă, când am descoperit poziţia şi aliniamentul inamic, tragem aşa fel, că orice iniţiativă inamică e condamnată. Dela observator văd cum ruşii stau aplecaţi la pământ fără să mai facă vre-o mişcare. Sgomotul asurzitor al loviturilor îi culcă ca altădată tunetele pe păzitorii lui Isus, când Fiul Domnului învia. Aidoma, păzitorii de acum ai răstignirii lui Isus, fac la fel şi tot ca tunci, tunetele de acum sunt ale unei învieri.

Seara, la vre-o două ore după asfinţit încep şi escapadele şi investigaţiile aviaţiei noastre. E un grup de 9 aparate pe care în zadar încearcă să le oprească proectoarele şi antiaeriana sovietică. Feeria pe care ne-o oferă apărarea aeriană sovietică, e un spectacol de kermessă. Trena colorată a antiaerianei ruse urmăreşte neputincioasă aparatele noastre. Căci ele se strecoară printre nori şi pe sub nori, la fel lui Ulysse, care ridiculiza setea de răzbunare a ciclopului, strecurându-se din peşteră, agăţat de lâna protectoare a unei oi.

O ceaţă deasă, conciliantă, impune astăzi, cel puţin pentru o bucată de timp, un armistiţiu obligatoriu. Profităm de ea pentru a ne astâmpăra setea cu ceva pepeni din bostana care e lângă noi. In mijlocul bostanei, câteva vite pasc impasibile ca în timpuri normale. Indiferenţa lor faţă de moarte poate fi luată ca o lecţie pentru oameni. De altfel chiar şi noi oamenii am început să avem un fel de nepăsare budistă pentru moarte. Ea nu mai impresionează în nici un caz ca în timp de pace. Atunci un mort anonim chiar, împrăştia o atmosferă de desnodământ aproape cosmic. Simţeam parcă prin moartea fie şi a unui anonim, că echilibrul şi armonia universului au fost rupte. Acum însă, vedem atâţia morţi şi totuşi nu mai suntem încercaţi nici pe departe de regretele metafizice de altă dată. Vrând, nevrând, moartea în războiu e un fapt divers pe care abia dacă îl mai observăm.

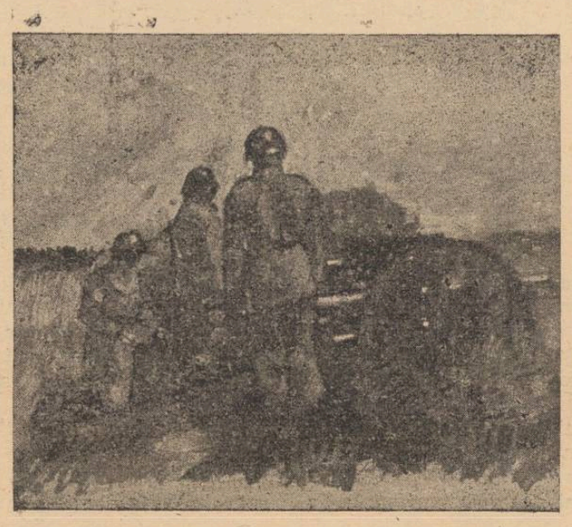

...Un frumos răsărit de soare şi un apus de lună. Unele din multele pe care le-am văzut şi le vedem mereu. Dacă Emil al lui Rousseau ar fi aci, luptător, şi-ar da seama, aşa cum ar fi vrut Rousseau, că pământul se învârteşte. Dar mai impresionant de cât soarele sunt astăzi norii cari, în olimpismul lor seamănă de multe ori cu norii pictaţi pe cupolele bisericilor. Iţi vine să crezi atunci că ei sunt singurul lucru ortodox care a mai rămas în ţara asta în care cerul e aşa de aproape, iar Dumnezeu aşa de îndepărtat.

După amiază primim corespondenţă. Mai fiecare are o carte poştală sau chiar mai multe. Lectura lor se face cu un ceremonial deosebit. Nimeni nu citeşte decât pe îndelete, filând fiecare cuvânt ca o carte la jocul de cărţi. Bucuria lecturii e astfel mărită. De altfel bucuria e oricum, mare. Căci a primi în stepa asta indiferentă o carte poştală, e o bucurie care nu seamănă decât cu bucuria unei caravane în pustiu, care dă însfârşit de o oază. Acest lucru nu-l putem aprecia decât noi, cei de aci: o carte poştală prezintă în situaţia noastră, mai mult de cât cine ştie ce literatură premiată cu Nobel.

Seara pe la ora 8, antiaeriana rusă trimite sute de porectile în spre un grup de aparate amice, care reuşesc totuşi să se strecoare printr'un baraj de proectile colorate ca nişte alviţe.

Mai târziu se vede lumină mare în spre Odessa. Nu m'ar mira dacă ruşii ar distruge Odessa, după cum nu mă miră nici distrugerea celor mai frumoase oraşe ale lor. Ce contează doară, la ei, ştiu eu ce oraş, când n'a contat un Dumnezeu! N'a instigat o voce din popor care s'a numit Bakunin: „trebue să distrugem fără a ne gândi la creaţie; a creia nu e treaba noastră". De fapt nici nu era nevoe de această invitaţie atât de puţin edilitară pentru a se atenta la armonia lumii întregi. Ruşii au simţit şi au realizat totdeauna ceeace Bakunin doar a spus. E o furie nihilistă care te face să vezi în toţi ruşii, nişte obsedaţi ai sfârşitului lumii.

Deşi dimineaţa peisagiul e brumat, peste zi ne înconjoară mai multe muşte decât în mijlocul verii. Unele din ele, cele mai supărătoare, sunt verzi şi multe cum numai lăcustele mai pot fi. Frumos şi cochet vopsite, ele sunt frumoase ca şi ciupercile necomestibile. Hrana lor e însă moartea, iar ostneala lor e s'o împrăştie cât mai mult. Sunt muştele frontului, muşte de cadavre, muştele morţii...

Astăzi înainte de amiază cele 8 avioane care ne patrulează sectorul s'au întâlnit cu un şir lung de cocori care merg înspre sud într'un frumos unghiu ascuţit dela care s'au inspirat şi celelalte paseri metalice.

In alte timpuri, plecarea cocorilor, ar fi predispus la melancolie. Acum însă nu e timpul pentru aşa ceva. Totuşi plecarea lor ne spune că n'am înaintat numai în Ukraina ci şi în toamnă. Pentru noi e tot ceeace putem afla şi şti. Căci celelalte împărţiri mai mici ale timpului au fost uitate. Aşa, nimeni nu poate şti cu siguranţă în ce zi suntem şi nici nu suntem neconsolaţi că n'o ştim. Calendarele au căzut în desuetudine, iar ziua Domnului e o zi ca oricare alta.

După amiază, cam la vreo două ore, cerul îşi părăseşte seninătatea de dimineaţă şi nori groşi încep să danseze într'un dute-vino neîncetat, o rumbă ameţitoare. Până acum n'am mai văzut nori aşa vagabonzi. Aleargă de colo colo în toate direcţiile, în timp ce alţii mai de sus îi privesc olimpic fără să se mişte. Nervozitatea asta a norilor nu e în nici un caz de bun augur. Temerea ne e adeverită mai spre asfinţit, când începe ploaia. Atunci trebue să ne adăpostim de bine de rău, într'un fel de cort, pe care l-am improvizat ieri. Oricum tot e mai bine în el decât afară. Ploaia însă n'o putem uita, căci ea cade deasupra noastră ca nişte cuie într'o blană. O fi ea ploaia pentru pământul plugarilor o mană a lui Moise, dar pentru noi nu e decât reumatism. Noroc însă că înainte chiar de a se întuneca bine, norii îşi scuturaseră tot necazul.

O ceaţă deasă, bine venită, ne îngădue să ne mişcăm mai în voie şi să ne spălăm. Ceaţa asta e un avertisment al toamnei dar şi un semn că nu mai avem mult până la mare. Acelaş lucru ni-l confirmă de altfel şi şase ruşi care, profitând de ceaţă, se predau cu arme cu tot. Mai târziu, soarele destramă însă ceaţa, încetul cu încetul. Atunci prizonierii ne indică pe teren linia rusă şi duelul reîncepe. Cota 94 unde e organizată apărarea sovietică, e bătută metru cu metru. Răspund însă şi ruşii cu ceva tunuri care trebue să fie instalate undeva pe calea ferată, cu branduri şi uneori şi cu dum-dum. Iar pe deasupra, ca duşman comun avem şi noi şi ruşii, muştele verzi. Sunt atâtea că dacă ar fi albine, am avea atâta miere că n'am mai avea nevoe de albine. Şi aşa se aşează şi pe mâini şi pe faţă şi peste tot, încât respir adânc ca să mă conving că n'am murit. De aceea, de altfel, cu tot vacarmul unui foc nimicitor, nu le pot trece sub tăcere.

Seara, spre marea mea mirare, aud în apropiere, miorlăitul unei pisici. Trebue să fie refugiată din satul vecin. Când se apropie mai mult, o iau în adăpost sub ocrotirea mea. Ii dau puţină pâine, pe care o mănâncă deşi e tare şi o las să se aşeze unde vrea. Ca răsplată începe să toarcă. Şi toarce şi toarce ca şi când am fi la gura sobei şi ne-ar povesti bunica ceva din „O mie şi una de nopţi". E prima muzică, primele ritmuri pe care le aud de când am plecat pe front. Aş fi preferat totuşi un câine, deşi el nu mi-ar fi putut oferi nici monotonia dulce a acestui solo imbietor. E bună însă şi o pisică.

Târziu aţipesc în neaşteptatul nani-nani al chiriaşei mele feline, însă mă trezeşte zvăpăiala şoarecilor care joacă peste tot pe unde sunt coceni. Pe unul îl simt pe lângă foaia de cort lângă ureche. Ne-am cam obişnuit cu ei. Mă miră indiferenţa pisicei la provocările adversarului hereditar. Pe semne că va fi intervenit vre-un pact de neagresiune între cei doi beligeranţi sau li s'a modificat povestea, căci aşa nepăsătoare stă pisica, încât mi-e teamă să nu-i facă ceva şoarecii.

La ora 7 dimineaţa are loc un atac care ne aduce un avans de 4 km. Inaintând, dăm, pe lângă obişnuitele puşti, măşti sau căşti ruseşti, peste cai morţi sau numai răniţi. E greu ca văzându-le, să nu compătimeşti aceste animale care nu ştiu nici teoria spaţiului vital, nici legea talionului şi care totuşi au de suferit ca şi cei care le ştiu.

La 3 km. de vechea noastră poziţie, dăm de un sat. Populaţia s'a ascuns toată de teama bombardamentului, într'o hrubă imensă dela capul satului. Asemeni adăposturi, spun locuitorii, se găsesc în toate satele din jurul Odessei şi unele-s tăcute de pe timpul ţarilor. Sunt aşa de solide şi de ascunse sub pământ, că nici aviaţia nu le poate face ceva.

In sat ne oprim până la fixarea dispozitivului. Profit de acest timp şi intru într'o casă pe al cărei perete e o mică placă de lemn pe care scrie în albastru „Bibliotecă". Curios să ştiu ce fel de cărţi pot fi într'o bibliotecă rusească, trec dintr'o cameră unde sunt numai hârtii, paie, jurnale, fotografii de Lenini, Stalini şi câte şi mai câte, într'altă cameră unde găsesc într'adevăr, asvârlite pe jos, numai cărţi. Aci rămân stupefiat. Căci văd atâtea studii asupra lui Lenin şi mai ales Stalin câte nici nu vor fi poate scrise asupra lui Shakespeare. Unele din ele sunt destul de groase şi în două sau mai multe volume care depăşesc o mie de pagini. Mă întreb cu nedumerire ce se poate spune într'o mie de pagini, despre un Tutankamon încă în viaţă, le răsfoesc şi îmi dau repede seama, că sunt pline de retorica umflată şi lipsită de consistenţă, care e nota de altfel a tuturor confecţiilor regimului. Se vede cât de colo, că aci ca şi aiurea, totul e improvizat şi lipsit de orice simetrie şi durabilitate. Stalin n'a avut grije de altfel, să-şi facă durabile, nici cel puţin propriile lui statui. Aşa bunăoară, în faţa bibliotecii a fost odată un Stalin care astăzi e decapitat. Operaţia trebue să fi fost foarte lesnicioasă, căci statuia e confecţionată din ceva asemănător molozului. Şi ca statuia asta, sunt de sigur toate şi ca toate statuiele lui Stalin e tot ce s'a înfăptuit într'un sfert de secol. Se poate spune de aceea, că Stalin şi regimul patronat de el a căzut din cauza propriei lui statui.

Cântec de leagăn

Pe front e-o tăcere de schit la vecerne,
Răcoarea şi noaptea se lasă, se lasă...
Prin găuri, în grâul ce foşnete cerne,
Soldaţii visează porumbul de-acasă.

E-un murmur de greeri din vremuri uitate,
Se vede încolo un sat care arde.
Zac morţii... zac morţii... un miros răzbate...
Gem numai răniţii purtaţi pe brancarde.

Deodată un cântec... un cântec deodată...
Şi căştile-ascultă, ascultă ce spune...
Duios dintr'o casă de brandturi muşcată,
Un cântec de leagăn a prins să răsune.

Prin inimi un zâmbet, un zumzet, un treagăn,
O undă de taină de suflete-i suptă.
Ce caută oare un cântec de leagăn,
Un cântec de leagăn, pe câmpul de luptă.

Răsună, răsună cu tot adevărul,
Alunecă gingaş, plutind peste moarte.
Şi grâul, ah grâul e 'ntocmai ca părul,
Ca părul copiilor care-s departe.

Soldaţii ascultă, visând în neştire,
Visând în neştire c'un dor care sfarmă.
Şi plini de mâhnire şi plini de mâhnire,
Obrajii se culcă pe paturi de armă.

Poniatowka, 1941.

GEORGE LESNEA

Spre amiază ne instalăm în noua poziţie iar cam la vre-o oră două, tragem primele focuri. La această oră ne ajunge şi bucătăria dar din păcate războiul n'are ore de minister. De abia după vre-o oră şi ceva putem lua masa pe rând. Avem o tocană de cartofi destul de reuşită. Slavă Domnului! Se găsesc destui, sunt foarte buni şi nu cer o osteneală prea mare. Când mă gândesc că Parmantier a trebuit să-i introducă prin vicleşug în bucătăria Franţei şi a Europei !...

Azi ne-a venit corespondenţă. Eu am o carte poştală dela prietenul F. şi alta dela Z. Din altă parte, dela ai mei, nimic. Parcă ei ar fi pe front, nu eu. Nu că ar putea să-mi scrie cine ştie ce, că doar toate scrisorile tuturor sunt aceleaşi, dar câteva cuvinte primite din ţară sunt un semn că încă n'ai murit. Poate aşa se şi explică bucuria cu care fiecare îşi comentează cele câteva rânduri celorlalţi, chiar dacă nimeni nu-i dă ascultare.

După amiază se abate pe la noi un câine mic de vânătoare care înebunit de atâtea lovituri se strecoară parcă hoţeşte pe lângă noi, adulmecând sau visând poate vre-o bucată de pământ unde nu e războiu. Il prind, îl iau cu mine şi-i dau ceva de mâncare. Mă gândesc chiar să-l păstrez. El nu e deloc contra. Ba peste noapte îi devenim şi eu şi decorul, aşa de familiari, că se culcă aproape pe mine. Dimineaţa am însă surpriza să constat că oaspele meu vagabond, a profanat filantropismul ospitalităţii mele. Căci mă scol puţin udat. Oaspele meu patruped a crezut poate că sunt stâlp.

Dimineaţa e tare frig. Cel puţin însă am satisfacţia că în acest fel s'a domolit sprinteneala muştelor. Pentru mine cel puţin, ele deveniseră un pretext de obsesie aşa cum devenise frigul pentru Napoleon care, când era în Rusia, în corespondenţa cu împărăteasa Luiza, făcea întotdeauna în cele câteva cuvinte pe care i le trimetea, meditaţii în jurul termometrului. Acum muştele stau atârnate peste tot în grămezi curioase, care dau impresia unui bizar tapet.

Noaptea, pentrucă trebue să tragem şi pentru că ni s'a terminat gazul, încercăm benzină cu sare. Cum însă această combinaţie alhimică nu reuşeşte întrebuinţăm untdelemn. Pus în felinare, untdelemnul arde ca în nişte candele aflate în slujba războiului. De acum putem ochi şi putem trage.

Un atac reuşit înainte chiar de timpul scontat, ne duce în dispozitivul ruşilor, câţiva kilometri. In fugă, ruşii lasă pe vechea poziţie, printre altele şi cutiile lor mari cu tutun manorca. Le găsim toate pe lângă o movilă mare care, atât a fost bătută de noi, că seamănă cu faţa unui bolnav de vârsat. Intr'unul din adăposturi dăm peste 2 ruşi cari, ca şi când nimic nu s'ar întampla, se scarpină de zor. Când ne văd ridică mâinile în sus. Unul din ei ridică doar o mână, iar cu cealaltă, continuă o luptă cu motive serioase. Ii dau dreptate. Ştiu că păduchii au rolul lor hotărîtor în istoria războaielor.

Intre timp se înserează. Asta însemnează pentru noi, riscul de a recunoaşte şi ocupa poziţia, noaptea. Trebue însă s'o facem şi o facem. Dar a doua zi, tragerile ruşilor ne dovedesc că poziţia noastră e într'un loc deschis, care poate fi văzut şi supravegniat. Facem atunci toate eforturile să ne plasticizam cu mediul, prin camuflaj. Dar ruşii nu se lasă înşelaţi. Tragem şi noi dar trag şi ei. Din fericire firul telefonic nu ne-a fost rupt şi telefonul merge. Atunci primim consemnul să încetăm deocamdată, orice mişcare. De acum trebue să fim ca vulpea din poveste. Trebue să dăm ruşilor impresia că suntem morţi. Dar ruşii nu sunt chiar ca ţăranul din poveste şi trag mereu. Stăm cu toţii adăpostiţi în şanţuri. Un ostaş citeşte între o lovitură şi alta „Visul Maicii Domnului". Şanţurile în care stăm sunt un fel de bărci de salvare. Stăm în ele ca puii sub cloşcă, cum spune un ostaş. Iar după fiecare lovitură, ridicăm capul şi strigăm din şanţ în şanţ să aflăm dacă nu s'a întâmplat ceva la cineva. Ştim după şuerat când vin loviturile şi tot după şuerat le apreciem distanţa. Cad multe pe lânga noi şi, strânşi între pereţii înguşti ai şanţurilor, ne cutremurăm odată cu pământul ca şi când noi am fi pământul din jur. O lovitură de artilerie grea cade numai la 3 metri de noi. Am avut atunci senzaţia că a căzut chiar pe taluz. Din fericire a căzut numai aşa fel că ne putem scula. Ceilalţi, din celelalte şanţuri ne credeau morţi. Parcă ne proteja cineva. Ostaşul cu cărticica de rugăciune crede sigur că „Visul Maicii Domnului".

Clipele astea grele ţin până la 12,20 când atacul nostru amuţeşte focul rus. Atunci profităm de moment şi ne strecurăm într'o altă poziţie, unde nu ne poate ghici aşa uşor tirul sovietic.

Această nouă poziţie e într'o postată de porumb. Aci a fost mai înainte o poziţie a infanteriei ruse, cu un post de comanda. Avem deci de unde lua material de adăpost. Pe lângă material mai dăm însă aci şi peste o şapcă de comisar, grămezi de struguri stafidiţi, paine, cartuşe, sticle goale de colonie, două exemplare din „Pravda" din zece Septembrie şi bucăţi mari de ziar, cărora li se dăduse o întrebuinţare de necrezut. Comisarii poporului atât se înfundau în adăposturi, că-şi improvizaseră closetele în bucăţi de ziare. Genul lor de eroism !...

Spre seară un camarad al meu se bucură de o plăcută surpriză. Primeşte un mic pachet cu mănuşi, manşete, flanele, câteva batoane de ciocolată şi vreo 250 grame bomboane cu caiea şi lapte. Camaradul meu are profilul leit al zeului Mercur din cărţile de latină de liceu. Nu ştiu ce zeiţă anume i-a trimis pachetul în care a strecurat câteva nesperate dulciuri, dar invidiez satisfacţia şi bucuria camaradului meu. Cu atât mai mult cu cât de o lună eu n'am mai primit nici cel puţin veşti. Dar camaradul meu cu profil de Mercur nu mă uită. Gustăm împreună şi apoi mâncăm şi ciocolata şi bomboanele care au parcă o dulceaţă inedită. E desertul nostru pentru toate mesele pe care le-am luat sau nu, de câteva luni încoace.

O manevră inspirată, de învăluire, a unui regiment de dorobanţi cu care conlucrăm, zădărniceşte ruşilor orice rezistenţă. Dorobanţii strecurându-se pe lângă limanul Hagi-Bey, cad chiar în spatele ruşilor. Un grup de cazemate sovietice rămân complet inutile. Şi inutil şi imposibil rămâne şi orice alt efort de rezistenţă. O parte din ruşi se retrag iar o alta se predă. Ii vedem cum trec pe lângă noi în convoaie mai mici sau mai mari. Sunt aceiaşi ruşi, ruşii de pretutindeni. Văzându-i uneori bărboşi şi cu privirea pierdută într'un veşnic **nicăeri**, cu aerul absent şi totuşi pătimaş, parcă ai în faţă o pagină din nihilismul şi predispoziţia pentru neant a lui Gorki sau Cehov.

Pe un alt drum se văd cum se scurg spre noi şiruri de civili. In căruţele în care şi pe lângă care merg şi-au luat cu ei tot ce au putut din strictul necesar, pentru o gospodărie pe care vor înjgheba-o aiurea. Pe lângă căruţe merg vite, care ca şi cei ce le mână, trec fără să ştie încotro.

Sunt dezolante aceste convoae, rămăşiţe de gospodării, care îşi aleg totuşi refugiul la noi şi nu la ruşi. Iar pelerinajul lor fără adresă e încă şi mai trist. Pe semne că aceste triste convoae au văzut spre soare apune crucea pe care o va fi văzut şi Constantin cel Mare. Căci toţi se îndreaptă spre locuri unde crucea e în drepturile ei câştigate prin suferinţă, acum două mii de ani.

Urmărindu-i cu privirea e greu să n'ai bunătatea părintelui din parabolă la reîntoarcerea fiului rătăcitor...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și institutii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 35
SAMBATA 29 AUGUST 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Nostalgii pentru mâine

de COSTIN I. MURGESCU

Este fără îndoială cum nu se poate mai jalnica o tinerețe cu nostalgii. Are în ea ceva de inutilitate, de neputință: de atribute adică pe care nu le poți asocia din primul moment cu epoca de creație, de vigoare, de vehemență chiar a omului tânăr.

In fond la ce nostalgie avem dreptul noi — acești tineri? Viața nu ne-a dat încă nimic — sau — mai bine spus — nu ne-a luat încă nimic. Pentrucă n'am avut încă nimic. O dragoste? Asta trece, ne soarbe, ne scoate pomeții obrazului în relief — ca un vânt de stepă. Dar nu ne ucide, nu ne răpește. Rămânem — printre regăsiri și descoperiri — noi.

Nostalgia unei cărți? Cred că sunt puțini cei care-și mai amintesc că sunt tineri care se chinuesc nu de trupul lor, ci de sufletul lor care-i arde cât gâtul și buzele nu pot fi arse de sete, de dorul ireal al unui ceas, într'o bibliotecă solitară, în tovărășia unei cărți.

Nu, nu știu dacă oamenii pot să mai creadă azi, într'o tinerețe cu nostalgii. Și poate au dreptate. Cei puțini au dreptate într'un fel. In chipul lor.

Deaceea sunt poate mai dramatice decât ar părea, toate aceste triste în contrapunctul anilor, deaceea sunt poate cu atât mai reale cu cât par mai de necrezut nostalgiile oamenilor tineri.

Ei nu au nostalgiile celor neîmplinite. Nostalgia lor nu are gustul amar al nerealizării, ei nu se otrăvesc cu amintirea a ceeace nu a fost după chipul și asemănarea gândului lor. N'au ratat nimic, ca cei peste care anii au aruncat cenușa sfârșiturilor de drum.

Sunt tineri, se hrănesc adică din ceeace va fi. Nostalgia lor nu este a trecutului, ci a viitorului. Ochii nu li se afundă în zare, pentru a privi ceeace ar fi putut să fie. Chinul lor nu este al întrebării: dece n'a fost? dece nu s'a putut sau nu a trebuit să fie?

Privirea scurmă viitorul și-l disecă cu bisturiul neînțărat al credinței. Al credinței în ceva din afara lor, al credinței într'o împlinire ce ar fi pornit din lăuntrul lor sau pur și simplu în loteria vieții.

Ei nu regretă un drum pe care — cu sau fără voe — l'au ales, ci însăși posibilitatea de a alege.

Prin acest fapt ei nu mai au seninătatea (chiar aparentă numai) de a judeca; fiindcă oricât ar voi să fie de cruzi cu ei înșiși, n'au unde să găsească eroarea lor. Greșeala, păcatul care să le îndulcească regretul, să le tempereze imputările, să dea farmec de reverie nostalgiilor.

Cât n'ar da, Doamne, omul tânăr să-și sădească în suflet; să găsească în trecutul lui isvorul tristeților sale.

Dar, nu: el n'are trecut. Asta este apăsarea lui. Viața lui este în mâine. In descoperirile, în frângerile și alegerile lui de mâine. In ceeace el nu va putea atinge vreodată, așa cum alții au putut.

Deaceea nostalgia lui nu crește din regrete. Ci din umilință. Din umilința cumplită a nedreptății.

Ar vrea să rateze chiar; de i-ar sta la îndemână să se oblige chiar a alege drumul din stânga, al eșuaților. Dar să nu i se răpească dreptul de a rata.

(Urmare în pag. 3-a)

CALISTRAT HOGAȘ

AMINTIREA LUI CALISTRAT HOGAȘ

— (După douăzeci și cinci de ani dela moarte) —

Calistrat Hogaș înfățișează în literatură tipul destul de rar întâlnit al scriitorului căruia exercițiul artei sale nu-i alterează timbrul natural și expresia firească a jelului său de a fi, omenesc.

Dacă lirismul e nota dominantă a minunatelor amintiri de drumeție prin munții Neamțului, dând scrisului său intimitatea caldă a unor destăinuiri, totuși nimic din neliniștea și impudoarea confesiunii nu se străvede în unda-i limpede, care oglindește netulburată zâmbetul luminos al unei comunicative bune dispoziții.

Ce trăsătură neștiută ar mai putea să adaoge mărturiile celor ce l-au cunoscut, la portretul atât de viu care se desprinde parcă aevea pentru desfătarea cititorului, din tălășuiala sfătoasă a scrisului său, cu toate însușirile-i alese de țăran duhliu și ager la minte, isteț foarte — un Creangă lirec și puțintel pedant — dar și cu toate pitorețile lui metehne: cicălitor și indiscret, slobod la gură însă robit poftelor tiranice ale pântecului său veșnic bănuit de o năpraznică foame.

Plecarea la drum a lui Hogaș prin coclaurile munților e ca un început de poveste și ca intrarea în fantastic, peste marginile strâmtei realități prozaice, a fiului de împărat din basmele românești. Sub memorabila-i pălărie neagră, mare cât o roată și sub imensa lui pelerină ascunzând „un anachronism de carne și oase", care cugeta lucrurile „cu capul unei generațiuni dispărute" nu va fi greu să ne închipuim pe neuitatul Harap-Alb, —negreșit un Harap-Alb cu apucături și reminiscențe de „belfer" provincial, dar căruia i se întâmplă cele mai năstrușnice și mai fantastice aventuri.

Amintiți-vă de Anița, coa cu gușe noduroasă sau de baba cu mustețile sure și lungi ale botului ei ascuțit — fantastice vedenii de coșmar, cărora atât de bine le-ar sta în ceata tovarășilor lui Harap-Alb, ca niște vrednice replici... feminne ale acelora. Dar, cu vorba tot a lui Creangă:

Dumnezeu să ne mai ție,
Că cuvântul din poveste,
Inainte mult mai este,

— să ieșim și în întâmpinarea arătării de basm a lui Sgribincea, pe platul Jitioanii, „suind, parcă greoiu, pe trepte de aer" și ținând în mână „drept ghioagă, rădicat în aer, deasupra imensei sale căciuli, un întreg arbore strujit de coajă și de crengi, dar cu rădăcina neatinsă"; și să nu uităm pe atleticul Ion Rusu din gura Dârmocsului, cel cu „mâi storăș... mi-ți tămâia și parastasu..." sau pe vestitul Ilie Marcu „al căruia cal bea rachiu, rodea păstramă și cunoștea geografia amănunțită a muntelui mai bine decât un autor de cărți didactice"; și nici pe Eremia Honcu, primarul din Tazlău, uriașul cu glas ca răgetul de leu, care „da porunci satului întreg, strigând dela el de-acasă, și tot satul revărsat pe vale îl auzea și-l asculta".

Peisagiul și împrejurările în care Hogaș se întâlnea cu astfel de făpturi: episodul înoptării în poiata de scânduri a babei cu botul ascuțit, trecerea de-a călare pe spetele celebrei Pisicuțe, sburând ca o pajură pe deasupra vâltorii apelor Tazlăului „cu schimare, ca un balaur" sau ascensiunea și descrierea Hălăucăi — sunt pagini în care datorită împrejurărilor și dispoziției sufletești a povestitorului, realitatea se dilată peste marginile ei familiare, până unde întâlnește fantasmagoriile basmului și ale slobodei închipuiri. Această necontenită lunecare a realității în fantastic și ireal, specifică visului de veghe al reveriei, caracterizează mai presus de orice scrisul lui Hogaș. Lirismul abundent și simțul epic al unor proporții depășind măsura obișnuită contribue deopotrivă la desăvârșirea impresiei de realitate fantastică, precizată caricatural și localizată prin umorul nesecat al povestitorului. Umorul este reacția critică și cicălitoare a lui Hogaș față de propriile-i elanuri, cedând deseori pasul ironiei lipsită de răutate și curmând, uneori la netimp, firul faimoaselor lui filosofări care nu totdeauna sunt digresive. El, care iubea natura pentru simplicitatea ei sublimă nu putea să aibă, desigur, înțelegere decât pentru „manifestările nemeșteșugite ale inimei omenești" — cum scrie undeva — și trebuia să iubească cu dragoste păgână, frumusețea neprefăcută și frustă a unor forme plastice care-i satisfăceau simțul armoniei, stârnindu-i totodată și celelalte simțuri.

(Urmare în pag. 6-a)

Eshil: Orestia

(Vestea despre căderea Troiei sosește la Argos)
AGAMEMNON (V. 1—257)
Traducere de N. I. HERESCU

PĂZITORUL

O zei, curmați odată truda mea.
De ani tot stau de veghe, ca un câine,
sus, pe palatele Atrizilor:
cunosc și mersul stelelor în noapte
— despoți de foc strălucitori pe boltă —
ce-aduc la oameni ierni și veri cu rândul,
și-am învățat când pier și când răsar.
Acum aștept mereu semnalul torței,
o flacără vestind căderea Troiei:
așa mi-a poruncit, nerăbdătoare,
femeea cu voință de bărbat.
Cum stau aci 'n culcuș de rouă umed,
departe de acasă, fără vise,
doar frica mi-e tovarășă, nu somnul,
și ochii nu-i închid pentru odihnă.
Iar când să zic un cântec sau să 'ngân,
că-i leacul ce alungă aț'peala,
atunci bocesc și plâng ursita casei
în care nu-i sen'n ca odinioară.
O, de-ar fi azi sfârș'tul trudei mele
și focul luminând în întuneric
de mi-ar aduce astăzi vestea bună!

(Pauză
O lumină apare în depărtare
Păzitorul se ridică pe jumătate. Cu emoție:)

Mărire ție, torță care-aduci
lumina zilei într'un miez de noapte
și'n Argos cântecele de izbândă!

(Se ridică în picioare)

Ura! Ura! Acum, cu glas puternic,
vestesc tovarășa lui Agamemnon:
din pat să sară iute, și cu'n strigăt
de bucurie să primească torța.
Celatea Troiei fosta cucerită:
semnalul focului ne-aduce vestea.
Jucând eu voi începe sărbătoarea...
Stăpânii când câștigă, eu câștig,
și nu-i câștig mai bun ca torța asta!
De s'ar putea, când se va 'ntoarce Domnul,
ca mâna mea să-i prindă mâna scumpă!
Nu spun mai mult, un bou îmi stă pe limbă:
de-ar avea glas, palatu-ar spune singur
întregul adevăr. Dar eu vorbesc
doar pentru cei ce știu, iar pentru ceilalți
eu dinadins am și uitat de toate.

(Intră în palat. Din dreapta, vine încet corul, format din 12 bătrâni).

CONDUCĂTORUL CORULUI

Sunt tocmai zece ani de când Priam
văzu 'mpotriva lui cum se ridică
feciorii lui Atreu, vrăsmași puternici,
pereche vajnică, de Zevs cinstită
cu două tronuri și cu două schiptruri,
pe regii Menelau și Agamemnon
cum mii de corăbii argiene
o strâng din țară și pornesc la luptă.
Din inima lor plină de mânie
un mare strigăt de război se 'nalță
ațdoma cu vulturi când țipă,
îndurerați că și-au pierdut prăsila,
și pe deasupra cuibului, în roată,

(Urmare în pag. 4-a)

Scrisoare în versuri

de CALISTRAT HOGAȘ

Nu poți să-mi spui, amice, cam unde o să ajungi
Pe drumul ars de soare cu pașii tăi cei lungi?
Te duc... la revedere, și nu fii amărît,
Bocceaua ta din spate să-ți ție de urît!
Iar când te-o 'nconge drumul și nu vei mai putea,
Lungește-te ca mine, cu capul pe boccea,
Destă-ți dela picioare opincile uscate
Și 'n ubră de mesteacăni, întinde-te pe spate.
Și dacă ai, ca mine, poetice simțiri,
Inaltă-te la ceruri prin crengile subțiri...
Eu cniar acum avut-am în depărtatul cer,
O tainică 'ntâlnire cu vechiul Jupiter...
Și poate vrai, și ție, să-ți spun ce-am sfătuit?
Să-ți spun: Bătrânul Zeus e foarte amărît;
E veșnic dus pe gânduri, cu capul între mâni,
De când l-au lăsat grecii și s'au făcut păgâni.
La cine, nu mai are, sărmanul, să-și încrunte
Cum și 'ncrunta odată sprâncenele-i cărunte
Și asupra cui nu are, sărmanul, să trimeată
Vr'un fulger de urgie, cum trimetea odată;
Și stă plecat și gârbov pe rug.nitu-i sceptru,
Cum stă 'n Carnac, la lună, un palid rege spectru;
Și 'n sufletu-i nu are de cât un singur dor:
Să moară; dar nu poate, căci e nemuritor,
Sărmanul, cu basmaua — căci are și basma —
Ștergându-și de plâns och'i, Olimpu mi-arăta
Cu slăbănogu-i deget. Păcat că nu am timp
Să-ți spun cu deamănuntul tot ce era 'n Olimp.
Să-ți spun doar, că Junona se dă cu suliman,
Că Marte se întrece cu Venus în cancan,
Că Ganimed, ștrengarul, își pune toată verva
Să scoată din sărite pe pudica Minerva;
Că Hermes bate ceardaș cu Apolon din pinteni,
Că Baccus e Egumen, Silen Mitropolit,
Că Proserpina trage pe Aides la chit,
Că cele două Muze un dinte n'au în gură,
Și că Vulcan la toate le-a făurit dantură;
Că ambrozia-i rară, nectar nu se găsește,
Că Poseidon în ceruri e negustor de pește,
Și că, decând vaporul ieșit-a la iveală,
Naiadele fugit-au în cer cu pielea goală;
Că Pegas e o gloabă, ce zace de răpciugă;
Că Faeton l-înhamă de trage la cotiugă;
Că și-a pierdut Diana și arcul și ogarii,
Ș'acum desculță mână la pășunat măgarii;
Că tot, precum odată, ș'acum Endimion,
Lungit la umbră, doarme ș'a 'mbătrânit în somn;
Că Cerber e o javră cu coada între vine;
Că Hebe-i tot frumoasă și mă 'ntreabă de tine;
Că Momus stă deoparte și, când a auzit,
A râs, a râs, sărmanul, a râs pân 'a pocnit!...
Ș'acum, fiindcă Zeii s'în doliu după Mom,
Îi las ca să-l jelească și eu mă culc să dorm...

(Din volumul „Amintiri dintr'o călătorie").

Părintele Iovinadie

— FRAGMENTE —

In cerdacul strâmt de sub streașina tupilată, pe o măsuță veche de brad, stă veșnic deschis ceaslovul și mai vechiu încă, temeinic legat în piele groasă și cafenie și cu sfințenie păstrat în curățenie de octogenarul călugăr: în el părintele Iovinadie își găsește zilnic și la oricare ceas liniștea și mângâierea sufletului său fără de pată, de multă vreme acum și pentru totdeauna despărțit de cele lumești. Inalt odată, greutatea anilor l-a îndoit sub povara lor și cu greu își mai poate urni părintele Iovinadie, de ici până colea, pe picioare făr'de putere, trupul său slăbănogit; barba-i albă și curată îi umple pieptul, iar privirea lui istovită și străină parcă de cele pământești, se pare veșnic ațintită spre zarea îndepărtată a altor lumi. Dimineața, când își spală cu mâini tremurătoare, fața-i albă de sfânt, în lumina curată a răsăritului, însăși picăturile de apă străbătute de soare, ce cad mărunte pe pământ, au în ele ceva din nevinovăția picăturilor de rouă... Cu un pieptene străvechiu, din care numai câțiva dinți rari au mai rămas, își dă frumos și neted peste cap cele câteva șuvițe de păr albe și cruțate încă de vremuri, îmbracă rasa-i sărăcăcioasă dar curată, își pune comanacul și intră în chilie, pentru a-și face rugăciunea de dimineață.

Drept pe picioarele lui slabe, cu capul descoperit, cu cruci smerite și largi își șoptește în cuvinte numai de Cel Atotputernic auzite, rugăciunea sa fierbinte în fața icoanelor Preacuratei cu pruncul în brațe și a coborârii Duhului sfânt, în care se vede străjuind de sus și peste toate ochiul mistic în trei colțuri al lui Dumnezeu. Apoi iese afară și transfigurat oarecum, calcă mai cu temeiu pe picioarele sale slabe, se așează înaintea mesei cu ceaslovul pe un scaun vechiu, cu speteaza rotundă de lemn și cu o mână mai puțin tremurătoare, deschide cu mare evlavie sfânta carte la zăloaga a treia, alcătuită ca și celelalte, din o tasma îngustă din lână neagră. Vârsta i-a slăbit auzul și de aceea citește tare, pentru ca, însăși cu urechile sale, să audă dumnezeeștile cuvinte ale prea măritorilor de Dumnezeu iubitorilor prooroci și mucenici.

Și lumini tainice, lumini din ceruri se pare că încing fața și capul întreg al părintelui Iovinadie... Ai, pentru o clipă, iluzia unei aureole.

Și când toaca, cu glasul ei de oțel ascuțit, sau clopotele cu glasul lor de tuciu răsunător și greu vestesc pretutindeni credincioșilor ceasul de închinare, părintele Iovinadie, care fiind prea bătrân, nu se poate duce la biserică, se adună orideunde ar fi, în sfânta sfintelor chiliei sale și înaintea icoanelor și înaintea lui Dumnezeu unuia, fără mărturie străină, își face singuraticile sale rugăciuni de cuviință.

Un lucru, totuși, te lasă nedumerit, când anume, și ce mănâncă parintele Iovinadie?...

Ai putea să-l pândești de dimineață până'n seară și nici o îndeletnicire omenească n'ai fi în stare să prinzi la el. S'ar părea că are pudoarea lucrurilor pământești. Sânt zile, însă, când chiar părintele Iovinadie își aduce aminte, că trebue câteodată să dea și el Chesarului ceeace este a Chesarului... E sfânta zi de Probajini, care dă deslegare de pește întregii suflări omenești și părintele Iovinadie își aduce deasemenea, aminte, cu prilejul acesta că este om și el; numai cât la dânsul lucrurile se petrec cu totul altmintrelea... Cu ceva înainte de ceasul prânzului, părintele Iovinadie așează cu chibzuială între filele cuminți ale ceaslovului zăloaga de tasma neagră, închide ceaslovul cu îngrijire, îl ia cu evlavie și îl duce pe măsuța din chilie; iar în loc pe măsuța curată și groasă de cânepă în patru iițe, pune deasupra și unul peste altul două talgere de lut roș cu flori albastre de smalț pe margini, scoate de undeva o furculiță cu trei dinți, un cuțit pătat de rugină și o lingură veche de tisă roșie cu coada săpată în formă de șopârlă, le așează pe toate cam în cruce la dreapta talgerului și masa e gata. Sună clopotul de trapeză...

Peste puțin, însă, pe puntea de scânduri de printre zidurile de verdeață se aud apropiindu-se pași grăbiți de ceobote greoaie cu potcoave de fier la călcâe și de sub bolta stufoasă a nucului se ivește, plecat înainte și cu câte o strachină în fiecare mână, fratele Vavila, însărcinat la zile mari să aducă părintelui Iovinadie mâncarea dela Arhondarie.

In o strachină e borș de pește proaspăt, în alta ibuce de pește sărat amăgit cu câteva măsline. E sfânta zi de Probajini.

(Urmare în pag. 3-a)

pe scurt

D. Liviu Rebreanu a făcut următoarea declarație ziarului „Viața" :

„Aș dori ca artiștii dela Național să-și facă o cât mai amplă educație în teatrul clasic, părăsind o anumită mentalitate bulevardieră care-i ține departe de disciplina teatrului adevărat. In situația actuală, cea mai mare parte a artiștilor sunt străini de piesele în versuri, având o adevărată repulsie pentru ele, este aproape imposibil să se joace așa cum ar trebui operele clasice de temei, acelea care fac cultura în rosturile e. fundamentale".

Insemnăm aici, cu toată bucuria, cuvintele înțelepte ale directorului teatrului Național. Iar rezultatele le bănuim foarte apropiate.

Spre deosebire de vedetele feminine ale teatrului Național, cari refuză cu o candoare specific feminină, roluri din repertoriul clasic, motivând, pe semne, că nu le vine bine costumul de epocă, rolurile masculine din aceleași piese sunt la mare preț.

Astfel, până acum, trei actori ai Naționalului ravnesc să interpreteze rolul lui Jago din „Othello". Și aceștia ar fi d-nii Balaban, Toma Dimitriu și Băltățeanu. De asemenea s'a ivit un tânăr actor, d. Dragoman, dornic să interpreteze rolu Maurului gelos, bineînțeles, după d. Vraca.

Și pentru rolul Marchizului de Posa din „Don Carlos' există mai mulți pretendenți. Noi am auzit până acum vorbindu-se doar d d-nii Pop Marțian, Balaban, Sorin Gabor și N. Făcădaru (care, pe semne că a renunțat, odată ce pleacă la T. N din Craiova).

Din aceste viitoare „matchuri" artistice, publicul nu va avea decât de câștigat.

Insfârșit, se pare că H. Nicolaide s'a hotărît ce-o să facă în stagiunea de toamnă: s'a hotărît pentru teatrul serios, iscălind un contract cu d. Mi-

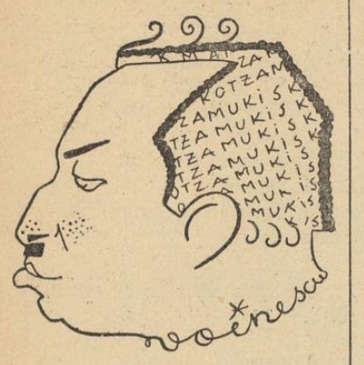

H. Nicolaide

șu Fotino. Dar cine știe? S'ar putea ca în clipa în care apar aceste rânduri, „grecul" să stea din nou de vorbă cu Puiu Maximilian.

Incontestabil d. Sică Alexandrescu este un om cu idei. Ultima dintre acestea: Un spectacol în care să apară întreaga familie a lui Ion Manolescu. Pentru aceasta, ingeniosul om de teatru s'a gândit la o piesă italiană : „Omul care s'a întâlnit cu sine însuși". N'ar fi exclus însă, ca să se prezinte până la urmă piesa lui Pagnol „Jazz", având aceeași idee la bază și cuprinzând roluri cari ar putea fi interpretate atât de soții Ion Manolescu cât și de soții Ion Aurel Manolescu. Doar pentru d-ra Ioana Manolescu, nepoata maestrului, domnișoară de trei anișori „și ceva", nu se află nici într'o piesă, nici în cealaltă, rol pe măsura talentului de care se pare că dă dovadă.

Viitoarea stagiune ne va da deasemenea ocazia să admirăm un actor mare, într'un rol de la fel de mari proporții: d-nul Calboreanu intenționează să interpreteze rolul lu Shylock din piesa lui Shakespeare.

SCENA-ECRAN-FOYER

cronica DRAMATICA

Interpretare și creație

SAVOY: „APARTAMENTUL 54"

Domnii Vasilache și Cristodulo sunt — în înțelesul de astăzi al cuvântului — autori dramatici. Doi foarte fecunzi autori dramatici.

D-nii Vasilache și Cristodulo au avut odată o idee: au găsit un personaj, l-au botezat Firfirică și l-au pus să intre în nenumărate încurcături, cărora dânșii le-au spus conflicte dramatice.

Comedioara care a urmat acestei idei a avut succes, deoarece Firfirică, așa cum a înțeles să-l prezinte d. Vasilache era un băiat foarte simpatic, hazliu, și totuși, pe alocuri, vrednic de milă. A plăcut, așa dar, mai mult personajul creat de autori, decât conflictele în care a fost amestecat. Și domnii Vasilache și Cristodulo și-au dat seama — bănuim — de această preferință a publicului. Și și-au spus dânșii atunci: „Firfirică a plăcut. Firfirica nu trebue să moară. Îi vom schimba, în comediile ce vor urmă, identitatea, fără să-i știrbim prin aceasta, ceva din personalitate".

Și așa au și făcut d-nii autori. In ultima comedie dela Savoy, Firfirică e controlor la U. C. B. și se numește Anagnostopol (sau așa ceva). E la fel de cumsecade cum l'ați mai cunoscut și în celelalte comedii: frate bun cu Amos Bujorescu din comedia lui Cator Theodorian, Firfirică-Anagnostopol (sau așa ceva) e, în fond, mai nevinovat ca o fecioară, dar, din pricina inimei lui bune ca pâinea caldă (din făină albă), lasă să se creadă, pentru a-și salva un prieten, că este amantul unei femei cu trecut dubios. Și de-aici încep încurcăturile... Fiindcă și Firfirică iubește pe cineva: In „Firfirică" pe prietena prietenului său (dragoste meferică); în „Cavaler Gândac", pe soția lui; în „Săracu Gică", pe fata patronului; iar în „Apartamentul 54", pe logodnica lui... Mai pe scurt, pe Tanți Căpățână sub diverse aspecte. (De astă dată poartă ochelari și o altă culoare de păr).

Dar să lăsăm gluma, domnilor Vasilache și Cristodulo! De ce-i puneți dumneavoastră pe cronicarii dramatici (căci de critici, nu poate fi vorba, la piesele d-voastră), în situația să nu mai aibe ce scrie, despre piesele ce le prezentați?

In oarecare măsură v'am putea da dreptate: V'a plăcut personajul Firfirică și nu vreți să renunțați la el. Prea bine!... Dar de ce nu vreți să renunțați la copilăroasele conflicte de farsă perimată? Nu-l puteți prezenta pe Firfirică în alt chip?

Nu e nevoe să recurgeți mereu la atât de lipsitele de haz echivocuri. (Faptul că unii spectatori râd, nu e neapărat un semn că ați realizat un lucru bun. Rețetele ceva mai scăzute din ultimul timp nu dovedesc oare piticirea cu care publicul a început să întâmpine comediile ce le scrieți la telefon sau prin alte mijloace?)

Vă interesează părerea publicului? (Sau numai rețeta vă privește?)

Voiu face totuși să ajungă la urechile autorilor câteva ecouri: „amuzant, dar neschimbat ca idee".

Vedeți?

Publicul a râs când d. Vasilache și-a dat cu pumnii în cap și a leșinat într'un fotoliu. Publicul a râs când d. Roman a răcnit cu disperare și a fugit să se ascundă în altă odae.

Și acelaș public a lăcrămat ușor, când a văzut cât suferea d. Vasilache.

Bine, dar de câte ori a venit publicul la comediile dela Savoy, a reacționat la fel. Fiindcă i s'a servit mereu același fel de comedie.

Curioși să vedem sub ce înfățișare va mai apare Firfirică în viitoarea comedie muzicală dela Savoy, însemnăm aici momentele de adevărată comedie pe care le-a realizat d. Vasilache în cursul celor 3 acte; merită să fie felicitat mai ales pentru scenele dinspre finalul piesei.

D. Aurică Athanasescu, a creionat, în linii sigure, de maestru, rolul caricatural al socrului. Nu ne împăcăm cu răcnetele d-lui Roman, foarte gustate în schimb de galerie.

D-na Lulu Savu a trecut cu deosebită ușurință prin rolul „femeei care strică menajuri".

D-na Elena Burmaz, destul de amuzantă într'un rol de subretă.

D-na Tantzi Căpățână fără să își schimbe genul, și-a schimbat, după cum am mai spus, culoarea părului.

D-na Bombonica Roman e soția d-lui Roman. Atâta putem spune despre talentul său.

S'a mai cântat în timpul celor 3 acte, o melodie veche : „A rugint frunza a m vii".

Și astfel a fost fabricat un nou spectacol de succes.

TRAIAN LALESCU

Interpretare și creație

Deschizând un colocviu cu prietenul A., despre inconștiența actorului, susținută cu îngâmfare când rolul îi depășește posibilitățile meșteșugului, convenisem că atât timp cât personagiul unei opere dramatice, nu-și găsește corespondente în structura psyhologică intimă a aspirantului la gloria creației, rolul cade în desuetudinea spectacolelor, deși coordonatele literare îi sunt realizate.

Lămurind sensul a două noțiuni opuse și mereu greșit tălmăcite : interpretare și creație, prin care prima substituind-o meșteșugului actoricesc, o definecam ca o insuficiență de conținut psyhologic specific, rezultat mereu întârit de jocul actorului ce sugerează acea nesiguranță în complexul cauzal al intrigei dramatice; pe de altă parte socotind creația, ca funcțiune organicistă, atavică, de formulă abstractă, al cărei final virtuos e realizarea unei lumi de idei opuse sau asimilate conținutului psyhologic, reaminteam acea convenție nobilă' a lui Gordon Craig, din care rezidă și trăește arta actorului.

Cunoaștem atâți actori, uneori cu nume de priză în public prin reclama cearceafurilor colorate, ce-și însușesc roluri depășind mijloacele posibilităților lor artistice, numai prin simplul fapt că pletele au încărunțit în foierele teatrelor. Aici, și-au însușit tonul gutural al cutărui maestru, au surprins gestul și mimica interjecției : Va!, au hotărît prigoana tuturor celor capabili și nevârstnici, numai pe motivul meșteșugului de care dispun.

Ori, a fi meșteșugari — a trece prin filiera: ucenic, calfă, meșter — nu pare a fi tot una cu a avea talent, a fi artist.

Oare câți dintre fierarii cu firma : „meșteșugul, brățară de aur" au isbutit să facă scut lui Achile?

Învățămintele rutinare, nu pot completa sterilitatea neputinții creatoare.

Râvnitori de măriri, rataț uneori datorită întârzierii pricinuite de același egoism feroce al înaintașilor, a nefastelor influențe de teatru politic și culise, ajunși pe calea timpului lachei îmbătrâniți în palatul Thaliei, — uitându-și anii lor mărunți, dar grei de povară, se cred în preajma năzuințelor ce-au căzut ca fructele putrede.

Ori, trimbul lor, în locul râsului arginiiu al ciocârliei, are stranii melancolii de clopote sparte...

ION CALOVIA

MUZEU COMICUL

Când cineva într'un salon spune anecdote vechi și face spirite proaste se spune: Vai, ce comic e?!

Când se întâmplă din fericire ca cel în cauză să fie peltic și cu nasul mare, nimic nu-i mai lipsește ca să se urce pe scenă.

Pentrucă noțiunea de comic se confundă cu cea de caraghios.

Este oare caraghiosul, comic?

E suficient ca să râdă lumea de cineva ca să-l clasăm printre comici?

Da, ar spune cei ce vor să vadă comedie...

Pentrucă un comic trebue să râdă el de public.

El, își bate joc de toți, făcându-i să se înveselească de comediile lui întocmai ca un clown care te face să râzi fără să te superi când te stropește cu apă sperându-te că te impușcă.

Cu toate astea comicul astăzi este peltic și cu nasul mare.

Cândva a fost cărn și cu talent.

Cândva ne-a făcut să râdem și să plângem în același timp.

Cândva, când doream artă.

Dar era unul singur și trebuiau mai mulți. Pentrucă multe erau comediile cari se cereau de domnia sa spectatorul.

Comicu sunt de orice fel : și grași și slabi.

Când este gras comicul mănâncă și pe scenă ca să facă haz.

Când este slab, mănâncă numai partenerii.

Dacă joacă cu alți comici, comicul se supără totdeauna când nu i se respectă poanta, dar... tușește totdeauna pe poanta partenerului.

Ați asistat vre-odată la un spectacol cu mai mulți comici?...

Spectacolul e foarte prost.

Și, când nu râde lumea, râd comicii unul de altul, făcându-și farse.

In orice caz comicul este foarte inteligent.

Dacă n'ar fi, s'ar face amorez.

De-asta femeile comice sunt foarte rare.

In general, când sânt urâte.

Nici n'ar fi politicos dealtfel să râdem de o femeie frumoasă.

Dupăce a ajuns mare, comicul se face director de scenă. Nu pentrucă s'ar pricepe mai mult ca alții. Dar e un sistem foarte bun ca să se pună în evidență oprind pe ceilalți să se remarce.

Pentrucă toți comicii sunt succesorii lui Agop, cel cu bășica.

Comicii sunt căutați de toată lumea.

De directorii de teatre pentru cassă și de public pentru veselie

Dar dacă cineva ar vrea să se amuze în afară de viața de carton a teatrului, nu-l sfătuesc să caute un comic.

Femeilor, nu încercați să stați de vorbă cu comicii. Sunt cei mai plictisitori oameni. Pentrucă după ce și-au scos masca sunt obosiți și cu grijile zilei.

Pentru asta căutați un amorez.

Numai el vă poate vorbi ce frumos e timpul afară, ce bine vă stă părul violet și ce colecție japoneză are.

Numai el vă poate șopti cu temperament: „— Ce faci astă seară frumoasă domnișoară?"...

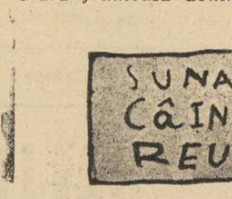

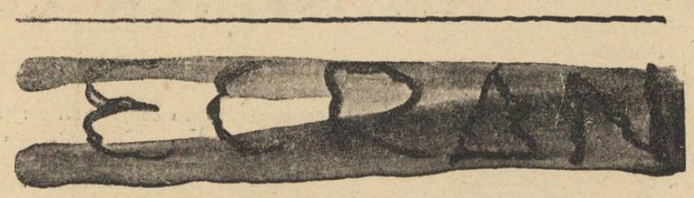

TRIANON: „VIVERE"

Directorii cinematografelor, scontându-și succesul material asigurat de-un nume celebru pe afiș, par a nu se deranja să se întrebe dacă-i decentă totuși, prezentarea unui film atât de vechiu, lucrat în timpurile când timidele d scuri în arta cinematografică apăreau ca reușite realizări.

Admiratorii vocei lui Tito Schippa vor face eforturi să-și atenuieze plictiseala ce-i va cuprinde când, în decursul acțiunii idolul nu-i va delecta cu cele câteva arii „în program".

Insăși interpreta feminină Caterine Boratto s'ar indispune crâncen revăzându-se după atâția ani, atât de nepotrivită în rolul de ingenuă proaspăt ieșită de pe băncile școalei.

Nu mai vorbesc de tristețea spectatoarelor silite să-și reamintească vârsta pe care-o aveau pe când „se purtau" rochiile până la gleznă iar părul cutat „în colți" gen perucă uzată.

ADRIANA NICOARĂ

Mai pe larg

DISTRIBUȚII

Teatrele noastre se bazează pe principii prea puțin artistice atunci când e vorba de distribuția pieselor. Mai mult interesele comerciale îi călăuzesc pe artiștii noștri conducători să prezinte un spectacol. Deaceea asistăm la spectacole în cari actori de frumoasă valoare strică roluri și apar ridiculi în genuri pe cari nu ar trebui să le atace.

Dar, comerțul e comerț. Pentru un spectacol îți trebue o firmă, o iei pe care o găsești, iar firma nu primește să joace decât rolul principal.

Ne gândeam însă că în epoca asta de înoiri radicale s'ar putea găsi cineva care să pună pe prim plan ținuta spectacolului și să înlăture apariția vedetelor în roluri nepotrivite.

Dar tocmai de acolo de unde așteptam o noutate ne apare aceiași veșnică greșală.

Ce putem crede despre un teatru care pentru un rol de covârșitoare importanță se gândește să-l distribue pe Beligan iar în lipsa acestuia pe Valentineanu. Și însfârșit când pe urmă nu primește rolul să apeleze la Fintești eanu.

Niciodată nu s'au gândit cei trei actori că o să se bată pentru același rol.

Când oare vom întâlni mai multă seriozitate în distribuirea actorilor, punând pe fiecare la locul său ?

Pentrucă stagiunea recentă ne-a dat destul : pe Iancovescu într'un rol de dramă și pe Marcel Anghelescu într'unul de amorez.

GĂLĂGIOȘII

Totdeauna în teatru au fost nemulțumiri și certuri, cari s'au desfășurat însă undeva în dosul culiselor fără ca publicul să fie făcut spectator al acestor inerente conflicte familiare.

De câtva timp însă asistăm la numeroase conflicte.

Cum se întâmplă ceva, publicitatea nu pierde ocazia să se amestece ca un gură cască dornic de scandaluri care se amestecă oriunde vede o încăierare.

Teatraliștii noștri profită și ei de mahalaua publicului și nu pierde ocazia reclamei.

Cum întârzie un actor dela repetiții și i se pune amendă, presa începe polemica. Cum nu-și plătește chiria un impresar anonim și este dat afară începe să atace injurios pe foștii lui prieteni.

Publicul curios urmărește și aceste spectacole, în dosul cărora vrea să descopere ceeace i s'a promis.

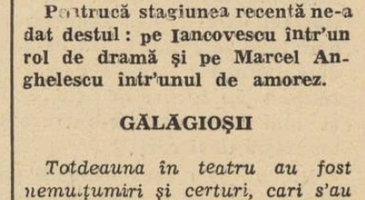

Dar gălăgioșii nu pot da decât gălăgia.

Pentrucă arta, adevărata artă nu se poate creia cu trâmbițele de reclamă ale scandalului ci numai în atmosfera pe care o dă liniștea gândului.

TINEREȚEA

Am cunoscut câțiva tineri cu fețele palide și părul resfirat, câteva tulele de barbă ale teatrului nostru.

Niciodată până la contactul cu Academia de dramă acești copii n'au mâncat teatru cu pâine. Dacă-l întrebi despre un actor care a trecut frumos prin meserie fără însă a se trâmbița în ansambluri ușoare, tânărul nostru nici nu-l cunoaște : „Trebue să fie un cabotin" îți spune el.

Copiii aceștia nefericiți cari n'au avut ocazia să vadă decât „Prostul din bae" sau așa ceva neagă pe Vraca, pe Tony Bulandra, pe Maximilian, cașicum i-ar putea înlocui pe toți fără să-ți poată spune însă ce au realizat marile figuri ale teatrului.

Aceiași copii însă nu au încredere nici în tineret. I-am văzut îndoindu-se de posibilitățile unui tânăr dar valoros regizor pe motiv că n'are destulă experiență.

Asta este motivul pentru care neagă pe toți.

Ei neagă arta în general, pentrucă n'au încredere în ei înșiși, în neputința lor.

Pentrucă nici-unul din aceste tulele nu a visat cum am visat cu toții la Prințul Danemarcii, ci numai la aureola de glorie comercială a lui Birlic.

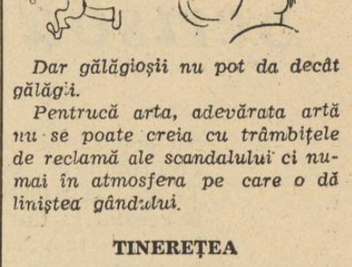

Pentruca să nu se oprească teatrul în loc, este datoria unei Academii oarecare să vindece anemia unui tineret neputincios.

GEORGE MUSCELEANU

etc. etc. etc.

D. VICTOR PAPACOSTEA

reactualizează în lucrarea d-sale recent apărută (*Un observator prusian în Țările Române*) pe acel Johann Ferdinand Neigebaur, ale cărui notații despre noi sunt pline de multiple semnificații. Cu o erudiție prețioasă și un incisiv spirit polemic, diplomatul german atacă în sa *Beschreibung der Moldau und Walachei*, aspectele esențiale ale problemei românești, luându-și misiuna de a apăra în fața Apusului civilizat, teza unității noastre etnice. Profundele conștiințe politice determinate de cercetările neobositului diplomat prusian nu intră în unghiul încrestării noastre. Ne mulțumim să conturăm sumar splendidul profil moral al scriitorului german, care în 1842—1845 a învățat să deslușească din amorfa societate românească, permanențele ei. Intelectual pasionat de problemele culturii, Johann Ferdinand Neigebaur și-a cizelat temperamentul stufos la Paris, în climatul enciclopedismului francez, care avea să-i accentueze și mai mult interesul pentru variatele aspecte ale civilizației. Militant al dreptului de autodeterminare a popoarelor, diplomatul prusian se identifică ușor cu aspirațiile românești, de unitate și independență,

Neigebaur s'a interesat în mod deosebit de Transilvania, despre care nota : „cea mai mare parte a locuitorilor acestei provincii o formează românii. Ei sunt locuitorii străvechi, rămășițele Dacilor amestecați cu coloniștii roman...". „Pornind dela această convingere, pe care și-o alcătuiește în urma săpăturilor de arheologie întreprinse în ținutul Hunedoarei, diplomatul prusian a creiat un climat necesar înțelegerii de către Apuseni a problemelor românești, susținând nu numai teza latinității noastre, dar plasând geneza națiunii române în inima podișului transilvan.

D. profesor Victor Papacostea aduce un mare serviciu propagandei românești, reactualizând figura acestui pasionat și obiectiv cercetător al trecutului nostru. Lucrarea d-sale (apărută la „Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 97 pp. 8° București 1942), constitue un nou lanț adăugat istoricului relațiilor româno-germane.

CĂRȚII D-LUI VINTILĂ HORIA

„Acolo și stelele ard" *i se aplică întocmai cuvintele d-lui Perpessicius : „Un roman bun este, la urma urmelor, indiferent de multiplicitatea definițiilor, o povestire cu care mergi în pas și căreia n'ai să-i reproșezi nimic, n'ai să-i faci vreo obiecție..."*

O carte plină de notații vibrante, despre om și artă, care te poartă printr'o Italie veche și nouă totuși, o Italie a iubirii și morții, a picturii și poeziei.

CLAVIATURI

este titlul revistei de poezie a d-lui Gherghinescu Vania, care apare la Brașov, în excelente condiții tehnice. O încercare, asemenea revistei *„Litoral"* dela Constanța, de a grădinări exclusiv suava mlădiță a genului liric, de a grupa în jurul redacției tot ceeace generația tinerei poezii românești are mai semnificativ.

In ultimul număr al *„Claviaturilor"* (anul II, nr. 1) întâlnim versul cizelat și, totuși, plin de o atât de primitivă savoare, al d-lui Tudor Arghezi :

Curge vântul... Curgeți vânturi de vulvoare,
Nu vă pese ce ne doare.
Grâu, secară și porumb
S'au făcut pietriș de plumb.
Ciuruit de pâcla groasă,
De trei luni te-ascult pe coasă..

O revistă care trudește pentru poezia românească.

DESPRE CREAȚIE

Giavanni Papini notează în „Un uomo finito" :

„Cel mai mare lucru pe care-l poate face omul e să adauge natură la natură, viață la viață, spirit la spirit..."

Frământatul florentin vede în creatorul spiritual o prefigurare a Divinității prolixe...

POATE FI O POESIE REGIONALĂ ?

Iată întrebarea sugerată de placheta atât de unitară în ton a d-lui Octav Sargețiu : *„Cântece în singurătate"* (editura Viața Basarabiei, 1942). Fără a fi basarabean, d. Sargețiu devine un tălmăcitor liric al peisagiului basarabean, al acelui halucinant profil psihologic al provinciei dintre Prut și Nistru. Ca realizare pur poetică, versurile acestea au încă poate unele stângăcii, acea carență a fondului nu îndeajuns de cristalizat. Ca portret liric al Basarabiei, le găsim însă dintre cele mai bune biografii poetice ale provinciei de peste Prut.

CONVORBIRI LITERARE

au împlinit trei pătrar de veac de existență, supraviețuind Junimii și Junimiștilor, tuturor încercărilor și curentelor din a căror ciocnire și împletire am realizat momentul contemporan al culturii românești. Alături de Gazeta Transilvaniei, Convorbirile întemeiate de Titu Maiorescu sunt cea mai veche publicație românească. Ele și-au legat numele de lupta lui Maiorescu împotriva proectului Academiei de a edita un dicționar etimologic al limbii române, de evoluția stilului nostru literar, de promovarea lui Creangă și decretarea lui drept unitate de măsură pentru limba literară, de sprijinul acordat de Junimiști lui Eminescu, pe scurt: de toate momentele esențiale ale itinerariului străbătut de spiritualitatea României noui.

Revista lui Titu Maiorescu se află astăzi în mâinile d-lui profesor I. E. Torouțiu, care știe ce datorează tradiției Convorbirilor. Este un merit exclusiv al d-sale, faptul că revista a supraviețuit acestei cele mai frământate perioade din istoria noastră modernă, de a fi păstrat vechea atitudine de echilibru și valorificare a bogățiilor etnice, de a nu fi acceptat practica conformismului.

Păstrarea Convorbirilor literare pe linia robustei tradiții românești este o datorie și de viitor a d-lui profesor I. E. Torouțiu.

D. GRIGORE POPA

autorul splendidei monografii despre Kirkegaard *a tipărit nu de mult un volumaș de „Invitații". Evadat din pseudovalorile civilizației contemporane, tânărul filosof ardelean, format în școala non-materialistă a lui Lucian Blaga, se întoarce cu toată ființa spre permanențele clasicității greco-romane : frumosul, poezia, credința, înțelepciunea, metafizica, moartea, aventura, câmpul, tradiția, comunitatea, pentru a desprinde din ele valori și concluzii aplicabile stilului nostru de existență.*

O invitație de actualitate dintre cele făcute de d. Grigore Popa, este aceea privitoare la eroism. Autorul reduce eroismul la scânteea conștiinței pururi treze a vocației dinlăuntrul individului. Prin prisma acestei conștiințe apoi, nu mai există echivoc sau piedică, nu există decât dăruirea integrală pentru idee. Punctate de prețioase încrustații lirice, invitațiile d-lui Grigore Popa izvorăsc dintr'o atitudine filosofică, având certe înrudiri cu suflul umanist al cosmogoniei noastre populare.

GIOVANNI PAPINI

îndemnându-ne să ne ferim de „acea obișnuință a vieții lăuntrice și solitare, care ne îndepărtează pentru totdeauna de oameni" ca o dovadă a rolului pedagogic — în sensul profund al noțiunii — pe care l-a avut natura în formarea sa interioară, mărturisește : „Alături de cărți și morți, mi-au plăsmuit sufletul pomii și munții..."

DESPRE ILARIE CHENDI

scrie cu multă înțelegere și dragoste de adevăr d. Vasile Netea, care polemizând cu d. E. Lovinescu, încearcă să spulbere afirmația acestuia că Ilarie Chendi ar fi dovedit o totală neînțelegere față de noua poezie românească, sensibilitatea sa fiind limitată la producția curentului poporanist.

GEORGE SBÂRCEA

NOTE germane.

PROFESORUL ERNST KRIECK

dela universitatea din Heidelberg este un cugetător pe cât de fecund, pe atâta de revoluționar. Fiind titularul unei catedre de pedagogie, studiile sale se centrează în jurul problemei educației. Dar d-sa nu vede în educație numai partea tehnică și nici numai cea pur teoretică. Ceeace-l interesează în prima linie este integrarea omului în actualitate, — desrobirea lui de toate prejudecățile și rătăcirile trecutului, ruperea tuturor schemelor și sistemelor prea geometrice câte îi îngrădeau și-i îngrădesc spiritul și canalizarea lui către albiile vieții, puternice și autentice.

Profesorul Ernst Krieck pornește dela viață și are în vedere numai viața. D-sa e însă național-socialist convins ca atitudine politică și vede în național-socialism singurul mod de a fi și viă al așezărilor sociale de mâine. Că aceste așezări sociale sunt și vor fi germane înainte de toate, e o chestiune pe care Krieck, în calitatea d-sale de neamț nu o poate neglija, — și, în afară de aceasta, e firesc lucru ca unei minți germane ordinea tuiscă să i se pară mai ordine decât toate celelalte în parte sau la un loc.

IN NOTELE DE MAI JOS

ne vom opri asupra unei psihologii care, nu ne îndoim, va nedumeri. In prealabil însă, și tocmai pentru a stabili, măcar în felul acesta, câteva puncte de reper, credem că este bine să comunicam, tuturor celor ce ar vrea să cunoască mai de aproape scrierile lui Ernst Krieck, o parte din operă.

Lucrarea lui de bază este voluminoasa Völkisch - politische Anhtropologie *(Antropologia etnic-politică), tratat care, cu cele trei părți ale sale* — (Die Wirklichkeit *adica: Realitatea,* Das Handeln und die Ordnungen, *pe romanește: Acțiunea și Ordinele, adică Rânduirile,* — și Das Erkennen und die Wissenschaft, *în traducere: Cunoașterea și Științele — constitue un fel de sistem filosofic, — dar sistem ale cărui principii* biologice *junaamentale se iau la întrecere cu ținețele polemice. Krieck e un filosof (!) de acțiune (!). Ca atare nu pregetă să dea peste cap sau să dovedească adversa inutilitate a istorismelor și formalismelor perimate. Cugetarea lui gâlgâie impetuoasă, din vinele unei realități concrete și interpretate atât cât e necesar vieții. Cugetarea lui izvorăște* de pe teren *și pentru teren. Nu ca n'ar putea filosofa barricadat după mormane de cărți și 'n liniștea cea mai desavarșită a camerei de lucru și nu ca ar disprețui, drept netrebnice, elaboratele cugetării pure. Dar Grieck nu le recunoaște aderența la viață, nu le vede angrenandu-se practic în energiile vitale. Pentru lumea lui nu au valoare decât lucrurile și procesele cari sporesc și garantează aesășurarea biologică, — în speța umană, — a tuturor împliniriior.*

Destinul, etnicul, artele, străduințile omului de știință, politicul, etc., *trebue să fie confluente, altfel nu au nici un rost de a fi.*

Deci pe Ernst Krieck îl interesează concretul *și mai ales în măsura în care acest concret e plastic și dirijabil în mâinile omului, — în măsura în care poate folosi vieții omenești.*

Desigur că din pana unui astfel de cugetător nu au putut ieși decât opere ca Nationalpolitische Erziehung *(Educația național-politică),* Dichtung und Erziehung *(Literatură și educație),* Musische Erziehung *(Educație muzicală),* Deutsche Kulturpolitik *(Politica germană a culturii),* Staat und Kultur *(Statul și cultura),* Die deutsche Staatsidee *(Ideea germană de stat),* Völkischer Gesamtstaat und nationale Erziehung *(Statul etnic totalitar și educația națională),* Wissenschaft, Weltanschaung, Hochschulreform *(Știință, concepție a lumii, reformă a învățământului superior), Das Naturrecht der Körperschaften auf Erziehung und Bildung (Dreptul natural al coporațiilor la educație și cultură).*

Toate operele acestea se pot procura dela Armanen-Verlag din Lipsca.

DAR PSIHOLOGIA

la care ne-am referit mai sus, constituie un capitol, și anume al 10-lea, dintr'o carte apărută acum patru ani și anume *Leben als Prinzip der Weltanschauung und Problem der Wissenschaft* (Viața ca principiu al concepției asupra lumii și ca problemă a științei).

Și în această operă, precum în toate ale sale, profesorul Krieck e național-socialist; ceea ce urmărește el să dovedească, e teza că național-socialismul ar fi actualmente unicul *Weltanschauung* pozitiv având însăși viața drept numitor comun pentru pluralitatea cuprinsă în termenii *rasă, comunitate etnică, personalitate, conducere, lege a naturii, hereditate, sânge, pământ, faptă, rang rasial în ierarhia valorilor, dreptate socială, educație corespunzătoare,* și așa mai departe.

DAR SĂ TRECEM

la psihologia pe care o apără autorul nostru. Ea este etnică.

Ce este psihologia etnică? — se întreabă Ernst Krieck. Răspunsul e acesta:

„— dacă membrii unui popor devin, în conformitate cu specificul lor rasial, obiect de cercetare sau cercetători în domeniul psihologiei, atunci știința este pregnată rasial și etnic". Cu alte cuvinte: Un german nu poate face decât psihologie germană și dela un german nu se pot obține decât rezultate psihologice germane.

Psihologia rasial-etnică pornește, deci, dela constatarea „că nici un om luat în parte nu se poate naște, crește și desăvârși ca personalitate numai prin sine însuși și pentru sine însuși, ci că fiecare există și viețuiește numai ca membru al unei comunități etnice de viață." (pg. 168).

„Principiul imaginii etnic-politice a omului, principiu care e normativ și fundamental pentru viitoarea teorie a conștiinței (Bewusstseinslehre) sună: „Comunitatea etnică este un dat natural și se desăvârșește prin mișcarea istorică ce pornește și e îndrumată de prestațiunile creatoare ale personalităților chemate".

Krieck critică erorile psihologiilor din ultimele trei veacuri și imparte lovituri directe și necruțătoare tuturor curentelor psihologice de până acum. Metodele intelectualiste, asociaționiste, mecaniste, analiste etc., i se par nu numai insuficiente ci, deadreptul, rătăcitoare.

Iată, spre exemplu, care-i este convingerea în chestiunea procedeelor de cercetare cu testele: „Până în prezent nici omul și nici conștiința lui nu au putut fi supuse legii izolatorii a experimentului, — retortei spre exemplu. Psihologia mecanistă și experimentală însă lucrează conform acestui principiu și cu aceste metode. Procedeul de cercetare cu testele imaginează un proces mecanic scurt (Kurzablauf), rupt din desfășurări și totalitate, izolat în mod artificial, ceeace face ca să fie îndepărtată, după putință, dirijarea vie (prin apercepție) și înlocuită prin voința și scopul experimentatorului. După această metodă conștiința e gândită ca o sumă, ca o construcție mecanică făcută dintr'astfel de procese scurte și cari, înlănțuindu-se cauzal și mecanic, ar putea fi cercetate în mod analitic.

Din țelul său experimentatorul crecază, după posibilitate, și aici, o constelație conformă scopului pentru desfășurarea proceselor psihice. Deaceea va și căpăta, întotdeauna, un rezultat corespunzător scopului său introdus în mod artificial. Rezultatul metodei artificiale e însă, în mod necesar ștergerea și negarea oricărei individualități, a oricărui caracter, oricărei forțe spontane vii, și a oricărei coeziuni rasiale sau comunitare. Anatomul psihologic caută și el realitatea când taie complexele vii, când alungă parte a vie (das Lebendige), nimicind și negându-o. Nu trebuie să ne mire apoi faptul că această viață nu mai poate fi regăsită nici pe calea așa numitei „sinteze", nici pe calea statisticei, metode prin cari ajungem numai la tipuri medii (Durchschnittstypen) construite fals și cari nu mai au nimic de a face cu realitatea vie și intuitivă a omului". (pg. 181).

PROCEDEELE DE CERCETARE CU TESTELE

aparțin tipului recetelor din cărțile de gătit, cari, toate, încep cu formula: Se ia. Omul este privit ca o mașină care reacționează așa sau așa la anumite excitații ce i se aplică de undeva. In viața reală însă omul, dimpreună cu conștiința sa actuală și dimpreună cu conștiința în curs de devenire (Bewusst-SEIN *und* Bewusst-WERDEN), *nu stă sub o sumă de excitații întâmplătoare și arbitrare, ci sub influențele, încărcate cu sensul lor propriu, ale semenilor, iar actele acestor semeni se supun, toate, legilor și normelor comunității. Psihologia antropologică își găsește abia în acestea problematica, prespectivele și metoda".*

Și mai departe: „Specificul rasial nu-l poți sesiza, în cele din urmă, pornind dela anumite excitații izolate și dela anumite probleme izolate, și nici pornind dela problema aptitudinii de învățare și dela vre-o izolată prestațiune a inteligenței, ci o sesizezi numai în acele creatoare dinamice (in den bewegenden Hervorbringungen), *în spontaneitatea felului și direcției de viață la cari se adaugă specificul perspectivei comunității dimpreună cu istoria ei" (pag. 183).*

CEEA CE URMĂREȘTE KIEK

e, deci, o psihologie *concretă* a insului uman prins în țesuturile vii *concrete* ale mediului social concret și viu. Am repetat și subliniat anume cuvântul *„concret"*, iar aceasta pentru a evidenția, fie și prin repetări modeste, că profesorul Ernst Krieck nu vede nici valoarea științifică, nici rostul psihologiilor clădite pe preparate anatomice.

ORICÂT DE ATRĂGĂTOARE

și oricât de bogate în sugestii sunt astfel de argumentări, se cuvine, totuși, să facem câteva, modeste dar, din păcate, valabile obiecțiuni.

1. Teoriile profesorului Ernst Krieck pun probleme noi, reale și urgente pentru vremea de azi. metode științifice de investigație psihologică.

2. Procedeele de cercetare psihologică prin statistică și teste sunt în ziua de azi, singurele mijloace de obținere a unor rezultate pozitive. Până la descoperirea altor instrumente, psihologia modernă, chiar și cea etnorasială, nu se poate dispensa de ele fără a cădea în vag și, deci, nevalabil științ ficește.

3. Statisticile și testele nu neglijează specificul etnic, ci, dimpotrivă, controlate pe colective clnice bine definite, li se pot aplica fără risc.

4. Psihologul e psiholog abea din momentul în care știe, — și aici psihologia devine, ca și medicina, artă, — să interpreteze just datele obținute în mod riguros științific. Cei ce nu cunosc această artă sunt, cel mult, harnici laboranți.

5) Psihologia nu se rezumă numai la un singur sector și la o singură metodă, ci pot exista atâtea psihologii câte aspecte prezintă viața psihică.

6) Psihologia etnică e un domeniu atât de complex încât nu se poate lipsi de nici una dintre unelțele de cercetare științifică astăzi. Lipsindu-se însă de ele, psihologia etnică apărată de vigurosul profesor Krieck, rămâne frumoasă, — dar numai atât, — teoretizare în jurul unei realități care ne importă pe toți.

TRAIAN CHELARIU

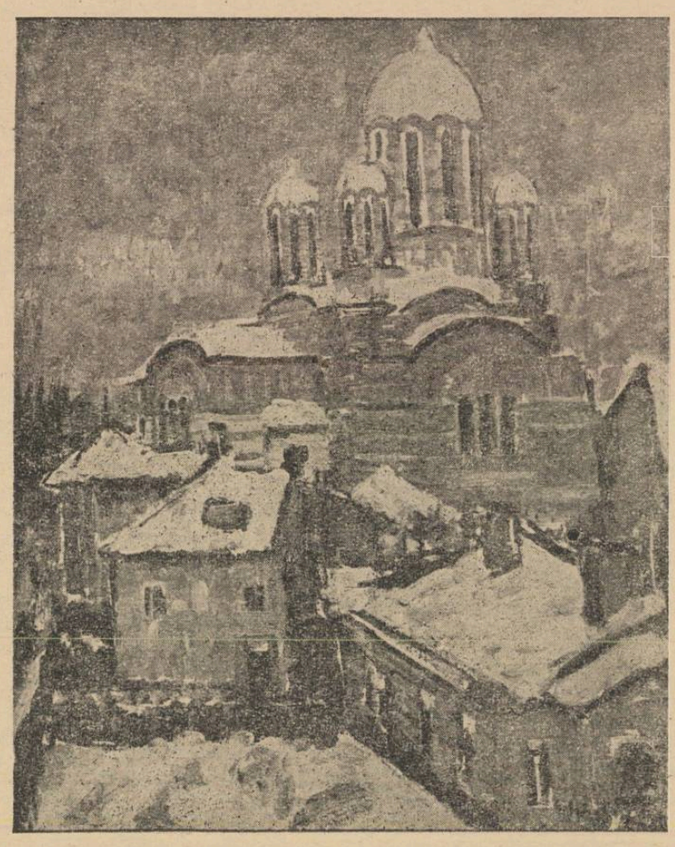

D. GHIAȚĂ — Biserică
(Expoziția internațională de artă din Venezia)

Străbunii

Amestecați cu vremea și cu lutul
Dormiți adânc, sub brazdele surori —
Cum doarme'n rădăcină neștiutul
Aducător de roade și de flori.

Nimic din truda voastră. Nici popasul
Nu e crestat în ani, cu vre un semn ;
Dar eu v'aud prin vreme, aspru, glasul,
Când sună'n seară toacele de lemn.

Și vara când arșița cheamă ploi
Vă simt, străbuni, sub glie, când ridic
Bogatul snop hrănit încet din voi,
De tremură cu visul vostru'n spic ;

Căci chiar la fund, unde se'nchiagă viața
Atâtor verzi întinderi și belșugul,
Deși'nghețați, străbuni, voi stați cu fața
Spre țarina în care geme plugul.

TEODOR SCARLAT

NOTE italiene

ARTURO DAZZI

e unul dintre cei mai complecși sculptori contemporani din Italia, purtând ca prim semn de recunoaștere gigantismul și dramatismul, imprimate bogat compozițiilor sale statuare. Căci Arturo Dazzi face parte dintre puținii artiști care se mai ocupă în epoca noastră de vaste compoziții decorative, renunțând la atât de obișnuitele, astăzi, busturi, capete, adică la fragmente din ceeace a însemnat odată, nobila artă a sculpturii. Dacă pictorii se feresc să mai înceapă tablouri de mari dimensiuni sau picturi murale a căror desăvârșire cere o viață de om, frații lor sculptorii au părăsit și ei operele pur ornamentale sau compozițiile care se integrează unei cerințe arhitectonice.

Impresia schițată fugar pe o pânză sau în lut cere mai multă fantezie, dă mai mare libertate artistului fără să-i pretindă în schimb, cum face o compoziție, un prea rafinat simț al măsurii, al echilibrului și prea multă trudă. Arturo Dazzi a înlăturat unele comodități și capricii proprii artistului de azazi și a luat ca exemplu munca înaintașilor săi. I-au stat în față cele mai glorioase opere, din studiul cărora a folosit din plin. Printre realizările sale amintim mausoleul Pallanza, mausoleul lui Costanzo Ciano, statuia sfântului Ambrogio și, cea mai recentă, alto relieful intitulat Guistizia Biblica *din Palatul de Justiție dela Milano.*

Compusă din trei episoade,— arhanghelul Mihail care doboară pe Lucifer, alungarea din Paradis a primilor oameni și legendara judecată a lui Salomon — compoziția nu pierde din unitate, dar nici nu-și amestecă spațiile celor trei epocale evenimente. Fiecare episod rămâne închis în timpul și'n spațiul lui, întinzând totuși miraculoase antene și celorlalte. In jurul unui palmier — simbolic arbore al vieții — personagiile celor trei episoade se alungă, se rotesc, se urmăresc parcă, sunt într'o misterioasă dependență : ca și cum căderea lui Lucifer ar fi fenomenul inițial al căderii omului, iar blestemul ceresc aruncat asupra primei perechi de creaturi ar cădea asupra urmașilor, asupra celor două mame care vin să ceară dreptate înțeleptului Rege biblic.

Emană compoziția aceasta o ciudată impresie de statornicie, de veșnicie, de eternizată dramă a neputinței celor ce nu-s în totul Dumnezeu. Se ascunde parcă undeva, nevăzut cu ochii dar presimțit de suflet, destinul.

Motivele sculpturale, aici ca și în toate operele lui Dazzi, aduc aminte diferite grupuri plastice pe care tradiția italiană le-a lăsat moștenire ; moștenire pe care se grăbesc toți s'o lase necercetată, pe care Dazzi a întrebuințat-o cu tinerești curaj. Dar arta și sensibilitatea sculptorului din secolul XX-lea a avut puterea să le schimbe la față, să le îmbrace în haine noi, să le dea suflul personalității sale.

Căci Arturo Dazzi merită pe de-a'ntregul denumirea de „ricostruttore" a sculpturii contemporane pe care i-o dă Michele Biancale, într'un număr recent din revista „Civiltà".

CONSTANȚA TUDOR

Cronica plastică

Reflecțiuni pe marginea Bienalei din Venezia

Am cetit cu deosebit interes articolul confratelui meu — întru cronică — ION FRUNZETTI apărut în „Vremea" de Duminică 23 August 1942, și-l semnalez acelor care ar voi să știe cum și în ce fel s'au prezentat pictorii români la această bine cunoscută manifestare de artă, care este expoziția „Biennalei" din Veneția. Savoarea articolului o constitue — cred — redarea transparentă sub cizelura frazelor **a părerilor italiene** asupra pânzelor românești, firește cu interesante caracterizări complectate de cronicar.

M'am bucurat mai cu seamă de locul de frunte dat „în fine" pictorilor noștri tineri în fruntea cărora stă H. H. CATARGI; dar am văzut cu surprindere și mâhnită și indignată — de ce să n'o spun — lipsa elementului femenin reprezentat prin numai două nume, al RODICĂI MANIU și al CECILIEI CUTZESCU-STORCK. Să le fi trecut cu vederea criticul italian pe celelalte — peste poate — să fi rămas indiferentă critica în fața unui tablou cum ar fi „călușarii" de MAGDALENA RĂDULESCU, fosta soție a lui MASSIMO CAMPIGLI, unul din cei mai reprezentativi pictori moderni italieni împreună cu GIORGIO DE CHIRICO) și la formațiunea căruia prin firea sa, extraordinar de artistă, a contribuit ?

Nu, este absolut imposibil. Nu accept nici calificativul de „neîntrecut" aplicat tehnicei de acuarelă a RODICĂI MANIU. O seamă de acuarele ale MARIEI BRATEȘ PILLAT, ar fi dat Italienilor o idee justă despre prospețimea și calitatea viziunii pur-românești, ași zice latinești a D-nei PILLAT. Nimeni nu contestă calitățile bine cunoscute ale tehnicei de acuarelă **a D-nei Maniu,** pe alt plan, decât al D-nei PILLAT ; deseori însă prea puțin fluidă, cam pisată, cam îmbâcsită în tonuri închise, cu dese reveniri, în timp ce MARIA PILLAT a avut acum în urmă o gamă de-o adorabilă fluiditate amintind faianțele albastre, fapt ce nu poate scăpa unui ochi exersat. Și'n afară de D-na PILLAT, sunt atâtea alte tehnici de acuarelă, care fără să știrbească nimic din calitățile tehnicei D-nei MANIU, o pot întrece.

Care să fi fost criteriul pentru alegerea **numai,** a acestor două doamne ? Faptul că sunt nelipsite de la vre-o expoziție străină, pistonate și așezate **veșnic** pe primul plan ? Și ca atare, dând la o parte orice alte element femenin...?!

Natura moartă de importante dimensiuni, premiată în anul acesta, a OTTILIEI NICHIFOR, soția lui LUCIAN GRIGORESCU ar fi putut figura — fără teamă — alături de temperamentosul TUCULESCU, incandescentul VÂNĂTORU și chiar valorosul DAMIAN, susținând cu delicateță rolul fineței, gustului și interiorizării-femenine, cu o modestie care oricât s'ar scuipa pe dânsa (astăzi când fiecare urlă mai tare ca să fie auzit) e totuși demnă de laudă !...

Ne punem iarăși întrebarea, care a fost criteriul de alegere, mărginindu-se numai la aceste două pictorițe, prea bine cunoscute ? Să fi fost vechimea lor, activarea de atâția ani pe tărâm plastic ?! Se prea poate, dar atunci ne-am putea răsculă și noi, acestea care luptăm de un car de vreme... Hai să ne considerăm edecuri, ciubote vechi, pictorițe răsuflate ;primim cu seninătate grațioasele epitete, ce probabil colegii noștrii mai tineri ni le rezervă 'n mintea lor — dar lăsați atunci într'adevăr tineretul femenin, noutățile, trufandalele să-și aibă locul... Nu le nesocotiți — pe tema că pictura femenină este inferioară celei masculine, CĂCI ESTE INEXACT !

Intre LUCIAN GRIGORESCU, ȘTEFAN CONSTANTINESCU (unu-i dyonisiac, altu-i apollinic ! Deci înrudiți pe poalele Parnassului) ION ȚUCULESCU, GEORGE VÂNĂTORU sunt afinități și asemănări mai mari, de cât sunt între MICAELA ELEUTERIADE, MAGDALENA RĂDULESCU, MARIA PILLAT, NUTZI ACONTZ și OTTILIA NICHIFOR ale căror lucrări „tranșază" complect între ele. Ași putea să mă numesc și pe mine — dar nu caut să-mi trag spuza pe turtă — cum s'ar grăbi să mă judece răuvoitorii ; ci numai să dovedesc că din femeile noastre pictor, sunt câteva mai **independente** în manifestările lor, chiar dacă tehnica nu le este încă, la înălțimea celei masculine. In unele cazuri numai (într'altele, le este superioară !) Independența o socotesc, în materie plastică, cel mai de seamă element pentru formarea și desăvârșirea artistului.

Sunt și artiste decedate cum e ELENA POPEA — a cărei memorie de un an de când s'a stins nici măcar n'a fost pomenită — sau NINA ARBORE, reprezentative pentru evoluția picturii femenine românești, și care cu drept cuvânt ar fi putut figura la „Biennală".

Părerea mea diferă de a D-lui Frunzetti, precum ca să avem la „Biennale" un spațiu **și mai larg** pentru cinstirea pictorilor noștri. In 1921, la Paris, în sala „Jeu de Paume" s'a expus o remarcabilă culegere de tablouri olandeze, o sală pentru clasici, alta pentru desen, iar a treia pentru pictorii moderni. In aceasta din urmă sumedenie de pictori și — numai un singur sau poate doi „VAN GOGH". Toți ceilalți erau șterși, morți, cu tonuri fără vlagă. Floarea soarelui, a lui Van Gogh NUMAI, strălucia ca o nestemată...

O mai dreaptă alegere în elementul nostru femenin se impune, **a nesocoti pictura femenină românească este o aberație,** a nu voi să-i dai locul care-l merită o crimă, care mai târziu își va da roadele, ce nu vor fi pe placul celor care au înfăptuit-o.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

Nostalgii pentru mâine

(Urmare din pagina 1-a)

Este nostalgia care copleșește: a viitorului, în care nu găsești nici-un „dacă". Nostalgia înfăptuirilor neînfăptuite, a realizărilor nerealizabile, a lui mâine care nu va fi niciodată.

A fi bătrân cu nostalgii, înseamnă dacă vreți, a fi poet; dar a fi tânăr cu nostalgii, înseamnă a ești din armonia vieții, gonit de revolta nedreptății.

Și nu cunosc nimic mai apăsător decât acest sentiment.

Poate pentrucă nici nu găsești vre-un vinovat. Il cauți și nu-l găsești nicăeri, nici în afara ta, nici în tine. Nimic pe care să urăști, peste care să asvârli răzbunătoarea ta judecată.

Decât poate viața care se apără și nu vrea ca tu să-i poți afla tainele, așa cum alții — asemeni ție — le-au aflat. Ca o femeie dorită care se dă tuturor și numai ție care o visezi fecioară și zână, nu.

Ca și pe aceasta, nu poți urî viața. Nu te poți răzbuna pe ea.

Sunt oameni săraci care n'au decât o singură monedă, o singură bucurie: nostalgia zilei de mâine, pe care nu o vor atinge niciodată.

Deaceea ei nu pleacă dincolo împăcați, senini, cu bogăția amintirilor, ci chinuiți de datoriile pe care le-au lăsat vieții.

Chinuiți de voința pe care n'au cheltuit-o chinuiți de visurile care n'au avut timp să-i înșele, sbuciumați de energia pe care n'au avut timp s'o împrăștie în păcate și iluminări ..

COSTIN I. MURGESCU

Părintele Iovinadie

(Urmare din pagina I-a)

Ca și cum s'ar pregăti pentru o faptă de mare însemnătate, cu cinste și cu bunăcuviință se așează părintele Iovinadie la masă pe scaunul său cel vechiu cu speteaza rotundă de lemn; își face cruce, își netezește mai frumos cu mâna părul de peste cap, instinctiv, își mai resfiră barba pe piept, își drege glasul și, fără pripire, ba cu un fel de sfințenie începe a lua din mâncările îngăduite de bine-cuvântata și sfânta zi a Probajinilor... Nu prea taie cuțitul căci rugina și vechimea i-au ros ascuțișul; cu toate acestea părintele Iovinadie, ca și cum s'ar afla în fața unui act religios îngrădit de anumite reguli nu-și îngădue de a rupe cu mâna din patratul de pâine neagră; și cu aceeași băgare de seamă soarbe, cu mâna tremurătoare, borșul din lingura veche de tisă roșie, cu care ar sorbi din lingurința de argint sfânta împărtășanie; furculița nu poate prinde din pește mare lucru în vârful celor trei coarne ale sale, cu toate acestea părintele Iovinadie nu împunge de două ori pentru odată... Privindu-l cum mănâncă, ai zice că-și face mai mult o datorie decât că-și astâmpără foamea care pentru dânsul pare a fi un lucru necunoscut; iar după ce a gătit gustarea, ridică de pe masă, strânge pentru sară ce a mai ramas, iș. face către răsărit închinăciunea de mulțămire către D-zeu, și fiindcă masa a fost prea îmbelșugată, apoi părintele Iovinadie își îngădue luxul nevinovat al unui scurt repaos... răzămat cu totul pe masă și cu capul pe mână, rămâne câteva minute nemișcat și cu ochii lui, care de obiceiu se par a privi spre zări necunoscute, se pironesc de astă dată asupra nucului străvechiu, ce străjuește cuprinsul său întreg dela cer pân'la pământ...

Iar în miez de noapte, când părintele Iovinadie, din sfânta sfintelor chiliei sale, răspunde cu rugăciuni singuratice ceasului târziu de utrenie, chipul său se ridică deasupra înfățișării omenești. Privindu-l prin geamul strâmt și însufletit numai de lumina slabă a unei candele cât de drept și de nemișcat stă cu mâinile împreunate spre răsărit și cu ochii pironiți în sânul adânc al lui Dumnezeu, o taină neînțeleasă ți se pare că aruncă peste întreaga lui ființă licăririle candelei mute și o putere peste fire ai zice că se desprinde din încremenirea ecstatică a trupului său. Cel ce n'a călcat în calea păcătoșilor îndreaptă către Atotputernicul din inimă curată și suflet sdrobit, rugăciunea sa fierbinte pentru cei ce nu mai sunt, pentru cei de veacuri adormiți întru Domnul, pentru el și pentru toți, cei ce ca și dânsul, în curând vor păși pe calea celor drepți.

Și rugăciunii sale, clopotul cel mare al mânăstirii îi răspunde din întuneric cu glas puternic și rar și se cutremură liniștea adâncă a văzduhului de noapte.

CALISTRAT HOGAȘ

Vraja EREDITĂȚII

de SĂRMANUL KLOPȘTOCK

Țugulea Cercel este un ratat.

Țugulea Cercel, amploiat în administrația judecătorească a unui Tribunal din provincie, este un ratat în cea mai complectă accepțiune a cuvântului.

Țugulea Cercel, conservatorul corpurilor delicte și al averilor furate, dosite sau moștenite, date în custodia sa, nu a avut parte de nimic.

Țugulea Cercel a venit pe lume complect ratat — un ratat congenital — ba chiar *scopul* însuși al nașterii lui a fost capriciul fatalității celei mai atroce dintre ratări.

Pe tat-său, — paracliser la biserica *Iancu Nou*, încurcat în niște dări comunale, mort în Argentina, pe vapor — l'a pierdut din față.

Pe mamă-sa învinuită de oare cari avorturi suspecte, și care și-a pierdut urma tot în Argentina, pe un vapor —nu a cunoscut-o din față. Era cărturăreasă în Dichiu, — ghicea în cafea, descânta de gușter și punea pahare în mahala.

Țugulea Cercel a făcut clasele primare în opt ani și cele trei de liceu, în șase.

La două zeci și doi de ani și-a ras mustața și în toamnă a intrat în Conservator.

La un prim probatoriu, a fost îndepărtat dela academia de declamație pentru că era afon, smead și... incult!

Incotro să o ia?!

Din patru frați, nici unul nu fusese mai pricopsit!

Cel mare, da de râpă o fermă în deltă. Osebit de asta, operase în scripte mici cotcării și Ministerul îi ceruse demisia. Infractorul se încăpățânase și atunci statul i-a deschis acțiune penală pentru însușire de bani publici. După pușcărie, omul deltei își lăsase barbă și se înghesuise într'o dughiană din gura „Moșilor", botezată *„Bodegă și Aperitive"* cu emblema la „Mielul Blând" și unde creditul înghițea debitul.

A desfăcut-o înainte ca autoritățile să-i pecetluiască obloanele și și-a luat drumul... în Argentina, pe vapor!

Altul era notar în Cartojani!

Tăia vite de contrabandă și libera la oameni bilete false de prestații. A mers ce a mers și stăpânirea l'a trimis după cel dintâiu — la închisoare!

După închisoare, barbă, negoț, faliment și Argentina, tot pe vapor.

Al treilea a intrat practicant în Judecătoria Ocolului din mahalaua de baștină.

Se înfipsese băiatul binișor în grațiile judecătorului și ale împricinaților.

Dar îi plăcea... marea și orizonturile largi!

Fire contemplativă, de dorul mării și al valurilor ei, candidatul la copistărie își plăsmuia în fiecare Sâmbătă seara, citații prin care... era chemat dela București la Constanța, ca martor în procese fictive!

Panamaua n'a durat multă vreme și într'o seară copilul mării a fost întors de pe linie, din gara *„Vadul Traian"* în *„Gara de Nord"*.

Cu simțitoare circumstanțe atenuante, visătorul infractor a absolvit repede termenul de penitență și imediat după expirare, senzitivul ispășit, însăcșănat cu o respectabilă *„barbă—bectemis"*, a părăsit țara pe vapor pentru... Agentina!

In sfârșit al patrulea și cel din urmă descendent mascul din familia Țugulești-lor, de meserie martor la oficerul stării civile, a jurat strâmb într'un partaj, pentru a pune în posesie pe un moștenitor inexistent pe un imobil existent

Pușcărie, barbă mare, Argentina!

Consecvent aptitudinilor comoștenitorilor săi de sange, Țugulea Cercel a intrat și el în... magistratura!

La început, bine înțeles tot ca... practicant!

Spre deosebire însă de predecesorii săi mișei și spre nedumerirea șefilor și a întregului concert de inițiați ai romanului celor patru dispăruți, practicantul Țugulea Cercel era podoaba cinstei și a sârguinței grefei cancelariei corpurilor de delicte, și al valorilor furate, dosite sau moștenite ale Tribunalului în care s'a refugiat îndată după eliminarea din conservator.

Țugulea Cercel era corect în ținută, clar în vorbire și sobru în maneră.

Țugulea Cercel încheiase o redingotă dela Tanca Lazăr din *„Ulița Paduchilor"* pentru a fi mai impecabil în cancelarie.

Șefii direcți îl apreciau, îl stimau și îl iubeau.

Țugulea Cercel avea trăsătura precisă a condeiului, claritatea expunerei și punctualitatea concepției.

Ajutorul de grefă Varlam Dioghenidie îi lua de îndată secretarul său *„particular"*, — un fel de topor de oase pentru negrijatele lui lucrări de birou, extrem de încurcate, cu libertatea pentru practicant de a se *„învârti"* cinstit cât i-o plăcea, în grefă, în vremea când șeful lua parte la ședință și cu obligațiunea pentru secretar de a-i da *minutele* la semnat în Camera de Consiliu și apoi a i le trece în jurnalul Grefei.

Pentru acest hamalâc, Țugulea Cercel primea o mizerabilă indemnizație lunară, din salariul de franci 146 și 66 bani al d-lui ajutor de grefă Varlam Dioghenidie și ferma promisiune a acestuia de a-i da demisia... lui, după ce își va lua licența în drept la... Iași.

Acordul era perfect.

Ajutorul de grefă Varlam Dioghenidie, de când cu secretariatul, nu mai făcea nimic pentru cancelarie.

Îmbrăca doar roba de atlas dăruită de judecătorul Jorj Drăgănescu eșit la pensie, pentru a... completa Tribunalul în ședințele de adopții, contestații la executare și contravenționale venite în apel de la judecătorie, când simple note, confuze și pe cari Țugulea Cercel le întercala apoi în formulare de sentințe tipărite, ducând mai departe, în spinare, biroul supra-încărcat al ajutorului de grefă Varlam Dioghenidie, precum și toată hangaraua întregei grefe!

Numai arhivarul Mitache Vlasopol nu-i mistuia pe Țugulea Cercel!

Țugulea Cercel îi strica prea multe citații în vreme ce cheltuiala cancelariei era mult redusă, ceeace obliga pe arhivarul Mitache Vlasopol să scoată din buzunarul său, pentru speze!

Dar practicantul Țugulea Cercel avea grija să vire pe cele greșite în buzunar și să le arunce apoi seara, la ieșirea din biurou, pe maidanul de din dosul Tribunalului.

*

In lipsa unui candidat titrat, conform legilor în vigoare, practicantul Țugulea Cercel fu numit *copist arhivar* în chiar grefa în care slugărise pe nimica toată, pe ajutorul de grefă Varlam Dioghenidie, în ciuda arhivarului titular Mitache Vlasopol, care nu mistuia de loc pe noul său ajutor Țugulea Cercel!

Ajutorul de grefă Varlam Dioghenidie plecă în curând într'un concediu de doi ani, pentru a-și da echivalența bacalaureatului la... Liège.

Astfel că, noul *copist-arhivar* Țugulea Cercel se eliberă definitiv de hamalâcul atât de derizoriu remunerat de viitorul licențiat în drept Varlam Dioghenidie, rămânând șeful mesei de corespondență și informațiuni, din Grefa Tribunalului și mâna dreaptă a arhivarului Mitache Vlasopol.

*

Vederea se înfăptui în scurt timp și zaiafetul nunții a avut loc în salonul cel mare dela *„Pomul Verde"* în Duminica ultimei săptămâni în care cununiile nu sunt încă oprite.

Dar proaspătul cununat și avansat Țugulea Cercel, încercă grabnic o decepție, la fel cu aceea a demisiei etern irealizabilă a ajutorului de grefă Varlam Dioghenidie — „mireasa" avea.. un copil la mahala, ascuns!

Și asta l'a desgustat profund!

Divorțul a durat scurtă vreme — Țugulea Cercel fiind „omu" Tribunalului.

O a doua însurătoare propusă cu o profesoară din *„Delea"* în scopul unei ratrapări morale imediate, nu avu un sfârșit mai puțin catstrofal pentru crud încercatul cap de masă Țugulea Cercel! *„Fata"*... fugi la amantul ei și divorțul se înscrise în condicile primăriei în preziua în care o doamnă, de curând divorțată, cu o respectabilă avere și cu destule resturi de frumusețe vestite, îi făcut propunerea unui al treilea mariaj numai pentru cumințenia și răbdarea lui proverbială!

Traiul se înfiripă într'adevăr, promițător.

Țugulea Cercel fu avansat ajutor de grefă în chiar locul d-lui Varlam Dioghenidie, care, însfârșit îi trimise demisiunea din Liège, unde renunțase la echivalența bacalaureatului pentru a-și pierde urma în *„Laplata"* cu o tapeuză de *Caffé-Chantant*, buboasă, incultă, dar... virtuoasă — așa îi scria cel puțin fostul lui îndrumător în .. magistratură, într'o scrisoare concisă precaut vârîtă în plicul galben al demisiei.

Bank monstru în saloanele *„tinerilor căsătoriți"* Țugulea Cercel și Didona Bacnotescu din ulița Nisiparilor!

Șeasesprezece familii rostogolite pe două imense tablouri de joc, sufocate de mușuroaie monetare și cupe pline cu condimente și hipnotice!

Lefșoara lui Țugulea Cercel, chiar așa mare cât era ea, de ajutor de grefă, nu mai făcea față.. nevoilor și Didona Bacnotescu, a treia legitimă a lui Țugulea Cercel, și cu care chip o *isbise*, pretindea blană și casă deschisă.

Și Țugulea Cercel se aclimatiză cerințelor.

Femeia aducea ca zestre imobilul din Nisipari, o fărâmă de venit după o sfoară de moșie în indiviziune la Pești-teana în Dolj, un imens imobil cu fabrici, prăvălii și locuințe în... *Argentina*, testat unei moșteniri la care „mireasa" Didona Bacnotescu nu avea vocație, și... *convivi!*

Țugulea Cercel, aporta ca coeficient cotidian compensativ, învârtelile dela cancelaria corpurilor de delicte și al valorilor furate, dosite sau moștenite, tupeul și spoliarea pariorilor!

*

Dar manoperele nu dăinuiră multă vreme.

Succesul descrescu vertiginos, jefuiții se rărira pe nesimțite și becurile electrice din tavan își impuținară treptat luminile, vârsându-și ultimele văpăi pe ultimele lovituri infructuoase.

Casa din Strada Nisipari își reluă aspectul mironosit din epoca văduviei Didonei Bancnotescu și conservatorul de averi furate, dosite sau moștenite, Țugulea Cercel, reflectă la o ratrapare.

Femeia solicita asiduu o blană, în locul aceleia care se tocea vădit pe la reveruri și o casă deschisă în locul casei care se închidea!

Țugulea Cercel se abătu pela hipodrom. Ultimele resurse ale bancurilor cu convivi de disperați și băuturi ademenitoare, se topiră grabnic într'un *pasaj* de isbitură, dintr'un *Criterium* care trebuia să consfințească sau să descalifice un *Derby* dubios.

Țugulea Cercel nu mai dete multă vreme pela Tribunal.

Un aprod veni după chei.

Un certificat medical de complezență justifică o întârziere... nejustificată!

Un altul prelungi agonia unui simulacru de boală.

Casa din Strada Nisipari se afunda tot mai mult în umbră.

— „La urma urmelor ce le-a fost scris ălor patru dinaintea mea, mi-o fi scris la fel și mie, murmură convins *„pacientul"* Țugulea Cercel prăbușit într'un fotoliu de club.

— „Mâine îmi reiau serviciul!

Și a doua zi chiar, Țugulea luă în primire cheile.

*

Un bank și mai monstru aprinse din nou vestibulul din Strada Nisipari.

O cerere formală de concediu pentru cauză de boală incurabilă, se înregistră la cancelaria corpurilor de delicte și ale valorilor furate, dosite, sau moștenite, în vreme ce în dimineața banckului din nou infertil... o barbă, un cufăr și o doamnă, se îndreptau grabnic spre Argentina, pe vapor!

La inventariul corpurilor de delicte și al valorilor furate, dosite, sau moștenite, autoritatea constată în procesul verbal al dispariției *„conservatorului"* Țugulea Cercel, lipsa unui testament olograf pentru un imens imobil, cu fabrici, prăvălii în... Argentina!

ESHIL: ORESTIA

(urmare din pag. I)

Cei doi puternici despoți din Achaia
de care-asculta tinerimea greacă
s'au îndreptat către pământul Troiei,
cu lance și cu braț răzbunător.
Atunci, la regii stăpânind corăbii
doui regi ai păsărilor s'arătară, —
și neagră era ura dintre păsări
iar alta era albă. Împreună
s'au arătat pe sus, lângă palat
(pe unde-i brațul ce ridică lancea)
și-au sfâșiat în văzul tuturora
o iepuroaică grea, cu pui în pântec,
lipsind de viață o'ntreagă semințe.
Un cântec trist, un cântec trist rostește,
dar zeii să ne-aducă numai bine.
Proorocul înțelept al oastei spuse
că păsările sunt cei doi Atrizi,
conducători cu-o singură voință,
și-astfel ne tâlmăci minunea asta:
„Va trece vremea, dar destinul aprig
va nimici cetatea lui Priam
și bogățile adunate-acolo
de tot norodul Troiei, ani de-arândul.
Numai de nu s'ar supăra vre-un zeu
și n'ar umbri izbânda și prăpădul
ce trebue să vie-asupra Troiei.
Căci preacurata Artemis, de milă
a fost cuprinsă și de-o grea mânie
că 'ntraripații câini ai tatălui
jertfiră biata mamă și prăsila
ce tocmai sta să nască: Artemis
urăște ospățul vulturilor.
Un cântec trist, un cântec trist rostește,
dar zeii să ne-aducă numai bine.
Zeița blândă, binevoitoare
și pentru puii leilor sălbateci
și pentru-ai vietăților mărunte,
îmi cere să citesc în semnele
de păsări arătate. Unele
ne-aduc nădejdi și altele neliniști.
Pean, te chem, de teamă ca zeița
pe mare să n'asmută vânturile
protivnice corăbiilor noastre
ce stau în port în lungă așteptare,
și să nu ceară Artemis o jertfă
nelegiuită, fără vesel ospăț,
aducătoare de dihonie
și care pângărește căsnicia.
In fundul casei se deșteaptă ura:
ea crește nesfârșită și vicleană
și pe copil nu uită să l răzbune."

Astfel de sumbre prevestiri rostește Calchas
cu altele mai bune laolaltă,
stăpânilor și casei, la fiecare.
Un cântec trist, un cântec trist rostește
dar zeii să ne-aducă numai bine.
Zevs, Zevs, oricare-ar fi numele tău,
de-ți place-acesta, eu cu el te chem,
că tot am cumpănit și nu cunosc
decât pe Zevs în stare să-mi ridice
povara sterpei mele suferințe.
Un zeu a fost puternic odinioară,
ce'n lupte fremăta de îndrăzneală,
dar într'o zi toți au uitat de dânsul.
Veni un altul după el, și-acesta
sfârș, la rându-i bruit.
Dar omul înțelept, din inimă
îl laudă pe Zevs învingătorul.
El a deschis la oameni calea dreaptă
și i-a 'nvățat că trebue s'ajungă
prin suferință la înțelepciune.
Chiar și prin somn veghiază inima,
căința dureroasă sângerează
și'n ei pătrunde, fără voia lor,
înțelepciunea, dar al zeilor
ce stau în cer la cârmă, peste noi.
Astfel, mai vârstnicul dintre cei doui
conducători ai flotei argiene,
spre-a nu nesocoti pe proorocul,
s'a fost făcut părtaș cu soarta crudă
în vreme ce pe țărmul Aulidei,
de unde se zărește-orașul Halkis,
cu pânze strânse și deșerți la pântec,
Aheii-erau cuprinși de neastâmpăr.
Se ridicase-un vânt dinspre Strimon
zăbava nedorită aducând
și foametea în golful blestemat
și 'mprăștierea corăbierilor
și pagubă la pânze și corăbii.
Întârzierea pururi prelungită
ducea prăpădu'n floarea tinerimii.
Atunci, în numele Dianei, Calchas
aduse regilor o deslegare
mai înspăimântătoare ca furtuna, —
așa de 'nfricoșată că Atrizii
loviră schiptrurile de pământ
și lacrimile nu le mai opriră.
Mai vârstnicul din regi atunci grăește:
„Grea mi-este soarta de mă'mpotrivesc,
grea deopotrivă dacă pe copilă,
podoaba casei mele, voi jertfi-o
și, la altare, mâna mea de tată
voi pângări-o 'n sânge fecioresc.
Orice-aș alege, tot napastă este.
Pot eu să părăsesc corăbiile
și să-mi înșel tovarășii de luptă?
Jertfirea sânge de fecioară dacă
să potolească vânturile poate,
cu 'nsuflețire voi dori omorul,
de-ar fi s'aducă izbăvirea noastră".

Astfel încovoiat sub jugul soartei
își pleacă fruntea; gândul necurat
nelegiuit îi stăpânește mintea:
e hotărît să îndrăznească totul.
Căci orișice nenorocire 'ncepe
cu-o nebunească rătăcire, care
pe om la fapta rea îl îndârjește.
Și-a îndrăsnit el să-și înjunghie
copila, ca să ajute oastea
și să pornească năvile cu bine,
de dragul luptei pentru o femeie.
Conducătorii dornici de război
nesocotiră rugile copilei
cerând milostivirea unui tată,
și tinerețea-i fecioreinică.
Și după ce rostiră slujba, tatăl
un semn făcu la slujitori, s'o ducă
deasupra, pe altare, ca pe-o vită.
Înfășurată'n văluri, s'agață
copila de pământ cu desnădejde,
și'n gura ei frumoasă, un căluș
(cu silnicia mută a unui frâu),
o 'mpiedeca să blesteme pe-ai săi.
In timp ce vălurile șofrănii
căzură de pe trupu-i la pământ,
ea săgetă cu ochii rugători
pe rând pe fiecare din călăi,
asemeni cu-o icoană fără glas,
copila ce de-atâtea ori cântase
în casa părintească, la vreun ospăț,
cu limpedea ei voce de fecioară,
zicând peanul binecuvântat
în cinstea tatălui iubit, la urmă
când se făcea a treia închinare.

Ce-a fost apoi, n'am mai văzut, nu spun
Dar Calchas nu dă greș cu harul lui
și doar cei care-au pătimit pricep
c'așa e drept să fie. Viitorul
e vreme să-l aflăm când va veni.
Nu te lăsa cuprins de presimțiri:
de ce să gemi nainte de durere?
El într'o bună zi o să s'arate
deplin și la lumina soarelui.
Acuma numai de-ar veni izbânda
dorită de regina, care astăzi
— ea dintre toți de rege mai aproape —
mai apără pământul țării noastre.

Trad. de N. I. HERESCU

Cronica literară

Episod, roman de Horia Filip
CARNET de SOLDAT de Al. Raicu
Tavernale și Pelerinul serilor,
poeme de BEN. CORLACIU

Titlul **Episod** (Editura „Tiparul Românesc", București 1942), al romanului d-lui Horia Filip n'a fost ales la întâmplare. Subintitularea: „fragment de viață" pe care autorul a crezut de cuviință s'o adauge, nu trebue înțeleasă ca o precizare naturalistă. Nici ca sens nici ca manieră, **Episodul** d-lui Horia Filip nu vrea să fie „o felie de viață". Imprejurările vieții din afară, ale vieții „așa cum este", resfrâng ecouri neînsemnate, lipsite de consecințe pentru desfășurarea romanului, în care și decorul sau peisajul fizic este aproape inexistent, totul petrecându-se în planul lăuntric și abstract al conștiinței povestitorului. Este romanul „în doi", de tipul clasic al lui **Adolphe** de Benjamin Constant.

Cuvântul „episod" cată să fie sugestiv pentru felul de a fi al eroului cărții, care suferă de o ciudată infirmitate morală: aceea de a nu putea lega — din punctul de vedere al conștiinței — momentele vieții lui interioare într'o continuitate biografică, implicând odată cu consecvența logică și pe aceea a unei răspunderi morale retrospective. Dimpotrivă, viața i se înfățișează într'un fel disparat, fragmentar, sub un aspect episodic, fiecare clipă fiind trăită pentru conținutul ei propriu, autonom, lipsit de consecințe determinatoare pentru celelalte:

„O clipă nu are nimic comun, nicio legătură, cu cea următoare" — observă povestitorul în unul din cele mai acute momente de criză morală pe care i le pricinuește excesul de introspecție. Și continuă astfel: „Este un egoism al subconștientului, o încercuire deplină a fiecărui moment pe care-l trăim. Deaceea, adevărata revoluție sufletească trebue căutată nu ca un crescendo, ca o succesiune în timp, ci tocmai în acest interval, în această prăpastie neînțeleasă, dintre cele două clipe pe care le trăim".

Neputința lui morală își precizează felul particular, cu acelaș prilej: este neputința de a exprima, dedusă din sfiala diletantă că expresia ar păngări nu știu ce virginitate a unui conținut sufletesc presupus inefabil. Aluzia de tot străvezie din cuvintele: „cântarea neauzită este cea mai frumoasă", caracterizează abulia morală a eroului cărții. Neputința de a exprima înseamnă neputința de a găsi o unitate de măsură și o consecvență interioară propriei vieți sufletești care se pulverizează în fragmente caleidoscopice lipsite de consecințe determinatoare unele pentru altele:

„Și n'am putut vorbi Lia! M'am cutremurat la gândul că aș putea fi banal, că aș putea întrebuința cuvinte prea comune pentru tine. Am tăcut, căutând să găsesc acel cuvânt de clocot. Da! de clocot Lia! Și a început să-mi vâjâie capul. Vorbele se întretăiau și mă urmărea fraza că, numai cântarea neauzita este cea mai frumoasă. Ce căuta, de unde venea această fraza? Și ce legătură avea ea cu dorința mea de a găsi cuvântul dorit? Nu știu! Am simțit însă atuncea că trecusem clipa în care, ceeace aș fi spus, și-ar fi avut un sens. Devenisem frântură din alta, care nu avea nici pe departe ceva deaface cu cea dintâi. Și m'am încruntat, și am fost trist, trist de tot Lia. Trist pentru mine, pentru neputința mea".

Interiorizarea excesivă a eroului cărții, odată cu abuzul preocupării egotiste sunt răspunzătoare pentru felul lui de a trăi anticipativ împrejurările vieții din afară, care-i apare de aceea lipsită de spontaneitate și prospețime, neinteresantă, deja văzută și de mai înainte știută: „In parc ne-am oprit pe o bancă Banal! Banal de tot. Și cerul era banal de frumos, de comun. O seară așa cum am cetit de atâtea ori descrisă, inclusiv luna și tăcerea...

Acum câțiva ani am mai stat par'că pe bancă, mai multe seri, tot atât de știute pe dinafară".

Climatul romanului este și el determinat în cea mai mare parte de nesfârșitele desbateri lăuntrice în care se istovește spiritul analitic al povestitorului la persoana întâia — pe seama căruia se întâmplă episodul de dragoste din carte, — fără șansa gestului hotărît și bărbătesc care să-l mântuie din infernul propriei conștiințe morale.

*

Poezia nu o putem defini ci numai recunoaște. Dacă ar fi altfel, ar însemna să putem oricând reconstitui poezia, după ce vom fi desfăcut-o în elemente cu proprietăți corespunzătoare definiției, formulei stabilite. Dar și recunoașterea poeziei nu este posibilă dacă nu am avut mai înainte revelația ei în noi înșine. Căutarea poeziei începe din clipa în care am găsit-o și dorul de poezie crește mai intens, cu cât ne urmărește mai stăruitoare nostalgia ei.

Înțelegerea noastră nu se poate apropia de esența poeziei, odată ce ni s'a dat șansa întâlnirii cu ea, decât printr'o nesfârșită serie de aproximări succesive. Dar dacă poezia este în această șansă a întâlnirii hărăzite sufletului pregătit să o întâmpine, și nicăieri în afara ei, atunci nu putem vorbi decât metaforic despre o poezie a naturii sau a războiului, etc. Insul omenesc fiind unitatea cu care măsurăm, el este și măsura acestui lucru al său, a războiului. Putem vorbi atunci despre poezia omului în război, care este o realitate, un fapt de conștiință. Deaceea laturea descriptivă a războiului este cea mai puțin semnificativă, aceea pe care o putem fără pagubă neglija.

Aspectul acesta e totuș covârșitor în *Carnet de soldat* (Editura „Ofar", București 1942), a cărui lectură lasă impresia înregistrării unui film documentar. Este destul material poetic brut în belșugul de senzații din cartea de poezii a d-lui Al. Raicu, dar numai uneori poezie, care se dispensează de senzaționismul experienței directe. Nu e nevoe să fi fost pe front ca să recunoști poezia unor versuri ca acestea, care sugerează totuși felul comportării omului războinic:

In beznă, se aud la răstimpuri
comenzile scurte,
Iar fânul căzut pe obraji ni se
pare mătasă.
(Răsboiu)

E în fiecare, o stranie așteptare.
Sufletele ni's pasări călătoare.
(Mișcătoarele mlaștini)

Exactitatea documentară și plasticitatea notațiilor sunt remarcabile. Desigur, succesiunea rapidă a înregistrării împiedecă să se reție nici altceva decât aspectul brut senzaționist, ca în aceste strofe, ca în mai toate poeziile din *Carnet de soldat:*

Oprim. Mitraliera mea cântă
mereu.
Un val de ruși e culcat la pământ.
Unul se prăbușește cu fața în sus,
Se îndoae ca un briceag, fără un
cuvânt.

Ne ghemuim ca pisicile, după
fiecare par,
In stânga, în dreapta, ai noștri
atacă la baionetă.
Ca un talaz sboară grenade o-
fensive.
Fug. Pe parapet a rămas o mână
desprinsă și o baionetă.

*

Cele două plachete de poeme ale d-lui Ben. Corlaciu, publicate la răstimp de câteva luni: **Tavernale** (Editura Cadran, București 1941) și **Pelerinul serilor** (Editura Alfa, București 1942) aduc aceeaș atmosferă evocatoare de cârciumă și spital, în care stărue gustul descompuneri, al celei mai joase decrepitudini fizice și morale. Poezia e dincolo de versurile stângace — mișcător de neîndemânatice — și sărăcăcioase ale stihuitorului, din care n'am putea reține deocamdată mai mult decât un dor ostenit și descurajat, ca o bănuială a răscumpărătoarei poezii.

O mărturisire directă, nemeșteșugită, ca:

Pământul acesta e rău și crud

sugerează toată penuria poetică a poemelor d-lui Ben. Corlaciu.

O biată îngăimare în dorul poeziei, obsedată de gândul descompunerii, al morții, ca în această **„Moarte tavernală"**:

Vânătă, bolnavă, începând orbi-
tele,
Sărutată de ploaie, toamna venea,
Ca o altă moarte, în taverna mea:

Moartea anotimpului.
Măcinat de scurgerea timpului,

La poalele toamnei, mă târam,
istovt,
Dement că încă n'am mai murit,
Trăgând în piept fum de tavernă.

Aspectul spitalicesc al poemelor d-lui Ben. Corlaciu e încă mai prozaic, mai respingător, dacă gradarea negației poeziei are vre-un rost:

Hei, medici, rupți din coapsa
câinilor,
Spălați siringa asta, că miroase
Și mai lăsați-mi ultimele oase
Să le resfir pe perna mâinilor.
(Rugă bolnavă)

Somnul e al bolnavului, pe care nu-l mai odihnește, zorile-i readuc așteptarea obsedată de întunecate presimțiri:

Mereu, același somn ne stoarce
pleoapele,
In orice dimineață — aceiaș oră
Ne bate 'n piept o altă auroră.
(Ceasul somnului)

Ca o intenție ceva mai organizată, în sensul poeziei, cel puțin sub aspectul descriptiv al unui pitoresc de periferie sordidă, transcriem această „Stampă":

In mahalaua mea, cu fete bulece
Și cu miros de găini de vânzare,
Noaptea se roagă de felinare
Să n'o mai sugrume, să plece, să
plece.
Decorului nocturn, cu lumini bol-
nave,
Ii surid trei cârciumi, pierdute 'n
trei străzi.
Femei lunatece — așteaptă 'n
ogrăzi,
Bărbații cu chefuri în ochii sti-
cloși.

MIHAI NICULESCU

Noapte sibiană

Cerbii tristeților purtau în coarne
Pânza celei din urmă sfâșieri.
Impletiți printre ierburi, scânceau,
Sărutând cărarea ultimei îngenuncheri.

Odată, erau liberi, ca Vântul,
Fratele lor mai mare, de mult rătăcit.
Odată alergau, împroșcând pământul,
Și nimeni serile nu le-a răpit.

In noaptea aceia, apele toate
Au venit împrejurul lor și i-au strâns,
De nimeni văzute, nici ascultate,
Apele, apele — și cerbii au plâns.

Cerbii tristeților nu s'au mai văzut
De-atunci, niciodată, peste Sibiu.
Doar apele, palide, au mai trecut,
Intr'o noapte, târziu — ce târziu!

BEN. CORLACIU

Catrene

UITARE

Cometa se desprinde din panopliea zării
Și-argila, în argilă, nu mai mustește viață.
De undeva, din peșteri, cu degete de ceață,
Să-și țeasă pânza, vine păianjenu 'noptării...

AMURG

Se'ntoarce mierla'n codru și pentru rugăciune,
Smerit, îngenunchiază soarele sus pe deal.
Domol, apoi, și tainic, ca un tremol de strune,
Pornește'n lungul văii un înger vesperal...

ACUARELĂ

Grea de amurg, pleoapa câmpiei se închide.
Stelele, viespi de aur, apar cântând din naiuri.
Pătrunde luna'n codru și'n murmure lichide,
Din munți, călugări negri, visând, pornesc spre raiuri...

TOAMNĂ

La porțile Iubirii, privind cum zboară anii,
Incă mai stă de strajă dorul ca un zăvod.
Incoviați de vântul ce-i biciuie, castanii
Scuipă bănuți de-aramă pe drumul plin de glod..

LEONIDA SECREȚEANU

Poesie

Cum crești — tulpină albă — în țărmuri ideale
Unde din larg vin păsări de-și odihnesc aripa,
Un semn senin din drumul de zodii triumfale
Deasupra ta, de vise, își scutură risipa...

Otrava ta unică îmbată și ne doare;
Adânc ne sapă'n carne neadormită rana,
Când se deschid în umbră melodice isvoare
Ne mângâe blestemul arsurei de pe geană.

Mâinile tale — mari fluturi albi — serile
Dincolo de neguri ne cheamă, dincolo de ape;
Sufletul primăverii e mai luminos acolo și tăcerile
Sunt mai depline, de ceruri mai aproape.

Intr'o noapte vom fi singuri, singuri sub ploi;
Umbletul tău pierdut în oglinzi se va frânge,
Pe lespezile veșniciei albastre din noi
Cine va mai veghea atunci, cine va plânge?...

N. VERONESCU

CANTECE NOUI

„POLEMISTUL"

Sunt atât de ciudate aceste întortochiate căi ale literaturii, încât mă opresc uneori din drum fără ca să-mi dau seama, și mă întreb dacă toate aceste lucruri pe care le văd, sunt aevea sau doar o tristă glumă. Știu că rostul acestor însemnări este de cele mai multe ori altul, însă nu poate fi un mai bun prilej pentru o clipă de evadare, decât pretextul medalionului nostru de astăzi.

La început a fost poetul. Așa începe povestea, pe care o știm, prea bine, cu toții. Il cunoaștem fie din paginile revistelor și ale ziarelor, fie de prin broșurile sau cărțile pe care le-a tipărit. Cu sau fără talent, cu sau fără cultură, lucrul acesta nici nu prea avea importanță, devreme ce poetul exista. L-am privit și noi cu luare aminte și cu interes, ba ne-am spus chiar la o anumită răspântie că s'ar putea ca și acest poet, el ca și atâția alții, să aibă dreptate cu ciobul lui de frumos pe care-l agită în cele patru vânturi. Au căzut pe masa noastră plicuri peste plicuri, într'un an și ceva, de când migălim (și de multe ori prea puțin pentru ceeace s'ar putea numi „folosul nostru") în acest colț cu cântece, pe care le vrem noui, în măsura în care tinerețea și buna credință sufletească pot fi așa. Și trebue să fie.

Am cunoscut atât de mulți poeți, talentați sau netalentați, în acest răstimp, încât de multe ori ne întrebam dacă se poate ca atâți dintre adolescenții mai tineri și mai bătrâni ai țării, să aibă în vârful condeiului cu care scriu, petecul de azur care face dintr'un banal versificator, un poet de rasă. Dacă ne este îngăduită aici o mică și foarte personală mărturisire, vom spune în treacătul foii pe care scriem, că am crezut de foarte multe ori nu numai în acest talent pe care-l descifram mugurind, ci și în febra literelor din scrisoarea însoțitoare, plină de tainele și de neliniștile tuturor oamenilor prea plini de vis și de întrebări. Cu buna noastră credință, astfel pusă în aer de lume, nu ne prea dădeam seama că navigăm între Scylla și Carybda, doar într'o subțire coaje de nucă, și că uneori vârtejurile erau gata să ne arunce în ochi apa sărată a mării.

Pe aceste drumuri ale poeziei și ale vieții, ne-am întâlnit și cu un poet care era undeva într'un colț de țară. La câteva săptămâni odată, aveam prilejul să-i cetim slova caligrafică, rotunjită poate sub cerul Dobrogei sale și ne bucuram sau ne întristam împreună cu el, că lumea și oamenii (oh, oamenii!) sunt atâta de răi și de urîți. Spunea multe de toate tânărul poet și uneori le spunea atât de frumos, încât mă gândeam că un om atât de duios trebue să aibă nu numai foarte mult talent, ci și foarte multă bună credință. Țin minte, ca și când totul s'ar fi petrecut doar eri, că nu erau multe scrisori mai așteptate, decât acelea scrise cu albastră cerneală provincială, cu literele ca niște covrigi de susan: dulci, caligrafice. Poeziile care veneau și ele, foarte lungile articole care nu se lăsau așteptate, toate îmi șopteau că am în fața mea nu numai un poet *ca ei toți*, ci și un om. Deci nici nu mai aveam nevoe de felinarul lui Diogene.

Dar acum câtva timp, un prieten îmi șoptește c'un zâmbet: „Știi Ics, acela cu slova rotundă ca un covrigel, te ia la rost în cutare foaie a zilei!" Ics nu fusese primul, mi-am spus atunci, și nu e nici cel din urmă, îmi spun acuma. Scrisorelele lui, poeziile lui, articolașele lui, studioarele lui, toate așteaptă încă pe masa de lucru, să le citesc și să le dau la tipar. De pildă, acest „adagio", sau altele...

Am plecat înspre un chioșc să-mi cumpăr și eu, în schimbul unei piese, o lecție de stil poetic. Dar în niște aldine șterse, n'am putut să dau decât de un șir de grosolane complimente injurioase, vezi bine, la adresa prietenului de eri, pentru bucuria stăpânului de azi. Și mulțumit că în locul unui poet, am dat de un polemist, l'am cotit după colț spre redacție, ca să scriu un articol care minte dela titlu până la sfârșit...

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. Și răspunsurile: *Mioara S., L. Trif, Neacșu N., L. S. Cor., S. Zamf., Ionel Sigh., Melinte V. A., C. Grig.: Nu! Othmar, Cella G., Ileana C., Em. Sut., Ioanichie O.;* Altele.

Despre un teatru studențesc care există

Pentrucă observăm, în ultimul timp, un deosebit interes pentru teatrul studențesc pe care unii socot că-l inițiază, iar alții, încercând să-l realizeze ar vrea să-i găsească formula cea mai potrivită — ne-am hotărît să scriem aceste rânduri. Teatrul de care se vorbește, există. El a luat naștere nu incidental, ci în mod plănuit, conștient și încă de la început cu denumirea de „teatru studențesc" în toamna anului 1939, la Cluj, pe lângă Seminarul de estetică al facultății de litere și filosofie. Am avut ocazia să cunosc toate amănuntele care au dus la inițierea și realizarea acestui teatru, din gura unuia dintre cei mai vechi și mai activi membri ai acestei înjghebări. Nu mă gândesc să aștern pe hârtie aceste amănunte.

De altfel, am fost asigurat că ele vor constitui subiectul unor amintiri, pe care câțiva dintre decanii acestui teatru vor să le lase istoricilor de mai târziu. Ceeace mi-am propus să arăt este că teatrul, a cărui problemă se discută astăzi, nu numai că există, dar s'a realizat la un nivel superior de artă, că s'a vorbit despre el mai mult decât se crede și că nu a murit. E așa de ușor ca un teatru studențesc să dispară odată cu actorii lui, mai ales, când aceștia sunt studenți.

Cel dintâi spectacol realizat de Teatrul studențesc din Cluj a fost „O scrisoare pierdută" de I. L. Caragiale, prezentată publicului în 3 Aprilie 1940. Cu ocazia acelui spectacol, în ziarul „Tribuna" din Cluj (8 Aprilie 1940), apare o dare de seamă de aproape o pagină: „Ion L. Caragiale la teatrul studențesc" semnată de G. Sbârcea, din care spicuim „Trebue să mărturisesc dela început că spectacolul teatrului studențesc a fost, din toate punctele de vedere, peste așteptările mele... Puțini sunt cronicarii dramatici care, părăsind un teatru, au putut afirma sus și tare că I. L. Caragiale a fost înțeles pe deaîntregul. Că nimic nu a fost nesocotit din ceeace alcătuește sâmburele dramatic al lui, că s'a realizat pe toate planurile comicul amărui al singurului nostru autor de teatru, în sensul profund și nobil al noțiunii. Or, iată că mie și confraților care au fost prezenți la spectacolul și sărbătoarea studențească de Miercuri seara ni s'a oferit prilejul atât de prețios de a vedea un Caragiale nefalsificat în esența lui intimă, un Caragiale pitoresc și sobru totuși, așa cum este întreaga lui operă. Un Caragiale evadat în întregime din așa zisă tradiție scenică, al cărui singur rezultat a fost anchilozat în inițiative și persistarea în câteva lamentabile greșeli. Poate că spectacolul de Miercuri seara a fost, din acest punct de vedere, o experiență îndrăsneață și edificatoare, despre care se poate afirma că a reușit".

Cu ocazia reprezentației de a doua, apare în același ziar din nou o notă elogioasă care subliniază calitățile interpreților și regia.

In numărul din 14 Aprilie 1940 al săptămânalului „Țara Nouă", din Cluj, Traian Marcu, insistând asupra felului cum a fost interpretată până aci „O scrisoare pierdută" a lui Caragiale, scrie: „Te izbeai întotdeauna de ceva fals care gâtuia emoția, de o notă forțată care trăda „jocul" în loc să-ți netezească iluzia realității și spectacolul se încheia sistematic deficitar pentru Caragiale. Mă ispiteam să cred că această comedie și cu ea întreg teatrul lui Caragiale nu mai corespunde gustului vremii noastre și că e menit doar paginilor de antologie și nu luminilor rampei". Apoi despre spectacolul studențesc:

„Spectacolul din 3 Aprilie al studenților în litere a însemnat reabilitarea lui Caragiale în scenă, nu prin profesioniști ai teatrului, dar prin cei mai chemați să pătrundă sensul etern și adânc omenesc al creației sale, prin ucenicii porniți să descifreze și să adâncească tâlcul slovei românești". Despre profesorul care a regisat piesa scrie următoarele: „D-sa a înțeles, cu o rară putere de pătrundere, că pe Caragiale nu trebue să-l ținem închiușat în formule arhibanale de teatru, la modă în veacul trecut, deci și-a îngăduit o nouă prezentare, revoluționară pentru tradiția teatrului românesc, dar tot atât de fericită și de binefăcătoare pentru Caragiale".

Ziarul „Timpul" din 7 Aprilie 1940, sub semnătura lui C. Albu, scrie: „...reprezentarea comediei „O scrisoare pierdută" s'a făcut în condițiuni care ar onora trupa oricărui teatru de profesioniști". Apoi: „Din lecțiile făcute în sala de cursuri și din analizele și conținuturile fiecăruia, în cadrele seminarului de estetică literară, s'a organizat spectacolul de ieri seară..." Sub titul „Teatrul studențesc din Cluj a înregistrat primul succes" — cronicarul ziarului „Curentul" scrie: „Primele scene au fost de ajuns ca studenții interpreți să capete întreaga încredere a asistenței și astfel, apoi, timp de trei ore, să fie aproape permanent aplaudați".

Credem că, pentru cele ce doriam să demonstrăm, spicuirile acestea sunt suficiente. Există deci un teatru studențesc! Mai mult, trăiește și azi. Inaugurat în 1940, el și-a continuat activitatea. Am în față programul celei de a doua reprezentații, din 1 Iunie 1942, cu „Heidelbergul de altădată", spectacol repetat apoi și în ziua de 4 Iunie. Programul cuprinde, în afară de distribuție, o succintă prezentare a tuturor realizărilor de până aci. Tocmai de aceea o redau în întregime:

„Reprezentația de astăseară face parte din seria încercărilor de teatru experimental ale Seminarului de Estetică dela Universitatea „Regele Ferdinand I" din Cluj. Alături de audițiile muzicale, înjghebate pentru a familiariza studențimea noastră cu marile creații muzicale ale culturii, și alături de audițiile poetice, concepute ca niște ședințe experimentale de poezie, încercările noastre teatrale au rolul să dea, celor ce se simt atrași de problemele dramatice, ocazia de a cunoaște direct angrenajul interior al de complicat al scenei. Sub egida grupării „Prietenii Seminarului de Estetică", cele trei serii de încercări experimentale de mai sus, muzicale, poetice, teatrale, trec și peste hotarele Cetății Academice, incorporând între animatorii lor pe toți amatorii de frumos. Inițiat încă la Cluj, teatrul nostru experimental este prima încercare de teatru studențesc permanent la noi. Vicisitudinile vremii au întrerupt drumul început acolo cu „O scrisoare pierdută" a lui Caragiale. După un răstimp de chinuitoare așteptări, ne regăsim astăzi, în entuziasmul de atunci, hotărîți să continuăm teatrul nostru de amatori pe același drum, pe care ne-am avântat la Cluj — Heidelbergul tuturor nostalgiilor și visurilor noastre".

Acestea sunt realizările. Cel ce scrie aceste rânduri a avut norocul să vadă „O scrisoare pierduă", nu însă și „Heidelbergul de altădată". In trecere prin Sibiu, m'am putut informa asupra ținutei artistice a spectacolului, fapt care m'a determinat să aștern aceste lucruri pe hârtie, mai ales că, din anumite motive, despre spectacolul din urmă s'a scris prea puțin.

Asupra modalităților și a formulei de constituire a acestui teatru, nu e locul să insist acum. Precizez numai că nu are societari, că nu a cerut subvenții și nu are comitet executive. Din câte am reușit să aflu, teatrul despre care scriem, ne pregătește pentru anul care vine câteva suprize frumoase. Să așteptăm. Cei cari se gândesc la formula cea mai adecvată a unui teatru studențesc, să stea de vorbă cu cei dela Cluj.

O. RĂUȚI

Doamne,

Impărat al frumuseților cerești și stăpân al farmecelor necuprinsei firi, iartă-mi slăbiciunea de a nesocoti întotdeauna cerul înflorit cu stele și luceferi, decâteori mă ispitesc visarea florilor și gânguritul pescerilor.

In clipele acestea de vrajă fugară, gândurile se înfrunecă și alunecă spre genuni de ispită iar poftele ce-mi înțeapă lutul îmi frâng avânturile către zările tale.

Miresmele ierburilor din largul câmpurilor mă îmbată și brazda reavănă mă chiamă cu prospețimea ei către împărăția ogoarelor, din care răsar vrăjite, umbrele tremurătoare ale strămoșilor îngropați, atât de păcătos, în amintiri înoptate.

Dar în goană de amurg fumuriu, când lumina se subție ca mătasa din scame, destrămându-se, mă trezește zâmbetul îndurerat al stelei mele răsărită în tremurul de ape albastre ale cerului. Și sufletul se dorește atunci spre dânsa, pentru a-l povățui către curțile tale, Doamne.

Umbrele strămbunilor coboară din amintirile înoptate și cu borangicul iubirilor sfințite de milă îmi șterg privirile limpezindu-le. Rugăciuni smerite clădesc harnice scara de mărgărint, prin veșnicia zărilor spre a ușura sufletului urcușul către împărățeștile tale grădini.

Doamne, fără hotar este dragostea și fără cumpănă bunătatea ta.

Z. SANDU

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

Don JUAN pensionar...

de PAUL I. DANIEL

Viața de toate zilele ne-a obișnuit, — cu toată țesătura grosolană de proză de care o acuză pe nedrept veșnicii și incorigibilii ei îndrăgostiți — cu o serie destul de respectabilă de miracole.

In definitiv miracolul se poate reduce, cu puțină bunăvoință, la ceiace are esențial, și atunci devine despuiat de toate falsele aureole, o surpriză neașteptată. Sub forma aceasta îl întâlnești la fiecare colț de stradă. Este condimentul cel mai banal al vieții citadine și chiar al vieții pur și simplu. Și este dealtfel în unele clipe uzate și tocite până la exasperare destul de reconfortant, chiar și pentru această pirandeliană compilare care este omul zilelor noastre: să știe că totuși mai poate întâlni ceva neașteptat, că vidul îngrozitor al vieții moderne mai lasă loc și pentru surprize, indiferent care ar fi ele, de vreme ce sub o formă sau alta sunt pline de însăși conținutul vieții acel mult trâmbițat, „etern omenesc"...

Eternul omenesc are de altfel, ca tot ce este etern și mai ales, ca tot ce este omenesc: aparențe, ipocrizii, ascunzișuri, înșelătorii mărunte sau mari. Cine ar bănui, de pildă, eternul omenesc figurat prin eterna și omeneasca înfățișare a seducătorului Don Juan camuflat cu îngrijire sub forma unui cumsecade și burtos funcționar comercial? Sau farmecile și seducerile virile ale unui modern Casanova sub înfățișarea pirpirie și ornamentată simbolic de ghetre albe a unui subșef de minister? Sau în cel mai rău caz sub aspectul ipocrit și țesălat al unui modest agent fiscal? Căile inimei sunt multe și mai ales întortochiate, au cugetat probabil acești incorigibili și mai ales periculoși seducători... Sau poate n'au cugetat deloc, pentru unicul și simplul motiv că nu le stă... în caracter.

Dar rezultatul este același, cu sau fără cugetare: omul nostru s'a uitat în oglindă, și a clătinat satisfăcut din cap. S'a supus unei necruțătoare și migăloase analize al cărei rezultat final a fost constatarea că la urma urmii n'are nevoie de prea multă indulgență pentru a place. Este în definitiv ceiace se poate numi „un tip bine". Ba, privind de aproape își găsește chiar o oarecare asemănare cu un anumit actor de cinema, cu care în ceasurile de sentimentală expansiune îl și asemuia Lenuța, casieriția unui cinematograf de cartier, eroina romanticelor, îndrăzneților și apusele sale tinerești. Personagiul nostru și-a găsit vocația. Are neîndoelnic pe vino'ncoa și dacă până acuma femeile n'au dat încă buzna în vizuina lui de burlac, de vină nu este decât timiditatea lui, aerul lui modest și liniștitor de cetățean în strae de Duminică. Dar toate acestea se vor schimba irevocabil. Omul nostru își ia angajamentul solemn ca începand de mâine dela ora 8 să nu mai fie cumsecade, să nu mai fie timid, să nu mai fie modest, ci dimpotrivă îndrăzneț, semeț, sigur de sine. Asta doar place femeilor, asta le impresionează. Ca debut își cumpără cu multe precauțiuni, — căci îl intimidează privirile scrutătoare și ironice ale librarului, — volumul „Cum se cuceresc femeile" sau „Ghidul amantului perfect", bâlbâind circumstanțial „că-i trebuie pentru un prieten"... Seara la lumina anemică a lămpii de petrol se pune pe... studiu. Trebuie să-și însușească în cel mai scurt timp toate temele, toate șiretlicurile și ingeniozitățile uzuale, tinzând la înaltul și nobilul scop de a cuceri, de a place, de a seduce...

Eroul nostru într'un târziu adoarme. In noaptea aceea are o romantică aventură cu o frumoasă necunoscută mascată, care-i strecoară un bilețel parfumat. Se lasă condus de un lacheu galonat, mut și respectuos — printr'o portiță tainică ce se deschide misterios în fața lui, printr'un parc scăldat în clar de lună — și este introdus într'un buduar parfumat, unde castelana tremurând de iubire și emoție se aruncă în brațele lui, spunându-i că nu poate trăi fără el și amenințându-l că — la caz contrar — nu-i rămâne decât să se arunce din turnul cel mai înalt al castelului ca să sfarme nefericirea de stâncile amenințătoare sau să se înnece ca o nouă Virginie în apele spumoase al torentului.

Nu, omul nostru nu va fi atât de nemilos. N'o va respinge, n'o va da pradă morții. Frumoasa necunoscută își uscă fericită lacrimile și în clipa în care scoate masca și el are impresia că i s'au deschis porțile raiului, se aud în ușe câteva lovituri violente.

— Soțul meu, strigă frumoasa necunoscută pălind și adăugând: — „Sunt pierdută" și îi cade leșinată în brațe.

Pe eroul nostru îl trec toate nădușelile, vede toate culorile, dar în clipa în care vrea s'o rupă la fugă amintindu-și de un vechi și oportun dicton românesc, se trezește. Constată atunci că bubuiturile din vis nu erau decât... obisnuitele bătăi în ușe ale gazdei care strigă plictisită:

— Nu te mai scoli odata, coane Costică? Ai să întârzii dela serviciu!

Costică se scoală cam întors pe dos. Are — nu știu cum — senzația că în aventura lui nocturnă nu s'a prea arătat la înălțime. Pe masă volumul „Cum se cuceresc femeile" sau „Ghidul amantului perfect" a rămas deschis la pagina cinci sute. Atunci își amintește că în definitiv este un debutant care a hotărît că de astăzi începe o viață nouă. Deci curaj, Costică și noroc.

Omul nostru se îmbracă, se bărbierește cu îngrijire, își alege cea mai frumoasă cravată și-și începe cariera. E încă foarte dimineață dar nu e niciodată prea devreme. In tramvai măsoară femeile cu un aer blazat, cinic, ironic. Își imaginează că le privește în... cunoscător. E adevărat că femeile nu prea îi întorc privirile dar asta nu e decât vina lor. Ce știu ele? Se pricep ele să deosebească un bărbat cu adevărat bine? Se apropie insinuant de o fată tânără și blondă care stă singură pe platformă. Ar vrea să-i vorbească dar nu știe cum să înceapă. Ce spune în privința asta „Ghidul amantului perfect"? Acum își amintește. Fixând-o insistent — a citit că nu trebuie să-ți pleci niciodată privirea în fața unei femei — începe:

— Mult stimată duduie, inima mă împinge să vă aduc la cunoștință că ați reușit să-mi produceți adevărate palpitații. Deaceia mă simt obligat să vă spun că îmi placeți foarte mult.

Fata îl privește pe jumătate scandalizată, pe jumătate amuzată. Il măsoară de sus până jos și-i întoarce spatele ca să nu izbucnească în râs. Costică rămâne perplex. E un caz pe care „Ghidul amantului perfect" nu l-a prevăzut, sau poate că da. Se căsnește că-și aducă aminte, dar nu-i vine în gând nicio frază de circumstanță prin care ar putea trece peste un refuz atât de hotărît. Cam plouat coboară din tramvai, dar până la birou își face curaj, spunându-și că la urma urmii Napoleon n'a debutat prin... victorii. De altfel o servitoare durdulie cu un harbuz uriaș îmbietor sub braț i-a zâmbit promițător. Nu e decât o servitoare, dar însfârșit e totuși o femee, și apoi.... Costică ajunge la birou în cea mai roză dispoziție dar o săpuneală a șefului pentru întârziere o coboară repede la cenușiu. Cele două dactilografe tinere și drăguțe din birou zâmbesc ironic și compătimitor, dar conu Costică își amintește la timp că este un... Don Juan periculos și că trebuie să se poarte ca atare.

Deaceea își privește cu jicnită superioritate colegele, cugetând în sinea lui:

— Las' că vedem noi. O să vie clipa în care mă veți ruga voi pe mine să vă bag în seamă, dar va fi prea târziu... In genunchi îmi veți cerși dragostea, dar eu voiu zâmbi absent și rece în timp ce cele mai frumoase femei mă vor înconjura, se vor bate pe un zâmbet de al meu.

Și conu' Costică surâde încrezător acestei viziuni, își scoate din buzunare oglinjoara și se privește admirativ. Fetele își dau coate și pufnesc în râs. In timpul acesta el hotărăște să-și lase o mustăcioară obrasnică și romantică à la... Clark Gable. La ora plecării Costică propune celei mai drăguțe dintre funcționare, — gândindu-se tot timpul la capitolul respectiv din „Cum se cuceresc femeile" și înghițind în sec de teamă să nu greșească:

Imi permiteți, frumoasă domnișoară, să vă acompaniez?

Fata îl privește amuzată pe sub gene, în vreme ce-și pudrează nasul și-i răspunde amabil:

— Regret, dar mă așteaptă logodnicul meu.

Și mizerabila aceea de carte care nu prevede nicăeri o soluție pentru o asemenea situație. Sau poate i-a scăpat lui. O s'o recitească negreșit diseară. Până una alta, o ia agale pe Calea Victoriei, măsurând femeile obrasnic și admirativ. Din când în când își ia curajul în dinți și amintindu-și că un Don Jaun este mai întâi de toate întreprinzător șoptește femeilor grăbite cuvinte galante, pe care ele nu le aud, sau se fac că nu le aud.

— Nu merge așa, își zice omul nostru. Probabil că lipsește ceva. Sau am uitat eu ceva, sau nu le iau cum trebuie, sau ele sunt atât de proaste și nu mă înțeleg. Sau, poate văd cât sunt de seducător, de periculos, de inaccesibil și se tem de mine? Femeile doar sunt fricoase, nu vor să sufere. Da, asta trebuie să fie. Conu' Costică se miră cum nu și-a dat mai înainte cu ideea în cap. E doar limpede ca ziua. Ce e deci de făcut? Trebuie să le ia mai pe ocolite, mai domol, să nu le sperie. Și va începe chiar de acum. A ochit repede o victimă și îi iese înainte cu un zâmbet modest și încurcat (fii șiret Costică).

— Scuzați-mă, duduiță, dar îmi pare că vă cunosc.

Fata îl măsoară de jos în sus. Ochii ei trec peste imacularea feciorelnică a ghetrelor albe, se opresc o clipă pe proeminența fermecătoare a pântecului, insistă puțin asupra macului roșu și agresiv dela butonieră. Mai departe nu se incumetă. Pare că i-a pierit pofta. Apoi îi răspunde răspicat:

— Vă înșelați, domnule. Nu vă cunosc! Și vrea să o ia înainte. Dar eroul nostru a căpătat experiență. A devenit mai tenace, mai persistent, nu se mai lasă dus.

— Nu, duduie, nu mă înșel. N'ați fost Dvs. anul trecut în străinătate? V'am cunoscut la Nissa în timpul carnavalului. (Inutil de adăogat că în viața lui nu trecuse de Chitila, dar Costică e rafinat. Când va afla că a fost în străinătate, femeile sunt vanitoase, scrie la carte). Dar fata nu se lasă convinsă.

— N'am fost niciodată acolo și (măsurându-l încăodată) — cred că mai puțin ai fost d-ta. Și o ia din loc grăbită, lăsându-l cu buzele umflate.

— Ce ghinion? Eu sunt de vină, spune Costică. N'am fost destul de insistent. Asta m'a plăcut la sigur, nu-și mai lua ochii dela mine. Probabil că i-am căzut cu tronc și deaceia a fugit. I-o fi fost frică, sărăcuța.

Și-i freacă mâinile satisfăcut și înduioșat. Hotărît, nici metoda aceasta nu dă roadele așteptate. Poate a mințit „Ghidul amantului perfect"? Asta nu se poate. Probabil că omite el ceva. Își amintește de o frază: „Femeilor le plac oamenii galanți. Niciuna nu rezistă unui bărbat delicat, prevenitor, fin, amabil". Dar tot acolo spune ceva ma departe: „Că un bărbat pentru a izbândi trebuie să fie cutezător, curajos, viril, sălbatec uneori..." Cum să facă atunci? După ce să se ia? Desigur variaza dela caz la caz, dela femeie la femeie. Pentru una trebuie să fii delicat ca o mimoză, alta te cere îndrăzneț, semeț ca un corsar. Trebuie bineînțeles să cunoști femeile, să știi cum să le iei pe fiecare în parte. Trebuie să le descifrezi preferințele, să le citești în ochi dorințele, să le pătrunzi în suflet. Costică oftează resemnat:

— Grea treabă, dar însfârșit. Nimic nu vine dela sine, și ca să fii Don Juan trebuie să te ostenești puțin. De altfel este sigur că place. A observat că femeile îl privesc, îl măsoară, îi zâmbesc făgăduitor. Și chiar dacă nu-i privesc direct pe el, ci puțin alături, sau la domnul din spate, o fac din timiditate, din modestie, din șiretenie, cine știe din ce motive. Femeile sunt doar ciudate și capricioase. Asta a experimentat-o și el. Atunci, nu te lăsa Costică, fii tare. Arată ce poți. Costică are noroc. Clasica mănușe pierdută survenită ca un deux ex machina la răscrucea dezamăgirilor sale îl salvează. Eroul nostru are spirit de observație. Nimic nu-i scapă. A ochit mănușa, a ridicat-o și — în clipa următoare — își pune în joc privirile cele mai desmierdătoare și glasul cel mai insinuant.

— Imi permiteți frumoasă doamnă să vă restitui aceasta mănușe, pe care ați pierdut-o spre fericirea și bucuria mea?

Doamna îi mulțumește scurt și pleacă. De data aceasta Costică a dat lovitura. Sau cel puțin o crede, ceiace este în fond același lucru. Ea i-a zâmbit, l-a privit duios, lung și parcă i-a făcut un semn, sau poate i s'a părut. Nu, nu i s'a părut. E sigur.

— Dar dece o fi plecat atât de repede? Costică se bate peste burta iluminat de o inspirație subită. Asta trebuie să fie. Nu încape nici o îndoială. A plecat fiindcă l-a plăcut, s'a îndrăgostit de el și n'a vrut ca el să observe. I-a fost rușine de bună seamă. Așa dela prima vedere, deaceia a plecat, aproape a fugit. A fugit de ei, de pasiunea pe care el i-a inspirat-o. Astă-seară Costică adoarme fericit, înconjurat de femei frumoase, care plâng, plang, învinse de dragoste, mistuite de pasiunea necruțătoare și arzătoare. Să-l lăsăm să doarmă liniștit. Să nu-i turburam visele. E și el în felul lui un vizionar.

= BOLNAV =

de DORIN ILIESCU

Profesorul mergea alene spre liceul militar și se gândea din nou la același lucru care se ivise ca să-i amărască viața.

De vreun an luase și orele de desen și caligrafie de la liceul de fete. Din această cauză Marțea și Vinerea avea puțin de alergat pentru ca nu putuse să-și aranjeze programele cum ar fi vrut. Marțea avea primele două ore la liceul de fete și ultimele două la cel de băeți. Vinerea, invers.

Tot de un an însă apăruseră primele — ce e drept și singurele — simptome ale bolnei. Intâi a crezut că i se pare, pentru că părea neverosimilă o asemenea maladie, dar mai pe urmă, văzând că accesele vin periodic, s'a convins că e într'adevăr bolnav.

Mergea și se gândea:

— Uite, cam p'aici, prin dreptul bisericii m'apucă.

Va să zică îndată ce ies dela liceu. O fi din cauza enervării? Azi, adică, nu m'am supărat de loc. Nu i-am făcut decât fetii lui Andreescu morală că n'avea creion număru unu, dar nu m'am supărat. Poate c'o fi deajuns pentru mine, poate nu-mi dau seama în ce hal sunt. Doamne, Doamne. Și pân'acum un an mi-era bine. De ce m'o fi apucând mereu cam prin aceleași părți ale orașului? Când plec de la fete mă ia cu rău p'aici, prin dreptul bisercii și când termin la liceul militar, m'apucă prin fața prefecturii.

Și — așa, tot chinuindu-și mintea ca să deslege problema, profesorul mergea spre liceul militar, ca o cămilă prin deșert, gândindu-se la oaza fericită care era sănătatea.

— Ce faci profesore? Nici nu mă mai vezi?

— Noroc Iancule. Iartă-mă, dar mi-e rău. Mă gândeam la boală și-mi era gându-aiurea.

— Dar ce ai, că pari sănătos?

— Dragă, ce să-ți spun, cred că sunt nebun.

— Eh!

— Parol. S'o dacă nu sunt de legat, nici mult nu mai am. Nu băiatule, e o boală care contrazice orice logică.

— Cum adică?

— Mi se umflă capul.

— Cum?

— Da, da. Mi se umflă capul. Periodic.

— Glumești?

— Ce n'aș da să glumesc... Pân'acum n'am spus la nimeni. Mi se părea că mă fac caraghios: să ți se umfle capul fără să se vadă?! Fă și tu socoteala. Se poate? Nu. Dar la mine, iacă, se poate.

— Cum mă, cum se umflă?

— Se umflă pur și simplu. Uite, acum îl simt umflat. Pare?

— De loc. Nu ți se văd nici măcar vinele pe tâmple.

— Așa e? Spune și tu dacă nu sunt nebun!?

— De ce nebun, nene? Poate-i fi având un început de arterioscleroză. Știu eu? La doctor ai fost?

— N'am fost. Drept să-ți spun, mi-era rușine de ăla. Cum să-i spun: „Doctore, mi se umflă capul?". Vezi și tu ce mină ar fi făcut; cum s'ar fi uitat la mine.

— Du-te frate la doctor. Ii fi având cine știe ce fleac. Iți dă ceva și-ți trece, că'n definitiv, d'aia e doctor: s'asculte pe toți nebunii.

*

— Asta e, dom'le doctor: m'apucă de două ori pe săptămână, Marțea și Vinerea.

— Ciudat.

— Cred și eu. Dar m'am controlat. Uite: d'o lună am notat cu sfințenie de câte ori m'a apucat. Locul, data, ora...

— Curios.

— Când plec dela liceul de fete, asta Marțea, m'apucă prin dreptul bisericii Sfânta Treime. Când plec dela liceul militar, cam pe la prefectură.

— Analizele ți le-ai făcut?

— Toate. Bune toate. După ele par'că și avea doi ani.

— Dom'le, te-o fi strângând pălăria?

— Ce să mă strângă doctore? O am de trei ani. Și pe urmă de ce nu mă strânge Lunea, Duminica, în orice altă zi? Doar n'o fi intrând la apă numai Marțea și Vinerea?

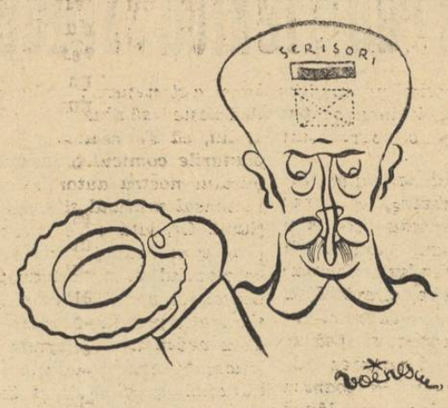

— Dragă profesore, la mine ce să-ți spun, n'ai ce căuta. Eu sunt convins că n'ai nimic, că e o parere, dar pentru liniștea dumitale, du-te și la unu' de nervi. Nu te speria și nu te trece cu firea. Să vezi că și ăla o să-ți spună la fel.

— Așa cum vă spun: Marțea, cand plec dela liceul de fete...

— Și cu toate astea reflexul rotular e bun, reacția pupilară, la fel.

— Dacă vă spun: prin dreptul bisericii...

— Și alte simptome?

— Nimic, dom'le doctor, nimic. Doar sunt om cu cap, profesor, judec, ce naiba. Am stat, m'am observat, am scris la carnet. Asta-i tot. Mănânc, beau, vorbesc, citesc — și pricep ce citesc — dar Vinerea, prin dreptul prefecturii...

— Foarte curios. Iți mărturisesc sincer că nu pari să fii ipohondru. La București ai consultat pe cineva?

— Nu.

— Incearcă domnule și la profesor. Și dacă ți-o spune și ăla că n'ai nimic, să știi că așa e. Eu unul, n'am ce să-ți dau. Te cred sdravăn.

*

Sfârșit de an școlar.

Duminică.

Serbare la liceul militar, urmată de masă la care iau parte profesorii și absolvenții clasei a opta.

Discursuri ocazionale, aceleași și aceleași, „stâlpii de mâine ai societății", „să duceți faima numelui de român", „mens sana in corpore sano", etc.

La urmă vorbește și premiantul:

— ...și pentru că ne despărțim definitiv, noi, absolvenții clasei a opta, ne-am gândit să reparăm un rău pe care, fără să vrem, l-am făcut celui mai drag dintre profesorii noștri, profesorului de desen și caligrafie.

Am aflat, prea târziu ca să mai putem face ceva, de boala ciudată a domniei-sale, boală care-l făcea să-și simtă capul umflat. Noi vă umflam capul, dom'le profesor. Noi Vinerea, iar fetele de la liceul număru unu, Marțea.

Și ca să ne iertați, vă rugăm dom'le profesor, să primiți din partea noastră această tabacheră. Veți găsi în ea, gravată, explicația.

. . . . . .

„Scumpului nostru profesor care ne-a purtat un an corespondența sub cureaua pălăriei".

Amintirea lui Calistrat Hogaș

(Urmare din pag. I-a)

Deseori, dealungul colindărilor prin coclaurile munților, pe unde-l întâmpina mătrăguna cu „brațele sale albe de femeo vicleană", privirea-i rămânea pironită „pe spetele goale și fugătoare ale unei șăgalnice unde, ce se scălda cu o nerușinată nevinovăție", sau mângâia „șoldurile goale ale unei stânci". Și tot astfel, închipuirea libertină a lui Hogaș nu se sfiește să-și desvălue apucăturile strengărești, în personificări și destăinuri de felul celor arătate, presărate dealungul atâtor pagini care îndreptățesc calificarea de „păgân" a acestui pasiont admirator al clasicismului antic. Evocările mitologice în cadrul peisagiului munților și râurilor moldovenești, prin frunzișul și undele cărora închipuirea lui streacoară grațioasele siluete de zeități păgâne, constitue o notă caracteristică a originalității lui Hogaș și un exemplu căruia nu-i putem adăoga decât pe acel al lui Odobescu.

Fără îndoială, Hogaș e „cel mai păgân" dintre scriitorii noștri dar nu un ateu, zeflemitor al credinței. Dacă-l revoltă dogma mistificării cărnei — „grosolana eroare", cum îi spunea, potrivit căreia „carnea poate să muște gura ce-o sfâșie" — și dacă se simțea cuprins de „un fel de milă și de durere" văzând „atâta tinerețe, atâta vigoare și atâta frumusețe chiar, înmormântate sub mohorîta îmbrăcăminte sacramentală" era pentrucă în el vorbea impulsivul îmboldit de îndemnurile nestăpânite ale simțurilor, acela care punea „cuvântul scris de natură în inimă", înaintea „cuvântului scris în carte". Dar nu numai atât. Mai vorbea în el și simțul iscoditor al artistului îndrăgostit de armonii plastice, pe care-l iritau deopotrivă urițenia fizică și nepotrivirile observate împrejur, între om și haina purtată sau îndeletnicirile sale.

Hogaș nu era însă mai puțin sensibil la frumusețea morală a credinței trăită, de pildă, cu sinceritatea și deplina candoare a părintelui Iovinadie. Zeflemeaua lui biciuia păcătoșia trupului nevolnic față de vocația harului, în lipsa căruia maimuțărește doar formele goale ale credinței, dar înaintea copilului îngenunchiat în rugăciune, sufletul lui Hogaș nu rămâne nepăsător:

„Când întorsei capul, văzui pe Vasilică îngenunchiat în mijlocul casei, cu fața spre răsărit, cu mâinile împreunate, cu marii săi ochi pironiți în văzduh, zicând cu glas tare o rugăciune de mulțămire către Dumnezeu... Și avea Vasilică niște ochi așa de mari, de limpezi și de nevinovați! Și acești ochi umbriți de niște gene lungi și negre, erau pironiți atât de adânc în sânul unui Dumnezeu necunoscut! In liniile de marmoră ale feței sale de o ideală frumusețe, așa de întipărit era extazul credinței! Imi încrucișai mâinile pe piept și, fără voe, întorsei fața spre răsărit". (Amintiri dintr'o călătorie).

Am citat aceste rânduri pentrucă ele relevă cu mai mult relief și cu artă desăvârșită, îndoita natură a talentului lui Hogaș, în compunerea căruia, simțul plastic al frumuseții păgâne se întovărășește, în deplină și rară armonie, cu sentimentul nesfârșitei gratitudini pentru „Dumnezeul necunoscut", Demiurgul unei creații atât de frumoase.

MIHAI NICULESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 36
SAMBATA 5 SEPTEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Note de carnet

CEVA DESPRE „CLASICISMUL" DELA NOI

Suntem deprinși cu un anumit aspect al clasicismului și nu mult lipsește să-l identificăm cu uscăciunea minerală a morții.

Sanctificând o etimologie simplistă, derivăm clasic dela clasă, și absolvind-o pe ultima, puțin ne pasă de soarta mult rumegaților autori „clasici", obiect de torturantele „lecturi particulare" pentru vacanțele de Paști și de Crăciun. Conceptele de care se slujește ca să se propage o cultură, plutesc în aer, și nu e un truism oarecare afirmația că de tradiția subjacentă fiecărui cât de neînsemnat act de cultură, depinde tonalitatea lui actuală, timbrul lui răsunând într'un prezent boltit de-asupra hrubelor trecutului viu.

Conceptul de „clasic" și „clasicism" a avut la noi întotdeauna — și va mai avea încă mult timp din nefericire — accepția aceasta dogmatică, implicând uscăciune, didacticism, ferula magistrului și mecanica repetițiilor absurde („mater studiorum!")

Fără miez și tâlc, înșiruire de cuvinte făcute anume pentru memorat dar cu al căror sens nici un școlar, de când există școala, n'a simțit nevoia să se îmbogățească, citatele latine sunt, pentru mintea multor școlari, absolvenți ai așa ziselor „teoretice" licee românești doar o invenție a bătrânilor incapabili să epateze prin altceva decât memoria mecanică și erudiție — material vorbind — abundentă pe cât de seacă.

Pentru școala românească — inutil să se caute vinovați și inutil să se încerce tăgada — limbile clasice sunt ad litteram limbi moarte. De-abia dacă, pe ici pe colo, prin Transilvania, sau printr'un biet târgușor care-a avut norocul să adăpostească surghiunul primilor ani de catedră ai vre-unui profesoraș ardelean, crescut în mediul în care încă se mai numesc „umanioare", științe umaniste adică, limbile clasice (dovadă că aici nu s'a pierdut de tot sensul uman al studiilor clasice, nici sub aspectul lor de informație asupra omului antic, nici sub aspectul de formare a omului modern în spirit antic), bietele noastre clase „literare" din liceele teoretice au putut avea parte de un prestigiu ceva mai adecuat din partea marelui public, și de o atenție mai răbdurie din partea pacienților-elevi. Mi-aduc aminte o întâmplare semnificativă din anii — nu atât de îndepărtați încât să-mi poată fi teamă că denaturez, în perspectiva bătrâneții, faptele, — anii ultimi ai mei la un colegiu cu renume și tradiție disproporționate față de realitate, undeva, în vestul țării. Protestul spontan țâșnit din băierile inimii unui foarte simpatic coleg, astăzi aviator, pilot, mecanic sau amândouă, și foarte merituos dar care nu se putea dumiri „la ce-i servesc în viață bestiile astea de greci". Notez că bestia No. 1 era Platon al cărui Kriton îl traduceam, bestia No. 2 fiind mai puțin grecul Lukian, din care interpretam regulat pasagii caracteristice („Dialogii morților"). Mi-a fost dat să-l întâlnesc, atâția ani după sentință, pe detractorul literaturii eline, într'un restaurant în care se dedase cu incivilă furoare cultului teluricului Dionissos. Recită în gura mare pasagii din Lukian, din care, dela masa mea mai depărtată, puteam desprinde când și când câte o frântură cu înțeles: „eis ton trybone katyménon,"... „tragopogon", etc. (Recunoașteți portretul spectrului lui Menippos cinicul cu barba de țap și cu mantaua găurită). Vajnicul elinist recita și indicații mai puțin originale. Lukian, ca de pildă: „tatou dialogou prosopa" (personagiile dialogului, indicație imprimată de editorul manualului după care — o chrestomație elină mi se pare — eram siliți să traducem neavând alt text. Faptul este, dacă nu prea tragic pentru a se mai putea socoti ridicol, cel puțin destul de simptomatic pentru întreaga categorie de școlari desgustați de un studiu a cărui noimă n'o înțeleg, dar al cărui material, brut vorbind, tale-quale îl îngurgitează inutil, ocupându-și compartimentele — și așa limitate — ale bietei memorii demne de o „știință" mai rodnică.

Cândva, ne este teamă să sperăm, școala românească are să înțeleagă, poate, că temeiul și ținta tuturor raftelor prin enciclopedii pe care azi le execută de dragul exclusiv al lor, este totuși dedesubtul lor, dincolo de ele și mai presus nițel. Și că temeiul acesta țintă are un nume de care didacticismul se scutură ca de erezie papa: omul.

ION FRUNZETTI

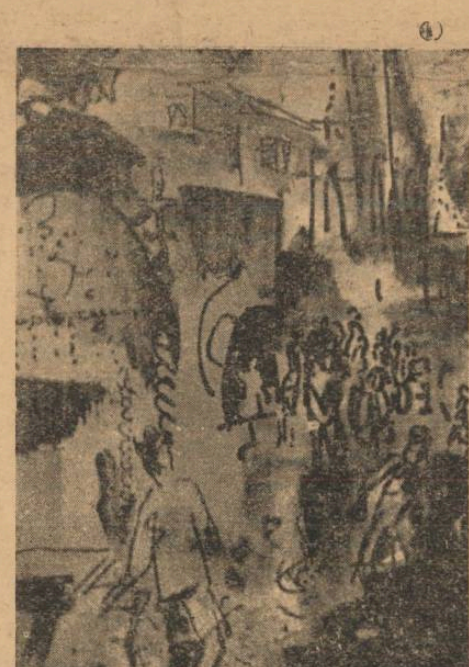

G. TOMAZIU — Stradă în oraș

FIŞIER

Un simplu fenomen de optică mi-a sugerat într'o noapte, o observație de cronică teatrală.

Treceam agale printr'o piață largă, când, la lumina unui felinar pe lângă care treceam, îmi văzui asvârlite în fața trei umbre de densități diferite. Depărtându-mă, umbrele mi se lungiră ca și când asfaltul ar fi fost elastic și l-ar fi tras cineva de la capătul străzii. Curând, apoi, umbrele se confundară, deveniră una și în urmă niciuna. Atunci am înțeles că pirandellismul s'a născut noaptea și anume la lumina unui felinar. Trecând poate în vre-o noapte prin cine știe ce piață, Pirandello se va fi văzut kariokinezat în trei-patru exemplare, care pe măsură ce se depărtau de sursa luminoasă, își schimbau forma și deveneau una numai, iar în întuneric, niciuna. De aci și până la multiplicitatea realităților, nici un pas. „Unul, niciunul și o sută de mii" sunt cuvintele unui felinar. Pirandello auzindu-le n'a făcut în plus decât atâta: A suit felinarul pe scenă...

*

Intr'o seară de Noembrie, am văzut cel mai trist și mai dezolant peisagiu. Intr'un cartier departe, pe un loc viran, întunecos, murdar, am văzut o scară de piatră care nu ducea nicăeri. O casă în culoarea locului se adăpostise pe semne altădată aci. Acuma, din casa dărâmată, nu mai rămăsese decât o scară de beton ce se frământa în spirală, către spatele jupuit al casei apropiate. Dar oricât ar fi bătut scara ca zidul să se deschidă, ca să poată duce și ea undeva, ea rămânea aceeaș: o scară care nu duce nicăeri!...

O scară care nu duce nicăeri!... N'am găsit un alt lucru mai descurajator, mai trist și mai frumos. N'am găsit altceva care să-mi amintească mai bine cazna omului. O scară care nu duce nicăeri...

*

Când facem cunoștința cu teoria morală a judecătorului Godinot Chevassut al lui Nerval, zâmbim compătimitori. Cum poate un judecător să admire și să acorde circumstanțe atenuante unui hoț care intrând într'o casă pentru a o prăda, va face o spărtură frumoasă, geometrică, în formă de treflă, ne mirăm noi! Și cu toate astea, fiecăruia ne place de pildă sofistica în discuții și regretăm totdeauna că nu putem egala ravagiile pe care le-au realizat erorile antichității, ne place metafora în literatură, deși știm că e o floare de seră și ne plac și unele spectacole, deși nu fac decât să escamoteze realitatea. Știm doar bine cu toții că toate astea sunt un fel de șantaj al adevărului și realității și totuși ne plac spărturile frumoase, geometrice ale lui Godinot Chevassut. Nu. Hotărît. Tuturor ne place să admirăm spărtura în formă de treflă.

STELIAN TECUCIANU

(Urmare din pag. II)

CĂMARA LUI EMINESCU

In zilele dintâi ale toamnei acesteia, „Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina", luând dintru început grija custodiei, va face din fostul cămin al „magistrului" *Muzeul Aron Pumnul.* Cernăuții vor avea un altar public pentru amintirea literară ce împletește munca marelui profesor de viața Hurmuzăcheștilor, de momentul 1848, de pleiada ucenicilor *gimnasiaști* — printre care Eminescu rămâne ales cu o istorie veșnică.

Acolo, în strada Aron Pumnul (sub Austrieci: *Pumnulgasse)* Nr. 19, a adăstat înfocatul propovăduitor blăjan, între zidurile casei bine păstrată până acum, cu verandă și chilioare umbroase spre tot rostul. Clădirea ridicată pe brațe de zid privește, înainte, ulița care coboară șerpuind spre Roșa, iar în fund o ajunge dealul cu pomi, la jumătatea căruia domnește, pe tăpșanul aromelor grase de verdeață, nucul rotat și meri tineri. Stăpânirea românească de după 5 Iulie 1941 a eliberat prin arme și acest locaș, ajuns, de necrezut cum, în proprietate evreiască. Statul încă mult înainte de invazia bolșevică încercase insistent să răscumpere clădirea, fără a găsi totuși vreo fărâmă de înțelegere în șantajul negustătoresc al fostului posesor.

Acesta, cu scopuri ghicite, despărțise printr'un gard curtea cea veche și dintr'un trup gospodăresc avu două parcele, astăzi despărțite: *Nr. 17,* pe [illegible] dintâi rămaseră două zidiri ale lui Pumnul: una cu ferestrele asupra drumului, sărăcăcioasă, lângă care s'au temeluit cu vremea câteva odăi și o alta, dărăpănată, mai spre deal, în rând cu prispa lui Arune, este însăși cocioaba ce l-a adăpostit pe Eminescu, pe frații săi și pe alți elevi sârguincioși, căci spune T. Stefanelli: „casa cea *din stânga,* mai mică și mai joasă era *menită pentru studenții ce-i găzduia Pumnul*" și mai departe: „în această căsuță se afla și o *mică bibliotecă* a studenților români, ferită de ochii profesorilor străini, căci după legile școlare, studenții nu aveau voie să întrețină biblioteci și ar fi fost confiscată și această bibliotecă dacă în ochii lumii nu ar fi trecut de proprietate a lui Pumnul. Biblioteca era alcătuită din diferite cărți dăruite de Pumnul, de studenți și de alți prieteni ai tineretului și ai culturii neamului nostru, pentrucă în liceu toate obiectele se predau în limba germană, iar pentru limba și literatura românească era rezervată numai o oră pe săptămână, în care trebuia să fie pe furiș ghemuită și istoria națională, pentru că programa școlară nu permitea să se predea studenților români istoria neamului lor.

Aceasta era unica bibliotecă unde studenții cu înlesnire puteau ceti și împrumuta cărți ro-

mânești. Bibliotecar era totdeauna un student găzduit de Pumnul, care locuia în camera în care se afla și biblioteca. Aceasta a fost întâia bibliotecă consultată de Eminescu". Am citit pe multe zeci de pagini *cunsemnăciunariul,* adică registrul inventar al cărților, care s'a păstrat, în chiar forma dintâi. Este uimitor.

Se aduncu, legate, în rafturi cuprinzătoare, povestea prea citită a frumosului Arghir cu „Șezătoarea" lui Anton Pann lângă pățaniile șugubățului Münchhausen; „Don Quichotte" cu „Robinson în insula sa" tipărit la Craiova (1861) și „Halimaua", ba chiar „Corbea Haiducul" prelucrat de George Baronzi; eposul Iliadei cea de demult tălmăcită de Aristia se învecina cu snoava Pepelei, cu „Jalnica Tragodie" eteristă, cu poema Aprodului Purice și cu traducerile anume pentru educație prefăcute de Grigorie Melidon, cărți ce s'au împrumutat pe capete.

Insăși „Cartea românească de învățătură" din 1643, psaltirea în versuri a lui Dosoftei și „Cheia" vlădicului muntean Varlaam (1678) urmând pe Ioanichie Galeatovschi — toate trei aceste daruri sustrase la puțină vreme după moartea lui Pumnul, cum arată inventarul pierderilor, mai bine spus: al furturilor și uitărilor echivoce de a înapoia cuviincios ceeace se împrumutase nominal și se știa — au fost acolo. Apoi istoriile lui Laurian, pentru vremea lor reprezentative, în câtesitrele părțile, hronicul șincaian, „Istoria imperiei rosiene" tradusă de aga Gheorge Asachi, cititul „Răsboi catilinar" din 1840. Și poeții antologați în „Lepturariu" s'au întregit mulți în această bibliotecă adevărat românească, singura și cea dintâi la Cernăuți.

Iată scrierile lui Ion Eliade Rădulescu, culegerea din '48 a Văcărescului, lirica lui Grigore Alexandrescu, pe Alecsandri colector poporan, pe Alecsandri din „Doine și Lăcrămioare", pe dramaturgul Alecsandri, Pelimon, Donici, pe alții, printre care, fără număr și din locuri depărtate, atâtea calendaruri de petrecere și foliantele revuistice începând cu „Crestomaticul românesc", zeci de ani neștiut, „Dacia literară", ardeleneasca și iridenta „Foae pentru minte, inimă și literatură", „România literară", iar îndrituiri școlare: texte clasicizante, gramatici, manuale — dăruiri, copieri și cumpărături alese în cercul învățăceilor, cu precădere dintre lucrările spovedind adevărurile existențiale și neamul liber odată, liber acum pentru Bucovineni. Aur al cuvântului adunat peste tot locul, aur spre podoaba minților, la îndemâna copiilor sărăcuți porniți să citească...

La aceasta din urmă, după ce ai lăsat văzului acoperișul de șindrilă ca la țară, intri pe ușa strâmtă într'un ungher bătrânesc cu plită. La stânga ușă, la dreapta ușă, ușă ce dă în chiar cămara locuită de școlarul Eminovici, din Octomvrie 1865 până după 24 Ian. 1866, când Pumnul răposă. Prin mărturia aceluiași dintre gimnasiaștii colegi lui Eminescu, cititor ca și el și ca și Nico(lae) și Ilie Eminovici, cu toții donatori ai *Bibliotecei gimnasiastilor români de'n Cernăuți,* este dovedit că fiul căminarului de [illegible] rea amintită la Pumnul, când însuși locui între cărțile odăiței acestia și a prins a scrie stihuri, „cerceta foarte sârguincios" acolo, nelipsit sărbătoarea, „și-și împrumuta cărți acasă" ca unul care „cetea cu înlesnire slova veche chirilică și mai cu seamă cărți vechi".

Ce să mai scriem despre gunoiul risipit de Evrei între cei patru pereți zugrăviți vânăt, despre saltelele lor rupte, sticlele cioburi și foile de patron-jurnal desprinse și amestecate murdar; podeaua este putredă, paianjeni, igrasie multă și iz al livezii ce-și coboară până'n ferestrele sparte iarba amară.

Cămărei uitate să i se dea cinstirea cuvenită, în simplitate! Aici a citit poetul și s'a format, aici a stat, de-aici a pornit. Se va găsi nimerit să se așeze păstrătoare o placă de marmoră albă, ca și anii lui, deasupra ușii; pe peretele Răsăritului o candelă nestinsă; pe alt perete icoana visătorului și puțin din scrisul său adolescent, în foto-copii *(Mssul 2259)* dăruite de Academia Română. Altceva nimic.

Cât pentru legământul cu viața încremenită, dacă este bine să-l păstrăm, să se lase vecinătate primitoare, în aceeași casă a lui Eminescu, și unui vrednic dintre cei mai vrednici elevi ai liceului „Aron Pumnul" din Cernăuți.

Cămara cu cărți, gazdă lui Eminescu, cuib al poeziei...

AUGUSTIN Z. N. POP

Casa lui Pumnu, în care erau găzduiți elevii

Autotragismul personalității spiritului

de FLORIN DUMITRANA

Nu vreau să fac aici o construcție tehnică de dialectică goală și pretențioasă. Autotragismul nu e pentru mine o problemă de inteligență speculativă, ci una de viață și de „tragism creat" dintr'o sete adâncă de-a pătrunde lumea și de-a o înțelege. Aș vrea să știu care om, aproape în fiecare zi, după ce s'a achitat serios de muncă, nu s'a oprit o clipă, în mijlocul străzii aglomerate dintr'un mare oraș, sau în singurătatea nesfârșită a provinciei, cu ochii plini de ceață și ridicați spre hăurile nepătrunse ale văzduhului? Simți clipa cum îți svâcnește efemer, în sânge și te întrebi ceva despre existența fără margini a lumii de totdeauna. Uneori natura te irită. Ai căutat sublimul frumosului, ai creat cu sfințenie și durere armonia unui poem făcut din tine și 'n fața frumuseții naturii te deschizi ca s'o poți cuprinde și-ți dai seama că e imposibil, că te depășește, că e prea mare, că te umilește și te face să suferi. E în minuscula noastră ființă ceva care vrea și ceva care nu poate. Este ceva care nu se poate schimba și ceva ce se schimbă totdeauna. Avem înțelegere în atâtea feluri, încât nu înțelegem câteodată nicicum. Ne doare și ne sbuciumăm să știm totul, numai când ne găsim pe crestele mari și aspre ale durerii. Ca să gândești adevărul, trebue să simți cum mori dacă nu-l găsești. Intr'un climat răsturnat în furtuni izbucnesc luminările fulgerătoare. Calmul, seninul, ne dau impresia vagului, ne amorțesc plictisindu-ne. Ele sunt lenea sufletului nemuncit. Materia n'are habar de personalitate. Ea se simte bine în vagul în care bovinele o rumegă, liniștite. Materia n'are facultatea de-a gândi și nici nu poate cuprinde, ci este cuprinsă în toată lumea. Ea își are un echilibru și legi date, pe care le servește „inert". Atomul stă pe atom; și molecula, de aer, de pildă, alunecă pe alte oceane de molecule, sprijinindu-se pe alte date materiale. Toate realitățile sunt dispuse într'un singur sistem universal. Spiritul trebuie să-și creieze conștient și divers, (dela unul la altul), prin proprie luptă și susținere și prin legi personale, echilibrul existenții sale. Fiecare spirit e un sistem atunci când a evoluat prin proprie cazně. Echilibrul sistemului spiritual diferă dela spirit la spirit. Pe când materia se păstrează prin felul cum e pusă și mișcată, spiritul se păstrează prin felul cum se face și se mișcă el însuși. Pe când materia n'are puteri proprii de-a ști și echilibrul nu-i este dispus din facultate proprie și conștientă de-a se echilibra, spiritul este independent și conștient, făcându-se prin el însuși, din germeni fragili, dați și ei, într'adevăr, dar numai în formă germinară. Prin el însuși, însă, se desvoltă, crește și devine personalitate, după cum s'a sforțat de mult. Fără aceste eforturi interioare, pe care „spiritul cu personalitate" le caută din propriu imbold, personalitatea lui n'ar exista. Sunt și azi, în mulțimile de oameni comuni, haotici, mari colectivități de spirite încă în germen sau, altele, evoluate foarte puțin. Dar nu e mai puțin adevărat că materia nu poate decât simboliza o personalitate, atunci când un spirit a lăsat urme în ea. O statue, de pildă, simbolizează o personalitate umană, prin spiritul care a rămas ca amintire binefăcătoare pentru alții. Cum am spus, germenii spirituali progresează prin sforțări autotragice și niciodată la întâmplare. Ei sunt germenii divini. Divinitatea e o personalitate creatoare și izolată autotragic, din proprie voință conștientă. Supremația ei reprezintă progresul și superioritatea infinită a spiritului. Ea e cuprinzătoare prin „facere proprie".

*

Suferința de-a ști, sau de-a crea noui cuprinderi, nu ne vine din nimic, ci din luciditatea germenului spiritual, sau divin. O vrem și o căutăm hotărît, cu riscul de-a ne sfâșia și-a obosi de moarte. Geniul nu este un iluminat înăscut, ci un luminat făcut de el însuși. Insăși arta poetică se face prin continuă sforțare, nu prin moștenirea naturală a nașterii fiecărui om. Intins până la durere, spiritul forțează și aruncă omenirii fulgerile orbitoare ale genialității. Spiritul a descoperit Binele, Frumosul și Adevărul și le-a făcut cu cât a vroit mai mult să sufere pentru a le afla și a le face.

Spiritul își crează suferința, pentru a se crea pe el însuși, pentru a-și sublinia și contura personalitatea. Nu e vorba de suferința comună, găsită, dată, a cine știe cărei neplăceri de viață. Ci de cea căutată și creată chiar acolo unde nu e suferință, din tendința superioară de a-și naște propria-i personalitate. Sfinții au suferit prin setea lor genială pentru idealul creștin. Ei au vrut să-și distrugă chiar voința primară și și-au creat genialitatea prin voința superioară a autotragismului. Drama lor e un proces de dedublare a voințelor, urmată de stingerea parțială sau totală a celei dintâi, deci a celei „concrete", sau numai de o dominare continuă și severă asupra ei, exercitată de voința „abstractă", autotragică.

*

Un poet mare, pentru a-și vibra sensibilitatea, se tulbură singur. Pentru a-și trăi intensitatea celor ce va scrie și pentru a descoperi vastele profunzimi ale sufletului, iese — de pildă — afară din casă și-și caută motivul dramatic. Se uită — de ex. — în Cer și 'n albastrul infinit al oceanului de liniște, își găsește suferința. Ea nu este în realitate, decât pentru acela care vrea să fie. Această suferință rămâne în creație, cum a rămas și în Cer, din duhul Marelui Autotragic. Imensitatea infinită a Cerului, față de micimea noastră limpede, nu e prilejul celui mai puternic sbucium omenesc? Veșnicia lui și efemeritatea noastră nu ne apasă pe umeri și ne omoară? Așa se naște dorul de ceeace se înțelege prin nemurire. Acest dor pornește în căutarea supremului ideal autotragic: nemurirea, fiindcă numai în ea se simbolizează Adevărul. Binele și Frumosul. Din acest dor ne topim luminile ochilor pe cărți, refuzăm plăcerile efemere și ne izolăm în „turnuri de fildeș" întoarse în spirale

(Urmare în pag. 2-a)

pe scurt

Domnul G. Storin, unul din puţinii mari actori pe cari îi mai are Teatrul românesc, va porni zilele acestea (mai precis : începând dela 17 Septembrie) să colinde ţara, în fruntea unui ales ansamblu, prezentând piesa de mare succes : „Procurorul Hallers". In restul distribuţiei vor apare d-nii G. Lascu, T. Păunescu, Vurtejanu, Eremia, Georgescu, etc. şi d-na Lilly Mihăilescu care şi pe scena Teatrului Municipal a dobândit un frumos succes în rolul Roşcovanei.

Urăm drum bun şi succes acestei talentate expediţii pornite să cucerească provincia.

Mircea Axente, „copilul minune" de acum câţiva ani, al teatrelor particulare, după ce s'a întors dela Roma, unde a interpretat un rol de seamă în filmul „Odessa", a fost distribuit în viitoarea premieră a teatrului Comedia: „Stăpânul sunt eu". Aşteptăm cu interes reapariţia pe scenă a acestui actor, care acum câţiva ani, prezenta, prin jocul său degajat, deosebite promisiuni.

La Teatrul Alhambra a obţinut ieri seară un frumos succes comedia „Clopoţelul de alarmă", meritele revenind mai ales interpetului principal, d. Mişu Fotino. Vom reveni în numărul viitor cu o cronică am-

plă asupra acestei comedii care va fi prezentată pe scena teatrului Alhambra până în ziua de 4 Octombrie 1492.

In matineele de ora 6, se va prezenta în fiecare Duminecă marele succes al lui Mişu Fotino: „Papa Lebonnard".

După multe discuţii cu actriţe ale Teatrului Naţional, Direcţia Teatrului Municipal a recurs tot la o angajată a sa pentru a interpreta rolul principal al piesei „Margareta la 3'. Doamna Mia Coca este aleasa direcţiei.

Decorurile primei piese prezentate de Teatrul Mic („Omul, bestia şi Virtutea"), vor fi semnate de d. Ion Anestin, consilier literar al acestui teatru.

E aceasta încă o notă bună pentru strădaniile tinerei direcţii a teatrului de a realiza spectacole cât mai bune.

Programele Teatrului Mic vor avea înfăţişarea unor reviste artistice (asemănătoare programelor Teatrului Naţional), direcţia acestor reviste fiind încredinţată tot d-lui Ion Anestin.

In curând, Raluca Zamfirescu, fata regretatului Gemi Zamfirescu, îşi va face debutul pe scena Teatrului Muncă şi Lumină, interpretând rolul principal din piesa „Brânduşa". De asemenea ea e distribuită şi în piesa lui Manzari: „Totul pentru doamne".

O viitoare premieră a Teatrului Mic va fi piesa lui Eduard Anton: „Cântec întrerupt". Pentru rolul principal se duc tratative cu d. Emil Botta, actor al Teatrului Naţional.

Teatrul Nostru pregăteşte pentru actuala stagiune prezentarea piesei „Romanţa". Rolul principal îl va interpreta d-na Dina Cocea. Pentru rolul preotului, direcţia teatrului s'a adresat d-lui Ion Aurel Manolescu. Nu se ştie încă dacă tânărul actor va putea să primească autorizaţia d-lui Mişu Fotino, actualul său director.

Domnul George Şoimu proiectează să deschidă un nou teatru într'o sală, în adevăr centrală şi elegantă. Am fost rugaţi să păstrăm încă toată taina asupra acestei săli. Putem spune că e oarecum vorba de „Oul lui Columb". Mai toţi directorii de teatru trec pe lângă această excelentă sală, fără să o bage în seamă.

D-nii Ion Sava şi Ion Sahighian sunt cei doui regisori cari concurează pentru a li se încredinţa catedra de regie care va fi înfiinţată anul acesta la Conservatorul de artă dramatică.

SCENA · FOYER · ECRAN

GÂNDURI într'o săptămână fără premiere

UN OM PENTRU ROLURI MICI

Dela elevul de conservator care de curând a primit botezul rampei, purtând cu nespus de mare trac o tavă dela un capăt până la celălalt al scenei, şi până la maestrul cu plete albite de ani şi succese, fiecare actor râvneşte după rolul şi gloria din capul afişului.

Bârfeala, consumată împreună cu conţinutul de culoare incertă al unui pahar cu schwartz, este în cele mai multe rânduri provocată tocmai de nedistribuirea cutărui actor în cutare rol de seamă.

Există şi foarte rare excepţii. Există şi actori cari îşi dau prea bine seama că la succesul unei piese contribue mai mult un ansamblu bine închegat, de cât o vedetă înconjurată de câţiva bâlbâiţi şi fonfi ai scenei.

Chipul regretatului Romano, actorul care cu zâmbet senin a purtat decenii întregi tava pe scenă, reabilitând rolurile mult ocolite ale servitorilor, trebue să slujească întotdeauna drept pildă tuturor invidioşilor de cafenea.

Tot aşa cum, astăzi, trebue privită cu mai mult interes silueta lui Coty Hociung, actorul ideal pentru roluri mici.

Coty Hociung nu fuge după roluri mari.

Şi bine face.

De cele mai multe ori izbuteşte Coty Hociung să smulgă aplauze din cele doar două-trei replici pe cari le debitează pe scenă.

Şi directorii de teatre sunt lămuriţi în această privinţă : „există într'o piesă un rol mic, un tip anumit ? Să-l chemăm pe Coty Hociung să-l joace !"

Şi Coty Hociung se execută : apare pe scenă, joacă aşa cum ştie el să joace şi părăseşte scena, întovărăşit de aplauzele pe cari, până atunci, vedeta se străduise zadarnic să le smulgă unui public prea pretenţios.

Acesta e Coty Hociung : mereu altul pe scenă. Când popă, când colonel, când pensionar, când fabricant de parfumuri. Nu spune mult dar întotdeauna dobândeşte succes.

Actori mari, vedete cu renume, nu-l invidiaţi, pe atât de bunul Cotty Hociung. Mai bine l-aţi imita. Există pe la coada afişelor, rolişoare în cari, poate, aţi dobândi mai mari succese decât acum, când interpretaţi rolurile principale.

UN ROL PENTRU BIRLIC

Un actor de talent, tânăr ca şi mine, m'a întâlnit pe stradă, m'a oprit şi m'a luat la rost :

— „De ce l-ai lăudat, dom'le, pe Birlic ?"

Cetise omul cronica mea la „Fiii marchizului" şi nu-i plăcuseră cuvintele elogioase la adresa lui Birlic.

Pe semne că prietenul meu, actorul tânăr, nu văzuse ultima premieră a Teatrului Comedia.

Şi avea dreptate să se mire şi să se revolte. Mai ales fiindcă îmi cunoşteam cronicile în cari de atâtea ori găsisem cuvinte destul de injurioase la adresa atâtor roluri de farsă pe cari le interpretase până atunci Birlic.

In piesa „Fiii Marchizului", Birlic murise... Il omorise Grigore Vasiliu.

Şi îi luase locul, pe scenă apărând un actor adevărat, cu înfăţişarea lui Birlic, dar cu un joc sobru, reţinut, izbutind uneori să fie hazliu şi adeseori să fie emoţionant.

Acel actor nou cu care am luat cunoştinţă la ultima premieră a Teatrului Comedia m'a făcut să mă gândesc la un rol drag mie : Amos Bujorescu, al cărui interpret ideal ar fi Grigore Vasiliu Birlic.

Da, da, nu vă miraţi.

Amos Bujorescu, sfiosul, îndrăgostitul în taină, sacrificatul: iată un rol în care Grigore Vasiliu ar avea prilejul să desfăşoare întreaga gamă de posibilităţi pe care i le bănuim.

Aşteptăm dela d. Sică Alexandrescu prezentarea pe scena Teatrului Comedia a piesei lui Theodorian : „Bujoreştii", mai ales acum când printre angajaţii săi se numără şi interpretul ideal al bătrânului Bujorescu : Bulfinski.

Mai întâiu, prin reprezentarea piesei s'ar readuce în discuţie numele ce începe să fie uitat al lui Caton Theodorian.

Dar pe lângă succesul moral, d. Sică Alexandrescu ar dobândi şi un frumos succes material, având în vedere abilitatea cu care acel cunoscător al publicului care a fost Caton Theodorian a ştiut să închege cele 4 acte ale comediei sale.

Şi, prin distribuirea lui Grigore Vasiliu Birlic în rolul lui Amos, d. Sică Alexandrescu, ar isbuti să reabiliteze definitiv un actor pe care tot dânsul, lansându-l, l-a compromis (ciudată imperechere de cuvinte) prin distribuirea sa în atâtea roluri de farsă.

SUGESTIE PENTRU ELEVII DE CONSERVATOR

Din lungile discuţii pe cari le-am avut cu elevii de Conservator, am putut întotdeauna remarca amărăciunea lor că prea rar li se dă posibilitatea să apară pe scenă, sau atunci când sunt primiţi într'o distribuţie, rolul lor este acela de a face figuraţie.

Bine înţeles, învaţă multe aceşti studenţi dela maeştrii lor. După ce-au isprăvit cei trei ani de învăţătura, pot să emită zeci de teorii auzite din gura profesorilor. Şi totuşi, la producţiile pe cari le dau la sfârşitul ultimului an, mai toţi elevii se prezinta pe scenă stângaci, speriaţi de reflectoare şi de publicul din sală.

Şi, dacă judecăm drept, fenomenul acesta e foarte normal : elevul nu poate deveni autentic actor numai în urma celor învăţate pe băncile Conservatorului.

Pentru aceasta are el nevoe de cât mai mult contact cu scena şi cu tainele teatrului jucat iar nu cu acelea ale teatrului învăţat.

Au fost oameni cari au plecat urechea la doleanţele tinerilor actori în devenire. S'a vorbit despre un teatru studenţesc. Proectul a rămas doar proect. S'a adus argumentul lipsei unei săli de teatru pentru aşa ceva. Prea bine. Poate nu e acum momentul înfiinţarei unui astfel de teatru. Şi totuşi trebue găsit un mijloc prin care să se dea posibilitatea elevilor de conservator să apară în faţa publicului.

Ne gândim pentru aceasta la sala Teatrului Naţional şi la matineele duminicale.

Anul trecut matineele din fiecare Duminică s'au bucurat de frumoase succese, prin prezentarea aşa ziselor avant premiere, cărora noi totuşi nu le-am prea înţeles rostul.

Nu propunem scoaterea din programul Teatrului Naţional a acestor avant premiere. Se pare că ele aduc un frumos succes material.

Se poate însă prea bine prezenta într'un singur matineu duminical în fiecare lună, pe scena Teatrului Naţional, spectacole interpretate de elevi ai Conservatorului. Aceste spectacole ar urma să fie puse sub directul control al distinsei profesoare de artă dramatică, d-na Alice Voinescu.

Ar avea astfel prilejul elevii de conservator să joace pe prima noastră scenă roluri dragi lor, cari să le dea posibilitatea să se iniţieze în tainele teatrului adevărat. Sugestia am dat-o.

Rămâne acum ca aceşti elevi să ne arate că nu numai vorba e de ei ci să treacă direct la fapte : să întocmească un repertoriu şi să-l prezinte împreună cu cuvenita cerere iscălită şi timbrată, Direcţiei Teatrului Naţional.

Suntem convinşi că d. Liviu Rebreanu îi va primi cu braţele deschise. Şi dacă sugestia noastră va deveni fapt îndeplinit, viitoarele producţii ale Conservatorului vor dovedi câtă dreptate am avut scriind rândurile de mai sus.

TRAIAN LALESCU

Preludiu la „Capul de raţoi"

Sunt câţiva ani deatunci ; nu atâţia, încât însemnările astea să poată purta numele pompos de „amintiri" — fiindcă nu sunt la o vârstă când pot avea astfel de „aduceri aminte" — totuşi destui ani, ca să capete, pentru mine, un aspect de veritabile „amintiri".

Locuiam, prin anul de graţie una mie nouă sute douăzeci şi cinci, într'o căsuţă patriarhală...

Eram un ţânc, cu părul vâlvoi, aruncat ca un pumn de lână nescărmănată ; cu genuchii martirizaţi până la sânge şi cu o curiozitate fără margini, vsorită din doi ochi buloucaţi, lucraţi aidoma după chipul şi asemanarea tatalui (meu).

Imi petreceam vremea în „Turbinca lui Ivan", fără să ma sinchisesc de cei cari veneau la noi şi rămâneau mai „lung", de dragul unui butoiaş din pivniţă, sau de focul unui stanjen de costiţe, gata de perpelit.

Odată totuşi am renunţat la atitudinea mea şi am eşit din rezervă, când am dat cu privirea, din balconul, unde eram „împărat", de un mosafir pe care nu prea-l mai văzusem şi care mi se adresează :

— „E acasă tata ?"

— „Taticu nu-i acasă", îi răspund eu cu gravitate.

— „Şi când vine ?"

— „Nu ştiu !"

In mod normal, discuţia trebuia să se termine aici şi mosafirul să-şi vadă de treburile lui, dar nu ştiu ce m'a 'ndemnat să continui discuţia :

— „Mă urîtule — îi spun eu — „o cunoşti pe servitoarea noastră, aia grasă ?"

— „Nu, dragă !"

— „Nu-i nimic, chiar dacă n'o cunoşti, du-te şi cere-i să-ţi dea o oală cu apă clocotită".

— „Şi ce să fac cu ea ?" Mă întreabă omul, cu drept cuvânt mirat.

— „Să vii şi să... mi-o torni mie în cap..."

Atunci n'am înţeles dece, nenea Ghiţă Ciprian — căci el era „urîtul", — i-a spus tatalui meu, că sunt bun pentru „capul de raţoi",... dar acum îmi dau seama...

Acum, când i-am respirat parfumul glumelor tinereşti, îl înţeleg...

. . . . . .

Intr'o zi nenea Ghiţă s'a hotărît să spargă tărtăcuţa raţoiului şi să mă lase să privesc înăuntru.

Era în cabină şi-şi scotea cârmuzul depe faţă... Când m'a auzit ce vreau să aflu... şi-a dat cu mâna pe figură de-a îndepărtat râurile timpului şi-a cânit pielea de arici, ce-i acoperea ţeasta, căreia i s'a cam dus vopseaua, pe ici pe colo, m'a luat de mână şi ne-am trezit „la liceul Lazăr unde acum 30 de ani şi ceva, în urmă, băeţii din cursul superior făcuseră o societate „Vivat Dacia", cu scop cultural şi artistic".

„Ne întâlneam" — îmi spune Nenea Ghiţă Ciprian — „cu toţii, cam vreo 15—20 de inşi, la băile Mitrasevşchi, în casa colegului Kuch Otto, băiat cu stare, care ne punea la dispoziţie o cameră mare, spaţioasă şi acolo, odată pe

Ciprian văzut de P. I. Sârbul

săptămână — Sâmbăta — făceam diferite exchibiţii obişnuite : Conferinţe, mici concerte, recitări, etc. ; dar nu toţi luam în serios aceste manifestări, fiindcă eram vreo patru liceeni, cari, între noi, când ne întâlneam persiflam exibiţiile de soiul ăsta, cari prea miroseau a şablon".

Şi nenea Ghiţă continuă să povestească :

„Cei patru (subsemnatul, Demetrescu - Buzău, Urmuz, Costică Grigorescu şi Alexandru Schmidt) ne îndeletniceam, în întâlnirile noastre particulare, cu alt soi de manifestări „culturale".

De pildă, opream trecătorii pe stradă şi, deşi cu şepcile pe cap isbuteam să-i facem să ne arate actele ; aceasta datorită convingerii cu care acostam pe respectivii...

Pe lângă asta mai făceam şi alte bazaconii :

Atârnam, de pildă, de capătul unei sfori foarte lungi, un şobolan mort şi noi mergeam pe stradă, cu sfoara în mână, discutând despre Descartes sau Spinoza, în timp ce trecătoarele şi trecătorii zăreau şobolanul mişcându-se fără rost, iar cei mai slabi de înger, fugeau ţipând...

Şi ne treceam timpul în „preocupări" de acestea, în vreme ce colegii noştri, activau serios la „Vivat Dacia"...

Noi numai dădeam, decât foarte rar, pe acolo, fără să mai luăm deloc parte efectivă...

La un moment dat, printr'o lovitură, am dizolvat societatea, am ars, cu mare fast, statutele şi-am reorganizat-o, cu noi dispoziţiuni...

Din cotizaţiile strânse până atunci, am făcut un chef straşnic ; noi, cei patru, am luat conducerea noii societăţi şi am hotărît ca, deacum încolo, cotizaţiile să fie plătite cu capete de raţoi. De unde le luam, am spus în piesă. Săream gardul, noaptea, în curtea directorului, tăiam capetele raţoilor lui, trupurile le lăsam acolo şi luam numai capetele... ce ne trebuiau nouă.

Ei admitea, în principiu, chiar barbaria noastră, dar nu putea să înţeleagă cum să lăsăm trupurile...

Bine înţeles că nu ştia cine sunt autorii...

Odată trecând prin dreptul unei curţi, destul de sărăcăcioase... o babă ne roagă să-i tăem un raţoi... Coincidenţa să ni se adreseze tocmai nouă (noi patru umblam mai tot timpul împreună)...

După operaţie am cerut babei capul raţoiului, l-am pus în vârful unui băţ, l-am împodobit cu panglici şi-am pornit cu el în procesiune, să-l îngropăm...

Ne apropiam de şosea şi lumea care se adunase după noi, ajunsese la un număr destul de mare, aşa că a fost nevoe de intervenţia unui sergent, să împrăştie lumea... Noi ne-am dus să facem o bae la Tei...

Aici, la Tei, pe malul apei, am avut cele mai fecunde „inspiraţii"... Goi, uzi, şi prăjindu-ne la soare, am „compus" cele mai interesante bucăţi din repertoriul nostru.

Tot aici a „lucrat" Urmuz, „poezia" lui, destul de cunoscută, „Cronicarii", pe nişte rime pe cari i le dăduse unul dintre noi.

. . . . . .

Nenea Ghiţă Ciprian ne-a lăsat să ne înfruptăm, pe apucate, din năsbâtiile geniale ale „capului de raţoi"...

Noi suntem datori, acum, când ne-a sgândărit curiozitatea, să-i pretindem o explicare întreagă a faptului... Să pue mâna pe plaivaz şi să ne dea „o seamă de cuvinte" despre „epoca raţoiştilor", care are sensul ei în limba noastră, la fel cu toate celelalte epoci.

PĂTRAŞCU ION SÂRBUL

Autotragismul personalităţi şi spiritului

(Urmare din pagina I-a)

autotragice. Prin aceste doruri ale personalităţii câtorva spirite excepţionale, prin aceste scrâşnete cumplite al lumii din lăuntrul nostru progresează umanitatea. Numai căutând suferinţa din imboldul de a fuziona cu nemurirea, ne creiem şi a doua conştiinţă: conştiinţa sublimă. Condiţia de realizare a ei, mai stă, pe lângă nostalgia amintită, în materializarea fenomenului. Pentru a aprinde o singură scânteie nemuritoare şi pentru a o păstra în sufletul omenirii de totdeauna, creatorul are o faţă de muncă istovitoare. Avem şi în cultura noastră destui creatori care însă, pripindu-se să guste ovaţiile publice şi nu profunzimea propriilor creaţii, renunţă la muncă şi risipesc numai dorurile în formă hibridă. Ei ratează autotragismul personalităţii spiritului şi nu-şi mai definesc decât efemeritatea. Fără muncă nu se pot naşte valorile. Muncă multă înseamnă persistenţă autotragică şi realizare superioară. La Dumnezeu o zi a fost o mie de ani şi o mie de ani au fost o zi, când a creat Universul, ne lasă Biblia să înţelegem. Cine se inspiră de aici şi munceşte ca atare, nu numai că dă o creaţie nemuritoare dar poate simţi frumuseţea din viaţa care e o clipă şi din clipa care poate fi toată viaţa.

FLORIN DUMITRANA

FIŞIER

(Urmare din pag. I-a)

Nu de mult am văzut un câine strâns de cine ştie de pe unde în vitrina zăbrelită a hingherului. Era mare, pletos şi sta parcă într'un fotoliu. Am admirat poziţia lui nepăsătoare, de siestă. Nimic la el din crispările omeneşti ale condamnatului la moarte. Peste câteva luni, mam gândit: voi admira acelaş câine, în vitrina vreunei prăvălii de încălţăminte: în pielea vreunui pantof de box sau a vreunui bocanc.

Sărmanii câini! Ei nu sunt buni decât pentru asta: pentru încălţăminte şi pentru literatura lui Axel Munthe.

*

Nu ştiu de ce, de câte ori sunt pe stradă şi în mijlocul mulţimii, nu mă pot opri să-mi spun: peste o sută de ani nu va mai fi pe pământ niciunul din cei care azi merg, strigă, râd şi plâng. Intr'o sută de ani, de azi înainte, tot, dar absolut tot, nu va mai fi. Din toată această gloată care astăzi aleargă pentru câştigarea locului ei sub soare, nici un om nu va mai trăi, sol pentru alte timpuri. Poate doar ecoul paşilor şi acţiunilor va răsuna cine ştie la câte miliarde de kilometri, undeva într'o parte a infinitului. Slabă mângâere, această imortalitate prin ecou. Mulţimea face bine că nu se sperie şi nu e apucată de agorafobie la gândul că peste o sută de ani nu va mai fi. Neglijenţa ei pentru ce va fi după această sută de ani şi lipsa problemei unui alt timp, seamănă cu neglijenţa lui Rozanov, un om din mulţimea secolului trecut, care chemat la judecata de apoi, îşi închipuia că va ţine minte să răspundă:

— Lasă-mă, Doamne! N'am chef să merg. Acum vreau să fumez. Dă-mi o ţigare...

STELIAN TECUCIANU

Mai pe larg

PIESA ŞI SPECTACOLUL

Iată două noţiuni puţin lămurite în mintea spectatorului nostru de teatru. In judecata obişnuită, aprecierile cu privire la piesă sunt extinse şi asupra spectacolului, precum aprecierile acestuia ţintesc şi piesa. Este aici o confundare, o egalitate între două noţiuni diferite, din care decurg nedreptăţite valorificări. Voind să se arate meritele unuia, implicit se consideră tot atât de meritos şi celălalt, deşi, poate în realitate, nu merită aceiaşi preţuire.

Piesa este textul pe care-l „joacă" actorii. Piesa este opera autorului. Spectacolul este opera actorilor, plus aceia a regisorului care organizează partea tehnică. Dela piesa scrisă şi până la cea jucată este un drum foarte larg şi anevoios. Şi este o mare deosebire între felul cum îşi vede jucată autorul opera în imaginaţia lui şi felul cum o vede realizată pe scenă. Această realizare scenică formează spectacolul.

Desigur, că „spectacolul" se sprijină pe opera dramatică scrisă; aici este punctul lui de plecare.

Dar aceasta nu opreşte ca el să se ridice la o valoare autonomă. Independenţa „spectacolului" se confirmă prin faptul că poate fi interior, egal ori superior textului. In primul caz place piesa, — opera autorului; spectacolul, — opera actorilor şi a regisorului nefiind la înălţimea textului. In al doilea caz, piesa şi spectacolul sunt de aceiaşi valoare. In ultimul caz place spectacolul şi nu place piesa. Creaţiile actorilor şi ale regisorului sunt superioare textului.

In acest caz se impune spectacolul. Firește, că din aceste trei alternative, cea mai de dorit este aceia în care o piesă bună să fie întovărăşită de un spectacol bun. Numai atunci, când textul unui autor reputat şi spectacolul unor actori-artişti, fac un tot ireductibil, spectatorul poate spune fără riscul unor consecinţe eronate, că piesa şi spectacolul sunt unul şi acelaşi lucru. Dar cum aceasta simbioză apare foarte rar pe scenele noastre, o demarcaţie se impune cu necesitate.

In general, spectatorul vine la teatru pentru „spectacol". Şi aici, punctul central îl formează actorul. Cei ce doresc să cunoască opera autorului, — textul, îau cunoştinţă de ea, citind-o. Şi poate această cale este mai bună. Căci spectacolul poate fi pentru piesă ori luneta ce-i măreşte frumuseţea şi-o scoate în evidenţă, ori vălul negru ce i-o întunecă.

AURELIU DUMITRU

DESPRRE TRADUCĂTORII

operelor dramatice dacă s'a scris, totuşi, nu s'a spus ceiace era esenţial: a nu se confunda planurile — lectură de proză şi necesităţile imediate ale scenei.

Cei cari se încumetau să traducă „teatru", deşi cunoşteau ambele limbi în toată plinătatea lor, s'au isbit de ceiace am spus mai sus: necesităţile imediate ale scenei — care se cunosc numai după o vieţuire continuă în mijlocul celor care fac un spectacol.

Traducerile care n'au suferit reveniri regizorale, au fost acelea lucrate de actori. Mărturii avem piesele care ţin afişul la scenele particulare.

...Atunci, Teatrul Naţional să fie dirijat de cei din afară? De teatrele care aşteaptă dela el trasarea unei activităţi!

Modalităţile sunt multe! Numai că „meseriaşul" îşi preţueşte munca!.

ION MANOLESCU

pare-se că vrea să stabilească de data aceasta o activitate teatrală — după câte am auzit: în sala Teatrului Municipal.

Dintr'o generaţie care nu se desminte, Ion Manolescu înlesneşte prin această nouă scenă, întrebuinţarea elementelor tinere. E ciudat cum acest boer al Teatrului vrea să se dăruiască şi să dăruiască ciracilor, o casă între zidurile cărora Ei să se simtă tineri şi sub obladuirea unui părinte cunoscător al acelora cari sunt în prag de carieră.

..Se poate spune despre Ion Manolescu că este şi boer la suflet !

NEALTE

STENDHAL (100 de ani dela moarte)

Actualitatea lui Stendhal

Paul Valéry, la sfârşitul unui esseu despre Stendhal, remarcă plăcerea ce o ai vorbind despre acest autor. „Nu-ţi vine să mai sfârşeşti", adaogă el. Raţiunea acestei împrejurări este neîndoelnică. Atunci când vorbim despre Stendhal, vorbim în jona de noi înşine. Acesta-i şi secretul celebrului „Stendhal-Club" care întruneşte egotişti ascunşi sub firmă. Când ei spun „Beyle", se gândesc „Eu", evitând astfel să rostească vorba care le şochează modestia. Adevărat că autorul „Chartreuse-ei" a încercat el însuşi o anumită jenă să spună „Eu", ceea ce l-a împiedicat să-şi termine „Souvenirs d'Egotisme" silindu-l să ne dea acele personagii care se chiamă Fabrice del Dongo şi Julien Sorel.

In ce mă priveşte, mărturisesc că mă simt foarte în apele mele cu acest autor care a avut marele curaj să ia în serios viaţa, proclamând necesitatea fericirii. Cred dealtfel, cu tot succesul imens pe care-l cunoaşte de vreo şaizeci de ani, că n'a fost înţeles. Desigur, Nietzsche a învăţat mult dela el şi la fel Montherlant dar fericirea are încă o presă destul de rea. Câţi oameni admit că raţiunea esenţială a vieţii lor constă din progresul lăuntric, din împlinirea fiinţei lor? Aceiaşi inşi cari vă informează cu multă ştiinţă, la ei în grădină, despre viaţa plantelor, despre pământul, soarele şi apa de care au nevoie se vor mira că cereţi pentru sufletul omenesc ceea ce ei acordă cu atâta generozitate plantelor. Din asta se vede că ştiinţa egotismului, care nu are nimic afface cu egoismul sau cu abominabila introspecţie care transformă oamenii în scafandrii propriilor suflete, dar înseamnă tocmai ştiinţă a fericirii — este departe de a fi admisă. Iată o primă raţiune a actualităţii lui Stendhal şi nu cea mai mică. Se vor găsi mereu o mie sau două de inşi în lume cari se vor gândi la fericire şi-l vor vorbi de bine pe Stendhal, iar alte câteva mii îi vor asculta.

Există „Vieţile paralele" ale lui Plutarh, dar cine ne va da Veacurile paralele? Ar fi totuşi interesant, din mai multe puncte de vedere, să-l comparăm pe al nostru cu acela în care s'a născut Stendhal: dragon al Impăratului la 18 ani, a fost la Moscova şi până la sfârşitul zilelor n'a încetat să-l iubească pe acela care l-a făcut să descopere măreţia, sensul măreţiei.

Antipatiile lui Stendhal, împinse până la ură, sunt uneori meschine; este în el ceva de mic burghez şi de provincial, un aspect pronunţat radical-socialist destul de displăcut, dar nu-i decât contrapartea acelei pasiuni a măreţiei pe care-o explică atât de bine exclamaţia lui Goethe: „Dar şi acţiunea poate fi creatoare!"

Ori, trăim în una din epocile creatoare ale omenirii şi timp de veacuri a noastră va fi una care a dat naştere... S'a putut crede multă vreme, că epopeea napoleoniană n'a fost decât un imens film de aventură. S'a putut zâmbi pe seama cultului întreţinut de Stendhal pentru eroul său. Dar, epoca noastră abia acum înţelege întâia oară ce înseamnă Napoleon pentru Europa, nu numai pentru Europa timpului său dar şi pentru a noastră. Nu este o întâmplare că cea mai bună carte despre Impăratul a apărut de curând, în Germania, scrisă de Bouhler, al cărui stră-strămoş, comandant al unui regiment westfalian în Marea Armată, a fost la Moscova în acelaş timp cu Stendhal; autorul însuşi se află, în calitatea de secretar particular al Führer-ului, la Marele Cartier General german, pe frontul rus.

Câţi Julien Sorel, câţi Fabrice del Dongo se vor fi aflând astăzi pe frontul răsăritean?

E deajuns să deschizi o carte a lui Stendhal ca să simţi cât de aproape e de a lui sensibilitatea generală a epocii. Va fi presimţit el această revanşă a Impăratului pe care o trăim astăzi sub impulsul Germaniei, prezicând că nu va fi citit şi înţeles decât o sută de ani după moarte, dându-i posterităţii celebrele lui întâlniri?

RAINER BIEMEL

Bibliografie stendhaliană

Opere complete (Librăria Honoré Champion, Paris).
Ediţia H. Martineau (78 volume, Librăria „Divan"-ului).
Jurnalul lui Stendhal (4 vol. N. R. F. Text stabilit de Debraye şi L. Royer).
Romanele lui Stendhal (Colecţia „Pléiade", N. R. F. Text şi adnotări de H. Martineau).
De l'Amour (Ediţia Martineau, la Editions de Cluny).
Bucăţi alese de Paul Léautaud (Mercure de France).
La vie de Stendhal de Paul Hazard (Gallimard).
Stendhal de Piere Jourda (Desclée de Brouwer).
La vie amoureuse de Henry Beyle de Abel Bonnard (Flammarion).
Stendhal épicier de Paul Arbelet (Plon).
Bréviaire Stendhalien (Ed. du Siècle).
CRITICA
Paul Bourget în Essais de Psychologie contemporaine.
Barbey d'Aurevilly: Les Oeuvres et les hommes.
Lemaître: Contemporains.
Nietzsche: Par dela le Bien et le Mal.
Sainte Beuve: Les Causeries du Lundi.
H. Taine: Etudes.
Albert Thibaudet: Stendhal (Ed. Hachette). Histoire de la Littérature française (Stock) şi Réflexions sur la Littérature (Gallimard).
Alain: Stendhal (Ed. Rieder).
Charles du Bos: Approximations II (Série Corréa).
François Mauriac: Petits essais de Psychologie religieuse. (Ed. Artisan du Style).
Paul Valéry: Variété II şi *Stendhal* (Gallimard).

Stendhal urmaş şi precursor

Opera literară a lui Stendhal este rezultatul unei adânci şi variate experienţe a vieţii, experienţă făcută de un spirit foarte personal, plin de contraste şi de ciudăţenii, capabil să înţeleagă multe lucruri altfel decât le înţelegeau oamenii vremii lui. Deaolaltă urmaş şi precursor, acest om era sortit să devină un inclasabil al istoriei literare, un scriitor pe care istoria literară nu ştie cu preciziune unde să-l aşeze, un temperament care poate fi situat cu tot atâta justeţă printre romantici cât şi printre realităţi — şi, în acelaş timp, în niciuna din aceste grupe.

Chiar viaţa lui îl aşează peste două epoci şi îl face să aparţină amândurora deopotrivă, fără a fi pedeantregul al niciuneia dintre ele. Stendhal s'a născut în 1783, la Grenoble, dintr'o familie din marea burghezie provincială franceză. Făcea parte dintr'o clasă socială faţă de care va păstra mereu o dragoste amestecată cu un dureros regret. Copilăria şi adolescenţa şi le petrece în oraşul natal. Frământat mereu de gândul evadării, reuşeşte să plece din Grenoble, în 1799, când vine la Paris cu gândul să urmeze şcoala politehnică, gând la care renunţă repede plecând cu armata lui Bonaparte în Italia, unde de altfel nu ia parte la lupte. Trece în curând în administraţia armatei şi cutreeră astfel toată Europa, asistând la toate marile campanii ale lui Napoleon, dela Wagram la Moscova. Restauraţia, în 1815, îl pune în retragere. Trăeşte apoi o bucată de vreme în Italia, pe care o consideră drept patria lui spirituală. In 1831 e numit consul al Franţei la Civita-Vecchia. Moare, în timpul unui concediu, la Paris, în 1842.

Stendhal a început să scrie târziu, la o vârstă la care alţii încep să se repete sau chiar încetează de a scrie. Inceputurile lui de scriitor sunt dealtfel foarte modeste. Sunt lucrări de compilare şi de improvizaţie, în care desigur scânteile originale nu lipsesc, dar care nu anunţă pe scriitorul ciudat şi original de mai târziu. Astfel sunt: Vies de Haydn, Mozart et Métastase (1814), Histoire de la peinture en Italie (1817) Rome, Naples et Florence (1817).

Abia în 1822, la treizecişinouă de ani dă opera lui cu adevărat originală De l'Amour. Cartea aceasta, care mai pe urmă a devenit celebră, atât de celebră încât expresii dintr'insa cum este cristalizarea iubirii au rămas ca expresii curente în literatura universală, n'a avut, în zece ani dela apariţie, decât şaptesprezece cumpărători. Acesta a fost dealtfel destinul tuturor scrierilor lui Stendhal în timpul cât el a trăit. Armance, curios mic roman, în 1827, Le Rouge et le Noir în 1830, au aproape aceiaşi soartă. Abia La Chartreuse de Parme în 1839, are oarecare succes, mai mult succes de stimă, datorat în cea mai mare parte fără îndoială, unui studiu entusiast al lui Balzac.

Ce demonstrează cazul lui Stendhal? In primul rând, că între valoarea reală a unui scriitor şi gustul literar comun al epocii în care acel scriitor trăeşte nu există nici o corelaţie. Stendhal a apărut în literatura franceză într'o epocă ale cărei gusturi literare erau cu totul nepotrivite cu firea şi cu talentul lui. Era atunci, între 1820 şi 1835, o vreme în care triumfa (după multe împotriviri, bine înţeles) un romantism pitoresc, sentimental, exaltat, grandiloquent. Ce succes putea avea în acea epocă un scriitor sobru, fără culoare, cu un stil sec şi precis, aşa cum era Stendhal? Opera lui n'a început să fie preţuită decât abia după patruzeci de ani dela moartea lui, prin 1880, aşa cum el singur a proorocit într'o scrisoare către Balzac, după apariţia studiului acestuia despre La Chartreuse:

„Credeam că nu voi fi citit înainte de 1880; amânasem la acea epocă bucuriile imprimatului".

Pronosticul lui sa realizat (lucru rar în literatură) întocmai. In 1883, pe vremea reacţiunei naturaliste, Paul Bouget, în cartea lui Incercări de psihologie contemporană, consacră un studiu răsunător lui Stendhal (răsunător dar nu cel dintâi studiu comprehensiv, deoarece Taine scria lucruri definitive despre Stendhal încă din 1864; şi nu mai vorbim de studiul lui

STENDHAL (1783—1842)

Balzac din 1840). Generaţia din 1880 recunoştea, prin glasul lui Bourget, un mare precursor în Stendhal. După patruzeci de ani dela moarte, cariera literară glorioasă a lui Stendhal începea.

Cu tot acelaş dreptate se poate totuş spune că Stendhal, precusorul realismului literar, este totodată şi un continuator al spiritului clasic, un vlăstar întârziat al secolului al optspezecelea francez, un discipol al lui Voltaire (şi chiar al lui Rousseau într'o măsură) care a citit pe Byron dar care scrie sobru, limpede, concis, fără emfază, fără magniloquenţă, preocupat mereu de adevărul sufletesc.

„Observator al inimii umane" — aşa s'a caracterizat Stendhal singur. Al inimii umane, da, dar în primul rând al propriei lui inimi. Un liric care îşi transformă experienţele personale în adevăruri psihologice generale — aceasta ar fi una din tentativele de definiţie ce i s'ar putea aplica lui Stendhal. De fapt, omul acesta nu poate încăpea într'o definiţie. Fiinţa morală a omului îl interesează în primul rând. De-aceia descripţiile nu-i opresc şi nici nu le încearcă, declarând singur, în repetate rânduri, că este incapabil să descrie un peisaj: „Detest descripţiile materiale. Fiziseala de-a de face ma împiedică să fac romane". Dar tot el scrie, cu alt prilej: „Am căutat să vad peisaje frumoase, deaceea am şi călătorit. Peisajele erau ca un arcuş care cânta pe sufletul meu".

Adversar al pitorescului, atât de scump romanticilor francezi, Stendhal este totuş apărător al romanticismului, al romanticismului cum spune el, în cartea sa Racine et Shakespeare, din 1823, în care, cu câţiva ani înaintea prefeţei lui Victor Hugo la Cromwell, ia apărarea revoluţiei literare romantice şi se afirmă ca partizan al teatrului lui Shakespeare, în care vede modelul cel mai potrivit pentru regenerarea artei dramatice franceze, stagnată pe atunci din pricina sterpei imitaţii a lui Racine şi a lui Voltaire. Stendhal, aici, e precursor al romanticilor după cum el este un reacţionar împotriva romanticilor atunci când afirmă: „Să scriu altceva decât analiza sufletului omenesc mă plictiseşte".

Eroii celor două mari romane ale lui, Julien Sorel din Le rouge et le noir şi Fabrice del Dongo din La Chartreuse de Parme, dar mai ales cei dintâi, au multe trăsături din ei înşuşi, fiind în acelaş timp creaţiuni obiective. Realismul lui, temperamental şi el desigur, este şi rezultatul unei lungi observaţii a vieţii. Nicio frază, în Stendhal, nu-i scrisă la întâmplare. Chiar când e spontană, ţâşnită, nepreluerată, observaţia lui are un caracter neîndoelnic de autentic, de trăit, de experimentat.

Iată de ce cred că nu greşesc prea mult dacă spun (şi nu vreau, dealtfel, să exprim aici decât o preferinţă personală) că farmecul lui Stendhal nu stă atâta în talentul lui de romancier (care e foarte original şi puternic) cât într'un ton de adâncă şi substanţială causerie, ton care apare dealtfel şi în construcţiile lui epice. Pentru un stendhalian au un preţ neîntrecut operele memorialiste ale lui Stendhal: Jurnalul, Vie de Henri Brûlard, Souvenirs d'égotisme, Mémoires d'un touriste şi corespondenţa lui.

Toată firea lui ciudată, ţesută din contraste şi chiar din contradicţii, dar armonizată de o inteligenţă bogată în puncte de vedere variate, apare în aceste pagini, multe, compacte, încălcite, publicate în cea mai mare parte târziu după moartea lui, Ticurile, obsesiile, maniile, chiar prejudecăţile, nu lipsesc. Dar toate sunt interesante, noi, originale, veritabile. Sunetul acesta de monedă veritabilă, sunetul acesta de metal sufletesc nobil, nefalsificat, îl dau confesiunile lui Stendhal — confesiuni care sunt de fapt toată opera lui şi care, după aceea ale lui Rousseau, dar fără ipocrizia şi didacticismul acestuia, alcătuesc o extraordinară mărturie psihologică a epocii moderne.

AL. PHILIPPIDE

Avea frumoasă frunte...

PORTRETE

STENDHAL VĂZUT DE CONTEMPORANI

Implinit la trup, avea gâtul scurt şi congestionat: obrazu-i plin era încadrat de favoriţi şi de păr brun şi frizat, artificial spre sfârşitul vieţii, fruntea ora frumoasă, nasul în vânt şi cumva ca de kalmuk; buza de jos înainta uşor, părându-se batjocoritoare. Ochiul destul de mic dar foarte viu, subt arcada sprincenei pronunţate, se întovărăşea frumos la surâs.

Tânăr, avusese ceva faimă la balurile dela Curte, prin frumuseţea gambei sale, lucru ce se remarca pe atunci. Avea mână mică şi fină, de care era mândru. In ultimii ani ajunsese greoi şi apoplectic, dar îşi dădea multă osteneală să ascundă, chiar faţă de prieteni, semnele decăderii sale...

Sainte-Beuve

Era de talie mijlocie şi predispus la îngrăşare, predispoziţie care se accentuase mult cu vârsta; formele lui atletice aminteau puţin de ale lui Hercule Farnese. Avea frumoasă frunte, ochiul viu şi pătrunzător, gură sardonică, tenul colorat, gâtul scurt, umerii largi şi uşor rotunjiţi, pântecul dezvoltat şi proeminent, picioarele scurte, mersul sigur. Ce avea Beyle mai frumos era mâna şi ca să atragă atenţia îşi lăsa unghiile peste măsură de lungi.

In 1834, d. Jalley făcând la Roma statuia lui Mirabeau, obţinu dela Beyle invoiala să-i deseneze mâna ca să o dea prinţului oratorilor, ceea ce l-a măgulit cu deosebire, căci ştie oricine că Mirabeau avea mâna foarte frumoasă.

Acest ansamblu fizic, se vede, lăsa mult de dorit sub raportul frumuseţii şi al eleganţei. Cu toate acestea pe care amorul propriu şi succesele de salon le pot favoriza, Beyle nu-şi ascundea desavantajele proprii. Dar se mângâia gândindu-se că însuşirile sufletului, spiritul, naturalul fac să dispară urâţenia când ea este fără diformitate.

Păstrându-şi până foarte târziu în viaţă pretenţia de a trece drept un om cu succese, pretenţie care, trebue recunoscut, nu era neîntemeiată, Beyle proiesa o încredere absolută în legile modei. Atât de altfel de cenuşii în orice, el se apropia de vulg într'un punct: moda. Nimeni n'a urmat mai orbeşte mile de capricii ale acestei stupide zeităţi parisiene.

Susceptibilitatea lui pentru tot ce făcea parte din toaleta-i proprie era extremă; observaţia, oricât de uşoară ar fi fost, despre tăietura unei haine sau a unui pantalon, putea să-l supere serios, fiindcă-i apărea ca un fel de epigramă adresată fizicului său: atingea în el o fibră delicată.

R. Colomb
(prieten şi secretarul particular)

In doisprezece ani l-am întâlnit de două ori în lume pe d. Beyle, până când mi-am luat libertatea să-l felicit pentru La Chartreuse de Parme, întâlnindu-l pe bulevardul Italienilor. De fiecare dată, conversaţia lui n'a desmintit părerea ce mi-o făcusem după operele sale.

Are fruntea frumoasă, ochiul viu şi pătrunzător, gura sardonică; în sfârşit, tocmai fizionomia talentului său. Conversaţiei îi dă o întorsătură enigmatică, o ciudăţenie — aceeaş care-l înseamnă să nu semneze niciodată cu numele deja celebru de Beyle, ci să-şi spună într'o zi Colonnat, în alta Frédéric...

D. Beyle e unul din oamenii superiori ai timpului nostru. E greu de explicat cum acest observator de primul ordin, acest adânc diplomat care, fie prin scrierile sale, fie prin vorbă a dat atâtea dovezi despre elevaţia ideilor şi înţelegerea cunoştinţelor sale practice, nu-i decât consul la Civita-Vecchia.

Nimeni n'ar fi mai indicat să servească Franţei la Roma. D. Mérmée l-a cunoscut de timpuriu pe d. Beyle şi datorită lui s'a format; dar maestrul spiritual este mai elegant şi mai mlădios.

Balzac

GOETHE, PRIMUL CARE L'A DESCOPERIT PE STENDHAL

(Extras dintr'o scrisoare a lui Goethe către un prieten)

...amănuntele acestea sunt luate dintr'o carte ciudată (Rome, Naples, Florence, de d. Stendhal, ofiţer de cavalerie, 1817), pe care trebuie negreşit să ţi-o procuri.

Numele e împrumutat; călătorul acesta e un Francez plin de vioiciune, pasionat de muzică, dans, teatru. Aceste două mostre îţi arată maniera lui liberă şi îndrăzneaţă.

El atrage, respinge, interesează, sâcâie şi însfârşit nu te mai poţi despărţi de el. Recitesti mereu cartea asta, cu un nou farmec şi ai vrea să-i înveţi pederost anumite pasagii. Pare să fie unul din acei oameni de talent cari ca ofiţer, funcţionar sau spion, poate cu câteşitrele funcţiunile, au fost împinşi ici şi colo de măturа războiului.

A văzut multe el însuşi, ştie tot aşa de bine să folosească ce i se face cunoscut şi mai ales ştie foarte bine să-şi însuşească scrierile străine. A tradus pasagii din „Călătoria în Italia" a mea şi afirmă că a culeş anecdota de pe buzele unei marchesina.

Intr'un cuvânt, e o carte pe care n'ajunge să o citeşti, mai trebuie să o şi poseşti.

Goethe

Armance, o concepţie stendhaliană

de DIMITRIE POPESCU

Stendhal se poate asemăna cu unul din acele mari fluvii, depozit de energii incalculabile, dar sfidând apropierea oricui. Pentrucă ce trebue descifrat în scrisul lui Stendhal, este energia, ideile şi nu stilul. Forma sub care se exprimă el, şi care la alţii capătă sensuri sau importanţe covârşitoare (tot după cum uneori devine, prin delăsare, dureros de neglijată nu este decât un subterfugiu.

Dar, prin acestea, nu trebue socotit ca un creator sau un cuceritor, dărâmând idoli. Ar trebui, în primul rând, atunci, să fie o personalitate în genul lui Balzac care din opera sa îşi făcea profesiune de credinţă. Or Stendhal este departe de asemenea ambiţiuni.

Orgolios şi doritor de sgomot pentru persoana lui, în viaţă, scria, în schimb, în virtutea unei plăceri. Misterios şi straniu, încercând să-şi înece existenţele sub măşti diferite, probabil din timiditate, a scris romane fără a fi sigur că prin ele se va face remarcat. Cu toate că, prin cuvintele lui chiar spera aceasta pentru mai târziu. **„Voiu fi înţeles abea pe la 1880".**

Nu este plină de neînţelesuri această **personalitate, atunci, care nu ştie cum să** facă mai mult sgomot împrejurul ei, (recurgând la mistificări, atitudini specifice pentru astfel de scopuri) şi care totuşi, în singura acţiune, capabilă să-l ridice deasupra semenilor se arată, dacă nu neglijent, cel puţin nepăsător?

Sau, poate, în sufletul lui (călător şi veşnic în căutarea unor schimbări), să dăinuiască — în ciuda vieţii agitate — un spirit iremediabil leneş? Supoziţiile se pot ţine lanţ, fiindcă niciodată nu se va putea spune totul despre Stendhal, căci, odată epuizat el, vom începe să-l analizăm pe **H. Beyle Milanez** (dorinţa lui consfinţită în litere dăltuite pe piatră de mormânt) iar acestaşe va pune la dispoziţie noui orizonturi spre a-l înţelege pe Stendhal s. a. m. d. Cercetare fără sfârşit, cum dealtfel se dovedeşte, când astăzi încă, precum spunea într'un studiu remarcabil Albert Thibaudet, nu se poate face deosebirea între Beylism şi Stendhalism, nefiind totuşi, acelaş lucru. Şi urmează deosebirile.

Poate astfel trebue înţeles acest roman de proporţii reduse, care sub titlul de **Armance** (ales nu de Stendhal) a isbutit să **creeze atâta scandal în jurul său.**

Gide însuşi, scriind o prefaţă, la ediţiile complecte ale lui Stendhal spunea: Trebue să recunoaştem că această carte este deconcertantă. Intriga nu se desbate doar între personagii, dar mai cu seamă între autor şi cititori. Aş spune aproape, că joacă pe degete cititorii.

Am reprodus această caracterizare fiind una cum nu se poate mai justă. Căci într'adevăr, **Armance** nu păcătueşte prin asemănare cu alte romane.

Sub orice formă s'ar prezenta acestea, cititorul are privilegiul, zeesc aproape, să privească în ansamblu sufletul tuturor eroilor şi participarea lui la acţiune se face în cunoştinţă de cauză. Se povestea într'o descriere de călătorii prin ţările Americii de sud, cum prin târguri uitate (acolo domnesc cinematograficii cowboys) camerele hotelurilor (hanuri periculoase şi pentru bandiţi), sunt despărţite de ziduri cari nu merg până la tavan. Poate din economie. Rezultatul este că la o înălţime anumită, cineva ar putea umbla pe muchia pereţilor şi privi la cele ce se petrec în toate camerele. Cam astfel trebue să fie şi un roman. Sau, mai bine să nu exagerăm, impunând datorii imaginare creaţiunilor spirituale — cam astfel obişnuesc să fie romanele. Dacă nu toţi eroii, cum se întâmplă în viaţă, ştiu tot ce se petrece cu vecinii lor, cel puţin lectorul atent îi întrece şi le poate pricepe purtarea (sau plânge greşelile lor) din faptul că a pătruns în sufletul fiecăruia, şi în casa lor.

Armance este o sfidare a acestei tradiţii înrădăcinate. Dacă pricina sinuciderii lui Octave este un mister pentru cei ce au fost legaţi de el, nici noi nu suntem în stare să pricepem nimic. Orice lector nevăzut, ajungând la ultimul rând, este normal să se întrebe, surprins, dacă autorul n'a voit să-şi bată joc de el, sau tot romanul nu este decât o distracţie carnavalescă. Fiindcă misterul, misterul care mână viaţa lui Octave nu dăinue numai între el şi celelalte personagii, dar mai cu seamă între ei şi noi. Noi suntem aceia cari suferim că nu putem afla ce-l chinue, din ce pricină este atât de nefericit, pentruce sfârşeşte prin a se sinucide când, după toate aparenţele câştigase cel mai de preţ lucru pentru ei: dragostea Armancei.

Omul acesta pare suferind fiindcă nu poate să-şi facă iubirea cunoscută. Atunci din ce pricină se omoară când o obţine? Din partea unui autor comun tema din Armance ar fi făcut obiectul unei alte dezvoltări. Dar Stendhal disprefuieşte credinţele înrădăcinate şi ne pune la dispoziţie un roman cu cheie. Il va pricepe numai acel care va fi în stăpânirea secretului.

Mergi în orice librărie şi cumperi un roman. Il citeşti, îţi place sau nu, dar îl

(Urmare în pag. 4-a)

NOTE ~~germane~~.

DEUTSCHE WENDE,

„Răscruce germană" se numeşte cartea de versuri apărută, acum doi ani, în Editura Philipp Reclam. jun. din Lipsca, într'o ediţie nouă şi revizuită, îngrijită şi prefaţată de Heinz Kindermann şi purtând subtitlul de „Cântecul celor tineri".

Cele opt cicluri: (I. Invierea Reichului, II. Moştenire îndatoritoare, III. Pământ etern, IV. Muncă germană, V. Pietate germană, VI. Renaşterea sufletului, VII. Noul sens al vieţii germane, şi VIII. Corul de credinţă al nemţilor dela hotare şi de peste ele), totalizează 99 de cântece şi poeme, unele scurte cât suspinul sau chiotul, câteva lungi cât răbdarea, — toate însă de o surprinzător de proaspătă, uneori ciudată frumuseţe şi noblete a cuprinsului.

Cântecele şi poemele acestea au încolţit şi crescut sub semnul scris pe stindardele Germaniei hitleriste.

E o lirică de tresărire şi fior, lirică ritmată, de cele mai multe ori, cu pasul marşurilor pregătitoare ale luptei de azi, — şi, înainte de toate, lirică germană şi nu patriotică pur şi simplu. Ce înseamnă pentru nemţi termenul de „german" nu ne putem reprezenta altfel decât dându-ne seama şau aducându-ne aminte de cele mai profunde, mai curate şi mai pasionate în acelaş timp sentimente româneşti pe cari le-au cunoscut vreodată generaţiile noastre preocupate de mistica ţării puse în centrul tuturor dorurilor şi jertfelor; — aducându-ne aminte de acea patimă sfântă în flacăra căreia sângele îşi redobândeşte esenţele şi virtuţile toate, iară sufletul devine vizionar; — de sfânta şi nepotolita patimă care adună sub un steag vigorile cele mai vii ale neamului şi, ridicând la simboluri pure desinteresarea şi munca, face să se schimbe faţa pământului; — de patima înfine, sfântă şi sfinţitoare, în zările imense ale căreia acceptarea cu bucurie a morţii, refontează toate valorile, le curăţă de zgurile indiferenţei şi le toarnă în fluviul unui singur şi unic ideal ,acela al regăsirii tuturora întru conştiinţa şi încordarea supremă a neamului simţit ca prim şi ultim scop al existenţei fiecăruia în parte şi a tuturora în acelaş timp.

HEINZ KINDERMANN

a adunat în cartea prezentată de el, pulsul german al poeţilor nemţi de pretutindeni, — al celor din Reich şi vecinătăţi imediate şi al celor din cele mai îndepărtate ţări ale globului. Astfel alături de Gerhard Schumann şi Baldur von Schirach, *stau, în front comun, un* Elmar Vente *(U.S.A.) şi chilenul* Johannes Schürmann. *Alături de* Ludwig Friedrich Bartel *stau transilvăneanul* Alfred Roth *şi sud-tirolezul* Franz Tumler. *Alături de* Georg Britting *sudetul* Wilhelm Pleyer *şi danzighezul* Martin Damss.

Cartea este, cu alte cuvinte, un atlas al conştiinţei germane sub aspectu-i liric şi anume în zodia revoluţiei naţional-socialiste.

„Culegerea Deutsche Wende" *— scrie Heinz Kindermann — „a luat fiinţă în urma dorinţelor mereu repetate ale tineretului germam de dincolo de frontiere, care tineret vrea să trăiască şi el marea transformare germană, pasionata formă de viaţă a celui de al treilea Reich cuprinsă în lirica generaţiei de poeţi tineri. Această cerere presupune existenţa unei realităţi care, situându-se cu mult peste ceeace are numai semnificaţie literară, se cere preţuită dintr'un punct de vedere vital istoric, ba chiar din punctul de vedere al concepţiei noastre despre lume: cântecul german despre care s'a spus că ar fi murit, a înviat. Nu este încă prea mult de atunci când unii au vrut să ne convingă că numai cinica şi obiectiva lirică patentată îl mai poate interesa pe neamţul secolului al 20-lea, tehnicizat şi deci înstrăinat de sentiment. Dar acest verdict de condamnare a lovit numai spiritul de prăbuşire al materialismului şi pe partizanii lui. Odată cu înzdrăvenirea puterilor renaşterii germane creşcu, pentru cei rămaşi sufleteşte sănătoşi cât şi pentru cei ce se însănătoşeau, şi putinţa să găsească mai întâiu drumul înspre lirica tuturor poeţilor acelora cari, — „între două împărăţii" — n'au obosit să vestească, în opoziţie cu puterile disolvante ale „declinului", marca credinţă într'o înviere ce va să vină o poporului lor".*

VESTITORII

acestei învieri au fost Stefan George, Kolbenheyer, Hans Johst, Bertram, Paulsen, Stammler, Will Vesper, Hans Schwarz, Billinger, Lersch **şi** Barthel, Bröger **şi** Claudius, **şi, înainte de toate** Dietrich Eckart.

Ei au văzut veacul izbăvirii, l-au predicat, i-au înfăţişat virtuţile şi jertfele, i-au pregătit lozinci, i-au arătat hotarele şi i-au descuiat izvoarele etnice. Ei au fost cei dintâiu cari, deşi convinşi apărători ai personalităţii, „cea mai înaltă fericire a oamenilor", au cerut înrădăcinarea vieţii individului în nobilul lut al etnicităţii, înrădăcinare atât de necesară încât, fără de ea, tot singuratecul, fie el întruchiparea însăşi a tuturor virtuţilor omeneşti, pluteşte în vid, strălucit sau demonic, dar fără priză asupra neamului său şi inutil sau chiar pernicios ca o perfectă arătare a răului.

SE PĂREA CĂ

în lumina muribundului secol al libertinajului, — veac care a dăinuit pe deasupra zguduirii din 1914—1918, până în preajma încleştării din 1939, glasul acestor vizionari e strigăt în pustiu, Europa fiind sortită, iremediabil, a mai rămâne, doar în cronici, drept continent apus al culturii şi civilizaţiei umane

Sângele însă e nemuritor ca şi sufletul.

Deşi mai nebulos şi mai lent în fluxurile şi refluxurile sale, el păstrează legăturile cu pământul din care îşi trage hrana.

Deşi mai material, e înzestrat cu darul vederii în viitor.

Sângele simte „instinctiv" ce este viitorul, fiindcă, pentru el, — vietate misterios dăinuitoare în toţi cei de un neam şi dăinuitoare prin generaţii, adică peste fruntariile morţii, — viitorul e viaţă conformă legilor lui constitutive sau viaţă potrivnică acestor legi.

Şi în Europa s'a născut mitul mântuirii prin supunere în faţa imperativelor mari ale sângelui. Mitul deosebirilor şi afinităţilor rasiale.

In plan ştiinţific, argumentările pro şi contra noii doctrine au rămas în stadiul certurilor sinodale, fapta însă şi cântecul care i-a premers au dat batalioanelor neiubitoare de moleşiri sau jug un ideal nou: idealul ierarhizării neamurilor şi a indivizilor după puterile lor de a crede, lupta şi birui.

IN CELE CE URMEAZĂ

desprindem cântece şi strofe mărturisitoare şi cinstitoare pentru cântăreţii închinaţi totalitar credinţei în neam şi angajaţi, cu tot aşa de integrală şi dogoritoare patimă, în lupta pe care acest neam al lor o dă împotriva lumii adverse lui.

Nu e necesar, credem, să mai insistăm asupra valorii lirice desăvârşite a originalelor de pe cari traducerea noastră nu poate fi decât palidă şi aproximativă copie.

CINE ŢĂRII S'A INSCRIS

Cine ţării s'a inscris
e un însemnat.
Pe fruntea lui se aprinde
semn dintr'odată zguduitor.

Celor mulţi le e strein,
doarece pe sine s'a uitat,
fiindcă-l mână o zodie
arzând biruitoare înaintea ochilor lui.
Aproape nici unul nu-i vede patima.
Numai puţini îl iubesc
Dar, odată, sare cuvântu-i
Ca un foc împrejur.
Iată-l stă în frunte luminând.
Tine, fluturând, porunca.

(Gerhard Schuman)

CĂTRĂ STEAG

Eşti cel mai frumos din câte ne-au adiat,
Tu eşti puterea ce cheamă pe tot luptătorul,
Tu sfinţeşti chiar pe cel păcătos când moare pentru tine,
Tu mână 'naltă cu care se roagă eroii
Eşti înflăcărarea şi voinţa noastră a tuturora.
Cine căzu pentru tine icoană se face prin tine.
Tu eşti puntea dintre acolo şi aici.
Slavă celor ce cad în umbra ta.

(Baldur von Schirach)

CONDUCĂTORUL

O tobă trece prin Germania
şi cel ce o bate conduce,
şi cei ce-l urmează, îl urmează muţi,
ei sunt aleşi de el.
Ii jură lui jurământul la steag,
ascultare şi judecată,
le sună urmele destinului lor
cu chipul de aramă.
El trece dur, către soare,
cu putere încordată.
Toba lui, Germanie, eşti tu!
Neam, fii patimă!

(Herbert Böhme)

HITLER

Sunteţi multe mii în urma mea,
şi sunteţi eu şi eu sunt voi.
Nici un gând nu l-am trăit
care să nu fi bătut în inima voastră.
De'njgheb cuvinte, nici unul nu-l ştiu
care să nu fie una cu vrerea voastră.
Căci eu sunt voi, voi sunteţi eu,
şi noi toţi, credem, Germanie, în tine.

(Baldur von Schirach)

ZIDIM IMPĂRĂŢIA

Temeliile sunt puse;
nu obosiţi!
Nu-i timp către cer să priviţi:
Impărăţia o zidim pe pământ!
Cine se dovedeşte a fi bun în această lume,
în acela e puterea lui Dumnezeu;
noi stăm unde el ne-a pus
şi zidim la zidirea noastră.
Meşter zidar sau om muncitor,
Noi punem mâna vârtos
şi sfidăm greutăţile;
Zidim impărăţia în ţară nemţească:
Nu obosiţi!

(Werner Jäkel)

UNDE STĂM

Unde stăm, stă împărăţia
ridicată 'n inimi!
Unde stăm, stă. deopotrivă,
bărbat lângă bărbat, supuşi faptei!
Unde stăm, noaptea e
călcată de coloane în marş!
Unde stăm, puterea
o cucerim din întuneric!
Unde stăm, bărbat lângă bărbat,
camarazi, camarazi,
vine, încărcată greu cu datorie,
fraţilor, dimineaţa!

(Hans-Jürgen Nierentz)

ZORI DE ZI, GERMANIE!

Zori de zi, Germanie!
Bea, cu jar crescând,
tânărul nostru sânge înfrigurat.
ridică-te, numai un strigăt:
Moarte sau liberi!
Zori de zi, Germanie!
Noi prindem pas,
dă-ne numele tău drept steag,
şi, peste fluvii, oraşe şi ţară
va adia el, incendiu!
Zori de zi, Germanie!
Dumnezeu stă în lumină,
ridică-te, altfel nu te va vedea.
Aţâţă-ţi poporul spre plug şi altar, —
Ce-a fost cândva să fie iar:
Zori de zi, Germanie!

(Herbert Böhme)

LEGE

Ingroapă-ţi în lut piciorul şi mâna.
Respirând, rupe cer înspre tine.
Trebuie să te înrădăcinezi în ţară
asemeni copacului şi pietrei.
Fiecare trăieşte şi naşte
în brazda ce l-a născut.
Va veni timpul când ţara va muguri în tine
rod minunat şi ales.

(Wolfram Brockmeier)

PATRIE

Numele tău ne arde ziua şi noaptea
Chiar dacă te tăinuim în noi,
totdeauna ne-am gândit la tine.
Ale noastre sunt temerile mici
şi neliniştea în hora zilelor.
Tu însă veghezi peste o mie de ani.

(Ernst Egermann)

Da, şi aceasta e poezie lirică, şi, mai presus de toate, poezie de atitudine şi luptă.

Tinerească şi cât de bărbătească, totuşi, atitudine şi luptă!

Tineret de azur şi granit al Patriei noastre care-ţi împlineşti datoria plinindu-i destinul, — destinul ei, al Patriei şi al Neamului de două ori milenar al daco-romanilor, — şi în sângele tău tresare cântecul! Da, cântecul care flutură ca un tricolor de curcubeu! Fluturi! Fluturi înspre soare apune şi va răsări, mâine, sublim, întregitor şi desrobitor întru eternitate, făurind, zori de zi, o Românie; una singură, şi tuturor Românilor!

TRAIAN CHELARIU

=STENDHAL=

(Urmare din pag. 3-a)

Oraţii funebre

De moarte nu se temea, dar nu-i plăcea să vorbească de ea, socotind-o drept ceva murdar şi mai degrabă josnic decât teribil. A avut parte de acea pe care şi-o dorea, aceea pe care Cezar şi-o dorise: Repentinam inopinatamque.

Merimée

PRIETENUL

...Sărmanul Beyle a murit. Mă iubea atât cât poate să iubească un om care mănâncă. A murit de apoplexie sculându-se dela masă ca un om de spirit ce era — cu mâna la buzunarul vestei, de teamă să nu i se ia ceasul. Frumoasă precauţie la acea oră!

Era un flăcău tomnatic, egoist, mărunt, urît, libertin, pe jumătate orb, paradoxal, entuziast la rece, clevetitor în spate, dulceag în faţă.

Dar unul din romancierii cei mai ingenioşi şi mai adevăraţi pe cari i-am avut.

Am să-ţi împrumut La Chartreuse de Parme pe care vei găsi timp s'o citeşti. Bună seara.

(De la Cercul Artelor) Miezul nopţii Miercuri.

Emile Forgues

(Scrisoare publicată de L. Royer în „Le Divan", Ianuarie 1936)

BISERICA

E. S. prea reverate Cardinalul Lambruschini, Secretar de Stat

Prea reverată Eminenţă,

Dator fiind să informez mereu pe E. V. despre ceea ce aflu când sosesc vasele franceze, trebue să vă înştiinţez astăzi, că prea faimosul Beyle, consul al Franţei la Civita-Vecchia aflat în concediu la Paris, a murit de un atac de apoplexie în mijlocul străzii, pe când se întorcea dela un prânz la ministrul Guizot. Gravele doctrine pe care le-a înjosit în romanele lui răspândite sub falsul nume de Frédérich Stendhal ne fac să deplângem felul în care a fost doborît de Justiţia divină. E un prilej, prea reverată Eminenţă, pe care marea voastră înţelepciune va şti să-l folosească spre a face să fie numit în postul de consul un om care, cel puţin, să nu ne mai întreţină într'o atare nelinişte prin răspândirea unor cărţi proaste şi să nu-şi mai împrumute numele celor cari, la adăpostul imunităţii consulare par să obţină tot ce vor.

Civita Vecchia, 1 April 1842

Stefano Rossi, legat apostolic

ACADEMIA

Era un aventurier care-şi făcuse un soi de reputaţie prin intrigă şi insolenţă. Insul ăsta care a încheiat-o cu viaţa se numea Beyle fără albă ceva comun cu celebrul critic. Dându-şi un nume de împrumut şi-l luă pe acela de Stendhal, a cărui întorsătură germanică atesta natura sectei literare care-l adoptase. A sfârşit prin a face cărţi; aceea pe care-o intitulă La Chartreuse de Parme i-a creiat un fel de reputaţie în lumea destul de numeroasă a mediocrităţilor literaturii contemporane.

Nu ştiu cu ce ocazie îi vorbeam despre el d-lui Guizot, care-l cunoscuse pe acest şnapan „E un desfrânat", mi-a răspuns. La aceeaş părere am rămas şi eu.

Un atac de apoplexie ne-a scăpat de el la 24 Martie.

Viennet

(Revue des Deux Mondes)

„Primul om care a făcut să-mi bată inima"

Impărăteasa Eugenia

Intrebând-o pe Impărăteasă dacă-şi amintea de Stendhal, a exclamat: „Dacă-mi amintesc de d. Beyle! E primul om care a făcut să-mi bată inima — şi cu ce violenţă!

Din cauza lui, eu şi soră-mea ne rugam să vie la putere d. Molé, pe care nu-l cunoşteam. De ce crezi? Fiindca un cabinet Molé însemna un concediu pentru d. Beyle, sosirea lui la Paris şi reluarea istorisirilor sale asupra Impăratului, pe care i le întrerupsese plecarea la Civita-Vecchia. Ne lăsase fremătând pe amândouă, aşteptând cu aprigă nerăbdare urmarea acelui minunat roman pe care-l trăise. Venea în fiecare Joi la mama; în seara aceea, în cinstea marelui nostru prieten ne culcam la nouă în loc de opt şi nici nu mai ştiam de nerăbdare să-l ascultăm. La fiecare sgomot de sonerie, dădeam busna la uşa intrării... In sfârşit îl aduceam triumfătoare în salon, ţinându-l de câte o mână fiecare şi îl instalam în fotoliul lui de lângă cămin.

Ne lua pe amândouă pe genunchi; nu-i mai dădeam răgaz să răsufle şi-i aminteam de victoria unde rămăsese cu povestea Imparatului nostru, la care ne gândisem toată săptămâna, aşteptând cu nerăbdare vrăjitorul care-l va învia pentru noi. El ne comunicase fanatismul său pentru singurul om pe care-l admira. Iar noi plângeam, râdeam, fremătam, eram nebune...

Ne evoca succesiv pe Impărat, radios sub soarele dela Austerlitz, palid sub zăpezile Rusiei, murind la Sfânta Elena. Eram revoltate împotriva Englezilor...

Şi după fiecare trăsătură eroică, după fiece victorie, d. Beyle ne dădea imagina care reprezenta episodul şi o grava în amintirea noastră. Alături de marea victorie militară, ne povestea câteva trăsături din mărunta istorie anecdotică: Eroul nostru, ne spunea el, nu vroia niciodată să îmbrace acelaş pantalon; într'o dimineaţă când, din întâmplare, d. Beyle se afla în cabinetul de toaletă al Impăratului în timp ce se îmbrăca, se grăbi să-i înfăţişeze vestmintele din ajun. Napoleon deschise fereastra şi chemând soldatul din post, îi aruncă pantalonul alb spunându-i: „Asta pentru tine".

Mamă-mea intervenea, certându-ne: „Mai lăsaţi-l liniştit! Abuzaţi de bunăvoinţa marelui vostru prieten. Sunteţi singur vinovat, adăoga ea, un om ca dumneavoastră n'ar trebui să se lase tiranizat de nişte copii!". — „Nu face nimic, răspundea el îmbrăţişându-ne, doar fetiţele mai simt lucrurile mari; aprobările lor mă despăgubesc de criticile proştilor şi ale burghezilor".

(Vorbe culese de Contele Primoli)

Notiţier stendhalian

Curând după Paul Arbelet, ne părăseşte şi Louis Royer. Echipa de literaţi care a descoperit pentru noi opera lui Stendhal abia mai numără câţiva reprezentanţi.

Louis Royer, director al Muzeului Stendhal din Grenoble a fost unul di cei mai harnici cărturari ai timpului nostru. Memoria lui era prodigioasă. Cunostea pe dinafară datele cele mai mărunte din viaţa autorului său preferit.

In piaţa Saint-Germain des Prés se află librăria „Divan". E ultimul templu al Stendhalismului, având preot pe H. Martineau, căruia-i datorim prima ediţie completă a operelor lui Stendhal, în 78 de volume.

Ediţia „Divan"-ului s'a epuizat de acum trei ani. Fusese trasă doar în 3000 de exemplare din care vre-o 1700 subscrise înainte de apariţie. Numai 3000 fiindcă pentru marea lui pasiune, H. Martineau dispunea de un capital mic de tot. A fost nevoit să facă apel la prietenii lui Stendhal. N'a găsit decât 1700 — happy few, cum ar fi spus Stendhal, cu o vorbă a lui obişnuită. Şi asupra acestui punct a avut dreptate.

Un prieten l-a văzut pe H Martineau acum câteva luni. Se pregătea să publice al său Calendar Stendhalian. E un volum care cuprinde fapte şi gesturi ale autorului lui „Rouge et noir" — zi cu zi şi oră cu oră.

Ultima publicaţie a d-lui H. Martineau este o ediţie critică a operei „Souvenirs d'Egotisme". Textul cuprinde abia şaizeci de pagini, iar comentariul care-l urmează, mai mult de 300. D. Martineau a identificat până şi cea mai neinsemnată femeiuşcă dela Palais Royal ale cărei favoruri Stendhal menţionează să le fi obţinut într'un fel mai mult sau mai puţin costisitor...

Ediţia din „Souvenirs d'Egotisme" a fost epuizată în câteva săptămâni. Ii va urma o ediţie tot comentată, a „Vieţii lui Henri Brulard".

Din nefericire, această ediţie de lux nu va fi trasă decât în 1200 de exemplare. Ceeace înseamnă că la Bucureşti n'o vom vedea.

Cine ne va spune odată tot ce datoreză romanul european lui Stendhal? Ar fi să se pună în lumină descoperirile tehnice ale scriitorului, în felul în care Nietzsche i-a arătat descoperirile psihologice.

Ca să fim drepţi, să notăm că tânăra generaţie înumără Stendhalieni foarte entuziaşti. Deocamdată, acest entuziasm e tot ce ştim cu privire la ei. Lucrările lor le aşteptăm.

Trebue să numim pe Maximilian Vox, Guilain de Bérouville, Rainer Biemel.

D. Rainer Biemel a publicat în revista „Pyrénées" (Oct. 1941) un studiu despre isvoarele stilului lui Stendhal, care ne face să aşteptăm cu interes urmarea lucrărilor d-sale asupra acestui autor.

In adevăr, d. Biemel ne arată că Stendhal e un autor care dictează. *El e aproape de tot de limbajul vorbit. Şi dacă uneori vorbeşte graiul veacului 17 e fiindcă a avut prilejul să trăiască în ultimul mediu de epocă — în saloane.*

Romanul „La Chartreuse de Parme", scris în două luni, ar fi greu de admis. Dar dacă ne gândim la posibilitatea de a fi fost dictat, lucrurile se schimbă.

Stendhal avea mereu nevoie de un secretar. Nenorocirea noastră e că n'a avut unul şi la Civita-Vecchia Ce de ori e pierdut el! Secretarii de atunci nu ştiau stenografie. Astăzi orice autor ar putea să aibă o secretară-dactilografă. Dar niciunul dintre marii noştri contemporani nu-şi dictează operele, — asta fiindcă arta vorbirii, isvorul artei scrisului, a fost uitată. Nu mai sunt saloane în Europa.

Cu prilejul acesta să amintim că Goethe şi-a dictat aproape toate operele prozaice şi toată corespondenţa, chiar scrisorile adresate soţiei sale. Dar Goethe ştia în cel mai înalt grad arta de a vorbi.

Armance, o concepţie stendhaliană

(Urmare din pag. 3-a)

pricepi. Armance rămâne neînţeles. Asemenea unui cufăr fermecat, în care sunt bunuri nepreţuite dar nimeni nu le poate privi, căci nu-i ştie cuvintele magice prin care capacul le va descoperi.

Pentru a o citi, este nevoe, precum pentru a pătrunde în grota lui **Ali-Baba**, de un cifru. Fără el, cartea rămâne ca şi închisă. Şi partea stranie este că Stendhal refuză să ne arate cifrul. Nici după ce publică romanul, alăturându-i o prefaţă (ciudăţenie în plus, căci afirmă acolo, că este opera unei scriitoare necunoscute, pe care el o publică găsind-o remarcabilă) nu înţelege să ne spue adevărul.

Şi iată-ne în faţa faptelor. Fire neînţeleasă şi impulsivă. Octave, după multe dureroase experienţe obţine dragostea Armancei. E drept că-i anunţă că este posesorul unui secret abominabil: **„Dar cine este omul care te adoră? este un monstru"** spune el. Sau: **„Sunt posesorul unui secret oribil pe care niciodată nu l-am destăinuit nimănui".**

Este normal să ne întrebăm care este secretul acesta de nepătruns. Dar cartea şi viaţa lui Octave se termină cu acea frază de o calitate nepreţuită: **„Iar la miezul nopţii, trei Martie. în timp ce luna se înalţa deasupra muntelui Kalos un amestec de opiu şi digitală ales de el, l'a despărţit încetişor de o viaţă care-i fusese atât de zdruncinată.** Şi nimic mai mult nu ni se spune.

Distracţie a unei minţi superioare, neglijenţă, sau dorinţă de a nu jicni susceptibilităţi — Stendhal nu înţelege să ne dezvălue secretul.

Dar dintr'o scrisoare, trimeasă în chip particular, un document care se putea prea bine pierde, către Prosper Mérimée, aflăm cheia acestui mister: Octave este un neputincios. Câtă vreme nu ştim aceasta, caracterul său ne rămâne neînţeles. Este atât de anormal încât ne îndoim de calităţile romanului şi concepţiilor lui Stendhal. Tocmai în această însă, constă farmecul romanului **Armance**: într'un dispreţ faţă de cerinţele normale ale gustului burghez. Aproape o sfidare.

Nu ne este intenţia, în aceste câte-va rânduri fugare, să analizăm opera lui Stendhal, nici măcar calităţile ei fermecătoare. Tot ce am vrut a fost să subliniem o concepţie cu totul stranie. Romanul cu cheie, care cheie nu ne este dată.

Se obişnuia în Evul Mediu să se îngroape tezaure în cripte. Le descoperea cineva destul de inteligent să păşească dealungul unui labirint care le preceda. Dar planul, cel ce îngropase bogăţia, nu-l dădea. Poate că intenţionase în acest fel să stimuleze imaginaţia descoperitorului.

Intrucâtva, Stendhal adoptă aceiaş metodă: Un roman întreg în care nu ni se explică din ce pricină lui Octave îi era frică de dragoste, nici dece se sinucide imediat după căsătorie.

Un dispreţ aruncat cititorului, de Stendhal, care se socotea îndreptăţit să scrie pentru plăcerea lui şi nu pentru a da lămuriri lectorilor.

Pare un exerciţiu, o distracţie literară. Îi face plăcere să analizeze sufletul lui Octave, atât de chinuit din pricina înfirmităţii sale, dar nu-l interesează dacă alţii îl vor compătimi, fiindcă atitudinea lui, (nefiind lămurit defectul fizic care-l apasă), este pur şi simplu ridicolă, plină de non sensuri, iar nu tragică.

Iată poate pricina pentru care Stendhal nu se poate bucura de succesul în public Rămâne un scriitor al aleşilor, al celor ce au posibilitatea să-i cunoască tainele.

Insăşi Armance, poveste proaspătă şi de un limbaj curat, scrisă cu o limpezime ideală (nicidecum căutată) isbuteşte astfel să aibă două înţelesuri.

Umil, citind-o fără să-i cunoşti taina. Rămâi poate surprins de simplitatea povestirei fără rost. Apoi, odată lectura sfârşită, cineva survine şi te anunţă, pe nepregătite: „Ştii, nu cunoşti totul". Apoi îţi dă cheia misterului. Dintr'odată, se prefac toate impresiile. Pasagii trecute cu vederea îţi revin în memorie. Atitudini inexplicabile par simple. Gesturi sau cuvinte ciudate sunt lămurite. Şi eşti dornic să o citeşti din nou, dela început, de astădată mai atent.

Un joc, ca oricare altul. Dar îl explică pe Stendhal. Şi, întrucâtva, ne ajută să apreciem farmecul unui scriitor mai fin şi mai ingenios decât ne-am obişnuit să-l socotim.

DIMITRIE POPESCU

CALENDAR

Pentru Dumneata

1932

Fata mea din vise, bună dimineața !
Te-am ascuns și astăzi, albă, între pleoape,
Umbra ta plutește, calmă, peste ape
Și întind spre tine mâinile de ghiață.

Mâna ta mângâe niște albe clape
— Melodii ce 'n tâmplă au să prindă viață. —
Iartă, fată albă, palida paiață
Care dintre vise nu vrea să mai scape.

Nu te știu : te bănui, fată din poveste
Și te simt în versul care prinde rod
Când gonesc spre tine pe înalte creste.

Când te voiu cunoaște, fată fără nume,
Voiu putea, știu bine, să mă 'nnalț din glod
Și cu tine-alături să pornesc în lume.

1942

Pentru tine versu 'mbracă alt vestmânt ;
Am gonit tristețea gravilor trohei
Și-ți aduc în palmă zâmbet de ghiocei
Pitulat în strofe, versuri și 'n cuvânt.

Din silabe blânde eu îți fac cercei,
— Versul te desprinde astăzi de pământ. —
Hai cu mine 'n sborul aripei de gând
Intr'un basm cu stele, cu 'mpărați și smei.

Vezi ce albă-i mâna care te mângâe,
Vezi ce blânzi sunt ochii care te privesc...
Fată de zăpadă cu păr de lămâe,

Ființa ta 'n sonete nu vrea să încape,
— Prea înalt e astăzi zâmbetul ceresc. —
Versul meu, din zâmbet vrea să se adape.

1952

Cât de calme-s, Doamnă, despărțirile,
Și, par'că nu-s triste, cum noi le-am dorit.
Lumina lor palidă, de asfințit
A putut să gonească-amintirile.

De ce să-ți spun astăzi că eri te-am iubit ?
— Vezi ce simplu se sting azi iubirile ! —
Ne vom ocoli de-acuma privirile,
Peste tot, peste toate se-așterne-un sfârșit.

Nici triști și nici veseli noi nu putem fi...
Ne privim — ca niște străini ne privim. —
Farmecul s'a stins și el din poezii.

Mâinile atârnă, calme, lângă trup.
— Nu mai iubim, Doamnă, nu ne mai iubim —
Amintirea toată, simt cum am s'o rup.

1972

Bună seara, Doamnă, blândă Doamnă-a mea...
Tot al vostru este părul ăsta nins.
— Câți ghiocei, de tâmplă, Doamnă, vi s'au prins ? —
Par'că azi atârnă viața și mai grea.

Om bătrân sunt astăzi... Glasul mi-este stins...
— Numai în privire mai surâde-o stea. —
Vezi, iubită Doamnă ? Tâmplele de nea
Sunt dovada tristă-a unui om învins.

Vom ascunde, Doamnă, după largi perdele
Apele oglinzii care a uitat,
Și porni-vom, Doamnă, pe un drum de stele

Să găsim poveste veche, minunată,
Când pe-un drum de stele iar am mai urcat...
Plângi, iubită Doamnă, pentru 'ntâia dată !

TRAIAN LALESCU

Cronica literară

„Râia", roman de Paul Constant

(Editura „Gorjan", București, 1942)

„4 PE TRIMESTRUL 2", de Neagu Rădulescu

(Editura Contemporană, București 1942

Viața „așa cum este" oferă un material de observație mereu abundent, din care cu o minimă osteneală — aceea de-a lua din grămadă ,aproape la întâmplare — se alcătuește un minimum de literatură — o literatură primară, zadarnică din lipsa vreunui orizont deschis dincolo de zarea meschină a senzaționismului brut. Dar mântuirea din platitudinea realismului documentar își încearcă șansa cea mai favorabilă prin neluarea în serios a vieții,— esența profundă a reacției umoriste.

Care să fie cauza umorului, a neluării în serios? Răspundem foarte pe scurt: faptul că istoria se repetă. Fără ipocrizie, lucrul cel mai scandalos din câte ni se întâmplă în viață este că după ce am avut — de pildă — o dragoste mare și firește „unică" mai putem iubi a doua și a treia oară etc., cu o intensitate și o dezarmantă bună credință care face ca fiece nou amor să ni se pară „unic". Dacă simțul consecvenței logice ar fi unul vital ar trebui să ne sinucidem pe capete, în semn de protest, în momentul când ne-am învrednicit de această cea mai importantă revelație din unghiul căreia perspectiva asupra condiției omenești ni se înfățișează plină de consecințe. Dar nu ne sinucidem, fiindcă abia atunci avem intuiția sau sensul libertății interioare, a unei alegeri care devine posibilă din acel moment. Alegerea noastră se face tocmai prin neluarea în serios, prin reacțiunea umorului care înseamnă introducerea criteriului omenesc ca măsurătoare a tuturor lucrurilor, adică a simțului proporțiilor și echilibrului just. Abia atunci însul omenesc e îndreptățit să caute să recunoască în el însuși trăsăturile Aceluia după chipul și asemănarea căruia învățase pe dinafară că ar fi fost făcut. Dar mai ales umorul îl ferește să cadă în cele mai triste păcate din câte-i tulbură răsfrângerea trăsăturilor divine în el însuși: păcatul bigoteriei și autolatriei.

De aceea, una din erorile grosolane este valoarea atribuită documentului ca justificare a realismului în artă, în literatură și în toate lucrurile omului, a căror unitate de măsură este el însuși. Ca și cum tot ce se desfășoară și se diversifică într'o durată arbitrară poate avea realitate altcumva decât în gândirea care o personalizează și vre-un înțeles în afara aceluia de a-i căuta vre-unul.

Umorul este antidotul cel mai sigur al erorii realiste, prin detașare și distanța contemplativă dela care cuprinde lucrurile, într'un fel care autentifică par'că materialitatea senzațiilor, făcând-o posibilă. Căci nu-i deajuns mărturia simțurilor pentru a ne convinge despre realitatea unui lucru, ci mai trebue ca el să ne pară posibil pentru a fi îndreptățiți să spunem pur și simplu că este. Umorul face posibilă realitatea, făcându-ne-o în același timp accesibilă, în stare de a fi locuită. Dar să ajungem la exemple ale literaturii, ca să nu dăm impresia divagării.

*

Resursele umorului sunt nesfârșite. D. Paul Constant folosește în romanul *Râia*, (Editura „Gorjan", București 1942) fabula sau alegoria cu tâlc de moralitate politică și socială, iar d. Neagu Rădulescu, tehnica desenelor animate realizând uneori, în paginile cărții **4 pe trimestrul 2** (Editura Contemporană, București 1942) echivalentul literar al filmului tehnicolor.

Sofronie Lăzărescu, eroul romanului **Râia**, este tipul escrocului mărunt și al arivistului mediocru, al cărui ideal este doar să trăiască „mai bine". Cu obrăznicia-i proprie, sprijinit și de complicitatea interesată a celorlalți el ajunge totuși la o condiție socială și la o stare materială cu mult peste mijlocia mediului în care s'a prăsit.

Iată-i datele biografice, adunate prin osârdia opozanților politici cari i le pregătesc pentru a-l demasca la întrunirea politică la care va lua cuvântul în calitate de deputat guvernamental:

„Sofronie Lăzărescu, fiul lui Costea chitaristul și al Lisavetei cărturăreasa, din mahalaua Bursuci. Nepotul lui Lăzărică, meșter de bleauri și cobzar. Absolvent al cursului primar și a 4 clase de gimnaziu. Dat în judecată pentru furt de găini și achitat, fiind minor. Eliminat din gimnaziu în mai multe rânduri, pentru furtișaguri mărunte și absențe nemotivate; internat în spital de boli contagioase fiind bolnav de râie căprească. Intrucât contaminase pe mai mulți elevi, dând naștere la o adevărată epizotie...

— Epidemie, te rog să rectifici..

— Gimnaziul a fost închis din cauza lui... Dat dispărut dela părinți. Urmărit și găsit în serviciul unei ospătării, unde făcea pe ajutorul de grătaragiu. Dat din nou dispărut; arestat pentru vagabondaj și trimis în colonia de muncă. Rândaș la un circ ambulant unde îngrijea de elefanți. Urmărit pentru spargeri și furt. Fachir prin bâlciuri, stând cu o limbă falșe bătută în cuie de o scândură. Venit în orașul nostru și intrat la corul dela „Toți Sfinții", timpul liber petrecându-l vagabondând pe la mărgini. Luptător la circ. Numit în slujba de agent de urmărire la o percepție, sub primariatul lui Stoica Voinescu și prin stăruința profesorului Dudescu. Funcționează timp de o lună de zile, după care demisionează, rămânând trepădușul primarului și al prefectului, cu atribuțiunea de a le cânta pe la chefuri, a le procura dame și a-i conduce pe la domiciliu, atunci când nu se mai puteau ține pe picioare... Corespondent al unui ziar de capitala. Șef de cabinet al prefectului, ajutor de primar, deputat...".

Sofronie Lăzărescu este departe de-a avea consistența psihologică a unui erou de literatură, evoluând pe latura ambiției sociale. Un golan care umblă după căpătuială, ilustrativ — în intenția autorului — pentru moravurile societății restranse a unei urbe provinciale bântuită de politicianism. El este pacostea, „râia" societății, care se întinde de fără să poată fi stârpită—cu toată râvna unora, din cauza complicității interesate a celorlalți. Realismul e totuși prea cumpănitor în romanul d-lui Paul Constant, care notează blajin și fără părtinire toate amănuntele de pitoresc aparent observate la personajele cărții, în graiul și în comportările lor reduse la scheme de un mecanism psihologic elementar, caracteristice înșilor tablietlii, maniaci inofensivi și înăcriți de mizeriile pseudoexistenței lor de mărunți biurocrați provinciali.

*

Realitatea așa cum ne-o înfățișează datele nemijlocite ale simțurilor suferă, în proza d-lui Neagu Rădulescu, o deformare caracteristică, datorită unui partipris de tehnică fantezistă, amintind foarte de aproape procedeele desenelor animate în culori. Paginile cele mai izbutite din **4 pe trimestrul 2** sunt acelea lipsite de orice relief psihologic în care autorul realizează, alăturea de viață, din culori, linii și mișcare, momente de silly symphonies, ca descrierea locuinței și a portarului de pension din prima nuvelă:

„Lângă intrare, e o căsuță de barbă cot și albă, asemenea unui canton, în care locuiește, prin contrast, un fel de uriaș numai omoplați și mâini gorilliene, Sfântul Petre al pensionului.

Seara, la șapte, el agață de beregata porților, într'un zornăit imposibil de lanțuri, trei lacăte negre.

Cheile lungi le spânzură sus într'un cui deasupra patului și le păzește bine toată noaptea cu un sforăit care umflă și desumflă pereții odăii, armonică".

Nu știm în ce măsură d. Neagu Rădulescu folosește în mod conștient tehnicitatea indicată, dimpreună cu procedeele artistului plastic și colorist, în scrisul d-sale, dar cititorul are nevoie să invoce la fiecare pagină și să facă recurs mereu la această explicație, ca la o scuză mai mult pentru sine decât pentru autor, fără de care n'ar putea răzbi prin stufoasa vulgaritate a cărții.

Citiți de pildă ultima nuvelă „Circul": în literatură ,sub raportul năzuinței de autenticitate cunosc puține prize care să documenteze cu atâta brio asupra înfiorătoarei platitudini a realismului vieții așa cum este.

Schimbați însă unghiul de apreciere și socotiți-o ca o efervescență imagistică și multicoloră și atunci giumbușlucurile sfârpiturei Bimbo pe spinarea elefantului, femeia cu barbă, uriașul Mustață, chiar scena bătăii din local ,vi se vor părea d'intr'o lume aparte, cu o moralitate proprie sau fără nici una — lume inrudită cu acea a fantezi'lor liniare și coloristice a desenelor animate.

Nu am putea sfătui totuși pe nimeni să încerce acest joc al schimbării de perspective, pentru motivul că sunt destule, infinit mai amuzante și altele profitabile chiar. Incercați sau nu încercați, atâta pagubă. Noi nu ne putem cere scuze mai mult decât am făcut-o pentru o carte pe care autorul a scris-o ca să fie citită iar publicul o cumpără ca s'o citească.

MIHAI NICULESCU

CANTECE NOUI

Cântec și suferință

M'am gândit în mod spontan la această paralelă, prietene Baciu, în momentul când am purces la scrierea acestor rânduri, fiindcă îmi închipui că nu poate fi un alt lucru care să pregătească, să întrețină și să modeleze mai desăvârșit poesia, decât sbuciumul și durerile creatorului ei. Deși suntem tentați să facem în mod curent apropierea aceasta, ca o părere, ca o tradiție ori ca un simplu joc de cuvinte, suferința — ca o condiție ideală — se leagă nemăsurat de puternic de creația poetică. Faptul că în afara ei mai pot exista momente sau stări care pot declanșa geneza poeziei — e adevărat (uneori și conștiința fericirii ori o bucurie mare pot excita sensibilitatea poetică) — însă totdeauna versul cel mai pur, cel care vorbește deadreptul fărâmei de cer din noi sau care răscolește ca o flacără sângele nostru, este versul trecut prin alambicul tuturor suferințelor omenești. N'aș dori să ilustrez cu exemple acestea, fiindcă mi se pare extrem de firesc faptul că cei mai mari poeți sunt oamenii cari au suferit cel mai mult.

Noi, tinerii candidați la nemurire, nu știu, prietene Baciu, în ce măsură trebue sau nu trebue să suferim, dar simt că dacă m'aș afla suit pe un piedestal de unde m'aș putea face ascultat de toți tinerii mei frați de vis și himere — le-aș șopti cu toată dragostea: „suferiți poeți, suferiți cât mai mult și mai adevărat și numai după aceea încrustați pe filele albei voastre visătorii, stihuri care vor rămâne fiindcă sunt adevărate".

Oricum, mi-e egal dacă vei spune un „nu" — prietene Baciu; chiar dacă ai face-o, sunt convins că din adâncul sufletului cineva ți-ar rosti grav, cu o voce care odinioară ți-a produs multă durere plină de rod, aceste vorbe: „Da, așa-i — suferință și poesie trebue să fie una pentru voi". Și atunci toate poemele care ne-au chinuit odată sau care ne vor chinui, ni se vor părea pline de quintesențe și de lumini.

N. VERONESCU

Un fel de contrapunct

Nu e prea ușoară meseria să contrazici oamenii, mai ales când aceștia fac parte din iritabila clasă a poeților, cum ar fi în cazul de față. Discuțiile acestea libere pe care le avem din timp în timp, sunt rodnice în măsura în care pot pune față în față două opinii, două paradoxale poziții intelectuale. De astă-dată însă cum aș putea să-l contrazic pe poetul N. Veronescu, atunci când dânsul a susținut că între „cântec și suferință" e o legătură atât de organică și de necesară.

Predispus (așa, din auzite) la un fel de livrescă melancolie, tânărul poet este gata oricând să „sufere", pentru ca din această stare de suflet să ia naștere apoi armonii, în chip de strofe. El n'a stat însă niciodată să se întrebe de conținutul acestei noțiuni pe care de cele mai multe ori a acceptat-o ca pe un obiect cu o singură dimensiune: suprafața.

Căci sunt suferințe și suferințe. In alte rânduri am mai avut ocazia să însemnăm aici câteva gânduri pe marginea acestor idei atât de favorabile, pare-se, creației în genere, și „cântecului" în special; astăzi vrem să insistăm numai asupra unui gând, din multele care ar putea lua naștere de aici. Poetul nu scrie atât pentrucă sufere (și nu din *această* suferință izvorăște melodia), ci fiindcă harul poetic vine puțin de dincolo de aceste tulburări. S'a spus și se spune mereu că seninătatea nu e rodnică pentru vers și că numai acolo unde se varsă râuri de lacrimi, numai acolo începe să curgă și fluviul fără de prihană al versului. Și să nu credem că este întocmai așa. Căci dacă dintr'o lacrimă ia naștere un stih curat, dintr'un zâmbet, care în nici un caz nu se trage din suferință, poate crește cel mai frumos poem al unei definitive împăcări.

Bucolica și dulcea poesie a naturii, iată un lucru care nu atrage după sine decât suferința creatoare, un gen de suferință care nu-și are locul între limitele la care ne oprim în această fugară însemnare. Prietenul nostru N. Veronescu a pornit greșit în argumentația sa, pentrucă termenul era neclarificat și — știut este — că nu putem dibui în incertitudini. L-am ascultat însă, pentru că prin el ne-a vorbit un poet.

Și chiar când nu au dreptate, poeții vorbesc frumos, pentru că în definitiv, lumea zice că „tocmai de aceea sunt poeți!"

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru ȘT. B. Și răspunsurile: *M. I. V., Puiul C., Ioan B., V. Bănc., Valeriu Sor., Hamilcar B., M. Dosz, I. Drăgnici, Niky, Carmen Sec., Pop Dorin, M. Azur, A Dună, Angelica S.; Nul F. V.; Dal Alex. Al., Victor Fl.:* Altele.

=Regăsire=

(Urmare din pag. 6-a)

unele cunoștințe feminine exaltate de patetism ieftin, ci doar faptului că întâlnirea lui cu Sașa a căpătat, cu timpul, semnificația unei realizări într'un astfel de chip, încât actul uniunii familiale, care în de obște constituie unul din țelurile mari ale vieții, a devenit pentru el inesențial. Intuițiile trezite înaintea Sașei i-au dat impulsul hotărîtor pentru direcția pe care trebuia să se îndrepte drumul vieții lui, astfel încât orice fapt nou de trăire interioară și orice câștig al spiritului se structurau, în virtutea acestui impuls, în sufletul lui, ca florile de gheață care se cristalizează pe geamurile ferestrelor, din aburii din casă, sub tăria gerului, întotdeauna în aceleași forme. Orice rază caldă lăsată să cadă pe cristalurile lui tăinuite ar fi topit cu o inconștiență atât de crudă stelele sufletului, încât acesta și-ar fi pierdut orice putință de a spune despre sine în ce chip este. Sașa era transfigurată în gândurile și în imaginația lui într'o metaforă, pe care multă lume a cunoscut-o în esența ei, în intimitatea ei, dar căreia nimeni, nici Sașa însăși, care se regăsea subconștient în plăsmuirile lui, nu a știut vreodată cărui nume, cărei ființe reale îi corespunde. Așa i-a reapărut Sașa lui Paul, în ziua aceea, în sala expoziției de pictură, ca ființa purtătoare de semnul care a arătat sensul unei vieți.

●

Apropiindu-se de casa ei, amândoi își ascultau reciproc tăcerile. Intr'un târziu, amintindu-și că trebuie să dea un răspuns, Sașa a ridicat privirile spre ochii lui Paul. Vroia să-l implore să nu-i mai aștepte replica, să vorbească despre altceva.

Paul, cititor adânc al liniștilor și al ochilor, a înțeles turburarea Sașei și, pentru a-i spulbera cât mai deplin sentimentul îndatorării, a rupt tăcerea învinuindu-se el însuși de bruscheța observației făcute.

— Iartă-mă, Sașa ! Imi dau seama că ești prea desinteresată ca să cunoști mentalitatea unor anume oameni, din cercul cărora nu ai făcut niciodată parte. Dar eu... iată. Cu mine este altceva...

— Nu, Paul. Nu vreau scuze. Te înțeleg. Doresc însă altceva.

Sașa a făcut o pauză, pe care a prelungit-o așteptându-i efectul.

— Ce? izbucni curiozitatea lui Paul.

— Doresc să știu dacă eu o cunosc pe ființa cu cum sunt dumneata, lipsa de avere.

cum spui dumneata, lipsa de avere.

— Eu am spus sărăcia.

— Ei bine.

— Cred că o cunoști.

— Cum se numește ?

După o clipă de tăcere Paul a răspuns cu o ușoară încruntare.

Sașa își mușcă încet buza de jos în semn de acesta pentru mine.

Șașa își mușcă încet buza de jos în semn de ciudă nereținută îndeajuns. Ar fi vrut să știe numele tăinuit de el, nu pentru a-și satisface o curiozitate feminină, ci pentru a se lămuri pe sine însăși asupra unor întrebări, pe care și le-a pus în legătură cu Paul. Respectându-i taina, Sașa renunță cu delicatețe.

— Am fost indiscretă. Te rog să mă ierți.

Paul o privi îndelung, apoi îi șopti.

— Nu, Sașa. Ai îndreptățirea dumitale să-mi pui întrebările astea.

— Dacă este așa, de ce nu-mi răspunzi ?

— Pentrucă eu cred că nu trebuie să-ți fac destăinuirea pe care o aștepți. Sunt unele răspunsuri care mai mult tulbură decât limpezesc; altele reduc contururile lucrurilor, pe care vrei să le afli, la dimensiuni mai mici decât acelea la care rămân ele, dacă nu avem nicio lămurire asupra lor. Mai bine să lăsăm tainele să fie mari prin neștiința noastră.

In lupta ei de a-l înțelege deplin, Sașa își readuse în gând convorbirea avută cu el în după amiaza aceea. Memorase aproape cuvânt cu cuvânt răspunsurile și întrebările lui. Pătrunzându-le înțelesul, Sașa a avut prilejul să vadă că unele dintre chestiuni, cu deosebire cele mai adânci, au rămas fără o încheiere logică, lăsând impresia de așteptare, de continuitate.

Cu toate acestea, atunci când vorbeau, amândoi treceau asupra altui fapt, cu mulțumirea trezită de lucrul împlinit, sfârșit. Mulțumirea aceasta însă nu era atât a minții, cât a inimei ; înțelegerea lucrurilor nu venea din înfățișarea lor, ci din subconștientul unificator, din care întrebările izvorau cu presentimentul răspunsurilor.

Amândoi s'au oprit în dreptul unei case, în curtea căreia primirea o făceau florile. Inserase. Despărțirea lor a fost o cădere de liniști. După o strângere caldă de mână, Sașa a trecut pragul porții ,iar Paul și-a urmat drumul petrecut de gândurile Sașei. După o întâlnire, în care amândoi au cunoscut fiorul unei regăsiri depline, depărtarea a crescut între ei, fără ca vreunul să afle numele icoanei pe care celălalt o tăinuia în suflet. In chipul acesta Sașa și Paul aveau să-și împărtășească și de atunci înainte, fără mărturisiri, destinul.

G. ENACHE

REGĂSIRE

de G. ENACHE

Prin tavanul de sticlă străbăteau în salon raze de soare albe-gălbui învăluind tablourile într'o lumină intimă şi caldă. Vizitatorii intrau rar. Unii se perindau încet în faţa fiecărui tablou, cu atenţia încordată sau fără atenţie, după cum pânza reprezenta un nud sau natură moartă. Alţii păstrau o expresie egală pentru toate tablourile; se apropiau şi se depărtau, căutând unghiul celei mai potrivite perspective pentru contemplarea picturii, reveneau asupra unui tablou, asemuiau, cumpăneau şi treceau mai departe.

Un domn cu tâmplele uşor cărunţite, cu privirile încă tinere şi blânde, absorbit de tristeţea unui simbol plastic al singurătăţii, răscolindu-i înţelesurile, el însuşi răscolit de opera privită, izbi cu pieptul umărul unei doamne. Aceasta ridică încet spre necunoscutul de lângă ea ochii întrebători, negri şi plini de linişti.

— Vă rog, iertaţi-mă! şopti el privindu-i distrat părul castaniu, pentruca, fără să aştepte răspunsul, să treacă din nou la lectura tabloului. Ca şi cum şi-ar fi amintit însă de ceva îşi aruncă numaidecât privirea asupra ei. In aceeaşi clipă resortul unei nedumeriri asemănătoare întoarse capul cu păr castaniu spre tâmplele cărunte şi necunoscuţii au rămas cu privirile pironite unele asupra celorlalte.

— Saşa!

— Paul!

Mâinile amândurora s'au strâns cu pasiune în vreme ce ochii se căutau însetaţi. Căutarea unuia asupra celuilalt nu a durat însă decât două, trei clipe. Ea şi-a dat cea dintâi seama că niciodată, de când s'au cunoscut, nu au fost atât de intimi şi coborînd privirile, şi-a retras mâna dintr'ale lui.

— Sunt atâţi ani de când nu te-am văzut!

— Da....

— Ce faci?

— Ca şi în trecut, îmi cultiv pasiunea regăsirilor în artă.

— Saşa, să nu facem filosofie. Imi pare atât de bine că te văd! spuse el zâmbind.

— Şi eu mă bucur, Paul.

— Nu pari.

— Bucuriile mele sunt grave, fără zâmbet.

— Şi acuma?

— Da, ca întotdeauna.

— Imi dai voie să te conduc, după ce vei vedea expoziţia?

— Da. Iţi place tabloul?

— Mult de tot. Mi se pare că în albastrul acesta este tot atât dor, câtă tristeţe era în inima lui Goethe.

— Il cumperi?

— Nu.

— Dacă îţi place, de ce nu-l reţii?

— M'am obişnuit să nu am lucrurile care-mi plac.

— Dar interiorul locuinţei dumitale? Cu ce-l împodobeşti? Doar nu vei fi vrând să mă faci să cred că te înconjuri cu lucruri care nu-ţi plac.

— O, nu. Mai cu seamă că de multe ori lucrurile care nu-ţi plac sunt mai scumpe decât acelea care îţi fac plăcere. Dar interiorul locuinţei mele este modest.

— Deşi acum ai mijloace să-ţi creiezi unul bogat.

— Da, este adevărat... acum. Nu aş fi putut spune acelaşi lucru în vremea studenţiei.

— Atunci era altceva. Nici nu puteai, ca student, să vrei ceeace vrei acum.

— Totuşi... Dar să lăsăm asta. Dacă nu te superi, întrerupem conversaţia până la plecare.

— Plecăm acum. Eu sunt la a doua vizită. Am venit în deosebi pentru tabloul acesta. L-am păstrat în amintire. Acum doresc să-l cumpăr.

— Dacă ai venit cu gândul acesta, de ce m'ai îndemnat să-l reţin?

— Am bănuit că îţi place. Aş fi renunţat.

— Iţi mulţumesc, Saşa. Eşti atât de nobilă! Imi pare bine că, fără voia mea, ţi l-am lăsat.

Saşa i-a mulţumit la rându-i din ochi.

●

După ce au cumpărat tabloul, Saşa şi Paul au părăsit expoziţia răscolindu-şi în tăcere amintirile, care îi uneau ca o punte ţesută peste timp între inimile amândorura.

— La ce te gândeşti, Saşa?

— La mine... la întâlnirea noastră.

— Ce gândeşti despre dumneata?

— De data aceasta nu sunt lămurită. Imi trec prin minte atât de multe lucruri! Vorbeşte-mi dumneata.

— Ce anume?

— Continuă ceeace ai întrerupt...

— Ah! Da, uitasem. Adică... nici acum nu-mi amintesc. Iartă-mă!

— Eu ţi-am spus că în vremea studenţiei dumitale nu puteai să vrei ceeace vrei acum. Imi datorezi răspunsul.

— Da; mărturisesc că sunt puţin încurcat. Nu pricep. Ce deosebire este între atunci şi acum?

— Deosebirea vârstei, pur şi simplu.

— Un om nu poate dori să aibă un tablou la vârsta studenţiei, ca şi în a doua vârstă?

— Un student se poate lipsi; din idealism, el nu are simţul proprietăţii. Un obiect de artă îi place oriunde l-ar vedea, fără să se gândească să-l aibe. Dar cu un om în vârstă este altceva.

— Ei bine, adevărat. Aşa eram eu; dar aşa sunt şi acum. Nu stărui să am ceeace îmi place.

— Nu înţeleg asta.

— Nu înţelegi, pentru că eşti femeie. Pentru o femeie atracţia simţită pentru un obiect se identifică întotdeauna cu gândul posesiunii lui.

— Poate. Dar este limpede pentru oricine, fie bărbat, fie femeie, că ori doreşti un lucru şi, dacă este cu putinţă, cauţi să-l ai, ori nu-l mai doreşti, fiindcă îţi dai seama că nu-l poţi avea; şi în cazul acesta renunţi. In ceece te priveşte însă, ai fi putut avea tabloul; nu te-ar fi împiedicat nimeni dela aceasta. Ai renunţat totuşi, deşi îţi place, deşi îl doreşti încă.

— Il doresc fără gândul posesiunii şi îmi place oriunde l-aşi vedea. Mă tem să spun o vorbă mare dar iată, îi trăiesc existenţa lui în ea însăşi. Inţelegi acum?

Saşa a rămas câteva clipe îngândurată. Paul aştepta răspunsul privind-o.

— Recunosc că mi-ai întors cu iscusinţă vorbele. Aşa dar, acum eşti tot aşa ca în trecut... ca un student.

— Ţi-am mărturisit.

— Imi închipui cât te simţi de mângâiat pentrucă poţi păstra, în ciuda schimbărilor de fiecare clipă, unele lucruri care te întârziere în iluzia veşniciilor.

— Crezi că veşnicia este doar o iluzie?

— Nu cred că este doar iluzie. Va fi existând o veşnicie ca aceea despre care vorbesc, adică vorbiţi voi, filosofii, dar pe aceea nu o poţi cunoaşte cu sinceritate, pentrucă nu o poţi trăi. Mă gândesc însă la veşniciile omeneşti, la veşnicia fiecăruia. Aceasta este de cel mai mare preţ pentru noi; dar aceasta este o iluzie.

— Nu crezi însă că i se poate da iluziei însăşi pecetea unei veşnicii?

— In hotarele vieţii, da. Insă iluzia rămâne iluzie, cel mult o iluzie prelungită spre veşnicie. Dacă trăieşti într'o iluzie, întreabă-te cât este de departe aceasta de adevăr?! Ce preţ ar mai avea iluzia...?

— De multe ori marile poezii se nasc tocmai din aceste iluzii. Ce preţ mai are pentru suflet un adevăr oarecare când el trăieşte în adevărul unei mari poezii?

— Iţi ajung adevărurile poeziei?

— Sunt singurele adevăruri care îmi ajung, tocmai pentrucă ele nu slujesc în niciun fel viaţa în chipul în care nădăjduesc să o slujească aceia care vor cu tot dinadinsul să aibe ceva, să aibe lucruri, să aibe certitudini, prin care să le fie lor bine, să fie fericiţi.

— Dumneata nu vrei să fii fericit?

— Acum nu mai ştiu ce înseamnează fericirea. Cred că nu o mai pot avea, sau nu o mai pot simţi.

— O decepţie?

— Nu ştiu.

— Nici când erai student nu doreai să fii fericit?

— Saşa, îmi aminteşti de anii studenţiei!

— Da; spune-mi!

Şi în glasul şi în ochii ei era o poruncă. Paul nu i se împotrivi.

— Nu mai ştiu bine, Saşa. Mi se pare că atunci când mi s'a înfiripat în inimă năzuinţa spre o fericire, a încolţit în sufletul meu şi teama că fericirea pe care o doream este prea mare pentru puterile mele de a o avea. Aşa a ţâşnit în stânca inimei mele izvorul iubirii.

— A curs mult dor din izvorul acela?

— Imi dai voie să nu-ţi răspund?

— Nu a secat încă?

— Nu.

— Iartă-mă, Paul. Este pentru întâia dată când îmi îngădui să iscodesc atât de deschis un om.

— Dumneata mă iscodeşti, Saşa? întrebă el zâmbind.

— Da.

— Cu ce scop?

— Vreau să verific ceva.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să verific gândurile unui om prin el însuşi; vreau să-ţi verific scrierile prin viaţa dumitale, poftim, încheie Saşa, cu un oftat uşurător.

Paul isbucni în râs.

— De ce râzi aşa!?

— Râd pentrucă mă surprinde încercarea dumitale. Cum crezi că este cu putinţă să tragi un semn de egalitate între opera unui om şi vieaţa lui?

— Nu mă gândesc atât de departe. Mă refer numai la dumneata.

— Ei bine. Ai găsit până acum vreun fapt mulţumitor pentru nedumeririle dumitale?

— Da. Insă nu pentru nedumeriri, ci pentru certitudini.

Paul, devenit grav, întrebă încet, mai mult şoptindu-şi sie-şi:

— Da?

Saşa întări cu energie.

— Da. Şi anume faptul că nu ai minţit niciodată, că dumneata însuţi nu te-ai desminţit.

— Eu nu sunt sigur de aceasta. Cine ţi-a încredinţat certitudinile despre care vorbeşti?

— Intâiu de toate felul dumitale de a fi ca student, apoi, de atunci, de când ai absolvit facultatea, până acum, scrierile, conferinţele dumitale.

— Scrierile mele!? Este adevărat, sunt sau par a fi străbătute de idealism. Dar acestea nu-ţi pot mărturisi nimic în sprijinul unei păreri bune, pe care vrei să o ai despre mine.

— Aşa crezi dumneata?

— Da, pe drept cuvânt. O operă idealistă poate fi prea bine paravanul unui ipocrit, tot astfel după cum o creaţie saturată de scene erotice poate fi un joc compensatoriu al unui abstinent.

— Detestabil paravan şi regretabil joc.

Sunt încredinţată însă că nu te poţi complace nici în dosul paravanului şi nici în compensaţia jocului de natura acestora.

— Mai ştii?!

— Nu, hotărît nu. Mai cu seamă că dumneata însuţi îmi spui despre astfel de lucruri. Dar, în definitiv, de ce încerci să-mi zdruncini credinţele. Paul?

— Sunt necuviincios.

— Iţi primesc învinuirea cu zâmbetul cu care ţi-o faci.

— Saşa, eşti de neînduplecat. Depun armele recunoscandu-ţi o biruinţă care imi face cinste, deşi eu sunt învinsul.

— Nu este mare lucru o victorie asupra unui inamic care vrea să se înfrângă singur.

— Ce paradox!

— Paradoxul este al aparenţei. In fond, imaginea răsturnată a unei astfel de duşmănii este tocmai prietenia pe care o doreşti.

— Saşa, pentru vorba asta ţi-aşi săruta mâna, dacă nu am fi aici... şi dacă mi-ai da voie. Iţi fac o mărturisire: am vrut de multă vreme să trăiesc farmecul tăinuit al unei tachinării cu o fiinţă de care eşti legat în adâncuri sufleteşti prin năzuinţi comune.

— Iată, ţi-am dat prilejul s'o faci; ne-am tachinat. Eşti mulţumit?

— Da, însă nu în deajuns. Cearta de acum este, parcă, altfel decât certurile noastre de demult. Acum ne copleşeşte pacea delicată a unei înţelegeri subconştiente, a unei regăsiri visate. Nu tot astfel era atunci, între băncile amfiteatrelor, la seminarii. Iţi mai aminteşti, Şasa, de anii studenţiei?

— Uneori îmi nutresc timpul de singurătate cu amintirile acestea. M'am gândit adesea la sălile de cursuri, la profesori, la colegi şi la dumneata. Dumneata pentru mine ai fost întotdeauna ţelul unor gânduri deosebite de acelea în care i-am cuprins pe toţi ceilalţi. Erai cel mai aspru rival al meu.

— Iar dumneata erai cea mai ambiţioasă dintre rivalele mele.

— Recunoşteam asta şi eram mândră de rolul meu, deşi mă înfuriam. De câte ori îmi aduc aminte de mutrele şi de pretenţiile mele de atunci îmi vine să râd.

— Chiar râzi?

— Da, când nu mă înduioşez. De obiceiu sfârşesc să-mi deapăn firul amintirilor prin a mă înduioşa.

Paul o asculta stăpânit de un simţământ de rătăcire vagă între vis şi vieaţă. Dacă ar fi fost întrebat de cineva unde se află, ar fi ascultat distrat întrebarea, apoi ar fi privit cu atenţie în jurul lui şi în sfârşit şi-ar fi dat seama că merge pe unul dintre drumurile care duc la locuinţa Saşei. Trezit într'un târziu de tăcerea ei, vroi să-i ceară o nouă mărturisire, însă îşi opri vorbele pe buze, gândindu-se că, dacă aceasta trebuie să fie făcută, va veni dela sine.

— Dumneata de sigur că simţi altfel apropierea de trecutul acela.

— De ce altfel şi nu ca dumneata?

— Pentrucă vieaţa dumitale de acum este o continuare a aceleica de atunci; mi-ai spus aceasta

— Bine, într'un fel, orice om conştient de individualitatea lui rămâne identic cu el însuşi şi atunci când trece de pe un plan de vieaţă pe altul.

— Totuşi este o nuanţă separatoare între un om care, printr'o înlănţuire de renunţări, îşi cultivă singurătatea pe un acelaş plan şi un om care îşi schimbă registrul, mai cu seamă pentru o femeie care, odată cu registrele sufleteşti îşi schimbă şi numele. De ce te uiţi atât de surprins la mine.

— Iartă-mă, Saşa; am pierdut din vedere să te întreb cum te numeşti acum. Este atât de firesc să te fi căsătorit!

— Da, este firesc, însă nu absolut necesar, aşa încât puteai să-ţi închipui tot atât de bine că sunt domnişoară.

— Nu, nu. Dumneata nu aveai, nu trebuia să ai vreo piedică din pricina căreia să rămâi aşa.

— De unde ştii?

— Erai bogată, cuminte, inteligentă...

— Pe dumneata modestia te-a împiedicat să te căsătoreşti?

— Imi pui întrebarea aceasta aşa ca şi cum ai fi încredinţată că sărăcia nu poate împiedeca o căsătorie.

Din stupefacţie, Saşa a trecut la nedumerire. Işi imagina izolarea voită a lui Paul ca o urmare fatală a unor conflicte interioare de mărimi titanice, ca o predestinare dureroasă adusă din afară de timp cu înzestrările sufleteşti, care lui îi erau proprii. Nu ar fi crezut cu niciun chip însă că un fapt atât de mărunt, ca lipsa de avere, să-l împiedice a-şi întemeia o fericire pământeană firească. Saşa privea lucrurile cu ochii femeii bogate şi delicate, care nu înţelege sacrificarea sentimentelor pentru mirajul averii.

Dar, în afară de aceasta, Saşa îl privea pe Paul cu ochii femeii care a simţit pentru el întaii fiori ai dragostei adevărate, ai unei iubiri purificatoare, înălţătoare, zămislite din fiorii artei, din luminile spiritului şi dintr'o tăinuită chemare a sufletului către tânărul ei rival, care, în întregimea fiinţei lui, era plin mai mult de discreţie şi de fineţe decât de mister tulburător, împovărat de riscuri. In vremea în care fiorii ei tăinuiţi se întreţeseau crescând în duioşia nostalgică, pe care o psalmodiau tăcut umbrele genelor şi strălucirea clară a ochilor lui blânzi, ea nu aştepta decât un semn, o vorbă, care să-i dea prilejul să-i desvăluie încet paginile scrise în suflet numai pentru el şi să-i dea lui însuşi curajul să descifreze mereu cu cât mai multe slove destăinuite, cu atât mai multe rânduri încă acoperite de văl, însă semnul nu venea, nu a venit niciodată. Uneori Paul s'a apropiat de ea şi i-a vorbit. De fiecare dată Saşa credea că atunci legătura cu care era strânsă cartea inimei, se va rupe. El însă îi spunea despre lucruri din lumea cărţilor, din lumea inimilor altora, numai despre lumea inimilor lor nu-i şoptea nimic. Câte odată, după ce sfârşea, ea a întrebat: „Numai atât ai avut să-mi spui?“ El răspundea cu un zâmbet, în care nu ştia dacă trebuie să citească bucurie sau tristeţe: „Da“ şi se retrăgea sfios. Facultatea era singurul loc unde drumurile lor se uneau. După ce au sfârşit studiile, ştirile pe care Saşa le primea despre el erau rare. Aşteptările de altă dată, închise în apusul lor, şi-au transfigurat contururile în episod de vis aşternut apoi pe una din paginile cele mai dorite ale cărţii inimei sale. Căsătoria, care i-a îmbogăţit simţul realităţilor, tălmăcea prezenţa întâmplătoare a lui Paul în gândurile Saşei ca pe aceea a unui om care ar fi putut să-i fie soţ. După moartea tovarăşului ei de vieaţă, această tălmăcire şi-a căpătat sublinieri. Aşa l-a întâlnit pe Paul în expoziţia de pictură, cu sublinierile celei din urmă tălmăciri.

Dacă Paul şi-ar fi istorisit poemul vieţii lui sentimentale ar fi avut de spus mai puţine lucruri decât Saşa. Viziunea transfigurată a cutremurărilor lui interioare lua, în închipuire forma unei meditaţii muzicale compusă din variaţii pe aceeaşi temă. Motivul fundamental al meditaţiei era depărtarea fiinţei de care ar fi vrut să se apropie cu iubire şi cu veneraţie; era depărtarea Saşei. Bântuit în drumul adolescenţei de un noian de nelinişti şi de nesiguranţe, a trecut pragul tinereţii cu inima aproape secătuită de avânturi, cu sufletul golit de încredere înaintea oamenilor şi a vieţii. Intâiul izvor curat, proaspăt şi odihnitor, de care s'a apropiat tăinuitul său suflet însetat de linişti, nu a fost Saşa, ci ochii acesteia. Ei i-au apărut ca două stele mari, strălucitoare, încrusate în bolta nopţii, dincolo de care simţi, prin tremurul lor îndepărtat şi nostalgic, pulsul unei alte vieţi. Răsăritul lor în apusul înseninărilor sale a avut puterea unei revelaţii. Privindu-i, Paul a cunoscut o nouă dragoste de vieaţă, alta decât aceea a adolescenţei, crescândă nu sub dorinţa realizărilor imediate, ci în deşteptarea chemărilor din lăuntru. Adâncimea de cer a ochilor Saşei răscolea adâncimea de întuneric albastru a sufletului lui Paul; întâlnirea ochilor lor era un popas într'o comuniune de adâncuri. Dar popasurile lui au rămas doar îmbogăţiri de duh împlinite în tristeţea tăcerilor, pentrucă ori de câte ori îşi cobora privirile din ochii Saşei asupra lucrurilor din jurul lui, asupra lui însuşi, realitatea îi alunga duioşia visului, chinuindu-i cugetul cu lupta nehotărîtă dintre două întrebări: ce este ceea ce doreşte el şi ce îi este lui îngăduit să dorească? Purtător neistovit al acestor întrebări, a numărat în neştire toate primăverile ratate ale întâilor ani ai tinereţii, până ce Saşa s'a îndepărtat, odată cu propriul ei drum, din căile lui obicinuite. De atunci primăverile, întotdeauna aceleaşi, nu-i mai aduceau înainte ochii Saşei, însă întrebările au rămas în el ca ramuri de salcie îndoite asupra apelor tremurânde ale sufletului, la care stolurile gândurilor reveneau adesea pentru odihna aripelor şi pentru ca să asculte din nou chemările înălţimilor apuse. Dacă Paul a renunţat la căsătorie, aceasta nu s'a datorat unei greutăţi de înlocuire a Saşei, cum erau înclinate să creadă

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL“ BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și institutii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 37
SAMBATA 12 SEPTEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

Biblioteca „Astra" Sibiu d. S.

T. PALLADY — Natură moartă

DESPRE URÂT

de NICOLAE PĂRVU

Ideile schițate în aceste rânduri, în legătură cu urîtul, mi-au fost sugerate de un copil care mă ruga să nu-l las singur, fiindcă îi este urît și de o domnișoară care insista, cu altă ocazie, să-i țin tovărășie, fiindcă singură se plictisește, o apucă urîtul. Acestor două cazuri de întrebuințare a aceleiași noțiuni le-am mai adăugat, pe urmă, accepțiunea estetică de urît ca opus frumosului și pe cea morală de act nepermis, de act urît.

Ne găsim, deci, în fața unei constatări, în fața unei uzanțe de limbaj, căreia am dori să-i cercetăm temeiul. Nu ne este însă gândul să deschidem, cu această ocazie, o problemă de limbă, cum s'ar părea și cum s'ar putea, aceea a întemeierii sinonimelor și a omonimelor. Dacă la sfârșitul examinării noastre ar țâșni și unele lumini în această direcție, ele nu vor fi subliniate, fiindcă nu ne interesează. Ceeace încercăm este stabilirea punctului de încrucișare, de interferență a celor patru atitudini sufletești amintite, dacă acest punct există. Ce este comun în urîtul copilului care plânge, în acela al persoanei care se plictisește, al unei picturi urîte și a unui act urît?

Avem aci patru atitudini sufletești, a căror prezentare fenomenologică ar putea să ne deschidă un unghiu de pătrundere. Să începem cu cea dintâi: urît i-am spus fricii copilului lăsat singur. In cuprinsul noțiunii de urît, în general, am precizat prin aceasta un element, anume frica, iar pentru cazul ad-hoc urîtul cu frica se arată a fi același lucru.

Copilul nici nu mai cunoaște alte feluri de urîturi Plictisul îi este străin, schițele lui deșuchiate la fel de frumoase și de urîte, iar urîtul moral îl recunoaște mai târziu. E destul de greu să știm de cine se teme copilul, când e singur. Fapt este că plânge și țipă când îi este urît. De aceea ne putem întreba: nu cumva plânge ca să nu-i mai fie? Nu cumva, în timp ce plânge nu-i mai este urît, iar teama îi revine numai când se oprește plânsul? Au spus câțiva gânditori că omului îi-e teamă singur, fiindcă necunoscutul îl neliniștește și-l obligă să se întrebe. Am spune, atunci, că omul plânge și țipă, ca să nu mai fie singur, ca în preajma lui să nu mai existe necunoscut, sfera acestuia să o umple de sine.

Acest lucru îmi pare adevărat și pentru plânsul și durerea pricinuită de alte motive decât teama.

Reținem, din această primă formă de urît sinonim cu frica, neliniștea interioară și vorbăria (țipătul și plânsul inclusiv). Neliniștea interioară ca un semn că mintea noastră, în mod conștient sau nu, are vaga presimțire că sunt fapte care o depășesc și ar putea ca s'o strivească, fiindcă-i singură și slabă. Vorbăria ca pe o înșelare a propriei noastre conștiințe, în primul rând, și-a necunoscutului mai apoi. Avem cu toții obiceiul de a fluera când suntem singuri și de a vorbi, pe întunerec, tare — dacă întâmplător ne-am împiedecat de un obiect — ca să ne înșelăm pe noi, iar obiectul să-și dea seama, dacă totuși ar fi om, că suntem mai mulți.

Pe lângă neliniște interioară și vorbărie, ca încercare de multiplicare și umplere a spațiului cu propria noastră persoană, vom mai adăoga ca element corelat al urîtului-frică, fuga. Cercetând, mai de aproape, ne putem da seama că despre unul din înțelesurile ei am vorbit. Ea trebuie considerată ca o înlăturare a necunoscutului, printr'o deplasare spațială, dacă aceasta e posibilă, iar dacă nu e cu putință, printr'o înlăturare mintală a acestuia. Acest ultim înțeles l-am subliniat când am arătat sensul vorbăriei.

Trecem acum la a doua atitudine sufletească acoperită de noțiunea urît, la urîtul-plictiseală. Când e vorba de plictiseală e de remarcat, în primul rând, că pare a fi legată de lipsa de activitate. Omul care „face" pe planul realității, sau al gândirii nu se plictisește. Poate că obosește sau descurajează, dar nu i se urăște. Acest lucru pare just, mai ales, când reintroducem în discuție cele câteva elemente stabilite mai înainte: necunoscut, neliniște, fugă. Urîtul-frică l-am întâlnit pe o treaptă inferioară a existenței noastre, manifestat natural și instinctiv, ca o tresărire a vieții care se naște cu moartea în spate, cu necunoscutul. Scăparea de el este tot un act instinctiv, fuga cu dublul ei aspect, deplasarea în spațiu și magia cuvintelor. Dela această primă etapă la cea de a doua e un moment de evoluție. Această evoluție s'a înfăptuit prin progresul cunoașterii. Cele trei coordonate ale urîtului au rămas, însă, aceleași. Ca să scapi de urît, trebue să înlături necunoscutul, dar altfel decât printr'o eternă fugă, anume cunoscându-l. Mușcând din el bucată cu bucată, fuga încetează și începe stăpânirea cunoștinței. Nu mai ești singur, ai prieteni deoarece cunoști, ești acolo unde ieri era necunoscut. Dar necunoscutul e în afară și în noi și am reușit întâi să-l stăpânim pe cel din afară, prinzându-i legile de manifestare. Necunoscutul din interioritatea noastră a rămas, în mare parte, neexplorat. Cei ce nu sapă să-l desgroape, aceia se plictisesc, se simt singuri și le e urît. Cu alte cuvinte, simt în ei necunoscutul în toată puterea lui, singurătatea, vidul sufletesc. Sufletul se cere pătruns în adâncuri, se cere trăit. A trăi la periferia lui, înseamnă a-l pierde curând și a rămâne fără el, cu necunoscutul. Rămas singur, începe urîtul propriu zis, începe fuga: nevoia de distracție. Distracția nu-i altceva, decât frica de singurătatea dinăuntru, fuga de noi. Dar să precizăm urîtul-plictis, în funcție de cele trei coordonate. Necunoscutul e în afară și în noi. A-i uita prezența înseamnă a-l căuta necontenit. Incetarea acestei activități aduce cu sine prezența lui vie, prăpăstioasă și temătoare, în fața noastră. Adevărata plictiseală e cea legată de interioritatea noastră. A înceta să trăim în adâncurile sufletului și a reveni la suprafața lui, pe care o epuizăm ușor și repede, înseamnă a ne plictisi. Aci începe fuga cu toate aspectele unei vieți zise distractive: flecăreala interminabilă a femeilor despre lucrurile cele mai neînsemnate, nevoia de a fi veșnic anturat și niciodată singur, o muzică cât mai neprecisă, zisă ușoară, care să nu-ți poată fixa nici o atitudine contemplativă, etc. Ceeace caracterizează epoca noastră este tocmai această nevoie neastâmpărată de fugă, de distracție.

Ce explicație îi vom da? Fapt este că, pentru a înlătura din necunoscut este nevoie de puterea de pătrundere a inteligenței, altfel el rămâne o veșnică sperietoare. (Nu-mi pot închipui un savant care să se plictisească). Unii, deci, rămân la periferie din cauza unei insuficiențe. Sunt plictisiții prin lipsă de integritate sufletească, cei care au nevoie de alții, sau în orice caz de ceva din afară, ca să aibă conștiința existenței lor. Dar plictisul este azi o formă prea generală ca să considerăm drept cauză lipsa inteligenții. Atunci credem că motivul nu e această lipsă, cât faptul că inteligența nu se mai întrebuințează. Necunoscutul din afară ni l-am aservit, viața ne este asigurată și atunci uzajul inteligenței l-am mărginit la fleacuri. Ne plictisim deci nu fiindcă am fi proști, ci fiindca nu mai gândim, dintr'o lene spirituală. In acest sens, orice neputință de a mobiliza, din nou, forțele inteligenții, fie din lipsă de scopuri, fie din convingerea inutilității lor, aduce cu sine văicăreala plictiselii.

Mai există însă un aspect celebru al plictiselii, devenit astfel din cauza celor care l-au trăit, este spleenul. Explicația dată adineaori, pentru chinuiții spleenului pare insuficientă. Nu ni-i putem închipui pe aceștia săraci de suflet, lipsiți de curajul adâncirii în necunoscut. Urîtul, teama lor provine tocmai din prea mare cufundare în el și din cauza rezistenții acestuia luminii inteligenții. E spaima omului care a înaintat prea mult în câmpul inamic și se teme de împresurare, fiindcă a pierdut contactul cu cei din spate, iar înainte nu se arată nici un semn de speranță. Are poetul M. Beniuc o poemă „Tunelul", care prezintă, admirabil, situația despre care vorbim. In avântul lui nestăpânit de a prinde enigma universului, minerul își sapă în adâncuri tunelul. Oprit pentru clipa unui popas, spaima-i gata să-l cuprindă: înaintea lui beznă, înapoi lutul, materialul scos din stâncă a crescut enorm și începe să-i astupe intrarea. Destinul omului de geniu, mai ales, se arată a fi tragic. El devine prizonierul propriilor sale aspirații. Câteodată are momente când își dă seama de împresurare: de imensitatea necunoscutului și de îndepărtata realitate și îl cuprinde spaima, urîtul.

Vom încerca acum să recunoaștem elementele întrebuințate până aci și în cazul urîtului estetic. Lăsând la oparte discuția dacă urîtul se opune frumosului sau altei realități estetice și ne ocupăm de atitudinea în sine. Plecăm, pentru aceasta, dela prezentarea atitudinii contrare, dela frumos.

(Urmare în pag. 2-a)

DE DRAGUL LUI ION MINULESCU

de RADU GYR

Adeseori, serile jilave ale toamnei bucureștene aduceau în fața vitrinelor „Capșei" doi studenți palizi, tremurând în trenchcot-uri subțiri și urmărind, cu ochii dilatați de febra curiozității prin geamurile cafenelei, scriitorii expuși, frumos, pe canapele, printre șaluri de fum, în fața șvarțurilor și mazagranelor... Scriitori de „școli" și „generații" diferite. Cu lavaliere sau fără, cu zâmbete meditative sau ironice, cu obraji obosiți de actor ratat, ori agresive figuri mușchetare.

Seri la rând, între orele șase și opt, cei doi studenți, neîndrăznind să intre în cafeneaua „consacraților", pândeau de pe trotuar frunțile încruntate, de discuții, ale celor dinăuntru, sau gesturile largi ale maeștrilor, răsfrânte în vitralii și pahare. „Capșa" îi aureola, generoasă, cu beteala sutelor de wați ce inundau localul, îi legăna în jerbii de fum de tutun și îi distribuia în echipe, la mese, ca să vocifereze, să argumenteze liric și să rostogolească sub frunte mefistofelice pupile.

Greu de prestigiu, câte un pumn, proprietate masivă a unui maestru, lovea convingător în masă.

Atunci, ceștile de șvarțuri se speriau ca niște dudui brune surprinse de un autocamion la traversarea străzii. Inspăimântate, săreau înapoi și se clătinau. Prăjiturile, cu obraji limfatici de cremă, leșinau, de emoție, pe farfurii.

Numai paharele, țațe de mahala, se bucurau și jucau obeze... Târziu, scriitorii se ridicau, sonori, de la mese, lăsând cafeneaua să le mănânce mucurile de țigări și chiștocurile polemicilor rămase prin cești sau sub mese. Ieșeau gravi și legănați în stradă, călcând, nepăsători, asfaltul proaspăt spălat de fasciculul de lumină al unui taxi care, curtenitor și inutil, da târcoale trotuarului împodobit cu maeștri. Cei doi studenți, fremătând de emoție, se străduiau să identifice umbrele „consacraților" și își comunicau tainic, în șoaptă, ca o parolă militară, numele celor recunoscuți:

— Asta cu țigaretul gros e Davidescu. Celălalt, Caton Theodorian.. Uite și pe Corneliu Moldovanu. Și lângă el, Vasile Savel. Acum iese pe ușă Cazaban... Il vezi pe ăsta cu mustăți de spadasin? E Stamatiad...

Ăi doi cari se duc spre Sărindar sunt A. de Herz și Horia Furtună...

Dar personagiul care provoca, în cel mai înalt grad, entuziasmul și comentariul celor doi studenți admiratori era o ciudată imperechiere de scafandru și curcubeu, amestecat cu rotogoale de fum, complicat cu geometria retezată a unor gesturi stridente și cocoțat, cu o octavă mai sus, pe picioroangele unor fraze țipate subțire, care sfâșiau noaptea bucureșteană ca niște rachete sonore. In grupul celorlalți scriitori, personagiul nostru domina, la octavă, conversația, bătea aerul, frământa trabucul obez în dinți și mânjea obrazul lui Caton Theodorian sau al lui Vasile Savel cu fumul său vâscos de locomotivă umană. Ochelarii imenși, cu lentile rotunde ce aminteau farfuriile cestilor de șvarț, îi dădeau înfățișarea grotescă a unui scafandru marin. In schimb, pardesiul larg, muiat în toate tonurile spectrului solar, își asigura complicitatea unui fular pe care triumfa întreaga cromatică a Cismigiului estival, și imprima volubilului personagiu autenticitatea polichromă a curcubeului.

(Urmare în pag. 2-a)

A MAI TRECUT O ZI...

de ION ȘTEFAN

Seară de seară, fiecare om, de orice categorie socială și de aproape orice vârstă, își spune — unul cu tristețe, poate, fiindcă numără încă o zi inutil consumată, ireversibilă, altul cu bucurie, fiindcă se apropie de o dată care e prevăzută ca aducătoare de fericire, ca împlinirea unei așteptări, altul în fine cu indiferența sau sila desaxatului, care privește în juru-i fără nici un interes, — cert e însă că fiecare își spune, cu mai multă sau mai puțină amărăciune, chiar dacă o face în aparență cu satisfacție: „A mai trecut o zi!"

O zi! Atât de puțin și totuși atât de mult! O zi trecută e pierdută pentru totdeauna. Nu ca fapt concret, ca dată calendaristică, ci ca experiență sufletească. Nimic din ea nu mai poate fi retrăit, reconstituit aidoma. Un apus de soare, un peisaj, un eveniment, chiar o lectură, în fine, nici una din emoțiile, din experiențele trăite azi, nu poate fi reconstituită întocmai, ci cel mult cu aproximația reconstituirii unei crime. Ceea ce a trecut, e pentru totdeauna pierdut. Nu ca rezonanță, care rămâne, ca ecou mai mult sau mai puțin prelung în noi înșine, ci ca posibilitate de reluare identică. Setea noastră ar trebui ca atare să fie nu ca o clipă să treacă, ci să rămâie, pentru a-i gusta din plin fie elixirul, fie chiar amarul, pentrucă e unic. Să ne fie deci ca un memento, fiecăruia, versurile lui Baudelaire din L'Horologe :

Les minutes, mortel polâtre, sont des gangues,
Qu'il ne faut pas lâcher sans en extraire l'or!
Souviens-toi que le Temps est un joueur avide
Qui gagne, sans tricher, à tout coup! c'est la loi.
Le jour décroit; la nuit augmente; souviens toi.
Le gouffre a toujours soif; la clepsydre se vide.

Avem desigur foarte mulți un anotimp care nu ne e agreabil și fiecare zi din el care trece e o bucurie în plus pentru noi, avem un impas, un provizorat neplăcut, o tristețe și fiecare zi consumată ne bucură, fiindcă [illegible] — sperăm — apropierea de liman. Trecem prin zile de singurătate sau încercări grele și dorim cu ardoare să scăpăm de ele cât mai de grabă. E un paradox din cele mai banale afirmația că omul se teme de moarte și totuși, în fiecare dimineață își spune: „de-ar trece și ziua asta", la fiecare amiază exclamă: „dar greu mai trece timpul" și seara, cu satisfacție amară, își zice: „în sfârșit, trecu și asta", — deși știe foarte precis că scurgerea vremii îl duce inevitabil spre etapa finală, tocmai spre clipa de care se teme. Abia când timpul își urcă din urmă, pudrate, amintirile pe ecranul memoriei, începem să regretăm, să dorim o reluare, o retrăire a cutărui eveniment, căruia totuși, i-am da un alt curs, mai înțelept, pentrucă experiența rectifică.

Duminecile noastre, aceste zile de sărbătoare, cu singurătățile și chiar plictiselile lor, când ne putem pune în sfârșit în față cu noi înșine, — cum le urîm! Duminecile sunt grele fiindcă ne lasă singuri, fără preocupări și e greu să fim singuri, pentrucă suntem împinși de un tainic îmbold să ne examinăm, să ne cunoaștem în toată superficialitatea noastră de aceea fugim de ele, le detestăm. Și totuși, un Rilke ne sfătuia să rămânem la ce e greu, fiindcă totul în natură crește după această lege, în mod lent, răbdând, fără sforțare, ca un pom care nu-și grăbește seva. „E bine să fii singur, — îi scrie el tânărului poet Kappus — căci e greu să fii singur; dacă ceva e greu, cu atât mai mult trebue să-l facem". Aceste clipe de singurătate, când viitorul pătrunde în noi, sunt mai aproape de viață decât clipele sgomotoase, când viitorul ne rine impus din afară. — ne asigură marele poet.

Totuși noi, dimpotrivă, vrem să ne debarasăm cât mai repede ca de un lest apăsător de toate clipele grele, vădind în acest chip o oboseală terifiantă în gustul, în ineficientul nostru imbold la viață. Ne plictisim și ne plângem de pildă fiindcă suntem singuri pe-o bancă de grădină publică sau pe-un mai înverzit de râu, fără să ne minunăm, din contră, de favoarea aceasta de-a putea trăi un moment măcar în pacea naturii, unde putem medita, căci creșterea sufletească nu e rezultatul trepidației și nici — prea mult — al conversației. O, să nu uităm, mai ales, toți cei care ne plictisim, oriunde ne-am afla, că sunt atâția care se întreabă cu spaimă dacă vor revedea soarele zilei de mâine.

E în romanul d-lui Camil Petrescu Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război, *la începutul volumului al doilea, o pagină mișcătoare. Intr'o după amiază liniștită, la puțin timp după ce s'a aflat între ofițeri că România a intrat în război, se fac pregătiri pentru deslănțuirea atacului. Sublocotenentul Gheorghidin, eroul cărții, e cel ce va constitui, cu compania lui, avant-garda. Mai are două ore până la semnalul atacului. Sunt două ore pe care le-ar voi prelungite, pentru a se întârzia intrarea în foc, pentru a se amâna cât mai mult această aventurare pe panta măcelului, în necunoscut, fără a putea ști dacă va fi să moară peste un minut, peste o oră, peste o zi, dar având certitudinea că-i sunt date toate șansele să moară. Sunt două ore care totuși vor trece, fiindcă timpul se duce fără ca nimeni să-l poată împiedica. Pentru războinic, fiecare zi trecută e privită, retrospectiv, ca un dar al lui Dumnezeu, ca o festă jucată morții, acestei morți prin care, dacă ne jertfim voluntar pentru o cauză, pentru un ideal colectiv sau pentru un scop din care mai târziu sau imediat vor trage alții foloase, fructificăm totuși ceva, contrar celor ce cred că numai prin viață fructificăm, dăm deci un sens, dintr'odată, unei vieți, poate până atunci goliă de sens. Pentrucă prin moartea noastră am putut da sens vieții altora.*

Fiecare răsărit de soare trebue privit cu încordare, cu nerăbdarea, cu tensiunea celui ce are de parcurs o etapă, de trecut printr'un ținut nou, pentru o singură dată, cu grija de a nu-i scăpa nimic neobservat, fiindcă acest lucru ar însemna o pierdere ireparabilă. Căci ceea ce nu poate da reluarea e tocmai spontaneitatea. O scenă, un eveniment de ieri poate fi retrăit mâine, dar cu deviații, fiindcă lipsește elementul atât de important, care dă farmec vieții și-i sporește rezonanțele sufletești și care e surpriza. Un fapt repetat se desfășoară fără destulă prizâ asupra sufletului.

In sila cu care parcurgem o zi, dorind ca ea să treacă mai repede, scufundându-ne în somn, sau într'alt prilej de uitare, — căci ne e greu să suportăm starea noastră de oameni și pentru a o uita aproape fiecare neam și-a inventat (cum observă André Malraux într'un dramatic dialog din La condition humaine), *leacul lui: Chinezii opiul, Islamii hașișul, occidentalii femeia (noi am adăuga și tehnica), etc. — în această silă deci ne scapă din vedere realități din cele mai esențiale.*

D. Mircea Eliade remarcă la începutul Fragmentarium-*ului său, în nota despre „un anumit sacrificiu", cum jertfim nimicniciei cele mai patetice ceasuri plenare de dragoste, de contemplație, desnădejde sau melancolie, fiindcă le consumăm pe îndelete, cu lene, nu le ducem atunci până la capăt — căci credem că o vom putea face și altădată, fără a ne gândi că orice clipă are un conținut unic — până la incandescență; fiindcă, atunci când simțim starea de plenitudine, ne mărginim să o savurăm euforic, lăsând-o să treacă, să i se volatilizeze conținutul. Și, referindu-se de astădată la scriitori, constată că un imens număr de pagini geniale au fost de sigur sacrificate neantului, fiindcă n'au fost scrise atunci când trebuia, fiindcă au fost amânate,*

(Urmare în pag. 2-a).

P. HARTOPEANU — Peisaj din Ilpoveni-me

Pe scurt

ASTĂ SEARĂ

Teatrul Naţional reprezintă piesa d-lui Lucian Blaga „Avram Iancu".

Autorul, care-a luat parte la ultimele repetiţii, asistă la această primă reprezentaţie care se bucură de o montare şi distribuţie cu totul nouă.

„Stăpânul sunt eu" se numeşte piesa ce se prezintă actualmente la Teatrul Comedia. Să sperăm că această piesă va răs-

punde la întrebarea noastră: Cine e stăpânul la Teatrul Comedia? Domnul Birlic, domnul Sică Alexandrescu sau domnul Puiu Iancovescu? Sau, dintre cei trei, stăpânul e tocmai al patrulea (persoană secretă)?

In sfârşit au fost larg deschise porţile Muzeului Teatrului Naţional: o încăpere mică mult prea mică pentru risipa de amintiri sfinte ale Teatrului românesc, amintiri strânse cu atâta migală de d. Franga, inimosul director al Muzeului. Asupra înfăptuirilor d-lui Franga vom reveni în numărul viitor.

D. prof. Lecca Morariu, eminentul eminescolog a fost numit director al Teatrului Naţional din Cernăuţi. Prezenţa sa la conducerea acestui Teatru, asigură seriozitatea cu care se va lucra pe scena oficială a capitalei Bucovinei.

In ziua de Vineri 11 Septembrie a fost inaugurată noua stagiune a Teatrului Naţional. In faţa unui public ales a fost prezentată capod'opera lui Delavrancea: „Apus de soare" Sâmbătă a fost reluată drama d-lui Lucian Blaga: „Avram Iancu". Vom reveni în numărul viitor cu cronici ample asupra acestor două spectacole, cari au prilejuit două mari creaţii actorului de clasă care este G. Calboreanu.

Tănase va apare în curând din nou pe scenă, prezentând o nouă revistă. Lumea va avea ocazia din nou să se distreze.

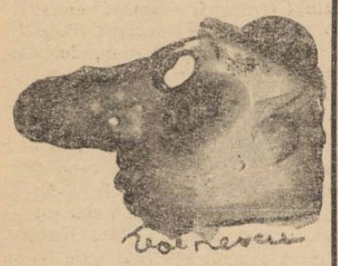

Căci d. Tănase prin nasul său izbuteşte să distreze publicul mai mult decât reuşeşte să-l plictisească, restul foarte anemic al trupei.

SCENA · FOYER · ECRAN

Cronica dramatică

TEATRUL ALHAMBRA: CLOPOŢELUL DE ALARMĂ

Directorul de teatru care s'a încumetat să inaugureze stagiunea de toamnă este tocmai cel mai proaspăt dintre conducătorii de companii teatrale.

De altfel putem spune că stagiunea d-lui Mişu Fotino este mai de grabă o jumătate de stagiune, deoarece în urma convenţiei cu d. N. Vlădoianu, compania sa va evolua pe scena Alhambrei doar la două luni odată, celelalte şase luni fiind rezervate companiei de operete.

Suntem, astfel, lămuriţi asupra motivelor cari l-au hotărît pe d. Mişu Fotino să fie director cu orice preţ.

Perioada — hai să-i zicem: fericită — prin care actualmente trece teatrul românesc, i-a surâs şi d-lui Fotino, invitându-l să-şi încerce norocul.

Jucând într'o sală pe care doar timp de 6 luni o are la dispoziţie, d. Fotino şi-a dat seama că nu era timpul de făcut experienţe, o cădere fiind pentru dânsul mult mai dureroasă şi, mai ales, mai costisitoare decât pentru directorii cu săli permanente.

Aşa că prima piesă a nouei companii teatrale a fost o comedioasă pariziană cu priză la public verificată de mai multe ori chiar la noi în ţară.

Se găseşte în piesa „Clopoţelul de alarmă" tot ce poate să fie pe placul publicului de azi: eroi simpatici şi mai ales comici — iar publicului nostru îi place atât de mult să râdă acum —; situaţii amuzante şi adeseori neprăvăzute; momente duioase — atât de duioase pe cât pot să fie momentele într'o comedie; şi mai ales, finaluri de act cari, prin dinamismul lor spulberă plictiseala provocată de unele scene aparţinând altei epoci şi altor mentalităţi.

Astfel finalul actului II a fost mai ales pe gustul spectatorilor cari, ridicaţi plini de entuziasm în picioare şi stimulaţi de sala în care avea loc spectacolul, au strigat ca la revistă: bis!!

Ce avea atât de entuziasmant acest final de act?

Răspunsul e destul de simplu: un jazz apărea, la un moment dat je scenă, dându-i ocazia d-nei Silvia Fulda să dovedească aptitudini de dirijoare iar d-lui Toneanu că ştie să şi danseze.

Cunoscut fiind gustul publicului de azi, să nu ne mire prea mult entuziasmul cu care el a primit această scenă.

De altfel d. Sică Alexandrescu şi-a dat seama că aceasta este scena de succes a piesei, insistând asupra ei şi trecând cu vederea alte momente, poate mai reuşite ale comediei.

De altfel ni s'a părut că d. Sică Alexandrescu n'a ştiut nici să dea indicaţiile necesare actorilor, lăsându-i să joace în voia lor. Felul cum au înţeles să joace aceşti actori e mult prea îndepărtat de chipul în care ne-a obişnuit talentul lor real să-i vedem.

Piesa „Clopoţelul de alarmă" a mai fost reprezentată la noi. Mai de mult, pe scena Teatrului Regina Maria, iar acum vreo 5 ani, la Teatrul Ligii Culturale.

Aşa că nu vom insita asupra valoarei acestei comedii despre care s'a scris îndeajuns de mult la noi.

Ne preocupă în schimb interpretarea ce i-a fost dată, interpretare inferioară atât celei dela Regina Maria (jucau pe atunci în piesă Lucia Sturdza-Bulandra, Tony Bulandra şi Maximilian) cât şi celei dela Teatrul Ligii Culturale (jucau de astădată actori mai puţin cunoscuţi, decât aceia din compania d-lui Fotino).

MIŞU FOTINO

Avem impresia că actualii interpreţi s'au bizuit prea mult pe calităţile textului — căci, incontestabil, pentru vremea în care a fost scris, textul e plin de calităţi —, nedându-şi de loc silinţa să-i înţeleagă pe eroii ce avea de interpretat.

Doar d-na Silvia Fulda şi d-nii Nicolaide şi Ion Aurel Manolescu merită menţiuni speciale. D-na Silvia Fulda a realizat în maniera sa personală rolul amuzant al provincialei pe care capitala o schimbă cu desăvârşire.

D. H. Nicolaide, după atâţia ani petrecuţi în culisele teatrelor de reviste, merită să fie felicitat pentru sobrietatea cu care a înţeles să interpreteze un rol care se preta uşor la şarje.

De asemenea d. Ion Aurel Manolescu într'un rol deosebit de acelea pe cari le-a interpretat până acum a schiţat un tip amuzant de profesor de limba tagală.

D. Mişu Fotino a interpretat rolul unui craiu de 50 de ani cu multă bonhomnie şi adeseori, chiar cu humor; Bolby, însă aşa cum a înţeles dânsul să-l prezinte avea prea evident acei 50 de ani ai textului, pentru ca să-l mai admitem şi în chip de cuceritor (iar textul prevedea şi lucrul acesta).

D. Ion Toneanu, în rolul gras al piesei ne-a făcut să ne gândim cu melancolie la vremile când mai putea susţine un rol de bază într'o piesă. In cazul unui insucces, dânsul este primul responsabili.

Tot aşa cum responsabili sunt şi acei cari au convins'o pe d-na Viorica Vrioni (ceva mai netalentată decât o elevă din anul I dela conservator), că poate juca teatru.

D-na Maria Magda şi d-nii Chr. Duţulescu (într'un rol prea mic), Şt. Decu şi G. Mărutză (element cât se poate de util pentru orice teatru) au întregit distribuţia piesei.

TRAIAN LALESCU

DIN ECRAN în ECRAN...

CINEMA SCALA: „LUIZA"

Sinusoida entuziasmului cu care a fost întâmpinată de către public fermecătoarea Allida Vali ajunge cu actualul film la temperatura normală.

In cariera actorului, de foarte multe ori elementul „talent" nu poate lupta contra naturii, când aceasta şi-a pus o amprentă prea clară şi prea indiscretă. Din care cauză actorii din această categorie nu pot juca decât un singur gen de roluri.

Rolurile, dacă nu concordă cu felul lor caracteristic, dau impresia de travesti prost întocmit. Fapt cu atât mai adevărat cu cât, atunci când îi vedem jucând în roluri cari nu li se potrivesc, avem o impresie penibilă de fals, de mistificare, pe care-am vrea-o înlăturată spre a vedea cât mai neîntârziat ceeace simţim că este felul de a fi „autentic" al actorului.

Este cazul cazul Allidei Vali în „Luizo"

ADRIANA NICOARĂ

Câţi, din cei instalaţi comod în fotoliile de pluş ale cinematografelor din centru, se gândesc la „viaţa" pe care a avut-o şi, mai cu seamă, o va avea filmul ce rulează în faţa lor, la prima lui vizionare.

Este atât de ciudat şi înspăimântător de banală, calea pe care o ia — cu regularitate matematică — un film...

Ese gata, adunat în cutii de tablă, din „Uzina de basme" şi apoi o porneşte hoinar prin ţară sau chiar peste hotare...

Isvor de grai şi cântec...

Aţi observat cum îmbătrâneşte un film?

Asistând la ultimele clipe ale unui film, ai impresia că te afli la căpătâiul unui muribund...

Ai impresia că-ţi priveghezi un prieten...

Dela primul său cinematograf, când îşi trăieşte epoca de glorie, filmul trece pe planul al doilea, pe un alt ecran şi de aici, din ecran în ecran — urmând calea vieţii, care, atunci când te clatină, nu-ţi dă voe să te mai riaici, ci te sgâlţâe, până te prăbuşeşte — îl întâlneşti, bătrân, infirm şi mohorît, rulând monoton, pentru a nu ştiu câtea oară, acelaş repertoriu, pe ecranul unui cinematograf de cartier, care de cele mai multe ori îi închee cariera, în tusea şi hârâelile unui aparat prost şi defect.

Şi apoi, peste ani şi ani, când l-ai uitat, dai peste el în fundul unei magazii, dacă nu cumva a fost căsăpit şi vândut, cu metrul, pentru cinematografele de copii.

...A fost odată un film, care ţi-a plăcut...

*

Fără îndoială că aţi intrat într'un cinematograf de mâna a doua, când, la un moment dat, aparatul îşi uită misunea lui şi, trecând peste nervii şi mentalitatea civilizată şi actuală a spectatorilor, îi „plictiseşte" cu nişte umbre cari se mişcă fără rost într'o muţenie perfectă...

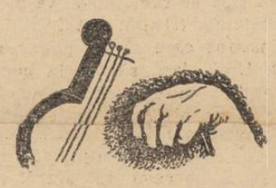

Nu se aude nici cel puţin un pian, care să cânte „Dunărea Albastră", aşa cum erai obişnuit, iubite cititor, să auzi, cu ani în urmă, când te duceai s'o vezi, tremurând, pe pânză, pe Barbara Ulrich, să plângi pentru Lilian şi Dorothea Gish, în „Cele două orfeline", ori să te înspăimânţi, de cele 1000 de feţe ale lui Lon Chaney...

Nu mai răscoli prin rafturile cu aceste umbre...

E prea mult praf...

Sunt ei măcinaţi de vreme şi întorşi asupra lor..

Nu-ţi vârî mâna printre ei... Sunt mucegăiţi... Putrezi... Miros a mort...

Sunt cadavre vii, ale neadaptării.

Aţi plâns la cinema?... Cred că da. Şi eu... Desigur că nu e om care să nu fi plâns la cinema, sau care să nu păstreze tendinţe de-a plânge, dacă până acum nu i s'a ivit ocazia...

Aţi plâns vizitând o fabrică de pălării? Aţi plâns, privind un automobil... o locomotivă... o fotografie... (dacă nu vă amintea ceva duios şi personal)?

S'gur, nu!

Dece?

Ce v'a determinat să plângeţi la cinema?

Să nu spuneţi arta...

Arta nu poate fi dată prin maşini. Ea aparţine, sută 'n sută, omului.

Atunci aţi plâns pentrucă imaginea aparatului, fără să vă ridice până la nivelul artei, se scobora până la gustul vostru.

Aţi plâns la cinematograf, pentrucă este singura maşinărie cu spirit uman...

Este realitate crudă, ca şi viaţa şi tocmai acest realism îl împiedică de-a fi artă...

Când te duci la cinematograf... tu, „artistul", te mulţumeşti să spui, împreună cu „profanul", ştergându-ţi ochii de lacrimile râsului sau plânsului:

„Nu ştiu cum o fi, dar mie mi-a plăcut!..."

PANAIT PIETRARU

A MAI TRECUT O ZI...

(Urmare din pagina I-a)

aşa cum sunt amânate atâtea fapte, atâtea acţiuni, căci ne lipseşte calitatea de a brava lucrurile. Câţi nu sunt aceia care lasă orice soluţie în seama timpului, în voia căruia se abandonează nepăsători, ca în voia unui val! Astfel, e lăsat să treacă ceasul de har, pentru a scrie cu voinţă, altădată, aceleaşi idei, aceleaşi scene, dar nu pe aceeaşi gamă, nu cu aceeaşi tonalitate. In definitiv, câţi nu spun, recitindu-şi mai târziu pagini scrise poate cu pasiune, că le-ar redacta de astădată cu totul altfel, fiindcă altfel reacţionează acum faţă de conţinutul acelor pagini!

Horaţianul carpe diem, *pentru a-i face şi mai acut substratul neliniştitor care i-a dat impulsul, ar trebui înţeles ca un îndemn la autosugestia de a ne bucura de fiecare minut, de fiecare secundă, dar nu cu frenezia celor ce invocă ceasul petrecerilor şi orgiilor ce dau satisfacţii efemere unor dorinţe momentane, ci cu intensitatea ce vrea să nu lase fără vibraţia captată, fără prelungi ecouri, ca de pădure, repetate în sufletul nostru avid de împlinire, de creştere, niciun sunet, niciun eveniment, niciun aspect al vieţii, din care fiece zi ne şterge o nouă şi neînlocuibilă virtualitate, pe care n'am realizat-o.*

Nu ne îndoim că titlul acestor meditaţii sunt doar un preambul la un viitor itinerariu şi îndemn de a căuta pacea, nu o himerică fericire, a pus din capul locului unora problema timpului şi a destinului, tratată într'un recent studiu al d-lui C. Rădulescu-Motru. Alţii s'au gândit probabil la jonglerii metafizice, cu care am fi putut da o oarecare pudră documentară acestor rânduri. Am evitat însă asemenea incursiuni, fiindcă pentru fiecare om intuiţia timpului e o reacţie profund personală. Simţi timpul obosind — şi aceasta nu înseamnă că implicăm efortul, necesar continuării unei activităţi, despre care cred unii psihologi, ca Pierre Janet, (ca să nu desamăgim total pe cei retranşaţi în fortăreţele psihologiei), că e un element primordial în geneza timpului, fapt pentru care conştiinţa lui ar fi foarte palidă la copii, care nu fac eforturi (afirmaţie falsă), căci oboseşti chiar aşteptând, — simţi deci timpul obosind şi fiecare din noi oboseşte altfel...

ION ŞTEFAN

Mai pe larg

SANCŢIUNILE

aplicate la numeroşi actori ai Teatrului Naţional, în acest început de stagiune, fie că au fost inspirate de grija pentru disciplina care trebuie să domnească în instituţie, fie de alt ordin „bisericesc" — ne-au desvăluit starea de spirit înscăunată la conducerea Teatrului Românesc.

Dacă ne îngăduim să discutăm înştiinţările dactilografiate şi lipite pe uşile coridoarelor Teatrului Naţional, aceasta o facem în graniţele bunei cuviinţe, nevoind să prejudiciem astfel interesele nimănui. Căci, deşi nu pledăm cauza cuiva — lăsând deoparte susceptibilităţile călcate pe bătături, — descoperim o faţetă tristă a proverbialei DRAGOSTE DIRECTORIALĂ!

Actorul * a cerut să i se aprobe o întrebuinţare fericită, într'o piesă, la un teatru particular. Natural, fără să desangrenez bunul mers al instituţiei de unde pleacă; pentru un împrumut artistic care ar face cinste ambelor scene. Sunt consultaţi regizorii asupra distribuţiilor, dacă Actorul *** nu-i în prag de repetiţii. Şi aici, interesul personal — mai precis: Interesatul Domn Director de Scenă! — face câteva tumbe de ratat măscărici, şi încredinţează Actorului *** un rol de trenă. Dece? Nu pentru a păstra un nume de afiş în distribuţie, ci pentru regizarea unui joc cunoscut în lumea teatraliştilor: „tăierea crengei de sub picioare". Actorul *** refuză rolul de trenă — Actorul *** ţinuse acum câtva timp o stagiune în spinare! — şi Direcţia, în fruntea Comitetului de disciplină, sancţionează pe Actorul ***!**

Am înşiruit desfăşurarea acestui „teatru în Teatru", nu pentru cititori. — Pentru Sindicatul Actorilor! Cel care ar trebui să apere interesele actorilor, lipseşte din Comitet. Camaraderia de generaţie şi-a făcut de mult ultimul drum... Să-şi amintească Domnii camarazi ai Actorului * că sunt copiii lui Nottara — sunt copiii lui Liciu. Dela părinţii cari te-au învăţat să te mişti în scenă, trebuie să păstreze şi o fărîmă de dragoste camarădească!**

Acela cu care în fiecare seară îţi împrăştii visurile şi agoniseala unei vieţi, între rampă şi rivălţi.

...Atât pentru acum!

TERMOCAUTER

ar trebui să ne cadă de sub peniţă pentru rândurile ce vor urma; rânduri pentru bipezii ale căror „escrescenţe de obrăznicie", în recidivă, cer intervenţia relativ medicinală a noastră: un stylou neangajat sentimentalo-financiar.

Poate nu i-am fi găsit rost acestui „îmi daţi voe" (la sfârşit de rubrică!) dacă nu ne-am fi trezit, într'una din zilele trecute, violentaţi, la radio, de vulgaritatea unui scenariu muzical, la care îşi dădeau „concursul" o cântăreaţă populară (în toate chipurile) dela un local de noapte şi „causerie"-ile unui june actor.

Nu reproducem nimic!

Cerem doar atât: bun simţ! (Şi „între camarazi" — vorba cântăreţei populare — dece nu ne vedem fiecare de meseria noastră: dumneai de grădina de vară de pe Filantropia, dumnealui de sucursala lui Titi Mihăilescu, şi altele şi alţii...!).

Afară din paranteză: noi ne vedem de meseria noastră!

DESPRE URÂT

(Urmare din pagina I-a)

In faţa unui astfel de obiect avem o atitudine de contemplaţie caracterizată, exterior, prin linişte şi prezenţa continuă în vecinătatea obiectului, prin tăcere şi nedespărţire. Pe de altă parte, opera de artă o putem privi ca o vedere cu mijloace omeneşti a necunoscutului, ca pe o îmblânzire. El a fost prins, însfârşit, şi pus să ne povestească, să-şi spună povestea. Il ascultăm tăcuţi, oarecum miraţi, fiindcă îl regăsim de o esenţă cu noi. Şi acum iată atitudinea în faţa unui obiect urît: o tendinţă de îndepărtare a obiectului dela noi prin simplul fapt al părăsirii lui, sau deseori, prin vorbărie şi agitaţie. I se caută defectele, se explică, i se recomandă autorului să se lase de treaba asta, ca şi cum i s'ar spune: tu nu ştii îmblânzi pe cei ce ne înspăimântă şi prin aceasta numai ne amăgeşti, fiindcă **el rămâne întreg în opera ta.** Dacă, din punctul de vedere al operei de artă, urîtul este datorit unei lipse de revelare armonică a necunoscutului, printr'o materializare a lui neadevărată, atunci l-am putea compara cu influenţa ce ar exercita-o asupra noastră încercarea unei fiinţe, îngropată într'o pastă amorfă, de a se elibera şi care îndreaptă înspre noi, când o mână şi un picior învăluite şi neprecise, când capul şi braţul, etc. Prin aceasta nu ni se spune decât că acolo e necunoscut, dar nimic care să ne liniştească. S'ar putea spune că aceasta e ceeace se chiamă hidosul şi nu urîtul. Socotim că, într'atât cât e vorba de atitudine, între ele e numai o diferenţă de grad, iar cât priveşte natura lor se datoresc disproporţionatei îmbinări a necunoscutului şi a materialului artistic. Ca să nu intervină confuzii, subliniem că prin disproporţionat nu înţelegem, nu mai decât, lipsa proporţiei, ci găsirea justelor căi de revelare, care, între anumite limite, pot fi disproporţionate.

Nu e vorba în cazul urîtului estetic de o teamă reală de necunoscut, ci de o curiozitate. Indreptarea noastră către opera de artă se face din dorinţa de a cunoaşte cât mai multe laturi necunoscutului. Parcă am zice: Ia să vedem ce feţe mai are, căci în realitate ne căutăm aspectele propriului nostru necunoscut, al propriului nostru suflet. In frământarea lui interioară, ca să scape de ghiarele propriului său urît, artistul îşi pune gura pe rană şi muşcă, îşi smulge cangrena şi o scoate la iveală, să se dumirească ce e în adâncuri, să se liniştească. Aceasta e opera de artă, iar artistul este un pescar vestit care scoate din fundul mării fiinţe ciudate. Inspre el alergăm exclamând: „Ce ai mai scos, arată-ne să **ne vedem?** Cum mai e necunoscutul din noi?" Toate astea fără teamă de el, cum ne-am duce în faţa unui leu închis într'o cuşcă. Dar când faţa nouă nu e prezentată, când leul nu e în cuşcă, intervine vechiul memento mori: ar putea să fie liber prin apropiere. Cam aşa e şi cu atitudinea pentru urît. Te îndepărtezi, vorbeşti, te agiţi arăţi că aici nu e nimic revelat, dar teama veche care-ţi tremura pe vremi sub piele poate că s'a travestit aşa: în urît estetic. Deaceea, poate, vrei să convingi şi pe alţii că acolo e urît. In această vorbărie şi „atenţie la urît" trebue căutată şi originea criticii artistice. Din atitudinea pentru frumos ea nu a putut ieşi şi nici nu cred în posibilitatea unei critici pozitive, care să prezinte cu maximum de lumină opera de artă la care se referă. In această privinţă sunt tipice criticile plastice şi cele muzicale: sunt, pur şi simplu, vorbării. In faţa frumosului se tace, în faţa urîtului se agită.

Cu aceste sublinieri trecem la ultima parte a discuţiei noastre, la urît ca act imoral. Ii mai zicem actului imoral şi rău, fapt care, în mare măsură, ne va apropia de punctul nostru de vedere. Teama noastră de necunoscut se evidenţiază, de necrezut, mai bine ca în celelalte cazuri, aici. Anume cum? Este neîndoios că actul moral e de domeniul spiritual şi prin aceasta prezintă caracteristica neprevăzutului, a spontaneităţii, am spune a capriciului. Atunci din această direcţie necunoscutul ne-ar putea surprinde. E bine să precizăm că surprinderea, neprevăzutul este o formă a necunoscutului. Deaceea important nu e atât să ştiu cine mă loveşte, ci când. Acest „când" în lumea spiritului poate deveni „oricând". Ceeace trebue să fac este să exclud posibilitatea surprizei din orice direcţie, ca să nu-mi mai fie teamă, ca să fiu liniştit. In acest stadiu de evoluţie, stadiul vieţii morale, necunoscutul nu mai e prezent ca o forţă, ci ca un neprevăzut pornit dela semeni. Necunoscutul-forţă a reuşit ca să-l încătuşeze ştiinţa, să-i prindă legile de manifestare. Cel ce a mai rămas este necunoscutul constituit din toţi ceilalţi faţă de ins. Cu aceştia el nu trebue să rămână iarăşi singur. Deaceea societatea s'a organizat, pentru spulberarea fricii fiecăruia, după modelul naturii, încercând să-şi asigure, la maximum şi în domeniul spiritual, prevederea. A fixat legi, care după unii le-a interiorizat fiecare individ şi a devenit moral, după alţii, din contră, fiindcă a fost moral şi-a făcut legi. Problema aceasta, a aprioriităţii legii morale nu ne poate împiedica discuţia şi deaceea nu ne oprim la ea. Omul moral, într'o măsură, deci s'a mecanizat în interesul prevederii acţiunii lui de către ceilalţi. El trebue să înceteze de a mai fi prilej de nesiguranţă, de teamă pentru alţii. Când rupe însă lanţurile moralităţii devine iar sperietoare, trece din nou în câmpul necunoscutului şi al manifestărilor neprevăzute. El săvârşeşte un act care în mintea noastră e generator de urît. Toate elementele însoţitoare ies atunci la iveală: fuga sub forma ei spaţială şi verbală, ca rezultat al neliniştei interioare că am putea fi striviţi.

Inainte de a încheia, vom mai scrie câteva rânduri despre valoarea trăirii individuale a acestor speţe de urît. Nu vom spune nimic despre forma cea dintâi descrisă, din cauza modalităţii sale inconştiente de manifestare. Despre celelalte trei, însă, sunt unele lucruri de spus. **Valoarea trăirii individuale a** urîtului e legată de locul necunoscutului. Aşa, în cazul spleenului, suntem veşnic cu durerea în mădulare, căci necunoscutul e cuibărit în noi. De aceea, în căutarea lui, tunelul se sapă adânc în suflet, uneori până la prăbuşire. Ar fi de citat măreţe prăbşiri şi tragice. Credem că trăirea acestei forme de urît este cea mai semnificativă şi de valoare, pentru destinul prometeic al omului. In celelalte două forme de trăiri, tensiunea sufletească se îndulceşte, ca în urîtul estetic şi tinde să dispară în cel moral. Tendinţa de a încătuşa necunoscutul şi a-l plasa în afară de noi, e evidentă la amândouă speţele de urît: o încătuşare materială, dar indiferentă şi inutilă din punctul de vedere al conservării proprii — în artă şi una utilă în morală. Prin aceste trăsături, ierarhia trăirilor e evidentă.

In concluzie, putem spune că indiferent de celelalte elemente care se adaugă celor patru atitudini sufleteşti, totuşi le acoperă un singur nume, acela de „Urît", fiindcă sunt produsul a trei realităţi corelate: necunoscutul, spaima şi fuga.

N. PĂRVU

Ștefan Baciu, văzut de K. Hübner

Prezenței perfecte din viața mea, aceste imperfecțiuni.

*MUZICA*SFERELOR*

SONETUL

Pentru poet e-un straniu hara-kiri,
E patul lui Procust, e o încercare,
Un rod amar, un semn de întrebare,
Ținut în ham de frânele gândirii.

Oricât ar fi imaginea de tare
Și-oricât de iuți șuvoaiele iubirii,
Cu sabia le retează, ca și sbirii,
Abstracte norme, fără îndurare.

La pândă ritmul stă, lovind cu rima.
Precum cu-o ascuțită halebardă,
Iar tu începi cu tine însuți scrima

Și te fandezi dintr'un catren într'altul,
Înveșnicind, în taină, la mansardă,
O rece trudă — parcă ai fi altul.

O M

Mă fură timpul! Dați-mi tot ce este.
Iubirea, lacrimile, dați-mi ura!
Tristețea grea ce-mi bântuie făptura
Va fi de astăzi numai o poveste.

Câte femei îmi otrăviră gura
Și câte mă urmară sus, pe creste?
De ce să cred în visele aceste,
Când bucuriei i-am gustat tortura?

M'am deslegat de tot ce mă legase
Și singur sunt, cu inima senină.
Ca o cetate printre-alâtea case

Infrunt cu pieptul vijelia vieții;
Iar uneori, în aspra mea lumină
Se-opresc în rugăciune toți drumeții.

DETRACTORILOR MEI

Prostie sfântă, dar căzut din lună,
Te înțeleg, căci tu ești Inceputul!
Dar râsul meu mai aspru decât cnutul
Disprețul meu întreg o să ți-l spună.

In fața ta mă'nchin, ești Absolutul,
Ești un strănut ce s'a visat furtună,
Eu te admir: dar cine o să-ți spună
Că-i greu să'mbrățișezi Necunoscutul?

Ce pieritoare ești, ce guralivă,
Dar eu rămân — sunt tocmai dimpotrivă!
Te-aud lătrând și mă întreb cu milă:

Veninul tău e-același, totdeauna?
Un lucru uiți, tu frunte de argilă:
Cu un scuipat nu murdărești laguna!

ARS POETICA

Nu'ncepe'n versuri toată poesia,
Cum într'o scoică nu se'nchide marea;
Cuvinte tari, vă'nghite depărtarea,
Cum în tării se pierde ciocârlia.

Poeți, zadarnic vă luptați cu zarea,
Cu prașiia veți lovi zădărnicia
Și nu veți prinde'n ritmuri melodia
In care zeii au purces Cântarea.

Un stih e sânge, strofa este trudă,
Suntem fierarii ce din greu asudă.
Izbind mereu mai tare'n nicovală,

Zâmbim, plângând în straniе tăcere:
Târziu, răpuși de-o calmă oboseală,
Ne auzim: o muzică de sfere.

BIBLIOTECA

Atâția oameni tac; dar câteodată
Eu îi aud șoptind în tomuri grele:
Un svon sonor de cântece rebele;
Odaia'n seară tremură, voalată.

Ce ochi de ghiață mă privesc d'n stele,
Când zăbovesc pe-o carte defoliată?
Ce deget straniu calea mi-o arată,
Spre luna rece, printre largi perdele?

Homer și Shelley, Byron și Horațiu
Pe-un negru raft sfidează veci de ghiață,
Crescând mereu prin ei, pe-același spațiu.

Pe care-l judec eu, fumând alene,
Visând un singur vis, o'ntreagă viață.
De undeva, surâde Diogene.

MINUTAR

Revarsă-ți peste noi belșugul, clipă,
Apropie-te să-ți aud bătaia,
Sonoră azi; tu nu ești cucuvaia
Ce umbră dă din strania-i aripă.

Râzând te vreau, s'acoperi hărmălaia
Ce'n târg, sonor și grav se înfripă!
De mult te-aștept — dar veșnicia-i pripă,
Sau foc de câlți ce-și arde pălălaia.

In apa vie inima ne-o scaldă,
Să bată azi mai tânără, mai caldă,
Vuind ca râul ce se varsă'n mare,

Dar se topește șerpuind în deltă!
Te-aștept, o clipă ageră și svelță
Să te'nfiripi din ornice solare!

RUNC

domnului George Fotino

Intâi a fost o besnă prin pădure,
Stejari și brazi se înnălțau în zare,
Când urșii buni, flămânzi de'nsingurare
Au tresărit la svonul de săcure.

Rumâni bărboși au scăpărat amnare
Și în hățiș de ferigă și mure
Au prins lumina cerului s'o fure,
Tăind cu sârg o sfoară de cărare.

Apoi colibe au purces să crească,
C'un smoc de stuf suind stângaciu spre soare:
Un pui de doină 'ncepe să șoptească

Și'ncet, o altă viață își ia sborul.
Iar în adâncuri negre de ogoare,
Cresc rădăcini ce leagă viitorul.

SONETUL VACANȚEI

O, dimineți mai clare ca isvorul,
Vă strecurați în mine printre gene
Să toarceți, rar, o horbotă de lene
Și să plecați cu vântul, pieritorul.

Amiezi fierbinți, ca rodul din poiene,
Cu pline tăvi, cu vinul, cu ulciorul,
Azi n'are visul aripi să-și ia sborul,
Când îl momiți cu sunete viclene.

Lungi dup'amiezi de scris și hoinăreală,
Alergă doru'n miriști ca ogarul;
Odaia se înnecă'n toropeală.

Seri blânde-apoi, când râsul și taifasul,
Tovarăși sunt cu șahul și țintarul.
Și nopți. Când numai câinii-și cearcă glasul

BIROU

Fumează dincolo de geamuri strada—
E tot ce vezi. Și-o coală doar din cerul
Pe care alții-și deapănă echerul.
Dosare pline își încep parada.

Acestei lumi tu nu-i vezi temnicerul
Și'n nemișcare îi presimți bufada:
Condeiul tău azi nu mai este spada
Cu care spargi oglinzile și gerul,

E doar un toc, o aripă de gâscă.
Tu nu credeai, și poate eri ai râs că
Un șef burghez îți cere semnătura

Pe un birou cu acte și cu gume.
Dar asta-i tot: un lanț stupid de glume...
Mașini de scris te amețesc cu gura...

REPREZENTAȚIE DE ADIO

— Dă-mi smokingul, mănușile și clacul,
Dă-mi zâmbetul din zilele solemne!
Ce vrea tristețea asta să însemne?
Mă duc să mor. Atât! Nu-i mult. Ce dracul?

Iubita mea, nu vrei să dai pe semne
Acestei guri, obrajii tăi ca macul.
Vreau buzele, șoptindu-mi stins: săracul,
E țeapăn ca mormanele de lemne!

Dă-mi, de pe masă, ciobul de monoclu,
Așa! Dă-mi pelerina și bastonul;
Am haine negre, însă nu sunt cioclu:

O spune, clar, grimasa din arcadă.
Aripa grea când și-o aduce svonul,
Valsând grațios, luceafăru-o să cadă!

HARTĂ

Motto: *„Ce frumos este la voi la București!"*

Orașul care doarme'n praf de soare,
Eu nu l-am cunoscut decât din spuse,
Dar umbra-i grea pe fruntea mea căzuse,
Când mi-ai vorbit de tulburea-i coloare.

Tu treci prin el cu verile apuse,
Și vezi cum vremea macină zăvoare,
Cum molii rod prin scoarțe și covoare,
Spunând atâtea cântece nespuse.

Zâmbește-i candidă, ca altă-dată,
Și azi, când treci în sbor, ducând cu tine,
Intreaga-i noutate demodată

Intocmai ca pe-un câine prins în sgardă.
Hai, poartă-mă prin el, printre verbine,
Acum când tâmpla prinde iar să-mi ardă!

INTERIOR

Pendulul e. Și parcă nici nu este.
O etajeră. Umbră și perdele.
Acest „Carco" străfulgerat de rele,
Își mai topește neaua de pe creste.

Un ram, ca o pereche de bretele,
Cu frunze moi îți bate la fereste.
E ornicul ce-și plimbă mersul peste
Această lume fără de zăbrele.

Privește! Ca o muscă moare ora.
Strivește-o dar sub alba scrumieră.
Și-așteaptă iar să iasă aurora!

Apoi privește-ți fruntea în pantof,
Omoară o lalea în butonieră,
Gândește, taci și spune numai: of!

DISTRACȚII

Te'mbraci frumos și ieși apoi în piață,
S'admiri și tu un om, un cântec poate;
Un megafon răcnește peste toate,
Tu mori mereu, aflându-te în viață.

Un public demn, semeț proptit în coate,
Digeră lent o porție de rață,
Visând din seară până'n dimineață
O vizită cu soacre și nepoate.

Un film grozav. O porție de'nghețată,
Un tur solemn pe-aleile grădinii.
„O, de-aș trăi și azi ca altă dată!"

Un frac ce prinde praf — o sperietoare,
Ferită de antenele luminii.
O săptămână. Iar o sărbătoare.

CAPUL DE RĂȚOI

domnului G. Ciprian

Jos logica și pălăria tare.
Trăiască tumbele și nebunia!
Noi nu clădim ideia cu mistria,
Ci răsturnăm un ins cu-o întrebare.

Burghezul domn pricepe veselia
Doar când surâde știrb, în gura mare,
Și-o lacrimă țâșnită la'ntâmplare,
Îi perforează ca un cui chelia.

Amar și vai cui își zâmbește'n barbă:
Fraternizăm cu omul ce se rade
Și jubilând în pomi, scuipăm în iarbă.

Hei, la o parte, doamnă disciplină,
Tu ești stricata cea mai cumsecade
In veacul ăsta plin de nafialină.

CONSERVATOR

lui N. Al. Toscani

Noi suntem marii mimi dar încă'n fașă,
Dar nu-i nimic! Al nostru-i viitorul!
Și de lovim în idoli cu picioarul
Îi mângâiem cu-o mână pălămașă.

Sesam, deschide-te! Schimbăm decorul,
Plecând naivi pe-o navă nărăvașă,
Cu zeci de inimi pe subt o cămașă,
Ce toate or să-și iee, cândva sborul:

Hamlet, Polonius, Metternich, Horațiu,
Se luptă'n noi deavalma, laolaltă,
Cu umbra lor umplând același spațiu.

Oprește, tinerete, tu, nebună —
Te răsplătim când am ajuns la haltă
Cu leafa noastră de o stea pe lună.

ȘTEFAN BACIU

De dragul lui Ion Minulescu

(Urmare din pag. I-a)

Vâslind din gesturi și isbucnind spre cer pe frazele țipate în note acute, făptura marino-celestă a scriitorului se rupea din grup și se năpustea în noaptea lăptoasă a Capitalei, urmărită, mult timp, pe străzi, de pași timizi ai celor doi studenți...

Amestecul acela bizar de scafandru și curcubeu era Ion Minulescu, iar studenții cari pescuiau umbrele scriitorilor prin vitrinele „Capșei", erau poetul Nicolae Milcu și semnatarul acestor rânduri, amândoi veniți din orașul nostru de provincie la București, la universitate, cu buzunarele doldora de vis și manuscrise..

Incă din clasele liceului, știam pe dinafară „romanțele pentru mai târziu" și legănam pe apele verzi ale melancoliei noastre adolescente corăbiile muzicale și yachturile colorate ale fanteziei minulesciene.

Așezați lângă foc, cu volumul de poeme pe genunchi, școlarul Milcu și cu mine recitam grav „romanța celor trei corăbii", sau ne lăsăm furați de muzica orașului „în care plouă de trei ori pe săptămână", când nu șopteam amândoi deodată: „Guerlain a botezat parfumul voilà pourquoi j'aime s Rosine..."

Cu poemele lui Ion Minulescu în suflet am venit amândoi în București, pentru ca, în puțin timp dela sosire, să descoperim și poetul, „în carne și oase", prin intermediul indiscret al vitrinelor „Capșei". Examinat, pe furiș, prin geamul cafenelei, poetul „Rosinei" era pentru noi o apariție bizară, la a cărei realizare fuseseră parcă invitate toate capriciile fanteziei. Căci persoana fizică a poetului părea, pe-atunci, și mai „trăznită" decât părușeră, poate, romanțele sale, prin anul „una mie și nouăsute opt, îmi pare..", unui public cititor copleșit de mirare...

Peste ochelarii gigantici, isbucnea, anarhic, un smoc de păr, întunecând pe jumătate o lentilă; la gât, o fundă, mulată în toate culorile, stătea descumpănită, cu o aripă ciulită spre zenit și cu alta ciuștită spre nadir; pardesiu multicolor, havană groasă, borsalină uriașă, mâini care, ca niște lopeți, băteau într'una o mediterană imaginară, strigăte dese, ascuțite, și, permanent, un șal cu care poetul ștergea parcă paleta lui Tonitza și pe care-l lăsa să fâlfâe, pe stradă, ca un steag...

Pândindu-l la colțul „Capșei" să iasă din cafenea, poetul mi se părea atât de susceptibil celor mai violente fantezii, încât mă așteptam să-l văd apărând, într'o zi, cu părul văpsit în verde, cu Baudelaire, sau chiar scoțându-și, cu eleganță, din pardesiu, un bricu, și retezându-și, grațios, urechia, ca Van Gogh...

Dar, de-atunci, din zilele adolescenței mele, și până astăzi, Ion Minulescu nu și-a văpsit nici părul, nu și-a cumpărat nici urechea, ci a rămas același burghez de rară omenie, pigmentat numai de acea „trăzneală" sfântă, comună zeilor și poeților. A rămas același suflet cald, exuberant și plin de încântătoare naivitate, — după cum a rămas același mare poet...

Rar au avut scriitorii tineri un prieten mai sincer, mai atent aplecat peste talentele unde i se pare că simte o febră adevărată, mai cald sfătuitor și stimulator, ca Ion Minulescu.

L-am văzut la șezători literare, în provincie, în mijlocul scriitorilor mai tineri — unii aparținând celei mai proaspete generații de „candidați la vis" — încurajându-i, confiându-le mici „secrete" tehnice pentru a obține efecte artistice în fața publicului, extaziându-se înaintea unui vers frumos și bucurându-se ca un copil la fiecare succes dobândit de un tânăr.

Desăvârșit camarad de scris, fără a arbora zâmbete caustice sau a rostogoli priviri spadasine care să înmoaie genunchii poetului tânăr venit în preajma-i, „nenea Minu" e, permanent, bonomul plin de tandrețe, care întoarce spatele orgoliului arogant și privește în față prietenia, oriunde, la o șezătoare, la o agapă, într'un compartiment de tren, sau la o mică bârfeală scriitoricească.

Nu-i place, evident, siropurile literare, îi e groază de acadele și confette lirice, și caută să stimuleze gustul „tinerilor" spre metafore îndrăznețe și surse inedite de inspirație.

— Mă, țipă „nenea Minu" la octava sa preferată, mă, știți voi de unde purcede poezia „romanțelor pentru mai târziu"? Nu din Laforgue și din Verlaine, mă, nici din Paul Fort și simboliștii ăia, mă, ci dela Depărățeanu, mă!... Mirați-vă, mă, cruciți-vă, mă... Dela Depărățeanu, mă...

Și, spânzurând cuvintele pe portativele de sus ale vocii, admiratorul lui Depărățeanu — „precursor modernist" — declamă, legănându-se la dreapta și la stânga:

Damicela de caro
Spune lumii c'am fost un...
O iubeam ca un nebun,
Nu știam că este o...

Nu e scriitor tânăr care, participând alături de Ion Minulescu la o șezătoare în țară, să nu se fi întors acasă cu strofa lui Depărățeanu pe buze și cu imagina lui „nenea Minu" spunând versuri pe scenă, împingându-le spre public cu mâinile și ilustrându-le cu zeci de mișcări ale capului, ochelarilor, spatelui și picioarelor.

Și, iarăș, nu poate fi licean sau student care să nu știe pe dinafară câteva „romanțe" minulesciene, ori cel puțin „romanța celei care minte". Și dacă nu le știe, înseamnă că nu e licean adevărat, că n'a hoinărit niciodată prin vis, că adolescența lui, săracă, nu s'a îmbarcat nicicând pe vreo galeră transparentă și că ochii lui n'au ars niciodată de febrele sfinte ale celor șaptesprezece ani...

Literatura lui Ion Minulescu — căci lângă poezia sa așezăm și cărțile de proză și, mai ales, teatrul său atât de interesant — n'are nevoe de reverențe galante, nici de omagii de complezență.

Ea este bine definită, între frontierele ei proprii, trase puternic, și stă sub zodia marilor autenticități.

Literatura lui Ion Minulescu este un act major, un concert masiv cu bogați diezi la cheie, un aport viguros, plin de prestigiu, fecundat adânc de-o personalitate puternică, integrală.

Ion Minulescu a spart zăgazuri, a dinamitat digurile unei anumite mentalități literare, a călcat, zâmbitor, peste anchiloze și reumatisme, și a fost mereu el, numai el, navigând liber în apele lui independente.

Obstinarea de a-i căuta în poezia străină țărmurile dela care a plecat, e numai excesul unor amatori de formule pedante, chinuiți de obsesia de a găsi geneze, de a complica totul și de a pune orice act de creație sub sulimanul unor comentarii de snob cultural. Tentativele de a-i stabili descălecaturi din grimasele și tumbele amare ale lui Jules Laforgue, din muzicalitatea lui Paul Verlaine, sau din viziunile chromatice ale lui Rimbaud, rămân cu totul gratuite, căci Minulescu nu descalecă decât din el însuși, din marea lui forță interioară de vis și adâncile-i zăcăminte muzicale.

El nu e nici simbolist, nici modernist, nici avangardist, ci numai un mare născocitor de frumuseți și unduiri.

Minulescu a pus versului pâine nouă pentru a luneca pe oglinzi de opale; a găsit orgi profunde cu sunet necunoscut, până atunci, în poezia noastră; a organizat expediții noui pe mări cu fosniri eoliene; a creiat obsesii și nostalgii; a aruncat în aer platitudinea versului obosit și convențional; a speculat, cu o rară virtuozitate, culoarea și sunetul, și a strigat cuvântului limfatic și timid: fii nou și temerar, desbracă-te și arată tuturor că sub cămașa asta sdrențuită ai carnea fragedă și aromată ca o piersică mustuoasă!

Inoitor al lexicului poetic, autorul lui „De vorbă cu mine însumi" se plasează categoric lângă ceilalți doi mari împrospătători moderni ai vocabularului revoluționat, T. Arghezi și V. Voiculescu. Neologismul lui Minulescu a însemnat un act de adevărată răscoală estetică și a dat liricii sale o savoare particulară și o extraordinară putere de audiție colorată. Poezia minulesciană nu se rezumă la decorativ și muzicalitate exterioară, ci, lângă nuanțe, unduiri rafinate și forță de vis, ea este, în primul rând, o tehnică inedită.

Complex, scriitorul sigilează, cu aceleași pecetii personale, o proză literară îmbibată de fantezie, causticitate, auto-ironie și vervă. Stil propriu, temerar, spărgător de fronturi, în special în „Corijent la limba română" și „Trei și cu Rezeda patru".

O contribuție cu totul deosebită marchează, totodată, teatrul său. In dramaturgia noastră clorotică, timorată în fața problemelor de tehnică nouă, lipsită de curajul unei inițiative energice care să spargă plafonul de paiantă al unor formule surmenate, singur Ion Minulescu a fost un dramaturg nou, temerar și ofensiv, care și-a expus manechinele sale sentimentale în vitrine lumenate altfel decât la alții, și pe care nu l-a deranjat cu nimic stupefacția publicului luxat, cu violență, de pe fotoliul comod al comprehensiunii sale facile.

Ion Minulescu își aparține. Literatura lui e un port săpat, cu mână proprie, la malul mării, un port în care toate galerele sale ancorate puternic, poartă la babord un singur nume: ion minulescu.

Astăzi, când autorul „manechinului sentimental" face o tumbă de argint prinzând trapezul celui de al șaizeci și unulea an de viață, — dincolo de sărbătoriri oficiale (care, până astăzi, nici nu s'au ivit, de altfel), dincolo de omagii fardate și de orice cuvinte sufocate în convenționalism, dragostea noastră caldă, a celor tineri, îmbrățișează, deopotrivă, pe om — scafandru și curcubeu — și pe minunatul vagabond selenar de pe bordurile celor mai tulburătoare corăbii care au navigat pe apele adolescenții noastre.

RADU GYR

=SELENE...=

de MIRCEA VASILIU

Frigul uscat, de afară, părea coborît din lună.

O lumină rece se strecura prin frunzişul rărit, de toamnă. Suspinau din când în când brazii negri, răstigniţi pe cer, între stele...

Avea dreptate, trebue să o facem! Azi e noaptea nefirescului, a visului, a umbrei şi luminei. Azi e noaptea lunei. Se cade să fie sărbătorită. Nu vom arde miresme, ale căror flacări şi fum să-i întunece splendoarea şi să-i alunge umbrele, nu-i vom cânta din harfe pentru a nu întrerupe imnul furtunos al naturii împletit din urlet de fiare, din muget de vânt, din susur de ape, din strigăt de paseri, din chemări ale necunoscutului, din fragmentul acela de melodie, operă a nimănui, adusă din depărtări de valurile altor depărtări...

Avea dreptate prietenul meu, trebue să o facem, acea plimbare în noapte, spre locul de după vechile ziduri ale Braşovului, de unde se vede atât de frumos oraşul. Era întunerec afară şi frig. Pădurea avea mişcări aproape omeneşti, impresionante tocmai pentrucă ştiam că o pădure nu trebue să se poarte astfel, şi pentrucă pomii au crengi, nu braţe care să te cuprindă, ca în basmele cu zâne...

— „Ai umblat vreodată, singur, într'o pădure deasă, pe noapte cu vânt?.. Cuvintele sunau ritmat, ca versuri dintr'o poezie aproape uitată. Nu prinsesem sensul din ele, ascultându-le muzicalitatea, ca şi cum ar fi fost spuse într'o altă limbă, streină şi necunoscută, însă deosebit de melodioasă... (aceasta desigur pentrucă îmi rătăceam gândurile pe alte poteci).

...Şi potecile gândurilor mele se rătăceau pentru a se reîntâlni la câte o răspântie şi întortochia din nou. Probabil că pe această alee rătăceau doar câteva gânduri exaltate ale fiinţei mele, în timp ce trupul se lungise obosit, pe canapeaua cu perne multe de lângă vatra în care mai pâlpâia focul, la mine în odaie, acasă... căci parcă eu nu mai eram eu... eram altcineva, altceva, un vis, o părere... Ştiam doar atât : că în faţa mea era Luna. Era Ea, era Isis, Selene, Diana... Era zeiţa, puternică, rece şi rea.

Obsedat de lumina ei, mă simţeam neliniştit ca sub apăsarea dragostei, a unei pasiuni neştiute şi nebănuite. Era ceva care se preciza ieşind din vag, din pulbere, din adâncuri... „Selene, zeiţa rece a Lunii, începuse să ardă de o pătimaşe dragoste pentru Endymion, tânărul păstor de pe muntele Lathmos. In fiecare seară cobora raze calde, mângâetoare ca braţe de femee, pe trupul tulburat al adolescentului adormit. Când se trezea uneori, sub apăsarea lor, mâinile lui întinse, rugător, nu puteau cuprinde decât răsuflarea neliniştită a vântului, iar Selene..."

— ...Trăeşti clipe de spaimă, fiecare foşnet te face să tresari, ţi se pare că eşti împresurat, că te rătăceşti, că, după ceasuri de umblet, recunoşti un pom sau un trunchiu răsturnat pe unde îţi aminteşti că ai mai trecut cu un ceas înainte. Te adâncesti într'o beznă tot mai deasă, lăsând în urmă acelaşi întuneric de nepătruns. Mi-amintesc o astfel de noapte, pe Bucegi, odată, de mult, spre toamnă...

Pădurea noastră, din seara aceasta, e tăcută ca o taină. Prin copacii aproape desfrunziţi, lumina nopţii se strecoară, aşternând pulbera de stele, pe aleea încărcată de frunze uscate... Şi în tăcerea nopţii nu se mai auzea decât fâşâitul de mătase mototolită al paşilor noştri... „des pas ineffables, qui marquent dans les fables..."

Era atât de nefiresc să nască dragostea între muritor şi nemuritoare, încât nici zeii, nici pământenii n'au putut să o înţeleagă. Şi atunci legenda a devenit tristă, pentrucă dragostea era nefericită. Stăpânul zeilor a coborît harul pe trupul frumos, dar supus destrămării, al tânărului păstor, adormindu-i tinereţea într'un somn veşnic. Astfel, de veacuri, Selene, zeiţa lunei, coboară acum ca şi atunci, în fiecare noapte pe pământul suferinţelor pentru a regăsi trupul adormit, dar viu, al întruchipării Frumosului... Frumosul proectat în eternitate, veşnicia lui, bucuria pe care o va trezi întotdeauna... Se adunau de la sine toate elementele unui esseu despre Artă. In seara aceea, însă, eram pornit mai degrabă spre fluiditatea poeziei.

— Cum începe poemul acela de John Keats ? E un vers celebru... Cred că mi-l amintesc : „A thing of beauty is a joy for ever..."

Mi-am dat seama că prietenul meu nu a înţeles rostul frazei mele. Este întotdeauna foarte greu să porneşti în sus un fir de apă tumultuoasă, mai ales când este vorba de firul gândurilor. Am tăcut, deci, pentrucă ar fi însemnat să-i vorbesc o limbă streină. Căci el nu ştia poate nimic despre Selene, luna, nu ştia că va coborî şi în noaptea aceea pe pământ şi că dorinţa mea era să-şi regăsească dragostea, în mine.

Privirile ne rătăceau departe, pe orizontul colţurat, al unor acoperişuri şterse de culoare, reduse la simple reliefuri geometrice, cu muchiile accentuate de lumină. Iar străzile şi casele se pierdeau într'un fel de ceaţă cu aparenţă lichidă. Aşa cum le vedeam, înecate în lumină, acele acoperişuri de oraş păreau epave nesigure, purtate de valuri. Deasupra lor, ca o rămăşiţă a unei lumi pierdute. Biserica Neagră, contur întunecat, se ridica neclintită. Globul de alamă de pe acoperişul clopotniţei avea pâlpâiri de flacără în noapte.

Din când în când, în clipe cadenţate, o frunză uscată, căzută lin şi legănat, atingea pământul, cu un sgomot de sbor de păsări, iar sunetul plin, atât de apropiat că îl simţeam parcă înăuntrul nostru, al căderii unei castane, stârnea ecouri, întrerupând gânduri hoinare. In felul acesta, din visări şi tresăriri, paşii ni se îndreptaseră, dela sine, la poalele vechilor ziduri, — zidurile cetăţii de altădată, care se ciopleau cu asprime în oglinda neagră a cerului. I-am privit îndelung acel cer al tuturor stelelor. O dâră de aur dănui câteva clipe, se destrămă, se prefăcu în pulbere pentru a se topi în nefiinţă : a căzut o stea.

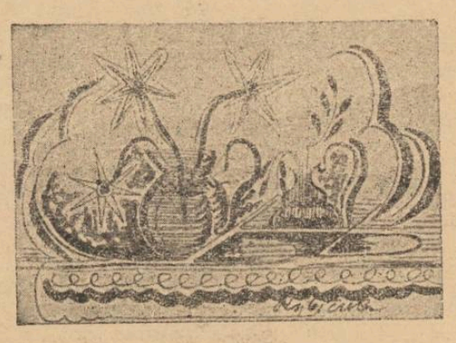

— Pune-ţi ceva în gând. Se va îndeplini. Am stat o clipă să gândesc, să judec, să cântăresc. Mi-am surâs apoi, cu tristeţe. Ce fericire că nu mai există minuni şi zâne. Ar fi fost un chin să mi se spună, ca în poveste: Iţi voi împlini trei dorinţe. S'ar fi stârnit în capul meu un vârtej ameţitor, care m'ar fi făcut să surâd dureros ca şi acum. Ce ar putea umple trei dorinţe, când la fiecare pas te împresoară mii de nevoi, mii de intenţiuni nerealizabile. Ce mi-ar putea împlini zâna din dorinţele mele nebune, când nu sunt de multe ori în stare să duc la bun sfârşit cele mai uşoare năzuinţe. I-aşi fi cerut poate Fericirea. Ar fi putut să-mi răspundă cu sprâncenele încruntate că e necinstit şi neserios să ceri fără să ştii un lucru neîntrezărit de oameni, că mii de ani de chinuri zadarnice pentru ajungerea Imposibilului nu se pot şterge pentru capriciul unei clipe, că sunt întocmai ca acel copil care vrea să atingă luna, crezând că e un lampion atârnat de fereastră. Dacă zâna ar fi avut oarecari noţiuni de filosofie, ar fi continuat (pentru a se scuza că nu-şi ţine angajamentele) să spună că dorinţele sunt făcute pentru a rămâne dorinţe, că atunci când mediocritatea vieţii îţi dă deslegarea lor, ceeace ţi s'a înfăptuit pare atât de palid faţă de aşteptările tale încât ai impresia că ai fost păcălit, că, însfârşit, Fericirea nu poate exista nici în basme, pentrucă acestea tot de oameni sunt făcute. Astfel că zânei generoase nu i-aşi fi putut cere nimic, după cum nu am îndrăznit să doresc nimic, privind steaua care a căzut. Deşi poate că în seara aceea, în adâncurile mele, nutream o dorinţă...

Un sgomot surd, ca un glas al bătrânelor pietre, ne stărui îndelung în ureche : era râul din jurul cetăţii. Acum ca şi atunci se prăvălea între stânci, cu vuet. Simţeam emoţia stârnită de apropierea mării. Era în seara aceea un calm făcut parcă să te înfioare. La picioarele noastre, întreg oraşul se întindea, încremenit.

— Ar fi interesant de făcut un studiu asupra lunii. Nu luna pisicilor şi a coperişurilor, nu luna rece, albastră, argintie, portocalie sau mai ştiu eu cum, nici măcar luna-smântână din tabloul lui Van Gogh. Ar trebui evitată mai ales luna poeţilor, îndrăgostiţilor sau criminalilor. Nicio atenţie deosebită chiar lunei-indiferente, ca toată natura, din Vigny...

— Bine, dar atunci ce-ţi rămâne ?

— Un singur lucru demn de luat în seamă: luna-simbol. Ai să-mi spui că asta înseamnă luna-poeţilor. Te înţeli . Vreau să vorbesc de luna care a trezit oamenilor nu atât imaginea frumosului, cât pe aceea a religiei sau chiar a mitului. Forma aceea de inspiraţie primară, departe de rafinamentele literaturii... Dacă vrei, luna care „a împletit cununa" ciobănaşului nostru, acea stăpână a nopţii, sau luna mitologiei... Asta din urmă, cred chiar că e cea mai interesantă. Ce este destul de ciudat e faptul că acest astru, ale cărei faze şi mişcări pot fi prevăzute matematic, ale cărei orbite sunt întotdeauna aceleaşi, a dat întotdeauna impresia unei dezordini a haosului, a fost din cele mai vechi timpuri Astrul Vagabond. Luna a căutat totdeauna. Isis rătăcea pentru a aduna frânturile trupului lui Osiris, iar Selene...

In timp ce vorbeam, paşii ne purtaseră la Turnul Negru. De când eram copil, atât numele cât şi înfăţişarea lui trufaşe îl încărcau cu tot ce era îndeajuns pentru a-mi chinui nopţile şi a-mi stârni imaginaţia spre legendă şi fantasme. Acum, din nou în faţa lui, aidoma ca altădată, cândva, nu mai ştiu când, în orice caz de mult, de foarte mult timp, mai înaintea copilăriei mele sau multor alte copilării, întors nu cu ani ci cu veacuri în urmă, m'am revăzut, umil pelerin, bătând cu teamă la porţile neprietene ale Burgului. Eram înfometat şi calul meu obosise. Acum însă nu mă mai pot teme. Totul e ruină; pe ferestrele înguste, pe unde altădată se arunca plumbul topit asupra duşmanilor, cresc acum muşchiul şi florile de stâncă.

Totuşi, apropiindu-mă am zărit o lumină la una din ferestre. Era o lumină puternică şi albă. Zidul întunecat, de o tăecere adineauri sinistră, căpătase un aer de casă în sărbătoare. Un vânt slab, cu miros de frunză uscată — mirosul acela de carte veche şi de biserică părăsită — părea a aduce dintre creneluri o vibraţie de coarde. Muzica unei petreceri... Se auzeau acorduri de violă, prelungiri de harfă. Trubadurii închinau un nou cântec de dragoste frumoasei castelane...

Prietenul meu mă opri: — Te-ai uitat la fereastra din turn ? Ai văzut ce ciudat bate luna ?

Cu păreri de rău, acorduri şi trubaduri se topiră în suflul vântului. Era într'adevăr luna care se furişase printre crenelurile turnului, oprindu-se în faţa unei ogive, de unde îşi arunca flacăra înghetată. In îngustimea ferestrei, un păianjen îşi ţesuse pânza. Acum, sub sfâşierea vântului, vălul presărat cu fire de argint se clătina uşor, ca o perdea în faţa unui geam deschis... Mă lăsasem dus de gânduri. Nu mă puteam hotărî la cruzimea adevărului. Cum puteam crede că toată feeria, tot aerul acela sărbătoresc cu care se învestmântase turnul în ruină nu se datora decât unei singure raze de lună, dibaciu proectată printr'o spărtură de perete, năpădită de buruieni şi de pânze de păianjeni...? O singură rază de lună îmi trezise atâtea gânduri, răscolind ascunzişuri de suflet. O Rabbetna, Baalet, Tanit, Anaitis, Astarté, Derceto, Astoreth Mylitta, Athara, Elissa, Tiratha... Par les symboles cachés, par les cistres, résonants, par les sillons de la terre, par l'éternel silence et par l'éternelle fécondité, dominatrice de la mer ténèbreuse et des plages azurées, o Reine des choses humides, salut! Que tu tourne légèrement autour de l'ether impalpable...". Ştiam cândva tot pasagiul din **Salambo** pe dinafară.

De data aceasta eram sigur că totul vine dela mine, din mine, spontan, creat pe moment de sufletul meu de păgân, împins spre idolatrie. Eram îndrăgostit de ea. O căutam şi trebuia să o găsesc. Căci dacă Selene putea coborî în fiecare noapte asupra trupului adormit al iubitului ei, acesta, în visele lui tulburate nu o putea cuprinde niciodată. Era deajuns să întindă braţele, pentru ca fiinţa ei de abur şi fum să se facă nefiinţă. Nemurirea la care îl sortise dragostea era totdeodată nemurirea suferinţei sale. Mi-ar fi plăcut să transform puţin legenda, să o fac şi mai tristă: să dau lui Endymion nemurirea şi tinereţea, fără altă condiţie decât aceea a veşniciei dragostei sale. In loc de a dormi, tânărul păstor ar porni o călătorie de veacuri pentru a-şi căuta idealul. Ar cunoaşte toate ţările, toate vremurile, ar fi primit cu onoarea cuvenită Tinereţii şi Frumuseţii, pretutindeni. Impăraţii răsăritului îi vor da aur, păsări rare cu penele muiate în soare. Din ţinuturile cu gheţuri i s'ar trimite blănuri şi femei cu ochii de culoarea mării. Stăpânitorii apusului îl vor primi la Curtea lor, îl vor învestmânta în catifea şi în mătăsuri de preţ. Va călători pe mări de smaragd, în corăbii de trandafiri cu pânzele de purpură, apărat de armura timpurilor medievale, va dormi în cele mai bogate palate şi cele mai răcoroase grădini, va cunoaşte femeile cele mai frumoase, va fi iubit pretutindeni şi rugat să rămână. Nu se va putea opri, însă, nicăeri. Iar tot Frumosul pe care îl va cunoaşte nu-i va lăsa în suflet decât părerea de rău că trebuie să-l părăsească. Nădejdea însă nu şi-o va pierde niciodată şi cu ea va străbate eternităţile.

Imi veniseră chiar în gând câteva fraze care păreau un fragment de povestire. Le repetam aşa cum le învăţasem parcă pe dinafară, dintr'o carte veche cu slove înflorite. „...Şi în seara aceea de toamnă târzie, Călătorul se apropie cu îngrijorare de zidurile trufaşe ale Castelului Negru. Totul era tăcut; întreaga clădire părea nelocuită. Totuş aceeaşi nădejde, care de veacuri îl mâna în rătăcirile lui de fiecare noapte, îi spunea că de data aceasta poate că nu se va înşela. Privirea lui neliniştită descoperi sus, în apropierea crenelurilor părăsite de paznici, o lumină ce se legăna odată cu perdeau sburată de vânt. Fără să ştie nimic, avântându-se în necunoscut, bătu la poarta ferecată privind lumina pâlpâitoare ca un liman al suferinţelor sale..."

Pădurea începuse să prindă viaţă : prin spatele copacilor umbrele alungau lumini, pe sub frunze alerga un suflu şuerat de reptilă. In seara aceea eram însă în neputinţă de a încerca teama. Acolo unde aşi fi putut descoperi voci tulburătoare sau forme ostile, nu puteam vedea decât jocul capricios al luminii din Lună. Intreaga fire părea îngenunchiată sub semnul ei. S'ar fi putut întâmpla supranaturalul fără să mă simt nici măcar tulburat. L-aşi fi primit ca ceva firesc, iar nu ca un efect al groazei sau al imaginaţiei exaltate. In sinea mea pot mărturisi chiar că îl doream.

Astfel că nu mi s'a părut ciudat când umbra turnului m'a urmărit, la întoarcere. Privind o clipă în spate, am văzut poarta — zidită de vreme uitată — deschizându-se şi închizându-se la loc, cu repeziciunea unei sclipiri. O formă albă se furişase afară In urma mea înainta acum cu paşi liniştiţi o femee plămădită parcă din raze de lună. Purta o rochie de apă argintie pe care părul despletit schiţa fulgere de aur.

Cu o privire pierdută, privirea orizonturilor adânci, se îndrepta spre mine fără să mă vadă.

Am întins braţele spre ea. Dar fiinţa ei de abur şi fum a străbătut braţul întins fără să se destrame. Pe mâna mea... un fior... atâta tot.

Privirea mi-a stăruit în urmărirea femeei de ceaţă până ce s'a pierdut în depărtare...

NOTE ~~germane~~.

scriitorul, poetul şi cugetătorul simte imperioasa necesitate să o spiritualizeze intrând astfel în direcţă şi, deci, creativă legătură cu însuşi destinul cuprins în această apocaliptică arătare pe care o cunoaştem intens.

Până în adâncul cel mai permanent al vieţii îşi coboară fierul şi focul răscolitorul, oţelitorul războiu.

Viaţa însă, dură sau cotidiană sau idilică sau plină de nostalgiile necunoscutului, — sublniem: „nostalgii ale necunoscutului", deoarece şi el e o ţară a sufletului nostru şi patrie a zilelor către cari ne trudim mersul, — viaţa însă îşi vede neturburată de ale ei.

Astfel un Jürgen Rausch *în* Lebenslied *(Cântecul vieţii), îi intonează sobrul imn al întrebărilor de totdeauna spre a se şti, în cele din urmă, numai verigă în lanţul generaţiilor, — iar un* Georg Britting, Fritz Knöller şi Herbert Strutz *se întorc deadreptul la izvoarele inspiraţiei obicinuite: peisagiu, anotimp, indeletnicire omenească.*

Numai dragostea pare absentă, deşi, indirect, o simţi statornică dincolo de cântecul strunelor lirei.

DAR, CEEACE

am observat mai de mult şi nu numai în paginile acestei reviste, este zelul câtorva nume, — zel cu atâta mai nobil cu cât e cu desăvârşire desinteresat, — de a aduna şi pune sub titlu comun totul ce poate fi cugetarea exprimată aforistic de către marii scriitori şi filosofi germani.

Ca o seră de flori rare te întâmpină breviarul întocmit de Erich Brock **şi intitulat** Sinnsprüche aus dem deutschen Schrifttum **(Cugetări din scrisul german).**

Hamann, Nietzche, Gertrud le Fort, Ernst Jünger, Carol ne von Humboldt, Lichtenberg, Jakob Böhme, Kleist, Goethe, Hegel, Gottfried Keller, Matthias Claudius, Herder Höldelin Schiller, Friedrich Schlegel, iată nume adunate dedesubtul juvaerurilor de cugetare cuprinse în cele patru pagini de revistă.

Citeam, nu odată, cugetări valoroase apărute în modestele rubrici ale cotidianelor noastre.

Ce ar fi dacă cineva, cronicar atent şi neobosit, şi-ar face o datorie din publicarea, măcar de trei patru ori pe an, a unor asemănătoa e antologii din scrisul autorilor români. Ne-am convinge că nu suntem chiar aşa de lipsiţi de cugetare cum s'au obicinuit a crede şi susţine unii dintre adversari. Iară în afară de acestea ne-am mai încredinţa că maxima e un gen mult mai căutat, decât se presupune.

TRAIAN CHELARIU

DAS INNERE REICH

(Reich-ul interior, adică sufletesc), revista pentru poezie, artă şi viaţă germană, editată de *Paul Alverdes,* aduce, în cele două caiete, (I) pe Mai-Iunie şi (II) pe Iulie-August 1942, un material ales şi de nobilă ţinută din care reţinem, — fără a neglija colaborarea prozatorilor: (I) *Gerd Gaiser* (Die Unvollendeten), *Josef Leitgelb* (Am Rande des Krieges), *Heinrich Zillich* (Bruno Brehm zum 50. Geburtstag), *Josef Oberberger* (Bilder aus der Ukraine), (II) *Hans Grimm* (Northcliffer Ende), şi iarăşi *Josef Leitgelb,* (continuarea la Am Rande des Krieges), — contribuţia nouă şi severă a poeţilor: (I) *Franz Tumler* (Im Kleid des Soldaten), Bodo Schütt (Das Konzert), *Georg Britting* (Frühling), *Georg von der Vring* (Altes Rubinglas şi Abschiedsnacht), *Gerd Gaiser* (Klage, Ukrainisches Lied şi Die Freiwilligen), (II) *Hermann Claudius* (Harfenlied), *Jürgen Rausch* (Lebenslied) şi *Fritz Knöller* (Im Baltenland).

„IM KLEID DES SOLDATEN"

(In haina oşteanului) de Franz Tumler, *e un ciclu de şase poeme, dintre cari ultimul,* Sprüche *(Cuvinte) constitue şi el o serie de 12 poeme mici.*

„Tată, şi tu ai purtat un timp această îmbrăcăminte" — sună versurile intitulate Anruf *(Chemare) — „şi atunci a fost în faţa duşmanului. La fel şi tu bunicule şi tată tău la fel, spuneai; şi tată miresei mele şi tată lui; cu toţii. Aceasta e viaţă bărbătească şi aşa a fost ea, întotdeauna, la noi, chiar şi acolo unde se sfârşeşte: a bărbatului. Deaceea draga lume nu ne este mai puţin preţuită. Deaceea nu ne-a zburat, din priviri, pentru timp îndelung, gingăşia şi frumuseţea; şi azi încă, prin nopţi până departe clare, ne uităm, în sus, de pe pământul bătrân".*

SAU, CATEVA MOSTRE DIN „CUVINTE"

„Cine vorbeşte de cele viitoare
cu propriu-i glas ?
Străbunii nu ridică pecetea
[de pe gură.
Cel ce vine prin vise
vesteşte numai tăcere.

*

Fiindcă ziua cere cuvânt
vorbesc.
Vorbesc fără de nume
şi de unul singur,
încerc să-mi câştig
vorba adevărată.

*

Dar, voi, prieteni !
voi ce cu un pas înainte
staţi în vânturi mai reci,
voi sărăciţilor şi neadăpostiţi :
Nici o literă nu vă ajută.
Putere s'aveţi, forţă şi minte
pentru a războ !
Vouă vorbesc.

*

Vă lipseşte mângâierea ?
Duceţi, numai voi,
renunţarea neagră.
Sensul nu înfloreşte
celor ce vin,
numai: ce e destul.

*

Dacă deci ne-om întoarce acasă
nu întrebaţi.
Intrebaţi: dacă supravieţuim
şi: închideţi gura
celui ce nu crede.

*

E o poezie abruptă, virilă, ca un zăngănit de spade sau ca exploziile îndepărtate ale obuzelor ce-şi trimit, vijelios, schijele dornice de trup. Dar e şi vers la capătul căruia sufletul îţi vibrează lovit ca un scut de oţel.

De altfel lirica de războ germană e, deadreptul, descântec desprins din lumea străvechilor incantaţii gotice. Să ne imaginăm o săgeată care se frânge în propria noastră carne şi devine durere pe care am exprimat-o cu vorbe, geamăt şi conjurare. Sau să ne imaginăm un şir de fraze, nu prea lămurite, dar la amuţirea cărora începe sunetul unor coarde pline de cântec proorocitor, — dârz şi rece la prima vedere, dară zvâcnind focul însuşi dedesubtul lavei şi însăşi patima în arderea căreia se îndoaie şi se îmblânzeşte destinul provocat la luptă. Aşa este poezia de războiu a generaţiei germane actuale.

Duioşia care ne place poate prea mult e exilată din formă şi conţinut. Cântecele nu cântă. Ele spun. „Spun" e acum prea mult zis. Ele lovesc sufletul, cu dăiţi şi clocane vrăjite şi-i sparg învelişurile obicinuinţelor. Il deschid ferestre noi. Inspre lăuntrul lui întunecat. Pun dinamita ritmului brut şi brutal unde sensibilităţile rezistă mai cu încăpăţânare. Operaţia ar părea barbară. Dar rezultatele sunt adevărate întremări, adevărate băi de călire şi îmbogăţire a metalului psihic din conştiinţa cetitorului.

Formalmente, cuvintele se aleg printr'un fel de dură înrudire a sunetelor, iară sunetele duc stânci de sensuri.

„Wer herrscht
erwidre die Kraft ?
Er sammle Zeichen um sich
heimlicher Orden,
damit er, Fortzeugender,
[sich gewinnt
Dauer,
wo er das Sieb
guter Art
und Weihe,
selbst der Geweihte".

(„Cine stăpâneşte, să răspundă la forţă! Adune semne în jurul său, ale ordinelor ascunse, pentru ca, Zămislitor, să dobândească durată, acolo unde întinde sita, bună şi sfinţită, el sfinţitul").

Traducerea pe care am încercat-o e acu interpretare, căci, urmăriţi originalul, şi veţi vedea că i se pot da şi alte înţelesuri. Şi tocmai în această multiplă putinţă de tâlcuire rezidă inedităul noii lirice care nu are nimic comun, — fiindcă se găseşte la polul opus, — cu estetica verlaineană din „de la musique avant toute chose".

BINEINŢELES

poezia, fiind în mare măsură şi chestiune de temperament, strofele se vor deosebi dela poet la poet.

Iată, spre exemplu, accentele unui *Gerd Gaiser* sunt mai minore :

„Nu jelesc după tine, prietenul meu.
Nu fiindcă eşti mort.
Căci mai bună
ca aceasta, împuşcat prin frunte nu este
nici o moarte a coifului.
Jelesc
fiindcă a rămas atâta iubire menită ţie
atâta
din ce am iubit.
Aşa de dulce va fi lumina
verilor viitoare.
Tu însă te-ai dus
tot către noapte..."
(Klage-Bocet)

sau:

„Cântec ucrainian,
nu strigăt de arme: bătaie de aripi.
ale unor paseri, delicate după sunet

IN ORICE CAZ

şi nu numai din cuprinsul acestei reviste, se poate constata, cu suficientă răzvedire, că războiul, ca orice uriaşă încordare şi pătimire omenească, nu este numai temă pentru scriitorii, poeţii şi gânditorii nemţi, nu numai pretext pentru literaturizare şi filosofare, ci atinge pe care

Cronica literară

POEZII (ediție definitivă) de LUCIAN BLAGA

(Fundația regală pentru literatură și artă, București 1942)

Publicarea în ediție definitivă a poeziilor și operei dramatice a d-lui Lucian Blaga înseamnă un moment recapitulativ de cea mai mare importanță nu numai în scrisul autorului — aceasta se înțelege dela sine — dar și în literatura românească dintre cele două războaie. Felul poetic al d-lui Lucian Blaga, alături de al d-lor Tudor Arghezi și Ion Barbu, a pătruns cel mai adânc în conștiința cititorilor, determinând consecințe care se pot urmări pe toată întinderea liricei noastre în ultimii douăzeci de ani.

Acum, când putem cuprinde cu o privire retrospectivă, tot peisajul străbătut de itinerariul liric al d-lui Lucian Blaga, ne putem da seama de consecvența admirabilă cu care această operă confirmă, în expresia ultimă a ediției definitive, făgăduiala debutului din 1919, cu *Poemele luminii*. Mai mult chiar decât o făgăduială, era un angajament prin care — cu ceva din solemnitatea proclamativă a manifestului — tânărul poet se lega față de propriu-i destin :

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
și nu ucid
cu mintea tainele, ce le'ntâlnesc în calea mea
în flori, în ochi, pe buze ori morminte.
. . . . . .
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină —
. . . . . .
și tot ce-i ne'nțeles
se schimbă'n ne'nțelesuri și mai mari
sub ochii mei —

Din cestălalt capăt al perspectivei în care cuprindem acum opera poetică a d-lui Lucian Blaga, versurile citate se proectează într'o semnificație profetică, anticipatoare. Taina lumii — ca să spunem cu vorbele poetului — a sporit prin adaosul de taină al poeziei. Cu ce înfiorare suntem aduși să o recunoaștem și să-i mărturisim prezența, în acest exemplu din „La cumpăna apelor" — penultima din cele șase plachete publicate succesiv, între 1919 și 1938, iar acum, cuprinse toate în volumul unic al ediției definitive :

In mijlocul dimineții stă taurul neînjugat.
Stăpânește un câmp. Lucește ca o castană proaspăt cojită.
Printre coarnele lui soarele vine în sat.
Lângă apă lină stă în puterea zorilor taurul
nemișcat. Înălțat și frumos.
E ca Isus Christos :
lumină din lumină, Dumnezeu adevărat.

(Lumină din lumină)

Ce departe ne aflăm de plasticitatea descriptivă a naturalismului ! Cele două strofe sunt ca și o prinsoare : misterul în plină lumină. Cine-și poate permite să parieze cu atâta îndrăzneală și superbă generozitate — totul pentru tot — decât poetul ? In așteptarea poeziei, el folosește întâiu, fără premeditare aparentă, mijloacele expresive ale plasticei directe, adică :

In mijlocul dimineții stă taurul neînjugat.
Stăpânește un câmp. Lucește ca o castană proaspăt cojită.

Pân'aici, s'ar putea spune : un poet animalier, echivalentul în poezie al unui Paulus Potter. Dar deja, așezarea taurului „în mijlocul dimineții" depășește posibilitățile artistului plastic, favorizează impresia de *stăpânire*. „In mijlocul dimineții" este o intuiție de poet, centrul ideal din care se va înălța în suprafirească frumusețe, taurul. Dar iată, brusc, *altceva :*

Printre coarnele lui soarele vine în sat.

Ca într'o ascensiune aeronautică, plastica naturalistă a rămas departe, în urmă sau undeva, sub noi. Acest altceva este poezia care vine parcă printre coarnele taurului, odată cu soarele, — atât de strălucitoare că n'o putem privi în față. Admirabil simbol : misterul poeziei expus în cea mai neîndolnică lumină, dar atât de strălucitoare încât orbește privitorul și apără taina, — nu o trădează, ci o sporește. Frumusețea misterică a poeziei inundă vorbele din carte, ca un har mărturisind certitudinea revelației. Acum, perspectiva care în elementele ei putea să pară plastică se întregește, însă transfigurată prin puterea sugestivă a semnificației, de esență pur poetică. Misterul poeziei țâșnește din misterul total al existenței, fără intermediul aparent al vreunei transpuneri sensibile, ca o lumină din altă lumină. In strofa următoare inspirația atinge o liniște contemplativă suprafirească, un calm hieratic — calmul certitudinei. Tot ce e recunoscut frumos, devine comparabil, prin atributul frumuseții originare din care se împărtășesc deopotrivă lucrurile frumoase :

Lângă apă lină stă în puterea zorilor taurul
nemișcat. Înălțat și frumos.
E ca Isus Christos :
lumină din lumină, Dumnezeu adevărat.

Astfel misterul rămâne mai departe ceea ce este. Cine s'a învrednicit să-i fie dată revelația lui, îl poate doar recunoaște ca atare și semnala celorlalți, nefiindu-i îngăduit mai mult. Difuzarea misterului ar însemna un sacrilegiu de neiertat. Bănuim și simțim teama sacră a poetului că acest lucru s'ar putea întâmpla, din îndemnul cuprins în ultima strofă a poemului „Pasărea sfântă", unul din cele mai tulburătoare simboluri ale poeziei :

Din văzduhul boltitelor tale amiezi
ghicești în adâncuri toate misterele.
Inalță-te fără sfârșit,
dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi.

Altădată, revelația tainei creiază o complicitate misterioasă și surâzătoare :

Omule, ziua de-apoi
e ca orice altă zi.
Indoaie-ți genunchii,
frânge-ți mânile,
deschide ochii și miră-te.
Omule, ți-aș spune mai mult,
dar e'n zadar, —
și-afară de-aceea stele răsar
și-mi fac semn să tac
și-mi fac semn să tac.

Iată enunțarea tainei : „ziua de-apoi e ca orice altă zi". Ziua judecății din urmă decăzută din excepționalitatea ei calendaristică pentru destinul stirpei omenești, echivalată cu „orice altă zi". Calendarul reprezintă doar o semnificare convențională a timpului, a soartei noastre comune. Prilejuri sărbătorești nu sunt doar acelea însemnate cu filă roșie. Duminică e în fiece zi, minune, mister. Imaginea apocaliptică a zilei de-apoi stimulează senzaționismul profan, satisfăcând o nevoie de extraordinar, dar inițiatului fiece zi îi apare ca un prilej de nesfârșită mirare — o mirare ca și rituală :

Indoaie-ți genunchii,
frânge-ți mânile,
deschide ochii și miră-te.

Intr'o astfel de privire, în care „ziua de-apoi e ca orice altă zi", ne putem mira nesfârșit noi înșine, pătrunși de revelația misterică a inițiatului, dar nu ne mai poate surprinde, că taurul stând „în puterea zorilor" nemișcat, — „înălțat și frumos, e ca Isus Christos".

Sub semnul tainei din care se împărtășesc deopotrivă toate lucrurile, tot ce există comunică în creație :

In chip de rune, de veacuri uitate,
poart'o semnătură făpturile toate.
. . . . . .
Stane de piatră, jivine, cucută
poart'o semnătură cu cheie pierdută.
. . . . . .
Rune, pretutindeni rune,
cine vă'nseamnă, cine vă pune ?
Făpturile toate, știute și neștiute,
poart'o semnătură — cine s'o 'nfrunte ?

„Cine s'o 'nfrunte ?" — (dialogul continuă, poate continua la nesfârșit) — căci semnătura de taină e o determinare, o soartă un blestem :

Nimic nu vrea să fie altfel de cât este.
Citiți „poate" în loc de „vrea":
e strigătul cel mai desnădăjduit

Dar la poetul român, refuzul de a participa la „marea trecere", intrând în istorie, în continuitate, e limpede rostit :

Pe căile vremii se duc și vin
cu pas adânc ca de soartă
albe fecioare și negre fecioare :
îndemnuri cerești
să fim încă odată,
să fim încă de-o mie de ori,
să fim, să fim !
Dar eu umblu lângă ape cântătoare
și cu fața 'ngropată în palme — mă apăr :
eu nu ! Amin.

Totuși, ceea ce din punct de vedere logic atinge paradoxalul, *există* într'o ordine misterică Tăgăduiala, stearpă în ea însăși, uită să mai dea replica, atunci când tăgăduitorul inițiat îngenunchiază și se miră, în fața misterului.

MIHAI NICULESCU

FLORI de MUCEGAI

Gândurile mele nemărturisite,
Le-am așternut ades în lungi poeme.
Dar n'ai știut întârziind pe buche
Să înțelegi tristeți ierusaleme.

Poate-ai zâmbit, cu'n simplu gest din umeri
Poate-ai semnificat : Copilării !
Dar n'ai știut să lăcrămezi cu mine
Pe izul strâns pe anii mei pustii.

Cumași fi vrut să-ți simt îngenunchierea
Prin vechi utrenii fără de 'nceput,
Să te adun mireasmă peste vremuri
Ce cresc în umbra unui vechi trecut !

Dar în târziu cu umeri de 'nserare,
Mai mult mă plec tristeții fără grai.
Iar peste versul strâns în vechi hrisoave
Cresc nerostite flori de mucegai.

MARIA-CONSTANTINESCU-PITEȘTI

CÂINELUI MEU

Niciodată n'am să te învăț
Despre Grecii vechi, despre Bizanț;
Nici armetici strâmbe câte știu...
N'am să-ți cumpăr niciodată lanț.

Un zăvoi, două grădini de prun,
De-ajuns au să-ți rămâie patrii.
Cele-atâtea puncte cardinale
Ți-or sluji doar, în răstimp, să latri.

Osebit decât stăpânul, ram
Delicat și stea în zări să'nveți.
Când ți-o fi în voe să strigi ham !
Ori s'adormi în seri și dimineți.

N'ai să știi de tropic, de ocean —
Doar la poarta mea ținti-vei geana.
Fluturii ți-or fi aeroplan
Și-un pârâu secat Mediterana,

Ignorând pe Buda, pe Hristos
Și evoluatele credinți,
Când ți-o smulge cel din urmă os,
Tu să-ți rupi aproapele 'ntre dinți.

I. CALBOREANU

NOEMBRIE

Soare vestel, soare vechi
Cât o palmă de înalt,
Il iau plopii de urechi
Fără scară, fără salt.

E bolnav de veșnicii —
Câte-a tors și-a îngropat,
Câte umbre și stihii
Intre timp a destrămat.

Soare umil, soare mic
Cât o ancoră abea
Infloritu-i-a în spic
Dulcea somnului zăbrea.

O să doarmă iar blajin
Undeva, adânc și cald,
Rotunjindu-ne cu chin
Pentru mâine alt smarald.

ION PENA

CANTECE NOUI

Plicuri goale

De-atâtea și atâtea ori am avut prilejul să poposesc lângă misivele voastre, tineri poeți ai țării și întrucâtva prieteni ai inimii mele, încât lipsa acestor pagini zilnice a ajuns pentru mine un fel de durere. Sertarul care vă păstrează, se desferecă la ore fixe — și cu un zgomot special, pentruca buzunarele și inima mea să se umple de aer tare, de-o boare venită de nicăiri și poate de pretutindeni.

„Cântecele noui", acest ogor pe care tinerețea pură s'a impus ca un indiscutabil adevăr, își trag izvoarele tocmai din aceste cosmosuri mărunte, pe care încrederea unui alt om nou, mi le adresează cu o îndulcitoare afecțiune. Caut între șiruri scânteia rară a talentului; (o, am rămas încă și astăzi același desmet căutător de comori) și ori decâteori am prilejul să aflu măcar un rând întreg, căruia nu-i șchioapătă nici un picior, mă simt un alt om, cu o nouă povară în suflet. Iată dece, zi de zi, din plicurile de toate formele și de toate colorile, aștept un nou descălecat, un capricios salto-mortale în cea mai pură apă a spiritului, în mările fără fund și fără de margini ale Poesiei.

Intre acești poeți, atât de cercetați de modesta noastră pasiune în fiece clipă, se ascund de multe ori și inși care îngrămădesc zeci și zeci de file scrise mărunt și îmbâcsit, izbutind să dea totuși un plic gol, *de-o goliciune de cea mai mare impudoare spirituală. Nu știu dacă e explicabilă emoția cu care deschizi fiecare plic, pentruca în clipa în care cuțitașul a deslipit și ultimul lui colț, să dai în loc de un conținut real, de-o ficțiune existentă, de-un haos care nu se poate defini sau concretiza.*

Plicurile goale, francate, prevăzute cu sigilii, parafe și adrese, sunt, mi se pare, cel mai mare și mai aprig dușman al poesiei pe care cercăm s'o cultivăm aici. In clipa în care așternem pe hârtie aceste linii fugare, am înaintea mea câteva triste exemple, triste nu atât prin repetata lor insistență (iertați, dar ni se pare că expresia aceasta „merge" totuși !), cât mai les prin vântul de secetă care bate dintr'un colț într'altul, prefăcând în cenușe fiece slovă, desfigurând cu cel mai puternic acid fiecare elan. Dacă aș ști că sunt ascultat cu convingere și seriozitate — și nu numai cetit — aș invita la redacție câțiva curioși, pentruca împreună să ne mai convingem odată, pentru a-i convinge pe ei, de acest fapt care se repetă cu stăruința ploilor de toamnă.

La oparte cu plicurile goale! Iată strigătul sincer și hotărît, pe care după o experiență de un an și mai bine îl opune un simplu cercetător de strofe tuturor acelora care vorbind, pe toate vocile, în numele unei Poesii pe care nici măcar nu au văzut-o la față, nici nu au auzit-o ,nu fac altceva decât să ucidă marele ei duh, injectându-i cu stânacciul lor creion sau cu asasina lor cerneală, doze zilnice și dureroase de prost gust sau de pompierism !

Aduceți baloanele cu oxigen!

ȘT. B.

N.B. — Manuscrisele se expediază la redacție, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. Cerem scuze celor ce așteaptă obicinuitele răspunsuri, că îi mai facem să aștepte șapte zile. In numărul de săptămâna viitoare vor apare însă absolut toate; neprevăzute împrejurări ne silesc la aceasta !

Note românești

PREMII PENTRU CREAȚIA DE RĂZBOI

Revista Fundațiilor Regale vestește în ultimul ei număr — din 1 Septembrie 1942 — instituirea a două mari premii, unul pentru poezie și altul pentru proza epică, fiecare în valoare de câte lei 100.000, pentru cele mai bune creațiuni ieșite din experiența scriitorilor tineri în războiul nostru sfânt.

Rostul acestor premii e,—după cum arată d. prof. D. Caracostea, conducătorul Fundației Regale pentru Literatură și Artă, în articolul *Creativitatea războiului*, din fruntea revistei — să stimuleze mai adânc creația literară a războiului. Având certitudinea unei mari edituri plus aceea a unei ample răsplăți materiale, poate că scriitorii noștri tineri vor avea în răgazul lunilor de iarnă tăria de a se sustrage ispitelor efemere, de a încerca să depășească printrun efort adâncit și conștient față de toate responsabilitățile ce derivă din el, literatura de reportaj.

Iar pentru scriitorii noștri ajunși în apogeul creației, cărora anii nu le mai îngăduie să stea în primele rânduri, Fundația Regală pentru Literatură și Artă vestește că pune la dispoziția unui mănunchi dintre ei toate mijloacele materiale ca să poată petrece rodnic o bucată de timp în preajma frontului de azi, repetând gestul lui Alecsandri care s'a dus la Sevastopol.

A apărut :

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

cu următorul cuprins :

D. CARACOSTEA : Creativitatea războiului.
GALA GALACTION : Mărturisire literară.
ION LUCA : Salba reginei.
OVIDIU PAPADIMA : Neam, sat și oraș în poezia lui Octavian Goga.
IULIAN VESPER : Sergentul Ivan.
E. R. DINU : Meduză moartă.
ȘTEFAN IONESCU : Problema libertății și naționalismului european.
DONAR MUNTEANU : Bisericuța neamului.
ION APOSTOL POPESCU : Dorobanțul care a plecat.
VIRGIL CARIANOPOL : Versuri.
VICTOR PAPILIAN : Cântec de pe Amaradia.
D. CARACOSTEA : Ut poesis verbum.
TEXTE ȘI DOCUMENTE
GOLOPENȚIA și ION APOSTOL : Folclor românesc din regiunea Vosnesesc.
COMENTARII CRITICE
V. BENEȘ : Theodor Pallady.
CORNEL REGMANN : Ion Pillat, poet al tradiției.
ACTE ȘI MARTURII DIN RAZBOIUL NOSTRU
MARIA GOLESCU : Cap de linie.

Dulcineea Pelinescu

(Urmare din pag. 6-a)

Numele locotenentului ăsta Preda Buzescu, era pentru mine, cum se spune, un „nom de genre" al eventualilor mei parteneri, dintre care foarte mulți, nu numai că nu se supărau, dar făceau un haz... ce să vă mai spun... că de obicei, îl sfârșeam cu câte un chef monstru că se ducea pomina...

De data asta cel care începuse să se bată cu pumnii în cap, era chiar Petre Bălan, care se grăbise să-și declare adevăratul nume. Necazul cel mare al lui era că nu bănuise la timp smecheria bucureștencei, fiindcă s'ar fi dat chiar el drept locotenentul Preda Buzescu. La ce i-ar fi putut servi însă, acest joc de-a „uite popa, nu e popa", nu-și putea încă preciza în minte, nici el. Regreta numai că nu reușise să obțină mai întâi, adevăratul nume al bucureștencei, rămasă încă tot anonimă în timp ce el nu mai putea minți că nu este chiar Petre Bălan.

Noroc însă că bucureșteanca, mustrată de conștiința ei de „femee fatală" numai când îi convenea, se grăbi să i se adreseze împăciuitoare și demnă ca o sentință pronunțată în ultimă instanță:

— Eh... ho, ho, ho !... Nu vă mai bateți cu pumnii în cap, că iată... De data asta, vă fac eu pe voe, ca să nu care cumva să spuneți că sunt așa și pe dincolo... Să nu credeți că eu sunt o femee fără nume !... Ca „Femeea voalată" de pe vremea când era mama, fată mare... Eu sunt Dulcineea Pelinescu... Așa îmi veți spune și dv. atâta timp cât vom sta împreună la Băile Herculane...

Apoi, tot ea, văzându-l pe Bălan frecându-și ochii ca și cum s'ar fi deșteptat dintr'un coșmar, se îndreptă spre el, ca o felină tropicală și apucându-i capul în palmele ei, încercă să-și apropie și buzele de ale lui...

— Nu vreți să ne sărutăm?... Mi-am pus în cap să vă dovedesc că Dulcineea Pelinescu, nu este chiar o „femee fatală" care să facă să sufere pe simpaticul ei binefăcător Petrică Bălan.

Bălan însă, se grăbi să se desprindă cu șiretenie dintre palmele ei, apostrofând-o cu o frază studiată anume, care pe Dulcineea Pelinescu o făcu să roșească din nou, dar de data asta, adevărat.

— Nu-i adevărat !... Dv. mă minți!... Nu vă chiamă Dulcineea Pelinescu. Numele ăsta este inventat de dv. Nu există, după cum nu există nici numele de Preda Buzescu, inventat tot de dv...

— Vai de mine!... Pe cine am căzut eu?... exclamă ea abia răsuflând.

— E drept că un Preda Buzescu a existat cândva cu adevărat. reveni Bălan stăpân pe situație... Dar când?... acum 350 de ani, că a fost numele unuia din marii căpitani ai lui Mihai Viteazu !... Dar acum se schimbă situația... ce are face, numele căpitanului de atunci, cu numele fals al locotenentului dv. de azi?... Nu vă dați seama că v'am prins?... L-ați șterpelit din dicționarul numelor istorice din Țara Românească. Mărturisiți că este așa cum vă spun eu...

Privind-o apoi cum se frământă zăpăcită de sonoritatea acestui mare nume istoric, Bălan își continuă rechizitoriul cu o autoritate dublată de cea mai crudă ironie.

— Și parcă cu numele dv. credeți c'ați nimerit-o? Așa!.. De unde? Auziți!... Auziți!... Dulcineea Pelinescu!... De unde dracu l-ați mai șterpelit și p'ăsta?... Se poate un cuvânt ca Dulcineea... parcă ați fi Dulcineea de Toboso, muza lui Don Quichotte, să se împreune cu un alt cuvânt așa de amar ca Pelinescu? Mai înțelegeam să vă cheme Urzica Pelinescu fiindcă atât pelinul cât și urzica sunt două plante la fel de infecte la gust... Recunoașteți vă rog, că nici numele dv. de botez nu este adevărat...

Bucureșteanca iar începuse să se enerveze.

— Dar la drept vorbind, de ce țineți cu tot dinadinsul să știți dacă numele meu de botez este sau nu adevărat ?

— Eu?... M'a ferit Dumnezeu!... Nu sunt eu cel care am această curiozitate, după cum vă mai spusei chiar adineaori... Ce are să zică însă, poliția locală când va afla că în loc de Dulcineea, vă chiamă Mița, Lenuța, Didina, Tarsița...

Bucureșteanca îi tae repede enumărarea numelor de femei, exclamând plină de entuziasm ca și cum s'ar fi iertat ea singură de propria ei greșeală de a-și fi declarat în public un alt nume de botez.

— Eh!... ho, ho, ho... că-i adevărat ce spuneți dv... Nu mă chiamă Dulcineea !...

Apoi, apropiindu-se de Petre Bălan, miorlăindu-se ca o pisică în luna Mai, exclamă plină de lirism:

— Vreți să știți care este adevăratul meu nume de botez?... Iată-l... Nu vă mai bateți capul că vi-l spun tot eu... Paraschiva !

Petre Bălan însă, în loc să-și exprime mulțumirea de a-i fi satisfăcut curiozitatea, se încruntă din nou, pentru o clipă după care urmă cea mai duioasă apostrofă din tot timpul discuției lor.

— Vai, vai, vai... Sărmană păcătoasă!... Se poate să vă schimbați cu atâta ușurință adevăratul dv. nume de botez?... Numele patronimic al celei mai ortodoxe creștine, din toate sfintele calendarului nostru?... Dv. nu știați că Paraschiva, în limba grecilor de azi, nu este decât numele Afroditei — zeița dragostei — la grecii de ieri, sau dacă vreți, Venera, cum îi ziceau romanii, strămoșii noștri ?...

Bucureșteanca rămase cu gura și cu ochii căscați de emoția marelui păcat de a-și fi schimbat numele ei adevărat. Probabil că un păcat de mărimea păcatului ei, nu putea fi iertat decât de Patriarhul dela Constantinopol.

Când însă îl puse în curent și pe Petre Bălan, cu grava temere ce-i tulburase mințile, învingătorul zilei, o asigură cu atâta grabă și eloquență verbală, că-i veni și lui să râdă.

— Nu vă fie teamă, că am să-mi calc pe suflet și am să vă iert eu în locul Patriarhului ăsta, despre care am auzit că nu iartă păcatele decât în schimbul unor foarte mari sume de lire turcești...

— Oh ! Doamne, Doamne !... Bine că m'ați iertat !

— Stați că nu v'am iertat încă definitiv... Am să vă iert, dar numai cu o anume condiție... Una singură doar...

— Care anume? îl întrebă ea grăbită de cea mai legitimă curiozitate a zilei..

— Imi jurați că-mi veți îndeplini condiția ?

— Vă jur !

— Ei, bine... Să-mi jurați că după plecarea mea de aici să-mi faceți cinstea să mă uitați definitiv, închipuindu-vă în schimb că la Băile Herculane ați găsit chiar pe adevăratul locotenent Preda Buzescu, pentru care, de altfel, și veniserăți... Iată tot ce pretind să-mi jure o bucureșteancă tânără, frumoasă, și cu „vino'ncoace"...

— Jur !... Jur c'am să fac așa cum mi-ați dat ordin !...

După plecarea lui Petru Bălan, dela Băile Herculane însă, Dulcineea Pelinescu, ca orice bucureșteancă autentică, nu-și ținu promisiunea dată binefăcătorului său, uitându-l definitiv. In schimb își uită că adevăratul ei nume de botez era Paraschiva și ca atare, ce făcea, ce dregea... aproape în fiecare noapte ea își descoperea tot câte un alt nou Preda Buzescu, la Băile Herculane.

ION MINULESCU

Dulcineea Pelinescu

de ION MINULESCU

Din taxiul ce se opri în poarta hotelului Severin coboară extrem de bine dispusă o bucureşteancă tânără şi frumoasă, îmbrăcată într'o rochiţă de toile, coloarea sorcovei, cu părul prins într'un turban de mătase roşie şi cu ochii ascunşi sub lentilele fumurii ale unor ochelari pentru soare. Sub braţul stâng îşi strângea nervoasă umbreluţa de celuloid verde, iar din geanta de piele neagră, mare cât o mapă ministerială, degetele unor mănuşi mototolite, apar sfioase ca nişte puşcăriaşi din dosul unei ferestre zăbrelite. Mâna dreaptă, şi-o rezervase probabil pentru eleganţa gesturilor cu care avea să-şi complecteze insuficienţa verbală.

Portarul o salută respectuos cu şapca până la pământ în timp ce piccolo-ul hotelului — se repede cu cea mai autentică abilitate profesională ca să-i scoată bagajele din taxiu — două geamantane încărcate doldora şi o cutie rotundă pentru pălării.

— Du-le'n odaia domnului locotenent Preda Buzescu, se adresă ea piccolo-ului.

Spontana intervenţie a portarului însă o cam pune pe gânduri.

— Mă ertaţi coniţă... dar domnul locotenent Preda Buzescu nu locuieşte la hotelul nostru.

— Cum se poate! exclamă bucureşteanca nedumerită. Nu este ăsta hotelul Severin?

— Da, da... Hotelul Severin, ăsta este... Numai că în hotelul nostru nu se găseşte niciun domn locotenent cu numele Preda Buzescu

— Eşti sigur?

— Ce Dumnezeu! Doar sunt portarul hotelului Severin, de cincisprezece ani. Imi cunosc clienţii ca pe nasturii dela lirea.

— Extraordinar! exclamă bucureşteanca din ce în ce mai enervată. Doar mi-a lăsat vorbă la despărţire... alaltăeri... că-l găsesc la hotelul Severin...

In timp ce portarul se mărginea să ridice numai din umeri, fără să mai răspundă altceva, un tânăr îmbrăcat într'un costum de sport, care întâmplător se găsea şi el în poarta hotelului, îşi ciuleşte urechile instinctiv ca un câine de vânătoare. Piccolo-ul care-i prinsese gestul, exact în clipa când depunea pe trotuar ultimul bagaj al bucureştencei — cutia cu pălării — îndrăsneşte să-i explice portarului, care, tăcut continua să-şi privească problematica clientă bucureşteancă.

— Imi daţi voe domnule portar!... Poate că domnul locotenent Preda Buzescu pe care-l caută coniţa la hotelul nostru să se fi aranjat mai convenabil la sanatoriul militar Regele Ferdinand.

— Auzişi domnule portar? îl întrebă bucureşteanca, spontan şi aproape refăcută.

— Auzii doamnă... Cum să n'aud că doar nu sunt surd!... Numai că nu vă supăraţi, dar eu personal, nu mă interesez de cât de clienţii hotelului nostru.

— Ba zi mai bine că nu-ţi plăcură ochii mei... se grăbi ea să-l mustre, ridicându-şi ochelarii fumurii depe ochi, cu un gest de cea mai specifică cochetărie bucureşteană... Apoi, după o pauză, atât cât îi trebuise să-şi schimbe dispoziţia, adăogă: —

— Dar la urma urmelor, lăsaţi-l pe mine... Am să-l dibuesc eu singură şi fără concursul dv... L-am descoperit cu acum un an, pe plaja dela Varna din Bulgaria, şi anul acesta, n'am să-l găsesc eu tocmai la Băile Herculane din România?

Intre timp, tânărul sportiv din poarta hotelului, care la început se mulţumise numai să-şi ciulească urechile, de data asta continuă să surâdă ca şi cum s'ar fi distrat gratuit pe socoteala unor adevărate personaje de comedie bufă. Portarul şi piccolo-ul amuţiseră parcă deopotrivă amândoi. Singur şoferul care până atunci nu intrase încă în scenă, găsi momentul binevenit să se coboare de la volan şi să rupă tăcerea adresându-se bucureştencei, cu şapca în mână.

— Mai aveţi nevoie de mine, doamnă?... Sau îmi plătiţi numai taxa de la gară până la băi?

Dar grăbit mai eşti şi D-ta, domnule şofer!... Doar nu ţi-o fi teamă c'am să te las să pleci neplătit?... N'auzişi însă, că trebue să mergem acum la sanatoriul militar Regele Ferdinand?...

Intorcându-se apoi emoţionată către Sandu, i se adresă cu nişte buze roşii, dulci şi parfumate ca şi fragile din coşuleţele ţărăncuţelor din împrejurimi, care fac farmecul Băilor Herculane în fiecare Iulie a anului.

— Hai măi băeţică... ce mai aştepţi? Urcă-mi bagajele în taxiu şi explică-i şoferului, unde dracu mai vine şi sanatoriul ăsta militar Regele Ferdinand.

Sandu, însă, opreşte cu un surâs ironic gestul grăbit al şoferului, care se şi urcase la volan, şi pufnind într'un râs generos, ca şi cum el ar fi fost singurul sănătos instruit din această staţiune balneară, unde nu există decât bolnavi de reumatism, exclamă:

— Aoleo, domnule şofer!... D'ăştia-mi eşti?... Nu ştii unde este nici sanatoriul militar Regele Ferdinand?... Aşa sunteţi toţi şoferii veniţi la noi, de la Lugoş?... Şi mai aveţi pretenţia să faceţi zilnic curse cu pasageri de la gară până în băi!... Uite-l domnule şofer!... Uite-l colea.... lipit de hotelul nostru... Pentru zece paşi şi jumătate, nu mai este nevoie să-şi care coniţa bagajele cu taxiul d-tale... Apoi, adresându-se bucureştencei:

— Vi le duc eu, coniţă... Vi le duc în spinare... nu în taxiu... ca domnul şofer...Nu vă fie teamă că până acolo, puteţi merge pe picioare chiar şi dv... Că doar n'aţi fi paralitică... Doamne fereşte!...

In lipsa portarului care dispăruse brusc în interiorul hotelului, bucureştencei nu-i mai rămăsese decât să-şi plimbe ochii nedumeriţi, când pe tânărul turist, care la auzul cuvântului „paralitică" izbucnise într'un râs generos, când pe şoferul care încremenise cu palmele încleştate pe volan, când pe piccolo-ul hotelului, care de bine, de rău, se schimbase într'o santinelă de plumb. Şi atâta tot. Zadarnic încerca bucureşteanca să ghicească — dintre cei trei parteneri — care avea să-i întindă cel dintâi, o mână de ajutor.

Şoferul însă, care probabil socotise c'a aşteptat mai mult decât s'ar fi cuvenit, îşi plesneşte deodată clienta cu „o sută două zeci de lei" — cifră marcată pe contorul taxiului.

Bucureşteanca tresare în fine salvată, dar totuşi încremenită ca şi cum cifra i-ar fi părut exagerată. Se gândeşte însă s'o liniştească tot şoferul, dar cu o lămurire oarecum mai generoasă:

— Şi asta-i numai taxa marcată pe contor, de la gară până la poarta hotelului ăsta... timpul pe care-l pierdui degeaba cu discuţiile dv., nu-l mai pun la socoteală.

— Ai să-mi schimbi cinci sute de lei? îl întrebă bucureşteanca întinzându-i înfine o hârtie de bancă, pe care nu şi-o scoase din geanta neagră decât cu cea mai calculată încetineală.

Fără să-i ia hârtia din mână, şoferul se căută mai întâi în portofoliu şi după ce-şi numără moneta mărunţă, răspunde:

— Trei sute şapte zeci!... Imi lipsesc zece lei, ca să vă dau restul complect.

Luată la repezeală, bucureşteanca era gata să primească chiar restul incomplect, dacă Sandu n'ar fi intervenit la timp cu autoritatea unui adevărat înger protector.

— Hai domnule şofer... nu mai face pe şmecherul şi dă-i coniţei restul complect... Cui îndrăsneşti să-i spui că n'ai mărunţiş?... Nu vă ştiu eu?.. Aşa sunteţi toţi...

Şi în timp ce şoferul, verde de mânie, mai scoate din portofel şi o monedă de zece lei, Sandu se adresează bucureştencei cu o satisfacţie anticipată şi sigură de a-şi fi transformat cei zece lei ai şoferului într'un bacşiş pentru el.

— Uite aşa îşi bat joc şoferii ăştia, de clientele care le cad în mână. Cum le prind singure... gata să le buzunărească... nu altceva... Ba le mai fac şi de petrecanie, de teamă să nu-i denunţe.

— Ba pe mine m'a ferit Dumnezeu de aşa ceva... se dezvinovăţi bâlbâindu-se de ciudă, şoferul. Eu sunt om cu nevastă şi cu trei copii... Mai bine acasă, sărac şi curat... decât la puşcărie cu banii păpaţi de avocaţi....

Şi strâmbându-şi şapca, spre ochiul stâng, dă drumul motorului şi dispare, după ce mai întâi ocoleşte statuia de bronz a lui Hercule.

După ce respiră din plin, ca şi cum ar fi sfârşit cu bine o adevărată cursă de obstacole, bucureşteanca îşi îndreptă ochii, gata să pornească într'acolo unde i se spusese că se află sanatoriul militar Regele Ferdinand.

Piccolo-ul hotelului Severin însă, nu-i dă răgaz să facă nici un pas, grăbindu-se să-i ofere tot el singur, concursul de a-şi găsi prietenul socotit deocamdată pierdut.

— Staţi pe loc coniţă, că mă duc eu să mă interesez dacă nu cumva, domnul locotenent Preda Buzescu se găseşte la sanatoriu.

In acelaş moment însă, tânărul turist care până atunci urmărise tăcut şi atent desfăşurarea acestui „fapt divers" de sezon, îşi ridică plin de graţie atât şapca sa de turist autentic cât şi vocea lui de tenor improvizat, pe care bucureşteanca avea în fine ocazia să i-o audă pentru prima oară.

— Imi daţi voe Doamnă?... Dacă întâmplător locotenentul Preda Buzescu nu se găseşte nici la sanatoriul militar Regele Ferdinand, pot să-mi permit cinstea să vă procur eu cea mai potrivită soluţie, pentru a vă pune deocamdată la adăpostul oricăror alte eventuale noi neplăceri? Interventia neaşteptată a tânărului necunoscut face pe bucureşteancă să tresară ca şi cum o voce misterioasă i-ar fi şoptit la ureche chiar soluţia salvatoare. Nu se grăbi să-i răspundă nimic însă, deoarece Sandu tocmai se întorcea dela sanatoriul militar Regele Ferdinand, mai plouat parcă decât şi-ar fi arborat în suflet un drapel de doliu.

— Nu există, coniţă!... Nu există!... se grăbi el s'o anunţe cu voce tare, chiar dela jumătatea drumului.

— Vedeţi doamnă?... Işi relua pledoaria tânărul turist... Ce vă mai rămâne de făcut, decât să permiteţi unui umil anonim admirator al dv., oferta — de altfel foarte protocolară — a unela din cele două camere ale sale dela hotelul Hercule... Chiar acesta!... Hotelul din faţă... Un hotel tot aşa de aproape ca şi sanatoriul militar Regele Ferdinand... Şi dacă îmi daţi voie să mai adaug ceva... Hotelul meu este cu mult mai convenabil decât hotelul Severin, fiindcă are băile instalate chiar la parter.

Bucureşteanca aruncă ochii ficşi pe bagaje, ca şi cum pentru ea, soarta bagajelor ar fi fost cu mult mai interesantă decât soarta dezertorului său locotenent Preda Buzescu.

Simţind-o că se codeşte să-i răspundă, fie dintr'o explicabilă jenă femenină, fie dintr'o simplă încăpăţânare personală, tânărul turist încercă un aşa zis „ricochet" adresându-i-se deocamdată piccolo-ului, ca şi cum afacerea cu bucureşteanca ar fi fost aranjată definitiv.

— Hai măi Sandule... Du-te repede la mine la hotel şi spune-i lui Dinu că te-am trimes eu... Să vină cu tine ca să transportaţi împreună peste drum bagajele doamnei.

Sandu însă, ca şi cum nu s'ar fi găsit în termeni de bună prietenie cu Dinu, colegul său de peste drum, îl întrebă pe tânărul turist, cu un aer de simplă precauţiune:

— N'ar fi bine să întrebăm mai întâi pe conu Pătru dacă se mai găseşte vreo cameră liberă la hotelul Hercule...

Tânărul turist însă se grăbeşte să-l liniştească de orice temere, chiar dacă întâmplător ar fi fost justificată:

— Nu-i nevoie să mai întrebi pe nimeni, fiindcă eu cunosc situaţia camerelor dela hotelul meu tot aşa de bine ca şi portarul hotelului! Spune-i să ducă bagajele la 43 bis, care este liberă. Doar este lipită de 43, camera mea.

Inţelegând scurta explicaţie a şiretului turist, după ce execută brusc cel mai savant stânga'mprejur, Sandu o porneşte în goană să găsească pe Dinu şi să execute ordinul categoric, încredinţat că de data asta avea să-i cadă în palmă un bacşiş mult mai greu decât cei zece lei, cu care bănuia c'avea să-l cinstească prietena locotenentului „Ia-l de unde nu e!"...

Bucureştencei parcă nu-i venea să creadă ochilor, mai ales după ce-şi ridicase lentilele fumurii ale ochelarilor de soare. Ce i se întâmpla de data asta, nu-şi amintea să i se fi mai întâmplat vreodată în viaţă.

Schimbarea bruscă şi neaşteptată a situaţiunei sale cu adevărat critică, într'o situaţie cu totul nouă şi probabil mult mai convenabilă, o punea pe gânduri. Şi doar situaţia asta critică nu durase nici măcar un sfert de oră. Se operase, cât ai fi bătut din palme!... Ba ceva mai mult chiar, îi plăcea să creadă că propunerea generoasă a tânărului sportiv din faţa sa nu fusese decât tălmăcirea a ceea ce-i fusese scris să se întâmple, mai ales când te naşti aşa cum se născuse ea, adică aşa cum prietenele sale din copilărie obişnuiau s'afirme că ea se născuse într'o anumită zodie...

Dovada de altfel, o făcea chiar sinceritatea cu care i se adresase acest simpatic necunoscut, în care ea ghicise că a descoperit un om bine crescut, dacă nu chiar un adevărat gentilom.

In timp ce bucureşteanca îşi depăna în creer acest raţionament ad-hoc, tânărul turist continua s'o privească mut şi plictisit de atitudinea ei ciudată de a nu-i fi adresat încă niciun cuvânt, fie de mulţumire, fie chiar o scurtă injurie.

Dar exact în aceiaşi situaţie trambulinară se găsea şi tânăra şi frumoasa bucureşteancă, a cărei tăcere inexplicabilă se datora numai superlativei emoţii pe care o simţi în clipa când comisarul jocului e gata să anunţe numărul câştigător la ruletă.

Apariţia bruscă a celor doi piccolo însă, îi făcu pe amândoi să-şi recapete deopotrivă şi glasul şi curajul.

— Daţi-mi voe, doamnă, îi luă el înainte, să vă mulţumesc din tot sufletul pentru gentileţea cu care aţi primit oferta anonimului dv. admirator... Când ne vom urca în camerele noastre, vom avea în fine şi noi ocazia să ne lepădăm măştile anonimatului. Dar nu pentru cine ştie ce înalte raţiuni de stat... Nu... Ci numai pentru a ne putea pune la adăpost contra privirilor ipocrite ale celor care, în loc să citească Biblia, nu fac decât să foiletoneze zilnic romane senzaţionale.

Sonoritatea acestor fraze pretenţioase zguduise aşa de puternic întregul sistem nervos al bucureştencei, că se hotărî să-i răspundă scurt şi cuprinzător, cu tot ce-i venea pe limbă, nu numai în gând, ca altor bucureştence tot atât de tinere şi frumoase, dar mai puţin sentimentale decât ea.

— La urma urmelor, întâmplă-se ce s'ar întâmpla, mie puţin îmi pasă... In viaţa mea, n'am citit nici Biblia, nici aşa zisele romane senzaţionale... Cetesc numai gazetele umoristice, fiindcă cele politice, toate publică aceleaşi articole, afară de fotografiile morţilor pentru care familiile îndoliate trebue să plătească la fel ca şi pentru reclamele comerciale... Credeţi dar, ce vreţi despre mine, fiindcă nici eu nu ţin să vă descos cine sunteţi.

Se pare că şi sistemul nervos al tânărului turist vibrase aproape la fel cu al tinerei şi frumoasei bucureştence anonime şi chiar analfabetă, că fără să-şi mai pună la contribuţie cultura lui personală, îşi dădu drumul dintr'odată:

— Exact aceleaşi vechituri vi le-aşi fi putut debita şi eu, dacă întâmplător v'aşi fi cunoscut mai înainte de a-mi fi apărut la băile Herculane, în felul unei femei tot atât de anonimă ca şi mine... Aşi putea adăoga că ne-am întâlnit pentru prima oară în viaţa noastră, ca doi corbi pe o creangă de copac uscat. Insist asupra personalităţii corbilor, fiindcă după o zicătoare populară „corb la corb nu-şi scoate ochii"... O singură deosebire mi-aşi putea permite să vă aduc la cunoştinţă... Dv. căutaţi pe locotenentul Preda Buzescu, iar eu nu fac decât s'aştept a fi găsit de femeea care în viaţă, deşi nu caută pe nimeni, se laudă totuşi că întâmplător, în fiecare zi, îi iese în cale câte un nou bărbat...

Bucureşteanca tresări ca şi cum ar fi fost trăznită.

— Să nu credeţi că plictiseala de a nu fi găsit pe locotenentul Preda Buzescu pe care-l căutam cu adevărat, se va schimba într'o autentică veselie de a vă fi găsit pe dv. pe care nici nu vă cunoşteam măcar, dar mite să vă fi căutat.

— Aveţi dreptate, doamnă, exclamă acru tânărul turist... Femeile au dreptate chiar când mint...

Cum însă cei doi piccolo intraseră cu bagajele în hallul hotelului, iar cei doi anonimi de ambe sexe ajunseră şi ei în poarta hotelului, el nu-şi mai permise decât să complecteze fraza întreruptă de graba de a pune la punct paranteza care se deschisese în poarta hotelului Severin, pentru a se închide în poarta hotelului Hercule.

— Deocamdată însă, fiţi bună şi iertaţi-mi dacă vă iau eu înainte ca să vă pot arăta drumul. Nu vă fie teamă, că nu urcăm decât o scară de câteva trepte numai. N'am să comit niciodată prostia să angajez o femee, chiar anonima, pe scara lui Iacov, care după cum cred că ştiţi, mergea până la cer... Camera dv., este la primul etaj, şi după cum v'am spus, lipită de a mea...

Ciatinându-şi capul ca un metronom muzical, bucureşteanca îi aruncă un surâs pictural cu dublu înţeles exact ca al Gioconderi lui Leonardo da Vinci.

●

După trei sferturi de oră, bucureşteanca nu reuşise încă să-şi desfacă ambele geamantane. In schimb îşi recapitulase toate plăcutele şi neplăcutele surprize ce-i fusese dat să le suporte nu cu nervii obişnuiţi ai unei fluşturatice bucureştence, dar cu cinismul savant al unei foste favorite celebre.

Odaia 43 bis, în care intra pentru prima dată, de pe coridorul primului etaj al hotelului Hercule era oribilă ca aspect. Aproape nu se putea vedea nimic în interiorul ei, din cauza întunericului. O fereastră se deschidea pe coridorul care nici el nu era luminat decât de alte ferestre — e drept — dar care toate se deschideau peste aceiaşi curte flancată de muntele din dosul hotelului. In schimb, din odaia 43 bis o uşe cu geamuri se deschidea în odaia 43, odaie luminată de o fereastră dublă care se deschidea spre vechea promenadă a băilor, plină de soare şi de tot ce se poate perinda prin faţa statuii lui Hercule. Binevoitorul său anonim însă, se grăbi să-i explice că dânsa va putea locui în camera în care se va simţi mai bine, fiindcă lui îi era perfect egal în ce cameră avea să doarmă cele şase nopţi câte mai avea de dormit la Băile Herculane.

Alta în locul ei, după ce s'ar fi enervat atât cât îi trebue unei temei ca să pară sensibilă, i-ar fi trântit probabil un scaun în cap, acestui om rău crescut care nu-i oferise decât o adevărată capcană.

Păstrându-şi însă calmul ca niciodată până atunci, ea găsi cu cale să i se adreseze cu o voce de adevărată sirenă, abia ieşită însă, nu din apa rece a Mării Negre, ci chiar din apa fierbinte de 38° a Băii Elisabeta, instalată chiar în subsolul hotelului Hercule.

— Dar ce charaghios mai sunteţi şi dv., domnule anonim. N'aţi găsit de cuviinţă să-mi spuneţi măcar cum vă chiamă, ca să ştiu şi eu mâine când voi pleca de aci, cui am avut ghinionul să mă dau legată şi de mâini şi de picioare...

Caraghiosul anonim însă, drept răspuns, îi arătă pe unul din geamantanele sale literele P. B. vopsite cu negru.

Bucureşteanca tresări ca şi cum ar fi dat ochii cu spectrul unui duşman defunct.

— Adevărat?... Astea sunt iniţialele numelui dv.? Nu cumva geamantanul ăsta l-oţi fi furat dela locotenentul Preda Buzescu?

Pretinsul hoţ al geamantanului se grăbeşte să se scuze că nu putuse să-l fure deoarece pe dânsul îl chiamă Petre Bălan. In schimb însă, graţie acestei potriveli de iniţiale ale celor două nume diferite, el, Petre Bălan, va încerca chiar în momentul acela să-i fure cu adevărat locotenentului Preda Buzescu, ceva pe care a şi pus ochii... Dar nu geamantanul... Altceva!...

— Ce anume? îl întrebă ea curioasă.

— Nu ghiciţi? o întrebă el, la rândul lui.

Apoi, tot el, ca şi cum ar fi neglijat să o'ntrebe tocmai ce ar fi fost mai interesant, adăogă:

— Dar la urma urmelor, pe dv cum vă cheamă, caraghioasă anonimă balneară?

Ea tresări ca şi cum nu s'ar fi aşteptat la o întrebare aşa de naturală.

— Da?... Şi pentru ce vreţi să ştiţi cum mă chiamă pe mine?... Ca să mă compromiteţi când ne vom mai întâlni pe calea Victoriei?

El nu-i mai răspunse decât după un oftat adânc şi un surâs lung şi ironic.

— Nu vă fie teamă, că pe calea Victoriei nu se poate compromite nimeni.

— Frumoasă părere aveţi dv. despre calea Victoriei! exclamă bucureşteanca, în bătae de joc. Apoi înţepenindu-se ca şi cum s'ar fi simţit inspirată de propria ei mândrie de bucureşteancă autentică, adăogă: Pe mine, domnule, nu că vreau să mă laud, dar sunt invitată să mă plimb pe calea Victoriei între orele 5 şi 7 p. m. tot de bărbaţi de seamă, nu de orice fel de „terchea berchia". Dv. să nu mă judecaţi, vă rog, după locotenentul Preda Buzescu, pe care-l văzuraţi ce fel de om este.

— Ba nu-l văzui de fel!... o întrerupse proprietarul numelui cu aceleaşi iniţiale ca şi ale locotenentului cu bucluc... Vă văzui, în schimb, numai pe dv. care totuşi, văd că nu v'aţi compromis nici astăzi, când aţi alergat la Băile Herculane, după un excroc sentimental, care v'a pus, cum spune francezul, „un lapin"... Ruşine, doamnă... Ruşine pentru amândoi!...

Bucureşteanca parcă începuse să se înroşească şi de ruşine. Petre Bălan însă, nu-i dădu răgaz să se roşească mai mult decât „roujoul" de pe obraz şi-i repetă întrebarea, după o slabă retractare:

— In definitiv, s'ar putea să mă înşel chiar eu... Cine n'are un aşa zis „călcâi al lui Achile"?... Ba nu, zău... De cine v'ar putea fi ruşine la Băile Herculane, când dv. nu vreţi să-mi spuneţi chiar mie, cum vă chiamă?... Numai că... Hai să zicem că de mine v'ar fi teamă, dacă aş afla cum vă cheamă. Portarul hotelului însă, pe care auziraţi că-l cheamă Pătru, va veni probabil peste câteva minute să vă ceară numele pentru a vă complecta fişa reclamată de poliţia băilor... Aşa e, că atunci, vreţi nu vreţi, va trebui să-i spuneţi cum vă cheamă?... Dv. nu cunoaşteţi legile ţării?...

Bucureşteanca îşi dădu cu pumnul în cap, oftând dureros ca în faţa unui pericol inevitabil.

— Ah!... Bătu-m'ar Dumnezeu, că uite cum neglijai să-mi iau cu mine câteva cărţi de vizită...

— Ce are aface?... o întrerupse Bălan. Portarul nu vă pretinde decât să vă semnaţi personal numele pe fişa poliţiei... Şi atâta tot. Dar băgaţi de seamă. Să vă semnaţi numele adevărat. Să nu care cumva să vă daţi nevasta locotenentului Preda Buzescu... c'aţi păţit-o!...

Bucureşteanca sări în sus ca muşcată de şarpe...

— Eu?... Eu nevasta unui om pe care nici nu-l cunosc?... Nici nu ştiu dacă există cu adevărat un om cu numele ăsta... Zău aşa... De aceea am şi tresărit când am văzut pe geamantan literele P şi B... Mi-era teamă să nu fiţi chiar dv. ăla pe care mă prefăceam că-l caut eu... Cu toate că, la drept vorbind, eram sigură că nu există...

Surprins de declaraţia ei nebănuită, Petre Bălan încercă de data asta s'o înspăimânte de-a-binelea!

— Dar dacă este aşa, cine v'a forţat, frumoasă doamnă, să comiteţi acest falş în acte publice?... Nu v'a fost teamă c'aţi fi putut fi denunţată?... Vă daţi seama ce încurcături v'aţi fi creiat singură?

— Cum aşa? Ce fel de încurcături? întrebă bucureşteanca grăbită şi aproape tremurând de frică.

— Iată!... Să vă spun tot eu, dacă aveţi curajul să le ascultaţi până la sfârşit, fără să leşinaţi...

— Dumnezeule!... Exclamă ea pierdută... Spuneţi-mi-le aşa, ca să nu leşin... Am inima slabă şi... Doamne fereşte...

— Deocamdată, după cum se obişnueşte, după denunţ, vă pomeniţi cu o adresă ca să vă prezentaţi judecătorului de instrucţie... Se închee apoi procesul verbal... începe judecata... avocaţii dv. oricât ar fi ei de şmecheri nu vă pot salva, oricât i-aţi plăti dv... Procurorul cere condamnarea şi.... Tribunalul dă o sentinţă afirmativă, adică o condamnare...

— Ah!... Condamnată la moarte?

— Nu chiar la moarte... Dar la câteva luni de închisoare, cu siguranţă, dacă n'aveţi noroc să scăpaţi cu o simplă amendă de câteva mii de lei...

— Nu, nu!... Nu mă denunţaţi, vă rog, că pe viitor nu mai fac aşa... Renunţ pe tot restul vieţii mele la sistemul ăsta, pe care de altfel, nu l-am născocit eu... Mi l-a recomandat o afurisită de prietenă a mea. Ea m'a convins că merg la sigur cu el. Şi ca să fiu sinceră, am şi mers, dar numai la aventuri de dragoste, mai mult sentimentale, decât productive...

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.933

38

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Biblioteca „Astra" Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 38
SAMBATA 19 SEPTEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Lucian Blaga și teatrul său

de OVIDIU PAPADIMA

Dintru început, trebue să mărturisesc că viu să-mi îndeplinesc misiunea de a vorbi despre Lucian Blaga cu un sentiment ciudat. N'aș putea să spun că stau sub greutatea acelei stele din lumea visului, a cărei povară Lucian Blaga afirmă într'una din cele mai frumoase poezii ale sale că e atât de grea, încât cântăreții trebue să o schimbe din când în când de pe un umăr pe altul... Am mai degrabă impresia că am intrat așa, ciobănește, pe scenă cu un munte în cârcă. Asta însă n'ar fi chiar atât de grav. In definitiv, mai toți predecesorii mei din ceremonialul acestui fel de prezentări au avut de adus înaintea înțelegerii d-voastre câte-un astfel de munte de scriitor. Ca să nu merg mai departe, uite, chiar vechiul și bunul meu prieten întru ale literaturii, d. Pan. Vizirescu, n'a avut o sarcină ușoară cu umbra uriașă a lui Delavrancea. Dar lucrurile se complică de astădată. Vedeți, Dv. sunteți obicinuiți ca acei cari vin în fața dv. cu un asemenea colos scriitoricesc în cârcă, să vi-l demonteze apoi în bucăți și să vi-l lămurească liniștit, arc cu arc, resort cu resort, ca pe un ceasornic desfăcut. Aceasta se poate de foarte multe ori și e unul din chipurile cele mai nimerite de a căuta să pricepi pe cineva, fie om, fie scriitor.

Numai că uneori nu se potrivește. Sunt apariții de creatori pe cari pur și simplu nu le poți desface în elementele lor. Trebue să le pricepi așa, întregi, — și să le înfățișezi întregi — dacă vrei să le priceapă și alții.

Una din aceste apariții e și Lucian Blaga. Cum aș putea oare să-l „desfac" înaintea înțelegerii D-voastră? Să vorbesc pe rând de Blaga poetul, de Blaga filosoful, de Blaga dramaturgul? Dar nu licăre sub toți acești Blaga aceiași taină sub deosebite fețe, mai puternică însă și mai clară decât aceste fețe?

Sau să vorbesc despre modernul Blaga, al cărui prim volum de versuri, Poemele luminii — a mișcat atât de mult apele încremenite ale literaturii noastre imediat după războiul mondial trecut, prin noutatea lui izbitoare? Dar oare nu acelorași întrebări caută să răspundă și tradiționalistul Blaga în acele poezii de mai târziu, atât de pline de sucul tuturor sevelor adânci ale dubului nostru folcloric?

Și atunci mă gândesc să încercăm aici să-l pricepem pe Lucian Blaga întreg, în toată ființa și destinul lui de creator.

Bine, foarte ușor de zis — dar cum? Uite, fiindcă aici e vorba de multe dimensiuni ale sufletului uman, dar întâi de toate de poezie — să încercăm și noi să fim oleacă poeți, spre a pricepe mai bine. Vă rog să nu vă neliniștiți, n'am deloc intenția să vă vorbesc despre Blaga în versuri. Aș vrea numai să apelăm la unul din procedeele simple ale poetului de a înțelege lumea, la unul din aceea care, e adevărat, sunt ale poetului în primul rând, dar nu cu exclusivitate, așa că se întâmplă adesea ca și noi, muritorii de rând, să ne folosim de ele în viață. Nu e totuși cel al comparației. N'o să-l asamăn pe Lucian Blaga nici cu lumina creatoare de taine a lunii, nici cu una din acele pasări de misterioasă slavă din folclorul nostru.

Voi cauta pur și simplu să-mi închipui ce-ar fi fost Lucian Blaga la noi într'altă viață, să zicem cu vreo trei-patru veacuri în urmă? Zic, „pur și simplu" — deși imi dau seamă câte riscuri închide această încercare. Dar fiindcă încercarea mea nu e scop, ci numai mijloc între alte mijloace, de a ni-l lămuri mai bine pe Lucian Blaga, cred că veți fi cu îngăduință și mă veți urmări cu bine. Ei bine, pot să spun că de multe ori am avut impresia că dacă Lucian Blaga ar fi trăit la noi acum câteva veacuri ar fi fost desigur zodier, adică cetitor în stele. Ar fi trecut înalt, fumuriu și blând printre noi, nițel aplecat din umeri — „peste tainele lumii" cum spune chiar el atât de frumos despre sine într'o poezie — iar noi, voevozi cu barbă răsfirată și fioroasă, sau boleri cu bărbiile sprijinite în toiege și cu gândul zburdând nebunatec în uneltiri pentru tron, sau negustori lipscani, veșnic pe drumuri cu marfă și după ea, trecând și auzind sute de întâmplări ciudate și nemaiauzite, sau simpli țărani trăind într'o natură plină de semne și puteri misterioase — l-am fi pândit când ar fi trecut cu pasul lung și meditativ în drumurile-i fără odihnă și l-am fi ispitit mereu să ne citească în semnele cerului liniile soartei noastre viitoare și tâlcurile întâmplărilor noastre de până atunci...

Dar bine — veți gândi Dv. cei de acum — acesta e doar rostul de totdeauna al creatorilor de artă, al tuturor creatorilor. Și veți mai gândi: Noi ne-am dat seama acuma — vremile de mare încordare și așteptare prin cari am trecut, vremile de uriașe înfăptuiri de istorie prin care trecem — ne-au lămurit deplin că omul nu e jucăria oarbă a întâmplărilor ci împlinitorul lor, și ca atare nici arta nu mai poate fi înțeleasă ca simplu joc și rafinată trecere de timp. Oricare creator de artă este și trebue să fie un cetitor și lămuritor de semne, de căi ale destinului: în viața lui proprie, într'a altora, în a neamului său întreg. Setea cu care citim, și mai ales citim acuma, în vremurile de cumpănă nu e deloc numai dorința de a ne amuza ci și căutarea, uneori fără să ne dăm seama, și în literatură, a unui bob de răspuns pentru atâtea din întrebările în legătură cu soarta noastră omenească.

Da, așa e — dar vedeți sunt cetitori de semne și cetitori de semne. Imi dați voie să cobor nițel tonul înalt al discuției și să fac o înșiruire prozaică: Semnele acestea ale destinului unii încearcă și azi să le citească în liniile palmei, în ale scrisului ca grafologii, în cărți de joc, ba — știți Dv. prea bine — chiar într'o cafea, căreia odată i se zicea „turcească".

Indrăsnind tare, s'ar putea zice că fiecărui astfel de cetitor mai mult sau mai puțin diletant al destinelor îi corespunde câte un tip de creator în artă. Pe un romancier natualist, pe un Maupassant de pildă, sau un Zola, vi-l puteți închipui oare trăind odinioară ca cetitor în stele? De sigur că nu. Dar eu îl văd foarte bine ca ghicitor în palmă, adică plin de convingerea că destinul omului nu e scris nicăeri altundeva decât în liniile trupului său, că toată viața lui e condiționată de fizic. Pe un romancier psihologist, pe un Paul Bourget bunăoară, nu mi-l pot închipui în altă ipostază decât ca grafolog, crezând adică și el cu tot dinadinsul că liniile uriașe ale răscrucilor noastre de soartă sunt tot una cu măruntele fapte ale nervilor noștri. Pe un Ion Luca Caragiale de exemplu, iertați-mă, dar cu figura lui cinică și jovială totodată, cu acele predilecții ale sale pentru un confort intelectual modern și pentru tabieturi de povestitor oriental în același timp, eu nu mi-l pot închipui decât ca ghicitor în cafea.

(Urmare în pag. 4-a)

Lucian Blaga este azi una dintre stelele de prima mărime a firmamentului românesc. I-am urmărit creșterea an de an și în fiecare s'a urcat tot mai sus, dar înălțarea nu l-a depărtat de noi, ci ni l-a învecinat sufletește tot mai mult. El nu numai s'a înălțat dar a și crescut calitativ, încet, fiecare operă a lui depunându-se într'o foiță nouă, într'un strat fin la suprafața cristalului perfect al personalității sale. Și așa transilvanul Lucian Blaga s'a desăvârșit pe sine, s'a interiorizat și s'a rotunjit ani douăzeci și trei, de atunci, dela prima sa carte.

Operele lui Blaga au crescut și ele cu noi și ne-au crescut putem spune. Fiindcă fiecare nouă carte a lui nu s'a așezat nici pe un raft oarecare de bibliotecă, nici sub un strat gros de praf, ci deadreptul sub căpătâi. Sunt cărți rodnice, cărți de drum lung, cărțile care însoțesc vegherile și scormonesc întrebările și neliniștile. Ele au rămas mereu tărâmurile necunoscute prin care sufletul nostru bătătorește drumuri și explorează fără a putea să le istovească și nici să le iscodească toate ascunzișurile.

Personalitatea lui Lucian Blaga a fost totdeauna în trei fețe: poetul, dramaturgul și gânditorul s'au întrecut permanent unul pe altul în splendida construire de sine care e opera scriitorului. Asemenea culorilor, sunetelor și parfumurilor din „corespondențele" baudelairiene, poeziile, dramele și studiile filosofice ale lui Lucian Baga și-au răspuns unele altora, traducându-și fiecare în limbajul lor, aceiași unică și îmbătătoare substanță spirituală. Poezia, drama și filosofia lui Blaga îmi aduc aminte de cei trei brazi falnici pe care i-am întâlnit astăvară într'o pădure, toți trei, drepți, armonioși, înălțându-se autonomi spre cer, dar ieșiți toți din trunchiul comun ca baza unui candelabru a trei făclii. Rareori s'a putut vedea exemplu de desvoltare mai echilibrată și mai armonioasă, mai geometrică și mai cristalină în complexitatea totuși profundă a ei.

Intreaga creație a lui Blaga se mișcă sub zarea enigmatică și tulburătoare a misterului. Poezia ca și dramele lui ne situează în atmosfera misterului, apropiindu-ne de el pe calea intuitivă și plastică, filosofia îl teoretizează și-l iscodește în hărțuitoare și neostenite întrebări. Pretutindeni, această creație ne plimbă prin taină, prin legendă și mit și basmul e cadrul familiar și al poesiei și al dramei, dar și al plăsmuirilor filosofice ale lui Blaga. In lumea ideilor lui, a cărei valabilitate filosofică nu o pot judeca eu, dar care nici nu mă interesează, mă simt bine ca'n poveștile mitologiei românești. Și pe plan abstract și intelectual, gândirea lui Blaga e sublimarea și reducerea la esențial a chipurilor și simțămintelor fanteziei populare românești.

LUCIAN BLAGA

LUCIAN BLAGA (după „Istoria literaturii române" de G. Călinescu)

Pe alt plan, poezia și drama lui Blaga comunică osmotic cu filosofia lui, aceasta fiind într'un înalt grad lirică și dramatică celelalte două având multe accente intelectuale. Lucian Blaga e prin excelență liric și dramatic laolaltă. Și nu e vorba aci de o superficială clasificare didactică, ci de formularea unor constante spirituale adânc ancorate în străfundurile creatoare ale subconștientului. Il întrebam odată pe Blaga dacă nu l-a tentat gândul de a scrie un roman și-i spuneam că tare aș fi curios să-l văd scrind unul. Azi îmi dau seama că pretindeam o mare prostie. Era ceva, ca situația lui în fața cenzurei opusă de Marele Anonim!

Lucian Blaga nu e un scriitor comod. Creația sa nu e agreabilă și distractivă și nici una dintre cărțile sale nu răspunde atâta la întrebări și neliniști pe cât le stârnește. E o creație care nu invită la contemplație ci la luptă, la o vie și îndârjită luptă cu înțelesurile și esențele. „Frate, o boală învinsă ți se pare orice carte" sună un vers al poetului transilvan. O boală învinsă presupune luptă și victorie. Intre cititor și opera lui Blaga nu poate fi raportul dintre un ecran animat și un spectator, ci dintre un actor și textul său. Opera lui Blaga se cere asimilată și retrăită. Ea respinge pasivitatea contemplatorului estet. Ea pretinde o recreare a ei în tine, o purtare a ei în suflet, o răfuială permanentă a ei cu tine, o continuă cioplire și o verificare. Fără o participare activă la felul gândirii și al simțirii scriitorului Lucian Blaga, admirarea și iubirea operii sale nu e posibilă. Nu e, în ultimă analiză, aci principiul cel mai dramatic al acestei creațiuni?

Ar mai fi multe de spus despre acest poet și scriitor transilvan care a venit de peste munți să implânte în centrul românismului creația majoră a Transilvaniei de totdeauna românești. Dar nu s'ar putea epuiza subiectul în cadrul unui scurt elogiu evocativ.

Ceeace mi se pare însă mai presus de orice merit e acela de a fi ridicat limba românească la potențe maxime de expresie și lirică și filosofică. După M. Eminescu literatura română n'a mai cunoscut decât doi mari creatori de limbă: Tudor Arghezi și Lucian Blaga. Nu e vorba despre marii noștri creatori de stil. Din aceștia avem încă mulți. Ceeace au creat Tudor Arghezi și Lucian Blaga este ceva mai mult decât atât: e o nouă limbă, cu o nouă structură, cu noui rezonanțe, cu noui forme lexicale, cu noui melodii și mai ales cu noui și infinite virtualități puse la îndemâna creatorilor ce vor veni după ei, adică o revoluție așa cum pentru prima oară a făcut-o Mihail Eminescu.

Pentru frumusețile în care ne-a legănat graiul, pentru toate petrele prețioase pe care le-a știut descoperi din imensele câmpuri neodesleníte ale lui, pentru toate acele străluciri și melodii, imagini și sunete ce alcătuesc opera sa, putea-vom vreodată să o iubim îndeajuns și pe acest mag ieșit din munții și pădurile transilvane, pe acest Lucian Blaga, după propriul său cuvânt „mut ca o lebădă" în viață, dar care a știut să cânte în cărțile sale cu toată intensitatea profundă a sufletului românesc?!

OCTAV ȘULUȚIU

Puține cuvinte

Mult stimate domnule Lucian Blaga, cei ce semnează rândurile acestea oarecum emoționate, în fața unui om atât de tânăr și totuși definitiv, cum sunteți Domnia-Voastră, ține în primul rând să-și ceară iertare pentru această stângăcie. Oridecateori am mai avut însă prilejul să fiu prezent la o sărbătorire, am simțit neliniștea care mă cuprinde și azi. Știu: pe lângă cărțile și sutele de studii care s'au scris până astăzi despre poezia, filosofia, teatrul și esseurile Domniei-Voastre, confrați mei, mai docți, vor omagia așa cum se cuvine opera prin care ați jucat atâta cinste culturii noastre și dincolo de aceste hotare atât de înguste astăzi. Am cunoscut, mult stimate domnule Profesor, serii întregi dintre studenții ardeleni, prieteni dela Sibiu, care au crescut și cresc sub îndrumarea Domniei-Voastre, și am avut și prilejul să-i aud, vorbindu-mi despre Profesor, așa cum poate numai învățacei din antichitate o mai făcut.

Am crescut și eu alături de minunata Domniei-Voastre operă și am avut prilejul, nu odată, să aud în casa părinților mei dela Brașov, vechi amintiri despre „studentul Lucian Blaga". Apoi, bunul și neuitatul meu prieten mai mare, fostul Domniei-Voastre coleg, Horia Teculescu, a împletit în poveștile cu care de atâtea ori m'a încântat, multe și luminoase momente, pe care dacă el nu mai are azi putința să le scrie, îmi voiu lua odată îngăduiala să le scriu eu, așa cum le-am auzit. Domnia-Voastră erați departe. Zürich, Berna, Viena, Lisabona. Intre timp, mi-am dat seama că același Brașov care cu ani în urmă fusese și Brașovul lui Lucian Blaga, este acuma și al meu. Și nu știu cum, dar aceasta mi s'a părut ca un semn venit din cele mai neștiute adâncuri, asupra anilor mei. Dela „Pietre pentru templul meu", din „Stolul" de eri, până la „Opera dramatică", din Sibiul de azi, am fost un cetitor, neîndrăznind niciodată să trec și altfel dincolo de paginile cărților.

Iată dece articolul pe care îl proeciasem pentru acest număr solemn, s'a schimbat într'o neînsemnată scrisoare, care în cele din urmă nici n'ar fi trebuit să fie deschisă.

Sunteți, stimate domnule Lucian Blaga, un mare definitiv, dar spre deosebire de alții, un definitiv pe culmi, un definitiv care încă multă vreme nu va fi la capăt.

Am auzit că prietenii mei de-aici au ținut să Vă arate, și în felul acesta, admirația lor. Am vrut să fiu și eu prezent printre ei, dar mi-este teamă că între studii, articole și foiletoane, o simplă epistolă se va rătăci. Iar dacă nu, Vă rog să credeți că prin mine, o promoție de tineri Vă mulțumește în tăcere.

Al Domniei Voastre,
ȘTEFAN BACIU

Peisajul liricei lui Lucian Blaga

de ION FRUNZETTI

Suntem departe de a ignora că o încercare, fie și ocazională purceasă, de a întreprinde analiza modului specific în care la un poet de dimensiunile lui Lucian Blaga se „întâmplă" sintezele originale ale datelor cunoașterii, sinteze care-i constituesc poezia, înseamnă nici mai mult nici mai puțin decât o secționare a însuși procesului său de creație.

Și dacă ne dăm seama că pentru o asemenea operație spațiul unui articol este ridicol de orgolios pretinzând să-i cuprindă rezultatele, nu suntem, cu atât mai vârtos, mai puțin conștienți de terifianta interdicție internă cuprinsă, pentru oricare cercetător care n'a putut până azi dovedi puteri de creație în stare să se măsoare cu ale zeificatului poet, în înșeși proporțiile calitative, dacă se poate spune, ale operei lui Blaga.

Dacă, în complexul ei, cercetarea de care pomeneam merită osteneala unei vieți, unul din prea lăturalnicele-i aspecte n'are dece să supere, credem, comprimat în câteva coloane de hebdomadar.

*

Nu despre „sentimentul naturii în opera poetului" acestuia are să trateze esseul nostru. Banalitatea stupid-didactică a acestei formule poate oripila până și cele mai obediente, famulice conștiințe.

„Peisajul în poezia lui Lucian Blaga" ar fi un titlu mai exact, cu toate că incomplet. Dacă nu ne-am teme de pedantismul unei formule, n'am ezita să întitulăm încercarea aceasta așa cum adevărata ei temă ar îndreptăți-o: **„tipurile de izolare rezultate la Lucian Blaga din sentimentul relației cu natura".**

Sistemului de estetică al școalei inițiate de Profesorul Tudor Vianu i se datoresc într'adevăr preciziunile acestea de limbaj, de care n'avem a ne sfii să ne slujim, în decursul unui studiu ca acesta, oricât pentru un titlu ni s'ar părea nepotrivită utilizarea lor. Lărgind așa dar sfera aplicabilității unor concepte stabilite, în majoritatea lor, de inițiatorul sistemului, pe baza unor analize aplicate la operele artei plastice, ni se pare legitim să vorbim despre **„peisaj transcendent, peisaj imanent și natură moartă"**, referindu-ne la opera **unui poet**, chiar dacă procedeele metaforice ale acestuia nu ne dau totuși dreptul totdeauna să-l tratăm ca pe un „pictor cu vorbe", din categoria atâtor descriptivi plasticizanți ai literaturii. Justificările teoretice ale saltului pe care-l facem nu pot însă decât să ne fure, aici, spațiul. Vom trece, cu riscul de a fi nevoiți să ne explicăm cu un prilej viitor, la problema în sine, cu atât mai mult cu cât înaintând în analiza poeziei lui Lucian Blaga, se vor lămuri, pentru cei ce nu le cunosc, și conceptele enunțate mai sus. Peisajul **supraordonat** ființei umane, **coordonat** cu ea sau **subordonat** ei, ajunge să definească sumar ținta căutărilor noastre în desișul acestei fermecate plăzmuiri a spiritului românesc. Este dela sine înțeles că în cazul peisajului liric, mai mult decât în cazul celui plastic, nu izolarea într'un sector cert al spațiului, ne interesează, ci **un anumit accent de valoare** acordat de poet relației dintre om și natură. **Acolada** menită să accentueze caracterul de vasalitate al naturii față de om, superioritatea explicită adică a omului față de peisajul în care apare, sau dimpotrivă, **genuflexiile** conștiinței umane față de măreția suprafirească a firii, atunci când **echilibrul** nu s'ar stabili pe planul interînțelegerii și

(Urmare în pag. 5-a)

Intoarcere

Lângă sat iată-mă iarăși,
prins cu umbrele tovarăș.

Regăsescu-mă pe drumul
începutului, străbunul.

Câte-s altfel — omul, leatul!
Neschimbat e numai satul,

dup'atâți Prieri și toamne
neschimbat ca Tine, Doamne.

Aur scutură alunul.
Fluier zice. Cade fumul.

Greerii părinților
mulcom cântă, mulcom mor.

Cu aroma-i ca veninul
amintește-mi-se-arinul.

Mult mă mustră frunza 'ngustă.
Vântul lacrima-mi-o gustă.

LUCIAN BLAGA

(Din volumul Poezii în ediție definitivă, la „Fundațiile Regale")

DOMNIŞOARA MARUCA SCHIAVONI

de VLAD MUŞATESCU

— Doamne !?..

Din geamlîc perdelele de praf se zăreau vinete. Dealurile în fundul şi deasupra oborului albastre, se conturau ca prin ceaţă prin acele cearceafuri de pulbere ce se aşezau între cei ce se uită şi coamele lor. Oborul sub lumina de panopticum a serii ce se lăsa dupe evadarea soarelui, de departe părea ireal, un teritoriu inabordabil cu mersul. Ştersele lui siluete de case şi stivele de cherestea încercuitoare făceau figura unui sat african în minutul când brusc soarele tropicelui trece în noapte. Pe întinsul lui de pământ bătătorit nu se vedea nimic. Nici ochiul nu putea să vadă prin praful suspendat deasupra lui ca să zărească bănuitele urme lăsate de oameni şi vite.

Târgul din Vale este o stradă care nu prea seamănă a stradă. Mai curând e o mare piaţă căptuşită cu pietroaie din Argeş şi încercuită de casele negustorilor, precupeţilor şi cherestegiilor cari s'au procopsit din târgul de Vinerea al fiecărei săptămâni. Unele mai mici, altele mai mari, — case albe, case galbene, case roşii, câte una în lucru. Case de negustori. La Nord, insula gătuia pe sub un pod suspendat pe traseul cefereului se continuă lăbărţându se iară şi formând Oborul. Imprejur, grămezi mari de lemne de cherestea fie în picioare sau aşezate pe brânc. unele peste altele. Vinerea şi vara chiar şi în celelalte zile, un popor mereu acelaşi vine să-l locuiască dela şase dimineaţa până la şapte seara. Toată ziua, la tarabele cu limonată, gogoşi şi rahat, asudă bieţii „turci" etnici români din Găvana. Pieţarii văd hamuri înstelate cu argint, esmarii opinci de cauciuc, dela munte vin oameni cu donicioare, albii şi linguri, alţii dela Dunăre cu oale din pământ ars sau nears şi fiecare negoţeşte cu sudoarea frunţii lui până vinerea pentru toată săptămâna şi zilele colorate tern ale bătrâneţelor. Românii dela Dunăre şi munte pleacă cu mălai, oale, opinci şi alte gospodăreşti lucruri, iar pielarii, cismarii, geambaşii, ţiganii cu mesele lor cu „uite popa nu-e popa" sau „tre.-şi cu-cinci-opt-cu-şase-cincisprezece-cu-şapte-douăzeci-şitrei" şi „n'a câştigat nimeni d-lor", ei pleacă cu arginţi grei scoşi cu vorba şi mâna din chimirele oamenilor.

Momentul solemn este lăsarea serii şi închiderea Oborului. Pleacă toţi şi în două minute nu mai e nimeni. Orăşenii spre oraş iar românii spre bordeiele lor îndepărtate spre care unii călătoresc noaptea toată. Apoi nu mai e nimeni. Ultimele care scârţâiesc neunse pe sub pod spre barieră. Praful urcat până în tavanul cerului se lasă în jos ca nişte storuri opace. O linişte impresionantă pătrunde pe sub pod în Târgul-din-Vale. Ultimul tren fluieră din ţignalul lui la o staţie la cinci kilometri de aici. Dinspre gară vine sumbră noaptea. A încremenit praful în văzduh şi ţignalul locomotivei care face manevră pe traseu a înţepenit. Nimeni nu mai ese în stradă. Casele şi prăvăliile s'au oblonit şi luminile lămpilor, la care se numără arginţii, sunt ascunse. Mavrodolu, biserica Târgului-din-Vale, emite peste stradă valuri de lilieci ce parcă nu sboară. Fâlfâitul aripelor lor e mut. La ora asta oamenilor li se astupă văzul şi înfundă auzul. Doar domnişoara Maruca vede. Vede praful, liliecii, ultimele care, tocmai în nebănuita depărtare a barierei. Ea vede. Ea vede tăcerea asta unsuroasă şi grea ca ţiteiul cum se plimbă planturoasă ca o cocoană de mezelar, cu negura serii dela Mavrodolu la Traseu şi viceversa. Tăcerea şi nemişcarea sunt imense şi când ca o ghilotină de ghişeu public noaptea cade peste oraş, Târgul din Vale se micşorează, devine minaturai, neserios şi nereal, dispare şi nu mai rămâne de veghe peste besnă decât tic-tac-ul monoton al inimei domnişoarei Maruca.

— Doamne !?... — se întreabă, oftează sau geme domnişoara Maruca şi se trage din geamlîc. Trage oblonul şi se târăşte încet, încet ca un melc, greoi, lunecat, cu aderenţe de podea ca şi cum ar avea ventuze de cauciuc pe tălpile cipicilor ei, spre sufrageria unde o aşteaptă Tito, Lena şi Babu îngânduraţi.

— Doamne !?...

Tito, Lena şi Babu Schiavoni cam acum nouăzeci de ani călătoreau din Iaşii Moldovei spre oraşul munteniior într'un car mare, mare şi chibzuit ca un car de pionieri din far-west. Lena înghesuită între nişte saltele de paie sta să nască. Tito, speriat de a se vedea pentru prima oară moaşă, se uita cu ochi mari la grimasele Lenei. Îşi frângea mâinile uitând să-şi şteargă depe frunte picăturile mari de apă ce se scurgeau prin cergă. Babu cu capul gol, cu părul ud leoarcă, căta depe capră la drumul robilor pe cer şi al cailor prin noroi.

Mergeau de săptămâni, de săptămâni fugeau de oraşul bătrân, flămânzi, cu friguri în ochi şi Lena grea. Carul scârţâia şi mergea înainte prin glod, prea încărcat de multele lucruri: dulapuri, paturi desfăcute, mese, divanuri grele şi mulţimea de unelte de tâmplărie ale lui Tito şi Babu. Babu învăţase meşteşugul de mic. Tito n'a vrut să deprindă nici o treabă şi s'a făcut pictor. Plecase de capul lui prin ţările continentului şi după ce ani mulţi trecuseră, veni în ţară ca pictor mare. Banii pe care îi câştiga i se strecurau ca argintul viu din pumn şi tot Tito care muncea greu şi câştiga ceva trebuia să-i dea „meşterului". Lena îngrijindu-se de băiat, de Babu, avu grijă şi de el, cumpărându-i haine şi spălându-i cămăşile. Apoi mai totdeauna era la ei la masă. Strussberg cu drumul lui de fier încă nu venise în ţară aşa că ei călătoreau în felul în care am spus. „Meşterul" care le era totuşi drag, murise şi ei nu mai puteau suporta Iaşul.

Babu rânjea ud în ploaie (şi acasă când ploua, fugea prin curte cu capul gol, fără cămaşe pe el, ţipând, râzând, ridicând mâinile ude în sus, cu o bucurie nefirească). In fundul zărilor, eşind din pământ, Piteştul lui 1800 şi nu ştiu cât, pipernicit şi slab se ridica de jos în picioare. Când familia Schiavoni ajunse în Piteşti, număra patru membri. Fata ce sosise atunci se chemă Maruca, după numele moldovencei care se căsătorise cu tatăl lui Tito, Alessandro.

Piteştul le dădu casă, masă şi bani. Trăiră mulţumiţi şi liniştiţi.

*

Când familia lui Schiavoni lua masa de seară, scena era emoţionantă. Părea că oficiau. Ritualul începea cu aşteptarea domnişoarei Maruca. Toţi, tăcuţi în jurul mesei. Tito în capul despre răsărit, Babu cu Lena pe laturi şi locul domnişoarei Maruca la apus. Nimeni nu se atingea de tacâmuri sau pâine până nu venea ea, până când nu sfârşea ea ceremonialul amurgului. In fiecare seară emoţia aşteptării era alta.

— A tras oblonul ! — şopti Babu uşor.

— Taci, murmurară Lena cu Tito deodată.

Oblonul lovise zidul. Domnişoara Maruca se auzea venind. Paşii ei acoperiţi de foşnetul rochiei de mătase abia erau auziţi. Deodată apăru în uşă. Inaltă, cu ochii verzi acoperiţi de o ceaţă cum e frunza de mazăre brumată şi încercănaţi, privind mereu deasupra celui la care se uita, faţa prelungă încadrată de părul ei negru-albăstriu, complet imobilă. Un muşchi nu fremăta pe figura ei. Lena, Babu şi Tito ridicară ochii şi rămaseră cu privirea uitată la ea.

— Sărumâna-le tatule, Lenă şi Babule. D-ra Maruca spunea mai-că-si pe nume, şi lui Babu îi spunea tot sărutmâna.

— Hai Maruca la masă.

Ochii lor urmăreau cum mersul ei ca un pluut o ducea uşoară ca un fulg de păpădie la locul ei. Aşezatul ei pe scaun era privit cu îngrijorare ca şi cum era în primejdie talia ei fragilă.

Tito, Lena şi Babu îngrijeau şi ţineau la domnişoara Maruca, întocmai ca la văzul lor. Ea era bucuria şi tristeţea lor. O idolatrizau.

— Mănâncă, Marucă.

— Tatule, nu mi-e foame.

— Maruca, ma.ale nu vrei să iei nimic ? — se ruga Tito.

— Tatule, numai puţină apă.

— Marucă, cum vrei matale. — spunea resemnat el, Tito.

Lena şi Babu nu mai ziceau nimic, să n'o supere. Domnişoara Maruca nu făcea nimic. Doar sta, privea şi gândea. Iar ce gândea, nimeni nu putuse afla. De.a vreo paisprezece ani, domnişoarei Maruca îi plăcea tăcerea, gândul ei ascuns şi amurgul Târgului-din-Vale cu care.e lu. care pleacă.

Tito şi Babu mâncau ca oamenii ce munciseră mult. Intre o lingură şi alta, ridicau ochii la ea şi priveau intristaţi uitătura ei pierdută dincolo de zăduri. Lena nu mânca nici ea, de inimă rea.

— Lenă, hai mănâncă şi tu.

— Marucă, nu pot dacă nu mănânci matale.

— Lenă, lasă că eu mănânc mâne. Astăseară mă doare capul. Hai, t-rog eu.

— Bine Marucă. Las că mănânc, dacă mă rogi matale.

Masa se lua în linişte. Odată sfârşită, Tito împreuna mâinile şi Maruca, Lena şi Babu cu capul plecat ascultau mulţumirea.

— „Doamne, ne-ai săturat. Şi mâne, dacă vrei, dă-ne puţinul nostru de toate zilele. Curăţă-ne de păcat şi iartă-ne lăcomia. Ai grije de noi şi nu ne părăsi, că numai pe tine te avem".

Domnişoara Maruca rămânea cu capul plecat şi mâinile împreunate, cu gândurile nimeni nu ştie unde. Ei aşteptau ca să se trezească şi apoi se ridicau. Domnişoara Maruca întâi se uita la ei cu ochii ei mari şi verzi şi apoi:

— Sărutmânile tatule, Lenă şi Babule.

— Noapte bună Marucă.

— Domnişoara Maruca urca încet scările ce duceau la odaia ei de dormit şi nu se mai vedea pentru ochii lor ei.

Nu aprindea lampa. In toată casa numai oblonul ei nu era tras şi fereastra era deschisă. Noaptea intra ca la ea acasă. Domnişoara Maruca îşi ducea mâinile înaintea ei şi abia le zărea. Se plimba de colo până colo prin casă, neliniştită, desfăcându-şi părul. Apoi, depe marginea ferestrei stând, se uita emoţionată la constelaţiile ce luminau clar ca nişte felinare.

— Voi sunteţi, mi se pare, stelele carului mic ! — gândea ea.

— Doamne ! ce mici sunteţi voi din Aldebaran, şoptea acum.

Până târziu în noapte şoptea cu ele. Stelele navigatorilor şi marilor călători suiau cerul, coborau şi ea se gândea îngrijorată la soarta nomazilor, vagabonzilor şi rătăcitorilor pe mări şi uscaturi.

Zilele, săptămânile, anii treceau iute pentru viaţa muncită a Lenei, Tito şi Babu. Pentru domnişoara Maruca n'au sfârşit. Dimineaţa, era dela răsăritul soarelui cu ochii deschişi. Sta în pat până se sculau toţi. Apoi numai în cămaşa ei subţire de in se ducea la oglinda mare şi cu flori pe margini şi-şi desfăcea părul să-l pieptine. Noaptea ei de păr o întindea şi descurca cu ziua unui pieptin din cel mai frumos ivoriu. La urmă sta şi se uita lung la domnişoara Maruca din oglindă.

— Tu eşti, domnişoară Marucă ?

— Da, domnişoară Marucă, — răspundea cea din oglindă.

— Ce vrei tu, domnişoară Marucă ?

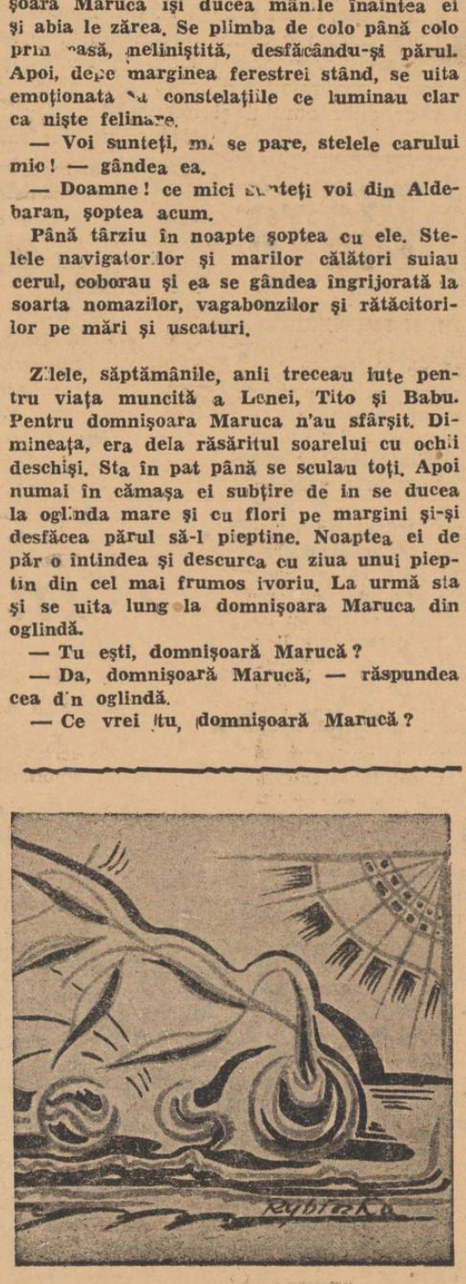

— Pot să ştiu, dacă te întreb ? — răspundea ea nemulţumită.

Se întreba până se înceţoşa în întrebări şi răspunsuri. Văzând că e greu să-şi descurce sufletul, renunţa şi se îmbrăca. Avea domnişoara Maruca numai rufărie de borangic cu inişor. Răcoarea nopţii adunată în ea îi da fiori când şi-o punea pe trup. Rochia de mătase, uşoară ca un gaz vara sau de mătase grea iarna, odată îmbrăcată, domnişoara Maruca pleca la fereastră. Nu făcea absolut nimic. Privea. Ochii ei nici nu vedeau nici nu urmăreau ceva. Urmăreau ceva dinăuntrul domnişoarei Maruca. Imaginile dinăuntrul lor erau fiebinţi şi svăpăiate că ochiul încremenea pe ele. Drumuri lungi şi mari, stepe fără orizonturi, ape verzi, albastre, galbene jucau sub soare. Privirea ochilor ei era întoarsă înapoi, primeau lumina pe dinăuntru.

Anii iarăşi treceau. Ceasurile măcar că se stricau se reparau şi mergeau înainte. Lunile şi săptămânile fugeau mereu evadând cu fiecare foaie ruptă din calendar. Aceiaşi linişte a domnişoarei Maruca stăpânea pe Tito, Lena şi Babu. Pentru ei viaţa era altfel. Acea linişte extraordinară pe care figura alungă a d-rei Maruca o avea, lor le producea teamă. Tăceau. Şi rareori comiteau sacrilegiul de a sfâşia liniştea ei.

Mesele şi cinele erau aceleaşi, cu aceleaşi emoţii şi ceremonialuri.

Dar dela şase în sus toamna sau şi mai târziu vara, începea sfârşitul liniştei domnişoarei Maruca.

— Ce priveşti tu Marucă ? Babu venia uşor în geamlîc ca să nu-şi turbure sora. O găsea privind golul. Târgul-din-Vale era pustiu. Nu se auzea nimic.

— Babule ce mai faci. De când nu te-am mai văzut !

— Cum Marucă, nu mă vezi mereu la prânz şi cină ?

Maruca nu răspunse şi Babu repetă :

— Ce priveşti Marucă ?

— Babule, Babule ! Degeaba ţi-aş spune. Tu nu poţi să vezi ce văd eu.

Tot liniştită şi fără să se enerveze de interogatoriu. Obrazul ei, tot frumos la 27-28 de ani cât avea acum, nu tresărise deloc.

— Babule, continua ea, nu-i aşa că Traseul şi Oborul sunt pustii ?

— Da.

— Totuşi nu sunt părăsite !

— Cum se poate asta, Marucă ?

— Vezi tu, pe aici de ani, de zeci de ani, de sute de ani, au trecut oameni mulţi, mari şi mici, cu carele, trăsurile sau picioarele lor. Pe aici am venit şi noi. De aici au plecat convoaie lungi de căruţe şi care ce mergeau, spun ei, tocmai la târguri ruseşti, la Novgorod şi târgul leşesc din Liow. Babule ! Eu îi văd pe toţi aceştia. Fiecare a lăsat urma lui. Eu îi văd şi i-am urmărit cu ochii mei tocmai pe departe drumul lor, pe stepe şi larguri. Pe drumul lor, ştii tu, n'aveau apă, hrană, nimic. Poate că stelele nu le mai arătau drumul..

Se opri obosită de efort. Babu se uita mirat la ea. Era prima oară când o auzea vorbind aşa mult.

— ..şi cine ştie câţi au plecat de alci şi nu s'au mai întors. Mulţi, spun ei, oamenii, au plecat pe mări, pe stepele nesfârşite unde i-am văzut oprind la înserare carele în cerc şi strângându-se toţi la focul făcut de ei. Credeau că merg undeva, dar după ce ajungeau unde credeau ei că merg, plecau şi mai departe şi iară mergeau. Unde ?

— Marucă ! şopti înspăimântat Babu, cu un tremur în glas, Marucă de unde ştii tu astea, de unde le-ai auzit ?

— Bine Babule, dar tu n'ai auzit lumea ? Ea nu se întreabă. Eu întreb. Şi atunci văd şi înapoia timpului.

— Bine, bine, dar de unde ştii tu cum de petrec noaptea pe stepe.

— M'am gândit sau am visat Babule. Nu ştiu.

Domnişoara Maruca vorbea acuma repede, precipitat, fără să vadă că mănâncă din cuvinte, din cugetul ei ce nici aşa nu putea să-l spună limpede.

— Marucă, eu mă duc în târg.

— Bine Babule. Sărutmâna.

Babu nu o auzi zicându-i sărutmâna, plecase.

— Doamne !?... se întrebă, oftă sau gemu domnişoara Maruca.

— Babule, tot aşa era „meşterul", spuse Tito îngrozit.

— Tatule, dar ea nu l-a cunoscut. Nici n'a auzit de el.

— Ce-o fi Babule ? Tito era schimbat complet la faţă. Nu-l mai recunoşteai. Păl.se şi părea că îmbătrânise cu zece ani.

Din geamlâc perdelele de praf ca nişte draperii atârnau deasupra Oborului, albastre. Oborul părea un teritoriu nereal, depărtat şi inabordabil.

Domnişoara Maruca încremenise cu ochii ei verzi pe urmele carelor ce eşiseră cu zeci de ani înainte pe bariera oraşului.

Târgul-din-Vale e pustiu. Toţi sunt închişi la ei şi în ei. Oamenii pieriseră depe pământ. Aerul devenise dens şi vâscos. Atunci apăru seara. Nemaipomenită. Imensă ca o catedrală. La început roşie ca un incendiu, apoi albastră ca cerul. Mavrodolu emitea valuri-valuri de lilieci peste Târgul-din-Vale. Viaţa nu mai exista pe glob. Liliecii s'au încleiat în aerul vâscos ca gudronul. Domnişoara Maruca se uită alung la spectacol, apoi umerii îi sunt apucaţi de un tremur uşor.

— Doamne !?...

— A tras oblonul. Auziţi !

— Taci, se încruntară Tito cu Lena.

Flacăra lămpii tremura. Atmosfera era destul de încărcată. Reflexele de lumină făceau minunate jocuri de clar-obscur pe feţele lor. Un fluture de lampă, atras de lumină, se isbi de sticlă. Se auzi cum jucăria lui de kitină arde la temperatura sticlei încinse.

Domnişoara Maruca se auzea venind. Foşnetul rochiei ei de mătase şi târşâitul cipicilor dădea impresia unui fâlfâit de aripi, mari, moi.

— Sărutmâna tatule, Lenă şi Babule.

Inaltă, uriaşă, în cadrul uşii primind lumina de jos, apariţia ei produse panică. Pentru un moment, rămaseră uluiţi. Efectul de lumină era ciudat. Domnişoara Maruca părea că stă cu un lat de palmă deasupra podelei. Părul ei lucea aureolând-o. Ochii se înecaseră în verdele lor de sargasse.

Nici nu o văzură când se aşeză pe scaun.

— Mănâncă, Marucă.

— Tatule, nu pot.

— Cum vrei Marucă, nu-i nimic. Apoi revenind rugător :

— Marucă, barem ia ceva numai să nu stai, că mă doare inima.

— Tatule, tatule, dece nu mă laşi...

— Nu te supăra Marucă.

Niciun sgomot. Nimic. Domnişoara Maruca îi privea cum mănâncă. Masa se sfârşi. Tito se rugă cu mâinile făcute ghem la piept şi capul frânt din grumaz.

— Noapte bună tatule, Lenă şi Babule...

— Noapte bună Marucă !

A doua zi Tito cu Babu lucrară până la prânz. Ca de obiceiu, domnişoara Maruca nu eşi de dimineaţă. Tito, după ce se spălă, trecu la masă. Lena cu Babu la fel. Stăteau liniştiţi, aşteptând. Fiecare cu gândul lui ascuns, care cu toate astea se putea citi limpede pe faţa lor muncită de griji. Trecură două-trei minute şi Tito termină probabil ce avea de gând, că ridică privirea şi văzu că domnişoara Maruca nu venise. Se uită puţin la Babu. Babu se uita şi el la Lena care plângea. Niciodată ea nu întârziase la masă. Oare domnişoara Maruca uitase că timpul merge şi nu stă ca ea? Mai stătură puţin.

— Babule, zise Tito încet, du-te şi rogă pe Maruca să vie la masă.

Babu urcă scările de lemn. Se auzi cum bate la uşa domnişoarei Maruca. Urmă o clipă de linişte. Se auzi din nou ciocănitul. Iar nimic. Apoi clanţa scârţâi când Babu puse mâna pe ea de deschise uşa. Şi atunci :

— Tatule !.. Tatule !... răcni înuman Babu.

Tito intră în delir, răsturnă scaunul şi fugi pe scări. Găsi pe Babu în odaia domnişoarei Maruca, fugind dintr'un colţ în altul, cu ochii eşiţi din orbite.

— Tatule !... Tatule !!! Maruca... Maruca... a plecat ! Babu se bâlbâia şi se înăbuşea dispărând sub frică.

Anii mergeau înainte cu aceiaşi ardoare. Nu pot să ţină seamă de necazurile oamenilor sau de faptul că dacă ei, anii, călătoresc, călătoreşte şi viaţa omului care se scurtează.

Familia Schiavoni nu reuşi niciodată să lămurească cazul domnişoarei Maruca. Dispărută, nu lăsase nici o urmă. Seara în jurul mesei în mijlocul căreia se afla lampa, îmbătrâniţi, Tito cu Babu (Lena murise). Afară se auzi un car, mai multe care, un şir nesfârşit de care. Ascultau tăcuţi.

— Auzi ?

Tito tresări şi împreunându-şi mânile se uită la Babu şi lăsă să-i cadă capul pe marginea mesei. Se auzea un mormăit, apoi mai distinct şoapte :

„...n'avea grije de sufletele păcătoase şi fără curaj în faţa vieţii ci de cei ce acum călătoresc, rătăcesc sau pribegesc pe întinsul mărilor şi pământului. Ia-ne nouă prea multul şi dă-le lor o bucată de pâne şi o stea. Ai grije de ei, că sunt puţini, ai grije de..."

cronica DRAMATICA

TEATRUL NAŢIONAL: „Apus de soare".

Spaţiul restrâns al cronicei noastre ne opreşte să vorbim aşa cum am fi dorit s'o facem, despre valoarea literară a lucrării dramatice cu care Teatrul Naţional a înţeles să inaugureze noua stagiune teatrală.

O figură legendară din istoria neamului românesc a prins din nou viaţă pe prima noastră scenă, în clipe în cari se cade să păstrăm mereu vii în amintire faptele de vitejie ale glorioşilor noştri înaintaşi. Ştefan cel Mare, aşa cum a ştiut să-l prezinte Barbu Delavrancea, în „Apus de soare", prima operă din trilogia sa, păstrează, chiar şi înainte de a muri, acea măreţie specifică oamenilor cari, pentru binele Patriei, n'au timp să se gândească şi la micile sau marile lor suferinţi.

Apusul de viaţă al lui Ştefan cel Mare, aşa cum şi l-a închipuit Delavrancea, caută să fie umbrit de uneltirile câtorva curteni pe cari prea dreapta cârmuire a voevodului i-a împiedecat să se îngrijească de interesele lor personale.

Ştefan cel Mare însă, abea întors din glorioasa expediţie în Pocuţia, cu o rană gravă la picior, nu ia în seamă sfaturile medicilor cari îi prescriu o lungă odihnă, şi veghează ca dorinţele sale să fie întocmai îndeplinite.

Ajungându-i la ureche uneltirile paharnicului Ulea, care vrea să-l pună în scaunul Moldovei pe nevârstnicul Ştefăniţă — domnie care i-ar prilejui o prea bănoasă epitropie — falnicul voevod intervine la timp, înscăunându-l el însuşi pe viteazul său fecior, Bogdan.

Abea după aceasta primeşte Ştefan cel Mare ca doctorii să-i ardă rana, prilejuind o eventuală însănătoşire. Şi dacă Ştefan cel Mare acceptă aceasta, nu o face atât pentru a se vedea vindecat, cât mai ales pentru că simte că Ţara mai are încă nevoe de el.

Seninătatea cu care Voevodul îndură chinurile la care e supus, arată încăodată aluatul de adevărat erou din care a fost plămădit.

Moartea lui Ştefan cel Mare este cu atât mai luminoasă cu cât ea coincide cu potolirea unei răscoale a catorva dintre boeri. Prin această potolire, Ştefan socoteşte că poate muri cu cugetul împăcat că şi-a făcut întreaga datorie către Patrie.

Barbu Delavrancea ne-a înfăţişat o figură de adevărat erou, ştiind să îmbine în chip armonios scenele de puternic dramatism cu acelea pline de duioşie dintre Voevod şi Doamnă, şi mai ales acelea dintre Voevod şi Oana.

Critica vremii a găsit anumite cusururi lucrării lui Delavrancea. I s'a reproşat astfel mai ales lipsa unui susţinut conflict dramatic. Nu vedem întrucât de întemeeate ar fi aceste acuzări.

Meritul mare al piesei lui Delavrancea este acelea că a isbutit să aducă pe scenă, în chip strălucit o întreagă epocă de glorie a neamului nostru, din fiecare scenă, din fiecare replică desprinzându-se un plăcut iz cronicăresc care sporeşte interesul pe care piesa îl suscită în rândul spectatorilor.

Entuziasmul cu care publicul a primit fiecare final de act, vine să arate cât de actuale au rămas aceste fermecătoare şi în acelaş timp înălţătoare patru acte, cari constituesc întreaga piesă.

In rolul lui Ştefan cel Mare a reapărut domnul G. Calboreanu, care la fel ca şi prima oară când a apărut în acelaş rol, a ştiut să redea întreaga măreţie a Voevodului cu un apus atât de luminos.

In rolul Doamnei, ni s'a dat ocazia să admirăm jocul reţinut şi plin de distincţie al d-nei Sorana Ţopa.

O adevărată revelaţie pentru toţi acei cari se încăpăţânează să conteste adevăratele valori a fost chipul în care d-na Eugenia Popovici Mateescu a interpretat rolul Oanei.

Felul în care dânsa a ştiut să redea fermecătoarea naivitate a fetei de ispravă cu sânge domnesc în vine a lăsat în umbră, bănuim, şi creaţia d-nei Marioara Voiculescu, interpreta de pe vremuri a aceluiaş rol. Rămâne acum ca Direcţia Teatrului Naţional să dovedească prin distribuiri cât mai dese ale d-nei Popovici-Mateescu, că ştie să aprecieze la justa lor valoare tinerele elemente de talent.

Remarcabil jocul d-lor Brădescu, Baldovin, Sorin Gabor şi Ulmeni.

Imputarea pe care-o vom face d-lui Bumbeşti, directorul de scenă, este aceea că n'a ştiut să strunească îndeajuns de bine restul distribuţiei, numeroşii pârcălabi, vornici ş. a. m. d. ce apăreau pe scenă aducând prea mult cu nişte eroi de operetă.

TRAIAN LALESCU

ECRAN

CINEMA CAPITOL: Abandonata.

Deşi conflictul pe care-l tratează actuala realizare a lui Mario Mattoli face parte din cele câteva leit-motive cari inspiră deseori regisorii, filmul „Abandonata" place, întrucât, graţie lui, Mario Matoli izbuteşte să ne înfăţişeze cu multă graţie o poveste de dragoste din timpul când noua invenţie a vapoarelor cu aburi a lui Fulton mai prezenta nedumeriri.

Stefano, fiul unui armator îşi permite să se însoare fără asentimentul familiei, într'unul din porturile în care se oprise în timpul unei călătorii. Reîntor acasă, prezintă familiei pe proaspăta ei membră, care cum se întâmplă deobiceiu în asemenea cazuri, este primită cu răceală. Nu fiindcă n'ar fi drăguţă ic, pentru că destinul a hotărît să nu facă parte dintr'o dinastie cel puţin egală cu a tânărului ei soţ.

Această descendenţă e însă repede uitată, întrucât instrusa izbuteşte prin felul ei de-a fi să câştige dragostea părinţilor soţului ei, care soţ, conform voinţei regisorului şi meseriei sale d earmator ,pleacă într'o călătorie, tot undeva pe mare.

In lipsă, sora sa îşi înşeală soţul cu o imprudenţă cari face desigur să râdă categoria nevestelor cari dela 1800 până acum s'au specializat într'acest divertisment.

Printr'o nefericită serie de împrejurări, soţia celui plecat care venise la locul adulterului ca să-şi anunţe cumnata, este surprinsă de soţul acesteia, căci întâmplarea face ca adevărata vinovată să iasă pe uşe cu o secundă înainte de-a-i apărea soţul.

Bineînţeles, elementul principal al acestui triunghiu nu declară adevărata situaţie. Iar, cea care abia apucase de-a fi iubită de noua ei familie este repudiată.

.....„Intr'o zi dragostea aceasta se topeşte ca un bulgăre de zăpadă, făcând loc unei drame înduioşătoare"..... scrie'n programul cinematografului Capitol....

Intr'adevăr, partea dramatică a filmului este şi cea mai dinamică, scenele familiare şi uşor plictisitoare dela începutul filmului fiind înlocuite cu câteva urmăriri prin ceaţă, într'adevăr palpitante scene, la realizarea cărora meritul regisorului este primordial.

De altfel „Abandonata" vine să spulbere impresie pe pe care ne-o lăsaseră câteva din ultimele realizări cinematografice italiene.

Aşa că plictisitoarea „Luiza" poate fi trecută în categoria simplelor accidente.

Cuprinzând pe afiş nume mai puţin atractive decât acelea ale Alidei Vali şi Fosco Giachetti, distribuţia este, totuşi, foarte bine aleasă, actorii francezi la care s'a recurs ştiind să se achite cât se poate de bine de rolurile încredinţate, Corinne Lucheur, George Rigaud şi Marie Denis interpretând cu multă sensibilitate aceste etern crâmpeiu din viaţa ce ade toate zilele.

ADRIANA NICOARA

NOTE germane.

ANDREAS MRAZ

profesor la universitatea din Bratislava, publică, la Volk und Reich Verlag (Berlin-Prag-W en), o carte revelatorie chiar pentru noi românii prieteni ai slavilor dela apus: *Die Literatur der Slovaken* (Literatura Slovacilor).

Despre slovaci știam câteceva. Din cetite, din auzite și dintr'o serie de minunate vederi pe cari mi le adresase, pe vremuri, un amic, călător prin țara totului.

Dintr'o lucrare mai veche a lui H. Jelinek, La Littérature tchèque contemporaine — Cours professé à la Sorbonne en 1910 — (Paris, Mercure de France, 1912, știam că slovacii s'au așezat pe la anul 600 î. Chr. în locurile pe cari le stăpânesc și azi, că sunt un popor foarte înzestrat, sănătos, modest și muncitor, dar prea bun și pasiv, popor căruia veneticii îi spuneau pe față: „kasa nem étel, tot nem enber", adică, pe românește, „terciul nu e mâncare, slovacul nu e om".

Știam că acest popor a îndurat, secole de-arândul, împilările pe cari le-am avut și pe avem de suportat și noi și mai știam că atât Ludovic Kossuth cât și Alexandru Petöfi au fost slovaci.

Partea de istorie a literaturii slovace, profesorul H. Jelinek nu a neglijat-o în acel vechi curs, dar nici nu i-a avantajat pe frații slovaci.

TIDO I. GASPAR

Iată însă că profesorul universitar Andreas Mraz prezintă, într'un volum de 200 de pagini, o lucrare menită nu numai să informeze ci, mai ales să înfățișeze un destin: destinul cultural și etnic al unui popor care, împotriva multelor și grelelor vitregii ale istoriei sale și-a dovedit cu prisosință vitalitatea și drepturile la viață liberă.

Asemeni tuturor popoarelor mici, și cel slovac a urcat drumuri spinoase până la dobândirea independenței etnice și, asemeni tuturor popoarelor mici, și cel slovac a trebuit să-și mobilizeze toate forțele în vederea unui singur ideal: cel al rezistenței cu orice preț în fața dușmanilor încăpățânați să-l desființeze. Astfel literatura lui e o neîntreruptă și fidelă oglindire a istoriei sale.

DARA PROBLEMA

poate fi pusă și altfel, iară profesorul Mraz o formulează pregnant și valabil pentru toate popoarele mici:

„Suntem conștienți de faptul că operele de artă literară, precum și orice înfăptuire spirituală, își asigură, prin valoarea lor intrinsecă înainte de toate, interesul și înalta considerație a tuturora; dară, intependent de aceasta, creația literară a popoarelor mici pierde când o compari cu literaturile națiunilor mari; ea e întâmpinată, deseori, cu neîncredere, e considerată drept inferioară, așa cum nici celelalte contribuții ale popoarelor mici la comunitatea umană nu provoacă vreun interes mai viu din partea altora. Și nu este dragoste de noi înșine și nici lipsă de modestie dacă socotim fenomenul acesta drept nesănătos pentru cultura omenirii; ba, ni se pare chiar necesar să accentuăm că nu se face un serviciu interesului, bogăției și puterii literaturii universale dacă, făcându-se o triere și valorificare, și prestațiile națiunilor mici, bine înțeles dacă o merită prin conținutul lor, sunt înglobate în viața literară universală. Mai vechea și mai tânăra istorie a literaturii mondiale ne învață în suficientă măsură că unii scriitori aparținând națiunilor mici au dăruit lumii, de repetate ori, opere cari depășesc cu mult totalitatea numerică mică a poporului din care se trag acești ceatori.

Ținem să observăm aci că istoria literaturii unui popor mic nu comportă asemănături cu istoria literaturii popoarelor mari. Literatura unui popor mic își are problemele și legile de tot speciale. Ea are altfel de legături cu viața-i istorică și cu destinu-i social și politic decât opera literară a acelor popoare cari au o misiune istorică largă și o viață mai bogată și mai diferențiată. O altă și tot așa de interesantă problemă care se impune și cetitorului de altă naționalitate este faptul cum literatura celor mici e obligată să lupte cu greutăți disproporționat mai mari decât literatura celor mari, cum i se asimilează și cum reacționează la influențele exterioare și streine. In desvoltarea literaturii popoarelor mici există faze în cari ele, popoarele mici, din grija pentru propria lor viață națională, se apără cu înverșunare împotriva modelelor sau imboldurilor streine. E limpede că o astfel de orientare unilaterală — oricât de întemeiată ar fi, — poate avea urmări periculoase pentru viața literară; poate duce la nivelarea și oprirea în loc a evoluției literare împingând-o de tot la periferia literaturii universale".

DEȘI INSA NAȚIONALA

și naționalistă în ultima ei analiză, deci tendențioasă (și ce poate fi mai frumos decât tendința cuiva de a-și afirma libertatea și, mai ales, necesarul dor de libertate! (— tinerii dela rubrica de note literare din Timpul spre exemplu să fie convinși că suntem apărătorii unui ideal de libertate cu mult mai mare decât l-ar putea încăpea îngustele lor insinuări, — și apărătorii unui

ANDREI ZARNOV

umanism cu mult mai larg —), deci, deși naționalistă în ultima ei analiză și deși tendențioasă, cum e aproape totul ce rămâne creațiune valoroasă a spiritului omenesc, literatura slovacă nu a căzut, după cum dovedește cartea profesorului Andreas Mraz, în mediocrizare și amorțire.

Dela manuscrisul cu versuri slovace al lui Peter Benicky (1603—1664), descoperite târziu și publicat abea în 1873 și până la nuvelele și romanele lui Milo Urban (n. 1904) sau sonorele ritmuri ale lui Andrey Zarnov (n. 1903), drumul acestei literaturi a fost o dârză cucerire, treaptă cu treaptă, a celor mai frumoase culmi.

NUME CA

Anton Bernolak (1762—1813), Jan Kollar (1793—1852), Mathias Bel (1684—1749), Ludovit Štur (1815—1856), Jozef Miloslav Hurban (1817—1886), Svetozar Hurban-Vajansky (1847—1916), Pavol Orszagh-Hviezdoslav (1849—1921), Jozef Škultety (1853), Martin Kukucin (1860—1928), Martin Razus (1888—1937), Tido J. Gaspar (1893), Ivan Krasko (1876), Janko Jesensky (1874), Valentin Beniak (1894), Jozef C. Hronsky (1896), Jan Smrek (1899), Emil Boleslav Lucaci (1900), Andrei Zarnov (1903), Milo Urban (1904), iar dintre mai tineri Ludo Ondrejov, Margita Figuli, Ștefan Graf și Ferdinand Gabaj, — înseamnă tot atâtea avânturi ale sufletului slovac.

Urmărind evoluția literaturii slovace dealungul marilor curente spirituale europene (reforma, umanismul, clasicismul, romantismul, realismul, modernismele toate, etc.), profesorul Andreas Mraz a ținut socoteală de specificul etnic al poporului său și a realizat o sugestivă frescă a literaturii cu care poporul slovac se așează cu cinste în rândul neamurilor creatoare ale lumii.

Regretăm că, în textul acestei cărți nu există decât de tot puțin și text literar citat din auorii prezentați. Cartea ar fi câștigat apreciabil, iară cetitorul și mai mult.

TRAIAN CHELARIU

Note franceze

La cafeneaua Lipp, în piața Saint-Germain, publicul nu s'a schimbat. I-adevărat că André Billy se află la Lyon, dar Thérive e aci, Brice Parain la fel și mai ales Picasso. Pictorul lucrează mult și vinde mai mult încă.

Un amic îi spunea deunăzi: Picasso, ar trebui să-ți scrii viața.

— Viața mea, dece viața mea? Ce reprezintă?

— Reprezintă 500.000 de franci.

La care Picasso a tăcut. Poate că și-a adus aminte de vremea când răspundea celor ce-l întrebau dinaintea unuia din tablourile sale cubiste: Ce reprezintă asta?

— Asta reprezintă o sută de mii de franci.

Na uitat însă, cu siguranță, că un grup de editori străini îi propusese o jumătate de milion ca să-și scrie istoria vieții sale. Dar a refuzat cu dispreț.

Parisul a prilejuit un mare succes expoziției pictorului german Arnold Breker. Unui străin care se mira, i-a răspuns un parisian:

— Nu e nimic extraordinar într'asta. Lucrurile frumoase n'au lăsat niciodată nepăsător publicul francez. E atât de adevărat, încât se poate spune că tot ce-i realmente viu în artă își găsește o patrie la Paris.

Așa a fost cu Goethe, cu Hölderlin, Novalis și Nietzsche și cu mulți alții.

Institutul german din Paris pe care-l conduce d. Eptiny, un om de gust și vechi prieten al literelor franceze, publică o revistă: „Caietele franco-germane", redactate în franțuzește și nemțește.

Pe când prima revistă europeană redactată în marile limbi europene? Ce frumos lucru ar fi să se poată publica lunar, într'o revistă, cele mai bune versuri germane, franceze, italiene, spaniole, românești. O revistă de poezie pură.

La „Lipp" și la „Deux-Magots" se și discută, dar hârtia se face tot mai rară și comunicațiile întâmpină destule greutăți.

D. Bernard Grasset a publicat de curând un volum: „Les chemins de l'Ecriture". E o culegere de esseuri și articole apărute în presa franceză din ultimii ani. Toate aceste studii tratează despre opere ale spiritului.

A face operă de spirit, a creia — iată ce interesează pe marele editor parisian, care se simte stânjenit să se exprime într'o operă personală, fiindcă în materie de artă e foarte pretențios. Aproximativul nu l-a satisfăcut niciodată.

Exemplul lui Grasset ne aduce până aproape de tot de secretul Parisului: el se chiamă calitatea. Să vrei mereu cea mai înaltă calitate și să nu fii niciodată satisfăcut cu ce-i lesnicios, eftin.

Nu este aceasta chiar definiția gustului?

Câți oameni de gust sunt pe lume? Americanii cari aveau obiceiul să facă tot soiul de anchete, ca să știe dece femeile râd mai tare între unsprezece și miezul nopții, dece bărbații de cincizeci de ani preferă calului bicicleta, etc., n'au îndrăznit să-și pună vreodată această întrebare asupra gustului, ceeace... nu-i de mirare

Cine va scrie odată istoria gustului în materie de artă? Ar fi un subiect de mare însemnătate. Se va constata o decadență a gustului care coincide cu progresul democrației.

Prostul gust al proaspeților îmbogățiți e înspăimântător, la Paris și aiurea. Și gustul începe cu mobilierul. Arătați-mi apartamentul vostru și vă voi spune cine sunteți.

Astăzi Franța, datoare să-și să-și caute sprijin în elita ei, încearcă să-și amelioreze gustul. În toate împrejurările. Trebue spus că pe planul spiritului a știut întodeauna să-l păstreze.

Goethe spunea că opera lui nu va fi niciodată populară. Editorul lui Mallarmé n'a vândut o mie de exemplare din „Poésies". în douăzeci de ani. Montherlant cel mai mare scriitor francez are șase mii de cititori care-l urmăresc și poate că jumătate doar îl înțeleg.

Ultima operă a lui Montherlant, apărută în Iulie 1942 se intitulează: La Vie en Proue. **Texte pentru tineret. Montherlant reunește aci texte de importanța unor** „Lettre d'un Père à son fils" **și** „La gloire du Collège".

Să te depășești, să te înalți, să disprețuești ce e josnic — **iată ce s'ar putea numi cuvinte de ordine ale acestui om care-i unul din rarii reprezentanți ai valorilor aristocratice. Nici nu sunt altele pentru cine ia în serios viața sufletului și a spiritului.**

D. Gaston Gallimard se ocupă acum de cinematograf, cum s'a ocupat de editură, alegându-și colaboratori excelenți. Roland Tual și Denise Tual sunt cei cari conduc această nouă casă cinematografică franceză.

Toți cunoaștem filmul „Quai des Brumes", dar foarte puțini știu că acest film a fost conceput de Denise Tual, care întemeiase la Paris, în 1936, primul birou de studii cinematografice pe continent.

D-na Tual e fiica editorului Piazza, care a știut să fie un înnoitor al ediției de lux, în Franța.

Denise Piazza-Tual aduce cinematografului francez un serviciu asemănător, cucerind înainte de război chiar piața celor două Americi. Rețeta ei era simplă: trebue să faci filme scumpe.

In Franța un film costa în mijlociu 1.500.000 de franci și aducea vre-o zece milioane. „Quai des Brumes" a costat 5 milioane și a adus alte 200 câștig.

Denise Tual mai spunea: trebut să faci filme bune.

Ceeace e altă poveste.

Filmul e o plantă care aparține familiei romanului. Legile lui sunt aceleași, dar greu de definit. Pe când un Aristot care să ne dea o artă cinematografică?

Pân'atunci să ne mulțumim cu aceste două adevăruri:

1) **Un film, ca și un roman, creiază viață: asta se chiamă atmosferă, ambianță. Tonalitatea filmului trebue dată odată cu prima imagine.**

2) **Filmul, ca și romanul, naște din punerea în acțiune a unor forțe. El trebuie să se desfășoare cu aceeași vigoare ca o bună partidă de șah.**

Nu e o întâmplare că se fac cele mai bune filme în țările unde nasc cele mai bune romane.

D. Gaston Gallimard are multe șanse să facă filme bune, dar să nu se încreadă în literatură.

Primul lui film, realizat în 1936, de dragul Valentinei Tessier, a fost neisbutit, cu toată punerea în scenă a lui Jean Renoir, din cauza subiectului: *Madame Bovary.*

Dar d. Gallimard are o scuză: n'o cunoștea încă pe Denise Tual

RAINER BIEMEL

Pasăre întoarsă

Stau prea înalți la întoarcere-acești munți
și vămile cu lacăt de aur închise.
Melancolia curge ca o apă pe frunți
și orele, zilele, toate mi se
par ca niște anotimpuri mohorîte
care culoarea nu-și schimbă
și cărora gustul li-e mereu același
ca o picătură amară pe limbă.

Mai port sub aripi cenușă din steaua
ce mi-a luminat exodul trecut
și la piept, lângă inimă, rămășița gloriei
din steagul căzut.

In ureche însă tot mai caldă sună
amintirea vechilor balade ale
satului și mai stăruitoare
melodia pădurilor natale.

O, diminețile când văile fumau
tutunul lor de neguri și de prin florării
sprintene se deșteptau cu basmul pe ochi
surorile mele pentru sborul de zi!

Aștept, aștept vântul care va bate
spre țara aceasta și voiu pleca.
E'ngropată acolo inima copilăriei
cu tot destinul nostru în ea.

GEORGE POPA

NOTE italiene

GIOVANNI PAPINI

in calitate de reprezentant al scriitorilor italieni la „Asociația occidentală europeană a scriitorilor" — la care e chemată și România să contribue la apropierea dintre scriitorii națiunilor europene — care a avut loc la Weimar, a ținut la 26 Martie a. c. un substanțial discurs despre „Realtá, classicitá e universalità della letteratura italiana", trasând în puține linii caracteristicele literaturii italiene.

Papini pleacă dela credința că victoria definitivă de mâine a armelor va duce în mod necesar la unitatea spirituală a Europei. Aceasta nu înseamnă dominarea unei singure culturi și înăbușirea celorlalte: fiecare națiune trebue să fie prezentă cu tot ce are ea mai originar și mai autentic în înfrățirea spirituală a popoarelor europene.

Literatura italiană își va păstra mai departe caracteristicele imprimate de cele două milenii de glorioasă existență; „realtá, classicitá, universalitá".

GIOVANNI PAPINI
văzut de Ardengo Soffici

„Geniul italian — spune textual Papini — a căutat întotdeauna, în artă și în gândire, viul, concretul, efectivul, adică adevărul. Literatura noastră nu e o literatură de osândiți, adică de oameni cari visează mereu la „evadare". In loc de a supune realitatea visului, italienii se servesc și de vis chiar, pentru revelarea realității".

Trebue să lămurim însă că această dragoste de adevăr pe care Papini o enumără cu atâta mândrie printre notele predominante ale literaturii țării sale nu e tot una cu verismul, crud de cele mai multe ori și coborîndu-se și la trivial câte odată.

Definiția acestei realtá o dă tot Papini: este „realul văzut sau interpretat de geniu în însăși esența sa, adică un real mai real a propriei realități".

A doua trăsătură e „classicità", noțiune care nu numai că nu se acoperă, dar e deseori opus clasicismului și mai ales neoclasicismului.

Intors spre cultura antică de două ori — în epoca lui August și în timpul Renașterii — spiritul italian n'a restaurat ceeace i se părea învechit, nici n'a imitat formele ideale încremenite ale unei străvechi culturi — mai sunt și astăzi oameni cari coboară fenomenul Renașterii la o simplă copie a trecutului antic ci a suferit o transformare mult mai complexă, echivalentă cu a unei învieri, cu a unei noui vieți insuflate de misterioasa unduire a istoriei.

„Clasicita înseamnă pentru noi creația liberă a sufletului care se inspiră din experiențele interne și din frumusețea din afară, înseamnă adică armonie, e sinteza dintre furtuna romantică a pasiunilor și disciplina formei și a legii, sinteza dintre avântul inspirației și ceeace numea Dante: „il fren dell' arte" (frâul artei). Forma nu e totul și nici legea, dar fără una sau alta nici chiar substanța cea mai bogată nu poate fi în întregime descoperită și nici nu poate dura".

Universalitatea, *cel din urmă caracter al literaturii italiene se poate foarte bine confunda cu credința catolică (cattolicitá).*

„In marile noastre epoci naționalismul și universalismul coincid. Italia e într'adevăr ea însăși numai când își asumă mai presus de ea o însărcinare universală care poate fi, rând pe rând, politică, religioasă sau estetică. A fost politică în timpul imperiului roman și acum cu Fascismul, religioasă cu Biserica romană, plastică și literară în epoca umanistă și a Renașterii.

Și pentru aceasta civilizația italiană e de secole o civilizație esențial catolică în dublul sens al cuvântului".

Spune mai departe Papini că atmosfera celor Patru Evanghelii, interpretate în spirit franciscan, amintește mai mult Grecia decât Vechiul Testament. Tema Nunții din Caana, a vinului și a vieței, a bucuriei, a Invierii, e foarte apropiată de anticul elenism. „Catolicismul e sinteza voită de Dumnezeu a revelației Evangheliei—nedesfigurată de ascetismul oriental și african — cu lumina gândirii grecești și cu structura ordinei romane. Este, deci, mult mai european decât palestinian".

Structura noastră ortodoxă ne împiedică a adera întru totul la ideile scriitorului italian în privința catolicismului. Le-am citat pentru a nu știrbi nimic din simetria gândirii lui Papini și a face imposibilă înțelegerea concluziilor la care se ajunge.

Definit astfel catolicismul, e ușor de înțeles cum poate fi confundat cu tendința universalistă a literaturii italiene. De aceea catolicismul nu s'a opus mișcării artistice și filosofice mai bine spus revoluției, din Renaștere, ci a căutat întotdeauna să împace pe om cu Dumnezeu.

Acestea — realtá, classicitá e universalitá — sunt bunurile pe care literatura italiană le va aduce marei înfrățiri spirituale dintre națiunile Europei.

CONSTANȚA TUDOR

Cronica plastică

AMATORI de ARTĂ, PUBLIC și ARTIȘTI

Răsfoind rarele reviste franceze, — ce le mai poți găsi astăzi pe la noi — ne-am oprit mișcați în fața unei scurte dări de seamă.

La Marsilia, în parcul unui castel, proprietara, contesa *Jean Pastré*, care și-a închinat viața în folosul artiștilor — cititi desluș t — și-a închinat viața *pentru a veni în ajutor artiștilor* prin mijlocirea operei cu nume semnificativ și încântător „POUR QUE L'ESPRIT VIVE", a dăruit perdelele sale de tul și draperiile de pe scara principală a castelului ca să 'mbrace zânele „V.sului unei nopți de vară".

Piesa lui Shakespeare a fost montată în parcul castelului cu concursul membrilor breslei de artă: pictori, muzicieni, actori, desenatori și literați. *Ca să nu moară spiritul*, s'a comandat o noapte cu lună și s'a renunțat „o lună" la iluminarea întregului castel, în favoarea unei singure nopți. Aripele diafane ale zânelor aveau nevoe de scântei; ca să nu moară spiritul, ar putea fi și la noi, titlul unei miraculoase asociații. Acum când spiritul e târît în toate coclaurile și e forțat să se ascundă, pentru a nu pieri..

De fapt, spiritul, impalpabilul amic, atât de caracteristic Franței, nu ne e străin nici nouă „Țărani de pe malurile Dunării", adesea regi ai humorului, nu îndestul de tari să sacrificăm însă bunurile noastre pământești, *pentru un ideal de artă*, o căutare riguroasă a perfecțiuni.!

Amatorii noștri de artă se împart în două: cei care îndrăgesc un artist și-l răsfață peste măsură, stricându-l, și cei care nu cumpără decât semnături, reputați. bine stabilite, tablouri catalogate „de tout repos". Curajul riscului le lipsește, se tem chiar dacă o pictură mai îndrăsneață ar putea să le placă, să și-o agațe pe perete; se tem să-și rișteze banii pe un lucru ce ar putea f. dezaprobat. In timp ce amatorii nr. I îmbrățișează cu beatitudine orice fleac, semnat de odorul lor, amatorii nr. II scuipă, se leapădă de orice tablou sau statue ce le-ar putea turbura digestia, bunul mers al tihnei familiale.

Intr'o expoziție, o doamnă a admirat odată un pastel de o neobișnuită calitate artistică. S'e învârtit în jurul său vreo 2—3 săptămâni, apoi rușinată după ce se învoise să-l cumpere i-a mărturisit artistul: „Să nu te superi, dar nu-l mai iau, mi-e teamă de ce va zice lumea — mie îmi place — dar nu pot să sufăr să-mi dezaprobe tablourile de pe pereți, cei ce-mi intră'n casă".

De cruda, bietul pictor își luă pastelul și-l nimici. Imi spunea cu amărăciune mai târziu, că nu crede să-i mai fi reușit vreodată unul de aceeași calitate...

Ceeace e mai ales condamnabil la noi, e contactul permanent cu publicul în expoziții. Faptul că de public depinde succesul bănesc, dăunează conștiinței artistice. Diferitele șiretlicuri, subterfugii și artificii pe care e nevoit artistul să le adopte ca să iasă bine la vopsea, sunt deadreptul desgustătoare.

Orice atitudine revelată de tablou trădând o intenție servilă a artistului, față de public e un pas către „moartea artei".

R. LADEA — **Mama**

Nu odată am auzit și ascultat reproșurile amare aduse vânzătorilor de tablouri din Paris, printre care și ale cunoscutului AMBROISE VOLLARD, descoperitorul lui CEZANNE, cel dintâi care a avut „neobrăzarea" să riște o expoziție a lui. De câte ori mi s'a spus că s'a îmbogățit pe spinarea descoperirilor făcute?...

Ei și, ce poate să privească pe pictorul *adevărat*, acest lucru? Mă'ntreb întrucât îl atinge pe MATISSE faptul că tablourile lui au ajuns la o cotă fabuloasă?! Astăzi, când reputația lui e bine stabilită? Omul lucrează liniștit și pe cât de modest, pe atât de înaltă conștiință artistică are. In loc să doarmă pe lauri, așa cum prea adesea fac pictorii noștri care și-au găsit „maniera" mai bănoasă, el trimite prietenului său bun, PALLADY, mici schițe înfățișând tablourile în curs, cerându-i părerea asupra lor. De necrezut, nu-i așa, marele MATISSE, pentru ale cărui cele mai mici pete de culoare încremenesc amatorii și snobii lumii întregi; autocritica sa nu are suficiența să-și spue că e fără greș ci, ca un școlar cuminte și conștiincios, își verifică impresiile pe lângă un camarad competent. Iată atitudinea de netăgăduită noblețe pe care un artist în cel mai înalt sens al cuvântului, trebue să o aibă.

Sunt ferm convinsă că prea multele comenzi, idolatriile exagerate, banii de care dispune cu ghiotora un artist — îl strică!

Nu știu, zău, dacă lupta și sărăcia dintr'un anume punct de vedere, nu-i șede mai bine; e preferabil, oricât de rău considerat ar fi faptul îmbogățirii unuia pe spinarea celuilalt, ca artistul să nu fie în contact direct cu amatorul, ci prin mijlocirea unei terțe persoane să i se dea tablourile în comerț. De aceea consider o galerie de pictură ca aceea a CAMINULUI ARTEI deschisă în vara asta ca o adevărată binecuvântare pentru artiști, gestul acelora care au înfăptuit-o trebue imitat, chiar cu riscul îmbogățirii pe spinarea pictorilor. E preferabil ca un artist să rămâe cu conștiința curată și cu bani mai puțini.

LUCIA DEM. BALACESCU

Note franceze

La cafeneaua Lipp, în piața Saint-Germain, publicul nu s'a schimbat. I-adevărat că André Billy se află la Lyon, dar Thérive e aci, Brice Parain la fel și mai ales Picasso. Pictorul lucrează mult și vinde mai mult încă.

Un amic îi spunea deunăzi: Picasso, ar trebui să-ți scrii viața.

— Viața mea, dece viața mea? Ce reprezintă?

— Reprezintă 500.000 de franci.

La care Picasso a tăcut. Poate că și-a adus aminte de vremea când răspundea celor ce-l întrebau dinaintea unuia din tablourile sale cubiste: Ce reprezintă asta?

— Asta reprezintă o sută de mii de franci.

Na uitat însă, cu siguranță, că un grup de editori străini îi propusese o jumătate de milion ca să-și scrie istoria vieții sale. Dar a refuzat cu dispreț.

Parisul a prilejuit un mare succes expoziției pictorului german Arnold Breker. Unui străin care se mira, i-a răspuns un parisian:

— Nu e nimic extraordinar într'asta. Lucrurile frumoase n'au lăsat niciodată nepăsător publicul francez. E atât de adevărat, încât se poate spune că tot ce-i realmente viu în artă își găsește o patrie la Paris.

Așa a fost cu Goethe, cu Hölderlin, Novalis și Nietzsche și cu mulți alții.

Institutul german din Paris pe care-l conduce d. Eptiny, un om de gust și vechi prieten al literelor franceze, publică o revistă: „Caietele franco-germane", redactate în franțuzește și nemțește.

Pe când prima revistă europeană redactată în marile limbi europene? Ce frumos lucru ar fi să se poată publica lunar, într'o revistă, cele mai bune versuri germane, franceze, italiene, spaniole, românești. O revistă de poezie pură.

La „Lipp" și la „Deux-Magots" se și discută, dar hârtia se face tot mai rară și comunicațiile întâmpină destule greutăți.

D. Bernard Grasset a publicat de curând un volum: „Les chemins de l'Ecriture". E o culegere de esseuri și articole apărute în presa franceză din ultimii ani. Toate aceste studii tratează despre opere ale spiritului.

A face operă de spirit, a creia — iată ce interesează pe marele editor parisian, care se simte stânjenit să se exprime într'o operă personală, fiindcă în materie de artă e foarte pretențios. Aproximativul nu l-a satisfăcut niciodată.

Exemplul lui Grasset ne aduce până aproape de tot de secretul Parisului: el se chiamă calitatea. Să vrei mereu cea mai înaltă calitate și să nu fii niciodată satisfăcut cu ce-i lesnicios, eftin.

Nu este aceasta chiar definiția gustului?

Câți oameni de gust sunt pe lume? Americanii cari aveau obiceiul să facă tot soiul de anchete, ca să știe dece femeile râd mai tare între unsprezece și miezul nopții, dece bărbații de cincizeci de ani preferă calului bicicleta, etc., n'au îndrăznit să-și pună vreodată această întrebare asupra gustului, ceeace... nu-i de mirare

Cine va scrie odată istoria gustului în materie de artă? Ar fi un subiect de mare însemnătate. Se va constata o decadență a gustului care coincide cu progresul democrației.

Prostul gust al proaspeților îmbogățiți e înspăimântător, la Paris și aiurea. Și gustul începe cu mobilierul. Arătați-mi apartamentul vostru și vă voi spune cine sunteți.

Astăzi Franța, datoare să-și să-și caute sprijin în elita ei, încearcă să-și amelioreze gustul. În toate împrejurările. Trebue spus că pe planul spiritului a știut întodeauna să-l păstreze.

Goethe spunea că opera lui nu va fi niciodată populară. Editorul lui Mallarmé n'a vândut o mie de exemplare din „Poésies". în douăzeci de ani. Montherlant cel mai mare scriitor francez are șase mii de cititori care-l urmăresc și poate că jumătate doar îl înțeleg.

Ultima operă a lui Montherlant, apărută în Iulie 1942 se intitulează: La Vie en Proue. **Texte pentru tineret. Montherlant reunește aci texte de importanța unor** „Lettre d'un Père à son fils" **și** „La gloire du Collège".

Să te depășești, să te înalți, să disprețuești ce e josnic — **iată ce s'ar putea numi cuvinte de ordine ale acestui om care-i unul din rarii reprezentanți ai valorilor aristocratice. Nici nu sunt altele pentru cine ia în serios viața sufletului și a spiritului.**

D. Gaston Gallimard se ocupă acum de cinematograf, cum s'a ocupat de editură, alegându-și colaboratori excelenți. Roland Tual și Denise Tual sunt cei cari conduc această nouă casă cinematografică franceză.

Toți cunoaștem filmul „Quai des Brumes", dar foarte puțini știu că acest film a fost conceput de Denise Tual, care întemeiase la Paris, în 1936, primul birou de studii cinematografice pe continent.

D-na Tual e fiica editorului Piazza, care a știut să fie un înnoitor al ediției de lux, în Franța.

Denise Piazza-Tual aduce cinematografului francez un serviciu asemănător, cucerind înainte de război chiar piața celor două Americi. Rețeta ei era simplă: trebue să faci filme scumpe.

In Franța un film costa în mijlociu 1.500.000 de franci și aducea vre-o zece milioane. „Quai des Brumes" a costat 5 milioane și a adus alte 200 câștig.

Denise Tual mai spunea: trebut să faci filme bune.

Ceeace e altă poveste.

Filmul e o plantă care aparține familiei romanului. Legile lui sunt aceleași, dar greu de definit. Pe când un Aristot care să ne dea o artă cinematografică?

Pân'atunci să ne mulțumim cu aceste două adevăruri:

1) **Un film, ca și un roman, creiază viață: asta se chiamă atmosferă, ambianță. Tonalitatea filmului trebue dată odată cu prima imagine.**

2) **Filmul, ca și romanul, naște din punerea în acțiune a unor forțe. El trebuie să se desfășoare cu aceeași vigoare ca o bună partidă de șah.**

Nu e o întâmplare că se fac cele mai bune filme în țările unde nasc cele mai bune romane.

D. Gaston Gallimard are multe șanse să facă filme bune, dar să nu se încreadă în literatură.

Primul lui film, realizat în 1936, de dragul Valentinei Tessier, a fost neisbutit, cu toată punerea în scenă a lui Jean Renoir, din cauza subiectului: *Madame Bovary.*

Dar d. Gallimard are o scuză: n'o cunoștea încă pe Denise Tual

RAINER BIEMEL

LUDOVIT ŠTUR

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

de PAUL I. DANIEL

DOAMNA CU CĂȚELUL

In afară de tipurile „standard" care rezistă viguros vicisitudinilor, mai sunt altele multe situate la marginea unei categorii flotante cu caractere variabile și nedefinite și de aceea greu de etichetat. Acestea sunt exemplare rare cari aparțin unei faune altădată exuberantă, acum în curs de dispariție.

Cine, de pildă, ar putea recunoaște în femeia grăbită, cu alură sobră și îmbrăcămintea aproape severă, pe una din figurile cele mai reprezentative, pe mult comentata și mult criticata „doamnă cu cățelul" a cărei excesivă și sgomotoasă eleganță umplea acum câțiva ani străzi, cafenele și cofetării? Doamna și cățelul — care în multe împrejurări era ditai dulăul — era un fel de echivalent sereal și faptic al Doamnei cu camelii. Genuri diferite — e drept — dar care situate fiecare în imensul dulap, care cu puțină bunăvoință ar putea reprezenta timpul în sertarul cu eticheta epocei respective, se puteau reduce la aceiași ostentație, acelaș cabotinism, aceiași poză. In fond, numai atitudinea diferă, între două puncte de vedere identice. Deosebirea era pur formală.

Astfel, există în genul grotesc tipul doamnei cu forme mai mult decât ample, îmbrăcată strident, care trage cu o vehemență demnă de o cauză mai bună de un biet animal istovit de bătrânețe, gâfâind de astmă, sufocat de trai bun, — tot atât de gras ca și stăpâna, — încărcat cu funduliță și zurgălăi. Impreună, ar putea fi simbolizați printr'o paranteză urmată de un punct. Paranteza se opintește grăbită pe tocuri prea înalte, suflând din greu din cauza căldurei și din multe alte cauze. — Punctul o urmează resemnat, — filosof bătrân și sceptic — care a văzut multe și care știe că nu rezistența lui va schimba fața lumii.

Din când în când se oprește — de preferință lângă un gard, sau la rădăcina vreunui copac, — pentru îndeplinirea anumitor îndatoriri pe care perversitatea omenească nu l-a învățat încă să le ascundă. Atitudinea parantezei lasă atuncea două posibilități: sau întoarce capul jenată, făcându-se că nu vede și nu știe, roșind pe cât i-o îngăduie fardul, trăgând de sgardă și îmbărbătându-și odorul cu fel de fel de promisiuni:

— Hai, Pufișor, vino mai repede, chéri. Te rog. puișorule, nu face pe mămițica ta să te aștepte!

Sau se oprește și ea, încremenește pe loc și îl îneacă în priviri tandre înmuiate de duioșie. Dar în sfârșit, rezultatul e acelaș. Operația s'a terminat cu succes și paratenza o pornește fericită legănându-se pe picioarele groase și scurte care ies din rochia și mai scurtă, urmate de punctul satisfăcut care zornăie din zurgălăi, dă din coada stufoasă pe care se leagănă moțul roșu legat de stăpâna prevăzătoare împotriva deochiului.

O altă variantă este tânăra doamnă cu silueta elegantă, talor sport și vulpe argintie, care se înghesuie cu orice preț între 11 și 1 pe Calea Victoriei, anume pe unde e mai multă forfotă, cu mâna pe gâtul unei namile care-i ajunge aproape de umeri, pe care la prima vedere o iei sau drept un viței scăpat prin minune din herghelia maternă, sau drept un lup refugiat din desișurile pădurei, sau drept unul din acele animale de junglă cu rezonanțe sălbatice și mângâietoare cu care ne-au obișnuit filmele cu Doroty Lamour.

De obiceiu, aspectul fioros al namilei nu este decât o aparență. In fond, însoțitorul nu este decât un decorativ și stupid Dog danez, un filosof și greoi Doberman sau un resemnat Saint Bernard depeizat de bulevarde și mașini și de forfotă, purtând în ochi nostalgia piscurilor înzăpezite ,a prăpastiilor perfide și a căldurii binefăcătoare a cabanelor de munte.

Aceste biete animale par preocupate, frământate de o problemă a căror soluție nu o pot găsi. Ce explicație și ce justificare ar putea găsi snobismului care le-a adus din codrii ancestrali în forfota bulevardelor, pe lunecușul străzilor, sub amenințarea mașinilor, în fustele stăpânelor? Deaceea Boby, Tom sau Dick au renunțat de mult să se mai mire sau să se întrebe despre rosturile lumii în care au fost svârliți. O iau prin urmare, așa cum este și pășesc exilați, docili pe bulevarde stăpâniți de o mână fragilă pe care o urmează cu mândria frumuseții și puterii lor.

Odinioară, în pădurile natale picioarele lor puternice și sprintene îi purtau peste munți și văi, acum îi plimbă prin decoruri citadine, turiști, resemnați în umbra stăpânelor parfumate. La urma urmei, merge și așa... Principiul estetic este salvat și celelalte principii nu contează sau contează prea puțin. Și sunt aspecte și mai puțin decorative, dar mai curente — mai pline de acel miez ridicol și simpatic, mai apropiat de noi, fiindcă conține mai mult omenesc. De cucoana din tren, absorbită și preocupată cu sălbatică exclusivitate de drăgălășeniile unui oarecare Bubico sau Pufy, a avut grije savuros și definitiv marele Caragiale. Dar atunci când în loc de unul singur intră în scenă doi, trei, patru și chiar șase Pufy — s'a văzut și asta, — atunci lucrurile se complică. Este un spectacol destul de frecvent, deși nu destul de agreabil, cucoana purtând cu chinuită eleganță în „lesă" câțiva pechinezi cari par multiplicați la infinit, adevărată legiune. In acest caz, atenția trecătorilor trece toată asupra animalelor, stăpâna rămânând un simplu accesoriu al lor, ceeace probabil nu i-a stat de loc în intenție.

Elementul psihologic în aceste studiate asocieri este tocmai invers, ca prin mijlocirea animalului atenția să treacă asupra stăpânei. Câinele este de multe ori un intermediar mut și inteligent care înlesnește unele apropieri, altfel fără obiect și mai ales fără subiect. In asemenea cazuri, conversația se desfășoară după regule invariabile. Nicio fantezie n'a îndrăznit să schimbe ceva din discursul lor stabilit de secole printr'o convenție tacită între ambele sexe.

— Ce cățel frumos! spune junele mângâind blana javrei, care-i aruncă priviri complice și înțelegătoare.

In realitate, nimeni nu se îndoește cui se adresează... originalul compliment pe care o ipocrită bună cuviință o îmbracă în această haină indirectă. Introducerea s'a făcut, legătura s'a efectuat clar, limpede, scurt, eliminând implicit priviri ofensate și aere disprețuitoare uzuale în alte împrejurări asemănătoare dar directe. In locul unui mutism jignit, sau unui „vezi-ți de treabă, domnule", mai mult sau mai puțin convins și

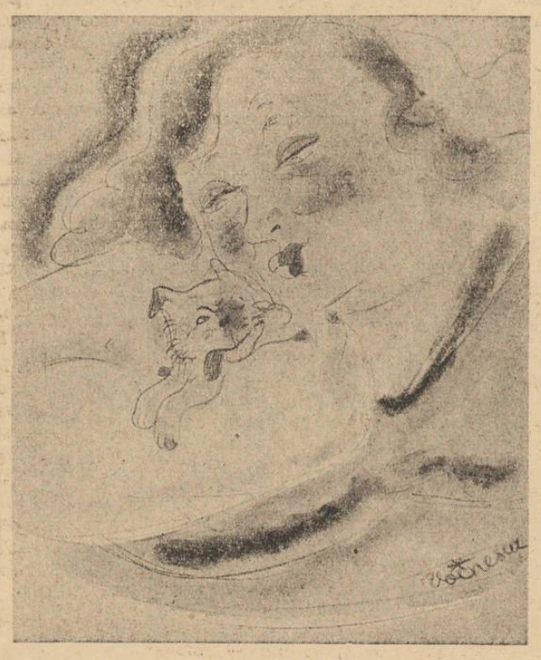

convingător, respectiva consimte să răspundă, — fiindcă este doar vorba de odorul ei — câteva cuvinte în acelaș subiect și în acelaș spirit. Conversația se angajează în sens unic și ce se întâmplă apoi nu mai interesează. Probabil că nimic prea din cale afară de nou. De câtva timp încoace, e drept că lucrurile s'au cam schimbat sau par ca și cum s'ar fi schimbat, fiindcă în realitate orice schimbare se reduce la aparența ei. E adevărat că n'au dispărut nici doamnele și nici câinii, ferească Dumnezeu. Ba nu s'ar putea spune nici cel puțin că s'au rărit, fiindcă au rămas destule și destui. Atunci când sunt văzuți împreună, este reconfortant de constatat pentru vreunul din pesimiștii iremedialibili care mișună actualmente sau prentru vreun alarmist care caută cu lumânarea catastrofe înfăptuite sau cel puțin în perspectivă că și ea și el își conservă aerul levent și mina înfloritoare în ciuda unor restricții. Stăpâna e tot atât de elegantă și cățelul tot atât de grav. Dar parcă amândoi și-au pierdut ceva din acel snobism distins care făcea din asocierea lor voluntară și căutată ceva inefabil, complet, aproape clasic. Astăzi par uniți de legături mai puțin accidentale, mai puțin lustruite.

Eri, doamna și cățelul erau două simboluri, sau mai bine zis un simbol cu... două capete. Astăzi sunt două ființe, două entități distincte, două individualități strict conturate. Amândoi trăiesc în acelaș ritm, la altitudini și amplitudini diverse, toate ramificațiile, toate dibuirile și toate tentațiile care alcătuiesc în complexitatea ei drama omului modern. In această învăluire intră omul și animalul, factori diverși dar de aceiași însemnătate, chiar când sunt și unul și altul... de lux. Și tragismul care plutește peste eleganța și frumusețea femeii se reflectă și în privirile animalului, dându-i acea expresie nedefinită și tulburătoare, stigmat al unei epoci întunecate. Exuberanța stăpânei și guduratul javrei apar astfel factice, iluzorii.

De câte ori văd o doamnă purtându-și eleganța cu indubitabile indicii de surogat și fabricat în serie în tovărășia unui superb și selecționat exemplar canin, trebuie să mă gândesc la o uriașă mistificare. Prefer nepăsarea naturală și inconștientă a coteilor vagabonzi, singurătatea mândră a câinelui ciobănesc inaccesibil și regal în turnul de fildeș al stânei, mândriei înfumurate și decorative a diverșilor urși polari, transplantați — „cu mari sacrificii..." — în climaturile noastre sau produselor hibride ale nenumăratelor încrucișări artificiale care poată în priviri toată josnicia și, tot oportunismul vicios al corciturilor. Cât despre stăpâne, care își revarsă în cascade atenții și giugiuleli echivoce asupra unor ființe, care deobicei nu prezintă decât avantajul că sunt veșnic la îndemână, că au patru picioare și că nu pot să vorbească, poate și-ar găsi pentru excesul lor de sensibilitate un debușeu mai demn... Ar putea scrie versuri sau fabrica prăjituri la același climat și cu aceiași intensitate. Nu vom critica niciunul din fundamentele firești ale afecțiunei care leagă omul și animalul, dar spectacolul unei javre îmbuibate cu bunătăți, — reumatică de bătrânețe, arțăgoasă, acră, plină de toane ca o fată bătrână, copleșită de atenții și giugiuleli ca un convalescent, este tot atât de revoltător ca orice nedreptate socială.

Lucian Blaga și teatrul său

(Urmare din pagina I-a)

Iar pe Lucian Blaga, hotărât, nu-l pot vedea altfel decât ca zodier, ca cetitor în stele. E în toată atitudinea lui, în toată poezia, filosofia și dramaturgia lui, o atât de uriașă putere de a absorbi în sine și de a pricepe marile linii de armonie ale cosmosului, de a simți liniștit cum ele trec prin oameni, prin soarta lor, venind din începuturile universului și ducând cine știe către ce finalități, către cine știe cari țeluri înțelepte ale lumii, — încât nu-l poți defini mai bine decât ca un laic și modern cetitor de zodii. Și mă gândesc câte odată dacă nu cumva de aceea se înmulțesc atât de mult poeții în timpurile moderne, față de cei mult mai puțini la număr, de acum câteva veacuri, tocmai fiindcă ei nu se mai pot face acum adevărați zodieri, tocmai fiindcă această profesiune și menire astăzi nu mai există..

Lucian Blaga e însă una din cele mai pure și mai grandioase întrupări ale cetitorului în stele de astăzi. Vocația lui e atât de puternică încât a sărit până acum în ochii tuturor criticilor. D. Bazil Munteanu l-a numit bunăoară poetul misterului cosmic. E foarte just și totuși numai o parte din adevăr. Lucian Blaga simte în adevăr, puternic ca puțini alții astăzi, tainele lumii. Nu rămâne însă numai la fiorul în fața lor. La fel ca vechii zodieri, el are convingerea că tainele lumii nu plutesc numai ca un abur fluid în univers, ci că sunt scrise pretutindeni, există ca semne, că ele pot fi descifrate deci. Dar semnele acestea, nefiind ascodite de gândul oamenilor, sunt totuși tare ascunse de înțelegerea lor și numai cu anevoie, și numai cei cu har le pot pricepe. Convingerea aceasta e minunat cristilizată în poezia Rune — și fiindcă nu se poate vorbi nici chiar despre dramaturgul Blaga, fără să faci delicte de poezie, dați-mi voie să fac și eu numai unul, cetindu-vă începutul acestei poeme pline de înțelesuri:

In chip de rune, de veacuri uitate,
poart'o semnătură făpturile toate.
Slăvitele păsări sub aripi o poartă
în liturgice sboruri prelungi ca viața.
In slujba luminii, urnă fără de toartă,
luna și-o ține ascunsă pe fața
vrăjită să nu se întoarcă.
Stane de piatră, jivine, cucută
poart'o semnătură cu cheie pierdută...

Dar această căutare și descifrare de tainice semne nu e un atribut numai al poeziei lui Blaga, ci al întregii sale opere, al celei filosofice, ca și al celei dramatice. Și formele cele mai patetice și mai vii, această căutare tocmai în opera dramatică a lui Blaga le ia.

Dacă Lucian Blaga este poetul destinelor cosmice să nu uităm că el este totodată dramaturgul grandios al celor mai temerare încercări românești de a descifra o parte din aceste taine ale lumii E dramaturgul lui Zamolxe. al Meșterului Mano'e, al lui Avram Iancu. Trebuia să fie astfel, și ca poet, și ca Român. Căci dacă un Paul Bourget, cu recele lui psiho'ogism, cu analizele lui minuțioase și totuși extrem de comode în același timp, de mici fapte sufletești, se putea naște mai curând ca oriunde în Franța dela finele sec. XIX, un Lucian Blaga, cu simțul său față de tainele lumii, se mai putea naște încă, mai degrabă la noi decât în altă parte. Căci în puține literaturi populare trăiește atât de viu sentimentul pierderii omului în pacea imensă a rânduielilor firii. Și în puține țări europene se mai păstrează încă așa de intact modul folcloric de a înțelege viața omului ca o fărâmă doar din viața armonică a universului.

Și aici îmi dați voie să spun o vorbă mare care, firește,, ca toate vorbele mari, e cu risc: am convingerea că fiecare creator de artă e mânat în lume de un destin al lui, statornicit de forțe mai presus de cele ale sângelui, ale împrejurimii, ale întâmplărilor. Destinul lui Lucian Baga a fost să întrupeze la noi sub diferite fețe, tipul omului care cu orice risc întreabă tainele lumii. L-a întrupat ca poet în propia viață a versurilor sale; l-a întrupat ca gânditor în atitudinea filosofică: l-a întrupat mai ales ca dramaturg în cele câteva uriașe făpturi pe cari le-a dăruit teatrului nostru.

Nu e o simplă întâmplare faptul că întâia sa operă dramatică îl crează pentru prima oară la noi pe Zamolxis, profetul dac. N'a însemnat numai a începe cu începutul adâncurilor noastre în timp: cele ale strămoșilor noștri traco-daci. Ci înseamnă și începutul începuturilor oricărei întrebări asupra tainelor lumii: aceea asupra Dumnezeirii, a felului cum se arată ea în lume și cum o primesc oamenii. Zamolxis, întrupare a acelui spirit dac atât de legat de luminile curate ale lumii celeilalte, vrea să apere acest spirit de ispita de a se închina pietrii idolilor, materiei deci, la care ajunsese poporul său. Se retrage șapte ani în munți, ca la întoarcere să-i poată aduce poporului, învățătura despre Dumnezeul adevărat, de duh. In lipsa lui însă, oamenii, care pricep cu greu numai duhul pur, l-au crezut zeu și pe el și l-au făcut statuie. Dărâmându-și la întoarcere propriul său idol de piatră, oamenii nu-l recunosc și-l ucid ca profanator. De abia după moarte va izbuti să-i facă să-l recunoască și să creadă în el ca duh în lumea duhului.

Și iarăși nu cred că e întâmplare faptul că a doua dramă a lui Blaga e Tulburarea Apelor. E drama unui preot român ortodox de țară din Ardeal în veacul al XVI-lea, în timpul Reformațiunii lutheriene.

Dar e mai mult decât atâta: e însăși drama spiritului nostru popular sbătându-se între recele raționalism al occidentului, dus la cea mai mare ascuțime a lui de către reforma protestantă, și între viața plină, oganică, a trupului și sufletului nedeslipită, din ortodoxie. Și mai e și înțelegerea profundă, pe care o manifestă atât de sigură poporul nostru în viața lui, că orice apăsare violentă pe unul din talgerele acestei cumpene între trup și suflet nu-l nimicește pe celălalt talger, ci dimpotrivă, îl ridică. In Tulburarea Apelor un popă ardelean de țară e fascinat de duhul rece al Reformațiunii. Nu mai vrea să ridice biserica satului, nu mai vrea să audă clopote, vrea să răspândească numai vorba măsurată și clară a poruncilor din Wittenberg. Dar aici tocmai se ridică deodată talgerul celălalt: toate aceste învățături reci nu pătrund în el pe căile spiritului, ci dimpotrivă prin cea mai aprinsă patimă trupească: Popa e fascinat de apariția demonică a Nonei, călugăriță fugită din mânăstire ca să răspândească Reforma ca pe o molimă fără leac.

Aici ar fi multe de spus despre rolul atât de tulburător pe care i-l acordă femeii instinctul dramatic al lui Lucian Blaga. Căci să nu ne lăsăm înșelați de ceea ce încerc să lămuresc eu aici, — crezând c ăteatrul lui Lucian Blaga, în ceea ce are el mai bun, e numai un teatru de probleme. Nicidecum — e dimpotrivă, am spus-o dela 'nceput, o dramaturgie a destinelor omenești. Și asta e cu totul altceva. Lucian Blaga nu concepe oamenii ca probleme, ca un Bernard Shaw de exemplu, cu atât mai puțin ca simple piese de șah într'o problemă, ca Pirandello. Ci ca făpturi, în a căror carne sunt încrustate doar semnele destinelor cosmice, la fel ca nordicele rune în carnea pietrelor. Semnele acestea se văd, cresc și scad numai după cum se mișcă oamenii. Și cu cât se mișcă ei mai viu, mai firesc, cu atât se lămuresc mai bine semnele din ei. Și de aici vine rostul adânc și tulburător al femeii în teatrul lui Blaga. Și, îndrăznesc să adaug, nu numai în teatrul lui Blaga ci și în viața noastră, a mai tuturor. Tocmai fiindcă femeia acționează mai firesc, mai instinctual, ne face să descifrăm mai ușor prin ea înțelesurile adânci și mari ale vieții. Zemora e doar o fată fugită în munți, și totmai de aceea se lămurește prin ea Zamolxis. Nona e o călugăriță ce n'a putut uita viața și care are — după propria sa expresie — în ea „religie doar atâta cât nu strică sănătății" dar tocmai ca și ispita ei demonică îi e necesară părintelui ca să se lămurească până la urmă. Mira e numai râs și cântec candid, dar numai prin ea și prin jertfa ei se poate lămuri Meșterul Manole.

Și cu aceasta am venit tocmai unde voiam să ajungem: la Meșterul Manole. Cu riscul de a vă plictisi prin repetiție, îmi exprim iarăși credința că nici de astă dată n'a fost o întâmplare că cea mai desăvârșită întrupare teatrală a lui Manole până acum la noi a dat-o Lucian Blaga. Ca să poți face să trăiască viu pe scenă sbuciumul unui creator ce jertfește totul pentru porunci de dincolo de firea omenească, și anume porunci nu numai din tulburi adâncimi de pământ și de infern, ci venite și din înălțimi din lumea duhului — trebuia să fii în adevăr un familiar al acestor porunci care se îmbină și rodesc în om, venind și de jos și de sus. Și Lucian Blaga e în adevăr unul din puținii aceștia. Unul din puținii în care viața cărnii vii și pline o poți vedea oricând străluminată de sclipirile cele mai cerești ale duhului. De aceea în drama lui trăiesc deopotrivă de viu și de înalt — femeea, sfântul și păcătosul, artistul și eroul.

De aceea, ne-a putut da și cel mai desăvârșit Avram Iancu de pân'acum. Un Avram Iancu care să rămână în istorie dar în același timp s'o depășească. Un Avram Iancu care să fie și un sfânt și un artist și un erou tot odată. Și tocmai de aceea, n'a fost iarăși o simplă întâmplare că Avram Iancu vine ca cel din urmă punct al creației dramatice a lui Lucian Blaga, ca o culminație a ei. Cred că de aceea e atât de frumoasă fiindcă e mai aproape de viață ca oricare altă dramă a lui Blaga. Zamolxe era o întrebare; Tulburarea Apelor o stare de suflet; Meșterul Manole, o poveste care tinde să devină viață. Avram Iancu e tocmai viață care tinde să devină poveste; e tocmai istorie care devine mit. De aceea, Avram Iancu e și cea mai omenească din dramele lui Blaga. Iancu e împlinit puternic numai din trăsături umane: sărută ciobănițele pe obraz și șugulește cu ele despre nuntă. E un om care cunoaște și trăiește din plin viața. Crâșmăriței Erji îi cere vin tare — de piatră — îl soarbe cu sete, cătând în ochii fetei.

Dar în același timp nu pierde din priviri steaua grea a soartei sale, niciodată. Pentru a vă arăta câtă viață delicată știe să pună Lucian Blaga în conturarea totodată a eroismului și a omenescului din Avram Iancu — vă rog să-mi dați voie să citez scena tipică a primei întâlniri dintre Avram Iancu și hangița Erji. La fel e Iancu și pe câmpul de luptă: sfânt, artist și erou totodată. Și totuși om — om viu și întreg totdeauna! Atât de sfânt încât Popa Păcală îi cere să-i dea parohie în Vidra căci:

— „Acum, Fiule Iancule, tu ne ești și tată și Vlădică și tot."

Dar nu e numai Iancu așa. Toți ai lui sunt în drama aceasta așa. Fiindcă toți ai lui Iancu trăiesc, ca și el, românește. Drama Avram Iancu devine astfel, prin o sumă întreagă de trăsături ale ei, una din cele mai vii zugrăveli a atitudinii Românului în fața vieții și a morții. O atitudine ale cărei elemente le poți verifica silabă cu silabă acum pe câmpiile sfinte ale eroismului nostru în Rusia.

Dar drama aceasta nu e numai o desbatere patetică și vie a destinului eroului în neamul românesc, așa cum se poate verifica el de atâtea ori în istoria noastră.

La noi are azi și o altă cutremurătoare actualitate. Tocmai fiindcă credințele și visurile și durerile Iancului mai sunt și azi ale noastre. Ciocnirile de oameni și de idei din această dramă sunt astfel astăzi mai mult ca oricând desbateri ale propriei noastre conștiințe de neam.

Prin ea, Lucian Blaga își plătește cinstit datoria sa de creator de artă față de această conștiință.

OVIDIU PAPADIMA

*) Din cuvântul de prezentare rostit la Teatrul Național, la avant-premiera lui Avram Iancu, Duminică 6 Sept. 1942.

Mistica fascistă

—Conferința contelui Gustavo Carelli—

Contele Carelli a ținut o conferință săptămâna trecută, vorbind despre însemnătatea școalei de mistică fascistă dela Milano. „Acest așezământ cultural și politic — a spus d-sa — este o Academie a gândirii fasciste. Mistica este în chip esențial alcătuită din tineri, dar această condiție trebue luată în sensul ei spiritual și nu material. Cei ce intră la Școala de mistică fascistă trebue să fie tineri din punct de vedere al credinței, al entuziasmului. Vârsta propriu zisă nu are nici o însemnătate. In cadrele de conducere ale Școalei se găsesc alături fasciștii vechei gărzi și tineri de curând eșiți din școlile de înaltă cultură. In domeniul cultural, politic și social, activitatea școalei nu cunoaște margini. Diferitele secții ale misticei fasciste studiază în adâncime toate marile fenomene spirituale și politice în legătură cu doctrina fascistă revoluționară, și urmărește în diferitele lor manifestări și în multiplele lor orientări, curentele gândirii italiene. Este vorba, în substanță, de a se determina pozițiile doctrinei și misticei fascismului față de mișcarea și curgerea permanentă a vieții naționale. In ceea ce privește străinătatea, Școala de mistică fascistă urmărește toate mișcările politice înrudite cu principiile universalității fascismului. In același timp desfășoară o activitate propriu zis educativă. Astfel, a întemeiat diferite categorii de cursuri unde sunt predate toate cunoștințele în legătură cu complexul fenomen al fascismului".

Contele Carelli a continuat apoi, făcând un magistral portret al lui Niccolo Giani, conducătorul Școalei de mistică fascistă, căzut pe front ca ofițer al unei unități de asalt, pecetluind astfel cu fapta ideile sale și încununând cu glorie o viață care poate fi dată ca exemplu din punct de vedere al purității și al rodniciei.

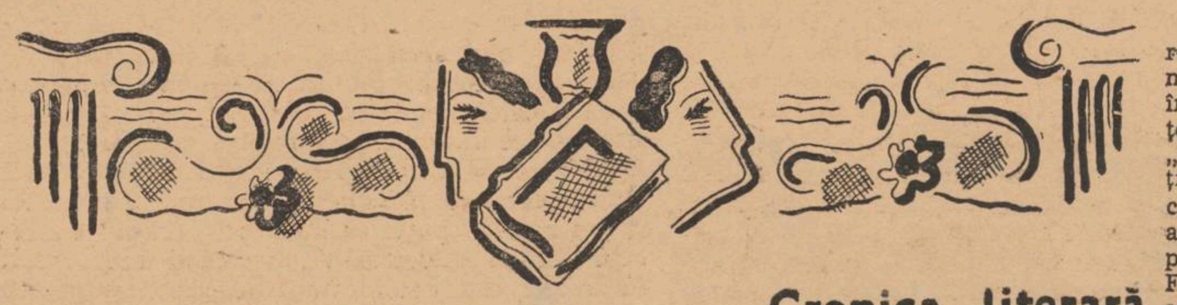

Cronica literară

Lucian Blaga: Opera dramatică
(în două volume)
(Editura „Dacia Traiană", Sibiu 1942)

Din lectura poeziilor d-lui Lucian Blaga reţinusem acel moment al refuzului de „a fi încă odată", cu un răsunet adânc şi plin de consecinţe identificabile în toată opera poetului. Să ne fie îngăduit de a mai reproduce odată versurile memorabile prin intensitatea lirică şi tragică pe care o atinge conştiinţa lucidă, — neajutorată de mângâerea vreunei speranţe sau iluzii — a refuzului ind v duaţiei, ceea ce înseamnă chiar refuzul condiţiei omeneşti:

Pe căile vremii se duc şi vin
cu pas adânc ca de soartă
albe fecioare şi negre fecioare
îndemnuri cereşti
să fim încă odată,
să fim încă de-o mie de ori,
să fim, să fim!
Dar eu umblu lângă ape cântătoare
şi cu faţa'ngropată în palme — mă apăr:
eu nu! Amin.

Apărându-se de solicitările atâtor cereşti îndemnuri, poetul încearcă să-şi salveze valoarea neasemănată şi felul unic al propriei existenţe, — unicitate care s'ar anula prin acceptarea devenirii ca expresie a determinării biologice şi prin trăire în continuitatea generaţiilor, adică prin repetare. Dar toate făpturile poartă un semn runic, de taină — „o semnătură cu cheie pierdută" — care-i o predestinare, o soartă individuală, singura şansă graţie căreia omul poate înfânge determinismul impersonal, condiţia propriei sale specii biologice.

Afirmarea prin faptă, ca expresie a destinului propriu, alimentează cele mai multe din conflictele în jurul cărora s'a organizat opera dramatică a d-lui Lucian Blaga. Oricât am socoti de abuzivă tendinţa de a obliga pe autor printr'o interpretare unitară a unei opere desfăşurată într'un răstimp de aproape cincisprezece ani, credem totuşi că se va recunoaşte lesne, dela misterul păgân *Zamolxe*, prima lucrare dramatică a d-sale, destinată scenei şi până la *Avram Iancu*, natura dialectică a conflictului între voinţa făptuitoare a insului excepţional şi rezistenţa mediului comun, a mentalităţii rutiniere, care prin obişnuinţele vieţii împreună şi echilibrul formelor instituţionale favorizează desfăşurarea netulburată a imperativelor deterministe.

Este interesant de observat chiar, cum în prima lucrare dramatică a d-lui Lucian Blaga, ca şi în cea mai recentă, sensul dramei interioare a lui Zamolxe, ca şi a lui Avram Iancu este îndârjirea împotriva propriei legende, de care se va frânge însă până la urmă voinţa înfăptuitoare a unuia ca şi a celuilalt.

Invăţătura lui Zamolxe avea prin forţa ei comunicativă o violenţă revoluţionară, răsturnătoare a vechilor aşezări al căror păstrător era Magul. Divinizând pe Zamolxe, oamenii îi vor uita învăţătura, prooroceşte acesta. Zeificarea lui va însemna domesticirea duhului innoitor al credinţei prin neclintirea dogmei, adică restabilirea echilibrului, a mentalităţii rutiniere:

Ogoru-i proaspăt
şi legenda va întinde rădăcini.
Poporul va striga:
„să aşezăm statuia lui Zamolxe'n templu
între ceilalţi zei, cum se cuvine"
Când nu mai e nicio putere
să 'nfrângă 'nvăţătura unui nou profet
un singur lucru e mai tare ca profetul
statuia lui!

Inţelesul transparent până aci reiese neîndoielnic de clar în ultima scenă, în care Ghebosul învinuieşte mulţimea:

Apropiaţi-vă, priviţi-l!
v'aţi ucis pe Zamolxe cu statuia lui.
Nemernici!

In drama istorică a lui Avram Iancu, eroul revoluţiei moţeşti e conştient de primejdia pe care o reprezintă tendinţa de cristalizare legendară la cei dimprejuru-i, pentru voinţa sa înfăptuitoare, creatoare de istorie.

Altădată, acelaş Iancu, insistă cu o încăpăţânare lucidă asupra amănuntului naşterii lui pământeşti, normale:

„...eu sunt din Vidra de Sus şi am avut mamă, mamă cu meserie de mamă, mamă cumsecade".

Ca un motiv muzical cimentând într'o secretă armonie fazele succesive ale desfăşurării dramatice, ideea reapare în penultima scenă, înscriindu-şi numele „în cartea celor duşi". Iar scena din urmă ca o revenire ciclică închee simetric desfăşurarea lineară a dramei, reluând firul dela început al prologului; acum însă, Iancu invoacă repaosul funerar al legendei pe care o dispreţuia atunci când se simţea pătruns de seva încrederii în realitatea convingătoare a propriei fapte.

Manole Meşterul îşi îndeamnă şi el tovarăşii de lucru, înrădăcinat în convingerea predestinării lui, — a unui destin lăuntric pe care va trebui să-l întrupeze prin lucrul mâinilor sale, cu orice preţ de jertfă: „...N'aţi simţit încă nici azi că fără putinţa de a ne împotrivi, un destin se împlineşte în noi? Incet, sigur, şi fără abatere? Răscoala noastră de râs scoate doar muşuroaie de soboli în drumul dinainte împlinit al sorţii!"

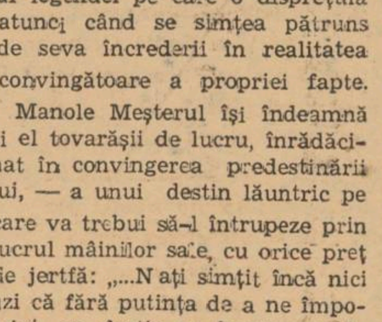

La fel pictorul Luca din jocul dramatic *Ivanca* este un posedat al faptei, care la el capătă sensul unei eliberări de sub tirania obsesivă a instinctului, a subconştiinţei la care face aluzie metaforic: „Puteri necurate stau pe zodia mea. Ivanca. Drumurile mi-s socotite din împărăţia de jos, din împărăţia cea mai de jos. Acesta-i tâlcul viitoarelor mele căderi".

I adevărat că în acest joc dramatic, ca şi în drama în patru acte *Daria*, publicate amândouă în 1925, semnificaţia simbolică se desprinde mai greu din sensul imediat al conflictului alimentat de „tulburea alchimie" a străfundului subconştiinţei. Un ecou neîndoelnic al interpretării psihanaliste pentru înţelegerea vieţii sufleteşti, foarte practicată în vremea apariţiei celor două lucrări dramatice, străbate în aceste cuvinte fatidice ale scriitorului Loga, care cuprind esenţa dramei: „Ameninţăm cerul cu metafore şi smulgem pământului secretele dar duşmanul, pe care nu-l putem învinge, e puterea absurdă şi cu mii de feţe a sângelui. Numeşte această putere cum vrei, numeşte-o blestem, sau lăuntrică lege, numeşte-o balaur. Bieţi oameni — ne sbatem între balaur şi rânduelile lumii, şi ieşim măcinaţi. Vai nouă, vai ei — femeie, sânge, mamă şi om! — Mi-e teamă că nimic n'o să mai poată limpezi această tulbure alchimie..." (*Daria*).

Dar şi în cazul Dariei, eroina dramei cu acelaş nume, ca şi în cazul pictorului Luca din *Ivanca*, sângele reprezintă determinismul biologic, obscur, împotriva căruia cea dintâ încearcă să-şi cucerească un destin personal odată cu sensul libertăţii, prin iubire, iar celălalt să-şi realizeze idealul artistic de „muncă fără nume". („Anonimatul e vindecare de-o boală grea, o vindecare de noi înşine").

Cu excepţia acestui Luca, toţi ceilalţi eroi ai teatrului d-lui Lucian Blaga nu supravieţuiesc gestului care dă expresie propriei lor soarte. Sensul faptei lor flutură ca un destin răscumpărător peste limitările condiţiei omeneşti înfrânte.

Dincolo de înţelesurile imediate deduse din localizarea prin cadrul istoric şi atmosferă sau numai prin desfăşurarea anecdotică a conflictelor din opera dramatică a d-lui Lucian Blaga, există un sens unitar pe care îl sugerează deopotrivă eroii dramelor domniei-sale. Este acea încleştare tragică a insului superior care vrea să semnifice prin conturul propriei fapte într'o durată absurdă, fără rezistenţă şi fără limite.

MIHAI NICULESCU

CANTECE NOUI

Poet şi poezie

Domnule Ştefan Baciu, te rog să mă ierţi, dar făcându-mi-se curaj, lapăd lavaliera şi îmi tund franţuzeşte frumuseţe de păr, şi păşesc în arena „Cântece noui" sub altă înfăţişare decât obişnuita, încercând să-mi spun şi eu părerea, aşa cum au făcut fraţii mei, poeţii: Leonida Secreţeanu, Florin Lucescu şi N. Veronescu, în delicata chestiune a poeziei.

A fi poet — mai ales când toţi românii se nasc aşa (auzi d-ta, ce blagosloviţi suntem) — nu este mare lucru. Eşti poet şi gata. Iţi laşi părul lung, împrumuţi dela profesorul de muzică lavaliera cu picăţele albe, mănânci mai puţin, să slăbeşti şi să pari melancolic, cumperi regulat o revistă de sport cu care te plimbi în buzunar toată săptămâna, te îndrăgosteşti de toate fetele tuberculoase din oraş şi să mai spună domnul Baciu la „rasplânsuri" ca „nu" sau — „altele poate".

Pentru uşurinţa liberei profesiuni, ţi-ai cumpărat stilou cu peniţa 14 karate şi o duzină de coale comerciale. (Coale comerciale, pentrucă au linii, şi tu nu prea ţii şirul cuvintelor scrise). Dela o vreme te studiezi în oglindă şi hotărăşti să ţii capul plecat pe umărul stâng, aşa cum a făcut Mântuitorul pe cruce. Trebue doar să exteriorizezi suferinţa. Intre timp scrii, dar nu poezii, (ai scris un carnet întreg când s'a măritat a doua oară Lala, fata băcanului) ci un roman, socotit pe 12 volume. Romanele se citesc şi editorii ştiu o poveste cu poezia, aşa că tu care vrei să ajungi până la vara la S.S.R. să te trimită d. prof. N. I. Herescu la Buşteni, te apuci de scris romane, dar rămâi mai departe poet.

Din când în când mai construeşti câte-o poezea, în care deplângi nefericirea ta de Cyrano într'o lume care nu te înţelege. Şi când se întâmplă să viu eu, sau Baciu, sau Secreţeanu, Veronescu, Pena, Florens sau Lucescu în oraşul tău provincial, afli numai decât de noi şi te prezinţi cu manuscrisele.

Nu ne iubeşti niciodată. Mai întâi pentrucă nu avem lavalieră, apoi nu avem plete şi nici prea ofticoşi nu părem şi culmea, nu vorbim în versuri...

Amărît că nici eu sau fratele meu, oricine ar fi el nu te înţelegem, mai scrii o elegie de 25 de strofe şi un roman de 400 de pagini.

In fond nu eşti vinovat decât cu tinereţea, prietene „poet" cu lavalieră şi plete de marchiz. Te va fi chemând Ionescu, Trompetă, Augustin sau Răsură, mie îmi eşti simpatic, dovadă că mă ocup serios de tine în articolul prezent.

Dar să mă ierţi şi tu, dacă mai la vale, o să întorc foaia, şi o să-i zic câteceva pentru noi ăştia fără lavalieră, fără plete şi fără stilouri cu peniţa socotită în carate.

Poet ar fi, după ale subsemnatului păreri, un ins asupra căruia hazardul a picurat un gram de divinitate, dându-i posibilitatea unor subtilităţi de gând şi de expresiune. Respectivul reprezintă pe marele Creator şi inspiraţiile sale sunt creaţii, deci fapte de supra-om, pentrucă ori cât de exagerat pare termenul, poetul nu este — suntem de acord — un om de rând, ci prin el vorbeşte un duh dătător de har şi de lumină.

Poezia este fructul ce se desprinde depe creanga de melancolii a unui suflet brumat de tristeţe. Prin ea şi cu ea, poetul pledează pentru suavităţile sale şi rosturile cărora este osârdnic. Poezia este o floare ce înfloreşte în imensele câmpii ale visului şi pe care o cunosc toţi oamenii, dar numai poeţii o pot culege şi asta pentrucă nu sunt oameni, ci aşa cum am spus: sunt creatori în înţelesul curat al cuvântului.

GEORGE PĂUN

Contrapagină

Iubite domnule George Păun, semnatarul modest al rândurilor de faţă, se bucură în primul rând că ai lăsat, o clipă, de-oparte versul şi toate armoniile sale, pentru a combate alături de noi care ne sbatem zi de zi şi săptămână de săptămână, într'un stil ceva mai prozaic. N'am să intervin în miezul discuţiei pe care-o începi, lăsând sarcina aceasta în grija celor ce-ar avea interesul sau bucuria s'o facă, dar voiu schiţa câteva observaţii in marginea afirmaţiilor care, tocmai fiindcă le face un autentic poet, sunt pline de farmec şi de contradicţii.

Domnule Poet şi prietene, îmi place că îţi pui problema: poet şi poesie, şi tot aşa îmi place că abandonând dulcea coardă a elegiei, iei un ton ceva mai polemic — nu spre a „polemiza", ci spre a pune la punct o stare de lucruri care ţi se pare nelalocul ei. Ai dreptate, dar numai până la un loc. Căci aşa cum noţiunea de poet (aici putem scrie cuvântul şi cu „P" mare) nu se leagă de stylou, plete şi lavalieră, ea nu se poate lega nici de acel „har" sau de „gramul de divinitate", de care pomeneşti în fugă, la sfârşitul însemnărilor tale.

Acestea sunt lucruri de suprafaţă, (şi oricât ne-ar face plăcere să ne menţinem numai în jurul acestei cruste, noi trebue să privim ceva mai adânc!) care în niciun caz nu pot avea o valoare absolută, pe care vrei să le-o acorzi, fie printr'o tumbă graţioasă, fie printr'o încruntare pe care-o opui flagrantei neseriozităţi pe care-o arborează mai toţi versificatorii — fie ei cu stylou şi lavalieră — din această ţară a barzilor.

Substanţa — iată ce trebue să ne intereseze, pentrucă din această substanţă se trage nu numai esenţa lirică a unei epoci, ci şi suflul de autentic sau de fals, care acoperă la un moment dat întreaga preocupare a timpului. Şi substanţa aceasta nu este ceva care se obţine, nici prin lavalieră şi nici prin har, ci numai printr'o muncă altoită pe trunchiul prin al vocaţiei şi al culturii. Căci poet nu ai să fii niciodată, chiar dacă golul din tine vrei să-l maschezi cu ţipete, sau dacă ai să întinzi până la exasperare coarda unică pe care, hai să zicem, ţi-a dăruit-o natura.

Aceasta, *iată ce ne interesează în primul rând. In celebrele sale „Scrisori către un tânăr poet", Rilke a spus lucrul acesta, iar de-atunci noi l-am mai repetat de câteva ori, fără însă să fim auziţi, căci în loc de discuţii, s'au născut „polemici".*

In rest, prietene şi domnule Păun, şi toată dreptatea. De-aceea te felicesc şi-ţi invidiez calmul cu care te aşezi la masa de lucru, ca să pui pe hârtie un vers sau un articol, ca acesta de mai sus.

Gândeşte-te însă şi la celălalt rest!

ST. B.

N. B. *Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru ST. B. Şi răspunsurile:*

Alexandru M., Mahuichi M., M. M.asm, P. Stam., Nestor Pr., Anton T., I. Bârzoi, Melinte V. A., Victor B., A. V. S., T. Oşvat, M. I. V., Lucia V. T., H. Albert, Mih. N. Mia, Nicu I., Nic. M. C., Al. C. Sandy, Octavia C. Nţ.: *Nu!* George Fl., Iorgu M., Lut S., N. Ver., Al. Al., Emil Mor., Victor Fl.: *Altele:* Dragoş V., Emil B.: *Da.*

EDMOND HARAUCOURT

Cel mai frumos poem

Cel mai frumos poem e'n flori de dor, şi el
Rămane 'n veci nescris — stea mută de poveste —
Strop de nemărginire, sbor alb de porumbiel
Glas lin de pe câmpie ce îl auzi pe creste —

Târâm pierdut pe care îl încolţeşte versul,
Surghiun şi Eden tainic cu lacrimi frământat
Unde otrava artei nu şi-a vărsat eresul
Dar unde poţi pătrunde de mă iubeşti curat.

Iar într'o seară caldă când ne-om topi simţirea
In apele tăcerii cu tremurări de vis
Peste sufletu-mi greu apleacă-ţi lung privirea
Ca să citeşti poemul pe care nu l-am scris.

Şi stropul de credinţă

Şi stropul de credinţă ce-l am mi-l ia gândirea;
De tot ce am frumos, cugetul meu mă fură...
O, biet om, arde-ţi mintea şi-aşterne flori pe-arsură
Visul ne-aduce raiul pierdut în zări de sgură:
Visează şi nunteşte-ţi adâncul cu mărirea
Şi-ţi vei simţi durerea cât e de grea şi pură
Dacă te simţi grăunte când sorbi nemărginirea!

trad. în româneşte de ION OANA

CRINII

Pe masa mea trei crini, trei îngeri de zăpadă,
Au adormit în apa cu linişti din pahar,
Dar ce visează oare că încep uşor să cadă
Din frunţile lor albe petalele arar?

Nu-i nici un vânt pe-aproape, nu-i nici un svon în noapte,
Ce duhuri de pădure vor somnul să le poarte?
Tresar din când în când... îşi spun ceva în şoapte
Şi cad alte petale ca nişte aripi moarte.

O! crinii mei asemeni cu gândurile mele
Lumina unui vis o clipă doar vă scaldă
Şi-apoi prea plini de rouă şi prăfuiţi de stele,
Vă prăbuşiţi cu raza ce vă sărută, caldă...

M. I. COSMA

Sonetul provinciei

Provincie umilă, doar tu mai poţi visa
Lipinau-ţi amintirea de-un umar de vioară.
Ca o statue albă de marmoră-fecioară,
Din vremi indepărtate încremeneşti aşa.

Şi închizând fereastra tumultului de-afară
Dealungul tihnei tale deapururi m'aş culca:
Şi zilele curg line în veşnicia ta,
Şi dorm mulate 'n visuri ca nopţile de vară.

Provincie umilă, tu singură visezi,
Grădini şi cimitire, poiene şi livezi,
Scăpaţi de moarte veacul cu suflet de maşină

Infăşuraţi-i rănile-adânci ce l-au răpus,
In văluri moi de pace, când luna cristalină
Răsare ca obrazul lui Dumnezeu de sus!

ION TRESTIANU

Peisajul liricei lui Lucian Blaga

(Urmare din pag. I-a)

preţuirii reciproce, a interdependenţei şi simpatiei mutuale, (caracterizată atât de bine prin frăţia de cruce a Românului cu codrul). accentul axiologic **al relaţiei om-fire,** ne interesează, aşa cum se desprinde el din lirica poetului luminii şi al marei treceri, şi nu elementele, factorii acestei relaţii, în sine **PEISAJUL TRANSCENDENT.**

Reprezentarea superiorităţii şi dominaţiei unei lumi obiective asupra conştiinţei umane, care prilejuia meşterului mozaicurilor ravenate o perspectivă de jos în sus în prezentarea elementelor peisajului, acelaşi sentiment al copleşitorului „atout" cu care natura „l'emporte sur l'homme", cum ar fi exprimat cu vorbe un Poussin, autorul atâtor peisagii eroice în care vastitatea orizontului şi monumentalitatea arhitectonică a solului conferă întregului nu ştiu ce porniri imperialiste ale geologiei din care omul e exclus sau în care prezenţa sa poate fi neglijată, pot constitui într'adevăr tipuri de „peisaj transcendent". Ele nu sunt însă nici pe departe echivalente transcendenţei specifice peisajelor lui Blaga.

Transcendenţa peisajului este în amândouă cazurile oprimantă, în vreme ce peisajul liricei blagiene îşi deţine transcendenţa dela cu totul alte caractere divine. „Supraomenescul" lui Poussin era împrumutat unei mitologii plăzmuite pe măsura compensator-exagerată a unui complex de inferioritate cantitativă resimţit de omul antic. La fel, supraordonarea peisajului în mozaicurile din Ravenna, era produsul opticei deformate a bizantinului terorizat de deslănţuirea despotică a elementelor, întru totul asemănătoare despotismului greu de zăgăzuit al forţei basileosului semi-zeu.

Caracterul **opresiv,** apăsător, gravitarea de sus în jos a liniilor de forţă după care se compune sentimentul peisajului în cazurile citate, — tipice cazuri de transcendenţă a peisajului, — nu se găseşte nicidecum în peisajul liricei lui Blaga. La poetul român, natura este asimilată în grad cu dumnezeirea. Procesul de transcendentizare se produce ascensiv, — ideal vorbind — peisajul înălţându-se pentru conştiinţa umană la gradul de importanţă al divinului.

„Toate turmele pământului au aureole sfinte peste capetele lor", nu se sfieşte să să scrie, într'adevăr, poetul, în „Am înţeles păcatul ce apasă peste casa mea" (pag. 177, ediţia definitivă a Fundaţiilor Regale). In aceeaşi poezie, **„puterile păsăreşti au arătat în triunghiuri spre ţinte luminoase".** Iar în „Amintire", câteva pagini mai înainte, (tot „In Marea trecere"), ni se comunică felul în care **„vulturii treceau** PRIN DUMNEZEU **de-asupra noastră"** Dacă traectoria regalilor spintecători de înnalturi albastre poate despica spaţiul divinităţii, nu e de mirare într'o perspectivă mai terestră, dece **„sub copaci Dumnezeu se face mai mic — să aibă loc ciupercile roşii — să crească subt spatele lui".** (In munţi, p. 206, Lauda Somnului). Viziunea proprie ortodoxismului, aşa cum o demască Blaga, a „transcendentului care coboară", e ilustrată aici. „Transcendentul care coboară" nu contrazice afirmaţia caracterului ascensiv al **peisajului** transcendent. Transcendent şi peisaj transcendent nu se confundă. Prin coborîrea transcendentului (reală, de domeniul ontologiei), peisajul se **urcă** în importanţă la un grad echivalent transcendentului (operaţie de domeniul cunoaşterii, nu al existenţei). Spusele noastre nu trebuesc judecate în litera, ci în spiritul lor. Prin caracterul ascensiv al peisajului transcendent la Blaga, voiam numai să precizăm caracterul de spiritualizare absolută a peisajului operată în lirica acestuia, spre deosebire de supraordonarea brută, materială, cantitativă, obţinută în derivatele mitologiei greceşti sau catolice, prin apelul la raporturile dimensionale, cantitative, dintre om şi natură. Spaţiul nu permite prea multe citate, însă din înşiruirea inteligentă a lor, pe care ne-o propunem pentru un studiu viitor, s'ar putea desprinde cum transcendentizarea peisajului se petrece la Blaga adeseori prin simpla umanizare abstractă a peisajului. Am specificat: „abstractă", pentrucă umanizare a peisajului obţine şi în peisagiile imanente, pe care le vom vedea îndată. Numai că în acestea din urmă e vorba de un conţinut uman subiectiv, nu de atribute generale, comune întregii omeniri, ca fenomenul morţii de pildă, al morţii umane, nu al morţii denumind metaforic încetarea de a participa la existenţă a nespiritualului.

Astfel, într'un peisaj în care „cerul **se dărueşte"** „frunzare boltesc adânci peste-o întreagă poveste", pâraie **se cer** în adânc", (elemente care nu reuşesc decât să creeze climatul transcendentului, fără să-l reveleze) intervenţia bruscă a afirmaţiei **„de-ar fi linişte, cât de bine s'ar auzi** CIUTA CALCAND PRIN MOARTE"..., desemnde dintr'odată un orizont **uman,** suprafiresc totuşi, întregei viziuni. E par'că o zare spre dincolo care musteşte lumina întreagă a necunoscutului, difuzat în toate ale tuturor de peste tot. La fel, în **„Echinocţiu",** într'o singură zi „mugurii şi iarba au crescut repede ca unghiile şi părul morţilor", ale căror lumini sunt dedițeii vineţi ameninţaţi să fie striviţi de paşii trecătoarei.

Iar în poezia intitulată — printr'o intuiţie care la Blaga nu mai surprinde decând e ştiut că spiritul său de teoretician egalează puterea sugestiei sale lirice — **„Piesaj transcendent"** (ceeace marchează tocmai categoria căutată de noi), poezie pe care regretăm că n'o putem cita în întregime (pag. 212 ediţia definitivă),... „clopote sau poate sicriele cântă sub iarbă cu mulele". Şi dacă în **„Noapte extatică", „stele curgând ne spală ţărânile",** în „tăgăduiri", **„pe urmele coapte"** ale poetului **„moartea îşi pune sărutul galben",** cu aceeaşi naturaleţe cu care **„grele din înălţimi cad ciocârlii, ca lacrimi sunătoare ale dumnezeirii".** Ceeace ne duce la o altă neuitată imagine din **Asfinţit marin: „soarele, lacrima Domnului, cade în mările somnului".**

De aceaş „general omenesc" care se aplică atât de ades dumnezeirii, nu scapă nici cosmografia. **Calea lactee abia ghicită se pierde scrisă în noaptea fierbinte şi calmă, ca linia vieţii runic săpată, într'o imensă zăbavnică palmă".** (Hotar). Sub imperiul magiei umane stau şi corpurile cereşti: luna îşi ţine runele ascunse pe faţa **„vrăjită să nu se întoarcă".** (Rune). Iară **„sus, stelele cele mai treze aprind cărbuni dedeochi".** (Naştere). Misterul germinării vieţii se omologhează cu misterul desagregării ei.

„Mamă, tu ai fost odată mormântul meu.
Dece îmi e aşa de teamă — mamă —
Să părăsesc iar lumina?" exact aşa cum împărtăşirea cu lumea stihiilor îşi are un echivalent în alimentarea stihiilor cu substanţa noastră proprie. Iată în **„La curţile dorului",** cum: . . . . „Aşteptăm.
O singură oră să ne 'mpărtăşim
Din verde imperiu, din raiul sorin", alternează cu „Hrănim cu ea (lacrima)
Nu ştim ce firavă stea".

„Peisajul trancendent" se desemnează astfel, la Lucian Blaga, deloc în opoziţie cu omul, neputând fi sinonimat cu „peisajul supra-ordonat". Constatarea aceasta este încă o confirmare a minunatei, organicei consecvenţe a sistemului său intern, care-i justifică teoriile prin creaţia predominant iraţională, lirică.

ION FRUNZETTI

In N-rul viitor:
2. Peisajul imanent
3. Peisajul „natură moartă"
4. Moduri mixte.

Tismana

de **ION SÂRBUL**

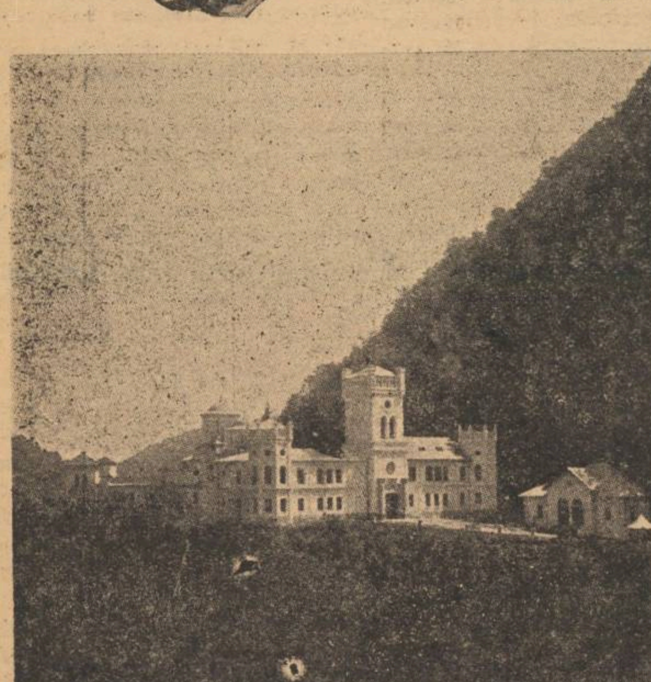

De când eram copil în târgul meu, pentru mine cuvântul Tismana și mai cu seamă mânăstirea ei, erau noțiuni pe cari nu mi le puteam închipui decât așa cum văzusem eu niște poze colorate, cu castele, în basmele ilustrate, din revistele pentru copii, pe cari le primea bunul și iubitul nostru dascăl, „domnu" Iorgulescu, pentru copiii lui și pe cari Petrică, fiu-său, după ce se sătura de ele, ni le dădea, să le vedem pozele, și nouă, celorlalți copii din târg, cari nu aveam putința să le primim, de acolo, de unde erau trimise, celor ce le cereau.

Tismana, în închipuirea mea de copil, era aci o mamă bună, — ca toate mamele, — aci o cetate, măreață, aci un castel fermecat, sau orice-și poate închipui un copil...

Și era firesc să fie așa, pentrucă dela Tismana venea Duminica, la târgul de săptămână, în Baia, o arătare de om mic, așa cum sunt piticii din povești, dar fără barbă, îmbrăcat popește, cu înfățișare de copil, care vorbea subțire, ca femeile și căruia târgoveții îi ziceau „călugărul ăl mic dela Tismana".

In amintirea mea de copil „călugărul ăl mic", era așa, ceva, cum ar fi un copil mic, un purcel mic, un pui de găină mic, un cățel mic, sau mai vârtos, un „pui" de călugăr, căci nu mi se lămurea mie, prea bine, existența lui pe lume, decât că acest călugăr, trebuia să fie născut „călugăr mic, ca orice pui de jivină, ori de om, pentrucă nu se putea ca la Tismana, unde erau și călugări mari, aceștia să n'aibe și ei copii și poate că acest călugăraș să fie copilul vreunuia din cei mari și bărboși, fiindcă desigur că „puiul" de călugăr avea și el părinți și părinții lui trebuia să fie și ei tot călugări.

Tot dela Tismana ne venea nouă „la Baia" și cel mai însemnat personagiu din viața mea de copil; lăutarul Ion Lăețu, care cânta așa de minunat cu vioara lui vrăjită...

Pentrucă Ion Lăețu cânta așa de frumos, nu se putea ca și acest trimis al lui Dumnezeu să nu vie decât tot dela Tismana.

Așa că Tismana se arăta tot mai fantastic în închipuirea mea și o dorință vie ardea în sufletul meu de copil, să fac cum voi putea și să văd și eu Tismana asta; și prilejul a sosit:

Terminasem foarte bine școala primară, la „domnu Iorgulescu" și luasem și premiu. Eram chiar la școală, în clipa când vorbesc, unde ni se împărțeau premiile, în coroane verzi de iederă și de merișor și cărți.

Și așa, cum eram tot la școală, îmbrăcați, în „costum național" învăluiți de atâta fericire și copleșiți de atâta mulțumire, nu mai știam ce să facem, că atunci când primarul m'a strigat și mi-a pus coroana de merișor poleit pe cap și teancul de cărți în brațe și Ion Lăețu a început să cânte, am simțit trebuința ca eu, un copil, să împărțesc și altora din această fericire a mea și, îmbrăcat cum eram de sărbătoare, fără să spun nimic, la nimeni, am luat-o cranga cu colegii mei de școală, dela Padeș, peste Crihală, ca să trecem prin Padeș și de acolo, pe sub deal, pela Costeni-Isvarna, până la Tismana, pentrucă simțeam trebuința, cum zic, să mă arăt tuturor, în drumul meu, triumfător, să mă arăt chiar și Tismanei ăștia.

Fericirea îmi da curaj.

La Padeș m'am pomenit într'un cireș încărcat de cireșe pietroase, la colegul meu Semeu...

Dar cum puteam eu să trec peste Costeni, fără să nu mă vadă dealul Costenilor; și slavă Domnului, acolo, în deal, avea cine mă vedea...

Drumul până 'n dealul Costenilor, l-am făcut pe vechiul drum de car, pe care-l cunoșteam din fir a păr, din atâtea drumuri trecute, dar acum nu-l mai recunoșteam, căci era pustiu de căruțe, acoperit cu iarbă și troscot și pe dealurile dimprejur, nu se mai auzea nici un cântec și nici o chiuitură ca'n anii trecuți. Apoi la noi, la vie, n'am găsit pe nimeni, nu era nici un Nicolae.

Crucea din către pivnița lui Bordei era cutropită de cucută și sfinții zugrăviți stângaci, țărănește, erau acoperiți de florile cucutei. Doar un rug de măceș înflorit, cu florile lui roșcate spălăcit, întregea zugrăveala, împrejurul frunții Mântuitorului răstignit.

Când am ajuns la pivnița lui Bordei, am găsit ușa închisă. Bordei nu era acasă.

Mâhnit de atâta pustietate, m'am întors din nou la via noastră. Aci aceeaș văduvie.

Nici un câine nu m'a întâmpinat, măcar să latre la mine, ca să simt și eu o viață, ceva.

Părul cel ruginit, din marginea viei, era în întregime verde și încărcat de niște ghighilici, de pere tari, că-ți frângeai dinții în ele.

Doar la știubei am întâlnit pe un vecin, cu via, de-al nostru, care venise să-și ia apă. Când i-am spus eu vecinului că n'am găsit nimic din ceeace căutam, el mi-a răspuns râzând:

— Păi bine, vezi și dumneata, că nu e încă timpul! Apoi Nicolae o să dea p'aici, încolo, hăt, după Sf. Mărie, când or da strugurii în pârg și apoi tot pe-atunci încep să se coacă și perele ruginite și ale miroselnice... Și cât mai e până atunci...

— Cât mai e?, fac eu.

— Păi astăzi suntem în ziua de Sânt Petru: va să zică la 29 Iunie, mai sânt până la Sf. Ilie, douăzeci și două de zile, aproape o lună și apoi dela Sf. Ilie, până la Sf. Mărie, taman trei săptămâni și patru zile.

— Dar până la Tismana mai este mult, de-aici? întreb eu, ca să-mi potolesc focul Tismenei.

— Apoi pe șuseaua mare să tot fie vro douăzeci de kilometri, o poștie de, dar pe drumul nostru de picior, e mai scurt. Este cam de vro două ori și jumătate, câtu-i dela Baia până aici...

La auzul celor spuse de vecin și la neașteptatul ce m'a întâmpinat, în tot dealul Costenilor, apoi la gândul că mai fac atâta drum până la Tismana, mi-am potolit avântul și amărît, m'am întors acasă, la Baia, unde am ajuns pela aprinsul lămpilor, de-am potolit grija bietei mama, care mă aștepta cu inima în buze.

La masă n'am băgat mai nimic în gură; într'una mă gândeam la Tismana și la lumea pe care o căutam eu prin coclauri. Maică-mea, sfârșită de grija mea și gândind că sânt bolnav, m'a apucat de mână și trăgându-mă după ea, mi-a zis:

— Hai maică, hai cu mine, la dodă-ta Anica, s'o rog eu să-ți descânte de deochi, că te-o fi deochiat cineva la școală, premiantu' mamei, premiant.

●

Dela Baia de Aramă, până la Tismana, sânt, așa, cam vreo douăzeci-douăzeci și cinci de kilometri; ce mai încolo, toată lumea știe că este jumătatea drumului dela Baia la Tg.-Jiu, deși noi, băeșenii, când mergem cu căruța la Tg.-Jiu, facem popasul cailor la Peștișani, la Chiva lui Șoșoi, pentru că Șoșoi este așezat cu hanul lui la drumul mare și pe lângă asta, Șoșoi mai are și pe Chiva de nevastă și Chiva are mult „vino 'ncoace"; pe câtă vreme Tismana se răznește la o parte, în stânga, din drumul Tg.-Jiului și drumul nu trece prin satul Tismana.

Dela șoseaua Târgu-Jiului, se face altă șoseluță, care trece prin satul Tismana și merge până pe Valea Mânăstirii, la ocolul silvic și la Mânăstire, ca să se înfunde pe valea Dornei, într'o pădure tânără de fagi înalți și drepți ca lumânarea...

Nu mă apuc acum să fac istoricul Mânăstirii Tismana. Știu și eu, după povestirile locale, atât, că Sf. Nicodim, venind din Serbia, în urma unui vis ce l-a avut, s'a așezat, ca să ridice o mânăstire, pe locul numit „Pișetori", adică acolo unde cade apa pe stânci de piatră și face cascadă. Acuma să facă fiecare socoteală, dacă știe pe ce vreme a trăit Sf. Nicodim, își poate socoti și vremea, cam când a fost zidită mânăstirea Tismana. Eu atâta știu, că Tismana, pe vremea copilăriei mele, era tot ce putea fi mai frumos și mai minunat, care minune mă urmărește și acum, om în toată firea. Așa se explică cum, într'o vară, între 1 și 15 August, adică atât cât ține postul Sfintei Mării, mă găseam în bâlciul Godineștilor, cu copiii unor negustori din Baia, cari aveau bolți, în bâlci, la Godinești și-am auzit printre copii că, dela Godinești până la Tismana, n'ar fi cine știe cât; apoi mi-am adus aminte că în Tismana se însurase și se așezase, acolo, ca gospodar, și o rudă a mea dela Baia: nenea Băloi, feciorul „Mamiții", cum îi ziceam noi Mariuței lui Meiță; și mai știam, că tot în Tismana, sta cu casa și Dobrotă Vasile, colegul meu de școală, dela Baia, care urma ultima clasă la școală 'n Baia, la „domnu" Iorgulescu, ca să fie mai bine pregătit, când va intra la alte școli mai înalte.

Și așa, luându-mă cu copiii dela Godinești, cam pela chindie eram la Tismana, la Vasile și apoi, cu el și cu toți ceilalți, pe valea Mânăstirii.

Nu mai știu cum o fi acum Tismana, că n'am mai văzut-o cam de multă vreme, dar cred că nici prea mult nu s'a schimbat, că omul, oricât ar fi el de om stricător, cam greu să schimbe frumusețile pe cari le-a făcut natura. Omul numai jicnește, ori murdărește frumusețile naturii, crezând ca le face mai bine, că, în timpul din urmă, s'au clădit, împrejurul mânăstirii, o mulțime de vile, pentru odihna orășenilor, însă frumusețile văii Mânăstirii, au rămas tot frumuseți, numai că Dorna, — așa se cheamă acolo, apa Tismanei — acum slujește drept răcitor de băuturi, pentru restaurantele și cârciumile din jurul mânăstirii.

In dosul mânăstirii, înspre apus, este o peșteră, ca toate peșterile de calcar, din care isvorășete un părâiaș limpede, ca cristalul și rece ca ghiața. Apa acestui părâiaș trece pe sub mânăstire și cade într'o ploaie măruntă de picături, peste stâncile pe cari este clădită mânăstirea. Pe semne că aici Sf. Nicodim a găsit locul la „Pișetori", că aici și-a ridicat el mânăstirea, dar cum este mânăstirea astăzi cu turnuri crenelate, este departe de-a fi depe vremea Sfântului Nicodim. Acum pare a fi un castel medieval, așezat sus pe o stâncă, așa cum am văzut, mai la tot locul, prin Italia.

Povestea mai spune că Sf. Nicodim, a încercat el și în altă parte, la Ponoare, dela Baia de Aramă, în sus, către munte, pe drumul ce merge la Bolta, la Cernavârf și la Nadanova, ca să clădească mânăstirea pe locul unde astăzi este podul de piatră, natural, că se spune, ca pe vremea aceea, acolo, la „Cracul Muntelui" ar fi găsit tot o „Pișetoare" de astea; însă locuitorii de prin partea locului, nu i-au lăsat, pentru că Ponorenii și azi sunt renumiți ca cei mai ticăloși oameni depe plai.

Sfântul ar fi stat la sfat cu sătenii din Ponoare și aceștia nici n'au vrut să audă de propunerea lui. Ce să facă ei cu mânăstire, în satul lor? Ca ziceau, că dacă este acolo mânăstire, apoi mânăstirea îi încurcă dela treburile lor, că nu mai pot și ei fura, pe ici, pe colo, câte ceva... Că nu mai pot tâlhări... Au căutat cât mai curând să scape de sfânt, așa ca l-au învinuit că le jefuește casele și ca să 'ntărească para lor, i-au pus și o găină în traistă și apoi l-au luat la goana, cu alai, cu tobe și cu cimpoaie, în chiuituri și huiduieli, până'n colo, către Malareca, aproape de Baia, unde cotrobăindu-i prin traista, i-au găsit și găina „furată".

Sfântul, nemai având ce să zică în fața acestor „probe", a căzut pe gânduri. A fost părăsit acolo, de tot alaiul, într'o hoagă, ca apoi să se arate lumii, eșind printr'o stâncă, în fața Bolborosului, unde și astăzi se vede „eșirea", așa, o gaură în formă de corp de om, cu cap, cu trup cu tot.

Pe Ponoreni sfântul i-a „binecuvântat", sau mai bine zis, blestemat, ca neam de neamul lor să fie numai toboșari, cimpoeri și mincinoși; iar valea Bulbii, care vine dela Zătou, dela Ponoare, se ascunde în pământ la Podul de Piatră și reapare pe Malareca, la Peștera Mare, Văii aceștia i se zice, de atunci „Valea Găinii", după găina pe care-au găsit-o în traista sfântului.

Acuma, nu se știe, poate din pricina blestemului sfântului, ori poate din alte pricini, dar știu atâta, că la judecătoria din Baia de Aramă, martorii de „meserie", nu sunt decât cetățeni ponoreni și tot din Ponoare se recrutează mai toți cimpoerii și toboșarii cari cântă locuitorilor, la Nedeile din Plai.

Tot la judecătoria din Baia de Aramă, am văzut întâmplarea aceasta:

Era judecător nenea Iorgu Hârgot, dela Tarnița, om deștept și tare glumeț. Din când în când, vara, în vacanță, ne duceam și noi în sala de ședințe, a judecătoriei, să mai ascultăm depozițiile martorilor dela Ponoare.

Intr'un proces de bătae, care se petrecuse pe drumul Severinului, cam pela hanul lui Trașcă Pârvulescu, era citat și renumitul Cioată dela Ponoare, ca martor. După depoziția martorului, vedem pe nenea Iorgu, că se holbează cu ochii 'n dosar și se uită și la Cioată, fără să spună o vorbă.

Trecea la rând alt proces, tot de bătae, care se petrecuse pe drumul Tg.-Jiului, aproape de Gureni și auzim pe aprod că-l strigă tot pe Cioată. Nenea Iorgu Hângot, liniștit și tare politicos, se adresează martorului, arătându-i cu mâna:

— Poftim domnule martor Cioată, care-ai fost martor, în acelaș timp, la două bătăi întâmplate pe două drumuri deosebite, treci la jurământ, pune mâna pe cruce și mai minte și dumneata, ceva.

Toată sala a pufnit de râs. Atunci Cioată, oricât ar fi fost el de mincinos, văzând că i s'a înfundat, a lăsat capu 'n jos, n'a mai făcut nici o depoziție și a părăsit sala de ședințe în râsul tuturor.

Dar să venim la Tismana noastră.

Aci, la mânăstire, la slujbe mai mari, când se scot icoanele, se scoate, pentru mulțumirea multimii, și moaștele Sfântului Nicodim. Moaștele acestea... este numai... un deget..., care se zice că ar fi al Sfântului și este păstrat într'o cutie de argint.

La Tismana, am văzut și alte minuni.

Când eram la București, în epoca neutralității noastre din preajma războiului din 1916, aveam obiceiul să ne ducem la Cafeneaua „Imperial", care era lângă Palatul Regal. Acolo, în cafenea, pe atunci veneau toți scriitorii, toți actorii, toți ziariștii și toți muzicanții, însfârșit, tot ce avea Capitala, pe vremea aceea, mai de seamă, ca spiritualitate.

In cafeneaua asta, în fața unui schwartz, se bârfea, se discuta, se ascultau conferințele despre „Franciа" și poporul său, ale inepuizabilului Aurică Brațu și se făceau aprecieri și valorificări estetice nu numai la creațiunile artiștilor ci chiar la creațiunile lui Dumnezeu, când aceste creaturi erau creatori de opere artistice...

Printre cei ce intrau în această cafenea, erau și trei „urîți", cari se ocupau cu meșteșugul „frumosului". Aceștia erau Ciotori, Vintilă Mugur și Castaldy, cari treceau, pe vremea aceea, ca cei mai urîți oameni din București.

Ei bine, la Tismana am găsit pe maestrul Castaldy, în chip de don juan. Aci era iubit de toate femeile, ca cel mai frumos bărbat. Era în pensiune la vila Sfetea, în tovărășia marelui George Coșbuc, și-a profesorul Ramiro Ortiz, iar pe lângă ei se mai aciuiau și alții mai mici și necunoscuți.

Aci, la Tismana, s'a pus la cale, de Coșbuc și de Ortiz, traducerea „Divinei Comedii" a lui Dante. Asta era încă o minune. Degetul Sfântului Nicodim le făcea, se vede.

In vara aceea, tot la Tismana, s'a stins, într'un accident de automobil, singurul copil al poetului Coșbuc, un fecior ca un brad, care era toată viața poetului...

Un epilog la „Moartea lui Fulger"...

La Sfânta Mărie, înainte de-a intra la conservator, tot aici, am debutat ca actor, diletant, jucând „Nevasta lui Cerceluș" a lui Locusteanu.

Deasemeni, la Tismana, și-a trăit, poate cele mai frumoase clipe ale vieții lui, cântărețul Folescu, cel mai artist-cântăreț, pe care l-a avut neamul acesta, până azi, și care și-a pus capăt vieții, în împrejurări atât de tragice.

Multe seri frumoase am petrecut, tolerați fiind, în tovărășia lui „badea" George, cum îi ziceam noi lui Coșbuc, a profesorului tuturor profesorilor și a maestrului tuturor maeștrilor de muzică, din Țara Românească, Castaldy și-a profesorului universitar, Ramiro Ortiz, dela Facultatea de litere din București, care mai târziu s'a dus în țara lui de origine, Italia, unde a fost chemat și cinstit ca profesor la Universitatea italiană, pentru excepționalele lui merite...

Toți ascultam pe Folescu, acompaniat de Castaldy...

Petrecerile acestea, din holul vilei Sfetea, dela Tismana, au fost motivul, locul și timpul în cari s'a petrecut acțiunea actului I, din piesa de mai târziu, „Când vine viforul" a lui Gheorghe Tătărăscu, în care eu, la premieră, i-am jucat ca actor consacrat.

Coșbuc și Ortiz nu vorbeau decât despre „Divina Comedie"; unul era comentatorul și altul traducătorul în românește, al terținelor marelui poet al renașterii Italiene, și noi ascultam crâmpee din discuția lor, ca pe o muzică fără seamăn de frumoasă.

Pe maestrul Castaldy, cât a fost el de maestru, eu, fostul lui elev la armonie, pentrucă se găsea în mare încurcătură cu numeroasele lui întâmplări de dragoste, l-am învățat, fiind de prin partea locului, cum se face dragostea la munte.

De câte ori, la București, când ne întâlneam, mi-aduceam aminte de dragoste „a la Cioclovina".

„Cioclovina" era un munte înalt, împădurit și tare ascuțit, în vârful căruia era un schit mic, de lemn, cu câteva chiliuțe, în cari locuia numai un călugăr sihastru. Cioclovina era culmea sportivității, pe vremea aceea. De câte ori, în tinerețea mea dintâi, am urcat eu, Cioclovina.

Odată, de Sfânta Mărie, nu-mi mai aduc, aminte când, trăia Dincă Schileru, fie ertat — nenea Dincă, perpetuu deputat de Gorj, cât timp sta partidul liberal, la putere. L-am întâlnit la Ion, negustorul din Tismana, ăl din fața primăriei, întovărășit de Codin Cernăianu și fratesău Ion Cernăianu. Din vorbă 'n vorbă, suind din sat, către mânăstire, am ajuns la horă.

Hora se înjghebase pe o poeniță, între sat și începutul văii mânăstirii, cam în dreptul morii lui Popescu. Hora era încheiată și cu flăcăi din satele megieșe: „Vânăta", „Isvarna", „Topești"...

Nenea Dincă, dorind să vadă o horă mare, ca la el la Scheia, ori la Tetila, a chemat lăutarii, a poruncit hora, a plătit și a rânduit pe cei ce poartă cele două capete ale „sârbii", apoi s'a retras mai la o parte, cu prietenii, ca să privească.

Lăețu cânta dumnezeește cu vioara și Rugină din gură:

„D'aoleică neică Dincă
„Geaba ai casa de sticlă
„Că n'ai nici o ibovnică
„Dar eu șed într'un bordei
„Și tot am vreo două-trei..."

Și sârba se învârtea săltând în ritmul cunoscutei sârbe gorjenești, pe care ritm, l-au denaturat modernizându-l muzicanții de azi, dela București, cari își intitulează pompos „operele" lor muzicale „după folklor" și cari, așa prefăcute și ca ritm și ca melodie, nu le mai cunoști ce-au fost la origine, dacă muzicantul n'are buna inspirație să explice, prin scris, ca la simfonie, ceeace a „comis"...

Ion Cernăianu, ispitit de frumuseața horii și crezând că n'ar fi indezirabil, în această horă, a tismănenilor, — mai ales că și el avea o soră măritată în Tismana și era născut și copilărise și el, prin partea locului, la Racoți, un sat la câțiva kilometri de Tismana, — s'a prins și el în horă, lângă o fată frumoasă: fata învățătorului Popescu, din capu-satului.

Cum s'a prins Ion în horă, lângă fata care-i plăcea, a venit și l-a despărțit de fată, un flăcău din Topești. L-a crezut, pe semne, vre-un „negreț", care jicnește frumusețea horii cu prezența lui; și pentrucă și Ion Cernăianu, era, de naștere, depe acolo, știa că nu se cade ca cineva să fie despărțit de fata lângă care joacă, decât în cazul când, cel care desparte, pe cel care joacă lângă fată, are poate, vreo legătură, cu fata, vreo promisiune, logodnă, sau altceva, care să fie de notorietate publică.

N'a apucat, bietul flăcău din Topești, să facă nici doi-trei pași, mai cu ifos, lângă fata învățătorului dela Tismana, că s'a și pomenit jos, pe iarbă, înverzindu-și pantalonii lui de șiac lucrat gorjenește — „schilerește" — cu ibrișim.

In vreme ce topeșteanu se ridica depe iarbă, Ion Cernăianu își vedea înainte de joc, cu o siguranță fără margini. N'o nimerise bietul topeștean, cu afrontul; dejugase la moară părăsită; căzuse, fără să știe, pe cel mai reputat profesionist, luptător atlet; pentrucă Ion Cernăianu, avea reputația, pe atunci, de-a fi unul din cei mai mari luptători din Europa.

Tocmai atunci picase dintr'un turneu european de lupte greco-romane și se simțea — omul — „în formă". Dar nici flăcăul dela Topești nu s'a intimidat de gestul luptătorului și când s'a ridicat de jos, a venit, dârz, să-i ceară socoteală, dar n'a venit singur, ci însoțit de-o droae de flăcăi, prieteni, din satul lui.

Cererea socotelii a degenerat într'o bătae generală. Luptătorul vrea să se explice, dar nimeni nu-l asculta, că nimeni n'avea timp; toți erau grăbiți. Ion a apucat, atunci, pe unul din beligeranți, pe cel care i-a eșit în față mai întâi și învârtindu-l, ca pe un ciomag, în jurul capului, a culcat la pământ, pe toți, cari-i ședeau dârzi în cale, trântindu-i pe iarbă...

Bătaia aceasta a potolit-o numai judecătorul de pace, dela Brădiceni, care a intervenit, în calitatea lui de procuror, la ocazii, dând ordin jandarmilor, să uzeze de armă. Când s'au auzit armele clănțănind, pentru încărcare, toți beligeranții s'au potolit, ca prin farmec și hora și-a văzut de treabă.

Seara la masă, la Ion, negustorul, la un pahar de vin, luptătorul se plângea lui frate-său, Codin, că rău a făcut că-și lăsase părul să crească mai mare, ca să-i fie frizura mai frumoasă de Sfânta Mărie, fiindcă în învălmășeală, la bătae, îl apucase unul de păr și asta era o mare vină pentru un profesionist.

Tot la Tismana, Codin Cernăianu a descoperit una dintre cele mai senzaționale scrisori de dragoste.

Eram la nenea Băloi; era pe seară. Băloi făcea țuică, din prunele văratice. Noi stam la ușa cazanului, coceam porumbi și beam țuică nouă, cu țeava; dar pentrucă nenea Băloi lipsea de acasă, Polixenia, nevastă-sa, îi ținea locul și la cazan și cu mosafirii, în vreme ce noi ne prăjeam cu coptul porumbilor, la ușa cazanului, și cu încercatul țuicii, din boță, cu țeava, de coadă de frunză de dovleac. Polixenia cânta. Ce frumos cânta țața Polixenia, „Firul ierbii".

Nenea Băloi, era în Tismana, un fel de agent special de poștă, ca un oficiant cu contract și în această calitate avea și cheile dela cutiile poștale, de scrisori din sat. Codin zărise, de cu ziua o scrisoare, undeva, într'o casă, când trecuse să-și viziteze pe un prieten, preot din Craiova, un credincios vizitator al Tismanei, că popa venea cu toată familia, în fiecare vară; avea trei fete și doi băeți, mai toți măricei, pe cari-i ținea toată vara, până după Sfânta Mărie, la Tismana, și cum Codin era vechi prieten al acestei familii, se ducea aproape zilnic, să-i vadă; însă, era un însă, preoteasa popii, era cam bună de prieteni, cu toate că avea copii mari. Se împrietenise cu menajera șefului silvic, de aci, care era o fășneață, și-și făceau de cap, pe toată valea mânăstirii.

Tot țuicărind și tot mâncând la porumb copt, la cazan, și tot cântându-ne țața Polixenia, cum s'a făcut, cum s'a dres, nu se știe, dar scrisoarea a căzut în mâna lui Codin Cernăianu.

A doua zi, când ne-am întâlnit, lui Codin îi râdeau ochii, de isprava lui. Citise scrisoarea, oprise originalul și acelaș conținut îl scrisese pe altă hârtie, destinatarului, la Neamț și dezolat de morala asta publică, îmi zice:

— Și închipuiește-ți frate Ioane, că scrisoarea asta de dragoste, a preotesei, către dânsul, era scrisă de mâna lui fiu-său, care face gazetărie.

Imi pare rău și mie acum, că nu știu, pe de rost, ce grozăvii erotice, „a la Casanova" i-o fi scris don juanul dela Neamț, preotesei la Tismana, ca preoteasa să-i scrie ceeace i-a scris.

Mai târziu, la București, când citeam, în ziare, că „cutare" ziarist, dela un ziar cu multă popularitate, vorbește despre „cutare" or. „cutare" chestiune moralo-socială, și preamărește biserica noastră strămoșească, îmi aduceam aminte de scrisoarea preotesei dela Tismana, pe care i-o scrisese fiu-său și nu mă puteam abține de-a-mi zise în mine:

— Uite, domnule! Iar ne face morală feciorul preotesei...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA” SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 39
SAMBATA 26 SEPTEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Un erou al voinței: VASILE CONTA

— La a 60-a aniversare a morții —

de CONSTANTIN-STELIAN

Alăturea de Nicolae Milescu și Mihail Eminescu, viața lui Vasile Conta — pe lângă o experiență bogată în lisuri și suferințe, în abnegație și intensitate de simțire — aduce o voință dârză, de un potențial supraomenesc. Privind global viața marelui filosof român, dela primii pași porniți din modestul mediu din care a eșit, până la desărvârșita-i glorie la care s'a ridicat, vom avea perspectiva unui gigant al energiei spirituale.

Născut la 15 Noembrie 1845, în Cahul, fiu al unui preot de țară, Vasile Conta și-a făcut școala primară la Ghindăoani și, apoi la Tg.-Neamț, unde tatăl său fusese mutat ca patroh. Aici, și-a petrecut viitorul filosof primii ani ai copilăriei, împreună cu ceilalți frați și alți tovarăși de joc. De aici, a cules micul Vasile primele și cele mai profunde impresii despre poporul său; aici a învățat să iubească melodia unduiasă a doinei, versul plin de frumusețe și înțelepciune, faptele năsdrăvane ale haiducilor din poveștile și baladele poporane.

Astfel, vom înțelege dragostea și nostalgia lui, când ,de departe, va vorbi atât de duios de ai săi, de locurile atât de dragi: „Nu voiu uita niciodată frumoasa mea copilărie, care s'a scurs într'o fericire deplină în satul Ghindăoani. In lumea în care am intrat, în această lume prefăcută, străină, nu am putut să găsesc acel aer întăritor, dătător de viață... Și când mă apucă aleanul, fluer doina ciobanilor din satul meu“.

In 1858 se înscrie, prin concurs, la Academia Mihăileană, ca elev bursier în clasa I liceală. Deși sărguitor, Conta rămâne repetent. De rușine, și de teamă de a nu supăra pe ai săi, nu destăinuește părinților neplăcuta veste și pentru a acoperi neajunsul, primește să fie luat în gazdă la unul dintre profesorii săi, în schimbul serviciilor de casă. Câștigă din ce în ce mai mult interesul și dragostea gazdei sale, dela care are mult de învățat. Cititul îl pasionează; cărțile de literatură și știință din biblioteca dascălului său trec pe primul plan. Poezia începe să-i surâdă și primele versuri prind viață pe filele caetelor de teme. „La vârsta lui era un precoce; făcea versuri, citea franțuzește, fără să-l fi dăscălit cineva, citea cărți însemnate și grele de priceput pentru o minte fragedă“, scrie profesorul său, Teodor Codrescu.

In primăvara anului 1862, încătușala clasei de cursuri și odăiței sale plină de vrafuri, simte că-l înăbușește. Ca și lui Eminescu, i se pare că școala îi împiedecă libertatea de gândire. Prezența trupei de teatru a vestitului actor Lupescu îi apare, pentru moment, drept singura salvare, potrivită dorinței nestăvilită de a călători. Tot asemenea lui Eminescu, prietenul său de mai târziu, Vasile Conta este angajat ca sufleur.

De acum, începe viața plină de spini, cu aspectul ei tiranic, neînduplecat, calvarul pe care el va ști să-l braveze ca puțini alții în asemenea împrejurări. Prin noua sa îndeletnicire, talentul său literar prinde aripi și, pe lângă strictele ocupații, compune, prelucrează și traduce vodeviluri, cuplete, piese de teatru, făcând, chiar, și pe actorul. Cu toate lipsurile și neplăcerile vieții de actor, Conta se simte în elementul său. Zilele îi apar frumoase în tovărășia colegilor de trupă, și, mai ales, a tinerei și talentatei artiste Maria Bălușescu, care-l inspiră și-l farmecă.

(Urmare în pag. 4-a)

DESPRE PRIETENIE

In afara propriului nostru instinct vital, prin care dragostea de viață ne prinde rădăcini adânci în suflet, există o mulțime de elemente, interioare sau externe, dar cu profunde rezonanțe în noi înșine, care ne întăresc atașamentul față de acest atât de labil și de unii atât de disprețuit încât și-l curmă din propria-le voință, curs al vieții. Vlahuță a pus o seamă din ele în cumpănă, într'o faimoasă dar și discursivă poezie, pentru a strivi în sine ademenirile gândului de sinucidere. Dintre acelea ce au scăpat tabloului său enumerativ, noi desprindem de astădată acea comunicare ce se stabilește pe nesimțite sau dintr'odată între două suflete, legându-se unul de altul într'o atât de perfectă unitate, încât primejdia unuia e resimțită cu aproape aceeași intensitate de celălalt, iar gestul de suprem sacrificiu pentru salvarea lui e făcut cu generozitatea pe care de obiceiu numai nouă înșine ne-o acordăm. Mărturisim că puține lucruri ne-au înduioșat atât de mult ca clipele pe care și le smulge un prieten sie-și, lucrului sau ceasurilor sale de solitudine meditativă, poate și din cele închinate cu consecvență iubitei, pentru a și le transforma în învăluitoare ore de răgaz acordat ție, deschizându-și înțelegerea și neprecupețindu-și sfatul și alinarea păsurilor, a necazurilor tale, care bat de zor, împingând în cele din urmă cu putere, ca aburii sub capacul ce acoperă o apă în clocot, pentru a li se deschide zăgazurile și a fi împărtășite, căci altfel te inundă și-ți învenințează inima. E o dăruire sufletească reciprocă ce se întinde până la hotarele închegării unei noui ființe, complimentare, cu puteri de viață sporite, care sparg limitele individualității, ale căci contururi nu se mai zăresc sub fluidul osmozei decât prin felul distinctiv al fiecărei părți din indisolubilul cuplu de a-și dărui ființa, de a-și manifesta resursele și geamănul lăstar al prieteniei.

Dar fluidul ce curge dela un suflet la altul, în sensuri reciproce, se întâmplă să fie unori o simplă amăgire pentru unul și ignobil interes tăinuit cu grije pentru celălalt. Vezi cu părere de rău că ești copleșit, că ți se dă mai mult decât poți tu întoarce, — chiar decât ai aștepta, și faptul te doare, nu pentru că prietenia ar implica necondiționat paritatea de confesiune, de „serviciu” sau jertfă, ci pentrucă propria mândrie și însăși flacăra amiciției te determină să nu rămâi mai prejos. Îți închipui că cele două plante, cu rădăcini separate dar care aspiră, par'că printr'o fatalitate a soartei, să-și înfrățească într'o inextricabilă împletire ramurile, trebue să crească într'un ritm egal. Și, atunci când ești pe cale de a-ți suplini atât lipsa ocaziilor cât și insuficiența resurselor printr'o recunoștință peste care adie părerea de rău a neajutorării, te vezi deodată aruncat deoparte din curentul ce-l stabiliseși mai mult tu însuți, lăsat pe mal, în văzul tuturor, arătat cu degetul și admonestat ca un renegat de rând, cerându-ți-se în plus înapoi tot ceeace ți se dăduse înainte sub titlul de „dar” nejignitor, transformat acum în „împrumut” ce trebue neapărat întors. Și pentrucă de obiceiu cel ce atacă cucerește adeziunea opiniei publice, care își argumentează că atacul are motive temeinice sau e chiar sgândărit, ca un lătrat de câine provocat de haimanale cu nuiaua târîtă printre zăbrele, tu rămâi firește stigmatizat. Nu toți au avut nenorocul să experieze că există oameni care ți se dăruesc și te ajută numai pentru a-și face apoi din aceasta un drept de a te umili și ponegri. Sfatul bun ți-e aruncat în ochi cu reproșul că nu l-ai fructificat, darul ți-e cerut înapoi fiindcă l-ai îngropat în pământ, ca lucrătorul din parabolă și nu l-ai înmulțit, pentru a-l înapoia cu dobândă, clipele trăite împreună, din care poate averea sufletească a amândurora a câștigat, sunt răsbotezate ca irosire de vreme, iar bârfeala gurii bate, ca un factor poștal, la fiecare ușe. Iar tu-ți dosești amărăciunea de-a fi pus sământă bună lângă neghină, de a-ți fi trimis iezii bunei credințe să întâlnească lupii perfidiei din poveste.

ION ȘTEFAN

Schimbarea zodiei

Așa-mi spuneam încă ieri, mereu:
amintire e numai — a unui ceas
care-a fost
orice vis pentru mâne.
Lângă tine nici o lumină, nici o stea, nici un zeu
nu rămâne.
Uită Arcadia! Ceasul, ce nu vrea să bată, nerotunjitul,
neîmplinitul, să-l uiți.
Cu brazda ta spicele n'au legământ,
la curtea ta nu se umplu ulcioarele,
până la tine de-abia străbate cuvânt
din patria
unde domn este soarele.
Basmul e totdeauna la alții,
minunea aiurea și astrul în larguri —
în preajma ta — nu!
In imperiul negurii — tu
cufundă-te
și-adună-te'n praguri.
Subt zarea joasă și fără pățanii
cu jalea pe umeri perindă-se anii.

Așa-mi spuneam încă ieri, mereu,
călcând în țărână peste o floare,
sau peste umbra surprinsă
a vreunui zeu,
ce calea-mi aține, dar nu rămâne.

Incă ieri, numai ieri, doar ieri
mă apăram cu frică
de zodia nouă ce se ridică.
Și azi, dintr'odată, neașteptat, acest răsărit.
Ce cântec nemăsurat!
Ca unui orb vindecat
lumea'n lumină mi s'a lărgit.
Puterile mișcă'n zenit.
Deschid porțile: Timp neumblat
bine-ai venit,
bine-ai venit!

LUCIAN BLAGA

Priviri

de GEORGETA MIRCEA CANCICOV

Sburau din ulmii înalți părăluțe aurii. Le juca aerul de primăvară și păreau ca un roi împrăștiat. Era vânt și soare. Huia în casa noastră și cânta vântul ca iarna în viscol.

◆

Un car mergea agale, boii rumegând cu botul întins spre drumul prăfuit. Ochii lor galeși, alintați de gene lungi, priveau tanurile îndepărtate. Soarele crăpase ceața. Era răcoare. Trecea carul prin pârâul limpede. Apa juca printre pietroaiele mari și alunecoase. A trecut apa și carul se urca pe dâmb înspre costișa lui Gheorghiță.

◆

In soare, un pui de om cu plete aurii stătea pe pajiștea înflorită încolăcind pe degetele lui grăsulii fir de iarbă cu spic albăstrui. Era botos și muncea greu. O cărtiță rătăcită trecu pe lângă piciorușul lui. S'a aplecat, râzând, spre ea, s'o prindă. Dar degeaba. Cârtița s'a furișat și puiul de om a rămas cu degetele întinse în iarbă. Clătina capul auriu, în toate părțile, s'o mai vadă. „Unde-i?... S'a supărat...“ Și și-a acoperit ochii cu pumnișorii, scâncind.

◆

Din spre vale se aude un vuet prin văzduh; deasupra câmpiei, norii alunecau în spre dealul bisericii de lemn. Plopii cimitirului se îndoiau mereu atingând clopotnița șubredă. Crucea de tablă tremura ca aripile păsărilor prinse în furtună.

◆

— De unde vii?

— M'am dus la mormântul băietului. Eram singură printre atâtea cruci. M'au cuprins jalea și urîtul. Se înserează devreme acum.

— Și eu mă voi duce mâine, tot în spre amurg. De ce oare nu le-am făcut mormântul unul lângă altul? Am fi mai liniștite.

— Ce are de face. Sufletul nu li-e acolo. Ascultă poate vorbele noastre. Ce dor îmi este de el!

— D'apoi mie!

Amândouă femeile și-au luat drumul, pe cărarea satului. Erau departe acum. Mergeau iute pe poteca dealului. Le fluturau, de aer, fustele negre și tulpanul alb.

◆

La poarta țărnei, doi flăcăi, ostași ai Țării își strângeau mâna. Indepărtându-se, unul a întrebat:

— Incotro o iei, Ioane, măi?

— In spre Vaslui, măi Grigore. Apăi deacolo în spre Nistru. Măi, ce-ar fi să mergi cu mine?

— Aș veni să le arăt eu, dar nu mi-e drumul spre Răsărit. O iau spre Tecuci. Sunt la caii domnului căpitan.

◆

— Ira, măi!

— Ei, iaca îra, ce să fac? Și întoarce capul în spre Tecuci. Cu bine măi Ioane!

Grigore și-a văzut de drum mâhnit, iar Ion, zâmbind, urca spre pădure, vorbind câmpiilor.

— I'auzi, la cai! In cârje să mă întorc, dar să fi fost acolo. Să trag cu tunul și să mă învălue fumul alb.

. . . . . .

Din doi unul s'a întors în sat, trăgând agale, după el, calul domnului căpitan.

(Urmare în pag. 4-a)

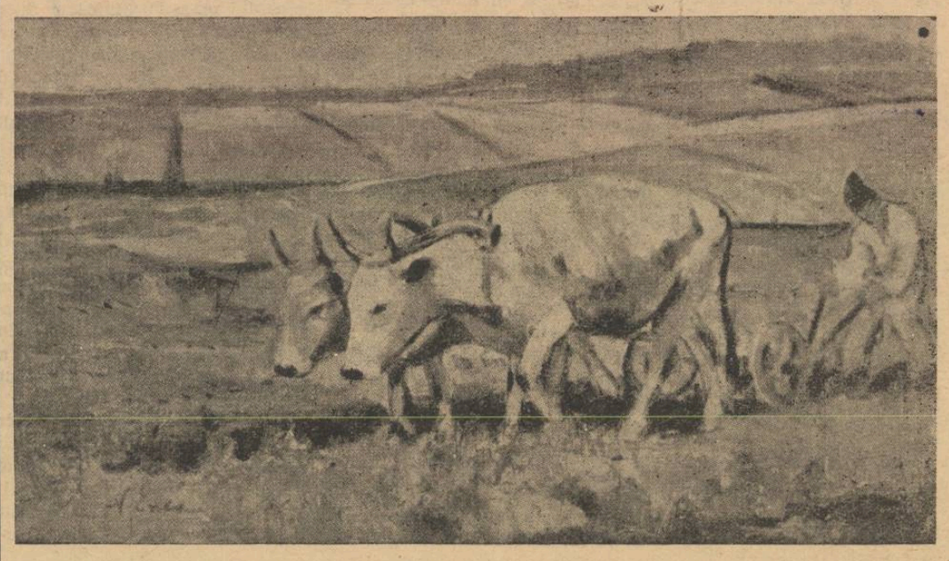

NICU ENEA — La arat

SIMETRIA POESIEI POPORANE

de VLADIMIR DOGARU

Una din pricinile încântării nesătioase, pe care o ai în mod regulat după lectura creațiilor poetice poporane, decurge din caracterul lor de *opere desăvârșite*. Nu e vorba aci numai de o desăvârșire literară — în înțelesul că fondul și forma se unesc, dând ceeace se chema mai vechi *armonie*, ori că din ele răsare ceeace pe bună dreptate se crede a fi azi poesia: *arta cuvântului* — ci de altceva în plus, care nu ține nici de una nici de alta, dar care le cuprinde pe amândouă și care, explicat simplu, sună astfel: pe măsură ce sufletul se încântă mai mult, simți cum opera poetică în cauză devine din ce în ce mai întreagă; nimic nu i se poate lua, ori nimic nu i se poate adăoga, fără ca prin aceasta perfecțiunea ei artistică să nu sufere. Firește, caracterul de întreg al creațiilor poetice poporane — e numai în aparență subiectiv. Noi nu le imprimăm caracterul de care vorbim, ci autorul anonim este acela care li-l dă. Prin geniul său înăscut, el știe să lase amănuntele la o parte, și nu leagă de loc episoadele de aici cu cele de dincolo.

Caracterul de întreg — și odată cu el și cel de perfecțiune literară — cu toate că acesta din urmă, având o sferă mai mare, are și cauze mai multe — derivă, în poesia poporană, în afară de cele de mai sus — și din felul cum acțiunea este țărmurită, atât la început, cât și la sfârșit, de liniile *cadrului*. E cunoscut rolul pe care îl are cadrul în poesie: *izolează timpul și spațiul* întâmplărilor de aci de cele din viața obișnuită [1]) Izolarea aceasta se face totdeauna prin ceva simetric, așa că, având a vorbi de frumusețea și perfecțiunea poesiei poporane, avem a ne ocupa de fapt de *simetria* ei.

Cel mai elocvent exemplu de simetrie din întreaga poesie poporană română este, fără putință de înșelare, cel pe care ni-l oferă balada *Mânăstirii Argeșului*. Nicăeri poporul român n'a fost mai meșter în arta construcției poetice ca aci. Versurile dela început — care, după cum se va vedea, sunt aproape identice cu cele dela sfârșit — încadrează conținutul baladei, ca rama cuprinsul unui tablou:

Pe Argeș în jos
Pe un mal frumos,
Negru Vodă trece
Cu tovarăși zece:
Nouă meșteri mari,
Calfe de zidari,
Și Manole zece
Care-i și întrece;
Merg cu toți pe cale
Să aleagă 'n vale
Loc de mânăstire
Și de pomenire...

Aceste versuri apar și la sfârșit, cu scurtimea și modificările cerute de moment:

Pe Argeș în jos
Pe un mal frumos,
Negru Vodă vine
Ca să se închine
La cea mânăstire,
Falnică zidire,
Mânăstire naltă
Cum n'a mai fost altă...

Citită în întregime, balada Mânăstirii Argeșului îți face impresia unei splendide reprezentări de teatru, în care, sosirea și plecarea Domnului par niște tablouri, ce deschid și închid simetric desfășurarea acțiunei. E atât de întreg redată desfășurarea acestei acțiuni, în cât ai impresia că ea exista *așa* și înainte de conceperea artistică. Singur Eminescu mai reușește, în literatura cultă, să creeze asemenea stări de perfecțiune, prin elementele simetrice ale cadrului. Aproape fiecare poesie a lui prezintă acest caracter. E de ajuns să citâm *Scrisoarea I*, unde începutul și sfârșitul poesiei se aseamănă, în ce privește simetria, cu ceeace am întâlnit în Mânăstirea Argeșului:

Când cu gene ostenite sara suflu'n lumânare,
Doar ceasornicul urmează lung'a timpului [cărare;
Căci perdelele 'ntr'o parte când le dai, și în [odae
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie întreagă [scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca'n vis pe [toate.

Sfârșitul, având aceeaș componență, rechează începutul:

Intre ziduri, printre arbori ce se scutură de [floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei [splendoare!
Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne [scoate,
Amorțită li-i durerea, le simțim ca'n vis pe [toate,
Căci în propria-ne lume ea deschide poartă ['ntrării
Și ridică mii de umbre după stânsul [lumânării...

La ceilalți poeți nu găsim utilizat atât de mult cadrul simetric, ceeace însemnează că el nu apare decât la marii creatori de artă.

In afară de legenda Mânăstirii Argeșului, cadrul simetric se mai întâlnește — ne referim numai la poesiile poporane mai de seamă — în *Mihu Copilul*, *Toma Alimoș*, *Șalga* — din colecția Alecsandri — în *Restriștea*, *Dragostele*, *Săbărelul* și altele din colecția G. Dem. Teodorescu. Efectul poetic este pretutindeni același. Iată, pe rând, elementele simetrice cu care se obține:

In *Mihu Copilul*:

La dealul Bărbat
Pe drumul săpat
Merge hăulind,
Merge chiuind,
Mihu copilaș
Mândru păunaș,
Copilaș de munte,
Păunaș de frunte.
Merge el cântând
Din cobuz sunând,
Codrii desmierdând,
Din cobuz de os,
Ce sună frumos
Merge cel voinic
Pe-un murgușor mic...

După ce asistăm la lupta, pe care Mihu Copilul o are cu cei „patruzeci și cinci, de haiduci levinți“, poesia se încheie cu zugrăvirea apoteotică a aceleași fermecătoare naturi:

Și cum zice 'ndată
Mihul cel voinic
Cu degetul mic
Armele-și ridică,
Pleacă pe potică
Cu murgul voios,
Prin codrul frumos.
Și'n urmă-i vuiește,
Codrul clocotește
De-un mândru cântic
Cântec de voinic;
De-un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os,
Ce sună frumos!...

O mână divină care ar fi desehis și închis priveliștea paradisiacă a codrului românesc, n'ar fi produs mai mult efect poetic, ca autorul anonim al acestei balade prin cele două tablouri așezate simetric; unul la început și altul la sfârșit. Ca și în Mânăstirea Argeșului, povestea de aci vine parcă din veșnicie și pleacă în veșnicie...

1) Vezi Tudor Vianu: *Estetica*, p. 124, Fundația regală pentru literatură și artă 1939.

(Urmare în pag. 3-a)

Simple observaţiuni

Un ochiu înzestrat cu darul observaţiei lesne poate constata că noţiunea de actor a suferit în conţinutul ei o radicală transformare.

Actoria a devenit o profesiune ca oricare alta. Mai mult chiar, dintre toate profesiunile, se pare că singură aceea de actor este accesibilă oricui.

Este deajuns să nu ai vreo infirmitate fizică prea evidentă, şi eşti apt de cariera actoricească. Azi veleităţile de artist dramatic, răsar pe toate buzele.

De talent nu se mai vorbeşte.

Intr'un viitor nu chiar atât de îndepărtat, credem că înţelesul lui va fi complet uitat.

Astăzi teatru înseamnă afacere.

Şi ca în orice afacere, cine are psihologie de slugă, poate spera la glorie.

Actorului zilelor noastre i se cer calităţi... negative! Actriţelor, însă li se cere o calitate şi pozitivă: frumuseţea! Aceasta este condiţia de parvenire în teatru sine qua non!

Este la îndemâna oricui observaţia că toate actriţele frumoase fac carieră strălucită. Şi cariera lor strălucită este pentru mulţi sinonimă cu a avea talent! Au grijă de acest lucru gazetele de specialitate teatrală.

In orice domeniu, şi ca atare şi în teatru, gălăgioşii sunt incompetenţi. Şi numărul celor ce n'au nicio tangenţă cu teatrul este foarte ridicat. Deci, gălăgia marilor incompetenţi a atins maximum de intensitate.

Ultimul atac serios pe frontul scenei este dat de diseuri. Ei gândesc,—prost bine 'nţeles, — că a cânta „une chansonnette", şi a face teatru, este unul şi acelaşi lucru!

Teatrul a devenit astfel un cobaiu de experienţe.

Acurateţa scenei actuale, precum şi a perspectivelor celei de mâine, se impune cu o grabnică necesitate. Ea va depinde în largă măsură de felul în care incompetenţii n'ar mai avea cuvânt în templul Thaliei.

*

Oridecâteori se anunţă înfiinţarea unui teatru, teatrofilii primesc evenimentul acesta cu o vie mulţumire, demonstrând prin aceasta necesitatea şi oportunitatea unui nou teatru. Dar tot această explozie de bucurie pentru un viitor teatru, poate evidenţia situaţia jalnică a actualei scene româneşti. De fapt, aici se găseşte izvorul entuziasmului cu care se întâmpină naşterea unui teatru. In adevăr, anii din urmă, atât de bogaţi în teatre, ne-au dat nedorita posibilitate să constatăm şubrezenia terenurilor pe care se construesc templele Thaliei. Toate s'au dărâmat, fără putinţa unei reconstrucţii. Nici un teatru „nou", n'a reuşit să menţină — nu să sporească — admiraţia unui public pe spinarea căruia trăieşte. Toate, mai recent ori mai târziu, ne servesc cu dureroasă ingratitudine cupa amară a decepţiunii.

Nume de teatru cu circulaţie îşi dau în vileag goliciunea morală şi intelectuală; vedete, mai mult ori mai puţin inutile, precum şi atâtea formule de parvenire, marchează o fază de decadenţă în evoluţia şi ierarhia valorilor actoriceşti.

Dealtfel termenul de „vedetă" este definitiv compromis.

Concluzia că teatrul contemporan respiră într'o atmosferă viciată, nu este deloc aceea a unui pesimist, ci a unuia care ia poziţie hotărîtă împotriva a tot ce nu este meritoriu, simţind entuziast pentru tot ce depăşeşte o mediocritate, care pe terenul artelor este complet stearpă.

AURELIU DUMITRU

ESCENA · FOYER · ECRAN

IMPRESII DELA „BIENNALA"

Cronica muzicală

O nouă privire peste ţări şi mări asupra muzicii contemporane a fost rotită de organizatorii „biennalei" dela Veneţia, după câţiva ani de întrerupere a acestor excepţional de interesante cercetări pe viu

Nu această întrerupere trebue să ne mire, ci iniţiativa reluării lor definitive, în ciuda nenumăratelor dificultăţi pe care le impune războiul. A fost pentru muzicieni şi muzică, o neaşteptată bucurie.

Compozitori şi interpreţi din douăsprezece ţări au fost chemaţi să-şi spună cuvântul, să desvăluie tendinţele, concepţiile şi năzuinţele timpului ce trăim, în creaţia muzicală.

Nu intenţionăm a întreprinde aci descrierea, concert cu concert, a celor desfăşurate. Nu putem uita însă câteva aspecte ce ni s'au părut din cele mai însemnate şi caracteristice, dealungul atâtor prezentări cuprinzătoare de valoare şi interes artistic, notând şi câteva concluziuni ce ni se par dictate de însăşi înfăţişările epocei noastre, astfel cum au fost puse în lumină de „biennala" Veneţiei.

Concludent de limpede a apărut pentru noi, în primul rând, vitalitatea, substanţialitatea şi bogăţia muzicii italiene actuale.

Fără a se face apel pentru concertele de prezentare la nici unul din maeştrii ale căror opere sunt încă mai de mult de larg domeniu european, „biennala" a strâns totuş un belşug evident de probe al unui prezent muzical de preţioasă densitate şi spiritualitate, dintr'o simplă plimbare prin ogoarele unei recolte care se poate astfel bănui drept foarte abundentă.

Lodovico Rocca, al cărui stil, a cărui forţă de descriptivitate şi al cărui avânt liric ne-au impresionat, Francesco Lavagnino, al cărui quintet e o operă plină de viaţă, de culoare, de elan, au adus concertelor „biennalei" momente de deosebit accent.

Activele pulsaţii temperamental ale unui Gino Gorini, sobrietatea elocventă a lui Luigi Cortese, amploarea expresivă a lui Riccardo Nielsen, iată tot atâtea revelări actuale ale Italiei în muzică şi numai câteva, prinse în fugă de obiectivul „biennalei", din plinul unei emulaţii creatoare din cele mai active.

Printre aspectele dominante ale „biennalei" muzicale, trebue numărate şi acelea ce s'au datorat Elveţiei şi Croaţiei.

Marele oratoriu al compozitorului elveţian Franck Martin este o operă de seamă, de un conţinut poetic superior, de o unitate expresivă şi o vibraţie lăuntrică rare.

Deosebit de interesant, de ingenios, de spiritual, a apărut şi compozitorul croat Boris Papandopulo dintr'un original concert de cameră prezentat.

Germania, în special prin Fritz von Borries şi Karl Hoeller, România prin Dinu Lipatti, Japonia, Belgia, Olanda, au fost fiecare reprezentate prin compoziţii a căror valoare a găsit ecou în ciclul „biennalei", despre care vom continua să ne ocupăm şi în cronica noastră viitoare.

ROMEO ALEXANDRESCU

D-le Traian Lalescu

Am citit în „Universul Literar" articolul dvs.: „Sugestie pentru elevii de conservator".

Acestui articol, acelaş elev de conservator apărat şi privit cu simpatie în rândurile scrise, încearcă să răspundă sincer, aşa cum nu pot să facă întotdeauna unii dintre colegii mei.

Da, e drept, Domnule Lalescu, că toţi visăm să ni se dea un teatru pentru care am munci şi am da tot ce e frumos în sufletele noastre, tot ce am cules mai bun din anii petrecuţi pe băncile roase de visuri ale Conservatorului.

Ascultându-ne profesorul, toţi ne dorim pe scenă, între reflectoare şi lumină, urmăriţi cu atenţie, aşa cum şi noi sorbim fiecare cuvânt al maeştrilor, în timpul orelor de clasă. Plecăm dela conservator promiţându-ne să muncim zi de zi, clipă de clipă, pentru marea producţie, nădejdea atâtor ani de sbucium. Vroim să jucăm, să dovedim că tânăra generaţie nu are toate păcatele care i se aruncă în spate, că avem în inimi dragoste de muncă şi speranţă de realizări temeinice. Vrem să arătăm profesorilor noştri că din bogăţia pe care ne-o împrăştie în orele de clasă, am adunat înfrigurati scântei pe care le-am sădit adânc în suflete.

Ne-am dat seama, că până la marele examen, din faţa publicului avem nevoie de o cât de mică iniţiere în tainele tehnicei teatrale. Ne-am dat seama că nu e vina noastră, dacă la producţie, suntem stângaci şi nu putem nuanţa din cauza emoţiei. Vrem să jucăm cu naturaleţă, dar braţele ne sunt prea grele şi nu ştim ce să facem cu ele, ne împiedecăm de covoare sau ne tremură mâna când ducem un pahar cu apă la gură.

Sunt lucruri pe care fiecare din noi le ştie şi vrea să le îndrepte. Pentru asta, ne-am sfătuit tot anul trecut şi ne-am gândit să ne ducem la Domnul Director General al Teatrelor, să-l rugăm să ne dea sala Studio-ului, în dimineţele când va fi liberă, să jucăm scene din piesele clasice ale autorilor studiaţi cu Doamna Alice Voinescu.

Entuziasmul a fost mare, am vorbit cu Maestrul Ion Manolescu, care ne-a sfătuit ce să facem. Am rugat-o pe D-na Alice Voinescu ca înainte de spectacol, D-sa să ţină o conferinţă în care să explice strădaniile şi gândurile noastre frumoase. Apoi o delegaţie de patru elevi ne-am dus la Domnul Rector Mihail Jora, care ne-a dat o scrisoare către Domnul Liviu Rebreanu, rugându-l să ne asculte cu înţelegere şi bunăvoinţă.

In acest timp, stabilisem ca fiecare clasă să prepare scene din: „Romeo şi Julieta", „Hamlet", „Othello", „Iphigenia" şi „Visul unei nopţi de vară", pe cari să le prezentăm în faţa unui juriu, format din profesorii noştri, pentru selecţionarea celor mai bune scene, ca să putem face faţă, onorabil, unui eventual spectacol-experienţă.

Ne-am dus la Domnul Director General al Teatrelor, înarmaţi cu scrisoarea salvatoare, cu entuziasmul şi tinereţea noastră.

După ce ne-am plimbat o oră în faţa uşei directoriale, neîndrăznind să intrăm, după câteva minute de bâlbâieli din cauza emoţiei, am reuşit să spunem ce vrem. Cererea ne-a fost aprobată. Aveam deci sală.

Acum, muncă şi... succes!

După aceasta, vă aşteptaţi, desigur să ne dăm peste cap. să nu mai eşim din clasele de curs, să ne adunăm în orele libere şi să repetăm până la epuizare.

N'a fost aşa.

Pe câţiva fericirea îi gâtuia şi credeau că visul se va realiza. Iar ceilalţi, cei mai mulţi, se plimbau ca şi până acum pe bulevard, sau trâmbiţând în cele patru colţuri ale cafenelelor bucureştene, că... în curând vor juca la Naţional.

Credeam şi noi, ca şi Dvs. acum, că având sala, totul va fi uşor de înfăptuit. Ne-am dat seama curând că nu e aşa şi că noi, elevii de conservator trebuie să ne căutăm sufletele, să schimbăm felul de a judeca. Atâta timp cât aerele de vedetă şi superficialitatea cu care trecem peste roluri nu vor fiinlăturate, cât fetele nu vor renunţa la ideia că teatrul se face numai cu lux şi admiratori, cât vom veni la clasă ca la cafenea, numai pentru bârfeală şi distracţie, nu vom putea ajunge la rezultatele pe care le dorim.

Elevii de conservator se plâng pretutindeni că nu li se dau roluri pe măsura lor, că trebuesc să joace numai valeţi şi jupânese, fără să-şi dea seama cât ar trebui să muncească ca să ajungă până unde fiecare visează.

Când eşti fericit că ai o leafă şi totuşi nu joci, când mulţumirea ţi-o dă numai luxul şi banii, e adevărat că uiţi de muncă şi suflet. Elevul de conservator trebue să ştie că marii noştri oameni de teatru şi-au dat sănătatea şi viaţa pentru artă. Când va învăţa că pe scenă nu au loc decât cei cari au muncit şi au ştiut să renunţe la mulţumirile eftine, abea atunci va putea să se plângă şi să ceară drepturi.

Vă mulţumeşte pentru credinţa pe care aţi avut-o în noi.

Eleva,

RALUCA ZAMFIRESCU

DINA COCEA

Niciodată banala frază „Este o artistă mare pe care trebue să o cunoască toată lumea... etc.", nu a fost mai la locul ei şi mai cu dreptate aplicată decât acum, când o scriu chiar în fruntea acestei note.

In adevăr, iată o actriţă care în cadrul acestei lumi, prea îngustă pentru unii, dispreţuită de alţii, ne poate face să simţim şi înţelege, cu puterea de simpatie vie şi caldă a unui suflet bogat, luptele lăuntrice, bucuriile şi suferinţele, caşi tragediile tainice care sbuciumă cele mai umile existenţe.

In mai toate rolurile pe cari le-a jucat, găsim, îmbinate în chip fericit, viziunea ageră a manifestărilor exterioare ale caracterelor, cu intuiţia adâncă a psihologului care izbuteşte să

prindă sentimente etern omeneşti.

Admiratoare a naturii, pe care încă din copilăria sa o pune mai presus de orice, ajunge apoi a creea tipuri omeneşti, pe care, în mod logic le clasifică după gradul lor de fidelitate în a ceda nenumăratelor aspecte ale naturii.

Stând de vorbă cu d-sa îţi vei zice: Iată o conştiinţă.

COSTIN ILIESCU

Din ecran în ecran

Aţi văzut ce senzaţie de gol, de ruină, vă strecoară în suflet, un stâlp de telegraf, strâmb şi noduros, pe care-l prindeţi în ochi din goana trenului?!

Este singurul obiect care vorbeşte.

Este cel mai autorizat reprezentant al naturei moarte...

Vă amintiţi de finalurile filmelor, celebrului comic mut?

...O şosea şi-un popas la un stâlp de telegraf....

Marele mim îl aşează alături de el, ca pe un camarad.

Suferă împreună, pionerul artei triste şi pionierul cel mai năpăstuit, al civilizaţiei.

De câte ori n'a alinat suferinţele eternului îndrăgostit, care plângea, rezemat de el, cu mustaţa lipită de lemnul lui rece şi strâmb...

Şi 'n iarbă, alături, uitate, pălăria tare şi bastonaşul de trestie...

In ei, amândoi, era *viaţa*.

*

Figuraţie!

Massă care desfăcută în atomi devine anonimă...

In fiecare anonim svâcneşte o speranţă... Dar câte speranţe devin realităţi?...

Sunt puţine, dar interesante cazurile în cari un figurant devine stea... De cele mai multe ori forţa majoră... un accident... N'ai pe altul la 'ndemână şi iei figurantul. care cunoaşte mai bine situaţia.

Şi pe prăvălirea unuia, se ridică altul...

...Şi massa figuranţilor, minus unul, speră mai departe.

PANAIT PIETRARU

ECRAN

CINEMA ARO: Marco Visconti

Cum acţiunea acestui film dela „Aro" se petrece în timpurile medievale, totul decurge în stilul cel mai elegant posibil.

Regisorul Mario Bonnarol speculează excelent situaţiile creiate de subiect, reuşind să redea atmosfera reală a timpului şi mai ales să transporte spectatoarele în vremurile când pentru mâna unei femei, bărbaţii îşi riscau viaţa. (Pe-atunci, necunoscându-se tramvaiele şi deci nici proverbul care sfătueşte să nu alergi, etc. etc.). In glorioasa epocă de înflorire a ducatului Milano, numele celui mai vestit cavaler era Mario Visconti, preţuit pentru vitejia şi averea sa de toţi vecinii de castele (mai ales de cei cu domniţe de măritat). Insă, ilustrul cavaler trata cu multă indiferenţă acest capitol, întrucât în tinereţea lui iubise şi fusese iubit de-o prea frumoasă contesă, care nu-i devenise soţie cum era modern în epoca medievală, deoarece consiliul de familie îi impusese un alt soţ proprietar de mai multe feude.

Mario Visconti rămâne însă în suflet cu amprenta acestei dureroase decepţii.

Intr'al treilea act al filmului, îi apare în cale fiica fostei lui dragoste amume contesa Bica del Balze, (a cărei mamă murise în actul întâi cu numele lui Mario Visconti pe buze).

Cum filmul face să fie văzut, lăsăm cititorilor noştri surpriza de-a descoperi cum se rezolvă conflictul de mai sus.

Frumoasa Maria Lotti şi Carlo Ninchi sunt excelenţi în rolurile lor.

Probabil debutant, cu o alură prea pronunţat feminină, Roberto Volbe în rolul lui Ottorino, e departe de-a impresiona spectatoarele cum s'ar cere unui cavaler medieval. Diferenţa între el şi Carlo Ninchi, ca actori fiind supărător vizibilă.

ADRIANA NICOARĂ

Poate alcătui numai libretul un spectacol?

O dramă are regulele ei bine stabilite şi cari nu pot fi depăşite, nici omise; ori libretul este o lucrare dramatică minoră, care trebue să împace şi cerinţele muzicii, ce-l întovărăşeşte; adică să se integreze total între latitudinea şi longitudinea părţii muzicale...

Un libret, fără muzică, poate constitui o lucrare dramatică serioasă? Fără îndoială, nu. Se ştie un singur compozitor, ale cărui librete (personale) pot fi, prin sinea lor, spectacole dramatice. E cazul lui Richard Wagner, care a avut şi norocul de-a fi tălmăcit, în ţara noastră, de un poet de talia lui St. O. Iosif, care l-a înţeles păstrându-i atât imaginile, cât şi metrul original al textului său; fiindcă aceasta e partea cea mai importantă a unui text care are menirea să explice o creaţie muzicală; să nu fie în dizonanţă cu muzica.

Trebue ca atât sensul muzicii, cât şi sensul textului (Prosodia) să urmeze un şir de accente bine stabilite şi necontradictorii.

Poate că de aici a venit şi zicala italienească:

„Si canta comme si parla".

Aşa dar accentele vorbirii, cari se întrebuinţează şi în prozodia de toate zilele, aceleaşi accente trebue să cadă exact şi în muzică, dând ocazia textului să se înfăţişeze ca un schelet brut al ritmului partiturii muzicale.

Astfel, se întâmplă ceeace ştim din majoritatea traducerilor libretelor, de către oameni lipsiţi de simţul şi urechea muzicală... Se naşte un conflict între accentele muzicale şi accentele limbii în care a fost tradus libretul şi care nu este, câtuşi de puţin, asemănătoare limbii mame.

Aşa se explică dece auzim, câteodată, la Operă, o notă lungă, căreia îi corespunde în text un „i" sau „î", care cântate, se deformează, se alterează şi devin ceva de nesuferit...

Autorul libretului desigur că a ştiut asta şi a pus nota lungă pe un „a" sau un „e"; dar traducătorul, care e fericit că a găsit rima şi nu se mai gândeşte şi la interpretarea muzicală, trânteşte în dreptul notei lungi un „î" de-i crapă capul cântăreţului.

Dar când traducerile neîngrădite, lăsate la bunăvoia tâlmăcului — om de litere — sunt uneori atât de slabe, sau, în orice caz, inferioare originalului (afară de cazul cu piesa lui Emeric Madach, „Tragedia omului", a cărei traducere, făcută de Octavian Goga, se spune că e mai valoroasă decât originalul), ce pretenţii putem avea dela traducătorii libretelor, cari, pe lângă că dau dovadă de o totală lipsă de cunoştinţe muzicale (şi aici e nonsensul), mai arată şi o lipsă de spontaneitate a condeiului.

„Făcutul" în artă e necesar, fiindcă denotă o muncă serioasă, dar „facticele", casna inutilă până la epuizare, nu numai că nu e artă, ci, de cele mai multe ori, revine la un şir de cuvinte înghesuite cu nemiluita, pentru ca traducătorul s'o poată scoate la cap cu numărul silabelor, omiţând, cu totul, preocuparea artistică, din activitatea lui de „traducător".

PĂTRAŞCU ION SĂRBUL

PĂDURE ADORMITĂ

In colecţia „Universului Literar" va apare cartea de poezii a d-lui Virgil Gheorghiu intitulată „Pădure Adormită", cu un desen de G. Voinescu.

DIN PRICINA lipsei de spaţiu, continuarea studiului d-lui I. Frunzetti: „Peisajul liricei lui Lucian Blaga", ale cărui dimensiuni întreceau prevederile redacţiei, se va publica în numărul viitor, odată cu studiul despre „Leo Frobenius şi Lucian Blaga", datorit d-lui Cornel Irimia.

DUMINICA 4 OCTOMBRIE
SE DESCHIDE
EXPOZIŢIA
de
CARICATURI
GEORGE VOINESCU
la
GALERIILE KRETZULESCU
(lângă Palatul Regal)

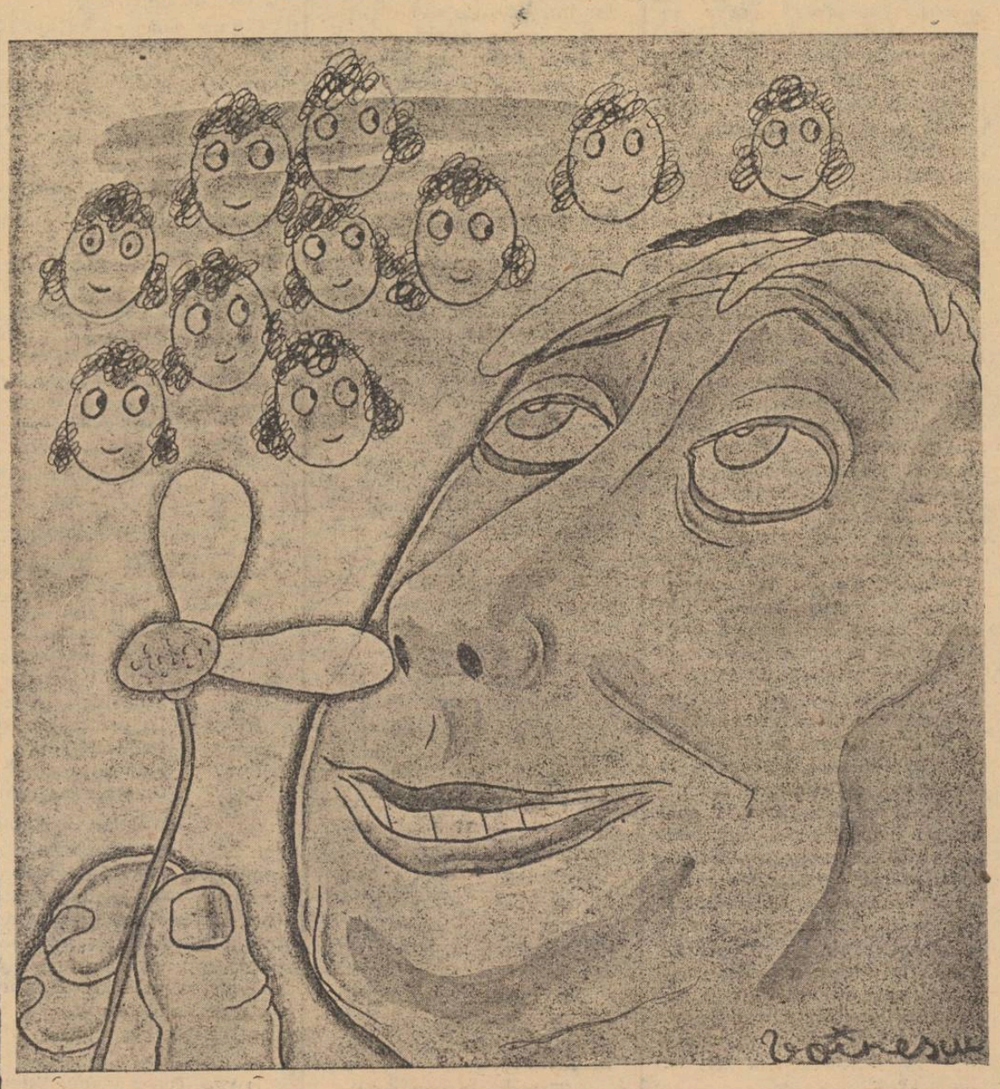

Indrăgostiţii

„VĂMILE VĂZDUHULUI"
se numeşte noul volum de poezii al d-lui MATEI ALEXANDRESCU
care a apărut de curând în colecţia „Universul literar"

NOTE germane.

JOHANNES BEER

a publicat o foarte prețioasă prezentare a literaturii germane din ultimii o sută de ani. Cartea se numește „Deutsche Dichtung seit hundert Jahren" și a apărut la Stuttgart în editura Franckh.

In cuvintele către cetitor, autorul subliniind, în mod special, scopul lucrării sale, atrage atenția că „această carte tratează despre scrisul german ca despre o putere vitală în cadrul poporului... Nu e o istorie a literaturii în înțelesul încetățenit al cuvântului; ea vorbește numai despre acel scris care este vital în timpul nostru... Nu este o carte de consultat, ci una care trebuie cetită. Și această carte nu vrea să fie cetită în locul scrisului propriu zis, ci numai să călăuzească înspre el... Și vrea să întărească voința și curajul nu pentru „savurarea" scrisului — cu alte cuvinte nu pentru considerarea lui drept „umplutură de ore libere" sau drept „surogat al vieții" sau „filosofie camuflată", ci spre a-l trăi, spre a-l primi adică numai cu inimă deschisă și a-l face să lucreze ca un fel de piatră de încercare asupra conștiinței noastre. Și cartea aceasta se a-

GERHARD SCHUMANN

dresează omului german tânăr, fie el tânăr ca vârstă sau tânăr ca inimă".

După o serie de foarte juste considerații cu privire la literatura din spațiul vital al poporului german ,autorul înfățișează proza epică, drama și poezia. Dar prezentările sunt în așa fel făcute încât toate genurile acestea rămân puse în raport direct cu istoria și destinul nemților. Proza epică, — Joannes Beer îi spune povestire (Erzählung) — e studiată organic și real, fără de refugii la vre-o schemă din cele obișnuite. Istoria, războiul mondial trecut, contemporaneitatea ,trecutul pururi viu, anecdota, peisajul natal, basmul, legenda, scrisul dialectal, destinul nemților de dincolo de fruntariile etnice, insul în evoluția lui, familia, clasele sociale, destinul omenesc în genere, toate acestea constituesc tot atâtea prilejuri de cercetare și verificare a materialului literar luat la contribuție. Drama și poezia nu rămân mai prejos. Să reținem câte ceva din cele peste 200 de pagini de text.

Mathias Claudius îi scrisese odinioară fiului său următoarele: „Cuvintele sunt numai cuvinte și, acolo unde le vezi că se mișcă ușor și repede, fii pe pază; căci cați cari au o căruță cu mărfuri în urma lor, merg la pas încet".

Iară Josef Hofmiller (1872—1933) — un fel de Calistrat Hogoș german, — pusese și el o problemă crucială când arăta că „Intrebarea: Ce este nemțesc? e, pentru noi, o întrebare pe viață și moarte". Johannes Beer pornește dela punctul înscris între coordonatele acestui sistem, căci numai el poate fi punct de vedere și de plecare german valabil pentru toți nemții de pretutindeni și din toate vremile, punctul de intersecție a tuturor năzuințelor unui popor care știe, până și'n cele mai cumplite dezastre, că ultimul său razim lumesc, dar și metafizic în același timp, este numai patria; acea patrie care dă înțelesuri ultime și foarte mari tuturor jertfelor pe cari i le aducem, chiar și atunci când aceste jertfe nu sunt decât pur și simplu jerfire gratuită; și acea patrie care, pentru toate neamurile lumii, rămâne singurul spațiu vital nesupus confiscărilor sau îngustărilor vremelnice. Totul ce a produs mai frumos și mai de preț genul creator german se situiază în cadrul ei, al patriei nemțești și, invers, toți cei ce au căutat să o umbrească sau să-i terfelească valorile nu au nici o legătură directă cu ea. Crunta luptă din 1914—1918, cu atât de pe drept sau pe nedrept umilitoarele-i urmări pentru nemți, a fost simțită, transfigurată și înfățișată într'un fel de către un Ernst Jünger, Edwin Erich Dwinger, L. Fr. Barthel, Britting, Otto Gmelin, Rudolf Binding și Hans Carossa, — ca să nu-i numim decât pe câțiva din cei mai cunoscuți,—și cu desăvârșire altfel în faimosul **„Nimic nou în apus"** al lui Erich Maria Remarq — recte Kramer. Și cât de profetic sună cuvintele unui Gorch Fock: „Când un popor nu mai este în stare să se ridice ca un singur om, atunci **un om** trebuie să se ridice ca un popor" (1916).

Ca o zodie nouă au mijit în inimile și mințile tuturor nemților aceste cuvinte și asemeni unei mântuiri promise. Nici o putere din lume nu a putut împiedeca întruparea lor. Iată, putem zice, încă o dovadă, de astădată pe înțelesul tuturora pământenilor, pentru adevărul cuprins în de atâtea ori și cu atâta stăruință desbătutul verset: „La început a fost cuvântul". Toate forțele vii ale Germanie ide după 1918 întind, ca la un semn nevăzut, pânzele și cârmesc către unul și același port, căci simt, instinctiv sau oricum altfel, că'n rada lui s'a păstrat ceeace nu poate fi nicicând ucis: Spiritul etnic. Toți iacești „copii ai timpului" — subliniază cu simplicitate genială Hans Carossa, — „vor să înfăptuiască ceeace îi sfătuește vocea lăuntrică, fie și lucrul cel mai mărunt; acesta e untdelemnul pe care-l picură în candelele de pe morminte și numa iîn cele de toate zilele li se arată, câteodată, lumea de mai presus de noi". Și mai departe: „Noi, luați în parte, nu suntem doară nimic; noi avem valoare numai prin faptul că legăm de ceeace este vechiu și sfânt nouă, necunoscutul care vine".

ACEST TRECUT VIU,

și numai în măsura în care poate fi el viu, îl interesează pe Johannes Beer. Nu sub speciè aeternitatis, *ci sub specie vitae. Nu recile perfecțiuni de muzeu, ci întruchipările consonante în însăși alcătuirea sufletului nostru. Nu principiile geometrice ale vreunui șir de judecăți montate ingenios spre a da un edificiu de cugetare, ci pururi via și calda pulsare a pildei evanghelice, propovăduire a destinului nostru însuși și lămurirea tuturor pozițiilor noastre față de acest destin care-ți ordonă, ție ca și fiecăruia dintre camarazii tăi, o anumită misiune: Misiunea — die Sendung — și anume misiunea ta de om de acțiune, om de știință, literat, artist, cultivator sau orice ai fi tu în cadrul destinului pe care-l are poporul ce te-a născut. Văzută din această perspectivă, literatura, asemeni fiecărei îndeletniciri spornice, capătă un înțeles mai apropiat*

HANS JOHST

realității. Ea va fi germană în planul de manifestare al sufletului german, franceză în cel al sufletului francez, românească în planul destăinuirilor sufletului nostru românesc.

Johannes Beer revizuiește valorile literare din ultimii o sută de ani, le racordează, le scoate la lumină izvorul acoperit de grohotișul vremii și dovedește că, în ciuda tuturor foarte savante și complexe viclenii, etnicul nu poate fi nesocotit sau desființat prin actul de negare sau prin vreo conspirație a tăcerilor.

Dece se petrece această minune? Fiindcă viața națională poate fi eclipsată, nu însă ucisă. Și fiindcă, precum subliniază așa de nimerit Wilhelm Schäfer undeva în ale sale „Treisprezece cărți ale sufletului german": „Un popor poate trăi numai în conștiința misiunii sale, în credința fermă în idealurile sale cari, la rândul lor, sunt ancorate în ultimele realități și nu în niscaiva interese".

Parafrazând, am putea spune: Un scriitor poate presta opere

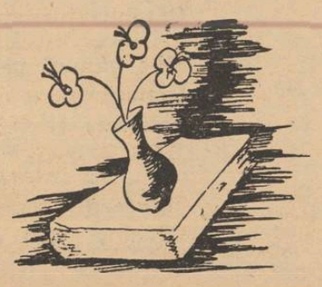

EDUARD MÖRIKE

Löns, Ludwig Otto, Morike, Morgenstern, Raabe, Reuter, Rilke, Rosegger, Scheffel Spitteler, Stifter, Storm, Sudermann, Thoma, — iar dintre cei în viață încă situându-se în rândul marilor apărători ai etnicismului german pe: Alverdes, Anacker, Barthel, Bethge, Blunck, Brehm, Britting, Carossa, Fechter, Finkh, Griese, Grimm, Hauptmann Gerhart, Johst, Jünger, Kolbenheyer, Kurz Isolde, Lersch, Linke, Mell, Meyer, Miegel, Münchhausen, Böries Schäfer, Schirach, Schnack, Seidel Ina, Stehr, Vesper, Waggerl, Weinheber, Dwinger, etc.

Johannes Beer, în calitatea sa de director al bibliotecii populare din Frankfurt a pus la dispoziția cititorului o carte care fără a neglija imperativele categorice ale manualului științific de istorie a literaturii, este un INDREPTAR, și anume îndreptar înspre izvoarele de totdeauna ale simțirii și plăsmuirii nemțești.

Simțirea și plăsmuirea aceasta nu e, cum greșit au crezut și mai cred unii, lirism filosofic tenebros, materie informă și greoaie sau materialism obiectivat, ci dimpotrivă: simțire pură, luptă pentru forma specific germană și idealism cu accente mistic creștinești. „A fi om înseamnă a fi luptător, a fi german" (pentru noi românii a fi român și numai român! —) înseamnă a sluji cauza cea mai înaltă, a fi tânăr și a-ți păstra credința și entuziasmul. Cine se așteaptă la lucrul cel mai înalt, va rezolva și ceeace este cel mai greu", — scria Hermann Stehr. Și tot el mărturisa: „Numai nebunii, criminalii și mărginiții mai pot crede că egoismul materialist aduce fericirea, că silnicia poate înlocui puterea, că simțurile nu ar fi emanațiuni ale sufletului și că sufletul nu are nici o legătură cu sufletul universal, cu Dumnezeu... Dragostea nu este bun plac ci necesitate".

Ori, scrisul german autentic a fost, în gradul cel mai înalt, cucerire dureroasă uneori și întotdeauna dârză a trei culmi: esteticul, eticul, etnicul. Niciodată esteticul pentru estetic nu s'a bucurat de prea mare trecere la nemți. Spiritul german nu-l acceptă pur, căci esteticul pentru estetic i s'a părut, în toate vremile, joc frivol. Dar nici numai eticul nu l-a ispitit, căci același spirit german îi resimte prea tragic prezența nudă. Cât privește etnicul, acesta i-a fost, ca în cazul tuturor popoarelor chemate, DESTIN.

In dimensiunile esteticului, eticului și etnicului s'au jucat și se vor juca toate dramele sufletului german apocaliptic, adică revelatoriu. Cartea lui Johannes Beer este un foarte interesant și original vademecum pentru veacul trecut, dar și terminus de pe cota căruia poți întrevedea nu mai puțin interesante și originale lupte viitoare.

TRAIAN CHELARIU

Vizuină

Inimă, adâncă vizuină
cu mireasmă putredă și-amară...
Ce sălbăteciune, ce jivină
și-a lins rănile'n culcușul tău de fiară?

Că frunzișul tău numai venin e,
cheag de sânge, lâncedă rugină...
Ce jivină a murit în tine,
inimă, amară vizuină?

O fi fost, sălbatecă, stufoasă,
desnădejdea care-aici s'a stins?
Sau tristețea — vulpe lunecoasă —
rănile în besna ta și-a lins?...

Nu știu, inimă, ce rea jivină
a gemut în fundul tău și s'a sbătut, —
dar duhnești a moarte și-a trecut,
inimă, amară vizuină....

RADU GYR

Altul mai crunt

Mari și viteji
Suntem și noi:
Țară de cneji,
Munți de eroi.

Alte trăiri,
Fraților blânzi.
Pași și priviri
Inspre izbânzi.

Dacule, hai,
Sângeră'n risc
Pentru alt plai,
Pentru alt pisc!

Visul mărunt
Strâns e în chingi
Altul mai crunt
Ca să învingi!

Piscul nu-l ai
Stând sub o stea.
Peste el sai
Și-l vei avea...

LEONIDA SECREȚEANU

Ion Istrăteanu

Fiorul rece pe care l-am simțit în clipa în care am cetit într'un ziar de dimineață vestea morții lui Ion Istrăteanu, îl simt și-acuma, când rândurile acestea trebue să vestească plecarea lui dintre oameni. O smucitură, ca aceea pricinuită de o lovitură piezișe, mi-a fulgerat inima și gândul, oprindu-mă pentru o clipă în marginea vieții: A murit așadar și Ion Istrăteanu.

„Parcă îl văd" — așa încep deobiceiu evocările tuturor celor plecați, și când încerc să prind alte cuvinte ca să le așez în ordine lângă acest loc comun, îmi dau seama că nici eu nu pot începe decât astfel.

Parcă îl văd, strecurându-se vijelios (aceasta e expresia) pe ușa redacției noastre, cu un maldăr de hârtii la subsuoară, strâns în uniforma lui de sublocotenent din aviație, cu un surâs larg și generos, înflorindu-i obrazul. Jovial și furtunos, (acesta era temperamentul lui) înfrunta oamenii și viața, strecurând însă de multe ori lângă această jovialitate, un surâs amar și ironic pe care puțini i-l sesizau.

Plin le elanuri și de proecte, acest magistrat care acum se odihnea sub tunica ostășească, era nu numai un prieten al scriitorilor, ci el însuși un scriitor. Puținele pagini pe care ni le-a lăsat publicate, stau mărturie, iar un „fragment" pe care nu de mult ni-l făgăduise, zace acum în cine știe ce caiet, mocnind în sertar.

Pe Ion Istrăteanu l-am iubit, pentrucă era un om făcut să fie iubit și prețuit, un suflet generos și drept. Iată dece umbra lui nu o pot reclădi din amintiri de boemă (și câte sunt de acestea!) sau de cafenea, ci dintr'un episod pe care îl situăm cu abia două luni în urmă. Umbrit puțin de acest timp dus, romantismul nu-i va știrbi însă adevărul.

Ne întâlnisem, întâmplător, într'un tren care ne ducea înspre un orășel din Oltenia. Am călătorit câteva ore în vagonul restaurant, pălăvrăgind câte în lună și'n stele. Un frate al său ne ținea tovărășie la cuvinte, dar și la pahare. Și nici unul din noi nu ar fi putut să creadă măcar, în noaptea limpede, tăiată de scrâșnet de șine, că trenul acela ne ducea și înspre moarte. Atunci ne-a istorisit Ion Istrăteanu multe din isprăvile sale, pe care mai târziu le vom scrie în tihnă. Vorbea despre aripi și cer, despre aripile și cerul care cu două luni mai târziu aveau să-l prăvale ca pe-un erou, lângă tulburile ape ale Volgei.

Târziu de tot, în noapte, am coborît cu toții pe peronul tă-

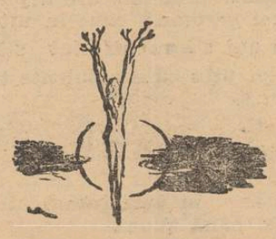

NOTE italiene

ROMANA

revista care apare în fiecare lună la Florența, dedică numărul din Iunie a. c. amintirii lui GALILEO GALILEI, cu prilejul împlinirii celui de al treilea centenar dela moarte. Printre articolele publicate în numărul pomenit, merită toată atenția cel semnat de Giovanni Gentile, adică tocmai conferința comemorativă ținută la Pisa la 17 Iunie a. c., intitulată „La filosofia di Galileo".

Un titlu destul de curios pentru cei ce cunosc numai parțial titanica activitate a lui Galilei S'a vorbit despre matematicianul Galileo, despre inițiatorul, într'o oarecare măsură, a mecanicii, despre astronomul Galilei, mai puțin despre filosoful Galilei. Trebue însă să ne înțelegem: nu e vorba de un sistem filosofic pe care l-ar fi descoperit acest revoluționar al științei, un sistem propriu care să-l fi preocupat toată viața, ci de câteva principii filosofice de care s'a condus în descoperirile sale. Dealtfel, cum spune textual Gentile, „orice om care vrea să fie om cu adevărat, filosofează: adică cugetă pentru a-și întări, cât mai mult posibil, ideile fundamentale directive care formează nucleul caracterului său". In înțelesul acesta, se poate vorbi de o filosofie a lui Galileo Galilei. Mai mult decât un om de știință din zilele noastre, a avut nevoe Galileo de ajutorul filosofiei în lupta lui antitradiționalistă, antiaristotelică, în susținerea poziției lui copernicience, care venea în conflict cu însăși dogma Bisericii creștine. Fiecare descoperire se cerea legiferată de criticismul filosofic.

Indoelile preschimbate în siguranțe: și numai filosofia putea săvârși miracolul, numai ea putea imprima adevărurilor științei sigiliul siguranței. De aceea în scrierile lui Galilei descoperirile și observațiile științifice alternează cu reminiscențe din filosofi, cu construcții logice, cu considerații metafizice. Se naște atunci un fel de teorie a științei, construită pe alte baze decât cele ale științei pure.

Lupta pe care-a dus-o pentru impunerea noilor concepte, a fost destul de aspră: și n'a fost numai contra oamenilor de știință, astronomi, fizicieni sau matematicieni, ci și contra filosofilor de formație scholastică și contra teologilor. Continua refacere a unei doctrine filosofice, revenirea de fiecare clipă asupra ei, duce la o anticipare a criticii kantiene.

E într'adevăr o impresionantă analogie între poziția speculativă a lui Galilei și poziția istorică a lui Kant.

Soluția dată de cel dintâi, intuitivă, deci fără subtilele discriminări aduse lui Kant de două secole de controverse, se întâlnește cu soluția pe care Critica Rațiunii pure o dă problemei po-

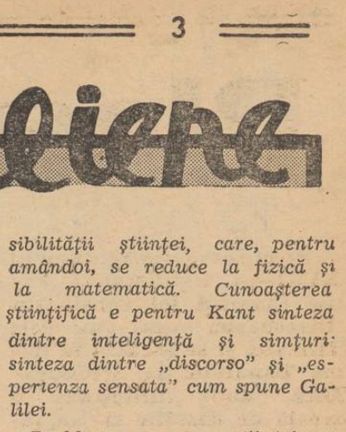

GALILEO GALILEI

sibilității științei, care, pentru amândoi, se reduce la fizică și la matematică. Cunoașterea științifică e pentru Kant sinteza dintre inteligență și simțuri: sinteza dintre „discorso" și „esperienza sensata" cum spune Galilei.

Problema aceasta a științei are la Galilei o valoare cu totul nouă în raport cu epoca în care a trăit: cu drept cuvânt îl socotește Gentile cel dintâi dintre oamenii moderni. Căci în Renaștere, ca și în antichitate de altfel, știința face bloc cu filosofia.

Galilei se ridică deasupra acestei concepții, deasupra Renașterii însăși, și întorcându-se la distincția făcută de Democrit între calitățile secundare și primare ale lucrurilor, concepe natura ca formată din: materie, spațiu și mișcare.

Natura — spune Galilei în „Massimi Sistemi" — e „marea carte, propriul obiect al filosofiei"

E cartea de care vorbise și Campanella, și scriitorii medievali și Părinții Bisericii. Deci deosebirea între aceștia și Galilei e că după Galilei natura e o carte scrisă în limbaj matematic, ale cărei semne sunt figurile geometrice, fără înțelegerea cărora te rătăcești în cunoașterea naturii ca într'un labirint. Și firul conducător prin acest labirint stă în mintea omenească, nu în natură.

Calea pe care-o deschidea Galilei era foarte primejdioasă și în contrast cu principiile Bisericii și mai ales cu ale temutei Inchiziții: mai ales distincția pe care-o face Galilei între credință și știință. Limitându-se astfel domeniul teologiei, se deschide un nou drum nu numai științei, dar și filosofiei moderne.

Indrăzneala afirmațiilor sale i-a adus nenorocirea ultimilor ani ai vieții: ura teologilor și persecuția Bisericii l-au urmărit până la moarte. „Nu există măreție fără tragedie", spune Gentile: Galileo Galilei a îndeplinit cu prisosință această condiție.

CONSTANȚA TUDOR

Simetria poesiei poporane

(Urmare din pag. I-a)

In *Toma Alimoș*, simetria se obține tot cu ajutorul unui tablou din natură:

Departe, frate, departe,
Departe și nici prea foarte,
Sus, pe șesul Nistrului,
Pe pământul Turcului;
Colo 'n zarea celor culmi,
La gropana cu cinci ulmi
Ce răsar dintr'o tulpină
Ca cinci frați dela o mumă,
Ședea Toma Alimoș,
Boier din țara de jos...

„Gropana cu cinci ulmi" reapare în final, de data aceasta ca dorință ultimă a lui Toma Alimoș:

— Alelei! murguleț mic,
Alei! dragul meu voinic!
Ochii-mi se painjinesc,
Norii sus se învârtesc.
Te grăbește-aleargă, fugi
Și ca gândul să mă duci
Colo'n zarea celor culmi,
La gropana cu cinci ulmi;
Că eu murgule-oiu muri,
Pe tine n'oiu mai sări!
Iar când sufletul mi-oiu da,
Când nu te-oi mai desmierda,
Din copită să-ți faci sapă,
Lângă ulmi să-mi faci o groapă
Și cu dinții să m'apuci,
In tainiță să m'arunci.
Ulmii că s'or clătina,
Frunza că s'a scutura,
Trupul că mi-a astupa!...

In celelalte poesii, cadrul simetric nu mai e format din zugrăvirea unui colț din natură, ci dintr'un grup de versuri. Iată-le:

In *Șalga*, la început:
Sus pe malul Dunării,
La perdeaua cu câini rei
A Șalghii, a vădanei...
La sfârșit:
La perdeaua cu câini răi
A Șalghii, a vădanei
De pe malul Dunărei...

In *Restriștea*, la început:
Frunză verde foi de nuc,
N'am o cale să mă duc,
Să mă duc dintr'acest loc,
Că e loc făr' de noroc
Ș'o silește
Făr' de triște....
La sfârșit:
Ursitoarea ce-a ursit
Acuma s'a împlinit:
Să rămân tot într'un loc
Singură făr' de noroc
Ș'o silește
Făr' de triște...

In *Dragostele* și *Săbărelul*, lucrurile se petrec la fel.

Rămâne să explicăm, înainte de a încheia, absența simetriei din cea mai de seamă creațiune poporană, *Miorița*. La prima vedere, absența aceasta pare paradoxală. Acțiunea de aci se preta foarte bine la simetrie și, prin urmare, n'avea dece să lipsească. Pentru a putea ajunge la o explicare justă, trebuie să plecăm dela constatarea că, deși, cu aspect unitar, acțiunea din Miorița rezidă totuși, din fragmente. Cercetătorii de specialitate au arătat, cu argumente ce nu pot fi răsturnate că—cel puțin în ce privește partea ultimă: *episodul mamii* — ea a circulat o vreme separat. Numai mai târziu, după ce a fost sesizată asemănarea naturii lor testamentare, cele două poesii s'au unit. Prin urmare, absența simetriei din Miorița este datorită faptului că ea nu a fost concepută unitar dintr'un început. Pentru a încadra simetric conținutul unei poesii, e nevoie ca mai întâi el să existe. Numai după ce ia ființă, poți să-l izolezi simetric de restul lumii din care s'a născut.

Absența aceasta nu micșorează însă de loc importanța simetriei din poesia poporană română. Prin ea, geniul românesc își arată încă una din nenumăratele sale puteri creatoare.

VLADIMIR DOGARU

Plastica bănățeană

de ȘTEFAN GOMBOȘIU

Pe la începutul veacului al XVIII-lea, ierodiaconul Vasile (bunicul lui Constantin Diaconovici Loga) vine dela Tismana și se așează în inima Banatului la Srediscea-Mică, unde înființează o școală de dăscălie și zugrăvit. De aci, dela Srediscea, au pornit apoi pictorii Raicu din Vârșeț, Petruți din Timișoara și George Diaconovici Loga, fiul ierodiaconului cari, la rândul lor, au deschis alte ateliere-școală.

Nu putem preciza unde au mai existat înainte ateliere de zugravi, dar dela această dată a purces o îndrumare

ROMUL LADEA Ion Cloșca

cu caracter de școală, care trebue considerată ca punct de plecare pentru judecarea desvoltării artei bănățene. Datorită influenței bune a școlii lui popa Vasile, așezarea de călugări grămătici și pictori dela Mânăstirea Săracă *), ajunge un însemnat centru de artă. Găsim aci pe lângă călugări o seamă de pictori laici, ceeace ne dovedește că suntem într'o epocă, în care pictura a luat o atare desvoltare în cât nu mai e un monopol al călugărilor. Nu e deci vorba numai de un singur maestru, ci de o întreagă școală, care a lucrat aci după canoanele vechilor ateliere din răsărit și apus. Andrei capul școalei și cu fiul său (tot Andrei), sunt ajutați de alți doi pictori Ioan și Kiriac.

Din școala de pe Șumig, unde în evul mediu Sigismund își avea cetatea și dieta, pornesc mai apoi pictorii Nedelcu și Vlasici dela Surduc, iar după desființarea mânăstirii la 1776, apar atelierele iconarilor de la Bocșa și Oravița.

La aceste din urmă ateliere și-a început școala Nicolae Popescu, unul dintre cei mai de seamă pictori din Banat.

Nu putem preciza dacă pictorii dinaintea lui Popescu s'au ocupat în mod exclusiv numai cu pictura bisericească, dar cu apariția lui N. Popescu, plastica bănățeană înscrie în patrimoniul ei portrete, peisagii și compoziții.

Dela Bocșa și Oravița, N. Popescu pornește la Viena, unde a găsit acea atmosferă severă și atât de nepriincioasă picturii, ceeace probabil l-a determinat să plece după scurtă vreme la Roma. La Viena cam pe acea vreme a putut să aibă ca profesor pe Fűrich, cunoscut prin stilul său antipictural și desenatoric. Chiar admițând aceasta, Popescu ca nou intrat în academie n'a putut decât să câștige din severitatea profesorului Fűrich. Atât în desenele sale după antic cât și în desenele după natură, artistul posedă o siguranță bărbătească a liniei. Rezolvarea ireproșabilă a formelor, dă desenelor sale o plasticitate aproape pedantă. Era și natural ca atmosfera din acea vreme a academiei vieneze să-i impună acest pedantism. Popescu scapă însă repede de sub disciplina severă a Vienei. Cu totul degajat și îndrăgostit de munca ce întreprinde, ajunge să realizeze opere apreciate și elogiate încă în timpul cât a fost în Roma la Academia di S. Luca. Dealtfel, în toată pictura sa, se răsfrânge îndrumarea școalei italiene.

Conștient că arta și artiștii nu pot exista decât într'un mediu de pricepători și iubitori de artă și că acest mediu nu se poate crea decât în jurul unei instituții de educație artistică, Nicolae Popescu, întors acasă, pornește stăruitor acțiunea pentru înființarea unei academii. Deși condițiunile materiale cari ar fi putut asigura ființarea școlii proectate, îi impuneau o îndreptare spre pictura bisericească, în programul său de organizare prevede totuși toate disciplinele prin cari elevii să poată câștiga îndrumări artistice complecte. Episcopia de Caransebeș acceptă planul și finanțarea instituției, dar N. Popescu moare încă tânăr și cu el planurile se prăbușesc.

Cu dispariția lui Nicolae Popescu ne apropiem de sfârșitul veacului al XIX-lea, continuitatea însă este păstrată și trecerea spre generația actuală o fac pictorii Ion Zaicu, Virgil Simonescu și sculptorul Alexandru Liuba.

Ion Zaicu ca și Popescu se îndreaptă spre Viena unde studiază timp de patru ani. Desigur, atmosfera care o găsise odinioară Popescu, nu mai e acum. Conduita fixată înainte de Fürich, se schimbă prin venirea la Academie a lui Feuerbach. Deși acesta n'a stat la Academie decât trei ani, a fost destul ca să schimbe spiritul ce domina, creind o libertate mai mare și posibilități mai largi de desvoltare a talentelor. Ion Zaicu găsește deci un alt aspect al academiei vieneze, lucru ce se observă de altfel în lucrările sale. I. Z. dă aceiași importanță desenului, numai că suplețа liniei e la el mai accentuată. Dotat cu un simț deosebit nu numai pentru perceperea justă a proporțiilor, ci și pentru înțelegerea temeinică a volumului, lucrările sale sunt atât de plastic modelate, în cât Zaicu ni se înfățișează mai mult ca un artist destinat pentru sculptură. In afară de pictură și desen, Zaicu a mai lăsat și câteva biserici zugrăvite de dânsul, poate într'un stil prea depărtat de canoanele bizantine.

Tot de această epocă se leagă cel dintâi sculptor bănățean Alexandru Liuba. Cu o bursă dela Al. Mocsony, fiul dascălului din Maidan (Caraș) intră la K. Kunstgewerbe Schule München. Aci e remarcat de regele Bavariei care îl sprijinește apoi să intre la Academia de belle-arte din München, reținând mai târziu din lucrările artistului. La academie, datorită calităților sale și protecției regale, este admis la concursurile cu premii, la cari nu participau decât bavarezii. Liuba câștigă de câteva ori premiul acestor concursuri.

Sculptorul Al. Liuba, mort abia la vârsta de 31 ani, a lăsat puține lucrări: La Caransebeș bustul generalului Traian Doda, a mai executat busturile lui Alexandru Mocsony, Victor Babeș și Antoniu Mocsony, iar la Rășinari doi lei în bronz cari decorează mausoleul mitropolitului Andrei Șaguna. Liuba a trăit câtva timp și la București unde a locuit împreună cu Ilarie Chendi cel mai bun prieten al său. Amintirea sculptorului Liuba e păstrată azi de cele câteva lucrări rămase (două în colecțiile oficiale ale Capitalei) și de crucea mormântului său din cimitirul Belu.

Pictorul Virgil Simonescu (contimporan cu Bunescu și Manea la München) în timpul studiilor e figură foarte puțin proeminentă, ceeace din păcate rămâne până la sfârșitul vieții sale. Simonescu lucrează îndeosebi pictură bisericească, căreia fără să isbutească încearcă să-i dea o notă specific românească, înlocuind uneori (naiv, aproape umoristic) draperia bizantină cu elemente din costumele naționale. Cea mai de seamă lucrare a sa este pictura catedralei greco-catolice din Lugoj.

După războiul mondial, în mișcarea plastică bănățeană se simte o oarecare înviorare. Manifestările personale sunt mai dese, se încearcă și o expoziție colectivă, un fel de Salon al artelor bănățene, care n'a isbutit însă să se manifeste decât o singură dată.

Se înființează și o asociație „Academia Artelor frumoase" care începe construcția unui palat, cu intenția de a înființa la Timișoara o Academie de Arte frumoase, dar și acțiunea acestei asociații se poticnește fără a isbuti să realizeze nimic.

Mai târziu (1933) e transferată dela Cluj la Timișoara, școala de Arte frumoase, care isbutise să grupeze în jurul ei o seamă de artiști bănățeni și ardeleni. Se părea la început că această instituție va reabilita și răsplăti toate încercările neisbutite de până acum. Dar se vede că vremurile de totdeauna au fost și sunt potrivnice plasticei bănățene, căci și această instituție, an cu an, a coborît pe scara ființei sale, iar astăzi nu mai e de cât o simplă școală orășenească, pe cale de a dispare.

AUREL CIUPE Panou decorativ (proect)

In Banat, după Unire, manifestarea plastică e purceasă de pictorii Corneliu Liuba și Ioan Isac, amândoi cu lucrări de factură impresionistă. Cel dintâi cu studii de belle-arte la Budapesta, iar al doilea un autodidact. Ambii au avut o serie întreagă de expoziții personale, participând adesea și la Saloanele oficiale.

Ultimul mănunchi și poate cel mai de seamă, numără două talente dintre cele mai remarcabile ale plasticei bănățene: pictorul Aurel Ciupe și sculptorul Romul Ladea.

Aurel Ciupe e un spirit metodic și de o disciplină poate prea severă, ceeace nu credem să-și fi însușit dela foștii săi maeștri.

André Lothe, Pierre Laurens și Paul Albert Laurens i-au dirijat, ce e drept, linia desenului, lucru ce se simte mai ales în studiile și lucrările de început. Dacă uneori găsim aceste lucrări poate prea construite, originalitatea și nota personală a artistului nu le lipsește. Astăzi, această notă personală e evidentă, frământările sale apar cristalizate în cuprinsul lucrărilor, din atitudinea artistului desprindem acum râvna spre întregirea eforturilor sale, râvna spre realizări mari.

In cât privește cromatismul picturii sale A. C. a căutat totdeauna să ajungă la punctul unde lucrarea lăsată din mână, să aibă prospețime în colorit și spontaneitate în rezolvarea compozițională. Elementele cari contribue la obținerea formelor plastice, artistul caută să le pună într'o strânsă egalitate de valoare, ba chiar să le subordone valorilor cromatice, spre a ajunge la înfăptuiri de pictură pură. A. C. se exprimă într'un colorit de mozaic, smuls din vibrația nervoasă a paletei și îmbinat armonic în peisagiul său.

Aurel Ciupe a studiat în țară la București și mai apoi la Iași unde obține diploma de belle-arte. In străinătate lucrează la Paris (Academia Julien) și Roma (Institutul Superior de Belle-Arte). In țară are câteva expoziții personale, participă la expozițiile colective organizate în Ardeal și Banat și e exponzant aproape permanent la Salonul Oficial.

Sculptorul Romul Ladea răsare ca o apariție ciudată din necunoscut. După ani de zile de intense sbuciumări. după o aprigă luptă pentru idealul ce urmărea, înfruntând piedicile unei existențe cu destule nevoi, sculptorul R. Ladea apare—ca și arta sa — matur și în plină vigoare a spiritului său creator. Faze de evoluție nu putem preciza în opera artistului. Trecerea dela primele încercări e atât de bruscă și neobservabilă, încât putem spune: arta lui R. Ladea se prezintă ca un bloc unitar, cu prea puține deosebiri, prezentând straniul aspect al unei apariții ciudate ce n'a avut început. O isbucnire spontană, fără evoluție îndeajuns de perceptibilă, care îți dă impresia că s'a oprit, la începutul primitiv pe care nu i-l poți defini.

R. Ladea punându-și problema de a da artei românești un caracter specific, ajunge la concluzia că posibilitățile sunt nespus de mari și isvoarele infinit de variate. Grija ce trebuie să o aibă fiecare artist este de a nu confunda subiectul luat din mediul românesc, cu expresia de viață și mijloacele de exprimare pe care acest mediu le oferă. Dacă încerci a concretiza în material durabil, subiectul smuls din viața și sufletul neamului nostru, trebue să găsești și cuvântul plastic prin care să-l exprimi. Incrustările și ciopliturile țăranului român, R. L. le crede primele cuvinte din dicționarul plastic al sculpturii românești de mâine.

ROMUL LADEA Autoportret

In afară de artiștii înșirați aci, Banatul a găzduit și artiști originari din alte regiuni ale țării. Mai există apoi o accentuată mișcare a plasticei germane, care în ultimii ani s'a manifestat stăruitor prin câteva talente tinere.

Iată o rezumativă privire asupra plasticei bănățene, a cărei continuitate pare-se va rămâne în voia întâmplării ca și până acum.

*) La 20 km. de Srediscea, pe dealul Șumig.

Un erou al voinței: VASILE CONTA

(Urmare din pagina I-a)

Intre cei doi colegi se leagă o prietenie care va dura cu aceiași tărie chiar după despărțirea lor. O prietenie care formează unul din cele mai importante și fructuoase capitole în viața filozofului. Se remarcă aceasta din corespondența pe care o va întreține tot restul vieții.

Dar, luciditatea autocritică, reflecțiunea și conștiința de sine, care l-au caracterizat totdeauna, îl determină să se rupă din mijlocul confraților și iubitei sale cu o voință uimitoare. In acest sens, sunt foarte semnificative rândurile de mai jos, desprinse dintr'o scrisoare, adresată cu acea ocazie Mariei Bălușescu:

„Neașteptata mea plecare va fi mirat pe toți, mai ales pe tine și pe director. Ce era să fac? Nu mai puteam să îndur viața de mizerie de actor rătăcitor. De-ați fi aflat despre hotărîrea mea, nu m'ați fi lăsat să plec cu niciun preț.

...Dacă ai ști ce dor de a studia mi-a venit; ași fi în stare să fac acum, cu toate că sunt obosit, ceeace n'ar putea să facă alții în câțiva ani. Mi-e rușine să dau ochi cu profesorii, de aceea nici nu mai ies din casă. Stau închis în cripta gândurilor mele.

...Astăzi voiu pleca la Tg.-Neamț. Ce vor mai zice și cei de acasă? Primi-mă-vor ca pe fiul rătăcitor din Evanghelie?"

Conta este primit cu brațele deschise de către ai săi. Cu o surprinzătoare încordare caută să-și stingă arzătoarea flacără a romantismului adolescenței. Stă închis în casa părintească și învață, învață de zor, alături cu lectura cărților sale favorite. In cursul unui an prepară clasele III și IV, pe care le promovează cu mult succes. Se înscrie apoi ca elev regulat la Liceul Național din Iași, cu hotărîrea nestrămutată de a absolvi cursul secundar. „Invăț ca un disperat, citesc zi și noapte, încât profesorii, văzând atâta tragere de inimă, atât entuziasm pentru știința filosofiei mi-au prezis un mare viitor".

Menținându-se pe aceeași linie de efort, se impune din ce în ce mai mult atenției profesorilor săi, pentruca la depunerea examenului de bacalaureat să câștige admirația unanimă prin susținerea tezei asupra „Teoriei Fatalismului", lucrare, care, mai târziu, lărgită și aprofundată, îi va aduce consacrarea europeană.

Conta voește să plece în străinătate, să studieze Filozofia și Dreptul, discipline atât de dragi lui. Dar veniturile părintelui său sunt prea reduse și preotul mai are de întreținut la școli încă patru copii mai mici decât Vasile. Tânărul candidat trebue să se resemneze, deocamdată. Așteptând vremuri mai bune, el rămâne ca pedagog la liceul unde absolvise, frecventând, cum poate, și universitatea. In vara anului următor, „Societatea pentru trimiterea junilor Românieî la învățătură", anunță o bursă pentru științele comerciale la Anvèrs. Deși nu avea nimic comun cu această știință practică și destul de străină aptitudinilor și intențiilor sale, hotărăște a concura pentru această bursă, cu gândul ca, în acelaș timp, să poată urma și studiile potrivite vocației sale. In baza calităților recunoscute și apreciate îndeajuns, bursa i se oferă fără concurs. „Simt că am înebunit de bucurie. Să-ți vezi visul împlinit și cu atâta ușurință", scrie dânsul plin de sentimentul izbândei.

In felul acesta, în toamna anului 1869 Conta este trimis la Anvèrs, în pensiunea faimosului Grandgnage, față de care se impune dela început, câștigându-i stima și admirația. „După prima impresie, prezic protejatului dvs. un strălucit viitor", comunică profesorul belgian, d-rului Fătu, la Iași.

Nefiind facultate de filosofie în localitate și nici în apropiere, tânărul student român se înscrie numai la facultatea juridică din Bruxelles, rămânând, ca Filosofia s'o studieze singur, ca și limbile germană și engleză.

Suma pe care o reprezenta bursa dăruită de către societatea filantropică din Iași era destul de mică, ea impunea și altminteri, destule restricțiuni și timpul de studii era fixat numai la trei ani. Disproporția dintre voință și putere, dintre proect și realizare, apare enormă oricui. Pentru Conta, acesta este un lucru soluționabil.

„Am rămas fără nici un ajutor — scrie dânsul neuitatei sale prietene. Dar sunt hotărît să înfrunt totul, chiar mizeria ucigătoare, căci voința este mai puternică decât moartea.

„Gândul că nu voiu putea să-mi realizez idealul, mă sdrobește. Muncesc zi și noapte pentru a-mi lua doctoratul. Mă întrețin cu lecțiile și fac pe profesorul de limba franceză la un institut particular din Gand".

Incă una din cele mai dorite redute ale idealului său este cucerită. In cadrul celor trei ani de muncă plină de râvnă și devotament, Vasile Conta devine diplomat în științele comerciale al Institutului Superior din Anvèrs, licențiat și doctor în științele juridice al Facultății de Drept din Bruxelles, culegând și aci laurii primelor mențiuni.

Felul acesta de a-și forța mașina omenească fără pic de cruțare, nu întârzie să-și arate și efectele negative.

„De câteva zile o tuse îndrăcită nu-mi dă pace, sunt obosit; dar eul mă îndeamnă înainte, înainte".

Conta ar voi încă să facă vre-un an și jumătate călătorii de studii în Anglia, Franța și Germania, dar lipsa meneu simțită și boala crescândă amenințător, îl împiedică dela aceasta. Sănătatea îi impune să se ducă pentru puțin timp în Italia spre a se mai restabili.

Reintors în țară, caută ca tot entuziasmul inimei și întregul tezaur al minții să le închine Patriei.

In 1873, ocupă prin concurs, catedra de Drept Civil dela Universitatea din Iași. In această calitate, reușește să se facă din ce în ce mai iubit de colegi și, mai ales ,de studenți. Cultura vastă, susținută de un dar de expunere fascinant, face ca auditorul său să se mărească dela prelegere la prelegere, fiind ascultat în afara elevilor săi de către cele mai de seamă persoane ale Capitalei Moldovene.

Dar boala nu-l lasă. Timp de aproape trei ani, Conta este silit să-și ia concediu, să trăiască retras, singur, în lumea lui de gânduri. Această izolare, însă, nu-i poate servi la o refacere completă. Omul, al cărui creer este deprins să asimileze cât mai mult, să elaboreze creații originale, nu se poate complace într'un repaos cât mai desăvârșit. Inălțimile eterice ale filosofiei îl ispitesc necontenit. Și, apoi, admiratorii săi, mare parte membri ai „Junimii", îl vor în mijlocul lor, unde filosoful se bucură de toată stima și admirația, ca și de neînțelegerea multora, uneori. Unele intrigări, chiar, caută să se țeasă în cadrul faimoasei societăți culturale, între Conta și Maiorescu. Când celui dintâi i se spune că marele critic și orator își papagalicește prelegerile acasă, în fața oglinzii, filosoful răspunde admirativ, celui ce venea cu insinuarea: „Foarte frumos. Asta denotă că d. Maiorescu se respectă și pe sine, și auditorul căruia i se adresează", deși, ca atitudine, Conta avea rezerve față de președintele „Junimii".

Trăește tot mai intens în eul său. Căci răsplata nu întârzie. Apariția „TEORIEI FATALIS-

MULUI" în limba franceză îi aduce încurajări, laude și admirații dela cele mai de seamă personalități ale vremii. Darwin, Sir John Lubbok, Haeckel, Büchner, Spencer, Müller, Morisson, etc. sunt primii care relevă și elogiază pe tânărul filosof român.

Totuși, realitatea imediată, dragostea de aproape și cea de Patrie îl smulg din onu din sfera atât de preferată a cugetării. Pe lângă timpul jertfit întru apărarea și ajutorarea celor cinstiți și nevoiași, în fața Justiției, la un moment dat, Conta găsește că drepturile cetățenești pot fi știrbite. Că politica timpului greșește și că intervenția sa în asemenea împrejurări este inevitabilă. Autoritatea-i științifică și morală este atât de copleșitoare, încât este ales ca deputat de Iași, în afara oricărui partid politic. Este, pentru marele gânditor, încă un prilej să-și dovedească însușirile sale excepționale. Elocința-i plină de vervă scânteitoare de o logică impecabilă, bazată pe o bogată și precisă documentare, impune câștigarea punctului de vedere susținut de alesul poporului în Camera Deputaților. Acest strălucit succes atrage după sine și oferirea departamentului Instrucțiunii Publice lui Vasile Conta, care venea cu un minunat proiect de reformă a învățământului românesc. Imprejurările contribuesc ca ilustrul om de stat, să nu poată rămâne mult în această calitate.

Ftizia îl roade din ce în ce mai adânc. Sufletul vulcanic, care clocotise cu atât entuziasm și nețărmurită iubire de Patrie, se retrage în făgașele liniștite ale împăcării de sine, știind că omul și-a făcut datoria de cetățean și bun român. Conta își reia mai departe șirul preocupărilor sale intime. Teoria Ondulației Universale, Origina Speciilor, Bazele Metafizicei, Incercări de Metafizică, Primele principii care alcătuesc lumea, etc. sunt operele închegate în sisteme filosofice, care vor contribui la mărirea gloriei postume a fruntașului cugetător român.

Imensa cantitate de energie pe care o depune cu atâta pasiune pentru studiile filosofice, îl va aduce iar la epuizare și la înrăutățirea stării sale. Sănătatea îi impune din nou o călătorie de recreație în Italia. Timpul cât stă la Pisa nu poate să-l întremeze mult. In asemenea situație, se vede silit să se întoarcă în Țară. Prevăzându-și sfârșitul, caută să rămână cât mai izolat. Il așteaptă zi de zi, privind moartea cu o seninătate de stoic. Luciditatea îi este atât de mare, încât își dă seama și de minutul în care va trece spre lumea transcendentă a atomilor săi.

Astfel, se sfârșește din viață Vasile Conta ,filosoful, literatul, oratorul și profesorul desăvârșit, care a știut să realizeze din existența sa cea mai pilduitoare viață de voință și caracter.

CONSTANTIN-STELIAN

PRIVIRI

(Urmare din pag. I)

Neagră era noaptea. Ploua lin și moale ca părul unui copil. Dimineața, cerul tot negru. Pe câmpiile îndepărtate roua se ridică, se întinde pe văzduh ca o maramă dumnezeească. Mirosul ploii îți răcorește mintea. Picăturile de apă strălucesc pe firul de iarbă, ca ochii puilor de ciori.

*

— Pleacă măi și nu te uita îndărăt. Știi că acelora cari te petrec genele le bat iute, ochii le sunt grei.

Bătrânii întorc capul și merg spre casă. Tânăra rămâne și îi mai zâmbește, îndemnându-l spre necunoscut.

*

Doi fluturi albi se alungau în aer, lângă prispa mătușii Ioani. Ea se uita cu ochii obosiți la ei. In joaca lor, au atins cu aripile fruntea mătușii. Fluturii iar se alungau însoare. Mătușa Ioana, întorcându-se spre ușă, mormăia răgușit cu buzele uscate ca iasca: „Bătu-v'ar norocul... Așa-i...".

Georgeta Mircea Cancicov

Mi-e gândul pelerin

Mi-e gândul plecat departe peste zări,
Și nimeni nu știe cum îl chiamă ;
Cu fiecare clipă se destramă
Viața stinsă în triste depărtări.

Ca semn, în aripi poartă o năframă,
Strălucitoare în val de fluturări ;
Drumeții îmi torc în suflet frământări,
Gânduri turnate în cadre de-aramă.

Mi-e gândul pelerin, peste oceane,
Impovărat cu umbre de icoane ;
Fantoma viselor rătăcitoare.

Dar... s'a întors în colivie chinuit....
Mânat de drum și vrajă călătoare,
Bătrâne gând, cum de visul ți-a murit ?

FANE GEORGE PAJIȘTE

Cronica literară

„CASA AMINTIRILOR", roman de Mihail Şerban

(Editura „Cultura Românească", Bucureşti 1942)

„HOTEL REX", nuvele de Nicolae I. Ottescu

(Editura „Bucur Ciobanul", Bucureşti 1942)

D. Mihail Şerban este un scriitor cu o întinsă activitate literară, **„Casa Amintirilor"** fiind al cincilea roman publicat până acum, pe lângă care bibliografia d-sale mai cuprinde şi două volume de nuvele. Ne putem aştepta deci — suntem chiar îndreptăţiţi — la un lucru literar de calitate şi de puternică viziune personală, dela experienţa unui scriitor despărţit printr'un răstimp apreciabil şi fecund, de perioada debutului în literatură. Totuşi lectura romanului în două volume **„Casa Amintirilor"** nu ne lasă impresia unui lucru de maturaţie artistică afară doar dacă facilitatea curgătoare a stilului cărţii am pune-o pe seama îndemânării, a meşteşugului deprins prin experienţă. Dar uşurinţa condeiului devine cusur de neiertat atunci când scriitorul, printr'o surprinzătoare absenţă de control autocritic lasă să-i scape propoziţiuni ca acelea pe care le vom transcrie, în tonul pompieresc — edificator ce se mai practică doar în proza anonimă a ziarelor: „Mulţimea aceasta, a acestora mici, e pământul şi stânca din care-şi înalţă stejarul, spre cer, coroana majestoasă. In mulţimea aceasta e temelia şi năzuinţa unui neam.

Cei cari o formează ştiu aceasta şi mai rar vei vedea pe unul din aceştia abdicând dela misiunea lui, decât pe cei încoronaţi..."

Astfel de stil nu are măcar scuza autenticităţii documentare, nefiind al vreunui personagiu din carte ci însuşi felul direct al romancierului de a participa la întâmplările cărţii, arătându-şi desaprobarea, sau — ca în exemplul citat — întreaga sa adeziune.

Proza literară a d-lui Mihail Şerban ilustrează formula realismului psihologic, a vieţii—aşa cum este, putând fi confirmată ca atare de orice cititor necalificat, sensibil doar la conţinutul brut, anecdotic al ei. Dar **„Casa Amintirilor"** năzuieşte la ceeace s'ar putea numi o problematică, de proporţiile unui conflict între mentalităţi, al generaţiilor; felul cum se rezolvă însă în versiunea lui Radu Nedelcu, personajul principal al cărţii care primeşte în mod vizibil şi adeziunea romancierului, ni se pare nu numai mediocru din punctul de vedere al vieţii, dar şi neconvingător ca desnodământ şi efect artistic.

Din insistenţa cu care autorul descrie sensibilitatea neobişnuită a lui Răducu, în primii ani ai copilăriei acestuia, absorbirea lui în nesfârşite reverii, impresionabilitatea deosebită faţă de obiectele şi manifestările cultului religios, am fi putut să bănuim că toate aceste însuşiri aveau să evolueze către o excepţională vocaţie artistică sau mistică. Dar mai târziu, ca şcolar în liceu, Răducu nu se deosebeşte cu mult de mijlocia celorlalţi afară doar prin faptul că devine confidentul profesorului de matematici cu care are conversaţiuni naive, pornind mai ales din observarea stărilor de lucruri sociale. Studenţia băiatului decurge şi ea normal, între un amor adolescentin şi altul „vinovat", la Iaşi, unde ajunge secretarul unchiului său şi colaborator la ziarul acestuia. In perioada universitară a lui Radu Nedelcu, se accentuiază şi problematica romanului odată cu conflictul de conştiinţă a tânărului gazetar. Ziarul de pe urma căruia îşi făcuse traiul confortabil reprezenta simplist mentalitatea bătrânilor, neînţelegătoare şi asupritoare faţă de aceea a tineretului universitar, — disensiunea luând şi o vagă coloratură de conflict de clasă între tineretul studenţesc proletarizant şi fireşte idealist, şi materialismul celor ajunşi, al bătrînilor. Radu îşi rezolvă conflictul de conştiinţă renunţând la cariera politică pe care i-o înlesnea gazetăria în slujba unchiului său, spre a nu păcătui împotriva solidarităţii cu generaţia de vârstă. Dar nu-l vedem ajungând cumva luptător pentru revendicările studenţeşti, ci întorcându-se la Fălticeni, unde socoteşte că prin familia pe care o va întemeia însurându-se cu fata iubită din liceu va cunoaşte însfârşit „viaţa cea adevărată: „In limbajul comun întoarcerea lui s'ar putea numi înfrângere. Dar el n'o simte astfel... Nu e un învins. Simte atâta dor de viaţă într'însul, atâta elan! Acolo îl aşteaptă Mariana. Acolo îl aşteaptă viaţa cea adevărată. El şi Mariana vor fi începutul unei lumi noui. Acolo e casa amintirilor, al căror glas irezistibil îl cheamă, în care ei vor lega trecutul cu viitorul...".

Astfel, toată frământarea problematică a unui exponent de generaţie se rezolvă în formula acceptării cuminţite a celei mai emoliente răspunderi morale, aceea de „a lega trecutul cu viitorul". Ca şi cum n'ar fi plină lumea de inşi care alta nu fac decât să asigure o continuitate netulburată între ce a fost şi ce urmează să fie.

Felul omenesc de a fi al unui scriitor nu interesează în judecarea literaturii sale. Acela al d-lui Mihail Şerban e plin de atâta bunăvoinţă înţelegătoare pentru suferinţele celor umiliţi ai vieţii, pe care îi urmăreşte cu o simpatie caldă şi înduioşată, încât realizează uneori pagini remarcabile prin atmosfera de intimitate sufletească, în tonul minor, delicat şi învăluitor al acestei duioase scene de familie:

„Retraşi pe paturi, ghemuri, copiii îşi aruncau priviri furişe şi se vedea că abea-şi pot ţine râsul. Făceau mare haz oridecâteori tatăl lor mânca supă sau ciorbă, fiindcă sorbea sgomotos lichidul din lingură, de parcă era o maşină de tăiat lemne. Dar se abţineau să nu rîdă, fiindcă ştiau că tatăl lor nu poate suferi sgomotul şi mai ales râsul...

Şi se stăpâniră încă o clipădouă, apoi bufni unul, după dânsul altul şi, deodată, toţi... In acelaş timp se repeziră în fundul patului, ascunzându-se unul într'altul...

Tatăl întoarse lingura dela gură spre farfurie şi înălţă capul. Chipurile copiilor erau acum de piatră şi privirile lor urmăriră speriate mişcările omului dela masă...

— Diavolilor! zise el fără să-şi poată stăpâni râsul... Dar râsul tatei era rar şi întâmplarea că râsese se număra printre întâmplările de pomină. Chipurile copiilor deveniră şi mai serioase...

Nu fusese, însă, niciodată, în casă, atâta lumină... Curgea lumina aceasta ca un şuvoi prin sufletele copiilor şi ale părinţilor...".

*

Autorul nuvelelor din **„Hotel Rex"** se arată a fi un observator atent şi dezinteresat al vieţii, fără vreun parti-pris de literatură, cu acea curiozitate lucidă şi egală a cărturarului de fină esenţă, uşor atenuată — dacă nu chiar îmblânzită de simpatie omenească — printr'un ton de politeţă amabilă dar şi distantă, care trădează pe omul de lume şi de gust. Mondenitatea scriitorului Nicolae I. Ottescu şi o predilecţie marcată a d-sale pentru nuvela cu subiect galant, amintind prin aceasta de famoasele **„Nopţi"** ale lui Paul Morand, schiţează trăsăturile unui tip rareori întâlnit în literatura noastră. Prozatorul român e de cele mai multe ori realist cu naivitate şi încă, obscen şi scabros, din râvna după autentic. D. Nicolae I. Ottescu evită cu discreţie astfel de necuviinţe care se datoresc mai ales lipsei de gust, printr'un ton de badinerie libertină şi scepticism de cărturar, graţie căruia literatura d-sale devine o manifestare de sociabilitate, cu toată îndrăsneala unora din subiectele nuvelelor cuprinse în **„Hotel Rex"**. Povestea Galatheei e un exemplu tipic în această privinţă şi cele câteva rânduri pe care le transcriem vor da cititorului o idee exactă despre timbrul şi tonul prozei nuvelistului:

„Şi cum poţi tu spune că sufletul femeii e „corupt şi lubric" când el nu poate avea atribute! Sufletul nostru, al tău Pygmalion, da, poate avea atribute! El poate fi mândru, nesocotit, trufaş şi dispreţuitor. El stă ascuns în adâncul firei tale şi se arată de acolo din adâncuri, cumpănit sau uşuratec, născocitor, răzbunător, înrudit cu divinitatea prometeică şi uneori avântat până la înălţimile olimpice. Sufletul femeii stă deabia ascuns sub pielea ei trandafirie. O încălzeşte, o înfioară şi o farmecă. Atributele lui noi le dăruim atunci când volbura dragostei ne ameţeşte mintea, dar el nu le are! Sufletul femeii e sufletul plantelor cu corola deschisă în bătaia vânturilor, aşteptând impudice polenul întâmplător care trece. Şi nu brazda de pământ deschisă, care primeşte în sânul ei sămânţa, are suflet. Are suflet sămânţa care o fecundează... Să nu vorbim aşa dar de sufletul femeii, să vorbim numai de înfăţişarea ei, că nu e nimic mai frumos decât făptura ei, aşa precum nimic nu e mai sacru decât nebunia dragostei".

MIHAI NICULESCU

Am vrut să rămân cât se poate de departe de focarul discuţiunilor care s'au iscat după împlinirea unui an de „cântece noui".

Nu credeam în ele, după cum la început, sincer ţi-o mărturisesc, nu credeam nici în reuşita „aventurii" tale, de a prezenta lumii noastre literare noui însăilători de visări. Şi dacă această neîncredere stăpânea sufletul meu, ea se datora indiferenţei massei noastre intelectuale pentru astfel de preocupări artistice.

Ştiam că operele scriitorilor noştri de-abia dacă ajung un tiraj de zece mii de exemplare, văzusem şi eu strădaniile cătorva edituri de a tipări manuscrise promiţătoare ale cătorva necunoscuţi cioplitori de azur, încercări care rămâneau nerepetate, urmâream, dintr'un interes, pe care nu l-am putut niciodată defini, mişcarea noastră literară şi artistică şi toate acestea m'au înspăimântat în aşa fel, încât nu mai puteam crede în reuşita unei noui încercări.

Astăzi, când stăruinţa ta, prietene al poeţilor, mi-a dovedit zădărnicia convingerilor mele, mă simt ispitit de a-mi spune şi eu cuvântul, cu atât mai mult cu cât — fratele întru visare, George Păun, reactualizează o veche campanie dusă mai de mult, de poetul Constantin Virgil Gheorghiu, contra poeţilor şi a poeziei din provincia noastră şi căruia i-am răspuns, pe-atunci, tot prin voloanele „Universului Literar"

„Cântecele noui" au îmbătrânit cu un an, iar discuţiunile prin graiul tiparului, întrezăresc şi ele orizonturi pentru tânăra poezie românească, şi-mi par cu atât mai interesante aceste păreri ale tinerilor poeţi, pornind dintr'o sinceritate demnă de admiraţie. Din aceste mărturisiri în care nota personală stărue cu naivitate, putem desprinde un mare adevăr: lupta şi permanenta căutare a poetului de astăzi. Dorinţa obsedantă a unei regăsiri fericite şi pe lângă toate aceste promiţătoare constatări şi o dureroasă realitate: insuficienţa intelectului şi graba de care dau dovadă poeţii noştri de a se vedea publicaţi.

Imi pare rău că tocmai eu sunt acela care-mi acuz, oarecum, confraţii, dar o fac din dragostea frăţească pe care le-o port. Datorită lor mi s'au spulberat părerile pe care le-aveam despre poezia noastră tânără şi deci le rămân recunoscător. Este adevărat, că nu de mult, poezia noastră tânără alunecase pe povârnişul pierzaniei. Curentele străine — cu babilonia lor — dădeau naştere unor adevărate monstruozităţi. Se tindea la răsturnarea tuturor normelor estetice şi se întronase un fel de anarhie poetică al cărei sfârşit ducea spre o anarhie totală.

Mulţumită concepţiilor noastre — cu adevărat sănătoase, — am reuşit să aruncăm balastul.

Dar să revenim la cântecele şi la cântăreţii noştri. Ei sunt fiii vrednici ai acestei ţări, de aceia felul lor de creaţie trebue să rămână un exemplu în istoria care se scrie...

Ştim că poezia nu se poate turna în tiparniţe, îngrădi în legi speciale, ci doar, numai mediul prielnic acestor manifestări, îl putem dirija oarecum.

Versurile publicate aici, datorită ţie prieten al poeţilor, ne-au arătat mai mult ca oricând, lipsa unui făgaş al poeziei, în această ţară a muzelor.

Numai cu o „Café de la Paix" şi cu vreo câteva cenacluri literare răzleţite în cele patru colţuri de ţară, tânăra poezie rămâne un cântec desacordat de flaşnetă, iar poetul rătăcit în mijlocul unor concetăţeni proşti şi gravi, cum sunt proştii în genere, vorba lui George Mihail Zamfirescu, o întruchipare de poveste... Aşi vrea s'o ştie, să o cunoască şi să se pătrundă de această stare a poetului provincial, S. S. R.-ul.

Atunci te întreb, prietene al poeţilor, care este rostul tău şi al tuturor visătorilor?

Nu-i o dramă neapariţia unei reviste provinciale, dar socot că nici o comedie sbaterea sufletească a acelora care frământă gândul pentru frumos şi etern...

Scriu băeţii şi mâine se va ridica dintre ei adevăratul căutător de comori cu talentul lui titanic, copleşitor, dar cum stăm nu inutilitatea noastră?

N'ar strica o anchetă în lumea visătorilor.

Poate am ajunge la o înţelegere, ori fie şi la un compromis...

EM. FLORENS

CANTECE NOUI

O voce din provincie

Un provincial din Capitală

Problema pusă de prietenul nostru vechiu, Emanoil Floreus, am desbătut-o şi noi (şi tot în locul acesta) oridecâteori am avut prilejul.

Scriam atunci, ca şi acum, mărturisind că în fond am rămas tot pe acea parte a baricadei, pe care luptă „poeţii provinciali", cu toate că îndeletnicirile ne ţin legaţi de această Capitală.. Iată însă că d. Florens reactualizează o veche problemă, cu un uşor aer de patetism, care în fond şade atât de bine tuturor poeţilor.

Nu suntem întru totul de acord cu afirmaţiile sale şi în acest cens ne vom lua îngăduiala să revenim într'unul din numerele viitoare, mai amplu. Em. Florens vede lucrurile printr'o prismă onestă, iar punctul lui de vedere e în orice caz unul înţelept.

Ştim câte vise se năruesc şi se înalţă acolo în provincie, dar cunoaştem şi interesul cu care sunt primiţi aici, în această pismuită Cetate, toţi purtătorii de talent ai cuvântului care vin de oriunde. Nu ne gândim numai la acest colţ al cântecelor, ci la o sumă de aşa zise „foruri de cultură", care oridecâteori au avut prilejul, au dat poeţilor ce a fost al lor. Domnul Em. Florens nu se poate să nu ştie aceasta, şi nu ne îndoim că ne dă cel puţin o parte din dreptatea pe care-o avem. Că vor fi fost şi multe, foarte multe alte cazuri, o, nu ne îndoim de aceasta!

Dar nu sunt numai ele...

Am întrezărit în rândurile lui Em. Florens un ton polemic, pe care la dreptul vorbind nu-l subscriem. Poetul acesta de talent, liniştit trubadur al Romanului, a forţat puţin strunele lirei sale, imprimându-le o virulenţă pentru care nu e vinovat nimeni, nici chiar d-sa.

Toamnele provinciale sunt uneori, o ştim, atât de deprimante, încât sunt în stare să dea naştere celor mai mari tragedii, din cine ştie ce ciudăţenii.

Iată de ce „pamfletul" d-lui Em. Florens, pe care l-am publicat ca să avem un glas în plus şi ca să fim **mereu noi**, e mai mult o **intenţie** care poate fi privită şi altfel...

ŞT. B.

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: **Ionescu G. G., C. Sava, P. Stoica, Ionel C. R., Teodor En., T. Octav, Sanda S., Gh. Staicu, Marin C.:** Nu. **O. Bilu, Teodora D., M. I. Cos., Ion D. God., Liviu L., Ştefan Mot., Emil Marg., P. I. Olt., Rorica B., Ileana C., N. Pred.:** Altele.

Etegie

In rugă de viori, te chem târziu,
Din nesfârşitul, sur, adânc de lume...
Imi tremură arcuşu'n vânt, pustiu,
Cu ochi de basme, fermecaţi şi uzi,
Mai dă-mi privirile de taină verde
Şi'n sfâşieri simfonice, auzi,
Orchestra tinereţii cum se pierde.
Auzi cum plânsul şi-l topesc prin zări,
Înăbuşite muzici de durere...
Se svârcolesc pe frunţi înfiorări,
Zadarnice şi'n friguri de tăcere...
Se răsucesc în piept, de-arşiţe mari,
Iubirile ce-adânc ne străbătură
Şi rănile ne strâng de ani hoinari,
Cu funii vii şi aspre de arsură.
Hai înapoi, prin stele, peste nopţi,
Să tresărim cu brizele şi anii...
Din codrii-afunzi şi din singurătăţi,
Ne-or fremăta în suflete, castanii...
Copilul alb, prin vis, cu păr de fum,
Il văd cum după fluturi vrea s'alerge
Dar s'a tot dus cu ei şi fără drum,
In sure depărtări, mereu se şterge...
Azi frunzele ce s'au jucat în vânt,
Ca buclele copiilor prin seară,
Oftează scuturate la pământ
Şi'n svonuri de păduri se sbat să moară.
Zadarnic în vârtejuri mă arunc,
Ca un strigoi de patimă nebună...
Am un cuţit în inimă, adânc
Şi-mi fluieră o tâmplă de furtună...
Eu pier luptând cu sbucium de furnal,
Sub negura oraşelor bolnave,
Zdrobit de viaţă, crunt, ,ca de pumnal
Şi risipit pe mugete de nave...

FLORIN DUMITRANA

Febră

E-o noapte apăsătoare, ca o osândă.
Ii aud plămânii cum respiră, inima cum îi bate,
Simt o tremurătură stranie în toate —
Taci, soră bolnavă şi plăpândă!

Mâine, nici eu n'am să mai fiu.
Cu ochii stinşi, cu faţa de var,
In colţul gurii cu-un zâmbet amar,
Au să te-aşeze ai tăi în sicriu...

Repede, o cruce cu degete de fum
Peste odihna de veci a trupului crud —
Simţi sufletu-ţi orb, ca un fluture ud,
La lumină, la capăt de drum...

. . . . . .

E-o noapte apăsătoare, ca o osândă.
Ii aud plămânii cum respiră, inima cum îi bate,
Simt o tremurătură stranie în toate —
Taci, soră bolnavă şi plăpândă!

FLORIN LUCESCU

Un om s'a smuls din cătuşele trupului

(Urmare din pag. 6-a)

— Front jumătate la dreapta, urlă din răsputeri Petridavu! Se rid că. Face un salt înainte. Nu vede însă mişcându-se decât câţiva oameni. Unde or fi cellalţi? Petridavu trage, trage mereu. I se pare lui, sau îl pişcă ceva de picioare.

Ciudat! Nu-l doare, dar nu mai poate mişca. Se pipăe. Picioarele sunt la loc. Umbrele se apropie cu furie.

— Doamne iartă-mă, se roagă cineva din el şi în suflet îi răsare icoana mamei lui.

Inchide ochii să nu vadă nimic, să pară mort.

Pământul tremură de paşi. Trec înainte. Unul se opreşte. Il întoarce cu baioneta.

George Petridavu, simte cum îi intră ceva ca un cuţit în spate.

Nu mişcă însă. Strânge durerea cu dinţii şi gândul lui mai rosteşte odată un „Doamne, iartă-mă".

— Ubilă (mort) rosteşte cu dispreţ rusul, şi-şi vede de drum.

George Petridavu simte prezenţa unei forţe, care-l învălue, îl apără. Trec gloanţe pe deasupra, trec vrăşmaşii pe lângă el, şi nu-i mai pasă, parcă ar fi departe de locul acela... Nu simte rănile. Nu-l doare nimic.

Se rugase. Se simţea ocrotit.

Din copilărie buzele lui n'au mai rostit o rugăciune. Dar acuma fără să vrea, cineva din el rosteşte: „Doamne, iartă-mă".

Rănile vărsau belşug de sânge, dar George Petridavu se simţea acuma mai sigur ca oricând. In rugăciune se întâlnise cu sufletul mamei lui şi din şubredul adăpost, gândurile îi deschideau noui cărări de viaţă.

La stânga se auzea învălmăşagul luptei.

— Doamne, ajută-mi, să pot zidi din suferinţa mea o nouă viaţă, rosteau buzele rănitului.

Ajută-mi să pot sluji şi eu adevărul, acum că am simţit puterea aripilor Tale...

Aşa l-au găsit, la recucerirea poziţiei, camarazii

IV.

Din război nimeni nu se întoarce aşa cum a plecat. Devine mai bun ori mai rău. Se schimbă.

Când iarna a venit cu nevinovăţia zăpezii, s'acopere păcatele pământului, George Petridavu s'a întors din spital în nesuferitul lui oraş de altădată.

Nimeni nu recunoştea la prima vedere în omul cu barbă, cu faţa supţă, pe Don Juanul din primăvară. La rândul lui, George Petridavu găsea oraşul şi oamenii altfel de cum îi lăsase.

Liniştea care altădată i se părea apăsătoare, ca o povară a timpului, acum îl întrema. Ştia cum să guste bucuria lucrurilor mici: surâsul unei raze de soare furişate prin încruntarea norilor, înţelepciunea apelor ce curg, vecernia apusurilor.

In toate vedea o putere, un simbol.

Şi pentru oameni avea alte gânduri. Din colţul gurii îi dispăruse rânjetul dispreţuitor şi în locul lui înflorise surâsul înţelegerii.

— Biete jucării în palma vieţii, decât ne-am privi chiorâş pe sub streşina ochilor?

George Petridavu ştia că omul uită uşor, că suferinţa înscrie în sufletul nostru gânduri de îndreptare pe care timpul repede le şterge. Deaceea, deasupra candelei ce ardea în camera lui dela întoarcerea de pe front, pusese o hârtie memento a marilor încercări:

Malaki, 25 August.
Vigoda, 8 Septembrie.
Dalnik, 21 Septembrie.

Când „celălalt" va îndrăsni să scoată capul din ascunziş de suflet, inscripţia îi va aduce aminte că peste grădina sufletului trecuseră furtuni şi că poamele putrede se scuturaseră.

Fostul sublocotenent ocolea cunoştinţele lui de altădată. Când acestea voiau să-l angajeze într'o discuţie cu un: — „te-ai întors eroule"? el răspundea rezervat, în monosilabe şi conversaţia lua repede sfârşit.

— Păcat de el, băiat drăguţ, s'a ţicnit la război, conchideau fostele admiratoare. Alţii, când apucă un concediu îşi fac de cap, ăsta parcă vrea să se călugărească.

De un singur lucru se temea George Petridavu: întâlnirea cu Nora. Deaceea, ocolea locurile pe unde ştia că ar putea s'o întâlnească, eşia la ore târzii.

Aflase că soţul Norei, cavalerist, e încă în spital, că rămăsese fără un picior. Era sigur că e tot una cu sublocotenentul Stroilă din noaptea marei încercări.

Intr'o zi, Nora îl aştepta la poarta judecătoriei. George simţi spaima îngheţurilor când răsare brusc de undeva, soarele. Povestiră de război, de cei plecaţi, de cunoştinţe, de soţul Norei. Paşii îi duceau pe drumul cunoscut din primăvară, spre locuinţa Norei. Ajunseră. Nora îl pofti înăuntru, voia să-i arate fotografii.

George o urmă cu inima strânsă, ca pe o poruncă a destinului. Cum ar putea să-i spună că-i e frică, că-i e frică de el însuşi?

Nora intră înainte, îi arată camerele, îi dă explicaţii. Paşii lui o urmau, dar gândurile îi spuneau:

— Eşti un ticălos, un nemernic, un om fără voinţă. Un camarad şi-a riscat viaţa pentru tine, pentru unitatea ta, a rămas schilod, şi tu intri în casa lui, asculţi explicaţiile soţiei, şi n'ai puterea să te smulgi!...

Unde sunt toate planurile din viaţa nouă, toate rugăciunile?

Farseurule, joc teatru până şi faţă de Dumnezeu!

Nora îi surprinde privirea, îi ştie gândul călător.

— Nu m'asculţi... se plânge ea. Ţi-e gândul în altă parte. Ai sosit de două săptămâni şi n'ai venit să mă vezi. M'ai ocolit.. Dacă ai şti cât te-am aşteptat, cât te-am urmărit cu gândul, cât m'am sbătut la gândul că tu suferi!

Mai mult, mai mult chiar decât pentru Alexandru, care este soţul meu, tatăl copilului meu. Doamne, ce haos mi-a pus stăpânire pe suflet!

Când eram la Iaşi la spital, lângă el, îl auzeam cum geme, cum îl frământă durerile, dar ochii mei se opreau asupra fiecărui pat, te căutau pe tine.

Nu ştiu ce mă făcea să cred că un bolnav ce stătea acoperit, nu-i vedeam capul, eşti tu. Aşteptam ore întregi să te ridici, să te văd. Intr'un târziu, bolnavul se mişca. Tresăream... Era altul!

Zile de-arândul povestea a fost aceiaşi. Alexandru a observat. Dar el a înţeles că ochii mei se opresc asupra vre-unui rănit ce se îndrăvenise.

— Aşteaptă puţin!... N'am murit încă, ai timp să te uiţi la alţii, mă biciuiau vorbele lui.

Sguduirile prin care am trecut m'au schimbat. Nu mă mai cunosc. M'am gândit de multe ori la vorbele tale din clipa despărţirii:

— „Nu-ţi pare rău de timpul acesta care ar putea fi al nostru întreg? Poate mai târziu ne vom căi amândoi".

Când te ştiam în faţa morţii eu m'am căit de multe ori... Mâna Norii alunecă în a lui. Cu ea năvăliră furtunile în sânge şi amuţiră toate glasurile din suflet.

Buzele se căutau. Se întâlniră... Şi tremurul lor suflă toată cenuşa de pe spuza dorinţelor înăbuşite.

Uitaseră cine sunt. Nu mai erau decât două trupuri care se aşteptau.

In Geo isbucnise „celălalt".

Mâinile lui căutau fructul ascuns al sânilor. Se năpustiră duşmănos asupra hainei, gata s'o sfâşie. Deodată tresări.....

— Cruciuliţa! Atinsese cruciuliţa.

Mâinile căzură în lungul trupului fără putere.

Dorinţele se înmuiară brusc, se topiră. Cruciuliţa îi aducea aminte de noaptea de groază.

...Incursiunea, vâjâitul gloanţelor, sălt. Sroilă fără un picior, scârţâitul baionetei în carne...

...Prima rugăciune: „Doamne, iartă-mă"... Planurile de viaţă nouă...

Intre el şi Nora era omul cu picior de lemn, căruia viaţa îi luase totul.

Ce căuta el aici? L-ar alunga privirea icoanelor, vocea singurătăţilor!

Ii era ruşine de slăbiciunea lui... Ar fi vrut să-şi ascundă sufletul sub unghia Neväzutului... Să nu mai ştie nimic de lume.

Il biciuiau gândurile. Se ridică brusc. Ii venea să fugă departe, cât mai departe de aici!

Ochii Norei întrebau speriaţi...

Eşi cu paşi de furtună.

De afară auzi cum plânge Nora. Lacrimile ei spălau albia dorinţelor.

— Dece fugea un om pe stradă?...

*

In faţa candelei, lângă cele trei inscripţii, George Petridavu se roagă.

Simte încă în sânge, pe mâini, urmele păcatului necopt. Se scutură de vedeniile zilei.

Gândurile se încovoaie în faţa înălţimilor, iar buzele rostesc:

— Şi nu ne duce pe noi, Doamne, în cele de ispită...

Pe trepte de rugăciune, pacea coboară în suflet.

...Un om s'a smuls din cătuşele trupului.

GABRIEL ŢEPELEA

Un Om s'a Smuls din Cătușele trupului

de GABRIEL ȚEPELEA

I

Proaspătul ofițer aruncă o privire melancolică spre costumele civile, aliniate după sezon, în dulapuri. Făcu câțiva pași prin cameră pentru a se obișnui cu uniforma. Hârtiile, scrisorile asvârlite în desordine pe parchet, foșneau sub talpa cismei ca o chemare a trecutului.

Cât de searbădă i se părea înainte viața aceasta: birou, plimbări, femei și iar birou.

Aștepta mereu o lovitură de teatru în viața lui, o intervenție miraculoasă a destinului.

Zilele se scurgeau, însă mereu aceleași, ca tic-tacul unui ceasornic. Nicio schimbare nu intervenea, nici un eveniment de seamă. Viață fără orizont, înăbușitoare de provincie.

Acestui fel de viață George Petridavu, îi spunea în carnetul lui: „Viață între patru pereți".

Plimbarea era tot o continuare a vieții de răscolire interioară de acasă. Ce-i putea oferi nou spectacolul unei plimbări? Aceleași străzi, aceiași oameni și aceleași gesturi.

De dimineață până seara, știa precis ce o să facă, cu cine o să se întâlnească, ce vorbe va rosti.

La ora 9 se vede intrând în judecătorie.

— Bună dimineața!

— Am onoare, îi răspunde șeful judecător, instalat la o masă, răsfoind printre hârtii (pe șeful judecător îl găsește întotdeauna acolo, chiar la 8½).

Șeful face sacrificiul de a se opri un moment din operațiunea întreprinsă, pentru a-l întreba:

— Ei, cum ai dormit domnule judecător?

— Bine.., răspunde vag Petridavu, chiar dacă n'a închis toată noaptea ochii. Dar șeful nu se sinchisește de răspunsul lui. Nu-l întreabă pentru a afla adevărul, ci pentru a se introduce pe sine în scenă continuând:

— Ușor e de dvs. de tineri. Mâncați bine, dormiți bine, nici capul nu vă doare de viață. Dacă îmbătrâniești, se schimbă socoteala. Ba te doare capul, ba stomacul, ba îți lipsește un dinte. Numai necazuri și iar necazuri. Ce îți închipui, ce mi se întâmplă mie aseară?

Vine o rudă de a noastră dela țară și ne aduce o bucată de carne. Soția mea se și apucă de gătit. La cină mă servește cu o bucată mai mică, ce e drept, de cotlet.

Cunoscându-mi mașinăria îi spun dela început:

— Dragă, lasă-mă cu cărnurile că iar urlu cu stomacul ca la Crăciun.

— Gustă și tu că n'ai să mori, îmi spune soția. Odată avem și noi carne la masă cu vremurile astea și faci mofturi. Asta e carne de vițel și e mai ușoară. Nu ți se întâmplă nimic, garantez eu! Convins-neconvins a trebuit să mănânc și iată-mă în ce hal sunt.

N'am închis toată noaptea ochii și azi avem o sumedenie de procese.

Ce n'aș da să fiu tânăr, să mănânc ce vreau și să dorm somn de piatră!

După ce a isprăvit raportul asupra celor petrecute cu o seară înainte în familia sa, șeful chemă aprodul și în curând începu ședința.

Mai bine de un an, în fiecare dimineață, George Petridavu aude inevitabilul raport de dimineață al șefului ca om, tată și soț.

După amiază când iese la plimbare, aruncă o privire la tutungeria domnișoarei Lolly. Acelaș club de fete bătrâne își ține obișnuita ședință....

Mai departe, la un geam dinspre stradă îl urmăresc ochii unei mame și a unei fete ocupate zilnic cu lucrul de mână și cu documentarea directă asupra vieții concetățenilor.

Coafeuzele, negustorii se uită melancolic spre geam și din ochi tuturor se citește parcă, acelaș lucru: așteptarea.

Așteaptă cu toții să se întâmple ceva care să le ocupe spiritul.

La colț, în drum spre restaurantul „Europa" se întâlnește cu profesorul de filosofie, Pahomie:

— Zile bune, exclamă volubil profesorul, vrând să iasă până și prin salut din banalitate.

— Noroc, noroc, răspunde absent judecătorul Petridavu.

— Iar meditativ, domnule! Păcat să-ți obosești creerul.

Eu atâta am învățat din filosofie:

Sunt lucruri cari depind de noi și lucruri cari nu depind de noi.

Cele cari depind de noi sunt simple și deci nu e nevoie să-ți bați capul cu ele. Le rezolvi ușor.

Cele cari nu depind de noi: viața, moartea, n'au nevoie de soluțiile noastre și se sinchisesc prea puțin de aceste soluții. Apărem și dispărem, fără voia noastră.

In concluzie: jos meditația, gândirea, efortul!

Totul este să *trăești*. Să trăești la întâmplare, liber, fără efort. Știi ce mă leagă pe mine de profesorat?

Altfel mă făceam măcelar că e mai rentabil:

Vacanța, domnule, vacanța!

Să stai cinci luni aproape, fără să faci nimic, asta e suprema înțelepciune! Nu te sbați, păstrezi în tine toate moleculele de viață. Ține minte vorba mea, domnule: jos meditația, jos efortul. Trăiască vacanța!

Cu încă un „zile bune!" și o strângere de mână, profesorul Pahomie dispare pe ușa restaurantului.

Uneori după șapte seara îl oprește pe stradă și Hans Roth, proprietarul magazinului de radio: „Meteor".

Neamțul are o invenție cu totul originală, cu care speră să ajungă la realizarea imediată a păcii între popoare. In curând crede că va pune la dispoziția lumii un magnet uriaș care să încremenească proectilele în țeava tunurilor, pe o rază de 70 km.

Neputând acționa tunurile și armele, pacea e gata, nu există învingător, nu există învins. „Alles ist in Ordnung". Iar el, Hans Roth, e binefăcătorul lumii.

Toți și-au găsit un refugiu în inactivitatea lor din provincie în teoriile proprii, în cărți, în vin, în cleveteli.

Judecătorul Petridavu a așteptat multă vreme minunea care să-l smulgă din mediocritatea provincială.

Dar în provincie toți încep prin a se revolta și sfârșesc printr'o capitulare lentă, ca un oraș încercuit.

George Petridavu a încercat să-și populeze pustiul tinereții fără orizont cu cât mai multe femei.

Dacă viața pe care o visase întârzia să vină, încerca viața la întâmplare, după teoria lui Pahomie.

Femeile pe care le cunoștea erau atât de departe de sufletul lui, atât de mici și atât de vanitoase, încât cunoscându-le, George Petridavu simțea cum i se sting luminile din suflet și în locul lor crește hidos rânjetul.

Visase plămânii largi ai bulevardelor apusene și în locul lor avea întortochelile unei străzi înăbușitoare.

Visase ospețe mari de gând, cu scânteieri peste vreme și nu avea decât mucurile fumegânde ale clevetirelor.

„Asta e totul, asta e viața", se întreba din ce în ce mai rar judecătorul Petridavu....?

— La urma urmelor dacă viața și-a bătut joc de mine, am să-mi bat și eu joc de viață, se auzea răgușit o voce de undeva din sufletul lui.

Trăim cu surogate.

Surogate de zahăr, de cafea, de viață. Am să-i prezint și eu un surogat de om.

Să aibe înfățișare de om. Atât... Tot mai rar, ca o adiere de amintire îl pândea gândul unei minuni, a unei dezlegări din viața provincială, pe judecătorul Petridavu. In schimb, orașul vorbea multe de cele ce se petreceau acasă la omul legilor, pe strada Trifoiului. Până și pe doamna Nora Stroilă, femee serioasă, ar fi scos-o din minți.

Intr'o zi, când George Petridavu n'ar fi vrut să se întâmple nimic în viața lui, a venit o telegramă de concentrare.

„Plimbându-se cu pași mari prin odaia presărată cu vestigiile trecutului, răscolite ca la orice mutare, George Petridavu simțea că lasă în urma lui o lume, în care poate nu se va mai întoarce niciodată.

Destinul s'a pronunțat.

Trecutul e ca o haină veche. Ne detașăm ușor de el, îl așezăm într'un ungher de suflet; cel mult ne mai îmbie parfumul amintirilor.....

Sublocotenentul George Petridavu își dădea seama de acest lucru, în seara de 15 Iunie 1941.

Toate chemările trecutului amuțiseră în el. In schimb gândul de a o vedea pe Nora da pinteni tari furtunilor din suflet.

Trebuia s'o vadă înainte de plecare.

II.

Pe Nora și-o închipuia la început ca toate celelalte.

...O gâscuță provincială, puțin mai romantică, de care trebue să te ocupi ceva mai multă vreme... In colo nimic deosebit...!

In noua fază a existenței lui, cucerirea unei femei era pentru George Petridavu mai mult o problemă de psihologie.

Principalul e în asemenea cazuri — spunea el — să determini tipul psihologic al femeii, iar bărbatul să se tranfrome subit în ceeace știe că femeei i-ar plăcea să găsească într'ânsul.

Inarmat cu cinismul crescut din xantofila iluziilor, George Petridavu era rând pe rând —după caz — tandru, furtunos, romantic în fața lumii feminine a burgului.

Metoda a funcționat multă vreme fără greș. Dela un timp, grație indiscreției lor, multe din admiratoarele lui Petridavu au aflat că eroul lor uită să-și joace rolul început până la capăt și că prea ține să fie cu tot dinadinsul un bun public.

Taina i-o cunoștea și Nora. Totuși, deși știm precis unele lucruri despre viață, despre oameni, fiecare crede că față de el viața, oamenii vor fi *altfel*. Uneori tocmai pericolul ne atrage.

Când a cunoscut-o pe Nora, George Petridavu nota cinic în carnetul lui: *15 Aprilie*. Am cunoscut-o în sfârșit pe doamna Stroilă. Drăguță, romantică: Îi plac versurile. Spunea că a auzit lucruri bune despre mine, dela o rudă, fost coleg. Un atoût deci. Soțul concentrat. Capacitatea maximă de rezistență: trei săptămâni. Câteva zile conversația lor s'a mărginit la cărți, la reviste, la cunoștințe.

George Petridavu avea impresia că revine la primele începuturi sentimentale.

In curând încercă să iasă din cercul conversației în care singur s'a prins.

Apropo-urile rămâneau fără efect.

— Nu înțelegea Nora, sau se făcea că nu înțelege?

Prilejul se ivi, neașteptat.

Tot orașul vuia de isprava unei soții de doctor, om serios și cu situație, care a fugit cu un funcționar dela percepție.

Nora își spuse părerea ei.

George Petridavu nu scăpă ocazia de a face o pledoarie pro-domo.

— Eu nu condamn niciodată femeile, doamnă. Nimeni nu se gândește la suferințele unei femei constrânsă de viață să trăiască cu un obez, un beț.v, un moș...

Toți ridică piatra... Nimeni nu-și dă însă osteneala să afle că în locul prințului așteptat să coboare pe aripi de basme, cele mai multe femei sunt silite să audă gâfâielile sau înjurăturile unei brute....

Nora isbucni într'un râs sincer, ca un puhoiu de voie bună.

— Iată-te transformat într'un avocat al femeilor, al tuturor femeilor.

In numele lor îți exprim profunda noastră recunoștință.

Păcat însă, că avocații nu pledează niciodată desinteresați. Dumneeata ca judecător o știai prea bine.

Deastădată visai o remunerație în natură... Nu?

Pleasna vorbelor isbea în adâncimi de suflet, rănea.

Va să zică doamna nu era o gâsculiță romantică, palidă copie a Emmei Bovary!

Doamna își permitea ironii.

Contrariat și furios, George Petridavu se hotărî să spună lucrurile pe față. In definitiv partida era pierdută, dece nu ar vorbi?

— Spuneai ironic, că sunt un avocat al femeilor. Nu, doamnă, sunt un avocat al vieții. Al vieții pe lângă care mulți trec strânși în chinga convenționalismului, înăbușindu-și sufletul și dorințele.

Nu simți uneori cum viața ți se scurge printre degete, cum clipele trec fără ca să le culegi polenul, cum anii flutură dela fereastra timpului bat sta tuturor regretelor și dorințelor neîmplinite?

Noi suntem niște bieți călători în viață. Unii se strecoară prin învălmășeală, dau brânci celorlalți, ajung la bilete, apucă trenul vieții.

Alții se sperie, isbiturile mulțimii le întunecă voința și rămân vești'c într'o gară agitată, privind peste capetele lumii în mișcare, cum ceilalți mai curagioși se depărtează spre portul dorințelor.

Eu nu vreau să fiu călătorul pierdut într'o gară, să privesc viața. *Eu vreau s'o trăesc.*

Să trăesc la întâmplare, cu ochii închiși. Dece atâta calcul din partea oamenilor, când Măria Sa Neprevăzutul năruie toate socotelile precise?....

Nu mă interesează sfârșitul unei acțiuni. Destinul și întâmplarea vor avea de grijă.

Eu am fost o singură dată în fața morții, când cu retragerea din Basarabia.

Imi părea rău atunci de toate cărțile cetite, de toate clipele ce s'au scurs goale, netrăite.

Prilejul de a mai sta în fața morții ne mai așteaptă pe cei tineri. Nu vreau să am atunci aceleași regrete. Să pot spune că am trăit din plin, toate clipele libere.

— Dacă toți oamenii ar trăi la întâmplare, ca dumneata, ne-am transforma într'o lume de orbi, fără țel.

Domnule Petridavu, dacă eu n'aș fi o femee, spune, mi-ai vorbi la fel? Nu cred.

Uneori oamenii vorbesc ca să se convingă pe ei înșiși, să-și scuze acțiunile, sau să pună la cale altele noui.

Ți-am citit în suflet dela început, ți-am înțeles toate aproposurile.

Dacă n'aș fi știut că în dosul vorbelor se ascunde un suflet, că nu ești dumneata cel adevărat care vorbește, ci un altul, o mască, o mască născută poate din desiluzii, ți-ași fi întors dela început spatele. Te cunoșteam însă din spusele vărului meu, care-ți păstra o adâncă prietenie din timpul școalei.

Dece încerci să pari altul, să porți masca cinismului, să joci rolul unui Don Juan provincial, când ai putea să faci lucruri mult mai mari, când ești făcut pentru altceva?

Nu încerca să negi. E degeaba. Știu întotdeauna când vorbește fostul autor dramatic din liceu, pe care îl simt aproape de sufletul meu și când vorbește „celălalt", vâscul, străinul.

Nu reții din ceeace spui decât ceeace știu că ar spune Petridavu cel adevărat. Nu știu ce mă face să mă apropiu de dumneata, nu știu unde voiu ajunge, dar aș vrea să fii așa cum ești, să svârli masca, să te îndrepți spre rostul dumitale adevărat.

Poate pentru mine ar fi mai rău...

George o privi pentru prima oară cu atenție. Se strecură un snop de soare primăvăratec printre frunzele castanilor din parc și se furișă prin părul Norii.

Nora mergea cu privirea în pământ, cu pași grei de gânduri.

Liniile feței îi erau drepte ca și cele ale sufletului. Era frumoasă Nora. Nu se auzeau decât pașii lor în după amiaza aceea de Mai. Dar sufletele vorbeau, își întinseseră mâna.

Perdeaua dintre suflete o călcaseră în picioare. Mergeau alături, dar înspre ce destin? George simțea cum îi inundă ființa ceva cald ca o îmbrățișare.

Era bucuria de a avea pe cineva alături sau ceva din sufletul lui regăsit?

Din ziua aceea s'au ascuțit mereu ochii nevăzuți de după ferești să vadă cum se strecoară absentă o pereche pe străzile provinciale. Multe din admiratoarele lui dinainte au stăruit să apere generos onoarea căminului pângărit a celui plecat la oaste, mulți văzuseră lucruri neîntâmplate, n'aveau însă motiv de reprezentanții moralei să se alarmeze.

Nu se întâmplase nimic.

George Petridavu era fericit că și-a regăsit sufletul. Nu dorea nimic mai mult.

Așa l-a găsit telegrama de concentrare din Iunie.

In clipa bunului rămas o voce înăbușită până atunci în cute de suflet încercă timid:

— Nora, nu se știe dacă mă mai întorc. Ne așteaptă desigur războiul.

N'ai vrea acum... In sfârșit nu-ți pare rău de timpul acesta care putea fi al nostru întreg, înțelegi tu, întreg?!

Poate ne vom căi mai târziu amândoi. Aș vrea să duc cu mine oriunde amintirea ta întreagă...

— Nu Geo, dece să fiu pentru tine ca toate celelalte?

Sufletul meu te va urmări întreg, acolo departe. Nici timpul, nici oamenii nu pot zidi granițe între suflete. Să rămânem așa cum am fost...

George Petridavu nu insistă. Tristețea despărțirii îl învălui întreagă, ca o glugă a destinului.

Mâinile se strânseră tare să soarbă merinde pentru amintire.

Ochii, cu tremurări de stele, se pătrundeau să închidă ultima privire în mlădiță de suflet. Vorbele muriseră de mult. Numai inimile voiau să iasă din strânsoarea pieptului.

George Petridavu plecă.

Il chema țara!

III

Sublocotenentul George Petridavu făcea parte dintr'un regiment de Dorobanți din prima linie. Aici a cunoscut el asprimea vieții ostășești.

La 2 Iulie sublocotenentul de rezervă George Petridavu nota în carnetul lui:

„Ajuns la G. găsesc un cantonament bun. La câteva ore după masă, ordin de plecare. A treia noapte de nesomn.

Marș spre O. M. vreo 30 km. ocolit dela G.

Oamenii cu ranițe, supra-încărcate, abea se târăsc, merg înaintea lor, îi îndemn la drum, le mai iau pușca mitralieră spre a le ușura povara.

Mereu dealuri — văi, văi — dealuri. Marș forțat. Oamenii cad pe drum. Le iau armele celor ce nu mai pot mărșălui.

Merg și eu cu ochii închiși ca un lunatec. Bidoanele isbesc în lopeți și în castroane. E singurul sgomot ce se aude în noapte, alături de gâfâielile și pașii târîți ai ostașilor.

Dimineața la 4, după șapte ore de mers ajungem la O. M.

Dorm cu tresăriri până la 1.

Ce ordine mai așteaptă oare?

In momentul de supremă oboseală îți este

indiferentă viața sau moartea. Privești moartea ca o eliberare.

Ora 16,30.

Intr'adevăr nu m'am înșelat.

După scurtul popas la O. M. plecăm spre T. Ordinul de marș s'a dat. Se fac pregătiri. Mărșăluim până noaptea. In drum ne surprinde aviația inamică. Un singur rănit.

Noaptea dormim în cort. Nu voiu uita curând această primă noapte de cort.

Fără iarbă, fără nici un așternut, dorm pe pământul gol.

Ca civil, faci mofturi pentru o cameră igrasioasă, o plapomă mai dezarticulată.

Patul, săpunul, apa, peria de dinți, se par lucruri atât de naturale, atât de obligatoriu făcând parte din inventarul vieții, încât nici nu simți binefacerea lor.

La războiu accepți orice lipsă fără murmur. Adorm.

Mă trezește ordonanța care aduce de undeva un braț de paie. Mă trântesc în noul așternut cu voluptate. Sunt fericit! Cât de simplu poate trăi omul și cum își complică degeaba existența!

Mă chinuesc să-mi reamintesc cum arată Nora. Nu cumva dragostea e o simplă dervație a bunului trai?...

Câteva zile de război îi schimbase perfect felul de a privi viața.

Cât de copilărească i se părea acum revolta împotriva pașnicilor burghezi din urbea lui, împotriva străzilor întortochiate, împotriva liniștei copleșitoare.

Ar fi dat acum totul pentru câteva zile de liniște.

Până la o vârstă omul nu se vede decât pe sine. Suferința îl face să descopere că există și alți oameni, căci acei oameni au un suflet ca și al lui, au clipele lor de soare ori de catran.

Din locul unde viața se îngână cu moartea, George Petridavu descoperise viața.

Până acum, deși se credea format, dorise totul deagata, ca odinioară jucăriile. Dacă viața nu binevoia să-i împlinească dorințele, se bosumfla și arunca cu praștia vorbelor în viață, în oameni. Suferința îl făcea acum *să înțeleagă*.

Au urmat apoi zile mai grele, marșuri și mai obositoare.

Pasul trudit al ostașului român răscolea praful din satele basarabene și se apropia de Odesa.

In clipele de răgaz din adăposturile săpate în grabă, ecoul clipelor petrecute cu Nora mai bătea încă la poarta amintirii. George Petridavu se scutura însă ca de amintirea unui păcat, strivea gândul, îl înăbușea.

— Soțul ei e un camarad care înfruntă moartea ca și mine la ceastă oră — își spunea sublocotenentul Petridavu.

Se gândește acasă ca la un altar.

A mă gândi la Nora, ar fi sacrilegiu.

Ridica brusc capul. Trăgea spre inamic, fără țintă. Și în pocnitura armei, Petridavu spera să amuțească o chemare.

Intr'o noapte de Septembrie, se predau vreo zece ostași inamici. Informațiile ce le dau sunt bune: Inamicul se retrage. Comandantul batalionului ordonă incursiuni pe tot frontul.

Plotonul slt. Petridavu se pregătește de acțiune.

In legătură prin agenți cu unitatea vecină din dreapta, un regiment de cavalerie. Nu trage nici un foc de armă. Grupele înaintează pe rând, în liniște, târiș.

Pași abia ating pământul, de parcă ar fi un strat subțire de ghiață de care ți-e frică să nu se spargă.

Tot succesul acțiunii depinde de înaintarea fără sgomot.

E atâta încordare, încât răsuflarea oamenilor pare prea sgomotoasă, ți-e frică să nu se audă.

Petridavu e în fruntea plotonului, urmat de agenții grupelor.

O grupă face 20 de metri, apoi se culcă. Inaintează cealaltă grupă.

Cât au înaintat? 50 metri... 100 metri... 150 metri!... Poziția inamicului trebue să fie la câțiva pași. Totuși nici un foc.

S'a retras într'adevăr inamicul, sau predarea celor 10 ostași a fost o cursă?

Incă 10 metri... nimic! Desigur poziția e părăsită.

Un soldat își scapă lopata. Sergentul se răstește la el.

O mitralieră inamică latră răgușit, de undeva de aproape. Apoi altele și altele. Slt. Petridavu abea are timp să se asvârle într'o groapă de obuz.

— Plisss... plisss.. se aud deasupra capului cartușele rusești și sgomotul exploziei lor aduce cu spartul de nuci uscate. Oamenii surprinși în câmp deschis, scormonesc în pământ cu lopata, cu unghiile ca niște cârtițe.

Cartușele luminoase spintecă întunerecul și dau fiori

Clipele par veșnicii. De când ține iadul ăsta?

Brandturile bat aproape de grupa a doua. Nu mai e de stat așa. O hotărîre se impune.

— Grenadele! asvârliți grenadele! se aude în noapte vocea sublocotenentului.

— Grenadele, svârliți grenadele, repetă sergenții.

Oamenii fac un salt. Svârl grenadele.

— Mâna mea, mâna mea, se aude vocea unuia isbit de fierul morții!

— Muierea mea, pruncii mei, se tânguie un altul.

— Boje moi, boje moi (Dumnezeule, Dumnezeule) țipă dealătur. un rus.

Plutonul a ajuns în poziția inamică. Nu se vede om de om, român de român. Slt. Petridavu se uită alături să vadă un suflet de om. Zărește ceva negru, îl pipăe.

— Tu ești Popa? — rostește cu teamă.

Nici un răspuns. Il clatină. După haină pare a fi un rus mort. Nimeni pe aproape.

— Șâ, Șâ, Șâ... Semnalizează rușii

— Măi, care ești acolo? rostește un român.

S'au amestecat oamenii. Baionetele pândesc. Nu mai trag decât brandturile și artileria, însă pe vechea poziție.

Parcă se târâie cineva prin iarbă.

Sublocotenentul se întoarce jumătate la dreapta, cu mâna pe revolver.

Așteaptă.

Nimic.

Iar parcă se mișcă iarba. Vrea să tragă.

— Don' sublocotenent! șoptește cineva.

— Cine-i, întrebă sublocotenentul?

Umbra se apropie târîș. Cineva îl urmează. E agentul Popa pe care-l căutase mai înainte.

— Don' sublocotenent, e aici un domn ofițer dela cavalerie, care vrea să vorbească cu dvs.

Umbra a doua înaintează:

— Sublocotenentul Stroilă, din cavalerie! Petridavu nu-i vede fața. Il strânge însă puternic mâna, să se convingă dacă nu e vreo mistificare inamică.

Slt. Stroilă! Să fie soțul Norei?

Numele acesta, rostit aici, îi strecura în suflet fiorii unor rele presimțiri.

— Camarade, continuă cavaleristul ai înaintat prea mult și ești descoperit pe flancuri. S'a pierdut legătura pe dreapta din cauza întunericului și inamicul s'a strecurat printre noi. E chestie de minute și-ți cade în cap pe la spate.

Ia măsuri, cere întăriri....

Din nou brandturile bat cu furie. Cavaleristul vrea să plece la plotonul lui. Face câțiva pași.

O explozie. Alta.

George Petridavu își simte gura plină cu pământ, ochii.

S'aude un geamăt de alături. De mână parcă i s'ar lipi ceva. Pare carne. Da, e carne amestecată cu pământ și cu sânge. Slt. Petridavu își mișcă cu groază o mână, apoi alta.

O fi rănit? Nu!

Poate cavaleristul...

Din dreapta se strecoară umbre.

— Șâ, șâ, șâ...

Sunt Rușii. I-a spus cavaleristul.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI. STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.20.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 40
SAMBATA 3 OCTOMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

SIBIIU
Biblioteca „Astra" Sibiu

Peisajul liricei lui LUCIAN BLAGA

de ION FRUNZETTI

2. PEISAJUL IMANENT

Stabilind, într'un capitol anterior (No. 38 din 19 Septembrie 1942, al „Universului Literar") modul specific cum la Lucian Blaga se încheagă sentimentul transcendenţei peisajului, insistasem asupra faptului că, la poetul român, departe de a putea fi vorba de *supraordonarea* naturii faţă de om, departe de a avea să surprindem resimţirea naturii *ca obiect*, adversar conştiinţei umane şi structurat după legi opuse ei, aşa cum suntem deprinşi să înţelegem peisajul transcedent în genere, — avem dimpotrivă surpriza să descoperim un caracter suprafiresc al firii, derivând din asimiliarea în grad a datului natural cu o divinitate situată într'un plan foarte apropiat de condiţia metafizică a omului. Chipul propriu lui Blaga de a răstrânge comerţul spiritual al insului cu firea, apare astfel, (chiar în cazul întrezăririi unui orizont de mister în care „drama" ce situiază), impregnat de valorile unui antropologism duios, suspectat a fi identic — pe plan metafizic — omeniei româneşti. Atunci când de pildă poetul relatează cum

„...sub copaci Dumnezeu se face mai mic
să aibă loc ciupercile roşii
să crească sub spatele lui,"

ideia transcendentului care coboară în peisaj rămâne umbrită de sentimentul duios al interînţelegerii şi simpatei dintre divinitate şi regn vital.

Accentul preţuirii legăturilor dintre natură şi divinitate se colorează cu un pigment de omenie îngăduitoare, atotbună şi milostivă, care nu mai permite imaginei să rămână în câmpul abstract al anthropomorfismului conceptual, localizând-o discret dar infailibil în spaţiul frăţiei cosmice româneşti.

Umanizarea concretă a peisajului este operată în imaginea reprodusă mai sus, concomitent cu îndumnezeirea lui, ceeace face categoriile acestor două tipuri de izolare (peisaj transcendent — peisaj imanent) să şi-o dispute de-o potrivă.

Definiţia acestei de a doua categorii o constituie într'adevăr, îndeobşte, nota de *imixtiune* a conştiinţei subiective în lumea externă, care încetează prin aceasta de a mai fi externă (rezistentă, adică la tentaţiile eului), şi care-şi găseşte rezolvarea în reacţiile conştiinţei concrete, crescând în ea, cu ea şi dintr'însa. Peisajul imanent este echivalat de obiceiu cu peisajul „stare de suflet" după celebra expresie a lui Amiel, şi privit ca o contribuţie la „sensibilizarea poeziei imanente a existenţei". Tipul cel mai comun al acestei categorii este peisajul impresionist, în care obiectivitatea motivului real se dizolvă într'o suită de sclipiri inconsistente ale conştiinţei pictorului, incapabile să-i surprindă materialitatea, nici s'o transmită.

Obişnuirea publicului cu o natură „în halat şi papuci", aşa cum *întâmplător* poate apărea oricărui ochiu, prea deprins cu aspectele ei cele mai *familiare* ca să-i pretindă găteala de zile mari din convenţionalele peisagii ale veacurilor XVII—XVIII, părea a fi una din înverşunările şcoalei impresionismului modern. Natura *coordonată* omului, peisajul înţeles drept *cadru firesc al cotidianului*, valorificarea *poeziei imanente* a vieţii celei mai banale, sunt darurile pe care omul modern le-a primit dela sensualismul impresionist ce caracterizează sfârşitul trecutului secol pozitivist.

Definindu-l astfel, peisajul imanent ar părea pe drept cuvânt o categorie inexistentă la la un poet atât de nevecin pozitivismului şi sensualismului, ca Lucian Blaga.

Şi totuşi, analiza atentă poate descoperi, montate într'adevăr în aliajul altor sentimente dominante, pe alocuri, în poezia lui Blaga, unele sclipiri de imanentism al peisajului.

Iată de pildă cum sentimentul familiarizării cu un element al peisajului ipostaziat aproape omeneşte — social omeneşte — se exprimă în *„Drumuri"*:

„Părul tău joacă în vântul pe care l-am întâlnit ieri în alt oraş şi care ne-a ajuns din nou".

E adevărat că tonul general al poemei din care fac parte versurile citate e cu mult mai grav, mai întunecat, mai sufocant în atmosfera împietririi de gravură piranesiană, pe care, ca o uşurare, o spulberă intervenţia prietenească a „vântului întâlnit ieri în alt oraş". Trăsătura impresionistă nu este totuşi mai puţin vădită, oricât de întâmplătoare ar fi prezenţa ei între sunetele altfel timbrate ale poeziei lui Lucian Blaga.

Felul în care, obişnuit, se face la poetul „marei treceri", joncţiunea între conţinutul conştiinţei şi peisaj, este însă mai totdeauna altul decât în exemplul citat. Subiectivizarea naturii şi proectarea reacţiilor eului în lumea exterioară se organizează constant la Blaga în felul procesului numit de Max Scheller (în „Natură şi forme ale simpatiei"), *„identificare cosmică"*.

(Urmare în pag. 2-a)

MERICA RÂMNICEANU — Vedere din Balcic

Intâlnire cu literatura croată

de COSTIN I. MURGESCU

O mentalitate specială — pe care o înţelegem şi practicăm chiar până la un anumit punct — face ca oamenii de cultură ai ţărilor tinere („tinereţe relativă, care traduce mai mult dimensiunile teritoriale ale poporului respectiv) să caute în primul rând contactul cu operele de artă ale ţărilor mari ale occidentului. Este în firea lucrurilor să fie aşa şi este explicabil ca acolo să ai mai multe ocazii de a întâlni creaţii care să te pună în mişcare. După cum iar, foarte adesea, poţi să întâlneşti opere a căror întreagă valoare să consiste în resfrângerea asupra lor a prestigiului culturii în mijlocul căreia au apărut.

Procesul acesta de înfruntare a spiritualităţilor străine nu poate fi deaceea recomandabil, decât în măsura în care Davizii nu sunt împietriţi atunci când înfruntă prestigiul Goliaţilor, adică atâta timp cât spiritul critic al omului de „tânără" cultură nu este anulat de strălucirea culturii în mijlocul căreia pătrunde.

Chiar însă în cazul că acest contact are loc în condiţiuni de perfect echilibru spiritual, faptul acesta nu trebue să determine o uitare completă faţă de celelalte culturi „tinere". Iată ceeace mi se pare că se cam uită. Şi nu numai la noi.

In special în colţul acesta de continent pare a fi devenit o tradiţie (inebranlabilă ca orice tradiţie la popoare de tradiţionalişti) această totală necunoaştere a culturilor vecine. Fenomenul pare cu atât mai greu de înţeles cu cât dacă culturile — hai să le zicem — majore, te frământă, te stimulează în muncă, te „învaţă', în culturile acestea „mici" găseşti de multe ori corespondenţe sufleteşti, identităţi de atitudini, paralelisme intelectuale — rod al unui determinism geografic şi istoric căreia cultura nu poate scăpa.

Deaceea nu ezităm a sublinia orice ocazie a unei cunoaşteri de acest fel, ni se oferă. De data aceasta este vorba de o întâlnire — este drept cam scurtă — cu literatura tânărului stat, dar mai puţin tinerei culturi croate. Intâlnirea ne este prilejuită de prozatorul Mile Budak şi de câteva din nuvelele sale, apărute anul acesta în limba germană [1]).

Proza lui Budak ne duce deodată în mijlocul satului croat, în care tu — lector român — pătrunzi aşa de uşor, de firesc, descoperind atâtea egalităţi temperamentale încât ajungi să te întrebi dacă nu cumva este vorba de acelaş ţăran pe care-l ştii, transpus numai într'un alt mediu geografic.

Este desigur o întrebare la care te îndeamnă şi faptul că autorul se mărgineşte uneori la un pitoresc rural care favorizează asemenea sugestii, dar care are şi o cauză mai adâncă, ce sălăşlueşte în acele corespondenţe sufleteşti despre care aminteam.

Dar, fără îndoială că menţinând discuţia la aceste semne de egalitate, interesul scade. De aceea nici nu vom insista asupra lor, ci vom sublinia în special farmecul inedit al contactului cu o etică aspră, dură, ca o lege implacabilă de destin de tragedie antică sau ca un stâncos munte dalmat, care este etica ţăranului croat. Astfel în nuvela „Răzbunarea haiducilor", o scurtă şi densă poveste din viaţa haiducilor pădurilor croate, este revelantă îmbinarea omeniei cu dârzenia răzbunării în sufletul primitiv al croatului. Este în această răzbunare, care nu are nimic fioros, ci parcă decurge dintr'un comandament moral, o ilustrare a unui simţ al responsabilităţii, al camaraderiei şi a unui echilibru sufletesc — cum nu se poate mai interesant. Toată această conduită — reliefată în antiteză cu putrefacţia morală a lui Iwan, om al străinilor — conturează o curăţenie sufletească ce ţine mai mult de virginitate decât de primitivism.

Deasupra hotărârilor şi purtărilor eroilor, pluteşte, ca o fatalitate, credinţa mistică a satului întreg, într'o dreptate imanentă, credinţă atât de plastic reliefată în nuvelă, încât moartea lui Iwan pare a fi mai puţin opera tovarăşilor de haiducie ai trădaţilor Tode şi Perelja, cât a destinului în jocul căruia haiducii devin unelte.

Cu totul alta este atmosfera în portretul acelui iremediabil vagabond, hoţ de ocazie şi ghiduşar prin vocaţie, copil îmbătrânit în răutăţi naive care este Grgica. Atmosfera nu mai este apăsătoare ca în precedenta nuvelă, cerul destinelor se înseninează sub râsul acestui trubadur care nu cunoaşte altă lege decât a propriei lui libertăţi şi bucurii.

Mile Budak dovedeşte cu această nuvelă calităţi portretice de o plasticitate şi o pregnanţă care denunţă în mod sigur pe creatorul stăpân pe materialul său.

Oricât ar fi de greu să creionezi un scriitor complet necunoscut cititorilor, din însăşi distanţa la care se situiază atmosfera celor două nuvele despre care am amintit (la care am fi putut adăoga şi „Imblânzitorul de şerpi" sau „Bunicul Dujmina", celelalte două nuvele ale volumului), se desprinde bogăţia aspectelor şi stărilor sufleteşti sub care ne este înfăţişat satul în proza lui Mile Budak.

Cu un stil viu, concis, plin de farmec şi viaţă, lipsit de artificii şi preţiozităţi inutile, proza lui Budak alcătueşte un reconfortant itinerar croat, care ne descopere o lume vie, în care dinamicul domină ca o lege de existenţă. Sub zodii senine sau sub tutela neînduplecatelor comandamente etice, viaţa se scurge — în literatura lui Mile Budak — într'un cadru moral care n'are nimic pedant, nimic didactic, ci pare că este în mijlocul lucrurilor, ţâşnind dintr'o armonioasă robusteţe sufletească.

Cântăreţ al satului croat, sinceritatea şi vigoarea cu care Budak pătrunde în viaţa ţăranului, ridică şi amplifică nu numai prestigiul lui naţional, dar dă o valoare scrisului său care depăşind hotarele ţării, îl situiază printre puţinii scriitori ai vieţii rurale şi ai ţăranului, alături de un Creangă şi un Rebreanu, dintre autorii români. (De altfel, ca factură, Budak ar putea fi situat exact la jumătatea distanţei dintre aceşti doui scriitori).

La sfârşitul acestei scurte dări de seamă care rezumă mai mult o întâlnire decât o defineşte, ce altceva putem dori decât un fructuos contact spiritual care să pună în legătură pe cetitorul nostru cu opere ca aceia a lui Mile Budak.

1. Mile Budak: Novellen. Zagreb. 1942.

LEO FROBENIUS şi LUCIAN BLAGA

de CORNEL IRIMIE

Nevoia de a prezenta, cel puţin fugar, câteva din ideile de temelie ale filosofiei culturii contemporane mi-a inspirat-o, justificată de mărimea şi importanţa acestor probleme, determinându-mă să le înfăţişez aci. Imboldul imediat, trebuie să-l mărturisesc, se datoreşte sobrei sărbătoriri pe care Universul Literar a închinat-o operii fecundului filosof al culturii, domnul Lucian Blaga. Voiu încerca, deci, o schiţă a concepţiei, în comparaţie cu aceea a lui Leo Frobenius şi O. Spengler, spre a scoate la iveală diferenţele şi meritele.

Problema culturii se pune azi, dar se va pune cu mai impetuoasă necesitate la sfârşitul acestei apocaliptice încleştări, din pricină că ea are o importanţă de mână întâi nu numai pentru filosofie, ştiinţa culturii, sociologie şi politică, ci şi pentru pedagogie. E vorba însă de o cu totul altă pedagogie decât cea obişnuită, — ţinând seamă de specificul culturilor în care popoarele vieţuiesc şi de stilul etnic propriu, în care ele-şi vor creşte organic noile generaţii. Sunt fapte de care viitorul va ţine seamă, cu sau fără voia unora dintre noi.

Leo Frobenius (1873—1936), spre deosebire de Hegel, încearcă o ştiinţă a culturii, pornind dela Etnografie (Völkerkunde) şi dând prioritate metodei intuitive. Teoria lui despre „Paideuma", cuprinsă în vol. 4 din seria „Erlebte Erdteile" — având subtitlul „Umrisse einer Kultur — und Seelenkunde" e închinată dascălilor. Sub „paideuma" se înţelege specificul spiritual ce rezidă în individul singular şi în popoare, şi care se îmbogăţeşte şi transformă prin educaţie. Bogăţia bunurilor spirituale e o realitate care ni se înfăţişează în fapte de cultură. Viaţa culturilor, ca existenţe vii de sine stătătoare, se manifestă în anumite spaţii închise. Aci trebuie văzut începutul teoriei cercurilor culturale (Kulturkreislehre), pe care a reluat-o apoi Spengler (în „Der Untergang des Abendlandes") şi care a făcut-o cunoscută. Teoria lui Frobenius de morfologia culturii consideră sentimentul spaţial drept factor generator de cultură. Cultura are o existenţă vie specifică, iar omul se naşte şi moare odată cu ea. In toate părţile pământului găsim două tipuri fundamentale de cultură, deci şi de oameni: orientală şi occidentală. Orientalul tipic trăieşte în viziunea peşterii, cortului, care e pentru el un perete oarecare; omul european-occidental nu poate sălăşlui decât într'o casă solid închegată, având sentimentul unei trăiri înăuntru şi a alteia înafară. De aci şi explicarea îngustimii de conştiinţă şi o neîntreruptă presiune fatalistă la oriental; occidentalul are sentimentul infinitului (Unendlichkeitsgefühl), tendinţa spre creaţie şi faptă (antiteza dintre Spinozza, Hertz şi Einstein pe de o parte şi Faust de cealaltă parte sunt exemple tipice pentru cele două tipuri).

In spaţiul lui specific, fiecare popor joacă rolul spiritual pe care realitatea i l-a atribuit, rămânând credincios „paideumei" sale. Deaceea datoria fiecărui neam e de a cunoaşte şi juca cât mai bine rolul hărăzit. Acest fel de a considera cultura îl deosebeşte fundamental pe Frobenius de Hegel. Cultura, după el, nu e creaţie omenească de-adreptul, ci ea alcătuieşte „ein selbständiges, drittes Reich neben dem Anorganischen und Organischem", — cultura e ceva deasupra oamenilor.

Acest fel de a trata cultura implică şi o altă metodă de cercetare a bunurilor culturale, înlăturând problema scopurilor şi teoria treptelor culturale. Fiecare bun cultural are un anumit sens şi e creaţia unui anume spirit metafizic. Cercetătorul trebuie să ţintească spre acest „întreg spiritual în totalitatea lui vie", prin metoda intuitivă. (Afirmaţii asemănătoare se găsesc la Goethe, iar azi la filosoful-pedagog dela Heidelberg, E. Krieck, în ultima lui lucrare „Natur und Naturwissenschaft", 1942). Frobenius a întreprins călătorii de studii 40 de ani de-arândul (până în 1932 a fost de 10 ori în Africa), strângând un material imens, cu sute de colaboratori, în acea „Afrika-Archiv", transformată ulterior în „Forschungsinstitut für Kulturmorphologie" şi publicat în zecile de volume apărute până acum. Drumul intuiţiei, al trăirii, gândirii şi cunoaşterii directe — desprinzând sensul totdeauna prezent în manifestările culturii, — e drumul pe care l-a urmat Frobenius şi despre care vorbeşte aşa de frumos în cartea intitulată „Schicksalskunde", amintind despre „isvoarele nescrise ale istoriei". Esenţialul apare totdeauna în „structurile realităţii" (Gestalten der Wirklichkeit), nu în formele sub care se prezintă aceasta. „Structurile" apar din emoţia trăirii, participării, ele sunt unice, în timp ce „formele" nasc din noţiuni şi se pot transmite. E o polaritate triplă: structură-formă, emoţie-noţiune, devenire-existenţă. Sensul se umple din ambele părţi. Veacul al 19-lea a trunchiat însă realitatea, punând accent pe noţiuni, fapte, cunoştinţe. Frobenius întrevede o vreme în care va predomina unilateral cealaltă extremă: fanaticul. Necesară şi normală, e tendinţa spre realizarea deplină a ambelor aspecte, altfel popoarele riscă să-şi caricaturizeze viaţa şi să-şi primejduiască existenţa.

Câteva consideraţii de ordin pedagogic trebuiesc scoase din opera lui Frobenius. Omul, după el, e un actor, — un actor cu multă libertate şi răspundere. Creatorii mari sunt actori cari au jucat bine rolul atribuit lor de natură, în cadrul stilului de cultură al neamului din care fac parte. Popoarele trebuie să rămână credincioase naturii lor specifice, crescându-şi generaţiile noui, nu în spiritul mecanicist, ci cu ajutorul unei educaţii „paideumatice", bazată pe înzestrarea sufletească a copiilor, ţinând seama de capacitatea emotivă şi de vârstă, de diferenţele de mediu şi de influenţa oraşului sau mediului rural. Realitatea e o coardă întinsă între doi poli: spirit şi viaţă; spirit, ca însuşire specifică omului, nu ca raţiune şi viaţa, ca activitate practică, imediată. O pedagogie naţională, bazată pe aceste date, va avea un ţel precis, scos din rosturile şi nevoile comunităţii.

O. Spengler crede şi el că spiritul unei culturi poate fi simbolizat într'un anumit spaţiu. El duce mai departe această concepţie morfologică a culturii, distingând în Europa două tipuri: cultura antică-apolinică, al cărei simbol e imediatul limitat şi corporal, — şi cultura occidentală-modernă, caracterizată prin tendinţa spre creaţie şi faptă, având ca model de perfecţiune pe Faust. Orice cultură are ca substrat un suflet, manifestat în simboale spaţiale, spune Spengler. Astfel, cultura egipteană are drept simbol — drumul labirintic, cea chineză — drumul în natură, cea rusească — întinderea nemărginită, iar cultura arabă e simbolizată prin spaţiul peşteră cu bolte.

Concepţiile lui Spengler şi Frobenius sunt foarte asemănătoare, amândoi socotind culturile drept întruchipări ale unui suflet spaţial, manifestat în stiluri diferite.

Dintre lucrările domnului Lucian Blaga, interesante pentru filosofia culturii sunt scrierile „Orizont şi stil" (Buc. 1936) şi „Spaţiul mioritic" (Buc. 1936), cea dintâi pentru teoria generală, iar a doua pentru aplicaţiile pe care le face la cultura etnică românească.

Stilul, ca produs al mai multor factori inconştienţi, e principiul de structurare şi expresie unitară a culturii. Cultura îşi găseşte o explicaţie în factorii inconştienţi, cu ajutorul „psihologiei abisale"; inconştientul la Blaga nu e ca la psihanalişti (Freud, Adler etc.) un rezervor de conţinuturi psihice refulate din câmpul conştientului, ci o realitate psihică cu structură proprie, cu dinamică şi iniţiative specifice, având un caracter „cosmotic", nu haotic. Inconştientul e deci o lume aparte, diferită de conştient prin conţinut şi structură, însă asemănător cu acesta prin substanţa psihică.

Inconştientul nu poate fi cercetat decât în manifestări, deci indirect. Particularitatea lui principală e „personanţa", calitatea de pătrundere în conştiinţă, colorând-o şi nuanţând-o pe aceasta, iar pe de altă parte luând înfăţişeri de sine stătătoare în cadrul conştiinţei. Personanţa se manifestă de preferinţă în creaţiile spirituale.

Lucian Blaga susţine că stilul culturii se explică, în ultimă instanţă, prin factorii inconştientului. Frobenius şi Spengler încercaseră o explicare a stilului culturii printr'un singur factor: spaţiul peisagiu-geografic, admiţând o relaţie între peisagiu şi orizontul stilistic. Blaga are meritul de a trece dela această explicaţie morfologică unilaterală, spre una mai completă de morfogeneză, demonstrând că orizontul-peisaj e cu totul altceva decât orizontul spaţial al inconştientului şi că alături de orizontul spaţial există o serie de alţi factori determinanţi. Avem un orizont temporar, pe lângă cel spaţial, — diferit şi el de timpul matematic amorf; e vorba de o configuraţie pe care inconştientul o dă timpului, prin accentul pe care-l pune pe dimensiunile acestuia. Avem astfel: timpul-havuz (orizont deschis spre viitor), timpul-cascadă (accentul cade pe trecut) şi timpul-fluviu (scurgerea permanentă a prezentului). Cele două orizonturi (spaţial şi temporal) apar, fie ca un cadru intuitiv al obiectelor neutre din conştient, fie ca un coeficient constitutiv, structurat, în funcţie de diverse colectivităţi istorico-geografice. Subconştientul adaugă acestei proecţii organice a celor două orizonturi un accent axiologic, afirmând sau negând orizontul ca valoare. Acelaşi orizont spaţial poate avea accente diferite (de ex. orizontul infinit al culturii indice are un accent axiologic negativ, în timp ce cultura europeană are un accent de valoare pozitiv faţă de spaţiul ei tot infinit). Alţi factori determinanţi de stil mai sunt: atitudinea subconştientului

(Urmare în pag. 5-a)

REA-SYLVIA RADU — Autoportret

SCENA · FOYER · ECRAN

Cronica dramatică

RECAPITULARE NAȚIONAL: „AVRAM IANCU'

Lucrarea dramatică a d-lui Lucian Blaga, prezentată în vremile crâncene prin cari trecem, s'a bucurat în seara reluărei sale pe scena Teatrului Național, de o primire entuziastă pe de-a'ntregul meritată și cât se poate de explicabilă.

Și chiar dacă autorul n'a respectat în de-aproape regulile ce se cer pentru realizarea unei opere dramatice, dacă tablourile ce constitue piesa nu sunt înde-ajuns de închegate, spectatorul urmărind cu oarecare greutate momentele în cari autorul a înțeles să-i prezinte pe eroul nostru național, în schimb se degajă din această înșiruire pe alocuri confuză de tablouri, chipul strălucitor al lui Avram Iancu.

Îmbinând întâmplările reale cu legenda înfiripată în jurul figurei de autentic erou, d. Lucian Blaga ni l-a prezentat pe Avram Iancu, astfel cum niciun alt autor român n'ar mai izbuti să o facă, în cazul că l-ar tenta prezentarea pe scenă a legendarului luptător român.

Nu ne aflăm în fața unei perfecte realizări dramatice.

D. Lucian Blaga a realizat, însă, prin Avram Iancu, o pagină de superbă evocare a trecutului nostru glorios. Iar noi nu putem decât să-i fim recunoscători pentru sublimul dar ce ni l-a făcut.

Bucurându-se de atât de înțelegătoarea punere în scenă a d-lui Ion Sahighian, piesa a fost interpretată de d. G. Calboreanu, care, apărând în rolul lui Avram Iancu, după ce cu o seară înainte interpretase rolul lui Ștefan cel Mare, ni s'a părut că se resimte ușor obosit în fața turului de forță impus de Direcția Teatrului Național. Ceeace nu l-a împiedicat să redea în treaga amploare cuvenită eroului interpretat.

Frumoase realizări au avut d-nii: Mircea Balaban (un Dragoș prezentat în excelente condiții), Baldovin, Ion Ulmeni și Antoniu.

O prea puțin sugestivă Erji nea prezentat d-na Eugenia Voinescu.

STUDIO: Cometa și Legenda Funigeilor. O adevărată seară de poezie dramatică ne-a prilejuit „deschiderea de stagiune" dela Studioul Teatrului Național.

Vervei spumoase, caracteristice lui Dimitrie Anghel, care emană din atât de sclipitoarea „Cometă", i-a urmat versul mult mai grav, mai sobru din „Legenda Funigeilor", piesă în care cuvântul hotărâtor, dintre cei doi colaboratori, l-a avut pe semne, de spus St. O. Iosif.

Amândouă piesele au fost puse în scenă de d. Bumbești cu a cărui manieră de lucru, ori câtă silință ne-am da, nu ne putem deloc împăca.

De ce-a ținut, de-o pildă, dânsul să-i prezinte pe eroii Cometei în costume ultramoderne? Fiecare replică a lor trădează o epocă, dacă nu chiar prea îndepărtată, reclamând în orice caz o modă cu totul deosebită de aceea pe care au arborat-o elegantele doamne ale anului una mie nouă sute patruzeci și doi.

Și putem aduce în sprijinul celor afirmate mai sus, pasajul în care eroina interpretată de d-na Nelly Sterian (cu o înfățișare ce nu trădează de loc cine știe ce vârstă matusalemică) povestește amintiri în legătură cu Vasile Alecsandri (poet român, mort în anul 1890).

Majoritatea rolurilor din aceste două piese au fost încredințate unor actori mai mult sau mai puțin tineri.

Și prea bine s'a făcut.

De curând eșiți din clasele Conservatorului, se presupune că acești actori, chiar dacă n'au învățat altceva dela maeștrii lor, au fost măcar inițiați în atât de dificila taină a debitatului versurilor.

Din această întrecere între tinerele elemente ale Teatrului Național a eșit însă învingătoare, cu multe lungimi (ca să vorbim în termeni sportivi), d-na Agepsina Macri Eftimiu, care, entuziasmului tineresc al celorlalți, i-a opus experiența și sensibilitatea ce-o caracterizează și o situează în fruntea rostitorilor de versuri. Am admirat și de astădată dicțiunea impecabilă a d-lui Brancomir. D. Motoc, supus la un dificil examen, interpretând rolul care, pe vremuri, l-a lansat pe Puiu Iancovescu, a dat dovada unei frumoase volubilități și a unei perfecte atitudini scenice. De remarcat în special chipul în care a interpretat scena finală a actului II.

Așteptăm cu deosebit interes viitoarele sale evoluții pe scena Teatrului Național.

STUDIO: Corsarul. Vom reveni și în numărul viitor asupra acestui spectacol. De-ocamdată ne mărginim să însemnăm aici frumoasa creație a d-lui George Vraca, interpretul principal, precum și surprinzătoarea nepricepere de care a dat dovada d. Soare Z. Soare punând în scenă piesa lui Achard. Anul trecut, semnând direcția de scenă a piesei „Ultima Noapte", d. Soare Z. Soare a putut prea puțin să ne facă să deosebim scenele ce se petreceau în vis de acelea întâmplate în realitate.

Mai puțin a reușit de astă dată, actorii mișcându-se, sub conducerea sa, atunci când erau eroi de veche poveste cu pirați la fel ca și atunci când erau actori moderni din Hollywood. Vina o poartă deci directorul de scenă că o excelentă piesă a fost prea rece primită de public. In nici-o clipă n'am întâlnit pe scenă farmecul și poezia ce se degajă din lectura textului lui Achard. Inutil să spunem că și de astă dată, după vechiul său obiceiu, d. Soare a înțeles să colaboreze cu Achard, amputând, cu pasiune de felcer, fragmente întregi din piesă. Iar d-na Mimi Botta nu ne-a mai amintit-o deloc pe excelenta interpretă din „Ultima noapte". Din potrivă ne-a făcut să ne gândim la fata drăguță dar cam lipsită de talent care, doar acum un an, spunea, cu accent străin, câteva replici în roluri de pe la coada distribuțiilor.

Dar și acest mister (Ultima noapte-Corsarul) are, pe semne, o explicație care nu stă în puterea noastră să o discutăm aici.

TEATRUL NOSTRU: Bărbatul. Piesa lui Denis Amiel poate oricând constitui o plăcută și interesantă lectură. Nu știu însă dacă ea poate însemna un spectacol pe gustul spectatorilor noștri. Lungile discuții între cei trei eroi ai piesei au avut darul să plictisească publicul obișnuit cu un cu totul deosebit gen de evoluții teatrale.

DINA COCEA

Ce păcat că n'are fiecare teatru un public al lui. S'ar găsi poate atunci și spectatori cari să merite acest teatruleț pe cari curajoșii directori i-l pun cu atâta generozitate la dispoziție. Vor putea atunci dânșii angaja un om care să interzică accesul în sală al celor ce după înfățișare, dau impresia că la sfârșitul spectacolului vor declara „că s'au plictisit de moarte, fiindcă n'au găsit acțiune în piesa lui Amiel".

In ceeace privește distribuția, nu știm cum să împărțim cuvintele de elogii celor 3 interpreți principali. „Partea leului" parcă i se cuvine totuși d-nei Dina Cocea care a reușit, în rolul soției, cea mai frumoasă creație din cariera sa.

Prea puțin convingătoare în primele două acte, d-na Tantzi Cocea s'a reabilitat cu desăvârșire în actul III, fiind de-a dreptul emoționantă.

D-l Critico, acelaș plin de eleganță actor pe care-l cunoșteam din trecut.

Am cetit în cronica unui ziar de dimineață: „Dintre d-nele Tantzi și Dina Cocea am preferat-o pe d-ra Lucica Chevalier".

Am întâlnit în aceste câteva rânduri prea multă rea-voință pentru directoarele Teatrului Nostru și exagerat de multă bunăvoință, față de d-ra Lucica Chevalier, care, oricâte strâmbături de maimuță ar face nu poate fi ceeace se chiamă: O actriță.

COMEDIA: Stăpânul sunt eu. S'a spus mereu despre interpreții acestei piese: „Oricâte silințe și-au dat, n'au putut salva nimic". Noi suntem de altă părere: d-nul Timică și încă vreo doi interpreți și-au dat toată silința să compromită la noi numele lui Gino Rocco.

Dintr'o simplă și foarte amuzantă comedioară, atât interpreții cât și directorul de scenă s'au silit să facă o gravă biciuire a moravurilor sociale. Ceea ce n'a fost în intenția autorului.

SILVIA DUMITRESCU

Rezultatul: **o primire ostilă din partea criticei dramatice. Dându-și seama de gafa făcută, actorii au schimbat, după câteva seri maniera de joc.**

Urmarea: **publicul se amuză la mult înjurata piesă, „Stăpânul sunt eu".**

TRAIAN LALESCU

In numărul viitor: cronici la „Don Carlos" și „Margareta: 3".

Procesul interpretării scenice

Existând fuziunea osmotică între conținutul psyhologic livresc și conținutul psyhologic natură, — indentificare organicistă între rol și actor spre o funcțiune autodeterminantă a individualității — s'ar izbuti reversul acelei ciudate virtualități periferice, standardizată, dispensată noțiunii talent, pe care actorul o coboară, ofrandă a genialului său meșteșug, la picioarele unor spectatori neformați.

Manierismele și tipicurile de steriotipă tehnică dramatică, ce-a ilustrat o epocă de realizări meritoase a unor eminenți precursori, moștenite, adaptate și modificate formal mentalității actuale, dacă pot avea scuza *interpretării*, nu va revela în timp, niciodată, evoluția organică a personajului, ori concretizarea „jocului de idei" la care a participat.

Evoluția organică nu poate dăinui decât prin puterea de analiză a actorului, în colaborare cu sensibilitatea, fantazia și observarea mediului social. Datorită acestor facultăți, actorul de clasă înlătură noțiunea interpretării, hărăzind unui rol cât de mic funcția creației, convins că ierarchizarea rolurilor pe lungime sau raport conflictual este o utopie ce n'are nimic comun cu integrarea actorului, în sfera spirituală sub care se desfășoară piesa, chiar susținând roluri mutuale.

Un exemplu destul de luminos și ușor controlabil adevăr, în această privință, l-a putut da acum vreo două stagiuni piesa: ISABELA, REGINA SPANIEI, montată la teatrul Național.

In roluri extrem de mici, împrejurarea — pare-ni-se o „împrejurare" studiată, piesa fiind montată de d. Soare — a făcut să se găsească pe scenă d. Calboreanu în rolul unui procuror inchizitorial, iar în rolul unui bătrân savant d. Fintești eanu.. Acești doi protagoniști ai scenei românești, deși n'aveau de spus decât câteva cuvinte, între care d. Calboreanu zicea: „Veniți, să vă curățați sufletele!", au realizat două minunate creații, coordonând puterea forței creatoare în întregul ansamblu; hotărnicind evoluția organică ca două roluri, ce-ar fi murit altminteri în scoarțele cărții.

ION CALOVIA

Cronica muzicală

MUZICA DE ASTAZI LA „BIENNALA" DIN VENEȚIA

Privirea de ansamblu îngăduită în condițiuni de rară extindere de „biennala" venețiană asupra muzicii contemporane, a fost poate mai interesantă ca oricând.

Pe deoparte, pentru că de mai mulți ani nu se putuse întocmi o colecție europeană de mostre ale creației muzicale actuale.

Pe de alta, pentru concluziile poate mai evidente ca altădată, care se pot trage cu privire la directivele poate mai evidente ca înainte, care se pot trage cu privire la directive, la orientările, la viitorul compoziției, privit prin prisma mărturiilor provenite din atâtea părți, ale Europei.

Impresia generală pe care neau lăsat-o — cele ascultate este — în primul rând aceea că apele „modernismului", ale curentelor noi, se limpezesc.

După perioada în care, de bucuria parcă de a se fi putut călca în voie peste toate brazdele temerităților și ale singularizărilor, de pe urma răsturnării tuturor barierelor de către înaintașii libertății de exprimare și formulare muzicală, se practicau năsdrăvăniile mai ales pentru ele însăși, se căuta înaintarea maximă pe drumuri încă neîncălcate, în special pentru isbânda de a le găsi, astăzi scopul de altădată a evoluat simțitor către mijloc, căutându-se nu excesul cu orice preț, ci mai curând ideia, expresia, fondul. Un echilibru nou pare în curs de stabilire, o vitalitate nouă pare să germineze în muzică, deschizându-i orizonturi către care se va putea îndrepta din ce în ce mai rodnic.

Ne-au spus-o Italienii Rocca, Lavagnino, Cortese, Corini sau Nielsen, ne-au spus-o Franck Martin, Boris Papandopulo, Fritz von Borries sau D.nu Lipatti.

Nu este o simplă coincidență. Este o realitate, e o atmosferă pe care începem s'o găsim și s'o respirăm pretutindeni, „Biennala" a afirmat-o poate mai vădit, mai demonstrativ, decât în oricare alt prilej de până acum și fără să fi urmărit aceasta, ci în cea mai desăvârșită obiectivitate, chemând să ia parte la prezentările ei compozitori foarte deosebiți unul de altul și totuși lăsând să apară, din opera lor, cele ce credem a fi observat, la rândul nostru, cu toată imparțialitatea și fără a fi plecat la această manifestare cu alt gând decât acela de a căuta să ne apropiem cât mai mult de fiecare din aspectele ei.

ROMEO ALEXANDRESCU

Această „revăzută ediție" a filmului „Se-aprind făcliile" nu-i în fond altceva decât vechea peliculă ce-a rulat acum doi ani.

Ținând seamă de ultimele realizări autohtone, ne-am fi așteptat să fie verificată cel puțin sincronizarea; astfel și docilii noștri spectatori ar fi fost poate mai indulgenți cu defectele filmului.

Insă, imaginea necorespunzând sunetului, spectatorul, agasat, începe încă din primele scene disecarea subiectului, interioarelor, fotografiilor, ș.a.m.d.

Profund nemulțumit, găsește în primul rând că tema-i mai mult decât banală.

Intrucât, gândește el, în fiecare menaj oricât de reușit ar fi, intervin inerentele passe de plictiseală, în care soțul respectiv o ia razna.

Bietelor soții li se recomandă însă răbdarea de-a aștepta reîntoarcerea „elementului rătăcit" și posibilitatea de înțelegere că bărbații sunt prin definiții poligami.

Vina parantezei de mai sus o poartă, poate, și dialogul filmului, datorită căruia scenele tragice devin comice sau ridicole, cum este, de exemplu, scena morții, în care eroina deși împușcată în creer, mai poate vorbi (nu uitați timpul necesar pentru a fi descoperită.....)

OLGA PORUMBARU

Acestei acțiuni cu totul nesusținută, cunoscută de noi de-acum doi ani, i s'au adăugat câteva scene în cari admiratorii glasului doamnei Maria Tănase ar putea-o eventual vedea și'n chip de actriță de cinema.

Minunata interpretă a cântecelor noastre populare, deși fotogenică, nu este deloc flatată, calitatea fotografiilor „noi' fiind departe de-a ne-o înfățișa așa cum este.

Nu mai vorbesc de frumoasa doamnă Olga Porumbaru care „în carne și oase" este și ea mult mai reușită.

Să reproșem asta grimei atât de slabe, inginerilor tehnicieni sau celor cari nu se pricep decât la fotografii mediocre?

Sensibilitatea doamnei Nutzi Dona și marele talent al d-lui George Vraca, nu sunt însă suficiente pentru a asigura succesul unui film la care, pare-se, au lucrat tehnicieni străini, cărora le erau probabil cu totul indiferente rezultatele „morale".

Excelent, domnul Antoniu, în scena beției.

In roluri estompate, doamnele Lenita Boldur și Jana Costa, alături de poetul și actorul Emil Botta.

Muzica domnului Bobescu și imaginile retrospective a câtorva străzi luminate „a giorno", de pe timpul când Bucureștiul nu cunoștea camuflajul, sunt singurele circumstanțe atenuante ale filmului.

ANDRIANA NICOARA

Peisajul liricei lui Lucian Blaga

(Urmare din pag. I)

„Sângele meu vrea să curgă pe
scocurile lumii
Să 'nvârtă roțile
în mori cerești".
sau
„Pământule larg, fii trunchiul
meu,
fii pieptul acestei năprasnice
inimi,
prefă-te'n lăcașul furtunilor,
cari mă strivesc,
fii amfora eului meu îndărătnic!"

Imaginea cosmosului care s'ar cutremura de pașii poetului, echivalează în grandoare doar imediat următarea strofă liberă, în care potențarea sentimentului existenței sale fizice ajunge proporții mitologice:

„Când aș iubi
mi-aș întinde spre cer toate
mările
ca niște vânjoase, sălbatice brațe
fierbinți,
spre cer
să-l cuprind,
mijlocul să-i frâng
să-i sărut sclipitoarele stele'.
(Dați-mi un trup voi munților)

Tipul identificării cosmice s'ar părea că este aici cel al exaltării vitale. Perspectiva revine la adevăratele ei unghiuri, dacă judecăm poemul în întregul său; sensul este de fapt o căinare a „lutului prea slab" care-i compune trecătorul trup, prea strâmt pentru strașnicul suflet al poetului:

„Dar numai pe tine te am trecă-
torul meu trup",

este un final care împinge văzul mai departe, către momentele în care identificarea cosmică se produce prin *suferință*. Iată în pustietoarea „Melancolie" din „poemele luminii", cum:

„...toată durerea
ce-o simt, n'o simt în mine,
în inimă, în piept,
ci'n picurii de ploaie care curg,
și altoită pe ființa mea imensa
lume
cu toamna și cu seara ei
mă doare ca o rană".

Apropierile care s'au făcut uneori între Melancolia lui Lucian Blaga și melancolia bietului Verlaine, din cunoscutele-i versuri:

...il pleut sur la ville
comme il pleut dans mon coeur"

nu poate fi, la lumina analizelor noastre, susținută. Căci, pe când melancolia verlainiană utilizează ca să se exprime procedeul paralelismului dintre starea de suflet și peisajul ce-i servește de cadru imanent, la Blaga *„durerea... i'n picurii de ploaie care curg"*, tot așa cum *„imensa lume'* este *„altoită pe ființa"* poetului. La nefericitul poet francez, peisajul și conștiința-și răspund, după sistemul corespondenților simboliste. Ele-și rămân însă una-alteia exterioare. In vreme ce la misticul român identitatea conștiinței cu natura se exprimă explicit, ca un fapt dela sine înțeles. Așa se face că el poate scrie *„ziua trăesc împrăștiat cu furtuna"*, sau *„privirea mi se umple de păsări și vânt"*, ori, ceva mai departe, *„sunt fratele obosit al cerului de jos și-al fumului căzut din vatră"*, adoptând formula de fraternitate cosmică a sfântului Francisc, „sărăcuțul" atât de bogat în rude, dacă judecăm după epitetele pe care curatele sale „fioretti" le acordă tuturor făpturilor mânii divine: „fratello sole", „fratello albero", „sorella luce", etc. Sentimentul comuniunii franciscane cu natura este însă depășit de atitudinea misticului, pentru care recunoașterea identității sale cu întreaga creațiune se împlinește sub razele colectivului „noi":

„noi sfinții, noi apele
noi tâlharii, noi pietrele,
drumul întoarcerii nu-l mai
știm,
Elohim, Elohim!"
(Ioan se sfâșie 'n pustie).

Am depășit poate intențiile studiului de față, înaintând prea mult în analize de conținut, dacă am adăuga că poetul resimte existența cosmică drept un păcat pe care e chemat să-l răscumpere, printr'o existență personală pe care o tăgăduește. („Tăgăduiri"). Cu sentimentul că „e în apă, — e în vânt, — sau mai departe", Lucian Blaga se găsește pe linia misticei ortodoxe, în care duhul ermitului se unește cu duhul stihiilor pe calea marei însingurări a sihăstriei.

Există, la Lucian Blaga, totuși, și un chip mai apusean de coordonare a peisajului cu subiectivitatea, pe calea atât de obișnuită la expresioniști, a îmbibării țesutului lumii exterioare, cu valori subiective. Menținându-se permanent în forma corelativității *„natură - conștiință"*, intimitatea însului cu peisajul ia forma știută a „însimțirii" estetice, preconizată de teoreticienii intropathiei.

Ecourile în peisaj, ale unei stări de suflet, nu pot fi nicăieri mai bine ilustrate în lumina acestor delimitări, decât prin poezia atât de cunoscută intitulată „Gorunul":

„In limpezi depărtări aud din
PIEPTUL UNUI TURN
Cum bate CA O INIMĂ un
clopot..."

Liniștea pe care *frunza* gorunului i-o picură poetului în suflet, îi pare acestuia un „avant-goût" al liniștei pe care-o va cunoaște între scândurile sicriului ce crește cu fiecare clipă 'n trunchiul arborelui sub care astăzi gustă atât de fericit odihna.

Procedeul din care Blaga scoate efectul genial ce a impus „Gorunul" tuturor traducătorilor străini de poezie română, nu e cu toate acestea altul decât al „Einfühlung"-ului. Acelaș gen de imanentizare a peisajului prin însuflețirea lui omenește, se desvălue și în „Somn":

„Noapte întreagă. DĂNȚUESC
STELE în iarbă.
SE RETRAG în păduri și'n peș-
teri potecile".

Aici însă florul poemului sfârșește într'un peisaj transcendent, devenit astfel prin plantarea peisajului în plin mister al istoriei:

„Cu svonuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți",

și printr'o revelare a misterului somnului, prin taina și mai mare a sângelui, ipostaziat palingenezic, ca durată reală a mai multor generații:

In somn sângele meu ca un val
se trage din mine
înapoi în părinți.

Procedeul *însimțirii* se poate identifica în destule poezii ale poetului nostru, intervenind adesea cu atâta stăruință încât întreagul poemei capătă nu știu ce înrudiri cu alegoria retoricei antice (ex. „Amurg de toamnă", p. 69, ed.ția definitivă. E vorba aici de amurgul care *suflă* cu *buze roșii*, în spuza norilor și-*ațâță* jeratecul ascuns sub cenușa lor. De o rază care *gonește* din apus, *își strânge aripile* și *se lasă* tremurând pe-o frunză, ce cade de greutatea poverei luminoase). S'ar putea cita, pentru versurile:

„Taci, arătătoarele se opresc
Suspinând, pe ultimul senin,

și poemul „Oraș vechiu", în care suspinul este transferat astfel dela poet la obiectul extern, pentru aceleași rosturi expresive. Iar figura mulcom bătrânească, de cerșetor cu trecut tainic, a „turnului negru care stă în picioare și-și numără anii, învins", nu poate rivaliza decât cu imaginea-soră din „Sat natal", în care „porți se deschid să-și arate uimirea", cu naturaleța pe care gestul îl capătă atribuit unor rurale lelițe cu gura căscată, sau cu cealaltă imagine.

„Nedumerit turnul se va uita
două ore pe urma mea
Până m'oi pierde din nou sub
dunga apusului'.

Tehnica însimțirii nu trebuie neapărat să marcheze existența unui peisaj de categoria celui denumit imanent. Iată exemplul poemului „Trezire" (p. 300), care termină în stare să ne înșele lesne:

„Ca lacrimi — mugurii l-au
podidit.
Soare, soare, dece l-ai trezit?"

care nu este însă de fapt o expresie a corelației om-natură, ci o biografie omenească mascată sub atributele vieții vegetale, întocmai ca și bradul din cântecul dela p. 315, simbol asemănător celui dintâi, și cireșului din „Belșug" (p. 313), „plin de rod și vrajă" căruia oricât i-ar culege cineva roadele nu-i poate fura stelele de de-asupra.

Pentru a exemplifica într'o cristalizare totală, în afară de cea neegalabilă a „Gorunului", modul specific în care la Lucian Blaga se organizează sentimentul interiorității peisajului corelat cu sentimentul identificării conștiinței proprii în peisaj, n'avem decât să recitim perfecta melodie a poemului „Heraclit lângă lac".

Așa dar:

„Lângă ape verzi s'adună
cărările.
Sunt liniști pe-aici, grele și
părăsite de om".

Primul vers este realizat prin procedeul știut al însimțirii, al însuflețirii cu intenții umane a obiectelor externe. In al doilea, un conținut subiectiv (liniștea) s'a materializat, desprinzându-se du suportul conștiinței („părăsite de om"). Intervenția directă a omului în peisaj se vede abia în al treilea vers, în protestul conștiinței frământate, față de atmosfera lugubră pe care o cheamă urletul câinelui:

„Taci câine care 'ncerci vântul
cu nările, taci".

Imediat apoi, ne sunt înfățișate, autonom, personificate, desprinse de conștiință, *amintirile*, *„care vin plângând să-și îngroape fața în cenușa lor"*. Corolar al identificării sale totale cu natura, poetul *„sprijinit de butuci își ghicește soarta din palma unei frunze tomnatice"*, până într'atât destinul uman și cel vegetal sunt una.

Iată apoi începutul fără urmare al unui dialog între om și vreme:

„Vreme, când vrei să iei drumul cel mai scurt, pe unde a-
puci?', imagine care ne și sugeră autonomia față de conștiință a timpului, hotărându-și singur drumul atunci când *vrea* să și-l scurteze (procedeul este însă tot intropathic). Inversă este metoda folosită de poet pentru a sugera începutul dizolvării omului în peisaj:

„Pașii mei răsună în umbră
par'că-ar fi niște roade putrede,
ce cad dintr'un pom nevăzut",

în care se atribue *omului* atributele peisajului, *fiziomorfizând* regnul uman așa cum mai sus se *anthropomorfizase* cel vegetal.

„O, cum a răgușit de bătrânețe
glasul izvorului!' ca și *„Durerile se cer spre taina joasă a țărânii"*, unde însă materialul ce se însufletește este un atribut abstract omenesc. Și în fine, identificarea simpatetică, întru suferință, cu natura:

„Spini asvârl depe țărm în lac
Cu ei în ceruri mă desfac"

Avem aici un poem în care, dela primul până la ultimul vers, peisajul se menține imanent. Procedeele prin care sentimentul corelației lui cu conștiința este adus în pragul emotivității cititorilor, nu sunt însă nici pe departe aceleași. Dela cel mai simplu — intropathia estetică — până la cel mai complicat — identificarea simpatetică a conștiinței cu peisajul, — gama gradației lor trece prin ipostazierea, (personificarea, obiectivarea, autonomizarea) conținuturilor morale ale conștiinței, față de realitatea externă a cărora, conștiința începe să ia atitudine de relație socială, ca dela om la om, într'un început de dialog. Parcursul versantului următor, descendent, nu e astfel greu de prevăzut: omul devine terenul în care influențele fiziomorfizante ale naturii vin să se implânte, până la a-l disolva total în evenimente impersonale, fizice, firești. Poemul este, pentru această a doua categorie a tipurilor de *izolare* în procesul creației la Blaga, total semnificativ. Omul-fire și natura-om, care se mărturisesc aici, nu sunt oare replica acelui „Christos-pământul" din „Tulburarea apelor", sau, ca să ne menținem tot în cadrul literaturii dramatice a lui Lucian Blaga, nu sunt ele oare urmarea lirică a îndemnului lui Zamolxe: „fii fulger" ori „fii izvor"?

ION FRUNZETTI

NOTE italiene

Dela moartea lui Adriano Tilgher, *cunoscutul filosof şi scriitor italian, se împlineşte în curând un an. Săvârşit din viaţă prea devreme — se născuse în 1887 la Resina — îşi lasă numele legat de judicioase volume de critică şi de filosofie.*

A fost una dintre minţile acelea luminoase care-au putut cuprinde în câmpul lor de activitate aproape toate problemele vieţii culturale: iar pregătirea literară şi filosofică, sensibilitatea şi spiritul logic pe care a ştiut să-l întrebuinţeze cu măsurată dărnicie, l-au ajutat ca în toate domeniile pe care duhul lui iscoditor le-a cercetat, să facă noui descoperiri, să găsească alte valori.

Cele două mari feţe ale activităţii sale, — una privind prezentul, arta şi literatura contemporanilor iar alta trecutul, condiţia omului în istorie şi în viaţă — ne indică ceva şi din structura sufletească şi formaţia intelectuală a lui Tilgher.

Identificat cu năzuinţele vremii, luptând pentru înfăptuirea idealului generaţiei lui, filosoful Tilgher a găsit şi timpul să se uite înapoi, să învie concepţii de viaţă de mult dispărute.

Filosofi antichi *(1921),* La visione greca della vita *(1926),* Filosofia delle Morali *(1937) sunt studii care au la bază nepotolita sete de a cunoaşte a lui Tilgher, care l-a dus la foarte instructive consideraţii asupra societăţii antice şi a idealului ei moral. In* Filosofi e moralisti del Novecento, Etica di Goethe, *apărute în 1932,* Il Tempo *(1934)* şi Il caso *(1939) se găsesc cele mai revelatoare pasagii pentru cunoaşterea concepţiei sale asupra vieţii, pentru înţelegerea însăşi a filosofiei sale. E însă cunoscut mai mult ca critic decât ca filosof: poate fiindcă sunt mai numeroşi cei pe care-i interesează literatura, poate fiindcă Tilgher a fost primul şi singurul susţinător şi prieten al teatrului nou italian, intuind în mod sigur acum unanim recunoscuta sa valoare.*

Studi sul teatro contemporaneo *(1923),* La scena e la vita *(1925),* Ricognizioni, profili di scrittori e movimenţi spirituali contemporanei *(1934) mărturisesc credinţele literare ale lui Tilgher. Primul volum în special cuprinde atâtea puncte de vedere surprinzător de noui pentru anul 1923, atâtea previziuni astăzi strălucit împlinite, încât a devenit indispensabil pentru cunoaşterea istoricului şi a esteticei nouei dramaturgii italiene.*

Criticul Tilgher a fost dublat şi de un valoros estetician; dincolo de fapte el întrezărea şi semnificaţia lor.

In Estetica, *apărută în 1932, e desbătută întreaga problemă a intuiţiei şi a expresiei artistice. Redăm prin traducerea propriilor lui cuvinte un pasaj rezumativ a doctrinei sale estetice: „Artist e numai acela care dă formă problemei timpului lui sau acela care experimentează în el timpul lui ca o problemă în desfăşurare. Un artist e cu atât mai mare decât altul cu cât mai profundă, mai vastă, mai cosmică e viziunea lui despre lume şi viaţă, morala lui, religia lui, filosofia lui, cu atât mai mare fiindu-i puterea de sintetizare, activitatea lui creatoare. Iar forma înţeleasă nu ca formă imobilă şi moartă, dar ca formă în activitate, ca activitate creatoare, susceptibilă de infinit de mare intensitate".*

Cartea care pune în lumină toate laturile spiritului lui Tilgher, de filosof, estetician şi critic literar e La filosofia di Leopardi, *apărută în 1940. S'au scris atâtea studii despre opera poetului din Recanati, încât ivirea unuia nou s'ar părea că nu mai poate arunca nici o lumină, că nu face decât să repete vechile puncte de vedere.*

Iată însă că Tilgher descoperă operii lui Leopardi şi altă valoare decât cea poetică: alături de cel mai mare poet modern al Italiei, nefericitul Giacomo Leopardi, stă cel mai mare gânditor al veacului trecut. Pentru deplina cunoaştere a lui Leopardi studiul lui Adriano Tilgher nu poate fi în niciun fel ignorat.

Stilul pătrunzător, ordonat, fără putinţa niciunui echivoc, face cu atât mai ademenitoare lectura studiilor a-tot-pătrunzătorului Tilgher, a cărei moarte o regretăm sincer.

EDIŢIA NAŢIONALĂ

a operelor lui Niccolo Tommaseo *este pe calea împliniriі. Cunoscut de ceі mai mulţi doar cu autorul preţuitelor dicţionare a limbii italiene şi a sinonimelor din limba italiană, tipărirea operii integrale a eruditului dalmatin din secolul trecut ne relevă un Tommaseo poet, romancier, critic, gânditor, istoricc traducător, om politic, ba chiar şi studios al poeziei populare.*

Intregită astfel, figura lui Tommaseo conturează mai precis însuşi epoca în care-a trăit. Printre volumele în curs de apariţie reţinem Dizionario Estetico *îngrijit de Giovanni Papini,* Scritti editi e inediti sulla Dalmazia, sulla Grecia e sui popoli slavi, Poesie, Prose narrative, Scritti storici e politici dal 1846 al 1849, Canti popolari editi e inediti, Preghiere, Inni della chiesa e Salmi tradotti, Scritti Danteschi *şi un volum de* Poesie latine *care leagă pe Tommaseo de trecut, apropiindu-l în acelaş timp de Carducci, care n'a rămas străin de preocupările lui Tommaseo şi a cărui influenţă critică a suferit-o deseori.*

CONSTANŢA TUDOR

DESPRE „VARSTA BIOGRAFICA"

scrie Willy Hellpach în săptămânalul „Das Reich" (nr. 30 din 27 Septembrie 1942). Reţinem, pentru informaţia cetitorilor noştri, următoarele: „Cu toate că şi o viaţă tânără şi scurtă poate fi plină de trăiri şi de rezultate: ce am da dacă Alexandru cel Mare sau Gustav Adolf, Raffael sau Mozart ne-ar fi lăsat câte o autobiografie a genialei lor vieţi, ei dintre cari nici unul nu a atins vârsta de 39 de ani, iară Alexandru nici măcar cea de 35?" — totuşi suntem cu toţii de părere că nu i se cade unui tânăr să se apuce de memorialistică, ea fiind treabă a bătrâneţii.

„Opinia publică — îi atribuie numai unui om destul de în vârstă înţelepciunea de a putea ţine judecată plină de sens asupra propriei sale vieţi, asupra faptei şi credinţelor sale şi de a putea deosebi, acu în tonul relatării, lucrul esenţial de cel secundar. Antropologia ştiinţifică însă nu poate aproba pur şi simplu o atare concepţie. Ea ştie că, pentru a-ţi povesti viaţa, există o condiţie prealabilă şi care nu poate fi îndeplinită cu cât mai târziu cu atâta mai bine. Această condiţie este putinţa de a-ţi aduce aminte de cele trăite cu decenii în urmă şi, câte odată, în urmă chiar cu două generaţii! Această memorie nu poate fi înlocuită cu nici un fel de însemnări scoase din vreo cameră de mărunţişuri, căci şi atari note, precum şi toate documentele, jurnalele, scrisorile şi uricele au puterea numai de a împrospăta forţele aducerii aminte, de a îndrepta erorile memoriei, de a pune într'o lumină mai limpede cutare sau cutare eveniment — şi există, în această privinţă, anumite foarte importante, renumite în toată lumea şi nepreţuite memorii ce au trebuit să fie precizate din partea contemporanilor sau a celor iniţiaţi în ştiinţa evenimentelor.

Se înţelege că un om genial mai are de spus, chiar şi la adânci bătrâneţe, lucruri mari şi esenţiale. Cunoaştem câteva minuni ale creaţiei bătrâneşti, — terminarea lui „Faust", pe „Falstaff" al lui Verdi, „Cosmosul" lui Alexander von Humboldt şi chiar pânzele lui Tizian... Dar cum toate acestea sunt excepţii rare şi cum de regulă, se stinge sau slăbeşte odată cu vârsta înaintată şi la geniu puterea creatoare, toate acele exemple vestite ale autobiografiilor scrise foarte târziu, prezintă, pe lângă calităţile mari ale autorilor lor, şi anumite scăderi cari, fără doar şi poate, trebuie atribuite bătrâneţii... Părţile slabe ale ultimei cărţi din „Dichtung und Wahrheit", carte pe care Goethe a reuşit s'o închee în cea mai târzie vârstă, sunt cunoscute tuturora, mai ales dacă o comparăm cu suculenţa primelor trei.

Şi când a păşit poetul nostru cel mai mare la redactarea bilanţului vieţii sale? Aproape exact pe la vârsta de 60 de ani, iară autobiografia l-a preocupat atunci cam până pe la vârsta de 65. Ştiinţificeşte, se poate afirma că această biografie coincide, propriu zis, cu cel mai potrivit răstimp de viaţă ce poate fi folosit unui astfel de scop. Dece se poate vorbi, despre acest moment, ca despre vârsta „biografică optimă"?

In pragul îmbătrânirii biologice, — care nu se caracterizează la bărbat, ca la femee, printr'o veritabilă involuţie a organelor sexuale, ci se manifestă, între anii cincizeci şi şasezeci, printr'o serie de fenomene nedefinite, — se petrece cu memoria o transformare curioasă şi care aduce aminte de acele fenomene înrudite cari încep în epoca prepuberilă şi ţin până în pubertate. Imagini intuitive lăuntrice de o extraordinară vivacitate apar; scene, pe jumătate uitate, din tinereţe, câştigă, dintr'odată, atâta formă şi culoare ca şi cum s'ar fi petrecut ieri, — vorbele schimbate atunci se repetă deadreptul desluşit. Psihologia evolutivă numeşte, de vreun sfert de veac, „eideză" acest proces, ceeace înseamnă putere de a vedea ca şi real lucrurile de cari îţi aduci aminte, iară persoanele la cari procesul acesta apare cu deosebită forţă, se numesc oameni eidetici. Unele imagini eidetice pot atinge limita halucinaţilor; majoritatea lor se situiază cam între impresia senzorială şi reamintirea aproximativă.

Hellpach trage concluzia că numai această vârstă în care se repetă eidetismul, vârsta, deci, în care se manifestă procesele de involuţie biologică ale bărbatului, poate fi cea mai potrivită pentru opera autobiografică.

Din punct de vedere psihologic, lucrurile se prezintă întocmai.

O singură remarcă credem că este bine să o facem, iară aceasta nu pentru a-l corecta pe Hellpach, care nu are nevoie de atari adăugiri, ci pentru a evita, pedeoparte, anumite discuţii nu tocmai atrăgătoare pentru nepsihologi, iară pe de alta, pentru a sublinia un aspect nu prea evidenţiat în eseul apărat în „Das Reich": Vârsta autobiografică, vârsta adică la care un om de seamă are tot dreptul şi chiar datoria să dea socoteală pentru toate faptele şi năzuinţele sale, coincide cu epoca de recurenţă eidetică numai în ceeace priveşte capitolul anilor de până la maturitate. Fenomenele eidetice cari acompaniază procesele de involuţie, fiind atât de asemănătoare cu cele din stadiul prepubertăţii şi al pubertăţii, înlesnesc cel mai bine reconstituirea îndepărtatelor zile ale copilăriei şi ale primei tinereţi. Viaţa activă, angrenată în realităţile deseori dure, ale vârstei bărbăteşti creatoare, nu poate fi însă judecată şi nici înfăţişată de un om care se pleacă, aproape involuntar, peste cel mai îndepărtat trecut al său. Viaţa matură, volitivă, pasională, înzestrată cu o inteligenţă mai mult aderentă la realitatea prejmelor înconjurătoare decât inteligenţă reflexivă, fiind fluviu impetuos de acţiuni şi reacţiuni compacte, adică acţiuni şi reacţiuni concrescute cu realitatea împrejmuitoare, deci acţiuni şi reacţiuni în adevăratul sens al cuvântului CONCRETE, scapă tendinţelor de captare, fie şi în melancolicele imagini eidetice, ale omului care înfloreşte, ca merii în toamnele târzii, a doua oară.

Această viaţă matură este mai bine să fie consemnată zi la zi, cu erorile şi izbânzile ei, dară zi la zi, decât încredinţată anilor de târzie răzgândire. Nu poate fi autobiografie ceeace încape în paginile zbuciumate ale unor atari jurnale-confesiuni. Nici nu trebue să fie autobiografie, căci ieşit din pana încă fumegândă de patimă sau dor, daiă şi numai sclipet de intuiţie sau înfăptuire a omului mare, jurnalul este mai plin de autenticitate, mai bogat în sevă şi amănunt, mai viu şi, deci, mai adevărat decât paginile palinodice ale unei decadente reamintiri autobiografice, fie ea împodobită şi garantată de cele mai de încredere fenomene eidetice.

Aceasta nu înseamnă că am fi împotriva operelor autobiografice. Inseamnă numai că le considerăm, şi pe ele, a fi nu atât document, cât operă literară. Operă întemeiată pe o serie de realităţi trăite, de sigur, relatate cu mai multă sau mai puţină sinceritate, fără îndoială operă de care este necesar să ţinem seama odată ce dorim să înţelegem atitudinea subiectivă faţă de propriile sale străduinţe a celui care e demn de interesul nostru, dară tot operă literară la urma urmelor. Ca atare, ea e sortită să rămâie tot un fel de „biografie romanţată", — scrisă numai de însuşi protagonistul fabulei, — neputând înlocui opera cu adevărat obiectivă a unui biograf.

Eseul lui Willy Hellpach pune însă în discuţie o problemă de care nu ar strica să se ocupe şi cineva dintre cercetătorii noştri, scriind, cel puţin, un succint, dară documentat, studiu despre cele câteva, nu prea întinse, autobiografii şi „amintiri" câte împodobesc, totuşi, tânăra noastră lireratură.

S'ar putea constata cu acest prilej, care este „vârsta autobiografică optimă" a oamenilor noştri de seamă şi s'ar mai putea trage unele concluzii şi interesante şi preţioase.

„INTRE ALB ŞI ROŞU"

romanul tragediei ruseşti dintre anii 1919—20, tragedie trăită şi descrisă de Edwin Erich Dwinger (născut la Kiel în 1898), a reapărut anul acesta, în colecţia Tauchnitz din Lipsca. Titlul nemţesc al cărţii este „Zwischen Weiss und Rot", iară textul trece de 500 de pagini.

Dwinger, „cronistul destinului german dintre 1914—1924", nu are nevoe de recomandări şi nici de vre-o prezentare specială. Făcând parte din rândul scriitorilor nemţi celor de seamă şi având până în prezent o impunătoare activitate literară concretizată în romane, povestiri; însemnări, mărturisiri şi drame, autorul celebrei trilogii despre „Pătimirea germană dintre 1915 şi 1924" (Die Armee hinter Stacheldraht—1929, Zwischen Weiss und Rot — 1930 şi Wir rufen Deutschland — 1932) se deosebeşte, totuşi, de confraţii săi prin faptul că trebuie socotit, în primul rând, vestitor al unei concepţii militare despre lume, — mesagerul unei concepţii în care primează destinul de a fi soldat al insului uman.

Rus după mamă, Dwinger pleacă, în 1915, de pe băncile şcolii, pe frontul răsăritean, ia gradul de stegar (Fühnrich) şi cade, grav rănit, în capitala rusească.

In timpul revoluţiei comuniste e silit să lupte atât în cadrele armatelor roşii cât şi în cele ale forţelor albe. Cartea reeditată la Tauchnitz, este cronica extraordinară a acestor lupte cari angajează, pe viaţă şi moarte şi cu necruţătoare şi asiatică înverşunare, toate încheeturile sufletului rusesc, suflet pe care Dwinger îl înţelege ca nimeni altul dintre streini. E o lectură pe cât de documentară şi de interesantă, pe atât de actuală.

Colecţia Tauchnitz, destinată NUMAI cetitorilor din afara frontierelor germane, oferă, în Zwischen Weiss und Rot o carte şi bună şi ieftină.

ACTUALMENTE

Dwinger lucrează la un „Jurnal Rusesc" care va cuprinde însemnările sale de ofiţer comandant al unei unităţi blindate în marş spre Moscova.

MICHAEL KOHLHAAS

celebra nuvelă a lui Heinrich von Kleist a apărut zilele acestea, într'o versiune franceză editată de casa Montaigne din Paris.

Editura Montaigne e cunoscută prin valoarea colecţiilor sale de autori clasici publicaţi, paralel, în orginal şi traducere.

TRAIAN CHELARIU

NOTE germane.

Solstiţiu

Uitarea 'ndoliată prin lumi bătrâne trece
Aici un zâmbet searbăd, dincolo un regret.
O amintire ştearsă din pulbere învie
Surâde umbră tristă străvechiului portret.

Şi tinereţea'şi pierde pe lespezi reci colturnii.
O frunte ca zăpada s'a învineţit pe drum.
In vorbele iubirii auzi cum surpă vremea
Şi temelii de veacuri se amestecă în fum.

Cenuşe, prinţi şi zvonuri încap sub baldachine
Şi craniile goale, s'au prăbuşit de mult.
In vechile orbite mai arde lăcomia
Şi'n tâmple mai adie al vieţii stins tumult.

Un vals ca şi viaţa alunecă şi trece.
Dorinţi în stoluri negre se aştern şi se cobor.
Zădarnic ca scânteia ce-a luminat în noapte
Şi palid ca mormântul e tainicul lor zbor.

Ce-i înalt în praf se pierde şi abisul îl măsoară.
Ce-i vesel ca înghetul de toamnă s'a înegrit.
Inţelepciunea lumii pe piscuri reci înghiaţă
Şi creşte gras în soare pământul înverzit.

IULIAN VESPER

Cronica plastică

PENTRU ARTA PLASTICĂ ROMÂNEASCĂ

Se cuvin neapărat comentate, problemele de înalt ordin plastic, ridicate de colegul NICOLAE BRANA în ziarul „Ţara" din Sibiu, cu privire la plastica ardeleană,. Ne-a părut rău că nu am putut lua cunoştinţă direct de ele, ci a trebuit să ne mulţumim cu principalele fragmente (lipsind din Capitală) publicate'n articolul domnului NETEA în „*Vremea*" din 13 Septembrie.

O nedumerire — dacă se poate spune — şi mai strigătoare decât aceea, semnalată de mine într'un număr trecut. Este de neertat, să se ignoreze aportul *nou* şi *hotărît proaspăt,* al unor artişti cu mari posibilităţi, adus artei regătene.

Pentru prima oară anul ăsta, s'a dat drumul câtorva „din aceste elemente, dar toţi câţi au expus, au ceva înrudit între ei, tehnici bazate pe culoare, pastă, materie. Chiar diverşi, ştim toţi că regăţenii noştri cu paletă sunt tributari Franţei — de altfel baza influenţei întregei omeniri — ar fi copilăresc s'o tăgăduim.

Ceeace ar fi fost extrem de interesant, ar fi fost tocmai confruntarea tehnicei de peste munţi, cu aceea a regăţenilor. S'ar fi putut dovedi astfel, că nu suntem unilaterali, aşa cum s'ar putea crede vizitând expoziţiile şi colecţiile particulare. S'ar fi putut dovedi că suntem largi în vederi, *înţelegători în tehnici diferite,* nu ne mulţumim cu un singur gen, al mestecării la infinit, al graselor pete de culoare, pe care le administrăm cu kilogramul pe pânză, cu o mistrie încărcată de vopsea...! S'ar fi putut arăta că şi spiritul are un cuvânt de spus şi că *grafismul nu-i de lepădat,* armatura şi *desenul,* nu sunt numai literă moartă, prăfuită prin dulapuri, ci însăşi esenţa artei vii, — fără de care pata de culoare nu este decât vopsea, pe care aerul, combinat cu praful şi celelalte molecule ale timpului, o vor transforma, o vor decolora-o, o vor schimba, nelăsând din ceeace admirăm azi decât o vagă amintire, o umbră din „ce" a fost...

Şi, înfine, s'ar mai fi putut dovedi prin expunerea lucrărilor ardelene că ne interesează în afară de savante combinaţii de naturi moarte, prea cunoscute peisagii *străine,* simandicoase feţe burgheze, portretizate pe fonduri negre... şi mutra ţăranului nostru naţional, chiar cu riscul de a fi „etnografici" aşa cum au fost PINTURICCHIO PIERO DE LA FRANCESCA, HOLBEIN (e un portret la Vienna ce cuprinde pe mânecă, un punct de iie românească, pe care-l poţi desluşi mai dihai decât pe un caet de modele!) S'ar fi văzut cum prea bine o spune NICOLAE BRANA că, din pământul natal, fraţii noştri de dincolo şi-au făurit „un intransigent catechism de dragoste" şi că'n pictura lor, se'ntrevede tainic încă un substrat românesc, făcându-şi loc cu oarecari dibuiri, dar vizibil pentru cei ce ştiu să vadă, să înţeleagă...

Sunt fericită că N. BRANA a ridicat în sfârşit problema unei *arte româneşti* dezbărate de influenţe (chiar dacă aşi fi convinsă că, artă total lipsită de influenţe, nu există), o artă autohtonă pe care *noi regăţenii nu o practicăm, întrucât ascultăm de voci străine neamului.* Inainte de a ne împotrivi şi a combate — frăţeşte se'nţelege — această ultimă aserţiune, ne permitem să atragem atenţia colegului BRANA asupra termenilor „suflet, putere, dureri" ale neamului, pe care-i socotim *literari,* perfect adecvaţi unei propagande'n slovă, sau viu grai nicidecum propagandei plastice. Astăzi, când fotografia ne poate da „orice" document, cinematograful vorbitor şi „în culori", orice aspect al vieţii, pictura şi sculptura rămân pe teren propriu, *strict* plastic. Penelul şi dalta nu pot reacţiona în chip de sabie cum ar voi d. BRANA, ele nu sunt arme politice, cel ce s'ar gândi să le constrângă, *le-ar nimici.* Pentru pictură, rostul este *linie, valoare, culoare;* pentru sculptură *proporţie, plan, volum.* Arma lor este una singură: perfecţiunea.

Nu înseamnă că am „suflet" dac'am aşternut pe pânză, o seamă de „dureri" ardelene *orişicum.* Nu înseamnă că dovedesc „putere", dac'am zugrăvit cei trei eroi HORIA, CLOŞCA şi CRIŞAN în tonuri murdare şi lipsiţi de linie şi de proporţii. Mijloacele mele de exprimare trebue *întâi să le stăpânesc* şi apoi să-mi spun păsul, să-mi călesc „sufletul" şi să-mi ascund „durerile" ca să le pot zugrăvi pe acelea ale acestui neam.

Pentru arta plastică românească am dori locul întâi în lume — şi-l vom avea!

Am voi din fiecare colţişor al ţării, să ne facem un subiect de tablou, am voi să cunoaştem tot, să ne identificăm cu totul. Am voi să nu uităm un zugrav de biserici, un port dintr'un ţinut, un obicei străvechi şi un cântec de fluier. Am voi, suntem cumplit dornici, să arătăm streinătăţii, ce de ţinuturi frumoase, virgine şi nepictate sunt pe la noi, dar pentru asta ne trebue un meşteşug perfect pus la punct, nu o virtuozitate a penelului, nici o copiere servilă, searbădă şi academică, a tot ceeace vedem; ci o aprofundare, o dârzenie, o stăpânire de sine pe care — de ce să nu o spunem, iubite coleg NICOLAE BRANA — plastica ardeleană nu o cuprinde în întregime, nu pentru că nu ar fi inspirată — ci pentru că are un dar nepreţuit, tinereţea şi prin acest dar, credem că ne va mântui!

Trebue să ni să recunoască însă un merit, pe lângă multe cusururi, multe înstrăinări ale paletei noastre, avem ceva mai multă experienţă...

Nu ne fălim cu ea, căci n'am întrebuinţat-o cu folos. Suntem însă adânc recunoscători plasticei ardelene, căci graţie ei ne-am întors ochii şi gândul dela „ce" nu e al nostru, pentru a privi fermecaţi în jur.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

Cap de bătrână

Note franceze

GEOGRAFIE LITERARA

Literatura franceză poate fi privită mai mult decât dintr'un singur punct de vedere. E obişnuit a se sublinia tradiţia-i seculară şi mulţi ar vedea cu dinadinsul într'ânsa un fel de aristocrată ţinându-şi dela străbuni şi numele şi avuţia, pe scurt această situaţie privilegiată graţie căreia totul devine lesnicios.

Nimic mai fals. Nu este literatură în care tradiţia, în sensul unei moşteniri dobândite, să aibă un loc mai mic decât în Franţa. Totul este acolo revizuit mereu, totul trebue să fie mereu reinventat.

E deajuns să citâm un singur exemplu: încă din secolul XII Franţa are o poezie pură **„la plus fraîche de l'Europe".** Dar ea uită asta; trebue să aşteptăm epoca noastră în care, graţie lui Mallarmé şi Paul Valéry, abatele Brémond a putut să redescopere **poezia pură.**

Totuşi, ceva nu se schimbase dealungul veacurilor: Capitala. **„Graţie Parisului sunt francez",** scria Montaigne.

Şi Parisul este, cum explica odată Goethe, mai întâi locul în care se întâlnesc cele mai bune spirite ale regatului. Ceeace dă vieţii spiritului o intensitate, o densitate care favorizează progresul. Dar, e şi altceva. **Parisul e înainte de orice o sală de spectacol cu o acustică perfectă. Şi arta are nevoie de ecou.**

Novalis vorbeşte undeva de acustica sufletului şi regretă că acest domeniu nu este explorat.

La fel trebue spus şi despre acustica unei civilizaţii. Ea este aceea care permite talentului, cum a arătat Giraudoux cu privire la Racine, să se împlinească desăvârşit. „Geniul nu poate nimic împotriva talentului, întrucât civilizaţia însăşi este geniul".

FRANŢA PARISULUI ŞI FRANŢA LIGEI

Există astăzi două Franţe. Aceea a Parisului care este şi a editorilor, a cărţilor şi a teatrului şi aceea a Ligei Lyon-Marseille, care în lipsa cărţilor are reviste.

Se observă numai decât că această Franţă nu are capitală. Tinerii scriitori cari debutează în reviste îşi permit anumite facilităţi pe care Parisul nu le-ar fi îngăduit. Uneori ai impresia că te afli dinaintea unei clase de şcolari din care profesorul abia a plecat. Ei profită de această libertate ca să se lase cu tot entuziasmul în voia propriei fantezii. Şi apoi, prea se admiră între dânşii.

TREI CAPITALE ŞI AFRICA DE NORD

In realitate, asistăm la formarea a trei capitale spirituale în zona neocupată. Lyon, Marsilia, Tulusa vor să-şi impună fiecare legea lor, adică descoperirile lor. De unde o rivalitate destul de vie.

Lyon publică „Confluences", **Marsilia** „Les Cahiers du Sud", **Tulusa „Pyrénées, caiete ale cugetării franceze".**

Mai este şi Africa de Nord, cu revista „Fontaine" care apare la Alger. Şi nu sunt decât revistele cele mai importante, acelea care duc marea luptă literară. Deosebit, se întâlnesc mereu revistele de odinioară. „La Revue universelle a lui Massis, şi „La Revue des Deux Mondes", **care continuă să reprezinte Academia.**

„Poèsie 42" **la Nimes şi** „Le Profil Poétique de la France", **la Nisa se ocupă numai de poesie.**

Dar şi celelalte reviste nu sunt mai puţin poetice, căci tinerii par să fie mai numeroşi acum ca oricând.

UN POET: LANZA DEL VASTO

Sub acest titlu, revista „Pyrénées" prezintă omul şi opera unui om abia cunoscut acum câţiva ani şi care ocupă azi un loc de întâietate în tânăra mişcare literară, loc discutat de unii, dar aprig apărat de alţii. I-a trebuit curaj echipei „Pyrénées"-ilor ca să-i consacre 200 de pagini unui tânăr poet. Altădată, trebuia aşteptată moartea unui poet sau chiar centenarul acestei morţi ca să poată apare un asemenea travaliu.

ION PILLAT LA CAYLA

Din Toulouse vine ştirea despre celebrarea aniversării morţii lui Maurice de Guérin. Tineri poeţi şi credincioşi ai memoriei aceluia pe care Barbey d'Aurevilly îl numea *Somegod* (vreun zeu) s'au întrunit la castelul din Cayla, lângă Gaillac.

România a fost prezentă la această sărbătoare a spiritului, deoarece a fost vorba despre unul din cei mai puri poeţi români, *Ion Pillat.*

Se ştie că d. Ion Pillat e autorul uneia din traduceri după *Centurul* şi *Bacanta,* nemuritoarele poeme ale poetului languedocien. Aceste traduceri vor figura în manuscriptul lui Ion Pillat, la museul Guérin, într'un *colţ român* pe care d. Jean Calvet, directorul muzeului a avut mişcătorul gând să-l creeze. Un loc va fi astfel rezervat pentru toate lucrările care mărturisesc în limba română, despre gloria unuia din cei mai mari poeţi francezi.

DOI TRADUCATORI AI LUI RILKE

Centaurul *a fost tradus în aproape toate limbile şi una din cele mai frumoase traduceri este aceea a lui Rainer Maria Rilke.*

Hazardul, acest zeu al poeţilor i-a dat lui Ion Pillat un loc care face din el — oare nu pe dreptate? — vecinul lui Rilke. Pillat care păstrează cu sfinţenie scrisori ale lui Rilke a fost primul traducător în româneşte al poetului Elegiilor Duineze.

Se pare dealtfel că Ion Pillat lucrează de mai mulţi ani la o traducere a celebrelor Elegii. I-a vorbit deunăzi, unuia din traducătorii francezi ai lui Rilke, d. Rainer Biemel, care se străduieşte deasemeni, dela o vreme să facă să sune în limba franceză, ritmurile majestoase ale Elegiilor din Duino.

In casa din strada Pia Brătianu, traducătorul francez şi traducătorul român s'au întâlnit, citindu-şi operele.

In sfârşit, cei doi poeţi au avut bucuria să întâlnească la Bucureşti, pe prinţul della Torre e Tasso, Duce de Duino, actualul proprietar al legendarului castel pe ţărmul mării, în care au fost găzduiţi dela Dante la Rilke, cei mai mari poeţi europeni.

J. S. BERVAL

INTR'UN BIRT DE PROVINCIE

- Fragment de roman -

de OCTAV ŞULUŢIU

Becurile clipoceau palid şi'n jurul lor sbârnâiau aceleaşi muşte ca'n jurul unei lămpi cu petrol, indiferente la progresul tehnic şi nepăsătoare de lipsa mirosului. In sala retrasă a „Mielului blând" Robea singur, profesorul de matematici al liceului, sta citind foarte atent, pe sub sprâncenele stufoase, cu ochi negri şi răi, ziarul. Sala lunguiaţă şi îngustă, cu o fereastră în fund şi două intrări, una spre cârciumă, alta, discretă, din curte, tapetată cu puncte imemoriale de muşte, elegant estompate de fumul burlanului dela soba de tuciu nemişcată din ungherul ei fie iarna fie vara, nu cuprindea mai mult de cinci mese înconjurate de scaune prăpădite. Pe mese feţe albe pe vremuri, acum purtând vie lista de bucate a ultimelor săptămâni, iar peste feţe albe foi de hârtie, mai portabile, dar şi ele schimbate cu economie. Ilie, patronul birtului, mai bagă odată capul pe uşa dinspre cârciumă şi'ntrebă cu un surâs umil:

— Domnul Robea nu doreşte să fie servit?

Robea lăsă gazeta un moment şi uitându-se peste ochelari scoase din gâtlej un glas de bas stricat întrebuinţat cu sgârcenie:

— Nu. Mai aştept...

Cu acelaş aer tacticos cu care lăsase gazeta pe masă şi plecase capul ca să arunce ochii peste ochelari, ridică întâiu capul, cu socoteală, readucând privirea în lentile şi ridică apoi gazeta în câmpul vederii. Nici n'apucă Ilie să închidă uşa că pe cealaltă, dinspre curte, apăru un grup întreg, în ordine: Bibi, care cum intră aruncă bastonaşul pe o masă şi salutând ceremonios îşi trase monoclul din buzunarul de sus al vestei, îl propti în arcada ochiului stâng şi abia apoi scoase pardesiul pe care-l agăţă în cuier; în urma lui intraseră Hodoroabă, profesorul de fizică, gârbovit, cu mustăţi blegi, cărunte şi părul lipit pe frunte ca o perucă prost pusă, cu un chiostec de ţigare în colţul gurii, cu o gambetă jigărită; alături de el Patrafir Undrea, slab ca o scobitoare, deşirat, cu ochii stinşi, cu obrazul scofâlcit şi nebărbierit, mergând incert şi bălăbănit pe genunchi, gata mereu să cadă; ultimul Kofman, jovial, rotund la obraz ca un pepene, cu ochii ca bilele lucii şi nestabili, de cum intră îşi frecă mâinile cu satisfacţie mirosind în aer şi exclamă apoi cu aer mirat privind spre sobă:

— Foc? Iar foc? Ci atâta foc? Ai să ardim toati pădurile din Moldova! Da ci, nu-i sufişient di cald pi afară?

Sanguin, nu putea suferi nici bruma de căldură câtă le acorda Ilie în seara asta. Hodoroabă smârcăi pe nas un mormăit ca de mistreţ:

— Las' că-i bună; las că-i bună! Da ce... să ne ia dracul de frig? Pf! Pf!

Scotea pe nas un pufăit de locomotivă ajunsă la destinaţie şi istovită de drum.

Robea îşi lăsase ziarul de tot pe masă şi-i privea numai, peste ochelari, puţin iritat:

— Ci haideţi nenicule odată că nu mai pot? Ce, vreţi să fac ulcer?

Patrafir Undrea agăţa în cuier un pardesiu preistoric, ale cărui buzunare, vizitatea prea des de volume şi manuscrise, erau roase la margini şi le ieşea prin găuri vatelina din căptuşeală. Hodoroabă avea o scurtă de piele căptuşită cu blană, pe care o purta dela „fix întâi Noemvrie„ până la fix întâi Aprilie" fără vreo abatere, nepăsător dacă vremea era mai rea înainte sau după aceste date, ori mai bună între ele. Îşi atârnă şi căciula pe care o purta după acelaş principiu, peste scurtă şi se trase lângă Robea smorcăind în continuare:

— Las' că-i bună, las' că-i bună!

Trase imediat din jiletcă un pac de tutun prost, cu o foiţă, din care 'ncepu să învârtă o ţigaretă. Robea îl privi enervat cu coada ochiului, şi-şi trase ochelarii violent şi vorbind îi aşeză în tocul lor la loc, iar pe acesta în buzunarul dela piept al hainei:

— Iar fumezi frate? N'am mai pomenit aşa ceva!

Se mira de parcă l-ar fi văzut acum întâia oară şi nu vreme de cinci ani de când mănâncă aici, şi la prânz şi seara, când înainte de a începe masa Robea face aceiaşi remarcă, iar Hodoroabă îşi fumează placid ţigareta şi-i replică mereu ca şi acum, cu acelaş ton:

— Las' că-i bună, las' că-i bună.

Inginerul Kofman ridică din umeri, Robea dădu din cap a jale, iar Patrafir Undrea privi înainte fără glas, căci nu scoate niciodată vreun cuvânt, decât doar indicând felurile de mâncare — adică felul, pentrucă rareori trece peste unul. Bibi se aşează şi el comod, râde şi cuvântă patern:

— Lasă-l dragă, dacă-i place lui; dacă-i face bine!

La care Hodoroabă dădu drumul la un „las' că-i bună, las' că-i bună", iar Robea constată, împăturind cu atenţie gazeta:

— Ehe! Las' că o să vadă el când o căpăta ulcer!

Ilie intră şi făcu o mutră radioasă văzându-i pe toţi la un loc. Mai lipsesc puţini doar. Tocmai însă când să'nceapă a lua comanda se deschise iar uşa şi intră Valentin Iliescu însoţit de Camil Ridescu, nedespărţiţi, pasionaţii problemelor sociale, amândoi teoreticieni-reformatori deşi unul are parale multe şi altul mai nimic, căci primul e moşier şi al doilea avocat fără procese (nici el nu le caută, dar nici ele pe el!). Veneau cu siguranţă dela vreo întrunire de cartier unde s'au dedat orgiei discuţiilor marxiste pe care aici nu le puteau ridica deoaece în afară de Andron, lipsit totuş de interes politic, sau de Leontin privit de ei cu dispreţ, ca burghez însă şi cu stimă pentru inteligenţa lui, ceilalţi sunt refractari acestor chestiuni.

Ilie scria pe o hârtie comenzile în timp ce se desbrăcau ceilalţi. Birtul „Mielul blând" era cel mai bun birt din târguşor, în sensul că aici se mânca bine şi curat, deşi localul lăsa de dorit ca aspect şi pedinafară şi pe dinăuntru. Vărâtă în fundul curţii, o căsoaie dărăpănată cu aspect de han dela margine de drum de ţară şi la uşa căreia ajungeai călcând prin băltoace şi făn din belşug risipit pe jos, acesta era „Mielul blând". Dar nevasta lui Ilie ştia să gătească şi sărmăluţele înăcrite cu borş şi ciorba dreasă cu smântână şi nişte ardei umpluţi şi fripturile şi pârjoalele şi nişte plăcinte cu poale'n brâu, „să dai cu căciula 'n câini — după vorba lui Bibi, filosoful — după fiecare fel". Aici venea să mănânce elita provincială cu neveste şi uneori cu copiii, când ţineau „s'o facă latâ" adică mai rar, dar atunci se topeau în burţile respectabile ale cuconilor şi cucoanelor şi pârjoalele şi uscăţelele şi, mai ales, vinaţurile vestite în toată ţara, din podgoria personală a lui nea Ilie zis şi Gură-Pungă.

Intră şi Andron salutat cu parcimonie de fiecare, de fiecare în felul lui, Robea cu un „bună seara" apăsat, Hodoroabă cu un smârcăit indescifrabil ca o iscălitură în josul unei decizii, Bibi cu un „salve maestre" explosiv, Patrafir Undrea cu o respectuoasă aplecare a bustului până ce atinge masa cu vârful nasului său ascuţit, Inginerul Kofman cu un „Ura, bine-ai venit" şi cu ambele mâini agitate la înălţimea buzelor lui groase, ca pentru sărut, Camil Ridescu moţăind doar din cap şi continuând să molfăe un colţ de pâine, iar Valentin Iliescu printr'un zâmbet larg, generos.

Pe lista lui Ilie se strângeau pârjoale, fleici şi antricoate, iar când se aşeză şi Andron lângă Valentin Iliescu strângându-i mâna afectuos, atunci patronul se apropie de Robea care sentenţios lăsă să cadă aceiaşi cunoscută comandă:

— Mie să-mi aduci laptele meu, cu untul şi mămăliguţa.

Şi ca şi când s'ar fi scuzat, se adresă celorlalţi, care nici nu-l ascultaseră, deoarece începuseră a vorbi între ei:

— Ştiţi, sunt la regim. Vreau să previn ulcerul.

Ştiau prea bine toţi că şase luni din an Robea, dascălul cel acru, care se juca cu elevii ca palanjenul cu musca, nu mânca decât lapte dulce în care frământa o bucată mare de unt şi apoi băga înăuntru mămăligă caldă. Se temea de ulcer şi chiar suferea de ceva acizi mai mulţi la stomac sau aşa ceva, de aceea era slab şi scobit ca şi poetul Patrafir Undrea. Şi motivul mai serios de temere era încă pentru el faptul că tatăl său suferea de aceiaşi boală şi avusese cu doi ani în urmă şi o operaţie.

— Ei! Ce-ai făcut toată după amiaza Androane, îi spuse Valentin punându-i mâna pe umăr.

— Am scris iubitule, am scris! 20 de pagini de text mărunt. Şi tare-s fericit. Rareori sunt aşa de fericit ca atunci când pot scrie, când um răbdarea, tăria să stau la masă şi să scriu atâta! Chiar dacă mai apoi trebue să copiez şi să refac tot ce am scris.

Robea îşi supse buzele cu dispreţ şi strâmbă nasul în semn de vanitate aruncată asupra scrisului în genere. Camil Ridescu scrâşni fără să-i privească:

— Nu cred că ai ajutat cu ceva la uşurarea şomajului celor peste zece milioane de oameni din lumă care n'au azi ce lucra şi mânca.

Hodoroabă interveni, ca să se afle 'n treabă:

— Eu am jucat table. 15 partide a câte 15 linii. Cu Siminovici. Dela 2 până adineauri.

Camil ridică privirea şi se mişcă pe scaun ca ars, apoi rostogoli ochii injectaţi spre el:

— Cine te-a 'ntrebat ce-ai făcut?

Hodoroabă rămase holbat la el şi nedumerit de isbucnire. Camil îi dădu drumul, întorcându-se spre Valentin şi Andron:

— Auzi! V'am spus eu: Sclavi, domnule! Ca 'n evul mediu! Dela 2 până acum n'a găsit altceva mai bun de făcut, decât să joace table! 15 partide!!! Şi mai o spune încă! Fără nici o ruşine.

Camil se congestionase tot la faţă scuipându-şi supărarea. Robea, înţepat, interveni să salveze prestigiul didactic:

— Mă rog matale, d-le Camil Ridescu. Aş vrea să ştiu ce ai mata cu noi....

— Ce am? Ce am?... Am că sunteţi nişte cretini!

Improşcat în faţă, Robea nu clinti, cu numai clipind din ochi şiret, îi întoarse:

— Dacă ne socoteşti proşti, de ce stai la masă cu noi? Aşa-i că-ţi place să stai cu noi? Altfel dac'am fi cretini te-ai duce alături!

Satisfăcut foarte de raţionamentul său, Robea lipăi mai departe în farfuria cu lapte, ducând la gură lingura cu mămăligă din care curgea lichidul stropind în lături pe hârtia de pe masă. Camil îl măsură uluit şi schiţând o strâmbătură dădu să se repeadă, şi începu ironic:

— Ba nu, vă admir, deaceea stau cu dv. la masă. Sunt un sincer admirator al dv. şi al operii ce îndepliniţi. Sunteţi nişte... nişte...

Dar când se înroşi la faţă şi ridică pumnul să izbească în masă, Inginerul Kofman îi apucă mâna şi-l întrerupse:

— Domnule Ridescu, fii mai paşnic, ce Dumnezău! Şi ti răpezi aşa 'n oameni. Că doar nu ţi-o făcut nimeni nimic!

Hodoroabă, care tot timpul nu crâcnise, speriat că a deslănţuit fără vrerea lui, o furtună, mormăi destul de tare, ca să fie auzit de toţi, nemai putând-o ţine în el, formula lui favorită:

— Las'că-i bună, las'că-i bună.

Izbucnirea în râs toţi, afară de Robea care mocnea de mult contra lui Ridescu, socotit de el drept un anarhist de cea mai periculoasă speţă. Bibi întinse mâinile şi pronunţă solemn şi important:

— Pace vouă!

Iar Camil, după ce râse bine, trânti:

— Fericiţi cei săraci cu duhul!

Tocmai acum se deschise uşa pe care îşi făcu apariţia Leontin, cu haina descheiată, cu figura obosită. La bună seara lui toţi răspunseră în cor şi Robea chiar, care se plecă şi el împreună cu Undrea, de astădată până la nivelul mesei. Andron îl zori:

— Hai boerule, hai că-i trecut de 9. Unde-mi umbli?

Leontin era tras la faţă. Se aşeză alături de Andron, pe singurul scaun neocupat şi surâse forţat:

— Am citit ceva şi m'a prins lectura. Apoi bătu în masă. Ilie veni repede şi când îl văzu bătu câteva temenele adânci:

— Ce doreşte d. Prefect? Poftiţi lista d-le Prefect. Avem muşchiuleţ de purcel proaspăt, d-le Prefect. Tăiat de mine chiar! Ceva extra!

In urma lui intrase şi singurul lui copil: o fată. Curioasă apariţie, din care omenească nu părea doar decât schema iniţială, sau intenţia creatorului suprem: un gogoloi mărunt şi unsuros sau mai bine zis o construcţie făcută din mai multe gogoloaie care se rostogoleau greoi. Cărnuri abundente şi replete, formând ceva ca un corp omenesc numai din rotunzimi. O sferă mai mare, stomacul, peste care atârnau lăbărţate cele două globuri imense ale sânilor, aşezată pe două sfere mai mici, pulpele, iar picioarele apăsate de greutatea atâtor rotondităţi se turtiseră luând aparenţa unor rotile. Gâtul rotund ca un vas cilindric purta un alt gogoloi umflat din carnea roşcată ca a unui muşchi în sânge căruia se distingeau, abia plutind într'o grăsime asudată doi ochi mici, porcini, un nas ca un ratuleţ şi două buze văscoase, ca nişte râme congestionate. Părul era şi el dat din belşug cu grăsime. Iar mâinile, două şunci pline sfârşite cu câte cinci crenvirşti. Apariţia fenomenală trecu pe lângă masa grupului fără să vadă pe cineva şi fără a scoate un cuvânt, doar ochii îi alunecaseră în toate farfuriile pe rând, sticlind lacom. Botezată de târguşor Văcuţa lui Ilie, nici nu i se mai ştia numele de botez cu care o mai strigau, probabil, doar părinţii. Lumea o desena numai cu porecla ei de animal şi copiii se ţineau după ea când făcea imprudenţa de a ieşi prin oraş — foarte rar — răcnindu-i frenetic porecla, dar ea nu era impresionată de nimeni şi de nimic, negândind şi nesimţind nimic, decât doar mâncarea, în prezenţa căreia toată fiinţa i se destindea şi tremura de poftă, începând dela nările rotunde şi largi, umflându-se şi adulmecând, cu ochii sclipind tandru şi sfârşind cu mişcările pseudopodice ale trupului începând apropierea şi cu schiţarea în aer a degetelor de a apuca. Inconştientă în chip absolut, Văcuţa lui Ilie avea numai inteligenţa hulpană şi organică a mâncării pe care o devora cu dinţii ca şi cu ochii, găsind în ea singuru-i rost pe lume. Mâncarea era pentru ea un mediu şi masticaţiunea singura activitate de care era în stare.

Servil, Robea se plecă înainte spre Leontin:

— Se vede că lucrezi mult d-le subprefect! De ce nu te menajezi mai mult?

Leontin schiţă un gest evasiv:

— O, nu lucrez prea mult.

— Ce mai nou pe la Prefectură, întrebă Bibi.

— A! Destule lucruri.

Toată lumea mânca ţintind privirile asupra lui Leontin care privea lista.

— Au venit azi ajutoare pentru şomeri. In sfârşit, sunt mulţumit că voiu putea ajuta pe bieţii oameni.

Ii dădu lui Ilie comanda. Camil Ridescu ricană:

— Cu puţin te mulţumeşti d-ta d-le Martinescu.

— De ce cu puţin?

— Să daţi oamenilor de lucru, nu de pomană, asta e adevărata soluţie a problemei. Şi ea nu poate fi rezolvată decât prin măsuri sociale. Omul are nevoe de muncă, nu de milă.

— Crezi d-ta asta? Mie mi se pare că, dimpotrivă, oamenii caută să trăiască muncind cât mai puţin, căci munca e tot ceeace displace mai mult, răspunse Leontin.

Bibi izbucni în aplauze sgomotoase, singurul:

— Bravo! Aşa e! Ce multă muncă! Omul e un animal nobil. Programul trebue să-l ducă la o odihnă absolută. Să ajungă să facă maşinile toată treaba, iar omul să folosească. Munca e trudă, e chin, e.....

— Zi vrei odihnă, hai? se strâmbă Ridescu.

— Dece nu? făcu naiv Bibi.

— Odihnă şi femei, hai? repetă Ridescu.

— Dece nu? Femeia e sarea vieţii. Ştii d-ta: Wein, Weib und Gesang!

— Da, da, reluă amar Ridescu. Asta pentru câţiva domnişori, coconaşi sau filfisoni dela oraş, d-le profesor. Dar te-ai dus d-ta la sate să-l întrebi pe ţăran cum s'ar simţi fără muncă? Şi crezi d-ta că lucrătorul e mulţumit cu o pomană nemeritată? Poţi înjosi un om sănătos dându-i pomană? Hai?

— Desigur d-le Ridescu, răspunse Leontin. Nu spun că muncitorul nu trebue să muncească. Dar de vreme ce n'are posibilitatea de a munci, societatea îi oferă un ajutor de care el trebue să se bucure.

— Pardon! făcu Ridescu. Societatea e obligată să dea lucru, nu milă. Intr'o societate bine organizată mila trebue să dispară. Omul n'are nevoe de milă ci de dreptate. Societatea trebue astfel organizată, ca toţi să aibă de lucru şi toţi să trăiască din munca lor.

— E incontestabil că e aşa, reluă Leontin. Dar nu văd dece acest fapt exclude ajutorul atunci când el e necesar. Şi nu înţeleg dece mila ar fi un sentiment menit dispariţiei. Şi mai ales dece să nu facem caritatea când e nevoe de ea.

— E necesară în societatea de azi, dar în aeea de mâine nu va mai fi! Asta e una. Şi a doua: Mila nu face decât să umilească pe omul căruia-i este adresată, iar celui care o face îi dă un sentiment deplasat al grandoarei. De ce să umilim pe om, când ar fi atât de uşor să-i dăm satisfacţia demnităţii sale.

— Inainte de toate mila nu o va putea stârpi nicio societate, spuse Leontin, deoarece ea este un sentiment şi nu se poate mutila sufletul, căci încă nu s'a descoperit niciun instrument de extirpare a sentimentelor. D-ta vorbeşti de dispariţia milei ca şi când ai spune că în viitoarea societate omenească toţi cetăţenii îşi vor tăia câte o ureche. E uşor să tai urechea, dar cum vei scoate din suflet ceeace face parte integrantă din el?

— Totul e chestie de educaţie! Când se va face omului timp de câteva zeci de ani o educaţie într'un anume sens, atunci fii sigur că va deveni altfel decât este el azi, cu totul altfel.

— Ceeace există de mii de ani nu se poate distruge nici în câteva sute. Şi apoi: îţi faci iluzii asupra pedagogiei d-le Ridescu. Eu nu cred în efectele pedagogiei! Cred că omul nu poate fi schimbat cu nimic prin şcoală sau prin orice alt mijloc de educaţie.

— Dece, dece? interveni Robea. Crezi d-ta că dacă-i dau eu un 3 unui băiat care nu învaţă nimic nu-l voi face să înveţe mai bine? Ehe! Să vezi când l-ai „ars" cum mai umblă după carte!

— Desigur, desigur, dar asta încă nu este educaţie. Dar să nu deplasăm chestiunea. Eu susţin că fondul etern al sufletului omenesc nu se poate transforma şi că educaţia nu poate face nimic altceva decât să corecteze, să desvolte sau să atenueze dar nu să desfiinţeze sau să adauge la ceeace este dinainte dat. Iată dece mila nu va dispărea niciodată. Şi mai este ceva. Ce-i în definitiv mila?

Andron care tăcuse până atunci interveni domol cu un zâmbet concentrat în ochii săi deschişi:

— Ce-i mila? Mila este Raiul cumpărat cu un leu!

Valentin şi Leontin izbucniră în râs deopotrivă cu Camil Ridescu care strigă entuziasmat.

— Formidabil! Excellent! Asta este!

— Butada lui Andron este amuzantă, spuse Leontin, când se potoleşte, dar ea limitează sentimentul la forma lui materială, la manifestarea lui cea mai de jos. Insă nu vedeţi că milă are mai ales un corespondent psihic? Mila e de fapt o tendinţă sufletească ce ne îndeamnă să ne plecăm asupra suferinţei altui semen al nostru, să-l mângâiem, să-l consolăm. Mila nu e numai pomana de un leu cu care, vorba lui Andron, îţi rezervi un loc în Rai. Ea e, mai presus de orice, o participare a ta la o durere sau la o lipsă şi la o deficienţă a unui semen al tău, care sunt şi ele de sursă sufletească. Mila, sub forma ei de simpatie îndurerată pentru cine suferă să fie oare bine să dispară — ceeace repet, mi se pare imposibil, dar să admitem prin absurd că ar fi! Ce s'ar face lumea fără compătimire, fără o largă şi universală înţelegere? Şi prima generaţie din care s'ar extirpa acest sentiment n'ar fi avantgarda unei barbarii nemaipomenite încă, deoarece chiar şi barbarii cunoşteau acest sentiment?

— Puah! ai intrat în sentimentalism, îl repezi Camil. Nu domnule! Asta mi se pare scabros ceeace spui d-ta! Nimeni n'are nevoe de participarea d-tale la suferinţa lui deoarece această participare e o simplă iluzie. Efectiv d_ta nu poţi simţi suferinţa mea. N'ai să mă convingi d-ta că suferi într'adevăr când prietenul şi-a pierdut iubita sau părinţii, când plânge sau când îl doare inima ori măseaua!

— Ba cred că sufăr, afirmă hotărît Leontin. Nu am chiar acelaş sentiment, dar sufăr. Când văd omul umilit şi nedreptăţit sufăr, tot atât, ba mai mult decât d-ta care te pretinzi reformator social, dar care te revolţi cu inteligenţa, pe când eu plâng când văd un copilaş plângând....

— Atunci eşti un caz rar, afirmă Camil Ridescu. De obicei omul nu poate suferi decât ceeace loveşte direct în egoismul său, nu însă pentru întreaga speţă umană. La Rochefoucauld spune cu măestrie că omul e limitat între cei patru pereţi ai egoismului său sufletesc, când scrie în celebra lui aforismă: „L'homme a toujours assez de force pour supporter les maux d'autrui". Şi aşa e. Compătimirea nu-i decât o ipocrizie, o simplă ipocrizie a speciei umane.

— Eşti inuman, d_le Ridescu, replică cu un uşor tremur în glas Leontin. Cum? D-ta nu încerci nicio înduioşare, dacă nu chiar o sfâşiere, când vezi un copilaş îngheţat, degerat, cu mânuţele roşii, în zdrenţe, nemâncat, uitându_se cu ochi de înger într'o vitrină încărcată cu prăjituri care sunt pentru el o lume de bunătăţi imposibil de ajuns? Nu simţi un junghi străbătându-ţi inima când te gândeşti că acel copil are drept şi el să se bucure, ca toţi ceilalţi, de bunătăţile copilăriei, dar nu poate? Sau nu te doare dispariţia unei fiinţe, chiar depărtate, în chinurile groaznice ale unor boli neiertătoare? Nu te_ai gândit niciodată la toată suferinţa nemeritată a lumii acesteia, căci dacă sunt multe suferinţe de care sunt vinovaţi oamenii, sunt atâtea altele pe care nu le-au provocat ei, ci o nemiloasă fatalitate. Nu crezi că sufletul unui om poate vibra la spectacolul mizeriei sufleteşti, la vederea chinurilor morale ale unei omeniri sfâşiată de nelinişti, de terori, de pofte, de dezamăgiri? Eu cred că şi d-ta simţi adeseori compătimire pentru omenii care sufără şi nu sunt vinovaţi cu ceva.

Camil Ridescu ridică dispreţuitor din umeri:

— Ei aşi! Te înşeli profund! Dispreţuesc pe oricine sufără pentru că cine suferă este slab. Numai slabii au nevoe de milă şi cu slabii societatea nu are ce face. Mie nu mi_e milă de nimeni, iar pentru cei care suferă din cauza societăţii, mă indignez şi caut să le îndrept soarta în mod real luptând pentru transformarea societăţii, iar nu căinându-mă fără să le pot fi de folos. Căci ia spune-mi rogu-mi-te la ce le foloseşte mila d_tale oamenilor? Ce îndrepţi cu ea? Ce simte, te rog spune-mi, un om care şi-a pierdut amanta sau mâna şi de care d-tale ţi-e milă? Ce repari cu mila d-tale?

— Nu repar, dar consolarea mea e un sprijin care_l poate ajuta să uite mai repede, să suporte mai uşor suferinţa lui.

— Iluzie! Iartă-mă că-ţi spun: balivernă chiar! Nu uită decât când poate el să uite şi orice vorbe i-ai spune d-ta, ele sunt absolut inoperante. N'ai simţit dealtfel inutilitatea oricărui efort de a spune ceva valabil cuiva care şi-a pierdut pe cineva drag? Orice i-ai spune e sec, e ridicol, e jenant. Nu, nu! Mila nu aduce niciun folos! Cei slabi nu merită mila dacă nu ştiu să se ridice singuri deasupra durerii lor şi atunci merită să piară. Cei tari n'au nevoe de milă, căci ea îi înjoseşte. Oamenilor le trebue dreptate socială, nu milă.

Şi Camil respinse energic farfuria, calmat, satisfăcut de a fi spus ce avea pe inimă. Leontin ridică din umeri:

— D-ta vrei o transformare materială, o îmbunătăţire exterioară şi asta e, după umila mea părere, o imposibilitate. E greu să o discutăm acum şi aici... Dealtfel noi am mai vorbit despre aceasta şi.... nu ne putem convinge unul pe celălat. Binele nu-l vei putea aduce în lume dându-le tuturor oamenilor să mănânce mai bine, să se îmbrace mai bine, să se distreze toţi deopotrivă, să citească toţi şi aşa mai departe. Rămâne sufletul, sufletul pe care d-ta şi toţi doctrinarii d-tale roşii sau de ce culoare vei vrea, îl uitaţi. In teoriile voastre lipseşte sufletul. Pe el nu-l puteţi ferici cu satisfacerea nevoilor trupului. Omenirea are nevoe de o infuzie de bunătate, de o revărsare de suflet în ea. Poate sunt şi eu utopic în idealismul meu, după cum d-ta eşti utopic în materialismul d-tale. Dar dacă ne_am da osteneală să îmbunătăţim sufleteşte pe oameni, să ne apropiem de inima lor, să le oblojim rănile lăsate de viaţă înăuntru, nu în afară şi le lasă indiferent de situaţia lor socială ori materială, o! atunci desigur că am face o operă mult mai mare decât dacă le-am da de lucru şi de mâncare.

— Păi bine domnule „subprefect" apăsă Camil pe cuvântul din urmă ca să scoată în evidenţă calitatea oficială a preopinentului său, să ne 'nţelegem! D-ta compătimeai copilul sărman privat de bunătăţuri materiale şi acum vrei să ne oblojeşti nouă sufletele? Ce faci cu copilul care n'a mâncat? Ii torni untdelemn pe rănile sufletului?

— D-le Ridescu, d-ta mă înţelegi, dar te prefaci că nu mă înţelegi. Când am compătimit cu copilul nevoiaş, care cască gura la prăjituri, nu l'am compătimit pentru starea lui de sărăcie şi pentru foamea lui din burtă, pe care pâinea ar domoli-o mai iute decât prăjitura, ci pentru foamea lui de bucurie. Lipsa acesteia este pentru mine mai gravă decât lipsa mâncării, deşi n'am să merg până la absurd şi să-ţi spun că găsesc bine că e nemâncat! Nu! Desigur, mâncarea îi este necesară, chiar foarte mult. Asta e chestie de justiţie socială şi ea trebue să se facă. Insă şi sufletul lui trebue să mănânce şi ceeace-i trebue acestuia e bucuria vârstei lui, satisfacţia de care e lipsit. Crede-mă că un copil de muncitor pe care d-ta te gândeşti să-l îmbraci numai şi să-l hrăneşti, s'ar bucura mai mult dacă s'ar culca într'o seară flămând dar în braţe cu păpuşa gingaşe sau cu harmonica, văzute într'o vitrină.

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica literară

„Vămile văzduhului"

poeme de MATEI ALEXANDRESCU

(Colecția „Universul literar", București 1942)

S'ar putea spune aproape cu prilejul fiecăruj poem din *„Vămile văzduhului"*, că avem a face cu un lucru frumos, un lucru menit să placă dar în acelaș timp și cu un experiment poetic de o importanță mai mare sau mai restrânsă, propus de conștiința artistică remarcabil de lucidă a poetului. Un volum de versuri anterior al d-lui Matei Alexandrescu se intitula *„Jocul cuvintelor"*, sugerând nu atât gratuitatea îndeletnicirii de a împerechea vorbele după regulele prozodiei, cât mai ales bănuiala cu privire la supremația dedusă din „jocul cuvintelor", pe care o presimțeam, odată cu poetul, efemeră :

Jocul cuvintelor : joc de
viețuitoare,
Cuibul lor peste tot, în suflet, în
sânge,
Sunt ca și noi muritoare
Și înțeleptul le adună și plânge.

Jocul lor : joc de chivere și
hlamidă,
Când veacul se 'nchide omidă,
Peste muntele cuvintelor
nemăsurat
Se ridică un alt împărat.

In poemele cuprinse în *„Vămile văzduhului"* accentul—care în volumul anterior, citat, ni se părea precumpănitor pus pe felul însuși de a fi al poeziei, cu alte cuvinte pe faptul mirării că poezia există, sau mai bine zis, că e posibilă — este echilibrat prin importanța pe care o capătă conținutul emotiv, acea vibrație sau înfiorare proprie care, cu toată varietatea anecdotică aparentă constitue unitatea lăuntrică substanțială, timbrul deosebitor al poetului.

Cred că în cazul unui poet veritabil nu se poate vorbi — neputându-l recunoaște ca atare — despre un material brut al inspirației lirice asupra căruia s'ar exercita elaborându-l în formele prozodiei, talentul autorului. Așa procedează versificatorii, poetizând — încercând adică să înfățișeze drept ce nu este — un material care rămâne totuși esențial prozaic, deoarece prozaică este și intuiția originară a stihuitorului.

Forma interioară a poemului e cuprinsă organic în viziunea inițială a poetului față de care forma aparentă, prozodică devine o consecință obligatorie de neînlăturat. Intrepătrunderea e atât de perfectă încât suntem sensibili doar la prezența unei arderi lăuntrice, la înalta temperatură a flacării nu însă și la materialul disparent pe care îl consumă. O viziune intens lirică, cum e aceea pe care o vom transcrie din *„Vămile văzduhului"* nu are nimic aface cu poetizarea unui fapt divers de biografie aparentă, senzorială ci se impune ca una din datele imediate ale conștiinței lirice a poetului, constitutivă a intuiției sale originare, cu neputință a fi desfăcută în părți cu funcțiuni autonome

Iată viziunea pe care o propune poemul intitulat „Inima și cerul" :

Cuptoarele mistuiau zilele și
nopțile, perechi, perechi.
Oamenii treceau prin lume, ca
'ntr'un exil, fără ei.
Viața nu mai prețuia.
Rar câte unul o da, cu noroc,
pe o floare de tei.
Vorbeau prin semne. In șipotul
focului topit
Tristețile se arcuiau ca niște
păstrăvi jucăuși
Și 'n obrazul dospit
Băteau flăcările cu mâini de
păpuși.

In răstimpuri sirena, ca un
buhai de colindă
Și la poartă oamenii se schim-
bau: mort pe viu.
Cerul nu le vedea, cum nu se văd
în oglindă :
Inima și câte nici nu le scriu.

Elementele descriptive ale poemului nu evocă aici o realitate senzorială obișnuită. Trecerea în neobișnuit, din ceeace numim normal, e aproape bruscă, fără tranziție, înlesnită abia prin câteva aluzii pregătitoare. In ordinea fizică, poemul înfățișează un peisaj torid, de uzină sau fabrică, — dar termenul: înfățișează nu este corect, fiindcă nimic nu este văzut din față, adică de asupra lucrurilor ei de dinăuntrul lor. Cerul, asemenea oglindei, nu are chip pentru sensuri și simboluri. In el nu se resfrâng, — nu le arată pentru că nu le vede — inima și toate câte nici nu le scrie poetul. Viziunea lui este atât de puternic acaparatoare încât admitem fără rezistență, dela primul vers, ca pe o altă existență posibilă, climatul neobișnuit al poemului, cu dilatarea halucinantă a senzațiilor și a imaginilor în fantastic Sugestivitatea poemului e activă și penetrantă până în cele mai subtile nuanțe ale jocului asociativ de aluzii, încât aproape că ne putem dispensa de traducerea în semnificații și de localizarea simbolistică la care suntem ispitiți când citim versuri. Vreau să spun că starea sufletească presupusă a poetului, în reflecțiile ocazionate de tristețea lui contemplativă — ca fapte autobiografice — sunt asemenea iscăliturii de recunoaștere în colțul unui tablou, de care însă poemul se poate dispensa ca și cititorul lui, întrucât semnătura artistului se leagă doar excentric, cu un interes de curiozitate anecdotică.

Poemul citat este neîndoelnic oglinda în care privim imaginea limitativ resfrântă a peisagiului liric al uzinei dar el poate fi pretextul unor nesfârșite divagații despre inimă și câte nici nu le scrie poetul. De fapt, de aici începe viața adevărată a poemului, din șansa de a putea fi un pretext dincolo de carte, șansă legată de condiția împlinirii lui perfecte în carte. Soarta poeziei se leagă astfel de posibilitatea prelungirii dialogului prin generațiile de cititori.

E o șansă care credem că poate fi sortită poeziilor d-lui Matei Alexandrescu, câtorva din acelea pe care le-am citit în *„Vămile văzduhului"*, mai cu seamă celor două inspirate de amintirea lui Don Quichotte.

MIHAI NICULESCU

Moartea prof. Emilio Paolo Pavolini

Prin moartea profesorului Emilio Paolo Pavolini, cultura europeană pierde pe unul din cei mai iluștri filologi de astăzi, a cărui operă de exegeză și ale cărui tălmăciri au adus o fundamentală contribuție la cunoașterea și adâncirea literaturilor sanscrită și nordice.

Intre anii 1895 și 1935 prof. Emilio Paolo Pavolini a fost titularul catedrei de limba sanscrită și de civilizația veche indiană, pe lângă Universitatea din Florența. Un an mai târziu îl găsim ținând cursuri la Universitatea din Helsinki. Ca director al marei reviste italiene de studii clasice „Atene e Roma" a desfășurat o rodnică activitate de publicist și de animator. In 1930, ca o supremă recnuoaștere a marilor sale însușiri și a rodnicei sale activități de cercetător, Ducele l-a numit membru al Academiei Italiene.

Cunoscător adânc a peste patruzeci de limbi, prof. Emilio Paolo Pavolini a fost și un subtil traducător și comentator al textelor eline, sanscrite, finice. Tălmăcirile sale constituesc texte de căpetenie, tot astfel după cum studiile sale sunt considerate ca puncte esențiale de sprijin pentru toți aceia cari studiază culturile sanscrită și nordice. Lucrările sale : „Buddhismo" (Milano, 1898); nenumăratele monografii asupra culturii sanscrite, finice și nordice în general, publicate în „Giornale della Società Asiatica-Italiana", precum și în alte publicații de știință; „Manualul de literaturi străine" (Florența, 1906) și ampla sinteză „La filologia del secolo XIX" Brescia, 1930) sunt considerate și citate de toți cercetătorii din acest domeniu, ca lucrări de mare autoritate științifică.

Prof. Emilio Paolo Pavolini a fost socotit, și pe drept cuvânt, un Romagnoli al limbilor sanscrită și nordică. Tălmăcirile lui n'au fost până acum întrecute nici în ceea ce privește măestria cu care au fost făcute și nici cât privește aparatul critic de care sunt însoțite. Printre traducerile sale mai însemnate trebue să cităm : „Mahabârâta" (traducere însoțită de o introducere critică, Palermo 1901; ed. II, 1923); „Testi di morale buddhistica" (Alese și traduse după textele originale, Lanciano 1921); „Mille sentenze indiane" (alese și traduse după textele originale, cu introducere și note, Florența, 1927); „Kalevala" (versificare metrică completă, cu introducere și note, Palermo, 1910, ed. II Sansoni, Florența, 1938), Opera de tălmăcitor a prof. Paolo Emilio Pavolini este completată de o seamă de tălmăciri din limbile neo greacă, estonă, poloneză, engleză, română și altele.

Leo Frobenius și Lucian Blaga

(Urmare din pag. I-a)

față de mișcările posibile în orizont (anabasică-de înaintare, de ex. la Europeni; catabazică-de retragere, la Indieni și o atitudine neutră-de stare pe loc). Atitudinea poate merge uneori contra sensului accentului axiologic. Năzuința formativă **e alt factor inconștient, determinant al stilului. Există trei moduri ale năzuinței formative, toate caracterizate prin** tendința spre transcendență, **realizată însă în chip deosebit: modul individualizant-biocentric (ex. Rembrandt, Shakespeare și Leibniz), modul tipizant-ideocentric (ex. concepția platonică) și modul stihial-teocentric (pictura bizantină).**

Cei cinci factori amintiți formează „matca stilistică", complex al factorilor inconștienți ce determină stilul culturilor.

In „Spațiul mioritic", filosoful român face o aplicare a teoriei sale generale la cultura românească. Ceeace i s'a reproșat de unii, e faptul că nu aplică cu consecvență teoria generală la fenomenul românesc, ci — la fel cu Frobenius și Spengler — explică stilul aproape exclusiv prin orizontul spațial. Obiecția e îndreptățită (o atestă chiar titlul cărții), dar numai în parte, căci alături de orizontul spațial, prins genial în intuiția orizontului mioritic, de ritm nesfârșit, — Blaga a arătat (adevărat, că fără un material prea bogat) și ceilalți factori specifici ai stilului culturii românești (accent axiologix afirmativ, atitudine anabazică, tip stihial). Contribuția strălucită a lucrării o constituie analiza orizontului spațial etnic românesc. Cercetări viitoare ar putea lua îndemn și desăvârși această muncă, arătând amănunțit nu numai caracteristicele generale ale culturii, ci ale fiecărei ramuri de creație spirituală a poporului român, în comparație cu neamurile învecinate — balcanice.

Studiile de filosofia culturii au nevoie de o întregire cu cercetări de sociologia culturii, care să țină seamă de orizonturile deschise larg de filosofia domnului Blaga cu metoda funcțională, dar și de cercetările concrete și de materialul comparativ strâns de Frobenius. E necesară o sociologie a culturii, **cu misiunea de a cerceta concret toate creațiile spirituale prezente ale neamului, cu metode științifice adecvate, punând accent pe intuiție.**

Meritele domnului Lucian Blaga pe tărâmul filosofiei culturii se pot desprinde cu ușurință chiar și numai din aceste câteva însemnări. Rămân ca mari câștiguri: trecerea dela morfologia la morfogeneza culturii, încercând explicarea creațiilor spirituale prin mai mulți factori determinanți (poate ar trebui dată o mai mare importanță factorilor conștienți obiectivi) — și aplicarea sistemului la realitățile românești.

Faptul că filosoful etnicului românesc **a fost invitat în țara lui L. Frobenius și O. Spengler, pentru un ciclu de conferințe și prelegeri la mai multe din universitățile Reichului german, în semestrul de iarna 1942/43, e o cinstire cum nu se poate mai mare. Traducerea operii sale în l. germană va întregi odată tablouri culturii universale și va face un serviciu național de mâna întâi — cunoașterea și recunoașterea neamului nostru cu creațiile și potențialul lui de „cultură majoră". Pentru noi, va însemna un îndrumar în calea cercetărilor și ipotezelor de sociologia culturii, fiind în același timp un avertisment, spus cu vorbele lui Frobenius: Uns treu bleiben !**

CORNEL IRIMIE

NUD

Și-a adunat genunchii goi în poală
Ca niște fructe albe și rotunde,
Și ghemuită frumusețea goală,
De lacoma privire se ascunde.

Noptatec părul prins în roșii funde
Spre fruntea mică stă să dea năvală ;
Iar umerii s'au adunat să se afunde
In răsvrătirea valului de smoală.

Și, pudici, ochii mari și negri s'au închis
In scoica pleoapelor, albă și mică,
Incremenit în clipă ca'ntr'un vis

Nici un fior de gând nu se ridică ;
Inchise intr'un colț de iad, în vr'un abis,
Dorințele au amuțit de frică.

FLORU MIHAESCU

Poemul creșterii

In seara asta, mâine, până când
Vei mai aprinde iarăși candelă durerii,
Cu tâmplele scobite de netihnitul gând,
Flămândule de albă, întreagă pâinea verii ?

Domnița din colnice, cu graiul înstelat,
Palpită'n muta-ți febră precum un sân fierbinte,
Dar trupul ei rămâne întreg de desmierdat
Și lanțul dela glezne stă lacăt în cuvinte.

Suave, buzele-i se isiptesc spre tine
Și toate clapele rănite'n flaute te chiamă,
Când te cutezi spre ea cu visele — ciorchine
De nostalgii ce încă au gust de crudă poamă.

Dar rotunjită clipa de rugă în izvoade,
Căznitul duh țâșni-va din șale cu durere,
Să-ți răcorească'n liniștita coacere de roade
Zăduful creșterii spre slavă și 'nviere.

AUREL DUMITRESCU

Așteptare

Știam că ai să vii de undeva
din scoica gândului.
Deaceia douăzeci de toamne
ți-am cântat în fiecare noapte.
Ai auzit ce straniu
și metalic cânta vioara?
Cu ce văpăi de soare roșu
ți-am încălzit imaginea
în filele mereu neterminate.
Știam că ai să vii
din scoarța vremii,
c'ai să te 'nchircești în mine
și au să amuțească toate.
Ai să-mi sugrumi vioara
și au să-mi crească
bălării pe gând.

Auzi cât sună de dogit vioara
în toamna asta?

ELENA DIACONU

CANTECE NOUI

Parcuri de toamnă

O frunză care a căzut pe umărul meu, mi-a adus aminte de versurile pe care cu ani în urmă le migăleam pe caiete liniate. E câte-un gând care-ți vine de nici tu nu știi unde, pentruca să stăruiască apoi în suflet cu fiecare zi mai mult.

Am trecut printr'un parc. Un vânt rece și molcom bătea printre ramuri și dintre casele marelui oraș a venit un svon de frunze purtate anapoda printre hornuri. Niciodată nu mai călcasem parcă peste atâtea vreascuri, lăsând în urma mea galbena și incerta lumină a unui soare minor. Parcurile acestea largi și desfrunzite care varsă în strofele poeților meloncolia crepusculului, au luat însă dintr'odată un obraz ciudat, fiind animate de-un duh care venea de dincolo de viață. Nu m'am gândit numai la făturile acelea ireale din povestile lui Emil Botta, ci la prietenul meu E. T. A. Hoffmann ,pe care l-am zărit după trunchiul unui copac, furișându-se printre ale umbre, cu jobenul pe ochi, cu favoritele umbrindu-i obrazul.

— Bună seara, E. T. A., i-am spus aproape în șoaptă.

M'a privit însă cu o atât de mirată expresie, încât am cercetat uluit în jurul meu, să văd dacă nu cumva căutătura aceasta se adresează altcuiva. Dar nu. Eram numai eu și el.

Și parcul rece și trist din jur prinse să vuiască. Spiriduși mici săreau din creangă în creangă, dându-mi cu tifla, aruncând în mine cu castane,

pe când eu căutam să mă apăr, ținându-mi mânile în fața ca pe un scut. Dar mările lor tartor, omul acesta care se agita printre arbori, nu-mi dadea pace nici el. Am început să alerg.

Un vartej de nisip și de pietre a prins atunci să gonească alături de mine, sunând a oase și-a gol. Crengile băteau în cer ca niște darabane, și dintr'odată am bagat de seamă că nu mai sunt singur. Cu toamne în urmă murise Nicuțae Cantonieru. Era cel dintâiu care se rupea de lângă mine. Au plecat apoi Silviu Roda, George Petcu, T. C. Stan, au plecat încă alții pe care îi știm. Mă tulbură acum osoasa lor prezență, și în timp ce stele se aprindeau deasupra parcului ca niște candeli, luna mi s'a părut că urcă printre case ca un ochiu vrăjit, sub care înghețiu toate lucrurile lumii, trecând din timp în eternitate.

...Din singurătatea mea a rămas numai o bancă și-o frunză...

*

Poate că de astă-dată nu am scris atât pentru voi, prieteni poeți, ci pentru această mare prezență care plutește deasupra mea, care trece prin carnea și sângele meu, învăluorându-mi cuvintele și dându-le sensuri noui. A fost mai mult o frântură de lanternă magică, pe care s'ar putea s'o sesizezi și tu și tu, sau niciunul. Am scris pentru nimeni. Sau pentru mulți. Dincolo de geamul odăii mele, o prezență care vine de pretutindeni și merge spre nicăiri, cuprinde toată lumea mea, în aripi de viață fără de moarte. Am tăcut împreună cu ea. Și-acum, cuvintele fâlfâie sub condei ca frunzele parcurilor de toamnă. Și nu sunt singur. Dintr'un parc, sau din vis, îngerul meu păzitor îmi flutură destinul!

ȘTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic : pentru Șt. B. Răspunsurile se amână pentru numărul viitor.

STILUL LUI „PINOCCHIO"

Ecouri literare din Roma

Farmecul copilăriei mereu rămâne nestins. O spun toate epocile și toate literaturile. Dar de multe ori mi se pare că numai vremea noastră a descoperit în întregime copilăria. Secolul al 17-lea s'a mândrit cu marea investigație ce a făcut-o înlăuntrul sufletului omenesc, unde a cercetat în amănunțime virtutea ca și vițiul, lupta între bine și rău. Iar arta acestei epoci a căutat să arate predominarea geniului alb asupra celui negru și nefast. In veacul al 18-lea a fost descoperită natura; sentimentul naturii nu l-a cunoscut antichitatea și nici evul mediu: doar Renașterea poate afirma că prin poezia lui Petrarca și a Pleiadei franceze a atins, cu aripile azure ale poeziei, materia în multiplele și frumoasele ei aspecte. Iar secolul trecut a relevat infernul care zace în străfundurile sufletului omenesc. Prin literatura de analiză a slavilor și în deosebi prin romanele lui Dostoewski.

Epoca noastră a descoperit prin urmare copilăria. De multe ori a recurs la urme ceva mai vechi, aparținând sec. 19. Astfel, în „Pinocchio", în neuitatul Țăndărică al anilor de farmec ai copilăriei fiecăruia din noi, s'au găsit izvoare de încântare și momente de estetică a unei perioade prin care fiecare generație trece. Maturitatea gustă însă din același depozit sacru al tinereții și se regăsește etern în anii totuși asfințiți.

Stilul lui Pinochio ? Este „poema strengăriei", cum spunea de curând Giorgio Piorano în revista *Lettere d'oggi;* este poema clipelor inefabile pentru sufletul nostru; este duioșia și gluma gratuită, bonomă, virgină, a lui Gavroche din „Mizerabilii" lui Hugo. O sursă, pentru artă, încă nu îndeajuns exploatată.

CESARE PASCARELLA

Este poetul roman prin excelență, al cărui dialect face și mai elegantă și mai sprințară compoziția versului, a sonetului pe care l-a folosit cu artă, cu dibăcie și ușurință chiar. Academia italiană i-a publicat primul volum al operei : Sonetti. *Vor urma : poemul inedit „Istoria noastră", „Proza", „Insemnări de călătorie" și „Scrisori către prieteni".*

In sonetele apărute, întâlnim ciclul Descoperirea Americei. *Nu este vorba de o poetizare a legendelor din jurul expediției lui Columb, ci de un amestec de naivitate, de anachronisme și de simplitate, confundându-se datele și momentele strălucitei descoperiri a lui Columb.*

Iată un fragment din unul din aceste sonete dialectale :

Je fece ! na parlata un po' generica,
E poi je disse: Io avrebbe l'intenzione,
Si lei m'ajuta, de scopri l'America
— Eh, — fece er re, ched' era un omo esperto,
— Si, v'ajuto... Ma, no pe' fa' eccezione,
Ma' sta America c'è ? Ne sête certo ?

(I-am vorbit mai întâi despre altele, apoi i-am spus : doresc, dacă Măria Ta m'ajută, să descoper America... — Ei, făcu regele, care era un om cunoscător — am să te ajut... Dar să vedem mai întâi, există oare America? Ești sigur de asta ?)

Fluiditatea versului dialectal și mai ales naturaleța, fără verbul căutat, alcătuiesc vraja acestui poet atât de iubit și astăzi.

INTOARCEREA GRAZIEI DELEDDA

Ce s'ar mai putea spune oare în plus despre o literatură care a trecut de mult granițele Sardiniei și ale peninsulei italice, încununând fruntea scriitoarei cu admirația lectorilor universali, înainte de a veni premiul Nobel să consacre o carieră artistică în deplină maturitate ? Este cazul Graziei Deledda, care și în România a fost tradusă și cunoscută prin câteva volume.

De curând, marea editură „Mondadori" din Milano a început să publice toate operele **scriitoarei sardineze. A apărut astfel un volum considerabil, unde sunt strânse bucățile : „Elias Portolu", „Colombi e sparvieri", „Canne in vento", „Marianna Sirca", „La Madre", „Annalena Bilsini"** (romane) **și „Chiaroscuro"** (nuvele). **Operele marei povestitoare sunt tipărite sub îngrijirea academicianului și scriitorului cunoscut Emilio Cecchi.**

Popor de păstori în vechime, sardinezii și-au păstrat adâncile lor caractere, nostalgia, fatalitatea pusă în fiecare acțiune, ca să fie predominată voința, așa cum se găsește în sufletul românesc, cu care spiritul Sardiniei se aseamănă, ca și limba atât de apropiată de a noastră.

Este linia continuă care străbate întreaga artă a Graziei Deledda.

CONTINUITATEA NOASTRĂ IN DACIA ROMANĂ.

Intr'o comunicare la Academia Regală de științe din Torino, d. Claudiu Isopescu, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Roma, aduce noui observații și constatări filologice, privitoare la persistența elementului daco-roman deoparte și de alta a Carpaților. Cercetând arhivele Universității dn Torino, d-sa a găsit teza de doctorat a primului student și apoi doctor în litere dela acea Universitate. Teza a fost scrisă de profesorul Dim. Ioannescu dela liceul Sfântul Sava, care a venit la Torino și a studiat filologia, luându-și apoi doctoratul în acest oraș.

D. Isopescu arată că vechea lucrare a lui Dim. Ioannescu se întemeiază pe gramatica lui Diez, dar că deseori legile fonetice sunt mai bine formulate de Ioannescu.

Dar ceeace apare cu atât mai interesant astăzi, ca totdeauna de altfel, este faptul că școala indoeuropeistică dela Universitatea din Torino studia în chip serios filologia românească, combătând ridicola teorie a părăsirii Daciei de către Aurelian, teorie pe care încearcă s'o redediteze o prelinsă școală istorică modernă.

Și fiindcă suntem în acest câmp al relațiilor spirituale româno-italiene, trebue să semnalăm un articol despre arta lui Caragiale, apărut în *Roma fascista*, tot sub semnătura neobositului luptător pentru cunoașterea sufletului și artei românești în Italia, care este profesorul Isopescu. Desprindem din acest „Profil al lui Caragiale" această prezentare :

„Trăind în epoca de acum o jumătate de veac, în momentul istoric în care țara înfăptuise importante reforme politice și sociale, Caragiale arată prin arta sa originală și caracteristică, marele desechilibru între nivelul intelectual al nouei burghezii și instituțiile importante din Occident, ale căror repercusiuni umoristul le arată în societatea românească, abia eliberată politicește după o seculară opresiune. Repedea asimilare a ideilor și a formelor apusese dăduse loc unui ciudat contrast ca și cum ar fi fost vrăjită de noua modă, clasa cultă și ridicată se aruncase în noua viață; câmpiile păreau că sunt departe și absente, iar burghezia încă nepregătită pentru trecerea neașteptată dela absolutism la liberalism, rămăsese dezorientată; din această cauză, unii oameni politici au ajuns să fie niște exaltați și demagogi și nouile instituții, care cu greu se adaptau vieții sociale a timpului, au determinat apoi o astfel de nefericită perioadă de evoluție, supusă ridicolului".

C. N. NEGOIȚĂ

Adagio

Uite, îți cânt din nou Beethoven
In aceiași sală udă și întunecată,
Pe ai cărei pereți scrie : tuberculoză...

Apa scoboară odată cu seara pe ferestrele ei,
Lumânările întorc sunetele în întunerec
Odată cu frânturile de soare din clavir.

Peste pletele timpului
Alunecă umbra trupului,
Și nu știu dacă zurgălăii din coamele cailor, dorm

Sau bat cu degete de seară în geamuri,
Ori se scutură flori de zăpadă,
Peste primăvara teiului din aleea înălbită !...

Curând moartea ne va ciocăni din nou în urechi
In aceiași cascadă de sunete profunde, vechi,
Până ce ne vom visa dincolo de hotarele lumii acesteia

Nici lună, nici îndemn peste coarde
Și nici mângâieri în noaptea cea mare,
Ci numai pacea... eterna pace.

ERNEST VERZEA

*) Din volumul de versuri „Alter Ego" care va apare în curând

TIPURI de pe malul DÂMBOVIȚEI

de PAUL I. DANIEL

DOMNUL JEAN DELA „PĂLĂRIA VESELĂ"

Dacă d. Ionel (cități Jean) ar fi un modest și onorabil funcționar sau un mic și șmecher agent de Percepție, e mai mult decât sigur că nu s'ar ocupa nimeni în mod special de el. Dar fiindcă soarta l-a așezat exact acolo unde i se cuvine, adică în Șelari colț cu Lipscani, toată lumea este mulțumită, afară de principalul personagiu, prin definiție nemulțumit de soartă.

Fișa profesională a domnului Jean arată — cu oarecare emfază — calitatea de funcționar comercial, definiție care despuiată de floricelele recoricei respective și transpusă la rece se poate aplica fără prea mari inconveniente unui vânzător de prăvălie. Deci domnul Jean este vânzător, ceiace ar fi trist și chiar catastrofal pentru incontestabilele sale însușiri de june prim amorez cu reflexe de Clark Gable dacă ar fi vânzător într'o băcănie sau prăvălie de încălțăminte. Dar soarta l-a avut și de astă dată în grijă. Domnul Jean este funcționar comercial la un magazin de mode și anume la „Pălăria Veselă" care este una din acele prăvălii care vând în preț de cost și chiar mai puțin, — puteți să-i credeți — „modele unice și originale aduse cu mari sacrificii din străinătate"...

Atribuțiile domnului Jean, multiple și variate, cer destașurarea sincronică a însușirilor sale tot atât de multiple și variate.

Când îl vezi în pragul magazinului, pare oprit acolo ca din distracție și în ararâ de cazul de neprevăzut al unei excepționale perspicacități, îl ei drept un client bogat și nobil, — două presupuneri indrituite cu prisosință de prestanța lui naturală, — de distincția lui spilcuită, de mustăcioara àla Clark Gable, de dunga dela pantalon ca o muche de cuțit și de tonul cravatei cu extravagantă discreție... Cât despre prezumtiva bogăție, e greu să nu o pui în sarcina unui june atât de bine aranjat de natură, de croitor și de... bărbier.

Doamna care s'a oprit o clipă la vitrina prăvăliei de alături ca să privească ceva — nu importă ce —, umbrele, ciorapi, batiste sau vreun alt obiect de întrebuințare mai mult casnică, se simte măgulitor fixată de privirea lui admirativă. Dar n'are timp să se bucure de prospătul succes, fiindcă iluzia se spulberă repede, ceiace de altfel nu e de loc... original din partea ei.

Presupus admirator, dupăce i se adresează cu insinuantă dulceață :

— Doriți ceva, Doamnă ? continuă înainte de a primi răspunsul pe un ton schimbat pe nota de lecție învățată pe de rost : (Poftiți, doamnelor, portiți, ultimele noutăți dela expoziția din Milano !! Ieftin și original. Ocazie unică. Vizitați galeriile „La pălăria veselă" dacă vreți să fiți fericiți"). Dacă vreo clientă mai docilă merge atât de departe cu complezența încât... consimte să încerce vreunul din modelele unice, d. Jean dă curs — fără nicio reticență — entuziasmului său subliniat cu adjectivele, interjecțiile și semnele de exclamație de rigoare. Nu e deci nicio mirare dacă doamna care a eșit să cumpere un spălător, ață de țesut, sau o burtieră, se întoarce acasă cu

una, două sau mai multe pălării... vesele, toate foarte originale „pe un preț de nimic, adevărate chilipiruri care în plus îi vin admirabil" ceiace este esențialul și pentru care prietenele o invidiază ipocrit !

D. Jean și-a îndeplinit cu prisosință datoria. E în felul lui mai dibaci decât cel mai abil diplomat. Seara, la ora când se închid prăvăliile d. Jean sosește tăcut și simbolic în urma patronului care i-a aruncat peste umăr cu neglijență :

— Ioane, trage oblonul !..

Pe stradă, uită repede că patronul l-a mustruluit destul de aspru și încă față de o clientă. Fixează femeile blazat, sceptic și admirativ, și-și poartă cu discretă mândrie pe calea Victoriei atributele lui : mustața, dunga dela pantaloni, și cravata cu tonuri discrete. E în climatul lui ca peștele în apă. Nu e nicio mirare. Sunt atâtea metode de a fi fericit...

...Și EU...

— Și tu — mă iau în primire unii colegi de care mă leagă relații mai mult sau mai puțin vagi de cafele și rivalități pseudo-literare. Și tu ? Cum se face că din toată galeria de tipuri la care „te-ai dat" cu foarte relativ spirit te-ai omis tocmai pe tine ?

Acestora le voi răspunde că m'am lăsat la urmă nu din modestie, nici din vanitate, ci pur și simplu din... prudență. De vreme ce am luat în primire atâția inși care nu au păcătuit cu nimic altceva decât că, Dumnezeu știe din ce pricini, mi-au părut la un moment dat „tipuri reprezentative", ar fi nedelicat din partea mea să mă uit tocmai pe mine care sunt dincolo de comentarii de cafenea și de dispute de cenacluri, „un individ interesant"..

Aș urma astfel exemplul, întru susceptibilitate, al unui anume domn despre care unii spun că ar fi umorist și care s'a uitat în incisiva inventariere a faunei literare autohtone din volumul său. Poate la sfârșit, până să-i fi venit rândul, i s'o fi isprăvit humorul.

— In definitiv, dece te socotești atât de interesant ? m'ar întreba suszișii „amici" dacă ar avea curajul s'o facă. (Sistemul de a „lucra" confrații dela distanță s'a consacrat de mult și orice s'ar zice e mai lipsit de riscuri). Dacă mi-ar pune această întrebare, aș fi silit să le răspund, lăsând la oparte orice falsă modestie. (La un mânuitor de plaivaz modestia nu poate fi decât falsă). Sunt interesant fiindcă sunt scriitor.

— Scriitor? s'ar revolta fățiș confrații. Te pretinzi scriitor ? Și cu ce drepturi mă rog ? Pentru un singur volum și ăla ca vai de lume ?...

— Bine, aș replica sufocat de o cucernică revoltă... Dar critica a fost de altă părere.

— Critica ? Ar tuna iar indignați confrații ? Îndrăznești să vorbești de critică ? Știm noi prea bine cum te-ai aranjat cu presa. Să nu mai vorbim...

Astfel s'ar petrece lucrurile într'o lume care după tonul de sinceritate în care se desfășoară scena, ne dăm îndată seama că este fictivă. In fapt, se petrece la fel — cu deosebire că totul se întâmplă în spatele meu, — dar cu puțină imaginație sunt la urma urmii scriitor, orice ar obiecta domnii dela cafenea. Dar să reconstitui scena :

— Ai văzut ce nesuferit de îngâmfat a devenit dela o vreme Paul Daniel ? spune confratele care cu câteva clipe mai înainte îmi zâmbise dulce.

— Insuportabil, confirmă amicul, care îmi lăudase entuziast talentul, furios pe cei care nu puneau destul entuziasm în admirația acestui excepțional talent. Și toate astea fiindcă a scos și el, acolo, un volum, o stupiditate !

— Nu-i chiar așa, intervine un al treilea senin și binevoitor. Nu e cu totul lipsit de talent, dar e minor... Nu poate aborda un gen mai vast, mai adânc, mai intens, mai... Altfel e băiat bun, bun și inofensiv.

— Cam bețiv îmi pare, adaugă altul care sughite într'una... Dar ce să-i faci ? Inspirația trebuie înlocuită prin mijloace drastice. N'ai văzut ce lipsit de personalitate este ? Se crede cel puțin... Cehov al României.

Din fericire, unul din confrați își ia tălpășița, astfel că acei rămași au subiect de conversație. Altfel, cine știe ce s'ar mai întâmpla cu biata mea personalitate literară. Nu i-ar rămâne un fir de păr nejumulit.

Da, domnilor, aveți perfectă dreptate. Talentul meu este — în limitele existenței sale — minor și chiar nul. Sunt un îngâmfat, mă cred cel puțin „Cehov al României". E o situație poate falsă, dar prezintă pentru mine diverse avantagii. Intâi, ca și Annton Cehov sunt singurul în felul meu pe malurile Dâmboviței și asta e, s'o recunoașteți, mare lucru. Apoi, închipuiți-vă că mi-ar intra în cap să scriu, de pildă, ca... Esenin. Ce-ar spune, atunci d-nii Lesnea, Carianopol, etc. ? Dacă aș fi devenit dostoievskian ce-ar mai rămâne din prietenia mea cu Dan Petrașincu ? Și dacă n'aș fi decât eu, Paul I. Daniel și nimic mai mult, ce-ar spune publicul cititor? Așa, îmi rămâne cel puțin refugiul în splendoarea izolării, cu aureola unui Cehov, neînțeles de dâmboviteni.

— Parcă ți-ai schimbat genul, insinuiază cu candoare câte un sgârie brânză perfid. Parcă ești mai... uscat, mai abstract, mai — cerebral. Unde ți-e umorul gras și pitoresc ?

Asta mă întreb și eu.

— Unde e umorul meu gras, minor, unic ?

— Imi fac datoria de scriitor, răspund eu, mă caut. Poate într'o vreme mă voi găsi. Incerc de toate. Azi scriu ca Pirandello, mâine ca Poe, poimâine ca unul Cehov, iar săptămâna viitoare ca Eugen O'Neil. Cine știe ? Omul și mai ales scriitorul, e dator să-și încerce norocul. Poate că voi izbuti. Poate într'o zi, voi scrie numai ca Paul I. Daniel. Și poate mai târziu, când strada pe care locuiesc actualmente se va numi strada Paul Daniel, iar biata mea casă acum într'o rână va fi declarată monument istoric, atunci când biografii se vor strădui să dovedească posterității — pe bază de mărturii autentice — că sarmalele erau mâncarea mea favorită și că șvarțul nu-mi prea pria, poate că atunci vor fi mulți care se vor făli că scriu ca Paul I. Daniel.

...Poate chiar „genul" meu atunci consacrat, însfârșit, de verdictul posterității va fi singurul îngăduit de oficialitate și de înaltele foruri literare. (Ce te faci, dom'le ?). Nu ne rămâne decât să așteptăm. Cine știe ? Vorba ăluia : „Câteodată și nimicul mișcă"...

Intr'un birt de provincie

(Urmare din pag. 4-a)

— Te 'nțeleg d-le Martinescu și te aprob în parte. Constat însă că și plăcerile d-tale sufletești sunt concretizate tot de forme materiale și că d-ta transformi sufletește lumea cu păpuși, prăjituri și harmonice !

Leontin oftă adânc și continuă, fără să mai răspundă direct lui Ridescu :

— De câtă dragoste are nevoe lumea aceasta, de câtă milă, de câtă iertare și de câtă consolare! Datoria noastră ar fi să ne convingem unul pe altul că ne putem sprijini unul pe altul, că prezența noastră sufletească ne poate uni și susține. Nu d-le Ridescu, mai mult decât cu reforme sociale, lumea asta se va îndrepta prin suflet.

In tăcerea scurtă care urmă, vocea lui Bibi sună deodată strident și frivol :

— Eu nu vă 'nțeleg frate, ce rost au discuțiile astea! In România n'a murit încă nimeni de foame!

Camil Ridescu îi aruncă doar o privire asasină și întoarse capul spre farfurie, cu dispreț. Ceilalți tăcură. Numai Leontin zâmbi vag. Androu îi apucă mâna și-i făcu semn să se uite la masa de lângă fereastră. Toate privirile se'ndreptară acolo, spre Văcuța lui Ilie, care însă, insensibilă, nu simți cele nouă perechi de ochi, ci-și continuă operația gastronomică începută de un sfert de oră. Cu picioarele răschirate, cu tot bustul aplecat peste farfurie, cu ochii întredeschiși și mișcări repezi, Văcuța lui Ilie căra la gură fără 'ncetare, clefăind cu un sunet de plăcere animalică, a cărnii domolite. Ochii i se închideau uneori cu voluptate și privirea lor cretină se filtra printre straturile de grăsime din jurul lor, ocrotind tandru al cincilea fel de mancare cu sosul prelins pe buze și bărbie. Alternând pâinea și mâncarea, mișcările erau regulate și continue ca ale unei mașini iar masticația îi dădea o beatitudine de fiară nesătulă. Leontin simți că-l îneacă greața. Sunt oameni care mâncând îți fac și ție poftă de mâncare, după cum alții ți-o taie în aceleași împrejurări și Văcuța lui Ilie era dintre aceștia din urmă. Concentrarea ei inconștientă și absentă oricărei licăriri de simțire transforma fapta ei de a mânca într'o insultă adusă acestei necesități organice. Supunerea ei oarbă și totală materiei anorganice în care, mâncând, se contopea, făcea una cu ea. Androu îi impinse cu cotul și pe Ridescu și pe Leontin:

— Ei, ce atitudine ne sfătuiți să avem față de acest specimen. E recomandabilă mila, dragostea sau... consolarea?

Camil rânjea privind scena scârbit, dar Leontin îi aruncă lui Androu o privire mustrătoare. In timpul acesta Bibi, care se tot agita pe scaun, bucuros că poate spune ceva în asentimentul tuturor, își plasă remarca:

— Vai! Mon cher! Dac'ar fi toate femeile ca asta! Ce animal desgustător !

— Trist ar fi dragă Bibi! Sau te-ai consola și cu una de astea?

— Vai, nu spune așa ceva! Nu te uiți la ea? Nici n'aude ce vorbești dar-mi-te să te 'nțeleagă! Sau să simtă! Ah! O fi simțind ceva asta?

— Probabil, de vreme ce mănâncă cu atâta poftă, reluă tot Valentin. Simțul gustativ îl are în orice caz bine desvoltat!

— Dragă, se mărturisi Bibi, mie-mi plac femeile grase, dar nici așa. Asta-i diformă !

— Iți plac desigur și tâmpitele, întrerupse Camil, dar nici așa! Asta-i prea prea ! D. Martinescu ar spune că-i atât de tâmpită de-ți vine să-i plângi de milă. Iată însă una pentru care, lăsând gluma la o parte, nu cred să poți simți milă !

— Simt milă pentru speța omenească pe care o văd cicatrizată într'un asemenea exemplar fioros, spuse Leontin.

— Vasăzică oricum ai întoarce-o, tot la milă ajungi! Ei dar nostim ești astăseară, nene! râse Camil, apoi deodată încruntat. Intr'o societate ideală un asemenea exemplar ar fi pus la zid, ori lăsat să moară de foame!

Robea, care de mult isprăvise cu mâncarea și se uita la ceilalți, mai mult săturându-se din ochi cu cărnurile mâncate de ei, decât gândindu-se la ulcerele care-l pândeau, se gândi că e momentul să intervină.

— Domnul subprefect are perfectă dreptate. Mila e necesară, dar eu aș spune că numai pentru cine o merită. Cine nu știe să-și croiască drumul în viață, cum spunea d. Ridescu, acela nu merită mila. Numai oamenii de ispravă au dreptul să ne milostivim de ei !

— Ei vezi, cum ne-am lămurit! exclamă ironic Ridescu. Noi credeam că aceia care și-au croit drumul în viață nu mai au nevoe de milă, când colo tocmai ei o merită. Așa da... Ne-am înțeles. Să compătimim deci pe oamenii de ispravă care, săracii,, s'au ostenit și au reușit în viață. Adică ce-au reușit d-le Robea? Au făcut eforturi să ne cucerească mila?

Puțin încurcat și ofuscat de ironia pe care o simțea, Robea se îndreptă pe scaun și tuși pentru a-și da timp de gândire, dar neputând răspunde imediat se roși până în vârful urechilor se agită pe scaun, mai tuși odată și bâlbâi:

— De, de.... am vrut să spun că oamenii au nevoe de milă și că dacă ți-e milă de ei când trebue, este bine, că nu toți oamenii o merită, că unii sunt netrebnici... Că...

—Da mai lăsați-o nene odată cu mila aia că mi-e milă de voi văzându-vă cum vă chinuiți ca s'o scoateți la capăt, fără să reușiți! îl salvă Bibi pe colegul de matematică și râse sgomotos, admirându-și singur gluma. Hodoroabă dădu din cap aprobator, el care găsea orice discuție inutilă, și lăsă să se audă:

— Așa-așa! Las'că-i bună.

Patrafir Undrea se uita dela unul la altul și așa nemulțumit că Bibi a întrerupt o conversație atât de interesantă, din care el simțea că avea mult de învățat, dar nu îndrăsni să spună nimic. Camil Ridescu dădu din umeri și-i făcu lui Valentin Iliescu semn să se scoale. Plecară amândoi pe ușa dinspre cârciumă. După ei Bibi se sculă preocupat deodată și aranjându-se îndelung, potrivindu-și hainele, pardesiul, pălăria pe o ureche, ieși pe ușa opusă, după ce salută galant pe comeseni.

Liberat de prezența copleșitoare a lui Ridescu, Robea răsuflă ușurat și vorbi, nu însă fără precauție, încet, temându-se ca să nu fie celălalt încă dincolo în cârciumă și să-l audă cumva :

— Mie nu-mi place spânzuratul ăsta! Așa-i d-le subprefect? Asta o să ajungă curând-curând la pușcărie.

Androu îl întrerupse brusc:

— Lasă dragă că exagerezi! Nu e om rău Camil Ridescu. E în fond un inofensiv, deși este fanatic. El e un simplu teoretician, nu e luptător ca să strice cuiva cu ceva.

— Păi tocmai d'aia e un in individ periculos! Și cum spui d-ta că nu-i un om rău? N'ai auzit că n'are milă de nimeni?

Androu râse bine, amintindu-și că Robea a lăsat anul trecut corigent pe cel mai bun elev din toate materiile, numai pentru că nu l-a văzut odată pe stradă, și nu l-a salutat, și această pedeapsă i-a dat-o deși știa că bietul copil era bolnăvicios și mama lui văduvă și săracă. Ii spuse, înghițind altceva ce ar fi vrut să-i replice :

— D-ta crezi în tot ce spune el? A vrut să facă pe grozavul, să pozeze, să ne sperie cu atitudini de cruzime teribilă, dar să nu-ți închipui că n'are și el milă de multe ori, ca noi toți, ca și d-ta de pildă, încheie apasând intenționat ultimele cuvinte.

— Ba nu, răspunse Robea neobservând aluzia. Asta n'are milă de nimeni! Sunt oameni din ăștia destui. N'ai văzut cum s'a repezit la bietul Hodoroabă. Nu-i așa Hodoroabă?

Hodoroabă clătină capul cărunt bălăbănind din mustăți:

— E! E! Omu-i repezit, ce să-i faci? Las'că-i bună, las'că-i bună!

Robea îl privi, jignit el că Hodoroabă e atât de modest și îi lipsește până într'atâta simțul demnității încât să nu se simtă jignit de ieșirea lui Ridescu.

Leontir era excedat. Se sculă și merse direct spre cuer cu hotărîre.

— Haide Androu. Sunt tare obosit.

Robea se sculase în picioare, ceilalți doi după el deasemeni.

— Vă grăbiți, d-le subprefect? începu el servil.

— Da, d-le Robea, vreau să mă odihnesc. Nu mă simt bine de tot. Bună seara. La revedere.

Cei patru, care rămâneau, salutară încovoindu-se adânc și Leontin ieși cu Androu prin curte, tocmai în timp ce Văcuța lui Ilie termina felul al șaselea și trăgea cu ochiul la cotletul de purcel care aștepta rândul.

Ieșind din ograda cu băltoace și paie Androu și Leontin merseră un timp tăcuți pe strada întunecoasă și numai la mari distanțe pătată doar de lumina ofticoasă a unui bec. Dar electrica era cel mai prost lucru în târgușorul acesta și dacă Goethe ar fi trăit acolo ar fi preferat desigur să revină la lumânarea atât de blestemată de el într'o poezie, pentrucă scoate fum, pute și se stinge tocmai când îți vine inspirația. Androu rupse primul tăcerea:

— Astăseară Bibi l-a cam jignit pe poetul Patrafir Undrea...

— Când ?

— Când și-a exprimat atât de brutal sila față de Văcuța lui Ilie.

— Nu 'nțeleg.

— Cum frate, nu știi nimic ?

— Ce să știu ?

— Păi e nostim de tot. Intre Văcuța lui Ilie și poetul Undrea e o veche idilă.

— Nu vorbi Androane! se indignă Leontin, oprindu-se. De ce-ți bați joc tu de oameni ?

— Leontine! Ți-am spus eu vre-o minciună vreodată?

— Bine, dar nu se poate concepe o astfel de împerechere! E ceva scornit de o fantezie grotescă maladivă !

— Te 'nșeli amice, rosti cu calm Androu. I-am surprins chiar eu într'o noapte, astă toamnă, în parc, noaptea în întuneric, îmbrățișându-se și gungurind ca două turturele. Să fi auzit cum gungura Văcuța lui Ilie ! Na, mai vrei ceva ?

Leontin împinse pălăria pe ceafă și-și frecă fruntea:

— Am impresia că visez! Patrafir Undrea e în stare de așa ceva ! Asta e o bizară perversitate.

— Tot ce se poate! Poate însă că s'ar putea numi și o înclinare naturală. Îi place omului carnea informă. Înțelegi tu acum cine este.

Frumoasa mea copilă cu părul auriu.

Lucind frumos în raza lunară, etc., etc., cum spune poetul într'o poezie apărută acum o lună în ziarul nostru local ! Auzi tu, copilă ! Văcuța lui Ilie e.... copila ! Ți-ai fi închipuit una ca asta ?

— Niciodată ! Și nici nu pot îndrăsni să cred o asemenea monstruozitate. Dar Văcuța lui Ilie e în stare să facă dragoste ?

— De ce nu? De mâncat nu vezi cu ce poftă mănâncă? Cu ce voluptate înfulecă? In fond e tot o senzație imediată! Corpul cred că-i funcționează normal. Numai creerul nu.

— Groaznic.

— Groaznic o fi, dar e și practic. Nu m'aș mira ca peste un an, doi poetul Undrea să fie ginerele lui Ilie, cooptat asociat și să mănânce ca noi trei feluri în loc de unul... Sau îl vezi cu copii. Iți închipui cam ce specimene ar putea produce Văcuța lui Ilie cu concursul binevoitor al poetului Undrea? Frumoși ca ea și deștepți ca el ? !

Ajunseseră în colțul străzii principale ,unde se stinseseră vitrinele și cele două reclame luminoase : a cinematografului și a restaurantului principal. Era ora 11. Câteva becuri, mai puternice și mai apropiate, răspândeau o lumină inutilă. Leontin scuturâ capul ca să scape de un gând urât :

— Nu mai vorbi Androane că nu pot suporta ceeace-mi arată imaginația. Te-ai gândit tu vreodată la o îmbrățișare între aceștia doi, între un sac umflat și o scândură noduroasă ?

— Ha, ha, ha ! Ba bine că nu ! Trebue să fie ceva înspăimântător, drăcesc și stupid în acelaș timp ! In definitiv o imagine caricaturală de desen animat — sau desen animal, dacă vrei !

Treceau pe sub un bec și dimpotrivă venea legănându-se Ema. Se opri, fiindcă nu era țipenie de om afară de ei trei : îndrăznea să li se adreseze pe stradă numai noaptea, când nu puteau fi văzuți de nimeni. Avea în glas o sfială neașteptată la o femeie de categoria ei, ceeace se explica prin aceea că-i cunoștea deja și acest fel de femei sunt deobicei îndrăznețe numai cu necunoscuți, cu aceia pe care-i acostează pentru prima oară.

— Bonsoir domnilor. Vă plimbați ?

— Bună seara Ema, îi răspunse Androu apucând-o de gușă. Vrei să mergi cu noi ?

— Da, spuse fata bucuroasă și se lipi de el. Mergem acasă? și-l luă de braț.

— Nu dragă, nu. Astă seară nu mă simt în apele mele. Și-apoi mi-am propus să lucrez.

Leontin știa că dacă Androu își impunea să lucreze, nimic nu-l putea abate dela scris. Deși vroia să mai vorbească cu el, renunță. Îi părea și rău, pentru că simțea nevoia să se clarifice împărtășindu-și prietenului celui mai apropiat cele ce-l frământau de un timp, dar îi părea și bine că e silit să amâne, deoarece simțea și jenă în confesiunea pe care și-o propunea. Ii spuse deci fetii :

— Hai la mine.

Ea trecu bucuroasă pe partea lui, fredonând un tangou. Cei doi bărbați înaintau tăcuți. Leontin se gândea la uluitoarea pereche Văcuța lui Ilie—Patrafir Undrea. Androu începea să depene de pe acum frazele pe care le va scrie de cum va ajunge dinaintea mesei. Numai Ema era liniștită gândindu-se că-și va petrece seara plăcut și cu folos, pentrucă Leontin era galant și ea se și bucura că mâine își va putea cumpăra ciorapii aceia de 175 lei perechea și lemne, fără ca acestea toate să o coste cine știe ce mojicie suferită dela unul din mulți clienți de noapte ai tavernelor. Ajunseră în fața casei lui Leontin și se despărțiră strângându-și mâinile. In timp ce ei intrau, Androu se depărta pe acelaș drum. Departe, prin mahalale depărtate, un șuerat prelung izbucni tăind tăcerea până la urechile lui. Intr'altă parte, tot departe, lătrături de câini se'ncăerară și apoi tăcerea se strânse la un loc, în care Androu își auzea pași, grei, apăsați, de om voinic, bocănind. Nici o lumină după ferestre; târgul dormea de mult. In nopțile acestea ale zilelor de lucru nimeni nu-și permitea luxul unei vremi pierdute. Ruginiți în obiceiuri tradiționale, provincialii își făceau cele opt ore reglementare de somn, ca să se scoale a doua zi la șase și să'nceapă aceleași gesturi de totdeauna, până la ora somnului. Androu trecea pe lângă odihna lor ignorând-o și se gândea mai departe în fraze așteptând să se așternă pe hârtie, în miezul nopții prielnic muncii spiritului, care așteaptă treaz cântatul cocoșilor și ivirea zorilor.

OCTAV ȘULUȚIU

*) Dintr'un roman cu titlul încă nefixat.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

... 41
...TOMBRIE 1942
...actor responsabil : MIHAI NICULESCU

Biblioteca „Astra" Sibiu

Confecţionarii de heruvimi

Intr'o vreme, nu prea îndepărtată, criticii noştri „oficiali", prezidând curente, cenacluri sau numai reviste literare, se complăceau, stropiţi pe umăr cu azur, în suava misiune a distribuitorilor de har. Erau, adică, nişte sfinţi solemni — puţin miopi, puţin pedanţi, puţin hazii, e drept, dar, totuşi, sfinţi — cari dobândiseră, în ale noastre prea ciudate raiuri pământene, cârja cerească de vlădici ai literelor române şi păstoreau, înalţi, peste poeţi, hirotonisind, în serii, îngeri de diferite dimensiuni.

Intr'adevăr, pătrunşi adânc de rostul lor învecinat cu smirna şi duhovnicia, chiriarhii criticii noastre se instalau comod în jilţurile cenaclurilor respective, îşi pipăiau, cu graţie, fruntea bombată să simtă cearcănul de aur al sfinţeniei tremurând pe tâmple, şi împărţeau, apoi, poeţilor înghesuiţi la uşe haruri şi ungeri cu cel mai pur mir. Aici se hirotonisea un seraf; alături se învestea cu aripi şi trâmbiţă de alpaca un heruvim; dincolo, primea harul un arhanghel, cu nas coroiat şi urechi blegi, iar în vestibulul cenaclului, mai sfios şi mai modest, era uns cu untdelemn angelic numai un palid îngeraş gângav.

Confecţionaţi în serii, îngerii cenaclurilor rivalizau între ei, care de care mai diafan şi mai „serafizat". Mai aprigă decât rivalitatea îngerilor traşi la rindea, era, însă, rivalitatea criticilor descoperitori de talente. Fiecare dorea să-şi vadă cât mai populat de îngerime paradisul dela etaj, sau ciosvârta de rai din subsolul cutărei mahalale bucureştene. Fiecare dorea să confecţioneze îngeri de calibre superioare celor învestiţi cu edenul cenaclului rival. Lansa, de pildă, paradisul dela etajul II un serafim, concurenţa celorlalte raiuri se simţea obligată să răspundă prin lansarea triumfală a unui heruvim...

Bietul Alexandru Macedonski, cu jeţul lui de aur din care împărţea inele cu false nestemate şi alte asemenea juvaere tinerilor barzi ce aduceau în poezie inovatoare „etajere", — rămâne doar un sacerdot de-a opta mână pe lângă gravii episcopi ai criticii amintite, virtuoşi în ungerea festivă de talente „pure" şi poeţi serafici.

Şi, ca să nu fim lipsiţi de exemple concrete, iată cum era învestit, cu toate onorurile cuvenite unui înger liric, un astfel de candidat la aripioare şi aureolă venit de prin Galiţia şi aterizat direct sub papatrafirul făcător de minuni :

„Această sensaţie de spiritualitate, de înălţare armonioasă, de luminozitate, de beatitudine, constitue nota esenţială a poeziei (sale), pe care am putea-o îngloba sub denumirea de serafism"... Şi mai departe: „...în acest serafism constant şi identic vedem ceva din arta lui Beato Angelico".

Am desprins aceste citate dintr'un volum de istorie şi critică literară, apărut în 1927 şi datorit unui vlădică literar expert în beatitudini şi serafimi. Notăm că posesorul acelui „serafism" care inspira „sensaţia de spiritualitate, de înălţare armonioasă, de luminozitate, de beatitudine", era numai un evreu mărunt, căruia seninul confecţionar de heruvimi îi dase nume de mag, dar pe care vremea l-a expulsat din literele române, clasându-l definitiv în ghettou, printre coreligionarii săi...

Exemplul citat e numai unul, şi poate nu tocmai cel mai reprezentativ, cules din practica solemnei noastre critici, dintr'o epocă în care îngerii se lăfăiau, grăsuţi şi roşcaţi, în vastele pepiniere angelice.

Din întreaga contribuţie „serafică" n'a rămas nimic, iar din paradisul de la etaj, s'a ales praful. Nici celelalte raiuri, de pe lângă alte „cercuri" şi cenacluri critice, n'au fost mai norocoase. Au fabricat şi ele stoluri de îngeri, din care n'am ales decât o jalnică scuturare de fulgi opăriţi. Bieţi heruvimi lichidaţi şi jumuliţi de vreme...

Din nefericire, penibilele întâmplări cu hirotonisiri de îngeri, nu prea ne-au oferit o corosivă lecţie, o fabulă amară, căci tristele procedee confecţionariste ale criticii mai „în vârstă" nu numai că nu au fost evitate de critica mai tânără şi mai puţin oficială, dar au fost însuşite şi continuate cu entuziasm.

Din când în când, dintr'un colţ, de după vre-o uşe, apărea, tras de mână, alt heruvim suav, ca să provoace exploziile admirative ale unui domn critic şi să dispară, tot atât de repede, din arena poeziei, mistuit în mediocritate şi uitare.

Alteori, se încerca deshumarea unui înger răposat şi readucerea lui printre noi cu trâmbiţe grave şi în fastuoase acoperiri de flori...

De pildă, acelaş poet mediocru — ridicat, cândva, de către vechiul său sacerdot, la rangul de prim serafim al liricii române şi acoperit apoi de pulberea uitării — era desgropat, acum patru-cinci ani, şi purtat din nou în lectică de roze şi garoafe de către un critic tânăr ce învăţase meşteşugul în acelaş fragment de rai dela acelaş etaj.

Necruţător, timpul a asvârlit încă o lopată de cenuşe şi peste această lectică în care era plimbat, a doua oară, cadavrul serafimului lăsat moştenire junelui nostru critic...

Dar de ceremonialul sonor cu care era primit, pe poarta mare a literaturii, un „autentic copil minune", — vă mai aduceţi aminte? Sunt numai şapteopt ani de-atunci, iar „minunea" era tot un ovreiaş mărunt, Al. Robot, devenit, peste noapte, arhanghel al poeziei şi aşezat sub o ploaie de trandafiri.

Aprigi şi lacomi, anii au supt şi harul acestui arhanghel şi i-au digerat aripile, spre stupefacţia criticii rămasă cu cădelniţa în mână şi cu leşurile îngerilor defuncţi, la picioare, — în vreme ce „copilul minune", răposat în lirică dar refugiat, în anul tragic al cedării Basarabiei, în Rusia sovietică, îşi împărţea noua funcţie, mai puţin serafică, de speaker bolşevic la postul de Radio din Tiraspol, cu alt fost heruvim, gonit de pe tărâmul nostru, Lascar Sebastian...

Atât se alege din trista experienţă a confecţionarilor de heruvimi, — iar nouă nu ne mai rămâne decât să facem, cu amărăciune, inventariul atâtor îngeri degradaţi şi asvârliţi într'un deces în care numai fulgii aripilor jumulite mai flutură peste cadavre.

RADU GYR

NOUA ZODIE
A CULTURII TRANSILVANE

de GABRIEL ŢEPELEA

Anul 1940 a găsit Clujul în plină strălucire intelectuală.

Pe lângă publicaţiile Universităţii şi ale diferitelor institute, apăreau aici reviste de o aleasă ţinută intelectuală. In fruntea lor se situa fără îndoială, „Gând Românesc" de sub conducerea profesorului Ion Chinezu. Alături de această revistă, „Symposionul" lui N. Găgescu aducea preocupările de gândire ale unor tineri entuziaşti, iar „Viaţa Ilustrată" a I. P. S. S. episcopul Colan şi „Gazeta Ilustrată" a lui Petre Borteş, se adresau vieţii de familie.

Străduinţile Clujului, nu erau însă singurele. La Oradea „Familia", condusă de M. G. Samarineanu, aducea slovă românească din toate provinciile ţării iar „Afirmarea" de la Satu-Mare, ostenea să pună în lumină sufletul şi valorile locale.

Au urmat apoi evenimentelele cunoscute: refugiul, despărţirile, căutarea de noui rosturi de viaţă. Evident, în aceste împrejurări, viaţa culturală trebuia să stagneze. Nu se ştia cine a plecat, cine a rămas...

Timpul a adus limpezirile necesare. Au început astfel noui înfiripări de viaţă românească, **în acele părţi.**

Cea dintâi slovă românească, în nouile condiţii, a adus-o ziarul „Tribuna Ardealului" dela Cluj, condus de d. prof. univ. Emil Haţieganu. Ziarul poartă subtitlul de „organ de afirmare al Românilor din Ungaria".

O pagină culturală organizată nu găsim însă decât în Ianuarie 1941, când pagina a doua a ziarului este condusă de d. prof. Gh Dăncuş sub denumirea: „Grai şi suflet românesc".

Iată ce scrie d. Gh. Dăncuş în prefaţa „Versurilor din Transilvania Nordică", editate de d-sa:

„La început, pagina a apărut numai Dumineca, mai mult cu reproduceri din clasicii noştri de pretutindeni, cu scurte comentarii şi îndemnuri şi apoi cu colaborări din ce în ce mai promiţătoare. De câtva timp, pagina apare de două ori pe lună iar dela 18 Maiu 1941, decând numărul colaboratorilor s'a înmulţit şi cererile şi necesităţile cetitorilor au crescut, pagina apare zilnic.

Ce rol îndeplineşte această pagină şi ce foloase aduce, atât pentru cititori cât şi pentru colaboratori, nu este cazul să o spunem noi, acum şi aici".

...„Cum se ştie, aici în Transilvania de Nord, am rămas puţini intelectuali cu modeste şi puţine posibilităţi de creaţie culturală. Massele populare cer însă slovă românească, cer hrană sufletească — erau obişnuite cu abundenţă — fără de care nu pot trăi, aşa cum nu pot trăi fără pâinea cea de toate zilele. Şi cum deocamdată, avem numai acest ziar cu actualele posibilităţi (plus săptămânalul din Besztercze), suntem siliţi ca aici să înregistrăm şi prin el să aducem la cunoştinţa masselor toate puţinele manifestări, din toate domeniile".

In ceeace priveşte, colaborările, d. Gh. Dăncuş, scrie:

„Dacă ţinem socoteală de marele gol ce se simte, de puţinele posibilităţi ce deocamdată avem, până la ivirea celor aşteptate, nu credem nefolositoare *nici chiar admiterea lozincii lui Eliade Rădulescu, cel care a fost supranumit părintele literaturii române: Scrieţi băeţi, scrieţi !"*

Iată primii paşi şi condiţiile de desvoltare culturală în Transilvania de Nord.

Pentru a face faţă necesităţilor culturale ale Românilor de acolo, a luat fiinţă: *Biblioteca Tribuna Ardealului*", în care se tipăresc broşuri cu învăţăminte destinate masselor populare. In acelaş timp, pentru „trebuinţele şi unitatea graiului, trebuinţele şi unitatea sufletului, trebuinţele şi unitatea culturală", a luat fiinţă o nouă colecţie *„Grai şi suflet românesc"* în al cărui program intră, pe lângă reeditarea operelor scriitorilor rămaşi în Ardealul de Nord şi reeditarea operelor scriitorilor clasici români de pretutindenea.

Acţiunea culturală a ziarului „Tribuna Ardealului" este urmată îndeaproape şi în deplină colaborare de publicaţiile: Săptămâna, ce apare Duminica la Bistriţa sub frumoasa îndrumare a păr. *Ion Costan* şi revista lunară „Viaţa Ilustrată" a I. P. S. S. episcopul Colan.

Aproape aceiaşi colaboratori îi întâlnim în paginile celor trei publicaţii, aceeaşi atitudine românească şi demnă.

In privinţa cărţilor apărute, ţinând seama de cărţile prezentate de d. Dăncuş, nu trebuie să ne aşteptăm la prea mult. E tot ce s'a putut face.

1. De pe Mureş şi Câmpie — hore şi chiuituri, de dr. Eugen Nicoară, Ştefaniu şi Bumbu. — Preţul 30 fileri.

2. Iosif Vulcan — 100 ani dela naşterea lui — de preot I. Georgescu. Preţul, 20 fileri.

3. Doine şi balade — obiceiuri de nuntă — culegeri de pe Mureş şi câmpie, de dr. E. Nicoara, Ştefaniu şi Bumbu. Preţul 20 fileri.

4. Vechea cultură românească în Ţara Bihariei, de prof. Vasile Vartolomei. Preţul 50 fileri.

5. Orientări fiscale, de Iacob Peptea. Preţul 60 fileri.

6. Iustin Papfiu — La centenarul naşterii — de prof. Vasile Vartolomei. Preţul 30 fileri.

Colecţia „Grai şi suflet românesc':

1. Versuri din Transilvania Nordică, cu un prolog de Gh. Dăncuş.

(Bucăţi alese din poeţii: Ionel Bulboacă, Ştefan Căprariu, Ion Cherejan, Teodor Ciceu, Victor Ilieşiu, Iosif Moruţan, F. Păcurariu, Valentin Raus, Virgil Şotropa).

2. Din viaţa satului transilvănean. (Culegeri din operele prozatorilor transilvăneni de la Ion Slavici la Pavel Dan).

Cărţi apărute în alte colecţii:

1. Cărţile din colecţia „Cărţile vieţii" îngrijite de I. P. S. S. episcopul Colan, al căror titlu nu-l cunoaştem.

2. I. P. S. S. Episcopul Suciu de Nagyvárod: „Eroism".

3. I. P. S. S. Episcopul Suciu: „Prima împărtăşanie".

4. Preot Florea Murăşanu: Biserica din deal sau vechea biserică ortodoxă română din Kolozsvár-Cluj şi slujitorii ei.

5. Păr. Lucian Pop: Păcatele limbii, scriere religioasă.

6. Dr. Eugen Nicoară: La răscrucea vieţii — Sfaturi în vederea alegerii unei cariere.

7. Iuliu Prodan: Duşmanii pomilor roditori şi combaterea lor.

8. Ioniţă Gh. Andron: Privelişti dintr'un colţ de ţară. — Descrieri şi vederi din ţara Oaşului.

9. Păr. Ion Costan: Glia strămoşească.

Poezii :

1. Victor Ilieşiu: Ogorul gândului.

2. Iosif Moruţan: Vâslind pe apele destinului.

3. Teodor Ciceu: Pârgă.

Din titlul cărţilor enumerate se poate vedea că majoritatea au un conţinut religios şi practic.

Cărţi grele, cărţi de doctrină religioasă şi românească sunt acelea ale I. P. S. S. Episcopul Suciu: „Eroism" şi „Glia strămoşească" de păr. I. Costan.

In domeniul picturii se semnalează la Cluj, expoziţia pictorilor români Aurel Popa, Petre Abrudan, Emil Cornea, Teodor Harşia, Raoul Şorban şi Victor Constantinescu.

Succesul expoziţiei a avut ecouri şi în presa maghiară.

In domeniul muzicii, nu se poate menţiona decât activitatea corurilor şi concertelor religioase.

Reuniunile religioase au organizat *conferinţe*, natural, cu conţinut adecuat.

Astfel, în postul Paştilor 1942, în catedrala ortodoxă s'au ţinut următoarele conferinţe:

1. Prot. dr. L. Munteanu: Pavel, Apostolul lui Hristos.

2. Dr. V. Sava: Emanoil Gojdu, omul lui Hristos.

3. Prof. Paşca: Hristos şi problemele sociale.

4. Prof. I. Goron: Impărăţia lui Hristos ca program social.

5. Prof. E. Nicolescu: Patimile lui Hristos.

In palatul Albina din Cluj, societăţile religioase gr. cat. „Agrul" şi „Sf. Maria", au organizat în acelaş timp, următoarele conferinţe :

1. I. P. S. S. Episcop Suciu de Nagyvárad : „Viaţa lui Isus şi giulgiul sfânt".

2. Prof. Dăncuş: Viaţa lui Isus în literatura populară.

3. Prof. dr. Simion Chiş: Catacombele şi primii sfinţi.

In afară de acestea, trebuie menţionată tradiţionala activitate a societăţilor de lectură de pe lângă Academiile Teologice şi şcolile secundare cu secţii româneşti.

Astra, care în trecut a jucat un rol atât de mare în viaţa Românilor ardeleni, în vara acestui an, se găsea încă în stadiul de reorganizare. Un anunţ publicat în „Tribuna Ardealului" din 2 Iulie 1942, ne arată clar situaţia:

„Toate despărţămintele Astrei din Ardealul de Nord — spune comunicatul — sunt invitate să ne comunice de urgenţă pe adresa ziarului, numele unei persoane indicate să se ocupe cu chestiunile despărţământului, *precum şi un raport detailat asupra situaţiei în care se află despărţământul".*

(Urmare în pag. 3-a)

NIC. POPESCU — Portret

MARIA CHELSOI-CRISTEA — Flori de câmp

Peisajul liricei lui LUCIAN BLAGA

de ION FRUNZETTI

3. NATURA MOARTA ŞI PEISAJUL — NATURA MOARTA.

Subtitlul capitolului acestuia poate pe drept minună. Distincţia între peisaj şi natură moartă este, în conştiinţa tuturor, un pas de importanţă categorială, la care nu se renunţă decât cu sentimentul incomod al participării la o aventură cerebrală care n'are nimic de-afface cu cuminţenia burgheză a simţului comun, metaforizat prin scaunul proverbial la cap. Totuşi, oricât ar izbi logica aparentă, nimic nu caracterizează mai exact o anumită atitudine a omului faţă de priveliştе, decât încorporarea acesteia în tagma obiectelor, de genul celor pe care manipularea cotidiană dictată de rosturile practice ale existenţei le desbracă de orice interes contemplativ, considerându-le făptura umilă şi banalizată, prin prizma disprеţului cu care deobicei se plătesc serviciile oricărei unelte. Omul modern, pierzându-şi putinţa originară de minunare, prin încleştarea clipă de clipă în mânea bătălie a producţiei economice, a pierdut — s'a mai spus de atâtea ori — simţul lui „ce este" sau „cum este", din pricina frecvenţei întrebării „la ce serveşte".

Genul „natură moartă", considerat autonom, şi nu ca recuzită a acţiunii personagiilor reprezentate, intră în istoria artei de-abia prin sec. XVIII. (se precizează de obiceiu, pomenindu-se numele lui Chardin).

Pentru gustul narativ al meridionalilor sub semnul cărora se desvoltă până atunci pictura, lipsa anecdotei, fabulei, acţiunii d'ntr'o pictură era lipsa picturii însăşi. Istoria maestrului academic din Renaştere care cerea ucenicilor săi „favella", ca o supremă condiţie a reuşitei, nu este o născocire a lui Vasari. Pictura cu temă domină atâta timp cât primatul antei aparţine spiritului retoric mediteranian. Firesc este ca de-abia atunci când, în urma decadenţei picturii baroce prin academism, Franţa reală (nu Franţa Curţii din Versailles), reuşeşte să însufleţească arta prin noui conţinuturi de viaţă, genul autonom al naturii moarte să-şi poată obţine legitimare, ca o recunoaştere a geniului naturalist al acestui popor îndrăgostt de concret. (In paranteză, o încercare asemănătoare eşuase ceva mai înainte, când mult slăviţii, astăzi, fraţi Le Nain, căutaseră să impună figura omului de rând — a omului fără marcă socială. Teza prea evident adversă concepţiilor convenţional-edulcorate a clasei ce dicta şi în materie de gust, ca un corolar firesc al dictaturii sale politice, a împiedecat tipul omului neprezentativ să triumfe în artă. Pentru natura moartă, prin structură mai docilă, mai domestică, mai susceptibilă de camuflări, — deşi tot atât de revoluţionară în fond, ca principiu (dar de aceasta greu şi-ar fi putut aristocraţii da seama) — sorţii au fost mai prelnici. In slujba vânătorilor regale, Oudry, Desportes şi alţi animalieri au adoptat natura moartă total, cu toate implicaţiile ei de observaţie exactă şi de adevăr material. Cel care a desvoltat la maximum virtualităţile psihologice ale genului, a fost blândul, bătrânul Chardin, poetul lucrurilor banale şi umile, pictorul vieţii tăinuite în obiectele neînsufleţite, spre tăcerea modestă a cărora atenţia sa se îndreaptă cu duioşia unei intimităţi care exclude orice grandilocvenţă.

Este, dimpotrivă, în solicitarea timidă a obiectelor supuse voinţei omeneşti care le utilizează aproape fără să le bage în seamă, în stăruinţa cu care sunt notate efectele luminii şi atmosferei asupra caracterelor sensibile ale obiectelor a căror viaţă, revelabilă pe calea multiplă a simţurilor „inferioare" (mirosul, gustul, pipăitul), pictorul se învrşuneză să o redea totuşi, integral, prin canalul neîndestulător al unui singur simţ, cel optic, ceva din sforţarea obscură spre lumină a lumii din limburile formative. Nu e de neexplicat dece, printre maeştri genului, se găsesc unii pictori suprarealişti, ale căror opere redau adesori aspectul fantastic — un fantastic produs de perspectiva apropierii exagerate faţă de obiect — al vieţii, vizibile doar la microscop, care colcăe în geografia infra-vitală şi sub-vitală a proceselor germinative. Ce deosebire de principiu poate exista între formele neformate încă ale unui „piesaj embrionar" semnat de Max Ernst de pildă, şi humorul absurd al monştrilor lui Jeronim Brosch, în pictura căruia confuzia entelehiilor organice a produs înflorescenţa de forme imposibile cu care pictorul flamand îşi realizează „diableriile" de folklor nordic? Atitudinea artistului în

(Urmare în pag. 3-a)

Dela Gordon Craig la Camil Petrescu

Doctrina lui Gordon Craig, ca o reacţie împotriva realismului decadent, se situiază la începutul sec. XX, pe primul plan al preocupărilor ideologice, ratându-şi cele mai îndrăsneţe creaţii ale teatrului european. Convins de neputinţa artistică a realismului, regisorul englez creiază o mişcare revoluţionară în viaţa teatrului de atunci, făcând gloata teatrală să-i înţeleagă şi să-i adopte ideile. Categoric, Gordon Craig vede în regia dramatică o artă conştientă de semnificaţia ei şi dacă el însuşi nu a putut depăşi valorile artificiale, ornamentale, din arta spectacolului, discipolii săi, plecaţi dela sugestiile şi propunerile lui, au reuşit oarecum prin experienţe interesante. Ceeace a reuşit însă cu prisosinţă Gordon Craig prin viziuna sa, a fost dinamismul decorului odată cu categorica reformă a stilului arhitectural, a artei decorative moderne, a ceramicei şi a acestui mobilier zis cubist, toate datorită geniului său. Căci Gordon Craig a fost în primul rând un mare desenator, un mare vizionar, apoi un epocal profet al teatrului modern. In teatru, marele regisor englez îşi propune să realizeze, în primul rând, o creaţie plastică, privind ca derizorii celelalte comandamente artistice ale lui Convins că spectatorii vin „să vadă" un spectacol şi nu „să-l audă", el pune accentul pe contemplaţia exterioară provocată de procesul creator, nu pe eventuala emoţie interioară, creată în suflete prin auz şi gândire. Eşit din şcoala simbolistă, stilul lui Gordon Craig dă un nou aspect teatrului contemporan. Prin noua viziune a decorului simbol, o rupe definitiv cu rătăcirea realistă, creiând şi un fericit curent. Astfel „scena de paravane", „scena unică" şi „ziadul fix" al lui Copeau sunt născute din stilul scenografic al lui Craig. Convenţia simbolistă de transcriere scenică a lui Craig dă naştere la numeroase teatre aşa zise de artă conduse de discipolii: Gaston Baty, Bragaglia, Carl Heinz Martin, elveţianul Appia, Berger, Salvini, Dr. Baltruschaitis, Brahm şi Fuchs, Lord Dunsany, Sarah Bernhardt şi Rouche.

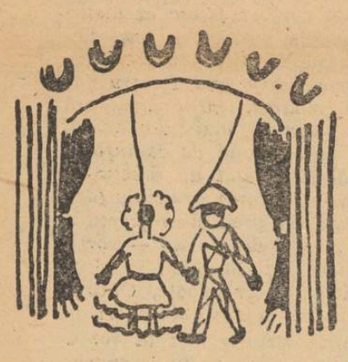

Dar problema semnificaţiei actorului în teatrul lui Craig este tratată de acesta într'un mod prea sumar şi deci confuz, care dealtfel contrazice astăzi toată ideologia născută din mult dorita evoluţie a acestui prim slujitor al miracolului săvârşit pe scândură. Soluţia lui Gordon Craig nu-i cea căutată. Când el citează în „The art of the theatre" cuvintele Eleonorei Duse care credea că numai după ce vor fi ucişi toţi actorii contemporani se va realiza ceva în teatru, noi ştim că el reuşeşte doar o butadă de intelectual-profet care vrea să fie totdeauna cât mai plastic, căzând chiar, câteodată, în şarje literare.

Dealtfel, acestea le ştim şi din critica magistrală făcută într'una din cărţile fundamentale din literatura europeană a teatrului, care, credem noi, este „Modalitatea estetică a teatrului", datorită marelui cărturar şi om de teatru care este d. Camil Petrescu. Această lucrare este o carte aporetică, adică arată critic problematica teatrului, expunând principalele doctrine clasice şi revoluţionare din istoria teatrului, după care urmează o magistrală revenire în concluzie critică ce le depăşeşte şi anihilează pe toate. Probabil că niciodată nu s'a făcut o critică atât de crudă a doctrinelor teatrale cele mai înaintate şi cu cele mai mari pretenţii.

Totuşi, „Modalitatea estetică a teatrului" este numai o contribuţie negativă, contribuţia pozitivă urmând să fie, după câte am înţeles noi printr'o nouă lucrare implicată în sistemul „Doctrinei Substanţei (Teoria (substanţialităţii).

La apariţia „Modalităţii estetice a teatrului', unul din esteticienii noştri a spus: Vedem în „Modalitatea estetică a teatrului" ceeace nu este teatru, dar atunci rămâne ca d. Camil Petrescu să ne spuie ce este teatrul. După câte ştim, d. Camil Petrescu pregăteşte o a doua lucrare, o carte care se va numi „Modalitatea artistică a teatrului", sau un fel de tratat asupra spectacolului. In prima lucrare, d. Camil Petrescu pune problema, în cea de a doua dă soluţia. Ea va conţine teatrul substanţialist, formulă de pe acum cunoscută de colaboratorii d-sale apropiaţi, care este aşteptată ca o soluţie adevărată, pozitivă, definitivă şi care credem cu toată convingerea, că va ridica teatrul romanesc în fruntea teatrului european. Ceeace ne face să credem în d. Camil Petrescu, este ceeace cunoaştem de pe acum din doctrina substanţialistă, manifestată până în prezent anticipând volumul prin câteva articole teoretice de mare răsunet, prin: Instrucţiunile principiale pentru regia experimentală, date la Teatrul Naţional şi cari astăzi dacă s'ar mai găsi, ar fi plătite cu aur şi mai ales în extraordinara carieră de critic dramatic manifestată în cronicile de ziar şi revistă din care numai o parte sunt adunate în „Teze şi antiteze", care trebue să fie evanghelia fiecărui student de conservator. Dar poate mai importante sunt lecţiile practice, căci d-sa are o serie de elevi în teatrul românesc cari, înclinam să credem, vor fi gloria de mâine a acestui teatru. Afară de toate acestea, d-sa mai are şi metoda discuţiilor orale cu câţiva tineri preferaţi.

Teatrul substanţialist a început să fie cunoscut prin roadele lui, încă din timpul directoratului d-lui Camil Petrescu şi prin elevii săi tineri. Critic de vers, rafinat cărturar, este de prim ordin, filosof prin structură, om de sensibilitate şi de gust, d. Camil Petrescu, credem noi, va marca în istoria regiei, ceeace Gordon Craig nu a putut marca decât în artă decorativă, adică o mare reformă, reforma unui creator de esenţe concrete, a unui descinzător de arumuri spre adevărata trăire a suostanţei, a ceeace este mai viu, mai pur, mai cristalin în spiritualitatea omenească tradusă prin teatru. In stăpâna celor enunţate de noi, putem aminti vremea când marele regisor dădea la Teatrul Naţional acele memorabile lecţii de regie experimentală. Atunci, toi ce era viaţa în teatru se aduna între culise ca să asiste.

D. Camil Petrescu, având intuiţia suostanţială a teatrului, descoperă un talent, acolo unde alţii nu văd nimica şi aci sta vădita superioritate în posibilităţile d-sale faţă de Gordon Craig de a înţelege structura actorului şi de a-l forma în sensul şi pe linia acestei structuri proprii, căci pe când Gordon Craig cere un actor fără viaţă, fără sensibilitate, cu temperament confecţionat prin tehnica regiei, cu toate mijloacele de expresie artificializate de stilul său pur technic şi logic, rece şi dirijat, substanţialismul — Camil Petrescu, cere tot ce este mai viu, originar, mai vibrant, mai adânc, mai minunat şi mai înalt intelectual în fiinţa actorului. Pentru Gordon Craig, actorul este un material scenic, unul dat artificial, ceeace îi reduce aportul în faptul scenic la al unei simple marionete dirijate technic, (căci odată cu naturalismul Gordon Craig pune la index şi sensibilitatea reală) pentru teatrul substanţialist ei este esenţa scenei, este valoarea care nutreşte miracolul scenic.

Pe când convenţionalismul simbolist al lui Gordon Craig pune preţ mai mult pe plasticitatea actorului în sens decorativ, ca o completare a decorului, substanţialismul — Camil Petrescu, crede în forţele minunate, în substanţa actorului, în forţa sa sufletească. Statismului pictural al lui Gordon Craig, teatrul substanţialist îi opune erarhia dinamică: concret, esenţă, substanţă, canalizând astfel valorile spre autenticitate şi concret. Deci, după câte ştim, în doctrina d-lui Camil Petrescu, actorul stă în centrul preocupărilor. Regia experimentală — substanţialistă, urmăreşte pe fiecare actor pe linia lui, dându-i prilej să realizeze maximum pe esenţa sa proprie. El nu falsifică structura actorului, nu-i trădează esenţa, ci solicită pe actor. Nu-i o deformare a esenţei, ci o maximă potenţializare a ei.

Noi care cunoaştem atâtea din amănuntele nouii doctrine datorită maestrului Camil Petrescu, privim cu o îndreptăţită mândrie nouile orizonturi ale teatrului românesc, până departe în fruntea manifestărilor artistice europene şi suntem fericiţi să semnalăm în sfârşit ultimile clipe ale „teatrului la întâmplare", cum se face astăzi aproape peste tot, al teatrului fără direcţie, fără pregătire propriu zisă şi fără bun simţ.

TRAIAN VĂRĂŞTEANU

Cronica muzicală

INCEPUT DE STAGIUNE

Semnalul deschiderii de stagiune a fost dat şi anul acesta de „Filarmonica".

Porţile muzicii s'au deschis asupra unei îndoite sărbătoriri: a maestrului George Georgescu, pentru treizeci de ani de carieră şi a „Filarmonicei" însăşi, pentru douăzeci de ani de existenţă în forma actuală. Cu înalta cinstire a unor prezenţe Regeşti, cu vioara maestrului Enescu, al cărei glas a închinat din nou preamăriri cucernice şi înălţătoare geniului beethovenian, cu câteva din cele mai strălucit caracterizate interpretări ale maestrului George Georgescu şi un vibrant aport de zile mari al „Filarmonicei" concertul a putut fi într'adevăr festiv iar intrarea în stagiune făcută cu dreptul.

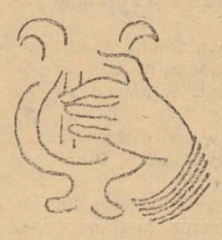

Ceeace este cu atât mai frumos, cu cât anul acesta sau mai bine zis de anul acesta, nivelul general al programelor şi colaborărilor va fi cu hotărâre ridicat, coordonându-se cu atenţie deosebită întreaga activitate astfel ca să poată constitui un tot mult mai cuprinzător, mai metodic întocmit, mai însemnat, decât al stagiunilor mai mult improvizate şi din diferite puncte de vedere defectuoase ale stagiunilor trecute.

*

„Opera Română" nu ne-a lăsat anul acesta, cu toate dificultăţile ingratelor condiţii în care funcţionează, să aşteptăm prea mult deschiderea de stagiune şi, ceeace este şi mai lăudabil, nici premiera, care a adus în scenă pentru prima dată muzică de Gluck, începând a împlini astfel una din lacunele repertoriului ei şi un balet românesc cu care d. Mihail Jora a obţinut nu numai o evidentă isbândă personală, dar şi o adevărată consacrare în materie pentru muzica românească. „Domoasela Mărţuţa", baletul d-sale, reprezintă în chip cert cel mai înaintat stindard aşezat de şcoala românească pe tărîmul baletului simfonic.

Este o lucrare a cărei recunoaştere va trece curând peste hotare şi care cuprinde adevărate pagini de antologie ale muzicii româneşti. Printr'un umor de vie analiză psihologică, prin nuanţe caracteristice băştinaşe şi acut personale în satiră, în sarcasm, în pitoresc, în crearea sonoră de atmosferă, prin arhaisme descriptive iscodite cu cel mai savuros vocabular actual, d. Mihail Jora a înscris un rezultat definitiv în evoluţia muzicii româneşti şi a prilejuit „Operei Române" o demonstrativă desfăşurare de resurse în valorificarea muzicii româneşti.

Scenariul d-nei Apriliana Medianu a fost foarte fericit conceput şi a adus inspiraţiei maestrului Jora elemente propice scăpărărilor ei.

Cât despre d-na Floria Capsali, d-nia sa a fost mai mult decât o talentată şi inteligentă maestră: d-sa a fost o inovatoare, o sursă uimitoare de inventivitate, reuşind adevărate creaţii în baletul românesc satiră.

D. Victor Feodorof, un poet al culoarei şi ambianţei vizuale, d-ra Ţuchi Dinu, o iscusită artistă a costumării, d. Trixy Checais, un mare talent coreografic, d. Mitiţă Dumitrescu, un altul, d-ra Iosefina Kranich, o remarcabilă solistă, d. Olet Danowsky, o achiziţie oportună a „Operei Române", d-rele Sanda Cilske şi Miţi Niculescu, tinere dansatoare vădit dotate, d-nii Gelu Matei, Iacobescu, Apostolescu, Stere Soo-

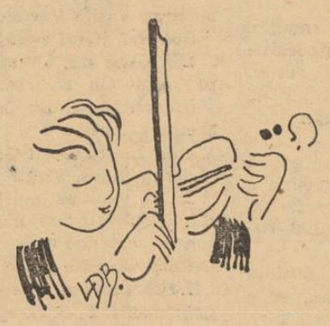

rin, Bodenţ, Popescu, Valea, Tuciu, excepţional de reuşiţi în grupul inexorabil al „bonjuriştilor" d. Uncu precum şi întreaga şi foarte bogata distribuţie pe care n'o putem nota în întregime aci, şi-au îmbinat cu mare succes aportul la această memorabilă victorie a muzicii româneşti şi a „Operei Române".

ROMEO ALEXANDRESCU

Peisajul liricei lui Lucian Blaga

(Urmare din pag. I-a)

relaţiile sale cu lucrurlie, este aceeaş în cazul naturii moarte gen autonom, în cazul peisajelon cosmo-uterine ale futurismului şi în cazul picturii oscilând între peisaj, natură moartă şi alegorie, a lui Ieronim Brosch. Este resimţirea netă a superiorităţii omeneşti faţă de obiectele, aduse printr'o perspectivă abreviată în imediata atenţie a conştiinţei care de obiceiu le ignoră sau le disprefuieşte. Subordonarea sectorului acestuia din natură faţă de om, este de netăgăduit. Oricât artistul ar nivela pragurile impuse de ierarhia practică între fiinţa-scop şi fiinţa-mijloc, considerând, pentru un moment, în actul contemplaţiei dezinteresate, orice existenţă, de orice gen, ca fiindu-şi suficientă şie-şi — tratând adică — dacă putem parafraza astfel o vorbă celebră a lui Kant — nu umanitatea altuia ca scop, ci „lucruralitatea" (Dingheit) însăşi

OVIDIU PAPADIMA: OCTAVIAN GOGA

După o întrerupere de câţiva ani, prilejuită de cercetări asupra folclorului românesc şi de studii în străinătate, Ovidiu Papadima, criticul de odinioară al „Gândirii" se reîntoarce la uneltele sale. D-sa ne dă primul mare studiu asupra poeziei lui Octavian Goga, văzută sub specia eternului, în cristalizările ei de mare artă, care depăşesc zodia efemeră a politicului. E un mare act de dreptate ce i se face astfel lui Goga, cu prilejul împlinirii a patru ani dela moartea lui.

Primul capitol masiv al acestui studiu, apărut în nr. din 1 Septembrie 1942 al Revistei Fundaţiilor Regale, *ne aduce totodată şi surpriza unei feţe noui a scrisului şi cugetării lui Ovidiu Papadima. Fără a-şi părăsi linia convingerilor de totdeauna, cu toate greşelile şi dreptăţile lor, d-sa vădeşte acum o înţelegere mult mai completă a fenomenului de artă. Preocupări cu totul noui apar prin el acum în critica românească: problema destinului creatorului de artă, problema destinului creaţiei sale, descifrată din felul cum primeşte şi-şi însuşeşte mulţimea de creaţii celebre ca poeziile* La noi şi Bătrâni *ale lui Octavian Goga.*

Un studiu care deschide extrem de multe perspective inedite — şi spre poezia lui Goga şi spre problema artei.

ca scop, oricât s'ar situa adică, cu alţi temeni, pe planul intuiţiei artistice, iubind deopotrivă sufletul mineralelor neînsufleţite ca şi inima de metal a obiectivelor industriei omeneşti, este inevitabilă situarea omului pe un plan, cât de cât demascat, de superioritate. Când Balzac, cu formidabila-i vocaţie naturalistă, îmbogăţea literatura cu admirabilele-i descripţii de natură moantă, structura sa de „colecţionar maniac de vechituri" operase saltul dela valorificările prin prizma omenească a interesului practic, la valorificarea pe planul obiectiv, al „lucrului scop în sine".

O asemenea operaţie, de confuzie cu tâlc a scării ierarhice de preţuiri practice, se întâmplă în opera lui Lucian Blaga, oridecâteori, cum vom încerca să exemplificăm curând, fie că asimilează priveliştea — de obiceiu peisaj — cu tagma obiectelor, fie că explorează realitatea întreagă cu mijloacele rezervate sectorului ei neînsufleţit ori lesne de ignorat, fie însfârşit că atribue lucrurilor neimportante, domestice şi lipsite de voinţă proprie, calităţi în stare să le desemneze ca pe existenţele de-sine-stătătoare, coordonate omului sau chiar depăşindu-l. Când, într'o scăpărare imanentistă a priveliştei lunare din „Infrigurare", *de tipul celor cercetate în capitolul precedent, Lucian Blaga introduce două versuri ca*

„pe coastă'n vreji de nouri
creşte luna",

perspectiva se schimbă brusc. Atitudinea poetului devine cu totul alta decât cea de însufleţire intropathică a peisajului, desemnată în versurile anterioare:

„Livada s'a încins în somn.
Din genele-i de stufuri
strâng lacrimi de văpaie:
licurici".

Regăsirea în peisajul cosmic a unor trăsături atât de pământene, atât de familiare, ca imaginea horticolă a lunii crescând, ca'ntr'o bostănărie, în vreji alungiţi pe coasta dealului (fie ei şi vreji de nouri!), permite omului un cu totul alt comportament decât i l-ar cere consecvenţa cu primele versuri. Intr'adevăr, pe acelaş drum al proiectării senzaţiilor familiare în peisaj, Lucian Blaga continuă:

„şi din spuma de lumină-a
[licuricilor verzui
ţi-adun în inimă surâsul",

asemănând procesul abstract al depozitării unei imagini de intensă tonalitate afectivă, în conştiinţă, cu gândul domestic al adunării spumei.

Cam în acelaş mod se constitue imagina în versul „luna creşte ca un fagure de miere într'un stup", în care însă răsună ecourile unui mit ce ne-ar sugera ceva despre albinele cerurilor şi truda lor de acumulare a minunilor cosmice.

Elementele, adunate din planuri atât de deosebite, formează totuşi un cuplu obişnuit la Blaga. Undeva, în prefaţa „marei treceri", poetul enunţa: „Aici e casa mea Dincolo soarele şi grădina cu stupi". *(S'ar putea însă foarte bine susţine că aici „soarele" are înţelesul imanentist de „lumină solară", ceeace ar explica firesc conjugarea cu „grădina cu stupi", scăldată permanent în raze). Procedeul metaforelor acestora care proiectează asupra peisajului perspectivele în care intră obişnuit natura moartă, este destul de frecvent la Blaga. Astfel:*

„La orizont, departe, fulgere
fără glas svâcnesc din când
în când
Ca *nişte lungi picioare de*
paianjen — smulse
din trupul care le purta".

Inversarea ordinei normale a dimensiunilor, confuziile cu tâlc, intenţionate, prilejuite de optica variabilă a poemului, care fitomorfizează *sau* zoomorfizează *universul întreg, interpretând adică fenomenele naturii dntr'un punct de vedere în care s'ar găsi planta sau animalul, dacă ar judeca şi ei, alternează cu procedeul suspect de humorism, al transfertului de sensuri dela cosmos la produsele umile ale muncii umane, ca în exemplul:*

„Linişte este destulă în cercul
Ce ţine laolaltă doagele
bolţii" (p. 151)

Este evidentă aici, tendinţa de a minimaliza, reducând-o la stare deopotrivă cu „lucrurile bătrâne", natura ale cărei exemple de comportament poetul se răzbună astfel că nu le poate urma. Căci, evident, acel „ar trebui să fiu mulţumit", pe care şi-l repetă stihuitorul român în faţa „lucrurilor bătrâne, acoperite cu muşchiu din zilele facerii" este, netăgăduit, o auto-mustrare, pe care orgoliul poetului n'o poate lăsa fără ripostă totuşi. Şi răspunsul este considerarea lumii sub aspectul acesta, de natură moartă de genul celei mai moarte naturi posibile (denumită în pictură „Kellerstilleben", natură moartă de pivniţă). Chiar dacă poetul n'a urmărit aceasta, sinteza subconştientă de stări afective a putut să se traducă în astfel de contraste, fără ştirea sa. Tonul grav al poeziei lui Lucian Blaga, numai arareori îşi permite astfel de devieri. Obişnuit, metafora care transferă peisajului sensuri de natură moartă se împlineşte în game cu răsunet adânc:

„Pe dealuri, unde te 'ntorci
Cu ciocuri înfipte'n ogor
sănătos
Pluguri, pluguri, nenumărate
pluguri
mari paseri negre
ce-au coborît din cer pe
pământ". (p. 145)

Acelaş ton misterios şi grav în „Sufletul satului":

„Uite, e seară.
Sufletul satului fâlfâie pe
lângă noi,
Ca un miros sfios de iarbă
tăiată,
Ca o cădere de fum din
streaşini de paie,
Ca un joc de iezi pe morminte
înalte".

Dacă încercăm analiza procedeelor prin care „sufletul satului" ne este făcut prezent, descoperim o înşirare de senzaţii din grupul celor socotite de psihologi „inferioare". Materializarea substanţei imateriale care ţese viaţa rurală se produce pe calea simţului olfactic („ca un miros sfios de iarbă tăiată") cu aceeaşi putere cu care se evoacă ambianţa atmosferică a fumului căzut din streaşini de paie (notaţia exactă a materialului este de reţinut, de asemeni) şi zbenguiala burlesc-infantilă a iezilor, al căror joc este localizat, pentru rezonanţa metafizică a poemului, pe spaţiul sacral al mormintelor. Senzaţii vizual-auditiv-tactile (fâlfâitul), combinate cu senzaţii de miros şi excitaţiile simţului atmosferic, al presiunii şi umidităţii, laolaltă cu senzaţii nedesluşite de ordin muşchiular, ale simţului motor,— iată materialul imaginii. Dacă ne gândim la pasionata pledoarie care a fost necesară, din partea unui estetician atât de poet şi atât de dotat cu forţa convingerii, ca Jean-Marie Guyau, pentruca ideea participării simţurilor inferioare simţurile ale căror senzaţii nu sunt obectivabile) la procesul creaţiei artistice, să fie însfârşit parţial acceptată, acumularea atâtor reprezentări de senzaţii „inferioare" într'o metaforă, ne poate apărea ca un miracol. Imaginea reuşeşte să se constitue exact după aceleaşi legi după care se clădeşte în conştiinţă nimbul reactiv şi dispoziţional al receptării unei naturi moarte, în care pictorul caută să comprime, pe calea unică a simţului vizual, senzaţii termice, senzaţii de tact, de gust, de răcoare, etc.

„Pământu 'ntreg e numai lan
de grâu
Şi cântec de lăcuste"...

scrie Blaga, comprimând în senzaţia de culoare şi de sunet, un cosmos de senzaţii adiacente. Dacă adeseori divinitatea însăşi — identificată de atâtea ori cu peisajul — nu pregetă să se amestece cu natura moartă, ca în „De mână cu Marele orb", *căruia „melci jilavi i se urcă 'n barbă", sau „ţânţari îi fac o aureolă peste cap", se întâmplă nu cu mult mai rar ca peisajul cosmic să graviteze în jurul unui amănunt al firii, situat pe neaşteptate în centrul astronomic al ţelurilor ei:*

„In trupul ei stă 'nchis ca
într'o temniţă bună
Un prunc.
De nouă ori se 'nvârte discul
lunei
în jurul pruncului.
El rămâne nemişcat şi creşte
mirându-se".

Apropierea de peisagiile cosmo-uterine ale suprarealiştilor, este lesne de făcut.

(Va urma)

ION FRUNZETTI

EXPOZIŢIA GEORGE VOINESCU

LIVIU REBREANU

ŞTEFĂNESCU-GOANGĂ

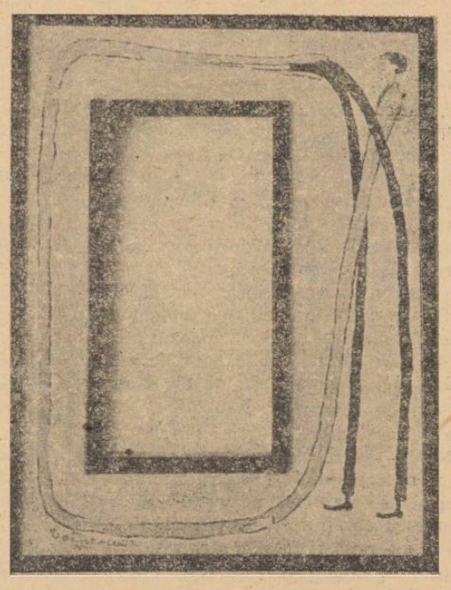

TRAIAN LALESCU

Expoziţia de caricaturi a confratelui şi prietenului nostru George Voinescu, deschisă Duminica trecută, la galeriile Kretzulescu, e vizitată zilnic de un public numeros, atras de prilejul rar ce i se oferă, de a se refugia din atmosfera apăsătoare, înfrigurată de ultimele actualităţi senzaţionale, într'o insulă a surîsului şi a bunei dispoziţii.

Căci, fără ipocrizie, mai mult ca oricând, în împrejurări de felul celor prin care trecem, ne simţim mai receptivi sufleteşte şi mai pregătiţi să înţelegem importanţa esenţială, a delectabilei gratuităţi a lucrului frumos, pentru salvarea bunului cel mai preţios: sociabilitatea.

Niciodată spiritul nu se simte mai liber şi nu-şi preţueşte mai mult această zestre divină, decât atunci când condiţionările lui materiale sunt regisate cu o autoritate meticuloasă şi iscoditoare până în cele mai mici amănunte.

Fără gravitate şi fără pedanterie, ci numai prin aluzia involuntară a umorului care dezarmează şi destinde, George Voinescu aminteşte cu un talent şi o vervă mereu comunicative, că viaţa împreună, în societate, nu este numai posibilă, dar poate fi plăcută, cu o singură condiţie: să nu luăm în serios niciunul din conţinuturile ei diverse ci pe toate să le considerăm drept ceea ce sunt în realitate: simple pretexte, stimulente provocatoare pentru libertatea noastră interioară, graţie căreia putem fi suportabili, generoşi, înţelegători şi ai libertăţii celorlalţi.

NOTE germane.

NICOLAI HARTMANN

vine la Bucureşti. Aşa anunţă ziarele. D-sa va ţine două conferinţe şi anume în cadrul Facultăţii de Filosofie şi Litere. Nota, de tot laconică, mai subliniază faptul că Hartmann e cel mai mare cugetător al Germaniei contemporane.

Deşi însemnările din ziare şi revistele literare nu-şi prea au rostul când este vorba de prezentarea operei şi personalităţii unui gânditor de talia acestui oaspe căruia, de pe acuma, nu-i putem adresa decât sincerul şi căldurosul nostru bun venit, socotim, totuşi, că, în cadrul acestor sumare note, d-lui Nicolai Hartmann i se cuvine locul de frunte.

Cel ce ne va vizita nu trebue confundat cu EDUARD von Hartmann, autorul celebrei „Die Philosophie des Unbewussten" (Filosofia Inconştientului) şi al altor nu mai puţin valoroase lucrări, căci NICOLAI Hartmann aparţine secolului nostru. S'a născut în Riga şi anume în ziua de 20 Februarie 1882. Are deci peste şasezeci de ani. Şi are, în urma d-sale, o carieră filosofică din cele mai strălucite cu putinţă.

Privatdozent, deci docent universitar fără salariu, în 1909, ajunge profesor titular în 1920 şi anume la Universitatea din Marburg. Funcţionează apoi, dela 1925 încoace, la Köln, iar în timpul din urmă e profesor la Berlin.

Neokantian de şcoală marburgheză în operele sale dintâi („Platos Logik des Seins"-1909, „Des Proklus Diadochus, philosophische Anfangsgründe der Mathematik"-1909, „Philosophische Grundfragen der Biologie"-1912), Nicoaj Hartmann, incitat de metoda fenomenologică a lui Husserl evoluiază către un punct de fundamentare aporetic pentru filosofia sa, în care experienţa umană nu are valoare, punct deci inexperimentabil, de neajuns cu mijloacele logice ale minţii noastre şi punct care refuză, deopotrivă, atât idealismul cât şi realismul, atât positivismul cât şi raţionalismul ca metode de filosofie. Pentru Nicolai Hartmann, lumea şi lucrurile ei există independent de subiectul care ia vreo poziţie faţă de ele. Ştiinţificeşte vorbind, nu este cu putinţă o verificare metafizică a acestui fapt. Metafizica nu verifică, precum tot ea, metafizica, aşa cum am înjghebat-o până în zilele noastre, nu are dreptul să afirme condiţionat sau să nege, condiţionat sau necondiţionat, existenţa lumii obiective. Un lucru e însă cert: Toate metafizicile se întemeiază pe presupunerea că există, totuşi, ceva. Acest „ceva" necunoscut în sine, este obiectul pe care-l sesizăm fără a-l crea cumva prin procesul cunoaşterii noastre. Cunoaşterea nu este şi nu poate fi, pur şi simplu, o creare ad-hoc a lumii totuşi obiective din afară de noi. Cunoaşterea e un raport de luare la cunoştinţă a unei realităţi existente de fapt şi existente şi până a se fi oglindit în cristalurile raţiunii omeneşti. Ca atare, cunoaşterea este un raport existenţial. Raportul viu dintre ceva ce „cunoaşte" pe deoparte şi ceva ce, pe de alta, „este cunoscut". Raportul dintre o *existenţă* şi *altă existenţă* aşa dară. Deci, trebue să accentuăm, după Nicolai Hartmann, cunoaşterea se rezumă la un proces de *înţelegere* a datului metafizic existent şi nicidecum la vreun proces de constituire a acestui dat. Subiectul cunoscător şi logica acestui subiect nu trebue să aibe nici un amestec direct în existenta sau non-existenţa obiectului existent de fapt şi indiscutabil din punct de vedere ontologic.

Kant stabilise o barieră între „lucrul în sine" şi instrumentele de cugetare ale raţiunii noastre. Neokantianii dela Marburg înlăturară acest „lucru în sine" speculând în direcţia unui subiectivism absolut. Nicolai Hartmann însă pune iarăşi accentul grav pe ciudatul „lucru în sine" şi, prin aceasta, pe obiect.

Ferindu-şi cugetarea de orice prejudecată metodologică, deci şi de orice eroare concomitentă, Hartmann reuşeşte să dea o filosofie criticistă înţeleasă existenţial, o filosofie care duce la un realism sănătos, deschis tuturor cuceririlor ştiinţifice din trecut şi viitor şi realism care, eliberat de cămaşa de forţă a mecanicismului naturalist atât de pronunţat în secolul precedent include explicarea a două probleme de prim ordin în ierarhia intereselor noastre filosofice, — problema raportului dintre viaţă şi materie şi cea a raportului dintre suflet şi spirit. Şi, odată stăpân pe aceste poziţii, filosoful german trece prin flacăra purificatoare a cugetării sale toate modurile de existenţă a fiinţei umane, cântărind şi apreciindu-le după importanţa lor şi arătând că, departe de a fi fost creat pentru sine însuşi, individul omenesc e supus unor forţe ce-l depăşesc şi pe cari trebue să le servească şi să li se supună odată ce vrea să nu rămâie un simplu ins pierdut sau strein de cele ce se împlinesc în în jurul lui. Mitul, datina, credinţele, morala, arta, ştiinţa, civilizaţia, cultura, toate bunurile aceste ale omenirii sunt forţe vitale cari depăşesc individualul pe care-l presupun, totuşi, integrat în comunitatea constituită numai din astfel de câmpuri dinamice.

Cugetarea lui Nicolai Hartmann, fără a se coborî câtuşi de puţin în vreo arenă în care ideologiile zilelor noastre îşi disputâ dreptul la supremaţie, este o cugetare actuală, iară concluziile la cari ajunge sunt pozitive şi deschizătoare de orizonturi pline de realitate îmbietoare la faptă constructivă şi, deci, moralmente justificată. Etica lui Nicolai Hartmann e o sumă a valorilor reale în sensul filosofiei lui Max Scheler.

Operele principale pe cari ni le-a dat până acuma sunt, în afară de cele citate mai sus, următoarele: „Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis" — 1921 şi 1925; „Diesseits von Idealismus und Realismus" — 1924; „Die Philosophie des deutschen Idealismus", (partea întâia: „Fichte, Schelling und die Romantik" — 1923, partea a doua: „Hegel" — 1929), „Das Problem des geistigen Seins" — 1932; „Ethik" — 1935, şi „Zur Gundlegung der Ontologie" — 1935

CATEVA CUVINTE DESPRE

prietenie: — „Tate epocile produc, probabil, legăturile omeneşti de cari au nevoie. Dragostea dintre femee şi bărbat creşte întotdeauna, în timp de pace şi în timp de război, asemenea ierbii şi florilor câmpului. Dar, precum în iernile aspre ni se arată la ferestre ciocănitoarele ce nu apar când frigul e ceva mai dulce, la fel, în vremile foarte zbuciumate stăm, dintr'odată, în faţa unor legături noi. Şi, când ne ameninţă lucruri mai rele de cât războiul, când se clatină cetăţile datinelor, când cei de un sânge nu se mai respectă şi când ţâşnesc flăcările din pământul ţării noastre, atunci înfloresc marile prietenii. Femeea şi bărbatul se găsesc deseori în primejdia ca propria lor pasiune să li se pară mai importantă decât tot binele şi răul obştei; prietenii în schimb pot fi mistuiţi de jarul unui gând înalt şi care luminează dincolo de propriile lor destine mărunte. Prietenia se deschide înspre lumi, — dragostea pământească le desparte.

HANS CAROSSA

Prietenia stă sub scutul serioasei zeiţe Atena; ea promovează faptele clare şi curajoase; pe acestea le zădărniceşte deseori Afrodita. Lumea prieteniei este înrudită cu viaţa mânăstirească; aici nimeni nu-l va stingheri pe celălalt să audă salutul îngerului. In dragoste se strecoară boala de a te chinui, dealungul vieţii celuilalt, până ai atins nimicul; astfel, pentru cel slab, dragostea devine iad mai închis decum a putut să fie orice iad al războiului; dai peste trădări, răniri, morţi şi captivităţi pentru cari nu există nici un fel de semne cinstitoare. Singurul câştig cu care te alegi din acest fel de lupte este numai o dureroasă privire în beznele omeneşti; — cine le mai dorește? — Iadul războiului? Cuvânt neprecis. De război, nu putea fi făcut răspunzător omul luat în parte şi nimeni nu ştia, cu dela sine ştiinţă, dacă războiul a fost bun sau rău: toţi purtau aceeaşi haină camaraderească; asemeni unor milioane de pene mici şi cenuşii ne găseam crescuţi într'o aripă înzgrozitor de întunecată; dacă ne smulgea cineva, creşteam alţii la loc. Cum se întâmplă că prieteniile încheiate în timp de război rămân aşa de durabile? Când ne era silă de aburul sângelui vărsat, când se chinuiau păduchii, când înghiţeam pâne crudă şi am băut, cu sete furioasă, din băltoacele suspectate de tifos ale Galiţiei, aceasta pătimire era a noastră a tuturora; cristalul sufletului putu rămâne netulburat, el, sufletul asculta glasurile viitorului, iară moartea era uşoară şi purta cunună". — Hans Carossa, Geheimnisse des reifen Lebens.

TRECÂND LA ALTE

şi mai obicinuite pentru noi preocupări, ţinem să recomandăm atenţiei cetitorilor noştri o serie de cărţi apărute în editura Junker und Dünnhaupt din Berlin.

Aceste cărţi sunt: „Volkhafte Dichtung der Zeit" **de Dr. Hellmuth Langenbucher, volum care, în cele aproape 500 de pagini, aduce un material de tot preţios pentru educarea poetică a tineretului, ştiut fiind cât de înapoiate, cronologeşte dar şi esteticeşte, sunt, câteodată, manualele în uzul şcoalelor;** „Geschichte der deutschen Ballade", **328 plus X pagini de prezentare şi exegeză a baladei germane, volum scris de Dr. Wolfgang Kayser;** „Volksbuch deutscher Dichtung" **de prof. Dr. Gerhard Gricke;** „Deutsche Verskunst" **de prof. Dr. Franz Saran şi** „Dichtung und Volkeit-Grundzüge einer neuen Literaturwissenschaft", — **de prof. Dr. Heinz Kindermann.**

S'a întâmplat însă că între timp şi anume după „Zwischen Weiss und Rot", **romanul lui Dwinger de care ne-am ocupat acu, într'o scurtă notă din numărul trecut al revistei noastre, — s'a întâmplat deci că, între timp, am cetit şi alte patru cărţi, apărute tot în colecţia TAUCHNITZ din Lipsca.**

Ele sunt „Kautschuk" de Hans Dominik, „Opiumkrieg" **de Rudolf Brunngraber,** „Jan Himp und die kleine Brise" **de Hans Leip şi** Pitt und Fox, **de Friedrich Huch.**

KAUTSCHUK

de Hans Dominik, celebrul povestitor german, este romanul pasionant al unei industrii. Doctorul Fortuyn, reputat chimist neamţ, a reuşit să fabrice cauciuc sintetic de cea mai bună calitate şi cauciuc care nu este întru nimic mai scump decât cel natural. O vestită societate americană văzându-şi periclitate avantagiile de cari se bucură prin deţinerea monopolului cauciucului pe piaţa mondială, pune în joc toate mijloacele sale pentru a contracara lovitura posibilă. Romancierul Hans Dominik stăpâneşte toate rafinamentele tehnicei sale şi construieşte o intrigă în care se angrenează, cu subtilă şi, uneori, diabolică putere, toate interesele, pasiunile şi prevederile omeneşti. Cartea se citeşte repede, e distractivă şi, ca stil, poate servi drept un foarte bun prilej de lectură pentru toţi aceia câţi, fără a fi deadreptul începători, vor să facă progrese în cunoaşterea limbii germane.

OARECUM ASEMANATOR

ca factură şi facilitate a stilului, este şi romanul „Opiumkrieg" *de Rudolf Brunngraber.*

Dar „Opiumkrieg" *trebue considerată drept o carte de interes naţional pentru chinezi.*

Brunngraber ia partea acelora cari au luptat dela început împotriva dreptului imoral de a face comerţ cu opiu, această plagă a societăţii chineze. Este multă, foarte multă istorie reală în aceste pagini pe cari, citindu-le, îţi dai seama că anumite lozinci, cu cari jonglează unele state propagatoare ale civilizaţiei, nu sunt decât perfide vorbe în umbra cărora se ascund interesele materiale şi comerciale cele mai murdare cu putinţă. Tschun-Lin, eroul romanului, încercând să se ridice împotriva metodelor „pşnice" de a garanta negustorilor streini desfacerea drogului ce distruge sănătatea conaţionalilor săi, cade învins. In schimb un val de nestinsă sete de răzbunare se abate peste toţi cei ce, ca şi dânsul, mai cred în renaşterea libertăţilor şi drepturilor la viaţă etnică a poporului chinez

ORE DE ADEVARATA DISTRACŢIE

Îţi prilejuieşte lectura celorlalte două volume lansate de colecţia Tauchnitz şi anume lectura romanelor „Jan Himp und die kleine Brise" de Hans Leip şi „Pitt und Fox" de Friedrich Huch.

„Jan Himp und die kleine Brise" **străluceşte de luminile unei veri petrecute sportiv şi intens la mare, dar şi de frumuseţea unei iubiri tinere, frumoase şi vesele. Aproape cinematic vedem trecându-ne pe dinaintea ochilor oameni şi evenimente, scene pitoreşti şi caractere aparte cari dau farmec special paginilor acestei cărţi şi interesante şi antrenante în acelaş timp.**

Nu mai puţin frumoasă este viaţa de toate zilele, viaţa simplă şi la întâmplare a fraţilor Pitt şi Fox pe cari scriitorul Friedrich Huch îi prezintă ca pe două caractere opuse şi cari, întâlnindu-se cu dragostea lor, vor da lupte diferite pentru a şi-o păstra şi ajunge la bun sfârşit.

Cartea lui Friedrich Huch este veselă şi gravă şi, mai ales, spontană ca ţâşnirea din suflet a unui râset în cascadele căruia nu există dram de falsitate sau convenţional. **O citeşti cum ai citi o poveste şi o guşti cum ai gusta un fruct binecuvântat cu sucurile cele mai aromale ale tulpinei ce l-a rodit.**

GENUL DE LITERATURĂ

pe care l-am prezentat în rândurile de mai sus se încadrează în ceeace înţelege neamţul prin **Unterhaltungsliteratur,** pe româneşte: Literatură distractivă, — literatură concepută şi realizează să fie aliment nepretenţios, nesupus normelor vreunei estetice construite pentru cercul închis al câtorva iniţiaţi în cutare sau cutare mare artă.

Cât de importantă e problema acestei literaturi distractive, ne putem da seama ţinând numai socoteală de faptul că adevăratele mase cetitoare caută, instinctiv, cartea scrisă limpede şi atrăgător, cartea cu care să nu-şi bată capul. Că această carte poate cădea la nivelul literaturii de aventuri sau la nivelul romanului poliţist, este, iarăşi o problemă.

Pentru a evita orice degenerare, editurile germane au creat „cartea distractivă", iar în ultimul timp s'au înstituit chiar premii, din partea statului, premii foarte importante, cu scopul de a o promova şi a-i asigura „literaturii distractive" un rang în care calitatea să nu lase nimic de dorit.

TRAIAN CHELARIU

Anotimpul de aur

Ne purtăm tinereţea ca un steag
Peste păduri şi ţinuturi.
Musteşte în noi sânge de fag
Când călătorim cu şoimii pe scuturi.

Ne luminează luna în'mile agere
Şi noi îi cuprindem miresmele sale.
Adolescenţa ne-o citim pictată pe pagere,
Alături de vastele colchide liliale.

Şi dragostea o ştim în umbrele verii
Sau lângă arborii amurgului căzut,
Inedită muzică în preajma serii
Când căutăm în sânge semnul neştiut.

Ne vom întoarce mereu lângă cavatina de flaut
Care ne-a mângâiat tinereţea,
Exodului nostru de tânăr argonaut
Neuitându-i niciodată frumuseţea.

GEORGE POPA

Prin cea Transilvanie

**Balada-i răstignită 'n creştete de veac,
Doinele şi-apleacă ciutura spre moarte,
Zilele trecură — brume fără leac —
Şi hlubii visul une-o să şi-l poarte ?**

**Peste veac şi-apleacă luna legănarea,
Ingeri au să strângă lacrimi lângă Mureş
Şi 'n ferești de suflet creşte aşteptarea
Clopotului ţării vestitor de iureş.**

ION APOSTOL POPESCU

PELERINII

**... Şi merg mereu !... Atâta vor : s'ajungă
(De când tot merg aşa nici ei nu ştiu),
Străbat încet mongolicul pustiu
Scriind în zare şerpuită dungă.**

**Nădejdia, suferinţa le-o alungă...
Tovarăşi ? : zbor de păsări, argintiu ;
Un scurt popas sub cerul plumburiu,
Apoi din nou pe-aceiaş cale lungă.**

**Şi trece fantomaticul convoi
Spre Lama, pururi către ceruri vad,
Prin vânt şi arşiţi, prin zăpezi şi ploi...**

**Şi murmurând rugarea lor prelungă
Ei merg într'una... se târăsc... şi cad,
Vor numai să ajungă... să ajungă !...**

RADU TECULESCU

Note franceze

MARELE PREMIU DE LITERATURA AL ACADEMIEI FRANCEZE; FAUST DE PAUL VALÉRY; O IMPACARE LA MARSILIA; CONTROLORUL DE GREUTAŢI ŞI MASURI, PRIETEN AL LUI GIDE ŞI VALÉRY; UN NOU VIRGIL: ANDRÉ BERRY

Marele premiu de literatură al Academiei franceze a fost atribuit anul acesta lui Jean Schlumberger, pentru întreaga sa operă.

Autorul lui *Stéphane le glorieux*, alsacian de origină, a jucat în istoria literelor franceze un rol însemnat, deşi ca scriitor e mai puţin cunoscut. Impreună cu Gide şi Drouin a fost fondatorul echipei dela *Nouvelle Revue Française*. Impreună cu Gide şi Valéry scrie cea mai bună proză franceză, stilul său e transparent şi redă gama infinit nuanţată a unei gândiri mereu fermă.

Reamintim din operele sale: *L'enfant qui s'accuse, Un homme heureux, Le lion devenu vieux* — şi fermecătoare nuvele, bune de recitit, cum sunt: *Les yeux de dix-huit ans.*

Jean Schlumberger trăeşte la Nice, unde i-a regăsit pe André Gide şi Roger Martin du Gard. Tăcerea aşternută astăzi prin freamătul armelor este favorabilă operei sale, ca şi tuturor valorilor adevărate, care-şi regăsesc forţa.

Iată în ce termeni reaminteşte Jean Schlemberger, în revista „Fontaine", *sensul adânc al luptelor pe care le trăim:*

„Spiritele religioase ca şi celelalte sunt ameninţate de acelaş duşman, adică de-o organizare a existenţei în care totul ar fi determinat de factorii materiali. Şi toate certurile par derizorii din punctul de vedere al acestui scop comun, condiţie a oricărei vieţi spirituale: să mentii, în tine, un spaţiu, o rezervă în care să nu fii călăuzit de forţe din afară. Cum spune filosoful chinez Yang-Chou: Să-ţi ordonezi propria viaţă prin lucruri interioare".

Marele eveniment al lumii literare este împăcarea lui Paul Valéry cu André Gide.

Dar fost-au oare certaţi vreodată? Căci nu se poate vorbi decât de mărunţişuri, o nimica toată ce separă doi prieteni, deoarece în tinereţea lor Gide şi Valery comunicau în aceeaş amiciţie a spiritului care-i unea în rue de Rome, la Mallarmé, sau aiurea .

Apoi, fiecare şi-a urmat drumul propriu. Cu prietenia lor nu ştiau ce să facă. Dar iată că se regăsesc azi, întâia oară după mai mult de douăzeci de ani, cu voinţa de a da o nouă v'goare şi un sens nou unei prietenii a spiritului de care amândoi simt nevoia.

Intâlnirea s'a petrecut la Jean Ballard, în Marsilia şi a fost mişcătoare. Valéry venea din Paris, Gide de pe Coasta de Azur. Şi unul şi celălalt găseau la simpaticul director al revistei *Cahiers du Sud* ceea ce François Maubec numeşte „le coude à coude" frăţesc al slujitorilor spiritului.

Mai mult ca oricând, mansarda Caietelor Sudului care dă spre Portul vechiu şi-a meritat numele: ultimul salon în care se stă de vorbă. Jean Ballard care n'a încetat niciodată să-şi pună tot zelul şi toate puterile în serviciul cauzei spiritului, a trăit cea mai frumoasă zi din viaţa lui, fiindcă-i iubeşte şi pe Gide şi pe Valéry şi s'a simţit întotdeauna nenorocit să vadă prietenii desbinaţi.

Jean Ballard — trebuie spusă aci o vorbă despre el, şi cu acest prilej — e un îndrăgostit al literelor. Când îl vezi, crezi că te afli în faţa unui comis-voiajor, plin de temperament marsiliez. Nu se codeşte când e vorba să-şi vândă revista, dar graţie lui, ea a putut să trăiască, să prospere şi să ofere un acoperiş ospitalier artiştilor.

Directorul „Caietelor Sudului" este controlor de greutăţi şi măsuri la halele din Marsilia. Se scoală în fiecare dimineaţă la trei ca să se ducă în piaţă unde controlează greutăţile. Cuiva care-l compătimea că e nevoit să se scoale aşa devreme, i-a răspuns: Ba nu, laudă-mă, invidiază-mă, deoarece dela 6 dimineaţa pot să mă consacru revistei.

Acesta-i Jean Ballard care întruneşte la masa lui, alături de Gide şi Valéry, pe Léon-Pierre Quint care continuă să publice cărţi sub semnul „Săgetătorului" (editura „Sagittaire"), Léon-Gabriel Gros, Jean Lambert, Marguerite Fournier, etc.

La Marsilia n'a fost numai o întâlnire Gide-Valéry. Poetul „Cimitirului marin" a citit pentru întâia dată prietenilor, fragmente din Faust, opera vieţii sale.

Lectura a avut loc la Margueritte Fournier. A fost o sărbătoare a spiritului a cărei amintire n'o vor uita fericiţii auditori.

Dar ce-i acest Faust?

Iată ce spune despre el unul din auditor: **„Valéry realizează în această operă, într'o formă incomparabilă, o idee fixă a domnului Teste, el exprimă concret lumea abstractă.**

Valéry n'a fost niciodată mai mare ca în aceste versuri ale Faust-ului său în care omenescul triumfă odată mai mult asupra lui Mefisto.

„Un nou Virgil i s'a născut Franţei" — iată termenii în care se anunţă apariţia unei opere de proporţiile *Divinei Comedii* — 16.000 de versuri, 600 pagini.

Autorul este André Berry, editor René Juliard (cartea a apărut la „Sequana" Clermont-Ferrand) şi această epopee modernă se intitulează *Esprits de Garonne.*

Iată câteva versuri din acest lung poem, care vor da o indicaţie despre tonul operei:

Un jour, c'etait un jour de vieille lune,
Quand l'astre pâle, au matin s'attardant,
Promène encor sa boule inopportune
Comme en mer un glaçon fondant
Blanche à l'aurore est encor de gelée
Par les longs froids de la terre craquelée.
Mais le soleil chaque jour plus ardent
A vite fait de vous la rendre brune;
Au bord du fleuve il redresse les joncs,
Et colle l'angelet sur la glu des bourgeons.

Se va fi recunoscut, după această descriere a primăverii, familia poetică de care aparţine André Berry — e un poet „du terroir", un „félibre" din Gasconia. Poezia lui e descriptivă, pentrucă nu-i o poezie a eului propriu. El nu se cufundă în adâncurile sufletului său ca să descopere acolo acel univers pe care-l poartă fiecare în sine, dar cu amândoi ochii ţine de lumea aşa cum a făcut-o Dumnezeu şi se mulţumeşte să descopere în ea ceeace vede. Totuşi, ideea de Dumnezeu e absentă din această operă care revine, prin folclorul Gasconiei şi al altor locuri din Languedoc, la sentimente dacă nu păgâne, cel puţin străine credinţei creştine.

Sunt mai multe lucruri în acest poem care, construit ca o imensă catedrală, reflectă muncile şi zilele oamenilor dela ţară. Oricine ar vrea să aibă informaţiuni precise despre cultura viţei de vie în Sudul Franţei, nu se mai poate lipsi de-acum înainte de Berry. Opera aceasta are şi un vocabular de-o extraordinară bogăţie. Berry merge la isvoarele graiului, luând din dialectele limbajului „d'oc", o sumedenie de cuvinte cărora le dă o patină franceză.

Ce primire va avea acest poem în opinia publică? Două reacţiuni s'au petrecut, care par semnificative: prezidentul unui consiliu municipal a exclamat, văzându-l pe André Berry că intră la o reuniune: „Ridicaţi-vă domnilor, iată-l pe Virgiliu".

Cât despre Léon-Gabriel Gros, care în „Les Cahiers du Sud" prevede că felibrii îi vor reproşa lui Berry că le-a trădat cauza scriindu-şi poemul în franţuzeşte în loc să dea în gasconă un echivalent al lui Mireio, adaogă şi acestea", „...în marginea aventurilor propriu romaneşti, a descrierilor didactice, a înspăimântătoarelor nomenclaturi de păsări, de gâze, de plante, mai presus de toată enciclopedia rustică, este acea facultate de a suscita uneori nevăzutul, de a concretiza o străveche mitologie ce n'are nimic a face cu aceea a eruditilor şi care ţâşneşte din ţarina noastră. O lume întreagă trăeşte în relatiile acestor Esprits de Garonne.

Cât despre judecata ce s'ar putea face despre o carte atât de neaşteptată, însolită în atâtea privinţe, un critic nu s'ar încumeta să riste. Poate că e o capodoperă, poate doar un scânteetor eşec. O lucrare atât de amplă ţine deadreptul de poporul care a văzut-o născându-se".

Dar poporul s'a pronunţat: trăiască Virgiliu !

J. S. BERVAL

Noua zodie a culturii transilvane

(Urmare din pag. I)

Din prezentarea rece, statistică, a cărţilor şi manifestaţiunilor culturale, fiecare cititor îşi poate da seama de situaţia în care se află cultura românească din Transilvania de Nord. Comentariile sunt de prisos.

Românii de acolo au făcut tot ce puteau face, pentru a determina o nouă mişcare culturală. Cel mai important aport îl aduce generaţia tânără. Din crezul şi exemplul înaintaşilor, ea şi-a făurit un nou crez cultural. Tineri între 20—25 de ani, ca F. Păcurariu, Victor Ilieşiu, Iosif Moruţan, Ion Cherejan, sunt pătrunşi de misiunea mare ce le revine de a ţine locul unui Agârbiceanu, Goga, Blaga, pe plaiurile transilvane.

Iată rândurile mature şi concludente ale d-lui F. Păcurariu, despre cultura ardeleană:

„Am afirmat că nici acel „hiatus cultural", sub semnul căruia se desfăşoară ceasurile de astăzi, nu este hotărîtor. Ardealul a fost şi este ţara credinţelor puternice şi din credinţa noastră vom urzi puntea unei continuităţi culturale. Că pentru caracterizarea ultimilor doi ani nu au lipsit nici chiar apropierile de epoca lui Heliade, e adevărat. Am citit această caracterizare, chiar şi din peana d-lui Nichifor Crainic. A face însă asemenea catalogări în ceasul de cumpănire a propriilor virtualităţi, pe care îl trăim azi, e prematur. Două pagini de ziar închinate culturii, o revistă „de familie" şi câteva tipărituri, nu pot oferi cadre pentru desfăşurarea tuturor elanurilor de creaţie culturală...".

...Trebuie însă să ne încrestăm în inimă un lucru: *nu este îngăduit să ne lăsăm legănaţi de fatalisme. E nevoie de un crez, de o flacără şi de o vrere care să despice piedicile. E nevoie deci de acel incendiu sufletesc care luminează o epocă, adică de o revenire la matca de totdeauna a culturii ardelene.*

Căci un lucru e cert: cultura n'a fost niciodată în Ardeal simplu joc gratuit. Ea a fost o ţâşnire a duhului colectiv, a crescut din instinctul adânc al participaţiei la un destin, în ea au ţâşnit întotdeauna vâltorile entuziasmului. (Săptămâna, 19 Aprilie 1942).

Iată crezul cultural al tineretului de la care se aşteaptă totul. Despre realizările lui, într'un număr viitor.

GABRIEL ŢEPELEA

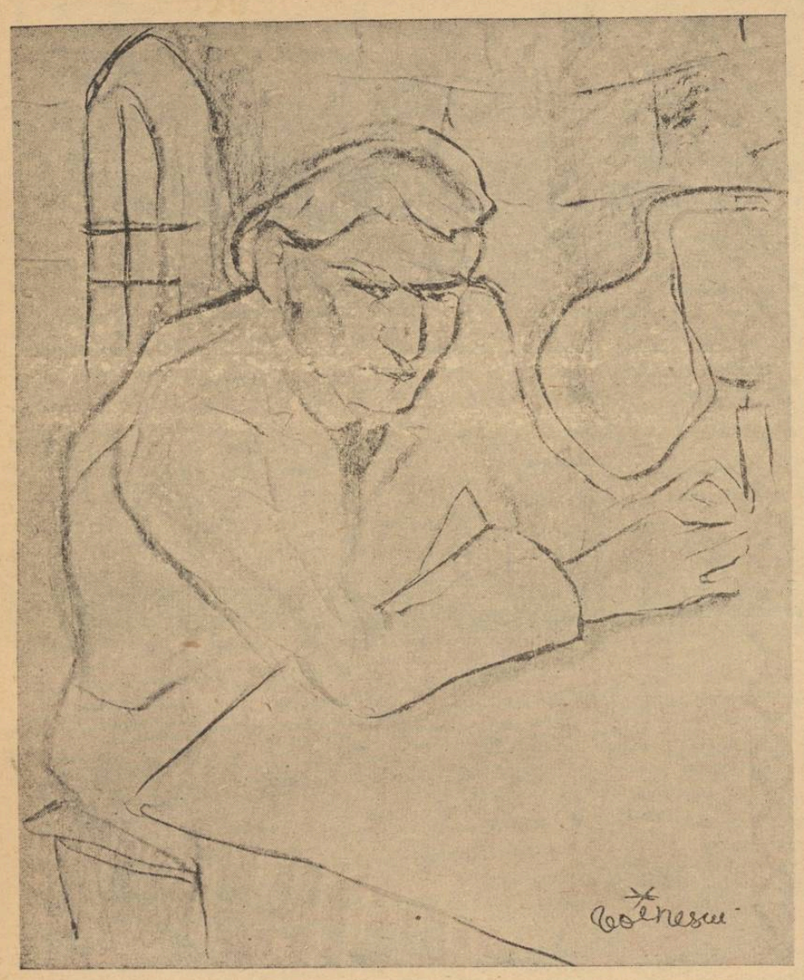

Izabela acceptă moartea

—Fragment din cartea „Focul negru"—

de LAURENȚIU FULGA

In ziua în care se născuse Izabela, Profesorul se afla în turn. Cineva suise să-i aducă vestea, pare-mi-se sora de ajutor a doctorei. Intră înlăuntru cu vestea pe buze, ca şi cum ea mai întâiu ar fi trebuit să se bucure şi poate că deobiceiu aşa sunt femeile — sălbatece şi primitive la naşterea unui copil. Dar văzându-l concentrat asupra unei experienţe, neclintindu-se nici când uşa se isbise tare de perete, parcă nici n'ar fi ştiut că jos e gata să ia vieaţă ceva din vieaţa lui — femeea rămase nătângă, cu gura căscată, cu mâinile prelungite slab pe lângă trup, incapabilă să îngâne un cuvânt. Târziu, când bătrânul părea a-şi fi întrerupt lucrul, se întorsese spre ea cu aerul unui om care este deranjat fără rost şi întrebase cu o voce care parcă venea din eprubetă: „ce este? mă caută cineva?" Sora răspunse puţin mirată şi intimidată, ca în faţa unui om care habar n'are de ce se petrece cu el: „a născut! şi ochii i se sgăiră ca de o satisfacţie inferioară. E fată, o fetiţă adorabilă...", adăogase ea, încercând să râdă, dar izbindu-se de faţa împietrită a Profesorului, se strânse toată lângă zid, cu palma la gură. — „Aha! se lămuri deabia atunci, nepăsător, Rudolf Wagner. Asta-i tot? Bine, mulţumesc —transmite felicitări doamnei mele..." şi se aplecă din nou peste masa de lucru, încruntat. „Am să cobor şi eu mai târziu, vorbise el fără să-şi întoarcă ochii, convins că sora mai este încă la uşă. Pleacă odată că mă plictiseşti...", se auzi înăbuşită vocea bătrânului, dar femeea plecase de mult, speriată de atâta indiferenţă. Deabia peste câteva clipe, enervat, ne mai putându-se concentra asupra lucrului, Profesorul îşi înălţă capul pe jumătate, privind aspru prin ferestre şi strângând mucheea mesei între degete, murmură trist: — „Aşa dar am un copil, am un copil! repetă el, deslipindu-se locului şi începând să se plimbe nervos prin mijlocul laboratorului. Atât am putut face într'o vieaţă de om: un copil!" Niciodată Rudolf Wagner nu fusese atât de desnădăjduit şi n'avusese o criză mai mare de disperare. Şi pentrucă naşterea copilului i se păru infimă şi fără rost faţă de toată munca lui ştiinţifică, ba chiar o prăbuşire pentru speranţele gloriei lui — din clipa aceea simţi că-şi urăşte copilul. Nu-l putea accepta, nu din cauza unei eventuale incomodităţi, nici pentrucă nu şi-l credea necesar — ci pentrucă existenţa fetiţei avea să se năpustească peste mantile lui, fără să-i mai dea răgazul unui control de savant. — „Am un copil", se auzi el pentru a treia oară vorbind şi cuvintele lui sunau deşarte, ca şi cum ar fi spus: am un căţel nou în casa mea. Se înfuriase dintr'odată, răsturnase toate eprubetele, se plimbase agitat de colo până colo ca într'o cuşcă — şi în loc să coboare în odaia lehuzei, eşi direct în grădină, apoi în stradă, strigând tare şi gesticulând cu mişcări dezordonate şi fără sens: „I-am spus că n'am nevoe de copii, i-am spus că nu vreau să fiu creator de morţi, ci creator de vieaţă eternă. Ea cu Napoleonul ei! isbucni el scuipând înfuriat. Să-i ia dracul pe toţi!" Şi cu cât mergea mai departe, cu cât se afunda în resemnarea şi tragicul violent al unei rătăciri, i se părea că se depărtează de un loc blestemat, în care n'ar fi vrut să se mai întoarcă niciodată.

Aceeaşi ură surdă, chinuitoare, dar mai reţinută — o resimţise şi doamna Claudia Wagner. La început crezuse în plodul acela embrionar, care se înfiripase cu voinţă în pântecul ei. Crezuse nebuneşte, îngrozită, ca sub o poruncă diabolică a instinctelor primare. Cu cât îl ştia crescând, indiferent că asta îi diforma trupul la care ţinuse atât de mult şi chiar dacă frumuseţea ei se îngălbenea pe cât se apropiau ceasurile facerii, cu cât îl ştia mişcându-se şi sbătându-se în carnea ei — doamna Wagner căutase să-i comunice gândul ei liber de totdeauna, încerca să îndupiece soarta de partea ei — gândul permanent de a fi băiat. Ajunsese la paroxismul acelui fel de boală sdrobitoare — că îngenunchia de zeci de ori în faţa icoanelor, rugându-se cu acea impertinenţă de a crede că Dumnezeu o ascultă anume pentrucă e femee, implorând divinitatea, invocând-o nu cu milă şi cu lacrămi — ci cu impetuozitate şi trufie — să nască un băiat. Se ridica adeseori din pat, mergea până în faţa oglinzii şi admirându-se cu tortura care nu lipsea totuşi acelei adoraţii plezise — striga cu glas tare omuleţului din pântec: „trebue să te naşti băiat! trebue!..." şi ochii îi se înflăcărau ca sub plesniturile unui biciu pe carnea goală, care-i fac plăcere şi o satisfac. Obrajii ei deveneau în acele ceasuri albi de fericire, trupul întreg trăia ca niciodată până atunci o tensiune sălbatecă şi inconştientă. Băiatul va fi botezat fără îndoială Napoleon, va urma şcoala militară, se va face ofiţer — şi dacă primul ei soţ nu putuse deveni ceeace voise, copilul acesta va deveni. Ea va asista la educaţia lui, la înălţarea lui peste gloate, va trăi să-l vadă luptând într'un războiu, conducând oşti peste toate rămăşiţele de ţări învinse şi umilite. Claudia Wagner, în lunile acelea de istovitoare aşteptare, nu mai era ea cea adevărată, orgolioasă, demnă şi batjocoritoare — ci dimpotrivă îşi nutrea o umilinţă silită cu conştiinţa însă că dincolo de orice umilire tot ea va birui. Ii pregătise noului născut şi un medalion mic, pe care ţinuse să se graveze numele lui, simplu Napoleon, nu Napoleon Wagner — Napoleon singur şi bine înţeles nu lipsea nici relieful figurii marelui împărat. Profesorul, e adevărat, nici nu voise să audă de copil, dar ea îl dorea şi voinţa ei învinsese însfârşit, Isabela se născu. In chinurile facerii, lehuza îşi sublimase fiinţa într'un fel de foc aprins cu propriile ei mâini, în care îi plăcea să ardă, devenind impersonală faţă de orice dureri, impulsivă însă cu atât mai mult cu cât curiozitatea se transformase într'o panică înfiorătoare. Rezistă suferinţei ceas de ceas, cu o răbdare extraordinară, nu scrâşnise decât rar şi înăbuşit, cu gura strânsă, cu ochii deschişi în aşteptarea împlinirii unei mari minuni. Dar, când i se spuse că e fetiţă — toată trădarea de mai înainte faţă de ea însăşi, toată adunătura aceea de spaime, dureri şi leşinuri isbucni într'un ţipăt josnic, într'o groază din care adoraţia lipsea cu desăvârşire, având doar răgazul să strige tare — s'o audă şi doctoriţa şi surorile: „n'o vreau! Duceţi-o de aici, nu vreau s'o văd!..." — apoi să leşine definitiv şi să-şi închipue în leşinul acela că Dumnezeu se răzbunase pentru totdeauna, că nimic nu mai poate fi schimbat şi fetiţa parcă nici nu s'ar fi născut.

Şi aşa a crescut Izabela Wagner! Ca şi cum nu sar fi născut, ca şi cum nici n'ar fi existat în casa aceea.

Mamele îşi iubesc copiii cu o pasiune primitivă şi animalică. Li ştiu trup din trupurile lor şi în înjumătăţirea aceea de vieaţă, ei îşi înfăţişează un liman al salvării, încearcă să-şi confirme într'un fel ipocrit prezenţa lor în lume. Fie că-i cred superiori tuturor (nu există mamă care să nu-şi creadă copilul foarte inteligent şi foarte frumos), fie că-i înfăşură mai strâns ca în nişte aţe aspre de păianjen — copiii aceştia simt la un moment dat că trăiesc prin părinţi, cu dragă inimă le împrumută independenţele lor, îşi vând inconştienţi destinele. Niciodată mamele nu-s mai fericite, decât în clipele în care fiii lor le suferă dragostea, le-o suportă cu toată oboseala şi vulgaritatea lor.

Izabela, însă, răsărise în casa aceea ca un pui de animal străin şi aşa fusese lăsată să crească. Imediat fusese angajată o guvernantă, care ţinu loc de mamă în toate ocaziunile — dar pentrucă nici ea nu iubea deobiceiu copiii — n'a influenţat-o cu nimic pe Izabela. Profesorul şi Claudia Wagner se împiedicau de ea, aşa cum deobiceiu te împiedici de un scaun, de un obiect mort şi-l înlături cu piciorul sau îl răstorni grăbit. Niciunul nu şi-o însuşea, niciunul nu vroia să ştie că-i a lor. Când erau întrebaţi, în zilele de vizită sau în vacanţe, întâmplându-se să fie laolaltă cu ei, Profesorul răspundea îndârjit: „nu-i fata mea! Este a doamnei Wagner". La rândul ei, Claudia răspundea indiferentă: — „nu-i fata mea! Este a profesorului". In aceste situaţii caraghioase şi repetate cu stupiditate an de an, Izabela se părea că n'are în casă decât rolul unui căţel — pe care nu-l poţi utiliza în niciun fel. A fost întotdeauna considerată ca o străină, ca o apariţie neaşteptată şi nedorită. Cu timpul se învăţaseră să nu-i mai dea nicio importanţă, şi dacă se loveau de ea — mai ales în copilărie — indiferenţa lor creştea, cu cât Izabela nu dovedise dintr'un fel de răsbunare a precocităţii, nicio afecţiune pentru vreunul din ei. Profesorul în turn, doamna Claudia în salonul ei, Izabela în odaia de sus, jucându-se cu o pisică, ascultând poveştile fantastice ale guvernantei şi cântând la pian.

Izabela Wagner îşi amintea cu repulsie de zilele în care i se relevase vieaţa, când începuse să cunoască lucrurile din preajma ei şi cum dezorientată căutase o punte de legătură, o uşă deschisă spre lume, căutase pe cineva care să-i limiteze orizonturile şi să-i descifreze misterele — dar, cum rămăsese singură ţipând, pierzându-şi firea şi dându-şi seama prea din vreme de nenorocirea vieţii ei. Incetul cu încetul se închistaseră în ea toate lacrămile transformate parcă în bulgări de piatră. Simţea adeseori cum ea însăşi se schimbă în ceva tare dureros şi se poartă ca o maşină vie care umblă, dar care nu-i sensibilă la impresiunile din afară — ci supusă acelei ordine familiare, devenind ursuză, ruşinată, tristă şi groasnic de singură. Ştia bine că omul de sus din turn este tatăl ei, că dacă el n'ar fi fost — nici ea n'ar fi avut vieaţă, dar de câte ori îl întâlnea — se deschidea între ei o prăpastie cu neputinţă de trecut. Se simţea sguduită de o ură înverşunată, pe care nu putea să şi-o declanşeze însă — şi sta în faţa lui aşa cum stai în faţa unei mumii, mereu gata să fugi sau să te înspăimânţi, dacă mumia ar începe să se mişte. Nu ştia dece se închide în turn, şi astfel secretul lui se majorase în ochii ei, luând aspectul unei legende cu strigoi sau balauri — cu cari doar bătrânul se întâlneşte în laborator. Cu mama fusese mai greu. Precocea Izabela Wagner începuse să-şi ignoreze mama, s'o sfideze cu aerul unei fetiţe care-şi dă seama că deabia creşte — dar odată frumuseţea ei va întuneca-o pe a doamnei Wagner. Insă dispreţului ei, mama îi replica un dispreţ mai suveran. Atunci îşi dădea Izabela seama că'n casa aceea cresc nebuni şi le striga exaltată: „o să înnebunesc! Dece mai m'aţi născut, dacă niciunul nu mă vreţi? O să înnebunesc şi eu ca voi!" Părinţii dedeau din umeri şi o părăseau fără niciо explicaţie. Izabela plângea, se ascundea în odaia ei şi târziu liniştindu-se, se simţea umilă, împăcată, tristă — dar pregătită să-şi ducă vieaţa până la capăt.

Până când, deodată Izabela avu conştiinţa creşterii ei. Miracolul trupului care se înălţa — era împlinit prin firul primei atingeri de lucruri noui şi prin simţul frenetic al cărnii. Şi deatunci începu adevărata dramă a Izabelei. O dramă care se consuma pe neştiute, cu acea sălbăticie şi poftă de a se simţi mai repede destrămată, care o făceau adeseori chiar înflăcărat de frumoasă. Dar frumuseţea ei încă nu izbise pe nimeni, căci prea se închidea în ea însăşi ca să aibă cineva curajul s'o cucerească. In anii adolescenţei — mediul şcolar o subordonase, cu toate că frica de a se întoarce acasă o îndemna să rămână mereu cu nebulozităţile şi obscurele tentaţii ale ceasurilor de melancolie. Veni apoi facultatea, cu alte temeri, cu alte dorinţe — şi putuse încetul cu încetul să le sublinieze, pentrucă încă Izabelei Wagner nu i se revelase iubirea. In micile aventuri de după cursuri, cu aerul lor pueril şi nevinovat — ea rămăsese aceeaşi refractară, ca o stană de piatră care ascunde comori — dar pe care nimeni nu e în stare s'o desferece. Se speriase la început, într'o superbă zi de primăvară, când se întâlnise pe neaşteptate cu un tânăr. Işi mai aducea aminte doar atât: că era tânăr, dar amănuntele feţei nu le mai ştia. In timpul reţea lui, descoperise aceeaşi învolburare înspăimântată ca şi a ei. Il urmărise cu frenezia cu care urmăreşti un vânat, cu aceleaşi capricii cu care deobiceiu bărbaţii urmăresc — dar simţise în ea ceva formidabil şi zeesc, atunci i se revelase prima linişte prin iubire. De pe o stradă pe alta, când mai aproape când mai departe, tot mai atrasă în cercul lui, mergea aşa înnebunită, neştiind ce o să se mai întâmple, unde şi cum o să se sfârşească ziua aceea... Visul ei devenea greu ca aurul, gata să se realizeze în forme pământene. Deodată însă, la o încrucişare de străzi — într'o învălmăşeală de tramwae şi maşini, tânărul fusese prins sub roţile unui camion şi strivit. Izabela n'avu răgazul decât să se sprijine de colţul ultimei case, să-şi acopere ochii şi să ţipe înăbuşit. A stat mult timp în locul acela, privind înainte spre punctul unde târziu nu se mai cunoşteau decât câteva pete de sânge. I se părea că-l vede aevea venind înspre ea, mişcându-se din pământ şi apropiindu-se cu braţele întinse, zâmbindu-i, ocrotind-o şi ducându-o cu el spre un locaş al cununiei. Când imaginea staţiei tăind drumul se izbea de o maşină sau de alt om viu — petele de sânge se înnegreau mai mult şi pe locul acela răsărea imaginea mortului. Două săptămâni, Izabela a fost bolnavă. Luni şi ani după accident, persista încă în mintea ei amintirea tânărului acela. Pentru nimeni nu mai avusese de atunci nicio presimţire, niciо afecţiune. Pe bărbaţii, care ajungeau până la ea şi care oricând puteau înlocui o fantomă — îi privea zâmbind, aşa cum zâmbesc doctorii în faţa cobailor sau a bolnavilor care se apropie de ultima clipă.

●

Şi acum iată-l pe Mihail Bota. Intrucât putea sta ei faţă în faţă cu celălalt, întrucât putea satisface el toate aşteptările şi dorurile ei? Credinţa că acesta ar fi omul visat, omul care îndeplineşte legile unui destin — îi da înfăţişarea unui copil halucinat, pentru care mai există încă lumini. Se simţea liniştită şi reînoită, neastâmpărată şi extrem de veselă. Acum totul pornea spre el, îl încleşta numai pe el, doar pe Mihail îl chema în cercul ei intim. Ardoarea acestei noui faze de vieaţă o transformă dintr'odată, ceva se schimbă definitiv în ea, se lămuri. Un fel de extaz al închipuirii, care o făcea mai frumoasă, mai tânără şi mai nobilă. Pentru prima dată când Izabela Wagner avu senzaţia că se naşte în ea însăşi.

Auzi paşi pe pietrişul aleei. Se ridică în mâini, ascultându-le svonul înfundat, apoi coborî repede din pat, repezindu-se la fereastră în tălpile goale şi cu cămaşa de noapte fluturată pe umeri, desfăcând geamul încet şi totuşi cu oarecare nerăbdare. Mihail trecea în clipa aceea spre laborator. Imbrăcase un costum nou gris-fer de primăvară. Lumina soarelui de dimineaţă îl învăluia ca un nimb straniu. Atunci Izabela murmură încet: „Bună dimineaţa, Mihail!" şi era în şoapta ei o sinceritate care se trezeşte la viaţă, o isbucnire spre cer, un dor cumplit de a trăi. Se lipi toată de zid, închipuindu-şi-l pe undeva pe acolo prin odae, şi din răceala peretelui — simţi cum se înalţă în ea un şuvoiu rece, ca şi cum mâinile cuiva sau ale lui ar fi mângâiat-o pe trupul gol.

●

Mai târziu îşi aduse aminte că este bolnavă, bolnavă de moarte, că mai ales nu va putea scăpa niciodată. Şi încet, resemnată, reveni în pat, se înfăşură strâns subt cuvertură şi-şi lipi faţa pe pernă. Ar fi vrut să plângă, să-i curgă lacrămile uşor şi liniştite, plânsul s'o treacă într'o stare de supremă melancolie şi uitare. Nu putea, însă. O dureau tâmplele, coapsele, sânii, trupul întreg, sufletul ascuns înlăuntru o durea şi nici o lacrimă nu mai era cu putinţă. Dar, după câteva clipe, adormi din nou, într'un somn adânc — de nu putea şti cu adevărat de este somn sau dimpotrivă este chiar moartea.

Din ziua aceea, echilibrele casei Wagner s'au rupt, ceva s'a dat definitiv peste cap, ceva parcă într'adevăr începuse să meargă deandaratelea. Până atunci, viaţa se scursese cu zeci de mii de sensuri, sensurile se amestecaseră între ele, aşa cum se amestecă apele dela suprafaţă cu cele din adâncul mării — dar prin ele mai poate pătrunde încă viaţa. Prinşi amândoi în cercurile ei multiple, soţii Wagner nu ştiuseră altceva decât că trăesc, că parcurg o perioadă de timp dată. Nu-i căutaseră niciо explicaţie, nu se întrebaseră niciodată unde vor sfârşi. Sentimentul deşertăciunii nu-i împinsese pe niciunul să se dezorienteze, neliniştile nu-i turburaseră niciodată. Trăiseră mereu între artificiile pe care le credeau măreţe, nu acceptaseră nimic în afară de ele. — „Trăiesc!" îşi zicea fiecare şi asta era deajuns. Viaţă fără scrupule, fără superstiţii, fără prejudecăţi. Un fel de sarabandă sălbatecă îi dominase tot timpul, negândindu-se la altceva decât la o satisfacţie imediată a vieţii.

Dar, iată că dintr'odată boala Izabelei le schimbă pe toate, le dă cu o clipă înapoi. Atunci soţii Wagner şi-au dat seama că în afară de viaţă mai există şi moarte. Nu-i descifraseră încă semnificaţia, nu puteau bănui cum ar pătrunde moartea în casa Wagner — dar, pentru prima dată când au avut certitudinea că ea n'o paşte numai pe Izabela, dar îndeosebi pe ei amândoi. Dacă mai înainte viaţa se putea asemăna unui păianjen care tot îşi măreşte pânza şi tot nesăţioasă suge pe cei prinşi în aţele ei, — soţii Wagner se credeau în afara pânzei de păianjen. Asistau la propriile lor existenţe, aşa cum asişti la contemplarea propriilor tale chipuri dintr'o oglindă — şi în fiecare oglindă ţi se pare că alt chip se arată şi nu cel adevărat. Acum, însă, moartea pândeşte pe afară. Vine din necunoscut ca o umbră, aşteaptă la uşă ca să-i deschizi. Pentru prima dată când s'au îngrozit, când şi-au determinat o privire retrospectivă melancolică în biografiile lor — relevându-li-se atunci că trăiseră în zadar, că lupta lor nu le folosise la nimic, că au rămas tot oameni umili ca toţi oamenii. Profesorul căuta ca un vrăjitor nebun eternitatea în formule şi în substanţe chimice — când moartea se apropia hoţeşte de zidurile casei. Cum s'ar fi schimbat lumea, dacă într'adevăr el ar fi reuşit să descopere taina vieţii eterne a florilor? Intrucât viaţa lui personală sau a Izabelei ar fi folosit de pe urma acestei fantastice descoperiri? Cum ar fi înfruntat atunci moartea?

Iată întrebări, pe care deabia acum şi le punea Valentin Wagner — dar la care nu putea răspunde. La fel şi doamna Wagner. Işi făurise o găoace a ei în mijlocul lumii, aşa cum şi-o făuresc melcii — şi la cei 47 de ani nu vroia altceva decât să rămână definitiv în găoacea ei, în viaţa ei de acolo. Toate panoramele, tablourile, gravurile şi chipurile lui Napoleon reprezentau o stridentă faţă a nebuniei, un paradox pentru toate iubirile normale, o anomalie a sfinţeniei sau a cultului morţilor. Atât de mult visata întâlnire cu Napoleon decăzuse în această veste groaznică: „a sosit moartea, toate nu mai au niciun rost, a sosit moartea..." — „Acum ce facem? Unde ne ascundem?" — se întrebau unul pe altul, ca şi cum ar fi crezut că salvările mai pot depăşi artificiile de până atunci. In orice caz, şi Profesorul şi doamna Wagner se asemănau în timpul acela cu doi clovni daţi afară din circ.

Presimţirea morţii îi aduna de mai multe ori pe zi. Dacă nu se vedeau de dimineaţă, porneau unul în căutarea celuilalt. Frica îi stăpânea atât de mult, că-i desorganizase şi le amorţise orice luciditate. Şi când bătrânii se întâlneau, stăteau muţi unul lângă altul, împietriţi în loc, nereuşind însă să fugă, prelungind necontenit acea plictiseală blestemată. Dar, când însfârşit simţea că nimic nu se mai poate face, când se despărţeau, unul trebuia să întindă braţele şi să ţipe înăbuşit: — „Nu pleca! Mai stai încă!" Bătrâna mititică, în aceeaşi rochie neagră şi lungă, cu părul ei prins mototol în cap. Bătrânul cu sbârciturile adânci, ochii injectaţi de nesomn şi hainele soioase — unul lângă altul, ca două păpuşi de cârpe supte de orice însufleţire.

Când drumurile lor se încrucişau cu ale Izabelei, o priveau cu sfială, cu remuşcări şi cu milă. Pentru prima dată când doamna Wagner şi-a dat seama că într'adevăr Izabela este copilul ei, că poate ea ispăşeşte cu boala asta chiar păcatele ei, şi-a auzit glasul sângelui şi-al conştiinţei care-i striga: — „Din cauza ta a ajuns aici. Tu ai omorît-o!" Văzând cum se şterge pe coridor ca o stafie, se lipea neputincioasă de zid, prinzându-şi capul în palme şi suspinând. O întreba adeseori cu o voce umilă: — „Cum te simţi, Izabela?" Dar fata nu-i răspundea niciodată şi atunci i se părea doamnei Wagner că se roteşte pământul deandoaselea, că se prăbuşeşte cerul peste ea. Profesorul o oprea brusc, o prindea în braţe şi îngâna, strângând-o la piept: — „Copila mea! Copila mea!" De tatăl ei, Izabela îi era milă. Il iubea încă, pentru că îl ştia nenorocit şi deslipindu-se, încerca să-l liniştească: — „Lasă, tată! Mă voiu face bine, să vezi!" Profesorul rămânea cu braţele întinse după ea, aşa cum rămâi după o umbră pe care ai crezut-o vie. Se închidea apoi în laborator şi sta cu capul amorţit ore întregi, nemişcat, nerăspunzând la bătăile din uşă, răpus acolo ca de o blestemăţie cerească.

Seara se întâlneau din nou amândoi bătrânii lângă patul ei. Intrau în vârful picioarelor, dibuiau prin întunerec să nu răstoarne ceva, apoi ajungând, se aşezau ori pe marginea patului, ori pe taburete — veghind, neştiind nici ei din ce cauză, stând aşa până târziu. Arar, doamna Wagner îngenunchia şi murmura de zeci de ori o rugăciune învăţată de ea, sbătându-se să fie sinceră, să nu-i fugă gândul în altă parte. Alături, Profesorul ca un manechin se închina la fel, de sute de ori, bolborosind şi el — o rugă fierbinte.

Izabela se trezea în dureri, îi vedea prin întuneric ca pe două mogâldeţe lângă pat şi cu toate că se obişnuise cu felul ei nătâng de a-i priveghea moartea — simţea un gust amar de zădărnicie, de silă şi greaţă contra lor: — „De ce nu plecaţi? Duceţi-vă şi vă culcaţi!" — „Ţi-e mai bine fetiţo?" întreba însă doamna Wagner speriată. — Da, mamă. Mă simt mult mai bine. Acum lăsaţi-mă!" — „Bine, fetiţo — mai zicea bătrâna ridicându-se. Dacă ai nevoie de ceva, să ne strigi". — şi eşeau amândoi, lipiţi unul de altul, înghesuiţi unul în altul.

De acum, nu se mai puteau despărţi. Trebuia să petreacă noaptea împreună. Astfel, boala Izabelei — îi readusese la un loc. După 14 ani, deabia acum Profesorul mai intră încăodată în camera soţiei sale — culcându-se alături de ea, flasc, obosit, îmbrăţişându-se însă amândoi, durând toată noaptea să se ţină în braţe unul pe altul — ca şi cum dacă moartea ar fi greşit odaia, să nu-l prindă numai pe el sau numai pe ea — ci pe amândoi deopotrivă. Teama de moarte era amestecată astfel cu un sens obscur de ipocrizie, cu un fel de animalic egoism.

Şi în toată casa domnea o tăcere înspăimântătoare. De afară nici un sgomot nu mai pătrundea. Izabela sta cu ochii deschişi prin întunerec, aşteptându-l pe Mihail. Profesorul şi doamna Wagner dormeau inconştient. Clipă de clipă, însă, pătrundea prin ziduri până la ei, fantoma roşie a morţii.

●

Peste câteva zile, Profesorul o forţă pe Izabela să se pregătească pentru operaţie. Aveau să meargă la Braşov, unde, internată în sanatoriu, ea va accepta mai uşor moartea şi ei înşişi mai ales vor scăpa de o mare oboseală. Izabela era prea slăbită şi prea convinsă că totul este perfect inutil, ca să se mai împotrivească. Işi aranjă o singură valiză, în care aruncă unele peste altele — lenjuri, pijamale, câteva rochii de schimb, cărţi, partiturile ei preferate pentru pian. Dela Mihai n'avea nimic. Nicio fotografie, nicio scrisoare, niciun semn. Refuzase chiar să-l vadă, atunci când el se interesase de ea — şi nici rămas bun nu-şi luă. Credea că aşa e mult mai bine. Poate-l va uita mai repede. Trebuia astfel să se limiteze între ei orice gând al căutării sau al reamintirii. Mihail avea să rămână un lucru din urmă, care nu-i va aparţine — poate tocmai pentrucă nu l-a meritat. Dar până când? Sau când îl va uita definitiv?

Porniră la drum în noaptea de 18—19 Mai.

Mişcarea sacadată a trenului mărea în Izabela tremurul trupului întreg până la convulsie, dar cu un gest mecanic îşi înfigea unghiile în carnea braţelor (cum sta cu ele încrucişate pe piept) înăbuşindu-şi în acelaş timp şi icnirea plânsului — care rămânea totuşi înăbuşit pe dedesubtul pieptului şi al ochilor încercănaţi.

Profesorul sta în faţa ei, încercând cu disperare să urmărească şirul cărţii de pe genunchi, dar pleoapele îşi micşorau repede deschizătura — iar prin păienjenişul lor literele se măreau grotesc, ori se înceţoşau, aşa că lectura devenise imposibilă. Ridicând arar privirile spre Izabela, o vedea prin aceeaşi pânză ceţoasă şi turburătoare — ori altă dată, i se părea că se îndepărtează de el, pierzându-se în umbra orizontului haotic, care o înghiţea în întregime. Intindea apoi mâna peste genunchiul ei, scuturând-o uşor şi vorbindu-i cu o voce umilă:

— Ar trebui să te odihneşti puţin, fetiţo. Incearcă să dormi.

— Da, tată, am să încerc să dorm — răspundea Izabela calmă.

Dar trenul îi amintea de o goană obositoare, mereu înainte, aproape halucinantă, în traversarea unei lumi necunoscute până atunci. Hurulala roţilor se asemăna unor lovituri imprecise dar adânci sub tâmple, oprirele bruşte erau ca spaima unei înnecări, plecările din nou vibrau până în suflet ca ecouri violente. Totuşi, Izabela îşi trase perna sub cot, se înfăşură mai strâns în şalul de lână şi-şi lăsă capul pe marginea compartimentului, sforţându-se să adoarmă.

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica literară

„Prăvălia diavolului"

roman de MIRCEA STREINUL

(Editura „Cultura Românească", București 1942)

Croit după vaste tipare, neasemănat mai cuprinzătoare decât acelea folosite anul trecut pentru **„Drama Casei Timoteu"**, romanul **„Prăvălia Diavolului"**, din care d. Mircea Streinul publică deocamdată două volume compacte însumând 900 de pagini (ultimul: **„Eroul soarelui"** urmând să apară mai târziu), poate să pară și din această cauză — din cauza proporțiilor neobișnuite — mai puțin construit, mai puțin organizat din punctul de vedere al concentrării epice.

Ca intenție, această carte năzuiește să fie summa experienței literare și omenești a d-lui Mircea Streinul. Toate isvoarele puterilor de creație a scriitorului sunt vizibil îndrumate către matca a tot cuprinzătoare a romanului. Faptul că de câteva ori dealungul celor povestite se face aluzie la întâmplări știute din **„Drama Casei Timoteu"** iar unele personagii din **„Prăvălia Diavolului"** se întâlnesc la răstimpuri ale desfășurării lor biografice, cu personagii din cealaltă carte ne îngăduie să presupunem că scriitorul a fost până într'atâta absorbit de viziunea sa epică, familiarizându-se cu destinele eroilor din carte, încât îl recunoaștem printre ei ca într'o realitate față de care cealaltă, aparentă, din relațiunile insului social, pălește, mai puțin necesară, întâmplătoare, neinteresantă. Ar putea fi amintit aici, ca localizare a impresiilor sugerate de lectura prozei d-lui Mircea Streinul, exemplul faimoasei epice balzaciene, înfățișată ca un teatru pe scena căruia se joacă, în costumele de epocă ale societății franceze dela jumătatea veacului trecut, drama omului din totdeauna și de pretutindeni. Literatura epică a d-lui Mircea Streinul năzuiește să fie și ea o „comedie umană", în localizarea societății cernăuțene și bucovinene în răstimpul dintre ultimele două războaie mondiale O mare parte din farmecul atractiv și interesul romanului **„Prăvălia Diavolului"** o formează desigur culoarea locală a vieții țărănești și mic-burgheze bucovinene, cu pitorescul graiului, al moravurilor și al unei mentalități pe care dintre scriitorii bucovineni, d. Mircea Streinul o reprezintă în literatură, cu cea mai autorizată și mai convingătoare autenticitate: aceea pe care o creiază forța talentului. Se vede asta în jocurile și în graiul copiilor (din prima parte a romanului: „Viața în pădure") din relațiile între stăpâni și slugi, din tabieturile și din felul sociabilității lor, din modul de viață oășănească al intelectualilor cernăuțeni porniți dela țară, din felul petrecerilor și al modului de gândire caracteristic prin forma dată unor judecăți asupra vieții, într'o ambianță de preocupări deasemenea particulare mentalității bucovinene. Pentru configurarea geografiei spirituale a provinciei bucovinene literatura d-lui Mircea Streinul este negreșit cea mai cuprinzătoare și mai reprezentativă.

Deosebit însă de acest specific local **„Prăvălia Diavolului"** este și o „comedie umană" în care se pun toate problemele omului, ale insului social ca și ale celui însingurat, în toate împrejurările vieții de familie și a relațiilor de societate.

Din punct de vedere al organizării lucrului, lectura prozei d-lui Mircea Streinul ne-a amintit de acea recomandare a lui André Gide, pe când scria **„Les Faux monnayeurs,** consemnată desigur în primul rând pentru folosința proprie, în jurnalul romanului: „ne jamais profiter de l'élan acquis".

„Prăvălia Diavolului" începe de cel puțin opt ori, cu fiecare din episoadele cărții, fără ca autorul se pară că simte nevoia de a se împrumuta pe credit, pe încrederea interesului și a integrării în atmosfera de care se simte cuprins cititorul îndată după lectura câtorva zeci de pagini. Procedeul pare artificios ca atare și riscă să devină mecanic după o folosire mai îndelungată. Asta însă numai dacă scriitorul rămâne la simpla îndemânare meșteșugărească. Dar cartea d-lui Mircea Streinul nu sporește mecanic, prin adăogirea de capitole, ci crește în felul unei vietăți, diversificându-se în funcțiuni organice care cuprind tot mai multă existență, constituind astfel cărții o corporalitate receptivă la toate solicitările vieții unanime. Viziunea sau intuiția originară a romancierului se diversifică în nenumărate aspecte, care dau impresia unei desfășurări în evantai din perspectiva obsedantă a gândului morții, mai exact spus: a prezenței acesteia, întrucât e vorba de un personaj, de o prezență tutelară și blândă, familiară, deopotrivă, căreia i se spune chiar „Domnul Moarte".

Viața personagiilor din carte decurge ca o consecință firească dedusă din desfășurarea biografică a propriilor destine, nesilită și nepremeditată, întocmai vieții de dincolo de carte. Felul în care romancierul participă la destinele acestora, adică felul de a-și semnala calitatea de autor, înzestrat cu darul prestiinței sfârșiturilor înainte de sorocul împlinirii lor e straniu de neobișnuit. Această concretizare a presimțirii despre moarte, care revine de câteva ori în **„Prăvălia Diavolului"**, cu ocazia sinuciderilor sau a morților care se întâmplă, — sub forma unui personaj, a unui domn îmbrăcat în haine cenușii — este o idee turburătoare, a cărei forță de reverberație lirică se datorește desigur intuiției originare, de poet, a d-lui Mircea Streinul. Impăcarea vieții cu moartea prin acceptarea nu resemnată ci calmă și surâzătoare a sfârșitului, de către acei cărora li se întâmplă este climatul care tansfigurează într'o semnificație unitară și impunătoare destinele răslețe ale eroilor romanului. Dar această semnificație nu restrânge și nu stânjenește desfășurarea pe o bogăție pasionantă de planuri de viață, a vieții din carte. Fără îndoială această bogăție expresivă este formula sau felul de a fi al talentului d-lui Mircea Streinul, un talent cu o largă orchestrație a posibilităților, în numărul cărora recunoaștem deopotrivă finețea analitică în pătrunderea psihologiilor subtile și cuprinzătoarea îmbrățișare panoramică a freamătului de viață unanimă, ca în minunata scenă a petrecerii populare din partea a cincea a cărții; tot astfel cum talentul romancierului cunoaște secretul transcenderii în simbol, din imediata realitate senzorială, ca în episodul Frosinei, de o poezie și o intensitate dramatică shakespeariană, rămânând alteori la o plasticitate descriptivă desăvârșită, ca în această pagină pe care o transcriem pentru autenticul ei cuceritor:

„In drum spre Căbuță, Hupca avu un zâmbet, care-ar fi mirat-o strașnic pe Floarea... Deh, chiaburul își făcuse anume socoteli în ultimul timp, și socotelile acelea, cumpănite și răscumpănite, îi arătaseră o cale deosebită. Văzându-l pe Domnichie intrând în ogradă, inima lui Ichimie se strânse ca un ariciu, era sigur că Hupca venea să-l mustre pentru cele întâmplate; prin urmare fu mirat nevoie mare când chiaburul îi spuse cu un zâmbet larg, care-i întinse până la urechi mustățile stufoase:

— Bună vremea, Ichimie. Cum ți-i aflarea?

— Mulțam, așa și-așa, — răspunse cu prudență Căbuță.

— Da' ia șezi, bădică Domnichie, — îl pofti flăcăul, arătându-i lavița.

— Apoi om ședea, dece să nu șed? — grăi Domnichie și bătând cu palma peste traista care i se odihnea pe șoldul stâng, îl întrebă: — Da' știi ce am aici?...

— Hm.. Nu mă prea dumiresc...

— Te cred! Ian uită-te... și scoase o ploscă pântecoasă, care-l așternu într'o și mai strașnică mirare pe Ichimie.

Chiar că și avea dece să rămână cu gura căscată! Plosca însemna că Domnichie vine cu gând de nuntă. Ichimie privea la ploscă și privea la Hupca, și tot nu-i venea să creadă.

— Da' ce-mi stai așa?! — îl făcu pe supăratul Domnichie.

— Ori ai de gând să-mi dai coșarcă?!

Când flăcăul văzu și văzu că Hupca vorbește serios, luă de pe cui căciula și, isbind-o de pământ, nu se putu stăpâni să nu-i ardă un chiot; apoi, spuse:

— tu-i naiu mă-sii!

Și după obiceiu, sărută mâna socrului".

Oricari ar fi obiecțiile ce s'ar putea aduce compoziției sau anecdoticei romanului **„Prăvălia Diavolului"** (cea mai gravă credem că este aceea a legării lui de actualitatea imediată a istoriei noastre politice, ele nu ne vor opri totuși de-a admira generozitatea creatoare a unui talent care indică desigur pe unul din scriitorii noștri epici ale cărui puteri de creație sunt pe măsura celor mai îndrăsnețe năzuințe.

MIHAI NICULESCU

Poem trist

Ne-a înflorit în inimi floarea amară a tristeții,
Suntem mereu tăcuți, ca sufletul apelor cerului;
Gândul pâlpâie ca o lampă, în pragul dimineții
Deasupra firii adâncită'n somnul verde.

Ne trudim cu minți neputincioase de om
Să deslegăm tainele acestea ce ne înconjoară,
Ascultăm cântecul lui Pan, lângă tulpini de pom
Și hulubii gândului țâșnesc vertical.

Nici în poala somnului nu găsim alinare
Și nu-i putem gusta otrava mieroasă și grea,
Suntem cu ochii ațintiți pe cartea de lut a lumii,
Prin filele căreia căutăm vestigiile unor peisagii [primare.

Acum... pe apele serii s'aud cântecele de moarte-ale [năierilor
Stăruind albe și clare'n văzduhul cu nori de sfârșit,
O pasăre de-argilă, a căzut în livada tăcerilor...
Culege-ne Doamne în palme, sufletul acesta trudit

I. GOGA

Frământări

Lui B. M.

In ochii tăi atât de triști,
Trăesc nenumărate doruri.
In sbor planat, peste mirişti,
Te-avânți în slăvi și cazi în goluri.

Ești chinuit de frământări,
De întrebări fără răspuns
Și însetat de înălțări,
Haina soartă ai străpuns.

GRAZIELLA GHICA

Spectacol cosmic

Crâncena moarte eșise în larg.
Barca ei tăia universul.
Niciun drapel nu fâlfâia în catarg
Să-i tulbure mersul.

Luceferii, îngerii, umanitatea
Ascultau cumplita ei trecere
Cum știe, egal, răutatea
Și oarba iubire să secere.

Groaza, durerea — tembele regine
Vagabondau peste orice splendoare.
Frunțile lor profund cabotine
Iscau necroloage ușoare.

Crâncena moarte vâslea înainte
Fantastică, sumbră.
Glorii, miresme, stindarde, cuvinte
Expiau dezolant ca o umbră.

Și'n drama aceasta
Amplă, teribilă, veche
Cerul, gătindu-și cu negură creasta,
Râdea'ntr'o ureche

TUDOR CIANDRU

CANTECE NOUI

MUSTRARI...

Aceste cântece noui au născut atâtea elanuri, atâtea imbolduri, încât nu se poate ca un cercetător obiectiv al faptului poetic să nu recunoască aceasta. Am mers pe drumul poesiei pure, am ascultat nu omul, ci muzica și versul și oridecâteori ne-a fost dat să ne aflăm în fața unui gând care ieșea oarecum din comun, am fost cei dintâi care să-l semnalăm, subliniindu-l. Tăcerea noastră vorbește prin paginile revistei, care se pot răsfoi pe un an întreg în urmă. Am acumulat în acest răstimp atâta esență de vers, atâtea pagini de mărturisiri, împletite — spre bucuria noastră — cu destule atacuri piezise, încât astăzi putem spune cu conștiința împăcată, cel puțin pe jumătate, că avem în inimă un dram de mulțumire. Nu suntem singuri, oricât de mulți ar fi și în partea cealaltă.

Poeții cântecelor noui, și nu numai cei ce apar în tipar, ci și acei care se sbat zi de zi în încercări atât de emoționante și de neisbutite, toți sunt o garanție că, umăr lângă umăr, vom putea da și mai mult decât până acum. Cu această ocazie, prinsă oarecum din sbor, trimitem tuturor celor ce gândesc și visează împreună cu noi, o caldă și apropiată înțelegere.

Pentru sinaurătatea inimii noastre, perseverența lor este uneori mai mult decât un îndemn.

*

Ultimele zile ale lunii ce s'a dus, ne-au adus câteva plicuri care într'o măsură oarecare ne-au nedumerit. Tinem să dăm din locul acesta nu o explicație, ci să facem câteva mărturisiri, care indirect vor răspunde mustrărilor ce ni s'au făcut, nedumeririlor care s'au exprimat.

Un poet ne întreabă dece publicăm acele discuții în contradictoriu, în care au scăpat câteva nuanțe care se pot contesta. I-am dat dreptate, dar ținem să adăugăm că pe lângă obicinuitele noastre comentarii, acele discuții libere am fi vrut să fie un imbold. „Cultura poetului" de care am scris mai de mult, devenise o realitate și de aici și numai de aici s'au tras toate stângăciile, pe care noi nu am avut cum să le dregem. Cei ce pot vorbi altfel, să nu tacă! Și dacă alt stihuitor se revoltă că publicăm (ironie!) prea mulți „consacrați", îi vom spune doar atât, că nu de mult un consacrat ne-a oprit pe-o stradă lăturalnică, spre a ne întreba cu un ton de-o ironică mustrare, dece publicăm atâția debutanți. Am plecat ochii cu nedumerire, preferând să-l întrebăm pe mai vârstnicul nostru confrate, câte este ceasul... Ne mustră destui, dar nu ne mustră conștiința.

Am cunoscut numeroși „mai tineri" decât noi, care din șoapta respectuoasă și deplasată de eri, au rămas numai cu invectiva otrăvită de azi, preschimbând condeiul lor în ciomag. Mustrării lor electorale, nu le putem spune decât că nu ne mai aducem aminte de ei. Poesia e unica noastră preocupare.

Și dacă seară de seară ne aplecăm cu același interes asupra mesagiilor, nu așteptăm nimic mai mult din partea lumii, decât recunoașterea valabilității acestei autentice promoții de stihuitori, care luptă aici împreună cu noi. Lor nu le putem cere nimic, nici măcar rara floare a bunului simț (liric cel puțin) care crește din ce în ce mai rar pe aceste meleaguri. Gata suntem să primim toate mustrările întemeiate și neîntemeiate ale pleiadei de alți nemulțumiți sau nedumeriți, dar pe viitor, în loc de mărturisiri și de explicații, fie ele cât de sumare, le vom opune cântecul clar și autentic, poesia adâncă a lui totdeauna, cântecul nou.

Pentrucă acesta e rostul nostru.

ȘTEFAN BACIU

N. B. *Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru ȘT. B. Cerem din nou scuze că „răspunsurile" ultimelor două săptămâni nu pot apărea acum. Le făgăduim însă, pe toate, pentru numărul viitor, fiindcă timpul care nu iartă nu ne-a îngăduit să le cercetăm așa cum se cuvine. Preferăm amânarea în locul pripelii...*

=IGOR=

Iată-l... In dimineața aceea rece, își asvârlise mantaua de pe el și zâmbea soarelui ce se ridica de după cușma dealului. Mergea călare și zâmbea tinereții sale. Bărbuța lui mai mult blondă, ușor trunchiată, iar zâmbetul îi zugrăvea numai bucuria de a trăi și nici de cum vreo tristețe. Avea și ochii limpezi, ca de cristal.

— Nu ți-e frig?

— Mie? făcu el, ca și cum ar fi fost jignit de o asemenea întrebare. In atari momente, era arțăgos și gata de ceartă. Niciodată n'ai fi știut, unde puteai ajunge cu marea lui sensibilitate. Entuziasmul îl lua mereu înainte, cu puteri de neînlăturat și toate celelalte întâmplări deveneau fleacuri.

Pe malul Niprului, ca să ajungă la observatorul înaintat, trebuia să străbată urcușul unui deal, cam un kilometru și jumătate, în văzul bolșevicilor, cari își găseau o distracție în a trage după fiecare ostaș român, ce se încumeta să treacă în timpul zilei prin acele locuri.

Intr'o zi, tocmai mergea cu doctorul regimentului spre observator, acolo unde era atras de beția războiului, de pericolul pe care nu-l înțelegea și de căpitanul pe care îl iubea, stimându-l, recunoscându-se clădit din același material cu dânsul, din care pricină desele lor ciorovăeli erau pornite dintr'o tendință de stimulare — din partea comandantului — și dintr'o atitudine bărbătească de apreciere și simpatie, din partea ambilor.

— Mai grăbește pasul și apleacă-te puțin, îi spune doctorul la locul cu pricina, privindu-l cât de tacticos merge.

— De ce?

— Poate vrei să slujești cu orice preț drept țintă pentru bolșevici?

— Puah!.. pe mine nu mă ating ei cu una cu două... Au cam început să mă cunoască, răspunde cu neînfrânta lui îndărătnicie, făcând aluzie la isprăvile sale de arme de până atunci. Apoi, parcă stingherit oarecum de propriile lui cuvinte:

— De altfel și soarele se lasă după deal... vizibilitatea scade.

Termină de spus, în timp ce pașii i se răreau tot mai mult, ajungând să se miște aidoma unui moșneag ostenit, la deal.

Doctorul îl privește dintr'o parte și zâmbește unui gând șăgalnic. Să-l vadă cum se asvârle la pământ, de îndată ce Rușii se vor hotărî să pornească gluma cu cei doi. Și parcă în același gând cu dânsul, un țiuit subțire de glonte, ca un firicel, pornește dinspre lunca Niprului și aleargă sburdând spre dânșii. El îl aude, dar se preface că nu-l ia în seamă. După ce a trecut, face un gest disprețuitor cu mâna, ca și cum ar fi fost vorba de o bagatelă.

— Ți-a cam tresărit inimioara, hai?... vrea doctorul să-l necăjească.

Dar nu mai are timpul să-i răspundă, căci nici Rușii nu se dau bătuți. Pun imediat o mitralieră să hohotească la gestul lui și o jerbă de gloanțe ridică nourași de colb, puțin mai la o parte.

In clipa aceea însă, humorul lui sănătos își găsește locul. Privește aproape calm la gloanțele ce au răscolit pământul, apoi își întoarce privirile spre doctor. Un râs sănătos răspunde ecourilor din vale și ca la comandă, se apucă amândoi de mână și pornesc râzând ca doi nebuni, până la lanul de mături, în spatele căruia se găsesc în siguranță.

După decorațiile române și germane cari i-au consfințit meritele, ajunge la lupta dela Kerci, apoi la iarna și mai grozavă, care a avut însă darul de a-l ridica deasupra tuturor.

Nu-și arăta decât rareori durerea pentru pierderile suferite, dar de câte ori o făcea, intervenea de îndată și optimismul lui înviorător, care ștergea orice urmă de tristețe sau de îndoială.

Iată-l trăind și încleștarea dela Tulumceac.., apoi stabilizarea frontului la Kiet, unde luptele se dădeau prin mocirla dintre cele două dealuri paralele, luptătorii trecând spre inamic, prin apa mării care se ridica până la brâu, pe un viscol și un ger năprasnic. Intr'o asemenea clipă s'au pierdut și tunurile bateriei lui.

Spumega. A fost auzit vorbind despre ele, ca despre niște ființe vii. De aceea a și așteptat noaptea și cu un mănunchiu de oameni, s'a strecurat până în fața avantposturilor rusești, pe o noapte ca păcura și săpând cu baioneta la glodul înghețat peste roțile pe jumătate înfundate în mocirlă, își salvează tunurile, trecând prin peripețiile cele mai de necrezut.

Budienowca... Atacul este în pregătire pentru a doua zi. Rușii înaintează pas cu pas. Artileria trebuie să deschidă focul asupra satului Rusvalenka, dar observările nu se pot face decât din satul Budienowka. Dacă vreun ofițer ar avea curajul să se strecoare până acolo, în vreo casă, poate printre Rușii cari vor fi ocupat satul, situația putea fi salvată. Misiunea era prea riscantă, pentru a fi putut desemna anume pe acela, care s'o execute, de aceea se propune ca un ofițer să se ofere el singur. Și acest copilandru teribil pleacă, fără nici o ezitare, la drum. Intâi, să recunoască satul, apoi să facă observările necesare.

Satul gol... Se înapoiază să-și anunțe unitatea, apoi își ia 6 oameni, aparatele și o mitralieră și pornește înapoi, strecurându-se prin liziera de copăcei din dreapta, târându-se mereu pe brânci, pas cu pas. Vântul se isbește cu îndărătnicie de tulpinele fragede, scoțând șuierături ascuțite ca de gloanțe. Viscolul îl orbește, dar gerul nu-i poate face nimic. In trupul lui tânăr, sângele clocotește în valuri de viață năvalnică.

— Domnule sublocotenent... îl face atent telefonistul din spate, atingându-i piciorul și arătând cu un deget spre sat, înainte.

Umbre cenușii se zăresc strecurându-se, încovoiate, prin viscol, dela o casă la alta.. apoi din nou nimic. Să fi avut vreo vedenie oare, din cauza ochilor biciuiți de vânt?

— Rușii... domnule sublocotenent?

— Da de unde!.. răspunde el și după o clipă pornește mai departe, de astă dată însă, mersul lui este mai potolit și ochii îi joacă în toate părțile, în timp ce-și potrivește și revolverul la îndemână.

Prima casă.

— Voi stați pe loc... nu aveți nici o frică... armele pregătite..

Târâș, se apropie de zid, apoi bucățică cu bucățică de ferestruica lipsită de geamuri. Își lipește obrazul de perete, ascultă și începe să caute cu privirea înăntru, la început cu precauție, apoi fără nici o grijă. La gestul acesta, bucuroși, telefoniștii sar dela locurile lor și dau buzna peste dânsul. Roșu de mânie, sublocotenentul se răstește la ei:

— Să nu mai faceți o singură mișcare fără ordinul meu, că o pățiți.

Ii fulgeră cu ochii, apoi pe buzele lui răsare un zâmbet firav.

— Să nu vă curățați de pomană... măi flăcăi...

Deodată chipul lui se contractă. Nici o fibră musculară nu se mai mișcă pe obrazul devenit dintr'o dată palid. Dela colțul casei, ochește casa imediat următoare. Telefoniștii se uită la el, nedumeriți.

— Nu instalăm telefonul?

— Nu aici... casa de dincolo e mai înaltă... din podul ei vom vedea mai bine. Stați aici pe loc, până vă chem eu.

Glasul lui sună straniu și rar, parcă nici nu le-ar vorbi lor

— Dar acolo... au intrat și oamenii aceia, parcă... îndrăznește telefonistul care-i atrăsese nu de mult atenția, asupra umbrelor ce se strecurau prin viscol.

— Da de unde... și fără a mai scoate o vorbă, din câteva sărituri, ajunge de cealaltă parte.

Trec câteva clipe fără de sfârșit în care timp, nu se mai simte nicăeri nicio mișcare. Această neclintire, în vântul care suflă fără încetare, îi înfioară. Se uită unul la altul, îngrijați, apoi printr'o hotărâre negrăită, se apropie tiptil de casă.

Liniște mormântală... Ce s'a putut întâmpla oare în cele câteva clipe de când s'au despărțit? Dar parcă se aude ceva.. un mormăit surd... câteva glasuri ce se ridică... apoi o înjurătură rusească.

— „Rușii... spune sergentul consternat. Rămân încremeniți. Liniștea iar crește.

— După mine, băieți, șoptește sergentul... cu armele gata, pregătite..

Deschide brusc ușa și în fața ochilor li se arată un spectacol nemaipomenit. Cu revolverul în mână, sublocotenentul Romanescu tocmai striga:

— „Predaite, Ruski!"

Iar de jos, cu mâinile ridicate deasupra capului, opt soldați ruși se ridicau încet, ca hipnotizați de surprindere.

— „Când am intrat, așa cum stăteau sgribuliți de frig,

unul în altul, au bănuit că aș fi dintre ai lor... le povestește comandantul când îi vede. Am intrat cu ei în vorbă, așa puțin, grăindu-le pe limba lor... Avantgarda... acum au picat și ei în sat... s'au adăpostit aici de viscol.. Cred că unul din ei mi-a recunoscut uniforma, căci a tras o înjurătură strașnică. N'am mai așteaptat.. le-am pus revolverul în piept... și acum iată-i!..."

Dezarmați și ținuți la respect de armele a doi soldați, Rușii rămân ghemuiți într'un colț al camerei, în timp ce restul dispare în grabă în podul casei. Tragerea pornește. Loviturile se văd de minune... dar la marginea satului parcă se mișcă ceva.

— Vin.. ei sunt...

Fără a mai pierde timpul, sar cu toții repede din pod, desbracă pe Rușii de mantale, le îmbracă dânșii, apoi cu prizonierii în frunte, părăsesc casa.

Conduși de locuitori, trupele rusești ocupă satul. Zăresc și grupul lor cenușiu, dar nu le dă atenție decât în momentul în care îi văd luând calea frontului advers. Primele gloanțe le șuieră pe la urechi.

Grăbesc pasul.. Rușii gonesc după dânșii... focurile se înmulțesc. Au ajuns la liziera.

— Fugiți cu prizonierii, ordonă sublocotenentul și smulgând mitraliera din mâna celui ce-o ducea, se repede la pământ și deschide focul. Surprinși, bolșevicii se dau pe după case. Prinzând momentul acesta, se ridică și apucând pe urma celorlalți, cari au ajuns acum departe, li se aproprie din spate. Gloanțele cari mai vin din urmă, nu mai pot să-i atingă. Și'n felul acesta, reușita atacului de a doua zi a fost asigurată, bateriile și-au căpătat elementele.

Sfârșitul sublocotenentului Romanescu, nu fusese dat să fie acolo, ci în altă parte, tot la datorie. L-a sfârtecat o granată rusească.

Și s'a dus, cu zâmbetul său luminat și atot cuprinzător, pe buze... senin ca un arhanghel și blând ca un copil.

Așa a fost sublocotenentul Romanescu Igor dintr'un regiment de artilerie călărească și astfel continuă să viețuiască alături de cei cari luptă și nu-l uită.

ION CONAR

Cu soldatul Oacă, în delegaţie...

de PAUL CONSTANT

Pe o aşa vreme vrăjmaşă, numai nevoia te putea pune pe drum. După viscolul din ajun, care grămădise troene de zăpadă, înfundând şoseaua, se aşezase un ger care scurta răsuflarea din om. După ce mi-am adunat într'un sac de merinde câteva mărunţişuri de călătorie şi plicurile cu acte şi corespondenţă, am pornit către cantonamentul unde mă aştepta, înhămată, căruţa cu care trebuia să mă transport la Iaşi, potrivit ordinului primit.

Ordonanţa mea, soldatul miliţian Oacă Irimin se afla la datorie, potrivind şleaurile cailor, ciocârtind nişte pene de adaus pentru caz de nevoie, suflând în pumni şi jucând pe de lături căruţii, rebegit. Când m'a văzut intrând pe poartă, s'a înveselit ca de un lucru pus pe drumul cel bun, şi a sărit ca să-mi sprijoane puţinul bagaj. După ce m'a crezut gospodărit, aşa ca să-i placă şi lui, s'a aşezat pe loitra din stânga, dând biciu cailor, care lăsaseră buza în jos de-o palmă.

— Diii cu taica, băeţilor !..

Caii s'au chircit în şleauri, au icnit de câteva ori, şi cu ajutorul lui Dumnezeu, au luat-o din loc.

Sta să se însereze. Pe cer, stelele se descurcau dese, strălucitoare şi mari cât podul de palmă. Oacă s'a uitat spre ele chiorîş şi a clătinat din cap a îngrijorare. Erau semne că gerul avea să se înteţească mai rău şi să noaptea nu ne va fi tocmai uşoară. Dinspre Prut, vântul muscălesc se înnădea cu încetul, sporind puterea gerului.

Când am eşit din sat, ne-am mai potrivit pulpările mantăilor, scurtându-ne gâtul ca să vârîm urechile la azăvad. Oacă a plesnit peste faţa gerului cu biciul, îndemnând caii să pună nădejde la mers, făcând să săltăm cu cocia peste mormanele de zăpadă. In dealul Crăsniţii, acolo de unde la lumina lunii se putea vedea înnegrind pădurea Poenii-Cârnului, caii erau făcuţi leoarcă de sudoare, iar noi sloi de ghiaţă. Am oprit să ne venim fiecare în fire. După ce a fluerat prelung a pagubă şi m'a povăţuit să iau puţin „pas alergător", Oacă şi-a dichisit un şomoiag de pae, cu care a început să buciumeze caii în răspăr. I-a frecat apoi la ochi, şi le-a lungit urechile ca să-i învioreze. A luat apoi hăţurile în mână şi a pornit pe jos, pe delăturea căruţii. Caii mergeau la pas, cu boturile în piept, întinzând streangurile şleaurilor, venind în urma mea. Din când în când, peste liniştea de ghiaţă a nopţii, se ridica glasul voinicos al lui Oacă :

— Diii cu taica, băieţi !.. Au, mânca-v'ar lupii !.. Nu te lăsa, Florică !.. Aşa mă, Dereşule !.. Diii....

Şi plesniturile biciului cu sfârc pieptănat, parcă dădeau vieaţă întinsului încremenit.

Prin Poiana-Cârnului, momiţi de drumul curăţit de zăpadă, am trecut fără să mai oprim, luând-o către Poeni. Mergând tot pe jos şi luptând cu nămeţii, ne făcusem numai apă. Junghiul de-l avusesem între coaste se părea că pierise, iar în afară de somn şi o tăietură de şeale, nu mă mai încerca decât o foame sdravănă.

Când am ajuns în pădurea Poenilor, se auzeau cântând, siteav, cocoşii, pentru a doua oară. Socotind osteneala noastră şi a animalelor, am tras căruţa în marginea drumului, potrivindune pentru un popas mai lung... Oacă a aruncat două ferfelniţe de ţol în spinările cailor, şi câte o crosnă de dughie la boturi. S'a dat înapoia căruţii, şi a tras de sub podină o secure, cu care a doborît un maldăr de crăngi depe poala pomilor, aţâţând focul. Când a văzut că încep lemnele să se ojijească, şi-a scos mantaua după el, şi s'a chitit să tae un copac, la un stat de om, pe care l-a târît peste foc. A deshămat apoi caii şi i-a priponit aproape de vâlvoare, de câte un trunchiu de pom. Rânduind astfel lucrurile, m'a îndemnat, îmbucurat :

— Acum să îmbucăm ceva de-ale mâncării, dom'le locotinent, că până la ziuă mai este vreme, şi nu putem pleca înainte de a se lumina de ziuă...

Aşezaţi pe câte o leasă de vreascuri, ne-am mâncat pesmeţii şi slănina, bucuroşi că am încăput la odihnă şi căldură. Pădurea trosnea de ger, cu fiecare creangă uscată frântă din trunchi. Din inima ei, lupii îşi dădeau gură, înspăimântându-ne caii şi pe noi. Oacă, neîncrezător în puterea carabinei, aşezase alăturea de el securea, spre a putea face faţă dihăniilor, în cazul că s'ar fi înnădit să se pună în pricină cu noi. Aşa, după cum se obicinuise în satul lui depe malul Olteţului, unde ciobănindu-şi turma de oi, avusese de furcă cu sălbătăciunile hămesite ale pădurii. Din când în când, mai sgândărea jăratecul, înviind vâlvătaia şi miile de schintei de foc.

Incintaţi din faţă şi tăiaţi de ger din spate, ne întorceam către foc când cu o parte, când cu alta, rugându-ne lui Dumnezeu să nu pierim înainte de a se lumina de ziuă, când puteam s'o luăm din loc către Iaşi.

Oacă mă asigurase că are el pe naşu-său om mare în poliţie, sergent de stradă, care dă odăi pentru „fartir", şi că o să ne învârtim de un adăpost domnesc. La gândul acestui chilipir, simţeam că prind inimă şi curaj. Bolnav, obosit şi rebegit, numai un adăpost cald, liniştit şi curat m'ar fi putut întrema.

Când au început să se şteargă stelele după cer, am înnăbuşit vatra focului cu zăpadă, şi ne-am pregătit de plecare. Gerul îşi mai slăbise vâna, iar caii căscau ochii înviorati. Oacă i-a prins între şleauri, s'a urcat din nou pe loitră şi a învârtit biciul în aer, dând un chiot care a sbârcit pielea cailor, scuturând-o de rapăn.

Din capul coastei Buciumului şi până am intrat în Iaşi, am ţinut-o tot trap, ca la nuntă. Iar gura lui Oacă n'a mai tăcut un minut.

— Diii cu taică, Florică !.. Nu te lăsa în ham, Dereşule !.. Ţineţi trap, că vă ia mama dracului !.. Acuşica suntem la fartir, dom'le locotinent !..

— Numai de am găsi un adăpost liniştit, curat şi cald...

— Auzi vorbă ! Păi n'am eu pe al-de naş' Niţă, de este sergent în poliţie !.. Să n'aveţi nicio grijă ! Mă duc eu, scot ţidula de fartir şi tragem cu căruţa de-adreptul acolo. Dii cu taica, băeţilor, că la noapte dormiţi cu botul la iesle !

— Mai taci mă din gură, că se uită lumea dupe noi !

— Tac, dom'le locotinent !.. Diii, băăă !.. Au, mânca-v'ar lupii !... Păzea cocoană, că dau peste matale şi răstorn căruţa !.. Trruuu.... Am ajuns, dom'le locotinent. Stai aci, că acuşica mă fac cu ţidula de fartir...

S'a dat jos din căruţă, luând cu el şi biciuşca şi a intrat în localul poliţiei. Peste puţin, a eşit cu biletul de cartiruire în mână. Deşi nu ştia carte, se uita la el, ca şi cum l-ar fi citit.. .

— Ţi l-a dat ?

— Păi se putea altfel ?

— Dă-l încoace, ca să vedem strada. Ia-o la dreapta. Şi dacă poţi, fără gălăgie...

— Am înţăles... Diii... Să nu vă supăraţi, dar dacă n'oi da o ţâr' de gură, amorţesc şi eu, şi caii.

După ce am cotit câteva străzi, am intrat într'o fundătură cu căsuţe borşite şi scundace. Am dibuit numărul şi ne-am oprit la cea indicată pe bilet. Oacă a sărit din căruţă, bătând în oblon cu coderia biciuştii. După puţină zăbavă, a eşit din casă o fetişcană somnoroasă, cu părul sburlit şi faţa vopsită. Când i-am spus nevoia care ne mână la uşa ei, a cârmit năsucul a supărare.

— Domnule locotenent, dar eu n'am decât o singură cameră.

— Ce-are aface ! interveni Oacă. Şi eu am tot una şi stau în ea cu nevasta, cu şeapte copii, başca noru-mea şi al-de bâtu !..

— Bine, cum doriţi, eu nu mă pot opune. Suntem doar în vreme de războiu !..

— Păi sigur că suntem în vreme de războiu !..

Am scoborît din căruţă, şi am intrat în casă, unde era cald, curat şi miros de apă de colonia. Oacă a luat caii de dârlogi şi i-a tras în curte, unde ochise o magazie de lemne, numai bună pentru adăpost.

Se chema că eram aranjaţi pentru odihna de noapte. Mi-am luat plicurile cu acte şi corespondenţă şi m'am dus la rosturile mele, lăsând vorbă că mă înapoez tocmai pe sub seară, pentru dormit.

Am găsit totul aranjat, aşa după cum aş fi dorit. Soba de fontă înroşită de foc, un ibric cu apă clocotită pentru ceai, şi dormeza aşternută pentru odihna nopţii. Domnişoara, întrucât eram în vreme de războiu şi se putea scuza înghesuiala, urma să doarmă pe patul ei, îmbrăcat cu aşternuturi albe şi îndantelate. Pe masă, lumina o lampă de petrol, cu abajur roz. Oacă sta cuviincios pe un scăunel la gura sobii, făcând pe fochistul. Prididit de dogoare, îşi scoase vestonul şi capela, lucru care nu i se mai întâmplase de mult... Cum era vremea culcatului, am scoborît fitilul lămpii, asigurând printr'o semiobscuritate, o oarecare discreţie în desvestmântat... Când domnişoara a anunţat că se poate spori din nou lumina, ne găseam în aşternuturi, cu păturile trase până sub bărbie. In această situaţie, totul părea a fi în regulă. Era cald, curat şi miros de parfum, aşa cum nu mai simţisem de la plecarea mea în războiu.

Oacă trebuia să se gospodărească în mijlocul odăii, pe aproape de sobă, într'un culcuş improvizat. Cum era îndemânatic, şi-a întins mantaua aşternut, iar vestonul căpătâi. Cu puţină îngăduială, această vecinătate putea fi acceptabilă. Ce i-a venit însă prin minte, că s'a ridicat în capul oaselor, şi-a tras bocancii din picioare, şi a pornit să-şi întindă obielele jilăvite pe lângă sobă. Asta nu mi-a convenit nici mie : însă gândindu-mă la utilitatea lucrului, am făcut pe nisnai. Domnişoara însă, care avea alte păreri, a strâmbat din nas, scârbită, şi s'a răsucit cu faţa la perete. M'am răsucit şi eu cu faţa spre celălalt perete şi am dat să adorm.

Să se tot fi făcut orele 10 din seară. Oacă adormise, şi sforăia cu nădejde. Pentru mine, sforăiturile astea trăgeau a somn, aducând cu sgomotul înnodat al unei mori de apă, de prin satele în care îmi desghiocasem anii tinereţii. Drept care, am pus şi eu gând la culcare. Obloanele erau aplecate, iar strada nebântuită de drumeţi. Astfel că deşi dormeam în dreptul ferestrei, nu puteam avea nici un fel de supărare. Domnişoara cred că adormise şi ea. Intinse pe un spătar de scaun, obielele lui Oacă ridicau aburi, semn că mergeau sigur spre uscare...

Când credeam s'o fi ales la un fel, aud scârţâitul unui oblon, şi o ciocănitură sfioasă în geam. Deschid ochii, şi văd două lucruri deodată: Un tip înfrigoşat care aştepta să i se deschidă, şi pe domnişoara, care sărise din pat şi-şi lua pantofii şi paltonul, ca să ese întru întâmpinarea tipului. M'am făcut că dorm şi am lăsat-o să ese. Când s'a înapoiat, aşa, neîntrebată, s'a scuzat de deranj, lămurindu-mi că era vorba de un verişor întârziat prin oraş, care venise să-i dea o veste bună. Eu, ca omul prididit numai de necazuri, m'am bucurat din inimă auzind că sufletul ăsta de fată a avut parte, la un ceas atât de târziu, de o veste bună, dela văru-său. Oacă însă, om necioplit, a pufnit pe nări, nemulţumit de o aşa întâmplare. Dar, pentru că eram obosiţi şi nu ne prea ardea de explicaţiuni şi discuţii, ne-am întins din nou pe aşternuturi, hotărîţi să dormim până târziu.

Cred că bucuria asta nu ne-a ţinut prea mult. Un alt scârţâit de oblon şi o bătae în geam, ne-a făcut pe toţi trei să ne săltăm în capul oaselor. Domnişoara a dat fuga la pantofi şi la palton şi a eşit afară, fără altă explicaţiel. Oacă s'a uitat la mnie, iar eu la ei. A pufnit din nou pe nări, şi a tras o înjurătură, care l-a mai liniştit.

Când a văzut-o reintrând pe uşă, a luat-o însă din scurt, la socoteală:

— Ascultă, cocoană, păi dormim, sau facem de planton, în toate trele schimburile ?!...

— Să vezi dumneata...

— Nu văd nimic! Domnul locotinent are nevoe de hodină. Să ştii că dacă mai bate vreunul în geam, îl frâng cu bătaea!... Ce, facem refenea în puterea nopţii ?!... Lăsaţi pe mine, domnule locotinent !

— Mă Oacă, nu fii aşa rău. Mai avem trei ceasuri bune până la ziuă, aşa că n'o să rămânem de pagubă cu somnul !

— Eu, unul, am să suflu în lampă. Că dacă o văd aprinsă, vin ca fluturii la lumânare, fire-ar mama lor a dracului !

— Bine mă, stinge-o. Vă rog să-l scuzaţi, domnişoară! Aşa este el, nesocotit la vorbă!...

Intunericul ne-a liniştit şi ne-a astupat gura la toţi. Mi-am tras pătura peste cap, ca să nu mai aud răsuflare de om şi fâşiit de aşternut frământat. Prins de somnul adânc de dinspre ziuă, mă visam la o govie romanaţeană, ascultând lăutarii, care cântau semnelor date de fete. Stam pe delăturea tineretului adunat acolo şi mă înfruptam lacom din toată bucuria lor. Ţiganii trăgeau pe arcuşuri şi oftau dela ficaţi, menind unei fete, care avea vorbă de măritiş cu un logofeţel de la primărie. Fetele chicoteau şi-şi dau coate, cu înţeles. Un flăcău, de-l chema Ion Ciupitu, chiuia şi lovea cu fundul căciulii în pământ, ca să nu pară că-şi face inimă rea pentru un astfel de lucru. Şi tot mereu alte cântece, tropăituri de joc întârâtat, chiot şi râset. Până când, nu ştiu ce i se năzare lui Ion Ciupitu, că se repede la logofeţelul din primărie, şi-i arde două perechi de palme, de mi-au ţiuit mie în urechi. De aci ţipete, învălmăşeală şi şuerături de ţignal. Ca să nu las să se strice frumuseţe de govie, mă reped în mijlocul lor să-i despart, întrucât şi condicarul avea şi el ambiţia lui.

Se vede că din smuciala asta m'am trezit din somn şi am deschis ochii. In odae rămăsesem singur, iar în strada care albăstrea de ziuă, se ridicase o bătae a dracului, cum nu mai văzusem de mult. Injurături, isbeli date cu nădejdie, chirăituri de femei. Şi glasul lui Oacă, prăvălind parcă urgie şi distrugere...

— Mai cântaţi mă, fire-ar mama voastră a dracului!... Lasă-mă dom'le sergent, că mi-a mai rămas unul nedesnodat cu bătaia! Să-i satur eu de zaiafet pela uşile oamenilor!...

Am sărit din pat, cu gând să mă îmbrac şi să es afară, ca să văd ce s'a întâmplat. Hărmălaia însă s'a depărtat, luând-o către capătul străzii. Domnişoara a intrat pe uşă, cu ochii plânşi şi rebegită de ger, povestindu-mi că amărâtul de Oacă s'a pus în pricină cu o bandă de prieteni de-ai ei, care veniseră cu lăutarii, ca să-i facă puţină serenadă. Rezultatul : un cap spart, două nasuri cârmite din loc şi un contrabas făcut ţăndări. Norocul de un sergent de oraş, care a sărit la timp, scoţându-i din ghiarele lui Oacă, pus să facă moarte de om...

A plâns domnişoara, m'am luat de gânduri şi eu. Nu ştiam ce trebue să fac. Dumneaei, mai cu judecată, s'a îmbrăcat pe fugă şi a plecat la o prietenă, temându-se să nu mai fie chemată la poliţie, pentru vreo cercetare, care nu i-ar fi convenit. Am rămas în aşternut, fluerând a pagubă şi aşteptând să petrec ce-mi va mai fi rânduit. Nu după mult timp, a venit şi Oacă. Apucat cu bocancii traşi pe piciorul gol şi fără capelă, era învineţit de ger. Ochii însă, îi sticleau ca la drac.

— Ce făcuşi mă, Oacă?...

— Ce să fac dom'le locotinent?! Niticuşe rânduială, că prea se întrecuseră cu firea ! Acum putem să dormim oricât, că garantez eu că n'are să mai vină unul!

— Ai să dai de dracul cu poliţia !

— Care ?... Păi n'am eu oamenii mei?!... Că tocmai era de serviciu naş' Niţă, de este sergent de stradă, care mi-a dat drumul la iuţeală... Şi lor le-a luat „procest", ca să-i tragă la judecată, pentru scandal.

Intâmplarea asta m'a întristat cât se poate de mult. Cât de drăguţ din partea unor tineri romanţioşi şi svăpăiaţi să vină la fereastra unei fete să-i facă serenade, pe timp de războiu şi ger cumplit, şi câtă neînţelegere şi sălbăticie din partea lui Oacă !...

Ce mai puteam face? I-am dat ordin să pună caii la căruţă, şi cum îmi terminasem treburile, am cârmit-o către casă. Peste noapte, drumul se netezise binişor, iar caii prinseseră vână ; aşa că ne-am putut înapoia mai lesne.

In capul coastei dinspre Crăsniţa, când dam să scoborîm către cantonament, Oacă a ţinut să-şi cureţe sufletul de spurcăciunea găzduirii din Iaşi: i-a tras deci o înjurătură domnişoarei, şi a scuipat cu scârbă peste loitra căruţii...

Izabela acceptă moartea

(Urmare din pag. 4-a)

La început, gândurile îl cuprinseră tot pe Mihail, un Mihail diform şi în mii de chipuri, care se apropia, se depărta, ca iluzia valurilor care se mişcă în ritm diferit spre mal. Prezenţa lui în această irealitate fantastică realiza totuşi un mediu ordonat, care înlătură astfel, încetul cu încetul, vibraţiile înfricoşătoare ale acelei definitive despărţiri. — „Duc cu mine un mort, o fantomă". Îşi zicea sieşi, lipindu-şi mai mult tâmpla de perna sotalei şi strângând ochii mai dureros. „Voiu avea oare curajul să-i scriu, să-i mărturisesc ce s'a întâmplat cu mine? Iubirea asta va fi atât de deplină, încât nu va mai fi nevoe de altă întâlnire, de altă reluare a amintirilor ?"

Incet, oboseala o învinse şi adormi. Cum cădea lumina peste făptura ei, faţa părea încă frumoasă sub paliditatea ei dureroasă şi cu atât îi mărea cludata frumuseţe, cu cât bezna compactă a ferestrei ajuta lămpii s'o lumineze mai neobişnuit. I se auzea respiraţia calmă şi uşoară, palmele împreunate mişcându-se odată cu ritmul pieptului. Şi din afară, amintirile, lucrurile, conştiinţa ei trează, trecură în vis. Visul care mai târziu avea s'o facă să sufere atât pe Izabela şi necontenit avea să şi-l reamintească.

(Se părea că se găseşte în curtea unei biserici. Nu ştia cum ajunsese acolo, nici ce anume o determina să rătăcească în neştire printre monumentele funerare şi pe cărările acelea sumbre şi îndoliate. Nevoia unei regăsiri, însă, a limpeziri unei stări de suflet, o îndemna mereu înainte. O fericire bizară o năpădise, dându-i în acelaş timp simţământul că se apropie de o mare revelaţie. Niciodată până atunci nu trăise Izabela ceasuri atât de perfecte şi de neumane. Par'că Dumnezeu îi permisese să pătrundă într'o veşnicie, interzisă pentru alţii, şi tocmai pentru că era castă — se putea bucura ca un copil, căruia minunile i se adeveresc altfel decât celorlalţi. Recunoscu printre morminte — florile de acasă, aceleaşi boschete tinere şi primăverine. Când ajunse în faţa bisericii, se opri deodată. Gândul de a-şi continua plimbarea, se schimbase. Par'că o chema cineva înlăuntru, o chemare şoptită şi duioasă — şi se simţi chiar trasă de un braţ nevăzut. Nu se miră, însă. Miracolul dura ca într'un extaz continuu, plin de frumuseţi şi cu sufletul desăvârşit în propria ei adoraţie. In interior, biserica nu prezenta nimic deosebit. Icoane, fresce imense şi candelabre aprinse. Braţul acela nevăzut o trăgea tot mai înlăuntru. Şi ajungând astfel în faţa icoanei Maicii-Domnului, ochii ei se fixară deodată asupra ochilor Madonei — şi o putere nouă dădu viaţă icoanei. Dar, clipele acelea de trăire erau pline de suferinţă, pentrucă trezirea Maicei lui Isus se făcuse într'un fel de oftat adânc, cu lacrămi multe care se scurgeau depe obraji la picioarele Izabelei. Şi în acelaşi clipă, chiar şi sfinţii din celelalte icoane începură să ofteze. Chiar şi pereţii bisericii aveau o mlădiere din afară spre înlăuntru şi dinlăuntru în spre afară — exact cum se mişcă un piept cuprins de chinuri. Şi toate oftaturile sfinţilor, ale îngerilor, ale lumânărilor, ale mucenicelor — amestecate cu oftaturile acelea profunde ale zidurilor, se auzeau clar ca o groaznică sfârşire de viaţă. Se părea că în curând, pereţii se vor strânge atât de mult şi de aproape unul de altul — că răsuflatul lor ar cuprinde-o şi pe Izabela, fărămiţând-o. Intrebă atunci, înspăimântată, ţipând: — „Dece oftaţi? Sfântă Fecioară, dece plângi? Voi toţi, dece oftaţi?" Dar nimeni nu-i răspunse. Intre golurile dintre respiraţii, intervenea crunta adormire a tuturor lucrurilor din preajmă şi par'că Izabela simţea cum viaţa ei alunecă spre o prăpastie fără fund, cum şi pe ea oftatul acela o sfâşie. Se întoarse înfricoşată, alergând buimacă până la uşă, împiedicându-se, căzând, ridicându-se şi ieşind până în prag. Iar, în lumina acelei după amiezi, scânteind sub soarele dogoritor, îi apăru în faţă (ca răsărită brusc din pământ) o cruce subţire, depe umerii căreia îi zâmbeau şi o priveau cuminţi ochii fetei din portretul de acasă, proriii săi ochi. Atunci, făcând sforţări dureroase, să înlăture crucea, propria ei cruce, şi dându-şi seama că ea nu poate fi răsturnată, că ea a rămas definitiv înfiptă acolo — n'avu decât putinţa să ţipe şi să se prăbuşească cu faţa în pământ).

Ţipătul, trecut din vis în realitate, îl auzi şi Profesorul — care se trezi speriat, întinzând braţele spre Izabela, apucându-i umerii şi aşezându-se lângă ea.

— Ce este, Izabela? Ai visat ceva urît, poate? o întreba el, încercând s'o liniştească.

Dar Izabela privea cu ochii măriţi peste el, prin zidurile compartimentului — până într'o zare în care probabil mai auzea încă oftatul şi vedea silueta crucii. Cu palmele îşi netezea fruntea şi tâmplele, revenindu-şi cu încetul din ameţeală. Se ridică apoi în picioare, deschise fereastra, şi se lăsă pradă şuvoiului de aer rece. Apoi, se întoarse către Profesor şi-i spuse senină:

— Voiu muri, tată! Degeaba mai mergem la sanatoriu. Am credinţa că voiu muri. Ar fi mai bine să ne reîntoarcem.

— Cum poţi să vorbeşti aşa, fetiţo? Hai, fii cuminte — se ridică el, venind alături de ea. — Totul o să treacă şi boala ta o să fie un vis urît şi atât.

Izabela nu-l mai auzi. Se aplecă din nou peste fereastră. Intunericul nopţii se întindea până în fund. Atunci ea, tot atât de calmă, murmură cuiva din urmă:

— „Am să mor Mihaile! Mă auzi? Am să mor. Măcar de ne-am fi desăvârşit iubirea!"

Şi era în vocea ei resemnare, milă pentru ea însăşi — atât de adânc pătrunse în conştiinţa ei — părând că a murit cu adevărat.

LAURENŢIU FULGA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 42
SAMBATA 17 OCTOMBRIE 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Biblioteca „Astra" Sibiu

Din viața lui G. M.-Zamfirescu

LA SĂTMAR...

de IOANA MIHAIL

Am ajuns în orașul cu porți ferecate și ferestre oblonite, într'o dimineață călduroasă de Iulie.

Nevasta, își ceruse mutarea la oficiul poștal din Sătmar, iar el venise să muncească. să fie singur, liniștit, să scrie.

Inceputul a fost greu. Banii puțini aduși dela București se isprăviseră și în tot târgul, nu aveau decât un prieten, tot așa de sărac și care conducea acolo ziarul „Satu-Mare". Cotidian alb, de informații ușoare și numai în patru pagini, format mic.

Din primele zile, George Mihail-Zamfirescu a fost printre colaboratori și în luptă cu direcția, să dea o culoare mai precisă ziarului, să adauge o pagină literară, unde, cel puțin odată pe săptămână, să publice versuri, proză sau lucrări de teatru și analiză, din scrisul românesc.

Articolele toate îi erau publicate, dar să impună o pagină literară, nu s'a putut.

Intre timp, fusese numit șef de birou la Casa Cercuală. Orele de serviciu erau dimineața dela 8—1 și după amiaza dela 4—7.

Toată munca și tot ce avea să înfăptuiască acolo, pentru literatura și teatrul românesc, trebuia făcut în orele libere și mai ales noaptea.

Apăreau în localitate sumedenie de ziare străine. Soseau de peste graniță multe reviste ilustrate, tipărite pe hârtie lucioasă, elegantă.

Din vechiul regat, se trimeteau câteva ziare și numai abonaților. La chioșcuri sau la librării, niciodată un găseai un ziar românesc. iar la „Casina Română", locul unde se adunau intelectualii români, să joace șah, să bea bere, să discute și să citească jurnale străine, ajungeau numai câteva foi răzlețe, ponosite, întinse de formă, pe un suport pretențios cu mâner de lemn elegant și lustruit.

— Doamne, câte se pot înfăptui aici și ce lipsă de entuziasm, câtă sărăcie de suflet și scriitorul, omul venit acolo să muncească, se plimba, frământându-se, nopți întregi, prin camera cu mobilă străină și madonă de porțelan albastru, țintuită în peretele dela răsărit.

Cu mâncarea o duceau tot așa de prost. Nu se puteau obișnui cu salatele îndulcite, gulașurile piperate și varză acră cu smântână.

Au hotărît să cumpere o mașină de spirt și să-și prepare singuri mesele.

Dar în fața jucăriei de tablă, ce ardea cu flacără veselă, albastră, s'a pus o problemă:

— Ce ne facem, drăguță? Tu știi să gătești? Eu nu mă pricep la așa ceva.

Nu știa nici ea.

De atunci, nu li s'au mai părut prea ciudate bucatele unguresti, dar mâncau la pensiune numai în zilele când aveau parale, adică foarte rar.

Cumpăraseră, odată, niște cârnați.

Bărbatul s'a dus la slujbă, iar nevasta a rămas acasă, să gătească pentru prânz.

In sticlă, n'a mai găsit spirt. Nu-i nimic și petrolul arde. Deci, mașinuța de tinichea a fost umplută cu gaz. Ocupau o cameră mobilată, în care proprietarul nu le îngăduia să încălzească nici un ibric de apă.

Ca să nu fie descoperit faptul că prăjea cârnați în odaie, femeea a închis obloanele și a dat foc mașinei.

Gazul făcea flacără și fum mult, cârnații sfârâiau.

Când s'a întors el acasă, nu se vedea în cameră nici la doi pași. Speriat, a dat drumul la ferestre, dar când și-a privit nevasta a început să râdă. Era înegrită de fum pe față și pe mâini, de parcă ar fi măturat coșurile tuturor caselor din oraș.

In ziua aceia, au trebuit să se mulțumească numai cu pâine, deoarece cârnații miroseau a petrol și n'au putut să-i mănânce.

Orașul avea un teatru, în care o trupă străină juca seral, cu săli mereu pline, operetă, dramă sau comedie muzicală.

Un tânăr cu mare voință și multă putere de muncă în trupul prea plăpând, sosit de curând în oraș, voia un ansamblu românesc, să poată juca piese românești în sala Teatrului Orășănesc, rămasă acum goală. Cu cine și cum? Bani nu erau. Dar par'că numai cu parale se face teatru? Pe atunci, erau de ajuns: tinerețe, entuziasm și voință.

Conferințele pe cari le ținea la „Casină" au arătat cât de frumos se poate vorbi românește, lecturile din autorii renumiți i-a făcut pe intelectuali să vadă, să înțeleagă ce bogății sunt în literatura pe care numai puțini o cunoșteau.

Articole, apeluri în „Satu-Mare", vorbă la cafenea și — mai curând decât se aștepta — s'au strâns în jurul lui un grup de tineri ardeleni și ofițerii din garnizoana locală.

— Să faci cu noi ce poftești, domnule, dar să avem teatru.

Așa a luat ființă, fără niciun fel de fonduri „Societatea pentru Teatru și Cultură Românească".

Primul spectacol a avut loc la Careii Mari, cu „Patima Roșie" a d-lui Mihail Sorbul.

A fost jucată frumos și a plăcut. In Rudy apărea George.

Mai târziu, cu unele schimbări în distribuție, piesa s'a jucat și la Sătmar.

A urmat apoi „Curcanii" de Ventura.

S'a făcut lectura, s'au distribuit rolurile, s'au început repetițiile. Toți erau mirați, cum de pot merge lucrurile așa, „ca la teatru adevărat".

De unde atâta putere de convingere, atâta dor de muncă în sufletul acestui bucureștean care nu cunoștea odihna și care-i făcuse pe ei, oameni până mai eri, cu așezări temeinice în gospodăria orașului, să-și uite tabieturile, să întârzie dela masă, să piardă partida de șah sau table și să vie la oră precisă, să-l asculte orbește, să sară, să se dea peste cap, dacă-o vrea el?

Repetau cu drag, cu însuflețire. Replicele se legau, se colorau, atmosfera se închega iar George era fericit.

După repetiție, interpreții plecau. Rămânea singur să facă treburile la cari nu l-ar fi putut ajuta nimeni. Să închipue, din pânzele, leaturile și cartoanele găsite în magaziile fostului teatru unguresc, decorurile pentru spectacolele lui.

Muncă grea, când nu ai cele trebuitoare. Venea nevasta cu mâncare: mezeluri, friptură rece, câteva mere, un termos cu cafea. Mâncau singuri și străini, pe scena neîncălzită, între decorurile jupuite, în mirosul de clei și vopsele, veseli, făcând planuri pentru viitor, încrezători.

Pe urmă femeea își repeta rolul, că juca și ea, așa cum se pricepea și cum îi arăta el, sau desena în chenare și litere simetrice, afișele pentru sărbătoarea pe care o pregăteau.

El, îmbrăcat într'un costum dela garderoba teatrului, un pierrot negru, cu pompoane mari, albe — ca să nu-și murdărească hainele — bătea cuie lovindu-se în degetele prea subțiri, tăia și potrivea din șipci și hârtie, redute, movile și pomi, cârpea cu sfoară fundalul sfâșiat, fredona melodii triste și glumea.

Dintr'o loje, mai ferită de curent și aproape de scenă: scâncet de sugaci.

— Fata noastră, drăguțo, dă fuga.

Se făcuse ora când copila — născută de curând — trebuia hrănită. Până atunci, adusă de mamă și așezată comod, în perna de puf, pe două fotolii din loje, dormise.

După ce se sătura, adormea iar. Singură n'o puteau lăsa acasă și erau prea săraci să poată plăti o servitoare, în grija căreia s'o lase.

Una din ultimele fotografii ale lui G. M. Z.

Copilul era bun, nu se speria de ciocăniturile și zarva de pe scenă, dormea sau se juca cu degetele trandafirii.

Repetițiile ar fi mers de minune, dacă unul din eroi, căpitan în piesă și sergent dacă ar fi fost militar activ, n'ar fi avut o replică în care cam „scutura" pe un plutonier în scenă și... colonel în armată.

Zadarnic i s'au explicat lucrurile.

— Nu pot să uit că e colonel. Când îl văd, nu mai știu ce să spun.

Rolurile au fost schimbate.

— Acum înțeleg și eu. Să urle la mine cât o pofti și piesa o să meargă mai bine.

La reprezentație, a fost lume multă. Era 1 Decembrie.

Au venit țărani din Țara Oașului. Daci cu sarici și blăni mițoase și pălării de paie peste pletele cenușii. Erau tot așa de mândri ca ofițerii în haine de paradă. Nevestele voinice, cu ochi catifelați, la fel de frumoase ca doamnele dela oraș. Belșug de flori și panglici tricolore, aplauze și banchet oferit de autorități, răsplată pentru munca interpreților.

Suma rezultată din acest spectacol a fost depusă la bancă — până la ultimul ban — pentru tipărirea unei reviste românești de literatură.

Așa s'au strâns fonduri pentru „Icoane Maramureșene".

Incurajat de succesul — mai ales moral — al „Curcanilor" și pentrucă suma rămasă nu acoperea cheltuelile revistei, s'a hotărît să dea spectacole și în alte orașe: Baia-Mare. Sighetul Marmației, Șoncuța Mare, Mediaș și în satele cari nu văzuseră — până atunci — teatru românesc.

In fiecare piesă, George avea, pe lângă rolul cel mai greu, și alte îndatoriri. Era deopotrivă: directorul trupei, plasator de bilete la autorități și particulari — pentru că ei ta nu venea la teatru dacă nu i se aducea biletul acasă. De cele mai multe ori, Domnul X refuza să cumpere locuri la stal, pentrucă Z., oprise loje sau fotolii — mai era casier, recuziter, cortinier și sufleur.

Pornea cu drag să colinde satele, alături de nevastă și copilul în fașe. Instalau micuța într'o cameră de hotel, apoi el pleca să vadă dacă sunt lipite afișele, să controleze scena, decorurile, să potrivească pe cele aflate sau să înjghebeze altele iar ea, să mai stea câteva ore la agenție în oraș sau la primărie, dacă era sat, poate, totuși, vine cineva să cumpere bilete.

In timpul spectacolului, între două acte, așa grimată cum era, alerga la hotel să-și alăpteze copilul.

In fiecare oraș, obișnuitele discursuri, hore unirii, flori, apoi, somn sănătos, fericit până a doua zi, când plecau iarăși, director, trupă, nevastă și copil, mai departe.

Intorși la Sătmar, începea altă muncă. „Icoane Maramureșene" apărea regulat dar colaboratorii erau de preț și de departe. Trebuia scris, rugat, revenit, până să sosească o nuvelă, poezie sau articol.

Toate cereau trudă și nu era decât un om să le rostească.

Cărți și reviste, note, însemnări, corecturi, apoi distribuirea publicației la chioșcuri și librării, expedierea în țară.

Când a venit acasă cu primul număr, apărut în 1923, bucuria lui n'a cunoscut margini.

— Avem și noi, aici la hotare, slovă românească. E frumoasă revista drăguțo și mi-e dragă așa cum dragă mi-e fetița noastră. Uite, pentru asta, facem chef. Am adus o sticlă cu vin. Noroc pentru voi, pentru revistă.

Nicăieri, turneele oficiale sau neoficiale ale teatrelor nu găseau o primire mai caldă, un afișaj mai întins, bilete mai multe vândute. Nu se mirau actorii — li se cuvenea doar. Nu știa, însă, niciunul că de cum soseau afișele la agenție, de obicei cam cu o lună înainte, George le lua în brațe, le aducea acasă, apoi noaptea, când nu era nimeni pe străzi, pornea cu nevasta și căldarea de pap și colindând până în cele mai îndepărtate colțuri ale orașului, lipea afișe, pe case, pe zidurile instituțiilor, pe garduri. Știa el bine, că pe seama celor dela agenție, nici a zecea parte din ele n'ar fi fost distribuite.

Intr'o noapte i-a însoțit și prefectul de atunci al județului. Bunul și entuziastul Mișu Cantuniari ducea căldarea cu lipici.

In gara Sătmarului, trupele erau primite cu muzica militară, dar cu câteva stații înainte, le ieșise în cale George, să le aducă dorul lui, inima lui caldă, sufletul în sărbătoare. Atunci nu mai știa de casă și copil. Erau numai frații dela București, teatrul românesc.

Despărțirea era dureroasă și zilele ce urmau i se păreau pustii. Anevoie, revista, munca la birou, trupa lui de teatru, îl redau vieții ce și-o înjghebase acolo.

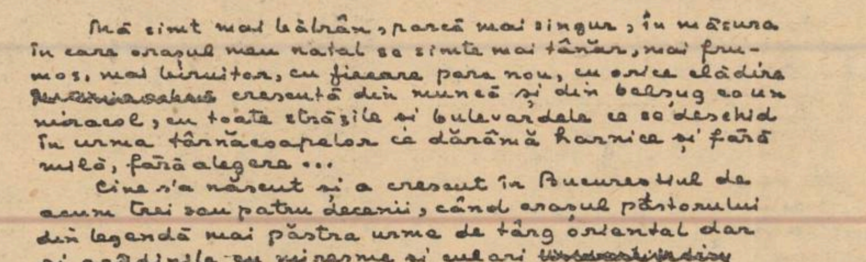
Mă simt mai bătrân, parcă mai singur, în măsura
în care orașul meu natal se simte mai tânăr, mai frumos, mai biruitor, cu fiecare para nou, cu orice clădire crescută din muncă și din belșug ca un miracol, cu toate străzile și bulevardele ce se deschid în urma târnăcoapelor ce dărâmă harnice și fără milă, fără alegere...
Cine s'a născut și a crescut în Bucureștiul de acum trei sau patru decenii, când orașul păstorului din legendă mai păstra urme de târg oriental dar și grădinile cu miresme și culori tinerești, din jurul cuiburilor cu cerdac sau a caselor boierești, a trăit mult mai intens taina uluitoarei schimbări la față a cetății al însuși uluit, copleșit

Facsimil după un text de G. M. Z.

(Urmare în pag. 2-a).

George Mihail Zamfirescu în uniformă de sublocotenent

După trei ani

de RADU GYR

S'au împlinit trei ani de când George Mihail-Zamfirescu a plecat dintre noi.

Trei ani încărcați de frământări, sguduiți adânc de dramatice evenimente, arși de febre și cutremurați de convulsiuni, trei ani cari, în aprigа lor rostogolire, au mistuit sau au pulverizat multe din cele atât de dragi altădată: vagabondajul lenevos prin vis, orele pașnice ale lecturilor domoale, voluptatea rafinată a turnului de fildeș, verva tinerească a polemicilor, sau marele, dogoritorul entusiasm pentru atâtea și atâtea grațioase și admirabile nimicuri, devenite dureros de inutile astăzi...

Da la moartea lui Gemi, multe elanuri s'au sclerozat, multe condeie au tăcut, obosite, în vitrine s'au ivit, tot mai sfioase și mai rare, cărțile scriitorilor, și mulți din cititorii pasionați de ieri — agitații și derutații de acum, cu sufletul chinuit de provizorat — au uitat în somnul prăfuit al bibliotecii nume și pagini îndrăgite cândva.

Un prieten îmi povestea, zilele trecute, că o mare editură a refuzat să reedieze o carte a lui Gib Mihăescu. Altcineva m'a informat că manuscrise în întregime inedite, ale lui George Mihail Zamfirescu, au colindat zadarnic câteva edituri, cari le-au refuzat cu indiferență... Am avut, atunci, o dureroasă strângere de inimă și o undă de desnădejde a clipocit în mine.

Va fi fost, poate, în acest început de desnădejde, sentimentul gratuității marilor arderi interioare, a visului tragic, a oricărui efort însângerat al creiatorului.

Din ani, obrazul lui George Mihail Zamfirescu, supt de suferință, cu linii estompate de-o tulburătoare prevestire, mă urmărea aburit de tristețe...

Un clocot de muncă, o permanentă combustiune lăuntrică, o neîncetată luptă, piept la piept, cu viața, o aprigă pasiune pentru scris și teatru, un suflet în dureroasă torsiune și un cumul de însângerări, toate într'un trup puțin, devastat, treptat, de solii unei boli care se vestea necruțătoare, — acesta a fost George Mihail Zamfirescu.

Inceputurile lui literare au fost anevoioase, trudnic muncite, asemeni plugului care se încrâncenează să muște felii de țarnă reavănă.

Cu vre-o douăzeci de ani în urmă, făcea să apară, la Satu-Mare, o revistă literară, plină de tinerețe și entusiasm. Semna, sub febra unei munci redacționale cu patimă iubită, articole, poezii, cronici.

O primă carte, cu viguroase impresii de războí, a făcut „critica oficială" să patineze ușor de-asupra ei, dar a stârnit elogiul tinerelor reviste literare ale camarazilor de generație.

Succesul adevărat a venit ceva mai târziu, dar a venit masiv și impunător, definindu-l, laolaltă, ca prozator robust și ca autor dramatic plin de nerv, străbătut de un inedit puternic și surprinzător. Romanul de sarcasm și amărăciune, de șarje și lirism, în care poezia lumina în mod straniu grotescul abondent, „Madona cu trandafiri", a fost întâia treaptă pe care Gemi a călcat puternic, cu pas propriu și cu vie respirație epică.

Au urmat, cu trăsături, care vădeau din ce în ce mai mult tăietura adâncă a maturității, „Maidanul cu dragoste" și „Sfânta mare nerușinare". O lume nouă trăia aici, o lume a periferiei, a „barierei", cum o numea Gemi, surprinsă în tumultul pasiunilor ei, sbătute între tragic și grotesc. O observație psihologică incisivă despica frământarea amară

(Urmare în pag. 5-a)

Gânduri pentru G. M. Zamfirescu

de PETRU IORDĂNESCU

La 8 Octombrie s'au împlinit trei ani de când o întruchipare de poveste, luminoasă, s'a înfrățit cu neființa, făcând pasul din lumea luminilor de-o clipă, în lumea întunericului de totdeauna.

S'au împlinit trei ani de când George Mihail-Zamfirescu a fost furat vieții și oamenilor.

Trei ani de când un suflet s'a destrămat, de când un drum s'a închis, un pisc s'a prăbușit.

Pe George Mihail-Zamfirescu nu l-am cunoscut și nu i-am vorbit niciodată și totuși, sufletul îmi spune că, prin moartea lui, am pierdut pe fratele și prietenul meu de eri, de azi și de mâine.

L-am întâlnit în zburdălniciile gândului meu, l-am recunoscut în izvorul în care-mi astâmpăram setea sufletului, i-am vorbit în singurătatea viselor mele de adolescent.

Lăcomia de mai bine și mai frumos, mi l-a scos în cale, furându-l de pe maidanul viselor lui, din grădina gândurilor luminoase.

Ni s'au întâlnit drumurile, acum vreo doi ani, într'o seară de iarnă viforoasă, când pentru întâia oară mi-am îmbătat sufletul din primăvara „Maidanului cu dragoste".

Acolo, în imperiul cu oameni și șopârle, cu soare și noroaie, cu zâmbete și lacrămi, în melodia armonioasă a împletiturilor de destin, l-am întâlnit zburdând alături de Fana și Ciuf-Ciufulici, suferind cu Puica și cu Gore.

M'a luat de mână și m'a plimbat prin „Casa de nebuni", m'a asvârlit în lupta cu viața, alături de „Fane, pușcăriașul frumos din Cotroceni", mi-a turnat în sânge văpaie din sângele „sorei dela Candia"... M'a plimbat printr'o lume pe care n'o bănuiam, deși trăiam lângă ea, printr'o lume pe care nimeni până acum n'a cunoscut-o, n'a iubit-o și n'a înțeles-o ca el, prin lumea mahalalelor bucureștene de eri și de mâine.

L-am căutat mereu și l-am găsit, pe rând în „Sfânta mare Nerușinare", „Cântecul Destinelor", „Madona cu Trandafiri" dar mai ales în „Sam", „Adonis", „9. R. 8", și „Domnișoara Nastasia", piese adunate în volum, gata de tipar: „Teatrul Meu", așa le-a intitulat, mărturisind: „Am rămas convins, când recitesc piesele sortite să facă parte din ciclul „Teatrul Meu" că numai în ele pot fi recunoscut cu adevărat..."

„Fetița noastră"
desen de G. M. Z.

Timpul a durat între noi o prietenie și o dragoste puternică, dându-mi curajul să-l caut și acasă la el, în Ferentari.

Acolo, în căsuța năpădită de flori și viță sălbatecă, am regăsit pe om și scriitor.

In mulțimea și valoarea cărților din biblioteca lui, în manuscrisele migăloase, cu litere mici, rotunde și ordonate, în însemnările lui, în ordinea artistic zăpăcită a camerei lui de lucru, mi-a apărut așa cum a fost, artistul și omul desăvârșit.

(Urmare în pag. 2-a)

ECRAN

CINEMA ARPA: Piratul negru

Un film care va conta în analele cinematografiei ca o dată memorabilă și una din realizările cele mai bogate în consecințe pentru evoluția acestei arte, este negreșit: „Piratul Negru".

Filmul acesta, datorit regisorului Mario Mattoli, interesează nu numai ca realizare plastică și farmec vizual, dar și prin cele câteva „idei" originale pe care le cuprinde și care deschid asupra posibilităților cinematografiei perspectiva unor sugestii de nebănuită rodnicie.

Fără nici o preocupare aparentă de „psihologie', „Piratul Negru" are totuși momente în care, neîndepărtându-se dela pretextul de a amuza pur și simplu provocând doar o bună dispoziție trecătoare, creiază totuș unele efecte de comic „serios", cu un ecou adânc și stăruitor în sufletul spectatorului.

Unul din aceste efecte este acela de a pune pe gânduri, de a ne surprinde prin substanțialitatea și profunzimea plină de consecințe îndepărtate a unor „gaguri' nevinovate sau simple coincidențe, ori contraste comice de situații, menite doar să întrețină încântarea privitorului.

Subiectul e un quiproquo, una din acele confuzii involuntare în care piratii veritabili sunt luați drept piratii de carnaval, a căror apariție urma să fie cloul programului de dvertismente, oferit de guvernatorul unei insule sudamericane, în cinstea vice-regelui, venit în vizită.

O seamă de încurcături, care de care mai năstrușnice se petrec până la lămurirea finală a situațiilor într'o vervă inventivă neîntreruptă.

Iată numai câteva din aceste trouvailluri care dau filmului un relief sufletesc neașteptat, pe lângă acela plastic-vizual, și care te urmărește multă vreme după ce ai văzut spectacolul și chiar după ce amintirea celor mai multe imagini ale filmului încep să se estompeze.

La masa oferită în cinstea vice-regelui, actorul care are atribuția de maestru de ceremonii și manager al programului de amuzamente, între alte indicațiuni date personalului dela bucătărie pentru prezentarea originală a mâncărurilor, îi arată bucătarului șef cum să îndrepte bananele ca să pară mai puțin... banale, adică ușor curbate, așa cum sunt dela natură. Actorul ia două-trei fructe și apăsându-le ușor între degete, le desdoaie pur și simplu și le așează pe farfurie. Pentru bucătarul-șef însă operațiunea nu e tot așa de simplă căci, ca toate încercările lui, bananele se frâng dela jumătate și se rup... pur și simplu, în două, în loc să se îndrepte.

Scena se întrerupe și uităm de bucătar.

Piratii adevărați năvălesc în insulă, jefuesc palatul guvernatorului, luand în captivitate femeile și fetele demnitarilor, între cari și pe nepoata guvernatorului. La plecare, trecând prin bucătărie, șeful piraților dă peste „bucătarul-șef" care continua operația îndreptării bananelor, fără să fi reușit cu vreuna și având alături, pe masă, o grămadă de fructe rupte în două. Cu aerul cel mai firesc și cu un simplu gest, piratul ia o banană întreagă, o îndreaptă... pur și simplu, și o pune demonstrativ pe farfurie, sub ochii bucătarului-șef.

Abia când vedem mormanul de banane rupte, lângă bucătar, avem brusc revelația timpului care a trecut și căruia, prinși în ritmul întâmplărilor povestite pe ecran, nu i-am mai ținut masura. Materializarea aceasta neașteptată a timpului trecut e o idee foarte subtilă care sugerează durata psihologică bergsoniana, adică timpul calitativ și subiectiv al spectacolului, al delectării pure — ce nu poate fi măsurat cu unitatea de măsură a timpului matematic, impersonal și obiectiv.

Altă idee cu consecințe și prelungiri sufletești tot atât de neașteptate: Falsul pirat, după ce o salvează pe nepoata guvernatorului,—de care era îndrăgostit, — din mâinile adevăraților pirați, îi spune acestuia: „Ce frumoasă ești azi, mai mult ca ieri și mâine vei fi probabil mai frumoasă. Dar ce trebuie să fii la șaizeci de ani".

E o desfășurare mecanică a gândului, dar tocmai pentru că e contrazisă de logica faptelor, de realitatea care la un moment dat se va despărți de logica gândului și o va contrazice, acesta, gândul însă, rămâne în aer și ne dă senzația surprinzătoare a infinitului teoretic, abstract, pe care nimic nu-l mai poate controla și nici cenzura.

Mai sunt apoi toate acele anacronisme ca de pildă scena duelului între falsul și adevăratul pirat în costume de epocă, difuzată însă de un speaker improvizat ca și cum ar fi vorba de o competițiune sportivă din imediata actualitate; apoi scena atacului corăbiei de către pirați în care tot ce se întâmplă este reluat însă în sens invers, ceeace dă o stranie impresie de viață „a rebout' etc...

Rareori jocul actorilor a fost atât de intim în intențiile concepției regisorale și scenografice a filmului, — jucând toți cu o libertate și o ignoranță — adică inocentă aparență desăvârșită a uimitoarelor semnificații, aluzii și sugestii pe care le comportă desfășurarea scenariului.

ADRIANA NICOARĂ

Cronica muzicală

CONCERTUL SIMFONIC IONEL PERLEA — DINU LIPATTI

Aducând cinstirea ei memoriei lui Alfonso Castaldi, „Filarmonica" a evocat în acelaș timp prin graiul muzicii acestui artist de rasă, aportul generos pe care l-a dat culturii noastre un italian prin naștere și român prin dragostea cu care ne-a consacrat toată vlaga lui spirituală.

Pentru tânăra școală compozitorească națională, Castaldi a fost unul din cei mai însemnați deschizători de orizont și un adevărat maestru prin aceea că a infiltrat întotdeauna științei sale muzicale tot acel element viu și cuprinzător de suflet pe care un crez curat în artă și un înăscut dar temperamental le aduc în opera unui artist dând astfel discipolilor săi o pildă imediată, dincolo de limitele inițierilor tehnice.

„Marsyas", poemul interpretat sub acțiunea intensă a baghetei maestrului Perlea cu vibrant accent și în calde învăluiri sonore, este o muzică de emoționant de sinceră inspirație, pătrunsă de sensibilă poezie personală și scrisă cu meșteșug de preț.

Este una din paginile cu care Castaldi a adus muzicii noastre un element definitiv. „Tarentella", poemul „Thalassa", simfonia, sunt altele, pe care am dori să le ascultăm în decursul stagiunilor, împletite în repertoriul românesc de bază al „Filarmonicei".

Strălucirea solistă a concertului a atins un punct hotărîtor, prin încredințarea concertului în la minor, pentru pian și orchestră, de Edward Grieg, mâinilor agere și otelite ale lui Dinu Lipatti, care a unit unei virtuosități de mare clasă, clipe de investigare expresivă personală în adevăr emoționante. Tânărul artist știe să se avânte în libertatea de a trece și exprima muzica prin filtrul individualității sale proprii, de a lăsa spontaneitatea să se mătuirească, fără a încălca niciodată drepturile unui academism formal de cea mai sigură concepție.

Dela Dinu Lipatti se poate aștepta foarte mult și fără nici un risc de înșelare.

Concertul s'a încheiat în sclipitoarea feerie a suitei simfonice extrase din baletul „Daphnis și Chlöe" de Maurice Ravel.

Virtuositatea uimitoare a scrierii și a instrumentării are la Ravel privilegiul de care numai cei foarte mari se pot bucura, de a nu depăși niciodată sborul imaginației, seva ideii, de a nu face decât să le aducă cele mai desăvârșite mijlociri de exteriorizare.

Armonia creației „raveliene" rămâne de aceia pur clasică.

Maestrul Ionel Perlea a fost un admirabil interpret dirijoral și al lui Ravel, punând în acelaș timp în joc și facultățile rare ale unei memorii nu numai surprinzătoare prin proporțiile ei neobosite, dar și prin valoarea calitativă a acestei nu înmagazinări mintale, dar împregnări cu muzică, în cel mai viu și credincios contact cu structura, în sensul și expresiile ei.

ROMEO ALEXANDRESCU

Gânduri pentru G. M. Zamfirescu

(Urmare din pag. I-a)

Grija pentru tot ce rupea din el spre a dărui altora, mărimea și varietatea operei sale, m'au făcut nu odată, să mă îndoiesc că a trăit numai patruzeci de ani. Privind maldările de manuscrise, te simți mic și neînsemnat

Muncea din zori și până în zori, furându-și dreptul la odihnă. Era mereu acolo unde i se cerea să fie sau unde credea că fiind, poate să facă ceva trainic Risipea pretutindeni, cu dărnicie, bogăția sufletului. Drumul lui prin viață nu a fost un simplu voiaj de plăcere, ci o luptă aprigă, o biruință.

Numai că biruința asta l-a costat mult. Viața a ținut să răzbune evadarea din tiparele obișnuite, dăruindu-l, sleit de mun-

că, pământului, într'o zi din toamna lui 1939.

A murit omul, dar sufletul și scriitorul vor trăi, mai ales în preajma și în inimile noastre ale începătorilor de azi, cari ne oprim înfrigurați în pragul căsuței lui și-i simțim mâna de frate mai mare, oprită cu drugoste și înțelegere pe umerii noștri, îi ascultăm glasul blând, prindem curaj din zâmbetul lui îngăduitor.

. . . . . .

S'au împlinit trei ani de când George Mihail Zamfirescu nu mai e și ochii mei îi cresc cu lacrămi ciulinii de pe mormântul în care nu pot și nu vreau să-l caut...

PETRU IORDĂNESCU

LA SĂTMAR...

(Urmare din pagina I-a)

Făcea în ziarele minoritare și în cel românesc, cronici dramatice, pentru piesele jucate în turneu, analiza personagiilor, biografia actorilor interpreți.

La reprezentația „Patimei Roșii" în Sătmar, s'a făcut o greșală. Afișele s'au tipărit pe hârtie roșie. Insemna că piesa este „imorală", deci, oamenii serioși n'au venit la teatru.

Intre orele de birou, repetiții și celelalte treburi pregătitoare ale spectacolelor, nopțile îndeosebi, scria cartea de „chipuri și suflete prinse în vârtejul morții": „Flamura Albă".

Volumul apare la Sătmar, pe cheltuiala autorului.

Intr'o seară, după ce plătise tipografia, pentru ultimul număr al revistei, au văzut că nu mai au niciun ban în buzunar, nici o mărindă în dulap și până la leafă mai era mult.

Era vară plină, sătulă. mustind de viață și de belșug. Ei erau foarte tineri și le era foame.

Se plimbau pe malul Someșului, își spuneau snoave ca să uite că n'au bani. Apa curgea de argint sub merii încovoiați de greutatea poamelor și se răsucea leneș între malurile plantate cu cartofi.

Un gând împărtășit tovarășei.

— Ce-ar fi?

Repede, tremurând puțin, a umplut buzunarele, batistele, pălăria cu cartofi. Ea a rupt în grabă și câteva mere.

Nu-i văzuse nimeni. Numai luna râdea cu obrajii rotofei.

Acasă, au fiert cartofi la mașina de spirt și i-au mâncat cu sare. La sfârșitul ospățului, s'au servit mere.

— Tu ești mai hoață decât mine, drăguțo. Eu, de mere, nu știam.

— Taci, poftă bună. Mai mergem și mâine.

— Dacă avem cartofi, poți să-mi mai dai măcar cinci sute de lei, din banii pe care-i rezervi lunar pentru cheltuiala casei, să mai adaug la revistă...

— Desigur.

De atunci, grădinile de zarzavat și fructele de pe malul Someșului i-au scos de multe ori din încurcătură...

IOANA MIHAIL

DASCĂLII

de LEONIDA SECREȚEANU

Cancelaria gimnaziului la care dețin de doi ani catedra de limba română are o faună, pe cât de variată, pe atât de simpatică.

Dintre toți apostolii aceștia ai neamului, cu voia dumneavoastră, vă prezint astăzi pe cei mai caracteristici.

Iată, de pildă, chiar în momentul acesta, când orologiul din perete bate ora 8, își face apariția Nea Timică, profesor de istorie și drept.

E puțin la trup, dar sufletul acestui simpatic bătrânel — după afirmația unui coleg — nu se poate măsura nici cu piramidele egiptene.

De aceea „boborul" l-a ales în câteva rânduri deputat.

Desch de ușa cu prestanță, ca un mândru cocoș înconjurat de găini, se descoperă, privește o clipă fețele celor prezenți, mângâindu-și buza inferioară și bărbia încercuită de gușulița veșnic nebărbierită, face câțiva pași mărunți spre mine, pentru a-mi trânti în palmă lituța de fleică fragedă a mâinii drepte, apoi, agățându-și pălăria și bastonul în cuierul din spatele biroului meu de subdirector, se îndreaptă grăbit spre masa cea mare de lângă fereastră, înconjurată la această oră de un nor gros de fum de țigară și de zeci de ochi străini, cari îi scormonesc buzunarele pentru a-i smulge pădurea de cărți de vizită sau scrisorile de recomandații...

După ce strânge, sau mai bine zis după ce aruncă fleica în toate mâinile, se trântește pe scaun și începe să scrie. Dar, ca în totdeauna, Moș Matei, profesor de fizico-chimice, răsucindu-se greoi pe scaun, îl ia în primire.

— Ce mai faci, dragă Timică? Bine, nu? Ascultă dragă, to am să-ți spui o chestiune interesantă. D'ala te-am așteptat... Fiindcă, știi că nu mai am oră. Așa... acum să-ți spui... Chestiunea stă cam așa...

— E? hm? răspunde Nea Timică, numai de formă, concentrat asupra celor ce scrie.

— Vezi tu, dragă Timică — continuă Moș Matei — mă gândeam... Dă-mi o „națională"... știi? to am „bucegi" și știi?... sânt prea moi... Ia-o p'asta în loc...

Nea Timică îi întinde „națională". Moș Matei o prinde repede între buricele degetelor galbene și-și vâră „bucegii" în buzunar...

— Așa! mersi, dragă Timică...

Peste două secunde fumul „naționalei" se clocnește se'nvâltoară se amestecă... vâjjj... vâjjj... pfu...! pfu... câhă... câhă... cu zeci de traze și scăscături acompanate armonic de o tuse năprasnică în fa major...

Gura lui Moș Matei macină neîncetat „interesante chestiuni" pentru urechea absentă a lui Nea Timică — martirul, care, în acest timp, toarnă autografe începând cu: „Deputatul Eftimie Dumbravă, profesor și actualmente director al gimnaziului „Vasile Alecsandri", vă salută și vă roagă, bazat pe vechi legături... etc., etc...

Dar Nea Timică nu e omul care să se lase antrenat, cu una-cu două, mai ales când are oră și orologiul din perete marchează și 5'... Terminând cărțile de vizită, se ridică grav.

Moș Matei atâta așteaptă. Se ridică și el și trece munte în calea lui Nea Timică.

Nea Timică nu are decât o țeșire: pe lângă colțul din dreapta, celălalt colț al mesei fiind lipit de perete. Incearcă să treacă, dar moș Matei e stâncă. Are ceva să-i spună. O „chestiune interesantă"...

— Numai n'tel, dragă Timică! zice Moș Matei cu vocea joasă, misterioasă... Aseară, pe când mă întorceam acasă...

— Așaaa! zice Nea Timică, împingându-și adversarul cu cinci centimetri...

— ...mă întâlnesc cu ăsta... cu... ăsta, bre... cu... ei, drăcie! cum dracu-l cheamă?... cu...

Pauză. Nea Timică împinge. Moș Matei rezistă și continuă.

— Cu... hm știi? cu...

Iar se gândește.

Nea Timică împinge mereu cu pumnii, cu pieptul, cu burta, burta de piatră a lui Moș Matei, care ridică vesel sprâncenele, semn că-și aduce aminte...

— Cu ăla, bre, Timică... îl cunoști și tu, certamente...

Cu o ultimă și disperată sforțare, Nea Timică, un nou Napoleon al 3-lea, alunecând pe lângă Moș Matei, apucă catalogul clasei a II-a, apasă zdravăn pe clanță, smucește și... scoate un geamăt surd. In fața ușii, grăbit, apare Nea Stănică Pocturescu, care neștiind că de partea aceasta e cineva, lsbește, cu mâna cu care a vrut să deschidă, nasul lui Nea Timică...

— Au! geme Nea Timică, ducând catalogul spre masă...

— Iartă-mă, Timică! se scuză, înclinându-se, Nea Stănică. Să trăiești!

Inainte ca Nea Timică să-și revie și să răspundă ceva, Nea Stănică îl apucă de braț și-l împinge înapoi, semn că are și el, ca și Moș Matei, să-i spuie o „chestiune interesantă"...

— Ceva nou, Timică!

Nea Timică ia poziția unei statui capturată de dinamic. Doar buzele i se strâmbă

— Hm! Zi!...

— Nu-i banc, Timică! Să vezi: ieri, fiind sărbătoare, m'am dus ca de obicei la București, însoțit de prietenul nostru comun, ziaristul I. Năstăsescu-Scălămboiu...

— Ei! zice curios și Moș Matei, apucând celălalt braț al lui Nea Timică...

Dar acesta își împinge în lături ambii adversari și-o zbughește pe ușe, strigând triumfător:

— La revedere! Mă'ntorc îndată...

Ajuns pe coridor, cu aceeași prestanță cu care intrase în cancelarie, pornește spre clasă, mulțumit. N'apucă însă să facă nici zece pași, că patru indivizi cu pălăriile până la pământ, îi taie drumul...

— Cu respect, domnule deputat! vă salut domnule director! noroc Timică! s'trăiți, domnule deputat!...

Văzând și aceste jivine în calea sa, Nea Timică începe să se clatine. In jurul lui se lasă o ceață deasă și cleioasă, prin care nu se mai zărește nimic. O mână îi strânge mâna, alta îl ia la braț, alta îl bate pe umăr și, bietul om, sguduit, se trezește ca dintr'un vis urît.

— Ah! cu ce vă pot servi? mai așteptați cinci minute... mă duc să dau lecții mai departe elevilor...

●

Acum cred că e cazul să lăsăm pe Nea Timică să-și vie în fire, să-i dăm voie să-și ia pălăria și bastonul din cuier și, mai ales, să-l lăsăm să dispară pe ușe ca alungat de vedenii... Să-l lăsăm că, uite, apare o altă figură simpatică: Nea Costică-Glony... Cu mâna ridicată deasupra capului, Nea Costică ne salută cochet.

— Sănătate!

Obrajii îi sunt roșii — culoarea cernelii cu care îndreptăm greșelile matriculare — ochii blajini și mustața neagră, vopsită cu chinoroz special...

Scoate cu multă delicateță pălăria, o pune în cuier și trece în fața oglinzii. Se piaptănă ca o elevă dela pensionul unde Nea Costică predă... gimnastica, își aranjează cravata care, deși nu e certată cu corectitudinea, i se pare totuși că e puțin cârmită spre stânga, își freacă mâinile mulțumit, apoi se îndreaptă spre noi, să ne salute pe fiecare, întrebându-ne de sănătate.

— Ce mai faci? Sănătos, voinic?

Sfârșind elegant aceste prime formalități, Nea Costică se așează ușor pe un scaun, să nu i se strice dunga pantalonului.

Moș Matei, singurul care a mai rămas în cancelarie după plecarea celorlalți profesori la clase, studiază harta Europei, spânzurată de perete. E foarte atent, pufăie din țigare și vorbește într'una, când în gând, când tare, când despre administratorul lui dela vie.

Nea Costică îl ascultă din ce în ce mai atent, alunecându-și degetele delicate peste funingînea mustăților. Își plimbă privirile peste toate obiectele din cancelarie, apoi le oprește asupra păsărilor împăiate depe dulap, încruntându-se.

— Șomul e puțin strâmb... Puturosul ăsta de servitor primește leafă de pomană... Am să-l dau afară...

Am uitat să vă spun că Nea Costică, pe lângă profesor de gimnastică, mai este și secretar al gimnaziului. In această calitate își dă mare importanță.

Apasă cu energie pe sonerie.

— Dai îl dau afară! îl concediez!

Ochii lui Nea Costică scapără de mânie. Buza de jos îi tremură nervos, dar mâinile i se întind ca niște ghiare de tigru, gata să sfâșie pe nemernicul servitor, care nu-și îndeplinește misiunea.

Gavrilă apare pe ușe.

— Să trăiți, dom' profesor!

Nea Costică își trece mâna dreaptă pe deasupra părului pomădat și se ridică cu gravitate.

— Ascultă Gavrilă... (pauză). Uite ce este Gavrilă! hm! Gavrilă... (tușește), știi ce? spune dumneata la bufet, să-mi aducă o cafea... După ce Gavrilă dispare, Nea Costică trece la biroul de secretar.

— Astăzi dau afară de taxă. Fac tabel de toți pungașii care sunt în urmă cu ratele lunare și-i dau afară fără nici o excepție. Scurt! Ce? aici e azil de derbedei? pensionari? Cine vrea să se cultive, să plătească...

Scoate chitanțierul din sertar și registrele de „descărcare".

— Poftim! Rădulescu Pompiliu! un derbedeu... nu învață, se bate cu colegii și nici taxa nu este în stare s'o achite! hm! nu merge! nu! nu! Altă lichea: Andreescu Clementu! Dumitrescu Pandele! Reiss... lepre! Zechereși! cel mai mare derbedeu... cel mai mare stricat... îl dau afară imediat... Ba, nu! îl elimin! în fiecare zi primesc reclamații contra lui... ba că s'a bătut... ba că a rupt catedra... ba că a fost obrasnic cu domnișoara de latină... da! da! ăsta merită să fie exmatriculat din toate școlile... Cinci și cu trei opt și cu nouă optsprezece, opt și una de ținut... așa... vasăzică una de ținut... una și cu trei patru... patru...

In acest timp, Moș Nae vorbește mereu cu sine, cu harta Europei, cu cancelaria și cu pereții ei...

— Auzi, Costică dragă... Am în slujbă pe pârlitul ăla de administrator, de aproape douăzeci de ani... E un bețiv!... nu mă mai înțeleg cu el... orice ordin îi dau, îl execută anapoda...

— Dă-l afară! îl sfătuește Nea Costică Cinci și trei de ținut...

— Nu pot, mă! mi-e milă de el... Il am de atâta vreme în slujbă... Dar sunt indignat că, vezi tu, un pârlit ca ăsta....

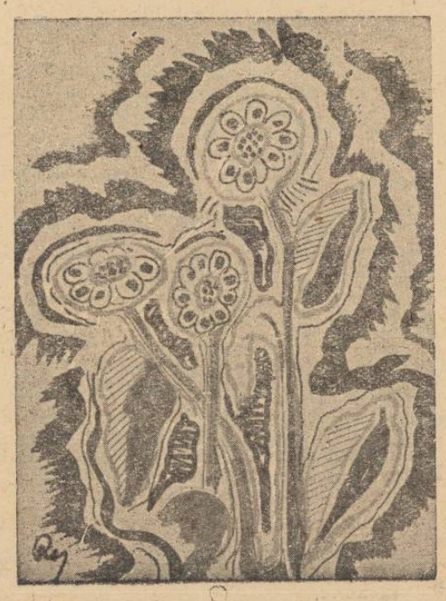

— Șaptezeci și șapte... șaptezeci și nouă... Concediază-l Nene Matei.

— Ei, vezi tu... l-aș... asta... l-aș... ce zici, mă?

— Opt și trei de ținut... Concediază-l!...

— Pe cine să concediez?

— Pe administrator! Dacă zici că-i așa de porc! trei și cu șase...

Clopoțelul sună din nou și pe ușe apare Nea Iancu Gabrielescu, profesorul de muzică, compozitor și casier al gimnaziului.

— Bună ziua, domnilor!

E scund, gras, brun, cu un neg pe vârful nasului ascuțit și se bucură de faima mucalitului. După ce strânge mâna tuturor, trece în fața condicei, să semneze de prezență.

— Ascultă Iancule! se adresează Nea Costică. Ai o ascuțitoare sau un briceag?

Nea Iancu îi aruncă în briceag mititel cu două limbi. Nea Costică îl prinde și, privindu-l atent, oftează.

— Ei, mă Iancule! Briceagul ăsta al tău îmi amintește de cel pe care l-am pierdut zilele trecute la vânătoare... Ce briceag bun! Ce artă! Ce podoabă! Avea șase limbi... ascuțitoare de creion... lingură... linguriță... furculiță... șurubelniță... tirbușon.,

Auzind atâtea minunății, Nea Iancu lasă tocul jos și se'ntoarce spre Nea Costică

— Nț! nț! Minune Costică!

— Minune Iancule!

— Așa briceag mai zic și eu! Dar... brici n'avea, Costică? zice Nea Iancu cu cel mai serios aer din lume.

Nea Costică n'are timp să priceapă aluzia, din cauza unei doamne care își face apariția în cancelarie. E bătrână și grozav de fardată.

— Bonjur!

Nea Costică se ridică repede depe scaun.

— Sărut mâna, madam Zechereși!

Doamna îi întinde zâmbind mâna dreaptă pe care Nea Costică o sărută cu respect, cochetărie și lăcomie ascunsă. Apoi o poftește pe scaun.

— Luați loc, vă rog!

Vrând să se așeze, Madame Zechereși vede pe Nea Iancu.

— A! Bonjur domnu' Gabrielescu! Ce mai faceți?

— Cu bătrânețile, doamnă! răspunde Nea Iancu, înclinându-se.

— Cu bătrânețile? Păreți atât de tânăr...

Nea Iancu zâmbește.

— Tânăr? Am cincizeci și trei de ani doamnă...

— Extraordinar! și eu care credeam că aveți treizeci...

Fața lui Nea Iancu râde toată.

— Exagerați, Doamnă!

— Păi, eu care sunt mult mai tânără ca vârstă, n'am obrazul dumneavoastră...

— Este drept — răspunde Nea Iancu — că obrazul meu e mult mai subțire decât al altora... Dar dumneavoastră...

— Câți ani îmi dați, domnule Gabrielescu?

Nea Iancu o privește de sus până jos, atent și serios, dă din cap și răspunde hotărît:

— Cred că aveți între optsprezece și... adică ce să vă mai dau eu doamnă, din moment ce Dumnezeu a fost atât de darnic... Și luându-și catalogul, trece la masă să încheie mediile.

Nea Costică, observând încurcătură doamnei, intervine iarăși.

— Cu ce ocazie pela noi, doamnă?

— Să văd situația băiatului. Cred că sunteți mulțumit de el...

Nea Costică se face că nu înțelege.

— Cu ce ocazie, spuneți?

— Să mă interesez de situația lui Zechereși dintr'a patra...

— A! da! de Zechereși, spuneți? E un băiat bun... cuminte... ascultător...

— Ce este? sare ca fript din fața hărții Moș Matei. Zechereși, bă at bun? derbedeul ala care răstoarnă gimnaziul în fiecare zi? care înjură, fumează, răspunde obraznic profesorului? ăsta băiat bun?

Moș Matei e vânăt de mânie. Vinele gâtului, ca niște arcuri întinse la refuz, stau gata să plesnească.

— Ascultă madam! Băiatul dumitale e un element rău! un stricat! Repetă clasa de două ori și cade și acum... Ia-l de aici!

Pe fața doamnei Zechereși nu prea se poate citi mare lucru, din cauza fardului. Totuși cele două lacrimi ivite pe gene lasă să se întrevadă o durere crâncenă.

— Bateți-l domnule profesor! Dar nu-l dați afară.

— Ce este? să-l bat? nu madam! dumneata crezi că noi suntem bătăuși? Suntem dascăli, madam!

— Domnuel profesor! dumneavoastră nu știți cât îndur eu depe urma lui. Nu știți ce vasăzică să ai un copil...

— Poftim? răcnește, în culmea indignării, Moș Matei. Eu să nu știu ce vasăzică să ai un copil? Eu? Află madam că și eu am copii! unul e inginer, unul advocat și cel mic magistrat. Trei copii am madam! trei! dar copii! nu lepre!

— Ei, Neică Matei și dumneata! intervine Nea Costică împăciuitor. Zechereși nu e un element atât de rău cum îl descrii dumneata... e zburdalnic și mie îmi plac asemenea elemente...

— Cum? Zburdalnic? strigă moș Matei luându-și pălăria și îndreptându-se spre ușe. Copii zburdalnici îmi plac și mie... dar ăsta nu-i zburdalnic... e smucit la cap!

Un minut mai târziu Nea Costică stropește cu apă fardul leșinatei, șoptindu-i:

— A exagerat, doamnă! Treziți-vă!

In vreme ce Nea Iancu, ridicând ochii depe catalog strigă:

— Treziți-vă doamnă! eu i-am făcut media 10...

Acum când madam Zechereși se trezește brusc din leșin — auzind că odorul are media 10 la muzică, și când clopoțelul mă anunță că am oră cu clasa a treia, îmi dați voe să mă opresc aci cu prezentarea amicilor din cancelarie, că, în clasă, mă așteaptă alții mai fragezi...

I. Codru Drăgușanu redivivus

Două epistole din „Peregrinul transilvan“

Noch in meines Lebens Lenze
Ward ich und ich reiste aus,
Und der Jugend frohe Tänze
Liess ich in des Vaters Haus.

(Schiller, Der Pilgrimm)

CAMPULUNGUL ROMANIEI,
IUNIE 1835

Ne-am jurat, dulcele meu, amiciție perpetuă și cruda soartă ne despărți. Dar, din partea mea, să nu sufere nicio scădere. Până ne vom revedea, voi să te întrețin cu corespondența, — și, iacă, încep a-ți descrie plecarea de acasă, sau, mai bine, antecedentele ei.

Azi-s opt zile. — Era la patru după amiază. — Scrisesem toată ziua în cancelaria [1]) companiei. Căpitanul Dobay mă certase, pentru nimica, cu multă asprime, de tânăr dându-mi pregust de disciplina miltiară, starea [2]) spre care, din naștere, eram menit; dar și jurai a n'o îmbrăț[oș]a nicicând.

Ieșii la câmp, fierbând la proectul ducerii [3]), de mult calculat. Luai direcțiunea spre Olt, și-l trecui, la moara birăului, cu luntrea, apucai de[-a] coasta și ajunsei la Lecurici, lângă grota eremitului, unde abia răsuflând, mă așezai pe piatra cea mare.

Inaintea mea era Țara-Oltului, ca o grădină măreață, întinsă, țărmurită de Carpații Făgărașului, de culmea Persanilor și de malul ardelean, formând râpa dreaptă a Oltului, de la Măgura Craiului [4]) până la Tălmaciu [5]).

O, țară mândră, din care nici când ieșișem! O munți gigantici, cu poale verzi, întinse, cu brâu negru de brădet și albi la creștet! desenați de Creator în șir regulat [6]), ca o falangă de armată! O, râuri limpezi, și tu, principele apelor transilvane, Oltule! Azi poate vă privesc pentru ultima oară! O, panoramă fermecătoare, când te voi revedea!

Soarele se apropia de Apus și, cu razele oblice, aurea vârful [7]) de granit prefăcut în șist [8]) sur prin intemperiile seculare și milenare [9]) în regiunile înalte. Din punctul unde mă aflam, dominam cu vederea Gârbova Veneției și Măgura Cocleana. Grânele verzi pe larga luncă a Oltului undulau de lina boare [10]) a serii, ca apele unui lac întins. Profumul de sulfină și mii de alte flori inundau aerul ca un balsam răspândit de zefir.

In satul vecin, sub picioarele mele, unde petrecusem șapte ani, învățând carte și practicând [11]) la cancelaria [12]) militară, trăgeau clopotele de înserat, și sunetul metalic, vibrând, ajungea până la culmea unde eram așezat, nori în ciro-strat divers colorați desenau orizontul răsăritean [13]), în depărtare.

Mă cuprinse o uimire extraordinară, inima mi se umplu de restriște adâncă, fiori reci îmi pătrunseră tot corpul.

Cugetai la pasul ce era să fac. Citisem multe descrieri de călătorie, le rumegai în cuget, și numai întâmplări triste îmi reproducea memoria. Mă năpădi plânsul, și amar îmi jelii patria ce stam să părăsesc. Ideea de mult nutrită era să se realizeze.

Ațipii, înfine. Tata, mama, consângenii, tovarășii [14]), unul câte unul, fantasme plăcute, mi se prezentară ca viziuni, și Chirica, Chirica! ea-i însoțea pe toți!

O, Chirica! dulce și blândă imagine ideală și totuși reală, tu nu puteai lipsi, și nici te voiu uita!

Incă tânăr, încă fraged, studiul, lectura și meditația în singurătate îmi fu[seră] delectarea obișnuită [15]). Jocurile tumultuoase și frivole ale tovarășilor nu mă atrăgeau, cutezanța nicicând predomni în caracterul meu. Pentru taciturnitate, toți mă neglijau, nimeni nu se interesa de mine, numai Chirica, singură Chirica-mi ținea parte, numai ea mă justifica în toate privințele [16]). Era Duminecă, era sărbătoare, ședeam pe iarba verde ori pe pălimar, citeam Alexandria și poema lui Arghir. Chirica asculta cu rară atenție. Apoi ne contemplam, apoi ne răsfățam și ne vorbeam din ochi, până ce ziua trecea, mai iute de cum [17]) am fi voit.

Un vuiet în pădure, un concert al filomelei, un suflu rece al boarei!

Mă deșteptai din letargie, mă ridicai îndată, îmi ștersei fața de lacrămi uscate, coborîi [18]) de vale.

După trei zile, noaptea, fără a-mi lua rămas-bun dela alții, numai cu iertarea dela părinți, dar mai cu un semiblestem al mamei, cu zece dinari [19]) în șerpar, puțină merinde în traistă, cu toiagul a mână, însoțit de Mihul și Gancea, plecai să cerc rotundul lumii. Rămas bun, carisime fârtate!

IX

ROMA, FAUR 1839

Roma, Roma, regina orbis,
Cuius par est nihil et nihil
secundum [1])

Trec, dilectisime, tot ce am văzut frumos, grandios, interesant, dela Milano până aici. Las la o parte și Marea, Marea Mediterană, ce la Genova o văzui pentru întâia dată, și-ți scriu numai despre Roma, mama noastră, și despre Traian, părintele nostru. Ar fi și păcat, în scurtul timp ce-s aici, a mă ocupa cu lucruri mici. Și ce nu e mic pe lângă Roma și pe lângă Traian?...

Nu ne îndurăm de timpul ce pierdem cu mâncarea și repausul ordinar, atâtea-s de văzut, atâtea de cercetat. Suntem în timpul carnavalului. Și ce e mai remarcabil în lumea petrecerilor, decât carnavalul [2]) din Roma de azi? Pe mine însă mă interesează Roma antică, mai presus de toate. Roma, frate! Roma, care nici visasem a o vedea oarecând, — iată-mă în mijlocul ei!

Nu în deșert se chiamă „eterna cetate“. A domnit peste lumea păgână, când era în epoca păgânismului cunoscută; domnește acum peste lumea creștină, acea lume care e demnă de considerație astăzi, în sens și spiritual și material de odată.

Roma modernă e mare, e memorabilă; dar nu aceasta atrage la sine cu atâta putere, ci Roma antică. Ce zic? suvenirile ei cele grandioase, cadavrul ei, [în] parte mare înmormântat, desgropat [3]), și, totuși, încă viu și plin de vitalitate.

Un Papă oarecare avu fericea ideie de a consacra toate monumentele antice, transformându-le în temple creștine. Numai așa fură apărate de răpire și stingere totală, căci cine s'ar atinge de ele, comite sacrilegiu.

Mai toate monumentele antice și-au pierdut numele și destinația străveche originară, acomodându-se timpului prezent. Fără nicio mirare, sau cumu-ți place, cu destulă mirare vezi Zeii fabuloși înlocuiți [4]) cu Martiri creștini, Zânele mitologiei cu Sântele credinței moderne.

Panteonul lui Agripa e biserica Tuturor Sânților, viziunile fiarelor în Coloseul Flavian sunt atâtea altare ale acelor martiri ai credinței creștine ce oarecând le serviră de hrană [5]). Precista [6]) Maria pretutindeni a detronat pe Iunona, Vesta și Minerva.

Dar, ceva trist, faimosul For Roman, sufletul Romei de oarecând, azi se chiamă „Câmpul vacilor“, și, pe lângă rostrele [7]) și azi subsistente, pasc, în adevăr, caprele și viteii.

Aceasta e Roma, de care tremura lumea până în hotarele [8]) Asiei? Nu e Roma! Acest deșert e mormântul Romei, e cadavrul ei, și locuitorii de azi sunt viermii ce-l rod, în toată puterea vorbei!

Nicio zi, să nu se descopere o sumă din rămășițele strălucitei cetăți. Italienii conservă aceste spolii cu religiositate, nu însă pentru memorabilitatea istorică, nici din respectul antichității, ci din josnicul [9]) interes.

Aceste relicve desgropate atrag, din toate unghiurile lumii, o grămadă de străini, a căror curiositate de mult nu-

Mai toate monumentele antice și-au pierdut numele și destinația străveche originară, acomodându-se timpului prezent. Fără nicio mirare, sau cumu-ți place, cu destulă mirare vezi Zeii fabuloși înlocuiți [4]) cu Martiri creștini, Zânele mitologiei cu Sântele credinței moderne.

Panteonul lui Agripa e biserica Tuturor Sânților, viziunile fiarelor în Coloseul Flavian sunt atâtea altare ale acelor martiri ai credinței creștine ce oarecând le serviră de hrană [5]). Precista [6]) Maria pretutindeni a detronat pe Iunona, Vesta și Minerva.

Dar, ceva trist, faimosul For Roman, sufletul Romei de oarecând, azi se trește trei părți ale Italiei.

Romanii întrețin ruinele, ca cerșetorii ranele lor [10]), spre a îndemna trecătorii la îndurare. Nu în deșert sună proverbul: „Papa santo, popolo cornuto“.

Romagnolii (așa se chiamă locuitorii Statului eclesiastic) sunt cei mai aprigi lotri și briganzi în lume, iar ce nu e brigand, cu puțină excepție, e cerșetor.

Ședem în otel [11]) „Rusiei“, Piața Poporului, aproape de poarta cetății cu acelaș nume.

Azi dimineață plecarăm pe „Via del Corso“, strada cea mai frumoasă în Roma nouă, ajunsem la muntele Capitolin, văzum fugitiv măreție ruine, aici abundente, trecum Forul Roman, sub arcul lui Titu, pe „Via Sacra“, alături cu Muntele Palatin, leagănul măririi romane, pe lângă Amfiteatrul lui Flaviu, ruina cea mai grandioasă în toată lumea, ne întoarsem pe sub munții Esquilin, Viminal și Quirinal, în Forul lui Traian, ce laudă Domnului, și azi poartă numele său antic: „Foro Traiano“.

Atât respect are tatăl nostru Traian, după șaptesprezece secole [12])!

In acest for măreț, edificat de Traian, după ce s'a transportat o parte a muntelui Quirinal, stau încă [13]) bazele și trunchiurile din colonada bisericii acestui erou divinisat, nu de mult descoperite, și în mijlocul forului e o columnă magnifică de marmură albă, care oarecând suporta chipul Impăratului Traian, expus adorației universale. Azi, spre același scop, se află statuia Apostolui Sânt-Paul.

Columna traiană e toată, întreagă și memorabilă, prin proporții, formă și sculpturi. Toată viața militară a divului Traian e descrisă triumfal, din baze până în capitel, pe o cale șerpuită [14]), în baso-reliefuri de câte trei palme. Două mii și cinci sute de figuri umane, niciuna ca cealaltă, afară de cai, care [15]), mașine de războiu, arme, stindarde și alte[le], se află în jurul columnei. Varietatea lor te pune în mirare și uimire [16]). Sunt înfățoșate mai cu seamă ambe războaiele [17]) purtate în contra Dacilor, antecesorii noștri, ale căror figuri și îmbrăcăminte [18]) par a fi ale Țuțuienilor transilvani din zilele noastre.

Ne suirăm o sută optzeci și cinci de trepte [19]) tăiate în marmură pe dinăuntrul columnei, ce formează o scară spirală, puțin luminată prin lucarnele icicolo tăiate, până de-asupra.

Ne transportarăm, în cuget, pe vârful Buceciului, de unde ni se înfățoșară, ca viziuni, provinciile Daciei noastre.

— Vezi, — zise d. C. C. —, Roma, cu șapte colnice, e icoana Daciei noastre, cu șapte provincii: Transilvania, Marmația, Moldova, Basarabia, Istriana, Temișana și Crișana!

— Vezi deșertul acesta? Oh, cum seamănă el cu deșerturile nefericitelor noastre țări!

Cugetarăm la lepra ce a cuprins poporul roman în Italia și la lepra și râia [20]) ce suge și stoarce sudoarea poporului daco-roman: iobăgia, claca, boierescul, robota, una și aceeași plagă cu patru nume [21]) barbare, apoi extrema mizerie și abjecție în care vegetează.

O, decadență! o, calamitate! o, tristă realitate!

Până când, Doamne, vei lăsa vița romană, în Occident și în Orient, să pătimească? Până când ai lungit sorocul ispășirii [22]) păcatelor străbune? Până într'a câtea seminție vrei să certi poporul acesta? Zis-ai, Doamne: „Certa-voiu răutatea până într'a patra seminție, și binecuvântarea o voiu întinde până într'a mia“. Indură-Te, Părinte ceresc, îndură-Te, că-s șaptesprezece secole de amar, de nefericire! Indură-Te, în fine, binecuvântă-ne numai în patru seminții, apoi, dacă nu-Ți vom merita mila [23]) pedepsește-ne din nou într'o mie, și, cu supunere, vom proclama dreptatea Ta în vecii vecilor [24]). Amin!

Aflasem dela ciceronele [25]) nostru — e adevăr, sau nu, nu garantez, — cum că statuia lui Sânt-Paul pe columnă ar fi tot cea antică, a lui Traian, numai capul i s'ar fi schimbat. Așa, coborând [26]) de pe columnă, — ierte-ne Dumnezeu și Sântul Său Apostol! — cu cea mai adâncă pietate și religiositate sărutai poalele idolului păgân, ce înfățoșa chipul celui mai bun principe roman în evul de aur al Imperiului universal. Apoi, împlinind această datorință, — care cred că niciun adevărat Român nu o ar neglija, ducându-l soarta la acest loc sacru, — venii la otel, că era târziu.

Incet, sunt cuprins de cugete, ca pe vârful [27]) columnei. Cine ar putea să mai scrie în așa stare a sufletului?

Vale et fave!

---

1) Roma, Roma, regina lumei, cela ce n'ai soție, nici în rang a doua! (schimbațiune poetică), — n. a. 2) Ca carnevalul. 3) Esfodenat. 4) Inlocați. 5) Repaștere. 6) Precasta. 7) Tribuna oratorică în for, formată din rostre de năi câștigate în resbel naval. De aci zicem a cuvânta de rostru, a rosti (n. a.). 8) Terminii. 9) Vilul. 10) Sale. 11) Ospelul. 12) Secii. 13) Substau. 14) Șerpuite. 15) Cvadrige? 16) Uimițiune. 17) Resbelele. 18) Acutramente. 19) Graduri. 20) Ronia. 21) Numeni. 22) Ai extins termenul explațiuni. 23) Mizericordia. 24) In eternul eternității. 25) Cicerone, conducător, expert (n. a). 26) Descinzând. 27) Verticea.

---

1) Cancelul. 2) Statul. 3) Dusorli. 4) Măgura Regia. Crihalma (n. a.) 5) Talmum. Tâlmaciul, antică cetate iudaică, azi sat saxon (n. a). 6) Regular. 7) Verticele. 8) Resolut în schistu. 9) Miliarie. 10) Aură. 11) Practezând. 12) Cancelul militar. 13) Levantin. 14) Consoci. 15) Ordinară. 16) In tot respectul. 17) Ca cum. 18) Descinsei. 19) Ban de zece cruceri, jumătate de zvanț (n. a.).

Peregrinul transilvan

Ziarele de peste munți anunțau, la sfârșitul lunii Octomvrie, în 1884, stingerea din viață a unui „veteran vrednic al inteligenței române conducătoare“, anume I. Codru Drăgușanu, fost „secretar al comitetului scolastic grănițăresc, fost vice-președinte al districtului Făgăraș, apoi vice-comite și președinte al sedriei orfanale a aceluiași comitet, membru al Asociațiunii transilvane“. Erau numeroase titlurile de pomenire și tot atât de sugestive pentru c'torii „Tribunei“ din Sibiu, unde repauzase, la 26 Octomvrie, „în al 67-lea an al etății“, uitatul gramatician, discipol al lui Laurian și obscurul scriitor, de vreme ce aceste din urmă activități nu mai figurau de loc în necroloage. Abia peste un sfert de veac avea să-l citeze N. Iorga, în cuprinzătoarea sa istorie literară a secolului al XIX-lea, fără însă a stărui în-de-ajuns asupra amintirilor lui de călătorie. In anul următor, pe neașteptate, tot N. Iorga îl descoperă și-i reeditează, sub un alt titlu, cartea, punând pe seama unui tipograf modernizarea textului, făcută de el însuși. Lucrarea se retipărește în aceleași condiții, mai acum douăzeci de ani, tot la Vălenii-de-Munte, cu aceeași prefață însuflețită de bucuria regăsirii unui pedagog național, din aceeași familie spirituală cu noul editor. Și iarăși uitarea se așterne groasă, în straturi de colb, peste nenorocoasa carte a lui I. Codru Drăgușanu.

Câte un bibliofil erudit, ca d. Gh. T. Kirileanu, îi sezisase însemnătatea, trudindu-se asupra textelor, colaționând reeditarea cu ediția princeps, de o nespusă raritate și comunicând lui N. Iorga greșelile de lecțiune și de tipar, strecurate în ediția dela 1910.

Altul, unind o vibrantă sensibilitate de modern cu voluptatea miresmelor arhaice, ca d. Perpessicius, rândui se cartea în același raft cu „Insemnarea călătoriei mele“ a lui Dinicu Golescu, dar amânând fără termen ziua împărtășirii impresiilor sale.

De curând, ca să fim drepți, s'au vestit semne mai numeroase de înțelegere. D. Tudor Vianu, într'un curs despre „Arta prozatorilor“ tipărit în 1941, a reintegrat pe scriitor în drepturile sale ce păreau prescrise. Refugiat după anexarea nordului Bucovinei, la București, d. Leca Morariu i-a consacrat lui I. Codru Drăgușanu un număr oarecare de ședințe seminariale, la Facultatea de Litere. Semnalând marea nedreptate a contemporanilor și a urmașilor față de unul din cei mai interesanți scriitori români (în „Revista Fundațiilor Regale“, Februarie și Martie 1941), eu însumi depuneam, la sfârșitul lui Martie din anul trecut, manuscriptul unei ediții noi, la editura „Cugetarea“. Ea apare însfârșit, după ce a trebuit să accepte, fără murmur, trecerea a două sezoane, preferențial închinate tipăririi manualelor didactice. In răstimp, „Peregrinul transilvan“ și-a găsit un alt entusiast în d. Em. Bucuța, care a prezentat cartea și pe autorul ei, auditorilor radiofonici și cititorilor revistei „Transilvania“; d-sa a trecut munții și a căutat, în împrejurimile Drăgușului, locurile fermecate ce s'au strecurat și în epistole, constituind amintirile de călătorie ale uitatului scriitor.

I. Codru Drăgușanu e încă un necunoscut pentru marele public. El are însă bisericuța lui, în care oficiază, pe glasuri deosebite, câțiva slujitori plini de evlavie. Găsi-vor răsunet printre nepăsători? Cu siguranță.

Dar cine a fost I. Codru Drăgușanu, pe scurt? Fecior de țărani grăniceri, din tată în fiu ostași ai împărăției, Ion Codrea, la 17 ani trece munții ca să scape de serviciul militar: dela Câmpulung e îndrumat de starostele transilvănenilor emigranți în Țara Românească, către Călărași, unde slujește ca slugă și târcovnic la protopop, apoi dela Târgoviște ajunge la București și de aci, în 1838, atașat indirect ala ului lui Alexandru Ghica Vodă, (plecat în Austria să-și vadă de sănătate), începe șirul călătoriilor ce aveau să țină zece ani și din care „Peregrinul transilvan“ ne dă, pe lângă perioada dela 1835—1838, numai următorii șase ani. A străbătut Ungaria, Austria, Italia, s'a stabilit la Paris; a văzut Londra, a schimbat mai mulți patroni și mai multe situații (ca și în anii petrecerii pela noi), ca să ajungă în Rusia, de unde pleacă iarăși la Paris, ca secretar al unui tânăr principe rus. Cartea sa, compusă epistolar tocmai în 1863—1864, poate după copiile sau originalele unor scrisori trimise în țară, reflectează în orice caz momentul linguistic al latinismului. Ca atare, N. Iorga o socotea „ilegibilă“. Recent și d. D. Popovici, urmașul lui G. Bogdan-Duică la catedra universitară dela Cluj, o consideră citeață numai în versiune curentă, de tipul ediției date de N. Iorga. Sub acest raport, sunt de altă părere. In ediția pe care am îngrijit-o, am păstrat pe cât posibil fisionomia originalului, reducând la minimum modificările lexicale și numai acolo unde latinizantul și italianizantul procedase după atmosfera momentului, folosindu-se de jargonul adoptat de Asociația transilvană (Astra) și, peste puțină vreme, de autorii Dicționarului Academiei Române, Massim și Laurian. I. Codru Drăgușanu, dacă nu mă înșel, — și aceasta e desbaterea pe care o propune ediția cea nouă, — a fost însă, mai presus de nefericita experiență latinistă, un scriitor cu un îndoit instinct linguistic: al limbii populare, pe care o cunoștea ca niciun alt ardelean din vremea lui și al limbii culte de mai târziu. Prin acest din urmă simț, I. Codru Drăgușanu e un precursor și un revoluționar, care a contribuit mai vârtos la realizarea necesară a limbii noastre, decât la barbarizarea ei, efectuată de maeștrii săi. Lestul pe care l-am aruncat în note și la glosar e mult mai neînsemnat decât neologismele de care s'a folosit cu o admirabilă intuiție și decât buna limbă neaoșă, a părinților săi. Chestiunea linguistică nu trebue să ne preocupe însă exclusiv. I. Codru Drăgușanu e un mare scriitor și prin alte însușiri decât cele filologice, într'adevăr eminente :anume prin sensibilitatea sa extrem de receptivă față de felurimea climatelor spirituale străbătute și prin tonul natural al impresiilor lui. Este primul nostru călător cu vocație de european, deși nu uită nici un moment că e Român și că înainte de orice trebue să aibă în vedere ridicarea neamului său. Pedagogul național care l-a cucerit pe N. Iorga e un om încântător: spontan, comunicativ, ironic, cu o bogată gamă de umor, însetat de experiențe noi, mânat de dorul de ducă, deschis senzațiilor naturii ca și impresiilor de civilizație, un entuziast al romanității noastre, un adorator al Franței lui Ludovic-Filip, și până la urmă iarăși un fermecător corespondent, neîntrecut în stilul natural, până la crearea iluziei că și-a tipărit într'adevăr scrisorile dintre 1835 și 1844, iar nu o lucrare de maturitate. Acest meșter al stilul firesc variază în ton, atingând uneori sublimul, alteori patheticul. Prin darul suprem al naturaleții și al varietății tonului este scriitor, chiar dacă lexicul său e pe alocuri congestionat de latinisme și italienisme, astăzi neacceptabile. Poate că ar fi fost de dorit un I. Codru Drăgușanu format în afara sferei de influență a curentelor linguistice perimate; n'ar fi fost însă posibil un alt I. Codru Drăgușanu, scriitor corect și fără personalitate. Cheia farmecului său e într'adevăr personalitatea. Ea răscumpără erorile ambianței culturale, prin cea mai bogată alcătuire omenească ce a dat-o literaturii noastre, Transilvania din veacul trecut.

„Peregrinul transilvan“ e oglinda sufletească a unui spirit fermecător. Unic în felul său, I. Codru Drăgușanu e el însuși și nu se definește prin raportare la nimeni. De aceea credem că i-a sunat ceasul, într'un moment mai propice ca oricare altul, individualităților pronunțate. Structura sa bogată și cuceritoare îi asigură clasicitatea, adică intrarea definitivă în conștiința publică.

ȘERBAN CIOCULESCU

I. CODRU DRĂGUȘANU LA 39 ANI *)

*) După un portret al pictorului Döbrentei. Originalul în posesia d-nei dr. I. Turcu, fiica scriitorului, care figurează, copilă, în tablou. Clișeul Emil Fischer-Sibiu, comunicat de d. Ion Breazu, redactorul revistei „Transilvania“, dela Sibiu.

NOTE germane.

CLIMATELE RECI

interiorizează. Deaceea şi nordicii sunt mai adunaţi în jurul focurilor din sufletul lor decât celelalte seminţii ale lumii. Ei nu cunosc dulcea tolănire a faunului mediteranean în pretutindeneasca vrajă şi lumină a cerului pururi incandescent. Ceeace deci interiorizează este, în mare măsură, frigul. Oamenii de munte şi nordicii se aseamănă. Există însă, pentru nordici, un semn sufletesc caracteristic: înclinarea înspre zările albastre ale sudului, perpetuul dor de miazăzi. El se poate manifesta cu multă vehemenţă uneori. Am văzut, într'o osterie de lângă Napoli, un grup de scandinavici chefuind a cincia zi şi când i-am întrebat ce anume îi face să fie aşa de bine dispuşi, mi-au răspuns într'o italienească a lor că acel „ce" sau, mai degrabă, acel „cineva" ar fi — „il sud! il sud!".

Dar dorul nordicului e, deobicei, întinse aripi de cocor şi ochi inundaţi de miragiile migrării. Deaceea nu trebue să te surprindă faptul că-l întâlneşti pe un astfel de om cine ştie în ce zonă a miazăzilei. Şi nu m'a mirat decât numai absolut paupera înfăţişare a acelui neamţ care, înclinându-se în faţa crucii simple din incinta uriaşului Coliseu, m'a întrebat, într'o prea melodioasă vieneză, dacă nu aş fi amator să-i cumpăr bicicleta cu care străbătuse, dealungul fermecătoarelor coaste tyrrhenice, întreg drumul, deacolo din al său Heiligenstadt şi până aici în centrul Urbei eterne.

Omul cu care vorbeam era cismar. Trebue să fi neamţ ca să faci asemenea drumuri. Dintre ai noştri, le-a bătut numai un Badea Cârţan.

ACESTEA MI-AU TRECUT

prin minte când am citit cele opt fragmente de „Tagebuch im Süden" publicate în revista „Europäische Literatur" (Caietul 3, pe Iulie 1942), de Friedrich Bischoff. Ceeace însă m'a surprins a fost proza acestui Bischoff. O proză pură, cristalină, plină de soare şi de ape. Proză asemenea structurii şi texturii lucrurilor născute parcă din metalul însuşi, şi cel mai nobil, al sufletului ce se simte oaspe al zeilor. O proză cum au scris-o numai Goethe, un Binding, un Carossa şi câţiva alţii, foarte puţini. Dar atât Goethe cât şi Binding şi Carossa şi acei câţiva foarte puţini au cunoscut sărutul sudului şi sărutul Italiei înainte de toate. Are, pământul italic şi va avea întotdeauna, o priză specială asupra sufletului septentrionalilor. Il scoate parcă din neguri şi-l învaţă să vadă şi să iubească formele pure şi permanente, formele nelegale de mode şi curente şi deacea dăinuind peste caduca mândrie a modelor şi curentelor. Despre Carossa nu putem spune că s'ar fi „născut de sus" abia în Italia, dar însuşi numele îl leagă de acel sol care frige şi coace.

Culturile meridionale exercită asupra nordicilor o acţiune de limpezire şi le ajută să se găsească pe ei înşişi. Dacă numai la atâta s'ar rezuma marele rol şi rost, de altfel deloc tăgăduit, al cultuilor mediteraneene, şi tot nu ar fi puţin lucru, — deoarece o cultură numai nordică nu a existat, pe când pe ţărmurile Mediteranei au înflorit şi rodit atâtea minunate lumi ale istoriei omeneşti.

Cu toată influenţa italiană prin care a trecut, pe timpul lui Heliade, literatura noastră, Italia nu a fost încă, — şi suntem de părere că nu va fi niciodată, — pentru vreunul dintre scriitorii români ceeace fusese pentru un Goethe spre exemplu.

DINTRE ROMÂNI

mulţi au cunoscut şi îndrăgit curatul cer al patriei lui Virgil şi Dante şi mulţi s'au descoperit cu pietate în faţa dârzilor Daci de pe semeaţa columnă a lui Traian. In restrânsa zare, cel puţin a cunoştinţelor mele, nici unul nu s'a simţit însă renăscut şi niciunuia nu i-au căzut de pe ochi niscaiva solzi îngrăditori de orizont, cum par a fi cei ai climatului nordic. Nici nu i-ar fi putut cădea, — fiindcă noi Românii nu suntem şi nu trebue să fim nordici. Noi ne găsim exact la răscrucea dintre modurile meridional şi septentrional de a fi, iar în plus mai suntem înavuţiţi, sufleteşte, cu nemăsuratele întinderi scitice. Pentru noi sudul nu este tărâm celest, precum nici nordul tărâmul celălalt şi precum nici stepele răsăritului vreo ţară himerică. Sufletul nostru cunoaşte trei dimensiuni, foarte deosebite întreolaltă, dară foarte importante şi pline de promisiune când ai în vedere viitorul. Ne sunt accesibile deopotrivă, atât profunzimile sufleteşti ale omului nordic, cât şi vastitatea orizonturilor scitice, iară deasupra acestor adâncimi şi zări pluteşte însoritul zenit al sudului. In acest spaţiu se va fi înscris, fără rest, cultura majoră a poporului nostru când ne vom găsi în meridian. Şi din acest spaţiu tridimensional ni se nasc şi ni se vor noşte, până în evul împlinirii, toate valorile. Dacă am fost şi poate mai suntem, pentru unii istorici, o enigmă etnică şi politică, atunci vom fi, pentru istoriografii şi filosofii culturii din milenul viitor, una şi mai mare. Toţi streinii cari ne vizitează văd câte o latură a sufletului nostru şi cred că numai atâta suflet avem. Cu toţi se înşeală însă, fiindcă ne văd numai cu ochii lor deprinşi, în mod firesc, cu câte o dimensiune: Cea a profunzimii, a întinderii sau a limpezimii. Dară nici aşa nu ne văd decât prin contrast. Noi însă ne uităm la ei şi-i înţelegem integral şi fără a le altera sufletul, deoarece ne simţim acasă în tustrele aceste perspective ale vieţii sufleteşti. Iată dece sunt recunoscător destinului că mi-a îngăduit să fiu şi să pot rămâne român liber în ţara lui. Şi iată dece cred, asemenea nordicilor de adânc şi de nostalgic, asemenea daclor de incoruptibil şi asemenea mediteraneenilor de senin, în marele viitor al neamului nostru. De mituri streine însă nu am nevoie.

EUROPÄNISCHE LITERATUR

mai aduce, un excelent studiu despre poezia japoneză (Über die japanische Dichtung), scris de Mayumi Haga din Tokio, o poezie de Josef Weinheber, întitulată „Albrecht Dürer", un eseu. de Walter Rumpf, despre Poeţii pe front (Dichter an der Front), o interesantă contribuţie a lui Erich Langenbucher despre romanele ce au fost filmate (Welche Romane wurden verfilmt?), precum şi un bogat material de note.

Reţinem din acestea din urmă pe aceea care ne priveşte: „Probe din lirica germană mai nouă au fost traduse în ultimii ani de mai multe ori în româneşte. Ion Pillat a tradus din Rilke şi George, Nichifor Crainic tot din Rilke, Nicolai I. Herescu din Friedrich Schnack, şi aşa mai departe.

Transilvăneanul Herman Roth a publicat, în schimb, recent şi anume în editura Wiener Verlagsgesellschaft, traducerea în nemţeşte a unei culegeri de poezii româneşti întitulată „Aus grünen Wäldern weht der Wind" (Bate vânt din codri verzi)".

JOSEF WEINHEBER

Şi mai reţinem cliseul care-l prezintă cetitorilor de limbă germană pe marele nostru romancier Liviu Rebbreanu, vorbind despre viaţa culturală a românilor.

EXISTĂ CĂRŢI

cari, după cele puse pe copertă, promit multe, pe cari însă, citindu-le, le laşi jăra părere de rau la o parte, deoarece nu te-au lămurit căutşi de puţin tocmai acolo unde aveai nevoie de lămurire. Problema, cu alte cuvinte, nu a fost atacată în substanţa ei. Alte cărţi, dimpotrivă, nu te obosesc cu material statistic, în schimb însă te fac să înţelegi, direct şi până în miezul lor ascuns, chestiunile lăsate să-ţi ruleze asemenea unui lanţ de cauze şi efecte pe dinaintea ochilor.

O astfel de carte este şi „Der massiose Kontinent". Autorul ei e Giselher Wirsing, redactorul şef al cunoscutei reviste politice „Das XX. Jahrhundert".

Desăvârşit cunoscător al problemelor americane, Wirsing mai e însă un foarte dotat mânuitor al condeiului şi ştie să capteze, dela început, interesul chiar al omului neiniţiat în cele ale politicii. Bineînţeles cartea, scrisă pentru toţi cei ce vor să ştie cum şi de ce a intrat America în războiu, se adresează unui cerc de cititori cât mai larg şi uzează de toate dovezile câte pot veni în sprijinul concluziei că plutocraţia şi oligarhia Statelor Unite a vrut şi a aşteptat acest crunt războiu numai şi numai fiindcă-şi vedea ameninţata imorala existenţă. In centrul atenţiei lui Wirsing stă actualul preşedinte al Americei. Autorul îl consideră ca pe adevăratul incendiator al lumii şi asupra lui dar şi asupra iudaismului se resfrânge întreaga-i indignare şi condamnare. „Der masslose Kontinent" este, în orice caz, opera cea mai de actualitate şi de cel mai larg interes cu privire la problema americană. „Continentul lipsit de măsură", — acesta e titlul în traducerere românească, — a apărut la Eugen Diedrichs, Jena 1942, şi costă 6,80 mărci germane.

INIMA DE MAŞINĂ

e titlul unui eseu scris în 1917 de Paul Ernst, publicat mai târziu în volumul „Der Zusammenbruch des deutschen Idealismus", iar acuma republicat, dimpreună cu altele, din alte volume, în cartea antologică „Verfall und Neuordnung", tot de Paul Ernst, apărută în editura Albert Langen-Georg Müller din München. Ediţia din care citez pasagiul de mai jos, datează din 1935, iară eseul începe la pagina 28.

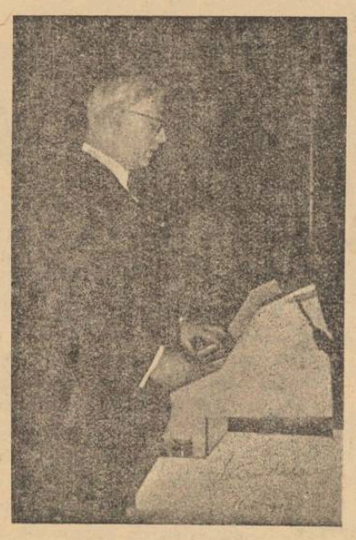

LIVIU REBREANU

„Dschuang Dsi e un vechiu cugetător chinez din şcoala lui Lao-tse; a trăit cu douazeci şi trei de veacuri în urmă. In cartea a douăsprezecea a operei sale numită „Despre ţara de miazăzi a florilor" se găseşte următoarea povestire întitulată „Puţul cu cumpănă".

Dsi Gung, elevul lui Kung Dsi, l-a văzut pe un bătrân care-şi uda grădina de zarzavat. Omul cobora în tântână şi aducea, de acolo, în braţele sale, un vas plin cu apă pe care o turna la rădăcina plantelor. El se muncia foarte şi făcea puţină treabă. Dsi Gung l-a întrebat dece nu-şi face un puţ cu cumpănă, cu ajutorul căruia ar putea să umple într'o singură zi şi fără multă muncă, o sută de şanţuri. Bătrânul îi răspunse: „L-am auzit pe învăţătorul meu spunând că dacă cineva se foloseşte de maşini, îşi face maşinal toate treburile, — iară cine-şi face maşinal treburile, capătă o inimă de maşină".

Paul Ernst face apoi o predică din parabola chinezului care nu vrea să capete o inimă de maşină.

Eseul a fost scris, repetăm, în 1917.

Cât de actual însă mai este el azi, cu toată uriaşa, s'ar putea zice cosmica, avalanşă de idealism ce răstoarnă din temelii semeţele certitudini materialiste ale lumii vechi! Cât de mult mai suntem prinşi de braţele maşinismului modern care ne suge sufletul cu nevăzutele-i ventuze şi ne impune ritmurile sale nu liberatoare, ci strivitor de monotone şi asurzitor de barbare. Căci nu am învăţat încă să dominăm maşina pe care a produs-o intelectul nostru. Şi am rămas cu mult în urma arătărilor şi întruchipărilor acestui ahtiat de noutate şi sensaţie intelect. Per'colul maşinismului şi al maşinizării, atât de plastic şi de profund ilustrat în povestea chinezului nu l-am învins şi nu-l vom învinge prea curând; deoarece inima, şi cu ea morala, e'osul nostru, nu pot ţine pasul cu jucăuşele pruete şi ameţitoarele salturi ale creerului. Suntem fiinţe cerebrale şi cerebralismul ne aduce toate chinurile şi desamăgirile. Abea când, printr'o salvatoare mutaţie, vom izbuti să evoluăm şi moralmente cu aceeaşi rapiditate cu care ne evoluează intelectul, vom fi asemeni zeilor şi-i vom da maşinei cinstea ce i se cuvine: îndatorirea de a fi sclava vrerilor noastre bune.

Cât de semnificativă e povestea cu inima de maşină! Cetind-o, am găsit un nou înţeles pentru lupta blândului Don Quijotte împotriva morilor de vânt: Dreapta şi buna inimă a eternului hidalg a pornit în contra maşinilor întruchipate în aceste mori, — în contra acelor maşini pe cari rătăcitul şi rătăcitoru-i intelect i le îmbrăcase în hidoasa dar potrivita haină a uriaşilor.

Eseul lui Paul Ernst se închee astfel: „De sigur, azi ne putem mulge vacile cu ajutorul electricităţii. Proletarul ridicat face cultură fizică raţională. Femeea anglo-saxonă din America liberă a descoperit că-şi poate desvolta femininătatea intensivă abea după cel de-al douăzeci şi cincilea divorţ, iară copiii, acest pur tribut către prejudecăţile depăşite, sunt numai o piedică în calea acestei desvoltări; femeile negrilor şi ale evreilor polonezi se dedică acestei îndeletniciri cu toată inima şi, deocamdată, fără de vreun profit. De unde să mai vie un om care le-ar da celorlalţi prilejul să se sperie în mod neplăcut! Nu; timpul nostru poate fi liniştit; nici un filosof nu-l va vedea pe vreun bătrân udându-şi cu găleata grădina de zarzavat câtă vreme poate să o ude cu ajutorul puţului cu cumpănă.

Dar vremea noastră e pe sfârşite; mulţumescu-ţi Doamne! S'a sfârşit. Un veac nou se ridică, — şi acesta va fi altfel".

In anul 1917 scriitorul şi gânditorul german Paul Ernst a vorbit, asemenea lui Ioan Botezătorul, în pustiu.

In 1917 se prăbuşea o lume înmeiată pe maşinism şi materialism. Nu se poate ca maşinismul şi materialismul nesocotitor de suflet şi inimă omenească să mai biruie. Ar fi biruinţă a puterii brute şi oarbe. Ar fi începutul unui nou iad pământesc şi ar fi blestemul cel mai negru aruncat deasupra unei omeniri mult prea bune ca să aibe parte numai de lanţuri şi sângerare, numai de foamete şi chin şi infernală scrâşnire de dinţi.

Noi toţi însă avem o datorie: Să dominăm maşinismul. Să nu ni-l facem idol. Mai bine grădină udată cu trudă şi încetineală decât galop gâfâit, cerebralism neurastenizant şi inimă de maşină.

TRAIAN CHELARIU

Note franceze

CE E UN CLASIC? — DESCOPERIREA LUI CORNEILLE. — ORELE UMANITĂŢII. — DRIEU LA ROCHELLE ŞI L'ACTION FRANÇAISE. — DAUDET ANARHISTUL. — PARIS, CAPITALĂ BRETONĂ SAU PROCESUL LATINITĂŢII.

In Franţa, s'a revenit asupra îndoielilor care puneau în chestiune înrâurirea creaţiei literare din ultimii treizeci de ani. S'a încetat a se mai căută **responsabilii,** în lumea artei. Nenorocirile unei ţări riscă adesea să-i întunece vederea. Suferinţa ne împuţinează mai întâi, înanite de-a ne redă nouă înşine.

Totuşi, iată că perspectivele se precizează, Franţa, această persoană, atât de profund unitară prin tradiţia sa creştină şi umanistă, e plină de grija să-şi refacă sănătatea. Ea procedează la un inventar al valorilor sale, adică la acea activitate care constă din a pune fiece lucru la locul său.

Era o mare diferenţă între Franţa spiritului, Franţa veche şi această Franţă legală a unei Republici fără vlagă. Astăzi se elaborează puţin câte puţin o **Franţă unică.** Şi ea începe prin reabilitarea clasicismului.

Ce este un clasic? Intrebarea a fost pusă prea des, şcolăreşte, în cadrul schemelor universitare: un clasic, un om al regulelor, prizonier al unui cadru strimt, al unui ideal care-l îndepărtează de viaţă, etc., etc. E vizibil că prezenţa Romanticilor falsifică desbaterea.

Opunerea unui Hugo n'avea sens decât pentru el însuşi şi pentru echipa lui, care lua locul înaintaşei. Şi această opoziţie în timp e desigur un element real în desfăşurarea generaţiilor, dar ea nu înseamnă nimic pentru cine se desbracă de prejudecata romantică spre a privi lucrurile în faţă.

Romantismul, ca orice mişcare literară, s'a dat drept inovator şi cuceritor. Perfect, dar astăzi se poate judeca despre cuceriri, cu toată echitatea. In acest sens devine actual **Corneille.** Dar nu Corneille al Universităţii şi al Bucăţilor alese, ci acela pe care-l descopereau Thibaudet şi Schlumberger, încă de-acum câţiva ani, rectindu-i comediile din vremea debutului şi tragediile scrise spre sfârşit, adică opere îndeobşte trecute sub tăcere.

Prima consecinţă a acestei desbateri, pe care-o prelungeşte azi Robert Brasillach, iar Daniel Mornet o pune la punct, este o nouă definiţie a clasicului. Se recunoaşte în el **inventatorul, cuceritorul care departe de-a se mulţumi să descopere pământuri noui le organizează în imperiu, impunându-le legile sale. „Geniul e singurul legislator. Clasicismul este revoluţia permanentă".**

S'a remarcat cu multă dreptate, că orele n'aveau niciodată peniru om aceleaşi dimensiuni; că sunt ore lungi şi altele scurte, unele bogate în acele străjuigerări care luminează anii şi altele cenuşii ca un cer de toamnă ce se pregăteşte să îmbrace recea mantie a iernii. La fel şi cu anii, cari sunt orele umanităţii. Ieri abia consideram ultimii zece, douăzeci de ani ca spaţiul unei singure zile. Toţi anii ne aparţineau ca un ansamblu, ca un copac care dă crengi noui. Dar iată că evenimentele ne-au despărţit definitiv de acel timp care devine un trecut pentru noi, avându-şi zidul său împrejmuitor care nu mai poate fi trecut.

In orice judecată asupra acestui trecut se amestecă timbrul amintirii care-i dă o seninătate uimitoare. Şi e aşa, fiindcă am încetat să ne mai opunem, ca să privim numai şi să regăsim ce a fost. Desigur, ceva din propria noastră tinereţe retrăeşte în această privire, ca un lucru care despărţindu-se definitiv de noi, revine la întâlnire atunci când nu-l mai aşteptam.

Tot ce precedă aici cată să fie doar introducerea la un articol deosebit de mişcător pe care Drieu La Rochelle îl consacră lui Léon Daudet şi „Acţiunii Franceze" în numărul pe August din „La Nouvelle Revue Française".

„Daudet a fost un minunat ziarist care a amuzat pe toată lumea inclusiv duşmanii săi şi a înspăimântat toată lumea, inclusiv pe prietenii săi...

Daudet îi datora — mi se pare — mult, lui Bloy, trebue să-l fi citit şi să fi folosit dintr'asta, dar ca folosul să fie mare, trebuia temperamentul lui.

Daudet a fost un fel de anarhist, ca orice parisian, ca toţi francezii cari se destăinuesc.

Şi Dumnezeu e martor că se destăinuiau prin Daudet. Omul acesta era o enormă destăinuire'.

In măsura în care provincia se vede nevoită să ţină locul Parisului şi să-şi invente capitale, Parisul se provincializează, dacă se poate spune.

Drieu la Rochelle e oare gelos pe Tuluza, Avignon, Marsilia şi Lyon? El reproşează „Acţiunii Franceze" că a exercitat la Paris dictatura meridionalilor.

„A fost o dictatură de dreapta a meridionalilor, aşa cum a fost şi o dictatură de stânga a meridionalilor. Munca era împărţită. De-o parte radicalii şi socialiştii, de altă parte regaliştii. Critica literară dela A. F. a însemnat înstăpânirea spiritului Avignonului şi Marsiliei asupra spiritului Senei şi Loirei. Ni s'a explicat că noi ceilalţi bieţi francezi din Nord (cari făcusem totuşi Cântecele trubadureşti şi Catedralele, Bérénice şi Fabulele, Candide, Les Fleurs du mal, Pélléas, şi alte multe lucruri), noi nu eram latini de baştină (de fondation) şi că n'aveam decât să ne plecăm urechea.

Din fericire, Daudet era anarchist de origine şi desfăcea tot ce gândea Maurras să facă. Il lăuda pe Proust şi puţin a lipsit ca să-l fi înţeles pe Claudel. Iar dacă pe Valéry îl încolţea, era o ceartă între rude, sau mai de grabă o ceartă între Valéry şi Maurras (care dealtfel, e un adevărat poet)"...

In altă parte, Drieu constată că „L'Action Française" împreună cu „La Nouvelle Revue Française" (dinainte de războiu) a fost cea mai izbutită instituţie literară din primul sfert al veacului al XX-lea, din lumea întreagă.

După cincizeci sau şaizeci de ani ,când se va scrie istoria A. F. şi-a N. R. F. se va vedea câtă dreptate a avut Drieu.

Drieu el însuşi e mai întâi un om de litere, acţiunea îl ispiteşte ca o femee, ea nu-l reţine.

I-adevărat că acţiunea pretinde un minimum de forţă, dar Drieu şi-a consumat mereu toate puterile, în viaţa lui personală şi literară.

Astăzi pare dornic să înlocuiască pe Maeştrii din Sud cu discipoli dela Nord. Literatura de ieri a fost meridională, cea de mâine fi-va bretonă?

Am fi tentaţi să o credem după prezentarea făcută lui Armond Rubin, autorul cărţii „Le Temps qu'il fait" şi lui Guillevic, care a publicat de curând „Le Terraqué", doi poeţi din noua echipă dela N. R. F. După Drieu, o nouă poezie se naşte, o poezie plină de mister şi de forţă.

Drieu e de părere că italiana şi latina au făcut mai mult rău decât bine Franţei, deoarece ele „ne închid într'o concepţie despre clasic în care am pus acea rigoare nebunească pe care-o punem brusc în privirea noastră asura lucrurilor. A fost o mare întrecere a janseniştilor, a jesuiţilor, a oratorienilor ca să se fixeze cu ferocitate un anumit rudiment din evul-mediu, o nebunească concepţie franceză a latinităţii şi a romanităţii".

Există, neîndoelnic, în Franţa, şi a existat oricând, o desbatere între Nord şi Sud.

J. S. BERVAL

CHARLES CROS
(1842—1888)

Cântec de pe ţărm

S'a reîntors ofiţerul de marină din depărtări.
E tânăr, cu negre favorite.
Vântul din larg îi freamătă în nări;
Povesteşte câte corăbii au fost cucerite.

S'a reîntors ofiţerul de marină acasă.
Are două trese de aur pe mână.
Vrea s'o surprindă pe Mathurine cea frumoasă,
Nevasta lui, nepreţuită stăpână.

S'a reîntors ofiţerul de marină,
Casa lui dragă s'o mai revadă,
Slănina afumată, sacii de făină
Şi merii încărcaţi din livadă.

Pleacă repede, ofiţere de marină,
Merii cu o prăjină s'au scuturat;
Podu-i golit de grâne şi slănină.
Mathurine cu oameni de pe ţărm te-a'nşelat.

Pleacă repede, ofiţer de marină,
Intr'o călătorie nesfârşită.
Când vei căpăta încă o tresă pe mână,
Vei fi alb, cu fruntea sbârcită.

în româneşte de
VIRGIL GHEORGHIU

Sat încrustat în vreme

Tristeţea tomnatică strânsă 'n merindar,
o duce cu satul de azi bătrânul gropar,
năzuinţi mari ascultă clopotul descătuşării,
clopotul care vesteşte durerile ţării.

Groparul în pas cu veacul despicat,
întoarce vremea'napoi spre alt sat
aşteptat şi doinit de fluer ciobănesc,
sat ce se naşte'n ieslea cugetului românesc.

ION TH. ILEA

Din volumul „Intoarcere" care apare în curând în Editura Contemporana.

NOTE italiene

CARTEA ITALIANĂ

Reeditarea clasicilor e totdeauna în Italia o problemă de primă importanţă, iar zelul de-a apropia tineretul de literatura şi de ideile celor ce formează gloria permanentă a ţării de dincolo de Alpi e într'adevăr impresionant. Fiecare sezon literar aduce în vitrinele librăriilor şi în bibliotecile şcoalelor mereu alte tomuri, atrăgătoare nu numai prin conţinut, dar şi prin ţinuta lor tehnică. Dela poeţii „Dulcelui stil nou" şi până la scriitorii de formaţie mai complexă ai „Risorgimentului", îşi au cu toţii opera studiată, frumos orânduită în elegantele volume ale marilor edituri italiene. Şi dacă nu sunt toţi de importanţa celor care-şi dorm veşnicia sub lespezile dela „Santa Croce" — Pantheonul Italiei — râvna urmaşilor în cercetarea migăloasă a manuscriselor n'a fost mai puţin rodnică.

Şi anul acesta au apărut câteva volume demne de luat în seamă; începem cu :

VITTORIO ALFIERI: Tutte le opere. *Volume II — (Vita, giornali, annali, scritti politici e letterari). L. 60—Rizzoli, Milano.*

Acest al doilea volum, ca şi cel dintâi — cuprindea poeziile iese sub îngrijirea lui Francesco Maggini care, într'o judicioasă introducere, scoate în relief calitatea morală a autorului Mirrei, urmărind în toate manifestările lui Alfieri, omul din el; conflictul din propriul lui suflet revărsat asupra tuturor personagiilor din tragediile alfieriene. Deosebit de interesante sunt observaţiile cu privire la autobiografia lui Alfieri — La vita — unde conflictele de conştiinţă ale scriitorului apar nude, neacoperite de vălul măestrit al poeziei.

Dictonul favorit al lui Alfieri: „Volli, volli e fortissimante volli" poate fi folosit, poate mai mult decât atunci, astăzi.

CARLO GOLDONI: Tutte le opere — *volume V. L. 70, Mondadori, Milano.*

Ingrijit de Giuseppe Ortolani, acest al cincilea volum din operele lui Carlo Goldoni întregeste activitatea celui care era pus de Voltaire alături de un Molière.

Sunt adunate în acest volum primele încercări dramatice ale lui Goldoni, scrieri importante doar pentru istoria literară şi pentru evoluţia artistică a scriitorului.

Abia după etapa aceasta de încercări, de imitaţii chiar, se poate vorbi de operele de bază ale lui Goldoni.

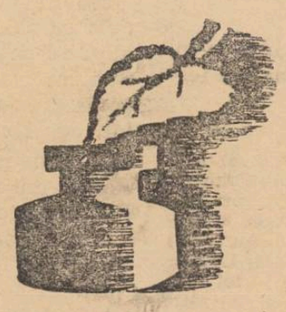

Il geloso avaro şi La Donna di testa de bole *sau* Don Fausto, *cu stăruitoare şi uneori supărătoare amintiri din Molière stau alături de* Cameriera brillante *sau* La villeggiatura *unde începe să se întrezărească viitorul Goldoni — din Il Burbero benefico, La Boltega del Caffé sau Locandiera — şi de* Le Massere, *prima comedie scrisă în versuri dialectale şi cu un pronunţat caracter poporan.*

GIUSEPPE BARETTI: Lettere familiari — *Torino, L. 45.*

O reeditare a scrisorilor lui Baretti e o operă lăudabilă pentrucă multe părţi admirabile din scrierile sale au rămas necunoscute: de aceea trebue să-i mulţumim Profesorului Luigi Piccioni pentru rigoarea ştiinţifică cu care a urmărit originalul, cât şi pentru bogatele note biografice şi filologice din fruntea volumului.

Baretti e unul dintre scriitorii care nu s'au bucurat nici în timpul vieţii şi nici după moarte de o prea de invidiat faimă literară. Cu ocazia unei călătorii făcute în toată Italia în tovărăşia unui tânăr şi bogat englez, pela 1760, Baretti îşi împărtăşeşte impresiile fraţilor săi, rămaşi la Londra. Felul interesant în care şi-a adunat observaţiile, talentul cu care-a descris locurile neutate prin care-a trecut, îi dau lui Baretti îndemnul să-şi publice scrisorile.

„Dealtfel, orice om care cultivă ştiinţele, orice amator de artă poate citi această călătorie", notează autorul însuşi, recunoscând totuşi că e în totul „un caos di roba".

Sunt aranjate scrisorile în patru mici volume dar nu pot fi tipărite decât două, unul la Milano în 1762, altul la Venezia în anul următor. Cenzura îi găsise stilul şi temperamentul prea apropiate de ale lui Cellini.

Volumele care nu s'au putut tipări atunci au rămas pierdute. Celelalte, după care s'a reeditat volumul de faţă cuprind în total 47 de scrisori.

„Baretti — spune Croce — n'a putut ocupa un loc de vază în istoria criticei noastre literare, pentrucă, dacă se analizează bine, se vede că el n'a avut vre-o idee nouă şi determinantă în poezie şi în artă. A spus într'un chip minunat multe adevăruri, dar n'a avut unul care să domine, unul al cărui istoric reprezentant să devie. Scriitori mai puţin vioi decât el, mai săraci în bun simţ, dar care s'au silit să pătrundă mai mult în profunzimea lucrurilor, au avut mai mult noroc şi'n conştiinţa urmaşilor se bucură de o preţuire mult mai mare". (Din Poeti e scrittori d'Italia — *Laterza, Bari, 1924 — p. 260).

Am dat citatul acesta, pentrucă prin el se clarifică mult mai uşor poziţia lui G. Baretti în Istoria Literaturii şi Criticei Italiene.

CONSTANŢA TUDOR

Cronica literară

„Acolo şi stelele ard"

roman de VINTILĂ HORIA

Editura „Gorjan", Bucureşti 1942

„Acolo şi stelele ard" este prima carte de proză a unui foarte tânăr scriitor, care s'a făcut cunoscut în literatură ca poet. Dintr'un punct de vedere argumentativ, romanul acesta ni se pare mai cu seamă valabil pentru afinitatea neîndoelnică a d-lui Vintilă Horia cu lucrul literar, pentru înţelegerea intimă a literaturii ca fapt sau fenomen reprezentativ şi integrator de cultură. Cartea e negreşit şi un document ilustrativ al acelui „esprit de son âge" al autorului, în lipsa căruia, pretindea Voltaire că vârsta e aducătoare de toate nenorocirile. Cititorul romanului *„Acolo şi stelele ard"* respiră cu o plăcută surprindere climatul de sociabilitate a spiritelor pe care-l creiază în deobşte literatura, iar în cazul acestei cărţi, preocupările prime de simpatie înţelegătoare ale autorului pentru manifestările artelor şi literaturii.

Nici o aluzie la vreo îndeletnicire sau dificultate de ordin practic nu împiedică pe eroul romanului să-şi urmărească realizarea unor idealuri de viaţă lăuntrică şi expresia plenitudinei interioare către care tind, fără ca vreun obstacol de ordin material sau social să împiedice desfăşurarea destinului potrivit cu determinările propriu fiecăruia. Povestea de dragoste pe care o spune d. Vintilă Horia se desfăşoară sub cerul Italiei, al unei Italii care e păstrătoarea celor mai cuceritoare amintiri concrete de artă, din trecutul glorioaselor civilizaţii apuse.

Tonul dizert şi uşor sentenţios, caracteristic deopotrivă pentru stilul autorului şi acela de viaţă interioară al eroilor cărţii, întâmpină pe cititori dela prima pagina a romanului:

„Atâta timp trăieşte în orizontul italian, încât spaţiul e prea strâmt spre a-l cuprinde. Atâţi eroi ai dantei şi ai spadei, ai condeiului şi ai mistriei, ai altarului şi ai penelului, au trăit aici, încât umbrele lor se succed şi se încurcă, se suprapun şi se gonesc în cavalcade nesfârşite, ţesnind de pretutindeni ca într'un dans macabru şi sublim. Căci amintirea lor nu e numai o amintire, ci şi o prezenţă eternă. Sufletul lor a rămas închis în operele cari înfloresc pe tot întinsul peninsulei, caracterizând un individ, o mentalitate, o epocă, un popor".

Valentin, povestitorul la persoana întâia al romanului este el însuşi un scriitor care vorbeşte despre sine în cunoştinţă de cauză şi cu un dispreţ tăios pentru judecata celorlalţi:

„Mi s'a adus uneori învinuirea că mă complac într'un estetism căutat, că-mi falsific tinereţea şi că izolarea aceasta îmi va aduce ura oamenilor. Am zâmbit şi am trecut mai departe, căci fericirea mea mă impresiona mai mult decât ura imbecililor cari se amestecă profesional în viaţa altora".

Reflecţiile şi asociaţiile de idei pe care le prilejuiesc întâmplările povestite, chiar simplele plimbări lipsite de orice preocupare semnificativă, ca de pildă aceea pe un drum în urcuş către o biserică umbriană, în amurg îi dau totuşi ocazia să noteze această cugetare disproporţionată faţă de faptul divers al împrejurării: „Intr'un amurg asemenea va fi fost dus către Golgota cel din urmă şi cel mai mare fiu al lui Dumnezeu".

Vom cita încă, fără a avea aerul că vrem să denunţăm ceea ce reiese fără echivoc din lectura cărţii, — împrejurarea caracteristică pentru estetismul snob şi cumva pedant al lui Valentin, în care o cunoaşte pe eroina romanului, Ana-Maria. Povestitorul, în drum spre casa unui prieten se opreşte ca să asculte acordurile unui pian în care recunoaşte notele rare din „Valsul trist" al lui Sybelius. Scena urmează astfel:

„Printre crengile aproape goale ale copacilor se vedea o fereastră deschisă larg şi înăuntru o lampă mare atârnată de un tavan înalt şi alb. Pe un perete se distingea rama de bronz masiv a unui tablou, iar dedesubt un pian în faţa căruia o fată îşi agita în ritm părul bogat şi negru. Citisem undeva o poveste care începea astfel însă nu-mi aminteam decât atmosfera ei tragică, exagerat romantică şi care mă urmărise prin viaţă tocmai din fundul îndepărtat al unei neînţelese lecturi din copilărie. Apoi versurile lui Bacovia m'au întristat mai mult, despinse din nostalgiile mele de adolescent'" (urmează două strofe din „Marş funebru")

Apoi Valentin notează că atât de trist suna clavirul „încât simţeam cum mi se destramă sufletul ca cenuşa unui mort blestemat". Imaginea fetei dela pian i-a apărut indescriptibil de frumoasă şi firească, traductibilă prin acelaş procedeu al asocierii comparative după criteriul reminiscenţei artistice:

„Nu aş fi putut să-i descriu frumuseţea, căci era destul de departe, despărţită de mine de grădina care se afla între casă şi stradă, însă aş fi putut spune ca semăna cu un desen perfect, văzut mai de mult în colecţia unui maestru celebru".

Cum era de aşteptat, mai apare — Valentin fiind scriitor — şi motivul liberării prin expresie, — în exemplul din carte liberarea de imaginea obsesivă a Anei-Maria prin antidotul literaturii, al eroinei din nuvela care, odată scrisă — notează Valentin — „gândurile mi s'au liberat, căci Ana-Maria Gane devenise pentru mine o existenţă isprăvită din moment ce nuvela era capătul victorios al unei grele bătălii interioare".

In după amiaza cunoştinţei cu Ana-Maria, la reproşul ei, că şi Valentin îi relevase omagial ca oricare altul, frumuseţea, acesta îi răspunde întocmai, artist şi sentenţios:

„— Nu e un compliment, ci constatarea unei realităţi. E ca şi cum aş exclama, după lectura „Divinei Comedii", ce carte frumoasă! Aceleaşi cuvinte de admiraţie le-aşi avea în faţa „Aurorei" lui Michelangelo sau a „Giocondei" lui Leonardo. Complimentele sunt formule nesincere întrebuinţate în societate, de obicei atunci când vrei să camuflezi gândul care nu se poate spune. Aş vrea să mă crezi că oamenii sinceri nu fac complimente, ci exprimă pur şi simplu admiraţia lor în faţa frumosului de orice fel".

Valentin este mai mult spectatorul şi martorul — dar un martor hotărîtor pentru întorsătura pe care o iau întâmplările din carte. Actorul acestei drame cu trei personagii este Andrei Rusescu, estetizant şi el dar fără şansa de a putea depăşi condiţia amatorului, ca Valentin, prin expresia artei sau a literaturii, năzuind totuşi la realizarea unui echivalent de plenitudine interioară, în felul creatorului de lucruri frumoase, de pildă „o dragoste perfectă" care să-l mântue de acea „disperare a trupului şi a minţii" isvorîtă din „conştiinţa inutilităţii sale pe lume". Cum ne puteam aştepta, Andrei Rusescu este şi el aclimatizat atmosferei romanului prin acelaş procedeu amabil al unei reclame romantice în care întâlnim de astădată, alături de reminiscenţa livrescă, exotismul peisagist de nuanţă turistică. Regăsindu-se cu Andrei Rusescu, după ce de vreo douăzeci ani nu se mai văzuseră, Valentin îl recunoaşte neschimbat „cu ochii lui de fiord turbure şi cu gânduri ciudate cari odinioară mă făceau să-l asemăn cu un erou din romanele romantice ale veacului trecut, cu Adolphe şi René din vechile cărţi franţuzeşti sau mai târziu cu lunaticul şi tragicul Grand Meaulnes".

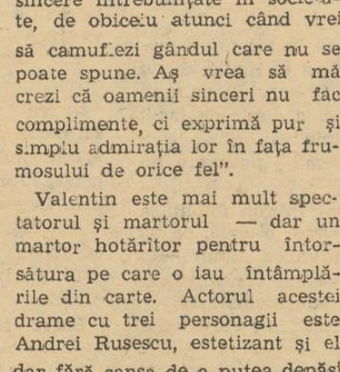

Sfârşitul romanului — ne referim anume la ultima frază pe care o socotim de prisos şi chiar rău venită — ne aminteşte de unele filme văzute care se terminau „en point d'orgue", eroul depărtându-se într'o perspectivă simbolic-edificatoare.

Făcând abstracţie — ceea ce-i foarte lesne—de snobismul uşor epatativ al personagiilor cărţii, amatori distinşi şi „desoeuvrés", cu psihologii ceva cam ostensiv alese, de călători plicticsiţi ai recent fostelor trenuri de lux internaţionale, romanul d-lui Vintilă Horia e remarcabil pentru frumoasa ţinută literară şi pentru acel „partis pris" curajos de eleganţă sufletească, distincţie şi adevărată poezie, care contureaza un tip de scriitor foarte rar întâlnit în proza literară românească. De fapt, chiar aparentele obiecţii şi rezerve înşelate pana aci sunt retrospective, următoare lecturii, şi acest lucru trebue accentuat, fiindcă povestirea are o continuitate de farmec neîntrerupt şi neanalizabil. Tot ce se întâmplă în carte e pe măsura celor carora li se şi întâmplă şi la această armonie şi comunicativitate perfectă a intenţiilor povestitorului până în fibrele cele mai intime ale prozei sale, cititorul cel mai pretenţios nu poate rămâne insensibil. Căci ce altceva putem cere şi pretindem în realitate lucrului frumos, decât să ne placă?

MIHAI NICULESCU

Pseudo prefaţă

Vârsta mea iute ca praştiile din lupte
iluzorii pe maidane cu ştrengari,
n'a ştiut puful, şi anii mei amari
n'au mirosit petalele florilor rupte.

Am crescut ca o otravă lunatică
fără graniţi, de-avalma cu scaeţii;
de geaba ar zice, serafic, poeţii
că seamăn cu o plantă aquatică.

Şi mă scuz convenţional că sorţii
îmi duc mâna pe hârtie inutil.
aş vrea să văd viaţa din profil
şi să muşc din anafura morţii.

ANNA CORDONEŢ

Recital de pian

Frumoasa mea, acum iată-ne singuri,
Nu ne mai turbură nici un gând..
Cât de mult îţi iubesc degetele trandafirii
Peste clapele de sidef alergand.

Te simt mai aproape de suflet, când cânţi;
Fiecare notă se strecoară ca un ecou..
Degeaba pleoapele se închid peste vis,
Ochii te cuprind — ireală — din nou.

Chopin, Schubert îmi sunt prieteni acum,
Mâine, Beethoven frate de cruce-mi va fi,
Şi nu vom mai fi trişti, draga mea,
Decat când zorii muzicei ne vor părăsi.

GEORGE PĂUN

Rondelul pădurilor din Africa

Liane zvelte, liane lungi
Leneşe braţe întind spre tine.
Vântul le-adie'n leagăne line
Tu niciodată n'ai să le-ajungi...

Fluturi de aur, raze prelungi,
Jocuri de umbre şi de lumine.
Liane svelte, liane lungi
Leneşe braţe întind spre tine.

Feline, calme, cu urme fine,
Cu ochi de fosfor şi blănî in dungi.
Momiţe roşii (să nu le-alungi!)
Tam-tamuri stranii, nopţi opaline,
Liane svelte, liane lungi..

EMIL BĂICOIANU

Turmă albă

Turmă albă mân prin colbul serii
Pe drumul pietruit cu amăgiri;
Spre zări unde cresc spicele tăcerii,
Unde suspină amurgu 'n licăriri.

. . . . . .

Gândurile mele albă turmă,
Ne-om duce 'n violetele livezi
Unde ningurătăţile se scurmă,
Să adunăm pustiul în grămezi.

Vom face foc din vreascuri vii de vise
Să încălzim câte-un regret târziu...
Şi dorurile atâta vreme 'nchise,
Le-om deslega să pască prin pustiu.

Apoi ne-om odihni. Ca 'ntr'un sicriu
Vă voi închide'n liniştea din creier
Şi-om asculta cum de atât pustiu,
Se tângue pământul într'un greier.

I. LOGA

CANTECE NOUI

FOI de CALENDAR

TOAMNA ACEASTA răscolită de atâtea vânturi, n'a fost prea generoasă cu opera poeţilor. Cărţile şcolare de fiecare an umplu încă şi astăzi vitrinele librăriilor, înghesuindu-se cu rigle, echeruri, compasuri şi caiete. Din risipa altor ani, nici un volum de poesii n'a poposit încă pe masa noastra de lucru, nici un elan tânăr nu şi-a îndreptat săgeţile spre lumină. Dincolo de cei ce luptă cu arma, poeţii noştri rămaşi aici, au tăcut. Chiar dacă „din principiu" am fost şi suntem încă împotriva unei inutile risipe de lirism, în clipa în care scriem rândurile de faţă, ne gândim la juvenilul entuziasm pe care aproape că nu-l mai aflăm. Tace provincia şi tace capitala. Cei mai tineri decât tinereţea noastră, deopotrivă cu cei mai maturi decât ea, ascunşi ca după nişte metereze, se pare că au lăsat, pentru moment, departe preocupările acestea. Dar poate că nu pentru mult timp....

Presimt că de undeva, nici eu nu ştiu de unde, va veni ca un prim sol al gândurilor noastre, o plachetă sau un volum, mirosind încă reavăn a cerneală şi-a clei de legătorie, ca să ne consoleze pentru toată aşteptarea de până acum. Şi poatecă va fi o zi blândă şi calmă, o zi ce se cuvine tocmai poesiei, ca unei taine, când vântul nu va mai bate nebun printre ramuri rebegite, ci va cânta mai melodios şi mai dulce, pentru un poet care cu ofranda sa a făcut un gest simbolic.

Pe el, ca şi pe toţi ceilalţi, îl aşteptăm cu nerăbdare.

ŞI TOTUŞI, dela Turda, bunul poet Teodor Murăşanu ne trimite o solie albă, care ne-a bucurat tocmai fiindcă o aşteptam mai puţin. Minunatul animator al „Paginilor literare" n'a tipărit tocmai o carte de poezie, ci o „Tolbă cu notiţe", care însă prin substanţa ei se înrudeşte foarte mult cu poezia.

Plină de-un avânt liric, de-o coloare proaspătă, tolba lui Teodor Murăşanu e aceea a unui poet. Acel ce a scris „Lilioară", a adunat acum între scoarţe de carte, efemeride care sunt scrise atât de armonios şi de clar, încat nu odată iau farmec de vers. Teodor Murăşanu e un vechiu poet, un vechi poet nou, iar de aceea cartea sa nu poate fi decât a unui poet. Am recetit-o cu o altă bucurie, gândindu-ne că acolo la Turda arde mereu un foc viu, la ale cărui flăcări trudeşte un cântăreţ care întotdeauna a fost un aristocrat. „Tolba cu notiţe" e o adunare de impresii şi însemnări care se adresează nu numai iubitorilor de vers, ci tuturor celor ce cred. Pentrucă ea vine din Ardeal, dela Turda.

Ii trimitem poetului, poetica noastră preţuire...

SCRIAM MAI DE MULT câteva gânduri pe marginea celei mai noui poesii feminine şi de gen... femenin. Mărturisim că şi acum am subscrie cea mai mare parte a gândurilor de atunci, pentrucă, judecând în linii mari, după materialul care ne-a ajuns sub ochi până acum, nu s'a schimbat mare lucru. Poetesele acestea, cu onorabile şi puţine excepţii, versifică tot ca pe vremea lui Teodor Şerbănescu. Molcom şi dulce.

O excepţie. Am primit dela Galaţi, unde Dunărea e atât de lină, un plic cu puţine rânduri şi destule poesii, iscălite cu numele **Anna Cordoneţ**. Poesiile, care au entuziasmat câţiva camarazi, care erau atunci în redacţie, apar în parte aici şi acum. Nu ştim cine e fata aceasta şi nu ştim ce-a mai scris. Versurile ei vii, robuste, întregi, sunt mărturia unui har pe care îl remarcăm cu o satisfacţie deplină. Poate că un viitor apropiat ne va spune cine e această Anna Cordoneţ (pseudonim sau nu), pe care nu noi o prezentăm cetitorilor noştri. Ea nu are nevoe de aceasta.

Scrie poesii şi poesiile ei spun destul. Şi dacă va mai vrea să vie între noi, o aşteptăm cu bucuria cu care i-am descifrat primul mesagiu şi întâile strofe.

ŞTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru **Şt. B.** Şi răspunsurile: **P. Botaş, N. Rune, Iuliu C. B., Dimitrie Tr., O. Bilu, Teodora D., Tudor P. St., V. Bogaş, Al. Buc., C. Gr. Mâţă, Anton K. L., Pop D., E. Marga, Em. V. Băl., M. Chera, I. Laza, Victor Fl., A. Bica, Emil Mor., Justin Cr., Simu S., Iosif E. N., D. Cob., M. I. V. G. Petr., Al. P. Buc.:** Nu! **M. I. Costache, Eug. Păc., T. Ol., E. C. V., Mariana V., Rodica B., M. I. Cos., I. D. Ap., N. Anga, S. T. N., I. D. God., Al. S. Jeb., M. D. Zissu:** Altele. **N. Ver., M. C. Pit., I. Neg.:** Da!

După trei ani

(Urmare din pag. I)

a mahalalei bucureştene, cu indivizi devoraţi de patimi, strecurând obscenitatea prin poezie şi emoţie caldă. Un suflu larg de lirism dădea, adesea, orizont de contemplativitate unui realism brutal, pândit de trivialitate, în timp ce tentativele de şarjă, caricatură şi grotesc lunecau sub o melancolie amară, majoră.

Întâiului succes literar intens al lui George Mihail Zamfirescu, — care a fost „Madona cu trandafiri" — i-a corespuns, în teatru, lucrarea dramatică „Domnişoara Nastasia", construită pe aceiaşi lume a mahalalei surprinsă în declanşarea unor pasiuni sguduitoare, lucrare pigmentată, întrucâtva, — ca tehnică şi analiză psihologică, — cu unele reminiscenţe de teatru şi roman rusesc. Ceiace a adus însă Gemi cu adevărat nou şi puternic în teatru, rămâne, fără îndoială, acea emoţionantă, răscolitoare şi îmbibată de originalitate „poveste cu mine, cu tine, cu el", mult prigonita, neînţeleasa şi tulburătoarea poveste a lui „Sam". Lângă puţinii temerari şi înoitori a literaturii noastre dramatice — Ion Minulescu, G. Ciprian şi Ion Luca — George Mihail Zamfirescu, prin acest „Sam" al său, se aşează curagios şi puternic.

Gazetar, romancier şi dramaturg, Zamfirescu se consacrase, în ultimii ani, regiei teatrale, muncind cu entusiasm, cu fină şi rafinată fantezie, ca director de scenă la Teatrul Naţional din Iaşi.

Istovit de muncă, secat de permanenta şi aprigа lui luptă, cu viaţa, mistuit de boală, Gemi a căzut îngenunchiat, la o margine de desnădejde şi resemnare... Doborât de viaţă în plină maturitate a talentului său creiator, atunci când elanul scriitoricesc, capătă, lângă vechea forţă explozivă, echilibrul, adâncimea, controlul, chinul splendid al scrupulului, viziunea geometrică a operii, Zamfirescu a lăsat o serie de manuscrise inedite care constituesc, alături de o vie surpriză, o contribuţie postumă plină de noutate şi vigoare...

Şi, desigur, numai un creier strâmt ar putea ignora însemnătatea acestor opere manuscrise şi numai un suflet mucegăit de editor cămătar şi-ar îngădui să-şi întoarcă privirea de la umbra lui Gemi, care pluteşte ca o durere şi ca o mustrare. După cum numai eunucii criticii noastre ar putea să ridice, nepăsători din umeri, în faţa amintirii lui Zamfirescu.

Numai trei ani au trecut de la moartea lui Gemi, dar multă nepăsare şi uitare şi venin au curs pe apele lor sbuciumate. Numai trei ani, şi, Doamne, câte suflete ai mutilat şi câte inimi ai scorojit, de-atunci!...

RADU GYR

BASARABIA LITERARĂ

...este, în orice caz şi după aprecierea tuturor cunoscătorilor, cel mai bun supliment săptămânal al ziarelor noastre. Cele patru mari pagini aduc, întotdeauna, material bine orchestrat şi surprinzător de valabil. Poetul Teodor Al. Munteanu are, mai ales, o mână fericită în alegerea colaborărilor noi. Ca albinele la urdinişul stupului, confraţii tineri îi aduc nectar şi polen autentic. Socotim că Basarabia Literară face, pe lângă alte binecuvântate lucruri, şi un frumos apostolat în via de vers şi vis a Domnului. Numărul 30, de Luni 12 Octombrie ert. se bucură de contribuţii deosebit de frumoase semnate de Ernest Bernea, George A. Petre, Emil Giurgiuca, Neculai V. Coban, T. Radu, Sergiu Grosu, N. Dunăreanu, Leonid Lucan, Gh. Belu, Traian I. Cristescu, Ion Ojog, Igor Blork, M. Vâlcoveanu şi Ion Ştugariu. O variată şi bogată recoltă de „Note şi Polemici" îi închee satisfăcând pretenţiile până şi ale celui mai rafinat cetitor.

DORIN ILIESCU: PROCESTU LUI ILIE SFERT

Cunoscut cititorilor noştri din cele câteva admirabile schiţe umoristice publicate în paginile revistei, d. Dorin Iliescu va face să apară în curând un volum intitulat Procestu lui Ilie Sfert.

Date fiind incontestabilele calităţi ce-au putut fi remarcate oridecâteori am citit schiţele d-lui Dorin Iliescu, nu ne îndoim că volumul anunţat, pe care autorul îl are gata pentru tipar, se va bucura de un adevărat succes.

Note româneşti

FRANCO GIAMPITTI: MINUTUL NOUĂZECI

Unul din puţinii scriitori cari au dovedit o mare înţelegere faţă de sport, e romancierul italian Franco Ciampitti, care ducându-se şi trăind atmosfera terenurilor de sport, a ajuns să cunoască aşa cum puţini alţii, mentalitatea spectatorului din tribună şi a judecătorului de pe teren. Astfel ne-a putut dărui un minunat roman intitulat atât de sugestiv „Minutul nouăzeci", romanul unui match de footbal.

E primul roman de înaltă ţinută spirituală, inspirat din viaţa sportului şi anume a footbalului, — pasionant prin admirabilul său spirit sportiv, educativ prin sentimentul de camaraderie şi tinerească comunicativitate. Cartea lui Franco Ciampitti care a reprezentat Italia la concursurile olimpice de artă dela Berlin nu e însă pasionantă numai prin desfăşurarea palpitantă a unui match de campionat, ci în deosebi prin cunoaşterea amănuntelor unei atmosfere pe care n'o poate descrie cu atâta vibraţie decât acela care a trăit-o.

In acest roman al unui campionat, început dincolo de atmosfera sportivă propriu zisă, găsim magistrale pagini de literatură, ca de pildă acelea descriind sentimentul de gelozie al unui om, în clipele în care trebue să lupte pentru cauza comună, pe teren. Psihologia acestui caz extraordinar, vraja descrierii şi elanul sportiv al întregii acţiuni fac din acest roman o lectură pasionantă căreia nici intelectualul, nici sportivul nu i se pot sustrage.

Cartea a apărut la „Cultura Românească" în traducerea d-lui Ion Albotă.

AL. RAICU: HAI CU MINE

Furaţi de ocupaţiile zilnice, împinşi dela spate de preocupări mărunte, ne place să credem că frânturile de cunoaştere în afară de marginile drumului bătătorit, de cele mai multe ori cu gândul aiurea, sunt suficiente; la fapte oarecum noui, ne răspundem cu slaba consolare că nu am pierdut mare lucru ignorând aspecte din viaţa în mijlocul căreia trăim, mulţumindu-ne cele mai adeseori cu impresii culese de alţii.

E tocmai ceeace face Al. Raicu în cartea de curând apărută la „Cultura Românească" şi întitulată îmbietor şi prietenos: **Hai cu mine.** Un vademecum al Capitalei, în ce are cetăţea lui Bucur mai caracteristic. Colţuri şi aspecte din cele mai pitoreşti, prezentate cu înţelegerea şi căldura poetului dublat de spiritul ascoditor al ziaristului. Nimic din atitudinea supărătoare a „anchetei la faţa locului", nimic din pretenţioasa atitudine de indiferenţă a celui ce notează exact dar sec; dimpotrivă, identificarea autorului cu oamenii şi faptele prinse în obiectiv, amicala aplecare a sufletului peste sufletul mare ce se mişcă dincolo de forfota cu program a noastră a tuturor. Prins de o mână nevăzută, urmezi pe autor dealungul paginilor, simţindu-l permanent alături de tine şi când ai întors ultima filă, te-aştepţi să-ţi răsară alături şi să te 'ntrebe: ţi-a plăcut?

IN LUMINA REFLECTOARELOR

— Fragment inedit —

de GEORGE MIHAIL-ZAMFIRESCU

Mi se cer câteva amintiri din teatru.

Autorul dramatic n'o să aibă nimic de spus, în aceste pagini, pentru simplul motiv că o bună parte din articolele şi foiletoanele lui, scrise în anii de luptă pentru promovarea literaturii dramatice originale şi eliberarea teatrului românesc de sub tirania şablonului literar şi a pompierismului artistic, au fost adunate în volumul „Mărturii în contemporaneitate", *) ce va apare în curând.

Fără îndoială că volumul acesta nu va cuprinde, în nici un caz, o sumă de amintiri mai mult sau mai puţin vesele. Amintirile sunt încă numai ale mele şi nu cunosc întâmplări cu haz, în viaţa cum o ştim, a unui scriitor de teatru încinat, prin temperament şi prin voinţa suverană a împrejurărilor, spre tot ce a fost şi rămâne amărăciune. Am ales din ce am publicat pe vremuri, numai paginile în care încercam să formulez un principiu artistic ori să definesc o atitudine. Am crezut că sunt individuale fapte cari nu au ce căuta dincolo de minuta vremelnică a existenţei lor. Nu ştiu dacă vor interesa vreodată. Oricum, nu voi fi eu în masură, să scutur praful vremii ori să scot la lumină pacostele şi mumiile ce au compromis cu decenii în urmă, ideea de teatru românesc.

Amintirile de acum vor fi ale regizorului.

Orice izbândă cere sacrificii, mai ales în teatru — unde eşti dator să dai tot ce ai mai bun, mai curat, mai frumos şi mai statornic în tine, ca să ai în urmă tăria să nu ceri nimic...

Se poate **afirma** că nimeni nu-l obligă pe regizor să se ia de piept cu proştii şi cu farsorii ca să aduc aminte de sfaturile unor prieteni binevoitori şi încercaţi, filosofi în felul lor şi resemnaţi să judece realităţile la rece, fără „floricele" şi fără entuziasm. La ce bun şi pentru cine să te frământi, când spectatorii puţini ai unui oraş provincial ca oricare altul, te-au convins că nu ştiu să facă o deosebire între frumos şi vulgaritate, între substanţial şi aparenţe? Trăim în epoca superficialului.

Succesul va fi, încă multă vreme, al măsluitorilor. Orice-am face, ei sunt stăpânii şi victorioşii. Cad Shakespeare şi Molière, oricât de bine ar fi susţinuţi de interpretare şi montare, dacă n'ai avut prudenţa să-l inviţi pe cabotinul dela cârciuma de pe strada gării să cânte câteva cuplete cât mai deşuchiate, din vastul şi popularul lui repertoriu, în pauzele sau în timpul spectacolului clasic. Mai mult; admiţând, prin absurd, că voi fi înţeles, ce repercusiuni pot crede că o să aibă în viaţa artistică din ţară o mişcare de regenerare, când ştiu bine că faima unei realizări, oricât ar fi de genială, nu trece dincolo de barierele oraşului?

Mult mai bine ar fi să mă cuminţesc şi s'o iau cu binişorul, funcţionar dramatic şi om deştept ca oricare altul, că tot acolo ajung. Să-mi văd de-ale mele şi de sănătate, să nu dau mai mult decât mi se cere. Să nu-mi mai fac duşmani — pentrucă nimic nu supără mai rău astăzi, decât prezenţa talentului şi munca împinsă până la uitare de sine. Vreau să fiu cinstit, conştiincios, bun camarad şi om de cuvânt? Ca să se apere, cei răi, nu vor întârzia să mă decreteze fără talent, leneş, necunoscut, lipsit de devotament, prost camarad şi lichea.

Cum ei sunt mulţi şi se pricep să mintă, n'o să mai am în curând un prieten: în teatru, în presă, printre spectatori.

Sfaturi mai mult sau mai puţin bune, sincere în orice caz, pe care n'am vrut să le ascult, deşi — cu timpul, cum mi se proorocise — am început să fiu din ce în ce mai singur...

Nu am desarmat.

Singurătatea, dimpotrivă, m'a făcut să mă simt mai tare, mai stăpân pe voinţa şi pe forţa de a duce, până la capăt, sarcina pe care mi-o luasem. Am crezut, cu fanatism, că niciun sacrificiu nu-i prea mare, când aperi o credinţă sau vrei să promovezi un ideal de artă şi că adevărul mai curând sau mai târziu — va învinge.

Nu ştiu dacă am fost biruit.

Oricum, munţii din loc nu am putut să-i mişc.

M-a rămas, totuşi, satisfacţia că mi-am făcut datoria până la ultima clipă şi că am lăsat o răsfrângere de lumină în câteva suflete.

Cred că vor face mai mult decât mine, cei ce au rămas sau cei ce vor veni. Până atunci, ţin să le mulţumesc celor dela conducere, pentru eleganţa cu care m'au răsplătit, la despărţire. Mărturisesc, nici nu mă aşteptam la ceva mai bun. Aşa era firesc să se întâmple.

Slavă Cerului că au căzut lanţurile.

●

Şi acum, câteva amintiri mai mult sau mai puţin inofensive.

Prima întâlnire cu actorii. Lectura unei piese originale. Am intrat în sala respectivă la ora anunţată, am aşteptat tradiţionalul sfert de ceas de graţie, până s'au adunat toţi interpreţii şi am făcut semn că putem începe. Simplă cetire a rolurilor, eventuale modificări în text ori corectări ale greşelilor de transcriere. Urmăream textul, replică după replică, fără să-i pierd din ochi pe cei din jurul meu.

Unii citeau corect, alţii şovăiau, silabisind. Câţiva, mai intuitivi, încercau să prindă intenţia, s'o coloreze. Nicio părere precisă asupra lor. Nu era exclus să am surprize. Camaradul care citeşte cu sfială poate să pătrundă înţelesurile mai greu dar mai adânc, decât guralivul peltic, superficial dacă nu cabotin.

Am făcut câteva precizări asupra caracterelor, pe baza elementelor date de autor (note, replici) şi a atmosferei, iar la sfârşitul lecturei, le-am spus:

— Suntem liberi! Vă mulţumesc! Continuăm repetiţia viitoare!

— Facem miza-în-scenă?

— Încă nu — am răspuns — tot lectură.

— Am citit toată piesa.

— Ştiu! Repetiţia viitoare vom încerca s'o şi înţelegem...

Au rămas îngânduraţi. Cineva a bombănit, în spatele meu: 'mda, e bine s'o şi înţelegem, — şcoală nouă şi asta...

La a doua repetiţie, am făcut câteva caracterizări esenţiale asupra literaturii autorului, în genere şi asupra piesei pe care urma s'o jucăm. Totul în mai puţin de zece minute. Nu am putut niciodată să sufăr pisălogii. Reluând lectura, am subliniat replicele care caracterizau un personagiu, am dat amănunte asupra locului în care se petrece acţiunea şi a pitorescului, am stăruit asupra scenelor ce susţineau întregul eşafodaj al dramei. După două ore erau liberi. La despărţire, nu am uitat, firește, să le spun:

— Vă mulţumesc!

Mi s'a părut că iar bombăneşte cineva în spatele meu: 'mda, e bine s'o înţelegem, piesa asta...

A doua zi, mai înainte de a intra în repetiţie, am fost chemat de directorul teatrului.

— Să nu te superi! Am să-ţi spun ceva. Vezi, la noi e o tradiţie... Au venit băeţii să mi se plângă... Mai bine să lucrăm aşa cum au fost ei învăţaţi. Ştii... n'avem niciun interes să provocăm nemulţumiri.

— Ştiu, domnule director, că nu putem intra în repetiţie cu o piesă pe care n'am înţeles-o încă! Sunt în text replici şi scene cu rostul lor precis. Să nu uităm că ruşii pe care-i admirăm atât, stau câteva luni şi despică înţeles cu înţeles, până se pătrund de ele şi încep să trăiască situaţiile. Ei pierd câteva luni cu lecturile, eu am pierdut numai câteva ore. Să fim drepţi: nu am exagerat şi nici nu am abuzat.

— Bine, înţeleg... şcoală nouă şi asta.

Am intrat în repetiţie. Ştiau, toţi interpreţii, de ce fusesem chemat în cabinetul directorial şi aşteptau rezultatul demersului lor. Am deschis textul, i-am privit pe rând, drept şi am anunţat, hotărît:

— Lectură! Tot lectură, facem...

Nu a mai bombănit nimeni.

Seara, însă, m'am pomenit acasă, cu un delegat al actorilor. Prieten de demult. Tocmai pentrucă-mi era prieten venise. Să mă pună în gardă. Băieţii sunt nemulţumiţi. Nu pricep ei, de ce atâta lectură.

Ai corectat rolurile şi gata: treci la miza-în-scenă! Aşa s'a procedat până acum. De ce să nu lucreze cum au apucat din Conservator? Să fiu sigur că sunt disciplinaţi, inteligenţi şi elemente bune, de talent. Dacă nu-i întorc pe dos cu alte metode, au să ţină la mine! Mulţi sunt încântaţi că de acum vom lucra împreună — dar nu aşa — *nu aşa* că-i im-po-si-bil...

Am răuşit până la urmă, să-l conving că va fi po-si-bil, totuşi, explicându-i care-i rostul lecturilor, ce urmăresc prin ele şi ce foloase pot trage, ei în primul rând, din blestemata asta de... şcoală nouă. Mai târziu, au să recunoască ei singuri că nu intenţionez altceva decât să le uşurez munca şi să aibă succes.

Mai era ceva.

— De ce ne spui după fiecare repetiţie: vă mulţumesc? Ce suntem noi? Servitori? Să ştii că actorii, mai ales pentru asta, sunt supăraţi...

Am făcut ochii mari şi nu am ştiut, de astă dată, ce să-i răspund...

Când am rămas singur, mi-am lipit fruntea de geam. Afară era toamnă şi ploua. Parcă mi se lăsa o ceaţă pe gânduri şi mi-am simţit sufletul mic-mic şi friguros, ca un pui golaş şi rătăcit în vreme rea.

●

„Acum doi ani, dacă nu mă înşel, câteva gazete bucureştene mi-au pomenit numele în legătură cu o întâmplare ce li se păruse destul de curioasă şi nu mai puţin plină de haz. Se svonise, anume, că primăria din a doua capitală a ţării mă dăduse, sau intenţiona serios să mă dea în judecată şi să-mi ceară daune materiale, pentrucă — în calitate de director de scenă al teatrului de stat din localitate — îi adusesem nu ştiu ce pagube, călcând consfinţite drepturi de proprietate...

Adevărul, ca întotdeauna, a fost la mijloc...

Repetam o piesă de mare montare. Decoruri numeroase şi costisitoare (piesa era în tablouri), dar mai ales dispozitive de lumină destul de multe, în toate culorile şi toate planurile. Nu rămăsese bec, în coridoare şi birouri, pe care să nu-l întrebuinţăm. Satisfăcut că ajunsesem, după multe căutări, la un compromis între ce trebuia şi ce era posibil (la un teatru condus de un om cu pricepere şi cu spirit gospodăresc, puţinele portante, conuri şi reflectoare, cu care eram nevoit să lucrez, ar fi fost trimise de mult la reformă...), aşteptam premiera cu încredere. Distribuţia era bine făcută, rolurile studiate, manevra de decor şi lumina puse la punct. Mă ocupam, ca deobicei în ultimele repetiţii, numai de eventuale retuşeri de amănunt.

Munciserm serios câteva săptămâni: pictor scenograf, actori, regizori, croitori, maşinişti şi electricieni, ca să ne permitem acum să anticipăm un „succes mare". (Pentru noi, acest „succes mare" era valabil numai atunci când reţeta fiecărui spectacol le asigura actorilor un avans din salariu, care nu era mai mic de 50 lei dar nici mai mare de 200 lei. Oricum, eram aşa de mulţumiţi de mersul repetiţiilor, că începusem să ne lăudăm cu ce va fi...

Nu bănuiam ce surpriză ne aştepta.

In ajunul repetiţiei generale, sunt chemat la direcţiune şi mi se aduce la cunoştinţă că, în seara premierei mele, teatrul va da, cu actorii disponibili, un spectacol în alt oraş. Cum nu se ştia dacă scena din acest oraş are sau nu utilajul necesar, regizorul primise împuternicirea ca, odată cu decorul, să ia şi becurile ce-i vor fi necesare.

Am avut impresia, un moment, că nu aud sau că nu mai sunt în stare să înţeleg ce mi se spune.

Liniştit totuşi — atât cât puteam să fiu de liniştit, într'o împrejurare atât de neaşteptată — am atras atenţia că orice bec luat depe scenă strică mult-puţinul pe care-l realizasem. Compromiteam o premieră pentru care s'a muncit dar mai ales s'au cheltuit bani. Succesul e mai mult ca sigur! Nu putem renunţa la el, de dragul unui spectacol în nu ştiu care târguşor. Acolo mergem sigur la pagubă. Aici avem toate şansele de câştig. Oricum, dacă se ştia de acest spectacol, de ce nu s'au luat măsuri din vreme? Teatrul nu mai are becuri mari. Nici nu avem de unde împrumuta altele. Singură uzina electrică ne-ar putea salva. Să facem o adresă, ori să intervină administratorul, personal. Asta-i singura soluţie. De pe scenă nu pot să dau niciun bec. Sau, dacă sunt nevoit să dau, amânăm premiera până mi se aduc aceste becuri din turneu.

Am fost asigurat că se vor face intervenţii la uzina electrică. Să n'am nici o grijă! Cum o să amânăm premiera? Numai cei dela centru sunt vinovaţi, că ei ne obligă să facem turnee de propagandă.

Pentru a doua zi, am anunţat numai o manevră de decor, dimineaţa. Lăsam actorii liberi până seara, când aveam repetiţia generală.

Când am venit la teatru, împreună cu pictorul scenograf, să facem manevra de decor, am găsit pe scenă câţiva maşinişti cu figuri speriate şi un regizor intrat în panică. Am fost lămurit de electrician. Onorata direcţiune plecase în turneu, în timpul nopţii. Portarul fusese trezit din somn şi primise ordin să-i ajute regizorului secund, care pleca deasemeni în turneu, să scoată din conurile şi reflectoarele de pe scenă becurile de care avea nevoe în spectacolul de propagandă impus de cei dela centru. Şi? Stupidă întrebare. Pe urmă porniseră spre gară onorata direcţiune, actorii şi... becurile. Totul se petrecuse într'o atmosferă mai mult sau mai puţin suspectă. Aveam impresia că am fost prădat. Nu mi se lăsase un rând lămuritor, o dispoziţie directorială. Eram liber să joc premiera, în condiţiuni lamentabile ori s'o amân. Fără îndoială că, în cazul unui eşec sau a unei amânări, rămâneam tot aşa de responsabil.

— Ce facem? Ne-au luat trei becuri mari. Dela conul de pe rivalta întâia, dela...

Până una alta, nu trebuia să pierdem timpul şi cu atât mai puţin să ne pierdem capul. L-am rugat pe pictorul scenograf să facă manevra de decor şi am urcat la administraţie. Abia acum, când nu mă vedea nimeni, am început să tremur de enervare. Nu mai puteam să mă stăpânesc. Administratorul nu era la teatru. Nici acasă. Mi-a răspuns cineva la telefon, un glas scăzut şi şovăitor. Am înţeles: dispăruse şi administratorul sau nu voia să se amestece. Am chemat uzina electrică. Nu li se ceruse câteva becuri împrumut pentru teatru? Nu, nu intervenise nimeni. Oricum, numai inginerul şef poate să aprobe împrumutul de becuri dar acum ar fi imposibil: inginerul şef era plecat la Bucureşti sau în altă parte. Poate găsim la un magazin din oraş. Asta ar fi singura salvare. Să încercăm. Am primit dela cele trei magazine, cărora le solicitasem ajutorul ,acelaş răspuns: pentru teatru nu mai au nimic de dat! Tot ce împrumutaseră până atunci se pierduse sau se stricase. Nimeni nu-i despăgubise pe negustori. Mai mult: când au venit să ceară câteva locuri gratuite la un spectacol, au fost refuzaţi cu o ineleganţă care...

Poveste cunoscută şi adevărată, din păcate...

Pe scenă era descurajare mare. Luminate numai de sus sau numai dintr'o singură latură, pieziş, decorurile îşi pierduseră toată frumuseţea. Pe unele panouri pânza nu fusese bine întinsă şi se vedeau cutele. Pe circular se profilau umbrele, monstruos, cu fiecare reflector aprins în primul plan. Pictorul scenograf era nefericit.

— Ce facem? Nu putem juca în aceste condiţiuni.

— Nu putem juca în aceste condiţiuni — am răspuns — dar nici nu putem amâna premiera! Pentru nimic în lume.

Până mâine seară găsim noi o posibilitate să ieşim din încurcătură. Diseară la generală, lăsăm fundalul şi ultimile planuri fără lumină. Complectăm cu becurile ce ne-au mai rămas, conurile şi reflectoarele din primul plan. Nu le spunem actorilor ce s'a întâmplat, ca să nu-i descurajem. Dacă vor afla, totuşi, îi asigurăm că am trimes pe cineva la Bucureşti şi până mâine seară, vine sigur cu becuri. Până mâine poate vine şeful electrician dela uzină sau... găsim ceva. Nu se poate să nu găsim ceva, care să ne salveze!

Repetiţia generală a fost lamentabilă. Actorii aflaseră, cum era şi firesc, dela portar. Repetau fără entuziasmul de până atunci. O descurajare generală. La un moment dat, am început şi eu să mă simt slab, lipsit de voinţă, deprimat.

La despărţire:

— Premiera nu se amână! Mâine seară ne sosesc becuri dela Bucureşti şi... jucăm — orice s'ar întâmpla, jucăm!

Toată noaptea n'am dormit. N'am făcut altceva decât să mă desbrac, să mă răsucesc în aşternut, să mă îmbrac şi să plec ca un huhurez pe străzile pustii, să mă întorc istovit acasă şi iar să mă desbrac, ca pe urmă să mă îmbrac din nou şi s'o iau razna prin oraş...

Am încercat să citesc, să lucrez ori să corectez un text. Nu eram bun de nimic. Şi nu se mai făcea ziuă odată, să scap de coşmar. Imi dam seama că nu mai e nimic de făcut şi totuşi repetam îndărătnic:

— Premiera nu se amână — premiera nu se a-mâ-nă...

In zori, cum stam istovit într'un fotoliu la fereastră, mi s'a oprit privirea o clipă, pe un glob luminos, cocoţat în vârful unui stâlp din grădina publică. Il legăna vântul, uşor. Parcă voia să-l adoarmă. Am închis ochii pe lumina asta ca o stea a magilor, cu o legănare la fel în mine.

M'am deşteptat târziu, liniştit, cu gust de cântec şi de glumă. Nu mai eram supărat pe onorata direcţiune. Dacă ar fi fost atunci, în faţa mea, aşi fi prins-o cu două degete de obrăjior, ca pe un ţânc bucălat şi i-aşi fi spus, în joacă şi ca o desmierdare:

— Drăgălaşa de tine, cum te-aşi strânge în braţe, să-ţi iasă ochişorii...

Am aşteptat să se întunece şi m'am dus la teatru. Am chemat electricianul. Să ia o scară mare. Am plecat cu el prin grădina teatrului. Incă nu se aprinseseră luminile, în globurile din vârful stâlpilor.

— Pune scara, urcă sus şi scoate becul.

Electricianul nu a înţeles, un moment, ce am de gând.

— Sus! Scoate becul! Eu răspund!

Am trecut din stâlp în stâlp...

Seara, când au venit actorii la teatru, să se îmbrace pentru spectacol, au aflat dela portar că becurile dela Bucureşti sosiseră...

Premiera a avut succes.

După primul act, portarul m'a anunţat că un domn inginer dela uzină şi un domn comisar umblă prin grădină. Fac cercetări sau aşa ceva, că a furat cineva becurile.

— Nu mai spune! Au furat becurile? Ce şmecheri! Să vezi că onorata direcţiune a făcut şi isprava asta. Spune-i domnului inginer că, după spectacol, sunt dispus să-l împrumut cu câteva becuri, din cele trimise dela Bucureşti...

●

Uneori, prietenii buni din teatru au împins gluma prea departe. Niciodată, însă, nu am luptat cu armele lor. Am preferat, în cazul cel mai rău pentru ei, să-i umilesc...

Altă întâmplare, mai mult sau mai puţin asemănătoare, la un alt teatru de stat.

Nici acum nu pot să le spun oamenilor pe nume dar asta nu are nicio importanţă. Faptele lor sunt destul de interesante. Pentru mine, cel puţin...

Am debutat ca director de scenă, la acest „alt teatru de stat", cu „Vlaicu Vodă". Deschidere de stagiune. Ceva mai mult: spectacol festiv. Davila murise de curând. Anunţasem că, mai înainte de spectacol, voi vorbi despre autor. Prietenii nu voiau ca debutul meu să se bucure de o atmosferă aşa de prielnică şi au depus toate stăruinţele ca deschiderea stagiunei să se facă cu o altă operă dramatică sau cu „Vlaicu Vodă" dar în montarea altui director de scenă. Nu au făcut altceva decât să mă ambiţioneze şi mai mult. Cronicarii români şi minoritari au vorbit de spectacolul cu „Vlaicu Vodă" ca de o adevărată sărbătoare artistică şi culturală...

Mai rămăsese o speranţă, pentru prietenii de atunci: „Vlaicu Vodă" să nu aibă multe reprezentaţii, ca eventualul insucces material să poată fi, în urmă, exploatat.

Montasem opera lui Al. Davila într'un dispozitiv special de perdele. Prima montare de acest fel, în oraşul acela, dacă nu mă înşel.

Intr'o zi, era pela prânz, un om de scenă a venit acasă să mă anunţe că arde teatrul. Am fost pe scenă, în câteva minute. Coridoarele erau pline de tulumbe şi de pompieri. Miros înnecăcios de cârpă. Pe scenă: onorata direcţiune, câţiva actori, un locotenent de pompieri — în adevăr prieten. Focul fusese stins. Ce se întâmplase. Repetase altcineva de dimineaţă. Decorul, un salon. Fusese un circuit, poate. Oricum se făcuse flacără la prima rivaltă. Plafonul salonului, totuşi, nu se aprinsese. Numai primul rând de perdele din „Vlaicu Vodă" luase foc. Şi arsese în bună parte. Mă uitam la ele, tăcut. Atârnau în fâşii negre în jurul meu. Mă înconjurau tot aşa de mute.

Seara era anunţat „Vlaicu Vodă"...

Mi-am simţit privirile umede şi am închis ochii, repede.

Fără îndoială trebuia să se facă o anchetă: motivele incendiului, responsabilităţile...

Cineva a spus:

— Cred că numai dispozitivul de perdele e de vină...

Nu mă mai interesa ce se spune.

Oricum, onorata direcţiune era tristă că seara n'o să se poată juca „Vlaicu Vodă". Din moment ce arseseră perdelele, cum era să mai jucăm piesa lui Al. Davila? Păcat, mare păcat...

— Se joacă — am răspuns — nu se poate să nu se joace! Faceţi anchetă, constataţi că dispozitivul meu de lumină e de vină sau ca eu am dat foc dar „Vlaicu Vodă" se joacă diseară!

Am dat dispoziţiuni oamenilor de scenă să scoată decorul în care se repetase. Dispozitivul ars va fi de asemeni scos. Vor veni cu dipozitivul din planul secund în primul plan, cu cel din planul al treilea în planul secund. Fundalul rămâne pe loc. Planul trei va fi înlocuit. Cum? Să vedem, mai întâi, ce voi găsi cu recuziterul, în magazie. Am găsit, în adevăr, câteva draperii în culoare. Am tăiat bucăţile arse, le-am îndoit pe cele bune şi le-am prins la ţeavă. La ora 6 eram un om liniştit, surâzător.

In cabinetul directorial, însă mă aştepta o surpriză.

Actorul care-l juca pe Român-Gruia primise o telegrama urgentă de acasă şi plecase cu primul tren. Era ceva grav! Nimeni nu l-ar fi putut opri să plece şi cu atât mai mult onorata direcţiune, care era convinsă că seara, cu toate asigurările mele, nu se va juca „Vlaicu Vodă"...

Am răspuns fără şovăială şi fără supărare:

— Nu-i nimic. Foarte bine că i s'a permis să plece, din moment ce-i caz grav. Dar spectacolul cu „Vlaicu Vodă" tot nu se suspendă. Joc eu, în locul celui plecat, pe Român-Gruia...

Am ieşit din cabinet fără să mai aştept răspunsul domnului mărinimos şi angelic, care nu înţelesese nici acum cum stau lucrurile.

Seara, am venit la teatru mai de vreme, am controlat decorul şi luminile. Am mers fir cu fir, la rampă, la rivălţi, la reflectoare. Nicio surpriză nu mai era posibilă. Aşteptam să dau drumul la primul act (Român-Grue apărea în secundul) ca să mă duc în cabină să mă îmbrac. Dar, cu câteva minute înainte de ridicarea cortinei, am primit o scrisoare dela un actor care-l juca pe Moş Neagu. Era bolnav şi nu putea să părăsească patul! Nu am spus nimănui. Am cerut costumele lui Moş Neagu şi m'am dus în cabină. Mă îmbrăcam, tremurând în timp ce bătrânul Iancu Constantiniu, îmi confecţiona respectiva barbă a personajului.

Mă încurajam singur.

Moş Neagu apare numai în actul I, nu-i aşa. Bun! Versurile le ştiu! Toată piesa o ştiu! joc Moş Neagu, ies din scenă, mă îmbrac în Român-Grue şi-l joc şi pe ăsta, în celelalte acte. Bine că-i rol mut. Şi dacă n'ar fi? Ţi-am spus, Iancu Constantiniu, că ştiu toată piesa pe dinafară...

Am jucat pe Moş Neagu şi în urmă pe Român-Grue: fără trac, fără şoviială. Numai conştiinciosul Nae Bulandra, care interpreta rolul titular, tremura pentru mine...

După spectacol, m'am oprit pe coridorul cabinelor şi-am anunţat că dacă, la viitorul spectacol, are gust domnişoara X să se îmbolnăvească grav, sunt dispus s'o joc şi pe Doamna Clara! Din fericire, nu s'a mai îmbolnăvit nimeni subit şi „Vlaicu Vodă" şi-a continuat seria, în linişte...

Târziu, când am ajuns acasă, mi-am dat seama de nebunia pe care o făcusem. M'am trântit în pat, desarticulat, cu toate gândurile risipite şi am început să plâng. Aşa am adormit, plângând, ca un copil speriat de duhurile rele ale pământului...

Am să povestesc altă dată şi alte întâmplări: unele mai vesele, poate — altele mai triste...

Am să surâd şi atunci, desgropând amintirile, cum surâd şi acum. Asta-i tot ce avem mai bun de făcut, în definitiv! Nu ştiu, însă, dacă vor surâde la fel şi bunii mei prieteni din teatru.

*) Apărut în editura Fundaţiilor Regale.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, ȘTELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 43
SAMBATA 24 OCTOMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Biblioteca Astra Sibiu

Poetul Lanza del Vasto

de RAINER BIEMEL

Există frontiere ciudate care se ridică din munca noastră, din străduința noastră chiar. Astăzi contează mai puțin spațiul și depărtarea în spațiu decât separația în timp, fiindcă intrăm pe zi ce trece mai adânc în acest ținut nou care-i viitorul și ale cărui sforțări de a-și închega ființa le trăim de pe acum.

Viitorul contează pentru copii în pragul adolescenței în clipa în care, odată cu prima țigară, ei intră în țara oamenilor mari. El mai contează și în decursul unui război care crează o epocă nouă. Răspunderea i-o purtăm cu toții. Leonardo da Vinci spunea că dela patruzeci de ani înainte, orice om e răspunzător de chipul său.

Toți suntem responsabili de constelația spirituală care va fi mâine aceea a Europei. Căci, cum spunea Napoleon, două puteri sunt pe lume: țărâna și spiritul. Nu-i de mirare atunci că poeții, scriitorii, artiștii au astăzi, deopotrivă, spiritul luptătorilor. Ei sunt soldații acestei puteri care se chiamă spirit.

Printre acei cari abia ieri profesau că trăesc pentru spirit, unii ne par morți alții înviază, iar alții, însfârșit, intră în arenă pentru întâia dată.

Rândurile care urmează n'au altă pretenție decât să prezinte un om care prin viața și opera sa contribue să pregătească chipul Europei de mâine. Cunoscându-l în altă epocă, îi voi alcătui portretul din amintiri de odinioară. Dar, în cazul lui, opera e atât de intim legată de viața-i proprie, că nu știi ce trebue să admiri drept cea mai izbutită capodoperă a sa: viața sau răsfrângerea propriei vieți, care-i poezia sa.

Către 1934 întâlneai în zorii zilei, pe drumul dela Versailles la Paris, un viățan tânăr, îmbrăcat într un fel care vădea căutarea extremei simplicități. De departe putea fi luat drept un lucrător în drum spre șantier. In jurul picioarelor lungi atârnau pantaloni lungi albaștri, de mecanic. Dar mersul cu pași mari ce desfideau oboseala, trăda pe omul care a străbătut mari spații. Mișcările-i erau de-o mare precizie, economia lor perfectă, de sportiv.

Capul părea împrumutat vreunei statui a catedralei din Chartres, căci chipul prelung, cu adânca privire albastră avea trăsăturile net desinate ale sfinților gotici.

Curând, figura aceasta a intrat în legenda parisiană. Se povestea că Lanza del Vasto era coboritor din spița siciliană a Hohenstaufen-ilor.

In adevăr, se născuse în Sicilia și descindea din Principii del Vasto. Unul din strămoșii lui și-a dobândit în veacul al XIII-lea o glorie de trubadur, altul a avut cinstea să figureze în „Purgatoriul" lui Dante.

CĂLĂTORIA IN INDII

L-am întâlnit întâia oară pe Lanza, în atelierul unui pictor care făcuse portretul lui Rilke, pentru soția editorului acestuia german. Am avut numaidecât impresia pe care-o încerci în fața unui om extraordinar. Imi acordă încrederea, îngăduindu-mi să citesc „Judas", o povestire biblică pe care i-am dat-o editorului Grasset. Entuziasmat, acesta a și publicat cartea în colecția lui preferată — „Pour mon plaisir".

Puțin timp după publicarea cărții, care n'a avut decât un succes de stimă, Lanza a căutat să mă revadă. Mi-a spus că pleacă în India. Mă uitam la el mirat, știind că n'are un gologan. Abia își câștiga traiul — dar odată cu asta și totala independență care te izbea în toate mișcările lui — meșteșugind inele în aur și argint, lucrări de pielărie subțire ori sculpturi în ivoriu.

Inainte de-a pleca, mi-a încredințat manuscrise caligrafiate cu o dragoste care amintea de lucrările copiștilor medievali. M'a rugat să i le păstrez și să dispun în acelaș timp și publicarea lor.

In timpul anilor următori, am primit ceva semne de viață, rare, dela Lanza. Străbătea India pe jos, trăind ca un călugăr industan, hrănindu-se cu câteva îmbucături de orez ardeiat. A făcut pelerinajul la Gange, s'a îmbolnăvit și a așteptat să se vindece întins pe pământ.

La Paris, se povestea că în doi ani nu cheltuise o sută de franci. I-adevărat, ospitalitatea industană îngăduie călugărilor să trăiască în cea mai mare lipsă.

Când l-am revăzut pe Lanza, mi s'a părut ceva mai mare, dar și mai slab. Cel care a exprimat mai bine impresia pe care-o producea a fost însă abatele Decahors: „E primul om care se întoarce din Paradis"!

Se întorcea — sau mai degrabă nici nu părăsise lumea înțelepciunii și a iubirii, care este a sa.

Sper să pot publica în curând în această revistă, câteva extrase din opera lui Lanza del Vasto, dar depe acum aș vrea să spun în ce constă însemnătatea lui.

René Daumal observă că Lanza del Vasto a slujit mereu adevărul, fără să fi 'ncercat vreodată să se slujească de el. Mai este și altceva — Lanza nu se mulțumește să descopere adevăruri, el le trăește.

De treizeci de ani și mai bine trăim într'o lume care-i pe ducă. Vorbele oamenilor nu le mai angajează actele. Totul era în mișcare, în devenire. Ideea de evoluție preiase iluzia că s'ar putea să ajungi așa sau altfel și chiar un supraom. Lanza del Vasto arată că, luptând cu hotărîre, se poate face un loc înțelepciunii și iubirii de Dumnezeu; și aceasta chiar, că iubirea de Dumnezeu e cea mai înaltă înțelepciune.

Intr'o zi, după ce își susținuse teza de doctorat în filosofie la Bologna, Lanza del Vasto s'a văzut pe punctul de-a ocupa o catedră universitară, care-i deschidea înainte o frumoasă carieră. In ziua aceea s'a hotărît pentru adevărata înțelepciune, care are nevoie de speranța sărăciei. A renunțat la toate înlesnirile unei vieți comode, s'a dus la Versailles și a trăit acolo din arta giuvaergiului. Timp de zece ani a străbătut pe jos Italia, Franța și Locurile Sfinte, scriindu-și poemele recent apărute la Marsilia (editorul Lafont) sub titlul: „Le chiffre des choses" și „Précepts du retour à l'évidence", culegeri de jurăminte făcute lui însuși, publicate abia după ce le trăise, așteptând să se desprindă ca dela sine ca niște fructe coapte.

Și-a refăcut de trei ori „Tratatul asupra Treimei", care cuprinde filosofia lui, dar numai prietenii îi cunosc această operă, căreia-i acordă o înaltă prețuire; Lanza așteaptă, înainte de-a o publica, să-i fie versificate adevărurile.

UN FILOSOF SAU UN TRUBADUR AL VEACULUI AL XX-lea?

Când citești poeziile lui Lanza sau cântecele pentru care tot el a scris și muzica, ești ispitit mai întâi să vezi în el pe trubadurul cel mai prestigios al vremii noastre. Dar când îi pătrunzi mai adânc opera, descoperi că esențialul e în această cântare de-a pricepe înțelesul soartei omenești nu numai cu inteligența și inima ci și cu trupul, aș spune, deoarece pentru Lanza, realizarea totală a individului e scopul tuturor actelor omenești.

(Urmare în pag. 2-a)

MARIA CHELSOI CRISTEA — La Piatra Neamț

PEISAJUL LIRICEI LUI BLAGA

IV.

de ION FRUNZETTI

3 — PEISAJUL-NATURA MOARTA ȘI NATURA MOARTA (URMARE).
4. — MODURI MIXTE.

Oricare ar fi procedeul întrebuințat de Blaga pentru a trezi în noi reacțiile și dispozițiile stârnite de vizionarea unei naturi moarte, el nu încearcă mai niciodată să ne prezinte natura moartă *pur și simplu. Sinteza tipică blagiană înlăuntrul acestui tip de izolare, este* peisajul-natură moartă. *Integrarea priveliștei în ordinea lucrurilor dependente de voința omului, este o întreprindere pe care o descoperisem la Bosch sau în unele pânze ale lui Brueghel ciudatul.*

Brueghel și Bosch se plasează însă întotdeauna într'o perspectivă avantajoasă față de peisajul scoborît în rang, până la nivelul naturii moarte. Ironia adresată de ei obiectelor, este departe d a ne permite să-i socotim ca pe unii ce ar încerca „considerarea lucrurilor ca scopuri", ascultând astfel de rigoarea legii morale Kantiene, aplicate la existențele neînsuflețite.

Respectul existenței externe în sine, *este o normă de care pictorii aceștia flămânzi nu ascultă, în veșnica lor tendință de ironie.*

Și ironia este, într'o definiție a râsului ca aceea a catolicului Baudelaire (apropiată de motivele conddamnării râsului în scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur), vinovată de demonica atitudine a orgoliului omenesc. Râsul adresat umilinței celui ironizat, nu înseamnă, în concepția aceasta teologală, decât „devorarea aproapelui". Bosch și Brueghel sunt sarcastici. *Punctul lor de vedere este cel al cărnii, și al lucidității intelectuale, corespondentul realismului instinctelor, pe alt plan.*

Punctul de vedere al lui Blaga este departe de sarcasm. Blaga este un spiritualist. Mai mult: un creștin. Atitudinea de infatuare proprie cărnii prospere, orgolioasa hipertrofiere a simțului valorii proprii, ironia adresată smereniei făpturilor neînsemnate — toate surori cu omul, participând la aceeași condiție metafizică, de creatură, *— nu poate fi niciodată adoptată de el. Incadrarea — pe alocuri —, a peisajului în ordinea naturii moarte, nu este o scoborîre a primului, ci o valorificare a celei de a doua.*

Când poetul poate nota, gândindu-se la sine: „vâna dela tâmplă îmi svâcnește, ca gușa unei leneșe șopârle ce se prăjește 'n soare", *este de bănuit că nu încearcă să-și adreseze o ironie, asimilându-se păpândei târîtoare, ci că, dimpotrivă, acordă acesteia din urmă calitățile de interioritate capabile să-i justifice comparația cu sbuciumul de ordin sufletesc, tradus în sbaterile tâmplelor. La fel, descoperind într'o natură moartă calități și gesturi omenești, Blaga nu alege dintre ucelea care pot stârni reacții hilare, prin grotescul lor, ci atribue obiectului, pe care perspectiva sa originală îl situiază într'un sector al lumii mult mai central decât cel în care se află, obișnuit, o anumită autonomie, rezervată într'o logică normală a faptelor, doar omului:*

„In soare spicele își țin la sân grăunțele
Ca niște prunci ce sug".
sau:
„In vițe roșii, struguri par sânii goi
Ai toamnei, care se desbracă rând pe rând
de foi".
(Anacreon).

Dacă în primele citate din capitolul acesta (vezi U. Literar Nr. 41 din 10 Octombrie), procedeul metaforic era transferul de sensuri dela lumea lucrurilor *la peisaj, pentru a se obține asimilarea acestuia din urmă cu primele, dacă o altă grupă de imagini poetice se constituiau prin explorarea realității întregi cu mijloacele proprii cunoașterii lucrurilor, dacă însfârșit în aceste din urmă exemple, se atribue lucrurilor calități care să le autonomizeze oarecum, diferențele acestea de mod n'au putut să ne ascundă esențialul: simțul deosebit al lui Lucian Blaga pentru natura moartă. Desigur, structura spirituală a poetului colorează cu pigmenții proprii orice atinge. Ca în legenda regelui blestemat să prefacă în aur tot ce-i va cădea în mână, în poezia lui Lucian Blaga, ca și în gândirea lui, totul se nimbează cu mister. In felul acesta, este dela sine înțeles că simțul său pentru natura moartă, predispoziția de a nota calitățile* materiei *cu care are de-a face sensibil, nu poate să se exercite decât dispunându-și elementele după liniile de forță ce se răspândesc din massa magnetică a conștiinței sale, care respiră mai totdeauna în atmosfera densă a misterului și revelării.*

Particularitatea aceasta profundă, structurală, a celui mai adânc poet din câți au rodit din glia românească, se traduce stilistic prin metaforele-i revelatorii.

Rar de tot, peisajul se slujește de tipul plasticizant *al metaforei, ca să ni se comunice, chiar când s'ar părea, ca în genul peisajului — natură moartă, că este mai adecuat decât cel al metaforei revelatorii. Metafora plasticizantă este semnul unor legături mai în de-aproape cu natura, semnul unei* perspective abreviate, *dacă e să ne slujim de una din categoriile criticei de artă figurativă. In acelaș sens, putem observa* perspectiva îndepărtată *în care se situiază față de obiect, autorul unei metafore revelatorii. Orizontul larg din îndepărtatele puncte cardinale ale căruia se iau elementele — atât de diverse — sintetizate înlăuntrul unei metafore mit, alternează rareori la Lucian Blaga cu îngustimea câmpului vizual prilejuit de* perspectiva apropiată *necesară notării de calități sensibile pe baza cărora să se poată constitui natura moartă.*

Totuși, alternările acestea de perspectivă, modificările acestea ale distanței fizice și morale ce caracterizează un tip sau altul de relație cu natura, nu sunt excluse în opera lirică a lui Blaga.

Ele sunt semnul de recunoaștere ale unei categorii, pe care n'o putem denumi decât mixtă

MODURILE MIXTE

Sunt frecvente cazurile când Lucian Blaga schimbă brusc, așa cum schimbă ritmul și măsura, cu libertatea pe care i-o dau practica îndelungată a versului liber — distanța dintre sine și obiect și dimensiunile, perspectiva adică. Tipic pentru felul acesta, este poemul „Piață", din „La cumpăna apelor". *Poemul începe printr'un* peisaj — natură moartă, *de tipul primei categorii (transferul de sensuri dela lumea existențelor umile, dependente de om, la peisaj):*

1. „Platanii suri și cedrii 'n mare seminții
și-adapă".

Verbul utilizat aici pentru a desemna relația dintre mare și pădurea asemuită unei cirezi, scoboară de-odată orizontul peisajului la un nivel propriu naturii moarte.

Versurile următoare cunosc o ciudată confuzie intenționată, de dimensiuni:

2. „In larguri, vinetele brazde
Se'ntind sub pluguri mari de apă",

(Urmare în pag. 2-a)

Tonalitatea nouei poezii transilvane

de GABRIEL ȚEPELEA

Sufletul transilvan s'a plămădit în furtunile istoriei. Pe cărările ce duc spre inima acestei provincii au alunecat atâtea dorinți de stăpânire, atâtea plesne s'au încrestat pe obrajii mulțimilor, încât sufletele „s'au adunat ca melcu 'n căsulie", s'au învârtoșat.

Deprins să trăiască sub zodia atotputerniciilor streine, pândit din toate părțile, Transilvăneanul a devenit mai închis, mai concentrat. De aici, o rezervă care surprinde, care pare de neînțeles, pentru cei ce nu se gândesc la puternicele urme ale trecutului.

Transilvăneanul n'a avut niciodată răgazul gratuităților spirituale, înfloriturilor, grațiozităților. Realitatea crudă îi rânjea de-aproape, îi da pinteni. De aceea, *aleșii* cari au țâșnit din sânul mulțimilor transilvane n'au uitat în sborul lor realitățile, nu puteau să le uite. Le trăiau și ei alături de frații anonimi.

Condeierul transilvănean de eri și de azi nu e un stihuitor elegant, volubil, ci un interpret al frământărilor celor mulți.

— *„Nu rostul meu de-apururi, pradă,*
Ursitei maștere și rele,
Ci jalea unei lumi părinte
Să plângă 'n lacrămile mele...".
spunea Octavian Goga în „Rugăciune".

Crezul a rămas același și astăzi. Nouile generații au crescut sub mitul poetului ce veghează la Ciucea. Și este de remarcat un lucru: *sufletul transilvănean plămădit în furtună și-a găsit interpreții mai cu seamă în mijlocul furtunilor.*

Intr'adevăr, după luminoasa țâșnire a lui Octavian Goga, se părea că poezia transilvană va renunța la specificul ei de răbufnire națională, ancorând în portul comun. După o scurtă pauză, în care s'au auzit doar cadențele colțuroase ale versului cotrușian, — de multe ori de natură socială — poezia transilvană a revenit la matca tristeților și a revoltelor.

Ca din senin, au isbucnit nume noui, versuri tumultuoase. Lucian Valea, I. T. Spiridon, Petre Bucșa, se situează alături de alții mai cunoscuți: George Popa, Emil Giurgiuca, M. Beniuc, Iustin Ilieșiu, Grigore Popa, V. Copilu-Cheatră etc., pe linia de foc a lui Octavian Goga. Versurile lor sunt, sau pot fi ușor cunoscute.

Nu tot așa este cazul cu poeții din cealaltă parte a Transilvaniei, Transilvania de Nord. Versurile lor ajung cu greu aici și nu sunt cunoscute decât fragmentar în câteva redacții. De aceea, ne vom sili să prezentăm mai mult opera acelora cari scriu din mijlocul realităților.

In Transilvania de Nord n'a rămas niciun scriitor cât de puțin cunoscut, Acei cărora le revine misiunea de a duce mai departe făclia culturii românești în Transilvania de Nord sunt niște tineri de 20—25 ani, crescuți într'un orizont de țară împărătească. Versul lor nu este o revărsare primăvăratecă de tinerețe, ci un cântec înnăbușit, cu revoltele prefăcute în lacrimi. Simți în strune de cântec o îndepărtare de prezent, o înstrăinare, care îi face să deschidă porțile trecutului, refugiindu-se pe cărări de amintiri; o cântare de alean în „cântecul sfânt" al doinei, în istorie, în ținuta dreaptă și împietrită a țăranului român, deprins cu capriciile naturii și ale vieții.

Octavian Goga plângea „un vis neîmplinit, copil al suferinții", ce-a legănat idealurile unei generații. Nouii poeți plâng pe ruinele destrămării visului.

Iată un exemplu:

Iată, de exemplu, poesia NĂRUIRE, de F. Păcurariu:

N'a rămas din bolta de legendă
Decât scrumul de amar din mine:
Făt-Frumos a 'mbătrânit în lupte,
Cosânzeana plânge pe ruine.

Vechile azururi destrămate
Cad în mâluri de tăcere, și
Dorul meu hoinar calcă 'n uitate
Prunduri de tristeți și elegii.

Și tăceri ciudate gem în sânge
Ca 'ntr'o veche alăută spartă.

(Urmare în pag. 2-a).

EUGEN GĂSCĂ — Flori

cronica DRAMATICA

TEATRUL DIN LIPSCANI: CONTELE DE MONTE CRISTO — comedie muzicală în două acte de PUIU MAXIMILIAN şi H. NICOLAIDE.

Materialul umoristic care a stat la baza mai multor parodii ale domnilor Puiu Maximilian şi H. Nicolaide le-a permis în ultima vreme să realizeze câteva spectacole pline de gust, la cari lumea a râs copios şi a privit cu plăcere cum dintr'o povestire în sinea sa destul de serioasă se poate extrage cu abilitate partea ridicolă, sau se pot adăuga unele interpretări, cari denaturând adevărul nu înseamnă mai puţin o realizare consistentă. Aşa spre pildă, penultima reprezentaţie în acest gen, Atlantida, prin ridiculizarea personagiilor principale ale romanului lui Pierre Benoit a eliminat drama şi a dat naştere unei fantezii umoristice, pline de gust şi mai cu seamă antrenantă.

Din nefericire, nu acelaş lucru s'a întâmplat cu reprezentaţia actuală: Contele de Monte Cristo, după celebrul roman al lui Alexandre Dumas.

Reprezentaţia inaugurală, cu mulţi sorţi de izbândă, şi bucurându-se din partea interpreţilor de toată atenţia şi râvna, a rămas totuşi la un nivel mai scăzut, probabil din pricina regiei care a trecut cu vederea anumite laturi esenţiale ale spectacolului.

Înşirarea lor ar fi lungă şi zadarnică şi n'ar aduce nimănui vreun folos, căci modificări nu putem noi provoca şi nici nu suntem în drept să ne impunem punctul de vere. Decât, cel mult, să-l facem auzit.

Insă fugarnic se pot desprinde anumite tendinţe generale cari umbresc calitatea spectacolului din Lipscani.

Aşa, spre pildă, lungimea introducerii, fără rost. In primul rând fiindcă socotim că publicul cunoaşte prea bine romanul şi n'are nevoe de episoade dramatice deplasate, spre a i se explica piesa pe îndelete. Sunt jucate cu mult suflet, este drept, dar d. Lungeanu, excelent june prim, care apare în rolul principal, nu este actor de dramă! Şi aproape este dificil şi penibil să amintim cum acelaş actor în finalul scenei a II-a, actul întâiu, cânta un „TANGOU" intitulat „libertate", în timp ce bătrânul preot Faria care i-a dăruit averea (subiectul se ştie) moare alături. Orice parodie are o limită şi desigur aceasta este bunul simţ!

Tot astfel deplasate sunt vestirile unui crainic care ne înştiinţează de mersul istoriei în decursul actelor. Comedia nu necesită aceasta şi (controlat pe ceas) publicul pierde cincisprezece minute inutile. Dacă în schimb s'ar fi introdus una sau două scene cu adevărat umoristice, spectacolul ar fi câştigat, desigur.

Astfel de încetineli şi întârzieri zadarnice, abundă!

In al doilea rând, costumele defavorizează protagonistele comediei. D-ra Elisabeta Henţia, a cărei siluetă nu se pretează de loc la rochii tinereşti, de faţă din pension, apare într'o haină cu fustă scurtă, de subretă stilizată, tot ce poate să-i şadă mai rău. Nu mai vorbim despre domnişoara Valerica Cevie, a cărei apariţie pe scenă cerea cu totul alte toalete. Ş. a. m. d.

Prin urmare, spectacolul nu a reuşit. Dece?

Fiindcă regia a uitat să exploateze umorul, a neglijat aparentul şi a însărcinat pe câţiva actori de talent să facă tot ce pot pentru a salva piesa. Rezultatul?

N. NICOLAIDE

Nu putem avea decât laude pentru d-nii Groner, Nicolaide şi Lungianu, d-nele Elisabeta Henţia şi Valerica Cevie (nu Paula Culitza), şi atât. Pentru muzică? Dar oare a fost vreo muzică?

INTERIM

Scrisoare deschisă

Inainte de a porni în turneu cu „Cocoşatul de la Notre Dame" d. G. Ciprian, autorul piesei, trimite publicului din ţară o scrisoare deschisă din care extragem următoarele:

„Vă amintiţi, scumpi domni şi scumpe doamne, de cele două remarcabile seri pe care le-aţi petrecut cu prilejul reprezentărei pieselor: „Omul cu Mârţoaga" şi „Doi sergenţi" — şi veţi recunoaşte, cred, că împreună cu colegul Victor Antonescu v'am smuls o lacrimă şi că v'am descreţit şi frunţile.

Nădăjduesc acum că prezentându-vă „Cocoşatul de la Notre Dame" să depăşim impresia ce v'am lăsat atunci.

D. Ciprian în Cocoşatul de la Notre Dame

„Noua mea lucrare dramatică este inspirată din romanul nemuritorului Victor Hugo, dar materialul romanului l-am topit şi turnat în forme care îmi aparţin.

De aceia veţi vedea un alt „Quasimodo", o altă „Esmeralda" şi un alt „Claudius Frollo" de cât cei pe care îi cunoaşteţi.

Optica teatrală are legi proprii şi acestor legi m'am supus schimbând fisionomia personagiilor principale, după cum tot cerinţele scenei mi-au impus să amplific dinamismul acţiunei.

Pe nefericitul clopotar al Notredamului îl înfăţişez evoluând dela robot spre om, pentru ca la sfârşit să-l fac să reintre în pielea lui de animal sălbatec.

Casta „Esmeraldă" din roman veţi vedea-o spovedindu-se duhovnicului că e o păcătoasă, că urăşte bărbaţii, că se ascunde prin scorburi ca să scape de îmbrăţişările lor, dar că de îndată ce unul ori altul o cuprinde în braţe, n'are virtutea să reziste ispitei.

Personajul straniu al călugărului Claudius Frollo apare în versiunea mea mai puţin lugubru şi misterios, înfăţişându-l mai de grabă ca pe un om căzut în păcat decât ca pe un intrigant de melodramă.

Piesa, în esenţa ei, este un imn închinat divinităţei —iar dangătul clopotelor de la Notre-Dame: trăsătura de unire dintre om şi Dumnezeu.

Măreţia personagiului central precum şi respiraţia romantică a celorlalte personagii m'au făcut fără voia mea, să scriu lucrarea aceasta în proză cadenţată.

O vom reprezenta în decoruri noi şi cu tot fastul şi cadrul cuvenit.

G. CIPRIAN

Tonalitatea nouei poezii transilvane

(Urmare din pagina I-a)

Gândule cu doru 'n piept, nu plânge
Cerul destrămat, legenda moartă.

Inima, nebuna mea lăută
Sue flacări noi de vis pe coarde
Peste jalea crâncenă şi mută
Care 'n taină dorurile-mi arde.

Nu mai scriu pe flamurile zării
Chiote ce se destram cu ceasul,
Imi tivesc în horbota tăcerii
Ca pe-o filigramă lină, glasul.

Ştiu: mi-e bocet mueratic gândul
Aplecat în colburi de tăceri,
Imi zugrum în mreji de gând cuvântul,
M'adâncesc în bezne şi în seri.

Dar mi-e pieptul alăută pură
Şi mocneşte-adânc în el cântarea,
Şi cândva, de sub tăceri şi sgură,
Va ţâşni să lumineze zarea.

Urc din nou pe măguri vechi de cântec
Logodit cu purele zenituri
Şi 'nfloresc în sânge răsărituri
Ca o vrajă veche din descântec.

Dă-mi mâna, vino, te aştept în vreme, eu sunt gata,
Să colindăm prin codri şi poene,
Cu visul cât un soare încuiat sub gene
Şi 'n piept c'o doină mare cât îi Detunata.

Cu paşi de haiduci, peste potecile ce duc pe la prisace
Vom trece cu icoana strămoşilor de mână,
Intâlnindu-ne cu amintirile 'n poiană sus la stână
Vom înălţa cetate, plinirii noastre dace.

Iar seara când vom poposi, ca somnul să ne-aştearnă peste pleoape
[boarea.
Din fluerul ce l-am înfipt în brâu când am plecat,
Am să doinesc, ca să se audă până hăt departe peste sat,
Unde 'ngândurată stă pe prispă şi m'aşteaptă Floarea.

Şi dacă 'n noaptea care picurând pe fruntea noastră-argint de stele
Un cântec trist s'ar nimeri ca să străbată pân' la noi,
In întunerecul ce ne-a închis aicea pe-amândoi,
Să nu condamni doi stropi ce-ar evada, prin a genelor zăbrele...

In această „Năruire" cu ceruri destrămate şi legende moarte, poetul crede totuşi în cântecul lui care de sub tăceri şi sgură, va ţâşni cândva să lumineze zarea.

Din aceeaşi gamă, cu accente mai sfâşietoare însă, este poezia lui *Ion Cherejan:*

RUGĂCIUNEA OIERILOR

Tată, e ceasul cel mare — al tăcerii...
Ascultă, ascultă... în munţi se roagă oerii:
Doamne, cu buze de lut, am vrea să sărutăm pe obraz asfinţitul
Durerii...
Doamne, acum, când amarul ne 'mplântă cuţitul
Până 'n rărunchi,
Am vrea, am vrea, cu fraţii, — un singur mănunchiu,
Am vrea să sărutăm beteala Ardealului ţesută de dacice mâini,
De mult... pe vremea când gurile Crişului aveau pe Daci şi pe Geţi
[de stăpâni...
Că... Doamne, în piepturi sufletul nostru, ziua îl bate urgia,
Iar noaptea se clatină 'n vânt, — în vis, pribegia
Ne sfârtecă lugerii gândului... Doamne, în zori,
Râsul ni-l spânzură vântul pe negre calvare de nori.
Iar palmele noastre, Doamne, sunt rană de caznă de drum
Şi faţa ni-e neagră ca tina de lacrimi, de fum,
Şi pasul ni-e greu şi bătrân, ca bătrânul Ardeal,
Iar macii ne sângeră 'n vis, ca sorii ucişi după deal...
Că... Doamne, braţele noastre, pe vremuri, Ceahlăi de zăpadă
Astăzi, le sfârtecă, Doamne, vârful de spadă,
Ce-o poartă la coapsă zeul cel mare al ploii...
Doamne, de braţele noastre, râd la răscruce de drumuri, strigoii...
Iar umerii noştri, negri sunt, Doamne, şi-s sânge,
Şi-obraţii ni-s plânşi ca o salcie tristă ce strânge
In inima plânsului, teama cumplită de vânt...
Şi'n piept, Doamne, în piept ne lăcrimează negrele cruci de mormânt..
Doamne... şi'n cerul de lacrimi, luceferii noştri sunt orbi,
Iar seara, când vâjâe-a doliu prin inimi triste aripe de corbi,
Doamne, pe holdele cerului nostru, morţii ară cu plug de urgie,
Iar coaja de pâine, ne-o fură strigoii din mâna pustie...
Doamne, Dumnezeule mare, iată îţi culegem cu buzele urmele...
Iată, rugămu-ne'ndurărilor Tale, cu munţii, cu turmele...
Dumnezeul părinţilor noştri, rugămu-Te, rugămu-Te, cu buze de
[lut şi noroi,
Părinte, îndură-Te, îndură-Te, astăzi... spre noi...
Tată, ascultă... în munţi se roagă oerii...
Şi munţii se roagă... e ceasul cel mare al tăcerii...

Un alt poet tânăr, *Dionis Fărcaşiu*, se vrea colindând cu icoana strămoşilor de mână prin codri şi poene, departe de lumea prezentului:

Prietene, dă-mi mâna versului tău strâns în pumnii vrerilor de
[cremene
Şi iartă-mă dacă însângerat pe creste de-asfinţituri,
N'am putut să cresc povestea împlinirilor de mituri,
Intocmai vrerii Tale şi a mele să se asemene.

O temă nouă, o conştiinţă a misiunii celor rămaşi acolo precum şi o uşoară ironie la adresa celor ce n'au stat să înfrunte nouile condiţii de viaţă găsim în poezia „Noi" de *Petre Scridon*, pe care o reproducem nu atât pentru realizarea ei estetică, cât pentru sinceritatea accentului şi tăria ei morală:

N'am trecut ca mulţi atâţia
Peste munţi cu haina 'n spate
Ci rămas-am tot pe Someş
Şi pe Iza mai departe
Să creştem voinici ca brazii
De pe Şetreg şi Sălhoasa
Să purtăm ţapinul iarna,
Vara secera şi coasa
De pe deal şi de pe luncă
Să ne câştigăm mălaiul
Şi pe plaiuri şi pe munte
Să ne ducem vara traiul,
După turme de mioare
Şi după cirezi de vite
Şi să ne 'nfrăţim cu codru
Şi potecile 'nverzite.
N'am trecut ca mulţi atâţia
Peste graniţa trasată,
Am rămas lângă morminte
De străbuni şi lângă vatră,
Ca să le cinstim ţărâna
Prin acelaşi grâu şi datini
Ce le-am moştenit de veacuri
Şi din cari tu nu te clatini
Neamul meu, când vin furtune!
Tu rămâi înfipt pe glie!
Ca din ea să iai salarul
După nobilaţi domnie.
Tu rămâi cu codrul frate
Şi cu vântul şi cu norul;
Tu te înfrăţeşti cu câmpul
Cu poteca şi izvorul...!
Toţi cu multă hărnicie
Vom munci să ducem traiul
Şi să ne păstrăm credinţa,
Portul strămoşesc şi graiul.

— Am rămas lângă morminte de străbuni şi lângă vatră, fraţi buni cu codrul, să ne păstrăm credinţa, portul şi graiul strămoşesc, — spune poetul năsăudean.

Iată pentruce versurile din Transilvania Nordică au o superioritate morală asupra oricăror versuri, poate mai realizate din punct de vedere estetic. Ele au girul autenticei trăiri, sunt scrise din mijlocul realităţilor. Cine ştie să citească printre rânduri, va întrezări în ele marea sbatere spre matca românismului.

Tristeţea ce se revarsă din ele nu e o tristeţe slavă, vagă, fără motive imediate; e un plâns care şterge albia trecutului, purificându-l spre o nouă zodie românească.

Poeţii din Transilvania de Nord, ca de altfel toţi cei rămaşi acolo dintre Români, merită toată admiraţia noastră. Ei sunt „ulmii" rămaşi să înfrunte vremea, aşa cum îi arată moldoveanul *Virgil Sotropa*, un poet şi un român de inimă, care a rămas să împartă soarta fraţilor săi ardeleni:

„Tari, solitari,
Mari în furtuni,
Stau sus pe culmi
Străvechii ulmi.

Cu al lor piept,
Sfidând genuni,
Stau pururi drept
Bătrânii ulmi.

La cap de lumi
Stau de ani mii,
Stau reci pe culmi,
Regi în pustii...

Toţi stau panduri,
Mari sau obscuri,
Bătrânii ulmi,
Ulmi de pe culmi.

Iar când trec vremi,
Când sosesc ierni,
Tot drept pe culmi
Stau vechii ulmi.

Dar când vin ani,
Anii sărmani,
Anii tirani,
Anii duşmani:

Mari, solitari,
Tari, solidari,
Pururea ulmi,
Toţi, stau pe culmi".

In faţa măreţiei lor se închina un neam întreg.

GABRIEL ŢEPELEA

cronica muzicală

TIANA LEMNITZ

Este locul să se vorbească, de câte ori este judecat un interpret muzical de orice specialitate, şi despre şcoală.

Se stabilesc diferite categorii, se elogiază metodele şi particularităţile feluritelor şcoale de execuţie muzicală.

Toate aceste considerente sunt de sigur legitime. Cu o condiţiune, însă: nu trebue să se uite niciodată că, pentru a asimila o şcoală muzicală extraordinară, trebue să fii un mare artist înăscut. Şcolile mari sunt valorificabile cu adevărat numai prin talente mari.

A demonstrat-o într'un chip excepţional şi d-na Tiana Lemnitz, primă soprană a operei de stat din Berlin şi oaspete al „Filarmonicei" noastre.

Muziciană desăvârşită, d-na Lemnitz a fost de sigur dintru început înzestrată cu toate acele rare daruri care pot permite unui artist să-şi realizeze până la capăt concepţia, idealul de artă, vibraţia interioară la contactul cu opera de artă.

Glasul d-nei Tiana Lemnitz nu mai cunoaşte nicio piedică la realizarea totală şi purtată până la imponderabile subtilităţi a unei interpretări pe cât de credincioasă muzicii şi textelor, pe atât de înaltă ca măestrie.

Infinitate de nuanţe, de inflexiuni expresive, de divulgare de simţire, de trăire poetică, fac din vocea acestei foarte mari artiste un mediu ideal între muzică şi ascultător, mai presus de tot ceeace obicinuit se opune acestui ţel superior, deoarece inegalitatea de registre, fie ea cât de mică, problemele de respiraţie, de conducere după voe a sunetului, sunt radical învinse în arta ce pune la dispoziţia muzicii.

Interpretările din Mozart şi Weber dela „Filarmonica" şi seara de lieduri dela „Ateneu" au adus neîncetata mărturie, întru totul.

RECITALUL LIVIU TEODOR TECLU

Deşi anunţat drept prim recital al d-sale, preferăm să considerăm prezentarea pianistică a tânărului muzicant Liviu Teodor Teclu dela „Dalles" drept promisiunea unui viitor prim recital. Nu ştim în ce măsură trebue să atribuim emoţiunei debutului, inexperienţei sau structurei personale a aptitudinilor d-lui Teclu ceeace în acest pre-recital, cum vom numi recitalul d-sale, nu răspundea încă aşteptărilor noastre.

In domeniul claritătii, al reliefului, al vieţii expresive, al liniei şi al frazei, d. Teclu mai are de sigur apreciabile terenuri de defrişat. Dacă o va face cu hotărîre şi perseverenţă, vom putea avea în d-sa pianistul pe care acum l-am putut abia întrezări prin ceaţa celor ascultate, una din serile trecute, la „Dalles".

ROMEO ALEXANDRESCU

Peisajul liricei lui Blaga

(Urmare din pag. I-a)

în care priveliştea mării, resimţită de obiceiu ca sublimă, supraordonată naturii umane, este adusă, printr'un joc de prisme asemănător cu al ocheanelor, în câmpul apropiat de conştiinţă al peisajului imanent: măreaţa întindere de apă obţine o consideraţie scăzută, adresată ogorului din care se scoate hrana, şi în care se scurge viaţa de toate zilele a omului de rând.

Renunţând la ocheanul falsificator de dimensiuni, versurile următoare sunt simţite înlăuntrul unei relaţii imanente cu peisajul familiar al unui port, impresionist notat:

3. „Văzduh şi port, pescari şi vameşi
Au aţipit în spaţiul cald".

Ca şi cum niciodată n'ar fi eşit din orizontul restrâns al mulţimei forfotitoare şi pestriţe, depe cheiu. Dar iată dintr'odată cum dimensiunile fac un salt: Omenescul se aplică la elementele naturii, imanentizând în alt mod peisajul: pe calea îmbibării lumii exterioare, cu sensuri subiective:

4. „Vântul alb cu-un ochiu se caută
De-aici pe malul celălalt".

Obiectivul atenţiei poetului se îndreaptă apoi din nou asupra persoanei sale:

5. „Ins pierdut în ceasul rar
mă uit prin spinii dela uşă".

Gestul n'ar avea nimic neobişnuit, dacă n'ar suna ca o prevestire „pierderea în ceasul RAR". Unicitatea momentului se explică în versurile următoare, dând semnificaţii de adâncime notaţiei aparent superficiale a gestului omenesc din versurile precedente:

6 „oameni goi zac în nisip
tăcuţi, ca'n propria lor cenuşe".

Aceste două versuri măsoară dintr'odată dimensiunea verticală a viziunii, care se nimbează de potenţe metafizice. Familiaritatea impresionistă a portului — spaţiu cald, dispare, pentru a face loc apocalipticei viziuni a trupurilor despuiate scăldându-se 'n nisipul de care nu sunt substanţial diferiţi, şi în care se vor întoarce firesc, — scrum produs de însăşi arderea vieţii ce-i deosebeşte astăzi de ţărână. Zarea condiţiei omeneşti intrată în peisaj nu mai lasă nici o îndoială că avem de-face cu un peisaj transcendent. Tensiunea ar fi prea greu de suportat, dacă poetul n'ar încerca din nou — sprintem jongleur cu sufletele cititorilor — un salt reuşit, pentru readucerea conştiinţei între bucuriile simple ale concertului. Metafora revelatorie din versurile precedente marca trecerea în orizontul misterului şi al revelării. Metafora plasticizantă ce urmează:

7. „In joc cu piatra, câte-un val
şi-arată solzii de pe pântec",

este rezultatul saltului de revenire în existenţe întru confort şi securitate. Concretul se arată plin de farmec conştiinţei paradiziace ce dublează conştiinţa lucifericâ a poetului. Imaginea seducătoare a valului jucăuş ce-şi sclipeşte 'n soare pântecul de spumă ca o vietate acuatică, înseamnă abrevierea perspectivei căscate adineauri spre prăpastiile infinitului, până la câmpul subordonat, al atenţiei solicitate de natura moartă.

Aşa dar:

1. Peisaj-natură moartă (tip I, transfert de sensuri dela existenţele umile la peisaj).

2. Peisaj imanentizat prin coordonarea infinitului cu cotidianul.

3. Peisaj imanent de tip impresionist, familiar.

4. Peisaj imanentizat prin coordonarea subiectivităţii cu elementul natural.

5. Transcrierea unei stări strict subiective.

6. Peisaj transcendent-orizont de mister şi revelaţie, metaforă revelatorie.

7. Natură moară pur şi simplu, — metaforă plasticizantă, conştiinţa paradisiacă.

Este firesc deci, ca după alternările acestea, după looping-urile conştiinţei situată rând pe rând în perspectivele cele mai puţin înrudite între ele, concluzia poemului să fie tocmai de natură a consfinţi expres starea aceasta de incertitudine şi inconstanţă a atitudinii psihice:

„Intre slavă şi venin uri
mă 'ncearcă boală ca un cântec".

Versurile sunt în măsură să ne spună odată mai mult ceva despre „structurile alternative" şi despre tragicul conştiinţei creatoare, constrânsă la luciditatea de a-şi reflecta întotdeauna situaţia exactă, grafic, între abcisa „slavei" luciferice şi coordonata „veninurilor" concretului, tentaţiilor amare ale orizontului confortabil al existenţei paradisiace.

ION FRUNZETTI

P. S. — Studiul intitulat „Peisagiul liricei lui Lucian Blaga", nu este decât un capitol dintr'o lucrare mai mare, în pregătire.

Poetul Lanza del Vasto

(Urmare din pag. I)

In el retrăesc forţele cele mai pure ale Europei noastre. Călătoria lui în Indii, răstimpul petrecut alături de Gandhi, l-au întărit în credinţa creştină.

Sfinţii Italiei şi Spaniei i-au hrănit sufletul, filosofii dela Platon la Kant şi Hegel au permis inteligenţei lui să meargă până la limitele ştiinţei. Experienţa lui e realmente totalitară, deoarece credinţa ca şi inteligenţa sa, darul poetic şi dragostea lui pentru frumos, concură toate spre acelaş scop: realizarea armonioasă a celui mai înalt progres lăuntric.

Cum se va termina polemica literară stârnită în Franţa de apariţia lui Lanza del Vasto?

Tuluza, patria „veselei ştiinţe", unde din veacul al XIII-lea, tradiţia a fost păstrată de Academia jocurilor florale, a regăsit pentru prima oară de multă vreme, un trubadur demn de acest nume.

Şi chiar ceva mai mult decât un simplu trubadur. Nu-i oare reconfortant gândul că acest Prinţ de Sicilia reface în persoana şi prin opera sa, această frumoasă unitate occidentală în care a trăit un Dante, un Petrarca?

Una din problemele de mâine este de-a regăsi această acustică occidentală, sau mai bine, acest ecou european care va răspunde operelor de artă şi le va oferi o patrie contimporană demnă de ele înainte ca posteritatea să le-o ofere pe a sa.

Faguet, cred, a numit traducerile care fac să trăiască o operă de artă, într'o limbă străină — „posteritatea contemporană". A creia depe acum adevăratelor valori, o atare posteritate, nu-i oare o faptă demnă de prietenii Frumosului, ai Adevărului şi ai Binelui?

RAINER BIEMEL

Intâlnire

Fiecare undă a privirii mi-e cântec spus
Numai pentru tine, — până ieri, ascultatul
Prin somnul pădurilor.
Să te cuprindă, oglinzi mai boltite şi darnice nu-s
Decât răspândirea în cuvântul dimineţilor
Şi pe umărul amurgurilor.

Surâsul pentru tine mi-e la fel cu mâinile, pe care
Singurătăţile păreau să fi trecut brăţări de stearpă
[împăcare:
Iţi închină furntea inimii cu semn de Domn şi Stăpân al
Tainelor mele ferecate'n depărtare,
Ca într'un edificiu medieval.

Ascultă: îşi deschid ferestrele găsirilor noastre înaltul
Spre toate nopţile clipelor unul fără altul.
...Involbură mugurul pleoapelor în şoapta braţelor
[amândouă
Şi ascunde-mă de ele, cum de-o iubire nouă..

COCA FARAGO

Fântâna palatului din Bakcisaraj

Prin pomi trec freamăte de rai,
Şoptind duioasa ta poveste,
Fântână din Bakcisaraj,
Tu curgi din tot ce nu mai este.

Aici, în vremuri ce s'au dus,
Cu sufletul sub chin şi tângă,
Când soarele dădea 'n apus,
Veneau cadânele să plângă.

Purtând podoabe de harem
Şi albe de prea multă umbră,
Făcându-se pe iarbă ghem,
Se zbuciumau în seara sumbră.

Plângându-şi jalnicele vieţi,
Cădeau din ochi în ţărnă stropii.
Din pieptul bietei tinereţi,
Foşneau suspinele ca plopii.

Şi 'ncet din lacrimile lor,
In colţul tainic al grădinii,
A răsărit acest izvor,
Cum înfloresc pe lujeri crinii.

Stătea cu ele când plângeau,
Le culegea în unde dorul,
Iar când cadânele plecau,
Plângea în locul lor izvorul.

Grădina-i părăsită-acum,
S'aud sunând din frunze anii,
Cadânele sunt toate scrum,
Sunt pulbere sub lespezi, Hanii.

Dar, ascultând cum pe alei,
Trecutul printre crengi se frânge,
Pe marmora tristeţii ei,
Fântâna lacrimilor plânge.

GEORGE LESNEA

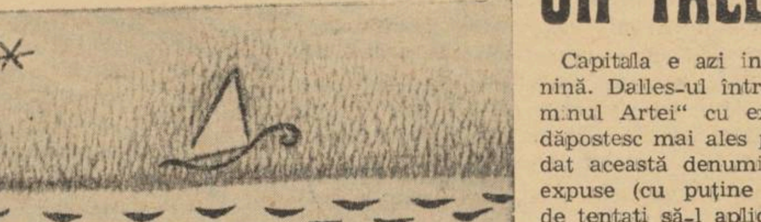

Disonanţe

Vreau liniştea albă a somnului pur.
Să nu mai fie dor, nici ursită.
Sufletul să nu bântue trupul ca pe-o vită,
Purtându-l de coarne prin vis, prin azur.

Prea multă umblare! Vreau să mă 'mprăştii.
Iarbă să fiu sau pumn de făină,
Oarbă să fiu sau pumn de făină,
Tot voiu gusta din eterna lumină.
Sufletul scapă de rigorile măştii.

E. Ar. ZAHARIA

Doamne, pentru cine?

Doamne, pentru cine tot suspin
Că nu mi-i cerul senin?
Pentru cine mă căesc
Şi'ndurare nu găsesc?
Pentru care vis şi ţară
Sufletul mi-e foc şi pară?
Pentru cine, pentru cine
Plânge inima în mine?

De ce, Doamne, tot privesc
Undeva să Te'ntâlnesc?
De ce nu-mi găsesc un leac
Pentru cine, pentru cine
Cresc nădejdile în mine?

Pentru cine, pentru cine
Doamne, vom urca la tine?
Şi din trupurile noastre
Răsări-vor flori albastre?
Pentru care vis frumos
Vom pătimi ca Hristos?
Doamne-auzi litania,
Pentru Transilvania.

V. COPILU-CHEATRA

NOTE italiene

CARTEA ITALIANĂ

Succesul de care se bucură încă proza lui GIOVANNI VERGA a dat imbold pentru retipărirea operei celui care şi-a legat atât de strâns numele de patria lui, Sicilia, şi de curentul literar al „verismului".

Parc'ar forma o trinitate: Verga, Sicilia şi verismul. Sicilia nu i-a dat numai viaţa: l-a învăţat să cunoască oamenii şi să iubească lucrurile, i-a împrumutat limba.

Primul volum retipărit a fost dedicat tocmai povestirilor inspirate de viaţa Siciliei: GIOVANNI VERGA — TUTTE LE NOVELLE — vol. I — Mondadori — Milano — 1941.

Locul de frunte îl ţin în culegere cele două volumaşe de nuvele „Vita dei Campi" şi „Novelle rusticane" apărute între 1880 şi 1883. Sunt ca nişte fugare schiţe prinse de condeiul a tot văzător al lui Verga: scene de dragoste şi de gelozie, încadrate în mediul natural al Siciliei, sălbatec de frumos şi de aspru.

Răzbunarea, omorul, sunt fapte obişnuite în viaţa oamenilor din sud cari iubesc şi urăsc până la nimicire. Să ne amintim numai de celebra „Cavaleria rusticana".

Toate nuvelele din această primă perioadă a activităţii literare a lui Verga au un aer de familie, cu care le învălue darnic moravurile şi natura Siciliei. O formă aproape dramatică, chiar în fragmentele strict narative, dă stilului o vigoare şi o siguranţă greu de imitat.

Se ştie că Verga a debutat în literatură sub semnul unui fad şi artificial romantism: aşa era moda în jumătatea a doua a secolului trecut.

Nepotrivită firii lui, scriitorul a trecut repede sub altă zodie: verismul. Nu pentrucă se schimbase moda în literatură, ci pentrucă acolo îşi simţea vocaţia. Deaceea numele lui Giovanni Verga e atât de legat de cel al noului, pe atunci, curent literar şi artistic.

*

CORRADO PAVOLINI — DEDICHE — Edizioni della Cometa — Roma, 1941.

Cel din urmă volum de versuri semnat de Pavolini, „Dediche", e marcant deosebit de cele anterioare — adunate în culegerea „Patria d'Acque" — printr'un proces de simplificare a expresiei, de calificare a poziţiei poetului faţă de lume. Tonul idilic de vagi reminiscenţe leopardiene se menţine încă, dar fără şovăelile din trecut. Au mai rămas de-asemeni pasagii pur descriptive, versuri cari deghizează un subtil raţionament, lucruri care-ar putea strica adevăratei poezii. Pavolini are însă un fel propriu de-a sintetiza, de-a extrage de unde nu te aştepţi, esenţa poeziei, care-l învesteşte cu titlul de virtuos. Iar limba, eleganta şi mlădia limbă a lui Pavolini formează o adevărată vrajă auditivă.

Dăm două fragmente din cele mai expresive poezii din volumul „Dediche":

„Quante tenebre in me, guante rinuncie — onde ignono il movente, non richieste, — maledette rinuncie. E'una mattina — all'imprivviso che la morte sorge — ammonente figura, alto rimpovero — a una colpa ostinata d'esser puri — inumana..." (din „A Gianni Vagnetti").

— Câte tenebre în mine, câte renunţări — acolo unde nu cunosc îndemnul, nedorite chemari — blestemate căderi. Şi'ntro dimineaţă — iată că pe neaşteptate vine moartea — plină de dojana figură, de înfricoşată mustrare — pentru îndărătnica greşeală de-a fi rămas puri — neomenească..." (din poezia „Lui Gianni Vagnetti").

„Tu sei furtivo come il batticuore
che mi teneva nel solaio antico
All'odorar dei pomi sul graticio,
al gran silenzio meridiano, stavo
chino quasi a una vasca d'acque
tersa
che riflettesse il navigante cielo.
Una striscia di sole é sui mattoni;
puro l'autunno s'alza nei mio
sangue".
(„Al bambino Francesco")

— Eşti ascuns ca şi bătaia inimii
Care mă prinde când urcam în
străvechiul pod.
In preajma pomilor mirositori,
în liniştea nefirească a amiezii,
stăteam
plecat de-asupra apei străvezii
să-ţi oglindească cerul podoaba
trecătoare.
O dungă de soare s'a rătăcit
pe cărămizi;
Toamna pură mi se urcă în
sânge".

CONSTANŢA TUDOR

NOTE germane.

FAPTUL CĂ ŢII LA CURENT pe cineva cu evenimentul cultural, artistic sau literar strein nu constitue, câtuşi de puţin, o servitute oarecare faţă de cei la al căror tezaur spiritual te referi. A ţine la curent înseamnă a informa, iară informaţia, câtă vreme nu este părtinitoare, e tot aşa de utilă ca şi schimburile în domeniul bunurilor materiale. Ba mai mult, căci, pe câtă vreme schimburile economice urmăresc, deseori, realizarea unor câştiguri rentabile numai pentru una din părţile contractante, informaţia culturală şi artistică, — am făcut şi vom face întotdeauna o hotărîtă şi limpede deosebire între ea şi propaganda propriu zisă, — tinde să furnizeze, celui ce-i înţelege rosturile, numai puncte de razim, numai prilejuri de verificare şi numai prilejuri de punere în mai mare valoare, pentru propriile lui prestaţii. Desfăşurarea luminlor umanităţii nu este sincronică.

Aşa se explică dece într'un loc ne găsim încă în faza primitivităţii edenice, dece trecem, în copleşitoarea majoritate a naţiunilor, prin furtunile tinereţii sau ale maturităţii creatoare şi dece câteva popoare, foarte vechi, foarte culte şi foart civilizate, sunt nevoite să renască din propria lor cenuşă sau să coboare în lumea astăzi numai pulbere şi amintire a împărăţiilor şi cetăţilor antice.

Trăim, totuşi, dela precedentul războiu mondial încoace, — cel puţin noi albii —, într'o comunitate de cugetare şi făptuire omenească simptomatic de uniformizantă. E ca şi cum ne-am găsi într'un creuzet uriaş în care ne-ar fi aruncat, popor peste popor, nişte necunoscute puteri cosmice spre a ne retopi şi a ne uni într'unul şi acelaş aliaj. Economiceşte mai întâiu, politiceşte apoi şi, în cele din urmă, ca mentalitate, suntem duşi, vertiginos, înspre ţărmurile unui mileniu în cuprinsul căruia ginţile se vor rândui altfel decât după deosebirile lor de până acuma. Procesul acesta e cu atâta mai iraţional cu cât îl slujesc şi-l promovează chiar forţele ce i se opun. Antagonism paradoxal, deci antagonism nul s'ar putea spune. Cine însă ascultă cu mai adâncă atenţie cum bate inima lumii, îşi dă seama că diferitele imperialisme de cari sunt cuprinse taberele astăzi combatante, nu par a fi altceva decât factori componenţi ai imperialismului spiritual caracteristic rasei albe. E un destin la mijloc. Destin de care, probabil, nu vom scăpa, deoarece, fugind de el, fugim, copilăreşte, înspre el. Crunta şi dârza încleştare de pe câmpurile de bătălie destăinuie' cu toate acestea, o noimă: Rasa albă, asemeni razelor soarelui, nu trebue şi nu mai poate trăi spectral, ci înmănunchiată într'un singur snop de lumină. Imperialismul spiritual de care am pomenit pare a urmări această unitate şi comunitate de vederi. Ea nu se va putea însă realiza decât eliminându-se mai întâi din specificul fiecărei componente etnice totul ce e necurat, strein şi, deci, potrivnic marelui scop. Cu alte cuvinte: Economiceşte şi politiceşte, dar şi ca direcţie mesianică, — ca datorie adică de a mântui lumea de toate relele ce-i tulbură bunul mers, — rasa albă nu va izbuti să-şi îndeplinească măreaţa chemare câtă vreme nu o va fi întreprins în cooperare cu toate acele resurse de cari dispun, în parte şi în cea mai desavârşită curăţenie a specificului lor, numai diferitele-i componente etnice.

Şi acum, întorcându-ne la cele afirmate dintru începutul acestor rânduri, ţinem să repetăm următoarele: Nici un cronicar nu a urmărit şi nu va urmări vreo aservire a lui faţă de cultura şi arta cuiva strein de el ca structură etnică. Informaţia în slujba căreia deci ne-a pus mai mult întâmplarea decât dorinţa întemeiată pe o pregătire prealabilă, am înţeles-o şi o vom înţelege, totdeauna, aservită scopurilor noastre româneşti şi numai româneşti. Dacă ţinem să vorbim despre cutare fapt cultural strein sau dacă ţinem să subliniem cutare alt eveniment remarcabil am făcut-o şi o vom face numai în măsura în care ne poate fi de folos nouă, fiindu-ne fie îndemn sau punct de razim sau prilej de punere în valoarele a propriilor noastre înfăptuiri sau posibilităţi de înfăptuire.

Acel ce semnează, de câtăva vreme încoace, *Notele Germane*, crede cu răbdătoare dară şi nezdruncinată statornicie în locul şi rolul civilizator rezervat neamului său. Deaceia, înregistrând, săptămână de săptămână, orice îi trece pe dinaintea ochilor ca înfăptuire culturală germană demnă de luat în seamă ş potrivită, mai ales, a ne fi pilduitoare, îşi permite să atragă din când în când, atenţia, să dea câte un sfat modest, să încerce a pune în discuţie câte o problemă. Sunt, bineînţeles, şi lucruri mai presus de morala consecutivă fabulelor, lucruri ce merită să fie comunicate numai de dragul lor şi numai de dragul cetitorului pe care-l presupun dornic a cunoaşte câteceva şi din alte graiuri. Pe acestea le-am prezentat şi le vom prezenta, întotdeauna, cu aceeaşi obiectivitate dela care credem că nu ne-am abătut până în prezent.

ŞI ACUM O PROBLEMĂ GERMANĂ

pusă, în mai puţin de douăsprezece pagini de Karl Kaltwasser, dar problemă doldora de întrebări şi răspunsuri ce pot şi trebue să ne intereseze şi pe noi.

Intr'o cuvântare, apărută ca broşură la Bärenreiter-Verlag din Kassel, Karl Kaltwasser, pornind dela un pasaj semnificativ de al lui Hans Grimm, încearcă să lămurească şi lămureşte deosebirea dintre cuvântul deşert şi cel activ. Broşura se numeşte: „Vom tätigen Wort" — „Despre cuvântul activ".

Socotim mai nimerită traducerea câtorva părţi din această cuvântare decât rezumarea unui lucru care e foarte dens şi nu ar mai putea fi schiţat fără diluări.

„Dacă ar trebui să definesc, într'o propoziţie scurtă, slujba pe care se străduieşte s'o presteze, în folosul neamului, întreaga muncă scriitoricească, nu aş putea-o numi mai clar decât că este slujbă a cuvântului german activ, slujbă a cărţii germane active şi, îndeobşte, slujbă a scrisului german activ".

„Scrisul activ de care, pentru a putea trăi, poporul nostru are nevoe ca de pânea cea de toate zilele, nu e un scris al regiunilor circumscrise, al hotarelor limitate, al legilor impuse din afară, al scoaterii scriitorului din izolarea sa. E tocmai contrariul tuturor acestora".

„Dacă-i dăm cuvântului „german" întreg conţinutul ce i se cuvine, atunci putem spune că poeţii şi scriitorii noştri trebuie să fie germani, în care caz nu pot fi altceva decât slujitori adevăraţi ai cuvântului activ, plăsmuind graiul, proprietatea cea mai de preţ a poporului lor şi influenţându-i viaţa. Germani în conştiinţa că e indisolubilă legătura dintre individ şi poporul său. Germani în cunoaşterea că mai mare valoare are comunitatea decât individul. Germani în răspunderea inexorabilă pe care o are prezentul în comparaţie cu trecutul şi viitorul.

In acest caz sfera de trăire şi creaţie a poeţilor şi scriitorilor cuvântului activ nu are margini. Ea e bogată ca însăşi viaţa, întinsă ca lumea, înaltă, cât se poate ridica numai dorul omenesc şi adâncă precum adânci sunt sumai adâncimile până la cari pătrund întrebările inimii omeneşti".

„Fii adevărat, fii credincios, fii german".

„A fi înrădăcinat în temeliile fireşti ale vieţii poporului german, a fi acasă, cu adevărat, în cuprinsul limbii lui, a fi dus de voinţă către adevăr şi a fecunda viaţa comunităţii, — aceasta înseamnă, în zilele noastre, a fi poet sau scriitor".

„Dar care este prestaţia propriu zisă a cuvântului activ? Este lucrul cel mai înalt ce mi se poate întâmpla, cel mai de preţ de care-l poate face unul în folosul altora, este, — dacă numai un cuvânt e în stare a o exprima: — Destăinuire a vieţii.

Şi, fiindcă e destăinuire a vieţii, aceasta înseamnă: Destăinuire a propriului eu, a ţării, a poporului, a lumii, a istoriei, a spiritului, a sufletului, a inimii. — deaceea chemăm poporul să se apropie de cuvântul activ al poeţilor şi scriitorilor săi".

Atât. In loc de orice comentar ne permitem a ne adresa cetitorului cu o singură rugăminte: Să recitească rândurile traduse mai sus, dar înlocuind cuvântul „german cu cel de „român".

TRAIAN CHELARIU

Cronica plastică

UN TALENTAT CARICATURIST ŞI O PLEIADA DE PICTORIŢE

Capitala e azi invadată de pictură feminină. Dalles-ul întreg şi Ateneul, apoi „Căminul Artei" cu expoziţia „*Portretului*", adăpostesc mai ales pictura sexului slab. I-am dat această denumire, căci privind lucrările expuse (cu puţine excepţii) suntem grozav de tentaţi să-l aplicăm.

Intrucât spaţiul nu ne permite, ne vom ocupa numai de acele „excepţii" aci, lăsând altor cronicari mai valoroşi, sarcina să judece celelalte lucrări. Incontestabil că pe calea ce a apucat-o „*Căminul Artei*" tinde să devie una din singurele săli unde se poate întâlni artă plastică „cu ţinută" şi unde ai ocazia să întâlneşti maeştrii cei mai cunoscuţi, probă că le este frecventarea plăcută şi necesară. Pe peretele din dreapta cum intri, sunt trei portrete remarcabile, unul autoportretul maestrului PALLADY, lucrat cu economie şi cu mijloace sobre, aproape un desen, din câteva „*frottis-uri*" de pensulă pe pânză, e desigur una din cele mai serioase şi bine închegate lucrări ale pictorului şi credem cea mai de valoare printre cele învecinate. Al doilea e o fermecătoare şi catifelată lucrare a lui CIUCURENCU. Ne-ar veni o poftă grozavă să mai vedem şi alte laturi de portretist, ale acestui artist, încărcat de daruri. Al treilea, un „învăluit" portret al autorului, maestrul SIRATO şi acesta într'o sobră gamă de alb şi negru, mai gras însă, mai dens ca pastă decât al lui CIUCURENCU, alcătuind laolaltă un panou bine echilibrat. Vom remarca apoi o veche pictură de mici dimensiuni, a maestrului STERIADI, un cap de fetiţă. Am simţit o adevărată plăcere să ne trecem palma peste pânza netedă şi lucie, după atâţia ani admirabil conservată. Delicată'n tonuri, uşurel lucrată, par'că mângâiată numai de pensulă. Mi-am amintit numai decât, de fraza lui RENOIR, care ura pânzele zgrunţuroase, încărcate de pastă, spunând „*că o pictură nu e făcută să-ţi aprinzi chibriturile pe dânsa*" şi dacă ne-ar îngădui-o, i-am şopti-o la urechile şi domnişoarei COCA MEŢIANU, care într'un simpatic portret verzui, îşi încarcă pânza cu pastă „*peste tot*" — o, ştiu, fuga după materie — bat-o focul de „materie"!

Dar această preţioasă materie, idol al profesorului domnişoarei MEŢIANU, se poate obţine cu pensula bine muiată'n gaz şi zgârcit apoi atinsă de culoare, căci „materia" se fabrică şi cu *puţin* (vezi frottis-urile maestrului PALLADY şi ale lui PASCIN) nu numai cu *mult*, aşa cum şi-ar putea închipui duduia Coca şi alţi adoratori ai „cantităţei" nu a „calităţei".

Expoziţia „Portretului" ne-a rezervat o surpriză: pentru prima oară expune aci o franceză măritată cu un român, o lucrare ieşind din comun. D-na BOSNIEFF-PARASCHIVESCU este o pictoriţă cu solide cunoştinţe ale tehnicei şi este într'adevăr odihnitor, să-i priveşti aeratul şi luminosul portret expus la *Căminul Artei*, după ce ţi-ai ostenit ochiul pe atâtea pânze încâlcite, prost compuse, murdărite de colegele ei din alte expoziţii. D-na PARASCHIVESCU a lucrat în binecuvântata ţară a pictorilor — Franţa. Şi că a lucrat şi a stat în capitala „lumină" nu ar fi mare lucru, doar s'au dus destui şi şi-au însuşit daruri de acolo. Parisul însă, pentru dânsa, a fost o bună piatră de încercare. Regăsesc în felul de a-şi aşeza modelul, în felul de a „sgâria" acele dâri în jurul formelor, tehnica pariziană, discreţia tonurilor, inteligenţa punerii în pagină, în fine un tot „francez modern", care ne aduce ca un parfum îmbătător, nostalgia malurilor Senei.

Alt savuros portret femenin ne prezintă Doamna COTTAN, o nouă venită pe ecranul pictoricesc, remarcată la expoziţia „peizajului". Ne satisface faptul că d-sa nu pictează'n debutant, nici în elev, ci cunoaşte deja destul din greaua meserie a paletei în care se avântă altele cu atâta nesiguranţă şi dece să nu o spunem, cu neînchipuit tupeu!...

La Dalles, exceptăm „*Gruparea femenină*", care cuprinde elementele bune pe care le cunoaştem şi care ne-au atras ochiul până acum cu lucrări interesante şi valoroase. Intre toate, pentru felul cum şi-a ales subiectul „ţărănci pe malul apei"; cum l-a pictat, l-a înţeles şi l-a interpretat, o admirăm cu căldură pe ELENA VAVYLINA, care a reuşit să picteze cu o blondă lumină'n pensulă, pământul şi creaturile ţării. Desigur, această artistă a reuşit să-şi plămădească o materie a ei. O materie de calitate. Vitregia timpurilor o împiedică să-şi amplifice subiectul şi-l mărgineşte la dimensiuni mici, mai bine adecvate încăperilor de acum. Tabloul No 5, în special, e o excelentă pictură.

Am remarcat apoi pe IULIA SIMU, mi se pare o elevă a cursului de gravură dela Bele-Arte. Poate din nesfârşitele posibilităţi ale gravurii şi din jocul de umbre şi lumini al valorilor, a folosit d-sa calităţile necontestate pe care le dovedeşte în interioare şi figuri.

Cât despre domnişoara MARULIS, i-am fi recunoscători să ne spue unde şi cum a putut găsi un model atât de frumos, aducând cu dansatoarea la JANA, pe care însă d-sa l-a pictat în felul chromolitografiilor de pe cutiile de bomboane?! Nu-i facem nici o imputare, d-sa pictează cum pictează şi fiecare e stăpân pe felul său de a se exprima; dar o interesantă, capitală descoperire, totuşi ne-a prilejuit expoziţia d-sale, aceea că grecii de azi au o retină rafractară raporturilor de culoare, particularitate descoperită la Atena cu prilejul călătoriei noastre din 1938, când am vizitat expoziţiile capitalei Heladei. In schimb, au o deosebită aplecare pentru desen, aşa cum se vădeşte şi'n chipul Polonezului zugrăvit de domnişoara MARULIS, credem, cea mai serioasă lucrare a pictorei.

Semnalăm la Ateneu expoziţia D-nei ROZALIA PREDESCU şi sfătuim pe amatori să nu se lase descurajaţi de acest teribil buchet alb pe fond vineţiu, atât de agresiv, nici a o judeca pe doamna, după liliacul ce aduce — din păcate — atât de mult cu elucubraţiile picturale ale D-nei FILLOTTI-ATANASIU; ci ne permitem a le îndrepta privirea spre peisagii de iarnă, scene „de genre", florile de câmp, natura moartă cu ceainicul. Credem că această nouă stea pe firmamentul paletei, nu este lipsită de calităţi şi cu toate inegalităţile dovedite în tablouri, credem, zic, că de va asculta de sfaturile bune ale unor camarazi, ca de pildă VASILE POPESCU, cu care a avut cinstea să se întâlnească, va reuşi să-şi degajeze, să-şi cureţe şi să-şi împrospăteze paleta.

Şi acum, că ne-am făcut datoria de cronicar, ne întoarcem *cu încântare*, pentru a gusta la „Căminul Artei" caricaturile atât de amusante şi de nostime ale domnului GEORGE VOINESCU, actor talentat şi desenator şi mai talentat al „Universului Literar". O clipă de delicioasă destindere îţi procură pereţii încărcaţi cu ciorchinele umorului său. Nu se poate o mai bună „găselniţă" (cuvânt să încânte pe domnul Pisani, îndrăgostit de slove curat româneşti!), decât aceea a lui TUDOR ARGHEZI cu şiretul de mărţişor lipit pe carton, şi aceea a lui ION MINULESCU cu zmeul de hârtie prins în afara cadrului cu un ac. Cât despre acuarela NOREI PIACENTINI e într'adevăr de un neînchipuit umor şi de o mare fineţe de culori. Relevăm cuvântul „fineţe de culori" termen plastic, să ne ierte domnul — atât de simpatic — VOINESCU, care pretinde pentru caricatură loc între pictură şi literatură, adică cum s'ar zice nici cal nici măgar. Il vom trimite la colecţia lui „Le Rire" unde neîntrecuţii caricaturişti francezi ne-au desfătat privirile atâţia ani şi îl vom desfide să găsească o singură caricatură fără tehnică plastică, căci ce este plasticul decât *cunoaşterea, adâncirea meşteşugului*? Odată ce întrebuinţezi apă, culori, creion, peniţă, tuş, te exprimi plastic; deci trebue să te supui legilor ei. Cum însă domnul VOINESCU le împacă pe amândouă (poate fără să ştie) în expoziţia sa, nu putem decât să ne închinăm şi să-l felicităm.

LUCIA DEM. BALACESCU

„LEU", CÂINELE MAMEI DUMITRA-DIN-VÂRF

de TEODORA ȘTEFAN STANESCU

Dogoritor cădea soarele pe edera ce învăluia, în chip de firav adăpost, galeria casei noastre, la ceasurile când se sorbea aici cafeaua cu aburi mirositori, dimpreună cu noutățile zilei, desbătute din fir în păr de câte o vecină chemată într'adins. Eu, ca deobiceiu, în neastâmpărarea-mi câteodată plictisitoare, găseam că nu poate fi mai bună aromatica licoare decât atunci când o sorbeam „noțește" dela mama și mai ales pe aceea care rămânea limpede pe fundul ceștii.

Mama, furată de te miri ce întorsătură a povestirii, uita să-și mai termine cafeaua. Atunci eu îmi făceam de lucru pe lângă masa, acoperită cu o față curată din pânză topită, lucrată în jocuri de găurele și „ajurul prințesei" iar în mijlocul ei cu monogramul mamei, de când era domnișoară: A. T., brodat meșteșugit cu mătase albă. Înlăturam câte-o firimitură de prăjitură, închipuită, sau îndreptam colțul feței de masă, cu aere de viitoare gospodină, — până ajungeam în fața ceștii de cafea.

O luam de pe masă, o duceam cu mișcări prevăzătoare și cu multă băgare de seamă, (că de multe ori mă pufnise râsul și-i împroșcasem cu cafea, din care pricină făceam cunoștință mereu cu o nuelușe!) Acum voiam să înlătur aceste neajunsuri de pe urma unei nevinovate sorbituri de cafea, fie ea și furată, în ciuda poveștii ce-o auzeam mereu: „copiii nu beau cafea, că se fac nervoși".

După ce, neștiută de nimeni, sorbeam totul, de nu mai rămânea în ceașcă strop de cafea, vream să mă duc pe afară... Mai mă învârteam așa, nițel, pe lângă masă și, ca un copil care se crede cuminte nevoe-mare, îmi ceream îngăduință:

— „Mămico, mă duc să mă joc!

— „Du-te și lasă-mă'n pace, dar vezi de te joacă frumos, să nu-ți rupi rochea sau să-ți spargi capul!

Își aducea aminte că a mai rămas cafea, ducea la gură ceașca fără să vada dacă mai e ceva în ea și se pregătea să soarbă, dar nu mai avea ce...

— „Bălae, iar mi-ai făcut-o! A doua oară nu mai scapi nepedepsită!

Eu luam o mutrișoară de cățel bătut și spuneam:

— „Mămico, s'a.. păvit! Nu mai e...

Mă'nvârteam ca un titirez într'un picior, coboram cele câteva trepte și mă îndreptam spre magazia noastră, mare, de piatră, cu ușă și înfățișare de pușcărie (cam așa mi-o închipuiam eu!). Acolo, înlăuntru, erau tocitori mari, de trebuia să te urci cu scara. Pe una din ele, îmi instalasem păpușile, făcându-le o adevărată gospodărie.

Imi continuam liniștită cumetria, lăsată baltă din cauza mesei și mai ales din cearta iscată între mine și Tanța, prietena mea de joacă. De vină era mai totdeauna numele, pe care voiam să-l alegem cu migală. Eu voiam „Florica", ea vrea „Smaranda" și cearta începea... Eram așa de gălăgioasă, de socoteai că sunt cinci, șase persoane...

Mama ieșea din bucătărie, crezând că iar se ceartă vreuna din vecine. Se uita în grădină, nu vedea pe nimeni! Stătea nedumerită, că nu știa dincotro vine gălăgia. Mirată, se lămurea că toată cearta vine chiar din grădina noastră, dar nu vedea cine cu cine se ceartă.

Ascultând cu mai multă atenție, chibzuia că magazia e cu buclucul! Se îndrepta într'acolo și se uita mai totdeauna fără să ne descopere.

De astă dată, însă cu siguranță nu văzu și nu auzi nimic, căci, simțând-o că se apropie de ascunzătoare, noi am sfeclit-o și ne-am pitulat cât am putut! Nici nu mai suflam, ba chiar ne țineam și cu mâna de nas! Dar se vede că ne-am mișcat prea tare și Tanța era gata să cadă după tocitoare. Și eu m'am pornit pe râs... Mi se părea că hohotele se rostogolesc ca un cerc...

Deabea atunci ne văzu și mama. S'a deslușit în sfârșit, biata, unde-i dispăreau petecele, cârpele de bucătărie, așa, foarfecele și câte alte mărunțișuri.

— „Așa, Bălae, vasăzică aici stai tu, de trebue să trimet copil străin la băcănie! O să te dai tu jos de-acolo! Și tu, Tanțo, dă-te jos! De când te caută sora-ta!...

In fine, mama pleca și noi rămâneam să ne coborîm. Acum era problema: cine să se dea jos întâi?

Eu pretindeam că sunt la mine acasă... Tanța zicea că e musafiră, dar eu nu prea vream să respect îndatoririle de gazdă.

Ii trăgeam un ghiont, o dădeam la o parte din fața scării și coboram, așa de mândră, de par'că aș fi fost mai știu eu cine! (vreo prințesă coborînd din cupeu!)

Mama trebuia să se întoarcă, să vadă dacă ne-am hotărît cu întâietatea. Mă găsia pe mine jos în magazie, cu mâinile la spate, rățoindu-mă la Tanța, care nu mai îndrăsnea să se dea jos, de teamă să nu facă a doua oară cunoștință cu vreun ghiont de-al meu!

Ii ziceam: Auzi, domnule! Ar fi vrut să se dea ea întâi, jos! Ce, nu sunt acasă la mine? Și, la urma urmei, cine a fost strigat? N'a venit mămica?

Atunci, la spatele meu, aud glasul mustrător al Nanetei (așa îi ziceam mamei...):

— „Acum las'o și tu! Să se dea jos și o să vedem noi!"

Eu, pace, să văd că dânsa ascunde ceva la spate!

— „Hai, Tanțo, zice, dă-te și tu jos că sunt eu aci și nu-ți mai face nimic!

Apoi ne bruftuluește pe amândouă:

— „Dar, bine, frate, voi nu mai aveți casă, nu vă e foame, n'aveți niciun stăpân? Sunteți de capul vostru? Tanțo, du-te acasă! Și tu, moțato, să mai poftești mâine să iei cheia dela magazie, că-ți dau eu o cheie, de n'ai să poți s'o duci! Treci în casă.

Eu nu plecam, ca să aud cum e luată la rost și Tanța.

— „Hai, Tanțo, mai repede! Nu te mai zmiorcăi acolo!

Dece nu te joci cu păpușile tale? Nu știi că e tare năzuroasă Bălaia? Of, of, mult mai sunteți neastâmpărate! Mi-ați imputat capul...

Cu chiu, cu vai, s'a hotărît, fricoasa, să se dea jos! Eu o așteptam neînduplecată ca un arhanghel și râiam de necaz că nu pot să-i pun cel puțin o piedică, să cadă și, apoi, tot eu să dau fuga, „să văd ce-a pățit", să-i scutur rochia sau barem s'o compătimesc fățarnic.

— „Ce Dumnezeu, Tanțo? Tare ești motoloagă!

Păstram în toate năzbâtiile un aer protector, de om mare... De multe ori, când mergeam și-mi vedeam umbra, eram chiar sigură că sunt mare și că am destul de multe pe capul meu: De pildă, să mă duc la mama Sultana, la băcănie, să-mi fac porție de bonboane, să mă duc cu rațele în grădină, ca să le păzesc să nu ciugulească foile de fasole... că se usucă!

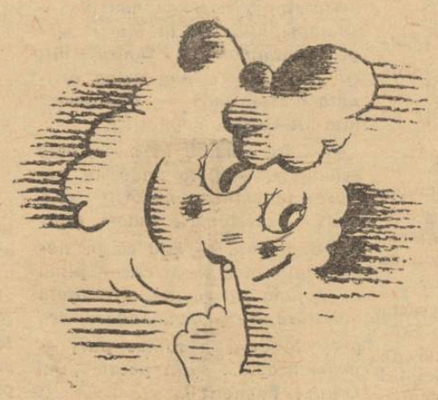

Uneori, vorbeam ore întregi, singură. Mă ascultam și mi se părea că sunt nespus de mare și puternică, dar numai cu condiția să nu mă uit în oglindă, căci atunci mă vedeam așa cum eram în realitate: mică, grasă, cu moț în cap... lucruri de care deseori mă întristam și plângeam de-abinelea!

Așa s'a întâmplat când a intrat mama în bucătărie. Tocmai ascundeam ceva într'o cutie, și anume o oglindă... pe care mi-era necaz, încât demulteori aș fi spart-o! Nu îndrăzneam, fiindcă mi-era teamă de bătaie, și afară de asta, auzeam demulte ori pe tata Ioana că „oglindă dacă spargi, nu te mai măriți șapte ani". Slavă Domnului, că eu aveam opt și cu șapte de nemăritiș fac cincisprezece... Eh! Minte tata Ioana de îngheață apele!...

Pe când mă gândeam așa, hop că intră și mama în bucătărie... M'a găsit cu ochii roșii de plâns...

— „Ce-i cu tine? plângi? Uite-te, domnule, după ce ai scăpat de bătaie, în loc să mulțumești lui Dumnezeu, mai faci și nazuri! Vezi că te îmbolnăvești... Mai bine fii cuminte!

— „Nu, mamă! Ce, nu știi că eu sunt tare"?

Am ieșit din bucătărie cu pași repezi și săltăreți, urmându-mi mersul cadențat, care se potrivea cu cântecul ce lălăiam... Și iar mă simțeam mare, tare și stăpână peste tot. Uitam de păpuși, îmi făceam planuri despre ce-am să fac când am să fiu mare într'adevăr, cum am să mă port cu mai micii mei, cum am să mă îmbrac!... Mai ales câței și pisici o să strâng mulți! Dar atunci or să-mi zică toți „Madam Strâchinescu" renumita că avea câini și pisici... ei și ce? O să le dea ei să mănânce? Auzi vorba? Par'că n'am să am eu de toate? Par'că mare lucru o să le dau?

Și, ca să arăt că nu prea am frică de nimeni, nu odată scoteam bucățelele de carne din oală, le tăiam mărunt pe rundul de tocat vinete, trăgeam un fluerat lung, băețesc, pe degete și-mi strigam așa zisul mititel:

„Leu, Leu!"

. . . . . .

„Leu" era câinele Mamei Dumitra din vârf, căreia îi ziceam așa după bunul meu plac, pentru că mai era o „mama Dumitra" și, ca să nu le confund, uneia îi ziceam: „Mama Dumitra din Vârf" și celeilalte „Mama Dumitra din Plopi sau „dela plopi"...

Pe Leu îl iubeam mult... mult de tot. Era un câine mare, ciobănesc, poate roșcat, bland când îi căutai tovarășia și nespus de rău când încercai să treci de prispa casei lui. De intrat, puteai intra oricand, dar de ieșit, pace!

●

Dăduse spre toamnă... Frunzele ruginiseră demult și cădeau obosite la pământ iar ploaia începea de dimineață și ținea înfruna până seara, ca și când i-ar fi fost frică să n'o dea Dumnezeu lipsă la pontajul zilelor de toamna!...

La noi, în atelier, era o frumusețe să vezi cum se preparau cuptoarele pentru arsul vaselor ceramice! Eu, iarăși, ca de obiceiu, îmi alesesem două scrumiere: un cap de cal și un cap de drac...

Le însemnasem, ca nu cumva să îndrăznească altcineva să spună că-s ale lui...

M'am introdus cu spatele spre atelier și mă uitam pe „ochean"... In cuptor începuse să se lumineze, adică fumul să se împrăștie iar vasele să se roșească de căldura focului, dat, „gradat" cum se spune... Inăuntru, era o feerie! Limbile de foc formau jocuri albăstrui, gălbui și, la răstimpuri, băteau în violet...

Deodată, simt ceva umed pe mână. Dar să țip,.. n'am timp! Imi dau seamă că este Leu. Il mângâiu așa, în treacăt,. eram ocupată, mai aveam nu știu ce de făcut. Se ținea după mine și nu era chip să scap de el... Dacă intram în atelier, era gata după mine; dacă ieșeam, la fel!

Convins că nu sunt în apele mele, s'a dus la altcineva: la tăticu,.. Dânsul migălea la injector. Leu părea că ar fi vrut să spună ceva. Se apropie de picioarele tatei, care, întors cu spatele, când se urmi, îl calcă pe labă. Scoase un geamăt dureros dar blând... Auzii numaidecât:

— „Tu ești, Leule? mă prostule.. nu vezi tu că am treabă și puteam să-ți rup lăbuța? Fii cuminte, uite, să termin și pe urmă ne jucăm!"

Dar de unde! Nu vrea să'nțeleagă. El se tot ducea cu botul, arătându-și-l cu tot dinadinsul. Scâncea, se uita în sus și nu-i dădea pace. Se ducea până la un loc, iar venea, mai scâncit, mai rugător... Nu știu cum se deschide ușa dela cuptor, se face lumină și de abia atunci, ce să vezi? Leu avea tot botișorul umflat, ochii roșii, roșii de tot și gura căscată...

— „Tăticule, Leu e bolnav! Vezi matale ce are la gură? L-o fi durând vreo măsea!...

Focarul de colo, morocănos, la mine:

— „Lasă, domnișoară! Să nu fie turbat...

— „Nu te-am întrebat nimic, știi? Răule! Mai bine vino și-mi ajută!

— „Aș! E turbat...

— „Știi ce? Așa să te văd și pe dumneata și nu te ajut cu nimic!

Necăjită, încep să strig:

— „Tăticule, tăticule, vino fuga! Fuga! și ajută-mi să văd ce are Leuțu! Uită-te cum geme și se ține după mine!

— „Indată! Ai nițică răbdare.. Mă spăl pe mâini și la comandă!

Se întoarce numaidecât, își fixează pe nas ochelarii, se apropie de scaun, mangâe pe Leu pe blană... Câinele stă cuminte și răbdător. De data asta, aud mirarea:

— „Bată-te să te bată! Ce-i cu osul ăsta în gura ta?

In adevăr, în gură avea un os mare, care îi întrase într'un colț și-i ținea gura deschisa.

— „Acum, cum să ți-l scot eu, mă Leule! Dacă mă muști? Ce zici? Faci „hap", de mâna mea?

Câinele mamei Dumitra din Vârf a făcut din cap așa de frumos, că a fost o asigurare destul de mare că are se fie cuminte și înțelegător..

Așezat pe scaun, medicul fără voe, l-a luat aproape, sprijinindu-i cu genunchii capul, i-a prins botul într'o mana și cu cealaltă, a încercat să tragă osul... Prostul de Leu, de durere tot mișca limba și nu lăsa mâna miloasă să-i deschidă gura...

Aud porunca:

— „Adu tu ceva din cutia de scule! Vezi... cuțitul ori țiginul acela, sau pana aceea de os...

Să-i ținem limba și să-l scăpăm pe Leu!

El stă cu botul în sus și scancea, eu făceam pe ajutoarea... I-am ținut limba cu osul acela ca o lopățică sau oa un cuțit și, după cateva clipe, ciolanul înfipt în colți i-a fost scos din gură...

Să fi văzut pe Leu, ce bucuros era! Lingea mâna lui tăticu, se uita la dansul, părea ca-i mulțumește, fugea, se întorcea, îi tragea de pantalon, nu-și mai găsea loc, se trantea pe jos, latra...

Salvatorul lui îl trase de ureche și-i spuse:

— „Leule ai scăpat... Dar să fii cuminte de-aici încolo, că iar o pățești!

Par'că a știut ce-i spune, că, lătrând gros, în semn că a înțeles, s'a așezat ciobănește la gura cuptorului și-a adormit liniștit. Din când în când tresărea în somn, mișca o lăbuță sau scheuna, înfundat...

L-am lăsat acolo, până ne-am dus la masă...

Atunci m'am apropiat de el și l-am strigat:

— Leu! la masă!

S'a sculat repede, cu ochii mai veseli, mai limpezi, și s'a luat după noi, bătând într'o parte și'n alta cu coada lui stufoasă. La colțul gradinii noastre, a lătrat de trei ori, vestind pe mama că venim și noi în urma lui.

Când am intrat în bucătărie, era miros de mâncare și caid... Am rupt o bucațică de pâine, dintr'o farfurie am luat o bucată de brânză... Cum mă vede, mama mă ieș la rost:

— „Ascultă, Folteo! guști din toate și la masă nu ți-e foame? Ai bea numai apă!

— „Așa ești matale! Dar nu știi câte am făcuț eu astăzi! Intâi, am numărat la vase... Al doilea: am cules porumb și l-am copt în frigare, așa cum m'a învățat Vasilica! Trei: am salvat pe Leu dela moarte... Avea un os așa de mare în gură, că deabia l-a scos tăticu! Acum este așa de vesel și nu-i mai ajunge toată curtea! Doar cât a mărăit nițeluș la Șchiopu, și nici nu l-a mai băgat în seamă!

— „Seamănă cu tine! Taci odată și mănâncă! Știi că nu-mi place vorbă multă...

— „Da? Dar mie nu-mi place mâncarea... Așa!... N'ai vrut să știi matale că nu vreau varză cu carne și deaceea voiam să vorbesc mai mult, până vedeam că se dă felul doi și scăpam de varză! Gata!

— „N'am ce zice, ești deșteaptă foc! Nu vrei varză, altceva nu-ți dau!... Să mănânci tot ce mănâncă și cei mari, mofturoaso! Nu cum vrei tu... Vezi că... demult n'ai mâncat bătae și acum o mănânci în loc de varză!

N'am zis nici una, nici alta. M'am sculat dela masă, supărată, am strâns șervetul și am plecat.

Mama îi spune lui tăticu:

— „Ei, îți place". Acum tot eu sunt de vină?

Dânsul nu-i răspunde nimic.

Mama se adresează mie, cam ironică:

— „Poftim, mândro, că-ți dau tot ce vrei!"

Nici n'am vrut s'aud...

O ZI LA MAHATMA GANDHI

Crucea Sudului strălucește pe cer ca steaua Magilor. Geana dimineții se ivește. Drumul nostru șovăie încă prin câmpia întunecată. Intâlnim uneori un grup ce se întoarce de-acolo: ne salutăm fără cuvinte, cu mâinele încrucișate pe gură. Lor le-a vorbit Mahatma: noi sosim printre cei din urmă.

Se face ziuă în clipa când ajungem la mica îngrăditurâ. In mijlocul câmpiei uscate se înalță o colibă mare de lut, joasă, deschisà, făcând una cu șesul. Un bătrân puținteI la trup, pe jumătate gol, stă jos în fața pragului, sub marginea acoperișului: este el.

Imi face semn — mie, da — să înaintez. Mă așează lături de el și-mi surâde. Vorbește — nu vorbește decât despre mine — întrebându-mă cine sunt, ce fac, ce voesc. Iar eu descopăr deodată că sunt nimic, că n'am făcut niciodată nimic, că nu doresc nimic, decât să rămân astfel în umbra sa.

Iată-l în fața ochilor mei, pe acel ce singur, în deșertul acestui secol, a arătat o oază de verdeață, a oferit un izvor însetaților de prospețime.

El a venit să facă mărturie de puterea, chiar lumească, a Inocenței. Să arate că cel nevinovat, înarmat numai cu voința sa de sacrificiu, poate să înfrunte tunurile, să oprească mașinile, să amenințe soarta unui imperiu. Se născuse spre a ne aduce acest adevăr de acolo, unde nimic nu se schimbă, un adevăr foarte vechi: acela al lui Isus.

Copii, noi îl învățasem și apoi îl dasem uitării. Nu știam ce avem de făcut cu el în fața brutalității lucrurilor și oamenilor; sau îl socoteam atât de scump, încât îl ascundeam între zidurile unei biserici, în taina inimii. Și nu știu dacă prin noutatea sa m'a mișcat mai mult sau prin vechimea sa venerabilă. Și în timp ce bătrânul om mă întreabă și-mi zâmbește, eu tac, reținându-mi cu greutate plânsul.

E ora șapte dimineața, ora primei plimbări. Il voi însoți dacă-mi place, dar îl voi ierta dacă se va ocupa numai de acest tânăr venit dela Thavancore spre a-i aduce vești de-acolo și pentru a-i primi ordinele. Merge cu pași sprinteni pe cărarea anevoioasă, are capul ras și gol, goi pieptul și pulpele, haina ridicată între picioare. Așa era îmbrăcat, când a intrat în Palatul Buckingham să strângă mâna fostului rege al Angliei. Slab, fără să fie osos, de o delicatețe de adolescent. Pielea sa are culoarea fildeșului vechi. La drept vorbind, nu e deloc frumos: cap tuns, înaripat de urechi foarte mari, nasul turtit deasupra gurei fără dinți ce atârnă uneori deasupra bărbiei scurte.

Dar urîțenia sa are ceva înduioșetor, asemenea aceleia a noului născut, care deschide pentru a țipa, o gură mai mare decât întreaga-i față. Ochii săi negri și lunguieți se ascund în dosul ochelarilor încercuiți cu metal, desvăluindu-i abia văzute riduri de maliție; totdeauna, blând și voios. Ordinele nu-i sunt incurcate de formule, nici sfaturile care-i sunt ordine, nici mustrările, ferească-ne Domnul să le meritam. Cuvântul îi este volubil, puternic articulat, fără strălucire, fără reveniri sau schimbari în firul gândirii; discursul său este bine construit, iar reluarea frazei întotdeauna determinată de un „de aceea" sau de un „deci". Evită elipsa care este o violență logica, imaginile emfatice în care se complace vanitatea. Lămurește tot ce spune, revenind în toate chipurile asupra aceleiași afirmații, pentruca mintea cea mai slabă să o poată cuprinde. Cu un cuvânt, nu este nici un amănunt oricât de neînsemnat asupra căruia să nu se oprească: după cum toți oamenii sunt egali în ochii săi, tot astfel toate lucrurile îi sunt indiferente, vreau să spun de o însemnătate egală.

Ne-am întors devreme, căci ziua începe să fie arzătoare. Fac înconjurul casei. Ba, soția lui Mahatma, curățâ cu pământ un cazan de aramă. Mira-Bey, fiica amiralului Slaid care odinioară a venit la Gandhi și nu l-a mai părăsit, cu capul ras și înfășurat de un văl aspru, își spală rufele pe piatra puțului. Un personagiu cu barbă albă, care trebuie să fie un fost ministru, așezat pe vine în fața bucătăriei, curățâ legume cu o mare demnitate. O prințesă din familia Kapurtala, scutură covorul unicei odăi. Un om înalt, cu profil tăios mă salută: este șeful musulman al unuia din triburile nord-vestice, vestite prin însușirile lor războinice. El s'a dăruit și a dăruit pe ai săi Non-Violenței cu lealitatea ce deosebește pe conducători de războinici; vorbește cu duioșie de Bopandji — așa îl numim pe Mahatma Gandhi în casa aceasta și pretutindeni unde se întâlnesc discipolii și partizanii săi, și asta înseamnă ceva între Tată și Măria Ta; îmi oferă o bucată de trestie de zahăr pe care o sug.

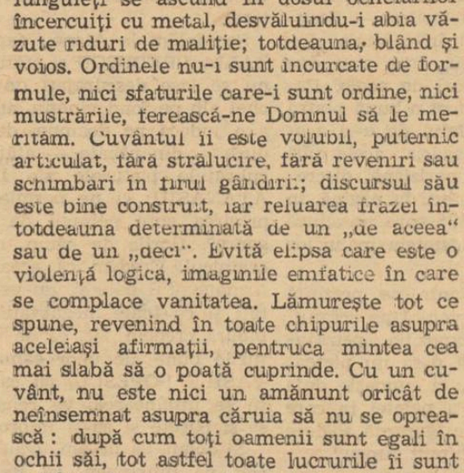

La masă, sau mai degrabă pe jos, căci nu se află masă, după rugăciunea comună, spusă într'un glas, stau alături de Bopandji, care îmi pune în farfurie ierburi amare, orez, zahăr negru, o bucată de pâine neagră, unt proaspăt. Fiecare oaspete întinde pe rând farfuria, căci stăpânul vrea să servească toată lumea. Mâncarea este ușoară, proaspătă, nepipărată. Mahatma însuși moaie pâinea și legumele în ceașca cu lapte de capră. Gandhi nu se atinge, și nu oferă oaspeților săi nici o mâncare care n'ar putea fi accesibilă celui mai sărac și mai rău hrănit țăran indian. Prin amestecul acelorași elemente și al acelorași cantități, se silește să alcătuiască mese substanțiale și sănătoase. El le experimentează întâi pe cei apropiați, spre a le extinde apoi la școli și mânăstiri, și în cele din urmă miilor de sate supravegheate și îngrijite de discipolii săi. Acest ascet, vestit prin posturile sale, este cel mai preocupat dintre toți oamenii pe care i-am cunoscut, de sănătatea și buna stare a celorlalți.

Orele calde trec. Oamenii intră și ies din camera unde el răsfoiește hârtii, dictează scrisori. Uneori o pasăre intră pe fereastră, se plimbă pe pământul bătătorit de pe jos, salută cu capul, sboară pe ușă. Și întinsa câmpie se înalță, deopotrivă de însorită până la cele patru orizonturi, se preface în pulbere pe care vântul o mătură din când în când. Femei în alb trec în fund, un bou alb paște căutând umbra copacilor. Vârtelnița torcătoarelor murmură.

Munca odată sfârșită, orice neliniște lăsată la o parte, Mahatma face un semn: i se aduce mașina sa de tors, care seamănă cu o vioară. Și până la apusul zilei, el toarce un fir egal, puternic, cu un sunet ce leagănă gândul.

LANZA DEL VASTO

Răscruce

Răscruce, spune-mi, — hai! — la ce să mă aștept?
De unde știu că vin și unde mă îndrept! ?...

Cne-mi va frânge brusc făgaș de zări hai-hui,
Ce câine vagabond va linge mânile
Ce-au fost, cândva, prescuri de ceară dorului.
... Răscruce, spune-mi, — hai! — la ce să mă aștept! ?...

EM. ORLEANU

Suflet și culori

Spații deschise în calendar,
In timpul unei file aceleași nuanțe iar —
Freamăt de îndoeli în vârf de biruință —
Fericiri! Buhe 'n aurori e cu putință?

Se înalță o durere și se sting în idei vitralii,
In păreri și alergări bâjbâi să te afli —
Arde lampa — garoafă — Ce oră să fie?
In mulțumiri germinează o cețoasă reverie...

DUMITRU COSMA

Cronica literară

„VATRA CU STELE"

poeme de GEORGE DRUMUR

(Editura ziarului „Bucovina", Cernăuți 1942)

„Cântece în singurătate"

poezii de OCTAV SARGEȚIU

(Editura revistei „Viața Basarabiei", 1942)

Ca să înțelegi poezia cuiva, încerarea cea mai legitimă este de a căuta să pătrunzi în intențiile stihuitorului. Voluptatea înțelegerii o presupune pe aceea simetric corespunzătoare, de a fi înțeles. Incercând să actualizezi poezia prin înțelegere, cauți să regăsești actul inițial determinator al mișcării sufletești, al intenției comunicative pe care-o numim activitate poetică. Actul poetic, ca oricare dintre manifestările spiritului, e un gest profund de sociabilitate și mesagiul care ni se comunică pe această cale apare cu atât mai purtător de consecințe, cu cât intenția este mai organizată.

Există un fel de a fi poetic, care cultivă cu predilecție expresia spontană și directă a trăirii sufletești ca împrejurare nemijlocit autobiografică și ca o vagă aspirație sau visătorie nesfârșită și nespecificată, întreținând climatul prielnic unei confuzii inextricabile de nostalgii și doruri.

Poemele d-lui George Drumur, publicate în volumul *„Vatra cu stele"* ni s'au părut ilustrative pentru felul poetic pe care l-am schițat. Cele mai multe din ele sunt bizare ca resturile desperechiate dintr'un naufragiu al spiritului — unele de o frumusețe tulburătoare — eșuat poate din cauza avântării disproporționate și a ignorării propriilor puteri. Recunoaștem, după culoarea afectivă puternică a poeziei d-lui George Drumur, prezența arderii lăuntrice și a trăirii personale a unor sensuri, dar care sunt acestea aproape că descurajăm să le putem desluși în lucirea palidelor pâlpâiri tremurate peste obscuritatea adeseori ireductibilă a versurilor d-sale. Incercarea de a reconstitui cu fragmente răsfețe o simbolistică răscumpărătoare din transa afectivă a poemelor, rămâne aproape nerăsplătită.

Orice limbaj este într'o oarecare măsură personal, în măsura în care simțim îndemnul să mai facem odată, luând-o dela capăt, fiecare cu uneltele propri, această lume în care ne-am găsit și pe care am găsit-o făcută gata.

Să căutăm și în limbajul poeziei d-lui George Drumur semnele corespunzătoare unui îndemn asemănător și felul în care se organizează într'un alt chip al lumi, încercând să fie cât de puțin convențional spre a putea fi totuși transmisibil.

Autorul constată intuitiv și versifică direct, că tristețea de pildă, e o stare poetică, fără să pară a avea vreo îndoială cu privire la calitatea conținutului brut al afectului tristeții, ca „subiect" de poezie. Odată însă cel puțin, în „Balada tristeții", care-i poate cea mai organizată poezie din *„Vatra cu stele"* și cea mai limpede proclamativă a unui înțeles de artă poetică proprie, această stare sufletească nu mai apare ca un incident localizat autobiografic printr'o cauză trecătoare, dar ca o tristețe metafizică, în a cărei tonalitate afectivă se colorează deosebitor, chiar felul poetic al d-lui George Drumur:

Tristețile cresc
și cad peste rană, —
e stinsă și ruga
și stihul din strană.

Cuprindem adesea
tot veacul în noi,
dar umbra-l mănâncă
din palide-i foi...

De-am fi numai lut,
ne-am prinde de plante —
dar sufletul sue
spre ceruri, spre pante.

In vagi anotimpuri
ne pierdem măsura —
se pare că'n vis
ni-i toată măsura.

De dincolo raza
se scurge în ceață
și nu-i mai simțim
licoarea pe față.

Zarea ne-o petrecem
și'n răcoare trecem.

Climatul propriu al acestui fel de poezie e mai ales sugerat în strofa:

In vagi anotimpuri
ne pierdem măsura —
se pare că'n vis
ni-i toată măsura.

Ca în toate poeziile din *„Vatra cu sele"*, și această „Baladă a tristeții" e o *stare* înfățișată descriptiv, difuză în mod egal ca efect, fără ca ritmul lăuntric al mișcării sufletești să înregistreze vreo variație.

Unul din motivele care alimentează cel mai frecvent tristețea ca stare autobiografică a poetului e amintirea copilăriei, criteriu de apreciere a creșterii în vreme și termen de comparație melancolic, cu prilejul căruia ideea timpului concretizată prin metafora vegetației cotropitoare revine obsedant:

De dincolo, copilăria
nu mai răsbate pân' la mine
și nu mai știu de bucuria
minunii — timpu-i tot mai mare,
cresc ierburile tot mai pline
pe vârsta mea, ca pe hotare.

Stingerea livezii

Ce repede se despart copilăriile de noi
și cât de'mpărătește se as cund în basme,
așa precum în fiecare toamnă, după rod,
se-ascund culorile'n păduri, ca niște iasme.

Nici o duminică nu ne așteaptă în sat,
să strângem de pe lespezi nucile la cununie, —
morișca din pârâu a lunecat cu malul,
poveștile's în cimitir, ca aurul'n mumie.

Și anii sunt mai mici și verile's mai scurte;
răcoarea orelor din întomnare ne adastă, —
stârnitul anotimp mai limpede-i într'o gutuie
decât în toată slava bucuriei noastre, vastă.

Cu gândul strâns într'un pahar de rouă și argint,
s'o ridica din margine de stea, târzie, floarea:
vor cununa cerești inele mâni nesigure,
și inima'n pământ de vis își va mâhni culoarea.

Ne vom avânta în vremi s'ajungem copilăria,
ca să-i simțim din nou, amară, bucuria.

Crescură în ogradă bălăriile
și nu se mai vedeau copilăriile.

Balada prietenului bucovinean

Urmele ne-or șterge buruienile
precum creșterea pădurilor poenile.

Tinerețe fără bătrânețe

Altădată, ca să sugereze cum se adună timpul trecut, ca o altă soartă de neînlăturat, poetul recurge la imaginea de-o robustețe simbolică a copacului:

Odihniți-vă măcar odată
lângă rădăcinile vre-unui copac,
ca să simțiți cum se adună anii
prin miezul altui țărm, domol, opac

Intoarcere spre lume

Odată cel puțin, în poemul „Stihuri pentru timp", motivele acestea pe care le mai întâlnim răslețe și desperechiate, în alte pagini din *„Vatra cu stele"* — se adună aci într'o continuitate și o mișcare lăuntrică neîntreruptă. Poemul crește deopotrivă, pe dinăuntru, în intensitate de viață autonomă și aparent, prin asocierea înțelesurilor resfrânte în formele versificației:

Rămâne ca o floare'n geam
Să-mi fie smulgerea ușoară.

Sau mai ales această strofă din poezia „Nistrul", de o puritate și delicatețe a nuanțelor, remarcabile:

Ce fină, legănată, ceața
Când, matinal, îmi fumeg visul,
Și-și scutură, pierdut, caisul
In apă, cerul'n mine, viața!

O strofă ca aceasta e uneori deajuns prin făgăduința pe care o cuprinde, ca să poată îndreptăți încrederea într'o apropiată afirmare a unui nou talent poetic.

MIHAI NICULESCU

Moartea orașului

Această pădure a ta, oraș de pământ,
mai tainică decât toate amintirile,
Cine-ar putea-o cuprinde 'n cuvânt
răstălmăcindu-i iubirile?

Acești uriași arbori de pâine
ai fabricilor și ai brutăriilor,
Cine știe ce vor deveni mâine
în putreda tăcere a stihiilor?

Unde se vor opri glasurile surde
ale lupilor cari aleargă pe roate?
Curând, niciun fluture n'o să mai sburde
peste florile acestor palate.

Va isbucni din adâncuri de umbre
Iava sălbatecă a ființelor,
Când liliecii cu aripi sumbre
vor da târcoale locuințelor.

Această pădure cu tufișuri înalte
lung va fremăta în furtună;
se va auzi o zare cum sună
și cum îi răspund celelalte.

Unde vor fugi aceste termite?
Ale cui vor fi piramidele lor?
Poate demonul, cu aripi veștejite,
se va opri pe turnuri, rânjind mustrător...

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Mască

Vorbele mele nu pot fi decât o mască
pentru obsesia poemelor pierdute
prin parabola nopților durute
când luna era palidă ca o fată cu bască.

Masca mea-i nu de mătase, de bal
(pentru sbârcituri de contesă fadă)
nu-i nici mutra Pierrotului de zăpadă
care-mi zâmbea la colț, sentimental.

Nici paiață nu-s cu machiaje
ca vedetele de la circ ori teatru (afiș)
sunt o privire care vede cruciș
prin oglinzi cu nevăzute tatuaje.

Masca mea e cârpă de argint,
e vitrina insomniilor odihnitoare.
masca mică, masca schimbătoare,
masca vorbelor care mint.

ANNA CORDONEȚ

Prefață

Gingaș întâi, un ger îmi crește 'n oase
O iarnă rea, cu-aromă plumburie.
Din piscuri mari de piatră și trufie
Mă râd, bălane, stele somnoroase.

E chinul meu, trudind între hotare
Nelimpezi înainte, nici în urmă
Ca să culeg din vremea ce se curmă
O zestre-abea, cu boabele amare.

Visai un pod pe veacuri și pe spații
Sub care-o lume proaspătă să crească.
Dar mărginit în coaja lui firească
Se sparse visu'n câteva vibrații.

Drumeț, bătrân acuma de înfrângeri,
Intorc în umbră aripile- acasă.
Poema strâmbă doar le e rămasă.
Te simt, citită, inimă cum sângeri.

ION PENA

CANTECE NOUI

Actualități inactuale

Scriam chiar săptămâna trecută — și tot în acest loc — despre o anumită tăcere a poeților, care s'au retras parcă în acel turn de fildeș, de care în ultimul timp s'a scris și s'a vorbit atât de mult. Dar nu turnul de fildeș ne interesează pe noi, ci o altă stare de lucruri, care plutește ca un nor peste preocupările noastre de fiecare zi. Poeții tac. Nu ne gândim numai la plicurile colorate, care zi de zi poposesc pe masa noastră de lucru. Rodul lor, bun și rău, se vede, într'un fel sau altul, aici unde migălim de-atâta vreme; poeții și numai ei au dreptul să cânte.

Nici o carte de versuri nu apăruse până mai ieri — și când scriam acest lucru, un ghimpe mi se răsucea amar în inimă. Romane invadau vitrinele, masive și aproape exclusiviste, în timp ce câte-un tânăr poet zăbovea pe masa cutărui editor. Dar iată că ultimele zile ne-au adus două bucurii. Poeții Ștefan Stănescu și Ion Th. Ilea ne-au trimis câte-o carte de versuri. Semnificația acestui act, și numai ea, ne interesează, pentrucă la „cronica literară" se va spune restul și, poate, esențialul.

Ștefan Stănescu e un poet mare. Spunem aceasta cu convingerea cea mai vie și cu certitudinea că nimeni nu ne va putea contrazice. Placheta lui de ciudate sonete închinate sistemului solar, e o experiență de travaliu pe care o remarcăm ca atare.

Dar nu acest travaliu îl caracterizează pe poet, care are în manuscris câteva volume, în care încă zace ascuns un adevărat (dar modest) „cântăreț al amurgurilor', care știe să muncească în artă, așa cum numai puțini mai știu. Iată de ce Ștefan Stănescu nu e un poet de azi, ci unul de totdeauna.

Ion Th. Ilea e un trubadur ardelean. Chiar dacă lăuta sa răsună azi printre zidurile marelui oraș, strofele și dorul lui au rămas tot pe malurile Bistriței... Și așa scrie Ion Th. Ilea. „Intoarcerea" lui e o culegere de poeme în care satul ardelean trăiește infinit mai intens și mai autentic, decât în sforăriile cine știe cărui bard al secundei. Căci Ion Th. Ilea, cu toate că e un poet tânăr, pornit încă mai de mult din Clujul nostru de totdeauna, e un obișnuit al muzelor, pe care astăzi le descoperă din nou, pentru a ne face să auzim. Nu știm ce va scrie critica despre Ilea. Până în clipa în care însemnăm aceste cuvinte, nu s'a pronunțat încă nici o autoritate. Ion Th. Ilea va plăcea însă, orice s'ar scrie, și știm că mult bine se va scrie. Noi nu vrem să facem comparații și nu vrem nici să-l pomenim (cum atâția au obiceiul) pe Goga. Comparațiile pe teren liric nu ne-au interesant niciodată, tocmai fiindcă noi credem în poet, chiar dacă lucrurile pe care le spune pot fi spuse și altfel încă... Dar aceasta e o altă problemă!

Notele și notițele din cotidiane nu mai trâmbiță noui apariții de poeți; până și vremile acestea au trecut. Din când în când, o literă pală mai are curajul să grăiască, inactuală în actualitate. Admirabilul Virgil Gheorghiu va tipări o rară culegere de poeme. Nimeni nu scrie că Miron Radu Paraschivescu e un poet, care în „Cântice țigănești" a fost o revelație.

Nimeni nu-l remarcă pe mojicul și gureșul pamfletăraș din fila a doua. Pe poeta Anna Cordoneț au remarcat-o puțini, dar iată că acel cosmos literar a luat la cunoștință că un condei viguros a izbucnit, mergând pe un făgaș nou, cu totul nou. „Actualitatea" care nu iartă, va trebui acuma s'o facă....

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru ȘT. B. și răspunsurile: *Mih. N. Mia, Tr. Romulus Nem., Em. I. Mor., I. Călugăru, Buciumanu, N. Orlăț., Băl. V. Gh., Tudor P. St., Simion I. P., Ghe., Teodora D., Titus Șt.*: Nu! *Emil Petr., Petre Sel., I. Trest.*: Altele.

PSALMI NOUI

Ce cutremurător a călcat Duhul Domnului peste apele neamului din răsărit. Ele s'au răsvrătit, limpezindu-și undele, spre a răsfrânge iarăși, în oglinda lor tremurată, frumusețea Părintelui părinților noștri. Și glia străbună, înmiresmată de tămâia mânăstirilor, s'a înfiorat până în străfunduri, iar lanurile din frumusețea coapselor de coline și-au scuturat bogat grâul, din pletele blonde.

Da, Milostive, un neam, surpând cu brațul tău porțile iadului, a înviat din tainițele întunericului și ale morții.

Mândru și biruitor, își ridică fruntea încununată de mărețul răsărit al Invierei și purtând pe umeri cereasca solie de mântuire, o vestește peste veacuri: nemurirea cezareanului neam dintre ape sfințite de sânge și cetăți clădite în stânci de munți nebiruiți.

Și vuiesc codrii, fremătând chemarea cea mare a neamului de mâine, luncile înflorite o poartă în șoapte de vis și lumină, iar doina, cu zâmbet de lacrimi pe buze, se frânge mlădie din nou, peste dealuri basarabene.

Toaca bate ca la Inviere. Făcliile s'aprind în altare și nostalgiile credinței înfloresc în cântece miruite de binecuvântarea cerurilor. Flamuri sfinte, prapori împărătești își scutură jalea, iar pe buzele arse de chinuri tremură ruga, înălțându-se pe firave raze de lumină spre tronul tău, Doamne, asemenea crinilor de fum ,din cădelnițî întămâiate.

Pe prispă de altar părăsit răsare, în strălucirea odăjdiilor sfinte, apostol cucernic și blând — preotul, cântând, biruit de sfințenia clipei: Mântuește, Doamne, norodul tău și binecuvântează moștenirea ta, biruință asupra dușmanilor dăruiește și cu crucea ta păzește pe poporul tău!"

Z. SANDU

NECUNOSCUTA

(Urmare din pag. 6-a)

Odată și odată trebuia să mă mărturisesc și eu.

Necunoscuta însă rămâne un mit al meu și un adevăr tot al meu. Cei ce înțeleg, ca și mine, că mai există și o dragoste primă și ultimă din câte ne sunt hărăzite pe pământ, mă va înțelege și va suferi alături cu mine.

Deaceea am prețuit și voiu prețui femeea drept cel mai frumos dar din câte ni le-a făcut Dumnezeu. Nu voiu încerca și nici nu încerc să vă lămuresc această convingere a mea. Gândiți-vă numai că fiecare femee este întruchiparea Necunoscutei cuiva. Intruchiparea iubirii care, după dragostea de Logos, e Erosul nostru cel mai pur și mai asemenea eternității.

Pe Necunoscuta mea am văzut-o. I-am vorbit și mi-a vorbit. I-am mângâiat mâinile desăvârșite ca un cântec, i-am mângâiat făptura întreagă și sufletul.

Ne-am întâlnit. Ne-am recunoscut. Ne-am mărturisit cele ce credeam unul despre altul. Cele ce erau și puteau fi singurul adevăr destăinuit nouă când ne găseam, tovarăși de drum, între un miez de noapte și un zori de zi.

Ne-am întâlnit și ne-am vorbit. Din miezul nopții până 'n zori.

Sufletele noastre și-au ghicit înrudirea și vocile ni s'au împletit în cel mai nobil și mai frumos duo care poate fi numai o singură dată în viață, mărturisirea de taină dintre un bărbat și o femee.

O, dacă o întâlneam cu ani în urmă. Dacă-i înțelegeam chemarea măcar în clipa acelei despărțiri! Sau dacă o întâlneam...

Mă întreb, totuși, acum când mă simt mai liniștit sufletește, dacă n'o fi mai bine că lucrurile s'au întâmplat cum s'au întâmplat.

Da! Este mai bine. Dragostea supremă e plantă răsădită în țara dorului. Chiar dacă ne întâlneam, tot unul pe lângă altul trebuia să trecem. Așa sunt legile ei, ale iubirii eterne, — ale iubirii nemuritoare. Toți marii îndrăgostiți i-au cunoscut cruntele chinuri. Toți ar fi jertfit totul pentru ea, unica, singura, niciodată atinsa și pururi râvnita și cântata iubire fără de sfârșit.

Dară nimeni nu i-a putut opri făptura de vedenie.

Nimeni nu i-a putut îmbrățișa, cu omenească fericire și dăruire, chipul de vis.

Nimeni dintre cei îndrăgostiți de ea însă nu a încetat și nu va înceta să o caute și să o aștepte.

Ea vine.

Vine adusă de Necunoscuta vieții noastre.

Ziua în care vine nu o putem ști. Deaceea trebuie să fim oricând gata a o primi cu lumini și cântece de nuntași ca pe o mireasă.

Poate azi. Poate mâine. Poate într'o altă zi. Cândva odată... Da, odată și odată.

In această privință nu s'a înșelat nimeni.

Necunoscuta vine fără greș...

Odată, când aburul lutului ne împăinjenește privirile și ni se înseninează toate brazdele frunții și ale obrajilor, numai ea, dragostea așteptată a Necunoscutei ne soarbe sufletul de pe buze înainte de a-l lăsa, lin ca pe un hulub nevăzut, să se avânte înspre desmărginitele zări ale raiului.

TRAIAN CHELARIU

ION MINCU LEHLIU: AM FUGIT DE DUMNEZEU

Editura „Bucur Ciobanul" a pus sub tipar un volum de nuvele intitulat **„Am fugit de Dumnezeu"**, datorit colaboratorului nostru d. Ion Mincu Lehliu.

Cunoscut îndeajuns din cele publicate în coloanele câtorva reviste și ziare, cât și — mai ales — din cele trei-patru comedii radiodifuzate de posturile noastre de emisiune, d. Mincu Lehliu sperăm că va obține, cu acest volum al său de debut, un succes egal cu aprecierile unanim laudative de până acum.

necunoscuta

de TRAIAN CHELARIU

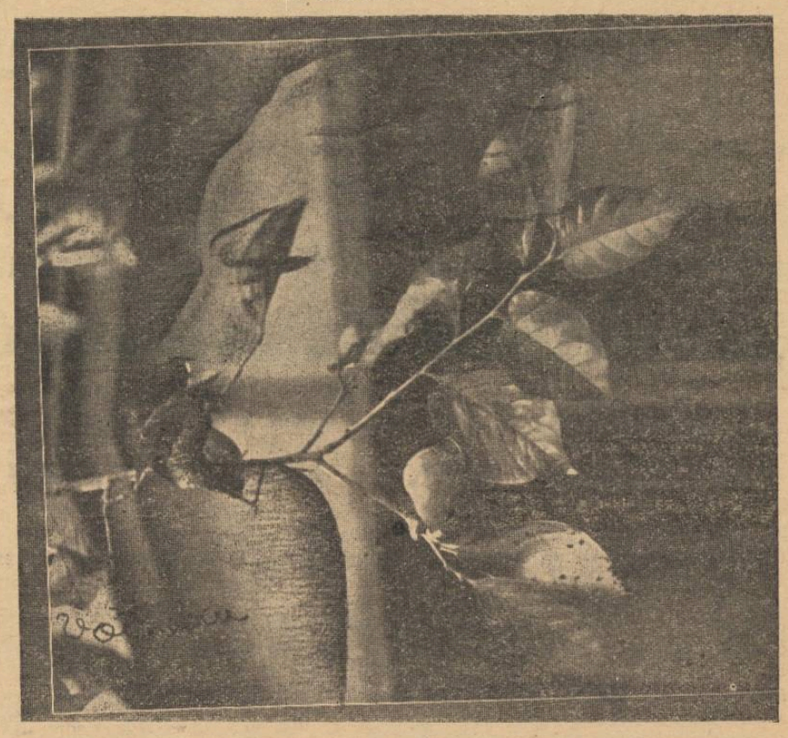

Femeea am preţuit-o şi o voiu preţui drept cel mai frumos dar din câte ni le-a făcut Dumnezeu. Sunt aşa de convins de acest lucru, încât vă rog să nu-mi cereţi să-l întemeiez pe niscaiva dovezi. Dovezile vor fi ele foarte la locul lor în părerile noastre cele de toate zilele, dar, în anumite ascunzişuri ale inimii, nu au ce căuta, iar acolo unde începi să dovedeşti, fii încredinţat că ai început să minţi sau să te minţi, ceeace înseamnă că nu mai eşti curat şi că cele ce ţi se întâmplă nu mai sunt curate.

Da, femeea este cel mai frumos dar din câte ni le-a făcut Dumnezeu. V'aţi gândit însă vreodată că există şi daruri pe cari nu le primim niciodată şi cari, totuşi, prin chiar faptul că nu le vom primi nici când, ne fac mai fericiţi decât dacă le-am ţine cu mâinile tremurând de emoţie şi le-am privi cu ochii înlăcrămaţi de bucurie şi nedumerire ?

Lucrul e cu putinţă numai în dragoste. In dragostea cea mai ciudată şi mai adâncă în acelaş timp ce ne poate înflori ca o primăvară sau ne poate desfrunzi, ca o toamnă grăbită, toate crângurile nădejdilor.

Cel ce nu iubeşte decât într'un anumit fel, să nu mă asculte. La fel şi cel care crede că ştie ce este iubirea. Pe acela însă care, fără a o mărturisi, se mai surprinde tresărind la gândul că iubeşte o necunoscută, îl rog să aibe răbdare până la capătul spovedaniei acesteia. El ştie că necunoscuta, adevărata necunoscută, nu e întruchipare din plămada numai a visului, ci făptură vie, trăind aevea, asemenea nouă şi asemenea atâtora din câţi ne risipim dealungul vieţii comorile cele mai scumpe ale dorului. El mă va înţelege şi, privindu-mi frăţeşte în suflet, va suferi, alături cu mine, de cea mai pură şi mai aleasă dintre pătimiri.

Pe necunoscuta hărăzită mie am văzut-o. Da, am văzut-o şi i-am vorbit. Dela miezul nopţii şi până în zori. I-am mângâiat mâinile desăvârşite ca un cântec, i-am mângâiat fruntea şi obrajii şi gura nemaivăzut de frumoasă şi bărbia şi sânii. Am îmbrăţişat cu privire uimită corpu-i desăvârşit. I-am vorbit. Ne-am vorbit. Dela chip omenesc la chip omenesc. Dela făptură întrebătoare la făptură întrebătoare, şi ne-am simţit mai apropiaţi decât orice apropiere imaginabilă cu putinţă.

Vocea ei, caldă şi potolită voce de violă, îmi va suna totdeauna în auz şi parfumul părului ei îmi va îmbogăţi cele mai senine luminişuri ale vieţii.

Am rugat-o să nu-şi spună numele. Nici să-mi spună de unde vine şi unde se duce. Nici să-mi dea alte lămuriri. I-am mărturisit că doresc să-mi rămână în amintire vecină cu svonurile care nu au nume, nici chip, nici înţeles, fiindcă se pot lipsi de ele şi fiindcă numele şi chipul şi înţelesul le-ar stirbi din lumina pe care ne-o pâlpâie în orele de singurătate ale vieţii, lăsându-ne goi tocmai de îmbrăcămintea lăuntrică fără de care nu am fi decât biete lucruri bune de lepădat.

Trenul care ne ducea, vârtej, prin câmpiile întomnate ale Moldovei, oprea în gări zgomotoase şi întunecate şi'n faţa semafoarelor cu liniştí imense deadreapta şi deastânga. Noi însă, nedesliptí de geam şi de curatul basm al dialogului ce plutea, punte de grai şi simţire între viaţa ei şi a mea, nu am simţit cum trec orele. Trei ? Patru ? Cinci ? Şase ?... Nu ! Timpul curge altfel când eşti plin de har şi te dărui, copilăreşte, cinstit şi'ncrezător, cinstei şi încrederii fără reticenţă.

O rugasem să ia loc pe strapontinul pe care-l ocupam. Mi-a mulţumit şi a luat loc, căci culoarul vagonului, aglomerat peste puterile de rezistenţă ale oricui, nu oferea alte prilejuri de odihnă. Sunt convins că m'ar fi refuzat dac'ar fi ştiut că nu-s nici douăzeci şi patru de ore decând am ieşit din spital şi că glontele, ce mi-a fulgerat plămânii, mi-a rămas în trup, ascuns ca un spin până la care nu poţi ajunge şi eşti silit să-l laşi în voia întâmplării. In afară de acestea mă şi aşezasem pe geamantan şi încercam să închid ochii, măcar aşa ca să nu fie prea obosiţi dimineaţa. In jurul nostru lumea, ghemuită claie peste grămadă, se silea să facă la fel. Câţiva, mai nervoşi, dar tot aşa de absenţi cu gândul, fumau ţigară după ţigară. Dar, în timp de războiu, omul nu călătoreşte de voie şi nu de voie renunţă la buna odihnă de acasă. Mă întrebam ce necazuri vor fi silit-o pe frumoasa mea vecină să înfrunte nesuferitul chin al drumului. Făceam tot felul de presupuneri, îmi puneam tot felul de întrebări şi nu găseam nici un răspuns potrivit.

Cum am intrat în vorbă şi ce anume cuvinte convenţionale am schimbat dintru întâi, nu-mi mai aduc aminte. Dar nu ţin minte nici cele ce au urmat. Ştiu atât că vorbele noastre, oarecum căutate la început şi trecute prin cântarele acelui eu mândru care, cuibărit în tot insul dintre noi, ţine mai mult să pară decât să fie, — aceste vorbe amuţiră cum amuţeşte clevetirea în faţa adevărului vădit şi biruitor. Preţiozitatea făcu loc sinceităţii celei mai nobile şi silabele, ce se legau de acum înainte, nu voiau să mai impresioneze, nici să vindece de urît doi oameni siliţi a împărtăşi orele aceleaşi tovărăşii. Descântecul ce se înfiripa între noi se asemăna întru toate aceluia care acompaniază mărturisirile mai mult mute ale perechilor de îndrăgostiţi.

Noi însă nu eram îndrăgostiţi ci deveneam.

Fără să ne fi dat seama, acesta a fost începutul farmecului şi, fără să-mi fi dat eu seama, aceasta a fost flacăra ce m'a răscolit apoi, ca un vânt nevăzut ce răscoleşte şi sbuciumă şi întoarce cu geamăt adânc brazdele fără de răgaz ale mării.

Astăzi mi-i mai bine. Cât va dăinui aparenta linişte şi când voiu îndura iar chinurile temut de dorite ale dumnezeescului rău de care mă mai simt bolnav, nu ştiu. Ştiu numai că voiu trece prin alte crize şi, suferind, voiu lăuda destinul ce m'a binecuvântat să sufăr.

Ne despărţirăm într'o gară cu legături înspre alte zări ale ţării. Sveltă ca o divinitate şi fără umbră de oboseală în jurul ochilor ei straniu de frumoşi, tovărăşa mea de drum coborî şi, până la plecarea trenului, mai schimbarăm câteva cuvinte. Mă uitam la ea ca la un înger venit din alte vremuri şi pe care nu te saturi privindu-l căci ştii că nu o să-l mai vezi niciodată.

— „Mi-ai rămas în suflet, — i-am zis. Imi pare rău că ne-am întâlnit spre a ne despărţi. Poate că ar fi fost mai bine dacă nu ne cunoşteam".

— „Mai bine ? Da ! Nu însă mai frumos".

— „Simt că-mi vei lipsi. Eşti femeea pe care am căutat-o ani şi ani, femeea pentru care am părăsit oameni şi locuri şi mi-am riscat, nu odată, liniştea şi cinstea. Acuma, când te găsesc, uite, trecem unul pe lângă celălalt, pentru totdeauna poate, ca două păsări călătoare ce-şi taie, noaptea, drumul aerian şi se recunosc, o clipă numai şi numai după ţipătul dureros al inimii".

— „De-ai şti cât de întocmai m'am gândit şi cât de mult te-am aşteptat, m'ai lua de mână şi am începe o altă viaţă... Dar..."

— „Dar ?..."

— „... acuma-i prea târziu..."

O, dece nu am înţeles-o în clipa aceea ! Dece nu am urmat-o sau dece nu am făcut-o să mă urmeze atunci când mă pusese la încercare şi mă chema, omeneşte cintit şi sfiită ca în prezenţa unei mari taine !

— „Poate că este mai bine", — i-am zis, — „să rămânem necunoscuţi unul altuia şi totuşi, aparţinându-ne de totdeauna şi pentru totdeauna".

— „Niciodată nu te voiu uita... Şi nici *tu* n'ai să poţi să mă mai uiţi...".

Pusese atâta căldură şi duioşie în aceste din urmă cuvinte şi atâta destăinuire spontană în acel prim şi ultim *tu* pe care mi-l apăsă, pe suflet, prelung ca pe un sărut, încât nu i-am putut da nici un răspuns.

Ne-am privit numai, tăcând, până ce nesimţita mişcare a trenului începu să ne pună pământească depărtare între inimi.

Ajungând cu mare întârziere acasă şi fiind foarte obosit, am luat o baie şi m'am culcat.. Am adormit numaidecât. După treizeci şi câteva ore de nesomn, eşti în stare să te culci, o ştiu din proprie experienţă, la marginea drumului şi'n plină ploaie şi să adormi imediat. In acest fel de împrejurări îţi razimi capul de cască sau de orice şi cum te-ai culcat, aşa te trezeşti, pe jumătate amorţit, pe jumătate răzbit de apă şi frig, dar destul de refăcut pentru a te mai ţine treaz alte treizeci şi câteva de ore.

Am adormit numaidecât şi am adormit un somn frate cu veşnicia.

Să fi fost pe la a doua veghe când, trezindu-mă brusc, simţii că în camera mea, ba mai mult, aplecat deasupra-mi, e cineva.

Cei ce nu au cunoscut acest tulburător sentiment de prezenţă, nu-şi pot închipui fiorul nefiresc pe care ţi-l dă. E o electrizare a întregii tale fiinţe şi o sensibilizare a ei atât de pronunţată, încât eşti în stare să pipăi vidul şi să-i simţi contururile.

Da. Deasupra mea, aplecat ca dintr'o perdea de neguri abea văzute, stătea cineva.

Şi acest cineva era ea, Necunoscuta din tren.

Fruntea-i lumina misterios, imperceptibil aproape. Ochii, mari, întunecaţi şi de un farmec cum nu l-am mai văzut, revărsau atâta duloasă dragoste încât, tulburat peste măsură şi fără a-mi mai da seama dacă văd într'adevăr sau visez, am întrebat-o cu nestăpânită spaimă : „— Tu... ce ţi s'a întâmplat ?!... Spune. !".

Fosforescenţa feţei i se limpezi mai mult.

— „Vorbeşte ! "— i-am zis. — „Sufletul meu e numai auz. Spune... Fă-i numai un semn... Tuuu..."

Era atâta dulce linişte pe această faţă, atâta senină linişte şi curăţenie în zâmbetul care-i împodobi crinul gurii, abia acuma văzute, încât am întins mâinile ca în spre cineva pe care l-am aşteptat, ştiind prea bine că va veni.

Şi pe cine aş fi putut dori şi aştepta mai cu înfrigurare decât pe ea, fiinţa tuturor căutărilor şi aşteptărilor mele, — pe ea cu care m'am întâlnit şi care mă vizita acum, ştiam foarte bine, într'o clipă de halucinaţie, dar halucinaţie pentru care care aş fi dat întreaga realitate de până atunci.

Mâinile mele cuprinseră însă numai întunericul, căci dulcea vedenie se topi ca orice nălucă.

M'am trezit cu o sensaţie de sfârşeală. Părea că lunec, în spirale ameţitoare, printr'un spaţiu desmărginit şi care se legăna în dreapta şi 'n stânga, în prelungirea capului şi a picioarelor şi în toate părţile, când dimensiunile când ale unui bob de mărgea pe care abia de o simţi între buricele degetelor, când cele ale unui imens vârtej cosmic.

O vâjială de şivoiu uriaş îmi curgea prin toate cutele creerului, venind de pretutindeni şi de nicăieri şi căzând, ca o cascadă, nicăieri şi pretutindeni. Inima svâcnea cu putere şi neregulat, ţâşnind scântei ce explodau ca nişte minuscule proiectile trasoare, în toate întunecatele ceruri ale trupului. Gura îmi era amară fiere.

Am sărit din pat şi dădui să aprind lumina. Dar degetele nu simţiră butonul comutatorului. Am bâjbâit câteva desperate secunde prin întunericul compact al camerei camuflate. Pierdusem orice putinţă de orientare şi simţeam că nu voiu mai putea rezista dacă nu fac lumină. Am nimerit geamul şi l-am deschis, plecându-mă adânc peste pervaz. Un timp n'am ştiut nici unde sunt nici dacă sunt, iară conştiinţa începu să-mi revină tulbure şi chinuitoare. Părea că mă găsesc la marginea unui pod foarte înalt şi foarte lung. Şi trebuia să-l trec. — „Haide odată !" — mă îndemna cineva, om nevăzut şi foarte răstit. — „Nu-l trec ! Nuuu..." — „Ba-l vei trece !" — „Nu pot.... Nu vezi ce potop vine din dreapta ?" — „Mişcă ! Mişcă ! Ce mai aştepţi !" — mă lovi glasul dogit şi plin de răutate al nevăzutului — „Tine-te de sârme! De sârme !" Intr'adevăr pe la marginea podului treceau două sârme groase ca două odgoane de funicular. M'am prins cu desnădejde de ele şi, fără să mă uit în urmă sau în jos, căutai să trec cât mai repede. Apa însă creştea. O simţeam cum îmi clocoteşte pe la glezne. Apă tulbure şi spumoasă ca valurile mării. Şi treceam prea pe la marginea podului ! Nu mai era mult. Treceam însă prea pe la marginea prăpastiei pe care o văzui de astădată cum îşi tălăzuieşte şi-şi fierbe cu turbare puhoaiele ca pe nişte luturi lichide. M'am gândit să mă dau mai la mijloc, ca să nu mă ducă potopul ce venea din dreapta, din spate, din toate părţile. A fost însă prea târziu. Am lunecat şi dus eram. —„Păcat de tine băiete..." — mi-am mai putut zice şi mă trezii.

O noapte înaltă şi tăcută îşi pâlpâia luminile, de parcă le aprindea şi stingea răsuflarea însăşi a lui Dumnezeu.

Mi se părea că le văd pentru prima dată.

Şi erau mari aceste lumini şi limpezi şi ardeau în toate culorile curcubeului.

O pace binefăcătoare mi se lăsă în suflet şi o împăcare cum am mai simţit-o o singură dată când, dus pe brancardă, mi se despăienjeniseră ochii şi am văzut un cer cu stele tot aşa de mari, de limpezi şi de prietenește înclinate acolo unde le aşezase, dintru începuturi, a toate orânduitoarea mână a unuia nevăzut şi pretutindenesc Dumnezeu către care ne întoarcem în ceasurile cele mai sfinte, fiindcă mai vecine cu nefiinţa noastră şi mai apropiate de netrecătorul deşi ascunsul lui prezent.

Gura nu-mi mai era uscată şi nici plină de scamele amare ale febrelor. Dimpotrivă, o inunda gustul sărat şi sălciu al sângelui.

Sângerarăm aşadară.

„Necunoscuta" îl făcea să-mi rămâie totdeauna dator cu răspunsul dorit.

Abia acum simţii apăsare de ghimpe surdă şi grea, sub inimă. Intocmai acolo unde mă înţepa, din afară, scândura, prevăzută cu o limbă de metal, a pervazului de care mă răzimasem.

Sângeram destul de abundent şi se vede că şi mai de mult timp.

Bărbia, nările, colţurile gurii, gâtul, cămaşa de noapte, erau numai un cheag rece şi lipicios.

Ca să mă pot ridica, a trebuit să mă sprijin cu amândouă mâinile şi, cum încercai doar un început de mişcare, mă cutremură un fior de frig iscat din toate mărunţaiele, din palmele mâinilor, din subsuori, din tălpile picioarelor, din glezne şi pulpe şi coapse, din fiecare vertebră şi coastă în parte. Ca să nu mă scuture, m'am încordat din răsputeri. M'am târît până la pat ca o lighioaie rănită şi gata să-şi dea sufletul. Tot timpul m'am gândit numai la necunoscuta care mă vizitase în vis. O chemam cu strigătul mut al gândului pornit din cele mai adânci şi mai nemărturiste ascunzişuri ale vieţii. O chema însăşi viaţa mea. Mi-a trecut prin minte, stârnită din depărtate uitări, povestea cu strigătul neauzit de ureche omenească al copacului pe care-l taie oamenii în păduri şi care strigăt se aşterne ca o pâclă peste toate hotarele codrilor. Asemenea acelui copac muşcat de ascuţitul cântec al ferăstrăului, o chemam pe necunoscuta mea, spunându-i că-i mulţumesc pentru că mi s'a arătat şi că-i doresc tot norocul şi că o binecuvântez cu întreaga curăţenie a sufletului meu. Ştiam că mor şi ţineam să-i fac cunoscută această moarte. Nu ca pe o întristare, ci ca pe o veste bună. Ca pe o veste care mă umplea în acele unice clipe, de o negrăită mulţumire şi împăcare cu mine însumi.

A doua zi am fost operat. Numai întâmplarea a vrut ca totul să se petreacă la timp. Douătrei ore mai târziu ar fi fost zădarnică orice trudă şi ştiinţă a medicilor.

Abia când am intrat în convalescenţă, sora care mă îngrijise mi-a povestit cum am fost adus în nesimţire şi fără pic de sânge, cum mi s'a făcut transfuzie, cum a fost extras glontele şi cum am chemat, de mai mutle ori, o fiinţă necunoscută.

Cât timp am stat la spital, m'am gândit numai la ea. Căutam să mi-o aduc aminte. Să-i revăd chipul şi să-i aud, vibrând, măcar în amintire, vocea caldă şi melodioasă ca duloşia. Căutam s'o recunosc în chipurile graţioase din revistele ilustrate pe cari mi le adusese buna soră de caritate.

Degeaba.

Nimic nu putea să-mi sugereze, fie şi numai pe de departe, inegalabila făptură a necunoscutei pe care o păstram, totuşi, întreagă şi de neuitat, în tiparele înseşi ale sufletului.

Doctorul, cu care mă împrietenisem, atribuia toate acestea unui şoc post-operatoriu sau unui complex mai vechiu şi mă asigura că, odată restabilit, voiu fi cel de odinioară, dacă este adevărat că aş fi fost un altul.

— „Dragul meu, toate chestiunile acestea se reduc la un simplu, ca să-i zicem aşa, joc al hormonilor. Noi bărbaţii ne potrivim cu un indefinit şi, în orice caz, mare număr de femei. Şi viceversa. Dacă numai una singură ar trebui să ne fie adevărata femee, imaginează-ţi cât sbucium şi cât de puţine şanse de a o întâlni vreodată în scurta şi prea îngrădita viaţă pământească. Natura a fost mai puţin poetică dar mai prevăzătoare. Eu, individul cutare, frumos sau urit, înalt sau scund, deştept sau imbecil, mă potrivesc cu un întreg roiu de individe. Totul ce decide în cele din urmă este întâmplarea. Ea face ca s'o preferăm pe cunoscuta cu care ne-am întâlnit la un moment dat al vieţii şi s'o preferăm tuturor necunoscutelor pur şi simplu necunoscute, exact cum, aceeaşi întâmplare ne face să ne alegem cu o foarte simpatică şi reală brunetă după ce am visat, o tinereţe întreagă, la ochii albaştri ai blondelor pe cari ni le imaginăm sensitive ca mimozele".

— Dar, doctore, pe Necunoscuta mea am văzut-o. Am vorbit cu ea. Am simţit că numai noi doi suntem făcuţi unul pentru celălalt. E o femee reală, mai reală, pentru mine, decât toate celelalte la un loc".

— „Reală nu poate fi decât aceea pe care o ţii în braţe".

— „N'ai iubit niciodată!"

— „Depinde ce înţelegi prin iubire...".

Discuţiile noastre se terminau, toate, cam la fel.

Nici nu aş fi vrut să-l conving de justeţa credinţei mele în această materie.

Chiar dacă nu aveam dreptate, credinţa la care ţineam cu neclintire îmi explica mult mai multe, infinit mai multe lucruri decât teoria doctorului. Iubirea, în cele din urmă, nu trebuie privită şi preţuită numai din punctul de vedere al aspectului ei biologic. Iubirea numai biologică nu este încă iubire, precum iubirea dintre cei ce se îndrăgesc sincer, dar determinaţi numai de anumite forţe hormeice, de anumite puteri, cu alte vorbe, ce-i mână să comită cutare sau cutare act, nu este şi nu poate fi încă întreaga iubire.

Pe Necunoscuta mea o iubeam cu un ton, voiam să spun „cu un cer" mai sus. O iubeam din toată fiinţa mea dar cu o coardă în plus. Tocmai cu acea coardă care se situiază între dragostea de Dumnezeu şi toate iubirile noastre omeneşti, începând cu răscolitoarea de conştiinţe, mică şi stârnind cu dărnuirea cea mai deplină dintre două inimi. Eu frivolitatea, ca şi tonul grav, nu le-am cultivat niciodată în diferitele mele romanţe tinereşti. Frivolitatea e semnul neputinţei, iară tonurile grave trădeaza existenţa, totdeauna, a vreunui desechilibru. Frivolul întruchipează ultimele pâlpairi ale candelelor ce se sting, precum tonurile grave, ca şi fulgerele mute, vestesc izbucnirea furtunilor. Am fost, fără să fi avut habar de teoria doctorului meu, deseori în situaţia celor stăpâniţi numai de carnala zodie a hormonilor. In nici un caz nu credeam şi nu aveam cum şi dece să cred în mitul Necunoscutelor cântate de poeţi şi plăsmuite de romancieri. Iată însă că mitul nu era mit. Legenda femeei destinului mi se adeverea şi, cumnea, nu numai în planul visului sau al dorului, ci în planul cel mai real al vieţii. Am cunoscut-o şi m'a cunoscut. Am simţit, un minut, harul aceluiaş adevăr şi zările aceleeaşi destăinuiri. Ne-am mărturisit, fără ocol, cele simţite. Dar am trecut unul pe lângă celălalt. Ca două stele ce se desprind dintr'unul şi acelaş mănunchiu al înaltului şi se sting în direcţii deosebite. — „De-ai şti cât de întocmai m'am gândit şi cât de mult te-am aşteptat, m'ai lua de mână şi am începe o altă viaţă..." — mi-a zis ea, atunci, şi nu am înţeles chemarea. Marile chemări vorbesc, din păcate, ca suspinele, numai în surdină. Pentruca, auzind, să nu le audă toţi, ci numai puţinii, — aleşii darului.

Din spital, am ieşit mai repede decât s'au aşteptat cei ce mă copleşiră şi răsfăţară cu îngrijirile lor.

Impotriva temerilor, m'am simţit, din prima zi, de tot refăcut.

Mâncam cât trei şi dormeam cât dorm copiii.

Nu-mi lipsea nimic pentru o bună dispoziţie.

Nici n'aş putea spune că mă simţeam înclinat înspre tăceri melancolice sau atras de singurătate. Cu prietenii şi cunoscuţii mă întâlneam zilnic şi-mi făcea plăcere să stau la un pahar de vin cu acei ce nu mă văzuseră şi auziseră că aş fi căzut, undeva, pe câmpiile din răsărit.

Frecventez şi, sunt încredinţat, voiu frecventa cu acelaş interes teatrele şi cinematografele, reuniunile şi restaurantele pe cari, în mod obicinuit şi fără exagerare, le-am frecventat până la izbucnirea războiului.

Beneficiind de un concediu mai îndelungat, mi-am redeschis biroul şi am constatat că mă bucur de vechea încredere a clienţelei. Deci, nimic nenormal nu s'a petrecut cu fiinţa mea fizică şi morală.

Şi, totuşi... Da, totuşi, cel puţin odată pe săptămână mi se încuibă în piept un dor căruia nu mă pot împotrivi. Un impuls de care mi-i frică şi pentru care mi-aş da toată viaţa dacă ar fi să mi se spună că încurând voiu fi asemenea tuturor oamenilor mulţumiţi cu sănătatea şi cu bucuriile de cari au parte.

Odată pe săptămână simt, ca un dangăt de clopot, născându-mi-se în piept porunca să las totul baltă şi să pornesc în căutarea Necunoscutei.. Bine înţeles, vijelia ce mi se desănţuie în conştiinţă nu mă biruie cu desăvârşire. Un lucru însă trebuie să-i fac. Trebuie să mă plec după ea. Altfel m'ar frânge sau m'ar desrădăcina. In aceste ore de misterioasă cercetare pentru sufletul meu, încul toate şi o iau fără ţintă prin străzile oraşului. Fără ţintă nu, căci o caut, trebuie s'o caut pe Necunoscuta. Umblu aşa, ca apucat, când cu pas domol, când gâfâind, când schimbând brusc direcţiile sau oprindu-mă în loc ca şi cum mi-aş fi adus aminte de ceva. Cei ce-mi surprind privirile cred că umblu după femei. Un anumit cerc de cunoscuţi mi-a şi scos numele de afemeiat. E mai bine aşa căci, dacă mi-ar cunoaşte chinul, m'ar ocoli ori s'ar uita cu teamă când i-aş opri şi i-aş ciupi de reverul hainei.

— „Umbli prea mult şi cauţi prea multe, — lasă, nu te mai ascunde", — m'a bătut pe umeri un coleg. — „Să ştii însă că-mi placi. Viaţa e scurtă şi nimeni nu a făcut contract cu Dumnezeu. Mai ales în zilele noastre.."

L-am lăsat să termine şi i-am zâmbit recunoscător. Nimeni nu trebuia să bănuiască ce flacără mă mistuie. Cu atâta mai puţin acest biped care în toată viaţa lui nu s'a priceput la nici o tresărire în afară de cele numai lumeşti.

Eu o căutam însă pe Necunoscuta. Şi o voiu căuta O voiu căuta până la sfârşitul zilelor mele.

Uneori, mi se pare că o văd venind, radioasă şi făcându-mi semn de departe. Inima îmi bate ca în noaptea aceea, obrajii mi se aprind de o dogoare aproape nefirească şi 'n ochi trebuie că-mi ard lumini străine, căci toţi cei la cari mă uit tresar şi nu m'aş mira să-i văd făcându-şi cruce.

Dară Necunoscuta se pierde în mulţime.

Grăbesc pasul şi o caut cu disperare.

Toate sforţările mele rămân însă zadarnice.

Câteodată-i ghicesc silueta cotind după un colţ de stradă sau intrând în vreo prăvălie. Mă iau pe urmele ei, cu setea sufletească a vânătorului ce a zărit, neclintită între luminişuri, mândra arătare a cerbului pe care-l caută de zile şi săptămâni. Când însă ajung, toate aşteptările mi se destramă.

O singură dată i-am simţit paşii în urma mea. N'am vrut să mă întorc. Nu mă puteam întoarce. Sentimentul ce mă inundase era prea frumos, ca să-i curm farmecul printr'o eventuală deasămăgire. Am încetinit mersul. Da, era ea. Nu putea să fie alta. Insfârşit. Din moment în moment trebuia să mă ajungă. Să ne privim în faţă. Să ne recunoaştem şi să nu ne mai despărţim niciodată. O negrăit de dulce aşteptare mi se înfiripă în inimă. Eram numai atenţie. Numai urechi. Ritmul paşilor ei îmi cadenţa respiraţia, bătăile pulsului, gândurile ce se succedau vertiginos şi bogate ca niciodată până atunci. Din ce în ce mai mică o simţeam şi din ce în ce mai dulce-dogoritoare distanţa dintre noi. Aşteptam să mă cheme ea întâi. Sau s'o chem eu, dar după ce mă va fi depăşit. Nu trebuia să mă întorc însă în nici un caz. Nu voiu comite — mi-am zis, — greşala nefericitului Orfeu când a încercat să o scoată pe Euridice din lumea umbrelor. Orice alta, dar asta nu ! Niciodată !

La un moment dat însă paşii nu mai răsunară.

Simţii golul pe care-l simte cineva când, continuând discuţia cu un prieten care a rămas prea în urmă, îşi dă deodată seama că a vorbit mult şi bine dară de unul singur.

O mare tristeţe mi se aşternu pe gânduri. Am hoinărit tot restul zilei. Ca un vagabond. Fără ţintă, fără scop. Da, de astă dată fără ţintă şi fără scop.

Uneori, dară numai foarte rar, criza nu se declară Imi văd nestingherit de treburi şi numai seara, când mi-aduc aminte, mi se strânge inima şi simt că-mi pare rău.

Zilele trecute am dat ochi cu doctorul. Acela cu teoria hormonală.

— „Ei ?! Merge bine ! Nu ?"

— „Mai bine decât aş fi crezut..."

— „Dar cu Necunoscuta cum stăm ? Te-ai mai dat la brazdă ? Am auzit că nu te desminţi şi că ai fi cam..."

— „Da, doctore" — i-am răspuns, — fiecare cum se pricepe mai bine... Dece să ştie şi alţii ce mă doare".

Sunt sigur că m'a înţeles.

Nici nu trebuia să mă înţeleagă.

Necunoscuta îşi are locul ei numai în inima mea şi nimeni dintre cei ce ştiu cum mă cheamă şi cine sunt nu trebuie să mai afle ceva despre ea.

Dumneavoastră v'am povestit toate acestea fiindcă în fiecare dintre noi sălăşlueşte câte o frântură din sufletul sclavului ce ştia de urechile măgăreşti ale lui Midas.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 44
SAMBATA 31 OCTOMBRIE 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

„Astra" Sibiu

ANIVERSARE DOMNEASCĂ

Sărbătorile tăcute sunt de obiceiu cele mai mari. La 25 Octombrie M. S. Regele Mihai I a împlinit douăzeci şi unu de ani. Trecând cu gândul dincolo de timpul care ne obligă să facem bilanţuri sau profeţii, vedem în vârsta aceasta bărbătească pe care a sărbătorit-o Suveranul, un mare început de viaţă, un tâlc pe care-l descoperim deobiceiu în simboluri.

Timpurile acestea de încleştare şi sbucium, anii care se prăvălesc peste oameni şi lucruri, au adus cu sine şi acea inevitabilă stăpânire a Clipei. Dar din vârtejul şi din volbura timpului, se clarifică înţelesuri care nu ne pot scăpa. Un Rege tânăr într'o ţară dârză şi tânără, un Rege care a crescut alături de tineret, iată realitatea de azi care va fi, nu ne înddim, fapta de mâine.

Trecem prin istorie, aşa cum am trecut secole de-arândul, şi din goana aceasta se va desprinde înţelesul mare al zilei de mâine. Noi nu luptăm pentru a cere, ci luptăm pentru a relua. Iată dece credem în destinul nostru, iată dece Regele de azi, tânărul Rege, e gândul viu şi aspru al unui neam care ştie să lupte tăcând, chiar când uneori aşteaptă cu arma la picior.

Istoria nu o scriu istoricii, ci înseşi popoarele luptătoare, cu dinamismul pe care fiecare din ele îl pune în realizarea unei ţinte, care devine în felul acesta un ideal. Mihai I e paznicul unei voinţi naţionale, care, mergând cu zeci şi zeci de ani în urmă, a ştiut în totdeauna să-şi apere avutul şi să trăiască din ceea ce a fost al său. Ziua de mâine va fi a noastră. Regele o ştie, aşa cum o ştie întreg poporul Său, care L-a sărbătorit cu un gând fierbinte şi tăcut, aşa cum se cuvine în clipe ca acestea pe care le trăim.

Din oraş în oraş, din târg în târg, din sat în sat, poporul şi oastea au prăznuit această zi de naştere, cu credinţa pe care o dă numai o mare certitudine. Undevu, pe-aproape, ne aşteaptă un viitor pe care-l întrezărim de pe-acum, şi în aşteptarea căruia, credem *la un loc cu întreaga Românie.*

M. S. Mihai I este Regele nostru al tuturora. Iată dece strigătul tradiţional de „trăiască Regele", este al tuturor celor ce stând răzimaţi pe spadă, aşteaptă să muncească şi să biruiască.

Aniversarea Domnească de ieri, este pentru noi cea de mâine şi de întotdeauna. De aceea ne-am oprit, cercând să-i deslegăm înţelesurile eterne.

UNIVERSUL LITERAR

Munţi necunoscuţi

—Din lucrarea „Munţii Românieî"—

de AL. BĂDĂUŢĂ

Ar trebui odată, nu un om, căci munca ar fi peste puterile unuia singur, ci mai mulţi, să se adune laolaltă, şi să scrie această carte unică, de mari adevăruri şi de uluitoare revelaţii de frumuseţi naturale: „România care se ascunde". O carte, care despre nicio altă ţară nu s'ar putea scri, mai îndrituit, decât despre ţara noastră.

Curiozitatea drumeţilor de pretutindeni a pătruns adânc, oriunde exista o frumuseţe naturală: un obicei anevoe de sezisat, o vale ascunsă între ziduri prăpăstioase de munţi, sau o înălţime care se tăinuia între nouri. Alpii italieni, Jura franceză, Pirineii, Tirolul, Elveţia, Tatra slovacă, Alpii iulieni, Bavaria şi Munţii Logora din Balcani, pentru a nu cita decât aceste ţinuturi de mare turism, nu sunt pentru drumeţul contemporan, decât simple muzee ale naturii, în care potecile, drumurile, marcajele, digurile şi casele de adăpost au înlesnit turistului perceperea fără riscuri, a celor mai inaccesibile frumuseţi europene.

Diminuarea circulaţiei pur turistice, în aceste ţări, constatată în ultimii ani, nu este, astfel, numai o urmare a crizei economice: ci, în acelaş timp, o oboseală a curiozităţii. Prin efortul pe care îl obligă, bănesc şi fizic, un fapt natural, odată văzut: un peisagiu, un monument sau o particularitate etnică, înseamnă cu totul altceva decât, bunăoară, un tablou sau o carte, aflate în aceiaşi situaţie; avându-le la îndemână, pe aceasta din urmă, le poţi reciti cu plăcere, ele fiind lângă tine, în viaţa imediată, pe peretele sau în biblioteca ta, în timp ce un munte, un sat sau o vale, impun astfel de jertfe.

In această situaţie, România se bucură de un avantaj unic; nou venită în turism, cu frumuseţi de cele mai adesea ori departe de drumurile de fier şi de şoselele care o brăzdează, ea este, prin raport cu ce se ştie normal, o ţară pe care drumeţul, străin în primul rând, nu o cunoaşte decât într'o proporţie infimă. România care se ascunde este, profund, o realitate. Marele public dela noi nu a descoperit marea, de pildă, decât în ultimii 10-15 ani. Mânăstirile Olteniei sunt frecventate şi de mai puţin timp. Acelea ale Bucovinei nu au decât, cel mult, cinci ori zece ani de notorietate mai amplă. Ţinuturile de mare spectacol turistic sunt, şi azi, destul de arar străbătue de maşini. Ce să mai vorbim de ţara Haţegului, de Munţii Apuseni şi mai cu osebire de acest paradis fără egal: Bihorul!

Marea carte a pitorescului românesc ne lipseşte, deşi scriitorii cari ar putea-o face sunt aci, între noi: iată-l pe Nichifor Crainic, al cărui dar descriptiv l-au denunţat acele viguroase „Drumuri Basarabene" începute cândva în „Lamura"; pe V. Voiculescu, a cărui poezie este, toată un ierbar în care stau presate frânturi de peisagiu românesc, peste care s'au scuturat stelele unei înalte sensibilităţi; pe Emanoil Bucuţa, povestaş ca nimeni altul al poeziei apelor; pe Ion Pillat din amplul poem-pastel „Florica", — pentru a nu-i cita decât pe aceşti câţiva. E anevoe să le înţelegi pregetarea şi să nu te miri cum de pot ţine, aşa de avar întemniţate în inima lor, atâtea comori adunate cu ochii.

E drept că munca unei asemenea cărţi e prea multă pentru unul singur. Dar închipuiţi-vă, bunăoară, o tovărăşie făcută numai din cei de mai sus, fiecare având asupră-şi capitolul unei regiuni: al Nordului Ardealului cu acele semeţe biserici în lemn, al Bucovinei cu Voroneţul, Moldoviţa, Sucevita ,al mânăstirilor oltenesti sau moldovene şi al cetăţilor din Basarabia — văzute de condeiul lapidar al lui Nichifor Crainic sau de fraza dantelată a lui Cezar Petrescu; ori frământarea de apă şi de piatră a Porţilor de Fier, alături de rar spusa taină a câmpurilor dobrogene şi a Deltei — sub penita înflorată şi evocatoare a lui Emanoil Bucuţa; sau navigarea, cu lotca de vis a versului lui Vasile Voiculescu, pe acele ape împietrite în furtună care sunt Carpaţii şi, în fine, poezia Bărăganului, rămasă mută de când o rosti ultima dată Odobescu, descrisă de Ion Pillat — a acelui Bărăgan pe care el îl numeşte atât de frumos undeva: „largul ocean Pacific al pământului românesc".

De prisos să mai subliniez, măsura în care o astfel de enciclopedie literară a frumuseţilor noastre ar deschide, larg, porţi către această „ţară care încă nu se vede"!..

Intr'o scară pe care s'ar situa preocupările, interesul şi efortul drumeţesc din România, cele trei nume de mai sus: Haţeg, Apuseni şi Bihor, se aşează descrescând, în ordinea în care le-am enunţat, Bihorul fiind pe ultima treaptă. O politică turistică sănătoasă spre care se tinde firesc, va avea de făcut numeroase acte de justiţie: niciunul, însă, mai meritat decât acela pe care îl solicită acest ţinut, uluitor de frumos şi de românesc, care se adună atât de inedit, în jurul şi înlăuntrul Munţilor Bihorului. Adevăr elementar de care ,odată mai mult, mi-am dat seama, anii trecuţi, prin norocul unei călătorii printr'unul din cele mai sălbatice drumuri ale Ardealului: Valea cu Izvoare, cale care mână,

(Urmare în pag. 5-a)

CIOBAN CU OILE
Din lucrarea „Munţii României" de Al. Bălăuţă)

ARTA DE A MURI

de VLADIMIR DOGARU

Cu toate că, privită din punct de vedere metafizic, moartea constitue pentru om evenimentul cel mai tragic, ea sfârşeşte prin a fi ceva extrem de firesc. Ne plecăm cu toţii destinului, fără să ne mai întrebăm asupra cruzimii lui, şi, ceeace e mai interesant, fără să ne mai văetăm. Se întâmplă însă uneori ca omul să-şi iasă din matca lui de resemnare şi să fie profund impresionat de moarte. In această impresionare nu se mai află nimic din sentimentul fricii. Locul ei este luat acum de o înaltă beatitudine morală, care-l ridică pe om spre sferele divine.

Moartea care impresionează are în ea ceva din fiorul operei de artă. Pare o născocire genială şi nu o întâmplare aevea. Totul o izolează, fiindcă totul o deosebeşte de comun.

Deşi egali în faţa sorţii, nu toţi oamenii ştiu să moară. Majoritatea din ei se sting banal, asemeni ierburilor depe câmpuri. Numai o minimă elită posedă **arta** de a muri. Ca orice artă, arta muririi nu se învaţă, ci se primeşte. Ea e un dar al lui Dumnezeu, iar deţinătorul ei un uns.

Posesorii artei de a muri influenţează pe plan moral. Singuri ei sunt **eroi.** Eroismul presupune sfidare de viaţă şi ea e posibilă numai în arta muririi. Deaceea, nu toate geniile sunt eroi. Pe când Byron se jertfea pentru alţii, Schopenhauer se ferea şi de umbre!

Şirul celor dotaţi cu arta de a muri îl deschide Socrate. Moartea lui pare aranjată de un poet iubitor de tragic, într'atâta iese din comun. Poetul acesta aranjator este însuş Socrate. Nu în sensul că ar fi fost aşa şi în viaţă. Ci numai că el şi-a dorit destinul învăluit în poesie. Ca orice artist, Socrate a fost conştient de măreţia sfârşitului său. „Cele ce mi se fac mie azi — spune el prin gura lui Platon, judecătorilor din Atena — nu mi se fac din întâmplare; eu sunt încredinţat că cel mai bun lucru pentru mine, e să mor acum" [1] — şi nu mai târziu, îndrăsnim noi să adăogăm. Intr'adevăr, Socrate a ştiut nu numai **cum** să moară, dar şi **când** să moară. Fără acest sfârşit, filosofia lui n'ar fi căpătat atâta doză de nemurire. Genialitatea şi eroismul se îmbină al el într'o armonie unică.

Gradul cel mai înalt, pe care poate să-l atingă arta de a muri, este al **sfinţeniei.** Ea se găseşte întruchipată în persoana morală a lui Iisus Cristos. Nici o altă moarte n'a impresionat mai mult. Sensibilitatea umană s'a sdruncinat atunci din temelii şi continuă a se sdruncina şi azi, ori de câte ori o nouă generaţie ia cunoştinţă de drama Marelui Răstignit. Fiind cea mai înaltă jertfă, moartea lui Iisus Cristos nu are nimic din melancolia lucrurilor ce apun. Ea e un veşnic răsărit de lumină, care, cu cât ţi se prelinge în suflet, cu atât te iluminează mai mult.

Prezenţa artei în moartea lui Iisus Cristos se poate dovedi cu fiorul poetic al învăţăturii sale. Religia creştină nu e numai filosofie, ci şi poesie. Cuvântul lui Iisus Cristos fascinează, fiindcă e rostit în imagini şi e însoţit de sinceritate. Cele patru Evanghelii rămân o minune a minunilor. Structura sufletească a lui Iisus e de poet. Pironit pe cruce, El ştiu să facă din moartea Lui o dramă egală în fiori cu cea mai sgudultoare dintre tragediile artistice, neschimbătoare în frumuseţea lor.

Arta de a muri se întâlneşte nu numai la indivizi, dar şi la popoare. Considerate între ele, neamurile se menţin sau nu, după cum ştiu ori nu ştiu să moară. Firesc, nu e vorba de o dispariţie totală, care să-şi aibă data ei fixă, ci de o moarte în timp, care se efectuiază prin **eroi.** Uneori numărul lor e mai mare, alteori mai mic. Perioada dintâi e a războaielor, cea de a doua a epocilor de pace.

In războaie, arta de a muri se află într'un mediu excepţional de prielnic. Nu fiindcă ar avea o avantajare mai bogată, ci, din contră, pentrucă înfăptuirea ei e mai în pericol ca oriunde. E ştiută psihologia omului care luptă. El e ispitit la tot pasul de păcatul **fugii.** Eroul adevărat e numai acela care a putut să birue în el pornirile vieţii comode. Cuprins de iluminare, el se ridică deasupra tuturora, simţindu-se mandatarul neamului. Se dăruie fricii, fiindcă a rămas numai cu el. In felul acesta, eroul din război devine artistul creator al însuş destinului său.

Analizând epocile de pace, constatăm că arta de a muri apare, cantitativ, mai puţin. Lumea e preocupată acum de alte idealuri. Ingrozită de război, ea se îndreaptă insaturabil spre limanul plăcerilor. Se uită totul, implicit sensul cel adevărat. Ca o încercare de redresare, se ridică, neluat de nimeni în seamă, noul erou. Batjocorit, schingiuit, şi, până la urmă, totdeauna omorît, el e început de veac. Abia după ce nu mai există, mulţimea îl preţueşte. Operele sale — dacă a fost scriitor —, faptele lui — dacă a fost om politic —, ori credinţa — dacă a fost întemeetor de religie —, devin, dintr'odată, testament de nerăsturnat. Eroului din timp de pace îi e scris să moară regulat. „Acolo unde este un testament — zice Apostolul Pavel — trebue neapărat să aibă loc moartea celui care l-a făcut" [1]). Printr'asta, eroul din timp de pace. devine un exemplar şi mai rar. Calea lui e mai spinoasă, iar destinul său întâmpină piedici şi mai mari. Insă cu cât condiţiile de afirmare vor fi mai vitrege, cu atâta arta de a muri va fi mai bogat încărcată de simboluri răsunătoare.

Din înlănţuirea celor două categorii de eroi, rezultă puterea de trăire a neamului. Efectuându-se în timp, arta de a muri devine astfel suflul mişcător al istoriei. Epocile de afirmare naţională coincid cu lipsa de teamă în faţa morţii. Chiar şi desvoltările culturale prezintă uneori acest caracter. Marii scriitori şi-au consumat adesea viaţa până la epuizare, subordonând-o integral artei. „Dacă aş şti că n'am s'ajung un mare romancier, exclamă în tinereţe Dostoievski, m'aş arunca oricând în Neva!". Vorbele lui se întâlnesc cu ale lui Rainer Maria Rilke, care, într'una din celebrele sale Scrisori către un tânăr poet, după ce arată că poesia se hrăneşte cu licoarea trăirilor interioare, conchide brusc: „dacă împrejurările te-ar împiedica să scrii, te-ai omorî?" Mărturisirea lui Dostoievski şi întrebarea lui Rilke dovedesc că, la baza creaţiilor durabile, pentru ca acestea să se realizeze ca atare, alternativa artă sau moarte se transformă în dictonul: spre artă, prin moarte. E ceeace am întâlnit şi'n alte domenii, cu deosebirea că, pe când acolo moartea e o dăruire anticipată, aici ea devine o jertfire lentă.

Ne-a mai rămas să explicăm dece morţile discutate mai sus impresionează. Puterea lor [illegible] caracterul de întâmplări similare producţiunilor artistice. Am spus că arta de a muri e un dar al lui Dumnezeu. Mulţimea sesizează totdeauna reflexul divin şi se pleacă în faţa lui. Moartea celui în cauză e considerată ca un semn al puterilor de sus. Contimporanii i se închină în taină, fiindcă, laşi fiind, nu trec niciodată la reacţiune. La aceştea se adaogă şi contribuţiile celui uns cu harul unei astfel de morţi. Ca'n toate artele, există şi în arta de a muri un efort conştient. El dă dreptul la respect, fiindcă, prin el, înfăptuitorul său se deosebeşte de ceilalţi muritori.

Sfârşitul efectuat sub semnul artei de a muri mai impresionează şi printr'un sentiment de recunoaştere a micimei sufleteşti, venit din partea mulţimii. Oricât de îngrată ar fi, lumea are în adâncimile fiinţei sale, şi un pic de recunoştinţă. Plină de păcate cum e, ea îşi dă seama că, morţile celor care se ivesc la un veac odată, ţintesc răscumpărarea rătăcirii sale. Fără să se îndrepte, ea se cutremură totuşi din temelii.

Arta de a muri conţine într'însa infinite răsăriturl de viaţă. Ea e chipul prin care se învinge întunericul.

1) Vezi **Platon: Apărarea lui Socrate,** în traducerea lui Cezar Papacostea, p. 48.

1) Pavel, Evrei, V.16—17, cap. 9.

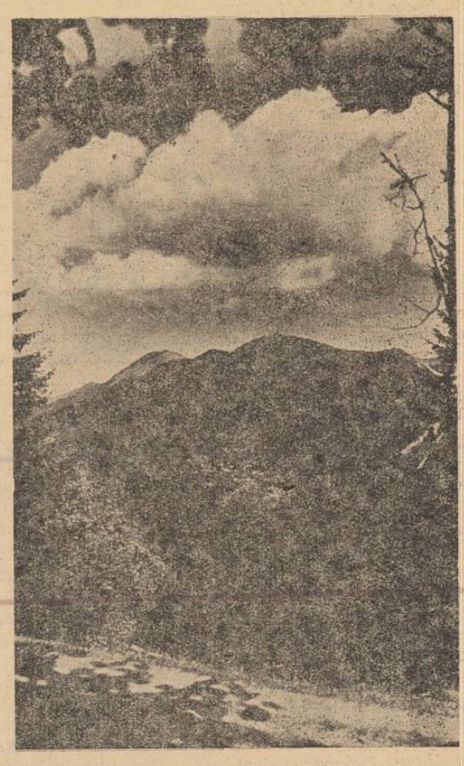

MUNŢII CEREMUŞULUI
(Din lucrarea „Munţii României de Al Bădăuţă)

Cuvinte despre o traducere

E un fenomen curios acela că în limba română coexistă, în abundentă şi egală măsură, traducerile excelente cu traduceri mizerabile. Nu există la noi o medie. Orice traducere din orice literatură este sau foarte bună, sau foarte proastă. Cred că nu există ţară unde prăpastia între traducerile bune şi cele proaste să fie atât de adâncă. Am citit în limba franceză romane poliţiste, traduse din engleză. Ce poate fi mai stupid şi mai neînsemnat decât un asemenea gen literar şi cine ar putea să se supere că e neglijent tradus? Şi totuşi aceste traduceri sunt făcute cu tot atâta scrupul ca şi orice capodoperă a literaturii universale şi n'am găsit în ele nicio imperfecţiune gramaticală şi cu atât mai puţin stilistică. O conştiinţă înaltă însufleţeşte pe cel mai modest traducător străin, francez ori german, ca şi pe cel mai strălucit scriitor care se apucă de o traducere. Şi aceasta pentru un motiv binecuvântat.

Cu cât literatura e mai modestă şi mai uşoară, ea străbate în cercuri mai largi de cititori. Ceeace este important este ca marele public cititor, care nu se delectează nici cu „Odiseea" şi nici cu „Faust" să nu-şi falsifice limba lui maternă, să nu i se strice limba pe care o vorbeşte în fiecare zi. E deci poate mai important ca traducerile de literatură populară să fie mai desăvârşite decât marile capodopere care mucezesc cu anii în rafturile librăriilor.

E trist că în România cunoaşterea limbii române este coruptă de avalanşa de mizerabile traduceri ce i se aruncă publicului mare. Fiindcă acest public nu se delectează nici cu admirabila „Odiseie" tradusă de E. Lovinescu, nici cu „Divina Comedie" tradusă de Al. Marcu, nici cu „Kalevala" tradusă de Barbu Brezeanu. Oricât succes ar avea aceste traduceri, — câteva mii de exemplare — ele nu poate atinge zecile de mii de volume vândute din traducerile proaste.

In asemenea împrejurări, apariţia unei traduceri bine făcute este o surprinzătoare şi îmbucurătoare noutate. Astfel de surpriză este traducerea făcută de către Domniţa Gherghinescu-Vania romanului lui Alain Fournier: „Le grand Meaulnes" şi apărută în editura Gorjan sub titlul românesc: „Cărarea pierdută".

Traduceri în versuri avem aproape numai bune. E de-a dreptul inexplicabil. Versuri nu citeşte nimeni. Aceia care le traduc îşi fac doar datoria faţă de ei şi faţă de poezie, munca lor fiind pură pasiune gratuită. Dintre traducerile în proză, excelente sunt doar acelea de capodopere inaccesibile marelui public. Romanele contemporane n'au însă norocul de a fi tălmăcite oricând aşa cum a fost tălmăcit romanul lui Alain Fournier.

Traducătorul merită cu atât mai mari laude cu cât este o femeie. Ne-am deprins prea adesea a considera genul femenin drept superficial şi incapabil de o muncă durabilă. Domniţa Gherghinescu-Vania desminte această pripită generalizare. Această femeie îi face de ruşine pe mulţi bărbaţi, fiindcă ea a preferat să dea o tălmăcire bună în loc de o sută proaste şi a muncit câţiva ani cu statornicie pentru glorie, iar nu pentru cât ar fi putut câştiga astfel.

Traducerea Domniţei Gherghinescu-Vania poartă pecetea dragostei. A dragostei unui om pentru o carte. Se vede din fiecare rând tradus că autoarea nu s'a hotărît să traducă pentru a da o carte la tipar, ci a tradus fiindcă a iubit această carte şi a trăit fiecare capitol şi fiecare frază. Am spus autoarea, fiindcă realmente Domniţa Gherghinescu-Vania nu e „traducătoarea" cărţii, ci „autoarea" unei traduceri. Traducerea sa n'a trecut printr'un dicţionar francez-român, ci direct prin inima ei. Cartea nu e tradusă, ci e scrisă a doua oară, în limba românească.

Am rmas uimit de atâta desăvârşită posesiune a limbii literare române la această traducătoare care nu a publicat până acum nimic original! E în această traducere o limbă românească ce ar face cinste oricărei opere originale! Rareori mi s'a lămurit mai bine ca acuma condiţia pe care André Gide o punea unui bun traducător: anume de a cunoaşte perfect nu limba din care, ci pe aceea în care traduci!

„Le grand Meaulnes" este un roman fermecător. Nicăeri, nici chiar în acei „Enfants terribles" de mai târziu, ai lui Jean Cocteau, n'a fost mai cu măestrie exprimată starea de aventură şi vis a adolescenţei. Epic şi totuşi liric, amestec de fapte şi de poezie, de trăire şi de sugestie sensibilă a inefabilului, romanul acesta e poate prea aproape de noi pentru a nu înţelege că avem de afac cu una din capodoperile literaturii franceze, reuşită unică a unui scriitor francez dispărut prea de vreme. Şi desigur că peste câteva zeci de ani, într'o lume care va avea iarăşi timp să se ocupe de literatură, „Le grand Meaulnes" va fi catalogat în şirul valorilor imediat după „La princesse de Clèves" şi „Adolphe". Era deci dificilă de tradus această operă îmbibată de un lirism discret şi cu atât mai preţios.

Domniţa Gherghinescu-Vania a reuşit să păstreze traducerii întreagă savoarea şi toată frăgezimea vrăjitorească a originalului. Am citit de câteva ori în limba franceză romanul lui Alain Fournier. Totuşi, recitindu-l în traducere, n'am simţit nici o singură clipă că n'am în faţa ochilor originalul. Nici cea mai mică imperfecţiune în această traducere migălită cu o grijă de harnică broderie elegantă. O asemenea traducere este o răsplată pe care o meritam după atâtea infecţii lingvistice cărora li se spune traduceri şi pe coperta cărora traducătorul-trădătorul are îndrăzneala de a-şi oferi autograful (aşi zice autogafa).

Nicium elogiu adus Domniţei Gherghinescu-Vania nu este de prisos. Şi insistenţa mea are tocmai intenţia de a sublinia această traducere ca pe un eveniment. Aşi dori ca rândurile mele să treacă şi pe sub ochii domnilor editori, ca să înţeleagă şi ei rostul pe care-l au traducerile.

Iar traducătoarei lui Alain Fournier îi dorim să continue ceeace sperăm a fi fost numai un început, un strălucit început.

OCTAV ŞULUŢIU

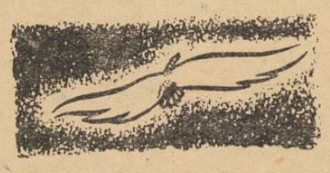

Cronica muzicală

GUNTER WEINERT

Tânărul pianist german Gunter Weinert prezintă desigur şi alte particularităţi interesante ale talentului d-sale, dar aceea care ni s'a părut cea mai evidentă este desigur personalitatea d-sale în libertatea de joc şi de interpretare.

O personalitate care se valorifică în unitatea de accent, de expresie, de caracterizare, pe care le aduce textelor şi care este realmente de apreciat, întrucât este unită unei excelente judiciozităţi care o fereşte de a deveni vreodată excesivă, deformantă, păstrându-o în permanenţă în serviciul muzicii.

In această personalitate, Gunter Weinert infiltrează un aport de simţire poetică şi de concepţie exteriorizantă care crează uneori foarte frumoase clipe de trăire şi redare muzicală.

Sonata de Liszt a fost latura capitală a recitalului d-sale şi prilej în care d-sa a dovedit în special că poate desfăşura o virtuositate remarcabilă şi jocuri sonore în intensităţi, orchestrare a pianului şi culoare pe care nu le-am fi putut bănui ascultându-l în cele trei din „bagatelele" lui Beethoven în care artistul ni s'a părut mai parcimonios în exprimările d-sale.

In pagini din Chopin, sfârşite cu marea poloneză în la bemol major pe care a sunat-o cu un brio viu răsplătit de aplauze, pianistul găseşte de asemeni preţioase afinităţi temperamentului d-sale şi a pus în evidenţă resurse pianistice capabile să reînoiască fericit înfăţişarea unor mult cuposcute pagini, menţinându-le în acelaş timp pe linia esenţială a tradiţiei lor.

Solicitat în repetate rânduri, concertistul a acordat mai multe „bis"-uri sfârşite în sacadările ritmice frenetice şi evocările melodice învăluitoare ale acelui fără de egal „Dans ritual al focului" de Manuel de Falla.

Iată nu compozitor prin care toată poezia, tot pitorescul şi toate caldele intempestivităţi ale folclorului spaniol vorbesc şi pe care il cunoaşem prea puţin, din concertele noastre. Concertele „Filarmonicei" în special, mai au foarte mult de adăogat repertoriului lor pentru a-l avea reprezentat în măsura ce este de dorit pe acest mare compozitor contemporan şi admirabil exponent al artei muzicale spaniole moderne.

•

Programul concertelor în staginea actuală a Filarmonicei din Berlin cuprinde pentru acest an trei contribuţiuni româneşti: una a maestrului George Georgescu, care va dirija un concert, iar celelalte ale lui Paul Constantinescu, în calitate de compozitor, cu „Dansurile româneşti" din baletul d-sale „Nunta în Carpaţi" şi Dinu Lipatti, înscris în program cu concertul de Liszt în mi bemol major.

Această încadrare a României muzicale în planul marilor concerte din capitala Germaniei subliniază deosebit de măgulitor câteva din resursele de valoare ale muzicii noastre şi merită să fie cunoscută de toţi acei ce-i urmăresc afirmările peste hotare.

ROMEO ALEXANDRESCU

BOEMII PARISULUI

Cetate eternă a culturii, Parisul a împrăştiat totdeauna în lume o lumină care şi azi mai are subtilităţi de vrajă, rămânând visul tainic al intelectualului de pretutindeni. In Paris, gustul francez şi distincţia spiritului latin vorbesc la orice pas străinului avid de inedit.

Dar farmecul deosebit al acestui oraş constă în acea inefabilă atmosferă — *parisianismul* — pe care nu poţi exprimă-o pune în cuvinte, dar pe care o simţi, difuză şi vagă, cu fiecare celulă din tine, atmosferă de rafinament şi intelectualism fin, întâlnită mai ales în cafenelele tuuror muzelor şi visătorilor boemi.

Explicaţia acestei omniprezenţe planante s'ar putea găsi în pregătirea deosebită a publicului care formează un întreg cu scriitorii, într'o înţelegere lipsită de acel spirit de ponegrire şi blasfemare caracteristic numai culturilor în fază. Cititorul francez, dimpotrivă, închină scriitorului întreaga sa recunoştinţă pentru frumuseţea creaţiilor cari i-au fost dăruite. De aceea, poeţii trăesc în admiraţia tuturor, unii tronând chiar ca nişte regi pe piedestalul propriului lor prestigiu şi talent.

*

Cafeneaua literară a Parisului a luat naştere încă din secolul al XVIII-lea, odată cu celebra cafenea a enciclopediştilor — *Procope* — şi care mai există şi azi, fără a mai avea însă pitorescul şi farmecul de altă dată.

In rotocoale albăstrii de fum de ţigară, cu gândul hoinar prin lumi ireale, bolnav de năluciri, poetul visa într'un colţ de cafenea, aşternând pe hârtie, absent, stihuri, imagini, şi vrăji din spaţii lunare. Sau, înfierbântaţi puţin de băutură, scriitorii discutau sgomotos, acceptând sau repronând anumite opinii literare, credincioşi principiului că din discuţie iese adevărul.

Dar, spre a ne face o cât mai justă idee despre pitorescul vieţii literare pariziene, e oportun să colindam puţin, de-alungul anilor, prin câteva faimoase cafenele din Paris.

Dintre cafenelele mai apropiate în timp de vremea noastră, cea mai vestită pare să fie *Closerie des Lilas*, rămasă vie în amintirea parizienilor, prin figura impunătoare a poetului Paul Fort, regele tuturor boemilor cu buzunarele pline de luceferi. Cafeneaua aceasta datează din 1923 şi a fost multă vreme o tribună liberă a simbolismului. De aci porneşte versul liber simbolist, inaugurat de Gustave Kahn, părintele acestui gen. Aici, în această cafenea retrasă, în umbra castanilor deşi de lângă terasă, s'au stins într'o seară parfumată de primăvară, cuvintele celei dintâi bătălii a simbolismului.

Altă cafenea renumită situată în Cartierul latin — *Bolte de la rue de l'Hirondelle*, era mai mult un fel de tavernă scundă şi întunecoasă, unde André Billy, Jean Tharaud şi alţii au risipit ceasuri bogate din viaţa lor. O viaţă în amurg, care se simţea germinată de zorile noui şi de tinereţea fragedă a unor perspective literare împrospătătoare. Paul Valéry şi Francis Carco erau şi ei credincioşi ai acestei cafenele, susţinând cu pasiune [illegible] când din mesele cafenelei, catedre şi amvonuri. Carco a scris chiar multe lucruri de valoare în atmosfera cu miros de ţigară şi de alcool a cafenelei.

Cele mai moderne cafenele — *Deux Magots, Flore, Lipp* — se află în preajma bisericii Saint Germain des Prés. Ca şi cele vechi, ele sunt locul de întâlnire al somităţilor literare parisiene. Aceeaşi atmosferă de prietenie, acelaşi aer de boemă. La *Flore*, André Therive îşi primea regulat prietenii, Lunea, iar André Billy, Miercurea.

In dulcea ameţeală a vinului şi a ţigării, a reveriei şi a închipuirilor, în sbârnâiala mulţimii din jur, o sumedenie de poeţi au scris capodopere. Aşa, de pildă, Paul Fort, a scris unele din cele mai frumoase poeme ale sale într'una din aceste cafenele, iar multe din poeziile din *Muse au Cabaret* a lui Raoul Ponchon au fost puse pe hârtie la cafeneaua *Cluny*.

Cei mai stabili vizitatori ai cafenelelor Parisului au fost însă simboliştii. Pe rând apoi, Paul Valéry, Verlaine şi André Gide şi-au risipit viaţa prin fumul cafenelii. Chiar şi o revistă porneşte dela masa uneia din acestea, e vorba de *Action française*, tribuna de luptă şi afirmare a lui Charles Maurras, făclia duhului şi autohtonismului francez.

*

Din aceste cafenele paşii te poartă spre bogatele anticării ale Parisului, unde negustorul e un intelectual de cea mai fină substanţă. El nu mai e comerciantul care nu oboseşte niciodată să-şi laude zgomotos reclama. Înţelegându-ţi respectul faţă de carte, el nu te tulbură niciodată în timp ce răsfoeşti cu evlavie un volum prăfuit şi adesea cu filele netăiate. Vei întâlni şi aici numeroşi boemi, sorbind cu lăcomie înţelepciunea şi frumuseţea cărţilor vechi. Sunt mai sfioşi, mai discreţi şi mai stăpâniţi parcă decât confraţii lor din cafenele. Sunt cei cari n'au atins gloria, mulţumindu-se să mai alerge încă după ea.

Anticăriile îi atrag însă deopotrivă şi pe cei cari şi-au susţinut examenul de maturitate literară în faţa publicului. In penumbra lor colbăită, suflete necunoscute li se revelează şi tezaure noui îi atrag. Sub ochii anticarului, cresc şi se formează mulţi, ca într'o adevărată academie a cititului liber. Şi de câte ori, amintirea celui ajuns în culmea gloriei nu s'a întors cu recunoştinţă către bătrânul şi înţelegătorul anticar.

*

Vin apoi grădinile publice, adevărate colţuri de rai, unde visătorii flămânzi de cer ai Parisului merg să petreacă ceasuri întregi de uitare. Pe banca din colţul parcului, sub vălul de verdeaţă şi mirezme prin care doar infime ochiuri de cer se mai văd, stă boemul vagabond cu o carte de versuri în mână. Alături de el, câteva foi albe aşteaptă doar minunea inspiraţiei, pentru a fi umplute de magia colorată a versului. Cine ar putea şti câte din paginile cari ne-au delectat reverile n'au fost scrise sub umbra stufoasă a grădinilor...

*

In lumea artiştilor, locul de frunte îl deţin deci cafenelele, grădinile, anticăriile, muzeele. Numai aci poţi distinge atmosfera de rafinament a civilizaţiei parisiene. Trăsătura caracteristică a acestui mediu o constitue măsura şi reţinerea, amestecate cu acea desinvoltură şi libertate care niciodată nu jigneşte.

Publicul francez e obişnuit însă cu ciudăţeniile mărunte ale artiştilor săi şi le iartă, căci acestea îi deosebesc doar de vulgul profan. Boemii francezi, suverani în felul lor, oferă un mediu de pură intelectualitate şi devin, prin respectul de care sunt înconjuraţi, crainicii curajoşi ai credinţelor artistice. Prin ei s'a menţinut şi se menţine încă parfumul proaspăt al literaturii, stilul uşor şi elegant care a făcut faima condeelor franceze. Eleganţa devenită tradiţie nu le lipseşte acestor artişti nici chiar când condiţiile lor de trai nu sunt dintre cele mai avantajoase. Şi e mare lucru să ştii să-ţi păstrezi nota distins-elegantă chiar când pantalonii au genunchi şi hainele sunt lustruite şi roase în coate.

Dar aceasta nu se întâmplă decât în Franţa. In altă parte, oriunde, un asemenea stil de viaţă ar părea fad şi artificial. La Paris însă, el e cu totul natural, lipsit de fard şi preţiozitate ridicolă. Aici, visătorii incurabili constituesc o trăsătură caracteristică, poate cea mai caracteristică a cetăţii idealului şi farmecului de totdeauna.

TIB. TRETINESCU

Măşti şi reflectoare

Artă şi industrie în cinema

Intorcându-ne la rubrica noastră săptămânală, cu acest început de stagiune deschidem o problemă care deşi discutată în majoritatea revistelor de specialitate, n'a fost privită decât dintr'un unghiu ale cărui laturi nu marcau decât câmpul anecdotic din film-artă, cinema-industrie.

Totodată stabilim şi planurile din care pentru viitor se poate urmări o traiectorie a cinematografiei autohtone; planuri care nu se mai suprapun — conturând registre majore pentru realizările de artă — şi care definesc graniţele autenticităţii unei producţii de filme. Cu toate că formulăm aici lucruri valabile pentru o cinematografie ajunsă în stadiu industrial, ele vin să explice totuşi eventuala desamăgire faţă de o producţie românească, şi să întărească criteriul selectiv în valorile cinegrafice importate.

Trebuie să accentuăm dintr'un început un fapt ştiut: filmul nu este o industrie ci o artă, cu o estetică a imaginei; confuzia curentă film-industrie este trecută din sertarul financiarilor cinematografici, în „programul" revistelor cu cronică trasă la multiplicator.

Industria cinematografică întotdeauna aduce câştiguri — asemănător unor uzine de realizat „în serie", obiectul propus; filmul, luat în sensul nostru, deschide o problemă: când trebuie să intervină industriaiul? — ca să nu fie prejudiciată finanţa. Ruperea randamentului - duzina este un prim pas spre o împacare a producatorului cu omul de artă. (Nu socotim cazul fericit când producatorul este dublat şi de omul de gust şi priceput intr'ale filmului!) Nerespectarea acestei cenzuri între film-industrie a dus la retrospectivul cinematografiei americane, care evidenţiază maximum-ul de randament — industrie-cantitate — dar care sub raportul film-artă nu ne-a dăruit decât cu câteva opere valoroase.

Filmul când este compromis vina nu o are decât proaucatorul, care în majoritatea cazurilor e om de afaceri, şi care dintr'un spirit firesc de egoism îşi rezervă drepturi şi de super-vizor la realizarea operei cinematografice. In clipa când industrialul intervine în chiar individul-film, verbul a plăcea este supus la flexiunile cele mai josnic burgheze. (Ca nicăeri, în film, enunţul lui Louis Jouvet duce la anularea filmului-artă!).

Inainte ca să trecem la o soluţionare a problemei artă şi industrie în cinema, când şi de unde purcede realizarea filmului artă, găsim necesar să stabilim punctele de răspundere ale producerului şi punctele de răspundere ale regizorului. Vom stabili deci raportul producător-film pe deoparte — şi pe de altă parte raportul regizor-film.

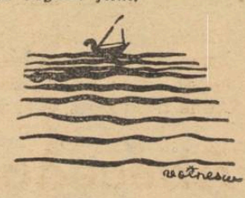

Şi aici apelăm la o expunere a regizorului Luigi Chiarini, directorul „Centrului experimental de cinematografie" de pe lângă Cinecittà, care într'una din lecţiile ţinute regizorilor în devenire, făcea diferenţierea planurilor şi contura aspectele fundamentale ale cinematografiei. Luigi Chiarini stabilea realizarea filmului, condiţionată de technic, de artistic şi de comercial-ndustrial. In sfera technicului intrând stabilimentele, specialiştii, maşina de filmat, developatul, fotografic, sonorizarea — sferă pe care noi o înglobăm industrialului şi pe care o servim drept câmp de activitate al producătorului. Aici îşi poate desfăşura toată priceperea şi în special toată finanţa. De felul cum sunt construite hangarele, calitatea aparatelor de filmat şi de sunet, servanţii acestor maşini — gradul lor de pregătire! — celuloidul întrebuinţat, sunt factori cari determină nivelul realizărilor; din acest complex technic şi numai cu el, filmul trăieşte. Filmul nu suportă amatorismul şi improvizaţia; pelicula ieşită „la întâmplare" moare la primul contact cu sala de spectacol. O producţie cinematografică trebuie să-şi reazime succesul pe înţelegerea de om cumsecade a producer-ului. Ca să se înfrunte bursa cu al ei joc. Statul — ne gândim la Statul Fascist — şi-a construit stabilimentele Cinecittà, care pot fi utilizate pentru producţia oficială şi care se pot închiria producătorilor particulari. Aceştia aduc din afară actorii şi regizorul. Inlesnirile sunt făcute de către Oficiul tocmai în punctul cel mai critic al oricărei producţii: technicul. Localizând — recte Oficiul Naţional Cinematografic — înscriem aici inexistenţa lui ca producător de film. Lăsăm deoparte „specializarea" în jurnale de actualităţi, colţuri pitoreşti, cu care am avut curajul să ne prezentăm, până 'n anul acesta, la Biennale-le dela Veneţia !...

...Aspectul artistic e legat, după cum spune Luigi Chiarini, de realizarea filmului ca operă de artă şi nu ca produs industrial. Punctele de răspundere aici sunt ale regizorului. Lui îi sunt subordonaţi actorul, scenaristul şi scenograful. Sensul în care sunt pregătiţi aceştia e hotărîtor pentru valenţele pozitive ale operei.

In ceeace ne priveşte, aspectul artistic la noi nu există. Nici nu se poate vorbi despre aspect artistic, acolo unde nu există technicul! Şi technicul chiar fiind — nu are cine să-l exploateze; ne gândim la regizori, scenarişti, scenografi, operatori. Problema actorului de film cade odată cu prima modelare a regizorului profesionist. (In continuarea gândului, deschidem această paranteză cu privire la unicul regizor, scenarist, scenograf: Jean Georgescu, pol activ al cinematografiei noastre, care totuşi se bucură de neatenţia improvizaţilor oameni de film dela O. N. C. Din atât cât cunoaştem, realizarea lui Jean Georgescu poartă în ciuda vitregiei materialului şi aparaturei, pecetea filmului-artă — care prea bine ar fi făcut faţă onorabilă şi românească la Biennala 1942. Să ne fie cu iertare, dar premiul pentru realizarea „Odessei" a lui Gallone, nu îşi răsfrânge laurii asupra figuraţiei actorilor noştri!)

Inmânunchiate, cele două aspecte sunt prezentate în ambalajul cuvenit, porţilor industriei. Difuzarea inteligentă se subordonează activităţii producătorului. Ştiinţa reclamei, bunul gust — deci se satisface şi creativul din Domnul Producător — concurează la cunoaşterea şi răsplătirea devoţiun'i artistice mărturisită într'o operă cinematografică.

Succinta noastră trecere în revistă a avut inevitabile tangenţe la anestezia cinematografiei autohtone. Atât: tangenţe! Ne rezervăm pentru altă dată amplificarea unor note care pot creia discuţii în jurul unui lucru care nu este: filmul autohton!

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

NOTE LITERARE

ŞEZĂTORILE „VREMEA"

O experienţă culturală face confratele nostru „Vremea" care va organiza începând de Sâmbătă, 31 Octombrie 1942, o serie de şezători în sala „Ateneului Român". Programul acestor şezători va cuprinde, alături de conferinţe ale fruntaşilor culturii romane — o parte artistică şi muzicală. Pentru conferinţe se anunţă concursul d-lor: I. Simionescu, L. Blaga, H. Hulubei, L. Rebreanu, I. Petrovici, I. Haţieganu şi numeroşi alţi profesori universitari şi academicieni. Programul muzical va fi susţinut de orchestra „Filarmonicei" dirijată de d. Ionel Perlea, iar programul artistic de cunoscuţii actori: d-nele Agepsina Macri, Elvira Godeanu, Madeleine Andronescu şi d-nii George Vraca, Pop Marţian, N. Bălţăteanu, V. Valentineanu, etc. etc.

Primul ciclu are drept temă „Ţara" şi va fi deschis de d. prof. Ion Simionescu, preşedintele Academiei Române, care va vorbi despre „Energia românească".

ION BĂLEANU: ORDIN DE MISIUNE

Războiul acesta a prilejuit apariţia unui însemnat număr de cărţi al căror material era din abundenţă oferit de iureşul sângeros în care de un an şi mai bine suntem prinşi. Pe marginea faptelor — atât de numeroase şi care de care mai măreţe — se poate broda o întreagă literatură. Dar cât de la locul ei se găseşte fraza sobră şi fără inutile înfloriturl a scriitorului-soldat!

„Ordin de misiune", cartea d-lui Ion Băleanu, apărută nu de mult la editura Gorjan, ne aminteşte un sugestiv carnet de bord, ţinut într'un stil ce trădează priceperea gazetarului dar şi siguranţa şi sgârcenia celui ce-şi simte pe umeri haina ostaşului. Sublocotenentul aviator Băleanu a luat parte la campania din Răsărit încă din primele zile ale conflictului. Viaţa pe aerodrom, cu aşteptările şi întrecerea de fiecare clipă, spiritul de echipagiu ce uneşte şi sudează într'un tot armonic pe cei câţiva oameni ce servesc pe un aparat; bucuria unei victorii sau durerea unei prăbuşiri a tovarăşilor, iată ceeace întâlnim în paginile cărţii d-lui Băleanu.

Volumul mai cuprinde un însemnat numar de fotografii de pe front.

AM MAI VORBIT ACI

despre una din tinerele noastre edituri care, cu toate greutăţile străbătute de institutele de răspândire a cuvântului scris, şi-a înţeles menirea ce revine oricărui bun conducător de tiparniţă, aceea de a promova scrisul tânăr românesc.

In timp ce unele edituri împrimau, cu o fervoare demnă de o cauză mai bună, numai traduceri — e drept, unele valoroase, — urmărind exclusiv beneficiul material, d. Gh. Mecu, preluând în condiţii vitrege conducerea fostei „Naţionala Ciornei", a ştiut din primul moment menirea ce-i revenea, aceea de-a sprijini scrisul tânăr şi de real talent. Ediţiile din clasicii noştri, scoase în cursul anului trecut pentru uzul elevilor de liceu cât şi al celor doritori de-a cunoaşte ce avem mai bun ca vers şi proză din ce s'a scris până acum la noi, dovedesc o atitudine ce face cinste conducătorului nouei „Naţionala".

Din programul editoral anunţat pentru toamna aceasta, notăm, pe lângă primul roman dintr'un ciclu de Barnoschi: **Stăvilare**, apariţia ediţiei a doua din **Menuetul** lui G. M. Vlădescu, **In pragul vieţii** de I. Agârbiceanu, **Cântecul cel mare**, precum şi o serie de traduceri din Karl May (**In valea morţii**), L. Reymont (**Ţăranii**), Sigrid Undset (**Kristian Lavransdatter**) şi H. van Loon (**Geografia omenirii**).

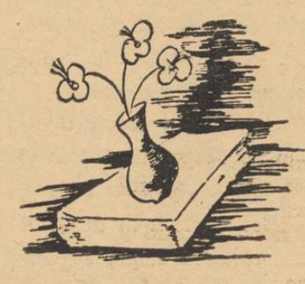

Expoziţia Maria Bănică şi Ileana Rădulescu

Spun expoziţia şi nu expoziţiile, pentrucă cele două tinere pictoriţe ce expun împreună în Sala Dalles sunt foarte apropiate atât ca simţire cât şi ca artă: manifestarea lor are un caracter unitar.

Este o bucurie să descoperi în viaţa aceasta de uzură zilnică oameni care îşi mai închină sufletul lucrurilor, pentru a le smulge tainele şi a le exprima frumuseţile. Arta rămâne un leac durerilor noastre.

Cu toată asemănarea despre care am vorbit mai sus, cele două tinere pictoriţe manifestă predilecţii deosebite, mai ales în ceeace priveşte temele. Cea dintâi pictează de preferinţă lucruri ale naturii, acele fiinţe care nu vorbesc prin sunete ci prin frăgezime şi culoare: florile şi plantele în genere. D-ra Maria Bănică are un deosebit simţ al vieţii ce pulsează în lumea vegetală şi un deosebit dar de a exprima plastic fiinţa lor tăinuită. Lucrarea „Masă ţărănească" depăşeşte acest înţeles şi cu atât mai mult ceeace se numeşte de obiceiu natură moartă, mergând către sensuri profund umane.

Cea de a doua, d-ra Ileana Rădulescu, lucrează de preferinţă aspecte ale oraşului: uliţe şi grupuri de case. Remarcabil este un peisagiu de iarnă; la fel cele două portrete expuse.

Prin această expoziţie, tinerile pictoriţe au atras atenţia publicului asupra talentului de care dispun şi sforţării pe care o fac în câştigarea unei arte proprii. Şi acest lucru este cu atât mai mult de preţuit, cu cât condiţia de lucru le este minimă.

E. B.

Greul pământului

— poeme —

de ION FRUNZETTI

Făt-Frumos-fiul-iepei

N'aude, Na-vede, Na Greul Pământului,...
Unde ți-s dihăniile, viață?
Dimineață-i fecare dimineață,
Rouă roua, semen vântul vântului.

Unde ți-s dihăniile, viață? Nu de
Prea întocmai „mâni" ca „azi" și „ieri" te temi?
O blestemi, burnița clipelor, ți-i blestemi
Anii orbi, anii suri, Na-vede, N'aude.

Ți-i a ști uneori. Ț-i a nu ști și-a plânge,
Nechezat mângâios de neleapcă-ta, Mamă.
N'a'nflorit până astăzi, se vede, năframa
Peste țărmuri și mări, trei petale de sânge.

Făt-Frumos-fiul-iepei, Făt cu părul de aur
Instelând cu tristeți vesperal cerul gândului:
Ieslea ta de azur, setea ta de centaur
Carne ți-o face și balegă, trupul:
Greul Pământului.

Abecedar

Noapte: câmpul vânăt, oile de aur.
Paște-le, cunoaște-le, învață-le
Măi bucher de zodii, încâlcit în lațele
Lânei helespontice a stelelor, de aur!

Vers argonaut! Pe mări argonaute
Vâsle sbați, sau inimi spre Caribde chemi?
Stânc le ursitei, fără Polifemi
Munți învolburau, de ape, peste plute.

Peste nimeni altul decât Tu: un plaur
Năpădi soborul broaștelor — blestem.
Depănaseși lâna cerului pe ghem
Tu, ciobanul hoț al oilor de aur...

Poruncă

Cocoși de munte ciuguleau căpușa
Luceferilor încâlciț. în lâna dimineții
Și trâmbițele lor stârnind ereți
Topeau, înfricoșând-o, plăpândă, Găinușa.

In iazuri, l'ntiță de stelărit sub punte
Ingrămădită'n turbări dospea.
Doar gândul înstelări mucegăia,
Atâtea 'n somn neiezuit sub frunte.

Cascadă'n scocul măcinărilor de sine
Porunca matutin și pur căzu:
— Lumină!
Și-ai fost **Tu.** —

Zorilor, Mările Voastre

Domnului Lucian Blaga

— Bună dimineața dimineți!
(Câte dimineți într'o singură inimă!)
Par'că tot eu, cândva, în adâncul pădurii
Fedeleș priponisem de-un trunchiu Miază-Noaptea.

Iată, mă ridic dintre perini și plâng:
Bună dimineața, Zorilor, Mările Voastre!
Sărut purpura hlamidelor voastre, și lâna
De aur sângeriu a berbecului-soare.

Ingenunchi și-mi sărut palmele
Care-ar fi putut să-i culeagă din tină scuipatul.
Cu noroaie ca ale pașilor noștri
A vindecat Dumnezeu ochii orbilor.

Bună dimineaa, bună dimineața, Osana,
Cine v'a trimis, Zorilor, cine v'a trimis?
Pe umărul stâng îmi mai sîngeră rana
Stelei pe care-o purtam în paradis.

Pe umărul stâng îmi adoarme
Palidă, fruntea iubitei, pur, ca o stea.
Eheeeii... vâlvătaia dimineților roșii
Creștetul stufos al pădurii cum îl ardea!

Sărut mâinile de flăcări, Mările Voastre!
Craiu Zorilă'ncotro vă zoriți, încotro ne zorim?
Nu-l mai știți slobozi, nu-l mai știm
Porumbelul luminii, alb, pe'ntinderi albastre.

Toate zilele-au să fie de sânge.

Cum mă mai dor brațele, umerii cum mă mai dor..
M'am luptat astă noapte cu îngerul:
Spada lui de flăcări mi-a ars, dedemult,
Aripile până'n cotor.

Florii

Impletește-ni-te'n jurul frunții, rază
Inspinată cu strălucete stelare.
Spini ai frunții, sângerați-vă cu zare
Sânge, potolește-ți flacăra cu-amiază.

Cancer ispitind să gâtuie pe coarde
Lebădă'ncârjată-a tinerei aorte
Picură'n sfarogul fecărei note
Timpul: vin răvac îmbuchetat cu moarte.

Dă prin preajmă busna sau târcoale.
Heil Inghimpă-ni-te'n creștete, lumină!
Va să vină, hoit netrebnic, va să vină:
Ramuri, repede, și flori, și osanale!

Pe cât asemănarea...

Pe cât asemănarea mea mă'ncape
Grădinăriță grijuliu, cu chin
Pe-atât mi-e chipul meu mai nevecin
Și'ndepărtarea altuia aproape.

Răstrânt în voi înghețul meu mă arde
Precum vă liniștește albul bont
Al pisculuiptind sub orizont
Craterele-i cu fum și salamandre.

Durerea voastră-mi scurmă, împietrit
Lignitul gândurilor arse, cu lumină.

Cu cât mai îngerește cristalină
E noaptea 'n lungi văpăi de stalactit?

Psalm

Domnului Tudor Arghezi

Nu-l căuta pe unde s'a fost lăsat văzut.
Ți-a troienit vederea cu slavă și cărarea.
Pe slove socot seși, culeș, a-l fi băut
Ca'n fagure amiaza, s.'n vin ca întomnarea.

Pe cel ce-i luase urma l-a fost ajuns din urmă
I'ntâmpină urgia cel ce-i fug. din față.
La leatul șapte mii cinci sute și-o postață
Acelaș goz de suflet mărirea lui îl scurmă.

Așteaptă! Dormi? Mai bine. De-ți fâlfâie aripa
Arhanghelului morți i, e doar cacatcesul.
Tot somn ți-ar f. trezia, și somn ș. înțelesul.
Somn fapta, somn credința, somn risipa.

Pe cel ce-și trece ceața prin arbori și prin tâmple
Așteaptă-l. Dormi? Mai bine. E Sfântul Neculai.
Așează-ți lângă vatră bocanci, dacă-i ai:
Va trece'n noaptea asta să ți-i umple.

O mie și una de zile

Polenul fluturelui mort
In ce corole poate sbor rodi
Când cresc ciorchinii clipei, dens acord,
Pe lira corzilor din vii?

Sfânt-blestemată arșiță, arar
Ajunsă — junghiu stelar și cnut —
Pe trândăvia trupului lăut
De umbra fiecărui palmier sau oțetar!

E cântecul Iosif; tălmaci de vis
Anilor mei: ani sterpi, anii vacilor slabe.
Hulub de colți i zilelor ucis
Trecutul: fulgii lui li se'nclelie pe labe.

Cantilena inimii

Dormi. Rumegătură de stea
Pestelca vremii-ți presară
Peste lespezile câte'nghețară
Lacrima numai a mea.

Dormi. Să luneci așa
Pe lucii întinderi alene
Selenar legănând cantilene
Spuse de-abea.

Dormi. Nici un înger să nu-ți
Fâlfâe'n jur din arpă
Pleoapele, clipă cu clipă
Somnule, i le săruți!

Dormi. Arabesc,... arabesc,...
De suflet... de piatră... de lună.
Agatele mâni ce azi le adună
Curând împietresc.

Floare, mâna prin moarte
— Omenesc, mai pur omenesc —
Risipesc melodii, risipesc
Aici, pentru mult mai departe.

Dormi: mai departe glumesc.

Cantilena minții

Dormi, frunte geamănă, dormi,
Braț surat, sân frățân, suflet, frate...
Peste lume, lin, și peste toate,
Aburii tristeții uniformi.

Dormi, durere geamănă, dormi.

Visul coviltir împrejur, rotogol,
Intre cerul tău și cerul idolilor, gol,
Intre gândul-nor și norii gândului, enormi.
Dorm., țărână geamănă, dormi.

Timpul n'are cum de-acum să-și mai deștepte
Clipele scălâmbe, Prometei diformi.
Dormi, țărnă geamănă, dormi:
Treptele din lut sunt ultimele trepte.

Pădurea de cântec

(Cântecul n'are să cânte nici azi.
Nici azi cântecul n'are să cânte.)

— A fost o pădure de cântece.
Straniu se mai strigau printre brazi.

Straniu se mai purta pasărea măiastră.
Pasăre măiastră să fi fost, ori
Ghionoi coșcovind brazii la subsuori
Să le cugule, grav, melodia albastră?

Se'ntroienise de cântec pădurea.
Printre crengi sticleau nămeții sonori.
Atâtea viori, o, atâtea viori
Cerești, amuți dintr'odată securea!

Cântecul creștea din — verde — mușchiul de stele.
De pe cer se'nnălța'n jos, spre stele de mușchiu.
(S'ar fi zis oglindirea în cer a pădurii.)

Să fi putut urca pe crengile cântului, lin, c'neva,
Ca pe-un brad răsturnat către mușchiul verde al stelelor,
Să fi putut scobori în înalt...

* * *

Pe crengi de cântece, pe crengi de brazi
Se urca spre cerul din iaz
Printre stele, Puiul-de-Lele.
Tot mai adânc se urca peste brazii din iaz.

Ingenunchi...

Ingenunchi pentru ceața marilor fluvii
Pentru taina ascunsă sub ceața marilor fluvii
In pragul denselor, împietritelor mări.

Ingenunchi pentru boarea câmpiilor
Pentru boarea fierbinte ca sângele
A câmpiilor înjunghiate de soare'n nămiezi.

Ingenunchi pentru nemeritatele
Nedrepte brume.
In muguri, tâlcul e fraged și plin
Și-i ars timpuriu sub îngheț de cuvinte.

Hăuit pentru fratele eu

Nici să cânt nu mai știu. Nu mai știu
Cum hăuiesc'n suflet — hăitaș — hohotul cântului.
Gândul viu, pumnul viu, văzul viu
Și moartă cu viezurii în mâna — Greul pământului.

Inchina-s'ar, fârtate, luminile
Câte'n răsadnița cerului cresc
Așteptatului cutez pământesc
Ce le-ar mai ușura de slavă ciorchinele.

Hei — hăăi! Mai auzi-mă? Frate răpus,
Frate Eu răpus de stivele tăinuitelor păsuri
Creștete'nicins din Apus, creștete stins în Apus
Asfințitul cu umbra-ți uriașă să-l măsuri.

Gravură

După G. B. Piranesi

Apa tare, apele tari ale lunii
Mușcând aroma verde a nopții, albeau
Cetăți de blestem ascuns rugăciuni.

Otrăvuri aburind lunare, din sbor
Liliec. prăvăleau
Beți ca de soare lăstunii.

Svon răcoros a busuioc și-a așternut
Momea sub punți istovul osândiților lunii.
Duh a căzut? Pământean a căzut?
E țipăt desrămatul nour
printre scamele lunii?...

Vrajă

Miezul nopții. Se deschid ochii sobolilor.
Noaptea lor o vor umple lumini orbitoare
Din noaptea fiilor Omului.
Bezna **văzută** le va fi soare.

Așteptați prăbușirea stâncilor cerului.
Lumina potican'n ele să inunde
Besna luminilor noastre:
Amiaza **de-aici** noaptea sobolilor.

Apocatastază

I.

— In ziua aceea
Soarele avea două raze coclite.
O singură zi
Soarele avu două raze coclite.

In râuri păstrăvii roșii mureau.
Razele — două — coclite otrăveau apele
In care-ar fi sclipit aurul alte dăți.
Numai două raze coclite
Și soarele tot par'că nu mai era.

Otrava apelor înverzea cerul.

Atunci se porniră temutele
Nebunești vânturi.
Verdele cerului molipsea aerul.

Curând respirarăm aramă coclită.
Pe cerul gurii cocli soarele cântului.

Verdele lui, venin pentru suflete.

II.

— Apocatastaza veni.
(Ca și cum n'ar fi decât un soare pe lume —!)
Mai curând decât profeții-le

Apocatastaza veni.
Cineva găsi roza vânturilor desfoiată pe drum.
Cum n'avea ghimpi, nici miros, nici petale,
Un timp și-o puse floare la ureche.
(— Să fie!)
Pe urmă și-o făcu morișcă'n vânt.

Apocatastaza veni!

Și toți cocoșii coperișurilor roșii
Și'ntoarseră semeți privirea dela dânsa.

Târziu, roza vânturilor se risipi.
Nu mai rămase decât cuiul de morișcă'n vârful casei.
La capăt, cu ul sângera ca un deget.
Dar sângele lui era verde: aramă coclită.

Autobiografie

Când m'am născut eram mormântul meu
Și Dumnezeu mi-a pus pe suflet crucea pieptului.

Dintre toți copiii pământului
Eu singur mi-am întins pe cruce sufletul.

Și sete-mi mai era de fierea sulițașului!

Dar am rămas să mă adăp cu bivolii
Din baltă.

Din volumul cu același titlu, care va apare în curând.

Note italiene

INTREBUINȚAREA SUPERLATIVELOR

n'a dat niciodată prea multă distincție limbajului cuiva. Se spune chiar că ar fi marca prostului gust. Ca și o casă prea bogat împodobită, ca și o elegantă care-și etalează cu grijă, dintr'o dată, blănuri, bijuterii, catifelele și alte „adorabile nimicuri", acumularea adjectivelor, mai ales în forma lor superlativă e de-a dreptul supărătoare. Limba sună falș și face impresia unui proaspăt îmbogățit: îmbogățitul neobișnuit cu fastul, limba incomodă de sclipirile de duzină ale superlativelor. Se pare că secolul nostru e secolul superlativelor: de aceea strigătul de alarmă a lui Oscar Buglia Gianfigli, *care semnează în Meridiano di Roma din 13 Septembrie articolul „Dei Superlativi", ni se pare cu totul îndreptățit.*

Contemporanii noștri italieni au același gust, sau aceeași lipsă de gust, ca și noi: superlativele. Gianfigli spune că vina ar fi a jurnaliștilor și a literaților „troppo esuberanti". Fără a arunca piatra numai în ei, subscriem și noi părerii de mai sus.

Exemplele citate în „Meridiano di Roma" sunt destul de amuzante și ar merita să fie reproduse. Dar, aflându-ne într'un domeniu unde „avem și noi capodoperele noastre", să deschidem orice ziar românesc, din orice zi și să cercetăm numai reclamele spectacolelor.

G. PIAZZETTA
Madona și Sf. Filip

Citim: „... cel mai grandios spectacol de comedie", „... distracție excepțională, montare formidabilă", „colosalul succes" „extraordinara distribuție" etc. etc. Și reclamele nu epuizează sursa superlativelor. Amatorii le pot găsi, cu dărnicie semănate, oriunde. Fiindcă avem inflație de adjective.

„Pare că adjectivul nu mai are valoarea pe care i-o dădeau părinții noștri. Dacă eri valora o mie, astăzi valorează mai puțin ca unul. Nenorocirea începe atunci când e vorba de definirea lucrurilor, care prin natura lor sunt într'adevăr (clasic vrem să spunem) „fantastice": ce adjectiv, ce superlativ vom întrebuința atunci? Dacă, de exemplu, s'ar vedea astăzi un măgar sburând, n'am mai putea spune că e „fantastic"; ar trebui să spunem că e „foarte fantastic"...

Pierzându-și puterea lor sugestivă, adjectivele se desumflă ca niște baloane și însoțite cu un substantiv, acesta nu mai câștigă nicio notă nouă în conținut.

Poate nu-i prea îndepărtat timpul când ni se vor părea fade versurile lui Eminescu numai pentrucă au ici și colo câte un adjectiv ca: misterios, melancolic, frumos!

Oscar Buglia Gianfigli își îndeamnă conaționalii să iee încăodată exemplul Romei, cu limbajul ei aproape sgârcit. Să amintim și noi de existența lui Cicero sau Cezar? Dar dacă cei mai mulți dintre noi au nesocotit latina fiindcă-i limbă moartă și s'au înscris la secția reală?

CONSTANȚA TUDOR

NOTE germane.

HANS W. HAGEN

a publicat, încă în 1938, şi anume la Volkschaft Verlag din Dortmund şi Berlin o broşură de 127 de pagini intitulată DEUTSCHE DICHTUNG IN DER ENTSCHEIDUNG DER GEGENWART (Scrisul german în ceasul hotărâtor al prezentului). Examinată şi aprobată de comisia oficială pentru protecţia scrisului naţional-socialist, cartea figurează în bibliografia NSDAP-ului şi este o interesantă contribuţie pentru cunoaşterea idealurilor literare ale Germaniei de azi cât şi a obligaţiilor scriitorului faţă de comunitatea sa etnică. Dar e şi o glorificare a puterii binelui în lupta contra întunericului. Hans W. Hagen îşi încheie consideraţiile cu un poem de **Kurt Eggers**, Der endliche Sieg (Biruinţa finală) ce rezumă, în plan liric, dar foarte nimerit, întreg cuprinsul cărţii:

„Când se ridică vreunul cu facla în mână spre a goni întunericul ruşinii, atunci se aruncă mercenarii din noapte asupra-i, şi pumnalele lor se înfig în spatele lui.

Când se ridică vreunul, cu spada în pumn, să ucidă sămânţa de balaur a minciunii, trădarea-şi întinde îndată laţurile şi nădăjduieşte că puternicul se va încurca repede în ele.

Când cade vreunul care a luptat pentru libertate, atunci jubilează oamenii întunericului. Dar stai: Duhul celui puternic e lege! Va reveni el odată, atunci i se va lua lumii lase puterea!

Vai vouă! cel tare învinge chiar şi atunci când moare! Vai vouă! Armele libertăţii aduc moarte! Şi pedeasupra aburului putrezirii străluceşc acu, biruitoare, zorile!

POEZIA ŞI SPORTUL

nu se esclud. Dară poezia adevărată şi sportul adevărat, — căci precum urletul nu este vers, la fel nici isteria colectivă a celor ce asistă la diferitele manifestări zise sportive, nu e sport. Eşti sportiv numai în măsura în care practici sportul. Şi'n acest sens au fost mari sportivi nu unul dintre poeţii şi scriitorii lumii. Pe Sofocle nu ni-l putem închipui decât practicând efectiv sportul, şi încă sportul de cea mai nobilă calitate. Lordul Byron, în afară de faptul că era un pasionat călăreţ, îşi putea permite performanţa înotului prin golful dela Spezia, pornind dela grota prăbuşită ce-i poartă şi astăzi numele, ocolind insulele Palmaria, Tino şi Tinino şi unde-l vizita pe curatul Ariel, pe Shelley, cel înghiţit de apele deslănţuite. D'Annunzio fusese şi el un mare sportiv, şi nu dintrei aceia ce-şi dispută titlurile măsurându-le cu milimetrul, ci dintre pasionaţii amanţi ai mişcării şi ai purificatoarei arderi lăuntrice. In zilele noastre, şi chiar în rândul scriitorilor români, sportul se practică onorabil. Iată dece nu trebuie să te surprindă faptul că olimpicul Goethe este reclamat şi de sportivii profesionişti.

Astfel o carte frumoasă, — închinată pe deasupra baronului Pierre de Coubertin, redeşteptătorul ideii şi preşedinte de onoare al jocurilor olimpice cari au precedat, cu atâta divină seninătate, întunecatele jocuri ale lui Ares înfuriatul, — are frumosul titlu de SPORTSMANN GOETHE. Cel ce a scris-o este H. B. MÜLLER-SCHÖNAU Dr. jur. Cartea a apărut în editura B. G. Teubner din Leipzig şi Berlin şi ilustrează cu prisosinţă faptul că poetul lui Faust a fost mai aproape de idealul olimpic decât am crede, — mai aproape adică de ideea care-l invită pe fiecare om liber să-şi servească, după modelul clasic al antichităţii, cu cinste neamul, să fie, totdeauna, conştient de faptul că e dator, că acelaş serviciu, şi faţă de umanitate, să-şi desăvârşească, sub semnul păcii, al bucuriei, al frumuseţii, personalitatea psihofizică şi să tindă să se apropie, cu pioşenie, de chipul fiinţei supreme.

Ori, toate aceste postulate au fost şi idealul marelui Goethe.

Müller Schönau ni-l poate, deci, prezenta pe un Goethe sportsman în cea mai luminoasă tălmăcire a cuvântului.

Acela care fusese un turist, sau, mai just, un permanent îndrăgostit de priveliştile naturii, a fost şi vânător şi gimnast şi scrimeur şi înnotător şi patinor şi călăreţ. El care străbate în 10 zile 450 km., călărind odată 85 de km. pe zi, nu mai poate fi numit diletant. Dar Goethe a scris şi lucruri de tot adevărate cu privire la alte ramuri ale sportului, anticipând cu decenii păreri şi teorii abia târziu descoperite. Iată ce spune el despre antrenament, spre exemplu:

„Numai impulsul interior, plăcerea şi dragostea ne ajută să învingem obstacolele şi să ne ridicăm... Oricât de neverosimilă ar fi reuşita, omul curajos începe şi-şi urcă pretenţiile faţă de sine însuşi, chiar dacă cresc greutăţile, iar aceasta cu atât mai mult cu cât se găseşte mai aproape de ţintă...". „Exerciţiu, gândire şi statornicie" — aceasta e definiţia pe care o dă Goethe antrenamentului.

Lectura cărţii lui Müller-Schönau e un adevărat deliciu şi o recomandăm tuturor sportivilor şi tuturor scriitorilor noştri cu dragoste de sport.

EUROPÄISCHE LITERATUR

(N-rele 5 şi 6 pe Septembrie şi Octombrie 1942) aduc ca şi până acum, un variat, select şi foarte interesant material informativ. La Caietul pe Septembrie colaborează Theodor Trajanov-Sofia (Poezia bulgară), Moritz Jahn (Poezia, trebue ca spusă?).

Ursula Carl-Ratzlaff (Ada Negri) Friedrich Schnack (Patrie franconă şi lume depărtată), Hans Hömberg (Corespondentul de război Theodor Fontane). Versurile sunt de Ada Negri, Joseph Weinheber Hermann Claudius, etc.

Paginile te mai răsplăesc cu un valoros material informativ şi ilustrat.

Reţinem „Imnul către limba germană" al lui Joseph Weinheber:

„O, cum îţi murmură, trăieşte, respiră în sunet adâncul Dumnezeu, stăpânul tău; sufletul nostru, acesta-i, destinul lumii. Tu, a sublimului faţă aspră, ochiu blând al visului, pumn de bronz strâns pe spadă!

Mamă senină, iubită întunecată, mai puternică, mai roditoare, mai dulce decât toate surorile tale; tu pentru care face să lupţi luptă amară şi să aduci orice jertfă: Tu-i dai stăpânului puterea poruncii şi sfiire robului. Celui întunecat îi dai întuneric, iar luminii lumină. Pământul şi cerul le numeşti germane! Tu, cea necoruptă ca şi poporul tău! Tu ca şi poporul tău de adâncă! Tu, grea şi tăioasă ca şi poporul tău! Tu, ca şi poporul tău niciodată sfârşită In ţară depărtată, unde

IOSEF WEINHEBER

e dureros de singur, fără acoperiş deasupra capului şi fără pământ sub picioare, tu unica eşti pământ natal, dulce pământ natal pentru fiul poporului. Tu refugiu îndreptat spre adâncurile inimii, tu, peste morminte, pecete a celor ce vin şi vas scump al suferinţi eterne! Patrie însingurailor dintre noi pe cari nu-i cunoşti, — brazdă de nezdruncinat celui fără de brazdă, goliciunii noastre veşmânt, sângelui nostru ultimă bucurie, chinului nostru odihnă adâncă. Limba noastră! Pe care o vorbim din har, iubită ascunsă! Pe care-o tăcem în închinare, mamă sfântă!"

In caietul pe Octombrie dăm de colaborări iscălite de Mile Budak-Zagreb (Peţitul), Ornulf Tigerstedt-Helsinki (Despre Finlanda), Alfons v. Czbulka (Maria Theresia), Georg v on der Vring (Intâlnire cu fiul), Niebelschülz, Karl Kraft, etc.

Aşteptăm pe cât mai curând o contribuţie despre scrisul românesc.

CARL ROTHE

secretarul general al „Uniunii Europene a Scriitorilor" a avut, cu prilejul întrunirii dela Weimar, o serie de foarte importante întrevederi cu scriitorii popoarelor europene ce şi-au manifestat sincera dorinţă de colaborare continentală sub egida gemană.

D. Liviu Rebreanu a fost sărbătorit, cu acest prilej în mod deosebit, presa numindu-l „un uriaş al inimii şi trupului, cu părul alb ca zăpada şi cu ochii seninі", şi care i-a întâmpinat pe nemţ întocmai cum l-au cunoscut ei din al său „Erde die trunken macht" („Pământul care îmbată" adică „Ion").

SOCIETATEA GOETHEANA

din Weimar organizează, luna aceasta o „Săptămână-Goethe". Vor fi expuse cărţi în legătură cu „Goethe în tipăriturile artistice din secolul al XX-lea".

PREMIUL HERDER PE 1942

a fost conferit scriitorului Ottfried Graf Finckenstein din Prusia orientală, iară

PREMIUL PARACELSUS

al oraşului Villach scriitorului Erwin Guido Kolbenheyer pentru trilogia de romane despre Paracelsus.

TRAIAN CHELARIU

Note româneşti

INCEPÂND

cu numărul acesta al revistei noastre, dăm loc de frunte NOTELOR ROMÂNEŞTI. Nu e nici înoire, nici târzie aducere aminte, „Universul Literar" a urmărit, întotdeauna şi cu cea mai aleasă grijă, viaţa literară a ţării. I-a închinat multe pagini de scrutare a zărilor şi adâncire a înţelesurilor. A tâlcuit şi prăznuit, a pus, cu neclintită încredere, accentul românesc pe fapta românească şi a preţuit-o, întotdeauna, după cuviinţă. Studiile şi încercările, cronicile şi dările de seamă, rubricile speciale şi, în sfârşit, totul ce-au semnat, în coloanele acestui „Univers Literar", iscusitele condee ale colaboratorilor, sunt, în această privinţă, întemeiată, dreaptă şi bogată mărturie.

Ceeace însă ne face să dăm, de azi înainte, o mai cuprinzătoare atenţie rubricei NOTELOR ROMÂNEŞTI este dorinţa de a oglindi, cât mai pe neocolite şi mai la zi, pulsul viu al vieţii noastre literare urmărind-o în toate pâlpâirile sau avânturile şi în toate sectoarele-i de manifestare şi afirmare.

Restrângându-ne însă la spaţiul limitat al „insemnării", ne vom feri de toate acele dumiriri şi nedumiriri, aprobări şi reprobări, puneri la punct şi cântăriri câte cad în sarcina criticului literar.

NOTELE noastre vor numi fapte şi nume. Fără a cădea în erezia negativismului, vor spune şi „nu" oridecâteori va fi nevoie. Vor evita însă tonul vehement polemic. Suntem convinşi că ridicarea glasului nu dovedeşte nimic şi, mai ales, nu-l dovedeşte pe nimeni. Vom încrusta pe răboj, nu vom înfiera. Se înţelege că, oglindind sau remarcând numai lucrul bun sau lucrul care, fiind operă de început, e mai bine să fie oglindit şi remarcat decât trecut sub tăcere, — nu ne vom putea îndeplini îndatorirea decât în măsura în care acel lucru bun sau de început ne va ajunge la cunoştinţă. Rugăm, deaceea, pe toţi apropiaţii şi depărtaţii noştri prieteni să ne dea camaradereasca lor mână de ajutor trimiţându-ne, la redacţie, dară pe numele celui ce semnează NOTELE ROMANEŞTI, totul ce vor crede că ar putea servi drept material documentar sau informativ. Ca să fim dela început şi odată pentru totdeauna lămuriţi, subliniem că acest material documentar şi informativ poate fi carte, revistă şi pagină de ziar, din cuprinsul căreia să ne întâmpine sclipirea metalului preţios şi cinstit după care umblăm.

Ii rugăm, mai ales, pe confraţii din provincie să nu ne refuze necesarul lor concurs. Ne-ar bucura mult dacă am putea realiza, în cadrul NOTELOR noastre, acel ideal loc de întâlnire şi informare reciprocă pe care-l reclamă, tacit sau pe faţă, aproape toţi slujitorii scrisului, — care loc însă a rămas, până în ceasul de faţă, doar o ploasă dorinţa. Nu vom nesocoti nimic din cele ale Capitalei, — dar suntem hotărâţi să dăm şi provinciei cinstea pe care o merită. La fel nu vom trece cu vederea nimic din cele ale scriitorilor noştri bine afirmaţi sau cu renume, dar suntem decişi să evidenţiem şi munca tinerilor condeeri din întreg cuprinsul pământesc locuit de români.

Rugându-i, pe cei nedeprinşi cu predosloviile să ne ierte pentru nemeşteşugitele cuvinte de mai sus, trecem la fapte.

*

„PREOCUPARI LITERARE"

Revista Societăţii Prietenii Istoriei Literare de sub direcţia d-lui **Vladimir Streinu** e, la propriu şi la figurat, — la propriu după culoarea copertei — o excelenţă cenuşie. Caietul pe Octombrie a. c., se prezintă sobru şi insinuant. Em. Ciomac, Romulus Dianu, C. Gerota, E. Jebeleanu, Perpessicius, I. Petrovici, Gr. Tăuşan şi Radu Tudoran sunt nume cari garantează, acu prin girul semnăturii lor, acoperirea aur a celor spuse.

Dl. I. Petrovici, în cele „câteva note şi observări" despre Filosofia germană în România" se declară, categoric pentru **filosofia idealistă**. D. Perpessicius publică o primă parte dintr'un sugestiv studiu cu titlul: **„Sonet şi cântec de lume la Eminescu"**. Dl. Gr. Tăuşan reia magistral „cazul" literar: Ernest Renan, — C. Gerota, didactic, dar necesar şi util, face o savantă paralelă între „Nuvela istorică la Odobescu şi Negruzzi — Mihnea Vodă cel Rău şi Alexandru Lăpuşneanu", iar d. Em. Ciomac comemorează „Un veac şi jumătate dela moartea lui Rossini".

Partea literară propriu zisă a colaboratorilor o constitue versurile d-lor Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Aurel Tita şi George Dan, cât şi cugetările d-lui Romulus Dianu şi proza semnată de Radu Tudoran.

CETATEA MOLDOVEI

Revista lunară de probleme actuale, literatură şi critică de sub direcţia d-lui Gh. A. Cuza este, în orice caz, una dintre revistele noastre cele mai cu crez şi substanţă. Numărul 10, pe Octombrie 1942, constituie o performanţă de colaborări şi interesante şi de valoare. Subliniem în mod special contribuţiile semnate de † Irineu Mitropolitul Moldovei, Aurel George Stino, Gh. A. Cuza, D. Iov, Petre Stati, Ion Manolache, Visarion Puiu şi Al. Vioreanu. D. Eusebiu Camilar, pe care-l urmărim cu multă plăcere ca prozator gen Pavel Dan, — **ceeace nu este deloc scădere ci, dimpotrivă, laudă meritată, — ni se destăinuie, în „Bunicul", ca un viguros poet. Revelatoriu, surprinzător de revelatoriu, este articolul d-lui Al. Vioreanu despre** „Vasile Gherasim şi contribuţia lui la cultura românească". **„Rândurile noastre — încheie d. Vioreanu — au drept scop să trezească un interes faţă de această operă valoroasă şi puţin cunoscută (N. Red.: E vorba de opera lui Vasile Gherasim, scriitor, cugetător şi cercetător bucovinean), atât din cauza modestiei lui, — cât şi, mai ales, din pricina invidiei şi răutăţii contimporanilor". Din cele destăinuite de d. Al. Vioreanu, rezultă că Vasile Gherasim a fost un mare nedreptăţit. Dece tac bucovinenii ? !**

IN BASARABIA LITERARA

d. Sergiu Matei Nica semnează un articol interesant (Comori Basarabene) din care trebuie citate două pasagii semnificative: — „literatura basarabeană nu va fi niciodată impetuoasă, formalistă şi inventivă. Aici literatura nu mai are ce inventa, singurul rol ce-i rămâne e să răscolească acolo unde nu se vede şi să prindă în mod veridic şi credincios adâncimile nerăbufnite la suprafaţă. Dovadă e că toţi cei ce au fost înşelaţi de aspectele externe au denaturat adevărata înfăţişare sufletească „Basarabiei, născocind o Basarabie a lor, bazată pe prejudecăţi şi principii" inventate şi nu pe pătrunderea acelei modestii a durerii şi a zâmbetului metalic, specific pământului răsăritean dela fosta graniţă".

„Poezia basarabeană nu va putea fi niciodată apolinică, ci numai confesională şi gravă. Peisagiile cu orizont larg şi câmpiile acoperite de aburii unei rezistenţe atavice nu vor permite ca inspiraţia noastră să se urce dintr'odată pe vârfurile din imediata apropiere a cerului, ci se va cobori ca un burghiu în inima pământului; în adâncurile frământate ale aparenţei înşelătoare şi de acolo îmbogăţită va irumpe spre luminile viitorului".

Intre colaboratorii la acest număr al Basarabiei Literare remarcăm prezenţa d-lor: Ernest Bernea, G. Bezviconi, Pompiliu Preca, Dorin Iliescu, Corneliu Penescu, Anton Luţcan, Petre Paulescu, Neculai V. Coban, George Nedelcu, B. Iordan, N. Dunăreanu, Emil Giurgiuca, Traian Chelariu, Ion Dumbravă, Ion Şiugariu, etc.

BUCOVINA LITERARA

Suplimentul săptămânal al ziarului Bucovina din Cernăuţi şi supliment ce apare cu concursul Societăţii Scriitorilor Bucovineni(!) nu ne sosește la redacţie. O cumpărăm, totuşi, şi o deschidem ,întotdeauna cu multă emoţie, căci ni-i dor de roirile iconarilor de altădată. Se pare însă că primăvara ţării fagilor a trecut. Nu mai e un Mircea Streinu care să agite, cu antrenanta-i neliniște cutare ideal sau să pornească, dimpreună cu bunii lui prieteni, în căutarea cutărei ciute regale din fantasticul său „Tarot".

Nu e nici dârzul Iulian Vesper, nici Neculai Roşca enigmaticul, nici atâţia alţii. Tăcutul George Drumur, entuziastul Dragoş Vitencu, bunul Traian Cantemir, delicatul ca o garoafă George Fonea ,haiducul Teofil Lianu, fragedul ca un vrej Neculai Tăutu, profundul Sânger, sfătosul George Antonescu, promiţătorul Bogaci, incisivul E. Ar. Zaharia, flăcăuandrul Fediuc şi câţi alţii, se mai adună ei oare în frumoasele şedinţe ale S. S. B-ului lor? Îi mai conduce profesorul C. Loghin şi bogatul în experienţă N. Tcaciuc-Albu ? Ce vor fi pregătind ? Ce scriu ? Ce crez nou vor mai aduce ?

„Bucovina Literară" e discretă sau nu are ce spune ? Şi totuşi d-nii Drumur, Noveanu, Bălan, Tcaciuc-Albu, Sebastian Popovici, Neculai Tăutu, Ion Creţianu, George Voevidca, Mircea Şoltuz, etc., publică lucruri foarte bune.

Dar cine o fi autorul acelei coloane de „paranteze" ce apar de un timp încoace în pagina întâia ?

Nu este îndreptăţită modestia când scrii cum scrii.

AUREL MARIN

autorul fecund al volumelor Lumini (1933), Yodler (1935), Intrarea în pădure (1936), Versuri (1937), Poesii (1938), Insemnări de vacanţă (1939), Insemnări despre lume, prieteni şi moarte (1940), Viaţa în munţi (1940), Moartea lui Pan (1941) şi Manual de poezie (1942), publică, în editura Institutul de Arte grafice „Astra" din Braşov a unsprezecea sa carte: COMENTARII CRITICE (1942). In cele 234 de pagini d-sa totalizează cincizeci de „prime impresii", scrise sincer şi atrăgător. Cartea se citeşte aproape ca un volum de poeme şi e un document preţios pentru temperamentul acestui bine afirmat poet transilvănean. După „Manualul de Poezie", d. Aurel Marin dă un manual de lectură cum nu se poate mai pitoresc şi instructiv.

V. JELERU

Note franceze

ANDRÉ GIDE ŞI GOETHE. — MUZICĂ PENTRU MIDINETE SAU PREMIUL APOLINAIRE. — VALOAREA TINEREŢII. — VLAMINCK IMPOTRIVA LUI PICASSO. — „LE GRAND MEAULNES" SI CINEMATOGRAFUL, MOTIVELE ISABELEI RIVIÈRE. — CREDINCIOŞII LUI ALAIN FOURNIER SAU VÂNĂTOAREA DUPĂ UN EDITOR. — UN NOU EDITOR FRANCEZ: MAXIMILIAN VOX. — ROMANUL ISTORIEI PE CARE DUMNEZEU L-A SCRIS.

André Gide a scris o „Introducere la teatrul lui Goethe". E un studiu care dovedeşte odată mai mult că Franţa e ţara care-l cunoaşte mai bine pe Goethe.

Autorul lui „Faust" mărturisea către sfârşitul vieţii, că recitea în fiecare an pe Molière, ca să ia o baie de adevăr, Gide recitește la fiecare cinci ani „Convorbirile cu Eckermann".

I s'a întâmplat lui Goethe un lucru demn de el. Nu este popular, — ceeace prevăzuse. Toată lumea vorbeşte despre „Faust", dar câţi au citit al doilea „Faust"? Şi mă gândesc mai ales la cei care-l au.

Gide îi reproşează lui Goethe că a iubit prea mult lumina şi că a neglijat zonele de umbră ale sufletului omenesc. Ciudată mustrare, care-i în fond, aceea a Romanticilor germani. Mai ales, André Gide obiectează lui Goethe că n'a fost un alt Hölderlin. Mărturisim că sub pana autorului lui „Paludes", mustrarea e destul de uimitoare.

Ar trebui să vorbim despre dezordinea poetică din Franţa. La Paris, Drieu la Rochelle laudă arta lui Guilleric şi la Nice, Jules Calveyrach primeşte premiul Guillaume Apollinaire, pentru volumul său intitulat „Guyanes, vent d'équinoxe". Henri Agal, un tânăr critic, numeşte această poesie, muzică pentru midinete. I-adevărat că nu este prea serioasă. E poezie tânără, prea tânără. Şi dacă-i adevărat că tinereţea trebue să răzbească, nu-i mai puţin adevărat că veacul nostru e primul în istoria omenirii, care-a dat o valoare tinereţii în sine.

Cum spune Montherlant, tinereţea nu e nimic. E cel mult o filă albă. Glumeţii ar putea adăuga că la preţul de azi al hârtiei, e destul de mare lucru. Insfârşit, foaia albă e şi speranţa, care în materie artistică nu rimează cu nimic.

Marice Vlaminck e pictor, dar un pictor care scrie. Coincidenţă puţin obişnuită. I-adevărat că „Jurnalul" lui Delacroix e o capodoperă şi „Corespondenţa" lui Van Gogh, o operă adânc mişcătoare. Dar, în cazul lui Vlaminck e altceva. Cărţile lui nu seamănă cu cerurile tablourilor lui. Sunt confesiuni scrise într'un stil „atelier", vreau să spun fără stil. Dar Vlaminck, după ce i-a citit pe Poulaille şi Giono, s'a crezut scriitor fiindcă avea păreri politice. Era anarhist, dar anarhiştilor nu le trebuia. Asta nu l-a împiedicat să scrie trei cărţi, în speranţa că va fi editat în America. Bine înţeles, de atunci s'a schimbat, iar astăzi, găsind nedrept că *Picasso* are succes, l-a atacat reproşându-i că e... Picasso. La care toată lumea s'a emoţionat, afară de Picasso. Au fost manifestaţiuni de simpatie pentru Spaniol, cu Matisse în cap. Ziarele din cele două zone au publicat articole.

Ultimul cuvânt l-a spus Jacques Mauchamps, într'o seară, la Lipp:

La ce bun să te grozăveşti că eşti negustor, fiindcă te ocupi de cultura cartofilor.

Se pare că Vlaminck, care în adevăr, cultivă cartofi în apropierea Parisului, n'a fost deloc mulţumit de această ieşire a bătăliei sale.

Se întâmplă, periodic, câte o dezbatere în marginea romanului „Le Grand Meaulnes". Alain Fournier, autorul, a murit foarte tânăr, în 1914. Romanul lui e o operă uimitoare, un copil al lui Novalis şi Jean Paul Richter născut sub cerul Franţei, dar misterul omenesc păstrează, într'o limbă foarte pură, extraordinara lui putere de vrajă.

Mulţi din poeţii de astăzi poartă urma acestei opere, cărora Giraudoux i-a adus cel mai emoţionant omagiu.

Dar iată că Marc Allégret a avut, acum câtăva vreme, ideea să transpună în film, romanul lui Alain Fournier.

Moştenitoarea autorului, sora lui, d-na Isabelle Rivière s'a opus. Presa a înregistrat desbaterea şi un colaborator al ziarului „Présent" a tratat-o pe doamna Rivière, drept soră abuzivă. La acestea, dânsa a publicat un răspuns lung, explicând că aşteaptă condiţiuni mai bune pentru interpretarea cinematografică a lui Grand Meaulnes.

Are sau nu dreptate? Numai filmul realizat ne-ar putea permite să răspundem întrebării. In realitate, fondul desbaterii dovedeşte că literatura n'are nicio încredere în cinematograf. Cei cari i se opun, nu desarmează.

Doamna Isabelle Rivière nu-şi apără numai cultul personal pentru opera fratelui său, dar există o numeroasă familie care e credincioasă lui Alain Fournier ;aceasta nu admite uşor să vadă aducându-se pe ecran, opera sa preferată.

Iubirea aceasta pentru celebrul roman s'a manifestat în mai multe feluri. Iată un exemplu. Acum câţiva ani, editorul lui Alain Fournier avea mari greutăţi financiare. El s'a văzut obligat să se despartă de un anumit număr din autorii săi şi nu era deloc sigur că va putea să-şi salveze editura care era grav ameninţată. Intr'o după amiază văzu intrând în biroul său, o necunoscută în mare doliu. Intre cei doi s'a desfăşurat dialogul următor:

— D-voastră sunteţi editorul lui Grand Meaulnes?

— Da, doamnă.

— Intâmpinaţi dificultăţi ?

— Da, doamnă.

— Ei bine domnule, omul meu de afaceri va trece pe la d-voastră mâine dimineaţă. Veţi aranja împreună chestiunea. Va [illegible] din parte-mi. Să ştiţi că editorul lui Alain Fournier va avea oricum posibilitatea să-i slujească opera ca şi în trecut.

Au trecut mai mult ca zece ani dela acest dialog, dar d. Emile Paul n'a uitat vorbele doamnei în doliu. De prisos să mai adăogăm că ea s'a ţinut de cuvânt şi că editorul a fost salvat ca prin minune.

La Paris, în strada Bonaparte, este o casă părăsită. Au fost puse sigilii pe porţile acestei clădiri ce aparţine unui guvern care nu mai este, dar la al patrulea etaj s'a născut în 1941, o nouă casă de editură. Animatorul „Orizonturilor Franţei" e Maximilian Vox. E o poveste întreagă cu Vox, e chiar marele capitol al editurii franceze, dela 1920 la 1940. El este cel care-a făcut să piară coperta gălbenă dinainte de războiul trecut, el a fost şef de fabricaţie la Piazza, la Grasset şi Plon, înainte de-a face la Uniunea Latină cele mai frumoase cărţi de lux din lume, pe cari prea puţini oameni din afara Franţei le cunosc.

Numele adevărat al lui Vox e *Monod*, dar cum sunt 1200 de Monod în Franţa şi tot pe-atâţia în străinătate, a preferat să-şi ia unul de împrumut. Trebue adăogat că familia lui a dat Franţei numai pastori, diplomaţi şi financiari. Artistul era dator să nu îşi dezonoreze neamul.

Maximilian Vox e pentru toţi cei cari îl cunosc şi cari îl iubesc, *geniul în stare pură*. Timp de cincisprezece ani a desenat. Ilustraţiile lui pentru Molière sunt clasice. Intr'o zi a descoperit că ştie să scrie. In acea zi a făcut, cu prietenii săi, revista *Micromégas*, capod'operă a spiritului parisian.

Voia mereu să aibă casa lui de editură — prietenii lui, dimpotrivă, să găsească timp să scrie. Azi este editor, să sperăm că mâine scriitorul ne va da operele sale. Dar acest om plin de geniu are un mare cusur: îi iubeşte pe ceilalţi mai mult decât pe sine. Deaceea îşi trece timpul făcându-şi cunoscute iubirile.

Colecţia sa „Le Roman de l'Histoire" poartă ca epigraf: *Nil novi sub sole*. Lui Vox îi plac mult romanele, dar el găseşte că Bunul Dumnezeu, cu istoria omenească, a scris cel mai pasionant roman de aventură. Nu noi, copiii veacului acesta, vom spune contrariul.

Iată primele titluri ale acestei colecţii:

Alexandre Dumas: „Ma Révolution de 1830".

I. Piérée: „Conseils à Napoléon".

Louvet de Couvray: „L'Amour traqué".

Henri IV peint par lui-même.

L. Gozlan: „Balzac en pantoufles".

Toate acestea bune de citit şi recitit.

J. S. BERVAL

P. S. — Iată câteva noutăţi: **Les Carnets de Léonard de Vinci**, în două volume (1076 pag., 46 ilustraţiun.) cu o prefaţă de Paul Valéry (traducere din italieneşte de R. Serricent). Un nou Simenon: **Oncle Charles est enfermé.**

Paul Claudel publică la N. R. F., în tiraj restrâns: **Cent phrases pour éventuails.**

In colecţia „Clasicii Germani", N. R. F. ne dă **Corespondenţa Betinei cu Goethe.**

Editura „La Toison d'Or", franco-belgiană, anunţă un eseu de Francis Delaisi: **La Révolution européenne** şi un altul de Bertrand de Jouvenel, despre **Napoléon et l'Economie dirigée.**

Joseph Caillaux a început, la „Plon", publicarea memoriilor sale, din care a apărut de curând primul volum: **Ma jeunesse orgueilleuse (1863—1909).**

Iată acum, la „Emile-Paul", o carte de amintiri de alt gen: Léon-Paul Fargue evocă tinereţea şi întâlnirile sale cu acea lume glorioasă a lui Mallarmé, a lui Verlaine, a lui Jules Renard, a lui Touluse-Lautrec. **Refuges** e titlul memoriilor poetului.

In rândul cărţilor amintirii trebue notată o traducere din nemţeşte, de curând apărută la Stock. E una din cele mai frumoase cărţi ale lui Rudolf Kassner, prietenul lui Rainer Maria Rilke şi oaspele fidel al prinţesei Maria de Tour et Taxis-Hohenlohe, în castelele dela Duino şi Lantechn.

Se pot citi în această carte, alături de pagini despre Paris, Viena, Europa şi India, două capitole despre Rilke care sunt tot ce s'a scris mai frumos asupra marelui poet.

Grasset aminteşte că este editorul simţirilor lui Léon Daudet, al părţii celei mai durabile din opera acestui autor prolix.

La „Corrêa", o reeditare a cărţii lui Guy de Pourtalés despre Chopin.

Cronica literară

Margot, roman de Gh. Brăescu

(Editura „UNIVERSUL", Bucureşti 1942)

Hai cu mine, de Al. Raicu

(Editura „Cultura Românească", Bucureşti 1942)

Totul aparţine trecutului, în romanul *„Margot"*: personagi, atmosferă şi epocă istorică, procedee de compoziţie şi caracterizare, în scurt, tot ceeace ţine de stilul unui scriitor, caracterizat în acelaş timp prin tehnică aparentă şi viziune lăuntrică, organică, — reprivire asupra vieţii, sub un unghiu personal, cu un timbru şi o aromă care sunt numai ale lui, cu un farmec ce n-ar putea fi analizat nici formulat. E o splendită şi melancolică reluare, cu un brio inutil de vervă şi inteligenţă scăpărătoare, cu o ironie gratuită şi irezistibilă, victimele fiind prin predestinare, dezarmate.

„Margot" este povestea unei provinciale, fată de bani gata, a unei Doamne Bovary moldovence, născută şi trăită în puf, care neavând altă grijă decât să-şi satisfacă răsfăţul şi capriciile aleargă, niciodată înţeleaptă, după himera fericirii amorului împărtăşit, renunţând la iluzii şi la viaţă abia odată cu ultimii bani risipiţi.

Nimic nu se întâmplă în carte, pe care romancierul să nu-l fi ştiut mai dinainte, iar cititorul să nu-l fi prevăzut graţie jocului descoperit, cu toate cărţile pe faţă, al autorului. Este neîndoelnic, că d. Gh. Brăescu se preferă oricăreia din plăsmuirile sale literare, se preferă în atitudinea observatorului lucid căruia nu-i scapă nici una din intenţiile personajelor sau din semnificaţiile întâmplărilor din carte. Ironia ştiutoare, avertizată îşi distribue nuanţele în observările cele mai mărunte, organizând uneori ansambluri remarcabile prin diversitatea şi armonia tonurilor. Iată un tablou de familie, de fericire conjugală mediocră şi plată, văzut cu delăsare, dela distanţa contemplativă a unei ironii dispreţuitoare:

„Zâmbea, privindu-l cum doarme, amintindu-şi pofta cu care mânca la masă, uşor de împăcat, mulţumit de toate. Suntem potriviţi ca vârstă, gândea rezonabilă, are leafă sigură şi cravata am să i-o fac eu. Pe omul bun trebue să-l îngrijeşti, să-l îmbraci, să-i dai să pape fripturică la tinguica, să-l alinţi ca pe un copil. Îmbătrâneşti repede, când nu ai tovarăş. Lângă el n'am să fiu singură...".

În alt loc, scena este înregistrată cu aceeaşi crudă luciditate atoateştiutoare, într'o perspectivă a timpului şi cu o adâncime sufletească în care *mâna* scriitorului se simte mai mult ca oricând, modelând — este un fel de a observa — cu o vervă zeflemitoare, conturele fizice şi aluaturile sufleteşti, stătute, de ape moarte, ale personagiilor sale:

„Retrase în odaia turcească, bătute în nestemate, purtând lanţuri de aur ce se încolăceau, grele, în jurul gâtului descărnat, bătrânele strânse în jurul soacrei şi în corsete, oftau boţite, după juneţea lor pierdută. Deformate, potolite de naşteri, se simţeau acum în siguranţă lângă bărbaţii, cuminţiţi şi ei, pe care îi îngrijeau despotic, oprindu-i dela mâncări grele, de la cafea şi tutun, ferindu-i de răceală".

Cu excepţia lui Margot, toţi ceilalţi oameni din carte sunt văzuţi fiecare în punctul terminus sau în ipostaza limită a evoluţiei lor sufleteşti. Deaceea şi au un relief psihologic tot atât de puternic, — definitiv — ca şi cel plastic. Pe unii ca aceştia îi simţi că fiind încă în viaţă, totuşi de mult nu mai trăiesc, îşi supravieţuiesc doar:

„El, bătrân, intrat la apă, cu păr alb, cu mustaţă albă, cu bărbuţă albă, ea babă zdravănă, roşie, rotundă, fără gât, fără talie, cu capul mare, trei mere domneşti în piramidă. Se îmbrăcau curat, după sezon, ieşeau în pridvor să stea alături pe două scaune de pae. El gătit, spilcuit, urmărea insistent, cu priviri moarte, minorele, slujnicuţele durdulii, ce treceau spre hale. Ea prietenoasă, recunoscându-se din ochi cu trecătorii care o salutau, bucuroasă că trăeşte să le răspundă".

Toate formele bune dispoziţii şi bunelor intenţii pentru scris ale d-lui Gh. Brăescu îşi găsesc expresie potrivită — chiar dacă nu totdeauna la locul lor, potrivit cu întâmplările — în acest roman. Uneori, agerimea observaţiei deformează caricatural aparenţele, ca în acest tablou grotesc al mutatului gospodăriei duducăi Margnioliţa, mama lui Margot, dela moşie la Iaşi.

„In coada convoiului, învelit în şaluri ca un bolnav de măsele, venea încet, cătinel, aşezat pe o coastă, într'un car cu trei perechi de boi, pianul cu coadă ce-şi arăta dinţii galbeni, ca un cal mort, străjuit de slugi necăjite, care purtau în braţe lămpi şi borcane de murături".

Alteori, întâmplarea povestită devine simplu pretext de exuberanţă verbală, paranteză d n jocuri de cuvinte, placaj curat în proza romanului:

„A-mor! Sunt două silabe, prima şi ultima pe care le rostim şi care cuprind toate suferinţele ce ne aşteaptă în valea plângerii.

Aaa... se vaită pruncul când deschide ochii la lumină. Mor!... suspină bătrânul când închide luminile ochilor pentru totdeauna, descoperind, amândoi, porţii eternităţii, continuitatea vieţii şi moartea veşnică.

Intre *a* şi *mor* e loc de amor, când iubeşti; de humor, când crezi că eşti iubit(ă); de omor, când nu te vrea; de amar, când te vrea pentru totdeauna.

Amorul oficial începe cu logodna (promisiuni) şi sfârşeşte, vai! cu o glumă prelungită, căsătoria (minciuni).

Amorul moare de prea mult amor. Călătoria de nuntă îi scurtează viaţa".

Nu lipsesc nici bucăţile de bravură: întâmpinarea Parisului în tonul eroului balzacian („à nous deux maintenant"), aforismele şi exclamaţiile de autor (amintind-o pe aceea celebră a lui Flaubert, din scena comiţiilor agricole), ca această revelatoare „munca mansardelor", într'o propoziţie din care prezenţa autorului putea lipsi fără pagubă:

„Peste tot risipă de lumină, faţade, clădiri întregi, înfăşate în curcubee şi femei, femei, bâlci de femei, arborând tot felul de pălării, de rochii, de blănuri, *munca mansardelor*, aruncată neglijent pe umeri".

Tot astfel, întâlnim pentru completarea înfăţişării cât mai măgulitoare a scriitorului, unele caracterizări ale vieţii aşa cum este, văzută „à vol d'oiseau", ca aceea dela pag. 80—81, sau marea scenă a explicaţiei lui Margot, care-i cea mai pregătită şansă pentru dialogul sclipitor, cu replică promptă şi tăioasă, — folosit cu predilecţie şi cu o măestrie de cunoscător exersat al nuanţelor, pe care cititorii vor şti s'o preţuiască.

*

După câteva plachete de versuri, d. Al. Raicu publică prima sa carte de proză: *„Hai cu mine"*, o carte atât de categoric isbutită şi atât de potrivit realizată ca expresie, pe măsura intenţiilor, încât volumul acesta de proză — introdus cu o generoasă şi meritată prezentare a d-lui Ionel Teodoreanu — îndreptăţeşte, mai mult decât activitatea poetică propriu zisă, calificarea de autentic poet a scriitorului.

„Hai cu mine" este mărturia unui bucureştean prin adopţie, care a îndrăgit peisagiul şi aspectele de viaţă, mai ales acelea mărunte şi umile, ale Capitalei, zugrăvindu-le în câteva zeci de schiţe după natură sau prinse pe viu, unele fiind adevărate pagini de antologie ale farmecului şi pitorescului bucureştean.

Lăsând deoparte cele câteva accente de flaşnetă proletară — ceea ce va fi foarte lesne, cu ocazia unei viitoare ediţii a cărţii — *„Hai cu mine"* este lectura pe care am recomanda-o cu cea mai călduroasă stăruinţă, ca pe o introducere în viaţa de toate zilele a Capitalei noastre.

E aproape de neînţeles, că la o astfel de carte, scrisă mi se pare dela o zi la alta, sub formă de reportagii impuse autorului, prin obligaţia profesională de ziarist, a putut să colaboreze într'o măsură atât de însemnată, cu o graţie firească şi fără ostentaţie, sensibilitatea poetului pe care-l ştiam că este d. Al. Raicu. Căci nu e vorba în această proză, de inserţii cu tremolo liric, de proză poetică amestecată cu proză sadea, de tertipuri şi capcane meşteşugit ascunse, de care cititorul să se împiedice oportun, la întorsăturile de frază menajate anume de autor. Tonalitatea sufletească a cărţii e lirică fără afectare şi fără a fi căutată. Iată **un singur exemplu din multele** câte se pot da; acest moment, în timpul unei vizite la „Vatra Luminoasă", azilul orbilor:

„...In sala de muzică, o elevă stă singură la pian şi învaţă... Apoi ne cântă o sonată şi adaugă privind spre colţul opus, crezând că acolo suntem noi: „E de Beethoven".

Trăsături de acestea sunt multe, în toată cartea, desprinse din simpla observare neintenţionată a celor ce se pot vedea de oricine, pe care totuşi nu oricine le vede şi le reţine, dar numai cine priveşte lumea cu ochii poetului.

MIHAI NICULESCU

Cărţi noi

„CIUDATA VIAŢA A POETULUI", NUVELE DE ANIŞOARA ODEANU

Peste câteva zile va apare în librării volumul de nuvele „Ciudata viaţă a poetului", de Anişoara Odeanu. După cele două romane publicate până acum: „Intr'un cămin de domnişoare" şi „Călător din noaptea de Ajun", *care au cunoscut deopotrivă succesul de stimă şi o largă popularitate, această a treia carte de proză a d-şoarei Odeanu, va fi un nou prilej bine venit pentru readucerea în actualitate a numelui şi operei uneia din cele mai înzestrate scriitoare din literatura noastră.*

Nuvelele din „Ciudata viaţă a poetului" *constitue o lectură din cele mai atrăgătoare, prin calităţile de fantezie, umor şi plasticitate a expresiei. Unele cele mai multe şi cele mai isbutite, ascund sub aparenţe de epic senzaţional şi fantastic, o înţelegere pătrunzătoare şi plină de simpatie pentru drama*

condiţiei omeneşti, pe care numai câţiva o traesc cu toată intensitatea, izolându-se din această cauză de mediul înconjurător şi socotiţi de aceea „ciudaţi" sau „nebuni". Dar ciudăţenia sau nebunia acestora se datoreşte ingenuităţii lor sufleteşti, naivităţii şi candoarei care-i face să se simtă nedumeriţi, nelalocul lor şi plini de uimire în împrejurările cele mai simple ale vieţii, pe lângă care semenii lor trec cu nepăsare, socotindu-le neinteresante, obişnuite, banale.

Ca şi romanele precedente, „Ciudata viaţă a poetului" *va stârni desigur interesul unor cititori numeroşi, cari vor fi cuceriţi de farmecul şi pitorescul acestei proze inteligente, de o neobosită vervă inventivă, a unei scriitoare şi poete de autentic talent.*

„OMUL DE MAINE", ROMAN DE GEORGESCU-DELAFRAS

Cunoscutul editor şi scriitor, d. Georgescu Delafras a publicat de curând un roman compact, de aproape cinci sute de pagini, intitulat *„Omul de mâine"*. Titlul indică fără nici un echivoc sensul preocupărilor literare ale d-lui. Georgescu-Delafras. Literatura nu este pentru d-sa o îndeletnicire gratuită, a unor oameni cari se desinteresează de ceeace se petrece în jurul lor, în societate. Dimpotrivă, scrisul literar este în concepţia romancierului „Omului de mâine", un act de prezenţă în mijlocul preocupărilor societăţii şi de aceea cată să fie un act de curaj şi de răspundere morală. Personajele din romanul d-lui Georgescu-Delafras, acelea care reprezintă punctul de vedere al autorului sunt însufleţite de dorinţa de a influenţa prin scrisul şi faptele lor, mentalitatea opiniei publice căreia se adresează.

Cartea este însufleţită de un dinamism generos al încrederii în valorile muncii şi ale onestităţii. Autorul se adresează, prin scrisul său plin de îndemnuri către o viaţă morală, mai ales generaţiilor de cititori tineri al căror suflet este, fără îndoială, receptiv pentru astfel de îndemnuri şi lesne de modelat în sensul lor.

Propertius

(RASPUNS LUI BASSUS, I, 4)

La ce bun, Bassus, să mă'ncânte-atâta
Să-mi fure gându-a urea dela ea
Femeile acestea? Lasă viaţa mea
Aceeaşi aplecare-a inimii robite s'aibă, toată..

Poţi tu slăvi frumuseţea Antiopei.
Nycteide şi laudă poţi da
Spartanei Hermiona, pururea
Duselor vremi de farmec... Cynthiei.

Nu-i pot sta însă-alături numele acestea
Cu care-asemuită, ştii şi tu,
Oricât ai fi de aspru'n judecată, nu
Mai prejos va fi frumuseţea-i, cinstea..

Dar nu e singur farmecul ce'ncântă:
Bujorul feţei, multele-i podoabe
Şi graţia atâtor voluptăţi, se cade
A spune-le aici, că mă încântă?

Te străduieşti, măi Bassus, dragostea-mi s'o strici..
Mai mult, nu vezi, în noi că o ridici?..

Vei ispăşi aceasta: ea afla-va
Şi chiar făţişă fie-ţi-va duşmană;
Eu n'am să-ţi mai fiu prieten, că vicleană
Cercarea ta cunoaşte-o-vor şi alţii

Şi-ţi vor închide uşile în nas...
Iubita-mi însă, plânge-va la-altare
Orinde întâlni-le-va, că n'are
Mai grea pedeapsă dragostea-i de-o las

Eu s'o alunge altul.. Dară eu
Aşa aş vrea să fie viaţa toată
Şi de purtarea-i — juru-ţi — niciodată
Cu ochii umezi n'am să fiu un zeu...

In româneşte de **NICOLAE PREDESCU**

Uitare

Plecările din noi ne dor ades. Ne doare
Uitarea ce pe inimi e aşternut troene.
Şi nu mai ştim drumeagul vrăjitelor poene
Ce ne-au crescut cu alte mirezme, cu alt soare.

Din hoitul grasei linişti, cine ne mai răspunde,
Când soarele răsure, când soarele apune?
Tot freamătul vieţii stă'nchis în noi, ca'n strune,
Dar clopotu — amintirii tacu sub cuma frunte.

O, numai tu, poete, strângi urmele de-olaltă
Şi ţi le-ascunzi cu anii sub tâmplele bătrâne,
Unde, fierbinţi, le-aşteaptă o inimă şi-o daltă.

Căci ţie, dintre semeni, uitarea nu-ţi rămâne.
Când pieptul tău de-atâtea vechi amintiri tresaltă,
Pe tine nu te-aşteaptă seninul cer de mâne.

AUREL DUMITRESCU

TRISTAN DERÈME

Mai ştii...

Mai ştii cum altădată'n amiezile fierbinţi
In care — ardea răşina din brazi — beat de dorinţi
Imi săldam mâna'n păru-ţi ca'n undele — albăstrii
Iubita mea pierdută prin fum de ani, — mai ştii?

Râzând luai o floare şi'n hora de petale
Muşcai adânc cu dinţii şi-o'mprăştiai pe cale...
Iar când îmi dădeai gura şi îţi sorbeam privirea
Simţeam toţi trandafirii ce'nmirezmează firea.

In româneşte de **ION OANA**

CANTECE NOUI

Un semn de întrebare

Mai de multă vreme scriam tot în acest colţ despre problema traducerilor, spunând că tânărul poet nu-şi pune problema aceasta în nici un fel. „Cultura poetului" despre care însemnam tot atunci câteva gânduri fugare, a ridicat un val de injurii la adresa noastră, discuţia obiectivă şi calmă, rămânând cu totul laoparte. Până şi în chipul acesta, o parte a celor vizaţi de cele ce scriam, ne dădea dreptate şi în părerea noastră de rău s'a strecurat şi o bucurie. De astă dată, o altă latură a aceleiaşi probleme ne-a dat de gândit. Căci dacă în acest răstimp ne-a fost dat să primim câteva tălmăciri, dintre care cele mai bune au şi apărut în pagini, noi nu am încetat nici o clipă de a crede că numai o TOTALA cunoaştere a poesiei şi a precursorilor, face dintr'un versificator bun un poet adevărat.

Cultura clasică, în speţă poesia ei, iată ce ne dă de gândit. Noi am crescut în liceu întrucâtva alături de ea, dar cu ochii în altă parte, nevrând parcă să-i dăm nici un fel de atenţie. Şi astăzi rodul acestei indiferenţe se face simţit. Nu aici e locul să punem problema învăţământului clasic, nici să desbatem faptul dacă cei ce au avut un interes oarecare, nu s'au lovit de „aoristul" unui dascăl sec. Nobila strădanie a d-lui profesor N. I. Herescu e aproape izolată şi din şcoala sa au ieşit până acum puţini din cei ce ne trebue. Vina nu e nici decum a acestui subtil animator şi literat, ci a mentalităţii cotidiane care domină toată viaţa noastră. Un tineret indiferent la armoniile acestea lineare, e sortit să se înnece în prozaism. Cei ce nu ştiu să guste un vers cizelat de-o antică mână de meşter, nu vor trece niciodată de dulcile suspine ale lirei care răsună în plicul anost pe care-l primim zi de zi. Ce ştiu ei toţi? Nu numai că versul lui Horaţiu, Ovidiu, Propertiu, Tibul, Juvenal sau Catul le este cu totul necunoscut, nu numai că iambii lor graţioşi le sunt fără să-i cunoască, „profund antipatici", dar ei nu-i cunosc nici pe delicatul Eulenberg care i-a reînviat în siluetele sale, nici pe d. I. M. Marinescu, poet şi profesor distins, care în fel a re-creat câteva antice siluete. Un gol total stăpâneşte aici.

Să ne întrebăm, fără a glumi, ce lucruri se cunosc din cele antice? Sabia lui Damocles, papucii lui Empedocle, un „nolli me tangere", şi poate nici atât!

Intre timp, comorile acestei literaturi stau prăjuindu-se, iar poeţi tineri cântă fals pe coarde sparte. Nu ne sfiim a spune, că în tot răstimpul de când ne trudim aici, UNUL SINGUR s'a aplecat asupra acestor gânduri, dându-ne câteva izbutite tălmăciri. Unul singur din cele câteva sute, care ne-au trecut pe sub ochi. Numele tânărului poet e Nicolae Predescu şi dânsul merită mulţumirile noastre mâhnite, pentru izolarea în care se află. Să nu descurajeze însă, fiindcă nu are dreptul acesta.

Ecou, nu ştim în ce fel vor avea aceste rânduri, cum nu ştim câţi vor fi aceia care ţin în sertare manuscrise de felul acesta. Problema pe care am pus-o, rămâne deschisă şi pe mai departe, aşa că niciodată o sugestie, o colaborare, un imbold nu va fi nelalocul lui. Scriem aceste rânduri cu credinţă, dar şi cu tristeţe. Cu credinţă, fiindcă noi credem în clasicism şi în marile lui daruri pe care le-am învăţat dela părintele nostru, şi cu tristeţe, fiindcă avem impresia că tinerii confraţi, înainte de a cunoaşte măcar un vers din Horaţiu, se gândesc clasicizant, la Mecena.

ŞT. B.

N. B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: **C. Mareş, V. Buţ, Tudor Tr. M. Preda, V. Pi N., C. P. Codru, Gh. Bod, Sicu dela V., I. St. Adr.: Nu! N. Ver., M. I. Cos., T. Coman, S. T. N. Altele Fl. L., E. Sut.**, N. Pr.: Da.

Munţi necunoscuţi

(Urmare din pag. I-a)

deadreptul, către inima unei regiuni intitulată de străini, cu mult chiar mai înainte ca ea să devie românească: „Elveţia Transilvaniei". Intr'adevăr, nicio apologie şi niciun calificativ oricât de neprecupeţit şi entuziast ar fi, nu sunt prea mult pentru ceeace dalta lui Dumnezeu a tăiat, frumos şi etern, în aceşti munţi.

Mai întâi o rasă sănătoasă de oameni: înalţi şi drepţi, adevăraţi brazi în mers. Oameni de munte: simpli şi curaţi, cu port şi vorbă aşezată; muncitori neosteniţi, vânători cu ochi ager, pădurari îndrăgostiţi de codru, ciobani cu puzderie de turme. Acolo, la începutul Văii Iadului, îi vezi când treci, asemeni unor trolţe vii, printre fâneţe înflorite, rezemaţi în coase, în securile de tăiat, sau în bâtele lor ciobăneşti.

Casele, cu ochii ferestrelor scăpând zâmbitor de sub înalta cuşmă de pae a acoperişurilor, printr'un mimetism firesc, se confundă cu pădurile din preajma lor: toate de lemn, abia cioplit, brazi întregi aşezaţi în chip de zid, sunt ca nişte daruri, pentru oameni, ale munţilor. La fel şi bisericile: de lemn, întocmai cum pădurile înşile s'ar fi creştinat şi ar fi ridicat această rugăciune semeaţă, a tuturor.

Printre oamenii aceştia dela începutul văii cu Izvoare, am pătruns, ţin minte, într'o dimineaţă de vară, mai înainte chiar ca munţii să se fi sculat: bătrânii urieşi cu lungi zeghi de păduri căzând până în marginea râului, tot mai dormeau, cu crestele rezemate pe largile perne aeriene ale negurii. Nu se auzea decât cântecul apei, neîntrerupt şi aspru, la întrecere cu păsările care îşi struneau glasurile, pentru concertul zilei.

Am plecat, atunci, dela o gară mică, aşezată pe malul stâng al Crişului; de acolo călătorul ia azi, în locul trenului industrial de altădată, cu locomotiva sgomotoasă care înneca valea şi păta întregul peisagiu, cu desenuri pieritoare şi stângace de fum, un fel de automobil montat pe roţi de tren. Linia îngustă, lungă de 42 km. este una din minunile pe care le-a făcut, pentru punerea în valoare a frumuseţilor din acest ţinut, P. S. Sa Episcopul Frenţiu, al cărui duh de bunătate şi de adâncă grijă se împarte, deopotrivă între oamenii pe care îi păstoreşte şi între munţii pe care îi iubeşte, deasemeni ca pe nişte fiinţe vii. Prin fereastra auto-trenului, de o parte şi de alta, pe ambele flancuri ale văii, cât poate să cuprindă vulturesţe ochiul, călătorul zăreşte păduri uriaşe; atât de înalte şi frumoase, încât însuşi vântul îşi ţine respiraţia, când trece printre crengi. Simţi cum o linişte bătrână înscăunată domneşte peste înălţimi, adâncă şi fără de sfârşit, trebue să-şi înceapă stăpânirea, de acolo de unde încetează glasurile apei. La hotarele dintre ele, de bună seamă, că fac de straje toate duhurile pădurii şi legendele care populează, ca nicăeri, aceste locuri. Fiecare nume, toate cu o rezonanţă curat românească, este aci o poveste: fapte de demult, pe care ciobanii ţi-le spun, privind cu fereală împrejur, seara când străjuesc, cu focurile, în mijlocul turmelor.

Linia străbate astfel valea fără popas, până la o măruntă dar foarte preţuită aşezare de odihnă, altă dată puternică exploatare forestieră, situată pe malul râului care formează aci un pitoresc strand natural, sub un înalt perete de munte. Apoi valea se îngustează. Luptă continuu cu muntele şi, unde n'a putut răsbi singură, se vede, clar, cum a cerut ajutorul apei; prietenă întotdeauna, în afară de epoca ploilor de munte când devine vrăjmaşe tuturor şi chiar terasamentului liniei, nu odată rupt: ca un pact pe care natura îl calcă, în înţelegerea ei cu omul.

Până la punctul terminus al drumului, călătoria este o încântare: pretutindeni neprevăzut, aer greu, încărcat de respiraţia brazilor şi de toate aromele pădurii. Şi cascade. Toată valea, ca de altfel întregul masiv al Bihariei, este de o uriaşe bogăţie de cascade şi de isvoare care-şi despletesc şi piaptănă apele printre brazi. Mai întâi, cascada Iadoline.: odinioară o impresionantă cădere, a râului cu acelaş nume, astăzi mult mai potolită; totuşi de o majestoasă frumuseţe sălbatecă, cu stânci printre care râul îşi sfâşie şi desgoleşte trupul, alb de spume. Apoi Serenada: cascadă la care, după ce cad, aproape fără sgomot, apele adorm întinse pe uriaşe paturi de piatră şi prund. Mai sus, se află cascada Vălul Miresii, în apropiere de care, la câteva sute de metri numai, râul formează unul din cele mai frumoase locuri de pescuit, întitulat Livada Dianei. Povestea spune că, atrasă de frumuseţea locului, însăşi zeiţa Vânătoarei venea să se scalde, aci. Se pare, cel puţin aşa mai afirmă şi azi legenda, că Acteon ar fi zărit-o, în clipa în care se îmbăia; ar fi căzut îndrăgostit de ea; şi că Zeiţa Răsbunării, pentru a-l pedepsi de această nelegiuire, l-a preschimbat în cerb: locul unde s'a împlinit această mânie a zeiţei, un minunat bazin natural, se şi chiamă, până în zilele noastre: Primejdia lui Acteon. In apropiere, se află „Ecoul lui Jupiter": punctul acustic maxim al munţilor Bihorului, în care orice sgomot şi glas se multiplică, învilind, de mai multe ori, pe toate văile şi pe crestele vecine. La capătul Văii cu Izvoare, acolo unde ea se opreşte în mijlocul unui vast circ înconjurat de toate părţile de munţi, la o altitudine mai mare decât 1100 de metri, se află o staţiune climaterică: aşezare de un rar pitoresc, cu un aer ozonificat şi continuu primenit de brazi. Primitiv înjghebată acum o jumătate de veac, ca loc de odihnă personal, de către Episcopul unit Mihai Pavel, întâmplător în vizită la stâna pe care Episcopia o avea în pădurile de aci, aşezarea a progresat lent până la război.

Adevărata ei organizare, în rosturi şi pe baze noui, începe după anul 1930, şi se datoreşte P. S. Sale Episcopului Frenţiu, care-şi stabileşte aci reşedinţa de vară şi înzestrează localitatea cu hoteluri de cel mai modern confort: deschisă întregul an, staţiunea însemnează sub raport turistic, o poartă prin care drumeţul să poată pătrunde, direct şi oricând, în inima acestui ţinut de miracole naturale, care sunt munţii Bihorului. Fie mergând către vecinătăţile apropiate ale staţiunei: la isvorul Minunilor, la Isvorul Clocotitor, la acel al Păcii, al Eremitului sau al Narcismului; acestea două din urmă, fiind de fapt aceiaşi apă, întreruptă numai subteran printr'un sorb care înghite întregul pârâu, spre a-l face să reapară la suprafaţă, trei sute de metri mai jos. Fie către Aria Vulturului, către Vârful Poenii, Vârful Gusturilor sau către Moara Dracului, a cărei cascadă mai vorbeşte, şi azi, prin glasul ciobanilor, de o zână ascunsă, cândva, într'un palat de ghiaţă, gata s'o fure un smeu, de care a scăpat-o însă voinicul Briteiu: munte din apropiere, care o mai veghiază şi acum. Dar excursiile cele mai frumoase care se pot face, plecând de aci, sunt, de bună seamă, acele care duc către Bazarul Someşului, Cetatea Golgotei, Peşterile dela Rădeasa şi grotele dela Onceasa. Amândouă fără egal cât priveşte varietatea configuraţiei subterane măreţia formelor plastice şi poezia plină de tulburătoare primejdii, a unor drumuri către tainele afunde ale pământului.

Multe încă neexplorate de ochi şi de picior omenesc...

AL. BADAUŢA

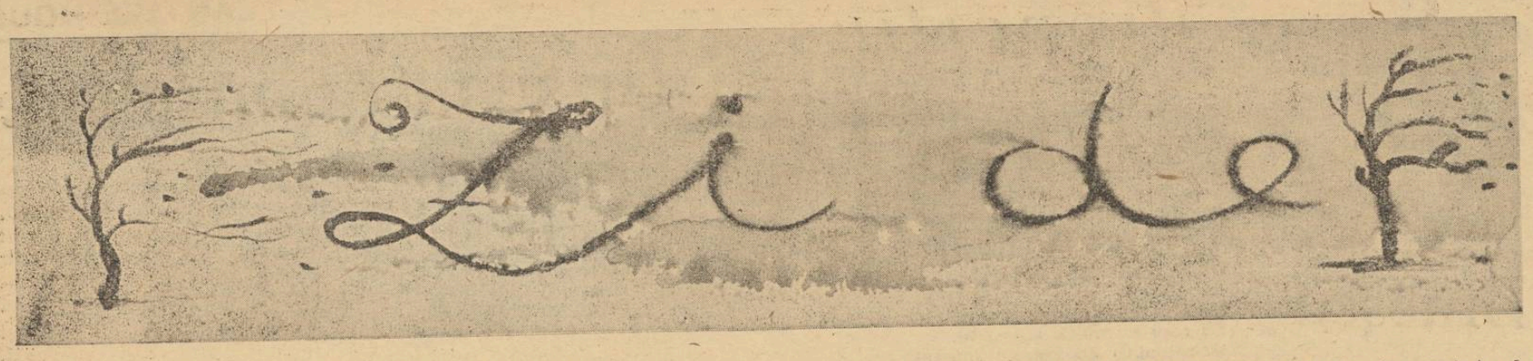

NOEMBRIE

de LUCIA DEMETRIUS

Când a venit Maria să ridice perdelele, am văzut că afară ploua. Uitasem că plouase și ieri. Imi închipuiam că o să mergem în curte să ne jucăm, să ne facem casă în chioșc sau să facem tren cu scăunelele peste răzoare. Așa, în casă, degeaba m'am mai sculat, mai bine dormeam până diseară, până mâine.

— Haide, jos ! ne strigă Maria, haideți la spălat, la cafea! și se duce s'o trezească și pe Marga. O chiamă pe nume, o ia binișor de mâini, dar Marga doarme mai departe. La urmă o trage de nas. Marga se trezește chiuind, ca în fiecare zi. Noi, eu și Sanda ne uităm la ea și râdem.

— Haide, nu mai râdeți ca proștii, că vă iau și pe voi, spune Maria, și ne alungă la bae, unde e frig și nesuferit.

— Azi mă spăl numai pe mâini și pe obraz, se roagă Sanda, azi a venit iarna.

In salon sunt perdelele ridicate, draperia de catifea cu ciucuri groși cu care ne jucăm, pe care îi chiamă, pentrucă au fustă: Tincuța, Maritica și Titica, e ridicată într'o parte, peste pian și lângă palmier, la biroul mic, stă mama, cu spatele la ușe. Are o rochie lungă care atârnă pe covor, în urma ei, i se văd numai umerii peste scaun și gâtul lung și alb. Intoarce capul și mă privește, nu mă ceartă și nu râde.

— Tu ești, Dinule? Du-te dincolo, mamă, am ceva de scris.

Rămân nedumerit dacă trebue să fac scandal sau să plec. Mama i-a spus într'o seară tatii, când fetele dormeau și eu mă căzneam să adorm, i-a spus, în dormitor, că are să plece la București cu Pierrot și cu mine. N'a spus când. Ce bine, ce bine ar fi ! Ce frumos ne-am plimba, ce bine am petrece. Fără tata, fără copii, numai eu cu mama, cu Pierrot, în trăsură, la restaurant. Când ne-am întoarce, ași avea ce să le povestesc, mi-ași cumpăra poate și un cal și ași veni călare, în spatele trăsurii. Ași avea un cal alb care ar merge în două picioare, ca Ambasador dela circ. Tata i-a spus atunci mamii: „Ai să vii înapoi cu părul alb, să mă rogi să te iert". Dece să albească mama așa de repede! Intâi o să ne facem noi mari, eu am să fiu marinar, Sanda cucoană și pe urmă o să fie mama bătrână. Așa vorbește tata ; mie îmi spune că am să ajung un nebun, Marga zice că are să slăbească dacă nu mănâncă, și ea e grasă ca un purcel. Și mama atunci a spus mai tare. „Numai Adela e de vină, ea și clubul tău. M'ai lăsat prea mult să mă plictisesc singură".

Pe mătușa Adela nici eu nu pot s'o sufăr. Ne duce Maria la ea Duminica dimineața, și ea stă în fotoliu lângă geam, își lustruește unghiile. Se uită pe stradă, se uită la noi, privește pe stradă și iar la noi. Ne pipăe să vadă dacă suntem îmbrăcați gros, ne întoarce gulerele să vadă dacă sunt curate, are mâinile reci și unghii lungi. Ne întreabă: „tricoul ăsta ți l-a împletit maică-ta sau Maria?" și noi spunem repede: „mama" dar nu e adevărat. O întreabă pe Maria ce ne dă să mâncăm, dacă mama intră vreodată în bucătărie și dacă ne învață alfabetul. Pe urmă ne dă bonboane, câte trei de fiecare și închide cutia. Până la masă, ne descoase așa, la masă trebue să stăm frumos și să nu râdem, și după masă, când vin cucoane și tata să joace cărți, plecăm acasă cu Maria. Și acasă e bine. E mama, care cântă la pian și Pierrot care după ce o ascultă se joacă cu noi. Se joacă și mama, și petrecem până seara, când vine tata dela mătușa Adela.

Pe Pierrot îl punem să joace filmul dela cinematograf, să fie Pierrot, și să stea în ploaie, să cânte la mandolină și să plângă. Sanda se sue în balcon, pe un fotoliu și e cucoană.

— Ii resfeți, Eugen, spune mama, și ne mângâie.

Când am fost la cinematograf, anul trecut, l-am văzut pe Pierrot stând așa în ploaie, și pentrucă semăna cu Eugen, l-am botezat pe el Pierrot. E și mai ușor de spus decât „domnule Eugen" cum îi ziceam înainte. La cinematograf se făcea lumină mereu și iar se vedeau fotografii; care se mișcau repede și tremurau. Dincolo de paravan, cânta la pian băiatul farmacistului. Era trist, era frumos și iar se făcea lumină.

„Se rupe filmul" ne explica Pierrot. Eu mă uitam mai mult în dreapta, unde era alt film, mai mic, la fel cu cel mare, care se rupea și el. Când am plecat, am văzut că era o oglindă și mama a râs de mine.

In grădină, o broască mare, verde, sare din apă pe frunze și iar în băltoacă. Pe geam s'au făcut râuri-râuri. Maria și Ileana cară înăuntru, în geamlâc, hârdaele cu leandrii și ghivecile cu mușcate și indrușaim.

Aduc înăuntru mușcatele și indrușaimul.

Fetele care alergau în jurul mesei, saltă, mai departe și cântă: „Indru-șa-im, indru-șa-im". Incep și eu să alerg înaintea lor, să mă prindă, și țipăm toți trei: „Indru-șa-im, indru-șa-im" până când Marga cade și începe să plângă și Sanda se oprește s'o mângâie.

Aud că mama se mișcă dincolo, în dormitor, și mă duc la ea. A pus o valiză mare, deschisă, în mijlocul patului, fără teamă că îl bozolește și scoate lucruri din dulapurile deschise, pune înăuntru, alături. Poate că plecăm, cine știe! Cum s'o întreb?

— Imi pui și lucruri de-ale mele, mamă?

Mama se uită lung, mă întreabă „ce spui?" și tot nu răspunde. Pe masă sunt o mulțime de scrisori. Vreau să fac o casă ca din cărți de joc din ele, mama ridică ochii, parcă i-ar fi somn:

— Te rog, te rog, du-te dincolo. Vin acum la masă.

Stau fără rost în mijlocul odăii și ea mă ia de umeri și mă împinge, când ajungem la ușe, mă sărută și mă scoate afară din odaie.

Sunt gata să plâng, toate azi sunt pe dos, toate împotriva mea, nimeni nu mă ia în seamă, dar Maria ne chiamă la masă și Sanda îmi arată un pui mic, scos de cloșca ei, primul care a ieșit și pe care i l-au adus în casă. E mic de tot, tremură, piuie, are puful negru și ghiarele negre. Cum să-l cheme? întrebă Sanda. — Tiki, spun eu.

— Ei! Tiki! Ce? E maimuță? Pe maimuța flașnetarului o chiamă Tiki.

— Elza ! izbucnește Marga.

— Elza,ca pe mama! Auzi vorbă! Mama! Unde e mama? Să vie la masă, cu noi, să-i arătăm puiul.

Sanda îl strânge cu degetele ei groase și el piuie jalnic. Vrea să-l ție cu o mână și să mănânce cu cealaltă. Insfârșit vine mama, trimite puiul la mama lui, care îl așteaptă și toți mâncăm supa.

— Vine azi Pierrot, să-i arătăm puiul? întrebă Sanda.

— Nu cred, nu știu, spune mama. Mănâncă și tăeții. Maria, după masă, pe la patru, să înhame.

Tăcem toți, cu ochii pe mama. Ne ia sau nu ne ia, și pe care?

— Nu pe tine, spune Sanda neîntrebată, tu îi murdărești rochia cu picioarele și nu stai locului unde te duce. Pe mine!

— Lăsați, tăceți, mă duc puțin singură. Vă iau mâine pe toți, spune mama, și parcă i-ar veni să plângă. Mă doare capul, tăceți.

Tăcem puțin, dar eu vreau să știu unde se duce.

— La mătușa Adela, spune Maria, care intră cu farfurii.

Chiar acolo, chiar la mătușa Adela tot vreau să merg cu mama. Mă rog, scâncesc, amenință; dacă rămân acasă, nu știu ce are să se întâmple.

— Te-a mințit, spune mama încet, te-a mințit ca să nu te ții de mine. Mă duc la doctor. Afară plouă, e urît, acolo n'ai ce să cauți. Stai acasă și am să vă aduc ceva diseară.

Și deodată se scoală dela masă și se duce la geam. Rămâne cu spatele la noi.

— Ssst ! ne spune Maria, nu vedeți că o doare capul! Nu puteți să tăceți puțin!

După masă, Marga se suie, ca de obicei, pe genunchii mamei și începe s'o sărute dela decolteu la bărbie și înapoi pe tot gâtul ei lung și alb. Mama îi cântă încet și tace, iar cântă și tace. Pe stradă trece flașnetarul, și flașneta lui cântă și tace și începe dela început. Mama o culcă pe Marga binișor pe pat și se duce dincolo, la ea.

Sanda face cuvinte cu cuburile, scrie „Sanda" și „Piero", le strică și le scrie iar. Cum stau jos, pe covorul cu flori mari pe margine și cu șiraguri de flori în mijloc, mi-aduc iar aminte de ce am văzut prin ochian, la bâlci. Era o grădină, mare, cu flori tot așa în șiraguri, era un castel în fund și în mijlocul grădinii sătea o regină cu coroană pe cap și cu rochie lungă și un om îi înfigea un cuțit în piept. Și seara, când mă culc, mi-aduc aminte și mi-e frică. Și când ne jucăm eu, mama și fetele de-a regele și regina, îmi aduc aminte și nu-mi mai place jocul. Mama e totdeauna regina, și seara, câte odată, când adorm, mi se pare că la ea vine un om cu cu cuțit s'o omoare. I-am povestit mamii de ce nu mai vreau să fie ea regină și Pierrot m'a luat în brațe, m'a ridicat în sus și mi-a spus că era o poveste, că nu fusese adevărat și a certat-o pe Maria că m'a lăsat să mă uit în ochian.

— Poate că totuș eram eu, a spus mama către Pierrot, și pe urmă s'a așezat la pian și a cântat.

Cum să fi fost ea acolo? Semăna, dar nu era ea. Era o regină adevărată. Câte odată nu pricep ce spun oamenii mari. Vorbesc chiar pe românește cum ar vorbi pe franțuzește, să nu pricepem noi.

Covorul ăsta e la fel cu parcul, în care se plimba atunci regina, seamănă la flori.

In curte, Gheorghe înhamă caii la trăsură. Pe urmă mătură pernele, le bate, aduce un pled din casă și-l pune pe perne. Incepe să-mi fie somn, e liniște în casă și soba s'a încins tare, dogoare pe toată podeaua, până la mine, sub masă. Pe trei părți atârnă cuvertura, ca trei pereți; spre sobă am ridicat-o și e aici, în casa mea, o lumină gălbue și e bine. Ași vrea să rămân totdeauna aici, fără Marga și fără Sanda, să dorm aici, să mănânc aici, să-mi fac un pat mic, să-mi aduc un scăunel, jucăriile mele, calul și vaporul, și să nu intre nimeni, e casa mea. Până la Paști, când o să mergem iar în grădină, ce nevoe mai am eu să ies de aici? Ca să mă trimeată mama mereu la copii, când mă duc după ea ? Nici de Pierrot n'am nevoe, să vie el aici dacă vrea, pe el îl primesc în casa mea, avem loc amândoi. Odată chiar am și plănuit cu el să ne facem amândoi marinari, să plecăm singuri cu o barcă pe mare și să plutim așa toată viața, să nu ne oprim decât câte odată în câte un oraș, în China sau în Elveția si să venim aici, acasă, numai ca s'o vedem pe mama și să-i aducem cadouri.

O aud pe mama dincolo cum merge în dormitor, cum închide și deschide ușa dulapului. Oare plecăm ? Dece nu-mi spune nimic? S'ar putea să plece și pe mine să nu mă ia? Atunci i-a spus tatii: „pe Dinu îl iau cu mine" și el a răspuns: „Nu vreau ca copilul meu să fie imoral ca tine". N'am înțeles ce înseamnă: „imoral". Acum însă, când tata nu e acasă, mama ar putea să mă ia cu ea, nu ne-ar opri nimeni. Când s'ar întoarce el, noi n'am mai fi aici. Ași fi cu mama, cu Pierrot, îmbrăcat de plimbare, în tren. E altfel cu mama și cu Pierrot. Când sunt împreună vorbesc, și pe urmă tac, se uită unul la altul, spun un cuvânt în franțuzește, și pe mine mă apucă o curiozitate grozavă să pricep ce spun, o dorință să fiu între ei, chiar când mă roagă să plec, chiar când sunt cu copiii și e jocul mai în toi, le las pe fete și vin între ei. Ași vrea să fiu eu mare și să stau de vorbă cu mama în locul lui, ași vrea să înțeleg ce spune, ași vrea să vorbească cu mine, ași vrea să se uite la mine, ași vrea, când ei tac, să știu dece au tăcut. Când mă dau de oparte, trag cu urechea și când mă trimit în altă odae, rămân lângă ușa salonului, nu mă îndur să plec, mă întorc și mă răsfăț pe lângă ei ca să mă lase acolo sau, de furie, fac scandal, „o scenă" cum spune mama.

Iar se aude ușa dulapului în dormitor. Să mă duc să văd. Valiza nu mai e pe pat, mama așează la loc rochiile ei în dulap, se mișcă prin odae și parcă nici nu vede că am intrat. Merge de la pat la dulap, îi stau în drum, se împiedică de mine și mă dă la o parte ca pe un scaun. Ajung la geam și încep să mă uit iar la ploaie. Simt să mi s'a suit plânsul în gât, n'am nici un rost, nu mă iubește nimeni, ce zi urâtă. In curte, Gheorghe deshamă

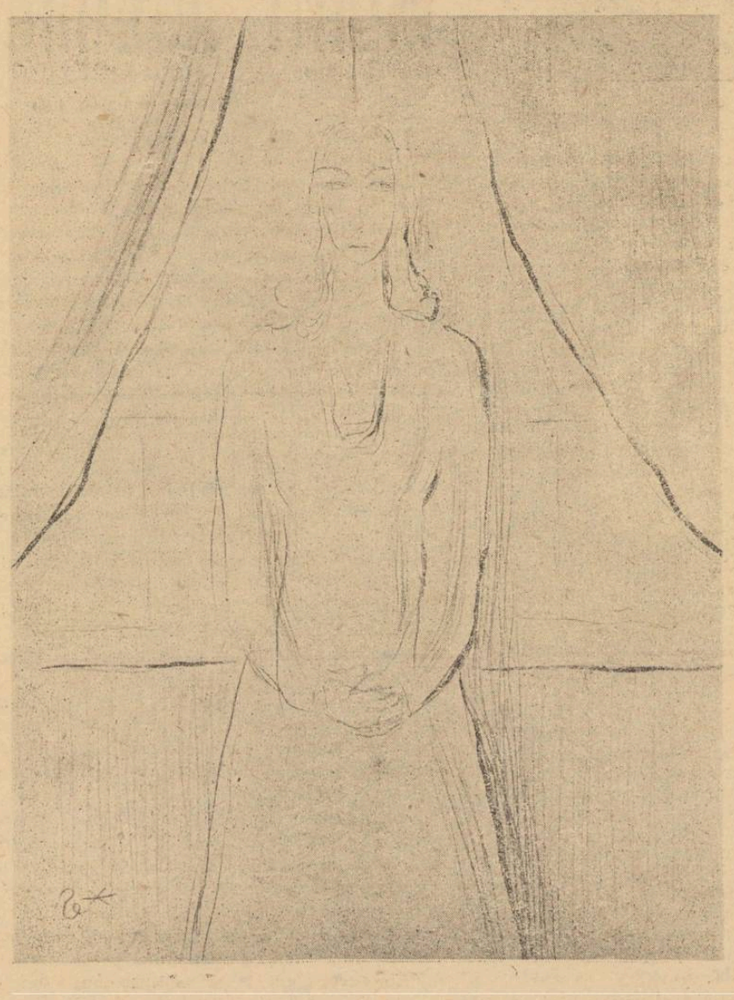

caii, îi duce de bat, pe amândoi deodată în grajd. Ei calcă prosteste în bălți, la nimereală, și îl stropesc pe Gheorghe de sus până jos. Ileana ia pledul depe pernele trăsurii și intră cu el în bucătărie. Va să zică nu mai pleacă mama. Nu mai iese nici măcar în oraș.

— Nu mai pleci ?

— Du-te dincolo, Dinule, trebue să scriu ceva.

Și mama se așează acum la măsuța dela capul patului, și începe să scrie repede, cu coatele spânzurând în jos, depe masa mică. Caut ceva de joc pe masă, scrisorile de adineauri, cu care m'am jucat eu, nu mai sunt acolo. Mă uit la ea, mă așez pe scaun, mă duc la sobă, mă așez jos și mă joc cu portița. Înăuntru pâlpâe flacări mari.

— Nu, strigă mama, să nu deschizi soba ; are să cadă jarul pe tine, e soba plină.

Nici nu mă gândeam s'o deschid de tot. Tot ce fac e prost. N'am nici un rost, lumea îmi vorbește urît, n'am cu cine mă juca. Mai bine mă duc dincolo, în casa mea, și nu mai vorbesc cu nimeni, nici odată. Au să mă roage ei să mă împac și n'am să vreau.

Mă bag sub masă și trag cuvertura și pe partea pe care era ridicată. Ies deabușilea și aduc și o pernă depe divan, o pun sub cap și mă întind tot. Marga doarme și Sanda nu e în odae, nu m'a văzut nimeni. Să vezi cum au să mă caute și eu n'am să spun nimic. Să se sperie, treaba lor. Masa trosnește ușor. In odae intră Maria cu zgomot și după ea Sanda.

— Hii, somnoroaso n'ai să mai dormi la noapte, strigă Maria. Marga țipă, pe semne iar a apucat-o de nas. Se aude cum Maria pune cestile de lapte pe masă și le suie pe fete pe scaune. Pantofii lor împung cuvertura lângă umărul meu.

Imi vine să le apuc de picioare, dar mă opresc. Lasă să mă caute, să se sperie.

— Dar Dinu unde e ? întreabă Maria.

— Nu știu, la mama, spune Sanda cu gura plină.

Aud cum Maria se duce la ușe și strigă :

— Dinule, vino la lapte ! și pe urmă ușa cealaltă, spre sală scârțâe. A ieșit.

— Moaie cornul așa, ca mine, spune Sanda.

— Mie îmi place tare, zice Marga.

— Ține lingurița ca mama, de codiță, nu de bot, o învață Sanda.

— Nu pot, că e grea. Tu ai caimac? Eu am un capac de caimac.

— Eu am o găleată.

Au uitat de mine. Nu mă caută nimeni. Până când am să stau aici ? Dar cum să ies așa de sub masă singur și ce să spun ? Să ies singur și necăutat, ca un caraghios, atunci dece am mai intrat ? Lasă să mănânce ele, n'am nevoe de lapte, eu nu sunt copil mic. Stau aici și o săptămână, până m'o găsi. E cald, e întuneric. Fetele vorbesc din când în când. Parcă e seara când noi ne culcăm și se aude de dincolo vocile tatii, mamii, a lui Pierrot. Când o văd pe mama sub abajurul mare, cu părul ondulat, negru care parcă ar fi albastru, cu gâtul alb aplecat peste gulerul de dantelă. Intoarce capul spre mine și are ochii așa de negri. Tocmai bleaga de Marga a avut noroc să semene cu mama. Toată lumea care vine în casă spune : „Vai Elso, cum îți seamănă fetița. Are ochii tăi, mari și triști. O să se facă frumoasă ca tine". Eu am ochi albaștri, ca tata. Părul mi se face mai închis, dar ochii am auzit că nu se mai fac altfel, o să rămân totdeauna așa, ca gâștele din curte. In curte, ce cald e, e soare, are să fie la vară... e vară, culegem flori, și curtea e mare, e mare, nu se mai vede gardul, în mijloc, o potecă și mama departe, cu o rochie albă, cu o umbrelă mare, se duce. Alerg după ea, alerg, strig : mamă ! mamă ! Nu mă aude, alerg greu, picioarele nu vor, mama se duce.

— Aici erai Dinule ? spune mama, în genunchi, lângă mine. Aici ? Unde suntem ? Pleca adineauri, în grădină. E întuneric de toate părțile, cald, vine lumină numai de partea unde e mama. Parcă ași fi sub masă, mama stă pe covor, ține cuvertura cu o mână.

— Vino puiule afară, ți-a fost somn ? Ai adormit aici. Nici laptele nu l-ai băut.

Era să plece prin grădină, acum e aici. O iau de gât, o sărut și plâng.

— Visam că plecai, mamă, voiam să fug și nu puteam.

Mama mă strânge în brațe, plânge și ea și mă sărută.

— Nu plec Dinule, nu mai plec niciodată. Să nu vă fie frică, am să fiu totdeauna lângă voi, să știți.

Sanda și Marga aleargă și ele la noi, o iau pe mama de gât, parcă sunt Bălan din curte, care sare spre mama de câte ori îl mângâie pe Azor, ca să-l mângâie și pe el. O sărutăm toți pe mama și ea pe noi, ne împiedicăm unul de altul, o ciufulim, o mototolim. Fetele încep să râdă și să schimbe în joc întrecerea asta. Mama se ridică greu dintre noi, se sprijină de masă. Ea nu râde. Poate s'a supărat.

— Te joci cu noi, mamă? strigă Sanda. De-a ce ne jucăm?

— Mai târziu, jucați-vă voi.

— Haide, mamă, joacă-te cu noi. Fără tine nu vreau, se agață Marga de fusta ei.

— Incepeți voi, zice mama, parcă s'ar ruga de noi. Viu și eu mai târziu.

Și mama pleacă repede dincolo, parcă ar avea treabă. Marga care se lăsase în jos trăgând-o de fustă, cade pe pământ, când mama pleacă așa de repede și ei îi scapă fusta din mâini. Noi râdem și râde și Marga. Sanda vrea să cadă și ea la fel, se agață de mine, eu mă smucesc din mâinile ei și ea cade odată, buf ! pe covor. Râdem și încercă iar și iar fiecare, cine poate să cadă mai caraghios. Maria vine și aprinde lampa cu gaz, de sus, iar răsar pe tavan umbra rândunicii, a lanțului, a pisicii, dar acum nu ne jucăm de-a : cine ce vede pe tavan, pentrucă am început să ne jucăm de-a uliii și porumbeii.

Mama intră în odae, se uită la noi, se duce la geam, privește afară unde aproape e întuneric, abia se mai vede ploaia și strada, o ia în brațe pe Marga, o sărută, dar ea e porumbel și îi e frică să n'o prind eu, care sunt uliul, de picior, pentrucă mama a scos'o din casa porumbeilor, țipă și vrea s'o lase jos. Mă sărută și pe mine ; tocmai atunci Sanda sboară cât vrea prin casa uliului. Mă smucesc să alerg după ea. Mama se duce iar în dormitor.

Alergăm în jurul mesei chiuind, ne e cald. Totdeauna seara ne jucăm noi mai bine. De n'ar veni Maria să ne ia la masă să ne strice jocul. Acum e Sanda uliul, și eu cu Marga porumbei. Marga e prinsă și eu ocolesc masa să-i dau aripă. Mă izbesc de genunchii mamii, care a intrat iar. Se duce la geam, se uită afară. I-am dat aripă Margăi, și zburăm în cuib. Sanda păzește la hotar. Mama se întoarce spre noi și se uită drept, cu o mână se freacă pe gât și parcă rochia la piept îi e ruptă. O rupe și mai tare acum pentrucă o agață în inelul depe mâna cu care se freacă. Dau s'o întreb dacă o doare în gât, dar uliul o prinde iar pe Marga și trebue să-i dau aripă. Sanda e gata să mă prindă și pe mine. Chiui și scap. Mă fac că ocolesc masa prin dreapta și deodată o iau la stânga. Ajung la Marga, dar ne ajunge Sanda pe amândoi și obosim toți de atâta alergat. Să stăm puțin și să ne jucăm de-a foc-foc, apă-apă, cu mingea de catifea. Eu îmi acopăr ochii, cu fața la sobă și fetele ascund mingea. Le aud vorbind încet și pufnind de râs când au ascuns-o. Caut și foc-foc, am găsit-o numai decât, proastele au pus-o sub perna depe divan. Acum ascund eu. Ca să fiu mai sigur că nu se uită, o scot pe sală. Unde s'o pun? In dormitor, la mama. N'au s'o găsească. Nu prea e voe, n'a fost vorba că e voe în altă odaie, dar nici n'am promis că o ascund aici. Ușa nu e prinsă în clanță o împing încet. E aprinsă lampa depe scrin și mama stă culcată pe pat, de-a latul. Doarme? Nu, mișcă mâinile, strânge dantela. Ține fața culcată pe pat și mușcă cu dinții cuvertura. Respiră tare, parcă ar horcăi. Ține ochii închiși. Rochia e ruptă tare la piept. Ii e rău, e bolnavă. Din când în când, tresare toată. Incep să țip tare. Mama deschide puțin ochii, li se vede albul, se scutură ca de frig și zice ceva parcă ar plânge și ar geme. Parcă zice: pleacă! Strig și mai tare, mi-e frică să pun mâna pe ea. Deodată Marga și Sanda încep să rule lângă mine, nu știu când au venit și ele. Mama se sucește puțin și își îngroapă fața toată în pat. Maria vine și strigă cât poate pe Gheorghe, pe Ileana. Pe noi ne apucă de umeri și ne trage afară. Pe Margot o ia pe sus. Eu mă agăț de rama ușei și nu vreau să plec. Plâng tare.

— Ce are mama? Ce are mama?

— Du-i la cucoana Adela, spune Maria Ilenii. Du-i repede!

— Dumnezeu s'o ierte, spune Ileana.

— Poate mai scapă, dacă vine doctorul repede, zice Gheorghe. Mă duc fuga după doctor.

Mama rămâne acolo, pe pat, cu fața în jos. Umerii îi mai tremură încă, aduce genunchii la piept. Acum i se aude până pe sală răsuflarea, parcă geme și horcăie. O vedem prin ușe pe Maria că se pleacă peste pat, își face cruce, se apleacă iar, dar nu pune mâna pe ea. Mama s'a făcut mică și Maria mare, peste pat, cu umbra ei mare pe tavan.

Pe noi, în odaia noastră, ne îmbracă Ileana alandala, pe unul cu paltonul celuilalt și ne trage pe străzi, prin frig, prin bălți, pe întuneric, la mătușa Adela. Plângem și alergăm, trași de mână, uzi. Nu pricepem nimic, nu pricepem nimic.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

45

ASOCIAȚIUNEA SIBIIU
SIBIIU
Biblioteca „Astra" Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 45
SAMBATA 7 NOEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Perspective

ROMANTISMUL ESENȚELOR

de DAN PETRAȘINCU

Istoricul care va încerca mâine să definească unele caractere ale epocii moderne, luată în liniile ei mari, va trebui să se oprească îndeosebi asupra acestui cult al „esențelor" care putem spune că a constituit și constitue încă romantismul celor mai frumoase inteligențe europene, dela Dostoevski până la André Gide, dela Nietzsche, Kierkegaard, Tolstoi până la aproape contemporanii Bergson, Proust, Leon Chestov și chiar un Papini sau un Huxley (din ultima fază a orientării spirituale). Impotriva acelora cari clasează dogmatic, pe compartimente absolute, va trebui să observăm că trăim, noi aceștia, sub dominația unui anumit fel de a vedea lucrurile și de a le căuta originile, o anume fervoare îndreptată spre „rădăcini" și chiar o nervozitate specială de a pătrunde în „substrat", în „subterane", de a surprinde sursa realității — dominație și fel de a vedea moștenite dela cei pomeniți mai sus, personalități numai în aparență disparate ca forme și ca idei. Vreau să spun că există un „stil" comun, numit „al esențelor" care-l înfrățește pe Proust de Nietzsche, pe Kierkegaard de Tolstoi sau Chestov, pe Bergson de Wassermann, Huxley sau Gide — și că tot ce gândim, simțim sau scriem „literar" — acum și încă multă vreme de aci înainte, va fi sub semnul acestei sugestii, a marilor înaintași, reprezentanții inteligenței moderne. Să nu ne speriem de aparenta generalitate a ideii și să nu ni se pară un simplu amestec de nume la întâmplare. Nu vorbesc, iarăși, de formele minore, locale, care se desvoltă fiecare cu caracterul ei, indiferent de ceeace se întâmplă în marile straturi ale culturii. Vor exista veșnic astfel de expresii secundare, de o ciudată autonomie — autonomia mediocrității — în literatură, în știință, în filosofie — dar nu ele ne preocupă.

Recitind deunăzi pagini din Nietzsche — această mare beție a oricărui om modern — mi-a rămas (a câta oară?) impresia aceasta turburătoare a „cărnii din carnea sa", a sângelui care cuvântează, care palpită la fel, în aceeași vălvătaie a ideilor desfășurate pe fundalul imperial al epocii noastre. Nu vi s'a întâmplat la fel, tineri prieteni, citind pe Dostoiewski, pe Tolstoi, pe Chestov, pe Proust — pe toți acești mari frenetici ai vremii noastre, cari au un *anumit accent, o anumită rezonanță* — răspunzând însuși ritmului nostru de aspirații în gândire și simțire? Suntem blestemați să *ne placă* acești autori, chiar dacă în orele de evadare, dintr'o epocă ce apasă greu, cu aripa tuturor sumbrelor frenezii pe inima noastră speriată de atâtea intensități! *ne încântă*— dar la rece, distant, cerebral — clasicii — în gândire, în literatură, etc... Suferim cu toții, de această boală, romantismul „esențelor". Suntem „esențialiști", „substanțialiști" (d. Camil Petrescu însuși e un fiu al vremii noastre, un frenetic al principiilor, pe aceste meleaguri dâmbovițene) și nu ne vom putea desbăra niciodată de unele ticuri, de unele apucături „esențialiste". Și cine știe dacă mâine, pentru o altă structură de oameni, nu va rămâne din toată această concentrare de forțe spirituale o simplă „modă" — fie ea și a culturii — adică: numai ticurile, numai apucăturile?

Pentru a te elibera de umbra marelor sugestii, nu există decât un singur mijloc: să devii un spirit al altor vremuri, să te înstrăinezi total de familia acestor frenetici cari chiar când au realizat o sinteză, au făcut-o *ca moderni*. Dar cine poate realiza un astfel de salt peste timp, fără a nu se urca toate sevele din ele, rămânând *dincolo* un om viu?

*

Se află, desigur, toate adevărurile „permanente" în opera acestor mari părinți ai noștri și mintea însetată de certitudini găsește peste tot răspunsuri convenabile. Dar ce atmosferă de incandescență — care unor clasici li s'ar părea nesănătoasă — ce timbru, ca al unei necontenite mirări de a se afla în regiuni interzise — la toți haotică de imense țâșniri Și să ne mai mirăm că trăim, în prezent, o epocă haotică, de imense țâșniri contradictorii, atât biologice cât și spirituale! E un aer saturat de miasme, pe lângă amețitoarele parfumuri ale revelațiilor; simți, undeva, permanența unei răni de nevindecat, sângerânde, căscată ca un reproș al insuficiențelor noastre. De câte ori recitești o pagină din acestea, fierbinte sau aparent calmă, te cuprinde amețeala, de parcă ai participa la rituri — pe față sau pe ascuns — ale marelui Dionisos. Cât de dureros se adună un Papini sau un Huxley în disciplina creștină, neputând totuș renunța la tentațiile frenezici păgâne! Andre Gide divagheaza, pe marginea prăpastiei, cântând șubrede osanale „darurilor pământului". Proust, cu stil șerpuitor de reptilă, strecurându-se prin toate nuanțele sufletului, psiholog până la morbiditate, ancorat în bergsonism; Lawrance, isbucnind brutal în soare, exasperat de penumbrele freudiene, pentru a-și impune nostalgia purității edenice prin sensualism; Joice și alții, ca O'Neil, căutând salvarea în technică... Prea multe crispări... Dar crispări cari se află — după cum am spus — în sângele, în fibrele noastre, și de care nu ne vom putea elibera. Vorba lui Nietzsche:

„Sunt obosit de poeți, de cei vechi și de cei noui. Pentru mine, ei sunt toți superficiali și toți niște mări secate.

Ei n'au gândit prea mult în adâncime: iată pentru ce sentimentele lor n'au coborât în subterane.

Puțină voluptate și puțină plictiseală: iată ce se mai află bun în meditațiile lor".

Da, însă chiar această invitație la adâncime ne-a dus unde suntem: am devenit prea „esențiali", iubim prea mult „les tréfonds".

Necesitatea de a căuta mereu esențialul, adâncul, caracteristicul, sensul ascuns al realității, vine, poate, tocmai din faptul că am pierdut — ca moderni — putința de a le cunoaște? Mă gândesc la calmul — care întrunește atâtea „adâncuri" — al unui „medieval" ca Dante. Modernii savurează mai ales *Infernul* — care e plin de desene tragice, de crispări, de sens ascuns, cu un cuvânt de „esențe". Contemporanii lui Dante apreciau, desigur,

(Urmare în pag. 4-a)

ALEXANDRU PHOEBUS — Biserică veche din Făgăraș

BANALITAȚI DESPRE TEATRU

de AL. PALEOLOGU

„L'art de plaire au théâtre, c'est l'art d'écrire des pièces; c'est ensuite, et bien au-dessous de ce sommet, l'art de les monter et de les jouer".
Louis Jouvet
(„Réflections du Comédien")

In cartea sa **Opium**, Jean Cocteau povestește următoarea anecdotă foarte semnificativă cu privire la arta teatrală: „On peut trouver la preuve de d'optique singulière du théâtre même dans le théâtre dit „realiste". Lucien Guitry me racontait que, dans une pièce, d'nant au Ritz avec un autre personnage, il faisait venir le diner de chez Larue. Malgré tous ses efforts, la scène demeurait plate, lorsqu'il s'avisa que Larue envoyait le diner et le maître d'hotel. Il remplaça ce maître d'hotel par un acteur et obtint aussi tot le relief". Scena este un spațiu separat față de cel în care se desfășoară comportarea naturală a vieții cotidiane. Artificiul tehnic este una din condițile cari prezidează la creația în cadrul convențional al scenei. De aceia, comportarea absolut naturală, acea naturaleță atât de adorată și ades invocată, apare pe scenă ca ceva fals. Teatrul lui Antoine a trebuit să renunțe cu vremea la poziția lui inițială naturalistă, care ca experiență teatrală se poate socoti un eșec. „Or, il ne s'agit pas de vivre sur la scène, il s'agit de rendre une scène vivante" observă în mod deosebit de subtil Cocteau.

Viața cotidiană se desfășoară necondiționată de limitele unui cadru, și de aceea specificitățile ei se pierd în infinite degradațiuni. Ceiace este caracteristic vieții cotidiane este lărgimea. Textul dramatic însă este condensare de viață; neapărat renunță la lărgime pentru a creea în adâncime. Autorul dramatic creează o atmosferă specifică în spațiul viziunii sale scenice. In economia textului său el concentrează cuprinsul total al cadrului propriu în limitele căruia își adâncește creația. Cu cât autorul are un suflu mai puternic de creație, cu atât această atmosferă proprie se simte mai intens chiar dela începutul lecturii uneia din piesele sale. In teatrul unui Eschyl, Shakespeare, Molière, Ibsen, Pirandello, de pildă, acțiunea respiră un aer specific care este condiția esențială a existenții personagiilor. „Atmosferă shakespeariană, ibseniană, pirandelliană", sunt termeni curenți prin cari definim anumite situații sau medii caracterizate. Fiecare autor dramatic creează în mod esențial o atmosferă proprie. In acest cadru global al vizunii sale scenice, el distinge și diferențiază funcțiunea necesară a elementelor de compunere și a personagiilor.

Arta regisorului este de a descifra și preciza în punerea în scenă această atmosferă, de a determina elementele acestui imponderabil concret.

Punerea în scenă este tocmai căutarea sensurilor distincte și aspectelor particulare cari deosebesc ambianța și comportarea ficțiunii scenice față de realitatea amorfă a vieții naturale.

●

Reacțiunea în contra naturalismului searbăd, care neutraliza și anula orice reprezentație teatrală, a început-o în anii dinaintea războiului trecut desenatorul și regisorul englez Edward Gordon Craig. El a preconizat așa numita „scenografie stilizată", cerând să se creeze viziunea scenică nu prin mijloace realiste, ci printr'o interpretare poetico-tehnică. Gordon Craig a avut intuiția exactă a adevărului scenic distinct de realitatea vieții. Propunând o stilizare a punerii în scenă și a jocului, a stabilit principiul unei convenții în decor și gesticulație. In felul acesta, se obține în ficțiunea dramatică un relief și o impresie mult mai caracteristice. Există un accent factice care dă viață scenică ficțiunii. Un spirit subtil și profund, Joseph Joubert, a însemnat într'unul din caetele sale intime, acum un veac și jumătate, următoarea reflexie care definește destul de bine această idee de convenție: „L'art théâtral n'a pour objet que la représentation. Un acteur doit avoir l'air demi-ombre et demi-réalité.

(Urmare în pag. 6-a)

Rabindranath Tagore
și destinul poeziei

de ION OANA

Intrucât încercarea de față intenționăm s'o întreprindem dintr'o perspectivă mai largă — am zice filosofică — pentru punerea într'o cât mai justă lumină a problemei, sunt necesare unele precizări și considerații de ordin general. Astfel se va surprinde mai bine locul pe care Tagore îl acordă poeziei în topografia năzuințelor și realizărilor spirituale.

Semnificația și accepția termenilor de cultură și civilizație se cunoaște îndeajuns pentru a mai stărui asupra lor. Ceea ce vrem să semnalăm în această ordine de idei este discrepanța esențială ce există între aceste două noțiuni în concepția lui Oswald Spengler. Pentru autorul acelui „Untergang des Abendlandes" cultura este „corpul plin de viață al unui suflet", un „organism născut din peisaj", iar civilizația n'ar fi decât faza de degenerescență a culturii, „mumia" acestui organism viu. Orice cultură, la îmbătrânire, alunecă pe panta declinului și devine civilizație. In această perioadă decadentă și de inexorabilă disoluție apare potențat la maximum spiritul intelectualist, utilitar, care ia locul sufletului întreg ce orienta omul de cultură spre o interiorizare plină. Elanul creator fiind deci epuizat, se instaurează o perioadă osificată, mecanică.

Nu ne interesează criticile care — pe drept cuvânt — au fost aduse concepției spengleriene. Reținem însă ca punct de plecare apropierea ce există între concepția europeanului și a lui Rabindranath Tagore. Pentrucă marele gânditor și vizionar indian pronunțându-se pentru cultură ia atitudine energică împotriva civilizației.

Punând față'n față cultura europeană cu cea indiană, Tagore observă că germenii de disoluție ai celei dintâi constau în faptul că europeanul sapă o prăpastie între om și natură. De aici, tendința lui de a o domina, tendință ce explică întru totul caracterul agresiv atât de manifest pe continentul nostru. Toate aceste lucruri ce rod temelia culturii sunt sporite apoi prin consecințele ce decurg din explicarea ce se dă ființei umane atunci când aceasta e privită ca o apariție singulară, deosebită ca esență de tot restul universului. Deacea,

(Urmare în pag. 2-a)

Jean de La Varende

de RAINER BIEMEL

Mărturia e un gen care nu-și are locul în ordinea literară, ca dealtfel prietenia și toate sentimentele ce decurg din ea. Dar când mă gândesc la Jean de La Varende, gândurile mi se îndreaptă întâi către maestru și prieten.

Nu ne-am văzut de multă vreme și nu ne-am mai scris dar știu că dacă întâmplarea m'ar așeza în momentul acesta, dinaintea lui, în acel post de conducere care-i mansarda castelului de Chamblac-Borneville, am relua convorbirea noastră chiar din punctul unde-o întrerupsesem. Am vorbi despre Rabindranath Tagore; mai drept, aș zice: el ar vorbi, căci La Varende are atâtea lucruri de spus, că nu cunosc plăcere mai mare decât să-l ascult. Și vorbește admirabil, datorită deopotrivă calității lui de gentilom și de moș'er. Limba lui e bogată în toate nuanțele care naso din căutarea preciziei, dar ea are și toate culorile ținutului d'Ouche unde famil'a lui s'a stabilit de o mie de ani.

E un viking, născut liber și simțind fără încetare nevoia să cucerească această libertate.

Prima impresie pe care am avut-o întâlnindu-l a fost că mă găseam în fața unui marinar, adică a unui om știutor că forțe misterioase ne guvernează și că suntem purtați fără astâmpăr peste prăpastia amară de ape. Dar și a unui om care, deși se îndoaie dinaintea furtunii, nu-și pierde capul și știe să comande. Statura lui înaltă, puterea pe care-o radiază, totul respiră în el acea autoritate care impune respectul.

N'am fost mirat când am văzut țăranii din satul lui, cari desigur că votau pentru deputatul de stânga sau de extrema stângă, descoperindu-se la trecerea lui. Instinctiv, ei salutau șeful, pe șeful lor, căci La Varende e legat prin toate rădăcinile sale de această regiune normandă a ținutului d'Ouche, unde tradiția s'a păstrat pură și vie.

Parisul e departe și seducția lui fără putere.

Strămoșii lui La Varende, corsari, amirali și comandori de Malta nu mergeau niciodată cu dragă inimă la Paris. Erau de-o mie de ori mai bucuroși să se bată cu turcii decât să facă pe curtenii la Versailles. Dar n'au fost alți slujitori ai Regelui, mai credincioși și ei au dovedit-o în timpul Revoluției și în toate ocaziile în care trebu'a plătit prețul sângelui, singurul vrednic de iubirea lor de libertate.

*

Locul luat de La Varende în literatura contemporană e semnificativ din mai multe puncte de vedere. După exemplul străbunilor săi, el n'a ajuns scriitor la Paris.

Aș spune chiar că și-a cucerit locul împotriva Parisului.

Niciodată nu s'ar fi supus el „regulelor jocului". Dar dela 1926, capitala încetase să fie acea Curte a literaturii care pretindea prezența celor dornici de glorie. Automobilul, dispariția salonului literar ca urmare a trecutului război mondial etc., schimbaseră multe lucruri. Se putea trăi în Ouche ca La Varende, la Lausanne, ca Ramuz sau la Manosque, ca Giono, intrând totuși în ordinea literelor.

Odinioară, Mistral devenise celebru grație felibrilor din Sceaux și de aiurea, grație prietenilor din Provence.

Dar cine știa ținutul d'Ouche? Și apoi, lucru grav cu deosebire, La Varende se înfățișa publicului cu o culegere de nuvele („Pays d'Ouche"), iar nuvela, de vreo cincisprezece ani, nu mai era pe gustul cititorului (Ultimul volum de nuvele care se mai vindea în 1930 era „Contes choisis" de Maupassant).

Dar, minune, iată că odată cu nuvelele lui La Varende, genul pe care editorii se străduiesc în zadar să-l facă să reînvie, își regăsește vitalitatea și cititorii.

A fost prima și cea mai grea victorie. Romanele: „Nez de cuir", apoi „Man' d'Arc", „Le Roi d'Ecosse" s'au impus nu numai în Franța, dar în Europa.

*

Cu La Varende, romanul francez își regăsește linia epică. El e dintr'o epocă anterioară lui Stendhal și descoperirii psihologice și mult mai aproape de climatul care a dat naștere cântecului lui Roland, de cât de climatul unui Proust sau Mauriac. Aceasta, fiindcă eroii săi trăiesc din întâmplări care-și au orgina nu în propriul lor suflet ci în mâna lui Dumnezeu, ele — întâmplările — fiindu-le trimise de Dumnezeu. Pretutindeni în opera lui La Varende, s'aud pașii destinului, omul se ține în fața lui și întocmai ca un duelist răspunde cu lovitură, la lovitură.

Cât despre La Varende, el se mulțumește să povestească.

*

Este totuși, un lucru pe care La Varende îl are comun cu Stendhal; și unul și celălalt vorbesc atunci când scriu. Poate că autorul lui „Nez de Cuir", nemângâiat că nu-i în stare, din pricina sănătății, să cutreere mările și cioplind, ca să-și înece necazul, mai mult ca două sute

(Urmare în pag. 2-a)

Cronica DRAMATICA

DOMNUL BROTTONEAU, comedie în 3 acte de R. de FLERS şi CAILLAVET.

D-nul Timică, în ultima vreme a fost necontenit distribuit în roluri bufe foarte puţin adequate originalului său talent. Este drept că întotdeauna s'a achitat de aceste însărcinări cu multă abilitate, făcând, prin persoana lui, experienţe de teatru fără subiect, şi de tot atâtea ori a isbutit să susţie piesa. Sau mai bine zis, să se susţină pe el.

R. BULFINSKY

De această dată, teatrul Comedia a deviat puţin din calea începută şi pe care desigur şi-a dat seama că perseverarea ar fi fost păgubitoare. Nu vrem prin aceasta să afirmăm că spectacolul domnilor Flers şi Caillavet ar fi de o calitate superioară. Dar în orice caz se situează între acele reprezentaţii decente, cari pot, fără a căuta efecte sau a încerca realizări remarcabile, să satisfacă, pe lângă bunul simţ al spectatorului şi o oarecare preocupare de artistic al unora dintre privitori.

Căci piesa aceasta a avut pentru fiecare partea lui.

Publicului i-a pus la dispoziţie un subiect agreabil. O gamă de încurcături cari i-au excitat curiozitatea. Câteva momente idilice, cari i-au putut satisface sentimentalitatea. Puţină imoralitate, dar foarte puţină şi mai cu seamă îmbrăcată într'o fermecătoare haină. Iar apoi, sfârşitul, senin, plin de învăţăminte, aşa cum fiecare om îşi închipue că trebue să sfârşească o aventură sentimentală trăită de anumiţi oameni cari nu sunt făcuţi pentru marile aventuri. Această scurtă enunţare este oarecum suficientă pentru a ne da seama că această comedie nu este o piesă cu temă, chiar dacă pentru a fi scrisă a avut o temă. Iată însă tocmai aici motivul pentru care nu a lovit bunul simţ al spectatorului obişnuit, pe care, chiar, l-a mulţumit deplin.

Nu l'a obligat să se gândească mai mult decât era el obişnuit şi nici nu i-a impus să îndure anumite desnodăminte extraordinare. Totul fiind clădit după tipare mărunte, „Domnul Brottoneau" a fost o piesă a micei burghezii, cu toate calităţile, defectele şi insuficienţele sale.

Partea a doua, aceia care a satisfăcut pe spectatorii doritori să aleagă şi un dram de artă din scenele depănate în faţa privirilor lor a fost posibilitatea desfăşurării unui joc frumos, din partea d-lui Timică, d-nei Silvia Dumitrescu şi a celorlalţi actori.

S'ar putea chiar spune că întregul spectacol a fost creat pentru realizările distribuţiei.

D-nul Timică, pe care-l cităm în primul rând pentrucă este cel mai bun din spectacol şi apoi fiindcă interpretează personagiul principal, a dat într'o mare măsură, o largă permisiune talentului său, de a se desfăşura. Şi încă odată a dovedit că pe lângă un excelent comedian, domnia sa poate compune roluri de puternică dramă, posedând resurse nemăsurate.

D-na Silvia Dumitrescu, ca de obiceiu, cu acelaş temperament artistic înăscut a îmbrăcat un rol greu dar l'a adus la bun sfârşit.

SILVIA DUMITRESCU

Cu multă bună voinţă, punând în balanţă toate gamele temperamentului său artistic, d-na Madeleine Andronescu a încercat să se menţină la înălţimea soţilor Timică.

D-nul Bulfinsky şi ceilalţi interpreţi cari au avut roluri mai neinsemnate au alcătuit un buchet isbutit.

INTERIM

MEDALION

GERHART HAUPTMANN

Gerhart Hauptmann, poetul dramatic care a stăpânit cu personalitatea lui o jumătate de veac scena germană, este sărbătorit şi în ţara noastră pentru cel de al optzeci-lea an de vieaţă, mărturisit tinereşte prin ultima-i operă: „Iphigenia la Delphi".

Dramaturgul german este cunoscut publicului românesc prin două drame neegale ca factură, dar care marchează în cariera lui Hauptmann punctele de orientare întru înţelegerea întregei lui opere. „Suflete stinghere" — despre care nu ştim să fi fost reprezentată pe scena vreunui teatru! — şi poemul dramatic „Clopotul Scufundat", reprezentat în anul 1937, pe scena Teatrului Naţional, în traducerea d-lui Adrian Maniu, sunt singurele drame cu circulaţie în lumea teatralofililor noştri.

Dăm mai jos o notă critică a lui Giorgio Prosperi, înserată în programul festiv din seara premierei, dela Teatrul de Stat din Berlin.

„...Gerhart Hauptmann a avut, cum numai puţini oameni ai timpului său, **intuiţia precisă a conflictelor între idei şi sentimente**, care au marcat sfârşitul secolului trecut şi începutul celui pe care îl trăim, şi care constituesc nucleul dramatic al fiecărei opere, natural, desfăşurate pe planul vieţii sociale şi al vieţii politice".

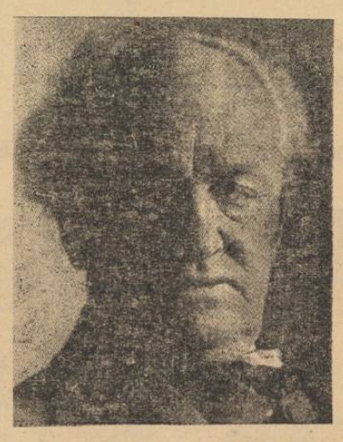

GERHART HAUPTMANN

„Hauptmann este considerat de către poporul german, ca poet dramatic naţional; cel mai genial interpret al motivelor romantico-realiste care sunt atât de congeniale spiritului germanic".

„...Iată dece o dramă ca „Suflete stinghere", păstrează până astăzi, cu toate că au trecut aproape cincizeci de ani dela primul spectacol, indicaţiuni preţioase în ceeace priveşte stadiul sufletesc al burgheziei de mijloc germane, la sfârşitul veacului trecut: conflictul între ştiinţă şi credinţă, intelect şi voinţă, libertate şi cătuşele educaţiei; şi îndeosebi neputinţa unei înţelegeri între vechia şi noua generaţie, prilejuită de concepţia sentimentelor familiare — chiag al societăţii! — şi care sentimente au stat la temelia vechei Germanii".

Gerhart Hauptmann, la optzeci de ani de vieaţă nu încetează să cânte, dincolo de chemarea unei vârste, tinereţea care se mistuie la focul jertfei!

Suflul german închegat în înălţimile creaţiei artistice, mărturiseşte prin Gerhart Hauptmann chintezenţa unui neam: omul care îşi poate proiecta personalitatea, dincolo de vremurile pe care le trăieşte.

Acesta-i Omul tragic al veacului nostru! Omul Tragic din „Clopotul Scufundat" al lui Gerhart Hauptmann.

La această aniversare de tinereţe spirituală, la care Teatrul Naţional din Bucureşti se învredniceşte să ia parte cu reprezentarea „Iphigeniei la Delphi", ultima operă a dramaturgului german, noi venim cu acest medalion care vrea să dovedească în mic ecoul unui gând bun.

Al. T.

Teatrul românesc în inscenări streine

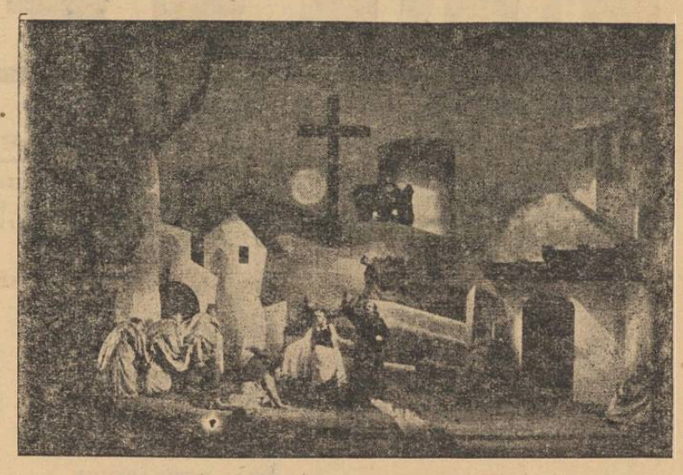

Decor din „Meşterul Manole"

„MEŞTERUL MANOLE" de LUCIAN BLAGA — TEATRUL WIELKI

Scenografia de ANDREI PRONASZKO, pictor din generaţia tânără de avantgardă. In creaţiile sale scenografice este vădită orientarea către futurism şi constructivism. Activitatea sa de arhitect şi scenotehnic e cunoscută în lumea teatrelor „Miejski" din Cracov şi „Maly" din Warşovia. Teatrul „Wielki" din Leopoli, pe scena căruia s'a montat „Meşterul Manole" de Lucian Blaga, a mai realizat: „Prizonierii" de F. T. Marinetti şi „Cleopatra" de Norwid, cu eşanografia lui Pronasko.

Jean de La Varende

(Urmare din pagina I-a)

de soiuri de nave din toate marinele lumii, nu şi-ar fi scris vreodată opera dacă n'ar fi descoperit într'o zi maşina de scris, care-i permite să dicteze sau să noteze, chiar în ritmul vorbirii, istorisirile sale.

•

Iubesc prea mult ceea ce face La Varende, ca să pot spune aci cu aerul criticului, pentru care motive anume.

Mi-ajunge să spun, ca să rămân obiectiv, că descoperi la el aspectele unei Franţe de două ori necunoscută.

E mai întâi provincia franceză, care dela Revoluţie nu mai avea în Republică decât locul rudei sărace, deoarece nu mai era măcar reprezentată, cum a fost cazul odinioară, prin elita ei autentică.

Apoi, este gentilomul francez aproape ignorat cu totul fiindcă de 150 de ani, el trăeşte retras pe moşia lui, fără vreun rol în stat şi preocupat numai să menţină tradiţia sa, rasa şi frumoasa lui locuinţă familială, acele castele care încoronează peisajul francez.

Sarcina nu e uşoară. Cunosc destui cari, pentru a-şi putea repara acoperişul locuinţei, îşi impun timp de ani de zile, restricţiunile cele mai severe. Dar, cum scria unul din ei, într'o zi, unui prieten: „...casa, fără măreţie, e atât de mişcătoare! Atâtea lucruri frumoase înăuntru, emoţionante, încât strâng din dinţi şi rezist".

Arta este o formă a vieţii omeneşti, făcută pe deantregul din carnea şi din sângele nostru.

Pentru un scriitor demn de acest nume, a scrie înseamnă mereu un fel de a se împlini.

La Varende, căruia nu i-a fost dat să comande pe mare, a retrăit istoria alor săi, povestind-o In adevăr, a făcut mai mult, căci ne dă pogini care vor figura într'o zi printre cărţile ce cuprind epopeea europeană dela anul o mie la anul două mii.

RAINER BIEMEL

Cronica muzicală

UN RECITAL DE COMPOZIŢIE

Astfel se poate intitula seara de improvizaţii, precedate de interpretarea unei opere proprii, a lui Constantin Silvestri, cuvântul „improvizaţie" putând bine să lipsească, într'atât de consistentă şi de măestrită fiind muzica pe care acest tânăr de mare şi temerar talent a făcut-o să răsară la poruncă, după pofta ascultătorilor şi capriciul momentului.

Recitaluri de improvizaţie, de compoziţie „instantanee", nu sunt tocmai obişnuite.

In primul rând, pentrucă mult prea rari sunt acei ce le-ar putea da. Şi, chiar dintre aceştia, nu fiecare ar avea sângele rece necesar spre a o face în mare public, iar unii ar considera poate aceste expresii directe şi spontane ale darului lor creator şi al sensibilităţii lor, un bun prea intim şi prea preţios, pentru a-l oferi mulţimii.

Mai este şi elementul control care nu este posibil decât cu oarecare aproximaţie în decursul unor improvizaţii, neputându-se deosebi cu absolută precizie lucrul preconceput, pregătit, de acela născocit pe loc.

In acelaş timp, o oarecare nuanţă de „tur de forţă" la comandă, de prezentare de „fenomen", se leagă întrucâtva de gen, ceeace iarăşi poate pune pe gânduri atât pe artist cât şi pe o parte din public.

Iată tot atâtea motive pentru care, deşi în deplină cunoştinţă de cauză a valorii muzicale, a înzestrării rare, reprezentate de Constantin Silvestri, am păstrat, până la concert, unele reticenţe, o repet, nu asupra resurselor celui în discuţie, dar asupra oportunităţii, a alegerii fericite făcute prin susţinerea unei astfel de manifestări.

In lumea muzicală a Parisului, în mijlocul căreia am rămas mulţi ani şi cu alte prilejuri, am putut asculta câţiva improvizatori excepţionali. Pe marele organist francez Marcel Dupré, cel mai savant poate din toţi, cel mai impunător, care în concertele sale închinate lui Bach, Franck, sau altor uriaşi, păstra minutele de sfârşit improvizaţiei pe teme date de public.

Pe Nadia Boulanger, pe Eugen d'Albert, Constantinoff, un talent sclipitor, pe compozitorul Igor Markevich (Florenţa), însfârşit pe Dinu Lipatti, un improvizator extraordinar.

Sunt toţi acei pe care, în decurs de aproape douăzeci de ani şi prin multe părţi ale Europei, putem să-i considerăm ca excepţionali, dintre mulţi alţii, ceeace dovedeşte cât este de rară această uimitoare facultate muzicală. Toţi însă, afară de primul, nu improvizează decât în cerc restrâns, iar nu în săli de concert.

Constantin Silvestri poate fi alăturat fără nici o rezervă acestor veritabili maeştri ai improvizaţiei.

De asemeni, trebue să arătăm că, prin calitatea muzicală a improvizaţiilor d-sale, prin virtuozitatea cu care le desfăşoară, cât şi prin ţinuta artistică şi prin tehnica stilurilor, ştie să păstreze o admirabilă seriozitate de mijloace, chiar atunci când lucrul ar putea aluneca în spre glumă.

Recitalul de improvizaţie al lui Silvestri n'a fost de aceea nici exhibiţional, nici gen „music-hali", nici uşuratec în nici un moment al său, ci bogat în muzică, inventivitate, variat şi plin de surprize, şi la un nivel de adevărată artă compozitorească.

Un „allegro" sonată de cel mai pur „beethovenism", pe o temă dată, un al douăzeci şi cincilea preludiu de Debussy, căci astfel am putea numi reflectarea până la confundare a manierei debussyste în alta din improvizaţii, un Grieg, un Rachmaninoff, în adevăr prinşi pe viu, aparenţiile fără dubiu posibil ale lui Mozart, Brahms sau Chopin, în sborul celorlalte improvizaţii, au adus fiecare, ca pe o înaltă recomandare din partea celor vizaţi, confirmarea organizaţiei muzicale excepţionale a tânărului dar înaintatului compozitor.

Cât despre compoziţia d-sale „Metamorfozele", preferăm să-i rezervăm un loc aparte, într'una din viitoarele noastre dări de seamă, în care ne vom ocupa în special de cele mai proeminente noutăţi din compoziţia românească.

ROMEO ALEXANDRESCU

Rabindranath Tagore şi destinul poeziei

(Urmare din pagina I-a)

lipsa armoniei cu Totul e văditâ în cultura europeană; ori, în principiul unităţii — spune Tagore — se confundă cu însuşi principiul sufletului care în ultimă analiză stă la baza culturii. Pentru a ajunge la înţelegerea sufletului, trebue să înfrângem legăturile eului care ne ţinuieşte de temporar şi telluric, tânau-ne sborul spre înălţimile eterne ale spiritului. Criza culturii europene e explicată de Tagore prin aceea că eul, în loc să fie subordonat sufletului, a devenit singurul stăpân. Iată-ne, deci, ajunşi în faţa civilizaţiei, care nu mai e „opera sufletului şi a inimei" (cum e cultura) ci „opera eului şi a intelectului".

Pentru Spengler civilizaţia e un punct de inevitabilă decadenţă a oricărei culturi. Pentru Tagore, cultura şi civilizaţia pot alterna după cum domină sufletul sau eul. Omul trebue să se pronunţe însă pentru cultură, deoarece numai ea desvoltă ceeace e mai bun în el. Civilizaţia nu face decât să atrofieze ceea ce e divin în om. După Spengler, civilizaţia trebue acceptată, nolens volens, ca o fatalitate de neînlăturat; Tagore socoteşte că, principial, putinţa de a alege între cultură şi civilizaţie îi e dată omului, dar omul e dator să o aleagă pe cea dintâi. Pentru amândoi, civilizaţia e un rău ce-şi întinde cangrena în detrimentul culturii.

Am făcut aceste consideraţii, pentru a avea o perspectivă mai amplă asupra problemei. Revenind la Tagore, nu trebue să nesocotim nici un moment faptul că el e un fiu crescut şi format în peisajul spiritualităţii indice. Ori, caracterul esenţial ce dă specificitate acestei spiritualităţi, constă în aceea că în India religiozitatea şi gândirea speculativă merg mână'n mână.

Toţi marii filosofi indici sunt şi metafizicieni de primă mărime. Gândirea îşi urmează drumul pe linia unei evoluţii firesci, fără a înregistra şocante abateri de concepţii, deoarece originalitatea e un idol la care Inzii nu se închină. Marele Tagore impresionează tocmai prin unitatea operei sale. Un fir roşu străbate scrisul său atât de variat în aparenţă: Singura valoare pozitivă a acestei vieţi e spiritul. Înţelepciunea rigvedică a Upanişadelor a fost asimilată de Tagore şi constitue fundalul pe care el şi-a clădit templul gândirii. Scânteia divină din om e o frântură desprinsă din Marele Tot şi identică lui. Lumea materială e aproape o non-valoare. „Revelaţia fiinţei omeneşti — spune el — nu constă în aceea că omul e o forţă, ci în faptul că el e un spirit".

Din caracterul simbolic al religiozităţii şi gândirii speculative rezultă şi identificarea aproape totală, pe care Tagore o face între religie şi cultură. Intr'o astfel de concepţie rolul artei — şi în speţă al poeziei — este altul decât cel stabilit de cercetările europene.

Esteticul nu constitue la Tagore un domeniu care alături de cel religios, ştiinţific şi etic, să se înmănuncheze în ceeace se numeşte cultură. Autonomia esteticului, deci, nu e realizată în concepţia marelui vizionar hindus. Categoria estetică e numai o modalitate ce poate colora o trăire, dar ea nu-şi are raţiunea suficientă în sine însăşi şi deaceea e pusă în slujba metafizicului şi mai ales a religiei. „Poezia şi artele — spune Tagore în „Religia poetului",[1]) de care ne vom servi în această ordine de idei — întreţin credinţa adâncă a omului în uniunea fiinţei sale cu tot ce există şi al cărui adevăr final e adevărul personalităţii".

Destinul poeziei nu e deci postulat şi nu se consumă în acest act de pură gratuitate estetică; datorită eficacităţii emoţionale, poezia nu e decât un fericit mijloc de propagare a acelei lămuriri existenţiale pe care o operează meditaţia adâncă. Deaceea Tagore precizează că obiectul poeziei e de „a degaja ideea individuală din mărăcinişul faptelor vieţii zilnice şi de a-i da prin avântul sborului său libertatea universalului". Această „idee individuală" să nu ne inducă însă în eroare. Ea e o nomenclatură într'un univers ce-şi are coordonatele sale propri. Deaceea, se impun unele precizări mai amănunţite.

Plecând dela upanişadicul „advaitam e anantam" (Unitatea e infinită) şi „advaitam e anandam"' (Unitatea e dragoste), Tagore conclude că „obiectul vieţii noastre individuale şi al societăţii este de a da Unităţii perfecta sa expresie: Infinitul, „prin armonia multimii" şi a da apoi aceleiaşi Unităţi perfecta sa expresie: Dragostea, „prin sacrificiul de sine". Unitate, Infinit, Dragoste, iată trei noţiuni de care va trebui să se ţină mereu seamă atunci când se pune la Tagore problema creaţiei spirituale. Şi să nu se uite că ele au fost împrumutate din Upanişade şi ca atare sunt încărcate de polenul unor anumite semnificaţii.

Calitatea Infinitului — spune mai departe Tagore — nu constă în mărirea sau întinderea lui cum eronat s'ar putea crede, ci în misterul Unităţii. „Faptele ocupă un timp şi un spaţiu infinit, dar adevărul care le înglobează pe toate n'are dimensiuni; el e Unul. Când inima noastră se apropie de această Unitate în lucrurile mici sau mari, atunci ea e în contact cu Infinitul". Creaţia e „Unitatea relaţiei perfecte", e „armonia perpetuă între idealul infinit de perfecţiune şi continuitatea eternă a realizării sale", iar religia poetului e siguranţa că „atâta timp cât nu va fi o desbinare absolută între idealul pozitiv şi obstacolul material care se opune la desăvârşirea lui" nu trebue să ne temem de nimic. „Conştiinţa personalităţii" nu este pentru Tagore decât „conştiinţa unităţii în noi înşine", iar această conştiinţă serveşte „ideea individuală" că noi suntem identici Marelui Tot. Iată deci ce însemnează la Tagore „adevărul personalităţii" a cărui credinţă trebue să o susţină poezia; iată ce înţelege el prin „ideea individuală" care constitue obiectul ireductibil al poeziei.

„Funcţiunea poeziei şi a artelor — va spune el — este de a ne aduce aminte că culisele unui teatru sunt cea mai ternă iluzie, şi că realitatea e drama reprezentată în faţa noastră cu tot fardul, spoiala, măştile şi parada sa unite în artă". Categoria estetică nu-şi poate avea, deci, scopul în sine; ea e numai un mijloc ce ne aminteşte despre un alt scop ce o transcende.

Aici trebue să vedem — à contrepied — nu atât orizonturile ce le-ar putea deschide poezia spre realitatea religioasă şi metafizică, cât incapacitatea şi mai ales imposibilitatea de a constitui ca domeniu autonom cu principii şi raţiuni de existenţă proprie.

Misterul plăsmuirii e — după Tagore — acel „advaitam" upanişadic (adică Unitatea) îngemânat cu Dragostea („anandam"), deoarece „în dragoste" (nu e vorba aici de dragostea erotică faţă de sexul opus, ci de principiul însuşi n. n.) noi aflăm o bucurie supremă fiindcă e adevărul suprem". Această bucurie e rezultatul desfacerii de eul nostru; ea apare şi se împlineşte în libertatea spiritului.

In creaţia de artă, Tagore precizează necesitatea unui „ideal emoţional". Vom vedea însă că lucrurile capătă o turnură perfect compatibilă cu felul său de a fi şi gândi. „Conştiinţa personalităţii, care e conştiinţa unităţii în noi înşine, devine distinctă mai ales atunci când ea e însoţită de bucurie, de suferinţă sau de orice altă emoţie, întocmai după cum cerul vizibil fiindcă-i albastru, ia aspecte diferite sub colorauţii diverse. In creaţia de artă, forţa unui ideal emoţional e necesară, pentrucă „unitatea sa e activ expresivă". După cum se poate observa foarte uşor, „idealul emoţional" e necesar nu pentru că el ar fi specific acestei creaţii, ci datorită faptului că are un caracter mai „activ" în ceeace priveşte tendinţa de universalizare a „ideii individuale".

Ca gânditor, Tagore nu putea să nu identifice cultura cu religia, fiindcă era indian. Sau chiar dacă această identificare nu este perfectă, se poate totuşi constata neta preponderenţă a religiei în acest sens. (Când spunem religie, ne gândim, desigur, la religiozitatea indică, unde sunt vizibile implicaţii metafizice). Arta nu se poate constitui ca autonomă dar e capabilă să desfăşoare o acţiune fericită în slujba religiozităţii. Poezia e o modalitate culturală şi nu una pusă în serviciul civilizaţiei. Ea isvorăşte din suflet şi dă expresie dragostei înţeleasă ca principiu universal. Ştiinţa în general, şi mai ales acea parte a ei care oferă tehnicei rezultatele la care a ajuns, face parte din civilizaţie nu din cultură, deoarece încurajează eul. Iată de ce am ţinut să precizăm dintru început noţiunile de cultură şi civilizaţie în concepţia gânditorului hindus. Pentrucă la el cultura stă sub semnul implacabil al religiei, pe când civilizaţia îşi are ultimele rădăcini în tendinţa de dominare şi în spiritul destructiv.

Va fi deci în firea lucrurilor ca Tagore să dea tinerilor în celebra sa şcoală din Shantiniketan o educaţie ce ţintea să realizeze un ideal religios. Şi nu ne va părea deloc curios, de ce, în ultimă şi consecventă analiză, toate comorile şi valorile acestei lumi sunt pentru el îngrămădiri de daruri moarte. Cucerirea libertăţii adevărate nu poate fi efectuată decât prin întoarcerea în sânul spiritului infinit.

Şi totuşi, cât de frumos şi just vorbeşte Tagore atunci când spune: „Poetul e responsabil de lirism nu de sentiment, care e un simplu material. Un poem liric e infinit mai mult decât sentimentul pe care-l exprimă, după cum un trandafir este mai mult decât substanţa din care e făcut". Sunt cuvinte pline de semnificaţii; cuvinte în care Tagore nu teoretizează rolul poeziei în concertul culturii, ci se opreşte asupra lirismului dintr'un poem.

Se poate, desigur, vorbi despre poezia lui Tagore. Despre calmul metafizic, liniştea aromitoare şi simplitatea nobilă a poeziei lu Tagore. Cine cunoaşte poemele din „Grădinarul", „Coşul cu fructe" (în româneşte acest volum e aproximativ tradus, sub titlul „Culesul roadelor"), sau mai ales acea sublimă „Lebăda" („Balâka"), îşi dă seama de măreţia şi autenticitatea poetului Tagore. Şi s'ar putea spune multe despre acea poezie a lucrului în sine care e prezentată pretutindenea în opera sa. (Amintim în acest sens atât aspectele tematice ale operei sale, cât şi — mai ales — ataşarea pe plan tipologic de tot ce e plăpând şi germinativ, de tot ce ţine de eternul femenin). Romain Rolland a prins minunat — sub unghiu estetic — specificitatea scrisului prietenului său. Iată ce spune autorul lui „Colas Breugnon" în prefaţa unui roman de-al lui Tagore apărut în traducere franceză: „Ceeace aparţine lui Tagore este freamătul arzător al naturii în care e scăldat scrisul său şi cântecul fără cuvinte al sufletului care palpită în adâncuri sub vorbele fluide ale povestitorului — e muzica tăcerii".

Dar toate aceste lucruri depăşesc preocupările încercării de faţă, încercare ce n'a urmărit decât să surprindă locul pe care poezia îl deţine în arhitectura concepţiei lui Tagore despre lume şi vieaţă.

ION OANA

1) „Le religion du poète", trad. par A. Tougard de Boismilon, Payot, Paris, 1924.

NOTE ROMÂNEŞTI

ORIENTĂRI

se intitulează, de tot necesar şi de tot sugestiv, noua revistă de preocupări juridice, economice şi sociologice, condusă de un comitet de redacţie compus din: Stroe Botez, ing. Paul Bunescu, arh. Dan Cotaru, Mircea Coandă, Paul Lahovary, Paul Miracovici, Mihai Niculescu, ing. Radu Oroveanu, Victor Popescu, av. Mircea Răducanu, av. Gh. Seiten şi Eugen Trancu-Iaşi. Descifrând cu atenţie numele celor ce constitue grupărea, simţi că nu te găseşti în faţa unui „purces la drum" determinat de vreun entuziasm ocazional şi trecător. Dar după ce ai cetit revista, convingerea că te afli înaintea unui grup de oameni pregătiţi şi chemaţi A ORIENTA ţi se impune irezistibil. Şi-ţi mai dai seama că titlurile de inginer, arhitect sau avocat nu sunt gratuităţi snobiste, ci angajări pe cinste profesională, chezăşii şi responsabilităţi enunţate anume, spre a circumscrie competenţele, a le preciza şi spre a zădărnici orice posibilitate de interpretare greşită din partea cetitorului, căci ORIENTĂRI-le sunt o revistă scrisă de specialişti fără. totuşi, a fi dedicată exclusiv. specialiştilor.

La acest prim număr au contribuit d-nii: Victor Popescu (Sinceritate cu sine), Mircea Coandă (Declinul dreptului natural), Paul Miracovici (Subiectul în artele plastice), Stroe Botez (Proletariat intelectual), arhitect Dan Cotaru (Sinceritatea în arhitectură), Gheorghe Selten (Destin sau neînţelegere) şi Mihai Niculescu (O viaţă isbutită). Variatele însemnări sunt iscălite de: Paul Bunescu, Eugen Trancu-Iaşi, M. N. şi V. P.

Am exprima, totuşi, un deziderat: ORIENTĂRI-le se subintitulează Revistă de preocupări juridice, economice şi sociologice. Ori, credem, că mai există un foarte important sector ce ar merita să fie reprezentat acolo unde este vorba de orientare. Acest sector e cel psihologic. Sau, poate, juristul, economistul şi sociologul l-au scăpat din vedere aşa cum scăpăm din vedere aerul pe care-l respirăm? Este adevărat, anumite aspecte ale vieţii sunt aşa de intim bătute în ţesuturile sufletului nostru încât le confundăm cu ţesutul acesta însuşi. Diferenţierile sunt, totuşi, necesare.

REVISTA BUCOVINEI

îşi precizează dela caiet la caiet fizionomia. Va să zică nu e magazin, ci revistă literară. Şi încă una dintre acele ce promit. Calitativ, colaborările au evoluat considerabil. Nu vorbim de studiile şi paginile documentare, ci de partea exclusiv literară a sumarelor de până la acest număr al revistei. Caietul pe Octombrie crt. cuprinde câteva colaborări lirice remarcabile, colaborările d-lor George Drumur *şi* Teodor Plop *în prima linie. Proza este prea frustă, ca să nu-i spunem zgârcită.*

Interesant e rechizitoriul pe care-l însăileză Dragoş Vitencu mesianismului rusesc. Din articolul d-lui Augustin Z. N. Pop *despre Panait Istrati reţinem: „Literatura galică îi datoreşte şi-i va datora lui P. I., în judecăţile amănunţitoare despre stilul veacului nostru, împrospătări remarcabile prin* cuvintele introduse *de către dânsul şi care nu sunt altceva decât vocabule româneşti articulate pe tipicul francez (dar câtă aromă fonică!) în semantică şi în organizarea topică, tot a frazei materne". Mai colaborează: Traian Chelariu, Neculai Tăutu, Emil Zegreanu, G. Antonescu, Adeline I. Cârdei, A. Bolohan, Const. Bivolaru, Aurel Sânger, Tr. Cantemir şi E. Ar. Zaharia.*

VIAŢA BASARABIEI

(Anul XI, n-rele 8—9) a însemnat prin pana d-lui Pan Halippa, trecerea unui sfert de veac dela moartea lui Alexie Mateevici. Nu spunem că tocmai „Viaţa Basarabiei" l-ar fi putut comemora şi altfel pe acest cântăreţ al limbii noastre. S'a scurs însă un sfert de veac de la moartea unui poet ale cărui versuri sunt şi azi proaspete. Tot aşa de proaspete ca şi în acea zi de 18 Iunie 1917 când au fost rostite, de însuşi Mateevici la deschiderea în Chişinău a cursurilor pentru pregătirea învăţătorilor moldoveni.

Ascultaţi aceste strofe:

„Limba noastră-i o comoară
In adâncuri înfundată,
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată.

Limba noastră-i graiul pâinii
Când de vânt se mişcă vara:
In rostirea ei bătrânii
Cu sudori sfinţit-au ţara.

Limba noastră-i limbă sfântă
Limba vechilor cazanii
Care-o plâng şi care-o cântă
Pe la vatra lor ţăranii".

E ceva de prisos? E ceva potrivnic poezei pure? E, în sfârşit, ceva învechit?

Intrucât mai „actuală" şi anume din toate punctele de vedere, poate fi această strofă, — o luăm tot din „Viaţa Basarabiei", — a unui poet care nu este debutant şi nici un poet oarecare:

„Să mă ştiţi întotdeauna plecat
La ţară, ori în străinătate,
In războiu, care încă n'a încetat,
Că inima mea încă se mai
bate!" (?)

N. Crevedia, *(Departe, Undeva)*

SLOVA NOASTRĂ

Bilunarul de informaţie literară şi pedagogică şi răbojul faptelor şi nazuinţelor învăţătorimii româneşti, publică, în numărul din 15 Sept.—15 Oct. 1942, o amplă şi programatică dare de seamă asupra adunării generale anuale a Grupării Învăţătorilor Scriitori (G.I.S.).

Mărturisim că ne-au impresionat expunerile, înfăptuirile şi hotărârile „Gis-ului". Ne-au impresionat însă, cu deosebire, pasagiile în cari este vorba de misiunea învăţătorului - scriitor: „Intoarcerea către sat, spre folklorul şi literatura lui zămislită din mit şi istorie, inspiraţia în operile lor literare din zăcămintele de frumuseţe spirituală nefalsificată a sufletului ţărănesc, iată o fărâmă din hotărârile cu cari învăţătorii grupaţi în reuniunea lor scriitoricească au pornit la drum să dea o nouă afirmare scrisului românesc încorsetat de anumite formule ale genurilor de literatură străină".

Da, este o misiune! Şi încă din cele mai importante. Este misiunea contact anteic cu pământul însuş, misiune din care şi prin care renasc, nesleite şi de nedoborât, forţele cele mai bune ale spiritului creator. Invăţătorii îşi apleacă auzul peste glasul pământului în loc să şi-l îndrepte înspre vocile perfide ale halucinaţiilor ce paraziteză sufletele îmbolnăvite de descompunere.

In acest semn veţi învinge şi biruinţa va fi una din cele mai mari.

PSEUDONIMELE

nedreptăţesc sau desorientează. Il nedreptăţesc pe ortonim şi-l dezorientează pe cetitor. Am auzit întrebări ca aceasta: „Cum i-o fi zicând lui Stelaru din botez?" — Dar Mircea Streinul, e pseudonim sau nume adevărat?" Şi am ascultat desiluzii mărturisite astfel: „E adevărat că pe Vladimir Streinu îl cheamă Iordache ?"

Totuşi pseudonimul e singurul nume adevărat al celui ce şi-a „schimbat porecla în renume". El i se potriveşte cel mai bine.

Iată, spre exemplu, — destăinuirea o face tot „Slova Noastră, — că romancierul B. Jordan, nu putea rămâne Bucă Iordache precum îl cheamă. Nici Octav Sargeţiu nu trebuia să rămâie Dumitru Dumitru, precum nici Teofil Lianu Teofil Coşciug.

SOCIETĂŢILE LITERARE

sunt, totuşi, Academii şi nu Sindicate. Gruparea Invăţătorilor Scriitori a intuit foarte just această realitate luând următoarea hotărâre: „Pe viitor, membrii noui vor fi primiţi de către adunare într'o şedinţă de recepţie, în care noul membru va fi obligat să se prezinte prin tratarea unui subiect indicat de comitet, înlesnindu-se astfel o intrare sărbătorească în rândul grupării".

Cât de nimerit ar fi ca şi S. S. R.-ul să procedeze la fel!

DAR G. I. S.-ul

a mai hotărît aranjarea unor şezători literare în centrele Chişinău, Iaşi, Piatra Neamţ şi Constanţa, cât şi ţinerea unui ciclu de conferinţe dedicate personalităţii învăţătorilor-scriitori dispăruţi.

V. JELERU

POESII

de EMIL BOTTA

SOLILOCVIU

Iubirea 'n cer cu luna se certa
că 'n frumuseţe nu-i chip s'o întreacă.
Inflorate cuvinte şi-au spus. A pierduţilor stea
dincolo, dincolo încerca să mă treacă.

Neştiind a trăi, ascultam
cum bate Novembre pădurile moarte,
întunecat, neştiind a trăi,
sufletu-mi se 'mbătase de moarte.

Iubirea 'n cer cu luna se certa...
O, masca ei cumplită, de Gorgonă,
şi părul auriu care cădea,
un fum, un foc, dintr'o lunară zonă.

TRIF NEBUN

Trif nebun! Vi, og, vi,
privighetori, vrăjitori, într'o zi,
vi, og, vi, i, og, vi,
privighetori în păduri de alun,
vi, og, vi, i, og, vi, Trif nebun!

O, Sfinte Soare! Şi aruncai
de-o parte cartea. Ce magic Mai!
Alei, păsărue, nu amuţi,
cântare cântă-mi în homerica zi,
zi-mi-o cantarea din balcon de alun,
vi, og, vi, i, og, vi, Trif nebun!

Şi cade amurgul. Mi-e umbra uşoară.
O, pierde-m'aşi pierde în multul albastru!
De aprinsul miez noapte, de a vrăjilor oară,
mi-e trică iubito,
de codrul sihastru.

Intoarce-te Mai, întoarce-te zi,
o, revino Cuce străbun!
Vi, og vi, i, og, vi
Trif nebun s'auzi, Trif nebun.

DESCRESCENDO

Dânsele, Dianele,
Aurorele toate,
mult m'au mirat!
O, în regeştile slăvi au sunat
surlele pădurii beate.

Tânăr, iluminat, fericit,
fără de moarte visam să fiu;
o, nu ştiam de sicriu,
o, nu ştiam, nu ştiam de finit

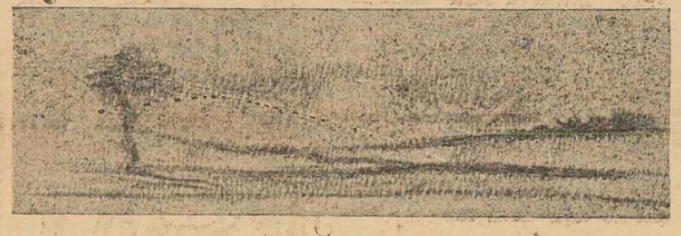

Şi acuma spune-mi ce's?
Un vaicăr dus de vânt,
un bocet pân'la cer,
un plâns până 'n pământ.

PSYCHE

Bate, bate peste flori
Vânte Dumnezeule. Cum înfiori!
Se ridică duhul asfodelelor
la ruginosul Scaun al stelelor.

Era un demon călăreţul acel
pe drumul de seară, către castel;
drumule cu mortuare trăsuri
călăreţul pierde-l prin păduri.

Mult mai e pân 'la Cetate,
ce-i printre luceferi cea mai naltă Cetate?
Sunt eu Psyche, duhul asfodelelor,
flacără din flacăra stelelor...

MILUL UMILUL

Clară e vocea clarei Marii
iarna, pe aproape de foc.
Ea citeşte Poeţii. Urgii!
Eu cu gândul dusu's la depărtări,
eu cu gândul dusu's la Walpurgii.
Pădurea tresare. Bate cineva.
— E Primăvara Milule (Umilule, Milule, aşa-mi spune ea)

Primăvara e, o văd prin perdea —
— Ah, alung-o, să nu ştiu de ea —
Pădurea tresare. Aud un oftat.
— Poate fi copacul în lumină scăldat,
ar putea fi Marte, un Marte de jar...
Dar e mai mult umbră, dar e mai mult var,
ah, şi poartă pe umeri o greblă şi o coasă,
Umilule, Milule, să-l primesc în casă?
— Primeşte-l, primeşte-l
că e frig şi e seară
oaspele acesta era Cel dorit.
O, m'am săturat de vocea ta clară,
m'am săturat de Poetul iubit —

AD ASTRA

Cu mine împacă-mă Ingere
că iată şi luna şi 'n lună sicriul...
Dacă am ars, dă nopţii cenuşa,
viu de mai sunt, usucă-mi viul.

O, auzi, mintea-mi rup alăute
în pădurea ce freamătu 'mbată...
Şi adoniana lucire a stelei pierdute,
Ingerul cu luna în pleată.

Amarnic amicul acela ce-mi strigă
când „ah, stai", când „pleacă, ci pleacă";
de el, mă jur, ascult ca de Rigă...
O, Ingere cu mine mă 'mpacă!

NOTE germane.

ARE POETUL DREPTUL

să scrie elegii şi să le zică balade? sau cântece de lume şi să le zică balade? sau versuri hiperhermetice şi să le spună baladă?

Drept să mărturisesc mi-a fost, nu odotă, penibil să afirm contrariul. Cred însă şi'n ceasul acesta că balada îşi are legile ei, cel puţin pe cele ce privesc conţinutul. De unde această superstiţie? Cine mi-a provocat acest complex? Nimeni altul decât profesorul de germana. Când, prin cursul inferior de liceu d. Arcadie Dugan, — căci ocesta-i numele venerabilului meu profesor, — ni-i recită, pentru prima dată, pe ERLKONIG, impresia a fost la propriu şi la figurat formidabilă. Am ramas uimiţi şi ulumiţi. Eram fascinaţi cu toţii. Pielea ni se stranse bătută de aderea reală a negurii. Văzurăm, cu adevărat, jantoma aătătoare de fiori, iară părul ni se zbură ca electrizat. Auzirăm copitele calului şi gâfâitul părintelui ce-şi ducea copilul. Când, peste vocea profundă şi misterios modulată a profesorului căzu ca o cortină, surd şi sfârşind, ecoul cuvântului „tot", câteva clipe nu ne-am putut svânta nici lacrimile din gene.

„Sehen sie?! Dos (!) ist eine Ballade!" ni s'a adresat profesorul şi, văzându-l pe Mihai Popescul încă nedesmeticit şi sub teroarea celor recitate, il fulgeră, asemenea lui Jupiter tonans, profund şi sacadat:

— „Was war das?!"

— „A-a-a-amă bala-a-a-adă..." răspunse bietul tremurând din toate încheeturile.

De atunci ştiu că balada are un conţinut epic versificat fără înfloriturl şi CONŢINUT ce-ţi solicită la maximum fantazia, fiind, pedeasupra CONŢINUT *halucinant şi, în orice caz, extraordinar.*

Recitind zilele trecute volumul „REIF STEHT DIE SAAT-Gesamtausgabe der Balladen

Lulu von Strauss und Torney

und Gedichte" al scriitoarei LULU VON STRAUSS UND TORNEY, am retrăit fiorul din de mult uitata oră de germană cu neîntrecutul profesor Arcadie Dugan. Da, aşa sunt şi aşa este bine să rămâie baladele:

Dies war das Lied, das Mara sang,
Wenn rot im Herd die Flamme sprang:
Mich freut kein roter Funkenstein,
Vor Abend wird er Asche sein.
. . . . . ,
Und als zerrann die dritte Nacht,
Der fremde Liebste früh erwacht.
Er sah sich um im niedern Raum,
Er sagte schwer wie halb im Traum:
„Was weil ich hier? Wie kam her?
Lang storb kein Mensch auf Erden mehr!
Reif steht und überreif die Saat
Es wartet meiner reiche Mahd!"
Die schweren Lider hob die Frau,
Sie horcht und starrt ins Morgengrau:
„Was träumst du, Schatz? Kein Schnitter mäht,
Da kaum das Korn in Ähren steht!"
. . . . . ,
Sie hob sich auf im grauen Licht,
Sah in des Liebsten Augesicht.
Ein kalter Schauer griff sie an:
„Du liebster Mann, du fremder Mann,
Sag, wie du heisst, sag, wer du bist,
Dam Leib und Seel nun eigen ist."
. . . . . ,
„Weib, lass mich gehn und frag, nich mehr,
Dein Herz ist schwach, mein Name schwer!"

Balada se numeşte Mara, *iară streinul e Moartea.*

Iată traducerea fragmentelor de mai sus:

„Acesta era cântecul pe care-l cânta Mara când, roşie, pâlpâia flacăra în vatră: Nu mă bucură nici o nestemată roşie a scânteii,—până în amurg ea va fi cenuşă... şi când trecu a treia noapte, se trezeşte de tot dimineaţa iubitul strein. El priveşte împrejur odaia joasă, el zise greu ca'n somn: „Ce stau aici? Cum de am ajuns aci? De mult n'a mai murit nimeni pe pământ! Coapte şi răscoapte stau holdele, mă aşteaptă seceriş bogat!" Pleoapele grele ridică femeea, ascultă şi priveşte ţintă în zarea sură a dimineţii: „Ce visezi tu, dragoste? Nici un cosaş nu coseşte, deoarece secara e abia în spic!"... Ea se ridică în lumina cenuşie şi privi în faţa prea iubitului. Un fior rece o lovi: „Tu bărbat prea iubit, tu bărbat străin, spune cum te numeşti, cine eşti tu căruia îi aparţine trupul şi sufletul meu"....

„Femee, lasă-mă să plec şi nu mai întreba, inima ţi-i prea slabă iară numele meu greu".

Am citat textul german numai de dragul dramaticei lui simplităţi, — şi numai pentru a invita la lectura baladelor scrise de neîntrecuta LULU STRAUSS UND TORNEY.

Volumul „COAPTA E HOLDA" a apărut în editura Eugen Diederich din Jena.

FRANZ KOCH

a publicat recent, la Albert Langen-Georg, Müller Verlag din München o broşură intitulată „JOSEF WEINHEBER".

E o prezentare a vieţii şi operei unui om profund însingurat, a operei şi vieţii unui om pe care destinul nu l-a cruţat deloc, ci l-a obligat să dea lupte inegale şi foarte grele cu demonii vremii, — cu demonii haosului. Că acest vienez bizar a biruit, se datorează numai instinctului său ordonat şi ordonator în ale versului şi sensibilităţii sale adâncitoare şi lămuritoare, — dar şi nerătăcitei credinţe în sfinţenia eternă a poeziei clasice.

Totuşi, Iosef Weinheber a trebuit să facă mult drum, să învingă multe inutilităţi şi să-şi încordeze la maximum lira spre a putea încheia, întru nimic ruşinat şi întru nimic mai prejos de Klopstock, Platen şi Hölderlin, aşa cum şi le închee, „strofele antice" din acel senin şi scump ca nestematele *Adel und Untergang:*

„O, dann schau ich, sehne mich: Wilde Schwalbe,
Kommst du? Komm und sing über acht und Meerflut:
Mi m'asaisi mid, on aisi dama pótnia thymon.

„Genurile şi formele pe cari le cultivă Weinheber, — scrie Franz Koch, — sunt, în afară de strofele antice, odele, imnurile, distihurile, sonetele, terzinele, cântecele şi poemele strofice, proverbul, acrostihul, ghazelul şi chiar balada umoristică... un domeniu foarte întins, stăpânit însă prin cuvinte şi graiuri pe cari Weinheber înţelege să le rostească din har sau să le tacă din sfânt respect".

Din respect pentru adevărata artă, căci uşurinţa ce rezolvă dincolo de sufletul nostru şi fără rest divina ecuaţie pe care o numim poem, — această pe cât de periculoasă pe atâta de seducătoare uşurinţă, duce la artificiu plat, şi cât de multe poeme perfecte nu sunt decât perfectă platitudine!

TRAIAN CHELARIU

NOTE italiene

LA ROMA

a fost de curând inaugurată o mostră *a picturii veneţiene din* secolul *al XVIII-lea, în palatul Massimo alle Colonne.*

Şi în sec. al XVIII-lea Veneţia a stat în fruntea picturii italiene; dacă un secol mai înainte a trebuit să se ţie oarecum în umbră, numele ei capătă din nou strălucirea pe care i-o dăduseră maeştrii cinquecentişti. Opusă în totul măsurii clasice, cu coloritul ei senzual, pictura veneţiană se mândreşte cu un Piazzetta *(1683—1754) a cărui artă a format punctul de plecare al picturii din sec. al XVIII-lea veneţian, fiind un fel de înainte-mergător al lui Tiepolo.*

Giambattista Tiepolo *(1696—1770) e figura centrală a artei setecenteşti. Influenţat în mare parte de contemporani, reluând cu un nou sentiment strălucirea cromatică a lui Veronese, Tiepolo îşi formează viguros personalitatea: operele de maturitate sunt datorite în întregime numai geniului lui. Capo-d'operele lui sunt tavanele pictate în frescă, sau pânzele pentru tavanele şcoalei „dei Carmini" din Veneţia, a bisericii „degli Scalzi", frescе în palatul Rezzonico la Palatul Regal din Madrid şi aproape în toate bisericile veneziene.*

Pictura lui Tiepolo face sinteza caracterelor esenţiale ale artei barocului: cu un colorit apropiat de-al lui Veronese în compoziţii de-o imaginaţie aproape fantastică, ordonate cu o adevărată ştiinţă a perspectivei. O reproducere în alb şi negru după o compoziţie de-a lui Tiepolo izbeşte în primul rând prin perfectul meşteşug al compoziţiei.

G. TIEPOLO
Hercule şi Anteu

Arta Rosalbei Carriera *(1675—1757) stă prin delicateţea ei la antipodul artei viguroase a lui Tiepolo.*

Portretele ei sunt şi-acuma preţuite prin graţia şi prin coloritul lor.

PIETRO LONGHI

Pietro Longhi *(1708—1785) aşa numitul Goldoni al picturii, pentrucă s'a dedicat în special scenelor inspirate de viaţa contemporanilor, e admirat astăzi mai mult pentru desene. Picturile au ceva din statica statuară care le dă un aer mort.*

Printre pictorii settecentului sunt şi adevăraţi peisagişti ca Marco Ricci *(1676—1729),* Francesco Zuccarelli *(1708 — 1778),* Francesco Guardi *şi alţii.*

Numeroasele săli ale acestei interesante mostre dă spectatorului rara ocazie de a urmări evoluţia picturii settecenteşti veneţiene, dela reminiscenţele caravaggeşti din arta lui Piazetta până la întruchiparea idealului pictural baroc din pânzele şi frescele lui Tieopolo şi până la peisagiile lui Guardi.

Pe lângă operele artiştilor pomeniţi, sălile expoziţiei le mai cuprind şi pe acelea ale urmaşilor.

Mostra a fost făcută din iniţiativa societăţii „Antiquaria".

Două importante cărţi pentru artele plastice apărute anul trecut sunt: Enzo Carli — Sculture del duomo di Siena *(Giovani Pisani — Tino di Camaiano — Giovanni d'Agostino) — Guilio Einandi — Torino — şi cea semnată de* Virgilio Crispolti — Santa Maria del Fiore alla luce dei documenti — *Vallecchi — Firenze.*

Primul volum citat formează începutul unei serii de cărţi de artă, „Biblioteca d'arte", proectată de editorul Einandi din Torino şi pusă sub îngrijirea lui Carlo Ragghianti.

E o carte de critică ştiinţifică, dublată de-o interpretare plină de sensibilitate artistică.

Un ingenios pod mobil a dat lui Carli iuriidata posibilitate de a studia şi de a admira în voe toată bogata colecţie statuară gotică a domnului sienez. Figuri întregi şi detalii, inedite le-am putea numi cu un termen destul de impropriu, s'au lăsat pentru prima dată prinse de ochiul aparatului fotografic, fiind reproduse în mai mult de o sută de ilustraţii.

Reuşind să deosebească opera lui Pisano de a lui Tino di Camaiano, Carli face şi o importantă descoperire: sculpturile, foarte mici, ale lui Gioranni d'Agostino făcute pentru Domnul cel Vechiu işcare împodobesc în prezent una dintre ferestrele laterale.

E una dintre cărţile de care un adevărat iubitor de artă nu se poate dispensa: iar prin noutatea ilustraţiilor capătă o inegalabilă valoare documentară.

A doua carte citată, „Santa Maria del Fiore la lumina documentelor", ar părea după titlu un erudit studiu asupra cunoscutei biserici florentine. In realitate e doar istoria, romanţată am putea spune, construirii bisericii: dela 1293 până în secolul XIX când s'a terminat faţada. Din documente s'a extras doar partea anecdotică, amuzantă de cele mai multe ori, lăsându-se la o parte tocmai esenţialul: critica de artă, critica autorului, propria lui interpretare.

Partea informativă are la bază judicioasele studii ale lui Giovanni Poggi şi Cesare Guosti.

„E una din cărţile acelea care se citesc aşa cum se obişnuia să se spună odată „cu profit şi cu plăcere" caracterizează foarte just cartea lui Crispalti, Agnoldomenico Pica.

CONSTANŢA TUDOR

=LA REPETIȚIE=

La ora unsprezece era fixată repetiția pentru noul balet pe care Opera îl monta cu un fast deosebit.

Tot corpul de balet era convocat pe scenă pentru a face repetiție cu orchestră. Însuși domnul Anton, directorul Operei avea să asiste pentru a-și da părerea. Schimbări prea mari nu se puteau face, nu mai erau decât șapte zile până la premieră și ar fi fost greu pentru balerine să învețe ceva nou. Dealtminteri, muzica modernă era atât de greu de pătruns.

Fetele așezate pe decorurile din seara trecută, înghesuite într'un colț al scenei, comentau ultimele evenimente ale culiselor rontăind zaharicale și legănându-și picioarele alene.

Era ora unsprezece fără cinci și maestrul de balet „Maitre Sigismund" nu venise încă. El care era atât de punctual, că niciodată fetele nu-i putuseră lua înainte; nervos, agitat, fugind de colo până colo, smulgându-și părul din cap la cea mai mică greșeală și țipând cu accente disperate de câte ori avea vre-o observație de făcut.

— „Ce s'o fi întâmplat?" întrebă Adina, o fată lungă și neglicioasă, fardată cu grijă și parfumată cu un parfum dulceag și pătrunzător, care desigur trebuia să fi costat foarte mult, și pe care leafa ei era departe de a i-l putea oferi.

„Mă întreb ce o să ne facem dacă vine domnul director și maestrul n'a sosit încă, mormăi printre dinți o blondină micuță și grațioasă, cu nasul în vânt și ochi de veveriță, cocoțată pe un turn de carton răsturnat la pământ.

— „Dacă știam că o să întârzie, nu mă mai grăbeam azi dimineață, n'am avut nici măcar timpul să-mi beau ciocolata, suspină Lenuța, o fată frumoasă, cu gene lungi, cu un aer calm și placid.

— „Dacă n'a venit nimeni până la ora douăsprezece, credeți că putem pleca? întrebă roșcovana Lili, mușcând nervos dintr'o țigară neaprinsă și rezemându-și obrazul de mâna albă, manicurată ostentativ cu un roșu violent.

— „E ora unsprezece și douăzeci, anunță solemn Margareta, cea mai tânără dintre ele, nefardată, blondă, cu ochi albaștri melancolici și care împodobeau un obraz palid și puțin suferind.

Adina se întoarse spre Lili.

— „Iar ai un rendez-vous. Mărturisește-ne câte întâlniri ai într'o zi?

— „Eu n'am întâlniri cum ai dumneata, afară de Dimitrie știi bine că nu am pe nimeni, nu sunt ca anumite persoane care ies în fiecare seară cu altcineva și jură fiecăruia că numai pe el îl iubește, cu toate că e imposibil, știm prea bine, să ai măcar bună voință pentru asemenea om.

— „Mă privește ce fac — gura Adinei se crispă de enervare.

— „Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu vă certați, interveni Lenuța, fiecare facem ce vrem sau mai bine zis ce putem. Viața e atât de grea, cariera noastră ne obligă să fim luxoase și frumoase; admiratorii vin și ne ademenesc cu promisiuni pe care de multe ori le acceptăm că nu avem încotro. Ce crezi că dacă am fi fost fete bogate de acasă, cum sunt atâtea privilegiate de soartă, am fi ceeace suntem acum?

— „Mă întreb ce m'așI fi făcut spuse Nuți, dacă nu l-așI fi avut pe Paul, când mama a fost bolnavă. Ar fi murit desigur, părăsită pe un pat de spital și așI fi văzut-o cum se duce fără să-i pot veni în ajutor. Așa, s'a însănătoșit și am trimis-o la munte să se odihnească.

— „Dar eu, când învățam baletul și nu aveam ce mânca mergeam sgribulită de frig subt un palton ros de ani, cu mâinile degerate pe ghiozdanul în care îmi țineam singura avere: pantofii de dans; dacă nu l-așI fi întâlnit pe Dimitrie așI fi murit tuberculoasă și nimeni nu m'ar fi angajat sărăcăcioasă și umilită de mizerie.

— „Nu, nu putem trăi singure, foarte bine face Adina. Vrei Lili, să ne faci să credem că Dimitrie ți-e drag?

— „Pentru el am recunoștință".

— „Recunoștință poate am și eu" răspunse Adina.

— „Hai, nu vă mai certați, căută să le împace Lenuța, viața de balerină cuprinde și un protector. Așa e soarta noastră. Ei, dacă am ajunge soliste, poate ne-am mărita și noi cu cine dorim.

„Primă balerină, cum vrea să ajungă Margareta", râse Nuți.

— Și să se mărite atunci cu alesul inimei ei", o tachină Adina.

— „Dece râdeți de mine? Planul meu de viitor e foarte frumos: când Radu va fi avansat la bancă și eu voi deveni solistă mă voi căsători cu el și vom fi fericiți. Nu văd dece vă bateți totdeauna joc de mine.

— „Nu ne batem joc de tine, răspunse Adina, dar tu îți dai toți banii pe care îi câștigi așa de greu, pe lecții de dans cu diferiți profesori, pentru a deveni o mare dansatoare. Ca să ieși din anonimat nu e nevoe de profesori costisitori ci de puțin noroc și de multă protecție. Noi te iubim mult Margareta și ne pare rău când te vedem palidă și slăbuță, în rochița ta albastră, la care schimbi gulerul de două ori pe săptămână, ca să pară alta. Crezi că nu știu câte lipsuri duci ca să stai mai departe lângă Radu al tău, care într'o zi te va părăsi pentru a se însura cu o fată bogată? Și ești frumoasă, poate mai frumoasă decât noi și nu mai departe decât eri seară, un domn bine și elegant ți-a trimes cartea lui de vizită c'un buchet de flori, rugându-te să iei masa cu el. Și era un bogat fabricant, care ți-ar fi luat din multele griji ce îți încrețesc fruntea prea de timpuriu; și nu te-ai dus.

— „Mă aștepta Radu.

— „Radu, Radu ,dar ce-ți oferă Radu? N'ai și tu poftă să fii elegantă; nu ne invidiezi, când ne vezi cu blănuri scumpe și povestim cum am petrecut, cum am dansat, — când admiri mobila confortabilă și luxoasă în care trăim, în locul cămăruței întunecoase în care locuești? Nu vrei și tu să guști din plăcerile lumii? N'ai vrea și tu să ai rochii frumoase?

— „Să am rochii frumoase, dar am! De unde știți voi că-mi lipsesc bogățiile de care îmi povestiți? De unde știți că nu am și eu blănuri ca voi și o casă frumoasă, o casă ca din poveste; e albă și mare, iar soarele intră din belșug prin ferestrele larg deschise. In holul de marmoră, luminile strălucesc și se îmbină reflectându-se în havuzul care murmură încet, o melodie monotonă. In salonul cel mare un pian albastru se odihnește sub tablourile vechi, înrămate în argint și pe terasa înflorită, trandafirii își pleacă cu grație capul, salutând ușor vântul de dimineață.

Iar seara, când luminile s'au dus, în salonul cel mare, candelabrele de aur luminează melancolic pianul ce s'a deșteptat. Și sub degete măiastre, acordurile unui vals răsună în tăcerea nopții.

Eu am o rochie albă, largă și ușoară; părul pe spate și cercei lungi cu perle. Muzica suavă umple încăperea și sunt fericită, fericită lângă el. Căci, el mă iubește și mă strânge în brațele lui puternice șoptindu-mi vorbe îmbătătoare, pe cari le aștept, pe cari le presimt, pe cari le doresc; viața îmi pare minunată și tresalt de bucurie și de doruri împlinite.

Și sunt bogată, bogată de toate frumusețile pământului. Am perle, am topaze, am rubine roșii ca sângele, smaralde reci în frumusețea lor trufașă, am ametiste pure și străvezii și un diamant strălucind ca un astru triumfător.

In fiecare seară am altă rochie și cu fiecare mă împodobesc mai bine, ca să fiu frumoasă pentru cel pe care-l iubesc. El mă așteaptă în capul treptelor cari coboară spre plaja liniștită. Valurile mării mângâie ușor nisipul răsculat de vânturi și luna se înalță ca un lampion chinezesc deasupra naturei adormite. In lumina clar-obscură plaja pare misterioasă, ascunzând printre stânci vietăți nebănuite. Așezați pe nisip unul lângă altul, cu ochii la stele, murmurăm vorbe de iubire.

Nu suntem decât noi, efemeri, trecători în fața eternității, dar dragostea noastră nemuritoare duce mai departe făclia de iubire ce luminează lumea.

Și vreți să vă invidiez eu pe voi? Pentru deșarta voastră bogăție, pentru apartamentele voastre îmbâcsite, — când am palate minunate; pentru luxul vostru, — când am toate podoabele lumii; pentru petrecerile voastre banale în restaurante de prost gust — când eu dansez în nesfârșite saloane, în sunetul melodiilor divine; pentru plimbările voastre în automobile, cu trecători ce vă iubesc o seară, — când eu mă plimb în cele mai frumoase mașini, cu iubitul meu de totdeauna. Să vă invidiez eu pe voi?!

— „Dar pentru numele lui Dumnezeu, Margareta, ce spui? De unde ai toate astea?

— „Când le ai?

— „Unde?

— „Cum?

— „In fiecare seară, când mă culc și închid ochii înainte să adorm.

— „Domnișoarelor, domnișoarelor, puteți pleca acasă. Repetiția nu mai are loc, domnul Sigismund e bolnav și nu poate veni. Sunteți convocate mâine la aceiași oară.

SANDA DIAMANDESCU

Topitorul din Grand-Camp

de JEAN DE LA VARENDE

Era ultimul din toată spița, dintr'o mare familie de topitori, cu obârșie îndepărtată și nenumărate rubedenii, care se risipise prin Franța de sus și în Flandra. Din atâtea ateliere cântătoare doar căsuța lui rămăsese. Drept e, că nu mai turna clopote mari ci doar prefăcea sau topea din nou pentru vreo bisericuță răsleață și în tot ținutul Ouche i se cumpărau țiuitoarele cu meșteșug de taină. Doar el știa să le dea tonul just, să le facă vii și curate.

Țiuitoarea e un clopoțel fără mâner care întovărășește toate procesiunile normande: jalnice sau vesele. Asta vine din străvechime, de când cu marea ciumă. Bunii creștini țineau ca fără zăbavă să îngroape leșurile în pământ binecuvântat și le duceau în cimitire. Atunci țiuitoarele scuturate năprasnic, parcă țipau: „Păziți-vă, oameni buni! Fugiți din drum, în colibele voastre... ducem cu noi un mort de spaimă!"

Erau vreo cincizeci în odaia lui Marie topitorul, puse pe trei polițe la perete și dacă era întrebat să spună nota vreunuia, el o apuca cu brațul întins cumpănind-o și zicea: „do diez" și surâdea, iar cuvântul tehnic era surprinzător într'atâta țărănie. Sub hangarul topitoriei, rămăsese de nu știu când un diapazon enorm, înalt ca o liră, care uneori prindea singur viață dela vibrații subpământene.

Marie era mândru de clopotele lui. Când se răcise bine clopotul înmormântat îl desgropa și ridicându-i „căciula" îl cuprindea odată lung din ochi, cu toarte, garnituri și inscripții cu tot și cu pecetea rotundă în relief care era semnu-i propriu. Un strămoș al lui, sub Ludovic al XIV-lea gravase înăuntrul unui cerc „Mariemafay". Atunci se aducea macaraua cu cioc: „apucă, zicea topitorul, calfei oprită pentru treaba asta, ridică... încetișor... metal încălzit, metal dogit... sus!"

Ciocul prindea clopotul de toarta din mijloc și ridicându-l, Marie simțea prima bucurie, când, înălțându-se și săltat în aer clopotul rămânea neclintit, vertical; deci topirea isbutise deopotrivă. Clopotul dacă era fără cusur, după câteva clipe, îndemnat de funii începea să se sucească ușurel, nesimțit, apoi se întorcea la loc. Mișcarea n'o puteai deosebi decât după cum se mutau literele.

Venea la urmă încercarea cea mare. Topitorul înșfăca un baros sdravăn cu coadă de frasin căruia îi zicea „Rôny", care doar la așa ceva slujea, mai mare ca o cărămidă și greu de vreo patruzeci de livre; apoi ușor atingându-l, abia de par'că l-ar fi împuns, însufleția clopotul. El asculta, era numai auz. Dacă era bun sunetul, altceva nu mai făcea toată ziua aceea. Dar numai cumva dacă metalul înșelător mințise nota!... fără zăbavă, „Rôny" repezit scurt izbea cupola și clopotul murea, zdrobit.

II

Intorcându-se acasă, într'o seară, Marie văzu în pragul ușii, lângă maică-sa bătrână, un băețel zdrențăros, lățos și galben ca un spic de orz.

— Ia vin! iacă un nepot dela Gand, din Flandra.

Piciul avea doisprezece ani. Tată-său, vreun Marie răsleț, îi lăsase murind doar adresa asta, până unde venise cerșind. Nici familie, niciun gologan. Să-l ia ucenic și atelierul o să și-l răscumpere el.

— Măcar te pricepi la clopote?

— Dacă mă pricep! răspunse puștiul atins, d'apoi cum! clopotele astea se toarnă pe nisip; cele mici de două ori în coajă... Știu litera și taica n'avea încredere decât în mine când era la fățuială.

— Atunci băete, tocmai la pont ai venit. Am o comandă, maică bătrână! Cei din Theil mi-au dat să le topesc din două mijlocii unul mare. Cum te chiamă?... Dorsan?.. Nu prea-i obișnuit numele...

— ...Taica-mi zicea „Mânzu", spuse băiatul.

— Bine, Mânzule. 'Ai să vezi cuptoarele...

De obiceiu, iute ca veverița, băiatul toate le însuflețea; dar uneori își pierdea veselia obișnuită, ore întregi. Sta neclintit atunci, pe bușteanul lui, atingând cu o nuelușă lungă clopotele atârnate în hangar, făcându-le să sune ușor, săltat. Sau dinaintea imensului diapazon pe care-l desfăcea, micuțul stătea plecat peste sonoritatea-i profundă, zumzetul greu de roi, de tunet muzical. Ii dădeau lacrimile.

— Ce-ai, măi Dorsan..., ce-ți este?

— Parcă-i glasul Rolandei noastre cea mare din Gand, zicea băiatul, clopotul nostru ăl mare care sună doar pentru foc. E scris pe el: „Când bat într'o parte, foc în oraș. Când sun dintr'o parte în alta, foc în Flandra!"

„E boala țării", gândea topitorul și era îngrijat.

In Iunie, băiatul tânjea. Nimic nu-i plăcea. Nici panerașele de papură, nici puișcoacele. Nu-i mai era foame. Marie a plecat odată până în ziuă, s'a întors târziu cu o cană mare de fragi culese în pădure — pădurea plină de dediței — și un indrușaim frumos, pe care i-l dăruiseră la castel. Piciul surâse și-i sări de gât, tutuindu-l pentru prima dată: „unchișorule...., drag mi-ești..,!"

Topitorul se răsuci stângaci, lipăind greoi și întorcându-se lângă pat: „Dorsan..., Mânzule, clopoțelule, zii... n'ai vrea...? Dacă... mi-ai zice: „Nașule".

Incepură cu „clopotul mincinos" reproducând în argilă fața dinăuntru a celui adevărat, ca un miez. Il uscară la un foc viu. Apoi pe el au întins din lut ales, tiparul clopotului de-adevărat, cu toate podoabele gravate sau presupuse; pe acesta se montează „căciula", coca pe care o scot odată uscată, punând-o la foc după ce i se răzuie lutul de soi. Intre această coajă și miez se va închega bronzul.

Toți din ținut băgau de seamă și le aduceau lemne. Când se lăsa noaptea, cei doi topitori veneau la vorbă lângă clopot, — cel mare și piciul. Marie zicea:

— La o topire din nou, cum îți trebue întotdeauna metal curat, am făcut rost de un alambic mare vechi și două sfeșnice de cositor. Dar sunt metale cari fac sunetul mai ușor și mai iute la sbor. Argintul. La Mont-Saint-Michel sunau dintr'un clopot de argint, când era primejdie pe mare. Aproape de aici, în pădurea dela Saint-Evroult, marea pădure din Ouche, din care toate ale noastre-s doar rămășițe—le poți vedea din vârful stejarului—sunau tot dintr'un clopot de argint. De trei ori: dimineața, seara și după miezul nopții, pentru călătorii în primejdie și—mă'nțelegi băiete? — glasul lui sufla în frunze și trecea strecurat prin tot rămurișul.

— Când au făcut-o pe Rolanda noastră a mare, răspundea un glas subțire, taica zicea că topiseră în ea niște pinteni de aur luați dela Prusieni. Așa că e scump tare argintul ăsta?

— Altădată mi se dădeau tacâmuri și farfurii, dar s'au mai schimbat oamenii. I-am cerut bătrânei, stacana de argint pe care domnul de Galart mi-o dăruise la botez... și să fi auzit țipetel... Dar nici-o grijă Dorsan, băiatule! compoziția noastră e bună și clopotul va cânta ca de sărbătoare.

— Două zile și-o noapte au încins focul pe îndelete, cu vreascuri. Băiatul părea istovit de muncă grea. Ochii-i erau mai mari și parcă mai vii. Când a fost la turnat, tremura de fierbințeală.

— S'a răcit; acu' îl săp... Dorsan, băete, odihnește-te, stăi liniștit.

In două ore de muncă aprigă i-au scos coaja. Micuțul nu sufla o vorbă, ședea pe butucul lui dinaintea gropii, aplecat deasupra.

Apucară cu macaraua și clopotul ieși; toate încrustările apăruseră fără vreo știrbitură. Marte era radios. La proba înălțării, clopotul se ținu drept și sigur ca un fir cu plumb, iar când, cumpănindu-se fără greș, începu să se răsucească, Marie căută băiatul ca să-l îmbrățișeze.

Piciul venea frânt în două de greutatea lui „Rôny". Atunci, palid și el de emoție, topitorul prinse barosul și lovi.

Un sunet depărtat, curat ca o rază de dimineață, sporind ca o lucire, ieși din hangar. Marie reîncepu mai tare ceva, răpit de încântare... și sunetul se înălță, umplu tot spațiul între copaci, dădu peste luminiș, păru să cucerească ținutul, slava și alerga peste țarini...

— Doamne, sunet ca ăsta n'am mai auzit! Dorsan, băete, asta-i minune...!

Incă o lovitură, și... grijuliu vroia tocmai să reînceapă, dar se întoarse: în freamătul de vibrații ce se stingeau, un șir de note sacadate. Copilul plângea cu sughițuri mari! Marie asvârli barosul care făcu gaură în pământ și dădu fuga spre copil...

— Nu-i nimic nașule, nu-i nimic... Iți place clopotul, ai?... zi că nu-ți place clopotul?...

S'au culcat însfârșit. Toată seara, Marie și-a tot spus bucuria și mândria pentru cântecele curate care-l vor vesti pe Dumnezeu țarinelor, făcând ochii să se înalțe și răpind sufletele în sborul lor.

Dormea țeapăn când îl trezi o mânuță febrilă. Copilul se ținea dinaintea lui, atât de palid încât topitorul crezu că se prăpădește. Il cuprinse în brațe:

— Nu, nu! nu-mi lua tot curajul, zise piciul cu o tărie disperată. Scoală-te nașule, ia-l pe „Rôny"... am furat pentru clopot un tacâm de argint dela castel! Hai și sparge clopotul.., haide!

(Din volumul „Pays d'Ouche" apărut în editura „Plon", Paris, 1936).

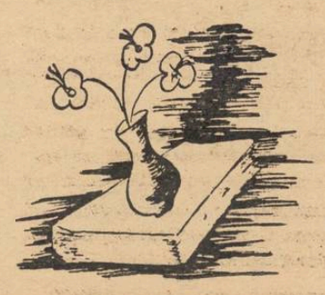

A LA GAULOISE

Divizia a cantonat la un colhoz, aproape de Odesa. Camere, ca la un hotel de mâna a patra, deoparte și de alta a unui coridor.

E seară.

Căpitanul Radu Pașanela se gândește că cel mai bun lucru în război, când n'ai ce face, e să dormi. Căpitanul e om cumsecade, în întregul lui, dar are o meteahnă: să-și poarte ordonanțele cu mustață à la gauloise.

Ca urmare a înțeleptului precept de război, scoate capul pe ușe și-și strigă omul, pe Albulescu, în viața militară ordonanță, în cea civilă șofer de piață.

— Un „ordonați" urlat ca la atac răsună de pe undeva, din curte, apoi soldatul își face intrarea în cameră tropăind și gâfâind.

— Dragă dom'le Albulescu, să ne desbrăcăm.

— Să ne desbrăcăm, dom'le căpitane.

— Adică numai eu mă desbrac, că dumneavoastră dormiți îmbrăcat, contrar ordinelor mele. Ai păduchi?

— Nu, dom'le căpitane.

Intre timp, căpitanul Pașanela și-a scos vestonul și cămașa și se freacă melancolic pe coastele înșirate ca strunele pe țambal.

— Dar cu mustața ce facem, dragă dom'le Albulescule?

— Ce să-i facem? Crește.

— Crește, crește, văd eu, dar tot nu vrei s'o faci à la gauloise, cum o purta Vercingetorix.

— Să vedeți, dom'le căpitane, că eu...

— Vorba! Zi repede Vergingetorix.

— Nu pot, dom'le căpitane. E un nume, așa, dat dracului. Zic mai bine Nabucodonosor.

— Ce-are face una cu alta, mă, băiatule. Nabucodonosor a fost împăratul turcilor, iar Vergingetorix președintele republicii franceze. Știi?

— Știu dom'le căpitane. Mi-ați mai spus dumneavoastră

— Păi dacă ți-am mai spus, de ce nu vrei s'o lași?

— Ce să las?

— Mustața, espèce d'idiot, à la gauloise.

— Să vedeți, dom'le căpitane, mie îmi vine mai bine răsucită.

— A! Aha! Va să zică dumneavoastră n'aveți încredere în gustul meu? La dumneavoastră, dragă domnule Albulescu, gustul unui căpitan nu contează?

— Ba contează, da...

— Nici un dar. Să nu-mi faci mie teorie.

— Nu vă fac tiorii, dom'le căpitane, dar dacă-mi place mie mai mult răsucită...

— Să nu-ți placă, dacă nu-mi place mie și mai alas să nu răspunzi.

— Dom'le căpitane...

— Vorba! Iar începi cu teoriile. Am zis: mâine vii cu ea à la gauloise, adică pe oală. Pricepi?

— Ce aveți dumneavoastră cu mustața mea?

— Ce am eu cu mustața ta? Am, c'așa vreau eu. Și pentru că dumneavoastră, dragă dom'le Albulescu, nu puteți s'o purtați decât cum vreți, aflați că eu nu mai am ordonanță șofer. Vă duceți chiar acum la domnu Pintilie, care e țăran, și-i spuneți să se prezinte la mine, iar dumneavoastră vă duceți la domnu major și-i spuneți că v'am numit agent călare. S'a 'nțeles dom'le Albulescu?

— Înțeles, dom'le căpitane.

— Atuncea ieși și să vie Pintilie.

*

A doua zi în zori, Albulescu, ras ca în palmă, cu mustața la fel de parcă nici n'ar fi fost, pornește călare cu corespondența. Pintilie îl întâmpină c'o mutră desperată:

— Ce-i fac, mă Albulescule?

— Cum ce-i faci? Faci pe ordonanța.

— Nu asta. Ce-i fac cu mustața?

— Cu mustața, ce să-i faci? O lași a la golaz, adică cum o purta Vircitrox. Tu știi cine a fost ăla?

— Dracu să-l ia cu mustața lui cu tot. De unde să știu eu cine a fost?

— Păi, dacă ești prost. A fost președintele republicii turcești, băă. Și-o purta a la golaz, adică pe oală.

— Păi nu se poate, mă Albulescule, că eu...

— Ehe! Și ție îți place răsucită, da nu se poate. Ordin, băiatule: a la golaz.

— Bine mă, dar eu sunt spân, nu vezi? De unde să scot eu acu mustața, că mi-a spus că până'n două săptămâni să nu mi se mai vadă gura.

— Du-te la fermelie, băiatule, poate ți-o da vreo alifie, că dacă nu ești ca Vercitrox, te schimbă și pe tine.

DORIN ILIESCU

Romantismul esențelor

(Urmare din pag. 1)

mai mult *Purgatoriul* și *Paradisul*. Noi avem însă cultul adâncimilor. Iar adâncimea nu se confundă cu... infernul?

Tot ce nu e adânc, turburător, tragic, crispat, îni se pare superficial, formă goală, simbol neconvingător. Tot Nietzsche spune că nu se poate ca, privind în tenebre, tenebrele să nu te cuprindă. O altă versiune a cunoscutului dicton latin, retrăit cu sensibilitate modernă. Și așa este. Ne plac tenebrele. Avem romantismul lor, până la boală. (Eu însumi, ca scriitor, am fost și sunt victima lor! Această mărturisire nu trebue luată decât ca o incidență mică, pe planul generalităților). Gândiți-vă la stilul lui Nietzsche, el care a propovăduit stilul = dans, stilul = grație. Ce învolburare de fraze, smulsă din pasta subconștientului! Gândiți-vă la stilul lui Dostoiewski: ce masse amorfe, compacte, de materii comprimate geologic, sub scoarța conștiinții! Stiul lui Proust nu e și el, o strecurare prin umbre subterane, cu grații de felină bolnavă? Ne sună în urechi, ca o obsesie, toate aceste stiluri, toate aceste ecouri ale unor structuri înfrățite, care sunt sirenele spiritului nostru de azi; ele ne trag în infernul subpământean, acolo totul e „mai conturat" decât sus, în spațiile eterate ale simbolului, ale mitului, ale sublimului abstract. Nouă ne place sublimul carnal, sublimul lui Ugolino și nu al Beatricei. Ne place trăsătura îngroșată până la grotesc sau la macabru, cuvântul greu de sgură sau de substanțe, scos proaspăt, însângerat, din matricea ființei; ne place tremurul unei fraze care a trecut prin furcile caudine ale suferinței — și cultul „sincerității" cu tot dinadinsul ne-a dus la cruzimi gratuite, la atrocități. (Și pe plan material, nu vom rămâne ca epoca celor mai vaste carnagii și a celor mai acute cruzimi, cu calmul zâmbet al cavalerului de La Sale? Vai de vremurile când bestia își confecționează principii pentru îndestulările sale pământești! — cum ar spune profetul).

Esențele au devenit chiar un loc comun. Se poate un mai mare loc comun al „esențelor" decât acea formulă literară care răspunde la numele de psihologism? Am avut și superficialitatea... profunzimilor!

Maestrul ei s'a chemat Paul Bourget și o anumită bețiе „ideologic-literară" am gustat-o în trecut citind „*Discipolul*". Cum toate se prefac în carton pe lumea asta, chiar sacrele flăcări ale adâncului! (Reducând discuția pe plan românesc, noi n'am fost prea mult încercați de astfel de... vicii! La noi lumea se trezește să fie împotriva unei „primejdii" când ea, în altă parte, la origini, a dispărut.

Spune Emil Cioran mi se pare, în acea splendită „*Schimbarea la față a Romăniei*": există o mai mare tristețe, pentru o cultură minoră decât aceea de *a nu greși?!* Dar locurile comune se devalorifică dela sine și... esențele rămân. (In această privință, chiar substanțialismul d-lui Camil Petrescu e un loc comun, și un lac comun întârziat). Arcul experiențelor noastre, la umbra marilor esențialiști, nu s'a închis încă.

Esențialism derivat a fost și ermetismul în poezie. Un Mallarmé sau un Valéry stau pe același plan cu un James Joice: se refugiază în tehnică pentru ca, din puținul substanței lor, să atingă măcar formal—nivelul major al creației.

Nevoia de „adânc" devine o reducție la expresie sumară, riguroasă iar rafinamentul intelectual înlocuește amplitudinea, orizontul bogăției plenare.

Psihologism, simbolism, ermetism, cu degradările lor firești — futurism, dadaism, supra-realism—sunt treptele, în coborâș, ale aceleiași nevoi, moștenite, de fi în *miezul realității, iar nu deasupra ei*. (Nu e vorbă de „idealism" gourmoutian, ci de altceva, mai... esențial!) iar în tot acest romantism al esențelor, pe care-l trăim ceas cu ceas și deceniu cu deceniu, câte nuanțe, câte falsificări, câte voluptăți tăinuite, câte răsvrătiri și câte trădări ale propriei noastre... esențe! ne mai așteaptă?

DAN PETRAȘINCU

Cronica literară

Ciudata viaţă a poetului

nuvele de Anişoara Odeanu

(Editura „Gorjan", Bucureşti 1942)

„Ciudata viaţă a poetului" este a treia carte de proză publicată de d-ra Anişoara Odeanu, după romanele „Intr'un cămin de domnişoare" şi „Călător din noaptea de Ajun". In scurta biografie literară de până acum a scriitoarei, proza nuvelistică din „Ciudata viaţă a poetului" relevă o intenţie care ni s'a părut deosebit de interesantă prin atitudinea surprinzătoare pe care o sugerează faţă de unele obişnuinţe îndătinate în literatură. Şi anume: cititorului naiv, care suferă de suferinţa eroilor literari şi jură pe jurămintele lor, îi place să creadă, în măsura în care-şi bate capul şi cu aşa ceva, că evoluţia unui scriitor se desfăşoară într'un fel linear şi în sensul unei neîntrerupte progresiuni calitative astfel că, ultima lui carte cată să fie negreşit şi „cea mai bună". E drept că în această judecată simplistă el este favorizat dacă nu chiar deadreptul încurajat prin atitudinea scriitorului însuşi, care la un moment dat al carierei sale literare începe a se lua în serios dimpreună cu literatura pe care o sporeşte prin activitatea sa, răsfăţându-se în iluzia măgulitoare a unei personalităţi prestigioase, confirmată cu timpul, prin accesul la Academie, premiu naţional, ediţie definitivă etc.

Acest moment critic era marcat în literatura d-rei Anişoara Odeanu, chiar dela a doua carte a d-sale: „Călător din noaptea de Ajun", cu care îşi compunea o figură şi o personalitate literară, prin faptul luării în serios a vieţii cu ale ei valuri, de care nu se sfia să se arate direct emoţionată.

Literatura părea să devie astfel pentru scriitoare un fapt grav, o „cuminsecădenie" acaparatoare ca oricare alta, implicând riscul aproape inevitabil al personalităţii literare obligatorii şi al autolatriei. Observaţia e privitoare desigur numai la raportul de interpătrundere a scriitorului cu propria sa literatură, deci neavând nimic comun cu o judecată de valoare asupra romanului amintit.

Din aceeaşi perspectivă şi potrivit cronologiei, „Ciudata viaţă a poetului" apare ca o surprinzătoare tiflă adusă lucrului literar — Literaturii — şi implicit propriei literaturi, — scriitoarea arătându-se astfel conştientă de pericolul personalizării excesive şi salvându-se cu o dezinvoltură plină de graţie şi neprevăzut, prin această proză dură, lucidă şi avertizată a nuvelelor din „Ciudata viaţă a poetului". Cartea e în primul rând o foarte isbutită satiră a propriului duh al autoarei, întreprinsă cu ingenuitatea dezarmantă a aceluia care se miră de tot ce se întâmplă, lui sau oricui, fără să se prefere.

Faptele diverse cele mai banale pot cuprinde semnificaţii extraordinare. Depinde numai de perspectiva din care priveşti lucrurile, astfel că totul e aşa cum vi se pare. De exemplu, despre „Povestea celor doi nebuni" din carte, — a lui „Paco şi Pedro" — „domnişoarele cred că e o poveste de dragoste, mulţi o găsesc plicticoasă şi neinteresantă", iar un comentator anonim, pe care autoarea îl citează la sfârşitul povestirii, e de părere că lui Paco şi Pedro „nu le era de dragoste, ci aveau pe dracu în ei, care drac i-a făcut să-şi piardă viaţa, ca să rămână ce-au pictat şi au scris"; şi adaogă încheind: „asta nu ştiu pentru ce, dar ştiu că eu unul n'aş fi făcut aşa".

Cu proza din „Ciudata viaţă a poetului" suntem în tonul povestirilor filozofice voltaire-iene, — al unui Candide care l-a aplaudat la teatru pe Luigii Pirandello — dar fără ca o intenţie edificatoare să fie anume subliniată, astfel că spontaneitatea acestei proze nu este în vreun fel stânjenită. Impresia de libertate a jocului asociativ, călăuzit nu după logica interioară a ilustrării unei „morale", ci doar după capriciul spontaneităţii inventive este încă sporită prin climatul fabulos în care este introdus cititorul, graţie complicităţii create de credulitatea ipocrită a scriitoarei. Astfel „Paco şi Pedro" începe aşa: „Povestea de faţă, pentru unii e poate de necrezut. Asta nu înseamnă însă că nu e adevărată". Fireşte că în această alternativă, cititorul se va simţi măgulit să socotească dela început povestea adevărată — împotriva acelor sceptici „unii" — şi numai pe încrederea povestitoarei.

Aşa încep toate poveştile: cu ispita unor întâmplări atât de extraordinare, încât abia de pot fi crezute; aşa începe de altfel şi cea mai minunată, fiindcă le cuprinde pe toate: povestea vieţii unanime, care-i şi pretextul de inspiraţie al prozei d-rei Odeanu. Ascultaţi cum:

De dragul unei flori în fereastră, pe lângă care trecuse până atunci nepăsător, privind-o la un moment dat cu atenţie şi cu o privire nouă, ca şi cum atunci ar fi văzut-o întâia oară, un tânăr devine poet, scriind şapte zile şi şapte nopţi, după care doarme alte şapte şi şapte, („Ciudata viaţă a poetului"). Eroul alte nuvele ne este semnalat printr'o ciudăţenie asemănătoare: de paisprezece zile şi paisprezece nopţi stă trântit pe divan şi citeşte cu atenţie încordată propria lui carte: „din ce o citea, era tot mai uimit, pentrucă se descoperea pe sine". („Greşala lui Alexei Alexievici"). Titlul cărţii nu era nici el mai puţin ciudat decât împrejurarea surprinsă de povestitor:— „Grădini spânzurate de stele", iar conţinutul ei nu se putea numi după formele literare, nici versuri nici proză, — schiţă, nuvelă, roman, jurnal — era ceva între toate aceste şi din fiecare avea câte ceva".

Climatul fabulos creat în acest fel este întreţinut prin deschiderea unor luminişuri calme ale reflecţiei dealungul înaintării în freamătul foşnitor de viaţă al împrejurărilor din carte. Ele îngădue, în largul cuprins al unor privelişti panoramice, desprinderea de înţelesuri sintetice obţinute obişnuit prin generalizări rapide şi neaşteptate. Procedeul este caracteristic, şi indiferent dacă povestitoarea îl foloseşte anume, cu o intenţie de premeditare adică, sau numai spontan, prin intuiţie şi la întâmplare, efectele sunt mereu aceleaşi. Proza cărţii capătă astfel o spaţialitate interioară, aerată, în care semnificaţia faptului divers aparent se dilată până la proporţii de simbol sau mit, ca în povestea spaniolă a lui „Paco şi Pedro".

Alteori, impresia de spaţialitate lăuntrică, de infinită perspectivă deschisă meditaţiei este favorizată prin ideea repetării şi a revenirii, sugerând astfel zădărnicia şi plictisul odată cu neantul care mistue cu o egală nepăsare, sleindu-le de orice semnificaţie, toate gesturile şi toate iniţiativele. Exemple se pot da multe, tot atât de sugestive, de topice, ca aceste două:

„Paco şi Pedro nu doreau nimic din ceeace nu aveau. Florile înfloreau în fiecare primăvară, când înverzea şi parcul, apoi se vestejau ca să înflorească iar. Şi viaţa trecea pentrucă, de totdeauna viaţa era făcută să treacă. Paco picta, fiindcă n'avea altceva de făcut, mereu acelaş parc trecând prin culoarea anotimpurilor, iar Pedro îl admira, fiindcă nici el n'avea altceva de făcut".

. . . .

„Zadarnică şi tristă era viaţa, zadarnică şi tristă frumuseţea anotimpurilor, zilelor şi nopţilor. Erau şi se sfârşeau şi venea altceva ce iarăşi trecea. Şi tu te agăţai de toate şi toate îţi erau luate, chiar tu mureai în fiecare seară şi te năşteai în fiecare dimineaţă, dar pe tine cel de ieri, nu mai puteai să te iei de nicăieri, ca şi când n'ai fi fost".

Cu excepţia nuvelelor intitulate „Intâia zi de primăvară", „Bătrâna doamnă şi cei trei băeţi gentili" şi „Păţania boerului Negru din Valea Largă", toate celelalte au un aer de familie caracteristic, prielnic felului ciudat al eroilor cărţii. De fapt, ciudăţenia lor am putea-o numi ingenuitate: o privire naivă şi virginală asupra vieţii, care văzută din afară, ca fel de a fi sau comportare socială, pare negreşit o ciudăţenie sau chiar zminteală, celor deprinşi să se orienteze printre lucrurile vieţii potrivit folosului pe care-l pot avea dela ele. Aşa este poetul din prima nuvelă, care se socotea la fel cu florile şi copacii împreună cu care făcuse poezii timp de şapte zile şi şapte nopţi, nemaisimţind apoi vreo deosebire între el şi dimineaţa de afară.

La fel era Alexei Alexievici, care „de două săptămâni de când citea, nu contenea să se mire... căci abia acum, citindu-şi opera (pe care o scrisese fără să înţeleagă dece), autorul se descoperea pe sine". Scrinteala — din punctul de vedere al mentalităţii sociale — lui Alexei Alexievici, care ni-l face atât de apropiat de îndată ce isbutim să ne deslipim de apucăturile felului de a gândi al insului social, era de a se fi descoperit pe sine „nu în viaţă ci în veşnicie":

„Uneori simt că viaţa mea e tot atât de lungă ca şi viaţa lui Dumnezeu. Par'că trăesc dela începutul lumii. Mă trezesc cu tristeţi ce nu sunt ale mele, cu bucurii ce nu sunt ale mele. Dar niciodată tristeţile şi bucuriile mele n'au fost atât de puternice, de vii".

Din aceeaşi familie sufletească a acestora erau Paco şi Pedro, socotiţi şi ei „nebuni" şi din acelaş aluat sufletesc era şi Liţă Maleanu din nuvela „Cei doi prieteni", care se sinucide de dorul lui Don Quichotte şi lui Sancho Panza, al lui Nietzsche şi al Anei Karenina, ducându-se în moarte să-i întâlnească. Sau Grigore Linu din „Omul fericit", care se tot întreba „la ce dracu ne-am mai născut dacă tot trebue să murim?" Sau Egor Todie, care se simţea „în toate felurile fără să poată fi în niciun fel anume". Sau librarul din „Doctorul de suflete", care după ce şi-a citit singur, din lipsă de clienţi, toate cărţile din librărie, s'a făcut călugăr.

Toţi aceştia par ciudaţi din punctul de vedere al mentalităţii celor cari socotesc normal traiul în mijlocul unei societăţi regizată până în cele mai amănunţite funcţiuni ale ei. Dar totul depinde numai de perspectiva din care priveşte lucrurile. Totul e aşa cum vi se pare, iar pretinsa cuminţenie a oamenilor „cu mintea 'ntreagă", poate părea uneori tot atât de zadarnică şi de absurdă ca şi a celor despre care se spune obişnuit că le lipseşte ceva

După temperamentul şi gustul cititorului, cartea d-şoarei Anişoara Odeanu va putea fi apreciată în deosebite feluri.

Unii vor releva cu o satisfacţie complice şi ipocrită, acea savuroasă persiflare a „mincinoşilor" autori de literatură şi a confraţilor critici care-o discută, cu gravitate şi o competenţă adeseori discutabilă, deşi se pricep de multe ori mai puţin decât aceia pe care-i sfătuesc ţinându-i de rău. Alţii vor fi cuceriţi de mersul sprinten al acestei proze abrute, întretăiată de raccourciuri viguroase, care are tot farmecul delectabil al poveştilor pline de întâmplări extraordinare.

Dar sub atât de îmbietoare aparenţe dospeşte un gând înveninat de sucul amărui al singurătăţii. Cititorul le va găsi poate, in *„Ciudata viaţă a poetului"*, acele pagini de o poezie intensă şi aprigă, întâlnindu-se acolo doar cu singurătatea neajutorată a omului nedumerit de tot ce i se întâmplă, pândită de aproape de presimţirea imensei nebunii neiertătoare din care se înfiripă puţina şi trecătoarea noastră înţelepciune. Sau poate că, totuşi, poezia e în acele pagini, în măsura în care o caută acolo, ca pretutindeni, cine a găsit-o întâi în el însuşi?

Intrebarea sau nedumerirea aceasta iese însă din cadrul înăuntrul căruia rândurile noastre pot năzui să fie un răspuns. depăşindu-ne puterile. Şi nici toate lucrurile care-ţi trec prin cap cu prilejul unei cărţi citite, nu se pot spune într'o cronică literară.

MIHAI NICULESCU

Cântecul lui Sove

Culcându-şi luminoasa şi greaua crisalidă
Incă o zi trecută, rodeşte aşteptări;
Nu ancorează nava venind de peste mări,
Să îmi aline rana din suflet, să o 'nchidă...

Tăcutele fiorduri încremenesc în zări.
Se umple asfinţitul de aspra mea obidă,
In seara asta iarăşi va pâlpâi, lucidă,
Albastra stea a celui plecat spre alte ţări.

Trudind mereu cu dragoste fuiorul
Cu ochi secaţi, plăpândelor catarguri
Le urmăresc amar până departe sborul.

Şi de se'ntorc vreodată muiate de argint
— Păsări întârziate neliniştii din larguri —
Le caut pe aripe sărutul lui Peer Gynt...

N. VERONESCU

Seară cu lună pe front

Purcede-aşa de 'ncet racheta lunii
Şi luminează ceru-atât de 'nalt,
Incât nici şanţurile nici alunii
Nu arcuesc cu svâcnete vr'un salt.

La postul de comandă 'ntr'o vâlcea
Mai geme un agent rănit la mână,
Şi-un măr rotat, cum e un ghem de lână,
Fumează tacticos un muc de stea...

Ce linişte se lasă şi se slavă
Cădelniţă luceferii de sus:
Un leat, ca-un vornic din Ţara de Sus,
A prins să 'ngâne-o murmură moldavă.

Dar şueră un obuz ca un blestem!
Se sfarmă 'n mii şi spuze de şrapnele:
De lângă-o tufă a pornit spre stele
Un teterist ce stihuia-un poem...

DRAGOŞ VICOL

Copilul mlaştinei

Eu sunt poetul Ben. Corlaciu,
Al doilea drac şi cel mai puternic.
Umblu cu tălpile pline de smoală,
Mereu ursuz şi nemernic.

Mama mea a fost o broască ţestoasă,
M'a făcut cu trestia cea mai înaltă.
Am fost alăptat de-o baltă râioasă —
Culcuşul mi-a fost tot o baltă.

Eu sunt poetul Ben. Corlaciu,
Care-am crescut prin mlaştini clocite.
Cer am avut un fund de apă,
Răscolit de trestii prea învechite.

Un singur nufăr mi s'a prins de gât,
Odată, de mult, într'o seară.
Nu mă văzuse cât sunt de urît
Şi, cald, s'a cuibărit la subţioară.

BEN. CORLACIU

CANTECE NOUI

Telefon şi poesie

Poatecă titlul acestor rânduri va părea multor cetitori ca paradoxal sau glumeţ, având aerul unui simplu divertisment liric, din care se pot desprinde mai mult înţelesuri hazlii. Căci fiecare însemnare de acest fel trebue să aibă şi *un înţeles*, pe care cei mai mulţi, bănuitori, îl scot desfigurat sau la voia întâmplării. Dar pentru a ajunge la faptul care a dat naştere acestor rânduri, ne vom îngădui un drum capricios printre şi mai capricioşii poeţi.

S'o spunem dintru început: sunt destui şi de toate felurile. Strofele lor ajung până la noi pe cele mai felurite căi, aşa încât uneori stai şi te întrebi cum o mai fi cu putinţă şi aşa ceva... Căci dacă ar fi numai poşta, cu micile „păcăleli" şi glume care-i stau la îndemână, n'ar fi nimic prea extraordinar. Câte-un june poet îşi ia un lilial pseudonim de fecioară, pentrucă în felul acesta strofele lui să pară mai duioase. Când îl cunoşti apoi din întâmplare, şi belicoasele lui musteţi te fac să râzi, te gândeşti cu un zâmbet — fără să vrei — la „domnişoara" care semnase strofele şi te întrebi: cum oare de n'au sunat acordurile *lui* şi mai mieros?

Se mai întâmplă şi invers: tânăra elevă scrie un răvaş bătăios ca un ordin şi semnează cu un nume de domn burtos. Oare cine mai stă să asculte litaniile unei fete, când poesia începe să aibă alte rosturi, se întreabă dânsa pe nedrept. Sunt farse, acestea. Şi uneori mistificări.

Mai sunt apoi alţii. Unii pândesc pe la colţuri de stradă cu plicul în servietă. Eşti oricând gata să te apropii de elanul lor, dacă în plic n'ar fi decât cerneala zadarnic irosită. Dar perseverenţii nu se dau bătuţi. Caută alte colturi de stradă, alte plicuri, dar mereu îţi oferă aceeaşi marfă. Şi desigur că acela care e nedrept, până în cele din urmă e tot acel ce scrie aceste rânduri.

Dar telefonul — ce legătură e între el şi vers? Răspunsul e scurt şi autentic.

Cunoşteam până acum toate aceste mijloace. Şi altele poate, pe care le vom pune pe hârtie când locul şi timpul ne vor permite să începem un ciudat *„tratat de poesie"*, care de bună seamă că va surprinde prin ceea ce va aduce inedit.

Până mai acum câteva zile eram foarte calm. Imi vedeam de-ale meseriei şi nu mă tulburau decât unele gânduri şi griji, care nu iartă pe nimeni. Dar iată că într'o zi (nu e „bună zi") un telefon al unui camarad mă anunţă că un glas femenin m'a căutat la redacţie, tot la telefon. Va reveni peste un ceas, când voiu fi şi eu acolo. Dar, din păcate, eu nu puteam veni; lucru pe care l-am şi comunicat celui ce avusese bunătatea de a mă vesti. De-atunci, începe nenorocirea mea. Telefonul mă persecuta. Veneam la zece, el sunase cu cinci minute înainte. Plecam la unu, el suna la unu şi un sfert. După masă la fel. Zi de zi. Luni şi Miercuri şi Joi. Dar şi Marţi. Intrigat de insistenţă şi pus pe gânduri, m'am hotărît să stau la pândă, cu răbdare. Şi n'a fost inutil. Am plecat spre redacţie la zece. La zece şi ceva un telefon. Lalescu. Apoi altul. Tot pe Lalescu îl caută. Apoi altul şi încă unul. Devin nerăbdător şi-mi spun mâhnit: ia te uită, am un ghinion teribil! Chiar azi nu sunt solicitat. Ca în basme, în clipa aceea, sună telefonul. — Eu sunt! spusei. „Vorbiţi vă rog!" răspunse glasul feminin. Şi un domn începu pe fir: „Subsemnatul poet, vă caut de câteva zile, fără a vă găsi. Sunt fericit că am prilejul să vă vorbesc. Sunt autorul unui poem liric de trei sute opt strofe, în versuri de câte zece silabe. Poemul e compus din trei părţi. Cu onoare vă rog să luaţi loc pe scaun, căci vreau să vă cetesc prima parte, dornic fiind apoi de o critică severă şi obiectivă. Apelez la dumneavoastră care..." Uluit, am închis telefonul lăsându-l pe poet cu fraza neisprăvită. Iar când peste o clipă instrumentul de tortură sună din nou, spusei cu un glas de tenor: „Nu, domnul Baciu tocmai a plecat! Aici e băiatul de serviciu „Costică".

Şi am ieşit pe uşe în goană.

Pentru conformitate:

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: **Th. I. Ţ., Aurel S. C., C. Făr., Enak. S., Romeo Mil., Alisah, E. Dicu, M. Preda, P. R. Z., M. God., B. Vellu, Al. Buc., D. D. Ţăr., C. Mih., Marcel Gafton;** Nu! **M. D. Zissu, Leonida D., N. Bârs., E. Păcuraru, M. I. Cos.:** Altele. **Şt. V. I., Em. Firs:** Da.

O carte „muzicală" despre muzică

Prin felul limpede şi direct cum se exprimă domnul VIRGIL GHEORGHIU, ai impresia, citind **„Din muzica şi viaţa compozitorilor"**, că auzi un sunet cristalin.

Volumul ar cere un studiu amănunţit, fiecare capitol fiind ca o mărgică de altă culoare pe care s'o salţi în lumină şi s'o cercetezi pe toate feţele. Se pomeneşte în această atrăgătoare şi muzicală carte — pentru prima oară cu insistenţă, la noi — de CLAUDIO MONTEVERDI al cărui **„Orfeo"**, miracol între miracolele muzicii, a fost descris cu nepieritoare cuvinte de GABRIELE d'ANNUNZIO în **„Focul"**. „Vom cunoaşte — ne spune VIRGIL GHEORGHIU — atunci când **„Orfeo"** va fi cântat şi la noi, simpla şi mişcătoarea povestire a Mesagerei". Poate domnia-sa nu ascultase când a scris, frumoasa audiţie a lui „Orfeo" dată într'un concert la Ateneu, în iarna din 1940 şi difuzată la Radio.

Această audiţie, auzită tocmai dela Bugaz, ne-a fost un prilej de neînchipuită delectare, reîmprospătată citind rândurile poetului VIRGIL GHEORGHIU. Numai un pianist poet: putea să ne vorbească de muzică şi de făuritorii ei, aşa cum ne vorbeşte.

Domnia sa are o rară calitate, cu toate că extrem de competent, nu alunecă pe latura tehnică îngreunând înţelesul pentru profan. Domnia-sa îşi tăinueşte ştiinţa, pentru a scoate'n lumină trainică, omul, compozitorul, şi'n felul acesta izbuteşte să ne dea o serie de „portrete", extraordinar de vii, ce te îmbie să citeşti şi să reciteşti. In noianul de turpitudini şi banalităţi tipăre azi, cartea domnului VIRGIL GHEORGHIU înseamnă un popas. E o carte de căpătâi, pe care eşti mulţumit să o deschizi seara ca o destindere, după necazurile şi neajunsurile zilei. Apoi domnul Gheorghiu cunoaşte o sumedenie de detalii inedite, asupra fiecărui muzician, detalii pe care nu poţi să nu le guşti, citindu-le.

Ne pare rău de un singur lucru: de anumite reticenţe şi rezerve pe care le are pentru Mozart, **divinul Mozart**. Nu ştim dacă va fi fost cumva „divinul" copilăros, femenin şi amabil ca om, dar în muzică împărtăşim părerea prinţului Kaunitz, care-i mărturisea lui Mozart „că un asemenea muzicant nu se naşte odată la o sută de ani" — ba chiar o depăşim şi spunem că, un Mozart **nu se naşte decât o singură dată pe lume.**

Cât despre gânduri ascunse...! De, s'ar putea spune multe! In tot cazul MOZART a ştiut atât de bine să-şi tăinuiască durerea şi suferinţa sub surâsuri, că a reuşit să înşele şi pe contemporani şi pe cei din alte veacuri. Cel puţin la noi e socotit „superficial", iar muzica lui „uşoară..."

Ceeace spun însă, nu e în dauna domnului Gheorghiu — totul e o chestie de apreciere — domnia-sa rămâne prin cartea pe care a scris-o, **unul din primii la noi** care s'a încumetat să descrie cu pricepere, cu căldură şi cu un farmec deosebit, viaţa şi muzica compozitorilor, aceşti vrăjitori a sunetului.

LUCIA DEM. BALACESCU

NOTE LITERARE

I. CODRU DRĂGUŞANU

este una din cele mai interesante figuri din câte cunoaşte istoria noastră literară din prima jumătate a secolului trecut. Originar din comuna Drăguş, din jurul Făgăraşului, Codru Drăguşanu are o viaţă destul de sbuciumată, al cărei fir nu poate fi urmărit decât cu multă greutate. Il găsim, în 1848, funcţionând ca profesor la şcoala elementară din Ploeşti, după ce cu vreo zece ani mai înainte întreprinsese o călătorie în străinătate, cu popasuri mai lungi în Italia, Franţa şi Anglia.

Opera sa cea mai cunoscută Peregrinul transilvan **apare, fără semnătură, în 1864 la Sibiu şi cuprinde un număr de scrisori, în care pasionatul şi iscusitul drumeţ notează, într'un stil limpede şi curgător, tot ceeace i-a tras atenţia în mod deosebit în timpul călătoriilor sale, prezentându-ne locuri şi oameni ale căror aspecte şi moravuri ni le împărtăşeşte cu îndemânare şi căldură. La aproape o jumătate de secol dela apariţia acestei cărţi, când autorul şi scrierea sa fuseseră date uitării, mâna pioasă a profesorului Nicolae Iorga a intervenit şi a făcut să apară la Vălenii-de-Munte (1910) o ediţie „prefăcută în stilul literar" care prezenta neajunsul unei prea radicale revizuiri a textului, lipsindu-l astfel de acel farmec propriu al originalului.**

De curând, d. Şerban Cioculescu şi-a luat sarcina grea, — dusă la bun sfârşit — a unei noui ediţii critice din Peregrinul transilvan. **Intre ediţia princeps, cu un text greu de urmărit din pricina lexicului latinist şi-a ortografiei la modă pe atunci şi ediţia Iorga care înlocuia toate neologismele cu echivalenţe neaoşe, d. Şerban Cioculescu a căutat, în noua ediţie critică tipărită la „Cugetarea", — aşa cum mărturiseşte d-sa, — să înlesnească „lectura operei, înlocuind din corpul ei numai acele neologisme neîncorporate până astăzi limbii noastre, cu termeni pe înţelesul tuturor". In afara marelui număr de note în care ne sunt reproduse, pagină de pagină, termenii sau expresiile din ediţia 1864, d. Cioculescu ne-a mai dat la sfârşitul cărţii un glosar cuprinzând, pe lângă neologisme neîncetăţenite, nume latinizate de localităţi şi unele provincialisme ardeleneşti.**

MISTERELE PARISULUI

Romanul lui Eugène Sue, care a cunoscut o faimă ce nu şi-a stins ecourile nici astăzi, după o sută de ani, a fost revăzut de curând de d. François Fosca. Din imensul material pe care autorul „Jidovului rătăcitor" l-a întrebuinţat la alcătuirea fermecătoarei dar stufoasei sale opere cu numele Misterele Parisului, *d. Fosca a îndepărtat cu grije balastul inutil, păstrând unitatea atât de necesară unei opere de artă de proporţiile romanului de care vorbim.*

Această nouă versiune este prezentată cititorului nostru de editura Contemporana, în traducerea d-rei Henriette Yvonne Stahl. Cartea este prefaţată de d. Edmond Jaloux. Intr'o admirabilă prezentare, academicianul francez, plecând dela Eugène Sue şi opera sa, face un savant studiu al romanului din secolul XIX, insistând asupra rolului covârşitor pe care E. Sue l-a avut şi, în mod indirect, continuă să-l aibă asupra mai tuturor romancierilor ce i-au urmat, atât în ţara sa cât şi peste graniţe.

Lumea interlopă, oropsiţii soartei din acea sbuciumată epocă a Franţei, care-a precedat urcarea pe tron a lui Napoleon III, prind viaţă sub pana lui Sue şi constitue documente de-o valoare fără seamăn pentru cei doritori de-a cunoaşte mentalitatea şi stilul de viaţă a unei mai mari categorii sociale ce-şi merită cu prisosinţă locul în paginile acestei cărţi ce va continua încă multă vreme să solicite interesul numeroşilor cititori.

C. P.

CARNET de LAZARET

de STELIAN TECUCIANU

De douăzeci de zile de când sunt în lazaret, mi-e peste putinţă să-mi opresc gândul, fie şi numai pentru o singură clipă, asupra a tot ceeace e exterior şi strein de soarta mea. Nu ştiu dacă această neatenţie faţă de lucruri fie cât de grave care n'au o legătură imediată cu mine se poate numi egotism sau altfel, dar ceeace ştiu, e că singurul lucru pe care îl pot aprecia, e doar faptul că pentru mine, totul s'a redus, cu voe sau fără, numai şi numai la drama mea personală. Poate că infirmitatea asta a gândirii incapabilă de a se opri asupra a tot ce nu e soarta mea, va apare sănătoşilor şi poate mai târziu, mie însumi chiar, ca o monstruozitate. Şi totuşi, nu ştiu dacă pentru oricine altcineva ca mine, ar putea fi în altfel.

Poate că ar trebui să roşesc de durerea unei asemeni singurătăţi, dar dacă ar veni cineva să-mi spună că s'a scufundat un continent sau că s'a mai descoperit un altul, că pământul nu se mai învârteşte sau că gravitaţia universală a încetat de a mai fi lege, sunt sigur că aş întoarce spatele acestor ştiri pe care le-aş găsi anonime, pentru a urmări arabescurile tapetului de pe perete sau pentru a murmura cuvintele unui mare bolnav: „O! Satan, prends pitié de ma longue misère".

Este desigur, în această stare de limită, ca în orice stare de limită de altfel, şi un abandon de naufragiat care te face să roşeşti, dar este şi un privilegiu, pe care sănătos chiar fiind, îl socotesc beneficiu.

In sfârşit acuma, de abia acuma, în acest lazaret, trânit pe micul meu pat de campanie, îmi dau seama mai bine ca altă dată, câtă dreptate aveam, când îi scriam prietenului Axente, că esenţiali şi fertili nu suntem în adevăr, decât în stările de criză acută, în stările adică în care, orice urmă de disponibilitate fie ea cât de mică, ne e interzisă.

Facă orice om sănătos acest examen. Va vedea că numai în asemenea stări poate fi vorba de acea prezenţă totală, pe care permanet n'o are decât divinitatea. Mă tem însă că atunci, găsind în această prezenţă totală, adevăratul nostru prestigiu, se va ruşina de celălalt timp, atât de frecvent în orice existenţă, când prezenţa fiinţei noastre ne e diluată, figurantă şi ştearsă până la absenţă şi când uităm aproape că trăim sau în orice caz, nu băgăm de seamă că trăim.

❖

Scriu acum, după o noapte de 40 de grade şi nu mă pot opri să-mi distrez gândul cu reflecţia pe care o faci după un spectacol la care ai fost obligat să asişti: ce ridicul să fii la discreţia unui termometru! Un simplu tub de sticlă în care se mişcă un metal de altă consistenţă decât cealaltă lume metalică, între indicele vieţii şi morţii!... 36 şi 42 de grade!... Nu, nu, nu mă pot opri să spun: 6 grade Celsius e prea puţin pentru o viaţă de om. A! Dacă am trăi cel puţin 10 grade Celsius!... Ehei! Atunci totul ar fi altfel. Şi viaţa şi dragostea şi arta şi moartea ar înfrunta altfel timpul. Nemurirea, această insomnie veşnică după care aleargă orice muritor,

ar fi un beneficiu care ar veni mai târziu şi poate, cine ştie, atunci fiecare anonim ar fi o glorie. O! Dacă medicina ar mai putea câştiga vre-un grad pentru om, ar mai fi ceva, dar aşa, 6 grade Celsius e prea puţin pentru cel mai inteligent locatar al pământului.

Şi gândind aşa, de abia mă pot opri să nu sparg acest mic instrument de sticlă, inventat parcă numai pentru a ne spune când murim.

❖

Intr'una din dimineţele celei de a treia săptămâni de lazaret, mă deşteaptă un scâncet de copil: O! Boje mi, Boje mi!... (O! Doamne, Doamne!) Mă ridic puţin şi văd că e vorba de un copilandru rus care, aflu mai apoi, a fost rănit la picior de ruşi, în furia retragerii. Faptul că îl aud, sau mai exact faptul că am început să aud, mă face să cred că m'a părăsit febra. Şi bucuria acestei revederi cu viaţa, îmi saltă inima fără să vreau, mai mult decât luna, marea. E un Isus nevăzut care intră din când în când la noi, pentru a mai învia câte un Lazăr.

De abia de acuma, dar de abia de acuma îmi dau seama unde sunt. Nu ştiu dacă ceilalţi 40 de pensionari, pe care îi văd înşiraţi pe lângă mine, beneficiază de aceeaş luciditate, dar eu pot cerceta de acum cu deamănuntul toate ungherele salonului. Şi nu-mi trebue prea mult, ca să observ că mă aflu într'o fostă sală de teatru, împodobită cu ciocane, secere, cleşte şi alte asemeni instrumente delicate. Când în sfârşit termin totul de inventariat, privirile mi se opresc asupra noptierei mele care nu e decât un scaun cu numărul 83. Simplu confecţionat şi incomod pentru un spectacol bun, el trebue să fi fost în teatrul ăsta defunct, un oarecare stal. Avându-l lângă mine, mă întreb fără să vreau, câţi i-au simţit tăria în serile când urbea se bucura de privilegiul spectacolelor. In ce mă priveşte, nu ştiu dece, dar n'am nici-o încredere nici în cei ce l-au folosit şi nici în calitatea spectacolelor. Căci ce dialoguri ar fi putut evolua pe această scenă deasupra căreia atârnă secerea şi ciocanul ca o sabie a lui Damocles!... Un teatru bun, de mare circulaţie, n'a avut de altfel Rusia niciodată. Şi asta, mă face scaunul 83 să gândesc, pentru că există o legătură implicită între tendinţa de exteriorizare, de afirmare a popoarelor şi dialectica şi epicul dramatizat pe care-l reclamă ca o condiţie de existenţă, teatrul. De aceia au un teatru mare, numai popoare animate permanent de un impuls al actului, în timp ce dimpotrivă, popoare cu reacţii lente, cu iniţiative subordonate şi fără un cult al gestului şi dialecticei, au un teatru minor, fără ecou şi fără circulaţie. Totuşi, în cazul Rusiei, dacă nu se poate vorbi de o afirmare şi de o istorie la înălţimea dimensiunilor ei, nu trebue uitat că istoria ei internă, excepţional de agitată, dovedeşte cu aceeaşi prisosinţă ca şi istoriile celorlalte popoare mari, că şi ruşii au fost posedaţi şi poate chiar mai mult ca alţii, de impulsul actului. Ba poate chiar că nici un alt popor nu dramatizează viaţa mai mult ca ruşii şi nici un alt popor nu face mai mult scandal în viaţă ca ei. Numai că, această obsesie a acţiunii, a gestului, s'a consumat la ei întotdeauna haotic şi dezorganizat. Ori, teatrul cere pe lângă acţiune şi gest, şi organizare. Lucru care, lipsind cu desăvârşire ruşilor, a făcut să se nască în locul unui teatru puternic, o literatură contaminantă şi epidemică. Aşa mi-am explicat şi altă dată şi acum când mă face să mă gândesc la teatru, scaunul de lângă mine, de ce ruşii, deşi cel mai teatral popor din lume, n'au avut totuş un teatru de mare prestigiu. Şi dacă nu l-au putut avea când în Rusia exista o „inteliguentia", cu atât mai mult nu-l pot avea acum, când Rusia e tot o apă şi un pământ.

Pentru asta cred că nu m'am înşelat nedând nici o încredere scaunului 83, nici celor ce l-au folosit şi nici teatrului care astăzi împlineşte o funcţie taumaturgică şi catarctică mai salutară ca până mai ieri, când era numai în serviciul... artei.

❖

Astăzi ni s'a mai îmbogăţit salonul cu încă un rănit. Câteva clipe ochii tuturor celor care pot privi, urmăresc pe noul pensionar. După aceea, noul venit încetează de a mai interesa, devine un simplu anonim ca toţi ceilalţi şi fiecare îşi vede mai departe de durerile lui.

Din colţul meu, ca unul care face parte din convalescenţi, îi urmăresc pe toţi. Unii au picioarele în ghips, alţii mâinile, alţii şi mâinile şi picioarele, iar alţii, puţini, foarte puţini, mă gândesc cât de uşuraţi s'ar simţi, dacă făcându-le o vizită de consolare Zenon sau Epictet ar reuşi să-i facă prozeliţi. Mi-e teamă însă, că mai degrabă celor doi stoici, li s'ar arăta uşa decât rănile.

❖

Am început să mă plictisesc din ce în ce mai mult. O dovadă îmi spun, ca o consolare de compensaţie, că mă însănătoşesc. Pentru că de plictisit se plictisesc numai sănătoşii, în timp ce bolnavii suferă numai. Medicul pare de aceeaş părere, de vreme ce îmi îngăduie să fac o mică promenadă în oraş.

O plimbare prin oraş, printre alţi oameni decât cei 40 pe care-i am lângă mine de o lună, e ceva de necrezut. Din păcate, picioarele mi se clatină ca ale unui copil care n'a învăţat prea de mult să meargă pe picioare. Totuşi, încrezător mai mult în curaj decât în picioare, plec. Krasnodarul nu e însă un orăşel pe care-l poţi termina în două-trei ore, ci un oraş de aproape 300.000 de oameni. Văzându-l, atât cât îl pot vedea, rămân surprins şi confuz: e cel mai puţin distrus din oraşele pe care le-am întâlnit în Rusia. Probabil, pentrucă văzându-şi ameninţată retragerea peste Kuban, ruşii l-au părăsit fără să mai aibă timpul să-şi lase aci cartea de vizită. Câteva geamuri sparte şi vre-o 10—15 case distruse, aşa mai mult ca oraşul să se laude cu prestigiul de a fi făcut războiul. In colo, totul are un aspect antebelic. Doar ceasurile publice de pe strada principală au încremenit la 4+7, ora când se zice că a căzut oraşul, dar viaţa, viaţa îşi continuă mai departe, aşa cum poate, drumul. Nimic însă din ce văd, începând dela droaia de copii care acostează mai ales militarii cu invitaţia: „Pan stiefel putzer, stiefel putzer" sau pe limba lor: „Cinste pan, cinste" şi până la asimetria destrăbălată a clădirilor, nu-mi inspiră acel sentiment de siguranţă şi seninătate sufletească, pe care-l ai în faţa a tot ceeace e echilibrat şi trainic. Rozanov a avut dreptate când a făcut această scurtă bografie a ţării sale: „Rusia e un imens bordel". Căci nimic din această ţară care are în ea ceva din blestemul lui Sisif şi foarte mult din turmentările lui Dionisos, nu-ţi aminteşte de acea invidiată armonie clasică a lumii antice. Dostoievski a înţeles mai bine ca nimeni altul acest destin al celui mai provizor popor al pământului, când a şoptit ruşilor acest mare adevăr pe care totuşi ei nu-l vor auzi niciodată: „Numai şi numai frumosul va salva lumea".

Pentru ce ne-am mai mira atunci, că astăzi din dispreţ pentru orice echilibru şi simetrie a vieţii, 180.000.000 de ruşi îşi fac harakiri?!....

❖

Trebue să fie târziu, tare târziu pentru timpul învoit pe care mi l-a dat medicul de dimineaţă. In Rusia însă, până şi europeanul cu existenţa cea mai cronometrată devine vagabond. Mie însă picioarele îmi amintesc că trebue să amân pe altă dată să fac pe Maxim Gorki şi că trebue să fac calea întoarsă. Inainte de a o face, mă aşez puţin pe o bancă şi cum privesc ceasul din faţa mea care arată 4+7, un bătrân uscăţiv se apropie de mine şi-mi spune: „Vă uitaţi în van. In Krasnodar nu merge nici un ceas".

Surprins să întâlnesc un român la peste 2500 km. de ţară, îl rog să stea puţin lângă mine şi din vorbă în vorbă, aflu că a fost birjar în Bucureşti, că a venit acum vre-o 20 de ani la Yalta cu Bibescu, că de acolo a mers la Baku şi apoi pentru 10 ani în Siberia. E scapet ca orice birjar cu tradiţie şi îl chiamă Timotei Vasile sau pe numele de acum, Timotei Vasilievici. Mă întreabă cum ar putea ajunge iarăşi la Bucureşti. Ii arăt unde e comandatura, îi spun ce trebue să facă şi despărţindu-mă de el, mă gândesc că n'ar fi peste putinţă, ca peste câteva luni, Timofei Vasilievici să mă ducă cu birja la Şosea.

Deocamdată, trebue să merg pe jos şi încă, într'un lazaret. Merg cum pot, dar de la un timp văd că am greşit drumul, căci mă trezesc în mijlocul unei mulţimi care nu face altceva decât să vândă şi să cumpere. E un mare bazar în care se vinde şi se cumpără ori şi ce: cămăşi, târligi, chitare, oglinzi, cuie, seminţe de floarea soarelui, cărţi, paltoane, cisme, talpă şi chiar şi apă. Totul se vinde în mărci, ruble sau în natură. Dar târgul e aşa pitoresc şi aşa de inedit pentru un european, că E. Carco ar putea să se obosească să vină să vadă toate astea. De altfel, văzându-l, îţi vine să scrii un reportagiu, chiar dacă n'ai mai scris niciodată vreunul şi chiar dacă n'ar mai fi scris încă până acum, nimeni, un reportagiu. Păcat însă, că acum n'am timpul să mai văd decât că într'un colţ se vând ceasuri iar într'o altă parte a bazarului e un circ. Ceasurile se vând exagerat de scump. Treizeci, patruzeci de mii un ceas, care, nici nu ştii dacă peste o oră va mai merge. Probabil că în Rusia, în care nu există nici o măsură a timpului şi spaţiului, în care nu există „departe" sau „târziu", ceasul este nu o utilitate ci un mare lux. Intr'o ţară pentru care cuvintele Apocalipsului: „şi nu va mai fi timp" sunt o realitate, nici n'ar putea fi dealtfel, în altfel.

In schimb, când fumul prafului de puşcă nu s'a împrăştiat încă bine, Krasnodarul simte nevoia spectacolelor superficiale, de circ. Dar lucrul nu trebue să mă mire, căci sufletul ruşilor e asemeni acelei paseri pestriţe, care, spune legenda, prezentându-se la Dumnezeu pentru a i se da o culoare când toate culorile se terminaseră, a fost mânjită cu ce a mai rămas din toate. Nu trebue să mă surprindă de aceea, că după ce vinde şi cumpără, toată lumea bazarului merge să audă „jazul" circului format dintr'o chitară, o barabană, o tavă de dulceaţă şi un burian sau să vadă doi clowni care nu fac decât să repete în fiecare zi, ceeace toată lumea ştie. Căci ruşii sunt pasărea pestriţă din legendă.

De aceea nu m'a mirat această lipsă de apreciere şi valorificare a vieţii nici acum şi nici mai multe săptămâni în urmă, când, Mariopolul fiind bombardat, o oarecare curtezană n'a avut altceva mai bun de făcut când a simţit că e puţin lovită şi sgâriată de molozul pereţilor care erau numai uşor avariaţi, decât să-şi scoată cu dezinvoltură oglinda, să se privească în ea ca şi când ar fi vrut să-şi revadă toaleta feţii într'un antract şi cu aceiaşi dezinvoltură să adaoge: „A! Moje lublit (A! Pot să iubesc încă)!...

Banalităţi despre teatru

(Urmare din pag. I-a)

Ses larmes, ses cris, son langage, ses gestes doivent avoir l'air demi-faux et demi-vrais. Il faut enfin, pour qu'un spectacle soit beau, qu'on croie imaginer ce qu'on y entend, ce qu'on y voit, et que tout nous semble un beau songe".

Totuşi, Gordon Craig alterează creaţia teatrală, dând curaj regisorilor să-şi permită oricâte infidelităţi şi libertăţi faţă de textul dramatic, şi deschizându-le orizonturi nelimitate pentru propria lor fantezie. El a instaurat în teatru primatul regiei, care de-acum în colo, în loc să servească intenţia scenică a autorului, va lua opera acestuia drept pretext pentru experienţele cele mai detaşate de ea. De acum încolo, paternitatea unui spectacol nu mai aparţine autorului, ci regisorului. Până într'atâta au exagerat urmaşii lui Gordon Craig în arbitrarietatea libertăţii lor suverane, încât bietul maestru nu şi-a mai recunoscut ideile în deformările lor. Intre Craig şi urmaşii lui există conflicte şi neînţelegeri, dar nu e mai puţin adevărat că dela el datează atotputernicia regisorului.

Problema care se pune regisorului în această concepţie, nu e, prin urmare, de a căuta elementele de artificiu tehnic cari crează în concretul scenic aerul propriu al unei piese, unicitatea ei specifică. Decorurile, costumele, organizarea scenei, sunt, în mâna regisorului, mijloacele prin cari o piesă devine pretextul unei diversităţi infinite de interpretări posibile.

In contra acestei alterări a artei teatrale, primatul textului a fost menţinut cu o pură conştiinţă estetică şi intelectuală, de omul de teatru şi omul de cultură Jacques Copeau. Hipertrofiei regisorale el i-a opus formula: „le théâtre c'est le tréteau nu". Prin aceasta trebue să înţelegem esenţa pură a creaţiei dramatice, în nuditatea ei originară. Pe scena goală loc nu este decât pentru existenţa unică şi legitimă a intenţiei creatoare.

In primăvara anului 1940, Copeau a ţinut în Bucureşti o conferinţă care a fost o pledoarie riguroasă şi elocventă pentru întâietatea textului, — şi a făcut în două seri câte o lectură dramatică: **Bérénice** a lui Racine şi **L'annonce faite à Marie** a lui Claudel. In două seri, Jacques Copeau, — un domn în frac, cu tâmple albe şi craniu pleşuv, aşezat la o mică măsuţă, pe o scenă goală — a evocat ambianţa şi personagiile lui Racine, ambianţa şi personagiile lui Claudel. Accentul implacabil al tragediei clasice, cel mistic şi ritual al misterului poetului catolic, ni le-a făcut sensibile.

Cei cari am fost în sală, am trăit în acele două seri o rară plăcere intelectuală, am respirat un aer tare de artă şi de cultură.

Cele două lecturi dramatice, cari au fost şi punere în scenă, şi joc artistic, ne-au dus la piscurile înalte a ceiace s'ar putea numi un teatru pur. *) Demonstraţia magistrală a lui Copeau a adus la lumina înţelegerii, substanţa vie a textului dramatic.

In strădania sa cinstită dela teatrul „Vieux Colombier", Jacques Copeau a concentrat regia şi jocul în limitele precise ale funcţiunii lor necesare. Pe scena acestui teatru, el a montat şi a jucat piese clasice şi moderne, dând fiecăreia viaţa ei proprie, acuzându-i caracterul particular cu o putere pe care numai această concentrare în esenţă o putea da. Simţul sigur şi înţelegerea profundă ale acestui om au infuzat teatrului seva bogată care-l ridică la rangul de fenomen de cultură.

Toate celelalte formule (diversele „isme" mai mult sau mai puţin faimoase, mai mult sau mai puţin interesante sau oneste) au nevoe fie de piese pe şablonul lor, fie să deformeze piese din repertoriu pentru a le reduce la acest şablon. La „Vieux Colombier" operele dramatice erau realizate scenic în sensul lor propriu, în atmosfera lor specifică.

De curând, un tânăr actor şi regisor american, Orson Welles, devenit celebru între altele şi pentrucă într'o dramatizare radiofonică a unei fantezii de H. G. Welles, în care era vorba, neapărat, de cataclisme grozave, a pus în panică două milioane de cetăţeni ai Statelor Unite, cari auzindu-i vocea de o extraordinară putere de sugestie, au luat de bune cele ce se spuneau la radio, — este socotit de unii publicişti români ca un continuator al lui Jacques Copeau fiindcă a lansat acum câţiva ani moda teatrului fără decor.

„Un treteau nu" nu are la Copeau rostul unei mode, ci semnificaţia simbolică a unui ideal de austeritate în care respectul pentru poesia dramatică este lege. Experienţele teatrale ale lui Orson Welles sunt de altfel mai numeroase decât cea a spectacolului fără decor: a montat **Iuliu Caesar** al lui Shakespeare în felul unei piese actuale în care personagiile sunt încarnate ca dictatori sau proletari din uzine. A contopit opt piese istorice ale lui Shakespeare într'una singură. A montat **Macbeth**, jucând-o cu actori negri şi mutându-i acţiunea din Scoţia în Haiti, cu o mulţime de alte modificări. **) Toate aceste experienţe, desigur interesante, ale acestui tânăr extraordinar, sunt, mi se pare, destul de departe de ceiace poate constitui opera şi activitatea unui continuator al lui Copeau.

●

Actorul Rossi a câştigat odată un rămăşag în care se obliga ca la lectura unei liste de bucate să smulgă auditorului lacrimi de emoţie. Este vorba aci de pură tehnică actoricească. Emancipat de funcţiunea necesară de „rol" pe care o îndeplineşte în complexul unei piese, actorul face experienţa efectului produs numai de accentul vocal şi temperamental, de tehnica goală a meşteşugului său. Mi se pare că în **Astă seară se joacă fără piesă** Pirandello pune tocmai această problemă. Este în această piesă o scenă în care tatăl dispreţuit şi decăzut al unei familii de zănatici, este adus pe braţe acasă unde trebue să-şi dea sfârşitul, rănit mortal în urma unei rixe într'un cabaret. Işi ratează însă intrarea în scenă, şi în loc să apară muribund, apare furios, făcând imputări celorlalţi că i-au zădărnicit efectul. La cererea lor, încearcă zadarnic să reia firul jocului, şi se aruncă îmbufnat într'un fotoliu explicându-le pe tonul natural al unei teatralist care discută cu alţi confraţi despre meseria lor, cum ar fi trebuit să se desfăşoare scena. La un moment dat se ridică, şi, pentru a-şi exemplifica spusele, joacă scena agoniei şi a morţii cu o intensitate patetică impresionantă. Efectul e obţinut prin curată virtuozitate tehnică, detaşat de orice fel de unitate organică a piesei.

Gordon Craig preconiza un teatru ideal din care elimina actorul, socotit ca o creatură imperfectă şi naturală, deci neartistică, — înlocuindu-l cu ceiace numea el „supramarioneta". ***).

●

Un curent contrariu propune emanciparea actorului de orice obligaţie faţă de text, — întoarcerea la jocul improvizat şi liber din **Commedia dell'Arte**. O mişcare destul de largă s'a făcut în lumea teatrală în favoarea acestei teze.

Commedia dell'Arte a creat tipurile faimoase ale lui Arlechin, Pantalon, Pulcinella, dar formula ei nu realizează un teatru închegat, organic. Aceşte **măşti** sunt creaturi formale, schematice, lăsate să circule liber şi să fie încarnate divers la voia improvizărilor, fără rădăcini întro creaţie dramatică. Esenţială în teatru este crearea acelei atmosfere specifice în cadrul limitat al spaţiului scenic, în care personagiile îndeplinesc o funcţiune necesară, diferenţiată în acest complex a cărui substanţă o constitue textul dramatic. „Le comedien doit savoir penser un texte, c'est à dire l'imaginer dramatiquement après avoir reçu, de sa lecture, une impression sensible" scrie Jouvet, actor şi regisor.

Exerciţiile de virtuozitate ca cel amintit al lui Rossi, nu sunt opere de artă teatrală. Ele au valoarea lor de exerciţiu, analoage celor ale muzicanţilor sau artiştilor plastici.

Arta în teatru este concretizarea scenică a atmosferei specifice a textului dramatic, în care se diferenţiază şi acţionează un număr de funcţiuni necesare.

Această definiţie îmi pare şi modestă şi banală. Socot totuşi util de a o propune sufragiilor cititorilor. După o vreme de exerciţii zglobii cu paradoxuri isteţe şi meşteşugite, multe banalităţi apar curăţite de obişnuinţa obosită cu care erau debitate expeditiv pentru comoditatea gândirii.

După disocieri abile de idei, multe se asociază la loc cum au fost. Şi unele locuri comune ne surprind cu o trăinicie nebănuită.

AL. PALEOLOGU

---

*) Folosesc termenul pentru a sublinia caracterul excepţional de curată demonstraţie a lecturilor lui Copeau. Practic, arta e totdeauna impură. „Poesie pură, muzică „pură" etc., sunt, la drept vorbind, non-sensuri: nu se pot realiza artistic. Nici Mallarmé, nici Valéry, n'au realizat, din fericire, poesie pură. De altfel, expresia „teatru pur" este în limbajul esteticienilor teatrului, cu totul altceva decât e în sensul propoziţiei mele.

) v. P. Comarnescu: **„Impătrita experienţă teatrală a lui Orson Welles" în „R. F. R." Mai 1940.

***) In sensul acesta s'a realizat acum câţiva ani un film rusesc: „Guliver". Inrudite cu supramarioneta sunt, cred, realizările de înaltă artă ale lui Walt Disney.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

Biblioteca „Astra"
Sibiu
d. Sr.

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 46
SAMBATA 14 NOEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

SIBIU
17 NOV 942

TRADUCERILE

I de G. C. NICOLESCU

In vremea din urmă, voci din ce în ce mai numeroase şi mai tari se aud ridicându-se împotriva traducerilor. Cineva strigă într'o parte, poate speriat de câte lucruri n'a citit, că năvala traducerilor trebue oprită, un ecou răsună din partea opusă, întrebând cu revoltă greu stăpânită când o să se sfârşească această suprarecolta de traduceri, unele mai vibrează cătva, prin unele colţuri mai îndepărtate, după legile Fizicei, şi toată lumea care aude zumzetul acestui leit-motiv capătă sentimentul că o mare primejdie s'a semnalat planând deasupra literaturi naţionale, că, prin urmare, fiecare purtător de condei este îndatorat a lucra pentru înlăturarea acestei calamităţi..

Incontestabil, problema aceasta în momentul de faţă stă în mare actualitate. Poate tocmai de aceea, în general, ea este discutată cu mai multă patimă decât obiectivitate; iar pe de altă parte, poate pentrucă mai totdeauna a fost pusă pe alte planuri decât cele literare şi culturale, unde este legitim să se afle în prima linie, unele lucruri deosebit de însemnate pentru a putea trage o concluzie au fost omise. Incercând în aceste rânduri să examinăm problema traducerilor de literatură străină în limba noastră, împotriva cărora s'a abătut un torent de invective, socotim necesar pentru a asigura o optică mai obiectivă nu numai din partea celui ce prezintă lucrurile, dar şi din a acelora care le recepţionează, să se sublinieze în prealabil două fapte fundamentale. Traducerile de opere din literaturi străine nu constituesc un fenomen specific românesc; în toate timpurile, chiar din vremea când înlesnirea tiparului nu era cunoscută, s'au găsit tălmăcitori francezi pentru opere germane, tălmăcitori germani pentru opere engleze, tălmăcitori englezi pentru opere italiene, tălmăcitori italieni pentru opere franceze şi aşa mai departe, adăogând şi combinând la infinit. Literatura noastră cunoaşte şi ea, de mult încă, acest fenomen al traducerilor, căruia de altfel i se acordă un rol deosebit în desvoltarea culturală şi mai cu seamă în formaţiunea limbii literare, însă rezervele şi adversităţile ce se manifestă acum aci de insistent nu privesc decât pe cele realizate în ultimii patru, cinci ani. Semnalând acestea, aflăm în ele izvorul nenumăratelor nedumeriri şi îngrijorări, cu atât mai legitime cu cât nici ca valoare literară, nici ca varietate de limbi din care se traduce nu pare să fi depăşit sau să stăm mai prejos decât înaintaşii.

Ceea ce se uită necontenit să se amintească atunci când se desbate această problemă este în deosebi că traducerile constituesc un fenomen care, ca mai toate complexele culturale sau sociale, nu este chemat sau înlăturat după voie, ci este impus de anumite realităţi. Nu este popor de cultură pe lume care să se poată dispensa de traduceri, chiar de ale lucrărilor contemporane, dar firesc că proporţia va depinde de anumiţi factori. Este limpede că un popor mai mult, unde masele cititoare cunosc limbi străine, are nevoie de mai puţine traduceri decât acela unde la cea mai mare parte din cititori limba maternă este singura în care poate lua contact cu literatura. Că vina nu este a cititorilor şi cauza faptului acesta stă într'un complex care aparţine altui domeniu decât cel literar — este prea lămurit ca să mai insistăm. Esenţial pentru discuţia de aci este că nivelul cultural al publicului este unul din factorii care determină traducerile. Cât este de adevărat lucrul o evidenţiază faptul că la noi, Proust, de pildă, nu e tradus, în vreme ce traducerile din Dumas, Sue sau de romane aventuroase au abundat sau abundă, căci oamenii în stare să urmărească, să înţeleagă şi să preţuiască pe romancierul amintit ştiu limba franceză, pe când cei mulţi nu, şi au nevoie să li se pună la dispoziţie literatura lor preferată în limba de care se pot folosi. De altfel în literatura comparată s'a pus problema circulaţiei unor scriitori dincolo de hotarele ţărilor şi s'a ajuns la constatarea că examinarea numărului de traduceri nu poate fi totdeauna concludentă, întrucât unii scriitori foarte citiţi au traduceri mai puţin numeroase decât alţii tocmai pentrucă operele lor interesau o categorie de cititori care cunoşteau limba originalului.

Un alt factor din realităţile care impun fenomenul traducerilor este pentru noi mai înbucurător a-l constata, căci constă într'o indiscutabilă evoluţie a publicului în ce priveşte gustul şi pretenţiile lui, pentru o literatură superioară ca fond şi realizare. In momentul când publicul nu mai află o literatură naţională suficientă ritmului în care consumă sau la nivelul de artă spre care a izbutit să se ridice, în chip firesc, el se va adresa celei străine. Nu este un act colectiv de trădare bine înţeles, căci bunurile spirituale sunt, oricând ar apărea, un bun comun la dispoziţia tuturor oamenilor. „Poezia şi religia sunt universale — spune undeva Giovanni Papini, iar cunoaşterea reciprocă a sufletelor popoarelor, prin mijlocirea literaturii, ajută la păstrarea acelei universale înfrăţiri, care ne vine din comuna credinţă în Cristos". Este însă un fapt, care aici se cere recunoscut şi consemnat. In fond e foarte legitim ca cititorul să se adreseze, atunci când exigenţele sale de artă au sporit, scriitorului străin, unde, dacă va şti să aleagă, va afla oameni care stau ani şi ani aplecaţi asupra manuscrisului aceluiaşi roman, până socoteşte că a izbutit să-l ducă la desăvârşire, pe când la noi, foarte adesea — nobilele excepţiuni se impun singure fără să mai fie nevoie să le numim într'un articol care îşi propune să nu facă nicio personalitate şi să privească problema în generalitatea ei — romancierii consacră metodic o lună sau două în fiecare vară operei care trebuie să fie neapărat sfârşită, căci contractul este semnat şi culegătorul nu poate aştepta mult. Este aici unul din chipurile cum am înţeles noi americanismul! Rezultatul nu e greu de întrevăzut. Pe câtă vreme, în literaturile străine contemporane, apar romane puternice, adânci şi durabile, dintre care multe au fost traduse şi în româneşte, asupra cărora cărturari eminenţi pot întârzia îndelung şi reveni adesea fără să-şi afle truda nerăsplătită, la noi, avem — repet: în general — romane inconsistente, fără nicio însemnătate, fără nicio semnificaţie mai adâncă, deşi totdeauna în urma lecturii lor lesnă multe cumpărătoare romanţioase.

Este dela sine înţeles că dacă aş da vreun nume ar ieşi un mare scandal, s'ar ridica proteste violente sau, mai probabil, acest articol n'ar mai apărea. De aceea, pentrucă totuşi sunt câteva adevăruri care trebuesc, sub o formă sau alta, spuse, trec asupra amănuntelor acestora. Căci, în definitiv, nu este această singură cauză care joacă rolul într'adevăr, nu numai nemulţumirea de nivelul unei bune părţi din scriitorii naţionali, în vreme ce cealaltă parte tace în chip condamnabil şi de ani nu mai dă nimic literaturii noastre, face ca cititorii să se îndrepte spre literatura străină. Crescând necontenit, omului i se lărgeşte orizontul, simte nevoia de a cunoaşte lumi necunoscute, vieţi deosebite, locuri neumblate. Orizontul restrâns al literaturii noastre nu mai poate satisface. De aci nevoia de a citi — iar pentru alţii de a da în limba română pentru a fi citite — opere care înfăţişează viaţa chineză, americană sau scandinavă, de acum sau de altădată; opere în care găsim existenţe extraordinare, imaginate sau reale; opere în care aflăm peisagii magnifice, atmosferă altfel pentru totdeauna necunoscută celor mulţi. Este aici, dacă vrea cineva să pună neapărat în slujba unei finalităţi practice literatura, un mijloc de educare a maselor noastre cititoare, o educare abilă şi eficace, pentrucă este făcută fără ca cel ce învaţă atâtea lucruri să aibă conştiinţa că o face, pe de o parte; iar pe de alta, pentrucă o face cu plăcere, cu interes, cu pas une uneori.

(Urmare în pag. 2-a)

ANIVERSARI

Charles Baudelaire

S'au împlinit recent 75 de ani de când autorul „Florilor Răului" a fost depus în ţărâna cimitirului Montparnasse din Paris.

Peste mormântul său, ferit, întunecat şi nevizitat de nimeni — uitarea s'a aşternut treptat odată cu frunzele toamnelor, cu nostalgiile admiratorilor, cu lacrimile şi ploile, cu dragostea şi ura.

Căci e mai uşor să uiţi sarcasmul şi înclinările unui artist, când acestea sunt incomodante momentan priceperii cetitoare decât a te pleca spre a-i înţelege slova isvorîtă din suferinţa unică în felul ei care bântue lirica lui Baudelaire, slovă în care elementele „talent" şi „inteligenţă" sunt fecundate de factori ca „dragoste morbidă", „opium", „om", etc.

Până şi imaginea aceluia care a fost primul şi cel mai de marcă „dandy" al vremii sale, imagine uriaşe în complexitatea ei şi greu de înţeles de muritorii de rând — ocupă în dosarul reprezentărilor dragi şi preţioase locul filelor îngălbenite şi anevoie de descifrat.

Nu numai pentrucă noţiunea aceasta de „dandy" a suferit radicale transformări dealungul celor şapte decenii şi jumătate dela moartea lui Baudelaire şi până azi. Nu numai pentrucă,

CHARLES BAUDELAIRE

foarte puţini sunt aceia care ar putea defini întuind sensul exact al acestei ţinute, ci pentru simplul motiv că aşa cum apărea Charles Baudelaire în lume, se deosebea de fiecare dată şi, cu toate biografiile şi studiile despre dânsul, nu au fost mulţi nici dintre contimporanii săi care să-i fi putut identifica temperamental substratul etern valabil şi al eului şi al manieristicei revelatoare de sentimente şi atitudini.

Se pare că atunci când apărea Baudelaire în vreun local, faptul că iscase la tribunal un proces de oarecare răsunet şi umbla adesea întovărăşit de o femee ce ar fi avut suficiente motive să inspire oroare oricărui parizian — nu constituiau cheia atenţiei speciale din partea consumatorilor.

Iată cum ni-l descrie suficient de sugestiv unul dintre cei mai de seamă portretişti europeni — H. Eulemberg — în ale sale „Siluete literare":

„El poartă o redingotă neagră cenuşie până peste genunchi, ba chiar până aproape de ghetele sale verzi şi încheiate foarte des. Negre erau şi mănuşile sale, iar cu faţa sa rasă şi gravă îl puteai crede un preot englez. Numai că unul ca acesta nu şi-ar fi pus niciodată acest trandafir galben la butonieră, pe piept. Şi nici ochii aceştia puternici, sigури, mari, cari priveau totul cu răceală, n'ar fi putut să-i aibe un preot englez. Cu atât mai puţin o gură atât de neîndă, liberă şi semeaţă, în colţul căreia erau imprimate disperarea şi dispreţul. Dar chiar nasul său mare şi frumos nu se vedea la cea dintâi privire ca e o adevărata operă de artă, plină de farmec, până în colţurile cele mai mici, căci el avea două nări mari şi un vârf ascuţit, astfel că puteai să crezi ca sufletul aceluia care îl purta, ardea după aromate, după cum sufletul altor oameni e dornic de muzică".

Dar ceeace a rămas şi va rămâne patrimoniului literar de circulaţie valabil universală sunt, fără îndoială, versurile lui Baudelaire intitulate laolaltă: „Les Fleurs du Mal".

Versurile acestea pe care copiii teribili ai unui Jean Cocteau, copii inteligenţi cu destinul faramiţat de propriile lor mânuţe, le recită identificându-se epic în eroii lor.

Studiile lui critice — L'art Romantique —, schiţele acelea pline de diabolică înţelepciune — Le spleen de Paris — chiar şi „Choix de Maximes consolantes sur l Amour — scriere de tinereţe — nu sunt sortite atenţiei speciale a îndrăgiţilor de Baudelaire, iremediabil umbrite de forţa liricei versului acestui satan de geniu.

Căci autorul nemuritorului „Albatros" şi al atâtor alte perle, prin poeziile sale trăeşte şi va trăi atâta timp cât clasarea şi aprecierea valorilor va fi apanagiul exclusiv al bunului gust şi-al sincerităţii artistice.

TIB. TRETINESCU

AUREL CIUPE — Casă părintească

LUCIAN GRIGORESCU — Autoportret

ROLAND

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

De ce mister se leagă creaţia poetică, şi pentruce închipuirea populară şi-a ales un anumit idol, uitând din trecutul istoric atâtea alte figuri care ar fi fost poate mai importante, nimeni n'a ştiut să lămurească până acum. Nu ştim deci nici pentruce Roland e, dintre toate personagiile gestei medievale franceze, cel mai iubit şi mai popular; nici nu se poate hotărî acum dacă această preferinţă se datoreşte realelor lui calităţi sau vitejii, căci viaţa lui cea adevărată nu ne e în niciun fel cunoscută.

In anul 778, spun cronicarii lui Carol cel Mare, Eginhard şi astronomul dela Limoges. Impăratul se întorcea din singura expediţie pe care a condus-o el însuş, pe pământul Spaniei cotropite de Arabii păgâni. Pe când străbătea trecătorile munţilor Pirinei şi se îndrepta spre Bayonne, arier-garda armatelor sale, care se afla încă departe în munţi, fu atacată prin surprindere de Gasconi, şi nimicită aproape în întregime. Au pierit acolo câţiva dintre curtenii cei mai de frunte ai marelui împărat, şi printre alţii un oarecare Hruodlandus, *praefectus limitis Britannici*, prefect al mărcii Bretone.

Acestea sunt singurele amănunte pe care ni le-au păstrat istoria asupra ciocnirii obscure din văile Pirineilor. Altceva nu se ştie, nici măcar dacă Gasconii au fost ajutaţi, după cum pretinde legenda, de Arabii din Spania, cu care se luptase Impăratul dincolo de munţi. Pentruce imaginaţia poetică a pus stăpânire pe amintirea lui Hruodlandus, transformând-o într'un simbol al virtuţilor naţionale, ar fi în zadar să încercăm a ne lămuri, în penuria de documente asupra acestei epoci. Tot atât de greu ar fi să se spună dacă trebuie să dăm crezare la tot ce pune legenda epică pe seama lui Roland, şi să considerăm aventurile gestei lui drept un document istoric, util pentru cunoaşterea personalităţii lui adevărate.

Cea mai veche dintre poemele care povestesc aventurile lui Roland, pare a data din secolul al XI-lea, deşi anumite indicii arată că la temelia ei sunt elemente încă şi mai vechi. Imprejurările în care a fost alcătuită legenda eroului, nu sunt nici ele cunoscute. O veche teorie punea la începuturile legendelor epice, anumite cantilene, asemănătoare până la un punct cu cântecele noastre bătrâneşti, din care s'ar fi desvoltat mai târziu poemele ciclice pe care le cunoaştem.

Ingenioasele cercetări ale lui Joseph Bédier au ruinat aceste ipoteze. Ele au dovedit că poemele epice îşi află origina în anumite drumuri de pelerinaj şi în popasurile lor obligatorii. Astfel, Bédier s'a silit să arate că legenda lui Roland trebuie să se fi născut la Blaye, unde se presupune a fi mormântul paladinului, şi care e un popas în drumul de pelerini spre Compostella. Acolo, la mormântul nepotului lui Carol cel Mare, se va fi perpetuat în cele mai bune condiţiuni amintirea vitejiilor lui, amintire pe care vreun cleric o va fi pus-o în versuri, pentru petrecerea călătorilor obosiţi.

Ca toate poemele din prima epocă de înflorire a gestei franceze, cele ce au pe Roland drept erou sunt epopei militare. La epoca în care sunt scrise, sentimentul şi pasiunile nu pătrunseseră încă în literatura franceză, unde aveau să-şi facă apariţia numai cu vreo două sute de ani mai târziu, sub îndoita influenţă a inspiraţiei celtice din legendele Mesei Rotunde, şi a poeziei lirice a trubadurilor provenţali. In legenda lui Roland, iubirea nu joacă nici un rol; sentimentele care agită personagiile, sunt cele inspirate de viaţa ostăşească, patriotism, ură şi vitejie, şi cele comune întregii societăţi, acelea ale pietăţii creştine.

Incheagată pe încetul, legenda lui Roland se află povestită într'un număr destul de însemnat de poeme epice. Cantarea de gestă intitulată *Les Enfances Roland*, povesteşte naşterea lui din iubirea cu păcat a lui Milon d'Angers cu Berta, sora lui Carol cel Mare. *La Chanson d'Aspremont* arată pe tânărul oştean luând parte la expediţia lui Carol în Italia. In *Girard de Viane* se leagă prietenia lui cu credinciosul Olivier. Rolul paladinului e important însă mai cu seamă în poemele care povestesc războaiele lui Carol cel Mare împotriva Sarazinilor spanioli. In *Fierabras*, în *Otinel*, în *Intrarea în Spania*, în *Luarea Pamplonei* şi în *Chanson de Roland*, aventurile lui sunt pe primul plan al interesului. Dar mai importantă pentru cunoaşterea lui e cea din urmă dintre aceste poeme, pe care o vom cerceta mai de aproape.

Trei momente principale alcătuiesc *La Chanson de Roland*: trădarea lui Ganelon, lupta de la Roncevaux cu moartea paladinilor şi răzbunarea lui Carol cel Mare. Prima parte şi cea din urmă sunt cadrul necesar al marei catastrofe, singura care interesează pentru cunoaşterea personagiului nostru.

Iată-l deci pe Roland trecând cu ariergarda, alcătuită din douăzeci de mii de oameni, pe drumurile de munte ale Pirineilor. Alături de el merge Olivier, tovarăşul său de arme, am îndrăsni aproape să spunem fratele său de cruce. Dar pe cât de mare e iubirea lor, pe atât de mari sunt deosebirile dintre cei doi paladini. „Roland e viteaz, şi Olivier e cuminte". Vitejia unuia e avântă temerară, e pasiune, e nesocotinţă, pe când a celuilalt e temperată de judecata şi de o mai rece cântărire a faptelor. Imprejurările sunt de altfel de natură a pune şi mai bine în evidenţă contrastul dintre cei doi eroi.

Pe neaşteptate, armata păgână se apropie de Francezi. Înţelegând primejdia în toată întinderea ei, Olivier roagă pe Roland să sune din corn, pentru a face pe Carol să se întoarcă şi să le vină în ajutor, cu grosul armatei. Răspunsul lui Roland e nebunesc şi superb:

— „Tovarăşe Roland, sună odată din corn,
Căci va auzi Carol şi-şi va întoarce oştirea,
Şi cu toţi vitejii săi ne va ajuta".
Roland răspunde: — „Să nu dea Dumnezeu
Să-mi fie neamul blestemat pentru mine
Şi să cadă ruşinea pe Franţa cea dulce.
Ci voi lovi cu străşnicie din Durendal,
Din vrednica spadă pe care o port..."
— „Tovarăşe Roland, sună din corn,
S'audă Carol, care a ieşit din munţi,
Şi nu mă îndoiesc că va sări cu toţi Francezii".
— „Să nu dea Dumnezeu, răspunde Roland,
Să poate spune vreodată un om viu
Că pentru nişte păgâni am sunat eu din corn"

Dispreţul cu care Roland întâmpină un astfel de gând, nu e oare caracteristic pentru un anumit spirit cavaleresc, care s'a perpetuat în Franţa departe peste hotarele evului de mijloc? Bătălia de la Roncevaux e o înfrângere care seamănă prea bine cu alte înfrângeri, cu Crécy şi cu Azincourt, cu Nicopole pe care o cunoaştem mai bine, şi cu

(Urmare în pagina 6-a)

Cronica dramatică

TEATRUL MIC:
„PENTRU O SINGURĂ NOAPTE". de IVAN NOE, traducere de V. TIMUȘ.

Este, incontestabil, o chestiune delicată aceea a repertoriului.

Uneori, teatre mari, cu comitete de lectură, comitete consultative, direcție importantă, personal artistic numeros și posibilități mari, nu reușesc totuși să alcătuiască un repertoriu care să fie la adăpost de orice critică.

Cu atât mai greu este pentru un teatru... Mic.

Din păcate, după „Omul", bestia și virtutea", poate cea mai puțin potrivită alegere din tot teatrul pirandellian, cea de a doua premieră nu e mai norocoasă.

Din contră: dacă prima se putea numi numai „nepotrivită", cea de a doua se poate categoric numi „rău inspirată".

„Pentru o singură noapte" nu era nici lucrare teatrală a cărei prezentare să se justifice printr'o valoare artistică deosebită și nu este nici o lucrare teatrală a cărei prezentare să fie justificată de necesitatea încercării vreunei noui formule teatrale: este o banalitate pură și simplă, din care se dau atâtea pe toate scenele, prin toate cartierele, la care publicul se duce, o vede, o uită — câte odată o mai și aplaudă, dar de care după aceia nimeni nu-și mai aduce aminte.

Dacă s'ar încerca o caracterizare ceva mai binevoitoare, s'ar putea spune cel mult că este o banalitate... onorabilă, fără ca aceasta să fie luată drept o butadă, ci chiar o caracterizare.

Iar din punct de vedere al tehnicei teatrale, este tot ce poate fi mai static: stă, stă, nimic nu mișcă!

In actul întâi, vin și vorbesc și se explică și-și schimbă impresii Cristian și Suzanne, mai exact d. Talianu și d-na Sandina Stan, pentrucă nici Cristian și nici Suzanne nu reprezintă efectiv nimic, într'atât sunt de goale personagiile piesei, de inconsistente, simple denumiri!

In actul al doilea, iarăși vin și vorbesc și se explică Ion Talianu și Marieta Rareș, pentruca în actul al treilea să asistăm la o reluare a conversațiilor dintre d. Talianu și Sandina Stan, de data aceasta în picioare, unul la un colț de birou și celălalt la alt colț de birou, debitându-și monoton textul respectiv, fără nici un fel de joc de scenă, ba chiar fără nici un fel de mișcare, măcar a mâinilor și iarăși explicații, lămuriri, destăinuiri de impresii, autoanalizări sufletești, etc., totul de o naivitate și platitudine... surprinzătoare.

Evident că este cam delicat pentru un cronicar dramatic să-și mai spue părerea lui sinceră despre o piesă de teatru ca aceasta, atunci când direcția Teatrului Mic a avut grije să publice în programul reprezentației un oarecare număr de extrase din critica franceză cu privire la Ivan Noe și la piesa lui.

In adevăr, cum are să îndrăznească cronicarul român să mai „crâcnească" în contra unei astfel de comedii, când cronicari distinși de pe malurile Senei și-au spus deja cuvântul.

Fără a pune la îndoială autenticitatea acestor extrase și fără a insista asupra caracterului mai mult de curtoazie a acestor aprecieri, lucru care se poate ușor citi printre rânduri, ba chiar presupunând că realmente critica franceză ar fi fost favorabilă acestei piese, este o explicație simplă, aceea că se poate ca la Paris să se fi jucat în vreo interpretare excepțională care să o fi salvat, sau, cel puțin, să-i fi asigurat un succes de stimă.

Căci realitatea, incontestabil, aceasta este: e vorba de o piesă slabă, care nu are nimic dramatic în ea, nu se încheagă nici un fel de conflict, nu se întrevede nici un fel de gradație, astfel că se poate spune că nu-i vorba decât de o simplă și chiar dulceagă dialogare literară, care putea tot așa de bine să constitue material pentru un foarte nepretențios esseu de psihologie sau cel mult pentru o nuvelă tip Marcel Prevost sau Paul Bourget.

Față de un asemenea text, trebue să regretăm munca actorilor care s'au străduit cât au putut ca dintr'o piesă fără rezonanță mai amplă să caute totuși a scoate ceva.

Trebue remarcată în primul rând d-na Marieta Rareș care, cu deosebitul d-sale talent, de care ne-a dat recent dovadă tot pe scena Teatrului Mic, în „Omul, bestia și virtutea", a reușit și de data aceasta să ne ofere o interpretare personală, un joc de scenă inteligent și nuanțat, având această admirabilă calitate de a nu se simți obligată să aducă pe scenă un naturalism către care foarte mulți tind dar care adesea este supărător prin însuși firescul lui, ci stilizându-l.

D-na Sandina Stan, prin jocul d-sale și de multe ori cu accente destul de cal e, a reușit din când în când să ridice personajul pe care-l interpretează peste mediocritatea rolului.

Același lucru despre d-rele Ioana Matache și Coca Enescu.

D-ra Tamara Vasilache, oricât ar fi trebuit să ne aducă pe scenă o servitoare necuviincioasă, cred că a bruscat totuși prea mult această intenție, reușind să ne dea o servitoare care... nici pe malurile Dâmboviței nu poate să aibă atâta duritate: o servitoare e, oricum, o servitoare, răuvoitoare și necuviincioasă, ea tot are ceva servil sau cel mult obraznic în atitudine, dar nu o dușmănie provocatoare și rea.

Altfel, intrăm în patologic și nu pare ca autorul să fi vrut să prezinte un asemenea caz ci obișnuitul tip de servitoare care, după ce și-a găsit un alt serviciu, se poartă mai obraznic cu stăpânii și le mai „răspunde" câte una!...

Niculescu Cadet a prezentat un maître d'hotel reușit. Șarjat cât trebuie, natural iarăși cât trebue, în scurt a fost în ton.

Interpretarea d-sale a fost, poate, una dintre cele mai bune din ansamblu.

Bine și corect d. Stoianovici.

Deasemenea bine d. Tomazoglu căruia îi întrevezi incontestabile resurse firești cari de obiceiu asigură căldură și plastică unui rol.

D. Costin Iliescu, care, în însuși rolul episodic din „Omul, bestia și virtutea" și-a arătat frumoasele însușiri comice — cred că va fi cândva un bun actor de comedie, de care se va vorbi — a fost și de data aceasta bine.

Bine deasemenea d-nii Assan și Irod.

In ce privește d. Talianu, deși d-sa a avut rolul principal și deși experiența d-sale teatrală ar fi trebuit să ne facă să ne așteptăm dela d-sa dacă nu altceva, dar măcar la o anumită rutină scenică — este păcat și îmi pare sincer rău că trebue să o spun — dar a fost destul de uniform și destul de lipsit de căldură.

Piesa aceasta, ca să fie salvată, trebuia să fie jucată cu sensibilitate, cu nuanțări delicate, strecurată o picătură de melancolie și de duioșie.

Se cerea ca d. Talianu prin jocul d-sale să redea toate aceste nuanțe și sentimente și să facă să se simtă dealungul piesei un oarecare fior de căldură și de intimitate care realmente i-au lipsit.

Ca regie, ar fi destule obiecțiuni de făcut, unele dealtfel reieșind chiar din cele ce s'au arătat mai sus.

Dealtfel, era și de așteptat deoarece aceasta se întâmplă regulat atunci când actorul este și regisor: inevitabil, fie interpretarea, fie regia trebue să sufere.

Numai că se mai întâmplă câteodată și cazul nenorocit ca să sufere amândouă. Cum a fost în cazul nostru.

Decorurile d-nei Cella Voinescu, plăcute, intime, luminoase.

Luat în totul, spectacolul poate fi numit „onorabil" și poate fi văzut, efortul actorilor merită această recompensă, fiind, incontestabil, mai mare decât valoarea piesei. Pentrucă, altfel, dacă ne-am raporta la mult trâmbițata linie teatrală de mare artă pe care trebuia s'o urmeze Teatrul Mic, piesa aceasta se prezintă fără nici o calitate deosebită care să justifice vreo așteptare, vreo laudă sau vre-o încurajare deosebită..

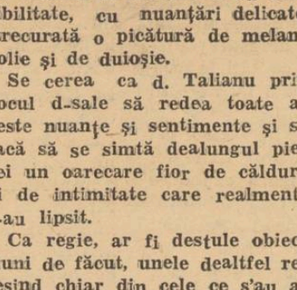

TEATRUL NOSTRUț „FEMEIA DRACULUI", piesă în trei acte de KARL SCHÖNHERR, în românește de FORY ETTERLE

„Femeia Dracului" este o lucrare dramatică care se poate numi „tare", cu un anumit naturalism și încă german, adică sumbru.

Are și ea defectele ei, fiindcă nu se motivează suficient acel demonism pe care a vrut autorul să apese, dar piesa se „ține".

Nu se motivează, de pildă, suficient dece nevasta aceasta femeia din piesă este o țărancă tiroleză, trăind în sălbătăcia munților, că ea nu are sânge spaniol și nici rasa unei lady Macbeth, iar grănicerul tirolez trebue să fie un om simplu, la care dramele sufletești se exteriorizează rudimentar: gest și vorbă!

In ce privește pe d. Demetru, a avut una din bunele d-sale creații.

De altfel, și rolul i se potrivea admirabil, din toate punctele: ne-a prezentat tipul unui grănicer, om al naturii, simplu și drept, înspăimântat de ceeace este în stare să comită și neputând totuși să îndepărteze degetul implacabil al destinului.

D. Fory Etterle, ca întotdeauna, foarte bine, joc strâns, interiorizat, nuanțare potrivită desfășurării acțiunei și întotdeauna corespunzătoare textului.

E, desigur, unul dintre cel mai buni actori pe care îi avem, tot așa de bun pentru o dramatizare după „Frații Karamazoff" sau „Crimă și Pedeapsă", unde trebue să realizeze toate culorile sumbre, toată nebulozitatea și problematica chinuitului suflet rusesc până la „Iluzia fericirii"

Nu cred să fie mulți actori în teatrul românesc de astăzi care să înțeleagă mai bine un rol, să aibă intuiția lui și să știe să-l redea.

In rezumat, o piesă bună, o interpretare bună, un spectacol care desigur că își va avea succesul lui, rupând cu linia continuă a pieselor fără nici o preocupare mai serioasă, piesele „agreabile", menite numai să facă rețetă.

In plus, una dintre acele piese care dă posibilitatea și publicului să participe la viața care se trăește pe scenă și dă și actorilor posibilitatea să-și arăte adevărata lor valoare.

Fiindcă trebuește menționat și acest lucru bun al pieselor cu un caracter melodramatic — nu e cazul, nici vorbă, de o dramă realistă, nu de o melodramă, — de a arăta posibilitățile actorilor, lucru care s'a văzut și în o „Crimă celebră", deoarece astfel de roluri cer actorului să folosească toată claviatura artei lui, de la veselie și duioșie până la accentele cele mai tragice, dela sentimentele cele mai pure până la stările sufletești cele mai complexe, mai frământate, mai sbuciumate.

Regia d-lui Șahighian, foarte bună, spectacolul s'a prezentat închegat, toate posibilitățile actorilor utilizate.

ALEXANDRU DRĂGHICI

Cu d. Al. Bădăuță prin „Munții noștri"

Inițiativele oficiale sunt privite de obicei cu neîncredere și drept e, că rare ori isbutesc pe măsura așteptărilor. Deaceea, un lucru artistic atât de încântător, de armonios împlinit cum este albumul de imagini „Munții noștri", întocmit și prezentat în condițiuni technice și artistice admirabile, cu încercată pricepere dar și cu acea vibrație a entuziasmului care creiază numaidecât o complicitate statornică, ar putea surprinde pe cititorul neprevenit. Nu însă și pe acei cari își vor aminti, că actualul secretar general al ministerului propagandei e unul din cunoscătorii cei mai fervenți ai manifestări-

COCOȘI DE MUNTE
(Din lucrarea „Munții României" de Al. Bădăuță)

lor de artă plastică românească. D. Al. Bădăuță, cronicarul plastic de odinioară al revistei „Gândirea" — să tot fie de atunci vre-o zece ani — era un îndrumător de sigură intuiție, pătrunzător în discernerea lucrului artistic de simulacrul meșteșugit, — artist el însuși în dozarea nuanțată a expresiei și aprecierii juste. Frumusețile naturale ale munților românești și-au găsit astfel răsunetul așteptat, în sensibilitatea celui care a răspuns cu o înțelegere plină de simpatie la solicitările frumosului artistic.

Aparent, cele patruspreceze proze ale d-lui Al. Bădăuță, care întovărășesc prezentarea în minunate fotografii a munților noștri ar putea fi socotite drept literatură omagial introductivă la un album de imagini destinat unor scopuri de propagandă. Dar cele o sută de pagini de text ale d-sale au mai mult de cât însemnătatea ocazională a unor pretexte marginale.

Iată câteva momente din această proză, care alcătuesc unul din cele mai cuceritoare îndemnuri la drumeție și un elogiu al muntelui, în același timp, de neuitat:

„Geografia vie începe cu excursia. Cu ceasul când, ajutând rândul abstract al manualului, piciorul înlesnește privirii peisagii al căror nume sta presat în ierbarul filelor cărții, dar a căror ființă gândul nu o putuse cuprinde întreagă: nu o stăpânise în toată culoarea și diversitatea ei".

. . . . . .

„Spusele cărții nu greșesc. Dar, neîncăpută în aceste rânduri, ca o forță pentru care ghiaburile scrisului sunt prea mici, marea viață a codrului, a pietrelor, a șivoaielor și a înălțimilor, e ca o apă care se bea, pură, numai la isvorul muntelui".

. . . . . .

„Verificând astfel cunoștințele abstracte, călătoria le asimilează definitiv sufletului: după un drum de înălțimi, muntele nu mai rămâne un simplu fenomen geologic izolat, o manifestare întâmplătoare a pământului, ci se integrează natural într'o scară de valori terestre, deopotrivă necesare acelei armonii în care Valea, Șesul, Apele, Marea și toate așezările omenești, se adună normal între liniile aceluiași peisagiu unic: excursia duce la o transfigurare a realității".

Să ne fie îngăduit a spune, cu libertatea aceluia care odată cel puțin nu se mai simte constrâns printr'o îndeletnicire cu rubrica fixă, ajunsă profesională și oarecum... conjugală. Am citit cartea d-lui Al. Bădăuță, cu toate nostalgiile și amintirile intacte, de odinioară dar și cu regretul lucrurilor care nu mai sunt. Cu bucuria totuși a regăsirii, în imagini și în imaginație provocată de minunatul basm al munților românești, povestit de d. Al. Bădăuță.

Ne lipsim bucuros de intermediul comentatorilor, oridecâteori vroim să vedem cu ochii proprii, lumea lui Dumnezeu, dar de îndemnul isvorît din țăria dragostei desinteresate și comunicative pentru lucrul frumos, care leagă oamenii dincolo de ranguri și vârste, peste veacuri și meridiane, ne-am bucurat întotdeauna. Un îndemn cum nu se poate mai convingător pentru cunoașterea munților noștri ne îmbie la fiecare pagină a cărții d-lui Al. Bădăuță și cred că nu i s'ar putea aduce un cuvânt mai potrivit de laudă decât acela de împrietenire a cititorului cu peisagiul românesc, pe care o favorizează fapta scriitorului.

MIHAI NICULESCU

CINEMA „ARO"
„OSPĂȚUL NEBUNILOR"

Nu s'ar putea spune că filmul dela „Aro" are vreun cusur, afară doar de acela că nu are niciunul. Fiind de o perfecție rece, îl urmărești cu o atenție susținută, egală, dar nu izbutești măcar o clipă să te identifici cu destinele eroilor, să recunoști ca și cum ar fi ale tale, rațiunile gesturilor și faptele care-i îndeamnă să urască sau să iubească, să ucidă, să batjocorească, etc.

Cred că această lipsă de căldură și de participare sufletească la întâmplările de pe ecran se datorește lipsei de interes simplu, omenesc a povestirii de la care se inspiră filmul.

„Ospățul nebunilor" ne transpune în atmosfera epocii de rafinament artistic și desfrânare violentă a tuturor pasiunilor Renașterii florentine. Cu excepția câtorva aspecte de stradă, evocatoare ale farmecului pitoresc pe care-l va fi avut mulțimea din Florența într'o noapte de petrecere, restul filmului se petrece numai în interioare. Povestea spusă în imagini, cere de la actorul principal, o mare putere de interiorizare și în acelaș timp o varietate expresivă în exteriorizare, neobișnuită chiar. Amedeo Nazzari joacă într'adevăr fără cusur, neizbutind totuș nici el să ne convingă, să ne facă să simțim sub aparențele unui joc compus cu artă până în amănunte, un înțeles pentru viața pe care totuși arta nu o poate ignora, un gest din care amintirea noastră să se hrănească și mai târziu.

Anecdota e pirandelliamă: un om cade victima unei farse, ale cărei consecințe vor fi tragice pentru el. Un rival al lui, în dragoste, umilit în toate împrejurările vieții se răzbună, făcându-l să treacă drept nebun.

Inchis, ca să poată scăpa, lasă să se creadă că într'adevăr a înebunit, dar odată scăpat, își ucide fratele, în patul fostei lui amante, crezând că-și ucide rivalul. Atunci abia, dându-și seama de fapta sa, înebunește deabinelea

Răsfrângerea aceasta, ca într'un joc de oglinzi, a unei personalități contradictorii nu reușește să provoace decât un interes rece, lucid al inteligenței, nu însă și acea participare afectivă, pe care operele mari ale artelor și literaturii o favorizează. Tehnica punerii în scenă, decoruri și costume, jocul actorilor, totul este de calitate într'acest film, care nu poate năzui totuși mai mult decât la calificarea de spectacol onorabil.

CINEMA SCALA: SANCTA MARIA

Foarte pe scurt, iată subiectul acestui film: un rus țarist, refugiat la Napoli, se îndrăgostește de o rusoaică pe care o scăpase dela înnec în timpul unui naufragiu al vaporului pe care călătoreau împreună, fără să știe că aleasa inimii lui este o propagandistă bolșevică în turneu de studii prin Europa. Când îi cunoaște însă biografia, e prea târziu, căci amândoi sunt dispuși să renunțe la... principii, nu însă și unul la altul.

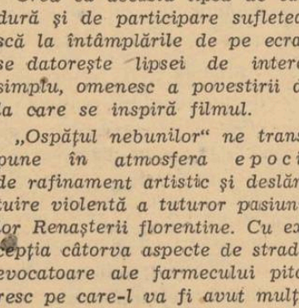

CINEMA

„Se întâmplă însă", că pictorului care trăise în colonii să-i apară semne care dau de bănuit că ar fi contractat lepra.

„Se întâmplă însă" la timp și miracolul că Nadia rugându-se la icoana Madonei, în timp ce serviciul sanitar venise să-l ia pe pictor, și să-i despartă astfel pe viață, ruga ei este ascultată. Semnele teribilei boale dispar și nimic nu se mai opune clasicului „happy-end" conjugal.

ADRIANA NICOARA

TRADUCERILE

(Urmare din pagina I-a)

Las la o parte, în înșirarea factorilor care constitue complexul determinator de traduceri, pe cei sociali, economici și politici, care joacă de asemenea un rol însemnat și care ar cere un loc prea mare și nițel excentric literaturii pentru a fi discutați, și mă opresc, pentru a încheia cu această parte, la faptul că sunt anumite goluri care se cer cu necesitate umplute și aceasta nu se poate face decât prin traduceri. Dacă n'ar fi ele, cea mai mare parte din spectatorii dela cinematografe n'ar putea urmări nici chiar amănunțita desfășurare a filmelor, necum toate discuțiile ce se poartă acolo. De asemenea, am fi obligați să renunțăm a asculta la operă Tristan și Isolda sau Tosca, pentrucă libretul operelor este în germană sau italiană, iar traducerea lor ar constitui un act blamabil, după ce am făcut-o ca să nu mai auzim limbi străine pe scenele naționale. Nu mai puțin se uită, când se ridică piatra asupra traducerilor literare, că marea majoritate a pieselor jucate la noi sunt străine, că dacă am vrea să renunțăm la ele o bună parte din intensitatea vieții teatrale bucureștene ar muri, în sfârșit, că dacă ar fi vorba să începem prin a elimina traducerile lipsite de valoare literară, în domeniul dramatic aflăm o vegetație luxuriantă de astfel de lucruri care ar fi nedrept să fie uitate sau lăsate în urma altora. Intre Pe aripile vântului sau Sub stele și obscura piesă bulevardieră, care adesea obține aplauze frenetice, este totuși o deosebire pe care omul de cultură o sesisează. Este un fenomen îmbucurător că la noi, lângă zecile de mii de oameni care aplaudă cu încântare spectacole mai puțin decât îndoielnice ca valoare literară, se găsesc și câteva mii care cumpără traducerea unor romane care fac cinste spiritului uman.

Nu este numai atât. Sunt opere unice în felul lor, fie prin originalitatea ideilor, fie prin chipul cum le cristalizează și le prezintă, fie prin noua tehnică literară ce o adoptă. Pentru cei ce nu cunosc limba originalului, în măsura în care traducerile pot fi satisfăcătoare, ele se impun. De aceea, Faust s'a tradus în toate limbile. De aceea, nu era suficient că am avut piese românești influențate de originala tehnică dramatică a lui Eugene O'Neill, ci a fost nevoie să se cunoască însuși izvorul, traducându-se piesa lui: Straniul interludiu, pentru a fi cunoscută de atâția oameni de cultură români care nu cunosc limba engleză. De aceea, de asemenea, Goga, ale cărui sentimente patriotice nu pot fi suspectate și care nu poate fi bănuit de simpatie pentru maghiarime, a tradus în românește Tragedia omului de E. Madach.

Iată dar atâtea elemente care fac ca traducerile de literatură străină să nu fie un fenomen pe care să-l poți accepta sau respinge după voie sau considerații circumstanțiale, ci unul impus de un complex întreg de date. Cu aceasta însă discuția nu este epuizată, căci până aici nu avem înfățișat decât unul din multiplele aspecte sub care apare problema traducerilor.

G. C. NICOLESCU

Poeme de pe front

de RADU GYR

CANTONAMENT

Zăcem și trândăvim de două zile,
în satul spart și ars de proectile.
Pe fundul ăsta sterp ca o găoace,
întreg batalionul „se reface"...
Cum stăm prin curți, pe resturi de gunoae,
părem dospiți din cărămizi și pae.
Simțim, adânc, în oase cum se trage,
și 'n carne, frigul putred din bârloage.

Departe, câmpul susură litanii...
Sburdăm, ieșiți din găuri, ca guzganii.
Ne gudurăm sub soare leșiatec,
în vântul lânced cu miros sălbatec.
Câțiva, se lae lung, și pe cămașe
omoară urma gropilor vrăjmașe.
Apoi, rămân cu ochii duși departe,
în amintire poate, sau în moarte...

Obrajii ard, cu pâlpâiri încete,
sucim tutun în sdrențe de gazete,
căscăm alene, curățim gamele,
ne descălțăm de humă și obiele,
zâmbim, mirați, spre zarea dimpotrivă,
sau lustruim bocancii cu salivă...

In ochii tulburi, încă se îngână
măcelul crunt de-acum o săptămână,
dar râdem, când, în rece tremurare,
pe mâini ne joacă gologani de soare...

Deodată, svon. Gamelele, dogite,
sună, gemând, ca poftele lihnite.
„Bucătăria" vine, fumegândă,
privirea se cutremură, flămândă,
și-obrajii arși se'neacă, în neștire,
într'un surâs de mare fericire...
Petroweka, Septembrie 1941.

TU, DOAMNE

Tu, Doamne, frigi ca o arsură,
în marș, sub greu echipament.
In cel mai crunt bombardament,
bolborosit ne stai pe gură.

Ne clefăi, Doamne, pare-ni-se,
ca o băltoacă în bocanc, —
și'n somnul aspru, ca un tanc
ne treci uruitor prin vise...

Ți-e numele cobuz și miere
pe buze arse de ostaș,
sub focul brandtului vrăjmaș
și'n geamăt lung de-obuziere.

Când ne târîm, asemeni râmii,
prin gropi și șanțuri, Ți-L șoptim,
și El, ca un Ierusalim,
în piept ne-aprinde toți salcâmii.

Și'n nopți adânci, când dorul mână
acasă, la muieri și țânci,
Tu, Doamne, vii la noi pe brânci
cu toată pajiștea de mână...

Și-așa, în marșuri, sub șrapnele,
în găuri unde putrezim,
Te mângâiem, Te mirosim,
Te'nfulecăm de prin gamele.

Oftând, Te facem șoaptă moale,
sălbateci, Te scrâșnim din dinți,
sau, frânți, cu tâmplele fierbinți,
cădem de-a lungul Crucii Tale.

BREVIAR

Rece, ca o baionetă,
vântul fâșâie 'n secară.
Sângeră prin vis, amară,
o tulpină de rachetă.

Vine luna prin fânețe
cu sân dulce de muiere.
Nu mai are îmbiere,
nici momeală, nici tristețe...

Poate dacă tot mai vine,
vrea să-și fulgue omătul,
ca să bâjbâi de-andărătul
pe potecile din mine.

Dar n'am pași peste zăpadă,
și-am pierdut orice cărare...
Pe o cotă oarecare
sânt o cască și-o grenadă.

Tot ce-a fost — în care veacuri? —
s'a topit ca o banchiză.
Uite viața: cai de friză,
sârme, brandturi, gropi, atacuri.

Vin, zadarnic, ca zăvozii,
stelele să mă miroase...
Ani și vise tămâioase
crapă astăzi în explozii.

Sfânt a mai rămas în groapă
somnul putred de jivină,
și tutunu'n vizuină
ca o ceață, ca o apă...

Asta tot. Și mâine, poate,
casca pusă strâmb, băiete,
pe șindrila crucii bete,
sub o lună ruptă'n coate...
Tatarca, Octombrie 1941.

CANTEC

Mai trecu o noapte fumegândă,
zorile mă desmorțesc c'un ghiont.
Mai trecu o noapte fumegândă,
haide, viața mea, treci iar la pândă,
că începe altă zi pe front.

Mai trecu o noapte de cenușe.
Care vis nesăbuit mai speră?
Mai trecu o noapte de cenușe,
inimă, ia banda de cartușe
și fii gata la mitralieră.

Mai trecu o noapte de pucioasă.
Dimineața zâmbete împarte.
Mai trecu o noapte de pucioasă,
ziua asta — stranie mireasă —
poate este ziua mea de moarte.
Vigoda, Sept. 1941.

SPITAL DE CAMPANIE

Vin camioane de pe front. Descarcă
ciosvârte vii de fașă și de vată...
De sânge vânăt, asfințitu-i leoarcă,
lumina pute și e gangrenată.

Mereu brancarde. Sub amare pături
gem sfinți schilozi cu fețe ca icoana.
Biletul galben spânzură alături:
numele, gradul, unitatea, rana...

Doftorii sudue și pipăe ciolane,
prin cheagul pansamentului murdar.
Toți aburim a smârcuri. Pe vestoane
duhnește încă șanțul anticar.

Stărue'n nări o usturime trează
de spirt, de iod, de carne care moare.
Aliniate, târgile oftează,
un dorobanț se vaetă că-l doare.

Altul icnește-o șoaptă ne'nțeleasă,
și caporalu' ăla făr' o mână,
gemând, bolborosește despre-o casă
și-un nuc bătrân rămas lângă fântână...

Și iar vin târgi și urue chesoane,
prin seara vânătă, ucraniană...
Trec doftorii cu foarfeci și tifoane,
și timpu 'njunghe ca o schije 'n rană,

și orele-se de sânge și de vată,
și luna ruptă sângerând afară
parc'ar fi, Doamne, fruntea spintecată
a camaradului care-a murit aseară...
Nicolaev, Aprilie 1942.

MORMINTELE

Sapă, camarade, sapă...
Au venit alți morți pe drum.
Frunți de ceață, ochi de fum,
pentru viermi și pentru groapă.

Alte cruci, pe alt colnic,
tot mai multe, tot mai dese,
luna, grea, să le apese
cu zăpezi de borangic...

Toarnă glod, varsă argilă,
adu crucea de molid,
Casca spartă — ciob de blid —
pune-o 'n vârful de șindrilă.

Sapă, sapă înainte,
cu sudoarea pe grumaz.
Sapă pentru camarazi
reci și vinete morminte.

Sapă, sapă. Bezna cade.
Toarnă viermi, svârlă noroi
peste ochii mari și goi,
sapă, sapă, camarade...

Pune rtârne peste vis,
pune lut pe mâini de ceară:
mâinile ce desmierdară,
mâinile care-au ucis.
Doncevo, Sept. 1941.

NOTE germane

GERHART HAUPTMANN

împlinește, în ziua de 15 Noembrie curent optzeci de ani. Germania, deși se află în toiul luptei celei mai hotărîtoare pentru „viitoarea mie de ani", nu a uitat să-și sărbătorească scriitorul cel mai în vârstă și mai de seamă. Nu știm ce anume omagii naționale i se vor aduce acestui Nestor prea asemenea olimpiculuí dela Weimar. Știm numai că Germania nu-și uită niciodată eroii. Și Gerhart Hauptmann este un erou. Al spiritului și al luptei pentru cei mulți și obijduți. Nu contează care i-a fost anume credința precum nu ar avea sens nici întrebarea dacă el, Gerhardt Hauptmann a putut ține, până în pisculcelor optzeci de ani ai săi, pasul cu semnele vremii. Are sens și valoare numai slujba pe care a slujit-o pe altarele artei, deși realistă, (— dar la urma urmelor, realismul ca și toate „ismele" e abstracțiune sau etichetare —), pe „tribunele" rampelor sau indiferent unde. Oare Goethe însuși nu rămăsese în urma generației de după războaiele napoleoneene? Deci are sens și valoare numai slujba pe care o slujești. Din acest punct de vedere, viața lui Gerhart Hauptmann e o viață abundentă și binecuvântată, — o viață piatră de hotar și de orientare, iar el, autorul atâtor opere, este om plăcut lui Dumnezeu.

Nu odată m'am întrebat: Nu are voie scriitorul să coboare din turnu-i de fildeș?

Nu! — îmi ziceau atâția dintre esteții și arbitrii bazarului literar.

— Da! — răspundeau, categoric, Homer, Sofocle, Menandru, Plaut, Virgil, Dante, Shakespeare, Cervantes, Molière, Corneille, Goethe, Ibsen, Balzac, Tolstoi, Dostoievschi, Eminescu și oți cei de seama lor.

Nici Gerhart Hauptmann nu se claustrase pentru a se ruga, ci a propovăduit acțiunea. Oricât de mult superioare ar fi, din punct de vedere literar, Die versunkene Glocke (Clopotul scufundat sau Der Bogen des Odysseus (Arcul lui Ulisse), gloria lui rămân, totuși, Die Weber (Țesătorii), drama cea mai puternică din ultima decadă a veacului trecut și dramă în care simți, recitind-o, marea milă și

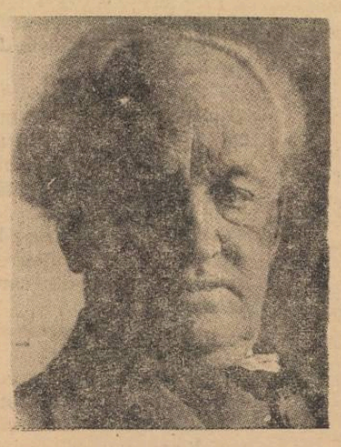

GERHART HAUPTMANN

mânie a unui autor ce SIMTE datoria să-și spună, brutal și direct, răscoala pe care nu o mai poate tăgădui a inimii.

Ca neamț autentic, Gerhart Hauptmann nu ar fi fost în stare să comită atari monștri. Dulcegăria și moliciunea de catifea pentru ele însele nu l-ar fi putut mulțumi. Ceeace a căutat el a fost problema. Sincera, cât mai nuda și mai sincera destăinuire a problemei ascunse în conflictele pe cari le-a abordat cu neslăbită voință de chirurg al sufletului omenesc.

Gerhart Hauptmann ne mai învață însă un adevăr:

Numai stăruința în direcția propriului său fel de a fi îl poate promova și împlini pe scriitor. Și numai această promovare și împlinire promovează și împlinește așteptările celor ce-l ascultă și-l urmăresc.

Octogenar, Gerhart Hauptmann se profilează asemenea unui munte peste culmile contemporanilor. Și, asemeni unui munte, este unul singur.

VIAȚA? OPERA? CINSTIRILE?

Născut 15 Nov. 1862. Premiul Nobel 1912. Membru al Academiei germane. Doctor h. c. al mai multor universități, autor a peste 30 de piese dramatice și a peste 20 de opere epice. Patru clase de liceu. Călătorii în Spania și Italia. Incercare să se facă agricultor, apoi sculptor, apoi actor. Socialist, mistic, clasic. Operele cele mai de seamă: Vor Sonnenaufgang (1889), Das Friedensfest (90), Einsame Menschen (91), Die Weber (92), Kollege Crampton (92), Der Biberpelz (93), Fuhrmann Henschel (98), Florian Geyer (96), Mihael Kramer (1900), Gabriel Schillings Flucht (1912) Schluck und Jau (1900), Die Jungfrau von Bischofsberg (1907), Hanneles Himmelfahrt (1895), Und Pippa tantz (1906), Der arme Heinrich (1902), Die versunkene Glocke (1896), Der Bogen des Odysseus (1914), Winterballade (1917), Der weisse Heiland (1920), Die Goldene Harfe (1933), Ketzer von Soana (1918), Der Narr in Christo Emanuel Quint (1910), Anna (1921), Till Eulenspiegel (1928), Buch der Leidenschaft (1929), Die Spitzhacke (1930), Im Wirbel der Berufung (1936), Das Abenteuer meiner Jugend (1937), Die Tochter der Kathedrale (1939), Ulrich von Lichtenstein (1939), Aerenlese (1939) și Iphigenie in Delphi (1940).

TRAIAN CHELARIU

Note românești

GANDIREA

nu are nevoie de prezentări. Dacă însă, dela număr la număr, publicându-i sumarul, vom poposi la umbra livezilor ei atât de românești, sau în plina lumină a cerului ei ortodox, o vom face numai și numai cu gândul de a ne odihni sau pârgui sufletește. Sub semnul CÂNTĂRII ROMÂNIEI, numărul pe Octombrie 1942 înmănunchiază contribuțiile unor distinși colaboratori: Radu Gyr (Literatura împotriva Neamului), George Gregorian (Prietena de o viață), Vintilă Horia (Cântarea României), Gherghinescu Vania (Poezii), Olga Caba (După închiderea muzeului), Petre Paulescu (In Crimeea), Eugenia Brateș (Logodna umbrelor), Octav Sargețiu (Cântec nostalgic), Petru P. Ionescu (Universul poetic), Alex. Constant (Diplomația în război), Emilian Vasilescu (Pentru ce tomismul nu este „filozofia creștină"), Nicolae Roșu (I. L. Caragiale: Opere, VII, corespondența; T. M. Welther: Soldat 1941), Mariella Coandă (Vintilă Horia: Acolo și stelele ard), Dragoș Protopopescu (Teatrul Național: Don Carlos), și tradiționala „Cronică măruntă" semnată de însuși d. Nichifor Crainic (Ion Agârbiceanu; Evocarea lui N. Iorga, Orchestra filarmonică).

RADU GYR

făcând în acest număr din GÂNDIREA, un sever rechizitoriu literaturii împotriva neamului scrie: „La pregătirea catastrofei franceze n'au lucrat, sub trândava privire tolerantă a societății, numai vermina politicianistă, numai elementele dizolvante anti-morale, anti-naționale sau anti-militariste... O literatură, care, fie că s'a adăpostit sub etichete sociale, simulând spiritul larg, generos, și s'a intitulat: pacifistă, umanitaristă, internațională, — *fie că s'a ascuns sub elegante formule estetice:* suprarealism, construcțivism, hermetism, — *fie că a arborat frondar și s'a numit, ostentativ,* avangardism, — *n'a fost, în fond, decât o literatură negativă, defetistă, distructivă, o literatură care a hipnotizat sufletele palide, a îmbolnăvit o societate și a otrăvit înseși rădăcinile existenței unui Stat".*

D. NICHIFOR CRAINIC

apreciindu-l pe ION AGÂRBICEANU, sublinia'ză în a d-sale „Cronică măruntă" dela sfârșitul „GÂNDIRII": „Dincolo de exigențele formei însă, proza lui Ion Agârbiceanu are o profunzime umană aproape neatinsă de vreun alt înaintaș al său. Are acea OMENIE, pe care o cerem oricărui scriitor pentru a fi reprezentativ românesc sau cel puțin documentar românesc. Prozatorii noștri povestesc evenimente sau impresii; și unii le povestesc cu rafinamentul unei arte într'adevăr orientale. Dar dincolo de evenimente se simte prea puțin sufletul și licăre în adâncuri spiritul. Dacă în scrisul lui Ion Agârbiceanu rareori întâlnim iscusitul rafinament oriental de a povesti, în schimb abundă sufletul și licăre în adâncuri spiritul".

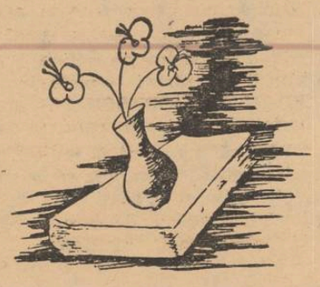

OLGA CABA

este, fără îndoială, una din cele mai înzestrate scriitoare tinere. In plus, stilul personal pe care-l stăpânește nu are nimic din dulcegăria sau broderia caracteristică stilurilor literare cultivate de femei. Și mai e ceva: Asemeni Ansoarei Odeanu, Olga Caba are ceva de spus. „După închiderea muzeului" — din ultimul număr al GÂNDIRII e o proză excelentă.

AFLĂM

din „Ancheta" (No. 163), din Târgoviște, că poetul Vasile Culică are *în manuscris o nouă culegere de versuri. Titlul volumului e „Carte blestemată".*

„MIORIȚA"

în satul Horodiscaia, jud. Elisavetgrad, la 100 km. peste Bug și cu peste 2000 familii de moldoveni?

Iat-o, totuși, așa cum a fost auzită dela învățătorul moldovean Teodor Frunză din Horodiscaia și publicată în „România Viitoare" din 25 Oct. crt.:

— Frunză verde de trei flori,
Ciobănaș dela miori
Cum ți-a fost dat ca să mori?
Sus în vârful muntelui,
In bătaia vântului,
La cetina bradului.
— De ce moarte ai murit?
— De-un trăsnet când a trăsnit.
— D'apoi cine te-a jelit?
— Păsările-au ciripit.
— Dar de scăldat, te-a scăldat?
— Ploile când au plouat.
— De păzit cin' te-a păzit?
— Luna când a răsărit.
— Lumânarea cin' ți-a pus?
— Soarele, când a fost sus.
— De 'ngropat cin' te-a 'ngropat?
— Trei brazde s'au răsturnat.
— Fluerașul und' l-ai pus?
— In creanga bradului sus.
Și când vântul a sufla
Fluerașul a cânta
Oile s'or bucura
Și pe mine m'or căta..."

INSEMNĂRI

e o „publicație bilunară literară și socială" de sub direcția proprietate a d-lui *I. Broscăanceanu* și apare la Dorohoi. Da la Dorohoi! Se simte însă un suflet și o inimă în aceste „Insemnări". Iară cineva, iscălind *Nicușor Istrati,* publică un „Cântec" în numărul pe 1 Oct. 1942 al „Insemnărilor".

Transcriem primele două strofe, deoarece Cântecul lui N. Istrati e frumos, cu mici, foarte mici stângăcii, dar frumos:

„Ce mai noapte, măi, și cerul
Par'că vrea iar să mă vadă;
Luna'ntinde lăicerul
Cu arnici gata să cadă.
Boarea-i crudă, amăruie,
— Frunză verde de gutuie —
Seara face cruci pe case
Cu prosopu-i de mătase".

„DRAGOSTE"

Câte orizonturi nu închide acest cuvânt și câte orizonturi nu le deschide în același timp! Colecția „Drum" din Brașov, prezintă, sub magicul titlu de mai sus, o „carte scrisă în anul 1932" și tipărită în luna Octombrie 1942 în Tipografia Unirea Brașov. Autorul e PETRE FRÂNCULESCU, poet duios, discret ca un murmur de ape limpezi și poet care, „smuls din trepidația cotidiană a orașului, are toată vremea să se gândească la romanul pe care-l va scrie cândva și să scrie poezii cu fete de acolo, pline de vigoare rustică și proaspete ca o pâine de casă..."

Duioșia poeziilor sale rămâne însă cuminte, inactual de cuminte ca și Dulcineea visurilor, eleva Maria, evocată în cele unsprezece poeme albe, clare și naive, candid de naive.

V. JELERU

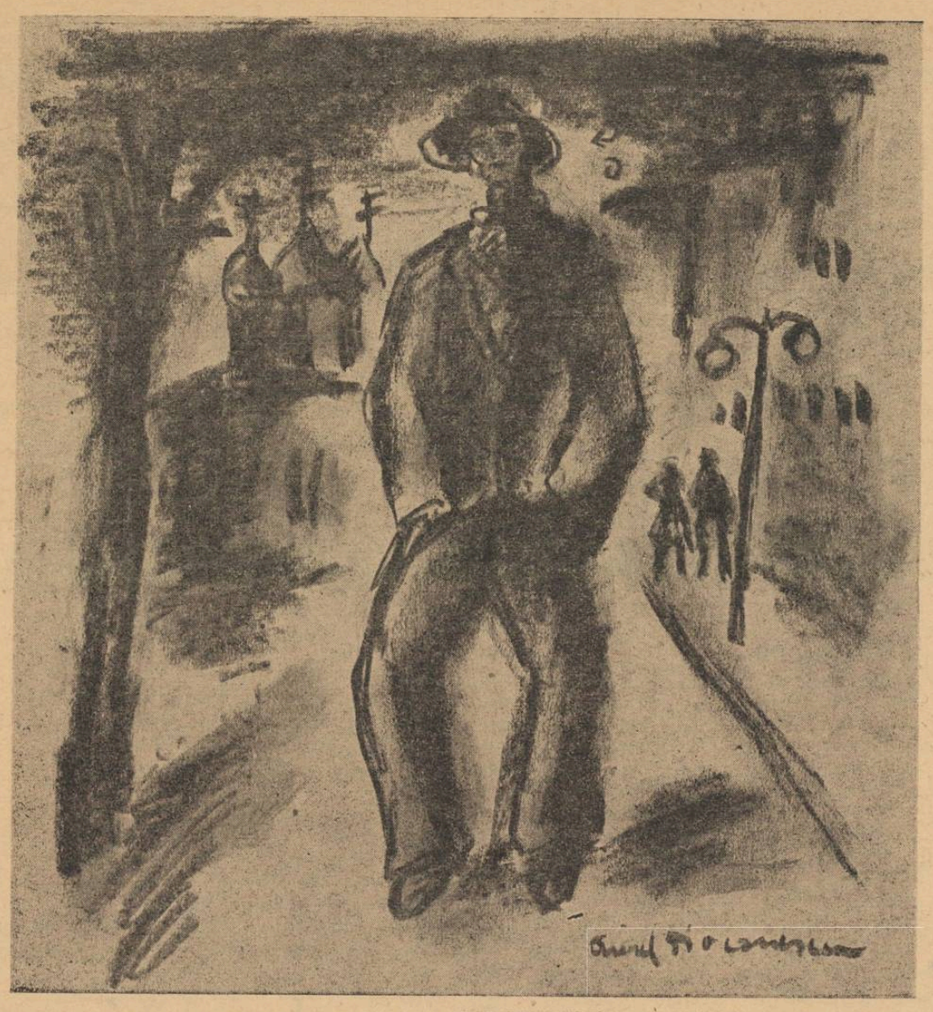

Visuri...

— Nuvelă inedită — de PAUL I. DANIEL

State Tăşculescu era un om trecut de 40 de ani, înalt şi puţin cam aplecat de spate, cu părul veşnic în neorânduială şi albit de timpuriu. Putea fi văzut în orice vreme cu nişte pantaloni prea strâmţi pentru trupul lui, pe care-i purta sumeşi şi vara şi iarna, de parcă ar fi avut de trecut cine ştie ce râuri sau lacuri imaginare. Când mergea pe stradă, sau când vorbea cu cineva, avea obiceiul să-şi salte mereu nădragii — voind prin aceasta să-şi ascundă poate timiditatea de care era stăpânit ori de câte ori se întâlnea cu vreun cunoscut, fie chiar de aceeaşi teapă cu el.

State Tăşculescu ieşea în noaptea aceea din tipografia ziarului unde era corector, obosit, plictisit, strângându-şi haina sărăcăcioasă, de frigul care îi pătrunsese în oase mai mult şi de care nu reuşise să se descotorosească cu nici un chip. Flămând şi ameţit de truda muncii de noapte, State urca acum — cum făcea de ani de zile la vremea aceea — panta blândă a străzii Sărindar spre Cercul Militar, preocupat încă de reviziile ultimelor pagini pe care fusese silit — din pricina întârzierii ediţiei — să le cerceteze doar în fugă, trăgând în plămâni cu nesaţiu aerul proaspăt şi rece al lui Octombrie.

De ani în şir de când făcea drumul acesta nocturn, mereu spre alte mahalale — unde-şi avea o odăiţă mobilată, — State era bucuros că găseşte măcar un ceas răgazul să rămână singur cu gândurile lui, departe de atmosfera încărcată a cafenelelor tixite de lume deochiată, de mirosul de mâncăruri râncede sau afumate ale birturilor unde-şi petrecea timpul liber — la un joc de table sau de „stos" — înainte de a intra la slujba lui de noapte.

Încă din tinereţe, de când abia descălicase în Capitală, State fusese repede prins în iureşul înebunitor al marelui oraş şi ameţit de luminile orbitoare ale localurilor de noapte, ispitit mai ales de cursele de cai dela Hipodrom cât şi de jocurile de noroc din cluburile frecventate de oameni fără ocupaţii stabile, după ce le încercă pe toate fără vreun ...ucces, trecu prin câteva „meserii" uşoare şi sfârşi prin a se angaja corector de noapte la un ziar.

De mult, încă de când nu visase să vină în Capitală, corectorul citise câteva rafturi de cărţi şi umpluse la rândul lui, o sumedenie de caete cu versuri, schiţe şi nuvele fantastice şi îndrăzneţe din care i se publicaseră doar câteva prin reviste obscure de provincie.

In unele seri — când avea poftă de lucru — amintindu-şi de idealurile lui acum moarte, State, — mânat de o ciudată şi originală pasiune — se apuca să corecteze spalturile cu o conştiinciozitate excesivă, bolnavă chiar, unificând ...stilurile articolelor redactorilor şi reporterilor, cu acelea ale comunicatelor oficiale, telegramelor agenţiilor de presă sau corespondenţelor particulare. Numai aşa, — socotea ingeniosul corector, — se putea realiza o gazetă cu înfăţişare complect occidentală... Dar toate aceste „inovaţii" se loveau mereu de îndărătnicia lucrătorilor linotypişti sau paginatori, care în afară că nu luau în seamă modificările de pe spalturi, aveau grije să se plângă secretarilor de redacţie învinuindu-l, printre altele, că „iar a ţicnit bietul nea State"...

Vindecat o vreme de această manie din cauza căreia primea deseori din partea redacţiei aspre observaţii şi avertismente, State — în creerul căruia mai stăruia încă „morbul creaţiei" — îşi relua îndeletnicirea — de data aceasta ceva mai inofensivă — modificând, adăogând sau suprimând chiar pasagii sau capitole întregi din cărţile pe care le citea...

Alteori, întrecându-se cu gluma, se apuca să îndrepte greşelile gramaticale tăbărînd cu furie pe... listele de bucate ale birturilor unde mânca, astfel încât reuşi şi aci în scurtă vreme să devină spaima patronilor şi a chelnerilor cari, îndată ce-l zăreau apărând pe uşă, se grăbeau, care mai de care, să ascundă „menu-urile sortite martirajului...

In nopţile când era prea obosit de munca grea din tipografie, sau vreme ploioasă afară, corectorul rămânea în odăiţa lui de lucru până la ora tramvaiului, citind vreo cărticică găsită din întâmplare pe undeva sau schiţând coperta unui volum de nuvele pe care visase cândva, să-l publice.

— Hm! Fleacuri... Nimicuri... Copilării... Ia să trag un pui de somn, că-mi prinde bine !...

Spre dimineaţă, când lumina orbitoare a zorilor punea stăpânire pe cele mai ascunse şi întunecoase unghere, State era trezit de hârşiitul monoton al măturei femeei de serviciu, sau de vocea baritonală a secretarului de redacţie matinal, care după ce-l ocăra spunându-i că redacţia nu-i azil de noapte. amintindu-şi, poate, de vremea debutului său în gazetărie, subit îmbunat, ,îl lua cu vorbă bună, îi oferea o ţigare sau un ceai cald cu pâine multă...

După ce se ospăta, corectorul cobora la rotativă de unde-şi lua ziarul, pe care-l corectase, umed încă de cerneală, îl frunzărea cu înfrigurare, citind grăbit şi profesional titlurile articolelor, continuările şi explicaţiile clişeelor, amărîndu-se la fiecare greşală de tipar lăsată sau nescoasă de lucrători. Şi, cu inima strânsă, pornea apoi spre casă, mâhnit că iar va supăra pe secretar care se purta cu el aşa de prietenos, sau că întâlnind mutra acră a administratorului nu va mai îndrăzni să ceară un aconto din leafă, care să-i asigure prânzul până la chenzină.

De aceea îi plăcea lui State — în nopţile târzii când se îndrepta spre mahalaua lui — să fie singur pe drum, — să se gândească la idealurile, la visurile lui acum îngropate, făurindu-şi planuri măreţe, închipuind replici de efect în discuţii cu superiorii săi, sau compunând articole, scrisori sau nuvele, cari se spulberau îndată ce ajungea acasă, rupt de oboseală.

Dar bietul State era deseori revoltat din tot sufletul lui chinuit şi se pornea ca o vijelie urând de moarte pe toată lumea care — socotea el — îi retezase elanurile, îl ţintuise în loc, ba chiar îl împinsese înapoi, în jos, spre „fund"...

De câte ori nu-şi ratase atâtea prilejuri de a-şi cultiva unele „relaţii" cari i-ar fi putut folosi în viaţă, numai din cauză că nu avea o înfăţişare vestimentară mai civilizată ? De câte ori nu refuzase, astfel, invitaţii în familiile unor prieteni cu stare, doar din pricina hainelor lui sărăcăcioase — căpătate şi ele din mila vreunui cunoscut — îşi dădea seama că se va simţi stingherit, umil, lipsit de demnitate, de orice mândrie şi incapabil astfel, de a-şi impune o atitudine sau să-şi dea măcar o părere?

Dorind să-şi facă drum şi în altă lume decât aceea a cafenelelor sau a Hipodromului în mijlocul cărora trăia mai mult şi simţea că se afundă, State se străduise mereu să se strecoare printre acei oameni „bine", pe cari ar fi voit să-i cunoască, să se împrietenească cu ei şi prin care să parvină într'o zi. Firește, toate acestea, altădată, mai de mult...

Acum din toate aceste idealuri, nu-i mai rămăseseră decât câteva, meschine şi vulgare: să câştige odată la curse „Pariul austriac", să se „înţolească" cu nişte haine noui şi să mănânce o cină îmbelşugată şi picantă, stropită cu toate soiurile de vinuri şi servită într'un restaurant de lux de chelneri ţepeni îmbrăcaţi în smoking sau în frac... Aceasta chiar cu preţul unei chenzine întregi...

Dar ori de câte ori — în ziua lefii sau a unei „loviturî" date la club — îşi lua inima'n dinţi, hotărîndu-se să intre într'un astfel de local şi să înfrunte privirile celor din jur, era îndepărtat — chiar dela uşă — de către portarul galonat şi în fireturi, care îl intimida cu întrebările lui rostite cuviincios dar distant şi ironic :

— Domnul are masa reţinută ?

Sau :

— Domnul caută pe cineva ?

In faţa acestor întrebări insinuante, State, după ce bâiguia intimidat câteva vorbe fără înţeles, se retrăgea umilit, şi, furios, se înfunda apoi în vreo cârciumă periferică cu mititei, fleici şi cu lăutari, chefuind şi aruncându-şi banii — cu o dărnicie de nabab — chelnerilor şi muzicanţilor pe care îi insulta în mod grosolan...

❖

In noaptea aceea State Tăşculescu — fără să-şi dea seama nici el de ce — uitase ca prin farmec de spalturile de corecturi, de chiria întârziată, de cina pe care o „neglijase" şi de alte asemenea lucruri prozaice cari fac preocuparea omului mărunt şi, pentru întâia oară, ridică ochii spre cer. Nu-l mai văzuse niciodată parcă. Era un cer nou, de un albastru pur, spuzit de o mare de stele lucitoare şi luminat de o lună aurie, rotundă, caldă şi ispititoare ca o pâine rumenă din grâu nou, abia scoasă din cuptor.

Uimit ca un copil care vede pentru întâia oară lumea, State se opri locului şi orbit de atâta frumuseţe pe care nu o cunoscuse nicicând, rămase cu ochii aşa multă vreme. Apoi, ,ameţit de priveliştea minunată care se întindea ca o pânză nesfârşită zugrăvită de un meşter fără nume, îşi coborî privirea. treptat, mai jos, deasupra oraşului.

Infiorat de aceste clipe, State bagă de seamă că înfăţişarea clădirilor, a străzilor, a tuturor lucrurilor, nu mai era aceea pe care o ştia el de eri, de totdeauna... Toate câte i se înfăţişau acum înainte, aveau în ele ceva transfigurat, vrăjit, ca'ntr'o carte de poveşti cu poze colorate.

Ajunse în faţa Universităţii. Nici odată de câte ori bătuse el drumul acesta ziua'namiaza mare sau în nopţi cu lună, n'o văzuse atât de impunătoare, de majestoasă, cu treptele late, cu ferestrele scăldate în lumină. Dincolo, în fund, biserica rusească toată în aur, ardea, iar mii de păsărele, deasemenea, de aur, se îngrămădeau pe cupolă şi pe cruce.

Palatul Şuţu, pe lângă care îşi târîse el ani dearândul ghetele-i rupte, acum îl văzu învăluit într'o mantie cenuşie şi străjuit de nişte copaci bătrâni şi stufoşi. Cu arhitectura lui veche şi ciudată, cu balcoane şi ferestre pline de taine, părea că-l văzuse, aevea, în altă viaţă.

Privind tăcut, i se păru că aude, de undeva, dela o fereastră, un cântec tânguitor. Aşteptă şi privi mai atent.

— Da, spuse el... E o femee... O domniţă... Şi în aceeaşi clipă, State văzu sprijinit de fereastră un căpşor de femee cu cosiţe aurii şi două braţe albe — ca nişte aripi de hulub — cari se întindeau rugătoare spre el.

— E poate umbra unei domniţe întoarsă după atâta vreme în cuibul ei drag să-şi plângă apusa-i tinereţe şi nefericire? gândi State apropiindu-se în vârful picioarelor sub balcon. Dar cum se apropie, imaginea pieri şi se văzu iar în faţa ferestrelor închise, cu perdelele lăsate.

In jurul lui, clădirile caselor, turlele bisericilor, cupolele, statuile, se ridicau măreţe, dominante, ca într'o cetate voevodală din legendă.

Vrăjit de priveliştea ca din basme a acestei nopţi, lui State i se păru că visează. Ca şi cum ar fi vrut să-şi ridice un văl de pe faţă, se frecă la ochi, clipi de câteva ori, făcu câţiva paşi, apoi ca să se convingă mai bine că nu doarme, se ciupi tare de obraz. Il durea. In adevăr, îşi dădeo seama că trăeşte realitatea vie, dar necunoscută, fermecată.

Piaţa Brătianu, pe care o cunoscuse veşnic aglomerată, sgomotoasă, brăzdată de vehicole la orice oră, acum scăldată în lumina lăptoasă a lumii, zăcea pustie.

Buzele cari nu reuşiseră decât să tremure fără să rostească măcar un cuvânt, şi le simţi uscate, veştede, ca nişte frunze. Ii era sete. Netezindu-şi cu palma întinsă fruntea cuprinsă de febră, State îşi aminti că, undeva, la colţul Universităţii, se află o fântână, unde în serile lui obişnuite făcea primul popas spre casă. O găsi. Când ajunse în faţa ei i se păru — o! câte lucruri ciudate în noaptea asta ! — că parcă era alta. Firele subţiri de apă care se prelingeau pe jghiab şi susurau ca un isvor, pătrunse de razele lunii semănau cu nişte betele de aur. Se aplecă şi sorbi cu sete. N'apucă însă, să-şi treacă mâinile umede pe obraz, că licoarea din care băuse îl fermecă ca în poveste Hainele lui strâmte şi decolorate se schimbară, îndată în veştminte alese, cusute cu fire de aur şi argint, iar nasturii erau toţi din nestemate. State Tăşculescu se închipui de aci înainte un prinţ din vechime, purtându-şi paşii, agale, în aceste ceasuri târzii în inima cetăţii adormite.

Mângâindu-şi hangerul dela brâu, „prinţul" trecea mândru şi semeţ pe lângă zidurile negre, privind cu ochii lui ageri curţile lungi şi pustii, bolţile întunecoase şi nepătrunse, ferestrele oblonite, ciulindu-şi când şi când urechile să audă vreun svon de vorbe sau şoapte.

In vreme ce-şi aprindea, după tabiet, ciubucul prinţul zări peste drum, nu departe, o mogâldeaţă care bolborosea sieşi, poticnindu-se pe drum. După ce privi tăcut să vadă cine cutează să strice liniştea cetăţii acum în puterea nopţii, râzându-şi în barbă, prinţul recunoscu în umbra care se căţăra de ziduri pe un om al Curţii şi-şi zise :

— Iar a cercat vinul jupân Cosma... Halal de aşa pivnicer !

Şi mergând aşa mai departe, coconul domnesc trecu fără să ia în seamă caleaşca dela colţul uliţei — care abia zărindu-se la lumina slabă a felinarelor — îşi aştepta stăpânul — cu vizitiul adormit pe capră — poate de o noapte, poate de nouă, poate de-un veac...

Coti câteva uliţe dosnice şi uitate, nimeri în strada veche a Mavrogheniior şi ajunse la Biserica Sf. Gheorghe Nou. Ciubucul i se stinsese de mult. Luna îşi purta fanarul tot mai palid, iar „prinţul State" mergea, mergea mereu, mânat de cine ştie ce gânduri, pe care cei mulţi nu pot nici măcar să le bănuiască... Dar iată, că de undeva, din fund, el zăreşte nişte căruţe încărcate cu poloboace de vin, în timp ce cărăuşii dorm pe cai, obosiţi de drum şi turtiţi de băutură.

Prinţul privi lung şirul de care, numărând poloboacele pline şi nu se mai miră. Parcă ar fi ştiut că trebue să le întâlnească. Ba, dimpotrivă, amintindu-şi că trebuia să sosească mai din vreme, se mânie, dar se potoli curând cu gândul la vinurile spumoase ruginii care lăsau în urmă un iz plăcut. Rătăcind mereu prin uliţele întortochiate, tixite de dugheni zăvorîte, ce stau să cadă doar la un strănut de voinic, coconul domnesc se gândi cu inima muiată'n lacrimi cât de bătrân e oraşul..

Ca un lunatec întârziat pe nişte drumuri pustii, prinţul îşi zorea paşii tot mai departe, spre marginea cetăţii, spre mahalalele adormite şi sărace, în vreme ce luna îl petreca din urmă, tot mai palidă, tot mai mirată.

Acum uliţele gloduroase şi hârtoapele începură să ia locul trotuarelor netede şi lucioase, dar paşii celui ce mergea în neştire, halucinat, nu erau străini de ele.

Cu ochii împăienjeniţi, privi ca într'un film casele mici şi albe cu prispe şi ceardacuri, cu grădini, curţi şi pomi, cu păsărele ciripind pe sub streşini. Priveliştea aceasta patriarhală îi plăcea, dar urmări apoi alte scene mai triste, mai cenuşii, mai adevărate.

Dintr'o curte auzi ceartă şi blesteme.

Mai departe văzu un biet uncheaş care abia ducea în cârcă o sarcină cu uscături.

Dinspre Apus începu să vină spic de vânt rece de toamnă...

Apoi, la o răspântie apăru o căruţă care trecea grăbită lăsând în urmă un miros plăcut de pâine caldă. Câţiva soldaţi alergau grăbiţi spre cazărmi, în vreme ce un ţigan bătrân — cu dibla sub haină — prea matinal ori prea târziu — oprea trecătorii să „le facă o cântare"...

Apoi din turla unei biserici, clopotele începură să plângă — ca o bocitoare plătită — absent şi sgomotos, încă un enoriaş din cartier mort „de inimă rea" sau de lingoare...

Mahalaua se trezise acum deabinelea, cu toate grijile şi ofurile ei.

State, îmbrăcat cu vechile-i haine, îşi trăgea pantalonii, tot mai sus, tot mai nervos. Obosit, cu faţa crispată, ajunse însfârşit acasă. In odaie îl întâmpină acelaş aer închis, greu, înecăcios, care-l desmetici. Işi roti ochii ca un strein prinprejur şi regăsi aceeaşi neorânduială pe care o lăsase în ajun. Patul desvelit, cu pernele-i neprimenite şi arse de ţigare, mai încolo ligheanul cu lături în care pluteau câteva chibrituri şi un colţ de ziar. Simţi un gol în inimă şi în stomac. Toate îl priveau acum trist, mustrător, rece.

Ii era foame. Işi aruncă ochii pe masă pe care zăcea o tigae pe fundul căreia se mai vedeau câteva urme de seu şi o coaje de pâine uscată, pe care le lăsase după un prânz.

Afară era lumină de mult, iar razele anemice ale soarelui pătrunseseră timide şi stinghere prin fereastră şi se jucau într'un ciob de oglindă...

Trezit din ameţeală, ca după o beţie cruntă, State Tăşculescu îşi duse mâna la cap pe care-l simţea mai greu, mai buimăcit ca nici odată şi căscând trist şi resemnat, îşi puse capul pe pernă, trudit.

Visul se risipise...

Cronica plastică

Expoziţiile Lucian Grigorescu, Octav Angheluţă

Expoziţiile acestor doi pictori — bine cunoscuţi — sunt singurele care prezintă un interes deosebit pentru moment; de aceea ne vom ocupa numai de ele.

Intrucât LUCIAN GRIGORESCU îşi prezintă lucrările mai amplu, ocupând două săli la Ateneu, vom începe cu el. Fiind şi mai vârstnic şi mai vechi în meserie, i se cade întâietatea, în afară de faptul că posedă rarele calităţi de pictor pe care i le cunoaştem.

Domnia-sa se prezintă unitar, într'un frumos ansamblu, neînghesuit, cu panouri armonioase, bine alcătuite — cu toate că am fi preferat uleiurile în sala din mijloc mai bine luminată, poate neîndeajuns de încăpătoare.

Şi domnia-sa şi domnul Angheluţă ne-au pregătit surprize...

Pentru un privitor — să zicem, asemănător mie — nimic nu e mai plăcut, decât surprinderea, noutatea. Faptul de a ne înfăţişa *subiecte noi*, posibilităţi şi realizări neîntâlnite încă în opera pictorului, ne dispune 'ndată în favoarea lui. Surprizele lui LUCIAN (întâiul său autoportret, într'o gamă caldă de roşu „vermillon" şi albastru verzui, apoi fetiţa 'n verde catifelat pe scaun) cât şi nudurile (primele lui nuduri expuse) sunt făcute să ne procure ochilor o desfătare cu totul deosebită. Apoi „fenomenala" surpriză ultimă *„Bucureştiul"* pictat de Lucian!!

Unde-ţi întorci ochii, numai peizagii româneşti, priveliştî de la noi; un singur vaporaş de la *Cassis*, pierdut între maluri şi clădiri de ale noastre ne spune că de n'ar fi fost război — pictorul LUCIAN GRIGORESCU near fi trădat ca atâţi alţii pentru Franţa. Fără să cugete că *farmecul precis* pentru un Francez sau oricare alt străin, nu e să-şi vadă propriile lui priveliştî, de care e sătul, ci peizagii noi, necunoscute...

Să nu mai cârtim deci, şi să zicem bogdaproste că marele Lucian, ochiul de pictor distins, a binevoit să se intereseze şi de bisericuţele noastre. Biserica Dichiu!

Iat-o sub ploae! Vilişoarele cochete dela Breaza, iată-le şi pe ele ţâşnind din iarbă. Cu pensula lui mai vie ca o veveriţă, mai sprintenă şi mai mângâioasă ca o pisică care fuge de ici colo, jucându-se cu gheme de culoare şi încurcându-le tot ca şi dânsa, ne aşterne castele, priveliştî şi figuri pe pânză, pe carton... şi pe hârtie.

Ei da, vrăjitorul acesta picteză şi el ca şi GEORGES RONAULT pe hârtie. Doar ştiţi şi domniile-voastre, că marele RUBENS a pictat unul din cele mai frumoase tablouri ale sale dela Luvru *„Maica Domnului înconjurată de îngeri"* pe o bucată de hârtie albă şi se spune că acestui fapt i se datorează soliditatea şi transparenţa culorilor.

Un lucru e cert, am văzut „fetiţa în verde" (tablou preferat) scoasă din ramă şi am admirat minunata „materie" *ne mai aruncată de data aceasta cu toptanul*, ci drămuită *cu îngrijire*, lustruită apoi uşor cu vernis, părea gata să înfrunte nu anii, ci veacurile!

Surpriza domnului OCTAV ANGHELUŢA o constitue intenţiile domniei sale vijelioase, cu linii şerpuitoare, apărute în compoziţii de dimensiuni mai mari, în unele portrete şi peisagii. Domnul OCTAV ANGHELUŢA este un pictor agreabil, cuminte, liniştit şi delicat, care poartă o bărbuţă colier în jurul bărbiei, pentru a-şi ascunde trăsăturile tinereşti şi a ne impune.

Nu este niciodată mai fericit inspirat decât atunci când picteză ultimul său vlăstar, sau un buchet de flori confortabil instalat pe masă, într'o luminoasă atmosferă de familie; când însă vrea să fie puternic, vânjos, monumental şi impresionant... atunci nu ne mai împacă! Mi se pare că vinovatul stă cu urechea tăiată portretizat pe volumul care l-a scris, într'o interesantă natură moartă datorită pictorului .Acest volum al chinuitului „Van Gogh" frumos pictat în tabloul lui OCTAV ANGHELUŢA, să aibă împreună cu opera pătimaşului şi incandescentului ieşit din minţi, atâta înrâurire asupra simpaticului tată de familie?! Dacă da, atunci ne permitem să-l sfătuim, o, cu câtă sfială, pentru a nu fi rău interpretat sfatul; *să-i întoarcă spatele* şi să nu mai privească un singur *„Van Gogh"* de aci înainte. Marele Olandez a tăcut mulţime de victime...

Are şi el destule cusururi şi pe urmă a plătit aşa de groaznic şi de scump gloria lui de acum, încât pentru oricare dintre noi e preferabil să nu-l urmăm dacă nu avem în noi aceeaşi putere de sacrificiu, de suferinţă şi de patimă...

La Dalles se desprinde prin plăcutele sale acuarele înfăţişând păsări de curte d-na REPEŢEANU-FLORU. Regretăm că aşezându-şi pe un singur rând tablourile (manieră ce pretinde calităţi solide şi serioase) această pictoră nu şi-a adâncit lucrările expuse, care maitoate sunt schiţate, neterminate, cu nesiguranţă în paletă şi în desen.

In geamul librăriei Buchholz am privit cu uimită încântare şi nu mă pot împiedeca să nu le semnalez ca încheere, graţioasele şi fermecătoarele desenuri în sepia ale MAGDALENEI RADULESCU pentru volumul lui ANTON PANN. E foarte mare păcat, să priveşti însă reproducerea grafică alăturată 'n carte, desenul fiind complect anihilat prin micşorare, ilustraţia lăsând astfel mult de dorit.

LUCIA DEM. BALACESCU

Cronica literară

„Zamfir fără Mărgărinta"

de GRIGORI M. STURDZA

„Poemul sistemului solar"

sonete de ȘTEFAN STANESCU

Unele cărți îți dau sentimentul liniștitor al certitudinei. Le acorzi dela prima pagină, toată încrederea. Tonul just, cuvântul propriu, expresia potrivită, — totul contribue să te simți în siguranță. Dar cu altele a. senzația riscului. a unei prinsori despre care nu poți spune până la urmă, hotărît că autorul a câștigat-o— nici că a pierdut-o. Ești nedumerit fiindcă îți dai seama că nu ți s'a dat decât o șansă, din care nu poți deduce mare lucru fără a prejudeca asupra altor șanse, presupuse, ale autorului.

Sub acest aspect de prinsoare am crezut potrivit să înfățișăm cititorilor două cărți interesante, care ies din obișnuințele lucrului literar: poemul unic *„Zamfir fără Mărgărinta"* al d-lui Grigori M. Sturdza și ciclul celor unsprezece sonete care alcătuesc *„Poemul sistemului solar"* al d-lui Ștefan Stănescu.

Prinsoarea e un joc. Jocul d-lui Grigori M. Sturdza e grav, convins și emoționat. Voi încerca să arăt în ce măsură el este tot pe atâta de convingător și emoționant. Prinsoarea propusă cu poemul *„Zamfir fără Mărgărinta"* am putea-o transpune proza'c, în termenii următori: sensibilitatea unui poet modern poate să se modeleze convenabil, în tiparele poemului epic, cu o versificație a cărei sintaxă coșbuciană regăsește chiar clematul și timbrul caracteristic „Baladelor și Idilelor" și al „Firelor de tort"? Intrebarea cuprinde numai datele stricte ale prinsorii, orice insinuare fiind absentă. In nici un caz nu poate fi vorba cu autorul poemului *„Zamfir fără Mărgărinta"*, de un epigon întârziat al lui Coșbuc, întrucât la d-sa accentul nu cade pe originalitatea formală, ci pe efortul constructiv căruia îi stă mărturie poemul și pe noutatea personală, cu adevărat surprinzătoare, a unui ciudat aliaj de lirism cu anecdotică a faptului divers, a concretului direct, trivial chiar.

S'ar putea spune despre felul poetic al d-lui Grigori M. Sturdza, că el constă din a face proză în poezie, simetric — însă numai verbal — felului acelora care fac poezie în proză.

Sensul în care vorbim despre poezia în proză este al unui gen hibrid: între poezia poetică și proza prozaică. Să ni se ierte pedanta insistență dar am vrea să nu ni se răstălmăcească cuvintele. Să nu fie luată proza în poezie a d-lui Sturdza drept proză versificată, — ceea ce-i cu totul altceva. In orice caz, altceva decât ceeace înțelegem noi prin expresia proză în poezie.

Poezia cea mai pură, aceea care e făcută din nuanțe schimbătoare și aluzii abia atingând înfățișarea concretă a lucrurilor folosește totuși un *material*, un minimum de materialitate.

Incepând cu simboliștii, lirica modernă resfrânge tot mai puțin aparența directă, trăsăturile realității concrete. In poezia d-lui Sturdza nu numai că întâlnim aidoma trăsăturile realității, dar întruchipate prin cele două feluri pe care le știam că sunt mai ales ale prozei: realism și psihologie. Cu acestea suntem chiar în termenii proprii ai prinsorii: este posibilă o poezie construită nu numai cu materialul dar și cu procedeele prozei?

Judecând după exemplul lui *„Zamfir fără Mărgărinta"*, credem că psihologismul excesiv al poemului e aspectul cel mai puțin convingător, Zamfir e prea mult *un caz* — de sublimare erotică — spre a putea fi răscumpărat prin semnificație, din mizeria condiției lui biografice, până la acea înălțime și general tate de simbol pe care încearcă să i-o atribue poetul. Puterea de semnificare simbolică a „Luceafărului" eminescian, de pildă, se datorește transcenderii dincolo de orice atingere a contingențelor libidinei. Zamfir din poemul d-lui Sturdza rămâne însă până la sfârșit un om din viață, un caz, a cărui psihologie turburătoare și penibilă s'ar fi cuvenit exploatată pentru senzaționismul ei, în opera unui romancier psihanalist.

Acest bizar îndrăgostit încearcă sentimente prea neobișnuite în fața femeii iubite, pentru ca insul lui să poată năzui la acea generalitate de simbol a unui erou al condiției omenești. Il vedem astfel, în sat la el, mergând la horă îndemnat „de-o tristă și ciudată trebuință", aceea de-a o vedea jucând cu alții și de a suferi „măcar de răul ei", nefiindu-i dat să-și bucure cu dânsa „nevolnica-i ființă". Găsind apoi în soarta-i proprie — cu care se împăcase „din colo de fire"—„o jalnică și crudă mulțumire", în mintea lui, Mărgărinta îi apărea până într'atâta „legată de-o plăcere v-novată":

Că nu mai deslușea dacă pe față
Ținea s'o aibă 'n ciuda orișicui,
Atât cât ar fi vrut ca 'ntâia dată
Un altul s'o posede 'n ochii lui!

Aluzia la felul neobișnuit al flăcăului revine de câteva ori, până la sfârșitul poemului, când regăsind-o pe Mărgărinta într'o casă de prostituție, la oraș, Zamfir își dă seama de condiția dragostei lui ciudate, sortindu-l singurătății fără leac dar o singurătate penibilă, damnată:

Ca un păcat neizbăvit și greu,
Ca o spărtură fără leac, grozavă,
De-alungul schelelor lui
Dumnezeu.

Am vrea să înțelegem și parcă un sentiment de jenă ne reține. Ce vrea să însemne acest Zamfir *fără* Mărgărinta, al cărui greu păcat e ca o spărtură(!) fără leac în orânduiala divină,— a căruia „făptură 'ntreagă 'n veci era bolnavă"?

*

Prinsoarea d-lui Ștefan Stănescu e numai joc, un joc poetic pur. Să nu ne înșelăm asupra intențiilor poetului astronom al celor unsprezece sonete care alcătuesc *„Poemul sistemului solar"*. Deși dela *„Arca lui Noe"* cu care a debutat în 1937, d. Ștefan Stănescu n'a mai publicat nici un volum, poemul acesta nu e desigur ceeace așteptam dela autorul lui. Să nu-i facem totuși o vină din faptul că ne-a surprins așteptarea, înșelând-o.

Poemul sistemului solar e o îndemânare a poetului, un fel de „a-și face mâna", care nouă ni s'a părut a fi semnul unei mari libertăți de spirit. Cred că nu e este spectacol mai grațios decât al spiritului care se joacă pentru el însuși, triumfător, constrâns pe limite și reguli pe care singur și le impune. Ne închipuim că într'o zi, d. Ștefan Stănescu s'a întâlnit cu ideia poetică a sistemului său solar și a fost numaidecât cucerit, ca de un zâmbet.

Ni s'a părut — iarăși! — că zâmbetul acela presupus l-am întâlnit în sonetele poemului său (harnicul nostru paginator Florescu, îmi arată uneori, cu satisfacția lucrului împlinit, revista încheiată, spunându-mi: „Acum zâmbește". Căci osteneala nu se mai cunoaște, cine o știe?).

După prima lectură a poemului sistemului solar, ne-am gândit că poate era mai bine ca să nu fi fost publicat. Preferim opera definitivă, care-i a tuturor, șantierului, jurnalului cald de prezența intimă, impudică aproape a autorului. Dar recitind sonetele d-lui Ștefan Stănescu și mai citindu-le odată, i-am dat dreptate că le-a publicat. Cel puțin ca să ne facem o idee. (Mallarmé și-a însoțit poezi le cu această dedicație, ca o scuză, destinată publicității: „Ne fut ce que pour vous en donner l'idée").

Jocul poetic al d-lui Ștefan Stănescu constă din aluzia certă a versificației sonetelor d-sale: primul — „invocare către zeul „Soarelui" —pare un heliotropism — poetic măcar în intenție. Versul e redus la exclamația monosilabică, sugerând impresia covârșitoare a revelației solare, la începutul umanității sau al vieții individuale a fiecăruia. Sontele planetelor, care urmează: „Venus nemuritoare", „Roșul Marte", apoi „Jupiter", „Saturn", „Uranus" și „Efebul lui Neptun", sunt scrise în versuri al căror număr de silabe sporește cu câte una pe măsura îndepărtării dealungul axei sistemului solar și a întinderii orbitelor planetare. Iată unul din cele mai frumoase, *Uranus*, care nu-i străin de amintirea sintaxei poetice barbiene:

Sub zări stufoase, de poveste
Răsare-un astru 'ntâi pe lume,
Copil obscur tenebrei-mume,
Când soarelui fiu mândru este...

Foc tăinuit, prielnic nume,
Drumețului dă gând și veste,
Vestigiul gloriei celeste,
Sărbătoriri și nunți postume...

Orb, cine 'ntâi minunea vede,
Stă fără grai și'n solitudini
Măsoară magica livede...

Și eu fui robul de-altitudini!
Vârtejuri, axe, lunci albastre...
Plâng, frânte'n murmur, vieți
și astre.

MIHAI NICULESCU

NOTE LITERARE

TOLBA CU NOTIȚE

se numește culegerea de articole literare a d-lui TEODOR MURĂȘANU, apărută în Septembrie 1942 la Turda (Tip. „Arieșul", — „Colecția Pagini Literare"; 207 pag.).

D. Teodor Murășanu, cunoscut tuturor scriitorilor tineri, se găsește la al cincilea d-sale volum. „Tolba cu Notițe" de curând publicată e, mai degrabă, vas cu flori, căci atât „Aureolele" cât și „Breviarul" ieșit din domoala până a d-lui T. Murășanu sunt mai aproape de poemele în proză din ciclul „Florile Soarelui", decât de ceeace este articolul evocator sau studiul critic. „Tolba cu Notițe" e o carte lirică, de pioasă substanță, dară pred lirică.

VLADIMIR DOGARU,

cunoscut în ultima vreme printr'o serie de interesante și prețioase contribuții, aduse în domeniul literar și artistic, a predat recent editurii Fundațiilor Regale Culturale manuscrisul volumului **Elogiul Frumosului.**

Cartea va cuprinde un mănunchiu de studii și eseuri, menite să deslege cele mai variate și mai palpitante probleme literare. Fenomenul artistic va fi prezentat în ce are el mai substanțial, autorul urmând pentru aceasta o cale proprie. Intrtg volumul va fi străbătut de ideea că la baza culturii și literaturii universale stă jertfirea pentru frumos. Frumosul este singura rațiune de a fi a cosmosului. Fără ell, realizarea destinului uman ar deveni o cruntă și tragică realitate.

Cu asfel de idei, cartea domnului Vladimir Dogaru va obține, desigur, un real succes. O parte din capitolele de bază au apărut cu câteva luni mai în urmă în „Gândirea". Frumusețea expunerii și profunzimea filosofică a fondului ne fac să așteptăm mult. Asupra **Elogiului Frumosului** vom mai reveni.

CONSTANTIN SINCU,

cunoscutul și apreciatul actor, își anunță volumul de poezii „Deslegare de trecut".

Ca și Pop Marțian, ca și Emil Botta și atâția alți actori, Const. Sincu e un îndrăgostit al versului, al meșteșugului poetic.

Cunoaștem pe Const. Sincu, actorul: înzestrat, plin de sensibilitate, dăruindu-se scenei cu întreaga sa tinerețe.

Așteptăm cu aceeași încredere cea dintâi manifestare a poetului.

Cronichetă autumnală

Și iarăși și iarăși e toamnă
Cu veșnicul ei ritual
Cu rime banale în „Doamnă"
Cu barzi candidați la spital.

Și iar șezători literare
Cu genii iscate'n debut
Cu noi dedicări funerare
Și-urmări fără de început...

Mă plimbă mereu învârtirea
Pământului — putred scrânciob —
Și iar mă-amestec în neștirea
De craniu, pălit ca un ciob...

Pe aceiași cărare tocită
Imi port năruirea de scrum
Și-mi sfârîie umbra pocită,
Pe jarul de frunze din drum...

. . . . . .

ȘT. V. IONESCU

E toamnă...

Mă'nalț peste besne din liniști,
rotirea din juru-mi e mută —
aleargă visarea prin miriști
și cade o ploaie tăcută...

E toamnă... adânca pădure
se mistue'n oarbe scântei,
lucește tăiuș de secure
pe-aleia stejarilor mei...

Pe-un drum legănat ca o rugă
aleargă visarea nălucă,
trudită mi-e inima'n fugă
ca frunza ce'ncet se usucă...

E toamnă în suflet și'n zare!
In suflet am visuri de plumb —
căzut peste vreme îmi pare
că sunt un bob de porumb...

EMANOIL FLORENS

Tristia

Era o zi de toamnă cenușie
Cu fâlfâiri de flamuri negre: norii
Ce s'au stârnit când se iviră zorii
Plutind pe lacul sarbăd de leșie.

Năuce zări priveau cu ochii tulburi
Cum creste de bălauri învestmântați în doliu
Smoleau câmpia arsă c'un spălăcit lințoliu.

...Se spune c'au sosit și cioclii 'n crânguri!...

GH. SAVU

CANTECE NOUI

Rânduri de toamnă

E drept că scriem la sfârșit de anotimp. E drept că nu credem în poesia legată de anotimp, așa cum nu credem în genere în arta fabricată la comandă, pentrucă atari realizări — oricât ar fi ele de reușite, nu pot fi mai mult decât o improvizație. Și dacă anotimpurile își au poesia lor, este de bună seamă pentrucă orice lucru trebue să și-o aibă. Paradoxal, nu? Dar ce-are afface, dacă cea mai strălucită poesie a toamnei a fost creată în miez de primăvară, sau dacă un sonet perfect a fost conceput la beție? Arta pe care ne-o oferă poeții cu desinvoltură, zi de zi, e gata oricând să ne dea dreptate, dacă ar mai fi nevoe și de dreptatea aceasta.

Și totuși, strofele adunate în acest număr se leagă între ele, toate fiind izvorîte din melancolia de fiecare am a toamnei celei din urmă. Scriem aceasta, pentrucă asemeni lui Arghezi, orice poet va putea spune — și pe bună dreptate — „niciodată toamna nu fu mai frumoasă...". Păcat însă, că de cele mai multe ori chiar poesia lui o desminte, fapt care nu se întâmplă însă și cu cei trei poeți pe care-i înfățișăm aici, cu trei aspecte diferite. Florenrs la Roman, Șt. V. Ionescu la Ploești și proaspătul Gh. Savu, undeva pe la Alba-Iulia, fiecare din ei aduc un alt aspect, o altă nuanță, care se completează cum nu se poate mai armonios. Ei n'au scris la comandă, cum desigur că n'au scris numai ca să vadă lumina tiparului, pentrucă un adevărat poet n'are prea multă nevoe de acest amănunt esențial. Și dacă ne-am abătut pentru o clipă dela unele norme și principii, pe care ni le impusesem dela început, am făcut-o tocmai ca să se vadă și mai lămurit că dreptatea noastră este prezentă până și de astă-dată...

Scrisori, scrisori, scrisori...

Săptămâna aceasta, mai mult ca oricând o adevărată ploaie de sezon ne-a acoperit masa de lucru... Din numeroasa „sgură" pe care, fatalmente, am aflat-o și acum, am reținut însă câteva tonuri, mai multe de cât de obiceiu, care nu pot decât să ne bucure. Căci dacă se spune mereu că toamna e un rodnic anotimp pentru „inspirație", atunci poate că materialul liric al ultimei săptămâni ne-a mai dovedit-o, căci era nevoie. Cu toate vânturile care s'au abătut, tinerii poeți lucrează. Unii tipăresc antologii, alții dau bun de imprimat la volume de poesii care vor fi încurând în librării — într'un cuvânt mai toți pregătesc câte-ceva. Iar departe de noi, alții luptă, trăind cu un intens dramatism poesia vieții și a morții.

De ce oare o fi toamna un sezon literar? Librarii ar putea să dea cel mai potrivit răspuns căci poeții nu-l știu, pentrucă nu-i interesează. Uite, domnule lector sau domnule poet: dumneata, ca și mine, ca și dumnealui ai băgat de seamă mai de multișor, că a început să se lase acest liric anotimp. Negările și protestele n'au prins bine decât în foițele literare, și în călimările teoreticienilor amtilirici. Ei scriu, iar noi trăim. Avem deci dreptul să ne întrebăm și să nu fim întrebați. Pentru că poesia înseamnă sbucium și sbuciumul n'are soluții și rețete...

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacție, menținându-se pe plic: pentru Șt. B. Și răspunsurile: *O. C. Pop., Oprișan R. G., V. D. Arjoci, Mimi T., M. Mievici, P. Stam., A. Pribeag, Vale, Doru C., M. Rop., P. T. Luc., Mănită C., M. Preț., Al. Sipecu, Lili D. C., Iril D., C. Mih., M. Neamțu:* Nu! *S. T. N., M. Nicol., Al. S. Jeb.:* Altele. *I. Trest., Em. B., Constant I. C., I. Vint., Șt. A. D., P. P. B.:* Da, mulțumiri. *M. Haru:* Așteptăm „Tâlcuirea lui"!! Bine-înțeles, da.

ECOURI TEATRALE

PRICINĂ...

Două gazete de specialitate în „ale teatrului" și-au deschis coloane de tăioase și reciproce răutăți, pe tema unei aprecieri la adresa unui tenor de operetă, căruia girul unei cunoscute semnături i-a adăogat — potrivit — calitatea de „gurist".

Firește, chestiunea tânărului tenor fiind numai o simplă „chestiune" și nicidecum o problemă, se pune întrebarea: dece atâta risipă de cerneală și atâta pierdere de timp la specialiștii confrați?...

Hei, dar dedesubtul acestei chestiuni, este o problemă.

Și d. Toma Vlădescu ca și poetul George Gregorian au arătat-o.

Până la urmă, „Cyrano" își va vedea... lungul nasului?...

MĂRTURISIRI

Poetul Ciurezu, autorul volumului de succes: „Cununile soarelui" *scrie sau—dacă vreți!.. — are de gând să scrie o lucrare de teatru într'un act (deocamdată așa este plănuită) a cărei temă o formează tot poezia.*

Furat de interesul unei acțiuni cât mai omenești, poetul Ciurezu are intenția să dăruiască artei dramatice o lucrare care să atragă și să rețină prețuirea sinceră a publicului.

Il așteptăm cu nerăbdare la... rampă...

PRESTIGIU...

O gazetă săptămânală de teatru, anunță cu ifos de „sensațional" descoperirea unei piese teribile, al cărei autor nu se știe cine și unde este, încât din acest motiv, scena oficială s'ar părea că trece printr'o frământare teribilă că nu poate folosi această „rară și de valoare" lucrare dramatică

Așa fiind, misteriosul autor al „Călătoriei în întuneric" este rugat să se prezinte ca să fie cunoscut.

Asta îmi reamintește de decedatul poet I. Const. Perițeanu care, la începutul activității lui, dispe rat că nu-i primește nimeni spre publicare un vers, a trimis ziarului „Rampa" de-atunci, un fragment dintr'o poezie de Goga, semnat — bineînțeles — de I. Const. Peri țeanu.

Numai așa, biețul Perițeanu a reușit și firește a râs cu atât mai mult, când sub semnătură, redacția gazetei mai adăogase:

„Autorul neființu-ne cunoscut, e rugat să treacă pela redacție, ca să-l felicităm"...

APROPOS!...

In legătură cu comitetul de lectură ne-am reamintit despre ceeace „oamenii de teatru" numesc *„alegerea celor șease"*, atunci când e vorba de premierea vreunei piese orig nale.

La premiera *„Ioanei"* însă, acești *teribili* „oameni de teatru", informați până la umbră de amănunt, au declarat că n'ar mai fi vorba de „alegerea celor șease", ci numa. de *„alegerea unuia.*

Prin aceasta nu s'a făcut numai decât aluzie la absențele *motivate* ale unor membri ai comitetului de lectură, reclamați și pe aiurea de consacrata lor valoare.

Nu!... S'a lăsat să se înțeleagă că piesa a trecut fără procesverbal și numai din hotărîrea unei singure persoane...

S'a văzut — până la urmă — că după alegerea aceasta atât de „poruncitoare" numai talentul incontestabil al lui Nicu Dimitriu a câștigat.

Restul...

AFIȘ...

„Răzbunarea Zeilor" *este comedia d-lui I. Anestin, căreia scena oficială sau anexa, îi pregătește o montare și o interpretare cuvenită talentului cunoscut al autorului.*

E curios cum „Pământ", *noua piesă a d-lui Nicu Vlădoianu, scrisă — atât cât s'a putut — în colaborare cu d. Soare Z. Soare, a fost programată înaintea celei dintâi.*

Sau „Răzbunarea Zeilor" *își rezervă muta hotărîre după cunoașterea... „Pământului"?!...*

La teatrul „Maria Filoti", *noua angajată, Nora Piacentini, își face apariția în „Domnișoara de ciocolată" de Paul Gavault, în traducerea lui Radu Beligan.*

Să vedem dacă Paul Gavault va urma acelaș succes de serie ca al confratelui... Puiu Maximilian cu teribila sa „comedie muzicală": „Secretara tatii"...

In schimb, Dina Cocea, a lăsat locul unei interpretări potrivite temperamentului său din a doua premieră a „Teatrului nostru" al cărei titlu e complet nepotrivit, în favoarea d-nei Tanți Cocea, impusă — până azi — spectatorilor doar prin zâmbetul cuceritor.

„Teatrul Mic" și la a doua sa premieră cu piesa lui Yvan Noé: "Pentru o singură noapte"... în traducerea d-lui V. Timuș, n'a reușit să atragă un public care să verifice mai întâi cât de mult dăunează unei actrițe ca Sandina Stan absența de pe scenă, și apoi cât de puțin a realizat debutul d-lui I. Talianu ca director de scenă.

I. M. LEHLIU

La invitația „Comisiei permanente de control, verificare și aprobare a autorizațiilor publicațiilor" și spre a face față nevoilor creiate de criza hârtiei de tipar, — „UNIVERSUL LITERAR" va apare pe viitor de trei ori pe lună.

Numărul viitor al revistei (47) va fi pe piață la 28 Noembrie c., iar după această dată, la 10, 20 și 30 ale fiecărei luni.

In editura „Universul" a apărut cartea de mare succes, în ediția 2-a

CÂND ERA BUNICA FATĂ

de C. COSCO

În paginile ei întâlnim Capitala patriarhală și pitorească de acum 50 ani

„Domnu" Iorgulescu

de ION SARBUL

Sunt născut în primăvară şi încă nu împlinisem şapte ani, — îi împlineam în primăvară, către Paşti, — când toamna, mama, ca să scape de mine, de acasă, m'a trimis la şcoală... Mi-aduc aminte că, biată mama, fie iertată, la orice şotie a mea, mă ameninţa cu şcoala:

— „Dai tu de dracu. Te dau eu la toamnă pe mâna lui Popa Ştefan!"

Şi în adevăr, toamna eram la şcoală, dar nu „pe mâna lui popa Ştefan", ci în faţa unui „doma" nou venit. Popa Ştefan — auzeam şi eu — era greu bolnav şi, de foarte multă vreme, nu mai venea pe la şcoală.

Mi-aduceam aminte de bunătatea lui popa Ştefan, când, cu o toamnă mai 'nainte, tot ca să scape mama de mine, de acasă, m'am pomenit şcolar în faţa popei Ştefan, — un preot frumos, cu barbă sură, care mă mângâia pe cap şi-mi spunea părinteşte:

— „Du-te fiule şi stai în casă până n'ai mai tuş; pe urmă, când te-i face sănătos, să vii la şcoală şi atuncea să 'nveţi carte. Bolnav, aşa, nu se poate".

Amărît că m'a alungat dela şcoală, am stat toată iarna închis în casă, tuşind, fără hodină, o tuse măgărească. Tot timpul iernii a-

celeia l-am trecut, — ca toate iernile cumplite de munte — cu zăpada, care ajungea câteodată până la streşină, cu nopţi lungi, în cari mama şi surorile se sculau cu noaptea în cap şi lucrau la lumina unei lămpi cu gaz.

Pe mine mă puneau să leagăn în copae pe frate-meu Fănică, prunc de câte-va luni, ...şi de multe ori, amărît că în serile astea fără sfârşit, nu lucrez şi eu, ca toţi ceilalţi din casă, mai întorceam copaia şi apucam pe frate-meu sub ea, de se speria biata mama şi începea să mă certe:

— „Drace, nu te uiţi ce faci? Nu eşti în stare să faci nimic"?

— „Ba sunt!" îi răspundeam eu, bosumflat... „De ce nu-mi dai şi mie de lucru, ca la fete? Ele cum lucrează?"

— „Ele lucrează lucru femeesc. Ce, tu eşti muiercea?"

— „Fă şi tu din deşti", sărea soru-mea, mare, Sofia. „Uite-aşa" şi-mi arăta cum să fac din deget. „Iţi dau cinci bani, dacă faci aşa, până la prânz".

Şi pentru un „cinci bani", zgârceam şi întindeam din deget, ba nu uitam de deget nici când mă apuca tusea măgărească, când cred, că puteam să mă iau la întrecere şi cu măgarul dela sacaua lui Florescu, dela curte. Când mă apuca soru-mea de cap, ca să-mi uşureze răgetul, tot nu uitam de „făcutul din deşti" şi până când nu-mi da ea cinci bani şi spunea că mă iartă de restul „făcutului".

Şi toată iarna, între o tuse care mă întindea la pat şi un „făcut din deşti", îmi punea soru-mea Sofia abecedarul în mână, ca atunci când m'oi face bine, să nu rămân în urmă cu cartea. Ba odată, în lipsa mamei de acasă, ca să fac şi eu o treabă mai „acătării", m'am apucat, cu Sofia, să facem „circ", cum văzusem noi la nişte „comedianţi", cari, cine ştie prin ce taină de nepătruns şi în ce sărăcie s'or fi găsit ei, de-au îndrăznit să se abată prin târgul nostru, cel mai uitat târg, poate, de toată lumea, dintre toate târgurile de pe faţa pământului acestei ţări.

Într'o noapte din cele lungi, de iarnă, cum stau ai mei şi lucrau, care ce avea de lucru, am auzit un ciocănit în geam. Nu ne aşteptam la cine ştie ce vecin, în noaptea aceea. Ciocănitul a stăruit şi ne-am ridicat şi noi, ăi mici, să vedem că ce e.

Am auzit şoptit:

— „Coană Tinco, coană Tinco (Coana Tinca era mama), te roagă coana preoteasă să poftească până la noi. Cucoana Frusina, mi se pare că face".

Am înţeles şi noi, ăi mici (pe acolo, prin târgul nostru, nu se prea ştia de barză) că cel dintâi copil al lui „Domnu" Iorgulescu şi al coanii Frusina, frumoasa lui soţie, este sosit în pragul vieţii şi în casa ridicată de popa Ştefan, socru-său şi dela care, bietul părinte, îşi luase drumul, către cimitirul din deal.

S'a îmbrăcat mama, la repezeală, par'c'o văd, şi-a tras cismele tatii, în picioare, că de-abia le ducea după ea şi, ca vecini, doar a sărit gardul în curtea gospodăriei lui Popa Ştefan, pe care o stăpânea acum, ginerisău, „Domnu" Iorgulescu.

Aşa mi-aduc aminte că ne-am legat, tot mai mult, de „Domnu" Iorgulescu, care, de aci înainte, pe lângă prieten, trebuia să ne fie dascăl şi mie şi fratelui meu mai mic, cel din copae, care a învăţat cu Petrică în aceeaş clasă; Petrică Iorgulescu, care venise pe lume în seara asta de ianuă.

„Domnu" Iorgulescu era un om nu prea înalt, slăbuţ şi chipuit de vărsat. Ca să-şi mai acopere chipurile vărsatului, ca orice om cu mintea mai dămurită, îşi aranjase el un cap mai deosebit, să nu fie prea banal: purta favorite, mustaţa rasă şi părul tuns ca peria şi pieptănat în sus. Cu toată făptura lui, care părea aspră la prima vedere, „Domnu" Iorgulescu, când vorbea împrăştia în jurul lui numai bunătate. Aproape patruzeci de ani, cât a dăscălit în Baia de Aramă, n'a cunoscut decât şcoala; rob al datoriei, ca şi părintele Ştefan, socru-său, care l-a lăsat dascăl în loc şi căruia şcolarii lui, după moarte, i-au eternizat chipul într'un bust de marmoră, aşezat în faţa şcolii.

Cât timp a dăscălit „Domnu" Iorgulescu, prin mintea lui luminată, nu cred să-i fi trecut vreodată năzuirea maimăririlor; şcoala şi atât. Din cartea care-o 'nvăţase el şi învăţase destulă, că tare multe mai ştia, putea sta de vorbă cu toţi cărturarii, licenţiaţii şi doctorii, cari treceau prin Baia de Aramă şi, pentru probitatea pe care o înfăţişa, toţi îl respectau; din cartea care-o învăţase el, învăţa şi pe ceilalţi. Înţelesese omul acesta, în timpul când foarte puţini o înţeleg, că nu-i mai mare cumineţenie pe lume, decât aceea, ca fiecare om să se ogoaie, să se stăpânpere la locul ce i se cuvine.

Toată iarna lucra în şcoală la carte şi cor pe trei voci pentru biserică. Cum da în primăvară, eram cu toată şcoala pe dealurile noastre, pe cari el ne-a deprins să le iubim şi făceam lecţiile cam aşa:

Ne opream sub un cireş înflorit şi el ne poruncea ca fiecare dintre noi să ia în mână câte-o floare de cireş pe care s'o cerceteze şi astfel nu ne rămânea nimic necunoscut, din floare.

La Istorie şi Geografie, după sărbătorile Paştelui, ieşeam, cu toţii, în lunca Băii şi cu sape, cu casmale, cu lopeţi, cu nuele, cu lemne pentru garduri, săpam reduta Griviţei ori săpam harta ţării, cu râuri, cu munţi cu tot. Pentru munţi, căram nisip cu roaba, din alba Buebii şi-i făceam mai înalţi sau mai scunzi, după cum sunt ei; iar pentru ape dam drumul Buebii cu şanţuri, de umplea albiile râurilor scobite în harta noastră.

La ştiinţele naturale ne punea să facem un caet de anatomie şi învăţam corpul omului, aşa de amănunţit, că astăzi nu cred să se înveţe mai mult decât la facultatea de medicină.

N'a trecut vre-un elev prin clasele primare, la şcoala din Baia, unde dăscălea „Domnu" Iorgulescu, să nu ese cu multă ştiinţă de carte; pentrucă dacă te 'mpingea Neghinuţă, să dai semne de îndărătnicie, nu se uita „Domnul" Iorgulescu al cui eşti şi ce-o să zică părinţii acasă şi numai îl auzeai:

— „Ţine ici tâmpitule!" şi-ţi dogorea palmele cu o nuia de gutui, din tufa de gutui, de lângă Eruga. Sau:

— „Caşotă la-l în spinare!"

Colegul nostru Caşotă, era un băiat voinic, mult mai răsărit decât noi, bătat de ţăran chiabur dela Cranici.

Şi aşa, cu multă ştiinţă de carte şi cu multă cuviinţă, ne trimetea „Domnu" Iorgulescu, să dăm examene la alte şcoli, că nu se pomenea ca vreun elev al lui să rămână cu gura închisă, la răspunsuri. Ştiam toate problemele şi pe cele din cartea noastră de aritmetică şi pe cele din alte cărţi străine, pe cari ni le dicta el. Cu gramatica ne jucam; ştiam conjugările şi declinările, ca pe apă, apoi scriam după dictare ca contoptştii.

La Geografie ne punea „Domnu" Iorgulescu, să călătorim şi pe apă şi pe uscat, de la o localitate la alta, dela o ţară la alta, cât mai depărtate, şi'n drum ne întreba să spunem, ce-am întâlnit: ce oameni, ce obiceiuri, în ce ţară eram, ce formă de guvernământ avea ţara, cum erau îmbrăcaţi locuitorii, cu ce se hrăneau şi ce le producea pământul.

Mă rog, cu drept cuvânt, ziceau glumeţii, că la Baia, cei cari învaţă la „Domnu" Iorgulescu, nu le mai trebue „doctorat", pentrucă mulţi din cei ce învăţau în Baia, fie că erau de acolo, fie că erau din împrejurimi, au rămas în vieaţa lor, ca învăţătură, numai cu acest „doctorat" dela şcoala din Baia, cari au mai urmat şi pe la alte şcoli, apoi până prin clasa a IV a V ne jucam cu materia de la şcoala secundară, că o ştiam dela „Domnu" Iorgulescu.

Când terminam şcoala la Baia, ştiam să citim notele muzicale, ştiam să trimitem telegrame cu observaţii meteorologice, pentrucă, pe noi, cei din clasa IV, ne punea, pe rând, să facem aceste observaţii; ştiam, înainte de-a învăţa la liceu, cum se extrage rădăcina pătrată, ce sunt numerele complexe, fracţiile periodice, simple şi mixte, suprafaţa şi volumul conului, trunchiului de con şi a sferii, ba chiar ne învăţase să ne dăm seama ce figură obţinem dacă cutare figură geometrică se învârteşte în jurul unui punct, sau în jurul unei laturi, ca pe urmă, cu date cât mai puţine, să-i socotim volumul şi suprafaţa.

Dar hărţile geografice, colorate, pe cari le făceam pe coale mari, pentru examene? Ce fericiţi eram când ni le oprea la şcoală.

Şi ce frumos scria „Domnu" Iorgulescu, la caligrafie!?!

Asta era şcoala pe care am învăţat-o la el... pentrucă „Domnu" Iorgulescu, nu avea altă îndeletnicire, de cât şcoala şi iar şcoala. In vieaţa lui n'a primit să fie nici revizor, nici inspector şcolar... nu mai vorbesc de afaceri şi de groaza ce-o avea de bănci...

In ceasurile când nu era la şcoală, era cu puşca şi cu câinii, la vânătoare.

Apoi era mulţumit că lumea venea la biserică să-i asculte corul lui pe trei voci.

Nici odată nu l-am văzut „activând" şi bătând câmpii, la vreo întrunire politică şi ar fi putut face politică, pentrucă, nu odată, a fost chemat de partidul în care era fratele coanii Frusinii (soţia lui iubită) şi care era primar al oraşului Turnu Severin.

. . . . . .

Acum, în ultimul timp, în 1928, ducându-mă în târgul meu, să-mi petrec vacanţa de vară, l-am găsit pe „Domnu" Iorgulescu, la pensie.

Biata cucoana Frusina — tat ce-avea el, mai iubit, pe lumea asta — nu mai era. Se prăpădise, roasă de o boală care nu iartă şi pentru care, săracul dascăl o purtase pe la toţi marii medici ca să-i facă operaţii.

Apoi, ca un făcut poate, nici cei mai de aproape şi cei mai dragi ai lui nu l-au cruţat amurgul vieţii. Supărările, îmi spuneau Băeşii, curgeau într'una, fără milă, pe capul bietului om, una după alta.

In vara de care vorbesc, l-am găsit cu un început de boală de nervi.

Mă pomeneam cu el dimineaţa; nu era sculat nimeni din ai casei unde locuiam eu, că trimetea după mine să mă scoale şi să mă cheme, că are să-mi spună ceva. Totdeauna avea să-mi spună câte ceva şi-mi spunea, cu lacrimi în ochi, totdeauna:

— „Şi azi noapte am visat-o pe Frusina!!. Coboram repede cele câteva trepte de sus, de unde dormeam, şi-l găseam în grădiniţă, jos. Sta la o masă, sub o boltă de viţă, mai mult fructe, viţă de aceea dela munte, la care strugurii rămân aguridă, c'ar mai trebui o vară să se coacă, fuma ţigare dela ţigare şi m'aştepta. Imi vorbea misterios, ca şi cum am fi pus la cale cine ştie ce complot. Şi cum vedea că mă apropii, scotea un pachet mare, din jurnale, umbla cu el, parcă ar fi fost o bombă, scotea nişte table, le lua încet, să nu zurue, şi-mi spunea, tot tainic:

— „Să facem o partidă şi să mai vorbim. Aci nu mai am cu cine să mai stau de taină".

Mai târziu, n'aşi putea spune după cât timp, din vara asta, — eram în Bucureşti — am auzit ca „Domnu" Iorgulescu a murit.

Se dusese să-şi vadă unul din cei doi băeţi ai lui, care era ofiţer la Petroşani, şi'n lipsa băiatului, de acasă, singurătatea şi starea lui de suflet, i-a pus o armă de vânătoare, în mână, armă cu care era atât de obişnuit şi cu care, săracu, şi-a pus capat zilelor. Ofiţerul l-a găsit pe tată-său plecat din lumea cesta de jale.

Poate că în clipa aceea visase pe cucoana Frusina.

. . . . . .

După câţiva ani dela moartea lui „Domnu" Iorgulescu, trecând prin Baia şi oprindu-mă la Constantin Iovan, am dat cu ochii de un lămâi mare şi frumos cultivat într'un hârdău mare. De-abea încăpea acest lămâi în tinda prăvăliei lui Constantin. Avea coroana de un verde închis, ca un nuc rotat şi era încărcat cu mult rod, dela floarea lui albă — simbolul nevinovăţei, până la fructul bun pentru mâncare.

— „De unde ai frumuseţea asta de lămâi Domnule Iovan?"

Negustorul, scoţând din adâncul pieptului un suncer oftat, mi-a răspuns, cu multă jale'n glas:

— „Bietul domnu Iorgulescu, mi l-a altoit acum vreo trei zeci — treizeci şi cinci de ani".

(Din volumul, „Amintiri", care va apare în curând).

ROLAND

(Urmare din pag. I)

Fontenoy care numai printr'o întâmplare n'a fost şi ea o bătălie pierdută. Pretutindeni se întâlneşte acelaşi dispreţ cavaleresc al considerării rezultatului, aceeaşi întrepiditate, aceeaşi grije de frumuseţea ţinutei, care a făcut şi în înfrângeri frumuseţea şi tăria spiritului francez. Convorbirea dintre Roland şi Olivier se întâlneşte, pe alte planuri ale închipuirii literare, cu convieţuirea dintre don Quichotte şi Sancho Pança, care e controlul iluziilor prin mijlocirea bunului simţ. Această convorbire e un text de bază pentru înţelegerea Franţei de totdeauna, a Franţei temerare şi idealiste, a Franţei lui Francisc I şi a lui Bayard, cavalerul fără teamă şi fără pată, a Franţei în care sămânţa judecăţii poate fi totdeauna prezentă, dar care-şi ascultă mai repede îndemnul sufletului decât pe al minţii.

Roland e deci Soldatul prin excelenţă, Curajul întruchipat. Trăsătura aceasta se regăseşte în toate acţiunile lui. Nimic nu-i e mai urît decât pacea, şi în slatu. împăratului, de câte ori e de ales între pace şi războiu, e uşor de înţeles de care parte atârnă parerea lui. Prin aceasta el e departe de a fi un personagiu politic, căci războiul nu e totdeauna arma cea mai bună. Concepţia lui de viaţa e colţuroasă, brutală, dar răscumpărată prin câta nobilă vitejie, prin câtă frumuseţe sufletească, şi mai cu seamă prin câtă dragoste înflăcarată pentru împerat şi pentru „Franţa cea dulce", cum nu uită niciodată s'o numească. Calităţile sunt atât de frumoase, încât fac să se uite pacatele acestui nou Achille, ca şi acela care uite la manie şi bun de gură adeseori.

Dar faţă de Achille, paladinul francez prezintă o trăsătură care îl deosebeşte în mod fundamental. Roland e creştin, şi creştinismul lui iese la iveală în fiecare clipă. El, care a primit titlul de senator roman de la Papa, pe care l-a scăpat din atatea primejdii, el care a cucerit pentru Biserică atâtea regate, şi care e numit de gestă „le Romain Champion", campionul Bisericii romane, nu va uita niciodată umilinţa creştină şi perspectivele supraterestre. Aceasta e de altfel încă una din trăsăturile sufletului colectiv al Franţei, ale acelei permanenţe franceze în care nu trebuiesc luate în seamă întâmplătoarele întunecări, şi căreia îi datorăm catedralele şi cruciatele, cugetările lui Pascal şi meditaţiile lui Lamartine.

Unul după altul, tovarăşii de luptă al paladinului au căzut, sub loviturile unui duşman de o sută de ori mai numeros. Printre cei din urmă moare Olivier, nu fără a fi lovit cu spada pe Roland, orbit cum era de sângele ce-i curgea şiroaie, şi fără a-şi fi cerut iertăciune de la tovarăşul de vitejii. Rămas singur şi sfârşit de răni, Roland mai are un singur gând: Durendal, buna lui spadă, nu trebuie să cadă în mâni păgâne. Vrând s'o sfărâme, de zece ori loveşte cu ea într'o stâncă, şi oţelul scrâşneşte pe piatră fără măcar a se sgâria.

Eroul s'a sfârşit în Roland. Acum când sună ceasul din urmă, se deşteaptă în sufletul lui creştinul, omul evului mediu stăpânit necontenit de teroarea mistică şi familiară a vieţii de dincolo de mormânt:
Roland simte că sfârşitul lui e aproape.
Intinzându-se pe un pisc, cu faţa întoarsă spre Spania,
El se bate cu mâinile în piept.
— „Doamne, *mea culpa* strig către tine,
Pentru păcatele mele mari şi mici
pe care le-am făptuit din ceasul când m'am născut,
până astăzi, când mă vezi abătut".
Mănuşa din mâna dreaptă o întinde lui Dumnezeu,
şi îngerii din cer se coboară spre dânsul.
Contele Roland zace la umbra unui pin
şi către Spania şi-a întors privirea.
Incepe să-şi aducă aminte de multe,
de atâtea ţinuturi cucerite cu vitejie,
de Franţa cea dulce şi de neamul lui,
de seniorul lui, Carol, care l-a crescut,
şi nu-şi mai poate stăpâni plânsul.
Dar nu se uită nici pe sine însuşi,
şi recunoscându-şi păcatele, cere mila din cer:
— „Dreptule părinte, însuţi adevărul,
care ai înviat pe Lazăr din morţi
şi ai mântuit pe Daniel din groapa cu lei,
vindecă sufletul meu de primejdii,
pentru păcatele pe care le-am făcut în viaţă"
Şi oferind Domnului mănuşa din mâna cea dreaptă,
Sfântul Gabriel i-a primit-o din mână.

Astfel se desemnează din aceste puţine amănunte, caracterele celui dintâiu erou al gestei franceze. Intruchipare a cavalerului medieval, cu toate virtuţile şi păcatele lui, crescut dintr'o pastă sufletească anonimă care, la urma urmelor, e Franţa ea însăşi, Roland personifică mai mult decât un tip, o naţiune întreagă, cu câteva dintre trăsăturile care s'au impus mai mult peste veacuri.

Bine înţeles că aceste corespondenţe şi simbolizări nu sunt voite. Ele cresc din însuşi anonimatul personagiului, din faptul că necunoscutul poet îşi va fi ales drept model ideal, suma de virtuţi şi de calităţi, care alcătuiau pe atunci spiritualitatea franceză. Dovadă de aceasta e şi faptul că Roland nici n'a fost cu adevărat un simbol al Franţei. Deşi extrem de popular de-a lungul veacurilor şi niciodată uitat, totuşi tipul lui a fost atât de profund modificat cu timpul, sub influenţa fantezei italiene, încât a trebuit în secolul al XIX-lea o adevărată revoluţie a erudiţiei filologice, pentru a-l întoarce la vechea lui înfăţişare.

Niciun erou de legendă n'a fost mai popular decât Roland, în Franţa ca şi în Europa întreagă. Formele deosebite şi numeroase ale gestei lui, arată cât de mult a fost gustată în Evul Mediu povestea vitejiilor lui. Legenda s'a agăţat de multe ori de amintiri locale, de atribute presupuse ale personagiului, de relicve, păstrate cu sfinţenie în atâtea locuri. Câte o biserică arată, legată sdravăn cu lanţuri de fier, faimoasa Durendal, pe care nicio mână de om nu era în stare s'o ridice. In valea de la Roncevaux, tradiţia a perpetuat până astăzi amintirea stâncii de granit pe care ar fi crăpat-o în două desnădăjduita lovitură din urmă a spadei lui. Numeroase sunt bisericile şi catedralele germane care păstrează curioase statui medievale ale lui Roland, aşa numitele *Rolandssäulen*, dovedind că popularitatea eroului n'a cunoscut frontiere. In Italia, portalul străvechei biserici San Zeno din Verona poartă două statui, a lui Roland şi a tovarăşului său Olivier, nedespărţiţi nici după moarte.

Literatura Europei întregi s'a alimentat, timp de câteva veacuri, din amintirile vitejiilor lui. Un volum n'ar fi deajuns pentru a cuprinde întreaga materie epică brodată în jurul numelui său. In Germania, un Conrad de Suabia e autorul poemei intitulate *Roulantes Liet*, care nu e decât o prefacere a poemei franceze, şi care a suferit de-alungul veacurilor prelucrări şi modificări în acord cu spiritul vremii.

In Spania, povestea lui Roland pare a fi fost cunoscută încă din secolul al XI-lea. Temperamentul exclusiv şi fierbintele patriotism al literaturii castiliane a scornit de altfel numaidecât un rival spaniol al lui Roland. Bernard del Carpio, devenit şi el erou naţional, şi căruia legenda iberică îi atribuie uciderea paladinului francez, e cântat ca şi Roland în câteva *romances* spaniole, şi a devenit mai târziu eroul întinsei poeme a lui Balbuena care îi poartă numele.

Dar norocul figurii legendare a lui Roland a fost mare mai cu seamă în Italia. Citită mai întâi în textele franceze, povestea vieţii lui a fost apoi reluată în aşa numitele poeme franco-italiene, scrise de poeţi italieni, dar în limba franceză. Mai târziu se alcătuiră în italieneşte lungi romane brodate pe aceleaşi teme legendare, şi cunoscute sub numele generic de *Reali di Francia*. In a doua jumătate a secolului al XV-lea s'a desvoltat din ele o literatură epică originală, prezentată mai ales prin cele trei capodopere ale genului: *Morgante Maggiore* al lui Luigi Pulci, *Orlando Innamorato* de Boiardo şi *Orlando Furioso* de Ariosto. Toate au drept personagiu central pe paladinul francez, amestecat, ce-i dreptul, în aventuri care adeseori nu mai au nimic a face cu gesta medievală.

Atât de mare a fost succesul acestor compoziţii, şi mai cu seamă atât de mare a fost prestigiul lui Ariosto, care a insuflat o nouă viaţă materiei epice medievale, colorând-o cu amabila lui fantezie, încât icoana lui Roland rămâne timp de câteva veacuri profund modificată şi aproape de nerecunoscut. Tipul lui Roland curtezan, pudrat şi pomădat ca un personagiu de operă lirică, s'a perpetuat până în epoca romantică. Atunci progresul studiilor medievale a pus din nou în lumină valoarea literară şi omenească a legendei primitive. Ei îi datorăm tipul cel nou al lui Roland, tipul romantic al eroului naţional, aşa cum se întâlneşte în amintirea literară a lui Hugo, a lui Alfred de Vigny, şi mai târziu a lui Henri de Bornier.

Astfel, pentru cititorul de astăzi, Roland a redevenit personagiul epopeei medievale. Inchizând în personalitatea lui câteva caractere care se pot uşor generaliza, şi reprezentând acea literatură, acea organizare socială şi acel stil de viaţă care sunt contribuţia cea mai însemnată a Franţei medievale, personagiul a putut lua valoarea lui de simbol. Timp de cincisprezece secole, Franţa a fost o naţiune militară şi creştină. Indoitul ideal pentru care s'a luptat, vorbeşte prin cuvintele arhiepiscopului Turpin, în poema lui Roland. Cuvintele lui, adresate baronilor în clipa când lupta stă să înceapă, exprimă un ideal de viaţă care e acela al lui Roland, o viaţă în care vitejia e cea mai de seamă virtute, şi la capătul căreea surâde dumnezeiască răsplată:

Seniori baroni, să nu purtaţi în voi gânduri rele.
In numele Domnului, vă rog să nu fugiţi de luptă,
Ca să nu se cânte despre noi cântece proaste.
Mai bine să murim cu toţii luptând,
Căci suntem încredinţaţi că vom ajunge la capăt.
Nimeni dintre noi nu va mai fi mâne în viaţă,
Dar de un lucru suntem siguri cu toţii.
Că sfântul Paradis s'a deschis pentru noi.

ALEXANDRU CIORĂNESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 5 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 47
SAMBATA 28 NOEMBRIE 1942
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Biblioteca „Astra" Sibiu
d. S.
BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNEA" BIBLIOTECA

AUREL COJAN — Natură moartă

HENRY DE MONTHERLANT

de RAINER BIEMEL

— NOTE IN MARGINEA UNUI ESSEU DESPRE „GOETHE ŞI MONTHERLANT"

Rândurile ce urmează sunt scoase din notele pregătitoare la un capitol din cartea mea „Les Parentés de l'Esprit". Vreau să spun cu asta că ele nu pretind să prezinte un om şi opera sa; cu slaba lor lumină, ele vor sluji în felul lămpaşelor noastre de buzunar, pe străzile oraşelor întunecate, să arunce câteva raze asupra unor puncte cari, pentru motive de tot personale, mi-au reţinut interesul.

❖

Am impresia că n'am să sfârşesc vreodată cu Montherlant; el însuşi, gândind despre sine trebue să fie de aceeaş părere.

Sunt vieţi care se închid ca să-şi împlinească propriul circuit. Mauriac mi s'a părut întotdeauna ca şarpele ce-şi muşcă coada, ca să nu piardă nimic din veninul strecurat. Alţii, ca Paul Claudel îşi urmează drumul într'un peisaj cunoscut, sau ca Valéry se dedică cuceririi unei lumi pe care-o construeşte inteligenţa lor. Gide urmează drumurile diverse ale inimii şi spiritului său. La aceşti creatori, esenţialul nu este niciodată pus în discuţie, ci doar accidentalul, în ordinea formală ca şi în aceea materială. La Montherlant, dimpotrivă trebue să fii mereu pregătit pentru schimbarea profundă. El te descumpăneşte. Unii cred că tot secretul lui Montherlant ţine de proteismul demonului său.

Desigur, să n'ai decât două suflete, ca Faust, ar simplifica mult lucrurile. Dar mă îndoiesc că Faust să fi avut numai două. Cred că asupra acestui punct, Goethe a făcut o concesie publicului. Faust are cel puţin şase suflete. Atâtea i-am găsit eu. Dealtfel, Proteu (Proteus) e un personaj al Tragediei. E de folos întotdeauna să ştim că Anticii au spus un lucru fiindcă asta ne împuţinează şansele de a greşi. Proteu e în fiecare din noi, deoarece fiecare suntem fără încetare, un mănunchiu de fiinţe care-şi cer dreptul la viaţă. Nu-i lucru uşor, cum arată Peregrinos, să domini aceste suflete, să le ţii în frâu. După ce a cunoscut învăpăiarea pasiunilor, după ce s'a scăldat în fluviul sensualităţii, — Montherlant ar fi spus: al feeriei realizate — a sfârşit prin a descoperi creştinismul, trecând chiar pe lângă sfinţenie. Dar, trăind aproape de măreţie, filosofia îi pare fadă şi spre a-şi termina cariera demn, fără să piardă gloria, face din moartea sa, un spectacol de Jocuri Olimpice: construindu-şi rugul cu propriile-i mâini, se aruncă în flăcări, după ce înfruntase mulţimea.

Lucru demn de remarcat, Lukian, biograful lui Peregrinos, are în faţa eroului său aceeaş atitudine ca şi cititorul mijlociu în faţa lui Montherlant. Mi-am notat odată această vorbă a unui academician, care ar putea fi demnă de Lukian. „Montherlant e putred de talent, păcat că e aşa prost".

Aici e totul: talentul nu-i deajuns celui care-a ales să fie mare. Există chiar nemuriri pe care el nu le-ar vrea în ruptul capului. Dar ce-i de făcut, ce să ajungi într'o societate de pitici?

Orice epocă fără credinţă e mică şi uzează toate măreţiile vieţii. Doar una rămâne intactă: Moartea. **Eroul încarnează singur măreţia, în vremile fără credinţă, deoarece moartea lui e propria-i împlinire,** ultima lui naştere, **cum spune Rilke.**

Peregrinos nu este eroic, judecând după ce ne spune despre el Lukian, dar moartea lui face din el un erou fără voie. Există o ciudată logică în acest destin, mişcător prin neisbânda în cucerirea măreţiei.

❖

Nu este mai aspră pedeapsă pentru om, decât această situaţie, în care trebue să-şi poarte destinul fără ca zeii să se ocupe de el.

Dar nu e aceasta chiar soarta epocii noastre? Importanţa lui Montherlant vine din nevoia lui de a fi mare, împotriva oricărui confort, împotriva jurnalismului, a radiofoniei, a pasiunilor, a femeii, a iluziilor, a feeriei, etc.

Dacă a spus lucruri juste asupra războiului, e fiindcă a înţeles că războiul ucide mai puţine suflete decât pacea. Îi place să repete această vorbă a lui René Quinton: „Este o mare pace în război, aceea de a fi fără femei".

Dar femeile nu-i vor ierta niciodată de a fi arătat că toate marile rele de care suferim, au venit dela acel feminism inconştient al unei societăţi care proclamă drept lege supremă, sloganul: tot ce vrea femeia.

Dintr'asta decurg: irealismul; dorinţele luate drept realităţi; dolorismul: nu se acordă valoare decât suferinţei; iluzionismul: se preferă realităţii, iluziile. Într'un cuvânt, lipseşte curajul de a spune ce este.

❖

E curios cum seamănă mulţimile, femeilor. N'au nicio memorie şi nu vor s'audă decât ce le face plăcere.

❖

Singura carte a lui Montherlant care-a avut un mare succes, vreau să spun un succes de public (300.000 exemplare) are ca titlu: Les jeunes Filles. **A fost învinuit de-a fi ales înadins acest titlu, ca să aibă succes. Pot afirma că învinuirea-i nedreaptă.** Les jeunes Filles **face parte din seria de romane din care cunoaştem de câţiva ani,** Les Célibataires. **Şi peste alţi câţiva, vom ceti** Les Garçons. **Monterlant tratează în** Les jeunes Filles **problema femeii, aşa cum se pune epocii noastre. Eroul său, Costals, e antipatic, el ajunge de nesuferit în ochii cititoarelor, atunci când renunţă la căsătorie, fiindcă nu s'ar putea decide să-şi sacrifice opera lui de artist şi nici măcar s'o neglijeze.**

❖

Cum în nouă cazuri din zece, cititorii nu-l cunosc pe Montherlant decât după „Les jeunes Filles" şi conchid că tot restul operei sale seamănă acestui roman, aşa cum toate cărţile lui Pierre Benoit nu sunt decât reeditarea primei lui cărţi, îţi vine foarte greu să le explici omul şi opera sa. Situaţia lui semănă cu aceea a lui Goethe după „Werther", care a fost socotit imoral. Abia după moartea lui Montherlant, când se va putea cuprinde cu privirea toată curba vieţii lui se va înţelege importanţa pe care a putut-o avea chiar din timpul vieţii, pentru toţi acei cari nu exclud măreţia din existenţa omenească.

❖

A fi sau a nu fi, trebue să alegi. Echilibrul nu ajunge. Trebue, ca Pascal, să ai un profesor care să te înveţe ştiinţele şi un altul care să te înveţe să le dispreţuieşti. Dar mai trebue şi să faci din această viaţă o operă demnă de forţele creatoare care ne poartă.

E o greşeală să crezi că omul are ceva de făcut în viaţa asta; **desigur, nu este greşeală mai primejdioasă decât aceea care constă din a-ţi îngropa sufletul viu în facere, în travaliul care pretinde la o valoare în sine.**

Mai de folos este să te bucuri de viaţă, deoarece ordinea plăcerii corespunde cel puţin unei părţi din noi înşine şi poate că prin feerie ne va duce în acea regiune în care vom putea presimţi fericirea. Căci feeria simţurilor, îndată ce vom fi realizat-o, se va desprinde de noi ca scrumul de ţigare.

Tot ce atingem e sortit să piară — iată formula lui Montherlant, răspunzând la „rămâi clipă, eşti atât de frumoasă", a lui Faust.

Dar fericirea care nu-i închisă în plăcerea simţurilor fiindcă răspunde, dimpotrivă, fiinţei noastre întregi, rămâne marea şansă pentru om, marea lui speranţă. Asupra acestui punct Montherlant se întâlneşte cu Goethe şi Stendhal, singurii poeţi cari au avut curajul să laude fericirea.

(Urmare în pag. 2-a)

BLAUE DONAU

(Din începuturile nuvelistice ale lui Duiliu Zamfirescu)

de G. C. NICOLESCU

Epoca începuturilor epice ale lui Duiliu Zamfirescu a dat două nuvele mai însemnate. Una din ele este *Blaue Donau*, un fel de romanţare a chipului cum a luat naştere celebrul vals al lui Strauss. După cum în cealaltă nuvelă însemnată a epocei acesteia: *„Amintiri din vremuri"*, în care poetul Depărăţeanu era erou, se plecase dela unele elemente reale, tot astfel şi aici. In *L'Etoile roumaine* (1/15 Ianuarie 1886, p. 3), într'o notă se relatează ca autentică întâmplarea care constitue subiectul nuvelei *Blaue Donau* a scriitorului nostru. Probabil, fie în presa noastră, fie în cea străină care ajungea la noi, această relatare circulase şi mai înainte, iar scriitorul o luase ca subiect pentru o nuvelă, impresionat, pe de o parte, de puterea pasiunii, căreia femeia îi rămâne credincioasă; iar pe de alta de figura deosebită a lui Iohan Strauss. Cu atât mai mult lui, care chiar când abordase un subiect pur romanesc, introdusese tipul creatorului, era firesc să-i fi vorbit figura compozitorului. De data aceasta parcă putem recunoaşte însă şi urme din lectura lui Balzac, unde se aflau tineri provinciali, ambiţioşi, dar fără avere, aşa cum era scriitorul nostru însuşi, veniţi în capitală pentru a ajunge, luptând, în ciuda calităţilor lor, cu mari greutăţi şi revoltaţi împotriva societăţii. Această notă de revoltă o aflăm la Strauss, în nuvela noastră, şi dacă ea nu va fi fiind reflexul direct al romancierului francez, este semnul că atunci când contactul se va lua efectiv, terenul era propice unor contaminări.

Blaue Donau se compune din două părţi: *Gretchen* şi *Valsul*. In cea dintâi, este înfăţişat în mijlocul unei nobile societăţi, la un castel din preajma Vienei, Iohann Strauss, artist răsfăţat şi la un moment dat revoltat împotriva soartei lui. „Da ! Domnilor — zice el, or cât aş face, or cât m'aş munci, or cât aş scrie, tot un biet şef de orchestră o să rămâiu. D-voastră nu înţelegeţi cât de grozav e a-şi câştiga cineva pâinea purtându-şi vioara pe la mesele bogaţilor; trebuind să cânte pe la nunţile fericiţilor, când inima moare în pieptul lui; fiind silit a executa un vals când ţi se pare că îţi trece prin cap motivele unei sonate care poate te-ar face celebru...! A, domnilor, îmi veţi spune, că eu nu sunt şeful unei bande de lăutari; că prea sunt rece în relaţiunile mele cu lumea; că prea îmi place mult absintul. Prea bine. Dar sunt oare mai puţin scripcar, pus la ordinele D-voastră să vă cânt o bucată pasionată când mie îmi vine să casc, sau să vă fac orchestraţia Figaro din Barbiero, când mie îmi vine să plâng? Au nu am dreptul să fiu rece cu lumea care mă ascultă fără să mă înţeleagă? Au nu mi se cuvine să-mi caut uitarea cel puţin în visele absintului? Răspundeţi, domnilor ! răspundeţi ! A.., tăceţi cu toţii? Vedeţi bine că am dreptate. Atunci ajunge cu atâta înjosire, ajunge !" (10) In mijlocul acestei societăţi pe care ajunge să o urască Strauss descoperă la tânăra aristocrată Gretchen nu numai consideraţie mai multă decât i se acorda obişnuit în asemenea cercuri, dar înţelegere pentru arta şi sufletul lui neliniştit, astfel că în adâncul lui se înfiripă un sentiment firav şi delicat pentru această fiinţă, sentiment care abia suntem lăsaţi să-l întrezărim: „Strauss strângea pentru prima oară, în mâna lui, mare şi bărbătească, mâna de o albeţe aristocratică a unei femei frumoase. Aceasta îl mulţumi mult; se simţea mişcat de *altceva decât de muzică*, şi el, cel care nu se impresiona sub privirile curioase a cinci mii de pretenţoşi, era atât de mişcat în cât nu ştia ce să răspundă".

(Urmare în pag. 2-a)

Despre Seninătate

de ION FRUNZETTI

„Seninătatea", *atitudinea de* „superbă desinteresare" *faţă de tot ce traduce sbaterea necontenită a existenţelor consumate de grija autoconservării*, „izolarea splendidă" *a spiritului superior într'o zonă rarefiată a acţiunii, dar densă de razele unor valori pentru receptarea cărora singură contemplaţia poate oferi climatul prielnic*, „indiferenţa olympică" *faţă de fluxul brutal al vieţii, ţesute din* „micimea clipelor cotidianului", „ieşirea din realitate", „evadarea din timp", „depăşirea biologicului imediat", *etc., etc., — oricum ar formula simţul comun, mai mult sau mai puţin pretenţios, postulatul detaşării artistului din viaţa practică, variantele nu pot camufla substratul identic al prejudecăţii care le fabrică. Estetica în numele căreia simţul comun bate monedă, expectorând clişeele verbale de tipul celor enumerate, este, oricât de caraghioasă ne apare incongruenţa, drag-Doamne, estetica slăvitului clasicism.*

Pare c'a fost sortit ca expresia celei mai desăvârşite atitudini omeneşti, rezultat al unei tensiuni spirituale care a mobilizat, ca să se aplaneze, toată puterea de control şi auto-stăpânire a celor mai adânci conştiinţe, să se bagatelizeze atât de crâncen, adoptată drept program şi manifest, de căldiceala mediocrităţii universale, ca sub efectul unui consemn.

Mediocritatea de 18 carate a lumii moderne se revendică dela clasica „aurea"... uitând că postulatul „liniei de mijloc" isvorâ, în antichitate, din dorinţa de echilibru, de armonie, de convenienţă şi simetrie, care se făcea simţită ca o mască de stil a omului antic, în toate domeniile vieţii sale, tocmai din conştiinţa abisurilor deschise între impulsurile antagoniste ale frământatului suflet elin.

Nietzsche a fost cel dintâi care să pună în lumină caracterul de vis compensatoriu *pe care atitudinea apollinică îl prezintă omenirii tulburate de excesele nebuneşti ale sufletului dionisiac. Seninătatea apollinică este un* ideal *al omului clasic desbinat intern de tensiunea forţelor iraţionale, telurice, absurde; este un desiderat, o prescripţie catharctică — asemenea ataraxiei propovăduite de secta ştiută, — şi nicidecum o caracteristică a lui.*

Nici o reţetă mai bună decât calmul visului nu se putea oferi tragicei beţii a elinului cutremurat de febra lui Dyonissos. Nici un „catharsis".

Toate acestea le ştiu cei ce le ştiu, cei pentru care „Naşterea Tragediei" a putut însemna odată o limpezire quasi-catharctică, dar nu le ştiu cei ce le propovăduesc. Faimoasa, splendida „complectitudine" a sufletului goethean, olimpianismul acestui „schöne Seele", atât de apropiat de „Kolokagathia" eticei clasicismului elin, a fost ca şi modelul său antic produsul unei imense forţe de auto-dominaţie, în stare să opereze neutralizarea pasiunilor şi instinctelor care-i minau, orb, nebuneşte, echilibrul spiritual.

Şi câte mirări nu poate stârni unui cititor ajuns printr'o întâmplare să cunoască a doua parte din „Faust", înainte de a afla că aparţine autorului primei părţi, faptul de a descoperi

(Urmare în pag. 2-a).

Armament şi individualitate

de G. ENACHE

In orice conştiinţă de sine echilibrat structurată există un sentiment al proporţiilor. Acest sentiment ţine de o anume modalitate a spiritului de a se realiza pe sine însuşi, modalitate care înlătură exagerările atât în mic cât şi în mare; şi le înlătură pentrucă ochiul spiritului uman nu le poate observa. Creaţiile mici rămân nevăzute, pentrucă sunt mici. Pentru a fi văzute, ochiul spiritului ar reclama intermediul instrumentelor optice măritoare, dar spiritul vrea contactul direct cu lucrurile, refuză intermediarii. Cât despre creaţiile prea mari — atributul este al cantităţii, ci nu al valorii — cu acestea se întâmplă ceea ce Edgar Poë observă că se petrece cu firmele uriaşe: nu sunt luate în seamă, deci nu pot face reclamă, tocmai pentrucă sunt mari. Evident, sentimentul proporţiilor este trezit ori de câte ori omul contemplă creaţiile spiritului uman.

Dar în afară de modul contemplării, există un acompaniament între om şi spirit, în modul comportamentului lor.

Să ne închipuim o casă uriaşe, care ar fi de atâtea ori mai mare decât o casă obicinuită, de câte ori este mai mică macheta acesteia faţă de dimensiunile ei normale. Odăile în miniatură, firesc, sunt imposibile pentru corp; cele cu înălţimi şi lărgimi de peşteri uriaşe sunt imposibile pentru nervi.

Lucrurile se întâmplă la fel şi cu spiritul; nu-i sunt de folos nici machetele, nici golurile închise în pereţi cu înălţimi înspăimântătoare. Atât infimul cât şi monstruosul reprezintă exagerări în mic sau în mare ale normalului, iar efectele lor uneori oscilează între spaimă şi râs, după cum însul este mai puţin sau mai mult liber.

Nu împărtăşesc întru totul bucuria lui Chateaubriand de a constata că geniul Creştinismului a introdus măsura cuvenită — „le juste milieu", cum scrie el — în artă. Dar este, fără îndoială, un câştig deplin acela pe care l-a adus acelaşi geniu, pentru eliberarea omului, trezindu-i sentimentul potrivitei măsuri a lucrurilor, care ţin de viaţa lui intimă, care răspund tensiunii de a se realiza ca individ, structurându-i conştiinţa de om. In acest sens, în Creştinism, filosofia cultă îşi aude ecourile celor mai adânci chemări ale sale, dacă nu cumva chemările sunt în Creştinism, iar ecourile în filosofie.

Pentru ca să strâng unghiul vederilor, amintesc că realizarea individului, deplinătatea lui nu se înfăptuieşte numai prin artă, ci mai cu seamă, gândindu-ne la omul de rând, aşa cum suntem cei mai mulţi, prin lucrurile mărunte, pe care le istovim şi le trăim zi de zi într'un cuprins de locuri şi de gânduri, care de multe ori rămân ştiute numai de noi, de fiecare în parte. Bucuria sau tristeţea, mulţumirea sau durerea cu care marinarul ridică ancora, ancora lui, sunt fapte de viaţă, care pentru ins au o semnificaţie mai proprie decât aceea pe care o poate avea trecerea corăbiei aceluiaşi marinar prin apele întinse ale Mediteranei.

Intensitatea semnificaţiei cu care un lucru intră în viaţa unui om este în strânsă legătură cu măsura în care acest lucru se integrează în sfera trăirii, a lui Erlebnis — *cum ar spune Dilthey — a experienţei creatoare a acelui om. In aceeaşi măsură semnificaţia relaţiei dintre om şi lucru devine mai proprie.*

Este adevărat că, pentru un suflet reprezentativ, Egiptul Piramidelor şi al Sfinxului oferă un prilej de structurare psihică, de individualizare mai adâncă decât roata cârmei la care veghiază matelotul, însă contemplaţia mormintelor faraonilor este un fapt cu multă generalitate şi gratuitate, care le lasă pe acestea în toată măreţia şi independenţa lor, pentru pelerinajul unei omeniri întregi, în vreme ce, pentru marinar, roata cârmei corăbiei, având o apartenenţă limitată la viaţa lui, a marinarului, poate oferi o semnificaţie cu totul particulară sub raportul realizării individului însuşi ca atare, sub raportul individualizării lui.

Mutând pe un alt plan problematica semnificaţiei lucrurilor pentru viaţa omului, cu oarecare imaginaţie şi elasticitate de spirit ne putem închipui, în locul unei Piramide, un car de luptă sovietic, iar în locul roatei de pe punte, o unealtă de război românească, oricare ar fi ea; proporţiile sculelor noastre de bătaie sunt în deobşte cunoscute.

Privit ca piesă de muzeu, un car de luptă vast, produs al orgoliului slav, este încărcat, fără îndoială, cu o impresionantă sarcină uluitoare; în măreţia lui monstruoasă, poate absorbi atât de mult privirea admirativă a contemplatorului, încât o grenadă, sau un tun mărunt, ba chiar un car de luptă de-al nostru, puse alături, ar putea rămâne neobservate.

(Urmare în pag. 4-a)

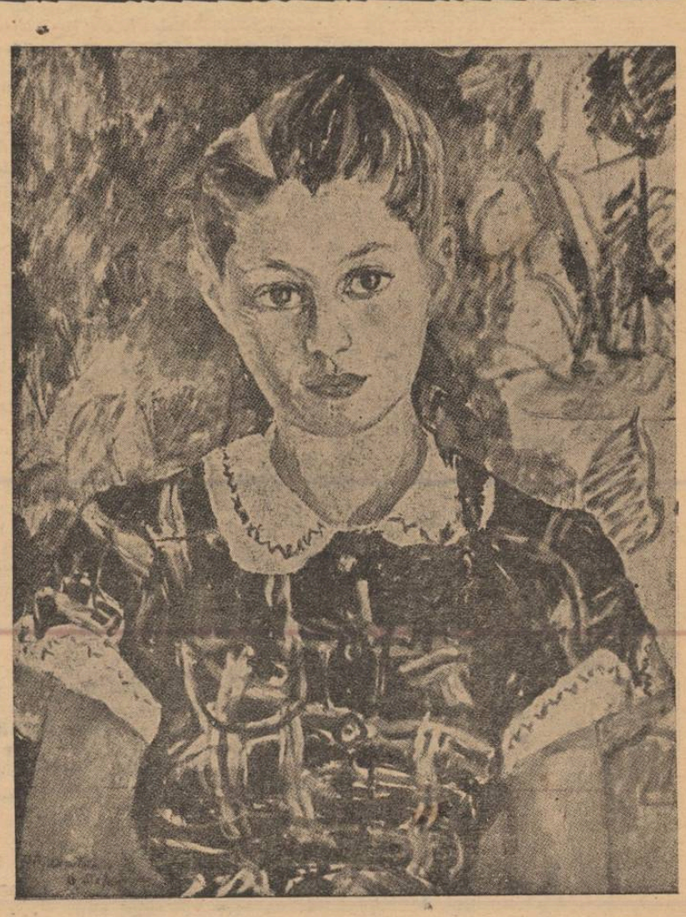

TANTZI DEMETRIADE-STEFAN — Fetiţă

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL: „IPHIGENIA LA DELPHI" piesă în trei acte de GERHART HAUPTMANN.

Gerhart Hauptmann a împlinit 80 de ani, ceeace reprezintă nu numai o adevărată vârstă de patriarh, dar, pentru d-sa, și o viață plină de mari realizări în domeniul literilor și în special al literaturii dramatice.

Marea sa personalitate a depășit de mult și granițele propriei țări și cadrele culturii germane, aparținând lumii întregi.

Imbrățișând un interval de timp atât de lung, i-a fost dat lui Gerhart Hauptmann să asiste la apariția, triumful și declinul multor curente literare și, dela sine înțeles, la tot felul de experiențe în materie de teatru.

Ca mare scriitor ce este, acestea nu s'a putut să nu-și aibă rezonanța lor în sufletul său, constituind fermentul unor opere care, evident, trebuiau să poarte amprentele dominantelor culturale din acel timp.

GERHART HAUPTMANN

S'a spus adesea că operele sale n'ar fi străine de influențele lui Zola, ale lui Tolstoi, ale lui Ibsen, Strindberg sau Maeterlink.

Aceasta este sigur, dar ele au trecut mai întâiu prin puternica lui personalitate.

Privite în felul acesta, influențele nu mai sunt influențe în felul în care se înțelege în mod curent, ci reflexul unei mari intuiții creatoare.

In ce privește „Iphigenia la Delphi", scrisă, după cum se spune, la vârsta de aproape 80 ani, ea se prezintă sub raportul tehnicei teatrale, într'o factură clasică, străbătută, totuși, de un anumit suflu care amintește certe preocupări simboliste.

Evident, toate operele clasice au un fond mistic sau simbolist și nici nu se poate să nu aibă; n'avem decât să ne gândim la adâncul sentiment religios care străbate înălțătoarele pagini ale lui Eschil sau la puternicul sens al destinului din toată opera lui Sofocle.

Atât numai că, în opera lui Hauptmann, — și de aceea am făcut o mențiune specială — simbolismul piesei se detașează, este extrinsec personagiilor, nu-i în însăși esența lor, nu-i rezultanta desfășurării operei, ci, ca să spun astfel, apare ca o idee teatrală nouă.

In cazul de față, noutatea teatrală în „Iphigenia la Delphi" stă în ideea de iertare, de împăcare, în absolvirea eroilor de implacabila răzbunare a zeilor, astfel că piesa are o deschidere spre lumină și azur, sub semnul lui Apolon, nu a zeiței morții și a răzbunării.

S'ar putea spune că Hauptmann a urmărit să rezolve una dintre cele mai puternice teme ale teatrului antic, care împreună cu aceea a lui Edip și a urmașilor lui constitue și una dintre cele mai sângeroase tragedii — într'un mod cu totul personal, într'o spiritualitate și apoteoză aproape creștină.

După cum se vede, tragediile Atrizilor, care au fost reluate rând pe rând de fiecare dintre cei trei mari tragici greci, folosite după aceea de Racine și de Goethe, iar acum în urmă, într'o surprinzătoare și minunată tragedie, tratată bineînțeles mai mult decât fantezist, de Giraudoux — Electra — constituie și astăzi un subiect de mare prestigiu departe de a fi perimat, fiecare nouă operă prezentându-se cu factura, culoarea și personalitatea ei proprie.

Desigur că simplitatea acțiunii din piesa lui Hauptmann — și s'ar putea vorbi chiar de o unitate de acțiune și de o unitate de timp și de loc — par să arate că prima intenție a autorului a fost să încerce o anumită experiență dramatică prin respectarea technicei clasice tradiționale cât mai ortodox cu putință.

Dar, în rezolvarea ei dramatică, nu există în piesa lui Hauptmann, cum s'ar crede și cum ar fi de așteptat într'o tragedie clasică, un desnodământ care să fie culminarea logică a conflictului dramatic, indiferent dacă el este creiat de puterea pasiunilor omenești prin ciocnirea lor reciprocă sau, din contra, se datorește intervenției destinului.

Sub acest raport, piesa are o evoluție tocmai în sens invers, tensiunea în loc să meargă tot timpul în creștere, este în destindere pe măsură ce piesa înaintează, iar autorul, în loc să meargă spre un punct de maximă intensitate, pare din contra, că urmărește să obțină acel vag caracteristic operelor simboliste.

Prin urmare nu gradația, nu încleștarea care trebuia să producă ea însăși desnodământul, ci, după toate sbuciumările, calmul extatic, împăcarea și liniștea ca punct terminus.

Intr'o astfel de piesă, ritmul dramatic evident că va fi și el descrescent și lent. Nici frământarea Electrei și nici manifestările nebuniei lui Oreste, cu toate aparențele contrarii, nu pot da piesei însușiri dinamice, lucru care de altfel se întâmplă și în piesele lui Maeterlink, piese simboliste prin excelență, care sunt greoaie și fără viață sub raport dramatic.

După toate cele spuse mai sus, cred că acesta este locul pe care-l are „Iphigenia la Delphi": ea este în primul rând o operă de o mare valoare literară. Sub acest aspect, indiscutabil că reprezentarea ei pe scena Teatrului Național a constituit o adevărată sărbătoare artistică.

La această admirabilă prezentare, care reprezintă în acelaș timp și sărbătorirea lui Gerhart Hauptmann, a contribuit într'o deosebit de mare măsură, direcția de scenă încredințată oaspetelui nostru, d. Paul Mundorf, care a reușit să ne dea totodată și un spectacol de mare artă admirabil stilizat, dar și un frumos exemplu de punere în scenă.

De aceea, pe lângă încântarea spectacolului în sine, desigur că trecerea d-lui Mundorf prin România s'ar putea să aibă și alte influențe binefăcătoare, cei cari ar avea mai mult de câștigat fiind înșiși interpreții.

Și, poate, d. Vraca în primul rând.

S'ar putea întâmpla ca, — dacă nu mă înșeală memoria — după cum cu ani în urmă trecerea lui Barnovschi prin București, să fie un punct de plecare pentru un anumit Vraca în teatrul nostru, tot așa și trecerea d-lui Paul Mundorf pe la Teatrul Național să însemneze pentru marele nostru actor a doua etapă importantă în cariera d-sale.

Dar despre asta, cu altă ocazie.

In cadrul acestei cronici, tot ce se poate spune deocamdată este că d. Paul Mundorf l-a scos de multe ori pe d. Vraca din Vraca și, atunci când a reușit s'o facă, jocul d-sale s'a prezentat cu o altă tonalitate, de o artă superioară.

In concluzie, d. Vraca, în rolul lui Oreste, a avut o creație frumoasă, depășind multe din prezentările d-sale anterioare și marcând o îmbucurătoare tendință de innoire.

D-ra Eliza Petrăchescu în rolul Electrei, principalul personagiu femenin, dacă sub raportul jocului de scenă luat în sine a putut fi apreciată, în schimb cred că a abuzat prea mult de organele d-sale vocale.

A strigat prea mult și, aceste strigăte, oricât ar fi fost de puternice spre a părea dăsnădăjduite, și a evidenția astfel sbuciumul ei sufletesc, n'au reușit să fie convingătoare.

Le lipsea ceva, acel ceva fără de care n'a putut să treacă nici un fior comunicativ dincolo de rampă; poate că efectul lor tocmai din cauză că erau așa de crispante a fost contrariu celui așteptat.

D-na Lili Popovici, în Iphigenia, al cărei rol de Mare Preoteasă, prin firea lucrurilor este departe de frământările și sbuciumul Electrei, a avut o creație perfect adecuată personagiului și textului.

In restul distribuției, d-n'i Ulmeni, Brancomir, Mitru, Botta, Ene, G. Atanasiu, C. Niculescu, în măsura rolurilor pe care

ELIZA PETRĂCHESCU

le-au avut, au contribuit, cu înțelegere deosebită, la prezentarea acestui spectacol în condiții cât se poate de bune.

Incă odată, sub raport artistic, aducerea pe scena Teatrului Național a „Iphigeniei la Delphi", pe lângă semnificația sărbătoririi unuia dintre cei mai mari autori dramatici în viață, a constituit și o manifestare artistică ce se așează pe o treaptă înaltă față de multe din reprezentațiile cu care suntem obicinuiți.

TEATRUL DIN SARINDAR: „DOMNIȘOARA DE CIOCOLATA" comedie în 4 acte de PAUL GAVAULT, traducere și modernizare de MIRCEA SEPTILICI și RADU BELIGAN.

Teatrul din Sărindar oferă publicului o comedie plăcută, amuzantă, tinerească.

Nimeni, desigur, nu se va apuca să judece o revistă, o comedie muzicală sau o piesă bulevardieră după criteriile dramei romantice sau după canoanele tragediei.

Sunt criterii și criterii.

Judecată după criterii doctorale, „Domnișoara de Ciocolată" este fără îndoială o lucrare fără vreo valoare dramatică.

Ca piesă bulevardieră, în schimb, este bună.

Se râde.

Ceva mai mult, pe un plan minor, sunt și oarecari creionări bine prinse: deoparte aceea a prietenului primitor și bun, de altă parte aceea a amicului abuziv, dar nu rău la suflet; avem apoi tipul unui capitalist, fără vreun orizont, craiu, bon vivant și, în fond, om de treabă, — de altfel, în piesa lui Paul Gavault toți sunt oameni de treabă, până și șeful de birou care nu-i decât un biet biurocrat cu micile lui tare specifice iar nicidecum un personagiu antipatic.

Incontestabil că de cel mai mare preț pentru reușita acestui spectacol este prezența d-lui Beligan cu marea lui prică în public pe deoparte, iar pe dealtă parte jocul savuros al d-nei Ninetta Gusti, joc în acelaș timp degajat și inteligent.

Alături de ei, trebue menționată deasemenea prezența d-lor Nora Piacentini și Mircea Septilici, a căror apariție este întotdeauna bine primită de spectatori.

Ca joc, însă, aceiași de totdeauna: tot Mircea Septilici și tot Nora Piacentini!

Ori când, ori unde, în orice situație scenică.

In definitiv, de ce ar face vreo sforțare, dacă nici rolurile în care oarecum s'au „specializat" și nici directorii de scenă cu care lucrează nu le cer mai mult?

Si poate nici publicul?

D. Virgil Vasilescu, în rolul tatălui care-și adoră fata, îi trece cu vederea toanele și care, bogat fiind, se slujește de bogăția lui nu numai pentru a-și oferi satisfacerea capriciilor lui și ale fetei lui, ci ca să facă din când în când și „puțintel bine", a fost foarte bine, cu un humor usor nuanțat și o prezentare agreabilă.

Apariția cuplului Mingassol — tatăl si fiica — reprezentați prin d. Marcel Enescu și Clody Berthola, delicioasă: machiaj, îmbrăcăminte, gest, vorbă, totul.

O prezentare deasemenea agreabilă și în acelaș timp caricaturală, desigur că șarjată, dar într'un mod inteligent, a fost și aceea a d-lui N. Antoniu în rolul functionarului cu preocupări și veleități poetice.

D-ra Cella Marion, în rolul modelului Mimi, a fost o bună interpretă a fetei tinere care crede în marile talente ale bărbatului pe care-l iubește.

Ceilalți, d-nii Titu Vedea, Ion Gheorghiu și I. Dănescu, chiar dacă au avut roluri mai puțin importante, au fost cu toții în ton.

In ce privește regia d-lui Ion Șahighian, incontestabil că la un spectacol reușit, o mare parte din merit îi revine de drept directorului de scenă, asa că n'ar mai fi nimic de adăogat.

Decorurile d-lui Mircea Septilici foarte agreabile.

TEATRUL „MUNCA ȘI LUMINA": „BRÂNDUȘA", piesă în 3 acte de BRIEUX. Traducere de EMIL GĂRLEANU.

In momentul de față, Teatrul „Muncă și Lumină" prezintă o piesă cam uitată, dar cu multe calități dramatice, piesă naturalistă, cu o puternică coloratură socială.

Brânduța, fată de cârciumar de țară, care însă a făcut studii, neîmpăcată cu mediul de acasă, ajunge până acolo încât își părăsește casa părintească, făcând o experiență de viață pe propria ei socoteală, experiență din care iese învinsă și se vede obligată să se întoarcă la părinți.

Prin gura ei aflăm toată drama tinerelor fete cari ar încerca să-și câștige cinstit existența, munca de rob care le așteaptă în marile capitale — în speță Parisul, — tentațiile de care trebuie să se ferească, căderile la care sunt expuse, exploatarea unora, cinismul altora, în fine lipsa de umanitate a unei întregi societăți, a Statului însuși, care contribue la desrădăcinarea lor sufletească pentruca la urmă, tocmai când trebuie să-și onoreze polița, să le lase în drum.

Bine înțeles, o pledoarie în toată regula, cu concluzie cu tot pe care o trage de altfel și Brieux, conform unor concepții artistice care nici astăzi nu au fost total depășite, de a nu lăsa nimic nespus — Voltaire aruncase cândva minunata lui butadă „le secrèt d'être ennuyeux c'est de tout dire", concluzia fiind aceea că nu trebue să te depărtezi de albie și că salturile prea brusce sunt, în viață, primejdioase.

Piesele lui Brieux aproape întotdeauna pun probleme sociale puternice, le pun impresionant și cu o anumită „insistență".

Poate de aceea — și numai la „Comedia Franceză" sau la „Odeon" — singura piesă care se mai reprezintă este această „Brânduța" în care deasemenea autorul folosește scena ca o tribună pentru a-și expune ideile lui sociale și umanitare.

Nu-i mai puțin adevărat, însă, că această piesă are și reale calități: o incontestabilă atmosferă dramatică, o observație psihologică pregnantă, reală și justă a personagiilor, redarea cu mare precizie a mediului social francez — notația realistă era un punct de onoare pentru anumiți scriitori — dragostea părintească dar și încăpățânarea țăranului odată o hotărire luată, în fine aspirațiile de evadare sufletească și fizică din mediu, mirajul unei vieți în mijlocul unei alte lumi, etc.

Prezentarea ei de către Teatrul „Muncă și Lumină" a fost cât se poate de bună cu mijloacele de care teatrul dispune.

In rolul principal, surprinzător de bine, de caldă și de comunicativă, d-ra Raluca Zamfirescu, după cât se pare, încă elevă la Conservator, păsind pe scenă pentru prima dată.

D. Cezar Rovințescu, în rolul tatălui, deasemenea bine.

RALUCA ZAMFIRESCU

D-sa are adesea momente și accente sincere care trec dincolo de rampă, se impun și stăpânesc sala.

Păcat însă că de multe ori — și aceasta se observă atunci când are de spus câte un pasaj mai lung — începe să accelereze debitul verbal, dând impresia că mai mult ar vrea să se debaraseze de text, decât că îl „joacă" sau că se grăbește să termine ca să iasă cât mai repede din scenă.

D-na Coca Ștefănescu, mama Brânduței, a avut tot timpul culoarea, căldura și firescul necesare rolului.

La reușita acestui spectacol au mai contribuit în roluri de ansamblu d-nele Mimi Rovințescu și Tatiana Hulibin, cum și d-nii Nicolae Bănescu, Gheorghe Damian, N. Ștefănescu, D. Mugur, Gh. Didilescu și Anton Buiacici.

Meritul acestui specacol, însă, în cea mai mare măsură îi revine d-lui Victor Ion Popa, care a avut direcția de scenă și în general Teatrului „Muncă și Lumină" cu care dealtfel d-sa în mare măsură se confundă.

Se poate spune că pentru arta dramatică acest teatru este mai mult decât o academie.

Și aceasta pornește în mare parte dela d. Victor Ion Popa care știe s'o transmită și echipei din jurul d-sale, căci altfel nu se explică acest miracol, ca, în condițiunile în care este nevoit să lucreze, adică cu mijloacele pe care le are, cu publicul care vine și, de ce n'am spune-o, cu personalul artistic care-i stă la îndemână, foarte meritoriu fără îndoială, dar nu aceala pe care poate și l-ar fi dorit, poate totuși să prezinte atâtea spectacole bune în condițiuni pe care alte teatre, care au cu totul alte posibilități, nici nu au încercat și nici măcar nu încearcă să le abordeze.

ALEXANDRU DRAGHICI

Despre Seninătate

(Urmare din pag. I-a)

identitatea autorului! Care, pe de-asupra, este și înfierbântatul autor al lui „Werther!" Pe drept cuvânt o vorbă a unui amator de paradoxe ieftine, categorisea totuși cu multă justețe, de data asta, pe Goethe drept „cel mai romantic dintre clasici și cel mai clasic dintre romantici", *înțelegând prin romantism deslănțuirea iraționalului și prin clasicism, măsura sigură a rațiunii.*

In perspectiva aceasta, se poate lesne înțelege oroarea de romantism, pe care o resimte firesc oricare reprezentant al simțului comun. Se poate spune că nu există nimic mai puțin cu putință decât un prost romantic. (Există un romantism prostesc, realizat prin imitația atitudinii romantice, de către un mediocru sau submediocru, care o valorifică fără s'o trăiassă, și-i râvnește avantagiile de ordin spectacular, sfârșind prin a o adopta, așa cum adopți moda gulerului în verif sau o reverelor de 90 de grade: fără justificarea nici unei nevoi interioare). Un prost care să fie structural romantic, este o imposibilitate. Mai curând idiotul — treapta patologică a inteligenței — poate trăi atitudinea romantică, decât prostul pur și simplu, prostul normal, prostul „băiat deștept" sau „băiat bun".

Prostia este prin definiție aderentă la clasicism, pentrucă stilul atitudinii clasice se caracterizează, aparent, prin formă. *Exigența formală reieșind, la o considerare superficială a clasicismului, drept principala caracteristică a acestei atitudini față de lume și de viață, nimic mai ispititor pentru o inteligență debilă decât integrarea în ordinea unui stil de viață care să-i confere,* din afară, *forma pe care* dinlăuntru *nu poate spera cu nici un chip s'o poată crește. (E doar știut că organismele nu se desvoltă decât acolo unde elementele seminale există și găsesc mediu prielnic încolțirii). Nimic mai lesne pentru un prost decât să fie* echilibrat: *pentrucă, neavând CE anume echilibra", echilibrul se stabilește înainte de a se fi pus problema desechilibrării. Lipsa oricărei tensiuni interioare — datorită lipsei oricărei adâncimi interioare în care forțele antagoniste ale omeniei subterane să se poată ciocni — prilejuește prostului o seninătate imperturbabilă. Nu însă o seninătate „îngerească", (îngerii au totuși — în reprezentările omenești, fie ele artistice sau altfel — un surâs de misterioasă atitudine avizată: știe el ce știe portretul Giocondei, atât de îngerește senin, atât de nefiresc surâzător).*

Proștii sunt, cu drept de monopol, acaparatorii unei seninătăți grave, a unei intimidante, demne și pline de responsabilitate vacuități afective care le conferă o înfățișare nu se poate mai impunător-impasibilă. Incapabilă să-și analizeze deficiențele, prostia este încântată de sine. După cum, faptul de a nu fi în stare să-și întoarcă asupra ei însăși lumina conștiinței, pentru simplul motiv că n'are nici o lumină conștiința prostului, ferește pe posesorul său de perspectiva prăpastiilor interioare revelate ochiului spiritual al oricărui ins ce depășește media cât de cât. Așa se face că seninătatea gravă, majestuoasă ca însăși statuia de bronz al cărei interior răsună a clopot dogit, este la proști căptușită de un sentiment paradisiac al securității, cu atât mai justificată cu cât vacuitatea este mai net suverană a conștiinței respective.

Un diavol pezevenghi și tragic al culturii românești definea odată prostia ca fiind lipsită de păcatul originar. Acel „Eritis sicut Deus"... *al șarpelui din paradisul legendei biblice, nu i-a putut tenta niciodată, pentru simplul motiv că proștii sunt, într'un oarecare fel, ca Dumnezeu: veșnic* identici *cu ei înșiși. niciodată în primejdie să se tăgăduiască, să se depășească, să-și devină lor însile de nerecunoscut. Departe de tortura celor două suflete pe care fausticul Goethe și le simțea sălășluind în piept, proștii n'au reușit să-și surprindă niciodată măcar unul. „Eternels et muets ainsi que la matière", proștii sunt seninătatea absolută, seninătățile toate la un loc, mănunchi de bolte azurii, cu atât mai boltite și mai azurii, cu cât îmbracă, dedesubtul lor, expansibilitatea nelimitată a unor goluri mai perfecte.*

ION FRUNZETTI

Cronica muzicală

TREI OASPEȚI CROAȚI

Viața culturală croată este prin tradiție, prin spiritualitate națională și prin prețuirea serioasă ce i se dă, un bun cu care acest popor se poate mândri.

Cartea, cu toate tărâmurile ei, teatrul, dansul, muzica, dețin, în mijlocul civilizației croate, locuri într'adevăr de cinste și am putea spune, îndeplinind roluri vitale.

Legăturile de prietenie ce ne apropie de poporul croat, sunt pe cale de a duce la o mai bună cunoaștere reciprocă.

Muzica, grai universal, a început să deschidă calea unora dintre cele mai elocvente.

Intr'o singură săptămână, trei mărturii de artă muzicală croată s'au înlănțuit, în capitala noastră, deschizându-ne favorabile perspective de înțelegere și de apreciere a feluritelor ei forme de manifestare.

Maestrul Lovro Matacic a putut ilustra una din cele mai complexe și mai exigente ramuri de interpretare, dirigența simfonică, conducând la pupitrul „Filarmonicei" noastre un concert simfonic de un nivel de analiză și realizare realmente superior.

D-sa este un muzician deplin, prin temperament, cultură și pregătire tehnică. Tălmăcirile d-sale o spun răspicat. Sunt construite logic, trainic, sunt trăite viguros și susținut, sunt obținute cu mijloace de conducere orchestrală sigure, de promptă înrîurire, creatoare de linii hotărîte, temeinice, fericit îmbinate în continuitate și sens general.

Simfonia în mi minor de Anton Bruckner, o simfonie uriașe ca proporții și în care muzica, poate prea resfirată, dreamătă totuși într'o rară profuziune, a fost astfel interpretată de acest dirijor de concepție și resurse de autentică valoare și însemnătate, încât a fost ferită de a părea friabilă, împrăștiată, sau depănată în prea mare lungime, încât a putut apare cu adevărat ca o operă impunătoare, bogată și adesea interesantă a unui mare simfonist.

In acelaș concert și într'un recital propriu, d-na Melita Lorcovic, pianistă croată, și-a valorificat un deosebit de darnic talent.

Virtuositate plină de ușurință, vii porniri temperamentale, brio puternic, în slujba unui repertoriu de remarcabil eclectism, au stârnit și într'un concert și într'altul aplauzele unanime ale publicului românesc.

In sfârșit, la „Opera Română" unde a interpretat, în două spectacole extraordinare, „Tosca" și pe „Desdemona" din penultima operă a lui Verdi, „Otello", d-na Giurgina Lepé, dela Opera din Zagreb, și-a cucerit un succes de calitate prin grația glasului și a jocului d-sale, prin finețe muzicală și scenică, printr'o stilizare generală a creațiilor d-sale care au dovedit constant distincția talentului d-sale, prezența de gust artistic în totul și excelența școalei d-sale lirice.

Aceste trei afirmări, pe lângă aportul ales adus în concertele și la „Opera" noastră, au contribuit desigur să accentueze simpatia și curiozitatea cu care vom aștepta, pe viitor, să ne documentăm mai departe asupra muzicii și muzicienilor croați.

ROMEO ALEXANDRESCU

BLAUE DONAU

(Urmare din pag. I-a)

Nuvela e construită în bună parte tot prin mijloace romanești, dar scriitorul caută să înlăture cât mai mult de pe primul plan partea amoroasă, în locul căreia face loc problemei artistului, aici mult mai intens pusă decât în prima nuvelă, cu atât mai mult cu cât de data aceasta este împerecheată și cu alt element. In *Amintiri din vremuri*, împlinirii dragostei celor doi eroi nu i se opuneau decât prejudecățile. Aici, între cei doi stă prăpastia deosebirilor sociale atât de adâncă în cât, deși amândoi speră, niciunul nu îndrăznește să mărturisească măcar, necum să lupte pentru a se apropia. Este de remarcat de altfel în această nuvelă, care, firește, nu este o capodoperă, dar care rămâne o treaptă în evoluția normală a epicei noastre, o artă, în care scriitorul va excela mai târziu, a sugerărilor, adică un dar de a indica gesturi, acțiuni și stări sufletești nu din descrierea lor amănunțită, ci indirect, prin redarea unei frânturi de frază, a unei mișcări, de pildă. Am văzut în ce chip abil, sugerând sfiala cu care eroul, el însuși, îndrăznea să creadă în realitatea acelui sentiment, redă starea sufletească a lui Strauss în momentul când simt că *altceva* decât muzica îl mișca. Tot în chipul acesta, ni se sugerează admirația care devine o dragoste ascunsă a tinerei Gretchen pentru artist. Ea este înfățișată singură în mijlocul naturii, privind ceva de dincolo de realitate, ceva „trist", „dulce" și „plin de farmec", fără să se insiste. Abia din purtarea ei cu Strauss ne dăm seama limpede de ce căuta singurătatea și la ce gândea ea atunci. Și mai ales, abia la sfârșitul nuvelei cunoaștem că sentimentul ei secret fusese foarte puternic. In partea a doua, *Valsul*, arta aceasta a sugerărilor continuă. La artist vine un nobil care comandă un vals în cinstea viitoarei sale soții, care adesea îi vorbise de Strauss, cu ocazia nunții. Tânăra aceasta era Gretchen și prin acest simplu amănunt ni se relevă că ea nu-l uitase, după cum nici el nu o uitase. Tulburat, Strauss refuză; apoi în câteva zile compune melodia tristă și pasională a valsului *Dunărea albastră*. La nuntă, el dirijează executarea noului vals, când, deodată, mireasa cade moartă. Svonul acestui accident amuțește pe toată lumea. „Orchestra, până la care ajunsese această tristă năutate tăcuse cu totul. Dintre toți muzicanții, unul singur, rămas în picioare, fără să asculte și fără să vadă nimic, cu capul plecat pe vioară, cu ochii pe jumătate închiși, continua de a cânta valsul cu o tremurare febrilă, sfâșietoare. Acesta era Iohan Strauss".

Blaue-Donau este mai puțin amplă decât nuvela al cărei erou e Depărățeanu, poate cu ceva mai multe exagerări, cu unele insistențe în descriere. Ea ar putea părea și mai puțin echilibrat construită, parcă alcătuită din două bucăți deosebite, aparent nelegate prin altceva decât prin identitatea personagiilor. Dar aceasta nu este decât o iluzie trecătoare și în adânc se vede nu meșteșugul, dar instinctul sigur al scriitorului, care își afla câte ceva din virtualitățile ce aveau să se împlinească mai târziu și reușea să facă o nuvelă în care elementele conflictului nu sunt puse material față 'n față, ci sunt numai abil sugerate. Superioritatea asupra primei nuvele stă deci pe o parte în această artă de a sugera mai mult decât de a spune direct; iar pe de alta în aceea că aici eroul este privit în cadrul conflictului prin prisma funcțiilor sale creatoare. Conflictul creațiunii cu iubirea și împerecherea lor, revolta creatorului contra societății neînțelegătoare, în mijlocul căreia el rămâne totuși veșnic singur și rănit, având nevoia unei Gretchen, chiar dacă, tocmai pentrucă nu o are, el spune că se înșală cine crede că „spre a deveni cineva om mare trebue numai decât să iubească" — toate acestea n'ar fi fost suficient puse în lumină dacă nuvela n'ar fi fost construită astfel, dacă s'ar fi limitat, de pildă la partea a doua. Numai în chipul acesta ni s'a putut sugera întreaga dramă a lui Strauss, hrănit cu iluzia unei iubiri fără speranțe care la un moment dat se risipește, aflând de căsătoria femeiei iubite, și numai astfel putem surprinde momentul culminant din final: melodia lui Strauss care continua cântată numai de el era mărturisirea dragostei pentru aceea care murea, dat totdeodată și o elegie pentru soarta lui nefericită de a rămâne veșnic singur și nemângâiat nici măcar de o iluzie.

Astfel ni se relevă din aceste pagini un instinct al construcției, plin de efecte imediate și plin de semnificație pentru desvoltarea ulterioară a scriitorului.

G. C. NICOLESCU

NUMĂRUL VIITOR

al revistei noastre (48) va apare — așa cum am anunțat — la 10 Decembrie.

Henry de Montherlant

(Urmare din pagina I-a)

El afirmă dreptul omului la măreția-i proprie, prin exprimarea cea mai deplină a tuturor sufletelor pe care Dumnezeu le-a sădit în ființa sa. Lucrul e bine să se știe, și în legătură cu aceasta să notăm că există în „Les jeunes Filles" câteva pagini despre fericire care sunt tot ce s'a scris mai frumos asupra acestui subiect. (Și multe cititoare ajungând aci ar trebui să se împace cu Montherlant, deoarece el arată că dacă bărbatul ignoră cu totul fericirea, femeea o presimte încă și uneori știe s'o trăiască).

*

Faust se întreabă dacă Verbul sau Acțiunea au fost la începutul creației.

Nici Verbul, nici Acțiunea nu ne-ar putea da fericirea, deoarece riscăm să ne pierdem în unul sau în cealaltă, dar dacă fericirea are un sens, e în măsura în care găsim, în care existăm deplin. Ar fi întrucâtva sinteza dintre Verb și Acțiune.

Montherlant, dacă n'ar fi prea preocupat să-și trăiască propriile-i schimbări, ar fi putut scrie Faust al fericirii. Dar el rămâne încă împărțit între verb și acțiune, între soldat și călugăr, preocupat mai ales să nu piardă echilibrul suprem care îi asigură acea libertate de spirit pe care, în felul Anticilor el o pune mai presus de orice.

*

Cu privire la Montherlant ar trebui reluat ceeace scria Amiel despre Goethe: e un grec din vremea bună, pe care criza religioasă nu l-a atins, adăogându-se: un grec din vremea bună, prin inimă și spirit, dar căruia îi lipsește credința.

Montherlant se pregătește s'o primească și mi-a spus ultima oară când l-am văzut: poate că voiu sfârși într'o mânăstire.

Astfel călugărul soldat va opta, va alege defnitiv, lucru pe care Montherlant și l-a refuzat mereu până azi.

RAINER BIEMEL

COLINDELE NOPȚII

I

Luna fuge printre nori,
Fuge sprinten până'n zori
Și pe fața ei mirată
Se-oglindește lumea toată...
Două stele ceartă țin
Somnului posac vecin,
Iar un mândru lucifer,
Face salturi prin eter...

Noapte neagră, noapte deasă,
Trista mea cenușereasă...

II

Din adânc de răsărit,
Visuri multe s'au pornit,
Dăruind pe la fecioare
Feți-Frumoși din Carul mare...
Și mai vin, vin de departe,
Aducând în traistă noapte,
Doi ciobani cu bâte grele
Fluerând în câmp de stele:

Noapte neagră, noapte deasă,
Tu să-mi fii, să-mi fii mireasă...

III

Drumul robilor, cărare,
Pare trist, de 'nmormântare.
Cine știe, poate-o stea,
S'a pierdut din turma sa?...
Mai încolo, spre zenit,
Ca bătrânul părăsit,
Se zărește o cometă,
Alintând mereu în stepă:

Noapte neagră, noapte deasă,
Cu obrajii de mătasă!...

IV

Dar un murmur de izvoare,
Se aude prin ponoare,
Șoptind florilor alene,
Cu somnul încă pe gene:
„Că din zori de zi lumina
Ne va alunga hodina,
Pribegind în altă parte,
Lună și stele și noapte"...

Vei muri cenușereasă,
Noapte neagră, noapte deasă...

N. D. MIREA

Note românești

POEMELE BUNE

nu au nevoie de citate din Apocalips, din Cuvintele Sfintei Fecioare sau din Secretul Melaniei și nici de cele din Verhaeren. Poemele bune sunt, prin ele însele, „citat" ce-și ajunge. Deaceea, deschizând, cu multă curiozitate, volumul „La Poarta Veacului" publicat la „Tiparul Românesc" (1942) de d. EDUARD SBIERA, am fost surprinși că am dat peste versuri.

„Nu e! Nu e odihnire
nici în vis, nici în povești;
omu 'ntreabă: „unde ești?"
Corbu 'ntreabă: „ce gândești?"
și răspunsul:
„Hotărârea mea-i severă
și-o s'o spun în vers — să fie
moștenire pentru neamuri,
frază de antologie:
Pentru versuri nu cer milă
proștilor nu le fac silă
din destin nu mă strămut;
dela Curtea Fantaziei
nu mă mișc și nu mă mut".
(Cu fața la lume)

D. Eduard Sbiera, trece, totuși printr'o criză mistică. Christos, Cuvântul, Veșnicie, Dumnezeu, Noaptea, Era, Cerul, Clara, Ana, sfânta Magdalena, Paraschiva, Teodor, Marta și Elena și Fecioara Preacurată, Crucea, Catehismul, Scriptura, Poezia, Stăpânul, Sfinții, Minciuna, dară și Traian și cu Ștefan și Sabia și dreapta Judecată și Nașterea și Invierea și Minunile și Temutul și Inceputul — toate aceste mărețe vorbe tipărite cu majuscule îi frământă, vădit, sufleteștile izvoare.

D-sa își poate, deci, binevesti, întemeiat pe cele mai răzvedite dovezi, fermecata intrare în blagoslovitele meleaguri ale țării tuturora și a nimănui, în țara Poeziei:

„Iată încă-o poezie scoborâtă pe hârtie de pe Cer și din văzduh stăpânit de Sfântul Duh".
(Farmec)

Doamne, la început a fost Cuvântul, la sfârșit însă hârtia.

ȘI, TOTUȘI,

ceeace în gura unui om lipsit de rezonanțele sufletului și ale inimii, e curată mijlocire, în gura lui Francisc de Assisi fusese închinare curată. Alta ți-i atitudinea față de grandilocvența paralirică a unui vagmistru atins, peste noapte de duhul blândeței, și cu desăvârșire alta prosternarea în drumul vizionarului care nu a cunoscut bogății în afară de cele ale cerului.

Ce te faci însă cu poemul, totuși „la locul lui" pe care-l scrie, cu dragoste și osârdie, omul neîntinat de purpurele culturii? Nimic! Il iai ca atare și, dacă găsești câte o neîndemânare frumoasă, o culegi și o păstrezi. Fiindcă și cele sărace cu duhul se cer mlădiate în comoara sufletului nostru spre a nu se osifica și a nu deveni obeze. Din „Joc de Comoară" poemele lui IULIU STREAJA, „publicate de Preotul Lăudatu Vasilescu" (Tip. și Legăt. de cărți Luca I. Oprescu, Buzău, 1942) și închinate lui „Dumnezeu, Patrie și Cămin, — valorilor veșnic creatoare și veșnic regeneratoare", reținem:

„Doamne, toate le-am iubit. Cum aș putea oare să nu le iubesc, când toate prin Iubire le-ai zidit, și toate prin iubire înfloresc?! Și văd, Stăpâne, în toate degetul Tău de lumină, care le crește și le 'nchină..."
(Rugă de început)

Si versul: „Patrie, Patrie, pământ sufletesc.."

„ȚĂNDĂRICĂ"

teatrul pentru copii organizat de un grup de „scriitori și actori" nu ne-ar privi aici, la notele românești, deci „rândurile către părinți" iscălite pe pagina a patra a programelor (20 de lei bucata) n'ar cere-o: „Teatrul și literatura pentru copii" — zice-se acolo — „datorită unei concepții greșite, sunt considerate, la noi, drept genuri minore. Din această cauză, atât artiștii cât și scriitorii, nu prea le-au dat atenție, munca în acest domeniu fiind o muncă de apostolat, lipsită și de glorie și de rezultate materiale. Un grup de scriitori și actori, a hotărît, ca în ciuda acestei concepții, să pună bazele unui teatru pentru copii, menit să instruiască și să desvolte, în acelaș timp, spiritul artistic al micelor vlăstare. Astfel a luat ființă „Țăndărică", teatrul pentru copii. Convinși că spiritul copilului e dornic de frumos și receptiv la orice impresiune artistică — însă trebue numai să fie pus în contact cu ea — grupul de scriitori și actori a purces la drum cu formula acestui teatru experimentat, în care distractivul, instructivul și artisticul să fie prezente în aceeași măsură.

Vrem să punem la contribuție mintea și imaginația micilor spectatori — și deaceea îi stimulăm prin concursuri — pentruca acest teatru să aibe formula care reprezintă însăși nivelul lor de pricepere și gust artistic. Acesta e rostul spectacolelor noastre".

Toate-s bune și frumoase până aci. M'am dus însă, cu copilul meu, la reprezentația de Duminică, 15 Noembrie c. Două bilete a 150 de lei, deci trei sute. Face, mi-am zis, — căci buna voie și râsetele unui copil prețuiesc și vor prețui întotdeauna mai mult decât toți arginții lumii. La orele zece ne găseam în sala „Omnia" din Schitu Măgureanu. La unsprezece fără un sfert a început comedia..

D. Dinu Moroianu a rostit câteva cuvinte introductive... de scuză. Vorba ceea: „Cine se scuză... își trage pe turtă spuză". Au urmat scamatoriile lui Marinelli și un trio de dans național. Publicul a răbdat ce a răbdat, dar când, în „Tândală și Mortul" au început să plouă primele „tâmpitule!" și „idio-

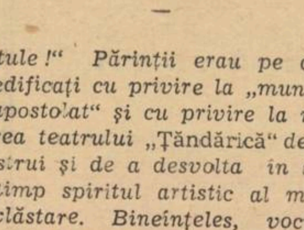

tule!" Părinții erau pe deplin edificați cu privire la „munca de apostolat" și cu privire la menirea teatrului „Țăndărică" de a instrui și de a desvolta în acelaș timp spiritul artistic al micelor vlăstare. Bineînțeles, vociferările și trimiterile la mahala nu au lipsit. Ne întrebăm: Justifică însă, riscul acesta, luat cu tupeu din partea „grupului de scriitori și artiști", impertinențele cu cari și-au bătut joc, în mod cabotin, de buna credință a părinților? Hotărît nu! Măcar dacă d-nii dela „Țăndărică" și-ar da seama că tocmai teatrul de copii nu e și nu poate fi teatru de iresponsabilități și crase tembelisme.

SEBASTIAN POPOVICI

se găsește, dacă nu ne înșelăm, la a treia culegere de versuri. „Din ploile orașului meu" se numea placheta de debut, apărută la Cernăuți acu patru-cinci ani. „Dumnezeu la mine-acasă", volumul apărut, tot la Cernăuți, în colecția Societății Scriitorilor Bucovineni, iar cea de a treia carte de poeme poartă titlu la fel de sugestiv: *„Iarba Fiarelor" (București*, Editura ziarului Universul 1942).

Versul d-lui Sebastian Popovici e sprinten. Sprinten până și'n stângăciile lui de ied zburdalnic. Peisagiul predilect e cel de iarnă. Vocabularul nu poate fi numit monoton sau sărac. Nici de lipsă de sinceritate nu suferă poetul. Ceeace îi lipsește însă, și i-o spunem cu toată prietenia, este numai intuirea poeziei cu formă integrală, ca „Gestalt" în sensul philologiei moderne. D. Sebastian Popovici dispune de o bogăție de imagini remarcabilă dintr'un anumit punct de vedere.

Le-am dori totuși, sudate într'o melodie fără fisuri și cu eliminarea demonului rece al lucidității. Atât deocamdată. Cităm pentru ilustrare, *Visul Pomului:*

„Sub pleoapa norului
Luna — ochiul dorului —
Pune roua visului
Pe somnul caisului.
Dimineața zorile
Deșteptară florile,
Și-au venit albinele
S'aprindă staminele,
Soarele țării lor
Viață dă câmpiilor
Și beteală razelor
In cununa brazilor.
Dă și mie — omului —
Doamne, visul pomului,
Trezia zefirilor
Floarea împlinirilor".

V. JELERU

GENUL EPIGRAMATIC

în înțelesu-i clasic de inscripție n'a mai fost cultivat la noi de pe timpul lui Samson Bodnărescu. Și e păcat. Acest gen epigramatic, în afară de faptul că constituie o formă literară cristalizată și foarte exigentă, e un admirabil mod de a se exprima în aforisme al poetului. Fără a fi greoiu sau didactic pur și simplu, distihul sau catrenul pe care mediteraneenii ei ni l-au cultivat și prețuit pentru multi-

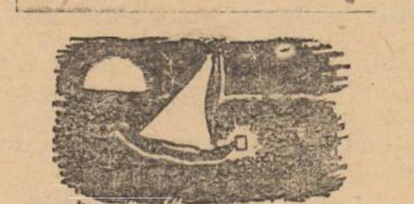

plele-i potriviri, ar putea fi încetățenit și în literatura noastră românească. Nu s'a scris nicăieri să versul trebuie să slujească numai anumite sensibilități și nu scrie nicăieri că aforismul aparține și trebuie să aparțină exclusiv prozei filosofice sau literare.

Nemții au fost atrași dela început de subtilele și seninele epigrammata grecești și, dela Klopstock încoace, au dat toate dovezile că au învățat să le mânuiască. Ba vestitele „Xenien" ieșite din colaborarea dintre **Schiller** și **Goethe** au putut marca o dată în istoria literaturii germane.

Dintre moderni și contemporani aproape nici un poet neamț nu s'a dat îndărăt dela „inscripție", cizelând-o, deseori, cu mare pricepere și înzestrând-o cu finețele însesi ale luminii.

Elegie

Cum se frământă duhul grădinii!
tulbură fântâna, împrăștie spinii
deschide ușile să intre ceața...

Iubito, iubito, nu-ți mai știu fața
nu-mi amintesc surâsul tău, nici glasul;
alături nu știu cine 'ntoarce ceasul
și cineva încearcă la obloane.

Pe drum trec camioanele germane
și goarne depărtate se aud,
le simt metalul înghețat și ud.

Numele tău ca pajura regească
nu are unde să se odihnească.

MIRCEA PAVELESCU

NOTE germane

FRIEDRICH GEORG JÜNGER

fratele întru nimic mai puțin valoros al vestitului Ernst Jünger, *are, în volumul de poeme TAURUS, o culegere de astfel de* Epigrame.

Traducem câteva și anume pe cele mai malițioase:

SECTARII

„Mică e soba. Incoace, veniți deci încoace, aproape cât mai aproape și soba vă va 'ncălzi, fraților, capul fără zăbavă".

INCRUCIȘAȚII

„Totul ce e pieziș vă încântă, căci vi-i piezișă și 'ncrucișată privirea, — labirintic ochiul ce iscodește formele strâmbe".

LAMURIRE

„Faptul că prostul se laudă, fraților, în modul cel mai strident, n'are nevoie de tălmăcire, căci pe cine l-ar cinsti slujba să fie crainicul blegului".

CATEDRA

„Dați-mi numai o slujbă! — strigă el, — o slujbă și-o să vă arăt putereta catedrei, — încurând veți preamări lemnul ce m'a făcut filosof".

SISTEMELE

„O, ce monstru trist ai născut tu himeră? Abia de-i copil și-i slab ca moșnegii, — abia de-i sugaci, iată-l că se clatină către mormânt".

CUGETELE

„Ce fel de animale se apropie de noi? Se numesc cugete. Au învățat arta să umble pieziș, cum merg crabii. Intr'adevăr, astea-s jivine! Se strâmbă și se târăsc Incotro dar? Proștilor, mai întrebați? Gândul se bagă 'n ceva".

IN CADRUL

întâlnirii dela Weimar a scriitorilor europeni, a fost organizată și o expoziție a scrisului german din anul 1942.

Au fost expuse numai lucrările cele mai bune. Cu toate acestea, expoziția cuprinde 690 de opere politice, istoriografice, literare și distractive.

TOT LA WEIMAR

și în cadrul aceleiași întâlniri a scriitorilor europeni, bătrânul **Wilhelm Schäfer**, celebru prin ale sale „Anekdoten" a vorbit despre „Războiu și Poezie". Marele scriitor a arătat că începuturile literaturii germane stau în

strânsă legătură cu războiul și cu disponibilitatea firească a neamțului de a fi soldat.

ȘI, INTRUCÂT

dela Goethe încoace, Weimarul a dat lumii multe lucruri frumoase, — cu ocazia întâlnirii celor 55 de scriitori din Europa, Wilhelm Ehmer a anunțat instituirea, din partea secțiunii germane a Societății Scriitorilor Europeni, a două burse la dispoziția poeților negermani. Scopul: Cunoașterea intensivă a poporului german și a vieții lui culturale. Timp de o jumătate de an respectivii „bursieri" vor avea posibilitatea să viziteze orașele cele mai de seamă ale Germaniei și să cunoască peisagiile ei cele mai importante.

MISIONARISMUL

cultural german e demn de toată atenția. Aflăm că Edwin Erich Dwinger, Herman Burte, Heinrich Zillich, Herybert Menzel și Franz Tumler, urmând invitației ministerului de propagandă german au vizitat frontul dinspre Oceanul Atlantic, că Max Halbe a cetit, în cadrul Institutului german din Paris, că Hans Friedrich Blunck s'a bucurat de mare succes cetind în aula universității din Oslo și că scriitorul Karl Benno von Mechow **se găsește într'o călătorie prin Suedia, conferențiind în Upsala, Stockholm, Gaevle etc.**

FRITZ USINGER

un poet de tot necunoscut la noi și poet mare în accepția cea mai adâncă și mai pură a cuvântului, a scris o serie de *imnuri*, între cari și câteva privind destinul poetului și al operei sale.

Lui Fritz Usinger, ca, dealtfel, și lui Ernst Jünger și Friedrich Georg Jünger, îi vom dedica, începând cu numărul viitor al revistei noastre, o serie de note speciale. De această dată ne mărginim la traducerea în proză a imnului: *Destinul Poetului* (Bestimmung des Dichters) din volumul „DIE STIMMEN" (Vocile), apărut în 1934, la Darmstädter Verlag din Darmstadt.

„Fiindcă s'apropie anul care poartă coroană iară regii bătrâni își deschid în morminte ochii să vadă cine îi caută astfel, este mai mult ca oricând nevoie să fii umilit și cu inima simplă. Căci nu ca voevozilor lumii li se mărește, poeților, din belșugul bunurilor împărăția, ci lor le e dat să fie săraci, să mănânce la masă însingurată. Sceptrul nevăzut e pus în acea mână care nu poartă inel. Așa însă trebue să-i apară, pe pereții odăii, fața eternă, stâlpii înțelepciunii: să scrie alfa și omega pe acea filă pe care vântul o duce de pe masa morților. Cine seamănă duhul trebue să culeagă părăsire, pentru ca să rămână sfânt ce e sfânt și neatins de mâinile oamenilor, căci nu are rost să pui cheia cerului pe masa celui prins de îndeletniciri. Și de ar veni, din văile de argint ale Orionului, însuși Duhul lui Dumnezeu, stând la spatele jilțului spre a-i șopti în ureche cuvântul cuvântului în care se sfârșesc toate întrebările: El s'ar întoarce și i-ar zâmbi iertător ca și cum ar ierta nebunia unui moșneag. Ce-i însă poetul în fața lui Dumnezeu? Când cel

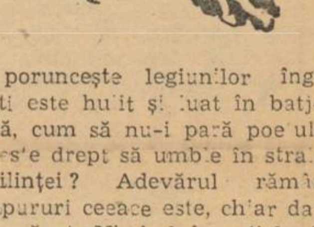

ce poruncește legiunilor îngerești este huit și luat în batjocură, cum să nu-i pară poetului că este drept să umble în straiul umilinței? Adevărul rămâne deapururi ceeace este, chiar dacă e nevăzut. Nimbul îngerii-l văd și nimic mai mult nu e necesar.

Poetul trebue să stea, viața întreagă, în starea uitării și să rostogolească o stâncă în numele său și să cânte".

Câtă depărtare, Doamne, între mărturisirea acestui mare crez și marile cuvinte goale pe care și le închină cabotinii plini de propriul lor gol ai versului.

TRAIAN CHELARIU

NOTE italiene

LA ASSISI,

patria prea blândului sfânt Francisc, se vor întâlni în cursul anului viitor, la un fel de șezătoare a artei, patru reprezentativi pictori italieni: Ardengo Soffici, Felice Carena, Felice Casorati și Mario Tozzi, *cari vor semna mari compoziții religioase. Primul „Cena di Emaus", al doilea „Invierea". Felice Casorati „Răstignirea" și ultimul „Nașterea".*

Numele lor stă chezășie pentru valoarea artistică a lucrărilor. Interesantă va fi viziunea nouă pe care-o vor aduce pictorii secolului XX în cadrul unor subiecte atât de tradiționale.

Ferruccio Ferrazzi *anunță evenimentul artistic printr'un articol-manifest publicat de „Meridiano di Roma" din 18 Octombrie a. c., din care spicuim unele pasagii:*

„Această lentă pregătire găsește gata mulți pictori și sculptori pentru colaborarea dintre ei și oamenii Bisericii, în dorința stabilirii unei cimentări pentru continuarea operelor bazate pe credință și pe dragoste după exemplul Sfântului Francisc.

Și cum astăzi lucrează la înfăptuirea acestei minuni patru

GIOVANNI PAPINI

renumiți colegi, chemați de Don Giovanni Rossi, nu pentru un concurs, dar pentru o întrecere cu ei înșiși, va veni o zi, o sperăm cât mai apropiată, când se va construi o mică biserică încredințată unor arhitecți cari, uitând mondaneitatea marilor edificii, se vor reîntoarce la severitatea solemnă a liniilor, la farmecul luminii și la reluarea clar-obscurului asemănător unui suflet în adâncă rugăciune".

CORRADO GOVONI

semnează în acelaș număr din Meridiano di Roma două poezii dintre care una „Il guscio nero", reprezentativă pentru întreaga lui creație lirică, o reproducem în întregime, cu traducerea respectivă.

In guscio nero

La tragedia dell'universo
è tutta qui: nel suo fervere interno
in questa dura eterna ostinazione di rinnovarsi.
Ma sia pulcino piumoso di sole
o falso ovo di cova della luna,
nel suo infuocato raggomitolarsi
sul proprio sangue come il verme cieco,
nessun picchiar gli giunge dall'esterno,
nessuna luce brilla fuor del guscio.
S'apre e scricchiola in dentro
solo con pene e ardore suo: sbarrato
indietreggia là fuori l'infinito
di ghiaccio nero e sordo come un uscio.

COAJA NEAGRĂ

Tragedia universului
e toată aici: în arderea lui internă
In această dură, eternă încăpățânare de reînnoire.
Dar fie pui, cu puful galben-soare
sau ou fals din clocitoarea lunii,
în durcroasa lui prefacere
din propriul sânge, ca unui vierme orb,
nici-o mișcare nu-i ajunge din afară,
nici-o lumină nu strălluce dincolo de coajă.
Se spintecă și se căznește înăuntru
singur cu grijile lui: astupat,
se închide afară infinitul,
de ghiață neagră și surdă, ca o ușă

GIOVANNI PAPINI

a fost numit în cursul lunii Martie a anului curent Vice-Președintele „Uniunii Europene a Scriitorilor", uniune constituită în Germania sub președinția lui Hans Carossa.

Cinstea ce i s'a acordat e o nouă dovadă de prețuirea de care se bucură gânditorul și scriitorul Papini, autorul acelui de neuitat „Un'uomo finito".

LA FAENZA,

localitatea de unde vin cele mai frumoase ceramici ale Italiei s'a deschis a patra mostră a concursului de ceramică.

CORRADO GOVONI

S'au expus lucruri extrem de interesante, dela sveltele statuete până la cele mai variate forme de vase și de farfurii.

Scopul acestei expoziții, acestui veritabil concurs a fost pe de plin atins. Concurenții au adus descoperiri personale în toate domeniile acestei arte: în cel tehnic ca și în cel artistic. Noui motive ornamentale, un nou sens artistic alături de îmbunătățiri în ceace privește operația „coacerii" și a conservării tonurilor.

Prietenii noștri peninsulari ne arată că pe lângă problemele grave ale războiului, mai este timp destul și pentru lucrurile mai puțin „serioase".

CONSTANȚA TUDOR

Do major

Lui George Sbârcea

Ehei!...
E-atât de departe primăvara aceea
Când prunii dădeau în sărbătoare
Pe după zilele crestate banal în vreme
Și triste ca frigurile ce ne scutură trupurile
In ploaia obositoare!...

Prunci sărutau razele,
Spice în soare,
Legănați în năframele vântului...

In năframe bătute de vânt
Cum s'au scurs zilele, una după alta
Au ajuns din urmă sărbătoarea de azi
Și-au lăsat-o să treacă piezișe
Până s'or șterge și cruciate, și moartea și noi.

Au suit glesnele albe, cărarea...
Au scoborît bulubii mici
Tăcerea întinsă peste pământ...

ERNEST VERZEA

Din volumul „Alter Ego", care va apare în curând.

Amurg în spital

Cu liniști lumea-i pardosită toată.
Nici carul serii nu s'aude din departe!
Mă plimb arar, prin curtea asta sobră și ciudată:
O piatră-i viață, una este moarte.

Un uliu foarfecă azurul cu aripa.
Mă uit la el: cât cer înghite sus!
Pe mine-aici mă bate'n cue clipa, —
Și eu aș vrea să sbor săgeată spre apus.

Să tremur lin pe codrii mei de-aramă,
In clarele izvoare-aripele să-mi flutur
Și peste sufletul, ce'ndurerat mă cheamă,
Ca o imensă floare albă să mă scutur.

Ci singur bat eu curtea largă și ciudată!
Și carul nopții vine din departe...
Ii cade-o stea căzută sub o roată
Și are'n loitre steaguri mari de moarte.

PAVEL P. BELU

Istoriografie și istorici

Disciplina istoriei este cea mai apropiată de viață, dintre toate disciplinele. Poate că s'a născut chiar din nevoia omului de a împărtăși lucrurile trăite, semenilor săi și celor ce au să vină după dânsul.

Așa cum științele geografice ne dau un tablou de tot ce se vede în jurul nostru, într'un anumit moment, științele istorice ne prezintă ceeace se desfășoară, articularea timpului și nuanțarea lui după sinuozitățile vieții.

Deaceea, copiii pot fi atrași pentru învățătură, întâiu prin povești, prin istorisiri.

Istoria este un mod mai puțin pretențios de a face filosofie, adică de a avea o privire de ansamblu, spiritul întregului.

Urmând mersul spiritului uman, istoria a ajuns, ca toate domeniile de lucru ale intelectului să se organizeze ca o știință, urmărind în primul rând exactitatea constatărilor, adevărul, spiritul realist.

Dar, tot ca și celelalte discipline, și istoria a suferit deformările inerente excesului de științificiate și de metodă.

Căutându-se imprimarea unei desăvârșite obiectivități cercetărilor istorice, s'a ajuns până la înlăturarea oricărei judecăți de valoare în studiile istoriei, astfel încât, dela o extremă, — aceea a lirismului în povestire — s'a trecut la altă extremă, aceea a rigidității care la un moment te face să te întrebi: Dar, în definitiv, ce caut?

Istoricii de acest fel au devenit niște arhive utile pentru cei ce aveau de căutat diferite hârtii din cursul veacurilor, dar cari au uitat să mai și judece lucrurile pe cari le strâng, fiindcă riscă să facă o meserie al cărei scop să fie inexistent.

Un adevărat istoric trebuie să fie, din această pricină, și un filosof, în sensul de înțelept. Nu e nevoie să aibă un sistem de adeveruri și să răspundă la problemele filosofiei.

Dar e bine să aibă o judecată critică, un simț al întregului, o orientare generală pentru anumite valori care să-i permită însuflețirea materialului sărguincios adunat.

Lipsa unei orientări în probleme face pe istoric uneori prizonier al unor atitudini filosofice cari trebuiau ele cunoscute mai întâiu și pe care le susține fără să-și dea seama, prin adoptarea unui mod de a judeca ce ține de aceste atitudini.

Există astfel foarte mulți istorici cari, fără a cunoaște filosofia economică a materialismului istoric, o îmbrățișează prin felul lor de a studia faptele, servind-o chiar dacă n'au nici o legătură cu ea.

Cunoașterea problemelor din care a izvorît acest curent i-ar fi făcut să-și dea seama că merge pe un drum primejdios, care strică și celor ce învață istoria dela ei.

Există apoi și o altă deformare provenită din studiile istorice rău înțelese: erudiția.

Sunt, astfel, oameni cari strâng toată viața material și tot nu înțeleg să înțeleagă din realități așa-numite lucruri elementare, astfel că ajung să fie întrecuți în înțelegerea acestor lucruri de oameni simpli și inculți, dar cu simțuri netocite.

Istoricii aceștia se elimină, mai mult involuntar, din viață și devin incapabili de a înțelege evenimentele istorice cari se întâmplă chiar în timpul vieții lor.

Invățătura de toată viața îi face neputincioși a trage vreo învățătură din lucrurile mari ce se întâmplă în timpul lor, îndemnându-i, uneori, să se așeze chiar deacurmezișul istoriei, cu convingerea că pot opri dela înfăptuire anumite lucruri necesare și firești.

Așa cum, adesea, cei ce se îndeletnicesc cu scrisul cotidian, însemnând întâmplările mai importante ale zilei, ajung, prin deformarea profesională, să nu mai aibă nici un crez și nici un elan, i numai meșteșug în a mișca pe alții prin expresie, tot astfel istoricii ajung la o secătuire sufletească ce îi îndepărtează dela viață, nemaivăzând nimic decât stratificat în fișe, dosare, volume, dulapuri și biblioteci.

Omenirea are nevoie, între altele, și de recâștigarea perspectivei istorice, adică a orientării în timp a activităților sale.

Istoricii trebue să-și pună, deci problema deformării lor profesionale, pentru ca, în afară de opera de înregistrare, să facă și o operă de interpretare a fenomenelor și de educare a mulțimilor

VIRGIL MIRESCU

Scrisoarea unui tată către fiul său

— fragmente —

de HENRY DE MONTHERLANT

Virtuțile pe care le vei cultiva mai presus de orice, sunt curajul, civismul, mândria, cinstea, disprețul, desinteresarea, politețea, recunoștința și, în general, tot ceeace înțelegem prin cuvântul generositate.

CURAJUL moral, care are un renume atât de bun, este o virtute ușoară, mai ales pentru cei cărora nu le pasă de părerile altora. Dacă nu-l ai, a ți-l însuși este o chestiune de voință, adică un fapt ușor. Dimpotrivă, dacă-ți lipsește curajul fizic, dobândirea lui este o chestiune de higienă, care iese din cadrul propus aici.

CIVISMUL și patriotismul sunt unul și același lucru, dacă patriotismul își merită numele. Iți spun: „dacă ești patriot, fii cu adevărat", după cum tot astfel ți-aș spune: „Dacă ești catolic, fii cu adevărat". Nu aș-tepta ca țara să fie cotropită, pentru a o sluji bine. Fii tot atât de corect în timp de pace ca și în timp de război, dacă iubești pacea.

Vanitatea, care călăuzește lumea, este un sentiment ridicol. Orgoliul, întemeiat, nu adaugă nimic meritului; când aud vorbindu-

se de un „orgoliu frumos" (bel orgueil), cad pe gânduri. Neîntemeiat, e tot atât de ridicol. Singura superioritate a orgoliului față de vanitate, este că vanitatea așteaptă totul, iar orgoliul nimic; orgoliul este de o sobrietate rară, nu are nevoie de nici o hrană. Intre vanitate și orgoliu, vei alege calea de mijloc, adică mândria.

CINSTEA este una sau alta și pe deasupra este o afacere bună. Ea obține tot ce poate obține șiretenia, cu mai puțină cheltuială, mai puține riscuri și mai puțin timp pierdut.

DESINTERESAREA nu are alt merit decât pe acela că te scoate din comun, dar o face în mod sigur. Oridecâteori, având prilejul să iei, vei renunța, îți vei dărui ție însuți de o sută și de o mie de ori mai mult decât ai fi dobândit luând. Din toate împrejurările din care nu vei voi să tragi folos, îți vei clădi în lumea invizibilă o catedrală de diamant. Franța de astăzi a creiat un număr oarecare de cuvinte adevărat obscene, printre care acela de șmecher. Să nu fii șmecher, nici în lucrurile cele mai mărunte, căci se pornește dela mic la mare.

DISPREȚUL face parte din stimă. Ești în stare să disprețuești în măsura în care poți stima. Excelentele motive pentru care putem disprețui. Cine nu disprețuește răul sau josnicia, se înfrățește cu ele. Și ce prețuiește stima celui ce nu știe să disprețuiască? M'am gândit întotdeauna că se poate întemeia ceva pe dispreț; acum știu ce: moralitatea. Nu orgoliul este acel ce disprețuiește, ci virtutea. De-aceea îi va fi iertat mult celui ce a disprețuit mult. Și mai adaug, că nu e nevoie să fii de nedisprețuit, ca să poți disprețui.

Nu este ură temeinică, să nu cuprindă dispreț.

POLITEȚEA, căci lipsa ei strică totul. In lumea de azi, unde politețea va fi în curând și mai rară decât virtutea, vom ajunge acolo ca unii să sfârșească prin a socoti că proasta creștere este tot una cu fapta rea. Vei fi întotdeauna, tu, cel dintâi politicos, înainte de a ști dacă ți se va răspunde și vei fi cu mare grijă mai ales față de cei mici. Dacă nu ți se răspunde, vei rupe legăturile cu acei oameni, oricare ar fi interesele sau pasiunile ce vă unesc, și oricare ar fi calitatea sau meritele lor. Și vei observa că politețea cea mai desăvârșită este tot atât de necesară între prieteni ca și între străini: lipsa politeței la unul din prieteni, strică și apoi curmă prietenia tot atât de neîndoielnic ca și nedreptatea cea mai mare. Politețea îți va încercăna ochii, căci cere o mare sforțare nervoasă. Dar nu te poți lipsi de ea.

In general, îți vei aminti să fii întotdeauna prevenitor cu cei mici, când ei nu ți-o cer și să păstrezi măsura cu cei mari. Amabilitate față de cei mici, bunăvoință cu cei mijlocii, ochii în patru cu cei mari. Fără să uiți că aceeași îndurare e necesară pentru cei mari ca și pentru cei mici.

RECUNOȘTINTA este un sentiment atât de potrivnic firii noastre, încât dacă nu vei fi cu mare băgare de seamă, acest sentiment îți va scăpa foarte ușor. Unei persoane cu oarecare tărie, îi pasă prea puțin dacă i se arată recunoștință sau nu. Dar nu te bizui pe atâta vitalitate.

Dacă ai aceste virtuți, restul e mai puțin însemnat. E puțin important, de pildă, să crezi sau nu în Dumnezeu. Asupra acestui lucru vei gândi cum vei crede de cuviință.

E indiferent dacă-ți iubești sau nu aproapele. Dar nu-i căuta dragostea. Intâi, pentrucă acel ce-ți dăruiește dragostea sa, îți răpește libertatea. Apoi, pentrucă încercând să placi, ești pe povârnișul cel mai alunecos ce te duce drept în câmpiile josniciei. Avem de luat dela femei mai multe instincte ce caracterizează sexul lor, de teama de a ne mărgini, fiind prea virili. Dar, pentru Dumnezeu! nu pe acesta.

E indiferent dacă vei ceda sau nu plăcerii simțurilor. Vei auzi spunându-se că voluptatea exclude spiritualitatea, exclude mila, etc... E o minciună. O fire bine înzestrată și cumpănită domină toate astea, acceptându-le. Sunt pasiuni pe care e deajuns să le cârmuiești, iată totul. „Dumnezeu știe că nu te poți împiedeca să te gândești la femei". (Coran). Dar, mai ales în acest domeniu, va trebui să ai ținută. Ferește-te să suferi din partea femeilor, ceva ce te-ar jigni venind dela un bărbat. Fericirea pe care ți-o dă o ființă nu-i creiază drepturi asupra ta. Nu e totdeauna ușor să susții această părere, și cu atât mai puțin cu cât trebue împăcată cu marea recunoștință pe care o merită oricine ne-a dăruit plăcere.

Multe fapte pe care morala obișnuită le socotește nevinovate, condamnă un om definitiv. Dar minciuna, omorul, furtul, jaful în timp de război, nu condamnă un om numaidecât. El poate să le săvârșească și să păstreze trăsăturile superiorității. Vieata multor oameni nu valorează mai mult decât vieața unui peștișor. Furtul are adesea scuze. Minciuna pricinuiește deseori mai puțin rău decât adevărul; spre deosebire de părerea obișnuită, poți foarte bine să minți pe cei pe care-i iubești mai mult: m'ai mințit, te-am mințit, te voi mai minți. Bineînțeles, în toate acestea, nu-mi atribui gânduri pe care nu le am.

Iată multe lucruri neînsemnate. Principalul este înălțimea. Ea va înlocui totul. Prin ea înțeleg deslegarea de lucrurile pământene, căci cum să atingi înălțimea fără a fi deslegat de ele? Inălțimea ți-ar sluji drept patrie, dacă n'ai avea pe cealaltă. Ea va înlocui patria, în ziua în care îți va lipsi. Inălțimea trebuie să o cauți cu pasiune, căci chiar de vei ajunge la ea, vei cădea și nu o singură dată. Ce-ai deveni, fără pasiunea înălțimii!

Mă întorc la virtutea de a disprețui, căci după cum ți-am spus, este necunoscută compatrioților noștri. „Heliogabal nu voia să aibă fii, de teama că s'ar putea să aibă moravuri cinstite". (Lampride). Imi pare rău că nu pot fi de aceeași părere cu alții, dar, dacă ceva m'ar fi împiedicat să am un fiu, ar fi fost, dimpotrivă, teama că nu ar fi avut moravuri cinstite. Prin „moravuri cinstite", înțeleg mai ales acea calitate a unei ființe, datorită căreia răul o desgustă ca o vulgaritate. Deseori, vedem tineri din medii excelente, învățând la școli mari, amestecați în scandaluri cu stupefiante, femei ușoare, ființe și lucruri echivoce. Le-a lipsit acea calitate, care i-ar fi făcut să știe, numai privind acele ființe, fără ca simțul moral să intervină, că față de ele nu pot avea decât o atitudine: aceea de a nu avea nimic comun

cu ele. Le-a lipsit desgustul, le-a lipsit disprețul. Pentru mine, a fost un lucru foarte trist să văd de ce lume acceptau să fie înconjurați tinerii ofițeri francezi din colonii. Iau de exemplu ofițerii, căci un scandal sub uniformă, jignește de două ori mai tare. Acele persoane erau josnice; prima privire aruncată asupra lor, mi-a fost deajuns ca să mă revolte. Nu numai că nu făceau un astfel de efect asupra acelor tineri socotiți drept ce are mai bun societatea franceză, ci dimpotrivă ei se complăceau în tovărășia lor. Auzi, după aceea, întâmplarea clasică a locotenentului și a spioanei, sau a locotenentului care se omoară pentru o femeie de rând. Nimic asemănător nu s'ar fi petrecut, dacă acești băieți ar fi simțit în fața acestor femei, cutremurarea pe care o numim dispreț. Când unul dintre ei este amestecat într'o afacere necurată, înainte de a gândi despre el: „E un prost" — cum este totdeauna — mă gândesc: „Este un tânăr căruia i-a lipsit calitatea". Dacă, fiind jurat, aș auzi un părinte aăspunzând întrebării: „Dece ți-ai omorît fiul?" — „Pentrucă se făcuse un nemernic", cred că aș vota achitarea. Dar această dispoziție nu este chiar aceea în spiritul căreia se împarte justiția astăzi.

Mi s'au adus garoafe și trandafiri, trimise de cineva pe care nu-l iubesc. Dau laoparte cu grijă firele ce le leagă, așa cum asi scoate acele din corpul unui fluture. Acest trandafir înebunit de tulpina sa lungă, ce frumos miroase! Cu siguranță, îngerul Gabriel l-a luat între degetele sale. Il respir, ținându-i corola între palme, ca pe o cupă grea, sau ca pe o pasăre pe care o reții fără s'o strângi. Dacă are un vierme care-mi intră în nas, Dumnezeu a voit-o! In astă seară nu va mai avea parfum; îl voi respira tot. Voi adormi ținându-l pe piept cu coada lui lungă, cum ține un rege pe mormânt sceptrul său. Dar trebui văzut mai ales la lumina electrică. Nimic nu egalează focul, tăria, strălucirea, tinerețea atotputernică a culorilor garoafelor și a trandafirilor, când aprinzi pe neasteptate lumina în toiul nopții. Iți voi trimite o treime din acest coș cu flori, păstrând restul pentru mine.

. . . . . .

N'am înțeles niciodată ca un om să-și arate căminul, prietenele, felul de a lucra, de a se ruga — într'un cuvânt vieața sa. Har'm. spun musulmanii, și această expresie închide tot ce iubesc. Totuși, ți-aș spune mai puțin: „Fii secret", decât: „Ai puterea să fii". In vieața sufletească, ceeace e ascuns e mai intens, ca la hainele de proastă calitate, a căror stofă păstrează sub revere o culoare mai vie. Un om care nu știe să păstreze o taină, este judecat. Și aminteste-ți că greutatea nu este să ascunzi la nouă persoane, ci să ascunzi și celei de a zecea.

Vei avea pentru animale o bunătate înțelegătoare, pentru motivele obișnuit cunoscute, dar mai ales pentrucă vei găsi adesea la ele mai multă noblețe și înțelegere decât la oameni. Oridecâteori nu vei fi omorît un animal în mod nefolositor, sau nu-l vei fi chinuit inutil, vei fi făcut bine.

Tot astfel și cu lucrurile. Oridecâteori te vei opri să culegi o floare, să turburi o apă limpede, să rupi o ramură, etc... vei face bine. Chiar dacă nu ar fi vorba de un merit sigur (și asta nu se știe), cel puțin ai evitat un gest vulgar.

Iți atrag atenția să nu te temi de păreri. Vai de cel ce vrea să nu fie defăimat! Un om care știe cât valorează, când se vede neînțeles defăimat, de bună credință sau nu, nu are decât un sentiment: surpriza. Sunt cu totul alte lucruri care-i pricinuiesc desgust și ură. Făurește-ți perioade în care vei fi rău văzut; alternează-le cu altele în care vei fi apreciat. Când îți vei da seama că au amândouă același gust, vei fi făcut un pas spre o judecată sănătoasă a lucrurilor. Și apoi, atunci când nu se gândește bine despre tine, îți revine meritul de a fi virtuos. Nu-i mare lucru să fii virtuos, când ești măgulit, căci ne însușim pe nesimțite virtuțile ce ni se atribuie.

Aici îmi vei spune: „Cum să împac onoarea, ce pare să subînțeleagă importanța dată părerilor altora, cu acest ultim dispreț al lor? „— Ei, dragul meu, asta face parte din gimnastica ta. Cred că nu vrei să-ți dau totul de-a gata.

Iți atrag atenția asupra ambiției. E bine să o fac din vreme, căci este o pasiune ce face parte din stupiditatea vârstei tinere. Numai când am ajuns la vârsta de douăzeci și opt de ani, mi-am dat seama că ambiția este o pasiune burgheză. Bine înțeles, poți să te joci cu acest sentiment ca și cu oricare altul, spre a-ți trece timpul.

Fii atent să nu mergi prea departe pe calea înăspririi sufletești. Te previn împotriva excesului de voință. Bagă de seamă! O parte imensă din energia pe care o cheltuiesc oamenii, este risipită de prisos. Nu te dărui decât cu bună știință. Și asta îți va fi mai ușor, dacă îți vei aminti că o persoană ca tine nu ține prea mult la ceeace face. Cine spune asprime, spune grosolănie (sufletească, se înțelege).

Nu este nici o suferință căreia să nu-i poți lua tăria, gândindu-te cât ar putea să fie mai grea. Un om cu o bună circulație îndepărtează repede de pe planul conștiinței sale, neplăcerile. Te previn totuși, în treacăt, împotriva suferinței inutile (tot ce îți voi spune va fi despre suferința morală). Fericirea este o stare cu mult mai aleasă și mai rafinată decât suferința: omenirea când a avut o minte sănătoasă, zeii pe care i-a creiat, i-a făcut fericiți. In adâncurile durerii, n'am văzut niciodată ceva: acolo ești încercuit de un zid stupid. De pe culmile fericirii am văzut ceeace aveam de văzut. Deaceea, oamenii cuceresc atât de rar fericirea: nu o merită îndeajuns. Lăsând-o să le scape, o defăimează. Dacă natura ar dori ceva, nu suferința ar fi aceea pe care ar dori-o; e destul să vezi cât se fac de răi, de urîți, și-și pierd însușirile, etc., cei ce suferă. Oridecâteori vei auzi vorbindu-se despre întâietatea suferinței, vei ști că ai de-aface cu un spirit primitiv: suferința este micul lux al ființelor de calitate mediocră. Fiecare se va întrece în a face să se creadă că el este cel mai nefericit și cel mai neliniștit, ca fetițele acelea pe care într'o zi le auzeam vorbind: „Știi, eu plâng tare". — „Eu plâng și mai tare decât tine. Când plâng, mă aude toată lumea de pe stradă". Oamenii sunt cam toți așa: vor să fie auziți din stradă. Cea mai mare parte din suferințele morale, sunt suferințe pe care ei le născocesc, fără motiv; nu numai că nu sunt întemeiate, dar sunt și inutile. Ah! suferința fizică este altfel demnă de respect. Ia deci din suferința morală atât cât îți este necesar pentru bogăția și diversitatea vieții tale interioare, dar fii fericit, rămânând curat; trebuie să te simți în largul tău în natură. Și, când vei fi fericit, să știi că ești, și să nu-ți fie rușine să mărturisești o stare care merită atâta stimă.

Când vei deveni acest rar exemplar uman, care singur mă va justifica de a te fi făcut,

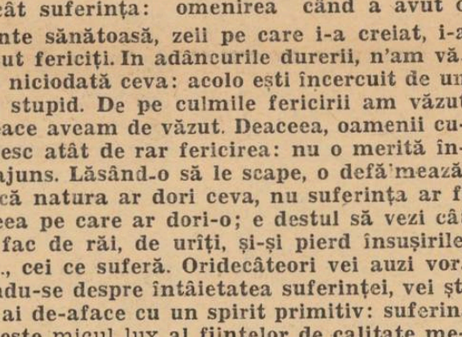

atunci cu siguranță va veni timpul să te omori pentru neînțelegerile unei civilizații cu care nu te vei simți solidar.

Dacă n'ai fi tu, între trecut și viitor, viitorul m'ar interesa și mai puțin. Venind pe lume, ai creat pentru mine viitorul, m'ai făcut prizonierul lui. Este în legile firii ca într'una din zilele acestui viitor, să te întorci împotriva mea. Atunci când vieța mea va fi sfârșită, va fi un lucru stabilit pentru tine că meritele mele au fost exagerate și că în realitate am fost un imbecil. Străinii îmi vor împodobi mormântul cu flori, nu tu. Nu te neliniști prea mult, după aceea, pentru acest sentiment socotit „josnic". Eu însumi nu m'aș fi neliniștit prea mult. Imi este profund indiferent dacă mă iubești sau nu, și asi roși să am această dorință; simpatia ta ar fi tocmai ceeace îmi trebue. Tin mult la tine; acest sentiment mă mulțumește. Imi place limonada. N'am nevoie să fiu iubit de limonadă.

Trad. de ELENA ISCU

Armament și individualitate

(Urmare din pagina I-a)

Prin ce semnificație se îmbină această sarcină a tăvălugului metalic, cu sarcina spirituală a ostașului care ia contact cu el?

Pentru a înjgheba un răspuns, se impune o prealabilă subliniere a modurilor de a lua contact cu carul de luptă.

Intr'un fel, omul poate face corp comun cu carul; stă înăuntru și îl conduce, sau trage cu tunul din el.

Un al doilea mod este acela de a merge pe urmele carului, sub protecția lui, spre inamic.

Al treilea chip îl constituie atitudinea adversativă, aceea de a merge împotriva carului.

In afară de aceste trei împrejurări, mai este una, însă de o gravitate relativă; anume aceea, în care fortăreața metalică mărșăluiește în defilare de propagandă.

Să mutăm conul de lumină al farului asupra fiecăruia din momentele reliefate mai sus.

Izolat în carapacea de fier, mecanicul, cu tot sentimentul ungwrătății care l-ar năpădi în înșiruirea de clipe în care, izbindu-și privirea în stânga, în dreapta, înapoi, în sus, de întunericul zidului metalic, nu vede decât înainte, în direcția impusă de mecanismul strategic al luptei — are un larg sprijin moral în însăși grosimea și greutatea cuirasei; simțindu-se înzăuat în colosul de oțel căci abia vulnerabile, el are siguranța mai mare sau mai mică a libertății lui.

Dar libertatea aceasta este a însului desindividualizat prin instinctul conservării și nu o omului purtător posibil al unei entități spirituale individualizate; căci libertatea spiritului nu înseamnă dominația vieții, siguranța în existență. Ci tocmai predispoziția de acceptare cu zâmbet a morții.

In zarea aceleiași priviri, cifrele în uniformă, care merg înclinate pe urmele șenilelor uriașe, hrănindu-și încrederea în ele însile, cu spaima pe care cred că o trezește inamicului zidul metalic rostogolit protector înainte-le, suferă o și mai forțată îngustare a posibilităților de libertate decât mecanicul încuibărat, pentrucă aceste cifre se mișcă în massă, sub impulsul unei combinațiuni prestabilite și fără nicio perspectivă de intervenție spontană, personificatoare. Ceeace impiedecă spiritul de a se întrebuința și de a crea, prin acțiunea lui, individualități este tocmai faptul că monstrul metalic reprezintă o forță a cărei măreție mecanică, ambiționează să înlocuiască forțele sufletești, să domine natura, izbutind în cele din urmă să facă, din unitățile organice târîte după el, o massă spiritualmente amorfă.

Dacă, în ceea ce privește sublimul artei, valoarea lui „le juste milieu" este discutabilă, pentru sublimul războiului, măsura potrivită, omenească a lucrului este necesară. Orice depășire a omenescului neutralizează, sub același raport, spiritul.

Că monstruosul poate condiționa totuși sublimul? Este adevărat. Insă acest sublim emană nu dela protejații tăvălugului, ci crește în sufletul celui care luptă cu monstrul mecanic.

Faptele au dovedit-o. Surpriza realizată de cele cincizecișidouă tone de robot rotativ a fost de scurtă durată pentru unii și de tristă memorie pentru alții. După ce ochiul s'a obicinuit cu nouile mărimi, spiritul luptătorului, cu un pumn de grenadă în mână a exploadat cu elasticitate unghiul mort al carului și mișcările lui stereotipe, automate; mâna întinsă cu stăpânire de sine a introdus pumnul de explosiv în punctul sensibil carului; după o detunătură scurtă, muntele de fier a rămas nemișcat.

O biruință a spiritului — o individualizare.

Sublimul a crescut în fața carului de luptă; în el și în locul lui a rămas ridiculul.

Reacțiunea spiritului uman față de monstruozitățile care depășesc omenescul este măreția spontană a acelui simț al proporțiilor propriu conștiinței umane, a acelui simț al proporțiilor care înlătură fără cruțare exagerările ce-l compromit.

S'ar fi putut pune o întrebare: De ce Germanii nu au făcut care de luptă atât de mari ca acele bolșevice?

S'ar fi răspuns: Pentrucă nu le trebuie. Actiunea unora se bizuie pe individualitățile — existente și virtuale.

Actiunea celorlalți se sprijină pe masse. O individualitate presupune o conștiință, iar o conștiință, a fortiori, simțul proporțiilor.

G. ENACHE

Cronica literară

Neam, sat, oraş în poezia lui Octavian Goga

de OVIDIU PAPADIMA

(„Fundaţia regală pentru literatură şi artă", Bucureşti 1942)

Cred că nu înseamnă a restrânge valoarea argumentativă atât de personală a unei opere pătrunsă de inteligenţă critică şi simpatie generoasă cum este *Neam, sat, oraş, în poezia lui Octavian Goga*, socotind-o ca o exemplificare întreprinsă în spirit sistematic, anume în spiritul acelui studiu de folclor intitulat *O viziune românească a lumii* pe care d. Ovidiu Papadima îl publica mai aproape de începutul acestui an.

Cititorul numitei cărţi îşi aminteşte poate, că una din caracteristicile esenţiale concepţiei folclorice româneşti despre viaţă, asupra căreia autorul atrăgea o deosebită atenţie, era organicitatea acesteia, manifestându-se deopotrivă ca stil de gândire — în planul teoretic — şi ca stil de viaţă— în planul practic. Era deci explicabil ca d. Ovidiu Papadima să se lase influenţat în interpretarea critică a destinului poetic al lui Octavian Goga, de concepţia organicistă a mentalităţii folclorice autohtone. „Am căutat să văd — scrie d-sa la sfârşitul studiului consacrat lui Octavian Goga — întrucât răspunde acest destin unui moment existenţial al neamului însuşi". Cu alte cuvinte, cercetătorul a încercat să pună în lumină aderenţa organică a lui Octavian Goga la conştiinţa comunitară a neamului său, faţă de care opera poetului s'ar aşeza într'un raport de consecvenţă solidară şi de continuitate expresivă. Nu însă aderând spontan şi direct ci conflictual, dramatic, cu conştiinţa torturată a desrădăcinatului, care smuls dintr'o realitate şi dintr'o ordine spirituală, aceea a satului, nu s'a putut integra totuşi în cea orăşenească — tonul fundamental al poeziei lui Goga, ca şi al destinului său fiind al unei „sfâşieri între două lumi", potrivit formulei sugestive a d-lui O. Papadima.

Poezia lui Octavian Goga s'a bucurat, dela apariţie, de o recunoaştere notorie şi de o popularitate reală, datorită în cea mai mare parte legării ei de un moment politic şi social important din viaţa istorică a românilor. Pentru cei mai mulţi cititori, actualitatea poetului a rămas legată de evocarea acelui moment, depăşit, cum era de aşteptat, prin mersul firesc, mai departe, al istoriei. Cercetătorului îi era deci indicată una din cele două atitudini între cari a ales d. O. Papadima, pentru valorificarea operei poetice a lui Octavian Goga: sau de a se călăuzi după criteriul estetic, punând accentul pe forma expresivă pentru individualitatea artistică a poetului, sau dimpotrivă, acordând întreaga atenţie conţinutului morfologic — „adevărul sufletesc" cum îl numeşte d. Papadima. Cum era de aşteptat, d-sa a ales criteriul *adevărului sufletesc*, precizat însă cu un exclusivism dogmatic surprinzător, — adevărul acesta neputând fi — după d. O. Papadima — „decât comunitar, şi anume în singura formă largă a comunităţii: etnicul". Să nu mai fie însă şi alte stări conflictuale, de tensiune lăuntrică, alte antinomii sufleteşti fecunde, în afara aceleia dintre etnic şi estetic, în termenii căreia se formulează drama destinului poetic al lui Octavian Goga ?

Dar refuzul de a participa la devenire, la istorie şi în esenţă la destinul biologic al condiţiei pământeşti, din poezia lui Lucian Blaga, cum ar putea încape nesilit „în termenii antinomiei etnic-estetic? Sau neputinţa dramatică de a înfrânge senzaţionismul prin semnificaţie, nevoia violentă de cunoaştere prin concret, prin datele simţurilor, a dumnezeirii chiar, la Tudor Arghezi („Vreau să te pipăi şi să urlu: este)? Ca să nu mai amintim de un Paul Valéry, a cărui operă înfăţişează drama pură a spiritului în datele stricte ale acestuia, de un Baudelaire, Rimbaud şi alţii.

Incercarea de-a identifica destinul artistului creator, cu destinul neamului său— căutându-le o explicaţie comună biologică — eră îndreptăţită, în cazul lui Goga, rezultatele cercetării fiind argumentele temeinice care-o îndreptăţesc. Dar atitudinea critică a cercetătorului n'ar putea fi generalizată tot astfel cum rezultatele obţinute nu sunt valabile decât pentru cazul operei poetice a lui Goga. Totuşi chiar în paginile studiului pe care i-l consacră, comentariile d-lui O. Papadima îşi depăşesc uneori obiectul. D-sa, vrând neapărat să spună ce are de spus ,atribue un conţinut disproporţionat şi o semnificaţie excesivă poeziilor analizate. Ca, de pildă, atunci când comentează versurile (cu sublinieri care-i aparţin) :

Când **cade**-amurgul la fereastră
Cu joc de umbre, cu **fiori**...

„In „jocul de umbre" al acestei drame, — ni se spune la pag. 49— omul ghiceşte înfiorat taine şi ameninţări străine. Omul şi natura nu mai sunt prieteni, ci se scrutează, temători şi ameninţători, unul pe altul. Firea ştie că omul de azi nu mai are nicio înţelegere faţă de tainele şi orânduirile ei. Omul modern ştie că natura aceasta, pe care el o siluieşte când vrea, are clipele ei de răzbunare teribilă şi perfidă".

Observaţi generozitatea disproporţionată a comentatorului : un „stimmung" redat de poet în nuanţe impresioniste este privit aci din perspectiva şi cu aparatul critic al cercetătorului folclorist căruia-i datorăm acea pasionantă „Viziune românească a lumii". D. Papadima a observat că există o înfrăţire a omului folcloric, cu natura, o integrare perfectă a ţăranului român, în rânduelile firii, în armonia cosmică, pe care poezia populară o exprimă sub forma unei participări familiare a naturii la rosturile cele mai mărunte ale destinului uman. D-sa întâlneşte în poezia lui Goga, deşi rar, manifestarea acestei „prezenţe fraternale" a cărei raritate tocmai, poetul o resimte dureros, mărturisind-o. Cu acest prilej, d. O Papadima citează câteva versuri confuze, epigonice, urmate şi ele de un comentar excesiv prin semnificaţia ce se atribuie unui penibil galimatias poetic :

In zadar de sus azi lună
Chipu-şi împleteşte 'n apă.
Ale firii înţelesuri
Minte nu-i să le priceapă.
Şi'n zadar răsare soare
Brâul bolţii să 'ntretaie,
N'are suflet, azi, tovarăş
In cărarea-i de văpaie.
(Aşteptare)

Iată şi comentariul:

„In viziunea de aici a poetului, natura se îndepărtează şi se ascunde faţă de sufletul satului, fiindcă acest suflet, — sdrobit şi fărâmat de ciocanul soartei de a fi sub jug străin fără milă, — nu se mai poate dilata şi limpezi pe măsurile ei clare şi grandioase. E o viziune fără nădejdi, ce ar părea că desminte cu totul optimismul care mai stăruia totuşi în cea de altădată, a *Plugarilor*. După cum nu e o simplă întâmplare că acest moment depresiv a luat haina adormitoarei armonii eminesciene".

Un studiu despre Goga însemna inevitabil o pledoarie *pentru* reabilitarea operei lui poetice. Ceea ce d. O. Papadima a încercat să facă, legându-i soarta de acea permanenţă pe care o reprezintă destinul neamului însuşi, iar pe de altă parte procedând la o vehementă condamnare a sămănătorismului „un hibrid decalc al obositului naturalism european pe un tânăr fond liric la noi"), în numele adevăratului autohtonism, al mentalităţii folclorice.

In esenţă, metoda critică a d-lui O. Papadima constă din căutarea vestigiilor acestei străvechi viziuni româneşti asupra vieţii, în opera poetică a lui Octavian Goga. Cu toate obiecţiile pe care le-am adus până aci, punctului de vedere metodic şi critic al d-lui Papadima, valoarea contribuţiei d-sale rămâne neatinsă, pe un plan în care obiectul studiului *Neam, sat, oraş, în poezia lui Octavia Goga* apare ca o problemă personală a cercetătorului, un fel de a se mărturisi, mărturisind pentru altul. Cred că nu greşesc spunând că antinomia recunoscută de d. Papadima, ca fiind de esenţa însăşi a destinului şi operei poetice a lui Octavian Goga înseamnă şi pentru structura spirituală a cercetătorului, o realitate dramatică, un raport de tensiune între termenii unor realităţi contradictorii. Dar faţă de discreţia d-sale, nu ne este îngăduit a insista mai mult.

Nu vom încheia însă înainte de a spune că rămâne din această pledoarie pentru Goga o carte patetică şi vie, o fiinţă chiar, care ar putea fi şi un prieten, dar un prieten ciudat, autoritar şi vehement, pasionant chiar dacă nu întotdeauna convingător. O carte în care destinul unui artist e trăit cu atâta intensitate personală, încât aproape că ne dispensează să-l mai verificăm prin opera care i-a slujit autorului drept pretext.

MIHAI NICULESCU

Creion

Imi place cenuşiul arabescului de grafit
tocmai pentrucă poemele se bat la maşină.
eu n'am cunoscut viteza din limuzină
şi desemnez nasul cerului: turtit.

Versul fuge altfel de sub creion,
fără alunecuşuri de cerneală,
mai cu chin, mai cu poticneală,
dar tare ca un bloc de beton.

Ce dacă vârful acesta se rupe
(parcă sufletul nu?)
când pot scrie poemul care duru
în oceanul fără marinari şi şalupe?

ANNA CORDONEŢ

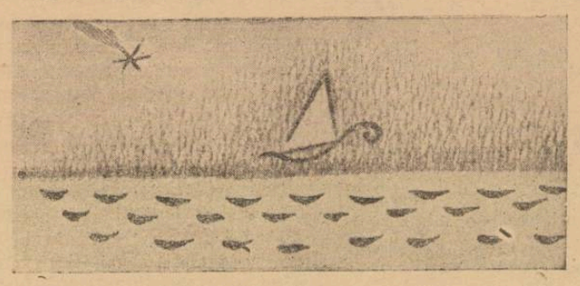

Privind deasupra gârlei

Privind deasupra gârlei, — e Bistriţa — de vrei— sau care nume-ţi place, — prin tufe de zăvoiu — tot apă spumegândă de veşnicul războiu, când vara 'şi umple zarea cu blondele femei...

Tăceri nemuritoare pe măciniş de svon plutesc nemaisfârşite ca vulturi azurii.. Avânturile lumii dau joacă de copii — priveliştе-adunată de sus de la balcon...

Alăturea de toate şi-amestecat în tot, râvneşti la libertate silindu-te s'o'mbini cu traiul fluturatic-adânc în rădăcini, dar gândurile slabe la margină te scot...

M. HARU

Eurythmie

Disting sensul unei cadenţe care se întâmplă
[în mine,
Mistuitor, dincolo de o barieră, care desparte
Chipurile hidoase de adoratele adormite
[figurine —
Disting sensul unei cadenţe care duce spre moarte.

Vezi? Mâinile acestea înalţă catedrală, ostenesc
Dincolo de zi, spintecând întuneric, lărgind
[zarea —
Nici până acum nu ştiu însă unde merg,
[unde opresc
Şi dacă 'napoia imensei cortine nu triumfă
[necruţătoarea.

Ici şi colo, câte un înfrânt amuţeşte definitiv...
Nu distingi, prietene, dincolo de bariera
[care desparte
Ritmul viu de cel care va fi în definitiv
Sensul unei cadenţe care duce, implacabil,
[spre moarte?

FLORIN LUCESCU

CANTECE NOUI

Reîntâlniri...

E banal, dar e adevărat. Ca şi viaţa, şi ca toate lucrurile ei, poesia are şi ea unele surprize, pe care le descoperi cu plăcere. Nu ştiu prea bine în ce măsură mi se va da dreptate când scriu aceste rânduri, pentrucă scepticismul liric e cu mult mai periculos decât toate scepticismele posibile.

Drum drept, ecuaţie de mult rezolvată, femee a tuturor, poesia pare la prima vedere o graţioasă vivandieră, accesibilă şi reversibilă. Cunosc gazetari naufragiaţi în foiletoane, care au purces dela strofă, aşa cum cunosc iluştri critici — poeţi rataţi, tocmai fiindcă n'au avut ce să rateze ; ei toţi sunt astăzi acerbi combatanţi antilirici, profunzi cunoscători, blazaţi iniţiaţi, numai fiindcă primul lor pas le-a frânt grumazul şi cariera. Insă mă adresez ţie, prietenul meu depărtat şi necunoscut, ţie care ştiu că eşti alături de mine, (fie chiar numai prin aceste coloane) urmărindu-te şi urmărindu-mă. Ţie mă adresez, cu rândurile acestea de noapte, şi nu pot decât să-ţi spun că nici domnul Mare Gazetar, nici Ilustrul Critic nu au pic de dreptate, pentru simplul motiv că nici n'au avut-o vreodată, în privinţa aceasta. Dacă aş vrea să rezolv lucrul printr'o butadă, aş spune ca orice şoltic : secret profesional, pericol de moarte. Şi poesia are curenţi de înnaltă frecvenţă ! Dar nu este numai aceasta.

Am avut prilejul unui scurt popas de început de iarnă, crezându-mi un fel de vacanţă a inimii. Mi-am pus lemne în cămin, am pufăit din ţigaretul jammesian, am cercat să las de-oparte amarele sbateri şi tulburări ale lumii, numai ca să pot trăi câteva clipe în acel duh al poesiei, în care am respirat odinioară împreună cu atâţi buni camarazi. Biblioteca e un continent în care nu te întâlneşti cu lei, ci cel mult cu măgari sălbatici. Am avut deci grije să mă feresc de ei şi numai aşa am putut respira netulburat, în ozonul acesta ciudat. Cu alte cuvinte, am făcut un curs de poesie cu mine însumi, nu atât ca să repet metrul şi cadenţele, ci ca să mă întâlnesc şi să mă regăsesc pe mine, printre ai mei. Cântecele cele mai noui sunt cele de totdeauna ; plicurile sterpe ale săptămânii ce s'a dus, sunt o mărturie fidelă a spuselor noastre : nici un cântec nou nu s'a oprit în sită.

In schimb, am avut alte bucurii. Căci dacă aceşti ciudaţi corespondenţi s'au mărginit din nou să ne dea sgură, tinereasca amintire, ajutată de câteva mai vechi publicaţii, au făcut să ne reîntâlnim cu câţiva poeţi, care în clipa în care scriem, lipsesc cu totul şi de destul de multă vreme dintre noi. Spunând aceasta, nu-i acuzăm de tăcerea pe care-o cultivă, ci stârnim un simplu şi colectiv semn de întrebare : unde sunt ?

Radu Beligan, desigur că e la cronica dramatică, umplând cu prezenţa lui de mare actor o întreagă porţiune de teatru contemporan. Dar câţi ştiu oare că Sărmanul Jonathan de până mai eri, e şi un poet de adânci resurse, ba chiar autor al unei plachete pe care nu o considerăm singura. L-am reîntâlnit pe Beligan în filele unei mari reviste de acum vreo patru ani. Un Radu Beligan surprinzător. Şi tocmai de aceea, noi care am rămas tot lângă condei, îl întrebăm pe camaradul primilor ani de boemă bucureşteană : de ce nu mai descinde de pe scenă în „pampele versului", să mai cânte uneori „sonata lunii"?

Dar nu e numai el ; pe bunul Haralamb Mihăilescu l-am reîntâlnit, şi cu o baghetă magică l-am pus între noi în aşa fel, că prezenţa lui e un fel de „mânăstire 'ntr'un picior" ! (Cei ce-l vor regăsi, sunt rugaţi să deslege enigma). Dar unde sunt ceilalţi, pe care excursia noastră sentimentală i-a descoperit, tocmai fiindcă nu-i mai revedem ? Petre Pascu, Pavel Nedelcu, Ghedeon Coca, Const. Nic. Amărăscu, Liuben Dumitru, toţi aceştia au fost cu noi — şi deaceea SUNT. Absenţa lor, atâta vreme cât nu vor spune „prezent" într'un fel sau altul, va rămâne nemotivată, pentrucă locul lor între noi nu are cine să-l umple. N'o spunem cu asprime, ci cu acea melancolică umbră pe care-o încerci, oridecâteori răsfoeşti albume şi mape, din care ziua de eri îţi spune dârză şi poruncitoare că ziua de mâine încă te aşteaptă...

Pe când, deci ?

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, adăugându-se pe plic : pentru Şt. B. Si răspunsurile : **M. Obed., Aurel Vel. Coş., Esop I., N. Mănescu, Al. P. Buc., Lucis B., Vera Lucia N., Diony D.** : Nu ! **I. I. Vint., M. I. Cos.. Emil M.:** Altele !

EXPOZIŢII

Duminică, 29 Noembrie, se va deschide la „Căminul Artei", Galeriile Kretzulescu nr. 45, expoziţia d-nei LUCIA DEMETRIADE BALACESCU. D-sa va expune uleiuri, acuarele şi pastel, cuprinzând mai cu seamă privelişti şi subiecte româneşti.

DRUM SPRE ŢARĂ

(Urmare din pag. 6-a)

Scăpară de controlul grănicerilor şi se apropiară de oraş.

O reminiscenţă de onoare ostăşească îl făcu să stea alături de foştii camarazi.

Pretutindeni drapele. De unde le scoseseră atât de repede ?

Priveliştea nouă îl atrăgea. Deaceea Ion Hotaru coti în drumul spre casă, pe Corso.

Lume multă, ofiţeri streini.

Nici o figură cunoscută. Oraşul avea altă faţă acum. Mahalaua eşise la lumină, era atotputernică.

Ion Hotaru o luă spre casă, scârbit. De departe zări tricolorul strein deasupra casei lui. Toate ferestile erau luminate. Simţi o strângere de inimă. Intră cu inima în dinţi, cu paşi de strein, timid. In salon auzi voci de bărbaţi, cântece.

Aşa îl aştepta Marga ?

Intră.

Cântecele amuţiră, paharele căzură pe masă cu părere de rău, ochii se pironiră asupra noului venit.

Cine era omul acesta în cisme, trencheiat şi cu faţa pământie, se întrbau nedumeriţi ofiţerii streini.

O clipă tăcerea se înstăpâni. Ochii — spade de suflet — se încrucişau.

Magda se ridică dela masă, contrariată.

Intise o mână fără viaţă noului venit. Buzele ei rostiră un *„Servus"*, inconştient, ca o reminiscenţă.

Magda făcu prezentările :

— „Dl. locotenent.... Dl. căpitan.... Dl. stegar... Soţul meu.

Ofiţerii o priveau nedumeriţi. Magda simţi nevoia să adauge :

— „Soţul meu.... e tot de ai noştri... dar a fost *desnaţionalizat.*

De ce mintise Magda ?

Deacum înainte el va trebui să-şi ascundă originea, să fie un tolerat, legat de poala soţiei ? I se păru că visează.

Ce căuta el aici? Cine erau oamenii aceştia în uniforme? Cine era femeea aceea ? Dece călcase pragul acesta străin ?

Ah, da, casa aceea era casa lui Ion Hotaru, femeea aceea soţia lui.

Ion Hotaru, studentul de pe strada Piezişe, murise însă. Sufletul lui se risipise pe aripile vremii.

O clipă de umilinţă îi şterse din suflet toate teoriile umanitariste şi egalitariste. El era român. Fecior de iobag. Ce căuta el în casa aceea, la masă cu cei ce isbeau în neamul lui ? Venise s'o vadă pe Magda ? Dar Magda, fata cu ochii negri murise de mult. Murise şi studentul Ion Hotaru.

Magda, femeea ce sta la masă cu ofiţerii streini, este alta. E femeea vremurilor noui, e fata crâşmarului ce vrea să facă o afacere bună, să se adapteze. In ce colţuri îşi dosise Magda sufletul până acum ? Işi aminti trecutul lor, povestea dragostei lor. Era ceva din altă lume. Ochii ofiţerilor ce-l priveau dispreţuitor îi arătau pe ce baze îşi clădise viaţa. Era un străin. Străin în casa lui. Străin de familia lui.

Privirea lor parcă-i spunea :

— „Pleacă de aici. Dece mai stai aici ? Nu vezi că eşti străin, de prisos ?

Magda, mută, cu ochii în pahar, nu-i spunea acelaş lucru ?

Vorbele bătrânului din Vadul Crişului îi veneau în minte ca o mustrare :

— „Or fi ele femeile de alt neam mai cu spor la muncă în dereticatul caselor domneşti, *dar sufletul lor nu se loveşte cu al nostru.*

Da, sufletul lor nu se loveşte cu al nostru ! Dar până acum ce s'a lovit ? Dece s'au putut înţelege ?

Sau poate el n'a fost decât o punte de parvenire a acestor oameni cari aveau nevoe de un intermediar în societatea românească ?

El fusese ajutat, ridicat din mizeria lui, cu gândul de a fi întrebuinţat ca instrument ?

Dragostea Magdei era teatru, mistificare ?

Doamne, în ce lume alunecase ! Cum de n'a observat până acum, cum de a răbdat să-i calce alţii sufletul în picioare ?!

Se ridică dela masă scuzându-se, palid, cu privirea pierdută. Ofiţerii răsuflară uşuraţi. Omul acesta le stricase tot cheful. Magda rămase cu oaspeţii. Ion trecu în dormitor. Copilul dormea. Copilul acesta de patru ani, cu bucle blonde, era copilul lui. Abia dacă ştie câteva vorbe româneşti. Va trebui să-şi ascundă originea.

Numai astfel va putea păşi în noua societate.

Toate acestea erau urmarea unui gest tineresc, a unei căsătorii din dragoste, făcute cu ochii închişi. Inţelese că neamul, rasa, sunt realităţi mai puternice decât indivizii. El negligase neamul, se gândise numai la persoana lui. Işi aştepta pedeapsa.

Ca şi pe vremuri, în strada Piezişe, o privire a ochilor negri îi deschisese sufletul spre viaţă, acum aceeaş privire îi cufunda sufletul în besna desnădejdii. Acelaşi ochi, altădată îl chemau, acum îi spuneau: pleacă!

Şi noaptea de 6 Septembrie 1940 o cameră de dormitor adăpostea doi soţi tăcuţi, doi oameni străini ce-şi adunau sufletul de pe alte cărări.

Amândoi simţeau că nu mai au nimic din tinerii de pe strada Piezişe. Nu vorbeau însă. La ce ar fi folosit vorbele ?

Dragostea nu este oare inspiraţie ?

Neamul, Ţara, nu sunt realităţi mai puternice decât individul ?

Vorbele erau de prisos. Trecutul se ofilise, între ei se ridicaseră graniţe de sânge.

Vorbiseră ochii...

*

A doua zi, se întâlni cu un preot din apropiere, din Valea Mare. Câţiva indivizi din garda orăşenească, cu banderole albe pe mână, îi invitară la poliţie.

Aici a cunoscut Ion Hotaru un nou aspect al vieţii româneşti.

Ion Hotaru se simţea acum frate cu toţi năpăstuiţii. Inchisoarea l-a întărit în credinţa lui românească.

Magda a venit să-l vadă, după câteva zile. Ce căuta ea aici ?

Ion i-a întins o mână rece, indiferentă.

Venise să-l scape, să intervină pentru el. Dece să scape el printr'o femee ?

Nu ! va rămâne acolo, alături de ceilalţi feciori de iobagi. Să sufere şi să moară împreună, sau să iasă cu toţi deodată la lumină.

Magda l-a privit strein în ochi.

Nu se priveau doi soţi.

Erau doi streini.

Se priveau două neamuri.

*

După trei săptămâni de arest fără judecată, Ion Hotaru şi preotul fură eliberaţi. Un singur gând îl stăpânea : Ce fac cei de acasă ? Opincarii din Măgura, părinţii lui de care se depărtase prin căsătorie ?

Se îndreptă cu preotul spre cei de acasă. Satul era pustiu. Nimeni nu mai eşia pe strada. Copiii scoteau capete timide pe la porţi. Bătrânul Hotaru îl privi cu lacrimi în ochi. Vasăzică feciorul venise să-i vadă. nu uitase de neamul lui !

Şi în ochii amândorora străluceau lacrimile regăsirii. Se simţea însă mai bine aici.

Respirase aerul de acasă. Iar i se aprinseră în suflet poveştile cu feţi frumoşi în luptă cu smei căinoşi şi hrăpăreţi.

Era iarăş plin de duhul pământului. Ştia ce are de făcut : Va merge în cealaltă parte de Ardeal.

Va munci, va lupta, îi va trezi la o viaţă nouă, el, care apucase pe drumul rătăcirii.

Seara, o luă spre casă, cu gândul la o altă viaţă.

Nu era acasă decât servitoarea.

Magda plecase în oraş cu nişte ofiţeri. Copilul era singur, dormea.

Il privi cum doarme blând. Ochii i se înmuiară. Era un copil părăsit de mamă, care se dusese să ospăteze cu „fraţii".

Nu-l putea lăsa în voia soartei. Era, oricum, copilul lui. Va fi învăţat să se lapede de tatăl său, de neamul său, ca de satana. Poate Magda se va căsători. Va avea alţi copii. Bietul Sandi va auzi toată viaţa acelaş refren al umilinţei şi al batjocurei.

Nu !

Nu-l putea lăsa pe mâni străine.

Se plimba cu paşi mari prin odaie

Deodată se opri iluminat :

— „Maria ! chemă el servitoarea, mergi repede şi adu un taxi. Spune-i să aibe benzină pentru vre-o 8 km.

Servitoarea plecă.

Ion Hotaru îşi luă actele de care avea nevoe. Privi iarăş copilul :

„Da, îl va lua cu el în România. Nu-l va lăsa aici pradă batjocurii streine. Vor trece chiar în noaptea asta graniţa.

Maria sosi cu taxiul.

Ion Hotaru ridică încet copilul să nu se trezească. Il înfăşură bine şi urcă în taxi. Privi încă odată casa, tricolorul strein şi spuse servitoarei :

— „Spune-i doamnei, că de acum poate petrece în voe. E liberă. Copilul l-am trecut în Ţară. Inchise uşa maşinii.

Servitoarea rămase înmărmurită pe loc, în vreme ce taxiul ducea un suflet chinuit spre noua graniţă. In goana maşinii, Ion Hotaru îşi făcea planul de trecere. Cunoştea locurile.... Se va opri la vre-o 500 m. înaintea graniţei o va lua prin pădure. Incet şi cu chibzuinţă. Puţină atenţie şi vor fi în România ! Doamne, de nu s'ar trezi copilul! Făcu semn şoferului să oprească. Plăti şi maşina se reîntoarse spre oraş. Ion Hotaru se uită de jur împrejur apoi nezărind pe nimeni în noapte, se pierdu cu pruncul în braţe în pădure....

La fiecare 30 de paşi se oprea, îşi asculţea urechile.

Nimeni !

Pornea din nou. I se păreau asurzitoare foşnetul frunzelor călcate în picioare, trosnetele de vreasc. Doame, de-ar ajunge odată, de-ar înceta tensiunea aceasta ! Inima îi bătea furioasă, simţia o înfrigurare prin tot trupul. Dete de o dungă albă în noapte. Era o cărare. Vasăzică era pe drumul bun !

Inainta prin pădure de vre-o zece minute. Graniţa nu putea fi departe. Şi ce noroc avea că nu se trezise copilul ! Speranţe îi încolţeau în suflet, îl împingeau înainte. Mergea cu paşi repezi, nervos, parcă-l zorîa cineva. Deodată se pomeni răsturnat peste o buturugă. „Mamă, mamă !" răsună un glas piţigăiat în noapte.

Cine strigase, cine-l trăda ?

A, era copilul lui.

Ii aşeză nervos, puternic o mână bărbătească peste gură. Il strângea în neştire. Il înnăbuşea.

— „Stai ! Se auzi poruncitor o voce streină de bărbat.

Să stea ? Să se dea prins ? Dece ?

El trebuia să meargă dincolo, să lupte, să spele păcatul rătăcirii.

Să se dea prins acum când a văzut lumina ?

Ridică copilul într'o mână, cu cealaltă îi ţinea srâns de gură. Mai trăia copilul ? Nu ştia. Cineva din el îi spuse să plece, să fugă. s'ajungă în Ţară.

O luă la fugă spre graniţă.

— „Stai !", se auzi din nou vocea grănicerului strein.

Ion Hotaru fugia şi mai puternic. Fugea în neştire. O pocnitură, două, trei,..... altele. se auziră în noapte.

Ion Hotaru simţea ceva cald la piept, la picioare. Nu-i nimic. Gonia înainte. Cineva îi poruncea să fugă mereu, să fugă spre Ţară.

Apoi, deodată a văzut ceva roşu, apoi negru, tot mai negru, până ochii lui s'au înfrăţit cu noaptea.

A doua zi, grănicerii români au dat de un om ciuruit de gloanţe ce ţinea strâns în braţe un copil.

Era fostul sublocotenent de rezervă Ion Hotaru.

Căzuse în drum spre Ţară.....

GABRIEL ŢEPELEA

Din nuvela inedită cu acelaş titlu premiată la *concursul de nuvele din viaţa Ardealului*, organizat la Sibiu în 1941 de „România Nouă". Comitetul : Lucian Blaga, Victor Papilian, prof. univ. D. Popovici şi Olimpiu Boitoş.

Drum spre țară

— fragment —

de GABRIEL ȚEPELEA

. . . . . .

In seara a treia, plutonierul major Stoicu avu o idee:

— Vă gătesc eu ceva ca în vremuri bune — spuse el ofițerilor, adunați în curte.

Făcu rost de niște paie, le așternu în mijlocul curții, despică un dulap mai nenorocit, în bucăți și ațâță focul. Lumina focului pâlpâi la început timidă, în noapte, apoi flăcările se înmlădiară în adierea ușoară a vântului, se înteți.

In curând se deslușiră la lumina focului, toate obiectele asvârlite prin curte. Vreo câțiva soldați întinși pe jos, în apropierea focului, se treziră buimăciți și-și frecau ochii somnoroși, în neștire.

Ofițerii se adunară în jurul focului, înviorați.

Limbile de flăcări în noapte treziră în toți adâncuri de stână, reminiscențe haiducești.

Discuțiile se animară.

Intr'un târziu, plutonierul major Stoicu apăru cu suita sa și cu două gâște proaspăt tăiate: „făcuse rost" — de ele, de undeva!

— Mai bine le mâncăm noi decât să le fure vulpea, glăsuia încântat de descoperirea lui, majorul.

— „E dat dracului majorul", spuneau cu admirație ofițerii.

Majorul improviză vre-o câteva frigări lungi și ajutat de câțiva soldați, se apucă de gătit masa pentru „domnii ofițeri".

Pentru moment, gândul mâncării înlătură orice preocupare. Ochii tuturor urmăreau cu nerăbdare pe plutonierul și soldații improvizați în bucătari.

Când „masa" fu gata, cineva observă că nu era de față sublocotenentul de rezervă Ion Hotaru.

Căpitanul Ciucurel trimise ordonanța să-l caute. Il găsi întins pe o masă, cu rana la căpătâi. Nu dormea.

Refuză, absent, invitația la masă a camarazilor.

Avea atâta nevoie de liniște, de singurătate!

Ordonanța comunică refuzul sublocotenentului, ceeace făcu să reînvie în sufletul unora dintre ofițeri, vechile bănuieli.

— Ce-i pasă lui de toate astea, zise sublocotenentul Andreescu, înfigându-și puternic dinții într'un picior de gâscă fript pe jumătate.

Are soție de alt neam, rămâne aici, își schimbă numele.

Când te gândești că noi contam pe un ofițer ca ăsta, fie chiar de rezervă!

Ion Hotaru îl auzi. Nu era departe...

Și a rămas așa multă vreme întins pe masă, cu privirea pironită spre boltă, cu pumnii și dinții încleștați și nu știu de ce i s'a părut că în noaptea asta stelele lăcrimează.

— „Soție de alt neam....!" „Pleacă ai noștri, vin ai noștri... Cuvintele camaradului îi stăruiau în minte, îi biciuiau sufletul.

Retrăi toată povestea tinereții lui, povestea căsătoriei lui.

Se vedea copil cu suman, străjuind vitele pe dealurile din Măgura. Ii căzuse odată în mână „Lumea copiilor" cu povestea lui Ivan Turbincă. Povestea l-a fermecat, i-a deschis orizonturi de vis. De atunci, ochii lui de copil au păscut toate oile negre din câmpul cărților.

Biblioteca școalei o citise în întregime. Invățătorul, preotul, nu mai aveau cărți pe cari să nu le fi citit. La examenul de religie dela finele anului a venit și protopopul. Pântecos, cum îi stă bine unui protopop, dar cu suflet bun. I-a venit rândul la răspuns și lui Ion Hotaru din clasa IV-a primară. Protopopul îi pune și lui o întrebare, mai mult de formă:

— Pentru ce ești tu, fiule, pe pământ?

Copilul rămase gânditor. Intr'un târziu răspunse:

— La întrebarea asta au încercat să răspundă mulți oameni învățați, mulți dascăli și poeți, fără a putea găsi un răspuns potrivit.

Protopopul se desmorți. Rămase înmărmurit. Se așteptase la răspunsul tipic din manualele de școală: — „Eu sunt pe pământ ca să-l cunosc pe Dumnezeu, Lui să mă închin și prin aceasta să ajung la fericirea cerească".

Elevul acesta cu suman gândea....

Citise. Studiase. Se vedea din răspunsul lui.

Au urmat apoi alte întrebări, alte răspunsuri. Drept urmare, la sfătuințele protopopului, elevul Ion Hotaru fu primit bursier la internat și urmă cursurile liceale.

O întâmplare îi deschise porțile unei alte vieți.

O viață care nu-i aduce sumănarului din Măgura numai cărți frumoase de citit, că-l punea mai ales în fața unor grele probleme.

— „Baremi să ai tu o viață mai ușoară, îi spusese bătrânul Pavel Hotaru. Că iată, noi muncim ca vitele și tot cu nimica goală ne-alegem. Sameni grâul, dar nu se știe dacă o să ai din el o îmbucătură. Sloboade Dumnezeu un potop de ape ca anțărț și rămâne grâul bătut la pământ.

Dă Dumnezeu o secetă, roșește iarba pe câmpuri, se închircește mălaiul săpat a doua oară și rămâne omul și vitele fără nutreț. Că vrerea lui Dumnezeu e mare și mari sunt păcatele oamenilor.

Așa, ca nădrăgar, ai, oricum, o viață mai omenească.

Ori e grindină, ori e secetă, ai plata ta și trăiești.

Că nu prin toate părțile sunt oameni așa de încărcați cu păcate ca pe aici și bucate tot se mai fac. Barem un scriitor la cancelarie de notar să ajungi de ți-o ajuta mintea, și tot o duci mai bine".

Incărcat cu povețe și visuri, Ion Hotaru trecu pragul unei noui vieți.

Când îl văzură cu suman și opinci, colegii dela școală se sgâiau la el ca la o arătare. Pesemne, erau toți „feciori de domni" de aveau vesminte așa de frumoase.

Unul mai ales, pe care-l aștepta întotdeauna la ieșirea din școală un hinteu cu doi cai albi, mai frumoși decât ai popii, ca și cum n'ar fi avut picioare sănătoase să meargă pe ele, nu-l mai slăbea cu strâmbăturile.

Ba îi dădea câte un ghiont, ba îl poreclea, ba îi făcea câte-o cruce pe spate, cu cretă, ba îl împungea cu acul și-i spunea că miroase a Pătru servitorul de acasă. Ion Hotaru clipea des din ochi, strângând o lacrimă sub pleoape și răbda.

Intr'o zi n'a mai putut. Era înaintea orei de religie. Când a venit în clasă după pauză, nu-și mai găsea cărțile, caetele, căciula.

A întrebat pe toți vecinii de bancă. Toți dădeau din umeri cu un zâmbet de complicitate pe buze. Și-a căutat disperat cărțile, sub privirea batjocoritoare a clasei. Intr'un colț al băncii, dete de un bilet:

— „Ți-am luat cărțile. Nu sunt pentru un țăran puturos ca tine. Un coleg".

Simțea că numai strâmbătura deputatului făcuse isprava. Se făcu la față ca peretele. Inima îi bătea cu putere, nu mai vedea nimic înaintea ochilor. Intr'o clipă sări peste bănci. Ochii copiilor speriați îl urmăreau. Simțea nevoia să-și descarce toată umilința adunată în două săptămâni de școală. Isbea cu pumni grei de lut, în neștire, peste cap, peste față, peste trupul paralizat de spaimă al „strâmbăturii".

Ușa clasei se deschise. Era profesorul!

Ion Hotaru rămase pironit, cu picioarele pe bancă. Parcă era un vis, parcă nu era el. Parcă era un fecior de împărat plecat undeva departe, să pedepsească un smeu nedrept și neastâmpărat. Când văzu curgând sânge din nasul odraslei de deputat, profesorul isbucni:

— „Ce, ești la tată-tău acasă, cu boii, cu vacile lui tată-tău, hai? Unde te trezești netrebnicule, criminalule?! Ai venit aici ca să ciomăgești? O să-ți arăt eu ție!"

Și plecă trântind ușa cu sgomot, să-i comunice directorului întâmplarea.

Două săptămâni, strâmbătura n'a mai venit la școală, având nevoie de îngrijiri medicale. In schimb, a doua zi a venit deputatul, bățos, cum îi stă bine unui om de seama lui.

A făcut de două parale școala, profesorii, elevii. A amenințat cu ancheta, desființarea liceului, cu „oamenii lui" dela București.

Directorul, fricos, înghițea noduri. Profesorii la fel. Elevul Ion Hotaru fu eliminat pe zece zile, avându-se în vedere circumstanțele atenuante prezentate de profesorul de limba română și vorbele calde ale protopopului. Atunci înțelese Ion Hotaru că oamenii nu sunt toți la fel, așa cum i-a lăsat Dumnezeu înaintea legilor.

Că sunt unii oameni mai tari ca legile. Că în noua viață în care intrase, el nu este decât un intrus care trăește prin buna voință a altora. Acasă, în Măgura, nu se mai putea întoarce însă, de gura lumii. Va ști toată lumea că Ion al Sdrențărosului n'a fost decât un bătăuș, că n'a fost în stare să 'nvețe carte.

Și a rămas pe mai departe la școală, temut de colegi și biciuit de vorbele profesorilor.

Doar profesorul tânăr de română, care scria versuri și care parcă era altfel decât ceilalți, îl privea cu înțelegere. Atunci a avut Ion Hotaru viziunea întregii lui vieți De o parte era el, singur, cu cărțile lui, cu visurile lui, de cealaltă parte era lumea. colegii, profesorii, „domnii" care voiau să-l îngenuncheze, să-l umilească.

Și a jurat atunci să nu se lase răpus Să se ridice deasupra tuturor. Să încovoaie el mândria acelora ce-l priveau de sus, disprețuitor.

Astfel, primele săptămâni de școală i-au pecetluit întreaga viață de elev. Căci în tot cursul liceului, Ion Hotaru a fost cel mai bun, cel mai smerit, și cel mai tăcut elev al școlii.

In afară de serbările de sfârșit de an, când primea obișnuitele cărți de premii și de vacanțele petrecute în munții lui, cei opt ani de școală s'au scurs fără evenimente.

Și nimeni n'a bănuit că nenorocita de întâmplare cu bătaia lăsase urme nepieritoare în sufletul acestui elev tăcut și că primele lui victorii în viață se clădiseră pe mormântul unei înfrângeri.

●

Ion Hotaru a fost poate singurul dintre proaspeții bacalaureați pe care examenul l-a lăsat rece, melancolic.

Când poarta mare a școlii s'a închis greu în urmă-i, Ion Hotaru simți că lasă după el o lume și că va bate de acum la poarta unei noui vieți.

●

— „Io zâc Ioane că tot mai bine ar fi să te faci popă, că nu e rău. Iaca și popa nost, merge și el odată în săptămână la biserică, ca tot creștinu, mai merge la mort și la botez și n'are slujbă grea.

Ai plată bună, trai liniștit și-ți mântuești și sufletul.

Așa ca fișcal numa te blastemă oamenii de n'ai noroc toată viața".

Povețele bătrânului însă fură zadarnice. Ion era hotărît să urmeze dreptul la Cluj. Hotărîrea aceasta avea să-l coste însă multe deziluzii și multe pătimiri.

Clujul l-a primit cu ceață, tomnatic, indiferent.

Aici nu era premiantul din școală, cu drepturi recunoscute, cu bursa asigurată. Era un „balic" venit din provincie și atâta tot.

Bursă n'a primit. Nu cunoștea pe nimeni

— „Să vedem, poate la anul', îi spuse plictisit secretarul.

Dar până la anul era atâta și cei 3.000 lei, luați dela bancă nu puteau ține o veșnicie. Prin bunăvoința unui medic căpitan a mâncat într'o vreme la spitalul militar, împreună cu alți șapte studenți. Ciorbă la amiază, ciorbă seara, ce rămânea dela soldați. Dar nici la ciorbă n'a avut noroc. Un colonel surd, directorul spitalului, l-a dat afară găsind că nu salută destul de cuviincios și e în neregulă cu ținuta. Locuia cu doi studenți dela litere, pe strada Piezișe. Strada urca pe un deal cu case mici, dărăpănate, igrasioase. Nu era mai lată de trei pași. In mijloc era puțin scobită. Scobitura aceasta servea drept canal. Cei depe deal aruncau leșie, apă murdară, resturile de mâncare, în stradă și amestecul se scurgea domol la vale.

Iarna, când înghețta totul, era un adevărat exercițiu echilibristic să urci sau să cobori pe strada Piezișe.

Oamenii urcau orbește ținându-se de ziduri, de gardurile dintre case.

Când urca seara dealul spre casă, din ce în ce mai sleit, mai înfometat, în staționările lui, Ion Hotaru avea viziunea Golgotei.

Se gândea atunci că poate era mai bine să fi ascultat poveștile bătrânului. Dar acum nu putea să dea înapoi. Dimineața reîncepea colinda după pâine.

Dela poliție i se oferea un bon de masă gratuit, cu condiția să spioneze acțiunile studențești. N'a primit însă.

Se gândea la o meditație, la o sursă onestă de existență. Colegii întrebați dădeau din umeri nepăsători.

Erau și ei străini de oraș.

Ion Hotaru nu mai avea nici un ban. De patru zile mânca numai pâinea ce i-o aducea în buzunar, un coleg dela cantina studențească.

A patra zi de post, Ion Hotaru își luă inima în dinți și se adresă unui student mai bine îmbrăcat, pe coridorul facultății.

Studentul se oferi gălăgios, să-l sevească.

Chiar în seara aceea, la ora 8 putea să-l prezinte, în piața Unirii, unei Doamne care căuta un meditator.

Surâsul speranței i-a coborît în suflet. Chipurile oamenilor pe străzi i se păreau mai puțin morocănoase. Rugăciunile măicuții dela țară cu busuioc în mână și miros de tămâie nu erau zadarnice.

Dumnezeu îi ajutase.

Și toată după masa Ion Hotaru urzi planurile de viitor, în așteptarea întâlnirii. La ora 8 seara era la locul fixat. Un grup sgomotos de studenți își făcură apariția. Binefăcătorul lui se desprinse din grup, îl apucă de braț.

— „Ei, vino prietene să te prezint doamnei".

Ion Hotaru era emoționat. In afară de preoteasa din sat și soția directorului de internat, nu cunoscuse alte doamne. Se gândea să nu facă vreo gafă. Nici nu remarcă chicotelile celorlalți studenți. Când ajunseră în fața Lupoaicei, studentul se opri să facă prezentările.

— „Doamna Lupu cu cei doi fi", zise cu o plecăciune exagerată spre lupoaică, studentul. Condiții avantajoase: masă, casă gratuit.

Studenții isbucniră în râs. Un râs gâlgâitor, inconștient. Un fior îi cuprinse trupul. Tremura.

Intelese că era victima unei farse. De aici graba cu care se oferise studentul, de aici chicotelile celor ce-l întovărășeau. El, nenorocitul, nu le observase. Era plin de speranțe, îl surâdeau planurile.

Când văzu paloarea de pe fața victimei de astăseară, cascada de râs s'a oprit. Intelese c'au izbit în plin. Păcăleala pe care o aplicau în fiecare an, noilor veniți, deastădată a retezat o punte întinsă spre viață. Au rămas năuci pe loc. privind cum se îndepărtează cu pași sleiți de condamnat Ion Hotaru.

Se ducea spre Golgota lui.

●

Foamea, desnădejdea îl doborîseră. Când s'a trezit la viață, în camera rece din strada Piezișe era lume multă. Chemările omului pe care foamea îl chinuia lăsându-l fără conștiință, atrăseseră femeile din curte, vecinii.

Era un spectacol de gală pentru oamenii aceia nevoiași, un student care moare de foame. Femeile i-au adus compoturi, prăjituri. Ii băgau cu deasila mâncarea în gură.

Ochii împăienjeniți, supți ai studentului, abia puteau distinge figurile celor din cameră. S'au oprit într'un târziu asupra unor ochi negri de fată ce-i zâmbeau bucuroși.

Era o chemare la viață.

Printr'o strângere de mână, Ion Hotaru își pecetluise destinul.

De atunci, primăverile clujene nu l-au mai găsit singur. Când lumea burgului se aduna la ospăț de soare în jurul catedralei cu acoperișul înverzit de mușchi presărați de vreme, o pereche cu sufletul însorit se strecura printre oameni.

●

Anii de facultate au trecut repede, ca un vis, între o plimbare cu Magda și cursurile dela Facultate.

Magda i-a ușurat greutățile materiale, i-a găsit elevi pentru meditație, l-a introdus în lumea ei. Bătrânul Kovács era încântat de legătura fetei. Gândul că va avea un ginere român și avocat, îi surâdea.

Nu va mai fi sâcâit de controlori, perceptori, agenți fiscali. Va avea pe cineva să pună o vorbă bună pentru el. Va vinde casa din strada Piezișe și cu banii ce-i mai are își va cumpăra alta mai în centru, își va deschide un restaurant în toată regula, unde vor veni prietenii ginerelui: avocați, judecători, profesori, etc.

N'are decât să-și scrie numele pe românește: Covaci în loc de Kovács și pare român. De aceea, pe lângă suma pe care o primea studentul dela niște rude ale familiei Kovács, în schimbul meditației, bătrânul mai adăuga lunar câteva sute de lei, drept mulțumită din partea rudelor că elevul făcuse progrese, luase note mari și alte pretexte.

Ba în cele din urmă, studentul fu invitat să ia masa la ei, în schimbul unei sume neînsemnate, mai mult ca să nu se ofenseze.

Era aproape ca însurat cu Magda. Mânca la ei, stăteau tot timpul liber împreună, se înțelegeau. Deaceea n'a fost pentru nimeni o mirare faptul că la sfârșitul studiilor de drept, avocatul Ion Hotaru s'a căsătorit cu Magda Kovács.

Era parcă în firea lucrurilor.

Pentru el Magda nu era o streină, o femee de alt neam. Era fata cu ochii negri, care l-a smuls din brațele morții. Era o punte spre viață, nălucă de lumină.

Abea după câțiva ani de căsătorie când aveau și ei un copil, Ion Hotaru a observat că între el și Magda, originea, neamul, rasa, limba, așezaseră ziduri puternice, realități nebănuite.

Era însă prea târziu.

Lumea veche trosnea din încheieturi. Rănile popoarelor nu se puteau unge cu vorbe. Războiul a venit să despice lumii alte cărări peste munți de cadavre. Ion Hotaru fu chemat la un regiment de fortificații.

Vasăzică trebuia să lupte contra Magdei, contra copilului de 4 ani care vorbea o altă limbă. In ce lume trăise el? Cum de n'a observat că dragostea l-a dus cu pași orbi spre abis? Vasăzică dragostea nu este singura realitate pe care se poate baza o căsătorie!

Sunt atâtea probleme, poate mai mari, mai puternice.

Dragostea Magdei o credea o punte spre viață și acum e cale spre noapte, spre desnădejde! Intrebările îi sfredeleau creerul, îi gâtuiau inima.

Da, el nesocotise o lege a sângelui, a neamului, blestemul trebuia să vie!

Vorbele bătrânului Hotaru din Vadul Crișului îi veneau în minte, îl biciuiau,

— „Vezi Ioane, fă cum te-o îndruma Cel de sus și cum te-o ajuta mintea, da eu zic că tot mai bine ar fi să ei o româncă de a noastă. Or fi ele streinele mai cu spor la muncă, în direticitul caselor „domnești", dar sufletul lor nu se lovește cu al nostru. Ehei, când ești tânăr, multe ți se par că sboară. Așa-i și cu porumbița ta.

Numai când o să te isbești cu capul de pereți, o să-ți aduci aminte de vorbele mele. Și apoi, în satul nostru și în neamul Hotăranilor, nimeni nu și-a amestecat sângele cu sânge străin. Tocmai tu, care ai umblat pela școli și ești mai luminat ca noi, să faci una ca asta?"

Vorbele bătrânului au rămas fără ecou.

Dacă l-ar fi ascultat atunci, nu s'ar fi sbuciumat astăzi. Așa, familiile prietenilor îl ocoleau din cauza soției, ca străjer la graniță îl chinuiau întrebările, camarazii îl suspectau.

Era străin pretutindeni. Strein în casa lui, strein în viața neamului față de care a păcătuit. Intrebările din primele nopți de pe zonă îi reveneau mai puternice, mai ucigătoare, acum după arbitraj.

Era un om cu sufletul împărțit. De o parte era oblazul pălmuit al Țării, camarazii, prietenii, lumea idealului în care a crescut. De cealaltă parte, era familia, Magda, copilul.

Incotro s'o apuce?

Rămânea în teritoriul cedat, era un strein, care putea exista cel mult datorită soției.

Se refugia în teritoriile rămase României, era și aici un izolat. De n'ar fi avut copilul, totul ar fi fost mai ușor de rezolvat.

Dar așa, încotro?

Intins pe spate, cu rana la căpătâi, sublocotenentul Hotaru își vedea limpede greșelile, trecutul, dar nu vedea nici o stea călăuzitoare în noaptea vieții lui.

— „Da, soție de alt neam, repetă el în gând, amintindu-și de insinuările sublocotenentului Andreescu.

Se înțeleseseră. N'au păcătuit unul față de altul, ca oameni.

Dar vremurile ridicaseră între ei granițe de sânge, porunci mai puternice decât ei, chemări ascunse în ungherele de suflet. Dacă ar fi știut Andreescu în ce suflet chinuit au isbit vorbele lui, poate se mulțumea să mai muște de câteva ori din piciorul de gâscă nefript, strivindu-și gândurile în creer. Vorbele lui căscaseră însă mai adânc rană, întețiseră frământările din sufletul lui Ion Hotaru.

De mult flăcările amuțiseră în pâlpâiri sfioase și în curtea regimentului trona întunericul.

Se auzeau doar isbiturile de copită ale cailor și sforăitul chinuit al oamenilor. Un om se răsucea fără hodină, în curtea Regimentului. Muta rana dela căpătâi, se întorcea spre dreapta și spre stânga, în ritmul întrebărilor.

La răspântii de gând îl pândea aceeași întrebare — călău ce-i mistuia creerul dela data arbitrajului....

Incotro?... Incotro?... Incotro?....

Ion Hotaru nu avea haine civile și se hotărîse să meargă astfel îmbrăcat, acasă. După atâtea frământări, hotărît că cel mai bun lucru este deocamdată să-și revadă soția și copilul.

Pe urmă... pe urmă va vedea. Alături de el, pășeau soldații Gavriluț și Martin, consăteni din Măgura.

La ce se gândeau oare? Desigur la lucrul ce-i aștepta acasă, la arat, la prietenii din sat, la cei de care se despărțiseră poate pentru totdeauna astăzi, când plecau din armata română. Ion Hotaru se gândea la noua sa viață, la copil.....

Magda va fi oare tot cea din trecut? sau...

Ii era frică să-și continue gândul. Il înăbuși în creer.

— „Nu, nu poate să se schimbe, îi răspunse cineva din el, neconvins.

Cufundați în gânduri, foștii ostași se apropiau de noua graniță.

Innoptase.

Un „Stai" isbucni de undeva din apropierea drumului.

Ion Hotaru tresări.

A, vasăzică erau la graniță....

Niciodată n'a urît mai mult cuvântul graniță, ca acum. In copilărie, își închipuise granița ca un zid puternic, de netrecut. Granița trecea acum printr'o porumbiște, despărțind în două averea unui om. Locurile le cunoștea de mult. Acum, aici era o graniță. Vasăzică unul care va trece dela Felix spre Hidișel va fi împușcat, sau în cel mai bun caz arestat? Mai eri se plimba pe aici în voie. Acum e o crimă să te apropii. De ce? Cine avea dreptul să sfințească o graniță? Grănicerii streini examinară actele

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lu
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 48
JOI 10 DECEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

Biblioteca „Astra" Sibiu

MARTIN HEIDEGGER

de **WALTER BIEMEL**

Am ezitat mult până să îndrăznim a ne comunica impresiile despre un mare filosof cunoscut din contact personal, iar această ezitare se datorează faptului că însuși contactul viu cu cineva se refuză a fi fragmentat, refuză adică să fie reprezentat printr'o serie de bucăți rupte dintr'un întreg care numai ca întreg are valoare. Prin faptul că suntem siliți a relata lucruri neesențiale și prin faptul că aceste lucruri neesențiale par a lua locul lucrului esențial, atari încercări sunt umbrite, întotdeauna, de un fel de nesatisfacție ; în cazul cel mai bun, reușim să deșteptăm interesul cititorului pentru subiectul pe care îl avem în vedere, fiind însă siliți să închidem discuția tocmai în momentul cel mai decisiv. E ca și cu romanul foileton din care publici o primă fascicolă, înșelându-i pe cetitor cu toate celelalte 80 ce trebuiau să mai urmeze. Socotim însă că depinde numai de cetitor dacă contactul fugitiv și superficial ce i se oferă aici îl va adânci și-i va da valoare de legătură durabilă, căci aceasta o poate face prin adâncirea operei filosofului. Și 'n acestea ar consta o slabă justificare a celor scrise aci de noi.

Neîndoios că unul dintre cei mai de seamă filosofi în viață este profesorul dela universitatea din Freiburg, Martin Heidegger, născut în 1889 și care e totodată profesorul german universitar cel mai eminent.

Elev al lui Edmund Husserl, — ca și N. Hartmann, pe care l-am putut asculta în București, — și urmașul la catedra din Freiburg al lui Husserl, filosofia lui Heidegger, filosofie în care problematica vieții capătă profunzime și ascuțime expresivă nemaiobicinuite, — este una din creațiile spirituale cele mai mari ale veacului nostru.

Opera lui principală e „Sein und Zeit" o ontologie a existenței omenești, — a acelui Dasein omenesc (intraductibil în românește).

In afară de aceasta, el a mai publicat o operă fundamentală despre Kant: „Kant și esența metafizică" („Kant und das Wesen der Metaphysik"), „Vom Wesen des Grundes", „Was ist Metaphysik", „Hölderlin und das Wesen der Dichtung" (Hölderlin și esența poeziei), iară recent o interpretare a imnului hölderlinian „Wie wenn am Feiertage...". Toate operele acestea au apărut la Niemeyer în orașul Halle. Un număr de alte opere așteaptă publicarea.

După o perioadă în care Heidegger devenise aproape filosof la modă, deși aproape nici un alt filosof nu scrie așa de esoteric ca el și deși nu a făcut publicului nici cea mai neînsemnată concesie, — operele sale nu sunt ușor de citit, mai ales din cauza preciziunii expresiei, — a urmat un timp în care anumite curente l-au îndepărtat tocmai din cauza caracterului esoteric al filosofiei sale. Momentan, Heidegger deține iarăși poziția dominantă în viața spirituală germană și, aș vrea s'o spun, în cea europeană, poziție pe care nimeni nu i-o dispută. Nu de mult a apărut ediția a cincia din „Sein und Zeit", lucru de tot neobicinuit pentru o operă filosofică.

* *

Trebue să mărturisesc că am fost de tot încordat când într'o admirabilă zi de April urcând scările universității Albert Ludwig, — o clădire modernă din rocă roșie, cu inscripția luminoasă: „Adevărul vă va face liberi", am trecut pe lângă cele două statui, ale lui Platon și Aristoteles, ca să fiu prezent, fără întârziere, la deschiderea seminarului despre Kant anunțat de Heidegger.

Venisem, bineînțeles, mult prea de vreme și, deoarece în sală se găseau puțini studenți, am început să mă îndoiesc dacă mă aflu în sala indicată sau nu.

Deodată ușa se deschise și intră Heidegger. Bronzat de soarele Pădurii Negre și purtând un costum cenușiu, cu pantalonii bufanți scurți și întinși, el făcea mai de grabă impresia unui alpinist, decât aceea a unui filosof. Nimic ce ar fi putut fi artificiu academist, nici o poză, nimic din vreo morgă profesorală. In primul moment am crezut că nu e el. Când însă a început să vorbească, liniștit și încet, privindu-ne cu ochii-i neobicinuit de mari și vii din cari radia un foc ce ne aprinse pe toți, am fost copleșiți de marea personalitate a acestui om și filosof.

El ne punea întrebări, întrebări așa de simple încât eram deadreptul uluiți. La răspunsuri nu admitea nici un fel de frazeologie înaltă sau vreo așa zisă propoziție

(Urmare în pag. 4-a)

LUCIA DEMETRIADE BALACESCU — **Interior**
(Expoziția „Căminul Artei")

Rugăciune către morți

GABRIELE D'ANNUNZIO

O, morți ce sunteți în pământ ca în cer,
sfințească-se numele voastre,
vie împărăția duhului vostru,
facă-se voia voastră peste pământ.
Pâinea cea de toate zilele dați-o credinței din noi,
Țineți aprinsă în voi ura cea sfântă,
Precum nici noi dragostea voastră nu vom trăda-o.
De la noi depărtați orice rele ispite,
De îndoiala cea josnică voi ne scăpați.
Iar, dacă este nevoe,
noi ne vom bate, nu pân' la ultima
picătură a sângelui nostru,
dar cu voi pân' la cel de pe urmă grăunte
al cenușilor noastre.
Dacă este nevoe,
ne vom bate până ce Dumnezeul cel drept
va veni ca să judece vii și morții.
Amin.

Traducere de ALEXANDRU MARCU

IN MII DE FORME

— GOETHE —

(West - östlicher Divan)

In mii de forme te poți tot ascunde
Dar, pururi îndrăgito, te cunosc;
Te poți în văl de vrăji prin orișunde,
Deapururi întâlnito, te cunosc.

In chiparosul svelt crescut în ramuri,
Deapururi mlădioaso, te cunosc;
Și pe canal în limpezile valuri,
Deapururi alintato, te cunosc.

Suind când raza apei se deschide,
Deapururi jucăușo, te cunosc;
Când nor întruchipat alt chip cuprinde,
Deapururi schimbătoareo, te cunosc.

In vălul ierbii luminos de floare,
Deapururi înstelato, te cunosc;
Și'n iedera cu brațe-agățătoare,
Cuprinzătoareo, te și recunosc.

Când zorii ard și muntele roșește,
Inviorătoareo, 'n suflet te resfir;
Apoi când clarul cer mi se boltește,
Deapururi vânturato, te respir.

Tot ce cunosc în mine sau afară,
Învățătoareo, singură mi-l dai ;
Și când pe-Alah îl chiem a suta oară,
De-o sută ori pe buze îmi răsai.

SONET

— SHAKESPEARE —

How like a winter hath my absence been

La fel cu iarna mi-a fost lipsa ta,
O, tu plăcerea anului ce piere !
Ce înghețat eram, cum vremuia !
Ce ger pustiu pe toate sta 'n putere !

Și totuși afară văratic soare
Și toamna ne sporea bogată 'n tort,
Purtând o cauză binecuvântare
Ca trup de văduvă când soțu-i mort —

Dar tot belșugul îmi părea nedreaptă
Nadejde fără floare, rod sărac,
Cand bucuria verii te așteaptă
Și, tu plecat, chiar păsările tac.

Ori de mai cântă, e cu-atâta jale
Că frunzele pălesc pe-a iernii cale.

VINUL PIERDUT

— PAUL VALERY —

In Ocean, o bună zi,
(Dar pe sub care cer drumeț ?)
Ca dar neantului svârlii
Un pic din vinul fără preț.

Nectar, pieirea-ți cine-o vru ?
Am ascultat glas siblin ?
Sau sufletul când mă duru,
Sange visând, vărsându-i vin ?

Cu limpezimea ce i-o știu
După un fum trandafiriu
Se luminează marea iar...

Vin risipit, val în beție !...
Zării zbucnind prin cer amar
Intruchipări de veșnicie...

FENOMEN

— GOETHE —

(West - östlicher Divan)

Când pe un zid de nori
Febus lovește,
Pe loc arc de colori
Tivind l-umbrește.

In ceață arc le fel
Și-îndoaie greul ;
Alb, cercuit de el,
Mi-e curcubeul.

Nu vreau, voinic bătrân,
Ochii să-ți plângă ;
Albi, perii de-ți rămân,
Iubi-vei încă.

Traducere de ION PILLAT

MIHAIL DRAGOMIRESCU

de **G. C. NICOLESCU**

S'a stins și a plecat pentru totdeauna dintre noi, aproape nebăgat în seamă și uitat, cum trăise în ultimii săi ani, profesorul universitar Mihail Dragomirescu. Pentru cei ce l-au cunoscut în activitatea lui ca și în ultimii ani, când vârsta îl făcuse inactiv, când neostenita primenire care domină lumea și ideile îi făcuse opera cam inactuală, moartea lui determină o sinceră tristețe în fața plecării lui fără întoarcere și o adâncă dar blândă melancolie în fața amintirilor pe care figura lui le evocă deodată. Căci nenumărați sunt aceia care au măcar câteva clipe din vremurile de aur ale tinereții împletite cu prezența lui Mihail Dragomirescu. Pentru cei ce nu l-au cunoscut, pentru cei prea tineri în deosebi, omul acesta care a trecut în lumea umbrelor era un necunoscut sau un răucunoscut, prezentat adesea sub aspectul ridicol al unui didactism exagerat.

Și pentru unii și pentru alții ar putea părea de circumstanță afirmația atât de obișnuită în asemenea momente că dispariția lui Mihail Dragomirescu este o pierdere. De fapt, el cel ce avusese de spus spusese și cam de un deceniu își încetase de fapt activitatea. Dacă deci, cuvinte mari dar convenționale socotim inutil să întrebuințăm, este legitim ca sentimentul de înfiorare pe care-l imprimă solemnitatea morții neîndurătoare să dea prilejul unei prime prezentări obiective pentru o activitate neobosită, pentru o luptă frumoasă și lungă, pentru o dragoste față de literatură nețărmurită.

S'a născut acum aproape 75 de ani, la 22 Martie 1868, în Cucueți-Plătărești (Ilfov). După studii făcute la București și unele cercetări în străinătate, este numit, ca unul ce fusese distins de spiritul sigur al lui Titu Maiorescu, conferențiar de Estetică la Facultatea de Litere din București.

In 1906 devine profesor de Literatură română și estetică literară, unde rămâne până la ieșirea sa la pensie, în 1938, după patruzeci și patru ani de activitate universitară. I-au trecut pe dinainte cea mai mare parte din profesorii de Limba română ce-i avem astăzi în învățământul nostru secundar, din scriitorii noștri, din criticii noștri și a fost o epocă în care ideile lui se impuseseră, poate în chip artificial, tocmai prin autoritatea părintească ce continua să o exercite asupra foștilor săi elevi, dar și datorită convingerii cu care își susținuse punctele de vedere, cu ani în urmă.

A fost un mare animator, el însuși un mare muncitor pe cele mai variate terenuri. Încă din primii săi ani de afirmare îl aflăm autor de manuale didactice și de antologii, scriind studii asupra învățământului și asupra educației, dând prefețe pentru studiile sau operele literare ale unora și scoțând singur ediții de scriitori, așa cum le concepea el, desbătând probleme culturale sau avântându-se în ideologie politică. Și toate acestea în afara activității sale principale care, de asemenea, era în mai multe domenii.

Pentru cei din vremea tinereții lui, Dragomirescu a fost în deosebi un critic. Noi astăzi am zice : un critic literar, pentrucă ne-am aminti numai de un aspect din această vastă latură a activității lui. De fapt, alături de critica literară propriu zisă, începută în 1893 la Convorbiri Literare, continuată în 1907 la Convorbiri Critice și strânsă doar parțial, în cele două volume de Critică, el a făcut și critică de artă, astăzi uitată în Convorbiri Critice, Clipa sau alte periodice, în care dacă nu se vădește specialistul, iese la iveală în orice moment omul de gust, spiritul analitic și cercetătorul familiarizat cu problemele creațiunii artistice. A făcut, de asemenea, și critică dramatică nu fără oarecare vâlvă, cu incontestabilă pricepere, cu vioiciune, relevând unele lucrări care au rămas ca adevăruri intangibile, critică strânsă în două volume compacte: Critică dramatică (București 1904, 397 p.) și Dramaturgie română (București, 1905, 391 p.).

Dacă activitatea lui principală a fost, cel puțin în anii începuturilor, critica în general, nu trebue să omitem a aminti că volumașul său de debut este o lucrare de filosofie : Relațiunea dintre premisele și ultimile concluziuni ale filosofiei lui Herbert Spencer (Buc. 1892, 120 p.), la care se adaogă alt opuscul : O controversă metafizică (Buc. 1900, 29 p.), afară de numeroase articole care dovedesc contactul strâns cu această disciplină până la sfârșitul vieții.

Debutul adevărat al lui Mihail Dragomirescu îl constituesc niște versuri, publicate în 1892 de Convorbiri literare. Versuri el mai publică tot acolo, apoi, mult mai târziu, când socotea că maturitatea sa critică va putea să ascundă luciditatea și să dea iluzia spontanei înfiripări, publică sub pseudonim : Fabulele lui Radu Bucov (Buc. 1928). Superior versurilor, deși tot nu deplin realizat, el a fost în proză, pentrucă n'a scăpat ispitei în care au căzut mai toți criticii noștri de a face și literatură, unde ne-a dat Amintiri din propaganda în Rusia (1917) și, mai cu seamă, romanul ciclic larg conceput Copilul cu trei degete de aur, vastă frescă socială românească isvorîtă din elemente autobiografice,

(Urmare din pag. 4-a)

IMAGINI

de GEORGETA M. CANCICOV
Prietenei mele Alice H.

Un gândac, negru, mic, urca peretele alb.

O rază aurie l-a cuprins. Zăpăcit, fugea. A ajuns pe portretul bunicii mele. Apoi s'a așezat pe nasul ei. Raza s'a mutat pe fața bunicii. Jucând, praful aurit părea că mișcă fața. Gândacul iar a fugit, rămânând pe broșa ei mare.

Bunicul, tânăr, surâdea ușor. S'a oprit pe buzele lui. Raza s'a mutat pe clanța ușii...

Ochii mei obosiseră, nemaiputând urma drumul gândacului...

Mai târziu, în somn, gândacul se plimba pe fruntea mea.

DECEPȚII

Prietenei mele Cristița Ș.

E iarnă grea încă. Spre primăvară !..

In orașul cenușiu de ceață, într'o grădină mare cu peluzele întinse, trunchiurile copacilor sunt negre de umezeală.

Omătul sticlos învăluie totul.

Pe cărările grădinii, spre seară, un domn tânăr se plimbă singuratic și trist, gulerul ridicat acoperindu-i bărbia.

E numai el în grădina mare.

O doamnă îl întâmpină.

S'au oprit din mers amândoi.

Un bătrân urcă încet scara rezemată de felinar, aprinzându-l.

Amândoi s'au apropiat de lumina slabă.

Doamna îi șoptește : „E bolnavă ! Te chiamă !... Nu vii s'o vezi ?"

Cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL: „PĂMÂNT" piesă în trei acte de d-nii N. VLĂDOIANU și SOARE Z. SOARE.

TEATRUL DIN LIPSCANI: „TARZAN 1943" revistă în două acte de PUIU MAXIMILIAN și H. NICOLAIDE.

Așteaptă cu multă nerăbdare, premiera d-lor Vlădoianu și Soare Z. Soare a avut un justificat succes. Are frumoase calități, interpretare admirabilă, montare la fel.

Desigur că acest succes se va continua și în seriile următoare.

Această cronică dramatică, însă, s'a îndepărtat dela rolul pe care-l are dacă n'ar releva și unele slăbiciuni ale acestui spectacol.

Și d-l Vlădoianu și d-l Soare Z. Soare sunt prea vechi oameni de teatru ca să nu-și dea seama că este foarte greu ca o piesă să fie desăvârșită și că, prin urmare, aprecieri numai laudative sunt sau [illegible] binevoitoare sau o nevoință comodă de a privi lucrurile mai deaproape.

In această lucrare dramatică autorii au căutat să rezolve o temă foarte importantă, aceea a desrădăcinării, temă ce se punea aproape într'un singur fel: desrădăcinatul era prezentat ca un ins care nu mai are contact nici cu clasa de sus, în care nu poate să intre nefiind încă acceptat, și în acelaș timp este rupt și de clasa din care se ridică, atât prin cultură cât și prin stări sufletești nou dobândite.

Prin urmare un izolat, un singuratec.

Iar ca aspect sufletesc a fost prezentat întotdeauna în culori antipatice, această categorie de oameni fiind întotdeauna arătată a fi cea mai neînțelegătoare și mai intransigentă față de cei de jos, privirile lor fiindu-le îndreptate întotdeauna în sus.

Piesa „Pământ" schimbă raporturile acestea de situație.

Avocatul Cojan Grigore rămâne mai departe plin de dragoste față de mediul din care el și ai lui s'au ridicat, este plin de generozitate și contactul lui cu o lume bună nu îi alterează întru nimic frăgezimea sufletească inițială.

Drama vieții lui va fi lipsa de suficientă înțelegere din partea celor care-i sunt mai aproape.

Dacă până la un punct l-ar durea mai puțin lipsa de înțelegere din partea soției sale — adică aceia care trebuia să-i fie o perfectă tovarășe de viață — suferința aceasta însă i se accentuează când e vorba de unicul lor copil pe care ar fi vrut să-l crească într'un spirit simplu, păstrând legătura cu realitățile, cu ceeace este curat și sănătos în viața socială, cu alte cuvinte cu viața țăranilor din care cu toții s'au ridicat și într'un sens oarecum simbolic, cu pământul.

Ori acesta — pământul — ar fi putut și chiar ar fi trebuit să constitue grandoarea piesei, după cum pulsul sau slăbiciunea ei: pământul trebuia să apară dealungul piesei ca o realitate, ca un element esențial, care-și proiectează forța în oameni și peste oameni, la tot pasul.

Ambițiune, însă — recunoaștem — prea mare, fiindcă drama pământului nu poate fi prinsă așa de ușor, autorul care s'o scrie cu suflul care trebue, pentru teatru — îl avem pe d. Rebreanu, dar d-sa este un spirit eminamente epic — nu-l vad și poate că generației noastre nu-i este încă dat să-l aibă.

In orice caz, chiar prin structura sufletească, autorii piesei „Pământ" nu păreau a fi cei mai indicați pentru aceasta. Și, lucrul de altfel se vede.

Incercarea totuși nu este de nesocotit pentrucă efortul d-lor Soare Z. Soare și Vlădoianu, este deja important pentru a fi pus problema acestei tematice teatrale. Chiar dacă vreodată cineva va fi mai fericit sau mai inspirat, ea nu trebuie uitată, fiindcă nici în „Copiii pământului" piesa d-lui Andrei Corteanu și nici în „S'a stins candela", a d-lui Manoache, deși sunt primii cari au căutat să pășească ceva mai afund și mai autentic în mediul rural, tema nu este aceeași, d-lor atingând mai mult spiritualitatea vieții satelor, și peisajul lor sufletesc, iar nu această realitate pe care vor s'o prindă și s'o facă sensibilă d-nii Soare Z. Soare și Vlădoianu.

Cred că unul din efectele piesei a fost tocmai această tendință care a devenit prea vizibilă eroii venind și debitând tot timpul o mulțime de lucruri frumoase despre pământ, în legătură cu pământul, despre țărani, despre îndatoririle față de ei, etc.

Toate aceste idei nobile și generoase d-nii Soare Z. Soare și Vlădoianu, ca oameni de teatru ce sunt, își dau seama mai bine ca oricine că nu au ce căuta pe scenă, ca dincolo de rampa trebuie să se încarneze ideile în oameni, iar nu personagiile să fie pretexte pentru a se etala principiile și gândurile autorilor, oricât ar fi ele de frumoase.

La această slăbiciune a piesei s'ar mai adăoga și faptul că personagiul ei principal, avocatul Cojan, care la un moment dat chiar declară „că acum începe procesul vieții lui" nu reprezintă nici un moment acel bronz de care era nevoie pentru a simboliza puterea simplă și naturală a pământului: tot timpul avocatul Cojan și în special în momentul crucial al vieții lui abdică dela cele mai importante chemari ale unui părinte printr'o totală lipsă de voință; sacrificându-și până la urmă tot ce avea mai scump, copilul lui, voinței celor din jos și unor cerințe mondene cu care el cel dintâi nu este de acord, fără ca măcar să fie vorba de o căsătorie care s'ar fi impus prin dragoste, în fața căreia în adevăr ar fi putut rămâne neputincios.

Pe de altă parte, din această piesă nu vedem să reasă nici acea grandoare a țăranului — mi se va putea riposta că țăranul nu are o grandoare propriuzisă dar măcar aceea a grandoarei legăturei și a sentimentului acestuia indestructibil dintre el și pământ! Ori, nici aceasta nu reese din piesa pe care o reprezintă acum Teatrul Național, ci din contră, din moment ce un sat întreg se poate resemna timp de treizeci de ani să i se răpească pământul! Și poate ar fi durat și mai mult, dacă nu se ivea un concurs fericit de împrejurări și prezența unui avocat venit din alte părți care să rezolve favorabil un litigiu în care dreptatea era cu el.

Dealungul piesei nu se vede întru nimic acea dârzenie în apărarea dreptului, nici una din acele mari svârcoliri pe care le crează în sufletul unui țăran deposedarea lui de pământ.

Afară de aceste observații de ordin general, ar mai fi de relevat și oarecari situațiuni false, dar ele sunt de mai puțină importanță. Ori piesa aceasta are, totuși, destul de multe calități și trecerea în revistă prea amănunțită a unora dintre defectele ei ar putea lăsa până la urmă impresia că i se contestă indirect orice valoare, ceeace nu este cazul.

Din contră. In rezumat este o piesă bună care are meritul de a fi căutat să rezolve într'o sinteză de înaltă spiritualitate conflictul dintre interesele celor de jos și a celor de sus, deci a pământului pe de o parte și a beneficiarilor lui nechemați de altă parte, temă care ar fi trebuit să rețină mai des atențiunea autorilor noștri într'o țară în care optzeci la sută din locuitori sunt țărani și unde chiar și restul, dacă nu sunt țărani, cei mai mulți sunt fii și urmași ai acestora.

Nu trebuie să uităm că teatrul românesc din ultimul timp cunoștea numai trei direcțiuni: aceea a pieselor istorice, aceea a prezentării tipurilor de mahala adusă cu dușumul pe scenă de Caragiale și de imitatorii lui, încă, s'ar crede că acesta este adevăratul nostru climat social și sufletesc și, în fine, prezentarea destul de artificială a unei anumite societăți „înalte" pe care o aduceam pe scenă fără ca măcar să o avem în realitate, de unde și lipsa de autenticitate a unui astfel de teatru.

Afară de aceasta, cu indiscutabile calități de bună conducere a dialogului, o expresie literară remarcabilă și în general bine închegate, cu unele amendări, care nu sunt greu de făcut, mai cu seamă pentru autorii ei care sunt încercați oameni de teatru, ea merită toată atențiunea, iar suflul ei generos o face să fie simpatică spectatorilor.

In ce privește interpretarea, ea a fost dintre cele mai bune, concentrând în distribuție aproape tot ce are mai bun Teatrul Național, în frunte cu doamnele Natașa Alexandra și Marieta Anca, și cu d-nii Călboreanu și Bălțățeanu, care nu au nevoie de nici un fel de mențiune specială sau de laude suplimentare. Un cuvânt în ce-l privește pe d-l Gabor cărula, fără să-i contestăm meritele, trebuește să spunem, poate chiar în propriul d-sale interes, că ar fi bine să-și supravegheze și felul de a vorbi care este prea rigid și în general tot felul d-sale de a fi, ținuta, înfățișarea și chiar felul de a umbla pe scenă care este de asemenea cam forțat. Ar fi păcat, dacă nu va lua singur măsuri să-și corecteze la timp aceste defecte, pentru că ar putea cândva să-l stânjenească în cariera d-sale.

D-l Florin Scărlătescu, deși într'un rol de ansamblu, merită o mențiune deosebită pentru jocul d-sale inteligent, întotdeauna nuanțat și cu un humor discret.

In general, în celelalte roluri toți interpreții s'au prezentat cât se poate de bine — mi se va ierta dacă nu vom face vre-o mențiune de fiecare din ei, sunt de altfel și prea mulți, peste douăzeci, — contribuind într'o foarte mare măsură la realizarea și succesul acestei premiere.

Direcția de scenă la înălțime: d. Soare Z. Soare, directorul de scenă, a făcut tot ce a putut — și în cele mai bune condițiuni — pentru d. Soare Z. Soare, autorul.

Decorurile d-lui Traian Cornescu frumoase, elegante, de bun gust.

In scurt, un spectacol pentru care Teatrul Național, prin ce are el mai bun, și-a dat concursul cu căldură și bunăvoință.

*

Revista dela Teatrul din Lipscani aduce pe scenă un Tarzan cam anemic.

Desigur că nu lipsesc și câteva spirite bune și unele prezentări reușite, dar verva d-lui Nicolaide — și poate și a d-lui Puiu Maximilian — părea să se fi sleit.

Și acum, o remarcă de detaliu, care, însă, pune problema foarte interesantă, aceea a cupletelor și tablourilor „patriotice" în revistă.

In ce mă privește, sunt în contra lor.

Una din două: sau aceste cuplete patriotice, când sunt sincere, tind să devie un fel de lecții de patriotism, sau nu sunt decât exploatarea patriotismului.

In primul caz, trebuie să recunoască oricine că lecții de patriotism nu se fac pe o scenă de revistă.

GEORGE GRONER

Iar când se fac și publicul primește totuși cele debitate pe scenă cu aplauze și cu un aparent entuziasm, trebuie să recunoaștem că un astfel de patriotism, al publicului din staluri confortabile, nu este de cea mai bună calitate.

Iar dacă, invers, nu este vorba de lecții de patriotism, ci de o exploatare a patriotismului, atunci aceasta este și mai grav.

Dar, indiferent cum s'ar rezolva problema aceasta în mod principial, un lucru măcar trebuie să li se pretindă acestor „încercări patriotice": cel puțin să fie bune!

Dar, nu e cazul!

Căci în definitiv, iată tot ce-au găsit autorii revistei dela Teatrul Lipscani mai patriotic: să rimeze „ruși" — și dece un „rouge" cu „Cluj"!

Și asta cu aere de a fi ceva foarte echivoc și chiar subversiv, când în realitate este ridicol și pueril.

A face să rimeze un vers — așa cum am văzut mai sus — el însuși cu totul nesărat și strecurat într'un cuplet el însuși lipsit de prea mult spirit „Mi-am pus papricaș în ciorbă" care la rându-i nu e decât o caricatură după cunoscutul cântec popularizat de Maria Tănase „Mi-am pus busuioc în păr", într'o revistă și la un teatru care nu sunt chiar de mâna întâi, de, e cam prea neserios! Cred că nu greșesc dacă spun că nu e bine ca, sub pretextul unor aluzii patriotice, marile noastre dureri și problemele noastre naționale să fie bagatelizate astfel.

Dacă nu se găsește ceva în adevăr bun, socotesc că tăcerea asupra unor suferinți mari, care sunt ale neamului întreg, este preferabilă.

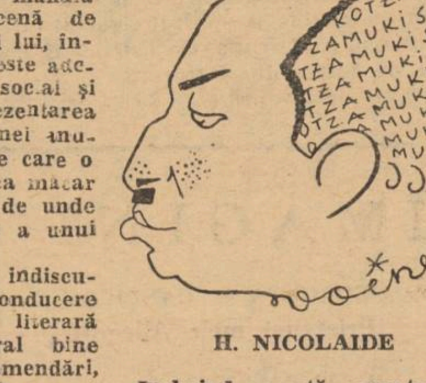

H. NICOLAIDE

Incheind această paranteză, adaug că, cu toate cele spuse „Tarzan 1943", ca revistă în sine, pentru cine vrea să se amuze, în definitiv merită să fie văzută.

Spiritele și unele sketch-uri, chiar dacă nu sunt toate reușite, în orice caz sunt pasabile.

Baletul e cam sărăcăcios și slăbuț.

Și apoi teatrul acesta are norocul de a-l avea pe Nicolaide care știe să spună un cuplet și știe cu nimica toată să câștige oricând simpatia unei săli și s'o amuze.

Alături de d-sa, revista se sprijină pe câteva nume de femei care au reușit de mult să câștige simpatia publică, fie că au temperament, fie că au un fizic agreabil, fie că dansează frumos sau sunt decorative.

E vorba de d-nele Nuți Pantazi, Elisabeta Henția, Valerica Cevie, Coca Sasu și Victoria Medeia cari îndeplinesc fie în total fie în parte aceste condiții.

George Groner, Lungeanu, Costiescu, cu calitățile și defectele de mult cunoscute.

Pentru revistă, însă buni.

Muzica d-lui N. Chirculescu, la fel.

Direcția coreografică S. Siomin.

ALEXANDRU DRAGHICI

NUMARUL VIITOR al „Universului literar" (49), de Crăciun, va apare la 20 Decembrie, întrunind colaborări din cele mai alese și cronici despre actualitatea literară și artistică din țară și străinătate.

Cronica muzicală

CONCERTUL ANTON ADRIAN SARVAȘ

Statornicit cu rodnicie la al doilea post de comandă violonistică din „Filarmonica", d. Anton Adrian Sarvaș și-a îngăduit, după mai mulți ani de „pauză" solistică, răgazul de a-și regăsi și cariera de vizită de concertist, căreia i s'a putut recunoaște o legitimitate demnă de relevat.

D. Sarvaș reușește să păstreze dealungul interpretărilor d-sale o linie stilistică și instrumentală sugestivă cu caracterele și consecvența. Școala d-sale este de aceeaș afirmată, intuițiile artistice în general bine armonizate între ele. Calitățile, parcă în ciuda stransei disciplini de orchestră în al cărei ansamblu d. Sarvaș, este unul din conducători, la „Filarmonica", artistul își ia mici compensații de ușoare pripiri, nervozități sau rubate. Repetam, numai câteodată, în genere presentările d-lui Sarvaș rămânând des.ui de un tare și de conștiincios cocultare.

Cu concertul de Mozart în la major, d. Sarvaș a isbutit să găsească cel mai edificator din momentele programului d-sale.

D. Virgil Gheorghiu a revelat la pian, o individualitate de înțelegere și redare muzicală care au meritat o reală sensibilitate muzicală.

RECITALUL BRANCA MUSULIN

Un talent care, deși fără sprijinul maturității de vârstă, a început să-și croiască drum propriu și interesant către înălțimile pe care numai privilegiații le pot cuceri ale autenticei arte în interpretarea instrumentală, este fără îndoială tânăra pianistă croată Branca Musulin.

Prin nebulozitățile adolescenței, Branca Musulin și-a lămurit de pe acum gândul, simțirea și măestria cerute de temperamentul d-sale, în căutarea expresiei muzicale cele mai adâncite și mai pure. Are în timpurile desemnare acea intuiție a frumosului și acel accent simplu și direct în exprimare de care numai chemații se pot bucura.

Știe să treacă dela o lume sonoră la alta, dela Chopin la Ravel sau Manuel de Falla, mimetizându-și jocul cu acea naturalețe care nu e hărăzită decât privilegiaților.

In scurtă vreme, Branca Musulin pare să poată ajunge la realizarea amplificată a celor demonstrate cu acest prilej și care vor însemna pentru d-sa aceea a unei mari cariere.

In așteptarea cu încredere a acestor apropiate perspective ale înzestratei tinere artiste, vom asculta oricând cu viu interes interpretările d-sale care încă de astăzi întrec prin miez muzical, sinceră pulsație emotivă și delicată furișare de poezie, multe din autoritarele manifestări ale unor pianiști de mult mai îndelungată experiență și activitate.

ROMEO ALEXANDRESCU

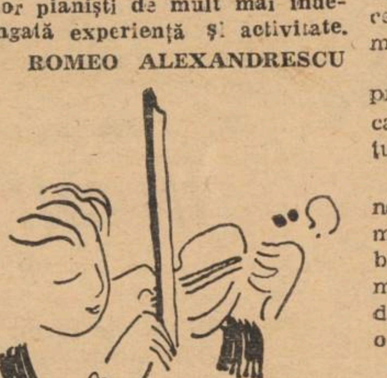

ECRAN

CINEMA VICTORIA: Amantul misterios

Influența teatrului este foarte simțită în cinematografia italiană. Tehnica filmelor italiene poartă urmele vizibile ale tehnicei dramatice, întrebuințate cu un prestigiu incomparabil în teatrul pirandellian.

Imbroglio-rile și intrigile, care erau mai ales de situație în teatrul lui Carlo Gozzi, ajung acum să fie de foarte multe ori (după exemplul lui Pirandello), adevărate șarade în care se încurcă tendințele diverse și contradictorii ale personalității omenești. Odată cu teatrul lui Pirandello, asistăm la o interiorizare a unor conflicte care în teatrul romantic și apoi în cel naturalist se rezolvau aparent, în văzul tuturor. Izvorul conflictelor dramatice este în teatrul modern personalitatea omului, în cuprinsul căreia au loc cele mai stranii desbateri, al căror rezultat contrazice adeseori logica bunului simț printr'o seamă de consecințe paradoxale.

Filmul care a rulat de curând la cinematograful Scala, sub titlul „Amantul misterios" trebue judecat în această atmosferă de idei și preocupări pe care am schițat-o înainte, cu toată aparența de frivolitate a unei comedii în care comicul pare să fie numai de situații.

Poate că înțelesul mai subtil și emoția profund omenească, de o calitate și o intensitate plină de poezie uneori, se datora în bună parte interpretului principal, Umberto Melnati, al cărui joc expresiv, nuanțat cu o discreție desăvârșită a realizat o creație de viață autentică, unul din acele tipuri care fac concurență stării civile și pe care te aștepți să-l întâlnești în viața de toate zilele și te miri chiar că nu l-ai întâlnit încă. Acesta e dealtfel și rostul cel mai intim al artei și în acelaș timp măsura în care cinematograful poate fi el însuși considerat ca o artă: de a ne da o înțelegere mai personală a vieții și de-a o face mai semnificativă, mai intensă și mai pasionantă decât chiar prilejurile ei pe care le trăim dela o zi la alta.

Comicul acestei comedii constă din crearea unui personagiu fictiv, în a cărui realitate crede însă numai eroina filmului, cu o convingere nesdruncinată.

De fapt, pe acest „Amant misterios" ea nu-l văzuse vreodată, dar primea zilnic dela el un buchet de trandafiri roșii însoțit de o scrisoare înflăcărată.

Fără îndoială că anonimatul în care se încăpățâna să rămână admiratorul cu trandafiri, satisfăcea imaginația și nevoia de romantism pe care o simte sufletul fiecărei femei, mai ales al acelora a căror viață conjugală înseamnă un confort sufletesc monoton și aproape plictisitor, în absența oricăror riscuri.

Filmul este și o satiră la adresa bărbaților cari nu înțeleg că femeile, mai ales când sunt foarte tinere au tot atâta nevoie de a fi iubite ca și de a simți riscul de a-și pierde iubitul.

Umberto Melnati a creat personagiul unui fel de „Cănuță om sucit", cărui îi merg toate pe dos — un malencontreux, care se resemnează totuși de toate loviturile soartei, primindu-le cu un umor egal și cu aceeași filozofie sceptică și resemnată.

Filmul se desfășoară cu o grație firească și plăcerea pe care o dă spectatorului este mai ales de calitate și de finețe chiar dacă nu de substanță.

CINEMA SCALA: „Bastardul"

Ceeace ne-a plăcut la acest film a fost prospețimea și ingenuitatea, am spune aproape stângăcia concepției artistice a realizării. Filmul începe ca un basm al naturii, în care peisajele cele mai impunătoare și solemne se învecinează cu aspecte de o familiaritate surâzătoare a vieții animalelor, surprinse în mediul lor firesc, în singurătățile pădurilor Nordului. Participarea oamenilor la această viață unanimă nu distonează, ci dimpotrivă întregește armonia naturii grandioase, în care cu toții se regăsesc înfrățiți prin acelaș destin nepărtinitor.

Oamenii sunt aceiași sub toate latitudinile și în orice stadiu al civilizației. Cupiditatea, pofta de mărire, invidia, sunt pasiuni pe care le regăsim oriunde oamenii au de a face unii cu alții. Aceasta ar fi în câteva cuvinte sugestia sau morala general omenească pe care o propune „Bastardul", Alta mai specială aceasta — și firește discutabilă — este că insul omenesc produs al unei încrucișeri de rase diferite, cu mentalități și preocupări diferențiate din cauza felului de trai deosebit, este exemplarul omenesc cel mai izbutit sau în orice caz, acela în care viața devine prilejul unor conflicte lăuntrice interesante — pentrucă îndemnurile cele mai generoase ale firii omenești sunt astfel stimulate. Felul cum se desfășoară subiectul filmului arată unele influențe ale teatrului naturalist fără să fie totuși supărătoare.

Ceeace ni s'a părut cu totul remarcabil în „Bastardul" este împletirea simfonică a vieții omenești cu viața naturii, aerul salubru și înviorător pe care-l respiră eroii filmului și a cărui nostalgie o resimțim și noi cu intensitate. E unul din momentele cele mai frumoase, nu numai ale acestui film, dar putem afirma chiar ale cinematografiei europene, apariția clanului de vânător cu șoimi, în care avem parcă spectacolul demnității omenești, al naturii regaliene a omului, din care pare să fi decăzut insul, trăit în mediul civilizației industriale a veacului contemporan.

ADRIANA NICOARĂ

Cu „Brândușa" în turneu

A trecut o lună, de când cu pasul sfios, am călcat pe scena pe care o doream în toate visele mele de elevă de Conservator și spre care întindeam înfrigurată mâinile. O lună de când mi-a fost îngăduit să intru în altar, să mă las învăluită, tremurând de emoție și fericire, în lumina îmbătătoare a reflectoarelor, în feeria rampei, să ating cu degete înfiorate faldurile cortinei ce avea să se deschidă spre ceea ce va însemna pentru mine drumul spre izbândă sau prăbușire.

Domnul Victor Ion Popa mi-a prilejuit această bucurie, pentru care cu tot sufletul meu, îi mulțumesc.

Am pornit hotărîtă și îndemnată de cuvintele pe care tata mi le-a scris odată într'un album: „Să știi că teatrul e frumos, în primul rând, prin credința cu care-l slujești și pe care o pui tu în frumusețea lui".

Primul spectacol!

Jucam într'o sală de cinematograf, la Pitești; scena era mică, dar eu o înfrumusețasem cu toate dorințele mele și ea mi se părea minunată.

Gongul!

Inima speriată s'a stins în piept apoi a început să bată puternic și încet, încet, Brândușa a început să se înfiripe, la început stângace — mă gâtuia emoția — apoi publicul a dispărut și nu mai vedeam sutele de ochi urmărindu-mă. Eram eu, eram acolo fata neînțeleasă a lui Moș Rousset, Brândușa care râdea și plângea și uitase cu desăvârșire de o fată pe care o chema Raluca.

Totul a mers minunat până când dela galerie au început, în gura mare, comentarii, replici la replicile noastre. Toate astea mă derutau și numai o putere mai presus de mine mă împiedica să fug din scenă. Finalul actului doi l-am jucat în hohote de plâns și în disperarea mea, nu găseam altă explicație purtării publicului, pe care eu nu-l cunoșteam, decât că debutul meu e o catastrofă, din moment ce nu fusesem în stare să țin atent un public, să-l interesez. Durerea și revolta eroinei se contopeau cu desnădejdea mea și nu mai auzeam dacă sala ascultă sau freamătă. Nu puteam stăpâni lacrimile ce mi se rostogoleau pe obrajii înfierbântați. Acel „adio" dela sfârșit l-am strigat cu toată disperarea. Brândușa fugea de scenă, iar eu mă despărțeam pentru totdeauna de teatru.

Ropotele de aplauze ce se împleteau cu chemările celor din sală, m'au readus în scenă și numai când am citit în ochii tuturor mulțumirea și entuziasmul am înțeles că din sbucium și durere am plămădit-o pe Brândușa și că însemnasem primul meu pas în teatru, de unde nimeni și nimic nu mă mai putea smulge.

De atunci, am îndrăgit publicul pe care nu-l înțelegeam. Publicul meu. El, muncitorul istovit după o zi petrecută în fabrică, era rănit și se simțea pălmuit când Brândușa, fată cu școală înaltă, visuri de trai bun și dorință de altfel de viață, răspundea obraznic și își bătea joc de tatăl ei bătrân și muncitor. Din seara aceea nu mă mai supărau replicile galeriei: „curaj, Tănase", când eram nevoită să cer iertare unui muncitor pe care mai înainte îl gonisem. „Nu mai face pe nebuna, că nu pleci", când Brândușa, strigându-și durerea, spunea că vrea să plece din casa părintească, sau „Arde-o că merită", în momentul când Moș Rousset își amenința fata cu bătaia, nici huiduelile cu care eram primită când Brândușa se întorcea înfrântă dela Paris, ca să ceară iertare părintelui ei. Atunci imploram întregul public, care nu putea uita jignirile aduse și urla: „Nu! n'o ierta! să se întoarcă la Paris! Nu! Gonește-o! să fie acolo contesă, că acasă nu-i plăcea".

Până la urmă, mila li se strecura în suflete și lacrimile aduceau împăcarea pretutindeni.

Așa era de fiecare dată.

Dela teatru, plecam grăbiți la vagon, căci trenul pleca imediat spre alt oraș.

Acolo, viață de vise frumoase și cancanuri.

Cumpăram din oraș, din piață, varză roșie, ouă, muștar, mezeluri, pentru masa de seară pe care o luam „la castel".

Transformați în bucătari, alergam pe culoare, să aducem apă, să căutăm cuțitele și furculițele ce se plimbau dela unul la altul. Fiecare avea câte o atribuție: unul făcea salata, altul aducea apa în termos. Cel mai nenorocit era osânditul la spălatul vaselor. Când ne aduceam aminte de asta, ni se tăia pofta de mâncare. De regulă, necazul cădea pe capul lui „Nenea Ghiță". Când ne era lumea mai dragă „mărfarul" sau „găzarul" la care eram atașați, pornea în goană nebună să facă manevre. Când se opintea înfuriat, geamantane, fructe, sticle și tot ce aveam în plase se rostogoleau în mijlocul compartimentului unde cu greu ne înjghebasem „sufrageria". Mezelurile se amestecau cu cărțile, câte o mănușe cădea în castronul de varză roșie, sarea acoperea cu un strat fin boabele de struguri și noi rămâneam încremeniți, cu câte o valiză pe cap sau pe brațe. Infuriat, câte un actor ieșea în ușa vagonului, țipa la mașinist: „Ascultă bă, bolșevicule, ești nebun? nu vezi că noi suntem actori, actori bă, nu boi cu care ești învățat". Mașinistul răspundea calm: „Apoi, dă dom'le, actor sau bou, mie mi-e tot una. Eu am ordin să fac manevră și asta fac". Ca să ne învețe minte, ne mai tampona odată zdravăn, apoi ne lăsa în pace.

După ce cu chiu cu vai terminam masa, „Nenea Ghiță" lua cele trei farfurii, ridica privirile în tavan, ofta sfâșietor și pornea la spălat.

Acum, venea pentru mine răgazul de liniște și de hrană sufletească. In patul meu de sus, cu teamă, scriam celor dragi, dar de multe ori tresăream speriată când mi se părea că într'un colț al ferestrei apare figura lui magister și mă întreabă cu priviri mustrătoare: ce face Tacit, Ovidiu sau Virgiliu? trăgeam pătura peste cap și adormeam târziu, visându-mă în fața Comisiei de bacalaureat.

A doua zi, în alt oraș. Acelaș lucru.

La Sibiu însă, zilele au fost pentru mine minunate. Acolo am cunoscut pe scriitorul care îmi luminase mintea și îmi îmbătase sufletul cu fiecare rând citit.

Unul din camarazi m'a dus acasă la scriitorul Lucian Blaga.

Ne-a întâmpinat un domn înalt, distins, cu voce blândă și pretenoasă, cu ochi mari și pătrunzători. Am stat puțin, dar bucuria din sufletul meu nu cunoștea margini, când am părăsit casa, strângând la subțioară „Operele Dramatice" date mie cu autograf. Imi venea să strig cerului și pământului că îl cunosc pe Lucian Blaga, că o să scriu odată o carte întreagă despre tatăl „Nonei" al „Dariei" și al „Mirei", despre tot ce am înțeles uitându-mă la biblioteca lui, la manuscrisul de pe birou, despre mulțumirea pe care am simțit-o când l-am văzut la matineu într'o loje, urmărind spectacolul atent și serios.

Mi-a părut rău când în cabină, m'am despărțit de d. Blaga. Simțeam că l-am auzit vorbind prea puțin, față de înțelegerea și lumina pe care i-am văzut-o în privire. A fost cea mai frumoasă zi din totul turneul.

La Iași, am pășit în scenă cu îndoită emoție.

Era acelaș Teatru Național unde cu 10 ani în urmă — eram în cl. II-a primară atunci — am jucat pentru întâia oară sub direcția de scenă a tatei. Acolo, în serile când el repeta, fugeam din pat în halatul de noapte — locuiam în teatru și aveam camerele cu o ușe care răspundea deasupra scenei — și de sus luam parte la acțiunea piesei, urmăream jocul actorilor, ascultam pe tata dându-le indicații.

De multe ori uitam că fac aceasta fără voia lui și scăpam o exclamație sau precipitam un gest, care mă trăda. Atunci...

Jucând la Iași, mi se părea că de sus, din ușa camerei noastre de ieri, tata îmi zâmbește, mă îndeamnă și e mulțumit de mine.

RALUCA ZAMFIRESCU

Cuvinte despre Cincinat

Țin minte. Mi-e cam rușine că trebue să încep așa, oprindu-mă pentru o clipă lângă amintirea lui Cincinat Pavelescu, dar nu pot altfel. Intr'adevăr: țin minte că era o după masă la fel de sumbră ca aceasta în care scriu, cea în care a murit, răpus fulgerător, trubadurul Cincinat. O după masă de toamnă brașoveană, în care Tâmpa era de mult pregătită de iarnă și la care becurile lanternelor de pe străzi mai purtau încă zăbranic negru, dela înmormântarea generalului Florescu, bun prieten al poetului. Țin minte totul, cu toate că nu intrasem încă în cursul superior al liceului.

La Brașov, Cincinat era un om trist, chiar când zâmbea pe sub monoclu. Trist și monden, ca un sfârșit de secol, sau ca o serenadă, Cincinat Pavelescu a fost nu numai procurorul Curții de Apel brașovene, ci și „poetul răsfățat". Aceștia au fost însă ultimii săi ani. Intr'o cameră a hotelului „Coroana", sau în locuința sa din Lunca Plăeșului și pe urmă din strada Regina Maria, Cincinat trăia ca un nobil risipitor, între cărți de artă și obiecte rare. Prea tânăr ca să-l pot cunoaște mai bine, l-am cunoscut totuși, așa cum poate să cunoască un elev de liceu, pe poetul răsfățat și capricios.

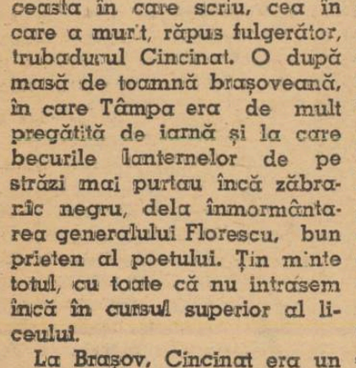

CINCINAT PAVELESCU

De câteva ori l-am vizitat chiar, și l-am văzut între oameni. Era directorul onorific al revistei „Brașovul literar", era plicticsit și bolnav. Pe străzile orașului meu natal, Cincinat, cu pălăria lui moale, aproape crême, și cu ghetrele-i albe, a adus ceva din subțirea și exotică atmosferă a unei boerii necunoscute, în felul acesta, acolo. Nu știu dacă astăzi îmi este îngăduit să spun că poetul ar fi meritat altă atmosferă, decât pe aceea splendidă și pitorească, dar gravă, a unui Brașov nordic, sufletește mai ales. Mulți alții l-au cunoscut altfel. Eu nu pot să spun însă decât ceea ce am văzut. Adică un om puțin îmbătrânit și trist, un spirit sarcastic, o inimă hărțuită și generoasă. Volumul lui de epigrame, pe care mi l-a oferit într'o seară, mângâindu-mi fruntea, e o mărturie a acestor caracteristici, nu atât prin conținutul rar, de toți știut, ci prin adnotațiile autografe care-l întovărășesc. Mai mult de-atât, dragostea mea pentru Cincinat.

Și-acum un ciob de amintire. Cred că era prin 1931. Unsprezece ani...

Trebuia să mă duc la Cincinat, să-i cer mi se pare o carte. Am intrat în locuința poetului, și am bătut în ușa odăii sale de lucru. Timid. Apoi am intrat. Intr'o haină neagră de casă, maestrul sta la masă și privea în gol, cu o privire rece, care m'a intimidat și mai mult. Deaceea, am îndrăznit să mă scuz, ardelenește: „Mă iertați că vă conturb, maestre!" Poetul m'a privit amuzat, tresărind ca dintr'un vis și întinzându-mi mâna, mi-a spus răspicat: „Nu mă conturbi și nu mă deranjezi!". A râs apoi amuzat, pentruca să tacă din nou peste o clipă. Mi-a vorbit apoi despre „ardelenisme". Am luat cartea și am plecat.

Și azi, când rândurile mele vor parcă să-i tulbure odihna, copilul de eri, spune undeva, în adânc: „Mă iertați că vă deranjez, maestre!"

Dar nimeni nu mi mai întinde mâna...

ȘTEFAN BACIU

NOTE ~~zemare~~.

AFORISMELE

s'au bucurat, din vremuri imemoriale, de cea mai aleasă dragoste și prețuire din partea capetelor cu adevărat eminente, iar culegerile de cugetări, fie că le citim în Biblie, fie că le căutăm la toți înțelepții și vizionarii lumii, vor rămâne, până în ziua cea din urmă a conștiinței omenești, o lectură nu numai instructivă, ci și foarte plăcută, cumulând delicatețile pure ale poemului și profunzimile sau orizonturile vaste ale operelor celor mai mari.

Vor apune gloriile multor romane, Epictet însă și Marcu Aureliu și Pascal și Nietzsche nu vor trece, căci aforismul pe care l-au scris ei e nestemată țâșnită din însăși lumina centrală a sufletului și rotunjită asemeni minunatelor stele.

Ernst Jünger (n. 1895), autorul celebrului jurnal de război „In Stahlgewittern" (1920) și al cărților „Kampf als inneres Erlebnis" (1920), „Das Wäldchen 125" (1934), „Das abenteuerliche Herz" (1929 și 1938), „Afrikanische Spiele (1936), „Auf Marmorklippen" (1939), etc., are în volumul „Blätter und Steine", apărut și în ieftina dar excelenta colecție Der deutsche Tauchnitz (Band 127), un „adaos epigramatic". Acest adaos constă din 100 de piese aforistice. Unele nu sunt decât simple note sau titluri, altele includ luminișuri accesibile și cetitorilor mai puțin deprinși cu modurile eliptice sau hermetice de a se exprima ale scriitorilor.

Ernst Jünger trece drept unul din cei mai desăvârșiți stiliști ai literaturii germane de azi. Noutatea cu care vine el este, în primul rând, o claritate cristalină a scrisului, — claritate să-i zicem aproape nefirească limbii lui Goethe.

Dacă l-am numit pe Goethe, nu am făcut-o de dragul celor ce obicinuiesc a-i spune „limba lui Racine" francezei, sau „limba lui Shakespeare" englezei. „Limba lui Goethe" vrea să însemne „limbă germană ajunsă la culmea limpezirii expresive". Ori, Ernst Jünger depășește și această culme. Din punct de vedere formal bine înțeles. Există la acest scriitor accente și flexiuni cari îl învecinează nemijlocit cu stiliștii cei mai desăvârșiți ai scrisului francez. Cu Paul Valery prozatorul spre exemplu. Așa fiind, Ernst Jünger nu a fost și nici nu va fi prea curând recunoscut de amatorii nemți sau streini ai scrisului german întemeiat pe dogme și postulate etniciste.

Totuși Ernst Jünger e un mare scriitor.

Dar să revenim la aforismele noastre.

„Spiritul substanțial — zice E. Jünger, — îl recunoști pe faptul că e zgârcit cu adjectivele. Prima propoziție din Facere e fără adjectiv".

Ernst Jünger e un spirit substanțial, iară substanțele sunt totdeauna mai bogate în sensuri decât ceeace se poate spune despre ele. Este, deci, mai bine să-l lăsăm pe el să-și pledeze prezentarea. Și anume mai direct: prin ceeace este faptă și nu numai cuvânt.

Iată pledoaria:

— „Intr'o proză care renunță la concluzii, propozițiile trebuie să fie ca semințele.

— Cine vrea să se apropie de ordine, trebue să cunoască arta uitării.

— Nimeni nu moare înainte de a-și fi împlinit destinul; mulți însă îl supraviețuiesc.

— Noțiunea este cuvânt domesticit.

— Demosul e propriul său tiran.

— Proporțiile morale au nevoie de telescop și nu de microscop

— Tolstoi este un „microscopician" moralist.

— Filosofii inconștientului prind întunericul cu lanternele.

— Increderea e o sămânță care rodește în brazdă rea.

— La mișcările de șah cele mai line ale spiritului lumii înaintează figurile cele mai neînsemnate.

— Cel mai bun maestru de scrimă e lupta pe viață și pe moarte.

— Robirea spirituală se împlinește prin acceptarea felului în care ești întrebat, indiferent dacă răspunzi afirmativ sau negativ la întrebare.

— Semnul stilului celui mai înalt este întunericul șlefuit. Luneci peste enigmele adâncimii cum ai patina peste lacul înghețat.

— Sclavajul poate fi intensificat mult dacă-i dai iluzia libertății.

— Femeile procedează ca Napoleon la împărțirea decorațiilor. Țin seamă numai de cei prezenți.

— Pentru un autor nu există tovărășie rea.

— La Heraclit fântânile cuvintelor nu sunt încă acoperite.

— Cine vrea să descrie totul, închide ferestrele limbii.

— Trebuie să cunoști punctul până la care ai voie să dai îndărăt.

— Puțini merită să-i contrazici.

— Cine se comentează, cade sub propriul său nivel".

TRAIAN CHELARIU

Iarnă pe front

Intre nămeți mișcători de ninsoare,
Pe calea destinului,
In bocetul lupilor suri,
Prin păduri
Și ogoare,
Departe de fumul căminului,
Cu țurțuri de ghiață
Pe haină și față,
Cu mâna pe armă
Și ochii prin viscol arzând, —
Simți tu, ca un clopot de-alarmă,
Inima Țării bătând
Pentru tine,
Frate oștean pe meleaguri străine?

Ce te'ncălzește mai tare
Pe tărâmuri barbare?
Sângele cald, care-ți umblă prin trup
In zumzet de stup
Sau — strânsă sub haina în viscole ruptă —
Cartea poștală fierbinte,
Primită cu un ceas înainte
De luptă?
Suntem cu tine alături,
Printre furtuni și omături,
Iți urmărim, ceas cu ceas,
Puternicul pas
In câmpia rusească.
Domnul să te păzească,
Domnul să te ajute,
Intre liftele slute!
Tremură inima noastră, —
Moartea cu neagra-i aripă
Bate în pripă
Și corbii în stol
Dau rotogol
La margini de castră.

Insă credința în sfânta datină
Nu ți se clatină,
Insă credința în sfânta cruce
La luptă te duce,
De rele te apără!

Sus, pentru Țară,
Tainic veghează,
Etern tutelară
Cu limpedea-i rază,
Steaua ce scapără.

GEORGE DUMITRESCU

NOTE ROMÂNEȘTI

D-L DUMITRU IMBRESCU

scriind, în revista *Ramuri* (Sept.-Oct. 1942, Craiova) despre volumul *Ethos* al d-lui Al. Busuioceanu, face o constatare de tot interesantă:

„Trebue reținut, ca un amănunt interesant, faptul că generația literară, care a început să se afirme imediat după Unire, a avut de partea ei, pe lângă împrejurările prielnice, și o atitudine solidară. Toți s'au susținut reciproc, indiferent de curentul sau școala literară din care au făcut parte. A fost destul ca unul din ei să scoată o lucrare, pentruca întreg ansamblul generației să tresară în elogii și recomandări. Nu interesa nici conținutul și nici valoarea operei. Ceeace se urmărea era, în primul rând, numele autorului, impunerea lui cât mai vădită pe firmamentul actualității, după care urma, în chip firesc, și consacrarea lucrării. Această metodă a deplinei solidarități a dat, pentru reprezentanții generației în chestiune, roade dintre cele mai bogate.

Astăzi, pe oricare din ei l-ai lua, la întâmplare, e un nume cunoscut și afirmat, cu rezonanțe în opinia publică, indiferent de valoarea producțiunilor sale.

Nu tot astfel s'a întâmplat cu generația care s'a manifestat în literatură, după anul 1925; viciată de cariul pamfletului și al polemicei, și-a irosit posibilitățile în inutile dispute de cele mai multe ori neserioase și păgubitoare, atât pentru autorii lor, cât și pentru cei cărora li se adresau.

Dacă ar fi însă să luăm în discuție raportul de forță creatoare dintre cele două generații, ne-am vedea îndreptățiți să recunoaștem că dispoziția în favorul celei dintâi nu e atât de categorică. Dacă însă ea atârnă mai greu în balanța aprecierii marelui public, faptul se datorește, în primul rând și în cea mai mare parte, acțiunii de strânsă solidaritate care a existat întotdeauna între componenții ei, peste orice considerațiuni de norme și principii. Aceștia s'au ajutat reciproc, nu numai în literatură, ci peste tot unde i-au mânat valurile vieții".

Cuvintele d-lui *Dumitru Imbrescu* exprimă un regret și pun o problemă: Regretul că generația de după 1925 și-a pierdut timpul cu polemici negative și sterile până la urma urmelor și problema solidarității celor ce se întâmplă a fi, la un moment dat, falangă de muncitori în lanurile cugetului și ale simțirii sau elita în devenire.

Negările și, în general, criticismele excesive nu duc niciodată la realizări ce ar putea depăși efemerul. Ele își au rostul lor la anumite vârste de trecere sau de criză. Psihologia modernă, studiind evoluția diferiților factori psihici între 7 ani și maturitate a putut înregistra foarte semnificativa curbă a evoluției spiritului critic. Aceasta curbă, urcând, de tot lent, până pela vârsta de 16 ani, descrie, dintr'odată, deadreptul, o protuberanță între anii 16 și 18, spre a recădea la nivelul mediei caracteristice maturității. Intre 16 și 18 ani, tineretul trece printr'un fel de „non-accept absolut", printr'o renitență încăpățânată față de toate sugestiile și învățăturile venite din afara eului său pe cât de orgolios, pe atâta de bănuitor și gata de ripostă vehementă. La 16—18 ani, toată lumea ni se pare așezată pe temelii greșite, insuportabil de înguste, meschine chiar, — și la vârsta de 16—18 ani suntem convinși că numai noi avem dreptate — și anume toată dreptatea, — că numai noi cunoaștem cu adevărat lucrurile și că numai noi suntem chemați a dărîma idolii și a înlocui cu însăși lumina întunericul celorlalți pe cari nu-i aprobăm nici chiar dacă trebuie să recunoaștem, din când în când, că dispun de mai multă știință a binelui și a răului și de mai multă îndemânare în a-și susține părerile. In faza de fierbere a acestei vârste nu putem fi nici obiectivi, nici solidari, căci nu e obiectivitate părăsirea terenului în fața unui adversar superior nouă și nici solidaritate faptul că ne aliem, asemeni rebelilor din toate vremurile, împotriva aceluiaș adversar superior.

Dacă a fost solidară, „generația" de după Unire își cheltuise, se vede, tendințele ebulitive pe câmpiile de încleștare și onoare ale războiului trecut. Când a pășit, apoi, în domeniul științelor și al artelor, la realizări personale, negativismul nu i-a mai putut fi de nici un folos căci, biologicește, nu mai avea nici un sens. In afară de acestea, generația de după Unire trecuse prin școala dură a celei mai desăvârșite camaraderii, a camaraderiei victorioase și bogată în jertfe. Dacă ar fi dat semne de negativism și criticism excesiv, această generație s'ar fi situat, fără putință de ocolire, în rândul vârstelor neîmplinite sau mai dureros pentru ea, în cel al vârstelor neisprăvite. Un atare proces de recesiune nu s'a putut însă produce, căci viața ne duce, vrând nevrând, înainte.

Ce s'a întâmplat însă cu „generația" de după 1925? Cei de după 1925, — mai precis: cei ce nu au participat — indiferent cum — la războiul trecut, au trebuit să-și lichideze în mod normal trebuințele hipercriticiste și negativiste caracteristice vârstei postpuberile. Dacă însă această lichidare se petrece în mod circumscris câtă vreme orgoliile și bănuielile strict personale și firești ale adolescentului rămân simple răspunsuri la anumite provocări sau puneri la punct, ea, — lichidarea, — ia forme excesive și întârzietoare din momentul mutării în vreun plan interindividual de idealuri sau preocupări. „Generația de după 1925" și-a prelungit, cu alte cuvinte, adolescența, încolțind, în dreapta și în stânga, totul ce i se părea a fi obstacol. Din acest „război al fiecăruia contra tuturora" — noroc că proporțiile destrucțiilor inerente certurilor nu sunt niciodată prea serioase, — a rezultat îndrăgirea pamfletului și regretata, de d. *D. Imbrescu*, lipsă de solidaritate.

Să nu regretăm însă nimic. Nu-i este dat fiecărui tineret să cucerească sau să descopere câte un continent. Fiecare însă își are climatul, — iară zona tineretului „de după 1925" a fost cum a fost fără a păgubi prea mult OPERA DURABILĂ.

Ceeace însă merită multă atenție de acum înainte, este necesitatea consolidării noastre a celor „de după 1925" și mai tineri, căci vai nouă dacă vom comite eroarea de a ne întoarce la sgomotoasele dară, de acum înainte, ridicolele unelte ale polemicii pentru polemică. Generația de după acest nou război va fi atât de solidară încât oțelul ei va trece peste noi ca peste o pleavă fără preț.

V. JELERU

Note franceze

IMAGINEA OMULUI

Publicarea „Calcelor lui Leonardo da Vinci" se află la începutul unei discuții asupra omului care nefiind lipsită de interes în sine, își relevă toată importanța abia când ne gândim că prin ea se pune implicit, chiar problema destinului francez.

Thierry Maulnier, plecând dela exemplul lui Leonardo, a relevat într'un articol din Figaro, ideea nevoii de a se acorda omului total, așa cum marele italian l-a ilustrat prin exemplul vieții sale, un loc de întâietate.

Desvoltarea tuturor facultăților sale, până la cea mai înaltă expresie a lor, — iată ce trebuie să facă un om spre a da un sens propriei vieți.

Aceasta este, în rezumat, teza lui Thierry Maulnier.

Jean de Fabrégus i-a răspuns lui Maulnier, reproșându-i că predică idealul pur intelectual al domnului Teste. Viața, isvor al tuturor forțelor se împuținează când faci inteligenței o parte prea mare.

Acțiunea, numai acțiunea îngăduie omului să fie el însuși. Franța trebuie să regăsească sensul acțiunii și să se lepede de un ideal care a dus-o la un intelectualism prea exclusiv.

In definitiv, este chiar problema omului care se pune astfel, în aceiași termeni ținuți în seamă de Goethe, în Faust.

Verbul e la origine, sau acțiunea?

Insuși caracterul omului modern se reflectă în această dilemă.

Grecia antică nu s'a preocupat de problema aceasta, deoarece forma vieții omenești, cursul destinului omului, îi priveau pe zei. Cât despre om, el avea să îndeplinească această formă, să dea un conținut destinului său, în bucurie și în suferință, în meditație și în acțiune.

Cu Socrate, chestiunea se schimbă, fiind vorba de a cunoaște natura virtuții.

Evul-Mediu, cu omul trăind în religia sa, nu cunoaște altă împlinire decât aceea în iubirea de Dumnezeu.

In ziua când credința încetează de a fi totalitară, omul rămâne singur. O nouă epocă socratică începe, care, suferind schimbări importante în ordinea socială, nu încetează de a pune chestiunea omului, căci omul, de aci înainte nu aparține numai lui Dumnezeu, ci el vrea să-și aparțină lui însuși. Doctorul Faust se naște la Wittenberg iar Don Juan e amantul celor 1003 fecioare.

Câteva veacuri mai târziu, Goethe poate va relua istoria doctorului Faust și în 1942, Paul Valéry însuși va scrie alt Faust. Istoria omului care-și poartă singur destinul, ținându-și viața în mâini ca pe un bloc de argilă căreia-i poate da o formă, rămâne mereu adevărată.

*

(Notăm în treacăt, că Uniunea Latină a Editurilor din Paris a publicat recent, al doilea Faust, în traducerea lui Alexandre Arnoux și Rainer Biemel. Pentru primul Faust, a fost dată publicității, traducerea făcută de Nerval la 18 ani. Ea aparține, în adevăr, bunurilor literaturii franceze și însuși Goethe o iubea).

J. S. BERVAL

Cronica plastică

Despre Desen și Salonul de Toamnă

Acest Salon s'a înființat pentru preamărirea desenului — cel puțin așa credem. Sau poate după cum își închipue unii, albul și negrul te îndreptățesc să dai mai mult cu pensula decât cu un vârf de ac, de peniță, sau de creion? !...

Dacă am voi să dăm o explicație limpede noțiunii de „desen", ne-ar alerga deodată gândul la străbunul care în vechile peșteri sgâria pe pereți cu un vârf ascuțit „conturul" unei vietăți. Și dacă, pe lângă gând, ochiul și-ar aminti și el, ni s'ar înfățișa degrab acele desăvârșite chipuri de cerbi, de tauri și de elefanți înscrișî *cu o singură linie* atât de sigură, însă atât de știutoare a formei pe care o cuprind, încât cu toate veacurile perindate după, nu s'a putut întrece desăvârșirea lor.

Ce este desemnul, decât „scrierea" obiectului văzut pe o suprafață plană? Indiferent dacă linia-i groasă, subțire, răsleață sau continuă. Indiferent daca e repetată, hașurată sau *suggerată* numai. Faptul pentru mine privitor, este *să vad*, să-mi dau seama de delimitarea unei forme, *să o simt* înscrisă pe hârtie. Desenul, spune INGRES — unul din cei mai mari creatori ai lui — este *cinstea* artei.

Se pare că noi dăm probă la *Salonul de toamnă* de nesocotință. Nesocotim și forma și valoarea și linia. Nu eliminăm nimic, acumulăm detalii din belșug. Nici o simplificare, o sintetizare a obiectului văzut. Nu avem curajul sacrificiului, nu căutăm esențialul, ci vremelnicul. Privind în ansamblu lucrările expuse la actualul Salon, te surprind efectele de umbră încălcite, monotonia valorațiilor, ascunzând sub fals aer „pictural" lipsa construcției și formei.

La aceste demonstrări, excepție i se cade maestrului STERIADI, bună pildă în literografiile lui de cunoștine tehnice ale meșteșugului. Ca să ai pe un preț minim, o privire mai amplă asupra operei lui, este destul să-ți procuri în librării frumoasa mapă cu principalele domniei-sale desenuri. Această mapă conține două literografii originale, dintre care aceea cu LUCHIAN îți produce o adevărată delectare. JEAN STERIADI este un modest, dar admirabil creator de tipuri, când vrea!

Elev al tehnicei sale literografice, NICOLAE CERNESCU l-a portretizat pe STERIADI într'o cât se poate de reușită lithografie al cărei succes se poate vedea pe pereții Salonului. Ne pare bine de reușita acestui camarad în tehnica pietrei lithografice, i-am ura și 'n „desen" aceeași libertate și *acuzare* a caracterului cu care a portretizat pe maestrul său.

Trecând peste bine cunoscutele și interesantele lavis-uri ale d-lui BALȚATU și a multor desenatori ce se servesc de această tehnică permițând toate licențele, ne oprim la peisagiul lui MIRCEA OLARIAN intitulat *Funțile dela Clucereasa*. Iată o perfectă pildă a *ce este un lavis*. Tehnica este aceea clasică a lui CLAUDE LORRAIN, sau REMBRANDT. O întreagă expoziție de lavis-uri și desenuri ale acestuia văzută în 1921, ne îndreptățește să o spunem.

Intre cei ce se exprimă *pictural* în desenurile lor (fapt pe care noi îl combatem) cel care dă un maximum de randament în acest gen este GEORGE TOMAZIU, mânuind cu

I. AL. STERIADI Luchian

frumoase însușiri umbra catifelată. Delicate și plăcut colorat desene în peniță trimite de la Roma d. BEREA. Cât despre DRĂGUȚESCU, multă desconsiderare trebue să aibă pentru țară, ca să ne expedieze numai fugare schițe din condei, incontestabil ieșind din comun.

Vom vorbi apoi de capul portretizat de TIPOIA și apoi de desenurile MARIEI DROC, bine compuse, amuzante dar monotone în valori, puțin superficiale; apoi de cele ale lui LILI PANCU, ELENA DEȘLIU, MARIA PILLAT (cam aspră, cam mecanică) MARIA CHELSOI-CRISTEA și un nume nou, o doamnă sau domnișoară MANULESCU ale cărei calități trebuesc menționate.

In sala oropsiților, unde pe un panou în compania domnului ARTHUR VERONA avem cinstea să ne aflăm și noi, la stânga, modest și cuminte, ne-a delectat fără artificii, numai cu un singur creion ANA JIQIDI în ilustrațiile Luminiței. Nu departe de favoritul nostru TRAIAN BILȚIU, două acuarele așa de curățele ne-au oprit în loc. Parcă sunt făcute de un copil, sunt ale PARASCHIVEI POPA-FRUNZA. Ce frumos nume românesc!

Din păcate, așa suntem noi, întotdeauna ne-au atras candoarea și modestia în exprimare.

In sala de gravură, remarcăm cunoștințele tehnice ale lui ION DIACONESCU, FRED MICOS, ION ANESTIN (precum și afișul D-sale) apoi gravurile NUTZI DONA, EDITH MAYER, VIVI VARARU, DIMITRIE CHECHAIS, NICOLAE BRANA din ce în ce mai încărcat, MARCEL OLINESCU, IOSIF KEBES. Desprindem Zodiile MICAELII ELEUTHERIADE, pregnant executate și apoi gravurile excelent colorate în tehnică de gravură ale d-lui Hornung și acele pitorești, *picturale*, cu gust colorate ale lui DOBRIAN (poate mai puțin în tehnică de gravură).

Gravura în special aleasă de COCA METIANU, al cărei desen nu ne poate lăsa indiferenți, este original compusă și frumos colorată.

Incheim, menționând pe HORIA TEODORU și AUREL JIQUIDI, doi desenatori de mare valoare, de care am uitat să vorbim.

LUCIA DEM. BALACESCU

Hölderlin și esența poesiei

(Fragmente)

de MARTIN HEIDEGGER

(Fragmentele pe care le publicăm mai jos, în traducere, fac parte dintr'o conferință a lui Heidegger, publicată cu titlul: „Hölderlin und das Wesen der Dichtung", și ele cuprind introducerea și comentariul primelor două din cele „cinci vorbe ale poetului, cinci leitmotive, asupra poeziei", invocate în cursul conferinței).

Pentru ce, propunându-ne să arătăm ce este esența poesiei, am ales opera lui Hölderlin mai de grabă decât pe a lui Homer sau Sofocle, Virgil sau Dante, Shakespeare sau Goethe? Esența poesiei nu se găsește realizată în operele acestor poeți, cu o bogăție egală și chiar superioară celei a creațiunilor lui Hölderlin, atât de pretimpuriu, atât de brusc întrerupte?

Așa este. Totuși, pe Hölderlin și numai pe el l-am ales. Să fie oare cu adevărat posibil de-a abstrage din opera unui **singur** poet, esența **generală** a poesiei? Ceeace este general, valabil adică pentru mulți, noi nu-l putem atinge decât pe calea reflexiunei comparative. Pentru aceasta e nevoe să ne fi propus în prealabil cea mai mare varietate posibilă de poesii și de genuri poetice. In acest caz, poesia lui Hölderlin nu-i decât **una** printre altele multe. Numai ea nu ajunge ca să joace rolul de măsură pentru definirea esențială a poesiei. Drept aceea, inițiativa lucrării noastre cuprinde în ea însăși rațiunea neisbutirii sale. Neisbutire asigurată, câtă vreme înțelegem prin „esența poesiei" ceeace se găsește concentrat într'un concept general valabil oricum, pentru orice specie de poesie. Dar acest general, această valoare valabilă oricum, pentru tot ce-i particular, e tocmai Indiferentul însuși: „esența" care nu poate deveni niciodată **esențială.**

Dar tocmai acest **esențial** al esenței îl căutăm, fiind acela care ne forțează să decidem dacă și cum vom lua în serios de aci înainte poesia, dacă și cum presupunerile pe care le aducem, vor isbuti cu adevărat să ne mențină în cuprinsul poesiei.

Nu l-am ales pe Hölderlin fiindcă opera lui realiza, ca una printre altele, esența generală a poesiei, ci tocmai pentrucă ceeace formează suportul poesiei lui Hölderlin e această determinare poetică ce constă anume din **poematizarea** esenței poesiei chiar. Hölderlin e pentru noi, într'un înțeles privilegiat, **poetul poetului.** Iată de ce l-am ales pe el.

Numai că, faptul de-a **poematiza (dichten)** asupra poetului, nu este semnul unei rătăciri în contemplarea de sine însuși? Nu înseamnă în acelaș timp a mărturisi că ești frustrat de plenitudinea lumii?...

Răspunsul ne va fi dat prin ceeace urmează. Fără îndoială, calea pe care vom obține acest răspuns nu este cea mai bună. Nu putem face aici, cum ar trebui, înconjurul întreg al poesiilor lui Hölderlin, explicând-o pe fiecare în parte. In loc de aceasta vom considera cinci vorbe ale poetului, **cinci leitmotive,** asupra poesiei. Ordinea de urmare a acestor vorbe, ca și legătura lor lăuntrică, ne vor aduce dinaintea ochilor, esența esențială a poesiei.

I

Într'o scrisoare din Ianuarie 1799, adresată mamei sale, Hölderlin desemnează această ocupație care constă din **a poematiza,** drept „**ocupația** cea mai inocentă între toate". Cum adică „cea mai inocentă" **(unschuldigste)?** Ea se manifestă sub forma discretă a **jocului.** Fără stavilă, ea își născocește lumea ei de imagini și rămâne absorbită în cuprinsul celor închipuite. Jocul acesta scapă astfel seriozității unei hotărîri, care angajează **(schuldig macht)** mereu, într'un fel sau în altul. **Poematizarea** e, prin urmare, perfect inofensivă. Este și fără folos în acelaș timp, fiindcă rămâne o pură vorbire, o „zicere". Fără nimic comun cu acțiunea, care prinde numai decât gustul realității și o transformă. Poesia e ca un vis, ci nu o realitate; este un joc de cuvinte, fără seriozitatea unei acțiuni. Poesia este inofensivă și fără efect. Ce ar putea pretinde, mai bine decât limbajul pur, să fie fără pericol? Desigur, privind poesia drept „cea mai inocentă din toate ocupațiunile", nu i-am prins încă esența. Dar cel puțin ne vom fi arătat astfel **unde** trebue să o căutăm. Poesia își creiază operele sale, în cadrul limbajului și ea le creiază din „materia" limbajului. Ce spune Hölderlin asupra limbajului? Să ascultăm **a doua** vorbă a poetului.

II

Într'o schiță fragmentară, datând cam din aceeaș vreme cu scrisoarea din care am citat un moment, poetul spune așa: „Dar insul omenesc locuiește în colibe, și el se înfășoară cu un vestmânt pudic, fiind cu atât mai grijuliu cu cât e mai intimă ființa sa; și faptul că el adăpostește Spiritul, așa cum preoteasa, flacăra cerească, arată inteligența lui. Și drept aceea, Liber Arbitru și putere superioară de-a ordona și săvârși i-au fost date lui, cel asemenea zeilor; și drept aceea încă, limbajul, cel mai primejdios dintre bunuri, i-a fost dat insului omenesc, pentruca el, creind, distrugând și dispărând, și întorcându-se la cea veșnic vie, la Stăpâna și Mama — să mărturisească ce este el însuși: de a fi moștenit, de a fi învățat dela ea, ceeace are ea mai divin, Amorul care păstrează universul".

Limbajul, câmp al „celei mai inocente dintre ocupații" e „cel mai primejdios dintre bunuri". Cum se împacă aceste două afirmații? Să lăsăm deocamdată întrebarea și să începem prin a răspunde în prealabil la altele trei: 1) Al cui bun este limbajul? 2) Cum de este bunul cel mai primejdios? 3) In ce sens este el, în general, un bun?

Mai întâi să notăm **locul** în care se face această afirmație despre limbaj. E în schița pentru o poesie care trebue să spună cine este ființa omenească, în opunere cu celelalte ființe din Natură. Sunt numite: trandafirul, lebezile, cerbul din pădure. Plantele fiind delimitate în raport cu animalele, fragmentul citat începe cu aceste vorbe: „Dar insul omenesc locuiește în colibe".

Cine-i deci insul omenesc? Cel care trebuie **să mărturisească** ce este el însuși. A mărturisi înseamnă pe deoparte a revela, a **denunța;** dar în acelaș timp vrea să spună și: a răspunde, în **denunțare,** pentru ceeace se **denunță.** Omul e **acela** care **este,** tocmai în atestarea propriei sale realități omenești. Dar această atestare nu vrea să spună aci că ființa omului se exprimă cu întârziere, că această expresie vine în adaos, pe de lăturile ființei sale; nu, ci ea **concură** chiar la **constituirea** realității omenești a omului. Dar **ce** trebuie să ateste omul? Apartenența lui la Pământ. Această apartenență constă din aceea că omul e moștenitor și ucenic în toate lucrurile. Dar lucrurile sunt în vrajbă. Ceeace desbină lucrurile, dar ceeace le îmbină în acelaș timp, e ceeace Hölderlin numește „esențiala-intimitate" **(Innigkeit).** Atestarea apartenenței la această esențială-intimitate se produce prin crearea unei lumi și prin aurora ei, dar și prin distrugerea și crepusculul ei. Atestarea ființei omului, și prin aceasta împlinirea lui autentică, nasc din libertatea deciziei. Aceasta cuprinde Necesarul și se angajează în legături de un ordin superior. Atestarea acestei apartenențe la ceeace există în ansamblu, este ceeace se produce, **se istorializează** ca **Istorie.** Dar pentru ca o **Istorie** să fie posibilă, trebuie ca limbajul să-i fie dat omului. Limbajul este un bun al omului.

Dar cum de este limbajul „bunul cel mai primejdios?" El e primejdia tuturor primejdiilor, fiindcă **el** este cel care începe prin a creia **posibilitatea** unei primejdii. Primejdia este o amenințare a ființei, prin ceea ce există. Dar, numai **în virtutea limbajului** omul se găsește expus în general unui Revelat, care **întrucât** este existent îl asediază și-l încinge într'a sa realitate omenească, iar întrucât este non-existent îl amăgește și-l desamăgește. Limbajul e cel care creiază mai întâi domeniul revelat, în care amenințare și eroare apasă asupra ființei; el e cel care creiază astfel, posibilitatea pierderii ființei, adică primejdia. Dar limbajul nu este numai primejdia primejdiilor; el ascunde în mod necesar **în** el însuși și pentru el însuși, o permanentă primejdie. Sarcina limbajului e de a face din ceea ce există, un existent revelat în act și de a-l garanta ca atare. Prin limbaj se poate exprima tot ce e mai pur și mai obscur, dar tot atât de bine, confuzul și comunul. Trebuie chiar ca vorba esențială, spre a fi înțeleasă și a deveni astfel proprietatea comunității, să se facă comună.

Deaceea, într'un alt fragment de Hölderlin se spune așa: „Tu vorbeai divinității, dar ați uitat cu toții că niciodată premisele nu sunt pentru muritori, și că ele aparțin zeilor. Trebuie mai întâi ca fructul să devină mai comun, să ia un caracter mai cotidian; atunci el ajunge bunul muritorilor".

Pur și comun — formează unul cu altul o „vorbire". Cuvântul întrucât e cuvânt, nu se prezintă deci, niciodată, imediat cu garanția că este un cuvânt esențial sau din contră, un vid sonor. Dimpotrivă, un cuvânt esențial are adesea aerul, în simplicitatea lui, de-a fi un lucru ne-esențial. Și pe de altă parte, ceeace își dă, prin meșteșugire, aparența de esențial nu e adesea decât fiecăreală și înnădităre. Astfel, limbajul este veșnic silit să îmbrace aparența pe care-o zămislește el însuși și prin aceasta să compromită ceea ce-i este absolut propriu, — „spusa" autentică.

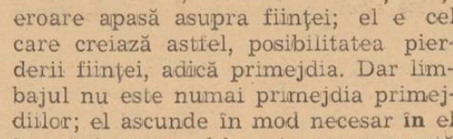

In ce sens, acum, acest bun cel mai primejdios dintre toate este el un „bun" pentru om? Limbajul este proprietatea lui... Dispune de el cu scopul de a-și comunica experiențele sale, hotărîrile sale, tonalitățile sale afective. Limbajul servește înțelegerii. Intrucât e un instrument apt pentru această funcție, el este un „bun". Numai că, esența limbajului nu se istovește toată în faptul de a fi un mijloc de înțelegere. Definindu-l astfel, nu se ajunge chiar la esența care-i e proprie, ci se invocă doar o consecință a acestei esențe. Limbajul nu e doar un instrument pe care-l posedă omul, alături de multe altele; limbajul este ceeace, îndeobște și înainte de toate, garantează putința de-a se găsi în mijlocul unui existent care să fie un existent revelat.

Numai acolo unde este limbaj, există o lume, adică acel cerc mereu schimbător de întreprindere și decizie, de acțiune și răspundere, dar și de arbitrar și de tumult, de rătăcire și decădere. Și numai acolo unde există o lume, este și Istorie. Limbajul este un bun, într'un sens mai original. Că el este bunul, chezășia acestei lumi și a Istoriei acesteia, vrea să spună că el garantează că omul poate **fi** istoricește. Limbajul nu e un instrument disponibil; el e, dimpotrivă, acest **istorial** care însuși dispune de suprema posibilitate a ființei omului. Despre această esență a limbajului trebuie să ne asigrăm mai întâi, spre a concepe cu adevărat sfera de acțiune a poesiei și a o cuprinde astfel cu adevărat pe ea însăși...

Prof. Mihail Dragomirescu

(Urmare din pagina I-a)

din care au apărut volumele: Ogrezenii și Dărmănești, Focul, Sănducu, Război și biruință. **Lângă această activitate de scriitor mai degrabă decât în altă parte, se așează și străduințele lui de traducător. Afară de traduceri mărunte din Carducci sau Uhland, el a dat traduceri îngrijite din clasicii: Shakespeare** (Machbeth, Othello, Romeo și Julietta) **și Sofocle** (Antigona, Oedip Rege).

Activitatea cea mai însemnată, cea căreia el însuși îi acorda mai multă considerație, privind-o ca o sinteză a tuturor celor împlinite, este cea de estetician. Dacă opera sa capitală: Știința literaturii, n'a apărut decât în 1926, iar ediția franceză, pe care o socotea cea definitivă și completă, în 1928, ideile sale în direcțiile adâncite aici se lăsau întrezărite încă de mult.

Critica științifică și Eminescu, **apărută la 1895, este prima manifestare a concepțiilor sale antiistorice în interpretarea literaturii. Câțiva ani mai târziu, în 1902,** Teoria elementară a poeziei, **prima formă a celebrei de mai târziu** Teoria poeziei, **adesea ironizată, din care însă cel puțin capitolul despre ritm, cu siguranță și altele, rămâne ca o contribuție prețioasă astăzi încă, aducea o lămurire teoretică și practică a chipului cum criticul înțelegea să privească opera poetică. Mult mai târziu, el și-a dat lucrarea pe care o socotea capitală în estetică literară:** La science de la littérature. **La noi, ideile sale au fost mai totdeauna ridiculizate, poate din cauza unui exagerat didacticism care mașinaliza cele mai imperceptibile nuanțe. In străinătate însă i s'a făcut cinstea să i se discute părerile — indiferent dacă erau sau nu îmbrățișate — cu toată seriozitatea, de pildă în cadrul examinării concepțiilor despre studiul literaturii ale unor personalități ca Mornet, Van Tieghem, B. Fay, Lanson, Bray, Farinelli, Cysarz, etc.**

Mihail Dragomirescu socotea nedemn de interes ceea ce nu era capodoperă. Asupra acestora se oprea însă cu toată migala, cu o necontestată putere analitică, cu un real gust în selecție și în judecăți, căutând, ca vechii astrologi piatra filosofală, drumul pe care se poate ajunge să identifici și să pipăi esențialul, unicul indefinit al capodoperelor literare. Bine înțeles că nu se poate face o

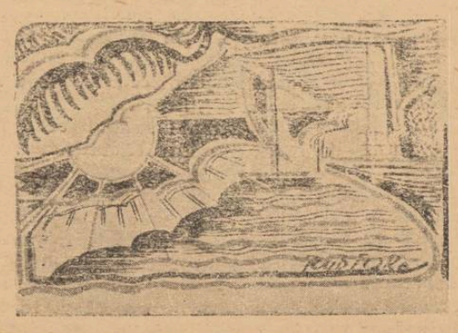

vină criticului și esteticianului literar de a fi încercat și el rezolvarea acestei eterne probleme. Și este în definitiv de explicat și de înțeles orgoliul lui, în pasiunea pentru ideile ce le susținea, că a atins acest ideal al cercetării literare și iluzia lui că acest nucleu metafizic poate fi vreodată izolat. Astăzi însă, fără să discutăm larga lui operă, pe latura contribuției originale în estetica literară, unde fără discuție se găsesc nenumărate elemente pozitive, nu putem să nu recunoaștem eșecul sistemului său, dubiul său eșec. El socotea că e necesar critica să fie științifică, adică obiectivă, întemeiată pe anumite criterii imuabile, nu pe simple judecăți subiective. Dela aceste criterii vine primul său eșec: compartimentarea cunoscută, excesivă, care a dus la schematism și la automatism rece — cealaltă mare primejdie a criticei, mai mare chiar decât egocentrismul. Dacă însă, cel puțin în anii săi cei mai rodnici, rigiditatea sistemului nu se lăsa simțită din cauza caldei dragoste pentru literatură a celui ce-l aplica, atâta vreme cât el singur o făcea, când devenea mijlocul de investigație și caracterizare al altuia, sistemul își păstra vechea lui nemaleabilitate și totală lipsă de elocvență. Aici se află cel de al doilea eșec: a fi crzut că a dat un sistem general și obiectiv de caracterizare a literaturii, pe când el nu se dovedea decât cel mult în mâna celui ce-l crease.

De aici, însă un efect: propriu-zis, în înțelesul adevărat al cuvântului, deși Mihail Dragomirescu a fost probabil profesorul cu cei mai mulți studenți pe care i-a avut universitatea noastră, el n'a lăsat discipoli. Nimeni nu mai continuă investigațiile lui, nimeni nu încearcă să le justifice și să le reactualizeze, nimeni nu caută ă le mai utilizeze. Și este cu atât mai impresionant acest amănunt cu cât, mai presus de orice, omul acesta a fost un profesor, un pasionat, un admirabil profesor. Se simția atât de legat de catedra sa încât, ani de zile după ce a ieșit la pensie, el a continuat să vină la Facultate, în orele ce-i erau obișnuite, rămânând ceasuri întregi de cele mai multe ori singur, în cancelaria sa de altădată, care cunoscuse afluența miilor de studenți la examene.

De ani de zile tăcuse. Chiar înainte de a se retrage dela catedră, mai ales după aceea, probabil obosit, desigur și desamăgit de restrânsul ecou ce-l aveau scrierile lui, încetase de a mai participa la mișcarea literară. Dar în tăcuta sa cancelarie dela Facultatea de Litere, câtă vreme a fost sănătos, a continuat să vină credincios. Ce gânduri îi treceau prin minte în orele acelea? Poate nu era mâhnit, dar melancolia nu se poate să nu-l fi copleșit. Câți împreună cu mine nu regretă acum de a nu fi mers să-i însuflețim singurătatea, să-i înlăturăm melancolia pentru câteva clipe măcar?

G. C. NICOLESCU

MARTIN HEIDEGGER

(Urmare din pagina I-a)

filosofică. Fiecare cuvânt trebuia să-i fie explicat conform celei mai stricte accepții a lui, deoarece tocmai studenții în filosofie întrebuințează cu plăcere noțiuni cari nu spun nimic, cu generalitatea sau abstracția lor.

Fără îndoială că o mare parte a puterii de a impresiona a lui Heidegger rezidă în faptul că el dă noțiunilor o pondere nouă, neadmițând întrebuințarea nici unui cuvânt în semnificația lui uzată și palidă, ci mergând, la fiecare cuvânt în parte, până la înțelesul lui originar pe care-l opune apoi expresiei degenerate sau căruia îi împrumută un înțeles personal. De aceea lectura operelor lui Heidegger îi și cade așa de greu novicelui, deoarece el,— începătorul, — e smuls din lumea sa expresivă și nu este obicinuit să pătrundă în această lume nouă în cuprinsul căreia trebuie să lupți pentru fiecare pas făcut. Mai cu seamă gradările fine se șterg ușor iar prin aceasta devine imposibilă însușirea cugetării lui Heidegger.

Streinii obicinuiesc să spună că învață mai întâiu nemțește și că apoi trebuie s'o ia dela capăt și să învețe limba lui Heidegger, — atunci abia li se deschide înaintea ochilor întreaga bogăție a limbii germane. Un exemplu: Analiza „întrebării" așa cum o înfățișează Heidegger într'un capitol introductiv din **„Sein und Zeit".**

„Intrebării îi corespunde, în funcția ei de întrebare despre ceva, — un întrebat. (Gefragtes). Orice întrebare despre... este, într'un fel oarecare, întrebare la (Anfragen bei)... Pentru a întreba este nevoie, în afară de cel pe care-l întrebi (ausser dem Gefragten), de ceva întrebat (ein Befragtes). In întrebarea investigatoare, adică în întrebarea specific teoretică, ceeace este întrebat trebue să fie definit și redus la noțiune (zu Begriff gebracht werden). In „întrebat" zace atunci, — drept lucru principal înțeles (als das eigentlich Intendierte), — ceeace despre ce întrebi (das Erfragte), adică ceeace constituie ținta întrebării" (Pg. 5). Deosebirea dintre aceste **Ge-fragtes, Er-fragtes** și **Be-fragtes** nu e deloc tăiere în patru a firului de păr, ci corespunde unei foarte precise structuri a întrebării.

Dar Heidegger se ridică nu numai împotriva decolorării înțelesului cuvintelor, ci el însuși e unul dintre cei mai mari creatori de cuvinte în rândul filosofilor germani. Extraordinarul lui simț al limbii, rezultat al unei cugetări precise și pătrunzătoare până în ultimele ascunzișuri, îl situiază într'o poziție specială față de poeți. In ultimele semestre el a citit despre imnurile lui Hölderlin.

●

Marele amfiteatru cuprinde peste 300 de locuri și toate sunt ocupate până la ultimul. La apariția lui Heidegger încep aplauzele. El trece la catedră și, fără patos, dară cu o tulburare lăuntrică ce-i cuprinde pe toți ascultătorii, începe să ne călăuzească prin lumea lui Hölderlin. Și când vorbește despre acel foc pe care îl invocă Hölderlin „Jetzt komme Feuer", („Acuma vino, foc"), simțim cum arde și în el focul.

Lumea lui Hölderlin își deschide orizonturile înaintea noastră și veacurile. Pornind dela imnul închinat Istrului, în care trebuie sesizată însăși esența fluviilor, Heidegger ajunge la Antigona lui Sophokles, pe care a tradus-o Hölderlin. Lumea grecească și lumea germană învie în toată amploarea luptei lor pentru încetățenirea istorică a omului.

„Pollà tà deinà, koudèn antroopon deinòteron pélei", (în traducerea lui Hölderlin: „Ungeheuer ist viel. Doch nichts Ungeheueres als der Mensch". — „Aducătoare de rele sunt multe. Dar nimic mai aducător de rele decât omul").

Chiar la cuvântul **deinon,** care e tradus, deobiceiu, prin „aducător de rele", Heidegger se oprește mult spre a desfășura diferitele sensuri actuale ale cuvântului și spre a delimita totodată spațiul în care se mișcă omul, acest om despre care același cor spune că este ființa cea mai aducătoare de rele dintre toate ființele.

Heidegger privește pe deasupra ascultătorilor cari scriu cu înfrigurare, cu ochi mari ca și cum ar privi în lumea lui Sophokles, în lumea lui Hölderlin... în împărăția celor mari căreia îi aparține și el.

Ceeace ține el nu sunt prelegeri marcate de culmi retorice sau însoțite de gesturi mari. Fiecare cuvânt al lui este dăltuit ca în marmoră, iară expunerea capătă ceva profetic tocmai prin ritmu-i lent și prin felu-i măsurat de a se desfășura.

Ultima propoziție s'a stins. Mai domnește liniștea cea mai adâncă în sală până la izbucnirea uraganului de aplauze.

●

Când m'am dus la Heidegger ca să-l rog să mă primească să fac parte din seminarul lui, în care se discută filosofia lui Hegel și care seminar numără 25 de membri, el m'a întrebat cum stau cu cunoștințele filologice, cum stau adică cu limba germană și elină și m'a mai întrebat despre cunoștințele mele în domeniul textelor privind idealismul german. Am răspuns fără ezitare numai la prima întrebare, spunând că sunt neamț din România. Heidegger cunoaște România din spusele fiului său care a luptat în Basarabia și unde a fost rănit stând apoi într'un spital militar din Sibiu. România mai are, în afară de acestea, buna reputație de a fi o țară a filosofilor, căci mereu vin de acolo studenți în filosofie, iar anul acesta ne găseam chiar trei fiind singurii reprezentanți europeni ai acestui seminar din care făcea parte și un japonez. Pe când bulgarii vin la Freiburg spre a studia economie politică, iară maghiarii se lasă văzuți la facultățile de medicină, românii își reprezintă țara pe frontul spiritual.

O oră de seminar. Este imposibil să redai fie și numai bogăția de cugetare a unei ore de seminar. Noi o părăseam, totdeauna ca îmbătați. Alfa și Omega seminarului este cea mai severă și mai riguroasă cunoaștere a textului. Una dintre primele ore mi-a rămas cu deosebire vie în amintire. Ne oprisem cu toții la fenomenologia spiritului. Heidegger propusese tocmai o propoziție de a lui Hegel pentru a fi discutată: „Spiritul și natura, cugetarea și existența sunt cele două laturi infinite ale ideii". El ne-a întrebat ce ne bate la ochi în această propoziție. Nemulțumit cu diferitele observații ale noastre, el ne spuse: „Cunoașteți laturi infinite? Cum înțelege Hegel aici laturea infinită ?".

Deodată se auzi sunetul lugubru modulat al sirenelor de alarmă. Trebue să fi trecut printr'un atac aerian mai serios ca să-ți dai seama ce reflexe pot deslănțui acești vestitori de nenorocire.

Heidegger își ridică, o clipă, privirile de pe carte, cuprinse cu ochii seminarul și-și continuă mulțumit discuția. Nimeni n'a trădat nici măcar cel mai mic gest de tulburare. Pierduserăm cu toții legătura cu lumea în care existau bombe și ură și ne simțeam adăpostiți lângă spiritele asupra cărora războiul nu poate avea nici o putere.

●

Inainte de plecarea mea acasă, aveam numai o singură dorință: Să-mi iau rămas bun dela seminar. Mesele la cari am avut, atât de des, desbateri, stăteau liniștite și părăsite. Din parcul de afară venea zgomot de copii. Am scos din rafturile înalte câteva volume ca **și** cum aș fi vrut să mă despart personal de ele. Am privit, prin fereastra din dos, către acoperișurile înalte ale orașului și înspre turnul zidit după stil vechiu și am mai privit odată înspre Pădurea Neagră care mi-a adus aminte de patria mea.

WALTER BIEMEL

Cronica literară

Peregrinul transilvan(1835-1844)

de I. CODRU DRĂGUȘANU

—Ediție îngrijită de Șerban Cioculescu—

(„Cugetarea-Delafras", București 1942)

Cronicarul literar este rareori răsplătit moralicește pentru osteneala și timpul petrecut (adesori, mai aproape de adevăr s'ar spune: pierdut) cu alegerea lecturilor, având a le propune atenției eventualilor cititori, dornici să se informeze când și când, cum mai stăm cu literatura. In preajma sfârșitului de an e obiceiul să cuprindem cu o privire recapitulativă și să alegem ceea ce socotim că poate fi păstrat și pentru mai târziu, potrivit cu îndeletnicirea fiecăruia, din felurimea întâmplărilor decurse dealungul anului.

O carte pentru mai târziu e negreșit *„Peregrinul transilvan"*, a scriitorului aproape necunoscut I. Codru Drăgușanu,—pentru mai târziu, în înțelesul că odată citită, îți făgăduești să te mai întreții cu fermecătoarea ei tovărășie, la cel mai apropiat prilej — cartea aceasta fiind fără exagerare una din acele în legătură cu care, sfârșind a o citi, ideea de *a sfârși* nu are totuși sens.

„Peregrinul transilvan" a apărut în primă ediție, la Sibiu, în 1864, cu prefața autorului, fără să fi avut vreun răsunet în publicul cititor depe atunci. Sub îngrijirea lui Nicolae Iorga, care cel dintâi și-a dat seama de valoarea excepțională a lucrării lui I. Codru Drăgușanu, *„Peregrinul transilvan"* apare într'o nouă ediție „prefăcută în stilul literar de astăzi", adică dela 1910, la Vălenii de Munte. Modernizarea textului original era motivată de stilul latinizant al autorului și de vocabularul său împănat cu neologisme, mai ales italienești. Totuși, nici după 1910 notorietatea lui I. Codru Drăgușanu n'a depășit marginile unui cerc restrâns de cunoscători, cari au devenit de atunci lectori frecvenți ai memorialistului ardelean. Unul din aceștia, d. Șerban Cioculescu, căruia îi datorăm de curând, ducerea la bun sfârșit a editării lui Caragiale, și-a luat sarcina readucerii în actualitate a lui I. Codru Drăgușanu, cu o pricepere desăvârșită și cu o îndrăgire a lucrului bine făcut, care merită cel puțin satisfacția de a-și vedea autorul favorit, bucurându-se de prețuirea ce i se cuvine în conștiința celor șapte—opt mii de cititori autohtoni, câți vor fi încă, stăruitori în interesul cu precădere acordat lucrului literar și artistic.

In prefața ediției apărută la „Cugetarea", d. Șerban Cioculescu scrie că republicarea *„Peregrinului transilvan"* e mult mai aproape de textul original decât ediția dela Vălenii de Munte, în care „s'au înlocuit multe neologisme cu echivalențe neașe, fără ca să se realizeze totuși o sistematică operație puristă. Am dorit — continuă d-sa — să înlesnim lectura operei, înlocuind din corpul ei numai acele neologisme neîncorporate până astăzi limbii noastre, cu termeni pe înțelesul tuturor". Iar mai departe, în introducere, precizează că „lexicul său este astăzi nespus mai familiar decât părea în 1910 și îngădue, la o nouă recitire, o prezentare sinceră, în text autentic",— ceea ce lesne se poate verifica, din lectura textului.

Cele treizeci și cinci de epistole care alcătuiesc proza memoralistică a lui I. Codru Drăgușanu au fost scrise, dacă luăm drept adevărată datarea lor, între 1835 — dată la care autorul lor n'avea mai mult ca șaptesprezece ani — și 1844, luna Septembrie. D. Șerban Cioculescu contestă autenticitatea datării succesive a scrisorilor, cu argumente convingătoare în amănuntul cărora nu mai intrăm. Cititorului nespecializat în critica linguistică și filologică, dornic doar să cunoască neîntârziat prilejul unei noui desfătări prin lectură, îi va fi deajuns să afle — ceea ce va putea observa apoi și singur, — că de la prima și până la ultima epistolă există între toate cele treizeci și cinci „o unitate impresionantă de stil și de caracter", fapt care îngădue editorului să afirme antidatarea memorialului, — data reală probabilă fiind anul 1864, al publicării în ediția sibiană.

Surpriza *„Peregrinului transilvan"* e îndoită: cartea revelează nu numai un scriitor excepțional dar și un om, nespus de interesant omenește, în a cărui societate ai tot întârzia nesăturat, cucerit. E atât de modern uneori, Codru Drăgușanu, ca mentalitate și alcătuire sufletească, încât îți vine a crede că structura sintactică și lexicul împestrițat de vocabule și forme gramaticale perimate pe care le folosește nu sunt decât o pastișe intenționată, plină de savoare arhaizantă, a unui scriitor mai aproape de jumătatea veacului douăzeci, decât de anul 1864, al publicării volumului.

Agilitatea și agerimea de spirit a scriitorului insuflă prozei sale epistolare o mișcare interioară, o spontaneitate și o vioiciune care contribue la sociabilitatea fermecătoare a „Pelegrinului transilvan". I. Codru Drăgușanu are umorul robust și verva generoasă a povestitorului din vâna unor Creangă sau Hogaș dar și zeflemeaua mușcătoare a munteanului, temperată cel puțin în expresia formală, aparentă, a frazei cu tiparul îngroșat și ritmul încetinit de aluviunile neologismelor.

Ciudată și atrăgătoare fizionomie morală are acest ardelean, care în veacul naționalismelor se simte printre „fiii naturii" ce „anevoie se cetățenesc", socotind chiar că „amoarea patriei e numai o datină, care, încet pre încet se debilitează, deși, din când în când, natura te ademenește la dânsa" și care, contemporan al romantismului în apogeu, admiră totuși pe Voltaire, numindu-l „lumina veacului trecut". El însuși se aseamănește cu Gil Blas de Santillane, repede săturându-se de viață așezată și respectabilitate burgheză, nesimțindu-se făcut „pentru o condițiune mecanică". „Aer îmi trebue, libertate" — exclamă odată acest nestatornic al condiției sociale și posedat de neastâmpăr ambulatoriu, — primul experiențialist român, dornic, cum singur spune, „să colind lumea și să adun experiență".

Ce enigmă pasionantă propune biografia acestui pitoresc peregrin, învestmântat ca un fiu de pașe și drept atare întâmpinat cu temenele de localnicii insulei Elba, pe unde-l poartă dorul de ducă, iubăreț și ușuratec, cu umor lucid, autocritic, plăcându-i buna stare și îndestularea, dar adaptându-se cu bunăvoie și sobrietății, descurcăreț la nevoie dar neprevăzător cu nepăsare; aventurier „la toată proba", cum ar spune,—totuși fără de romantism geografic — și mai ales călător cu predilecție marcată chiar dacă nu exclusivă, pentru peisajul umanizat prin civilizație, amator de psihologii, apreciind instinctiv după proporțiile și la scara de măsură a criteriului omenesc. Nu atât pitorescul exotic, geografic, ci mai ales „exotismul moral", cum observă d. Tudor Vianu, în „Arta prozatorilor români", caracterizează originalitatea și valoarea contribuției lui Codru Drăgușanu, în literatura românească.

Cum se va fi resemnat acest călător—care timp de zece ani a cutreierat Europa, dela București la Viena, Paris și Londra, apoi la Roma și Neapole, la Petersburg și iarăși în Occident,— la o viață de cumsecădenie, practicând cuminte, timp de vreo patruzeci de ani ațâtea demnități respectabile de „secretar al comitetului scolastic grănițăresc, fost vice-președinte al districtului Făgăraș, apoi vice-comite și președinte al sedriei orfanale ale aceluiași comitet, membru al Asociațiunii transilvane"—câte i le înșiră necroloagele din anul morții peregrinului transilvan, 1884.

Dar bag de seamă că despre scriitor n'am spus mai nimic. Aceasta, pentrucă la prima lectură a cărții, ai revelația încântătoare a omului sociabil și înviorător, a prietenului dincolo de vârstă și epocă. Iată ce este *Peregrinul transilvan:* o carte pentru mai târziu și pentru totdeauna, o carte cu care te poți împrieteni. Dar despre valoarea ei literară și despre scriitorul Codru Drăgușanu, altădată, poate, cu cel mai apropiat prilej. Acum, să mai mulțumim odată d-lui Șerban Cioculescu, pentru darul ce ni l-a făcut și să ne bucurăm de norocul scriitorului, care și-a găsit editorul ideal, într'un cărturar autentic.

Să ne bucurăm, citind și recitind *Peregrinul transilvan*, pentru desfătarea și folosul propriu.

MIHAI NICULESCU

Reverie

Frumoasă-i cartea asta de pe noptieră,
Cu cer strivit, cu mădulări de seră.
O tot citesc și nu pricep nimic...
Atât știu că privirea, ca un spic,
Ți-a fluturat, s'a odihnit la virgule pe-aici,
Sub literele șubrede și mici.

Poate în molcome 'nserări de tuci
Visai la toate mincinoasele năluci,
Pe care un condei flămând le-a prins a cerne
Eu văd doar fruntea cufundată 'n perne,
Gâtul de zăpezi ce se ascund,
Azima obrazului rotund,
Sânii mici care îi sbate nostalgia,
Mâinile ce mângâiau hârtia.

Frumoasă-i cartea asta de pe noptieră
(Vorbește despre nu știu care eră...)
Prietene cu suflet neîntreg,
Nu vezi câte străbat și nu 'nțeleg;
Prietene cu ochiul prea firesc,
Nu știi cât nu e scris și eu citesc.

I. CALBOREANU

Realism

Mă suflete, tâlhar de primăveri,
De azurii migale și tării,
Intoarce și tu coarda pe averi
Și te ridică'n sure clădării.

Privește, am rămas doar noi calici,
Cu tidva și cu tolba de imagini —
Din rime potrivim mereu panglici
Și 'n buzunar ne miaună paragini.

Ce te mai uiți la acatiste și iconi,
La glorii afumate, la candori?
Imită larg ațâția histrioni
Și-om hăuli și noi între comori.

Poema noastră nu ne dă nimic
Nici în gâtlej și nici îmbrăcământ.
La dracu toată zarea din colnic —
Mai bună e o traistă de pământ.

ION PENA

La poalele visului

Să poposim o clipă, de-acum suim spre Vis;
Vezi măgurile albe, cu crestele'n lumină?
In jos e zare largă; în sus e cer deschis;
Apleacă-ți lin genunchii, iubito și te'nchină!

Ne desbrăcăm de trupuri, să nu'ntinăm lumina,
Ce ne-a dospit de-avânt cu lutul din poeme.
De nu mă vezi de raze să nu te temi; ca-n mâna
Și vino, uite Visul începe să ne cheme!...

Și-acum deschide-ți ochii și umple-ți-i cu zare,
Să vezi că țara asta n'o poți cuprinde'n pleoape;
Aci lovește cerul, în țărmuri, ca o mare,
Acolo sue piscuri, cu liniștea aproape.

Prin umede coclauri, regină, buruiana
Își coace'n cărnuri acre, mireasma blestemată;
Din izul ei sălbatic, își soarbe versul hrana;
Apleacă-te spre dânsa iubito și te'mbată!...

In tronul lui de ferigi, în vârf, ne-așteaptă Visul
— Ne-am înfrățit cu dânsul, ca doina și oierul —
Pe măguri albe, luna își scutură caisul,
Iar sufletul zănatic, s'amestecă cu cerul.

ION VINTILA

CANTECE NOUI

Sub zodia vremii

1.

Când scriam acele fugare note, intitulate „Reîntâlniri", nu ne așteptam la un prea mare ecou. E greu să ai ecou când vorbești în vânt și e și mai greu să fii auzit, când cel ce te ascultă, sbiară protestatar. Scriem aceste rânduri sub semnul prieteniei. Totuși. Zicem „totuși", fiindcă în ultima vreme am avut plăcutul prilej să se discute aceste „Cântece noui", într'un ton cu care așa numita polemică nu are de-a face întru nimic. Nu ne referim la agilele și pateticele note dintr'o foiță culturală a unui târg simpatic, și nici la domnul poet care scoate pălăria în silă, când ne întâlnim. Exerciții de stil și de salut de acest fel, ne-au făcut întotdeauna plăcere, pentru sâmburele de nevinovată joacă pe care-l conțin. „Cântecele noui" nu au nevoe de apărare. De aceea mă mărginesc doar a aminti aici amuzantul caz al unui poet-încercător, care sub un pseudonim pe care-l reținem pentru noi, ne-a trimis zeci de strofe, nepublicabile, se înțelege. Poșta de azi ne aduce o carte poștală. Am recunoscut scrisul cu rotunjimi de chiflă. Era al poetului nepublicabil, cu toate că ait pseudonim curagios binevoia să semneze. După ce îi aranja în bloc pe toți poeții care luptă și muncesc alături de noi, adăuga binevoitor și critic: „poesiile pe care le-ai publicat într'unul din ultimele numere ale „Universului Literar" din Septembrie a. c., sunt curate prostii". Am luat la cunoștință și-i mulțumesc emoționat maestrului meu, rugându-l însă ca, de data viitoare, să-și schimbe scrisul, sau să-și bată operele la mașină. Nu de alta, dar slova poetului seamănă leit cu aceea a criticului și nu mai știu cu cine stau de vorbă!...

Dar despre asta, în treacăt doar... Răspunzând întrebării din numărul trecut, un drag poet și prieten al umor nu prea îndepărtate vremi de boemă spirituală, ni se alătură, cu o adeziune care ne-a încântat și ne-a întristat în egală măsură.

Poetul Nic. Amărăscu, alături de care am luptat un an și ceva de tinerețe lirică, ne trimite un mesaj în versuri, pe care îl reproducem aici, pentru dusa, dar prezenta lui frumusețe poetică și amicală:

Mi-aduc aminte frate de ceasurile pline
De cochetări cu muza când albă poesia
Dansa o tarantellă pe fila cu terține.
Găsea in noi visarea, deschisă prăvălia.

Eram telali de rime în zilele pribege.
Nespus la lume versul ne'mbobocea chiotoarea;
Mureau cu tinerețea tristețile betege
In praful din caete, poemele și zarea.

Și cine mai adună în vaste scrumiere
Cântarea de-altădată prietene Ștefane,
Când adunam din haos atâtea giuvaiere
In așternuturi calde de țesături persane?

Acuma când ne chiamă la întâlnire anii
Ne biciuie-amintirea cu asprele-i gârbace,
Reînflorind în gânduri și versul și castanii,
Sub care poesia avea pe-atunci conace.

In amfore de Cipru de strângi boema veche
Cum își adună leacul într'un descântec vraciu,
Aducerea aminte'n a rimelor pereche
Ți-așI închina-o ție, poete Ștefan Baciu.

Cu drag,
CONST. AMARASCU

Iți mulțumesc, prietene dela „Manifestul nopții albe", nu numai pentru calea noastră de azi, ci și pentru faptul că m'ai făcut să nu uit că există încă prietenie și omenie, dincolo de timp...

2.

Dar prietenia și credința sunt aproape tot una.

Astfel de pildă, la întâi ale lunii Decembrie, un grup impozant de scriitori de pe toate plaiurile României, s'au strâns pentru a sărbători un gând și un gest. Cartea de poesii „Intoarcere", a ardeleanului Ion Th. Ilea a solidarizat într'un singur elan și într'o unică vrere, pura și eterna floare a credinței. Nimic din sforăria și reclama trâmbițată la răspântii. Inspirația și plămada lirică a lui Ion Th. Ilea a făcut ca, încăodată, sufletele înălțate dincolo de timp să se întoarcă spre plaiurile de întotdeauna ale țării. Un gând prețuește în unele ceasuri cel puțin tot atât de mult ca și o faptă, pentrucă din gânduri iau naștere întotdeauna elanurile ei.

Deaceea, rândurile acestea puțin întârziate, vin nu ca să fie numai o participare, alături de camarazii-poeți, pe care nu i-am putut întâlni la acea dată, din motive străine de voia noastră, ci ele vor să fie actul de prezență dincolo de zile, al unui suflet și al unei convingeri. Și fiindcă o cronică ocazională ar fi deplasată aici, ne alăturăm și noi celor ce-au fost de față, prăsnuind „întoarcerea"!

ȘT. B.

N. B. — *Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. Și răspunsurile:* D. Fulea, Tr. Cergh., I. Mold., Dănuț C., Lazăr L., Ștefan Băl., Romul E. M., M. Cal., M. Horia J., Costel M., Sona Anela, N. G. Unt., Melinte V. A., Mircea R.: *Nu!* I. I. Vint., S. T. N.: *Da.* M. D. Zissu, Vladimir Lie, A. B. C. D.: *Altele.*

NOTE LITERARE

MIHAIL ȘERBAN: CÂNTECUL UITAT

După succesul înregistrat cu romanele Sanda **și** Casa amintirilor, **d. Mihail Șerban a scos zilele acestea, la „Cultura Românească", un volum de nuvele ce se intitulează** Cântecul uitat.

Activitatea prodigioasă a acestui tânăr și valoros scriitor, manifestată sub auspicii atât de fericite în roman (Sanda **a ajuns la a treia ediție, la un an după apariție), și-a găsit o realizare la fel de aleasă în nuvelă. Deaceea, nu ne îndoim că și această carte mezină a d-lui Șerban va găsi aceeaș bună primire din partea numeroșilor săi cititori.**

A APĂRUT

ultimul număr (6) din revista „Muncitorul român", din 30 Noembrie a. c., cu următorul cuprins:

Pan M. Vizirescu: Popas în Basarabia și Bucovina; Mario Valaperta: Poporul român și misiunea lui anticomunistă; Petru P. Ionescu: Școala și biserica în U. R. S. S.; D. I. Cucu: Israel, dușmanul omenirii.

POEZII de: George A. Petre, Iustin Ilieșiu, Lt. V. O. Spineni, Octav Sargețiu, St. Georgescu-Gorj, George Păun și D. Albotă. Mai semnează: George Acsinteanu: Zburătorul; Ovid Caledoniu: Note de călătorie în Rusia; Ion Șugariu: Valoarea muncii în poezia lui George Coșbuc; P. Popescu: Libertatea muncii.

JÖRGEN FRANZ JACOBSEN: BARBARA

Romanul care a impus Europei literatura nordică a fost cel danez. „Niels Line" și „Maria Grube", lucrările lui J. P. Jacobsen sunt traduse în toate limbile.

Un romancier de egală importanță, care, din pricina ftiziei ce-l seceră în plină tinerețe, n'a putut realiza decât o singură lucrare — *Barbara* — este omonimul lui Jacobsen, Jörgen Franz. In această unică a sa scriere, Jacobsen își pune întregul mare talent în prezentarea vieții mizere a pescarilor din insulele arhipelagului Faer-Oer. Viața aspră și orizonturile cenușii ale insularilor sunt împărtășite cititorilor, împletite cu episodul de adâncă valoare umană al unei adevărate iubiri, chiar dacă eroina dramei acesteia parcurge toată gama bovarismului femenin.

Traducerea, excelentă, a acestui roman apărută în editura Modernă, este semnată de Constanța și Ion Frunzetti.

DIN VIAȚA BASARABIEI

pe Octombrie—Noembrie 1942 reținem Vacanța bolnavă, **poemul d-lui** Octav Sargețiu **cu acest curat final:**

„Ca niște iluzii albastre serile..
Numai aripa ta, frântă, de cocor,
Pierdută cu toate poverile".

Dară și dorința, conturată prea precis pentru a fi sinceră, în ultima strofă din Cântecul d-lui Virgil Carianopol:

„O! Doamne, dacă în adevăr
Este 'ntre mine și tine o punte,
Unde e ziua care să-mi pună
Revolverul în frunte?

Ne pare rău, socotim însă că această zi e cam departe, căci altfel am avea mult mai multe și mult mai bune versuri în țara românească.

HANS DOMINIK: FORȚA CERULUI

Construit pe un motiv împrumutat științei, romanul Forța cerului *de scriitorul german Hans Dominik ne prezintă importanta problemă a electricității captată din atmosferă și pusă în slujba progresului omenirii. Lupta pentru supremație, în acest domeniu, este purtată între două mari firme: una germană și cealaltă nordamericană.*

Eroii acestei cărți sunt niște oameni de știință cari mobilizează în jurul lor pasiunile puternice ale unor întregi cortegii de personagii cât se poate de interesante.

Volumul a apărut în editura „Gorjan" și-a fost tradusă de d. Toma Blănaru.

CONSTANTIN JALEȘ

și-a publicat cea de a treia culegere de poeme: „VERSURI". In ordine cronologică au apărut ICOANE (editura „Flamuri". Craiova), „ARABESCURI" (la „Prietenii Științei" (??!!)-Craiova) și acuma „Versuri"-le (în colecția „Pământ și suflet oltenesc"-Timișoara (??!!). D-l *Const. Jaleș* scrie ușor, iară ușurința nu este bună la orice:

„A pâlpâit o stea! S'a stins.
O lacrimă din geana nopții
s'a prelins
Și lin durerea s'a întins
Și sufletul mi l-a cuprins
Și l-a aprins
De dor.
In urma ei, ușor,
Ușor,
Imaginea-ți s'a strecurat
In sufletu-mi îndurerat...
Și stele iarăși s'au aprins
Și iar s'or stinge
Și iarăși lacrimi s'au prelins
Și s'or prelinge
Din geana nopții și a mea,
Tot așteptând chemarea ta".

Dară CONST. JALEȘ, și anume atunci când se încumetă să scrie cu mai multă dificultate, — nu spunem „greutate" pentru a nu cădea în dublu sens, — reușește să realizeze strofe consistente:

Din mejdina satului se urcă
Tăvălug de nouri plumburii
Și de unde face drumul furcă
Vântul a pornit cu prăfării.

Se încurcă puii 'n bătătură,
Câinele în prispă s'a chircit,
Stogurile prinse 'n sburătură
Intr'o clipă s'au deștelenit.

Cade ploaia ropotind năvalnic.
Și se strânge 'n șanțuri spumegând,
Peste sat, un bubuit amarnic,
Din înalt se rupe — sângerând

Strana cerului, nimicitoare,
Glas coboară spre pământ — trăznind —
La icoane, babe știutoare,
Lumânarea dela Paști aprind.

Pruncul sfânt zâmbește la lumină,
Maica Domnului privește blând...
Pătura de nouri se desbină,
Cerul înfiripă râs plăpând.

A apărut:

SAREA PĂMÂNTULUI

de D. V. BARNOVSCHI

Lucrare de perspective largi și de întrebări turburătoare în Editura Librăriei REMUS CIOFLEC

București, Calea Victoriei 27. De vânzare la toate librăriile din țară.

Dumitru Olariu

Un anunț mortuar ne aduce vestea morții unui alt poet pe front: Dumitru Olariu, căzut vitejește în ziua de 6 Oct. 1942 în fruntea plutonului său și înmormântat în cimitirul eroilor din Abinskaya-Caucaz.

Este al nu știu câtelea poet căzut eroic pe câmpul de luptă din răsărit.

Iată un început de serie:

Pe Gheorge Vaida îl cunoaștem din aceleași pagini ale revistei de poezie „Litoral" pe care D. Olariu a întemeiat-o împreună cu un grup de prieteni la Constanța. „In ce privește prezentarea sa tehnică, Litoral speriăm să constitue și să aducă o inovație" îmi scria Olariu la 15 Febr. 1939.

In paginile ultimului număr apărut în Mai anul acesta el reeditează, ca pentru un ultim adio adresat țării, poezia „Primăvară Dobrogeană" poezie tipărită și în prima și singura sa culegere de versuri apărută în pragul anului 1940 „Crângurile Cerului".

Retipărirea din revista Litoral a cestei poezii dă prilej migăloasei lui grije de formă să mai retușeze un vers, iar sufletul său îndrăgit ca nimeni altul de pământul minunat al Dobrogei, putința de a trăi pentru ultima oară fiorul acelei pasluni pe care o mărturisește în scris tot atât cât ne-o împărtășa vorbind.

Dobrogea era pentru Olariu o țară nouă, miraculoasă, o țară de basm. Poate pe calea unei prezentări descriptive a ei, care îl preocupa, ar fi ajuns să dibuiască firul unei masive depănări epice, în care ciobanii transhumanți, din cari însuși se trăgea, aveau să-și realizeze distinsul lor mioritic.

Născut la Poiana Sibiului, Olariu face studiile liceale la Sibiu, facultatea de drept la București și apoi „vrăjit de-un cast miraj răsăritean" se stabilește în Dobrogea unde familia lui se găsea de mai mainte și începe cariera de avocat la Constanța.

Nu știm cât a scris în afară de poeziile publicate în volumul „Crângurile Cerului" dar știm că cele mai multe din poeziile publicate aci, sunt din cele mai vechi, unele chiar de debut. (Ținea atât de mult să se adune într'un volum ca și cum ait el n'ar fi putut păși mai departe).

A scris la „Țara Lârsei" a profesorului Axente Banciu care l-a încurajat cel dintâi, apoi l-am găsit publicând dela 1929 încoace în revistele: Bilete de Papagal, Limba Română, Gândirea, Pontice etc.

Drumul lui, acum, s'a frânt brusc. „Oșteanul amar cu inima duioasă" a căzut ca sublocotenent de cavalerie în fruntea plutonului său, în luptele din Caucaz.

Oare ce preț ar fi dat el pentru răscumpărarea acestei fulgeratoare morți, pentru trăirea mai departe a visului său neîmplinit?

In povestea prea scurtei vieți a lui Dumitru Olariu se poate tălmăci ceva din însuși destinul și ritmul vital al acestui neam de baștină „coborîtor cu plimbi împărați, din piscuri" și năzuind spre aceleași „zări de lung alean" care au vrăjit pasul domol și legănat al ciobanilor noștri carpatici, departe spre răsărit.

Dumitru Olariu a plecat, pe urma lor, spre răsărit, ca spre un „cultus al veciniciei" împingând odată cu voința noastră de afirmare și „țurmele de gânduri" ce le păștea.

C. M.

C-TIN MUNTEANU

ULTIMUL SBOR AL NIKE-EI DE SAMOTRAKE

de OLGA CABA

Eşise din Louvre cu un nod ce îi creştea în gât. Nu mai avea ochi pentru luminile din Tuilerii. Înăuntru, în capul scărilor, o văzuse pe Niké de Samotrake, albă ca o stea incandescentă, pe un fond de lumină albastră ca miezul nopţii, şi o văzuse stinsă, o umbră neagră, fără cap, cu aripi întinse, un demon întunecat, profilat pe un ecran de lucrări portocalii. Se umplu de frumuseţea ei grea, supraumănească, până la nimicire, plânsul o copleşise — îi venea să ţipe, să distrugă — nu o putea suporta. Fugi.

Ritmul emanat de marmora savant frământată a coapselor Nikeei o făcu să simtă în mers puritatea propriilor sale picioare; într'un fel, avea sensaţia că şi-a descoperit trupul, că l-a înţeles mai bine decât în clipele cele mai intime, ca i-a ghicit un elan nebănuit, o libertate de mişcare, ca un început de sbor. Tot trupul ei nu era decât un avânt, un sbor proectat peste bulevardele Parisului de noapte — părea că Niké, demonul negru cu aripile desfăşurate, ar vrea să se arunce prin ea încăodată peste luminile cetăţii străine.

„Nu, nu e posibil să merg acasă la ora asta" — se gândi.

Coborî în culoarele unei staţiuni de metro şi aşteptă sosirea vagonului. Aici o salutară din toate

părţile figurile cunoscute care locuesc în oraşul subteran, împrimându-i caracterul lor ciudat şi eterogen.

O pisică uriaşă şi rotundă, încremenită într'o aşteptare ţeapănă — o reclamă de şocolată. Un presupus Celt, blond şi musculos, cu mustăţi interminabile, trăgând cu deliciu dintr'o ţigaretă — reclama anacronică a tutunului Celtique. Un tip cu pălăria melon trasă peste gânduri indefinibile, şade la masă în faţa unui aperitiv. Fâşii lungi albastre, ca nişte panglici de telegrame, cu inscripţia Dubo-Dubon-Dubonnet.

Firesţe, o staţiune de metro nu poate fi tapetată cu fresce de Puvis de Chavannes, nici cu inscripţii din Biblie.

Metroul înaintă cu un sgomot asurzitor, în tunelul care fugea sub pieţi şi ape, sub bulevarde luminoase, la rădăcina catedralelor, în neştire. Poţi să treci prin viaţă tot astfel de orbeşte, fără să simţi vreodată pe pleoape apăsarea unui nor, peceta unei stele.

„Cluny" anunţă inscripţia unei staţiuni. Sări din vagon şi eşi sub stele, sub un meridian special al lumii care se cheamă Montmartre. Se simţea cuprinsă de un freamăt nedesluşit, o dorinţă de sbor parcă. Picioarele ei erau acum uşoare-uşoare, de parcă ar fi avut aripi, în fiecare pas trebuia să-şi reprime un salt şi în fiecare suflare înnăbuşea un chiot de bucurie. Un trecător, văzând-o astfel, îi interpretă greşit entuziasmul şi îi făcu o ofertă foarte pozitivă. Altădată, sângele ar fi încremenit în ea de ruşine şi silă, dar acum izbucni într'un râs prelung şi sănătos, fără echivocuri. Ce idee! Tocmai acum să i se spue acest lucru, când se simţea atât de liberă de toate legăturile pământeşti!

„Du-te pe malul Senei şi încearcă să pescuieşti vrăbii cu undiţa!" răspunse străinului stupefiat — şi trecu înainte. Hotărât, francezii aceştia nu sunt decât nişte obsedaţi sexuali — se gândi cu dispreţ. „Ei găsesc rezoluţii sexuale şi unei equaţii de gradul doi".

Călcă liberă pe pietrele oraşului încins în viciu, ca sfântul pe undele mării, fără să-şi înmoae picioarele.

In apropiere de Place Pigalle coti la întâmplare într'o stradă lăturalnică şi întunecată. In faţa ei clipeau luminile slabe ale unui local. Intră.

Înăuntru o întâmpină un fum gros în care se legănau frescile pereţilor, reprezentând scene din viaţa marinărească, peşti, flori, tigri, dansatoare goale, vapoare. Era o gălăgie infernală. Dincolo de rândul meselor, pe parchetul murdar, se încinsese un bal pe ritmul unei orchestre sgomotoase, dar subţiri, compuse dintr'un acordeon şi prea multă alamă.

O femee îşi ridică rochia de dantelă — avea flori în jartieră. Bărbaţi rău îmbrăcaţi, gătiţi cu eleganţă feminină se înfigeau pe scaune ca nişte cocoşi, cu pălăria pe cap, în jurul halbelor de bere.

Ceru să i se aducă o şocolată. Incercă să formuleze în gând ultima ei revelaţie, ca să o aibe clară, definitivă, pentru totdeauna.

„Corpul este o puritate de linii, libertate de mişcare, bucurie de a trăi. Imperecherile nu sunt decât accidente prin care corpul trece ca printr'un râu, fără a-i păstra vre-o urmă. Suntem creaţi pentru a umbla cu capul în sus, cu fruntea deschisă în bătaia vânturilor — pentru a sprijini bolta nemărginirii în chip de coloane. Avem datoria de a fi frumoşi, dar nu pentru alţii, ci pentru a îndeplini cea mai înaltă funcţiune — aceea de a reflecta lumina o oglindă fără greş".

Când ajunse la această ultimă etapă în evoluţia gândurilor ei, un tip înalt, voinic, se opri ameninţător în faţa ei. Purta pe umerio eşarfă de mătase colorată şi pe cap avea o minusculă pălărie verde, trasă adânc peste ochi. Se sprijini cu amândouă mâinile de masa ei şi se aplecă inainte.

„Alors, Ça va, la gosse?" — se interesă cu politeţe condescendentă. Apoi, văzând că ea nu răspunde, adăogă în chip de explicaţie:

„Je me nomme Pépé. Pépé la Vache. Avec moi, tu ne dois pas avoir le trac de te faire poisser. Mais vayons, ouvre ta gueule, la môme!" Ea continuă să-şi bea şocolata foarte liniştită, aşteptând ca dânsul să plece. Atitudinea aceasta răni profund orgoliul masculin al lui Pépé. Cu o mişcare bruscă, îi răsturnă şocolata peste faţa de masă cu careuri albastre.

„Tu vas plus boire Ça. Tu vas prendre un bock, avec moi. C'est moi qui paye!".

Dela masa vecină, un marinar american fu în picioare cât ai clipi din ochi şi trânti în capul lui Pépé o sticlă goală, cu un răsunet solemn şi sonor, ca o lovitură de gong.

Pépé se clătină, se scutură şi-şi reveni.

„Sale metèque! — urlă cu faţa congestionată, — Sale metèque! Le nez en haut puisque t'es americain, hein? Ben mince alors! Prends Ça, pomme de tortue, gueule de salaud, et Ça, sale cochon!"

Şi cu asta, îi administră americanului doi pumni drept în falcă.

„You filthy dago!" răcni străinul, aruncându-se asupra lui şi trântindu-l pe podea cât era de lung. Ii înfipse un genunchi în stomac şi-l ţinti de pământ imobilizându-i amândouă braţele. Pépé înjură copios, se smucea, se răsucea, încercând să-l lovească cu piciorul, dar nu ajungea până la dânsul. Se născu o învălmăşală de nedescris în jurul lor. Prietenii personali ai lui Pépé se solidarizară cu naţionaliştii şi se luară la trântă cu partizanii străinului, care erau în minoritate. Intr'o clipă, zeci de mese fură răsturnate cu sticle cu tot şi o femee în rochie neagră de seară se aruncă asupra străinului şi-l muşcă de urechi cu disperare.

Acesta era ultimul lucru pe care îl văzuse. Simţi o lovitură puternică în tâmplă şi totul se făcu negru în jurul ei.

*

Se deşteptă într'o cameră străină. Era culcată în pat, în faţa unui geam de mansardă, dincolo de care se zăreau acoperişele caselor vecine. Pereţii erau văruiţi în alb. Lângă geam, se ridica o etajeră cu ghiveci de cactuşi şi de tulipe. O pisică foarte grasă, cu clopoţel la gât, dormita sub colivia de trestii unde se plictisea un papagal. Totul era proaspăt, curat, liniştitor, în jurul ei. „Unde sunt?" se miră cu voce tare. O femee cu părul alb, îmbrăcată într'o rochie neagră de satin, se aplecă asupra ei.

„Tu eşti femeea lui Pépé?" o întrebă liniştită. Ea dădu negativ din cap şi la această mişcare, simţi o uşoară ameţeală şi un val cenuşiu i se lăsă o clipă peste ochi.

„A lui Pépé, Pépé la Vache" repetă femeea în mod convingător.

„Nu-mi amintesc de a fi „femeea" cuiva — răspunse ea cu obiectivitate — şi cu atât mai puţin a lui Pépé la Vache. Cum aş putea eşi de aici?".

„Nu poţi eşi de aici — răspunse bătrâna. Intâi de toate, eşti prea slăbită, şi apoi Pépe m-a interzis să-ţi dau drumul. Va veni şi el numaidecât".

„Ce însemnează asta că „nu pot să ies de aici?" Dumneata nu ai dreptul"... încercă să se ridice în pat dar simţi un junghiu ascuţit în dreptul tâmplelor şi recăzu între perne, în leşin.

Urmă o epocă turbure — ani, zile, ceasuri? — cu sensaţii câteodată clare, altă dată înnăbuşite de o moleşeală stranie, caldă, ca o bae într'o mare de ceaţă. Odată îşi dădu bine seama de un răsărit de soare peste acoperişele din faţă, apoi, fără nici-o trecere, soarele de amiază pătrunse în cameră şi scăldă toată colivia papagalului în aur. Din când în când, i se părea ca aude în jurul ei vâjâitul a sute de cascade sau erau poate samovare? — o pădure de samovare cu ramuri încărcate cu cesti de ceai aburind. Curios — îşi zise — nu ştiam că ceştile de ceai sunt fructe care cresc pe copaci de samovare. Un moment i se păru că vede capul lui Pépé aplecat asupra ei.

„Pépé la Vache, ceştile cu ceai cresc în pădurea de samovare?" îl întrebă. Dar Pépé nu răspunse nimic. Incepu să-i crească o barbă lungă-lungă şi creştea mereu. Pe cap evea o coroană de aur şi se uită la ea cu telescopul.

„Pépé, du bist der Erlkönig!" — gemu îngrozită. Geh weg, geh weg!" Capul lui Pépé se micşoră, se depărtă, ca un punct în fumul unui ochean. Se rătăci complet în pădurea de samovare. Ştia precis că este în căutarea a ceva foarte luminos şi foarte depărtat. Se căznea să-şi amintească ce căuta. O figură albă ca steaua spintecă în sbor o câmpie imensă albastră, ca miezul nopţii.

„Nike!" strigă cu tot sufletul într'un entuziasm de recunoaştere.

„Mi-am pierdut busola!" răsună prelung răspunsul figurii sburătoare în spaţiu nemărginit.

Atunci îşi reveni. In faţa ei şedea la masă Pépé la Vache, lângă o halbă de bere şi curăţa alune americane. Ii zambea ca unei vechi cunoştinţe.

„Alors ça va, la gosse?" întrebă cu superioritate binevoitoare. Se apropie de ea şi îi puse mana pe umeri.

„Pépé, lasă-mă în pace", — spuse ea smucindu-se. Dar Pépé n'o lăsa în pace. Incercă din toate puterile să-l împingă cât mai departe — nimic nu i se părea important în momentul acela, decât să-l împingă pe Pépe cât mai departe, în fundul ocheanului. Era îngrozitor de aproape. Ochii lui erau roşii şi turburi şi avea dinţi ascuţiţi şi mari, ca o fiară.

„Pépe, pleacă, pleacă imediat!" îşi auzi vocea stinsă, parcă o scorcă ar fi înghiţit-o şi ar fi coborât cu ecoul ei în fundul unei ape. Se simţea sdrobită, şi, în jurul ei, ploapele se lăsară ca o perdea neagră, cu ciucuri.

Când se deşteptă, Pépe stătea culcat în pat, lângă dânsa, şi fuma dintr'o pipă scurtă.

„Eşti supărată pe mine?" o întrebă fără prea mare îngrijorare. Părul îi cădea în ochi şi avea o figură de copil bun. Il contemplă un timp, cu totală indiferenţă.

„De ce să fiu supărată pe tine? Ce am eu cu tine? Dar acum, însfârşit, înţeleg totul".

„Ce înţelegi?".

Privirea i se pierdu pe acoperişul caselor din faţă. O sumedenie de pisici vărgate dădeau târcoale coşurilor şi fumul ridică aurul greu al orei târzii. Căută vorbele care să poată cuprinde ultima ei revelaţie.

„N'avea cap".

„Pardon? Cine n'avea cap?" se interesă domol Pépé.

„Niké de Samotrake. Avea numai aripi. Pentru asta sunt acum aici".

„Nu cunosc pe doamna aceea", răspunse Pépé.

„Tu nu eşti de vină. Rolul tău în această afacere nu este mai mare decât al cuiului ce-a din perete. Imi eşti atât de profund indiferent, încât nu m'aş putea supăra pe tine nici dacă aş şti că vrei sa mă înjunghi în momentul acesta. Greşala este în altă parte, o greşală ireparabilă, de mecanism. Ce te uiţi la mine aşa lung? Ai un cap rotund şi inexpresiv, ca un covrig. Şi acum dă-mi ciorapii, vreau să mă îmbrac!".

Pépé se ridică, puţin cam nedumerit, neştiind sigur dacă are de ciasat o victorie sau nu.

„Nu ai să pleci de aici" — îi spuse. Mă întorc pe la zece şi îţi aduc ceva de mâncare.

„Dacă închizi uşa, am să es prin geam".

„Dela etajul şapte? ranji Pépé, trântindu-şi pălăria pe ceafă. „Stai liniştită, fată frumoasă, n'are să-ţi pară rău". Işi duse două degete la pălărie în chip de salut şi eşi închizând uşa. Il auzi coborând scările. Fluera.

Fata se ridică şi se îmbrăcă liniştită. La oglindă stătu un moment pe gânduri dacă se face să se fardeze sau nu. Când îşi deschise poşeta, îşi dădu seama că îi lipsesc trei sute de franci. Zâmbi puţin şi-şi asvârli poşeta în colţul camerei. Se duse înspre geam şi îl deschise. Soarele apunea şi acoperişele Parisului se scăldau într'o mare de flăcări. Din coşuri, se ridica un fum subţire şi roz, ca un suspin de nostalgie vagă.

Nu mai avea la ce să se gândească.

Se urcă pe pragul ferestrei şi îşi dădu drumul în gol.

Raţele

Sunt prieten bun cu maestrul Lucică, pictor mare. Mare în adevăratul înţeles al cuvântului.

In ultima vreme îl vedeam arareori. Maestrul pregătea o expoziţie şi lucra din scular şi până'n cuiere.

Acum, pânzele maestrului se răsfaţă pe panourile expoziţiei. Sunt protos, la vernisaj.

Când s'a mai rărit lumea, după ce-au plecat potentaţii, stau de vorbă cu Lucică.

Intr'un colţ, un tablou înfăţişând două minunate raţe sălbatice.

— Frumoase raţe, zic.

— Nu-mi mai spune de ele. Frumoase or fi, dar m'au costat nervi, nu glumă—şi maestrul se uită urît spre pânză.

— Cum, frate?

— E o poveste întreagă. Mă cuprind fiori când mi-aduc aminte şi-mi vine să sar cu cuţitul la tablou să-l fac praf, să nu mai am prilej de aduceri aminte.

— E ceva în legătură cu ele?

— Aşa. Chiar ele, raţele. Să vezi. Mi le-a trimis un colonel, Popovici...

— Il ştiu. Ala cu mustăcioară.

— Aşa. El, chipurile, mi le trimisese să le mănânc, dar eu, smintit cum sunt, zic: Frumoase raţe. Cu astea să fac o pânză. Şi n'am mai stat pe gânduri. Le-am agăţat de gât şi am început să le pictez.

Când mi-era lumea mai dragă, mă pomenesc cu nevastă-mea în atelier.

— Nu ştii tu Lucică unde sunt raţele?

— Ba da. Le pictez.

— Păi trebuie să le gătesc. Am găsit şi măsline la „Dragomir".

— Mâine. Le faci mâine după ce termin eu.

— Ba cu acum vreau.

— Ba mâine. Am spus.

— Ei asta-i. Eşti teribil, dragă. Ce ţi-a mai venit şi cu raţele? Altceva n'ai mai găsit să pictezi? Sunt atâtea lucruri frumoase şi tu nici nu te uiţi la ele.

Inţelegi, mi-a sărit mustarul. Auzi: eu să nu văd unde e frumosul.

Şi de aici, să te ţii:

— Eşti lipsită de gust..

— Să nu-ţi permiţi...

Şi aşa mai departe, până n'am mai putut răbda şi am dat-o afară din atelier.

Am plecat enervat şi două zile nici n'am mai vrut să mă uit la raţe. Am lucrat la un peisaj, că ştii, aşa sunt eu: nu lucrez la o bucată până o termin; lucrez la mai multe de-odată.

Când mi-am adus aminte de ele şi am intrat în atelier, m'a izbit un miros greu: raţele înţelegi, trecuseră dincolo de limita fezandării.

Miroseau, nene, de te durea capul.

Seara, mă pune naiba să mă urc în tramvai, la a doua. Eram îmbrăcat cu hainele cu care lucrasem.

Stam în picioare lângă o cucoană şi mă uitam lung la ea. Era frumuşică. O văd că-şi face loc prin mulţime şi se duce mai în faţă, strâmbând din nas.

— Nu i-o fi plăcut mutra mea — mi-am zis.

Ceilalţi se întorceau în toate părţile adunându-mă ca pe nişte copoi. Un individ, lucrător după mutră, mă bate

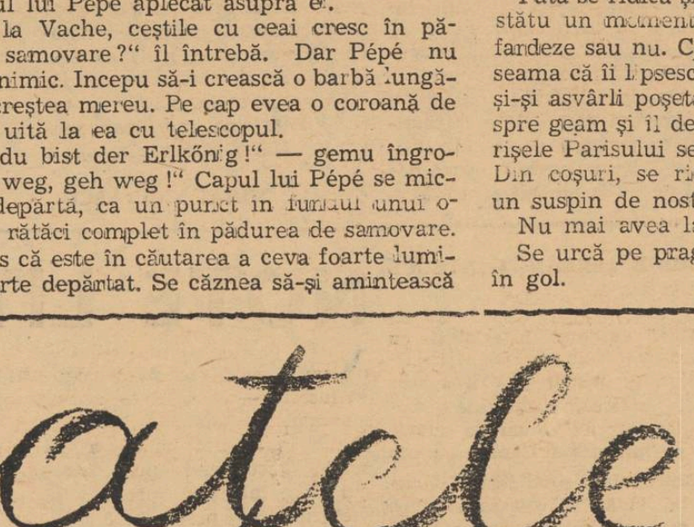

prieteneşte pe umăr:

— Azi câţi ai jupuit?

— Poftim?

— Câţi câini ai jupuit azi?

— Ce câini dom'le?

— Păi nu eşti hingher?

— Ce hingher, nene? Eu sunt pictor.

— Păi atunci de ce dracu miroşi aşa?

Raţele.

Mă întorc acasă. Văd îmbulzeală în faţa clădirii. Când m'am apropiat, unu strigă:

— Dumnealui este — şi m'arată cu degetul.

— Ce-i cu mine?

Un sergent se postează în faţa mea:

— Dom'le — zice — ce hoit e în odaie la dumneata?

— Pardon — zic — nici un hoit.

— Aha! Vrei să te ascunzi?

— Ce s'ascund dom'le? Ce s'ascund?

— Cadavru. L'ai omorît şi-acu'l ţii în casă. Nu se prinde, şefule, nu se prinde — şi m'apucă de reverul hainei, să nu fug.

— Staţi dom'le, sunt pictor.

— Pictor hai? Ţ-arăt eu ţie.

Lumea fluieră şi huiduieşte. Sergentul mă îmbrânceşte spre uşa apartamentului meu. Poporul, scai.

— Deschide endevidule — zice.

Până la urmă, ne-am lămurit.

Raţele.

A doua zi — trecuseră vre-o şase de când mi le trimisese colonelul, — lucram ca să termin mai repede. Lângă mine aveam o sticlă cu ţuică, să-mi mai dreg sufletul din când în când. Nevastă-mea fugise la maică-sa, până termin tabloul şi aruncă modelul din care începuseră să curgă penele.

Sună cineva la uşe. Mă duc, deschid şi mă pomenesc în faţa a doi domni.

— Suntem dela serviciul sanitar — zice unul.

E o reclamaţie împotriva d-voastră dela un chiriaş. Spune că ţineţi în apartament lucruri urît mirositoare cari le fac traiul imposibil.

— Raţele — zic.

M'a costat cinci mii, afacerea. M'au amendat pe loc ca p'un măcelar oarecare care n'are răcitor.

Două cucoane nostime s'apropie de maestru şi de mine.

— Bonjur, maestre.

— Sărut mâinile, coniţă.

— Superbe raţe.

— Da... — şi strânge din fălci.

— Ce aer de prospeţime au! Par'că acum le-a vânat.

DORIN ILIESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

Biblioteca „Astra" Sibiu

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23 - 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI
NUMĂR DE CRĂCIUN

ANUL LI Nr. 49
DUMINICA 20 DECEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ISUS IN LITERATURA DRAMATICA

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

Isus nu e un personagiu al literaturii dramatice, ci e însuși creatorul ei. După cum Cuvântul a existat înainte de ființa lumii, prezidând la crearea ei, tot astfel dramatismul trecătoarei vieți pământești a Mântuitorului a preexistat oricăror manifestări dramatice ale artei moderne, și le-a servit de isvor și de început.

S'a făcut de multe ori legătura între drama antică și drama modernă, pe temeiul obârșiei sacre a amândurora. Alăturarea aceasta se întemeiază pe un adevăr care se potrivește încă și mai adânc; căci după cum drama vechilor Elini și-a găsit un sprijin de credință în tragedia personagiului sfințit Zagreus-Orfeu, și în misterul sacrificiului său pentru mântuirea celor inițiați, tot astfel patimile lui Isus Christos au fost cel dintâiu mister al dramaturgiei moderne.

Pentru cei vechi ca și pentru oamenii evului mediu, spectacolul era o inițiere religioasă, o participare la experiența divină, o împreunare cu zeul devenit om. Evoluția celor două feluri de teatru e paralelă. Drama se laicizează, devine lumească, și capătă chiar aspecte de comedie, pe măsură ce se îndepărtează de templu sau trece de pragul sfințit al catedralei. In evul mediu, pilda vieții Mântuitorului e cea care stăpânește timp de câteva veacuri scena improvizată a teatrului popular, și dă literaturii dramatice adevăratul ei caracter.

Tot ce e mai puternic și mai viu în această literatură, se leagă de momentele cele mai cunoscute ale vieții lui Isus. Și de altfel, ce subiect mai potrivit ar fi putut să aleagă dramaturgul contemporan, sau „fatistul", cum i se spunea pe atunci? Nimic nu e mai dramatic decât umilita naștere a Mântuitorului în staulul păstoresc străjuit de îngeri, sau decât patimile Fiului divin, jertfit și batjocorit pentru a mântui pe cei ce-l disprețuiau. Scriitorul de astăzi, obișnuit să speculeze situații măestrit conduse spre anumite efecte, cu greu ar găsi scene de un dramatism mai elementar și mai pline de efect, mai ales pentru publicul popular căruia i se adresau. Și în realitate, de acolo au pornit, fără să știe, toate intrigile pretențioase, toate virtuozitățile și căutările de efecte ale teatrului pe care, spectatori reci sau entuziaști, îl ascultăm de opt sute de ani.

Se știe în ce fel s'a născut drama creștină, prin desvoltarea treptată a anumitor părți din slujba sărbătorească de Crăciun și de Paște, și prin cântarea lor mai întâi, și apoi interpretarea lor dramatică de către mai multe personagii. Această amplificare se datora mai cu seamă dramatismului inerent unor scene evanghelice cum ar fi aceea a căutării trupului lui Isus de către fecioarele mironosițe; episodul acesta a și fost de altfel cel dintâiu dialogat, din toată slujba religioasă. Desvoltarea treptată a acestor dialoguri a dus cu timpul la crearea celor două mari mistere din evul mediu francez: „Mystère de la Nativité" și „Mystère de la Passion". Insuși numele acestui spectacol arată că drama nu are ca scop decât edificarea credincioșilor, moralizarea și întărirea virtuților creștinești, prin pilda cât mai vie a existenței pământene a Mântuitorului.

Din punctul de vedere literar, aceste prime mistere nu sunt decât niște destul de modeste începuturi. Cele mai vechi, abia de număr câteva sute de versuri. Cu timpul, acestui fond primitiv încep să i se adauge episoade, care bine înțeles nu există în evangheliile canonice, și interludii comice, de un comic de altfel destul de realist, și uneori de vulgar. E semnul cel mai bun că spectacolul a ieșit din catedrală; instalat în teatrele improvizate pe piețele marilor orașe, el are nevoe de atracțiuni pe gustul publicului mai mare, și platnic, căruia i se adresează acum.

Misterul Nașterii Domnului, care pare a data de prin veacul al XII-lea, n'a ajuns la o formă mai desăvârșită. In schimb, Misterul Patimilor pare a fi interesat mai mult publicul, și deci și pe „fatiști". Cea mai reușită expresiune a lui e forma pe care i-a dat-o, pe la jumătatea secolului al XV-lea, scriitorul Arnoul Gréban. Opera acestuia e de o prolixitate care nu încurajează pe cititorul modern, căci numără aproape 35.000 de versuri; dar pe lângă lungimile pedante și greoaie, ea cuprinde și scene de o gingășie neobișnuită, ca de pildă dialogul celebru al Mântuitorului cu Maica Sa.

Ce era bun la Arnoul Gréban, devine și mai bun în prelucrarea lăcută de pe misterul lui de Jean Michel, în generația următoare, cu un succes care se propaga până târziu în secolul al XVI-lea. De altă parte, alături de drama isvorîtă de-a dreptul din viața Mântuitorului se desvoltă literatura dramatică a miracolelor, strâns legate de ele, dar în care se relatează episoade edificatoare din viața sfinților, și mai cu seamă din viața Fecioarei Maria.

Cu cât misterul evoluiază, cu atât se ivesc mai evidente preocupările de moralizare, precum și tendința spre discuțiunile curat teologice. Incă dintr'al XIV-lea veac se întâlnește într'un mister al Nașterii Domnului, un foarte vehement dialog între două personagii care personifică Biserica și Sinagoga, fiecare din ele apărând credința pe care o reprezintă. In misterul Patimilor e nelipsit episodul Paradisului, alcătuit dintr'o discuțiune teologică, uneori deosebit de subtilă, între virtuțile teologice și Dumnezeu însuși. Intrusiunea crescândă a dialecticei religioase e dezastruoasă pentru evoluția spectacolului; ea a fost admisă de bună seamă și pentru a atrage indulgența Bisericei asupra unui gen de spectacol care făcea în alte părți atât de mari concesiuni gustului public.

Nota moralizatoare devine preponderentă la sfârșitul celui de al XV-lea veac, care aduce de altfel și sfârșitul marei epoci a misterelor, deși acestea continuă sporadic până la 1548. Intr'un mister din această epocă de decadență, intitulat „Lațul iubirii dumnezeiești", se arată cum Dragostea creștină sfătuiește pe Isus să se căsătorească cu Sufletul, cu toată împotrivirea Dreptății, care vede în această împreunare o înjosire a divinității. Teatrul nu mai e decât o lungă alegorie, și un pretext pentru complicate subtilități teologice, care nu au nimic comun cu un spectacol.

(Urmare în pag. 2-a)

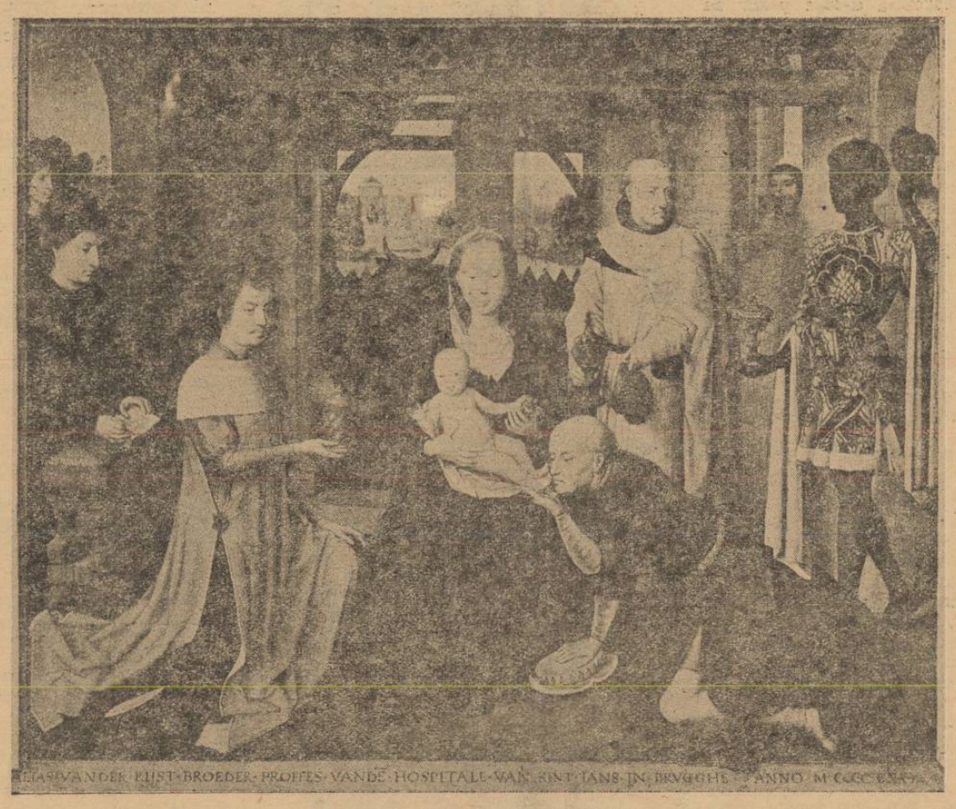

MEMLING — Inchinarea magilor

Prima carte citită

de AL. PHILIPPIDE

Nu sunt, probabil, mulți care să-și aducă aminte de cea dintâi carte pe care au citit o.

Pentru iubitorul de literatură, cea dintâi carte citită odinioară în copilărie se așează în firida amintirii alături de întâia dragoste. Aș crede chiar că amintirea primei cărți citite și gustate se așează înaintea celorlalte. Ea înfățișează cea dintâi mare bucurie a închipuirii, prima noastră aventură intelectuală, cea dintâi evadare din realitate și din cotidian. Ea poate fi și cel dintâi prilej de-a ne adânci în noi înșine și deci primul pas spre cunoașterea de sine însuș.

Oricare va fi fost acea carte, mai bună sau mai proastă, mai grea sau mai ușoară, ea ne-a stârnit gustul lecturii, curiozitatea vastă și niciodată pe deplin satisfăcută a îndeletnicirilor spirituale.

Iată de ce nu-i rău să sărbătorim din când în când cu o aducere aminte cartea aceia poate banală și naivă, absurdă, nefirească, stângaci scrisă, basm ilustrat, roman de aventuri extraordinare sau un desperechiat volum de călătorii prin meleaguri îndepărtate, cartea aceia pe care am citit o cu atâta lăcomie într'o zi din copilăria noastră.

De-atunci și până astăzi, am mai citit desigur multe cărți, nenumărate, le-am citit cu admirație sau cu necaz, cu cazna sau cu ușurință, cu indignare sau cu voluptate, pe unele cu nădejdea de a găsi în ele răspunsuri la întrebări care ne chinuiau, pe altele cu credința că ne vor oțeli mintea și ne vor limpezi gândurile, pe altele cu nădejdea nebunească că ne vor deslega tainele universului și ne vor dărui cheia cunoașterii. Unora dintre ele le-am cerut să ne facă să ne cunoaștem mai bine; în unele din ele am crezut că ne găsim pe noi înșine și ni le-am făcut prietene pe viață; altora le-am cerut, dimpotrivă, să ne amăgească; altora să ne desamăgească... Dar toate, cele în care am crezut dar nu le-am iubit, cele în care n'am crezut dar care ne-au fost dragi, au rămas în amintirea noastră cu aceiaș putere de persistență, înrădăcinate pentru totdeauna, nespulberate de niciun vânt...

Dar amintirea tuturor acestor cărți prețuește ea oare cât amintirea primei cărți citite? Toate cărțile citite mai târziu au avut pentru noi o existență obiectivă, o valoare în sine. Prima carte citită a avut pentru noi o altfel de valoare. Lectura acestei prime cărți a fost cea dintâi întâlnire cu lectura, intrarea în lumea lecturii, inaugurarea vieții noastre de cititor.

(Urmare în pag. 2-a)

Din viața lui George Mihail-Zamfirescu)*

DE CRĂCIUN, ODATĂ...

de IOANA MIHAIL

De Crăciun era sărbătoare în căsuța din Dealul Filaretului. Sărbătoare care cerea pregătiri anume și multă chibzuială pentru niște oameni săraci cum erau.

In primul rând: bucuria copiilor.

Pentru ei, toată grija, toată truda.

Se oprise, cu nevasta, cu câteva zile înainte, în fața unui magazin cu jucării. In vitrina sărbătoresc luminată și împodobită cu ramuri de brad și ninsoare de vată, erau orânduite sufragerii și dormitoare în miniatură, păpuși și jocuri scumpe pentru copiii oamenilor cu stare.

— Când au să aibă și fetele noastre așa ceva?

Era părere de rău și dorință în glasul mamei...

Pentru el: poruncă.

Știa să lucreze traforaj. Păstra încă, într'o lădiță în pod, toate sculele, pentru lucrul mi-gălos.

*

Adusese pe înserat, ca să nu-l vadă oamenii din mahala și pe ascuns ca să nu-l descopere fetele, la subțioară, o foaie de placaj.

Când i-a ieșit în cale, nevasta l-a privit nedumerită. El i-a făcut semn să tacă, ducând degetul la buze.

Ședințele „consiliului"**) se suspendau întotdeauna, cu câteva zile înainte de sărbători și fetele erau trimise la culcare devreme, sub amenințarea că îngerii lui Moș Crăciun umblă prin curțile oamenilor, se uită pela ferestre și acolo unde nu găsesc copiii culcați, fac un semn la poartă, să știe moșul când o porni prin mahala, să nu nu merită, că n'au fost cuminți. nu merită, că n'au fost cuminți.

Nerăbdarea, grija, planurile, întrebările șoptite, alungau somnul din pleoapele mici și copilele adormeau anevoie. Numai după aceea, părinții se coborau din pat — se culcaseră și ei ca să nu dea nimic de bănuit — treceau în vârful picioarelor în birou și lucrul începea.

Cărți, reviste, manuscrise, erau mutate pe divan. Scoteau din dulap cutia cu unelte — coborîtă decuvreme din pod. Ciocane, cuișoare, fierăstrae cu pânză subțire, pile, burghiuri, glaspapir, ținte, erau înșirate pe birou. Menghina era înșurubată cu atenție în marginea unei măsuțe.

George desenase pe foi de hârtie, planurile de lucru.

Trebuiau să facă un dormitor complect, o sufragerie și un leagăn cu polog pentru păpuși. Albe și lustruite, așa cum văzuseră la magazinul mare din centru.

El tăia bucățile de lemn, măsurate. Ea, la gura sobei, fierbea cleiul, într'o cutie de conserve. Lipeau, apoi, bucățile de placaj una de alta.

Erau veseli că lucrul mergea bine, că reușiseră să pună oglindă la șifonieră, că erau frumoase și meșteșugit lucrate florile ce împodobeau scaunele, că luciul mobilei era fără pată, că...

— Acum, drăguțo, să facem o pauză, că uite s'a făcut două și eu n'am fumat o țigare și tu ai uitat să-mi faci o cafea.

Femeea pregătea o cafea „specială", pe jeratecul din sobă, iar scriitorul se plimba cu pași rari prin cameră, fredonând încet, — ca de obicciu, — o melodie, prinsă cine știe de unde, din adâncul sufletului, poate...

— Dacă lucrăm așa câteva nopți, isprăvim mai curând decât ne așteptăm.

— Vezi, Georgică — îndrăznea ea — Gabrielei i-ar face mare bucurie, un aeroplan...

— Bine, drăguțo, dacă vrei tu, facem și aeroplan pentru Gabriela. Dar Luca...?

— Pentru Luca, am eu grije. Ii fac o păpușe. Tu trebue să-i colorezi fața și ochii. Ii vreau negri de data asta, dar să iei seama, să nu mai faci păpușa șaște, ca pe cea de anul trecut, că iar se sperie fata...

Râdeau amândoi și continuau lucrul până când trecea lampagiul să stingă felinarul din fața porții. Era semn că în curând o să se lumineze de ziuă, că trebuie să fure și ei, cel puțin, câteva ore de somn, să se scoale apoi și să plece la slujbă.

Pomul era pregătit cu migală și în ascuns, într'o cameră alăturată biroului.

Și copilele erau puse la treabă.

Una ținea pe brat șiragul de covrigi, cealaltă un săculeț cu nuci. Bunicul păstra merele.

Incepeau colindătorii. In mahala, „bună dimineața la Moș-Ajun" vine odată cu lăsatul nopții.

Cântau plozii ulițelor mai cu foc, sub ferestre; știau că acolo stă un om bun care cumpără, în toți anii, mere frumoase, nuci mari bune, covrigi calzi și pe deasupra — dacă i-a plăcut colindul — le mai dă și câte un ban.

Astfel părinții — nestingheriți de curiozitatea fetelor, — isprăveau de aranjat pomul și mulțumiți, așteptau câțiva prieteni.

Soseau aducând și ei, dulciuri, mandarine și voe bună.

Copiii tremurau de nerăbdare.

In curte, ieșa bunicul și cânta, către cerul înalt, din goarnă— aceeași goarnă de alamă pe care o cumpărase, cu ani în urmă, când nădăjduia să-și facă băiatul ofițer — ca să dea de știre lui Moș-Crăciun că în casa aceea îl așteaptă un brad luminat și că fetele au fost cuminți.

Intra moșul, coțârjat, dar plin de veselie.

Const. Cristobald era de obicei îmbrăcat într'un halat roșu, croit de George și cusut de nevastă, cu fășii de vată—închipuind blana — pe margini, cu mustăți albe și perucă la fel, împrumutate dela cine știe ce teatru.

Se cam minunau fetițele cum de Moșul e așa de sărac, încât, ca să nu-i înghețe urechile, împrumutase căciula mițoasă a bunicului.

Ca să fie bucuria copilelor și mai mare, li se îngăduia să aducă, la sărbătoare, și câțiva prieteni, copii săraci din mahala.

*) Volum ce va apare cândva...
**) „Consiliu" însemna că se adunau tuspatru, pe divanul mare din dormitor, sau larna la gura sobii și stăteau de vorbă, până către miezul nopții. Câtă vreme fetele n'au știut să citească, ședințele se terminau cu o lectură făcută de tata, sau cu câte o poveste spusă cu anumit tâlc.

(Urmare în pag. 3-a)

CUVÂNTUL ERA LUMINA...

Un gând plin de mister ne învăluе sufletele, sărbătorind Nașterea Domnului Hristos, într'o vreme când aproape toate popoarele lumii sunt încleștate în cel mai crâncen și mai sângeros război, pe fața întregului glob pământesc. Se pare că este o mare contrazicere între mesagiul Evangheliei, rostit de corurile îngerilor deasupra peșterii Betleemului, acum aproape două mii de ani și ceea ce vedem astăzi între popoarele lumii. Unde mai sunt astăzi „pacea și bunăvoirea între oameni", rostită de îngeri la Betleem, când Domnul Hristos se năștea?

Și totuși, cercetând cu atențiune cuvintele Sfintei Scripturi, prin care avem descoperit Cuvântul lui Dumnezeu, această aparentă contradicție ne devine explicabilă.

Domnul Hristos a adus în lume deplina luminare a vieții omenești, exemplificând dumnezeeștile învățături, cu neîntrecutele virtuți, trăite pe pământ între oameni. De aceea filosoful secolului XVIII, J. J. Rousseau, a mărturisit din convingere în scrierile sale: „Dacă viața și moartea lui Socrat sunt ale unui filosof, viața și moartea lui Iisus Hristos sunt ale unui Dumnezeu".

Cu toate acestea, puțini oameni și-au lăsat viața călăuzită de Cuvântul lui Dumnezeu. Insuși Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan mărturisește la începutul Evangheliei, la primul capitol: „Cuvântul era Lumina cea adevărată, care venind în lume, luminează pe tot omul. Acesta în lume era și lumea prin el s'a făcut, dar lumea nu l-a cunoscut. Intr'ale sale a venit și ai săi pe el nu l-au primit, iar la câți l-au primit, celor ce cred în numele lui, le-a dat putere, ca să se facă fii ai lui Dumnezeu".

Cum se explică acest fenomen? Numai prin adâncirea și înțelegerea liberei voințe, cu care Dumnezeu a împodobit pe om la creațiune, spre deosebire de toate celelalte ființe ale pământului. De aici și singura ființă responsabilă în fața judecății din urmă, — omul, cu răsplata ori pedeapsa ce o așteptă. Căci omul este liber să urmeze ori nu Cuvântul.

Insuși Domnul Hristos, când le-a vorbit ucenicilor pe muntele Măslinilor despre sfârșitul lumii, le-a explicat că pacea și bunăvoirea între oameni nu vor fi tot așa de puternice în sufletele oamenilor, în măsura în care se va răspândi și va fi primită învățătura Evangheliei: „Căci se va scula neam peste neam și împărăție peste împărăție și va fi foamete și cutremure pe alocuri. Dar acestea toate sunt începutul durerilor"... (Matei XXIV 7—8).

NAȘTEREA DOMNULUI
(Icoană veche, pictată pe lemn)

Aici o mică paranteză. Neamul românesc, născut creștin și-a continuat în viață spiritul creștin al Evangheliei, păstrându-și bunele legături cu popoarele vecine, când nu i-au încălcat hotarele patriei sale. Iar când s'a întâmplat astfel, și-a apărat sub scutul Sf. Cruci hotarele, apărând creștinătatea de hoardele din afară, pentru care motiv însuși patriarhul Romei l-a omagiat pe Domnitorul Moldovei, Ștefan cel Mare, cu supranumele de „atlet al lui Hristos". Căci însuși Dumnezeu a binecuvântat existența și vitalitatea Națiunilor, dând Sf. Apostoli prin puterea Sf. Duh, darul de a propovădui Evanghelia în limbile tuturor Neamurilor.

Sunt însă popoare, care n'au vroit să primească Cuvântul lui Dumnezeu. Ne este cunoscut din istoria biblică poporul care l-a răstignit pe Domnul Hristos. Alt popor nefericit sufletește a încercat să calce în picioare Sf. Cruce și Evanghelia Domnului Hristos. De aceea, pacea și bunele raporturi dintre popoare, au căzut pentru câtăva vreme.

Astfel devin explicabile cuvintele militarului și romancierului Pierre Loti, care a descris în culori frumoase locurile sfinte, unde a predicat Domnul Hristos, arătând că fără lumina Cuvântului lui Dumnezeu se pierde echilibrul întregii omeniri: „Dacă ni se ia Cuvântul, pe care singur Hristos a cutezat a-l rosti, pe acest pământ pierdut și cu o siguranță neînchipuit de misterioasă, nu mai rămâne nimic; fără această cruce și această făgăduință, care luminează lumea, totul n'ar fi decât orbăcăire zadarnică în întuneric, mișcare de viermișori în mers spre moarte"...

In orbăcăirea unor popoare fără lumina Cuvântului lui Dumnezeu și fără Sf. Cruce, Neamul românesc își continuă tradiția destinului său creștin. Acest sentiment de mângâere creștină înlătură misterul tristeții și ne animează sufletele către zile mai senine, când adevărata pace creștină se va reîntoarce între popoarele lumii...

Preot MIHAIL BULACU
conferențiar universitar

cronica DRAMATICA

TEATRUL „MUNCA ŞI LUMINA“: „SA NU PUI MANA'N FOC“, comedie în 4 acte de BERNARD SHAW, tradusă de d. DRAGOŞ PROTOPOPESCU.

TEATRUL ALHAMBRA: „BARBATUL DOMNULUI AVOCAT“ comedie în 3 acte de LOUIS VERNEUIL.

TEATRUL COMEDIA: „BOBIŢA“ comedie în 3 acte de JEAN DE LETRAZ, traducere de d. SICA ALEXANDRESCU.

„Muncă şi Lumină“ continuă să prezinte teatru de bună calitate. Mai exact, continuă să facă artă.

Repertoriul este cum nu se poate mai interesant, cei mai importanţi dramaturgi fiind aduşi pe scena teatrului din str. Uranus.

Piesa lui Bernard Shaw, ca tot teatrul lui Shaw, este în mare măsură cerebrală, personagiile lui Shaw nu sunt propriu zis personagii de teatru, în vinele lor nu curge sânge şi nu au viaţa pe care o au creaţiunile marelui său înaintaş Shakespeare sau acelea ale lui Molière sau Racine.

Dealungul pieselor lui nu se simte suflul acela dramatic pe care-l au marile opere, dar nu-i mai puţin adevărat că ele constitue o importantă formulă de teatru.

La Bernard Shaw, fiecare personagiu e un dialectician şi replicile care se întretaie nu sunt altceva decât un fel de scrimă de idei la care se dedă autorul, şi totuşi reuşesc să aibe o existenţă teatrală.

Din acest punct de vedere, o explicaţie a teatrului lui Shaw cred că ar fi greu de găsit.

S'ar putea, totuşi, susţine, că după cum se poate justifica un teatru numai de fantezie, ca un opus al teatrului realist, tot aşa se poate justifica un teatru în care emoţia estetică a spectatorilor să nu reiasă numai din asistarea la conflictele sufleteşti prezentate pe scenă sau la mai mult sau mai puţin reuşita reproducere a unei frânturi de viaţă ci şi să fie şi de înalt ordin, pur intelectual.

In ce priveşte interpretarea şi direcţia de scenă, ele au fost şi interesante şi frumoase.

Intrarea oricărui străin asupra primului tablou l-ar fi făcut să creadă că este în faţa unui spectacol de artă la care îşi va fi dat concursul neapărat vreunul din regisorii buni din străinătate, dotat cu fantezie, cu humor şi, în acelaş timp, cu conştiinciozitate, având curaj şi iniţiativă în materie de regie şi totodată grijă şi finisaj în detalii amintindu-ţi de teatrul unui Dulin, Jouvet sau Copeau.

Interpreţii par să fi înţeles şi ei atât frumuseţea intenţiilor regisorale cât şi frumuseţea spectacolului ce-l pregăteau, aşa că au fost şi ei la înălţime.

Uiţi realmente la ce teatru te găseşti.

Nu-ţi vine să crezi că aceşti actori care muncesc modest, la un teatru destinat în realitate muncitorilor, pot totuşi — şi în felul acesta se poate vedea ce înseamnă un regisor bun pentru un actor — să fie atât de bine, să aibă o aşa de minunată înţelegere a textului şi a rolului lor şi să ofere un ansamblu aşa de frumos.

D-na Ştefania Popescu în rolul d-nei Clandon, ne-a prezentat până la autenticitate tipul englezoaicei care are „principii“; d-na Sereda Sorbul, în rolul tinerei Dolly, a jucat tot timpul cu humor, cu vivacitate şi cu prospeţime, reuşind să redea admirabil tipul fetii de o educaţie paradoxal de sinceră şi de liberă — e vorba de Bernard Shaw !—; d-na Emilia Predescu Manta a dovedit un bun joc de scenă, îngrijit prezentat, fiind poate câte odată depăşită de rol în sensul unei oarecare deficienţe de sensibilitate, fără ca aceasta să constitue propriu zis o lipsă vizibilă; de asemeni bine d-na Mimi Rovinţescu.

D. George Damian a prezentat un Walter cu toată onctuozitatea chelnerului de vocaţie, subliniind totodată cu deosebită înţelegere onestitatea sufletească profesională pe care a vrut să i-o dea Bernard Shaw; Călin Botez a fost un Crampton bine conturat, jucând cu căldură şi sinceritate, poate chiar cu prea mult temperament, reuşind însă să câştige toată simpatia publicului pentru interpretarea d-sale; bine d. Tretinescu în Mac Comes, realizând tipul — aşa cum îl cere textul — al unui englez nu tocmai conformist; d. Stoianovici de asemenea bine în rolul îndrăgostitului prezentându-l într'o lumină agreabilă, trebuind poate să nuanţeze ceva mai mult unele stări sufleteşti, mai cu seamă că sunt uneori treceri foarte rapide dela una la alta; d. Cezar Rovinţescu, care e un bun actor, cred că în Boon nu era prea indicat: este prea sanguin pentru un englez şi a fost prea coleric în replici şi atitudini.

Totuşi se poate să fi avut dreptate d. Victor Ion Popa de a-l fi ales pe d-sa, fiindcă, dintr'un anumit punct de vedere, jocul d-sale poate că era chiar necesar pentru un anumit fel de a vedea piesa şi pentru o anumită viziune a punerii ei în scenă.

Trebue să semnalez însă şi o notă categoric discordantă şi o regret realmente atât pentru spectacol cât şi pentru d. Papa Nicola în rolul lui Phill: un copil, dintr'o anumită situaţie socială şi pe deasupra englez — chiar rău crescut — nu poate fi interpretat ca şi cum ar fi vorba de cine ştie ce exponent al mahalalelor sau maidanelor de pe la noi.

Cu atât mai puţin cu cât cred că nici autorul nu a voit să-i dea o nuanţă de vulgaritate, ci tocmai din contră.

Sunt de altfel aceleaşi gesturi şi aceleaşi schime pe care le are întotdeauna — în definitiv tot aşa de nepotrivite şi acum ca şi în piesa „Eu şi Tu“ — încât s'ar putea presupune că le face anume pentru galerie sau pentru un anumit public ale cărui sentimente şi eventual aplauze le vrea cu orice preţ.

In condiţiile acestea, nu e greu de spus că este candidat la cabotinaj pe viaţă.

In ce priveşte decorurile, foarte frumoase, foarte îngrijite, cu foarte mult gust, vădind toată grija pe care d. Victor Ion Popa — probabil d-sa este autorul — o pune în tot ce face, când este vorba de teatru.

❖

„Bărbatul d-lui avocat“ este o destul de amuzantă comedie bulevardieră care şi-a verificat calităţile de multe ori, mulţi directori de teatru recurgând la ea atunci când vor să-şi asigure un spectacol de succes.

Ca la toate piesele lui Verneuil, râzi, te amuzi.

Şi râzi într'un mod care nu te face să te jenezi de tine însuţi: sunt glume de calitate bună, fine, spirituale.

MIŞU FOTINO

Iar printre ele autorul mai are grijă să strecoare şi unele lucruri mai serioase.

Poate că nu puţini soţi îşi vor duce soţiile profesioniste la această piesă, nu de alta dar fiindcă s'ar părea că autorul a vrut să insinueze uneori că femeia profesionistă îşi pierde ceva din feminitatea ei, după cum de asemenea a căutat să arate cât suferă bărbatul în orgoliul lui din această cauză.

Până la urmă, însă, vom vedea că se desprinde şi concluzia contrarie şi anume că dacă femeia fără vre-o ocupaţie nu-şi pierde feminitatea, riscă să-şi piardă... simţul demnităţii conjugale !

După cum se poate observa sunt lucruri amuzante brodate pe probleme de oarecare delicateţă sufletească şi, relativ, destul de serioase, care fac ca această piesă să nu fie o simplă comedie bulevardieră lipsită de orice semnificaţie şi făcută după reţeta farselor obişnuite.

In ce priveşte prezentarea ei, ea a fost făcută în condiţii cât se poate de bune.

D-ra Viorica Vrioni, cunoscută în general din alte manifestări artistice, face în „teatru propriu zis“ o bună figură, cu un joc frumos nuanţat, punctat de câte ori a fost nevoie cu toată duioşia necesară; d-ra Mimi Enăceanu a dovedit încă odată că este o bună artistă de comedie, reuşind să fie într'un anumit fel al d-sale, care o prinde, caricaturală, servindu-se de jocul acesta într'un mod destul de inteligent; o bună actriţă şi bine distribuită d-na Silvia Fulda în rolul profesionistei emancipate şi oarecum bărbătoase.

Spectacolul datoreşte de asemenea mult d-lui Niculescu Buzău cu humorul d-sale încercat şi cu deosebita d-sale prică în public, d-lui Mişu Fotino care a jucat tot timpul cald, cu o căldură sinceră care se simte şi se acceptă cu plăcere, cum şi d-lor Ion Aurel Manolescu, în rolul secretarului timid care n'are curajul să-şi mărturisească dragostea şi Jean Voinescu în rolul lui Artur, constituind cu toţii o echipă cum nu se poate mai potrivită pentru un teatru de comedie uşoară însă bună.

❖

După cele spuse mai sus şi în special după cele spuse cu privire la teatrul Muncă şi Lumină, unde şi spectacolul şi ansamblul sunt la un nivel de artă atât de ridicat încât aproape că te supără un actor care vrea să facă cât de mici concesii publicului, fiindcă ţi se pare că distonează, ce poţi să mai spui despre Teatrul Comedia şi despre „Bobiţă“ ?

Acolo — cum am văzut — ţi se dă Bernard Shaw — şi încă în ce condiţiuni — şi în schimb pe o scenă din centru cum este Comedia, nu ai decât „Bobiţă“ şi alte lucruri asemănătoare.

Asta în ce priveşte piesa şi nivelul spectacolului în general.

Cât priveşte interpretarea, menţionez totuşi că faţă de un text slab, contribuţia actorilor a fost deja destul de mare.

D-na Aura Fotino şi-a arătat frumoasele sale calităţi de bună actriţă în rolul d-nei Fontange, o prezentare amuzantă d-na Silvia Dumitrescu în rolul Paulinei, iar d-na Victoria Mierlescu, insuficient întrebuinţată la Naţional, şi-a dovedit admirabile însuşiri pentru teatrul uşor care o vor face foarte preţuită de formaţiile particulare.

Bine de asemenea d-na Silvia Pancu.

In schimb d-na Eugenia Banu, împreună cu d. Mircea Axente au făcut un cuplu — cu regret trebuie s'o spun — realmente slab şi inaderent spectacolului.

Cât priveşte pe d-nii G. Timică, Vasiliu Birlic şi Ionel Ţăranu, aşii comici ai spectacolului, d-lor sunt destul de bine cunoscuţi şi li se cunoaşte prea bine maniera de a juca — a fost aceeaşi ! — spre a mai fi nevoie să fie prezentaţi.

Cred însă că d-lor, cu însuşirile pe care au şi în situaţiunea în care se găsesc astăzi, ar trebui să servească şi arta dramatică şi, dacă e nevoie, să refuze ceeace socot d-lor că, pentru însăşi respectul pe care şi-l datoresc, nu trebue să accepte, fie ca rol, fie ca indicaţii de regie.

Altfel e păcat.

Decorurile d-lor Cela Voinescu şi Vasiliu Faltin, destul de bune.

ALEXANDRU DRĂGHICI

CINEMA

CINEMA SCALA: Decădere.

Intâlnirea în distribuţia filmului cu o mulţime de nume astăzi consacrate în cinematografia italiană, ne face să ne întrebăm dacă în şcolile italiene în cari elementele fotogenice sunt tehnic pregătite pentru film, nu se obişnuesc ca la orice conservator „filme de producţie“ la sfârşit de an, în cari sunt încercate posibilităţile actorilor cari promit, uneori alături de vedete consacrate.

Dacă „Decădere“ ar fi fost prezentat acum mulţi ani, adică atunci când a fost turnat — ar fi apărut multora ca un film cu teză îndrăzneaţă. Astăzi, îl înregistrăm în categoria spectacolelor obişnuite, întrucât o condiţie minimă pe care nu întotdeauna regisorii de filme reuşesc s'o satisfacă este aceea că publicul evoluiază în mod firesc, cu înlesnirile pe care le prilejueşte chiar celui mai modest cetăţean, îmbunătăţirile civilizaţiei.

Aşa de pildă spectatorul va judeca — firesc cu un bun simţ spontan la care nu vedem dece ar renunţa chiar atunci când trăeşte câteva ore climatul iluziilor artei — că un copil nelegitim nu mai poate fi astăzi prilejul unei drame burgheze care să provoace conflicte şi suferinţe anevoie de lecuit.

Există încă, slavă Domnului, destule prilejuri în care omul modern simte toată apăsarea implacabilă a condiţiei sale omeneşti, cu atât mai mult cu cât complicaţiile pricinuite de viaţa socială tind dacă nu să dispară, dar cel puţin să fie tot mai atenuate.

Sunt desigur prilejuri cari odinioară provocau conflicte grave şi suferinţe serioase atât în viaţa de toate zilele a omului cât şi în aceea fictivă a plăsmuirilor artei. Dar tot atât de sigur este că multe din aceste prilejuri nu mai izbutesc astăzi să provoace decât zâmbetul plin de îngăduinţă îndulşoată al spectatorilor, cari, „asistă“ la desfăşurarea unei drame fără să mai poată participa, fără să mai poată trăi, adică suferi împreună cu personagiile dramei.

Spre deosebire de spectatorii cari pe vremea când era la modă teatrul lui Henry Bataille şi ciclul epic a lui Zolla — ar fi participat cu siguranţă, cu o intensitate sufletească pe care nu o mai putem cere astăzi.

Cu tot jocul corect şi convenabil al actorilor, filmul are totuşi din cauza subiectului, un aer desuet, de altădată, care oricât de bine făcut — şi este bine făcut — nu ne mai poate face să vibrăm cu acel interes pe care îl acordăm spontan realizărilor artistice al căror interes se desprinde din contigenţele imediate ale vieţii sociale.

O aparent burgheză mamă americană şi-ar trimite la film odrasla cu tendinţă de emancipare, cu menţiunea : „ca să vezi ce păţesc fetele când nu sunt cuminţi...“. Spunând însă prietenei sale cele mai sincere: „Sweet heart“, în fond dece atâtea complicaţii cât sunt încă doctorite pe lume?

ADRIANA NICOARĂ

NUMARUL VIITOR al „Universului literar“ (50) de Anul Nou, va apare la 30 Decembrie crt. cu un bogat, material literar şi artistic.

Prima carte citită

(Urmare din pag. I-a)

Intotdeauna, în preajma Crăciunului, mă îndeamnă gândul să scotocesc prin amintire ca să găsesc cea dintâi carte pe care am citit-o în întregime şi pe care am gustat-o după abecedarul cu poze şi snoave cu miei şi pisici.

De fiecare dată, mărturisesc, găsesc alta. Sau, mai exact spus, găsesc întotdeauna câteva din care, de fiecare dată când, sărbătoreşte, le caut, aleg una care mi se pare că ar fi chiar cea dintâi.

Să zicem acum că aceasta a fost un Robinson Crusoe, într'o traducere românească. Amintirea ei este desigur foarte veche pentrucă ea îşi are locul în memorie alături de alte întâmplări care sunt sigur dintre cele mai vechi ale vieţii mele. Cartea era un cadou de Crăciun şi îmi sosise probabil împreună cu nişte soldaţi de plumb, cu vreun tren de tinichea şi cu nişte mieluşei de mucava, pironiţi pe o tavă de carton presat închipuind o paişte foarte verde cu brazi conici şi o căsuţă roşie într'un colţ. Mai cred că acest Robinson a fost prima mea carte, deoarece în biblioteca mea de copil el purta, scris de mine pe o etichetă, numărul 1. Era o carte cu tartaje cartonate, cu file groase şi lucioase, cu litere mari şi rânduri rare. Pe copertă, Robinson era zugrăvit pe ţărmul insulei lui cu o mare foarte albastră în fund. Sta în picioare printre nişte palmieri verzi, cu un fel de glugă în cap, cu haină şi pantaloni de piele galbenă şi ţinând deschisă deasupra capului o umbrelă de soare, mitoasă. Bănuesc că întâmplările extraordinare ale lui Robinson. Câtă vrajă şi câtă nelinişte nu mi-a dat citirea şi recitirea cărţii! Era, bănuesc, o ediţie prescurtată şi o traducere simplistă. Dar emoţia de-atunci nu mi-a dat-o mai târziu citirea operei lui Daniel De Foe în ediţii complete, cu prefeţe şi comentarii, deşi am recitit întotdeauna şi la orice vârstă cu plăcere povestea asta, capodoperă a romanului de aventuri.

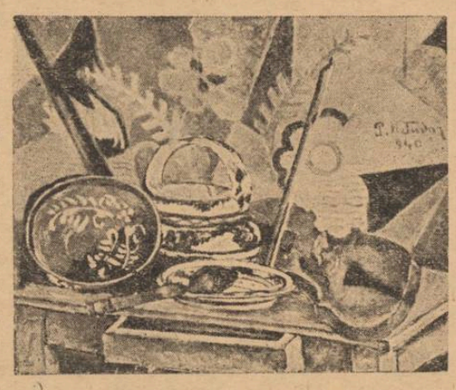

Au fost, cam în aceiaş vreme, şi alte cărţi care au împărţit cu Robinson admiraţia mea de cititor copil. Printre ele au fost cred şi Cei trei Musquetari, într'o traducere din 1857, în trei volume groase cât nişte evanghelii, tipărite în litere chirilice amestecate cu latine. Aţâţat de poveştile din O mie şi una de nopţi pe cari câteodată, seara, mi le istorisea tata, m'am căznit să învăţ bine chirilicele ca să citesc în Halimaua lui Gherasim Gorjan, în ediţia din 1834, istoria lui Savah călătorul pe mare: „Intr'o vreme în Vavilon, pe când împărăţea Harun Califul, se afla un negustător foarte bogat anume Savah ce călătorise pe multe mări ale pământului..“

Aceste cărţi, găsite în biblioteca tatei, le mai păstrez şi azi. Dar nu ele, totuş, se aşează în amintire drept cele dintâi cărţi citite. Locul acesta îl păstrează, până când poate cu alt prilej de sărbătoare a primei lecturi altă carte va răsări în memorie, acel Robinson cu file lucioase şi groase şi cu o copertă violent colorată...

Dar cartea aceia pe care cu mâna mea de copil scrisesem apăsat şi stângaci numărul 1, cartea aceia care inaugura biblioteca mea de copil, lipseşte, demult pierdută, din biblioteca mea de astăzi.

Şi poate că tocmai părerea de rău, că n'o mai am, mă face să-i hărăzesc în amintire locul celei dintâi cărţi citite.

AL. PHILIPPIDE

ISUS în LITERATURA DRAMATICA

(Urmare din pag. 1-a)

Acelaşi lucru se întâmplă în teatrul religios al Renaşterii la începuturile ei, în „Moralitatea asupra Patimilor Domnului Nostru Isus Christos“, de Jean d'Abundance, în care principalele personagii sunt Evlavia, Bunăvoinţa şi Natura, sau în cu totul abstracta „Comedie a Adorării celor Trei Magi“, scrisă de celebra Marguerite de Navarre, sora regelui Francisc I. Astfel misterul se stinge pe încetul, sugrumat de abundenţa digresiunilor teologice sau moralizatoare, ca şi de totala desfacere din corpul său a elementului comic, devenit farsă de sine stătătoare. Condamnate de decretul Parlamentului din Paris, la 1548, misterele se refugiază pe scenele colegiilor, unde se mai reprezintă până târziu într'al XVIII-lea veac, piese religioase în limba latină, în care se ghiceşte un ciudat amestec al dramei medievale şi al influenţei clasice latine.

Ce este Isus în toată această literatură dramatică? Odată cu Renaşterea, el nu mai e decât o abstracţiune teologică, un simbol al Mântuirii. Dar misterele evului mediu sunt pline de o viaţă cu mult mai reală, şi mai veridică în stângăcia ei. Scenele de bufoni, de lachei şi de meşteşugari sunt de un realism uneori prea crud, dar totdeauna deosebit de interesant ca document omenesc. Diavolii cari îşi ocheaţă blestemele parodiind slujba bisericească, meseriaşii cari înjură „par madame sainte Vénus“, până şi bietul Sfânt Iosif, faţă de care autorii de mistere nu au totdeauna o atitudine destul de cuviincioasă, sunt tot atâtea dovezi de înţelegere a sufletului omenesc, şi de o artă mai înaintată decât ar face să se creadă starea rudimentară a limbii.

Cu toate acestea, Isus nu e un personagiu viu. El trece prin misterele care îl privesc, ca o nălucă depărtată şi rece, de care nu se atinge nimic, şi care nu face niciodată dovada unui suflet al său. Copil în mijlocul templului, în care confundă ştiinţa învăţaţilor evrei, propovăduitor şi făcător de minuni care entuziasmează mulţimile şi păşeşte numai pe drumuri aşternute cu flori, sau biet osândit cu spatele plecat sub biciul şi batjocura călăilor nemilostivi, el rămâne acelaş personagiu divin care nu poate fi cuprins în măsura sentimentelor omeneşti, şi care se vede a fi străin de durerile şi de patimile ce ne agită pe noi.

Răceala aceasta îşi are explicaţia el. Autorul misterului se găsea în faţa unei probleme mai presus de puterile lui, şi care a rămas de bună seamă cea mai grea şi mai puţin lămurită din întreaga literatură dramatică: aceea de a înfăţişa pe scenă un om care să fie om, păstrând în acelaşi timp şi atributele orbitoarei sale divinităţi.

Lucrul acesta, nimeni nu l-a făcut până astăzi cu un succes deplin, şi putea fi cerut cu atât mai puţin celor ce, călăuziţi de credinţa religioasă mai curând decât de crezul artistic, s'au silit pentru întâia oară să înfăţişeze pe scenă pilda unei vieţi supraomeneşti. De aceea Isus rămâne în toate misterele un personagiu abstract şi nepământesc, pe care scriitorul nu ştie cum să-l însufleţească.

Spre a da impresia că avem în faţa noastră un om, şi totuşi un Dumnezeu, „fatistul“ nu poate decât să înmulţească semnele materiale şi exterioare personagiului, care trădează această dublă natură. De aici nenumăratele minuni, precum şi stăruinţa remarcabilă cu care se descriu torturile suferite de Mântuitor, cu realismul cel mai sălbatic şi mai nemilostiv. Isus rămâne totuşi un personagiu străin de viaţa atât de reală care-l înconjoară. O singură dată el vibrează aproape ca un om, şi se simte într'însul o inimă bătută ca a noastră, din dureri omeneşti şi din aprinse şi îndepărtate ideaturi. Lucrul acesta se vede în convorbirea cu maica lui, şi în duioşia cuvintelor de îmbărbătare către aceea care e singura lui legătură cu lumea în care s'a coborît.

Misterele franceze s'au răspândit în toată Europa, ducând pretutindeni personagiul aceluiaşi Isus rigid şi supraomenesc, ca într'o icoană bizantină. In Franţa chiar, spectacolele religioase s'au prelungit sub diferite forme, şi Rétif de La Bretonne povesteşte cum a asistat, în plin secol al XVIII-lea, la un joc de păpuşi reprezentând Naşterea Domnului. In Germania, unde ecourile au fost imediate şi deosebit de rodnice, se celebrează până şi astăzi, în diferite localităţi, misterul Pasiunii. Tot un ecou întârziat al acestei literaturi pare a fi şi Vicleimul românesc, mister modest al Naşterii, care pare a fi fost însoţit în datinile noastre mai vechi şi de un mister al Patimilor, astăzi ieşit din obiceiu.

In Spania, misterul avu o evoluţie paralelă cu cea din Franţa. Cel mai vechiu monument al teatrului iberic, celebrul „Auto de los Royos Magos“, nu e altceva decât un Mister al Naşterii Domnului, datând din primii ani ai secolului al XIII-lea. Derivat din oficiile religioase latino-franceze, acest embrion de dramă sfinţită începe un şir de reprezentaţii religioase destul de puţin cunoscute, dar din care a rămas până astăzi Misterul de la Elche, dramă a Adormirii Maicii Domnului, jucată în oraşul Elche, în fiecare an la 15 August.

Gomez Mantique, în secolul al XV-lea, scrie două scurte poeme dramatice asupra Naşterii şi Patimilor, care anunţă poezia caldă şi limpede a eclogelor lui Juan de Encina, consacrate de asemenea nopţii Crăciunului. In urmă, aceste spectacole se cristalizează într'un gen aparte, numit „auto sacramental“, din care ni s'au păstrat numeroase exemple dintr'o epocă mai târzie. E destul a spune că Lope de Vega singur a scris, după spusele contemporanilor săi, mai mult de 400 de „autos sacramentales“, în afară de cele ale contemporanilor şi următorilor săi, şi mai cu seamă ale lui Calderon. Bine înţeles că nu toate aceste drame religioase, de obiceiu de proporţii modeste, şi de un merit literar destul de variabil, sunt consacrate vieţii Mântuitorului. Cele mai multe celebrează micile câte unui sfânt, şi sunt destinate a fi jucate cu prilejul sărbătorii lui. Toate sunt însă pline de acea atmosferă de devoţiune patetică şi de supraomenească voinţă de împreunare cu dumnezeirea, care caracterizează teatrul sacru spaniol.

Misterul ia aspecte mai spectaculoase în Italia, unde Renaşterea însemnează şi o satisfacere a ochiului, prin priveliştea unor jocuri bogate în fast, în costume şi în decoruri. De aceea misterele italiene, cunoscute sub numele de „sacre rappresentazioni“, se preocupă, în epoca primitivă, mai puţin de poezia textului scris sau recitat, decât de parada pompoasă şi plină de efect a costumelor şi a podoabelor. Numai pe la jumătatea secolului al XV-lea, Florentinul Feo Belcari începu să dea textului o formă mai ingrijită, urmat fiind în pilda aceasta, de însuşi Magnificul Lorenzo de' Medici.

In Italia însă, unde influenţa antichităţii lăsase pretutindeni urme atât de adânci, sacrele reprezentaţiuni trăiesc alături de tragedii urzite pe aceleaşi subiecte sacre, dar pe modelul antichităţii reînviate. Tipice sunt în această privinţă exemplele lui Gian-Francesco Conti, zis Stoa, a cărui piesă despre „Moartea Omului-Dumnezeu“ avu un mare răsunet în Renaşterea franceză, şi al lui Curzio Faiani din Viterbo, autor al unei tragedii asupra Patimilor.

Tradiţia subiectului religios al sacrelor reprezentaţiuni se prelungeşte până departe în secolul al XVIII-lea, la poeţii împărăteşti, Apostolo Zeno şi Metastasio, acesta din urmă autor al unei compoziţii dramatice intitulate „La Passione di Gesù Cristo“. La aceştia însă, textul poetic nu mai era decât o broderie exterioară pentru muzica oratoriilor care se cântau de sărbători la curtea imperială. In legătură cu aceasta, trebuie amintit că însuşi genul muzical al oratoriilor se leagă de drama Mântuitorului, prin imitaţia conştientă a vechilor mistere de către Oratorienii cari, în frunte cu Sfântul Filippo Neri, au introdus la începutul secolului al XVII-lea acest nou gen muzical.

In toate aceste producţiuni dramatice, cititorul caută cu nerăbdare personalitatea omului-Dumnezeu; dar rareori această curiozitate e satisfăcută. Poetul se sfieşte totdeauna de a face să vorbească pe Isus Christos, căruia numai harul divin al Evanghelistului a ştiut să-i pună pe buze cuvintele potrivite. Cu o firească neîncredere în puterile sale, el evită însuşi personagiul Mântuitorului, pe care fiecă îl preferă în muta şi nevinovata lui pruncie, fie că-l ascunde înapoia altor personagii, care nu fac decât să vorbească despre el, cum se întâmplă, între altele, în compoziţia lui Metastasio. Se poate spune deci, că în toate aceste scrieri dramatice, Isus nu apare; chiar atunci când figurează pe scenă, el nu e mai puţin departe de noi, şi de felul nostru de a înţelege firea omenească ori de a bănui impresia necunoscută a lucrurilor mai presus de fire.

Cu atât mai meritorie apare încercarea mai nouă a lui Edmond Rostand, de a da cu adevărat fiinţă şi a umaniza figura Mântuitorului, în evanghelia lui dramatică intitulată La Samaritaine. Această dramă nu reprezintă decât un episod secundar din viaţa Mesiei, poate dinadins ales printre cele mai puţin dramatice, pentru a îngădui poetului să sublinieze mai cu seamă figura actorului divin.

E adevărat că atmosfera e creată prin mijloace artificioase, şi uneori de un efect destul de îndoielnic, ca de pildă apariţia fantomelor străvechilor proroci, sau ghicirea de către Isus a gândurilor ucenicilor săi. E adevărat, de asemenea, că Isus el însuşi e înfăţişat mai curând ca un gânditor, străin de ceeace-l înconjoară, ca un poet, şi mai mult încă, un poet puţin preţios şi nostalgic, având ceva din Rostand el însuşi, şi ceva din epoca literară 1900. Dovadă aceste reflecţiuni ale Mântuitorului-poet, privind cum se apropie de culmea dealului, sunând pe poteci cu amfora pe umeri, frumoasa Samariteană:

Immortelle splendeur de cette grâce agreste!
Je ne peux lasser de l'admirer, ce geste
Solennel et charmant des femmes de chez nous,
Devant lequel je me mettrais presque à genoux
En pensant que c'est avec ce geste, le même,
Que jeune, obscure et douce, ignorant que Dieu l'aime,
Et n'ayant pas reçu dans un grand trouble encor
La Salutation de l'ange aux ailes d'or,
Ma mère allait porter ca cruche à la fontaine.

Dar cu toată această preţiozitate, cu toată paloarea manierată a compoziţiei, nu se poate tăgădui că această încercare de umanizare teatrală a Mântuitorului e dintr'un anumit punct de vedere, cea dintâi. Rezultatul poate fi discutat, căci Isus dătătorul de viaţă poate fi interpretat şi altfel decât un poet contemplativ; nu rămâne totuşi mai puţin că Isus din evanghelia Samaritenei e un personagiu viu.

Tot un personagiu viu, dar care nu figurează, e şi Isus din drama cu acest nume al lui Nicolae Iorga. Cerinţele credinţei au impus dramaturgiei româneşti să se lipsească de personagiul divin, care nu apare deci în drama lui Iorga, dar a cărui apropiere se simte necontenit, puternică şi dominatoare, prin efluviile pe care le simt cei ce trăiesc alături de el. Un val amestecat de dragoste, de admiraţie şi de spaimă, ca în faţa oricărei minuni, se ridică din această apropiere a dumnezeirii, şi înconjoară cu un nimb de taină personagiul divin care, fiind nevăzut, pare a fi pretutindeni prezent. Din toată drama se înalţă un fel de poezie puternică şi aspră, care nu împacă poate toate cerinţele teatrului, dar care dă cel puţin impresia de mister şi de măreţie care însoţeşte toate marile adevăruri ale credinţei.

Astfel, Isus nu numai că leagă de existenţa lui pământeană şi de cultul naşterii şi patimilor lui, însăşi începuturile dramei moderne, dar pune în acelaşi timp şi câteva din problemele cele mai adânci ale artei dramatice în general. După ce a creat spectacolul modern, personagiul lui Isus continuă să se ridice de-asupra lui, ca o ţintă încă neajunsă, cu toată evlavia şi cu toată setea de artă de care au fost în stare generaţiile de poeţi ce s'au ridicat către dânsul.

ALEXANDRU CIORĂNESCU

Note româneşti

POETUL F. PACURARIU ne trimite, din Cluj, o carte de poeme: **„PSALMII NELINIŞTII"**. Cartea, apărută, anul acesta, la „Beszterce", adică **BISTRIŢA**, şi anume în Editura Gazetei „Săptămâna", a fost tipărită, în condiţii excelente, la Tipografia „Minerva" şi cuprinde patruzeci de poezii una şi una. Preţul volumului este de 2 Pengö.

Poetul **F. PĂCURARIU** stăpâneşte un vers curat, suav, crescut lângă hotarele tristeţii şi ale unei revolte pe care o simţim colcăind înăbuşită dară asemenea zgomotelor ce întovărăşesc cutremurele.

„Hei, şi visele de-acuma
S'or aşterne'n praf sub bruma
Vremii, şi poemele
Le-or usca blestemele,
Vor cădea din crengi de gând
Pe cărări de dor şi vânt,
Pe cărări de 'ngândurare
Impletite 'n sumbra zare
A sorocului ciudat...
Păsări negre tainic bat
Peste vise, peste ceasuri
Şi din tăinuite glasuri
Se urzeşte lin cântarea
Prevestirii, peste zarea
Ardeleană, arcuită
In tăcerea nesfârşită...
Păsări negre scriu în zare
Semne de îngândurare".

(Cântec)

Arta poetică a lui **F. PACURARIU**, mărturisită în **„Cântec de viaţă şi moarte"** este aceasta:

Scriu poeme cum îmi cade
Sângele pe paşii veştezi,
Nu-mi tai visele 'n balade
Arcuite 'n pure lespezi.
Trec zălud prin codrii vremii
Beat de vise şi de cânturi,
Svârl seminţele poemii
Ca pe-o pleavă'n patru vânturi...
Cântăreţ zălud în anul
Când era lăută tunul
Pe mormânt să-mi scrişi:
cu-arcanul
Vâna visele, nebunul."

Dară şi aceasta:

„Numai versul mi-e azi scut şi armă,
Nici jungher, nici pumn, nici buzdugan,
Numai melodii ce se destramă
Ca în fluer doina de alean..."

(Numai Versul)

Poetul ardelean îşi converteşte în cântec trist balada pe care o trăieşte:

„Mi-i gândul alăută pe care
plâng în seri
Doar vifore de vânturi şi freamăt de furtună
Şi seara vremii suie prin sânge şi tăceri
Să-mi creancă vâscul jelii pe inima nebună.
Mă dibuie minunea cu-antene de visare
Şi rana viermănoasă sub platoşă mă roade,
Curg sure peste suflet vechi fluvii de uitare:
Fosforul Amintirii în adâncimi mai arde."

(Mi-i gândul alăută...)

Pentru frumuseţea lui, citâm în întregime acest **Epilog:**

„Mi-au rămas cântecele nespuse
Ca florile ce-şi ascund mireşmele,
Au căzut ca nişte păsări negre, răpuse,
Cărora le-au tăiat sborul besnele.
Am rămas mai singur ca o spadă
Prinsă'n rugină de blesteme,
S'a destrămat cerul de baladă,
S'au scuturat păduri de poeme.
N'a mai coborît nici o ciocârlie
Din frunzarele cerului
Cu sborul — senin de veşnicie
Prin ceţurile zilei şi fumul misterului.
Au trecut în van mistreţii tainelor sihaştrii
Prin codrii orelor veştede.
Tinereţea'n platoşă de dor, cu arc de aştri
A rămas tăcută şi surdă, ca sub o lespede.
N'a fost cine să răpună pe Greul-Pământului
Care-a trecut chiotind prin vreme,
Zadarnic gem sub palma orii, sub talpa vântului,
Zadarnic inima, lasa, geme."

LA BARBUT

se numeşte noul volum de proză al d-lui D. St. Rădulescu, *scriitor de talent indiscutabil, editat de „Vremea".*

Cele şapte bucăţi (La barbut, Strănutul, Excursia, Mutatul, Dispărută, Vis rău şi Mortul), *datând din 1934 şi 1935, se încadrează perfect în ceeace poate şi trebue să fie literatura distractivă de calitate bună. Dar* d. D. St. Rădulescu *trădează resurse de humorist şi povestitor pe cari ar fi foarte păcat să şi le nesocotească. După* „Popa Borcea" *şi* „La barbut" *aşteptăm şi cartea d-sale de temelie.*

DE TOT REMARCABILE

sunt contribuţiile la N-rul pe Decembrie 1942 al **REVISTEI FUNDAŢIILOR REGALE.**

D. profesor **D. Caracostea**, alegându-şi colaboratorii, a avut o mână fericită.

Dară d. profesor **D. Caracostea**, cu desăvârşita d-sale autoritate în materie de intuiţie şi cunoaştere a valorilor literare nici nu putea face alegeri greşite. Deaceea admirăm la d-sa în prima linie deosebita grijă pe care o poartă condeerilor tineri şi, în general, tuturor tinerilor închinaţi preocupărilor spirituale. „Ceeace urmăresc eu" — l-am auzit odată mărturisindu-şi marea nădejde, — „e să netezesc căile tineretului, — să-l pregătesc pentru greaua conducere care-i revine. Am toată încrederea în voi şi în munca pe care o faceţi".

Profesorul **D. Caracostea** nu prea este darnic cu laudele, căci d-sale îi împun numai calităţile pozitive şi constructive ale cuiva: munca, talentul, caracterul şi românismul conştient. Luând, în Aprilie 1941, conducerea **Revistei Fundaţiilor Regale**, d-sa nu a ezitat nici o clipă să procedeze al o hotărîtă restaurare a bunelor cuviinţe româneşti atât de aşteptate în ogorul literelor noastre.

Incredinţând dastoniculu **OVIDIU PAPADIMA** secretariatul de redacţie al Revistei, profesorul **D. Caracostea** a statornicit în mod definitiv această necesară restaurare. Tânărul şi eminentul critic a câştigat, în scurt timp, simpatiile şi stima tuturora, orientând către orizonturile Revistei Fundaţiilor Regale o întreagă generaţie de stihuitori, prozatori şi eseişti ţinuţi la distanţă până în Aprilie 1941.

Păşind în al zecelea an de apariţie, **R. F. R.** condusă de profesorul **D. Caracostea** e mai viguroasă ca oricând. Semnăturile colaboratorilor de înalt prestigiu şi numele scriitorilor tineri îi asigură un viitor prea bogat în surprize. Socotim că **Revistei Fundaţiilor Regale** îi va reveni, după războiul actual, rolul de periodic central şi cel mai important al tuturor năzuinţelor româneşti.

CETATEA MOLDOVEI

are, în numărul pe Decembrie 1942, un poem extraordinar ca factură şi conţinut, un poem dur, de o duritate de cremene, dară şi poem plin de zări vrăjite cum sunt numai cele ascunse în cântecele noastre bătrâneşti. Poemul se numeşte Bosâncenii *şi-l semnează EUSEBIU CAMILAR, nume care, nu ne îndoim, va rămâne.*

Pe Eusebiu Camilar, *secretarul de redacţie al Cetăţii Moldovei, îl apreciem de mult şi i-am apreciat, mai cu seamă, proza de tot originală şi de tot bună.*

Ştiam că scrie şi versuri. Nu ştiam însă că va scrie versuri de calitatea „Bosâncenilor" săi.

Iată, două fragmente:

„Uneori, noaptea, în inima satului
aprind focuri puternice, focuri puternice

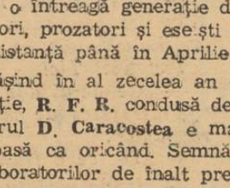

şi stau tăcuţi în jurul focurilor.
Intr'un târziu unii prind să cânte.
Şi de-ai nimeri între ei
atunci când începe cântecul,
n'ai găsi pe lume fraţi mi buni.
Işi zălogesc la crâşmă sumanele
să te poată cinsti cu rachiu.
Totuşi, nu te sfătuiesc să întârzii între dânşii,
Nici chiar când inima le spânzură muiată în lacrimi,
usemeni unor steaguri sfâşiate, plecate
Căci după cântecul sfâşietor de lung
ochii li s'aprind ca jăratecul.
Cuţitele încep să fulgere
şi curge sânge mult în satul Bosancilor.

. . . . . .

„Bosâncenele lor îs urâte; ochii mici, gurile pungă.
Lucrează umăr la umăr cu bărbaţii,
cărând butuci din pădure.
Trag la ferăstrău încruntate,
stând pe brânci printre butucii mari.
Când se bat, ele nu se sgârie ca alte femei,
nu ţipă, nu se trag de coade.
Incruntate'n broboade,
mânuiesc hangere din vârfuri de coasă.
Deaceea poate, în satul Bosancilor
încă n'a crescut nici o fată frumoasă."

REVISTA BUCOVINEI

este primul periodic literar bucovinean ce apare lunar şi regulat. Societatea pentru cultură şi literatură din Cernăuţi, proprietara revistei, îşi ţine şi de astădată cuvântul, iară d-nii Traian Cantemir şi Dragoş Vitencu, secretarii de redacţie, nu rămân nici ei datori cu materialul menit publicării. Ajunsă la cel de al 11-lea număr, continuatoarea filonului literar părăsit în Iunie 1940, poate privi cu mulţumire în urmă, căci a reuşit să adune, între copertele-i albe, numele aproape al tuturor acelora ce afişau, până în acel trist Iunie 1940, crezuri diferite. Revista Bucovinei a câştigat prima bătălie. Ii urăm, cât mai apropiată, şi o victorie integrală în planul calităţii colaborărilor. In numărul pe Noembrie semnează versuri şi proză: † Vasile Gherasim, Aurel Vasiliu, Dragoş Vitencu, George Voevidca, E. Ar. Zaharia, Neculai Tăutu, A. Bogaci, Em. Zegreanu, Tr. Chelariu, Adelina Cârdei, G. D(rumur), A. Z. N Pop şi C. L(oghin).

V. JELERU

Cronica muzicală

CONCERTELE DE VIOARĂ ALE MAESTRULUI GEORGE ENESCU

Amploarea adusă de maestrul Enescu stagiunilor muzicale, ori de câte ori ia parte activă la manifestările lor, este întotdeauna hotărîtoare. Cu acea forţă de realizare care îi îngăduie să acumuleze singur în concertele noastre, mai multă muzică decât ar putea s'o facă oricare alt muzician, dirijând ca nimeni altul, interpretând sonate, făcând muzică de cameră, operând câteodată şi în faţa pianului tot ca înfăptuitor le minuni, marele maestru al muzicii noastre a înscris anul acesta, într'o uimitor de vastă activitate şi patru concerte de vioară. Ilustrul compozitor şi uriaşul şef de orchestră a avut faţă de vioara cu care, dealungul continentelor, a vrăjit atâtea mulţimi, un gest de îndrăgire, amintindu-şi de pagini făcute special şi uneori exclusiv ca să-i răsfeţe strunele sau să-i pună în joc resursele de virtuozitate.

A fost o adevărată sărbătoare acest prilej de a asculta cele mai felurite compoziţii pur violonistice, în care cei mai îndemânateci dintre concertişti caută marile efecte de public, readuse la substanţialitatea funciară a muzicii, înfiripate pe plan pur expresiv, înălţate până la nivelul autentic al frumosului şi în acelaş timp cucerind şi vioarei toate drepturile ei la transcendenţa instrumentală.

Poate că, pentru cine ar fi privit vreunul din programele celor patru concerte de vioară pe care le-a dat, unele nume şi titluri ar fi adus oarecare surprindere. Concertul de Spohr, autor pe care rar îl vedem părăsind programa anilor superiori de conservator pentru sala de concert, „Zapateado" de Sarasate „Dans spaniol" de acelaş sau vre un aspect paganinesc din cele mai caracteristice. O emoţionantă bucurie ar fi înlocuit însă acaestă surprindere pentru oricine le-ar fi ascultat, astfel precum le-a grăit maestrul.

Pentru Spohr, o stimă şi o înţelegere noi şi-ar fi făcut loc sigur. Câte profunsiuni, cât de frumos simţ al expresiei violonistice prin specific tehnic, câtă nebănuită muzică, au putut fi evocate din aceste pagini în aparenţă învechite dar, reînviate de marele artist în tot ce au mai ales, mai reprezentativ, mai nobil.

Sarasate sau Paganini, şi-au regăsit cea mai limpede esenţă a expresiei lor, au fost o neîntreruptă dăruire de muzică, laturele lor acrobatice nemai fiind nici impediment nici scop, ci o încântare, în aceste transfigurante interpretări.

Şi, în fiecare concert, Bach şi-a păstrat marele său loc, îndumnezeit precum numai George Enescu ştie s'o facă.

In toate aceste concerte, pianistul Ion Filionescu a putut avea, printr'un aport de o cizelare, un gust şi-o mlădiere de însoţire de veritabil artist, o parte de contribuţie excepţional de preţioasă.

ROMEO ALEXANDRESCU

Ziurel de ziuă

Tot mai arde cerul sus
— Ziurel de ziuă —
peste ieslea lui Iisus,
— Ziurel de ziuă —

Vitleeme, colţ de Rai,
— Ziurel de ziuă —
îngeri palizi încă ai?
— Ziurel de ziuă —

Alb şi fraged Vitleem,
— Ziurel de ziuă —
în ce vis să te mai chem?
— Ziurel de ziuă —

Steaua sfântă de Crăciun
— Ziurel de ziuă —
din ce praf s'o mai adun?
— Ziurel de ziuă —

Lacrimi mari pe cer s'aprind,
— Ziurel de ziuă —
prin tristeţi de foc colind,
— Ziurel de ziuă —

Pentru 'nsângeratul mag
— Ziurel de ziuă —
pune, Doamne, spini pe prag,
— Ziurel de ziuă —

Şi acoperă cu lut
— Ziurel de ziuă —
Vitleemul meu pierdut,
— Ziurel de ziuă —

RADU GYR

Din volumul de „Balade", sub tipar în ed. „Fundaţiilor Regale".

Cor îngeresc

Cela ce eşti fără început
De Tine ascultă pământul.
O, Doamne, mărit Sadaot,
Din tină pe om l-ai făcut
Şi'n suflet sădit-ai Cuvântul.

Osană, osană, strigăm
Laudă faptelor dăm.
Mai presus de taine zideşti
Din lumini lumini împleteşti
Plin este cerul de minunile Tale.
A vieţii de veci eşti singura cale.
Străluce verdeaţa când treci prin grădini
Pe tron de zăpadă cresc tinerii crini.

Din haos venit-ai spre cer
Din puteri izvorît-ai puteri
Luminându-te prin Tine trăim
Mângâindu-ne, în veac Te slăvim
Inchinându-ne, strigăm pururi aşa:
Osană, Osană, Osană.

IULIAN VESPER

Drumul de ţară

De pleci din noi, de unde fierbe 'ntr'una
Ascunsa grijă pentru tot ce ştim —
Sau de ne vii în braţe cu furtuna,
Noi tot cu tine 'ncepem şi murim.

E 'n firea noastră vesela cântare
Prin colbul tău, spre veşnica minune
A pânei, zămislită din sudoare,
Alinătoare ca o rugăciune.

Plecăm, venim, cu tine 'ntotdeauna,
Cum apele cu valurile lor —
Şi pretutindeni ne 'ntâlnim cu buna,
Cu sfânta noastră 'ncredere 'n ogor;

Iar când se 'ntrec avânturi uimitoare,
In aripile grele 'ncet crescute —
Ne urmăreşte 'n beznă, sau spre soare,
Noroiul tău mâhnit — să ne sărute.

TEODOR SCARLAT

Sufletul lumii

O trâmbiţă răsună, nevăzută:
Eu sânt trecutul vajnic ce călăeşte
Avântul care urcă vultureşte
Inspre Lumina încă nebăută.

Cărarea mea, de veacuri străbătută,
N'are 'nceput şi nu se isprăveşte.
Sânt Cosmosul în care clocoteşte
Setea de clipă nouă, neştiută.

Prin mine, zarea blastămă şi cântă,
Pogoară îngeri, veacul înspăimântă:
Intunecă, ucide şi învie...

Prin mine, creiator de vecinicie,
Muntele-i crunt, garoafa e mai sfântă:
Sânt besna rece şi lumina vie...

LEONIDA SECREŢEANU

NOTE GERMANE

VERLAGSGESELLSCHAFT DIE WIENER

(Societatea editorială vieneză) anunţă apariţia sau apropiata apariţie a următoarelor traduceri din literatura românească:

LIVIU REBREANU: *Die Erde die trunken macht* (Ion), *Der Aufstand* (Răscoala) şi *Die Beiden* (Amândoi); ŞTEFANA VELISAR TEODOREANU: *Rumänische Skizzen;* CEZAR PETRESCU: *Der Schatz des Königs Dromichet* (Comoara Regelui Dromihet) şi *Das schwarze Gold* (Aurul negru); *Aus grünen Wäldern weht der Wind* — (Bate vânt din codri verzi) — volum de poeme româneşti; EMINESCU: *Lyrische Lese* (Antologie lirică); RUMÄNISCHE NOVELLEN şi MUNTEANU-THIERFELDER: *Rumänische Literaturgeschichte* (Istoria literaturii Româneşti).

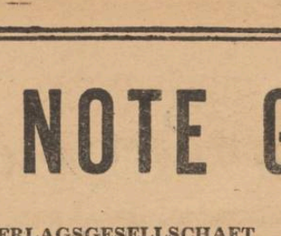

ROMANUL POPULAR DISTRACTIV

(Der Unterhaltungsroman) se bucură de atenţii speciale în Germania de azi. Războiul, cu apăsarea-i de coşmar, stimulează, indirect, setea de „distracţie", iară în Germania nu s'a citit poate niciodată mai pe nerăsuflate ca azi. Cărţile se epuizează vertiginos. Lumea nu caută atât să se informeze sau să se cultive, pe cât are nevoie de cele câteva zeci de minute de destindere zilnică a nervilor. Tocmai „destinderea" aceasta nu putea scăpa atenţiei forurilor politice conducătoare în cel de al treilea Reich. „Literatura distractivă" a devenit astfel problemă de primă urgenţă şi, odată formulată, s'a procedat la traducerea ei în fapt. Au fost instituite premii de sute de mii de mărci, iar editurile îşi aşteaptă cu încredere trufandalele.

In fond, ce este literatura sau, în speţă, „romanul popular distractiv?"

D. *Ludwig Eberlein* dă în săptămânalul *Das Reich* (No. 48) o serie de lămuriri din cari reţinem:

„Cu problemele nu ne putem juca. Cine pune, în decursul unei discuţii vesele o problemă, produce un vârtej care înghite libertatea spiritului. Totuşi nu trebue să vorbim prostii spre a evita orice sens adânc. Cel superficial culege gloria de a fi causeur charmant numai datorită faptului că este imun faţă de pericolul de a deveni problematic. El are o calitate negativă. Cel mai mare farmec al causeriei zace acolo unde licăre, prin oglinda suprafeţei, profunzimea.

Pe Goethe îl laudă contemporanii pentru faptul de a fi fost un incomparabil om de societate, — anecdotele şi întâmplările din călătorii pe cari le povestea el, treceau drept mostre de literatură distractivă".

„Romanul distractiv care trebue să afirme viaţa şi să fie neproblematic, este în cadrul artei epice ceeace e comedia în cadrul artei dramatice. Ceeace îi este permis autorului dramatic, poate fi îngăduit şi povestitorului. Să studieze el numai faţa exterioară a lucrurilor şi să le descrie cu peană elegantă şi plăcută, noi vom privi cu drag în această oglindă".

„Trăim într'o vreme în care facultatea de a scrie este bun cultural comun. Meseria scriitorului este singura care nu se închide în nici un fel de ţarc împotriva diletantismului, — ea este deschisă tuturora. Nu voim s'o transformăm într'o meserie calificată. Dară tocmai fiindcă nu poate fi ridicată nici o îngrădire exterioară, cea lăuntrică trebue să fie cu atâta mai rezistentă: bunul gust al cititorului. Ar trebui să ne liberăm, în fine, de literatura criminalistă lipsită de gust, literatură care înlocueşte prin senzaţii exterioare tensiunile interioare ale sufletului şi ne produce, în cazul cel mai bun, o excitare nervoasă pe care o putem obţine şi la cursele de cai, beneficiind, pe deasupra, şi de aer curat; — să ne liberăm de *Kitsch*-ul distractiv ce ia chip oridecâteori vreun

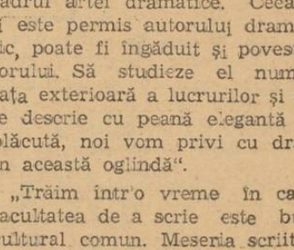

cap mărginit atacă o problemă metafizică, — şi dragostea e o astfel de problemă! — şi să ne liberăm de pretenţii false. Să nu-i cerem scriitoruluj şi poetului să ne dea literatură distractivă „autentică" în afară de cazul că vorba „autentică" e înţeleasă ca atare, adică drept „veritabilă".

Deseori însă e confundată cu istoria, pedagogia, morala, cultura, — lucruri ce sunt folositoare şi despre cari ştim unde le putem găsi, pe cari însă nu le căutăm într'un roman distractiv al căruia singur scop este să ne odihnească după obositoarea muncă silnică a datoriei, făcându-ne disponibili pentru viaţă nouă şi viguroasă.

Cum poate realiza poetul toate acestea? Arătându-ne un petec de pământ — văzut din cer!"

TRAIAN CHELARIU

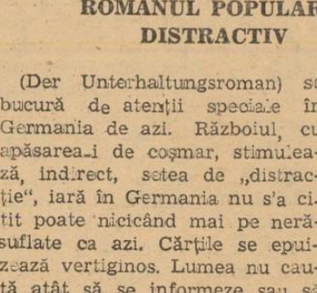

De Crăciun, odată...

(Urmare din pagina I-a)

Stăteau sfioşi în jurul pomului şi nu le venea să creadă că bătrânul din altă lume adusese şi pentru ei bomboane, bile, păpuşele, ciorapi sau căciuliţe călduroase.

Ca să-şi primească darul, micuţii încercau să bâiguie câte o poezie.

Lui George i se făcea milă de sfiiciunea lor, de ochii înlăcrimaţi de teama că n'au să capete pachetul şi ruga pe Moş-Crăciun să le dea cadoul şi fără... poezie.

Fetele lui: Luca-Raluca, actriţa de azi — spunea versurile tare, cu îndrăzneală. Ochii tatălui râdeau fericiţi. Gabriela frământa mânile, strângea gura, încreţea fruntea:

— Eu nu spun. Am fost cuminte, mi se cuvine darul. Dacă vrea să mi-l dea... bine.

Scriitorul surâdea trist, mângâia fruntea înaltă a copilei şi spunea el — în locul fetei dragi — o poezie.

— Eu nu vreau aşa, protesta ea.

— Aşa trebue. Aşa vrea Moş-Crăciun.

— Cine e el, să vrea?

— E trimisul lui Dumnezeu.

— E mai mare decât tine?

— Da.

Prietenii primeau şi ei ţigări, cărţi, câte o cravată. Bunicii, o mărturie de dragoste din partea celor tineri.

După împărţirea surprizelor, cei mici plecau pe la casele lor, iar fetele scriitorului mai zăboveau în preajma pomului, până când, trimise cu sila la culcare, adormeau; una fericită că are o păpuşe, cealaltă nemulţumită de mărturisirea tatei: că un moş bărbos şi cocoşat e mai mare decât el.

Prietenii întârziau la un pahar cu vin, o gustare, o placă de pathefon, vorbă, cafele şi ţigări, aşteptând să se lumineze de ziuă, ca să se poată duce fiecare spre casă, pentrucă din Câmpul Veseliei nu se putea pleca uşor prin întuneric, peste linia ferată, prin nămeţi şi viscol.

. . . . . .

Au trecut ani; în căsuţa din dealul Filaretului, se aprinde, ca şi atunci, în ajun de Crăciun, un brad cu lumânărele, artificii şi daruri, dar nu mai vine Moş-Crăciun şi nici invitaţi nu mai sunt.

Se aprinde candela în faţa icoanei celui plecat, suflete triste se închină lui şi se roagă să le fie mereu aproape, să le călăuzească paşii...

Apoi, în lumina pomului de Crăciun, o fată citeşte cu glasul mic, şoptit... —aşa cum le citea el, odinioară, — din cărţile lui şi îl simt abur cald şi mângâetor, sărutându-le frunţile...

IOANA MIHAIL

ce ne-a 'duce moș crăciun

CE POT SĂ SPUN ?

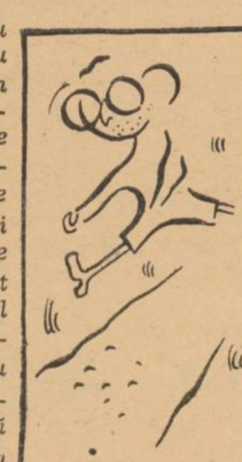

De multă vreme nu mi s'a întâmplat să fiu mai încurcat decât în clipa în care am început să scriu aceste rânduri, care vor trebui să fie un fel de reportaj fantazist și ocazional. Am destule motive ca să mă simt încurcat. In primul rând, literatura ocazională îmi inspiră cu mult prea puțină încredere ca să pot să mă apuc să-i cânt in strună. Știu apoi că prea puțini sunt cetitorii care își iau osteneala să frunzărească paginile festive, pline de proze ocazionale. Eu n'am să scriu însă ceva ocazional, ci am să trag chiulul acestui titlu care amintește de întâile pagini de abecedar, așa cum mi l-am tras mie însumi. Păcălesc, păcălindu-mă, cu nădejdea că poetul dumneavoastră și prietenul meu, Traian Lalescu, va spune într'adevăr ceva potrivit și în notă.

CU TRAISTA GOALĂ

...Dar, totuși. Mie Moș Crăciun nu-mi va aduce nimic. Aud de undeva de departe cântece de stea, cântate grăbit și monoton de copiii din Scheii Brașovului și știu că atunci Moș Crăciun îmi aducea întotdeauna câte ceva. Anul trecut, de pildă, mi-a adus nădejdea și lumina. L-am văzut, sau l-am bănuit, așa cum nici la cinci ani nu mi s'a întâmplat, furișându-se din odaia mea și lăsând în urmă o dâră de cer, pe urma căreia m'am strecurat, ca să-mi aflu drumul vieții pe care îl calc astăzi, cu sufletul ceva mai greu, dar cu fruntea mai ridicată. Până acuma, Moș Crăciun nu m'a uitat niciodată. L-am întâmpinat cu smerenie, dar și cu nerăbdare, împrumutându-mi pentru o clipă inima pe care o purtam la patru ani, și mă oglindeam la luminile pomului de Crăciun. Acum însă, am rămas singur cu obsesiile mele. Mă gândesc că în zilele de sărbători, în anul acesta de jertfă și de înălțare, când omul la om trage, și când inimile vor veni să se caute mai aprig decât oricând, mă gândesc că e mai bine să mă încui între cei patru pereți ai odăii, sărbătorind singur tot ceeace n'am de sărbătorit cu alții. Moș Crăciun mi-a adus singurătatea, pe care chiar dacă n'o vreau cu totul, o bănuesc și o accept, pentrucă un dar nu se cântărește, ci se primește...

Nu știu câți vor fi aceia care vor înțelege tâlcul deplin al acestor cuvinte, dar mă gândesc la cei, unul sau doi, care întâlnindu-mă în clipa lor de tăcere, vor ști că mai sunt mari și mici tragedii care nu se consumă livresc și care așteaptă un Moș Crăciun, fie el chiar fără traistă, dar cu inima deschisă spre toate nemărturisitele dureri ale lumii.

PRETEXTE

„Ce ne-aduce Moș-Crăciun" e un foarte tentant titlu pentru o improvizație reportericească și literară. O fi. L-am ales cu bătaie de cap, l-am gândit în fel și chip și-mi dau seama în clipa în care scriu aceste rânduri, că fiecare om ar putea să vă spună altceva, nu fiindcă vede altceva, ci numai fiindcă știe să mintă mai frumos. Dar tu, cetitorul meu, vrei tu să te mint, redându-ți sensibilitatea cu apă de flori, ca să strănuți lacrimogen și admirativ, felicitându-mă pentru turul de forță ? Chiar dacă ai să vrei, eu n'am să mai pot !

Ți-ar spune Ionel Teodoreanu despre cozonaci, alivenci, zăpadă și caiși, ți-ar spune despre năut, icre negre, zurgălăi și cocă, ar fi evocator și frumos.

Ți-ar spune Crevedia despre Vasea lui nămețită, despre borș și sarmale, despre glorie și îngeri. O, toți maeștrii scrisului nostru românesc ar avea să-ți spună ceva, toți ar povesti despre un Moș Crăciun, pe care dintr'odată l-ai vedea în față, crescând din ce în ce mai mult, până când ar dispare. Și-atunci, abia atunci ai vedea că nici acest Moș Crăciun nu ți-a adus nimic. Nici cel puțin pe sine însuși !

Dar stau și mă întreb: oare n'ar avea acest ciudat aducător de bucurii ce să împartă la oameni ? Zurgălăi, păpuși, cărți, albume, rochițe și trâmbiți, la cei mici. Dar nouă, celor care de teama darurilor și a mâhnirii ne aducem noi înșine darurile, ar avea totuși ce să ne dea: omenia, credința, liniștea, odihna și dragostea.

O, Moș Crăciun, eu nu știu ce-ai să le aduci lor, și de aceea nici nu îndrăznesc s'o scriu. Dar dacă vrei ca drumul tău să fie ceva mai ușor, încarcă de astă dată traista cu aceste abstracțiuni și printre fulgii puri de zăpadă care fac atât de bine unui cadru sărbătoresc, împrăștie-le printre toți neomenoșii, necredincioșii, neliniștiții, neodihniții și neîndrăgostiții, care se sbat fără a ști că neliniștea lor nu e altceva decât căutare și zădărnicie găunoasă.

ȘI POESIA...

Mai etern lucru decât NICIODATĂ și NIMIC, nu este decât poesia. Nu mă gândesc aici la bisericuțe sau la catalogări, pentrucă pe zi ce trece îmi place să cred mai mult că acela care știe să trăiască marea taină, fără hotare și fără ranchiune camaraderești, este și poetul zilei de mâine și al lui totdeauna, poetul pe care l-am vrut și îl vrem.

Poesia e sărbătoare și deaceea sărbătoare e în fiecare zi, chiar dacă n'are roșu în calendar. Noi nu trăim după calendare, pentrucă mai frumos cad filele lui, cad foile toamnei și spicele verii, frunțile oamenilor și lacrimile îndrăgostiților. Din an în an, triști dar încrezători, trecem din sărbătoare în sărbătoare, oficiind întru poesie, săraci dar bogați, umiliți dar trufași. E o linie de conduită care nu se învață, ci se trăește.

Moș Crăciune, dar ai putea fi de folos și poeților, prietenilor mei, aducându-le la toți câte ceva, pentrucă fiecare din ei are nevoe. Iată, transcriu dintr'un carnet intim și te rog să iei act, dacă nu pentru anul acesta, pentru la anul și la mulți ani:

— *lui* Traian Lalescu, *hârtie pentru un volum de poeme și-o pălărie,*

— *lui* Dimitrie Stelaru, *o sobă de teracotă pentru anticăria sa,*

— *lui* Ion Th. Ilea, *o „întoarcere" cu ediții multe, dar definitive, și așa mai departe. Glumesc și nu glumesc. Am asupra mea un catastif, în care mi-a plăcut să însemn toate lichelismele, inconsecvențele, semnele de frăție și de camaraderie, pe care le-am întâlnit pe drumul meu între oameni. Știu destul de bine ce li se cuvine și știu și mai bine ce așteaptă fiecare din ei. Deaceea, iubitul meu Moș Crăciun, dă-mi un telefon la numărul 3-3-10 și am să-ți comunic, dacă te interesează, o listă destul de bogată. Oricum, dacă m'ai sărit la catalog, nu-i uita pe ceilalți. Fii generos cum nu pot fi ei!*

E NUMAI UN VIS

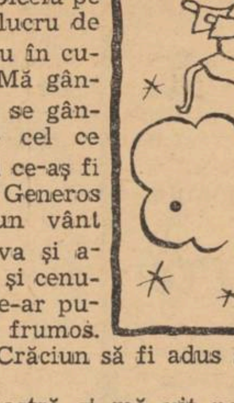

Dar timpul gonește de zor. Mă gândesc la cele câteva cartonașe cu urări pe care am să le aflu ca de obiceiu pe masa mea de lucru de la redacție, sau în cutia de acasă. Mă gândesc la cei ce se gândesc la mine cel ce sunt, nu la cel ce-aș fi putut să fiu. Generos ca uitarea, un vânt vine de undeva și aruncă pulbere și cenușe peste tot ce-ar putea fi bun și frumos. Oare tot Moș Crăciun să fi adus și furtuna aceasta ?

Stau la fereastră și mă uit pe stradă, cu inima departe de mine, acolo unde piciorul meu nu poate să pătrundă. Obosit și flămând, mai flămând decât toți flămânzii lumii, după ce m'au mistuit atâtea focuri și m'au devorat atâtea întrebări, nu-mi mai rămâne altceva de făcut, decât să mă sui pe cel mai înalt crenel al cetății și să-mi spun zâmbind : „Aștept !"

Și, cine știe, așa cum fragmentele acestea scrise în noaptea geroasă n'ar fi așteptat niciodată, Moș Crăciun îmi va aduce bucuria de-a mă afla pentru o clipă acolo unde cu inima am fost, dar de astădată cu piciorul. Și piciorul meu, călcând pe nori, va sparge stelele într'un nevăzut pom de Crăciun, pentru mulțumirea de-a le auzi cum pocnesc și se sting.

Atunci poate că am să-mi spun : e numai atât... .

UNDE-S FLORILE DALBE ?

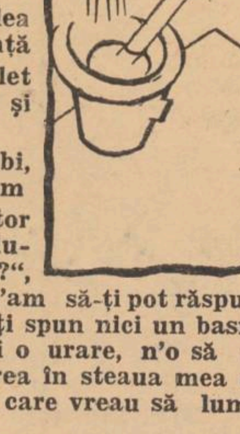

Și o să umble copiii cu steaua și'n case o să pâlpâie lumânări. Vor crede și cei ce n'au putut crede, pentrucă asemeni unei ape care duce tot ce întâlnește în calea ei, unanima credință leagă suflet de suflet dincolo de vâltori și de rele.

Ai să mă întrebi, cetitorule, precum spune titlul acestor rânduri: „Ce ne-aduce Moș Crăciun ?", dar cu rușine eu n'am să-ți pot răspunde nimic. N'am să-ți spun nici un basm, n'am să-ți fac nici o urare, n'o să aprind nici lumânarea în steaua mea de hârtie colorată, cu care vreau să luminez universul.

Ci am să tac, așa cum numai singuraticii și nebunii mai știu. Crăciunul meu nu va fi acela al dumitale, pentru că pe mine Moș Crăciun nu m'a trecut în carnet. Mi-a spus-o secretarul său particular și n'am putut să mă mir îndeajuns de lucrul acesta, pentru că după câte știu eu, am fost destul de cuminte într'un an răsvrătit. Cuminte ?

Imi vine să râd ! Am început să mă scuz și să mă laud, pentru că îmi dau seama că numai mie mi se cade să fac acest lucru. Il fac însă cu jumătate de voce, ca să nu m'audă Moșul și nici acei cărora, robotindu-le cu brațul și cu gândul, viu astăzi să le întorc sudalma pe tăcute, îmbrăcând-o fără amăreli și fără răutate, într'un colind nou, care nici cu „Florile dalbe" nu aduce, nici cu „Astăzi s'a născut", pentru că din muzica aceasta șușotită, proștii și găunoșii n'au a se înfrupta. Șoapta mea e mai puțin decât milogul lor cânt căciulit și Moș Crăciun va avea grije să le-aducă o cutie de chibrituri, ca să-și lumineze besnele și să cânte numai la case mari, acolo unde bemolii își au ca răsplată câte un covrig și diezii câte un franc rugint.

Eu nu știu ce-i azurul...
Aur, smirnă și tămâie.

LA REVEDERE, MOȘ CRACIUN !....

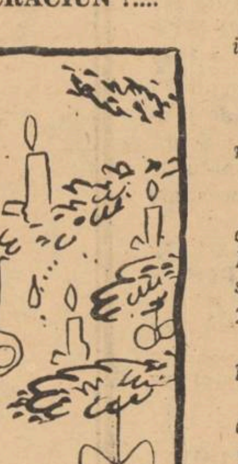

Iubite domnule cetitor și stimată domnișoară !

Ați așteptat poate un amplu reportaj. V'ar fi plăcut să vă spun cât costă șunca, v'ar fi amuzat să aflați ce va face de sărbători vedeta cutare cu darurile pe care i le-a adus Moș Crăciunii. V'ar fi plăcut să vă fiu pe plac, cum s'ar zice. Dar și așa cum am fost, nu mă îndoiesc că tot vă sunt! Ne cunoaștem de-atâta vreme, încât mi se pare că sunteți gata să înțelegeți cât de puțin (cât veți putea) rândurile acestea care au spus mai mult decât un titlu sglobiu și dulce ca o bomboană. Dar titlul e una și miezul e alta.

Ați văzut cum stă povestea cu Moș Crăciun; darurile lui au adresanți și legende. Să-l lăsăm să le împartă, pentrucă și dumneata și dumneata veți avea parte de ele. Eu însă nu.

Ți-o spun serios, bucurându-mă în glumă.

Ți-o spun cu convingerea că în timp ce dumneata vei ciocni paharele cu unchiul, soacra, nora, verișoara și cumnatul, eu o să desfund o sticlă, de unul singur, ca să prăznuesc alături de Francis Jammes, André Gide, Jules Renard, Mateiu I. Caragiale, Cocteau și Rilke, pe care Moș Crăciunul anilor trecuți mi i-a adus treptat, ca să nu fiu singur eri și întotdeauna.

Mi se pare că te-am păcălit.

Dacă-i așa, fii sigur că acela care-i păcălit în realitate, sunt tot eu. Și bucură-te sărbătorește. Meriți asta, tocmai pentrucă nu știi de ce.

ȘTEFAN BACIU

TAIFAS

Să nu fim chiar atât de pesimiști, prietene Ștefan Baciu !

O fi având el, Moș Crăciun, mustăți și barbă de vată, cari, zadarnic, încearcă să acopere trăsăturile casierului, ce la fiecare chenzină din leafă, nu uită să oprească aconturile, pe cari siliți de împrejurări, le-am luat. Și o mai fi semănând el cu băcanul care ne dă zahăr și făină pentru cozonaci, numai în schimbul bonurilor dela cartelă.

Și totuși, să nu vedem totul în negru, prietene.

Moș Crăciun are barbă și mustăți albe, și o căciulă țuguiată, ca neaua proaspătă de albă.

— „Săru' mâna, Moș Crăciun".

Teama fericită a copilăriei ni s'a pitit iar, hulub sfios, în inimă.

Tic! Tic! Tic!

— „Ce ne-ai adus, Moș Crăciun ?"

Glas sfătos de moșneag cumsecade, ne răspunde :

— „Tot ce e frumos și bun !"

— „Unde vezi tu, frumusețe, Moș Crăciune? Mi s'au tocit pingelele la pantofi, Moș Crăciune, și Chiriță, cismarul meu, s'a ascuns ca în pământ. Unde-au fugit jucăriile copilăriei, moșule alb ?"

— „Uită-te în vitrinele prăvăliilor, nepoate !"

— „Dar bine, bătrânule naiv ca o poză dintr'o carte cu povești, sunt frumoase jucăriile din vitrinele luminate cu neon. Dar o minunăție de-acolo costă acum cât costa pe vremuri chiria unei camere pe un an întreg. Nu sunt bogat, Moș Crăciune !"

— „Zi, așa: nu ești bogat? Dar unde ți-ai uitat tolba cu vise, nepoate ?"

— „Tolbă cu vise, unde ești tolbă cu vise ?"

Uhuhu ! Uhuhu ! Uhuhu !

Glasul meu răsună pe străzile pustii ca în codru.

— „...lbă cu vise... unde ești?.. Uhuhu! se încăpățânează să-mi țină isonul, ecoul.

VORBEȘTE-MI, TOLBA !

Imi gâdilă timpanul glas subțire și obraznic:

—„Aici sunt, poetule nerod... Uite-aici!"

M'am intimidat ca un nătâng și nu știu ce să răspund. Spun și eu, așa, într'o doară:

— „Bonjour !"

— „Ce te-ai franțuzit, băete? Fugi deaici, că mi-e rușine de tine. Te ții de toate fleacurile — am auzit că ai început să le iei interviewuri la ăia de se scălâmbăe la teatru și cărora le zice cetitori — și nu-ți aduci aminte de mine decât când ai nevoe".

Nu-mi place să fiu insultat. Așa că răspund plin de demnitate :

— „Te rog să fii politicoasă, cucoană ! Cine-ți spune întâiu că am nevoe de dumneata ?"

— „Ia uitați-vă la el, obraznicul!" se indignează glasul nevăzut. „Dar cum, crezi că o să treci Crăciunul fără mine? Uiți că anul trecut tot la mine ai recurs?"

— „Aoleu ! Asta așa e ! Au să spună cetitorii că n'am fantezie și că mă repet".

— „Dar dă-i încolo de cetitori!"

— Fii puțin mai politicoasă. Uite: Chiar acum te citește unul !"

— „Prea bine ! O să încerc de acum înnainte să-mi măsor cuvintele. Mai bine, ai începe însă să scoți visele din mine".

Mă execut !

Un ! doi! trei!

Asemenea copiilor cari-și fac singuri jucăriile, am scos din tolbă un pumn de câlți și câteva cârpe. Cu nespusă migală încep să-mi făuresc jucării.

Jucăriile, visele copilăriei.

Iată-mă printre ele, din nou împărat într'o țară de minuni.

Imi vine să opresc trecătorii pe stradă, să-i sgâlțâiu tare și să strig în nădejdea că-mi vor putea înțelege bucuria:

— „Vin sărbătorile, vine Crăciunul !"

MINUNE, MINUNE, MINUNE.

Am un pol în buzunar.

Cumpăr cu el o cutiuță cu steluțe.

Aprind un băț lung și cenușiu și iată-mă înconjurat de mii de steluțe.

Am ajuns în cer.

— „Sărut mâna, tată. Sărut mâna, mamă".

Zâmbetul lor îl simt din nou alături de mine.

— „Mamă, pe care nu te-am cunoscut ! Ai înălțat pentru mine, în casa cu odăi mari, casa pe care ca în vis o zăresc, bradul Crăciunului".

S'au pitit lacrămile în ochii mei ?

Lacrămile bucuriei.

„Ce ne-aduce Moș Crăciun ?".

Sunt lung și bleg și simt că ființelor ce-mi sunt dragi le e rușine să meargă alături de mine. Pantalonii îmi sunt întotdeauna necălcați, iar părul netuns îmi alunecă, ridicol peste urechi.

Nu vreau atâta lumină. Pe mine lumina nu mă îmbrățișează.. Mă lovește...

„Ce ne-aduce, Moș Crăciun ?"

Tânjesc după lumina palidă din odaia în care flacările căminului gunguresc un cântec duios.

Sunt singur... sunt singur... sunt...

Și glasul mamei, doar de mine știut îmi șoptește mai departe versurile poeziei :

„Tot ce e frumos și bun !..."

Am învățat poezia, mamă !

Moș Crăciun n'o să mă uite.

VIAȚA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE

Clacsoanele pot să urle în urma lunganului nerod care colindă fără rost străzile.

Am desfăcut tolba cu visuri.

Sunt acolo daruri pentru mine și pentru cei dragi. Umbra mea nu mai pare atât de caraghioasă, întinsă pe caldarâm. Zace acolo, lângă umbra mea, toată îndoiala pe care-am svârlit-o din mine...

...Și așa, prietene, Ștefan Baciu !

N'o fi viața atât de senină ca visele mele albastre de care-și bat joc criticii literari, spunând că n'am talent.

Dar nu trebue s'o disprețuești, pentru atâta lucru, prietene !

Are și ea demnitatea ei, ce să-i faci ?

Ți-e parcă ciudă pe Moș Crăciun că ți-a dăruit singurătatea.

Oare ce dar mai frumos vroiai să-ți dea?
Stai cuminte în ungherul tău, prietene!
Singurătatea mea îți va ține tovărășie...
Și nu-ți lepăda în nici-un caz zâmbetul. Vei avea nevoe de el, ți-o spune un vechiu și hulit tovarăș de necazuri și bucurii.

Iată, orașul ne cheamă la superbul și ridicolul lui bal.

Să ne îmbrăcăm hainele de sărbătoare. Să ne lipim zâmbetul cu pap în colțul gurii. *Prietenii* noștri nu trebue să afle că suntem triști.

Ia-mă de mână, prietene!

Străzile sunt mai sgomotoase ca niciodată !

Au venit sărbătorile !

Și noi le întâmpinăm zâmbind ca doi copii cari au învățat poezia pe dinafară:

„Ce ne-aduce, Moș Crăciun?
„Tot ce e frumos și bun !"

TRAIAN LALESCU

COLIND

Gârbovit cătun
Nopți de 'ngheț priveghe.
Nopțile-l adun
Cerului sub zeghe.

Strâns sub cerul dac
Vântul hun mi-l paște,
Gârbovit Albac
Nopți de 'ngheț cunoaște.

Zeghe-i și zăbun
Cerul peste țară.
Rana, vântul hun
Zi de zi ne-o sară.

Sângeră-ne, sânger'
Inimă valahă !
Scrâșnete și plângeri
Vântul hun le 'nneacă.

Sângeră-ne sânger'
Inimă moțească !
Trâmbiță de înger
Va să crăinicească

C'a trecut sub lună
Nour de furtună.
Că trecu sub seară
Vifor prin secară
Gând fârtat d.n țară.

Și-a trecut prin stele
Clinchet de oțele
Sclipăt de prăsele
Fulger printre stele.

Cerul dac svâcni
Fulgere din teacă.
Fulger se trezi
Toată țara dacă.

Munți creștea sub frunți
Vrerea lor : să'nfrunte
Cu 'ndârjiri de munți
Frunțile de munte.

Prăști sbucnea, sub căști
Dârj, căutătura.
Ură 'mproașcă 'n prăști
— Grunji de sgură, — ura.

Munți cărunți, stăpâni
Mândru vă mai șade.
Lung tânj răți, mâini
Chiot de Possade.

Codrule moșnean,
Oaste ești ? Dumbravă ?
Omu-i pădurean
Frunza-i basarabă.

Scoarță de bușteni
Zale-s sub cămașă.
Trunchi de fagi-oșteni
Inimi sbat sub coajă.

Codrii de-i cunoști
Oști stejarii vădu-și :
Getici tarabości
Vântul hun l'înnăduș.

Câtu-i șesul larg
Vântul hun atâtu-l.
Vântul hun mi-l sparg
Codrii, și mi-l gâtui.

***

Răzbunat Albac
Nopți de rod l'îmbie.
Noaptea, cerul dac
Stele-i crește 'n glie.

Stele când mi-l lae,
Cald boltit, și bun,
Pruncului cătun
Ceru-i e copae.

Leagăn cerul dac
Noului Albac.

ION FRUNZETTI

tot ce e frumos și bun

Cronica literară

Salazar și revoluția în Portugalia

de MIRCEA ELIADE

(Editura „Gorjan", București 1942)

Faptul că „un om care — după propria-i mărturisire—nu se îndeletnicește nici cu istoria propriu zisă, nici cu politica" a izbutit să scrie totuși o carte de istorie politică atât de interesantă și de bine făcută ca lucru literar, cum este *Salazar și revoluția în Portugalia*, nu mi se pare ceva neobișnuit. De mirare ar fi fost cred, ca d. Mircea Eliade să nu fi isbutit. Un scriitor ca d-sa avea șansa — pe care se știe cât de mult și-a înțeles-o și favorizat-o singur — să-și cuprindă subiectul într'o perspectivă a înțelegerii și cu o pătrundere intuitivă așa cum nu le sunt date decât rareori celor din apropierea întâmplărilor petrecute la îndemâna lor chiar. Îndelungata pregătire cărturărească și experiența simplu omenească a d-lui Mircea Eliade, adunată sub cele mai diverse orizonturi geografice și morale, i-au alcătuit o fizionomie spirituală nespus de atrăgătoare — o personalitate receptivă la sugestiile și influențele celor mai variate șanse de a fi într'o mulțime de feluri și de nenumărate ori, fiind totuși el însuși de fiecare dată. Nu este deci de mirare că *Salazar și revoluția în Portugalia*, deosebit de aceea că satisface enunțării cuprinse în titlu, mai cuprinde și elementele unor judecăți asupra oamenilor și instituțiilor create de ei în istorie, care merg departe prin puterea de reverberație a sugestiilor ce cuprind.

Capitolul de istorie modernă a Portugaliei, povestit de d. Mircea Eliade, se încadrează astfel, prin semnificație, într'o privire panoramică asupra istoriei, cu aplicări și deducții valabile pentru istoriile locale și ale altor popoare.

Cartea are — slavă Domnului! — toate șansele împrejurării de a fi scrisă de un nespecialist, care și-a pus la un moment dat problema revoluției portugheze și a trăit-o ca atare — ca problemă personală. „Ea, (cartea) — ni se spune în prefață — s'a născut dintr'o nedumerire și a fost scrisă pentru a răspunde la o întrebare, pe care autorul nu obosește să și-o pună de zece ani: este posibilă o revoluție spirituală? Este realizabilă istoricește o revoluție făcută de oameni care cred, înainte de toate, în primatul spiritului?" Iată termenii în care-și formulează d. Mircea Eliade, acest fapt problematic, această experiență sau trăire personală — în fond, un fel de a fi propriu: unul, ca oricare altul.

Dar cartea va fi însemnat probabil și pentru autor o șansă, o libertate, libertatea de a spune unor lucruri pe numele lor, fie chiar și cu alte nume, cu numele proprii din istoria portugheză, deși adevăratele nume **proprii** sunt ale unor realități mai durabile decât fantomele perindate pe scena istoriei politice a republicei extrem-occidentale.

Sunt cel puțin două aspecte isbitoare ale istoriei, care se desprind din lectura cărții d-lui Mircea Eliade: este istoria-aventură, cu tot farmecul captivant al ineditului, al neprevăzutului, care atâta te prinde în urzeala și culoarea ei locală, pe măsură ce se desfășoară, că l-ai opri pe întreruptorul inoportun, cu exclamația faimoasă a lectriței „Vieții lui Isus" de Renan: „Ne me dites pas la fin" (așa sunt mai ales capitolele din prima jumătate a cărții, până la intrarea în scena politică a lui Salazar); și este aspectul istoriei-experiență, al întâmplărilor edificatoare, rodnice în prevederi, cu semnificații aplicabile și altor stări de lucruri, altor procese politice și sociale în curs, asemănătoare acelora portugheze, dejà încheiate. De fapt, cele două aspecte ale istoriei, din *„Salazar și revoluția în Portugalia"* se întrepătrund de fiecare dată și se compensează funcțional, accentul căzând, potrivit cu însăși substanța faptică a cărții, la început pe narațiunea unor evenimente în a căror rostogolire în ritm de aventură, aproape nu e loc decât pentru epicul pur, iar în a doua jumătate, pe elaborarea instituțională a unei doctrine de conducere, evident mai puțin spectaculoasă dar negreșit mai hrănitoare și instructivă.

Nu însă mai puțin pasionantă într'un fel și tot atât de vie.

La drept vorbind, abia din momentul în care Oliveira Salazar, asumându-și întreaga răspundere a guvernării dictatoriale inaugurate de președintele Carmona, începe să valorifice pe terenul practic, al instituțiilor politice și sociale, principiile revoluției dela 28 Mai 1926, se schițează aspectul discutabil, problematic, partea cu adevărat vie a cărții, — dialogul autorului cu semnificațiile revoluției spirituale pe care le desprinde. E momentul în care și cetitorul e solicitat, e somat chiar să se angajeze pe răspundere proprie, în discuție.

Dacă n'am fi chiar noi actorii acestui spectacol pe care-l trăim,

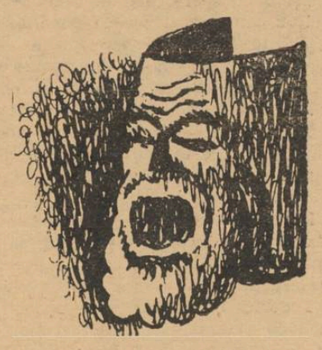

luându-l prea în serios, am fi poate mai sensibili la comicul imens și la infinita ironie involuntară a unor prilejuri din viață. Istoria e atât de mult domeniul neprevăzutului, al celor mai neașteptate întorsături de soartă, încât nimic nu poate egala în savoare, farsele pe care ea le improvizează, cu o nesecată fantezie. Ca de pildă, într'o împrejurare povestită de d. Mircea Eliade, când, la răspândirea știrii despre abdicarea ultimului rege portughez și instaurarea Republicii — „manifestația pregătită pentru slăvirea Monarhiei s'a transformat repede într'o manifestație republicană; aceleași cortegii, același public, străbat într'un delirant entuziasm străzile orașului, aclamând Republica și pe conducătorii ei...". Altădată, instigatorul uneia din nenumăratele revoluții lusitane, după ce stabilise în mare taină, cu un general partizan, gara de unde se va îmbarca, amănuntele itinerariului și orașul din nordul Portugaliei unde urma să proclame revoluția, află la cafenea, o jumătate de oră după ce se despărțiseră, dela un binevoitor discret, care-l ia deoparte, toate cele de mai nainte, dacă nu chiar și cu adaosul câtorva precizări inedite...

Peisajele morale abundă. Iată unul memorabil, cu atâta măestrie zugrăvit în culoarea locală a moravurilor politice respective, încât o clipă nu ne-am putea îndoi de autenticitatea sa lusitană. E vorba de schimbările intervenite în fizionomia politică a Portugaliei, odată cu lovitura de stat care a dus la înălțurarea monarhiei: „Încă din primele zile ale republicii, odată cu persecuțiile religioase, apăruseră celelalte simptome specifice revoluției biruitoare: discursurile, martirii și „convertiții"...

Apoi, d. Mircea Eliade reproduce următorul citat, după un istoric portughez: „Zi și noapte miniștrii sunt tixite de pretendenți care-și povestesc serviciile pe care le-au prestat și martirajul atroce pe care l-au suferit. Se grămădesc munți de petiții, și toți s'au bătut la Rotondă... Lista apărătorilor autentici ai încercărilor republicane ar fi dat un număr de două ori mai mare ca al populației Portugaliei... In ziarele din Lisabona și provincie apar neîntrerupt scrisori în care eroi ignorați și martiri uitați își dau la lumină autobiografia și cer guvernului Republicii să nu-i uite".

Pe fundalul agitat al vieții publice și politice lusitane se desprinde cu un relief moral de neuitat figura profesorului dela Coimbra, Oliveira Salazar, ajuns în scurtă vreme dela intrarea sa în cabinetul generalului Carmona, ca ministru al finanțelor, conducătorul destinelor statului portughez. Trăsăturile lui morale sunt accentuate într'un contrast isbitor cu ale celorlalți. Istoriograful român folosește, oridecâteori mi-l înfățișează negațiile „nu" și „nici", spre a sublinia tocmai acest contrast care-l singularizează:

„Oliveira Salazar a avut o adolescență ponderată, așa cum avusese ponderată copilăria și cum va avea o tinerețe ponderată. Nici o îndoială nu era prea tare pentruca să-i turbure credința. Nici o criză nu dura prea mult ca să-i zădărnicească echilibrul. Iubea cartea, pentrucă știa că atât inteligența cât și geniul sunt daruri ale lui Dumnezeu. Nu și-a însușit niciodată duritatea și intransigența ascetului care se trezește urând frumusețea și disprețuind cultura pentrucă se teme să nu-l depărteze de Dumnezeu. Oliveira Salazar nu are structura misticului tragic, dionisiac, care se sbate între contrarii, care respinge întreg Universul formelor în setea lui de absolut. Totul în el este ponderat, echilibrat, sănătos, firesc".

Politica lui Salazar este aceea a bunului simț — după propria-i caracterizare — și a lucrului bine făcut oricât ar fi el de mărunt, adică a proporționării năzuințelor cu puterile înfăptuitoare, respingând cu hotărîre planurile mărețe, oricât de măgulitoare pentru orgoliul național — „atât de grandioase și atât de vaste încât ne risipeam toată energia ca să le admirăm și nu ne mai rămâneau forțe ca să le realizăm". Ideologiile cele mai generoase au rămas fără efect atunci când valoarea celor chemați să le aplice s'a dovedit sub ceea ce numea Salazar „media cea mai ridicată a calităților utile", pe care el o cerea dela un adevărat șef al Statului, călăuza națiunii, responsabil pentru destinele sale".

Opera politică a lui Salazar s'a impus cu puterea prestigiului de care se bucură întotdeauna lucrul isbutit pe măsura gândului întreg. Frumusețea morală a exemplului pe care îl propune patriotismul înțelept al acestui dictator cărturar și creștin n'a putut fi întunecată nici chiar de adversarii regimului. Impotriva criticilor de tot felul, argumente hotărîtoare sunt rezultatele pozitive ale unei politici cinstite, fățișe, în văzul și spre binele comunității portugheze.

Sugestiile cărții d-lui Mircea Eliade sunt nesfârșite, acelea de psihologie individuală și social-politică mergând cel mai departe. E una din cele mai bune cărți ale anului acesta și una din cele mai hrănitoare lecturi pe care le poate face cine își prețuește timpul.

MIHAI NICULESCU

EDITURA CONTEMPARANA

a tipărit în cursul acestei luni un număr de cărți pe care, din lipsă de spațiu, ne mărginim să le anunțăm deocamdată.

„Intoarcere" de Ion Th. Ilea; „Adio, Domnule Chipps" de James Hilton; „Dragoste în furtună" de Th. Râșcanu; „Karelina" de Van der Meersch; „Doamna din Malacca" de Francis de Croisset, precum și noule ediții din „Casa de lut" de Pearle Buck (ed. III) și „Mătăniile" de Florence Barcley (ed. IX).

In numărul trecut al revistei noastre, și ca printr'o întâmplare, aproape, foarte aproape de aceste cântece noui, un camarad care iscălea modest C. M., vestea moartea eroică a celui ce a fost poetul Dumitru Olariu. Undeva departe, pe crestele înzăpezite ale Caucazului, fratele acesta întru vis a căzut pentru a nu se mai ridica niciodată, și acum doarme sub o cruce și-o cască, în cimitirul eroilor. Așadar, încă unul, se va spune. Și dacă scriem aici, tocmai aici, despre Dumitru Olariu, o facem fiindcă lucrul acesta își are tâlcul.

Noi nu l-am cunoscut. Il citeam și-l urmăream însă de

aproape zece ani, așa că între inimile noastre se stabilise în felul acesta o legătură, pe care numai poezia o poate întreține. Ca puțini alți poeți, Olariu a fost un mare pasionat al versului. Am scris nu o dată, și chiar în aceste pagini, despre revista „Litoral", pe care el o edita la Constanța, și ale cărei pagini erau închinate exclusiv poeziei.

Acolo, pe țărmul Mării Negre, un poet a trăit și a luptat întru vers, ani în șir, savurând acea nobilă și frumoasă atmosferă a provinciei, pe care o cunoaștem și noi, din care au rodit atâtea fapte grăitoare. „Litoralul" lui Olariu era o experiență și un loc de întâlnire. Acolo și-a publicat George Vaida ultimele strofe, și iată că astăzi colaborarea aceasta la un aer straniu și tulburător, populat de nepătrunsele zone ale morții.

CANTECE NOUI

Incă unul...

Nu știu cât de singur și cât de încrezător a fost Olariu cu „Litoralul" său, dar țin s'o spun răspicat: plecarea lui atât de neașteptată pune iarăși problema pe care nimic nu se pare că n'o poate rezolva, a morții poetului tânăr. Primul și unicul său volum intitulat „Crângurile cerului", apărut spre finele anului 1939, ne pune în față nu numai un poet, ci și un meșteșugar.

Nu știu ce prieteni a avut, trăind, Olariu. Nu știu ce manuscrise a lăsat în urmă, nu știu cum a trăit și nu știu nici măcar culoarea ochilor săi. Adresele de pe banderola revistei pe care mi-o trimetea regulat, erau singurele semne de legătură pe care le-am avut cu el.

Nu mă îndoiesc însă că se va afla cineva, care asemeni lui Mihai Chirnoagă, care a adunat strofele minunate ale lui George Vaida în culegerea „Mătrăguna", care va strânge ce-a mai rămas pe urma poetului erou.

Și niciodată mai mult decât în clipa târzie în care așternd pe hârtie aceste rânduri, nu m'am întrebat ce rost și ce tâlc are sbuciumul prozaic al unei vieți închinate lirismului. Olariu mă întreabă poate și el. Căci dincolo de paginile cu gravuri și armonii ale cărții care cuprinde destinul său tânăr și frânt, mormântul său depărtat din Abinskaia-Caucaz închide în adânc și altceva decât un trup hărțuit, care acum și-a aflat o liniște: marea taină a morții care e viață și totuși nimic.

In fața umbrei poetului plecat înspre **crângurile cerului**, salutăm cu brațul întins spre zările pline de poezie și mister.

ȘT. B.

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Șt. B. Și răspunsurile: **Ioan C. Răd., Corneliu R., F. Trifoi, Aurel Pr., Nini M. S., Vasile Fl., A. V. Săt., Marian D., G. C., Nae Cr., Mihail Cul., Nicolae Corn., Geo Al., G. Scut:** Nu! **Dimitrie Puiu Tăr.:** Plagiat! **M. I. Cos., Victor Fel., N. Ver.:** Altele. **Anna C., Lucian M.:** Da.

MELODIE

Acum, că niciodată mâna ta
N'a însemnat un fuviu mai aproape
De mare, cum a obosit pe clape,
Sfârși-vom îndumnezeiți așa?

Ori vom simți pe malurile sfinte
Cum însuși Creatorul revărsat,
Va poposi o clipă, înainte
De-a nărui aripa ce ne-a dat.

(Din „Crângurile Cerului").

DUMITRU OLARIU

In stații prizărite

In stații prizărite sub largul zilei sbor
— intrând în nu știu-a câtea categorie mică —
vin trenuri care numai tăcerile despică
și pier în ceea zare cu vuetele lor...

Incolo numai trenuri cu rost mai pământean,
de stau domoale'n liniști trăgând a veșnicie
și nu se strâng mai multe și stația se'mbie
mai mult singurătății ca'n mijloc de noian.

La șuier de departe spintecător și scurt —
de mai tresare timpul cel ațipit de-a-pururi;
iar muzica de clopot îi leagăn în azururi...
Dar pacea nu mai moare de-atâta sarbăd furt.

Și stațiile mute'n egalul viitor
tovarășe cu locul căzut lor din ursită —
au viața visătoare spre toate desgrădită
și totuși mulțumită de seama tuturor...

M. HARU

MORȚII

Nebună alerg pe urma pașilor tăi,
sună pământul a gol
și noaptea miroase a vrajă.
Din vârful fiecărei frunze
îmi picură'n urechi numele tău.
Și primăvara asta
mi-a așternut ofranda
florilor de salcâm pe alee,
ca să-mi arate drumul: cale lactee
să te găsesc printre astre.
Sub bolți de biserici mă chemi
cu priviri sticlos cântate:
Te regăsesc în cristalul oglinzii
și'n rugă și'n vis.
Te simt în mine undeva
și totuși te caut hipnotic.

Și zarea-mi închizi cu gene lăsate.

ELENA DIACONU

Nevasta cantonierului

(Urmare din pagina I-a)

Pe măsură ce judecătorul continua să vorbească, Tudorică se simțea parcă gâdilat pe gâtlej de o băutură răcoritoare.

„Gentil băiat, judecătorul ăsta, se gândia el. Nici nu m'așî fi așteptat dela un simplu magistrat de sat... Am să-i mulțumesc de îndată ce voi da ochi cu el".

Vocea cantonierului însă, care se simțea obligat să închee el discuția, îi tăie brusc plăcerea de a mai savura pledoaria judecătorului, care de data asta făcea pe apărătorul din oficiu al lui Tudorică.

— Ba, deputatul jandarmilor care l-au votat, domnule judecător... Nu deputatul meu.. Că eu am votat pe cei care m'au făcut cantonier acum 30 de ani... că pâinea cea de toate zilele, de atunci și până acum dela ei o am, nu dela ăștia care mi-au înjumătățit-o!..

Tudorică Surceleanu socoti că nu mai era nevoie să asculte și ce-ar mai fi putut urma. Incepu deci să se retragă încetișor și deandaratele, până ce, la un moment dat făcu „stânga 'mprejur", respirând încântat că în lipsa lui judecătorul făcuse exact ceeace era hotărît să facă și el, dacă ar fi sosit la timp. Salvase vieața nevestei cantonierului, care tocmai eșise în curte să scoată apă proaspătă din fântână... Probabil, voia să servească judecătorului o dulceață de corcodușe galbene, specialitatea locului.

Tudorică se mulțumi dar să-și șteargă fruntea de sudoare și s'o pornească înapoi spre conac, fără să-și mai întoarcă ochii înapoi de teamă să nu se prefacă în stană de sare, ca nevasta lui Loth.

*

Câteva zile după aceea, la conac avu loc un dejun la care împreună cu judecătorul mai fuseseră invitate și alte mici oficialități de prin împrejurimi. După golirea primelor pahare de vin, discuția celor petrecute cu câteva zile în urmă, se deschise așa, chiar din senin și, bine înțeles, fără nicio intenție rea.

Proprietarul conacului începuse prin a mulțumi judecătorului pentru ingeniozitatea cu care îl scăpase de consecințele unui eventual „fapt divers" senzațional. Revolverul cu pricina promitea să devină unul din cele mai prețioase obiecte din colecțiile istorice ale conacului .

Tudorică Surceleanu, care până atunci se ferise să ia parte la discuție, riscă totuși o întrebare naivă, ale cărei consecințe probabil nu le bănuise:

— Dar dv. erați armat, domnule judecător?

— A, nu domnule deputat... Eram cu mâinile goale...

— Și nu v'a fost frică?

Judecătorul surâse, ca și cum i s'ar fi făcut o intervenție de sus, într'un proces delicat.

— Dacă mi-ar fi frică de țărani, n'așî mai face pe judecătorul la țară. Așî face pe dracul în patru să fiu mutat la oraș, unde cel puțin frica unui magistrat este justificată. Aci la sat însă, țăranilor trebue să le fie frică de mine, nu mie de ei!...

Tudorică își deplasă sprâncenele și colțul buzelor în formă de admirație sinceră și spontană.

— Bravo, domnule judecător!... Mare curaj!... Am să pun pe lângă ministrul justiției un cuvânt bun pentru dv.

Judecatorul se rumeni la obraji ca o fată mare.

— Vă mulțumesc, domnule deputat. Numai că deocamdată mă simt destul de bine și aici unde mă aflu...

Unul din invitați exclamă ironic:

— Cred și eu!... Cu așa proprietar de conac și cu așa nevastă de cantonier, cui dracu nu-i ar conveni?...

Tudorică tresări ca de obicei, ori de câte ori avea o nedumerire. Abia acum începuse să bănuiască și el motivele pentru care judecatorul se grăbise să ajunga la canton înaintea lui și a cantonierului. Totuș., Tudorică relua discuția care în urma intervenției invitatului, parea oarecum delicată pentru judecător.

— Ba eu va spun drept, domnule judecător... Eu eram înarmat... Eu, pentru nimic în lume n'așî fi plecat dela conac, cu mâinile goale.

— Ar fi fost de prisos, domnule deputat... Nu vorbesc de cazul meu, care, întâmplător, reușisem să sosesc înaintea cantonierului și deci să nu mai am nevoie de revolver, fiindcă adevăratul revolver era chiar persoana mea... Dar de cazul dv... care chiar cu revolverul în mana, dacă ați fi sosit tot ca și de data asta, adică după cantonier, n'ați mai fi găsit în fața dv. decât un cadavru... Cu siguranță...

Tudorică tresări pentru a doua oară în cusul dejunului. De data asta însă, tresări conștient, ca și cum crima s'ar fi săvârșit și vinovatul ar fi fost el.

— Apropos, domnule judecător... Dar dv. cum ați reușit să sosiți înaintea noastră?

— Foarte ușor... Eu am plecat dela judecătorie călare.

Tudorică tresări pentru a treia oară.

— Călare!... chiar călare?

— Bine înțeles... Călare ca Mihai Viteazul din piața Universității.

— Dar dv., de unde știți să călăriți?

— Am făcut stagiul militar la roșiori... Dar chiar dacă n'așî fi știut să călăresc, eu tot călare așî fi plecat, fiindcă știam că la țară, numai așa se poate scurta „o bătae de pușcă".

De data asta, Tudorică se mulțumi numai să se bată cu palma pe frunte.

— Adevărat, domnilor!... Simplu, ca oul lui Columb... Cum nu m'am gândit și eu să încalec un cal... Că doar în grajd, slavă Domnului, se găseau destui cai de călărie...

De data asta, cel care găsi de cuviință să intervie și el în discuție fusese chiar proprietarul conacului.

— Atât mi-ar mai fi trebuit!... Dacă te-ar fi trântit calul pe drum?... In loc să ai tu pe Stanca pe conștiință, te-așî fi avut eu pe tine!...

Și ca și cum proprietarul conacului n'ar fi spus destul, judecătorul mai adăogă și el ceva:

— Vedeți, domnule deputat... Eu, deși nu sunt de cât un simplu judecător le sat, cunosc totuși pe țărani mai bine ca dv., care sunteți reprezentantul lor în parlament....

Tudorică Surceleanu se lăsă bătut, cu grația unei femei frumoase, care se lasă cucerită prin „ricoche".

Discuția totuși, continuă foarte animată până spre sfârșitul mesei, când proprietarul conacului propuse să se golească câte un pahar de șampanie în cinstea nevestei cantonierului.

Unul dintre invitați, care nu avusese încă ocazia să cunoască pe Stanca, reclamă prezența eroinei, la masă. Asistența, în unanimitate, aprobă propunerea cu aplauze prelungite. Singur Tudorică se mărgini să aplaude de mai mult de formă, discret, dar totuși vizibil.

Argatul însă, care fusese trimis cu droșca la canton, se întoarse cu ea goală. Găsise cantonul încuiat cu lacăt pe dinafară, iar pe Stanca nicăeri. Cantonierul care fusese descoperit la „cârciuma din șosea" cu cheia la el, explică argatului că Stanca nu mai avea nevoie de cheie, fiindcă dispăruse de acasă fără urmă...

Fără urmă?... Vorbă să fie!... S'o creadă cantonierul și ceilalți câțiva naivi, care nu văzuseră în Stanca decât o simplă „tranca-fleanca", plăsmuirea unei femei, bună numai pentru distracția ramolitului ei de bărbat și blazaților bucureșteni dela conac..

Până atunci, Stanca nu fusese decât sculptura modelată în lut a unui autor anonim. Un adevărat amator de artă însă se hotărîse să-și toarne după modelul ei în lut un exemplar în bronz. Și Stanca, în noua ei ipostază, plecase la oraș... Visul ei de aur!..., Dar, bineînțeles, nu plecase singură. Plecase cu cel care o turnase în bronz..., cu subprefectul plășii, care fusese numit director al prefecturei de județ.

Stanca dar nu putea fi sărbătorită decât în lipsă, așa cum de altfel se sărbătoresc sfintele din calendar. Deși însă lipsă ca și ele, Stanca părea totuși de față. De data asta, Stanca „tranca fleanca" se coborîse, nevăzută parcă, în mijlocul comesenilor.

Numele nevesei cantonierului tamburina sgomoos pe buzele tuturor. Numele aspru al femeei cu trup mlădios se topise parcă în lichidul înțepător la limbă, pe care fiecare îl sorbea cu voluptatea unui adevărat sărut. Și Stanca era parcă pentru prima dată în viața ei sărutată cu adevărat, sărutată cu forța, sărutată în același timp de odată de șapte bucureșteni care, deși oameni de lume, fuseseră cu toții niște oameni „prost crescuți", fiindcă nici unul din ei nu-și ținuse promisiunea s'o ducă la București.

Și în timp ce tot satul vuia de noua năzdrăvănie a nevestei cantonierului, femeile își făceau cruce că au scăpat de Stanca iar bărbatu-său repeta ca de obicei ceeace făcuse toată viața. La „cârciuma din șosea" cantonierul generos, senin și absent, se cinstea cu același țoi de țuică de prune cu șeful de jandarmi, învățătorul, pădurarul, poștașul și alți câțiva salariați ai Statului ca și el.

ION MINULESCU

nevasta cantonierului

– nuvelă inedită –

de ION MINULESCU

Din poarta conacului boeresc şi până în bariera cantonului unde şoseaua naţională se întretae cu calea ferată, să tot fie „o bătae de puşcă".

Aşa se spune prin partea locului, unde d stanţa nu se măsoară după sistemul metric. Numai că la ţară „o bătae de puşcă" nu ştii niciodată cât este de lungă. Ştii numai de unde începe, dar nu ştii şi unde sfârşeşte. Depinde de calibrul puştei, de imaginaţia informatorului şi mai ales de picioarele drumeţului interesat. Pentru drumeţii localnici „o bătae de puşcă" este un nimica tot. Pentru cei de la oraş însă, ea este ceva mai mult. Poate chiar „o bătae de tun cu tragere lungă".

Constatarea aceasta o face pentru prima dată în vieaţa sa Tudor că Surceleanu, care deşi odraslă de ţăran, nu-şi tocise tălpile până atunci decât pe calea Victoriei şi pe şoseaua Kiseleff. Unei şosele naţionale, deabia acum îi venise rândul. Şi-ar fi putut să aştepte ea mult şi bine, dacă întâmplător, de data asta, Tudorică n'ar fi fost nevoit să pornească la drum pe şoseaua naţională, forţat de împrejurări şi nu de bună voe.

Pornise glonţ, ca după un semnal de alarmă. Dar glonţul odată pornit, este bun pornit... Nu se mai uită înapoi... La fel pornise şi Tudor că dela conac spre canton, unde era hotărît s'ajungă cu orice preţ, dacă nu mai înainte, cel puţin în acelaşi timp cu cantonierul, care pe aceeaş şosea naţională pornise şi el, tot dela acelaşi conac spre acelaşi canton. Cantonierul însă pornise câteva minute înaintea lui Tudorică...

De altfel, nici n'ar fi putut porni decât aşa, deoarece nici Tudorică nu cunoştea pe cantonier, nici cantonierul nu cunoştea pe Tudorică.

In schimb, amândoi cunoşteau tot aşa de bine pe altcineva. Cunoşteau pe Stanca... Stanca poreclită „Tranca-fleanca", Stanca nevasta cantonierului... Stanca, femee bucluca şe, care risca să fie împuşcată de bărbatu-său, dacă Tudorică n'ar fi reuşit să sosească la timp, ca să împiedice desnodământul tragic al unui acces de gelozie rustică, al cărui autor moral, era chiar el.

Cantonul, deci, nu era decât paravanul ţintei spre care în momentele acelea, cei doi drumeţi îşi frământau deopotrivă şi pic oarele şi sufletele... Păcat numai că prin partea locului nu se găsea nimeni să cronometreze viteza amorului propriu sportiv al acestor doi concurenţi improvizaţi de fatalitate şi de dragul femeei, căreia deocamdată, nu i se putuse dovedi încă, nici vinovăţia, nici inocenţa.

Iată soarta femeei care comisese imprudenţa să se balanseze între doi bărbaţi, nu pe furiş, după cum permite legea, ci în văzul tuturor — delict de cea mai revoltătoare imoralitate. Căzuse victimă ca şi Christos, răstignit între doi tâlhari. Şi acum, soarta femeei bucluca şe de la canton se încadra în mod fatal şi evanghelic între două intenţii diferite şi două sentinţe nepronunţate încă.

In goana paşilor cu care măsura „bătaea de puşcă" dintre conac şi canton, Tudorică îşi pierduse aproape noţiunea tuturor s'mţurilor. Nu-i mai rămăsese decât puţină memorie, cu care încerca zadarnic să-şi recapituleze cele petrecute la conac, câteva zile în urmă, ca să le poată reproduce la nevoie cantonierului, pe care probabil că gur.le rele din sat îl informaseră greşit.

Pe nevasta cantonierului o cunoscuse la conacul prietenului său, tot deputat şi holtei bucureştean, ca şi el, unde Tudorică venea pentru prima oară vara aceea ca să sărbătorească succesul ult melor alegeri parlamentare şi unde Stanca de trei ani de zile obişnuia să vină ca la ea acasă.

Proprietarul conacului o poreclise „Tranca-fleanca", fiindcă Stanca, deşi femee tânără, durdulie şi deşteaptă foc, avea totuşi o mâncărime de limbă pe care nu şi-o putea potoli decât în somn. Dar Stanca dacă vorbea aşa de mult, vorbea numai ca să arate lumei că nu este proastă. Şi dacă lumea se lăsa luată la vale, de ce oare n'ar fi vorbit? Dar Stanca vorbea altfel decât toată lumea. Nu vorbea numai cu gura. Mai vorbea şi cu ochii. D n gură, este adevărat, nu-i prea ieşeau ei cine ştie ce lucruri mari. In schimb însă, din ochii ei şireţi în colaborare cu pleoapele complice, svâcneau tot felul de bazaconii, de care să te crucişti... nu altceva... Să fi jurat că este femeea ventriloglă dela panoramă... Şi Stanca vorbea aşa cum ştia ea să vorbească cu toată lumea la fel. Cu un singur om numai, Stanca nu vorbea aproape niciodată. Cu bărbatu-său. De ce? Fiindcă nevastă-sa nu mai găsea ce să-i spună. Şi doar ea îi spusese tot ce ştiuse. Dar ce folos, dacă dela un timp încoace cantonierul nu mai pricepea nimic!...

Biata Stanca!... Avea ea dreptate când spunea că decât nevastă de cantonier, mai bine văduvă de război!...

Bărbatu-său însă, n'o lua mai niciodată în serios, şi aproape zilnic cont nua să facă numai ce ştia el. Dispărea dela canton, tocmai când ţi-era lumea mai dragă. Dispărea însă nu în interes de serviciu, de-alungul liniei ferate, ci numai din ambiţia lui de salariat al statului, să se cinstească cu câte un ţoi de ţuică mai mult la „Cârciuma din şosea", cu şeful jandarmilor, învăţătorul, pădurarul, poştaşul, ş. alţi salariaţi ai Statului ca şi el. In schimb, cu oamenii de rând nu se amesteca niciodată, cantonierul nu bea decât cu oficialităţile locale.

Iată pentru ce în lipsa lui bărbatu-său dela canton, Stanca venea aproape zilnic la conac să dea raportul ultimelor noutăţi din sat şi să mai capete ceva noutăţi dela oraş.

Aşa era Stanca, nevasta cantonierului. Dar aşa cum era, Stanca reuş se să fie „cineva". In felul ei, era o femee pe care ai fi putut-o califica cu nota „foarte bine". Era tot aşa de bine înzestrată cu tot ce-i trebuia ca şi aşa zisele femei de lume. Numai că adevărata lume nu ştii niciodată unde o poţi găsi. La oraş, sau la ţară?...

●

Cantonierul, om bătrân, v cios şi văduv, o descoperise într'o bună zi stând pe bariera cantonului, ca pe „Fata dela Cozia" din tabloul dela Primărie. Obosită de drum, Stanca se oprise să se odihnească o ţară. Şi mare nevoie de odihnă trebue să fi avut sărmana fată, fiindcă aşa cum i se arătase cantonierului, Stanca părea o nebună scăpată din balamuc. Cu părul roşcat şi vâ.voi, ca o veveriţă, desculţă şi jerpelită ca vai de ea, cu obrajii murdari de praful depe şosea ş. cu buzele negre de murele pe care le mâncase pe drum, Stanca ţinea cu gravitate în braţe o boccea cu câteva ţoale şi o pereche de pantofi scâlciaţi, iar după cele două urechi îşi agăţase strengăreşte câte un buchet el de flori de mac.

Plecase de-acasă, dintr un cătun mai depărtat, gonită de părinţi şi afurisită de întreaga familie, fiindcă se svonise că păcătuise cu un flăcău din sat. Şi cum bănuia că ceeace i se întâmplase în satul ei natal i s'ar fi putut întâmpla la fel în orice alt sat din România, Stanca se hotărîse să-şi ia lumea în cap şi să-şi încerce norocul la oraş, unde îşi închipuia că lumea este altfel decât la sat. Idealul ei era deocamdată să intre servitoare la un ofiţer ca să încerce să se încurce, dacă nu chiar cu el, măcar cu ordonanţa lui, care după ce s'ar fi liberat, ar fi luat-o poate de nevastă.

Dar vorba lui moşu-său: „Unde daş şi unde crapă", Stanca umbla după o ordonanţă de ofiţer şi căzuse peste un cantonier C. F. R. Norocul îi ieşise în cale mai înainte să fi ajuns la oraş. Şi încă unde? Taman în poarta cantonului unde picase ca o pară mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă.

Norocul ei fusese că în ziua aceea cantonierul nu era numai cu chef, ca de obiceiu, dar întâmplător mai era şi posedat de necuratul. Nu este de mirare dar, dacă în starea în care se găsea, nenorocirea acestei copile nevinovate înduioşase pe cantonier până la lacrimi.

De când rămăsese văduv, cantonierul nu-şi mai găsea parcă rost, nicăieri. Nici la canton, nici pe linia ferată, şi nici măcar la „Cârciuma din şosea". Singurătatea începuse să-l plictisească mai rău ca o boală de şeale, mai ales în clipele când era treaz, fiindcă numai atunci îşi da seama că-i lipseşte tocmai ceeace i-ar fi trebuit, ca să poată fi şi el om întreg ca toţi oamenii.

Ce-ar fi fost dar, dacă ar fi mai încercat odată în vieaţă marea cu degetul?... Nu cumva pe Stanca i-o scosese în cale chiar bunul Dumnezeu?... Cum s'ar fi putut deci lepăda de un dar venit aşa de sus?... Ar fi însemnat că se leapădă nu de ea, dar chiar de Dumnezeu.. Şi-ar fi fost păcat... Mare păcat!...

Şi tot aşa, cu ochii la Stanca şi cu gândul la Dumnezeu, cantonierul văduv şi chefliu pofti pe fecioara păcătoasă în canton.

Intenţia lui fusese deocamdată, bine-înţeles, numai în mod provizoriu. Dar cum la ţară ca şi la oraş singurul lucru care durează cu adevărat este numai provizoratul, Stanca şi cantonierul sfârşiră prin a hotărî de comun acord să se împerecheze de-a-binelea şi să nu se mai desfacă decât atunci când le va da ordin, tot bunul Dumnezeu... Adică numai la moartea unuia dintre ei. Şi ca să se ştie de toată lumea, că idila dela canton nu este cine ştie ce împerechere spurcată, Stanca şi cantonierul se prezentară mână în mână, mai întâi la Primăr.e şi apoi la Biserică.

Cu timpul însă, fericirea lor începu să scârţâie mai rău ca şinele drumului de fier, când nu sunt prinse bine de traverse. Şi doar meseria cantonierului asta era, nu era alta. Să le înţepenească la timp, ca nu carecumva să deraieze trenul.

Fericirea de a fi întâlnit pe Stanca nu avusese darul nici să-l întinerească, nici să-l dezbare de beţia care-l îmbătrânea parcă din zi în zi tot mai mult. Cât despre fer.cirea ei, mai bine să nu mai vorbim. Ajunsese să-şi privească bărbatul ca pe Sfântul Ilie din icoană, sfântul care era bun să aducă ploaia care face să crească numai belşugul altora.

Iată dar pentru ce Stanca, mai 'nainte chiar să fi căpătat porecla de „Tranca-fleanca" începuse să sară pârleazul cantonului. Incepuse ca prin farmec să prindă gust, numai pentru bărbaţii dela oraş.. De cei din sat, nici nu mai vrea s'audă măcar. Şi nu era vorba numai de cantonier, care de bine, de rău, îi era bărbat, dar bunăoară nici de şeful jandarmilor, nici de învăţătorul satului şi nici chiar de subprefectul plasei, care oricât ar fi stat el la ţară, conta totuşi ca un orăşan adevărat.

Proprietarul conacului reuşise să grefeze în coaja sentimentelor ei de femee primitivă toată ostrava senzaţiilor superlative, aşacă Stanca începuse să se considere în sat ca un fel de „desrădăcinată". Gurile rele pretindeau chiar că Stanca nu mai umbla decât după bărbaţi care nu erau de nasul ei. Stanca însă, care ştia ce păţise în satul ei natal, nu mai punea preţ nici pe gura satului ei adoptiv şi când o apuca „ducă-s'ar pe pustie", era gata să facă moarte de orăşan.

●

Când a cunoscut-o la conac, Tudorică Surceleanu abia sosise dela Bucureşti. Nu avusese nici măcar timp să ia contact cu primul miros de iarbă proaspătă. In narinele lui mai rămăsese parcă un rest din mirosul de hoit femenin dela „Alhambra" şi „Alcazar". Ba ceva mai mult, ultimele nopţi şi le petrecuse la „Salata" pe calea Griviţei.

Până atunci Tudorică se lăsase dus la vale numai de cursul apei, după cum se spune în popor. O apă specială însă, pe care el o botezase „apa soartei". De.a Bucureşti venise totuşi animat de cele mai bune intenţii. Venise hotărît să înceapă o nouă vieaţă, ca şi un decavat, care în ajunul sinuciderii pe masa verde, se trezeşte chiar din senin ginerele antreprenorului cazinoului. Pentru el această surpriză neaşteptată fusese aspectul vieţii de conac cu care, ca orice naiv rafinat, spera să se poată schimba, dacă nu chiar într'un diavol pocăit, măcar într'un slăbănog înzdrăvenit.

Tudorică Surceleanu se înşela însă şi de data asta, fi ndcă perspectiva de a mai putea fi şi altfel de cum era în realitate, nu-l încântase niciodată. Se mulţumise doar să se considere o victimă a soartei, ş. atâta tot. Victima aceleiaşi vechi iluzii nocturne, urmată de aceeaş deziluzie matinală. Nu-şi putu da seama nici de data asta că infernala cătuşe ferecată din care părea că nu poate scăpa, orice-ar f. încercat să facă, nu era altceva decât o simplă obsesie a lui... o idee fixă cu care îi plăcea să se mintă singur, cu aceeaşi voluptate cu care un hoţ de buzunare, în lipsa unei alte lovituri mai reuşite, se distrează să se fure el singur fiindcă ştie că acest fel de lovituri nu dau greş niciodată. Şi după cum procedase până atunci, Tudorică avea să procedeze şi de data asta.

Dacă n'ar fi cunoscut-o pe Stanca, poate că la conac şi-ar fi dat măcar osteneala să încerce să se cunoască şi el odată. Dar cu Stanca, nu era de glumit. Aşa ceva Tudorică nu mai întâlnise nici la „Alhambra" nici la „Cărăbuş". Conacul rustic al prietenului său bătuse toate Paradisurile artificiale din Capitală.

Cam acelaşi lucru se putea spune şi despre Stanca, fiindcă nici ea nu cunoscuse până atunci un alt bucureştean în genul lui Tudorică Surceleanu. Dovadă că după primul schimb de cuvinte şi ochiade, nevasta cantonierului îi şi propuse s'o ducă cu el la Bucureşti. Celor dinaintea lui, Stanca nu le propusese probabil, decât să se deranjeze până la canton, şi bine înţeles, numai la anumite ore din zi sau din noapte, când ştia că salariatul statului, salaria la rândul lui pe cârc umarul satului.

Şi totuşi, în primele zile, Tudorică rezistase cu bărbăţie hotărît să n'c guste pe Stanca decât din punct de vedere vizual şi pur estetic. Or ginalitatea femeei rurale contaminată de otrava civilizaţiei urbane, îi tăia orice curaj de penetraţie colonială. Ba chiar la un moment dat faimosul lor proect de voiaj la Bucureşti rămăsese ca un deziderat înmormântat în ultima şedinţă a unui congres internaţional. Nu-i produsese decât curiozitatea unei simple vizite la canton. O primă vizită de etichetă nu l-ar fi putut angaja decât cel mult, la alte două, trei vizite ceva mai decoltate şi atâta tot. Şi azi, aşa, mâine tot aşa, Tudorică începuse să se şi creadă un alt om. Se simţea oarecum schimbat în bine.. Se simţea aşa, ca în faţa unei oglinzi miraculoase, în care un măgar bunăoară s'ar vedea un pegas, iar o femee de stradă, elevă la călugăriţe.

Păcat însă că oglinzile miraculoase nu sunt decât pure escrocherii vizuale. De îndată ce le ştergi de aburea la propriilor tale fumuri, te fac să te vezi în ele tot cel care eşti în realitate.

Singura schimbare cu adevărat a lui Tudorică avea să fie o simplă schimbare de cravată. O cravată pe care i-o făcuse cadou prietenul său la sos rea lui din Bucureşti. O formă nouă de cravată, specialitatea conacului, pentru păcălirea bucureştenilor debutanţi în „vieaţa la ţară", o cravată din care la nevoie putea face chiar un ştreang, dar numai pentru uzul său personal.

●

Intr'o seară, prietenul său, proprietarul conacului, deşi mai mult în glumă îl apostrofă totuşi cu un aer foarte îngrijorat:

— Dar tu, mă Tudorică, ştii cum te-ai schimbat la faţă!... Parcă n'ai mai fi tot tu,... ăla din ziua când ai sosit la conac!...

Tudorică se mulţumi să-i răspundă în doi peri:

— Mă mir, ...că până la „Schimbarea la faţă" ştiu că mai sunt câteva săptămâni.

— După calendar, este adevărat. Mai sunt trei săptămâni... Dar nu şi după loc. Tu nu ştii că la ţară „Schimbarea la faţă" nu cade în aceiaşi zi a calendarului ca la oraş?... La ţară cade de obiceiu, câteva zile numai după ce soseşti dela oraş!...

In odaia lui, gata de culcare, Tudorică se gândeşte foarte serios. Nu cumva prietenul său făcuse vre'o aluzie răutăcioasă la adresa lui şi a nevestei cantonierului?...

Şi Tudorică Surceleanu oftează adânc ca şi cum Stanca i.ar fi dat cu tifa!... Adevărul era, că de când venise la ţară, nu se simţise în nicio noapte mai singur ca în noaptea asta, când apostrofa prietenului său îl făcuse să se creadă alături de Stanca, de care începuse parcă să se teamă.

Sigur!!.. Ce prost lucru, să fie omul singur!.. Şi ce sinistru sună cuvântul „singur" mai ales când îl pronunţi tot singur. O fi el, cuvânt ca toate cuvintele. Dar vezi că şi cuvintele sunt cuvinte şi... cuvinte. Cuvintele sunt ca şi oamenii. Un cuvânt singur nu înseamnă nimic. Inseamnă numai că vrea să se împreune dacă nu cu altceva mai bun, măcar cu un alt cuvânt, tot singur, ca să poată şi el însemna ceva. Singurătatea distruge tot ce rămâne singur. Cuvântul „singur" nu poate trăi singur decât în grafică. Expresia „singur" este o anomal e. Existenţa cuvintelor stă în împerecherea lor cu alte cuvinte. Şi existenţa oamenilor, la fel... Şi existenţa popoarelor, tot aşa... Şi chiar existenţa amanţilor... Dacă doi amanţi nu s'ar iubi decât de dragul amorului lor propriu, fiecare în parte.. gata!... „Amorul este copil pribeag..." Atâta aşteaptă, s'o şteargă...

Şi Tudorică, ameţit de profunzimea cugetărilor lui personale, stinse lampa şi obosit închise ochii să nu-şi mai vadă decât întunericul din sine însuşi.

●

Câteva zile după discuţia cu „Schimbarea la faţă" şi tot spre seară, Tudorică îşi aude prietenul strigând dealungul parcului, ca şi cum i-ar fi luat Dumnezeu minţile:

— Cine i-a dat revolverul?... Cine a dat revolverul cantonierului?... Nu l-aţi văzut că este beat turtă?... Are s'o omoare... O să vedeţi că are s'o moare... Bestia!...

Cuvintele rimate „revolver" şi „cantonier", dar mai ales fraza dramatică „are s'o omoare", făcură pe Tudorică să-şi ciulească urechile ca un câine de vânătoare. Lui Tudorică însă i se părea că este complect surd şi că ceeace auzise nu putuse fi adevărat. Totuşi, ca şi cum cineva i-ar fi dat brânci pe la spate, Tudorică sări peste balustrada terasei pe care se găsea în momentul acela şi ca o mingie de foot-ball se rostogoli până în mijlocul peluzei pe care prietenul său o traversă în goană. Ajunşi unul în faţa altu a, cei doi prieteni deputaţi, parcă deveniseră duşmani. Unul din ei trecuse cu opoziţia.

— Bravo!... Te felicit!... Şi să-mi faci plăcerea şi să mai vii şi la anul!...

Tudorică Surceleanu nu înţelegea nim c.

— Pe mine mă feliciţi?...

— Faci pe prostul, sau eşti chiar idiot complect?

— Dar ce-am făcut eu, să fiu idiot?

— Tu? Nim c... Vezi bine... Fiindcă revolverul, alt idiot i l-a dat... Nu i l-ai dat tu...

— Care revolver?

— Revolverul meu... Unul din revolverele mele... Şi încă cel care era încărcat cu şase gloanţe...

Tudorică simţea cum se cufundă în iarbă ca în valurile mării.

— Cui, bre omule?... Cui spui că i l-a dat?

— N'auz şi?... Cantonierului... Şi bestia aia de bătrân alcoolic şi libidinos are s'o omoare... Ai să vezi c'are s'o omoare!...

— Şi pe cine zici că vrea să omoare?

— Pe nevastă-sa, idiotule... Pe Stanca „Tranca-fleanca"...

Lui Tudorică Surceleanu i se făcuse negru în faţa ochilor. Probabil ajunsese în fundul mării, unde nu mai este nici verde, nici albastru... Noroc însă că tot prietenul său îl scoase din nou la lumina zilei cu o înţepătură în ochi, pregătită parcă anume pentru acel „facia feroce" al italianului când porneşte la atac...

— Şi asta numai din cauza ta, stricatule... inconştientule.. degeneratule... criminalule!...

Tudorică nu mai putea găsi nicio vorbă de apărare. Se mulţumea numai să suporte cu remuşcare şi demnitate avalanşa de fraze cu care prietenul său continua să-l insulte.

— I-ai sucit capul, nătărăule, că şi tu tot un fel de „Tranca-fleanca" eşti ca şi ea! Mi-aţi făcut conacul de râs... indivizi de pripas ce-mi sunteţi amândoi... I-ai promis c'o iei cu tine la Bucureşti... Auzi promisiune!... Parcă te-ai fi trezit la o întrunire electorală... Şi ea ca o vacă bleagă cum este... fiindcă adevărul ăsta este... Nu este nici măcar o vacă de rasă elveţiană... Ea te-a crezut. Cum nu era să creadă un deputat?... Te-a luat în serios şi s'a grăbit să-i comunice lui bărbatu-său bucuria care-l lovise.. Ba şi-a şi făcut chiar bagajele... Bag seama că eraţi grăbiţi s'o ştergeţi mai curând...

Tudorică Surceleanu rămase cu gura căscată ca la Camera deputaţilor când într'o şedinţă furtunoasă nu putuse găsi nicio replică pentru adversarul său din opoziţie...

In timpul acesta însă, prietenul său continua pe acelaşi ton:

— Auzi, auzi... Auzi manieră de a cuceri o femee dela ţară... S'o iei cu tine la Bucureşti!... Numai tu puteai fi capabil de o aşa gugumănie... Nu ştiai că lucrul ăsta îl.mai propusese ea şi altora?... Numai că... bine-înţeles... Nimeni până azi n'a fost încă aşa de idiot ca tine s'o ducă la Bucureşti, când putea s'o aibă în condiţii mult mai convenabile la canton...

Tudorică Surceleanu de abia acum începuse să se desmeticească cu adevărat. Bunul său prieten avea dreptate. Dar nu fiindcă îl credea pe el idiot, stricat, inconştient, degenerat şi criminal şi fiindcă îi dăduse prilej să se convingă în fine şi el că Stanca nu e decât o vacă bleagă, de cea mai stupidă şi autentică rasă.

Alte informaţiuni şi explicaţiuni de o parte şi de alta erau de prisos, fiindcă timpul pierdut nu se mai putea câştiga decât în pas gigantic Şi cum Tudorică de data asta începuse să se simtă mai înzdrăvenit chiar decât slăbănogul din Capernaum, o luă la fugă spre conac, urcă într'un suflet scara până în odaia lui, se înarmă şi el cu revolverul din cutia măsuţei de noapte şi coborînd apoi în curte, cu capul gol, ieşi pe poarta conacului şi cu restul de suflet ce-i mai rămăsese pe buze, o porni în goană pe şoseaua naţională, spre cantonul, până la care ştia că nu este decât „o bătae de puşcă".

●

Şi acum... iată-l alergând ca un nebun s'ajungă în „doi timpi şi trei mişcări" acolo unde alţii, mai practici decât el, ajunseseră înaintea lui, în condiţiuni mult mai avantajoase din toate punctele de vedere... Şi toată această goană, pentru ce? Pentru a putea salva reputaţia unei femei, la a cărei compromitere, la drept vorbind, el nu contribuise aproape cu nimic.

In drum spre canton, Tudorică Surceleanu era chinuit de un enorm semn de întrebare.

De ce oare bătrânul cantonier alcoolic şi libidinos, cum îi spusese prietenul său, afecta de data aceasta o gelozie de însurăţel în luna de miere, când toţi ceilalţi musafiri ai conacului de care ar fi avut drept să fie cu adevărat gelos, îl lăsaseră complect indiferent?... Ce făcuse el, Tudorică, mai mult decât înaintaşii lui, cărora cantonierul însă se mulţumise să le închine în gând o serie de cruci şi Dumnezei şi atâta tot?... Oare nu cumva, cantonierul bănuia că dintre toţi cu câţi îi ieşise vorbă nevestei sale, Stanca nu păcătuise cu adevărat decât numai cu el singur?...

Când nu mai avea decât vreo douăzeci de paşi până la canton, Tudorică Surceleanu îşi opri şi paşii şi respiraţia şi cugetările, pe care de altfel, le epuizase cu totul.

Cantonierul sosise probabil înaintea lui. Dar la ce se putuse petrece după sosirea cantonierului la canton, Tudorică nu îndrăznea nici măcar să se gândească. Enervarea şi teama lui creşteau cu atât mai mult cu cât din clipă în clipă aştepta s'audă focul de revolver. Nu auzea însă nimic... Nici foc de revolver, nici voce de om, nici lătrat de câine, nici şuerat de locomotivă...

Ce se putuse întâmpla oare? Cantonierul împuşcase pe Stanca înainte de sosirea lui, sau Stanca prevenită de cineva fugise dela canton înainte de sosirea cantonierului? Dar nu s'ar mai fi putut întâmpla oare şi altceva? Nu cumva cantonierul se răzgândise pe drum, după cum la fel procedase şi în alte cazuri similare?... Un bărbat rezonabil n'ar fi putut face decât aşa...

Tudorică Surceleanu, deşi nu ştia ce trebue să creadă, îşi dădu totuşi seama că sosind ca şi jandarmii lui Offenbach trebuia să schimbe de front.

Deocamdată însă nu vedea decât două soluţii: Sau să stea la pândă ca să poată descoperi ce se petrece, fără să se arate, sau să dea buzna în canton numaidecât, întâmplă-se orice s'ar fi întâmplat.

După o matură chibzuinţă însă, conchise că nu era bună niciuna din cele două soluţii. Ideal ar fi fost să se poată strecura pe lângă pericol, ca şi cum n'ar fi fost vorba de niciun pericol... să se întoarcă apoi liniştit la conac... şi cu începere chiar de a doua zi, să nu mai dea ochi nici cu Stanca, nici cu cantonierul, pe care dealtfel nici nu-l cunoştea încă.

„Sfinte Toadere —, exclamă el — ai milă de mine care până la 38 de ani ţi-am purtat sfântul tău nume cu cinste şi învaţă-mă ce crezi tu că este mai bine să fac, să pot scăpa cu obrazul curat"...

Tudorică Surceleanu însă, nu credea în sfinţi. Credea numai în norocul porcilor. Şi norocul porcului nostru era că la canton mai sosise şi altcineva afară de ei doi. Sosise judecătorul din sat. Numai că judecătorul fusese singurul care sosise la timp. Sosise adică, chiar înaintea cantonierului...

Dar care era rostul judecătorului într'o afacere, care deocamdată, nu fusese adusă încă, în faţa justiţiei?... Probabil că judecătorul cunoştea şi el pe Stanca tot aşa de bine ca şi ceilalţi, şi ca atare, era şi el tot atât de interesat în desfăşurarea acestor evenimente cu peripeţii funebre.

Tudorică Surceleanu, care nu bănuia încă nimic din ceeace abia mai târziu avea să afle, aştepta totuşi momentul binevenit ca să hotărască ce ar fi fost mai bine să facă. In momentul când tocmai se hotărîse să nu facă

nimic, fereastra cantonului se deschise brusc şi o voce răgâită pe care Tudorică o auzea pentru prma oară, ajunse până la el.

— Iertaţi-mă, domnule judecător... Dar eu o bănuiam cu altul... Nu ştiam că sunteţi chiar dv... Altminteri, n'aşi fi îndrăznit s'o ameninţ nici măcar cu pumnul... dar mi-te cu revolverul!...

A tras!... exclamă Tudorică, cu dinţii clănţănind de frică... Cum dracu de n'am auzit nimic?..."

In schimb, era încântat că auzise vocea cantonierului, fiindcă cel care vorbise până atunci şi care continua încă să mai vorbească, era chiar vocea bărbatului cu bucluc.

— Credeam că este vorba de licheaua aia de deputat, care în loc să-şi vadă de treburile lui la Bucureşti, se leagă de muierile oamenilor nevoiaşi dela ţară... Dar bag seama, zăpăcita asta de Stanca, cum este ea „Tranca-fleanca" v'o fi confundat, poate, pe unul cu altul...

Tudorică tresări ca şi cum i-ar fi intrat în călcâi un cui de potcoavă de cal. De teamă să nu se descopere însă, îşi vârî pumnul stâng în gură, iar cu dreptul se sprijini de un copac din marginea şoselei.

După vocea cantonierului, urmă o altă voce pe care Tudorică o recunoscu imediat. Vocea judecătorului.

— Nu vorbi cu păcat, moş Răgălie, că domnul Tudorică Surceleanu nu este o oarecare lichea de bucureştean, aşa după cum îl vezi d-ta. Este un om foarte de treabă şi cu multă dragoste pentru oamenii nevoiaşi.. Doar este deputatul d-voastră... Ce dracu!...

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23 - 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 50
MIERCURI 30 DECEMBRIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ASOCIAȚIUNEA CLUBIU

Oglindiri

Amiaza verii doarme în odaie
Și ceasul a tăcut.
Cu umbra lui fereastra iar o taie
Un ram, de ani ne mai văzut.

M'am deșteptat sau somnul tot mă ține ?
Odaea n'o mai știu.
Din apele oglinzii îmi revine,
Uitat, acest iatac pustiu.

Invers și clar trecutul în oglindă
Sfidează omul de-azi —
Și în cleștar vrând viața lui s'o prindă
Răspunde mut cu alt obraz.

Tu, ce 'n oglindă ai rămas aeve
Când dibuesc prin vis,
Nu mă privi sub ramul fără seve,
In limpezi nemuriri închis.

Nu mă privi nostalgic — fără veste
M'oiu șterge ca'n oglinzi
De ape, norul dacă trece peste
Străinul chip ce nu-l cuprinzi.

ION PILLAT

La început de nou an literar

de TRAIAN CHELARIU

Cele ce am vrea să le spunem nu sunt atât cuvinte de urare pe cât constatări. Buna urare o știm pururi vie în însuși dorul de a plăsmui și a se mărturisi al scriitorului, constatările însă, necuprinzând nimic preconceput, jalonează, în timp, căile străbătute de cel ce s'a născut să scrie.

Vechiul an literar, s'a încheiat, împotriva tuturor așteptărilor, cu un rod abundent. Războiul ce ne-a fost impus și pe care-l ducem de mai bine de un an și jumătate numai pentru salvarea ființei indivizibile a neamului, n'a paralizat câtuși de puțin avânturile condeierilor români ci, din contra, a prilejuit o nebănuită desfășurare de forțe noi.

Se pare că, siliți a cunoaște dura și distrugătoare, dară, în acelaș timp liberatoarea de zguri și rafinamente inutile, realitate a câmpului de luptă, scriitorii noștri tineri au cucerit, — în afară de orizonturile geografice pe cari le-au învins în calitate de oșteni, — un continent sufletesc plin de sensuri și întrezăriri neașteptate. O anumită gravitate bărbătească li s'a lăsat pe umeri dând noimă aripelor de arhangheli pe cari le agitau, până nu de mult, numai de dragul zborului și numai din pur joc pregătitor de zboruri.

Câmpul de luptă a sfâșiat decorurile mai mult sau mai puțin artificiale și a stins luminile mai mult sau mai puțin necesare cât-l „obligau" pe ziditorul de romane, nuvele, eseuri sau poeme, să se supună capricioaselor reguli ale modei.

In dosul acestor decoruri și dincolo de fardul acestor lumini s'a vădit apocaliptică și neînfrumusețată, însă cu atâta mai născătoare de virtuți lumea dureros de vie a realității nude. Valori pe cât de elementare, pe atâta de nebăgate în seamă au început să înălbăstrească iar la cumpăna orizonturilor, așa cum înălbăstresc, îmbrăcate în odăjdiile cerului, numai culmile îndepărtate.

Pe fundalul lor decorurile și luminile artificiale au început să distoneze asemeni florilor de hârtie aruncate între crinii și trandafirii grădinilor sau între arnicile pădurii.

Simțite pe propriu trup și suflet, oboselile, încordările, restricțiile, rănile și neîndouplecata prezență a morții, au adâncit înțelesurile tuturor acelor lucruri ce au fost nesocotite în viața de toate zilele a cetățeanului moleșit sau buiecit de bunurile păcii.

Devenind transcendente pentru simțuri, căminul, familia, datinile, toate cate dadeau chip încadrării omului în mediile sale normale, au început să poarte și nimbul transcendenței psihice, — au început adică să apară în ipostaza lor metafizică primă în ordinea valorilor, cea esențială.

Scriitorul oștean s'a lepădat de sine însuși, — de insul orgolios și susceptibil pe care-l monta, cu orice prilej, ca pe o piesă de teatru împănată cu vorbe de efect sigure și vizând numai succesul imediat.

Cunoscând calvarul și apoteozarea adevărată a omului, scriitorul oștean a privit în adâncuri ce nu mai îngăduie întoarceri la măsurile de suprafață ale estetismelor derivate din plictiseală. In sufletul lui s'a petrecut o rupere de ghețuri.

Mișcarea, pe care o urâse, fiindcă deplasează liniile ,el a simțit-o țâșnind, sânge fierbinte și dăruit cu dragoste totală, înspre înălțimile înseși ale stelelor. Ca pe un protest al vieții împotriva îngrăditorilor vieții, — ce pe un nonaccept al morții dovedit prin chiar înfruntarea ei.

Psihologicește, oșteanul scriitor s'a întors la izvoarele nesecate și de totdeauna ale marilor inspirații și aspirații — la temele pururi fecunde ale existenței și destinului omenesc.

A căzut o cortină de granit între el, cel de până ieri și el, purtătorul de crez al zilei de mâine.

Acest crez nu va putea fi decât generos, îmbrățișând larg, fără jenă și resentimente și fără umbră de prejudecată, toate realitățile umane.

Crezul acesta, va fi temelia pe care se vor ridica zările păcii așteptate de toată lumea.

Dară bravii noștri luptători nu și-au încheiat încă epocala misiune.

In rândurile lor viteze, oștenii scriitori își mai țin, cu aceeași încleștare, mâna pe armă, pe mitralieră, pe volanul carului de luptă, pe manșa avionului sau pe timon.

In rândurile lor, îngerește gata de jertfă, scriitorii oșteni primesc și ei grindinile de fer și foc și simt, limpezindu-li-se în suflet din ce în ce mai lămurit, poienele de vis ale iubirii, credinței și nădejdi regăsite între ruini și glorii deopotrivă de mari.

Cei ce se vor întoarce știu de pe acum că romanul, nuvela, eseul și poemul lor nu vor mai fi carte și pagină stearpă.

Cei ce se vor întoarce vor arăta lumii iadurile prin cari au trecut, dar nu pentru ele însele, ci pentru a deschide porțile raiului de dorul căruia a tânjit și tânjește lumea întreagă.

(Urmare în pag. 2-a)

Sărmana umbră a poetului

de I. VALERIAN

Intr'o noapte — sunt câțiva ani de atunci — luam masa târziu la un restaurant din preajma gării. Sala plină de fum și larmă, adăpostea o mulțime cosmopolită : femeile sulemenite dădeau o atmosferă de cârciumă de port — așa cum se află multe localuri în acel cartier ciudat, străbătut de numita Cale a Griviței.

O voce de femeie îmi atrase atenția prin chihoteala deșanțată ce țâșni de la masa vecină :

— Ia uite, dragă, cine intră pe ușă!...

Am privit și eu. Un bărbat înalt, adus de mijloc, cu pălăria pleoștită pe ochi, cu hainele sdrențuite, se strecură înăuntru, ca o nălucă a întunericului. Când figura de actor consumat fu luminată strident de becurile electrice, se putea vedea că mai stranii decât îmbrăcămintea, apăreau ochii și zâmbetul. Intr'adevăr, căutătura lui părea că vine din altă lume, iar rictusul imobil din jurul gurii mărturisea tot tragicul existenței omenești.

L-am cunoscut imediat. Era poetul pe care-l întâlneam zilnic, plimbându-și nenorocul pe Calea Victoriei, așteptând ceasuri întregi în colț la cafeneaua Capșa, un ban dela prieteni sau o țigară. In ultimul timp, nu-l mai văzusem; știam că era internat, undeva într'un sanatoriu, de aceea fui surprins, găsindu-l în puterea nopții, prin aceste locuri.

Poetul înaintă halucinat spre patron.

— Am venit să iau masa.

— Nu mai am nimic pentru d-ta. Trebuia să vii la prânz.

— N'avem nimic, înțelege odată.

Răspunsul izbi răspicat, drept în față, cu obișnuita insolență de cârciumar, apoi patronul îi întoarse spatele.

— Dar e plătit, mai îngână, după o clipă de ezitare, întârziatul.

Scena păru destul de hazlie pupezelor de lânga mine, amuzându-se destul de bine. Sarmanul rămăsese nedumerit, în mijlocul sălii, purtându-și ochii flămânzi pe la mese. Chelnerii veneau și plecau, ducând pe tăvi fripturi a căror aromă chinuia toamea.

Poetul mai făcu nehotărît vreo câțiva pași și iar se opri, ca un semn de întrebare. In clipa aceea viziunea albatrosului baudelairian mi se păru mai vie ca niciodată. Și aici, sburătorul stângaciu se împleticea în aripile prea lungi, spre marea veselie a marinarilor depe coverță.

Cuvintele individului dela tejghea le simțeam și eu ca niște pietre pe suflet. Indemnat de o vagă mustrare, l-am chemat pe patron.

— Ce este cu domnul de colo ?

(Urmare în pag. 5-a)

MAGDALENA RĂDULESCU — Acuarelă

PREȚUL GLUMEI

Imi mărturisea cineva de curând deziluzia pe care o încearcă în fața celor de-o seamă cu mine și care „nu știu să prețuiască gluma". Imputarea, cel puțin în fața celui care o aducea, părea să fie gravă.

Aș fi putut să-i adaog atunci: nici să râdem nu prea știm lesne și dacă ne cercetezi mai adânc vezi că și ironia o mânuim stângaciu ca pe-o armă neobișnuită, care ne încurcă mai mult decât ne-ajută.

Este bine sau este rău că suntem astfel, nu știu. Și la drept vorbind, nici nu mă interesează. Cu atât mai mult cu cât socotesc că indiferent de felul în care ne judecăm sau ne judecă alții, rămânem tot așa cum ne este dat să fim. Pentrucă nu este un fel de a fi pe care l-am adoptat. Ne-am născut așa, suntem croiți astfel.

La ce bun să ne mai plângem că nu știm râde sau glumi? Când nici măcar nu simțim o infirmitate în lipsa semnalată, atât de importantă pare-se în ochii celor care au și facultatea aceasta. Cel mult am putea zâmbi, acru cum ne este chipul: poate au râs alții prea mult, încât au consumat „stokul" și nu ne-a rămas nouă nimic.

Poate, fiindcă nu ar constitui un neadevăr nici măcar afirmația că atunci când am vrea să glumim, ne țâșnește gluma amară și ofilită. Admit dar că organic nu putem glumi. Ne lipsește bonomia sănătoasă, ne lipsește buna dispoziție de om sătul.

Pentru observatori atât de perspicaci este de mirare că n'au remarcat că dacă nu știm să glumim, nu știm nici să plângem. Intre „tristețea" noastră și cea a lumii care cunoștea prețul glumei (sau cel puțin o practica) este tot atâta distanță câtă este între glumă și noi.

Dacă suntem „gravi" — nu suntem totuși desnădăjduiți, nu suntem melancolici și nu ne petrecem toamnele sub tei ce-și scutură floarea. Este numai un fel de a lua în serios viața, de a găsi un înțeles și un rost existenței noastre, de a învăța prețul luptei și al țăriilor.

Nu știm să râdem, dar știm să cucerim, pe toate planurile. Nu cunoaștem gluma, dar cunoaștem credința. Nu stăpânim ironia, dar ne stăpânim cu dragoste haină convingerile. Și dacă nu suntem veseli, am învățat în schimb să murim.

Mărturisesc că n'am căutuși de puțin nostalgia acestei lumi care știa să râdă pentrucă mânca bine, care avea timp să glumească pentrucă nu credea în nimic, care împungea cu floreta ironiei fiindcă avea să moară a doua zi, liric și tuberculos.

Prețul glumei a fost scump pentru lumea veselă. Păcat că nu trăesc toți trubadurii ei spre a vedea ce a rămas dintr'un veac care-a practicat valsul.

Păcat că nu trăesc toți cei care-au luat în serios veacul glumei, să poată admira cea mai duioasă ironie: aceea a timpului față de ei. Căci dacă noi, preocupați prea mult de noi, nu mai putem râde, timpul și istoria mai rând câte-odată...

Mă simt atât de bine între oamenii aceștia, între oamenii veacului meu, încât nu știu dece n'aș răspunde celui care le imputa acestora prea încruntata lor seriozitate:

— Tu știi să prețuești gluma!

I-aș spune-o cu tonul cu care l-aș întreba: cam ce cauți pe pământ, între noi, în anii aceștia?

COSTIN I. MURGESCU

MILITZA PETRAȘCU — Desen colorat

Omul, existență de răspântie

Omul nu este ceva desăvârșit; are o natură imperfectă, sau cum se mai spune în sens teologic, o natură căzută. Viața interioară a omului este alterată, este desorientată, pentrucă poate avea mai multe direcții. Sufletul omului este un câmp de operații, de acțiuni divergente, unde se dă lupta între lumea spirituală și cea naturală la întretăerea cărora omul este situat.

Viața omului are mai multe fețe și mai multe sensuri pentrucă așa îi este natura. Omul poate trăi o viață animală și una spirituală. Elementele care îi compun fac totuși o unitate: Omul viu, omul concret. In acest fel viața omului a devenit o problemă.

Problema morală este o problemă de destin adică: ce întrebări îl neliniștesc, cum judecă și alege, cum își îndrumează pașii în viață și lume pe drumul deschis al naturii sale intime, cum se împlinește.

Cu toate că firea omului este amestecată, cu toate că „a căzut", nu și-a pierdut simțul interior, nu și-a stăramat definitiv ființa sa interioară. Aci se mai găsesc ferestre prin care poate întra lumina. Imaginea divină nu l-a părăsit cu desăvârșire, ceeace îl face să fie receptiv valorilor spirituale. Mai dăinuie în ființa sa năzuințe către o realitate superioară care face posibilă o ieșire. In acest fel, omul dovedește că nu se află în ireparabil.

Existența omului are un caracter tragic : punct luminos într'o noapte imensă, îndemn în marginile morții. Așa apare el în lume. Omul este loc de răscruce a tuturor elementelor, a tuturor funcțiunilor, a tuturor energiilor și magiilor universului. Omul este o existență plină de înțelesuri, viața sa o încercare și o luptă permanentă.

In aceste condiții trebue să cugete, să simtă și să activeze, în aceste condiții trebuie să-și ducă viața de care în originile ei nu este responsabil, fiindu-i dată. Din așezarea sa atât de minunată dar tot atât de grea, omul este nevoit să caute tâlcurile și să descopere căile. Primul fapt de o vitală semnificație a condiției umane este conștiința de sine ca ființă spirituală, esență a unei vieți de cuprins. Din acest fapt se desprind toate problemele și toate posibilitățile destinului său tragic. Aci sunt isvoarele neliniștei interioare, neliniștei cosmice; tot aci sunt isvoarele bucuriei și luminei.

Omul de omenie, omul adevărat, are conștiința adâncă a situației sale în lume, iși dă seama de superioritatea sa față de tot ceeace îl înconjoară, superioritate impodobită cu puteri cum este aceea a rațiunii și dragostei, a cugetării și faptei. Omul este o ființă privilegiată în univers. In acest privilegiu însă stă tragismul său; o soartă în care se întâlnesc și se luptă elemente contradictorii. Omul este singurul între lucrurile și ființele lumii care are conștiința de sine și poate să se aplece asupra acestei conștiințe, dar este singur între toate acestea pentrucă nimeni nu-l vede, nimeni nu-i ascultă. Ce-i poate spune floarea din marginea râului, pasărea din sbor sau steaua de pe cer? El și le apropie, le simte făcând parte din aceeaș lume și suferă pentru ele, dar dintr'odată nu răspunde nimeni. Solidaritatea universală a omului — care este o realitate pentrucă omul este o ființă cosmică — îl împovărează de întrebări fără răspuns. Strigătul pascalian pornește ca un strigăt al umanității, de totdeauna; este strigătul destinului naturii omenești.

Conștiința de sine a omului cu toate însușirile legate de natura sa, mândria calității sale superioare îl aruncă deodată în leagănul nesfârșit al lumilor. Când așezarea omului este mai înaltă, mai stăpână pe creste, tocmai atunci, cum e și firesc, apare prăpastia lângă el. Ființa își pierde stabilitatea, se cutremură și are aplecări în adâncuri; valurile întunericului par să o cuprindă. In fața omului se deschid dimensiuni fără limită; lumea și viața devin o fântână de taine fără fund.

Omul este o existență crucială; pe de o parte pentrucă este o făptură a libertății și suferinții pe calea cărora se împlinește.

Dacă viața omului ar avea un singur sens și s'ar desfășura pe o singură dimensiune, dacă spațiul material i-ar fi îndeajuns și vremea i-ar duce spre o deplină așezare, dacă totul i-ar fi dat definitiv într'un fel sau altul, fără nevoie de depășire, am avea în fața noastră o ființă armonioasă și echilibrată, cu un destin ușor de împlinit. Dar iată-l deschis, iată-l liber, pornit pe căi turburătoare, legănat de cântecele unor spații ale căror dimensiuni și sensuri îl întrec, străbătut de săgețile tuturor întrebărilor, atins până la transfigurare de aripile eternității și totuși om, om viu, individual, durut de toate păcatele naturii sale.

Omul este o existență de răspântie. Căile ce-i stau deschise, natura sa căzută și libertatea către împlinire îl fac o făptură tragică, de un tragism covârșitor care cere sprijin din afară. Ceeace are în stăpânire nu este deajuns, nu-l cuprinde, nu-l împlinește. Ceeace năzuiește să cucerească e prea sus, prea tare pentru firea sa, prea desăvârșit pentru a fi asemenea.

Ființa omului apare frântă între două lumi și lupta sa sublimă.

Clădit astfel, între lumină și întuneric, între creație și moarte, sufletul omului caută o certitudine. Cu toate poverile ce-l țin aci, legat de o lume materială, omul nu poate trăi un univers mărginit, nu se mulțumește cu lumea sensibilă, nici cu datele rațiunii; el caută absolutul.

Absolutul este o prezență necesară ființei noastre morale pentrucă sensibilul și inteligibilul nu epuizează existența și nici nu împlinesc destinul uman.

ERNEST BERNEA

Material pentru „Setea de absolut", încercare de filosofie morală.

Copilul lui NECHITA BALAN

de CORNELIU PENESCU

Şi-a îmbrăţişat copiii, şi-a privit soţia şi a plecat oftând. In pragul uşii s'a mai întors odată, cătând cu ochii la patul unde de câteva săptămâni Smaranda zăcea cuprinsă de un junghiu în coapsa dreaptă. Ii prinse ochii cari-l urmăreau, trişti şi secaţi de neliniştea boalei şi i se păru că citeşte în ei sfârşitul. Auzi scâncetul celui mai mic, abia de 6 luni şi i se năuci ca prin vis că l-a strigat pe nume, aşa cum gânguresc copiii la început: tată. Un gol la inimă îl făcu, pe cât era de înalt, să se îndoaie de mijloc, rupt ca de o povară din spinare.

— Ti lăs cu bini, Smarandă, zise într'un târziu Nechita Balan. O treci şi concintrarea aiasta şi oiu vini, ca şi an, şi-om vidia atunci ci-o mai fi cu noi.

— Te-oi duci şi-oi vini, Nechita. Noi om rămâne cu mămuca şi, de-amu, greul o trecut.

Şi plecă pe drumul gării, să ia trenul de Chişinău. Cu gândul la cazarmă, se mai învioră. Fusese sergent, comandant de tun şi nădejdea bateriei. Ridică uşor capul în sus, umflă pieptul şi trecu printre oamenii depe peron cu pasul cadenţat, privind drept înainte spre vagonul de cl. III-a Cernăuţi-Chişinău. Işi alese locul lângă geam, să poată cuprinde cu ochii pământul Bucovinei, unde se cuibărise după războiul cel mare, acum vre-o 15 ani de zile şi unde a întâlnit-o pe Smaranda, tânără şi frumoasă de i se punea junghiul la inimă când se uita la ea. Cu gândul din nou la Smaranda, nici nu băgă de seamă plecarea trenului. Scoase tabacherea şi începu să-şi facă o ţigare. O răsuci pe îndelete, sorbind cu ochii culoarea gălbue a firelor de tutun.

Zdruncinăturile vagonului îi amintiră plecarea dintre ai lui, lăsaţi pradă necunoscutului ce plutea în jurul omenirii. Le lăsase el bani destui, dar ştia că asta-i puţin lucru. Lipsea inima de tată şi puterea casei. Dar o vrea Dumnezeu cum a mai vrut odată, când şi-a luat lumea în cap şi a plecat din satul lui, de prin ţinutul Botoşanilor, pe jos, spre Cernăuţi.

Şi gândurile legănate în jocul roţilor se prinseră vânjos de poarta inimii, năvălind pe făgaşul amintirilor copilăriei, a armatei şi a sbuciumului pentru agonisita unui colţişor de viaţă şi de mulţumire.

Sunt mulţi ani de atunci de când, săturat de sărăcie, îşi luase rămas bun dela maică-sa, păşind cu ochii către zarea Bucovinei. Se dusese acolo să-şi găsească rostul. Carte nu ştia decât trei clase, cât putuse face la şcoala din satul lui. Dar, o răzbi el cu dorul de muncă şi cu puterea lui! Sunt oameni cari ştiu numai de unde pleacă şi ajung la împlinire fără calcule meschine, urmărind numai ideea creatoare şi luminat de puterea focului ceresc ce călăuzeşte sufletele oneste.

A plecat cu traista în băţ, aşezată pe umăr şi a ajuns în Dorohoi. De aci, luă drumul Mihăilenilor. Se ridică apoi pe Siret în sus şi ajunse în cuprinsul verii la Storojineţ. Plin de sudoare, se aşeză pe pavajul trotuarului, uitându-se de jur împrejur, fără gând de stare. El venise după muncă, nu după odihnă. De aceea se sculă repede în picioare, cu ochii după un autobuz. Se anină de el cu mintea şi-i făcu o mare bucurie gândul la mersul repede al autobuzului. Avea ceva din viteza dorinţelor lui de ridicare. Să meargă pe drumul vieţii, în sus, tot mai în sus, aşa după cum se mişcă autobuzul pe roţile lui. Dar el se va opri odată, undeva într'un colţişor al ţării, ca să-şi facă un rost, un cuibuşor în care să simtă că trăeşte cu adevărat.

Plecă pe drum înainte către locul de staţie al autobuzelor. Se opri lângă ele, îşi scoase căciula din cap şi începu să se uite cu ochii la fiecare părticică a maşinei. Incepu întâi cu roţile, umflate ca nişte colaci de Paşti. Cătă cu ochii pe geam la locurile plusate dinăuntru, apoi la maşinăria complicată de pe tablou şi când şofeurul porni motorul, se dete înapoi cu inima strânsă, ca în faţa unei nelămuriri aducătoare de nenorocire. Dar îşi reveni din neastâmpăr când văzu autobuzul plecând uşor pe strada pietruită a Storojinetului. Ii veni atunci gândul să plece şi el după autobuz. Dar se răsgândi. E mai bine să se ducă la stăpânul lor, să-i spună că i-a îndrăgit maşinile şi că vrea să slujească pe ele. E tânăr, dar vrea să înveţe lucrul complicat al mecanicei şi de i-o face acest bine, atunci l-o răsplăti cu ascultarea cuviincioasă şi cu munca puterii lui. Se duse la sergentul de stradă, să-i spuie lui mai întâi dorul care i se înfipsese în inimă. El e omul stăpânirii şi ştie de toate. Il va povăţui încotro s'o apuce, către Domnul acela, stăpânul acâtor maşini.

— Bună dzâua, se adresă el sergentului.

— Mulţămim dumitale, răspunse sergentul. Dar ce necazuri ti-aduse pi la noi, prin Storojineţ. Di bună samă că eşti de prin alti părţi!

— De prin ţinutul Botoşănilor, şi-am vinit aci, pi Siret în sus, să cat o lecuţâcă di muncă pi la maşini. Şi-oi şti matali unde-i stăpânul ciala, cari ţini maşinili.

— Te-oi duci, dar vei vidia că sânt mai mulţi domni acolo. Esti o „societate anonimă" care ţini autobuzili şi va trebui să âmbli mult.

— Oiu âmbla, ce-o să fac di amu.

Şi plecă iar, cu gândul la Societatea anonimă, fără să-şi poată explica ce lighioană o mai fi şi asta.

Reuşi să se angajeze curăţitor de maşină, din aceia cari le spală seara, când autobuzele vin prăfuite sau pline de noroi. Se tocmi la început cu 40 de lei pe zi, mâncare şi loc de dormit. I se mai dădu pe deasupra un costum de pânză şi nişte cisme mari de cauciuc, rămase dela omul dinaintea lui. Acela fusese dat afară din serviciu, pentrucă se apucase de negustorie cu lucrurile furate de la maşinile Domnilor. Se minună de atâta necinste la oameni. Intri în serviciu, gândea el; te plăteşte stăpânul aşa cum ai tocmit, şi tu te apuci de fără de legi. I se părea aceasta un mare păcat şi de aceea se apucă de treaba lui cu toată temeinicia. O vedea el ce-o mai fi mai târziu.

Luă furtunul şi începu să spele primul autobuz venit din cursă. Intr'un ceas termină. Apoi veni altul şi până la ziuă cele zece maşini păreau ieşite atunci din fabrică. Dimineaţa, când veni controlorul să dea în primire fiecare maşină personalului, se minună el însuşi de atâta treabă făcu ă de un copilandru de 16 ani. Dădu raportul la direcţie, unde consemnă că Nechita Bălan, ţăran din ţinutul Botoşănilor, îi om de ispravă.

Şi Nechita se duse să se culce, liniştit că şi-a împlinit rostul muncii pentru care fusese tocmit cu patruzeci de lei pe zi.

Noptile se scurgeau în liniştea de plumb a maşinilor pe care le îngrijea cu pasiunea cu care începuse lucrul în prima zi.

Imaginaţia lui însă nu-i da astâmpăr. Se vedea pe maşină, conducând autobuzul printre oamenii cari mişunau pe străzi de dimineaţa până seara. Doar n'o să rămână toată viaţa salahor!

Deaceea se duse la controlor să-i spună gândul lui adevărat. El vrea să înveţe la atelier mecanica, apoi să-l pună pe maşină conducător. E păcat să stea numai salahor. Aceasta-i o muncă ce ţine omul pe loc, fără spor, fără putinţă de ridicare.

I se făcu voia şi în curând începu lucrul la atelier. Făcea treaba care i se spunea. Nu se neliniştea de împunsăturile altor ucenici. Şeful îl cunoştea de om serios şi-l trata cu toată blândeţea. De ce să-şi piardă vremea, gândea el, cu împunsăturile sau cu cioroväelile? El are un scop: Să ajungă pe maşină, cunoscându-i mai întâi toate dichisurile. Se cufundă în atelier ca să stea aproape de scule şi de motoarele trimise la reparat. Aci mânca, aci dormea. Hoinăreala pe străzi înseamnă cheltuiala zădarnică a banului. Grija aceasta o lăsa celorlalţi ucenici: jocul la risçă şi strada. In orele libere, el căuta să înţeleagă acele taine ale mecanicei pe care şeful de atelier nu avea timpul să i le explice. Se ducea la o maşină şi începea să o studieze aşa cum îi venea lui în minte. Incepu cu ambreiajul şi schimbătorul de viteze. Oare de ce-o fi trebuind să apeşi pe clapa ambreiajului ca să schimbi viteza? De ce nu se poate pleca direct din viteza a patra, iar mersul şi turaţia să fie reglate numai prin gaze. Cum se face aprinderea în motor, când apeşi pe butonul de pornire! Şi cum se face legătura între motor şi roţile de mişcare? Mintea lui se oprea oridecâte ori încerca să se dumirească şi aunci o tristeţe apăsătoare îi chinuia sufletul. Şi de aceea într'o Duminecă se duse acasă la şeful mecanic cu gândul că poate l-o îmbia la vorbă şi i-o lumina şi lui capul asupra tuturor acestor taine ale motorului.

— Lasă, măi Nechita. Ai timp distul cu învăţatul. Până la motor, sunt alti părţi cari trebuesc cunoscute. Am eu grijă de tăte.

— Aşa o fi, dar mi-o vinit sorocul şi-oiu mergi la armată neînvăţat şi-i mai mari blăstămul atunci, că nu s'o ales nimică din tăta munca mè.

— Te-oi duci Nechita, că şi acolo sunt lucruri folositoare de învăţat. Dar să vii înapoi aci la mini şi oiu avé eu grije de tini.

Şi plecă Nechita, măsurând cu pasul timpul şi gândind la potrivnicia soartei când era vorba despre idealurile lui.

— Poate aşă o fi să fie. In loc de şofer să rămân doar salahor sau mai şiu eu ci mi-o fi hărăzind soarta, gândea Nechita.

Şi timpul trece. Desigur, se scurge numai în mintea noastră, pentrucă numai omul îl măsoară în secunde, minute, ore, zile, săptămâni luni, ani, etc. pe câtă vreme el — Timpul — fără început şi fără sfârşit, se scurge fără măsură în largul nesfârşit al veşniciei.

●

Işi strânse buclucurile, îşi adună banii agonisiţi în atâţia ani de muncă şi se duse la patron.

— Mi-o vinit timpul să plec la regiment. Tomnai la artileria din Chişinău. Di amu vă las cu bini şi-oiu mai vini de s'o putea pisti doi ani.

— Bine, Nechita. Uite 500 lei, să ai dela noi pe timpul cât vei servi Patria la regiment şi de oameni ca tine suntem totdeauna bucuroşi să avem. Te-om primi, desigur, fără nici o greutate.

Luă banii, se uită lung la ei, îi împături şi-i puse la chimir. Apoi plecă cu căciula în mână, călcând legănat din şolduri şi cu un fel de junghiu la inimă. Aşa se întâmpla cu el totdeauna, când pleca din câte un loc, unde lăsase câte ceva din inima lui. Se aninase de gândul lui motorul şi se despărţea de el ca de un frate bun pe care n'o să-l mai poată vedea multă vreme. In poartă vru să se oprească, dar nu mai putu, că-l podidise lacrimile. Işi puse căciula în cap şi luă drumul gării. Atunci ca şi acum, viaţa lui se încrucişa pe şinele ce i se păreau nesfârşit de lungi şi pe făgaşul unui drum ţintuit în fiare şi piroane. Şi umbla cu necunoscutul prins de inima lui bună şi neînvăţat cu viaţa. El o ştia vrăjită din câmpia Botoşănilor, pe unde-şi păştea vitele, sau Dumineca la horă, când sta deoparte şi privea cu ochii la flăcăii cei mai mari, strânşi laolaltă cu fetele în jocul nebunesc al bătutei sau al horei.

In pragul armatei, rămăsese aşa dăltuit ca din pământul satului şi stingher la toate prefacerile omului, pe care-l considera păsmuit după chipul şi asemănarea sa. Cazarma îi deschise ochii asupra multor taine ale omului. Deabia după ce termină serviciul militar îşi dete seama de transformarea ce se produsese în sufletul lui. Comandant de tun, mânuise sufletele pe care căutase a le înţelege în acele întunecimi în care cu greu pătrunzi şi pe care greu le desluşeşti.

II

Şi iarăşi vremea plecării, pe acelaş drum de fier, înapoi în Bucovina. Intâmplarea făcu să se întâlnească în tren cu un evreu din Suceava. Acesta îl făcu să se asocieze la cumpărarea unui autobuz, pe care urma să-l plaseze pe ruta Suceava—Gura Humorului, pentrucă — zicea evreul — aci lumea are nevoe să se mişte repede, comerţul e în floare şi mijloace de locomoţiune, puţine.

— Di ci să nu facem aşa o afaciri? Dumneata zici că ti pricepi la maşini şi ai şi ceva capital şi eu am dija ceva bănişori.

— Bini, să facem

Şi se opriră la Suceava să scoată autobuzul dela o bancă jidovească, unde fusese poprit pentru o sumă de bani.

Dete banii evreului şi el rămase să aştepte afară, la uşă, aranjamentul asociatului cu banca. Peste drum, un grătar cu mititei împrăştia aromă de carne prăjită. Işi aduse aminte că n'a mâncat de aseară, dar nu se încumetă să-şi astâmpere foamea ce începuse să-l chinue, pentrucă socotea banul dat pe mâncare, cheltuială zadarnică, până n'o încheia într'un fel cu maşina.

Aşteptă să iasă jupânul şi când acesta apăru vesel în pragul băncii, înţelese atunci Nechita că totul este aranjat.

— Să bem adălmaşul, zise jupânul. Afacerea s'a făcut dija şi s'o stăpânim cu sănătati. Ari să fie bini.

— Aşă să fie precum zici, jupâne şi--om bè de-amu şi adălmaşul.

Trecură la cârciumă şi aci puseră la cale întreaga reţea de combinaţii cu autobuzul. Nu era suficient transportul persoanelor. Asta n'aduce câştig. Trebuia să facă aşa fel ca să transporte marfă. Preţul este mai mare şi câştigul la fel.

— Dar pentru marfă trebui autorizaţie specială, zise Nechita. Cum o să înşelăm noi Statul?

— Nu e vorba di înşelat, răspunse jupânul. Parcă o să ştie Statul ci facem noi! O să fie aşă, amesticat şi cu pasageri şi cu ceva marfă. O să găsim noi un loc să aşezăm ceva baloturi sau ceva cutii. Totul o să meargă ca pi roati. N'ai să ai nici un fel di supărare. Creiţari să iasă, că Statul n'ari nevoi să ştii cum să câştigă banul.

Noi trebui să ştim şi Statul ari să fii mulţumit să-i plătim birurile aşă cum ceri el, dar cum o să putem noi.

Şi Nechita rămase cu ochii fixaţi în chelia jupânului atotştiutor, cercetându-l cu deamănuntul de îl făcu pe evreu să-l întrebe încotro se uită şi ce are de răspuns.

— Ia nimică, jupâni. Să ni apucăm di treabă şi-om vidè ce-o mai aduci anul

Peste câteva zile autobuzul începu să circule pe distanţa Suceava-Gura Humorului. Treburile mergeau bine, dar socotelile erau încurcate. Nechita cerea amortizarea capitalului după ce s'o scoate cheltuiala maşinii. Jupânul spunea cu totul altceva. Din câştig să se pună deoparte, ca să se angajeze şi alte maşini, aşa până om ajunge să facem o societate pe acţiuni... Işi aduse aminte de Storojineţ, locul unde a descins el prima oară, la societatea aceea unde s'a străduit să înveţe motorul. Erau domni mari aceia, îşi zise el şi se poate întâmpla să fi ajuns domni tot din ciubucăreală de asta.

Dar alte maşini nu mai putură angaja. Contabilitatea se încurcase rău. Banca cerea drepturile ei, iar jupânul tocmise plata; doar cu mâna lui îi dăduse banul strâns atâţi amar de ani. Şi se pomeni cu portărelul venind să pună poprire pe maşină. Nechita prinse de veste şi trimise maşina cu ajutorul s'o ascundă la pădure, astfel că reprezentantul justiţiei se mulţumi să constate inexistenţa obiectului. Jupânul dispăruse lăsându-l pe Nechita să se descurce cum o vrea. El n'avea nici un amestec, pentrucă toată afacerea o aranjase pe numele lui Nechita Balan.

Parchetul îi văzu nedumerirea şi căută să-l lămurească. Iată cum stau lucrurile, zise magistratul: autobuzul, proprietatea asociatului dumitale, a fost cumpărat cu banii daţi de bancă. La scadenţa poliţelor, neavând bani, banca a pus sechestru pe maşină. Cu banii dumitale, asociatul a achitat o rată, a scos maşina pe numele dumitale, apoi s'a apucat să negustorească pentru el, fără să se mai gândească la datoria maşinii. Aşa că situaţia e încurcată. Dobânda, dobândă; capitalul, capital. Ai rămas fără maşină. Trebue să te descurci cu asociatul dumitale. Până atunci banca trebue să intre în posesiunea drepturilor ei.

Bietul Nechita n'avu ce face. Aduse maşina dela pădure şi o predete băncii.

— „Rămăsei sărac ca Iov", zise el şi mânia îl cuprinse de i se părea că sare în sus, ca un balon scăpat din mână. Capitalul s'a dus. Banii strânşi cu maşina i-a administrat de aşa natură jupânul, că nu i se cuvenea nimic. Şi acum a şi dispărut după toate acestea.

Se duse în casă chinuit de nenorocul care-l urmărea pretutindeni şi se aruncă în pat, copleşit de durere şi de ideea că e sortit de iele, nu de Dumnezeu, de-i merg toate străduinţele numai la nenorocire.

Atipi nemâncat, dar nervos cum era nu putu să adoarmă. I se păru ca prin vis că bate cineva în uşă şi se pomeni zicând: „Intră". Dar nu era vis. Domnul Cahane, asociatul lui Nechita, intră în vorbă, întrebându-l dacă a scăpat maşina. Incercă să-l convingă că totul nu-i decât răzbunarea jidanului bogat cu care are el o veche socoteală.

— Aşa să fie oari, zise Nechita sculându-se agale din pat, pentru a-i lăsa impresia jupânului că e gata să devină o nouă victimă.

— Dar să nu-ţi pese, adaose Cahane. Eu am fost la o altă combinaţie ,mai grasă, cu un grup de asociaţi. O afaceri aşă de bănoasă, că n'ai să poţi âmbla di bani.

— Hi, aracan din mini, tocmai amuşi mă îmbogăţesc eu şi se repede la Cahane cu pumnii încleştaţi, lovindu-l în toate părţile. Mânia îl cuprinsese atât de mult, încât îl luă pe jupân în braţe şi cu el sparse toată mobila din casă, apoi îl aruncă în stradă mai mult mort.

După isprava aceasta ,strânse câteva lucruri şi plecă la Storojineţ, acolo unde se născuse visul lui din copilărie: să fie pe maşină, conductor.

Aci norocul făcu să întâlnească la societatea aceea anonimă, chiar pe preşedinte ,căruia îi spuse toate buclucurile lui cu jupânul Cahane.

— Şi la noi e supărare mare, Nechita, îi răspunse preşedintele. Ne face concurenţă o societate particulară, evreiască şi maşinile noastre nu mai pot circula din cauza penelor de cauciuc. N'apucă să plece bine maşina din locul de staţionare şi gata, cauciucul plesneşte.

Poate găseşti tu ceva de făcut. Eu ţi-aşi fi îndatorat şi te-aşi angaja cu 500 lei pe zi.

— Nu-mi trebue bani. Fac eu serviciu fără plată. Numai să-mi daţi voi ca pi fiecari maşină ci pleacă în provincie, eu să pot transporta 50 kgr. marfă.

— Bine, Nechita, s'a făcut.

A doua zi, Nechita apăru pe locul de staţionare al maşinilor purtând la cingătoare un cuţit asemenea celor de măcelărie. Controlă maşinile pe rând, se uită prin faţa lor, puse să se strângă nişte cuie aruncate prin praf şi dete dispoziţii să plece prima maşină încărcată, cu destinaţia Ciudeiu.

Maşinile plecară pe rând fără încurcături, dar a doua zi un grup de scandalagii puşi anume să-i caute pricină, începură cearta cu şofeurii, din te miri ce. Nechita, dăltuit ca din piatră, prinse pe unul din ei în braţe şi începu cu el să lovească în ceilalţi până când sălciţi şi îngroziţi o luară la fugă.

Şi aşa se liniştiră lucrurile, fiecare societate cu treburile ei, pentrucă era destul loc, chiar şi pentru mai multe. Dar şi afacerile lui Nechita mergeau bine. In câteva luni strânse un capital de 20.000 lei cu care avea de gând să înfiinţeze el însuşi o asociaţie de autobuze, în Cernăuţi.

Se duse la preşedinte ca să-i vestească plecarea şi hotărîrea nestrămutată de a se muta la Cernăuţi

Se despărţiră prieteneşte şi pentru purtarea lui cinstită preşedintele îi oferi încă 15.000 lei.

Cu banii câştigaţi, luă drumul Cernăuţilor. Aci aşteptă momentul prielnic unei combinaţii serioase. Avea destulă experienţă cu oamenii de afaceri şi chibzui mai întâi, că primul lucru bun ce trebuia să facă era să caute prietenia unui avocat.

Intră într'o doară în casa cu prima firmă de avocat, pe care o zări prinsă pe perete: Traian Sorocescu. Doctor în Drept.

— Bună dziua, zise intrând Nechita. Am vinit, mă rog dumitale, după un sfat şi de-o fi să ni înţelegem, a unci o fi după voia noastră. Şi-i lămuri avocatului toate străduinţele de mai bine şi marea lui pasiune pentru înfăptuirea unei societăţi de autobuze.

— Bine, îi zise avocatul. S'o putea înfăptui aşa ceva. Dar să vii dumneata peste o săptămână. Până atunci voiu vedea ce este de făcut.

Şi plecă Nechita hoinărind pe străzile Cernăuţilor. până când întâmplarea îi aduse în faţă pe Smaranda. Se opri cu ochii după ea, până ce i se puse junghiul la inimă de focul ce-l cuprinse. Se luă după ea până acasă, unde intră să stea de vorbă cu părinţii ei.

Smaranda se prinse cu inima de Nechita ca şi când l-ar fi cunoscut de când lumea. Pentru ei amândoi viaţa începuse şi sfârşise în clipa când s'au văzut pe stradă. N'aveau ce să-şi mai spună şi ce târguială să mai aranjeze. Numai că bătrânii începură să se lase greu. Ba că nu sunt pregătiţi, ba că n'au altă avere decât casa şi ei ce-or face de n'or avea unde să mai stea şi mai câte altele.

— De, ştim noi, cini-oi fi dumneata, un om vinit di cini ştie dipi undi şi de-amuş gata, să ni iei fata şâ no. sa ţi-o dăm aşă ca pi un panar di apă.

— Eu îl iau, mămucă, sări Smaranda. De amu îs gata. N'am ci mai spuni.

Şi se luară ca doi îndrăgostiţi. Nunta o făcură în prima Duminecă, pentrucă aşa fusese voia lui Dumnezeu, să se facă.

(Urmare şi sfârşit în numărul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.930

Cronica DRAMATICA

TEATRUL MUNICIPAL: „DAMA CU CAMELII", dramă în cinci acte de ALEXANDRE DUMAS-FIUL.
TEATRUL MIC: „CICERONE", comedie în trei acte de LUIGI BONELLI.

Teatrul Municipal a pus în scenă „Dama cu camelii".

O piesă care ar avea toate motivele să cadă: un text slab, o regie slabă, o interpretare — cu excepţia d-nei Madeleine Andronescu — deasemeni.

Bine înţeles, piesa nu va cădea şi e foarte simplu de ce: la un milion de locuitori, la cât poate fi socotită populaţia Bucureştilor împreună cu cea flotantă, desigur că trebue socotit un foarte mare procent, — în special în rândul populaţiei feminine — care să vrea neapărat să vadă „Dama cu camelii".

Şi la urma urmei, cu drept cuvânt, fiindcă, din multe puncte de vedere este reprezentativă atât prin temă, care este una generoasă, cât şi pentru o mentalitate şi o epocă.

Afară de aceasta, este o piesă de teatru care a constituit pentru câteva din actriţele cele mai mari, o piatră de încercare, e un roman deasemenea celebru, s'a făcut un film extrem de bun, în fine o mie de motive cari contribue la aceasta.

Altfel, cum spuneam mai sus, ca text este o piesă slabă, cu un dialog deslânat, într'un stil mediocru, cu sentimente inconsistente sub raportul prezentării lor dramatice, intenţiile autorului rămânând totdeauna nerealizate, cu o verbozitate goală şi emfatică.

In afară de aceasta, mai are şi defectul celor mai multe dintre piesele de teatru făcute după roman: sună a gol, sunt incomplecte, alta fiind tehnica dramatică şi alta aceea epică, a romanului.

Afară de aceasta, quasi-melodramatică şi lacrimogenă în ultimul grad: în ce piesă mai au un act întreg în care eroina tot moare şi tot nu mai moare! (Defect care de altfel a trecut şi în „Traviata" !).

Interpretarea, cum am spus, foarte slabă, cu excepţia d-nei Madeleine Andronescu, care a făcut toate eforturile să ducă singură piesa în spate, ceeace, trebue să recunoaştem, este un efort prea mare pentru orişice actor.

In special dela actul 2, când efuziunile sentimentale ale d-lui Mărutză riscau să transforme această dramă în comedie bufă — cum am zice: râsete la scenă deschisă !... — şi când d-na Madeleine Andronescu, cu simţul pe care îl are orice bun artist, şi-a dat seama că actorii pierd sala din mână, efortul d-sale a trebuit să fie dublu şi, probabil, destul de penibil.

Totuşi, trebueşte felicitată pentrucă a reuşit prin jocul d-sale personal, prin calităţile pe care le are — fizicul plăcut, vocea caldă, sensibilitate autentică, sinceră — să câştige până la sfârşit acelaş public pe care puţin a lipsit ca să-l piardă.

Rolul rămâne printre cele mai grele pentru o femeie, tocmai fiindcă nu este suficient ajutată de text şi de aceea toate lacunele lui trebuesc suplinite prin deosebit de mari calităţi artistice. joc de scenă şi temperament.

Deaceea, izbânda d-nei Madeleine Andronescu şi în acest rol — ilustrat de o Sarah Bernard şi de o Eleonora Duse — ne bucură pe toţi, cu atât mai mult, cu cât unii poate că am avut oarecare aprehensiuni.

Este adevărat — şi asta nu poate s'o supere fiindcă nimeni nu poate fi perfect şi o artistă de talent are datoria să ceară şi chiar dreptul să pretindă să i se spună adevărul în faţă — că în scenele în care Margueritte Gauthier este prezentată ca femeie cochetă, Madeleine Andronescu nu a putut fi acea femeie care este o triumfătoare a saloanelor, care se joacă cu inimile bărbaţilor, şi să dea impresia că are — regină mondenă — toată lumea la picioarele ei aşa cum a vrut-o autorul,

MADELEINE ANDRONESCU

căutând prin ea să realizeze tipul unei strălucite curtezane: Madeleine Andronescu are prea multă gingăşie şi delicateţe sufletească ca să poată da iluzia acestei puteri imperative de care era nevoe, fapt care, într'o oarecare măsură, a făcut să se resimtă întregul spectacol, pentrucă în felul acesta n'a mai apărut tranşantă transfigurarea prin dragoste şi jertfă dela curtizana atotstăpânitoare la femeia care sacrifică totul iubirei ei.

Dintre ceilalţi actori, merită o deosebită atenţiune d. Soreanu în rolul bătrânului Duval — un rol însă extrem de scurt — şi, într'o oarecare măsură, d-nele Lily Mihăilescu-Ciurea şi Silvia Colberti-Fabini.

Restul ansamblului, în frunte cu d. Mărutză, mai puţin decât convenabil.

Cât priveşte regia, tot timpul mediocră datorită căreia cred că şi actorii, începând cu interpreţii principali, au fost dezavantajaţi.

Menţionăm între nenumăratele defecte pe care le-a avut direcţia de scenă a d-lui Mihail Zirra, greşala de a-l obliga pe d. Mărutză — atunci când s'a văzut că este lipsit de elanul necesar pentru asta — de a se repezi dintr'un capăt la celălalt al scenii şi a cădea în genunchi la picioarele Marguerittei Gauthier, spre a face toată scena ridicolă, când se putea găsi o altă posibilitate ca să se evite acest lucru; sau grupul, aproape grotesc, din actul al cincilea pe care-l formează Margueritte Gauthier, muribunda, curbată în mijlocul patului şi cu cogeamitea.... „omul" în spinare — e vorba de d. Mărutză — invenţie pur şi simplu regisorală făcută cu scopul, pare-se, de a face să se vadă faţa artistei în tot timpul acestei scene.

Cred că şi aici se putea găsi vr'o altă soluţie, să se scoale din pat şi să moară pe un fotoliu, pe un divan „Récamier", etc.

Cu toate aceste observaţii cred că spectacolul va face serie.

Am arătat, însă, decе.

*

La Teatrul Mic se joacă o comedie cu un substrat destul de tragic din punct de vedere sufletesc: contrastul dintre aspiraţii şi posibilităţile pe care le oferă viaţa, constituind ceeace în limbaj curent se numeşte drama ratării.

O serie de situaţii dramatice, alternând cu sitaţii comice, fac ca această piesă să aibă nerv să ţie interesul publicului viu până la sfârşit.

In rolul principal d. Ion Iancovescu, rol parcă anume scris pentru d-sa.

Dealtfel d-sa are talentul de a găsi piese în care să aibă întotdeauna un rol comfortos, şi, nu numai atât, dar să pue în valoare calităţile d-sale fără a-i evidenţia eventualele d-sale scăderi actoriceşti.

Fiind dar, întotdeauna, identitate între perosana d-lui Ion Iancovescu şi personajul din piesa în care joacă, nu ai de semnalat aproape niciodată vreo defiţienţă.

In rolul avocatului Giovan Batista Burasco, se poate spune chiar mai mult, că d. Iancovescu de data aceasta s'a întrecut pe sine găsind accente veridice şi în notele care se găseau în afara portativului d-sale obişnuit, jucând, anumite scene, cu o adevărată virtuozitate şi cu un anumit dramatism pe care poate că nu i l'am fi bănuit.

O surpriză a spectacolului, însă, a constituit-o d. Mircea Constantinescu în rolul presupusului asasin Colombo Faliero: şi ca mimică şi ca joc de scenă şi ca interpretare.

După cum am auzit ulterior, se pare că acest rol era să fie jucat de d. Vasiliu-Birlic: cred că posibilităţile d-sale erau sub nivelul acestui rol.

In Colombo Faliero trebuia, în prima parte, un actor cu mari posibilităţi dramatice — e vorba de tot sbuciumul sufletesc al omului care se crede asasinul celui mai bun prieten al lui! — iar în partea a doua avem o situaţie, din contră, comică, din moment ce acelaş Colombo Faliero nemaifiind un asasin, devine pur şi simplu un personaj ridicol.

Dacă, prin urmare, în partea a doua d. Birlic, actor de farse şi comedie bufă, ar fi putut da eventual ceva bun, nu vedem ce s'ar fi făcut în prima parte unde ar fi fost nevoe de resursele unui Forry Etterle!

Cri, tocmai aici este marele merit al d-lui Mircea Constantinescu, că a reuşit să fie bine jucând admirabil în ambele situaţii şi găsind nota potrivită pentru fiecare din ele.

Deasemeni foarte bine d-nii Niculescu-Cadet într'un cât se poate de veridic Poldo Gramigni, Ecaterina Ionescu în rolul Madelenei Gramigni, de neegalat în astfel de roluri, în fine Mia Steriadi — o artistă inteligentă, dar rolul lipsit de posibilităţi —, cât şi Erastia Peretz.

Ceilalţi, în rolurile de ansamblu — d-nii G. Soare, Petru Asan, Despina Pelin, N. Tomazogiu, Ion Talianu şi Constantin Irod — destul de convenabil, dând o culoare foarte potrivită întregului spectacol.

In scurt, o reprezentaţie reuşită, o piesă inteligentă, jucată de un om inteligent şi de un ansamblu bun.

ALEXANDRU DRAGHICI

Cărţi noi

„CIŞMIGIU ET COMP. (AMINTIRI DIN LICEU)" de GRIGORE BĂJENARU

Amintirile din liceu ale d-lui Grigore Băjenaru, publicate cu titlul Cişmigiu & Comp. *sunt scrise cu un umor sprinten şi cu o bună dispoziţie lesne comunicativă. Fineţe, o umbră uşoară de melancolie înduioşată învăluie totdeauna evocarea amănuntelor şi a întâmplărilor care nu mai sunt. Dar regretul nostalgic nu reuşeşte să întunece structura optimistă a povestitorului, sociabilitatea lui atât de plăcută şi atrăgătoare.*

Anii copilăriei sunt, negreşit, cei mai importanţi pentru formarea omului de mai târziu. „Daţi-mi primii ani din viaţa unui copil şi vă asigur că el va fi un poet" — spunea odată Kipling, ale cărui poveşti din Junglă ne-au fermecat anii copilăriei şi ne cuceresc şi acum, la orice vârstă — vroind să sublinieze însemnătatea vârstei fragede, pentru alcătuirea sufletească definitivă a omului matur de mai târziu.

Vârsta copilăriei e totdeauna ingrată dar fără rautate şi resentiment, surdalnică şi totuşi gravă, nestatornică dar poate tocmai de aceea mai receptivă decât oricare alta.

Vârsta aceasta de aur trăieşte în toate culorile ei pitoreşti, cu toanele, necazurile mărunte şi marile-i bucurii, în paginile cărţii d-lui Grigore Băjenaru, — carte care constitue de aceea o lectură desfătătoare, scrisă parcă anume pentru înseninarea sufletească a oamenilor de astăzi, încovoiaţi sub apăsarea tot mai simţită a soartei.

ION MINCU LEHLIU: „AM FUGIT DE DUMNEZEU"

A apărut zilele acestea volumul intitulat *„Am fugit de Dumnezeu"*, datorit apreciatului nostru colaborator *Ion Mincu-Lehliu*, a cărui proză răspândită în coloanele revistelor şi ziarelor din Capitală a putut fi gustată de cititori.

Autorul se găseşte la primul său volum în care a strâns un număr de nuvele publicate în ultimii ani. Stilul curgător al d-lui Mincu Lehliu şi temele deosebit de interesante prinse în bucăţile cuprinse în această primă carte a autorului constituesc garanţii pentru buna primire de care sperăm că se va bucura printre cititori.

Volumul, apărut în editura „Bucur Ciobanul", este precedat de o spirituală prefaţă a d-lui Păstorel Teodoreanu.

ION BUZDUGAN.

poetul **Miresmelor din stepă** şi al volumelor **Ţara mea, Păstori de timp** şi **Cântece din Basarabia** a scos, la editura Naţională Gh. Mecu, o nouă carte de versuri: Metanii de Luceferi, Domnia sa anunţă şi apropiata apariţie a cărţilor **Podgorii de aramă** (pasteluri basarabene), **Pietre de temelie** (Ctitorii Voevodali. Poeme istorice), **Cumpăna zodiilor** (Mituri), **Icoane basarabene** (Portretele luptătorilor pentru întregirea Neamului) şi **Istoricul Unirii Basarabiei** (după acte şi documente inedite).

Dela maturul poet basarabean avem, deci, tot dreptul să mai aşteptăm pagini minunate ca însuşi stepele pe cari d-sa cel dintâi le-a cântat ca nimeni altul la noi.

Iată că **Metaniile de Luceferi**, volum bine structurat în jurul temei eterne a trecerii şi prezenţei Mântuitorului printre oameni, aduc strofe de o muzicalitate şi puritate unică.

Citâm, în întregime aceste prea frumoase **Lumini de seară**:

Lumina de seară
Se cerne de sus
Pe drumuri de ţară
Pogoară Isus.

Pe lanuri albastre,
Din slăvi de lumină,
Noianuri de astre
Se cern pe colină.

Cu soarele 'n timpuri,
Zâmbind luminos,
Pe altare de câmpuri
Adastă Christos.

Sub spinii de rază
Pe alba Lui frunte
Măcieşi sângerează
Broboane mărunte.

Trecând pe colină,
Din văi şi colnice
Smerit i se 'nchină
Pletoasele spice.

In seară se 'ngână
Lumina Lui sfântă:
Cu alba Lui mână
El binecuvântă!

— Voi holde 'n răzoare,
Sub plete de rouă,
In ceas de 'nserare
V'aduc pace vouă!

Veniţi voi la Mine,
Trudite furnice,
Din văi şi coline,
Popoare de spice...

Veniţi voi sărace
Câmpii şi cătune,
Şi alba mea Pace
Pe frunţi vă 'ncunune.

Voi gloatelor blânde,
Din cer, fiecărui,
Eu, dulce merinde,
Lumina vă dărui.

Pe drumuri de ţară
In zare se duce,
Şi creşte, în seară,
O trâmbă de cruce.

In nimb de lumină,
Cunună de spin,
Văd umbra-I divină
Cum suie.., Amin.

Inchinare mamei

Trăeşti în lumea gândurilor mele
Şi-mi trec prin minte stoluri amintiri
Eu le slăvesc ca'n sfintele psaltiri
Şi simt pe tâmple lacrimi brobonele,

Dar p'aşternut de lut azi dormi senină
Un somn adânc ce nu pot să cuprind
Căci chip şi glasu-ţi dau mereu colind
La cuibul unde-ai fost ca o Regină.

Te simt ca'n vis cum tu mă legănai
Iar primii paşi mi-ai arătat cântând
Dar gândul drag cu care m'adăstai
De-atâtea ori te-a frământat plângând.

Ş'apoi şirag de ani pe la Crăciun
Sau printre crengi'n frunză la Florii
Veneam ca în popas de liturghii
Să mă alint la sufletul tău bun.

Dar azi, când calc mereu pe drum pustiu
Un dor pribeag amarnic m'a cuprins
Căci nu voi mai putea să reînviu
O flacără de aur ce s'a stins.

Deaceea nu mai pot să prididesc
Şi nu-mi astâmpăr vrednic al meu dor
De cât torcând al gândului fuior
Din lacrimile ce mă năpădesc.

I. VIZIREANU

Ieri am plâns, maestre Iancovescu!

Te-am văzut ieri, maestre Iancovescu. Pe scena Teatrului Mic prinsese viaţă tragedia unui nenorocit avocat. Lui Bonneli îi place să zâmbească. Şi l-a făcut pe eroul său, biată paiaţă lovită în plin de toate micile şi marile nenorociri, să smulgă hohotele de râs ale publicului care ţine cu orice preţ să se amuze.

Şi Dumneata, maestre, l-ai înţeles pe iubitul dumitale autor. Ai mers, mână în mână, cu intenţiile lui. Nu mai erai Pedigo, gloriosul învingător din oraşul fără avocaţi.

Erai eternul învins, conştient de valoarea lui, care se agită, care suferă, care provoacă râsul prin revolta lui neputincioasă.

Eroul dumitale plângea, râdea şi iar plângea!

Iar spectatorii râdeau fiindcă voiai Dumneata ca ei să râdă.

Aşa că te rog să mă ierţi, maestre Iancovescu. In mijlocul unei săli de oameni cari se bateau cu mâinile pe burtă de prea mult râs, în mijlocul unei masse de guri întinse până la urechi, în semn de nespusă veselie, în mijlocul unei astfel de săli, eu am plâns.

Am plâns ca un nătâng, maestre!

Am plâns de mila adevăratului OM de pe scenă, căruia nimeni în afară de Dumneata nu i-ar fi putut da viaţă.

Şi am mai plâns şi de ciudă. De ciudă pentru teatrul acela mic, superior celorlalte teatre particulare, da totuşi atât de mic pentru numele Dumitale.

Am plâns pentru toate teatrele prea mici, în cari ai făcut ani de-a rândul, risipă de mai mult decât talent.

Am plâns pentru publicul care are nevoe să afle că stai în fiecare zi la Nestor şi că ai un fel original de a fi, pentru ca să se intereseze de Dumneata.

Şi am plâns pentru toţi acei cari, a doua zi, ştiam că îţi vor discuta creaţia, aşa cum discută preţul unui „menu fix".

Şi mă gândeam la o sală, o sală pe care doar în vis o pot vedea, o sală imensă ca o piaţă, în care toată lumea să fie obligată să intre şi să afle că în ţara noastră există şi astăzi, un mare actor: Puiu Iancovescu.

Şi nu plângeam, dar eram uşor amărât, când mă gândeam că cei cărora le voiu spune toate acestea, mă vor privi neîncrezători şi — mulţi — nu mă vor înţelege.

TRAIAN LALESCU

„Almanahul teatrului românesc"

Direcţiunea teatrului Naţional a avut fericitul gând de a alcătui, unul acesta, un Almanah al Teatrului Românesc, *lucrare ce se cere ade mult realizată, fiind unică — a genului — la noi. Pe lângă partea strict documentară, sortită posterităţii şi culturii, acest almanah cuprinde un preţios material beletristic, iscălit de scriitorii noştri de frunte: Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu, Ion Petrovici, H. P. Bengescu, Al. Philippide, Victor Ion Popa, Şerban Cioculescu, Ionel Teodoreanu, Mircea Ştefănenescu, Petru Comarnescu, Mihail Sorbul, Pompiliu Constantinescu — iată o parte din mănunchiul condeelor mai vârstnice. Iar dintre tineri, întâlnim: Cicerone Teodorescu, Emil Botta, Ioana Postelnicu, Petru Manoliu, Dan Petraşincu, Traian Lalescu, Pericle Martinescu, Teodor Scarlat, Coca Farago, Vlaicu Bârnă, Ion Băleanu, George Franga, C. Panaitescu, George Dorul-Dumitrescu, Aurel Chirescu, Dimitrie Stelaru, etc., etc.*

Dacă adăogăm că partea de reportaje, de articole, anul teatral, fotomantajele — este aleasă cu gust şi foarte interesantă, vedem că surpriza nu ne este neîndeptăţită. Fără îndoială, mai sunt unele lipsuri în acest almanah, dar trebue să ţinem seama că e un început şi că trebue să trecem peste micile nemulţumiri personale — mai ales când e vorba de tagma atât de... iritabilă, a actorilor!

„Almanahul Teatrului Românesc" *constitue o intenţie şi o realizare de sens. cultural — pentru cel de strictă actualitate. Trimitem alcătuitorilor lui o felicitare sinceră...*

Primul număr din anul viitor al „Universului Literar" va apare la 10 Ianuarie 1943.

ECRAN

IN LOC DE CRONICĂ CINEMATOGRAFICĂ

Eventualii cititori ai acestei rubrici sunt rugaţi să scuze absenţa obişnuitei dări de seamă asupra „ultimului film al Capitalei", întrucât accesul spectatorilor în sălile de cinematograf a devenit o adevărată expediţie.

Ca şi atâţia alţi cinefili, subsemnata, neavând tenacitatea necesară expediţionarilor, n'a putut vedea nici un film.

Aceasta, datorită felului cum au înţeles să aplice directorii cinematografelor de premieră, nouile dispoziţiuni ale Prefecturii poliţiei Capitalei...

Stabilirea orariului fix la spectacolele cinematografice, fiind făcută de comun acord cu directorii sushumitelor cinematografe, aceştia ar fi trebuit să ia măsurile necesare, pentru evitarea spectacolelor inedite şi mai ales neplăcute, oferite de publicul care vociferează agasat dinaintea ghişeelor cinematografelor, aşteptându-şi rândul la bilete.

S'a văzut cu acest prilej, că o singură cassă de bilete este cu totul insuficientă, deci cel puţin dublarea lor e numai decât necesară.

Unul din marile avantaje ale cinematografului era tocmai lipsa de formalităţi, care făcea accesibil spectacolul chiar acelora ce dispun de un minimum de timp, şi cărora le este cu neputinţă să mai facă şi coadă în faţa ghişeelor.

Dispoziţiunea nu este desigur menită să uşureze accesul acestora — cari sunt şi cei mai mulţi — în sălile de spectacol, totuşi, întrucât ea a fost luată (pentru motive pe care nu ne este dat nouă să le comentăm) e de datoria directorilor de cinematografe ca să ia la rândul lor, fără întârziere măsurile impuse de împrejurări.

ADRIANA NICOARĂ

La început de nou an literar

(Urmare din pagina I-a)

Literatura de după războiul acesta, — cel mai neomenesc, fiindcă e cel mai maşinal din câte au fost purtate, dară şi cel mai răscolitor de patimi şi idealuri umane, — literatura de după acest războiu va fi tendenţioasă: Va TINDE să dea omenirii încrederea în propriile ei puteri constructive şi drepte ,în propriile ei forţe de stăpânire şi stârpire a răului. Tendinţa nu exclude arta, ci-i dă conţinutul fără de care ea, arta, rămâne vidă.

Până la venirea păcii însă, pe care o dorim şi o urăm tuturora pentru anul mântuirii 1943, vor mai apare cărţi de proză şi vers.

O parte din ele vor aparţine unui veac sfârşit, ilustrând frumuseţile şi preţurile trecutului pe care poate mulţi nu-l vor mai înţelege; — o parte vor purta semnele trecerii: aurorele toate ale ceasului de faţă; — dară o parte vor fi capete de pod înfipte dincolo de apele răsăritului, — capete de pod şi baze de plecare pentru cucerirea şi consolidarea definitivă a poziţiei pe care poeţii şi scriitorii în genere trebue s'o deţină în cadrul unei societăţi: poziţia de arătători şi deschizători de drumuri şi zarişti.

In cronica pe care vom încerca s'o facem începând cu 1943, accentele noi vor cădea şi asupra acestor aspecte ale scrisului.

Credincioşi tradiţiei „UNIVERSULUI LITERAR" în ceeace priveşte criteriul estetic de apreciere, ne vom strădui să aşezăm romanul, nuvela, eseul şi poemul şi între coordonatele lor psiho-sociologice.

Ne dăm foarte bine seama că o astfel de încumetare este păscută de multe primejdii. Dintre ele cea dintâiu şi nu tocmai neglijabilă este aceea a confundării metodelor. Vom procéda însă cu toate rigorile precauţiei punând semnale de alarmă acolo unde va fi nevoie.

Fie ca anul 1943 să hărăzească acestor promise cronici cât mai bune şi mai multe cărţi de liteatură.

TRAIAN CHELARIU

GETA ILIESCU
talentata actriţă a companiei „Cărăbuş" pe care o vom revedea în noua revistă pe care o pregăteşte C. Tănase la teatrul „Savoy".

Almanahul „Universul" 1943

Apărut în preajma sărbătorilor Crăciunului, Calendarul-Almanah al ziarului „Universul" înseamnă o adevărată enciclopedie de cunoştinţe privitoare la manifestările cele mai felurite, din ţară şi de peste hotare, din cursul anului 1942.

Toate evenimentele de natură politică, socială, economică etc., sunt amintite pe scurt, în ordine cronologică. Deasemenea, în cronici substanţiale şi obiective, se face bilanţul de sfârşit de an al activităţii teatrale, muzicale, plastice şi literare, la noi în ţară, astfel că almanahul constitue un auxiliar cu adevărat preţios, de care cercetătorul studios ca şi oricine ar vrea să se informeze exact asupra unui an bogat în preocupări de tot felul, nu s'ar putea lipsi.

Partea literară şi artistică a almanahului este deopotrivă de remarcabilă. Fruntaşi ai scrisului românesc, alături de condee apreciate ale scriitorilor mai tineri se întâlnesc în paginile almanahului, ilustrate cu admirabile reproduceri în trichromie după tablourile câtorva din pictorii noştri valoroşi: Marius Bunescu, Lucian Grigorescu, Magdalena Radulescu, A. Vulpe, D. Ciucurenco, G. Vanătoru, Aurel Iacobescu, D. Iordan, Aurel Diaconescu, Traian Sfinţescu. Ilustraţiile poeziilor şi prozelor literare, humor, etc., sunt semnate de George Vonescu, A. Diaconescu şi Grad. Versuri semnează d-nii: N. I. Herescu, Ion Pillat, Al. Philippide, Traian Chelariu, Cicerone Theodorescu, Iulian Vesper, Emil Gulian, Matei Alexandrescu, Ion Frunzetti, Ştefan Stănescu, Teodor Al. Munteanu, Traian Lalescu, Ion Th. Ilea, Dan Băiteanu, Const. Ene, Leonida Secreteanu.

Nuvele şi schiţe: Sărmanul Klopstock, Corneliu Penescu, Ion Valerian, Mihail Drumeş, Leontin Brudaşcu, G. Enache, C. A. I. Ghica, Laurenţiu Fulga, Gr. Dore, etc.

Cronici: I. Vion (Anul intern), Romulus Seişanu (Desfăşurarea luptelor pe fronturi), Pr. C. Dron (Anul bisericesc), Amiral Bălănescu (Războiul maritim), Comandor Saegiu (Războiul aviatic), Haralamb Ionescu (Anul economic), Romicus (Anul teatral), Romeo Alexandrescu (Anul muzical), Adriana Nicoară (Anul cinematografic), J. Dumitrescu (Anul sportiv) şi Mihai Niculescu (Anul literar).

Diverse: N. Batzaria, Octavian Metea, A. Calfoglu, E. Papazian şi C. Postelnicu.

Almanahul „Universul" 1943 constitue astfel o excelentă antologie literară, artistică şi informativă, tipărită în excepţionale condiţiuni tehnice.

Preţul 200 lei, la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

NOTE italiene

DINO CAMPANA

e una dintre cele mai bizare figuri din galeria poeților italieni dela începutul secolului al douăzecilea. Un Verlaine al Italiei.

Fiu al unui maestru lucrător din Marradi, urmează chimia la universitatea din Bologna, dar nu reușește să-și ia nici un titlu academic, fiind exmatriculat din universitate din cauza unor oarecari „rebeliuni" nepotrivite cu prestigiul bătrânei instituții. După unele încurcături cu poliția, părăsește, fără nici un ban și fără speranța niciunui sprijin, Italia. Colindă aproape toată lumea.

DINO CAMPANA

Iată-l lucrător la Marsilia: revoluționar, instigator de masse la Paris.

Umil servitor în magaziile portului Hamburg, la Dover, la Liverpool sau la Montevideo. Și rândaș la câte ferme argentiniene?

Se întoarce în țară fără nici un ban în buzunar, tot fără speranța niciunui sprijin; dar are ascunsă în el o bogăție uluitoare! Atâtea țări, atâtea amintiri, atâtea vieți s'ar putea spune, atâția poeți și gânditori cu cari-a colindat lumea, pe cari și i-a adus cu el, în Italia. Nu lăzi cu cărți! Nu, căci vagabondul Dino Campana s'a întors de peste ocean cu mâinile în buzunar, ca dela o obișnuită plimbare. Toate le-avea în minte. O memorie nu des întâlnită îi păzea, avară, tot ce-i culegese ochii din sute de cărți: cărți germane, cărți franceze, cărți engleze, cărți spaniole.

Un pahar, două, la cafenele celebre prin preajma anilor 1912—1915, din Firenze, la Giubbe rosse sau la Paskowski, atmosfera îmbietoare la confesiuni, câțiva prieteni tăcuți pela mesele vecine, și iată-l pe Dino Campana risipindu-și comoara: așa cum își risipea banii — atunci când, foarte rare ori, îi avea — așa cum și-a risipit viața.

Cu gesturi largi de prinț oriental. Au întârziat în cafenele de foarte multe ori ascultându-l, Papini și Soffici. Era prin 1913 când l-au cunoscut la redacția revistei „Lacerba". Venise cu un caet de poezii, care-a format volumul „Canti orfici", apărut în același an.

Dacă ciudățeniile vieții lui, bizareria vestimentară — purta pantaloni făcuți din pânză bogat înflorată — ieșirile de multe ori neplăcute pentru cei din jur, scandalurile pe cari le provoca, formau deliciul spectatorilor, nu puteau lăsa nepăsători pe prietenii cari-și dădeau seama că e ceva nesănătos, există o urmă de putreziciune în ființa atletică a dragului Campana.

Era un început de nebunie. La isbucnirea războiului trecut, se înrolează voluntar, dar e reformat după puțin timp: era din ce în ce mai puțin stăpân pe acțiunile lui.

Prin 1917 îi scria lui Soffici că vrea să se sinucidă: „È meglio dunque che abbrevi le mie sofferenze...". (E mai bine să-mi scurtez durerile...). Dar n'avu curajul s'o facă. „De atunci zidurile balamucului florentin Castelpulci păzesc secretul sfâșietor al nebuniei sale", spune Soffici. (Ricordi di vita artistica e letteraria).

Mormântul lui e la Badia din Settimo, lângă Firenze.

Opera lui Dino Campana a fost tipărită în întregime abea anul acesta, la Vallecchi. Enrico Falqui, cunoscutul critic italian, a îngrijit, confruntând cu manuscrisele, cele două volume: Canti orfici *și* Suediti.

Primul volum cuprinde poemele pe care le-a tipărit și poetul, al doilea numeroase poezii necunoscute. O bibliografie critică și bogate note complectează cuprinsul celor două volume.

Dăm textul și traducerea uneia din liricele inedite:

„LONTANE PASSAN LE NAVI"

Lontane passan le navi
Nere perfide silenziose
Ma la tua bocca insaziabile
Le chiama in ruggito violento
Cannone furia appiattata
Fumida roggia che abbaglia
Cannone potenza in agguato
Sul mare che ride e abbarbaglia
Furore della terra
Che chiami sui mari infiniti
Le antiche potenze a raccolta
Lampo fumido come un sogno
Vivo e terribile sulla rovina
Voce incoscia di libertà
Amore titanico eroico
O voce rombo del cuore del [mondo
Come il mar ti sorride
Ringiovanito, come la terra, [e fresca
Aspra e acerba e balza ed anela [tra il fumo
Che rode e scioglie la sua [giovinezza
Acre aspera urgente insaziata.

„INDEPĂRTATE TRECEAU CORĂBIILE"

Indepărtate treceau corăbiile
Intunecate, perfide, tăcute
Dar gura ta lacomă
Le cheamă cu un strigăt puternic
Bubuit de tun mânie ascunsă
Fum roșiatic care orbește
Bubuit de tun forță la pândă
Pe marea care râde și-ți ia ochii
Furie a pământului
Ce chemi pe mările infinite
Puterile antice laolaltă
Clipă de fum ca un vis
Viu și teribil pe rostogolirea
Glasului inconștient al libertății
Dragostea titanică eroică
Sau glasul șuerător al inimii [lumii
Cum îți surâde marea
Intinerită, ca și pământul, [și proaspătă
Aspră și neînduplecată saltă [și 'gâfâe în aburul
Care-i mănâncă și soarbe [tinerețea
Crudă rea năvalnică lacomă.

CONSTANȚA TUDOR

Balada tăcerii

MOTTO
Tăcere 'ntre tăceri te simți
Și seara e ca serile
Când greeri rod cu mii de zimți
Tăcerile...
(Nichifor Crainic)

Ce-i tăcerea? Peșteră
unde vremea, — meșteră —
își ascunde clopotele
și le stinge șopotele;
unde-și duce cântecele,
horele, descântecele
și le taie glasurile,
veșnicind popasurile...

Ce-i tăcerea? — Lacăt e,
sipet e... Apleacă-te,
Suflet, cu 'nainte-le:
cheile, cuvintele!

Ce-i tăcerea? — Sabie,
pânză de corabie
pregătită fugilor
și pecete rugilor?
Ori, mărinimiilor,
dimpotrivă, miilor,
semnul nevăzutelor,
blând chezaș durutelor
coaceri și 'ncolțirilor, —
pragul fericirilor,
ceasul înfloririlor,
rodul împlinirilor?

Fond e zugrăvirilor
urilor, iubirilor,
plânsului și cântului;
harfă'ntreagă vântului,
pe'ntinsul pământului...

Nu-i tăcerea, poate că
lespede lunatecă,
zare 'n vis noptatecă?
Și, — stând veghe sumbrelor
vaduri ale umbrelor,
nu-i ea cariul murilor,
azima pădurilor,
prada huhurezilor,
tihna 'n iaz cirezilor, —
farmecul amiezilor?

Glas al sevei pomului,
ce-i tăcerea omului?
Leagănul cunoașterii,
bună-veste nașterii,
puntea mării, — secere,
Ceru'n pârg să-l secere, —
pământeană 'ntrecere;
naltă 'n duh petrecere,
către Marea-Trecere...

Răsărit stihiilor,
chiagul obârșiilor,
zâmbetul copiilor,
cumpănire-i dreptilor,
reazemu 'nțelepților,
și culoarea porților
din cetatea morților?

Ori, cu mult mai bine că,
— marea'n duh Duminecă
Slavă-i, ce cuminecă
Omul și răsurile,
toate 'n rând fărturile?

Ea ne spală gurile,
din toate 'ntinsurile;

Din auzuri, crudele,
zmulge chin și trudele;

Ea ne'nalță nările
din toate 'ntinările

Și ne'nchide ranele,
din toate prihanele...

ȘTEFAN STĂNESCU

NOTE ROMÂNEȘTI

REȚINEM DIN ORIENTARI.

revista de preocupări juridice, economice și sociologice N-rul 2 pe Decembrie 1942 următoarele pasagii din articolele semnate de respectivii lor autori:

„Nu odată în istorie, războiul a văzut născându-se o solidaritate între proletariatul uvrier, cel intelectual și clasa mijlocie. Așa cum fenomenele istorice se repetă, pentrucă geografia este imuabilă, și fenomenele sociale se pot prevedea, pentrucă, în linii mari, omul rămâne același. Așa fiind, odată mai mult dealungul evoluției omenești, experiența poate servi la ceva. Și primul lucru pe care-l poate face, este acela de a risipi pesimismul omului chinuit de îndoială și necunoscut. Are sub ochi fenomene repetate și soluții verificate, iar în mâinile sale propriul destin. În rândurile de mai sus ne mărturisim credința că mai curând sau mai târziu, de la rațiunea de a se bate, omul va trece la rațiunea de a trăi. Și va fi o rațiune în care dreptatea va căpăta alte valori, cari vor fi conturate în scopul de a defini o viață în devenire". (Stroe Botez: Politică socială, războiu și pace).

„Unul dintre motivele haosului în plastica zilelor noastre, haos atât de evident în operele artiștilor contemporani, e absența unei discipline constructive. S'a creat un desechilibru renunțându-se la unele învățături care își aveau origina în colaborarea plasticei cu arhitectura. Armonia dintre disciplină și emoție s'a rupt pentru cea de a doua căreia artiștii contemporani își închină toate sforțările". „Nevoia de artă a poporului e tot atât de mare ca și aceea de pâine. Arta însă cetățeanul zilelor noastre nu o mai găsește în piața publică, ca grecul timpolul lui Pericles și atunci o caută la fotograful ambulant, la cinematograf sau în aberațiile arhitectonice ale suburbiilor". (Paul Miracovici: Pictură și arhitectură).

„Din el" — din om, — „ar trebui să dispară impresia că nu este altceva decât o viețuitoare evoluată care are aceleași nevoi și trăește sub aceleași impulsiuni ca și toate animalele, ci, dimpotrivă, cu atât mai vie ar trebui să-și facă drum în sufletul său ideia de umanitate...

Umanitatea ar fi tocmai cadrul normal de realizare a omului, — „omenia" cum s'ar spune în limba noastră, — care ne va impune o anumită seriozitate în gânduri și fapte". (Victor Popescu: Apărarea omului).

„A fi uman, înseamnă a avea bun simț. Bunul simț este embrionul civilizației, după cum organizarea acțiunii îți dă un maximum de realizare.

Individul fără aceste două principii de coordonare acționează la întâmplare, fără elan și mai ales fără spor.

Munca sa este dezordonată, produsul său este risipit, idealul său este opac". (Gheorghe Selten: Organizarea).

„In vorbirea obișnuită ca și în scrisul literar, înțelesul atribuit „documentului" este acela al unui fapt de emoție brut, — nepreveăzut și neprelucrat prin așteptare — prilejul unei trăiri intense, străină oricărei reminiscențe livrești. De această favoare nu se bucură acum, întâia oară, documentul. Către sfârșitul veacului trecut, faimoasele „carnete" ale scriitorilor naturaliști dospeau o întreagă literatură care pretindea să înfățișeze adevărate felii de viață fără a cruța cititorului cruditățile și abjecțiunile cele mai desgustătoare, la adăpostul pretextului de „autenticifate". Fără să dispară cu totul, preocupările de această natură, în literatură și artă au dăinuit în penumbra interesului ca să reapară în anii din urmă, cu o forță sporită și neliniștitoare. Spun „neliniștitoare" pentrucă omul nu mai apare ca unitate de măsură a tuturor lucrurilor, în înțelesul filosofiei antice, „Trestia gânditoare" a devenit astăzi omul social, care nu mai însemnează OMENEȘTE, mare lucru, de când a adoptat mentalitatea uniformă a grupului profesional sau social

căruia îi aparține". (Mihai Niculescu: Jurnalul lui Samuel Pepys sau despre valoarea documentului).

EUGEN RUSSU.

ne trimite o broșură cuprinzând două extrase și anume unul (Considerațiuni psihologice asupra rudeniei dintre adevăr și frumos), din Analele de Psihologie, *volumul VIII, iară celălalt: (Note despre trăirea în abstract), din* Revista de filosofie *Nr. Ianuarie—Iunie 1942.*

Reținem din primul, următoarele considerațiuni în legătură cu romanul: „S'ar părea că, în roman, sunt un mare număr de întâmplări, situații, tablouri și prin urmare aici concepția frumosului, ca surprindere a unei idei unitare și simple, suprapusă realității, nu-și mai află locul. Părerea e falsă. Oricât de variate ar fi tablourile parțiale ale unui roman, în ansamblu ele sunt convergente spre o impresie de unicitate.

Aparent romanul este identic vieții; el trebue să îndeplinească condiția de verosimil. In fond însă romanul, în întregimea lui dă impresia de ordonat, de întreg structurat. Viața, întâmplările de viață verosimilă sunt material; romanul este structurarea acestui material într'un organic, așa cum o viețuitoare este materie chimică, dar materie structurată într'un tot-individ. Ceeace place, este surprinderea acestei idei de unicitate organică, chiar dacă adesea nu recunoaștem explicit acest lucru".

V. JELERU

Gravurile pictorului NICOLAE BRANA

„Chipuri din sat" și „Hotarul dela răsărit" *se intitulează cele două mape de gravuri în linoleum, pe care pictorul Nicolae Brana le-a dat publicității anul acesta, la un răstimp de câteva luni. Expozițiile de pictură, numeroase, prin care tânărul artist ardelean s'a făcut cunoscut în ultimii zece ani, cuprindeau mai totdeauna — îmi amintesc de ultima pe care am văuzt-o, la Dalles — un număr de gravuri în alb și negru, a căror aspră vigoare în linia purtată cu fermitate, atrăgea numaidecât atenția privitorului asupra imaginilor acelea severe și sobre.*

Am regăsit sentimentul stenic de încredere netulburată și robustă armonie, încercat în expozițiile de odinioară, răsfoind pe îndelete albumul Chipuri din

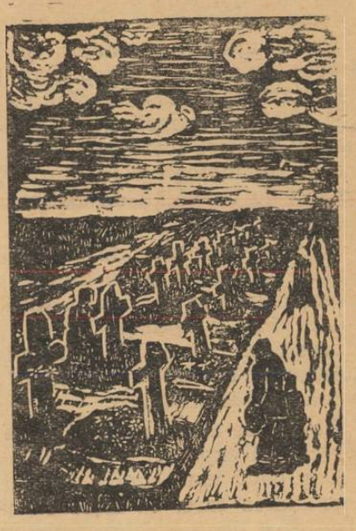

NICOLAE BRANA Cimitir

sat (15 gravuri, cu un cuvânt înainte de Ion Vlasiu, editura „Gorjan") și chiar, oricât aceasta ar părea de surprinzător, cele 24 de gravuri în linoleum (cu un cuvânt înainte de Grigore Popa, editura „Țara") din Hotarul dela Răsărit, *cele mai multe cu subiecte de un crud realism, inspirate de viziunile tragice ale războiului transnistrian.*

Chipurile din sat ale lui Nicolae Brana înfățișează plastic și spontan, cu spontaneitatea inimitabilă și certă, radioasă și comunicativă a lucrului artistic izbutit pe măsura gândului întreg, prilejuri și aspecte rituale aproape, din viața omului dela țară. Preocuparea de compoziție, de organizare simetrică a planurilor și mai atent deslușită în unele planșe, pe care le preferăm. Cu deosebire „La seceră", unde turla bisericuței de lemn țâșnește din piscul perspectivei, determinând și adunând pe delături toată priveliștea desfășurată a holdelor, cu truda secerătorilor—sau „In preajma iernii", viziune admirabilă prin concentrarea ritmică a mișcării cu fiecare din cele patru femei, purtându-și sarcina de lemne, într'o aspră încordare.

Am indicat doar, cu titlu de preferință, aceste două planșe, dar cum aș putea să nu amintesc măcar de portretistica expresivă a lui Nicolae Brana (chipurile lui Goga și Coșbuc, mai ales) și de odihnitoarea intimitate amănunțitoare, simplu descriptivă a celorlalte, cele mai multe: „Lângă leagăn", „Cu lucrul la poartă", „Zi de sărbătoare", „La stână", etc., etc.

Realismul e nota dominantă a celuilalt album: Hotarul dela Răsărit, *dar un realism răscumpărat adesea din sensaționismul și materialitatea aparențelor, prin puterea semnificației. Astfel, „Odesa în flăcări" izbucnește din vălvătaia rugului imens care o încinge, ca o vedenie de Apocalips. Parcă toate casele îmbrâncite adulmecă incendiul, ca pe nu știu ce prilej de nesperată purificare. Materia iese din obișnuita-i apatie, ca să participe la un înțeles ritual. Suntem departe, aci, de inventarierea plină de simpatie și căldură a felul descriptiv din cele mai multe gravuri ale primului album.*

Deopotrivă de valorificate artistic, cele două feluri ale lui Nicolae Brana ilustrează libertatea expresivă a unui talent care dispune de posibilități temeinice, convingătoare.

MIHAI NICULESCU

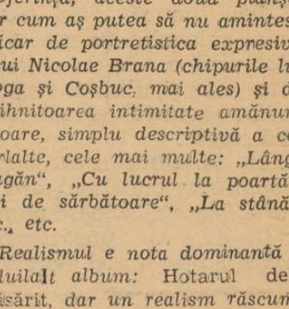

EXPOZIȚII

Expoziția pastel - gravură - acuarelă dela Căminul Artei va fi deschisă până la 10 Ianuarie 1943.

Cronica plastică

Selecție, pictură și desen

Fie vitregia timpurilor, fie goana după câștig, dar selecția devine în artă din ce în ce mai anevoioasă. Sala **Dalles** cu renume bine stabilit, este astăzi înăbușită de cele mai diverse și opuse manifestări artistice. Până și vestibulul a fost concesionat drept sală de expoziții. Peste tot înghesuială, tablou de tablou. In sala de sculptură sălășluesc la olaltă acuarela domnului **Grant** și legăturile de cărți ale doamnei **Juvara.** E un surplus pentru ochiul spectatorului, de-a dreptul obositor. Mă gândesc la punctul de vedere practic, al celui care expune.

Cum putem oare privi pânzele domnului **Paul Constantinescu,** într'un loc anume făcut de trecere, unde nu te poți învârti, apropia și depărta de operă, la largul tău?

Să ajungem la acest vraf pictural, năpădind peste bietul pieton și pe stradă!... Ne pare rău că suntem nevoiți s'o constatăm. Ni s'a adus și așa învinuirea de a fi „înjurat" în cronicile noastre. **Calomnia ne lasă rece.** Cea mai bună dovadă sunt chiar cele scrise de noi fie aci, fie într'alte gazete. Cât privește critica, suntem întotdeauna atenuați, căutăm să nu jignim pe nimeni. Propunem valori — **nu le impunem** — rolul ne este să semnalăm, fie că suntem justi sau injuști în aprecieri, fie că suntem da sau ba, de acord cu privitorul, nimeni în judecata artistică nu poate fi nestrămutat.

Ca atare servim de intermediar între artist și public, atât și nimic mai mult. Acestea fiind zise, nu putem tăgădui domnului **Știubei,** un anume „savoir-faire", o cunoștință documentară, și 'n actuala expoziție, un efort pentru a-și încălzi culoarea (efort nu'nsemnează realizare, dar îl notăm). Marina noastră pretinde dela un artist să fie în regulă cu catargele și cu parâma. Să aibă copastia, prova și pupa, perfect recunoscibile; ea nu-și încarcă nici conștiința, cerând împărecheri de tonuri deosebite. Cere numai valul, val, spuma, spumă și vaporul, vapor, să-l recunoască și matrozul dela quart, când o da cu ochii de cel pictat de domnul **Știubei.**

Concluzie, marina și-a găsit pictorul ideal în domnul **Știubei.**

Nu putem trece nici peste calitățile de desenator ale lui **Marcel Olinescu,** care ne prezintă o Bănățeancă 'n pitorescul ei vestmânt și căruia i-am dori o paletă mai puțin stridentă uneori. Suntem siguri că dacă n'ar fi avut acele rame ucigător de albe și înflorate'n jur, pictura domniei sale ar fi câștigat sută'n sută.

Nu ne putem decât opri în sala lui **Miron Constantinescu,** admirând acuarela cu cactus și contemplând cu plăcere și celelalte acuarele. Calitățile domniei sale, să fi fost puse în slujba unei sintetizări, eliminări a profunzimei de detalii ce le îngrădesc, ar fi dat, desigur, tot randamentul pe care-l așteptăm dela ele.

Nici doamnei **Dudu Alexandrescu** nu-i putem negă abilitatea, accentul cam insistent

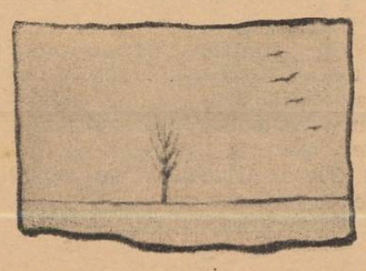

în tratarea subiectului, deseori academic, totuși puternic, știind să se impună. Remarcăm pe panoul din dreapta bine alcătuit, portretul în negru al unei Spaniole. Ne având din păcate, reproducerea, dăm portretul roșu aflat pe panoul stâng, interesant realizat.

Iată-ne în ultima sală, aceea care ne rezervă o plăcută surpriză. Craioveancă, elevă a lui **Billoul** (academicul pictor parizian) **d-na Baculescu,** ciudat — deloc academică — cu un simț însfârșit, **adevărat pictural;** ne redă o serie de peisagii din împrejurimile Craiovei, cu frumoase calități de raporturi și de materie. Notez numerele 1 remarcabil, 2, 5, 9, 14, 15 și portretul cap de fetiță în armonie albastră. Tablourile d-sale păcătuesc și ele prin ramă. Vina pare a fi a maestrului **Florian.** Cum de i-a putut trânti asemenea pervaz greoi, înflorat și deschis?! Să fie oare o legendă, vestita lui pricepere'n pervazuri, adecvate tablourilor?

DUDU ALEXANDRESCU Portret

Calitățile picturei totuși rămân. Închegate, duse la capăt, credem că vor face din doamna **Jana Baculescu** un pictor în toată puterea cuvântului. Semnalăm unul din peizaje ce aduce cu acele ale lui **Pissaro** înaintea perioadei impresioniste, aflat pe peretele din stânga, mijloc de panou.

Tot din punctul de vedere selecție, am remarcat în vasta și electric, luminoasa sală a „Universului", pe valorosul **Traian Savopol;** păcat însă că nu putem spune același lucru și de tovarășii domniei sale. **Traian Savopol** al cărui debut îl cunoaștem, în vâltoarea influențelor deosebite, a reușit să-și creeze o personalitate atrăgătoare, posedând azi, o viziune colorată și sensibilă a periferiei bucureștene, pe care, cu mijloace proprii, o pune plăcut pe pânză. Nu știu de se prezintă la fel și'n lumina zilei, electrica fiind un fard ce înalță tonul; bănuesc însă că rămâne neschimbat.

Publicul ce vizitează „Căminul Artei" s'ar putea mira, ce au căutat aci unii dintre expozanții de azi, pur grafici (printre care ne numărăm) în raport cu prefața catalogului expoziției actuale de pastel, desen, gravură. Binecunoscutul talent al d-lui **Frunzetti,** neagă încă **puterea grafică a liniei,** substituindu-i pe aceea a **liniei picturale.** Citez: „Desenul expresiv, saturat de intenții semnificative, întrebuințează acest ultim stil, care înglobează **inutilizându-le,** celelalte elemente ale alfabetului artelor figurative, linia picturală **fiind ea însăși, contur și umbră, lumină, atmosferă și coloare".** Sublinierea e a mea. Cum însă nu am luat contact înainte, cu această semnificativă prefață, care taie aripile oricărei alte concepții decât aceia pe care o preamărește, ne aflăm anacronic încă, pe pereți, împreună cu alți artiști de acelaș soi.

Dacă nouă ne-a fost dat, să combatem tendința **excesivă** a salonului de alb și negru spre pictural, nu însemnează că am negat calitatea picturalului. Ne închipuim că a lupta, nu însemnează a negă, dimpotivă. Totuși importanța punctului de vedere al lui **Frunzetti** este covârșitoare, pentru a cunoaște actualele tendințe ale artelor noastre plastice, invadate de pictural până și'n sculptură.

Ca un exemplu ilustrând perfect citatul de mai sus din prefață, **Magdalena Rădulescu** ne prezintă o serie de lucrări dintre care, două, magistral conduse spre realizări plastice, (cele două din sala de jos). Nespus de interesant e, să privești filiațiunea dovedită'n linia pensulată a lui **Ștefan Popescu** precursor în **desenul din Marrakech** a liniilor rădulesciene actuale, amplificate și duse cu hotărâre la un maximum de putere.

Ne oprim apoi la pastelurile lui **Francisc Șirato** admirând compozițiile bazate pe orizontal și vertical, precum și căldura pastei de pastel, gras tratată ca un ulei. Notăm apoi aportul superior al lui **Pallady,** cu cele două capete în special. **Tonitza** binecunoscut, iar printre tineri **Ana Azvadurova** soția lui Ciucurencu cu un tors și un desen particular de sensibile și învăluite. Fermecătoarea peniță a lui **Drăguțescu,** pastelul lui **Dobrian,** figurile lui **Băeșan,** simplitatea pură a **Micaelii Eleutheriade** și admirabilul cap de efeb în puțin cărbune și galben, imponderabil întruchipat de **Militza Petrașcu,** precum și desenele lui **Jiquidi** nu trebuesc trecute cu vederea. Deasemeni, interesantele gravuri semnate de **Nina Arbore** și **Jacques Bereilh.** Torsul lui **Radu Boureanu** și nudul **Cocăi Meșianu** pentru care o felicităm și care înseamnă un real și însemnat efort, precum și desenele pastelate ale lui **Vânătoru,** ne conving împreună cu ale altor artiști și capul cald umbrit al lui **George Tomaziu,** de reușita acestei manifestări artistice. Ușor înghesuite, operile se prezintă clar și frumos.

Sfetnicul d-nei **Dulfu,** a cărui înțelegere plastică nu este de discutat, nu are decât un minim cusur, acela de a fi prea amabil și a nu putea refuza pe nimeni. Ne permitem să ne facem ecoul unor păreri. Pentru prestigiul acestei săli, ar fi bine ca domnia-sa să se ferească de a o încărca, dat fiind ținuta inaugurată în vara aceasta la „Căminul Artei" care sperăm să nu devie un magazin de artă, ci să rămâe ca și pân'acum debușeu al picturei merituoase.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

Sevastopol, 1942

— Fragment —

de colonel ALEXANDRU PETRESCU şi căpitan AUREL MARIN

Avioanele ruseşti vin numai noaptea. Ziua, nu se plimbă decât cele amice, absolut nestingherite.

De cum se luminează, se aude un bâzâit simpatic, puternic, ba chiar prea puternic, încât crezi că ai aface cu o fierărie veche. Apare un avion cu aripile late, **sburând jos, cam la 500 m.** şi cu viteză destul de mică.

Este popularul, între ostaşii noştri, „Neaţă", avionul de recunoaştere.

Trece alteori, sgomotos, şi Fisseler Storch, cu sborul încet, pianat, de barză negrăbită, tacticoasă. Profanii sunt gata să-i atribuie numele lui „Neaţă", de care el nu pare tocmai încântat, de vreme ce, cu motoarele în plin, trece mai pe sus, cu un vâjâit de distinsă muzică aeriană.

Când se 'ntoarce dela inamic, imediat ce pătrunde peste liniile noastre, „Neaţă" se lasă pe burtă, adică se coboară până la aproape 100 m. şi, după câteva ocoluri lungi, o ia înapoi, prinde înălţime şi se mai repede odată pe deasupra poziţiei inamice.

Atunci se aud bubuituri şi se văd în aer câteva explozii.

Dar dacă ziua umblă numai avioanele amice care, ca nişte furnici harnice, cară bombe şi le depun în forturile şi adăposturile puternice, în schimb noaptea începe activitatea aeriană sovietică.

Avioanele ruseşti — şi nu sunt prea multe, de obiceiu vin 3—4 — se arată după căderea serii.

Către orele 5—6 după amiază, tunurile noastre încep să bată mai rar. De dincolo nu se mai răspunde deloc. Ruşii s'au băgat adânc în gropi şi tac ore întregi. Nu mai trec pe deasupra nici vioaiele împuşcături de mitralieră sau puşcă mitralieră. Asemenea ore sunt cele mai rele. Trebue să te aştepţi la ceva. Ori dintr'o parte, ori din alta se pregăteşte vreun atac, se pregăteşte vreo tragere năpraznică de artilerie.

Azi, 17 Iunie, a fost o zi mai calmă. In urma atacului din 15 Iunie, dispozitivul a fost rectificat. Urmează să se facă mici modificări de către companiile şi [illegible] din linia întâia. Acestea merg greu. Terenul e păcătos: ondulaţiile se ţin lanţ şi pretutindeni, acoperiri dese, boschete sdrenţuite.

Trebuie o prudenţă extremă în înaintare. Peste tot, în retragerea lor, inamicii au svîrlit mine. Nu poţi să ştii unde le găseşti.

Te poţi aştepta la diferite surprize, în gura cazematelor şi bordeelor sau în preajma acestora. Moartea poate veni din orice parte, din orice colţ.

Pe front e linişte, prea multă linişte. E încă lumină când auzim sunetul clar al avionului rusesc.

Pot veni o mie de avioane deodată. Dintre ele, şi ultimul ostaş distinge imediat sgomotul caracteristic al avionului rusesc.

E un sunet întrerupt, ca un gâfâit sau ca opintirile unui om care trage să moară. Poate ni se pare numai nouă aşa dar în orice caz sunetul motoarelor de avioane amice e mai elegant.

Trebuie că-i un aviator îndrăsneţ acela care s'a aventurat aşa devreme, pe deasupra noastră. Sigur că este din Sevastopol, de unde a luat repede înălţime, fără să plutească prea mult prin aer, ca să aibă timp observatorii noştri să-l repereze.

Cum trece de puşcaşii noştri e luat în primire.

Exploziile se văd în aer, împrejurul lui, mitralierele antiaeriene cu ţăcănitul lor scurt nu mai încetează şi avionul, după ce face un singur viraj mai adânc, e forţat să se întoarcă.

17 Iunie. S'a lăsat noapte de-a-binelea. E o noapte alburie, cu aer ceţos, în care străluceşc, în fund, stele mici, îndepărtate.

In dreapta noastră la circa 3 km., două mari incendii luminează cerul: trombe de fum, luminate de flacări interioare.

In dosul lor străluceşte un colţ de mare.

E unul din golfurile Sevastopolului.

Nu se-aude niciun sgomot, cât de mic. S'a astâmpărat şi goana agenţilor de transmisiune şi a telefoniştilor ce fac controlul firului.

Soldatul Popescu Nicolae întinde o faţă de masă pe marginea şanţului de tragere şi pregăteşte mâncarea.

●

Ramurile sunt rupte şi răsucite, capricios, în aer.

Pe înălţimea unde ne aflăm a trecut prăpădul. Panta dinspre Kamischly e pur şi simplu despădurită. Stâncile sunt sparte şi svârlite din loc. Sub lespezi enorme de piatră sunt instalate câteva posturi de comandă, germane şi române. Nu se circulă decât pe poteci. Acestea au fost curăţite de minele duşmane. Restul terenului nu prezintă nicio siguranţă şi oricând te poţi trezi aruncat în aer.

Stau în şanţul de tragere, rezemat de pământul scorojit care mi se tot scurge pe la spate.

Bâzâie muştele, în roiuri nemaipomenite. Altmitrelea nu se aude glas, nu se vede picior de pasăre. Cele care n'au pierit de iureşul bombelor, au fugit cât mai departe.

Numai pământul mişună de tot felul de vietăţi mărunte: muşte de toate soiurile şi de toate mărimile; unele sunt negre, mici, muştele-plebe, grosul trupelor; altele sunt mari, borţoase, cu spatele verde-lucios şi capul mare în raport cu trupul, iar aripile groase şi mici; altele sunt cafenii şi mici de tot; la rând vin păianjenii: mari, cenuşii, cu picioarele lungi, ca nişte nasturi din care se scurg capete de aţă; mici, verzi, de plante, cu pântecele enorm încât parc'ar fi nişte broşe.

Să dăm atenţie şi furnicilor. Dacă de toate celelalte mici vietăţi scapi într'un fel sau altul, de ele nu e chip.

Le găseşti, grăbindu-se totdeauna, pe masă, peste carnetele de operaţii, strecurate între filele rapoartelor, ocolind câte un cap de ac cu gămălie pe care se pare că ar voi să-l care de-ar fi comestibil, se urcă pe portharturile groase sau coboară, fără ameţeală, pe cureaua binoclului atârnat de grinda tavanului: intră în sticla cu apă, în paharul pe jumătate plin.

Pe pantaloni, pe gulerul vestonului, în cămaşe şi pe ciorapi, prezenţa lor la un moment dat nu mai e stânjenitoare şi te obişnueşti ca doar când simţi pe piele mersul străin şi mărunt să apuci pe individa respectivă şi s'o expediezi pe uşa bordeiului.

La început am omorît o serie întreagă de furnici. Pe păianjeni i-am strivit cu vârful bocancului. Mai apoi m'a cuprins un sentiment de milă.

Prea cad bombele inamice pe aproape. Omorînd atâtea vietăţi să nu mă trezesc cioparţit de o bombă.

Ce-a rămas dintr'un păianjen? Câteva lungi picioare, alternate de cuiul bocancului. Ce rămâne dintr'un om peste care a căzut un proectil? Nici atât.

Dar compasiunea e unanimă. In curând observ că mersul furnicilor, păianjenilor, greerilor — greerii nu se sinchisesc de nimic: în timpul bombardamentului celui mai groaznic ei nu-şi întrerup nicio clipă harşâitul! — e respectat de toţi, ca 'ntr'un consemn pe toată armata.

M'am mai gândit la atac, la pregătirea atacului, la iureşul lui? Nu se poate spune.

Atacul, odată stabilit, atunci când eşti faţă în faţă cu inamicul, îl simţi în sânge. Vom ataca. Sângele freamătă la un ison cu gândul. Vom ataca.

Incordarea de nervi e totală. Ducerea aceasta înainte, aici, mai ales aici, presupune o voinţă unică.

Comandantul simte unde este o şovăială: la unul din flancuri, la centrul dispozitivului şi e gata să acţioneze cu rezerva. Numai, înainte!

Atacul, în colaborare cu trupele germane, este pregătit până în cele mai mici amănunte.

Linia de contact e trasată. Deasemenea, obiectivul de atins al zilei. Toate rezistenţele sunt identificate. Vor mai fi unele cuiburi de mitraliere ascunse, dar ele vor fi luate în primire de cei dintâiu atacatori.

Către orele 10 jumătate, brandt-urile ruseşti încep iarăşi să tragă. Trag destul de rar şi răpăitul lor — sunetul acela sugrumat, de apăsare, de strivire, — se repercutează în văile care duc lateral spre mare, în lungi ecouri.

Ai noştri stau bine ascunşi în gropi; pregătiţi, fără să facă cel mai mic semn. Nicio împuşcătură. La ţăcănitul unei arme automate inamice care trage anapoda pe o vale goală, nu răspunde nimeni. E de prisos. De-ar şti însă ce li se pregăteşte!

Apare din nou, pe de-asupra, „Neaţă", zbârnâind, storăind, trecând pe jos de tot şi cerând jalonarea frontului.

Se vede că oamenii noştri n'au înţeles dece se tot învârteşte „Neaţă" — şi ordinul de întinderea panourilor de jalonare nu s'a răspândit destul de repede — că „Neaţă" virează din capul poziţiei şi o parcurge în sens invers, apoi, mulţumit de data asta, goteşte către noi, cu misiunea îndeplinită.

Nicio armă antiaeriană n'a tras după el, nicio mitralieră.

A sburat prea aproape de prima noastră linie şi Ruşii s'au învăţat a fi prudenţi: nu trag decât când sunt în deplină siguranţă că nu sunt reperaţi. Se tem, credem, cu deosebire de tunurile noastre de asalt şi de brandt-urile noastre duse în linia întâia, care atâta aşteaptă: să se descopere un cuib de armă automată, ca să-l scuipe cu bombe.

Orele trec cu o încetineală stânjenitoare. Dac'am fi atenţi, ne-am auzi bătăile inimii, în liniştea dintre pocnetele artileriei.

Azi toate loviturile inamice au trecut departe de locul unde suntem. Mult departe, înapoi sau lateral. Aşa de bine auzi fiecare bombă unde merge.

Sunetul este diferit după cum proectilul cade aproape de locul unde te afli — un fâlfâit, o pâlpâire care se preface într'o lovitură strivitoare, un vâjâit ca un sbor de pasăre svârlită de vânt — sau lateral, un sunet clar, metalic, ascuţit, tare.

Şi iată că se aude uruit lung de motoare, din dreapta noastră. Primele avioane se zăresc. Sunt şease, venind unul după altul, la distanţă nu prea mare. Sărim afară din şanţ şi privim pe deasupra îndepărtatelor boschete, unde nu se găseşte încă nimic.

Observăm acum avioanele: o pornesc dela flancul drept al poziţiei către flancul stâng. Sunt Stukas.

Niciun avion încă nu aruncă bombe. Ele, dela flancul stâng, vin înapoi către poziţia noastră, făcând un larg ocol. In acest timp, alte avioane se arată. Le urmărim şi deodată le vedem începând bombardamentul. Avioanele se angajează în zbor paralel pe front. Cel din cap, ajuns deasupra obiectivului, cade brusc în jos dar nu la verticală cum îşi închipuie profanii ci descrie în aer un fel de curbă cum ar fi aceea făcută de sfoara unui smeu, după care sboară mai departe şi într'un viraj prelung se întoarce către interiorul poziţiei noastre.

Avioanele cari vin înapoi, urmează exact drumul celui din cap. Singura deosebire e locul unde bombardează fiecare. Exploziile sunt de o putere ce înfricoşează. Suntem la 600 m. depărtare şi pământul se sguduie. Mereu se ridică trâmbe mari de fum şi praf care durează mai multe minute, deasupra pădurii.

Avioanele formează acum aproape un lanţ.

Vin şi bombardează şi nu le mai poţi număra câte sunt. Ţi se pare, la un moment dat, că ele formează un cerc larg, aruncă bombe, se 'ntorc şi iarăşi aruncă. Aşa ar fi, dacă nu ar fi nevoie să ia bombele de pe pământ.

Sunt şi cazuri când avionul nu asvârle toate bombele. Observăm mişcarea lui şi vedem cum îşi varsă icrele (expresie autohtonă, în mare cinste la ale noastre trupe entuziasmate de ajutorul aviaţiei) păstrate.

Dela inamic nu se mai aude nici cel mai mic sgomot. Nu mai trage nimeni. In aceste clipe desigur că fiecare şade culcat în adăpost, gândindu-se să nu-i cadă lui în cap bomba care frământă pământul.

Kilometri întregi de pădure subţire care urcă şi coboară pe dealuri desţelenite de proectile, un pământ pietros, brăzdat în toate direcţiile de tranşee, de amplasamente ale armelor automate şi presărate cu cazemate, cele mai multe săpate în stâncă şi acoperite cu copaci groşi, de cine ştie unde, dinapoi, aduşi, căci nu există în regiune.

După două ore de năucire a inamicului, atacul porneşte. Primele salturi se fac încă în linişte. N'au avut timpul, cei care au rămas, să scoată capul. Inaintarea e grea. Legătura între unităţi se face cu multă greutate. Ajunşi însă în faţa tranşeelor inamice, oamenii sunt luaţi în primire de mitralierele ruseşti ce încep să tragă furioase. Intervin ai noştri şi focul se deslănţuie pe întreaga poziţie. Au mai rămas destule rezistenţe.

Se aude numai trecerea gloanţelor prin aer şi fâşâitul prin frunzişul ce se rupe. Nu poţi vedea de unde trage. Trebuie să ajungi la 50 şi chiar la 30 metri ca să observi, pe brânci, sgâriat de pietrişul răscolit, gura largă în lături deschisă ca 'ntr'un rânjet, a cazematei. Când se observă de unde trage mitraliera, e bine. Cele mai multe rezistenţe cad numai după ce sunt înconjurate de soldaţi curajoşi. Apropiaţi de flanc sau prin spate, cu câteva grenade aruncate la iuţeală, cazemata e redusă la tăcere.

Dacă ar fi posibil acum să plece atacatorul, n'ar mai fi un Rus pe deasupra.

Avioanele merg cu sgomot pe sus dar atunci când cad, ele dau drumul unor sirene care asurzesc pur şi simplu, pe cei de jos.

Noi ştim ce însemnează atac din avion. Nu-i prea uşor de suportat aşa ceva.

Dar şi Ruşii cunosc ce însemnează a fi atacaţi de sus.

Chiar dacă nu se aruncă o bombă, singură prezenţa în aer a avioanelor este suficientă pentru ca nimeni să nu se mişte pe tot câmpul de luptă.

Suntem bucuroşi. Numai bombardări şi explozii enorme.

Ce bine este să fii spectator aşa cum este întregul nostru front. Ne vine să batem din palme.

Cu fiecare cădere de avion asupra unui obiectiv, simţim cum ne iese de pe buze un: *Aşa!* apăsat, odihnitor.

Şi când sborurile se fac mai rare, artileria începe să tragă violent.

Pleacă dese ori câte patru lovituri deodată dar acestea sunt dela bateria alăturată.

Şuieră pe deasupra pasările metalice aducătoare de moarte, de nu te mai poţi înţelege vorbind.

Exploziile sunt aproape şi efectul lor trebuie să aducă ultima lovitură poziţiei.

Nu-i puţin lucru să fii spectator în acest fel.

Sufletul se umple de o bucurie nelămurită care trece în toţi porii: aceea că potopul de bombe cade pe ei, nu pe noi.

Sgomotul loviturilor este uniform, continuu acelaşi, semănător de moarte.

In fund, departe, se aud câteva rare explozii.

Iarăşi au fost aruncate în aer vreo fabrică, vreun siloz sau vreun tunel sau, mai degrabă, artileria grea amică a aruncat enormele-i bombe pe ţintă.

Pluteşte totuşi, cu toată această magnifică pregătire de aviaţie şi artilerie, o nesiguranţă în aer. Cazematele nu pot fi distruse, toate. Ruşii au armament din abundenţă. Ele ar fi reduse la tăcere, cele rămase, cu mijloace proprii, fără prea multă bătaie de cap, dar terenul este cel mai mare inamic.

Grenada izbeşte exact înăuntru. Pocnet puternic. Câţiva oameni morţi şi, totuşi, cu toate schijele, tot mai scapă unii, ei ridică mâinile şi se predau.

Nu-ţi poţi închipui cum, aruncată în grămadă, o grenadă omoară pe unii şi-i răneşte uşor sau deloc pe alţii.

La prima răpăială de gloanţe, ai tendinţa de a rămâne mereu ţintuit la pământ. Te târăşti înainte de unde să poţi vedea, dar nu vezi nimic. Ţi-e teamă ca să nu tragă chiar companiile între ele, din cauza înălţimilor care se răsucesc capricios când perpendicular, când paralel pe frontul de atac.

Nu trece însă mult şi intervine un sentiment de liberare. Te ridici şi mergi. Trec gloanţe cu duiumul. Nu te mai fereşti. Aştepţi să ţi se înfigă în braţ, în picior, în piept, să cazi, să ricoşeze în cască, dar nu se întâmplă nimic din toate acestea. Mergi puţin cocoşat — pericolul este însă acelaşi.

Numai când se'ndreaptă câte un snop de mitralieră, te pleci şi strângi genunchii, ţinând ochii în jos ca să te apere casca. Gloanţele trec exact pe deasupra. Le simţi cum muşcă pământul, cum sfârtecă frunzişul, cum jupoaie coaja tulpinelor subţiri. Nu se mai poate face un pas. Nu există gropi. Ar mai trebui să tragă un brandt, ca să te cureţe. Şi aşa, nu se poate sta prea mult. Atunci te rostogoleşti lateral, spre stânga, unde terenul se apleacă uşor. Parcă e un şanţ dar nu e nimic. 50 m. de rostogolire prin pietre, rădăcini de copaci, răsuciri pe după trunchiurile acestora. Te'nţeapă crengi până la sânge, sudoarea curge în neştire pe tot corpul. E cald grozav, masca de gaze te loveşte în cap de fiecare dată când te 'ntorci, lopata îţi răneşte şoldul; un picior ţi se încurcă în lăstăriş. Parc'ar fi o mână care te-a prins şi nu-ţi dă drumul. Tragi, şi nu poţi scăpa. Atunci te ridici, cu orice risc şi, în sfârşit, scapi. Focul a slăbit. Porneşti înainte, numai ochi şi urechi, căutând în lături, înainte, înapoi. Răsar capete, multe. Parcă n'a căzut nimeni. Dai de un om întins în şanţ şi-l loveşti încet cu piciorul. Se întoarce cu faţa în sus, se scoală şi ţi-o ia înainte. Alţii şi alţii, la fel. Nici un mort.

Sub tipar, la *Fundaţiile Regale.*

Drum stelar

In noapte cântecul porni să unduieze,
Fulgi mari îl însoţeau în sărbătoare —
De dragul lui întâia oară porţile stelare
S'au desfăcut să-l binecuvânteze.

Pământul îl ţineam în mână: stea polară
Şi greu azur purta în repedea-i sclipire,
Iar versul se'nălţa în alba răsvrătire
Cum urcă lujerii de flori în primăvară.

Şi-am scris poema, Albă Fată,
In strălucirea clipei ce fugea;
Ţi-aduci aminte? fulguia...
Mergeam în vis în Iarnă şi spre Niciodată.

RADU PĂTRĂŞCANU

Singur

A rămas sărac tot satul
Când vacanţa s'a sfârşit.
Uliţa s'a pustiit
Şi'n răscruci, sfârşit e sfatul.

Când pornesc pe drum mâhnit,
Dela porţi aud oftatul
Tuturor ce-mi ştiu umblatul
Către crângul desfrunzit.

Azi, mai mult mă ţine patul...
Sunt bolnav? Sunt obosit?
Te visez necontenit...
Cum te'mpaci cu internatul?

Eu, sunt singur şi trudit...

F. VOICAN

Cronica literară

SFÂRȘIT DE AN

fac această so-
: cine nu are
a literatură, se
car dela aceia
din lectură o
esională, scriind
cetite. Sau cel
an, la sfârșitul
ristic, caută prin
uri, sau în zia-
e festivă și co-
bilanțul anului
după un cere-
, de obicei în
icol sau judiciar
ntâmplare, chiar
ortiv.
r de sfârșit de
aerul unei prin-
pe șan-
adică
mneata și dum-
alui ș. a. m. d.,
erozitate sărbă-
îndemn comu-
să știe „ce mai
noastră", să dea
colo, ca unul ce
zinteresa de așa
ntul său de cu-
dere solidară să
așa cum respec-
onida, dintr'un
semănător, își
cu vor-
și noi
ția ei
i fără
onida era
e. Cine se
cuviincios
un lucru
um este
interesa
arte este
are ți se
cititorului
dintre altele
cărți, spu-
cealaltă
eprin-

deri se chiamă critică literară. Tristul privilegiu al criticului constă din argumentarea cu ochelarii pe nas a unor încuviințări sau refuzuri pe care gestul cititorului neprofesionist le prefigurează spontan, aruncând pur și simplu cartea la coș, sau punând-o la loc în bibliotecă, după lectură, pentru altădată. (E adevărat că cea mai mare parte a întâmplărilor din literatură favorizează solemnizarea atitudinei critice, respectabilitatea menținută grijuliu între bunăvoința condescendentă și severitatea acră).

Faptul constitutiv de literatură este împrumutul, întrepătrunderea, corespondența. Altfel spus: tradiția, puterea de sociabilitate a literaturilor. O carte face inutile o sută de cărți și posibilă, necesară chiar, apariția altor o sută. Înlătură o modă și creează un alt fel de a privi lumea care va rămâne mai departe, și după ce moda acestui nou fel de a vedea va pieri la rândul ei înlăturată.

Tradiția literară acumulează negreșit un capital impunător care se cere mereu sporit, — simpla consumare a rentelor lui generoase nefiind deajuns pentru îndreptățirea unei cariere literare. Dintr'un scriitor mare, să-i zicem Flaubert sau Proust, se poate localiza cu talent și stăruință (termenul e aproape pleonastic, stăruința fiind de esența talentului iar talentul fiind **și stăruință**), câte un scriitor notoriu simetric pentru nevoile și pe măsura experienței literare autohtone. Dar nu trebuie să supere pe nimeni, că unii se socotesc mai în câștig să recitească **Educația sentimentală** sau **In căutarea timpului pierdut**, în versiunea originală a lui Flaubert sau Proust, decât în acelea mai mult sau mai puțin amintitoare ale epigonilor realiști și psihologiști.

Tradițiile înseamnă mai ales ceea ce se transferă, se dă mai departe, ceeace durează — în amândouă înțelesurile cuvântului: ca fapt constitutiv al unei forme instituționale (literatura) și ca posibilitate sau șansă de a continua, în același timp. Adică, în literatură oamenii și operele lor care lasă a se înțelege că viața nu se dă deagata și odată pentru totdeauna. Aceia pe care odată ce viața i-a format, dându-le aceea ce le putea da, adică șansa de a privi cu ochii lor, în ei înșiși și dincolo, în lumea lui Dumnezeu și-a oamenilor, s'au apucat să o formeze ei, să o dea la rândul lor, dar nu să o restitue negustorește, ci să o dăruiască însutit, cu sentimentul de recunoștință al celuia cu adevărat generos, care din ce dă se simte mai îndatorat.

Deaceea, cred că ceea ce s'ar cuveni să ne intereseze în judecarea lucrului literar este puterea lui de sociabilitate, mai mult decât valoarea operelor determinată din perspectiva unui absolut critic, pe care umorul gustului exersat și melancolia vocației de cititor resemnată prin obișnuință profesională, o favorizează deopotrivă.

MIHAI NICULESCU

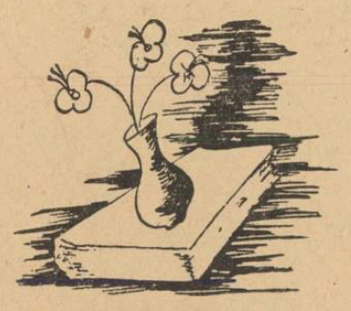

CANTECE NOUI

edem de drum...

bă mai zilele
natur și foar-
harad de re-
re a văzut și
am auzit din
cuvinte care
gândit. Imi
ea, să le re-
vale și să zăpe marginea
l celui care
e mai bine
u pentru a
ie ce suscep-
pentru a nu
scuție date și
fond vor să
te, academic.
rietenul meu:
dmir pentru
duci la „Cân-
atât pentru
în ultimă a-
fi criticabile
ru curajul pe
lua în piept
diciile atâtor
d numele sau
gratulate cu
-ți spun, eu
urajul aces-

prietenul meu
eptate; spun
an și ceva de
am căutat să
aici, spre tot
mai valabil
cânăra noas-
de tot n'a
nit și ambi-
ii gălăgioșii,
nu știu și
e vreodată ce
de a munci
de cei buni
sosit după un
fost decât o
a producției
le sbierete și
ai la adresa
dresa muncii
cinstite, pe
ături de noi
par în aceste
r că priete-
ut partea lui
entru truda
niciodată nu
e ridicăm pe
uralivii sterili
eprietenescul
ete, pe care
ntituleze pre-
" și „obiecti-

impresionat
-au supărat,
vorbea nu

poesia, ci veninul. Și am spus-o de atâtea ori: noi facem casă bună numai cu poesia, cu adevărata poesie a lui „totdeauna". De aceea, pamfletele și scrisorile, părerile anonime sau „binevoitoare", aplauzele ironice sau fluerăturile străzii lirice nu ne interesează prea mult. Luăm act de ele, și atât. Calea noastră este cea pe care ne-am fixat-o când am scris prima notă a acestei rubrici, și ne vom ține de ea cât ne va sta în puteri.

S'o știe toți: prietenii și neprietenii deopotrivă, căci scriem astăzi și pentru unii și pentru alții, pentru prima oară poate, fiindcă spusele colegului nostru anonim, ne-au dat acest prilej...

In prag de an nou, îndreptăm un gând bun către toți aceia ce sunt cu noi și vor fi, făgăduindu-le că inima cu care scriem aceste cuvinte, crede în misiunea lor, dincolo de tot ce-ar putea fi un semn despărțitor.

Drumul nostru e al lor. Să ne vedem de drum!

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, adăugându-se pe plic: pentru Șt. B. Din motive independente de voia noastră, răspunsurile așteptate vor apare, toate, în numărul viitor. Cei ce le așteaptă, sunt rugați să ne ierte întârzierea.

Până unde...

Am zăbovit sub genele închise,
Când liniștea albastră 'ngenunchiază
Pe fruntea albă a atâtor vise
Ce torc lăstunii clipei ce'nserează.

Pe drumul singur, am rămas cu vântul
In străjuiri de albe rotocoale;
Mi-am odihnit cu veacul lui cuvântul
In reveria cuiburilor goale.

M'am adunat cu zâmbet și vedenii
Toiag subtil singurătății mele
Și mă aștern cărare de vecernii
Ce cresc în tremurul atâtor stele!

E lungă calea! Pas adânc de soartă
A adormit cu capul plâns în unde,
Cu mână obosită bat în poartă
Și te întreb — mărunta — până unde?

MARIA CONSTANTINESCU- PITEȘTI

Căutare

Ca trestiile m'am umplut de vânt
când ai venit — și n'am știut de unde-i
atâta aur și atâta cânt
care plutea'n adâncurile undei.

Parc'așî fi fost o mlaștină în care
te-ai îmbăiat până la sânii goi,
iar urma adâncită de picioare
se vede clar în suflet ca'n noroiu.

Și-acuma, când din nou va bate vântul
iar soarele se va culca în văi,
— n'o să mai știm de apa și pământul
sau numai noi ne-aprindem cu văpăi...

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

— A cerut masa, dar trebuia să vie la amiază. Persoana care mi-a achitat abonamentul, mi-a plătit numai pentru dejun. De altfel, azi chiar se isprăvește.

— D-ta știi cine-i omul din sală?

— N'am onoare să cunosc astfel de clienți.

M'am uitat atunci țintă în ochii birtașului și cred că privirea mea spunea multe. Mi-am domolit totuși revolta, sorbind până la fund paharul cu vin de pe masă.

— Ascultă, domnule patron. In școlile noastre este prețuit care mult unul Eminescu, poet mare și vestit ca un ministru.

— Poate este dumnealui, rânji stăpânul.

— Nu. Ala a murit acum vreo jumătate de veac. Dar în viață a rătăcit de multe ori tot așa de bolnav și nemâncat și nimeni nu-l ajuta, deși astăzi nația se fălește cu el. Tânărul acesta a scris și el poezii frumoase pentru bucuria noastră și-apoi, numele lui începe tot cu E... Enășescu. Artur Enășescu îl cheamă. Nu-i vina lui c'a întârziat. Poeții, ca și păsările, apar numai când îi razbește foamea. D-ta pari un om de treabă. Hai, fă un gest mare și trece-i bilul dela prânz la masa de seară. Nu-l lăsa să plece flamând. Poate ai ascultat și d-ta vreodată, cântecul acela: „Cruce albă de mesteacăn!"

— Cum nu, chiar orchestra mea îl cântă.

— Ei, să știi că este făcut de clientul acesta al d-tale.

— Dacă astfel stă chestia, îi dau, cum să nu. Eu nu m'am opus, ziceam numai...

— Și încă ceva, mai dă-i și un pahar cu vin dela mine și te rog nu-i spune ce-am vorbit noi. Nu-l întreba nimic și vorbește-i domol, ca unui frate suferind.

Birtașul înclină de câteva ori capul, destul de fâstâcit, apoi se depărta cu fața stacojie și zamboitoare, ca o lună plină. Am văzut cum l-a poftit cu ceremonie la o masa, întrebându-l ce dorește.

— O supă cu găluște, a rostit cu sfială poetul.

Privirea lui devenise neliniștită. Nu știa ce să creadă. L-am urmărit mult timp, cum rupea delicat cu mâinile osoase miezul alb al pâinii, cum sufla cu atenție în lingura, sorbind rar, ca după o rețetă, silindu-se să le dăt mai corect, cat mai nebagat în seamă.

Un fluierat de tren se auzi dinspre gară. Larma din încapere începea să se ostoiască, până și guralivele de lângă mine păstrau o tăcere ciudată; poate, din instinct, pricepusera ceva sau, probabil, erau obosite de alcool. Pe albul peretelui se profila, urlașă umbra poetului și sărmana însoțitoare părea ca se închina și mulțumește unui Dumnezeu nevăzut.

❖

De-atunci au mai trecut m ulțiani de mizerie peste trupul de mucenic al poetului și iată, această întâmplare din cartierul gării mi-a revenit din amintire cu staruitoare intensitate, zilele trecute când moaștele lui Artur Enășescu au fost coborîte în mormânt.

Așa a trăit nefericitul miruit al muzelor, o bună parte a vieții, vagabondând în zdrențe pe ulițele Bucureștilor, eșind în calea oamenilor când era războiu de foame și fugind apoi de ei. Un impuls morbid îl îndemna să nu stea locului, să rătăcească mereu, asemenea unui câine de pripas, în căutarea unei bucăți de pâine, a unui culcuș. Il găseau paznicii prin parcuri, îl batjocoreau femeile de stradă și de multe ori dormea noaptea în beciurile poliției, la un loc cu toți răufăcătorii.

Vreme îndelungată, acest înzestrat cântăreț, și-a dus crucea poeziei, pentru toți poeții nefericiți dinaintea lui, pentru toți cei cari vor veni după el.

Eu nu l-am cunoscut în epoca de lumină, când viața îi deschidea aurite le porți ale gloriei, — când duduile cochete se simțeau măgulite de atenția lui.

Se spune că a fost frumos ca un arhanghel. Ursitoarele îl binecuvântaseră la naștere cu daruri minunate, pentru a face din el un om fericit. Fecior de boer, a dus o copilărie fără griji, a avut putința să-și însușească o educație aleasă, o cultură temeinică. Și-a continuat studiile la Paris

Sărmana umbră a poetului

(Urmare din pagina I-a)

unde a luat chiar un premiu al „Feminei", pentru cea mai inspirată baladă a lunei.

La cafeneaua Capșa de odinioară, unde se decretau valorile artistice, era răsfățatul confraților, iar prin cenaclurile literare și revistele „Flacăra" și „Convorbiri literare", poeziile publicate vesteau un mare talent.

Cei cari l-au cunoscut pe atunci, afirmă că Artur Enășescu era un tânăr înalt, mlădios, cu ochi scăpărători sub fruntea lată, îmbrăcându-se cu o eleganță, cum nu mai era altul.

Că avea într'adevăr talent și o inspirație tumultoasă, menită să sburde ca un mânz pe câmpul literaturii noastre, putem ghici din aceste câteva strofe, desprinse din „Țiganca":

E Rița, fecioara cu ochii sprințari,
Cu sâni ca de piatră,
Născută 'n alaiul a zece cobzari
Regină pe șatră.

Aprinsă-i năframa ce-i flutură 'n vânt,
Râd galbeni în plete;
Când trece c'un zâmbet, zvârl cușma 'n pământ
Nomadele cete.

Când naște sub corturi un cânt legănat
Și-un zvon de sandale,
Cu patimă cruntă ciocanele bat
In vechi nicovale.

Ea joacă sub vaerul strunei prelung
La focuri sărace,
Și razele lunii ființa-i străpung.
Ca sute de ace.

Ușor se mlădie, rotește pe loc,
Dând chiot sălbatec,
Și pare piciorul ei sprinten în joc
Atins de jăratec.

Dispare 'n vârtejuri, sar banii pe sâni,
Loviți de furtună;
Și geme ca vie sub meștere mâini,
Lăuta străbună.

Prin acest gen de baladă, prin avântul său nestăvilit, Artur Enășescu era poate sortit să fie poetul care să nemurească pe eroii de baladă ai războiului de astăzi. Din nefericire, marile frământări din afară nu mai puteau bate la fereastra întunecată a sufletului său.

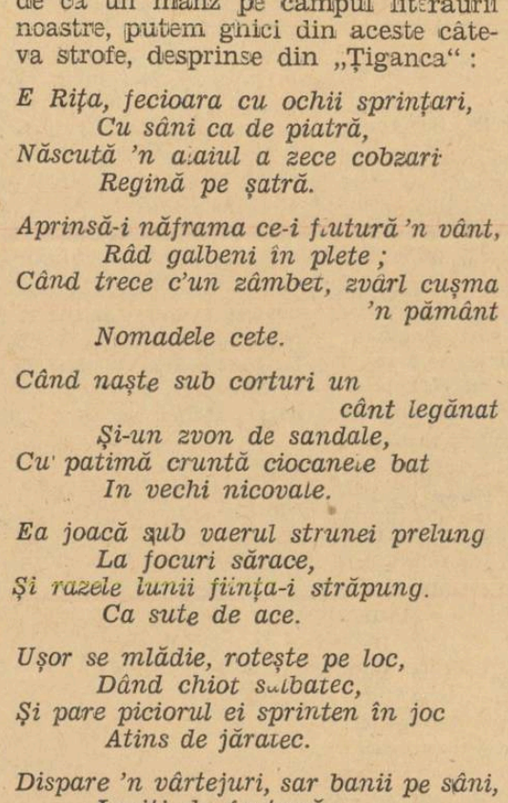

Ajutat de cultura ce și-o făcuse prin școli el a scris și poezii filosofice, continuând tradiția dela Eminescu și Cerna.

Să se fi supărat oare Cerul că poetul ajunsese cu îndrăzneala gândului până la negarea dumnezeirii?

Deodată totul s'a năruit. Zeii supărați l-au scos din rândul oamenilor și ca într'un basm urît, Artur Enășescu a devenit vagabondul în zdrențe, așa cum l-am văzut noi. In zadar familia și prietenii au încercat să oprească mâna destinului, căutându-i vindecarea ce nu mai venea, internându-l prin sanatorii de unde bolnavul evada mereu. Sufletul nomad al poetului nu se simțea în voe decât hoinărind pe străzile Capitalei, să-și împlinească până la capăt ursita.

In faptul serii, se vedea umbra încovoiată a poetului, ștergându-se de ziduri, îndreptându-și pașii mereu spre același loc unde strălucise altă dată. Acolo, în colț la Capșa, pândea ceasuri întregi eșirea prietenilor, pentru a cere un ban sau o țigară. Fața nerasă, suptă de lipsuri și boală, se străvedea spectrală prin cristalul cafenelei; ochii apăreau scrutători, înfiorând pe scriitorii dela mese.

Dintre toate biografiile nefericiților cântăreți ai lumii, cunoașteți dv., un destin mai tragic, mai bizar?

Artur Enășescu i-a depășit pe toți, prin intensitatea suferinței, prin perpetuarea în timp a mizeriei. Nenorocul s'a abătut asupra lui în plină putere de creație și dacă, vreodată a putut să-și dea seama de toate câte ar fi putut să realizeze, desigur că a suferit însutit mai mult decât oricare muritor.

După acea întâlnire, din restaurantul din preajma gării, atrăgând atenția în niște articole de ziar, un profesor din T.-Severin, fost coleg al meu de facultate, a făcut o colectă printre elevii de liceu și mi-a trimis o sumă de bani pe adresa revistei „Viața Literară".

Câteva zile în șir l-am căutat pe Artur Enășescu să-i înmânez banii, dar parcă intrase în pământ. Un confrate m'a îndemnat să-mi îndrept cercetările către anumiți boemi, dintre acei care-și îneacă prin bodegi amarul visurilor frânte.

Intr'o noapte, în fața unei sticle cu vin am găsit pe unul poreclit „regele spriților" care, spre uimirea mea, mi-a răspuns cu limbă greoae:

— Pe Enășescu îl cauți? Păi, e găzduit chiar în palatul meu. E strașnic de răcit și zace în pat.

Mi-amintesc că după ce am rătăcit câtva timp prin uliți periferice, undeva, într'o cocioabă, jumătate îngropată în pământ l-am găsit pe Artur Enășescu. Era într'adevăr în pat și a primit banii cu un semn vădit de satisfacție, și auzind că provin dela tinerii lui admiratori, mi-a dat câteva rânduri de mulțumire pentru ei.

Prin ce capriciu al soartei se mai ținea licărul de viață în trupul acela scheletic?

Am discutat atunci destul de normal cu poetul nostru, într'un decor tragic și grotesc, în timp ce „regele spriților" își ținea pentru sine lungi discursuri despre nedreptățile sociale.

Oare unde sălășluia sămânța ascunsă a boalei lui Enășescu și de unde începea întunecarea? Iată o taină pe care, mi 'nchipui, că n'a aflat-o nimeni.

In ultimii ani, într'adevăr, Artur Enășescu n'a mai fost văzut pe străzile Capitalei. Era internat în Sanatoriul din șoseaua Giurgiului, iar „Casa Scriitorilor" îl servea o pensie pentru întreținere.

Acolo l-am vizitat, acum trei luni, să-i dau niște ajutoare suplimentare dela „Societatea Scriitorilor Români".

La pavilionul No. 6 de bărbați, nimeni nu-l cunoștea, nimeni nu auzise de poetul Artur Enășescu. Destinul îi juca renghiul până la capăt. Am întrebat multă lume, până când o tânără infirmieră mi-a răspuns:

— Poate o fi acela cu tichie neagră în cap?

— Cheamă-l, te rog, și pe acela.

Intr'adevăr a apărut Artur Enășescu, dar așa de îmbătrânit, încât mai să nu-l recunosc nici eu. Purta o bască neagră pe capul chel, iar pe sub halatul de spital, se putea ghici starea de slăbiciune. Cred că nu m'a mai recunoscut, totuși s'a arătat tare bucuros de ajutorul primit și într'o franțuzească impecabilă mi-a spus:

— „Voi avea de acum tutun. Mâncarea o fi ea necesară, dar în zilele când pot să-mi cumpăr țigări dela cantină, mă simt mulțumit ca un prinț.

La plecare mi-a întins, cu mare efort, o mână de ghiață și am presimțit că ființa pământească a poetului se apropie cu pași repezi de marea trecere.

In ziua de 4 Decembrie 1942, peste ultimul act al tragediei lui Artur Enășescu s'a lăsat cortina de pământ.

La citirea rândurilor prizărite prin ziare, vestind moartea poetului, unii dintre confrați, aducându-și aminte că nu i-a mai văzut umbra încovoiată pe străzi, vor fi exclamat cu uimire:

— Dar, parcă Artur Enășescu, murise mai demult!

Iar alții, vor murmura cu compătimire:

— Bine că s'a îndurat Dumnezeu!

Cunoscuții ce l-au ocolit câte odată cu înfiorare (și câți dintre noi n'am făcut aceasta?) pot să fie bine încredințați că Artur Enășescu a murit cu adevărat și umbra lui nu va mai tulbura pe nimeni.

Albatrosul ce a stat atâția ani zăvorît în cușca de lut și-a deschis în sfârșit aripile, a aruncat o ultimă privire pe pământul unde a fost batjocorit, apoi s'a pierdut în largul nemărginirii.

Pentru societatea în care a suferit acest poet de talent, a rămas o sfântă datorie: o ediție completă a operilor sale și poate la căpătâiu un semn creștinesc de piatră pe care să se sape adânc pentru viitorime aceste trei cuvinte: Sărmanul Artur Enășescu.

I. VALERIAN

Singurătate...

Se rupseseră din timp niște seri,
Cu multe stele, care căzeau din nimic;
Sfârșitul era mic, se pierduse'n tăceri,
Și omul era pentru liniște mic...

Nu știa dacă sufletul e al lui,
Își învăluise minunea în taină;
Cuvântul îi era străin ca un cui,
Care nu poartă pe el nicio haină...

Viața îi era prea mare, prea seacă,
N'avea grije să-l aștepte la poartă;
Simțea cum — grele — nădejdile-i pleacă,
Cum nu i le lega nimeni de soartă...

Târziu, tristețea i s'a lovit de o clipă,
Străină ca păcatele neuitate;
Omul care făcuse din vise risipă,
A fost răstignit de singurătate...

CONSTANT I. COSMA

ALB și NEGRU

de DAN PETRAȘINCU

Cu ce bizar sentiment de responsabilitate m'am trezit a doua zi, după cele câteva ore de somn, pe lângă infuza, imensa bucurie a darului acesta pe care mi-l făcuse Cora ! In dimineața târzie, totul mi se părea schimbat, strein ; eram răspunzător pentru orice : pentru firul de iarbă care creștea timid în glastră, alături de tulpina unei flori și pentru întreaga existență, de azi încolo, a Corei ; pentru soarele care lumina pe cer și pentru aerul pe care-l respiram ; pentru sănătatea Corei și viitorul nostru, al amândurora.... Lumea, odaia și cărțile, nu mai aveau glas, zăceau în jurul meu reci : *în altă parte* îmi era acum întreaga atenție — atenția inimii — și întâiul gând, întâia necesitate, în golul ce mă înconjura, a fost de a o vedea pe Cora — de parcă ne pândea o primejdie, de parcă nu m'aș fi despărțit de ea acum câteva ceasuri....

Acest sentiment nu m'a mai părăsit niciodată. Acum, când retrăiesc întâmplările anterioare, îmi vine să râd în tristețea mea fără leac : cât de.. nostime au fost ele, față de tot ce a urmat. E ca un început sburdalnic, cu pași de menuet, al unei muzici care treptat se transformă într'o sumbră învolburare, iar la urmă capătă accentele stridente ale dezastrului. Și cum se schimbă înțelesul oricărui început, dacă îl judeci din perspectiva — întoarsă — a finalului ! Pentru mine, toate amănuntele acestea au un alt înțeles, dintr'o lume de sensuri abia mai târziu revelată. Mă scald în ele cu voluptatea omului care și-ar visa epoca de aur a existenței sale — pentru că astfel au fost ! — dincolo de micile turburări ale momentului. Retrăindu-le așa, în tot „realismul" lor de atunci, nu le-am știrbit nimic din nostalgica lor puritate. Desigur, dacă n'ar fi fost ele, n'ar fi putut urma cele viitoare : dar cât *de altfel* trăești unele lucruri, în aparență pregătite după toate legile evoluției. Fiindcă din momentul în care Cora a devenit... soția mea !, toate se îmbracă în alt vestmânt, devenind ceva absolut deosebit de întâmplările începutului...

Prin urmare, soția mea. Așa am simțit-o din clipa aceea până în ultima zi și niciodată n'a existat între noi îndoiala aceea meschină, care macină sufletele.. în privința formelor —ce ar fi trebuit să se împlinească dela sine. Dar Dumnezeu n'a voit așa, Cora mi-a rămas până la urmă o soție cununată prin moarte — și nu e acesta cel mai sfânt legământ, cea mai mare dintre formele pământești ? (Este aproape neverosimil — mă gândesc acum — cât de puțin superficială era Cora, în simplitatea ei. Nimic nou din romantismul închipuirilor de adolescentă, cu nunți și baluri fastuoase, a fetelor de vârsta ei. Cora a fost, întotdeauna, de o sobrietate care mă depășea aproape pe mine. De unde a învățat ea această școală înaltă și simplă a nepăsării pentru forme ? Fată crescută în pădure, de-acolo ți-ai luat tu marile exemple ale inimii, pe cari eu n'am fost vrednic să le urmez !)

„Aventura", cu părțile ei nelămurite, rămase în urmă, depășită și abia mai târziu — în scurtul intermezzo de pace, când ne permiteam un mic bilanț al trecutului, înțelepțește, ea capătă un anumit înțeles ; o tachinam, aducându-i aminte ca de o pustie nevinovată și râdeam amândoi.... deși simțeam un ghimpe în inimă.

Pentru moment, însă, n'aveam timp de recapitulări. Incepea anotimpul acela violent în contraste, de beție și de luptă, de lăcomie și de istovitoare bucurii, cu dimineți plumburii în melancoliile toamnei — când fiece frunză veștedă căzând lent la pământ era un cumplit semnal, când îndârjirea de a înfrânge dușmanul nevăzut din noi ne mina pe noi înșine, când chinuitoarea balanță a dragostii și a morții, a dorinții și a spaimei, ne ridica în sus, în amețitoare imensități, sau ne cobora jos, în adâncimea desnădejdii... Două luni, până la despărțirea cea mare, două luni nesfârșite și totodată cât o singură noapte, mereu inedite și repetându-se cu tăria unei aceleeași obsesii, încheindu-se necontenit cu aceeași panică a bolii care ne mina existența. Două luni de exasperare, de reveniri mândre și de jurăminte topite într'o simplă îmbrățișare... Și chiar, deseori, acele despărțiri egoiste, crunte, ale trupurilor cari voiau să se păstreze numai ele, *numai ele* în ciuda oricărui „nobil" sentiment al dragostei, în aparență altruistă.... Dar peste toate, prin toate și deasupra tuturor, sentimentul unei legături care depășea chiar dragostea, care își avea rădăcinile în acea complicitate specială a oamenilor uniți în ideea morții, cu un fel de dispreț pentru tot ceeace nu făcea parte din lumea de penumbre a întâlnirilor noastre....

Am găsit-o pe Cora în curte, robotind de-ale casei, într'un capot, cu un farmec casnic de gospodină vrednică. Cât m'a înduioșat imaginea aceasta, care întruchipa viitorul, răspunzând exact gândurilor de pe drum !

Când m'a văzut, s'a apropiat liniștită, cu pasul nesovăind, fără tresărirea pe care o așteptam, și la băiguelile mele a răspuns ceva, un cuvânt și un zâmbet de tandrețe reținută, dându-mi apoi un scaun. O singură schimbare mi se păru că observ pe obrazul ei — dar, ce ciudat, în loc de așteptata căldură, în sprâncenile care se arcuiseră par'că mai accentuat și în gura puțin strânsă, am văzut semnul unei... răceli interioare, ca a unei atenții spre ceva străin... și apoi privirea căpătase o nuanță de bătrânicios, ca urma unei suferințe încă proaspete....

— Ce faci, cum te simți ? m'am precipitat, într'o șoaptă în care aș fi dorit să se afle mai mult conștiința celor petrecute decât teama, grija asta blestemată din cauza expresiei sale neliniștitoare. Intr'adevăr, chiar de la început dușmanul nostru nu ne-a cruțat, mânjind însăși bucuria primelor expansiuni. El își afirmase prezența îndată după plecarea mea —îmi spuse Cora numaidecât — și cu o violență care o derutase. Era mai grav decât își închipuise, avusese o criză...

Fără să mai cer amănunte, m'am oferit să-i cumpăr eu injecțiile pe care nu și le făcuse, însă Cora — cu o neașteptată tresărire de mândrie — mă refuză. Incurcat oarecum și neștiind cum s'o menajez, am vrut să-i explic că de acum încolo n'aveam nici un rost... reticențele de ordin bănesc și de orice ordin — fiindcă... tot ce era al meu era și al ei ; dimpotrivă mă simțeam într'un fel *dator* s'o îngrijesc, pe ea care numai din vina mea se îmbolnăvise sau în orice caz își agravase boala... Dar Cora dădea mut din cap, arătând că nu vrea să înțeleagă toate savantele mele motive. Atunci i-am luat mâna înduioșat și sărutându-i-o pe furiș, am spus :

— Cora, nu crezi că *ai nevoe* de sănătate, de azi încolo, pentru.... noi ?

Și-a retras mâna repede și, privind înlături, a făcut — puțin șuerat :

— N'am nevoe nici de sănătate, nici de... nimic !

Am tăcut, jicnit. Toată această atitudine aspră și hotărîtă, de când apărusem lângă ea, începea să mă enerveze. Deodată mi-am adus aminte cât de falșă era situația noastră ! — iată, Cora aceasta din fața mea era și nu era totuși Cora de ieri, Cora de alaltăieri... dar cum de nu arăta nici o emoție nouă? cum de nu puteam vorbi de alte lucruri ? când întâlnirea ar fi trebuit să se petreacă... vijelics, plină de tainele acelea delicioase... Insă nu, Cora și cu mine — perfect echilibraţi, ca doi gospodari — stam unul în faţa celuilalt şi ne... târguiam ! Să fie numai din pricina „crizei" ? — o privii bănuitor. Recapitulai la repezeală trecutul apropiat şi mă înfiorai la gândul că poate Cora nu fusese decât... o socoteală, un calcul lucid — din mândrie. Dece nu-mi vorbea de căsătorie, de felul cum ne vom duce de azi încolo existența, de planuri de viitor, așa cum ar fi fost firesc într'o astfel de situație? Era posibilă o astfel de monstruozitate ? Să fi făcut gestul, Cora, numai pentru a-mi *demonstra* că n'am avut dreptate, că am fost un rău, un nebun, un meschin ? Răceala ei era de-a-dreptul insultătoare. Cora nu arăta nici regretul acela special, nici spaima... era *prea femee* în toate reacțiunile ei de acum, și chiar puțin dispreţuitoare, ca omul care a făcut o jertfă importantă, pentru a potoli orgoliul cuiva... al meu, eu cel ce o putusem considera „iresponsabilă".

Am devenit slab în licărirea acestor gânduri și am simțit nevoia s'o întreb, copilărește de neîncrezător în puterile mele :

— Cora, tu mă iubești ?

S'a întors și m'a privit cu o lumină rea în ochi, contrazisă însă de grimaza de tristeţe a gurii. Expresia ei cuvânta : „Vrei poate să-ți demonstrez *din nou* ?" și m'am fâstâcit ca un adolescent care ar fi spus o prostie unei femei cu experiență. In tăcerea stânjenită care a urmat, Cora n'a încetat să se agite încoace și încolo, intrând și ieșind din casă, ignorându-mă. Am

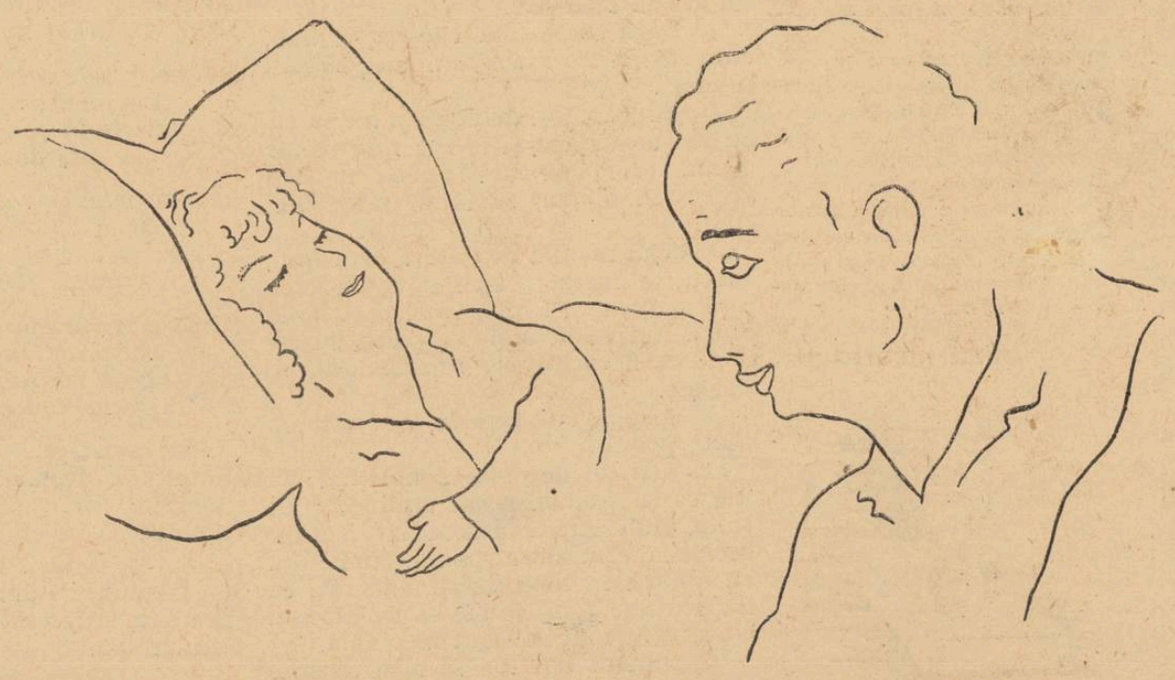

avut timpul să cuget și să înțeleg starea ei reală. Am prins-o la un moment dat de braț, n'am lăsat-o și mi-am impus voința — să vorbim cele ce voiam eu. Ce gânduri avea, se pregătise să fie a mea... cu totul? (In sinea mea, eram totuși contrariat : *eu* trebuia să insist asupra acestui lucru ?) Iată, când va veni mama ei — peste două săptămâni ? — o să mă prezint și o s'o cer după toate regulele etichetei. Până atunci să se îngrijească și...

— Tu, să mă ceri pe mine ? Dela mama ? exclamă Cora, smucindu-se. Și fiindcă nu reuși, începu să râdă.

— Ha, ha, ha ! Pe mine, să mă ceri !

— Cora, ce înseamnă râsul ăsa ? am replicat, serios.

— Dar nici nu mi-am terminat școala ! Și ce... motiv ai să aduci ?

— Cora, așa vorbești ? Glasul meu trăda ezitarea, încurcătura. Avea o cruzime fata asta, o nepăsare... Care... motiv, decât cel că ne... iubim ? (Avea dreptate Cora, abia acum mi se deschideau în față dificultățile... dar atunci ce făcusem, ce se va întâmpla ? Și ea ? Și ea ?)

— Nu Mihai, nu se poate... reluă Cora peste puțin, de astădată cu glas dezarmat.

Fiindcă e vorba de altceva : până nu mă fac bine, nu vreau să-ți devin o povară...

Ah, așa ? Bine, bine, dacă e așa — am răsuflat ușurat — pentru asta avem noi leac. Inţelegeam și acest romantism al ei, cam exagerat e drept, fiindcă ce altă fată ar vorbi astfel, *acum*... dar e o copilărie trecătoare — și apoi, s'ar putea însănătoși departe de mine ? n'ar suferi de dor... și eu... amândoi... ce ne-am face ?

Insă degeaba, n'am reușit s'o clintesc, nici acum nici mai târziu. In asprime sau în moliciune, ideea rămânea ca un substrat intact spre care nu puteam pătrunde nici cu violenie, nici cu forța. Ultimele ei cuvinte arătaseră, însă, o astfel de descurajare, o astfel de moleșeală, încât m'am îndârjit, am ridicat glasul, am dat cuvintelor un timbru din ce în ce mai cald, mai convingător, țesând o întreagă plasă de imagini frumoase în jurul ei, înlăturând stavilele, luminând ungherele, zugrăvind un tablou vesel — al viitorului nostru — entuziasmându-mă eu însumi la închipuirea care prindea realitate în spațiu.

— Dacă începi cu resemnarea de acum, Cora, înseamnă cași o sinucidere. Pentrucă totul, în boala asta — o știi și tu — depinde de voință. Ce-i asta ! Revino-ți în fire, nu te lăsa influențată. Viața e o luptă — atât de puțin ești înzestrată pentru ea ? S'ar părea că *nu vrei* să trăești. Nu te leagă nimic de viață, Cora ? Atât de puțin mă iubești ? Nu vrei să trăești *pentru mine,* dacă nu pentru tine ?

— Ba da, Mihai — a plecat capul și în tremurul bărbiei care prevestea plânsul am regăsit-o pe Cora *fetița* și am privit-o recunoscător — dar simt că dacă... nu ne despărțim, o să fie rău de noi...

Am întrerupt-o cu o exclamație de indignare. „Să ne despărțim !" Nu, nici o clipă nu trebuia s'o mai las singură — vedeam acum — o s'o țiu numai lângă mine, pentru a-i reda încrederea în viață, curajul — ce e mai frumos decât o unire cu sentimentul acesta al sprijinului reciproc, să fim tari împreună, să luptăm și să învingem amândoi, în fiece zi, în fiece ceas... Cora, tu mă înțelegi ? Iți dai seama ?

Da, înțelegea, creștea și ea lângă mine, în cuvintele acestea mari spuse cu o anume voluptate... In cele din urmă, sbaterea mea o subjugă, o simții înflorind, obrajii i se colorară, ochii îi sclipiră mai luminoși, părea gata să sburde, uimită, proaspătă. Repede, cochet, m'a sărutat pe păr, din mers, apoi — revenind — a răspuns cu acelaș elan, la diapazonul înalt la care o atrăsesem :

— Iți mulțumesc, îți mulțumesc Mihai ! Da, Mihai, să-mi vorbești mereu așa, îmi face bine... am fost rea, egoistă... De-ai fi mereu cu mine, m'aș vindeca numai prin vorbele tale... iartă-mă, — mi-e rușine, lasă-mă !

Acum, deabea acum regăseam complicitatea dulce după care tânjisem, aș fi îmbrățișat-o, însă eram în văzul lumii, în curte, și mă mulțumii doar cu o mângâiere... la care tresări întreagă. La un moment dat, totuși, am reușit s'o sărut și atunci ne-am desprins speriați de flacăra care svâcnise în noi... ne-am privit incert... și ne-am dat seama că tot ce vorbisem, tot ce făcusem — asprimea ei și jocul indiferent al revederei, schimbul arțăgos de cuvinte și împotrivirile, nemulțumirea aceea mocnită și chiar efuziunea mea dela urmă — nu încercase decât să ascundă ceeace țipa în noi, ceeace cuvânta o limbă directă, neprefăcută... și Cora a fugit în casă fără un cuvânt, închizând ușa...

Până seara am trăit în această star mișcam cu un fel de semi-conștiență din nou spre Cora. Mă aștep[illegible] s'a deschis ca dela sine și Cora m'a p

●

Intr'o zi Cora a venit la mine cu o de veselie, agitând în aer un [illegible]pic mar din prag — că-mi aduce „o su priză".

In timp ce mă căsneam să-l desfac,

— E portretul meu, să vezi ce reușit e o copie, să ți-o las ca amintire...

Am scos la iveală un fel de planșă cu diferite semne cenușii, pe ea și Cor

— Ce e asta ? nu înțelegeam, buimac am priceput : era radiografia plămânil pe fundalul negru, se reliefa, alburie, iar deoparte și de alta, cei doi p[illegible] mai deschis, cu unele pete obs[illegible] fuz, de nebulos, m'a cuprin[illegible] explice — cu o bogăție de [illegible] nu știam când și cum îi înv[illegible] bolii.

— Vezi, aici, petele astea, ca c[illegible] facă o cavernă... Și dincolo...

Priveam și nu înțelegeam, cu minții ; toate umbrele și penumb[illegible] nici un sens al formelor cu ca[illegible] nuit, făceau parte din... corpul [illegible] a Corei care se afla în fața n[illegible] des ca într'o scurtă halucinație, [illegible]upt acesta de fantastic care mă fura și cu un gest scurt — planșa — ref[illegible]

Totuși, până la despărțire ir[illegible] du-se în tristețe. Era așicur[illegible] văl frumos și în dosul lui s'ar [illegible] nibilă, inumană ; unde era ad[illegible] cu intimitățile lui dragi ? Acolo, distincte, se afla o alta, o altă care mă depășea; era ținutul unui decât mine, care în vreme ce eu iubea me exterioare, își vedea nepăsător de pânind-o mai întreg decât aș fi putu stăpâni.

Cora glumea mereu, cu o exuberanță putut-o nici măcar dojeni, ca alteori. amețit cum eram, am uitat s'o sărut. prag, apoi avusese un gest de dispre Deabia în clipa aceea îmi dădusem se prea târziu.

Seara, când am intrat la ea, ceva fluidă se afla între noi și îmbrățișarea tr'o atenție plină de sfială. O privea fel de respect care mi-o izola și când Cora se însufleți, răsfățată ca de un du-mi mâna și așezându-mi-o cu palm stat așa mai multe minute în tăcerea niște nemaiîncercată, apoi am simțit devenind mai rară, mai adâncă... și c mai bine la ea, nu mi-a venit să-mi atipise ! Mă copleși o pace, o recunoștin mă aplecai înduioșat s'o sărut frățește a bâiguit ceva, am acoperit-o și am lângă ea, ocrotindu-i odihna. Era obosit buze i se destinse ușor, dormea !

A fost un moment de neînchipuită o simții astfel, respirând regulat, cu sig pil lângă mama lui. Eram îngerul ei mea plana ca un duh bun în odae. In contemplam obrazul ei și trăsăturile, odihnei, păreau scăldate într'o feric binecuvântată.

Ce visează Cora în clipa asta ? mă riozitate. Desigur că și visele îi sunt să viseze frumos ! mă rugai cu naivitat Cora zâmbi ca un răspuns imediat la încet, am atipit și eu alături, inclinân țin... și când ne-am trezit era târziu, în grabă, cu aceeași mulțumire toni unei biruinți discrete.

A doua zi m'a găsit bine dispus și în ea starea se continua. Am vorbit în viață îi revenise, se va căuta, prin injecțiile, se va însănătoși și vom fi fe gâiam cu viziunea căsniciei apropiate până la amănunțimi copilăroase — la a scos de sub șal un pachet și, în n începu să croșeteze, repede, îndemân scaunul ei, și apoi să-și fredoneze un drag amândorura, cu vocea ei plină dar armonioasă...

Astfel au trecut două zile de voioșie, ce în ce mai puternici, încrezători, obr să-și recapete, treptat, rumeneala lor d vremurile bune. A treia zi plouase de seara, o toamnă prematură și suferise o neliniște, de o apăsare neînțeleasă. în alte toamne, mă sbăteam cu o ser șare, insuportabilă. Cora întârzia și m'am dus s'o văd eu...

Am găsit-o îmbrobodită, tristă, cu oc palidă ca oricând. Fiecare a priceput n celuilalt dar se ferea să pomenească cu ea. Avusese o criză, o duruse pie nu mai știa ce să facă, o cuprindea Toată voința noastră de bine se topea și ne vedeam iar în voia hazardului ultimele zile părea și ea un joc rafina leia răutăcioase, care-și urmărea opera rile noastre...

Și deodată am căzut unul în brațele sentiment de exasperare, de ură și de oricum, orice încercam, tot una era...

Album „Convenția dela Paris"

Motto :

Această relicvă a fost găsită la „Demoazela Măriuța" de către d. Mihail Jora.

I

Bonjour !

Dimineața plină se ridică,
Nimeni nu visează răzbunare.
Ca o corfă plină se ridică
Peste cap, cumplită răzbunare!

Cerul se frământă ca un șarpe,
Parcă stă să plouă, parcă nu...
Simte primăvara că un șarpe
Se strecoară 'n „parcă" și în „nu"...

Din pridvorul casei, mânios,
Se aruncă 'n șea Jupân Guliță.
Știe Iașu'ntreg că-i mânios
Pentru-o Jupâniță, azi, Guliță !

Și așa, cu gându'nveninat,
Mare'n bărbăție : calu-i sur !
Strânge'n mână frâul, — s'a jurat :
N' „O" s' „O" mai salute cu... „bonjour !"

II

Souvenir

Albumul colorat în violet,
Imprăștie 'n salon melancolie.
Cu capu'n mâini, alături, un poet
Inchide ochii, dus de reverie !...

Dar pașii – atotputernicei stăpâne
Se-aud cum vin grăbiți de-afară.
La'ndemnul muzelor păgâne,
Din brâu, el scoate-o călimară

Și scrie pe albumul violet...
Stăpâna o dulceață-i dăruiește
In timp ce scrisul de poet,
Transfigurată'n șoaptă îl citește :

„Ciripești drăguța mea,
Parc'ai fi o turturea
Și ca semn de prețuire,
Iți declar — parol — iubire !"

III

Une soirée à Madame Kiritza de Jassy

Orașu 'ntreg s'a strâns în seara mov :
I-atât de 'ncântătoare asistența,
Că fără vrere-ți dăruiești clemența,
Când te-a lovit în spate-un molacov !

Cadrilul s'a sfârșit ca prin romane,
Amorul strecurându-se — știut ? —
Măreața sală-i paradis pierdut
Printre fireturi, săbii și galoane.

La urmă demoazela s'a produs,
Cântând pe nas, cum o 'nvățase mama,
In franțuzește, toată... gama !
Entuziasmul este de nespus...

Chiar — în persoană — V. Alecsandri
O strânge'n brațe — lumea face haz.
Guliță însă, de necaz,
Se jură c'o să-l spună lui Dridri !

N. D. MIREA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr